CISTERCIENSIUM SEU VERIUS ECCLESIASTICORUM ANNALIUM A CONDITO...

ÿngel Manrique, Giovanni Maria Gabrielli

10
2 N.
11

S. RAYMVNDVS
S. PETRVS DE CASTRON
VT SIS SALVS MEA VSQVE AD EXTREMVM TERRE
A FALSIS FRATRI
MILITIÆ CALATRAVÆ INSTITVTOR
PRIMVS HÆRETICÆ PRAVITATIS INQVISITOR
S. PATER BERNARDVS
INCREMENTVM DEDI
CISTERCIENSIVM,
SEV VERIVS
ECCLESIASTICORVM
ANNALIVM
A CONDITO
CISTERCIO,
TOMVS TERTIVS,
CONTINENS AB ANNO M.C.LXXIV.
vsque ad M.CC.XII. inclusiuè,
AVTH. FR. ANGELO MANRIQVE,
eiusdem Ordinis in alma Hispaniarum Obseruantia Generali emerito, PHILIPPI IV. Regis Cathol. à sacris Concionibus, & in Salmanticensi Academia Theologiæ Cathedræ primario Antecessore:
NVNC VERO
ELECTO EPISCOPO BAZENSI.
LVGDVNI,
Sumptibus Laurentij Anisson, & Soc.
M.DC.XLIX.
Cum Permissu Superiorum.
SANCTVS ALBERICVS
SANCTVS STEPHANVS
RIGAVI.
RIGAVI.
S. ROBERTVS
IN LVCEM DEDIT
OBSERVANTIA HISPAN
COENOBIVM HORTA
PLANTAVI

SVPREMIS

SACROSANCTÆ

INQVISITIONIS

SENATIBVS,

TAM IN VRBE, QVAM EXTRA,

per vniuersam Ecclesiam consistentibus,

FIDEI FIRMAMENTIS, ECCLESIÆ FVLCRIS.

FR. ANGELVS MANRIQVE, CISTERCIENSIS Monachus, cum omni humilitate,

S. P. D.

HVNC ego Tertium Cistercienfium Annalium Tomum, ô veri Fidei Pugiles, si aliis consecrarem, scelus committerem. Sanctissimi Tribunalis vestri initia pandit sub Innocentio III.[a] neque vt ea Cistercienfi Familiæ asserat, quanuis id etiam præstat; sed vt edisserat, cui primùm cura inquirendi contra Hæreticos[b], cui puniendi potestas concessa sit: quo primùm sanguine rubricatæ Litteræ[c], quas Innocentius dedit: quorum prædicatione conuersi[d]: quorum authoritate reconciliati, si resipiscentes[e]: quorum armis, ducatúve, oppressi[f]: quorum zelo combu-

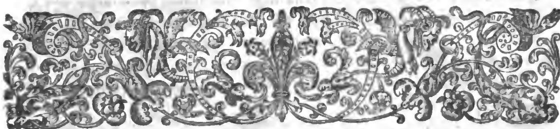
a anno 1204. c. 2. & 3.
b ibidem, & anno 1205. c. 1. & 2. & 1206. c. 6.
c anno 1208. c. 1. & 2. & 1209. c. 6.
d anno 1206. c. 2. & 1207. c. 1. & 1210. c. 1. & 2.
e anno 1206. c. 2. & 1210. c. 1. & 2.
f anno 1208. c. 4. & 1209. c. 3. & 4.

g *anno* 1208. *c*.4. & 1210. *c*.1. & *alibi*. sti [g],qui in sua perfidia pertinaces inueniebantur:qui tandem fuerint,qui clarum illud totiusEcclesiæ iubar,DOMINICVM GVZMANIVM, Religiosi vocauerint in partem sibi iniunctæ sollicitudinis [h]. Non vt id onus, ab humeris excussum,Sancto relinquerent: sed,vt tanto vterentur Adiutore,ad CHRISTI, & Fidei negotium promouendum.Fuêre & alij Supremi Inquisitores,ex Cistercio assumpti, in diuersis Prouinciis, Regnísque, inter quos & insignis ille Hispanus, S.BERNARDVS, Vicensis Ecclesiæ Præsul,de quo Tomo sequenti [i]: sed nos hunc solum CELSITVDINI VESTRÆ consecramus: quia continet primos,post quos,vt multos ex nostris,sic ex alijs Familiis, ac sæculares, plures alios fuisse, incepti operis gloriam non euacuat. Eat in sæcula, sacrosanctum Fidei Tribunal incepisse in Cistercio: indéque dilatatum, & extensum, multas potuisse Familias illustrare. Etenim nostris,vt solos inchoasse; ita inchoatum non aliis inuidisse; atque hoc vltimum in maiore laude erit,quia fortè rarius. Verùm hæ laudes soli DEO cedant, à quo cuncta vtrique: vt & hîc Apostolicum illud aptari valeat: *Cistercium plantauit, alij rigarunt*; *DEVS autem incrementum dedit. At nec qui plantant, nec qui rigant, aliquid sunt: sed qui incrementum dat DEVS.* Valete: & me humilem in CHRISTO seruum,&,si dignamini, Filium CELSITVDINIS VESTRÆ, qui DEVM supplex pro incrementis vestris orem, non dubitate. Salmanticæ, Kalendis Ianuarij, anno M.DC.XLIV.

h *anno* 1210. *c*.1. *num*.6.7. & 8.

i *anno* 1235. *c*.1. *n*.9.

LECTORI

LECTORI BENEVOLO.

PRODIT iam tertius nostrorum Annalium tomus, quæsito, vt alij, otio inter negotia, in quo suauiora hæc, & vtiliora studia, velut incitamentum ad pietatem, & leuamen ab aliis, in quantum licuit, libuit pertractare. Prodit autem eò cæteris charior, quò difficilior; quippe in prioribus suscepimus scribendos primos Cistercij Patres, Robertum, Albericum, Stephanum, Raynaldum, Fastradúmque, qui nobis integras paginas implebant, integros annos: habuimus & alios, fortè maiores, Bernardum, Thomam, Petrum, qui soli possent Annales illustrare: quin & præibat Cisterciensis Exordij Sol, qui vel ad infima radios suos diffundens, nedum ad alta, & media; multam nobis materiam ministrabat. Nunc illis Viris ab initio deficientibus, (quamuis alij successerint;) atque hoc Sole in itinere medio defuturo; neque vlla substituenda Luna, stellísve, id est, nullo Scriptore proprio reliquo, ad cuius lucem liceret ambulare; nisi exteri, & Regista Vaticani, ab Innocentio III. subuenissent, offendendum vbique; nec nisi cæcis, & per inuia gradiendum foret. 1.

Et sunt haud dubiè pulchri, qui instant gressus, si modò sit, qui dirigat: missis ex tenera adhuc plantatione, nondum octuagenaria, ad thalamum cælestem, Sanctis Virginibus, nec minùs Sanctis Viris, ad Sedem Petri, non solùm, qui obtinerent, (atque ô vtinam diutiùs!) sed & (quod singularius) qui recusarent: Apostolis, ad conuersionem Gentium; Martyribus, ad gladios tyrannorum; Prædicatoribus, ad cunctos Christi Fideles; armatis Ducibus, aduersùs Saracenos, atque in Hæreticos, ne cui officio deessent, datis omninò primis hæreticæ prauitatis Inquisitoribus. Restituet & Cistercio Calatrauam hæc ipsa Annalium Pars: vt vix dum natam, à gremio Matris profugam; sic iam adultam, ac boni, & mali scientem, officiosissimè illud quæsituram. Hæc huius tertij tomi materia est; quò illustrior, difficilior, & eò periculosior, quò abundantior: seu magnitudine rerum velut impulsus, modum dicendi excedas; seu pondere oppressus, non assequaris: nam superbè narrare vel sublimia, non sine vitio possis; stylo humili eadem deprimere, longè intolerabilius esse solet. 2.

Imminet, fateor, minus ab his Syrtibus, nostris lucubrationibus periculum: in quibus verbis Authorum plerunque vsi, si quid desideratur, vel redundet, ipsis, quàm nobis venier imputandum. Non tamen adeò nudi Collectores apparere volumus, vt non collecta, velut calce propria ligare, dolare ligna, lapides supponere, & lapidicinas, quoties expediret, probaremur discutere, initia, & causas euentuum inuestigantes: in quo, si fortè à nobis peccatum sit, quò augustior materia, liberiórque, eò venia indigniores iudicabimur. Quippe quos vniuersa structura Operis occupat, frequens occasio errandi, & scribendi necessitas excusat: nobis, nisi ad negotia, aut ad diuersa studia recurramus, 3.

qui rarò, neque omninò necessariò verba nostra proferimus, quod leuamentum culpæ subesse poßit? Meritò ergo ab his etiam metuemus: sed non propterea ab opere cessabimus. Aliis Historicis materia in optione, nobis in pietate. Et illi quidem eligere potuerunt, quam traditam ab aliis, exornarent. Nos non eligimus res, quas scriberemus: sed rebus de Historia ipsa prouidimus: &, vt expectent calamos aliorum, à quibus exornentur, satis esse putamus, si scribantur.

4. *Molestius illud, quòd nihil, nisi certum asserturis, deficientibus fontibus, vt solent, intermittenda, non semel Historiæ tela, & narrationis præscindendus stylus fuit: quod Lectori molestum, & nobis graue; sola dictorum fide suppleri poterit.* Primam historiæ legem, *ait Cicero* [a], ne quid omninò falsi dicere audeat. *Neque hi sumus, qui vbi rerum ipsarum ignorantiam, antiquitatis velum opponit oculis, quæ ignoramus pro arbitrio nostro confingimus, illustraturi gentem, quam scribimus; aut, quod alios non minùs mouere solet, scriptis nostris gratiam conciliaturi. Vtilius multò in Lectore nostro constabit nescire, quàm decipi: & decipisse, nobis in flagitio: ignorasse, humanæ conditionis erit.*

a lib. 2. de Oratore.

5. *Non tamen ideò cuncta vt certa tradimus, tunc veraces Historias reputantes, vt ait Augustinus* [b], Cùm voluntatem mentiendi non habent: neque homines fallunt, nisi quando ab hominibus, aut aliàs humana fragilitate falluntur. *Nobis eligere vero similiora, antiquiores, fideliorésque præferre Authores, circunstantias rimari, atque ex illis euentus veros dignoscere, in desiderio fuit. At & Authores, quantuncunque graues, quantuncunque antiqui, aut fallere, aut falli: & nos ipsi in eorum intelligentia, & collatione rerum, iudicióque facilè à vero potuimus aberrare. Igitur, vt Polibij verba assumam* [c]: *[Duplex esse mendacij genus dicimus: vnum, quod ab ignoratione veri procedit: alterum, quod à certo mentiendi proposito proficiscitur. Qui per ignorantiam aberrat, ei veniam esse dandam: at capitali, ab his, odio dißidendum, qui voluntate, & certo animi proposito mentiuntur.] Nos ab his vltimis longè alienos esse scimus, & protestamur: cum prioribus veniam supplices petimus: neque mirum, si in tanta rerum congerie, seu discordantia Authorum, siue lapsu memoriæ, siue ignorantia nominum, locorum, aliorúmque incidentia, seu tandem multis multarum occasionum combinationibus, non semel tantùm, sed frequenter errauerimus.*

b epist. 131.

c lib. 12.

6. *Quartum interim Tomum adhuc expectet Lector, rerum tum varietate, tum magnitudine præcedentibus, aut omninò æqualem, aut superiorem. Eóque in multis vtilem: quòd tempora contineat sub Innocentio, & Honorio, vtroque III. & sub Gregorio IX. qui nihil egêre ferè sine Cistercio. Et deficiente clarißimo illo Lumine Eminentißimo Cardinali Cæsare Baronio (quod in hoc etiam tomo videre licet, ab anno M.C.XCVII.) nostri haud exiguam lucem (fidenter aßero) ecclesiasticæ Historiæ ministrabunt. Quin neque pauca Decretalium Capita interserent, quæ ferè ab his Pontificibus conscripta (& Alexandri III. tempora absoluit) atque ad nostros directa, siue de nostris, illustrationem, ex euentibus accipiunt, & in aliquibus etiam correctionem. Neque hæc promittimus velut in incertum, sed cùm iam tomus à nobis absolutus solum prelum expectat, sub quo desudet. Vale: & quod displicuerit, ignosce: si quid probaueris, orationibus rependo, vt Deum mihi propitium reddere posis.*

CENSVRA

CENSVRA REVERENDI ADMODVM PATRIS, *Magistri Fratris Ildefonsi Perez de Vmanes, sacræ Theologiæ in alma Salmanticensi Academia Professoris, & in Collegio D. Patris Bernardi, Abbatis, ac Regentis emeriti.*

E mandato Reuerendissimi P.N. Magistri D. VINCENTII DE GVEVARA, Generalis Reformatoris sacri nostri Ordinis Cisterciensis in Regnis Castellæ, & Legionis, *Tertium hunc Tomum Annalium Cisterciensium*, à Reuerendissimo, pariterque Doctissimo Magistro, F. ANGELO MANRIQVE, eiusdem Congregationis Generali emerito, huius nostri Salmanticensis Collegij S. MARIÆ DE LORETO iam quarto, magno eius decore, & totius Ordinis felicitate, præstantissimo Præsule, primariæ Theosophiæ Cathedræ in hac Salmanticensi Academia, totius Hispaniæ gloria, & vniuersalis Ecclesiæ vtilitate, Moderatore dignissimo, atque PHILIPPI IV. REGIS CATHOLICI à sacris Concionibus, attentè euolui. Hoc vnum scio, me nihil in eo legisse, quod non veritatis indagandæ curam, iudicandi seueritatem redoleat: scit nanque Author, eam esse veram Ordinis excellentiam, quam veritas peperit, non quam proprius effinxit affectus. Stylus lenis, dulcis, sententiarum thesauro diues, & à sublimi obscuritatem relegans. Nihil ergo est in Volumine hoc quod nostræ Fidei puritati non consonet: imò nihil in eo, quod Professorum Ordinis voluntates, ad maiorum imitationem non inflammet; nihil, quod totius Ecclesiæ alumnos ad perfectionis amorem non moueat; nihil quod DEVM mirabilem in Sanctis huius Ordinis non prædicet. Denique totin Volumine isto adsunt cum ecclesiastica Historia connexa, vt iudicem quidem Opus hoc non solùm in Ordinis gloriam; sed etiam in commodum, & vtilitatem totius Ecclesiæ cedere. Quare cudendi licentiam Authori, imò Ordini & Ecclesiæ debitam credo. Salmanticæ in nostro Collegio S. MARIÆ DE LORETO, 20. mensis Iunij, anno 1642.

FR. ILDEPHONSVS PEREZ DE VMANES.

CENSVRA REVERENDI ADMODVM PATRIS, *Magistri Fratris Petri de Ouiedo, in alma Salmanticensi Academia sacræ Theologiæ Professoris, & in Collegio D. Parentis Bernardi, Abbatis, ac Regentis emeriti.*

ERVDITISSIMI, & Reuerendissimi P.N.M.F. ANGELI MANRIQVE, in QVARTI PHILIPPI, veteris, & noui Orbis MONARCHÆ, Sacello, facundissimi Oratoris; in Salmanticensium Panathenæo Theosophiæ Primarij, & emeriti Antecessoris; in mei Parentis Bernardi (Seruatoris Collactanei) Familia supremi Archimandritæ etiam emeriti: (sed in quo non emeritus, si quasi encyclopædiam absoluens de omnigena litteratura vltra liuorem benemeritus?) *Tertium Cisterciensium Annalium Tomum* auidissimè legi, perlegi, lectitaui, iussui auscultans Reuerendissimi P. N. M. F. VINCENTII DE GVEVARA, in Regnis Hispaniæ eiusdem Cistercij Obseruantiæ Reformatoris Generalis: & næ esus ciebat esuriem, & potus sitim (vt mysticè edentibus, & bibentibus didici euenire [a]) finem legendi, aut legendi sine fine. Sed qui tanti Authoris iam dudum Apellæam lineam contemplati; mirati Herculis vestigium, demiratíque fuimus digitum Gigantæum, Lauream, inquam, euangelicam, aliósque primæuæ iuuentæ partus citra omne supercilium conspicuos, & instar aureæ mali in vernantis pube ætatis florem, & nucleum insimul elargientes: quid in veterano milite ad tantum fœtum non ex tempore, sed per aliquot Olympiadas prægrauido, (sicuti de elephantis protulère quidam [b]) sperare, aut non sperare licebit? Forsan parilis hæsitatio tenuit magnum Tertullium sic affantem [c]: *Si tanti vitrum, quanti verum*

a Sapient. c. 24.

b Plaut. in Stich.

c & lin. lib. 8. c. 10.

rum Margaritum? Quid in multiformi Doctore, seu vero Proteo? Quid? Apollo non silebit:

Nouit nanque omnia Vates,
Quæ sunt, quæ fuerint, quæ mox ventura trahuntur;
Quippe ita Neptuno visum est.[d]

d Virg. 4. Geor.

Num conticebimus, perlucidam tanti Voluminis facem pollincientes? Apage: non est ponenda lucerna ardens sub modio, sed super candelabrum, vt niteat omnibus, qui in Domo Dei sunt. Mehercle quod Pharus conspecta in illuni nocte, & Phœbæus radius abactis tenebris, æquora sulcanti mutuant; mutuabit sanè adeò speciosum Opus, vel sapientiæ Coryphæis, nedum imperitis; discéntque ambulantes in tenebris, & apprimè callebunt sedentes in lumine (parcant dormientes somnum Endymionis circa nostra) periculum facientes, cur à Suada Romana nuncupetur Historia [e], *temporum testis, lux veritatis, vita memoriæ, magistra vitæ, nuncia vetustatis.* Capiant ergo vniuersi, non carpant: sic censeant, non succenseant; suscipiant, & suspiciant maturatum fructum, quem nec leuiter opprimens, imò nec prement, ni malint cum Epicuro, luminare diurnum ad statum bipedalem redigente; cum Anaxagora inficiente niuem, (dum illam purpuream inficiatur,) cachinno subsannari: aut cum Zoïlo pancraticè à Critico [f] vapulare venusto:

e Cic. lib. 2. de Orat.
f Bern. Bauh. lib. 1. Epigr.

Vtque ego non dicam violas, tu carmina nostra
Esse facis, violas, Zoile, qui violas.
Quas violas Musas, violas nos, quásque videmus
Dente tuo rosas, credimus esse rosas.

Satius est sustinere, & atro calculo valedicere, cùm nec rigidus Aristarchus pedem possit offendere, aut impingere in hunc lapidem, quem iure nuncupent silicem scintillantem; ni existimes Lydium, vt veritatum aurum limpidè examinantem, abscondita à sæculis sacramenta reserantem, cunctis abstrusa ab imis eruentem. O sæculi Oraculum immortale! quàm bellè de hocce Volumine in Venusino [g] iam pridem versu ludebas:

g Horat. in Art. Poëtica.

Multa renascentur, quæ iam cecidére.

Et in Peligno [h]:

h Ouid. in Fast.

Sacra recognosces Annalibus eruta priscis.

Procul tamen à fastu, longè à liuore excurris; cùm nec ad Olympum euehis domestica, nec ad ima deprimis aliena: sed pari trutina librans vniuersa, & virgula censoria arrepta personam induens arbitri honorarij (vtpote perenniter iustus) constanti, & perpetua voluntate reddis, quod suum est, vnicuique. Et sanè ita æquum, cùm neutiquam lateat, strenuè Polyistor, quot, & qualia archetypa, & scrinia ex nostra Hesperia, vtraque Germania, Galliis, & vrbis Vaticano, nullis sumptibus parcens, volutaueris, exscripseris, & ruspatus fueris, vt propalares pretiosas margaritas; seu, vt compositam, & exoletam temporum iniuria, aut Cistercientium modestia, antiquitatem nostram, fulgidamque supellectilem, in pristinum decus, & candorem, quasi postliminio reuocare aggrederêre. Dum enim te ita adamantinum miror indefessum, rapior in Euphorionis carmina [i]:

i Græc. Euph.

Nescius omninò lactis Phtiam petit illum:
Quare Myrmidones dixerunt nomine Achillem.

Quàm faustis exitu, & prouentu, alij videant, sed non inuideant. Quàm placido stylo, miráque eruditionis affluentia, etsi cultissimæ lepore linguæ, spectabilem tamen maiestatem redolente, excurris? Nemo est, qui abnuat. Nulli inficias eant, hoc præcellens Opus iam editis non absimile, quin compar, germanum, & vterinum, & forsan tertium Planetam duobus erronibus perlucidiorem. Qui ergo alios talium lucubrationum manipulos lustrauerint, sic Angelicas tuas leni susurro aures demulcebunt. Macte animo, Mineruæ Soboles, sacratiorum germen Musarum, nitidiorum Voluminum Promus-Condus, naua eidem Parenti Mineruæ operas, & sedulos labores: adde cœptis coronidem, & colophonem impone: & qui tot variarum floribus scientiarum parturis, & parturíste: Nectar effunde Angelico palato aptius, quàm humano. Quidni ferat, afferat, inferat Angelus opipara pabula, & Angelica? Affer, & infer [k]

k Virg.

Nectar, & ambrosiam, latices, epulásque Deorum.

Ab Angelo non exorbitat vita: omen non discordat, concordat nomen. Vt quid gesties scriptitare? Vt quid prelum auebis? Vt emenso spiritalis agonis puluere, ni militanti, & triumphanti Cœtu geminata potiare æternitate. Iam, si non amaricat Angelicum lignum,

gnum, nec profectò amaricabit, vtpote pulchrum, aspectúque delectabile, & fructus eius ad vescendum suauis: cùm verò verum assonare, éxque vero non sequi, nisi verum, Physiologia commoneat; nihil quod ab orbitâ orthodoxæ Fidei deuiet, piæ absonet didascaliæ, purioresve mores demoretur, inuenire est in elaborato Opere, luce, & lucendi, ad Chaleographiámque matutinandi digno. Sic autumabam, & meo calculo subscribebam. In Salmanticensi melliti mei Parentis Bernardi Lauretano Musæo, 4. Calendas Augustas, anni à virgineo partu labentis 1642.

MAG. FR. PETRVS DE OVIEDO.

Facultas R. Patris Magistri Fratris Vincentij de Gueuara, Palaciolensis Abbatis, atque totius Cisterciensis Ordinis in alma Hispaniarum Obseruantia Generalis Reformatoris.

NOs Magister Frater VINCENTIVS DE GVEVARA, Abbas Palaciolensis, atque totius Cisterciensis Ordinis in alma Hispaniarum Obseruantia Generalis Reformator, &c. *Tertium hunc Cisterciensium*, seu veriùs *Ecclesiasticorum*, *à condito Cistercio, Annalium Tomum*, à Reuerendissimo P.N.M.F. ANGELO MANRIQVE, in hoc ipso, quo nos indigni fungimur, Reformatoris munere, dignissimo haud dubiè Antecessore, PHILIPPI IV. Potentissimi Regis Ecclesiaste, & in alma Salmanticensi Academia sacræ Theologiæ primario Professore, peruigili studio elaboratum, atque à sapientissimis Magistris nostræ Congregationis, quibus id nos iniunximus, non solùm approbatum; sed admiratum, & aliis, quos præmisit, inuentum per omnia similem: vt in publicum bonum lucem videat, atque typis mandetur, non permittimus tantùm, sed hortamur; imò seriò præcipimus. Atque, ô vtinam plures Author edat, quibus ab obliuione vindicatas publici iuris faciat, quæ multæ adhuc super sunt, Cistercij glorias: nobis in confusionem, quia degeneribus; sed in imitationem, quia verè Filiis, & ad hoc ipsum non parum profuturas. Datum in Regio nostro Cœnobio Vallis-Dei, Diœcesis Ouetensis, die 10. mensis Iunij, anno 1642.

FR. VINCENTIVS DE GVEVARA,
Generalis Reformator.

De mandato Reuerendissimi P.N. Generalis,
FR. GERARDVS CARRILLO, *à Secretis.*

Censura Clarissimi, & Sapientissimi Doctoris, D.D. Garcia de Porres, & Sylua, sacrorum Canonum in alma Salmanticensi Academia vespertini Interpretis, & in Collegio Maiori Conchensi insigni, & illustri toga condecorati.

PAreo, obsequórque clarissimo Viro Præceptori meo, D.D. Martino de Bonilla, sacrorum Canonum apud nos emerito primario Interpreti, Iuris Collegij Decano, Compostellani Archiepiscopi Metropolico Iudici, Salmantinæ Ecclesiæ, Sede vacante, Vicario: ex eiúsque mandato censeo hunc *tertium Cisterciensium Annalium Tomum*, cuius est Author R.P.M.F. ANGELVS MANRIQVE, Primarius itidem sacræ Theologiæ Antecessor, quondam in Cisterciensi Congregatione Hispana Præfectus Summus, Regius Concionator, Vir stirpe, moribus, doctrina, scriptis eximius, quod ita probo, vt negem vllam recentem lectionem vnquam me adeò cepisse. Mandati fines prætergressus non videbor, si dicam parcè, & summatim, quid de vniuersa re sentiam. Et verò plus nimio placent materies, ordo, industria.

Materiam suggerunt, quæ delectet pariter, ac prosit, triginta & septem anni, quibus Cistercij Cœtus sub initia sui, à Parente Bernardo orbus; sub Dei tamen tutela adoleuit. Pertinet ad Historiam vitæ Magistram, vitam instruere. Et quibusnam virtutibus opportuniùs instrui potuit, quàm illis, quas feruida illa, & recèns nata Religio prætulit? Enimverò cuique ordienti sodalitio quasi consanguinea, & cognata virtus est; & Cisterciensibus fuit vsque adeò, vt promptius sit Viros verè pios, probósque legionatim

tim oftendere; quàm velnum aliquem demonftrare, qui à morum fanctimonia declinauerit. Prifcæ illius ætatis egregia virtutis facinora deperirent,nifi hac manu ab obliuionis aquis eruerentur in imitationem noftram, & exemplum. Et ô quanta immerfa manent his vndis! Ambigi enim poteft, quænam maior cura veteribus illis viris fuerit, eximia opera facere, an facta occludere. Quæ palam eo tempore patrarunt, nota nonnulla funt: fed plurium (æuo, & Scriptorum paucitate) caduca iam,& prolabens in memoria, his Annalibus fiftitur, fine quibus ecclefiafticæ Hiftoriæ ratio conftare haud poteft. Religio ifta, Nili adinftar, illicò magna apparuit,& non priùs natam licuit videre, quàm magnam. Exurgens cæteris penè lumina obftruxit: cuius curæ Pontifices, & Reges,pacis,bellique negotia demandarunt. Rem dicam. Quidquid eo tempore in Ecclefia magnum,ab hoc magno Cœtu fuit. Ac proinde varia,& multiplex notitia huic argumento adeft,& illius æui tenebris non nifi fax,aut Sol ifte lucet.

Ordinem verò nemo Scriptorum videtur mihi concinniùs,feliciúfque feruaffe. Nihil hîc vagum,aut difclufum: omnia fuo loco,& tempore fedent. Sumit ex veteribus fruftula,non tumultuaria,& prompta; fed electa,atque ea connectit: fparfa laboriosè colligit,& vnit decorè:& ex diuerfis linguis,& cordibus vnus eft fenfus,& fpiritus,vt in Mufica ex difparibus vocibus,& varia fonantibus,vnus attemperatus concentus. Et nihilominùs mifcellanea hæc rerum, & fcriptorum ftructura (vix aliàs vnquam fine confufione) perfpicua eft,&diftincta, & ordinem feruat. Potuit omnia fua lingua dicere, & ideò elegantiùs: maluit tamen aliena, vt elegantiæ defiderium fide compenfaret.

Induftria fupereft,& hæc egregia, quam maximè commendo. Hiftorici Magiftri munus integrè impleuit. Campum hunc laudator decurrerem: cæterùm cancellis cenfuræ concludar:fidem tamen laudo nimis,& probo:cui religiosè,imò penè fuperftitiosè incumbit. Amor,aut liuor,Hiftorico peftes,nunquam hanc mentem tenent, aut tangunt. Vt Apuleij aquila ab ea parte adfpiciebat,qua nec pluitur,nec ningitur:fic nofter fupra hæc turbida,liberè, & vtiliter fcribit: & ex veteri fcitu,nihil falfi audet dicere,nihil veri non audet. Nouitiorum fcripta non defpicit; fed non priùs probat, quàm ad veterum normam explorauerit: imò nec prifcos ipfos raptim ad calculos vocat: & vt trutina in eam partem propendit, in qua plus eft ponderis; fic hic Scriptor,fi plus fit iudicij,& authoritatis.Sine teftibus nihil firmat:& fi quando fcire non potuit,odorari potuit,fagaci herclè folertia coniectat: fed à iudicio fecludit. In Religionem fuam parcus, an prouidus? Ei præftare credidit à probabilibus laudibus abftinere, quàm propter dubiarum infertionem veris fidem eleuare. Hinc eft,vt cùm nonnunquam videas,Hiftoriæ textum hiatibus difiungi; non laborem (qui pernox,perdiúfque eft) defideres. Attolle potiùs,laudáque probitatem: puri enim animi, & præftantis iudicij fuit,tranfilire,quàm ex capite (plerifque hic mos) interferere.

De ftylo quid dicam? Comitatem video,& leporem. Concolor eft femper dictio, & æquabilis,& nefcio quo proprio fale condita. Nonnulli in Hiftoricis requirunt fimplicem,nudámque rerum narrationem:an hoc melius? Definire non audeam: amo tamen magis,arcanorum,& propofiti coniecturas,& veftigationes in confilia,acta, euentus, & fubiectiones condocentes,quare.quo modo,& quo fine. Delector præceptionibus,documentis,iudiciis, fufpicionibus, & nonnunquam aculeatis fententiis. Cui hæc placent, placebunt hæc Scripta,in quibus emicant hæc lumina. Has virtutes induftriæ,ex perpluribus delibaui; nihil moribus Chriftianis, nihil Fidei in hoc Opere non congruit, teftórque effe allaturum genti fuæ ornamentum, Ecclefiæ fauftitatem, & Orbi doctrinam, Authori pretium: & eius iam fatis partæ famæ nouam famam, & gratiam. Salmanticæ, in noftro Maiori Collegio Conchenfi, die 20. Iunij, anno Chrifti 1642.

DOCTOR DON GARCIA DE PORRES,& SYLVA.

Cenfura

Censura Reuerendi admodum Patris Pauli Sherlogi, Societatis Iesu, diuinorum Librorum eximij Interpretis, & in Salmanticensi Academia Hybernorum Collegio Præfecti.

EX præscripto Ordinarij Salmanticensis, pro Sede vacante, D. D. Doctoris Martini de Bonilla, Canonici Doctoralis, & Iuris Pontificij Antesignani emeriti: Perlustraui operoso, & delectabili studio laudatissimos Commentarios rerum à Familia Cisterciensi, inclyta illa Catholici nominis propugnatrice, gestarum ab anno post Christum natum M.C.LXXIV. ad annum M.CC.XII. Tertius est fœtus editæ Historiæ à Reuerendissimo, & omnibus disciplinis excultissimo P.M.F. ANGELO MANRIQVE, Theologiæ Facultatis primario, & iam cum rude Antecessore, PHILIPPI IV. Monarchæ Potentissimi Ecclesiaste, fulgentissimi Sodalitij sui olim magno Antistite, huius Salmantinæ Academiæ, atque adeò totius Hispaniæ immortali quodam decoramento: quo sanè in perfectissimo Opere eloquentia grauis est, viuida, perspicua, maledicentiæ, & liuoris inscia: vbi rerum magnitudo deposcit, tonans, & excelsa: iudicium acre, & affectibus liberus; solertiam, & ordo mirificus, & labor in abditis perscrutandis monumentis, & vigil, atque sollicitus pro veritatis defensione ardor vbique commendant. Iam, quantum illud est, ex Iure Canonico difficiles locos, perobscura Conciliorum generalium, & particularium verba, Scripturæ perplexas quæstiones, Theologiæ fragosa arcana, facilitate sæpiùs donasse? Quare exiguum futurum, si quam olim promeruit Crispus laudem, vt haberetur *Romana primus in Historia*, MANRIQVESIO nostro conferamus, & primum Cisterciensi in Historia proclamemus: nam inter Senatores, & Patres Ecclesiæ vniuersalis, subsellio dignissimus est. Quamobrem tantùm abest, vt in eius purissimis lucubrationibus, quod Fidei, & Religioni inimicetur, quidpiam delitescat, vt potiùs omnia in splendorem, & claritatem apostolicæ Sedis, & in Sectarum, & Hæresis odium perpetuò tendant. Hæc nostra censio. Salmanticæ, 8. Kalendas Iulij, anno Domini 1642.

PAVLVS SHERLOGVS, *Societ.* IESV.

Facultas Ordinarij Salmanticensis.

NOs Doctor MARTINVS DE BONILLA, Sanctæ Salmanticensis Ecclesiæ Canonicus Doctoralis, & in alma eiusdem Vrbis Academia Sacrorum Canonum primarius, ac emeritus Antecessor, totius districtus Salmantini, Sede vacante, Vicarius Generalis, &c. Visis approbationibus, & censuris sapientissimorum Virorum, quibus hunc *Tertium Cistercium Annalium Tomum* à R. P. M. F. ANGELO MANRIQVE, eiusdem Ordinis in sacra Hispaniarum Congregatione Generali emerito, Catholicæ Maiestatis PHILIPPI IV. Ecclesiaste, & in alma hac nostra Academia sacræ Theologiæ primario Antecessore, elaboratum, inuisendum remisimus; quantum in nobis est, licentiam damus omnibus, & singulis Typographis, vt supradictum Tomum cudere valeant, spectantes Opus Authore suo dignum; nec dissimile aliis, quæ vulgauit, eiusdem argumenti, aliorúmque, fructum Ecclesiæ, neque exiguum, allaturum. Datum Salmanticæ, in ædibus nostræ habitationis, die 27. mensis Iunij, anni 1642.

DOCTOR MARTINVS DE BONILLA,
Vicarius Generalis.

De mandato Domini Vicarij Generalis,
ISIDORVS VARRIENTOS, Notarius.

LICENTIA

LICENTIA ORDINARII.

IOANNES CLAVDIVS DEVILLE, in sacra Theologia Magister, in Ecclesia S. Crucis Custos, & D.D. Alphonsi Ludouici du Plessis de Richelieu, Eminentissimi Cardinalis, ac Reuerendissimi Archiepiscopi Lugdunensis Prouicarius Generalis: Librum, qui inscribitur: *Cisterciensium, seu veriùs Ecclesiasticorum Annalium à condito Cistercio, Tomus III. Authore R.P.* ANGELO MANRIQVE, à Theologis approbatum in lucem edi facultatem concedimus. Lugduni, 26. mensis Augusti, 1648.

DEVILLE.

CONSENSVS.

OPus inscriptum: *Cisterciensium, seu veriùs Ecclesiasticorum Annalium à condito Cistercio, Tomus III. Authore R.P.* ANGELO MANRIQVE, Ego Regis Consiliarius, & Procurator in Lugdunensi Præfectura, in lucem edi non impedio. Lugduni die 25. Septembris, 1648.

LORIN.

PERMISSIO.

VIso Procuratoris Regis consensu, hunc Librum, qui inscribitur: *Cisterciensium, seu veriùs Ecclesiasticorum Annalium à condito Cistercio, Tomus III. Authore R.P.* ANGELO MANRIQVE, typis mandari LAVRENTIO ANISSON concedimus: & ne quis, vltra concessam facultatem, denuò excudat, prohibemus. Lugduni, 26. Septembris, 1648.

SEVE.

INDEX

INDEX ANNORVM, ET CAPITVM TERTII TOMI

Iesu Christi annus 1174.
Cistercij annus 77.

Iesu Christi annus 1175.
Cistercij annus 78.

Iesu Christi annus 1176.
Cistercij annus 79.

Iesu Christi annus 1182.
Cistercij annus 85.

Iesu Christi annus 1183.
Cistercij annus 86.

ẽ 4 quis

&

Iesu Christi annus 1191.
Cistercij annus 94.

 8. ipsa

8. ipsa per manum Aureæ-Vallis Abbatis inclusa est, 9. idem per omnia institutum obseruatura. 10. Demum ratio temporis ostensa.

VI. 1. Sancti Mauritij, Carnoëtensis Abbatis mors. 2. Miracula insignia, primùm in vino: 3. mox in lupis, 4. & muribus. 5. Virtus eius in Dæmones eximia, 6. continuata post mortem, dies, & annos obitus gloriosi. 8. Mutatum Monasterij nomen, 9. & puer aquis absorptus vitæ redditus. 10. Sepultura, & translatio corporis Sancti. 11. Demum ad tumulum frequentia populorum.

VII. 1. Translatum corpus Sancti Malachiæ, 2. & iussum celebrari de illo Festum. 3. Successio Abbatum in Villario, 4 & laus Guillelmi. 5. Toletani Præsulis aduentus in Calatrauam, & irruptio in Barbaros. 6 Chronologia, 7. & dictum de Florido Campo, 8. & de duobus Sanctis eiusdem Domus.

IV. 1. Canutus Rex in Ecclesia Bernhen sepultus; 2. & in Cisterciо Hugo, Burgundiæ Dux: 3. cuius breuiter Acta recensentur. 4. Bruno, abdicato Archiepiscopatu Coloniensi, Monachum induit: 5. eiusdem Acta, 6. mors, & sepultura. 7. Virginum Coloniensium apparitio: 8. reuelatio sepulcri, inuentióque: 9. tum iucunda Historia nouo miraculo, 10. quæ sacra pignora reddidit clariora.

V. 1. Ferdinandus Aragonius Infans per parentem à Monachatu retardatus, 2. Martinúsque Seguntinæ Sedi renuntians, 3. tam ab Alphonso, quàm Cœlestino, Rege, & Pontifice. 4. In Capitulo indictum Festum Petri Tarantasiensis. 5. Cautum de anniuersariorum multitudine, 6. & de euitanda frequentia Sanctimonialium. 7. Calatrauensium irruptio in Saracenos. 8. Chronologia. 9. Dictum de Valle Sancti Bernardi in Frisia: 10. & de aliis Monasteriis.

Iesu Christi annus 1192.
Cisterciј annus 95.

CAP. I. 1. Richardo Rege è Syria discedente, 2. amissa Ioppe, 3. atque ipso reuerso, recuperata; 4. & induciæ firmatæ 5. cum Saladino. 6. Mox Reginis præmissis, naufragus ipse, 7. cùm in Istriam appelleret, 8. à Leopoldo, Austriæ Duce, capitur, 9. quem duplici anteà iniuria in Syria affecerat: 10. ac demum traditur Henrico Imperatori.

II. 1. Designantur duo Abbates Cisterciј ad visitandum Regem, atque agendum de eius redemptione 2. Quàm gratanter ab ipso, 3. quàm benignè ab Imperatore suscepti, pacta formauerint. 4. Sed quorum retardata exequutione, vocatur Elias, qui medio Duce Austriæ cuncta peragit. 5. Regia erga illum Richardi munificentia, 6. à Butio, & Meiero commemorata. 7. Indictæ nostris per Angliam collectæ, 8. ex Ministrorum auaritia longè grauiores. 9. Legatia in Angliam Iordani de Fossa Noua.

III. 1. Margarita in Occidentem reuersa, 2. Thomam Anglicum fratrem quærit, & inuenit. 3. Ab eo cognoscitur, 4. atque eius monitis Cisterciensem Monialem induit. 5. Mors Saladini, 6. & duorum Cisterciensium Fratrum captio: 7. qui à mulierculis, eius iussu, sollicitati, 8. quandiu sobrij, casti, 9 ebrij deinde lapsi, & pœnitentes ab eo dimissi sunt, inter suos expiandi ritu Christiano.

Iesu Christi annus 1193.
Cisterciј annus 96.

CAP. I. 1 Ingenti templo in Cisterciо consummato, 2. Guido Robertum Cabilonensem vocat. 3. Consecratio Ecclesiæ, 4. & syllabus 5. subiectarum Reliquiarum, 6. vsque ad triginta Altaria consecrata, 7. diuersis temporibus, 8. quorum per alphabetum 9. designatorum 10. perseuerat memoria, 11. & plurium 12. dies, 13. & annus consecrationis: 14. quales Reliquiæ omnes officinæ, quæ templo adiacent.

II. 1. Henricus, iuxta Ioachimi vaticinium, Trinacriam occupat. 2. Vatem suum eximiè veneratur; 3. & priuilegiis, 4. atque annuo redditu donat eius Cœnobium. 5. Notata quædam, 6. & dictum de Ioachimo, 7. eiúsque apud Imperatricem Constantiam authoritate. 8. Actum de libertate Richardi Regis per Abbatem Eliam: 9. & quid Richardus de pactis matri scripserit.

III. 1. Beati Bertrami initia, & tentationes. 2. Visio mirabilis de Familia Cisterciensi, 3. & de videntis prædestinatione, 4. repetita à Cæsario. 5. De Assumptione Virginis, 6. quam egregiè colebat, reuelatio, 7. patentibus confirmata miraculis. 8. Obseruata nonnulla. 9. Actum de viro, & eius sanctitate: 10. & ostensa vtcunque ratio temporis.

IV. 1. Beati Simonis Alnensis prima notitia: 2. miraculosa ad Ordinem vocatio.

3. Stimulus

Ieſu Chriſti annus 1198.
Ciſtercij annus 101.

Iesu Christi annus 1201.
Cistercij annus 105.

Iesu Christi annus 1203.
Cistercij annus 106.

VIII. 1. Nulla

IX. 1. Mar

Iesu Christi annus 1206.
Cistercij annus 109.

Iesu Christi annus 1207.
Cistercij annus 110.

Iesu Christi annus 1208.
Cistercij annus 111.

Iesu Christi annus 1209.
Cistercij annus 112.

Iesu Christi annus 1211.
Cistercij annus 114.

Index Annorum, & Capitum.

INDEX

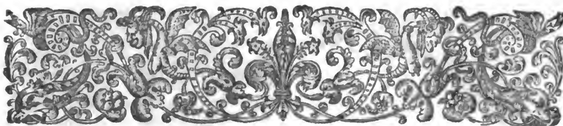
INDEX CAPITVM IVRIS CANONICI,

QVÆ IN HOC TERTIO TOMO Annalium Cistercienſium explicantur, aut illuſtrantur.

Cap.

CISTER

CISTERCIENSIVM,

SEV VERIVS,

ECCLESIASTICORVM

ANNALIVM

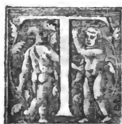
A CONDITO CISTERCIO,

TOMVS III.

ANNVS CHRISTI M.C.LXXIV.	CISTERCII LXXVII.

1. Gerardus, & Conuentus Claraeuallis Summo Pontifici Canonizationem Bernardi suggerunt. 2. Alexander communicato cum Fratribus consilio, 3. Primùm Claraeuallensibus, 4. Ex qua epistola tempus obiter constat; 5. & correcta exemplaria Bernardi Operum; 6. Mox Cistercij Abbatibus, 7. & Ludouico Regi, 8. Atque Ecclesia Gallicana litteras dat; 9. De Bernardo sublimes, & elegantes. 10. Canonizatio inserta fastis monasticis.

CAPVT I.

1. ERTIAM, etsi vnicum Bernardum de medio tollas, illustrissimam Cisterciensium Annalium partem aggredior: vtinam eo auspice scribendam, quo duce patratam; inter fideles, inter infideles, & bello, & pace refertam gloriosis titulis, partis ab hostibus, id est, à Paganis; à falsis fratribus, id est, ab hæreticis; atque ab vtrisque comparatis vtroque gladio: sed neque omninò à Bernardo Patre alienam, quam auspicabitur ipsius Canonizatio. Quippe hoc anno millesimo, centesimo septuagesimoquarto, Cistercij septimo septuagesimóque Sanctorum Canoni legitur adscriptus. Quin magnum illud post Bernardum Parentem iubar, Petrus de Tarantasia, hoc ipso creditur ad Superos translatus: vt duplici lætitia velut præuenta huius Tomi initia, altera in Cœlis, altera in hoc mundo; & Angelis iucundum, festiuúmque, & hominibus reddant reuerendum. Ergo, quod attinet ad Canonizationem Bernardi Patris (quod suprà dicebamus) dilata ea in Concilio Turonensi, & siue minùs necessaria visa, supplente adhuc decretum Pontificum communi totius Ecclesiæ acclamatione; siue emergentibus grauissimis negotiis, suspensa hactenus, vix Cisterciensium Monachorum curam, & vix Claræuallensium, qui Sancti esse, quàm haberi malebant, sollicitabat. Verùm Gerardus filiali charitate, & superaddito iure successionis, cum recenti Canonizatione Martyris Thomæ, seu fortè recentiori dono Crucis, ab Amalrico ad Claram Vallem missæ, Bernardi iussu, vt non violatæ, omissæ pietatis in Sanctum Patrem, & veluti contemptæ religionis argueretur, communicato cum Fratribus consilio, Alexandro suggessit, Bernardum nondum adscriptum Sanctorum numero; neque id vltrà, si placeat, differendum. Cessasse iam illuuiem petitionum, quæ in Concilio Turonis retardassent: constare ipsi de vita, de miraculis, ante, & post mortem factis; constare de cunctis, quæ viderentur præuiè disquirenda: neque eam esse Bernardi sanctitatem, quæ extraneis aliis precibus, aut noua alia indigeret approbatione. Claræuallenses, pro Patre, filios petere, cæteros superesse; nisi quòd fortè deuotionis impetu ducti, eundem cultum Sancto iam præstarent, quem forent, vel post Canonizationem, exhibituri.

Hæc, aut similia Conuentus Claræuallis, Gerardúsque ad Alexandrum Papam. Ast Alexander dicto citiùs parens (sic ipse loquitur) neque Bernardum inferiori affectu colens, aut diligens; communicato consilio cum Cardinalibus, primùm ad ipsos; mox ad omnes Abbates totius Ordinis; inde ad piissimum Regem Ludouicum, Bernardo olim, dum vixit, obsequentissimum, post mortem deuotissimum; demum ad omnem Ecclesiam Gallicanam Litteras dedit, quibus non solùm Sanctum adscribit Canoni, sed Festum eius celebrandum publico ritu, solenníque, in mandatis dat his, qui mandata obseruant apostolica; & quidem verbis, quæ non tantùm definiant, verum extollant. Vt vix à diuini verbi Concionatoribus plùs aliquid in laudem Sancti dici ex tunc potuerit, quàm quæ Summus Ecclesiæ Pastor in illis Litteris, præeunte Spiritu, dictauit; proposuítque amplectenda cunctis fidelibus. Circumferuntur quatuor hæ Epistolæ cum Operibus Sancti: non tamen ideò in præsenti prætermittendæ, quod ipsa series Historiæ, & quæ in eis notanda, satis exposcunt. Ergo ad Gerardum, & Fratres Claræuallis hanc primam omnium, quamuis communiter vltima ponatur, scripsit Epistolam [a].

a inter Opera D. Bernardi.

3. *Alexander Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis filiis Gerardo Abbati, & vniuerso Conuentui Claræuallis, Salutem, & apostolicam Benedictionem. Sicut de religione, & pietate, quam circa Deum geritis, nihil nobis restat ambiguum; sic exhibitæ circa nos robur deuotionis, & fidei, clara semper est certitudine manifestum. Non enim poteratis, sed nec deinceps, Deo authore, poteritis, à gratia sanctitatis apparere degeneres, quos Sancti Patris constat esse hæredes: cui & gratia spiritualis abundauit ad meritum, & operum efficacia non defuit ad exemplum. Scitis nanque, & pia veneratione recolitis, qualiter beatæ memoriæ Bernardus, Cœnobij vestri primus Abbas, præcipuúsque Fundator, Deo quidem pro virtute religionis acceptus, & Ecclesiæ Dei pro plenitudine deuotionis, & fidei extiterit gratiosus; ita vt meritò deberetis haberi culpabiles, si imitationis, & venerationis ipsius effectis in aliquo negligentes. Placuit ergo nobis, quòd pro eo, tanquàm pro pio Patre, sollicitudinem habuistis, & Canonizationem ipsius voto laudabili postulastis. Nos, quibus cordi semper est pro multis (fili Abba) tuæ deuotionis obsequiis, & totius domus vestræ studiis religiosis, & piis, vestris iugiter obtemperare precibus, & profectibus aspirare; voto huic clementer annuimus, vt nostram circa vos & gratiam, & beneuolentiam comprobemus. Vita igitur eiusdem Beatissimi Confessoris ad memoriam reuocata, quomodo, scilicet, fide, & religione, atque doctrina præfulserit; quantóque in Ecclesia Dei perspicua claritatis lumine radiarit: eum (Fratrum nostrorum consilio habito) confisi de misericordia Dei, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, atque de eiusdem Sancti meritis præsumentes, Catalogo Sanctorum duximus adscribendum, diémque depositionis eius festiuum de cætero, & celebrem obseruandum. Vnde, quia vestra potissimùm interest, eius & imitari vitam, & gloriam venerari, satagite in omnibus, & studete, ipsius Sancti Patris & inhærere vestigiis, & Festum excolere sanctitatis, vt cuius conuersationis meruistis esse participes, digni habeamini eiusdem beatitudinis fore consortes. Datum Anagniæ, XV. Kalend. Februarij.*

4. Hactenus Alexander Claræuallensibus: ex quibus obiter corrigendus insignis error, qui semel his Epistolis præfixus, nec ab aliquo hactenus notatus, multos, & graues Authores post se traxit; Bernardum, scilicet, adscriptum Sanctorum numero, ab obitu ipsius anno vndecimo, Christi, nimirum, M. C. L X I V. sic enim habet vulgatus illarum titulus [b]: *Canonizatio Sancti Bernardi, Abbatis, per Alexandrum Papam III. anno Christi millesimo, centesimo, sexagesimoquarto.* Quem errorem sequutus etiam Henriquez in Menologio. Quin & ex eo Kalendarium Gallicum contigit, qui eandem Canonizationem per annum distulit. Alij in annum M. C. L X V I. Nec vidi hactenus, qui vlteriùs dilatam doceat, præter Chaconium, cui ex Registro Vaticano verum notare tempus, facile fuit. Hic in Vita Alexandri hæc habet verba [d]: *Anno M.C.LXXIV. Alexander Pontifex Bernardum, Abbatem Claræuallensem, Monachorum Claræuallensium precibus inclinatus, ac Bernardi pia commemoratione compulsus, in numero Sanctorum adscripsit, atque hac de re Litteras Anagniæ XV. Kalendas Februarij dedit ad Proceres Gallicanæ Ecclesiæ, Regem Franciæ, Abbates Cisterciensis Ordinis, & Claræuallensis, quæ extant.*

b ibid.

c Octob. 14.

d in Alexandro III.

Porrò hæc nequaquam contingere potuisse ante annum, vt minimùm, septuagesimumsecundum, manifestant Gerardi præfectura, qui anno M. C LXXVIII. coronatus martyrio, vt suo loco dicemus, cùm Claræuallis sexennio præfedisset, ante eum annum Abbatem Fossæ nouæ, non Claræuallis, aut Monachum fortassis agebat in Italia: vnde vocatus, vt Pontio subrogaretur. Incidit ergo Bernardi Canonizatio per Alexandrum, in decimum octauum diem mensis Ianuarij, anni M. C. LXXIV. ab obitu eius viginti annis exactis, quatuor mensibus, & diebus viginti nouem. Id quod Iacobus Sirmundus adnotauit, ad epistolam nonam libri noni Petri Cellensis, vbi ait: *Sanctum nuper canonizatum, id est,* (inquit) *ab Alexandro III. Anagniæ, anno M. C. L X X I V. post obitum ipsius anno XXI.* incepto, scilicet, sed nondum consummato. Scripta fuit autem Epistola circa annum M. C. LXXX. vt suprà notabamus, circa quem Petrus ad Episcopatum Carnotensem promotus legitur. Sed iam, quid ad Abbates Cistercienses Alexander scripserit, videamus [e]. 5.

e inter Opera Bernardi.

Alexander Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis Cistercij, de Firmitate, Pontigniaci, Claræuallis, & Morimundi, atque vniuersis Abbatibus Cisterciensis Ordinis, Salutem, & apostolicam Benedictionem. 6.

Quoties honesta nobis opportunitas exhibetur, vt fidei, & deuotioni, quam circa Ecclesiam Dei nostris temporibus habuistis, possimus in aliquo pro meritis respondere, opportunitatem ipsam libenter amplectimur: & in his maximè, quæ specialem noscuntur redolere virtutem, vestris occurrere profectibus non moramur. Contigit autem hoc tempore, vt verbum, quod ab olim fuerat de Beati Bernardi, quondam Claræuallis Abbatis, Canonizatione propositum, & pro quorundam similia postulantium scandalo, à Turonensis Concilij celebratione dilatum, ad nostram reduceretur, Deo volente, memoriam; & faciente nobiscum signum in bonum, qui hoc pietatis opus, nostris seruauit manibus consummandum. Nos enim vitam, & sanctitatem eiusdem Beatissimi Confessoris recordatione sollicita memorantes, quomodo, scilicet, & in seipso religionis, & sanctimonia prærogatiua magnificus, & vniuersæ Ecclesiæ Dei, specialiter autem Ordini vestro fide, & doctrina vtilis extiterit, & copiosissimè fructuosus: confisi de misericordia Dei, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, necnon de eiusdem Sancti Confessoris meritis præsumentes, eum (Fratrum nostrorum

nostrorum

strorum communicato consilio) authoritate apostolicæ Sedis, Sanctorum Catalogo duximus adscribendum, & diem depositionis ipsius in Ecclesia publicè celebrandum. Vnde, quoniam hoc ita in gloriam, & honorem Summi Conditoris exuberat, vt in vestram quoque ædificationem, consolationémque redundet; vestra potissimùm interest, Omnipotenti Deo gratias agere, qui modernis temporibus virum perfectæ, & prædicabilis sanctitatis in vestro Ordine voluit suscitare. Vos igitur munificentiæ donum speciali deuotione suscipite, & Deum in Sanctorum suorum glorificatione mirabilem, in eius celebratione specialiter honorate. Datum Anagniæ, XV. Kalendas Februarij. Hactenus ad Abbates totius Ordinis, quasi quibus interesat, non quasi à quibus postulatum aliquid esset; quod idem in epistola ad Ludouicum Regem notandum, quæ ita habet[f]:

f *vbi supra.*

7. *Alexander Episcopus, Seruus seruorum Dei, Illustri Francorum Regi Ludouico, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Nouit (vt credimus) Regalis tuæ magnificentiæ celsitudo, quòd ea, quæ cum honore Dei, grata tibi, acceptáque cognouimus, ad vtilem semper effectum magno, & volenti animo promouemus. Maximè autem hoc in illis operibus obseruamus, in quibus specialiter & honor Dei, & suorum gloria Sanctorum declaratur. Scientes quoque tibi fore gratissimum, quicquid ad decorem Ecclesiæ, & Superni Regis honorem, authoritate fuerit apostolica constitutum. Vnde, quoniam sanctæ recordationis Bernardus, quondam Abbas Claraeuallis, & Deo semper charus, & tam tibi, quàm vniuerso Regno tuo gratus extitit, & acceptus, eum ad gloriam Dei, & exaltationem Ecclesiæ, ac totius Regni tui, canonizandum decreuimus, & inter Beatissimos Confessores festiua celebritate colendum; tam de misericordia Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius confisi meritis, quàm suæ conuersationis, & sanctimoniæ non ignari. Monemus igitur Christianissimæ Serenitatis tuæ Regiam pietatem, vt hoc cœlestis gratiæ donum, Regno tuo, te regnante, collatum, læta deuotionis brachiis amplectaris; eique iam cœlesti beatitudine perfruenti, solita pietate, deuotus existas, quem pro sua venerabili Sanctitate adhuc in tenebris positum diligebas. Claraeuallense verò Monasterium, quod fundauit, in quo etiam corpus eius venerabile requiescit, ita te ob reuerentiam eius habere volumus commendatum, vt eum semper merearis habere Patronum. Hæc Ludouico, non qui petiisset; sed, cui gratissimum fore non dubitaret.

8. Verum est tamen, ad Ecclesiam Gallicanam, vltra Claræuallensium, sublimium etiam aliarum personarum additas preces (fortassis Cardinalium) connumerari. Porrò hæ, tanquàm totius negotij cardines, aliquantò longiores, & de Bernardo plura, & sublimiora cunctis proponunt[g].

g *ibid.*

Alexander Episcopus, Seruus seruorum Dei, Venerabilibus Fratribus vniuersis Archiepiscopis, Episcopis, & dilectis filiis Abbatibus, aliisque Ecclesiarum Prælatis in Regno Franciæ constitutis, Salutem & apostolicam Benedictionem.

Contigit olim, dum essemus Parisiis constituti, vt magni quidam, ac Venerabiles Viri, de canonizando sanctæ recordationis Bernardo, quondam Claraeuallensi Abbate, facerem mentionem: optantes vtique, & piis nobis precibus suggerentes, vt in Concilio, quod de proximo erat Turonis celebrandum, digno huic, & laudabili voto celerem daremus effectum. Cúmque nos eidem negotio, fauorabili satis intenderemus affectu, superuenit multitudo, & frequentia petitorum, qui in diuersis prouinciis rem similem postulabant. Vnde, cùm videremus, non posse congruenter omnibus satisfacere, statutum fuit pro scandalo deuitando, etiam in hoc differri, quod oportebat pro tempore cæteris denegari.

9. *Nuper autem ex instantia, & deuotione Claraeuallis Fratrum, & aliarum sublimium personarum, eisdem apud nos precibus innouatis, reduximus ad memoriam nostram eiusdem Beati Viri sanctam, ac venerabilem vitam: qualiter ipse singularis gratiæ prærogatiua suffultus, non solùm in se ipso sanctitate, ac religione præfulserit; sed etiam in vniuersa Ecclesia Dei, fidei, & doctrinæ lumine radiarit. Fructum verò, quem in Domo Domini, & verbo operatus est, & exemplo, nullus ferè terminus sanctæ Christianitatis ignorat; cùm vsque ad exteras quoque, & barbaras nationes sanctæ Religionis instituta transmiserit; atque Monasteriorum fundationem extenderit; & infinitam multitudinem peccatorum, per viam sæcularis latitudinem incedentem, ad spiritualis vitæ rectitudinem reuocarit. Specialiter autem sacrosanctam Romanam Ecclesiam, cui auctore Deo præsidemus; ita quondam sub grauis persecutionis turbine laborantem, tam vita merito, quàm data sibi cœlitùs sapientiæ studio sustentauit: vt dignè quidem, & nobis, & omnibus eiusdem Ecclesiæ filiis in memoria habendus sit, & deuotione perpetua venerandus. In afflictione verò corporis sui vsque adeò sibi mundum, seque mundo reddidit crucifixum, vt confidamus Martyrum quoque eum merita obtinere Sanctorum, quem confessionis ordine, & parsimonia vitæ, tam longum constat duxisse martyrium. Quibus omnibus pia consideratione pensatis, & in consilio Fratrum nostrorum expositis, confisi de misericordia Dei, cui perseueranter, & fideliter militauit; necnon & de Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum; & de eiusdem Beatissimi Confessoris meritis præsumentes, eum, apostolicæ Sedis authoritate, Catalogo Sanctorum adscribi mandauimus; & commemorationis suæ Festum decreuimus amodò publicè celebrandum. Vos ergo, qui & eiusdem Sedis apostolicæ instituta suscipere, & Deum in Sanctis suis consueuistis gloriosiùs honorare; sic memoriam Sancti huius celebretis in terris, vt precibus eius & meritis digna præmia recipiatis in cœlis. Datum Anagniæ, XV. Kalendas Februarij.* Hæc Summus Pontifex, Martyrem, Confessorem, Patriarcham, & totius Ecclesiæ firmam columnam (laudibus satis amplis) Sanctum appellans.

Huius Canonizationis memoriam in Martyrologio monastico Hugonis Menardi, anticipata per errorem vnica die, & in Menologio Cisterciensi, recoli video: quin & extare luculentum sermonem de Sancti laudibus, in anniuersario ipsius depositionis; quem Godefrido, quondam eius Notario, sunt qui attribuant. Dubium, an habitum ad Fratres in Capitulo, ante Sanctum adscriptum Sanctorum Canoni, dum ipse Abbatis officio fungeretur; an post cessionem, ex Gerardi iussu, cùm iam Bernardus inter Sanctos relatus esset. Eius initium: *Quam dulcis hodie, dilectissimi Filij, paterna debeat esse memoria.* & circumfertur cum Operibus Sancti recentiùs cusis, atque additis diligentia Ioannis Pichardi. Hoc initium[h] nascentis huius anni. Sed iam reliqua eiusdem expediamus. 10.

h *inter Opera Bernardi.*

1. Dedicata Ecclesia Claraeuallis, & Reliquiae in maximo Altari recondita, 2. pia Beati Gerardi sollicitudine. 3. In Longonado dedicatum altare Bernardo Patri, per Sanctum Petrum Tarantasiae Praesulem, cum celebri concursu populorum. 4. Miracula patrantur in sacrilegos, 5. atque item in Daemones, 6. & sanatus surdus, & mutus. 7. Sanctus Petrus cum Abbate Alexandro legati ad Ludouicum. 8. Atque ex his obiter emendatus Gaufridus in Vita Sancti.

CAPVT II.

1. HOc ipso anno, quo Bernardus adscriptus Sanctorum numero, nouem plùs minùs ab eius canonizatione transactis mensibus, consecrata est Ecclesia Claraeuallis, quam ipse Sanctus viuens inchoauerat, per Gualterum Lingonensem Episcopum, quem Sancti Gerardi cura ad hoc munus praestandum sollicitauit: cuius rei extat memoria satis antiqua, simul cum Indice sacrarum Reliquiarum, quae in maximo Altari sunt reconditae; quam ex libro sepulcrorum Claraeuallis, & Tabulario eiusdem Domus deprompta, atque ad Ignatium Firminum Fiteriensem olim transmissam, inde ad nos deriuatam, hîc transcribam.

Anno ab Incarnatione Domini M.C.LXXIV. Praesidente Sedi apostolicae Alexandro Papa III. dicata est haec Basilica Claraeuallis, Idibus Octobris, & consecratum est maius Altare in honorem Beatae, sempérque Virginis Mariae, & hae sunt Reliquiae, quae in eo sunt positae.

2. Sequitur Index sacrarum Reliquiarum, quae multae numero, & illustres qualitate totam penè coelestem spoliant Curiam. Quippe ab antiquis Patriarchis, Prophetisque vsque ad recentem Beatum Thomam Martyrem; quin & à Christo, & sacra eius Matre, quorum vestes, capillos, aliáque vsque ad sacrorum Confessorum ossa; si per Apostolos, per Euangelistas, per Pontifices, per Martyres discurras; vix aliquem ex notioribus designes, cuius non aliquod ibidem pignus inuenias: & tandem concludit: *Hae autem omnes Reliquiae continentur in magno Altari, quod consecratum est à Domino Gualtero, Lingonensi Episcopo, in honorem Beatissimae Dei Genitricis, & semper Virginis Mariae; regnante Ludouico piissimo Rege Francorum, sub pia memoria Domino Gerardo, sexto Claraeuallis Abbate, qui pro iustitia, & Zelo Ordinis iniustè occisus migrauit ad Dominum; cui est honor, & imperium, laus, & magnificentia, nunc, & semper per infinita saecula saeculorum. Amen.* Ita Gerardus vno, & eodem anno, & Bernardo Parenti Solennitatem, & Solennitati eiusdem Ecclesiam propriam, atque ab ipso inceptam, solenni ritu dicandam sollicitauit. Dedicationis Ecclesiae Claraeuallis, & canonizationis Sancti Bernardi meminit magnum Chronicon Belgicum ad hunc eundem annum; quamuis confundat cum eleuatione corporis Sancti; quam tamen constat contigisse post quadriennium. Addit, quod ad priorem Solemnitatem referendum existimo: *Sequenti anno in Capitulo Generali susceptum cantum de Beato Bernardo, & cantum de Sancta Trinitate.* Crediderim, in eodem etiam Festo sacratum Sancto Altare; qualia plurima in honorem eius, in aliis etiam Ecclesiis erigebantur.

Certè hoc anno Tarantasiensis Praesul, senio iam fractus; sed ad bona omnia promptus, procliuisque, ad eiusdem Lingonensis Episcopi, & Fratrum Longiuadi petitionem, Longumuadum adueniens, nouum, in honorem Sancti Patris dedicauit Altare, Coemeteriúmque, coëuntibus populis, atque inter se certantibus, quis propior noua sacra lustrare posset, & vtrunque illustrauit nouis miraculis, quibus tantò plùs solito coruscabat, quantò morti vicinior, quam incidisse in hunc annum, & iam diximus, & fusiùs infrà trademus. De his Gaufridus, Abbas Altaecumbae, in Vita sancti Praesulis haec habet [a]: *Ex petitione Lingonensis Episcopi, & Venerabilis Abbatis, ac totius Congregationis instantia, ad praedictum Monasterium, vt in memoria Sancti Bernardi Claraeuallis nouum dedicaret Altare, & Coemeterium benediceret, Vir beatus accessit; summis etenim expetebatur votis, à quibuscunque eius praesentia poterat obtineri, & accersebatur vndique, vndique trahebatur ad celebranda eiusmodi Sacramenta. Affuit certa die Pontifex expectatus, & multitudo tanta conuenit, vt negarent viri grandes, atque grandaeui similem vspiam se vidisse.* Hactenus populorum concursus, frequentiáque, geminata occasione deuotionis; tum in Bernardum, aris iam donatum; tum in Petrum sacrantem, quibus Bernardus, aras, imponeretur. Sed iam miracula, quae festum illustrarunt, verbis eiusdem Gaufridi describamus [b].

[a] apud Sur. cap. 17.

[b] vbi suprà.

4. *Affuit temptator, opportunitate inuenta, cuidam persuadens argenteam furari Crucem; modici quidem ponderis; sed particulam ligni Domini continentem. Aduertitur à Fratribus sacrilegium, & sacro Praesuli sine dilatione suggeritur. Nec cunctatur anathematizare sacrilegum, in virtute Christi praecipiens, ne priùs liceat homini Monasterij egredi fines, quàm restituerit signum Crucis; firmiter contestatus, quòd nullatenus posset auferri. Perstitit tamen improbus vsque in diem alteram, donec Episcopus recessisset. Sed nec tunc egredi potuit, nisi priùs reddita Cruce, & Altari sacro, vbi fuerat, irreposita. Viderat mulier scyphum ligneum: concupiuit visum; tulerat, & absconderat concupitum; absconditum asportabat infelix. Nec mora, punitur in oculis, per quorum fenestras mors introierat. Expetit vnum è Fratribus; nec dum penitus, sed penè caeca vasculum profert, cum satisfactione restituit, & vltricem criminis caliginem mox euadit. Sic accedens vnus quispiam ad Monasterij ianitorem, coram eo cucullam, quam malè tulerat, in haec verba proiecit: Tolle tibi cappam hanc manicatam, quam frequenter attentans, efferre non potui, nescio qua virtute prohibitus.* Haec tria breui miracula patrata; quae vtinam ad concursus omnes transiissent, haud pauca sacrilegia impeditura!

At

5. At non in solos sacrilegos effulsit virtus diuina, quin in Dæmones etiam demonstraretur; quos binos contumeliosè eiecit ab energumeno; certè vt decebat Spiritus immundos: nam audi,quod sequitur [c]: *Phreneticum iuuenem, vel potiùs energumenum, sicut creditum est, & credibile erat, plurimi baiulabant; à die iam septima, nec sumentem cibum, nec verbum aliquod proferentem: iussus quiescere; iussus loqui; in neutro obtemperabat Sacerdoti. At ille sub pectore pulsat hominem, contra Dæmonem indignatus. Nec mora, per fluxum ventris obscœnum, vt visum est, alter Dæmonum exiit, & alter mansit; quod miserum non omninò talis egestio liberauit. Nec moram fecit Episcopus propter populum comprimentem; sed cùm foris staret, Oratorium introiuit, vbi rursus exhibito iuueni imposuit manus, & odoris dirissimi vomitu repurgatus, ad modicum requieuit; ac deinceps loqui cœpit, cibum sumpsit, & officia reliqua sanæ mentis impleuit.* Hactenus de energumeno curato. Sed iam cæcum, & mutum proferamus [d].

c cap. 17.

d ibid.

6. *In eiusdem Basilica Monasterij iam tribus annis surdum, & mutum filium mater afferens Viro Dei, ad ipsius benedictionem sine mora loquentem liberè, & audientem gratulabunda recepit.* Hæc miracula recensenda putaui duplici titulo: & quia per Sanctum, atque in Sanctum facta, (hoc est, in Festi illius celebrationem,) Cisterciensem vtrumque, & quæ facilè vtrique possent attribui; siue Bernardus de Cœlo non permiserit spoliari filios, dum sese pios, religiosósque in charissimum Patrem ostentabant; seu Petrus semper patrator mirabilium, sed semper humilis, inuocauerit Sanctum, quem tunc colebat, atque eius meritis fieri postulauerit, cui dedicabat aras, quem populis Patronum, Ducémque, atque ad Deum proponebat intercessorem: Tum, quia siue vtriusque, siue solius, fuère vltima Petri, quæ sciamus; quippe intra eundem annum decessuri, adeóque auidiùs Lectoribus haurienda, certè iucundiùs:

Vt esse Phœbi dulcius lumen solet
Iam iam cadentis.

7. Manebat tamen Virum legatio noua iniungenda iam seni; atque eò laboriosior, quò sine fructu; reseruata Cantuariensi Martyri Thomæ perfecti operis gloria, vt cœpta per Cistercium, nunquam sine Cistercio consummarentur. Ad conciliandos Reges, patrem & filium, vtrumque Henricum Anglum, & cor filij ad parentem conuertendum, vna cum Alexandro Cisterciensi, ab Alexandro Papa missus est: sed conamine irrito, indurante Deo cor Henrici iunioris, sequaciúmque, atque exercente per eorum proteruiam Viros sanctissimos, dum interiùs contemptum clauium dolent, propriam repulsam exteriùs erubescunt. De patris, filiique dissidio, & simultatibus; dictum à nobis tomo præcedenti, atque inferiùs dicendum. De legatione Petri, & Alexandri Robertus Abbas Montis, eius temporis Author, hæc habet verba [e]: *Archiepiscopus Tarantasiensis, qui fuerat Monachus de Ordine Cisterciensi, per quem in nostris temporibus in exhibitione miraculorum Deus benedicitur, cum Abbate Cisterciensi Alexandro missus à Domino Papa venit ad Regem Francorum, pro reformanda pace inter Regem Angliæ Henricum, & filium eius Regem iuniorem; sed impedientibus hominum peccatis, parum profecit.* Hæc tantùm ibi: nec nos de hac legatia alibi plura, cùm à nullo nostrorum, aut nostros ex professo scribente, tradita fuerint. Nisi quòd tamen concilianda pax inter vtrunque Henricum, publicam pœnitentiam senioris de nece D. Thomæ; & ex ea gloriam Sancti præstolabatur, vt capite sequenti declarabo.

e ad hunc ann.

8. Hinc obiter corrigendus venit Gaufridus, Altæcumbæ Abbas [f], atque Sancti Epitaphium, quod infrà dabo, recentius proculdubiò, quàm eius tumulus; & quotquot alij Authores eum sequuti, Petri Tarantasiensis gloriosum obitum plùs nimio anticipantes in annum M.C.LXXI. referendum existimant: quo tamen constat, nec dicandæ aræ Beato Patri Bernardo à Monachis vocari; nec à Pontifice in Angliam potuisse mitti ad componendos patrem, filiúmque: illo nondum adscripto Sanctorum canoni; his nondum diffidentibus; & nondum iactis seminibus discordiæ: quæ post Martyris Thomæ necem sacrilegam, atque in illius vindictam pullularunt. Video Gaufridum [h] ex annis vitæ Christi computare annos præsulatus Sancti Pontificis: quod si verum est, aut postponendus electionis annus, aut annus mortis cum ipso anteponendus. Sed in parua distantia fortè deceptus, dum plùs mysterium attendit, quàm historiam, facilè potuit à vero deuiare. Certè non desunt alij Authores graues, qui Petrum prolatasse vitam putant, vsque ad annum M.C.LXXV. quos vt non sequor, ita non condemno: sed nec, si quis sequatur, condemnabo. Verùm de morte Sancti, suo loco. Nunc quam non potuit reformare pacem inter Henricos Reges ob iunioris proteruiam, reformatam de cœlo per Sanctum Thomam, ad pœnitentiam senis, atque ipsum ouantem de inimicis manifesto miraculo, ex Anglorum Historiis prosequamur.

f cap. 41. apud Sur.
g cap. 4. n. 5.

h ibid.

---

1. *Henricus senior, peracta pœnitentia, ad Beati Martyris Thomæ sepulturam,* 2. *diuinam in se clementiam expertur,* 3. *præcedente oraculo,* 4. *& subsequuta promissorum exhibitione.* 5. *Petri Blesensis illustre testimonium de gloria Sancti.* 6. *Qui & templo donatus in Scotia,* 7. *& socij eius pronecti ad dignitates.* 8. *Additus Thomas puer,* 9. *& adolescens, in Beati Viri gremio.* 10. *Mox ab ipsius morte Cistercij Monachus.*

CAPVT III.

1. VRGEBAT interim Henricum seniorem coniuratorum manus, & (propria viscera) filij rebellantes, qui Gallos, Flandros, Britones, Aquitanos, quin suos etiam, & vicinos suis Scotos, asperam gentem, in ipsum sollicitabant, &, vt ait Herebertus in Quadripartita [a]: *Reges, & regna terræ, nationésque, & populi, tam sui, quàm alieni, aduersus solum Regem patrem armabantur; adeò, vt quid faceret, aut quò se verteret, ad quos iret, aut quos declinaret, prorsus nesciret. Nusquam tuta fides, &c.* Iam verò tandem senior ad se reuersus, publicam pœnitentiam, quam distulerat, ad Beati Thomæ Martyris sepulcrum, voluntariè coactus, seu, veriùs dixerim, coactè voluntarius, gloriosè abiectus, & humilis subiuit: sic disponente Deo ad gloriam Sancti; quo causa mali, ex remedio manifesta, qui patientem in ter-

a lib. 4. c. 17.

ris Præsulem viderant, triumphantem iam in Cœlis experirentur. Itaque pergit idem Herebertus [b]: *Audiens, & certissimè credens, mundo iam contestante, & cum admiratione conclamante virtutes, & signa, & prodigia, quæ Cantuariæ fiebant per Martyrem; de mutua inter ipsum, & Martyrem iam pridem gratia, sicut spero, non immemor, eò etiam fiducialior, quòd de excessu suo in Martyrem gauderet, & speraret se pœnitentiam egisse: a Northmannia exiuit, & illam, sicut alias dominationis suæ terras transmarinas, in solius protegentis Dei, & Martyris sui manu relinquens, confestim sola diuinæ protectionis spe, aduersùs hostes suos armatus transiuit maria, & omni occasione, & dilatione postposita, Cantuariam venit.*

b ibid.

2. *Verùm Rex, antequàm ciuitatem intraret, vt ipsam vidit Metropolitanam Ecclesiam, in qua Martyr requiescit, mox incredibiliter humiliatus, & deuotus, exinaniuit se potestate tanta, pauperis serui formam induit; nudis pedibus, totóque nudato corpore, præterquàm vili quadam tunica super nudo amictus, & pedes, & nudus sic palàm in omnium conspectu ciuitatem intrauit; & per vicos, & plateas ciuitatis luteas, tanquàm de plebeiis vilissimis vnus, abiectè sic incessit. Ecce Dauid alter, qui, quemadmodum dilecto filio suo Absalone ob peccatum ipsum persequente, nudis plantis ciuitatem exiuit; ita iste secundus Dauid ingreditur. Et ita suspiriis, & gemitibus, tot gentibus, & nationibus tremebundus, ipse timens, & tremens Martyris adiit sepulturam, vbi tota illa aduentus sui die, & nocte sequente ieiunus, & peruigil ante Martyrem pernoctauit. Non fallor: neque enim dubito, sicut gemebundas, & pias ante Martyrem, quem adeo dilexerat, & à quo tantùm dilectus fuerat, orationes effundens, eius (nec dubium) meritis, orationibus, & patrociniis in tam arcto, toto cordis affectu se commendans, quod citò post rerum exitus comprobauit. Ibidem, tam coram Martyris sepultura, quam coram ipso Martyre, sancto illo, & venerabili Fratrum cœtu conuocato, à singulis virga disciplinalis percussiones singulas, velut quasdam secundas quadragenas apostolicas, imò regias nouas, & (sicut arbitror) vsque tunc inauditas accepit.* Hæc Herebertus.

3. Quæ eadem Eduardus, Guillelmúsque: sed aliquid vterque addens non omittendum. Nam Eduardus apud Surium hæc habet verba [c]: *Veste se nudans,* (scilicet, Rex,) *caput in tumuli fenestram magna humilitate submisit, ita vt omnes eo spectaculo ad lacrymas mouerentur. Primóque ab Episcopis quinquies cæsus est, deinde à Monachis amplius octoginta ter nos accepit ictus.* Guillelmus Neubricensis ait, in Capitulo flagellatum à Monachis. Porrò nocte sequenti, quendam ex eis, responso accepto in somniis, didicisse, quem fructum sortitura foret tanta humilitas: *Sequenti nocte* (ait [d]) *cuidam venerabili eiusdem Ecclesiæ Monacho seniori dictum est in somniis: Nunc vidisti hodie humilitatis regiæ grande miraculum! Scito, quòd in breui, quantum hæc regia humilitas Regi Regum placuerit, rerum, quæ circa ipsum geruntur, exitus declarabit.* Et subiungit: *Sanè hoc ipsum Viro reuerendissimo, & syncerissimo, Rogerio, scilicet, Abbate Bellalandensi referente, cognoui, quòd vtique sibi innotuisse fideli relatione dicebat, dum fortè ipso tempore in Cantia moraretur.*

c mense Decembri.

d lib. 2. c. 34.

4. Cæterùm vocem, non somnium, sed oraculum manifestauit euentus. *Quippe ipsa die* (pergit idem Guillermus) *atque ipsa, vt dicitur, hora, qua mons iste* (scilicet, Henricus Rex) *fumigauit Cantuariæ, hostem eius immanissimum, nempe, Regem Scotorum, in extremis Angliæ finibus, virtus diuina pessundedit: vt merces pij operis non consequuta ipsum opus, sed comitata potiùs videretur; nullúsque super hoc ambigere sineretur.* Hactenus ille. Consonat Herebertus in vita Sancti, diem Sabbathi notans, addénsque, continuò debellatos cæteros hostes: *Nec longa mora, & cismarini, & transmarini ei rebelles in retiaculum, quod ipsi domino suo tetenderant, ceciderunt. Videntes autem alij tam subitò coram Rege manum Domini tam validam, siluerunt vniuersi: & ita supra mundi assertionem, & spem, ex insperato, & subito siluit omnis terra in conspectu eius, & factum est in pace regnum eius, Domino super iram inimicorum suorum manum suam sic extendente. Quem super inimicos suos successum talem, & pacem tantam, & tam perfectam, eò plùs miraculosam, quò tam citam, omnium animis obfirmauit, aduersùm se Rex totam adscripsit Domino, & glorioso Martyri Thomæ, cui certissimè erat adscribenda.*

5. Succinctiùs, sed non minùs luculenter Petrus Blesensis ad Gualterum Panormitanum Archiepiscopum [e]: *Illud quoque,* ait, *noueritis, Dominum Regem gloriosum Martyrem* (scilicet, Thomam) *in omnibus negotiis suis Patronum habere præcipuum. Eadem siquidem die, qua primò tumulum Martyris visitauit, Regem Scotiæ persequutorem, & impugnatorem fortissimum, captum, vinculis carceralibus mancipauit. Continuatúrque deinceps fauor successuum, & ope Martyris de vniuersis hostibus gloriosissimè triumphauit.* Ita Petrus Blesensis Bathoniensis. Atque hæc ingens gloria Martyris Christi, nulli alteri fortè postponenda, vt hactenus de Rege triumphantis, atque ab eo per mortem extorquentis quæcunque viuens voluit: sic nunc in Rege de cunctis illius hostibus: vt quos irato, ob eius necem, Numine violentos timuisset; pacato, supplices, & Thoma propitiato ad nutum obsequentes experiretur.

e epist. 66.

6. Addita tamen alia fortè superior, certè raro exemplo, & quæ Dei manum manifestam populis faceret. Vt quotum vincebat corpora, deuinciret affectus, animósque, neque alios amantiores sui haberet, reuerentioréśque, quàm eos, quos Regi victos tradidisset. Vix post hæc quatuor adhuc anni numerabantur, cùm Regnum Scotiæ interuentu eius attritum, quallátúmque, insigne illi templum consecrauit, addito Monasterio, de quo Hector Boetius hæc habet scripta [f]: *Constructum est percelebre Monasterium, nomine Abbirbrot, adium amplitudine magnificentissimum, templo omni genere diuitiarum, vasis aureis, argenteisque, cultu denique toto pretiosissimo, ornatissimóque decoratum. Ad hæc reditibus annuis, agroque latissimo dotatum... Templi fundamenta D. Thomæ, Archiep. Cantuariensi, sacra, ab Vuillelmo Scotorum Rege, qui cum illo magnam prius consuetudinem habuerat, iacta sunt, anno circiter ab Orbe redempto M. C. L X X V I I I.* Hactenus de victoriis (nam sic omnes appello) gloriosi Martyris.

f lib. 13.

7. Eisdem temporibus, ne quod illi deesset præmium, vel in hac vita, socios exilij omnes, quos habuerat, dignitatis consortes de Cœlo vidit; cunctis ferè ad infulas vocatis, ad quas ab eius morte sunt euecti, vt conregnarent, qui possent, vel in hoc mundo, quotquot eius ærumnis compassi essent. Primum locum in his Lombardus obtinet, patria Placentinus, doctrina celebris, qui sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, tituli Sanctæ Mariæ in Porticu, ab Alexandro III. creatus est, anno M. C. L X X I I I. vt habet Chaconius [g], quanuis Baronius ab exilio vocatum tradit. Sequitur Ioannes Saresberiensis, doctrina & ipse celebris, ad Ecclesiam

g in Alexandro III.

siam Carnotensem assumptus, non anno M. C. LXIV. vt crasso errore deceptus scripsit Demochares [b], & transcripsit Chemnitius [i]: aliàs nequaquam Thomæ coëxulasset: sed paucis annis post illius obitum lapsis, & fortassis hoc ipso, quem nunc transcribimus. Robertus inde dictus de Foliot, & Reginaldus, filius Ioscelini; alter ad Herefordensem Ecclesiam, alter ad Bathoniensem sublimatus, anno præterito vterque ad Henrici senioris præsentationem. Sequuntur ordine Gerardus, Hugóque, vnus post alium Conuentrensis Ecclesiæ Pastor; inde Gillebertus, creatus postmodum Episcopus Rofensis: & post alios diuersis auctos honoribus, Humbertus vltimus, patria Mediolanensis, primò ad illius Ecclesiæ, mox ad vniuersalis vocatus regimen, Vrbanus III. dictus, qui complet numerum tantorum discipulorum: dignorum sanè, qui instruerentur tanto Magistro; sed & qui, vt compassi patienti Præsuli, ita & eidem triumphanti conregnarent. Hæc pluribus Quadripartita Historia Sancti.

b tom. 1. c. 18. i in Episcopo Carnote.

8. Cæterùm nos ex antiquo Manuscripto, quod est in Bibliotheca Claræuallensi, cuius habemus authenticum transsumptum, alium itidem socium D. Thomæ referendum putamus nostris Annalibus; non vt cum cæteris ad Pontificatus euectum verticem, qui terrena contempsit; sed vt Cistercium professum cum ipso Sancto, atque in eo vsque ad mortem permansurum. Quin vnicam sororem, quam habebat illustrem virginem, tracturum ad Ordinem, de qua multus suo tempore sermo habendus erit. Hic Anglicus natione, patria Beberlacensis, *haud procul* (vt eiusdem verbis loquar) *ab Himbro flumine magno, vbi, vt Flaccus ait*, fertilis frugum, pecorísque tellus, *aucupio, venatione, piscatu opulentissima est*, nomine Thomas, Hulnone patre, & Siuilla matre genitus, atque iam dudum orphanus, Margaritam habebat sororem vnicam; olim nutricem, sed post annos aliquot alumni sui discipulam futuram obsequentissimam, vt in vno, eodémque subiecto, super fraternum vinculum & filiale, & paternum experiretur. Quippe natu maiorem annis vndecim, quam in pueritia gerulam habuerat, post longam diuisionem, præstolabatur, per ipsum tandem ad Ordinem trahendam: & quidem de Margaritæ discipulatu, suo loco dicendum: de Thomæ infantia, & pueritia sic ipsa loquitur:

A me nutritus, vndenis me minor annis:
Quem tenerum soleo ferre, referre Scholis.

9. Igitur Thomas Beberlaci in Anglia natus, nam Margarita nata Ierosolymis, (vnde & Ierosolymitana dicta, quod pòst videbimus,) & Philosophicis, atque oratione, prosa, versúque mediocriter imbutus, cùm vtrunque parentem amisisset, & Margaritam sacratiores adhuc curæ, & maiora pericula manerent, Thomæ, seu Cancellario totius Regni, seu iam creato Cantuariensi Præsuli, seruiturus adhæsit, sub cuius vmbra in vtrisque bonis cresceret, & pro ingenij, & industriæ felicitate gradatim ad officia, & beneficia, aura fauoris flante, proueheretur. Non arrisit fortuna bonis terrenis, Thoma in exilium misso, nec redituro, nisi coronando palma martyrij. Sed quò hæc magis viros deserebant, eò cœlestia affluentiùs prouenêre, doctrina, & mores: in quibus Thomas facilè enituit, vt ipse pòst euentus demonstrauit. Omissum in Quadripartita coniector, quia adhuc iuuenem, & soli prouectiores in ea nominabantur. Ast comitatum in exilio Sanctum Pontificem, idem quod suprà Manuscriptum memoriæ prodit: *Explicit*, inquit, *præfatio Domini Thomæ, Anglici, Monachi de Ereffmont, qui fuit vnus ex comitibus, & socijs Sancti Thomæ, Cantuariensis Episcopi, dum exularet in Francia.*

Non satis constat de tempore, quo Thomas ad Ordinem Cisterciensem conuersus est; verùm à Sancti Præsulis Martyrio Monachum factum, inde mihi facilè persuadeo, quòd professus in Cœnobio Frigidi montis, adhæsisse dicatur Sancto Pontifici, quando in Francia exulauit. Quippe potuisset ab eo non discedere, si Pontigniaci habitum induisset: potuisset & ante eius mortem in monte Frigido Monachum profiteri, si per annum ab eo seiunctus esset; probationis, nimirum, indispensabilem. Verùm vtrunque vix potuit cohærere, ni sæcularis viuenti Sancto adhæserit; ab eius transitu Angliam deserturus, atque in Frigido monte conuertendus. Ergo sub hoc tempus, cùm Margarita, quam vnicè amabat, Ierosolymam (natale solum) profecta esset, quò sacrorum locorum veneratio, seu vis aliqua occulta trahebat virginem, per exquisitos labores coronandam; ipse in Galliam reuersus, iam non exul, sæculum simul, patriámque deseruit, atque in Frigido monte Monachum induit, quod vitæ reliquum ibidem peracturus. Sororis eius peregrinationes, & pericula, insignis planè Historia, ac demùm ex consilio fratris professio, & felix obitus, ab eodem Thoma conscripta, suo tempore à nobis prodenda erunt. 10.

---

1. Sanctus Petrus Tarantasiensis ægrotat, 2. atque in loco, vbi iacuit, Crux erecta, miracula patrat. 3. Bellam Vallem peruenit. 4. Moritur, 5. & die tertia mandatur sepulturæ. 6. De die obitus: 7. & varia eiusdem: 8. & de translationis illius celebratione. 9. Obiit Sanctus Anselmus Kilosensis. 10. Cui Nerbus succedit, itidem Sanctus. 11. Quibus additus Haimo Sanctissimus. 12. Neque minùs venerandus doctrina, quàm pietate.

CAPVT IV.

1. EVNDEM annum venerabilem fecerunt illustrium trium Sanctorum gloriosi obitus, Petri Tarantasiensis, Anselmi Kilosensis, & Haimonis Sabiguiacensis; quæ tria Luminaria hactenus mundo, nunc iam Cœlo inferenda Cistercium protulit; de quibus nobis seorsim dicendum erit. Et quidem magni illius, & Solis instar Tarantasiensis Præsulis pretiosam in conspectu Domini mortem, quam à Gaufrido ipsius Vitæ Authore triennio anticipatam palàm ostendimus, hoc tandem anno contigisse testatur Ægidius de Roma, Dunensis Monachus, in Chronico, quod ab initio mundi concinnauit. *Anno*, inquit, *M.C.LXXIV. Sanctus Petrus Tarantasiensis obiit.* Hæc tantùm ille: quibus consonat Robertus Abbas Montis [a]; quin & ipse Gaufridus Altæcumbæ [b], dum tradit canonizationi S. Bernardi, cui Altare dicauit, superuixisse. Quamuis in numero annorum, quibus

a ad hūc annum. b infrà citandus.

rexit Ecclesiam Tarantasiensem, plus nimio hæreat: vnde forsan errorem passus est in anni, quo decessit, c c.41. apud Sur. supputatione. Quidquid fuerit, sacram eius mortem, quibus ipse refert verbis, tradere libet [c].

2. *Tricesimum tertium annum, partem, videlicet, tertiam numerorum, quos læua continet in Pontificatu, Vir Beatus implebat, & partibus ei duabus reliquis parcens, filium dexteræ transferre disponebat ad dexteram diuina vocatio. Nam & numerum ipsum creditur consecrasse Saluatoris ætas in carne. Accedentem igitur ad Cœnobium Bellæ Vallis, in Chrysopolitana diœcesi constitutum, ardor febrium violentus inuasit; & iuxta vicum proximum, qui Domini Martini dicitur, aliquandiu requieuit. Vbi postmodum ab incolis signum Crucis erectum, & fideliter quamplurimis implorantibus ægris, præstita prædicantur remedia sanitatum.* Ita, nimirum, disponente diuina gratia, vt Petri iam ad Patrem transituri, non solùm corpus, vt in aliis Sanctis solet; sed locus, vbi steterunt pedes eius, patraret miracula: & signo Crucis, victoriæ tropæo, erecto, malè impressa vestigia, quondam viuentis, beneficia post mortem continuarent. Pergit Author de aduentu eius ad Bellam Vallem, prælectam custodiam Reliquiis sacris [d].

d vbi supra. 3. *Perueniente demum Antistite sacro ad Monasterium, congregatio omnis exultauit in gaudio, & per loca vicina de ipsius aduentu celebris, & iucunda admodum fama percrebruit. Ægritudine tamen eius audita, qui multorum ægritudines suis orationibus depellebat, metus ingens, & mœror subiit, omnes pariter occupans intus, & foris. Quos supra vires, iámque deficientis corpusculi animus consolabatur inuictus, solita benignitatis, & hilaritatis gratiam singulis exhibens, suam dissimulans ipse fixuram. Cuius omnis semper actio, omnis affectio, & ipse totus humilitas, & deuotio, totus charitas, & compassio fuit.* Hæc de ægritudine, per quam Vir Dei vltimò defæcandus, poliendúsque ad cœlestes introiturus nuptias præparabatur. At de introitu, breuiùs quàm pro materia.

4. e ibid. c. seq. *Intereà*, ait [e], *Solennitas Inuentionis Sanctæ Crucis aduenit, in qua Dominus disposuerat eiusdem Crucis fidelissimum adoratorem, feruentissimum amatorem, præconem sedulum exaltare. In qua etiam tricesimustertius annus à susceptione electionis impletus est, vt dies nulla superexcresceret, nulla deesset, & forsitan minùs id fuerat attendendum, nisi quia Saluator quoque, vt quidam sapiunt, ipsum sibi numerum a conceptione ad Passionem vsque compleuit. Præuenerat autem dominicis Sacramentis exitum præmunire, quorum fuerat multo tempore deuotissimus executor. Omnibus tandem ritè completis, in medio psallentium, & orantium filiorum, quibus paternæ benedictionis hæreditatem legauerat locupletem, feliciter est appositus ad patres suos.* Ista Gaufridus de morte pretiosa Præsulis Sancti, ad quam multos, tam Ecclesiasticos, quàm sæculares, ex omni circum circa regione conuenisse; sed multò plures ad exequias eius affirmat, vix numerabiles præ ipsa multitudine.

5. Verùm quàm celebres, quámque diuturnæ fuerint, siue insatiabili assistentium pietate, quos vel aspectus delectabat sacrorum pignorum; siue superuenientium deuotione vsque ad biduum protractæ; &, si licuisset, diutiùs protrahendæ, idem qui supra f vbi sup. Author his verbis tradit [f]: *Excubias ergo peruigiles circa sacratissimum corpus, diebus, noctibúsque duabus, in psalmis, & canticis spiritualibus celebrarunt. Tertio demum die, ab Archiepiscopo Chrysopolitano, per ipsius opem, & operam iam Catholico, cum Abbatibus plurimis, coram sacro Altari, in honorem Beatæ Mariæ semper Virginis dedicato, sepultus corpore, virtutibus viuere comprobatur.* Virtutibus, inquam, id est, miraculis, quæ ad sanctum sepulcrum increbuisse, etiam per longum tempus, teste Roberto Montis, superiùs vidimus. Quippe scribente post annos quadraginta, & nihilominùs affirmante [g], *suis temporibus glorificari Deum per Sanctum Præsulem, in signorum, & miraculorum exhibitione.* g ad hunc an. Iongelinus Epitaphium sepulcro superpositum, distinctum quatuor versibus, adducit, ex Bella Valle, vt ait, à se transmissum: sed quod, dum mortem Sancti anticipat, vt Author Vitæ eius, recentius quàm sepulcrum esse apparet, aut fallunt coniecturæ, quas suprà dedimus. Atque ecce Epitaphium:

Stirpe Viennensis fuit Abbas Stamediensis,
Maximus Alpensis, Præsúlque Tarantasiensis:
Anno milleno centeno septuageno
Primo transiit ad Cælos Petrus, & iuit.

Hæc carmina, insulsa quamuis planè, insipidáque, annum nobis persuadere, quem notant, possent, si non aliunde argumentis grauioribus verosimiliùs contrarium appareret. Certè, si in vltimo versu, *quartum*, pro, *primo*, legas, constabit vtrunque: vt credi possit, benè notatum annum, cùm Sanctus obiit, ex eius Vita posteà ab aliquo bona fide correctum esse.

Incidit sacer obitus Pontificis in diem octauam Maij, quæ in Martyrologio Romano, Molanique, & aliis commemoratur: sequentibus Authorem Actorum eius, qui octauo Idus Maij migrasse tradit. Vnde obiter corrigendus Equilinus, duplici errore lapsus, vtroque crasso; altero, quo sepultum Tarantaliæ in Cathedrali Ecclesia Sanctum affirmat; altero, quo recenset inter eos, quorum natales dies ignorantur. Verum est tamen, dubitatum ab aliquibus de hac eadem die, nec leui, quod ingenuè fateor, fundamento: quippe in Rubricis Breuiarij Cisterciensis, in eius Festo, octaua Maij notato, festiuóque, ab Hymno Confessorum, qui cani solet, amputari præcipitur ille versus; qui anniuersariam designat obitus, seu natalis celebrationem: 6.

Anni recurso tempore,
Dies refulxit lumine,
Quo Sanctus hic de corpore
Polum migrauit præpotens.

Qui tamen pro his tantùm aufertur, qui diem variant, quod tomo primo, de Sancto Roberto agentes, latiùs vidimus. Sed hæc Rubrica prudenter primùm inducta, occasione, quam statim declarabo, mox per incutiam continuata correctionem aut petit, aut expectat.

Quis Petrum Pontifex canoni adscripserit, non lego apud antiquos. Constat, Lucium, Alexandri successorem, Cistercij, & Claræuallis iam tum Abbatibus, Guillermo, Henricóque, in mandatis dedisse, vt vitam Sancti, & acta, atque miracula scribenda curarent: quod illi per Altæcumbæ Abbatem Gaufridum, virum pium, & doctum, & loco aliàs vicinum, sunt executi. Sic etiam habet eiusdem Vitæ titulus [h]: *Vita Sancti Petri, Archiepiscopi Tarantasiæ, Authore Gaufrido, Abbate Altæcumbæ, cui eius scribendi negotium datum fuit a Cisterciensi, & Claraualensi Abbatibus, cùm Lucius, Romanus Pontifex, illis mandasset, vt eam conscribendam curarent.* Quamuis hoc idem mandatum ab eodem Pontifice, non his Abbatibus, sed eorum successoribus iniunctum, sunt, qui existiment, vt suo loco infrà memorabo. Constat item, circa annum M. C. X C I I. eleuatum à terra sacrum corpus, translatúmque ad decentiorem locum mense 7. h apud Surium Maij 8.

mense Septembri. Quo ipso anno sacrum eius Festum celebrari iubetur, edita lege in Capitulo Generali sub hoc tenore; *Quarto Idus Septembris*, &c. *in territorio Bisontinensi, Monasterio Bella Vallis, Sancti Petri Episcopi, & Confessoris Officium, sicut de Sancto Malachia agatur.* Itaque non in die obitus Sancti, sed translationis cœpit celebrari. Verùm, cùm quatuor anni processissent, Cælestino huius nominis III. vices Christi gerente, ipsóque præcipiente, mutata Festiuitas, & dies obitus Sancti solennis habitus, noua diffinitione super hoc lata, anno M. C. XCVI. cuius hæc verba: *Festum Sancti Petri Tarantasiensis de mandato Domini Papa transfertur vsque octauo Idus Maij.* Hinc factum est, quod promisimus notandum, vt versus Hymni, *Anni recurso tempore*, ab Officio sublatus, primùm ex re, celebrata, nimirum, translatione; mox celebrato natali, per errorem perseueret vsque in hunc diem, & potuit error facilè irrepsisse, seu continuato ritu semel cœpto, etiam post Festum translatum ad diem propriam, seu translationis nomine audito, minùs ad rem, quàm ad ipsum attenderent.

8. Eleuationis, siue translationis corporis Sancti meminère Martyrologia Monastica Arnoldi Vvionij, & Hugonis Menardi Septembris sexto. Gaufridus tertio Idus eiusdem mensis celebratam testatur. Nostris decima dies celebris fuit, quamuis statim cessuta diei obitus: quam differentiam, vt obiter notandam, ita non discutiendam, alij absoluunt. In libro diffinitionum Ordinis, cum Officio, ex historia propria sumpto, celebrari permittitur per totam generationem Bellæ Vallis, & Bonæ Vallis; huius vt genitricis Sancti Pontificis; illius, vt quæ sacris eius exuuiis condecoratur. Quin & commemoratio per dies singulos ad Vesperas, & Laudes, velut frequenti inuocatione cultus, frequentiora subsidia collaturus. Brachium illius dextrum Cistercium habet: corporis frusta plures alias Ecclesias per Orbem ditant; dubium quando obtenta: reliqua Bellam Vallem beatam faciunt, thesauro indeficienti, quia cœlesti: adeóque non minuendo, quamuis diuiso. Atque hæc satis de glorioso Patris obitu, venerationéque: nunc iam de Haimone, atque Anselmo, si quid habemus, paucis aperiamus.

9. Et quidem de Anselmo, primo Kilosensi Abbate, continuasse ad hunc annum vitam cum præfectura, inde coniector potiùs, quàm affirmo, quòd Sanctum Nerbum, eius successorem, in eo creatum lego in Scoti-Chronico [k], vnde sumpsit Demsterus, his planè verbis [l], quæ obiter aliqualem vtriusque notitiam dabunt: *Sanctus Nerbus, Monachus Meilrosensis, Abbas celebris Cœnobij de Kilos, ordine secundus, successit Sancto Anselmo Scoto, qui primus loci regimen moderatus, vir monastica vita addictus, & disciplina religiosa, vltrà quàm dici possit, studiosior.* Et paulò inferiùs. *Creatur Abbas anno M. C. LXXIV.* Ita Demsterus, quod alibi etiam ab eo notatum video; atque obiter Priorem, virum doctum, Rogerum de Monte Roso, quem putat præfuisse sub Sancto Nerbo: *Cùm Sanctus Anselmus*, ait [m], *primus Abbas* (scilicet, Kilosensis) *obiisset, Sanctus Nerbus ei successit; & hic noster* (nempè, Rogerus) *sub eo Prioratum administrauit.*

k lib. 8. c. 25.
l lib. 14. fol. 5. 6.
m lib. 12. fol. 491.

Hæc ille: nec nos plura de Anselmo; nisi quòd ex titulo Sancti absolutè prolato, ac toties repetito, licet colligere.

10. Sancti Nerbi miracula narrantur; & inter alia [n], *Quòd duos viatores, & ad loca Scotia sanctiora peregrinantes occisos, seu mutuo conflictu, siue à viarum obsessoribus, ad vitam reuocauit, dum confiteri, & sacram Synaxim percipere dignè possent: quare peregrini per Scotiam eum inuocabant.* Itaque habebatur Aduocatus peregrinorum, quandiu non peregrinum ab Ecclesia Regnum Scotiæ, Sanctorum merita, & pias ad Deum preces venerabatur. Coniunxit Nerbus sanctitati doctrinam, atque vtrique industriam haud contemnendam. Quarum priorem testabatur cultus post mortem illi exhibitus, anniuersaria, vt Scoti-Chronicon habet [o], festiuitate, ad quartamdecimam diem mensis Aprilis. Secundam liber ab eo elaboratus, de legibus Claustri, cuius Demsterus [p], & alij meminère. Ac tandem tertiam, *Claustrum Monasterij, quòd extruxit de nouo, atque firmauit*, vt idem Demsterus ait, *muro addito.* Hæc de hoc Sancto semel dicta sint, non vltrà forsan nobis repetendo.

n idem ibid.
o lib. 8. c. 25
p vbi supra.

11. Vltimo loco Haimo recenseatur, Archiepiscopo cedens, & Abbati, de cuius sanctitate superiùs multa, queis alia quædam breuiùs superaddam. Annum obitus designauit Robertus Montis, eius temporis Scriptor, qui millesimo centesimo septuagesimoquinto hæc habet verba: *Obiit etiam anno superiori Haimo de Landicopio, Monachus Sabigniaci, qui propter Religionem, & bona opera in pauperes, charus erat Deo, & hominibus.* Hæc de tempore: quamuis sint, qui annum anticipent. Diem Philippus Seguinus adnotauit, Aprilis vltimam, quamuis penè cum die eleuationis coincidentem, quæ prima die Maij est celebrata, meritò quis suspectam habere possit. De cœlestibus donis Viro creditis, euehentibus ipsum supra mortalem, hæc idem Author, ex Archiuiis Cœnobij Montis Regalis: *Multarum ille visionum gratiam a Deo percepit. Secreta cordium occultissima cognouit: suis precibus morbos insanabiles curauit, multosque grauiores excessus offensa intrinseciùs inn[o]datos, suarum orationum instantia, à peccati voragine ad salutem reuocauit. Diem mortis suæ, Deo permittente, multò antè præsciuit. Miranda de hoc Sanctissimo viro leguntur, quæ non sunt huius Operis enarrare. Eius vitam Monachus quidam Sauigniaci stylo venusto conscripsit.* Ita Seguinus, & ex eo Henriquez in Menologio.

12. Hugo Menardus sanctitati doctrinam addit, cuius hodie, quæ extant monumenta, duodecim non minùs Voluminum complentia paginas, quæ hactenùs leguntur in Sabigniaco: *Haimo*, inquit [r], *fuit Monachus Sabigniacensis, magna sanctitatis, & doctrina, cuius Opera extant in Bibliotheca Sabigniacensi, duodecim voluminibus contenta.* De eleuatione sacri ipsius corporis, vnà cum aliis Abbatum, & Monachorum eiusdem Domus, per Episcopos Cenomanensem, Abrincensem, & Redonensem facta, superiùs dictum, nec vltrà nobis venit repetendum. De eo Ioannes Abbas in Catalogo, & quotquot alij post ipsum scripsere. Plura alia nos proferre de sanctis Viris noluere maiores: quibus faciendis insistere in gloria, facta memorare, in contemptu plerunque fuit.

r in Martyrol. Monast.

1. Guarinus Pontigniaci Abbas in Archiepiscopum Bituricensem eligitur. 2. Ratio temporis, & electio successoris. 3. Richardus in Anglia quatuor ex Suffraganeis Præsules consecrat. 4. Ibidem Clericus Iudæam virginem stuprans, 5. & comprehensus, ac liber per miraculum, 6. sacro fonte ablutam duxit vxorem. 7. Demum vterque Cistercium profitetur. 8. Ludouici, Lantgrauij mors. 9. Filij eius damnabilis curiositas. 10. Horrenda visio, 11. & occasione eius, conuersus Clericus.

CAPVT V.

1. INTER hæc, cùm per obitum Stephani, Archiepiscopi Bituricensis, ex Abbate Dolensi, tres fermè annos Ecclesia illa vacasset, neque inter Electores conueniret, quis tandem illi dignè subrogaretur, vniuersæ Aquitaniæ præfuturus; optatis votis omnium dies tandem illuxit; & Guarinus, tertius Abbas Pontigniacensis, qui Guicardo successerat, communibus suffragiis electus est, ad tantæ Sedis fastigium sublimandus. De qua electione hæc habet Robertus Montis [a]: *Guarinus de Gesardin, Abbas Pontigniacensis, factus est Archiepiscopus Bituricensis. Sicut Abbas, qui idem Monasterium ante ipsum rexerat, factus fuerat Archiepiscopus Lugdunensis.* Ita ex tribus Pontigniaci Abbatibus, quos hactenus habuerat, primus assumptus ad Altisiodorensem, dudum ex ea ad cœlestem Sedem conscenderat. Duo alij in carne adhuc degentes, alter Lugdunensem, alter Bituricensem Archiepiscopatus administrabant, & præstolabatur rursùs Altisiodorum Guarini successorem, quamuis ante consecrationem (heu!) rapiendum, vt suo tempore etiam memorabimus.

2. Coincidisse electionem Guarini cum obitu glorioso Sancti Petri, atque vtrunque, in hoc anno, Ægidius de Roma scripsit in suis Chronicis [b]: *Anno*, inquit, *M.C.LXXIV. Sanctus Petrus, Archiepiscopus Tarantasiensis obiit. Eodem anno Dominus Guarinus, Abbas Pontigniacensis, Archiepiscopus Bituricensis efficitur.* Consonat, quod ad Guarini promotionem, Chronicon Antisiodorense, incerto, sed antiquo, & graui authore, cuius hæc verba [c]: *Anno M.C.LXXIV. Guarinus, tertius Abbas Pontigniaci, tam religione clarus, quàm genere, ad Bituricensem Archiepiscopatum prouehitur.* Eadem habet recens author Biturix [d], nonnulla alia addens, quæ suis locis à nobis dicenda erunt. Guarinum Pontigniaci excepit Guarmundus, vir æquè nobilis, nec minùs religiosus, de quo Vincentius in Speculo historiali [e]: *Ægidius de Torneuallis procurat negotia Regni, frater Roberti de Monte, qui fuerat tutor Regis* (scilicet Franciæ) *prouidus & fidelis. Horum frater Guarmundus, Abbas Pontigniacensis*, &c. Præfuere vterque Bituricis Guarinus, atque Pontigniacensibus Guarmundus, octo circiter annis plùs, minúsve. Porrò, quæ in eis Historia digna gesserint, suis locis ex more reddenda erunt.

3. Hoc item anno Richardus Cantuariensis, quem superiori ab Alexandro III. sacratum diximus, quatuor ipse Episcopos sacrauit; suæ Prouinciæ Ecclesiis, dudum viduis, omni cura & studio prouisuros. De his Harsfeldius [f] ex Matthæo Paris, & alij: *Reuersus* (scilicet, à Romana Curia) *sacratus ipse, atque pallio ac primatu donatus, & legatia, reuersus, inquam, Vintoniensem, Eliensem, Herefordensem* (atque hunc ex familia S. Thomæ) *& Cicestrensem Episcopos consecrat.* Porrò qualiter sequenti anno Richardus Prouinciale Cōcilium Cantuariæ coëgerit, & quæ in eo pro reformatione Cleri sanxerit, cum aliis, quæ concernunt eius Historiam, ex Annalib. Angliæ infrà referabimus.

a ad hūc ann.
b eod. ann.
c ad hunc an.
d Ioann. Chenu.
e lib. 31. c. 35.
f sæculo 12.

4. Sub idem tempus auxere Cistercij numerum, vir, vxórque, quos semel admissum stuprum ad coniugium priùs, imò illam ad veram fidem ex Iudaismo; sed mox vtrunque traxit ad Religionem. Historiolam raram, iucundámque, & Dei clementiam haud exiguè manifestantem, Cæsarij Heisteruacensis verbis [g] his Annalibus dignam accipiat Lector: *In ciuitate quadam Angliæ, puella quadam habitauit, Iudæi cuiusdam filia, & secundùm genus suum satis speciosa. Hanc iuuenis quidam Clericus, Episcopi eiusdem ciuitatis cognatus, & Ecclesiæ maioris Canonicus, vt vidit, concupiuit; & verbis amatoriis ad consensum suæ libidinis, cum multo labore inclinauit. Ad cuius amplexus dum aspiraret, & nimiis incendiis æstuans, eam quotidie ad commixtionem sollicitaret; respondit illa: Patri meo multùm sum dilecta, qui in tantum custodit me, vt neque ego ad te, neque tu possis venire ad me, nisi in nocte sextæ feriæ, quæ Pascha vestrum præcedit; tunc enim Iudæi laborare dicuntur quadam infirmitate, quæ fluxus sanguinis dicitur; circa quam occupati, aliis tunc minùs intendere possunt. Iuuenis hæc audiens, & ob amoris nimietatem penè ratione carens, oblitus Christianæ Religionis, immemor Dominicæ Passionis, nocte eadem ad virginem venit, & vsque ad matutinum cum illa dormiuit.*

5. *Iudæus verò, pater puellæ, ante lucem, cum lumine cubiculum intrans, venit ad lectum filiæ, volens videre, quomodo iaceret, vel si fortè operiri necesse haberet; vidénsque ad latus eius iam dictum iuuenem cubantem, expauit, & infremuit, vtrunque occidere cogitans: cognoscens tamen, quòd esset cognatus Episcopi, timore illius manum cohibuit, & cum multa ira clamauit: Quid facis hic, ò male Christiane? vbi est fides tua? vbi est Religio tua? Traditus es iusto Dei iudicio in manus meas. Si non timerem Dominum meum Episcopum, modò occiderem te. Ille timens, & veniam postulans, cum maxima confusione erectus est. Die eadem, cùm Episcopus solenne Officium ad Nonam esset celebraturus, & iuuenis idem, vtpote hebdomadarius, Epistolam lecturus, timuit cum tam immunda conscientia ad sacrum ministerium accedere: & timuit propter notam alteri vices suas die tali committere; timuit tam turpe peccatum, tam recenter per confessionem alicui aperire: & cùm victus erubescentia sacris vestibus indutus coram Episcopo staret in loco suo, supradictus Iudæus multitudine Iudæorum stipatus, cum magno strepitu intrauit Ecclesiam, Episcopo de cognato suo facere volens querimoniam.*

6. *Quem vt iuuenis videt, & benè intelligeret, ad quid venisset, cœpit timere, pallere, tremere, & dicere: Domine Deus, libera me in hac hora: & ego tibi promitto, quòd de cætero te non offendam; imò de hoc peccato tibi satisfaciam. Creator piissimus, qui odit culpam, & diligit naturam, mox vt hominem contritum vidit, confusionem, quam timuit, in caput infidelium conuertit. Mirante Episcopo, quid quærerent Iudæi in Ecclesia, maximè tali die, quando Christiani repræsentant Domini sui Passionem, annuit, vt starent. Illis ampliùs se eius præsentia ingerentibus, statim vt ora ad Clerici accusationem aperuerunt, pri-*

g lib. 2. Dialog. cap. 24.

uati suis vocibus, omnes obmutuerunt. Videns Episcopus ora Iudæorum contra se hiantia, & nulla verba ex eis resonantia, putans, quia ad hoc venissent, vt diuinis mysteriis illuderent, cum indignatione omnes de atrio Ecclesiæ expelli præcepit. Clericus verò diuinam in se expertus clementiam, statim completo Officio, accessit ad Pontificem, confessus est culpam, suscepit pœnitentiam. Episcopus Dei misericordiam admirans, & glorificans, tum pro magnitudine miraculi, tum pro pœnitentia cognati, eidem sumsit, ac persuasit, vt puellam à se defloratam, per Baptismi gratiam renocatam, legitimè duceret, malens illum, sicut vir pius, & iustus, ecclesiasticis carere beneficiis, quam illam multis expositam periculis in paternis manere delictis.

7. Hæc de puella ad fidem primùm conuersa occasione peccati, quæ est abyssus diuinæ prouidentiæ, mox coniugio donata nobilis iuuenis, qui iam non tam vt illa frueretur, quàm vt ipsi consuleret, semel à se defloratam, ducendam censuit. Ast post aliquod tempus matrimonij, fortè & susceptos liberos, quibus, quæ possidebant bona, relinquerent, vtrunque simul ad Ordinem vocatum pergit Cæsarius scribere in hæc verba: *Clericus non ingratus diuinis beneficiis, satisfacere cupiens Deo pro peccato commisso, conuersus est postea in Ordine nostro, similiter & eius instinctu puella.* Hactenus de conuersione ista Cæsarius: in qua si quid apocryphum miscetur de fluxu sanguinis, quem feria sexta in Parasceue Iudæi perpeti solent per annos singulos, nequaquam eneruate puto fidem Historiæ, siue aliquando signum in gente visum, seu rumore vulgatum, quantumuis falso, timorem incusserit maximè genti superstitionibus obnoxiæ, & pronæ in metus, atque illic etiam timente, vbi non est timor. De alia Iudæa Rachele, mox Catharina, ad Ordinem conuersa, atque multis virtutibus ornata, dicam in tempore.

8. Nunc Clerici cuiusdam conuersionem, occasione artis magicæ, cui ab infantia deditus, qua fide idem Cæsarius à Conrado, Heistervauensi Monacho, & nos ab ipso accepimus, reddamus: aliquantò fortassis anteriorem; sed cuius annus latet; atque hactenus à nobis omissa fuit. Ergo, quæ de ea Cæsarius, ita se habent [h]: *Narrante mihi sæpius nominato sene, Monacho nostro Conrado, qui pene centenarius est, cuius supra feci mentionem, didici, quod refero: ipse quidem de Thuringia oriundus, & in armis ante conuersionem exercitatus, multa nouit de actibus Ludouici Lantgrauij, de quo suprà cap. 27. longam texui narrationem. Hic, cum moreretur, duos filios reliquit hæredes, Ludouicum, scilicet, qui in prima expeditione Ierosolymitana, quæ facta est temporibus Frederici Imperatoris, defunctus est, & Hermannum, qui eidem in Principatu successit, qui nuper obiit. Ludouicus verò, qui satis erat tractabilis, & humanus, &, vt veriùs dicam, cæteris tyrannis minus malus, tale edictum proposuit: Si modò aliquis esset, inquit, qui veris indiciis vera mihi de anima patris mei dicere posset, bonam cortem à me reciperet.*

h lib.1.c.34.

9. *Audiebat hæc miles quidam pauper, qui fratrem habebat Clericum in Necromantia quandoque satis expeditum, cui cùm verba Principis indicasset, respondit ille: Bone frater, Diabolum aliquando per carmina vocare consueui; & sciscitabar ab illo, quæ volui; diu est, quòd eius colloquiis, artibúsque renunciaui. Instante milite, opportunè, importunè ad memoriam ei reducens propriam paupertatem, promissúmque honorem, precibus eius tandem Clericus victus, Dæmonem vocauit: vocatus, quid vellet, inquisiuit: respondit Clericus: Pœnitet me tanto tempore recessisse à te: in indica mihi, obsecro, vbi sit anima Domini mei Lantgrauij. Ait Dæmon: Si vis mecum pergere, ego illum tibi ostendam. Et ille: Libenter illum viderem, si sine periculo vitæ meæ illum videre possem. Cui Diabolus: Iuro tibi per Altissimum, & per tremendum eius iudicium, quia si fidei meæ te commiseris, incolumem te illuc ducam, húcque reducam. Ponens Clericus propter fratrem, animam suam in manibus suis, collum Dæmonis ascendit, quem infra breue tempus ante portam Inferi deposuit.*

Introspiciens Clericus contemplatus est loca nimis 10.
horrenda, pœnarúmque diuersa genera, & Dæmonem quendam aspectu terribilem super opertum puteum residentem. Clericus vt hæc vidit, totus contremuit; & clamauit Dæmon ille ad Dæmonem baiulum: Quis est ille, quem tenes in collo: adduc eum huc. Qui respondit: Amicus noster est: & iuraui ei per virtutes tuas magnas, quia eum non læderem; sed animam Lantgrauij Domini sui ostenderem, saluúmque reducerem, vt omnibus tuam immensam prædicet virtutem. Ille verò statim operculum igneum, cui insedit, amouit, & tuba ænea puteo immissa tam validè buccinauit, vt videretur Clerico totus tremere mundus. Post horam, vt ei videbatur, nimis longam, puteo eructante flammas sulphureas, Lantgrauius inter scintillas ascendentes simul ascendens, videndum se Clerico collo tenus præbuit, ad quem ait: Ecce præstò sum miser ille Lantgrauius, quondam Dominus tuus, & vtinam nunquam natus. Cui Clericus: Missus sum à filio vestro, vt ei renunciare possim de statu vestro: & si in aliquo potestis iuuari, mihi dicere debetis. Respondit ille: Statum meum benè vides: hoc tamen scias, quia si filij restituere vellent tales possessiones talium Ecclesiarum, (propriis nominibus eas exprimens,) quas mihi iniustè vsurpaui, & sub titulo hereditario ipsis reliqui, magnum animæ meæ conferrent remedium. Cui cùm Clericus diceret: Domine, non credent mihi. Respondit: Ego dicam tibi signum, quod nemo nouit præter me, & filios meos.

Accepto signo, & Lantgrauio, eo vidente, puteo 11.
immerso, per Dæmonem reductus est: qui, licèt vitam non perdiderit; ita tamen pallidus & languidus rediit, vt vix agnosceretur. Verba patris filiis retulit, signa ostendit: sed modicùm illi profuit. Non in hoc consentire voluerunt, vt possessiones restituerent. Respondit tamen Ludouicus Lantgrauius Clerico: Signa cognosco: patrem meum te vidisse non dubito: propositum tibi præmium dare non renuo. Ad quem ille: Domine, cortis vestra vobis maneat, ego cogitabo quid animæ meæ expediat. Relictisque omnibus factus est Monachus in Ordine Cisterciensi, contemnens omnem laborem sustinere temporalem, dummodo pœnam euaderet æternam. Hactenus ex relatione Conradi Senis, Cæsarius. In qua tamen, quod Lantgrauius dixisse fertur; ex restitutione quarundam Ecclesiarum, ingens sibi subsidium conferendum, piè, & catholicè intelligendum est, vt vel Lantgrauius purgandus, non damnatus in pœnis esset; vel diabolica fuerit hæc illusio, non quærentis remedium damnati hominis, cui nulla posset ope subueniri; sed culpam successorum aggrauantis, qui vel moniti de paterna damnatione, quæ forent corrigenda, non emendarent. Nisi fortè deceptioni permissus est, quò vehementiùs doleret, dum crederet, per filios suos stare, quominùs ab illis tormentis liberaretur.

1. Alphonsus Rex à Priore, & Fratribus Hospitalis Ierosolymitani, 2. Matamplanam redemptam, 3. Tello, & Guntrudi ædificandam tradit: 4. qui Crista Monachos sub Abbate Roberto ibidem collocant 5. Donatio loci, 6. sub Regis protectione, 7. abdicatis Guntrude, Telloque, 8. cui abdicationi ipsi subscribunt. 9. Tum tota historia constans per instrumenta. 10. Roberti sanctitas, & Alphonsi magnificentia. 11. Constructio noui templi, 12. donariaque, 13. atque sepulcra, & alia remissiuè.

CAPVT VI.

1. QVAM Tomo præcedenti tot ante annos Chronologia commemorat, Ecclesia Mataplanæ, hoc tandem, mundo primitùs oborta illustrauit Cistercium, Hispaniámque in veteri Castella, tertio lapide ab Emerita Augusta (vulgò, *Medina de Rio seco*) quinto à Vallisoleto (insigni vrbe, & nostro hoc sæculo Curia Philippi III.) in Palentina diœcesi, in qua etiam notatur in libris Cameræ, exigua licèt sexaginta florenorum taxa præfixa. Cæterùm, quod ad tempus attinet, quam nobis facem in cunctis prælucere, quoties datur, curamus, testem habemus antiquum instrumentum commutationis eiusdem loci pro loco de *Alcubilla*, ad ripas Esgueuæ, à Priore Hospitalis, Fratribúsque, circa annum Christi M.C.LXXI. ad quem vsque sub eorum dominio manserat. Vt palam sit, vt minimum, ante illum, hoc est, XXI. post notatum in Chronologia admittere Cistercium non potuisse; ob quod nos in hunc locum reseruauimus. Porrò instrumentum ipsum transactionis, quod hodiéque seruatur in Mataplana, tum situm loci, tum terminos describens, ad litteram transcriptum hæc habet verba [a]:

[a] ex Tabulario Mataplanæ.

2. *Notum sit omnibus, tam præsentibus, quàm futuris, quòd ego Aldephonsus, Dei gratia Rex Castella, & Toleti, vna cum vxore mea Aleonor, Regina, & cum filia mea Infantissa Berengaria, dono in cambium, & concedo Ierosolymitano Hospitali, & vobis Domino Petro Arias, eiusdem in Hispania Priori, Alcubillam, quæ est in valle de Esgueua, totam integram, cum ingressibus, & egressibus, cum terminis, & fronteriis, cum terris, vineis, cultis, & incultis, cum pascuis, pratis, hortis, saltibus, & defessis, & cum aliis directuris, & pertinentiis suis iure hæreditario in perpetuum habendam, & irreuocabiliter, vobis, & Fratribus vestri Ordinis possidendam, pro omni illa hæreditate, & omni illo iure, quod Ierosolymitanum Hospitale, & vos habetis in Mataplana, quæ est in Alcor, inter Montalegre, & Villam albam, & Villam viridem sita: quod ius, & hæreditatem cum omnibus directuris, & pertinentiis suis, mihi, & successoribus meis iure hæreditario habendam, & semper possidendam accipio: ita quòd vos de supradicta Alcubilla, & ego de prædicta hæreditate de Mataplana possimus facere, quicquid nobis placuerit. Facta charta apud Ramagar, Æra M.CC.IX. nono Kalend. Septembris.* Hactenus instrumentum commutationis.

3. Non satis constat, an Alphonsus Rex locum condendo Cœnobio comparauerit. Illud compertum, triennio vix exacto, cùm illustrem victoriam de Sanctio, Rege Nauarræ, reportasset; & receptis, quæ puer loca amiserit, victricia signa Pampilonem vsque duxisset, Tello Petri, & Guntrudi tradidisse coniugibus illustribus: haud dubiè quin, vt quod ipse non posset, præpedientibus bellis, illi præstarent: & constructa Abbatia adducerent Monachos Cistercienfis Familiæ, per quos & de acceptis beneficiis humiles Deo, & Bernardo gratias redderet, & pro accipiendis (nam multa adhuc sperabat, accepitque) gratos ad eos haberet intercessores. Extat similiter charta traditionis Tello, & Guntrudi, facta sub hoc initio [b]: *Ego Alphonsus, Dei gratia Hispaniarum Rex, vna cum vxore mea Aleonor, Regina, facio chartam donationis vobis, Tello Petri, & vxori vestræ Guntrudi, & concedo meum infantaticum, quod habeo in Mataplana, quod iacet inter Empudiam, & Montemlatum, videlicet, illam hæreditatem, quam ab Ierosolymitano Hospitali, & eiusdem in Hispania Priore in concambium accepi, &c. Facta charta Burgis, tunc temporis, quando Illustrissimus Rex Alphonsus Regem Nauarræ deuicit, & Pampilonem vsque peruenit. Æra M.CC.XI. quarto Idus Nouembris.*

[b] ex eisdem Archiuiis.

Accepto loco Tellus, Guntrudísque Ecclesiam construunt, humili primùm opere, in ingens postmodum templum surrecturam. Tum reliqua necessaria Monachis parant, & dispositis omnibus pro modo temporis, tandem hoc anno Cristam proficiscuntur (Ecclesiam Galliæ in Lingonensi diœcesi, filiam Morimundi, quam tomo primo latè memorauimus) atque à Guillelmo illius tunc Abbate Conuentum petunt (errant, qui gloriam hanc vicinæ domui sacris mœnibus tribuunt, vt mox per instrumenta palàm fiet) per quem Cistercium in loco radicaretur. Ille præstantem sanctitate virum, Robertum nomine, in Abbatem designat, & Monachis adiunctis, conuersísque pro modo nouæ prolis, socium etiam se viæ vtrísque præbet: non priùs relicturus charos filios, quàm Regi Alphonso traderet, per quem, vt per Authorem totius Operis in noua Mataplanæ Ecclesia collocarentur. Tunc Tellus, & Guntrudis, vocato Rege, quem propria pietas acriùs stimulabat ad hæc munia præstanda, maximè in nostros, locum restituit auctum noua colonia. Rex fundationem ratam, & gratam habens, quippe quam ipse fieri præcepisset, abdicatis Guntrude, Telloque, vt nudis instrumentis totius operis, vnicum se patronum, & fundatorem nouæ Ecclesiæ constituit, litteris expeditis, quas integras transcribam pro meo more [c]. 4.

[c] ex eisdem Archiuiis.

In Dei Nomine. Amen. Regali siquidem conuenit Maiestati benè, & fideliter sibi seruientes donis regalibus ditare. Ego Aldephonsus, Dei gratia Rex Castella, & Toleti, vnà cum vxore mea, Aleonor, Regina, concedo tibi Tello Petri, & vxori tuæ Guntrudæ, & filiis vestris ipsam Matamplanam dari Deo, & B. Mariæ, & Domui de Crista Cisterciensis Ordinis, & Domino Roberto primo Abbati Mataplanæ, & successoribus suis, & Monachis ibi habitantibus, tam præsentibus, quàm futuris, secundum Regulam Sancti Benedicti viuentibus: & confirmo Monasterium de Mataplana eiusdem Monasterij Abbati, & Conuentui præsenti, 5.

senti, & futuro in perpetuum valiturum. Concedo itaque, & confirmo, Domino Roberto primo Abbati Mataplanæ, & successoribus suis ipsum Monasterium Mataplanæ, quod Tellus Petri cum uxore sua Guntrude, & filiis suis, cum consilio, & mandato meo vobis dederunt cum omnibus directuris, & pertinentiis suis, cum terminis, & frontariis, cum ingressibus, & egressibus, cum domibus, & solariis, cum cultis, & eremis, cum terris, & aquis, cum hortis, & vineis, cum arboribus fructuosis, & infructuosis, cum riuo, qui venit de Villalba, &c. cum molendinis, pressis, & piscariis, cum montibus, collibus & vallibus ex vtraque parte Monasterij, cum fontibus, qui sunt suprà Monasterium in via inferiori versùs Villam albam, &c.

6. Et placet mihi, & mando, quòd idem Abbas, & successores sui, & Monachi, tam præsentes, quàm futuri, omnia, quæ suprà dicta sunt, iure hereditario in perpetuum habeant, & irreuocabiliter possideant. Et recipio sub custodia, & protectione, atque defensione, & in dominio meo Monasterium de Mataplana cum omnibus rebus suis, tam mobilibus, quàm immobilibus, & de cætero sit de omnibus Regibus Successoribus meis, & quòd nullus de genere Telli Petri, & vxoris eius Guntrudæ, possit ibi accipere prandium, nec seruitium, nec equum, nec mulam, nec aliquod donum, nec inquietare, nec perturbare Monasterium; nec per violentiam, aut superbiam aliquid inde accipere, nec de grangiis, nec cellariis, seu de ganatis, vel de omnibus rebus suis aliquid inde abstrahere, vel accipere, aut Abbati, vel Monachis, vel Conuersis aliquem in honorem, vel iniuriam, vel percussionem facere. Concedo itaque, & confirmo, vt emptis de propriis denariis, vel de eleemosynis, de conuicinis, aut de finibus eorum, tam de Realengo, quàm de benefactura, & infantatico, viginti iugarias terræ ad anni vicem, & trecentas arancadas vinearum in Monasterij termino, iure hereditario habendas, & possidendas.

7. Et ob maiorem gratiam vobis faciendam mandando præcipio, & præcipiendo mando, quòd nullus Rex, aut Infans, siue Regina, vel Infantissa, petat, vel extorqueat de vestro, vel à vestris aliquod donum, vel seruitium. Et hanc donationem, & eleemosynam; ne quis heredum Telli Petri, & vxoris eius Guntrudæ, aut filiorum eorum, vel aliquis alius possit infringere, vel diminuere, vel aliquo modo inquietare, aut aliquid de omnibus suprà dictis ab eis postulare quasi iure hereditario. Et si præsumpserit, iram Dei Omnipotentis plenariè incurrat, & cum Iuda Domini traditore pœnas patiatur æternas: & insuper Regiæ parti mille marapetinos de auro incauto persoluat, & damnum, quod eis intulerit, duplicatum restituat. Facta charta Burgis, Æra millesima ducentesima decimatertia, mense Decembri, regnante me Rege Alphonso in Castella, & Toleto, qui hanc chartam meæ manu propria roboro, & confirmo. Hactenus instrumentum Regis Alphonsi.

8. Porrò Tellus, Guntrudáque, cum filiis, prædictæ chartæ non solùm subscripserunt; sed & tenorem eius, quoad ipsos spectabat, confirmarunt litteris expeditis in hunc tenorem:

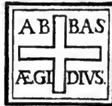
Ego Tellus Petri, & vxor mea Guntruda, laudantibus filiis, & filiabus nostris, Alphonso Telli, Garsia Telli, & Tello Telli, & Suero Telli, & Tarasia Telli, donamus, & concedimus Deo, & B. Mariæ, & Domui de Crista, & Domno Roberto primo Abbati de Mataplana, & successoribus eius, & Monachis, tam præsentibus, quàm futuris secundùm Ordinem Cisterciensem viuentibus, locum prædictum Mataplanæ cum omnibus pertinentiis suis, cum Ecclesiis, & agris, cum omnibus fontibus, qui sunt ex vtraque parte Monasterij, cum puteis, & aliis aquis, cum pratis, hortis, cum vineis, & montibus, cum collibus, & vallibus, quæ sunt ex vtraque parte prope Monasterium, & cum grangia de Sandrones, & cum omnibus, quæ pertinent ad eam. Et insuper in manu Domini Alphonsi Regis Castellæ, & Toleti, cuius dono, & gratia prænominata Abbatia fundata est, & in manu omnium Regum successorum eius, reponimus, & commendamus eam, vt ipse quasi suam defendat, & tueatur ab omnibus, vt sit munita & defensa, sicuti in priuilegio Illustrissimi Regis Aldephonsi continetur. Facta charta apud Burgos, sub Æra millesima ducentesima tertiadecima, mense Decembri, regnante Rege Aldephonso in Castella, & Toleto. Huius rei testes, & confirmatores sunt Frater Vuillelmus, tunc temporis Abbas de Crista, & Robertus Abbas prædicti loci de Mataplana; & ego Tellus, & Domna Guntruda ipsis manibus propriis nostris roboramus, & confirmamus. Ita Tellus, Guntrudáque cum filiis.

Porrò ex his instrumentis facilè constat, primò Comites dictos non proprio marte construxisse Cœnobium, & constructum Cistercio tradidisse; sed de mandato Regis, quod ipse etiam Rex ad nostros ait: *Cum consilio, & mandato meo vobis dederunt.* Constat secundò, eosdem pios coniuges mera instrumenta fecisse fundationis, nunquam aliàs patronatum abdicaturos: *Quod nullus de genere Telli, & vxoris eius Guntrudæ possit ibidem excipere prandium, vel seruitium, vel equum, &c.* Et rursus: *Quòd nullus heredum Telli Petri, & vxoris eius, & filiorum eorum possit aliquid ab eis postulare quasi iure hereditario, &c.* Constat tertiò fundatam semel domum solis cessisse inuictis Castellæ Regibus: *Et recipio* (inquit) *sub protectione, custodia, atque defensione in dominio meo: & de cætero sit de omnibus Regibus successoribus meis.* Constat quartò, donationem Cristæ factam, velut Ecclesiæ Matri, ex qua proles emissa sub eius erat auspiciis feliciter adultura. *Dari* (inquit) *Deo, & Beatæ Mariæ, & Domui de Crista, Cisterciensis Ordinis, &c.* Constat quintò, Robertum primum Abbatem, quem vtrunque instrumentum expressè nominat. Et tandem constat Vuillelmum Abbatem Cristæ adduxisse Conuentum, atque pactis conuentis interfuisse, non solùm testem; sed confirmatorem ibi: *Huius rei testes, & confirmatores sunt frater Vuillelmus, tunc temporis Abbas de Crista, &c.* 9.

Vixit Robertus, & rexit Matamplanam decem, vt minùs, annis: nam millesimo centesimo octuagesimoquinto eius in instrumentis memoria extat. Vixit autem virtutibus illustris, clarus miraculis, quæ hos haud dubiè illustrare possent Annales, si non nimia incuria illius æui (nam modestiam non dicam) cuncta obscurasset, & densis inuoluisset silentij tenebris. De sancta eius morte dicam in tempore; déque sepulcri loco. Eximiam sanctitatem ipsius testificantur, quæ vsque hodie fiunt multa miracula, non sine ingenti concurrentis populi luctu, qui Sancti semper virtutem experitur, atque efficacem ad Deum intercessionem. Porrò decennio, quo præfuit tenellæ Domui, Deo pariter, & hominibus dilectus, sed Alphonso præ cæteris, ingens haud dubiè 10.

hic incrementum illius fuit: quippe à quo accepit opulentas donationes, & plures numero, quæ si hodie integræ manerent Matæplanæ, nulli in Hispania inferiùs censendum foret. Multa in his oppida, & circumiacentes pagi pingues, & vberes, & Vallisoletani fori dimidia pars, in qua hodie celebre Franciscanum Cœnobium, Prouinciæ suæ caput, constructum visitur.

11. Nec morte extincta memoria Sancti Viri, aut pietas Alphonsi, transeunte ad hæredes vtraque simul. Defuncto Alphonso, & filio eius Henrico, qui penè puer, & sceptris adhuc impar, ea breui & obtinuit, & reliquit: cùm res Castellæ Ferdinandus, cognomento Sanctus, administraret, Beatrix Regiua, Philippi, Sueuiæ Ducis, & Romanorum Imperatoris filia, illustrando sepulcro Abbatis Sancti templum incepit, quo non præstantius aliud in Castella, sumptuosiúsve: certè inter prima Hispaniæ (& pauca excipias ex Cathedralibus) nullo fortasse inferius connumeratur. Incepit autem circa annum Christi millesimum ducentesimum vigesimumoctauum, & continuauit opus per septem annos, quibus ipsa superstes: relicta cura socrui Berengariæ, Ferdinandi Parenti, cuius munificentia perficeretur. Eius rei hodiéque memoria extat, lapidibus incisa verbis sequentibus: *Anno Domini millesimo ducentesimo vigesimooctauo Regina Beatrix bona memoria cœpit ædificare Ecclesiam hanc: & obiit Æra millesima ducentesima septuagesimatertia: & ex tunc Regina Berengaria cœpit Ecclesiam fabricare.* E regione Crux etiam incisa lapidi, (cuius effigiem hoc loco apponere non inutile fore existimauimus,) Abbatis nomen præfert, cuius tempore Ecclesia perfecta fuit. Is est Ægidius, quartus à Roberto, quintus in ordine, cùm post Robertum Isidorus, Gomeziúsque, atque Iordanus, Matamplanam administrassent.

Constructam Domum à coniuge, & à matre Ferdinandus non solùm priuilegiis, quæ multa beneficentissimo animo contulit; sed donariis, & xeniis quamplurimis liberalissimè cohonestauit; his præsertim, quæ ad cultum Dei spectant; & Sanctorum etiam exuuiis; ex quibus multæ hodie adhuc perseuerant. Supereminent inter alias duæ, quia sunt singulares. Prima, candidi lini pensum, quod Sancta Virgo Dei Genitrix neuit: illud clarum est miraculis, atque ipsa, quam præsefert, post tot sæcula licèt, integritate: ex cuius frustis Complutense Collegium nostrum, Monasterium insigne de la Spina, atque aliæ Ecclesiæ Hispaniæ summopere nobilitantur. Altera verò est lapis, cui similis nullatenus reperiri potest, in quem sacrosancta Eucharistia, Clerico, qui eandem consecrasset, de efficacia verborum dubitante, conuersa dicitur: & confirmat miraculum inscriptio, quæ ita habet: *Reliquia Eucharistia Christi, quæ conuersa est in lapidem apud Villam, quæ dicitur* Pedraza, *anno millesimo ducentesimo sexagesimooctauo.* 12.

Cernuntur in Ecclesia Matæplanæ sepulcra Principum, Illustris Regis Alphonsi Pronepotum; Alphonsi, dicti de Molina; Reginæ Berengariæ Legionensis nepotis ex filia, vxoris eius, nomine Tarasiæ, atque duorum vtriusque filiorum Telli, Ioannæque, qui proaui, & ataui sui memoriam seruant. Telli, & Guntrudæ, per quos surrexit Domus, vbi corpora iacent, incertum est. Successorum in Sacello priuato extant sub S. Ioannis Baptistæ aduocatione. Hæc satis nunc de Ecclesia Matæplanæ: nam plura alia dicenda suis temporibus. 13.

---

1. *Chronologia Ecclesiarum:* 2. *& fundatio Monasterij de Irantio:* 3. *donatio loci:* 4. *& Chronologiæ error detectus.* 5. *De Petro Paris illustri Fundatore:* 6. *& de aliis notitiis eiusdem Domus.* 7. *De Coluan, & Saya pauca, & dubia.*

CAPVT VII.

1. VMERVM fundationum præsentis anni, quas notat Chronologia, eundem esse video, quem præcedentis: quippe à Bernardi morte ita decreuit, vt nunquam cessaret; & ita processit, vt semper inferior esset. Quinque in ea describuntur sequenti ordine:

Anno M.C.LXIV. mense Maij fundata est Abbatia S.Laurentij.

Eodem anno XVI. Kalendas Iulij Abbatia de Irancio Pampilonensis.

Eodem anno mense Septembris Abbatia Turris Aquilaris.

Eodem anno IV. Nonas Februarij Abbatia de Colnan.

Eodem anno Abbatissa de Saya.

Ita in Serie Ecclesiarum chronologica, quæ nobis semper fax prælucet in Fundationibus. Ex his prætereà Turris Aquilaris, & Vallis S.Laurentij prætereundæ; illa, quia dicta ad annum M.C.LXV. hæc, quia nobis penitùs ignota, & neque in Tabulis inuenitur, neque in Genesibus. Nam, quæ in Hispania surrexit sub hoc, nempe, S.Laurentij ad ripas Minij, vel ex insigni filio Sancto Famiano, longè antiquior conuincitur; quod Tomo præcedenti demonstrauimus. Turrem Aquilarem in Græcia hoc anno natam, filiam Bolbonæ de linea Morimundi, sunt qui affirment; sed nulla alia notitia clariori.

Notitus Irantium, (*Irançu* vulgò dicimus) Regni Nauarræ Domus, Petri Paris, Episcopi, atque Capituli Ecclesiæ Pampilonensis pia Fundatio, quam vocatis ex Curia Dei Monachis, surrexisse ad hunc annum, plùs, minúsve, ipsa etiam instrumenta, quæ hodiéque leguntur, testificantur. Habebat Petrus fratrem secundùm carnem, nomine Nicolaum, quem huius mundi periculis subtractum diuina gratia sibi segregauerat. Florebat tunc opinione sanctitatis Curiæ Dei Cœnobium, & tanti nominis mensuram cumulabat, cœlesti, quæ in ipso vigebat, conuersatione. Ergo, qui curias Principũ pertæsus suspirabat diuinã, in Curia Dei Monachus, angelicam, quàm humanã potiùs vitam 2.

vitam profitebatur. Eius,ac fratrum suauissima fragrantia Petrus Paris attractus,ac similem Paradisum ambiens suæ Prouinciæ,communicato consilio cum Canonicis,Ecclesiam quandam sub aduocatione Sancti Adriani,hactenus sæcularem,Abbati,& Monachis
12. Curiæ Dei tradere statuit, constructo Cœnobio, in quo cœlestis plantatio (quod ardenter optabat) propagaretur. Missus est ab Abbate Nicolaus, qui locum inuiseret, & si Monachis aptum inueniret, Episcopi acceptaret donationem. Quippe pro gratia, siue referenda, siue impetranda, ipse omnium aptissimus; pro cæteris præstandis, quæ conducerent, non vllus alius aptior inueniebatur. Petrus,vt fratrem, sibi charum vidit, & pietatem à sanguine feruere (quod euenit frequenter) expertus est, non declinans à sancto illo motiuo, sed nouum addens, & fraterna obseruantia coronans pium propositum Ecclesiam Monachorum vsibus aptam,& nouæ proli, tam Nicolao,quàm Curiæ Dei deuouit,atque instrumento firmauit donationem. Quod monimentum charitatis eius in nostros, atque totius Pampilonensis Cleri, vt hodiéque [a] in vtriusque Ecclesiæ Archiuiis obseruatur,Lector accipiat.

a Ex Tabulario Eccles. Pampil.

3. *Petrus,Dei gratia Pampilonensis Episcopus, Fratri suo Nicolao Monacho Curiæ Dei,Salutem,& Religionis augmentum.*

Quoniam in Monasterio Curiæ Dei, vbi sub Regulari conuersatione Deo militare elegisti præ cæteris Galliarum Monasteriis, monasticam Religionem flo-
13. *rere cognouimus, gaudio gaudemus, & spirituali iucunditate lætamur, Omnipotenti Deo gratias agentes, & omni deuotione supplicantes, quatenus in eodem Monasterio Religionem, & omne bonum per gratiam Sancti Spiritus conseruare, & augere dignetur in perpetuum. Proinde tibi, & eidem Monasterio, cui adtitulatus es, Deo authore, prouidere vtiliter affectantes, communi assensu, & consilio Fratrum nostrorum, Canonicorum, videlicet, Pampilonensis Ecclesiæ, concedimus, & donamus Ecclesiam de Irancio, cum omnibus pertinentiis suis, ad ædificandum ibi Monasterium, in quo, Deo propitio, secundum institutionem Abbatis, seu Fratrum prælibatæ Curiæ Dei, conuersatio Regularis in perpetuum conseruatur. Sperantes,& fidem plenam obtinentes, quòd inde fumus aromatum ascendet ad sublimem Diuinitatis aram, & nobis & Fratribus nostris, atque toti patriæ gaudium & salus orietur animarum. Sancimus autem, & pactum stabilimus, vt eiusdem loci Abbas, & Monachi, salua Ordinis sui dignitate, & honestate, Pampilonensi Episcopo obedientiam fideliter conseruent; necnon Canonicis Pampilonensibus omnem reuerentiam exhibeant. Huius rei testes sunt Garsias Prior, Guillelmus Archidiaconus, Simeon Præpositus, Garsias Camerarius, Fortunius Archidiaconus, Simeon Archidiaconus,Pontius Sacrista, & Guarinus Infirmarius, & alij Canonici. Facta charta anno Dominicæ Incarnationis M.C.LXXVI.*

4. Hactenus instrumentum donationis post biennium confectum,cùm fortè hoc anno vocatus Nicolaus lustrasset locum,atque officinas,& alia præparasset. Verum est tamen, Monasterium de Irancio in Chronologia sub adtitulatione Sancti Adriani iterum repeti anno M.C.LXXVIII. vt ibidem videbimus. Vnde,cùm vtraque anni designatio ab ipsa donatione distet,altera anteuertens tempus,altera subsequens;haud de facili licet iudicare,vtri magis fidendum;nisi in altera aduentum Nicolai,in altera Conuentus:quos inter donatio loci facta sit,ab antiquis notatum asseramus. Certè quòd post quadriennium duplicatur Monasterium de Irancio, idem omninò esse,adtitulatio probat,nempe,Sancti Adriani,quam ab antiquo sortita Ecclesia illa,quæ Nicolao donata, hodie etiam conseruat in multis instrumentis,quamuis in aliis more Cisterciensi, Sanctæ Mariæ de Irancio cognominetur. Sed neque aliud Irancium reperitur in genesibus cunctis,nec alia Ecclesia dedicata Sancto Adriano. Denique in genesi, lineáque Cistercij,ad quam Irancium pertinet (nam Curia Dei immediata Cistercij filia,vt suo loco vidimus) hæc de Irancio verba scripta lego: *In Nauarra Irancium anno M.C. LXXVIII. sexto Kalendas Iunij,Pampilonensis Diœcesis, quæ ab aliis vocatur Abbatia Sancti Adriani de Irancio.* Sed de his satis.

Quod attinet ad Petrum Parisium, siue de Paris Nicolai fratrem, atque Ecclesiæ de Irancio donatórem,Prudentius Sandoualius,Pampilonensis, Nauarrum natione,atque inter optimos Pampilonensis Ecclesiæ Præsules tradit [b], qui anno M.C.LXXVI. cùm antea Episcopi, & Capituli mensa communis esset; Ecclesiæ redditus censuit diuidendos;quos tam largiter Capitulo assignauit,vt Canonici quasi obuiam illi euntes,in eam vocem vnanimes prorumperent: *Satis est,Pater,satis est. Benè,plenè,& perfectè satisfecisti nobis.Deo,& tibi reddimus innumeras gratias.* Instituit, atque largè dotauit Festum Sancti Firmini,Pampilonensis Sedis primi Episcopi: multáque alia fecit,ob quæ cum laude memoria eius recolitur.Septem supra viginti annis Ecclesiam rexit. Defunctus tandem die XIII. Iunij,anno M.C.XCIII. atque in Ecclesia de Irancio sepultus, quam propriæ prætulit in signum charitatis,quo eam Domum,atque totum Cistercium venerabatur. Sandoualius Benedictinum Ordinem prodit,suppressa Cisterciensi reformatione. Haud dubium, quin non aliam Benedictinam magis esse sentiens, aut propriùs comprehensam sub eo nomine. Memoratur Irantium in libris Cameræ,vbi & taxatur florenis LX. necnon in litteris Gregorij Papæ IX. directis ad Abbatem eiusdem Domus: *Datis Laterani nono Kalendas May, Pontificatus ipsius anno XII.* 5.

b in pi Episcopis Pampilonen.

Creuit Irancium largitate Principum,atque aliorum fidelium,floruítque multis viris Religiosis,æquè ac nobilibus,vt in vtrisque bonis locupletata, digna Curiæ Dei proles reputaretur. Abbati eius,qui in Regni comitiis suffragium habet, subest insigne Monasterium Virginum,cui Hetce à loco nomen in finibus Castellæ vtriusque Regni patens nobilitati. Ecclesia per Abbates perpetuos administrata vsque ad hæc nostra tempora,ab anno M.D.LXXXVIII. in tres æquales partes redditus diuidebat;quarum vna Conuentui, altera fabricæ, & tertia tandem in Abbatis vsus cederet: quod Irancienfibus (solis, quod sciamus) indultum à Pontifice,mox aliæ Ecclesiæ vsurparunt Regni Nauarræ. Et prouisum hac via luxui Abbatum, (adeò malum excreuerat,) ac tertiæ partis damno tolerabili,quæ duæ supererant,redimebantur.Hodie exclusis Abbatibus perpetuis,quadriennales cœperunt sub Cistercio,vt olim;sed designato Vicario,quadriennio præsidente Aragoniæ,Cataloniæ, & Valentiæ (queis addita Nauarra) Congregationi. Illorum vltimus Ludouicus Strada fuit,vir æquè Religiosus,prudénsque ex Generali Obseruantiæ nostræ Hispanæ,qui abdicata ante mortem præfectura, in propria domo Vallisbonæ sanctè obdormiit anno M.DC.XLI. Horum primus Magister Athanasius,dictus *de Cucho*,ex Abbate Collegij Complutensis,vbi Theologiam docuit per multos annos,atque Diffinitore nostræ Obseruantiæ,electus anno M.DC.XL. magna cum Iranciensium gratulatione.Hæc de Irancio, notiori nobis Domo,quia Hispana. 6.

Supersunt duæ aliæ fundationes, ignotiores, quia exteræ, & quarum vix Tabulæ meminère, nedum Authores. Coluan, quam alij Coluas, alij Coluen (nisi fortè diuersæ sint) appellant, & libri Cameræ in Camerinensi Diœcesi notant inter Vmbriam, & Marchiam, trecentorum florenorum taxa præfixa. In Genesibus filia Esron dicitur; sed dubia mihi fide, nisi Esron aliam præter Roskildensem in Dania esse dicamus. De Saua item id vnum dicere audeo, quòd in Genesi Ecclesiarum Morimundensium lego Verolæ filiam, Hispanæ Domus, cuius superiùs memini, natam in Vvasconia in Burdegalensi Diœcesi. Vt sicut priùs Hispani è Gallis hauserant disciplinam Cistercij; sic iam & Galli haurirent ab Hispanis doctis, quæ vel suos Doctores docere possent.

Annus Christi M.C.LXXV. — Cistercii LXXVIII.

1. Richardus Cantuariensis Concilium celebrat. 2. Cui Reges assistunt. 3. Promulgata decreta salutaria, 4. atque alia negotia pertractata. 5. De aliis appellatum ad Alexandrum. 6. Incusatus Richardus de remissione. 7. De qua à Petro Blesensi per epistolam sanctam, 9. doctámque, 10. Christiana libertate correptus fuit. 11. Perpensa inde vtriusque viri laudes.

CAPVT I.

1. Annus sequitur millesimus centesimus septuagesimus quintus, à Cistercio inchoato octauus, & septuagesimus, quo Richardus Archiepiscopus Cantuariæ apud Diuum Petrum Vvestmonasterij, tam Archiepiscopatus, quàm legationis suæ authoritate indixit Concilium, de quo hæc habet Guillelmus Neubricensis [a]: *Anno à plenitudine temporis, quo veritas de terra orta est M.C.LXXV. qui fuit Regis Henrici II. annus vicesimus, Prouinciale Concilium Londoniis celebratum, à Richardo Cantuariensi Archiepiscopo apostolicæ Sedis Legato, consedentibus suffraganeis, & aliarum ecclesiasticarum personarum cœtu copioso.* Ita Guillelmus de tempore Concilij. Quo autem ordine in eo Episcopi sederint, Nicolaus Arsfeldius narrat his planè verbis [b]: *Ad cuius dexteram* (id est, Richardi) *Londiniensis Episcopus, ad sinistram assedit Vvintoniensis. Quæ sedes, prærogatiua quadam illis Episcopis propriæ, & perpetuæ sunt; cæteri pro temporis, & initiationis suæ prærogatiua, tam Episcopi, quàm Abbates, suum quisque locum occupant.*

2. Rogerius non solùm annum, sed diem notat, quæ fuit Dominica ante Ascensionem Christi Domini: in qua iam inuicem sibi conciliatum vtrunque Henricum, patrem, filiúmque affuisse Concilio: vnde & decretis eius maior firmitas, & paci inter ipsos partæ maior authoritas, & sacratior accresceret religio, scriptum reliquit [c]: *Venientes*, inquit, *Londonias* (scilicet, Reges) *inuenerunt Richardum Cantuariensem Archiepiscopum apud Vvestmonasterium celebrantem Concilium die Dominica ante Ascensionem Domini. Ad quod Concilium venerunt ferè omnes Episcopi, & Abbates Cantuariensis Diœcesis. Et coram prænominatis Regibus, & Episcopis, & Abbatibus, Richardus Cantuariensis Archiepiscopus in eminentiori loco constitutus*, &c. Hactenus de Congregatione Concilij per Richardum: iam quæ in ipso sint gesta referamus.

3. Congregata Synodo, ait Arsfeldius [d]: *Habuit ad Episcopos, & reliquos facundam Richardus orationem. Deinde duo de viginti ex antiquis Canonibus decerpta capitula* (*quorum obseruantiam Ecclesiæ vsibus maximè opportunam putauit*) *de scripto recitari iussit. Quæ omnes summo se consensu obseruaturos promisere. Quæ decreta Rex, & Primates etiam suis suffragiis rata habuère.* Decreta ipsa extant apud Rogerium [e], ex quo descripsit Seuerinus Vinius, atque in suis Conciliis euulgauit. Communia omnia, extractáque ex antiquis, in quibus adeò non libet immorari. Vnum tamen producam, quia singulare, & ritum quendam antiquum præseferens communicandi sub vtraque specie (ni fallor) non haustu Sanguinis è ministeriali calice, (sic enim vocabantur, qui Christi Sanguini propinando parati erant, vt tomo primo diximus;) neque per fistulam, qui mos posteà inualuit; sed pane intincto Sanguine Dominico, & madente, applicato sumentium ori. Quasi hunc ritum Christus instituerit, cùm Iudam intincta buccella (quod multi Patres sentiunt [f]) communicauit: *Et post buccellam introiuit Satanas in cor eius* [g]: quippe indignè sumentis Eucharistiam: eóque permissi potestati Dæmonis, à quo in flagitium præceps, atque ex tunc, desperatiùs trahendus foret. Igitur hanc sententiam sequuti quidam, fortè & credentes cæteris Apostolis buccellam similem intinctam fuisse traditam; hoc Communionis genere vtebantur sub vtraque specie, quod olim etiam ab aliis vsurpatum, Iulius Papa I. [h] testificatur. Quasi hoc modo & totum Christum sumerent, & ritum sumptionis, ab eo non solùm institutum, sed obseruatum, religiosiùs, & exactiùs imitarentur. Contra hos ergo, vestigiis Iulij inhærens, Richardus ritum prohibet, & duo iubet haberi veluti certa: alterum est, ad complementum Communionis, intinctionem nequaquam prærequiri: alterum, panem intinctum, datum Iudæ (non aliis, quos sciamus:) at nunquam Eucharistiæ institutionem, (siue Eucharistia fuerit, siue non,) sed magis proditionem illius significasse. Decreti verba ad litteram transcribo: *Inhibemus*, ait, *ne quis, quasi pro complemento Communionis, intinctam alicui Eucharistiam tradat. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus: excepto illo tantùm discipulo, quem intincta buccella Magistri proditorem ostenderet; non quæ Sacramenti huius institutionem signaret.*

Tractatæ insuper in eodem Concilio causæ plures, ex quibus quædam decisæ, vt faciliores: aliæ, quæ controuersæ à multo tempore inter Cantuariensem, Eboracensémque Metropolitanas Sedes agitabantur, relatæ ad Alexandrum, à quo per se, aut per Legatum ad id specialiter mittendum, deciderentur. Prioris generis assistentia, seu cessio Godefridi, Sancti Asaph Episcopi, 4.

[a] lib. 3. c. 1.
[b] sæculo 12. cap. 18.
[c] Ad hunc annum.
[d] vbi supra.
[e] ad hunc an.
[f] apud Baron. tom. 1. Anno 34.
[g] Ioannis 13
[h] apud Seuer.

Episcopi, de cuius decisione ita Rogerius[i]: *In ipso autem Concilio, Clerici Ecclesiæ Sancti Asaph petierunt a Cantuariensi Archiepiscopo, vt in vi obedientiæ præciperet Godefrido, Episcopo Ecclesiæ Sancti Asaph, ad Sedem Ecclesiæ suæ redire, cui præfuit pontificali dignitate: vel, vt prædictus Archiepiscopus alium Episcopum loco ipsius institueret. Ipse enim Godefridus Episcopatum suum deseruit paupertate, & Vualensium infestatione compulsus; veniensque in Angliam à Christianissimo Rege Henrico benignè, & honorificè susceptus est: cui & tradidit Abbatiam Abbendoniæ vacantem in custodia, donec ad propriam sedem liberum haberet regressum. Itaque præfatus Cantuariensis Archiepiscopus in ipso Concilio, ad instantiam prænominatorum Clericorum, & admonitionem Alexandri Summi Pontificis: necnon & consilium Venerabilium Coepiscoporum suorum, conuenit iam dictum Godefridum, vt in vi obedientiæ ad Sedem propriam rediret, vel curam pastoralem, quæ sibi fuerat commissa, in manu ipsius liberè, & absolutè resignaret. Ipse verò Godefridus, sperans, quòd Abbatia de Abbendonia, quæ tradita fuerat ei in custodia, posset sibi remanere, Episcopatum suum nullo cogente resignauit in manu Cantuariensis Archiepiscopi, liberè, & absolutè tradens illi annulum, & baculum pastoralem.* Hæc salubriter in causa illius Ecclesiæ.

i In Annalib. hoc an.

5. Verùm de controuersiis inter Ecclesias primas totius Angliæ, in quibus Alexander interpellatus, hæc apud eundem Rogerium scripta inuenio[k]. *In quo etiam Concilio Clerici Rogerij Eboracensis Archiepiscopi calumniati fuerint ius Eboracensis Ecclesiæ de Cruce portanda in Diœcesi Cantuariensis Ecclesiæ. Prætereà calumniati sunt ibidem ex parte Eboracensis Archiepiscopi Episcopatum Lincolniensem, & Episcopatum Cestrensem, & Episcopatum Herefordensem de iure pertinere debere ad Metropolitanam Eboracensium Ecclesiam. Et super hoc prædictum Cantuariensem Archiepiscopum appellauerunt ad Romani Pontificis præsentiam: prætereà appellauerunt ipsum Cantuariensem Archiepiscopum ad Romanum Pontificem super iniuria, & anathematis sententia, quam intulit Clericis Eboracensis Archiepiscopi, qui per eum ministrauerunt in Ecclesia Sancti Osualdi de Glouceftria; pro eo, quòd ad illum venire nolebant ad ipsius submonitionem, sicut Clerici Diœcesis suæ fecerunt.* Hactenus, quæ notitia subest huius Concilij, Richardique Archiepiscopi, & Legati, pro grege sibi commisso, sollicitudinis.

k ibidem.

6. Verùm enimverò, quæ inconstantia in bono, optimos quosque aliquando solet inuadere, non multò post eandem solutam Synodum, quantùm ex ordine epistolarum Petri Blesensis licet colligere, tota Richardi elanguit sollicitudo: & siue ex pusillanimitate, siue ex desidia, siue deceptus specie gratitudinis pro beneficiis acceptis ab Henrico seniore, à quo supra alios mortales diligebatur, effectum est, vt qui per commissionem vix peccaret; multarum nihilominùs omissionum à probis etiam, & cordatis argueretur, ita vt Petrus Blesensis, vir planè clarus, quem inter familiares ipsius connumerauimus, cùm diutiùs ab Henrico seniore detineretur, qua libertate, constantiaque pollebat, ipsum per litteras non solùm monere, sed increpare; ac omnia, quæ de ipso dicebantur, ei sine fuco aperire non dubitauerit: medicinam opponens morbo emergenti, si latiùs serperet, tardiùs reparando. Zelo non minùs fideli, quàm apostolico refertam epistolam, (quem vtinam familiares omnes Principum constanter æmulentur, Principes ferant,) in vtrorunque exemplum, doctrinámque, his Annalibus censui transcribendam[l].

l Epistola 5.

Reuerendo Patri, & Domino Richardo, Dei gratia Cantuariensi Archiepiscopo, totius Angliæ Primati, & apostolicæ Sedis Legato, P. Blesensis, Archidiaconus, Salutem, & in melius expergisci.

Habebam in desideriis ad vos cum festinatione reuerti: sed authoritas regia non permittit. Millies postulaui licentiam recessurus: sed nec repulsam passus sum, nec licentiam adeptus. Quoties causor moram, quam facio, & allego vestræ reuocationis instantiam; vnica, & quotidiana est eius responsio: Cras recedes. In omnibus diebus anni cras istud inuenire non potui: dum quæritur, latet; & fortasse quando non quæretur, occurret. In eo autem turbata est anima mea valde, & sicut araneam tabescere me fecistis: quia exprobrauerunt, qui me tribulant, inimici mei, dum dicunt mihi per singulos dies: Vbi est Dominus tuus? vbi latitat? vbi dormit? vsquequò piger dormit? exurgat, qui dormit, & exurgat à mortuis. Etiam hora esset a somno surgere, & vigilare super commissum sibi gregem, & attendere, qualem habuit decessorem. Nunquid Dei gratiam accepit in vacuum, vt & gratiam sibi datam, & gloriam sui decessoris euacuet? Iam euacuauit ex parte, nec videmus, quando restauret, quod amisit; quando redimat, quod commisit.

Vobis igitur imputant, quòd ab Allophylis Arca Domini capitur: quòd à laicis Ecclesia Dei conculcatur: quòd gladium Petri rubigo consumit: quod Christi Sacramenta vilescunt: quòd terribile nomen Dei in vanum assumitur: quòd sub prætextu periurij legitima coniugia dissoluuntur. Vobis imputant, quòd Malchus in Christum, quod Phassur in Ieremiam, quòd Balthasar in vasa Domini manus extendit sacrilegas. Quoties autem gratiam innocentiæ, & humilitatis extollo in vobis, non sufficit, inquiunt, tantæ prælationis homini, non facere malum, nisi adiiciat facere bonum. Non solùm enim arbor, quæ fructus malos facit; sed arbor, quæ fructus bonos non facit, excidetur, & in ignem mittetur. Reperit, inquiunt, Archiepiscopus tuus Ecclesiam in optimo statu: ipse verò eam destituit, & deiecit. Cantuariensis Ecclesiæ Dignitates, quas gloriosus Martyr rubricauerat sanguine suo, & quasi testamentum æternum morte, & cerebri effusione firmauerat, pusillanimitas eius euacuat, eámque reduxit in antiquæ seruitutis opprobrium, quæ se in gratiam plenæ libertatis erexerat. Vt quid, inquiunt, terram occupat? quando moritur, & peribit nomen eius? cur saltem non expergiscitur? Nunquid qui dormit, non adiiciet vt resurgat? 7.

In his omnibus verecundia mea tota die contra me est, & confusio cooperuit faciem meam, à voce exprobrantis, & obloquentis. Sunt itaque lacrymæ meæ, panes die, ac nocte! & vbi sub vmbra vestri nominis magnificari, & extolli speraueram, ibi improperium expectauit cor meum, & miseriam. Estis enim fabula in ore hominum, studiúmque omnium ferè commune est, linguas procaces laxare, contra vos in detestandum susurrum. Quòd si vestram vetim prædicare industriam circa ædificiorum meliorationem, circa prædiorum culturam, & circa huiusmodi exteriorem administrationem, quæ incessanter exigit humana necessitas, ipsi vniuersa deprauant. Quæ gloria est, inquiunt, quòd vinaria construit, quod claudit feras indagine, si Clerici imprecantur, si in omnem dissolutionem religiosorum Claustrorum ostia relaxantur? Quæ vtilitas, quòd fimo, & creta ager stationarius impinguatur, si in Dominica messis cultura, nec spina euellitur, 8.

euellitur, nec stirpatur tribulus, nec verbum Domini seminatur? Nunquid Deo cura est de bobus, & asinis, vt circa boues, & asinos ita sollicitus occupetur? Cur iniunctæ sibi legationis officium non exercet? Ligatus est potiùs, quàm Legatus. Propheta, inquiunt, cui Dominus legationem iniunxerat, præcepit, vt euellat, & destruat, vt dissipet, & perdat, ædificet, & plantet: Dominus tuus officij spiritualis intelligentiam conuertit in litteram; aut, vt dicatur veriùs, in litturam.

10. *Illud mihi ad cumulum doloris accedit, quòd Dominus Rex, qui ex toto corde vos diligit, cuius erga vos dilectionem lego assiduè in libro experientiæ, qui turbatoribus vestris in Romana Curia murum inexpugnabilem se opponit; ipse frequenter incuriam, & desidiam vestram, secreta tamen, & modesta correctione redarguit: ipse crebrò vos excitat scriptis, & nunciis, grauissimè ferens, quòd terra sua maleficos ad excessus enormes per impunitatis licentiam prouocatis. Quàm amicabilia nuperrimè vobis scripserit, & mandauerit, memoriæ, credo, tenaciter affixistis. Inter quæ ego, qui conscius secretorum fui, verbum illud confidenter in communem deduco notitiam: verbum enim memorabile est: Sciat, inquit, Dominus Archiepiscopus, quòd si filius meus electus, aut aliquis Episcopus terræ, vel Comes, vel aliqua persona illustris, suæ voluntati, aut dispositioni contraire præsumpserit, aut impedierit quominùs opus sibi commissæ legationis adimpleat, inueniet me sui contemptus persecutorem, & vindicem, ac si in coronam meam proditoriè commisisset. Scio quidem, Pater, Dominum Regem diu habuisse, & adhuc habere in votis, vt consilio, & auxilio vestro fiant increpationes in populis, vt arripiat manus vestra iudicium, & arguat pro mansuetis terræ.*

Dura quidem retuli vobis, amantissime Pater, & fortè hoc aliquis temeritati adscribet, quòd non blandior, quòd non palpo, quòd reuerendum populis caput, peccatoris oleo non impinguo. Quicquid immundissimæ sues grunniant, ego in Christi visceribus, & iugi beneficiorum vestrorum memoria vos moneo, & monebo, quatenus cum ea diligentia impleatis Pontificium: vt non vituperetur ministerium vestrum. Legistis enim: Maledictus homo, qui facit opus Domini fraudulenter. A claustrali, & spirituali militia, elegit vos Deus in Sacerdotem sibi: vide, ne, cùm spiritu cœperitis, carne consumamini; & ne de vobis intelligatur illud: Non permanebit spiritus meus in homine in æternum; quia caro est. Putatis, quòd de commissis vobis animabus, vos in districto examine non oporteat reddere rationem? Propter hoc irritauit impius Deum: dixit enim in corde suo: Non requiret. Sed certè requiret exactissimè vsque ad nouissimum quadrantem: & vereor, ne tempestiniùs, aut duriùs quàm credere, aut timere velimus. Vtinam velitis recolere comminationes Altissimi, quibus apertissima visione nobis terribilem suæ indignationis sententiam reuelauit. Horrendum est autem incidere in manus Dei viuentis. Ignis enim succensus est in furore eius, quem quandoque spiritualiter vidistis, ipsum autem nunquam sensibiliter sensistis. Hactenus epistola, non minùs fidelitatem scribentis, zelúmque, quàm legentis commendans dignationem, qui talia legens non indignaretur; sed emendaret. Certè in Eboracensem sequenti anno actitet insurrexit, præualuítque, cùm iura Cantuariensis Ecclesiæ præoccupasset, quod suo loco dicemus. 11.

---

1. Grandimontenses ad Ordinem conuersi, 2. de prioris voti obligatione dubitant: 3. super quo scrupulo Stephanus Tornacensis consultus, 4. de Grandimontensibus sublimia, 5. de nostris sublimiora 6. longè respondet. 7. Exhortatur Nouitios, vt perseuerent. 8. Respondet obiectis. 9. Atque alloquutus iterum Nouitios; 10. Roberto interroganti tandem satisfacit. 11. Petita epistola Petro Cardinali, 12. & remissa cum alia. 13. Dictum de tempore.

CAPVT II.

1. EISDEM temporibus Grandimontenses quidam iuuenes ad Cistercium conuersi, vtrunque Ordinem primùm diuidentes, mox & extraneos non parum conturbarunt. Quippe seu pressi striciori disciplina, quod nimiùm frequens, seu simpliciores animos reuerà remordebat conscientia prioris voti, per speciem Religionis, retrocessionem, de cuius obligatione inquirebant, non sine aliorum scandalo, honestabant. Maximè quòd Grandimontensium ingens opinio, in quam pauci auderent: & Clerici eorum, tanquàm Canonici; sic enim dicebantur decreto Vrbani II. ad Monachos transire prohiberentur. Admisíne, vacante Pontigniaco per Guarini Abbatis promotionem, an post Guarmundum illi subrogatum, in dubio est. Constat Robertum sub vtroque Priorem, nec minùs genere, quàm moribus insignem, siue sedandis Nouitiorum animis, si fortè scrupulosiùs vacillabant; seu veritati, qui præcipuus finis, in mentibus aliorum stabiliendæ; consuluisse Doctores, an prioribus votis impedirentur, ne possent licitè in Cistercio perseuerare.

Consuluit inter alios virum grauem & doctum, nomine Petrum, qui post triennium Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Tusculanus Episcopus ab Alexandro III. mox Lucio III. ab vrbe Roma eiecto, dum Velitri maneret, Vicarius etiam Vrbis creatus est, & eo munere vsque ad Clementis reditum functus, vt latiùs Cardinalium Tabulæ memorant. Consuluit autem præsente Abbate Stephano, tunc Sanctæ Genouefæ, Ecclesiæ Canonicorum Regularium; dein Tornacensi Episcopo futuro, cuius extant epistolæ, pietate, & doctrina venerando, nec præsentibus tantùm, aut coæuis, sed etiam posteris. Discussa vtrinque inter eos conscientia iuuenum, atque obligatio prioris promissionis. Quousque se Religionis ostendat vinculum? Quousque sola coronari digna, in bono semel cœpto perseuerantia? & his virtutibus, vt cæteris moralibus, in medio consistentibus, non sola manifesta retrocessione, sed nimia anteuertentia contrairi. Grandimontenses, Sanctos reputari, & verè Sanctos esse, etiamsi Cistercienses sint sanctiores. Non omnes posse perfectionis culmen attingere: 2.

tingere: nec si possent, Reipublicæ expedire, quæ nequeat sine diuersitate constare. Vt in corpore humano diuersa membra, sic in Ecclesia diuersos Ordines peti, diuersa munia: nec magis Canonicum, Eremitámve decere, si Monachus fiat, quàm linguam, auréſve, si oculorum sibi munus vsurpent. Non quòd præstantior oculus non sit; sed, quia non minor aliorum indigentia: atque vt sint absolutè minùs nobilia, at corpori æquè præstant, quæ minùs præstant. Tene, quod habes dictum in sacris Litteris, non solis Monachis. Sed cunctis, qui bonum tenent. Neque approbasse Christum seruos illos, qui in alienis talentis; sed eos tantùm, qui cum his, quæ accepissent, operarentur. Hæc & similia pro Nouitiorum reditu; pro permanentia, vrgentiora producebantur.

3. Non qui argenteum promisit, fallere fidem, si aureum nummum reddat: neque omissionis in bono argui posse, qui in melius commutat: quippe compendia, progressúsque ad altiora, & si quæ alia ad pietatem iuuant, promouent cœptum iter, non retrocedunt. Æmulari charismata meliora consilium esse Apostoli, in quo nullum periculum: neque ideò non tenere, quod bonum habent, si illo non dimisso, plùs apprehendant. Mittentes ad aratrum manum damnandos esse, si retrò respiciant: at non si ad anteriora se extendant, & esse in ipsa extensione apprehensionem, à qua non sine culpa retrocedant. Peccare forsan, qui Canonicis retentis, Monachos agunt; qui sæculo Eremitas, qui sæculares Claustris, officia confundentes, volunt inducere. At non, qui se sanctioribus componunt, futuri & ipsi Sancti, atque id ipsum, quod agunt, peracturi. Neque ideò, aut inferiora membra corpori, aut defuturos Ministros aliis Ordinibus: quippe Deo prouisuro suæ Ecclesiæ, atque eò cumulatiùs, vberiúsque, quò singuli meliora, sanctioráque ad eius vocationem sibi prouiderint. Lata pro Monachatu sententia est: atque iniunctum Stephano, vt Priori Roberto responderet. Ille, quo erat in nostros procliuis animo, sed nihilominùs veneranti Grandimontenses; dum vtrisque, quod suum erat, tribuit, & hos commendat, & illos anteponit: atque Nouitios confirmans in proposito, quæ summa responsionis, longam illam epistolam scripsit, quæ cæteris illius anteposita, non temporum, vt puto, præcedentiam, sed materiæ designat dignitatem. Prolixam satis, & plurima inculcantem, nequaquam integram: frustratim tamen, quæ ad Historiam faciunt, & propositi dubij resolutionem, quia iis Annalibus digna, decerpemus. Ergo quia solus Robertus inquisierat, & soli Stephano responsio erat iniuncta, Roberto Stephanus respondit in hæc verba [a]:

[a] epistola 1.

4. *Dilecto Deo, & hominibus Roberto, Pontigniacensi Monacho, genere simul, & conuersatione illustri, Stephanus de Sancta Genouefa, consolari pusillanimes, & vnanimes in Domo Domini cohortari.*

Commendabilem, Roberte, sollicitudinem geris, & affectione fraterna Nouitiorum tuorum, vt nouam moues quæstionem. Mallem quæsisses ab alio, qui & peritior esset ad discutiendum, & promptior ad soluendum. Mihi, fateor, imperitia silentium imperat, & ab audaci proposito manum reuocat, Grandimontensium grande nomen. Si quæstioni tuæ de conscientia mea respondeam, offendentur: si eos offendero, in communem opinionem peccaui. Hominibus placent, & serui Christi sunt, Boni homines appellantur. Nam bonitatis illorum testis est & exclusa cupiditas, & inclusa paupertas. Porrò ambitio, quæ ferè omnes impugnat, & plures expugnat, tam remota est ab eis, quam longè est ab hominibus, qui nunquam se se adepturos Cisterciam credi sunt. Cúmque terram dederit Deus filiis hominum, ipsi funiculum suum, & sortem in cœlestibus extenderunt, Viros euangelicos exprimunt, nec solliciti sunt, quid manducent, & bibant, aut quid induant: quoniam à Patre suo, qui in Cœlis est, pascuntur cum volucribus, & cum liliis vestiuntur. Orationes eorum, nec balantes greges impediunt, nec mugientia turbant armenta, nec vniuersos familiæ strepitus interrumpunt. Fugerunt sæculum; beati, si eos sæculum non sequatur: & quoniam radix omnium malorum cupiditas inter eos aruit, recessit ambitio, litigandi materia sublata est, sollicitudo claudit, paupertas premit, humilitas ligat; qui disciplinam cum morum ordinata correptione apprehendunt, profectò nec irascitur eis Dominus, nec peribunt de via iusta. Hactenus Stephanus de laude Grandimontensium, quos timeret offendere: mox ad quæsitum pergens, de nostris talia:

Quæsisti de Fratribus, qui exierunt ab eis, & ad Cistercienses transitum fecerunt, vtrùm obligatione voti, quod priùs fecerunt, reuerti debeant ad eos, an Pontignaci salubriùs demoremur? Si priori proposito non præposuissent vltimum, nec proponerent, vt præferrent. Si stetissent in finibus prioris voti, starem forsitan & ego; nec ad aliud animarem. Nunc verò, quia meliora, & viciniora saluti quæsierunt, & de Silo in Ierusalem ascendentes transtulerunt tabernaculum suum, quis audeat in eis libertatem spiritus impedire? Nam reuerà vbi Spiritus Domini, ibi libertas. Spiritum, inquit, nolite extinguere. Extinguunt autem, quantùm in se est, qui eius operibus contradicunt. Certè Spiritus Sanctus columba est: quia in specie columbæ super Dominum, dum baptizaretur visus est descendisse. Inter alias columbæ proprietates, quas admittit Ecclesia, & mysticè repræsentat; columba meliora grana eligit, non spernit bona: quoniam si meliora non occurrerent, bonis vtique vesceretur. Bonis tamen meliora, melioribus optima præfert. Imitantur eam, qui ex parte eius sunt. 5.

Æmulamini & vos meliora charismata. Beatus enim non tantùm qui iudicat inter diem, & noctem; sed, qui iudicat inter omnem diem. Cisterciensem Ordinem, quasi lucernam supra montem positam, quis in Ecclesia Dei maximum, & præcipuum culmen non dicat attingere? Euangelium implentes, monasticam Regulam, quam si pererogauerit Benedictus Pater, fidelis Samaritani stabularius, sic obseruant, vt nec vnum ex ea iota præterire videantur. Beata paupertas eorum, quæ, licèt eos fame premat, & frigore: non tamen aut mendicare compellit, aut diuitibus adulari. Suis, ac suorum manibus victum exquirunt, & vestitum, non veriti sequi Paulum, qui, cùm licitè posset de Euangelio viuere, ac spiritualia seminans, carnalia metere, maluit tamen manibus operari, ne quod offendiculum daret Euangelio Christi. Honorari Dominum de sua, non de aliena substantia, & de primitiis frugum, non alterius, sed suarum dans pauperibus. Quanquam rectiùs non sua, sed omnium dixerim, quæ vniuersis secundum gradus ordinatæ charitatis, quasi in commune deseruiunt. Nec enim buccellam suam comedunt soli, & non comedit cum eis pupillus ex ea: non despiciunt prætereuntem, & absque operimento pauperem: sed benedicum 6.

nedicunt eis latera pauperum, & de velleribus ouium suarum calefaciunt, & eorum quidem lateribus pannos circundant, sicut despicabiles pretio, sic inapplicabiles ornamento. Conqueritur ipsa natura, quæ modico solet esse contenta, quòd tegumenta eorum ei non sufficiant in hyeme, & officiant in æstate. Ostium eorum viatori patet, nec foris remanet peregrinus. In sudore vultus sui vescuntur pane suo; nec eos lasciuire, & rixari faciunt otium, & alienus cibus. Tanta in cibo parsimonia, vt duobus tantùm pulmentis vtantur, quæ aut ager ex leguminibus, aut ex oleribus hortus affert.

7. *Ipsis tantò rariùs vtuntur, quantò frequentiùs apud eos audiri solet, quàm videri: terram disrumpunt voluntary, & violenti diripiunt cælum. Si numeres, quot ab eis beneficia profluant in populum, plura conferunt Vniuersitati, quàm Vniuersitas ipsis. Parua sunt hæc, & quæ terrenos vel alliciant, vel occupent appetitus. In eis nec fœcunditati Liæ Rachel inuidet, nec Rachel pulchritudinem Lia minuit; sed munit. Non murmurat Martha de silentio Mariæ; & inuicem dicta Maria sedens ad pedes Domini Martham solam ministrare non relinquit. Inter eos iuge gaudium, communis exultatio, vbi nihil extra disciplinam, nihil contra. Mirantur homines, delectantur Angeli, fugiunt partes aduersæ, quoniam sancta illa Congregatio terribilis est, vt castrorum acies ordinata. Illic nec bobus præfertur aratrum, nec à capite deorsum pendet Dominus, nec ictica docet Clericum, nec laicus imperat Sacerdoti. Ibi maiores minoribus, prudentiores præsunt indoctis, qui & vita sanctitate præeminent, & intelligentia Scripturarum. In Arca illa non est virga sine tabulis Testamenti: quia qui potestatem habet corripiendi, habet scientiam corrigendi. Diuina Officia cum tanta solemnitate & deuotione celebrant, vt in eorum concentu voces Angelorum sonare putes: psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, ad laudes Dei inuitant homines, & Angelos imitantur. In iis, qui Clericus fuerit, tantò liberiùs delectatur, quantò remotius est ab eo laicorum fabulis interesse. Extra Oratorium, aut operi manuum dant operam, vt semper eos Diabolus inueniat occupatos; aut legendo concipiunt, aut sanctis meditationibus cælos penetrant, vt in Paradiso audiant illa arcana verba, quæ non licet homini loqui. Regressi a Fratribus tamen ori suo ponunt custodiam, quantum ostium labiis suis, vt cultum iustitiæ, silentium, ne articulatis quidem vocibus interrumpant. Non bini, aut terni seorsum per angulos Claustri fabulis vacant, qui nec inter se seria serere permittuntur. Tenent memoriter, quia in multiloquio non effugerent peccatum; & quasi natura bellum indicentes, modicum illud membrum, quod magna exaltat, non modica disciplina coercent.* Hactenus Cisterciensium illustre encomium, quo in Christo, à quo omnia glorientur.

8. Pergit deinde conuersus ad Nouitios: nec solùm consulit posse perseuerare; verùm debere: idque alludens ad nomen Grandimontensium: *Attende*, ait, *quisquis es, bonæ indolis adolescens, qui cum Isaac in holocaustum Domino super vnum montium offerri desideras, quia tam sancto, & Cælis proximo monte isto, montem non inuenies grandiorem. Vere mons iste, mons coagulatus, mons pinguis: coagulatus in vinculo pacis, pinguis per infusionem gratiæ cœlestis. Quis grandis mons grandior isto monte? Nubes penetrat, cælos attingit, longè inferiùs montes alios, & colles relinquit: de rore cæli, & de pinguedine terræ plenam suscipiens benedictionem.* Et paulò inferiùs. *Esto similis negotiatori quærenti bonas margaritas: bonam inuenisti margaritam, cui similem non habent vel Regum diademata, vel monilia Reginarum. Vendidisti omnia, quæ habueras, & emisti eam: quoniam primò parentes, patriam, redditus ecclesiasticos, diuitias, & delicias, lubrica adolescentiæ motus, voluptatem pariter, & voluntatem reliquisti carnalem. Secundò, ab iis, quæ proposueras, ad meliora transitum faciens, consummatus in breui, explebis tempora multa. Vide, ne margaritam, quam tanti emisti, parcis conculcandam exponas. Nemo mittens manum suam ad aratrum, & aspiciens retrò aptus erit Regno Dei. Nunquid, inquies, hoc est retrò aspicere, si ad bonum, quod proposueram, & propter aliud forsitan maius bonum interim omiseram, reditum faciam. Noli mihi credere; sed Sancto Patri Gregorio crede. Non te fallet ille Doctor egregius, qui sicut fallere noluit, falli non potuit. Quisquis, inquit, bonum maius subire proposuit, bonum minus illicitum sibi fecit. Nemo enim mittens manum suam ad aratrum, &c.*

Addit & respondere authoritatibus, quæ videbantur obstare perseuerantiæ: & primò dubitat, an Grandimontenses inter Canonicos debeant numerari: *Namneque eos Canonicos esse crediderim, quorum plures numero, & prælatione maiores, non Clerici, sed laici, non litterati, sed sine litteris existunt.* Hæc erat institutio Grandimontensium, qualis hodie Militia Iacobæa, & olim Ordo Redemptoris Captiuorum Sanctæ Mariæ de Mercede, de qua inferiùs. Mox nec Canonicis transitum prohibitum ad Cistercienses, per Vrbani decretum, quod præcessisset: quippe ad vitam omninò excellentiorem: *Quanquam,* ait, *ipsi Canonici Regulares, si hodie ad celsitudinem Cisterciensis Ordinis ascendere vellent, decretis illis Vrbani Papæ non possent forsitan reuocari. Certè ego indignus Canonicis Regularibus præsum, & cùm à Domino Papa (non multùm temporis transiit) priuilegium quærerem, vt Canonicos nostros, nobis inuitis, nullus retinere auderet, addit in priuilegio, nisi causâ districtionis vitæ ad arctiorem Ordinem transierint. Ecce, ne longè exempla petantur, videtur, quia priuilegium Vrbani restringitur priuilegio Alexandri, verè si aliquis nostrorum ad Cisterciensem transire vellet, ante transitum dissuaderem, post transitum non reuocarem. Nollem Spiritui Sancto resistere: nollem Spiritum extinguere: nollem libertatem Spiritus impedire.* 9.

His Stephanus ad obiecta cùm respondisset, iterum ad Nouitios feruorem pariter, ardorémque infundens: *Delicatæ tibi sunt, & teneræ iuueniles manus, & laborem refugiunt: vigiliæ prolixiores, & nocturna synaxis in lucem vsque producta matutinum soporem non admittunt. Rusticanus cibus, & sale tantùm conditus, nobile adolescentis palatum offendunt, & ad singulas oblationes nauseam mouent. Regulare silentium prurientem incitat linguam, & ad quemlibet sonum patulas aures inquietat auiditas audiendi. Obsecro, fili, per medicinam vulnerum nostrorum, pendentem in Cruce, Iesum Christum, non te moueant ista, non te turbent: vana sunt hæc, & quæ primo quidem assultu currentem impediant; sed ad solum Crucis signaculum, & inuocationem Domini Iesu citiùs euanescunt. Et quoniam maior, vt audiui, conflictus est tibi contra voti memoriam, quasi fidem primam irritam feceris, constanter responde: Non veni votum soluere, sed adimplere.* Hæc ad Nouitios. 10.

Cæterùm ad Robertum Priorem tandem concludit: *Coegit me, Roberte charissime, latum Domini mandatum, longam, latámque formare epistolam; & cùm tibi scribere incepissem, raptus Nouitiorum tuorum charitate, & timore reditus ipsorum, stylum verti, æstimans, si eos directò, vel arguerem, vel monerem, fidele propositum meum meis faciliùs attineri. Grauius enim metit agricola, quod manu propria serit, quàm*

quod

quod aliena. Interim tu, chariſſime, circa Nouitios tuos ſollicitus eſto: per te, & per alios Doctores exhortare, mone, argue, increpa, obſecra: quoniam plantæ de loco ad locum tranſlatæ facillimè areſcunt, niſi ſæpius irrigentur. Deus autem meus impleat omne deſiderium meum, iuumque, ſecundum diuitias gloriæ ſuæ in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Amen. Hactenus reſolutio quæſtionis per Stephanum de Sancta Genouefa, cui ſtandum fore ſanxit continuus plauſus, fortè & perſeuerantia Nouitiorum.

12. Conſtat, cùm poſt triennium, plùs, minúſve, Petrus, cuius mandato ſcripta fuit, in Cardinalem Epiſcopum Tuſculanum per Alexandrum III. promotus eſſet, ſcripſiſſe Steqhano, ac repetiiſſe, quæ iubente ipſo dictaſſet. Stephanum porrò, parentem, vt par erat, præceptis viri, remiſiſſe tranſſumptum reſponſionis, addita epiſtola breui; ſed hiſtorica, & perſtringente factum conſultationis, quam Collector earum, quicunque fuit, quamuis materia coniunctam præcedenti ordine, nimiùm diſcretam numerauit. Quippe interpoſitis octo, & octuaginta; fortè vt triennium inter vtranque tranſcurſim denotaretur. Eam pro complemento hactenus dictorum, hîc conſequenter cenſui tranſcribendam [b]: b epiſtola 90.

Petro Tuſculano Epiſcopo.

13. *Riſum mouet intuentibus, ſi acceſſerit ouis ad capram, vt ex ea ſibi lanam aſſumat. Ita, Pater, accidit. Placuit vobis aliquid à me petere, quo plenius abundatis: feci, quod potui, ne, ſi nihil feciſſem, indeuotus exiſterem, & ingratus. Miſi vobis epiſtolam Nouitiis Pontigniacenſibus nuper ſcriptam. Quæſierat à vobis Frater R. de Galardum, me præſente, quid Nouitiis illis faciendum erat, qui timore prioris voti temtabantur ad reditum? Mihi tunc iniunxiſtis ſarcinam reſpondendi. Memores beneficiorum veſtrorum quotidianas pro vobis Deo precum hoſtias immolamus. Angelus Domini bonus comitetur iter veſtrum.* Hactenus Stephanus epiſtolam tranſmittens, quam Nouitiis ſcriptam, quia pro Nouitiis, & ad eos confirmandos, meritò tradit.

---

1. Sancti Alexandri Colonienſis ſancta mors, 2. ætas, & ſanctitas. 3. Electa ſepultura, 4. & Guillelmi pro ipſo ſubrogatio. 5. Arnulfus Lexouienſis ſeceſſum cogitans: 6. & Mortuum Mare ad quietem ſibi eligens, 7. Guillermo Ciſtercienſi Abbati ſcribit, 8. beneplacitum eius obtenturus. 9. Conjectatum de titulo epiſtolæ, 10. & dictum de obitu Mauricij Boilenſis.

CAPVT III.

1. FUNESTAVIT hunc annum cunctis triſtis; ſed ipſi ſoli læta, & felix mors Alexandri, totius Ciſtercij Patris, Bernardi quondam filij, quem poſt multos pro Eccleſia Dei labores, plures pro Ordine, cœleſtes Sedes coronandum præſtolabantur. Certè in Chronico Abbatum Ciſtercij metrico, non viator, ſed curſor, inter cæteros, imò præ cæteris, ad gaudia illa apprehendenda commemoratur:

Venit Alexander populo ſpectabilis omni,
Decurrens alacer meritis ad gaudia Cœli.

a Iulij 29. Diem mortis ibidem notatam lego, quartam Kalendas Auguſti, qua item in Menologio [a] Ciſtercienſi Sancti Viri memoria recenſetur. Annum notauit continuator Sigeberti [b], quem Fiterienſis [c], Iepiúſque [d] ſequuntur, quamuis aliqui differant: incertum qua probanda coniectura. Præfuiſſe creditur annos fermè nouem plùs, minúſve: in quibus multa pro Ordine, & Cœnobio. Robertus Claudius [e] ei tribuendum putat, quod *accepit in cenſum à Benignianis Domum Diuionenſem, vulgò*, de petit Citeaux, *datam ei à Mathilde Duciſſa* 1171.

b an. 1175. c lib. 1. exord. c. 19. d Centur. 7. e in Catalogo Abbatum eſt.

2. Fecerat in Ciſtercio, quando deceſſit, octo & viginti annos, plùs minúſve: quippe ab anno M.C.XLVI. quo eum à Beato Bernardo conuerſum diximus. Ex quibus vnum tantùm, & paucos menſes in Claraualle; Pater Ciſtercij nouem; reliquos Grandiſſiluæ Abbas exegerat; vt Sancti Patris Filius, dum adhuc iuuenis, ſic iam prouectior Sanctorum ipſe Pater, quos vtrobique genuit, educauit, prouexitque; neque poſt mortem eoſdem deſerturus. Sexagenarium ad ſummum obiiſſe, ſiue fortè minorem, inde deduco, quòd adhuc iuuenis ad Ordinem, quamuis iam doctus, Magiſtérque vocatus, veniſſe legitur, exordio magno de illo ita loquente [f]: *Vir, ait, nobilis Alexander, qui eo tempore iuuenis, & ſæcularis ſcientiæ typho turgens, diuitiarum quoque, & tranſitoriis honoris infulis decoratus, nihil minus quàm conuerſionem cogitabat*, &c. Ergo vt trigeſimum annum iam expleuerit, cùm Bernardum ſequutus, qui octo pòſt & viginti ſuperuixit, vix ſexageſimum potuit attigiſſe. Vt eò magis filiis dolenda mors, quò minùs præuiſa: & longiùs adhuc differenda ſperabatur, integris dum vtriuſque hominis viribus, & pro vitæ ſuſcepta auſteritate, illæſa, & planè robuſta valetudine. Sed, qui currebat, non potuit detineri, quominùs citiùs ad palmam perueniret.

f lib. 1. c. 39.

3. Corpus Parentis Sancti, pij filij, poſt iuſta ſoluta, Sanctis prædeceſſorum ſuorum oſſibus componendum nequaquam dubitarunt: appoſito verè ad patres ſuos homine, cuius idem in Cœlis locus animam, idem in terris corpus præſtolabantur. Felix, térque, quatérque beata Domus, quæ tot Sanctos, quot Patres: nec quenquam ſibi aſciuit in Paſtorem, quem non Deus in Sanctum ſublimaret, Sanctorum tumulo ſtatim inferendum. Ergo Alberico, Stephano, Rainaldo, Gozeuino, Faſtrado, Gillebertóque, additus Alexander, loco, & titulo: totius ſacri Conuentus Ciſtercienſis, & concurrentium ad funus Sancti, Abbatum, tum etiam populorum acclamatione. Quam cæteri ſequuti virum nominant inter Sanctos Ciſtercij Ioannes Abbas [g], Miſſale antiquum Ordinis [g], Dialogus de proſpero, & aduerſo ſtatu Ciſtercij [g], & ex his recentiores noſtri, & exteri. g in ſuis Catalogis.

4. Tum, ſiue priùs ad exequias conueniſſent, ſeu tumulato Parenti ſuperuenerint, quatuor primi Prælati Firmitatis, Pontigniaci, Claræuallis, & Morimundi, communicato cum Fratribus conſilio, votis communibus Guillermum elegerunt, virum æquè probatæ religionis, quem ex Abbate Firmitatis aſſumptum, in verioribus memoriis notatum video. Iepius in Catalogo Abbatum Firmitatenſium, quintum in ordine nominat Guillelmum, qui Guidoni ſucceſſerit, Bartholomæi (Sancti Bernardi fratris) ſucceſſori. Et potuit facilè idem Guillermus eſſe, quem ſuffragia electorum

electorum cooptarunt. Quicunque fuerit in Firmitate, successorem habuit Bernardum: sed cuius, sicut & Burnonis, qui hunc excepit, parua, aut nulla notitia: nam Firmitatem, quamuis primogenitam, obscurauit obliuio præ cunctis aliis. De Guillelmo hæc habet Cisterciense Chronicon metricum, cùm Sanctum Alexandrum recensuisset:

Post quem Guillelmus, apibus rectè similatus,
Suetus erat iustis mel fundere, virus iniquis.

Præfuit Guillelmus Cistercio per annos tres, in quibus, si quæ occurrerint notanda, suis temporibus, locisque dicemus.

5. Altero ex tribus huius Guillelmi annis, magnum illud Gallicanæ Ecclesiæ decus, Lexouiensis Episcopus, Arnulfus, cùm senio, & morbis fractus, atque occurrentibus negotiis velut oppressus, saluti simul, & quieti suæ consuleret, vacaturus paulisper, curandúsque ad Mortuum Mare extruxit habitationem, de consensu Abbatis, & Conuentus, quæ Sanctorum consortium sic admitteret, vt tamen solitæ disciplinæ rigorem non eneruaret. Non tamen abdicata dignitate, vt scripsit Seguinus, quam per quinquennium adhuc retinuisse, eius temporis Author Robertus tradit; sed vacaturus saluti, quietíque, nec nisi propria negotia peracturus. Habemus id expressum in epistola, quam idemmet Arnulfus Guillelmo scripsit: graui quidem, & digna viro tanto: verùm non minùs nostris honorifica, & quæ obseruantiæ rigorem, ac vitæ austeritatem præseferat: est autem talis:

Ad Abbatem Cistercij, & fratres eius.

6. *Confectus senio, & aliquarum ægritudinum grauatus accessu, ad medicinæ salutare remedium confugere, & confracta laboribus membra necessaria requie subleuare constitui. Siquidem in perniciem meam veluti coniurata veniunt debilitas, infirmitas, & senectus: mihique tot incommodorum instantia fiduciam vitæ longioris abrumpit. Accedit extrinsecus negotiorum, quibus distrahor, importuna vexatio, quæ miserabiliter anhelantem, vel ad momentum etiam respirare non sinit. Siquidem sæpiùs ad regales, cum cæteris, trahor angarias, eorúmque, quibus deesse non possum, frequentibus infestor iniuriis: media omnia interim, tot, tantísque, laboribus sumptibúsque constrata sunt, vt nec ad tolerantiam corpus sufficiat, nec ad impendium facultates.*

7. *Porrò si hæc saluti etiam non obsisterent animarum; viro tamen bono tolerabilius videretur, si detrimenta præsentium ad prouentum proficerent æternorum. Sed hominum semper procedente malitia, & in deterius diebus singulis excedente, bona, tum corporis, tum & animæ, simili ruina pariter inuoluuntur, & formidabili plerumque consumuntur euentu. Quia igitur sapientis est, casus huiusmodi sagaci prouidentia præuenire, opportunitas loci mihi fuerat exquirenda, vbi quietem meam nec causarum tumultus infestet, nec incursus multitudinis interpellet; sed exemplo meliore semper honestatis studia conualescant, & ad vera virtutis opera omnis possit occasio deseruire. Super quo, cùm ad multa loca, multorum precibus, & desideriis inuitarer, quidam locus Ordinis vestri, qui dicitur Mortui Maris, inter cuncta complacuit: quia mihi visus est, multis commoditatibus opportunus. Siquidem de antiqua familiaritate plurima sumus inuicem charitate coniuncti, mutuámque gratiam vetus notitia, alterna opum exhibitione firmauit.*

Itaque extra terminos, intra quos secundùm Ordinem vestrum arctioris abstinentiæ decreta seruantur, 8.
domum mihi moderato sumptu statui construendam, cuius sobria necessariis vsibus amplitudo sufficiat; mensuram tamen regularis ædificij non excedat. Sanè exclusi erimus, commeatu tamen familiari prouide, quam clementer indulto, vt a transgressione regularis obseruantiæ seueritas arceat, & tamen ab Ecclesia, sanctisque Fratrum colloquiis misericordia non excludat. Porrò per exteriora nullus reseruatus ingressus est, quo, scilicet, inutilis frequentiæ tollatur occasio, & nihil nisi per communem portam sub oculis, & sancti solertia Ianitoris accedat. Scio plurimam eos de nostra commoratione accepisse lætitiam: atque eis vtinam inde proueniant commoda, quæ præsumunt, vt, scilicet, dignus sit expectatione prouentus; & aliquid bonæ opinioni eorum de iudicio nostræ praelectionis accedat. Quia verò locum illum nouimus specialius ad vestram sollicitudinem pertinere, propositum nostrum vobis indicandum duximus, rogantes, vt & vestræ charitati complaceat, sanctóque vestrarum precum suffragio muniamur, & authoritas vestra vota sanctorum Fratrum exhilaret, & rescripto quolibet, aut mandato confirmet.

Hactenus ad Abbatem Cistercij Lexouiensis Episcopus: in qua tamen epistola fortassis per errorem mutatus titulus; & Cisterciensis pro Claræuallensi irrepsit. Nam Mortuum Mare de linea Claræuallis, illius Abbati specialiter incumbit, non Cisterciensi. Quantum temporis iuxta Ecclesiam Mortui Maris permanserit Arnulfus, in dubio est: constat circa annum M.C.LXXXI. deposita pontificali sarcina, concessisse Parisios ad Sancti Victoris Cœnobium consummandum, de quo secessu hæc habet Robertus Montis [h]: *Anno M.C.LXXXI. Arnulfus Lexouiensis Episcopus, cùm per XL. annos eandem Ecclesiam rexisset, & in ædificando Ecclesiam, & pulcherrimas domos laborasset, renunciauit Episcopatui, & perrexit Parisios, suos dies dimidiaturus apud Sanctum Victorem in domibus pulcherrimis, quas ibi ad opus suum construxerat.* Fortè non est permissus solitudini, quem Regno, & Curiæ vtilem, ipsa experientia rerum comprobauerat.

h an.1181.

Sub idem tempus, obiit in Hybernia venerabilis 10.
Mauricius, tertius Boilensis Abbas, qui post varias Cœnobij translationes, sedem mansuram, atque opportuna loca tandem inuenit, de quo hæc habet Iacobus Vvaræus [i]. *Primus Abbas præfuit Petrus o Morda. Illi defuncto subrogatus est Hugo o Maccain, qui Doncronaidam migrauit. Mauricius à Dubhai proximus eius successor, cùm Doncronaidæ nondum tres annos sedisset, Monachos primùm Buinsiniam, deinde post duos annos, & sex menses, Buellium in Comitatu Roschomanensi transtulit, anno secundùm librum Buellij 1161. secundùm alios perperam 1151. Mauritius ille decessit 1175. Buellij sepultus.*

i ad an.1148.

i S.Martin

1. S. Martini Hortensis fama celebris, 2. atque eius causa Alfonsi Regis donatio. 3. Quid Munio Sanctius, 4. & quanta illius pietas. 5. Sepulcra Horta expetita: 6. atque gladiis succincti Proceres. Regni, 7. insigni monumento antiquitatis. 8. Seguntini Episcopi, & Capituli 9. pietas in Martinum, & in Hortenses, 10. confirmata instrumento, 11. & larga decimarum remissione.

CAPVT IV.

1. FLOREBAT interim Martinus Abbas Hortæ, sanctitate conspicuus, vsque ad miracula; atque inter medios fines vtriusque Regni, Castellæ, & Aragoniæ, vtrunque vtriusque Regem, vtrosque Proceres, sed Castellanos maximè, sui suprà quàm vellet, reuerentiores, suæ Domus, vt semper optauisset, eximios promotores experiebatur. Alfonsus Rex antiquis donationibus nouam aliam maiorem superaddidit, quartam partem putei maioris salinarum ad vrbem Augustobrigam, vulgò, *Medina cœli*, quam Horta possideret iure perpetuo; expresso in charta motiuo largitatis, sanctitate virorum, qui sub Martino illustrabant Virginis Domum [a].

a ex Archiuis Hortæ.

2. *Regiam* (ait) *decet præcipuè potestatem sanctos viros, ac Religiosos honorare, eorúmque loca amare, & propriis liberaliter ditare muneribus. Quapropter ego Aldephonsus, Dei gratia Hispaniarum Rex, vnà cum vxore mea Aleonor, Regina, pro salute animæ meæ, & Parentum meorum, dono Deo, & Sancto Monasterio Sanctæ Mariæ de Horta, & vobis Domino Martino, eiusdem Monastery Abbati, cæterisque Fratribus præsentibus, & futuris, quartam partem putei maioris salinarum, quas habeo in Medina, qui vulgò* Landet *nuncupatur, cum quarta parte aquæ, & terra, quæ pertinet ad ipsum puteum, vt habeant, & possideant iure hæreditario in perpetuum*, &c. *Facta charta in Medina VII. Idus Maij, Æra M. C. XIII.* Hæc tum Alfonsus regia, nec minùs pia munificentia. At qualiter reseruatas hoc anno sibi tres alias partes, post quadriennium largus relaxauerit pro dotatione fabricæ, cui simul cum Regina, atque Sancto Abbate initium dedit, suo tempore à nobis dicendum erit.

3. Exemplum Regis sequuti cæteri Principes, sed inter alios insignis bello Dux, (Munio Sanctio ei nomen) qui vexillis Alfonsi præfectus erat. Hic largam redditualem donationem ad opus Dormitorij instrumento firmauit, & quintæ partis, quæ ad ipsum pertinebat, ex his, quæ à Saracenis auferrentur, decimam consignauit eidem fabricæ, addita clausula in fine donationis, quæ Martini opinionem, id est, quod aliis de ipso, atque eius sanctitate persuasum erat, singulari argumento manifestat; nempe, vt post mortem cum ipso sepeliretur. Quasi inter sacri Viri sacras exuuias, nihil sibi timendum piè præsumeret; nec dubitaret cum ipso resurgentem, non fore, nisi ad gloriam surrecturum. Referam verba ipsissima instrumenti, prout in Archiuiis Cœnobij perseuerat [b]: *Ego Munio Sanctius pro redemptione animæ meæ, & parentum meorum, do Abbati Martino de Horta, & Fratribus eiusdem loci, tam præsentibus, quàm futuris, singulis quibusque annis ducentos mencales, centum in Molina, & centum in Opte, tali conuenientia, vt non expendant eos, sed habeat vnus laicus, vel Monachus, donec opus Monasterij inceperint; & tunc incipiant ex eisdem mencalibus Dormitorium, quod complere me spondeo, si vita comes fuerit. Do prætereà, si bellum cum Sarracenis fuerit, decimam quintæ, quæ ad me pertinuerit illius belli, in quo præsens fuero, abstracta expensa, quam ego, & homines mei expendemus. Si verò istum honorem, quem modò teneo, perdidero, & alium in hac terra, vel in alia, talem, vel maiorem tenuero, eosdem ducentos mencales, vt facere consueueram, semper me dare spondeo. Si autem minorem honorem tenuero, decimam semper me reddere promitto. Si autem Abbas Martinus ante me obierit, & in eodem sepultus fuerit loco, in eodem me sepelire mando Monasterio: sin verò Martinus Abbas in eodem non fuerit loco, si me ibi sepeliam, an non, in mea volo remaneat potestate. Facta charta sub Æra M. CC. XIII.*

b ibid.

Hactenus instrumentum, atque larga donatio Viri piissimi: in qua tamen id obiter notabo ex sola decimaquinta promissa Hortæ, capta intra annum Valeria (Cuenca nos dicimus) vt suo tempore dicam, ingentem possessionem illi adauctam, dictam de *Albaladejo*, iuxta Valeriam: cuius hodie fructus computantur ad tria millia aureorum per annos singulos. Hæc olim bella Ecclesias ditatura, & veri Numinis cultum dilatatura exercere solebant Reges Catholicos: quippe pellendis Mauris à nostris finibus, atque occupandis, expoliandísque, quæ loca eorum perfidia profanauisset. Hodie Christianis armatis contra Christianos euacuatur vbique gloria Crucis: & vt non vinci, perire vtrique possunt, vincere neutri possunt sine ingenti ruina Christiani nominis: sed neque Ecclesias, vnde ditent, habent: & satis se, supérque fecisse putant, si non spolient. Dormitorium per Munionem Sanctium cœptum, & consummatum est ex spoliis Saracenorum, sumptuosum planè opus ad nostra vsque tempora mansit, muris ad vndecim pedum latitudinem ex lapide quadrato, firmóque; sed qui iam transierunt in alios vsus. 4.

Cæterùm, quod ad sepulturam attinet, Hortæ à multis quæsitam ob sanctitatem loci, atque Abbatis Martini, cui omnes deferebant, venerationem, extat, & legitur monumentum antiquitatis satis illustre, atque ô vtinam! imitandum nostris temporibus: armatos milites ab Abbate sancto, atque gladiis succinctos ritu solenni; sed designato priùs sepulcro viris, quasi qui se, aut mori pro Christi gloria, aut vincere paratos profiterentur: neque se vltra inertem in otio vitam, sed triumphum, aut mortem manere posse. *Quicunque* (inquiunt [c] antiquæ Memoriæ Domus) *Castellæ Proceres cum Saracenis prælium commissuri, ad Sanctum Virum Martinum confluebant, vt eius precibus, & benedictione muniti de inimicis victoriam reportarent. Porrò Abbas Sanctus, celebrata Missa de Sancta Trinitate, armatos equites, gladióque accinctos sacra Corporis Christi Communione muniebat. Tum assignata cunctis sepultura in ambitu Claustri, non nisi mortuos, aut victores redituros competentibus* 5.

c ex Tabulario Hortensi.

bus verbis intimabat, ac tandem illi innitendum sibi iurabant, vt inter fortes, & strenuos duces loco assignato sepeliri promererentur: condito testamento, quo corpus, & cum corpore baldachinum ex serico intextum aureis filis, craterem argenteum, equum, thorúmque, ille, quo veheretur, hic, quo cubaret, Hortensi Monasterio legatum ibant. Hactenus Tabulæ idiomate Hispano: subiunctis pluribus, qui Claustri sepulcra occupant.

6. Cæterùm, vt ad bella perrecturi Martinum Ducem, sic remansuri Magistrum amplectebantur; nec solùm Monachi sub eius disciplina, Conuersíve, sed Donati, & Oblati, & sæculares se illi commendabant, imò tradebant. Extant multorum chartæ per hoc tempus, se, & sua tradentium, quarum vnam, aut alteram adducam exempli gratia [d]: *Ego Don Oro reddo me Deo, & Sanctæ Mariæ de Horta, & omnibus Monachis, ibidem, secundùm Regulam B. Benedicti, Deo seruientibus, cum casa, & hereditate, & omnibus, quæ in mea potestate sunt; tali pacto, vt ego secundùm vitam eorum viuam in victu, & vestitu, & ipsi habeant me in vita, & post mortem, sicut se ipsos. Testis huius rei est Martinus Sacerdos.*

d ex eisdem Archiuis.

7. Nec dissimilis alia, quæ ita habet [e]: *Ego Don Caro do me, & quicquid habeo, videlicet, vineam, quam habeo in Petralia, & duos quinones, quos habeo in Suela, dono Martino Abbati de Horta, & cæteris Fratribus, tam præsentibus, quàm absentibus. Huius rei sunt testes Ioannes Gonsaluo, & Saluador frater eius.* His plures similes Tabularia continent, quas longum esset in præsenti recensere: solùm producam alterius subscriptiones, ex quibus Sancti Abbatis Officiales, Ministríque, Prior, Supprior, & alij, quos hoc anno habebat, palam fient:

e inde suprà.

Ego Prior Horta, nomine Bonus homo, confirmo.
Ego Supprior Vitalis confirmo.
Ego Arnaldus Maiordomus confirmo.
Ego Armenius Cellerarius confirmo.
Ego Saturninus Sacrista confirmo.
Ego Senior Cantor confirmo.
Et totum Capitulum confirmat.

Facta charta sub Æra millesima ducentesima decimatertia. Hæc laicorum in Martinum, & Hortam pietas; Ecclesiasticorum non minor, quantumuis ea rarior esse soleat.

8. Eodem anno Ioscelinus, Seguntinus Episcopus, in cuius Diœcesi Monasterium continetur, quas nostris alij decimas concessas causabantur seueriùs, & quà poterant, etiam extorquebant, pius æquè remisit, ac liberalis: addita pro maiori firmitudine facili quidem, leuíque pensione trium marapetinorum, ab Hortensibus soluenda (neque enim obligabat) per annos singulos. Quam etiam ob Martini Abbatis venerationem, cui cuncta cedebant, in die Sancti Martini persolui voluit publico instrumento confecto desuper, cuius transumptum extat à Celebruno Toletano Archiepiscopo, Hispaniarum Primate, & Capitulo Ecclesiæ Seguntinæ firmatum, & subscriptum sub hoc tenore [f]:

f ibid.

Ioscelinus, Dei gratia Seguntinæ Sedis humilis Minister, eiusdémque Conuentus Canonicorum, ibidem Deo seruientium, Domini causa, eiúsque respectu Martino Abbati, eiúsque Monasterio, quod dicitur Horta, cunctísque Fratribus tam præsentibus, quàm futuris ibi Deo seruientibus, decimarum redditus, quos in præsentiarum possident, spontanea voluntate, animóque volenti dimittimus; videlicet, decimam hæreditatum, quas in prædicto Monasterio nouem iuga boum de anno in annum operantur. Decimam quoque grangiæ, quæ dicitur Cantauos, cum terminis suis, & grangiæ, quæ dicitur Esteuilla cum terminis suis, & grangiæ, quæ dicitur Arandela cum terminis suis. Remittimus etiam decimam gregum, porcorum, iumentorum, & armentorum, & omnium nutrimentorum suorum; vinearum quoque, & hortorum, iure perpetuo, quatenus nec ego, neque Seguntini Canonici, nec aliquis Successor meus hoc factum præsumat disrumpere. 9.

Addimus præterea iam dicto Monasterio, vltra eas, quas nunc possidet, hæreditates, tantam hæreditatem, quantam septuaginta iuga boum de anno in annum arare possunt, de quibus Hortenses Monachi decimas Seguntinæ Ecclesiæ à nemine cogantur reddere. Si verò de hæreditate prædicti Monastery, quam nunc sibi concedimus, vel de prædictis grangiis, vel de septuaginta boum iugis, quam sibi addimus, Hortenses Monachi, vel vendiderint aliquid, vel cambiauerint, in Seguntino Episcopatu se reintegrent, vbicunque potuerint. Vt verò hoc donatiuum firmum sit, & ne vnquam obliuioni tradatur, per singulos annos Hortenses Monachi, Seguntinæ Ecclesiæ in Festo S. Martini tres marabitinos persoluere curent. Facta charta Æra millesima ducentesima decimatertia. Ego Celebrunus, Dei gratia Toletanus Archiepiscopus, & Hispaniarum Primas dictus, confirmo Pergunt Seguntini Episcopi, & Capituli, quas transire non decet, subscriptiones. 10.

Ego Ioscelinus, Seguntinus Episcopus, propria manu roboro. Ego Pictauinus, Seguntinus Archidiaconus, confirmo. Ego Vuillelmus, Seguntinus Prior, confirmo. Petrus, Almazanensium Archidiaconus, confirmo. Ego Arnaldus, Molinæ Archidiaconus, confirmo. Ego Vuillelmus confirmo. Ego Paschal Presbyter confirmo. Ego Elias Sacrista confirmo. Ego Petrus Peliza confirmo. Ego Vuillelmus Cantor confirmo. Ego Vitalis Presbyter confirmo. Ego Brunus Presbyter confirmo. Ego Raymundus confirmo. Ego Vuillelmus Capellanus confirmo. Ego Elias Diaconus confirmo. Ego Vincentius propria manu confirmo. Ego Stephanus Diaconus confirmo. Ego Petrus Diaconus confirmo. Ego Ioannes Diaconus confirmo. Ego Iberius Diaconus confirmo. Hactenus Ioscelinus, & Capitulum. Sic Sancti Viri Martini authoritate, atque gratia apud omnes, qua pollebat, effectum est, vt neque decimas alicui Ecclesiæ solueret Hortense Monasterium, cui præsidebat; neque amittentium inuidiæ subiaceret. Hæc de statu Hortensis Monasterij sub Martino Abbate, Annalibus inserui; non solùm quia singularia, sed quia propria. 11.

1. Chronologia

1. Chronologia Ecclesiarum. 2. Cella Sanctæ Mariæ, & Lindia obscuræ. 3. Capella Tosan notior. 4. Ouila, fundatio Regis Alphonsi, 5. quæ in Murelo primùm, 6. dein translata ad locum, quem nunc occupat, 7. initiis magnis, sed non magnum euentum sortituris. 8. Relatum de Cœnobio Lubus, licèt in dubio.

CAPVT V.

1\. AVGEBVNT Chronologiam præsentis anni Cœnobia Virginum, quæ in Hispania duo perillustria in Castella & Gallæcia post Abbatias virorum dicenda erunt. Porrò ex his quinque video numerari sequenti ordine.

10, *Anno M.C.LXXV. sexto Kalendas Iunij, fundata est Abbatia Cellæ Sanctæ Mariæ.*

Eodem anno, Kalendas Nouembris, Abbatia in Lindia, siue de Linda.

Eodem anno, Kalendas Ianuarij, Abbatia de Capella Tosan.

Eodem anno Abbatia de Oliua in Hispania.

Eodem anno Abbatia de Ouila in Hispania. Hæc Chronologia. Verùm ex his, Oliua tacenda nobis, quæ longè antiquior suo tempore dicta; & loco eius Lubes subroganda, quam ab anno M.C.L. in hunc locum remisi referendam.

2\. Cella Sanctæ Mariæ mihi dubia: nam quam alii assignant [a] hoc anno natam in Diœcesi Misnensi, filiam Portæ, Chronologia multò antè designauit, & nos cum ipsa. Video & aliam Mariæ dicatam Cellam in Diœcesi, vt puto, Ratisponensi, de qua non nihil VViguleus Hundius [b], sed longè posteriorem: quippe sub annum M.CCC.XXIV. Vnde neutra in præsenti referri potest. Sic etiam Abbatia in Lindia dicta; nisi quòd tamen Lindias, siue Lindas (Lidas

11\. alij appellant, alij Ludas) cùm duas memorauerim [c], alteram in Polonia de linea Moribundi; alteram non præfixis Regno, aut Diœcesi, inter Ecclesias de linea Claræuallis: facilè possint in concordiam redigi, si vna primæ notæ correspondeat, secundæ alia. Notiores duæ aliæ, quæ sequuntur, quippe altera Hispana, altera Belgica; sed cuius extat notitia apud Authores.

3\. Capellam Tosan in Tornacensi Diœcesi, Euerardus Episcopus fundauit, Monachis euocatis ex Dunis, sub Aketo Abbate, quem mittendis præfecit Vvalterus Dunarum Abbas. Narrat Ægidius de Roma, Dunensis Monachus, in Manuscripto Chronico, quod ab initio Mundi ad annum M.CD.XXX. concinnauit. *Anno*, inquit, *M.C.LXXV. Monasterium de Tosan ab Euerardo Episcopo Tornacensi fundatur, ad quod VValterus Abbas de Dunis Haketum Monachum suum cum duodecim aliis Monachis misit.* Hæc tantùm ille, quæ eadem fusiùs, distinctiúsque Meierus [d]: *Eodem anno apud Lissenegam, in agro Brugensi ab Euerardo Episcopo Tornacensi constitutum Monasterium Cisterciensis Ordinis, quod facellum Thoram appellant; præpositúsque Abbas Haketus ex Monasterio Dunensi, qui priùs erat Decanus Ecclesiæ B. Donatiani Brugensis, insigni vir litteratura, nec minùs piis moribus. Emptus erat hic locus per Euerardum Episcopum de Laurentio Abbate Cœnoby D.Richarij in Pontiuo.* Eadem ex Meiero habent Emmanuel Suerius [e], Chrysostomus Henriquez [f], aliíque. Nos de Hakcto plura infrà dicemus, cùm ex Tosan (Dunstanum alij vocant) Dunas promotum dixerimus, post quadriennium.

4\. Memoratur Capella Tosan in libris Cameræ, præfixa taxa florenorum C.LXVI. In hoc Cœnobio sepulti esse dicuntur Petrus Rosquizdensis in Dania, & Torphinus in Norbegia Episcopi, vterque exul ob libertatem ecclesiasticam, alter anno 1214. alter 1244.

Monasterium Sanctæ Mariæ de Ouila, in noua, vt vocant, Castella, ad ripas Tagi fundauit Alfonsus Rex, loco empto ab Ecclesia Seguntina, in cuius territorio situm est: quod qui tunc Abbas Hortæ, Sanctus Martinus, pòst Seguntiæ Episcopus, litteris ad perpetuam memoriam datis, testificatur. Monachi ex Bolbona vocati, quod satis mirum, cùm Montem inter Salutis, Hortamque surrecturum Cœnobium disponeretur, atque hæc vltima floreret sub Martino, quem ipse Alfonsus, fermè supra omnes mortales venerabatur. Sed Gallis cum Hispanis frequens commercium, quandiu Hispania occupata à Sarracenis inferior viribus, mox pulsis hostibus, æqualitas potentiæ æmulationem, dein subiectis exteris nationibus, latiùs patens imperium, inuidiam, odiúmque totius consortij expers, attulêre. Locus Monachis ab Alfonso Rege emptus quadripartitus, Ouila, Alcaramaz, Azagron, atque Murelum: porrò hic vltimus cæterorum caput, in quo structum Cœnobium per vndecim fermè annos perseuerauit, sub primo Abbate Petro, ad quem litteræ Lucij Papæ III. anno M.C.LXXXII. in fauorem Murelli extant, in hunc tenorem [g].

5\. *Lucius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis filiis Petro Abbati Sanctæ Mariæ de Murelo, eiúsque Fratribus, tam præsentibus, quàm futuris, Regularem vitam professis.*

Religiosam vitam professis apostolicum conuenit adesse præsidium: quapropter, dilecti in Domino fili, vestris supplicationibus clementer annuimus, & præfatum Monasterium, in quo diuino estis obsequio mancipati, sub Beati Petri, & nostra protectione suscipimus, &c. *Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem Monasterium, aut in præsenti possidet, aut in futurum poterit adipisci, firma vobis, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda nominibus, locum ipsum de Murello, in quo prædictum Monasterium situm est, cùm pertinentiis suis; grangiam de Ouila cum pertinentiis suis; grangiam de Alcaramaz cum appendiciis suis; grangiam de Azagron cum appendiciis suis,* &c. *Datum Verona, nono Kalendas Decembris, indictione prima, Incarnationis Dominicæ anno M.C.LXXXII. Pontificatus eiusdem Domini Lucij Papæ III. anno secundo.* Hactenus priuilegium Lucij Papæ. Quod idem aliud confirmat priuilegium Fundatoris Alfonsi, post translationem, in quo inter bona Cœnobij commemoratur: *Murelum, vbi primum fundatum fuit Monasterium, & statutus Conuentus cum grangiis ad eum pertinentibus,* &c.

6\. Stephanus Petro successit in Abbatia, qui Murelo relicto,

[a] Henriquez in Fasciculo.
[b] in Metrop. Salizburgen.
[c] an. 1146. c.11.
[d] lib. 6. ad hunc an.
[e] in Annalib. Flandr.
[f] Kalendario 8. Nouemb.
[g] in Tabulario Ouilæ.

relicto, transiit in Ouilam, vbi hodiéque Conuentus perseuerat. Atque hæc omnia maiori ex parte narrant Sancti Martini litteræ, Seguntini Episcopi, expeditæ anno M.C.XC. de conuenientia Monachorum Ouilensium, Canonicorúmque, verbis, quæ plenam fidem dictis concilient. Sic autem habent [b]:

[b] *in Archiuiis Ecclesiæ Seguntinæ.*

Qui superna miserationis respectu pastoralem curam suscipit, ex iniuncto sibi tenetur officio amplianda Religioni operam studio propensiori dare, & propagatam affectuosè diligere, fouere, & semper manutenere. Hac igitur ratione Ego Martinus, Dei gratia Seguntinus Episcopus, ad præsentium, futuraq; posteritatis notitiam, volo peruenire, quòd locus ille de Ouila, qui est in Diœcesi nostra, disponente Domino, cum conuenientia, & voluntate prædecessoris nostri Domini Arderici, & totius Capituli Seguntini, Domino Aldefonso illustri Rege Castellæ Fundatore existente, secundùm Regulam Beati Benedicti, in Monasterium Ordinis Cisterciensis constat institutus. Veruntamen ne vlla quæstionis, & contentionis radix inter Ecclesiam Seguntinam, & Ecclesiam de Ouila vlterius valeat suboriri: sub silentio non est prætereundum, quòd locus de Murel cum pertinentiis suis, scilicet, cum Ouila, Murelegio, Alcaramuz, Azagron, hæreditate de Sotodosos, & Sancta Maria de Venacalde, cum Serna de Padiella, & hæreditate de Coruensin, & salinis, & molendino, & horto, & cum omnibus aliis pertinentiis nominatorum locorum, iuris erant Ecclesiæ Seguntinæ. Sed posteà cùm iam dicto prædecessore nostro consentiente, & volente vniuerso Capitulo Seguntino, fecit memoratus Aldephonsus Illustris Rex Castellæ concambium, hoc, videlicet, tenore, quòd Episcopus cum Capitulo dedit Murel cum omnibus prælibatis locis, & eorum pertinentiis, & accepit in concordiam hæreditatem, quæ dicitur, quinque iuga, positam supra ripam Tagi in territorio Toletano. Post hæc, facta prædicto Monasterio, à memorato Rege harum hæreditatum solenni donatione secundùm Ordinem Cisterciensem, vt prætaxatum est, locus ille de Ouila surrexit in Monasterium, &c. Hactenus vera relatio Sancti Martini: nam cætera suis locis dicenda erunt.

7. Inchoauit Alfonsus Regio sumptu noui Cœnobij fabricam: si daretur absoluere, vt incepit, forsan nulli in Hispania concessuram: nec defuere regiæ donationes, & priuilegia, queis præ aliis abundat, eiusdem Aldefonsi annis M.C.LXXXVI. M.C.XCI. M.CC.II. M.CC.V. M.CC.VIII. M.CC.XIV. Henrici filij M.CC.XVI. Ferdinandi M.CC.XVIII. M.CC.XX. & reliquorum eorundem successorum. Quin & Iacobi Regis Aragonum, & multorum vtriusque Regni Principum, qui multa, & magna donarunt surgenti fabricæ. Sed vicit cuncta fatale genium domus non vnquam ab Stephani spiritu, non vnquam à primitiuo Cistercio deuiaturæ. Ædificia inchoata, neque perfecta, possessiones alienatæ, aut imminutæ perseuerant hucusque, neque vllis incrementis effici potuit, vt media, aut fines initiis responderent. Proximo sæculo Oratorium consummatum recenti opere: in Oratorio residet imago Mariæ Virginis, quam ferunt multis miraculis claruisse. Extat donatio cuiusdam Ioannis Martini in gratiarum actionem, pro miraculo ab ipsa perpetrato in eius Matris Sanctiæ, in fluuio Tago mersæ, liberatione. Memoratur Ouila in libris Cameræ in Episcopatu Seguntino, & quinquaginta florenorum taxa afficitur.

Hactenus fundationes ex Chronologia: nam Oliuam superiùs latè tradidimus. Verùm, quòd Monasterium Lubus, seu de Lubo, ab anno M.C.L. in hunc remisimus, postulat, vt dicamus, quæ in Historia Polonica collecta ex Bibliotheca Ioannis Pistorij Nidani, Basileæque vulgata, scripta inuenimus: siue ea certo anno notata sunt, seu fortè in illum veniant transferenda: *Boleslaus*, inquit [i], *altus dux Vratis-Lauiensis, anno Domini M.C.LXXV. prima die Maij, exclusis de Monasterio Lubus Monachis Ordinis Sancti Benedicti, per Regem Kazimirum, ex Cluniaco introductis, locauit Fratres Cisterciensis Ordinis, ex Monasterio Portuensi sumptos supra fluuium Szola situato, cum consensu Ziroslai Episcopi Vratis-Lauiensis, & Mietzlai senis Monarchæ Regni Poloniæ sui patrui, cum consensu quoque germanorum suorum Mietzlai, & Conradi Ratibisboriensis, & Glogobiensis Ducum, & filiorum suorum.* Hactenus ille. Quæ seu de illo Lubes dicta sint, seu de alio huius anni, in dubio, vt extera, & minùs nota nobis, addenda censui; ne quid Annalibus deesset incuria nostra. 8.

[i] *libro 1. c. 7.*

Nunc Monasteria Hispana sacrarum Virginum, & quidem perillustria referamus. Iongelinus Monasterium peramplum tradit, permagnificúmque, in quo adhuc monstratur antiquum templum à Casimiro erectum, quod olim Benedictini inhabitarunt. Addit prætereà Lubense Monasterium in tota Silesia, non solùm Cisterciensis Ordinis primum, sed & aliorum omnium, in quo Boleslaus Altus fundator loci, Vladislaus cognomento Lasconogus, Henricus III. cognomento Fidelis, Primislaus II. Poloniæ hæres, & Dux Silesiæ; demum Boleslaus, Dux Silesiæ, sepulti iacent.

---

1. Sancti Clementis in Vrbe Toletana antiqua fundatio, 2. quæ planè Regia, 3. procurante Alfonso, Cistercium suscipit. 4. Abdicante illius præfecturam Archiepiscopo Toletano, 5. vt in Abbatis Cistercij ius transiret. 6. Regia exinde in Moniales munificentia. 7. Situs loci, atque fabricæ descriptio. 8. Dictum de Sancta Abbatissa eiusdem Domus, 9. & de quibusdam aliis remissiuè. 10. Ferraria initia, 11. donatióque. 12. Prima Abbatissa, 13. & Fundatrix habitum induens. 14. Dubitatum de filia eius Guiomare.

CAPVT VI.

INSIGNE, & opulentum Monasterium Sancti Clementis in vrbe Toletana à multis annis conditum Benedictinæ Moniales inhabitabant. Extat donatio Bernardi Toletani ante quatuor, & sexaginta annos facta, nec tunc recèns fundato Monasterio, fundandóve; sed quod potuit longè antè præcessisse [a]: *Ego Bernardus, Dei gratia Toletanæ Sedis Archiepiscopus, iussi fieri hanc chartam confirmationis,*

[a] *apud Yep. in Appendice, tom. 7.*

confirmationis, & Testamenti roborationis spontanea voluntate Toletano Sancti Clementis Monasterio, omnibúsque eiusdem loci Sanctimonialibus de quadam terra, quæ est in suburbio Toleti, &c. *Facta charta testamenti, primo die mensis Ianuarij, Æra M.C. XLVII.*

2. Porrò ex hoc instrumento donationis colligit Yepius contra Authores Historiæ Toletanæ [b], id Monasterium, neque à Rege Alfonso VIII. cognomento Bono, neque ab auo eius Alfonso Imperatore conditum fuisse: quippe ille anno M.C.IX. necdum natus: hic necdum Regni sceptra gubernabat. Nihilominùs regiam fundationem, antiquiorem vtroque, vtriusque nepos testatur Alfonsus X. [c] *En como este Monasterio fue edificado e fechura de los Reyes, donde yo vengo, e porque es mio Patronazgo*, &c. Vnde facilè licet coniectari, Alfonsi VI. opus, qui Toletum eripuit Sarracenis. Neque enim ante ipsum Reges Castellæ, Legionísve, ædificassent in vrbe Sarracenorum; neque post ipsum, quispiam alius fuit, quo non antiquius Cœnobium comprobetur. Aliam donationem ab Imperatore Alphonso factam *Deo, & Toletano Monasterio Sancti Clementis, eiusdémque loci Sanctimonialibus, & omnibus earum successoribus*, &c. *Quartò Kalendas Decembris, Æra M.C.LVI.* constat ex instrumentis eiusdem Domus. Iulianus Presbyter coæuus Bernardo Scriptor, in suis Aduersariis author est (si tamen ille verus est Iulianus) Sanctum Bernardum Abbatem Claræuallis, dum in viuis esset, in Hispaniam venisse, alloquutum Moniales Sancti Clementis, atque ad eas scripsisse quandam epistolam. *Hic sanctus vir* (ait [d]) *venit in Hispaniam cum Fratre Bernardo*, (corrige, *Niuardo*,) *& inuisit Monasterium Toleti Sancti Clementis, & Sancti Dominici de Silos, & posteà ad Moniales Sancti Clementis scripsit.* Sed hæc suspecta, aduerte, non affirmo ex serie Vitæ Sancti: quin & Iulianum ipsum suspectum habeo ex his, atque similibus, quæ aliena inueniuntur à veritate.

[b] Petrum de Alcazar, & Pisa de Auila.

[c] apud Yepiũ anno 1109. cap. 8.

[d] in Aduersariis, n. 418.

3. Cæterùm, illud ipsum Monasterium, quod hactenus nigræ Moniales inhabitarant, hoc tandem anno M.C.LXXV. in Cisterciensium leges, & iura venit sub Maria Abbatissa, quæ prima in ea Domo Cistercium induit, interuentu Alfonsi Regis Castellæ, & Cerebruni tunc Toletani Præsulis, cui hactenus subfuisset, libera & spontanea traditione. Et quidem Rex Alfonsus, cùm primùm nouit, quæ Abbatissa, & Moniales deliberarent, promouendo feruori multa indulsit, atque ab aliis indulta confirmauit, priuilegio expedito apud Toletum, quartodecimo Kalendas Februarij, Æra M.C.C.XIII. Ast Cerebrunus Toletanus Archiepiscopus, Regis, Reginæque precibus deferens, iam super hoc ab vtroque rogatus fuit, nec resistens Spiritui, qui ad altiora vocabat Virgines sacras, suo, & Capituli Toletanæ Ecclesiæ nomine, necnon & successorum liberè renunciauit iuri, quod sibi competebat in Regia Domo; quatenus ex tunc Cistercio incorporata Abbati Cisterciensi, per se, aut per eius Commissarios visitanda, & plenariè instituenda subiiceretur; expedito instrumento renunciationis, abdicationísque, quod non vulgarem præsefert antiquitatem, atque æui illius felicis commendationem. Instrumentum autem illud est tale [e]:

[e] Yep. in Appendice, tom. 7.

4. *Nouerint vniuersi, tam præsentes, quàm futuri, quòd nos Cerebrunus, Dei gratia Hispaniarum Primas, vna cum consensu & voluntate totius nostri Capituli, ob gratiam, & reuerentiam Domini Alfonsi, Illustrissimi Regis Castellæ, & Toleti, & vxoris eius Domnæ Alienor nobilissimæ Reginæ, qui nos insimul instanter super hoc rogauerunt, & deuotas preces effuderunt, vt Monasterium Monialium Sancti Clementis Vrbis Toletanæ voluntate, & licentia nostra exiet Ordini Cisterciensi incorporatum, & sub Regula Sancti Benedicti regularibus obseruantiis eiusdem Ordinis sine aliquo contradictionis impedimento, perpetuò mancipatum; abrenuntiaui per nos, & per successores nostros, & ex hac die ex toto dimittimus quicquid iuris in eodem Monasterio Sancti Clementis credebamus, & asserebamus nos habere ratione paternitatis, gratia visitationis, procurationes exigendi, Abbatissam instituendi, & deponendi, necnon totius iurisdictionis, & iurispatronatus, quod tam ad nos, quàm ad nostram Ecclesiam causa paternitatis credebamus pertinere.*

5. *Concedimus insuper tam Abbatissæ, quàm Conuentui eiusdem Monasterij, præsentibus, & futuris, licentiam liberam Ordini Cisterciensi incorporandi, Abbatem Cisterciensem in Patrem Abbatem eligendi, & priuilegiis, & indulgentiis, & libertatibus eiusdem Ordinis deinceps vtendi & gaudendi; & ex hac die in posterum se nouerint totaliter à nostra iurisdictione exemptas; & vt regularibus obseruantiis Ordinis Cisterciensis liberiùs possint intendere, & Regi Christo, Sponso Virginum, libentiùs, & liberaliùs valeant inseruire; abrenunciamus deinceps omni iuri, quod habebamus in dicto Monasterio Sancti Clementis, per nos, & per successores nostros, & per Capitulum nostrum: & concedimus Abbatissæ, & Conuentui prædicti Monasterij, tam præsenti, quàm futuro, vt suum Monasterium, & omnia sua habeant in perpetuam possessionem liberam, & quietam, & hoc nostrum factum volumus, vt ratum & illæsum permaneat per nos, & per successores nostros deinceps in perpetuum. Facta charta decimo Kalendas Martij, Æra M.CC.XIII.*

Cerebrunus Toletanus Archiepiscopus, & Hispaniæ Primas, confirmo.
Ego Ioannes Sacrista, confirmo.
Ego Didacus Talauera Archidiaconus, confirmo.
Ego Nicolaus Presbyter, confirmo.
Ego Dominus Archipresbyter, confirmo.
Ego V. Prior, confirmo.
Ego Ioannes Magister schola, confirmo.
Ego Fredericus Archidiaconus, confirmo.
Ego Petrus Mixtarabus, confirmo.
Ego Raymundus Capellanus, confirmo.

6. Hoc, in celebri illo Monasterio Cistercij initium, pio Abbatissæ, & Conuentus feruore conceptum, Regum Castellæ interuentu stabilitum, Toletani Archiepiscopi, & Capituli concessione, siue abdicatione firmatum; demum ingenti totius perfectionis, & sanctitatis cumulandum fragrantia probauit euentus, & probat vsque ad hunc diem. Memoratur Monasterium Sancti Clementis in diffinitionibus Ordinis antiquis, & inter Cistercio immediatè subiecta connumeratur. Porrò Abbatissam, quæ Cistercium suscepit, Mariam dictam priuilegium Alfonsi manifestat, quod hoc anno ante mensem expeditum ita habet [f]: *Tibi Dominæ Mariæ, eiusdem Monasterij Abbatissæ, & Dominæ, vestrisque successoribus, & cunctis Sanctimonialibus ibidem Deo seruientibus, tam præsentibus, quàm futuris*, &c. Ex inde Monasterium Sancti Clementis adeò promouit, & fouit Alfonsus Rex, vt eius Fundatorem multi Authores aut putent, aut vocent: quippe qui in eo Cistercium introduxerit: & alias

[f] vbi suprà.

tot, ac tanta illi donauerit, vt nihil præstitisse viderentur, qui præcesserunt. De protectione Archiepiscopi Toletani, quem post annos septem & sexaginta accepit conseruatorem, authoritate Clementis Papæ IV. dicam in tempore.

7. Visitur situm Cœnobium in media vrbe, loco editiori, inter duas Parochiales, alteram Sanctæ Virgini Leocadiæ, alteram Sancto Romano dicatam, vtrunque insignem, vtranque reuerendam antiquitate. Ædificiis aptata palatia Regum, sumptuosa pro tempore, quæ hodiéque maiestatem testificantur. Constant ex septem Claustris, seu peristiliis, quorum duo maiora, velut obuersa, in magnam molem surgunt, & extenduntur: reliqua breuiora, sed polita, suis quæque officinis accommodantur. Moniales centum, & suprà continuò alit, Conuersas ferè totidem, atque has omnes Chorus, Dormitorium, Refectoriúmque, capacia omnia, admittunt: nec communibus atriis, siue aulis, aut reliquis apothecis coangustantur. Templum ornatu potiùs, quàm magnitudine; sed quod ingentem, numerosámque totius Hispaniæ primam Toletanam Ecclesiam illuc processionaliter adeuntem, ita suscipiat, vt populi concursum non excludat. Iuxta maiorem eiusdem templi aram, ad latus Euangelij surgit sepulcrum Infantis Ferdinandi, Imperatoris Alfonsi Magni filij, qui inde olim ad Capitulum translatus, ætate Patrum restitutus est, tumulo superposita inscriptione: *Infans Ferdinandus, Aldefonsi Imperatoris filius, immatura morte Toleti interceptus, cùm iniuria temporum, ab hoc loco motus, in interiori Capitulo conditus esset, per Philippum II. Hispaniarum Regem Catholicum, in maxima Cleri, totiúsque populi Toletani frequentia, sepulcro, quod olim Pater dederat, restitutus est: anno millesimo quingentesimo septuagesimo.* Hæc carptim nos, ex Salazario Mendoza, qui cuncta lustrauit, ex quo & Yepius decerpsit [g], vulgari lingua.

g *vbi suprà.*

8. Floruit Cœnobium multis, & claris fœminis, quas in tempore dicam. Nunc vna tantùm nobis dicenda venit, quæ Domna ex Regula, & ex officio Mater, quia Abbatissa, *Domna Madre* communiter vocata, aut prima sub Alfonso sexto fuit, adeóque ante Cistercium: aut ignoratur quo tempore floruerit. Hæc meritis gloriosa, vsque ad miracula, quibus in vita, & post mortem claruisse dicitur, sepulcro suo eam gratiam impetrauit, vt ex eo oleum primùm salutare, verùm parciùs erumpens; dein apertis amplis velut meatibus, abundanter, & largè, ad omnes Monasterij visus scaturiret. Et perdurasset miraculum fortassis ad nostra tempora, si non venalem facere voluissent diuinam gratiam; oleum, inquam, de sepulcro sancto ebulliens, quod sumptus Monasterij longè excedens, alienis poterat etiam inseruire. Sed ibi oleum cessauit misericordiæ, vbi quæstus incepit: nec vltrà erupit, sed tantùm madefecit sepulcri terram; quod nostro sæculo multas assequutas ex eiusdem Cœnobij Sanctimonialibus testatur Franciscus Bitarius in libello de Conceptione, ex quo Yepius [h], aliíque hausère.

h *tomo 7. an. 1109. c. 8.*

9. Hæc satis nunc de Regio illo Cœnobio: nam cætera reddenda sunt suis annis. Qualiter autem ex illo etiam prodierit Ordo, quem vocant Immaculatæ Conceptionis Sanctimonialium, quæ nunc sub Beati Francisci Regulis militant, & qualiter ab Obseruantiis Cisterciensibus, quas primò professæ ad Franciscanas postmodum transierint, idque post obitum Venerabilis Beatricis de Silua, Ordinis Fundatricis, quæ solas Cistercienses, dum vixit; habuit; Continuatori Annalium, si quis fuerit, suo loco dicendum reseruabimus. Sed iam ad aliud Virginum Cœnobium in Gallæcia fundatum transeamus.

Florebat interim Meirense Monasterium sub Vitali Abbate, fama percelebri, qua fœminæ excitatæ subdere satagebant colla Cistercij iugo: maximè præeunte exemplo Virginum, quæ in Gallæcia iam pridem; sed sub his annis per totum Orbem Hispanum spargebantur. Et erat in eadem Lucensi diœcesi perantiquum Cœnobium, duplex olim, quod sæcularis iuris effectum iniuria temporum, ad Comitissam Fronillam, Illustris Ferdinandi Comitis filiam, pertinebat. Ferreyra loco nomen etiam tunc, quod ipsum permanere videmus hoc nostro æuo. Cœnobium hoc instaurare curauit Fronilla, lectis Virginibus, ex prima nobilitate totius Regni. Has de consilio, & assensu Lucensis Episcopi Sanctimoniales loco destinatas Vitali Abbati tradidit ad Cisterciensem normam imbuendas. Idem Compostellanus, & Auriensis Pontifices, necnon & Abbates Superadensis, & Melopeponensis confirmarunt. Tantæ molis erat Cœnobium, quod parabatur. Huius traditionis exemplar hîc subiungam [i]: 10.

i *ex Tabulario Ferrariæ.*

Quoniam ea, quæ citò fuêre, obliuione quandoque citò pereunt. Idcircò pro memoria temporum conditio est adhibenda litterarum, inde ego Comitissa Fronilla Ferdinandi facio fundamentum Scripturæ firmissimum Monasterio de Ferreyra, de hæreditate, quæ fuit de ipso Monasterio, quam ego habui ab auis, & atauis meis. Concedo illam pro remedio animæ meæ, & parentum meorum, Omnipotenti Deo, & Sanctæ Mariæ eius Genitrici, necnon & omnibus Sanctis, videlicet, illis Monialibus, quæ in Religione sancta vouerint perseuerare, iuxta consuetudinem Cisterciensium Monachorum, per manum Abbatis, vocati Vitalis de Meyra, & Conuentus sui. Atque hoc facimus de consilio, & consensu Ioannis Lucensis Episcopi. Damus ergo illis de monte Cais, vsque Silum, & vsque ad Minium, &c. (nam plures & Ecclesias, & villas ibidem nominat.) *Facta charta XVI. Kalendas Ianuarij, Æra M.CC.XIII.* 11.
Quà autem die hæc donatio facta est, eadem etiam & omnes consanguinei, quibus pars erat in eodem Monasterio, aut ius aliquod succedendi; etiam remotum, similem aliam vnanimes fecerunt, assistentibus, confirmantibúsque vtranque chartam Episcopis, & Abbatibus prædictis; &, quod mireris, præcedenti subscriptione trium Abbatum, quam subscriptio Pontificum subsequitur: sic enim habet [k]:

k *ibidem.*

Abbas Ægidius de Superado, confirmat.
Abbas Vitalis de Meyra, confirmat.
Abbas Martinus de Melone, confirmat.
Domnus Petrus Compostellanus Archiepiscopus, confirmat.
Domnus Ioannes Lucensis Episcopus, confirmat.
Domnus Aldephonsus Auriensis Episcopus, confirmat.
Comes Gometius confirmat.
Comes Vrgellensis confirmat, &c.

Sic Sanctos Viros venerabantur olim Ecclesiæ Principes: sic etiam Monachi sanctis suis moribus venerabiles se præbebant Ecclesiæ Patribus.

Prima Abbatissa loco præfecta fuit Maria Sanctij è Comitissæ Fronillæ consanguineis, Comitissa & ipsa: nam & partem, quam in Monasterio habebat, donat vtraque charta, & se Comitissam subscribit nondum Monacha. Fronilla, vt primùm Ferrariam Deo restituit, Monasterio instaurato, nec sine 12.

sine feruore, relicto sæculo,& quam vnicè diligebat, Guiomare filia, Sanctimonialem in eodem loco induit, non sine admiratione totius Regni. Generis nobilitatem in fœmina Principe corporis elegantia commendabat, vtranque ingenium mite,mores placidi : & quam ratò coniungas, cum his bonis in tenera viduitate,honesta fama, nullis, vel spretis amatoribus carpenda. Accesserat & Ferdinandi Regis gratia his omnibus augendis apta in primis : adeò ferè inter homines increbruit, Principum magis, quàm suo iudicio viuere. Mirabile est, vt creuerit opinio noui Cœnobij, noua Moniali facta ex Fundatrice. Extat eiusdem Ferdinandi diploma Ferratiam multis illustrans priuilegijs, augens possessionibus,Fronillæ causa^l: *Attendens*, inquit *deuotionem,& obsequium, quod sæpissimè dilectissima mea Comitissa, Domna Fronilla,mihi exhibuit, do illi,& Monasterio de Ferraria totam meam Sirgariam, & totum meum Caritelum*,&c. Facta charta Mayorguæ, in Regum Collegio, mense Februario, Æra M.CCXIX.

l in eisd. Archiuis.

13. Vixit Fronilla in eodem Cœnobio vsque ad annum 1195. quo dierum, & virtutum plena, vt piè creditur, multis piis operibus præmissis, transiit ad Dominum,Monachatus sui præmium receptura. Sepulta à suis in Claustro Monasterij, arcu ad murum cauato,lapide plano,& sine inscriptione, vbi hodiéque immota perseuerat. Porrò anno 1196. proximè sequenti, Guiomara filia in obsequium & gratiam dilectæ matris, ne quis data repetere tentaret, aut fortè minùs firma esse prætenderet, omnia, & singula à Fronilla matre facta, grata, & rata habuit litteris,quas non piget hîc subiungere:

In Dei Nomine. Amen. Ego Domna Guiomar volo omnibus esse notum, quòd ego concedo, & firmum habeo, quantum fecit mater mea, Comitissa Domna Fronilla de Monasterio Ferrariæ; & concedo Deo,& Ordini Cisterciensi omnes donationes, quas eidem contulit Monasterio. Placet igitur mihi, vt sicut ipsa voluit, Ordo Cisterciensis ibi à fœminis teneatur per manum Abbatis de Meyra, vt secundùm Deum, & Ordinem constituat, quod voluerit, vel deponat; & contra factum illius nullus veniat. Quod si aliqua minùs firmè ab ea concessa videntur, sciat omnis posteritas mea, me his litteris illa omnia ex integro concessisse. Hoc tamen excipio, quòd si ego, vel alia de mea progenie ibi elegerit Deo seruire, recipiatur benignè, & prout pòterit, de Monasterio ei prouideatur, &c. *Hanc scripsi firmitudinem, Ego Domna Guiomar feci Menendo Abbati de Meyra, Æra M.CC.XXXIV.* Hactenus instrumentum confirmationis.

14. An autem Guiomar Fronillæ matris imitata exemplar,Monialem induerit, vt in litteris insinuare videtur,incertum adhuc : sanè à principio suæ fundationis Cœnobium illud nobilitati patens totius Regni, ferè tot fœminas illustres habuit,quot Moniales. Sed neque aliorum multiplicatione, etiam tenuium,quæ hodie laborare videtur Hispania nostra,effectum video, quominùs nobiles in eo recipiantur,quod vt in viris factum non probarem, ita inter fœminas magni esse momenti melior magistra experientia nos diu docuit. A temporibus Vitalis Abbatis, vsque ad nostra, mansit Ferraria sub Meyrensium Abbatum cura, & correctione. Qualiter autem anno 1600. plùs, minúsve,in Reuerendissimorum Generalium Obseruantiæ Hispaniarum ius transierit, vtriusque Conuentus consensu præcedente, suo loco commodiùs referemus.

ANNVS CHRISTI M.C.LXXVI. CISTERCII LXXIX.

1. *Noua in Angliam transmissa legatio*: 2. *atque occasione Sedium inter Metropolitas noua dissidia*. 3. *Promisi à Richardo Cantuariæ duo Archidiaconi*: 4. *& Regi Siculo desponsata Henrici filia*: 5. *per eundem deducta*: 6. *Henrici sub Hugone Legato maior audacia*, 7. *per Richardum compressa*, 8. *cuius cura Ecclesiasticis prouisum*. 9. *Eiusdem epistola super tollendo abusu de non puniendis Clericorum percussoribus: & qualiter huic malo subueniendum?*

CAPVT I.

1. INTERPOSITA præcedenti anno appellatio ad Alexandrum Papam,per Clericos Eboracenses,& Cantuarienses,(quamuis alij alias causas suspicentur,)nouæ in Angliam transmissæ legationis;hæc rursus congregandi noui Concilij,atque hoc tandem nouorum dissidiorum,turbarúmque inter vtranque Sedem,hoc anno millesimo centesimo septuagesimosexto occasio fuit, elato,atque ad omnes nouitates prono Rogerij animo : Richardi è contra quieto,atque pacifico ; verùm constanti pro suæ Ecclesiæ iuribus,maximè post Blesensis admonitionem. Hæc quo ordine,& qualiter euenerint,ex Guillelmo Neubricensi,eius sæculi Authore,totidem verbis scripta accipiat Lector [a]:

a lib. 3. c. 1.

2. *Sequenti anno Hugo Cardinalis, apostolicæ Sedis Legatus, nescio quid ordinaturus venit in Angliam. Qui cùm totius Angliæ Concilium celebraturus, fauore adiutus regio, vtriusque Prouinciæ, id est,Cantuariensis, & Eboracensis Ecclesiasticas personas Lundoniis conuocasset, statuto Concilij die, cùm iam sumptis insignibus processurus esset, facta est contentio vehemens inter ipsos Archiepiscopos de prioratu sessionis in Concilio. Quippe Eboracensis maturiùs adueniens primam Sedem præoccupauit: eandem sibi allegans competere ex antiquo Beati Gregory decreto, quo statutum noscitur, vt Metropolitanorum Angliæ ipse prior haberetur, qui priùs fuerit ordinatus. Cantuariensis verò solenniter posita præoccupatæ Sedis querela, secundam Sedem, tanquam passiui præiudicium, recusauit. Mox subditis eius ferociùs pro ipso æmulantibus, simplex verborum contentio exiuit in rixam: Eboracensis autem, quia pars aduersa fortior, loco prematurè occupato, cum contumeliis deturbatus, cappam eius scissam, illatæ sibi violentiæ indicem, Legato exhibuit, & Cantuariensem ad Sedem apostolicam prouocauit. Metropolitanis ergo ita contendentibus, rebúsque turbatis Concilium non celebratum, sed dissipatum est.* Ita Guillelmus, cui alij omnes concordant.

3. Richardus interim, seu conflictus memor, atque ex eo prouidentior, cautiórque, seu promouendæ suæ Sedis authoritati; seu tandem, quia diffusam nimiùm diœcesim pluribus administris indigere arbitrabatur; *pro vno*, (Nicolaus Harsfeldius ait [b],) *quo hactenus vtebatur Archidiacono, tres suffecit; nempe, Sobericum, Nicolaüm, & Herebertum*: qua prouidentia cautum in futurum, vt onere partito, muniisque, faciliùs quisque incumbentia sibi perageret, quod semper vtile, prudénsque consilium, tunc multò magis necessarium fuit; sequuta statim Archiepiscopi absentia, amandati Siciliam ab Henrico seniore, Ioannam filiam in sponsam tradituri Siculo Regi. Verùm hoc item qua ratione gestum, quia hunc annum concernit ex Romualdo Salernitano, eius temporis Scriptore, atque aliis antiquis recenseamus.

b saeculo 12. cap....

4. *Intereà* (ait prædicatus Romualdus [c]) *Rex Vvillelmus consilio Papæ Alexandri, Eliam Troianum electum, & Arnulphum Caputaquensem Episcopum, & Florium de Camerota Iustitiarium ad Regem Henricum in Angliam misit, vt ei Ioannam minorem filiam suam in vxorem daret. Rex autem Angliæ Henricus Papæ Alexandri, & Principum suorum consiliis acquiescens, petitioni Regiæ præbuit gratanter assensum; & filiam suam cum Nunciis eiusdem Regis, & Principibus suis vsque ad Sanctum Ægidium honestè transmisit. Quo cognito, Rex Vvillelmus Alphanum Capuanum Archiepiscopum, & Richardum Syracusanum Episcopum, & Comitem Robertum de Caserta, cum vigintiquinque galeis, ei obuiam misit. Qui venientes vsque ad Sanctum Ægidium, prænominatam Regis filiam intra galeas recipientes, vsque Neapolim deduxerunt*, &c. Hæc Romualdus, nulla Richardi facta mentione.

c apud Baron. hoc anno.

5. Verùm Rogerius [d], consultos ab Henrico, priusquàm responderet, Angliæ Episcopos congregatos Londonij, nec quicquam sine eorum consensu factum: Harsfeldius, Cantuariensem designatum, qui Ioannam deduceret ex Geruasio, ad hunc annum memoriæ prodiit. *Eodem anno*, inquit [e], *Richardus in Siciliam, cum quibusdam aliis illustribus viris amandatus est, vt filiam Regis Ioannam ad sponsum Guilielmum Siciliæ Regem deduceret; suásque interim Richardus vices Gilberto Londinensi commisit, qui Landauensem, eo absente, Episcopum Cantuariæ consecrauit*. Ita Harsfeldius. Qui paulò inferiùs addit [f], quàm non frustrà laboriosum iter susceperit. Quippe *reuersus* (scilicet, Richardus) *diploma secum retulit à Rege, Episcopis, Proceribúsque subsignatum, quo amplissima quædam dos Ioannæ attribuebatur*. Hactenus gesta Richardi Cantuariensis circa hunc annum.

d In Annalib. Angl.

e saeculo 12. cap....

f vbi suprà

6. Cæterùm illud etiam notandum est, quod omnes ferè Authores Angli obseruant, Henricum Regem sub Hugone Legato, multa in Ecclesias rursus vsurpasse, quibus Richardus nullatenus consenserit; quin ab eius discessu, hoc est, Hugonis, effecisse constanter, vt res iterum ad meliorem statum, & Ecclesia præcipuè Cantuariensis solitæ suæ libertati restitueretur. De primo, quod hoc item anno contigit, idem qui suprà Harsfeldius hæc habet verba [g]: *Et ille quidem*, scilicet, Hugo, *valdè in plurimis, idque in antiquis priuilegiis Ecclesiæ violandis, Regiæ cupiditati tam indulgenter, & abiectè inseruiit, vt Regi permitteret, etiamsi sacris initiati ceruos, aut damas intra saltus Regios occidissent, in suo tribunali causam cognoscere; illósque mulctare. Qua fenestra patefacta, Rex licentiùs ad rescindenda reliqua omnia illa priuilegia se effudit; pro quibus D. Thomas tam longum, tam constanter exilium sustinuerat, & caput gladio obiecerat, quásque ipse ex suo iuramento damnauerat, & reiecerat. Mox enim accitis ad se Proceribus Northamtoniam, consuetudines illas omnes Clarendonenses, de quibus anteà diximus, obseruari seuerè edicto præcepit*. Hæc de Henrico recidiuum passo, sub Hugone Legato Romanæ Sedis.

g saeculo 12. cap. 18.

At de eodem post Legati illius discessum, cùm legatiam Richardus reassumpsisset, audi, quod sequitur: *Proximo deinde Henricus anno, ne Cantuariensis Ecclesiæ priuilegia penitùs infregisse videretur, inuisens sepulcrum D. Thomæ, rescriptum suum ibidem obtulit, quo omnes illas possessiones, immunitates, & libertates, vt appellant, confirmauit, quibus tempore aui, & proaui, vtebantur, & fruebantur; & alias quasdam de suo adiecit*. Hæc à discessu Hugonis Legati facta, maximè Cantuariæ, non dubito Richardo, atque eius tum apud Regem gratiæ, tum pro Ecclesia vigilanti curæ esse adscribenda. 7.

Constat profectò plures consuetudines ecclesiasticæ, tum immunitati, tum grauitati & authoritati contrarias, ipso adnitente rescissas, cassatásque, ac penitùs abolitas, non sine ingenti Ecclesiasticorum vtilitate; quarum, exempli gratia, ex eodem Authore [h] vnam adducam: *Perniciosa quadam, & quæ à totius æqui, & boni ratione prorsus aliena; sed quæ maiorum curriculo longè defluxerat consuetudo, nescio, quomodo irrepserat; vt qui Sacerdotem occidisset, impunè abire soleret: de qua re grauiter conquestus est Richardus, omnémque operam dedit ad eam consuetudinem euertendam*. Ita Harsfeldius. Quamuis reuerà hæc adeò detestanda corruptela (quod animaduersione dignum iudico, ne quis existimet, Principes Catholicos aliquo tempore adeò desipuisse) ex Ecclesiasticis ipsis ortum duxerit. Qui nollent vti brachio sæculari ad suorum iniuriam vlciscendam: cùm tamen ab hominibus scelestis spiritualis gladius, qui solus eis commissus, contemneretur, constabit clarè ex epistola Richardi ad Episcopos Angliæ, quam mox adducam. Eodem itidem, vt credo, procurante, effectum est, quòd Henricũ Regẽ promisisse non minùs lego [i]: *Quòd nullus ex Clericis in foro profano interpellaretur, nisi ob venationem in syluis regiis, aut ob profanum beneficium, quod feudum appellant. Nolle se, nisi vrgenti ex causa, supra annum vllas Cleri possessiones viduatas tenere; demum ne Clerici, sui purgandi causâ, armis certare cogerentur*. Hæc, & similia indulsisse Henricus legitur quæ vt laudandam Richardi sollicitudinem, sic aliorum indignam, & abiectam patientiam probant, qui talia hactenus per claues non repressissent. Extat eiusdem Richardi grauis epistola ad Episcopos Vintoniensem, Eliensem, & Noruicensem, super tollendo priori illo abusu prorsus intolerando, quam piaculum foret pertransire. Sic autem habet [k]: 8.

h vbi supra.

i ibid.

k inter epistolas Petri Blesensis, epist. 73.

Richardus, Dei gratia Cantuariæ Archiepiscopus, totius Angliæ Primas, & apostolicæ Sedis Legatus, Venerabilibus, & dilectis Fratribus, R. Vintoniensi, G. Heliensi, I. Noruicensi, Episcopis, Salutem, & salubre consilium. 10.

In Ecclesia Anglicana damnosa omnibus, & omninò damnanda consuetudo inualuit, quæ nisi per industriam vestram fuerit omninò sublata de medio, in enorme totius Cleri dispendium vehementer excresceret. Si Iudæus, aut laïcorum vilissimus occiditur, statim supplicio mortis addicitur interfector: si quis verò Sacerdotem, vel Clericum, minoris, aut maioris status occiderit, Ecclesia sola excommunicatione contenta, aut, vt veriùs loquar, contempta, materialis opem gladij non requirit. Scitis equidem, quod à Domino dictum est Moysi [l]: Maleficos non patieris viuere. Et Apostolo teste [m]: Princeps gladium habet ad vindictam malefactorum; laudem verò bonorum. Sed & Dominus dicit

l Exodi 22.

m 1. Pet. 2.

n Zachar. 2. o Psal. 4.

dicit [n]: *Qui vos tangit, me tangit. Et per Prophetam* [o]: *Nolite, inquit, tangere Christos meos. Vbi igitur posset maleficium immanius, & execrabilius inueniri, quàm grassari in Christos Domini, & in populum acquisitionis libera impunitatis audacia gladium exercere?*

10. *Accepta mihi esset sententia excommunicationis in talibus, si timorem homicidis incuteret. Sed culpis nostris exigentibus, gladius Petri rubigine obductus est, & quia non potest incidere, datus est in contemptum. Si capra, si ouicula furto sublata sit, vel occisa, in huius rei authorem, si lateat, sententia excommunicationis emittitur: conuictus verò, aut confessus, furcarum patibulo deputatur. Porrò Clerici, vel Episcopi occisores Romam mittuntur, eunt éisque in deliciis cum plenitudine apostolica gratia, & maiore delinquendi audacia reuertuntur. Talium vindictam excessuum Dominus Rex sibi vendicat: sed nos eam nobis damnabiliter reseruamus: atque liberam præbentes impunitatis materiam, in fauces nostras laicorum gladios prouocamus. Ignominiosum est, quòd pro capra, vel ouicula, grauior; pro Sacerdote occiso pœna remissior irrogatur. Sed his, & durioribus digni sumus, qui iurisdictionem alienam, & nobis omninò indebitam ambitione temeraria vsurpamus. Nam & in corpore Decretorum, & in Epistola ad Romanos, hæc verba legisse meminimus. Sunt quædam enormia flagitia, quæ potiùs per mundi Iudices, quàm per Rectores, & Iudices Ecclesiarum vindicantur. Sicut est, cùm quis interficit Pontificem apostolicum, Presbyterum, siue Diaconum. Huius reos Reges, & Principes mundi damnant. Omnis equidem iustitia ideò exercetur, vt debita quiete gaudeat innocentia, & malignantium temeritas refrænetur. Veruntamen in hac iurisdictione maledicta, quam ambitiosè, & superbè præsumimus, Deum offendimus, & Dominum Regem, viámque in Clericos malignandi tutissimam laicis aperimus.*

11. *Nuper apud Vvintoniam Sacerdos litteratura commendabilis, & conuersationis honestæ malitiosè occisus est à Guilielmo Frechet, & vxore eius; nec illi maleficium diffitentur: prompti sunt ergo Curiam adire Romanam: nam confidit in ea cor viri sui, atque in specie, & pulchritudine sua intendit prosperè procedere; & de lenocinio vxoris in via, præter absolutionis beneficium, fructus vberioris manipulos reportare. Vos ergo, dilectissimi Fratres, huic publicæ pesti, dum in suo cursu est, maturiore consilio studeatis occurrere: nam, si liberiùs aliquantulum, & licentiùs euaserit, periculum, quod inter pauperes nunc versatur, nostris in proximo ceruicibus imminebit. Ecclesia iurisdictionem suam priùs exerceat: & si illa non sufficit, eius imperfectum suppleat gladius sæcularis.*

12. *Huius rei authoritas è Synodo Vrbani Papæ, & decreto Gregorij, ex epistola Nicolai ad Episcopos Galliarum, ex Concilio etiam Martini Papæ, & ex Concilio Carthaginensi III. & ex multis Sanctorum Patrum institutionibus emanauit. Nec dicatur, quòd aliquis puniatur propter hoc bis in id ipsum: nec enim iteratum videtur, quod ab vno incipitur, & ab altero consummatur. Duo sunt gladij, qui mutuum à se mendicant auxilium, atque ad inuicem sibi vires impartiuntur alternas; Sacerdotium Regibus, & Sacerdotibus Regnum. Ideóque, si ab altero suppletur alterius insufficientia, non videtur duplex contritio, aut punitio combinata. Nam & illi, qui ad mortis patibulum sunt damnandi, iuxta Moguntinense Concilium, antequàm ad tormenta ducantur, per cordis contritionem, & pœnitentiam spiritualiter puniuntur; nec duplicitatem contritionis inducit, sed quædam præparatio est ad mortem pœnitentia, & satisfactio, quæ præcedit. Reddentes igitur Deo, quæ Dei sunt; & Cæsari, quæ sunt Cæsaris, iuxta petitionem Domini Regis, ei tantorum vindictam excessuum relinquamus: reis autem in mortis articulo constitutis, quia sententiam lati Canonis incurrerunt, si absolutionem postulauerint, & in hoc, & in aliis quantum possumus, sine scandalo, & periculo Ecclesiæ, humanitatis consilium misericorditer impendamus. Publicè namque interest, vt materiali gladio cohibeantur, qui nec Deum timent, nec deferunt Ecclesiæ, nec censuram Canonum reuerentur. Benè valete.* Hactenus Epistola Archiepiscopi Richardi, quia Cisterciensis, digna quæ insereretur nostris Annalibus.

1. Hæretici Albigenses qui? 2. Et dictum latè de erroribus illorum; 3. contra quos grauis Synodus coacta, 4. in qua & examinati, 5. vafri omninò, & subdoli inuenti: 6. sed conuicti per Patres, 7. cùm nihilominùs in obstinatione perseuerarent, 8. per Iudices ex Cistercio assumptos damnati sunt, 9. fatali Cisterciensium aduersùs Hæreticos Albigenses destinatione, 10. animaduersum in quosdam recentiores.

CAPVT II.

1. HVnc annum nostris, imò & toti Ecclesiæ celebrem reddiderunt Hæretici Albigenses, damnati primùm in Concilio Prouinciali sub Assessoribus Episcopi Albiensis, Coniudicibúsque Abbatibus de Ardurelo, & de Candilio, Cisterciensi vtroque, & designato Abbate Fontis frigidi, qui ex nouo Testamento (nam cætera negabant) testimoniis depromptis, aut corrigibiles ad salutis viam reduceret; aut contumaces condemnandos manifestaret. Horum Author Oliuerius quidam, vt mox constabit. Referam priùs nefaria hominum dogmata; mox dogmatum examen; demum sententiam, & eiusdem sententiæ subscriptores. Referam autem ex Rogerio Ovvedenio, eius sæculi Authore, ex quo Baronius [a], Vinius [b], aliíque eisdem prorsus verbis transcripsêre. Nisi quod nos ea pressiùs, & districtiùs: nec singulorum errorum confutationes, quod est alterius loci, prosequemur.

***a** ad hūc an. **b** tom. 3. Concil.*

2. *Erant in Prouincia Tolosana quidam Hæretici, qui se appellari faciebant, Bonos Homines, qui manutenebant milites de Lumbercio; proponentes, & docentes populum contra fidem Christianam; dicentes etiam, quòd non recipiebant legem Moysis, nec Prophetas, nec Psalmos, nec vetus Testamentum, nec Doctores noui Testamenti, nisi solummodo Epistolas Pauli, & septem canonicas Epistolas, & Actus Apostolorum, & Apocalypsim.* Hic primus error grauis multos inuoluens: post quem alij non minùs detestabiles: ***Quòd fides nunquam obliget ad externam confessionem.***

Quòd Baptismus ante vsum rationis decedentibus nequaquam prosit, aut sufficiat ad salutem.

Quòd Corpus Christi non consecratur per malum Sacerdotem.

Quòd licitè consecrari posset extra Ecclesiam.

Quòd coniuges, si carnaliter misceantur, peccant: & quòd omnes debeant seruare virginitatem in cœlibatu permanentes, vt Apostolus.

Quòd infirmis sufficiat confiteri, cuicunque velint, iuxta illud Apostoli: Confitemini alterutrum peccata vestra. De militibus verò, qui in bello occumbunt, nihil certi haberi: quia Iacobus non loquitur nisi de infirmis.

Quòd non est necessaria satisfactio, quandoquidem nec idem Apostolus eam requisiuit, neque ipsi velint meliores esse eo, vt aliquid de suo adderent, sicut Episcopi faciunt.

Demum quòd non esset parendum malis Episcopis: & quòd nihil vnquam iurare licitum esset.

3. Hæc summa errorum illorum Bonorum Hominum, vt ipsi se vocari gestiebant, contra quos, cùm ad Gerardum Albiensem delati essent, congregauit Concilium diœcesanum, cui ob materiæ grauitatem vicini etiam Episcopi, quinimò & Archiepiscopi interfuerunt. Petrus, nimirum, Narbonensis, & Gocelinus Tolosanus, cum quibus Neumacensis, & Agathensis cum multis aliis Prælatis inferioribus: adfuit etiam Constantia, Ludouici Francorum Regis soror, Raymundi Tolosani Comitis coniux, in cuius hæc ditione pertractabantur. Designati in primis Viri docti, qui impugnarent errores, & cum sequacibus Oliuerij, (nam ipse non comparuit,) productis noui Testamenti, quando alias non recipiebant, authoritatibus, argumentarentur: & designati ad hoc munus duo Pontifices, Narbonensis, nimirum, & Nemaucensis, cum Abbatibus Sendraeensi, & Fontisfrigidi, quippe iam tunc destinante Deo Cœnobium (Fontemfrigidum dico) hæreticæ perfidiæ coërcendæ, iudicium diœcesano Episcopo, hoc est, Gerardo Albiensi reseruatum; adiunctis tamen tribus Assessoribus Candiliensi, Ardurelensíque Abbatibus, Cistereiensibus item; & Arnaldo de Be, quorum diffinitiuæ sententiæ standum foret.

4. Sedentibus præfatis quatuor Iudicibus, assistentibus Episcopis, atque Actoribus dimicare paratis pro veritate, Oliueriani (ne Bonos Homines dicam, quos malos constat) *interrogati* (ait Rogerius [c]) *de fide sua, & de Baptismo paruulorum, & si saluabantur per Baptismum, & de Corpore, & Sanguine Domini, vbi consecrabatur, vel per quos; & qui sumebant; & si magis, vel meliùs consecrabatur per bonum, quàm per malum; & de Matrimonio, si poterant saluari, si carnaliter coniungebantur vir, & mulier. Responderunt, quòd de fide sua, & de Baptismo paruulorum dicerent, nec dicere cogebantur. De Corpore autem Domini dicebant, quòd, qui dignè sumebat, saluabatur; & qui indignè, acquirebat sibi damnationem. De Matrimonio autem dicebant, quòd vir, & mulier iungebantur propter luxuriam, & fornicationem vitandam, sicut dicit Paulus. Dixerunt etiam multa non interrogati; quòd non debebant iurare omninò per aliquod iuramentum, sicut dicebat B. Matthæus in Euangelio, & Iacobus in Epistola sua.*

c vbi suprà.

5. *Dixerunt etiam, quòd Paulus prædicebat, quòd essent ordinandi Episcopi, & Presbyteri in Ecclesia: & si tales non ordinabantur, quales præcipiebat, non essent Episcopi, nec Presbyteri; sed lupi rapaces, & hypocritæ, & seductores, amantes salutationes in foro, primas cathedras, & primos accubitus in cœnis; volentes vocari Rabbi contra præceptum Christi, ferentes albas, & candidas vestes, gestantes in digitis aureos annulos, & gemmatos, quod non præcipit Magister eorum: & idcircò quia tales Episcopi, & Presbyteri erant, quales fuerunt Presbyteri, qui tradiderunt Iesum, non debebant illis obedire, quia mali erant.* Hæc, & alia, miscentes vera falsis; & multò plura celantes, quàm detegentes, pro innata cunctis Hæreticis vafritie, procaci & subdola voce insusurrabant.

Tum verò Actores à Concilio designati detegere fraudes, secreta æquè, & publica discutere, perpendere verba, librare sensus, & noui Testamenti productis paginis, sigillatim discurrere, ac deuios homines ad veritatis viam reducere, quibus poterant modis sollicitabant: nam pergit Rogerius: *Contra ea, quæ prædicti Hæretici proponebant, inductæ sunt noui Testamenti multæ authoritates à Domino Petro Narbonensi Archiepiscopo, & a Neumacensi Episcopo, & Petro Sendracensi Abbate, & Abbate de Fontefrigido. Præfati enim Hæretici nolebant recipere iudicium, nisi per nouum Testamentum.* Sic ille. 6.

Verùm post longam satis disputationem, cùm homines rebelles, & peruicaces conuictos, priusquàm persuasos, experirentur; lata in eos sententia per quatuor Iudices, & condemnati vnanimiter errores, Gileberto Lugdunensi, aliàs Conuenarum Episcopo, legendi traditi sunt, quod idemmet Rogerius his verbis tradidit: *Talem ergo sententiam diffinitiuam ex nouo Testamento protulit Lugdunensis Episcopus coram omnibus prædictis, facto à cunctis silentio: Ego Gilebertus, Lugdunensis Episcopus, ex mandato Albiensis Episcopi, & Assessorum eius, iudico, istos esse Hæreticos, & damno sententiam Oliuerij, & sociorum eius, vbicunque sunt, & hoc iudicamus per nouum Testamentum.* Pergit deinde enumerare errores, & testimonia, quibus contraierent, eo ordine, quo à nobis sunt descripti; & tandem concludit: 7.

Surgens itaque Albiensis Episcopus dixit, sententiam, quam protulit Gilebertus, Lugdunensis Episcopus, ego confirmo, & iussu meo data est. Et commoneo milites de Lonberico, vt non manuteneant eos per fictionem, quam fecerunt in manu [illegible]: Ego Candiliensis Abbas, electus Iudex hanc sententiam laudo, & assensu meo sic data est. Ego Petrus Narbonensis Episcopus: & Ego Agathensis Episcopus: & Ego R. Abbas Sancti Pontij: & Ego R. Abbas Sancti Vuillelmi: & Ego N. Abbas Galliacensis, & Abbas Fontisfrigidi: & Ego M. Tolosanus Præpositus: & Ego G. Albiensis Præpositus: & Ego N. Narbonensis Præpositus: & Ego R. Agathensis Archidiaconus: & Ego G. Prior de Sancta Maria: & Ego Petrus Sendracensis Abbas: & Ego Magister Blancus: & Ego Bego de Vsireiras: & Ego Trekmeuuellus Vicecomes: & Ego Constantia soror Regis Franciæ, vxor Raymundi Comitis Tolosani: & Ego Sicardus Vicecomes Lantrocensis, hanc sententiam ratam habemus, & istos Hæreticos esse scimus, & eorum sententiam improbamus. Hactenus ex Rogerio gesta Concilij, in quo ex tribus Iudicibus electis, Cistercienses duo, de Ardurelo, nimirum, & de Candilio: ex impugnatoribus errorum, vnus, Fontisfrigidis Abbas, vt nihil non deberetur eorum curæ. 8.

Hoc initium Hæreticorum Albigensium, nisi rem altiùs fortè repetamus ad tempora Bernardi referentes, quem ad eandem Prouinciam hæresi laborantem conuertendam transmissum diximus: serpente malo semel, iterúmque, imò in longum durante, nec vnquam nisi per Cistercium reprimendo. Quippe, vt olim Bernardus, nunc tres Abbates: sic paulò pòst, sub Alexandro Henricus, Guarinúsque: sub Innocentio duodecim Abbates: cum Arnaldo Cistercij: atque inter eos illustris ille athleta Martyr 9.

Insignis

insignis Petrus de Castro nouo, ex Fontefrigido Tolosam missus est, turbidam illam gentem compressurus. Sed de his latè in sequentibus dicemus.

10. Interim noto pro dictis in hoc Capite, in Rogerio amanuensium incuria irrepsisse errorem, vt qui nunc Gilebertus Lugdunensis, non multò pòst Gozelinus Lodouensis Episcopus, intolerabili dissonantia, nuncupetur. Illud mirabile, quòd cùm Cardinalis Baronius, aliàs accuratissimus enucleator Historiæ veteris, & Seuerinus Vinius eadem verba ex ipso transcribant, errorem neque notent, neque corrigant; sed integrum relinquant, non sine magna Lectorum confusione. De nomine Episcopi, vix quicquam de Episcopatu coniector, non affirmo, Lugdunensem legendum à Lugduno Conuenarum diruta olim vrbe; sed ex propriis ruinis reparata in Sancti Bernardi fano, in quo Sedem episcopalem sub Auxitano Metropolita in Basconia erectam, lego; & numeratam in libris taxarum Cameræ, quanuis à Ioanne Chenu in libro de Episcopis Galliæ non numeretur. Certè si fortè Lugdunensis Archiepiscopus sub illis verbis intelligeretur, vt quidam volunt, non solùm Iudices, Actoresque ex Cistercio; sed Notarius assumptus dicendus foret. Sed tunc nec Gilebertus, nec Gozelinus, sed Guicardus legendum, quem per hæc tempora præsedisse Lugduni constat.

---

1. Introductio ad Martyrium Sancti Gerardi, 2. & dictum obiter de Hugone de Bazochiis, 3. & de eius excessu, ac reclusione. 4. Sancti de suorum salute sollicitudo. 5. Germaniam intrans 6. Treueri ad sepulcrum Martyrum orat, 7. à quibus visitatur, docetúrque, atque ad subeundum Martyrium confortatur: 8. tum visitato Claustro ad eosdem rediit, 9. à quibus iterum docetur, & confortatur. 10. Reuelata nonnulla, 11. & concordatus cum Authore Exordij Cæsarius.

CAPVT III.

1 INTEREA Monachus de linea Claræuallis, ignotæ domus (atque vtinam & ipse ignotus fuisset) dum siue apostata, seu Principum fauore, quod aliud apostasiæ genus est, licentia per mentitas causas extorta, diuagatur in aulis: cœlestem, per gloriosam Martyrij palmam præparabat Gerardo Claræuallensi, sibi in ruinam, vniuerso Orbi in scandalum, nostris in confusionem simul, & gloriam: quippe, quos parricidium æquè infamat, ac corona honestat; nisi quod filij degeneris infamia, non coinquinat fratres: Patris gloriæ illustrant successores. Adde, quòd parricidæ, cæteris paribus, eò leuius dehonestamentum, quò exilior notitia, obscuriórque. Gerardum veneratur Christianus Orbis, & latuisset sacrilegus omninò, si Martyr sine authore Martyrij tradi posset. Referam primùm vagationi hominis adhibitam per Gerardum Patrem cautelam, & Monachum Igniaci reclusum sub Sancto Petro: mox quæ inde sequuta præcessère Martyrium Sancti: simul reuelationes, & oracula, quibus ad passionem, & gloriam præparabatur. Referam autem Exordij magni verbis, quò maior fides dictis, & maius pondus.

2. *Monachus quidam* (ait Exordij Author [a]) *nobilis quidem genere, sed degener moribus contra formam, & honestatem Ordinis, vbique vagabatur, frequentans Curias Principum, & sæcularibus negotiis se ipsum impudenter ingerens, & in omni conuersatione sua magis se Gyrouagum, quàm Monachum claustralem ostendens. Hunc Dominus Gerardus, Abbas Claraeuallensis, zelo iustitiæ, & Ordinis æmulatione succensus, teneri iussit, & ablatis ei tam equis, quam omnibus, quæ habebat, Venerabili Viro, Domino Petro Abbati Igniaci ipsum commisit: quatenus in Domo eius regulari districtione coërcitus, omni denique vagationis licentia recisa, pœnitentiam ageret, vel inuitus.* Hæc in Exordio: nec dubito, perillustres fuisse natales hominis, quos ne tantum flagitium aboleuit, vt palam fiat, generosos in Religionibus, aut optimos, aut pessimos. Quippe plerunque ex animi ardore fugientes media, & quacunque aut declinent, aut inclinent, maiori tum conatu, tum potentia, vel ad vltimum metæ peruenturos. Beatus Ricardus, anno sequenti referendus, flagitia hominis multa, atque peruersa, quanuis non detegat; talia tamen scribit, quorum cuilibet supplicia deberentur etiam grauissima.

a lib. 2. c. 17.

Mihi, vt nobilem fuisse Parricidam, atque ex nostris prodiisse in confusione, sic in solatio nesciri, vnde prodierit, atque vtranque eius domum ignorari, qua primùm mundo, & mox Cistercio genitus. Quin constare extra Claustra demigratum in Curiis Principum, vt sæcularibus semper in permissu, sæpè in præcepto: sic Religiosis (Monachis præcipuè) prorsus prohibitis. Quippe Nazaræi, etiam pulcherrimi, super carbones tetri, atque in plateis degeneres, & nulli cognoscendi, iam olim à Propheta deplorabantur. Porrò Gyrouagum Igniaci reclusum à Sancto Patre, non pertinuisse ad Ecclesiam Igniacensem, duo mihi argumenta persuadent: vtrunque ex zelo sumptum, alterum Beati Petri, Gerardi alterum: illius, qui proprium Monachum vagari nequaquam permisisset, regio præcipuè sanguine ipse ortus, & neque astu, & mendaciis decipiendus, neque sæculari potentia superandus: huius, qui non remisisset ad Abbatem, sub quo semel vagantem expertus esset. Adde, nihil aliud hominem causatum, nihil conquestum, nisi notam exilij, cùm se eiectum videret à Domo propria: cætera liberum, nec mancipatum carceri, quod sacrilegium sequutum comprobauit. 3.

Recluso Monacho, & commisso Beato Petro, à quo, aut à nullo videbatur reuocandus ad semitas regularis disciplinæ; cùm nihilominùs in moribus proteruiam, in dictis audaciam, in vultu obstinationem præferret; Gerardum, quo zelo pollebat, & charitate, dum non præesse, sed prodesse iuuat, nec quicquam aliud quàm suorum salutem cogitat; aut scrupulus, aut pastoralis curæ tædium inuasit. Dolere scil, quem intulit dolorem homini generoso, fortè & sanabili, remedio mitiori: nam quid si conseruati honoris fræno continere potuisset, quem pudoris habenis semel ruptis in præceps actum, nulla iam arte valeat coërcere? Quid si culpa prudentiùs latuisset, quæ reuelata, cæteris in scandalum, committenti in ruinam, 4.

ruinam, Religioni in opprobrium posset euadere? Optimè cum Republica agi, si nullus peccet; proximè ad hanc innocentiam tunc accedi, quando credere licet non peccasse. An expedire potuit quieti publicæ vagandi exemplum, ipsa pœna inflicta comprobatum? An non decentius de commissa culpa dubitaretur, in qua alios præire pauci auderent; sequi, plurimi forsan non dubitarent? esto culpa celari non potuisset, publica, & patens nimis. Quid, si adhuc pœna consultiùs omittenda? quid, si concepta, quàm visa magis terreret, quò maior timeretur; nec tam inflicti supplicij metus reuocet, quàm prouocet securitas non alterius grauioris infligendi? Nihil intolerabile, quod alius pertulerit: quod alius fecerit, nihil infactibile.

5. Hæc, & similia angebant animum Sancti, atque in eas inducebant cogitationes, vt de abdicanda pastorali cura, cui se imparem sentiebat, deliberaret. Verùm, qualiter Deus illi prouiderit, simul, & per Oraculum edoctum, de gloria sui Martyrij certum effecerit; mutuatis ex eodem Exordio verbis, queis nulla elegantiora, aut grauiora, in gratiam mei Lectoris præstat referre [b]: *Accidit, inquit, intereà, vt Dominus Gerardus, Claraeuallensis Abbas, partes Germaniarum ingrederetur, gratia visitandi Cœnobia, quæ in illis partibus Claraeuallis habet. Inter eundum verò contigit eum Treuerim deuenire, (Belgicæ primæ Metropolim,) quæ olim nobilissima, & secunda Roma est vocata; nunc verò vastitate suarum ruinarum, quid olim fuerat, demonstrat. In huius suburbio ciuitatis extat famosissimum Cœnobium, quod Sancti Matthiæ nomine vocatur, eò quòd corpus Sanctissimi Apostoli illic integrum requiescat, quod Helena Augusta, Constantini Magni mater, à Iudæa translatum, ibidem honorificè recondidit. Accedit autem ad authoritatem conferendam loco, quòd discipulorum Beatissimi Principis Apostolorum Petri, Euchari, scilicet, Valerij, atque Materni corpora, in crypta eiusdem Ecclesiæ decenter locata, magna fidelium deuotione coluntur. Qui a Sanctissimo Apostolo illuc directi, primis Germaniæ populis verbum salutis, & trophæum Crucis prædicauerunt; quique diebus suis tres nobilissimas Germaniæ ciuitates, Treuerim, & Coloniam, Tuburrimque Pontificatus honore insigniter illustrarunt.*

[b] ubi suprà.

6. *Ad præfatam itaque Treuirorum ciuitatem Domnus Gerardus Abbas veniens hospitandi gratia, Cœnobium Sancti Matthiæ petiit, atque ab Abbate, & Fratribus eiusdem loci officiosissimè est susceptus. Sed is, qui non tam corporalis commodi, quàm spiritualis emolumenti gratia illò diuerterat, intempestæ noctis silentio surgens, Oratorium petiit, cryptam ingreditur: ante memorias prædictorum Christi Confessorum corpore pariter, & mente prosternitur affectuosis precibus sibi, suisque diuinum auxilium per eorum suffragia postulaturus. Ast, vbi protelata oratio gratiam deuotionis promeruit, infusa deuotio mentem dilatauit, dilatata mens cœlestium secretorum capax est effecta: vidit, ecce, repentè eosdem Domini Confessores, cœlesti gratia refulgentes, propè se assistere: quorum vnus, id est, Eucharius, talibus eum verbis alloquitur: Frater, ne timeas, nec paueat cor tuum in aspectu nostro: nos enim sumus, qui ab Apostolo Petro directi, primi in his partibus Christum euangelizauimus: ego quidem Eucharius, & isti Fratres mei Maternus, & Valerius, quorum opem flagitaturus memorias nostras adiisti: quapropter fidei, & deuotioni tuæ congaudentes, per voluntatem Dei, ad te venimus, super his, quæ in corde tuo versantur, consilium tibi daturi.*

7. *Voluntas tua, & propositum cordis tui est, vt officio Prælationis absolutus, & mordacibus negotiorum tumultibus exoneratus, soli Deo, & tibi vacare incipias sed scire debes, quoniam hæc voluntas tua non est secundum voluntatem Dei: quocirca suadeo, & admoneo, ne gradum honoris, quem diuina largiente gratia consequutus es, temerè deseras; sed constans esto, & viriliter age: quia in proximo est, vt à Domino visiteris, & pro laboribus tuis immarcessibilem gloriosæ victoriæ coronam adipiscaris. His dictis disparuêre, Abbatem, qui hæc viderat, & audierat, stupore pariter, & admiratione consternatum relinquentes.* Hactenus verba dulcia, grauiáque ex Authore Exordij, quæ ferè eadem Vincentius [c], Antoninus, Cæsarius [d], atque alij transcripsêre. Haud aliter oranti in horto Christo apparuit Angelus de Cœlo confortans eum: nisi quòd Christus de morte subeunda; Gerardus de præfectura retinenda: Christus per vnicum, & eum impassibilem; Gerardus per tres Martyres: Christus ante Passionem, immediatè; Gerardus, interiectis quibusdam mensibus, vterque per cœlestes nuncios confortabantur. Sed iam, quæ alia contigerint, videamus.

[c] Speculi Hist. part. 2. [d] lib. 8. Dialog. c. 78.

Gerardus hospitibus suis consalutatis, atque ab aliis benedictione accepta, largita aliis, Hemmenrodem perrexit, filios sanctissimos, quos ibidem habebat, visitaturus. Quis mutua gaudia, quis cœlestia colloquia Sanctorum Dauidis, Meineri, Isembardi, atque aliorum, cum Parente Gerardo satis declaret? 8. Cæsarius perrexisse ad Claustrum tantùm [e]; Author Exordij ad Domos, pro quibus visitandis aduenerat: nec quidquam aliud addunt; quasi silentio reuerentiùs declarent, quod verbis non possunt. Ast, quæ in reditu ab eisdem Sanctis (Maternum loquor, Eucharium, & Valerium) iterata manifestatione acceperit, verbis item Exordij libet prosequi: sic autem pergit:

[e] lib. 8. c. 78.

9. *Interea cœptum accelerat iter: Domos, pro quibus venerat ad partes illas, visitat, & iucunda sua præsentia, & doctrina Fratres in Dei laudibus, & sacri Ordinis obseruatione feruentiores reddit; semper prædictæ visionis dulcedinem mente reuoluens, vimque verborum, quæ audierat, quòd, scilicet, à Domino in proximo visitandus esset, sedula meditatione pertractans. Cæterùm affectuosiùs de eisdem Sanctis, qui sibi apparuerant, cogitare incipiens, mirabatur valdè de anima Beati Materni, vbinam fuisset, vel quali vita vixisset, quadraginta dierum illorum spatio, quibus corpus eius in sepulcro iacuit, antequàm per baculum Apostoli resuscitaretur. Et quasi pœnitentia ductus ingemuit, quòd cùm in præfata visione congruam satis opportunitatem quærendi nactus fuisset, minimè hæc quæsiisset. Explicitis ergo negotiis, pro quibus ierat, Treuerim reuertitur: sed minimè apud Sanctum Matthiam hospitabatur. Nam quidam potens, & diues homo de eadem ciuitate, magnis precibus extorserat ab eo, cùm priori vice illuc fuisset, quatenus in reditu suo benedictionem domui suæ dare dignaretur.* Hunc virum diuitem, potentémque de eadem ciuitate Præpositum Sancti Simeonis fuisse scribit Cæsarius. Porrò Author Exordij [f] ita prosequitur [g]:

[f] ubi suprà. [g] ubi suprà.

10. *In eadem itaque domo susceptus hospitio, priusquàm cubatum iret, Conuersum suum secretiùs alloquitur, & vt duos equos sibi ante lucem sternat, imperat: vt ipse solus cum eo ad Sanctum Matthiam vadat. Parat ille; dictisque tempestiuè Matutinis, Abbas, orationis gratia, corpora Sanctorum deuotus inuisit, vbi dum lacrymosis precibus attentiùs insistit, magno Dei munere eosdem Sanctos eodem schemate, quò priùs, videre promeruit. Tunc verò Sanctus Eucharius respiciens ad Abbatem, protensa manu ad Sanctum Maternum dixit: Ecce iste est frater meus Maternus: sciscitare*

sciscitare ab eo, quod vis: cùmque nutaret ille, & prae reuerentia, & gloria vultus eorum nihil respondere praesumeret, Beatus Maternus sic ad eum locutus est: Meritò, Frater charissime, frontosè caues requirere, quod scire desideras: quia tam profundam iudiciorum abyssum, & à sensibus humanis prorsus seclusam scrutari velle, temeritatis esse videtur: quia tamen pius magis, quàm curiosus scrutator es, arcanum huius secreti tibi, quantùm capere potes, patefaciam. Tu cogitas, & sedula mente versas, vbinam anima mea fuerit, vel quali vita vixerit spatio quadraginta dierum illorum, quibus corpus meum in sepulcro iacuit, & hoc ardenti pietatis affectu desideras. Scito igitur, quia sicut infans intra viscera materna clausus viuit, nec tamen sentit; sic ego eram in visceribus terrae iacens, & somno mortis in corpore dormiens, Deo tamen in anima viuens: in cuius omnipotenti praesentia iam tunc eram, quod postea resuscitatus in oculis hominis futurus eram. Hactenus ibi.

11\. Variat, an explicat Caesarius Heisteruacensis? Certè Sancti responsum aliter promit: nam Gerardo iteratò praedictam palmam Martyrij, atque iteratò iniunctam perseuerantiam: Materni animam nequaquam in sepulcro, sed in Paradiso, necnon sentientem; sed cuncta, quae in mundo fiebant, videntem tradit [h]: *Noui, inquit Eucharius, ad quid veneris: ecce Maternum, interroga eum. Quod cùm fecisset, respondit ille: Anima mea per illos quadraginta dies fuit in Paradiso, & quia sciebat ad corpus esse reuersuram, mercede sibi in coelestibus praeparata frui non potuit. Mane ergo in officio tuo, quia per palmam Martyrij citò nobis sociaberis.* Et paulò inferiùs: *Existente me in Paradiso, nihil factum est in mundo, quod non viderim.* Ita Caesarius addens fortasse, aut explicans, quae ex Exordio dicta. Quippe corpore nihil sentiente, intelligere animam, & Paradisum, hoc est, tranquillitatem, quietémque, etiam in ipso sepulcro habere potuit. Pergit Author Exordij de Gerardo: *Hac ergo gemina visitatione, & locutione Sanctorum Domnus Gerardus, Claraeuallis Abbas, confortatus studebat de die in diem proficiens, Christo sedulum exhibere famulatum: tantò certior de imminente sibi termino vitae, quantò minùs falli posse, vel fallere sciebat Nuncium coelestem, qui hunc in proximo esse praedixerat.* Hactenus quae hoc anno praecesserunt Martyrium Sancti: reliqua suo tempore dicemus.

h lib. 8. c. 78.

---

1. Henrici, Ludouici fratris, mors. 2. Qualis, & quantus vir. 3. Rhemense bellum, dum ipse praeesset Rhemis, 4. in quo pro causa iusta semper steterit: 5. frequens, atque honorifica ipsius in iure mentio: 6. insignes suae aetatis homines colit. 7. Quid de meritis vitae, & sanctitate? 8. Fames valida leuata per Cistercienses. 9. Ferdinandi, Legionensis Regis, fauor in Pereirenses, 10. priuilegio expedito satis magnifico.

CAPVT IV.

1\. HIc item annus Ludouico Francorum Regi, simul & nostris lugubris: illi fratrem ademit, his parentem, quem aequè fratrem, filiúmque habuissent. *Obiit* (ait Robertus, Abbas Montis [a]) *Henricus, frater Ludouici, Regis Francorum, Archiepiscopus Rhemensis, Religiosus Ordinis Cisterciensis.* Haec ille, quanuis, nescio, qua motus coniectura, Sancti Gerardi Martyrium statim subdit; quod tamen constat post annum contigisse. Sunt tamen, fateor, qui mortem Henrici differant: sunt, qui anteponant: sed neutris certum aliquid promentibus, media via securior tenenda fuit. Quocunque obierit, ingentem Ludouico fratri luctum; maiorem adhuc Ecclesiae Gallicanae, sed nostris maximum reliquisse credendus est; queis aequè zelo, prudentiáque probatus, ac grauitate morum in regio sanguine, dignus Patre Bernardo per omnia filius, dignus Magistro discipulus enasit. Demochares [b], & eum penè transcribens Ioannes Chenu [c] Henricum Magnum vocant: *Henricus Magnus, filius Philippi Regis, & Ludouici frater, Religiosus Ordinis Cisterciensis,* &c. Sic in Catalogo Archiepiscoporum Rhemensium: neque dubium, quin haustum ab antiquioribus, vt cognomen gloriosius, quo antiquius, crescat ex caeterorum totius Galliae Primatum collatione.

a in Chronico.

b de sacrific. Missa, lib. 4.

c de Episcopis Galliae.

2\. Fuit Henricus statura procerus, ingenio comis, conditione vniformiter difformis; & qui, vt superbos debellare, sic parcere subiectis consueuisset: de quo, & ad quem Arnulfus Lexouiensis [d]: *Sicut magnanimitas vestra superbiae cedere nescit; sic humilitati non sustinet obuiare.* Ioannes Saresberiensis carpens dubium, an laudans, facilem vocat, nec tenacem vindictae, aut offensionum: *Via autem* (inquit ad Beatum Thomam Cantuariensem, de eo scribens [e]) *reconciliationis facillima erit, vt in aliquo munusculo capiatur.* Ego, vt abiectum, captabilem per munera; sic per munuscula, generosum dixerim, quem non corrumpant dona, sed flectant obsequia, & magnanimitas inermem reddat, non spes, non metus, non auaritia. Petrus Cellensis contrà, inuictum robur, proteruis inflexibile collaudat [f]: *Noui (inquit) inter regiam animositatem, noui contra inflexam iniustitiam, inflexibilem ceruicem, noui ardorem.*

d in epist. ad eund. tom. 12. Bibl.

e epist. 168.

f lib. 8. epist. 26.

Rhemensis, sub Henrico, belli memoriam aliquam in antiquis Authoribus inuenio, incerto licèt anno, locóque; nec certis occasione, & congressoribus. Henricum ipsum in partibus fuisse, probare videtur quaedam ad eum epistola Petri ad Sanctum Remigium tunc Abbatis, aegrè ferentis, quòd ad Praesulis absentiam insolescerent hostes, solo ipsius aduentu compescendi. Atque ecce exemplar eius, quae est breuissima [g]. 3.

g lib. 1. epist. 26.

Venerabili Domino, & Patri charissimo, Henrico, Rhemensium Archiepiscopo, Frater Petrus, humilis Abbas Sancti Remigij, seipsum deuotissimè.

Cùm semper praesentia vestra nobis, & toti Prouinciae Rhemensi necessaria sit, quia nunc solitò increuerunt, & intumescunt tribulationes, quae circundederunt nos, omninò postulantes rogamus, ne moram faciatis venire ad nos. In absentia enim vestra cornua sibi assumunt inimici vestri, & nostri, adeò vt non sit pax ingredienti, vel egredienti. Indifferenter ingrediuntur rapere, vastare, & deuorare omnia, in quibus manum inijcere possunt. Monacho, Clerico, laico, pauperi, viduae, nullique conditionis miseriae parcunt. Placeat igitur, Pater amantissime, sollicitudini vestrae inclinare animam necessitatibus, & angustiis terrae vestrae, quae clamat ad

bus verbis intimabat, ac tandem illi innitendum sibi iurabant, vt inter fortes, & strenuos duces loco assignato sepeliri promererentur: condito testamento, quo corpus, & cum corpore baldachinum ex serico intextum aureis filis; craterem argenteum, equum, thorúmque, ille, quo veheretur, hic, quo cubaret, Hortensi Monasterio legatum ibant. Hactenus Tabulæ idiomate Hispano: subiunctis pluribus, qui Claustri sepulcra occupant.

6. Cæterùm, vt ad bella perrecturi Martinum Ducem, sic remansuri Magistrum amplectebantur; nec solùm Monachi sub eius disciplina, Conuersíve, sed Donati, & Oblati, & sæculares se illi commendabant, imò tradebant. Extant multorum chartæ per hoc tempus, se, & sua tradentium, quarum vnam, aut alteram adducam exempli gratia [d]: *Ego Don Oro reddo me Deo, & Sanctæ Mariæ de Horta, & omnibus Monachis, ibidem, secundùm Regulam B. Benedicti, Deo seruientibus, cum casa, & hereditate, & omnibus, quæ in mea potestate sunt; tali pacto, vt ego secundùm vitam eorum viuam in victu, & vestitu, & ipsi habeant me in vita, & post mortem, sicut se ipsos. Testis huius rei est Martinus Sacerdos.*

d ex eisdem Archiuiis.

7. Nec dissimilis alia, quæ ita habet [e]: *Ego Don Caro do me, & quicquid habeo, videlicet, vineam, quam habeo in Petralia, & duos quinones, quos habeo in Suela, dono Martino Abbati de Horta, & cæteris Fratribus, tam præsentibus, quàm absentibus. Huius rei sunt testes Ioannes Gonsaluo, & Saluador frater eius.* His plures similes Tabularia continent, quas longum esset in præsenti recensere: solùm producam alterius subscriptiones, ex quibus Sancti Abbatis Officiales, Ministríque, Prior, Supprior, & alij, quos hoc anno habebat, palam fient:

e inde suprà.

Ego Prior Horta, nomine Bonus homo, confirmo.
Ego Supprior Vitalis confirmo.
Ego Arnaldus Maiordomus confirmo.
Ego Armenius Cellerarius confirmo.
Ego Saturninus Sacrista confirmo.
Ego Senior Cantor confirmo.
Et totum Capitulum confirmat.

Facta charta sub Æra millesima ducentesima decimatertia. Hæc laicorum in Martinum, & Hortam pietas; Ecclesiasticorum non minor, quantumuis ea rarior esse soleat.

8. Eodem anno Ioscelinus, Seguntinus Episcopus, in cuius Diœcesi Monasterium continetur, quas nostris alij decimas concessas causabantur seueriùs, & quà poterant, etiam extorquebant, pius æquè remisit, ac liberalis: addita pro maiori firmitudine facili quidem, leuíque pensione trium marapetinorum [1], ab Hortensibus soluenda (neque enim obligabat) per annos singulos. Quam etiam ob Martini Abbatis venerationem, cui cuncta cedebant, in die Sancti Martini persolui voluit publico instrumento confecto desuper, cuius transumptum extat à Celebruno Toletano Archiepiscopo, Hispaniarum Primate, & Capitulo Ecclesiæ Seguntinæ firmatum, & subscriptum sub hoc tenore [f]:

f ibid.

Ioscelinus, Dei gratia Seguntinæ Sedis humilis Minister, eiusdémque Conuentus Canonicorum, ibidem Deo seruientium, Domini causa, eiúsque respectu Martino Abbati, eiúsque Monasterio, quod dicitur Horta, cunctísque Fratribus tam præsentibus, quàm futuris ibi Deo seruientibus, decimarum redditus, quos in præsentiarum possident, spontanea voluntate, animóque volenti dimittimus; videlicet, decimam hereditatum, quas in prædicto Monasterio nouem iuga boum de anno in annum operantur. Decimam quoque grangiæ, quæ dicitur Cantauos, cum terminis suis, & grangiæ, quæ dicitur Estenilla cum terminis suis, & grangiæ, quæ dicitur Arandela cum terminis suis. Remittimus etiam decimam gregum, porcorum, iumentorum, & armentorum, & omnium nutrimentorum suorum; vinearum quoque, & hortorum, iure perpetuo, quatenus nec ego, neque Seguntini Canonici, nec aliquis Successor meus hoc factum præsumat disrumpere. 9.

10. *Addimus præterea iam dicto Monasterio, vltra eas, quas nunc possidet, hereditates, tantam hereditatem, quantam septuaginta iuga boum de anno in annum arare possunt, de quibus Hortenses Monachi decimas Seguntinæ Ecclesiæ à nemine cogantur reddere. Si verò de hereditate prædicti Monastery, quam nunc sibi concedimus, vel de prædictis grangiis, vel de septuaginta boum iugis, quam sibi addimus, Hortenses Monachi, vel vendiderint aliquid, vel cambiauerint, in Seguntino Episcopatu se reintegrent, vbicunque potuerint. Vt verò hoc donatiuum firmum sit, & ne vnquam obliuioni tradatur, per singulos annos Hortenses Monachi, Seguntinæ Ecclesiæ in Festo S. Martini tres marabitinos persoluere curent. Facta charta Æra millesima ducentesima decimatertia. Ego Celebrunus, Dei gratia Toletanus Archiepiscopus, & Hispaniarum Primas dictus, confirmo.* Pergunt Seguntini Episcopi, & Capituli, quas transire non decet, subscriptiones.

11. *Ego Ioscelinus, Seguntinus Episcopus, propria manu roboro. Ego Pictauinus, Seguntinus Archidiaconus, confirmo. Ego Vuillelmus, Seguntinus Prior, confirmo. Petrus, Almazanensium Archidiaconus, confirmo. Ego Arnaldus, Molinæ Archidiaconus, confirmo. Ego Vuillelmus confirmo. Ego Paschal Presbyter confirmo. Ego Elias Sacrista confirmo. Ego Petrus Peliza confirmo. Ego Vuillelmus Cantor confirmo. Ego Vitalis Presbyter confirmo. Ego Brunus Presbyter confirmo. Ego Raymundus confirmo. Ego Vuillelmus Capellanus confirmo. Ego Elias Diaconus confirmo. Ego Vincentius propria manu confirmo. Ego Stephanus Diaconus confirmo. Ego Petrus Diaconus confirmo. Ego Ioannes Diaconus confirmo. Ego Isberius Diaconus confirmo.* Hactenus Ioscelinus, & Capitulum. Sic Sancti Viri Martini authoritate, atque gratia apud omnes, qua pollebat, effectum est, vt neque decimas alicui Ecclesiæ solueret Hortense Monasterium, cui præsidebat; neque amittentium inuidiæ subiaceret. Hæc de statu Hortensis Monasterij sub Martino Abbate, Annalibus inserui; non solùm quia singularia, sed quia propria.

1. Chronologia Ecclesiarum. 2. Cella Sanctæ Mariæ, & Lindia obscuræ. 3. Capella Tosan notior. 4. Ouila, fundatio Regis Alphonsi, 5. quæ in Murelo primùm, 6. dein translata ad locum, quem nunc occupat, 7. initiis magnis, sed non magnum euentum sortituris. 8. Relatum de Cœnobio Lubus, licèt in dubio.

CAPVT V.

1. AVGEBVNT Chronologiam præsentis anni Cœnobia Virginum, quæ in Hispania duo perillustria in Castella & Gallæcia post Abbatias virorum dicenda erunt. Porrò ex his quinque video numerari sequenti ordine.

Anno M.C.LXXV. sexto Kalendas Iunij, fundata est Abbatia Cellæ Sanctæ Mariæ.

Eodem anno, Kalendas Nouembris, Abbatia in Lindia, siue de Linda.

Eodem anno, Kalendas Ianuarij, Abbatia de Capella Tosan.

Eodem anno Abbatia de Oliua in Hispania.

Eodem anno Abbatia de Ouila in Hispania. Hæc Chronologia. Verùm ex his, Oliua tacenda nobis, quæ longè antiquior suo tempore dicta; & loco eius Lubes subroganda, quam ab anno M.C.L. in hunc locum remisi referendam.

2. Cella Sanctæ Mariæ mihi dubia: nam quam aliqui assignant [a] hoc anno natam in Diœcesi Misnensi, filiam Portæ, Chronologia multò antè designauit, & nos cum ipsa. Video & aliam Mariæ dicatam Cellam in Diœcesi, vt puto, Ratisponensi, de qua non nihil Vviguleus Hundius [b], sed longè posteriorem: quippe sub annum M.CCC.XXIV. Vnde neutra in præsenti referri potest. Sic etiam Abbatia in Lindia dicta; nisi quòd tamen Lindias, siue Lindas (Lidas alij appellant, alij Ludas) cùm duas memorauerim [c], alteram in Polonia de linea Moribundi; alteram non præfixis Regno, aut Diœcesi, inter Ecclesias de linea Claræuallis: facilè possunt in concordiam redigi, si vna primæ notæ correspondeat, secundæ alia. Notiores duæ aliæ, quæ sequuntur, quippe altera Hispana, altera Belgica; sed cuius extat notitia apud Authores.

[a] *Henriquez in Fasciculo.*
[b] *in Metrop. Salizburgen.*
[c] *an. 1146. c. 12.*

3. Capellam Tosan in Tornacensi Diœcesi, Euerardus Episcopus fundauit, Monachis euocatis ex Dunis, sub Aketo Abbate, quem mittendis præfecit Vvalterus Dunatum Abbas. Narrat Ægidius de Roma, Dunensis Monachus, in Manuscripto Chronico, quod ab initio Mundi ad annum M.CD.XXX. concinnauit. *Anno*, inquit, *M.C.LXXV. Monasterium de Tosan ab Euerardo Episcopo Tornacensi fundatur, ad quod Vvalterus Abbas de Dunis Haketum Monachum suum cum duodecim aliis Monachis misit.* Hæc tantùm ille, quæ eadem fusiùs, distinctiùsque Meierus [d]: *Eodem anno apud Lisseuegam, in agro Brugensi ab Euerardo Episcopo Tornacensi constitutum Monasterium Cisterciensis Ordinis, quod sacellum Thoram appellant; præpositúsque Abbas Haketus ex Monasterio Dunensi, qui priùs erat Decanus Ecclesiæ B. Donatiani Brugensis, insigni vir litteratura, nec minùs piis moribus. Emptus erat hic locus per Euerardum Episcopum de Laurentio Abbate Cœnobij D. Richarij in Pontiuo.* Eadem ex Meiero habent Emmanuel Suerius [e], Chrysostomus Henriquez [f], aliíque. Nos de Haketo plura infrà dicemus, cùm ex Tosan (Dunstanum alij vocant) Dunas promotum dixerimus, post quadriennium. Memoratur Capella Tosan in libris Cameræ, præfixa taxa florenorum C.LXVI. In hoc Cœnobio sepulti esse dicuntur Petrus Rosquizdensis in Dania, & Torphinus in Norbegia Episcopi, vterque exul ob libertatem ecclesiasticam, alter anno 1214. alter 1244.

[d] *lib. 6. ad hunc an.*
[e] *in Annalib. Flandr.*
[f] *Ianuarij 8. & Nouemb. 4.*

Monasterium Sanctæ Mariæ de Ouila, in noua, vt vocant, Castella, ad ripas Tagi fundauit Alfonsus Rex, loco empto ab Ecclesia Seguntina, in cuius territorio situm est: quod qui tunc Abbas Hortæ, Sanctus Martinus, pòst Seguntiæ Episcopus, litteris ad perpetuam memoriam datis, testificatur. Monachi ex Bolbona vocati, quod satis mirum, cùm Montem inter Salutis, Hortamque surrecturum Cœnobium disponeretur, atque hæc vltima floreret sub Martino, quem ipse Alfonsus, fermè supra omnes mortales venerabatur. Sed Gallis cum Hispanis frequens commercium, quandiu Hispania occupata à Sarracenis inferior viribus, mox pulsis hostibus, æqualitas potentiæ æmulationem, dein subiectis exteris nationibus, latiùs patens imperium, inuidiam, odiúmque totius consortij expers, attulêre. Locus Monachis ab Alfonso Rege emptus quadripartitus, Ouila, Alcaramaz, Azagron, atque Murelum: porrò hic vltimus cæterorum caput, in quo structum Cœnobium per vndecim fermè annos perseuerauit, sub primo Abbate Petro, ad quem litteræ Lucij Papæ III. anno M.C.LXXXII. in fauorem Murelli extant, in hunc tenorem [g]. 4.

[g] *in Tabulario Ouila.*

Lucius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis filiis Petro Abbati Sanctæ Mariæ de Murelo, eiúsque Fratribus, tam præsentibus, quam futuris, Regularem vitam professis. 5.

Religiosam vitam professis apostolicum conuenit adesse præsidium: quapropter, dilecti in Domino filij, vestris supplicationibus clementer annuimus, & præfatum Monasterium, in quo diuino estis obsequio mancipati, sub Beati Petri, & nostra protectione suscipimus, &c. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem Monasterium, aut in præsenti possidet, aut in futurum poterit adipisci, firma vobis, & illibata permaneant. In quibus hæc propriis duximus exprimenda nominibus, locum ipsum de Murello, in quo prædictum Monasterium situm est, cum pertinentiis suis; grangiam de Ouila cum pertinentiis suis; grangiam de Alcaramaz cum appendiciis suis; grangiam de Azagron cum appendiciis suis, &c. Datum Verona, nono Kalendas Decembris, indictione prima, Incarnationis Dominicæ anno M.C.LXXXII. Pontificatus eiusdem Domini Lucij Papæ III. anno secundo. Hactenus priuilegium Lucij Papæ. Quod idem aliud confirmat priuilegium Fundatoris Alfonsi, post translationem, in quo inter bona Cœnobij commemoratur: *Murelum, vbi primum fundatum fuit Monasterium, & statutus Conuentus cum grangiis ad eum pertinentibus, &c.*

Stephanus Petro successit in Abbatia, qui Murelo relicto, 6.

relicto,transiit in Ouilam,vbi hodiéque Conuentus perseuerat. Atque hæc omnia maiori ex parte narrant Sancti Martini litteræ, Seguntini Episcopi,expeditæ anno M.C.XC. de conuenientia Monachorum Ouilensium, Canonicorúmque,verbis,quæ plenam fidem dictis concilient. Sic autem habent [h]:

h in Archiuiis Ecclesiæ Seguntinæ.

Qui superna miserationis respectu pastoralem curam suscipit,ex iniuncto sibi tenetur officio amplianda Religioni operam studio propensiori dare, & propagatam affectuosè diligere, fouere,& semper manutenere. Hac igitur ratione Ego Martinus, Dei gratia Seguntinus Episcopus, ad præsentium, futuraq; posteritatis notitiam, volo peruenire, quòd locus ille de Ouila, qui est in Diœcesi nostra, disponente Domino, cum conuenientia, & voluntate prædecessoris nostri Domini Arderici, & totius Capituli Seguntini, Domino Aldefonso illustri Rege Castellæ Fundatore existente, secundùm Regulam Beati Benedicti, in Monasterium Ordinis Cisterciensis constat institutus. Veruntamen ne vlla quæstionis, & contentionis radix inter Ecclesiam Seguntinam, & Ecclesiam de Ouila vlterius valeat suboriri: sub silentio non est prætereundum, quòd locus de Murel cum pertinentiis suis, scilicet, cum Ouila, Murelegio, Alcaramuz, Azagron, hæreditate de Sotodosos, & Sancta Maria de Venacalde, cum Serna de Padiella, & hæreditate de Coruensin, & salinis,& molendino, & horto, & cum omnibus aliis pertinentiis nominatorum locorum, iuris erant Ecclesiæ Seguntinæ. Sed posteà cùm iam dicto prædecessore nostro consentiente, & volente vniuerso Capitulo Seguntino, fecit memoratus Aldephonsus Illustris Rex Castellæ concambium,hoc,videlicet,tenore, quòd Episcopus cum Capitulo dedit Murel cum omnibus prælibatis locis, & eorum pertinentiis, & accepit in concordiam hæreditatem, quæ dicitur, quinque iuga, positam supra ripam Tagi in territorio Toletano. Post hæc, facta prædicto Monasterio, à memorato Rege harum hæreditatum solenni donatione secundùm Ordinem Cisterciensem, vt prætaxatum est, locus ille de Ouila surrexit in Monasterium, &c. Hactenus vera relatio Sancti Martini: nam cætera suis locis dicenda erunt.

7. Inchoauit Alfonsus Regio sumptu noui Cœnobij fabricam: si daretur absoluere, vt incepit, forsan nulli in Hispania concessuram: nec defuere regiæ donationes, & priuilegia, queis præ aliis abundat, eiusdem Aldefonsi annis M.C.LXXXVI. M.C.XCI. M.CC.II. M.CC.V. M.CC.VIII. M.CC.XIV. Henrici filij M.CC.XVI. Ferdinandi M.CC.XVIII. M.CC.XX. & reliquorum eorundem successorum. Quin & Iacobi Regis Aragonum, & multorum vtriusque Regni Principum, qui multa, & magna donarunt surgenti fabricæ. Sed vicit cuncta fatale genium domus non vnquam ab Stephani spiritu, non vnquam à primitiuo Cistercio deuiaturæ. Ædificia inchoata, neque perfecta, possessiones alienatæ, aut imminutæ perseuerant hucusque, neque vllis incrementis effici potuit, vt media, aut fines initiis responderent. Proximo sæculo Oratorium consummatum recenti opere: in Oratorio residet imago Mariæ Virginis, quam ferunt multis miraculis claruisse. Extat donatio cuiusdam Ioannis Martini in gratiarum actionem, pro miraculo ab ipsa perpetrato in eius Matris Sanctiæ, in fluuio Tago mersæ, liberatione. Memoratur Ouila in libris Cameræ in Episcopatu Seguntino, & quinquaginta florenorum taxa afficitur.

Hactenus fundationes ex Chronologia: nam Oliuam superiùs latè tradidimus. Verùm, quòd Monasterium Lubus, seu de Lubo, ab anno M.C.L. in hunc remisimus, postulat, vt dicamus, quæ in Historia Polonica collecta ex Bibliotheca Ioannis Pistorij Nidani, Basileæque vulgata, scripta inuenimus: siue ea certo anno notata sunt, seu fortè in illum veniant transferenda: *Boleslaus*, inquit [i], *altus dux Vratis-Lauiensis, anno Domini M.C.LXXV. prima die Maij, exclusis de Monasterio Lubus Monachis Ordinis Sancti Benedicti, per Regem Kazimirum, ex Cluniaco introductis, locauit Fratres Cisterciensis Ordinis, ex Monasterio Portuensi sumptos supra fluuium Szola situato, cum consensu Ziroslai Episcopi Vratis-Lauiensis, & Mietzlai senis Monarchæ Regni Poloniæ sui patrui, cum consensu quoque germanorum suorum Mietzlai, & Conradi Rathisboriensis, & Glogobiensis Ducum, & filiorum suorum.* Hactenus ille. Quæ seu de illo Lubes dicta sint, seu de alio huius anni, in dubio, vt extera, & minùs nota nobis, addenda censui; ne quid Annalibus deesset incuria nostra. 8.

i libro 2.c.7.

Nunc Monasteria Hispana sacratum Virginum, & quidem perillustria referamus. Iongelinus Monasterium peramplum tradit, permagnificúmque, in quo adhuc monstratur antiquum templum à Casimiro erectum, quod olim Benedictini inhabitarunt. Addit prætereà Lubense Monasterium in tota Silesia, non solùm Cisterciensis Ordinis primum,sed & aliorum omnium,in quo Boleslaus Altus fundator loci, Vladislaus cognomento Lasconogus, Henricus III. cognomento Fidelis, Primislaus II. Poloniæ hæres, & Dux Silesiæ; demum Boleslaus, Dux Silesiæ,sepulti iacent.

---

1. Sancti Clementis in Vrbe Toletana antiqua fundatio, 2. quæ planè Regia, 3. procurante Alfonso, Cistercium suscipit. 4. Abdicante illius præfecturam Archiepiscopo Toletano, 5. vt in Abbatis Cistercij ius transiret. 6. Regia exinde in Moniales munificentia. 7. Situs loci, atque fabricæ descriptio. 8. Dictum de Sancta Abbatissa eiusdem Domus, 9. & de quibusdam aliis remissiuè. 10. Ferraria initia, 11. donatióque. 12. Prima Abbatissa, 13. & Fundatrix habitum induens. 14. Dubitatum de filia eius Guiomare.

CAPVT VI.

INSIGNE, & opulentum Monasterium Sancti Clementis in vrbe Toletana à multis annis conditum Benedictinæ Moniales inhabitabant. Extat donatio Bernardi Toletani ante quatuor, & sexaginta annos facta, nec tunc recèns fundato Monasterio, fundandóve; sed quod potuit longè antè præcessisse [a]: *Ego Bernardus, Dei gratia Toletanæ Sedis Archiepiscopus,iussi fieri hanc chartam confirmationis,*

a apud Tep. in Appendice, tom. 7.

confirmationis, & Testamenti roborationis spontanea voluntate Toletano Sancti Clementis Monasterio, omnibúsque eiusdem loci Sanctimonialibus de quadam terra, quæ est in suburbio Toleti, &c. *Facta charta testamenti, primo die mensis Ianuarij, Æra M.C. XLVII.*

2\. Porrò ex hoc instrumento donationis colligit Yepius contra Authores Historiæ Toletanæ [b], id Monasterium, neque à Rege Alfonso VIII. cognomento Bono, neque ab auo eius Alfonso Imperatore conditum fuisse: quippe ille anno M.C.IX. necdum natus: hic necdum Regni sceptra gubernabat. Nihilominùs regiam fundationem, antiquiorem vtroque, vtriusque nepos testatur Alfonsus X. [c] *En como este Monasterio fue edificado e fechura de los Reyes, donde yo vengo, e porque es mio Patronazgo*, &c. Vnde facilè licet coniectari, Alfonsi VI. opus, qui Toletum eripuit Sarracenis. Neque enim ante ipsum Reges Castellæ, Legionísve, ædificassent in vrbe Sarracenorum; neque post ipsum, quispiam alius fuit, quo non antiquius Cœnobium comprobetur. Aliam donationem ab Imperatore Alphonso factam *Deo, & Toletano Monasterio Sancti Clementis, eiusdémque loci Sanctimonialibus, & omnibus earum successoribus*, &c. *Quartò Kalendas Decembris, Æra M.C.LVI.* constat ex instrumentis eiusdem Domus. Iulianus Presbyter coæuus Bernardo Scriptor, in suis Aduersariis author est (si tamen ille verus est Iulianus) Sanctum Bernardum Abbatem Claræuallis, dum in viuis esset, in Hispaniam venisse, alloquutum Moniales Sancti Clementis, atque ad eas scripsisse quandam epistolam. *Hic sanctus vir* (ait [d]) *venit in Hispaniam cum Fratre Bernardo*, (corrige, *Niuardo*,) *& inuisit Monasterium Toleti Sancti Clementis, & Sancti Dominici de Silos, & posteà ad Moniales Sancti Clementis scripsit.* Sed hæc suspecta, aduerte, non affirmo ex serie Vitæ Sancti: quin & Iulianum ipsum suspectum habeo ex his, atque similibus, quæ aliena inueniuntur à veritate.

b Petrum de Alcazar, & Vilã de Auila.

c apud Yepiũ anno 1109. cap. 8.

d in Aduersariis, n. 418.

3\. Cæterùm, illud ipsum Monasterium, quod hactenus nigræ Moniales inhabitarant, hoc tandem anno M.C.LXXV. in Cisterciensium leges, & iura venit sub Maria Abbatissa, quæ prima in ea Domo Cistercium induit, interuentu Alfonsi Regis Castellæ, & Cerebruni tunc Toletani Præsulis, cui hactenus subfuisset, libera & spontanea traditione. Et quidem Rex Alfonsus, cùm primùm nouit, quæ Abbatissa, & Moniales deliberarent, promouendo feruori multa indulsit, atque ab aliis indulta confirmauit, priuilegio expedito apud Toletum, quartodecimo Kalendas Februarij, Æra M.C.C.XIII. Ast Cerebrunus Toletanus Archiepiscopus, Regis, Reginæque precibus deferens, nam super hoc ab vtroque rogatus fuit, nec resistens Spiritui, qui ad altiora vocabat Virgines sacras, suo, & Capituli Toletanæ Ecclesiæ nomine, necnon & successorum liberè renunciauit iuri, quod sibi competebat in Regia Domo; quatenus ex tunc Cistercio incorporata Abbati Cisterciensi, per se, aut per eius Commissarios visitanda, & plenariè instituenda subiiceretur; expedito instrumento renunciationis, abdicationísque, quod non vulgarem præsefert antiquitatem, atque æui illius felicis commendationem. Instrumentum autem illud est tale [e]:

e Yep. in Appendice, tom. 7.

4\. *Nouerint vniuersi, tam præsentes, quàm futuri, quòd nos Cerebrunus, Dei gratia Hispaniarum Primas, vnà cum consensu & voluntate totius nostri Capituli, ob gratiam & reuerentiam Domini Alfonsi, Illustrissimi Regis Castellæ, & Toleti, & vxoris eius Dominæ Alienor nobilissimæ Reginæ, qui nos insimul instanter super hoc rogauerunt, & deuotas preces effuderunt, vt Monasterium Monialium Sancti Clementis Vrbis Toletanæ voluntate, & licentia nostra extet Ordini Cisterciensi incorporatum, & sub Regula Sancti Benedicti regularibus obseruantiis eiusdem Ordinis sine aliquo contradictionis impedimento, perpetuò mancipatum; abrenuntiaui per nos, & per successores nostros, & ex hac die ex toto dimittimus quicquid iuris in eodem Monasterio Sancti Clementis credebamus, & asserebamus nos habere ratione paternitatis, gratia visitationis, procurationes exigendi, Abbatissam instituendi, & deponendi, necnon totius iurisdictionis, & iurispatronatus, quod tam ad nos, quàm ad nostram Ecclesiam causa paternitatis credebamus pertinere.*

Concedimus insuper tam Abbatissæ, quàm Conuentui eiusdem Monasterij, præsentibus, & futuris, licentiam liberam Ordini Cisterciensi incorporandi, Abbatem Cisterciensem in Patrem Abbatem eligendi, & priuilegiis, & indulgentiis, & libertatibus eiusdem Ordinis deinceps vtendi & gaudendi; & ex hac die in posterum se nouerint totaliter à nostra iurisdictione exemptas; & vt regularibus obseruantiis Ordinis Cisterciensis liberiùs possint intendere, & Regi Christo, Sponso Virginum, libentiùs, & liberaliùs valeant inseruire; abrenunciamus deinceps omni iuri, quod habebamus in dicto Monasterio Sancti Clementis, per nos, & per successores nostros, & per Capitulum nostrum: & concedimus Abbatissæ, & Conuentui prædicti Monasteri, tam præsenti, quàm futuro, vt suum Monasterium, & omnia sua habeant in perpetuam possessionem liberam, & quietam, & hoc nostrum factum volumus, vt ratum & illæsum permaneat per nos, & per successores nostros deinceps in perpetuum. Facta charta decimo Kalendas Martij, Æra M.CC.XIII. 5.

Cerebrunus Toletanus Archiepiscopus, & Hispaniæ Primas, confirmo.
Ego Ioannes Sacrista, confirmo.
Ego Didacus Talauera Archidiaconus, confirmo.
Ego Nicolaus Presbyter, confirmo.
Ego Dominus Archipresbyter, confirmo.
Ego V. Prior, confirmo.
Ego Ioannes Magister scholæ, confirmo.
Ego Fredericus Archidiaconus, confirmo.
Ego Petrus Mixtarabus, confirmo.
Ego Raymundus Capellanus, confirmo.

Hoc, in celebri illo Monasterio Cistercij initium, pio Abbatissæ, & Conuentus feruore conceptum, Regum Castellæ interuentu stabilitum, Toletani Archiepiscopi, & Capituli concessione, siue abdicatione firmatum; demum ingenti totius perfectionis, & sanctitatis cumulandum fragrantia probauit euentus, & probat vsque ad hunc diem. Memoratur Monasterium Sancti Clementis in diffinitionibus Ordinis antiquis, & inter Cistercio immediatè subiecta connumeratur. Porrò Abbatissam, quæ Cistercium suscepit, Mariam dictam priuilegium Alfonsi manifestat, quod hoc anno ante mensem expeditum ita habet [f]: *Tibi Dominæ Mariæ, eiusdem Monastery Abbatissæ, & Dominæ, vestrisque successoribus, & cunctis Sanctimonialibus ibidem Deo seruientibus, tam præsentibus, quàm futuris*, &c. Ex inde Monasterium Sancti Clementis adeò promouit, & fouit Alfonsus Rex, vt eius Fundatorem multi Authores aut putent, aut vocent: quippe qui in eo Cistercium introduxerit: & alias tot 6.

f vbi suprà.

tot, ac tanta illi donauerit, vt nihil præstitisse videentur, qui præcesserunt. De protectione Archiepiscopi Toletani, quem post annos septem & sexaginta accepit conseruatorem, authoritate Clementis Papæ IV. dicam in tempore.

7. Visitur situm Cœnobium in media vrbe, loco editiori, inter duas Parochiales, alteram Sanctæ Virgini Leocadiæ, alteram Sancto Romano dicatam, vtrunque insignem, vtranque reuerendam antiquitate. Ædificiis aptata palatia Regum, sumptuosa pro tempore, quæ hodiéque maiestatem testificantur. Constant ex septem Claustris, seu peristiliis, quorum duo maiora, velut obuersa, in magnam molem surgunt, & extenduntur: reliqua breuiora, sed polita, suis quæque officinis accommodantur. Moniales centum, & suprà continuò alit, Conuersas ferè totidem, atque has omnes Chorus, Dormitorium, Refectoriúmque, capacia omnia, admittunt: nec communibus atriis, siue aulis, aut reliquis apothecis coangustantur. Templum ornatu potiùs, quàm magnitudine; sed quod ingentem, numerosámque totius Hispaniæ primam Toletanam Ecclesiam illuc processionaliter adeuntem, ita suscipiat, vt populi concursum non excludat. Iuxta maiorem eiusdem templi aram, ad latus Euangelij surgit sepulcrum Infantis Ferdinandi, Imperatoris Alfonsi Magni filij, qui inde olim ad Capitulum translatus, ætate Patrum restitutus est, tumulo superposita inscriptione: *Infans Ferdinandus, Aldefonsi Imperatoris filius, immatura morte Toleti interceptus, cùm iniuria temporum, ab hoc loco motus, in interiori Capitulo conditus esset, per Philippum II. Hispaniarum Regem Catholicum, in maxima Cleri, totiúsque populi Toletani frequentia, sepulcro, quod olim Pater dederat, restitutus est: anno millesimo quingentesimo septuagesimo.* Hæc carptim nos, ex Salazario Mendoza, qui cuncta lustrauit, ex quo & Yepius decerpsit [g], vulgari lingua.

g *vbi suprà.*

8. Floruit Cœnobium multis, & claris fœminis, quas in tempore dicam. Nunc vna tantùm nobis dicenda venit, quæ Domna ex Regula, & ex officio Mater, quia Abbatissa, *Domna Madre* communiter vocata, aut prima sub Alfonso sexto fuit, adeóque ante Cistercium: aut ignoratur quo tempore floruerit. Hæc meritis gloriosa, vsque ad miracula, quibus in vita, & post mortem claruisse dicitur, sepulcro suo eam gratiam impetrauit, vt ex eo oleum primùm salutare, verùm parciùs erumpens; dein apertis amplis velut meatibus, abundanter, & largè, ad omnes Monasterij vsus scaturiret. Et perdurasset miraculum fortassis ad nostra tempora, si non venalem facere voluissent diuinam gratiam; oleum, inquam, de sepulcro sancto ebulliens, quod sumptus Monasterij longè excedens, alienis poterat etiam inseruire. Sed ibi oleum cessauit misericordiæ, vbi quæstus incepit: nec vltrà erupit, sed tantùm madefecit sepulcri terram; quod nostro sæculo multas assequutas ex eiusdem Cœnobij Sanctimonialibus testatur Franciscus Bitarius in libello de Conceptione, ex quo Yepius [h], alijque hausère.

h *tomo 7. an. 1109. c. 8.*

9. Hæc satis nunc de Regio illo Cœnobio: nam cætera reddenda sunt suis annis. Qualiter autem ex illo etiam prodierit Ordo, quem vocant Immaculatæ Conceptionis Sanctimonialium, quæ nunc sub Beati Francisci Regulis militant, & qualiter ab Obseruantiis Cisterciensibus, quas primò professæ ad Franciscanas postmodum transierint, idque post obitum Venerabilis Beatricis de Silua, Ordinis Fundatricis, quæ solas Cistercienses, dum vixit; habuit; Continuatori Annalium, si quis fuerit, suo loco dicendum reseruabimus. Sed iam ad aliud Virginum Cœnobium in Gallæcia fundatum transeamus.

Florebat interim Meirense Monasterium sub Vitali Abbate, fama percelebri, qua fœminæ excitatæ subdere satagebant colla Cistercij iugo: maximè præeunte exemplo Virginum, quæ in Gallæcia iam pridem; sed sub his annis per totum Orbem Hispanum spargebantur. Et erat in eadem Lucensi diœcesi perantiquum Cœnobium, duplex olim, quod sæcularis iuris effectum iniuria temporum, ad Comitissam Fronillam, Illustris Ferdinandi Comitis filiam, pertinebat. Ferreyra loco nomen etiam tunc, quod ipsum permanere videmus hoc nostro æuo. Cœnobium hoc instaurare curauit Fronilla, lectis Virginibus, ex prima nobilitate totius Regni. Has de consilio, & assensu Lucensis Episcopi Sanctimoniales loco destinatas Vitali Abbati tradidit ad Cisterciensem normam imbuendas. Idem Compostellanus, & Auriensis Pontifices, necnon & Abbates Superadensis, & Melopeponensis confirmarunt. Tantæ molis erat Cœnobium, quod parabatur. Huius traditionis exemplar hîc subiungam [i]: 10.

i *ex Tabulario Ferrariæ.*

Quoniam ea, quæ citò fuère, obliuione quandoque citò pereunt. Idcircò pro memoria temporum conditio est adhibenda litterarum, inde ego Comitissa Fronilla Ferdinandi facio fundamentum Scripturæ firmissimum Monasterio de Ferreyra, de hæreditate, quæ fuit de ipso Monasterio, quam ego habui ab auis, & atauis meis. Concedo illam pro remedio animæ meæ, & parentum meorum, Omnipotenti Deo, & Sanctæ Mariæ eius Genitrici, necnon & omnibus Sanctis, videlicet, illis Monialibus, quæ in Religione sanctâ vouerint perseuerare, iuxta consuetudinem Cisterciensium Monachorum, per manum Abbatis, vocati Vitalis de Meyra, & Conuentus sui. Atque hoc facimus de consilio, & consensu Ioannis Lucensis Episcopi. Damus ergo illis de monte Cais, vsque Silum, & vsque ad Minium, &c. (nam plures & Ecclesias, & villas ibidem nominat.) *Facta charta XVI. Kalendas Ianuarij, Æra M.CC.XIII.* 11.

Qua autem die hæc donatio facta est, eadem etiam & omnes consanguinei, quibus pars erat in eodem Monasterio, aut ius aliquod succedendi; etiam remotum, similem aliam vnanimes fecerunt, assistentibus, confirmantibúsque vtranque chartam Episcopis, & Abbatibus prædictis; &, quod mireris, præcedenti subscriptione trium Abbatum, quam subscriptio Pontificum subsequitur: sic enim habet [k]:

k *ibidem.*

Abbas Ægidius de Superado, confirmat.
Abbas Vitalis de Meyra, confirmat.
Abbas Martinus de Melone, confirmat.
Domnus Petrus Compostellanus Archiepiscopus, confirmat.
Domnus Ioannes Lucensis Episcopus, confirmat.
Domnus Aldephonsus Auriensis Episcopus, confirmat.
Comes Gometius confirmat.
Comes Vrgellensis confirmat, &c.

Sic Sanctos Viros venerabantur olim Ecclesiæ Principes: sic etiam Monachi sanctis suis moribus venerabiles se præbebant Ecclesiæ Patribus.

12. Prima Abbatissa loco præfecta fuit Maria Sanctij è Comitissæ Fronillæ consanguineis, Comitissa & ipsa: nam & partem, quam in Monasterio habebat, donat vtraque charta, & se Comitissam subscribit nondum Monacha. Fronilla, vt primùm Ferrariam Deo restituit, Monasterio instaurato, nec sine

ſine feruore, relicto ſæculo, & quam vnicè diligebat, Guiomare filia, Sanctimonialem in eodem loco induit, non ſine admiratione totius Regni. Generis nobilitatem in fœmina Principe corporis elegantia commendabat, vtranque ingenium mite, mores placidi: & quam rarò coniungas, cum his bonis in tenera viduitate, honeſta fama, nullis, vel ſpretis amatoribus carpenda. Acceſſerat & Ferdinandi Regis gratia his omnibus augendis apta in primis: adeò ferè inter homines increbuit, Principum magis, quàm ſuo iudicio viuere. Mirabile eſt, vt creuerit opinio noui Cœnobij, noua Moniali facta ex Fundatrice. Extat eiuſdem Ferdinandi diploma Ferrariam multis illuſtrans priuilegiis, augens poſſeſſioni-
l in tit. Archiuis. bus, Fronillæ cauſa: *Attendens*, inquit, *deuotionem, & vi ſequium, quod ſæpiſſimè dilectiſſima mea Comitiſſa, Domna Fronilla, mihi exhibuit, do illi, & Monaſterio de Ferraria totam meam Sirgariam, & totum meum Cariteium*, &c. Facta charta Mayorguæ, in Regum Collegio, menſe Februario, Æra M.CCXIX.

13. Vixit Fronilla in eodem Cœnobio vſque ad annum 1195. quo dierum, & virtutum plena, vt piè creditur, multis piis operibus præmiſſis, tranſiit ad Dominum, Monachatus ſui præmium receptura. Sepulta à ſuis in Clauſtro Monaſterij, arcu ad murum cauato, lapide plano, & ſine inſcriptione, vbi hodiéque immota perſeuerat. Porrò anno 1196. proximè ſequenti, Guiomara filia in obſequium & gratiam dilectæ matris, ne quis data repetere tentaret, aut fortè minùs firma eſſe prætenderet, omnia, & ſingula à Fronilla matre facta, grata, & rata habuit litteris, quas non piget hìc ſubiungere:

In Dei Nomine. Amen. Ego Domna Guiomar volo omnibus eſſe notum, quòd ego concedo, & firmum habeo, quantum fecit mater mea, Comitiſſa Domna Fronilla de Monaſterio Ferraria; & concedo Deo, & Ordini Ciſtercienſi omnes donationes, quas eidem contulit Monaſterio. Placet igitur mihi, vt ſicut ipſa voluit, Ordo Ciſtercienſis ibi à fœminis teneatur per manum Abbatis de Meyra, vt ſecundùm Deum, & Ordinem conſtituat, quod voluerit, vel deponat; & contra factum illius nullus veniat. Quòd ſi aliqua minùs firmè ab ea conceſſa videntur, ſciat omnis poſteritas mea, me his litteris illa omnia ex integro conceſſiſſe. Hoc tamen excipio, quòd ſi ego, vel alia de mea progenie ibi elegerit Deo ſeruire, recipiatur benignè, & prout poterit, de Monaſterio ei prouideatur, &c. *Hanc ſcripſi firmitudinem, Ego Domna Guiomar feci Menendo Abbati de Meyra, Æra M.CC.XXXIV.* Hactenus inſtrumentum confirmationis.

An autem Guiomar Fronillæ matris imitata exemplar, Monialem induerit, vt in litteris inſinuare videtur, incertum adhuc: ſanè à principio ſuæ fundationis Cœnobium illud nobilitati patens totius Regni, ferè tot fœminas illuſtres habuit, quot Moniales. Sed neque aliorum multiplicatione, etiam tenuium, qua hodie laborare videtur Hiſpania noſtra, effectum video, quominùs nobiles in eo recipiantur, quod vt in viris factum non probarem, ita inter fœminas magni eſſe momenti melior magiſtra experientia nos diu docuit. A temporibus Vitalis Abbatis, vſque ad noſtra, manſit Ferraria ſub Meyrenſium Abbatum cura, & correctione. Qualiter autem anno 1600. plùs, minúſve, in Reuerendiſſimorum Generalium Obſeruantiæ Hiſpaniarum ius tranſierit, vtriuſque Conuentus conſenſu præcedente, ſuo loco commodiùs referemus. 14.

ANNVS CHRISTI M.C.LXXVI. — CISTERCII LXXIX.

1. Noua in Angliam tranſmiſſa legatia: 2. atque occaſione Sedium inter Metropolitas noua diſsidia. 3. Promiſſi à Richardo Cantuariæ duo Archidiaconi: 4. & Regi Siculo deſponſata Henrici filia: 5. per eundem deducta: 6. Henrici ſub Hugone Legato maior audacia, 7. per Richardum compreſſa, 8. cuius cura Eccleſiaſticis prouiſum 9. Eiuſdem epiſtola ſuper tollendo abuſu de non puniendis Clericorum percuſſoribus: & qualiter huic malo ſubueniendum?

CAPVT I.

1. INTERPOSITA præcedenti anno appellatio ad Alexandrum Papam, per Clericos Eboracenſes, & Cantuarienſes, (quamuis alij alias cauſas ſuſpicentur,) nouæ in Angliam tranſmiſſæ legationis; hæc rurſus congregandi noui Concilij, atque hoc tandem nouorum diſſidiorum, turbarúmque inter vtranque Sedem, hoc anno milleſimo centeſimo ſeptuageſimoſexto occaſio fuit, elato, atque ad omnes nouitates prono Rogerij animo: Richardi è contra quieto, atque pacifico; verùm conſtanti pro ſuæ Eccleſiæ iuribus, maximè poſt Bleſenſis admonitionem. Hæc quo ordine, & qualiter euenerint, ex Guillelmo Neubricenſi, eius ſæculi Authore, totidem verbis ſcripta accipiat Lector [a]:

a lib. 3. c. 1.

2. *Sequenti anno Hugo Cardinalis, apoſtolicæ Sedis Legatus, neſcio quid ordinaturus venit in Angliam. Qui cùm totius Angliæ Concilium celebraturus, fauore adiutus regio, vtriuſque Prouinciæ, id eſt, Cantuarienſis, & Eboracenſis Eccleſiaſticas perſonas Lundoniis conuocaſſet, ſtatuto Concilij die, cùm iam ſumptis inſignibus proceſſurus eſſet, facta eſt contentio vehemens inter ipſos Archiepiſcopos de prioratu ſeſſionis in Concilio. Quippe Eboracenſis maturiùs adueniens primam Sedem præoccupauit: eandem ſibi allegans competere ex antiquo Beati Gregorij decreto, quo ſtatutum noſcitur, vt Metropolitanorum Angliæ ipſe prior haberetur, qui priùs fuerit ordinatus. Cantuarienſis verò ſolenniter poſita præoccupatæ Sedis querela, ſecundam Sedem, tanquam paſſus præiudicium, recuſauit. Mox ſubditis eius ferociùs pro ipſo æmulantibus, ſimplex verborum contentio exiuit in rixam: Eboracenſis autem, quia pars aduerſa fortior, loco præmaturè occupato, cum contumelia deturbatus, cappam eius ſciſſam, illatæ ſibi violentiæ indicem, Legato exhibuit, & Cantuarienſem ad Sedem apoſtolicam prouocauit. Metropolitanis ergo ita contendentibus, rebúſque turbatis Concilium non celebratum, ſed diſſipatum eſt.* Ita Guillelmus, cui alij omnes concordant.

3. Richardus interim, seu conflictus memor, atque ex eo prouidentior, cautiórque, seu promouendæ suæ Sedis authoritati; seu tandem, quia diffusam nimiùm diœcesim pluribus administris indigere arbitrabatur; *pro vno*, (Nicolaus Harsfeldius ait[b],) *quo hactenus vtebatur Archidiacono, tres sufficit; nempe, Sobericum, Nicolaüm, & Herebertum*: qua prouidentia cautum in futurum, vt onere partito, muniisque, faciliùs quisque incumbentia sibi peragerer, quod semper vtile, prudénsque consilium, tunc multò magis necessarium fuit; sequuta statim Archiepiscopi absentia, amandati Siciliam ab Henrico seniore, Ioannam filiam in sponsam tradituri Siculo Regi. Verùm hoc item qua ratione gestum, quia hunc annum concernit ex Romualdo Salernitano, eius temporis Scriptore, atque aliis antiquis recenseamus.

b sæculo 12. cap....

4. *Interea* (ait prædicatus Romualdus[c]) *Rex Vuillelmus consilio Papæ Alexandri, Eliam Troianum electum, & Arnulphum Caputaquensem Episcopum, & Florium de Camerota Iustitiarium ad Regem Henricum in Angliam misit, vt ei Ioannam minorem filiam suam in vxorem daret. Rex autem Angliæ Henricus Papæ Alexandri, & Principum suorum consiliis acquiescens, petitioni Regiæ præbuit gratanter assensum; & filiam suam cum Nunciis eiusdem Regis, & Principibus suis vsque ad Sanctum Ægidium honestè transmisit. Quo cognito, Rex Vuillelmus Alphanum Capuanum Archiepiscopum, & Richardum Syracusanum Episcopum, & Comitem Robertum de Caserta, cum vigintiquinque galeis, ei obuiam misit. Qui venientes vsque ad Sanctum Ægidium, prænominatam Regis filiam intra galeas recipientes, vsque Neapolim deduxerunt*, &c. Hæc Romualdus, nulla Richardi facta mentione.

c apud Baron. hoc anno.

5. Verùm Rogerius[d], consultos ab Henrico, priusquàm responderet, Angliæ Episcopos congregatos Londonij, nec quicquam sine eorum consensu factum: Harsfeldius, Cantuariensem designatum, qui Ioannam deduceret ex Geruasio, ad hunc annum memoriæ prodiit. *Eodem anno*, inquit[e], *Richardus in Siciliam, cum quibusdam aliis illustribus viris amandatus est, vt filiam Regis Ioannam ad sponsum Guilelmum Siciliæ Regem deduceret; suásque interim Richardus vices Gilberto Londinensi commisit, qui Landauensem, eo absente, Episcopum Cantuariæ consecrauit.* Ita Harsfeldius. Qui paulò inferiùs addit[f], quàm non frustrà laboriosum iter susceperit. Quippe *reuersus* (scilicet, Richardus) *diploma secum retulit à Rege, Episcopis, Proceribúsque subsignatum, quo amplissima quædam dos Ioannæ attribuebatur.* Hactenus gesta Richardi Cantuariensis circa hunc annum.

d In Annalib. Angl.

e sæculo 12. cap....

f vbi suprà.

6. Cæterùm illud etiam notandum est, quod omnes ferè Authores Angli obseruant, Henricum Regem sub Hugone Legato, multa in Ecclesias rursus vsurpasse, quibus Richardus nullatenus consenserit; quin ab eius discessu, hoc est, Hugonis, effecisse constanter, vt res iterum ad meliorem statum, & Ecclesia præcipuè Cantuariensis solitæ suæ libertati restitueretur. De primo, quod hoc item anno contigit, idem qui suprà Harsfeldius hæc habet verba[g]: *Et ille quidem*, scilicet, Hugo, *valdè in plurimis, idque in antiquis priuilegiis Ecclesiæ violandis, Regiæ cupiditati tam indulgenter, & abiectè inseruiit, vt Regi permitteret, etiamsi sacris initiati ceruos, aut damas intra saltus Regios occidissent, in suo tribunali causam cognoscere; illósque mulctare. Qua fenestra patefacta, Rex licentiùs ad rescindenda reliqua omnia illa priuilegia se effudit; pro quibus D. Thomas tam longum, tam constanter exilium sustinuerat, & caput gladio obiecerat, quásque ipse ex suo iuramento damnauerat, & reiecerat. Mox enim accitis ad se Proceribus Northamtoniam, consuetudines illas omnes Clarendonenses, de quibus anteà diximus, obseruari seuerè edicto præcepit.* Hæc de Henrico recidiuum passo, sub Hugone Legato Romanæ Sedis.

g sæculo 12. cap. 18.

At de eodem post Legati illius discessum, cùm legatiam Richardus reassumpsisset, audi, quod sequitur: *Proximo deinde Henricus anno, ne Cantuariensis Ecclesiæ priuilegia penitùs infregisse videretur, inuisens sepulcrum D. Thomæ, rescriptum suum ibidem obtulit, quo omnes illas possessiones, immunitates, & libertates, vt appellant, confirmauit, quibus tempore aui, & proaui, vtebantur, & fruebantur; & alias quasdam de suo adiecit.* Hæc à discessu Hugonis Legati facta, maximè Cantuariæ, non dubito Richardo, atque eius tum apud Regem gratiæ, tum pro Ecclesia vigilanti curæ esse adscribenda. 7.

Constat profectò plures consuetudines ecclesiasticæ, tum immunitati, tum grauitati & authoritati contrarias, ipso adnitente rescissas, cassatásque, ac penitùs abolitas, non sine ingenti Ecclesiasticorum vtilitate; quarum, exempli gratia, ex eodem Authore[h] vnam adducam: *Perniciosa quædam, & quæ à totius æqui, & boni ratione prorsus aliena; sed quæ maiorum curriculo longè defluxerat consuetudo, nescio, quomodo irrepserat; vt qui Sacerdotem occidisset, impunè abire soleret: de qua re grauiter conquestus est Richardus, omnémque operam dedit ad eam consuetudinem euertendam.* Ita Harsfeldius. Quamuis reuerà hæc adeò detestanda corruptela (quod animaduersione dignum iudico, ne quis existimet, Principes Catholicos aliquo tempore adeò desipuisse) ex Ecclesiasticis ipsis ortum duxerit. Qui nollent vti brachio sæculari ad suorum iniuriam vlciscendam: cùm tamen ab hominibus scelestis spiritualis gladius, qui solus eis commissus, contemneretur, constabit clarè ex epistola Richardi ad Episcopos Angliæ, quam mox adducam. Eodem itidem, vt credo, procurante, effectum est, quòd Henricũ Regẽ promisisse non minùs lego[i]: *Quòd nullus ex Clericis in foro profano interpellaretur, nisi ob venationem in syluis regiis, aut ob profanum beneficium, quod feudum appellant. Nolle se, nisi vrgenti ex causa, suprà annum vllas Cleri possessiones viduatas tenere; demum ne Clerici, sui purgandi causâ, armis certare cogerentur.* Hæc, & similia indulsisse Henricus legitur: quæ vt laudandam Richardi sollicitudinem, sic aliorum indignam, & abiectam patientiam probant, qui talia hactenus per claues non repressissent. Extat eiusdem Richardi grauis epistola ad Episcopos Vintoniensem, Eliensem, & Noruicensem, super tollendo priori illo abusu prorsus intolerando, quam piaculum foret pertransire. Sic autem habet[k]: 8.

h vbi suprà.

i ibid.

k inter epistolas Petri Blesensis, epist. 73.

Richardus, Dei gratia Cantuariæ Archiepiscopus, totius Angliæ Primas, & apostolicæ Sedis Legatus, Venerabilibus, & dilectis Fratribus, R. Vintionensi, G. Heliensi, I. Noruicensi, Episcopis, Salutem, & salubre consilium. 10.

In Ecclesia Anglicana damnosa omnibus, & omninò damnanda consuetudo inualuit, quæ nisi per industriam vestram fuerit omninò sublata de medio, in enorme totius Cleri dispendium vehementer excresceret. Si Iudæus, aut laïcorum vilissimus occiditur, statim supplicio mortis addicitur interfector: si quis verò Sacerdotem, vel Clericum, minoris, aut maioris status occiderit, Ecclesia sola excommunicatione contenta, aut, vt veriùs loquar, contempta, materialis opem gladij non requirit. Scitis equidem, quod à Domino dictum est Moysi[l]: Maleficos non patieris viuere. Et Apostolo teste[m]: Princeps gladium habet ad vindictam malefactorum; laudem verò bonorum. Sed & Dominus dicit

l Exodi 22.

m 1. Pet. 2.

n Zachar. 2. o Psal. 4.

dicit [n] *: Qui vos tangit, me tangit. Et per Prophetam* [o] *: Nolite, inquit, tangere Christos meos. Vbi igitur posset maleficium immanius, & execrabilius inueniri, quam grassari in Christos Domini, & in populum acquisitionis libera impunitatis audacia gladium exercere?*

10. *Accepta mihi esset sententia excommunicationis in talibus, si timorem homicidis incuteret. Sed culpis nostris exigentibus, gladius Petri rubigine obductus est; & quia non potest incidere, datus est in contemptum. Si capra, si ouicula furto sublata sit, vel occisa, in huius rei authorem, si lateat, sententia excommunicationis emittitur: conuictus verò, aut confessus, furcarum patibulo deputatur. Porrò Clerici, vel Episcopi occisores Romam mittuntur, euntésque in deliciis cum plenitudine apostolicæ gratiæ, & maiore delinquendi audacia reuertuntur. Talium vindictam excessuum Dominus Rex sibi vendicat: sed nos eam nobis damnabiliter reseruamus: atque liberam prabentes impunitatis materiam, in fauces nostras laïcorum gladios prouocamus. Ignominiosum est, quòd pro capra, vel ouicula, grauior; pro Sacerdote occiso pœna remissior irrogatur. Sed his, & durioribus digni sumus, qui iurisdictionem alienam, & nobis omninò indebitam ambitione temeraria vsurpamus. Nam & in corpore Decretorum, & in Epistola ad Romanos, hac verba legisse meminimus. Sunt quadam enormia flagitia, quæ potiùs per mundi Iudices, quàm per Rectores, & Iudices Ecclesiarum vindicantur. Sicut est, cùm quis interficit Pontificem apostolicum, Presbyterum, siue Diaconum. Huius reos Reges, & Principes mundi damnant. Omnis equidem iustitia ideò exercetur, vt debita quiete gaudeat innocentia, & malignantium temeritas refrenetur. Veruntamen in hac iurisdictione maledicta, quam ambitiosè, & superbè præsumimus, Deum offendimus, & Dominum Regem, viámque in Clericos maliguandi tutissimam laicis aperimus.*

11. *Nuper apud Vvintoniam Sacerdos litteratura commendabilis, & conuersationis honesta malitiosè occisus est à Guilielmo Frechet, & vxore eius; nec illi maleficium diffitentur: prompti sunt ergo Curiam adire Romanam: nam confidit in ea cor viri sui, atque in specie, & pulchritudine sua intendit prosperè procedere; & de lenocinio vxoris in via, præter absolutionis beneficium, fructus vberioris manipulos reportare. Vos ergo, dilectissimi Fratres, huic publicæ pesti, dum in suo cursu est, maturiore consilio studeatis occurrere: nam, si liberiùs aliquantulum, & licentiùs euaserit, periculum, quod inter pauperes nunc versatur, nostris in proximo ceruicibus imminebit. Ecclesia iurisdictionem suam priùs exerceat: & si illa non sufficit, eius imperfectum suppleat gladius sæcularis.*

12. *Huius rei authoritas è Synodo Vrbani Papæ, & decreto Gregorij, ex epistola Nicolai ad Episcopos Galliarum, ex Concilio etiam Martini Papæ, & ex Concilio Carthaginensi III. & ex multis Sanctorum Patrum institutionibus emanauit. Nec dicatur, quòd aliquis puniatur propter hoc bis in idipsum: nec enim iteratum videtur, quod ab vno incipitur, & ab altero consummatur. Duo sunt gladij, qui mutuum à se mendicant auxilium, atque ad inuicem sibi vires impartiuntur alternas; Sacerdotium Regibus, & Sacerdotibus Regnum. Idesque, si ab altero suppletur alterius insufficientia, non videtur duplex contritio, aut punitio combinata. Nam & illi, qui ad mortis patibulum sunt damnandi, iuxta Moguntinense Concilium, antequàm ad tormenta ducantur, per cordis contritionem, & pœnitentiam spiritualiter puniuntur; nec duplicitatem contritionis inducit, sed quadam præparatio est ad mortem pœnitentia, & satisfactio, quæ præcedit. Reddentes igitur Deo, quæ Dei sunt; & Cæsari, quæ sunt Cæsaris, iuxta petitionem Domini Regis, ei tantorum vindictam excessuum relinquamus: reis autem in mortis articulo constitutis, quia sententiam lati Canonis incurrerunt, si absolutionem postulauerint, & in hoc, & in aliis quantum possumus, sine scandalo, & periculo Ecclesiæ, humanitatis consilium misericorditer impendamus. Publicè nanque interest, vt materiali gladio cohibeantur, qui nec Deum timent, nec deferunt Ecclesiæ, nec censuram Canonum reuerentur. Benè valete.* Hactenus Epistola Archiepiscopi Richardi, quia Cisterciensis, digna quæ insereretur nostris Annalibus.

---

1. Hæretici Albigenses qui? 2. Et dictum latè de erroribus illorum; 3. contra quos grauis Synodus coacta, 4. in qua & examinati, 5. vafri omninò, & subdoli inuenti: 6. sed conuicti per Patres, 7. cùm nihilominùs in obstinatione perseuerarent, 8. per Iudices ex Cistercio assumptos damnati sunt, 9. fatali Cisterciensium aduersùs Hæreticos Albigenses destinatione, 10. animaduersum in quosdam recentiores.

CAPVT II.

1. VNC annum nostris, imò & toti Ecclesiæ celebrem reddiderunt Hæretici Albigenses, damnati primùm in Concilio Prouinciali sub Assessoribus Episcopi Albiensis, Coniudicibúsque Abbatibus de Ardurelo, & de Candilio, Cisterciensi vtroque, & designato Abbate Fontis frigidi, qui ex nouo Testamento (nam cætera negabant) testimoniis depromptis, aut corrigibiles ad salutis viam reduceret; aut contumaces condemnandos manifestaret. Horum Author Oliuerius quidam, vt mox constabit. Referam priùs nefaria hominum dogmata; mox dogmatum examen; demum sententiam, & eiusdem sententiæ subscriptores. Referam autem ex Rogerio Ovvedenio, eius sæculi Authore, ex quo Baronius [a], Vinius [b], aliíque eisdem prorsus verbis transcripsère. Nisi quod nos ea pressiùs, & districtiùs: nec singulorum errorum confutationes, quod est alterius loci, prosequemur.

a ad hūc an. b tom. 3. Concil.

2. *Erant in Prouincia Tolosana quidam Hæretici, qui se appellare faciebant, Bonos Homines, qui manutenebant milites de Lumbercio; proponentes, & docentes populum contra fidem Christianam; dicentes etiam, quòd non recipiebant legem Moysis, nec Prophetas, nec Psalmos; nec vetus Testamentum, nec Doctores noui Testamenti, nisi solummodo Epistolas Pauli, & septem canonicas Epistolas, & Actus Apostolorum, & Apocalypsim.* Hic primus error grauis multos inuoluens: post quem alij non minùs detestabiles: *Quòd fides nunquam obliget ad externam confessionem.*

Quòd Baptismus ante vsum rationis decedentibus nequaquam prosit, aut sufficiat ad salutem.

Quòd Corpus Christi non consecratur per malum Sacerdotem.

Quòd licitè consecrari possit extra Ecclesiam.

Quòd coniuges, si carnaliter misceantur, peccant: & quòd omnes debeant seruare virginitatem in cælibatu permanentes, vt Apostolus.

Quòd infirmis sufficiat confiteri, cuicunque velint, iuxta illud Apostoli: Confitemini alterutrum peccata vestra. De militibus verò, qui in bello occumbunt, nihil certi haberi: quia Iacobus non loquitur nisi de infirmis.

Quòd non est necessaria satisfactio, quandoquidem nec idem Apostolus eam requisiuit, neque ipsi velint meliores esse eo, vt aliquid de suo adderent, sicut Episcopi faciunt.

Demum quòd non esset parendum malis Episcopis: & quòd nihil vnquam iurare licitum esset.

3. Hæc summa errorum illorum Bonorum Hominum, vt ipsi se vocari gestiebant, contra quos, cùm ad Gerardum Albiensem delati essent, congregauit Concilium diœcesanum, cui ob materiæ grauitatem vicini etiam Episcopi, quinimò & Archiepiscopi interfuerunt. Petrus, nimirum, Narbonensis, & Gocelinus Tolosanus, cum quibus Neumacensis, & Agathensis cum multis aliis Prælatis inferioribus: adfuit etiam Constantia, Ludouici Francorum Regis soror, Raymundi Tolosani Comitis coniux, in cuius hæc ditione pertractabantur. Designati in primis Viri docti, qui impugnarent errores, & cum sequacibus Oliuerij, (nam ipse non comparuit,) productis noui Testamenti, quando alias non recipiebant, authoritatibus, argumentarentur: & designati ad hoc munus duo Pontifices, Narbonensis, nimirum, & Nemaucensis, cum Abbatibus Sendracensi, & Fontisfrigidi, quippe iam tunc destinante Deo Cœnobium (Fontemfrigidum dico) hæreticæ perfidiæ coërcendæ, iudicium diœcesano Episcopo, hoc est, Gerardo Albiensi reseruatum; adiunctis tamen tribus Assessoribus Candiliensi, Ardurelensique Abbatibus, Cisterciensibus item; & Arnaldo de Be, quorum diffinitiuæ sententiæ standum foret.

4. Sedentibus præfatis quatuor Iudicibus, assistentibus Episcopis, atque Actoribus dimicare paratis pro veritate, Oliueriani (ne Bonos Homines dicam,

c vbi suprà. quos malos constat) *interrogati* (ait Rogerius [c]) *de fide sua, & de Baptismo paruulorum, & si saluabantur per Baptismum, & de Corpore, & Sanguine Domini, vbi consecrabatur, vel per quos; & qui sumebant; & si magis, vel meliùs consecrabatur per bonum, quàm per malum; & de Matrimonio, si poterunt saluari, si carnaliter coniungebantur vir, & mulier. Responderunt, quòd de fide sua, & de Baptismo paruulorum dicerent, nec dicere cogebantur. De Corpore autem Domini dicebant, quòd, qui dignè sumebat, saluabatur; & qui indignè, acquirebat sibi damnationem. De Matrimonio autem dicebant, quòd vir, & mulier iungebantur propter luxuriam, & fornicationem vitandam, sicut dicit Paulus. Dixerunt etiam multa non interrogati; quòd non debebant iurare omninò per aliquod iuramentum, sicut dicebat B. Matthæus in Euangelio, & Iacobus in Epistola sua.*

5. *Dixerunt etiam, quòd Paulus prædicebat, quòd essent ordinandi Episcopi, & Presbyteri in Ecclesia: & si tales non ordinabantur, quales præcipiebat, non essent Episcopi, nec Presbyteri; sed lupi rapaces, & hypocritæ, & seductores, amantes salutationes in foro, primas cathedras, & primos accubitus in cœnis; volentes vocari Rabbi contra præceptum Christi, ferentes albas, & candidas vestes, gestantes in digitis aureos annulos, & gemmatos, quod non præcipit Magister eorum: & idcirco quia tales Episcopi, & Presbyteri erant, quales fuerunt Presbyteri, qui tradiderunt Iesum, non debebant illis obedire, quia mali erant.* Hæc, & alia, miscentes vera falsis; & multò plura celantes, quàm detegentes, pro innata cunctis Hæreticis vafritie, procaci & subdola voce insusurrabant.

Tum verò Actores à Concilio designati detegere fraudes, secreta æquè, & publica discutere, perpendere verba, librare sensus, & noui Testamenti productis paginis, sigillatim discurrere, ac deuios homines ad veritatis viam reducere, quibus poterant modis sollicitabant: nam pergit Rogerius: *Contra ea, quæ prædicti Hæretici proponebant, inductæ sunt noui Testamenti multæ authoritates à Domino Petro Narbonensi Archiepiscopo, & à Neumacensi Episcopo, & Petro Sendracensi Abbate, & Abbate de Fontefrigido. Præfati enim Hæretici nolebant recipere iudicium, nisi per nouum Testamentum.* Sic ille. 6.

Verùm post longam satis disputationem, cùm homines rebelles, & peruicaces conuictos, priusquàm persuasos, experirentur; lata in eos sententia per quatuor Iudices, & condemnati vnanimiter errores, Gileberto Lugdunensi, aliàs Conuenarum Episcopo, legendi traditi sunt, quod idemmet Rogerius his verbis tradidit: *Talem ergo sententiam diffinitiuam ex nouo Testamento protulit Lugdunensis Episcopus coram omnibus prædictis, facto à cunctis silentio: Ego Gilebertus, Lugdunensis Episcopus, ex mandato Albiensis Episcopi, & Assessorum eius, iudico, istos esse Hæreticos, & damno sententiam Oliuerij, & sociorum eius, vbicunque sunt, & hoc iudicamus per nouum Testamentum.* Pergit deinde enumerare errores, & testimonia, quibus contrairent, eo ordine, quo à nobis sunt descripti; & tandem concludit: 7.

Surgens itaque Albiensis Episcopus dixit, sententiam, quam protulit Gilebertus, Lugdunensis Episcopus, ego confirmo, & iussu meo data est. Et commoneo milites de Lonberico, vt non manuteneant eos per fictionem, quam fecerunt in manu . . . : Ego Candiliensis Abbas, electus Iudex hanc sententiam laudo, & assensu meo sic data est. Ego Petrus Narbonensis Episcopus: & Ego Agathensis Episcopus: & Ego R. Abbas Sancti Pontij: & Ego R. Abbas Sancti Vuillelmi: & Ego N. Abbas Galliacensis, & Abbas Fontisfrigidi: & Ego M. Tolosanus Præpositus: & Ego G. Albiensis Præpositus: & Ego N. Narbonensis Præpositus: & Ego R. Agathensis Archidiaconus: & Ego G. Prior de Sancta Maria: & Ego Petrus Sendracensis Abbas: & Ego Magister Blancus: & Ego Bego de Vitreiras: & Ego Trekmenuellus Vicecomes: & Ego Constantia soror Regis Franciæ, vxor Raymundi Comitis Tolosani: & Ego Sicardus Vicecomes Lantrocensis, hanc sententiam ratam habemus, & istos Hæreticos esse scimus, & eorum sententiam improbamus. Hactenus ex Rogerio gesta Concilij, in quo ex tribus Iudicibus electis, Cistercienses duo, de Ardurelo, nimirum, & de Candilio: ex impugnatoribus errorum, vnus, Fontisfrigidis Abbas, vt nihil non deberetur eorum curæ. 8.

Hoc initium Hæreticorum Albigensium, nisi rem altiùs fortè repetamus ad tempora Bernardi referentes, quem ad eandem Prouinciam hæresi laborantem conuertendam transmissum diximus: serpente malo semel, iterùmque, imò in longum durante, nec vnquam nisi per Cistercium reprimendo. Quippe, vt olim Bernardus, nunc tres Abbates: sic paulò pòst, sub Alexandro Henricus, Guarinúsque: sub Innocentio duodecim Abbates: cum Arnaldo Cistercij: atque inter eos illustris ille athleta Martyr insignis 9.

insignis Petrus de Castro nouo, ex Fontefrigido Tolosam missus est, turbidam illam gentem compressurus. Sed de his latè in sequentibus dicemus.

10. Interim noto pro dictis in hoc Capite, in Rogerio amanuensium incuria irrepsisse errorem, vt qui nunc Gilebertus Lugdunensis, non multò pòst Gozelinus Lodouensis Episcopus, intolerabili dissonantia, nuncupetur. Illud mirabile, quòd cùm Cardinalis Baronius, aliàs accuratissimus enucleator Historiæ veteris, & Seuerinus Vinius eadem verba ex ipso transcribant, errorem neque notent, neque corrigant; sed integrum relinquant, non sine magna Lectorum confusione. De nomine Episcopi, vix quicquam de Episcopatu coniector, non affirmo, Lugdunensem legendum à Lugduno Conuenarum diruta olim vrbe; sed ex propriis ruinis reparata in Sancti Bernardi fano, in quo Sedem episcopalem sub Auxitano Metropolita in Basconia erectam, lego; & numeratam in libris taxarum Cameræ, quanuis à Ioanne Chenu in libro de Episcopis Galliæ non numeretur. Certè si fortè Lugdunensis Archiepiscopus sub illis verbis intelligeretur, vt quidam volunt, non solùm Iudices, Actoresque ex Cistercio; sed Notarius assumptus dicendus foret. Sed tunc nec Gilebertus, nec Gozelinus, sed Guicardus legendum, quem per hæc tempora præsedisse Lugduni constat.

---

1. Introductio ad Martyrium Sancti Gerardi, 2. & dictum obiter de Hugone de Bazochiis, 3. & de eius excessu, ac reclusione. 4. Sancti de suorum salute sollicitudo. 5. Germaniam intrans 6. Treueri ad sepulcrum Martyrum orat, 7. à quibus visitatur, docetúrque, atque ad subeundum Martyrium confortatur: 8. tum visitato Claustro ad eosdem rediit, 9. à quibus iterum docetur, & confortatur. 10. Reuelata nonnulla, 11. & concordatus cum Authore Exordij Cæsarius.

CAPVT III.

1 INTEREA Monachus de linea Claræuallis, ignotæ domus (atque vtinam & ipse ignotus fuisset) dum siue apostata, seu Principum fauore, quod aliud apostasiæ genus est, licentia per mentitas causas extorta, diuagatur in aulis: cœlestem, per gloriosam Martyrij palmam præparabat Gerardo Claræuallensi, sibi in ruinam, vniuerso Orbi in scandalum, nostris in confusionem simul, & gloriam: quippe, quos parricidium æquè infamat, ac corona honestat; nisi quod filij degeneris infamia, non coinquinat fratres: Patris gloriæ illustrant successores. Adde, quòd parricidæ, cæteris paribus, eò leuius dehonestamentum, quò exilior notitia, obscuriórque. Gerardum veneratur Christianus Orbis, & latuisset sacrilegus omninò, si Martyr sine authore Martyrij tradi posset. Referam primùm vagationi hominis adhibitam per Gerardum Patrem cautelam, & Monachum Igniaci reclusum sub Sancto Petro: mox quæ inde sequuta præcessere Martyrium Sancti: simul reuelationes, & oracula, quibus ad passionem, & gloriam præparabatur. Referam autem Exordij magni verbis, quò maior fides dictis, & maius pondus.

2. *Monachus quidam* (ait Exordij Author [a]) *nobilis quidem genere, sed degener moribus contra formam, & honestatem Ordinis, vbique vagabatur, frequentans Curias Principum, & sæcularibus negotiis se ipsum impudenter ingerens, & in omni conuersatione sua magis se Gyrouagum, quàm Monachum claustralem ostendens. Hunc Dominus Gerardus, Abbas Claræuallensis, zelo iustitia, & Ordinis æmulatione succensus, teneri iussit, & ablatis ei tam equis, quam omnibus, quæ habebat, Venerabili Viro, Domino Petro Abbati Igniaci ipsum commisit: quatenus in Domo eius regulari districtione coërcitus, omni denique vagationis licentia recisa, pœnitentiam ageret, vel inuitus.* Hæc in Exordio: nec dubito, perillustres fuisse natales hominis, quos ne tantum flagitium aboleuit, vt palam fiat, generosos in Religionibus, aut optimos, aut pessimos. Quippe plerunque ex animi ardore fugientes media, & quacunque aut declinent, aut inclinent, maiori tum conatu, tum potentia, vel ad vltimum metæ peruenturos. Beatus Ricardus, anno sequenti referendus, flagitia hominis multa, atque peruersa, quanuis non detegat; talia tamen scribit, quorum cuilibet supplicia deberentur etiam grauissima.

a lib. 2. c. 17.

3. Mihi, vt nobilem fuisse Parricidam, atque ex nostris prodiisse in confusione, sic in solatio nesciri, vnde prodierit, atque vtranque eius domum ignorari, qua primùm mundo, & mox Cistercio genitus. Quin constare extra Claustra demigratum in Curiis Principum, vt sæcularibus semper in permissu, sæpè in præcepto: sic Religiosis (Monachis præcipuè) prorsus prohibitis. Quippe Nazaræi, etiam pulcherrimi, super carbones tetri, atque in plateis degeneres, & nulli cognoscendi, iam olim à Propheta deplorabantur. Porrò Gyrouagum Igniaci reclusum à Sancto Patre, non pertinuisse ad Ecclesiam Igniacensem, duo mihi argumenta persuadent: vtrunque ex zelo sumptum, alterum Beati Petri, Gerardi alterum: illius, qui proprium Monachum vagari nequaquam permisisset, regio præcipuè sanguine ipse ortus, & neque astu, & mendaciis decipiendus, neque sæculari potentia superandus: huius, qui non remisisset ad Abbatem, sub quo semel vagantem expertus esset. Adde, nihil aliud hominem causatum, nihil conquestum, nisi notam exilij, cùm se eiectum videret à Domo propria: cætera liberum, nec mancipatum carceri, quod sacrilegium sequutum comprobauit.

4. Recluso Monacho, & commisso Beato Petro, à quo, aut à nullo videbatur reuocandus ad semitas regularis disciplinæ; cùm nihilominùs in moribus proteruiam, in dictis audaciam, in vultu obstinationem præseferret; Gerardum, quo zelo pollebat, & charitate, dum non præesse, sed prodesse iuuat, nec quicquam aliud quàm suorum salutem cogitat; aut scrupulus, aut pastoralis curæ tædium inuasit. Dolere se, quem intulit dolorem homini generoso, fortè & sanabili, remedio mitiori: nam quid si conseruati honoris fræno continere potuisset, quem pudoris habenis semel ruptis in præceps actum, nulla iam arte valeat coërcere? Quid si culpa prudentiùs latuisset, quæ reuelata, cæteris in scandalum, committenti in ruinam,

ruinam, Religioni in opprobrium posset euadere? Optimè cum Republica agi, si nullus peccet; proximè ad hanc innocentiam tunc accedi, quando credere licet non peccasse. An expedire potuit quieti publicæ vagandi exemplum, ipsa pœna inflicta comprobatum? An non decentius de commissa culpa dubitaretur, in qua alios præire pauci auderent; sequi, plurimi forsan non dubitarent? esto culpa celari non potuisset, publica, & patens nimis. Quid, si adhuc pœna consultiùs omittenda? quid, si concepta, quàm visa magis terreret, quò maior timeretur; nec tam inflicti supplicij metus reuocet, quàm prouocet securitas non alterius grauioris infligendi? Nihil intolerabile, quod alius pertulerit: quod alius fecerit, nihil infactibile.

5. Hæc, & similia angebant animum Sancti, atque in eas inducebant cogitationes, vt de abdicanda pastorali cura, cui se imparem sentiebat, deliberaret. Verùm, qualiter Deus illi prouiderit, simul, & per Oraculum edoctum, de gloria sui Martyrij certum effecerit; mutuatis ex eodem Exordio verbis, queis nulla elegantiora, aut grauiora, in gratiam mei Lectoris præstat referre [b]: *Accidit, inquit, interea, vt Dominus Gerardus, Claraeuallensis Abbas, partes Germaniarum ingrederetur, gratia visitandi Cœnobia, quæ in illis partibus Claraeuallis habet. Inter eundum verò contigit eum Treuerim deuenire, (Belgicæ primæ Metropolim,) quæ olim nobilissima, & secunda Roma est vocata; nunc verò vastitate suarum ruinarum, quid olim fuerat, demonstrat. In huius suburbio ciuitatis extat famosissimum Cœnobium, quod Sancti Matthiæ nomine vocatur, eò quòd corpus Sanctissimi Apostoli illic integrum requiescat, quod Helena Augusta, Constantini Magni mater, à Iudæa translatum, ibidem honorificè recondidit. Accedit autem ad authoritatem conferendam loco, quòd discipulorum Beatissimi Principis Apostolorum Petri, Eucharij, scilicet, Valerij, atque Materni corpora, in crypta eiusdem Ecclesiæ decenter locata, magna fidelium deuotione coluntur. Qui à Sanctissimo Apostolo illuc directi, primis Germaniæ populis verbum salutis, & trophæum Crucis prædicauerunt; quique diebus suis tres nobilissimas Germaniæ ciuitates, Treuerim, & Coloniam, Tuburrimque Pontificatus honore insigniter illustrarunt.*

b vbi suprà.

6. *Ad præfatam itaque Treuirorum ciuitatem Domnus Gerardus Abbas veniens hospitandi gratia, Cœnobium Sancti Matthiæ petiit, atque ab Abbate, & Fratribus eiusdem loci officiosissimè est susceptus. Sed is, qui non tam corporalis commodi, quàm spiritualis emolumenti gratia illò diuerterat, intempesta noctis silentio surgens, Oratorium petiit, cryptam ingreditur: ante memorias prædictorum Christi Confessorum corpore pariter, & mente prosternitur affectuosis precibus sibi, suisque diuinum auxilium per eorum suffragia postulaturus. Ast, vbi protelata oratio gratiam deuotionis promeruit, infusa deuotio mentem dilatauit, dilatata mens cœlestium secretorum capax est effecta: vidit, ecce repentè eosdem Domini Confessores, cœlesti gratia refulgentes, propè se assistere: quorum vnus, id est, Eucharius, talibus eum verbis alloquitur: Frater, ne timeas, nec paueat cor tuum in aspectu nostro: nos enim sumus, qui ab Apostolo Petro directo, primi in his partibus Christum euangelizauimus: ego quidem Eucharius, & isti Fratres mei Maternus, & Valerius, quorum opem flagitaturus memorias nostras adiisti: quapropter fidei, & deuotioni tuæ congaudentes, per voluntatem Dei, ad te venimus, super his, quæ in corde tuo versantur, consilium tibi daturi.*

7. *Voluntas tua, & propositum cordis tui est, vt officio Prælationis absolutus, & mordacibus negotiorum tumultibus exoneratus, soli Deo, & tibi vacare incipias: sed scire debes, quoniam hæc voluntas tua non est secundùm voluntatem Dei: quocirca suadeo, & admoneo, ne gradum honoris, quem diuina largiente gratia consequutus es, temerè deseras; sed constans esto, & viriliter age: quia in proximo est, vt à Domino visiteris, & pro laboribus tuis immarcessibilem gloriosæ victoriæ coronam adipiscaris. His dictis disparuêre, Abbatem, qui hæc viderat, & audierat, stupore pariter, & admiratione consternatum relinquentes.* Hactenus verba dulcia, grauiáque ex Authore Exordij, quæ ferè eadem Vincentius [c], Antoninus, Cæsarius [d], atque alij transcripsêre. Haud aliter oranti in horto Christo apparuit Angelus de Cœlo confortans eum: nisi quòd Christus de morte subeunda; Gerardus de præfectura retinenda: Christus per vnicum, & eum impassibilem; Gerardus per tres Martyres: Christus ante Passionem, immediatè; Gerardus, interiectis quibusdam mensibus, vterque per cœlestes nuncios confortabantur. Sed iam, quæ alia contigerint, videamus.

c Speculi Hist. part. 2.
d lib. 8. Dialog. c. 78.

Gerardus hospitibus suis consalutatis, atque ab aliis benedictione accepta, largita aliis, Hemmenrodem perrexit, filios sanctissimos, quos ibidem habebat, visitaturus. Quis mutua gaudia, quis cœlestia colloquia Sanctorum Dauidis, Meineri, Isembardi, atque aliorum, cum Parente Gerardo satis declaret? 8.
Cæsarius pertexisse ad Claustrum tantùm [e]; Author Exordij ad Domos, pro quibus visitandis aduenerat: nec quidquam aliud addunt; quasi silentio reuerentiùs declarent, quod verbis non possunt. Ast, quæ in reditu ab eisdem Sanctis (Maternum loquor, Eucharium, & Valerium) iterata manifestatione acceperit, verbis item Exordij libet prosequi: sic autem pergit:

e lib. 8. c. 78.

Interea cæptum accelerat iter: Domos, pro quibus venerat ad partes illas, visitat, & iucunda sua præsentia, & doctrina Fratres in Dei laudibus, & sacri Ordinis obseruatione feruentiores reddit; semper prædictæ visionis dulcedinem mente reuoluens, vimque verborum, quæ audierat, quòd, scilicet, à Domino in proximo visitandus esset, sedula meditatione pertractans. Cæterùm affectuosiùs de eisdem Sanctis, qui sibi apparuerant, cogitare incipiens, mirabatur valdè de anima Beati Materni, vbinam fuisset, vel quali vita vixisset, quadraginta dierum illorum spatio, quibus corpus eius in sepulcro iacuit, antequàm per baculum Apostoli resuscitaretur. Et quasi pœnitentia ductus ingemuit, quòd cùm in præfata visione congruam satis opportunitatem quærendi nactus fuisset, minimè hæc quæsiuisset. Explicitis ergo negotiis, pro quibus ierat, Treuerim reuertitur: sed minimè apud Sanctum Matthiam hospitabatur. Nam quidam potens, & diues homo de eadem ciuitate, magnis precibus extorserat ab eo, cùm priori vice illuc fuisset, quatenus in reditu suo benedictionem domui suæ dare dignaretur. Hunc virum diuitem, potentémque de eadem ciuitate Præpositum Sancti Simeonis fuisse scribit Cæsarius. Porrò Author Exordij [f] ita prosequitur [g]: 9.

f vbi suprà.
g vbi suprà.

10. *In eadem itaque domo susceptus hospitio, priusquàm cubatum iret, Conuersum suum secretiùs alloquitur, & vt duos equos sibi ante lucem sternat, imperat: vt ipse solus cum eo ad Sanctum Matthiam vadat. Parat ille; dictisque tempestiuè Matutinis, Abbas, orationis gratia, corpora Sanctorum deuotus inuisit, vbi dum lacrymosis precibus attentiùs insistit, magno Dei munere eosdem Sanctos eodem schemate, quo priùs, videre promeruit. Tunc verò Sanctus Eucharius respiciens ad Abbatem, protensa manu ad Sanctum Maternum dixit: Ecce iste est frater meus Maternus: sciscitare*

sciscitare ab eo, quod vis: cùmque nutaret ille,& præ reuerentia, & gloria vultus eorum nihil respondere præsumeret, Beatus Maternus sic ad eum locutus est: Meritò, Frater charissime, frontosè caues requirere, quod scire desideras: quia tam profundam iudiciorum abyssum,& à sensibus humanis prorsus seclusam scrutari velle,temeritatis esse videtur: quia tamen pius magis,quàm curiosus scrutator es,arcanum huius secreti tibi,quantùm capere potes,patefaciam. Tu cogitas,& sedula mente versas,vbinam anima mea fuerit,vel quali vita vixerit spatio quadraginta dierum illorum, quibus corpus meum in sepulcro iacuit, & hoc ardenti pietatis affectu desideras. Scito igitur, quia sicut infans intra viscera materna clausus viuit, nec tamen sentit; sic ego eram in visceribus terræ iacens,& somno mortis in corpore dormiens, Deo tamen in anima viuens: in cuius omnipotenti præsentia iam tunc eram,quod postea resuscitatus in oculis hominis futurus eram. Hactenus ibi.

11. Variat, an explicat Cæsarius Heisteruacensis? Certè Sancti responsum aliter promit: nam Gerardo iteratò prædictam palmam Martyrij,atque iteratò iniunctam perseuerantiam: Materni animam nequaquam in sepulcro, sed in Paradiso, necnon sentientem; sed cuncta,quæ in mundo fiebant, videntem tradit [h]: *Noui,inquit Eucharius, ad quid veneris: ecce Maternum, interroga eum. Quod cùm fecisset,respondit ille: Anima mea per illos quadraginta dies fuit in Paradiso, & quia sciebat ad corpus esse reuersuram, mercede sibi in cœlestibus præparata frui non potuit. Mane ergo in officio tuo, quia per palmam Martyrij citò nobis sociaberis.* Et paulò inferiùs: *Existente me in Paradiso,nihil factum est in mundo, quod non viderim.* Ita Cæsarius addens fortasse,aut explicans,quæ ex Exordio dicta. Quippe corpore nihil sentiente, intelligere animam,& Paradisum,hoc est, tranquillitatem,quietémque, etiam in ipso sepulcro habere potuit. Pergit Author Exordij de Gerardo: *Hac ergo gemina visitatione, & locutione Sanctorum Domnus Gerardus,Claræuallis Abbas, confortatus studebat de die in diem proficiens,Christo sedulum exhibere famulatum: tanto certior de imminente sibi termino vitæ,quantò minùs falli posse, vel fallere sciebat Nuncium cœlestem, qui hunc in proximo esse prædixerat.* Hactenus quæ hoc anno præcesserunt Martyrium Sancti: reliqua suo tempore dicemus.

h lib.8.c.78.

---

1. Henrici, Ludouici fratris, mors. 2. Qualis, & quantus vir. 3. Rhemense bellum, dum ipse præesset Rhemis, 4. in quo pro causa iusta semper steterit: 5. frequens, atque honorifica ipsius in iure mentio: 6. insignes suæ ætatis homines colit. 7. Quid de meritis vitæ, & sanctitate? 8. Fames valida leuata per Cistercienses. 9. Ferdinandi, Legionensis Regis, fauor in Pereirenses, 10. priuilegio expedito satis magnifico.

CAPVT IV.

1. HIc item annus Ludouico Francorum Regi, simul & nostris lugubris: illi fratrem ademit,his parentem,quem æquè fratrem, filiúmque habuissent. *Obiit* (ait Robertus, Abbas Montis [a]) *Henricus, frater Ludouici,Regis Francorum,Archiepiscopus Rhemensis,Religiosus Ordinis Cisterciensis.* Hæc ille,quanuis, nescio,qua motus coniectura, Sancti Gerardi Martyrium statim subdit; quod tamen constat post annum contigisse. Sunt tamen,fateor, qui mortem Henrici differant: sunt, qui anteponant: sed neutris certum aliquid promentibus, media via securior tenenda fuit. Quocunque obierit, ingentem Ludouico fratri luctum; maiorem adhuc Ecclesiæ Gallicanæ, sed nostris maximum reliquisse credendus est;queis æquè zelo,prudentiáque probatus, ac grauitate morum in regio sanguine, dignus Patre Bernardo per omnia filius, dignus Magistro discipulus enasit.Demochares [b], & eum penè transcribens Ioannes Chenu [c] Henricum Magnum vocant: *Henricus Magnus,filius Philippi Regis,& Ludouici frater, Religiosus Ordinis Cisterciensis,*&c. Sic in Catalogo Archiepiscoporum Rhemensium: neque dubium, quin haustum ab antiquioribus, vt cognomen gloriosius, quo antiquius, crescat ex cæterorum totius Galliæ Primatuum collatione.

2. Fuit Henricus statura procerus, ingenio comis, conditione vniformiter difformis; & qui, vt superbos debellare, sic parcere subiectis consueuisset: de quo,& ad quem Arnulfus Lexouiensis [d]: *Sicut magnanimitas vestra superbiæ cedere nescit;sic humilitati non sustinet obuiare.* Ioannes Saresberiensis carpens dubium,an laudans,facilem vocat,nec tenacem vindictæ,aut offensionum: *Via autem* (inquit ad Beatum Thomam Cantuariensem,de eo scribens [e]) *reconciliationis facillima erit,vt in aliquo munusculo capiatur.* Ego,vt abiectum,captabilem per munera; sic per munuscula,generosum dixerim, quem non corrumpant dona,sed flectant obsequia,& magnanimitas inermem reddat,non spes,non metus,non auaritia. Petrus Cellensis contrà,inuictum robur,proteruis inflexibile collaudat [f]: *Noui*(inquit)*inter regiam animositatem,noui contra inflexam iniustitiam,inflexibilem ceruicem,noui ardorem.*

3. Rhemensis,sub Henrico,belli memoriam aliquam in antiquis Authoribus inuenio, incerto licèt anno, locóque; nec certis occasione, & congressoribus. Henricum ipsum in partibus fuisse, probare videtur quædam ad eum epistola Petri ad Sanctum Remigium tunc Abbatis,ægrè ferentis, quòd ad Præsulis absentiam insolescerent hostes, solo ipsius aduentu compescendi. Atque ecce exemplar eius, quæ est breuissima [g].

Venerabili Domino, & Patri charissimo, Henrico, Rhemensium Archiepiscopo, Frater Petrus, humilis Abbas Sancti Remigij, seipsum deuotissimè.

Cùm semper præsentia vestra nobis, & toti Prouinciæ Rhemensi necessaria sit, quia nunc solitò increuerunt,& innumeræ tribulationes, quæ circundederunt nos,omninò postulantes rogamus,ne moram faciatis venire ad nos. In absentia enim vestra cornua sibi assumunt inimici vestri,& nostri,adeò vt non sit pax ingredienti,vel egredienti. Indifferenter ingrediuntur rapere,vastare,& deuorare omnia,in quibus manum inijcere possunt. Monacho,Clerico,laico,pauperi,viduæ,nullique conditionis miseriæ parcunt. Placeat igitur, Pater amantissime, sollicitudini vestræ inclinare animam necessitatibus, & angustiis terræ vestræ, quæ clamat ad

a in Chronico.
b de sacrific. Missæ,lib.4.
c de Episcopis Galliæ.
d in epist. ad eund.tom.12. Bibl.
e epist.168.
f lib.8. epist. 26.
g lib.1. epist. 26.

ad vos, & post vos. Hactenus Petrus Abbas ad Archiepiscopum.

4. In qua tamen, vt id obiter notem, quædam occurrunt commendantia virtutem illustris Principis, & bello, & pace clari, nullis aduersitatibus cessuri, sicut nec prosperis vllis efferendi. Alterum est, ipsius causam iustam, & cui boni fauerent: imò quæ nihil aliud sibi quæreret, quàm vt bonos, tum Clericos, tum Monachos, pauperes etiam, & viduas vindicaret ab iniusta oppressione prauorum hominum, vt non pro alio, quàm pro Christo sumpserit arma, qui pro pauperibus, & dum pro Clericis, Monachisque pugnat, hoc est, pro Ecclesiasticis, non sibi, sed Ecclesiæ militauerit. Alterum, robur animi, & industriam, cuius absentia hostes insolescerent, vultum adeò, aut reuererentur, aut timerent, vt solo eius aspectu comprimerentur. Demum virum, vt facilem humilibus, cedentémque, ita superbis durum, & inflexibilem, lapidem offensionis, & petram scandali, in quam mali impingerent, ab eius pondere statim conterendi.

5. Fuit inter alia Henricus Romanæ Sedis, & Alexandri III. obsequentissimus, quem crebris frequentauit consultationibus, ita vt quæ extant ad ipsum eius rescripta, integros Decretalium titulos impleant. capite secundo, cap. *Cùm sit.* cap. *Ad hæc.* cap. *Si duobus.* de appellationibus. cap. *Parochianos.* de decimis. cap. 1. *Qui Clerici, vel vouentes.* cap. *Cùm Christus.* de Hæreticis. quin in altero illorum Alexander de præstito sibi obsequio, & Ecclesiæ Romanæ ab Henrico congratulatur: *Cùm sit*, inquit, *Romana Ecclesia Caput, & Magistra omnium Ecclesiarum, disponente Domino, constituta, & ad eandem consultationes, & quæstiones de diuersis Mundi partibus meritò referantur, quòd eam super variis quæstionibus consulis, gratulamur, & prudentiam tuam meritò commendamus. Inde est, quod scriptis præsentibus*, &c. Hactenus Alexander. Extant & aliæ eiusdem non consulti litteræ ad eundem [h], quas longum esset adducere in præsenti.

h post epist. Petri Cellensis, epist. 17.

6. Inuenio item Henricum Archiepiscopum in regia maiestate egregiè doctum, atque eximium cultorem doctorum hominum. Cuius rei non mediocre indicium est familiare cum omnibus commercium, quos ætas illa tulit, Bernardo Patre, Venerabili Petro Cluniacensi, Arnulfo Lexouiensi, Nicolao Claræuallensi, Petro Cellensi, quorum plures ad eum, quæ adhuc extant, & leguntur epistolæ, ingentem, quam apud eum obtinuerunt, gratiam satis ostendunt, de qua & sibi gloriandum Arnulfus censuit, cùm ad eundem pro adolescente regio Philippo scriberet [i]: *Sanè*, inquit, *dum nobiscum esset, intellexi sæpius, quòd plurimam nobis in oculis vestris gratiam diuina bonitas contulerat, quæ tantò prædicabilior est, quantò de gratuita liberalis animi vestri liberalitate procedit.* Hæc breuiter de genio Henrici, longiori vita digni: quippe qui Ludouico fratre minor, nihilominùs eo prior occubuit.

i epist.

7. De virtutibus, inter Sanctos, & Beatos Cistercij relatum video à Philippo Seguino, atque Henriquez, qui virum Menologio suo inseruit, ad vigesimamsextam mensis Maij; sed destitutus antiquo ductu vterque. Quippe nec à Ioanne Cisterciensi, nec in Missali antiquo, nec ab Authore Dialogi de prospero, & aduerso statu Ordinis, inter Sanctos illius connumeratur. Vnde nec Hugo Menardus Martyrologio Monastico, nec Aubertus Miræus suis Catalogis [k] censuère annumerandum. Ego inter viros illustres nequaquam dubito virum, vel solo sanguine clarissimum; Sanctis adscribere, difficiliùs audeam. Non quia non piè conregnantem Christo credam hominem religiosum, qui tot, ac tanta pro ipso reliquisset: sed, quia plùs aliquid ad Beati cognomen requiri videam. In quo vt antiquis multum; ita modernis parum; & iam nihil licere compertum est, cessante publica Ecclesiæ approbatione. In Catalogo Archiepiscoporum Rhemensium apud Claudium Robertum, notatum lego, Henricum transtulisse corpus B. Rictrudis 4. Nonas Augusti, anno M.C.LXIV. cum Andrea, Episcopo Attrebatensi; quod etiam Buzelinus [l] adnotauit. Porrò ipsius, vt benefactoris, Anniuersarium celebrari, tum Rhemis, tum Parisiis, 17. Kalendas Decembris. Vt inde non ipsius munificentia, atque largitas tantùm; sed etiam obitus dies coniici valeat.

k Origin. Monast. lib. 5. c. 14. & 15.

l lib. 1. c. 41.

Hoc ipso anno, quo mortuus est Henricus, fortè sic disponente diuino Numine, quo viri iusti memoriam, ab ipso largitatis eius desiderio, redderet clariorem, ingens fames inuasit Prouincias Galliæ, non sine insigni laude Cisterciensium: quorum bona pauperibus communia, multorum millium inopiam subleuarunt. De his hæc habet Chronicon Antisiodorense [m] per pauca quidem verbis, sed in re multa. *Anno M.C.LXXVI. maxima per Gallias fames, in qua multarum Abbatiarum, sed præcipuè Cisterciensis Ordinis magna apparuit munificentia in pauperibus sustentandis.* Hæc Sanctorum Gulielmi, atque Gerardi Cistercij, Claræuallisque Abbatum, hæc Ioannis prioris, hæc reliquorum omnium ingens laus, quòd pauperibus potuerunt subuenire pauperes ipsi. 8.

m ad hunc annum.

Hoc item anno, quod ad sacras militias attinet, Ferdinandus, Legionensis Regni Princeps, Alfonsi Imperatoris filius, Sanctij frater, cuius filius Alfonsus etiam dictus gubernabat Castellam, cùm Calatrauam fauore Alphonsi crescere, atque in dies dilatari consipiceret, ne quid minùs Sancti-Iulianæi haberent, quos non minora merita exornabant, fratres eosdem, & cuncta eorum bona sub regia protectione suscepit, grauibus pœnis statim infligendis contra quoscunque eorum molestatores. Specialiter autem Senatoribus Ciuitatensibus, quibus fortè ob viciniam offensionis, has in eadem vrbe existens litteras censuit fore dirigendas [n]: *In nomine Sanctæ, & Indiuiduæ Trinitatis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, quæ ab omnibus Christi fidelibus in vna claritate honoratur, & adoratur. Regum est Catholicorum loca sancta, & personas religiosas augere, easque secundum earum merita magnis beneficiis cumulare. Propterea ego Rex Ferdinandus vnà cum filio meo Rege Alphonso, & Coniuge mea Regina Teresa, omnibus Regni mei fidelibus, vobisque ciuitatis Rodrigo Senatoribus, bonis vasallis, & amicis meis, & vniuersis, ad quos hæ litteræ deuenient, significandum duxi, me in tutelam, atque defensionem meam suscepisse Pereyro, Fratresque, tam præsentes, quàm futuros, qui Deo ibi deseruiunt, omnesque ipsorum grangias, & pecora, & vniuersa quocunque modo possident, & in posterum possidebunt in Regno meo, & alibi. Firmitérque in perpetuum statuo, vt tam posteri mei, quàm illi, qui animæ meæ salutem amant, & quærunt, hoc ipsum obseruent, & perficiant. Et qui ex hodierno die in aliquam ipsis, aut in suis possessionibus fecerit, aut si fuerint extra Regni mei terminos, aliquam iniuriam personis illorum intulerit, aut ipsorum grangiis, & pecoribus, aut vlla rei, quam possident, hostis, & proditor meus habebitur, & duplum ablati restituet, & præterea mulctam mille marapetinorum persoluet, aut in corpore suo luet, vt iustitiæ satisfiat. Magistratúsque* 9.

n ex Archiuiis Alcantara.

que ille, qui querelæ sibi factæ non condescenderit, meam, posterorúmque meorum iram, & indignationem incurret; mihique duorum millium ducatorum mulctam persoluet. Ipse verò transgressor sit maledictus.

10. *Hanc verò donationem, & cautionem facio Pereyro, locisque ad illud spectantibus pro remedio animæ meæ, & parentum meorum, & ad intercessionem Aulæ meæ propter bonum seruitium, quod Fratres Deo exhibent, cuius particeps fieri exopto. Et quicunque hoc violauerit, aut quæ hîc disposita sunt infregerit, hostis meus erit, pœnisque supradictis subiacebit. Ne verò hoc vnquam perturbari possit, sed potiùs firmum, & inuiolabile permaneat, præsens scriptum concedo, illúdque meo Regio sigillo, Optimatúmque meorum subscriptionibus in perpetuum stabilio. Actum in ciuitate Rodrigo, mense Decembri, Æra M.CC.XIV. Regnante Domino Rege Ferdinando in Legione, Gallacia, Asturia, & Estremadura. Ego Ferdinandus, diuina fauente gratia Rex Hispaniarum, vnà cum filio meo Rege Alphonso, & Coniuge mea Teresa, scriptum hoc, quod meo iussu factum fuit, confirmo.* Hoc primum priuilegium Regium inuenio Sanct-Iulianæis militibus concessum sub Priore degentibus; neque ob obsequia Regi in bello præstita, quanuis multa præstarent; sed *propter bonum seruitium, quod Fratres Deo exhibent*, &c. quæ erat pietas Regum illius æui. Aliud posteà Alexandri Summi Pontificis sequenti anno expeditum sequutum est, suo tempore dandum pro more nostro.

---

1. Chronologia: 2. & dictum de Rocadia Sicula Domo. 3. In Legione Comitissa Stephania, Pontij Mineruæ vidua, 4. ex bonis dotalibus 5. fundat Monasterium de Carrizo. 6. Prima Abbatissa, 7. & variæ aliæ notitiæ eiusdem Domus. 8. Fundatio Monasterij Fontis calidi, 9. cui aliud vnitum, remissiuè. 10. Singulare instrumentum transactionis inter Farach el Moro, atque Conuentum.

CAPVT V.

1. HOc item anno Monasteria virorum, quinque maiori ex parte incognita, atque eorum notitiam supplentia Cœnobia Virginum. Quarto Kalend. Aprilis Pons Roberti, & Barbereium eiusdem mensis Idibus: sexto Kalen. Augusti de Cumit: eiusdem mensis Kalendis Longauallis. Tandem Rocadia, nulla præfixa die. Sed de singulis pauca, quæ dicam, habeo. Tres priores Claræuallis lineam augent: nam Pons Roberti Buxeleiæ filia dicitur, Barbereium Sabigniaci; de Cumit Blanchæ Landæ Primæ in tabulis Prouincia nulla præfigitur, quanuis aliunde constet Angliæ Domum in Cicestrensi Diœcesi, quam Alexander IV. eximiè laudat, litteris ad Abbatem illius datis Laterani 6. Idus Martij, Pontificatus ipsius anno tertio. Cœnobium fundat Aluredus de sancto Martino, in Comitatu Sussexiæ. Secunda in Normania Baiocensem Diœcesim occupat: neque alia nobis eius notitia subest: nisi quòd tamen Oratorij filiam, sunt, qui affirment, de linea Cistercij: reclamantibus Tabulis, quas ego hactenus potui inuenire. Tertia in Hibernia, ad Meneuensem spectat, & memoratur in cap. *Cum ordinem.* de rescriptis, quanuis corrupto nomine, & pro Cumir, Cuman scriptum habeat, ciúsque Abbati Innocentius scribit graues, & doctas litteras, quæ hodiéque in Regestis eius leguntur, datas Anagniæ, quarto Kalend. Decembris, Pontificatus ipsius anno 6. De Longaualle nihil potui inuenire, nisi quòd inter Domos incertæ lineæ memorant tabulæ, quas ex domo Cistercij haustas, in suo Fasciculo Henriquez euulgauit.

2. Paulò notius Rocadiæ Monasterium in Regno Siciliæ, quod in genesi Ecclesiarum Claræuallensium (nam & hoc Claræuallis lineam auget) inter Sambucinæ filias memoratur. Situm in emporio Leontino, vt notat Facelius in descriptione Siciliæ mediterraneæ [a]: *Leontinum, ait, & Abbatissa S. Mariæ de Rocadia.* Porrò de emporio, simul & Monasterio, ni fortè fallor, hæc ab eodem Authore scripta lego: *Leontinum, frumenti emporium.* Deinde sequitur: *Vbi sinus paruus est: qui, quòd ad angulum quendam situs est, quo collis, qui ei imminet, in Orientem se porrigere incipit, faciens Taurum promontorium, Inglumi vernacula lingua, quæ litteris scribi minimè potest, licèt distinctè proferatur, hodie Siculis nominatur. Iuxta emporium, & eius horrea, templum quadrato, & ingenti lapide à Friderico secundo Cæsare Siciliæ Rege conditum, imperfectum quidem, sed mirum extat.* Hactenus ille. Rocadiæ meminit item Syluester Mauruli, in Oceano omnium Religionum, atque alij Regni Siculi Scriptores.

a de eadem 1. lib. 1. c. 9.

Hoc ipso anno, in regno Legionensi, insigne Monasterium Sanctæ Mariæ de Carrizo, fundatum lego, tradito Cisterciensi Ordini loco cum multis aliis, pro alendis Virginibus, quæ idem Institutum profiterentur. Fundatrix infra regium diadema satis illustris, Stephania Ramirez, magni Ramiri dicti Legionensis filia, Pontij Mineruæ vidua, quorum superiùs fecimus mentionem; quæ locum ipsum Deo consecrauit, quem in dotem, & arrhas suscepisset, cùm sacro Matrimonij iugo subderet collum. Quippe medietas loci de Carrizo Ramiri Comitis; medietas alia Regiæ partis erat: & prima quidem pro dote designata, secundam Imperator Alfonsus Pontio dederat, extero homini, sed clara stirpe orto, quem præ aliis diligeret, ne virgini ducendæ arrhæ deessent, iuxta vtriusque nubentis qualitatem. Constant hæc omnia ex quodam Instrumento compositionis, quam iussu Alfonsi Regis, post annos aliquot, Abbas Nucalium cum Collega suo firmauit, in quo hæc inter alia leguntur [b]: 3.

b In Tabulario Nucalisi.

4. *Sub Æra millesima ducentesima quadragesima-quinta mandauit Rex Aldefonsus Legionensis Dominico Abbati Sanctæ Mariæ de Nucalibus, & Petro de Sancta Christina, vt facerent inquisitionem in terra sua, à Vinna, vsque ad Pontem de*

Veizana, de hæreditatibus Realengis, & Abbadengis: & fecerunt hanc inquisitionem in Carrizo, & in Quintanilla: & ita inuenerunt. Quod quando Dominus Imperator adduxit suam coniugem Imperatricem, adduxit cum ea Comitem Pontium de Minerua, & desponsauit eum cum Comitissa Domna Stephania, filia Comitis Ramiri: & dedit ei medietatem de Carrizo, quæ erat de Regalengo, vt daret eam Sponsæ suæ pro arrhis: & alia medietas de Carrizo erat Comitis Ramiri, & dedit eam Comiti Pontio cum filia sua in casamento, &c. Ergo, quæ prima bona coniugio cesserant, nobilis fœmina Deo consecrauit: additis multis aliis, quæ acquisierat, ac tali omnium facta donatione[c]:

c ex Archiuiis Carrizi.

5. *In nomine Domini nostri Iesu Christi, qui vera Sapientia Dei Patris est, per quam Reges regnant, & legum conditores iusta decernunt: per quam Principes imperant, & potentes discernunt iustitiam.*

Ego Comitissa Domna Stephania Ramiri, Ecclesiæ eiusdem Domini nostri incrementis debitis, toto desiderio inseruire affectans; ob honorem, & reuerentiam B. Dei Genitricis Mariæ semper Virginis, & omnium Sanctorum, præcipuè pro anima mariti mei Comitis Domini Pontij, & pro remissione peccatorum meorum, do, & concedo villam, quæ dicitur de Carrizo, cum omnibus directuris, & pertinentiis suis integrè, & villam S. Petri de Paramis, totam integram, & Villam de Grolleros, & de Argobollones, cum omnibus directuris, & pertinentiis suis: quas villas ego habeo de mea ganantia, & de meis arrhis, & de meis directuris, quas dedit mihi maritus meus. Do etiam totam illam hæreditatem, quam ego habeo in Astorica, & habere debeo in Riegos, & in Tapia, quas hæreditates habeo de meo patrimonio, Ordini Cisterciensi, tali conuenientia, vt sit Abbatia Sanctimonialium in Carrizo. Quòd si Ordini Cisterciensium non placuerit Abbatiam Sanctimonialium in Carrizo construere, sit in potestate, & prudentia Comitissæ Domnæ Mariæ filiæ meæ faciendi ibi Abbatiam, sub quocunque Ordine Deo seruientium sibi placuerit. Facta charta sub Æra M.CC.XIV. & quarto Idus Septembris; regnante Rege Domino Fernando cum filio suo Rege Domino Alfonso in Legione, Gallacia, & Asturiis. Domino Ioanne Episcopo in Legione. Ioanne Galleco turres Legionis tenente. Ego Comitissa Domna Stephania Ramiri hanc chartam donationis, quam fieri iussi, propria manu roboro, & confirmo, & signum facio. † Hactenus larga & magnifica donatio Heroinæ illustris, quæ hodiéque Cœnobio perseuerat, subiectis oppidis, & iure decimali, vnde redditus Monasterio annui accrescunt.

6. Prima Abbatissa Domus Maria fuit, Stephaniæ filia, Pontiique, in cuius adeò reliquit potestate, vt quem Ordinem mallet, institueret, si Cistercienses nollent acceptare. Huic Alfonsus Rex multa concessit, non solùm priuilegia, sed possessiones expeditis indultis, quæ hodie extant[d]. *Dono, & concedo Deo, & Monasterio de Carrizo, & vobis Comitissæ Domnæ Mariæ, & successoribus vestris in perpetuum,* &c. *Facta charta apud Beneuentum decimo Kalendas Maij, Æra M.CC.XXX.* Atque item aliud expeditum mense sequenti apud eundem locum, octauo Kalend. Iunij, Æra M.CC.XXXI. Mariæ successit Tarasia, quam ex nobilibus Salmantinæ Vrbis traxisse originem, antiquæ produnt memoriæ. Huic Gundisalus Abbas Fusillensis; *de vsillo*, vulgò dicimus. *Filius*, vt ipse ait[e], *Petri Garziæ, & Sanctiæ Pontij, nepos Comitis Pontij, & Comitissæ Domnæ Stephaniæ, auorum meorum vestigiis inhærendo, dono, & concedo vobis Abbatissæ Domnæ Tarasiæ de Carrizo, & Conuentui eiusdem loci, quantum habeo, vel habere debeo in Vega de Infançones,* &c. *Facta charta apud Carrizo, VI. Kal. Octob. Æra M.CC.XXXVII.*

d In Tabulario eiusdem Domus.

e ibidem.

Iacet Cœnobium ad ripas fluuij Orbigo, quinto lapide ab vrbe Legionensi, quamuis ad Diœcesim Astoricensem spectet; ad lapidem octauum distante vrbe. In medio Chori sepulcra duo surgunt leonibus lapideis superposita, lapidea & ipsa: quorum alterum Comitissæ Stephaniæ, alterum Mariæ filiæ cineres claudit, nulla inscriptione, pro modestia illius temporis. Plura alia Mausolæa templum illustrant, Legionis Regni Procerum, quæ in præsenti non vacat recensere. Habent Moniales fragmentum ligni Dominici, Cruci argenteæ inclusum, atque multis miraculis probatum, quæ hodiéque ægrotantes experiuntur. Quin & duas effigies Mariæ Virginis, depictam alteram, alteram sculptam, quarum illa ante incendium Monasterij, quod Patrum sæculo accidit, plorasse dicitur: hæc multis multa beneficia contulisse, conferréque; quoties à populis imploratur illius fauor. Hæc satis nunc de Cœnobio Carrizìensi, quod Regiæ fundationi Sanctæ Mariæ de las Huelgas, prope vrbem Burgensem, inter cæteras filias numerandum præparabatur. 7.

Sub idem tempus, si non paulò antiquius, fundatur Sancta Maria Fontis calidi, vulgò, *de Fuentcaliente*, in Diœcesi Oxomensi, Virginum Monasterium, quod Patrum ætate translatum est Arandam, ad ripas Daurij. Fundatrix creditur Vrraca Auellaneda, ex Comitum Mirandæ, & Ducum Pennarandæ progenitoribus, quæ post viduitatem professa Monacham idem Cœnobium struxit, & gubernauit. Nam & ipsa Abbatissa prima loci, cuius in Instrumentis memoria extat Æra millesima ducentesima decimaquarta, id est, hoc ipso anno; & præfecturam, vitámque protraxit per plures: nam Æra millesima ducentesima quadragesimanona, quæ incidit in annum millesimum ducentesimum vndecimum, non exiguæ dicuntur donationes Cœnobio factæ ab ipsius, tum filiis, tum consanguineis, intuitu Vrracæ Abbatissæ, (nanque sic loquebantur,) quæ idem Monasterium moderabatur. Fabrica Domus pro tempore sumptuosa; templum haud magnum; vsque in hodiernum diem perseuerant ruinosa, & caduca; vt quæ anno Christi M.D.L. igne conflagrarunt. Vnde orta occasio translationis, quæ tamen non sequuta, nisi post annos aliquot, cùm iam, quæ flamma absumpsit, repararentur. 8.

Cùm inter alia Archiuium conflagraret, periêre Instrumenta, ex quibus certior fundationis notitia haberi posset: seruata tamen industria Monialium quædam, inter quæ Bulla suo tempore danda Guillelmi Cardinalis titulo Sanctæ Mariæ in Cosmedin, anno salutis millesimo trecentesimo nonagesimoquarto, quo Legatum agebat apud Hispanos; per quam Prioratum Monialium Sanctæ Tusiæ non longè à Sancto Dominico Silensi, ob vicinorum violentas irruptiones ad nimiam paupertatem redactum, Fonti calido incorporat, & vnit, tribus, aut quatuor, quas habebat, Monialibus illuc translatis. Antiquius alterum cuiusdam transactionis factæ anno Christi millesimo ducentesimo trigesimoprimo, quam singularem ex verbis, & ex personis, pro more sæculi; nec aliàs dignam proprio anno inseri, in leuamen Lectoris hîc transcribam: sic autem habet[f]: 9.

f in Archiuis eiusdem Domus.

Notum sit omnibus, quòd ego Farach el Moro cum 10.

vxore

vxore mea Missol, ambus de mancomun ex nostra bona volumtate facimus cambium cum vobis Domna Maria Antolinez, Abbatissa del Monasterio de S. Maria de Fuentcalient, & con Conuento de aqueste mismo Monasterio, de illas tierras proprias casas con so solar, que nos habemus en la Vargnilla alla tras casas de D. Adam filio de Petro Garciez, & casa de Pasqual el Moro, & detras el Calce, & delant la via current. Et accipimus de vobis in cambium vna passata de terra, cum entrada, & exida en casa de Garzia el Moro, & insuper de pretio LXXX. marauedis bonos de contados, & summus de toto bene pagati, & non finco nada per pagar. Si quis hoc cambium infringere voluerit, habeat iram Dei, & in coto Regi terræ CC. marauedis persoluat: istud cambium sit vobis duplatum, vel melioratum in simili tali loco. Et super hoc ego Farach, & vxor mea Missol ambus de mancomun summus fiadores, & debitores con quanto habemus. Facta charta mense Nouemb. XVII. dias andados, Æra M.CC.LXXVIIII. Regnante Rege Ferdinando cum vxore sua Regina Beatrice in Burgis, & in Toleto, & in Castella, & in Leon, & in Gallicia, & in omni Regno suo. Hæc subleuandæ serioris lecturæ tædio: & si non quia exquisita, quia insolita. Hoc item Monasterium ex illis fuit, quæ S. Mariæ Huelgensi præparabantur.

---

1. Argumentum Capitis, 2. abusus in Baptismi collatione non tolerandus. 3. Dubium incidens, & eius occasione consulti ab Episcopo Pontio Viri doctissimi; 4. Consultatio, 5. & Responsum Mauricij, Episcopi Parisiensis. 6. Emendatus in Bibliotheca Coloniensi Epistolæ titulus. 7. Aliud responsum Stephani Tornacensis, 8. ex diametro oppositum. 9. atque rationibus, 10. & authoritatibus fulcitum, 11. dictúmque ad aliam Pontij dubitationem. 12. Vtraque pars relata ad Alexandrum, à quo veritas tandem stabilita, in capite primo de Baptismo.

CAPVT VI.

1. VB idem, aut non longè distans tempus, quantum ex annis, tum Episcoporum consulentis, consultíque, tum Alexandri III. à quo tandem videmus sublatum dubium, licet colligere; intolerandus abusus per totam Galliam, longa assuetudine transiens in opinionem, zelo, & industria Claromontensis Præsulis, Pontij, quem ex Abbate quintò Claræuallis promotum diximus, occasionem dedisse comprobatur celebri sanè per illud æuum textui in capite primo *de Baptismo*; cui illustrando, in gratiam Theologorum, & Professorum Iuris, (nam vtrique hoc fragmentum nobis debebunt) præsens caput constitui reseruandum: idque post Chronologiam, præter morem; vt, si cui forsan proprius annus constet, in eum faciliùs possit translocare. Porrò, in quanta materia error irrepserit, & quàm periculosus; quantúmque in eo extirpando Pontius præstiterit, ex sequentibus Lector videre poterit.

2. Mos erat Gallis, cùm laicus vir, aut fœmina, necessitate vrgente, baptizabant, prima illa verba formæ subticere: *Ego te baptizo*, fortè quòd propriam personam exprimentia, velut honoris causa, deputatis ab Ecclesia Ministris reseruarent. Quare solùm tingebant aqua, corpora infantùm; atque huic actioni exequutæ, vt sic dicam, sed non prolatæ, reliqua verba formæ superaddebant: *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Hinc dubitatio inter doctos eò grauior, quò pueris, si statim decedebant, periculosior. Quippe hoc Baptismo, si fortè esset inualidus, nulla eis ianua Regni patere poterat: sed ea plerunque consuetudinis vis est, vt, sicut rarò visis, quantunuis leuibus, grauiter immutamur; ita frequentibus, quanuis horribilibus, vix leuiter tangamur, aut ne vix quidem. Multò leuior haud dubiè occasio fuit, quæ quia rarior, fecit dubitare. Baptizauit sic quispiam filium proprium, ex fœmina, cum qua erat contracturus: non priùs de valore Baptismi, quod sciamus, dubitatum fuit, quàm de impedimento ex eo proueniente, inter baptizantem, & matrem baptizati, dubitaretur. Res ad Pontium Episcopum delata, quòd in diœcesi eius contigisset. Ille, vt erat discretus, & prudens, sed planè humilis, nihil sibi censuit decernendum sine consilio.

3. Erant tunc temporis in Gallia viri duo, inter alios illustres opinione doctrinæ, & pietatis; alter Mauricius, Parisiensis Præsul, atque quondam præceptor, ingentis apud omnes authoritatis; alter ætate iunior, nimirum, Stephanus, tunc Sancti Eburcij Abbas, mox sanctæ Genouefæ, demum Tornacensis Episcopus futurus, de quo anno superiori, & in sequentibus non semel dicturi sumus. Visus prior, vt senior, ita maturior: posterior longè ingenio superuolitans; & quò acutior, audacior, atque aliquid antiquis additurus. Vtrunque Pontius censuit consulendum: vt nec iudicio acumen, & subtilitas; nec maturitas, iudiciúmque deesset subtilitati. Errant, qui volunt, antiquioribus solùm fidendum esse; post quos multa inuenta, multa addita; quæ si vidissent, forsan retractassent aliqua ex his, quæ vera esse putarunt. Errant, qui solos modernos audiendos putant: quippe vt illos latere multa potuerunt, quæ hi de nouo proferunt; sic calore dicendi, aut disputandi, hi, nisi antiquos attendant, præcipitantur. Tunc demum stabiles vtrique, certíque, si mutuo se iuuamine confirment, vt neque authoritas antiquitatis desit recentiorum inuentis, neque antiquorum placita rationibus, quæ de nouo illuxerunt, destituantur. Ergo, vt vtriusque responsum obtineret, & vel conforme penitùs probaret, vel discordans conferret, vt eligeret, hanc ad vtrunque epistolam scripsit a: *a inter epist. Steph. Tornac. epist. 3.*

4. *Reuerendis in Christo Dominis, & Patribus suis, Mauricio, Dei gratia Parisiensi Episcopo, & Stephano,*

phano, Sancti Eburtij Abbati, Pontius, eadem gratia Claremontensis Episcopus, Salutem, & totius dilectionis obsequium. Vobis duobus specialiter fidem nostram ducimus referendam, quos spiritalis commendat affectus dilectionis, quem erga vos habemus, & specialis intelligentia Scripturarum fructuosos reddit, & commendabiles apud omnes. Homo iste præsentium lator quandam olim fœminam amabat, quam quidem desponsauerat, sicut ipse dicit; sed priùs quàm eam acciperet vxorem, fœcundauit eam. Cùm igitur puer natus esset, nec posset Sacerdos ad baptizandum eum congruè reperiri, pater eius immersit eum aqua dicens: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. & hæc est pessima consuetudo in terra nostra, vt in talis necessitatis articulo dicant: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. nec totam exprimant verborum formam, quæ debet exprimi in Baptismo, quod vndaizare vocant. Quærimus ergo, vtrùm istud, Baptismus sit; vel, vtrùm puer posteà debeat baptizari: vtrùm etiam homo iste mulierem illam accipere valeat vxorem, quoniam boni satis esse testimonij perhibetur; & rogamus dignationem vestram, vt per litteras vestras de his omnibus certificetis nos. Valete. Ita ad vtrunque Præsul Claromontanus.

5. Porrò hæc epistola ad litteram habetur inter epistolas Stephani Tornacensis, ordine tertia, nisi quòd in aliquibus exemplaribus, in titulo P. tantùm more antiquo pro Pontio ponitur: vnde & in Bibliotheca Coloniensi, Petrus, pro Pontio irrepsit per errorem: sed eum detegit series Episcoporum. Quippe toto tempore, quo Stephanus scribebat, nempe, ab anno M. C. L X. vsque ad M. C. X C V I. nullus Petrus Claremontensi Ecclesiæ præfuit; imò nec alius, qui per litteram P. notari possit, præter hunc Pontium, qui in correctioribus exemplaribus expressè nominatur, vt benè in ipso notat Robertus Claudius. Itaque in Bibliotheca Coloniensi, tam huius, quàm duarum sequentium epistolarum corrigendi sunt tituli, & pro Petro, Pontius reponendus. Cæterùm in eisdem litteris noto, Pontium non vnicum, quod ad ipsum delatum est; sed duplex dubium vtrique proposuisse; alterum, de valore Baptismi; alterum, de impedimento matrimonij: illud, quamuis de ipso non consultus, omninò prius, vtpote grauius, periculosiúsque, & ex quo aliud pendebat: hoc, de quo rogabatur ipse, posterius, seu leuius multò damnum indicabat, seu remedium facilius; seu tandem ex prioris decisione in vtranlibet partem, posterius auferendum non ignorabat.

6. His litteris acceptis, Mauricius senex, breuiter quidem, sed solidè respondit: neque ad vtrunque dubium, sed ad primum: quippe statuta Baptismi nouitate, nouerat, vnde resultaret impedimentum: litteræ autem eius, quæ immediatè sequuntur, ita habent [b]:

[b] epist. 4. sequenti.

Reuerendissimo Patri, & Domino Pontio venerabili Claremontensi Episcopo Mauricius, Parisiensis Ecclesiæ humilis Minister, Salutem, & obsequij plenitudinem. Super quo Celsitudo vestra nostram consuluit paruitatem, breuiter respondemus: quia in quem modum forma Baptismi tradi, vel recipi debeat, Scripturarum diuinarum authoritate, & Sanctorum Patrum testimonio traditum habemus in hunc modum, scilicet: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. & tanta est verborum viuacitas, vt nihil immutari, nihil innouari oporteat: nisi verò tota hæc verba simul à quocunque, & quacunque lingua proferantur, Baptismum esse non credimus. Quia ergo, sicut litterarum vestrarum testimonio cognouimus, præsentium lator in submersione filij sui, Ego te baptizo, siluit, & tantùm, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, protulit, Baptismus non fuit; & ideò puer ille baptizandus est: quia Baptismum nunquam suscepit. Itaque de reliquo nulla superest quæstio. Vale. Ita Mauricius.

Longiori epistola Stephanus respondit, contrariam partem adstruens, opinionis captandæ, si cum Mauricio inciperet contendere, an veritatis statuendæ causa, dubium; certè in re nondum adhuc definita adeò subtiliter, vt Pontius perpensis eius rationibus, authoritatibúsque, Alexandrum censuerit consulendum. Porrò eius responsum in epistola, quæ est ordine quinta, ad vtranque quæstionem, (nanque valor Baptismi præsuppositus secundæ locum dabat,) hæc habet verba [c]: 7.

[c] epist. 5. sequenti.

Sanctissimo Patri, & Domino Pontio Claremontensi Episcopo, Frater Stephanus de Sancto Eburtio, Salutem, & cum omni deuotione reuerentiam.

Premit, fateor, imperitiam meam, & quærentis authoritas, & nouitas quæstionis. Accedit moles verecundiæ meæ, Pater, quòd in tanta consultatione vestra Domino Parisiensi me iungitis, camelo culicem, cedro carduum, Hylam Herculi comparantes. Scriba doctus in regno cœlorum proferre de thesauro suo noua, & vetera, quæstionibus vestris in profunditate sensus, & sublimitate scientiæ, respondit, & cœleste oraculum suum facili vobis absoluit epistola, felix lingua. Diuinam eius responsionem, vt Thebaïs Æneida, longè sequor, & vestigia semper adoro: moueret in contrarium, si absque sacris eius apicibus mihi quæstio moueretur. Hactenus Stephanus humiliter de seipso: at de quæstione in contrariam partem decisa, seu decidenda, vt ipsi videbatur, ita subiungit:

Qui Sacramentum instituit Baptismi, formam tradidit baptizandi: Ite, *inquit*, docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *Qui potestatem baptizandi sibi retinuit, in hac forma mysterium aliis concessit. Nemo dixerit, quia quod dicitur:* Ite, docete omnes gentes. *vel Sacramenti obtineat substantiam, vel exprimat formam. Teneamus, quod sequitur:* Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *Nondum ibi legi:* Baptizantes eos, & dicentes: Ego baptizo te in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *Si baptizare, intingere, & Baptismus intinctio est, quid aliud sunt baptizantes, nisi intingentes? Intingens ergo cum intentione baptizandi, si proferat, quod veritas iubet, id est:* In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *baptizasse videtur, & formam à Christo traditam compleuisse. Etiam Hæreticos, si hæc tremenda verba protulerint, catholicam formam tenuisse dicemus:* Nouatiani (*inquit Innocentius*) tremendis nominibus Patris, & Filij, & Spiritus Sancti baptizant. Nec apud eos de vnitate potestatis diuinæ, hoc est, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, aliquando quæstio mota est. *Sed & Pater Augustinus de ecclesiasticis regulis*, Si qui, *inquit*, apud illos Hæreticos baptizati sint, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizant, & veniunt ad catholicam fidem; recipiantur quidem vt baptizati, ne sanctæ Trinitatis inuocatio, vel confessio annulletur. *Si ab Hæreticis baptizati in confessione Trinitatis ab Ecclesia recipiuntur, ne Trinitatis inuocatio, vel confessio annulletur; quare non baptizatus dicetur, qui à laico Catholico dicente:* In nomine Patris, & Filij, 8.

Filij, & Spiritus Sancti. *tertiò mersus est? nam, si hoc non admittitur, confessio, vel inuocatio Trinitatis, quæ ibi facta est, tanquam, quæ nihil contulit, annullatur.*

9. *Idem ad Orosium:* Idem Baptisma est, & Hæreticorum, scilicet, qui in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, baptizant, & Ecclesiæ Catholicæ: & ideò eos Ecclesia non rebaptizat, qui in nomine Trinitatis baptizati sunt: & ipsa est profectò forma Sacramenti. *Ecce quia formam Sacramenti hanc esse dicit, immergere, scilicet, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti; non additur:* Ego te baptizo, *vel* immergo. *Idem de vnico Baptismo:* Nequaquam dubitarem, eos habere Baptismum, qui vbicunque, vel à quibuscunque illud euangelicis verbis consecratum, sine simulatione, & cum aliqua fide accepissent. *Vides, Pater, quia solis verbis, & euangelicis consecratur Baptismus. Nusquam autem in toto Euangelio lego:* Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *sed tantum:* Baptizantes in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *Sed & Zacharias Papa Bonifacio Episcopo:* In Synodo Anglorum decretum, & firmissimè præceptum, & diligenter demonstratum esse dignoscitur, quòd quicunque sine inuocatione Trinitatis mersus fuisset, Sacramentum regenerationis non haberet. Quod omninò verum est: quia, si mersus in fonte Baptismatis quis fuerit sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, fuerit mersus. *Non ait:* Nisi qui baptizat, dixerit: Baptizo te in nomine Patris. *Plura possem colligere, Pater, quæ in hac parte me mouent, & motæ quæstionis solutionem promouent. Verùm, quia timeo, & prolixitatis argui, & procacitatis notari, parco chartulæ, parco & famæ meæ. Opiniones profundo, non assertiones: paratus, vt dixi, Summi, & Catholici Viri, Domini Parisiensis sequi vestigia; non tamen addictus in alicuius iurare verba.*

10. *Clausulam tamen, quæ à baptizantibus solet, & debet dici, scilicet:* Ego te baptizo. *summa reuerentia deosculor, summo studio amplector. Eam Mater Ecclesia sic induxit, vt esset de solennitate mysterij, non de substantia Sacramenti. Nam, si aliud dixerimus absque medio, confitebimur damnatos, quos in necessitatis articulo nouimus à laicis baptizatos. Hoc enim solùm dicere solent, qui litteras ignorantes paruulos vndaizant:* In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *in quibus verbis eandem virtutem inesse, quàm in Latinis syllabis idem significantibus, & credimus, & fatemur. Vehementer tamen arguendos, & pœnitentia afficiendos dixerim Sacerdotes, qui vel per negligentiam, vel per imperitiam aliquid omiserint de verborum solemni dignitate.*

11. *Qui præmissis rationibus fidem adhibuerit, baptizatum taliter,* In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, *non iterum baptizabit. Itaque qui sic eum baptizauit, & spiritalis pueri pater, & matris eius compater effectus est. Vnde, etsi vxor eius priùs non erat, impediente compaternitate, iudicio meo cum ea non contrahet matrimonium; cum qua etsi priùs contraxisset, secundùm quòd Deusdedit Papa asserit, nullo modo sese in coniugio cum ea reciperet. Nec obloquitur, quod Ioannes Papa Anselmo Episcopo scribit, capitulo,* Ad Limina B.Petri. *ibi namque de coniunctis, hic agitur de modo coniungendis. Et certè multa impediunt matrimonium contrahendum, quæ non dirimunt contractum. Nam & idem Papa in eodem capitulo rationem subdit, quare coniuncti ob talem causam non separentur:* Quod fieri, *inquit,* nullatenus debet, dicente Scriptura, à Domino iunctam esse viro vxorem: & quos Deus coniunxit, homo non separet. *Vbi planè loquitur de coniunctis, qui fortè aliter diceret de coniungendis. Valeat Sanctitas vestra.*

His contrariis responsis, vtroque graui, altero authoritate respondentis, altero, quod negari non potest, subtilitate, atque in speciem saltem, rationum pondere, effectum est, vt Pontius neutri parti satis adhærens, quia neutri fidens, infallibilis veritatis fontem adiret, atque Summum Pontificem consuleret, cuius responsione hæsitatio submoueretur. Porrò Alexander ab eo interrogatus controuersiam diremit, abusum damnans, edita Decretali, quæ in corpore Iuris circumfertur, in capite primo *de Baptismo*, totidem verbis: *Si quis puerum ter in aqua merserit, dicens:* In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen. *& non dixerit:* Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. *non est puer baptizatus.* Hactenus Alexander Papa consultus. Porrò in his quatuor epistolis adductis (nam & hanc vltimam epistolam appello) quædam nobis occurrunt adnotanda, ex quibus magis constet dictorum fides. Alterum est, suppressionis verborum frequentem vsum latè iam irrepsisse per totam Galliam. Non enim solus Pontius eam proposuit, quasi in sua tantùm Diœcesi inualuisset, ibi: *Et hæc est pessima consuetudo in terra nostra,* &c. sed & Stephanus in alia longè positus, atque de toto regno sermonem faciens, eandem prorsus, aut supposuit, aut confirmauit, dum dixit: *Hoc enim solùm dicere solent, qui litteras ignorantes paruulos vndaizant,* &c. Alterum est, hanc eandem suppressionem adeò iam consuetudine totius Galliæ consensum obtinuisse, vt neque dubium in ea multis occurreret, neque solùm ignaris, sed etiam doctis, & qui rem altiùs potuissent percallere: ideò enim Stephanus in principio ait: *Premit, fateor, imperitiam nostram, & quærentis authoritas, & nouitas quæstionis.* Itaque Virum adhuc sapientissimum, cui abusus patebat, dubitationis nouitas turbabat: quasi in re certa eatenus, & quæ nunquam venisset in controuersiam. Alterum tandem, Alexandri Decretalem, vel scriptam ad Pontium, (quanuis solius Alexandri nomen præscriptum habeat,) quod & tempus, & occasio satis indicant: vel si forsan ad aliud scripta est, debitam tamen Pontio consultationem, atque adeò & responsum, quod & doctrinam necessariam Ecclesiæ tradidit, & latè serpentem abusum relegauit. 12.

1. Illustriores euentus præsentis anni. 2. Quis status pacis Regni cum Sacerdotio? 3. Quæ primò irrita: 4. sed mox per Sanctos Pontium, & Hugonem, 5. post multas difficultates, 6. tandem sancita, 7. altero ad opus pacis de Cælo misso. 8. Multa officia inter Alexandrum, & Fridricum, 9. atque Pontificis littera ad Richardum, queis alias similes datas non est dubium. 10. Albertus Cardinalis Cancellarius, cùm Alexander anteà nullum habuisset.

CAPVT I.

1. SEQVENS annus insignis Cisterciensibus, & Gerardi Martyrio glorioso, & Monachatu Eschili, Primatis Daniæ, insignis etiam sedato prolixo schismate; sed non sine Cistercio, Ecclesiæ fuit. Narrationem incipiam ab hoc vltimo, nec mensium antecessu, sed dignitatis. Alexandrum, Fridericúmque, Capita Orbis, in quorum manu situs vterque gladius, conuenisse Venetiis; (siue illuc Pontifex in seruili habitu venerit, sub quo dudum latuerit; siue per Regem Siculum deductus, per ciues Venetos publicè susceptus, ac reuerenter, in quo longa dissidia;) conueniunt Authores omnes illius æui. Porrò ibidem firmatis pacis capitulis Fridericum admissum ad pedum oscula, post abiuratum schisma, Calixtúmque, quem in Idolum eligi fecisset. Tum stratoris, pro more, officio functum, neque vllum prorsus obsequium omisisse erga Alexandrum, quo suam illi fidem posset obstringere, à quo è conuerso non solùm absolutus, atque fidelium communioni redditus; verùm pro Imperatoria Maiestate reuerenter; pro stabilita pace, & amicitia, amicè etiam, & gratanter susceptus fuerit. Narrat hæc latiùs Baronius Cardinalis, variis hinc inde tractatibus propositis, variis conditionibus, quas non vacat in præsenti examinare.

2. Verùm nihil horum sine Cistercio factum, illustres duo Viri, Sanctique, Cisterciensis vterque, palam faciunt Pontius, & Hugo; ille Claræmontensis Ecclesiæ Præsul, ex Claraualle assumptus; hic Bonævallis Viennensis Abbas; quos simul cum Gotifredo Cancellario minori conferendis sacratioribus arcanis cum Alexandro, Fridericus censuit præficiendos. Nullum iam dubium de Alexandri Pontificatu, & Fridericus antiquo odio deposito, seu saltem occultato, in eius obedientiam facilis ibat. Soli Rex Siculus, Longobardíque, siue quia partes Alexandri fouerant, alienati ab ipso, aut aliàs ei infensi, desideratam pacem retardabant. Nanque in hos bellum integrum manere, atque totius hostilitatis illæsa iura Imperator dolebat: è contra Pontifex sine sociis reconciliari reputans indecorum, ne quos fautores in aduersis expertus fuisset, deserendos in prosperis; aut pacem eis, aut inducias sollicitabat. Porrò hæc discordia, cùm Christiani Moguntini, Maioris Cancellarij, atque Imperialium aliorum interuentu minùs componeretur, prædictis tandem viris commissa est, reuelatis arcanis, sub quibus ad concordiam redigi posset. Et redacta de facto per duos tantùm, Gotifredo excluso, quo per tot annos pax desiderata, adnitente Cistercio, tandem per Cistercienses consummaretur. Verùm de his Romualdum Salernitanum, qui præsens fuit, distinctiùs loquentem proferamus [a]:

a ex Baronio ad hunc annum

3. *Accepta*, inquit, *à Papa licentia* (scilicet, Christianus Moguntinus, sociique,) *ad Imperatorem, qui apud Pomposam venerat, gradu concito perrexerunt. Est autem Pomposa, locus quidam delectabilis, & nemorosus, inter Rauennam, & Venetiam collocatus. Cúmque Imperatori petitionem Papæ de componenda pace cum Rege Siciliæ vsque ad annos quindecim, & de faciendis treguis cum Lombardis vsque ad annos sex per ordinem exposuissent, aduersùs eos vehementer indignatus infremuit: asserens illos in hoc tractatu pacis, magis Alexandri Papæ honori, & commodo, quàm dignitati Imperij prouidisse. Quare præcepit eis, vt ad Papam redeuntes firmiter ei ex sua parte proponerent, quod ipse cum eo, & Ecclesia pacem libenter faceret: at Regis Siciliæ, & Longobardorum treguas denegaret. Qui venientes, totum Papæ per ordinem retulerunt, sicut illis fuerat ab Imperatore mandatum.* Hactenus desperata penè Ecclesiæ pax, quandiu ab aliis intenta. Pergit de eadem per nostros reparanda, atque sacratioribus arcanis illis commissis [b]: b vbi supra.

4. *Post quorum* (id est, Christiani, sociorúmque) *discessum Imperator Gotifridum minorem Cancellarium cum Episcopo Clarimontis, & Abbate de Bonavalle, Venetias delegauit, iniungens eis, quòd Christiano Cancellario, & sociis suis ignorantibus, cautè & priuatim Papæ ex sua parte significarent, quòd ipse amoris eius intuitu, pacem Regi Siciliæ vsque ad annos quindecim, & vsque ad sex annos Longobardorum treguas concederet, si Papa cuidam suæ petitioni præberet assensum. Quam tamen petitionem ei volebat penitùs esse incognitam; sed duobus Cardinalibus, quos ipse elegisset, volebat illam diligenter exponi; ea tamen conditione, quòd si Cardinales electi, petitione cognita, de ea complenda consilium Papæ tribuerent, ipse eam sine dilatione perficeret.* Hæc ab Imperatore Gotifrido, Pontióque, & Hugoni iniuncta, qualiter acta, executáque à cunctis, verùm peracta tantùm à duobus, pergit Author scribere in hunc modum [c]. c vbi supra.

5. *Ex mandato itaque Papæ Humbaldus, Ostiensis Episcopus, & Theodinus Cardinalis ad hoc negotium sunt electi: quibus Imperatoris petitio ab eius nunciis priuatim est, & studiosè exposita. Cúmque Cardinales, petitione cognita, Papæ suggererent, quòd petitioni Imperatoris præberet assensum; Alexander Papa, vtpote homo prouidus, & discretus, cœpit, quænam esset occulta illa petitio, animo æstuanti reuoluere, & Teuthonicorum dolos, & versutias suspectas habere. Quare mutauit cum voluntate consilium, asserens, non decere authoritatem apostolicam petitioni incognitæ præbere consensum, nec de re dubia, & incerta aliquid respondere. Sed, si petitionem illam vellent ei fideliter aperire; & talis esset illa petitio, quæ contra honorem Dei, & damnum Ecclesiæ non spectaret, libenter eam effectui manciparet. Quo audito Gotifredus minor Cancellarius indignatus ad Imperatorem rediit. Episcopus*

pus autem Clarimontis, cum Abbate de Bonaualle, qui remanserant, videntes, quod nullum à Papa possent habere responsum (licèt inuiti) petitionem Imperatoris Papæ exposuerunt.

6. *Erat autem hæc petitio. Imperator Papa per nuncios suos promiserat, quòd si pacem cum eo faceret, terram Comitissæ Maltendis, (aliàs Mathildis,) quam ipse tenebat, in manu eius, & Ecclesia potestate remitteret. Petebat ergo, vt liceret ei vsque ad quindecim annos, videlicet, quousque pax Regis Siciliæ perduraret, eiusdem terræ redditus sine contradictione recipere: completis vero quindecim annis, volebat possessione penes eum remanente, statim de eadem terra cum Ecclesia placitare; asserens, illam ad ius sui Imperij pertinere. Papa autem intuitu Regis Siciliæ, quem plurimùm diligebat, vsque ad condictum terminum Imperatori prænominata terra fructus habere concessit; hac tamen conditione, quòd completis quindecim annis, ad potestatem, & possessionem Romanæ Ecclesiæ terra illa rediret; & tunc Ecclesia in possessione posita, si Imperator vellet de proprietate terræ illius agere, libenter ei Ecclesia iustitiam faceret.* Hactenus Romualdus Salernitanus. Qui quamuis statim subiungat, cum *modum componendæ petitionis, per Episcopum Clarimontis, & Abbatem de Bonaualle Imperatori propositum, plurimùm illi displicuisse*: quippe qui vellet deferri sibi in manibus, quando ipse in tot, ac tantis rebus, odio deposito, Alexandro deferret: verùm cùm constet, sub eo tandem conuentum inter vtrunque; nec quidquam additum pacis conditionibus, ab eisdem sancitis cum Alexandro, non est, cur gloriam illis denegemus adeptæ pacis, qua ex tunc frueretur tota Ecclesia.

7. Adde, quòd alter ex nostris Beatus Hugo, non à Pontifice, Imperatoréve, id est, non ab homine vocatus, aut missus, sed à Deo ad hoc opus destinatus est, comprobante miraculo missionem, quod Vincentius Belluacensis, penè synchronos Author his verbis narrat [d]: *Idem Abbas, nempe Hugo, aliquando infirmatus, intrauit in Infirmitorium, & vidit columbam niue candidiorem super humerum Monachi infirmati: quam cùm idem Monachus vellet apprehendere, illa volans venit ad Abbatem, & intrauit in sinum eius, & posteà exiuit per aperturam tunicæ Abbatis, & fixit rostrum suum in aure Abbatis, dicens ei verbis humanis: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, para te, para te: mandat tibi Beatus Bernardus, vt vadas facere pacem inter Papam, & Imperatorem Alemaniæ. Qui Sancti admonitione suscepta, pacem inter eos posteà perfecit.* Hactenus ille, vt miraculo ipso comprobetur, non solùm veritas diuinæ missionis, sed efficacia.

d lib. 29. c. 35.

8. Tunc conueniente Regno cum Sacerdotio in templo D. Marci apud Venetias, confirmata solenni ritu pax, abiuratum schisma, absoluti Schismatici, acclamatus Alexander Pontifex verus, damnato Calixto; & Fridericus declaratus Princeps Catholicus, ingenti omnia pompa, gaudióque pro maiestate actionum, & pacis tandiu optatæ consequutione. Ast Alexander, quasi tunc primùm inciperet Sede Petri potiri, cùm sine æmulo; sed multò magis, vt credere par est, de vnitate totius Ecclesiæ gaudens, insignioribus viris Ecclesiasticis; sed his præcipuè, qui magis pro reformanda pace laborauissent, de his omnibus censuit scribendum. Primi inter hos, vel saltem inter primos, quos referunt Annales, noster Guillelmus, qui totius tunc Cistercij clauum tenens, ingenti ardore negotium procurauerat, atque illi proximus Richardus Cantuariensis, tunc recens à Sicilia reuersus, vel quia Primas, & Legatus totius Angliæ, vel quia Cisterciensis, quod semper Alexandro satis, superque fuit. Epistolæ ad Guillelmum Vincentius meminit: ad Richardum Arsfeldius, qui ex Geruasio, & aliis Scriptoribus Angliæ hæc habet verba [c]: *Richardus vero reuersus, scilicet, de Sicilia, diploma secum retulit*, &c. *litteras posteà ab Alexandro Romano Pontifice accepit pacificationis inter ipsum, & Fridericum Augustum, & de schismate, quod octodecim annos fœdè grassabatur, extincto.* Hæc Nicolaus. Porrò easdem Alexandri Papæ litteras Rogerius f, & ex ipso Baronius f, ad verbum referunt: quas, quia easdem, aut eisdem valdè similes, quas accepit Guillelmus, Cistercij Pater, & alias continentes rei gestæ seriem, nequaquam duxi in præsenti prætereundas: sunt autem tales g:

c lib. 29. cap. 18.

f ad hunc an.

g apud Roger. & Baron.

Alexander Episcopus, Seruus seruorum Dei, Venerabilibus Fratribus, Richardo, Cantuariensi Episcopo, & Suffraganeis eius, & dilectis Filiis Abbatibus, specialiter ad Romanam Ecclesiam pertinentibus, in Archiepiscopatu Cantuariensi constitutis, Salutem, & apostolicam Benedictionem. 9.

Immensas laudes, & gratias agimus Omnipotenti Deo, qui licèt nauem Petri diu permisisset procellosa maris tempestate quassari, nunc tandem imperauit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna, ita vt pacatis maris sæuientis fluctibus, prædicta nauis ad portum quietis reducta sit, & salutis. Sanè charissimus in Christo Filius noster Fridericus, illustris Romanorum Imperator, proximo præterito die, Dominica ante Festum D. Iacob, cum Principibus ecclesiasticis, & sæcularibus Teuthonici Regni, cum multa deuotione venit Venetiam, ad præsentiam nostram: & ibi coram innumera multitudine virorum, ac mulierum, altis vocibus resonantium laudes Altissimo, nobis, sicut Summo Pontifici, omnem reuerentiam, & honorem exhibuit, & in Festo Beati Iacobi nobis, ad preces eius, Beati Marci Ecclesiam adeuntibus pro celebrandis Missarum solenniis, obuiam venit: & finita Missa, quam à nobis, licèt indignis, reuerenter audiuit, nobis omnem honorem exhibuit, quem prædecessores eius nostris consueuerunt antecessoribus exhibere. In Kalendis verò instantis mensis Augusti præfatus Imperator, vbi erat numerosa hominum multitudo, in anima sua iurare fecit, & Principes sui, quos præsentes habebat, tam ecclesiastici, quàm sæculares, præstito iuramento firmauerunt, quòd pacem Ecclesiæ perpetuò, & pacem charissimi in Christo Filij nostri, Vvillelmi, illustris Siciliæ Regis, vsque ad quindecim annos, & treguam Longobardorum, à prædictis Kalendis Augusti, vsque ad sex annos, sicut pax, & tregua ipsa disposita erat, & tractata, & in scriptis redacta, illæsam debeat, & illibatam seruare. Sicut autem idem Imperator nos in Catholicum Papam, & spiritualem Patrem recepit: ita nos eum in Catholicum Imperatorem, & vxorem eius in Catholicam Imperatricem, & filium ipsorum in Catholicum Regem recepimus. Agite itaque gratias Creatori nostro, qui Sponsam suam Sacrosanctam Ecclesiam sua miseratione respexit, & ei post multas persecutiones, quibus grauiter pressa est, & attrita, per suam gratiam, plenam pacem reddidit, & quietem. Data Venetiæ in Rivoalto, octauo Idus Augusti. Hactenus Alexander ad Richardum. Nec dubium, quin in eadem forma scripserit ad Guillelmum Abbatem, quin ad totum Capitulum Cistercij, si qua tabulis fides, atque specialiter ad illa Monasteria consistentia in Germania, quæ tot, ac tanta pro ipso passa fuissent.

Hoc ipso anno, vt quam verbis prædicabat, operibus referret Cistercio gratiam, Romanæ Ecclesiæ creauit Cancellarium, Cardinalem Albertum, 10.

dictum de Mora, ex Cistercio assumptum, cùm totos XVIII. annos, quibus præfuerat, per substitutos id munus administrasset: ita Chaconius [h], qui hæc, & alia ex Regestis Vaticani, velut ex ipso fonte haurire potuit. *Tempore*, ait, *schismatis Romana Sedes sub Alexandro III. sine Cancellario fuit annis XVIII.* Et paulò inferiùs: *Albertus de Mora Beneuentanus, Presbyter Cardinalis Sancti Laurentij in Lucina, Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cancellarius, ab anno Pontificatus Alexandri XVIII. vsque ad obitum Vrbani III. Papæ.* Hactenus Author ille: quanuis non desint alij, grauésque, qui Albertum ante id tempus tradant functum hoc munere. Quidquid fuerit, creatus ab Alexandro, sicut ipse ab Eugenio olim promotus fuerat, non solùm gratiæ præsentibus obsequiis, sed præteritis etiam beneficiis cumulatè repensæ, argumentum fuit. Quippe Alexander reddidit Cistercio, quod ab ipso acceperat: atque Pontificis Cisterciensis donum Pontifex ipse factus, Cardinali restituit Cisterciensi, inde in Pontificem non minùs promouendo. Distulisse electionem visus est, quandiu schisma durauit; non vt differret, sed ne ex dubia eligentis potestate, & negata ab aliquibus, minùs aliquid daret, quàm accepisset.

h in Alexandro.

---

1. Gerardus sub initium intrantis anni, 2. Igniacum pergit. 3. Nec retardatur, morte sibi prædicta. 4. Hugonem alloquitur. 5. Matutinis Laudibus interest. 6. A quibus exiens crudeliter occiditur, 7. nullo gemitu emisso, nulla voce. 8. Mox à Sacrista inuentus, penè exanguis. 9. Ante obitum apparet Claræuallensibus. 10. Necnon Petro Abbati. 11. Funus Sancti perlatum ad Claramvallem. 12. Noua apparitio illustrior, & corpus tandem mandatum sepulturæ.

CAPVT II.

1. INTRANTEM annum consecrauit Martyrium Beati Gerardi, non multò antè eidem reuelatum, cùm Treueri, Prouinciæ illius Apostolos, Maternum, scilicet, Euchariúmque, & Valerium deprecaretur. De tempore non satis nobis constat, nisi quòd ad hunc annum pertigisse probant memoriæ omnes Claræuallis, quæ ad sex annos præfuisse virum affirmant, hoc est, vt minimum quatuor annos integros, & duorum confinium finem, principiúmque, quibus senarius numerus compleatur. Consonat & Dunense Manuscriptum apud Henriquez [a], & quæ plura aliunde nacti, contulimus, & omninò conformia reperimus. Porrò intra eundem non longè differendum inde coniector, quòd Henricus successor triennio præfuit, anno 1180. promotus in Cardinalem. Sed de his suo tempore dicemus. Nunc ad Martyrium Sancti gloriosum, & post reuelationes iteratas inflexibilem animum, demum ad execrabile flagitium Hugonis de Bazochiis, (heu! iam excidit nomen indignum promi,) quin infra annum Igniaci reclusum, Beati Petri custodiæ commendauerat, verbis Exordij Magni proferamus. Contigit autem intra annum à prima reuelatione (id enim est, quod eodem anno contigisse Exordium vocat) cùm Sanctus dudum rediisset ad Claramvallem. Reliqua prosequatur Exordij Author [b]:

a In Menologio Decemb.

b lib. 2. c. 28.

2. *Igitur*, ait Exordium [b], *eodem anno, quo hanc visionem viderat* (scilicet, Gerardus) *imminente tempore, quo Sanctus Abbas Gerardus hostia Christi effici mereretur, & Agni immaculati pedisequus, sanguinem pro iustitia, sicut ille pro vniuersali Ecclesia, funderet; cùm visitationem Domorum suarum secundùm Ordinis instituta facere proposuisset, inter cæteras etiam Igniacum abire decreuit. Fratres autem, qui belluinam Pseudomonachi illius rabiem (quem suprà à Domino Abbate correctum, & in eadem Domo pœnitentiæ constrictum retulimus) suspectam habebant: monebant Dominum Abbatem, vt cautiùs se ageret: ne fortè (quod vehementer abhorrebant) lucerna in Israël extingueretur. Ille verò metu mortis intrepidus, & totum se diuinæ voluntati commendans, nec propter mortem, etiamsi sibi immineret, ea, quæ officij sui essent, se intermittere posse dicebat.*

3. *Cúmque in procinctu itineris positus iam pararet exire, Frater quidam spiritualis accedens, vt secretiùs sibi loqui dignaretur, orabat. Quo impetrato, lacrymosis suspiriis cœpit rogare, ne iter, quod proposuerat, exequeretur, dicens, sibi per reuelationem ostensum, quia si tunc Igniacum veniret, crudeli morte esses perimendus. Cui vir Domini respondit: Chare Frater, gratias ago sollicitudini tuæ pro me. Scire tamen te volo, quòd non facio animam, id est, temporalem hanc vitam pretiosiorem, quàm me. Nec omninò expedit mihi, vt quod ex debito officij mei (quo indignus fungor) facere incumbit, meticulosa mortis imaginatione territus intermittam. Quis autem scit, si tentat me Deus meus? Quis autem nesciat, Omnipotentem esse Deum, qui si voluerit, mortem, quam tu imminere dicis, & quam ego secura conscientia me non meruisse confido, facillimè auertere poterit? Quòd si noluerit, nos, tanquam serui inutiles, ipsius per omnia voluntati obsecundare necesse habemus. Ipsius ergo de nobis voluntas, & de vobis fiat.*

4. *Sic dixit, & Fratres omnes diuinæ gratiæ commendans, in spiritu fortitudinis, iter, quod proposuerat, aggressus, Igniacum peruenit; vbi ab Abbate eiusdem loci, beatæ memoriæ Domno Petro, cunctisque Fratribus, cum multa, sicut dignum erat, reuerentia susceptus, iucundum se, ac affabilem exhibebat vniuersis. Cúmque singulis publicè, & priuatim de salute animarum, & de Ordinis obseruatione loqueretur, etiam illum, de quo suprà diximus, non Monachum, sed detestabilem parricidam mox futurum, ad se vocari præcepit. Qui cùm venisset, Pater sanctus, hostia Christi post paululum futurus, dulcissimis eum verbis adorsus, monere cœpit; vt quod causa salutis animæ ipsius factum fuerat, patienter ferret. Se nullo modo rancoris quicquam aduersùs eum habere: imo verò sicut filium suum charissimum, amplecti paratum, si correctionem eius, sanctæ humilitatis, & patientiæ indiciis deprehendere potuisset. At ille (qui cum Diabolo ab initio homicida existente, vnus iam spiritus effectus fuerat) ne scelus horrendi parricidij, quod iam dudum mente conceperat, aliquo modo protelaretur, & sic effectu malitiæ suæ priuaretur, tanquàm callidissimus serpens capite demisso simulabat, se, ea, quæ dicebantur, humiliter audire. Verbum etiam mansuetudinis, & pacis proferebat ore, quam non habebat in pectore.*

5. *Exhilarantur Fratres, & super indicto falsæ humilitatis habitu, quo se pestifer ille (ne deprehenderetur) induerat, dignos pœnitentiæ fructus sperabant; nihilque minus fieri posse putabant, quàm quòd in tam breui,*

tam

tam horrendi facinoris perpetratione, se ipsum æternæ mortis, & damnationis laqueo innecteret. Postero die ad nocturnæ synaxeos officium persoluendum congregatis, dum ex more de via venientium, Domno Abbati Gerardo oblatum fuisset, quatenus de Matutinis exiens lassitudinem ex itinere contractam nocturna quiete repelleret, sicut erat feruens spiritu, perstitit, & toto vigiliarum spatio diuinis laudibus vigilanter intendens, quasi iam præsago spiritu, quæ super eum ventura erant, prænosceret, futuro se agoni præparabat. Quid plura? Finitis Laudibus, dum secundum consuetudinem Ordinis Prima continuatim subiungeretur, Dominus Abbas de Choro exit, Dormitorium ascendit, inde ad abluendas manus descensurus, quatenus finita hora ad celebranda diuina mysteria expeditior occurreret. Quod execrabilis ille non Monachus, sed parricida nequiter deprehendens, nequiùs insequutus est eum; & in loco Dormitorij, quem tanto facinori perpetrando congruum prauiderat, tanquàm leo paratus ad prædam, in insidiis se occultabat. Ita in Exordio Sanctus Antoninus eandem historiam narrans [c] tanti flagitij authorem, non Hugonem; sed magis Dæmones per ipsum fuisse tradit: visósque eos ab alio quodam Monacho, nomine Haimone, cùm ad ingressum Domus infirmorum positus esset: sic enim ait: *Cùm disposuisset Hugo Abbatem Gerardum occidere propter punitionem ei factam, quidam ex Fratribus, nomine Haimo, cùm sederet in vestibulo Domus infirmorum, vidit duas personas horribiles intrare Dormitorium.* Hæc Anton. cui consonat Author vitæ S. Petri c. 18. ex quo ipse videtur transcripsisse. Pergit Author Exordij de S. Patre [d]:

c par. 2. tit. 17. cap. §. 13.

d vbi suprà.

6 *Vir itaque Domini rediens, & per Dormitorium versus gradus, quibus in claustrum descenditur, incedens, ad insidiarum locum peruenit; & ecce filius perditionis subitò exiliens, impetum fecit in eum, & cultrum acuminatum, longum, & latum visceribus eius immergens, crudeliter scindendo, secando, fodiendo, vsque ad spinam dorsi peruenit. Sed sicut verus Agnus Dei Dominus noster Iesus Christus, non quidem coram tondente; sed coram sacras manus, ac pedes fodientes obmutuit, & non aperuit os suum: sic & iste verus imitator, & hostia Christi, coram terribili laniatore, & fossore viscerum suorum, non modò clamorem, sed vix aliquam vocem doloris emisit. Tunc verò Deo odibilis, & hominibus inuisus ille homicida, cùm cratem costarum obsistentem sentiret, nec sacrum corpus, sicut volebat, transfodere posset, grauibus tormentis grauiora superaddens, detestabilem sicam inter viscera versando atque reuersando omnibus modis satagebat, ne Pastor sanctus viuus de manibus eius euaderet. Mitis verò Pastor execrabilem illius instantiam perhorrescens, leni voce dixit ad eum: Quæso, Frater, parce: cesset iam manus tua: quia nullo modo de cætero viuere potero. Ad quam vocem malignus ille aufugit pernici cursu; & Dæmonum præda factus, vltricem tanti sceleris conscientiam secum ferebat.* Hactenus coæuus Author Exordij magni de immani flagitio parricidæ, & stupenda patientia Martyris Sancti.

7. Cæterùm, quod admirationem omnem superat, & ni constaret tanto testimonio, fidem etiam excedere videatur, illud occurrit. In Dormitorio Cisterciensis Ordinis, in quo vel medio Sole tantum silentium, vt quæuis respiratio grauior audiri soleat, inter matutinas Laudes, & Horam Primam, ante diei crepusculum, quando profundior quies omnia tenet; potuisse hominem tot tormenta pati, tot vulnera subire, nulla voce emissa, nullo gemitu, quin alloqui valuisse percussorem, adeò submissè, & blandè, vt à nullo audiretur, nisi ab ipso: cùm maximè hyemale tempus esset, quod soporem excludit illius Horæ. Sed nos Authorem loquentem audiamus [e]: *Venerabilis autem Abbas, recollectis viribus, per gradus, quibus in Ecclesiam descenditur, tam horrendo vulnere confossus descendit. Sed cùm ad extremos gradus venisset, præ nimia sanguinis effusione defectus corruit, & tanquàm exanimis iacebat. Nutu verò Dei Sacrista per Ecclesiam incedens, Iacentem offendit: sed, quis esset, aut quare illic iaceret, in tenebris discernere non poterat: territus itaque vehementer concitus candelam accendit, & admoto lumine Patrem Sanctum recognouit.* Certè Fratribus cunctis vigilantibus, & facilè percepturis quodcúque signum, videri potuit, aut prætulisse vitæ obseruantiam silentij, aut idemmet silentium procurasse, ne à Fratribus, si illuc conuenirent, optata Martyrij palma defraudaretur. Sed redeo ad Historiam, quæ quid Sacrista, quid item Fratres egerint, deprehenso flagitio, quid demũ S. Martyr, ita prosequitur [f]:

e ibidem.

f lib. 2. c. 28.

Protinus ergo lamentabiliter exclamans (scilicet, Sacrista,) *& heu, heu congeminans, Fratres vniuersos ad tam miserabile spectaculum concurrere fecit. Ipse etiam Dominus Petrus Abbas affuit, & videns Martyrem Christi in suo sanguine volutari, lacrymosis suspiriis internum cordis prodebat dolorem. Itaque manibus Fratrum lugentium in Infirmitorium est delatus: vbi verò paululum quieuit, recollecto spiritu, immensas Omnipotenti Deo gratias agere cœpit, quod eum in præsenti tam dura morte puniri permitteret, ne pro peccatis, & negligentiis suis post mortem in Purgatoriis locis grauiores pœnas exolueret. Triduum posteà superuixit. In quo spatio Sacramentis ecclesiasticis munitus, deuotis precibus, & piis sancti desiderij votis, ad Beatitudinem futuræ vitæ suspirabat. Occisori suo ex corde indulsit: & omnes, qui aderant, attentiùs precabatur, vt si fortè comprehenderetur, nihil mali à quoquam pateretur. Speciales filios suos Claraeuallenses ex intimo cordis affectu diuinæ gratiæ commendauit. Sicque sancta anima illa, carne soluta, tantò liberior (vt credimus) æthereum penetrauit Cœlum, quantò duriùs hîc camino tribulationis, & horrendæ mortis extremitate purgari meruerat.* 8. Hic Sancti Præsulis desideratus exitus, hæc cursus eius consummatio felix fuit. In vita S. Petri Monoculi hæc habentur [g]: *Vixit vsque ad sequentem diem circa vesperum, & positis circa se Fratribus dixit: Dirige me, Domine, in via tua, & doce me: quia tu es Deus Saluator meus, & te sustinui tota die. Et cùm hoc dixisset, obdormiuit in Domino.*

g cap. 18.

9. Addit Richardus inferiùs referendus, quo tempore iam, iámque decessurus, Claræuallenses Christo commendabat, multis Monachis visum in Claraualle, iucunda facie, & candida cuculla, sanguine rubricata, super Altare maius, benedicentem filiis, quos, vel discedens, non foret deserturus. Haud aliter immolanda Deo hostia meliùs quàm in Altari; offerenda pro filiis, quos amabat, quàm ipsis benedicens describi potuit. Addit & prædictam à Sancto mortis horam: atque in ipsa Angelorum voces auditas, qui egredientem animam susciperent, & cum gaudio deducerent, æterna gloria in Cœlis coronandam. Verùm hæc omnia ex ipso, cùm tempus venerit, pergit Author de exuuiis sacri corporis Claramuallem delatis, iustis solutis, & mirabili visione, quæ S. Petro Abbati Igniacensi celebranti ad funus, S. Martyris gloria est reuelata.

10. Antoninus, ante funus etiam visum Abbati Petro, iussisséque, vt pro eo celebraret officium funeris, corpore ad Claramuallem perlato, scriptum reliquit [h]: *Apparuit, ait, ipsi Petro dolenti de morte sua Gerardus ipse dicens: Noli contristari de morte mea: quia cum Domino Iesu Christo sum. Tu autem cùm veneris ad Claramuallem, facies officium meum, & sepelies me:*

h vbi suprà.

Hæc

Hæc Florentinus. Porrò de funere perlato ad Claramuallem, Author Exordij magni ita prosequitur [i]: *Sacrum corpus eius basterna impositum, diuinis psalmis, & hymnis per totam viam resonantibus, Domino quoque Petro Abbate funus cum magna reuerentia prosequente, in Claramuallem honorificè delatum est. Vbi quam sublimi, & manifesta reuelatione de gloria Martyrij eius idem Abbas certificari meruit, ad commendandam posteris tanti Martyris memoriam, referre non incongruum puto* [k].

i lib. 2. c. 28. in fine.

k cap. 29. sequenti.

II. *Cùm à Conuentu Claraualllis pro commendatione Beatæ Animæ Domini Gerardi Missa solenniter (sicut moris est) celebraretur; præfatus Dominus Petrus Abbas sacro Altari adstabat, solita sua deuotione salutarem Hostiam immolaturus. Qui licèt hilaritatem vultus intuentibus se prætenderet, erat tamen tristis, & mærens valdè super indigna morte pij Patris, maximè quòd in Domo sua* (scilicet, Igniaco) *Dominus tam immane scelus fieri permisisset. Cúmque diuersis cogitationibus æstuaret, reputans, ne fortè propter peccata sua id accidisset, vidit repentè visibili specie B. Bernardum à dextris Altaris stantem,* (Antoninus Malachiam etiam addit, [l]) *ipsúmque, de cuius morte lugebat, Dominum Gerardum à sinistris, vtrosque inæstimabilis gloriæ refulgentes claritate. Quorum visione stupefactus, dum attonitus hæreret, dixit ad eum B. Bernardus: Cur, quæso, tanquam mortuum, luges eum, cuius transitoria mors in perennitatem beatæ vitæ commutata, pretiosa est in conspectu Domini? Et protensa manu in Christi Martyrem Gerardum, qui in sinistra Altaris parte adstabat, En, inquit, iste est Frater meus, cuius funeri debitas exequias persoluitis: qui quantò crudeliorem mortem, & indigniorem in oculis hominum pertulisse visus est, tantò maiori gloria à Domino sublimatus inter victrices, & purpuratas Martyrum cateruas sortem suæ vocationis accipere meruit. His dictis, tam iucunda visio ab oculis intuentis sublata est.* Hactenus gloria Sancti Sancto ostensa.

l vbi suprà.

Pergit de certitudine visionis, & de corpore mandato sepulturæ: *Tanta verò lætitia, & securitas de glorificatione dilecti amici sui in corde eius, qui hæc videre, & audire meruerat, successit, vt non iam, quasi mortuũ, plangendum putaret: sed propulsato omnis mœroris, & dubietatis nubilo, tanquam fidelissimum intercessorem apud Omnipotentem Dei misericordiam habendum censeret.* Et paulò inferiùs: *Exequiarum itaque celebritate, luctu mixto gaudio peracta, & spiritualibus Filiis tanti Patris, non tam temporalem mortem eius lugentibus, quàm gloriosa victoria ipsius, qua de inimico fortiter pro iustitia occumbens triumphauit, congratulantibus, sanctum corpus eius ante fores Oratorij Clarauallis, in cellula, quæ olim ob receptionem corporum Sanctorum Confessorum Bernardi, & Malachiæ constructa fuerat, in sarcophago super pauimentum exaltato, venerabiliter conditum est.* Hæc in Exordio de S. Martyris gloria, & sepultura: verùm quæ post hæc adhuc gesta sint: quid de misero Hugone, & quis in Claraualle Sancto successerit, cum aliis, quæ concernunt Martyrium eius, sigillatim, distinctísque capitibus commodiùs nobis venient referenda. 12.

---

1. Fidelium ex Gerardi morte turbatio. 2. Occisor, primùm negata absolutione, 3. cùm mox ab Alexandro quæreretur, nullatenus potuit inueniri. 4 Conіectatum de eius damnatione. 5. Miracula ad sepulcrum Martyris Sancti. 6. Tum B. Richardi grauis epistola, 7. ad Monachum curiosiùs inquirentem eius agonem, 8. in qua series historiæ, 9. plena fide. 10. Variæ memoria Sancti apud Authores.

CAPVT III.

1. Percvlit Beati Viri, Gerardi mors vniuersos Christicolas, & adhuc deficientibus tyrannis subesse sibi Martyres gratulabundi, sed dolentes conquerebantur. Recentem tunc Cantuariensis Thomæ sanguinem, super effuso cruore noui Athletæ, antequàm siccaretur, reuirescere, & madenti adhuc terræ imbrem immitti fœcundum, sed pudendum cunctis fidelibus. Nam, qui deinceps liberi à contagio, à quo ne Cistercienses immunes essent? Hactenus passos Sanctos à Paganis; passos & à Christianis, sed sæcularibus: Thomam passum ab aulicis, quo nullum fortè deterius hominum genus. Nunc, vel ab ipso statu perfectionis surrexisse tyrannos, qui Martyres coronent; qui sanguine innocenti cruentent manus sacrilegas. Tum, quos vlteriùs corrigere liceret, quos errantes arguere, si ne intra claustra quidem correctio indemnis? Si grauiùs luat, qui correxit, quàm qui deliquit? Gerardi caput à Monacho impetitum: & cecidisse cucullati hominis manu, quod vel Schismatici, atque ipse etiam Schismaticorum Dux Imperator Fridericus reuereretur. Hæc, & similia commouebant piorum animos, cùm maximè impunito Hugone, elapsóque, scandalum integrum, nec esset pœna, quæ posset retardare, si quos audaciores fecisset exemplum criminis.

At non flagitium indemne delinquenti, non sine exemplo vltionis cæteris fuit, fortè horribilioris, quò occultioris: quippe quæ Deum authorem præ se tulit, in cuius manus horrendum incidisse. Verùm, quæ eum vindicta sequuta sit, verbis Exordij magni proferamus [a]: *Igitur, ait, dum fama pretiosa mortis eius,* (Gerardi, scilicet,) *quomodo innocens pro iustitia, & zelo Ordinis, crudeli morte mulctatus esset, vbique vulgaretur, ad aures Summi Pontificis,* (videlicet, piæ memoriæ Alexandri III.) *peruenit. Qui, quoniam speciali eum deuotione, pro sua reuerentia sanctitatis amauerat, multo pietatis affectu super tam indigna morte ipsius contristatus est, ipsúmque tanti facinoris patratorem, excommunicatum, & exterrem à societate omnium fidelium censuit habendum. Euolutis post hæc aliquantis annis, crudelis ille carnifex, qui tantum scelus commiserat, pænitentia ductus Summum Pontificem adiit; atque ad pedes eius misericordiam postulaturus corruit. Domino verò Apostolico quærente, quis esset, vel quid mali commisisset: Ego sum, ait ille, qui Gerardum Abbatem Clarauallis occidi. Cumq; Dominus Papa dilectum olim sibi Abbatẽ nominare audisset, & authorẽ mortis eius coram se positũ cerneret, totus inhorruit, & vehementer turbatus, minùs discretè (sicut dicitur) pede eũ repulit dicens: Vade, fili perditionis. Quo audito, miser ille cōcitus surgẽs, recessit.* 2.

a vbi suprà.

Hactenus

3. Hactenus prima pauendæ vltionis pars, negata pœnitenti (quantùm exteriùs cernere licebat) absolutione: idque ab homine sancto, pio, & docto, siue cum Deus permiserit errare, siue instruxerit; sed longè terribilior adhuc secunda. *Cardinales verò, qui aderant, reuerenter accedentes suggesserunt Domino Papæ, quamuis sceleratissimum hominem, non debere sine misericordia dimitti. Dominum Iesum in Cruce pro crucifixoribus suis orasse: nec expedire Apostolatui eius, si tam immite desperationis exemplum posteris relinqueret. Quorum verbis motus Pontifex Apostolicus festinanter parricidam vocari præcepit. Quoniam non propterea ad horam eum repulit, vt desperandum de ipso censeret: sed vt horrorem, & enormitatem tam immanis flagitij præcordiis eius arctiùs imprimeret, & per hæc ad dura quæque pro scelere suo toleranda prouocaret. Sed, ô quàm terribilis est Deus in consiliis super filios hominum! Quoniam nemo valet eum corrigere, quem ille neglexerit. Cùm enim ad iussum Pontificis miserabilis ille peccator à ministris vbique quæreretur, non in Consistorio, non in Palatio; sed neque in vniuersa vrbe inueniri potuit: quòve deuenerit, vel quali fine defecerit, vsque hodie ignoratur.* Hic miser parricidæ illius exitus fuit.

4. Et mihi quidem rem altiùs perpendenti, & quantùm licet, caliginosis oculis à longinquo rimanti, vt non omninò desperanda repulsi salus, qui qualicunque negata absolutione, potuit per contritionem culpam abstergere: at extra communionem fidelium factum, Sacramentis negatum, & orationibus, cùm peteret absolui, repulsam passum; cùm quæreretur statim absoluendus, nusquam inuentum, nequaquam leue diuinæ indignationis indicium est. Quòd resilierit à pedibus Pontificis, neque pulsans, & clamans perseuerauerit; sed ipse è limine pœnitentiæ retrocesserit, diuina permittente prouidentia, vt qui Iudæ, in prodendo Magistro similis, in occidendo quodammodo deterior, non dissimilem exitum haberet; atque vtrique in perniciem verteretur pœnitudo damnanda, ex qua, si debitus modus accessisset, motiuum debitum, potuissent remissionem auspicari. Hæc satis de interitu Hugonis: qui si desperationem repulsæ subdidit, non diu superuixit: quippe intra tempus Alexandri Summi Pontificis, qui vix integro triennio superstes fuit.

5. De S. Martyre id etiam addendum censeo vltra reuelationes, quas recensuimus, illustratum à Deo, editis ad sepulcrum eius signis, quæ coronam Martyrij in sacro corpore, in anima adepti triumphi gloriam contestarentur. Porrò, cùm tam Martyrium, quàm miracula diuulgata per Orbem Christianum, ad intimam Germaniam penetrassent, atque ad ante annum visitatos filios, in eadem Prouincia consistentes, tristis simul, & dulcis peruenisset, vnus ex eis Eberbacensis Monachus, suo, an fortassis totius Conuentus nomine curiosus, & pius, B. Richardo, tunc in Alduert Monacho, scripsit, à quo veluti Galliæ proximiori, aut qui forsan interfuit funeri Sancti, sigillatim de cunctis instrueretur: & extat rescriptum eiusdem Sancti Viri vitiatum sanè duplici versione, altera in Lusitanum, in Latinum altera. Sed quod ob authoritatem scribentis, notitiámque, non licet in præsenti præterire. Est autem tale[b]:

b Brito lib. 6. c. 23. Henriquez in fascicul. lib. 2. dist. 35. c. 6.

6. *Quæris à me, Frater charissime, vt Martyrium Sanctissimi Viri, Gerardi, Abbatis Monasterij Clarauallensis breuiter enarrem, qui pietate tua verus filius & imitator gloriosissimi Bernardi, necnon benignitate sua, pater vigilantissimus erga filios, & fratres suos extitit. Conabor, quantùm potero, veritatis limites non transilire, & annectere paucis dolorem, quem ex commissa prauitate sentis. Itaque Beatus hic Vir Monasteria, & Fratres suos quodam tempore visitauit, (illos, inquam, qui ipsi, vt Patri, veram obedientiam tenebantur præstare,) & in Igniacensi inuenit Hugonem Barochiensem summis Vitiis deditum; ita vt vnum quodlibet eorum merebatur adeò seueram pœnam, quam leges Ordinis instituerant. Omittam vitia vobis describere, quia sub silentio mihi narrata fuêre: scis enim litteras non esse adeò securas, vt earum rerum, quæ intus scribuntur, conscientia tuta manere possit. Blandissimis ergo eum verbis Gerardus noster admonuit, & potiùs suauiter moderando culpam, quàm adiudicando pœnam legibus, Ordinisque institutionibus; moderata quadam pœnitentia, immoderata peccata, sua benignitate puniuit, vt se his verbis accommodaret: Corripiet me iustus in misericordia, & increpabit me. Sed peruersus animus huius Hugonis peiorauit hac medicina: quia statim nactus est pestifera quadam vindicta compensare modestiam Sanctissimi Abbatis. Ita vt quadam nocte in loco quodam obscuro, furore, & indignatione bulliens, eum miserè aggressus fuerit, & cultro quodam (cùm Sanctus Vir matutinas Deo Laudes cum cæteris in Choro decantasset; indéque ad Dormitorium reuerteretur) vitam Beatissimi Viri ademit. Qui dum occisori vitam daret, Dominum Deum pro remissione peccati eius rogabat. Sed quid plura? Cecidit Agnus innocens inter nocentes lupi dentes, & simplex columba inter astutissimi vngues accipitris, Sanctus inter manus peruersi peccatoris, & mortuus est Abel propter inuidiam falsissimi fratris Cain.*

Omnes itaque Religiosi summoperè miserandum, sed non minùs gloriosum ipsius obitum lacrymis cordis defleuerunt, vt omnes pariter subitanea hac morte angebantur. Solus Christi Martyr animo constanti, & alacri, consolabatur omnes, obsecrans, vt lacrymas suas in preces vellent conuertere, & subnixè orarent Deum, vt vellet illuminare cor Hugonis, vt errorem, & culpam suam agnoscens ageret pœnitentiam; sicque dignus foret aliquando ante summum iudicium acquirere veniam suorum delictorum. Prædixit Monachis vltimam horam mortis; auditáque est sonora Angelorum Musica, & habuerunt clarissimas reuelationes, ex quibus animam Sanctissimi Viri gloriosam in Cœlis existere facillimè collegerunt; ex quo Igniacenses Monachi non paruum doloris sui receperunt leuamen: plurimique bonæ vitæ Religiosi (inter quos Petrus Abbas) oculis corporeis viderunt eundem Gerardum, comitatum clarissimo Angelorum Choro, cœlestia scandere regna, vbi hodie, & in æternum requiescit. 7

Illo ipso die Martyrij sui, dum vltimum in agone exhalaret spiritum, multi eum Monachi ex Claraualle in supremo Altari viderunt, quòd rubicunda, alacríque facie, cuculla rubro sanguine tincta, Monachorum Conuentui benedictionem suam daret, & dum in eodem Clarauallensi Cœnobio, eius celebrarentur exequiæ, visus fuit à Petro successore suo in vna parte Altaris, & D. Bernardus ab alia, asseuerans eum iam de facto frui æterna Paradisi gloria: & prohibuit, ne vllo modo dolorem ex morte, & obitu suo conciperet. 8

Sed, quorsum vobis tot suæ felicitatis æternæ exhibere testimonia? Loquantur miracula, quæ scimus ab ipso post mortem facta fuisse. Patet enim ipsum optatam salutem, duobus, qui dissolutis membris miserè languebant, non sine omnium stupore dedisse. Necnon vni Monacho prorsus cæco, visum vnius oculi restituisse, aliósque quamplurimos morbos sanasse. Sed cum tempore magis patefacta nobis erunt eius miracula, ex quibus colligimus immortales Deo Optimo Maximo nos debere 9

debere reddere gratias, quòd mutauerit, electo hoc sibi Martyrio, dolorem, quem ex falsa malignitate Hugonis conceperamus, in iucundissimum gaudium, propter virtutes illustres in Sancto Abbate Gerardo relucentes, cùm plùs boni, & felicitatis posset spiritus, & homo inter Cœlites coronatus, intercessione, & meritis suis in hoc mundo præstare, quàm possent omnes peruersi diabolicis suis artibus machinari. Hactenus epistola, vt stili nitore destituta, vertentium culpa; sic veritati nixa, subsisténsque, quoad substantiam prorsus immutata.

10. Gerardi sepultura hodie, cum B. Petro (qui mediante Henriquo illi successit) sub hoc communi titulo notatur in libro sepulcrorum Claræuallis c: *In magno Claustro, sub primo arcu, iuxta ostium Ecclesiæ requiescunt Venerabiles Viri, bonorum memoria digni, Domnus Gerardus VI. & Domnus Petrus VIII. Claræuallis Abbates, quorum prior post laudabilem vitam, pro iustitia, & Zelo Ordinis innocens occisus est. Alter verò sanctæ paupertatis, & humilitatis feruentissimus æmulator, multis in vita sua virtutibus claruit. Hos apud Deum Patronos habere mereamur. Amen.* Memoratur inter Sanctos illustres Ordinis ab omnibus antiquis, & recentioribus, propriis, & exteris, ex quibus plures recensuit Henriquez in Menologio d, Hugo Menardus in suo Martyrologio d, qui & in Notis ad Compendium redegit Martyrium Sancti; Aubertus Myræus e, & alij recentiores. Nisi quòd tamen in assignanda die (Decembris septima) omnes Kalendarium nostrum Salmanticæ excusum sequuti sunt, quam, re meliùs inspecta, differendam, & ad initium anni subsequentis, huius, nimirum, iudicaui similiùs vero. Extat ad eum, & ad Petrum Abbatem S. Rhemigij Alexandri[j] epistola, quæ incipit: *Cùm dilectus*, &c. 45. inter eas, quæ cum Operibus Petri Cellensis circumferuntur. Sed de Gerardo dictum nobis satis: nunc iam ad successorem perueniamus.

c apud Henriq. lib. 1. fasc. dist. 41. c. 1.

d Decembris 7.

e Origin. Monast. lib. 5. c. 15. & 17.

---

1. Actum de successore B. Martyris, & electus Henriquus ex Abbate Altæcumbæ: 3. Vir planè magnus. 4. Hic dum operi manuum feruentiùs instat, 5. morienti Fratri abest, 6. pro quo à Deo pœnitentiam sibi impositam vsque ad mortem adimplet. 7. Conuersus altus desperata penè salute, 8. tandem confessus, 9. à culpa primùm, media pœnitentia, per Vitum Dei, 10. mox cùm post mortem oblita reuelasset, etiam à pœnis meruit liberari.

CAPVT IV.

1. CONVENISSE vicinos Abbates ad funus Sancti, Antoninus affirmat a, quorum rogatu, quæ in mandatis acceperat, de peragendo officio Petrus impleuerit. Nec dubium, quin actum statim de successore, qui in locum Martyris Sancti subrogaretur: & timuit Petrus eligi in Abbatem, memor responsi quondam ad se facti, per Sanctos Patres, Bernardum, & Malachiam. De quo timore hæc pauca in Vita Sancti b: *Corpus* (Gerardi) *de more compositum Abbas Petrus vsque ad Claramuallem deduxit; multùm metuens, ne quod audierat:* Tu eris Abbas Claræuallis *impleretur.* Verùm huius Oraculi impletione dilata ad tempus, interim iunior ætate; sed virtute non impar Henriquus electus est ex Abbate Altæcumbæ, quem in totius Ecclesiæ firmam columnam ab æterno ordinatam per hæc munera Deus præparabat. De eius successione hæc in exordio.

a part. 1. tit. 17 c. 1. §. 12.

b cap. 18.

2. *Glorificato per Martyrij palmam B. Gerardo, sexto Claræuallis Abbate, Domnus Henriquez Altæcumbæ Abbas ad Sabbathismum populi Dei, iam in septima ætate quiescentis, cui dicit spiritus, vt requiescat à laboribus suis, desiderio, vita, & moribus suspirans, septima ordinatione, nobilis illius in syncera Religione Claræuallensis Congregationis spiritalis Pater electus est. Hic venerandus Pater, nobilis quidem genere, sed nobilior longè virtutum generositate, à primis adolescentiæ suæ annis Sanctuario Domini locatur.* Et paulò inferiùs: *Porrò dies adolescentiæ suæ tanta puritate, & innocentia pertransiuit, sicque canos sapientiæ in annis tenerioribus induerat, vt dum vix adhuc limen virilis ætatis attigisset, meritò magis Religionis, & prudentiæ, quàm ætatis, sequester inter Deum, & homines constitueretur: vt Vicarius Filij Dei* (in Claraualle) *factus, nomen pariter, & officium Patris, & Pastoris adipisci mereretur.* Hæc de electione, déque electi ætate, & qualitate, tunc temporis, cùm Altæcumbæ præfectus fuerat. Ad Claramuallem in maturiori ætate promotum, nec minùs ideò feruidum, ac promptum ad omnes obseruantias, etiam externas, in hæc verba idem Author ita prosequitur c:

c vbi suprà.

3. *Quia tamen prærogatiuam honoris, vel potiùs ponꝰdus sollicitudinis semel susceptum, tanta fidei alacritate administrauit, vt internus ille Iudex cogitationum, & intentionum cordis (qui in manu omnium hominum signat, vt nouerint singuli opera sua) fidelem in minori dispensatione probans, maiori eum Chrismatum gratiæ sublimare decerneret. Nempe, maturiori iam ætate, virtutibúsque in habitum versis, Abbas Claræuallensis factus, rigorem disciplinæ, per quem alios ad tramitem Iustitiæ cogebat, in se ipso minimè neglexit: sed quantùm dignitas officij sui patiebatur, ad communis vitæ socialitatem se constringens, ipsi etiam labori manuum aliquoties pro tempore cum cæteris Fratribus insudabat.* Hæc de Sancto Gerardi successore. Qui quantæ puritatis vitæ fuerit, quámque frequentes supernorum ciuium visitationes, admonitionésque habere consueuerit, vel de minimis purgandus ante decessum, indicauit euentus, multorum testimonio comprobatus, nec negatus ab ipso, quem non pigebit ad litteram transcribere d:

d ibidem.

4. *Accidit quadam vice, vt idem Venerabilis Abbas tempore secationis colligendo fœno instans in pratis grangiæ, quæ trans flumen Albam sita est, proxima Monasterio Claræuallis, cum Fratribus impigrè laboraret. Et ecce dum feruentiùs operi instaret, Frater quidam festinus aduenit nuncians, vnum de Conuersis infirmis, ægritudine præualescente, morti approximare, & proptereà gratiam sanctæ Vnctionis desiderare. Abbas autem sciens cæteros sua præsentia roborari, & ad laborandum*

randum feruentiùs incitari, ægrè nimis tulit, se ab opere diuelli. Ideóque vnum de senioribus pro se Vicarium misit, qui eidem infirmo solenne sanctæ Vnctionis officium ministraret: quod vbi factum est, Frater ille Sacramentis ecclesiasticis contra aëreas potestates munitus, in pace vitam finiuit.

5. *Post hæc, die quadam, dicto Completorio, dum clara adhuc luce Fratres se in lectulis suis collocassent, ipse etiam Domnus Abbas vigilans in lectulo suo iacebat. Cui sic iacenti Frater quidam, qui paulò ante prædictum Fratrem vita discesserat, visibiliter apparuit, sicque ad eum loquutus est: Scias, Domine Pater, quoniam Frater ille, qui proximè defunctus est, mox vt carnis exuit induuias, ante thronum Domini nostri Iesu Christi à sanctis Angelis præsentatus est. Vbi, cùm subtilissima examinatione vita eius discuteretur, tandem ad ea, quæ circa eum in extremis agentem gesta sunt, discussionis scrutinium processit. Cùmque benignus Iudex quæreret, quæ circa morientes Fratres fieri solent, ritène circa eum adimpleta fuissent, responsum est, quia ritè, excepto eo solo, quòd Abbas, dum labori feruentiùs insisteret, eum in propria persona vngere neglexisset; sed pro se Vicarium misisset. Quapropter Dominus me vocans, qui cum cæteris tremendæ Maiestati adstabam, dixit mihi: Vade, & ex parte mea dic Abbati, quatenus pro hac negligentia, toto tempore vitæ suæ singulis diebus septem Psalmos pœnitentiales persoluat. His dictis, nuncius cœlestis, dum ea, quæ intus audierat, foris nunciasset, ad Dominum mittentem rediit: à quo, licèt foris apparens, intus minimè recesserat.*

6. *Abbas verò cum tremore, & admiratione multa, quæ audierat mente pertractans, diuinæ pietati ex intimo corde gratias retulit, proprio experimento probans irrefragabili veritate subnixam esse sententiam, quam de Domino testatur Apostolus dicens* [f]*: Quoniam ipsi cura est de nobis. Humillima itaque obedientia pœnitentiam sibi à summo omnium Abbatum Abbate iniunctam suscipiens, tanta curauit sollicitudine obseruare, vt etiam posteà factus Albanensis Episcopus Cardinalis, solebat familiaribus suis dicere: quia, si hoc articulo premeretur, vt vnum è duobus omnibus modis fieri oporteret, scilicet, in die sancto Paschæ, seu Natalis Domini, aut Missam, aut Psalmos illos omittere, potiùs Missam dimisisset.* Hactenus pœnitentia Sancto iniuncta ab ipso Patre misericordiarum pro culpa leui. Cui tanti viri non solùm testimonium; sed acceptatio, & continuata vsque ad mortem exequutio, indubitatam omninò fidem conciliant.

f 1.Petri 5.

7. Sub idem tempus Esronensis quidam Conuersus, de propria Domo eiectus, fortè à Gerardo Abbate, dum visitaret; in Claraualle manens, dum in extremis ageret, Fratres lætificauit simul, & terruit: quippe ereptus de faucibus Inferni, quò propria eum peccata præcipitabant. Rem sub Henrico Abbate, atque eius interuentu gestam, à cunctis visam, quia nullus alius certior locus subest, & alias Sancti Viri merita pandit, hìc consequenter censui subiungendam [g]. *Frater quidam laicus in Claraualle aliquandiu fuerat conuersatus; sed sub castissima Clarauallensium disciplina nequaquam fuerat nutritus: verùm de alia Domo illuc transmissus; crimina per grauissima, quæ in priori Domo sua commiserat, vsque ad ipsum mortis articulum, horrenda cordis duritia, sine confessione, & pœnitentia, in abysso pessima celabat conscientiæ. Huic Deus omnipotens, in cuius ditione, & voluntate vniuersa sunt posita, tam liberaliter, quàm misericorditer ab æternæ damnationis voragine, iam, iámque super caput eius imminentis, eripere dignatus est. Pressus enim grauissima infirmitate, cùm iam mortem vicinam adesse sentiret; diuina gratia (quæ quandoque miseris, & indignis peccatoribus miseretur) illustratus, accito Confessore, peccata sua confiteri voluit. Liuida verò malignorum Spirituum caterua, quæ, quantùm in ipsa est, semper gratiæ Dei aduersatur, timens, ne per salutaris confessionis antidotum peccatorem perderet, quem diu laqueis suis irretitum, in continenti se rapere præsumebat; tanta vi malitiæ suæ super eum irruit, vt perdito linguæ officio diutiùs permanens mutus, iam vltimum trahere flatum videretur.*

g lib.2.c.31.

8. *Pius verò Dominus, qui sicut nouit parcere supplicantibus, ita nouit etiam debellare superbos, sicut quondam typicum illum Pharaonis exercitum, mediæ noctis silentio per columnam ignis, & nubis respiciens; ita & nunc mediæ noctis silentio per intercessionem (sicut credimus) B. Bernardi, Sanctorúmque, qui in Claraualle conquiescunt, tyrannicam Dæmonum superbiam increpans, & fugans, reum suum absoluit, redditóque linguæ officio, ad Confessionis Sacramentum animauit. Denique, cùm Fratres Infirmarij sollicitè circa eum obseruarent, & nihil aliud, nisi mortem præstolarentur; ecce repentè media noctis hora instante, aperuit oculos, & absolutè loquens, se confiteri velle Fratribus indicauit. Tunc velociter accersito Venerabili Domno Henriquo Abbate, confessus est ei loquens in amaritudine animæ suæ, & dicens: Ego peccator immundus: ego omnium flagitiosissimus, confiteor Deo, & tibi, Pater, quia cùm essem in Monasterio meo, nomine Esron, quod est in Dacia, ex quadam fornicaria filium genui; & nunquam, nec confessionem, neque pœnitentiam super huiusmodi scelere egi. Proinde nunc cùm obmutuissem, maligni Spiritus miserrimam animam meam ad loca infernalia rapuerunt, ibique vidi supplicia, quibus mox, erutus corpore, mancipandus ero ad puniendum. Ibi quoque ad cumulum damnationis meæ filium meum iam pridem mortuum reperi, iniquitates meas arguentem, & exprobrantem mihi huiusmodi verbis: Heu, detestande peccator! Heu, execrande proditor castitatis, & Religionis! nunquam natus fuisses, nunquam adultus fuisses. Exigente enim malitia tua, ego in istas perduci miserias merui. His ergo auditis, & visis perturbor, atque coarctor nimis: tum pro eiusdem filij mei imputata pœnalitate, tum pro mea ipsius iam, iamque imminente damnatione.*

9. *Cùm ergo hæc audisset discretus, & prudens Pater Domnus Abbas Henriquus, commota sunt viscera eius vehementer super tanta tribulatione, & angustia peccatoris in supremo agone periclitantis. Vnde & salutaribus verbis aggrediens hominem, cœpit eum omnimoda argumentosæ pietatis instantia ad spem veniæ animare, confidens, & suadens efficacibus monitis, ne vnquam aliquo modo de ineffabili misericordia potentissimi Redemptoris diffideret; sed fidei plena deuotione clamaret, & diceret ei: Credo, Domine, quia etiamsi in profundum Inferni demersus fuero, inde potens est misericordia tua liberare. His, & similibus salutaribus verbis, ac monitis, per aliquod temporis spatium ægrotum adhortatus in virtute sua (vt erat potens in opere, & sermone) Domnus Abbas Henriquus, tandémque iniuncta salutari pœnitentia; factáque absolutione, dimisit eum, síque recepit in Dormitorium. Vix tamen hora transierat, & ecce denuò sollicitante infirmo, Abbas ad eum reuocatur: qui sine mora reuertitur. Ad quem sic ait infirmus: Obsecro te, Domine Pater, miserere mei, & ora pro me misero peccatore: quia modò, postquam tibi loquutus sum, ad loca pœnarum reductus sum. Vbi etiam significatum est mihi, quoniam propter confessionem, quam, miserante Deo, feci, & propter pœnitentiam, quam accepi, per gratiam Dei liberandus sum ab æternæ damnationis voragine, in purgatoriis tamen supplicijs scelera, quæ commisi, & omnia peccata mea vsque ad nouissimum quadrantem exoluturus sum.* Hactenus ibi: & paucis interiectis:

Itaque Religiosus,& pius Pater Henricus tantam diuinæ bonitatis abundantiam super tanto peccatore vehementiùs admirans, & tanquam bonus pastor ouiculæ, perditæ quidem, sed inuentæ congratulans, factâ denuò absolutione, pœnitentiáque iniunctâ, infirmum, & pœnitentem tenerrimo pietatis affectu gratia Dei commendauit. Qui etiam infirmus orante Abbate alacrior factus, & ex ipsa vultus serenitate statum suum melioratum esse significans, rursum obmutuit: & post modicum interuallum in pace quieuit. Ita Conuersus à suppliciis æternis liber, à temporalibus ex parte etiam redemptus, oratione Henrici, quos terruerat, consolatus est, experimento proprio discens, & docens, quàm pium Patrem, quàm potentem haberent apud Deum intercessorem. Sed de his satis: nunc ad magnum Eskilum, Primatem Daniæ, infulis abdicatis, patriáque; ex Magistro discipulum, ex Imperatore Tyronem, atque sub nouo Claræuallis Abbate Monachum, insigni planè exemplo, transeamus.

***1.** Tertius Eskili aduentus in Claramuallem, **2.** fortuna viri varia: **3.** liberalitas, & zelus pro Religione. **4.** Apostolatus per se ipsum, **5.** & per creatos Episcopos exercitus. **6.** Anathematis ab eodem lati mira efficacia. **7.** Coniuratio nepotum, & eius dolor: demum constantia, & prudentia aduersùs Principem.*

CAPVT V.

1\. SVB finem huius (vt scribit Baronius) anni, Venerabilis, & Deo dignus Eskilus, Danorum Primas, laboribus iam fractus, & senio grauis, eóque ad episcopalem curam minùs aptus; sed multò magis desiderio solitudinis, & solius patriæ cœlestis amore flagrans, cùm iam Bernardum, cùm Robertum, Patres obstantes non haberet, per quos hactenus steterat, quominùs cunctis spretis, Monachum ageret, tandem Archiepiscopatum, Primatiam, & Legationem Sedis apostolicæ, patriam, propinquos, amicósque deseruit, & tertiò remeauit ad Claramuallem ibidem consummandus felici obitu; atque inde quod mortalis minùs potuit, gloriosus cum amicissimo Bernardo, cum Roberto, atque aliis futtecturus. De hoc aduentu hoc habet Exordium magnum [a]: *Itaque commendans Ecclesiam, cui laudabiliter præfuerat, Deo, & Principibus terræ, relictis parentibus, propinquis, notis, & amicis, ipsi cespiti patrio valedicens, exul egregius Claramuallem venit, sepulcrúmque B. Viri, intimi quondam amici sui, visitauit, & ad sacratissimam tumbam ipsius viuere, & mori delegit, vbi etiam Sacræ Religionis habitum, Deo donante, postmodum suscepit: neque enim minus in defuncto, quàm olim viuente confisus est. Quippe quem post mortem carnis veriùs viuere omninò non ambigebat.* Hactenus Exordium. Cæterùm nos illustris Sancti Viri iam Cistercienfis, genus, mores, & acta perstringemus.

a lib. 3. c. 29.

2\. Patria Eskilo Dania; genus regium, parentes clari, nepotes Regum æmuli (Carolus, & Canutus) adolescentia in principio ætatis lubrica; sed post redemptam promissione factâ vitam, imò & animam, quod suprà memorauimus [b], constans, atque ad ardua quæque superanda procliuis fuit. Sponsa prima, Ecclesia Roskildensis, in qua Ericum Regem sibi infensum aut fecit, aut habuit: & quanuis semper aduersâ fortuna vsus, regiam potentiam constantia superauit. Huic successit Lundensis, nec sine æmulis, quorum alterum ne promoueretur, alterum iam promotus expertus est. Sed reportata victoria de vtroque; primum, cuius aut nullum, aut leuius crimen, inferiori contentum; secundum, qui atrociùs deliquisset, seuera morte mulctatum vidit, & doluit, quo erat miti animo, atque omnium iniuriarum contemptore. Eo in Lundensem Pontificem assumpto nationalem Synodum Lundæ celebratam, Danicarum rerum Scriptores memoriæ produnt [c]: cui præter Daniæ, Noruegiæque, & Sueciæ omnes Episcopos, affuisse alios tradunt, pietate, & doctrina illustres viros; vnà cum Teodino Cardinali, qui tum Legatum agebat in illis partibus. Inde zelo, & constantia Viri cognitis, Legatia illi coniuncta, quam per Prouinciam Daniæ, Sueciæque sub Alexandro III. cum magna Ecclesiæ gloria est assequutus. Hinc variæ in ipsum Regum offensiones, obsequiáque pro rerum, atque occurrentium occasionum vicissitudine: hæc vt virum in Regno potentissimum sibi conciliarent: illæ, vt obsisterent, si quando fortè contrarium experirentur: & erat Viro zelanti pro Dei gloria, & libertate Ecclesiæ, Principibus frequentiùs resistendum. Extat epistola Bernardi Patris, ad ipsum aduersitatibus eius condolentis [d]: *Inde est* (ait) *quòd auditis tribulationibus vestris, eas non solùm meas feci, sed & inueni. Qui non possum, te dolente, non dolere, dulcissime Pater; nec nisi molestus, & anxius tuas molestias, & anxietates audire. Tangit, & angit cor meum, quicquid tuum exasperat, & quicquid illud sit, quod te persequitur, non solùm te persequitur, sed me tecum.* Extant & aliæ ad eundem Petri Cellensis prosperitatibus ipsius congratulantis. *Vidi illum*, ait, (scilicet, Eskilum) *supra nubes ambulantem, & vsque in densissimam altitudinem euolantem. Quis gloriam illam, quis potestatem, quis dominationem, quis rerum omnium opulentiam, quis erogationes, & donationes tam largas, tam innumeras enarrare sufficiat.* Sic ferè Eskilus nihil vnquam medium in fortuna inuenit: sed, quæ congenita magnis viris sors inter extrema frequentiùs fluctuabat.

b tom. præced.

c apud Isacium Pontanum, lib. 6.

d epist. 314.

Authores Dani pro suo quisque affectu commendant, aut condemnant eius actiones. Saxo Grammaticus non paucas, neque obscuras in deteriorem partem interpretatur: Krantius non solùm excusat, verùm extollit. Ioannes Magnus inter sacrilegia Danorum ponit [e]: *Quod Sueno Rex properantem à Lundensi vrbe Eskilum Archiepiscopum subsequutus comprehendit, captúmque, quia publica custodia non suppetebat, sub excelsam Laurentianæ Ædis testudinem, in corbe, perinde ac gallum gallinaceum attolleret; eique templum ergastulo fecerit.* Sunt tamen aliqua, quæ omnes in viro laudent, ingentem animi liberalitatem, & zelum extendendæ religionis. De prima Petrus Cellensis, eius temporis Author, hæc ad eundem [f]: *& quidem malim dicere in dando vos pluere, quam seminare. Nam, qui seminat, primùm in spe percipiendi fructus seminat; deinde non fundit, sed spargit. Postremò, non nisi cultæ terræ semen suum credit. Horum nihil imitatur pluuia: sed se ipsam, vt sic dicam, perdit in terra visceribus, vt postea resurgens cum maxima frugum prole afferat fructum tricesimum sexagesimum, & centesimum.* 3.

e de gente Septentr. lib. 8.

f lib. 2. epist. 23.

centesimum. Aliud rursum charitatis indicium in pluuia reperio: quia sine delectu rigat fœcunda, & infœcunda; fertilem agrum,& sterilem; granum electum, & germen reproborum. Sic per pluuiæ metaphoram amplissimam Petrus Cellensis Abbas indeficientes largitatis Eskili thesauros,à quo nullus immunis, significabat. At de zelo extendendæ Religionis hæc in
g lib. 3. c. 25. Exordio magno scripta lego [g]: *Dabat autem operam* (scilicet,Eskilus) *Paganitatis ritus, quibus adhuc in magna parte terra illa imbuta erat,radicitùs extirpare: & Christianæ disciplinæ moribus omnes salubriter informare: superbientes, & contemnentes vltionis mucrone ferire. Ita denique zelo iustitiæ armatus,noxia quæque, & superstitiosa eliminare, & omnia saluti animarum profutura genti suæ prouidere satagebat,vt à multis retro temporibus nullum in Metropoli illa Antistitem sedisse putemus, qui tantum in Ecclesia Dei fecerit fructum,quantum fecerit ipse.*

4. Consecrabat Episcopos, sustentabátque,& destinabat ad opus Euangelij illius Prouinciæ Apostolos futuros. Legitur adhuc epistola Cellensis, qua Fulconem transmissum ad hoc negotium Eskilo eidem
h lib. 6. epist. 25. commendat in hæc verba [h]: *Sanctus iste Episcopus, Domnus Fulco, quem per Euangelium in Christo ego genui Monachum,& vos Episcopum,de magnificentissima liberalitate vestra Deo gratias nobiscum refert,exponens, quòd sustentamentum vitæ, & peregrinationis suæ vos habet,& semper habiturum confidit. Scitis, Domine Pater, quàm duram Prouinciam sortitus sit, & quòd animam suam in manibus suis posuerit,potiùs mortem semper expectans, quàm longam vitam. Scitis etiam,quia qui Prophetam in nomine Prophetæ recipit, mercedem Prophetæ recipit. Vnde remittimus eum ad vos,& commendamus eum Deo,& vobis. Retinuimus eum,siquidem malo tempore: remittimus autem bono, & congruo,vt visitet messem,vtrùm matura sit ad metendum,an immatura ad laborandum. Manum suam siquidem misit ad aratrum ope vestra,& opere ad Christianitatem dilatandam,& horrea Dei fertiliori segete implenda. Vestrum enim, vestrum est,quicquid incrementi prouenerit ex labore ipsius: quia & de vestro viuit,tanquàm operarius Dei,& vester,& ad gloriam vestram respicit,atque coronam, quodcunque Christo acquirere potuerit. Non igitur obturandum est os boui trituranti,neque palea subtrahenda.* Sic Petrus ad Eskilum pro Fulcone, cui alios similes Euangelio plantando, Paganismo euellendo destinatos ab ipso nequaquam dubium.

5. Certè quod ad Fulconem spectat, quanta vir Dei Eskilus Archiepiscopus gratia eum & susceperit, & fouerit, quantùm promouerit igneum illius zelum, & quem semel iniunxerat,ad gentes Christum adhuc ignorantes, Apostolatus; testatur idemmet Petrus
i lib. 8. epist. 19. S. Remigij Abbas in alia epistola [i]. *Sufficit*, inquit, *grates referre vobis pro beneficiis Fratri,& amico nostro Fulconi Episcopo collatis;& quod obsequium suum tantus Dominus tam indigno Monacho litteris suis porrexit: sed peccatum reputo falsa dicere,nihilominus & vera tacere.* Et paulò inferiùs: *A multis retrò annis,Pater charissime,de vestra nobilitate,& industria plura audiuimus,& quod feruentissimo zelo,quæ Dei sunt,in vobis,& in aliis augmentare studeatis,tenui fama hoc didiceram:sed cumulũ veritatis,& certitudinis adiecit charissimus noster,& vester Fulco Episcopus.* Hic in negotiis fidei zelus Sancti Pontificis:hæc dilatandæ Christianæ pietatis,per vniuersum Orbem,voluntas fuit.

Cæterùm, qualiter hunc ipsum viri zelum Christus promouerit,nec solùm pro Paganis,sed pro fidelibus,qui more paganorum obdurati,torperent in vitiis, nec eius monitis, ac præceptis obtemperarent: pauendus satis euentus palam fecit, familiæ ab ipso anathemate percussæ, cui repentina statim mors sequuta. Vtranque simul lucem perpetuò abstulit Rem prodit Author Exordij Cisterciensis,cuius hæc verba [k]: *Dominus autem ob illius honorem, & amorem cuncta faciebat,curabat voci suæ dare vocem virtutis, & quos hic anathematis vinculo innodabat,ipse terribili morte mulctabat. In tantum vt adulterum quendam diuitem,ac potentem,quem Venerabilis Sacerdos in Cœna Domini publicè excommunicauerat,in ipsa sacratissima nocte Dominicæ Resurrectionis cum adultera, & duobus filiis ex adulterio natis,malignus Spiritus crudeliter suffocatum ad Inferos æternaliter puniendum detraheret.* Hæc breuis vitæ Eskili descriptio,morúmque, aduentum vsque ad primum in Claramuallem. Reliqua vsque ad secundum superiùs vidimus, quæ post secundum vlteriùs prosequemur. 6. k lib. 3. c. 25.

In reditu nepotes obuios habuit Carolum,& Kanutum,queis Benedictus Frater,licèt ex pellice,coniurationis anteà præconceptæ,& impulsor,& proditor Eskilo ingentis mœroris occasio fuit. Vt inde corporis, & animi ægritudine anteuertens senectam euidenter ostenderit, quantùm animi passionibus corpora subsint; & rursus quantò incurabiliores illorum morbi, queis nulla prorsus subueniat medicina. Sed hæc Saxonem loquentem audiamus [l]: *Eodem* (ait) *tempore Kanutus,& Carolus per Benedictum accepto,tacitè Ripensium vrbem egressi, consensa apud Randrusium naui,Præfectum Gothiæ Birgerum propinquitatis fiducia petiuère. Adeò illos maligna conscientia vis,securitate defectos,subito pauore quati coegit. Quorum profectionem Eskilus,tum propriam,tum nepotum fortunam miserabiliùs questus,infinita ægritudinis molestia prosequebatur, ob cuius magnitudinem linguæ debilitate contracta parum vocalis euasit.* Hactenus redundantis in corpus mœroris animi manifesta indicia,imò effectus.Nunc in ipso mœrore prudentiam viri, & restitutam Medicorum ope vocem; sed non lætitiam, cum eodem Saxone prosequamur. 7. l lib. 14.

Quem (id est,Eskilum) *Rex ad se Vuibergi venientem iucunda admodum fronte suscepit,ne quid suspicionis in eius aduentu reponere videretur. Quam Regis moderationem Pontificis prudentia æquauit. Supplicem enim pro nepotibus vocem mittere non sustinuit, quò magis se ab insidiarum suspicione alienum efficeret: ne vero eorum culpæ affinis,quos precibus seruare cuperet,existimari posset,consultius arbitrando taciturnitatis argumento malignitatis suspicionem vitare,quàm offensam pro noxiis supplicando contrahere. Cui postmodum Scaniam profecto,opportuna Medicorum industria debilitate vocis opem redintegrauit. At mentem eius ingenti curarum æstu obsitam,ægritudine vacare nepotum proprio spiritu chariorum fortuna passa non est. Adeò faciliùs corporis,quàm animi discrimina vitantur.* Pergit deinde de procurata reconciliatione nepotum,neque obtenta cum aliis, quæ à reditu viri à Claraualle, vsque ad dimissas infulas, & gloriam mundi spretam, intercessère; ex quibus illustriora nos decerpsimus. At qualiter se cunctis abdicauerit, & tandem Monachum in Claraualle induerit, sequenti capite latiùs referendum. 8.

1. *Eskilus reditum ad Claramuallem parat: 2. Vualdemaro ante alios secretum pandit: 3. alloquitur populum, 4. & qua curauerit incrementa diuini cultus, continuanda recenset: 5. mox Regem adit. 6. Missionem sibi à Romano Præsule indultam legit. 7. Itémque ius eligendi successorem. 8. Absalonis pro ipso designatio, 9. & resistentia 10. non facilè vincenda. 11. Eskili discedentis munificentia.*

CAPVT VI.

1. QVÆ pluribus de Eskili abdicatione scripsêre antiqui, Baronius ad compendium redegit his planè verbis [a]: *Eskilus, venerandus senex, Lundensis Ecclesiæ Metropolitanæ diu perfunctus munere Archiepiscopi, & apostolicæ Legationis fascibus oneratus, vt quiesceret, illud ab eodem Alexandro Pontifice importunus extorsit, vt litteras scriberet, quibus significaret, concedi sibi à Pontificatu missionem, atque depositionem Legationis amplissimæ dignitatis, quam, cui vellet, conferre posset: ipsum verò monasticum posse habitum obseruantiæ Ordinis Cisterciensis suscipere, vt sic post labores sibi vacans diem paratus expectaret orationis ad Deum.* Ita Baronius, qui etiam addit designatum ab Eskilo Roschildensem Episcopum Absalonem, Virum sanctissimum, in quem omnium suffragia conuenirent, ipso solo abnuente, & recusante; sed tandem per Alexandrum, Summum Pontificem, ad quem appellauisset, constringendo. Tum verò Eskilus omnibus peractis, quæ eius posse sent præsentiam desiderare, Rege, & Principibus affectuosiùs consalutatis, lacrymantibúsque, & dolentibus tanto se Patre destitui, adhuc viuente, dilectæ Daniæ æternum vale dixit, non vnquam ampliùs ad illam rediturus. Porrò, quæ singula in discessu hoc interuenerint, quid Rex, quid populus, quid Eskilus ipse separandi ad inuicem, aut gesserint, aut dixerint; quæ mutua signa amoris, & reuerentiæ vtrinque intercesserint, à Saxone Grammatico descripta, quia hos Annales, & conuersionem tanti Viri propriè concernunt, in hoc capite reddam totidem verbis [b]:

2. *Quibus peractis, Vualdemarum Eskilus secreta alloquutione petitum enixe deposcit, arcani, quod ei committere velit, intempestiuam confessionem ne arguat. A quo postulata sperare iussus, iam pridem deponendi Pontificatus allatam sibi cupidinem dixit. Quem tanto oneri imparem ætas viribus defuncta constituat: neque enim in fastigio se, sed priuatum, ac procuratione liberum decedere velle: præterita conuersationis habitum, monastica mutaturum. Quem cùm Rex verbis charitatem simulantibus proposito prohiberet, idque ei sine Romana authoritate exequendi fas esse negaret; habere se Summi Pontificis epistolas, per quas non solùm abdicandi honoris licentiam, sed etiam transferendi, in quem vellet, potestatem acceperit, testatus est. Huc accedere, quòd se Romanæ Legationis officio fungentem, ne Sedes successore vacua habeatur, subrogationis curam exhibere par sit. Quod dictum Rex, Asserum ab eo Pontificem adoptari ratus, suspicione insequi cœpit, nec dubius Kanutum, & Karolum, si quid vlterius aduersum se conati forent, multùm ab Auo virium contracturos. Cùm diu verbis amicitiam præferentibus egisset, ad postremum votis eius annuere se dixit, quòd Romanæ sententiæ decreto obuiam ire nequeat, penes quam publicæ Religionis norma consistat.*

3. *Tum Eskilus honoris abdicationem contractorum Pontificum frequentia celebrari magni æstimans, profecturum ab vrbe Regem precari instituit, vt ipsos exacto mense secum reducat, quos non solùm suæ renunciationi, verùm etiam noui Antistitis creationi interesse expediat. Quam rem prorsus silentio dignam existere, ne cognita, quenquam electionis metu dilabi cogeret. Quo concesso, statam interim, solennémque popularium concionem ingressus, docet, quantam subditorum charitatem fastigio functus exhibuerit, quámque beneuolo studio merita sua publicus eorum fauor pensauerit. Iam verò sibi re pontificali cedere in animo esse, cuius administrationi supremæ ætatis suæ habitum diffidere conspiciat, ideóque se eorum curam, quam hactenus plenus pietatis officiis gesserit, diuino mandare præsidio, cunctísque sibi militiæ fide deuinctis, huiusce generis nexum remittere: super hæc omnia alienis delictis veniam dare, propriis petere, vniuersos etiam discessum suum piis precibus prosequi, votísque pro se excubare precatur, parem se eis dignationem repensurum pollicitus. Adeò autem miserabiliter in concione egit, vt eam lacrymis suffusam dimitteret.*

Qua soluta, Absalonem Silandia redeuntem, missis, quibus exciperetur, equis, penatum suorum hospitio vti compulit. A quo quid ita plebem mœstitia affecisset rogatus, tum senium suum, tum exilium nepotum, dignitatis sibi, patriaq́; fastidium afferre respondit. Huc accedere voti religionem, qua se dudum Bernardo Claraualensi Pontificatu vltrò cessurum, priuatámque vitam, & honoribus defunctam acturum spoponderit. Die postero, cùm prædicti Prouinciarum Antistites in ædem Laurentij matutinè coissent, ornamenta Sacrarij armamentario egeri, conspectuique subiici iubet, quantum veteri Altarium cultui, pristinoque sacrorum splendori noua, ac religiosa liberalitate adiecerit, in propatulo ostendere cupiens. Quibus prolatis, voce suspiriis permixta, quantis charitatis impendiis pro subditorum pace, ac stabilitate excubuerit; quot ærumnis, quot periculis obsitum omne Pontificatus sui tempus exegerit, edocet. Quem ob hoc se deponere statuisse, quòd ætatis suæ magnitudinem vlteriori eius functioni inhabilem sentiat. 4.

Cuius orationem Rex respondendi officio subsequutus, eum, tametsi crebras cum Regibus simultates gessisset, Pontificis partes laudabiliter exequutum æstimat. Sua verò sententia resignationis eius propositum non placere, cui iam eò ætatis peruentum sit, vt malignitatis vltrà notari non debeat. Deinde eum proprio motu, an suo cõpulsu Pastoris officiũ detrectaret, fateri iubet. Tunc Eskilus directis in aram manibus iurare, & præsentia sacra testari, se non odio Regis, aut vllius iniuria ex eo recepta violentia, sed perituri honoris fastidio, perpetuique studio huc propositi esse perductum. Grata Regi responsio fuit, cupienti vera Pontificis assertione calumniæ suspicionem vitare. Rogat deinde, an vnquam regia seueritate pœnas ab his exigere supersedisset, aduersum quos ille pontificalem censuram prior distringendam curasset. Quo nihil tale eum fecisse fatente, graui metu liberatum se dixit, veritum, ne subita Antistitis abdicatio occultam apud complures sibi notam crearet. 5.

Romani deinde Pontificis epistola, sine cuius nutu Rex dignitatem ab ipso deponendam negabat, in commune relegenda profertur. Ea scribebatur, Romanum Antistitem Lundensi pontificalis ministerij laxationem petenti, quod eum huic muneri perutilem sciisset, hactenus repugnasse; nunc verò precum eius perseuerantia superatum, ætati ipsius, assiduoq́; languori petitæ rei licentiam detulisse. Cuius authoritati Rege refragandum negante, sua sede exurgens, virgam, annulúmque, præcipua Pontificalis Sacerdotij insignia, Altari imponens, 6.

perfectam

a ad hunc annum.
b lib. 14.

perfectam sui muneris abdicationem agere protestatus est. Cuius facti miseratione lacrymæ astantibus oborta, suspiriisque murmuris instar reddentibus ædes repleta.

7. *Igitur Eskilus, qui Regni Clerum excussius nosset, Sedis à se relictæ successorem à Rege circumspicere rogatus, comprobata monitoris industria, aliam Romanæ dignitatis epistolam explicat, qua sibi, legationis habenas tenenti subrogandi Antistitis arbitrium mandabatur. Ea perlecta, potestatem, quam sibi indulgentia Romana detulerat, ad eos, quibus eligendi ius esse consueuerit transferre se dixit, quòd vltrò iure suo cedere, quam alienum offendere malit, ne Ecclesiam, pro cuius maiestate tuenda semper excubuerit, consueto libertatis beneficio fraudare videretur. Tunc iisdem, uti consilium suum exponeret, obsecrantibus, Regéque Cleri postulationem sub plebis nomine, cuius se partibus prologui referebat, consentaneis precibus prosequente, sententiam suam inter diuinam, humanámque charitatem fluctuari asseruit, quarum alteram tacendo, alteram loquendo offendere posset. Dei nanque mentem exasperaturum se esse, si illius, quem huic maximè regimini idoneum sciisset, indicem agere supersedisset. Si vèro hominem huius officij gnarum, Pontificisque partes alibi laudabiliter exequutum, sed & pro patria difficilia audere solitum nuncuparet, familiaris, & propinqui gratiam violaret, quem huius honoris oblationem auersari non dubitet. Tunc cuncti, quisnam ab eo destinaretur animo perpendentes, solam vocabuli certitudinem flagitant, & ille, Roschildensem, inquit, Antistitem mihi propinquitate, vobis opinione notum designo.*

8. *Igitur compluribus benè Ecclesiæ consultum acclamantibus, exurgens Absalon maiorem hunc fascem, quàm vt humeris suis imponi debeat, refert: nullo se pacto ad deserendam Ecclesiam adduci præfatus, quam angustissimis rei Danicæ temporibus susceptam, ad eminentem fortunæ habitum summa animi, corporisque fatigatione perduxerit, cuiúsque non solum externum hostem armis submouerit; sed etiam veterem, atque hereditariam paupertatem felicibus opum incrementis mutauerit. Tum hi, quibus suffragandi ius erat, ab Eskilo taciturnæ hæsitationis increpiti, & cuinam officij sui partes cedere vellent, rogati, paribus in Absalonem votis pronunciant, adeóque concordes suffragiorum voces misère, vt nihil in his diuersum, aut dubium reperires. Nec oris officio contenti, manu comprehensum ad Sedem, quam ei voce detulerant, vi pertrahere conantur. Nam primus Eskilus iniecta in eum dextera, exemplo cæteris idem audendi fiduciam tribuere videbatur. Qui etiam, vt mos est, concinere exorsi, celebrem electionis concordiam de Choro psallendi Officio prosequuntur. Quorum plenum venerationis concentum populus ingenti plausu tripudians, sacro cantilenæ genere æmulabatur, gloriosis Clericorum vocibus aliquid honorificæ modulationis adiicere gestiendo, personantibus aliis, deformem sibi taciturnitatem existimans. Adeò in eligendo eo tota multitudo vnam beneuolæ suffragationis vocem habuit.*

9. *Ille verò trahenti se turbæ summis corporis viribus obluctatus, complures robustiore impulsu præcipites humum petere coëgit. Ab iisdem quoque exuuiæ renitenti detracta, iámque res ad vim, & rixam vsque progressa, permixtos strepitu cantus exaudiri non patiebatur. Igitur Absalon ad Sedem pontificali fastigio consecratam, piæ plebis violentia perductus, in ea collocari passus non est, ne vlla ex parte cogentibus assentiri putaretur. Quãobrem priùs ab Eskilo, mox ab Vvalderamo oblati sibi diuinitùs honoris ornamenta amplecti rogatus, ne præsentis Ecclesiæ maiestatem nouo, & inaudito contemptu perfunderet, impetrata loquendi copia, ad appellandi officium procurrit. Cúmque precibus obsequuturus putaretur, validissimum repugnationi suæ tutamentum adiecit. Rapuisset alius oblatæ dignitatis beneficium, auidéque se tanti Sacerdotis tribunalibus ingessisset. Nicolaus Roskildensis, Chori senior, super irrogata Antistitis violentia parem appellationis vocem edere cunctatus non est. Tum Eskilus, aliquantò concussior, certissimè se suffragatorum partibus affuturum dicebat, sensurum Absalonem suæ, an illius vota plus momenti Romæ sint habitura. Hinc Missæ studium datur. Qua percelebrata, benedictionem Eskilus Absalonis ministerio præstari præcepit. Hac vsurpatione cum electionis assensorem efficere gestiendo, se iam cunctis Pontificatus partibus defunctum huic ministerio congruentia amplius exequi non oportere præfatus. Quem Absalon, tametsi pontificalia deposuerit; Legationis tamen iure benedicendi prærogatiuam retinere dicebat, neque ad inferioris potentiæ viros, debitum fastigio suo munus relegare debere. Ea Absalonis verecundia, senem voti cupidum, neglectæ dignitatis suæ meminisse coëgit.*

10. *Alio quoque moderationis genere, repugnationis eius perseuerantiam idem labefactare tentauit. Siquidem in cubiculum deuocatum cùm precibus perflectere non posset, genibus nixus plenis supplicationibus, lacrymis aggredi conatus est. Profectu vacuus, tertium irritamenti modum, quo electi mentem ad suam sententiam adduceret, excogitauit, incertum relinquens, maior in cogente, an resistente perseuerantiæ conatus extiterit. Siquidem equites suos numero & amplitudine insignes ad eum direxit, militari fide se eius partibus obligaturos. Quorum Absalon famulatum repudians, se prorsus in honorem, eorum obsequiis dignum, consensurum negabat. Qua demum constantia euictus Eskilus, ne supellectilis, quam Ecclesiæ relinquere statuisset, obscurior depositio foret, eundem in arcanam vestibuli partem abductum instantiùs hortari cœpit, vti, saltem oculis, eam subiicere dignaretur. Sed, & hanc quoque sollicitationis partem superiorum victor mirè despexit, ne qui gloriæ tentamenta calcasset, auaritiæ irritamentis succumberet. Quamobrem Eskilus ira accendi creditus, minùs se bonorum, quàm cogitauerit, inquit, sacris, atque domesticis vsibus relicturum, ipsúmque tam stolidæ pertinaciæ quandoque damna sensurum.*

11. *Aureo deinde poculo Regem, Absalonémque simili muneratus est. Præterea neminem ex amicis indonatum reliquit, apud patriam sibi præclara liberalitatis monumenta creare cupiens. Varia quoque membrorum debilitate perstrictus, ad postremum etiam igne (quem sacrum vocant) quadam corporis parte respersus abscedere maturauit, perinde ac diuinitus iniecti sibi supplicij cruciamenta sortitus. Quem cùm Absalon Scania excedentem Castelli sui hospitio excepisset, séque tanto pedum frigore teneri, vt noctu quietem capere non posset, conquerentem audiret, calidum laterculum cistulæ crebris foraminibus distinctæ inclusum plantis applicuit, eóque fomenti genere præfrigido seni patientem quietis calorem restituit. Cuius medicamenti beneficium hoc Eskilo gratius fuit, quòd ab artificis charitate, non scientia, aut professione manauit. Qui cùm Absalonis nauigio, comitatúque Slesuicum perlatus fuisset, scyphum argenteum ab eodem sibi pro munere oblatum suscipere recusauit, præfatus se deinceps nullum insignium vasorum vsum habiturum. Idem cùm Regem Slesuicensi in ponte obuium conuenisset, ita corporis debilitate solutus est, vt à plerisque exanimis putaretur. Recreatus tandem, fretúmque rate transgressus, ac præsentes benigniùs exosculatus, inter flebiles amicorum voces plorabundus, & ipse curriculo per Absalonem procurato, cùm prorsus equitandi impatiens foret, quò molliùs veheretur, imponitur. Cuius flentis discessum amicorum turba ipsum vlteriùs non visura, perinde ac funus,*

lacrymis prosequuta est. Hactenus de discessu Eskili. Saxo cuncta in deterius vertens, pro suo more: siue Sancto Pontifici infensus; siue, quod præfero, Lectori conciliando, quem nullo alio hamo faciliùs Authores capiant, quàm si cuncta in obliquum interpretentur. Pergit deinde de Legatis Romam transmissis pertinaciæ Absalonis coërcendæ. Qui iam inuenerint virum in Claraualle, pauperem Monachum; sed neutiquam minùs reuerendum.

1. Eskili Monachatus in Claraualle. 2. Petri Cellensis ad eundem virum epistola 3. De eius admiranda conuersione, 4. & nouo vitæ genere instituto; 5. fragmentum alterius. 6. Eskili à rebus terrenis abdicatio, 7. & mira de fraternis Manibus visio. 8. Visitatus à Legatis Danorum Regis, pro quibus etiam ad Pontificem scribit.

CAPVT VII.

1. ITAQVE venerabilem senem, quondam communem Patrem multarum gentium, Claræuallenses in socium, fratrémque, Henricus Abbas in filium suscepêre: ac monachali, id est, vili sago indutum inspexit Gallia, quem Dania, & Suecia in ostro refulgentem, quem iura dantem Regibus, & Regnis; cui populum, cui Clerum, cui Principes subesse conspexissent. Extat ad ipsum elegans epistola Petri Abbatis Cellensis, cùm Monachum tum primùm induisset, qua Viri gloriam, dignitatésque spretas pro Christo, tum vitam pauperem, vigilias, & labores senis emeriti, nec minori remuneratione dignos, quia tardos tempore; quin gloriosiori mercede coronandos, quia promptos animo, atque ab excelso throno descendentes, solita sibi depingit verborum copia, & clausularum flosculis, quos nefas esset in præsenti prætermittere.

2. Incipit autem Petrus à se ipso, mox ad Eskili glorias transiturus, atque ecce epistola [a]:

[a] lib. 7. epist. 7.

Lundensi Archiepiscopo Petrus Abbas Sancti Remigij.

De duobus oculis meis, alterum ad me retineo: alterum frequenter ad vos, Pater, & Domine charissime, retorqueo. Qui meus mihi remanet, quid in me videt? Certè plura, quibus condolet, quibus illacrymatur, quibus vsque ad effusionem nimiam turbatur. Certè reptilia, quorum non est numerus: certè gentem illam nefariam, quam Ezechiel vidit depictam in pariete domus, quem iubente Domino effoderat. Ad vltimum, quædam ineffabilia, non profunditate mysterij, sed enormitate corrupti animi. Sed, quando ista cernit oculus? Quando incuruatur ad suas faces reuoluendas: quando lucernam accendit, & euertit domum, quærens drachmam perditam: quando scissuras in muris Ierusalem, & ruinas respicit, si fortè cum Zorobabel, & Esdra reparare licitum sit.

3. *Occurrunt vestigia erucæ, locustæ, bruchi, rubiginis, quæ deuorauerunt vniuersa speciosa deserti, pilosi onocentauri, vlulæ, simiæ, & omnis generis phantasmatum grandis sylua. Si quando autem idem oculus sursum palpebras erexerit, & cælum aspexerit, videt Dominum innixum scalæ vocantem, & expectantem malè soporatum, & dicentem:* Surge, qui dormis. &, Exurge à mortuis. &, Lazare, veni foras. &, Adolescens, tibi dico, surge. &, Puella, surge. *Porrigit quoque manum Petro naufraganti, occurrit in via Saulo spiranti minas, & cædes in discipulos Domini: prodigo filio reuertenti stolam, annulum, & calceamenta restituit, conuiuium, & vitulum immolat, & misericordiarum suarum syluam condensam fugientibus, & ereptis de laqueis ferreis ad sese refouendum offert. Huiusmodi collyrio releuatur turbatus de se ipso ad se ipsum oculus. Iam illum conuenio oculum, qui de vobis amicabiliter sollicitus, lustrat vias nostras, & studia ab adolescentia. Dic mihi, bone ocule, de amico nostro, quod occurrit, quod sentis, quod intelligis. Non sine multa fatigatione, inquit, gesta eius recolo, quia aliquando vidi illum supra nubes ambulantem, & vsque in densissimam altitudinem euolantem.*

Quis gloriam illam, quis potestatem, quis dominationem, quis rerum omnium opulentiam, quis erogationes, & donationes tam largas, tam innumeras enarrare sufficiat? Quis enauigationes, quis marina pericula, quis insidias magnorum latronum dicat? Tandem Lucifer ille, qui manè oriebatur, qui inter astra Dei solium gloriæ, & Archiepiscopatus tenuerat, non sicut fulgur de Cælo cecidit; sed sicut filius hominis semetipsum exinaniuit, formam pauperis assumpsit, Principis mundi exuuias reiecit, vt si Laban Iacob insequutus fuerit, idola sua apud ipsum non inueniat, & cum Domino, saltem cum B. Martino dicat: Nihil in me reperies, inimice. Ecce sic humiliatus in Claraualle, spicas recolligit post terga metentium, non glorians de labore; sed se humilians de impossibilitate. Voluntate quidem currit, & charitate cum prioribus, & iuuenibus: sed ætate, & infirmitate sortem habet cum nouissimis, vt sit nouissimus vocatione, primus remuneratione; quia apud Patremfamilias, cuius vniuersa via misericordia, & veritas, non est potior remuneratione, qui prior tempore; sed prior denarij acceptione, qui posterior labore, & tempore. 4.

An non ita est? Planè hoc probat veritas, quæ priùs latronem de cruce transtulit in Paradisum, quàm Principem Apostolorum Petrum; cui tamen dederat claues Regni Cælorum. Pietatis est, parum de meritis præsumentem suscipere: securum verò, si necesse sit differre, & citiùs trepidantem à timore excutere, quam iam subarrhatum admittere. Ecce, Pater amantissime, vt credo, non me fefellit oculus meus. Hæc enim eadem præter illum multi alij de te mihi dixerunt. Sit itaque pax cum spiritu tuo, sit anima tua cum Deo meo, sit melior finis orationis, quàm principium: quia omnis laus in fine canitur. Totus sum vester. 5.

Hactenus ad Eskilum Petrus Cellensis, cuius item epistola alia extat ad eundem de ipsius Monachatu: cùm, quem præsens videre minùs posset, alloqueretur stilo, atque humillimè ad Deum pro eo funderet preces: in qua hæc inter alia satis modestè; sed non ideò minùs satis sublimiter [b]: *Ecce substantia Domini mei Lundensis, quondam Archiepiscopi, nunc pauperis Clarauallensis, per manus pauperum tuorum apud te est. Repende ergo ei vicem, & da ei substantiam tuam, qui tibi dedit suam; tamen quam tu dederas,* quam

[b] lib. 8. epist. 1.

quam à te acceperat. Amantissime Pater, non dormit, neque dormitat in recordatione vestra cor meum: clamat, pulsat, statque ad fores nostras, Quando, inquiens, videbo, quem desiderat anima mea? Quando veniam, & videbo illum? Via longa est, pedes vix mouentur, renes congelantur; & quomodo longè positus amicus videbitur? Quærendum ergo remedium, vbi primum deest solatium. Pergere nequeo, scribere saltem valeo. Cernere non potest oculus, alloquatur stilus. Currat in membranis littera: quia in membris suis retardatur corporalis præsentia. Referat charta, quod non potest lingua: suppleat imago mortua, quod non valet viua, & vera. Syllabæ fortunam nostram nuncient, quia eloquia oris nequeunt: desidero vos videre. Pax Christi, & gratia Dei vobiscum semper. Saluto Capellanos, & Priorem, Dominum Gaucherium, & Dominum Antissiodorensem Episcopum, & Philippum, & omnes amicos nostros. Hæc ille.

6. Verùm Eskilus qualem vitam egerit sub Sancto Enriquo degens in Claraualle, qualitérque pro reuerentia sua, & viuis, & defunctis interpellandus, nec minùs exaudiendus à Deo, quàm ab hominibus, ex ipsa noui status abiectione, maiorem sibi gloriam comparauerit, partim ex Authore Exordij, partim ex Saxone Grammatico, propriis vtriusque verbis accipiat Lector. Primò autem de feruore S. Viri, quo se Deo per omnia consecrauit, hæc in Exordio [c]: *Quantò ergo ab ecclesiasticis, & sæcularibus negotiis secretiùs vacabat, tantò sanctiùs diuinis obsequiis intendere curabat: deuotioni sacræ, & orationi quotidie, imò penè continuè sollicitus inuigilare: pro peccatis suis præteritis myrrham cordis contriti, & spiritus humiliati Deo offerre, & gratiam supernæ benedictionis thymiamate pia compunctionis enixiùs implorare.* Hæc de perfecta vita Viri Dei. Verùm, quanti apud Deum meriti fuerit, supplicis fratris Manes indicarunt, qui purgatoriis ignibus cruciandi per longum tempus, visibiliter ei apparere permissi sunt: cuius precibus, suffragiisque, tanquàm per pium, & potentem intercessorem, à reatu pœnarum exoluerentur. Audi, quæ idem Author statim subdit [d]:

c lib. 3. c. 25.

d ibid.

7. *Quadam igitur vice, dum in Oratorio suo solus existeret, apparuit ei vigilanti, & oranti quidam frater eius vterinus, qui olim defunctus fuerat, quique hostili gladio trucidatus occubuit, & morte præuentus Viaticum non accepit. Hic autem, dum adhuc viueret, eundem Archiepiscopum aliquando iniustè offenderat, nec ei ante mortem reconciliatus fuerat per satisfactionem. Cúmque venisset ante illum, demisso capite suppliciter se inclinabat quasi de offensa veniam postulans, aut etiam orationum suffragia flagitans. Stetit ergo aliquandiu coram eo, nihil penitus dicens, nisi tantùm humiliato capite, calamitatem, & necessitatem innuens. Sed nec Archiepiscopus quicquam loquutus est ei: quia præ timore, & admiratione nimia, & mente turbatus, & sui minimè compos erat. Veruntamen ex eodem mortuo nihil aliud agnoscere poterat nisi caput, & collum, ac summitatem scapularum: reliqua namque pars corporis ita ardere videbatur, vt nulla penitus in eo membrorum lineamenta discernere posset; nec quicquam aliud cernere nisi flammam, quæ totum eum occupauerat. Cúmque aliquandiu sic miserabilis ille apparuisset, tandem ab oculis eius sublatus est: sed fraternam animam super angustia sua magno dolore contenebratam reliquit. Qui etiam postera die veniens in Capitulum Monachorum, multa Missarum, & orationum impendia pro eodem mortuo impetrauit.*

Hæc satis indicant Eskili in probatione feruentem spiritum, ac piam, atque Deo placentem conuersationem. Sed nec amisit gratiam apud homines, venerationémque, quanuis se ipsum pro Christo exinaniuerit. Saxo Grammaticus, quem retuli superiùs, author est. Cùm Absalon, quem sibi ipsi suffecisset, omninò renueret, nec onus sibi iniunctum acceptaret, missos à Rege simul, & Lundensibus Legatos ad Pontificem, qui electionem ab Eskilo factam apostolica authoritate firmandam, atque Absalonem appellatione postposita ad onus subeundum, compellendum sollicitarent. Verùm, nec hos Pontificem adiisse insalutato Eskilo, nec quicquam se impetraturos sperasse, nisi eius litteris ad Alexandrum præmunirentur: *Post hæc*, inquit [e], *Regis Legati cum Lundensibus cogendi Absalonis gratia Romam mittuntur. Qui primùm Claramuallem profecti, reperti illic Eskili epistolam, cuius ea tempestate non mediocris apud Curiam fauor vigebat, in adiumentum suæ petitionis accipiunt.* Hac apud Deum gratia, hac apud homines præualebat Eskilus, quam æquè mortui, & viuentes, ad homines, & ad Deum, velut cunctis dilecti, sollicitarent. 8.

e lib. 5.

1. Valeria vrbs erepta à Sarracenis, 2. dolo, an virtute dubium. 3. Ditauit Monasterium Montis Salutis, 4. quanuis neque instrumento certa fides. 5. Atque item Hortenses, 6. inter quos extant memoriæ certiores. 7. Ruandi Venetensis Præsulis mors. 8. Balduini in Vvigorniensem Sedem electio, 9. laudes: 10. tum Ioscelini assumptio ad Glascuensem, & Ebetardi Monachatus in Vrsi campo.

CAPVT VIII.

1. Oc item anno, post nouem tandem menses obsidionis, capta à Mauris Valeria, Regia vrbs (*Cuencam* vernacula lingua Hispani dicimus) adduxit dotem Ecclesiæ Montis Salutis. Quippe obtenta victoria Virginis meritis, & Fratrum orationibus, quibus se, & belli successus commendasset, Alfonsus Rex donauit nobili oppido, *Alocem* vulgò dicto, & priuilegio firmauit donationem, quod hodie etiam ibidem conseruatur. Captam hoc anno vrbem conueniunt omnes, in die S. Matthæi Euangelistæ. Captionis modus adhuc controuersus, nec qui de facili valeat determinari. Fabulæ, quàm historiæ similior traditio probat, ingressos vrbem dolo Christianos milites superindutis velleribus arietinis, atque intermixtos gregibus, quibus paruus hiatus muri pateret: & profertur Christianus captiuus pastor Martinus Alaxa, cuius consilio, & auxilio peracta res, hiatui simul, & fontibus vicinis nomen dederit. Addit & vetus traditio Montis Salutis, Martinum hunc à lupis impetitum, & dilaniandum implorasse fauorem S. Mariæ Virginis, ad cuius nominis efficacem inuocationem lupi mor-

tui ceciderint, atque ipse illæsus prorsus euaserit. Hinc excitatam regiam deuotionem, & quo velut incentiuo pietatis Mariæ commendasset euentum instantis belli; eodem instrumento victoriæ vsum, introduxisse arietes dolosos, velut equum Troianum, quorum armis vrbs tandem capienda foret.

2. Sunt, qui hæc omnia fabulosa putent [a]: & neque greges ab obsessa dudum vrbe egredi permittendos in prædam obsessoribus futuros: nec committendos captiuo Christiano à Sarracenis, quem facilè transiturum ad suos non dubitarent: neque demum tam inertem custodiam vrbis iam nouem mensibus assedium hostile passæ, vt pro arietibus homines, pro ouibus leones, quos agnoscebant, hoc est, Hispanos homines, & hostes ferro accinctos admitterent, à quibus ipsi statim pellendi forent. Certè à pastore reuelatum hiatum muri, qui nostris pateret, siue Christiano, seu fortè Sarraceno; sed mox ad fidem Christi conuertendo, à quo & pars muri, & fontes nomen sumpserint, verisimile est. Nec multùm fuit, si vulgus cætera addidit, innata ad fabulosa propensione, facilis veris mendacia superaddere, & retinens cunctorum, quæ supra fidem.

a Martirrizo Historia Conchæ c.8.

3. Vtcunque fuerit, victoriam comparatam Virginis ope, Virgini Alfonsus censuit referendam; maximè cùm per eam non multò antè ab epilepsia, qua dudum laborabat, miraculo non dubio sanatus fuisset. Itaque vtriusque beneficij grata memoria, & qua regiam decebat munificentiam, integram villam cum suis omnibus iuribus Monasterio concessit, donatione firmata hoc priuilegio:

Quoniam bona omnia præsentis vitæ caduca sunt, nec quicquam illorum, præter bona opera, permanent; idcircò ego Alfonsus Rex, qui me specialiter Deo, & B. Mariæ de Monte Salutis deuinctum confiteor, quoniam per eius merita, ab epilepsia, qua diu laborauerim, sanus effectus sum, & de Mauris in obsidione super Concham victoriam reportaui, atque vrbem cepi: Dono Deo, & S. Mariæ de Monte Salutis, & Monasterio, quod Auus meus Imperator Alfonsus fundauit, eiúsque Abbati, & Monachis, tam præsentibus, quàm futuris, in perpetuum villam de Alocem cum terminis suis, & cum mero, & mixto imperio, & cum hæreditatibus, quas in ea ego possideo. Nolo autem, vt ob hanc donationem Abbas, & Monachi ad quicquam aliud teneantur, quam vt pro me, & pro parentibus, & filiis meis orent, atque Reges antecessores, & successores meos Deo commendent. Facta charta in Monasterio Montis Salutis, Æra M.CC.XV.

4. Hactenus priuilegium Regis Alfonsi, prout ad ad me ex Tabulario Montis Salutis transmissum est: nisi quòd tamen dicitur confectum lingua vernacula, quod nequaquam in vsu illius sæculi. Quin vocem illam meri, & mixti imperij, & conditionem priuilegio additam, ne Conuentus ob eam deuotionem ad quicquam aliud teneatur, quàm ad orandum pro Regibus Castellæ, faciliùs referas ad recentiora sæcula, quàm ad illud antiquum, simpléxque, in quo, vt onera exclusa à donationibus, sic exceptio superflua, nec visa alibi, vt non immeritò ipsum instrumentum suspectum fiat. Nec sine hac nota à nobis transcribendum: constat tamen de dono, atque donante; nec dubitatur de occasione donationis.

5. Hoc item bellum Hortensibus proficuum Munionis Sanctij Signiferi maioris, & Comitis Petri Amalrici donationibus, illo ex decima Quintæ, quam promiserat, insignem possessionem (vulgò *de Alualadejo del cuende*) hoc turrim Zafræ, à victo Sarraceno, sic nominatam, cum suis terminis, appendicisque donantibus, visitato Cœnobio ante congressum, & sepultura ibidem designata, juxta morē antiquum, cuius superiùs fecimus mentionem. Extat in Tabulario Ecclesiæ Conchensis antiquum Manuscriptum, Bernardinum Herennium Authorem præferens, in quo & memoria visitati antè Cœnobij, & sepulturæ electæ, & donationis Amalrici Comitis; quin & victoriæ ab hoste Mahometano enormis magnitudinis, cuique nullus resistere valeret; ab eodem obtentæ, continentur. Fragmentum eius, quia graue, quia authenticum, à Ioanne Paulo Martyrrizo [a] vulgatum, atque instrumentis hortensibus concordans eisdem verbis, adeóque Hispanis Lectori meo legendum proponam, illustre monumentum antiquitatis. Sic autem habet:

a hist. Conchæ c.8.

E auiendo conquistado la Ciudad de Cuenca, el Conde D. Pedro Manrique mato à Zafra, que era vn Moro descomunal, que tenia de ojo à ojo vn palmo, e otras figuras muy fuertes, à tal que no hauia hombre, que osasse auer pelea con el, porque los mataua à todos, y este Senor Conde se encomendo à Nuestra Senora de Huerca, y ofrecio su cuerpo à la Casa, y le prometio todo lo sobredicho, y entrò en batalla con el Moro, y le matò, y despues fue al Monasterio, y le dio todo lo que suso va relatado, y se dize oy dia la Torre el Monje, que esta cerca del villar de Saz de D. Guillen. Hactenus in eo antiquo M.S. Porrò, quæ dictus Comes Hortæ contulerit ab hoste Zafra erepta, simul cum vita à nobis suprà tradita, productis instrumentis confirmauimus. 6.

Hunc ipsum annum tres Episcopi illustrarunt; alter in Galliis ad Superos translatus Ruandus Venetensis: duo alij in Scotia, Angliáque ad Sedes promoti Glascuensem, & Vvigorniensem: hic ex Abbate Fordæ, Balduinus de Voniis; ille ex Meilrosiæ Ioscelinus, de quo superiùs. De anno mortis B. Viri Ruandi, pauca pro suo more Robertus Montis, cui omnes alij consonant [b]: *Obiit Ruandus Venetensis, Episcopus, Vir Religiosus, Monachus Cisterciensis.* Præfuisse legitur Ecclesiæ Venetensi viginti annis, quibus haud dubium multa gessit historia digna, quæ ô vtinam sint, qui addant nostris Annalibus. Virum Sanctis Cisterciensibus annumerant, quotquot de eis scripsère. Vvionius [c], Rusca [d], & alij: ex quibus item Henriquez, Menardúsque in suis Martyrologio, & Menologio, nisi quòd ille ad vicesimamtertiam diem mensis Martij; hic ad Octobris vigesimamsecundam: nec satis constat vter certiori fide. 7.

b ad hunc an.

c lib. 1. ligni vitæ, c.46.

d In Episcopis Sanctis Cist.

Balduinus sequitur ex Abbate Fordæ in Anglia Vvigorniensis Pontifex, de quo hæc Nicolaus Arsfeldius [e] habet: *Natus humili Exoniæ loco, quem cùm parentes propter facultatum suarum exilitatem, liberaliter ad bonas capessendas litteras educare non valerent, Bartholomæus Exoniensis parentum desiderio, & pueri inopiæ abundè prospexit, Præceptoribúsque dedit, litteris imbuendum. In quibus ille, cùm felici vigeret ingenio, egregiè profecit, euasitque posteà in virum, tam in aliis disciplinis, quàm in Theologia insigniter doctum, doctrinæq; magnitudinem rerum gerendarum prudentia, & singulari eloquentia cumulauit, quæ illi in sacris concionibus magno fuit adiumento, & ornamento, eiúsque posteà, in qua natus est, vrbis Archidiaconatu ornatus est: sed ad monasticam magis ille vitam propendebat. Quare illo se Magistratu abdicans, in Cœnobio se Fordiensi abdidit: cui posteà, & Vvigorniensi deinde Episcopatui præfectus est.* Hæc Nicolaus de hominis progressu, & promotionibus: annum à Renato [f] Chopino notatum lego: *Anno M.C.LXXVIII. Balduino Fordensi Abbatia ex Cisterciensium secta delatus est Vvigorniensis* 8.

e sæcul. 12. c.18.

f In Monastic. lib. 2. fol. mihi 163.

gorniensis Angliæ Præsulatus, quamuis reuerà dubium, quippe à Roberto Montis, antiquiore Authore, & penè synchrono in Appendice dilatum per quadriennium: nam anno M.C.LXXXI. hæc habet verba: *Balduinus, Abbas Fordensis, Cisterciensis Ordinis Monachus, magnæ Religionis, & litteraturæ homo, electus est in Episcopatum Vvigorniensem.* Mihi in re dubia notatum vtrunque tempus, ne verum omitterem; & priùs, vel minùs certum prælatum est, ne tanti Patris notitiam retardarem: reliqua inferiùs reddam, Deo dante, cùm dedero Richardo successorem.

9. Nunc zelum viri, & constantiam pro Dei cultu, & summam, qua apud omnes pollebat, anthoritatem, Vvigorniæ ostendit, dum quendam militem capitis damnatum, atque in die solenni strangulandum, imperioso præcepto liberauit, de quo hæc idem Atsfeldius eodem loco: *Cùm adhuc sederet Vvigorniæ, miles quidam Gilbertus Plumptonius suspendio ibidem, propter raptum admissum, adiudicatus est. Qui cùm Dominica die supplicio esset addicendus, populúsque valdè illius, quasi innocentis, necem deplorasset, progressus Balduinus, cùm iam collo funem carnifex innecteret, ministris Regis (quos alioqui anathemate se configere velle minatus est) mandauit, vt supplicium in illius diei honorem ad proximum reiicerent. Cui, & illi paruerunt. Quæ delatio reo salutaris fuit. Rex enim ei interim veniam criminis indulsit.* Pergo ad Ioscelinum, cuius minor notitia, non minùs certa.

10. Ioscelinum Abbatem Meilrosensem, cuius suprà meminimus, in Episcopum Glascuensem promotum sub hoc tempus habemus ex Actis Vitæ S. Vualeni, in quibus hæc Ioscelinus [g] alter, qui compilauit: *Abbas verò Ioscelinus post aliquanti temporis spatium Episcopus de Glasgu, effectus est, Vir in multis laudandus.* Hæc tantùm ibi. At de Laurentio qui Meilrosiæ Ioscelino suffectus est, hæc, quæ sequuntur [h]: *Laurentius*, ait, *Abbati Ioscelino pontificanti successit in regimine Meilrosensis Ecclesiæ, Vir magnæ mansuetudinis, & humilitatis, ab ipso pubertatis flore sacræ Scripturæ studiis deditus, & eisdem decenter imbutus, operibus misericordiæ, & charitatis plenus.* De hoc Laurentio apparuisse post mortem cum Vvaleno in magna vtrunque gloria assistentem totius gloriæ Reginæ, dicemus in tempore. g lib. 2. c. 14. h cap. 16.

11. Circa idem tempus, ne quid penitùs omittamus historia dignum, Eberardus Aroasiensis Abbas, præfectura relicta, primò ad Cluniacum: verùm ne ibi satisfactum putans, Cisterciensi se ritui mancipauit in Vrsi campo, de quo hæc in Ferreolo Locrio lego [i]: *Eberardus Bononiensis genere, Abbas S. Mariæ de Nemore, subrogatur*, (scilicet, in Aroasiensi præfectura,) *Vir ætate, & animi seueritate maturus, qui post quatuor annos, quum quorundam Fratrum animos aduersùm se commotos præsentiret, reddita cura sua anno M.C.LXXVII. relictis illis abiit, & apud Cluniacenses aliquandiu commoratus, tandem in Monasterio Vrsi campi, Cisterciensi se Regulæ mancipauit.* Ita Ferreolus ad annum M.C.LXXII. quæ eadem repetita narratione habet circa hunc annum. i ad hunc annum.

---

1. Vallis Ecclesiarum antiquitas, 2. & prima fundatio, 3. mox sub Mauris destructio, & instauratio. 4. Prima dotatio Alfonsi Imperatoris: 5. atque admissio Cistercij, 6. super quæ adducti versus, atque conuicti. 7. Plura incrementa Domus remissiuè. 8. Dictum de filia eius Grandi-sylua, 9. & de S. Bernardo de Candeleda. 10. Chronologia aliorum Monasteriorum, 11. & de S. Mauricio, & eius Domo. 12. Progressus vitæ, 13. Abbatia in Langoncto, & abdicatio. 14. Mox Carnoëtum Cœnobium sub ipso surgens.

CAPVT IX.

1. ILLVSTRE, & perantiquum Monasterium in Regno Tolerano ad ripas Alberchæ, à situ loci, & Ecclesiis, quas continebat Vallis Ecclesiarum cognominatum, hoc anno fundationum initia consecrat, quo creditur suscepisse Cistercij iugum. Fundatum illud, ante Hispaniam possessam à Sarracenis, à Teodemiro Principe, mox loci à se fundati primo Abbate, traditio est, cui fidem faciunt versus perantiqui in veteri Manuscripto libro reperti, qui & tradunt Monachos, quibus præsidebat, lectos ex prima Hispaniæ, id est, Gothicæ gentis nobilitate:

Teodemirus Abbas, Gothorum Regia proles,
Benedicti inclytum germen, primus hanc vallem sacrauit,
Dux pia militia, nobiles qui milites traxit,
Hic fides, hic pietas, hic vigil Christi amor.
O magna, ô felix virtus amoris,
Quæ fortiter trahis, quæ dulciter allicis omnes.

Ferunt iniunctam pœnitentiam viro ob perpetrata crimina, quæ seu semel admissa adeò grauarent, seu animi corrupti lubricitate repetenda imminerent, non aliter expianda iudicarentur.

2. Locus hominibus prorsùs inaccessus, inter abrupta montium, longitudine ad quinque passuum millia, latitudine angusta, nec æquali, solis fermè reptilibus patebat, aut certè solis auibus: & nisi feræ, dum venatores fugerent, illuc metu subactæ diuertissent, permansurum incognitum, Alfonsus Rex XI. & magnum illud fortunæ variæ exemplum, ludibriúmque Aluarus de Luna testificantur [a]. Vitam in eo ad normam sanctæ Regulæ, id est, Benedictinæ, Teodemirus instituit: cœnobiticam tamen, & eremiticam, hanc prouectioribus, illam incipientibus, & his quidem maiusculum Cœnobium titulo S. Mariæ; illis vndecim cellas curauit struere, Oratoriis adiunctis, quæ sparsæ per longitudinem vallis diffundebantur. His, Sanctæ Crucis, Præcursoris Christi, Pauli Apostoli, S. Saluatoris, S. Stephani, Archangeli Michaëlis, S. Martini, Mariæ Magdalenæ, atque S. Pelagij, nomina indidit, atque singulis Monachos locauit, qui eremiticæ vitæ austeritatem perfectione obedientiæ, obedientiam solitariæ vitæ incommodis coronarent feruentes, & tunc se tantùm cum aliis viuere nossent, cùm nihil sibi permissum sine alieno consensu recordarentur. a lib. de venat. in Hist. cõscripta sub eius nomine.

3. Latuerint asperitate loci, quandiu Hispania vsurpata per Sarracenos, an eo relicto, post recuperatam, conseruata

conseruata memoria Sanctnatij illuc redierint, aut alij eorum vitam imitaturi; in dubio est. Certum, sub anno M.C.XLVIII. floruisse in loco Monachos sub Abbate Guillelmo, viro industrio, quorum Religioni deferens Imperator Alfonsus, Vallem ipsam donauerit (quæ tunc adhuc deserta) per successores perpetuò possidendam. Extat, & legitur hodie donatio loci, quę prima Monasterij dotatio est, quam monimentum egregium antiquitatis, & pietatis eximiæ illius Principis, quem tot alia, ac tanta dedisse constat, licèt ante admissum Cistercium facta sit, ad litteram hic duxi transcribendam: sic autem habet:

4. *Ego Aldefonsus Imperator Hispaniæ, vnà cum filio meo Sanctio Rege, dono pro salute animæ meæ, & parentum meorum, & iure perpetuo liberam concedo Vallem Ecclesiarum Deo, & B. Mariæ, & S. Cruci, & S. Ioanni, & omnibus Sanctis, tibique Guillelmo Abbati, atque omnibus successoribus tuis militantibus sub Regula S. Benedicti. Sit autem terminus loci à superiori fonte eiusdem Vallis, & sicut discurrit riuus eius in Aluerchium, & vltra centum passus: ipsum verò terminum in quadrum per montes, & valles ab Oriente in Occidentem, à Septentrione in Meridiem, & quod infra continetur, cultum, & incultum, dono Deo, & supradictis Sanctis, iureque perpetuo liberum tibi Guillelmo Abbati concedo, & omnibus successoribus tuis militantibus sub Regula S. Benedicti. Si quis autem hoc priuilegium meum infregerit, &c. Facta charta in Toleto, pridie Kalendas Decemb. Æra M.C.LXXXVI. anno ab Incarnatione Christi M.C.XLVIII.* Hactenus instrumentum dotationis satis magnificæ, vt euentus probauit, & quam Cœnobium habuit ante Cistercium.

5. Cùm adhuc potiretur rerum Guillelmus Abbas, quippe qui ad annum M.C.LXXX. quo Iterius successit, dicitur continuasse vitam, & præfecturam, proprio Abbatis, & Monachorum ipsorum motu, an interuentu Alfonsi Regis Castellæ, sicut de S. Clemente suprà vidimus, Cistercium in Valle Ecclesiarum admissum est, & Monachi ex Monasterio Spinæ adducti, per quos noui instituti mores edocerentur. Quod, præter Chronologiam Monasteriorum, antiqua Manuscripta Spinæ probant. Quæ hoc anno prodiisse Monachos tradunt, Vallis Ecclesiarum Cœnobium, quod anteà Monachorum nigrorum erat, reformaturos. Ita post Regulam in membrana scriptam, characteribus priscis, in qua & alia nonnulla continentur. Tunc primùm credo desertas minores cellas, & Monachos congregatos in Monasterio, conseruata memoria singularum, atque Oratoriis, quæ hodie etiam visuntur, & perseuerant. Nisi quòd tamen quædam inserta fabricæ, alia oppidorum templis, quæ duo in valle postmodum constructa ob pinguedinem terræ tandem expertam, vt mox dicemus.

6. Ex his confutandi, & reiiciendi veniunt antiqui in speciem versus, quos nescio quis supposuit in libro antiquo Vallis Ecclesiarum, quorum hæc verba:

Guillelmus Abbas pius, ac nobilis Gallus,
Primus in hac Valle Cistercy cecinit laudes:
E Claraualle veniens Spiritus alma gloriosa pignora traxit,
Pullisque, quos spiritu genuit,
Spiritus alti pretiosa munera dedit.
Venit Æra centesima, bisque quadragesima tertia
Supra millesimam. Obiit eadem, super addita bisque vigesima.

Cæterùm versus hos fuisse suppositos, vel illud manifestat, quod tradunt Guillelmum venisse ex Claraualle, anno M.C.XLV. quem tamen constat anno adhuc sequenti Benedictinum Monachum, nec hactenus subiectum Cistercij legibus. Quid quòd Cœnobium Vallis Ecclesiarum, non ex Claraualle immediatè, sed ex Spina prodiisse Tabulæ omnes concordes testificantur; & tamen Monasterium de Spina non surrexisse ante annum M.C.XLVII. ex ipsis instrumentis fundationis probatum manet.

Admisso Cistercio, Monasterium in dies creuit, donationibus Regum, ac populorum confluentium ad Vallem accessione. Rex Ferdinandus, cognomento Sanctus, anno M.CC.XVIII. terminos longè, & latè dilatauit, priuilegio expedito, quod multa alia indulta concedit Monachis. Idem ingentem donationem impetrauit ab vrbe Abula, misso ad id proprio filio, & successore circa annum Christi M.CC.XXXIV. quæ suo veniet loco referenda. Sed, præter alia, opulentiam Domus auxit loci, & terræ fœcunditas, plantandis vitibus supra modum apta, ex quibus generosa vina procedunt, vulgò, *de San Martin*, nullis planè in Europa tota, secunda; & si prima omnium dicam, fortè non errem. Hinc populorum concursus ad illam vallem, & terra à Monasterio accepta in feudum, surgentia oppida dicta, *de S. Martin*, & *de Pelaios*, queis pleno Abbas iure dominabatur. Hodie, quæ Principum potentia, siue tyrannis alienatum vtrunque: alterum magno Duci del Infantado; alterum Marchioni Nauarum subest; integro tamen feudo Monasterij, atque addita pensione non exigua, pro ea, qua defraudatur, iurisdictione. S. Martini oppidum antiquius, quippe à tempore Alfonsi VIII. Regis, structa in loco sibi regia domo, atque ab Aulicis aliis, minoris pretij, queis venationis tempore, vterentur: & manet hodie Palatium Monasterio concessum, atque illi deseruiens ad proprios vsus. 7.

Fertur Cœnobium Vallis Ecclesiarum genuisse filiam, Grandi-Syluam nomine in extremis vtriusque Castellæ finibus, qua parte aspiciunt Bœticam, vnde & Estremadura (olim pars Lusitaniæ) nuncupatur. Porrò Abbatia generali peste destructa, solùm Conuentum, atque Monachos matri restitutos cum instrumentis donationis filiæ, quorum hodie notitia perseuerat. Huius Domus Abbatem, siue Monachum extitisse coniector S. Bernardum, dictum de Candeleda, ex loco, vbi requiescit ipsius corpus, quem Cisterciensem, & Sanctum fuisse constat; cùm tamen reliqua lateant notitiam hominum: Candeledenses vt Patronum colunt; sed ignorato etiam obitus die, dum Bernardum audierunt, sacro Magni Bernardi Claræuallensis Festo venerantur sepulcrum, frequentántque celebri anniuersaria solennitate. Erat olim in Altari Ecclesiæ tabula ante centum triginta annos depicta, in qua Sancti effigies, sine cuculla, cum alba tunica, & nigro scapulari, quasi qui operi manuum accingeretur. Subtus aram in fronte iterum pictus iam cucullatus, lectóque decumbens, vnde anima Cœlos penetraret, corpus terræ, ex qua factum, restitueretur. Ferunt miraculis in vita, post mortémque vsque ad hæc nostra tempora claruisse, inter quæ illud in eadem tabula pictum, quòd fluuium Monasterio suo proximum, manto vt nauigio vtens, dum viueret, transibat sicco vestigio. Chrysostomus Henriquez [a] Author est, extitisse in Ecclesia Candeledensi libellum manuscriptum deputatum miraculis, quæ frequentia à Deo ad sacram Sancti tumbam perpetrabantur. 8.

a in Menolo. gio.

Pretiosa gleba cùm ante sexagintaquinque annos, Christi, nimirum, M.D.LXXII. digno concursu, & cultu detegeretur, cœlesti odore fragrans inuenta est, qui in hunc diem continuus perseuerat. Tum ad Capellam dicatam eius nomini, religiosè translata, & sub Altari posita in arca, atque arca ipsa inclusa cratibus ferreis, custodiæ simul, & religiosæ venerationi: claui- 9.

tibus tribus crates obſeruantur,quarum vna Plebani, altera Oeconomi,fidei velut commiſſis,tertiam Conſiſtoriales Miniſtri ſeruant; gratulantibus cunctis tanto ſe miniſterio deputari.Caluariæ fruſtum minori cuſtodiæ ſubeſt,tangendis infirmis,qui plurimi experiuntur virtutem Sancti.Super altare tabula recentior effigiem eius reddens,& diſtincta miraculis, ex quibus quædam ipſius,quædam magni Bernardi eſſe probantur,nempe, vt alterutrum gloriam ſibi præſtent; hic dum diem partitur,ille dum aram. Bernardi Candeledæ meminerunt Aubertus Miræus [b] in ſuis Orig.Chryſoſt.Henriquez [c] in Menolog.& apud ipſum Philip. Seguin.aliíque, qui facilè in oe videri poſſunt. Hæc occaſione Vallis Eccleſiarum incerti temporis: quia non alibi commodiùs dici poterant.

b lib.5.c.14. c Aug.20.

10\. Illuſtrem Domum,quæ cæteras præcedit in Chronologia,quatuor aliæ ſequuntur; ignotæ tres. Silio, Gradiz,Moab; niſi quòd primam in Polonia Gneſnenſis Diœceſis, poſitam video in tabulis Eccleſiarum Morimundenſium. Gradizenſem in Noruegia Abbatiam eandem puto, quam ſuprà præcedenti tomo memorauimus, Placenſis filiam de linea Morimundi: nam, quæ anno M.C.XLV. quo & Placenſis nata, longè diuerſa, quippe quam pertinere ad Claramuallem, filiam Cariloci,in Diœceſi Ambianenſi,in quibuſdam Geneſibus antiquis, nuperrimè ad me miſſis,notatam lego. Moab,aliàs,*Moas*, Angliæ eſt Domus,Eboracenſis Diœceſis, ſi credimus Geneſibus, filia Fontium,adeóque adaugens lineam Claræuallis.Sed prætermiſſa ab Anglis Scriptoribus, aut binomia,& notata ſub alio titulo.

11\. Notius multò Cœnobium S.Mauricij, de linea Ciſtercij,quod Longonium in Britannia minori protulit,in Coriſopitenſi Diœceſi;dubium de nouo conſtructum,an reformatum. Nam ante plures annos incepiſſe, ſub auſpiciis Conani,Britanniæ Ducis, & illius expenſis,& Carnoëtum priùs nominatum,præcedenti tomo,ni fallor,memorauimus. Conſtat,qui primus Præfecturam in eo tenuit,Mauricium Abbatem,adeò frequentibus viuentem, mortuúmque claruiſſe miraculis,vt Monaſterium aliàs,vt puto, dicatum Mariæ Virgini, in ipſius tranſierit vocationem; & S.Mauricij dicatur vſque ad hanc diem. Quod ab Honorio III. teſtatum video,epiſtola ad Coriſopitenſem,& Trecorenſem Epiſcopos,quæ iam corpori Iuris inſerta legitur, trunca licet, & mutila,vt aliæ; cuius hæc verba:*Venerabili Fratri noſtro Epiſcopo,& Capitulo Coriſopitenſi, ac vniuerſis Abbatibus apud Ciſtercium in Generali Capitulo congregatis,multiſque Epiſcopis,aliis,& Religioſis,vna cum Abbate,& Conuentu S.Mauricij, Monaſterij Ciſtercienſis Ordinis, Coriſopitenſis Diœceſis,*

Olim nobis inſinuantibus,piæ memoriæ Mauricium, Abbatem præfati Monaſterij,diuino munere claris coruſcaſſe miraculis,adeò vt Monaſterium ipſum quodam vſu potiùs vſum,ſeu potiùs quadam anticipatione futuri,vocem ab eius nomine ſortiatur; &c. Ita Honorius III. in ea epiſtola, de qua in tempore iterum agemus. Nunc ſatis eſt,Cœnobium adoleuiſſe ſub tanto Viro,à quo,& nomen acceperit, & iuge patrocinium ſortitum fuerit. An autem ex Longonio illuc tranſmiſſus,an ibidem inuentus,dederit; an acceperit Ciſtercium,quandiu aliunde non conſtat,non auſim dicere: cùm eius Acta à me dudum quæſita,ne nunc quidem nanciſci adhuc potuerim.

12\. Hæc poſtquàm ſcripſeram, cùm Tomus hic iam iam luce donandus properaret in Galliam, optata tandem nobis Sancti Viri notitia diſtinctior aliquantò ad nos peruenit,induſtria,& opera Reuerendi admodum Patris Magiſtri Fratris Ioſephi Arnolfini, Theologi Pariſienſis, atque in noſtro Collegio Profeſſoris; qua dubia omnia,quæ ſe nobis obtulerant, facilè expediuntur,conſtátque,Sanctum Mauricium, ſeu Virum,ſiue Domum, Ciſtercium ab initio profeſſos fuiſſe.Illum præterea in Langoneto Monachū, inde triennio elapſo à probatione, eiuſdem loci Abbatem extitiſſe, cui laudabiliter præfuit triginta annis. Mox abdicata hac prima præfectura, quòd iam adulta Domus fortè non indigeret tanto nutritio, ad Carnoëtum miſſum, nouum ibi Cœnobium fundaturū (quod pòſt ab ipſo nomen mutuauit) pingue,& illuſtre, ſi Dux Conanus viueret,cuius ſurgebat opibus,ab eius morte tenue, puſillúmque,nec Mauricio viuente conſummandum:quanuis meritis eius,& miraculis, quibus,dum vixit,claruit, poſt mortémque breui obtinuit,vt vicinorum fidelium largitate,fortè & donariis ad ſepulcrum eius oblatis, conſummaretur.Exemplar literarum ad me miſſarum, in gratiam mei Lectoris hic tranſcribam.

Sancti Mauricij,primi Abbatis Monaſterij Ordinis Ciſtercienſis eiuſdem nominis in Britannia minori, in Diœceſi Coriſopitenſi, Vita Synopſis ex Archiuiis eiuſdem Abbatiæ fideliter excerpta. 13.

Quo tempore Ludouicus Groſſus, auus Philippi magnanimi,Francorum Rex Chriſtianiſſimus regnabat,B. Mauricius territorij Briocenſis indigena in Parochia, quæ Ledonac dicitur,quaſi Lucifer in tenebris,oriens in occidenti, regnum Franciæ natiuitatis ſuæ primordiis decorauit. A parentibus Chriſtianis ad ſtudia litterarū miſſus multum inter coætaneos ſuos profecit,nō in literis tantùm,ſed in mundi contemptu. Vnde non ſolùm bonis temporalibus,verùm propriæ renuncians voluntati,mundo, & amicis carnalibus valedixit, & in Monaſterio Langoneti,Ciſtercienſis Ordinis, habitum ſuſcepit monachalem.Tanta autem breui edidit exempla virtutum, vt à profeſſione nondum expleto triennio, communibus ſuffragiis,in eiuſdem Monaſterij Abbatem eligeretur. Quod per triginta annos ſumma cum prudentia gubernauit.Sed laboribus tandem fatigatus,ac ſibi ſoli,& Deo viuere ſtudens,alium operarium idoneum in ſuum ſuffecit locum,qui vineæ Domini inuigilaret.

Hac tempeſtate Conanus,Dux Britanniæ,& Richemontis Comes,audita viri Dei fama libēter eius fruebatur alloquio,& ſalutaria eius monita ſequebatur.Vnde in gratiam Viri Dei,& eius conſilio in ſylua,cui nomen eſt Carnoeta,in epiſcopatu Coriſopitenſi,loca nouo Monaſterio commodū,& terram diuerſi ſeminis ſuſceptibilem, quā Fratres excolerent,aſſignauit.Vir itaque Beatus cū 12. Monachis de ſuo Monaſter.ædificator,& Abbas nouellæ illius plantationis efficitur.Cumq́; iā ibi Monachi ſub Mauricio,Deo ſeruirent, Conanus, antequàm bona,quæ illi,& loco ſancto facere cogitauerat,contuliſſet, moritur. Mauricius verò cum Fratribus Deo ſeruiens, in illo confidebat. Cúmque Monaſterio neceſſaria deeſſent,magis,ac magis ſe, ſuóſque Deo commendans, per patientiam conſolationem à Cœlo expectabat. Et licèt conſummationem operis non viderit;meruit tamen, vt poſt eius mortem pleniſſimè omnia complerentur, & Domus integra perficeretur:ſic Deo virtutes,quas in ſeruo ſuo latuerant,poſt eius mortem compenſante,& illum illuſtrem reddente gloria miraculorum,quæ & eo viuēte non defuerunt. Hactenus ex Archiuiis Monaſterij,& MS.illius perantiquo fideliter deſcriptum per R. admodum P. Andr.Gaudeſche,eiuſdē loci Abbatem,ex quo & reliqua inferiùs proſequemur. Interim noto, iuxta huius Vitæ ſeriem,fundationē Monaſterij Carnoëti verè in hunc annum,præcedentémque incidiſſe:etenim floruit per XV. primos annos ſub Abbate Mauricio: ipſe autem fertur ad Superos tranſiſſe anno M.C.XCI. vt ſuo loco dicemus. 14.

ANNVS

1. Contra repullulantes Albigenses 2. noui Legati, & inter eos Henricus designatur. 3. Prioribus errores alij additi, 4. atque Principibus viris instillati. 5. Præcipuum onus Legatiæ Henrico impositum: 6. eiusdem declamatio 7. de misero statu ciuitatis Tolosanæ, 8. & de Petro Morano 9. subdolè primùm iudicio se subtrahente; sed mox conuicto, 11. compuncto, & obedienti, atque acceptante, & complente pœnitentiam satis seueram.

CAPVT I.

1. SEQVENTEM annum ab ortu Christi Domini centesimum septuagesimumoctauum supra millesimum, à condito Cistercio primum, & octuagesimum, illustrem aliàs translatione corporis Parentis Bernardi (quæ prima cura Henrici Claræuallensis, nouum illi sepulcrum adornare) recrudescentes errores Albigensium penè turbarunt; serpente malo per viros etiam Principes, à quibus maior lues, & tabes, quasi ex alto descendens, latiùs, quo impetuosiùs debacchabatur. Hinc Alexandri pro vera religione sollicitudo, & clari Reges Gallorum, Anglorúmque, qui sibi hactenus inuicem infensi, vtrunque Regnum, & Orbem exagitabant, zelo fidei succensi, iungere vires, exagitare Hæreticos, eorum vrbes demoliri primùm; sed mox fatali Cisterciensium gloria (qui huic errori compescendo, quoties emergebat, destinabantur) prædicatione, quàm armis agendum fore: & gladio Spiritus, hoc est, verbo Dei, priùs quàm ferro impetendos deliberarunt. Missus itaque ad eos Petrus Presbyter Cardinalis Sancti Chrysogoni: missi & alij Episcopi, & Abbates: sed inter eos ex Cistercio præcipuè duo, Guarinus, ex Abbate Pontigniacensi, Bituricensis Præsul; & Henricus, quem anno præcedenti ex Altæcumbæ in Claræuallensem Archimandritam promotum diximus. De his, eius temporis Author Rogerius hæc in Annalibus [a]:

2. *Interim Arriana hæresis* (sic vulgò dicebatur) *quæ, vt suprà dictum est, damnata erat à Conuiuicibus Episcopi Albiensis,* (Abbate de Ardurelo, & de Candilio;) *in Prouincia Tolosanà, iam reuixerat. Quod cùm ad aures Regis Franciæ, & Regis Angliæ peruenisset, Zelo Christianæ fidei accensi statuerunt, quod illuc irent in propriis personis, vt prædictos Hæreticos prorsus à finibus illis eliminarent. Elapso deinde aliquantulo temporis spatio, videbatur eis plùs posse proficere, si viros sapientes illuc misissent, qui Hæreticos illos prædicatione, & doctrina ad fidem Christianam conuerterent, quàm si ipsi in propriis personis illuc ire properassent. Dictum enim eis erat; Vindictam mandasse sat est: plùs nominis horror, quàm tuus ensis aget; minuit præsentia famam. Miserunt ergo illuc Petrum tituli Sancti Chrysogoni, Presbyterum Cardinalem, apostolicæ Sedis Legatum, & Bituricensem, & Narbonensem Archiepiscopos, & Reginaldum Bathoniensem, & Ioannem Pictauiensem, Episcopos, & Henricum Abbatem Claræuallensem, & alios multos Viros ecclesiasticos, vt prædicatione sua Hæreticos illos ad fidem Christianam conuerterent, vel rationibus probabilibus illos esse Hæreticos manifestarent, & à liminibus Sanctæ Matris Ecclesiæ, & fidelium consortio sequestrarent.* Ita Rogerius.

3. Errores hominum plures continuati, siue reuiuiscentes; additi alij. Porrò de quibus fuerint conuicti, idem Cardinalis Legatus, patentibus litteris ad vniuersos Catholicos declarat, quæ ita habent [b]: *Quidam enim constanter proposuerunt, se à quibusdam illorum audisse, quòd duo Dij existerent, alter bonus, & alter malus: bonus, qui inuisibilia tantùm, & ea, quæ mutari, aut corrumpi non possunt, fecisset; malus, qui Cœlum, terram, hominem, & alia visibilia condidisset. Alij affirmauerunt, se in illorum prædicatione audisse, Corpus Christi non confici per ministerium Sacerdotis indigni, aut aliquibus criminibus irretiti. Multi similiter testati sunt, eos prorsus negantes audisse virum cum vxore saluari, si alter alteri debitum reddat. Alij in faciem illis firmiter opponebant, quòd ab ipsis audisent Baptismum paruulis non prodesse: & alias quamplures contra Deum, & Sanctam Ecclesiam, & Catholicam fidem blasphemias protulisse, quas pro abominabili earum enormitate tacere maluimus, quàm referre.* Et paulò inferiùs: *Tandem hæresim noluerunt relinquere, vbi crassum, & sopitum intellectum eorum alicuius authoritatis superficies videbatur iuuare, occasione verbi illius, quod Dominus in Euangelio dixisse legitur* [c]: Nolite omninò iurare. *&* Sit sermo vester, est, est; non, non. *dicentes se non debere iurare, cùm ipse Dominus sæpè iurasse legatur, sicut scriptum est* [d]: Iurauit Dominus, *&c. Et alibi* [e]: Per memetipsum iuraui, dicit Dominus. *& Apostolus* [f]: Omnis controuersiæ finis est iuramentum. *Et multa in hunc modum in diuinis Scripturis legendibus se se offerunt, & occurrunt; quibus propter illorum infirmitatem, quibus aliquid suademus, iurare permittimur.* Hæc execranda Hæreticorum illorum dogmata, ex quibus, quod ad duos Deos attinet, ex antiquata Manichæorum secta, de nouo additum: reliqua pertinaci obstinatione, etiam post damnationem recentem, retinebantur.

Infectos ingruente peste viros primores, argumento sunt Petrus Moronus, & Rogerius de Beders: hic Albiensium Princeps; ille in ditione Tolosani Comitis genere, & opibus clarus vel inter paucos. Quorum primus, cùm de fide sua interrogaretur, quæ priùs occultare voluisset, perfidiæ dogmata, diuina prouidentia disponente manifestauit. Secundus eò dementiæ audax peruenerat, vt Albiensem Episcopum vinciret, ac manciparet carceri, ne verbum veritatis annunciaret erranti populo. Porrò ab his ad vulgus serpente morbo, per cunctos Ordines etiam ecclesiasticos, per Clericos, per laïcos, per idiotas, grassabantur errores; designatis ex eis Euangelistis, quibus cæteri crederent. Neque erat, qui auderet mutire pro veritate. 4.

Præcipuum onus prædicandi, & disputandi impositum Henrico, duo mihi argumenta persuadent: alterum, quòd iniunctæ eidem patentes litteræ, diuulgandæ per Orbem, de vniuersis in eo negotio factis, quas statim dabimus, non vlli alteri conuenientiùs committendæ, quàm qui cuncta peregerit. Alterum, quòd in eis Prædicatorem, ac disputantem pro Fidei veritate 5.

[a] ad hunc annum.
[b] apud Roger. & Baron. hoc an.
[c] Matth. 5.
[d] Psal. 109.
[e] Genesis 22.
[f] Hebr. 6.

veritate nequaquam nominat, sed vnum tantùm ex nobis esse dicit; quod ad modestiam viri relatum puto, ne sui ipsius scriptor, atque operum suorum commendator videri posset. Petrus Moranus coactus aperire, quæ celare tentauerat, post varios casus, tandem resipiscens, seuera pœnitentia antè suscepta, ad deterrendos alios, abiurauit errores, cuius exemplo, & timore similis pœnæ, plures vltrò Legatos adeuntes Catholicam veritatem professi sunt, ingenti iubilo fidelium populorum. Ad Rogerium Henricus solus missus cum Bathoniensi Episcopo, persuasuri saniora, & suscepturi clementer, si resipisceret: contra rebellem anathema indicturi, quod quali, & quanta constantia animi fecerint, simul cum cæteris ante eorum discessum gestis, patentibus, quas suprà memoraui, litteris mandauit Henricus (Legati, vt credo, iussu) à Baronio, Rogerióque relatis, ad vniuersos Catholicæ Ecclesiæ filios scriptis, quas multis titulis, Annalibus his debitas, totidem verbis transcriptas accipiat Lector. Proferam autem, quæ cum aliis simul in hoc capite: in sequenti quid seorsim, & solus Henricus; quid item post discessum illius cæteri fecerint.

6. *Declamatio Henrici Abbatis Claraeuallis scripta ad vniuersos Christi fideles.*

Audite, Cæli, quod plangimus: sciat terra gemitum cordis nostri: doleant vices Christi Catholici Christiani, & ad detrimenta Fidei fidelis populus ingemiscat. Quique terrigenæ, & filij hominum humanæ salutis damna deplorent, & generalis vitæ nostræ subuersio ab omnibus viuentibus generaliter lugeatur. Stat contra phalangas Israël nouus nostri temporis Philisthæus, Hæreticorum ordo, exercitus peruersorum, qui agminibus Dei viuentis irreuerenter exprobrat, & Deum Maiestatis in prima præsumptione blasphemat. Quid dubitas, ô Dauid? quid trepidas, vir fidelis? Sume tibi fundam, & lapidem: percutiatur protinus in fronte blasphemus; & caput nequam, quod impudenter erigitur, suo tuis manibus mucrone tollatur. Si enim in hoc certamine pars Christi vincitur: si vel ad modicum, & in puncto Mater Ecclesia conculcatur; scimus pro certo causa non deesse meritum, sed patronum: scimus, quòd non negabitur agonistæ nostro triumphus, si amore Fidei militat pugnaturus. Verùm, quia iuxta veritatis verbum B, (*Matth. 9.*) *messis multa est, & operarij pauci, si introierint audacter tuorum, bone Iesu, depopulatores agrorum, parati, sicut operarij subdoli, acerba magis eradicare, quàm matura demetere, quasi tuæ messionis diem suis direptionibus putant præuenire. Vbi sunt ergo agricolæ tui constituti super agrum fertilem, & iucundum, tuo cruore floridum, & aspersione pij sanguinis irrigatum? Surgant, & opitulentur nobis, & in necessitate nos protegant, seque ad cruentas bestias murum nobis defensionis opponant. Surgite, inquam, surgite, Viri Patres, Duces gentium, Principes populorum, abigite feras pessimas, quas monstramus; vel saltem vulpes paruulas effugate. Sed capere quidem est melius: sed ad hoc quis idoneus? Non habent certos aditus: semitas ambulant circulares: & in quodam fraudum suarum labyrintho monstra fæuissima reconduntur. Tanquam damula de manu diffugiunt, & instar colubri tortuosi, quò eos plus astrinxeris, faciliùs elabuntur. Deo autem gratias, quòd etsi capi nequeunt, fugari possunt, vt cùm perdiderint, quod demoliebantur in nobis, confundantur, & pereant in semetipsis. Hoc autem quòd sit facile, per ea, quæ vidimus, & tractauimus, approbauimus, vt iam amodò, si factum non fuerit, non tam illorum nequitiam, quàm defectus nostros, nostrorúmque negligentiam deploremus.*

7. *Contigit enim nuper ad imperium Domini Papæ, & hortatu piissimorum Principum Ludouici Francorum, & Henrici Anglorum Regum, Dominum Petrum Apostolicæ Sedis Legatum, Virósque venerabiles Pictauiensem, & Bathoniensem Episcopos, nósque in comitatu eorum vrbem adire Tolosam, quæ, sicut erat ciuitas maxima multitudinis; ita etiam dicebatur esse mater Hæresis, & caput erroris. Perreximus ergo ad illam, vt sciremus, si iuxta clamorem, qui ascendit, esset dolor eius. Et ecce inuenta est plaga eius magna nimis, ita vt à planta pedis, vsque ad verticem capitis vix esset in ea sanitas: verè enim tertia pars nobis nunciata non fuerat de omnibus abominationibus suis malis, quas ciuitas illa nobilis incredulitatis suæ gremio confouebat. Locum in ea sibi abominatio desolationis inuenerat, & propheticorum similitudo reptilium in latibulis eius domicilium obtinebat. Ibi Hæretici principabantur in populo, dominabantur in Clero, eò quòd vt populus, sic Sacerdos, & in interitum gregis ipsa configurabatur vita Pastoris. Loquebantur Hæretici, & omnes admirabantur: loquebatur Catholicus, & dicebant: Quis est hic? in stuporem, & miraculum deducentes, si esset aliquis inter eos, qui de verbo Fidei auderet aliquid vel mutire. In tantum præualuerat pestis in terra, quòd illi sibi non solùm Sacerdotes, & Pontifices fecerant; sed etiam Euangelistas habebant, qui corrupta, & cancellata euangelica veritate, noua illis Euangelia cuderent, & de corde suo nequam recentia dogmata seducto populo prædicarent.*

Mentior, si non erat inter eos homo quidam ætate grandæuus, rebus locuples, ornatus fratribus, & amicis, 8. *& magnus omninò inter maximos ciuitatis, quem ita peccatis exigentibus, Diabolus excæcauerat, vt se ipsum Ioannem Euangelistam diceret, & Verbum, quod erat in principio apud Deum, ab alio quodam rerum principio, tanquàm à Deo altero segregaret. Hic erat in vrbe illa pereuntium Caput, & Princeps Hæreticorum: qui licèt, tanquàm laicus, & idiota nil saperet; inter eos tamen velut quidam diabolicæ sapientiæ fons, perditionis, & mortis felleos latices emanabat. Conueniebant ad eum noctibus noctuæ tenebrosæ: & ille indumento quodam ad instar tunicæ dalmaticæ vestitus, cùm sederet inter eos, tanquam Rex, circumstante exercitu, erat, & inerat desipientium prædicator. Totam penitus vrbem discipulis suis, & disciplina repleuerat: quippe cui aliquis de vrbe præ fortitudine sua resistere non audebat. In ipso quoque introitu nostro tanta erat Hæreticis vbique licentia, vt nos quoque per vicos, & plateas rectò itinere precedentes subsannarent verbo, digito demonstrarent, nos apostatas, nos hypocritas, nos Hæreticos conclamantes. Verùm procedente tempore, & data nobis requie diebus paucis, iniunctum est vni de nobis verbum exhortationis assumere, & de regula vera Fidei coram infideli multitudine disputare. Habito autem sermone orthodoxæ prædicationis ad plebem, conterriti sunt in Sion peccatores, possedit tremor hypocritas; ita vt qui priùs obstruebant ora loquentium, iam apparere coram loquentibus non auderent. Audiens illicò, vel videns vulpes transfiguratas in talpas, vt quæ priùs impunè in publico discurrebant, iam terrarum latebris, iam sese cellulis immergerent cauernosis, & plantaria sacra, quæ iam non audebant in aperto commandere, intra terræ viscera corroderent, & necarent: ne autem pardus ille discolor pellis suæ varietate se proderet, sermonem sibi nequam callidis adinuentionibus firmauerunt, vt ad nostræ confirmationis similitudinem simulandam tracti ad discussionis examen, quicquid nos credimus, se credere mentirentur.*

Ex illa ergo die Dominus Legatus, & nos alij, qui 9. *cum feris bestiis in aperto congredi putabamus; ad perscrutandos eos, quos timor, & confusio, tanquàm ignobiles, in ima terræ detruserat, studium to-*

 tum

tum conuertimus, & laborem, vt vel coacti prodirent in publicum, & abiicerent in luce opera tenebrarum. Factum est exinde præcipiente Legato, vt iuraret Episcopus, & quidam de Clero, & Consules ciuitatis, aliique ciuitatis verè Fideles, quos nondum in aliquo perfidiæ fama resperserat, quòd quoscunque vel hactenus nouerant, vel nosse eos contingeret in futuro, qui essent huius hæresis vel complices, vel authores, eorum nobis nomina scripto depromerent, nulli penitùs, vel amore, vel pretio, vel cuiuspiam necessitudinis ratione parcentes. Cúmque per singulos dies innumera multitudo in catalogum illius conscriptionis incideret, nominatus est inter alios magnus ille Petrus Moranus, quem Ioannem Euangelistam, vt suprà diximus, nominabant. Super quo nos omnes, communicato consilio, decreuimus ab illo inchoare iudicium, vt turba in reliquis perfida contremisceret, cùm falsi Euangelistæ versutiam veri Euangelij simplicitas condemnasset. Missis ergo apparitoribus præcepit eum Comes Sancti Ægidij, qui fideliter nobis aderat, accersiri. Sed ille in multitudine diuitiarum suarum, & parentum numerositate confidens, primæ citationis edictum fastuosæ dilationis colludio declinauit. Altera ergo die prædictus Comes blanditiis magis, quàm terroribus enitens, eundem Petrum per amicos, & notos leniter aduocauit, & eum nobis tandem, post difficultates plurimas veniendi, mixtis cum terrore blanditiis præsentauit. Tunc vnus, qui loquebatur à nobis, taliter eum exorsus est commonere. Eia nunc, Petre, tui te ciues accusant, quòd sanctæ Fidei regulis confutatis, in Arriana hæresis deueneris prauitatem; imò per multiplicium errorum deuia, & ducis ipse alios, & ab aliis deducaris. Ad hæc ille de profundo suspirans, & tactus dolore cordis intrinsecùs, se non esse huiusmodi est prima fronte mentitus; & requisitus, an hoc iuramento probaret, simplici assertioni suæ tanquàm fidelis viri, & illustris credi oportere contendit.

10. *Cæterùm, cùm in exigendo iuramento vniuersi pariter instaremus, promisit se continuò iuraturum, ne in hoc ipsô deprehenderetur Hæreticus, si iuxta quod consuetudo illius erroris obtinuit, vitandi iuramenti existeret obstinatus. Mox igitur Sanctorum Reliquiæ honorabiliter afferuntur, cum tam solenni reuerentia, & deuotione suscepta, vt & fidelis populus compungeretur ad lacrymas, & Hæreticos, qui conuenerant, latebræ potiùs, quàm talia spectacula delectarent. Ipsum verò Petrum in cantu, quem ad inuocandum Spiritus Sancti præsentiam profusis lacrymis cantabamus, tremor euidens, & pallor operuit; ita vt ab eo & color vultus aufugeret, & vigor animi deperiret. Quomodo enim, adueniente Spiritu Sancto, in aduersario eius spiritus remaneret? Cernere erat hominem, quasi morbo paralytico dissolutum, nec loquelam retinuisse, nec sensum: quamuis tanta facundia fuisse diceretur ab omnibus, quòd omnes in dicendo sit solitus superare. Quid plura? Iurat infelix, astantibus vniuersis, quòd de omnibus articulis fidei, quos requireremus ab eo, suæ credulitatis exprimeret veritatem. Res mira, & in tali spectaculo pia iucunditate gratissima. Apertus est liber, in quo iurauerat, & vno de circumstantibus, Religioso quodam, ioco occurrentis litteræ prænosticum perquirente, illius scripturæ textus occurrit?* Quid tibi, & nobis, Iesu, Fili Dei? venisti ante tempus torquere nos. *Verè, Domine Iesu, nihil tibi, & illis, quos Pater tuus cœlestis à te vite vera, tanquàm infructuosos palmites, amputarat, & foras miserat, vt arescant. At nobis in tuo nomine congregatis lætitia multiplicatur argumentum, & in gratiarum actione, & voce laudis virtutis tuæ gloria resonabit.*

11. *Demum Petrus in virtute Sacramenti simpliciter requisitus, vt de Sacramento Altaris suam nobis fidem sine fraude aliqua fateretur: sed quod corde non credidit ad iustitiam, nec ore confessus est ad salutem: sed contra id, quod de omnibus mentiri decreuerat, falsitatis suæ prodidit veritatem, & Panem sanctum vitæ æternæ, Sacerdotis ministerio in verbo Domini consecratum, non esse Corpus Domini nouo dogmate contendebat asserere. Tunc surrexerunt omnes, eum quodammodo lacrymis obruentes, quas & Sacramentorum Christi contemptus elicuit, & habita erga miserum compassio Christiana produxit. Nec plura dant Comiti responsa. Reus, & Hæreticus iudicatus est: statimque sub diligenti pollicitatione parentum custodia publica mancipatur. Volat facti rumor per vicos, & plateas amplissimæ ciuitatis: aperiuntur ora fidelium, & Catholicæ plebis labia in tua, Christe, præconia resoluuntur, velut tunc primùm in eadem vrbe Fidei splendor erumperet, & in spem salutis æternæ desperata dudum ciuitas respiraret. Ex tunc ergo, & deinceps verbum Dei crescebat, & multiplicabatur in dies: ita vt vniuersa vrbis facies lætior videretur, per quæ in candorem lucidæ veritatis de tenebris euadebat erroris.*

Intereà Petrus ad se reuersus, & Domino respiciente compunctus, cùm se dignum penitùs tam præsenti morte cerneret, quàm futura, missis mediatoribus multis, satisfactionis quærit aditum, & conuersionis pollicetur effectum, vt posset in frugem melioris vitæ ab imminentis mortis interitu liberari. Venit, recipitur, & in conspectu sistitur populi contristantis, nudo quidem corpore veteris perfidiæ exuens prauitatem. Ibi se coram omnibus Hæreticum recognouit: ibi dedit manus Fidei: ibi renunciauit errori, præstito coram omnibus manu dextera iuramento, & datis fideiussoribus, tam Comiti ipsi, quàm militibus, & præcipuis conciuibus suis, quod ad omne mandatum Domini Legati se subderet, & iussionem eius in omnibus adimpleret. Tunc indictum est populo, vt omnes pariter ad Ecclesiam Sancti Saturnini die altera conuenirent, audituri, & visuri solenniter, quam pœnitentiæ formam Petrus ille susciperet obseruandam. 12.

Omnes igitur sequenti die, vt fuerant prænominati, conuenerunt, tanta vtique multitudo, tam frequens, vt vix remaneret secus ipsa Altaris cornua locus vacuus, qui Domino Legato Missæ solennia celebranti sine compressione nimia præberetur. Et ecce coram illa multitudine multa nimis Petrus ille iam noster per ipsas Ecclesiæ valuas nudus, & discalceatus adducitur, cædentibus hinc inde eum Episcopo Tolosano, & Abbate Sancti Saturnini, donec ad pedes Legati in ipsis Altaris gradibus poneretur, & ibi in facie Ecclesiæ ecclesiasticis reconciliatus est Sacramentis, abiurata omni hæresi, & Hæreticis anathematizatis ab eo. Mox autem possessionibus eius publicatis vniuersaliter, & proscriptis, pœnitentia illi talis iniungitur, vt infra quadraginta dies à patria sua exulaturus abscederet, in seruitio pauperum Ierosolymis triennio moraturus. Interim verò singulis diebus Dominicis Ecclesias Tolosanæ vrbis nudus, & discalceatus cum disciplinalibus virgis iussus est circuire. Ecclesiarum bona, quæ abstulerat, reddere, vsuras omnes, quas acceperat, restituere; damna pauperum, quos afflixerat, resarcire, & castrum quoddam suum, quod Hæreticorum conuenticulis profanarat, ab ipsis fundamentis euertere. Deus bone! quot ibi lacrymas lætitia sancta profudit? quas gratiarum actiones, & laudes populus iubilans, & deuotus cœlestibus choris ingessit, cùm de cauernis perfidiæ talpa talis educitur, & in Israëliticam ouem lupus rapacissimus reformatur? Hactenus Henricus Claræuallensis de gestis ab omnibus. Nunc, quæ ipse ab aliis diuisus gesserit, quæ alij sine ipsô, sequenti capite seorsim referamus. 13.

1. *Perrectur as*

1. Perrecturus Henricus ad Capitulum, 2. ad Prouinciam Albiensem destinatur. 3. Quam ibi aduersùs Comitem Rogerium sententiam tulerit. 4. Actum deinde Tolosæ contra cæteros, 5. qui de singulis articulis interrogati, 6. cùm priùs catholicè ad omnia respondissent, 7. non multò pòst conuicti, 8. & pertinaces, anathematis gladio præcisi sunt. 9. Quot, quantáque Cistercium in hos Hæreticos.

CAPVT II.

1. IAM signum Canis Sole prætergresso, instabat September, atque vt olim cecinit Poëta [a] maiores cadebant altis de montibus vmbræ; cùm Henricus ad Generalem Synodum Cistercij congregandam, pro debito suæ dignitatis adigebatur; nec poterat sine ipso celebrari, in quem oculi omnium (qua vel iam tunc authoritate pollebat) conuersi essent. Vrgebat & specialior causa Virtutum Dei, Solennitas, quam dudum concepisset, transferendo in decentius sepulcrum Bernardi corpori, modico sumptu structum, non modica filiorum deuotione. Sed nihilominùs ad vtrunque vocatum, & properantem detinebat communis Ecclesiæ causa, atque instans negotium turbatæ fidei, quibuscunque priuatis præferendum. Et deseruisset hæc, quantumuis grauia, quantuncunque vrgentia, si non illa, dum aliò virum vocãt, vtrisque adesse opportunè permisissent. Quippe Rogerius, Albiensium Princeps, vt modò dicebamus, contumax in Ecclesiam, fidémque, dum se ab Episcopo corripi aspernabatur, velut alter Herodes sacrilegas in eum manus iniecerat: & mancipatũ carceri, arcta detinebat custodia Sanctum Põtificem. Ergo cùm à Legatis Tolosam deseri, periculosum foret, & aliàs tam immane flagitium, atróxque, promptum & efficax remediũ postularet; diuisio omnibus visa: & cæteris Tolosæ permansuris, Albigesium Henrico, (nempe zelo, & sapientia præstantiori, quod difficilius in tãta Legatia, certè periculosius sub Principe rebelli, atque sacrilego, fictóque inferre violentiam Ministris Christi,) vno omnium consensu commendatur; vna cum Rainaldo Bathoniensi, æqualis zeli viro, & qui meritò Henrico componi posset. Porrò hæc missio, quamuis tot impedita difficultatibus, viam ei ad Cistercium aperuit, & Claramuallem; illuc, nimirum, inde perrecturo, cùm iam ab aliorum nexu solutus esset. Cæterùm, quid ab ipso factum sit, quantáque animi constantia, & fortitudine à Rogerij etiam militibus obsessus, coram eius vxore, filiisque, in proprio Castro positus eundem anathemate percusserit, percussúmque, cùm nondum resipisceret, publicum hostem Ecclesiæ declarauerit, periurum, & sacrilegum; ipsius Henrici verbis audiamus, qui ibidem pergit scribere in hunc modum [b]:

2. *Post hæc*, ait, *illo dimisso*, nempe, Petro Motano, *Dominus Legatus ad alios manus misit, excommunicaturus vtique illos, quos in magno numero, vel suspicio publica, vel occasio priuata notauerat. Nos autem vix tandem cum lacrymis exorta lætitia, reuertendi, pro eo, quòd instantia Capituli nostros iam reditus exigebat, petita licentia, sub ea nobis est exceptione concessa, vt Albiensem Diæcesim intraremus, commonituri Principem terræ, Rogerium, videlicet, de Beders, vt & Albiensem Episcopum, quem sub custodia Hæreticorum in vinculis tenebat, absolueret, & vniuersam terram suam iuxta præceptum Domini Legati, eliminatis Hæreticis, emendaret. Ingredientibus ergo nobis vnà cum supradicto Bathoniensi Episcopo illam perditissimam regionem, quæ, velut totius sentina malitiæ, totam in se colluuionem hæresis illuc defluentis excepit, prædictus Rogerius in vltimos, & inaccessibiles terræ suæ fines abscessit, tam mala conscientia profugus, quàm causa sua merito desperatus. Oderat enim lucem veritatis author malitiæ, nec sustinere poterat nostræ collocutionis accessum, qui totus recesserat in opera tenebrarum. Peruenimus tamen ad quoddam munitissimum castrum eius, quod propriè, ac singulariter Castri nomine incolæ nuncupabant. Ibi habitabat vxor illius cum militia magna, & familia multa nimis. Omnes ferè habitatores eiusdẽ Castri, vel Hæretici, vel Hæreticorum complices erant, licèt sola Domini virtute repressi nihil contra Fidem, quam prædicabamus, præsumerent vel mutire. Quamuis enim essemus in manus eorum positi, & velut in quasdam potentiæ suæ compedes heretica vndique multitudine circumuenti; verbum tamen Domini non erat alligatum, quin eos continuis inuectionibus, & increpationibus feriremus.*

Cúmque videremus, quod nihil omninò præsumerent respondere, iudicauimus prædictum Rogerium proditorem, Hæreticum, & de violata Episcopi securitate periurum, cùm tanquàm publica excommunicatione damnatum ex parte Domini Papæ, & prædictorum Regum, in præsentia coniugis, militúmque suorum in nomine Christi confidenter diffidentes. Ecce amodò satis apparet, quàm grande & euidens ostium patet Principibus Christianis, vt Christi vlciscantur iniurias, ponántque desertum quasi hortum Domini, & solitudinem eius in delicias Paradisi. Ne autem vel parum, vel nihil fieri contra illos posse causentur, sciant omnes, generalem fuisse in vrbe Tolosana sententiam, quòd si ista visitatio fuisset adhuc triennio retardata, vix inueniretur in ea, qui nomen Christi ampliùs inuocaret. Super hæc autem omnia prædictus Comes Sancti Ægidij coram populo ciuitatis præstito iuramento firmauit, quòd amodò nec prece, nec pretio fauebit Hæreticis. 3. Hactenus declamatio Henrici historica, de gestis, primùm, ab omnibus Legatis, antequàm diuiderentur: pòst à se, & à Reginaldo, non minori constantia, quàm zelo fidei. Verùm dum ipsi Albigesium peragrarent, indeque Henricus ad Cistercium pergeret, quid Cardinalis cum cæteris Legatis (quorum primus Guarinus Bituricensis, ex Cistercio assumptus) Tolosæ egerit, *cum, sicut ait, ad alios manus misit, excommunicaturus vtique illos, quos in magno numero, vel suspicio publica, vel accusatio priuata notauerat*, quia hos Annales concernit, ex aliis Cardinalis ipsius litteris, quas Rogerius adducit, referamus [c].

4. *Nos itaque* (id est, Cardinalis & Archiepiscopi) *indulgentiam eis concessam, quamuis à præfato Comite Tolosano, & aliis nobilibus viris (sicut diximus) iam exierat edictum, vt de terris eorum deberent expelli, ratam habentes: eodem Pictauiensi Episcopo, & prædicto Comite Tolosano, & aliis Clericis, & laicis quasi trecentis, in Ecclesia Beati Stephani nobiscum pariter congregatis, illis iniunximus, vt fidem suam nobis exponerent, & ad Catholicæ Fidei veritatem redeuntes, infamiam,*

[a] Virgil.
[b] apud eosdem.
[c] apud Baron.

famiam, quam & tota terra, & ipsi per damnabilem prædicationem incurrerant, per salutiferam confessionem veræ Fidei remouerent. Ipsi verò inter alia verba, quæ hinc inde processerunt, chartam quandam, in qua fidei suæ articulos conscripserant, in medium protulerunt, & eam, sicut prolixius scripta fuerat, perlegerunt. In qua cùm verba quædam deprehendissemus, quæ & suspecta videbantur existere, & nisi plenius exponerentur, hæresim, quam prædicauerant, possent velare, quæsiuimus, vt Latinis verbis respondentes, suam Fidem defenderent: tum, quia lingua eorum non erat nobis satis nota; tum, quia Euangelia, & Epistolæ, quibus tantummodo fidem suam confirmare volebant, Latino eloquio noscuntur esse scripta. Cùmque id facere non auderent, vtpote qui linguam Latinam penitùs ignorabant, sicut in verbis vnius illorum apparuit, qui cùm Latinè vellet loqui, vix duo verba iungere potuit, & omninò defecit; necesse fuit, nos illis condescendere, & de ecclesiasticis Sacramentis propter imperitiam illorum, quamuis satis esset absurdum, vulgarem habere sermonem.

5. *Illi ergo duo esse principia denegantes, publicè coram nobis, & prædictis viris confessi sunt, & firmiter asseruerunt, quod vnus Deus Altissimus omnia visibilia, & inuisibilia condidisset: quod etiam Scripturis, sicut verum est, euangelicis, atque apostolicis comprobabant. Confessi sunt etiam, quòd Sacerdos noster bonus, siue malus, iustus, vel iniustus, & talis etiam, quem adulterum, vel alias criminosum indubitanter esse scirent, Corpus & Sanguinem Christi posset conficere, & per ministerium huiusmodi Sacerdotis, & virtutem diuinorum verborum, quæ à Domino prolata sunt, panis, & vinum in Corpus, & Sanguinem Christi verè transubstantiantur. Asserunt quoque, quòd paruuli, vel adulti nostro Baptismate baptizati saluantur, & nullus sine eodem Baptismo potest saluari: omninò inficiantes, se aliud Baptisma, aut manus impositionem, sicut eis imponebatur, habere. Affirmauerunt nihilominùs, quòd & vir, & mulier matrimonio copulati, si aliud peccatum non impediat, licèt carnaliter alter alteri debitum reddat, propter bonum matrimonij excusati saluantur, & propter hoc nunquam damnantur. Archiepiscopos præterea, & Episcopos, Presbyteros, Monachos, Canonicos, & Eremitas, Templarios, & Hospitalarios affirmauerunt esse saluandos. Dignum quoque, & iustum esse dicebant, vt Ecclesias in honore Dei, atque Sanctorum fundatas cum summa deuotione visitantes adirent, & Sacerdotibus, & aliis earum Ministris honorem, & reuerentiam exhibentes, primitias, & decimas eis deberent soluere, & de omnibus Parochialibus deuotè, & fideliter respondere. Eleemosynas etiam, tam Ecclesiis, quàm pauperibus, necnon & omni petenti esse tribuendas inter cætera laudabiliter asserebant. Hæc omnia licèt priùs dicerentur negasse, iuxta nostrum tamen intellectum se intelligere asserebant.*

6. *Postquam autem ita a nobis examinati fuerunt, & ea, quæ diximus, spontanea voluntate confessi sunt, Ecclesiam Beati Iacobi intrauimus, vbi nobiscum innumera populi multitudo, quæ se quasi ad spectandum præparabat, conuenit, & confessionem fidei eorum, quæ in prædicta chartula conscripta fuerant, vulgari sermone audiuit. Porrò, cùm à nobis, & omni populo, qui ibidem conuenerat, in omni patientia, & sine tumultu aliquo fuissent auditi, & ipsi sponte finem dicendi fecissent, quia expositio sua fidei satis laudabilis, & Catholica videbatur, iterum ab eis, audiente vniuerso populo, quæsiuimus, si corde crederent, quod ore fuerant confessi: & si aliquando in contrarium, sicut eis sæpiùs impositum fuerat, prædicasent. Illis verò respondentibus, se ita credere; & nihilominùs negantibus, se vnquam aliter prædicasse, nobilis vir Comes Tolosanus, & multi alij Clerici, & laici, qui eos audierant aliter prædicantes, vehementi admiratione commoti, & Christianæ Fidei zelo succensi surrexerunt, & eos planè in caput suum mentitos fuisse manifestiùs conuicerunt. Quidam enim constanter proposuerunt, se à quibusdam illorum audisse, quòd duo Dij existerent, alter bonus, & alter malus: bonus, qui inuisibilia tantùm, & ea, quæ mutari, aut corrumpi non possunt, fecisset; malus, qui cœlum, terram, hominem, & alia visibilia condidisset. Alij affirmauerunt, se in illorum prædicatione audisse, Corpus Christi non confici per ministerium Sacerdotis indigni, aut aliquibus criminibus irretiti. Multi similiter testati sunt, eos prorsus negantes audisse virum cum vxore saluari, si alter alteri debitum reddat. Alij in faciem illis firmiter opponebant, quod ab ipsis audissent, Baptismum paruulis non prodesse, & alias quamplures contra Deum, & Sanctam Ecclesiam, & Catholicam Fidem blasphemias protulisse, quas pro abominabili earum enormitate tacere maluimus, quàm referre.*

Quidquid autem illi in sua superiori confessione, quæ satis videbatur sufficere ad salutem, si ita corde crederent ad iustitiam, & in corde, & corde dixerint, sicut homines tortæ mentis, & intentionis obliquæ; tandem hæresim noluerunt relinquere, vbi crassum, & sopitum intellectum eorum alicuius authoritatis superficie videbatur iuuare, occasione verbi illius, quod Dominus in Euangelio dixisse legitur[d]: Nolite omninò iurare: & sit sermo vester, est, est; non, non. *dicentes se non debere iurare, cùm ipse Dominus sæpè iurasse legatur, sicut scriptum est*[e]: Iurauit Dominus, *&c. Et alibi:* Per memetipsum iuraui, dicit Dominus. *& Apostolus*[f]: Omnis controuersiæ finis est iuramentum. *Et multa in hunc modum in diuinis Scripturis legentibus sese offerunt, & occurrunt, quibus propter illorum infirmitatem, quibus aliquid suademus, iurare permittimur. Cæterùm ipsi, tanquàm viri idiotæ, non intelligentes Scripturas, in laqueum, quem absconderant, ceciderunt. Quia cùm priùs iuramentum, tanquàm rem execrabilem, & à Domino prohibitam, abhorrerent, in ipsa confessionis suæ charta iurasse conuicti sunt, cùm dixerint: In veritate, quæ Deus est, ita credimus, & dicimus, quòd hæc est fides nostra, nescientes, quòd veritatem, & verbum Dei testimonium veræ assertionis adducere, proculdubio sit iurare, sicut de Apostolo legimus, cùm dixit:* Hoc enim vobis dicimus in verbo Dei. *& alibi:* Testis est mihi Deus. *& alia similia comprobant, quæ ab illis, qui diuinas Scripturas intelligunt, & legerunt, possunt faciliùs inueniri.* 7.

d Matth. 5.
e Psalm. 109.
f Hebr. 6.

Cùm autem à multis, & sufficientibus testibus fuissent conuicti, & adhuc multi se ad ferendum contra eos testimonium præpararent: quia Ecclesia consueuit redeuntibus misericordiæ gremium non negare, eos diligētiùs monuimus, vt omni hæretica prauitate deposita, ad Fidei vnitatem redirent, & quia à Domino Papa, & Venerabilibus Fratribus nostris Bituricensi, & Narbonensi Archiepiscopis, & à Tolosano Episcopo, & à nobis ipsis propter peruersam prædicationem, & sectam excommunicati fuerant; ad nos iuxta formam Ecclesiæ reconciliandi venirent. Quod cùm illi in arcum prauum conuersi, & mente perdita indurati facere recusarent; nos in conspectu totius populi, qui iugiter acclamabat, & in eos multa immanitate fremebat, eos iterum accensis candelis, vnà cum prædicto Pictauiensi Episcopo, & aliis Religiosis viris, qui nobis in omnibus astiterunt, excommunicatos annunciauimus, & ipsos cum suo authore Diabolo condēnauimus. Hactenus gesta in causa Hæreticorū, post discessum Henrici per Legatos: & inter eos per Guarinum Bituricensem. Verùm, quę eodē veneno repullulante, 8.

pullulante, ante triginta annos, alij item Legati Cistercienses contulerint Ecclesiæ, suis temporibus, locisque reddemus.

9. Interim aduerso, Albigensium grassanti pesti, qua nulla planè grauior, serpentiórve, Cistercium in Ecclesia exortum, velut antidotum, quod diuina ei manus præparauisset: misso primùm Bernardo sub Eugenio; dein Abbatibus de Ardurelo, & de Candilio, sub Alexandro III. mox sub eodem Henrico, atque Guarino, Cisterciensibus cunctis, qui verbo veritatem expedirent, potestate vrgerent, &, si fieri posset, sola dogmata; sin minùs tamen eisdem extirpandis, etiam dogmatizantes eradicarent. Noto præterea, priores ex his Patribus, cùm omnia ritè, & rectè peregissent, quod negari non potest, eò solum frustratos parte victoriæ, quò posteriores adhuc inuenirent, quæ superarent. Nam, quid aliàs à Bernardo Patre infectum, tot radiante miraculis, cùm dilataret (quod hactenus non visum) etiam vltra terminos Fidei, salutis commoda? Non vllis gloriis inferior esse potuit, qui vel hoc poterat: potuit quas voluit filiis reseruare. Demum aducrto tertiò, iam erumpentem hunc ipsum ignem, per Cistercienses tertiò etiam repressum, sopitúmque, sed nondum planè extinctum, ipsorum sanguine tandem extinguendum; cùm Beatus Petrus, cùm alij item Abbates, Monachique, quas tulerint sententias contra Hæreticos, proprij martyrij cruore rubricauerint. Vt palam fiat, Sanctissimæ Inquisitionis officium (quod primum in Ecclesia inuentum contra Albigenses suo loco dicemus) nihil prorsùs habuisse sub his initiis, quod non à Cisterciensibus acceptum, eisdem etiam veniat referendum. Sed de his infrà, hoc tomo, si Deus dederit.

---

1. Henricus ad Cistercij Synodum primùm, dein ad suam Claramuallem properans, 2. Bernardi translationem celebrauit. 3. Quo tempore Godefridus Sorensis obiit, 4. præcedentibus, subsequentibúsque reuelationibus, 5. Morienti Henricus Claræuallis Abbas assistit. 6. Annus, dies, & hora gloriosi obitus. 7. Quid de septennio Præsulatus Beati Viri? 8. Admirandum exemplum de Eucharistia. 9. Perpensum Godefridi Purgatorium, 10. & gesta quædam Guarini Bituricensis.

CAPUT III.

1. DVM hæc ab Archiepiscopo Guarino, & cæteris Legatis peragerentur, Henricus Abbas Rogerio declarato Burgundiam ingressus, Cistercium primum ad Generalem Synodum, cui Archiepiscopi; cui Episcopi, & Abbates, aliàs frequentes, frequentiores hoc anno, dein ad Claramuallem properauit, sanctam, & diu desideratam solennitatem in translatione Corporis Bernardi, communis omnium Patris, celebraturus. Nec deseruere virum plures ex Patribus, qui interérant Concilio. Certè Metropolitam Lugdunensem, idest, Guicardum ex Pontigniaco assumptum, vt suprà vidimus, cum Diœcesano, & aliis Suffraganeis, necnon & multis ex Ordine assumptis translationi interfuisse, habemus ex libro Sepulcrorum Claræuallensium; vbi occasione Godefridi Soritani, qui affuit inter cæteros, feliciter ibidem consummandus, hæc de hac translatione scripta lego [a]: *Audiens autem* (scilicet, Godefridus) *canonizationem Beati Bernardi perfelicis memoriæ Alexandrum Papam III. factam, & translationem corporis eiusdem Beati Bernardi sub Domino Henrico Abbate, septimo Claræuallis faciendam, ad Capitulum Generale veniens, exinde Claramuallem festinauit: vbi cum Archiepiscopo Lugdunensi, & Coëpiscopis officiosissimè studuit interesse.* Hactenus ibi de translatione celebri corporis Sancti Patris. Quibus ex his, quæ in eodem libro in epitaphio Henrici scripta sunt, hæc expressiora, & quæ rem magis pandant, accipiat Lector.

a lib. Sepulcrorum Claræuallis.

2. *Duo enim* (ait) *in Claraualle bona opera, & magnifica, exemptis aliis innumeris bonis, gloriosè consummauit,* (scilicet, Henricus.) *Nam Beatum Bernardum, quem iam Dominus Alexander Papa III. canonizauerat, & diem depositionis eius ab vniuersa Ecclesia cum gaudio celebrari præceperat, commotis hinc inde Venerabilibus Episcopis, aliisque reuerendis personis, per Venerabilem Patrem nostrum Dominum Guicardum, Archiepiscopum Lugdunensem, quondam Abbatem Pontigniacensem fecit, cum magno gaudio, & exultatione totius Ecclesiæ Gallicanæ eleuari, & releuari, & in tabernaculo marmoreo retrò Altare Beatæ Mariæ Virginis, sicut hodie apparet, religiosè, & honorificè collocari.* Hoc primum opus Henrici Claræuallensis: nam de alio in sequentibus dicemus.

b in ibid. in Henrico.

Translationem Bernardi felix Godefridi dormitio sequuta est, Præsulis Soritani, quem ex Sardinia venisse commemorauimus, positurum ibidem ex voto felicem animam, inde ad Regna cœlestia transferendam. De eo hæc habet Author Exordij Magni [c]: *Appropinquante autem vocationis eius termino, quem solus Deus nouerat, egressus de Sardinia, venit ad visitandam Claramuallem, cuius filius erat, & in qua sepeliri magno desiderio peroptauerat. Quam cùm à longè intuitus esset, eleuatis oculis, suspirauit in Cœlum, toto cordis affectu deprecans Dominum, si infra triennium esset moriturus, (tali siquidem spatio temporis semper eandem Domum, vel vna vice visitare decreuerat,) nunquam ipsum ampliùs separari permitteret ab ea: ne fortè alibi consummari eum contingeret, & desiderata sibi sepultura priuaretur. Ingressus itaque dilectum sibi Monasterium, cùm aliquando sanus ibi perstitisset, & Fratres vniuersi de tanto hospite lætarentur, tandem corripiente se acuta valetudine, per dies aliquot ægrotauit: & ingrauescente morbo, ad extrema deuenit. Cùmque fuisset inunctus oleo sancto, & munitus etiam Sacramento Christi, Viatico, eadem hora, in vno ferè eodem momento, mirantibus vniuersis, obdormiuit in Domino.* Hæc in Exordio de morte Beati Viri. 3.

c lib. 3. c. 23.

Gloriosum transitum præcessêre reuelationes, cuidam ex Monachis Claræuallis factæ, quas idem Author tradit his planè verbis [d]: *Cùm autem primùm ægrotare cœpisset iste Sanctus Sacerdos, reuelatum est de eo cuidam ex Fratribus ipsius Monasterij, quia in proximo esset migraturus. Dein post dies paucos, cùm idem Frater vigiliis diuini Officij interesset, vidit in spiritu stratum quoddam floribus mollibus diligenter aptatum, & niueis operimentis decenter ornatum, quod eidem Episcopo seruabatur: nimirum signans æternæ felicitatis requiem, ad quam post modicum erat assumendus.* Hæc præcessêre gloriosum viri obitum. Nec inferiores visiones sequutæ sunt, quibus ipsius cœlestis habitatio, 4.

d obi suprà.

simul & veritas præcedentium confirmaretur. Nam corpore in Ecclesiam iam delato, ac iacente in feretro [e]: *Cùm cantarentur matutina Laudes, idem, qui priùs Monachus vidit, & ecce in parietibus templi circa defunctum Antistitem, quasi vnius horæ spatio luminaria copiosa, quasi diuinitùs accensa, ita vt præ multitudine numerari non possent.* Et post pauca: *Expletis autem* (pergit idem Author) *post depositionem Beati Viri, duobus mensibus, cùm idem Frater in Choro esset, ad vigilias vigilans, & psallens, subitò venit in mentis excessum: & ecce apparuit ei Beatus Episcopus, induens se sacerdotalibus, & quasi præparans se ad Missam celebrandam, ita vt Frater ipse adiuuans eum reuersaret casulam super brachia illius. Porrò in eadem hora cantabatur hic versus in Ecclesia: Et introibo ad Altare Dei, ad Deum, qui lætificat iuuentutem meam.* Hactenus ibi.

e ibid.

5. Morienti Henricus Abbas deuotus affuit, & funeris officium piè impendit: alterum siccis, vdis alterum oculis; primas partes, vt decebat, fidei tribuens; secundas, quod à fide non abhorret, permittens sensibus. Vtrunque notat idem Exordij Author, dum ita ait [f]: *Porrò Venerabilis eiusdem Monasterij Abbas,* (Henricus,) *qui eius conscientiæ puritatem optimè nouerat, cùm iam exanimati corporis oculos clauderet, cum magna fidei pietate exclamans, ait: O dulcis, & venerande Pater, Deus omnipotens faciat me quamocyùs ad tuum peruenire consortium. Dum verò commendationis officium sacro funeri eius impenderet, tanto pietatis affectu mouebatur, vt erumpentes lacrymas continere non posset, ita vt etiam duros corde in fletum commoueret.*

f vbi suprà.

6. De anno obitus non licet dubitare, asserente Exordio [g]: *Migrauit autem à sæculo idem Beatus Pontifex anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo septuagesimo octauo.* Nec dissentiente libro Sepulcrorum Claræuallis, quamuis corruptè legatur apud Henriquez [h], vbi nonus substituitur pro octauo. Sed nec de die liceret, ni sibi ipsi Exordium contrariaretur, & nunc in diem Dedicationis Ecclesiæ Claræuallensis, mox in tertiam ante Idus Nouembris incidisse circa mediam noctem memoriæ prodit. Cùm tamen Claræuallis Dedicatio, non tertio Idus Nouembris, vt palam est; sed tertio Idus Octobris celebretur. Prima verba Exordij ita se habent [i]: *Transiit autem circa medium noctis in Festiuitate Dedicationis Ecclesiæ Claræuallis.* Secunda sic [k]: *Migrauit anno Dominicæ Incarnationis M.C.LXXVIII. tertio Idus Nouembris.* Potuit facilè mendum irrepsisse, vt pro Octobri Nouember supponeretur. Haud aliter apud Henriquez in Menologio [l] aliud mendum irrepsit, & pro tertio Idus Octobris, pridie Idus Octobris scriptum legitur. Magis ab scopo deuiauit Hugo Menardus [m], qui tradit XI. Octobris obiisse.

g ibid.
h Octobr. 14.
i lib. 3. c. 23.
k ibid.
l vbi suprà.
m in Martyrolog. Monast.

7. De septennio, quo Soritanæ Ecclesiæ præfuit, & candelabro vnius Prouinciæ impositus radios doctrinæ diffudit per totum Orbem, nec cum ipso extinguendos, sed ad nos etiam vsque peruenturos; hæc in eodem Exordio notata lego [n]: *Qui septem annorum curriculo strenuè regens, & suam ipsius vitam in omni puritate custodiens, ministerium suum magnificè honorauit; dignùmque sanctitatis exemplum posteris reliquit.* Strenuè, inquam, regens commissas oues, quod munus Episcopi, & suam ipsius vitam, non in hac, aut in illa, quod minus esset; sed in omni puritate custodiens, quod munus Viri Sancti, perfectique, ministerium suum, id est, pontificalem dignitatem, quæ cæteros honorat, ipse è contra magnificè honorauit: & dignum sanctitatis exemplum reliquit posteris, quod ad nos etiam transiit, non eius magisterio defraudandos, vel post tot sæcula. Hæc in Exordio de Magno Godefrido, quæ si Augustino, aut Ambrosio componantur, vix inferiora euadent ipsorum meritis. Narrat prætereà illustre quoddam miraculum eius tempore inuentum in Eucharistia, quod quia ipsius decorat Pontificatum, non immeritò censui subiiciendum: sic autem habet:

n lib. 3. c. 23.

Consilium eiusdem Præsulis fuit, vt quædam ipsius Basilicæ vetus, & ruinosa dilapidaretur, & in maiorem statum repararetur. Cùm ergo ipsum Altare in præsentia sua dirui præcepisset, reperit in eo capsellam scabrosam, ac veterem, Sanctorum Reliquias continentem. Porrò inter easdem Reliquias Corpus Domini repositum erat, quod ita sanum, & integrum, ita mundum, & candidum, & ab omni corruptione penitùs alienum inuentum est, ac si recentissimè ibi repositum fuisset. Sanè nemo in terra illa repertus est, qui eiusdem Ecclesiæ, vel Altaris constitutionem, vel constructionem, vel consecrationem se vidisse recoleret. Viso itaque tanto miraculo, vniuersi, qui aderant, lætati sunt valdè, & ædificati in fide glorificauerunt Deum cognoscentes vtique ipsum esse sacratissimum Corpus Domini, de quo veraciter scriptum est: Non dabis Sanctum tuum videre corruptionem. Hæc de vita, & de morte Sancti Pontificis. Quem inter illustriores Cistercij numerant Ioannes Abbas [o], Missale antiquum Ordinis [o], Author Dialogi de prospero, & aduerso eius statu [o], Martyrologium Monasticum [p], & Menologium [q], Ioannes de Assignus [r], & alij recentiores. 8.

o In suis Catalogis.
p Octobr. 11.
q Octobr. 14.
r in Conclaui Gall.

Hunc tamen Virum, tot meritis illustrem, tot insignibus gloriæ decoratum, non sine aliquo temporalis pœnæ reatu, in futuro purgando decessisse, alia etiam reuelatio satis indicat, qua spiritus circa medium noctis emissus, matutinarum Laudum signum sustinuit, (hoc est, per vnam horam iuxta præscriptum Regulæ in solennioribus, qualis tunc celebrabatur, Festiuitatibus,) priusquàm in cœleste Palatium reciperetur: sic enim in eodem Exordio dicitur [s]: *Eadem verò nocte, qua defunctus est, posito in Ecclesia corpore, cùm signum ad solennes vigilias Dedicationis pulsaretur, prædictus Frater euigilans, cœpit illicò Pontificem defunctum ad mentem reducere; statimque facta est vox in auribus eius loquens ad eum de eodem Dei famulo defuncto: Ecce nunc à principio signi huius recipient illum Sancti Dei omnes in consortium suum. Hanc vocem Frater ille audiens, gauisus est valdè, surgénsque venit in Chorum, & stabat cum cæteris ad psallendum, semper glorificationem Beati Viri mente reuoluens.* Hactenus ibi: vt palam fiat, in tremendo illo Iudicio nihil iniudicatum, nihil impunitum, à quo nec sanctissimi Viri, & quos excellens gloria præstolatur, indemnes euadunt. Haud aliter de Balduino Cardinali superiùs dictum, quin & de aliis infrà dicendum erit. 9.

s vbi suprà.

Hoc ipso anno, ante, aut post expeditionem Tolosanam, incertum nobis: *Guarinus Bituricensis Archipræsul* (ait Ioannes Chenu [t], qui gesta Episcoporum eius Ecclesiæ præ aliis accuratiùs adnotauit) *reduxit numerum Præbendarum in Ecclesia Bituricensi ad trigesimum, de consensu Humbaldi Decani, anno 1178. permisitque Canonicis Ecclesiæ Medij Monasterij, (qui antequàm Religiosi, vnà simul viuebant, vt & cæteri Canonici aliarum Ecclesiarum, quæ omnes erant Monasteria, Cathedrali excepta,) quòd separatim ederent. Visitauit etiam Prouinciam Burdegalensem iure Primatiæ, & procurationem accepit, ac iurisdictionem ibi exercuit.* Sic Guarinus, dum contra hostes Ecclesiæ exteriùs pugnat, non minùs ideò curat de domesticis, & commodis filiorum impensiùs prouidet. 10.

t in Episc. Galliæ.

I. Igniaci,

1. Igniaci, præsidente Beato Petro, 2. Balduinus miles ad mortem ægrotans accersit Sanctum: 3. impetrato uxoris consensu, habitum induit, & in eo decedit. 4. Sancti per omnia illius sollicitudo. 5. Horrenda visio potenter fugata, 6. & pro defuncto cæterorum preces adiuncta. 7. Quid nigri Ordinis Abbas illuc adueniens. 8. Balduini exempti à pœnis apparitio, 9. firmo satis indicio comprobata. 10. Dictum de intelligentia harum virtutum. 11. Petri pro Henrico subrogatio in Morimundo, 12. atque eius historia satis miranda, 13. comprobata ex Cæsario ratione temporis.

CAPVT IV.

1. SVB idem tempus Igniacum florens sub Beato Petro, Balduini militis nobilis, & diuitis, atque in armis strenui; sed degeneris moribus, & eadem, quæ habebat, cœlestia dona, conuertentis in Cœlum pro more sæculi; vera, etsi sera conuersio lætificauit: quò desperatior, eò gloriosior, atque eò celebrior, quo pluribus sequutis apparitionibus comprobatior fructus, de quo nequaquam liceret dubitare. Narrata omnia ab Authore Exordij Magni, & sanctitatem, tum Beati Abbatis Petri, tum totius Conuentus Igniacensis eximiè commendantia, quia hoc tempus concernere videntur, totidem verbis hîc censui transcribenda; & quidem hæc priora præcedentibus, si tempus aduertas: quippe gesta ab initio intrantis anni, vsque ad Parasceuen, sed postposita à nobis, quia priuata, quibus semper communia præferenda. Itaque Author Exordij Magni scribit [a]:

[a] lib. 2. c. 23.

2. *Miles quidam, nomine Balduinus, Dominus Castri, quod in territorio Rhemensi situm est, & Guiza nuncupatur, cùm esset homo bellicosus, & strenuus in armis, postposito timore Dei, multa mala quotidie perpetrabat, rapinis, incendiis, cædibus, cæterisque similibus diabolicis operibus frequenter insistens. Hoc autem solummodo boni in eo esse videbatur, quod virum sanctissimum Petrum, tunc Igniaci, posteà Clarauallis Abbatem, cum tota Domo Igniacensi syncerè diligens, magnificè honorabat; multumque de eius meritis confidebat. Neque verò id frustra, quemadmodum rei exitus declarabit, vt adimpleretur sententia, quam Dominus in Euangelio ait* [b]: Qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. *Nam, cùm adhuc esset in ætate virili, contigit eum lethali ægritudine pressum ad extrema perduci. Proinde misit quantocyus nuncium rogans, & supplicans, quatenus prædictus Abbas ad se venire dignaretur. Qui concitè veniens, inuenit hominem iam penè consumptum, & linguæ officio penitùs destitutum. Sed orante Abbate Sancto, larga benignitate Domini nostri, indulta est protinus ægro loquendi facultas, & confitendi voluntas.*

[b] Matth. 10.

3. *Confessione verò cum multa cordis contritione facta, voluit in continenti mundum deserere, & habitum Religionis assumere. Coniux autem ipsius, quæ plùs corpus mariti, quàm animam diligebat, multa pertinacia, ne hoc fieret, prohibebat. Dilatum est interim votum, donec illa de sospitate ipsius penitùs desperata, tandem dedit assensum. Qui gauisus vehementer de impetrata conuersionis licentia, mox ad supradictam Igniaci Domum transferri se fecit, futurus ibidem Monachus, si vixisset. Sed morte accelerante, soluta est anima eius à corpore, amarissima contritione ingemiscens, quòd tempus pœnitentiæ sine pœnitentia transegisset. Cùmque defunctus fuisset, factæ sunt de eo multæ reuelationes prædicto Abbati, cæterisque senioribus loci: quas quia longum esset, omnes explicare, paucas ex pluribus enarrare curabimus. Eadem igitur nocte, qua defunctus est, apparuit cuidam viro Religioso, quasi de lecto se erigens, in quo graui ægritudine depressus iacere videbatur: cúmque illi adminiculum ferre conaretur, ait: Non est mihi necesse, Frater, vt fatiges te ipsum: Sanctus namque Benedictus, sub cuius alis, licèt indignus, confugi, adiutor est mihi fortissimus, ipséque me mittit ad Dominum Petrum Abbatem nostrum, vt ab eo Monachus fiam.*

In ipsa nocte, cùm Venerabilis Abbas pro anima peccatoris, sed pœnitentis, sollicitus valdè existeret, cæpit animo pertractare, qualiter homini mortuo, tanta peccatorum mole grauato, succurrere posset. Hæc illo cogitante, subitò adstitit ei quidam, cuius vultum non agnoscebat (quem tamen Angelum Dei fuisse credebat) respondens cogitationibus eius, & dicens: Magno adiutorio indiget. Haud dubium verò est, quin de ipso mortuo diceret. Et his dictis, statim ab oculis eius sublatus est. Itaque Sanctus Abbas accepto diuinitùs responso, liquefactus est totus pietatis, & fraternæ compassionis vnguento, & mox conuersus ad orationem, Altaria Sanctorum circuibat, eorúmque suffragia pro salute defuncti medullitùs implorabat: cúmque hoc ardenti pietatis affectu diutiùs actitaret, ex infirmitate fragilitatis humanæ, tanquàm mæsto, & fatigato somnus obrepere cœpit. 4.

Tenuiter verò obductis palpebris, cùm nec plenè vigilans, nec plenè dormiens sibi videretur, apparuit ei Satanas vultu terribili minaciter fremens, & dicens aduersùs eum: Quid Balduinum aufers mihi? Et cùm hoc dixisset, maximo impetu furoris exiliit in eum, coarctans, & comprimens vehementer. Qui statim expergefactus, ita se omnibus membris astrictum reperit, vt ea mouere non posset. Sed verbum Dei non fuit alligatum. Dixit itaque ad insatiabilem illum homicidam: Adiuro te, Spiritus immunde, per Sanguinem Iesu Christi Filij Dei, quem pro nobis miseris peccatoribus effundere dignatus est, & per gloriosam eius Genitricem, & Virginem Mariam, quatenus huic animæ confessæ, & pœnitenti nocere non præsumas. Cùm autem hoc dixisset, suprema virtute coactus, reliquit eum Diabolus, & fugit. Ipse verò in sua relaxatione, defuncti liberationem sentiens, reassumpta orandi constantia, magis, ac magis iterum precibus insistebat. Tanta namque in illa hora deuotionis gratia perfusus est, tantámque de Dei misericordia fiduciam mente concepit, quantam nunquam in vita sua fuerat expertus. Vnde etiam indubitanter credidit, suas, suorúmque Fratrum supplicationes pro eodem defuncto diuinitùs exaudiri. 5.

Manè ergo facto, cùm Capitulo Fratrum præsideret, omnes in communi sollicitè rogat, attentiùs monet, quatenus pro anima peccatoris, qui ad ipsos in supremo necessitatis articulo confugisset, deuotas preces effunderent. Multásque, & diuturnas orationes statuens, ipse per dies triginta penè quotidie sacrificium nostræ Redemptionis pro eius anima offerre curauit. Porrò per totum Tricenarium illud, vix aliqua dies præteriit, quin memorato Abbati aliquando dormienti, aliquando etiam (quod magis mirum est) vigilanti, idem defunctus appareret. Interdum quoque flexis genibus, 6.

& iunctis manibus coram eo stans supplicare videbatur, vt pro se orare non desisteret.

7. *Contigit autem in ipso tempore, Abbatem quendam Monachum nigri Ordinis, cui Miles ille adhuc in carne viuens aliquando grauiter iniuriatus fuerat, ad eandem Domum Igniaci hospitandi gratia, obuertere: gauisus verò Reuerendissimus Abbas Petrus, quòd hanc quoque occasionem adiuuandi peccatricem animam sibi præstitisset Dominus; supradictum Abbatem duxit ad tumulum defuncti, obsecrans in Christi amore, vt eum absolueret ab illa iniuria, quam, suadente Diabolo, in ipsum commiserat: quo statim sine dilatione, tum propter hominem Dei, tum etiam propter compassionem fraternæ miseriæ, quod petebatur, concedente; ecce in ipsa nocte defunctus ille Domino Abbati Petro gratulabundus apparuit, ostendens corpus suum purgatum à lepra, qua se olim contaminatum fuisse insinuabat. Præterea in facie ipsius apparuit immensi cuiusdam vulneris penitùs obducta cicatrix, cuius sanitas recèns deletum ostendebat esse piaculum, quod in Abbatem commiserat.*

8. *Post hæc autem, cùm iam Dominus declarare vellet, exauditas fuisse in conspectu suo preces Sancti Abbatis, Fratrùmque eius pro anima pœnitentis illius; in ipso sancto die Parasceues, iam inchoato circa horam nonam diuino Officio; in ipsa, inquam, hora, qua Dominus noster Iesus Christus pro peccatoribus Crucis supplicium subire, & mortem gustare dignatus est; cùm idem Venerabilis Abbas, indutus sacerdotalibus vestibus iuxta Altare præsideret, apparuerunt ei duo iuuenes præclaris vultibus, & holosericis vestimentis renitentes, qui eundem Balduinum defunctum, dextra, læuáque incedentes, vsque ad Altare deduxerunt; transeuntes verò coram Abbate, conuertentésque se ad eum, dixerunt: Ecce Dominus Balduinus. Erat autem ipse defunctus nigris quidem vestimentis; sed tam bonis, & decoris amictus, vt quasi de issembruno esse viderentur. Quod videns Sanctus Abbas, lætatus est valdè, nimirum, intelligens in vestibus nigris pœnitentiæ signum; & in repræsentatione ipsius ad Altare certum reconciliationis indicium.*

9. *Vt verò reconciliationis huius à corde famuli Dei remoueretur scrupulus, qui priùs crebrò apparere solebat, intercessionis opem flagitans, deinceps nec ipsi Abbati, nec alteri cuipiam apparuit, vt etiam per hoc, magna misericordia Dei se in numero pœnitentium, & in purgatoriis locis ad similitudinem reformandorum receptum fuisse declararet.* Hactenus in Exordio, de conuersione Balduini militis, & eiusdem salute, vtraque consequuta meritis Petri. Vnde & subdit in ipsius laudes conuersus: *Perpende itaque, Lector, quàm charus, & quàm acceptus Deo fuerit iste Abbas Petrus, cuius meritis, & precibus donauit hominem peccatorem, qui ob multiplicitatem, & enormitatem scelerum suorum vix vnquam de profunda mortis voragine respirare posse videbatur.*

10. Cæterùm in his apparitionibus, similibúsque, quibus peccata à Deo semel remissa veluti lepra, maculæ, seu vulnera, aut vulnerum cicatrices conspiciuntur, nequaquam sic intelligendum est, quasi aliquid maneat admissæ culpæ, aut non penitùs ea eradicetur, velut si nunquam fuisset; sed quia aliter significari nequit reatus pœnæ, pro quo aut satisfaciendum dolentes postulent, aut satisfactum gloriosi congratulentur.

11. Sub idem tempus, quantùm ex Dialogis Cæsarij Heisteruacensis, & Catalogo Abbatum Morimondensium licet coniicere, Henrico, vndecimo eiusdem Monasterij Abbate, qui Aliprando successerat, defuncto, vir venerabilis Petrus electus est, de quo idem Cæsarius mira narrat, quæ seu verè contigerint, siue per visum, & tantùm in deliquio, nequaquam censui silentio prætereunda: *Cum esset iuuenis,* c. lib. 1. dialog. c. 32. *cum cæteris Scholaribus studebat Parisiis, qui cùm esset duri ingenij, labilisque memoriæ, ita vt penè nihil posset capere, vel retinere, ab omnibus irridebatur, ab omnibus idiota indicabatur: vnde cœpit turbari, multisque doloribus cor eius affligi. Contigit, vt die quadam infirmaretur, & ecce Satan affuit, qui diceret ei: Vis mihi facere homagium, & ego tibi dabo scientiam omnium litterarum? Audiens hæc iuuenis expauit, & Diabolo talia suggerenti respondit: Redi post me, Satana: quia nunquam eris dominus meus, neque ego homo tuus. Et cùm ei non acquiesceret, manum illius quasi violenter aperuit, lapidémque imponens dixit: Quandiu conclusum tenueris lapidem istum in manu tua, scies omnia. Recedente inimico, iuuenis surrexit, scholas intrauit, quæstiones proposuit, omnésque disputando superauit. Mirati sunt omnes, vnde idiotæ tanta facundia, nouitas tam inusitata: ille verò negotium celatum habuit, nec alicui hominum caussam tantæ scientiæ exponere voluit.*

Non multò pòst infirmari cœpit vsque ad mortem: 12. *vocatus est Sacerdos, qui eius audiret confessionem; cui etiam inter cætera confessus est, quomodo à Diabolo recepisset lapidem, & cum lapide scientiam. Respondit Sacerdos: Proiice, miser, artem Diaboli, ne expers fias scientiæ Dei. Territus ille, lapidem, quem adhuc manu tenebat, proiecit, & cum lapide fallacem scientiam deposuit. Quid plura? Defunctus est Clericus, & corpus eius positum in Ecclesia, ordinatis circa feretrum Scholaribus, qui more Christiano Psalmos decantarent. Dæmones animam tollentes, & ad vallem profundam, terribilem, fumúmque sulphureum euaporantem, illam portantes ordinabant se ex vtraque parte vallis: & qui stabant ex vna parte animam miseram ad similitudinem ludi pilæ proiiciebant: alij ex parte altera per aëra volantem manibus suscipiebant; quorum vngues ita erant acutissimi, vt acus exacutas, omnéque acumen ferri incomparabiliter superarent, à quibus ita torquebatur, sicut postea dicebat, cùm eum iactarent, vel exciperent, vt illi tormento nullum genus tormentorum posset æquiparari. Misertus illius Dominus, misit nescio quam cœlestem personam, virum magnæ reuerentiæ, qui Dæmonibus tale nuncium deferebat: Audite: præcipit vobis Dominus Altissimus, vt animam à vobis deceptam dimittatis. Mox omnes inclinantes simul animam dimiserunt, nec eam ampliùs tangere præsumpserunt. Quæ reuersa ad corpus, membra exanimata viuificauit, viuificata erexit, Scholares circum sedentes in fugam vertit; descendénsque de feretro, dicebat, se viuere; & quid viderit, quidve audierit, magis opere, quàm sermone manifestauit. Nam statim conuersus in Ordine Cisterciensi tam rigidus fuit sibi, tam durus castigator corporis sui, vt omnibus, qui eum videre poterant, patenter daretur intelligi; quia pœnas senserit Purgatorij, vel potiùs Inferni.* Hactenus ibi de viri conuersione.

Porrò eundem præfectum in Abbatem, paulò 13. pòst subdit: *Posteà verò propter meritum vitæ factus est Abbas Morimundi, vna de quatuor primis Domibus; vir sanctus, & iustus.* Cæterùm, quod ad tempus attinet, hæc habet in principio eiusdem capitis: *Ante hos vigintiquatuor vnus Abbas quidam Morimundi fuit, quem talis necessitas ad Ordinem traxit,* &c. Hinc nanque constare videtur annorum calculus, quandiu Cæsarius scribebat Dialogos sub anno M. C C. X X I I. vt suo loco videbimus, à quibus demptis quatuor & viginti, supersunt anni

ni M.C.XCVIII. Tum si ab his vlteriùs viginti demas, quos ex Catalogo Abbatum Morimundensium intercessisse constat à prima Petri electione ad eius obitum, inuenias hoc anno M.C.LXXVIII. fuisse electum eum, quem tradit Cæsarius obiisse quatuor, & viginti annis, antequàm libros illos concinnaret. Rexit Petrus Cœnobium tribus annis, post quos sponte cessit, succedente Henrico, per annos duos, Bartholomæo nec vnum adimplente, vt denuò idem ipse, qui nunciauerat, Petrus, in regimine rerum reuocaretur.

---

1. Sanctus Felix Odulanus in Scotia in Episcopum Ossoriensem promotus: 2. ratio temporis, 3. & pauca de eius actibus. 4. Ioachimus Abbas in Siciliam nauigat, 5. & priuilegio obtento Calabriam redit. 6. In Hispania Bernardus Carletensis Matertera Euangelium Christi prædicat. 7. Mox dilutis obiectis persuadet. 8. Demum ipsam conuersam potenter instruit. 9. In Alcobatia nouum templum surgit. 10. Chronologia, & fundationes præsentis anni, 11. inter quas notior Samaria Hiberniæ domus: 12. & Abbatia de Casuas Sanctimonialium.

CAPVT V.

1. HOC ipso anno in Hibernia promotum lego, (ex Abbate, an ex Monacho, non constat,) in Episcopum Ossoriensem insignem, sanctitate, & doctrina virum, Beatum Felicem, cognomento Odulanum, de quo hæc habet Iacobus Vvaræus [a]: *Donaldo successit Felix Odulanus Monachus Cisterciensis. Hic Aghavoa relicta, Cathedram episcopalem, Kilkeniam transtulisse fertur, & ibidem fundamenta iecisse Ecclesiæ Cathedralis, postea Sancto Canico Abbati dicatæ. Præfuit annos plus minus XXIV. túmque* (anno, scilicet, M.CC.II.) *decedens, in Monasterio Beatæ Mariæ de Geriponte conditus est.* Hæc ille. Cui maior habenda fides, quàm Chrysostomo Henriquez in Menologio [b], qui virum obiisse tradit ante sexennium, anno, nimirum, M.C.LXXII. idque ex antiquis Annalibus Kilkeniæ ista narrantibus [c]:

2. *Felix Odulanus, Episcopus Ossoriensis, sepultus est in Monasterio de Beata Virgine de Geriponte, Sacri Ordinis Cisterciensis, diœcesis Ossoriensis, prope Altare magnum à parte Boreali: & vsque in hodiernum diem diuersa ibidem, per ipsum, miracula facta sunt. Quo tempore factæ fuerunt Constitutiones Casselienses, anno millesimo centesimo septuagesimo secundo.* Cæterùm hæc ipsa Annalium verba, si rectè perpendantur, Casselienses, de quibus loquuntur, Constitutiones non referunt ad annum mortis Sancti Pontificis; sed ad discursum vitæ (quo tempore, id est, cuius tempore) qui quia annum non determinabat, cùm plures contineret, determinatum censuêre subiiciendum.

3. Periêre, heu, huius Sancti Præsulis Acta, nec quicquam aliud de eo scriptum lego, præter Cathedralis Ecclesiæ translationem, ab Ossoria ad Kilkeniam, quam Prouinciam ad familiam Butlerorum, siue Beckettorum, qui sunt ex stirpe Sancti Thomæ Cantuariensis, spectare tradit Aubertus Miræus in Geographia [d]. Vtraque Sedes sub Archiepiscopatu Dubliniensi, & Kilkeniam à templo ipsius maximo per Felicem Odulanum extrui cœpto, Sancti Canici fanum etiam dictam, idem qui suprà Author testis existit. Reliqua vitæ ignota, præter miracula, quibus post mortem floruit, quibus etiam Vvaræus adstipulatur. Verùm de his dicemus, cùm tempus venerit.

4. In Calabria, cùm Curatij Monasterium à Ministris Guillelmi Regis Siculi, atque Calabriæ Ducis infestaretur, Ioachimus Abbas in Siciliam transfretauit, Panormíque Guillelmum Regem conueniens, cui valde charus, tale ab ipso rescriptum impetrauit, quod Iacobus Græcus Sillanæus in lucem dedit [e]: *Guillelmus, Dei gratia Rex Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, Gualterio de Moac, fortunati Stolij Ammirato, & Regiæ Duhanæ de secretis, & Duhanæ Baronum Magistro, dilecto fideli suo salutem, & dilectionem.*

Venerabilis Abbas Sanctæ Mariæ de Curatio nuper Panormum veniens ostendit in Curia nostra duo scripta de diuisis terrarum, quas eidem Monasterio misericorditer olim concessimus, asserens, se diuisas ipsas à Camerariis ipsius coarctari, frangi, & terminari fecisse. Supplicauit idem Venerabilis Abbas, quatenus præciperemus fieri priuilegium de diuisis ipsis Monasterio supradicto. Sed quoniam Curia nostra nesciebat pro certo, qualiter diuisæ ipsæ fuerunt factæ, mandamus fidelitati tuæ, & præcipimus, de diuisis ipsis Monasterio, quas tu fieri fecisti, secundùm concessionem nostram, mandato & authoritate nostra facias fieri priuilegium, & parte tua eidem Monasterio semper assistas, vt habeat illud ad memoriam, & securitatem nostræ concessionis. Datum Panormi duodecimo mensis Decembris, indictionis duodecimæ.

His litteris acceptis Ioachimus Calabriam rediens, præsentauit Gualtero de Moac, qui regiis, vt par erat, mandatis parens, diuisarum diploma expediuit, sub hoc tenore [f]:

Redemptoris nostri Domini nostri Iesu Christi anno millesimo centesimo septuagesimo octauo, & tertio decimo regnante Domino Guillelmo, gloriosissimo Rege Siciliæ, Ducatus Apuliæ, & Principatus Capuæ, tertio decimo mensis Februarij, duodecimæ indictionis. Nos Gualterus de Moac, Regij fortunati Stolij Ammiratus, & Magister Regiæ Duhanæ de secretis, & Duhanæ Baronum, dum essemus in Baroli pro regiis agendis, Ioachim venerabilis Abbas Sanctæ Mariæ de Curatio detulit nobis sacras litteras à sacra Regia Maiestate, quarum continentia talis est. Guillelmus Dei gratia, &c. Inserit priuilegio Regis mandatum, & mox descendit ad diuisas pro more terræ, quas hîc referre superuacaneum duximus: sed neque licuit omninò præterire, testes sollicitudinis Ioachimi, & quâ vel Reges eum prosequebantur, venerationis. 5.

In Hispania, vergenti iam ad senium Carletensi Bernardo concessa quies, atque otium à Monasterij cura indultum, dolentibus Monachis, & populis vicinis lacrymantibus; virísque, quòd communem patrem amitterent, sub quo neque illis deficere, quod darent, nedum quod possiderent; neque his, quid acciperent, potuisset. Tum verò Sanctus ad altiora

[a] sub tit. Episcopi Ossoriensis.
[b] Ianuarij 24.
[c] ibid.
[d] in Ossoria.
[e] in Vita Ioachim, sect. 10.
[f] vbi suprà.

altiora manum extendens, atque hactenus alendorum corporum curam sibi commissam, ad conuertendas animas, & ad spretos pro Christo consanguineos per Euangelij prædicationem illuminandos transferens, petita ab Abbate Hugone licentia, obtentáque, Ilerdam priùs ad materteram peruenit, inde ad sorores, & fratrem perrecturus. Illa, vt nepotem, quæ auro, & ostro fulgidum iuuenem conspexisset, in vili sago, atque habitu despecto cognouit marcidum senem, insultans primùm, & nouos illi ritus, inuisum crucifixi hominis cultum, Religionem degenerem obiiciens, quæ per speciem virtutis eneruet animos, & corpora seruituti duræ subiiciat: mox vt Bernardum de Christo disserentem, & Mahometanos errores confutantem attentiùs audiit, serenior vultu, & iam deliberanti similior, quàm obiicienti, Quod, inquit, fili, in Christiana lege subsidium, in qua deiectio pro humilitate, patientia pro constantia, & miseriæ pro gloriis vsurpantur? Quæ cæcitatem sub honesto nomine fidei, aut producit, aut palliat, & rationi, ac discursui parum defert, sensibus nihil. Tum si in qualibet lege dubia occurrant, præferendam vitam, quam siue fato, siue prouidentia diuina datam sine culpa retineas, nec possis adimplere, nisi cum laude, vt parentes, & patriam, genúsque accepta, non quæsita, nec quibuslibet aliis permutanda; sic Religionem, quam semel haustam, ad mortem conseruare constantiæ sit, nimiùm examinare, sacrilegij; deserere, perfidiæ; variare, inconstantiæ, & leuitatis.

7. Hæc, & similia ad Bernardum annosa mulier: ille è contra fidei cæcitatem oculatissimam nequicquam è ratione magis, quàm multa dari, quæ sint supra rationem. Non fore hominem, si à brutis caperetur; non Angelum, si ab homine mortali; & quantò minùs Deum, si à creaturis? Quæ de se ipso nobis reuelauit, tot, ac tantis inniti testimoniis, tot conuinci argumentis, vt cæcus sit, qui non videat cœleste Numen. Tum semel cognita diuina veritate, quid amabilius nobis, quàm Deus homo inter homines conuersans, pro hominibus patiens, atque homines ad diuinum esse assumens? æternas animas, æternis donandas præmiis, præferendas corporibus caducis, quæ si rectè deseruiant spiritui, neque irremunerata remanebunt ad immortalitatem surrectura. Patriam, parentes, genus nequaquam eligi; quia præueniunt arbitrium. Religiosum arbitrio nostro subiicis, item grauissimam omnium, atque adeò consultiùs eligendam. Hactenus forsan ignorantiæ datum, forsan inaduertentiæ, quòd non discusserit. Nunc iam neutram ab ea posse prætendi. Videat, inspiciat, conferat, & eligat æternùm, aut damnanda, aut regnatura.

8. Dixit: & mulier, interiùs tangente Deo, velut si è graui somno euigilaret, summum illud principium sine principio, immutabile, immensum, ac totam æternitatem mente reuoluens, Mahometanas nugas primùm spernere, auersari spurcitias, damnare licentiam, quæ sanctis moribus plurimùm obsisteret. Mox grauitatem Christianæ Religionis venerari, amplecti, & nunc timore imminentis sibi gehennæ terreri acriùs, nunc spe gloriæ allici; deinde amore immensæ bonitatis, misericordiæque, quæ in opere præcipuè Redemptionis altiùs resplenduisset, resoluta in lacrymas, tandem Fidem Christianam, imò & qua licuit, etiam perfectionem amplexa est, in vtraque vsque ad mortem permansura. Bona maiori ex parte adhuc viuentis distributa pauperibus: reliqua reseruata in vsus fœminæ, modicos pro qualitate regij sanguinis; sed sibi, & suis satis, & qui supervenirent adhuc pauperibus. Tum grati animi pignus post eius obitum, hæc ipsa cedere voluit Populeto, vnde illi salus, vnde illuxisset Euangelij diuina veritas, & manet hodie prædicto Monasterio nemus opacum, non procul ab Ilerda, quod inter alia Heroinæ legatum fuisse traditio est, instrumentis, vt ferunt, adstipulantibus; quæ tamen dolet se non inuenisse, qui Acta Sancti collegit [g], vnde hæc hausimus. Hæc prima seges Bernardi Carletensis, quam maior alia in propria fratris domo, atque eò gloriosior, quò cruentior præstolabatur. Interim Populetum reuersus est, vnde constantior animo, & nobis à quiete, & oratione resumptis viribus, prædicationem efficaciùs aggrederetur. g tract. 3.c.1.

Hoc item anno nouum, & amplum templum in Alcobatia, Alfonsi Lusitani Regis opus, inceptum est, quod sibi, & posteris fabricabat in sepulturam. Extat adhuc memoria incisa lapidi, versibus tamen (nam & id fatebor) nonnihil politioribus, quàm vt sapiant barbariem illius æui: 9.

☞ *Indicat en digitus, quo fundamenta secundi*
Huius, & ingentis tempore iacta forent.
Æra M.CC.XVI. VI. Idus Maij.

Brito [h] hoc anno consummatam insinuat illustrem fabricam; verùm cùm tradat, neque consecratam ante annum M.CC.XXII. neque Monachos ante sequentem accepisse, nequaquam satis capio, vnde coniecerit. h lib.3.c.22.

Chronologia tres tantùm fundationes hoc anno notat, Vallem S. Mariæ, S. Hadrianum de Irancio, atque Samariam. Verùm de Irancio satis à nobis dictum: neque enim à Pampilonensi diuersam puto. Primam, & vltimam breuiter dicemus. Valles S. Mariæ duas superiùs diximus: alteram Curiæ Dei filiam, Alneti alteram; adeóque illam de linea Cistercij, hanc Claræuallis. Duas alias promisimus dicendas; sed quarum minor longè notitia subest: certè inter filias veteris Montis vna, Alberstadensis Diœcesis, prima inter eius filias numeratur. Eius Abbati, neque semel, scribit Ioannes XXI. causis eidem, & Abbati de Redaggeshausen iniunctis, sub tali titulo [i]: *Vallis Sanctæ Mariæ, & in Redaggeshausen Abbatibus Cisterciensis Ordinis, Alberstadensis Diœcesis.* Scribit etiam Innocentius Papa IV. Laterani 3. Nonas Februarij, Pontificatus ipsius anno XI. Sed & hanc etiam antiquiorem alij faciunt; alij, vt Miræus, longè recentiorem. Mihi, quæ legi, protulisse satis, multa aliis discutienda relicturo. De alia Sanctæ Mariæ Valle ad annum M.C.LXXXIX. dicendum erit. 10. i Ex Bibliot. Vatic.

Notior Samaria, in Hibernia sita Domus de linea Claræuallis, filia Buellij, quam aliàs *Asbroe* dicunt, si tamen Vvaræo fides, qui ita loquitur [k]: *Asbroë alias Esaruа. Author Annalium Hiberniæ à Guillelmo Candeno editorum Abbatiam de Samaria fundatam tradit nono Kalendas Decembris, 1188. Annales Buellienses annum habent 1184. Illa autem est Abbatia Asbroënsis in Comitatu Donagaliæ, aut tanquam nubes me obduxit Samaria fluuius, quem illo tractu locat Giraldus Cambrensis.* Hæc Vvaræus fundationem Domus differens: sed & coniectans magis, quàm affirmans. Domum in Ratporensi Diœcesi Tabulæ notant: vnde Vvaræi coniectura inter Prouinciæ gnatos, siue cadere possit, siue firmari. Plura de hoc Cœnobio, & Viris illustribus eius, sepulcrisque, & aliis modernus Author Gaspar Iongelinus, qui ea se ex antiquis M.S. hausisse tradit. 11. k in Apparatu.

Hoc item anno, quod ante quatuor ædificari cœperat, illustre Monasterium Sanctimonialium in Aragonia, & Diœcesi Hoscensi, Virgines simul accepit, 12.

pit,

pia,& pinguem dotem. Fundatrix,& dotatrix Domina Oria, Alfonsi Aragonensis soror, vt quidam volunt, Comitissa Pallariensis, vulgò, *de Pallas*, in proprio Castro, *de Casuas* nuncupato, à quo & ipsa Abbatia nomen sumpsit, *Sancta Maria de Casuas*, quod hodie etiam videmus conseruare. Inter bona dotalia Monasterij, oppidum ipsum, quod pleno iure Abbatissæ subiici voluit, cum aliis circunstantibus, inter quæ Castrum dictum *de Morata*, quod postmodum cum aliis commutatum, atque Comitibus de Morata cedens, titulum illis facit satis illustrem. Prima Abbatissa Cathalana dicta, quanuis non satis constat, vnde venerit, fortè ex Bolbona, quam Domum ante quinque annos fundatam, in secundo Tomo dedimus; & in Appendice prætermissorum ad tres Tomos, cum aliis, iterum, Deo dante, daturi sumus. Ipsam Dominam Oriam Fundatricem induisse ibidem Sanctimonialem, traditio est. Cæterùm instrumentum dotationis, prout in scriniis Domus continetur, hæc habet verba: *Magnum scripturæ testimonium, quòd præsentibus calumniis obuiet, & futuris: hinc est, quòd donationem, quam facio Ego Domina Oria Pallariensis, Comitissa, pro remedio animæ meæ, & animæ Raymundi, Comitis Pallariensis, filij mei, scriptura testimonio volo roborare. Diuino igitur succensa amore, & meæ animæ cupiens prouidere, pro remedio etiam Patris, & Matris meæ, & omnium Parentum, & amicorum præsentium, & futurorum, dono, & concedo Monasterio de Casuas, quod ipsa fundaui propriis sumptibus, & Sanctimonialibus secundùm Regulam Sancti Benedicti, & reformationem Cisterciensem ibi Deo seruientibus, tam præsentibus, quàm futuris totam Villam de Casuas, quam habeo iure hereditario, sicut vnquam meliùs habui, vel habere debui.... Et similiter dono, & concedo isti præfato Monasterio, & Sanctimonialibus ibi Deo seruientibus, tam præsentibus, quàm futuris, totam Villam de Morata, vel Castrum, & sancta Agra cum totis suis terminis, sicut vnquam meliùs habui, vel habere debui*, &c. nam multa alia prosequitur.... *Facta charta ista in mense Aprilis apud Monasterium de Casuas, Vigilia Sancti Marci Euangelistæ. Æra M.CC.XVI.* Signum. *Oria Comitissa Pallariensis, quæ hanc chartam mandaui scribere, & testes firmare.* Hactenus ibi.

ANNVS CHRISTI M.C.LXXIX. — CISTERCII LXXXII.

1. De Henrico certatum inter fideles: 2. eligentibus primùm Tolosanis in Archiepiscopum, quod ipse recusauit, 3. & scribente pro eo Petro Cellensi 4. ad Alexandrum Papam; 5. atque item ad Albertum Cardinalem. 6. Mox Guillelmo Cistercij consummato, 7. ad Cistercium vocatus, nec minùs renuens, 8. in Claraualle mansit, Petro in locum Guillelmi substituto.

CAPVT I.

1\. NASCENTEM annum à virgineo partu centesimum septuagesimum nonum supra millesimum, à condito Cistercio octuagesimum secundum auspicetur Henricus Claræuallensis, verè Deo, & hominibus dilectus, quem populi, quem Regna, Regésque; quem Alexander, quem tota Ecclesia Romana veneraretur: *Tantam gratiam* (ait liber sepulcrorum Claræuallis [a]) *non in Ordine tantùm, sed apud Reges Francorum pariter, & Anglorum, apud Archiepiscopos, & Episcopos, apud Principes, & Barones obtinuit, quantum nemo Claræuallensium à Beato Bernardo habuerit ante eum.* Hæc ibi: quæ vera, & sine fuco de eo scripta, hic præ aliis annus manifestauit. Nam Rex vterque muneribus certauit in virum, quibus hodiéque Claraualllis cohonestatur: populi optauêre sibi Pastorem: optauit Cistercium, & renitentem, ac suis se reseruantem Claræuallensibus, Curia tandem Romana rapuit in Cardinalem, vix quatuor mensium spatio claudente euentus. Qui longam aliàs cuiuscunque alterius vitam illustrem redderent. Visitur adhuc Claræuallensis fani superbum tectum polito plumbo opertum, Henrici, Anglorum Regis, eximium opus, quod in obsequium, reuerentiámque Henrici Abbatis cœptum, & consummatum, idem qui suprà liber memoriæ prodit [b]: *Ecclesiam istam, ait, inclytus, & illustris Rex Angliæ, Henricus, amore, & honore Dei, & ipsius Henrici Abbatis Claræuallensis, fecit plumbo pulcherrimè cooperiri.* Hactenus ibi, atque hoc fuit insigne alterum opus, quod post B. Bernardi translationem Henricus Abbas fecit in Claraualle. Sed iam ad alia maiora procedamus.

a in eius Epitaphio.

b lib. sepulcr. Claræual.

2\. Sopitis, quàm extinctis magis erroribus, qui Tolosanam Prouinciam infestabant, Tolosates Pastore destituti, quem euangelicæ veritatis Magistrum experti essent, vix ab ipsis auulsum, reducturi, in Episcopum sibi postularunt. Vt quo præcipuè agente conuulsa hæresis, promouente compressa, tandem prædicationem continuante, extirpata radicitùs, aut omninò veniret, aut saltem piè, & prudenter speraretur. De qua electione hæc idem qui suprà liber [c]: *Dum autem Claraualllis in manibus eius* (Henrici) *ampliùs clarificaretur, in Episcopum Tolosanum, votis, & desiderio vniuersorum, solenniter est electus.* Hæc tantùm ibi, renuentia viri subiuncta, qua nullis precibus, nullis persuasionibus, vt à dilectis, & diligentibus se filiis dimoueretur, aliquatenus potuit persuaderi. Extant epistolæ Venerabilis Abbatis Petri Cellensis ad Alexandrum Papam, atque item ad Albertum Cardinalem, & Cancellarium ex Cistercio assumptum, vt suprà vidimus, queis pro Claræuallensibus exorat, ne carere cogantur tam Sancto Patre; pro Henrico, ne dilectis sibi filiis, ne tranquilla Claræ illius vallis quiete defraudetur. Elegit autem ad hos præ aliis scribere: ad Alexandrum, vt communem omnium Patrem, cui incumbebat potestas; ad Albertum, vt ad fratrem eorum, pro quibus rogat, atque adeò affectuosiùs, intercessurum. Vtranque redundantem lacte, & melle, quia nihil aliud continent, non pigebit ad litteram transcribere. Atque ecce exemplar epistolæ ad Pontificem [d]:

c ibidem.

d lib. 8. epist. 8.

3\. *Alexandro Summo Pontifici, Petrus Abbas Sancti Remigij.*

Apostolicæ Sedis Oraculum, nec sine reuerentia penetrandum est, nec sine fiducia adeundum. Tibi itaque,

Pater venerande, cui data sunt claues Regni Cælorum, non est data potestas sine indulgentia; nec iustitia, absque misericordia. Interpellet igitur, & inclinet ad petitionem nostram, authoritatem tuæ potestatis sobria indulgentia: temperet æquè rigorem iustitiæ pia misericordia. Intutum proinde est thronum magni Regis, qui est in sæculum sæculi, aliquatenus concutere: nec minùs periculosum, lectulum Salomonis, propter ambientes gladios versatiles, citra decubantis placitum, qui dormit vt catulus leonis, excitare. Sedentem, & quiescentem Deum in Sanctis quis audeat dubitare. De numero, & sorte istorum, teste sancta conuersatione, confratrem nostrum dilectissimum Claraeuallensem Abbatem fide occulta cernimus, & credimus. Fortè electus est in Episcopum Tolosanæ ciuitatis. Vt autem verè Religiosus, metiens se sibi, & insufficientiam suam metuens, repudiato connubio, mauult discalceari, & sputa cuiuslibet improperij in faciem cum Iesu excipere, quàm vitis, oliuæ, & ficus assumptæ professionis dulcedinem deserere. Nec in hoc vsus est reprehensibili leuitate, cùm hoc faciat ex legislatoris authoritate, Moysis vtique, qui grandis factus negauit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, maiores diuitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi. Aspiciebat enim in remunerationem. Reputat etiam, quod in Lamentationibus legitur [e], quia mutatus est color optimus, postquam dispersi sunt lapides Sanctuarij in capite platearum. Timet in se fieri eclipsim Solis, si de statione Hebræorum transierit in castris eorum, quorum os locutum est vanitatem, & quorum pedes currunt ad malum.

e Threnor. 4.

4. *Citiùs enim inficit venenum, quàm succurrit antidotum: & fragilis natura difficiliùs reparatur, cùm facilè frangatur. Concedat igitur Apostolica licentia hominem istum in Paradiso Claraeuallensi operari cibum, qui non perit, & in sudore vultus sui panem suum manducare: quia nec vult vestitum tangere, nec tunicam pelliceam assumere. Fixit nanque tentorium suum de pellibus Salomonis, iuxta puteum viuentis, & videntis, iuxta aceruum nouarum frugum, iuxta denique propitiatorium intra Sanctuarij velum, subter alas Cherubim Sancti Benedicti, & Beati Bernardi. Suppesuit quoque humerum arcæ fœderis Dei, in qua est virga Crucis, quæ floruit in Apostolis, frondiuit in regeneratis fidelium turbis, & nuces protulit in Martyribus, Confessoribus, atque Virginibus: in qua duæ tabulæ Testamenti, vna asperitatem legis continens, altera Euangelij mansuetudinem, & gratiam conferens. Ad vltimum manna est ibi absconditum promissæ dulcedinis Dei, quam abscondit timentibus se, & dabit diligentibus se. Habitat in medio lapidum ignitorum, quorum contemplatione visus acuitur, torpor excutitur, vitalia nutriuntur, morticina reiiciuntur, religio perpetuatur. O quàm dura, quàm amara separatio religiosi affectus, cui cedit carnalis necessitudo, cui supponitur delectatio, cui ambitio substernitur! Quàm infelix commutatio, vbi pro suaui odore recipitur fœtor; pro crispanti crine, caluitium; pro fascia pectorali, cilicium. Nequaquam est hæc commutatio dexteræ Excelsi. Non igitur audiat auris Apostolica aduersùs Mariam ad pedes Iesu sedentem, Martham conquerentem, quæ sollicita est circa frequens ministerium; nec gustauit poculum ex vino condito sanctæ contemplationis, & in lege Dei assiduæ meditationis.* Ista Petrus Cellensis ad Alexandrum. Cæterùm ad Albertum Cardinalem eiusdem cum Henrico professionis, fidentiùs adhuc, veluti quem pro suis interpellet: sic autem habet [f]:

f epist. seq.

5. *Domino Alberto Cancellario Petrus Abbas Sancti Remigij.*

Pro aliis rogare cogimur, qui pro nobis vix exorare sufficimus. Nec tamen in postulatione hæsitamus, quam commendat iustitia postulationis, conscientia postulantis, & pietas postulati. Iustitia est, suum ius vnicuique seruare: conscientia bona est dilecto Domino, pro conseruo fideli humiliter supplicare: pietas paterna est propositum etiam inflexibile anxiato filio benignè remittere. Scimus, Domine amantissime, potestati apostolicæ subesse, quod mandare volueris, & dicere huic: Vade, & vadit; & alio, Veni, & venit; & seruo, Fac hoc, & facit. Sed iungatur currus potestatis, & pietatis, sublimitatis, & mansuetudinis, vt media sternatur charitas propter filias Ierusalem. Certè, vt credo, aut nullas filias in terris habet Ecclesia, quæ est Mater nostra: aut in Claraeuallensi Cœnobio quotidie parturit, & maternis vberibus alit matrizantes filios. Siquidem Iesu Christi de Virgine nati, in mundo religiosè conuersati, in Cruce sub Pontio Pilato affixi, vera vestigia vestri Claraeuallenses sequuntur, castè viuendo, Patri spirituali in omnibus obediendo, carnem suam cum vitiis, & concupiscentiis quotidie crucifigendo. Si Deus pro his, quis contra illos? Ecce pulli isti sub alis gallinæ, quæ se contra miluos spiritualis nequitiæ opponit, lambunt sanguinem Dominicæ Passionis, & dormiunt sub vmbra iuniperi, labores suos consolantes dilectione protectoris sui. Quanti itaque periculi sit excitare quiescentes sub hac ficu, & vinea, non carnali, sed spirituali dulcedine, discernat discretissima moderatio Apostolica, & non auferat ab eis desiderabile oculorum suorum. An non sunt alij præter istum? imò super numerum multiplicati sunt, qui dicunt: Ecce ego, mitte me. cùm iste dicat: A, a, a, Domine Deus, nescio loqui: quia puer sum. Fortè dicitis: Quid ad te de Claraeuallensibus, cùm Samaritani non coutantur Iudæis: & nigra Æthiopissæ facies, & vestis differat ab illa veste, & facie, quæ apparuit Apostolis in transfiguratione Domini? Ad quod ego: Ex multarum facierum personis, Regina, quæ assistit a dextris Filij, in vestitu deaurato, circumdata varietate, cantat in psalterio decachordo ante sedentem in throno gratiæ; vnde procedunt diuersa charismata gratiarum, cùm sit tamen vnus, atque idem Spiritus, idem Dominus. Hactenus ad Abbatem Petrus Cellensis, quem nimia charitate coniunctum Claraeuallensibus, plures eius epistolæ demonstrant: ex quibus aliquas nos etiam inseremus suis temporibus. Vtrùm autem ex hac eius epistola coniectari possimus, Albertum Claræuallis fuisse Monachum, an alienæ Domus; ex his, quæ pertinent ad lineam Claræuallis, aliorum linquo iudicio discernendum.

6. Obtinuit tandem Petrus pro Claraualle, cui seruatus Henricus, ne Tolosanis præesse compelleretur. Sed vix, heu! id periculum euasit, (nam non exiguum malum reputabat à Claraualle diuidi,) cùm ecce Reuerendissimi Guillelmi Cisterciensis Abbatis inopinata mors nouum illi negotium facessit magis domesticum, atque eò difficiliùs expediendum. Igitur tertio Idus Ianuarij, vt habet Martyrologium Cisterciense, ex quo sumpsisse videtur Robertus Claudius [g], Venerabilis Guillelmus, Alexandri dignissimus successor, nondum triennio exacto in præfectura, (quamuis alij quadriennium ad vsque protrahant,) meritis plenus, nec minùs eleemosynis, quas fame vniuersam Galliam inuadente, largè dispersérat, viam vniuersæ carnis ingressus est, æterna præmia in Cœlis recepturus; & memoratur inter primos illos Abbates Sanctis adscriptos, quos protulit Cistercium; dubium declaratione Summi Pontificis, an generali Ecclesiæ, quæ tunc adhuc vigebat, acclamatione. Illud compertum, sepultum inter Sanctos, tanquàm vnum ex illis, Alberico, Stephano, Raynaldo,

g in Gall. Christ.

Raynaldo, Gozeuino, & Fastrado fuisse appositum: quod acclamatæ indicium sanctitatis ab ipsa morte, manifestum iudicium prætulit. Titulus sæpiùs repetitus sepulcri, talis: BEATI, AC VENERABILES PATRES ABBATES MONASTERII, ET ORDINIS CISTERCIENSIS FVNDATORES, ET AMPLIFICATORES HIC SIMVL RECONDITI SVNT, VIDELICET, D. ALBERICVS, STEPHANVS, RAINALDVS, GOZEVINVS, FASTRADVS, GVILLERMVS, ALEXANDER, GVILLELMVS, &c. HIC SITI SVNT; QVORVM FELICES ANIMÆ OMNIPOTENTI DEO VIVENTES, NOSTRI SEMPER MEMORES EXISTANT. AMEN. Sic Epitaphium toties repetitum, quoties occurrunt Viri, quos sacer ille locus sepultos retinet. De die obitus hæc habet Cistercij liber: *Tertio Idus Ianuarij obiit Dominus Guillelmus decimus Abbas Cistercij.* Porrò ex hac die annus etiam colligitur, cùm nec potuerit vlteriùs prorogari, vt Henricus in defuncti locum eligeretur, vt statim dicemus; nec anteponi, vt tempus Præfecturæ Guillelmi constet; aliàs infra biennium coarctandum. Vnde obiter corrigendus venit Henriquez in Menologio, qui nescio quem sequutus, recenset transitum viri ad vigesimumsecundum diem mensis Aprilis, atque refert in annum antecedentem, cùm nihilominùs duos supra triginta Præfecturæ ipsius menses attribuat, quæ tamen duo vix possunt cohærere.

7. Translato ad Superos Venerabili Guillelmo, (neque enim in alterius locum eligi potuit) Henricus, est ...æuallis Abbas, communibus suffragiis suffectus ...erso Cistercio præfecturus. Ita non solùm ciues ...igenæ, & populus Æthiopum, id est, hæretica lab... ...culatus, Claræualli inuidebant Beatum virum, cu... ...octrina ad purum excoquerentur: verùm domestici ...m, Fratrésque, quibus vix posset se ipsum dene... Sed vicit tamen cunctos Henrici charitas erga C...æuallenses nunquam ab ipso sponte deserendos. Ei...s electioni suæ dissensit, restitit, precibúsque, atque ...ymis obtinuit, ne in Sede Cistercij sublimaretur. V...mque lego in Epitome Vitæ eius, quę extat hodiéqu...d eius sepulcrum Epitaphij loco, quod ita habet [f]: *...pud Cistercium, pari Abbatum, & Fratrum consilio, in Abbatem Cistercij eligitur, quod similiter totis viribus recusauit.* Sic Cistercienses frustrati à desiderio suo Claræuallensibus cedere compulsi, licèt inuiti, parentes filiis Henricum concesserunt; sed quo non diutiùs forent fruituri. Quippe vocatum ac Concilium generale, in quo maior eum locus, illustriórque, sublimior in Ecclesia dignitas, & irrefragabilis Summi Pontificis Alexandri iussio præstolabantur. Sed de his statim.

f ubi supra.

Interim Cistercienses fraudati Pastore duplici, & quem amiserant, & quem non præualuerant obtinere; insignem moribus, & doctrina Virum, nomine Petrū, & sibi, & cæteris Patrem cooptarunt. In Chronico Abbatum Cisterciensium hoc illi distichon. 8.

Petrus doctrinæ pretiosum manna fluebat:
Hinc odiosa Venus. Præsul fuit Atrebatensis.

De Præsulatu eius inferiùs agam: quæ antecesserit Cistercij præfecturam, ignota penitùs: quæ Abbas gessit vsque ad annum M. C. LXXXIV. quo in Atrebatensem Ecclesiam assumptus est, si quid occurret, in tempore dicemus.

1. Ioannis Claræuallensis Prioris mors, 2. encomia, & laudes: 3. rigor vitæ, 4. & Zelus pro obseruantia. 5. Subiuncta quædam de pretiosa morte Viri, 6. ex Exordio desumpta: 7. atque ex his omnibus coniectata ratio temporis. 8. Addendum, ore Ioannem in Menologio, 9. atque ex dictis de eius successore, Catalogum Priorum Claræualensium. 10. Philippi primi Abbatis Claricmontis in Episcopum Redonensem electio, gesta, & mors intra biennium.

CAPVT II.

1. DVM hi terrores affligerent Claræuallenses, & tanti Patris imminentem sibi iacturam tentatam toties, tandem exequendam certos inter, & dubios præstolarentur, ecce, quod vnicum instantis orbitatis solatium erat, Venerabilis, Ioannes Prior, quem à temporibus Martyris Gerardi præfectum diximus, propera morte raptus, chariorem fecit Henricum viris sanctissimis, cuius absentiam tolerabiliorem, viuente Ioanne, per quem posset suppleri, post ipsum eò grauiorem iudicabant, quominùs poterat per alium compensari. Nec deerant, inter ipsos, Ioannes multi: sed vera humilitas meliorem reputabat, quem gradu maiorem, atque eius virtus ex alto præfecturæ lucidior apparebat, atque altiùs se ingerebat oculis omnium. De eo in Catalogo Priorum Claræuallensium hæc tantùm scripta [a]: *Ioannes, qui in Prioratu obiit, anno millesimo centesimo septuagesimo nono.* At in Exordio, vltra ea, quæ suprà diximus, multa de zelo, & constantia Viri Dei, quædam de sancta ipsius dormitione.

a apud Henriquez in Fasciculo.

2. Celebre est illud eius soliloquium sub Beato Gerardo, quando ne graui pressus ægritudine Infirmitorium ingredi, aut laxamenta cæteris indulta, imò naturæ debita subire, nisi obedientia tandem compellente, aliquatenus potuit persuaderi. Id in exemplum simul, & confusionem delicatè viuentium, sub prætextu cuiusuis ægritudinis, quamuis non nihil historiæ filum rumpat, non pigebit ad litteram transcribere,

Accidit, ait [b], *quadam vice, dum sacris vigiliis interesset, vt corporali molestia tactus infirmaretur, nec valeret psalmodiæ horas strenuitate, qua solebat, explere: cùmque magis, ac magis malum intra se grassari, & per vitalia diffusum serpere sentiret, licèt multum à cogitationibus suis vrgeretur, vt de Choro exiret, perstitit tamen tristis quidem, & reputans, ne fortè eiusdem inualetudinis inæqualitate pressus Infirmitorium (quod, quantum in se fuit, semper vitare studebat) intrare compelleretur.*

b lib. 4 c. 29.

3. *Finitis verò vigiliarum solenniis, locum quendam secretiorem adiit, ibique remotis arbitris, quantò secretiùs, tantò seueriùs talia secum loquebatur: Quid modò, miser Ioannes, quid modò erit? Nunquid infirmaris? nunquid Infirmitorium, quod solet, aut sub flagellis Dei laborantium corpora misericorditer refouere, aut flagellari se simulantium conscientias terribiliter dissipare, tantilla incommoditate victus intrabis? Benè: videlicet, vt lectum mollioribus culcitris stratum, & ornatum ascendas; quæq; meliora sunt in Cellario, quæq; delicatiora in promptuariis, propter reue-*

rentiam officij, quo indignus fungeris, moritura, & putredini obnoxia carni sua accuratiùs prapareṅtur, sic negligentiores quique Fratrum ad sectanda sibi sua commoda tuo prouocentur exemplo.| Ergò rumciosa hac infirmitate cursum pœnitentia tuæ misceripere debebis? Quare non potiùs prasumiare, vt & cordia Dei, qui potens est, morbum tibi tequi est semicorpus exerceas, & de labore pœnitenuere cogatur? narium Beatitudinis aterna, nihil ximus erat loco, Nutu verò Dei Monachus quidam secum; qui parie-in quo vir Domini talia loquebat clamoris, & pij murtis tantùm interstitio ab eo diuis muris susurrum audiebat. Quique mox festinus ad Reuerendissimum Abbatem Gerardum (*cuius suprà mentionem fecimus) currens quid à Prire audisset, intimauit. A quo vocatus, vix obedientia cogente, Infirmitorium intrare compulsus est, licèt hoc inualescentis agritudinis eius pondus per se requirre videretur.* Hæc ibi Exordij magni coæuus Author: neque tantùm coæuus, sed familiaris, quippe Claræuallensis; ex quibus facilè Lector videre possit, qualem rigorem valens obseruaret, qui vel infirmus, licentiam formidabat naturæ, debitam.

4. Mirum præterea inter alia miranda satis, quòd toto tempore Prioratus Beati Viri, nulla indulgentia, nulla in Conuentu à pristino rigore, quantumcunque discreta dispensatio permissa fuerit [c]: *Adeo vt cum quadam vice, vnus de senioribus prorsus decrepitus, & ferè edentulus, indulgentia Venerabilis Abbatis Gerardi, panem Infirmitorij in Conuentu Fratrum manducaret, patienter ferre nequaquam valeret. Hac autem impatientia, non de rabida peste inuidia, sed de feruore Religionis, & Ordinis amulatione descendebat. Dicebat enim: Nunquid non senes, & debiles ante vos in hac sancta Domo fuerunt? A quibus tamen nunquam tale aliquid vsurpatum est. Quare ergo nunc à nobis prasumitur? Nunquid non remissiones, & indulgentias corporales magis pro arbitrio imperantis, quàm pro requisitione propria voluntatis accipiebant, ita tamen vt misericordia eis impensa consuetudinibus Odinis minimè obuiaret? Scimus verò nonnullos tanta altitudine spiritalis vita à curis carnis euolasse, vt etiam in decrepita atate miseros se reputarent, si inferiores aliis in vigiliis, in ieiuniis inuenirentur: consolatiunculas quoque corporales à Pralatis sibi oblatas recipere nullatenus acquiescerent. Timendum, & valdè timendum nobis est, ne cùm Sancti antecessores nostri spiritu fortiter cœperint, & spiritu fortiùs consummauerint, nos spiritu incipientes, carne (quod Deus auertat) consummemus. Quapropter, si quis est inter nos emeritorum laborum senex, qui fatiscentibus membris in acie Conuentus stare non possit, satius est, vt remissionem accipiens, necessitatem suam in Infirmitorio transigat, quàm Conuentum tenens inter abstinentes, & naturam grossioribus alimentis vtcumque sustentantes, consolationes Infirmitorij requirat. Certus sum autem, quòd vnusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem; & qui parcè seminat, parcè & metet: & quod Index, qui terribiliter minatur, scrutaturum se Ierusalem in lucernis, subtilissima examinatione discutiet, qua occasione, qua necessitate, quis pondus diei, & astus, quod in vinea Domini Sabbaoth portare suscepimus, declinet.* Sic Sanctus Senex illibatam puritatem, rigorem integrum à Patribus acceptum, tam in se, quàm in aliis conseruabat.

5 Pergit Author Exordij de eius morte, quæ sanctæ vitæ per omnia similis fuit [d]: *In hac igitur sancti feruoris amulatione, & religiosa conuersationis claritate, gratia Dei alumnus Ioannes, vitam suam laudabiliter consummans, denarium diurnum, & insuper mensuram bonam, & confertam, & coagitatam, & supereffluentem* [e], *quam sibi laboribus multis, vigiliis supra modum, strenua quoque exercitatione seruitij Dei conquisierat, à Summo Patrefamiliàs recepturus, infirmitate correptus lecto decubuit. Ad quem visitandum, cùm Venerabiles Viri Eschilus (de quo suprà meminimus) Danorum quondam Archiepiscopus, & Alanus Antisiodorensis quondam Episcopus venissent, videntes hominem feruentissimum, nec in ipsa grauissima infirmitate à solito rigore suo in tantum cedere, vt saltem vestibus agritudini, & debilitati sua competentibus refrigeraretur; Zelo quidem compassionis ducti, vestes aliquantulum tractabiliores, quas tanta persona infirmitati congruas nouerant, iusserunt afferri, petentes, vt causa leuaminis, eis vestiri dignaretur.*

6. *Tunc verò fortis Athleta Domini eadem vestimenta coram se posita seueriùs intuens ait: Itáne beatiorem me faciet vestis mollis, & tenera magis, quàm grossa, & rusticana? Aut quale emolumentum erit, humilitatem, quam à primis adolescentia mea annis tanta sollicitudine seruare curaui, imminente mortis articulo perdere? Credite prauitati mea: quia quamdiu spiritus superest in visceribus meis, non recedam à vilitate, per quam elegi abiectus esse in domo Dei mei: nec dabo occasionem inimicis meis confundendi me, cùm loquar eis in porta. Cùm autem vocante Domino, moribundos hos iam, iámque morientes artus exuero, quantùm volueritis, hunc putridum carnis saccum induite, & exornate. Quia, quidquid de massa vitali, spiritu carente fiat, nihil mea interesse confido. Tanta itaque fidei, virtutisque constantia munitus vir Dei Ioannes corruptibilis carnis maceriam exuit, & bona Domini in terra viuentium videre promeruit. Corpus eius iuxta sacra ossa Fratrum veteris Abbatia, quorum patientiam, & humilitatem haud segniter imitatus fuerat, condigno honore sepultum requiescit in pace.* Hactenus ibi de Sancti Viri morte, quam accidisse sub initium intrantis anni, successoris electio manifestat.

7. Henricus nanque, cùm primùm ablatum à se vidit Priorem Sanctum, quo viuente nec sibi à domesticis, nec Claræualli à negotiis externis timendum foret: quippe sub cuius cura & magisterio, ne Henricus ipse desideraretur, insignem alium pietate, doctrináque nomine Gilibertum subrogauit; dubium ex Claraualle assumptum, an ex Igniaco. Certum Beato Petro Igniacensi non solùm charitate, sed familiari amicitia valdè astrictum; quo postmodum agente ad Claramuallem, Henrico tandem creato Cardinali, promotus fuerit], vt capite sequenti differemus. Atque hinc manifestè constat ratio temporis; si tamen aliqua Catalogo Priorum habenda fides. Nam Giliberto Præsidente Claræualli, cùm Venerabilis eius Abbas Henricus in Cardinalem Episcopum Albanensem promotus fuit, hoc est, in huius anni Quadragesima, qui eodem anno Prior obiisse dicitur, non potuit non consummari ante id tempus (non multò post Guillermum Cisterciensem) adeóque inter ipsas pressuras Fratrum, atque imminentes Henrici translationes.

8. Miror equidem, hunc Sanctum Virum, Ioannem, prætermissum ab Henriquez in Menologio, qui plures alios inseruit minoris notitiæ, atque longe minoris authoritatis. Certè Authori Exordij talis, ac tantus homo visus est, qui magnis illis Patribus antiquis annumerari, & duo integra capita implere supra multos meruerit ex virtutibus, zelóque laudatior, quàm ex

[c] ubi suprà.
[d] ibid.
[e] Lucæ 6.

ex miraculis. Sed neque à Ioanne Abbate recensetur, quod magis mirum. Certè in Exordio, vel ex loco sepulturæ legitur veneratus ab ipsa morte: quod non leue indicium acclamationis, quæ sub Henrico grauior, detentiórque: maximè viris illis assistentibus Eskilo, atque Alano, quibus vel in Concilio deferendum. Sed de his satis.

9. Cæterùm anteaquàm ad alia transeam, notandum censeo, ex dictis, & dicendis in sequentibus, corrigendum Catalogum Priorum Claræuallis apud Henriquez: quippe qui Ioanni Rogerium, huic Tranquillum, Tranquillo Stephanum, aliósque substituit, Gilberto omninò prætermisso: & tamen constat ex Authore Vitæ Sancti Petri, præsedisse Conuentui (eo fungentem officio) Sede vacante per Henrici promotionem, quæ ex dicendis capite sequenti constabuit apertiùs. Igitur hinc Catalogus supplendus, addendúsque: *Gilbertus, qui postmodum fuit Abbas Bocheriarum, mox Fusniacensis.* Omissionis ea fortassis causa fuit, quòd vix officium exercens sub Henrico, sub Petro statim in Abbatem Bocheriarum promotus legitur.

10. Hoc ipso anno, qui Abbatiam Clarimontis, ex Claraualle missus, Philippus nomine, ante septem, & viginti annos condiderat, atque bonis vtrisque cumulauerat, in Episcopum Redonensem promotus, Stephano de Fulgeriis sufficitur, viro honesto, & litterato, vt ait Robertus Montis f; illi, nimirum, qui Vitam Sancti Vitalis, primi Sabigniacensis Abbatis, compilauit. Ad eam porrò dignitatem promotus Beatum Herbertum egregiæ sanctitatis Monachum (dubium, an Claræuallis, an Clarimontis) pro se substituit: ipse per duos annos, & paucos menses, meritis longè, quàm infulis illustrior, temporis breuitatem abundè compensauit gestorum gloria. Inter quæ etiam Ecclesiæ Redonensis, eatenus exiguæ, humilísque, quò altiùs surgeret, latiúsque pateret, ingenti animo iecit prima fundamina: quæ vt commodiùs ad perfectum deducerentur; atque authore Deo iacta constaret, dum altiùs fodit, inuenit thesaurum in Chori, seu Sacelli maioris capite, anno M.C.LXXXI. Tum verò ipse, quasi nihil vltrà agendum superesset, eodem anno feliciter obdormit, die octaua mensis Aprilis, vt habet Catalogus Redonensium Episcoporum g. Quod ne diuiderem, hîc placuit congregare.

f *in Addit. ad Sigeb.*

g *apud Claud. Rob.*

---

1. Romæ Alexander generale Concilium celebrat, 2. in quo multa Ecclesiam, quædam specialiùs Cistercium concernentia determinantur. 3. Relatum de exemptione decimarum nostris concessa. 4. Alexandri responsum. 5. Richardi Cantuariensis Præsulis zelus, 6. atque acrior epistola, 7. scripta nostris, 8. priuilegium, & vsum illius improbans: 9. atque multa inculcans; 10. per quæ nostri ad cedendum 11. (minas etiam subiungens) persuaderentur. 12. Vnde orta forsan Alexandri Decretalis supra decimarum inter nostros, & alios compositione.

CAPVT III.

1. INDIXERAT præcedenti anno Alexander generale Concilium in Quadragesima Romæ celebrandum, ad quod Archiepiscopos, Episcopósque totius Orbis, quin & maioris nominis Abbates, atque inter alios Guillelmum, Henricúmque, alterum Claræuallis, Cistercij alterum, litteris ad eos datis conuocauerat. Sed pro Guillelmo, ante tempus per mortem rapto, qui ei successerat Petrus, præstò fuit. Henricus per se ipsum Romam petiit, futuri nescius, & quasi qui Concilio celebrato liberum habiturus esset ad suos reditum. Vocati & plures alij Cistercienses, ex Germania præcipuè, quos sæua tempestate vexatos, durante schismate, maternum tandem gremium Romanæ Sedis cum gratiarum actione suscipiendos, & spiritualiter fouendos præstolabatur. Congregandi Concilij causa duplex: Ecclesiæ vnio post longam diuisionem, & schismate abiurato solenni ritu, reconciliandi quicunque defecissent; atque emergentium, nec satis extinctorum, vt dictum est, Albigensium errorum prouida, & necessaria debellatio. Vtranque variè ab Authoribus expressam, in ipsis conuocatoriis litteris sub generali correctionis nomine Pontifex comprehendit, dum ita ait a: *Quia in Ecclesia Dei correctione videmus quamplurima indigere, tam ad emendanda, quæ digna emendatione videntur, quàm ad promulganda, quæ saluti fidelium visa fuerint expedire, de diuersis partibus personas ecclesiasticas decreuimus euocandas, quarum præsentia, & consilio, quæ fuerint salubria, statuantur; & quod bonum secundum consuetudinem antiquorum Patrum prouideatur, & firmetur à multis.* Sic Alexander Episcopos, & Patres Ecclesiarum ex toto Orbe Christiano congregaturus.

a *apud Baron. & Seuerin. Vinium.*

2. Igitur statuta die, quæ fuit quinta Martij præsentis anni, Synodus Laterani coacta est, cui trecenti Pontifices, & inter eos Guarinus Bituricensis, vt habent eius Acta b: nec dubium, quin & Guicardus Lugdunensis, atque ex Cistercio plures interfuêre. In ea primùm de electione Summi Pontificis, ne aliud schisma Ecclesia pateretur, præscriptus modus. Cassatæ mox electiones Schismaticorum, atque ab his, qui fœdati per diuisionem, obedientia promissa, vt vel sic tandem Ecclesiæ restituerentur. Tum congregatis in vnitate Fidei cunctis Catholicis, condemnati errores Hæreticorum, maximè Albigensium; ac ne possent latere sub alio nomine, detecta, atque distincta alia plura, quibus hactenus variè vsi fuissent. Demum plura decreta promulgata ad correctionem morum, & Dei gloriam; quæ tradita à Baronio, Vinióque ex Rogerio, Guillelmo Tyrio, & aliis, quia nostros non concernunt, nequaquam mihi censui transcribenda. Concernentia Cistercium hæc tantùm video: controuersiam sopitam iam ab olim, tunc acriùs excitatam, sæuientémque super obtenta decimarum exemptione: eleuationem trium sanctorum corporum Vallcellensium Abbatum; qui vt in vita virtutibus, ita post mortem clarerent multis miraculis: & tandem creationem Henrici in Cardinalem, substracti hactenus variis electionibus, vt integer Ecclesiæ Romanæ, atque Alexandri præceptis reseruaretur. Singula à nobis dicenda sigillatim, distinctéque. Verùm de decimis, quia maior concertatio, longior etiam narratio texenda erit.

b *In Catalogo Archiepiscop. Bituricens.*

3. Ergo relatum in Concilio fuit de iure decimandi, à cuius pensitatione nostri exempti, dum nimiùm creuerant, cæteras Ecclesias, maximè parochiales, depauperabant. Additum, & quod in priuilegiis nocentius est, plures alias Familias æmulatione Cistercij, sique

tie exemplo, eandem exemptionem impetrauisse, non iam Canonicos, non Hospitalarios, non inueniri milites, qui non simili gaudeant priuilegio, in ruinam Cleri, Diœcesanorúmque, quibus vix quid superstit ablatis decimis. Potuisse forsan indultum tolerari, & debuisse concedi, quandiu paucorum, potuisse & multorum, sed verè pauperum; quibus ex decimis tenuis tantùm victus, atque abiectus vestitus acquirebatur. Quare non tam per illud aliena rapere, quàm propriam sustentare vitam videri possent. Nunc plurimos, & diuites, quo iure aliena retineant, & proprios dominos in paupertatem redigant, vt ipsi abundent, & fruantur eorum bonis? Opportunè occurrendum serpenti malo, atque omnes pariter priuandos priuilegio, quod in perniciem omnium æquè redundat. Cistercienses præcipuè, quia ditiores, & qui crebris Ecclesiis Orbem impleant; acquisitione nouarum possessionum continent terminos, & vix vacua relinquant, quæ aliis cedant. Ponendum modum exemptioni perniciosæ, ne dum alij ditescunt, alij mendicent, atque ad eum statum Clerus deueniat, vt à Monachis egeat sustentari. Hæc, & similia Episcoporum nomine proclamata in Concilio, discussáque, tandem ad Alexandrum remissa sunt, ipsius iudicio, & prudentia discernenda. Porrò Alexandro Episcopo Tullensi, quòd is præ aliis acriùs instituisset, & cæteris in ipso, ita respondit: c apud Sen. R. Vinum.

4. *Ex parte Fraternitatis tuæ ad audientiam nostram noueris peruenisse, quòd albi Monachi, & nigri, & quidam alij viri Religiosi, Ecclesias tuæ iurisdictionis redditibus decimarum spoliare præsumunt, occasione priuilegiorum, quæ sibi Romana indulsit Ecclesia. Sanè tuam nolumus latere prudentiam, quòd sanctæ memoriæ prædecessores nostri ferè omnibus Religiosis decimas laborum suorum concesserunt. Sed bonæ memoriæ prædecessor noster Adrianus, solis Fratribus Cisterciensis Ordinis, & Templariis, & Hospitalariis decimas laborum suorum indulsit. Cæteris verò, vt de noualibus suis, quæ propriis manibus, & sumptibus excolunt, & de nutrimentis animalium, & de hortis suis decimas non persoluant, concessit. Quem super his imitati sumus, quatenus hi, quibus indultæ sunt decimæ de noualibus suis, & de nutrimentis animalium suorum, & de hortis suis, hac occasione decimas de aliis Ecclesiæ suæ rebus non debent, nec possint subtrahere, vel sibi vlteriùs aliquid vendicare.* Hæc Alexander prædecessorum suorum vestigia sequens nostris, Templariisque terrarum omnium; reliquis Noualium tantùm decimas firmat, de quibus nullus easdem percepisset.

5. Tum verò Richardus Cantuariensis Archiepiscopus, seu præsens fuerit, siue ex Anglia scripserit, non anteà Cisterciensi Abbati reddendas litteras, quàm Alexander causam decidisset in Cistercienses, velut in primam exemptionis radicem, exæstuans animo, suarúmque Ecclesiarum iura fraudari dolens, & nondum benè firmatæ professionis forsan oblitus, zelo, an inuidia, quis audeat iudicare? Petri Blesensis pungenti, & acri calamo ad Venerabilem Petrum, cæterósque epistolam scripsit, qua post eximias laudes instituti, hoc vno næuo cuncta denigrari conatur ostendere; quòd subtrahant decimas Clericis, & Monachis; & de alienis ditescant contra iustitiam. Hortatur, vt renuncient priuilegio, quod, quia apostolicum, non audet condemnare: sed, neque putat præponendum diuino iuri; minatúrque, si in eo vltrà persistant, anathema vibrandum in vniuersos, qui nostris aliquid dedant, vendántve, vnde decimæ possint defraudari. Quin se auxilium brachij sæcularis imploraturum ait, quo hæc, & alia faciliùs exequeretur. Sed nos eundem Richardum Cantuariensem, quanuis in nostros loquentem, audiamus [d]: d apud Petrum Blesens. epist. 82.

Richardus, Dei gratia Cantuariensis Archiepiscopus, totius Angliæ Primas, & Apostolicæ Sedis Legatus, dilectis in Christo Fratribus, & amicis, Abbati, & Conuentui Cisterciensi, salutem, & consilium salutare. 6.

Licèt vos diligamus in Christi visceribus, & in charitate non ficta; grauem tamen, & publicam ad vos, & de vobis querelam deferre compellimur. Nam, cùm per gratiam Dei Domus vestra nominatissima sit in obseruantia Ordinis, & perseuerantia sanctitatis, periculosum est, pro re modica titulum, & gloriam tantæ opinionis perdere; atque conuertere in famæ dispendium, compendium temporale. Inter vniuersas Ordinum varietates, quibus decorata est Sponsa Christi, nullus Ordo virtute fragrantior, nullus sancti nominis odore suauior est in Christo, quàm vester: si rem vnicam amoueritis de medio, per quam hostis humani generis syncertitatem vestram attentare præsumit.

Scitis, quòd omnium malorum radix est cupiditas: publicè tamen dicitur, & nos id ipsum cum lacrymis recensemus, quòd vsque ad Congregationes vestras ausa est irrumpere illa transgressionis mater, magistra nocendi, primipilaria iniquitatis, & auriga malitiæ, sicaria virtutum, seditionis origo, fomes scandalorum. Renunciastis mundo, & cupiditatibus eius, atque cum Iosue vestram in vobis spiritualem Iericho subuertistis. Sententiam, maledictionem incurrit, qui reædificat Iericho; & cum Acham, filio Charmi, lapidatus obruitur, qui de anathemate Iericho rapuisse conuincitur. Verbum Tobiæ est [e]: Videte, ne furtiuus sit. *furtum siquidem committitur, quoties res aliena inuito Domino contrectatur. Sed & rapina crimen in Iure ciuili furto improbius diffinitur. Neminem prædonem vocamus, aut furem; sed veremur, ne vestram sugillet opinionem, si rem concupiscitis, aut rapitis alienam. Vna omnium vox est, quia Cisterciensis Ordinis Professores tantò differentiùs præ cæteris triumphales sanctitatis titulos referunt, quantò expressiùs Religionis apostolicæ vestigiis inhæserunt, cùm in tenuitate ciborum, in asperitate vestium, in vigiliis, in confessionibus, in disciplinis, in psalmis, in humilitate, hospitalitate, obedientia, charitate, & cæteris, quibus fructus vitæ seminatur in terris, deprimatis carnem, spiritum erigatis, angelicæ vitæ synceritati vos homines compararent, cùm vobis in fauorem plenissimum laus hominum communis assistat; vnum nisi clamaret in contrarium, tanquámque gloriosæ opinionis faciem decoloraret.* e Tobiæ 2.

Et quæ est ista maledicta coniunctio, nisi quæ à Christi gratia, & fauore hominum vos disiungit? Inuiti, & dolentes hoc dicimus: sed ad dicendum murmur vniuersorum, & communis querimonia nos compellunt. Vota, & linguæ omnium in vestræ sanctitatis præconium laxarentur, nisi raperetis, quod alienum est; nisi Monachis, & Clericis decimas auferretis. Hæc est coniunctio quidem, & dictio satis modica; sed, quæ vitam vestram non modicè dehonestet. Testimonio sacra Pagina, decimæ tributa sunt gentium animarum. Et quæ est hæc iniuriosa immunitas, vt exempti sitis à decimarum solutione, quibus obnoxiæ terræ erant, antequàm vestræ essent; vt quæ solutæ sunt hactenus, non personarum obtentu, sed territorij ratione. Si in vestram possessionem terræ deuolutæ sunt, quare in hoc periclitatur alienum ius? Nam ad vos terræ iuxta communem æquitatem, cum suo honore transierunt. Vt quid in alienam iniuriam terras, 7.

terras, & nutrimenta vestra priuilegiari facitis, vt auferatis, quod alienum est? Nunquid Abel de nutrimentis suis Dominum non respexit? Nunquid iustiores estis primo omnium iusto? ut vos contra Dei iustitiam erigatis. Per Prophetam pracepit Dominus decimas inferri in horreum suum: vos ab eius horreo iubetis auferri. Habet iustitia diuinæ legis, vt in Leuitarum sortem cedant decimæ: vnde & iustitiæ Dei manifestè resistit, qui ministris Ecclesiæ nititur ius decimationis auferre. Sanè & ex his, & consimilibus satis liquet, quòd si virtus obedientiæ esset in solutione decimarum, aut redditutum, aut exhibitione iuris alieni, facilè detrectaretis obedientiæ iugum.

9. Milites Galliarum sibi ius decimationis vsurpant, neque vestris priuilegiis deferentes, eas à vobis potenter extorquent. Aduersus eos deberetis insurgere, non aduersus Clericos, aut Ecclesias Clericorum: deberetis recolere, vos quandoque fuisse laicos, atque Sacramenta salutis in eorum Ecclesiis percepisse. Sed Christianæ professionis vinculum, & deuotionis filialis affectus priuignales induit; & sub Religionis prætextu transiit in contemptum. Non ponimus os nostrum in Cælum, nec de facto Summi Pontificis disputamus. Sed, si Dominus Papa indulgentia speciali quandoque priuilegiauit vos, dum Ordo vester in paupertate gaudebat, dum in vsus egentium suæ tenuitatis viscera liberaliter effundebat; potuit tolerari ad tempus, licèt in communem redundaret iniuriam, quod causa necessitatis fuerat introductum. Nunc autem, quando vestræ possessiones multiplicatæ sunt, etiam in immensum, priuilegia hæc potiùs ambitionis, quàm Religionis instrumenta censentur. Quidquid indulgeant priuilegia Romanæ Ecclesiæ, vobis expedire non credo, contra conscientiam vestram, quod alienum est, vsurpare. Quid, si à Sede illa publicum emanasset edictum, quòd vbicunque inueneritis Clericos, aut alterius habitus Monachos equitantes, vobis liceret eos de suis euectionibus deiicere, & equos in vsus proprios retinere? Quid interest, equòs rapiatis, an decimas? nisi quia decimæ res spiritualis est; & ideò enormius sacrilegium in decimis committitur quàm in equis?

10. Cùm Dominus præcipiat decimas solui, quis contra eius præceptum potuit dispensare? Vbi diuina, & humana iussio sibi inuicem contradicunt, obediendum est Deo magis, quàm hominibus. Cùmque sint duæ leges, exterior, & interior; interior semper præiudicat: quódque puritas conscientiæ dictat mihi, exteriori præcepto fortius est, & omnem indulgentiam alienæ dispensationis euacuat. Si filij Israël de mandato Domini, & in retributionem longi obsequij, quod Ægyptiis impenderant, eis vasa argentea, & aurea abstulerunt, non expedit vos hæc ad consequentiam trahere, nisi constet, Dominum hæc mandasse, & vos nobis, tanquam Ægyptiis, longæ seruitutis obsequium impendisse. Consultiùs ergo, & modestiùs agentes, date operam, vt prædicta ambitionis nota, quæ vestræ Sanctitatis titulos dehonestat, abscindatur à vobis, nec pro rebus perituris commune in vos scandalum excitetis. Væ illis, per quos scandalum venit. In restitutione alienæ rei non credatis conditionem vestram in aliquo lædi: nam, si quid vtilitatibus vestris deperit in hac parte, deuotio populorum, quæ nunc erga vos plurimum turbata est, totum hoc pleniore munificentia restaurabit.

Quòd si pertinaces vos, & inflexibiles exhibetis, 11.
vinculo anathematis innodabimus vniuersos, qui aliquid vobis dederint, aut vendiderint, vnde ius decimationis obueniat; atque in Cælum clamabimus, & ad thronum Summi Iudicis appellabimus, ne quis huius vinculum excommunicationis absoluat. Principum etiam fauorem in hoc plenissimè obtinebimus, vt gladio spirituali manus ciuilis assistat, & quicquid principale Oraculum, venditum, aut donatum vobis fuerit, confiscetur. Antequàm ergo res in deteriorem vergat exitum, vestræ famæ maturiùs prouidentes, velitis assuescere solutioni decimarum; illarum maximè, quas cum maiore omnium rancore, & odio vsurpatis, & quas Clerici, siue Monachi hactenus perceperunt. Nam, si de noualibus tantùm, sicut beatæ recordationis Adrianus Papa constituit, decimas retinetis, nobis in ea re damnum erit tolerabilius, cuius emolumenta non sensimus. Verùm iuxta Philosophi sententiam, non sine dolore amittitur, quod delectabiliter & commodè possidetur. Valete. Hactenus vehemens Richardi Cantuariensis ad nostros epistola, siue inuectiua magis; cuius fortè occasione factum est, vt nostris procurantibus, & Alexandro indulgente, aut præcipiente, amicabilis compositio iniuncta sit, ineunda cum Episcopis, & Clericis super decimarum ad ipsos pertinentium contributione. De qua extat decretalis epistola eiusdem Pontificis ex eodem, vt aliqui arbitrantur, scripta Concilio ad Abbatem, & Fratres Dalonenses, & habetur in capite, Suggestum. de decimis, quæ ita habet:

Suggestum est nobis ex parte tua, quòd Abbas & 12.
Fratres de Vrsitum, decimas auferre conantur, & alia damna, & grauamina vobis irrogare non cessant. Quia tamen non decet honestatem, siue Religionem monasticam litibus, & contentionibus intendere, Discretioni vestræ per apostolica scripta monendo consulimus, & hortamur, quatenus cum prædicto Abbate, & Fratribus super decimis ipsis, & aliis, vnde inter vos est controuersia, pacificè conueniatis, ne pro huiusmodi contentionibus fama vestræ Religionis valeat denigrari. Nam, quando Ordini vestro Romana Ecclesia priuilegia de decimis dederat, Domus vestræ ita erant arctæ, quod exinde nulli poterat de iure scandalum suboriri. Sed per gratiam Dei nunc sunt in tantum augmentatæ, & possessionibus ditatæ, quòd multi viri Ecclesiastici de confinibus vestris apud nos querelam deponunt. Hactenus ibi ex epistola Richardi sumpto motiuo, insertáque præcipuè eius ratione, quam multi alij haud dubiè allegauissent. Porrò has compositiones amicabiles in Hispania antè cœptas, vt suprà vidimus, approbante Alexandro, seu quæ in Principibus consiliorum conditio est, præcipiente, & iubente, breui aliæ nationes admisère, & manent hodiéque compositiones super decimis factæ, quæ inuiolabiliter solent obseruari.

1. Vallcellenses Abbates canonizandi in Concilio propositi. 2. Sed obsistente Sanctorum multitudine, 3. decreta saltem solennis eleuatio sacrorum ossium. 4. Henricus Abbas creatus Cardinalis: 5. qualis, ac quantus vir: 6. atque obiter ostensa ratio temporis. 7. In Claraualle subrogatus Petrus Monoculus, 8 praecedentibus 9. reuelationibus, 10. & miraculo, in Gileberto Priore, facto. 11. Mox ad ingressum Sancti in Claramuallem, 12. breui subsequutum aliud miraculum.

CAPVT IV.

1. SEQVITVR eleuatio sacrorum corporum Abbatum Vallcellensium, Rodulfi, scilicet, Riquardi, & Nicolai in Concilio decreta, cùm multa de virtutibus eorum, de miraculis multa relata essent. Nihil magis Ecclesiam illustrare, quàm sanctos homines, quos caeteri imitentur, quibus vtantur ad Deum intercessoribus. Vetera exempla eò minùs immutare, quò longiùs distant: recentibus vtendum aduersùs pigros, qui naturae defectum, qui rerum variationem causari solent. Eorum Canonem prouidè reseruatum Romanae Sedi, ne tantus honor facilè contingat, aut supra merita; sed reseruatum tamen, non interclusum, & quò minùs permissum aliis Episcopis, eò magis Romano curandum fore, ne caeterae Prouinciae tantis subsidiis; ne in ipsis Ecclesia tam illustri ornamento defraudetur. Gaudium esse in Coelis Angelis Dei super quocunque peccatore homine, qui in terris poeniteat, quantò magis hominibus gaudendum super Fratribus iustis, quos in Coelis triumphare non dubitarent. Tum, si qui tales proponendi sunt, Vallcellenses Abbates praeferendos, claros, quandiu in hac vita fuêre, meritis, post mortem miraculis; neque decere sub modio latitare, quibus Deus tot radios diuinae lucis, tot coelestis virtutis insignia communicasset. Nihil minùs à magnis illis viris, quos primitiua saecula tulêre, constantes fide, feruentes zelo, efficaces sermone, potentes opere; & qui tot Coelis Angelos intulerint, quot erudiendos homines acceperint; ac descendente à Patribus ad filios pietate, & doctrina, longum ad tempus sperantur illaturi.

2. Haec, & similia religiosè primùm proposita, mox certis testimoniis comprobata, quominus Patres Concilij persuaderent, multitudine sola, ferax namque Sanctorum saeculum illud, ex Cistercio praecipuè, retardabantur. Nam, cur, si soli in publicum prodirent, cur tres prae aliis venerandi populis, simúlque interpellandi proponerentur? Si vitam spectes, si mores, si miracula, fuisse in Cistercio, fuisse in Claraualle, fuisse in aliis Ecclesiis multos non impares; si doctrinam, fuisse superiores, atque eò forsan illis praeferendos, quò non in tenebris, siue inter luminaria minora fulserint, quod planè facilius, sed coram primitiui Cistercij Patribus, quasi ad Solis aspectum radiauerint. An etiam Canon, vt caetera terrena, petentium magis, quàm merentium praemium erit? An non sanctiores adscribendi sunt; sed qui habent, qui curent, vt adscribantur? Pateant mundana humanae sollicitudini: coelestia non pateant; neque pensentur alienis negotiationibus, quae propriis meritis debent respondere. Sensêre Patres vtrarsique rationum pondus, & ne vel deuotioni flagitantium, vel repugnantium zelo non satisfacerent, mediam aggressi viam, cùm non Canonem, eleuationem trium sanctorum corporum Concilij authoritate celebrandam, communibus suffragiis decreuerunt. Atque haec tunc Romae. Caeterum, quali, & quanta religione; quali, & quanto concursu populorum ex pristino, humiliorique sarcophago, ad honorificentius translata sint hoc ipso anno, in vigilia Sanctae Petronillae Virginis, id est, trigesima die mensis Maij, habemus ex Appendice Vallcellensium ad Sigeberti Chronicon [a], quem Aubertus Miraeus [b] cum Sigeberto primùm, mox in Chronico Cisterciensi, & ex ipso recentiores adhuc Hugo Menardus:

[a] ad an. 1132. [b] in notis Maij 30.

3. *Anno millesimo centesimo septuagesimo nono, 11. Kalend. Iunij, feria tertia, leuata sunt ossa Abbatum huius loci de Capitulo, in quo à principio positi fuerant, videlicet, Domini Radulfi primi Abbatis; & Domini Riquardi, secundi; & Domini Nicolai, qui loco tertio successerat, sed prae nimia corporis infirmitate, ipsam Abbatiam dimiserat: & posita sunt à Domino Alelmo, qui regimen quinto loco susceperat, condigno honore infra maceriam nouae Ecclesiae, quae est intra ostium ipsius Ecclesiae, & armarium, ad septentrionalem plagam, in locis honorificè praeparatis, cunctis ministris, albis indutis, adstante etiam copioso Conuentu, tam Conuersorum, quàm Monachorum, & multitudine saecularium plurimorum. Illa autem Abbatum translatio facta est per Concilium, quod ipso anno sub Alexandro Papa III. Romae celebratum est.* Hactenus de corporum sanctorum eleuatione, Concilij iussu facta. Sed iam ad vltimam Concilij eiusdem partem, quae Cistercium concernit, transeamus.

4. Henricus Abbas, qui se non pridem Tolosanis, Clero, & populo, qui Cistercio negauerat, Claraualli, quoad posset, adhaesurus, tandem Romani Pontificis praecepto, Romanae Curiae adhaesit, donatus pileo, atque in Cardinalem Albanensem Episcopum promotus, quod nullatenus licuit recusare. Creatus & cum eo Vuillelmus Rhemensis Archiepiscopus, Presbyter Cardinalis Sanctae Sabinae. Porrò de vtriusque viri creatione haec habet Rogerius in Annalibus [c]: *In quo Concilio Vuillelmus Rhemensis Archiepiscopus, factus est Presbyter Cardinalis ad titulum Sanctae Sabinae, & Henricus Abbas Clarauallensis factus est Episcopus Cardinalis Albanensis, & Dominus Papa tertium diem Concilij sui celebrauit secunda feria ante Dominicam in Ramis palmarum, quae quarto decimo Kalendarum Aprilis euenit.* Ita Rogerius. Nec multò plura, qui noui Cardinalis acta redigit ad epitomen [d]: *Tandem, ait, à Domino Alexandro Papa III. ad Lateranense Concilium ex nomine per litteras euocatur, retinetur, Cardinalis efficitur, & in Albanensem Episcopum, quamuis inuitus, consecratur.* Hactenus gesta in Concilio, quae nostros tangunt. Nunc noui Cardinalis antiquos mores in purpura retentos, atque Petri pro ipso subrogationem in Claraualle factam prosequamur.

[c] ad hunc an. [d] apud Henriquez.

5. Qualiter ergo promotus in Cardinalem se gesserit Henricus, tam in se ipso, quàm erga suos, à quibus adeò difficulter auulsus, Claraeuallenses; Author Exordij descripsit grauibus verbis [e]: *Igitur, ait, Reuerendissimus*

Reuerendissimus Pater Henricus, dum quotidianis virtutum incrementis ad meliora proficeret, & opinio sanctitatis eius clara vbique vulgaretur, voluntate & electione Summi Pontificis, Fratrum quoque Cardinalium consilio annuente, in Albanensem Episcopum Cardinalem assumptus est. Quam dignitatem adeptus, sic ea, quæ erant Pontificis exequebatur, vt primæ suæ professionis, & humilitatis nequaquam immemor existeret: & foris authoritatem condignam Sacerdotio prætendens; intus verò luctum Monachi in spiritu contrito, & corde humiliato sacrificans, obtutibus interni inspectoris placere festinabat. Factus autem Episcopus, Claramuallem suam obliuioni minimè tradidit: sed syncero eam semper dilexit amore, honori, & vtilitati eius, tam in Curia Romana, quàm alibi vbicunque poterat, fidelissima deuotione intendens. Hactenus ibi.

f in Alexandro III.

g in Cardinalib.

h in ligno vitæ.

6\. Sunt, qui annum creationis Henrici differant: quod facit Chaconius [f], incertum, quo Authore, cùm Concilium celebratum hoc anno, & in eo Cardinales quosdam creatos antè tradiderit; nec, quod mireris, in eo alium recenseat. Turpiùs errarunt Onufrius Panuinus [g] &, Arnoldus Vvionius [h] pro suo more, qui hunc Henricum, cum magno illo Henrico tituli Sanctorum Nerei, & Achillei Cardinali dudum defuncto, crassè confundunt: neque immediatè ex Abbate Claræuallis, vt clarè constat; sed ex Presbytero Cardinali, promotum tradunt, nominis tantùm, aut fortè professionis, quam tamen Panuinus silet, similitudine. Robertus Montis sub anno M. C. LXXX. Concilium notat: *Anno*, inquit, *M.C.LXXX. Alexander Papa III. tenuit generale Concilium Romæ, media Quadragesima, cuius decreta, quæ ab eo, & ab aliis Coepiscopis eius, ibi constituta sunt, apud nos habentur.* Sed puto irrepsisse, amanuensium incuria, mendum, qui anni numeros in margine signatos anteuertit. Quod non aduertens Seuerinus Vinius [i] sibi contrarius, annum item designat octuagesimum. Sed de electione Henrici satis dictum. Nunc iterum redeundum ad Claramuallem tanto Pastore, & Patre destitutam, & iacturam pro dignitate dolentem, curantémque, vt dignus illi successor subrogaretur, & subrogatus æqualis, si non superior, Sanctus Petrus Monoculus, ex cuius actis, quæ electionem eius præcesserint, quæ subsequuta fuerint, fideli narratione describamus:

i in Tomis Concil.

k cap. 18.

l cap. 19.

7\. *Sortitus est*, ait [k], *sortem ministerij huius* (scilicet, Præsulatus Claræuallensis) *quidam Henricus, vir potens in opere, & sermone. Sed eo postmodum in Episcopum Cardinalem assumpto, Sedes illa vacabat, & tractabatur de electione successoris* [l]. *Erat in Claraualle Prior Claustralis, Gilebertus nomine, Abbas hodie Fusniaci. Hic sanctitatem Beatissimi viri* (*Sancti Petri, tunc Abbatis Igniacensis*) *intimè cognoscens, & opportunè, scilicet, vt intimus eius, & familiaris amicus, cogitabat eum ab Igniaco in Claramuallem transferre. Dum hæc volueret in animo, quidam de Fratribus animum eius, & intentionem prorsus ignorans, confessus est ei dicens: Piam, inquit, gero sollicitudinem nostræ Domus; & ignoro, quem nobis Deus Pastorem proponat prouidere: hæc talis visio mihi ostensa est. Nunciabatur nobis ad hanc Domum Christum Dominum aduenire: ad fores Monasterij occurrebamus obuiam: videbamus eum non habentem speciem, neque decorem: statura breuis erat, habitu pauper, aspectu contemptibilis: nulli tamen erat dubium, quoniam esset Dominus Iesus Christus.* Atque hæc quidem visio ostensa Monacho, excepto Christi nomine, Petrum per omnia Igniacensem Abbatem repræsentabat, quem statura pusilla, habitu despicabilem, nec reuerendum facie, superiùs diximus. Pergit igitur Author in hunc modum [m].

m vbi suprà.

Hanc visionem conferens, & comparans proposito suo Gilebertus, nihil aliud potuit interpretari, nisi Petrum per Christum intelligendum, vtpote verissimum Christianum, & verè Christum, id est, cælesti chrismate, & Sancto Pneumate vnctum. Qui in oculis hominum pauper & modicus videbatur, virorum nouissimus, & tanquàm à Deo percussus: cæterùm omnis gloria eius erat ab intus, vbi pretiosa margarita fulgebat in corde, vbi erat locus Domino, & tabernaculum Deo Iacob. Tabernaculum, inquam, fide, spe, charitate, cæterisque virtutibus, velut argento, auro, lapidibus pretiosis instructum, ornatum, spatiosum, speciosum, & exteriùs cilicio coopertum. Vbi desiderium visionis diuinæ erat in odorem suauissimum Domino, vbi consonantia rationis, & affectuum reddens mellifluam harmoniam, diuinum etiam demulcebat auditum. Competenter igitur in habitu pauperis Petri Christus apparuit, & transformauit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ, siue, quod veriùs dicam, trãsformauit corpus claritatis suæ, configuratum corpori infirmitatis nostræ; & cùm in forma Dei esset, & esset æqualis Deo, semetipsum exinaniuit in similitudinem Petri factus, & habitu inuentus vt ipse. Hactenus visio, & interpretatio eius, cui consonabat Oraculum cœleste, eidem Petro factum, cuius superiùs fecimus mentionem. Nunc qualiter vtrunque impletum sit, ipso licèt fugiente, & obnitente, sed per Abbatem Cisterciensem Petrum coacto, ex eodem Authore videamus: *Gilebertus hac visione factus animosior, vicinos Abbates, & Petrum nomine conuocauit: & Petrus quidem citatus aufugit: cæteri nihilominùs venientes, consentiente Conuentu, ipsum elegerunt absentem: nec fuit, qui contradiceret, admirabilem virtutem illius cognoscentes.* Author Exordij fusiùs hæc ipsa narrat [n]:

8\.

n lib. 2. c. 32.

Cùm quærerent enixiùs Abbates, & Fratres Claræuallenses, quem in locum eius subrogarent, citò de proximo obtulit se fragrantissima virtutum suaueolentia Domini Petri Abbatis Igniacensis, cuius suprà mentionem fecimus. Qui hanc specialem gratiam ab omnibus sui temporis obtinuerat, vt sanctus, & bonus, electus ex millibus prædicaretur. Hunc itaque dignum Domini Henrici successorem, octauum Claræuallis Abbatem, vnanimi consensu elegerunt. Sic in Exordio. Pergunt acta Abbatis recèns electi [o]: *Quæsitus igitur, inuentus est in quadam grangia Ordinis illius, inter Conuersos conuersans, & ea die inuentus est in pratis fœna vertens. Inde ductus Igniacum, cùm precibus vinci non posset, Ordinis authoritate coactus, officium inuitus, & nolens suscepit.* Hæc Sancti Viri electio, & acceptatio, cœlestibus Oraculis præuenta, quæ frustrati non possent; sed non minùs gloriosè comprobata, sequente miraculo, quod idem ipse, qui exequi curauit, expertus est, cùm venisset Igniacum, persuasurus electum, vt consentiret. Nam audi quod sequitur [p]:

9\.

o cap. 20.

p vbi suprà.

In crastino cùm proficisci vellent Claramuallem, valida febris inuasit Gilebertum superiùs nominatum, qui vnus erat quærentium eum. Igitur cùm Igniaci res maneret, venit ad eum homo Dei conquerens, & dicens, quòd omnia per ipsum facta forent; & nunc contrainra amicitiæ eum in necessitate desereret. Necessitatem suam non mendacem ille prætendit. Ad quod Sanctus Abbas ait: Surgite, eamus hinc: febris vobis vlteriùs non nocebit. Surrexit, & abiit cum seruo Dei, & post paulum febris eum dimisit. Hoc fuit initium signorum Petri, ex quo in Claræuallis Abbatem electus est, plura, & maiora ex inde perpetraturi. Cæterùm, quanto cum omnium Fratrum gaudio, quanta cum reuerentia Claræuallensium, homo aliàs despicabilis,

10\.

spicabilis, vt diximus; sed gratiâ intùs agente, venerandus, susceptus sit, pergit Author describere in hunc modum q:

q cap. 21. 11. *Itaque vsque ad Claramuallem deductus à Fratribus, vt Angelus Dei, vt homo missus à Deo, cum deuotione, & gratia cunctorum susceptus est. Ipse verò venit ad eos, non in sublimitate sermonis, non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis; sed in ostensione spiritus, & veritatis, in veritate, & perfectione Christianæ Religionis, quarum virtutum eis exempla veneranda monstrauit.* Potuisset addere, in ostensione signorum, quæ proculdubiò plurima patrauit: atque item in efficacia conuersationis, eò maioris, quò minor sperabatur; & cui adeò resisti minùs posset. Hunc successorem Cardinalis Henricus habuit, hunc Bernardus Vicarium de Cœlo datum, hunc demum Patrem Claræuallenses Monachi, quo discedentis Henrici iacturam, quantumuis magnam, aut in lucrum verterent, aut saltem non sentirent. Certè de Petro promoto ad Claramuallem hæc in Exordio Magno r lib. 2. c. 32. scripta lego r: *Iste Dei famulus, cùm ante susceptum regimen Claræuallensis Ecclesiæ, perfectus, & sanctus iudicio omnium habitus fuisset, ad nouum agonem se ipsum extendere cœpit, studens modis omnibus dare voci suæ vocem virtutis, id est, quæ ore docebat, opere ostendere, Patrúmque præcedentium vestigia continuè præ oculis habere, præcipuè Sanctissimi Patris Nostri Bernardi, cuius se indignum iudicabat Vicarium.* Ita Vir Sanctus recentem dignitatem, fructu, quàm fastu, & virtutibus magis, quàm imperio, repræsentabat.

12. Non multò pòst Bocheriarum Sede vacante, quæ Domus est de linea Claræuallis, filia Tusniaci, Gilebertus electus Prioratum Claræuallis Rogerio reliquit, quam Sanctus Abbas illi subrogauit, virum doctrina, & moribus præstantem, inde in Abbatem de Petrosa primùm, mox Triumfontium dignè promouendum. Porrò, cùm Gilleberto nouo Abbate ad visitandas Ecclesias sibi subditas vteretur, vt socio, miraculum miraculo coniunxit, & qui salutem priùs restituerat, casum item præuenit, noua, & maiori gratia, quam non licet silentio præterire s. *Non* s c. 21. Vita S. Petri. *multis interpositis diebus visitabat Abbas Claræuallis filias, & Gillebertus cum eo de Bocheriis iam nouus creatus Abbas. Porrò Gillebertus equo insidebat, aliàs quidem commodo; sed qui sæpius offendebat ad lapides pedes suos: & erat periculum. Petrus autem attendens equum frequenter offendere, & à casu metuens Gilleberto, arguebat eum, quare eo animali vteretur, vnde ruinam, damnúmque corporis facillimè posset incurrere. Ad hoc ille: Molliter, ait, & aptè graditur, & non est inuidiosus; propter quod visum illius multum amplector. Cæterùm, si mihi iusseristis, rogate Dominum, vt hoc vitio amplius non laboret. Itáne, inquit, orationes effundendæ sunt potiùs, quam fundenda? Nunquid enim de bobus cura est Deo? Attamen oro Deum, ne ita corruat, vt vobis malum faciat. Visus est eo postea multis annis, nec vnquam cecidit: stabili itaque fuit ille pede, & ne casui potiùs, quàm Petri meritis adscribatur, statim vt Gillebertus Fusiniacum translatus, equum, & Boicherias deseruit; quidam ex eius ibi Fratribus equum ascendit, sub quo, imò super quem quadrupes crudeliter corruit, & Frater fracto crure lapsus infeliciter, ad Monasterium fuit delatus.*

---

1. Simon Aquicentinus ex Claraualle, Bernardi Patris exuuiis secum asportat. 2. Ludouicus admonitus in somnis, cùm filius ægrotaret, 3. Sancti Thomæ sepulcrum deuotus visitat, 4. plurima in illud vsus munificentia. 5. Philippi à mortis faucibus erepti coronatio solennis, 6. cui multi Cistercienses interfuêre. 7. Quid de Guicardo Lugdunensi Præsule, 8. quem ad hunc annum pertigisse constat. 9. Quid tandem de illius successoribus.

CAPVT V.

1. EODEM anno Aquicentinus Abbas Petrus, vir magnæ authoritatis, & opinionis, dum à Concilio ad propria reuerteretur, Claram, per vniuersum Orbem, Vallem, & eius, à quo lucem accepisset, Bernardi Patris sepulcrum visitauit, ad eius corpus excubias peracturus. Claræuallenses porrò illustrem virum, & verum Sancti Patris imitatorem, atque eius pietatem venerati donarunt sacris xeniis, ex exuuiis eiusdem Sancti Patris, quæ Aquicintum etiam delata, religiosissimè à Monachis excepta, nec minùs religiosè locata sunt. Quod olim in Aquicentinæ Ecclesiæ Chronico memoriæ a in Chronic. Belgico. proditum, recens à Ferreolo Locrio vulgatum est a, transcribente ad hunc annum hæc ipsa verba: *Anno millesimo centesimo septuagesimonono, Simon, nonus Aquicentini Monasterij Antistes, in reditu ex Concilio Romano, Clarammuallem diuertit, & reliquias Beati Bernardi ab eiusdem Cœnobij Abbate, precibus impetrat, quas Aquicintum delatas magnis honoribus affecit.* Hæc ille. De Abbate, an Henricus, an Petrus fuerit, affirmare non ausim, cùm alter in Concilio promotus sit, alter vix dum suffectus tunc credi possit, nisi fortè longiori mora Simon Romæ, siue in itinere substituendo Petro locum dederit. Sed nec de ipsis Bernardi Patris exuuiis, qualesnam fuerint, compertum satis habeo: neque an de ossibus, an de vestimentis: illud tamen Lectorem meum aduerto: Si de prioribus, primas omnium esse, quas extra Claramuallem asportandas concessas lego.

2. Sub idem tempus illustrem Martyrem Thomam, illustriorem effecit nouum miraculum, non, quia maius aliis; sed, quia in filio, & hærede Francorum Regis, & vel miracula, ex his, in quibus fiunt (quæ hominum plerunque opinio est) crescere solent. Habuit tamen & alias circunstantias non contemnendas, quæ admirationem euentui conciliarunt: quòd miraculum præcedente promissione patratum sit: quòd religiosa peregrinatione eiusdẽ Regis ad Martyris sepulcrum sollicitatum: quòd comitante Henrico Anglorum Rege: quòd demum subsequutis incrementis Cantuariensis Ecclesiæ, & Ludouici Regis largitione, velut remuneratum, non solùm illis potuerint patere, qui tunc viuebant, sed ad posteros etiam peruenire. Rem totam rerum Anglicarum scripta nobilis Rogerius Ouuedenius, tum pietatem Ludouici Regis in Sanctum; Henrici in Ludouicum munificentiam, atque id generis alia, quæ contigère, coæuus penè Author memoriæ prodit, atque en eius b in Annal. verba b:

3. *Philippus, filius Ludouici Regis Francorum, & prædicta*

dicta Ala Regina, agrotauit vsque ad mortem. Vnde pater suus plurimùm condoluit, & diuina reuelatione in somnis admonitus est, vt deuota peregrinatione adiret Beatum Thomam, Cantuariensem Martyrem, si vellet filium suum pristina sanitati restitui. Vnde factum est, quòd Ludouicus, Rex Francorum, missis Legatis ad Henricum Regem Anglia patrem, quasiuit licentiam, & securitatem veniendi in Angliam, & sine impedimento redire quasiuit, & obtinuit. Rex igitur Francorum fiduciam habens in Domino, contra multorum consilium, iter arripuit versùs Angliam, & assumens secum Philippum, Comitem Flandria, & Balduinum, Comitem de Ginnes, & Henricum, Ducem de Louain, & Comitem Vuillelmum de Mandeuile, & Aduocatum Betuinia, & alios Barones de Regno Francia, peruenit vsque Vuitsand, & inde transfretauit in Angliam, & applicauit apud Douere, vndecimo Kalendas Septembris, feria quarta. Cui Rex Anglia pater in littore maris occurrens, suscepit cum magno gaudio, & honore, sicut charissimum Dominum, & amicum suum, & omnia necessaria sibi, & hominibus suis honorificè ministrauit, & in crastino, videlicet, vigilia Beati Bartholomai Apostoli, duxit eum Cantuariam, vsque ad tumbam Sancti Thoma Martyris. Quò cùm venisset Ludouicus, Rex Francorum, obtulit super tumbam Beati Thoma Martyris vnam cuppam de auro valdè magnam, & pretiosam, & ad vsus Monachorum ibidem Deo seruientium centum modios vini in perpetuum, singulis annis recipiendos, apud Peissi in Francia, ad omnimodam impensam Regis Francia.

4. *Prateteà concessit eis, quòd quacunque de catero emerentur in Regno Francia ad proprios vsus illorum, quieta sint de telonio, & omnibus aliis consuetudinibus, & exigentiis. Et hac omnia fecit ei confirmari charta sua, quam ipsi receperunt de manu Hugonis de Puteaco, Cancellarij Regis Francia, filij Hugonis, Dunelmensis Episcopi. Tertio autem die sequente, Rex Francia, & sui, qui cum eo venerant, Rege Anglorum eos reducente reuersi sunt ad Douere, & in crastino, videlicet, septimo Kalendas Septembris, die Dominica, Rex Francia cum suis transfretauit de Anglia in Flandriam, & applicuit apud Vuitsand. Interim Philippus, filius eius, meritis, & precibus Beati Thoma Martyris, pristinam adeptus est sanitatem. Quo audito, Rex Francia in magno fluctuans gaudio, publico pracepit edicto, vt omnes Principes regni sui, Ecclesiastici, & saculares, conuenirent Rhemis in capite Kalendarum Nouembrium ad coronationem Philippi filij sui.* Hactenus ex Rogerio de Ludouico Religioso in Thomam, & liberali.

5. Nec multò pòst idem Ludouicus, quò filij optata salute frueretur, quem à faucibus mortis velut ereptum, Sancti Thomæ interuentu recepisset, vngendum, coronandúmque curauit, superstiti adhuc patri successurum. Est celebrata Rhemis solennis vnctio, Gallorum Regum more, de qua hæc ex antiquis Papirius Massonus [c]: *Anno millesimo centesimo septuagesimonono Kalend. Octobris* (corrige, *Nouembris*, quippe in die omnium Sanctorum, vt infrà dicam) *Ludouici Patris consensu Philippus apud Rhemos Regium ornatum, noménque sumpsit, prasente Henrico, Regis Anglia filio, & cateris Regni Proceribus.* Ita Massonus. Verùm distinctiùs, enucleatiúsque Paulus Æmilius [d]: *Anno*, ait, *superiore quàm Ludouicus mortem obiret, curat Philippum Regni consortem assumere. Quare Rhemos perductum magna cum pompa adolescentem sacrari iubet, annum vix quartumdecimum agentem. Cui coronationi Guillelmus, nouelli Regis Auunculus, Rhemorum Primas, & Sancta Romana Ecclesia Cardinalis Romanus Legatus affuit. Henricus item Anglia Rex ob eas, quas à Rege in Francia terras possidebat, obsequens, pro debito subiectionis Philippo adstitit, &c.* Ergo sibi donatum à Deo filium, intercessione Thomæ Ludouicus sacrauit solenni pompa.

c in Philip. August.

d lib. 6.

Sed neque hoc contigisse sine Cistercio aut debuit, aut potuit: atque affuisse inter alios multos, Abbatem Claræuallis, præcipuè Beatum Petrum, quem sanguine præ aliis coniunctum Regi, & sanctitate, ac doctrina venerabilem, vt Patrem diligeret, & tanquàm Dei amicum reuereretur, Actorum eius Author memoriæ prodit [e]. Affuère etiam Pontifices non pauci ex Cistercio assumpti, è quibus quondam Pontigniaci Abbatem; sed tunc Bituricensem Archiepiscopum, Aquitaniæ Primatem, magnum Guarinum memorauit Rogerius [f] Ovuedeuius loco suprà citato, totidem verbis: *Quibus congregatis* (scilicet, insignioribus Viris totius Regni) *Vuillelmus, Rhemensis Archiepiscopus, prafatum Philippum filium Ala sororis sua iam quintum decimum annum atatis sua agentem coronauit, & in Regem vnxit Rhemis in Ecclesia Sedis Pontificalis, die solennitatis omnium Sanctorum, ministrantibus ei in illo officio Vuillelmo Turonensi, & Bituricensi, & Senonensi Archiepiscopis; & ferè omnibus Episcopis Regni.* Hactenus ille. 6.

e cap. 11.

f in Annalib.

Cæterùm, quòd Guicardus Lugdunensis inter assistentes coronationi Philippi non nominatur, aliquibus argumento fuit, iam per hoc tempus clausisse diem extremum; aliàs nec defuturum tantæ solennitati tantum Pontificem; nec ab Authoribus silentio prætereundum, aut anonymum cum aliis inuoluendum; & potuit obiisse sub finem anni, ante mensem Nouembrem, in quo coronatio Philippi est celebrata. At ad hunc annum vsque pertigisse, probat consecrata ab eo Ecclesia Bellævillana, de qua consecratione hæc in Catalogo Archiepiscoporum Lugdunensium [g]: *Guicardus consecrauit Ecclesiam Abbatia Bellevilla anno M.C.LXXIX. prasente Stephano Matisconensi Episcopo.* Et potest facilè vtrunque simul stare, cùm obierit die 14. Iunij, vt statim nobis veniet referendum. 7.

g apud Ioan. Chenu.

Quocunque anno, siue hoc, siue sequenti, neque enim legitur habuisse successorem ante millesimum centesimum octuagesimumprimum, inter insignes sanctitatis Viros Cisterciensis Familiæ commemoratur, tam à Ioanne Abbate [h], quàm ab Authore Dialogi, de prospero, & aduerso statu Ordinis; atque item in Missali antiquo [i], ex quibus recentiores transcripsère; Philippus Seguinus [k], Miræus, & Henriquez [l], qui tamen sine causa postponit natalem Sancti, nempe, ad vigesimumoctauum diem mensis Iulij, cùm constet obiisse 14. Iunij, quod in Martyrologio Pontigniacensi notatum lego: *Die 14. Iunij obiit Dominus Gerardus, octauus Abbas huius Monasterij, posteà Episcopus Cardinalis Pranestinus. Eadem die obiit Dominus Guicardus, secundus Abbas huius Monasterij, postea Archiepiscopus Lugdunensis.* Fuit Guicardus, vt Iacobus Seuertius ait [m], Poëta excellens, in quo acumen ingenij, viuacitatémque, vt grauitatem morum in cæteris negotiis demonstrabat. Recèns electus obtinuisse dicitur ab Alexandro III. Primatiæ Lugdunensis confirmationem. Qui etiam Alexander ei scripsit caput primum, de deposito, vt in secunda compilatione Decretalium videre licet: *Consecrauit* (Robertus Claudius ait) *Altare S. Ioannis, in Ecclesia Sancti Stephani Diuionensis, an. M.C.LXX. Cui & nonnullas confirmauit donationes.* Anno autem M.C.LXXIII. ex Iacobo Seuertio, *composuit cum Guigone, Forensi Comite, qui multa iura cum* 8.

h in suis Catalogis.

i de viris illustr.

k lib. 5. orig. Monast.

l in Fascicul. & in Menol.

m in Chronol. Archiepisc. Lugd.

cum Ecclesia Lugdunensi permixta habebat: vt ex tunc Archiepiscopus, & Capitulum, indiuiduo nexu, dicti sint Comites Prouinciæ Lugdunensis. Hæc, & alia, dum vixit, ab ipso gesta, memoriam eius illustrem commendant posteris. Mortuus primam accepit sepulturam, si credimus Roberto, *ante maius Altare Retorterij, seu Reoterij, vulgò, de Riotier, quod est Castrum ad Ararim, distans quinque leucis Lugduno, quod acquisierat à Ioanne Brennensi, Comite Matisconensi, pretio sexdecim millium librarum.* Ita Robertus de prima sepultura. Posteà verò (quod hunc Authorem latuit) corpus eius Pontigniacum deductum, atque in maiori capella templi sepultum iacet, ad latus Epistolæ, sub breui titulo: *Hic iacet Dominus Guicardus, Archiepiscopus Lugdunensis, secundus Abbas huius Monasterij.* Atque hæc nobis satis de Viro Sancto, quem degener Lugduni successor sequutus est, vt ex infrà dicendis apparebit.

9. In Tabulis Ecclesiæ Lugdunensis [n], post Guicardum, immediatè ponitur Ioannes ex Pictauiensi Episcopo, in Archiepiscopum Narbonensem recens promotus, mox Lugdunum translatus, cùm nondum Narbonensi Sede potitus esset. Sed, qui anno M.C.LXXXI. Sedem conscendit, potuit degeneri alij locum dare; qui tamen, quia depositus, & breuis temporis Pontifex, non meruerit cum aliis recenseri. Certè Ioannem post octo annos in Archiepiscopatu exactos, plùs, minúsve, infulis abdicatis, in Claraualle Monachum induisse, vbi per plures annos sanctè vixerit, dicemus in tempore. Interim adnoto, Lugdunensem Ecclesiam, Cisterciúmque, charitate certantes circa hæc tempora, dedisse, & accepisse alternis Monachos, & Pontifices: Cistercium, Monachos, in Lugdunenses Præsules; Lugdunum Archiepiscopos in Monachos, qui instituta Cistercij profitentur. Nec facilè discernas, quæ maior gloria, proferre filios tanta Ecclesia dignos, an cucullam præferri Præsulatui à viris piis, & sanctis, atque infulis tantis anteponi? Extat epistola Stephani Tornacensis ad hunc Ioannem de eius promotionibus, quæ suo tempore veniet recensenda.

n apud Ioan. Chenu, & alios.

---

1. *Sancti Dauidis Hemmenrodensis pretiosa mors.* 2. *Contemplatio iugis,* 3. *& lacrymarum profluuium item perenne.* 4. *Miracula, & reuelationes de eius gloria.* 5. *Scripta vita, ac memoria inter Authores.* 6. *Defuncti & alij sancti in eadem Domo.* 7. *Inter quos Isembardus,* 8. *cui alij visi,* 9. *ante mortem ad Choros cœlestes rapto.* 10. *Tum Sancto Viro mira proferente,* 11. *vocati Nouitij, confirmatique:* 12. *atque alij de sæculo conuersi.*

CAPVT VI.

1. INTER cætera illustrauit finem præsentis anni Sancti Senis Dauidis sancta dormitio, quam multæ aliæ sequutæ breui tempore, ingentem corporum stragem Hemmenrodensibus; sed animarum gloriosam exaltationem, nec minùs hanc, quàm illam manifestam, certis indiciis simul attulère. De his antiquus Author, qui cunctis affuit, ex quo hausit Cæsarius Heisterbacensis [a]: *Eo tempore, quo Beatissimus Dauid, Monachus Claustrensis, ab hac luce migrauit, facta est in eadem Domo, quæ alio nomine Hemmenrode vocatur, mortalitas magna, Domino eligente sibi eos, quos vita commendabat sanctior, ad similitudinem columbæ, quæ melioribus granis pascitur.* In Actibus eiusdem Viri Sancti, quæ à Monacho quodam Hemmenrodensi Latinè olim conscripta, Gallicè edidit Ioannes de Assignies nostris temporibus; vsque ad triginta ea tempestate translatos lego, de quorum paucis aliquid hoc anno, de aliis in sequenti dicendum erit.

a lib. 11. c. 2.

2. Supererat ex Bernardi filiis solus Sanctus Dauid, cum primis Hemmerodensis Domus Fundatoribus, vt diximus, transmissus ex Claraualle. Hic quò senecta, morbísque debilior, eò mente robustior extra se factus, mortalis per æternas, terrenus adhuc per cœlestes regiones spatiabatur. Ferunt in Deum, aut absorptum, aut transformatum, & vix permissum sensibus externis, in agro, in claustris, in mensa, nedum in Choro per ecstases, & raptus extra se factum, continuis ferè custodibus eguisse, per quos prandij in mensa, in agro, in claustris Domus, cellæque tandem ad se reuersus admoneretur. Quin redundante ex spiritu in corpus, contemplationis gloria, intentam oculorum aciem aduersùs Solem figere consueuisse, quasi qui nulla, quantumuis eminenti, claritate creata superarentur. Vnde Cæsarius [b]: *Dum sanctæ recordationis Dominus Dauid, Monachus Claustrensis, adhuc esset in corpore, sæpè sedens in labore, in ipsum globum solarem irreuerberatis oculis ad instar aquilæ respexit. Huius rei testes sunt seniores nostri, qui ea, quæ dicta sunt, sæpius viderunt.*

b lib. 12. cap. 55.

Hos tamen oculos, quos intentos Soli glorificatos diceres, mortales arguebant continuæ lacrymæ, quorum dono inter alia decorabatur adeò copioso, vt contra aliorum morem (quod summè dolebat) panno rudi, sed lato vti cogeretur, excipiendo, quàm siccando magis profluuio, quod de Arsenio legitur, ne vestes à perpetuo imbre maderent. Noctes illi vsque ad summum mane peruigiles, cibus parcissimus, labor indefessus, & qui olim delicatus visus Claræuallensibus, adeóque impar rigori disciplinæ, tam robustus euaserat, vt cæteris admirandus magis, quàm imitandus, & patiens vltra vires humanas iudicaretur. Obiit Vir Sanctus, præuentus, vt putatur, Oraculo cœlesti, quod ipse cuidam seni manifestauit. Obiit autem plenus dierum, virtutúmque, sub finem huius anni millesimi centesimi septuagesimi noni, tertio Idus Decembris, hoc est, die vndecima. Sepultus in Capitulo, inter Abbates, cum quibus veneranda ossa quieuêre per annos fermè septem & quadraginta: quo tandem tempore frequentibus miraculis, quæ ad sepulcrum illius perpetrabantur, eleuata de terra, & decentiùs, venerabiliúsque locata, suo loco veniet differendum. 3.

Mortem, & sepulturam Viri Sancti, reuelationes, & miracula sequuta, transeunte virtute etiam in vestes, quarum fragmenta sibi salutaria, quicunque Sanctum deuotiùs inuocabant, experiebantur. Perseuerauit per multos annos cingulum, fortè & nunc perseuerat in Hemmenrode, medicina probata cunctis ægrotis, quo se sanari simul, atque tangi, domestici, extranei, vicini, atque è longinquo venientes gratulabantur. Nec dissimilis virtus parti vestis Heisterbacum 4.

cum transmissæ, & si quæ aliæ dispersæ per Germaniam, ingenti venerantium consolatione. Ferunt, Missam pro eo celebranti apparuisse Godefrido Monacho Hemmenrodensi, fulgentem facie, & gloria circumamictum, nec se in ea parte constitutum, pro quo foret orandum, quin exorandum potiùs, & inuocandum pro eo, & aliis ad Deum intercessurum. Tum Ascelinæ deuotæ Moniali non longè ab Hemmenrode per noctem visum, nec sibi opus veste, quam retinebat eiusdem Viri Sancti respondisse: mittat potiùs Gerardo peccatori conuerso in Hemmenrode, multa per eam beneficia consequuturo.

c apud Ioan. de Assign. Hæc & similia plura in eius Actis [c], longum esset in præsenti recensere.

5. d ad hunc annum. Aubertus Miræus in Chronico Cisterciensi hæc habet [d]: *Scripsit vitam eius, & miracula*, scilicet, Sancti Dauid, *Monachus quidam Hemmenrodensis, quæ Gallicè reddita, extant in libro Reuerendi Patris Ioannis de Assignies de Vitis illustrium Virorum Ordinis Cisterciensis, Montibus Annoniæ 1603. edito.* Nobis Latinum exemplar nequaquam contigit: ex Gallico transumpto, quod habemus, atque ex Cæsario Authore subæquali, excerpsimus quæcunque hactenus dicta. Memorant Sanctum Martyrologia Monastica [e] Arnoldi Vvionij, & Hugonis Menardi [f]; Petrus Cratepolius [g], Hubertus Miræus [h], Menologium Chrysostomi Henriquez [i], & ex antiquis Ioannes Cistercij Abbas, Author Dialogi de prospero, & aduerso statu Ordinis, & Missale antiquum in Catalogis, & quotquot alij ex ipsis transcripsere.

e Decembr. 11. f de Episcop. Germ. g de Episcopis Germ. h in Chron. & in originib. i Decembr. 11.

6. Quo tempore sanctissimus Confessor Christi Dauid mortalitatem exuit, obière & alij eiusdem Domus, Vvernerus Prior, Michaël Arnoldus, & Cuno venerabiles Monachi, quos item omnes simul cum Sancto Sene, in magna gloria visos Beato Isembardo, cùm simile & ipse præmium præstolaretur, habemus ex Cæsario Heisterbacensi [k]: qui dum vnius transitum describit, recenset cæteros, & quidem, vt ipse ait, non suis verbis; sed his, quæ reperit notata à quodam Monacho, *Qui se cuncta vidisse, & audiuisse commemorat.* Igitur cæterorum aliorum gloriam Isembardus Sacrista, nam eo munere fungebatur in Hemmenrode, in breui assequuturus, & iam iam antè raptis quinque Fratribus, in cœlestibus sedibus sociandus, præueniens triumphum, seu magis ipse præuentus superno lumine, adimpleuit senatium translatorum felicissima morte consummatus, ab vtroque descripta, & nobis totidem verbis referenda [l]:

k infrà citando. l lib. 11. c. 3.

7. *Ægrotabat in eodem Cœnobio*, scilicet, Hemmenrode, *Sacerdos, Isembardus nomine, Custos Ecclesiæ, plusquàm tricesimum annum agens in Ordine; & ad extrema perductus est. Media nocte, cùm super eum ministrorum vigilaret diligentia, audierunt eum leui susurro verba sonare, timentésque, ne morti proximus aliena loqueretur, ori loquentis aure adhibita, intellexerunt verba sublimia, ædificationis plena, de gloria cœlestium, & inenarrabili lætitia Sanctorum. Dignum ergo iudicantes testem his idoneum adhiberi, nunciauerunt hæc Abbati, qui & ipse graui laborabat infirmitate. Vocatus Abbas adfuit. Interim cecidit horologium, & occasione sumpta, sic fari cœpit: Ah quàm suauem noctem exegi! quàm delectabili horologio temperando operam dedi! quàm dulces, & quàm suaues concentus audiui! Choris in Cœlo psallentium interfui: ah quàm concorditer, quàm delectabiliter psallebant! In nostro cantu solet esse dissonantia, tædium, lassitudo; ibi longè aliter est, in vnam omnes conueniunt melodiam, super omne, quod delectat, dulciorem. Infatigabiles laudare non cessant, & quantò plùs laudant, tantò plus crescit amor laudandi, & mirabili, ac ineffabili modo hoc prouenit in vsum gratissimæ quietis, quòd nunquam vacant à laude Creatoris.*

Ibi vidi homines nostri Ordinis super homines alios eminere claritate, & dignitate, & gratia præcellere. Qui enim hic humiliati sunt, mediocribus pro Christo contenti, eò gloriosiùs ibi exultant, abundantiorem accipientes consolationem, facie splendidissimi, statura celsi, veste gloriosi. Cum his familiariter conuersatus sum, & amico refectus colloquio. Apparuerunt etiam mihi Fratres nostri, Dominus Vvernerus Prior, & Dominus Michaël, & Dominus Arnoldus, & Dominus Cuno, & Dominus Dauid, honore celsior, candidissimis induti cucullis, quorum nitor oculis meis tam erat impenetrabilis, quàm radius fulguris coruscantis. Tanta gloria vestium delectatus, sollicitè quærebam, si talem ego habiturus essem: & dixerunt: Qui viuit irreprehensibiliter, talem vestem sperare potest: si verò vitium latuerit in conuersatione, macula apparebit in veste: culpa enim vitæ maculam facit in veste: immaculatam ergo merebitur habere vestem, qui se à maculis seruat immunem. Et dixi: Quæ sunt maculæ? Et ille: Murmuratio, detractio, inuidia, negligentia, & quicquid synceritatem cordis maculat, & confundit: qui talia agunt, in gloria vestis, maculam ponunt. Tu verò pro multis laboribus, & vita honestate, similem sortieris vestem. 8.

His dictis, faucibus arefactis, viribúsque exhaustis, defecit loquens. Post modicum instillata refocillatus aqua, resumptóque spiritu ad loquendum se parans, spem fecit auditoribus, & ait: Vtinam differret me Dominus, vsque dum completo opere Dei, Dominis nostris loqui possem. Ah! quàm læti nuntij baiulus essem, quàm læta, quàm stupenda narrarem, quæ vidi, quæ audiui, & sensi, quæ parata sunt diligentibus Deum, & in laude eius vigilantibus. Et Abbas: Frater, quomodo hæc vidisti? Et ille: Quater hac nocte raptus sum ante Deum, pectus meum apertum est, & anima mea educta est, & statim fui inter Choros Angelorum, & vidi Dominam nostram in immensa claritate, cum suis sacris Virginibus, quæ se mihi promisit in necessitate adfuturam, & Sanctum Michaëlem cum multo exercitu Angelorum preparatum in auxilium mihi. Nam altari, & memoriæ suæ honorem solebam semper impendere, & innumerabilem multitudinem Sanctorum, & quos antea non videram, statim agnoui. 9.

Rursum spiritu, & viribus deficiens, loqui cessauit. Compulsus itaque de sorbitiuncula pauxillum accepit, & gustans ait: O quàm dulcis est Dominus gustantibus se! O quanta est suauitatis eius abundantia, quàm larga, quàm indeficiens, & omnium deliciarum copiis affluens, quæ me in hac nocte reficere dignatus est! O dulcedo illa, dulcedo gratissima, optabilis, & præstantissima! O quàm singularis, quàm excellens, & ineffabilis! Intus enim in corde, vtcunque teneo; verbis autem explicare non valeo, quam sentire potui, non possum effari, rei nimietate victus. Tam felici refectione pastus, hanc superaddere superfluum duco: hæc breue, & modicum nutrimentum præstat, illa in perpetuum reficit, & saginat. O quàm beati sunt, qui illa sine fine fruituri sunt! 10.

Iubente Abbate vocati sunt quidam Nouitij, viri quondam in sæculo clari, virtute militari insignes, quos ita consolatus est: Verè felices estis, & terque, quaterque beati, qui de vana vestra conuersatione, atque mundana vanitate per diuinam misericordiam vocati estis, partem in Cœlis cum iustis habituri: constat enim de salute vestra, si tamen perseueraueritis: nam 11.

Dominus

Dominus Dauid indesinenter pro vobis preces ad Dominum fundit, quatenus quod salubriter inchoastis, feliciter compleatis. Vnum autem eorum nomine exprimens, de eo dicebat, nisi portas Claustri ingressus fuisset, mortis æternæ portas non euasisset.

12. *Aderant & hospites conuertendi gratia de sedibus suis euocati: sed nimio adhuc rerum temporalium amore detenti, rem arduam aggredi dubitabant. Qui fiducialiter accedentes ad Virum Dei, mentisque fluctuationem confessi, quòd, videlicet, velle adiacet eis, perficere autem bonum non inuenirent; supplicabant, vt orationibus eius adiuti mererentur in bono stabiliri. Et ille: Quandiu mente adhæretis sæculo, non potestis perfectè placere Deo, nec firmari in bono, habentes voluntatem fixam in malo: quapropter recedite omninò ab his, quæ inutiliter amatis, & non deerit vobis gratia Saluatoris. Si vidissetis, quæ ego vidi, omnem gloriam mundi vilem reputaretis. Deinde multa quærebant, ille de patre, ille de fratre, ille de suo statu futuro, ille de præsenti. Sed Vir Dei ita responsum de singulis temperauit, vt secretorum reuelator, & conscientiarum inspector esse probaretur. Mox, vocante Domino, sancta illa anima carne soluta est, ad dolores corporis vltra non reditura; sed, vt credimus, immortalitatis luce vestienda, & perenni gaudiorum suauitate reficienda.* Hactenus ex Authore illo Cæsarius. Nec plures credimus consummatos ante Isembardum, quia plures non vidit. Post ipsum, intra hunc annum, alium sequenti capite: pertinentes ad Ianuarium alterius anni, sub illius initiũ expediemus. Huic Isembardo contigisse lego [m], Oratorium intrãti post mediam noctem, atque lucernam extinctã inuenienti, cùm ad eãdem accendendam pergeret, Sancto Dauide sene illic orante, repentè succẽsam, decertãte vtroque miraculum tribuendum alterius meritis. m in Vita B. Dauidis.

---

1. Beati Oberti in eodem Claustro felix dormitio, 2. atque gloria cœlesti præuentus exitus. 3. Alfonsus Rex Hortense Cœnobium visitat, 4. & noua Ecclesiæ fundamenta iacit, 5. annuis redditibus designatis, 6. & priuilegiis firmatis pro dote fabricæ. 7. Theobaldus ex Cistercio per varios casus in Abbatem Claniaci promouetur: 8 animaduersum de eo contra Chaconium. 9. In Belgio Haketus subrogatus pro Vualtero. 10. Chronologia, & de Ægris, Vngariæ Domo, 11. dein Ferraria, 12. Camina, atque Silua, Silo, siue Siloa.

CAPVT VII.

1. a lib. 11. c. 6. ERAT *in eadem Domo*, pergit Cæsarius [a], *Claustro, scilicet, Laicus Conuersus, nomine Obertus, vir moribus ornatus, & actione circumspectus, à primis adolescentiæ annis deseruiens in Ordine, ad omne iubentis imperium hilaris & promptus. Hic annis circiter triginta, cùm Fratribus infirmis tam deuotum, quàm sedulum exhibuisset obsequium, ipse quoque diuersa corporis inæqualitate correptus est, & magnis laboribus superuiuens annis quasi viginti, longum trahebat martyrium. Veruntamen, licèt corpore inualidus, animi prouidentia non deerat Fratrum necessitatibus, prudenter disponens omnia. Tandem oborta mortalitatis vrgente procella, & languore inualescente, diem suum functus, vita simul, & doloribus ereptus est. Nocte Beati Stephani, quæ proxima est Natali Domini, pulsata est tabula defunctorum pro eo, & surgentes festinanter, aduenerunt Fratres, orationibus munientes Fratris exitum.*

2. *Iacebat autem, vt moris est, positus supra mattam, extremum trahens spiritum. Dicta Litania, cùm adhuc aliquid spiramenti superesse videretur, incepti sunt septem Psalmi. Inter dicendum, tanquàm de leui somno excitatus, reuixit, circumferens oculos, & iubente Abbate, repositus est in lectum suum, & reuersi sumus. Quidam autem, rei nouitate perculsi, manserunt circa eum, expectantes, donec conualesceret spiritus eius, cupientes audire ab eo, quid hoc esset miraculi. Postquàm autem sibi redditus est, ita dicere exorsus est: Hic ego quid facio? Certè hîc esse nolo: modò eram inter Angelos, cœlestis harmoniæ suauitate demulcebar, deputatus eram Beato Protomartyri, gloria ipsius consors & collega futurus. Hic ergo quid facio? Certè redire volo. Post modicum, iterum tabula pulsata est, & feliciter obdormiens in Domino, vt credimus, non est fraudatus desiderio suo, partem habiturus in sorte Sanctorum. Quòd autem, præostensa sibi gloria, reuersus ad horam, caruit, in hoc pusillanimitati nostræ consultum esse non ambigimus, videlicet, vt minus sollicitos deuotos faceret & proficientes studiis melioribus accenderet.* Hactenus obitus Cœnobij Hemmenrodensis præsentis anni, vel soli Cisterciensem Familiam illustraturi.

Inter hæc in Hispania illustrauit Cœnobium Hortæ Alfonsus Rex Castellæ, visitans locum, atque humili ædificio primò subrogans Regium, quod superbum non dicam, sed sumptuosum: cuius ipse author, dotatórque, imò & quà licuit, etiam executor, posito propria manu primo lapide in noua templi fabrica, coadiuuantibus Martino Abbate Sancto; & Regina Eleonora, vt felicioribus cresceret auspiciis, quæ Deo ibidem habitatio præparabatur. Extat incepti ædificij per ipsos Reges, ac dotationis pro continuanda, ac reparanda fabrica magnificè collatæ publicum instrumentum, vel ipsa antiquitate venerandum; sed magis pietate tantorum Principum, quod non pigeat ad litteram transcribere: sic autem habet [b]: 3. b in Archiuiis Hortæ.

In Christi nomine. Inter cætera pietatis opera potissimum est, Ecclesias construere, constructas donatiuis donare, & ecclesiasticas personas diligere, ac venerari, præsertim tamen eos, qui contemptis sæcularibus pompis, Claustris mancipati, die, noctúque psalmis, hymnis, & orationibus pro salute populi non cessant Deo deuotissimè famulari. Ea propter ego Alfonsus, Dei gratia Rex Castellæ, & Toleti, vna cum vxore mea Alienor Regina, libenti animo, & spontanea voluntate, intuitu pietatis, ac misericordia pro animabus parentum meorum, & salute propria, facio Monasterium Sanctæ Mariæ de Horta, & pono primum lapidem in fundamento, & Abbas Martinus mecum. 4.

Sed, vt hoc Monasterium plenissimè compleatur, dono, & concedo Deo, & prædicto Sanctæ Mariæ Monasterio, & Domino Martino eiusdem Monasterij Abbati, omnibúsque Monachis, ibidem Deo seruientibus, tam præsentibus, quàm futuris salinas de Landet, quas habeo in Medina, cum exitibus, & introitibus suis, & cum acequiis, & cum omnibus, quæ ad illas pertinent salinas. Donaueram quondam easdem salinas Deo, & Beatæ Mariæ præfato Monasterio, etiam dicto Abbati Martino 5.

Martino pro amore Dei, & pro seruitio, quod fecit mihi, tali conuenientia, vt singulis quibusque annis mihi trecentos mencales persolueret. Ad honorem igitur Dei, & Beatæ Mariæ, & omnium Sanctorum, & pro remedio animarum parentum meorum, & propria salute, dono, & concedo Deo, & sæpè dicto Monasterio prædictas salinas ex integro sine omni retentione, iure hæreditario liberè, & quietè in perpetuum habendas, & absolutè, & irreuocabiliter possidendas. Et prædictos trecentos mencales penitus absoluo, & relinquo, vt construantur ex iam dictis salinis Monasterium, & officinæ Sanctæ Mariæ de Horta, & quicquid ædificationis ad ipsum conuenit Monasterium: & hæc mea donatio rata, & stabilis per sæcula cuncta permaneat.

6\. *Si quis verò ex meo, vel ex alio genere hoc meum donatiuum, quod ego causa salutis animæ meæ, & parentum meorum dono, & concedo prædictæ Ecclesiæ, quam ego propriis manibus meis ædificaui, infringere præsumpserit, iram Dei Omnipotentis plenariè incurrat, & cum Iuda, Domini proditore, in suppliciis condemnetur æternis; & insuper Regiæ parti mille aureos in cauto persoluat. Facta charta in Horta, Æra M.C.C. XVII. tertiodecimo Kalendas Aprilis, anno tertio, ex quo Serenissimus Rex præfatus Alfonsus Concham cepit, & Ego Rex A. regnans in Castella, & Toleto, præsens priuilegium, quod fieri mandaui, ore proprio laudo, & manu propria roboro, & confirmo. Cerebrunus, Toletanus Archiepiscopus, & Hispaniarum Primas, confirmo. Raymundus Palentinus, Episcopus, confirmo. Petrus, Burgensis Episcopus, confirmo. Rodericus, Nagerensis Episcopus, confirmo. Sancius, Abulensis Episcopus, confirmo. Gundisaluus, Segouiensis Episcopus, confirmo. Michael, Oxomiensis Episcopus, confirmo. Comes Petrus confirmo. Comes Gomez confirmo. Comes Ferrandus confirmo. Petrus Roderici de Azagra confirmo. Petrus Roderici, filius Comitis, confirmo. Petrus de Arazuri confirmo. Didacus Semeniz confirmo. Petrus Garzia confirmo. Petrus Gutierrez confirmo. Tello Petri confirmo. Petrus Rodici de Guzman confirmo. Lopez Diaz, Maiordomus Regis in Castella, confirmo. Rodericus Gutierrez, Maiordomus Curiæ Regis, confirmo. Gomez Garsia de Roda, Alferiz Regis, confirmo. Magister Geraldus, Regis Notarius, Petro de Cardona existente Cancellario, scripsit.* Hactenus priuilegium Alfonsi Regis Castellæ, pietatem exæquans munificentia. Scio in aliquibus transumptis, quæ Hortæ extant quinquennio Æram postpositam: & pro M.CC.XVII. M.CC.XXII. inueniri notatam: sed ex captione Conchæ corrigenda, quæ cùm inciderit in Æram M.CC.XV. satis conuincit Hortense priuilegium, atque templi inceptionem vltra hunc annum, aut ad summum sequentem non differendam. Sequenti verò Rex Aragonensium intrans Capitulum, recipi se in Monachorum Fratrem supplex poposcit, certantibus vtriusque Regni Principibus, quis maiora conferret, quis meliùs de Abbate Martino, & sanctis eius filiis promereretur. Hæc in Hispania.

7\. In Gallia noua electio, siue promotio, atque æternus cunctis inaudita illustrauit Cistercium, si qua fides antiquis Scriptoribus, quos penès stare solet Historiæ pondus. Theobaldus olim Monachus, & Abbas Ordinis Cisterciensis, (de Ecclesia non constat,) cùm in Abbatem Flauiacensem primùm, insigne Monasterium Ordinis nigri, mox Sancti Luciani promotus esset, hoc tandem anno ad Cluniacum assumptus Venerabilis illius Ecclesiæ simul, & totius Cluniacensis Congregationis Pater effectus est singulari exemplo, sed non minori eligentium acclamatione. Narrat eiusdem penè temporis Author, atque eiusdem Familiæ Robertus Montis in Appendice ad Sigeberti Chronicon, his verbis [c]: *Hic*, ait, scilicet, Theobaldus, *primùm fuit Abbas cuiusdam Abbatiæ Ordinis Cisterciensis: inde translatus est ad Abbatiam Flauiacensem: deinde subortis quibusdam causis, factus est Abbas Sancti Luciani Martyris, primi Episcopi Belluacensis. Exinde, vt diximus, factus est Abbas Cluniacensis.* Ita Robertus, & ipse Montis Abbas, quod est Cœnobium nigrorum Monachorum, fide, inter Scriptores illius æui, nulli secundus; notitia primus; eóque cunctis aliis præferendus. Claritudine generis, ac morum, & vera meritorum nobilitate ad eam dignitatem promotus sit, non de facili ausim affirmare: quanuis vtraque præcelluisse virum perspicuum sit, atque ex vtraque ad purpuram euectum non multò pòst: quod suo loco nos etiam referemus. Illud mirabile, adeò iam sopitam, & longè relegatam per hæc tempora ab vtraque Familia mutuam illam, qua vtrique laborabant, æmulationem, vt neque Cluniacenses recusarent accipere in Patrem, quem scirent ab infantia imbutum Cistercij moribus; nec Cistercienses putarent à se deficere, quicunque ad Cluniacenses pertransirent. Cætera Theobaldi, tum Cluniaci, tum in purpura agentis, si quæ occurrerint, suis temporibus, locísque reddemus.

c ad annum 1181.

8\. Chaconius aliter de Theobaldo loquitur: sic enim habet [d]: *Theobaldus Gallus, Monachus Cluniacensis, ex priore Monasterij Crispei, primùm Abbas Sancti Basoli XV. annis, deinde Cluniacensis, demum Episcopus Cardinalis Ostiensis, & Veliternus successit in Abbatia Cluniacensi Guillelmo viro sanctissimo, anno M.C. LXXXI. & biennio post Cardinalis creatus, successorem habuit N. filium Comitis de Claromonte, ex Abbate S. Luciani Belluacensis, qui à primo Abbate Cluniacense Othone XVII. fuit.* Ita Chaconius, nescio quem sequutus. Sed præferendus Author eiusdem æui, eiusdem Religionis: maximè cùm quem sequitur Chaconius, in aliis erroris conuincatur: quippe creatum Cluniacensem Abbatem tradit annò M.C. LXXXI. & tamen extant in Bibliotheca Cluniacensi [e] tria instrumenta Ataldi Vicecomitis de Amberta, Vvillelmi Comitis Cabilonensis, & Gerardi Comitis Matisconensis Theobaldo iam Abbate expedita, anno millesimo centesimo octuagesimo, in quorum altero subscriptio talis legitur: *Facta sunt hæc anno ab Incarnatione Domini M.C.LXXX. primo die mensis Septembris, apud Ambertam, & regnante Francorum Rege Philippo, primo anno, & Domini Theobaldi Venerabilis Abbatis Cluniacensis primo promotionis anno.* Vt non immeritò dixerit Baronius [f] hac occasione, Chaconium habere plausum in his, quæ scripsit ab emunctas nares habentibus. Ad hunc Theobaldum recèns hoc anno electum, aut principio sequentis, dolentémque tantum onus sibi imponi, extat epistola Venerabilis Petri Abbatis Cellensis sub hoc initio [g]: *Gemebundus, & quasi intestinorum suorum tumultuosa collisione, seu conquestione, & velut à fulgure & tempestate percussus, à vobis accepi litteras, &c.*

d in Lucio III.

e in Theobaldo Ab. 15.

f an. 1184.

g lib. 9. ep. ...

9\. Hoc ipso anno, (nam neque hæc minota prætertire disposui, quoties ea ab antiquis notata lego,) in Belgio, Viro sancto æquè, & docto, nomine Vvaltero, quem suprà Dunis Præfectum cõmemorauimus, baculum resignanti, successit Haketus ille, nimirum, quẽ tenellæ plantationi in Capella Tosan in primum loci Abbatem assumptum diximus. Vt qui in pauca fidelis extitisset, iuxta doctrinã Christi supra multa, & maiora cõstitueretur. Porrò de hac cessione, & successione hæc Ægidius de Roma, Dunensis Monachus [h]: *Anno M.C.LXXIX. Domnus Vvalterus Abbas de Dunis resignat: cui successit Dominus Haketus primus Abbas de Tosan, postquam rexerat Tosan quatuor annis: & præfuit*

h in Chronic. ad hunc an.

præfuit Dunis sex annis. Hæc tantùm ibi. Reliqua Haketi, aut superiùs à nobis dicta sunt, aut inferiùs, cum vitam hanc cum morte commutauerit, propriori haud dubiè loco dicéda erunt. Qui modò quietis auidus regimen abdicauit, Haketo subrogatum post eius mortem, licèt inuitum, & multùm obsistentem, suo tempore etiam referemus.

10. Claudat hunc annum pro more Chronologiæ, in qua quatuor Ecclesias Cistercio hoc anno natas scriptum lego: sunt autem hæ:

Anno M.C.LXXIX. octauo Kalendas Aprilis, fundata est Abbatia de Egris.

Eodem anno, nono Kalendas Decembris, Abbatia de Ferraria, in terra laboris.

Eodem anno Abbatia de Camina.

Eodem anno Abbatia de Silua, aliàs de Siloa. Hæc Chronologia. Egris Vngariæ Domus nota satis, filia Pontigniaci, & quæ Matrem in breui nepotibus auxit. Quippe Eremus, Sancta Crux, Orles, & Landola; duæ priores intra proprium Vngariæ Regnum: reliquæ sine certa Prouincia ab Egtis processisse commemorantur: in Tabulis nulla Diœcesis præfigitur: sed supplenda, vt aliæ ex litteris Innocentij Papæ III. datis Perusij, vi. Kalend. Februarij, Pontificatus ipsius anno 3. quibus hic titulus[h]: *Abbati, & Priori de Egris, Cisterciensis Ordinis, Cenadiensis Diœcesis.* Et item aliis datis Laterani, xii. Kalendas Februarij, Pontificatus ipsius anno sexto[i]: *Archiepiscopo Strigonensi, Episcopo Vesprimiensi, & Abbati de Egris, Cisterciensis Ordinis, Cenadiensis Diœcesis.* Memoratus & Egris frequentissimè in multis litteris Innocentij Papæ IV. multis, & grauibus causis Abbati eius iniunctis, vt non immeritò liceat coniectati insignem virum pietate, doctrináque, cui tot, ac tanta negotia à Petri successore committerentur. Sed de his suis locis, si Deus dederit. An autem idem, an diuersus sit, ad quem scribit Gregorius Papa IX. Laterani pridie Kalendas Februarij, Pontificatus ipsius anno septimo, ex successione Abbatis eiusdem Domus, si possit inueniri, petendum erit. Primum Abbatem Hugonem fuisse dicunt. Illustrat Domum Andreas Hungariæ Rex, cognomento Ierosolymitanus, ibidem sepultus, qui & loci Fundator, aut eximius promotor fuisse creditur. Quam verò posteà vastationem passum est sub Bela, Andreæ filio, referet suo loco, qui prosequetur.

h ex Regestis Vaticani.

i ex ead. Bibliotheca.

11. Ferrariam in terra laboris, non contemnendam Domum Diœcesis Theanensis filiam Fossæ nouæ continent Tabulæ Ecclesiarum Claræuallensium: fœcundam item tribus filiabus, nempe, Sancta Maria de Coronato, Sancto Spiritu de Valle ficus, & Sancta Maria de Arcu in Sicilia, de quibus suis locis dicendum erit. Memoratur Ferraria Theanensis in litteris Honorij Papæ III. datis Ferenti, duodecimo Kalendas Septembris, Pontificatus sui anno secundo. Item, in litteris Gregorij Papæ IX. ad Abbates Ferrariæ, & de Ripalta, Cisterciensis Ordinis, Theanensis, & Ciuitatensis Diœcesis, datis Viterbij, tertio Idus Aprilis, Pontificatus ipsius anno 11. Cæterum longè maior notitia subest fundationis, & dotis eiusdem Domus, quin & alterius quartæ illius filiæ (si tamen adhuc extat) ex litteris Innocentij Papæ III. datis Laterani, tertio Kalendas Februarij, Pontificatus ipsius anno secundo, quarum fragmentum in gratiam mei Lectoris non pigebit ad litteram transcribere. Sic autem habet[b]: *Præfatam Ecclesiam Sanctæ Mariæ de Ferraria, quam in fundo à nobili viro Richardo quondam Comite de Sagro, pia vobis deuotione concesso, ad diuinum Officium construxistis: sed & cambium, quod fecistis cum bonæ memoriæ Matthæo, quondam Capuano Archiepiscopo, & Ecclesia Capuana, à quibus recepistis duas Ecclesias dirutas, id est, Ecclesiam Sancti Martini, cum qua Cisterciensem Ordinem statuistis, & Sancti Heliæ cum omnibus tenementis earum,* &c. Et post pauca: *Prædia, quæ contulit vobis illustris memoriæ Vuillelmus, quondam Rex Siciliæ, scilicet, Starsan de Coruillan, & Starsian de Fraxo, quam dedit vobis Tancredus, illustris quondam Siciliæ Rex.* Hactenus Innocentius in suis litteris. Ex quibus videas, Fundatores Ferrariæ Comites de Sangro, dotatores illustres Siciliæ Reges, tum quartam filiam, dictam Sancti Martini in Diœcesi Capuana, quam in Genesibus constat prætermissam.

b in Vatica no.

Caminam, aliàs Cammam in Polonia, filiam Morimundi, inuenio in Genesi Ecclesiarum Morimundensium. Sanè, si ex anno licet coniectari, hoc illud ipsum Monasterium est, de quo in Historia Polonica collecta ex Bibliotheca Ioannis Pistorij Nidani ita habetur[l]: *Anno salutis septuagesimonono supra millesimum centesimúmque Gedeon, Episcopus Cracouiensis, fundauit Monasterium, in Vaucharco, Ordinis Cisterciensis, supra fluuium Camiona, & donauit ei de bonis Episcopatus Cracouiensis plures decimas. Ecclesiam quoque construxit de quadrato lapide, quam posteà in honorem Sancti Floriani consecrauit.* Hæc coniectata ex tempore, & ex Regno, cùm alia non cohæreant, aliorum linquo iudicio discutienda. In eadem linea Morimundi notatas lego Siluam latam, & canam, vtranque incerta Matre, Prouinciáque: sed & Silo inter Ecclesias Claræuallis, atque Siluam Regalem: neque ausim dicere, quænam harum sit, quam Chronologia notat ad hunc annum. 12.

l lib. [illegible]

ANNVS CHRISTI M.C.LXXX.

CISTERCII LXXXIII.

1. Ingruente in Hemmenrode peste, sublati multi: 2. inter quos Meinerus, 3. præcedente admiranda visione, 4. & ostensa scala, per quam in Cœlum foret ascensurus. 5. Sequutus Sigerus, 9. & Beata Virgo apparens, pro his, Te Deum laudamus, *canendum iubet. 7. Tum voces Angelorum audita inter exequias, 8. & vocari per ipsos, qui sequuturi. 9. Hildebrandi anima ab Angelis deducta, & qualiter notati in Menologio.*

CAPVT I.

1. NTRABAT annus à Christo Seruatore millesimus centesimus, octuagesimúsque, à condito Cistercio tertius, & octuagesimus: & pestis valida (nam ab ea initium sumam, contra consuetum, morem tempori gerens magis, quàm rebus: quamuis nec leuis, aut priuata tantùm dicenda sit, quæ tot homines Cœlis, tot socios Angelis, tot demum ciues cœlesti Curiæ dedit:) & pestis, inquam, grassabatur in Hemmenrode, quæ post septem absumptos

absumptos de medio fratrum, serpebat in plures, atque optimos quosque, & sanctiores depascebatur. In his Meinerus, Sigerus, Hildebrandus, & alij, glorioso omnes fine consummati, de quibus singulis per ordinem dicendum, mutuatis verbis ex Cæsario Heisterbacensi, quæ ipse ab eo, qui vidit, descripta tradidit [a]: *Erat ibi Sacerdos quidam, nomine Meinerus, quandoque Ecclesiæ Sancti Simeonis in Treueri Canonicus, & salutari admonitione Sancti Bernardi Abbatis ad Ordinem conuersus, ampliùs quam 30. annos in Ordine fecerat, & per plurimos labores ad sublime sanctitatis culmen peruenerat. Cùmque in eadem Domo ob suam probitatem ad diuersa electus fuisset officia, Prioratus, scilicet, Cellaria, grangiariæ, magisterij Nouitiorum; gradatim tamē, omnibus irreprehensibiliter administratis, grauiter infirmatus, mortem adesse dolor vehemens indicauit. Cuius dolores Abbas considerans, in Domum secretiorem eum posuisset, quatuor ad ministerium eius deputatis. Ille verò, licèt gauderet de solitudine, tristabatur tamen de exhibito honore, dicens Abbati: Fratres isti vigilando, atque laborando sunt lassi; neque mihi sunt necessarij: grata est mihi solitudo: nunquam minus solus ero, quam cum solus ero: non enim solus est, cui præsul, & custos Dominus adest: si careo hominum obsequio, credo, quòd non deerit præsidium de Cælo.*

2. *Abbate recedente, & ad sermones eius minùs attendente, ipse Fratres abire compulit, lucernamque extinguere. Media nocte, Priore iubente, in eandem Domum ad dicendas Horas minuti conueniunt, & ignis accensus est, quia hyems erat. Dictis Matutinis, visitauit eum Prior, Fratribus lectum eius circunstantibus, quibus ait: Tota nocte solennizabam: si centum linguas haberem, internæ iucunditatis gaudium explicare non possem. Vidi Deificum lumen, audiui cœlestem harmoniam, interfui choris psallentium in Cælo. Ah! quàm ordinatè, quàm distinctè, quàm reuerenter psallebant: voces quidem erant multæ, & diuersæ; sed quemadmodum in cithara varietas chordarum uniformem reddit concentum; ita concors illa diuersitas in vnam conueniebat melodiam, supra humanum sensum delectabilem: grauibus succinentibus, puellares voces ascendebant, facientes diapason; cuius organi suauitatem humana infirmitas æstimare non potest. Admiranti mihi super his, astitit quidam in habitu venerabili dicens: Quid miraris? hæc est laus Verbi Dei. Et cùm hæc dixisset, psallentibus adiunctus est, & tota virtute psallebat.*

3. *Intereà gratum occurrit spectaculum. Videbam scalam speciosam super me directam, iter è terris in Cælum præbentem. Vnus ex nostris subito de medio factus, hinc egressus superna regna petebat latabundus, & laudans Angelorum vallatus copiis, nullúmque passus omninò discrimen, Cælo receptus est. Veruntamen Frater ille non est mihi designatus ex nomine. Quidam autem calumniabatur Fratres nostros, duo obiiciens, scilicet, quòd defunctis Fratribus debitam pensionem negligenter soluerem, & veteres tunicas, cùm nouas reciperent, non statim redderent. In altera me reprehensibilem doleo; propter vrgentes enim causas, Missas nondum persolui, quas debeo; sed quamplura psalteria dixi. Deo enim gratias ago, labia mea nunquam otiosa fuerunt à laude Dei. Hæc prosequutus est, & consequenter ab hac luce subtractus fidem fecit dictis. Aiunt de eò, quòd in exterioribus agens, sæpè per diem duo psalteria dicere solitus esset.* Hactenus Author de transitu glorioso Beati Meineri, quem qui præcesserant, vt laborum in hac vita, sic gloriæ in alia socium præstolabantur.

4. Cæterùm, quòd super se stantem scalam vidit directam in Cœlum, per quam vnus ex illius Cœnobij Monachis ouans conscenderet, æternis à Deo præmiis coronandus; nequaquam alium, quàm Meinerum eundem significasse, duo mihi argumenta persuadent: alterum, quòd supra se, non super Domum: alterum, quòd non plures, sed vnam tantùm erectam viderit, velut paratam egressuræ animæ, per quam Cœlos conscenderet, & arcana suprema penetraret. Nec dubitauit Author, ex quo sumpsit Cæsarius, qui hæc continuò censuit subiungenda: *Perspicuum est, quòd Frater ille, qui subitò de medio factus cum honore cœlesti deduci visus est, ipsum Meinerum satis eleganter expressit; euidenti declarans indicio, quòd velociùs morte subueniente sine omni discrimine, transiturus esset de pressuris ad gloriam, de morte ad vitam, de mundo ad Christum, cui est honor, & imperium in sæcula sæculorum. Amen.*

5. Beatum Meinerum Venerabilis Sigerus sequutus est, virtutibus, quàm annis longè maturior, in cuius obitu Oraculum virgineum, non eius tantùm; sed cæterorum, qui antè, & pòst decesserunt, gloriam manifestauit. Sic enim sequitur [b]: *Fuit in eadem Domo Monachus Sacerdos, nomine Sigerus, ætate iuuenis, & amator Ordinis, sui corporis seuerus castigator, qui inter cætera virtutum opera, Sanctam Dei Genitricem ardenter diligebat, & quibus poterat modis alios ad amorem eius accendebat. Cùm autem accersionis suæ hora imminebat, eò quòd infirmaretur, & languor esset fortissimus, quidam Conuersus magna Dei gratia præditus, quem Dominus secretis consolationibus suis frequenter consolari dignatur, huiusmodi visionem vidit. Visa est (ait) ei tabula defunctorum pulsari, & ire cœpit ad nunciendum Fratris exitum: & fortè transitum habens per palatium operis mirifici, inuenit residentem in eo matronam reuerendæ dignitatis, cuius facies angelicam præferebat gratiam, & niueum indumenta candorem.*

6. *Hærebat igitur defixis in eam luminibus, certus tam desiderabili personæ diuinum Numen inesse: denique tanta Diuinitatis præsentia ausum præbente, propiùs accedit, non metuens offensæ periculum, & familiariter verba conserit, dicens: Amantissima Domina, quid causæ habes ingredi ad nos, cùm hoc non sit licitum matronis? Et illa: Speciali, inquit, iure fungor in Domo ista, & venio visitare familiares, & domesticos meos. Et ille, piam pro Fratribus gerens sollicitudinem, ait: Ecce Fratres nostri viritim decedunt, iuuenes, & senes, & mediocres, & non est personarum acceptio: quid inde nobis faciendum est? Et illa: Debetis decantare,* Te Deum laudamus. *Cùm plura respònderet, hæc tantùm verba retinuit vir simplex, & sine litteris. Interim verò pulsata est tabula, & cessauit visio figuratiua. Credimus piam Dei Genitricem, vtpote Matrem misericordiæ, fideli suo in morte non defuisse, & tale indicium aduentus sui dedisse.* His visionibus, responsisque cœlestibus misericordiæ Mater clementissima, & eos, quos auferebat, honorabat, & sequuturos, imò & relinquendos in mundo consolabatur.

7. Cæterùm, vt in ore duorum testium staret verbum, eandem defunctorum illorum gloriam alia visione Deus manifestauit, Conuerso alteri ostensa, vt quò vterque simplicior, eò fidelior; & quæ à sapientibus, & prudentibus abscondita, paruulis reuelata, ex Deo esse manifestè comprobarentur [c]: *In eadem Domo cæcus quidam Conuersus fuit, cui Deus interioris hominis lumen contulit, damnum corporis cœlesti munere commutans: dedit enim ei diuinas videre visiones, aliquando gloriam Sanctorum, frequenter pœnas malorum, assiduè ipsum Dæmonem, flammiuomos ignium globos eructantem. Mira sunt hæc, & munera Dei. Frequenter autem patitur Dæmonum incursus, & congressus, ita vt ipsi impingant in eum, & ipse vel pugno, vel baculo affigat eos. Hos assultus pati solet in quolibet loco, magis in Ecclesia, maximè* cùm

cium pro defunctis orat. Ea tempestate cœpit ille in exequiis defunctorum audire Choros Angelorum psallentium, modò cum Monachis, modò diuisim. Cùm autem efferebantur corpora præcedente Conuentu, manebant Angeli in Choro exequiarum officia complentes. Inter. *Sanctus autem, & Pater noster ineffabiles solebat audire iubilos, & supra humanam æstimationem dulces. Hæc cœlestis modulatio post depositionem Domini Dauid dulcior, & magis intelligibilis audiebatur. Contigit aliquando Dominum Abbatem ædificationis causâ venire ad hunc cacum, qui inter cætera, accepta gratia beneficium confessus est.* Hæc, & similia visa, auditáque confortabant morientes, & vel tyrunculos ad optandam similem mortem, quadam æmulatione sanctâ sollicitabant. Nam audi aliud, quod tunc etiam ibidem contigit [d]:

d lib. 11. c. 5.

8. *Ea tempestate venit ad conuersionem adolescens laïcus, mundi corruptelam incorruptus euadens, carnis integritate seruata, quod est magnum diuinæ miserationis beneficium. Hic cùm se Capitulo præsentasset, consequenter languore correptus, inunctus est: quo inuncto, alius defunctus est, cuius exequiis cùm vniuersi interessent, infirmis interim sine custode relictis, audiuit adolescens ille Choros Angelorum obsequia funeris agentium, & suauitate psallentium magnificè delectatus est. Insuper quidam ex ipsis præsentialiter astiterunt ei, & alloquuti sunt dicentes: Amice, tu quid dicis? Placétne tibi hac vice venire ad nos? Et ille: Vehementer cupio dissolui, & esse cum Christo. Et Angeli: Esto paratus, expletis præsentibus exequiis, statim nobiscum ibis. Ille promissi haud dubius superni futurorum gaudiorum primitias iam corde præsentiens, lætus & hilaris redeunti Infirmario rem pandit per ordinem, & adiecit: Sternite mattam, & pulsate tabulam, & quæ præparanda sunt, parate celeriùs: iam enim iturus sum ad Dominum. Quod ita factum est. Porrò quidam Infirmus, proximus iacebat ei, & quasi contiguus, tenui tantùm pariete diuisus ab ipso, qui audiuit Angelos cum eo loquentes, qui adhuc superest testis fidelis, cuius testimonio fidem facit vita laudabilis.* Hactenus ibi, vt satis aptè liceat hîc repetere: Tua sunt hæc, Christe, mirabilia, qui Sanctos tuos ita glorificas; qui mortem illis æquè, ac vitam subdis; neque huius blandimentis delaturis, sed neque illius timore deterrendis.

Morientes Fratres Hildebrandus sequutus est, in cuius item transitu alia visio, nec minùs certa, nec minùs consolatoria: *Dum enim in extremis ageret,* ait idem qui suprà [e], *tabula pulsata Conuentus occurrit, quo morientem circumstante, & exequias ex more celebrante, stetit Frater quidam inter alios, cui talem visionem reuelare Dominus dignatus est. Vidit, & ecce alius Conuentus superuenit hominum albatorum, qui in loco, quo moriens iacebat, speciosum valdè puerum accipiens, cum gaudio magno, & canticis obiit. Itaque gemina felicis huius Fratris substantia à gemino Conuentu delata, atque deducta est, anima, scilicet, à Conuentu albatorum, ad beatam requiem; corpus verò à Conuentu albandorum ad Ecclesiam: vtroque sanè pro eo, quod deferebant, in Dei laudem, quanquam differenter concrepante.* 9. e lib. 11. c. 8.

Hos omnes viros Cœnobij Hemmenrodensis, quos hæc pestis absorbuit, Henriquez Menologio suo notauit ad diem tertiam Iulij, sub his verbis: *In Germania pia obdormitio trigintaquinque Monachorum Hemmenrodensium, quibus breui temporis spatio ex hac vita feliciter subtractis, admirandis præcedentibus, & subsequentibus visionibus, eorum gloria omnibus innotuit, atque Angelorum suauissimè canentium voces, dum eorum sacra corpora terræ mandarentur, auditæ fuerunt. Quorum etiam veram in æterna patria felicitatem Beatissima Virgo Maria commendauit.* Hæc ille, lapsus in tempore, & in numero: quippe illud sub hyemis rigore, inter mensem Decembrem, Ianuariúmque, vt constat ex dictis: hic à Cæsario nequaquam prætermissus in Vita Sancti Dauidis, tricenatius; nec maior denotatur. Atque hæc quidem memoria illi pro omnibus, aliàs pro singulis, ex his, quos nominauimus singulos dies delegit ex cunctis mensibus, & Isembardo vigesimum Februarij, Vvernero Aprilis decimumnonum, Cunoni Iunij nonum supra vigesimum, Arnaldo Iulij decimum, & septimum, Meynero Augusti vigesimumnonum, Hildebrando, & Hoberto quartum, & sextum, supra vigesimum vtrunque sacratos tradit. Crediderim ignoratis propriis, notasse aliquos, quibus singulorum nomina distinctiùs, & deuotiùs recolerentur. Verùm de Hemmenrodensium strage per hoc tempus serpente, simul & gloria satis à nobis dictum; nunc reliqua huius anni prosequamur. 10.

1. *Beati Petri pro suis sollicitudo:* 2. *pactum cum Rege Galliæ:* 3. *atque in forensibus fructus ex contemptu.* 4. *Tum per seipsum, quas poterat Ecclesias,* 5. *Hispanas per Humbertum Abbatem visitat.* 6. *In Morerola Ferdinandus Nouitius primùm illusus.* 7. *Mox grauiter tentatus, consentiénsque à Dæmone corripitur.* 8. *Sed apparente sibi Roderico recèns defuncto, de vtriusque morbi remediis admonetur.*

CAPVT II.

1. DVM in Germania Hemmenrodensis lues simul, & gloria Confessorum Christi mœrorem inter, & consolationem narrantium, & audientium diuulgabantur, in Claraualle nouus Abbas Petrus, sapientia, & gratia apud Deum, hominésque quotidie crescere, quæ sui muneris essent instanter agere, Claræuallensibus paterna sollicitudine, nec minùs ideò cæteris Ecclesiis, quibus debitor erat ex officio solerter prouidere, proximas quasque per se ipsum visitare, remotas diuidere, & per viros zelantes, & sapientes ex singulis Prouinciis visitandas æquè in omnes industrius satagebat. Et quidem, quod ad Claramuallem attinet, *Vniuersa ferè Domus* (vt Exordij Magni verbis vtar [a]) *administratione intemporalibus, Cellerariis, & Prouisoribus eiusdem Domus commissa, ipse soli Deo vacare, salutique animarum intendere proposuit. Nempe, quotiescunque exoccupatus esse poterat, in auditorio solus, in silentio, demisso in terram vultu sedebat, vt si quis de iunioribus, vel infirmioribus Fratribus, multitudine tentationum percussus, seu* a lib. 2. c. 31.

seu quauis molestia grauatus fuisset liberam eum facultatem adeundi haberet. Quem etiam continuò, secundum datam sibi gratiam, salutaribus monitis, & dulcissimis ædificationum eloquiis ad agonis pro Christo suscepti tolerantiam roborabat. Sic vetus imitator Bernardi Patris terrenis cœlestia, temporalibus æterna anteponebat.

2\. At cùm ne illa contemnenda fore putaret, sine quibus vix hæc stare, aut saltem rarò valeant sine periculo, vltra iniunctam Monasterij ministris sollicitudinem, sanguine sibi iunctum Francorum Regem substituendum putauit, & obtinuit, cui Claræuallis exteriora omnia incumberent, quasi qui his subsidiis indigeret, vt onus susciperet, quo se aliàs inferiorem non dubitaret. Habemus id ex eodem Exordio ita dicente [b]: *Vnde etiam Regi Francorum, cui propinquus erat, quadam vice dixisse fertur: Vides, Domine mi Rex, quòd ego tantillus homuncio, nullam prorsus habens personam, mentis etiam, & rationis inops, tam sublimem Domum regendam suscepi; & timeo grauiter, ne fortè per imprudentiam, & insufficientiam meam status Claræuallis, qui hucusque inuiolatus permansit, labefactetur. Cuius humilitate Rex admodum delectatus respondit: Cur, Domine mi Pater, in tantam pusillanimitatem temetipsum deiicis, vt curam animarum, quas Deo authore regendas suscepisti, deserere velis? Ne, quæso, ita feceris: sed secundùm gratiam à Domino collatam, curam Dominici ouilis vigilanter exercere non negligas. Tu tamen esto Abbas intus, in his, quæ ad honorem Dei, & ad salutem animarum pertinent. Ego autem foris ero Abbas in omnibus, quæ ad vtilitatem Domus vestræ spectant, possessiones vestras tutando, & ab omni exactione liberas reddendo: omnem etiam, qui maligna voluntate vos quolibet modo inquietare præsumpserit, Regiæ animaduersionis vltione feriendo.* Hæc Ludouicus. Dubium, an successor ad Sanctum Virum, quo à temporalibus curis expeditus, spiritualibus sollicitior inuigilaret.

[b] ibid.

3\. Sed in his adhuc potentiores coadiutrices, diuinam prouidentiam, & suam ipsius syncceritatem, venerabilem cunctis, expertus est, qua dum cedere maluult, quàm litigare, quæ dubia spe à Iudicibus vix posset, nec sine magnis sumptibus, certa fide obtinebat ab aduersariis, idque gratis omninò, quò fructuosior victoria responderet. Referam ex Cæsario Heisteruacensi iucundum euentum, quem non licet silentio præterire [c]: *Dominus*, inquit, *Petrus Abbas Claraeuallis, monoculus ex infirmitate, vir sanctus nomine, & re, Petri Apostoli imitator, & filius columbæ, eò quòd magnæ & puræ fuerit simplicitatis. Cum ipso, & Fratribus eius miles quidam, pro quibusdam bonis contendebat: præfixus est dies, in quo vel miles cum Abbate componeret, vel coram Indice litem intraret. Venit ad diem miles cum amicis suis; venit & Abbas solo Monacho quodam simplice secum assumpto: non tamen in equis, sed pedites venerunt: & cùm esset Abbas venerabilis, pacis, & paupertatis amator, rerúmque transeuntium contemptor, coram omnibus dicebat militi: Homo Christianus es: si dixeris in verbo veritatis, quòd bona ista, pro quibus contentio est, tua sint, & tua esse debeant: benè: sufficiet mihi testimonium tuum. Ille magis curans de bonis obtinendis, quàm de verbo veritatis: In veritate dico, quòd mea sunt hæc bona. Ad quod Abbas: Sint ergo tua tibi: ego de cætero non repetam illa. Sicque reuersus est ad Claramuallem. Miles etiam ad vxorem suam, quasi victor rediens, cùm ei per ordinem recitasset, quid Abbas dixisset, vel quid ipse egisset, illa territa ad verba tam pura, & tam simplicia, respondit: Dolosè egisti contra Abbatem sanctum: vltio diuina nos punict: nisi Monasterio bona sua restituas, consortio meo carebis. Territus ille, ad Claramuallem venit, bonis vltrò renuntiauit, de indebita vexatione Sancti Abbatis veniam postulauit.* His velut artibus terrena conseruabat Beatus Abbas, dum totis viribus ad incrementa cœlestium protendebatur.

[c] lib. 6. c. 11.

Interim quas per se ipsum potuit Ecclesias Galliæ, Claræuallis filias, visitabat frequenter, vt in sequentibus latiùs expediemus. Quin Germaniam ingressum ab Hemmenrode, inuenio apud Cæsarium eodem loco: *Vir iste Beatus* (scilicet, Petrus) *temporibus seniorum nostrorum visitauit in Claustro.* De peragrata Italia inferiùs dicam. At in Hispania, quam ingredi non valuit, hoc saltem anno, Hymbertum Superadi Abbatem sibi substituit, doctum æquè, ac pium, sub quo cùm Moterolam visitaret, stupendum omninò, miraculúmne dicam, an illusionem? Certè præter, aut supra naturæ leges, per quatuor dies continuos prorogatum contigisse comperio, quod in gloriam Sanctorum illius Domus; nam plures comprehendit penè coæuos, ab eodem Hymberto, qui vidit, memoriæ proditum: quia hunc annum concernit, operæpretium me facturum duxi, si hîc transcriberem. Referam autem eisdem Hymberti verbis, provt in antiquo libro M.S. Bibliothecæ Cisterciensis, post Cisterciense Exordium, quasi loco appendicis scriptum est, atque inde ad Fitetiensem Abbatem primùm, mox & ad me transmissum, transsumpto vtroque per omnia concordante, quod ita habet: 4.

Ad laudem Regis æterni. Comprobatur gloriosè, quoties aliquid ab eo factum à subiecto milite dilatatur. Eapropter ego Hymbertus, Abbas Superadi, quæ sub præsentia nostra contigerunt ad ædificationem aliorum auditorum, in multorum notitiam venire desidero. Anno igitur ab Incarnatione Domini 1180. ex iniuncto Domini Claræuallis (Petri Monoculi) *in partibus Hispaniarum tenebar visitare quandam Abbatiam Ordinis nostri Cisterciensis, nomine Morerolam, in qua sub oculis nostris acciderunt, quæ seriatim testamur. Erat in partibus illis adolescens quidam armiger, simplicis naturæ, idiota, & sine litteris; sed nobili ortus prosapia. Huic, patre mortuo, voluntas venit sæculum relinquendi. Quod cùm effectui vellet mancipare, ad præfatam Abbatiam confugit. A qua, violentia propinquorum abstractus, & in custodia per annum, aut eo amplius positus, tunc quidem à voluntate sua est euacuatus: sed post solutus à custodia, ad præfatum Monasterium confugit. Qui susceptus, & in Probatione positus, cùm tres menses in simplicitate, & innocentia vixisset, à Diabolo hoc modo est circumuentus.* 5.

Quadam nocte, cùm Matutinis interesset, & frigus pateretur, de Choro exiuit, tunicam vestiturus. Sed dum Dormitorium intraret, ad lectum veniens, eam minimè inuenit. Qua non inuenta, ad necessaria vadit: in eadem via tunicam ante pedes suos iacentem videre cœpit. Tandem manu leuans, & ad lampadem considerans, suam esse cognouit. Dúmque eam ad lectum portaret, audiuit vocem post se dicentem: Putásne remansurus es in loco isto? Ego te, quocunque ieris, persequar, donec te hinc eiiciam. Ad quam vocem perterritus Nouitius totus intremuit, & cum timore ad Chorum rediit. Manè facto, quid factum esset Magistro, & Abbati suo retulit. Illi verò eum consolabantur, & sic dimisso, non multùm de eo, quod retulerat, curauerunt; sed nec ipse Nouitius. 6.

Post tres hebdomadas tentationibus circumuallatur, quas qui spiritualibus viris abscondit, semper in deterius cadit. Cùm vulnus tegitur, morbus lethaliter crescit. Nouitius itaque de fuga deliberans, quodam die, dum Fratres post prandium dormirent, ipse de Dormi- 7.

torio exiuit, & Abbatiam aliquantulum elongans, ad quandam domum diuertit; ibique arreptus a Diabolo, sensum amittit, & aliquantulum fatigatus, modico spatio interposito, Diabolus eum dimisit. Nouitio verò cogitante, quòd non benefaceret, ad Monasterium rediit, & dum Vespera cantarentur, Chorum intrauit. Illi verò, qui eum quærebant, & eum recessisse credebant, eo viso exhilarati tacuerunt. Sequenti nocte, dum cæteri dormirent, iterum mala voluntate concepta, à Dormitorio exiturus, nec ostium inuenire potuit: nec ad lectum remeare. Nocte verò tota gyrando, donec Matutini pulsarentur, tunc à Dæmone arreptus durissimè: quasi insanus à Fratribus apprehenditur, & in Infirmitorium portatur. Ibique dum in alienatione mentis esset positus, apparuit ei quidam Monachus iuuenis defunctus, qui bonæ conuersationis, & omnibus amabilis fuerat. Hic in ministerio hospitum; sed & mihi ipsi sedulus extiterat, nomine Rodericus.

Hic Nouitium alloquens, Malè (inquit) Fernande Frater fecisti: qui ceu canis ad vomitum, ad immunditiæ sæcularis illecebras redire disponebas. Ideò sic à Diabolo cruciaris, & cruciaberis. Et quando de Dormitorio, Dæmonibus te trahentibus, exire volebas, Sanctus Michaël ex aduerso oppositus, obseratis portis Dormitorij exitum denegabat. Sed fac te ante altare Beati Bernardi portari, & quære, vt detur tibi scapulare Abbatis Petri, quod habet Frater Ocrius in quodam canistro plicatum, & reconditum, pro sanctitate & reuerentia tanti Viri, quo indutus contra Dæmonum impugnationes protegaris. Hactenus prima pars huius Historiæ, quæ ex parte cunctis in Monasterio patuit: ex parte ab ipso Nouitio narrata est: sed cohærentibus tot, ac tantis signis, tot, ac tantis externis comprobationibus, vt non liceat de illa dubitare. Atque sequuta inde longè maiora; sed non minùs exteriùs comprobata, sequenti capite venient referenda. 8.

---

1. Scapulare petitum, & negatum; sed tandem inuentum. 2. Nouitio interim à Dæmone vexato, Bernardi Pallium, 3. dein de ligno Crucis crustum affertur. 4. Quiescenti Sancti Bernardus, & Petrus cum aliis assident. 5. Qui omnes de Beata Maria celebrant: 6. mox canunt Vesperas, cunctis audientibus. 7. Tandem Nouitius correptus, & flagellatus, ad se reuersus. 8. Multa aptè respondet. 9. Dein moribundus à Fratribus inungitur. 10. Sed mox priori visioni restitutus, ac denuò flagellatus, Subdiaconi officium ad Missam per visum implet, & sanus manet. 11. Similis alius huius anni euentus, 12. atque indicium, aut indicij suspensio de his miraculis.

CAPVT III.

1. CVM primùm Ferdinandus ad se reuersus, siue à somno euigilans, quæ viderat, Abbati suo indicauit, quæsitum scapulare Petri Abbatis, quod nos superiùs in loco commemorauimus, & *Frater Ocrius* (pergit Hymbertus Abbas [a]) *de eodem reddendo conuentus, se habere negauit. At Fratres, illo absente, super lectum eius scrutati, scapulare, sicut dictum erat, inuenerunt. Erat autem prædictus Petrus defunctus magnæ sanctitatis homo, & gratia miraculorum, & spiritu Prophetiæ insignis. Miracula eius norunt, qui adhuc in eodem Monasterio supersunt. Per spiritum Prophetiæ prædixit Reginæ Hispaniæ, quòd habitura esset filium. Nam, dum sine liberis esset, & præfatum Abbatem ad se venire mandasset, rogauit, vt pro hac re Dominum precaretur: qui respondit, eodem anno concepturam, & filium parituram; quod ita contigit.* Ergo huius Sancti Viri dudum defuncti scapulare tandem inuentum est, & Nouitio impositum: at ille tali pignore munitus iuxta præscriptum Oraculi cœlestis, ante Altare Sancti Bernardi, cum magna ipsius Hymberti expectatione, & cæterorum Fratrum, deductus est. Sed his, quæ coram ipsis contigerunt, longè minori. Nam audi, quod sequitur, ratum absque dubio; &, si singulas circunstantias perpendas, forsan sine exemplo.

[a] vbi suprà.

2. *Præfatus infirmus, dum iaceret ante altare Beati Bernardi, nos qui aderamus, tres voces audiuimus & diuersas, & dissonas, vt per eas dilucidè scire possemus, quando sui compos erat, & quando in ecstasi factus, cœtui fidelium intererat: & quando à Dæmone vexaretur. Iacuit autem per quatuor dies ita, & videbat qualiter Dæmones ad eum veniebant, & mox tremebundus clamabat; modò veniunt, modò veniunt per illam fenestram, per illud, & per illud ostium me vexaturi intrant. Et stringens scapulare circa pectus, & collum, totus in clamore horribili, & pauore intolerabili manebat. Cùm verò Diabolus eum cruciabat, tunc horrisonas in Deum blasphemias emittebat, spumans, & stridens, & proiiciens se hac & illac, miserabiliter se extendebat: sed nos eius miserti, præcepimus afferri ei pallium Sancti Bernardi, quod erat in eodem Cœnobio, & arripiens illud, modis omnibus se circa pectus, & collum protegebat.*

3. *Abbas verò loci illius, & ego, & cæteri, qui cruciatui intereramus, non sine compassione fecimus ei afferri Crucem, in qua erat de ligno Domini. Quam sæpius in os patientis vsque ad guttur mittentes, Dæmonem exire compellebamus. At ille aperto ore, & dentibus, quasi candens ferrum recipere fugiebat. Sed contrà furibundus clamabat dicens: Quare de casa mea eiicere me vultis? Meus enim est iste: sese mihi totum tradidit. Vt quid Bernardus vester pilosus, & hispidus sic me infestat? Non exibo propter ipsum. Nos autem authoritatem Scripturæ sequentes, quæ dicit:* Omnia possibilia sunt credenti. *vehementer instabamus illum egredi compellentes. Tandem victus in hunc modum verba formabat. Vultis, vt exeam: Quare me de casa mea eiicitis? Quà exibo? Per fundamentum, & posteriores partes, an per os? Ad quod respondimus, neque per fundamentum, neque per os. Non enim volumus, vt aliquid inhonestum inter nos committas, & creaturam Dei in aliquo lædas. Tandem victus dimisit eum interiùs; sed exteriùs tam ille qui exierat, quàm cæteri Dæmones tormentis, & verberibus afficiebant, vt vexato plangendi non esset modus.* Pergit de aliis, quæ minùs ad rem faciunt; & post pauca subiungit:

4. *Post longum huiusmodi cruciatum Dæmones eum dimiserunt. Posteà in excessum mentis factus in agonia iacebat; & venientes ad eum Frater Rodericus, & Dominus Petrus duxerunt (vt sibi videbatur, sicut posteà confessus est) ad cellam eximij splendoris. Ad quam conueniebant Monachi, & plures alij defuncti diuinum Officium celebraturi. Inter quos ille Nouitius, qui in ecstasi sicut ex his, quæ cantabat, discere poteramus,*

teramus interrat. Fidem praetereà nobis omnibus dabat, quòd sine scientia litterarum erat: nisi quod tantùm in pueritia syllabizare didicerat: & hoc ita tenuiter, vt cum festuca singulas syllabas monstrando, vix eas copulare sciret. Hoc adhuc in Probatione positus faciebat.

5. *Celebrabant autem Missam ita morosè, & solenniter cantando, & neugmata distinguendo, sicut in Ordine Cisterciensi. Cantabat cum eis patiens Nouitius, cuius vocem audiebamus, caeterorum minimè. Ad* Kyrie, eleison. *Chorus alternatim cantabat: & Nouitius* Kyrie, eleison. *dicebat, quoties in Choro oportebat. Hanc Missam (vt qui aderant, testificabantur) nullus in eodem Conuentu cantare poterat, nisi quidam Sacrista loci illius, Petrus Dei nomine. Quod ideò meruerat: quia, dum adviueret, quoties vacabat, Missam de Beata Maria cantabat. Ob hoc quasi Capellanus eius erat. Post* Kyrie, eleison *respondebat Nouitius dicens:* Gloria in excelsis Deo, &c. *Cùmque cantare non posset prae nimia infirmitate, dicebat secundùm idioma linguae suae: Roderice Frater, Domne Dei Petre, cantate. & excutiens, cùm pectus liberum haberet, iterum cantabat: & hoc quidem crebriùs faciebat. Post* Gloria in excelsis Deo. *respondebat:* Et cum Spiritu tuo. *& sic ad omnia, quae oportet, responsum dabat. Quae tanta morositate dicebat, vt septem Psalmi cantari possent. Ad ea, quae Sacerdos vel Minister dicere solent, Nouitius tacebat: reliqua opportunè complebat: & haec omnia faciens, quasi in ecstasi positus, iacebat.*

6. *Missa celebrata, cantauerunt Vesperas de Sancta Maria,* Dixit Dominus. *& caeteros Psalmos alternatim, magnam pausam, sicut consuetudo est in Ordine Cisterciensi, facientes. Nos autem, qui aderamus, neminem, praeter Nouitium, partem suam canentem audiebamus.* Ad Magnificat, *cantabat Antiphonam, quam nunquam audieramus: sed toties ab ipso Nouitio audiuimus eam, donec litteram, & cantum teneremus, cuius littera talis erat:* Sancta Maria, non est tibi similis orta in vniuerso Mundo, inter mulieres florens vt rosa, flagrans vt lilium, ora pro nobis, Sancta Dei Genitrix, alleluia. *In illo Choro locum Abbatis Petrus tenebat. Quando Sanctus Bernardus aderat, secedebat in locum Prioris. Inter quos etiam Stephanus Episcopus Zamorensis erat, qui benedictionem accipiebat. Quod, praeter Nouitij sequentem attestationem, ex eo colligimus: quia post Vesperas Nouitius respondebat:* Deus meus, sperantem in te; *&*, Deprecabilis esto super seruum tuum. *Iste Stephanus erat magnae deuotionis, & dilectionis erga Ordinem Cisterciensem, & maximè erga Claramuallem. Hic singulas Missas assignabat. Vos, inquit, cantate pro Fratribus adhuc in saeculo laborantibus. Vos pro Fratribus defunctis. Vos de Spiritu Sancto. Et tu, Frater Petre Dei, de Sancta Maria. Atque caeteris in hunc modum assignabat.*

7. *Post hoc venerunt ad Nouitium Frater Rodericus, & Domnus Petrus Abbas, arguentes eum trãsgressionis, & dicentes, eum hac de causa ista pati. Arguebant eum, quòd sine licentia cum quodam Fratre, qui Ioannes Zabata vocabatur, locutus est, & cum eo de fuga consiliatus, atque cum quodam Clerico iterum sine licentia locutus, & cum eo consilium fecit discedendi, de Infirmitorio ei ad comedendum portauit, & pomerium peragrans pomum comedit. Haec omnia ipse Nouitius, submissa voce confitebatur. Tunc Abbas Petrus iubebat, vt susciperet disciplinam. Qui respondit: Placet mihi, placet mihi: libenter accipiam. Mox erigens se, cingulo tenus cum reuerentia se nudabat, & adgeniculabat, & percutiens pectus suum, secundùm idioma linguae suae dicebat: Mea culpa, mea culpa: ego meliorabo. Quod vsque ad vigintiquinque vices faciebat. Ex quo coniicimus, tot ictus accepisse eum, quot vicibus pectus percussit: & certè omnibus miraculo fuit, quòd adolescens, qui nunquam disciplinam dare viderat, vel accipere, ita se honestè denudabat: multò etiam magis, quòd adolescens penitùs idiota, & ignarus psallendi, tam aptè, tam concinnè, quos nunquam didicerat Psalmos, decantaret.*

Tandem compos sui aliquantulùm factus, quaerebamus ab eo, quales essent Sanctus Bernardus, & Sanctus Petrus, & caeteri. Ad quod dicebat: Sanctus Bernardus ita splendidae faciei est, vt nullus possit vultum eius intueri. Caeteri verò splendidi, & lucidi sunt; & coronas aureas in capitibus habent. Inter quos erat quidam Nouitius, qui in Probatione obierat. Hunc Abbas de Superado, quando Domum illam visitabat, de Ordine pro iuuentute, & paruitate sua eiicere volebat. Sed ad Fratrum, & Abbatis preces retentus propter virtutem, breui tempore in Caelis coronandus. Nos autem quaerebamus ab eo, vtrùm Frater Rodericus coronam auream haberet. Et habet, inquit. Et paucis interiectis: *Iacuit autem Nouitius ita per quatuor dies non manducans, neque bibens; sed per vices succedentes modò vexabatur à Diabolo, modò coetibus Sanctorum intererat, in lucida Domo diuinum Officium celebrantibus. Quando Nouitius sui compos erat, quae viderat, referebat. Per septem vices succedentes, septem disciplinas accepit.* 8.

Pergit deinde recensere varios cruciatus, quos à Daemonibus passus visibiliter, quoad vsque penè exanimem relinquerent: & tandem concludit: *Tunc halitum tantummodo in pectore retinens, obmutuit; & nos putantes eum consummatum, fecimus eum oleo inungi, & tabulam percuti. Mox Conuentus adueniens, tribus vicibus Litaniam, & septem Psalmos, eius exitum expectantes, decantauerunt: post haec dormitum vadunt. Intereà venerunt ad Nouitium Frater Rodericus, & Dominus Petrus Abbas, & Sanctus Bernardus, & eum increpantes monuerunt, vt vitam suam corrigeret, & recidiuum caueret. At ille: Si vnquam ab isto Coenobio discessero, Daemones me possideant, & Infernus deglutiat, ac maledictus sim comedens, & bibens, vigilans, & dormiens, stans & sedens. Haec, & his similia, nobis audientibus, sibi imprecabatur.* 9.

Tunc Abbas Petrus ait: Sanctus Bernardus iubet, vt accipias disciplinam. Respondit Nouitius: Ha! vos videtis me nimis infirmari, & flatum supremum tantùm in pectore remansisse; & iubetis, vt accipiam disciplinam? Sed ex quo vultis, placet mihi: faciam. Et erigens se, prout poterat, & secundùm morem se denudans, vigintiquinque vicibus dicebat: Mea culpa: ego meliorabo. Tunc Sancto Bernardo iubente, cessatur à verbere. Posteà verò Domnus Petrus Abbas dixit Nouitio: Oportet te ad Missam praeparare, & Officium Subdiaconi complere. Ad quem Nouitius: Nescio legere Epistolam. Cui Abbas Petrus: Ego te eam legere docebo. At ille: Fiat, inquit, vt placet vobis. Et lauans manus, & exsiccans, amictu caput operuit, albam induit, & Subdiaconi officium adimpleuit. Cùm autem Collectae dicerentur, dixit Abbati Petro: Domne Petre, dicite mihi Epistolam. & commodans illi aurem, ab eo Epistolam auscultabat. Post Collectas perlegit Epistolam, ita opportunè, ac si litteratus esset; & ad Missam in omnibus Subdiaconi suppleuit officium. Cùmque Corpus Domini accepisset, ac nobis videntibus id fecisset, masticabat. Nouissimè verò ad Ite, Missa est, *respondens,* Deo gratias, *in facilem somnum resolutus est, à quo euigilans, sanus inuentus est, ad laudem & gloriam nominis Christi, qui est Deus benedictus in saecula. Amen.* Hactenus relatio Hymberti, de his, quae vidit. 10.

11\. At mihi hæc,& similia contemplanti, nihil aliud occurrit,quàm illud Pauli [b]: *O altitudo diuitiarum sapientiæ,& scientiæ Dei,quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius!* Superant captum nostrum portenta hæc: nec facilè inter miracula, & præstigia, veros,& apparentes euentus,seu fictos (nam & id contingit) discernit ratio. Multa per illusiones Dæmonum fiunt; nec pauca ex vehementi apprehensione, seu cerebri defectu facta creduntur, Deo magis permittente, quàm operante: quæ tamen illi vulgus, imò & docti attribuunt. E contra alia ex Deo esse non dubito,quibus nos dissentimur,quia non assequimur, eò faciliùs decepti,quò scrupulosiùs cauemus, ne decipiamur. Certè hoc anno,quo visa hæc in Hispania, adeò præter, aut supra communem cursum, & quæ non facilè diuina esse putaueris; tradunt quid aliud non minùs stupendum, nec captui nostro magis permeabile contigisse in Gallia, & tempore longiori, nempe,per totam vitam permansurum.

b Rom. 11.

12\. Robertus Abbas Montis Author est,honestæ fœminæ enixæ infantem viuum intra cortinas templi Beatæ Virginis,quas-vir ipsius in pignus accepisset, cùm Ecclesia maneret sine ornatu in quadam sacra eiusdem Matris Christi Solennitate, Oraculum de Cœlo factum sequenti nocte,quo mors infantis, virique prædicta: *Tu autem* (inquit [c]) *proficisceris ad Ecclesiam meam,quæ est in Bethlehem, & circumspectis ibi tribus sepulcris, quorum quidem duo extrema vacua non sunt,medium tibi eliges in sepulcrum. Interim omni feria quarta circa horam nonam deficiet in te spiritus tuus,& decurret ab ore tuo,& naribus sanguis multus,& vsque ad horam nonam Sabbathi velut mortua permanebis. Sabbatho,hora nona, spiritu redeunte, duces vtrasque manus tuas super faciem tuam, & continuò pristinus color, & fortitudo in te remeabunt.* Hæc ex Roberto Montis [d], graui,& illius temporis Scriptore, qui ex tunc eandem fœminam fatidicam multa in excessibus illis accepisse diuinitùs, memoriæ prodit; quæ omnia pòst,euentibus sequutis;quin & spiritus fœminæ,Alexandri Pontificis iudicio,diuinitùs acceptus comprobarentur: & ille quidem quatuor diebus tantùm, & moribundus: hæc tot, quot superuixit partui, hebdomadas instar mortuæ iacebat: nec minùs aliquid in illo præter naturam per exteriora signa, quàm in hac per euentus,& eorum vaticinia demonstrabatur. Sed hæc,& alia, si lapis Lydius desit,proponenda sub dubio: & vt credendum à Deo esse potuisse; ita de facto fuisse nequaquam temerè nobis affirmandum. Transeo ad alia.

c ad hūc annum.

d ad hūc annum.

---

1. Benno in Vualia Mekelem Burgensem Ecclesiam transfert in Zuerin: 2. multa passus à Barbaris. 3. Bernardus interim in Hispania Carletum petit. 4. Insigne eius miraculum, 5. quod vulgò Claræuallensi tribui solet. 6. Carleti prædicanti Christum minatur frater: 7. Sed peruertendum sororibus permittit. 8. Illis è contra conuersis ad Euangelium,& cum eo perrecturis,9. ægrè à fratre redeundi licentiam impetrat.

CAPVT IV.

1\. IISDEM temporibus, nempe, sub vltimis annis Bennonis, seu Brunonis Mekelen, Burgensis Episcopi,in superioribus à nobis commemorati,quem circa annum M.C.LXXXIII. aut ad summum M.C.LXXXV. obiisse credimus: *Mekelem Burgensis Ecclesia in Vvandalia* (inquit Albertus Krantzius [a]) *nouissimo tempore Benonis Episcopi,qui annis fermè quinquaginta præfuit,multo labore, & periculis non paucis, transfertur in Zuerin.* Translationis occasio,capta ciuitas,tunc primùm sub fidelium iugo posita, atque ardens zelus sanctissimi Pastoris prædicandi Euangelium, ac fidei extendendæ,quacunque posset. Inde pericula,& insidiæ ab infidelibus,quos supra insitam genti barbariem,amissi in bello parentes,fratrésve, atque fugata auita superstitio efficiebat truciores, inde & fallaci Religionis honestamento in Bennonem,& socios,velut in nouatores accendebantur. De his idem qui suprà Krantzius,hæc habet alibi [b]:

a lib. 7. Metrop. c. 20.

b lib. 6. Metrop. c. 39.

2\. *Principes in ea gente Niclotus cum filiis adhuc seruiebant idolis; non multi ex populo Christum adorabant,& quotidie instabat bonus Pontifex,vt multiplicarentur,qui salui fierent. Eius temporibus Henricus Dux Saxoniæ Leo terram Vvandalorum hostiliter inuasit: Principem Niclotum (quem nos dicimus Nicolaum) oppressit, & rebelles subiugauit: occupabat omnem terram vsque in Denin,& ex filiis Nicloti alterum,quod incentor esset fratris ad rebellionem,cùm captus apud se teneretur, iussit in conspectu agminis hostilis iugulari: armis alterum expulit omni ditione. Sed inter alia Suerinum captum ex hoste,dedit cuidam ex suis Guncelino, qui inde creatus est Comes. Quem in locum viuente adhuc Bennone (sed longè post hæc tempora) translata est Sedes; & manet vsque hodie. Miris inde perplexitatibus inuoluitur bonus Pater,cùm inde docendi erant increduli; inde verò placandi,qui suos amiserant in bello: solùm hoc illi erat inter multas tribulationes solatium, quod in præsidiis,quæ communierat dux dictus, Saxones consederant, qui illum tuerentur: alioqui mille sæpè gladiis confectus interiisset.* Hæc in Vualia, propagante fidem Sancti Diui Brunonis sollicitudine.

In Hispania Bernardus Carletensis simili prædicandi Euangelij succensus zelo, Abbatis sui (Hugonis,an Stephani? nam Stephanus Hugoni successit hoc ipso anno) obtenta licentia, ac Fratrum se orationibus commendans, Carletum perrexit, fratrem,sororésque,& si quos posset alios,ex Mahometismo ad veram Christi fidem conuersurus. Patrata ab eo in itinere miracula Acta eius affirmant: sed, quæ, aut qualia, minimè recensent. Celebre illud de Monacho apostata per virum Dei conuerso, sed non statim reuerso ad Monasterium; qui mox decedens, in clericali sepultus habitu, redeunte Sancto, ac sepulcrum scrutante,in monachali cuculla inuentus est,non sine ingenti cunctorum admiratione. Atque hoc quidem,siue in hoc itinere, siue in alio patratum ab hoc Bernardo: quod manifestè constat ex eius Actis, Claræuallensi per errorem tributum,maximè ab exteris, qui Carletensis minorem notitiam habent, ex Manuscripto Monasterij Barbelliani,Ioannes Picardus vulgauit totidem verbis: 3.

Tempore Beati Bernardi accidit, quòd Monachus quidam de eius Monasterio,& disciplina exiens,relicto 4.

ſto habitu, ſuadente Diabolo, ad ſeculum rediit, & Paræciam quandam regendam ſuſcepit: erat quippe Sacerdos. Et quia ſæpè peccatum peccato punitur, deſertor Ordinis in vitium labitur libidinis. Concubinam, ſicut multis conſuetudinis eſt, ad ſibi cohabitandum accepit, de qua & liberos genuit. Accidit, vt poſt annos plurimos, miſerante Domino, qui neminem vult perire, Sanctus Bernardus per villam, in qua morabatur idem Monachus, tranſiret, & ad domum illius hoſpitandi gratia diuerteret. Quem ille cognoſcens, & quaſi proprium Patrem cum multa reuerentia excipiens, deuotè miniſtrauit, & tam ipſi, quàm iumentis neceſſaria procurauit; non tamen cognitus eſt ab eo. Manè, cùm Vir Sanctus, dictis Matutinis paratus eſſet ad eundum, nec poſſet loqui Sacerdoti, eò quòd maturiùs ſurgens iuit ad Eccleſiam, ait filio ipſius Sacerdotis: Vade, defer nuncium iſtud domino tuo. Erat autem puer idem mutus à natiuitate. Qui præcepto obediens, & præcipientis ſentiens in ſe virtutem, ad patrem cucurrit, & Sancti Patris verba, verbis valdè abſolutis expreſſit, dicens: Hæc, & hæc mandat tibi Abbas.

5. *Pater primam filij vocem audiens, & præ gaudio lacrymans, vt ſecundò, ac tertiò eadem verba repeteret, admonuit: & quid ſibi Abbas fecerit, inquiſiuit. Cui ille: Nihil aliud mihi fecit: ſed ſolummodo mihi dixit: Vade, dic domino tuo verba hæc. Ad tam euidens miraculum Sacerdos compunctus, feſtinanter ad Sanctum Virum venit, ſeque cum lacrymis ad pedes illius proſtrauit. Domine (inquit) Pater, Monachus veſter talis, ac talis fui; & tali tempore à tali Monaſterio receſſi. Rogo igitur Paternitatem veſtram, vt liceat mihi redire vobiſcum ad Monaſterium: quia Deus in aduentu veſtro viſitauit cor meum. Cui Sanctus: Expecta me hic: & ego, peracto negotio, citiùs reuertens ducam te mecum. Timens ille mortem, quam priùs non timebat, reſpondit: Domine, timeo interim mori. Ad hæc ille: Hoc (inquit) pro certo ſcias: quia, ſi in tali conditione, & propoſito mortuus fueris, coram Deo Monachus inuenieris. Receſſit, fortè præſcius: ſed mox rediit, illúmque recentem mortuum, ac ſepultum audiens, ſepulcrum aperiri præcepit. Dicentibus, quid vellet facere, reſpondit: Volo videre, vtrùm in ſepulcro iaceat Monachus, an Clericus? Clericum, inquiunt, in habitu ſeculari ſepeliuimus: reiecta terra, non in veſte, qua ſepultus fuit; ſed in tonſura, & in habitu Monachi cunctis apparuit, & magnificatus eſt ab omnibus Deus.* Hactenus ibi de Bernardo Claræuallenſi, quòd is, qui ſcripſit Carletenſem, ignoraret. Aliàs miraculum ab hoc ſecundo factum, Authores omnes, qui eius Vitam ſcribunt, conſtanter affirmant. Porrò à Bernardo Patre non patratum (etſi his contigiſſe, & fieri ab vtroque facilè potuit) argumento eſt, quòd ab antiquis Guillelmo, Arnoldo, Godefridóque, Authore Exordij, & aliis prætermittatur; & credibile lecto Bernardi nomine, applicatum Bernardo principaliori, maximè ab his, qui Hiſpanum minùs norunt, eóque omnia ad vnicum, quem nouerant, referenda putarent; quod paſſim etiam aliis ſolet accidere.

6. Vtcunque fuerit, ingreſſus domum fratris, gratanter primùm, velut, qui ad vomitum Paganiſmi reuerſus, atque ad hoc tantùm veniſſe iudicaretur ſuſceptus eſt; indulta ſtatim apoſtaſiæ venia, & quando frater orbus permaneret, repromiſſa corona, coniugéque, ex qua, etſi ſeros ſucceſſores habere poſſet. At poſtquàm Sanctus diuerſam ſibi mentem, & longè aliam aduentus ſui ad fratrem cauſam aperuit, nec ſe ad ſacrilega deliria Mahometis, quæ ſemel exhorruiſſet authoritate Euangelij, peruertendum, quin fratrem Almanzorium, ſororéſque Zoraidam, & Zaidam conuerſurum, ſi poſſet, proteſtaretur; vnde ſalus ad populum deſcendens, veram illis coronam, ſublimius Regnum, atque præmia cœleſtia comparaturet. Tum verò Regulus terram pede quatiens, atque oculis, naribúſque flammans & fumans; nec minùs ideò in eum dentibus ſtridens, quaſi qui zelo violatæ Religionis commotus eſſet: exprobrare apoſtaſiam, cumulare opprobria, nec ſe fratrem, ſed hoſtem prædicare deſertoris ſacrilegi, in quem verbera, crucem, teláque, ac grauiora ſupplicia comminaretur. Et niſi interceſſiſſent piæ ſorores, quæ fratrem ſe ſuaſuras pollicebantur, actum fortaſſe foret de vita Sancti; occidente Almanzorio, ſiue vt Mahometem tali ſacrificio, ſiue vt populum ſibi, quod Principum aliquando conſilium eſt, per ſpeciem Religionis conciliaret. Sed Bernardus, diuina prouidentia, quas poſtmodum ſeruaturus erat ſorores, tunc ſeruatrices habuit, ſimul cum ipſo exinde coronandas.

Igitur permiſſus Zoraidæ, Zaidæque, per quas ad leges auitas, & patriam religionem reuocaretur, Bernardus magis, qua erat fide prædiuus, atque zelo Chriſtianæ profeſſionis, vtranque aggreſſus, cùm multa illis de cœleſti patria, multa de Chriſto, & fide diſſeruiſſet, qui ſororibus peruertendus traditus fuerat, ſorores conuertit, ac doctrina Chriſtiana aptè inſtructas, ac verè fideles, ſacro Baptiſmatis fonte deuotus abluens, alteram Gratiam appellauit, Mariam alteram. Vtranque commendatam ex ipſo nomine; illo, nimirum, quod gratiam præſeferat; hoc, quod totius gratiæ Genitricem. Vtranque item ex virginitate, qua, ſerò licèt, Agnum ſequuturæ, nihilominus ſequerentur, quocumque iret. Nec dubium, præſeruatas ſibi à Chriſto, quas viro dudum maturas, nubiléſque, ſub lege continentiam aſpernante, opibus, genere, formáque præſtantes, plures iam Reguli elegiſſent ſibi vxores, ſi non ab alio amatore præuentæ eſſent, cui à cunctis, vel inuitis cedendum foret. 7.

Interim Sanctus fratrem Almanzorium ſalutaribus monitis aggreſſus, & nunc ex Mahometanis deliramentis, nunc ex Chriſtianæ legis excellentia, aucupium captans, cùm nihil ſe proficere videret, & alias nouæ Sponſæ Chriſti, Maria, & Gratia, inter Chriſtianos Sponſo deſeruire, atque inter Virgines illi conſecratas ſolenniter & ipſæ conſecrari exoptarent ardentiùs, communicato inter ipſos conſilio, ac ſingulis, quæ facienda erant iniunctis, placuit per fugam tempus anteuertere. Tum Almanzorio, velut deſperatæ de reuocando fratre, quem ſuis precibus durum omninò ſilicem, atque immobilem cautem expertæ eſſent: Quin, inquiunt, Religionis deſertorem, & vilem transfugam, quantociùs expellamus de terra noſtra; quem neque perſuadere pertinacem, neque fratrem occidere, neque apoſtatam liceat retinere. Eat, & laborioſam, ac deſpectam, quam ſemel elegiſſet, reſumens vitam, obſtinatæ perfidiæ pœnas luat. Cæteris gentibus mortem in ſupplicio, quia in deliciis viuere conſueſcunt; Chriſtianis vitam in amaritudine, mortem in gloria: vnde in hanc faciles, atque eò atrociùs puniantur, quò diutiùs viuant. 8.

Hæc, & ſimilia dicentibus ſororibus credidit Almanzorius, & Bernardum ſeueriùs alloquutus ab aula, ab vrbe, à Regno abire iubet, nequaquam illuc vltrà rediturum. Ille, vt erat de ſalute fratris ſollicitus, quamuis ſorores ob nouum Chriſti vinculum, charitate ardentiori complecteretur, obortis lacrymis: Diſcedam, frater, ait, & tibi terram leuiter relinquam, dum Cœlum non deſeram: & qui non tua, ſed te quærere veni, facilè ab his amouear, quæ non quæſiui. 9.

quæsiui. Aduueneram, te Christo lucraturus, non mihi opes, aut Regnum temporale. Discedam lætus ab his, quæ lubens fugi, imò ab his, quæ euasi: sed te, quem fratrem vinculo naturæ, quem dominum iure successionis & amaui, & colui, æternæ damnationis vinculis captum, nec eripi patientem, dolebo tristis, lacrymabor amarus, neque vnquam capiam de amisso fratre, quem vnicè dilexi, consolationem. Dixit, & penè ad lacrymas commouit superbum Regulum; siue intra proprias venas sanguis efferbuit, cum Bernardo communis; siue de æterna salute, aut damnatione memoria potens extorsit, vel ab inuito. Affuère sorores discedenti, siccioribus oculis, qui tunc illis pro lingua, quibus horam, & locum condicta commemorabant. Ergo Bernardus sub vesperam egressus, altero ab vrbe lapide diuertit ad nemus, Mariam & Gratiam, ac reliquam familiam (nam plures sese illis associauerant) in medio noctis silentio præstolaturus. Ibi orationibus, & precibus intentus sacris Virginibus animum virilem, obscuritatem nocti, ostiariis aulæ fratris profundum somnum, demum conatibus piis felicem exitum, & tardam fratri notitiam deprecabatur. Sed nos eundem intentum orationi, dum Virgines prosequimur, in ipso nemore parumper relinquamus.

---

1. Bernardus cum sororibus discedens, nemus ingreditur: 2. inde regressus, alimenta quæsiturus à fratre capitur. 3. Dein per dolum ad sorores tractus, 4. cùm à fide diuelli non potuisset, coràm occiditur: 5. mox sorores, cùm ne ipsæ peruerterentur. 6. Quid factum tunc de corporum exuuiis. 7. Quæ veneratio sequuta Martyres Sanctos? & alia remissiuè. 8. Alfonsi Aragonensis in Hortam aduentus. 9. Postulata fraternitas, 10. & oblata protectio, 11. Priuilegio expedito non vulgari.

CAPVT V.

1. IAM cœlestem sphæram profunda nox, silentium terras, atque homines somnus occupabat, cùm recens Christo desponsatæ Virgines Sponso obuiam ituræ surrexerunt, ac congregatis, qui erant fidei sociis, assumptisque per sopitos custodes transeuntes aulam primùm, mox vrbem deseruêre. Nec erat leue spatium vnius leucæ peragrandum vtrisque; sed præcipuè Mariæ, Gratiæque fœminis regiis, & ferri suetis magis, quàm ambulare, & retinebant obscura caligo noctis, cæca plerunque via, inuisi lapides, gliscentésque rupturæ, & si quæ alia passim occurrentia, aut offendere solent, aut retardare. Sed quæ cum fide charitatem simul, cum charitate virtutes omnes induerant, nouum ad omnia robur in se ipsis, fortitudinem nouam supra virilem, nedum supra fœmineam experiebantur. Ergo albescente aurora, nemus primùm, dein ante nemus Bernardum fratrem obuium conspicientes, qui iam obuiam exiret venienti agmini, resolutæ in lacrymas, Ecquis, inquiunt, nos vltrà separabit à charitate Christi? non mors, non vita, non periculum, non gladius. Quærat, si volet, sorores Almanzorius, & inueniat, si potest: aut vita nos manebit inter Christianos, aut mors pro Christo. Occultatas fideles præstolantur, detectas Angeli. Itaque siue viuimus, siue morimur, Domini sumus. Interim nemus latentes tueatur, egressuras de latebris, cùm fratris inquisitio deferbuerit.

2. Iam biduum in eodem loco peregrant, & ministri Almanzorij, qui omnem circa discurrerant regionem, nulla prorsus vestigia reperientes, spe sua fraudati reuertebantur: cùm ecce egressus de latebris Bernardus proximam nemori Coloniam petiturus, vnde aliquid, quo vitam sustentarent, afferret sororibus, in Regem, heu! & seruos eius incidit, agnus in lupum, ouis in carnifices. Tum verò Regulus insano furore percitus, irruere in fratrem, & nisi à propriis seruis retentus esset, vltrò se offerentem, nec recusantem pro Christo trucidari, hasta, quam manu gestabat, transuerberasset. Sed obstitêre ministri primis conatibus: & si hunc, inquiunt, per mortem anteuertas, quis nobis Zaidam, quis Zoraidam deteget, seu medio in nemore, siue alibi relictas, & occultatas, antequàm inueniantur, perituras? Viuat potiùs, & detegat latentes, atque eius consiliis deuias à veritate, dedoceat dolos, fraudésque reponat, quibus imbutas à fraterna domo eduxit. Placuit consilium furenti quamuis Regulo, & semel captum ad mortem semper adigi, reuocari ad vitam, nunquam posse perpendens animo, propiùs accedens Bernardum fictè alloquitur:

Ergóne, frater, si te mihi permittas, me ipso charior, quem amicum, quem Regni nunc consortem, mox successorem, vel post auitas leges abiuratas dudum delegeram, fratrem non solùm spernis, sed deludis? Ergóne etiam sorores mihi aufers (nam deceptas non dicam) vt ne ex eis quidem adoptandos in proprios suscipiam liberos? Esto in me crimen aliquod inuenias, quod maiori adhuc pœna plectendum putes, quid in te patres nostri commiserunt? quid tanti meruêre viri, quos nepotibus fraudas? quos omninò destituis successione? Esto, lex vestra potior, & salubrior: an Christus vnquam filiorum in parentes impietatem approbauit, aut docuit? an generis humani conseruationi contrarius fuit? An Reges orbos præcepit, aut consuluit, vt ipsis mortuis nullus paci locus; sed successores per arma designarentur? Quin Radamirum, Aragonium Regem, ex Monacho ad coniugium translatum iussu Pontificis, ex quo orta Petronilla, vestræ gentis exempla, eáque satis recentia manifestant, quantò magis, quæ nondum consecratæ, tradendæ nuptiis, conseruandæ coronæ, quantumuis minimæ? Nil vltrà nobis altercandum de Religione, quæ cunctis libera; de successione Regni, quis prohibeat? Nubat vtraque soror, nubat altera, & dum alicui, nubat Christiano, ac vestræ legis iura pia obseruet, vt vel in matrimonio perseueret; vel, si maluerit, post susceptam prolem ad cœlibatum redeat, vsque ad mortem in ipso permansura. 3.

4. Hæc Almanzorius in dolo ad virum Dei, dum ad sorores simul peruenirent. At postquàm præda optata potitus est, in furorem conuersus, aut resiliendum à fide Christiana, aut subeundam atrocem mortem proponit. Nihil iam medium in Amethi rebus (sic Bernardum vocabat ex prisco nomine) aut coronam, aut gladium subituri. Illam, si vellet fratri conregnate;

gnare; hunc, si, vt ipse putabat, suo Christo. Fœmineos animos per speciem pietatis deceptos hactenus, vtrouis modo reducendos ad veritatem; si perseueret, timore similis mortis; si resipiscat, eo ipso Magistro, quo deceptore. Tum verò Sanctus: Decepisti tu magis volentem decipi, & vltrò me offerentem ad sacrificium traxisti per dolos, quos facilè potuissem præuidere. Mihi viuere solus Christus est, pro Christo mori lucrum, quod dudum quæro. Nec credam semel Christo desponsatas Mariam, & Gratiam, morte mea diuellendas ab eius fide. Quin sanguine fraterno, velut irriguæ, radicabuntur altiùs, securis ictus firmiùs suscepturæ. Dixit, & oculos ad Cœlum leuans priùs, mox ad sorores vertens, quasi quas ad passionem inuitaret, Christe, ait, quia possibile est, transeat à me ad illas calix iste; compatiantur, conregnent: & quas congenitas mihi carne, & spiritu, tibi in filias per gratiam adoptasti, fac cohæredes. Mox satellitibus vinciendas manus offerens, atque arborem, cui alligabatur, reuerenter salutans, quasi quæ ligni Crucis speciem ferret, ferreo tandem, quem miles fortè ferebat, clauo ad frontem affixo, maiorem ad cruciatum occisus est, videntibus sororibus, & fratre, nec lacrymantibus; illis, quia gloriæ fratris congaudebant; hoc, quia propriæ vindictæ gratulabatur.

5. Coronato Bernardo per martyrium, atque ipsa corona victrici fronti clauo velut infixa, ne cadere, aut auelli facilè posset, restabant sorores, quas inferiores viribus natura; sed gratia subæquales haud dissimilis triumphus præstolabatur. Has primùm minis, promissis, blanditiisque, & qui plerunque fœmineos animos mouent, propositis coniugibus, atque alteri Regni successione, alteri pingui dote, & gaza multa, quæ Reges ambirent, largè oblatis, seducere studuit: per illecebras, luxum, deliciásque impotentiam muliebrem peruersurus. Ast, vbi blandimenta nihil proficere, atque vtranque sororem in fide Christi accepta constantem videt, ad terrores conuersus, & nunc subitam mortem intentans gladio; nunc cædem acerbiorem cæde fratris comminatus atrociter: Ille, ait, clauo confossus caput, occubuit: vos membra singula clauis, & vncis dabitis discerpenda per partes, quo diutiùs torqueamini, segniùs perituræ. An non placabo Deum sanguine vestro, qui vel proprio non parcerem? Aut reuerebor contemptiones cœlestis Numinis, in totius nostræ gentis, imò & ipsius legis confusionem? Natura fœminas, generatione sorores, educatione filias (nam vt tales vos habui) post trucidatum fratrem de medio tollere impium, fateor, videtur, & inhumanum: sed conseruare præuaricatrices, atque apostatas viles erit sacrilegum: & quantò Deus creaturis omnibus præstat, tantò obseruantiæ religio anteponenda. Darem fortasse pœnitentiæ locum, (atque ô vtinam velitis pœnitere!) si non idem pateret obstinationi; sed cùm magis hanc lineam, quàm illam sperem, quod ipsæ proclamatis, pereundum est vobis, non tam quia peccauistis, quàm ne peccetis. Dixit, & gladio percussas occidi iubet in conspectu cadaueris Bernardi, quod vires eis de terra, robúrque, non secùs ac de Cœlo triumphans spiritus, auxilia, & vitæ æternæ desiderium, temporalis contemptum, atque in morte lætitiam impetrabat. Excepit ictum sancta vtraque virgo constanter, & auidè: nec seriùs penetrauit anima Cœlos, quàm terram trunco contigit: Regio apparatu vtrunque; quippe de Cœlo ouantibus occurrit cœlestis aulæ Curia: terra non priùs corpora suscepit, quàm proprio sanguine, vt purpura Regali constrata foret. Hæc de martyrio Principis inuicti, sororúmque, ex Antonio Beutero [a], Martino de Viciano [b], aliísque, necnon & ex Archiuiis Populeti descripsit fideliter, qui Acta Sancti vulganda compilauit. De die mortis nihil certi constat: colitur tamen memoria trium fratrum, vigesimaprima mensis Augusti; siue, quia in ea Martyrium obierunt, siue quòd prima post Festum Magni Bernardi Claræuallis Abbatis, cui subiungi voluerunt, vt patri filias; si non, vt solet, occasione sumpta ex nomine. Haud aliter Bernardum de Candeleda memoratum superiùs eadem die colunt, qui Durij fluminis extrema littora incolunt, vnde ipsa Prouincia Extrema Daurij, aut Durij, vulgò, *Estremadura*, quæ Lusitaniam inter Bœticámque, atque vtranque Castellam latè protenditur.

6. Sanctorum corpora in nemore relicta bestiis terræ, & volucribus exposita: & pauissent vtrasque proculdubiò, si non vnus de seruis minùs barbarus, siue fortè Christianæ legi addictus, effossa terra, mandasset sepulturæ, ipso in loco Martyrij non procul ab Alzira nobili oppido, à quo gloriosus Martyr, hodiéque *Sanctus Bernardus de Alzira* cognominatur. Mansère ignota sepulcra per multos annos, quoadvsque sub Iacobo primo Rege (quem post fundatum Ordinem sanctissimum Beatæ Mariæ dictæ de Mercede, pro captiuis Christianis redimendis, post Maioricam, Valentiámque expugnatas, post plures, & illustres victorias partas de Sarracenis, tandem Cisterciensis Familia præstolabatur) cœlestibus signis præcedentibus detecta, atque ab ipso honorifica Capella, & tumulo marmoreo donata sunt, quod suo tempore latiùs referemus. Sic Sanctus Martyr assumptus ex Cistercio, per Regem in Cistercio consummandum inceptus coli, extorquentibus cæterorum omnium cultum, crebris miraculis, quæ Deus per sacras Reliquias operabatur. Qualiter autem, & qua occasione occultata iterum, iterum detecta, & locus sacer in Conuentum Fratrum Sanctissimæ Trinitatis de Redemptione captiuorum transierit, quos Deus posuit custodes sacri thesauri, suo tempore etiam Annales tradent.

7. Veneratur Alzira sanctum Bernardum, velut loci Patronum, quem propitium, ac potentem ad Deum intercessorem in multis experti frequenter visitant, & celebrant solenniter anniuersaria votiua festiuitate. Recolunt etiam Bernardum Anciranum Martyrologium Monasticum Hugonis Menardi Augusti 20. quanuis in notis annum Typographi incuria longè anteponat: Arnoldus V vionius in Appendice littera B. Ioannes Vincentius, Dominicanus, de Sanctis Cataloniæ: Alfonsus de Villegas, de Sanctis Hispaniæ: Chrysostomus Henriquez in Menologio Augusti 23. & in Fasciculo. Quin & nos etiam dum iuuenes essemus, cócione edita in Sanctorali nostro, Beati Martyris laudes declamauimus. Mariam, & Gratiam multi nostris tribuunt, quasi spiritu, & voto Moniales, quod in antiquis non potui inuenire. Quin potiùs ad materteram deduci, cùm ipsa Ilerdæ piè conuersaturas. Ego à Bernardo conuersas, vel sæculares, non dubito adscribendas illius gloriæ: cætera neque affirmo, neque nego, sed integra Lectori meo relinquo.

8. Priusquàm à Tarraconensi Hispania discedamus, illustris nobis Ildefonsus dicendus erit Aragonensium Rex, qui in confinibus Regni sui situm Cœnobium Hortæ, hoc ipso anno deuotus visitauit, vt à Martino Abbate, Fratribúsque in societatem, seu confraternitatem Hortensium admitteretur. Et permanere voluit memoriam facti priuilegio expedito, quod non licet silentio præterire: sic autem habet:

Notum

Notum sit omnibus hominibus præsentibus,& futuris,qualiter Ego Ildefonsus Rex veniens ad Monasterium de Horta ab Abbate Martino,& cunctis Fratribus in societatem,& participationem omnium bonorum, orationum , videlicet,ieiuniorum,eleemosynarum,vigiliarum,Missarúmque solenniorum,& cunctorum , quibus Regnum æternum acquiritur,in Capitulo eorum receptus sum,tam ego,quàm omnis generatio mea per sæcula cuncta.

9. *Ego verò desiderans vtilitati eorum , ac si Domui propriæ prouidere,personas Fratrum,hæreditates & omnia , quæ illorum existunt , vel in futurum , largitione Principum,donatione Pontificum,oblatione fidelium,siue emptione,vel commutatione , seu aliis quibuslibet iustis modis acquirere poterunt,sub defensione , & protectione , & nostro amparamento,& de tota nostra generatione recipio ; decernens,vt nulli potestati , militi, seu cuiuscunque conditionis homini liceat,neque in pace, neque in guerra , neque nomine pignoris , vel alia aliqua ratione in tota mea terra prædictos Fratres aliquatenus molestare,vel bona eorum inuadere. Nolo enim, vt si fortè per guerram Regni de Castella,vel alterius Regni,in aliquibus Monasteriis terra mea , præda facta fuerit,vel aliquod malum,vt in ea , quæ illorum Fratrum de Horta fuerint,vlla vindicta iactetur,sed semper in tota mea terra,omnia,quæ eorum sunt,vel erunt, salua,secura,& tuta consistant.*

10. *Greges eorum,& armenta,& cuncta eorum animalia,quasi nostra propria in tota terra nostra liberè,& sine aliqua exactione,& sine herbatico pascantur. Nusquam in tota terra nostra portaticum donent de propriis rebus. Deinde,si quis eorum,qui ad meam ditionem pertinere noscantur,ausus esset huiusmodi donatiuum prærumpere,si honorem per me tenent , illum siquidem honorem priùs data damni satisfactione perdet , & à Regno proscribetur. Si verò quicunque miles non habens per me honorem,vel burgensis,aut villanus hoc fecerit, data priùs satisfactione,vt prædixi , mille marabitinos mihi pectabit nihilominùs,& eum à Regno proscribi faciam. Hoc autem decretum,seu eleemosynam,quod pro nostra,nostrorúmque omnium prædecessorum pariter,& successorum salute facio,vt ab eisdem successoribus nostris,cùm debitum naturæ persoluero , inuiolabiliter obseruetur perpetuò , piè , & charitatiuè rogo , & moneo, quatenus cùm ad Curiam summi , æternique Regis peruenerint,in illa nouissima die inter Choros Angelorum audire mereantur : Beati misericordes,& qui diligentes me dilexistis , quoniam vestrum est Regnum Cælorum. Facta charta apud Tarassonam , mense Iulij,sub Æra M.C.C.XVIII.* Hactenus priuilegium,in quo pro subscriptionibus Episcoporum,quæ vulgò in aliis solent consignari nomina, & Episcopatus notata lego sub hoc tenore. *Regnante eodem Ildefonso Rege in Aragona , & in Cathalonia Episcopo Petro in Cæsaraugusta. Episcopo Ioanne in Tirasona. Episcopo Stephano in Osca. Episcopo Berengario in Ilerda , & in Roda.* Quod ideò in præsenti libuit adnotare : quia non video vsurpatum in aliis Regnis,& facit aliquid ad Episcoporum authoritatem. Hæc in Hispania.

---

1. *Petrus Cellensis assumptus in Episcopum. 2. Capitulo Generali Cistercij scribit, 3. eximia in totam Familiam veneratione; 4. sed in Claræuallenses longè præcipua. 5. Obiit in Gallia Ludouicus Rex, in Barbello Cisterciensi Domo sepultus. 6. Ioachimus Calaber secedit ad Casamarium. 7. Floret in Scotia Rogerius de Monte Roseo: 8. tandem Templi Martyres,velut filij Bernardi , commemorantur. 9. Chronologia Vallis Deileodiensis , 10. Ripa lata,siue alta,atque aliæ Domus: 11. tandem de Hieriponte,ex Vvarao,12. & de Monialibus Cœnobij Sancti Prosperi.*

CAPVT VI.

1. IN Gallia Venerabilis Petrus,olim Cellensis,dein Sancti Remigij Abbas,à nobis hactenus toties memoratus , in Episcopum Carnotensem electus,qui tunc recens obierat,Ioanni Satesberiensi successurus,qua charitate in Bernardum communem patrem,(nanque talem agnoscit,) qua in Cistercium pollebat, Cisterciensi Capitulo scribit,se,& nouam sibi Sponsam copulatam,Carnotensem Ecclesiam offerens,& commendans Sanctorum precibus,illustre monumentum venerationis exhibitæ Cistercio,per Virum celebrem , venerandum doctrina,ætate,& moribus (nam excusatum à Concilio Generali paulò antè inuenio [a] , quia iam annosum) meritò duxi adscribendum nostris Annalibus. Est autem talis [b]:

a lib. 8. epist. 12.

b lib. 9. epist. 8.

2. *Petrus Carnotensis electus,Capitulo Cisterciensi.*

Sancta Sanctorum studia impedire non minoris æstimo culpæ , quàm angelica,& diuina negotia interrumpere. Tanti verò reatus pœnam timeo incurrere , si vos ad diuina , & in diuinis occupatos,vanis , & superfluis tentauero verbis retinere. Excusat tamen quandoque vrgens necessitas ingerentem se importunitatem: quando etsi reprimit ad modicum festinationem,non perimit, aut deprimit penitus necessariam operationem. Vtinam , *inquit Apostolus* [c] , sustineretis modicum quid insipientiæ meæ ! *Non arguitur insipientiæ formica, quæ sibi præparat escam in æstate. Non arguitur insipientiæ villicus iniquitatis,qui fodere non valens,& mendicare erubescens ,fecit sibi amicos , qui reciperent illum in æterna tabernacula. Non ad insipientiam est mihi,si non de mammona iniquitatis ; sed de supplicatione humilitatis,& debito fraternæ charitatis interpello Dominos meos , & Fratres charissimos,quatenus me commemorent inter sui gaudij socios , & futuræ expectationis amicos. Recolat igitur sanctissimum vestrum Collegium, vnum me esse de alumnis Beatissimi Bernardi , cuius merito Cisterciensem Ordinem Deus vsque ad mare, & vltrà dilatauit , & vsque ad nubes,vt ista , quæ adhuc supersunt,reliquiæ testantur,magnificauit.*

c 2. Cor. 11.

Inter cætera sua beneficia contulit mihi superna gratia,eo viuente , adfuisse in his Castrorum Dei Conuentibus,& commendatum,atque receptum tam beneficiis, quam orationibus. Translato etiam ipso ad cœlestem Curiam , semel adiui Dominos meos,& Fratres charissimos, replicans,& inculcans Societatem,& charitatem antiquitùs inductam. Prostratus itaque , licèt absens, pedibus totius sanctæ huius Congregationis semper expectatum,& expetitum,necnon etiam expetendum imploro suffragium. Vester fui , vester sum, vester semper ero. Alienos ad sinum suum colligit vestra charitas, & me leonibus,lupis,vrsis,& malis bestiis indefensum exponetis ? Cellensem enutristis , Rhemensem amastis, 3.

Carnotensem

Carnotensem proiicietis? Vbi maior necessitas, ibi expirabit charitas? Vbi summum periculum, ibi nullum subsidium? vbi descendens ab Ierusalem in Iericho semiuiuus relinquitur, post Sacerdotis & Leuitæ negligentiam, Samaritani pectus indurabitur, ne oleum, & vinum vulneribus sauciati infundantur? Absit, vt fons olei arescat, vt lecythus olei in sancto Ordine vestro deficiat. Certè si in vobis defecerit Sanctus, mundus remanebit immundus. Non esset dolor Angelis Dei, sicut dolor iste. Pax itaque æterna, & gratia sit vobiscum. Amen. Hactenus Petrus electus Carnotensis, quibus clarè videas, admissum anteà in Fratrem à Capitulo, cui præsens assuisset, & cui se, ac sua Monasteria, quibus anteà præfuisset, commendasset.

4. Cæterùm, quanuis toti Cistercio deditum, Claræuallensibus addictiorem fecerant memoria Patris, atque ipsi filij sibi notiores. Vnde in hos monumenta charitatis, neque pauca, neque leuia; plures epistolæ ad Eskilum [d], ad Suppriorem Thomam [e], & Ascelinum [f], ad Rainerum [g], omnes Claræuallenses. Quin & eiusdem liber de conscientia ad Alchærum scriptus, sub hoc initio: *Charissimo Fratri suo Alchero Monacho Claræuallis, Frater Petrus Cellensis salutem, & conscientiam bonam*, &c. Et paulò inferiùs, quasi qui ad eius petitionem scripserit: *Animaduerto proinde his te, bone amice, & sancte Monache Alcheri, sollicitum studiis circa animæ tuæ res familiares, cùm non solùm de agris Sanctorum Doctorum fertilissimis cibum quotidie, imò cibaria colligere spiritualia non desistas: sed etiam ad tenuissimum nostræ paupertatis promptuarium manum porrigas, à paupere non pauperem postulans stipem, videlicet, conscientiam.* Hic est Alchærus, de quo Nicolaus Monachus [h] in pluribus epistolis, & alij item Authores illius æui.

d lib. 1. epist. 23. & lib. 5. ep. 5.
e lib. 3. ep. 11.
f lib. 3. epist. 11.
g lib. 1. epist. 13.
h epist. 22. 24. 25. 28. 49. & 51.

5. Hoc ipso anno Ludouicus Rex Galliæ diem extremum vixit, deuixitque decimoquarto Kalendas Octobris, sepultus in Barbello, Cisterciensi Cœnobio, quod ipse superioribus annis ædificauerat. De quo hæc habet Robertus Abbas Montis: *Obiit Ludouicus, Rex Francorum, Vir religiosus, & timens Deum, & sepultus est in quodam Monasterio Cisterciensis Ordinis, dicto Barbel, quod ædificauerat.* Ita Robertus reticens diem, annúmque postponens; distinctiùs tamen, & certiùs Matthæus Paris: *Eodem tempore* (id est, anno M.C.LXXX.) *Ludouicus Rex Francorum Parisiis diem clausit extremum, decimoquarto Kalendas Octobris, & sepultus est in Monasterio Cisterciensis Ordinis, quod Barbellum nuncupatum est, quod etiam propriis sumptibus inchoatum, idem Rex Ludouicus laudabiliter consummauit.* Matthæo Parisio Paulus Æmilius consonat, & Robertus Gaguinus, qui etiam addit [i]: *Ludouici sepulcrum per Alizan Reginam auro, argentóque superadditis gemmis ornatum, in morem Regium.* Ludouico Philippus subrogatur, parenti filius, atque hic Cistercio obnoxius duplici titulo: & quia donatus Sanctorum orationibus, præcipuè Cisterciensium, vt suprà vidimus; vnde & *Adeodati* nomen accepit: & quia per Cisterciensem Martyrem Thomam redditus vitæ, desperata salute, quod anno præcedenti memorauimus.

i lib. 6. c. 4. in princ.

6. In Calabria Ioachimus, Curatij Abbas, à Venerabili Gerardo Fossænouæ, Curatiensis Ecclesiæ Patre, obtenta licentia, & Monasterio Priori commendato, Casamarium diuertit, sacræ Scripturæ mysteriis vacaturus: verùm hunc eius secessum à Curatio, & quæ in eo scripserit, narrat Matthæus Guerra, Episcopus Fundanus, in quadam de Ioachimo relatione ad Cardinalē de Claraualle missam, quæ ita habet [k]: *Constat*, ait, *quòd Abbas Ioachim Cisterciensis Ordinis fuit, & Abbas Curatij, qui paulò post assentientibus Monachis Cœnobij de Fossa noua, vt liberior ei in scribendo facultas adesset, Curatium cõmendauit; demum per annū cū dimidio in Monasterio Casamarij die, noctuque scribens, cū cæteris Fratribus etiā in diuinis adfuit, ibidemq; super Apocalyp. & Psalterium decem chordarū cõmentans Lucio Papæ III. illi diem certum captiuitatis Ierosolymitanæ prædicens, lucubrationē illarū præsentauit.* Sed nunc de secessū; de fructu, suo loco erit agendū.

k in Chronolog. sect. 47.

Florebat in Scotia sub idem tempus Venerabilis Rogerius, dictus de Monte Roseo, sub Beato Neruo Kilosensis Prior, qui inter alia Opera, quæ scripsit de licentia Capituli, Vitam Duffi Regis stilo mandauit. 7.
De quo hæc habet Demsterus in sua Historia [l]: *Rogerius, dictus de Monte Roseo, Monachus Cisterciensis professus in Kilos in Morauia, ac eiusdē Cœnobij Prior, vt existimo, secundus: nam, cùm Sanctus Anselmus, primus Abbas, obiisset, Sanctus Nerbus successit, vt in Scoti-Chronico lib. 8. c. 25. & hic noster sub eo Prioratum administrauit, vt colligo ex Opere suo, cui in Deirano indice hic apex: Duffi Regis mors ad Nerbum Abbatē. lib. 1. Florebat an. M.C.LXXX. aut circiter.* Hoc item anno, excutiente iugum fidei Vandalorum perfidia, cùm res ferro, atque igne agenda foret, Sleuuicensis Episcopus, Fridericus, regio sanguine ortus; sed multò clarior pietate, doctrináque, & verbi, & belli Dux, dū mare traiicit, in mare submersus, insignis Daniæ, quin & totius Ecclesiæ luctus occasio fuit. Corpus vndis ereptum pietate suorum, industriáque, ad Soram, Cisterciense Cœnobium, Diœcesis Roskil, deductum est, atque ibidem sepultum honorificè sub tali inscriptione, quæ hodiéque memoriam Viri conseruat:

l lib. 1

Vandalus vt discat diuini oracula Verbi
Impius, en Præsul mox Fridericus adest.
Pòst Ponto infelix submergitur ille profundo,
Percharus Regi, Flaminibúsque piis.
Obiit anno M.C.LXXX.

Viris illustribus Familiæ Cisterciensis subiungam Templi Martyres, hoc anno passos, quòd non alienos à Cistercio credam, Bernardi filios, de quibus hæc Robertus in Appendice: *Saladin, cum innumero exercitu obsedit castrum de Vado Iacob, quod machinis, & vi cepit: & milites Templi, qui intus erant, per medium serris per latera scidit.* Hæc Barbarorum aduersùs Christi milites dira immanitas, quos in terris atrociter peremit, gloriosè vt credimus in Cœlis coronauit. Militibus eorundem Magistrum addam, vt non scissum per medium, neque occisum; at in captiuitate decedentem, cùm redimi potuisset: neque, siue grauamen, siue periculum sancta illa militia contra morem consuetum sustineret, si, videlicet, pretio redimendos, hostes auidiùs caperent, quasi lucrum ex præda capturi: aut semel captos cariori pretio redderent, & totius neruos belli, id est, pecuniam, nomine redemptionis ad se transferrent. De hac Magistri militum constantia inter vincula, & compedes, idem qui suprà Robertus Abbas Mōtis hæc habet verba [m]: *Inito conflictu Christianorum contra Saladin, ex vtraque parte multi mortui sunt; plures tamen de Christianis, & Magister Templi captus est. Quem cùm Saladin vellet reddere pro nepote suo, quem Christiani captum tenebant, Magister Templi noluit, dicens, non esse consuetudinis Militum Templi, vt aliqua redemptio daretur pro eis, præter cingulum, & cultellum: & ita in captione mortuus est.* Hactenus ille. 8.

m ad hunc an.

Chronologia sex notat Monasteria, quæ accreuerint Cistercio circa hunc annum, sequenti ordine: 9.

Anno M.C.LXXX. septimo Idus Decembris fundata est Abbatia Vallis Dei in Andena.

Eodem anno XII. Kalend. Februarij Abbatia de Ripa alta, in Lombardia.

Eodem anno Abbatia de Choro S.Benedicti.
Eodem anno Abbatia de Maternon.
Eodem anno Abbatia de Geriponte.
Eodem anno Abbatia de Monte S. Petri. Hæc Chronologia Vallis Dei in Andena mihi dubia: quamuis conicctor Claræuallis filiam esse,quod Aubertus Miræus, Author Belga, eandem ad hunc annum notat in suo Chronico. Consonat & Miræo Robertus Claudius in Gallia Christiana : nec credam facilè duas Valles Dei,Cisterciensem vtranque eodem anno natas, quamuis nec negem contingere potuisse. Adde,quòd in Genesi Ecclesiarum Claræuallensium Vallis Dei in Andena, in Diœcesi Leodiensi notata legitur. Verum est tamen,quòd in illis Tabulis filia Euerbaci ante triginta annos orta dicitur. Quin & in Chronologia Vallis Dei prope Leodium intra biennium veniat repetenda. Sed hæc,& alia, quæ nobis longè positis difficilia occurrunt à viciníoribus,si qui sunt,qui illustrant,facilè omninò veniant corrigenda.

10. Ripam altam Ordinis Cisterciensis in Lombardia, libri Camaræ notant in Terdonensi Diœcesi,& centum quadraginta florenos illi præfigunt. Est autem Domus de linea Firmitatis, in qua tamen non Ripa alta,sed Ripa lata,tertia Locedij filia in Ducatu Mediolanensi commemoratur. Reliqua ignota ; neque vnde haurirem hactenus inueni. Sequitur Chorus Sancti Benedicti in Hibernia , Clonensis Diœcesis sub Archiepiscopatu Cassiliensi,filia Magij,quæque adeò auget lineam Claræuallis. Eius notitiam in Iacobo Vvaræo lego : *Chore*,ait, *alias de Choro Benedicti in Comitatu Corcagiæ. Nihil habeo quod hic adnotem,nisi erectum fuisse hoc Cœnobium anno M.C, LXXX. Barrios patronos agnouisse.* Hæc tantùm de Domo Hiberna,Hibernus Author : nec nos Hispani plura addere possumus. Ad eandem Claræuallis lineam spectant Maternon,siue Materna,atque Mons Sancti Petri,incertis quamuis vtriusque Genitricibus, Prouinciisque,quas addere hic potest quicunque nouerit. Video S.Benedictum in Meterna ab Authore recenti in Frisia positum , Diœcesis Groëningariæ; quod tamen an sit idem,alij iudicent.

Geripontis aliquantò maior notitia subest,Hiberniæ insignis Domus,filiæ Vallis salutis,seu de Valltinglas,de qua hæc habet Iacobus Vvaræus:*Geriponte perpulchrum olim Monasterium,vt Reliquiæ testantur,à Donato,Odonoso Regulo extructum est,& magnis redditibus locupletarum.In hoc Cœnobio conduntur,præter alios melioris notæ, quorum sepulcrales imagines ibi iacent,ipse Conditor Donatus,& Felix Odulanus,Episcopus Osoriensis,ad cuius tumulum miracula, nescio quæ olim patrata dicuntur. Sedet Cœnobium ad dexteram Neori ripam in Comitatu Kilkenniensi. Abbas huius Monasterij ante suppressionem, locum, suffragiúmque habuit inter Proceres in Comitiis Parlamentariis.*Hæc Vvaræus. Nos de Felice Odulano Monacho Cisterciensi plura in tempore. Memoratur Abbatia de Geriponte in litteris Gregorij Papæ IX. ad Abbatem eiusdem Monasterij, & Episcopum Casiliensem super negotio Archiepiscopi Armachani datis Laterani , 17. Kalendas Octobris, Pontificatus ipsius anno 14. quas suo tempore latiùs referemus. 11.

Sub idem tempus,si fortè non ante annum,cœpisse lego Cœnobium Sancti Prosperi in Italia, iuxta vrbem Senensem,quod N.Virgo Antonij Briesij, ciuis Senensis filia,Sancto Galgano,aut sponsa,aut desponsanda, pro Virginibus sacris piè construxit ex dotalibus bonis; & ipsa in eo cum aliis consecranda, cùm ab eodem Sancto ad Christum Sponsum sequendum conuersa esset. Sed de Historia Galgani anno sequenti,quo Cistercio vel moriens tandem adhæsit : nunc satis nobis recens constructæ Domus ad eius monitionem, atque ab illius sponsa tempus notasse. 12.

ANNVS CHRISTI M C LXXXI. — CISTERCII LXXXIV.

1. Henrici Regis Angliæ Gaufredus filius electus in Episcopum,nec Episcopum agens, 2. à Richardo Cantuariensi compulsus 3. cedit. 4. Alij ab eodem Richardo defenduntur, 5. graui epistola, 6. de supplenda eorum residentia, 7. pro maiori Reipublicæ, 8. atque causæ communis vtilitate. 9. Prudentia eius, 10. & prouidentia circa hoc ipsum.

CAPVT I.

1. ANNVS sequitur à Christo Redemptore centesimus octuagesimusprimus supra millesimum,à condito Cistercio quartus, & octuagesimus,Alexandri vltimus,quo Gaufredo Anglo Henrici Regis filio in Episcopum Lincolniensem electo,sed recusante sacros Ordines suscipere, nec attendenti ad ea,quæ essent Episcopi, idem Alexander pastorali cura inuigilans censuit constanter fore resistendum,vsus ad hoc Richardo Cantuariensi, à quo vel sacros Ordines suscipere,& Episcopum agere,vel Pontificatui,quem nullatenus curaret,humiliter renunciare compelleretur.De quibus hæc Rogerius in Annalibus [a] : *Eodem anno*,scilicet, M.C.LXXXI. *Dominus Papa districtiùs in mandatis dederat Richardo Cantuariensi Archiepiscopo, vt omni occasione,& excusatione postposita,Gaufredum,Lincolniensis Ecclesiæ electum,Domini Regis Angliæ filium, ecclesiastica censura compelleret electioni suæ renunciare,vel sine dilatione Ordinem Sacerdotis,& pontificalis officij dignitatem recipere.* Hactenus de mandatis Summi Pontificis.

[a] ad hunc an.

Porrò quàm strenuè eisdem exequendis Richardus institerit,quàm non detulerit Regiæ Maiestati,potéstatíve,siue etiam fauori,quominùs Alexandri præceptis obtemperaret,declarauit euentus,quem idem,qui suprà,Author ita prosequitur:*Gaufredus igitur in arcto positus,& imperfectum suum sentiens,considerànsque,se tantæ administrationi minimè posse sufficere, maluit ab episcopalibus abstinere,quàm onus importabile sibi imponere.*Ea tunc Episcopis potentia aduersùs Reges,ea Sacerdotio reuerentia exhibebatur. Demum ea constantia Richardo fuit, vt Regi se, quem nouerat præcipitem, atque impotentem iræ, vindictæque, recenti exemplo sui antecessoris, & cui se aliàs deuinctum agnoscebat, in causa filij viriliter opponeret, ipsúmque adolescentem adigeret, vti 2.

se imparem nouerat, Episcopatum vltrò resignare, litteris datis ad eundem Richardum, quas idem Rogerius adducit, in hunc tenorem [b]:

b ibid.

3\. *Venerabili Patri, & Domino Richardo, Dei gratia Cantuariensi Archiepiscopo, Apostolicæ Sedis Legato, Gaufredus, Domini Regis Angliæ filius, & Cancellarius, salutem, & reuerentiam debitam, ac deuotam.*

Placuit Maiestati Apostolicæ, vestræ iniungere Sanctitati, vt me certo tempore vocaretis ad suscipiendum Ordinem Sacerdotis, & pontificalis officij dignitatem. Ego vero considerans quamplures Episcopos maturiores, ac prouectiores prudentia, & ætate, vix tantæ administrationi sufficere, nec sine periculo animarum sui Officium Pontificatus ad perfectum explere, veritus sum onus importabile senioribus, mihi imponere iuniori, faciens hoc non ex aliqua leuitate animi; sed ob reuerentiam Sacramenti. Habito itaque tractatu super hoc cum Domino Rege Patre meo, Dominisque Fratribus meis Rege, & Pictauiæ, & Britannorum Comitibus, Episcopis etiam Henrico Baiocensi, Rogerio Sagiensi, Reginaldo Bathoniensi, Sigefrido Cicestrensi, qui præsentes aderant, aliter de vita, & statu meo disposui, volens Patris mei obsequiis militare ad tempus, & ab episcopalibus abstinere. Omne itaque ius electionis meæ, & Lincolniensem Episcopatum spontaneè, liberè, & integrè in manu vestra (Pater Sancte) resigno, tam electionis, quàm Episcopatus absolutionem postulans à vobis, tanquam à Metropolitano meo, & ad hoc ab Apostolica Sede specialiter delegato. Benè vale. Ita Gaufredus, cuius in hoc exemplum nostri sæculi Principes, ô vtinam! (quos tamen condemnare non ausim) imitarentur.

4\. Cæterùm, qui Gaufredo, regio iuueni arma tractanti ex cathedra sic restitit, Episcopos malè audientes apud Pontificem, tum propter quasdam speciales quorundam culpas insinuatas sinistra narratione; tum, quòd à sedibus suis exulantes, vltrà quàm par videretur, Regi assisterent; quos Alexander ab aula arcendos censuit (adeò hæc quæstio in Ecclesia Dei antiqua!) non minori constantia tutatus est singulorum opposita innocentia, quam ipse examinasset, & comperisset: sed & in causa communi multa disceptans, quæ ob iustam causam Episcoporum absentiam excusarent à propriis sedibus, illos totius Regni prudentissimos, expertissimósque, quales decet Prælatos, publica vtilitate vendicari ad publica negotia, quæ semper debeant priuatis anteponi. Regnorum corpora non solis sæcularibus constare, sed ecclesiasticis: neque minùs singulares Ecclesias, quàm ciuitates reputari vt membra, quæ debeant cedere saluti totius corporis. Eam, vbi per alios consequi nequeat, procurandam à Rege, vel per Episcopos: nec contraire diuino alicui iuri, si dum hanc curant, absint. Non, quia libera residentia Pastorum sit, quod quis Christianus ausit affirmare? sed, quia in conflictu sanctioris alterius iuris, æquè diuini, non tam ab eis violatur, quàm non obliget. Extat de vtrisque epistola erudita, elegánsque Petri Blesensis calamo ad Alexandrum Pontificem scripta, cùm super vtraque indemnitate, quasi oscitantiæ Richardus argueretur, quam in egregiam eiusdem Archiepiscopi commendationem his Annalibus censui transcribendam. Sic autem habet [c]:

c Petri Blesens. epist. 84.

5\. *Alexandro, Dei gratia Summo Pontifici, Richardus Cantuariensis Ecclesiæ humilis minister, deuotum humilitatis, & obedientiæ famulatum.*

Detractores Deo odibiles, Serenitati vestræ de nostris Episcopis enormia suggesserunt, asserentes, quòd Venerabiles Fratres nostri R. Vinton, & G. Elien, atque Ioannes Noruicen Episcopi, sequentes odorem munerum, & omninò abiecta sollicitudine pastorali, militiæ, nè dicam, malitiæ curialis fluctibus se immergunt. Dicunt, quòd iudicia sanguinis exercent: ideóque tanquàm viri sanguinum a sacris abstinent, & ad mensam Domini non accedunt. Eapropter succensa est aduersùs eos indignatio vestra, nobisque pœnam indicitis, si excessus huiusmodi canonicè non punimus. Inhonestum siquidem esset, grauique animaduersione dignissimum, si esset in hac parte os loquentium iniqua, veridicum: sed mentita est iniquitas sibi. Nam, vt excerpamus pauca de multis, Vintoniensi Episcopo nullus est afflictis compatientior, nullus in oculis suis humilior, nullus in Altari deuotior, nullus in beneficiis profusior: vnde, sicut vnguentum effusum est nomen eius, & eleemosynas eius enarrat omnis Ecclesia Sanctorum.

6\. *Eliensis autem, ex quo iuxta beneplaciti nostri formam, citra omnem infamiam tamen, & quasi de abundanti suam purgatione canonica innocentiam declarauit, plenè, & efficaciter impleuit Episcopum, sanctáque, & honesta conuersatione mendaces ostendit, qui maculauerunt innoxium. Ipse etiam, & Episcopus Noruicensis, cuius honestatem, & prudentiam frequenter, dum ad vos à Domino Rege mitteretur, diutina conuersatione, & experientia didicistis, Ecclesias suas pauperes inuenerunt; sed possessiones earum prudenter, & strenuè reuocantes, & amplissimè dilatantes, ipsas nunc in statum optimum erexerunt. Non est equidem nouum, quòd Regum consiliis intersint Episcopi: sicut enim honestate, & sapientia cæteros antecedunt; sic expeditiores, & efficaciores in Reipublicæ administratione censentur. Quia, sicut scriptum est, minùs salubriter disponitur regnum, quod non regitur consilio sapientium. Scriptum enim legistis:* Væ terræ, cuius Rex puer est, & cuius Principes manè comedunt. Beata terra est, cuius Rex sensatus est, & cuius Principes vescuntur tempore suo. *In quo notatur, eos consiliis Regum debere assistere, qui sciant, & velint, & possint patientibus compati, paci terræ, ac populi saluti prospicere, erudire ad iustitiam Reges, imminentibus occursare periculis, vitaq; maturioris exemplis informare subditos, & quadam authoritate potestatiua præsumptionem malignantium cohibere. Regnum Hebræorum temporibus Roboam non fuisset diuisum, nec recessissent ab eo decem tribus, si prudentiores viros sibi consiliarios elegisset. Cùm esset Saül prophetans inter eos, qui inuocabant nomen Domini; regnum tamen Dauid erexit, & firmauit eius solium institutio Samuelis. Rex Ezechias oppressus à Sennacherib, & quasi in extremis angustiis constitutus, per Isaiam ciuitatis liberationem, & beneficium consolationis obtinuit. Eliseus Acrysiam Syris induxit, & eius beneficio Samariæ obsessores conuertuntur in fugam. Ioiada Sacerdos Ioas filium Ochoziæ à facie Athali persequentis abscondit, quem cùm erexisset in Regem, sanctis eum moribus informauit. Sed Ioiada mortuo cœpit Ioas à Dei legitimis declinare, quem cùm Zacharias argueret, eum lapidibus obruit, & contriuit. In quo manifestissimè liquet, quàm vtilis, & necessaria sit conuersatio & doctrina iustorum his, qui populi regimen acceperint.*

7\. *Nam temporibus Sedechiæ Regis, non fuisset exterminatum Regnum Iudæorum, nisi aduersùs Ieremiam, qui publicæ consulebat vtilitati, præualuissent mendacia Pseudoprophetarum. Vnum noueretis, quia nisi familiares & consiliarij Regis essent præfati Episcopi, supra dorsum Ecclesiæ fabricarent hodie peccatores, & immaniter, ac intolerabiliter opprimeret Clerum præsumptio laicalis. Non autem, si quid in Ecclesia attentatur iniuriam, authoritate Pontificali corripitur: aut, si ad hoc ecclesiastica censura non sufficit,*

spiritualis gladij defectus ciuili suppletur,& ad eorum arbitrium principalis animaduersio exercetur. Si quandoque, vt fieri solet, aduersus insontes Regis indignatio vehementer excandescit, Episcoporum precibus temperatur. Istis mediantibus mansuescit circa simplices iudiciarius rigor, admittitur clamor pauperum, Ecclesiarum dignitas erigitur, releuatur pauperum indigentia, fit quies, iustitia liberè exercetur, superbia deprimitur, augetur laicorum deuotio, Religio fouetur, diriguntur iudicia, leges acceptantur, decreta Romana vim obtinent, & possessiones ecclesiasticæ dilatantur. Isti singulis præcipuis Solemnitatibus suis intersunt Ecclesiis, vbi eleemosynarum largitione, consolatione pupillorum, ac viduarum, subiectorum correctione, atque aliis sanctitatis operibus, redimunt dies, quos in Curia consumpserunt.

8. *Porrò Archiepiscopi, vel Episcopi, qui in Curia Regis Siculi conuersantur, per septennium, aut decennium, à Curia non recedunt: nec refert, viuant, aut decesserint, quantùm ad ecclesiasticarum possessionum custodiam, vel regimen animarum. Ab hac equidem curialitate nostros quandoque volumus Episcopos prohibere, sed Consiliariis, & prudentibus viris visa est expediens eorum cohabitatio circa Regem; quos si extraheremus à familiaritate illius, subtraheremus quietem Monasteriis, oppressis solatium, Ecclesiis libertatem. Vnde, licèt propter incommoditates varias, quas ibi sustinent, desiderio desiderarent egredi; publicæ tamen vtilitatis obtentu, communi Fratrum nostrorum consilio, non solùm in hac vita castrensi tolerari, sed ad eam trahi debuerant, & compelli. Vtilitatem itaque Anglicanæ Ecclesiæ, & malitiam detractorum, qui vobis veritati contraria suggesserunt, velitis, Pater, in libra æquitatis appendere, & quod super hoc in oculis vestris acceptum fuerit, nostræ paruitati nuncio, vel litteris velitis intimare, rei veritatem priùs vobis declarari oportuit, vt ad huius rei decisionem certiùs, & confidentiùs procedatis. Nos autem, cùm receperimus vestræ Sanctitatis Oraculum, Apostolicæ iussionis executores efficaces erimus, & deuoti. Conseruet vos Deus Ecclesiæ suæ per tempora longa, Sanctissime Pater.*

9. Hæc ad Pontificem Richardus Cantuariensis, humilitate, obedientiaque promptissima, sed nihilominùs prudentia singulari, nec minori constantia; illa dum famæ Episcoporum consulit, quos vtiliùs amoueas, quàm dehonestes; hæc, dum non solùm antiquis exemplis vtitur, sed Regni Siculi recentia etiam subnectit: non exprobrans, sed suggerens Pontifici eandem vtrorumque causam Episcoporum, idem diuinum ius, adeòque idem pro vtrisque decernendum. Curauit tamen Episcopos absentes, non nisi notos, & certos pro se sufficere, super quo etiam, & contra falsatores litterarum Apostolicarum, hanc ad suos Suffraganeos scripsit epistolam [d]:

[d] Petri Blesensis epist. 53.

10. *Richardus, Dei gratia Cantuariensis Archiepiscopus, totius Angliæ Primas, Venerabilibus Fratribus, & Coëpiscopis in Cantuariensi Prouincia constitutis salutem in vero salutari.*

Licèt futura omninò vitare scandala non possimus, (necesse est enim, sicut legitur, vt veniant scandala,) officio tamen nobis iniunctæ administrationis incumbit, quantùm possumus, scandalorum materiam præscindere, atque maturiore consilio periculis imminentibus obuiare. Diu est, quòd Angelus Satanæ transfigurare se nouit in Angelum lucis, & vestimentis ouium, atque sub adumbrata simplicitate desæuit ab antiquo lupina rapacitas. Sed & diebus istis quidam Pseudoepiscopi Hibernenses, aut Scoticæ linguæ simulantes barbariem, cùm à nullo impositionem manus acceperint, episcopalia populis administrant, teste quidem Apostolo: Nemo sumit sibi honorem; sed, qui vocatur à Deo, tanquàm Aaron. *Illi verò non per ostium, sed aliunde intrantes Ecclesiam Christi commaculant, & vt vituperetur ministerium nostrum, præsumptione sacrilega dehonestant episcopalis eminentiæ sacramentum. Cùm enim gratiam sacræ Vnctionis nunquam acceperint, celebrant Ordines, Ecclesias dedicant, Altaria consecrant, benedicunt Abbates, & sic victum, & vestimentum miserè mendicantes, Sacramenta nostræ Redemptionis conuertunt in quæstum. Quoniam igitur ex talium administratione in Ecclesia Anglicana multiplex occasio scandali iam emersit, eisque, quorum ordinatio dubia est, sacri Canones non admittunt, Vniuersitati vestræ mandamus, atque præcipimus, quatenus per vestras Diœceses generaliter prohibere curetis, ne tales ministrare permittantur episcopalia, qui barbaræ nationis sunt, atque ordinationis incertæ. Sicut enim non intelligitur præcessisse dedicatio, vel Baptismus, vbi de talibus dubitatur: ita nec eos reputamus Episcopos, quorum consecratio ignoratur. Præterea, quoniam in his partibus publica falsariorum pestis obrepsit, qui Bullis adulterinis, & litteris calumnias innocentibus mouent, & statum iustè possidentium subuertere moliuntur, prouidentiæ vestræ districtè præcipimus, quatenus solemniter denunciare faciatis excommunicatos singulis festiuis diebus eos, qui Domini Papæ Bullam, vel nostra, & vestra sigilla falsare præsumunt, eisque consentientes, vt quos à sua malignitate non cohibet propriæ iudicium conscientiæ, saltem frequens denunciationis iteratio valeat deterrere. Benè valeatis in Christo.* Hæc de Richardo, ex materia, cohærentia collegi in tempore, quia nullus annus fixus, & vt faciliùs à Lectore perciperentur.

---

1. Guarini, Bituricensis Præsulis, mors, 2. de quo, & de successore aliquid dictum. 3. Eskilis item in Claraualle obitus, 4. & quædam notata: 5. & de Beato Laurentio Meilrosensi, 6. Glorioso post mortem. 7. Demùm de Sancto Galgano remissiuè. 8. Roderici Toletani præsulis pietas in Martinum ostensa, 9. graui memoria. 10. Consecrata Ecclesia Sanctæ Mariæ de Boto: & de Balduino Ferdensi obiter dictum.

CAPVT II.

1. EMORABILEM nostris præsentem annum Eskili, atque Guarini obitus faciunt: illius ex Primate Daniæ, Monachi; huius ex Monacho, & Abbate Pontigniacensi, Aquitaniæ Primatis: illius Lundensis; huius Bituricensis Archiepiscopi, vtriusque magni: illius, cùm quatuor iam annos egisset Monachum; huius cùm septem, Bituribus præfuisset. Et de Guarino in Catalogo Archiepiscoporum Bituricensium hæc scripta lego [a]: *Sedit tempore Romani Pontificis Alexandri III. Imperatoris*

[a] apud Ioan. Chenu.

peratoris Friderici primi, Regis Franciæ Ludouici Iunioris: obiit autem decimosexto Kalendas Aprilis, anno M.C.LXXXI. Rexerat Pontigniacum Guarinus annos fermè nouem plùs, minùsve; in quibus, & insignem Christi athletam, Thomam Cantuariensem, Monachum habuit, & inter Sanctos coluit, ac Festum eius celebrauit ritu solenni. Multa ab Henrico Rege Angliæ passus, constanter restitit, nec nisi inuitus discedere permisit Sanctum Pontificem. Plures ab Alexandro III. suscepit litteras, Legatias obiuit, in quibus ministerium suum impleuit, atque omnibus numeris ad votum eius absoluit. Dein Bituricensibus præfectus, contra Albigenses Hæreticos Legatos, opere simul, & sermone potens, detexit dolos, damnauit errores, Hæreticos confudit, mulctauitque, & Prouinciam, quantùm licuit, purgauit sordibus hæresum. Numerum Præbendarum suæ Ecclesiæ, quia nimis redundabant, ad breuiorem reduxit. Burdegalensem Prouinciam visitauit titulo Primariæ, quod aliis denegatum: Concilio Generali Lateranensi Romæ cum multis; Rhemis cum paucis coronationi Philippi Regis interfuit; neque quicquam sine ipso magnum, quandiu vixit. Demùm plenus dierum, ac virtutum, simùlque Deo, & hominibus dilectus hoc anno moritur. Sepultus est in suo Monasterio Pontigniacensi, vbi hodiéque sepulcrum eius cernitur, in maiori sacello perhonorificum ad latus Euangelij sub hoc titulo: *Hic iacet Dominus Guarinus, Archiepiscopus Bituricensis, tertius Abbas huius Monasterij.* Inseruit Virum suo Menologio Chrysostomus Henriquez, ad decimamsextam diem mensis Aprilis; quamuis decimasexta Martij decessisse, nequaquam neget. Verùm, quod ait cum Barnaba Montaluo, inter discipulos Bernardi connumerandum, cùm ex antiquis haustum non inueniam, nec affirmare ausim, nec reprobare.

2. Designatum Guarino successorem, Stephanum, ex Episcopo Meldensi, Ioannes Chenu coniectatur magis, quàm tradit [b]. Sed qui ante confirmationem morte præuentus, inter Archiepiscopos Bituricenses non numeratur. Porrò suffectum virum ex eo probat, quòd inter epitaphia Monasterij Sancti Victoris Parisiensis à Iacobo Brenirio publicata scriptum legat: *Hic iacet R. P. Domnus Stephanus, qui natus Parisiis, ex Episcopo Meldensi, Bituricensis Primas factus est. Obiit anno* 1181. *pridie Idus Ianuarij.* Claudius Robertus, & hunc, & alium tradit, Hubertum nomine, qui tamen possessionem non sit adeptus. Certè, qui post Guarinum numeratur, Henricus de Soliaco dictus, vel de Borbonio; non ante annum M.C.LXXXIII. electus legitur; sed & hunc ex Cistercio etiam assumptum, cùm ageret Abbatem loci Regij, in tempore dicemus, si Deus dederit. Hæc de Guarino.

[b] *vbi suprà.*

3. Quod attinet ad Eskili mortem, incidisse non minùs in hunc annum, habemus ex ipsius epitaphio, transcripto in libro sepulcrorum Claræuallis, vbi piè obdormiit, iacétque sub arcu lapideo, ad sinistram Altaris Sancti Saluatoris, quod ita habet [c]: *Item, in arcu ad sinistram Altaris Sancti Saluatoris, requiescit Vir magnificus, & insignis, ac de stirpe regia oriundus, felicis recordationis Dominus Eskilus, quondam Lundensis Archiepiscopus, & totius Daniæ, ac Sueciæ Primas, qui tempore Beati Bernardi veniens Claramuallem, & Monachus factus ibidem, summæ humilitatis, & totius honestatis, ac Religionis se speculum exhibuit, & Monachalis perfectionis exemplar suis posteris reliquit. Obiit autem anno Incarnationis Domini* 1181. Hactenus epitaphium, seu breue monumentum vitæ, & mortis, ac loci sepulturæ inclyti Viri. Cæterùm, quod in eo coniunctim dicitur, venientem ad Claramuallem Bernardi tempore, Monachum induisse, palam est, ad tempora diuersa referendum. Quippe Monachum induit post mortem Sancti viginti, & quatuor annis, vt ostendimus. Bis autem anteà Claramuallem visitasset, semel ante gloriosum Sancti exitum, iterum peracturus excubias ad eius tumulum.

[c] *apud Henric. in Fasciculo.*

Erat Eskilus regio sanguine ortus, vt suprà memoraui, lubrica adolescentia pro more Principum; sed repressa licentia per miraculum, cùm imminente æterna damnatione correctionem promitteret, & quinque se Ecclesias constructurum (quod largè pòst impleuit) voto ad Mariam concepto profiteretur inuiens, Roskildensi Ecclesiæ primùm, mox Metropolitanæ Laudensi præpositus, Primas Daniæ, Sueciæque creatus, atque Legatus Sedis apostolicæ sub Hadriano, Alexandróque Summis Pontificibus, fortunam semper variam expertus est; mediam vix vnquam: acceptus populis, quòd sanctè administraret; quòd blandiri nesciret, infensus Regibus. Sed quem cuncti timerent, & vel qui non amarent, reuererentur. Bernardo Patri, dum vixit, adeò addictus, vt induisset Monachum sub ipso, si non ab ipso in Pontificatu retentus esset, certante vtroque, Bernardo, Eskiloque; Eskilo, vt sub Bernardo militaret: Bernardo, vt Eskilus commissas sibi oues ad Cœlum duceret. Quàm fuerit Ecclesiæ necessarius, monstrauit euentus. Tempore schismatis, constans pro Alexandro Daniam, Sueciámque illi asseruit, non audentibus Regibus reiicere, quem ille suscepisset: aut si reiicerent, declinarentve, deserendis a populo, & Regnum forsan cum Pontifice amissuris. Conuertendis Prouinciis Infidelium sedulus institit; Episcopos, qui in eis prædicarent, creauit, aluit, reformauit Clerum, instruxit populum, ditauit Ecclesias: Limina Apostolorum semel, & iterum; & sunt qui dicunt pluries; Redemptoris sepulcrum semel inuisit: & plura alia fecit, quibus se verum fidei promotorem, verum Christi Ministrum, nec minùs verum ostendit Ecclesiæ Patrem. Post longam deinde, & vberem senectam bonorum operum, impetrata missione ab Alexandro, ac potestate eligendi Successorem (in tantum illi ab eo deferebatur) cùm multa in pauperes Christi distribuisset, multa in amicos, nec sibi penitùs quicquam reseruasset; se ipsum vltimò omnium traditurus, Claramuallem profectus, Monachum induit, quod ante quadriennium commemorauimus. Porrò eo tempore sanctissimè exacto, hoc tandem anno feliciter transiit de morte ad vitam, tot meritorum præmium recepturus. Eskilum inter Viros sanctos Cistercij memorant Aubertus Miræus, & Chrysostomus Henriquez; ille in suis originibus Monasticis [d]; hic in Menologio [e]. Certè, qui epistolis Bernardi præfixit titulos, sepulcri simul, & acclamatæ sanctitatis eius Lectorem monet: sic enim habet epistola 314. *Ad Dominum, ac Venerabilem Eskilum, Lundensem Archiepiscopum, Sedis apostolicæ in Dania, & Suecia Legatum, cuius corpus gloriosum in Claraualle requiescit iuxta matrem eiusdem Diui Bernardi.* Ita in titulo. Ex quo nos olim occasionem sumpsimus, vt hominem inter Sanctos, ac Beatos Cistercij numeraremus [f]. 4.

[d] *lib. 5. c. 15.*
[e] *Aprilis 10.*
[f] *lib. 3. Laurea, discur. 8.*

His Sanctis Viris tertium adiungamus Beatum Laurentium Abbatem Meilrosensem, cuius superiùs fecimus mentionem. Hic Ioscelino in Pontificem assumpto successor datus, vsque in hunc annum Præfecturam cum vita, neque vltra continuasse argumento est, quòd sub initium sequentis, vt ibidem videbimus, iam Arnoldum habebat successorem. Decessit autem in magna sanctitate, & post mortem in magna gloria visus 5.

visus Sanctissimæ Genitrici Dei Mariæ, simul cum Sancto Vvalleno officiosus assistens, miraculo firmante visionem, quod in hunc in superioribus remissum salua fide non liceat prætermittere. Et quidem visio Mariæ patrocinium erga Meilrosiam, Vvalleni virtutem, atque gloriam Laurentij, in quodam arreptitio declarata, simul coniungit, quæ vt in Actis Sancti Vvalleni prodita est g, totidem verbis erit transcribenda:

g lib.2.c.15.

6. *Cùm dormirem*, inquit (& loquitur, qui à Dæmone est ereptus,) *vidi quandam Reginam vltra omnem humanam pulchritudinem speciosam in vestitu deaurato, & diademate aureo gemmis stelliferis intexto adornatam, incedere per Claustrum, duásque personas præclaras hinc & inde obambulantes, deuotum illi impendentes obsequium: illa verò dexteram erexit, & signo Crucis edito, circùm posita benedixit. Persona ad dexteram eius parumper diuertens ad me venit, & capiti meo, ac pectori signum Crucis imprimendo, benedixit me, & dixit: Esto sanus ab infirmitate tua amodò, & vsque in sempiternum: nec habebit inimicus potestatem vlteriùs vexandi corpus tuum. Ad hanc vocem sanum me sentiens, & fiduciam sumens, Quis, inquam, es, Domine, qui misertus es calamitatis meæ? Et ille: Ego sum Vvallenus, quondam Abbas huius loci, cuius auxilium quæsisti, & gratia Dei inuenisti. Sed iam vade in pace, & vitam tuam satage in melius emendare. Oportet enim, me cum Collega, & Abbate meo Laurentio, Sanctæ Mariæ Reginæ Cæli, & terræ, quam cernis, obsequiis deseruire.* Hactenus Sancti Vvalleni Acta, quæ dum miraculum ab eo patratum pandunt, Laurentij Abbatis gloriam manifestant. De Arnoldo, qui Laurentio successit, viro pio, & docto, magnæque apud Guillelmum Regem authoritatis, in sequentibus aliqua dicemus.

7. Hic item annus, quia de Sanctis Viris agimus, Sanctissimum Confessorem Christi Galganum in Thuscia, mundo priùs ademptum, Cistercio dedit tribus Abbatibus, Casæ Marij, Fossæ nouæ, atque altero (incertum cuius Domus) ex generali Synodo redeuntibus cum aliquibus Monachis, cùm animum exhalaret inter miracula, quibus ante, & post mortem æquè floruit, diuina prouidentia illuc adductis, & sine moribundum, seu iam mortuum cuculla donantibus, quam adhuc viuens ardentiùs concupiisset. Extructa exin Capella ad Sancti tumulum, sub Monachorum cura, quæ paulò pòst in insignem Ecclesiam creuit, adiuncto Monasterio numeroso, cum Sancti viri Galgani aduocatione. Vitam, & Acta eius sequenti capite, ad compendium redacta, reliqua inseremus suis temporibus. Collegit cuncta Reuerendus Pater Gregorius Lombardellus, ex Ordine Prædicatorum, vulgauitque, Magnæ Thusciæ Ducissæ Ioannæ Austriacæ dicata, Senis in quarto, apud Lucam Bonettum, anno M.D.LXXVII. Hi huius anni illustrium Virorum obitus, quos memorant Historiæ: nec dubium, plures silentio prætermissos, quos ô! vtinam alij superaddant.

8. Interim tamen, ne cuncta funus occupet, & ne qui externa, & quasi aliena pandimus, propria & domestica omittere videamur: Horta in Hispania repetenda venit, in quam nos olim de sæculo translati, vtinam non indigna plantatio Mariæ horto;) repetenda, inquam, ac primò memorandus insignis Vasco Rodericus Ximenius, quod vnicum Castellæ nostræ lumen illis temporibus, Toletana Metropolis Pontificem; Primatem vniuersa Hispania præstolabatur. Quippe tum pietatis, tum amoris, queis pollebat in nostros, præcipuè Hortenses; sed in Martinum maximè, hoc primùm anno; tum segetis copiosæ beneficiorum, quæ posteà nobis contulit, non vulgaria indicia præsetulit. Crescebat ingens moles noui templi, quod inchoatum ab Alfonso, Castellæ Rege, ipsius largitate continuabatur, & videbatur surrecturum simul Dormitorium contiguum, (sic vulgò vocant,) quod Monachorum cellulis aptandum in parte superiori, in inferiori Sacrario, atque Capitulo, atque id genus aliis locum daret. Nec deerant largitione fidelium expensæ fabricæ: sed Martinus ad spiritualia filiorum incrementa propensior, sibíque, & Deo aliquando vacaturus, externa hæc, & corpori obsequentia, quanuis aueret, tamen aspernabatur: nec occurrebat Conuersus inter domesticos idoneus præfici operi: & Monachos ad Mariæ munia intentos, si ad Martham transferret, obedire paratiores habebat, quàm imperare. Venerabatur Martinum ab infantia Rodericus Ximenius omnigena doctrina, & pietate, atque animi virtute, publicæ spei iuuenis; quem iam Reges, quem Principes suspicerent; quem omnes, velut futurorum præsagi, etiam supra ætatem, venerantur. Hic qua in Hortenses feruebat charitate, pietate in Martinum; nec dubius gratum id futurum Alfonso Regi, relicta Curia, & qua plurimùm pollebat, acclamatione Procerum, nouæ fabricæ curam super se posuit, pactus sua industria perficiendam; supplendásque expensas, si quæ deessent, vnò Monacho tantùm reseruato, eligendo ab ipso, per quem, si quæ posset, exequeretur.

Huius pactionis instrumentum publicum vidisse se, & legisse multos ex senioribus Hortæ testificantes, cùm adhuc essem iuuenis, audiui. Quin muris ruptis, ante annos quadraginta, pro noua fabrica plumbeam sub lapide capsam repertam esse, refertam nummis æneis, argenteísque, cum membrana corrosa, sed inscripta, quæ inceptum opus sub Æra M.CC.XXIX. hoc est, anno M.C.LXXXI. consummatum, Æra M.C.XXI. hoc est, anno M.C.LXXXIII. Roderico Ximenio procurante, pro Abbate Martino contestaretur. Ingens sanè argumentum pietatis in tanto Viro, & qua in Martinum, & Hortenses feruebat, venerationis, si non in gratiam Regis referre mauis, quæ sola rapit, & quò vult, inclinat Curialium corda. Hoc primum Roderici Toletani (nam notior ex hoc nomine) charitatis in Hortam indicium fuit. Nam, quæ mox ad Oxomensem Sedem primùm, dein ad Toletanam sublimatus contulit beneficia, quæ illi dona, quas possessiones, atque integrum item Monasterium; demum qualiter, relicta sua Ecclesia, corpus suum tandem post mortem Hortæ tradiderit, cum charissima sibi supellectili, hoc est, cum sua multis, & exquisitis libris Bibliotheca referta, atque ipso Hispanæ Historiæ originali, quam ipse, supra illius temporis modum, eleganter conscripsit, suis temporibus, locísque dicemus. 9.

Eodem anno consecratur noua Ecclesia Sanctæ Mariæ de Voto, præsente Henrico, illustri Anglorum Rege, de quo hæc habet Robertus Abbas Montis: 10.
Anno Verbi incarnati 1181. Episcopatus Alexandri Papæ 21. Rotroldi Rothomagensis Archiepiscopi 16. tertio Nonas Martij, dedicata est Ecclesia Sanctæ Mariæ de Voto, sita in territorio Rothomagensi, in honorem eiusdem Genitricis Dei Mariæ, à Domino Henrico Baiocensi Episcopo: assistentibus Episcopis Richardo Abricensi, & Renaldo Bathoniensi, astanti illustri Rege Anglorum Henrico, Matildis Imperatricis filio, anno Regni sui 27. Ita Robertus Montis in appendice. Idemmet Author refert ad hunc annum Balduini de Bonij promotionem ex

Abbate

Abbate Fordensi in Episcopum Vvigorniensem, quam nos ex aliis suprà memorauimus. Certè si non antea promotus est, vix Vvigorniæ exegit triennium integrum, Cantuariam translatus intra id tempus successurus Richardo; atque semel introductum à D.Thoma in ea Sede Cistercium continuaturus. Sed de his suo tempore dicemus: nunc ad Galganum, vt promisimus, veniamus.

---

1. Galgani patria, genus, adolescentia: 2. vocatio Angeli, 3. & retractio propinquorum, 4. eremum primùm dissuadentium, mox cælibatum. 5. Sponsam quærens ab Angelo arcetur, 6. & ad eremum ducitur, illustrato ducatu multis miraculis. 7. Tum tuguriolum construit in montis vertice, obsistente Dæmone, & multa machinante in nouum Athletam.

CAPVT III.

1. NATIONE ille Tuscus ex oppido Clusdino, genere nobilis: nomen Galgani, diuina prouidentia sortitus est, nempe, à Galgalis, quod aceruum aceruì sonat, quasi aceruatim ad eum dona coïrent. Prima iuuenta lubrica, & obliqua, mox præcedente cœlesti vocatione vertit in rectum. Sunt quibus Deus venientibus assistat; sunt quos fugientes trahat. Galganum deuium, latéque aberrantem per nuncium primùm ad iter reuocauit: mox per se ipsum. Michaël Archangelus per somnium illi apparens nouæ militiæ accingi, arma capessere, atque insurgere iubet aduersùs hostes. Dein à vitiis sæculi abstractum tali Oraculo (quippe intentum, quæ sibi iniungeretur, curiosiùs inquirendæ nouæ militiæ) abstraxit à sæculo; subsequuta visione, quæ Virum Dei vocaret ad solitudinem, & post mystica quædam Sanctos Apostolos, atque ipsum Apostolorum Magistrum, Ducémque Christum Dominum gloriosum, super verticem montis illi ostenderet: miraculo visionem confirmante, quo homo prorsus idiota, & sine litteris librum legere iussus obediuit: & versum Psalmi legit, quo Dauid ait [a]: *Introibo in potentias Domini: Domine, memorabor iustitiæ tuæ solius.* Extat de hac vtraque apparitione memoria in Officio eius satis authentica, quam non pigebit ad litteram transcribere.

a Psal.70.

2. Ergo in quo Iam Responsorio ita habet [b]: *Archangelus apparuit sibi prius per somnium; vt sequatur, admonuit ad locum solitarium, Archangelus apparuit, iteratóque monuit Galganum, se sequatur: ad flumen magnum veniunt: molendinum conspiciunt, quod ibi rotabatur: transacto ponte fluuij, pratum florum reperiunt odoris mirifici: ascendunt montem Siepij: domum ibi conspiciunt cœtus apostolici: librum iubetur tollere, versiculum hunc legere: Litteras qui ignorauit, in potentias intrauit, diuini memor nominis. Imaginem speciosam, quam cognouit gloriosam, vidit Dei & hominis.* Hactenus verba primi Responsorij, quod canitur in Beati Galgani Solennitate. Porrò contentam in eo visionem Gregorius Lombardellus [c] latè declarat, multis adductis, de prato, & molendino; de spelunca, de fluuio, pontéque, quæ ad mysticum magis faciunt, quàm ad historiam.

b in eius Vit. cap.11.

c cap.12.

3. Hi, velut funes cœlestium vocationum, trahebant Galganum ad vitæ solitariæ perfectionem: & iam Paulum, Antonium, Hilarionem, iam priscos illos Patres, quos eremi cultores audiuisset, meditabatur; cùm ecce mater (nam patrem iam amiserat) propinquique dissuadere propositum, leuitatem arguere; præterita, futuráque conferre, & de perseuerantia desperare: solitarios, aut Angelos, aut belluas: quare Galganum, cùm se Angelum non esse ex anteacta vita perspectum habeat, aut ab eremo statim discessurum, aut ab homine in bestiam transformandum. Tum, si affectus humanos retineret, quod feris associato satis difficile: quod afflicto solamen, quod tentato subsidium, quis dux erranti, quis ignaro Magister in solitudine? Perfectissimis viris eremum aptam: ineptam, & contrariam incipientibus; quibúsve illud diuinum semper imminet, quia si ceciderint, (& septies in die vel iustus cadit, nedum lubricus ætate, & assuetudine,) à quo subleuabuntur? Esto fugiat conuictum aliorum hominum, qui sibi in scandalum; nunquid fugere possit etiam se ipsum? Secum, quocunque ierit, hostem feret, à quo magis timendum, quominus speret ab aliis subuentum iri.

His, & similibus aggressi militem Christi, quo eremum dissuadeant, Cœnobium consulunt: mox ab eremi proposito cadenti, nec cœlibatum satis conuenire, sub dubio primùm, dein constanter dissèrunt. Nam, quid, si vitæ liberiori suetus vouendæ continentiæ iugum excutiat. Quid, si metas transiliat professionis, sibi in perniciem, cæteris in scandalum. Sæcularium peccata fermè simplicia; & vt non leuia, saltem non grauissima: Regularium enormia, & multiplicia: nec licentiam peccandi, sed modum quæri his, qui in sæculo manent, quia impatES se sentiunt votis solennibus. Nubat potiùs, & lubricum naturæ, quandiu auellere nequit, vertat in meritum. Ingratos esse generi humano, qui nuptias fugiunt; qui, quantum in se est, perire volunt, si cæteri sequantur, periturum. An ab Adamo producta generatio à Patribus ad filios, in ipso tandem veniat extinguenda? An solus degener post tot progenitores, atque ita hactenus filius vt nunquam pater? Quin sociam sibi æqualem, & filialem eligat, cum qua in Dei timore sanctè viuat, & ex qua filios procreet Christo educandos, atque Orbi profuturos. Nec longè illinc distare ciuitellam, (sic castrum vocant,) in qua puella nobilis moribus æquè, ac forma, diuitiísque, atque florens ætate, Antonij Briesij filia, cui poterit, si velit, copulari. 4.

Nutantem semel de adimplendo præcepto Angeli, facilè ab aliis consiliis perpulère, vt solo fixum lapidem ægrè dimoueas, quem semel motum leuiter præcipites; sic mentem nostram. Ergo Galganus ab eremo ad Cœnobium, à Cœnobio ad connubium persuasus, eousque deuenit, vt castrum ciuitellæ adiret, Clusdino proximum, inuisurus puellam, &, si placuisset, etiam petiturus. Sed, ô diuitias diuinæ bonitatis præparatas electis! ô quàm durum est illis calcitrare contra diuinæ vocationis stimulum! Vix tria millia passuum emensus erat, cùm hærens equus primò, velut immobilis, mox quasi reuerenter inclinaret, vtroque genu flexus, equitantem insolentia facti perculit; & quò tandem contra Angeli præceptum, & ad quid iret? Simul cum pœnitentia menti 4.

obiecit, quæ ab intimo corde pia suspiria, ab ore præ pauore balbutiente, deuota verba, atque ab oculis cœlum adspicientibus extorsere lacrymas, quibus inobedientiæ scelus ablueret, & diuinam clementiam prouocaret. Tum verò, qui hactenus per somnium tantùm visus, Michael Archangelus, iam in vigilia, & velut reuelata facie sibi apparens: Ne timeas, ait, Galgane: sed me sequere ducem itineris, quod malè declinabas. Dixit, & equum signo de terra eleuans, soluénsque, non anteà veluti ligatus detinebatur; atque vtrunque præcedens vltrò sequentem; post longum terræ, & temporis spatium, quod Galgano instruendo sat breue visum, antiquum somnum patefecit terminis viæ. Nam inuenêre flumen (Mersam dicunt) pontémque, & molendinum: & post pusillum, pratum distinctum floribus, & speluncam subiunctum, per quam ad montis Siepij (sic vulgò dicunt) radices, atque Ædiculam sacram, illic ab olim sitam perueniebatur. Hic locus, Eremitæ destinatus, qui olim præuisus, quanuis Angelus illicò euanuerit, fidem præteritis, præsentibus Religionem, & reuerentiam; demum futuris auxit firmitudinem.

6. Illustrasse hunc euentum plura miracula Lombardellus affirmat: nec dubium, quin ex antiquis Archiuiis hauserit. Alterum, quòd in ea parte itineris, cui equus adhæsit, vestigia petræ sculpta hodie cernantur; parua Capella conclusa post mortem Sancti, ob miraculi, ac loci venerationem. Alterum, quòd pertransiens pratum Galganus mense Decembri floridum inuenerit. Quò virtutum, ad quas præparabatur, flores adspiceret, siue, vt pleniùs visioni responderet præuisa veritas. Tertium, quòd iam in Siepio monte positus, cùm Crucem sibi de ramis fabricare, visibiliter Diabolo impediente, non præualeret, vexillum Crucis in gladio, quem portabat, deuotus cernens, atque erigere tentans, in montis culmine silicem adeò blandum expertus est, ac si ceram, non lapidem feriret. Et quartum tandem, quòd gladio cauti infixo, vocem audierit, quæ sibi illic perpetuò manendum iusserit. Atque huius vltimi extat etiam mentio in ipsius Officiò, hymni versiculo ita concinente.

Format Crucem, ensem figens:
Vocem audit, sistat pedem,
Locum colat, non recedens,
7. *Vbi sanctam vidit Ædem.*

Vexillo Crucis erecto per nouum militem, tuguriolum de ramis fabricatum curauit adiungere, in quo à bruma, & Sole, ac cœli, & aëris inclementiis protegeretur. Sed neque hoc sine impugnatione Dæmonis, & cœlesti victoria peractum est. Adeò nihil in Galgano fuit, de quo non Angeli cum Diabolo certarent. Latentem vbi venator primus inuenit, à quo matri detectus, mox quæsitus ab ipsa, propinquisque, quò tyronem ab incepta vita retraherent, virginem olim illi desponsandam, Antonij Briesij filiam, secum adducunt, per honestam speciem matrimonij, ingens irritamentum sensualitatis. Vicit tamen sapientia malitiam, vicit diuina virtus fraudes diabolicas: & qui à puella peruertendus sperabatur, conuersam potiùs, ac sæculo cùm primùm renunciaturam à se dimittit, construendo Monasterio Cisterciensi, ex dotalibus bonis, in quo virginitatem suam (hactenus illibatam) longè meliori Sponso consecraret. Hoc initium Monasterij S. Prosperi, iuxta vrbem Senensem, quod per trecentos, & eis ampliùs annos permansit integrum, quoad vltima obsidione Senensi, dum bellum desæuiret, dirutum fuit. Sed de eo dictum anno præcedenti. De Galgano id vltrà addendum puto: ex tunc Cistercio addictum, dum differebat, tradidisse meliorem sui partem, sponsam voto, filiam magisterio, à qua vt carne diuisus propter Christum; sic non spiritu posset separari; neque vltrà resistere mater, propinquíve diuinæ voluntati, atque potentiæ, quæ adeò manifestè in Galgano demonstrabantur.

Crescebat interim sanctitatis illius fama: crescebat & fructus, quibusdam ad exemplum eius conuersis, quibusdam ex miraculis; aliis, qui propiùs ad ipsum accedebant, etiam per efficaciam prædicationis. Sanè miracula illi familiaria, vt non immeritò de eo canat Ecclesia: *Claudos, leprosos, languidos, captiuos, & inualidos, quos longus languor tenuit, ad pristinam restituit per ipsum Cœli Medicus.* At peccatorum conuersiones, in quibus maior virtus diuina splendet, frequentiores multò, nec dissimili testimonio comprobatæ: *Dona gratiarum Beatus Galganus obtinet deuotis Christi fidelibus, ad se venientibus virtute magna, Beatus Galganus perimit vitia, fugat Dæmones, curat languores, mores ordinat, informat virtutes: & hoc promeruit ex gratia sanctitatis.* Hæc eius dona crescentia supra consuetum. Sed obiter crescebant illusiones malignorum Spirituum, crescebant tentamina: & nunc velut Antonium forma terribili, nunc puellari, & pulchra; nunc sub habitu Monachi, nunc militis; denique quos habuerat in sæculo mentientes amicos tentabant decipere, per vim, per fraudem, per minas, per obsequia, quem palam non audebant impugnare. Ignitam trabem proiectam contra orantem traditio est, cuius aliqua in Officio Sancti mentio: *Dæmon*, ait, *terrere cupiens orantem, contra eum venit iacens trabem ignis.* At contra hæc Galganus Christum inuocans, tot sibi Angelos adesse auxiliares poscebat, quot Dæmones aduersantes experiebatur: nec minui labores, sed augeri patientiam, roborari constantiam, & nullis dolis cædentem sapientiam, quæ verè sola talis, exorabat. 8.

---

1. Tentatus sæpiùs de eremo deserenda, retinetur ab Angelo. 2. Limina Apostolorum deuotus adit. 3. Loca sacra visitat. 4. Ab Alexandro accersitur, quicquid ab eo petierit, accepturus. 5. Quæ, & quales petitiones Sancti Viri. 6. Interim odia in eum, inuidiaq́, & fautum in gladium, & in tugurium, 7. vindicante pro Sancto diuina manu. 8. Tum reuelata illi cuncta per Angelum, & relata Alexandro, 9. perturbarunt vtrunque, 10. quoadusque Pontifex eiusdem Angeli responso confirmaretur.

CAPVT IV.

1. NON solùm per externos incursus Dæmonum, quanuis & his frequenter; sed etiam per internas suggestiones sacratus Christi miles, & quod mireris per speciem pietatis, à quibus plùs periculi, quò diutiùs, vehementiùs; & quò paucioribus hominum auxiliis, maioribus dispendiis affligebatur.

Eorum

Eorum omnium præcipuus scopus fuit, vt relicta eremo, quam incolebat, rediret ad homines, quos per scandalum olim peruertisset, per exemplum, & vitæ conuersionem reuocaturus. Ita per speciem virtutis superioris, nimirum, charitatis, perseuerantiam viri, sine qua nulla virtus coronatur, labefactabant. Sed aderat tentato diuina manus: nec suggestionibus solas vocationes, inspirationésque; speciebus species opponebat: sed per miracula, responsaque cœlestia, ne consentiret, nutantem præseruabat. Externæ voces in aëre auditæ, Angelorum formatæ ministerio, quos nonnunquam videbat, atque his Diaboli laqueos, & dolos fugere, nec mutare propositum: sed in vita, quam semel incepisset, constans perseuerare præcipiebatur. Vt vix habuerit locum in Galgano prouidentia communis, præuento semper per specialissimam, & nihil ferè operante sine miraculis.

2. Inter hæc Sacram Vrbem non longè positam, atque Sanctorum Apostolorum Limina, quod dudum exoptasset, visitare deliberans, contra continuos anteactæ vitæ terrores, & futuræ pericula, benedictione apostolica muniendus, & vinculis, si quibus tenebatur, ex præteritis culpis liberandus: cùm assistentem sibi Michaëlem (nam huic præ aliis incumbebat illius cura) consultum sæpiùs, nequaquam repugnantem audiuisset; quin potiùs approbantem causam itineris; & suam opem fidenter promittentem eunti, & redeunti: certus omninò ex Deo esse consilium, quod approbaret Angelus, & cui exequendo se comitem præberet; ducem, & adiutorem polliceretur: circa mensem Augustum præsentis anni, antequàm Alexander viam vniuersæ carnis ingrederetur, relicto tuguriolo, & quam (non vlla alia substituta in reuerentiam miraculi patrati) venerabatur, gladij in petra defixi cruce deuota: tùm salutatis in Æde conuicina, in qua orare solebat, Sanctis Apostolis, nam Christum sibi vbique præsentabat; Romanum iter pedes aggressus est, pro effigiebus, quas ibi relinquebat, Apostolorum corpora; pro cruce gladij, frusta ligni Dominici, & demum pro tugurio sacras Ædes; stationes præscriptas visitaturus.

3. Sensit in via præsentem Michaëlem, sensit custodem, ducem, comitémque: nec dubitare potuit Angelum lucis, quem veracem omninò, quem fidelem in cunctis experiebatur. Vt verò eminùs Ecclesiæ Beati Petri venerandum fastigium lustrauit oculis, & sese iam ad locum peruenisse, quem dudum exoptasset, certiùs nouit, pronus in terram adorauit Limina sacra: tum nudis pedibus, & reuelato capite, emensus viæ reliquum; quasi Angelum dicentem audiuisset: *Solue calceamentum de pedibus tuis: locus enim, in quo stas, terra sancta est.* quæ se offerebant stationes, mysteriáque, mente, quàm corpore præsentior peragrabat. Ast vbi ad sacra corpora peruenit, & quæ dudum in via recogitasset, anteactæ vitæ crimina, traditis Petro à Christo Ecclesiæ clauibus, & potestati earum, cum meritis ipsius deuotus contulit; Peccaui (inquit) super numerum arenæ maris: sed infra mare diuinæ bonitatis, clementiæque; à quo & arenas omnes inundandas, imò obruendas; & peccata abluenda, quantumuis multa, & grauia, non dubitabo. Dixit, & inuocata diuina gratia, & Apostoli vtriusque intercessione, peccata sua confessus cum multis lacrymis, quippe verè contritus, verè pœnitens, satisfactionem iniunctam à Sacerdote, dein absolutionem sacramentalem, alteram acceptauit, suscepit alteram. Demum de manibus alterius Sacerdotis accepto Christi Corpore, atque ipsius virtute fidentiùs agens, ad loca alia sacra pius perrexit, indultas illis gratias, & thesauros Ecclesiæ, pro quibus venerat, laudabili auaritia, si ita fari licet, directurus.

4. Vocatus antè Galganus ab Alexandro, an occasione aduentus, in dubio est; certum, Pontificem moribus sanctissimum, Senensem patria, Senensi viro, ac Sancto per omnia pronum, accersitum, & sibi obtemperantem, venientémque excepisse gratanter, ac multa de ipsius conuersione, conuersatione que, multa de arcanis mysteriis contulisse. Quin & diuinas, quibus fruebatur, reuelationes, miracula frequentia examinasse: multis vltrò quæsitis, responsisque; probandis primò, dein etiam firmandis, & sibi conciliandis Galgani meritis: demum cùm omnia ex voto comperisset, gratiam Dei veneratum, & admirantem, gentilem suum blandè conuenisse; oret pro se, post longa Ecclesiæ mala (quæ in robustiori ætate sustinuisset) iam senio, & morbis fracto, nec pace tandiu optata, vt coniiciebat, diutiùs fruituro, quatenus bono fine consummaretur. Rexisse naufragantem Petri nauem, quandiu potuit; & multis tempestatibus quassatam, tandem fauente Deo, per charybdes, per scyllas Schismaticorum, ad portum vnitatis perduxisse, prouidisse periculis futuris, in quantum licuit: & iam nec quid peragendum superesse, nec sibi vires. Vtinam permittatur mori morte iustorum, quod vnum exoptabat; in quo Galganus mereatur exaudiri. Interim, si quid velit, fidenter petat, nihil se negaturum viro, quem reputabat iustum, quem ad Deum appellabat intercessorem.

Ille, vt erat contemptor terrenorum, atque cœlestium appetens, cùm se capessiturum iussa polliceretur; tria è conuerso, quæ impetranda exoptaret, manifestauit; primum Ecclesiæ, & populo Christiano; secundum sibi; tertium parentibus, & propinquis suis, siue defunctis, siue adhuc superstitibus: & pro Ecclesia id vnum exorauit, in quo omnia collegit: ne Alexander ex instante sibi morte remissiùs ageret, quin cuncta prouideret, curarétque, velut si tunc inciperet; non aliter gloriosè consummandus. Pro se, vt Reliquias Sanctorum Sebastiani, & Fabiani, ac Pontificis Stephani, quos specialiori deuotione prosequebatur, mereretur accipere, accensuras teporem solutæ mentis, ac Sanctos sibi vel gratis conciliaturus. Demum pro suis, & viuis, & defunctis proportione seruata, plenaria Indulgentia, atque omnium peccatorum, pro singulorum capacitate remissio concederetur. Ad hæc Alexander, In primo, ait, curabo nihil omittere: sed, si dederit Deus, tibi ad hoc etiam impensiùs exorandus. Secundum, vt maiori consilio dignum, non aufero; sed differo, in alio die decentiùs peragendum: tertium, hac ipsa hora cunctis indulgeo, pro quibus exorasti, atque ô vtinam cunctis prodesse possit! Ita tunc Pontifex. 5.

6. Ast dum Galganus Romæ demoraretur, prope Clusdinum odia, insidiæque, præualente inuidia in virum Dei, ac totius offensionis fomes seminabatur. Nam quis ille patrator miraculorum, reuelationum author, susceptórve? nónne is ipse Galganus, quem paulò antè cæteri prodigentiæ, ac luxus, & aliorum vitiorum insimulabant? An hodie crederent Angelis sociatum, quem heri fœdum per vitia conspexissent? An meretricum illecebris abstractum, Deus miraculis, Sancti apparitionibus, ac mundissimi illi cœlestes Spiritus illicò dignarentur suo alloquio? Quin magis crederent illusum, aut illusorem: siue hoc tantùm crimen restaret adhuc, quod nunquam admiserat.

ferat: siue illam pœnam iustè pateretur, quam per alia flagitia promeruisset; laxasse hactenus habenas delictis hominum, quæ cùm exhauserit, ad diabolica transire: siue ex superbia adorationem ambiat, quam non meretur: siue se tenebratum harum ministrum, falsò in Angelum lucis transfiguret. Cætera vitia contemptui semper esse, hoc in honore, quippe cui boni æquè, ac mali deferant; hi dum suspiciunt, quod minùs assequentur; illi, dum quærunt virtutes, quas imitentur. Neque vllum aliud bonum appetibilius, quàm id, quod Deus sibi reseruauit, honorem, & gloriam. Sed neque magis alienum à forte hominum. Quòd si hanc gloriam Galganus non captaret, cur in eremo sua non delitesceret? cur venientes ad se lætus susciperet, gratus alloqueretur? Aut, cur inuentus aliò non diuertisset? Atque hæc, & similia non sæculares, non homines mundani disseminarunt; sed, proh dolor! pseudo-Religiosi, Ecclesiasticique, quos similis ambitio præcipitabat.

7. Ergo hi inuicem seipsos stimulantes, adire montem, opetiri Galganum, fugare, occidere, aut quoquo modo scandalum Prouinciæ de medio tollere per speciem pietatis deliberarunt: & pertexerunt vsque ad montis verticem, Ædem sacram, tugurium, & duris cautibus altè defixum gladium, non secùs ac Galganum ipsum deuastaturi. Ast vbi inde Galganum discessisse, & se frustratos, ac vacuos agnouerunt optata præda, conuersi in tuguriolum, demoliri, quatere; dein supposito igne etiam incendere: & quò in habitatorem minùs poterant, eò acriùs desæuiebant in habitaculum. Quin gladium, in quo Crucem venerabatur, miraculo illustri petræ infixum manu sacrilega euellere, confringere, fragmina circum spargere, quò nulli vsui maneret, non dubitarunt. Tum verò, illis de monte descendentibus diuinam affuisse vltionem, traditio est, seueram satis, piaculi in Galganum admissi vindicatricem: nam Sole, & cœlo sub obscuris tenebris factis, ac dira tempestate velut suppressis, cùm tres facinus impium commisissent; alter occubuit diuino fulmine ictus; alter in aquis ad radices montis labentis riuuli sine aqua submersus; & tertio tandem vrsus obuiam factus, brachia priùs, queis scelus commisisset, deinde vitam morsibus ademit. Et dicuntur vsque hodie permanere, ostendique in Monasterio sacrato Beato Galgano ad memoriam miraculi, ipsa brachia auulsa, carnosa, & cruentata, quasi nunc recèns scissa dentibus vrsi. Producuntur & in huius euentus confirmationem Officij fragmina, quo Sanctus Dei Confessor coli consueuit. Nam in quodam Responsorio canitur: *Dum sit absens, aliquorum corda fremunt malignorum, pro pessima inuidia.* & in versiculo:

Hos ad locum accedentes,
Ensem fractum relinquentes,
Dei ferit sententia.

Et item in Hymno:

Fit mucro Crux cùm figitur
Ab improbis, sed frangitur:.
En morte praua perditi
Sunt hi citò pòst inuidi.

8. Interim Romæ, reuelata cuncta Galgano, per Michaëlem Archangelum, turbationem primùm, mœstitiámque de damnatione hominum, dein reditum eius in Tusciam reparando tugurio, & gladio resarciendo sollicitarunt. Itaque iterum Alexandrum Papam conueniens, Reliquias Martyrum, benedictionémque, queis munitus rediret, supplex exposcit. Verùm, cùm Pontifex in voce crebros singultus, in oculis lacrymas, atque in vultu mœstitiam perpendisset: Et quæ noua occasio, (ait,) Galgane, animum tuum turbat, & præmaturum reditum persuadet. An loca sancta tam citò iam fastidis, quæ concupieras? An tibi in Curia Romana aliqua displicent, quæ penitùs despetes corrigenda. Ille priùs obumbrans angorem cordis; sed mox cùm obedientia compelleretur, detegens cuncta, quæ ab Angelo audisset, timentem anteà pro se, & pro sua Curia reddidit timidiorem Summum Pontificem de ipsius Galgani viæ, vitæque, atque reuelationum, quas passim præferebat, securitate. Nam, quis Galganus, cui cæteri inuiderent? in quem desæuirent? cuius vt corpus perdere non possent, in tugurium, & gladium præcipuè Religiosi debacchatentur? tum, quod magis mouebat mentem Pontificis, quis, pro quo Deus tam seuerè vindicaret? olim Deum vltionum appellatum; quia seuerum, quia citam, quia visibilem de pluribus peccatis vindictam sumeret; nunc suppliciis pœnitentiam expectantibus, vel nisi in alia vita rarò inflictis, Patrem misericordiarum, & totius patientiæ cognominari. Quantò magis in Deum deliquisse, qui Apostolos, qui Martyres, qui recèns tunc ademptos Sanctum Thomam, qui Gerardum Abbatem illum in medio templi, hunc in vestibulo, duplici sacrilegio trucidauissent. Nec in hos tam visibilem vltionem; sed neque statim sequutam, tempore vtrisque concesso, quo resipiscerent. An Galganus ante annum conuersus, vtroque maior? an illius tugurium, gladiúsve chariora Deo, quàm vita vtriusque Sancti, vt celeriori, & manifestiori supplicio vindicarentur? Tum in Galgano gladius pro Cruce fuit, quandiu aliam non habuit in solitudine, cùm plures suppetant longè decentiores, quæ semel concidit, & fortè formam amisit, in quem finem vlteriùs repararetur? an vt præteritæ vitæ leuitates reuocet in memoriam, à quibus possit vel in desperationem, vel in reincidentiam præcipitari? Quid, si per speciem Religionis superstitiosus; quid si illusus (nam illusorem non credebat) inueniretur?

Hæc, & similia perpendens Ecclesiæ Pastor manere iubet, nec curare insomnia, quæ fortè non merean tur aliquam fidem. Esse in Ecclesia Dei reuelationes; sed, quæ non facilè, vel à viris doctis dignosci valeant; nedum ab homine penitùs idiota, & quem facilè fallat quæuis illusio. Esse miracula; sed quæ tantùm contingant Viris sanctissimis. Relinquat vtraque aliis, qui promeruerint: sibi sufficere, si in humilitate, si in obedientia vsque ad mortem permaneat, nil altum sapiens, nihil insolens credens; sed ne medioctibus quidem consensurus. Recordetur præterita peccata, quæ impunè commiserit; nec quę commissa in ipsum, vel absentem, tam citò puniat. Confidat multùm de Dei misericordia; sed timeat interim iustitiam, quam prouocauerit: & sciat se obnoxium deceptionibus, quibus permitti possit, atque à quibus se petat liberari. 9.

10. Verba Pontificis Galganum contristauêre; non quòd videret illusorem se, aut illusum existimari; sed, quòd timeret esse, & nec conscientiæ suę satis fideret; quanuis certæ de primo; nec dubitante Alexandro de secundo, tutum sibi censeret non formidare. Itaque ad lacrymas versus, & orationes, non se permitti decipere, non decipi; illuminari potiùs, docerique, qualiter emendandum, si quid errabat, cum timore, & tremore deprecabatur. Hæc maior tribulatio Viri Dei; cui vni nisi citiùs pertransiisset, fortè succumberet, qui reliquas, quantuncunque graues, vndecunque emergentes aspernaretur. At non permissus diutiùs tribulari: sequenti nocte, quem habebat custodem de Cœlo datum, Michaël Archangelus Alexandro

Papæ

Papæ apparuit, Et vera, inquit, sunt omnia, certáque, quæ à Galgano audisti: ne dubita. Quin diuinæ virtutis ostentum foue, (verè Vas electionis,) & neque inuitum retine: nec vacuum ab his, quæ petiuit, abire sine. Hæc tantùm Spiritus. Ast Alexander vocatum ad se Sanctum solatus priùs, atque in spem certam erigens, dein donatum Reliquiis, quas exoptabat, remisit in Thusciam; pro se, & pro commisso sibi grege Christi preces ad Deum continuas profusurum. Verùm, quid ex tunc egerit Galganus, sequenti capite, commodiùs referemus.

---

1. Mors Alexandri, Luciique successio. 2. Galganus rediens de mutando loco deliberans, 3. retinetur ab Angelo, & noua ibidem miracula experitur. 4. Dein ob frequentiam ipsum adeuntium, mortem à Deo petit, impetrátque 5. in habitu Cistercij; tribus illuc Abbatibus appulsis, cum multis Monachis, duobúsque Episcopis. 6. Perpensum pelagus prædestinationis. 7. Celebratæ solenniter exequiæ; replicata miracula. 8. Dein Capella ad sepulcrum eius erecta, per nostros ibi perpetuò permansuros. 9. Actum de Sancti canonizatione, & de quibusdam aliis remissiue.

CAPVT V.

1. REMANSIT Alexander Romæ vicinus morti, quam, siue iam instantem naturæ legibus, seu precibus obtentam, obiit mense Septembri, cùm sedisset annos viginti duos (minùs diebus septem, ait Baronius [a]) vir doctus, & sanctus; & qui pro qualitate temporum, & schismatis diuturni perturbatione, satis vtiliter Ecclesiam administrauit. Successit in Pontificatu Lucius III. Humbaldus anteà dictus, de quo ista Baronius hoc ipso anno; *Post obitum Alexandri, Lucius III. natione Etruscus, Humbaldus nomine anteà dictus, Cardinalis Episcopus Ostiensis, vir grandæuus admodum, (inquit Vvillelmus Tyrius,) & modicè litteratus, patria Lucensis, quarto Kalendas Septembris creatus est Romano Pontifex, idémque postridie coronatus.* Atque hæc satis de vtriusque successore. Lucij electioni Henricum interfuisse Cardinalem Episcopum Albanensem ex Claraualle assumptum ab Alexandro, necnon Albertum, Cistercij etiam alumnum, Sacræ Romanæ Curiæ Cancellarium, Chaconius in Lucio, aliíque omnes affirmant.

[a] ad hunc ann.

2. Ast Galganus ad locum suum reuersus, cùm tugurium combustum, & adhuc fumans, quod ad miraculum vertunt ipsius Acta, & gladium (Crucem suam) de petra auulsum, atque in frusta conscissum conspexisset, quasi non priùs ab Angelo præuentus, humanum passus, vtramque iacturam plùs nimio deplorauit. Tum verò ipse excessus sibi conscius, ac se his adhæsisse vltrà permissum perpendens mente, locum simul, & chara sibi pignora deserere, atque aliò migrare, medius inter volentem, nolentémque, sed propensior volenti deliberabat. Nam, cur terrenis illis adhæreret, qui quærebat cœlestia? Cur tuguriolo, & gladio animum daret? Non aliter obesse diuitias futuræ gloriæ, quàm quia diuites nimiùm post se trahunt: vnde non ipsas, sed amorem earum Psalmista carpit [b]: *Diuitiæ, si affluant, nolite cor apponere.* Quòd si quæ humana impensiùs appetantur, mutari materiam; sed obstaculum idem permanere. An sponsam, matrem, propinquos, amicósque; an omnia commoda terrena contempsisset, vt gladio inhæreret? an generosam domum, gazásque, vt tugurij iacturam non toleraret? Esto in gladio nihil aliud æstimaret, nisi quam præferebat Crucis imaginem; an non aptior ex lignis, similiórque ei, cui Christus affixus? Quòd si miraculum, quo silicem, vt ceram penetrasset, venerabatur; quantò securior humilitas occulta, virtute per miracula vulgata? Veniebant alij, videbant, venerabantur; verùm hæc, quid ad ipsum? An gloriam mundi fugit, non vt careret; sed vt ipsa fugientem sequeretur? Pereat potiùs miraculi memoria, qua non permittitur inglorius permanere.

[b] Psal. 61.

3. Hæc, & similia Galganus mente, reuoluens, cogitabat discessum; cùm ecce vox ad eum de Cœlo facta, manere iussit, & quæ perierant, quia posset reparare. Tum verò ipse fragmenta gladij colligens, velut experimentum facturus cœlestis oraculi: Deus, (inquit,) si sic placitum est ante te, hæc frusta reintegra. Nec dum benè orationem suam compleuerat, cùm ecce fragmina sibi cohærentia, ac suis inserta locis, coalescunt in gladium, nullo relicto signo fractionis: atque hoc item miraculum, ob sui magnitudinem, non secùs ac de Beato Patre Benedicto capisterij resartio, in vna ex Antiphonis Officij commemoratur:

Te decet Hymnus hodie,
Galgani vocem audiens,
O Rex æternæ gloriæ,
Fractum ensem reficiens.

Restituit silici gladium Vir Beatus, & pro tugurio, quod ignis absumpsisset, de tabulis à se, vtcunque dolatis, fabricauit ædiculam rotundam, ad instar eius, quam Romæ conspexisset Beatæ Mariæ dicatæ sub eo nomine: vnde in eodem Officio alibi dicitur:

Construxit cellulam
Galganus paruulam,
De lignis humilem,
Rotundæ similem.

Sic, quæ, dum Romæ peregrinaretur, Vir Dei amiserat, cum lucro recepit, eò semper humilior, quò gloriosior.

4. Interim ex horrendo supplicio malignorum, qui sanctam eius mansionem igne combusserant, atque gladium perfregerant, simul & ex vtriusque (& huius cum miraculo ingenti) reparatione, vulgante fama aduentum Beati Viri, cùm ab omni vndequaque Prouincia, quin etiam ex remotis visitaretur; cùm populi deuotio, crebra miracula in obsessos, & ægros: miracula concursum sollicitarent, qui paulò antè miraculorum locum, memoriámque, ob quæ frequentabatur, voluisset fugere, nec Oraculo cœlesti permissus esset, dissolui tandem, esséque cum Christo, qui vnicus restabat fugiendi modus, & ardēter optauit, & à Deo petiuit enixis precibus; non quasi sibi meritorum conscius, quæ breui vnius tantùm anni spatio, respectu peccatorum totius vitæ, aut nulla, aut multò inferiora esse sciebat; sed timens magis à gloria temporali; & quia aliter non posset, saltem cum

cum vita, sentiens deserendam. Quæsierit me antea Cistercio fungi, in dubio est; nec lego in eius Actis: quauis quibusdam Sanctis Eremitis non professione, sed quadam veluti arctioris vitæ similitudine, sociatum videbam. Certum, cùm exauditus hoc ipso anno, circa initium Decembris consummaretur, adductos illuc Cistercij tres Abbates, de quibus suprà, à quorum altero (Abbate Casæmarij) cuculla indutus, nostram Familiam vel moriens illustrauerit.

5. Ergo Galgano mortem despiciente, duo Episcopi primùm, Volaterranus, nimirum, & Mesanensis; mox dicti tres Abbates, & cum eis multi Monachi affuêre, & neutri quidem venientes ex condicto; sed prouidentia diuina omnes adducti, quo funeri assisterent, & tanti Viri exequias celebrarent; Abbates, vt Cistercio etiam vnirent, Volaterranus Prouinciam suam visitans, Mesanensis pertransiens, & Senas pergens, cùm casu conuenissent, inter alia Galganum commemorarunt; & Diœcesanus, Non longè (inquit) abest ab hoc loco Sancti inhabitatio, quem, si potuero, rediens visitabo. Tum Mesanensis: Quidni proximum loco visitemus vterque, & eius nos commendemus orationibus? Ergo vterque diuertens ab itinere, ad radices Montis, dein ad culmen. Mox aberrantes Monachi, & Abbates, cùm certam viæ rationem ab illis quærerent, Episcoporum exemplo prouocati, nec minùs auidi videndi Virum Dei, patulam ædem, vnius hominis hactenus; sed iam tunc Angelorum habitationem, qui morienti assistebant, animam sanctam in Cœlum deducturi, deuoti intrant, atque Angelis admixti, lacrymas inter, & gaudia spiritualia circumstant hominem in ipsa morte alacrem, & se velut ad thalamum parantem ad sepulturam. Solam vestem nuptialem sibi deesse, quam semper optauisset, Cistercij habitum, in quo à Beatis Benedicto, Bernardóque, communis velut filius, susciperetur; nec aduentasse frustra illuc Abbates, à quibus ea veste donari posset. Id genus vitæ suasisse, & persuasisse tenellæ virgini sibi desponsandæ, nisi ambo de Cœlo præuenti essent; sibi, vt peccatis suis exigentibus, hactenus denegatum, sic diuina clementia disponente, vt cernebat, concessum id genus mortis. Non reiiciendos, qui venirent hora nouissima: quos Pater ille familiis pares faceret his, qui portassent pondus diei, & æstus. Dixit, & ab Abbate Casæmarij cuculla donatus: nec satis constat, an votis etiam emissis, & admissis egredi properantem felicem animam securus efflauit, ab Angelis in Cœlum deducendam. Obiit mensis Decembris die tertia, cùm montem illum ante annum ascendisset, eiusdem mensis quinta, vt non integrum in illo consummauerit. Obiit autem ætatis suæ XXXIII. ex quibus vltimum peregit in eremo, in sæculo reliquos, tot planè in illa miraculis coruscans, tot virtutibus micans, quot in hoc vitiis.

6. Cæterùm mihi hoc altiùs contemplanti, occurrit pelagus diuinæ dignationis, & comprobatum illud euangelicum [c]: *Hi nouissimi vna hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portauimus pondus diei, & æstus.* Certè Galganus vna tantùm hora, id est, vno anno vitæ laborauit; & nihilominùs miraculorum frequentia, reuelationum varietate; donorum, & gratiarum multitudine, quæ sunt indicia excellentis sanctitatis, vix magnis illis impar inuenitur, qui ab infantia suaue iugum legis, & consiliorum pondus sustinuerunt. Quippe ab ipsis primordiis conuersionis, Angelis familiaris, hominibus admirabilis, Dæmonibus terribilis, cunctis naturæ legibus superior, & velut habens orationi subiectam omnipotentiam in cunctis mirabilium patrator inueniebatur. Nec dubium, multis post longæ vitæ merita, fortè & post innocentiam continuatam per plures annos, denegata hæc: sed omnes velut lutum in manu figuli; neque est, qui possit quærere: Quare me fecisti sic? Verùm hæc aliàs. Nunc reliqua Galgani prosequamur.

c Matth. 20.

Officium funeris Episcopus vterque, atque Abbas Casæmarij, recèns defuncti Pater, assistentibus reliquis, maioris causa honoris perfecêre: concurrente etiam plebe innumerabili, siue infirmos, obsessósque à Dæmonibus, adducente ex more, Sancti benedictione, quem mortuum ignorabant, liberandos; seu illa die præ aliis plures attulit interna quædam vis, quam nec ipsi cognoscebant, qui experiebantur. Constitit, nec in ipsa vrbe Senensi celebriorem concursum potuisse fieri; nullo ad exequias Sancti conuocante, nullo conscio felicis illius transitus: sed nec languoris, aut infirmitatis, quæ præcessisset. Tum nullum ex infirmis, qui conuenêre, leprosis, vulneratis, contractísque, atque variis laboribus detentis, sine optata salute discessisse. Quasi iam tunc comprobaret Deus post mortem, quæ Galganus patrasset, dum adhuc viueret. Corpus eius sepulturæ mandatum est, in ea parte montis, in qua miraculosus ipsius gladius, qui signum Crucis viuenti retulerat, defuncto præferret. Is honor gladio, is Sancto habitus fuit. Porrò de sepultura, & sanitatibus hæc minùs culta in Officio eius leguntur: *Iuxta spatam, eius corpus honorificè sepelitur, qui multis subuenire non dubitauit.* 7.

Cæterùm, cùm miracula crebrescerent, & ex miraculis populi concursus adaugeretur, qui Cisterciensi cuculla morientem induerat, Casæmarij Abbas, sepultum etiam honorare curauit; fabricata Capella, forma rotunda, ad instar eius, quam ipse construxisset, quæ clauderet sepulcrum; & deputatis ex Conuentu suo Monachis, aut forsan veriùs accitis ex Claraualle, qui ad corpus Sancti excubias continuarent. Nec Diœcesani Episcopi consensus, aut adeuntium fidelium eleemosynæ defuerunt nouo Operi, quin contulêre omnes, ita vt breui ab Abbate consummaretur. Qualiter autem crescente deuotione, largitionibúsque, numerus Monachorum item creuerit, ac Domus post annos sexdecim plùs minùs, quamuis alij differant, ad montis radices in Abbatiam surrexerit, sub inuocatione Sancti Galgani, quæ centum octuaginta Monachis, nec Conuersis paucioribus insignis, multo tempore Tusciam illustrauit; item de capite à corpore auulso, atque Senas translato, cum reliquis, quæ sequentes annos concernunt, suis locis, Deo dante, dicturi sumus. 8.

Interim, quod ad canonizationem Galgani attinet, quamuis de ea non liceat dubitare; obscuram tamen, nec firmam apud Authores satis ostendunt varietas eorum, & implicantia. Rolandus Pisanus, quinto post mortem anno tradit virum adscriptum Sanctorum Canoni. Gregorius Lombardellus statim à morte, cùm Pontifex ab Abbate Fossænouæ, dum ad propria rediret, de cunctis doctus, consultis Cardinalibus celebrandum sanciuit illius Festum. Sed dum vterque ab Alexandro factum constanter affirmat, qui proculdubiò obiit ante Galganum, totius narrationis eneruat fidem. Crediderim à Lucio Papa concessum illius Festum, crescentibus miraculis, atque totius Italiæ acclamatione. Celebrabatur cum Officio proprio (quod an modò canatur, mihi non constat,) ex quo desumpta pleraque, quæ hactenus de ipso commemorauimus. Id ab aliquo Monacho compactum, ex his, qui illuc venerunt, ex Casamario, conicit Lombardellus; neque deest fundamentum coniecturæ. Memoratur & in Martyrologio Romano 9.

no ipsa, qua obiit die, Decembris tertia; qua etiam in Monastico describitur ab Arnaldo Vvionio, atque Hugone Menardo, & ab Henriquez in suo Menologio. Eius redegit vitam ad compendium Philippus Serrarius de Sanctis Italiæ. Itémque Author descriptionis ciuitatis Senensis, inter Sanctos illius territorij. Qua autem ratione Augustinus Dathus Senensis eundem Galganum Cisterciensis Ordinis amplificatorem appellet, mihi non satis constat. Nisi fortè respexit ad Monasterium, de quo nos suo loco acturi sumus: *Et ne Galganum*, inquit, *Cisterciensis Ordinis amplificatorem commemorarem Cœlitem gloriosum, cuius tam præclara apud nos extant Reliquiæ, cuius sacrum verticem cum capillis, & antè quasi viuentis, tum in duro silice fixum gladium omnes plurimùm admirantur.* Demum, quòd lego in Claraualle pictum sub habitu Conuersi, quem Abbas Casæmarij cuculla induit, suspectum est: nisi fortè Eremitam, qualemcunque, cappa, quàm cuculla decentiùs designare Patres nostri censuerunt, in quo facilè eis succenturiabor.

---

1. *Sanct-Prudentiani Cistercium primùm recusant*: 2. *mox admittunt*. 3. *Donatio loci Rutensibus collati*; 4. *perpensa verba*, 5. *& dictum de donatore*. 6. *Quale Sancti Prudentij olim Cœnobium*: 7. *à morte Sancti*, 8. *miraculo illustri*, 9. *ditatum pretioso thesauro* 10. *sacri corporis*; 11. *atque à Pelagio constructum eius nepote*. 12. *Descriptio situs satis admirandi*.

CAPVT VI.

1. PRÆCEDAT fundationes præsentis anni Rutense Monasterium, translatum loco, & in ipsa translatione locupletatum exuuiis Sancti Prudentij, atque inde iam ab ipso denominandum. Translator Domus, idem qui Fundator Didacus Ximenius, vtrorunque Camerorum Dominus: nam frater Petrus sine liberis decedens integrum ei dominium adiudicauerat. Suberat patrocinio eius Ecclesia vetus, Canonicorum Regularium curæ commissa, in qua à sexcentis, & eis ampliùs annis, Sancti Pontificis corpus custodiebatur. Quominùs illuc Cistercienses induxisset, olim recèns adductos è sacris mœnibus: obstitère Canonici, quibus aut turpe, aut durum videbatur, vel discedentibus deseruisse Sancti corpus; vel remansuris subdidisse colla Cistercij iugo. Non de facili præferendos sibi aduenas, præsertim post sexcentos elapsos annos, quibus nunc sub Principibus Christianis, nunc sub Barbaris, tot bellorum incursibus afflicti, nihilominùs thesaurum sibi creditum, non minùs piè quàm fideliter seruassent. Pelagium Archidiaconum, non Monachum, nec Monachis; sed Canonicis, & Clericis condidisse Cœnobium: eisdem Ramirum, eisdem Sanctium Reges, possessiones largitos, queis non decere modò defraudari. Alia Monasteria (fortè etiam Monachorum) transiisse in suos, se nunquam in alios: sed neque, si Deo placeat, transituros. Hæc, & similia inexorabiliter iactantes, eminùs respuebant, quod vix agnouerant.

2. Ast vbi cominùs Rutenses adspexisse (tribus milliaribus distat vterque locus) atque occasione communium Patronorum inuicem se hospitio recipientes, in familiaritatem notitia transiit; illicò sanctimonia vitæ illecti, & puritate doctrinæ quasi attracti, paulatim emolliri, homines prædicare, amare, colere; & iam non de ablegando à se Cistercio; sed magis de admittendo deliberabant. Decesserat Raymundus, Rutensis Abbas, cui vir prudens, & mitis Lambertus suffectus erat. Canonicis præsidebat Ignatius, siue Inigus; ex eis vltimus loco præfuturus. Hos inter denuò collata mutua consilia elicuere pactionem, vt Canonicis sponte discedentibus, Ximenius aliud prouideret Cœnobium æquè commodum, & rebus omnibus necessariis æquè abundans: Rutenses prioribus terminis retentis, & cura per colonos eis adhibita, Sacrarium Sancti Prudentij ingrederentur. Quod anno Christi M.C.LXXXI. à primo aduentu Monachorum è sacris mœnibus XIX. constat contigisse. Rem totam à Tabulario peruetusto eiusdem Monasterij, certè scripto ante ducentos annos, Hispano, sed corrupto nimiùm sermone, habemus acceptam: vbi hæc inter alia: *En el tiempo deste Abad D. Yenigo faco Don Diego Ximenez los Calonges de aqui, e dioles, en que viuiessen, e adusso los Monges, que morauan en Ruet, e guisò con la orden queste Monasterio fuesse Abadia, por reuerencia de Senor S. Prudencio: e que en el fuessen Monges.* Hactenus ibi. Errat ergo Yepius [a], qui putat Monachorum olim Cœnobium, quod Canonicos constat incoluisse. a cent. 5. an. 950.

3. Hac conuentione facta cum Canonicis, Illustris Princeps Didacus Ximenius, Lamberto, & Fratribus donauit Monasterium, confirmata instrumento donatione, cuius exemplar ita habet: *Cùm mundus, & vniuersa, quæ in mundo sunt, velut vmbra celeriter pertranseant, magna Dei bonitatis gratia illuminantur, qui largitate rerum temporalium gloriam merentur æternam. Propter hoc igitur Ego Didacus Ximenez, cum vxore mea Guiomar, & sororibus meis D. Vrraca, D. Teresa, D. Sancia, & D. Maria, & cum omnibus filiis, & filiabus nostris, nullo cogente, vel violentiam nobis faciente, damus, & firma donatione concedimus ad honorem Dei Omnipotentis, & gloriosæ Mariæ semper Virginis, Ordini Cisterciensi, & vobis Lamberto Abbati, cum Fratribus vestris, tam præsentibus, quàm futuris in Ordine Cisterciensi permanentibus, siue permansuris, Sanctum Prudentium cum omnibus pertinentiis suis, &c. Est notandum, quod si vir, vel fœmina de genere nostro ad tantam paupertatem peruenerit, vt omninò non habeat, vnde viuere possit, victum, & vestitum de pannis, quibus vtuntur Monachi, percipere liceat, in loco, quem Abbas disposuerit, tali tenore, vt dum vnus, vel vna vixerit, alter, vel altera succedere non possit. De cætero volumus, vt Abbatia, & Conuentus ibi constituatur, vbi corpus Sancti Prudentij Confessoris quiescere creditur, & vt deinceps vsque ad finem libera sit, & ab omni remota impedimento seruilis conditionis iuxta formam Ordinis Cisterciensis, &c. Facta charta in Iubera 4. Kalend. Septembris, Æra M.CC.XIX.*

Berengarius, Archiepisc. Tarraconensis, confirmat.
Rodericus, Episcopus Calaguritanus, confirmat.
Ioannes, Episcopus Turiasonensis, confirmat.
Petrus, Episcopus Pampilonensis, confirmat, &c.

4. Hucusque donatio: in qua tamen (vt id obiter notem)

notem) maiestatem cum humilitate certantes videas; cum liberalitate prouidentiam: atque in media prosperitate (quod rarum est) animum non elatum, sed demissum, certè prudentem: quippe vel in ipsa potentia, cui tot obsequebantur Ecclesiæ Præsules, in ipsa etiam rerum abundantia, quæ nullis videbatur cessura sumptibus, nullis largitionibus, non reputauit alienum à sorte hominum, quòd sui omninò non haberent, vnde viuerent. Qua consideratione præmonitus, præsentisque felicitatis gloriam, anticipatæ mendicitatis pudore præueniens, non munificentiam vanitati prostituit, non religionem: vtranque potiùs eleemosynæ locauit pio coniugio, parcè, ordinatè, & & sapienter elargiendæ. Nunc fundationes Monasteriorum, atque Ecclesiarum Patronatus ambiunt Principes, vt Religio obsequatur; superbia imperet; vt Sacerdotium fiat penè seruile: pactis in gratiam fundantium conditionibus, à quibus nec altaria, neque vasa sacra; non diuina Officia; sed neque ipsum Missæ Sacrificium Angelis adorandum sit immune.

5. Rutensibus sub Abbate Lamberto, Sancti Prudentij Cœnobium occupantibus, multi, magnique viri suscepti ad habitum, virtutibus, & disciplina monastica floruerunt. In his Guillelmus Mendocius, Senior dictus, Didaci Ximenij ex Sorore Tarasia nepos, post multos in sæculari potentia annos exactos, nec paucos ex legitimo matrimonio susceptos liberos; mundo tamen ad vltimum vitæ valefaciens, pluribus Monasterio donatis, Monachum induit, piè, & laudabiliter conuersatus vsque ad mortem. Fundator Didacus, sex à translatione Monachorum elapsis annis, non sine magna sanctitatis opinione piè obdormiuit: sepultus in eodem Monasterio; ad quod & corpus Petri Ximenij fratris translatum fuerat, & cum progenitoribus suis Fortunio Ochoacio, & Menzia Infante Nauarræ collocatum. Ad Didaci Ximenij sepulcrum hoc epitaphium sculpsère maiores inculto carmine:

Militis inuicti lapis hic tegit ossa beata:
Didacus hic quidem erit, si quis de nomine quærit.
Pace Deo charus, belli certamine clarus.
Hostibus inuictus, quoties petit ictibus, ictus,
Iudicio iustus, fandi ratione venustus.
Ingenio gratus, claro de sanguine natus.
Vix sex centena, cum monade bis duodena,
Mortuus est, mensis Kalendas quarto Nouembris.
Virtus debet ei diuina ius requiei.
Obiit Didacus Ximenez miles illustrissimus Æra M.CC.XXV. 4. Kalend. Nouembris.

6. Hactenus dictum satis pro instituto de translatione Domus, & noua ad vetus Cœnobium migratione: neque addendum vlteriùs, quid putarem, si non loci ipsius reuerentia, antiquitas, ni Sancti Confessoris Christi exuuiæ, non humano consilio, casúve; sed per ingens miraculum, ab annis mille & ampliùs ibidem conditæ, ibidem conseruatæ (quidquid Nagerenses reclamarent) maiorem sibi lucem postularent. Ergo in hoc capite aduentus sancti corporis, atque Domus initia, in sequenti progressus ex miraculis, ac sacrum corpus in loco conseruatum, quem semel elegit, vt piè credimus, nunquam dimissurum, altiùs multarum Hispaniæ antiquitatum repetito principio, breuiter licèt, pro more referemus.

7. Sanctum Prudentium, Turiasonensem olim in Aragonia Præsidem, Hispanorum Annales mirè prædicant, signis, doctrina, & virtutibus illustrem. Hunc componendis Episcopo, & Clericis Oxomam euocatum, (nam fortè discordabant,) & iam compositis rebus, discessurum febris inuasit: quam diu inualescentem mors sequuta; mortem, miracula; miracula, dissensio de sancto corpore, & Turiasonensibus, Oxomensibúsque vtrinque certantibus, nouas etiam discordias excitabant. Illi reddendum sibi, & suæ Ecclesiæ: nec beneficium Pastoris erga proximos in gregis sui perniciem conuertendum. Sufficere, quòd morienti non adstitit, non clausit lumina, non hausit summum spiritum; non extrema mandata decedentis, neque vltimam benedictionem percepisset. Quid, si ab itinere accelerata senis mors? quid si à negotiis? Isti è contra in eorum Parochia mortuum, ipsis iure deberi sepeliendum. Hunc locum elegisse sibi Sanctum Præsulem, viuum quæsisse, inuenisse moribundum; neque ipso, mortuum iam esse fraudandum. Non frustrà seruatum à Deo vsque ad hæc tempora, adductum Oxomam, & morbo in ea correptum, cùm iam discederet, haud dubium, quin perpetuò ibi mansurum. Turiasonenses viuo fruitos esse: liceret sibi, saltem vel mortuo, frui. Sic concordantibus, qui priùs discordes fuerant, in partes abierunt, qui concordauerant.

Præsulem sanctum comitatus fuerat Pelagius Archidiaconus, eiusdem ex sorore dilectus nepos, tum iure sanguinis, tum officij titulo, atque insignis virtutis, inter reliquos præcipuè authoritatis. Hic causam soli Deo credendam censuit Sancti meritis decidendam nouo miraculo: & corpus concedendum illis proposuit, quibus Deus permitteret, à quibus Sanctus se trahi pateretur. Nulla partibus dissentiendi occasio fuit, vel solo ipso dissensu condemnandis. Iniustam quippe causam faterentur, quam Dei vellent iudicio subtrahendam. Corpus in medio Ecclesiæ locatum est: Episcopus, & Clerus Oxomensis, qui primi rem tentarent, designari. Ergo orationibus, ieiuniisque præmissis, inde albis, & pluuialibus induti, circumstant feretrum, supplices manus leuant, conantur tollere: sed feretrum immobile persistens, nulla vi, nulla arte moueri potuit. Diem integrum consumptum fuisse ferunt sine vllo fructu. Sequenti die Pelagius Archidiaconus, comitantibus his, qui ex Tirasona equum, cui viuus insidere solebat Sanctus Præsul, sterni iubet, stratum sisti præ foribus Ecclesiæ. Ipse cum suis Ecclesiam mox ingreditur: cuncti in modum coronæ corpus ambiunt, manus feretro iniiciunt, supponunt humeros, quod ea facilitate leuatum est, ac si nihil in eo graue, nihil terrenum. Cessère omnes miraculo patenti: Turiasonensibus adiudicatum corpus est, vel ipso Deo, & Pontifice sancto, ita volentibus. 8.

Illi equo, quem strauerant, impositum, non tam referunt in patriam, quàm comitantur, in quo quieuerit loco sepeliendum. Id in mandatis acceperat Pelagius, dum patruus viueret. Equus igitur sibi relictus est, atque totius viæ dux electus. Abeuntes, Oxomenses prosequuntur; dubium maiori tristitia, an suspensione; tanti Patris orbati reliquiis, tanto miraculo. Sole occidente intermissum inceptum iter, iterum eo oriente repetendum. Sic præeunte equo, aliis sequentibus, tandem ad flumen Lezam peruenère, tertio lapide à præcipua Riuogiæ vrbe, olim Iuliobriga, nunc *Logrono* incolis dicta vulgati nomine. Sunt prope Lezam præminentes scopuli, ingenti mole in paucis memorabiles: *Pena Turce* vernacula lingua incolæ dicunt. Nec cœlum ab eorum cacuminibus, neque à radicibus Infernum tuta putes: ea altitudo inaccessæ rupis est, ea profunditas vallium inter abrupta. Hanc Hispanorum gloriis destinatam, quod mox subiungam, voluit Deus longè antè sacrare Prudentij corpore. 9.

Equus, transmisso vado, conscendit rupem vix sequi audentibus his, qui sequebantur: inuia nanque iumentis, 10.

iumentis, & hominibus, feris tantummodo peruia noscebatur. In medio rupis antrum quoddam fuit, non artis, sed naturæ opus mirabile, Prudentij exuuiis paratum ab orbe condito. Huc simul ac peruenit, antrum ingressus, dubiúsque inter fatigatum, & reuerentem; humili genuflexione in terram procidit; & quasi muneri suo satisfecisset, emeritum se exonerari petiit sacra sarcina, diuino nutu ibidem recondenda. Hæc requies Sancti Viri ossibus fuit, declarante Pelagio mandata patrui, vsque ad hæc tempora omninò imperturbata, & vt speramus in finem permansura. Porrò, quod ad rationem temporis attinet, facta sunt hæc anno Christi D.LXXXVI. sub Leouilgido Rege Hispaniæ, & Galliæ. Errant, qui ad tempora Diocletiani, & Maximiani gesta referunt, sicut & qui Prudentium Sanctum Præsulem cum Aurelio Prudentio Poëta confundunt: peius Marieta, qui ad annum Christi millesimum centesimum vigesimumsextum debili prorsus ductus coniectura. Sed quod attinet ad annum: *Sanctus Prudentius* (inquit Marcus [b] Maximus eiusdem temporis, eiusdem Regni Scriptor fide dignus) *Episcopus Turiasonensis, Oxomæ moritur, anno D. LXXXVI. succedit illi in eadem Sede Stephanus*, &c.

[b] lib. 1. cap. 19. & sequent.

10. Hactenus corpus Sancti terræ mandatum: ad cuius tumulum Pelagius Archidiaconus, relicta dignitate, quo patrui sui reliquiis adhæreret, Cœnobium sibi cum paucis struxit Clericis, sub Sancti Martyris Vincentij aduocatione. Id initium Monasterij Sancti Prudentij, (sic nunc vocamus à Sancto ibi sepulto,) in quo idem Pelagius vitam transegit, neque post mortem à patruo separandus: quippe sepultus in eodem antro ad pedes Sancti, rudi pro tempore, sed maiori ex parte historiam continente, vtrique superposita inscriptione. Atque hoc exemplar Epitaphij Sancti Præsulis:

Sic fuit in mundo prudens Prudentius iste,
Corde quòd ex mundo seruiuit Rex, tibi, Christe:
Morte dolet cuius Tarasonia Præsulis huius
Facta stupenda canet, quo viduata manet.
Funus sic ratum, non mortali duce latum,
Sed proprio mulo condidit hoc tumulo.
Quem sepeliuit ita Pelagius Archileuita,
Vel consobrinus, quem dedit huic Dominus.

Exemplar verò Epitaphij Archidiaconi Pelagij tale est:

Continet hæc petra, quem non possunt mea metra
Commendare satis, propter pelagus bonitatis.
Pelagius dictus, quem mortis sustulit ictus:
Archileuita bonus, factor domus, atque patronus.
Viuum nutriuit Tarasonia, nec sepeliuit:
Nam voluit patruo se sociare suo.

Hæc de primordiis vetustissimi Cœnobij, quod ante mille annos constructum, duo perpetua miracula illustrant; certè miranda, aut magis stupenda. Cœnobium ipsum in procliui positum, & nec modicùm lubricans, aut deuians, surgentibus à Meridie muris altissimis, à Septentrione nullis: quippe rupes pro muro ex ea parte: (ea inæqualitas totius loci est; ea æqualitas surgentium scopulorum:) & rursus immania saxa, quibus subest, omninò pendula; tot centenariis annorum non abscissa; &, si abscindantur, Domum obruitura. Supra fidem vtrunque videretur, si non in confinio quatuor Regnorum, Galliæ, Castellæ, Nauarræ, & Aragoniæ, omnibus se spectandum exhiberet. Sed de his satis. 11.

---

1. *Clauigiana victoria parta à Ramiro:* **2.** *gloriosa occasio:* **3.** *conflictus, & euentus miraculosus:* **4.** *vestigia belli,* **5.** *& de spoliis dotatum Monasterium vicinum Sancti Prudentij,* **6.** *& Sancto Apostolo Iacobo concepta vota,* **7.** *quæ hodie soluuntur.* **8.** *Subiectio Monasterij Sancti Prudentiani:* **9.** *dein exemptio progressus,* **10.** *& incrementa ante Cistercium.*

CAPVT VII.

1. Diximus fundationem miraculosam nascentis Monasterij: nunc dotationem miraculosiorem ex Clauigiana clade, (neque enim quid in loco non illustre,) & quos habuit progressus prosequamur. Hispaniam Roderici Regis culpa, & Comitis Iuliani proditione à Mauris inuasam circa annum Domini D.CC.XIV. à morte Sancti Prudentij C.XXVIII. ex Historiis nostris habemus compertum. Quin & nos ipsi post nongentos annos ab ea clade adhuc reliquias Maurorum passi sumus; vix tandem Philippi III. decretis, seu potiùs armis expulsas à nostris finibus. Hinc multa, clara aliàs, illius ætatis nostram notitiam prorsus euaserunt. Quippe Christianis præliari, quàm scribere in pretio magis; & Barbari, si quæ inueniebant scripta, quasi suæ superstitioni contraria, concremabant. A fundatione Cœnobij per Pelagium, ad tria ferè sæcula, nulla prorsus illius memoria extat, nisi quòd inuiolatum à Mauris creditur (seu loci asperitatem fastidientibus, seu Numen, quod inesse putabant, venerantibus) sub fidelium custodia permansisse: sed re angusta, & in arcto omninò posita, Barbaris vitam precariò concedentibus, nec fortè sine pretio concessuris. Sic vsque ad annum D.CCC.XXVII. peruentum est, quo infame tributum centum virginum à Mauregato pactum, solutúmque, recusante Ramiro, resumptum bellum insolitam Saracenis cladem, nostris victoriam, Ramiro Regi gloriam singularem, & tandem Canonicis Monasterij Sancti Vincentij attulit libertatem simul, & dotem.

2. Ergo Ramiro ignominiosum visum de re turpissima interpellari initio Regni. Nec satis suæ gloriæ datum iri, si lacessentes tantùm repellat hostes, nisi etiam inuadat. Primum illud à prædecessore Alfonso factum, & satè feliciter, non omninò repressisse Maurorum animos: bellum tum maximè hostibus inferri, cùm illos quærit, æquè passuros à propugnatoribus; nec minùs suis copiis vastandos, quàm inimicis. Denique (quod tunc solùm verum fuit, quia reuerà in Hispania alienum nihil) sua defendere priuatæ laudis esse. Regiam Maiestatem decere aliena inuadere. In Riuogiam irruptio facta est Barbarorum dominio subiacentem. Abderramenus Virginum oblitus, & bello, & armis penitùs intentus, innumerabili exercitu collecto Riuogiam aduolat, Ramirum,

mirum, si daretur, compressurus. Castra castris collata sunt ad Albeldam oppidum, planitie ferè ad Clauigium continuata, loco in cacumine sito Rupis Turcicæ. Atrox, & sæua pugna vtrinque fuit, victoria in Mauros nimiùm inclinante, quominùs vincerentur nostri, nox effecit, tenebras pro muro opponens Maurorum ictibus.

3. Ramirus Rex imminutas numero copias, & datis mutuò, acceptísque vulneribus, fatigatas, aut debiles ad Clauigium traduxit, vbi pro temporis angustiis munito loco, & vulneratis, ac sauciis cura adhibita, noctem insomnem, dubium, an peruigilem, inter spem ipse, metúmque transegit. Summo mane dormire visus est: dormienti Sancti Iacobi Imago apparuit, (hinc iam secunda gloria nostræ rupis, post corpus Sancti Prudentij in ea reconditum,) & vultu placido Regem alloquuta, sperare iubet, ipsum victorem fore, vincendos Barbaros, séque suis Hispanis affuturum in eo bello. Ramirus ad vocem loquentis excitatus, Præsules, Ducésque vocari facit, & Iacobi promissis certos redditos, instruere acies, irruere in hostes, de Crucis Christi inimicis vindictam sumere, dum exequitur, iubet, & nihil tale timentes interficere. Stetit dictis Apostolus gloriosus: in ipsa acie visibiliter apparuit, equo insidens, Mauros sternens, pro nostris pugnans. Inde Hymnus in Festiuitatibus eius cani solitus:

Tu, bella nos cùm cingerent,
Et visus ipso in prælio,
Equóque, & ense acerrimus
Mauros furenteis sternere.

Inde etiam Hispanis antiquus mos inuocandi Sanctum Iacobum in suis præliis: *Santiago y a ellos.* Vetustissimus ferè, qui circumfertur Scriptor rerum Hispaniæ, & vt tempore, ita fide etiam præcipuus, Rodericus [a], Toletanus Archiepiscopus, ad septuaginta millia Barbarorum cecidisse testatur in eo prælio, præter alios, qui fuga lapsi sunt, incerto numero. Tali, ac tanta victoria Hispanis parta, potentissimus Hispaniarum Patronus Sancti Hispani sepulcrum illustrauit: quem etiam in gratiarum actionis partem traxit, ac diuidendis spoliis, imò & prædiis, voluit sibi associare, vt mox subiungam.

a lib.4.c.13.

4. Vestigia belli hodie etiam inuisi apud Clauigium Mariana testatur; effossis passim stragibus armorum per ruricolas, oppidanos illius loci. Nos sacratiora adnotabimus vestigia, Sancti Iacobi insigne referentia; vulgaria incolis, sed fortè ideò minùs obseruata, quia vulgaria. Vix vllus lapis in loco reperitur, qui non conchulæ formam præseferat; *veneras*, vernacula lingua Hispani dicimus. Et quod mireris, si in partes comminuatur, tot conchulas formabit, quot partes feceris. Naturæ loci, an perpetuo miraculo tribuere aliorum sit. Nos rem compertam, & notam tantùm scribimus [b].

b lib.4.c.13.

5. Rex insigni victoria lætus, descendit è rupe; antrum Sancti Prudentij deuotus visitat, Deo, & Apostolo eius gratias agit, ac Sanctis Vincentio, & Prudentio Patronis loci, quin etiam felicitatis suæ duces agnoscens, & quasi inter victores spolia diuidens, circum iacentia prædia Cœnobio dedit, alendis his, qui templo ministrabant. Extat in veteri Manuscripto Sanct-Prudentiano victoriæ partæ, simul & donationis authentica memoria sub his verbis: *Conserto prælio, Saraceni gladiis terga dederunt, & ex eis ferè septuaginta millia ceciderunt. In quo bello B. Iacobus in equo albo vexillum album baiulans fertur apparuisse: & ex tunc inoleuit dici in bellis:* Deus, adiuua me, & Beate Iacobe. *ex tunc etiam vota, & donaria ei in aliquibus locis persoluuntur. Tunc Rex Ramirus in Ecclesiam Beati Vincentij intrauit, vbi corpus Beati Prudentij quiescit: ibi Domini Crucem orauit, & lætus effectus de victoria, Beato Prudentio adiacentes terras tribuit, & concessit. Posteà accepit Albaidam,* (Albelda,) *Clauigium, Calaguram, & multa alia loca.* Hactenus ibi de dotatione Monasterij Sancti Vincentij, facta abs Ramiro Rege, & Sancti Prudentij sepulcri veneratione.

Verùm, quod ait, ex tunc etiam vota & donaria Beato Iacobo in aliquibus locis solui, quæ eadem sunt verba Roderici Toletani [c], non leue nobis argumentum est, in hoc sacratissimo antro, in quo Sanctus Prudentius requiescit, conceptum votum, quo Rex vniuersam Hispaniam Sancto Iacobo fecit vectigalem: è singulis iugeris agri, vineæque modio, singulis annis persoluendo. Id grati animi ob acceptum beneficium, pignus fuit, religioso, honestóque tributo in locum damnati, & turpis succedente: conceptum Rex Calaguriæ sanciuit post breue tempus, cùm iam victori cessissent confinia oppida. Id à Romanis Præsulibus firmatum, primùm in vsu, cùm mox inoleuisset, tandem à Compostellanis reuocatum, multas Hispaniæ Ecclesias in lites traxit, quæ etiam agitari videmus hoc nostro æuo. Sed ad Cœnobium nostrum reuertamur. 6.

c lib.4.c.13.

Ab anno DCCCXXVII. vsque ad DCCCCL. iterum redit caligo, iterum tenebræ, & vel nihil memoria dignum in eo fuit, vel defuère, qui posteris mandarent. Coniectare licet, Canonicos vicinis Mauris obiectos, ac restaurandæ regioni auidè instantibus, continuis irruptionibus, multa perpessos, duriores vicinos expertos fuisse, quàm anteà dominos: nec tamen deseruisse Sancti corpus, aut Conuentum soluisse, vel ad tempus. Nam anno D.CCCCXXV. Sanctius, huius nominis primus, dictus Crassus, dotationem à Ramiro factam auxit, decimis acquirendorum à Mauris ad Oppidum Arnedum: anno DCCCCL. Abdica Abba (id nomen Præfecto loci) se, & Domum suam regendam tradidit Dulquito Abbati Sancti Martini Albeldensis (Cœnobij ante triennium fundati à Rege Sanctio Nauarræ, cuius Mariana [d], & alij [e] meminère:) puto & defendendam: quia & se timore Saracenorum facere ait; & arcem Albeldensem cum suis copiis Abbatibus S. Martini, mox Episcopis, quandiu durauit Cœnobium, paruisse, multis nec leuibus probatur coniecturis. Extat adhuc traditionis exemplar, quod est tale: 7.

d Mariana loco qui suprà.
e Tepes an. 920. cen. 4. & 950. cen. 5.

Abdica Abba obtulit Monasterium Sancti Prudentij Abbati Albeldæ timore Saracenorum. 8.

Sub nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis, Ego Abdica Abba cum Fratribus meis Christophoro, Fortunio, Sarracino, Dato, Stephano, Rapinato, prompta mente, & toto corde tibi Patri spirituali Dulquito, & Fratribus tecum in amore Christi Albeldæ in Cœnobio S. Martini morantibus contradimus animas nostras, simúlque corpora, vt adipiscamur præmia Poli. Nos enim supra nominati Ecclesiam Sancti Vincentij, & Domini Prudentij Basilicam, vbi quiescit corpus eius venerabile, quæ sita est ad radicem montis Laturcij, nutu Dei omnipotentis collatam habuimus, & sancitam cum suis adiacentiis, terris, vineis, hortis; ita & hæreditatem Petri Presbyteri, qui fuit Collega noster viuens, demúmque obiit. Votum hoc nostrum firmitatem obtineat in æuo. Facta charta ad Hibericum fluuium Æra D.CCCC.LXXXVIII. Huc vsque traditio Monasterij Sancti Vincentij, omissis his, quæ ad Historiam minùs faciunt.

Habuit sub hac obedientia tres Abbates, Abdicam, Abibim, Tellum, quorum nomina debemus tabulari conseruanti notitiam sepulcrorum eiusdem Domus. Tello successit Martinus vir magnanimus, exemptione 9.

exemptione Cœnobij ab Albeldensibus iam tunc Episcopis præ aliis memorabilis. Fortunius Ochoacius illustris Princeps, Didaci,& Petri Ximeniorum auus,atque Menciæ infantis Nauarræ coniux exemere locum,& sibi,& suis electum in sepulturam: rem ad effectum perducentibus filiis Ximenio, & Sanctio, queis Albeldenses Cœnobium concessère accepto in cambium Sancto Michaële Viurcensi,idloco nomen pingui,& opulento,ac facilè alterius iacturam compensaturo. Exemptam iidem auxère possessionibus,quas non solùm vterque larga manu; sed & fratres,& filij cumularunt. Martino successit Guillelmus, Guillelmo Vela, post quem Dominicus, Sanctius,Inigúsque gradatim regimen Domus suscepère. Horum tempore Monasterium non parum creuit,ac deuotio erga corpus Sancti Præsulis: & iam Vincentij nomine obsoleto, totum sibi Prudentius adrogabat. Accesserunt Cœnobio nouem Ecclesiæ,in quarum aliquas,effectas nullius Diœcesis,plenum,hodiéque ius Abbas exercet. Accessère & quinque alia Monasteria,huic vni incorporata,accessère vasalli, atque id genus alia non contemnenda.

10. Sed supra omnia ditarunt idem Cœnobium Sanctorum corpora Felicis,Funísque Martyrum,hic effectu,ille affectu. Felix flagrans Martyrij Hispaniam venerat, quo tempore,à Tyrannis oppressa,cuncta ferè madebat fidelium sanguine. Nec voti compos,arcto loco inclusus,& bouis,vt fertur,lacte vltroneo pastus, sanctam vitam finiuit sanctiori morte. Extant ad sepulcrum eius semicomesa carmina,litteris deformatis præ vetustate, quæ Yepes [f] deformatiora adhuc adducit in suis Annalibus: f cent. 5. ann. 950.

Montis excelsi
Dicitur,atque caua centrum coluisse cauernæ
Lacte bouis pinguis illic sustentatus ab alto.
Tandem morte,domum vitæ penetrauit,Olympum.

Funes è contra Nagerensis Præsul (nec habuit successorem in ea Sede) Martyrij palmam meruit inter Catholicos. Trucidatus à suis Clericis est,ad annum Christi M.C.XV. quod ad eius sepulcrum clariùs legi olim solebat,appensa tali tabula: *Hic iacet corpus D.Funis,vltimi Episcopi Nagerensis,qui à suis Clericis Martyrium passus est,cuius nomen in libro Sanctorum est scriptum.* Nunc Sancti Prudentij corpus medium tenent Felix, & Funes, sub hoc qualicunque epitaphio communi omnibus:

Corpore Cœlicola,hoc Prudentius astat in antro;
Auxilium patriæ,gloria,lumen,honos.
Diuus quem Felix comitatur,quem quoque Funes:
Martyrio iste rubet; fulget & ille fide.

Sic Domum suam in vtroque augebat homine, qui eam Cisterciensi instituto præparabat.

---

1. Super corpore S. Prudentij mota lis, 2. adstruentibus Nagerensibus translationem abs Rege Garsia factam; 3. atque probantibus 4. antiquis testimoniis, 5. & instrumentis: 6. sed quæ statim vacillant. 7. Detectæ fraudes, 8. & suspecta instrumenta,seu conuicta: 9. irrefragabiles testes veritatis, 10. quibus non possit fides non haberi. 11. Plures aliæ rationes,& coniecturæ. 12. Demum miraculum illustre Patrum sæculo,quod certam veritatem planè confirmat: 13. fragmenta ossium per Ecclesias quasdam diuisa.

CAPUT VIII.

1. HACTENUS incrementa Monasterij Cisterciio hoc anno additi, quo in Hispania haud dubiè maiora plura, antiquiora perpauca; sed vix aliud illustrius reperietur,neque obscuris,vt alia,gloriæ titulis,sed quos communis consensus præseferat. Cæterùm,quoniam nihil magnum, quod sine æmulo;nec quicquam adeò certum in hac vita,cui non aliquis se audeat opponere,æmulum,& contradictorem passa est Sancti Prudentij Domus, vel in ipso primo suæ titulo gloriæ, corpore Sancti Præsulis, quod ante centum & triginta annos plus, minúsve ab admisso Cistercio,inde translatum,atque Anagarum adductum (*Nageram* nos appellamus, antiqui *Tritium*) Nagerenses hodiéque habere gloriantur. Fatale id quibusque magnis Viris,de quorum natalitiis,& corporibus certent non vrbes modò,verùm & Regna. De Prudentij corpore bis certatum est; nimirum,& de obtinendo,& de obtento. Contra Oxomenses diuino iudicio lis diremptа, corpúsque adiudicatum Rupi Turcicæ,à qua non vltrà auellendum sacrum pignus,cœleste aliud miraculum probauit,Patrum sæculo factum,de quo mox dicam. Neque satis Nagerensibus id fuit,quominùs quasi loco motum sibi vendicent Ecclesiæ suæ primordia consectantem. Rem qualiter ipsi narrent, breuiter promam.

2. Regium,illustréque Sanctæ Mariæ ad Anagarum Cœnobium circa annum Domini M.LII. Regi Garsiæ Nauarræ initia debuit. Id sibi,& suis in sepulcrum destinatum,an magis venerandæ Iconi Beatæ Virginis miraculosè ab eo ibidem inuentæ, ingentibus possessionibus dotasse,illustrasse ædificiis,auxisse donariis; sed maximè Sanctorum corporibus vndequaque adductis,augustius & sacratius reddidisse, Nagerenses affirmant, queis magna ex parte res ipsa conciliat fidem. Inter reliquias,ossáve Sanctorum numerantur caput cum parte corporis Eugeniæ Virginis, Martyrísque ab Vrbe transmissa; integra corpora Vitalis, & Agricolæ Martyrum è Bononia allata: atque vtraque pontificio dono accepta: & tandem ex vicino Monasterio S. Prudentij, eiusdem Sancti corpus, licèt acephalum (in solatium, custodiámque suorum relicto capite) cum corpore Archidiaconi Pelagij, & brachio illustris Martyris Vincentij, à quo olim Cœnobium nomen traxerat, Regem ipsum Nagerensi Episcopo, & Primoribus comitatum Regni, adiisse sepulcrum, extraxisse reliquias, quæ Anagarum inde deportatæ summo plausu, summa omnium lætitia sint exceptæ 3. Kalendas Maij (ait Petrus de Valencia Nagerensis) quanuis in hoc dissentiant,sicut in aliis.

3. Donis pontificiis Nagerenses fidem adstruunt, quibusdam litteris Goticis,vt aiunt,cum ipsis ossibus repertis proximo sæculo, nempe,anno Domini M.D.XXXIII. quarum litterarum tenor hic fertur esse: *Hic iacent corpora Beatissimorum Martyrum,Vitalis, & Agricolæ, quæ Papa misit de Bononia Regi Garziæ de Nauarra. Similiter misit è Roma caput,partémque*

corporis Sanctæ Eugeniæ, filiæ Philippi, & Claudiæ. Hactenus litteræ. Et Bononiensibus quidem, ac Romanis in longinquo positis, nec pro se responsuris, condemnandis; non plura instrumenta necessaria visa sunt, non plures testes. De corpore verò Sancti Prudentij, contrariis partibus in confinio constitutis, & nec potentibus ignorare, nec scienter passuris prætensum spolium, validiora, pluráque adduci oportuit. Ea sunt, Breuiarium perantiquum eiusdem Domus, (Nagerensis, nimirum,) non solùm Translationis Festum celebrans; sed in Lectionibus historiam ipsam narrans sub his verbis: *Post multum verò temporis, eiusdem Sanctissimi Prudentij corpus cum aliorum plurimorum Sanctorum Reliquiis, videlicet, Pelagij eiusdem Discipuli, & gloriosissimi Vincentij Martyris, digno honore translata sunt a Rege Garzia, qui hoc Regale Cœnobium Nagerense ædificauit in honorem Domini nostri Iesu Christi, & Beatissimæ Virginis Mariæ, atque Sanctissimi Prudentij*, &c. Huc vsque Breuiarium.

4\. Adduntur trium Pontificum diplomata, expedita diuersis annis, queis corpus Sancti in Nagerensi Monasterio quiescere, non ambiguis, sed expressis verbis dicitur. Alterum Cerebruni Toletani, anno M.C.LXXV. vbi promouendæ per eleemosynas fabricæ sacræ Domus, vnicam causam subnectit in hæc verba [a]: *Quatenus de facultatibus à Deo vobis collatis Ecclesiæ Sanctæ Mariæ de Nagera libenti animo largiamini: in qua, sicut multorum relatione audiuimus, Omnipotens Deus per intercessionem Beatissimæ Matris suæ, & Beati Prudentij, Episcopi, & Confessoris, cuius corpus in præfata requiescit Ecclesia, multa miracula quotidie operatur. Quæ à Regibus, & sanctis Viris ædificata, Religioni, & Ordini Cluniacensi multis retrò temporibus fuit donata*, &c. Alterum Aznaris, Calagurritani Episcopi, anno M.CC.XLVI. eodem penè fine expeditum, eadem causa: *Cùm igitur arca argentea, in qua corpus Beatissimi Prudentij Confessoris reconditum veneratur in Ecclesia Sanctæ Mariæ de Nagera adeò sit vetustate consumpta, vt videatur reparatione non modica indigere; & ad hoc, & alia, quæ ad venerationem dicti pretiosissimi corporis competunt, propriæ non suppetant facultates, Vniuersitatem vestram monemus in Domino attentiùs & hortamur, quatenus de bonis à Deo vobis collatis pias eleemosynas erogetis*, &c. Et tertium tandem Biuiani successoris vulgari idiomate expeditum, consimili tenore anno sequenti: *Entendiendo los milagros, y merecimientos del santo cuerpo de San Prudencio, Confessor glorioso, que iace en el Monasterio de Santa Maria de Nagera, damos, y otorgamos quarenta dias de perdon à todos aquellos, que confessados sus pecados fueren en Santa Maria de Nagera, ò embiaren sus limosnas al dia de la Translacion de aquel santo cuerpo, que el en el postrer Domingo del mes de Marco, cada año*, &c.

[a] *scriptura 24. in Appendice apud Yepes, tom. 6.*

5\. His omnibus concordare dicuntur antiqua carmina, æneis incisa tabulis, cum ipsis ossibus ante centum penè annos inuentis, nimirum, anno M.D.LIII. quo coram Illustrissimis Nagerensibus Ducibus Antonio Mantiquio, Ioannáque Cardonia, apertis arcis, Vitalis etiam, & Agricolæ; atque Eugeniæ testimonium suprà à nobis adductum lucem viderint; atque ecce carmina:

Inclytus Antistes Prudentius hic requiescit,
Quo Calagurra viget, per quem Tirasona nitescit,
Ecclesiæ, fidei, morúmque dedit documenta,
Per quem perpetuæ vitæ cœpit emolumenta.
Hunc Rex Garsias huc attulit, hicq; locauit,
Hanc qui Basilicam sumptu proprio fabricauit.

Citantur etiam duæ aliæ Translationes, siue pyxidum renouationes factæ nostro tempore: altera anno M.D.LXXII. coram Catholico Rege Philippo II. & Serenissimis filiis eius Philippo Principe, & Infante Elisabetha: altera post decennium, multis adstantibus, queis omnibus adstipulari videtur perpetua (vt aiunt) traditio eiusdem loci. Vt penè videas continuata annorum serie, testimonia testimoniis cohærentia, ne locum quidem relinquere quæstioni.

Atque ita ferè Yepes [b] in Annalibus, & Petrus de Valencia [c] Nagerensis in Historia Regum Nauarræ, quæ extat in eiusdem vrbis Cœnobio manuscripta. Nisi quòd Yepes translati corporis causam, sáltem occasionem, refert in frequentes incursus Saracenorum, à quibus eò securiùs, quò remotiùs in vrbe, quàm in agro custodiretur. Cum quo vix stat, quod asserit Valencia, nec certum, vnde sumpserit: nam nihil tale habetur in ea, quam pro se adducit Historia: in Translatione, ne sepulcrum omninò vacuum, Canonici omninò orbi manerent, caput cum paucis ossibus relictum conseruando sepulcro, & loci à Sancto electi, quam semel acquisiisset, nomenclatura. Id componendæ liti, vtcunque inuentum, seu Sancti Præsulis capiti delatum, quod in eius Cœnobio adorandum ostendi solet, aliquantisper vacillare facit Historiæ fidem. Certè Arabum incursibus totum corpus auferre, fortè religiosius: totum relinquere, fortè confidentius: sed parte ablata, & parte ibi relicta, nec satis fidei factum, nec pietati. Addunt prætereà (quod mireris in viris doctis) Yepes frustum cranij inter omnia alia ossa, adductum Anagarum, quo mutilum ipsum caput, relictum in Cœnobio, hodiéque visitur; quasi in fidem adducti totius corporis: Valencia, Translationem contigisse Æra millesima sexagesimasexta, quæ ad annum M.XXVIII. iuxta computum Hispaniæ, est referenda. 6.

[b] *tomo 6. an. 1052. cap. 9.*
[c] *Valencia cap. 26.*

Tot testimoniis, tot authoritatibus veritate oppressa, destitissem ab illius indagatione, ni lux è tenebris his mihi illuxisset. Nam, neque caput imminutum est ex vlla parte, quod propriis ipsemet oculis vidi; sola imago argentea, in qua inclusum, patulo hiatu, venerantium visui cedit, imò & tactui. Sed neque Garsias, qui ab anno salutis M.XXXV. non planè anteà, vsque ad M.LII. aut LIV. Regnum tenuit, potuit anno M.XXVIII. ossa transferre. Multò autem minùs ad Cœnobium Nagerense, quod anno M.LII. vel ex ipso fundationis suæ instrumento, quod Yepes adducit, incepisse perspicuum est. Semel autem detectis his erroribus, reliqua omnia suspecta esse cœperunt. Quid, si & conuicta? Anne Rex Garsias ante initum Regnum septem annis, quatuor & viginti ante cœptam fundationem sui Cœnobij, Sancti Prudentij corpus ad illud tulit? Neque verò instrumentis certior fides, aut leuiores occurrunt contradictiones. Nam in historia Breuiarij suspectum est, quòd non solùm Pontificem Prudentium, sed Pelagium nepotem Sanctis adscribat. Quod Nagerensem Ecclesiam non solùm in honorem Mariæ Virginis, sed etiam S.Prudentij adfirmet conditam. Cùm tamen in testamento Regis Garsiæ, quod Yepes adducit, nulla non modò aduocationis huius; verùm neque ipsius Sancti mentio habeatur: quod mox patebit. In litteris Cerebruni nutat fides, quòd eam Ecclesiam à sua fundatione Ordini Cluniacensi adiudicatam, multis retrò temporibus affirmet: & nihilominùs eiusdem Garsiæ testamento constat, non Monachis, sed Canonicis, aut Clericis traditam, à principio, quod non obscuris, aut ambiguis verbis dictum: *Statui* (inquit) *apud Nageram in honorem B. Mariæ Ecclesiam, seu Monasterium ædificare, connenictum* 7.

nientiori ordine, cum omnibus officinis regulari Congregationi aptis, in quo loco secundùm instituta canonum, & legalia decreta Sanctorum Patrum, instituere decreui, qualiter iugiter ibidem Deo, eiusque Genitrici seruientium, & in communi regulariter viuentium honesta Clericorum existeret Congregatio, & ingenua, absque vllo meo, vel meorum seruitio, &c. Hæc testamentum, seu charta fundationis. Quibus verbis nulla Benedictini Monachatus (nam Canonicos Benedictinos faciliùs credam) nedum Cluniacensis instituti mentio facta; sicut neque aduocationis Sancti Prudentij.

8. Sic in Aznaris Calaguritani Bulla dubium ingerit de opulentissimo, & ferè totius Hispaniæ potentissimo Cœnobio scriptum legere: *Quod pro reparatione arca, in qua corpus S. Prudentij erat reconditum, propria non suppetebant facultates.* Mirabile est hoc testimonium pro se adduci à Nagerensibus. Meliùs Biuianus, apud quem non tam mendicant, quàm Festum celebrant: sed dum id vltima Dominica die mensis Maij agi testatur, in dubium vertitur, quod Valencia tradit, nimirum, Translationem factam mense Aprili, tertio Kalendas Maij, eo die anniuersario honore coli. Heu, quàm difficile, quæ vera non sunt, sibi ipsis cohærentia effici possunt! Crediderim & in alia translatione, quæ anno M.D.XXXIII. dicitur facta, simile quid inueniendum, si eam Yepes ad verbum transcripsisset. Sanè Valencia ossa confusa in arcis inuenta tradit, vt non possent discerni, cuius essent. Yepes è contra impermixta, atque distincta, singuláque prænotata suis titulis. Mihi, vt vtrunque Authorem æquè venerer; ita neutri adsentiri visum est, alteri præiudicium illaturo. Facta ad annos M.D.XCII. & M.DC.II. consultò omitto: quia non maiorem aut firmiorem fidem habere possunt, quàm præcedentia.

9. At, quo hæc quidem satis possidentibus, quippe tunc demum dominium probaturis, (liceat sic loqui,) si contrarias effringant probationes. Verùm Sancti-Prudentiani testes suppetunt, quibus se tuerentur, etiam onus probandi subituri. Neque verò factitia testimonia pro se adducunt, si hanc vnicam litem de medio tollas, nulli alteri vsui profutura, qualia hactenus adducta pro Nagerensibus: sed quibus tota eorum substantia constat; si semel falsitatis conuincantur, spoliandi omninò, non solùm corpore Sancti, sed his, de quibus viuunt, possessionibus. Primum est priuilegium Sanctij Regis prædicti Garsiæ filij, & in Regno Nauarræ Successoris, non multò pòst, sed decennio à morte patris, nec alibi, quàm Anagari expeditum, Nagerensibus ipsis confirmantibus, attestantibúsque, quo Rex Ecclesiæ S. Prudentij, vbi corpus eius quiescit, quo alia Monasteria largitur, & vnit religiosiùs colendis Reliquiis eiusdem Sancti. Verba Regis ipsissima adiungam: *In nomine Sanctæ Trinitatis. Hæc est charta donationis, quam ego Sanctius, Dei gratia Rex, facio pro remedio animæ meæ, & parentum meorum dono Deo, & Ecclesiæ S. Prudentij, vbi corpus eius requiescit, Monasterium S. Augustini iuxta Naldam cum suis terris, & Monasterium Sancti Saturnini de Pauia cum sua villa, &c. vt seruiant inde Deo, & B. Prudentio per cuncta sæcula. Facta charta donationis in Nagera. Æra M.C.III. Regnante Domino nostro Iesu Christo, & sub eius imperio Ego Sanctius, Dei gratia Rex in Nagera, & in Pampilona*, &c. Hactenus ibi: & sequuntur subscriptiones Nagerensis Episcopi, & Principum existentium in ea vrbe, vt palam sit decennio à morte Garsiæ corpus Sancti Prudentij loco immotum, quod semel sibi elegerat sepulcrum, non dimisisse; consentientibus ipsis Nagerensibus, adeóque neque Anagarum translatum ab illo Rege.

Extat & aliud priuilegium eiusdem Sanctij ante 10. annum expeditum, nempe M.LXIV. quo Ximeno, Fortunij Ochoacij filio, idem Sancti Prudentij Monasterium, quod ab Albeldensibus obtinuerat, confirmat per hæc, & alia signa monstrato loco: *Placuit mihi, vt concederem tibi, sicut & concedo Monasterium Sancti Prudentij, vbi corpus eius quiescit, in loco, qui vocatur Laturcio*, &c. *Facta charta donationis, siue confirmationis, Æra millesima centesima secunda.* Hæc testimonia exceptione omni maiora, atque adeò clara, quibus nihil possit opponi, nihil responderi. Sed expressiùs adhuc quasi triginta annis à morte Sanctij, Imperator Alfonsus quædam permutans cum Abbate Martino, atque Conuentu: *Cambio* (inquit) *vobis cum Abbate Martino, & Conuentu Sancti Prudentij existente prope Clauigium, vbi corpus prænominati Sancti Prudentij quiescit, illam villam, quæ dicitur Lagunilla*, &c. *Facta charta Toleti Æra M.C.LXXXIII.* Nec multò pòst ipse Didacus Ximenius, qui Cistercienses induxit in id Cœnobium: *De cætero* (inquit) *volumus, vt Abbatia, & Conuentus ibi constituatur, vbi corpus S. Confessoris Prudentij quiescere creditur.* Omitto testimonia alia recentiora; omitto antiqua, quæ ferè in immensum volumen possent crescere. Vix vnquam aliquid Monasterium accepit, quod non Prudentij corpus præferat, quasi adæquatum motiuum donationis. 11.

Accedat populorum omnium iugis consensus, acclamatio Procerum, & quod magis est, Nagerensium Episcoporum, quandiu sedes Anagari permansit, continuata deuotio in corpus sanctum, & Monasterium ab eo cognominatum. Nam Petrus duas Ecclesias illi vniuit ad oppidum Arnedum, anno M.C.II. *Ob reuerentiam*, inquit, *pretiosi corporis Sanctissimi Pontificis Prudentij.* & Funes, Nagerensium Præsulum vltimus, sua Sede relicta, atque ad Sanctum Prudentium Sacello in vita condito, post mortem voluit in eo sepeliri; obtinuitque anno, vt diximus, M.C.XV. Quis autem credat, Sancti deuotione, præterita præsentibus, externa domesticis, & locum vacuum prælatum vero sepulcro, cui iam tunc factum corpus mandatum esset? Quis rursus credat Fortunium Ochoacium Garsiæ Regis generum, & Menciam coniugem eiusdem Regis filiam tantopere expetiisse Cœnobium Sancti Prudentij recens à patre spoliatum beato corpore? Quis demum sibi facilè persuadeat miraculosè electum à Sancto locum, tot centenariis annorum conseruatum vel inter Barbaros, subita mutatione desertum iri? Crediderim, si voluissent inde extrahere, iterum inconcussum Sanctum Præsulem, non vllis viribus mouendum ab eo loco, non vllis precibus. 12.

Certè, quod Patrum sæculo accidisse miraculum Ambrosius Morales, diligens Hispanarū rerum Scriptor, memoriæ prodit, immobilem stetisse Sanctum hucusque probat, si Deo placeat, etiam perstiturum. Id etsi anno M.D.XXI. gestum sit, anticipata tamen narratione, quia res ita exposcit, si non præueniam, saltem insinuabo; suo loco rem latiùs descripturus. Gallis eo anno obsidentibus Iuliobrigam, & per circuitum agros deuastantibus, Prudentianis Monachis res in arcto fuit. Abbas, qui tunc Bernardus dicebatur de Valle oleti, pretioso corpori, quàm sibi, & suis præcauens, ad vlteriora statuit deportare, eò securiùs à Gallorum incursibus seruandum, quò remotiùs. Imponi iubet equo sacrum pignus, vt quo vectore aduenerat, exiret. Tum comitantibus Monachis, progressum, ventúmque ad fines vsque sacræ Domus.

Res mira,& stupenda;licèt non noua!vix dum equus eos terminos attigerat,& ecce tumens,ac sudore manans totis artubus, stetit immobilis ictibus ferientium; nec nisi reduci gressus,aut motus fuit.Restitutum est corpus suo antro. Vnde Iuliobrigam cominùs custodiens, nullius sibi custodiæ egens obsidionem dissoluit, atque ipsa die 28. Aprilis sibi facta, fugauit Gallos,copiis imminutos, & duce orphanos. Id Locronienses acceptum à Sancto Præsule,recolere quotannis promiserunt ad sacrum corpus excubias peracturi. A cuius voti deuota redditione,non loci intercapedine ad 8000. fermè passuum protensa,non intemperie aëris,non vllis aliis obstantiis retardantur.

13. Sic Prudentius, quod semel tenuit antrum, nunquam se dimissurum professus est, & multò magis nunquam dimisisse. Passus tamen nonnullas Ecclesias fragmentis suorum ossium locupletari,quod non negauerim,extractis parcè,& reuerenter ad loca debita. Sic Turiasona antiqua Sancti Sedes,à trecentis ferè annis brachium habet à Prudentianis transmissum ingenti dono. Victoria,quæ natale solum vitæ, duobus ossibus ab eisdem acceptis gaudet.Horta(Regium Cœnobium) panis tribus. Demum,quæ omnia confirment verum corpus, à quo gestiant hauriré cæteri omnes prædicto anno M. D. XXI. qui tunc Dertusanus Præsul, post totius Ecclesiæ communis Pater Hadrianus VI. Gallis ab Hispania fugatis Sancti meritis,eius sepulcrum deuotè visitauit mense Augusti; porrectisque apostolicis Litteris, quas ad id specialiter obtinuit (haud aliter agendum quicquam censuit in Sancti corpus) duo fragmenta non magna secum tulit Romæ in proprio Sacrario recondenda. Nec admittere renuam Regem Garziam nouo suo Monasterio consecrando, illustrandóque os aliquod Anagarum tulisse; quod aliis aliorum Sanctorum permixtum ossibus passiuæ forsan fraudi, nam actiuam non credam, locum dedit. Atque hæc breuiter à nobis dicta sint in gratiam Nagetensiúmne, an Prudentianorum? Credo vtrorunque: nam vtrosque veritas iuuat: nec tales sunt, qui fictis thesauris egeant. Nunc ad Annalium seriem redeamus.

---

1. Sacra Cella Monachorum Cœnobium hoc anno surgit, 2. & Sancta Columba Virginum in Regno Legionensi; 3. donatio loci 4. firmata per instrumentum, 5. cum grauaminibus quibusdam, & conditionibus. 6. Primæ Moniales ex Gradefes illuc adductæ. 7. Cœnobium subest Abbati Moreruelensi, 8. ac Patrum sæculo à priori loco translatum ad Beneuentum, 9. Virginum Mareillensium fundatio Regia, 10. quæ in Monachis hodie conseruatur.

CAPVT IX.

1. QVOD attinet ad fundationes præsentis anni, duas tantùm inuenio,alteram Monachorum, Monialium alteram; illam in Chronologia designatam; hanc certiùs nobis constantem per instrumenta. Ergo de fundatione Monachorum hæc Chronologia: *Anno M.C.LXXXI. pridie Idus Decembris fundata est Abbatia de sacra Cella.* Porrò in Genesibus,filia Curiæ Dei,eóque in Cistercij linea memoratur; notata ibidem Senonensi Diœcesi, in qua etiam inuenitur in libris Cameræ ducentorum florenorum taxa præfixa. De ea, sed postposita nouennio, ita Claudius Robertus in sua Gallia: *Sacra Cella,*Cercans eaux, *in Gastinlo, Diœcesis Senonensis, Ordinis Cisterciensis, fundatur à Philippo Augusto,anno M.C.XC. seu potiùs eo regnante,à Clemente Henrico Domino Argentorij Franciæ Marescallo.* Hæc tantùm ille; nec nos alibi plura hactenus vidimus.

2. Cœnobium Virginum in Hispania fundatum est in veteri Castella,non longè à Beneuento,in oppido, cui nomen Sancta Columba. Fundatores habuit,& nobiles,& diuites, & distinctos familiis,ad quos ex æquo pertinebat possessio loci, seu veriùs Monasterij, quod olim à Religiosis inhabitatum, iam tunc in solitudinem redactum, in sæcularium transierat potestatem. Dicatum illud Sancto Saluatori, & B. Mariæ,multísque aliis Sanctis cœlestis Curiæ,Apostolis, nimirum, Andreæ, Ioanni, & Iacobo, Archangelo Michaeli, Martyribus Vincentio,Torquatóque, Confessoribus Isidoro, Sperato,& Martino, ac tandem Virginibus Iustæ, atque Rufinæ, vt ferè tot habuerit aduocatos, quot fundatores. Non constat,sub qua Regula olim militauerit, aut cuius sexus fuerit: tantùm ex instrumento donationis habemus compertum, restitutum hoc anno,vt ibidem Moniales Cistercienses, sub Abbatissa ex eisdem eligenda; sed præcipuè ex propinquis Fundatorum instituerentur, additis vltrà duabus conditionibus; altera,quòd nullius alterius Regis,aut Principis,siue Reipublicæ patrocinium subire possent; altera,ne vllo tempore deficerent à rigore Cistercij,pœna illis infligenda, & quidem graui, si aut alteram, aut vtranque transgrederentur. Verùm hæc omnia constabunt ex instrumento, quod vetus & corrosum in membrana, maiori ex parte legi, & ita habet [a]: a ex Archiuis Grad.

3. *In nomine Patris & Filij,& Spiritus Sancti, cuius imperium & regnum permanet per nunquam finienda sæcula sæculorum.Amen.*

In honorem Domini nostri Iesu Christi, & Beatæ Mariæ semper Virginis,& Beati Michaelis Archangeli,Sancti Isidori, Sanctorum Apostolorum Andreæ, Ioannis,& Iacobi, Sancti Vincentij Leuitæ,Sanctorum Torquati, & Sociorum eius, Sanctorum Sperati, & Martini, Sanctarum Iustæ,& Rufinæ,in quorum honore Ecclesia fundata est in villa, quæ Sancta Columba dicitur, territorio de Pulueredâ secus fluuium Ornigo, Ego Rodericus Petri,& Gundisaluus Petri,Petrus Petri,Tareisa Petri,Vrracha Petri, & Ego Petrus Pelagij,Fernandus Pelagij,Aluarus Pelagij,Vrracha Pelagij, Iuliana Pelagij,& ego Rodericus Ferdinandi filius Fernandi captiui, & ego Exemena Gomez, & ego Rodericus Muniz, & Fernandus Muniz, & ego Gundisaluus Roderici, vnà cum sobrinis meis, Gundisaluus Petri, Garsia Petri,Maiore Petri,Nos omnes diuino accensi amore, illud euangelicum attendentes præceptum, quod ait: Date,& dabitur vobis. *& illud:* Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis, *quia,*Sicut aqua extinguit ignem,ita eleemosyna extinguit peccatum. *Damus, & concedimus ob remedium animarum nostrarum, & parentum nostrorum, prædictum Monasterium Sancti Saluatoris cum omnibus*

bus hæreditatibus sibi pertinentibus, tam populatis, quam non populatis, cum fluuiis, & riuulis, molendinis, pratis, montibus, pascuis, & cum omnibus suis directuris, & pertinentiis Deo omnipotenti: tali siquidem ratione, vt ab hac die semper ibi Abbatissa habeatur Benedicta, & Sanctimoniales, quæ seruiant Deo sub Regula Sancti Benedicti in ordine Sanctæ Mariæ de Cistels.

4. *Abbatissa verò huius Monasterij semper sit de progenie eorum, qui in hac charta scripti sunt, & si fortè euenerit, vt conueniens Abbatissa de nostra progenie non inueniatur, eligatur Abbatissa de cæteris Sanctimonialibus huius Monasterij Deo seruientibus. Abbatissa verò huius Monasterij semper eligatur consilio Conuentus Sanctimonialium huius Monasterij, & nostri, vel nostræ posteritatis, quos Domini istius Monasterij inuenerint. Si autem vxores nostræ, vel sorores nostræ, vel filiæ, vel neptes, vel aliquæ de nostra posteritate progenitæ habitum monachalem recipere voluerint, & sub Regula Sancti Benedicti, & Sanctæ Mariæ de Cistels claustraliter cum Sanctimonialibus conuersare voluerit, omnino recipiantur, siue bonæ, siue malæ sint. Et si aliquis homo de nostra posteritate oppressus fuerit paupertate, vel nimia infirmitate, vel misellus fuerit, quod aliter non possit viuere, recipiatur in hoc Monasterio, & dent ei rationem, & lectum cum aliquo stramento. Hoc autem præcipuè mandamus, quod Abbatissa, vel Sanctimoniales non habeant potestatem donandi hoc Monasterium alicui Regi, vel alicui Concilio terræ; si autem committere voluerint, perdant ipsum Monasterium.*

5. *Et notum sit omnibus hominibus, tam præsentibus, quàm futuris, quòd si Dominæ huius Monasterij non potuerint Deo seruire secundùm Ordinem Sanctæ Mariæ de Cistels, Monasterium illud cum omnibus hæreditatibus, & pertinentiis, & cum. . . . . Et sic habeatur, sicut chartula illa, quam antecessores nostri fecerunt, denunciat. Si aliquis de nostris, vel de extraneis hoc nostrum contradixerit factum, sit maledictus, & excommunicatus, & cum Iuda Domini traditore in Inferno damnatus; persoluátque Abbatissæ, vel voce huius Monasterij pulsanti mille libras auri, & quod inuaserit, in quadruplum reddat. Et hoc nostrum factum semper maneat firmum. Facta charta Æra M.CC.XIX. secundo Idus Decembris, regnante Rege Fernando, cum filio suo Rege Alphonso in Legione, Gallecia, Asturiis, Estremadura, Maiordomus Comite Vrgel, Signifero Gundisaluo Roderici de Azagra, Fernando Astoricensis Ecclesiæ Episcopo, Roderico Ouetensi Episcopo, Manriquo Legionensi Episcopo, Vuillelmo Zamorensi Episcopo. Ego Rodericus Petri, & Ego Petrus Pelagij cum supradictis nostris germanis, & parentibus, hoc scriptum, quod fieri iussimus, propriis manibus roborauimus, & signum fieri iussimus.* Sequuntur subscriptiones nobilium, qui plures numero, & Conciliorum Beneuenti, & Sanctæ Columbæ.

6. Hactenus ea, quæ hodie legi possunt in instrumento: nam cætera corrosa præ vetustate, oculos intuentium prorsus deludunt. Sed neque ea in Domo Sanctæ Columbæ, in qua nihil, nisi tenebræ, & eò solùm veneranda initia, quia ignorata: hausimus ergo ex Cœnobio Gradefiensi, in quo instrumentum hodiéque conspicitur, vt inde facilis pateat coniectura, adductas illinc Moniales cum Abbatissa, vbi mansit memoria donationis, cùm maximè obseruatum constet illis temporibus, maternitatis ius in Abbatiis Monialium, sicut & Monachorum, penes eas residere, à quibus primæ incolæ exiissent. Certè cùm Gradefiense Monasterium ab Abbatissa de Tulebris emancipatum Huelguensi prope Burgos submisit collum; Sancta item Columba ad instar matris inter cæteras Huelgarum filias numeratur, quod suo loco veniet referendum.

7. Cæterùm, an reuerà Huelgis subfuerit, aut quo, vel quanto tempore, non constat, vt ex ibidem dicendis apparebit: quippe quæ illius in eo Monasterio notitia subest, absuisse magis probat Congregationibus ibidem celebratis (nam Capitula ad Huelgas Monialium, vt Monachorum Cistercij, quod suo loco dicam, congregabantur:) absuisse, inquam, probat magis, incertum qua occasione, quàm obediisse. Illud compertum à tempore excedente memoriam hominum subesse Monasterio Moterolæ, cuius Abbates Patres prædictæ Domus, ordinariam in ea exercent iurisdictionem, nulla maiori luce, notitiáve, quàm quæ ex ipso facto desumi potest.

8. Mansit Cœnobium in oppido Sanctæ Columbæ per annos plurimos, vsque ad proximum sæculum, quo, siue loci importunitate adactæ, siue adimplendo præcepto sacri Concilij, quod ad maiora, & frequentiora oppida Monasteria Monialium transferri iubet; Beneuentani Comitis assensu Beneuentum translatum, atque loco donatum commodiori, Monialibus, redditibúsque creuit, vt nulli alteri inferiùs conseruetur hoc nostro sæculo. Reliqua, si quæ occurrerint notanda, pro more nostro, suis temporibus, locísque reddemus.

9. Hoc ipso anno memorari primùm video Virginum Monasterium in Marcilla, Regni Nauarræ Oppido, quod Sanctia Regina Ferdinandi Castellæ Regis soror, Sanctij Nauarræ coniux ædificauit: cuius rei monumentum hodiéque extat in Tabulario Ecclesiæ Pampilonensis, & nouissimè vulgauit Oihenart, Author in Notitiis Vasconiæ, cuius hic tenor:

Ad honorem summi, & æterni Regis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, Ego Sanctius non meis meritis, sed sola Dei omnipotentis miseratione Rex Nauarrorum facio hoc priuilegium vobis cunctis Sanctimonialibus, in Monasterio de Marzilla, sub Regula, & Ordine Beati Benedicti, Monachorum Cisterciensium, ibidem Deo famulantibus, præsentibus, & futuris in perpetuum, digna quidem laudis, & memoriæ Sanctia vxor mea Regina diuini amoris zelo accensa, in præfata Villa de Marzilla, consilio, & assensu meo Monasterium ædificauit, atque in eodem gregem ancillarum Dei, & Beatissimi Patris Benedicti normam constituit, ipsam quoque Villam nominatam cum omnibus territoriis, & pertinentiis suis, eremis, & populatis, & cum omnibus, quæ iurisdictionis Regiæ esse dignoscuntur pro peccatorum suorum remissione prædictis Sanctimonialibus dedit, ac concessit, vt per earum orationes, & beneficia, & Sanctorum omnium suffragia adipisci valeat Beatorum consortia. Ego itaque gratia Dei Sanctius Rex, cupiens earum beneficiorum, & orationum fieri particeps, concedo, & confirmo omne donatiuum, quod Sanctia, vxor mea, recolendæ memoriæ Regina vobis nominatis Sanctimonialibus dedit, &c. Vt autem hoc meum decretum, & priuilegium firmum, & ratum habeatur, & permaneat, propria manu hoc signum confirmationis impono. Facta charta apud Tutelam, mense Martij, sub Æra M.CC.XIX. regnante me Dei gratiâ Rege Sanctio in Nauarra, &c.

10. Hactenus instrumentum Sanctij Regis, quo videas Monasterium antè constructum à nobili Regina, dotatúmque pro Virginibus Instituti Cisterciensis: sed quod hoc anno maritus confirmauit, permansit habitatum à Monialibus annos vt minus C.LXXIV. nam M.CCC.LV. cernitur priuilegium à Carolo concessum Abbatissæ, & sororibus, quas tamen constat post annos quinquaginta, nempe, M.CCCC.V.

M.CCCC.V. bellorum, pestisque ingruentibus malis, deserta Domo, ad Camberonam inde transmigrasse. Tunc Monachis in earum locum suffectis, Cœnobium Prioratus titulo gaudens, mox Oliuæ vnitum, deinde in Abbatiam Regiam nostris temporibus, perpetuámque, demum quadriennalem transiit sub recenti Aragonum, Cataloniæ, & Valentiæ Congregatione. Gaudet miraculosa Icone Beatissimæ Virginis, vulgò, *Santa Maria la Blanca*, quæ pro ingenti thesauro reputata, aliorum bonorum iacturam cumulatissimè valet compensare.

ANNVS CHRISTI M.C.LXXXII.

CISTERCII LXXXV.

1. Alexandri, & Lucij breuis collatio, 2. Præcisus ab Ecclesia Scotiæ Rex 3. ob Sanct-Andreanum Pontificem intrusum: 4. sed restitutus interuentu Meilrosensium, qui missi Romam, 5. absolutionem à Lucio Papa impetrant, 6. à quo etiam remissi alij Legati (è quibus alter Siluanus Riaualensis) 7. componunt negotium. 8. Eorundem ad Pontificem epistola, 9. totius controuersiæ statum pandens. 10. Animaduersa quædam notatu digna.

CAPVT I.

1. LONGVM, & laboriosum Pontificatum Alexandri III. Lucius exceperat, breuioris temporis Pontifex futurus: sed, si non bella externa passus fuisset, in domesticis longè felicioris: quippe sine æmulo, neque vlla diuisione scindente tunicam Christi. Nam Alexander patientia, atque constantia Schismaticorum fluctus longè compresserat: nec sibi tantùm reddiderat pacatam Ecclesiam; sed successoribus. Verùm, quæ minùs à Christianis passus in se ipso, ab infidelibus tolerare compulsus in locis sacris nostræ Redemptionis; vt non sub ipso penitùs amissis: at extremo discrimini expositis, nec multò pòst occupandis à Saracenis. Sic neutrum fine Cruce regnare tulit, qui sibi vtrunque voluit assimilare: & alterum in propria dignitate; alterum in sepulcro suo permisit, illum à Pseudochristianis infestari, hunc ab infidelibus. Nisi quòd tamen Alexander tandem præualuit, Lucius succubuit: haud dubiè quin vt fieret manifestum, legitimos, & veros successores Petri Apostoli acerbiùs in suo capite torqueri, quàm in se ipsis. Sed nos de morte Lucij suo tempore: nunc, quæ sub ipso gesta, recenseamus.

2. Annum centesimum octuagesimumsecundum supra millesimum, qui fuit Cistercij octuagesimusquintus, auspicetur Vvillelmus Scotiæ Rex, interuentu duorum Meilrosensium, Ioscelini olim, & Arnaldi tunc Abbatum, restitutus Ecclesiæ per Lucium III. à qua per Alexandrum amotus fuerat. Anathema in rebellem indictum ante triennium, occasione electionis Metropolitani, (nimirum, Archiepiscopi Sancti Andreæ, ex qua schisma subortum,) altero rectè, & canonicè electo, altero abs Rege intruso per violentiam, nec cedente ad mandatum Summi Pontificis. Rem paucis narrat Rogerius in hæc verba [a]: *Eodem anno* (nempe, M.C.LXXX.) *Richardus, Episcopus Sancti Andreæ in Scotia, obiit, quo defuncto, statim fit schisma de electione Pontificis. Canonici enim de Ecclesia Sancti Andreæ elegerunt sibi in Episcopum Magistrum Ioannem, cognomento Scotum; & Vvillelmus Rex Scotorum elegit Hugonem Capellanum suum, & consecrari fecit ab Episcopis Regni sui, contra appellationem à prædicto Ioanne electo ad Dominum Papam factam.*

a in Annalib. Angliæ.

3. *Vnde factum est, quòd Alexander Summus Pontifex misit Alexium Romanæ Ecclesiæ Subdiaconum in Scotiam, ad cognoscendam controuersiam, quæ erat inter Ioannem electum, & Hugonem consecratum, & ad illam determinandam. Qui cùm in Scotiam venisset, & coram Clero, & populo Regni diu tractasset de electione Ioannis, & Hugonis, & de consecratione ipsius Hugonis; & cognouisset, quòd præfatus Ioannes esset canonicè electus, & quòd Hugo post appellationem ad Romanum Pontificem factam, in Episcopatum Sancti Andreæ, per Regem violenter esset intrusus; eum sine dilatione de Episcopatu Sancti Andreæ deposuit, & perpetuum ei silentium, authoritate, qua fungebatur, imposuit; & electionem, quæ de Ioanne facta fuit, confirmauit; & eum ab Episcopis Scotiæ, Rege non prohibente, nec contradicente, imò per consilium Episcoporum Regni permittente, in Episcopum Sancti Andreæ consecrari fecit: sed Rex statim post consecrationem suam, prohibuit ei, ne ipse in Regno suo moram faceret: Hugo verò non minus gerebat se Episcopum, quàm anteà.* Ita scribit Rogerius. Porrò hac occasione factum fuerat, vt totus Archiepiscopatus Sanct-Andreanus interdicto ecclesiastico mox, cùm Rex adhuc intrusum manuteneret, publicè denunciatus, & ipse anathematis sententiæ subiiceretur. Extant de his Epistolæ Alexandri, quas adducit Rogerius eodem anno: sed quæ non alium effectum sortitæ fuerint. Quippe Alexandro constante pro iustitia; Vvillelmo obdurato pro intruso, & neque illo tyrannidi cessuro, in quam claues susceperat, neque hoc de facili ab eo compescendo, cuius semel reuerentiam exuisset.

Lucio III. suffecto pro Alexandro, Vvillelmus, seu verè resipiscens, siue plùs gratiæ ex eo sibi promittens, in quem nondum peccasset, Legatos mittit ad nouum Vicarium Christi, industrios, graues, sibique fideles, atque immunes ab omni suspicione, Ioscelinum, Episcopum Glascuensem, quem tomo præcedenti, ex Abbate Meilrosiæ promotum diximus; atque eius in Meilrosia successorem Arnaldum, quibus duo alij socij coniungerentur. Porrò de hac Legatia, & eius fructu, idem, qui suprà Rogerius hæc in Annalibus [b]: *Eodem anno* (nempe, M.C.LXXX.) *ad instantiam nunciorum Regis Scotiæ, videlicet, Ioscelini Glascuensis Episcopi, & Arnaldi, Abbatis de Meilros, &c. Lucius Papa III. absoluit Vvillelmum Regem Scotiæ à sententia excommunicationis, & Regnum suum ab interdicto, Romæ in Lateranensi Palatio, coram Cardinalibus suis, scilicet, Petro de Pauia, Episcopo Tusculanensi, & Episcopo Prænestæ, & Alberto Cancellario, & Hyacintho, &c. Postea autem tradidit litteras absolutionis suæ præfatis nunciis Regis Scotiæ in hæc forma:* 4

b ibid. ad hunc an.

Lucius

Lucius Episcopus, Seruus seruorum Dei, Venerabilibus Fratribus Episcopis, Abbatibus, Clero, & populo per Scotiam constitutò, salutem, & apostolicam benedictionem.

5. *Cùm Regibus, tanquàm præcellentibus, Apostolus statuerit deferendum, dignum est, & consonum rationi, vt eos, tanquàm filios charissimos, propensiùs honoremus; & in deuotione B. Petri, & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, annuendo iustis illorum desideriis attendamus. Accepimus autem, quòd cùm charissimus in Christo filius noster Vuillelmus, illustris Rex Scotorum, electioni, & consecrationi Venerabilis Fratris nostri Ioannis Episcopi inexorabiliter obuiaret, obtentu litterarum sanctæ recordationis Alexandri Papæ prædecessoris nostri, bonæ memoriæ Rogerius Eboracensis Archiepiscopus, & iam dictus Episcopus in eum, & Regnum, & quosdam de Regno sententiam excommunicationis promulgarunt. Cæterùm Venerabilis Frater noster Ioscelinus, Glascuensis Episcopus, & dilecti filij Arnaldus de Meilros, & Osbertus Kalkoënsis Abbates, & Vualterus Prior Sanctæ Columbæ de Insula, propter hoc ad Sedem apostolicam accedentes, sua nobis assertione monstrarunt, quòd Archiepiscopus excommunicationis in Regem, & interdicti in Regnum, & Episcopus iam dictus in quosdam de Regno excommunicationis sententiam protulerunt; quam ex multiplici ratione retractandam fore, rationabiliter coram nobis, & Fratribus ostenderunt. Inde vtique fuit, quòd præfato Regi, tanquàm charissimo in Christo filio deferentes, omnem sententiam iam dicti Episcopi, præfata causa in eum, vel suos, vel Regnum prolatam, de communi consilio Fratrum, authoritate apostolica relaxauimus; & statuimus illum, & suos excommunicatione, & Regnum interdicto, ex præscripta sententia non teneri. Quocirca Vniuersitati vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus ei, tanquàm Regi Catholico, & habenti communionem apostolicæ Sedis, participare minimè dubitetis; sed in omnibus honorem congruum impendatis. Quantò enim certiores sumus de synceritate deuotionis illius erga Ecclesias, & personas ecclesiasticas Regni sui, tantò ampliùs eum volumus in omnibus, in quibus secundùm Deum possumus, honorari. Datum Velitræ, decimosexto Kalendas Aprilis.* Hactenus litteræ Lucij Papæ III.

6. Porrò, quod ait de Rogerio Eboracensi iam tunc defuncto, eo præcipuè respicere videtur, quòd Alexander Papa illi iniunxerat Legatiam in Scotiam, præcipiens ei, vt excommunicationis sententiam proferret in Regem, ac Regnum vniuersum interdiceret, quandiu non Ioannes ritè, & rectè electus Sanct-Andreana Sede potiretur quietè, & securè: de quibus Legatia, præceptóque extant literæ eiusdem Alexandri ad Vuillelmum, quas adducit Baronius anno M.C.LXXX. quo expeditæ. Itaque latas in Regem, Regnúmque per Rogerium censuras, iussu Alexandri, reuocauit successor, Ioscelini, & Arnaldi interuentione. Cæterùm, ne absolutis Rege, & Regno, iustitia succumberet; ac verus Sanct-Andreanus Archiepiscopus exularet à Sede, incubatore permisso, idem Pontifex cum Legatis Regis Scotiæ, suos item ad eum destinauit, cognituros de causa, atque inter Hugonem, & Ioannem veritate comperta iudicaturos. Electíque duo viri singulares Rolandus Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, in Dolensem Episcopum electus, & venerandus doctrina, ac pietate Sanctus Siluanus, Rieuellensis Abbas, de quo suprà. Ne quicquam vel in hoc ageretur sine Cistercio. Narrat hanc Legatiam idem Rogerius fructuosam in Regem, Regnúmque obedire paratum; sed intruso nociuam tanquàm rebelli, quippe hominem vitæ desperatæ, vel medicinæ in perniciem præcipitabant. Verba Rogerij ipsissima hîc subiungam [c]: [c ubi suprà.]

7. *Eodem anno Rolandus electus Dolensis Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus venit in Angliam ex parte Papæ Lucij, ad pacem faciendam inter Regem Scotiæ, & Ioannem Episcopum Sancti Andreæ: & perrexit ad Regem Scotorum vnà cum Siluano Abbate Rieuallensi Collega suo; & diutissimè tractauerunt cum illo de pace facienda inter illum, & Ioannem Episcopum Sancti Andreæ, ad quorum instantiam conuenit in hunc modum inter Regem, & prædictum Episcopum; quòd Hugo abiuraret Episcopatum Sancti Andreæ, & Ioannes Episcopus eundem Episcopatum quietum clamaret à calumnia ipsius; & loco illius haberet Episcopatum de Dunkeldem, & omnes redditus, quos ipse ante electionem suam habebat, & Cancellariam Regis, & quadraginta marcatas redditus de Episcopatu Sancti Andreæ in vita sua. Hugo tamen, cùm requisitus esset à Domino suo Rege Scotiæ, quòd abiuraret Episcopatum Sancti Andreæ, respondit, se malle suscipere iudicium in Romana Curia, quàm sic abiurare Episcopatum, ad quem ipse fuerat consecratus. Et statim litteras, quas Ioannes Episcopus contra eum à Romano Pontifice impetrauerat, arguit falsitatis, & appellauit ad Romanum Pontificem,* &c. Sic crimen crimine, & rebellem contumaciam impudenti calumnia (quæ hominum plerunque conditio est) aut obtegebat Hugo, aut prolatabat. Tum verò vterque apostolicus Legatus Rolandus, & Siluanus, vt hæc omnia intimarent Summo Pontifici, scripserunt epistolam ab eodem Authore etiam vulgatam: quam & quia gesta ab ipsis apertiùs pandit, & quia à Siluano scripta, non abs re censui in præsenti transcribendam. Sic autem habet [d]: [d apud eundem Roger.]

8. *Reuerendo Patri, & Domino Lucio, Dei gratia Summo, & vniuersali Pontifici, Rolandus eadem gratia Dolensis electus, suæ Sanctitatis seruus, & alumnus apostolicæ Sedis, Subdiaconorum minimus, & Siluanus dictus Abbas Rieuallensis, debitæ subiectionis reuerentiam.*

Cùm literas, quas Hugo Episcopus redarguerat falsitatis, eidem Episcopo dedissemus, & eas, in quibus processus rei continetur; acceptáque à Domino Rege Scotorum licentia, recedere cum festinatione vellemus, Dominus Rex me Dolensem electum diligenter, & affectuosè rogauit, vt per Dominum Ioan. Episcopum transitum facerem, etsi ex parte sua Dunkeldensem Episcopatum cum redditibus, quos anteà in Episcopatu Sancti Andreæ habuerat, cum augmento quadraginta marcarum annuatim percipiendarum, Cancellariam quoque Regiam in signum dilectionis offerrem: adiecitque se ei, & suis omnia ablata redditurum, præter hoc solùm, quòd ad manus eius deuenisse sciebat, eúmque in plenitudinem suæ gratiæ recepturum, sicut anteà fuerat ei oblatum. Volebat tamen, quòd idem Ioannes Episcopus omnia instrumenta sua combureret, quæ super facto Sancti Andreæ fuerant à piæ recordationis Alexandro prædecessore nostro obtenta. Permittebat quoque, quòd Hugo Episcopus ad Glascuensem Episcopatum transferretur, si aliter Episcopus Ioannes consentire non vellet. Et si fieri non posset, tamen concederet, quod obtulerat: sed Episcopum Ioannem non ita diligeret, nec ei plenam gratiam redderet. Quæ omnia, cùm in præsentia Domini Hugonis Dunelmensis Episcopi obtulissem Domino Ioanni, benignè concessit; dicens tamen, quòd nunquam Hugonem Episcopum in Ecclesia Sancti Andreæ permitteret remanere. Volebátque, quòd instrumenta prædicta in aliquo loco reponerentur, ita quòd nunquam sibi contra voluntatem Regiam eis vti liceret.

9. *Sic igitur ad Regis præsentiam, redeuntibus nobis Episcopo*

Episcopo Ioanne prope Rokelburg spectante, Dominus Rex proposuit nobis, quòd multùm ei placeret, si Hugo Episcopus posset in Ecclesia Sancti Andreæ remanere; & rogabat me, vt Episcopum ad hoc inducere laborarem. Et cùm ego dicerem ei, quòd nunquam eum de cætero super hoc rogarem, quia non poteram in hac parte proficere, dixit: Benè credo, quòd ex quo Dominus Ioannes ad pacem, & dilectionem meam rediit, hoc consideratione meæ dilectionis, & ad precum mearū instantiam sustinebit; & de eo libenter cum eo loquerer. Et rogauit me Rex, vt ei consulerem, quòd veniret loqui cum eo. Missis igitur Clericis Regis ad Episcopum Ioannem, respondit, quòd non veniret: quia à quibusdam Consiliariis Domini Regis audiisset, quòd Dominus Rex semper ad hoc omnibus modis nitebatur, vt Hugo in Episcopatu Sancti Andreæ remaneret; & si venire vellet, illi non poterant ei securum præstare conductum. Cúmque illi in hac verba rediissent, Dominus Rex quendam Episcopum, Abbates, Comites, & Barones ad eundem Episcopum transmisit, rogans, vt loquuturus cum eo veniret ad eum; præcepitque eis, vt eidem Episcopo omnem securitatem præstarent: qui redeuntes dixerunt, quòd Dominus Ioannes, quia præsentiens, quòd Dominus Rex vellet Episcopum Hugonem in Ecclesia Sancti Andreæ remanere, respondit, se nunquam ad Regem venturum, nisi primò iurarent, quod Dominus Rex omnia, quæ ei per me obtulerat, obseruaret; sed iurare nolebant: & sic Dominus Ioannes ad propria remeauit. Nos verò prædictis Episcopis Ioanni, & Hugoni statuimus terminum in Kalendas Octobris veniendi ad vos, & vestro parere iudicio. Valete. Hæc Legatus vterque, Rolandus, & Siluanus, ad Lucium Papam.

Porrò in his litteris, vt alia prætermittam, quæ non leuem doctrinam præseferrent, duo in Historia occurrunt notatu digna: alterum est, quòd in eisdem dicitur, oblatam fuisse Hugoni ab Vuillelmo Glascuensem Ecclesiam, si Sanct-Andreanæ præfici aut non posset, aut Ioannes, cum quo litigabat, non consentiret. Quod mihi probat satis manifestè, in eo casu non alium, quàm Ioscelinum Sanct-Andreanæ Sedi præficiendum. Aliàs, ipso viuente, nec promoto, Glascuensis Ecclesia non vacabat. Porrò superstitem adhuc per multum tempus, argumento sunt epistolæ complures Vrbani, Clementisque successorum Lucij, quas ad eum directas in hoc ipso negotio infrà videbimus. Alterum est pacificendis conditionibus inter Regem, & Ioannem abfuisse Siluanum, & solùm electum Dolensem interuenisse: non quòd minori, aut ageretur zelo, aut polleret prudentia, authoritatéve, vir doctus & sanctus, & quem exteri etiam, nedum incolæ terræ venerabantur: sed ne Rex ipse incertas promissiones, & fortè subdolas tanto fideiussore firmaret, vltrà quàm vellet: quasi si semel Siluanus interuenisset, nullum illi arbitrium, neque vlla retrocedendi libertas relinqueretur. Atque id fortassè vnum in causa fuit, cur Ioannes diffidendum putaret eius promissis. Sed de his nunc satis: nam, quæ post hæc in eodem negotio sequuta sunt, atque per nostros tandem consequuta, Deo dante, reddemus suis temporibus. Ergo ad alia. 10.

---

1. Henrici Cardinalis Albanensis gesta in Gallia. 2. Iterata sub Lucio Legatia. 3. Difficilis locus de Archiepiscopo Lugdunensi ab eo deposito, 4. aliòque Narbonensi: 5. & coniectatum in re obscura, & dubia, 6. cum fragmento epistolæ Stephani Tornacensis. 7. Doctores duo in Anglia praflorentes, Oddo de Zeritona 8. clarus scriptis, 9. atque Rogerius Monachus Fordensis, & Magni Balduini quondam discipulus.

CAPVT II.

1. ENRICI Cardinalis Albanensis confundunt gesta, atque Historiam præcipitant repetitæ, & frequentes Legatiæ, & quæ illi iniuncta crebra negotia, adeò grauia, adeò multa, vt tot, ac tantis vix plures suffecisse, ac ne vix quidem vnus videri possit. In tabulis sepulcrorum Claræuallensium Legatus iterum in partibus Galliarum sub Lucio III. iterum perfecisse illustria commemoratur. *Legatus*, aiunt [a], *mittitur ad Prouincias transmontanas, & ad Hæreticos propulsandos, data ei Sedis apostolicæ potestate, vt euellat, & destruat, & dissipet, & ædificet, & plantet. Qui duos Archiepiscopos, Lugdunensem, scilicet, & Narbonensem (quia inutiles, & reprehensibiles esse videbantur) in spiritu vehementi velociter deposuit: Abbates nigros, & multarum Ecclesiarum Prælatos, quantùm potuit, emendauit: castrum nominatissimum Hæreticorum, quod* Nalis *nominatur, per miraculum cepit; Satrapas Hæreticorum tenuit, conuicit, conuertit, & errorem suum coram omnibus cognoscere fecit. Posteà visitata sua Claraualle, & muneribus honorata, ad Romanam Curiam rediit, atque à Domino Papa Lucio, Alexandro iam defuncto, & à cæteris Cardinalibus honorificè est receptus.* Hactenus ibi: quæ vtinam distinctiùs, clariúsque antiqui Patres nobis tradidissent.

[a] apud Henriquez in Fasciculo.

2. Ego non dubito Henricum Cardinalem à Lucio III. designatum Legatum in partes Galliæ, idque sub hoc tempus, quod hæc ipsa tabella, & gesta in ea contenta planè conuincunt. Maximè si Chaconio, & aliis fides, qui interfuisse eiusdem electioni indubitanter tradunt. Quando qui Romæ Lucium elegisset, non potuit rediens ex Gallia ab eo suscipi, nisi sub ipso, & ab ipso missus esset. Rursus non dubito egisse etiam Legatum sub Alexandro, aduersùs Albigenses, quod suprà à nobis dictum: sed antequàm in Episcopum Cardinalem promoueretur. Vtrùm autem iam factus Cardinalis, secundò ab Alexandro missus sit, quod tabella videtur indicare, dum ait, rediisse mortuo Alexandro, cùm expressum non videã ab Authoribus, neque affirmare audeo, nec planè nego. Certè de prima eius Legatia verificari nequit, quòd redierit Alexandro Papa mortuo, cùm ab eodem post reditum ex Gallia, Cardinalis creatus inueniatur. De vltima, superfluè diceretur, quando nec potuit à Lucio III. mitti, Alexandro viuente: quare defunctum reliquit, non inuenit. Vt mediam aliam sub eodem Alexandro coniectari possimus, a qua redierit post illius mortem, sed ante successoris designationem. Vtcunque fuerit, in tabella omnia confusa; & vt constent, sic censeo distinguenda, vt cuncta, quæ Hæreticos concernunt, ab Henrico conuictos, conuersósque, atque id genus alia, sub Alexandro;

dto; reliqua omnia sub Lucio perpetrauerit. Sed neque sic difficultate carent, quæ ibidem dicuntur: vnde & breuiter nobis aperienda, aut saltem coniectandum, quod peritiores valeant emendare.

3. Certè quod ait, *duos Archiepiscopos, Lugdunensem, nimirum, & Narbonensem (quia inutiles, & reprehensibiles esse videbantur) in spiritu vehementi velociter ab eo fuisse depositos*; subobscurum est, & vix earundem Ecclesiarum Historiis consonum. Quippe quod attinet ad Lugdunensem, constat à tempore, quo Henricus Cardinalis creatus est, vsque ad tempora Vrbani, qui Lucio in Pontificatu successit, vt in tempore dicam, duos tantùm Lugduni præsedisse, Guicardum, & Ioannem: quorum primum assumptum ex Pontigniaco, sanctitate florentem, doctrinâque etiam supra consuetum, & Authores agnoscunt, & nos in præcedentibus ostendimus. Ioannem verò sub Lucio non depositum, quin adhuc præfuisse per annos plures; nempe, vsque ad M.C.LXXXIX. vel circa, ipsa Series Pontificum declarat, quæ Raynaldum, Raynaudúmve, qui Ioanni successit, nequaquam ante eum annum suffectum prodit. Adde, quòd in Tabulis Archiepiscoporum Narbonensium, in quibus etiam Ioannes (velut inde promotus) memoratur, sub Lucio non depositus, sed potiùs Legatia functus in Gallia dicitur, (nempe, à discessu Henrici,) vt clarè constet, eum non deposuisse, quem adeò Pontifex statim exaltauerit: *Ioannes*, inquiunt [b], *Episcopus Pictauensis sexagesimusquintus numero: posteà Narbonensis Archiepiscopus anno M.C.LXXXI. tandem Lugdunensis a Lucio III. Papa, & Legatus in Franciam missus.* Demum, quo anno Lugdunensem præfecturam Ioannes exuit, non depositus, sed voluntariè cedens, ac mundo valedicens, Claræuallis Cœnobium ingressus est, Monachum ibi acturus cum magna laude, vt suis locis à nobis dicendum erit.

[b] apud Ioannem Chenu.

4. Sed nec faciliùs inter Narbonenses inuenire licebit, quem Albanensis Henricus deposuerit. Cùm idem Ioannes præcedenti anno promotus ad eam Sedem, penè antequàm in illa sublimaretur, ad altiorem vocatus, depositionem nequaquam expectauerit. Sed, neque qui ei successit Bertrandus, seu Betherandus, quantumuis dignus qui deponeretur, vt infrà dicam, à Cardinali Henrico deponi potuit; cùm constet produxisse Præfecturam, vsque ad Arnaldum, qui anno M.C.C.XII. longè post defunctum Henricum, promotus legitur. Porrò Ioannem Narbonensi Ecclesiæ raptum per promotionem, statim atque in illam Sedem electus est, adeóque non potuisse ab ea deponi, habemus ex epistola Stephani Tornacensis ad eundem scripta congratulantis, quòd Narbonensi Prouinciæ, gentíque, priusquàm illuc adiret, subtractus esset: *Absit* (ait [c],) *Pater, à mansuetudine vestra, vt ad Gothorum barbariem, ad leuitatem Vasconum, ad crudeles & efferos mores Septimaniæ declineris; vbi supra fidem infidelitas; supra famam; fames; dolus, & dolor plusquàm valeat æstimari.* Et paulò inferiùs: *Contremui, fateor, & expaui, cùm ad ea loca vos inuitari audirem, in quibus etsi contingeret vos præesse; facilè tamen esset non prodesse. Audito tamen quod Radamnusia Sidonij vos vocaret (sic Lugdunum appellat) gauisus sum gaudio magno*, &c. Non ergo potuit de Sede illâ deponi, ex qua priusquàm sederet, promotus fuit.

[c] epist. 92.

5. Mihi in re dubia, & planè subobscura, coniecturis vtendum; quandiu desunt Authores, & instrumenta. Crediderim, Guicardum inter, Ioannémque, mediasse alium in Sede Lugdunensi, qui ab Henrico depositus, & quod indignus, & quod breuis temporis Pontifex, nequaquam inter alios commemoretur. Porrò in depositi locum subrogato Ioanne per Lucium III. fortè ad Henrici Cardinalis requisitionem, in Narbonensi Sede alium intrusum, qui nō minùs meruerit remoueri. Neque hunc fuisse Bertrandum, seu Betherandum, cui Arnaldus successit, quippe quem eædem Narbonenses Tabulæ sublimatum affirmant anno M.C.LXXXXI. sed diuersum, atque ob easdem causas prætermissum; siue, quia eius, vt aliorum memoria excidit, quod negari non potest; maximè cùm à Ioanne, vsque ad Bertrandum decem anni intersint plùs, minúsve; quos nec depositus sub Lucio Papa III. qui obiit anno M.C.LXXXIV. implere potuit; nec Sedes tanto tempore vacasse credenda est, nulla præcipuè notitia apud Authores: verùm hæc coniectando à nobis dicta; vtinam alius emendet certiori fide.

Legatus in partibus Galliæ Narbonensis, seu Tolosanas mauis, (dubium, sub Alexandro, siue sub Lucio,) plures insignes viros secum traxit, quorum opera vsus, quæcunque occurrerent faciliùs expediret: inter hos primus, vel inter primos fuit Venerabilis Stephanus, tunc Sanctæ Genouefæ Abbas apud Parisios, mox Tornacensis Præsul, cuius extat insignis epistola ad Raymundum Priorem, in qua tum viam ipsam, tum viæ ducem, labores, & pericula luculenter enarrat, ita scribens [d]: *Leniorem, & minùs formidabilem facit susceptum laborem timor periculi grauioris: & tamen vnde timere debeam, multa suppetunt; cùm & peregrinatio sit longa, & periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex Cotarellis, ex Vasconibus, ex Aragonibus, via suspecta magis sit lethalis, quam læta. Sequar tamen Albanum Episcopum per montes, per valles, per vastas solitudines, per prædonum rabiem, & mortis imaginem, per incendium villarum, & ruinas domorum: vbi nihil tutum, nihil quietum, nihil quod non minetur saluti, & non insidietur vitæ.* Hæc Stephanus ad Priorem sui Conuentus, quibus non solùm Henrici Legatia, sequestérque; ipse, nimirum, qui epistolam scribebat; sed pericula etiam, & labores; tum authoritas viri, gratiaque, qua & optimum quenque sibi alliceret, allectum post se traheret, nullo negotio veniunt cognoscenda. 6.

[d] epist. 9?

Circa idem tempus floruisse in Anglia lego duos insignes viros, Oddonem, & Rogerium, eruditum vtrunque, atque vtrunque per scripta manifestatum. Meminit vtriusque Ioannes Pithseus, ex quo, quæ tradit, breuiter haurienda: *Oddo Zeritonensis*, ait [e], *vel Shirton, dictus Magister Oddo, Monachus Cisterciensis, Sacræ Theologiæ Doctor. Hic, postquam in patriis Academiis absoluisset studiorum curricula, Parisios se contulit, vt externa domesticis coniungens, mores Gallicos, & variarum rerum experientiam discere posset, & cum doctissimis viris, facto quotidiano congressu, suas scientias, adiunctis alienis augeret. Erat Orator disertus, Philosophus acutus, disputator subtilis, Concionator elegans. Adeò felici ingenio penetrauit omnia, vt omnium penè scientiarum gloria floreret; atque his nominibus, doctis quibusque viris, & Principibus cordatissimis esset charus, & quibusdam eorum ab intimis consiliis. Nam ad hoc munus propter multiplicem rerum scientiam, longam experientiam, singularem in rebus gerendis prudentiam, & solidum iudicium, erat aptissimus. Multa Prouerbia, Parabolas multas, tum sacras, tum profanas, quasi alter Salomon, scripsit.* 7.

[e] ætate 12.

8. *In primis, quæ Esopus Græcè exarauit, hic Latina fecit, & Commentariis illustrauit; Operique titulum præfixit:* Bestiarium, *vel*, Brutarium. *librum vnum, qui incipit:* Iuerunt ligna, vt vngarent super se Regem.

Opus sexaginta Parabolarum, librum vnum, qui incipit: Quoniam, vt dicit Gregorius, &c.

Aliud Opus Parabolarum librum vnum, qui incipit: Aperiam in parabolis os meum.

Homiliarum de tempore librum vnum, qui incipit: Cùm appropinquasset, &c. *Habetur manuscriptus Cantabrigiæ, in Collegio S. Petri.*

Homiliarum de Sanctis librum vnum, qui incipit: Ambulans Iesus iuxta mare Galilææ.

Pœnitentiale librum vnum, qui incipit: Descendi in hortum meum, vt viderem, &c.

Summam, quæ dicitur haberi manuscripta Oxoniæ, in Collegio nouo.

Partium Opus librum vnum: Narrationum librum vnum. Et alia multa, quæ dicuntur adhuc inueniri in variis Angliæ Bibliothecis. Claruit anno Domini M.C.LXXXII. sub Angliæ Rege Henrico II. Hæc de Oddone illustria satis, & vix dicendis de aliis concessura.

9. Ast de Rogerio, discipulo Balduini, hæc, quæ sequuntur: *Rogerius, natione, Anglus Ordinis Cisterciensis Monachus in Cœnobio Fordano, ad Axi fluminis ripas, sub Abbate Balduino. Hunc strenuum pietatis, & doctrinæ cultorem prædicat Lelandus. (Salutem vel ex inimicis haurire licet.) Postquàm enim in patria bonis litteris feliciter operam dedisset, ad Belgas transfretauit, studiorum suorum cursum nunquam prætermittens: imò noctes, atque dies infatigabili labore libris incumbens, quotidie se ipso doctior fiebat. His temporibus per totam ferè Europam percrebuit fama Sanctæ Elisabethæ, Abbatissæ Sanctimonialium, quæ in Cœnobio Schonaugiensi Deo famulabantur: illa enim spiritu prophetico imbuta miras diuinitùs habuit reuelationes. De illa igitur sanctissima Abbatissa ad Dei, & Sanctorum gloriam agendum indicauit Rogerius; & maximè conuenire existimauit, vt Religiosus de Religiosa fidele testimonium, & tunc videntibus præberet, & posteris credituris traderet. Itaque omnes huius Sanctæ Elisabethæ reuelationes, beneficio maximè Guillelmi Sauigniensis Abbatis, excepit, & in vnum Volumen collegit, & præfato Balduino, Abbati suo, totum Opus consecrans, in vulgus emisit, titulúmque indidit:* Reuelationes Sanctæ Elisabethæ. *libros duos. quorum initium est:* Omnes, qui lecturi sunt.

De vndecim millibus Virginibus Coloniæ occisis librum vnum. Encomium Beatæ Mariæ Virginis, librum vnum. Et alia nonnulla. Claruit anno Redemptionis humanæ M.C.LXXXII. sceptrum Anglicani Regni tenente Henrico II. Hactenus ex damnato Authore, Pitseus, vt nullum dictis dubium subesse possit, quippe Catholicum nequaquam laudaturo, si, vel leuiter, carpere potuisset. 10.

---

1. Alani quondam Altisiodorensis Præsulis mors; 2. testamentum, 3. & in eo multa sancita. 4. Correctus liber sepulcrorum Claræuallis, 5. ad quam funus perductum honorificè. 6. Alani opera, 7. & memoria doctrinæ, ac sanctitatis. 8. Guarmundus è Pontigniaco promotus Altisiodorum; sed morte præuentus: 9. dictum de Successore, de quo nonnihil dubij inter Authores.

CAPVT III.

1. HIc item annus Antisiodorensi Ecclesiæ duos ex Cistercio assumptos Præsules abstulit: alterum, cùm iam diu renunciasset; alterum, antequàm consecraretur. Alanus Insulensis, quem suprà diximus ex Claræuallis Monacho Abbatem Ripatorij: inde Hugone defuncto, subrogatum Antisiodori, cùm annos tredecim ibidem peregisset, relictis infulis, reuersum ad Claramuallem: hoc tandem anno ad Superos conscendit, æterna gloria in Cœlis coronandus. Condidit ante mortem testamentum, quantùm coniicere licet in Ripatorio, (cui soli sua, & seipsum partiebatur, & corpus Claræualli legabat, animam Deo.) Scripsit, quæ per Abbatem eiusdem loci, cuius & proprio sigillo communiuit, quo inuiolabiliùs per Monachos vtriusque Domus obseruaretur. Porrò id vulgatum per Nicolaum Camuzatium in suis Miscellaneis, atque vulgantem pietatem Præsulis Sancti, totidem verbis censui transcribendum.

2. *Exemplar testamenti D. Alani Cœnobij Ripatorij primi Abbatis, quod de consilio, & voluntate Capituli nostri factum, & confirmatum est, vt nullatenus infirmetur, fidei committimus litterarum, vt certam habeant inde rationem posteri, quod exaratum est in præsenti. Eapropter ego dictus Abbas de Ripatorio, ad præsentium, & posterorum notitiam scriptum relinquo, quod venerabilis Dominus Alanus, quondam Antisiodorensis Episcopus, ne quid de bonis, quæ habere videbatur, remaneret intestatum, sic suum per manum nostram disposuit testamentum. In primis de Grangia, quæ* Viadomange *dicitur, ordinatum, & statutum est, vt possessionum suarum termini ab ea nullatenus transferantur; sed eas, vt in præsenti possidet, perpetuò Grangia remanens, perpetuò possidebit. Quòd si aliquando acciderit, vt infra nemus* Doschia *suos poterit terminos dilatare, ita vt iuxta se quatuor carruncatas terræ habeat, tunc earum termini terrarum, quæ iuxta Hirum de Germont continentur, ad voluntatem Abbatis, & Fratrum sanioris consilij, poterunt transportari. Dabitur etiam singulis annis per singulas Solemnitates, quibus Fratres conueniunt ad audiendum verbum Dei, & in Festiuitate Sancti Bernardi, & in anniuersario eiusdem Alani, de frumento eiusdem grangiæ, libra panis albi per singulos. Et, si vrgente temporis necessitate aliqua earundem solennitatum transfertur, aut sermo dimittitur; huius tamen dispositio statuti nullatenus dimittetur.*

3. *De vinea verò* de Valicure, *dictum est, & conscriptum, quòd tota vsui Conuentus deputabitur. Et ne procul terra eius Cellerarij granarentur, quinque arpenta vinearum, quæ in monte* de Teneleris *continentur, quæ sibi emerat idem, eisdem assignauit, vt fructum, quem inde reciperent, ad eiusdem cultum vineæ resignarent. Dedit nobis præterea septem calices, & omnes libros suos, tam claustrales, quam ecclesiasticos, statuens, & præcipiendo disponens, vt de libris, & calicibus, nullus extra Ripatorium deferatur, aut quomodolibet asportetur. Hoc autem totum factum*

est hac ratione, & consilio, vt si apud Claramuallem in sepulcro Patrum suorum fuerit tumulatus, totum, quod de libris dictum est, ratum permanebit, & stabile: sin autem, totum cassabitur, nec ratum, nec stabile permanebit. Quod verbum licèt molestè haberemus, vtpote tanti Patris absentiam non amantes; tamen quoniam res ei erat pro anima, & cordi sibi erat ab antiquo, Sancto Bernardo consepeliri, vt simul resurgeret; licèt inuiti sepulturam concessimus, vt rogauit; & omnia hæc, vt dicta sunt, & scripta, ne processu temporum deperirent, sub anathematis prohibuimus interminatione: & sic nostri sigilli impressione, & sui annuli appositione iussimus roborari.

4. *Veruntamen, quoniam nihil maius debetur homini, quam vt dilectionis affectus, qui viuenti est exhibitus, mortuo non negetur; præsenti scripto adiicientes annuimus, vt cùm ex hoc mundo transieris, Sacerdotes quinque Missas, Clerici duo Psalteria, & laici tercentum* Pater noster *exoluent. In anniuersario autem eius sic agetur: Missa pro eo dicetur in Conuentu singulis annis, diuinum Officium pro eo ea die celebrabunt Sacerdotes; Clerici quinquaginta Psalmos, & laici centum* Pater noster *exoluent. Actum anno Incarnationis Verbi M.C.LXXXII.* Hactenus testamentum Beati Alani, ex cuius verbis corrigendus liber sepulcrorum Cœnobij Claræuallis, qui mortem viri ad annum anteponit; &, nisi fallor, coniectari licet, obiisse in Ripatorio, nulla aliàs pœna præscribenda Monachis, si non deferrent corpus ad Claramvallem, vt cum Bernardo parente sepeliretur. Arnoldus Vvionius pro suo more, tres errores inuoluit vix tribus verbis: *Præfuit*, inquit, *Antisiodori annis XVI. obiit quinto Idus Octobris, anno M.C.LXVII.* Sed, quorum duo facilè ex dictis, alter ex iam dicendis emendabuntur. Itaque ad Claramvallem perductum funus, dolentibus quidem filiis; sed comitantibus. Quippe ex eadem omninò pietate in parentem charissimum, & spoliari mœrebant: & nihilominùs, quod mœrebant, exequebantur.

5. Pergit, qui suprà Camuzatius de viri tumulo: *Corpus dicti Alani depositum in Ecclesia Claravallensi, ipsiúsque elogium in tabella eius sepulcro imminenti, ita scriptum:*

Ad dexteram Godifredi, Lingonensis Episcopi, versùs Chorum Monachorum, iacet Dominus Alanus Episcopus, qui in quadam Ecclesia oppidi famosi in Flandria, quod Insula nuncupatur, à puero educatus, sub Beato Bernardo in hac Claraualle Habitum Sanctæ Religionis suscepit. Posteà primùs Abbas factus est Monasterii, quod Ripatorium nominatur, cui per annos XII. præsidens, Domino cooperante, sategit, vt personis vtilibus, & possessionibus necessariis, videlicet, grangiis, siluis, agris, pratis, & pascuis idem Monasterium ditaretur. Anno verò nouissimo vitæ Beati Bernardi, ab Ecclesia Antisiodorensi, in Episcopum concorditer est electus. Hic multam hospitalitatem, omnibus Religiosis, domos suas frequentantibus, exhibuit, suóque Monasterio de Ripatorio, vnde Abbas fuerat, multa noscitur contulisse. Claræuallensi autem Cœnobio, quantam poterat diligentiam exhibebat, illud sæpè visitans, auxilia quanta poterat conferent opportuna. Peractis demum in Episcopatu XVII. annis, de licentia Sedis Apostolicæ, cessit Episcopatui, & ad suam rediit Claramuallem. Mansit autem in Claraualle in Domo Sancti Bernardi post decessum Domini Godefridi Lingonensis Episcopi, multùm exercitatus in negotiis Ordinis, pariterque ecclesiasticis, Domino Abbati Pontio, successoribúsque eius vsque ad Petrum Venerabilem Abbatem Claræuallis octauum, non mediocriter necessarius fuit. Obiit pridie Idus Octobris, M.C.LXXXI. corrige tamen *M.C.LXXXII.* vt ex charta testamenti eius colligitur.

Sub finem vitæ, cùm Petrus iam præsideret in Claraualle, Bernardi vitam scriptam à diuersis, breuiandam pariter, corrigendámque suscepit; dicauítque eidem Sancto Abbati; tali Opusculo epistola præfixa, quæ simul cum ipsa Alani compilatione in antiquis exemplaribus circumfertur [b]: 6.

[b] in Præfat. ad vitam S. Benedicti.

Venerabili Patri Petro Dei prouidentia Claræuallis Abbati, Frater A. Altisiodorensis Ecclesiæ humilis quondam Sacerdos, æternam in Christo salutem.

Vita beatæ recordationis Bernardi Claræuallis Abbatis virtutibus, & miraculis tam admiranda, quàm imitanda, plures in scribendo extiterunt Authores: sumpta, nimirum, materia, quæ se inquirentibus copiosa offerebat. Quod autem nos ex eadem narratione nonnulla omittentes, & apponentes perpauca, breuiore perstrinximus schedula; non tam præsumptio, quàm, vt credimus, ratio persuasit. Principio, quòd Scriptorum (tametsi vera sit) prolixitas, onerosa debet esse legentibus. Deinde, quòd Godefridus Venerabilis Lingonicæ Sedis Antistes, eiusdem Patris Bernardi secundùm carnem propinquus, secundùm spiritum in conuersione socius, & in laboribus coadiutor, quædam in pagina, quam breuiandam suscepimus, minus veritati consona denotabat: vtpote qui ab infantia cum Sancto illo nutritus, visa meliùs, quàm alij narrata didicerat. Morte verò idem venerabilis Sacerdos præuentus, quod inde cœperat, & optauerat, imperfectum reliquit. Sed & in serie ipsa descriptionis, multiplex sensuum recapitulatio est: dum plures eadem sæpè dixerunt, etsi aliquando dissimilibus verbis. Necnon etiã si quis diligenter aduertat, ibidem quædam aspera inserta reperiuntur: verbi gratia, contra ecclesiastica, & sæcularis potestatis authenticas, sublimésque personas. Absit autem, vt quicquam asperum, vel amarum oliua illa suauitatem in domo Domini fructificans, erga quempiam reddat: cuius studij semper fuit, dum vixit in sæculo, omnes homines mansuetudinis suæ oleo demulcere. Sanè narrationis nostræ veritas non incertam apud nos obtinet firmitatem: cùm etiam plura ex his, quæ vel ex eius ore sacratissimo, vel fideli Religiosorum relatu comperta cognouimus, sicut & miraculorum multitudinem scienter prætereuntes, studio breuitatis duximus sequestranda. Si igitur puritatis vestræ examini nostra placuerit abbreuiatio (subtractis, vel appositis emendatis, quæ vestræ visa fuerint Sanctitati) cum Dei beneplacito, vestróque fauore (nisi fallimur) sine offendiculo poterit transcribenda exponi. Sin autem nostra humilitatis est, idem Opusculum penes nos potiùs occultare, quàm prodere: ne minimè profutura temerè velle pandere videamur. Hactenus Alani ad Petrum breuis epistola: sed quæ scribentis sanctam pietatem, humilitatémque, etiam post infulas, altè præseferat. Sequitur vita nouem, & triginta capitibus distincta: sed quæ maiori ex parte alios transcribat.

Hoc monumentum eruditi hominis extat: nam alia periêre iniuria temporum. Sanctitatem commendant Ioannes Abbas, & Missale Ordinis vetus in suis Catalogis, Chrysostomus Henriquez in Menologio, Octobris die decimoquarto: atque ex externis Miræus, Sanderúsque: ille in Fastis Belgicis [c], necnon in Originibus Monasticis [d]; hic in Agiologio Flandriæ, littera A. Buzelinus, dum Flandriæ insulis natos illustres viros memorat, primùm omnium recenset B. Alanum [e]: *Quo sanè in genere præclarus fuit Alanus, qui cùm Insulæ vsuram lucis transisset, primùm Cistercienfis Ordinis institutum cupidissimè arripuit*, &c. 7.

[c] eadem die.
[d] lib.5.cap.15.
[e] lib.1.cap.7.

&c. Nec dubium est excelluisse virum doctrina vel inter paucos, ex multis illius sæculi.

8. Quo anno Alanus ex hac vita migrauit, post infulas depositas, migrasse legitur quartus Pontigniaci Abbas Guarmundus, ad eandem Ecclesiam postulatus: sed, antequàm in Sede collocaretur. Hic genere inter primos Franciæ clarus, pietate conspicuus, doctrináque, Ecclesia Antisiodorensi vacante per mortem Guillelmi Tuciacensis, qui Alano successerat, cùm Pontigniaci octo annis præsedisset, in Episcopum Antisiodorensem electus, sed non pacificè, quippe quibusdam alium nominantibus, Romam ad Lucium Papam profectus est, resignaturus, si Pontifici placeret; aliter ab eo consecrandus. Sed litem omnem dissoluit tristis mors, quæ ipsum, sociósque, & collitigantes penè omnes absorbuit ipso in itinere. De his hæc pauca Vincentius Belluacensis in suo Speculo [f]: *Horum frater* (scilicet, Ægidij de Tornerallis, qui procurabat negotia Regni, & Roberti fidelis, qui fuerat tutor Regis) *Guarmundus, Abbas Pontigniaci, eligitur in Episcopum Antisiodorensem; sed quadam persona Ecclesiæ contradicente. Guarmundus autem, & socij vtriusque partis penè omnes in Romano itinere moriuntur.* Ita Vincentius. Haud dissimilia Tritemius de Viris illustribus Ordinis Sancti Benedicti [g]; & ex eo, & aliis Index Claudianus Abbatum Pontigniacensium: *Guarmundus*, ait, *anno M.C. LXXXII. postulatus Antisiodori, ante consecrationem obiit, Romæ sepultus.* Atque hinc illustrandus venit Catalogus Antisiodorensium Episcoporum, qui Guillelmo defuncto anno M. C. LXXXI. immediatè Hugonem subrogat, assumptum ad sedem anno M. C. LXXXIII. nulla biennalis interregni reddita causa: quam tamen constat ex his, quæ suprà diximus, in Guarmundi electionem litigiosam, & mortem subsequutam referendam.

f lib. 29. c. 34.
g lib. 4. cap. 369.

Inter Authores non omninò constat, quis Pontigniaci exceperit Guarmundum, discordantibus tabulis, nec facile aliunde haurienda maiori luce. Cæterùm Petrum, quintum loci Abbatem, constanter prodit sepulcri eius inscriptio (testis in hac materia irrefragabilis, aut nullus alius talis,) quæ ita habet: *Hic iacet Dominus Petrus, Episcopus Atrebatensis, quintus Abbas huius Monasterij.* Igitur Petrus Guarmundo suffectus est; haud tamen diutiùs in sede permansurus, quippe quem non secùs atque quatuor eius antecessores infulæ pontificiæ præstolabantur, vt suo loco dicemus. Interim adnoto post electionem, ex eius quinque primis Abbatibus Cistercij, quatuor hoc anno Petros cognominatos, quod fortè aliàs non visum; insignes omnes; Cisterciensem, Pontigniacensem, Claræuallensem, & Morimundanum: licèt hunc non actualem, sed qui cessisset, iterum rediturus, vt infrà dicemus: priores duos Episcopos futuros Atrebatenses, vt suis locis disseram, quantumuis ex immediata successione, & nominis, atque professionis identitate, ab Authoribus etiam primæ notæ confundi soleant. E posterioribus sanctitate illustrem alterum Beatum Petrum Monoculum, de quo & multa narrata, & multò plura in sequentibus dicenda: alterum admiranda resurrectione, quam ex Cæsario dedimus, eò profectò insigniori, quò rariori, atque ex signis externis magis nota, quæ hominem vsque ad mortem non deseruère. 9.

---

1. Hugonis Bonæuallis Abbatis sanctitas, 2. & sub eo florentes diuersi Monachi: 3. varia exempla, 4. atque obitus gloriosi. 5. Monachus alius, & mira de eo visio: 6. quid cum famulo eiusdem Monasterij: 7. quid de Conuerso. 8. Excellens Sanctus Prophetiæ dono, 9. atque miraculorum, quæ plura gessit.

CAPVT IV.

1. SVB idem tempus, cùm multa gratia prædictus Beatus Hugo, de quo in vtroque Tomo præcedenti, Bonævalli præesset, prodesséque, multi ex discipulis eius Sancti Magistri suasionibus, & meritis, feruentes in vita, & in Ordinis disciplina, & rigore perseuerantes, consummati feliciter, cæterorum feruorem confirmabant. Gloriosos aliquorum ex eis transitus à Vincentio Belluacensi descriptos; neque alibi notandos, hîc transcribam: ille autem orditur in hunc modum [a]. *Eo tempore* (nimirum, circa hunc annum) *multa sanctitatis gratia florebat Hugo Venerabilis Abbas Bonæuallis*, &c. Et paulò inferiùs:

a lib. 29. cap. 33.

2. *Sub hoc Sancto Viro factus est quidam iuuenis Nouitius valdè feruens in suis principiis, qui posteà tentatus valde cogitauit ad sæculum redire, & hanc cogitationem confessus est Abbati, qui cœpit ei suadere, vt remaneret: sed nihil profecit. Tunc Abbas ait: Fili, miserere animæ tuæ placens Deo, ne perdas gloriam tibi paratam. Ego enim spondeo tibi, & fideiussorem sponsionis huius me ipsum statuo, quòd si tu remanseris, Sanctorum Angelorum æternus socius eris. Ad hæc verba confortatus ille in Domino perstitit: & optimè postea conuersatus est. Qui duobus annis, antequàm moreretur, grauissima infirmitate laborauit; ad quem confortandum missus est Sanctus Iob cum maxima claritate, qua totum Infirmitorium repletum est. Ego, inquit, sum Iob, quem Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis misit ad consolandum te: sicut ego in tali infirmitate patiens fui, sic & tu: & ideò mecum florebis in gloria mea, & cras eris mecum, & metes, quod seminasti: quod & factum est. Non multò pòst, apparuit Abbati suo in gloria magna reddens ei gratias, quòd per eius admonitionem in Ordine perstiterat.* Ita grauis, & antiquus Author Vincentius, Philippus Seguinus, & eo citato Chrysostomus Henriquez [b]. Hunc iuuenem Hilarium vocatum tradunt, atque hic vltimus Menologio inserit ad tertiamdecimam diem mensis Aprilis.

b de Sanctis Cisterc. Apr. 13.

3. Pergit Vincentius de duobus aliis scribere, altero reprobo, atque adeò retrocedente; sed altero confirmato consiliis Sancti, æternæ gloriæ præmiis, & Mariæ patrocinio fruituro. *Sub eodem*, ait [c], *Viro Sancto facti sunt Nouitij Clericus vnus, & miles vnus perfidus, & dolosus; qui in eodem anno duo castella tradiderat, & destruxerat. Huic autem militi dormienti videbatur in visu noctis, quòd in puteum caderet tam profundum, vt tres dies consumeret in cadendo, donec ad profundum perueniret. Quod cùm Abbati Sancto retulisset, ille interpretatus est puteum abyssi infernales,*

c lib. 29. cap. 33.

infernalis, in quo casurus erat, si Ordinem relinqueret. Et ideò monebat illum, vt remaneret. At ille noluit, sed recessit: & cùm recessisset, tertia die ab inimicis suis interfectus est. Clericus autem similiter victus, confessus est Abbati tentationem suam, quem consolans Abbas promisit ei, quod si remaneret, Regina Mundi pro anima eius veniret, & duceret eum in requiem suam; quod & factum est: nam pridie quàm moreretur, apparuit ei Domina nostra dicens, se venire propter eum, & quòd in crastina futurus esset in requie aeterna: & ita contigit. Hactenus Vincentius Belluacensis in eo capite. Hunc item Clericum Menologio suo inseruit Henriquez Augusti vigesimaquinta; & Paulum appellatum, ex eodem Philippo Seguino tradit.

4. Cæterùm & duorum aliorum felices transitus, ab altero prædictos, in vtroque impletos, quorum alter Ioannes, teste Vincentio, alter Mauricius vocatur à recentioribus [d]; quia florens sub Hugone Cœnobium summè commendant, præcedentibus duxi subiungendos: sic autem habent [e]: *In Domo Bonavallis erat quidam Monachus feruens, qui cùm esset debilis corpore, semper tamen tenebat Conuentum. Tandem incidit in paralysim, & diu languit in Infirmitorio, vbi erat etiam Magister Nouitiorum, Ioannes nomine, infirmus vsque ad mortem: cui seruiebat quidam Frater, nomine Benedictus. Ad quem Ioannes ait: Frater Benedicte, audis, quæ ego audio? Cui ille: Nihil audio: quid audis tu? Ego, inquit, audio voces Angelorum psallentium, tanquam voces citharædorum multorum, qui veniunt pro anima nostri paralytici; & ego cras eum sequar: sed festina pulsare tabulam, quia anima eius multum festinat egredi. Tunc Frater Benedictus iuit considerare, qualiter ille paralyticus se haberet; & vidit eum iam grossè anhelantem. Cucurrit ergo pulsare tabulam: & antequàm Fratres omnes essent congregati, migrauit ille paralyticus; in crastino verò Ioannes.* Hæc ille. Vtrunque item Menologio suo inseruit Henriquez, alterum Martij die decimaquinta; alterum verò Iunij die vigesimaquinta.

d Seguino & Henriquez Martij 15. & Iunij 24.
e Vinc. lib. 29. c. 35.

5. Sed adhuc addit Vincentius de alio iuuene, cui nomen Simplicius, si credimus Chrysostomo [f], & Seguino [g]: nam Vincentius non nominat, cui idem Sanctus testimonium perhibuit, cùm non vidisset, mox etiam vidit, quod anteà asseuerauerat. *Quidam*, ait [h], *iuuenis Monachus in eadem Domo nuper decesserat, cuius mater posteà viso Abbate cœpit anxiè flere de filio suo: quam ille consolans, ait: Noli flere: certa esto, quòd filius tuus in magna gloria est: & scio, qualiter vixerit, & quàm sanctè. Quo audito, mater eius recepit consolationem. Non multò pòst, cùm idem Abbas oraret, apparuit ei Monachus ille in vultu clarissimo, & salutauit eum, quem Abbas recognoscens, ait: Quomodo est tibi, fili mi? Qui respondit: Benè, Domine, sicut vos videtis.* Meminit & huius Sancti Viri Chrysostomus Henriquez in Menologio, & prima Martij proponit commemorandum. Hos discipulos sanctos Beatus Hugo aut habuit, aut fecit; ea est vis doctrinæ, si opere, quàm verbo priùs appareat; nec quicquam anteà doceat, quàm exequatur.

f Martij 1.
g apud eundem ibidem.
h lib. 29. cap. 35.

6. Ast non Monachis solis proficiebant merita Sancti Viri, quin ad famulos etiam sæculares extendebantur [i]: *Quidam famulus Cellerarij Bonæuallis infirmatus est vsque ad mortem, & confessus est peccata sua Monacho Confessori pauperum; & dixit illi quoddam peccatum, quod Monachus ille timuit recipere, & iniunxit illi infirmo, vt hoc confiteretur Abbati, quod ille concessit, si viueret. Abbas autem tunc præsens non erat, sed in via. Interim verò famulus ille mortuus est: Abbas autem cùm rediisset de via post Completorium, & sederet in lecto, volens se discalceare, vidit illum mortuum ascendentem gradus Dormitorij, qui veniens ante illum, cecidit ad pedes eius veniam petens, rogans humiliter, vt confessionem suam audiret, dicens, se missum ad eum propter hoc. Et confessus est tanta lacrymarum abundantia, quòd etiam Abbas motus est ad lacrymas, & plorauerunt ambo in tantum, vt manica cucullæ Abbatis valdè humectaretur. Post absolutionem mortuus rogat humiliter Abbatem, vt oraret pro se: quia ipse in magnis tormentis erat. Et dum Abbas vellet tactu probare, vtrùm in corpore esset, an spiritu, mortuus euanuit. In crastino autem Abbas quæsiuit à Confessore pauperum, si mortuus ille tale crimen confessus fuisset, qui respondit: Etiam. Et quomodo illud nostis? Ab ore, inquit, eius audiui.* Ita Vincentius. Crediderim, morientem, ante aduentum Abbatis, iuuenem Confessario indulsisse, vt reuelaret, aliàs quantumuis interrogaretur, culpam sibi confessam non detecturo.

i lib. 29. c. 35.

Verùm enimverò inter hæc consolatoria, terribilia nonnulla, & spem cœlestis Patriæ cunctis inditam, ne aliquando declinaret in præsumptionem, propriæ miseriæ memoria temperabat. Nam audi, quod sequitur, ab eodem Authore scriptum [k]: *Quidam Conuersus de alia Domo propter culpam suam missus fuit Bonamvallem, vbi infirmatus est vsque ad mortem. Abbas autem visitans eum, rogauit eum, vt securè confiteretur peccatum suum, de quo infamabatur: quod ille nunquam confiteri voluerat, nec etiam Abbati proprio. Ille autem negauit totum, & petiit sibi dari Corpus Domini. Abbas autem Hugo suadebat ei, vt non præsumeret Corpus Domini sumere, nisi benè confessus fuisset. At ille dicens, se benè esse confessum, institit, vt ei afferretur Corpus Domini. Quod cùm Presbyter attulisset, & in os eius posuisset, ille statim clamare cœpit: Quid faciam, miser? quid faciam? Tunc Presbyter abstulit ab eo Corpus Domini, quod super lingua tenebat: & mox ille expirauit.* Sic vnius perditio sub Sancto Viro, nec ex ouili proprio, sed ex alieno, cæteris in cautelam, Deo in gloriam; & dum cunctis exinde intentiùs prouidet, noua Hugoni materia meriti fuit. 7.

k lib. 29. cap. 36.

Hactenus dictum nobis de Sanctis Viris, qui sub Hugone florebant in Bonavalle: nunc, quia de ipso Sancto semel cœpimus, nonnihil etiam addendum iudicaui ex eodem Vincentio, quo varia eius dona, tum prophetiæ, tum miraculorum, atque alia eiusmodi innotescant [l]. *In Annunciatione Beatæ Mariæ Virginis, cùm idem Abbas excitaret Fratres in Choro ad vigilias, vidit Diabolum in medio Choro adstantem, in forma horribili, ita vt ipse Abbas præ timore caderet. Qui leuatus à Fratribus signauit se, & rediit ad sedem suam. In crastino narrauit Abbas in Capitulo, quid vidisset, & dixit, aliquem de Fratribus esse in criminali peccato, propter quem Diabolus venerat. Quo audito, omnes timuerunt: sed qui reus erat, celauit conscientiam suam. In altero crastino iterum dixit Abbas, adhuc Diabolum esse inter illos: & tunc Fratres confessi sunt, & acceperunt singuli disciplinam precantes Dominum, vt rei conscientiam reuelaret Abbati: quod & factum est. Tunc Abbas reum traxit in partem, & dixit ei peccatum suum: quo audito, ille cecidit ad pedes eius, rogans veniam sibi dari, & pœnitentiam secundùm voluntatem Abbatis sibi iniungi: quo facto Diabolus vltrà non comparuit.* Atque hoc quidem ex dono Prophetiæ. 8.

l lib. 29. c. 34.

At ex potenti virtute miraculorum, audi, quod sequitur [m]: *In quadam Domo Bonavallis* (sic enim procul dubio legendum, & non in quadam Villa) *Abbas quidam genere nobilis, sed moribus degener, dignis ex causis ab hoc Sancto Viro depositus est, & alius dignior in loco eius substitutus. Cùmque post hoc factum Sanctus Hugo discederet, quidam garrulus familiaris depositi cœpit ei detrahere, & publicè dicere, quod propter inuidiam magis, quàm propter iustitiam eum deposuerat. Quo audito, Sanctus Hugo, manibus extensis in Cœlum, rogauit Deum, vt manifestaret, se pura, & recta intentione hoc fecisse. Et mox ille garrulus insaniens cœpit discurrere per totam curtem Abbatiæ, & comedere stercora pecorum, quæ ibi erant. Quo viso, misertus eius Vir Sanctus, orauit pro eo, & sanatus est.* Sic Sancto Viro elogium adaptatum, quod soli sibi quondam Deus attribuit [n]: *Ego occidam, & ego viuere faciam: percutiam, & ego sanabo.* Verùm, quis non inficiatur, Deos dicere, quos amicos agnoscit, neque diuina illis elogia inuidet. Hæc acta, & vitam Hugonis concernentia cùm certis annis careant, in hoc capite censui colligenda, quasi præludia gloriosi illius obitus; qui quia annum sequentem illustrauit, in eo etiam à nobis dicendus erit.

[m] in eod. lib. cap. 34.

[n] Deut. 32.

---

1. *Cuiusdam Clerici dyscoli conuersio*, 2. *primùm respuentis vocationem*, 3. *mox consentientis*, 4. *& tandem suscipientis Cistercij habitum.* 5. *Fundationes quorundam Monasteriorum*, 6. *de quibus pauca dicta.* 7. *Quid de Herkenrode*, 8. *& Azia veteri in Castella*, 9. *Monasterio Monialium*, 10. *sub Abbate Bugeti.* 11. *quod plures donationes illustrarunt;* 12. *haud tamen ideò diutiùs permansurum.* 13. *Dictum etiam de alio Monasterio ad ripam Ticini, cuius meminit Carolus Sigonius.*

CAPVT V.

1. IISDEM temporibus accidisse in Gallia lego stupendum miraculum, quod Clericum profanum, & sacrilegum, rebellem primùm gratiæ, sed mox compunctum, tandem ad Cisterciensem Familiam traxit, incerto adhuc Cœnobio; nam nec Cæsarius promit, qui rem scripsit. Verba eius ad litteram transcribam [a]: *Dominus Conradus quondam Episcopus Halberstadensis anno præterito retulit nobis Historiam satis mirabilem, quam contigisse dicebat ante paucos annos in Regno Franciæ. Erat ibi Sacerdos quidam, qui in ipsa nocte Natalis Domini transire debebat per breuem campum de vna villa ad aliam, vt ibidem secundùm consuetudinem Matutinas diceret, Missasque celebraret. Opere Diaboli, vt creditur, iuxta villam soli sola mulier occurrit; & quia sine teste fuit, solus cum sola peccauit.*

[a] lib. 4. Dial. cap. 5.

2. *Perpetrata culpa tam nefaria non eum traxit à maiori contemptu accusatrix conscientia; sed magis timens humanam verecundiam, quàm diuinam vindictam, Ecclesiam intrauit, dictisque Matutinis, Missam de nocte in primo galli cantu, secundùm morem, solenniter inchoauit. Transsubstantiatione facta, panis, videlicet, in Corpus, & vini in Sanguinem Christi, columba niuea, ipso Sacerdote aspiciente, super Altare descendit, totúmque ebibens, quod erat in calice, rostro suo Hostiam tulit, & auolauit. Videns ista Sacerdos satis, etsi non salubriter, est territus, & quid faceret non paruum perplexus, Canonem propter populum circumstantem, quantum ad verba, & signa compleuit; sed fructu Canonis caruit. Post Missam decantatis Laudibus, cùm Missam de mane diceret, eò quòd non haberet, qui vicem suam suppleret, eadem columba, hora qua priùs, iterum venit, Sacramentum abstulit, & recessit. Non cessauit à præsumptione sua: sed tertiò accedens ad Altare celebraturus Missam de die, per eandem columbam, eo modo, quo priùs, & secundò, ei Puer natus Sacramentum Corporis, & Sanguinis sui subtraxit.* Hactenus repetitum sacrilegium, & repetita vltio satis benigna, quæ hominem impediret simul, & reuocaret. Pergit de conuersione tandem sequuta, & subsequuto euentu mirabiliori.

3. *Tandem in se miser reuersus, & de culpa, licèt indignus, Dei tamen gratia compunctus, venit ad quendam Abbatem Ordinis nostri, confessionem ei faciens tanti peccati, exposuit ei omnem ordinem rei cum multis lacrymis; videlicet, quàm indignè tertiò repulsus sit à diuinis Sacramentis. Abbas verò, sicut vir prudens, & discretus, contritum eum ex toto corde considerans, virtutem contritionis probare volens, dandam pœnitentiam suspendit; & vt ociùs iret celebrare Missam præcepit: ille verò quasi Deo, obediens Confessori suo, cum multo timore, & lacrymis ad Altare Missam celebraturus accessit. Quem pius Dominus, qui nihil horum odit, quæ fecit; sed dissimulat peccata hominum propter pœnitentiam, mirabiliter lætificauit. Ante horam sumptionis columba rediens, tres Hostias, quas singulatim tulerat, simul rostro deferens, corporali imposuit; & trium Missarum liquorem de gutture suo calici immisit, ac recessit. Videns hæc Presbyter gaudio repletus est maximo, gratias agens Deo, qui facit mirabilia magna solus.*

Reuersúsque ad Abbatem, diuinam ei consolationem recitauit, & vt ab eo in Monachum reciperetur, humiliter supplicauit. Cui respondit Abbas: Non te hoc tempore suscipiam: sed volo, vt mare transeas, & pro peccato tuo tribus annis in Hospitali infirmantibus seruias: si tunc reuersus fueris, nullam à me repulsam patieris. Volebat enim, vt per laborem tanti itineris, & pericula maris, pœnam peccati deleret, & pauperes, infirmósque propter opera misericordiæ sibi intercessores faceret. Fecit ille, quod Abbas præcepit, & post tres annos reuertens, habitum Religionis in eius Domo suscepit. Hactenus ex Cæsario Heisterbacensi. Verùm, quod ait, suspensam ab Abbate pœnitentiam Presbytero, quem aliàs remisisset ad Altare, non arbitror sic esse intelligendum, quasi sola contentus contritione iusserit celebrare non absolutum: sed quòd eidem iniungendam satisfactionem in se reseruans, à peccatis absoluerit contritum: & sic demum sacrificium offerre iusserit. Quòd si fortè absolutio etiam dilata, quod sonare videntur verba illa: *Volens probare virtutem contritionis.* non ex virtute, sed ex peculiari instinctu, & motione Spiritus Sancti factum, credendum est: cuius multa exempla; adeóque admirandum, non imitandum. Vtcunque fuerit, ingens fuit miraculum, neque à nobis silentio prætereundum. 4.

Fundationes

5. Fundationes hoc anno tres tantùm lego: Portum Sanctæ Mariæ; de Bucam, seu Buitan; & tertiam Vallem Dei prope Leodium. Portus Sanctæ Mariæ itidem tres, quippe alia structa anno M.CC.XXXII. alia M.CC.XL. præcipua, vt credo, surrexit in Hibernia circa hunc annum. (Iacobus Vvaræus septennio anticipat.) Porrò de ea hæc scribit in suo Indice [b]: *Dembrotum, aliàs de Portu Sanctæ Mariæ circa hunc annum* (scilicet, M.C.LXXV.) *Herbeus de Monte Marisco, Marescallus Domini Regis* (*Henrici secundi*) *in Hibernia, & Senescallus* (*vt loquitur diploma eius*) *de tota terra Richardi Comitis Pembrochiæ dedit Ardfithein Erosmoch, &c. Deo, & Sanctæ Mariæ, & Sancto Benedicto, & Monachis de Bildevuas* (*in Anglia*) *ad hanc Abbatiam construendam. Heruæus ille paulò pòst in patriam reuersus cucullum induit Cantuariæ. Inter aliquos, qui redditibus adauxerunt, in primis memorantur Richardus, cognomento Exvareo, Strongbovve Pembrochiæ Comes, & eius è filia nepos Vvalterus, Comes itidem Pembrochiæ. Cœnobium hoc Dumbrothiense Pontifices Romani multis priuilegiis, & immunitatibus iurisdictioni Episcopi Fernensis derogantibus ornarunt, vt liquet ex huius loci registro. Subiectum est demum Abbati Beatæ Mariæ de Dublin annua quadam pensione Abbati Bildevvasensi reseruata.* Memoratur ab eodem Authore Abbas Dembrotianus inter alios, qui locum, & suffragium habent inter Proceres in Comitiis Parlamentariis Regni Hiberniæ.

b fol. 70. an. 1175.

6. De Bukam, vel Buitan, nihil compertum habeo, quod proferam: & sanè nomina ipsa duriora, imperitia scribentium facilè inuersa, etiam notissima in ignota transire solent. Lego tamen Bochiense Cœnobium [*], seu Buchense, per hæc tempora natum, plùs, minúsve, ad Ichopæ fluminis ostium in Diœcesi Misnensi versùs Poloniam, quod Fridericus II. Comes Brenæ, ex Marchionibus Misniæ, & vxor eius Heduuigis, Ducissa Bohemiæ, ædificarunt, accitis Monachis, cum Abbate, ex Sichen Monasterio, de linea Morimundi, de quò superiùs. Vallis Dei sequitur situm iuxta Leodium, translata magis, quàm de nouo fundata Domus, si qua Tabulis fides, ex Sancta Agatha, cuius Cæsarius meminit, cui primus Carolus Abbas præfuisse dicitur; post quem Guido successit, Conuentum ad Leodium translaturus. Ergo ad hunc annum cœpit in Sancta Agatha: nec constat, in qua Diœcesi, sub Carolo Abbate, de quo nos plura: translationem suo tempore dicemus. Memoratur inter Ecclesias filias Claræuallis. Quare, si hoc anno cœpit, vt vulgo creditur, accepit Monachos missos à Sancto Petro, hoc est, probatos in omni Religione. Sed an diuersa ab ea, quæ in Andina, aliorum linquo iudicio discernendum.

7. His fundationibus duas alias superaddo, Herkenrodem, & Aziam veterem; alteram in Belgio, in Hispania alteram; vtranque Virginum, atque vtranque Cistercium suscepturam. De prima Aubertus Miræus hæc in Chronico [c]: *Herkenroda Virginum Cœnobium, primo lapide ab Hasseleto Leodicensis Prouinciæ oppido, à Gerardo piissimo Comite Lossensi, anno M.C.LXXXII. in syluis structum, & annuis censibus ditatum est. Obiitque dictus Comes eo ipso anno IV. Non. Nouembris. Hoc in Monasterio vixit Beata Elisabetha Spalbecana, Monialis: cuius vita extat in Rubra valle.* Ita Miræus, ex quo Henriquez transcripsit in Menologio [d]. Porrò de hac gloriosa Christi sponsa, ipsius speciali priuilegio, insignienda stigmatibus, atque aliis multis fauoribus ornanda, circa annum Redemptionis Mundi M.CCC. ipso, quo floruit tempore, dicemus.

c ad hūc an.

d Octob. 19.

8. Aziam veterem in veteri Castella, Maior Comitissa Gundisalui Maranonij Comitis Coniux, dubium, an vidua struxit, dotauítque sub Abbatis Bugeti, (quod Monasterium cum marito ante condiderat,) & successorum illius visitatione. Porrò in eodem filiam, vt puto, vnicam (nam subscribentibus filiis, nulla fœmina) in eodem constituit Christo per vota solennia consecrandam. Crediderim à Deo vocatam virginem obtinuisse à matre, quæ ad se spectaret, partem hæreditatis construendo Cœnobio: nam & id etiam insinuat instrumentum, hodiéque perseuerans, quod ita habet [e]:

e in fundatione eiusdem Cœnobij.

9. *In nomine Domini nostri Iesu Christi, & Beatæ Mariæ, & Beatissimorum Apostolorum Petri, & Pauli, in hoc Monasterio pono filiam meam Agnetem, cum Sanctimonialibus, constituens eis in primis, vt Regula Beati Benedicti inuiolabiliter teneatur, & decretis Cisterciensis Capituli obediatur in perpetuum. Huic Monasterio tota deuotione mentis, & alacritate spiritus offero libere, & absque vlla conditione hæreditates, & res meas in hac eadem charta subscriptas. In primis, quicquid habeo in ipsa Azia veteri; quicquid habeo in valle de Faceb; quicquid habeo in Sancto Felice: in villa de Azia vigintitres alanzadas de vinea: quidquid habeo in torre de Galindo, in Zorita, & in Fontangas; quidquid ad me pertinet. Insuper constituo, vt rumpatur, & excolatur in termino de Azia, terras quantum poterunt arare sexdecim iuga boum per annuam vicem. Do etiam præfato Monasterio de redditibus meis de Azia, centum caphizes, (cayzes vulgo dicimus,) quinquaginta tritici, & quinquaginta communis annonæ; & centum inenchales, vt habeant ea per singulos annos in perpetuum. In sepulueda domos, & seruam meam in termino de Guadalfaian hæreditatem de Camarina, quam mihi Dominus meus Aldefonsus dederat. Do etiam præfato Monasterio omnes equas meas, & vaccas, & oues, quas hodie habeo.*

10. *Dein statuo, vt hoc Monasterium subiiciatur semper, & spectet Monasterio Beatæ Mariæ de Bugete, quod maritus meus, Comes Gundisaluus de Maranon, & ego fundauimus, & de hæreditatibus, & rebus nostris pro posse nostro compleuimus.*

Huic ergo Monasterium de Axia veteri obediat, & per manum Abbatis Bugeti ordinetur. Si quis autem de progenie mea (quod absit) contra hoc factum meum ire tentauerit, & præfato Monasterio, vel rebus ipsius Monasterij aliquod damnum intulerit, sit maledictus. Admoneatur tamen, & si ad arbitrium Abbatis Bugeti, vel Abbatis Sacramenia, damnum plenè restaurare, & Monasterio dignè satisfacere voluerit, remittatur ei: quòd si contumax fuerit, & iustam admonitionem neglexerit, prædictæ Sanctimoniales Regem appellent, & facta appellatione post quadraginta dies Monasterium suum, & sua omnia liberè, & absque vlla contradictione in dominium Regis transferantur, & protectioni eius, iuxta morem Regalium Monasteriorum, irreuocabiliter se committant. Si verò Monasterium præfatum in prædicta Azia veteri, vel in alio loco, ad quem consilio posterorum meorum transferatur, nullo modo potest esse stabilio, vt omnes hæreditates istæ ad hæredes meos liberè reuertantur. Facta charta mense Ianuarij, anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo octuagesimosecundo. Æra M.CC.XX. Sequuntur subscriptiones filiorum quinque, atque ipsius Agnetis: nam & eas in maiorem notitiam Domus, Familiæque, transcribendas putaui:

11. *Ego Fernandus Gonzaluez hanc chartam, quam mater mea fieri iussit, confirmo.*

Ego Petrus Gonzaluez hanc chartam, quam mater mea fieri iussit, confirmo.

Ego Albericus Gonzaluez hanc chartam, quam mater mea fieri iussit, confirmo.

Ego Nunius Gonzaluez hanc chartam, quam mater mea fieri iussit, confirmo.

Ego Domitius Gonzaluez hanc chartam, quam mater mea fieri iussit, confirmo.

Ego Agnes, filia prædictæ Comitissæ, hanc chartam, quam mater mea fieri iussit, confirmo, & in hac donatione testificor me esse paccatam à matre mea, & à fratribus meis, de omni hæreditate patris, & matris meæ.

Testificantur igitur subscripti testes, qui viderunt, & audierunt prædictam Comitissam, & filios eius roborantem chartam istam in Concilio de Azia, ante portam Ecclesiæ Beatæ Mariæ. Ego Fortunatus Abbas Bugeti testis. Ego Antonius Prior Bugeti testis, &c.

12. Hactenus fundatio, & dotatio noui Cœnobij, cuius memoria post annos adhuc viginti sub Priorissa Agnete, quæ vel fundatrix, vel filia fundatricis, seu veriùs vtrunque ex instrumentis hausta ad nos peruenit. Cæterùm diuisione possessionum, quarum aliquæ in nouæ Castellæ, aliquæ in Legionis Regno dispersæ erant; aut temporum iniuria effectum est, vt intra quinquaginta annos suppressum, iam inter grangias Bugeti memoraretur. Extat diploma Gregorij Papæ IX. Bugetenses confirmans possessiones, in quo hæc inter alia [g]: *Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona idem Monasterium in præsentiarum iustè, & canonicè possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis iustis modis, præstante Domino poterit adipisci, firma vobis, vestrisque successoribus, & illibata permaneant. In quibus hæc duximus propriis exprimenda vocabulis, locum ipsum, in quo præfatum Monasterium situm est, cum omnibus pertinentiis suis, grangiam de Rauosa, grangiam de Azia veteri, grangiam, quam habetis in valle salicis, cum omnibus pertinentiis earundem,* &c. *Datum Perusij decimo Kal. Iulij, indictione octaua, Incarnationis Dominicæ M.CC.XXXV. Pontificatus verò eiusdem Domini Gregorij anno nono.* Vt palam sit, inchoatum hoc anno Monasterium, post tres & quinquaginta iam extinctum, siue aliò translatum; quod tamen nobis omninò est incompertum.

g In Priuilegiis eiusdem Cœnobij.

Hoc ipso anno à Carolo Sigonio notatum lego, consummatum Cœnobium Morimundi, Mediolanensis diœcesis, ad ripam Ticini, quod è proximo vico, non à Domo matrice, vt falsò aliqui putant, nomen accepit: constructum porrò ab his eisdem Monachis, quos Sanctus Pater Bernardus illuc direxerat. 13.
Verùm verba Sigonij præstat transcribere [h]: *Monachi Cistercienses, quadraginta iam ante annos in agrum Mediolanensem profecti, in Ticini ripa cum Cœnobio templum fundarunt, atque à proximi vici nomine Morimundum vocarunt.* Hoc illud Morimundi Cœnobium est sub Friderico II. deuastãdum, lacrymosis flagitiis, & sacrilegiis, quæ suo loco, & tẽpore reddemus.

h de regno Italiæ lib. 14.

---

1. *Perantiquum Cœnobium Sancti Claudij ad ripas Auiæ.* 2. *Primi eius Fundatores,* 3. *& dotatores,* 4. *reseruatis quibusdam conditionibus:* 5. *decrementa illius,* 6. *& incrementa sub Abbate Pelagio,* 7. *quæ hodie permanent,* 8. *& Domum diuitem faciunt, & opulentam:* 9. *cætera ignota, neque quando Cistercij iura subierit, aut sub quo Patre Abbate, compertum adhuc.*

CAPVT VI.

1. ERANT ANTIQVAM sub nigro habitu Domum Sancti Claudij in Gallecia, ad ripas Auiæ, in Chronologia penitùs omissam, & in Genesibus, neque alibi certiùs describendam (quippe ex cuius Archiuiis nihil constat, de anno, quo suscepit Cistercij leges) ne & nos omitteremus, hîc inseruimus: vtinam à quocunque, qui tempus nouit, in proprium annum, cum aliis reponendam. Pertinet ea ad Diœcesim Auriensem, in qua inuenio notatam in libris Cameræ, immediatè post ipsam Cathedralem, modica centum florenorum taxa præfixa. Mirum est, cùm de exordiis eius constet, nesciri media, & primæ fundationis, penè ab ea parte Galleciæ recuperata, instrumenta manere; reformationis nec memoriam inueniri. Fundatores sub annum D.CCCC.XXVIII. ab Hispania amissa CC.XIV. Aluarus, & Sabita, vterque coniux, neque pro viris tantùm; verùm pro fœminis, vt duplex ex vtrisque Cœnobium surgeret, in quo primi omnium ipsi profiterentur, instrumento confecto, quod in antiquæ eloquentiæ probationem (quæ rara contigit) media inter bella, & hostes perseuerantis adhuc, hîc subiungam [a]:

a In Tabulario Sancti Claudij.

2. *Ad te loquimur, quia & de te loquimur, Verbum Patris ante sæcula ex Patre prodiens, & in fine sæculorum natus de Matre, manifestatus in carne, iustificatus in spiritu, demonstratus ab Angelis, prædicatus in gentibus, creditus in mundo, assumptus in gloria, verus Deus, & verus homo, quòd secundum diuinam tuam Maiestatem, non tu eguisti vt homo efficereris, à quo conditi sunt homines; sed nos eguimus, vt tu Deus caro fieres, & habitares in nobis, scientes, atque credentes, quòd omnis spiritus confitetur te Iesum Christum in carne venisse ex Deo; & cùm esses impassibilis Deus, non es dedignatus homo nasci passibilis, verus Deus, & verus homo; vnum horum coruscans miraculis, aliud succumbens iniuriis. Deus per id, quòd omnia per te facta sunt; homo per id, quòd ab hominibus es passus. Deus per id, quòd videntes Magi adorauerunt; homo per id, quòd pendentem Cruci affigunt. Deus, dum tibi angelica famulantur officia; homo, cum diabolica tentaris astutia. Hæc omnia, Domine, dum totus manes in tuis, totus in nostris, humana augens, diuina non minuens, causa sunt nostræ redemptionis, non tua defectio potestatis. Nec credimus transitoria verba Apostoli Petri dicentis* [b]: Scientes, quòd non corruptibilibus argento, & auro redempti sumus, de vana nostra conuersatione paternæ traditionis, sed pretioso Sanguine, quasi agni incontaminati & immaculati Christi Iesu. *Et rursus illa Ioannis Euangelistæ* [c]: Sanguis Iesu Christi Filij Dei mundat nos ab omni peccato. *Et iterum* [d]: Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.

b epist. 1. c. 1.
c epist. 1. c. 1.
d epist. 1. c. 5.

3. *Adsumus ergo, Domine, nos serui tui, Aluarus, & Sabita, hæc omnia credentes, atque desiderio tui amoris anhelantes, necnon & metum æterni Iudicij pauentes, eligimus aliquod beneficium, de eo, quod tu ipse nobis tribuisti, in Domum tuam offerre, & nihil ex nostro, nisi peccatum, reperientes, quia & ex nihilo plasmati manemus,*

nemus, de manu tua accepimus, te iuuante, vouere tibi satagimus. Ob hoc enim conuenit in animis nostris, vt pro animarum nostrarum redemptione in Domum Sanctorum Dominorum nostrorum Sancti Martini Episcopi, & Confessoris Christi, Sanctorum Sixti Episcopi, Laurentij Archidiaconi, & Hippolyti Ducis Martyrum, & Sancti Claudij, quorum Basilica sita est in territorio Castella, Villa Emeiberis, discurrente riuulo Auia, facimus textum Scriptura firmitatis in ipsum Monasterium, quod construximus, pro sustentatione fratrum, seruorum, & ancillarum Christi ibi degentium ad normam Apostolorum regularis vita, concedimus ad ipsum locum, ipsum villare Emeiberi ab integro cum suis barriis, &c. Annumerant deinde multa, quæ donant immobilia, mobilia, & se

e ibid. mouentia: & tandem concludunt [e].

4. *Vna tamen ratione seruata hæc omnia volumus Monasterio conseruari, vt si aliquis ex consanguineis nostris à Deo preuentus fuerit, & ibi in vita sancta perseuerans viuat, non dicimus contumaciter, vel proterue, sed humiliter, concedant ei locum in ipso Monasterio habitandi, & si dignus est, vt curam omnium impendat, humiliter ei cuncti obediant, vt omnes ad vitam aternam festinare non renuant; sed in melius feliciter crescant. De catero dicimus, si ex nostra consanguinitate defuerit, qui sanctam vitam exerceat, quicunque ex Fratribus aptior inuentus fuerit, Ordinem teneat iuxta praceptum sancta Regula, & sint sub imperio Abbatis, cui cateri obediant, & de quacunque patria, vel regione ad ipsum locum Dominus adduxerit, sine vlla differentia recipiantur, & ex receptis, probatisque ordinentur, qui iudicare, imperare, excommunicare, atque regulariter omnia temperare possint, & valeant, vt & ipsi in hoc transitorio saculo subsidia habeant necessaria, & nos pro hoc exiguo munere perpetuum Regnum adipisci mereamur in aternum. Factum pactum testamenti sub die decimaseptima Kalend. Decembris, Æra nongentesima sexagesimasexta.*

Ego Aluarus confessus hanc scripturam testamenti laudo, atque confirmo: & Ego Sabita confessa hanc scripturam testamenti manu mea confirmo.

5. Hoc initium Monasterij Sancti Martini, & Sanctorum Sixti, Laurentij, Claudiíque, quod septem pòst, atque septuaginta, & centum annos sub nominibus Claudij, Martinique, Sixto & Laurentio suppressis perseuerabat. Constat ex alio instrumento donationis à Sanctio, Petro, & Ferdinando Henniguez fratribus, Henrico Abbati indultæ, quæ hodiéque in membrana conseruatur, barbaro stilo, & penitùs à priori longè degenere. Facta charta testamenti duodecimo Kalendas Iulij, Æra millesima centesima sexagesimatertia, iniuria temporum, an Monachorum luxu factum, quis audeat dicere? constat inter annos paucos penè desertam nobilem aliàs Domum, & nisi Abbas Pelagius restitisset, in solitudinem (Sanctorum Martyrum memoria obliterata) redactam fore. Verùm, qui locum Cistercio prælegerat, non solùm conseruauit per hunc Abbatem; sed ampliauit, & auxit, ac possessiones longè, & latè extendit: subiugatis ligone præruptis rupibus hactenus infructiferis, atque aptatis in vineas, vnde vina pretiosa, vulgò, *de Riba dauia*, prouenirent. Ea in breui non solùm Monasterium, sed totum illum tractum, & confluentes vndequaque colonos, instantis lenocinio lucri (quo nullum efficacius) locupletarunt. Extat, & legitur memoria huius Abbatis stilo rudi & barbaro, sed proprij nominis cura (non condemnanda, si ordinatur, vt debet) po-

f ibid. steris commendata, cuius hic tenor [f]:

In nomine Domini, Sancta & indiuidua Trinitatis, & in honorem Sanctorum Claudij, & Lupertij, & Victorij, & Beati Martini Confessoris, & Sancti Saluatoris, & Sancta Maria semper Virginis, & omnium Sanctorum, in quorum honore fundatum est hoc Monasterium in territorio Castella, sub pena Aquilaria, & pena mala secus fluuium Auia.

Ego Pelagius Gonzaluiz accepi Domum istam nimis desertam, & derelictam: & ordinatus sum in ea de Habitu Monachi, & misi in ea Ordinem 6.
Fratrum: & posteà per iussionem Dei, & Sancti Benedicti factus sum Abbas Benedictus. Modò dicam opera mea, & acquisitionem, quam acquisiui, & qua operatus sum in hoc loco. In primo feci Ecclesiam hanc, deinde sacraui eam cum Episcopo Domino Bernardo de Zamora, qui tenebat Legatum Ouetensis. Item, vocaui Auriensem Episcopum, Dominum Martinum, & cantauit in ea Missam pro omnibus defunctis, qui ibi iacent, & pro parentibus meis, viuis, & mortuis. Posteà venit Petrus Helia Sancti Iacobi, & dedi ei prandium, & misit orationem pro eisdem defunctis. Episcopus Aldephonsus Tudensis dixit ibidem Missam pro mortuis.

Rursus feci vnam Crucem, valentem centum, & 7.
vnum solidos, vnum calicem appretiatum solidis sexdecim, vnam Crucem deauratam. Feci etiam vestimenta, vnam casulam de sirgo, duas de lino, dalmaticas duas, stolas & manipulos. Hæc sunt nomina librorum: Antiphonale vnum valdè bonum, Officionarium vnum bonum, Missalem vnum, Lectionarios quatuor, Sacramentorum vnum, desuper Altare vnum, collectaneum, Regulam vnam, Vitas Patrum vnum, Iudicum vnum, Matthaum vnum, Examen Beati Ambrosij, Ezechielem vnum, Epistolas Pauli, Pastorale vnum summè bonum, Psalterios multos; duo signa, vnum, quod feci, & aliud, quod comparaui pro solidis centum, & decem, mauros tres: feci casas quascunque ibi sunt, excepto Cellario: plantaui vineas, qua ibi non erant, rupi montes multos, populaui hareditates, & ganaui alias in Leirosende illo Casare, vbi sedet Petrus Aldericus, quod ganaui de Domina Viserara. In Leiro cambiaui illo Casare cum meis parentibus, & populaui eum in Gallegos. *Populaui in monte Horcino quatuor Casares, & calumniauit illos mihi Comes Rodericus pro hareditate de Partobia, & veni cum eo ad conquæstum de hominibus bonis, & exquisierunt, quod erat inde de Partobia vnum quadrum, quod seminatur, & est demarcatum in circuitu.* Pergit deinde numerare plura, quæ acquisiuit, quæque hodie possidere Cœnobium cernitur: & tandem concludit [g]: g ibid.

Omnia hæc do, & concedo ad ipsum Monasterium, & ad omnes, qui in vita sancta, & in seruitio Dei perseuerauerint, pro remedio anima mea, & de parentibus meis. Hæc omnia semper sint firma: & qui ea frangere voluerit, sit maledictus, & excommunicatus, & non videat, qua bona sunt in Ierusalem cælesti, & cum Iuda traditore Domini aternas sustineat pœnas, aternam damnationem, & à lepra sit percussus à planta pedis vsque ad verticem. Facta signis testamenti duodecimo Kalendas Aprilis, Æra millesima centesima sexagesimatertia. Ego sæpè dictus Abbas Pelagius in hac scriptura manu mea roboraui. 8.

Regnante Rege Fernando, filio Alphonsi Imperatoris, qui villicatum terra tenebat, Comes Rodericus Belosus in Sede Apostolica Beati Iacobi Archiepiscopatus, Martinus Auriensis Episcopus, Petrus Seguinz.

Hæc

9. Hæc incrementa habuit Monasterium Sanctis Claudio, Martinóque dicatum, antequàm iura,& leges Cistercij sumeret,quas vnde, aut quando hauserit, ignotum aliis, qui nouerint,linquo describendum. Illud compertum, illustrem hodie Domum, inter primas Galleciæ connumerari, auctam, nimirum, Parochialibus Ecclesiis, castris, & oppidis subiectis Monasterio: hisque, ex soli pinguedine, diuitibus, & politioribus præ aliis illius Regni: sed quæ cùm nihil habuerint, aut habeant,quod non ab ipso acceperint, quasi non accepissent, gloriantur; sæpè & rebellant. Distat ab oppido, cui ex Ripa Auiæ nomen, vnius leucæ spatio, à Melone Cœnobio, de quo suprà,duabus leucis; quatuor ab Vrsaria: quo breui spatio, tria hæc Monasteria ingens sunt ornamentum illius tractus.

ANNVS CHRISTI M.C.LXXXIII. CISTERCII LXXXVI.

1. *Abbas Cistercij priuilegium à Rege Vngariæ impetrat.* 2. *In Atrebatensem Episcopum eligitur,* 3. *dilata quanuis ad annum consecratione.* 4. *Petro Bernardus suffectus apud Cistercium,* 5. *cui duo alij in breui subrogati, nec certis annis.* 6. *Nostrorum ab Episcopis vexatio,* 7. *cui Lucius Papa* 8. *Priuilegio suo occurrit:* 9. *idem Ioachimum Abbatem Curiacensem exponendi sacram Scripturam licentia donat,* 10. *comperto prophetiæ dono clarere.*

CAPVT I.

1. NNVS sequitur millesimus centesimus octuagesimustertius, Cistercij sextus supra octuagesimum, quo Vela,Rex Vngariæ, ad petitionem Venerabilis Viri Petri, Cisterciensis Abbatis, omnia,& singula priuilegia,& exemptiones, quibus nostri per Galliam fruebantur,in Vngaria indulsit, addita immunitate, bellorum tempore: cuius Indulti diploma se ita habet[a]: [a tom. 1. Priuileg.]

Ego Vela, Dei gratia Vngariæ, Dalmatiæ, Croaciæ, Daniaq; Rex: Notum volo fieri præsentibus,& futuris,ad petitionem dilectissimi nostri Patris Abbatis Cistercij, omnibus Claustris Cisterciensis Ordinis, quæ constructa,vel construenda sunt in Regno meo, me propria benignitate indulsisse, vt ea libertate in tota terra mea vtantur,quam in Francia obtinere noscuntur: indulsi etiam eisdem, vt vbi Regni mei turbatio impedierit, liceat eis,qui noti fuerint, in eisdem Claustris, & per eos, etiam ignotis Monachis,vel Conuersis cum seruientibus eorum liberè ingredi & egredi, cùm necessitas eorum exegerit. Et vt hoc ratum in perpetuum habeatur, sigilli nostri impressione muniui,præsentibus Petro Abbate Cistercij, Vbicello Abbate de Parisio, Guillelmo Priore Cistercij, Petro, & Seruio Monachis Cistercij,Saulo Cancellario meo,& Magistro Crispino. Anno ab Incarnatione Domini M.C.LXXXIII. Hactenus priuilegium Regis Vngariæ, in quo præter indultam nostris gratiam, quæ & belli, & pacis tempus complectebatur, reuerentia,quæ eisdem exhibetur, notanda venit. Quippe Rex Petrum Abbatem Cisterciensem dilectissimum sibi, neque amicum appellat; sed parentem: & inter testes prior ipse Petrus, imò & cæteri omnes,etiam simplices Monachi,postmodum Cancellarius subscribit,id est,summa potestas totius Regni.

2. Cæterùm idem Petrus hoc ipso anno ad Atrebatensem Ecclesiam promotus est,Sancto Frumaldo in Sede successurus. De qua subrogatione hæc Ægidius de Roma Dunensis in suo Chronico[b]: *Obiit Sanctus Frumaldus,Episcopus Atrebatensis, cui successit Petrus, Abbas Cistercij.* Latiùs paulisper Ioannes Buzelinus in Gallo-Flandria[c]: *Inter hæc*,ait, *Frumaldus, Atrebatium Episcopus, extremum diem clausit, morbo consumptus, decimotertio Kalendas Maij. Totius posteà Cleri Atrebatensis calculis in Pontificem electus est Petrus, haud minori virtute, quàm doctrina nobilis. Abbatiam Cisterciensis Ordinis regebat, cùm ad hoc fastigium euectus est.* Ferreolus Locrius annum anteponit, idque,vt testatur, ex tabulis Ecclesiæ Atrebatensis[d]: *Anno*,inquit, *M.C LXXXII. Petrus Cisterciensis Monasterij Abbas,religione, atque doctrina nobilis Atrebatensis Ecclesiæ, vno omnium calculo,Pontifex nominatur. Hunc Vuilelmus, Rhemorum Archiepiscopus, Veronæ, Oppido Italiæ, in Beati Martyris Zenonis Ecclesia, Concilio ibidem Lucij Papæ, & Friderici Imperatoris (cui Petrus intererat) vrgente,consecrauit.* Hactenus ille ex Tabulis Ecclesiæ Atrebatensis, quæ tamen,quod ad tempus attinet, conuincuntur ex Vngariæ Regis diplomate.

[b ad hūc an.] [c ad hūc an.] [d in Chron. Belg.]

3. Verùm,quòd ait consecratum Veronæ,in Concilio ibidem celebrato,sub Papa Lucio,argumento est, dilatam consecrationem, vsque ad annum sequentem,quo ea Synodus coacta comprobatur. Id,quod expresiùs tradit Buzelinus eodem loco: *Petrus*,inquit, *haud minori virtute,quàm doctrina,ad hoc fastigium euectus est. At non prius eum Guillelmus,Rhemorum Archiepiscopus, sacra imbuit vnctione, quàm vterque Veronense Concilium adiit, anno sequenti. Tunc enim, vrgentibus eius Concilij Patribus, solitis eum Guillelmus caremoniis initiauit.* In Chronico metrico Abbatum Cisterciensium, laudes Viri, & promotio: sed nihil de tempore:

Petrus doctrinæ pretiosum manna pluebat,
Hinc odiosa Venus: Præsul fuit Atrebatenus.

Index Claudianus vlteriùs notat annum, & locum consecrationis[e]: *Petrus*, ait, *consecratur Episcopus Atrebatensis Veronæ à Guillelmo Cardinali Blesensi anno M.C.LXXXIV.* Hæc de electione,& consecratione Sancti Pontificis,cuius Pontificatum,aliàs breuem,Authores producunt successoris errore, aut ignorantia Petri Pontigniacensis, qui ex ipsa immediata successione,& nominis,atque professionis identitate, idem cum primo creditus, vel ipsos Tabularum Atrebatensium fefellit continuatores.Sed de his plura in sequentibus dicemus. [e in Gallia Christ.]

4. At Cistercienses destituti tanto Pastore, ne non condignum illi substituerent,vocatis cunctis,qui assistere debebant,elegerunt Bernardum æquè doctum, nec inferiorem prudentia,& religione. Ita Robertus Claudius in suo Indice,cui etiam Chronicon metricè conscriptum adstipulatur sequenti disticho:

Post

Post hunc Bernardus venit mansuetus, vt agnus,
Cunctis lux radians, cunctis exempla ministrans.

Bernardum excepêre breui Guillelmus, & Petrus, vterque secundus: nec constat, quibus annis, quæ fuit desidia, & torpor illius æui. Constat eorum trium præfecturam, nequaquam ad septennium pertigisse: quippe Guido eisdem subrogatus decimo-quinto loco, Cardinalis à Clemente III. creatus est, anno M.C.XC. cùm iam anteà Cistercio præsedisset. Claudianus Index de eis omninò nihil præter nomina, & dies obitus habet, provt notantur in Cistercij Martyrologio, nempe, Guillelmi IV. Kalendas Decembris: Petri sexto Kalendas Aprilis. Potuisset & Bernardo addere diem, qui primus anni ibidem designatur. In Chronico proprios habent distichos. Sed ex quibus præter morum suauitatem, & sanctimoniam vitæ, nihil ad Historiam conducens elici possit:

Suauiùs vnguentis, fama redolens, pretiosis
Domnus Guillelmus fuit ista Sede potitus.

Et de Petro secundo:

Morum pinguedo, gregis huius sollicitudo,
Pòst Petrus aduenit, Benedicto fine quieuit.

5. Hos tres Abbates simul colligaui, quia incerti temporis, & certum ab hoc anno gubernare cœpisse Cistercij clauum. Tum Sanctos omnes, & dignos iudicatos, qui cum Sanctis Stephano, Alberico, Gozeuino, Rainaldo, Fastradóque, atque aliis eiusdem notæ Viris (vltimi Cisterciensium Abbatum, vsque ad Bonifacium vigesimumsecundum) sepelirentur. Repetam inscriptionem sepulcri, qua parte traditur, tomis præcedentibus, additis his, quos hactenus suppresseram.

BEATI, AC VENERABILES PATRES ABBATES MONASTERII, ET ORDINIS CISTERCIENSIS FVNDATORES, ET AMPLIFICATORES HIC SIMVL RECONDITI SVNT, VIDELICET, DOMNVS ALBERICVS II. STEPHANVS III. REYNALDVS IV. GOZEVINVS V. FASTRADVS VI. GILLIBERTVS VII. ALEXANDER IX. GVILLELMVS X. BERNARDVS XII. GVILLELMVS XIII. PETRVS XIV, &c. Hactenus Epitaphium, siue inscriptio continens quosdam alios, quos suis etiam temporibus reddemus: haud tamen ideo omittam singulis annis, quæ de singulis inuenero scripta à recentioribus.

6. Petrine adhuc Cistercium gubernantis ante consecrationem, an successoris Bernardi iam suffecti, in dubio est, constat alterius prouidentia factum, vt cùm Episcopi indecoram sibi ducerent exemptionem nostrorum; & quod Abbates non absolutè vt alij, sed, *saluo Ordine suo*, profiterentur; atque hanc ob causam eos sæpè vexarent, promulgatis censuris, queis vel iniustis nostri deterrerentur, Lucium Papam sub finem præsentis anni lata lege sanxisse, ne Ordinarij in personas, vel loca Ordinis, contra id, quod ab initio obseruatum erat, aliquam sententiam promulgarent, irritam, si ferretur, & prorsus nullam; neve Abbates, nisi, *saluo Ordine suo*, obedientiam promittere teneantur. Porrò eiusdem priuilegij tenor, quod Clemens V. post centum viginti annos ad litteram transcriptum confirmauit, hæc habet verba [f]:

f tom. 1. Privileg.

7. *Lucius Episcopus, seruus seruorum Dei, dilectis Filiis Abbati Cisterciensi, & Vniuersis Coabbatibus eius, sub eodem Ordine Domino seruientibus, Salutem, & apostolicam benedictionem.*

Monastica synceritas disciplinæ, quam in puritate Ordinis, quem tenetis, æterni Conditoris prouidentia restaurauit, illam semper inuenit in apostolica Sede clementiam, qua & vobis in Domino accresceret propositum virtutis, & aliorum deuotio vestris prouocaretur exemplis, vt per cœlestium semitam mandatorum ad propositum feliciter brauium festinaret. Inter cætera vero, licèt Ordo vester ea se seruauerit Episcopis humilitate subiectum, vt saluis originalibus institutis, eorum semper vellet magisterio subiacere; illud tamen hactenus de fauore, & protectione apostolicæ Sedis obtinuit, vt nullus in Monasteria, vel Abbates Ordinis memorati qualibet ecclesiasticam sententiam promeret; vel personas in eodem Ordine constitutas excommunicationis, vel suspensionis, seu interdicti promulgatione grauaret.

Quia verò refrigescente charitate multorum, vsque adeo malitia noscitur abundasse, vt nonnulli eorum, qui Ecclesiis Dei modernis temporibus sunt Prælati, transgrediantur terminos ab antiquioribus constitutos, & in vestrum specialiter Ordinem indebitam exercere non dubitent vltionem; præsentium litterarum inscriptione statuimus, & authoritate apostolica confirmamus, vt nulli omninò liceat in vos, vel Monasteria vestra, seu Fratres mihi constitutos contra id, quod ab origine Ordinis noscitur obseruatum, excommunicationis, vel suspensionis, seu interdicti sententiam promere. Quam, si deprompta fuerit, authoritate apostolica decernimus non tenere. Adiicientes quoque decernimus, vt Archiepiscopi, & Episcopi in recipiendis professionibus, quæ a benedictis, vel a benedicendis Abbatibus exhibentur, ea sint forma, & expressione contenti, quæ ab origine Ordinis noscitur instituta, scilicet, vt Abbates, ipsi, saluo Ordine suo, *profiteri debeant, & contra instituta Ordinis nullam professionem facere compellantur. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Veronensi XI. Kalendas Decembris, Pontificatus eiusdem Domini Papæ Lucij anno III.* Hactenus priuilegium nostris indultum. 8.

Eiusdem Lucij Pontificis permissu, licet ægrè obtento, nec nisi Prophetiæ dono obtento, probatóque, Ioachimo Calabro Abbati Curatiensi indultum est, vt sacram Beati Ioannis Apostoli, & Euangelistæ Apocalypsim interpretaretur; quod legibus Cistercij cautum; sed dispensatum hactenus, per speciem meditantis exequebatur. Narrat Iacobus Græcus in sua Chronologia totidem verbis [g]: *Porrò Ioachim, vt securiùs desuper habita ad exponendum* (sacras scripturas) *grâtia proficeret, Lucium III.* (qui fuit creatus Pontifex à Christo nato anno millesimo centesimo octuagesimoprimo, vigesimonono Augusti) *anno secundo Pontificatus eiusdem, humilibus gressibus vrbem Verulanam adiit. At Ioachim votis non de facili Pontifici acquiescenti, qualiter post triduum Ierosolymam à Saracenis captam esse, renunciandum erat, coram omnibus pronunciauit: id, quod rei euentu comprobante, à mirabundo Pontifice sacram elucidandi scripturam facultate potitus, eidem multa vera, ac ventura prædixit, eandémque profectò authoritatem interpretandi, in præfatione Apocalypsis talibus verbis induxit. Non ergo de meo, quod non habeo, sed de Christi benignitate confidens, Apocalypsim, quam Beatus Ioannes in Pathmos insula relegatus descripsit, non meæ præsumptionis audacia, sed Romani authoritate Pontificis exponendam assumpsi.* Hactenus ex Iacobo Græco desumpta. 9.

g fol. 15.

V erùm

10. Verùm, quod ait prædictam à Ioachimo Ierosolymam captam à Saracenis, cum Pontifice Lucio non stare compertum est : quippe ea clades non sub Lucio contigit ; sed sub Vrbano ; idque post quadriennium, vt suo loco dicemus. Quare non de inuasione Ierosolymitana, vt ait Iacobus ; sed de Latinorum à Græcis pseudo-Christianis in partibus Orientis vastatione, quæ contigit hoc anno prædictum censeo, de qua inter alia hæc habet Robertus Montis [b]: *Cùm Latini occiderentur per crudelitatem Andronij, quidam Cardinalis Romanæ Ecclesiæ, Ioannes nomine, quem Romanus Pontifex miserat Constantinopolim, ad petitionem Manuelis Imperatoris, qui erat vir religiosus, & volebat per prædicationem illius Cardinalis reuocare Ecclesiam Græcorum ad institutum, & subiectionem Romanæ Ecclesiæ. Hic, inquam, Ioannes, cùm Latini occiderentur, erat in hospitio suo, veneruntque ad eum quidam Religiosi viri, suadere ei, vt discederet, ne occideretur; quod cùm audiret, dixit : Absit hoc, ne fiat. Ego hic sto pro vnitate Ecclesiæ, & præcepto Alexandri Papæ Domini mei. Tunc irruentes in eum Græci perfidi, occiderunt eum, & ligantes canem cum eo, ita quod cauda canis esset in os eius, traxerunt per vicos ciuitatis; & facta fouea ibi combusserunt eum, & posteà viri Religiosi de fouea tulerunt corpus eius, & optimè sepelierunt illud, vbi fiunt crebrò miracula.* Plura qui volet, consulat Baronium, latè de his differentem circa hunc annum.

---

1. Grassantibus in Bituricensi tractu Hæreticis, 2. Henricus de Soliaco, ex Loci Regij Abbate, Bituricensis Archiepiscopus creatur, 3. qui & de hostibus fidei vindictam sumit. 4. Theobaldus, cùm multa Cluniaci fecisset, 5. atque Capitulum totius Congregationis ibidem celebrasset, 6. Cardinalis creatur à Lucio III. 7. Benno inter sepeliendos Martyres Christi à Barbaris opprimitur; sed per miraculum penè liberatur. 8. Qualiter Cistercienses nunquam dimiserit, 9. Monachos, an Canonicos. 10. Atque obiter discussa ratio temporis.

CAPVT II.

1. ER idem tempus, turbantibus Prouinciam Bituricensem Catarellis Hæreticis, atque post mortem Præsulis Guarini, in Catholicos omnes, præcipuè Religiosos debacchantibus, Henricus Soliacensis, siue Borbonius, ex vniuersa Gallia electus est, ex Loci Regij Abbate (errant Demochares [a], Vvioniusque [b], qui hanc gloriam attribuunt Caroli loco) qui Biturigibus communi assensu præsideus, non solùm pietate, doctrináque; sed armis, si oporteret, Blasphemorum perfidiam vindicaret. Quippe Henricus regio sanguine ortus, & validissimis propinquitatibus subnixus, authoritate ad populum, gratia ad Philippum adeò præcellebat, vt omnium animos, si necesse esset, facilè commoturus speraretur. Serpens malum, non aliis verbis meliùs, quàm Antonini pandam, quæ ita habent [c]: *Anno M.C.LXXXIII. Catarelli Hæretici, terras Regis vastando, prædas ducebant, homines captos secum vilissimè trahebant, & cum vxoribus captorum etiam (proh dolor!) ipsis cernentibus, dormiebant, Ecclesias incendebant; Sacerdotes autem, & viros Religiosos captos secum ducebant; & in ipsis tormentis irrisoriè dicentes: Cantores, cantate, cantate. confestim eis alapas dabant, & grossis virgis eos cædebant. Ex quibus quidam sic flagellati beatas animas Deo reddiderunt; alij longa carceris custodia semimortui, data pro redemptione pecunia, ad propria redierunt. Denique peccatis omnium exigentibus, iidem Catarelli Ecclesias spoliabant, & Corpus Domini de vasis aureis, & argenteis, in quibus pro infirmorum necessitate reseruabatur, extrahentes, & (proh nefas!) in terram viliter proiicientes, pedibus conculcabant. De corporalibus verò concubinæ eorum pepla capitibus suis componebant : calices secum irreuerenter portabant, & malleis, & lapidibus confringentes distrahebant.* Hactenus Antoninus in sua Historia.

a de sacrificio Missæ.
b in Ligno vitæ.
c par. 2. tit. 17. §. 17.

2. His malis occursuri Clerus, & populus, opposuère Henricum, Haimonis olim Archiepiscopi sui nepotem, quem clarum sanguine; sed pietate, & doctrina longè clariorem, intra propriam Prouinciam, Loco Regio (Abbatiæ Cisterciensi, quam Curia Dei protulerat) præfectum dudum, sermone simul, atque opere potentem, prudentem, prouidum, in multis iam negotiis experti fuerant : iidem qui suprà Vvionius, & Demochares, sicut Cœnobium mutant, ita electionis annum ameuertunt, &, *Anno*, inquiunt, *M.C.LXXXII. Frater Henricus Soliacensis Monachus, & Abbas Caroli Loci, creatur Archiepiscopus Bituricensis.* Verùm Ioannes Chenu, Biturix Author, & qui speciali cura, & diligentia Bituricensis Ecclesiæ monumenta reuoluit, rem nobis totam pandit certiori fide [d]: *Anno*, ait, *M.C.LXXXIII. Henricus de Soliaco, aliàs de Bertonio, Haimonis quinquagesimi octaui Archiepiscopi Bituricensis nepos, Odonis de Sullij, Episcopi Parisiensis, & Gualonis de Sully (qui nomen dedit capellæ Dangillon*, dat, *pro* domno *apposito) frater, Archiepiscopus Bituricensis LXVII. eligitur. Sedit temporibus Romanorum Pontificum Lucij III. & Vrbani IV. (a quo & Romanæ Ecclesiæ Cardinalis creatus fuit,) & Innocentij III. Imperatorum Friderici primi, & Henrici VI. Regis vero Francorum Philippi II. cuius erat consanguineus, &c.* Hactenus ille, qui & Domum Loci Regij inferiùs notat, & quia propiùs monumenta omnia lustrauit, cæteris nobis venit præferendus. In additis ad Chaconianas Tabulas [d] dicitur consecratus Henricus à Lamberto Criuello, Archiepiscopo Mediolanensi, Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinali, qui posteà Summus Pontifex creatus, Vrbanus III. dictus, Henricum ipsum vocauit ad sacram purpuram. Consonat Claudius Robertus in sua Gallia : quin & eundem Pontificem adducit id ipsum affirmantem, diplomate expedito pridie Kal. Martij, 1186. Quo concedit Henrico Clericos sex, in ipsius obsequio, suorum beneficiorum fructus percepturos.

d in Catalogo Archiep. Bituric.
d In Vrbano III.

3. Ergo, quo anno Hæretici Catarelli sacrilegi in Ecclesiam, & Deum ipsum; in Catholicos atroces grassabantur, oppositus Henricus, velut pro muro; quasi qui solus furentem impietatem, atque effrænem licentiam frangere posset. Procurasse per verba credendus est, & per admonitionem Ecclesiæ more : at, cùm per illas omninò nihil proficeret, obduratis in malum rebellium cordibus, atque ipsa assuetudine peccandi versa in naturam, conuersus ad verbera, &

popnium

populum Prouinciæ in vnum congregans, arguens, obsecrans, increpans, quòd tantum dedecus inulti sustinerent, quòd ignaui succumberent, dum fideles accendit aduersùs impios, impetu in eos facto, cunctos trucidat. Ad septem millia Hæreticorum cecidisse narrantur, id, quod idem qui suprà Florentinus Archiepiscopus nobis scriptum reliquit, totidem verbis [e]: *Anno Domini millesimo centesimo octuagesimo-tertio*, &c *in Prouincia Bituricensi septem millia Catarellorum Hæreticorum, & amplius interfecti sunt ab illius terræ incolis, in vnum contra inimicos Dei confœderatis*. Hæc tantùm ille: nec nominat Pontificem; sed ipso auspice, & duce vindictam sumptam, compressa statim ab ipsius ingressu tabes, atque vltio sequuta satis demonstrant. Hæc fuère initia Henriciani Pontificatus, auspicata feliciter: nam cætera, quæ per an o XVII. quibus præfuit Bituricæ, tum assumptionem eius ad sacram purpuram, cum reliquis, quæ gessit, suis & loco, & tempore reddemus.

e vbi suprà.

4. Hoc ipso anno, quo ad infulas Henricus, ad purpuram Theobaldus promotus est, ille, nimirum, quem ex Cistercij Monacho, & Abbate, per varios casus in Abbatem Cluniacensem promotum diximus; hic quadriennio, quo integro præsederat, (errant, qui vnum tantùm annum illi attribuunt,) multa, & præclara gesserat, ob quæ inter primos, illustrioresque Cluniaci parentes commemoratur. Nam priuilegia ab Alexandro Papa, à Rege Ludouico, Philippóque, tum à Burdegalensi Metropolita, nomine Vvillelmo, plura obtinuit, annis M.C.LXXX. M.C.LXXXI. & M.C. LXXXII. cum Comitibus Cabilonensi, atque Ambertensi, qui dudum Monasterium infestabant, pacificè transegit, anno M.C.LXXX. & cum Matisconensi biennio post: atque hos omnes, ex hostibus amicos, fratres, filios fecit, qui pro oppressionibus, quibus anteà grauare soliti exinde tum subsidiis, tum obsequiis vniuersam Cluniacensem Ecclesiam prosequerentur. Extant diplomata horum omnium Principum [f] charitatem vtrinque præseferentia: sed specialiter Ambertæ Vicecomitis in hunc modum loquentis de Theobaldo: *Iam dictus verò Abbas, & Monachi condonauerant mihi quinquaginta libras, quas debebam eis; & omnia mala, quæ eis feceram. Et confratrem me fecerunt, & participem omnium bonorum, quæ sunt in Ecclesia Cluniacensi, tam in capite, quàm in membris*, &c. Sic vir discretus, quos per vim non poterat, per beneficia obstrictos ad omne obsequium sibi comparabat.

f in Biblioth. Cluniacen. in Theobaldo Abbate.

5. Legitur etiam intra idem quadriennium congregasse Conuentum suæ Familiæ, atque Abbatibus, Prioribúsque ex vniuerso Orbe: (nam Cluniacum per vniuersum Orbem diffundebatur) congregatis in vnum, multa statuisse pro maiori obseruantia Regulæ, & pro abusuum, si qui fortè irrepsissent, ad laudabiles antiquas consuetudines, iuxta præscriptum Patrum, restitutione. Atque hoc fuisse Concilium illud coniector, cui cùm præsens adesse non potuisset Petrus Abbas Cellensis, celebrem illam epistolam scripsit, vltimâ libri octaui sub hoc initio [g]: *In tanta Sanctorum Congregatione, & persona nostra, si adesset, vilis, & abiecta appareret, & vox exigua: timeo, ne & littera rusticana*, &c. Et tandem concludit: *Adsit vobis gratia Spiritus Sancti, qua cooperante constituatis, quod Deo sit acceptabile, Ecclesiæ Cluniacensi vtile, præsentibus salubre, posteris remediabile. Valete.* Ita Cellensis ad Sanctorum Cógregationem sub Theobaldo Abbate, sub quo multa instituenda, quæ Cluniacensium mores, & opinioné eximiè promouerent, non dubitabat.

g epist. 23.

6. Hunc ergo Virum fama per Orbem celebrem, Lucius Papa donauit purpura sacra; de cuius ad hunc annum creatione Robertus Abbas Montis, ista breuissimè [h]: *Theobaldus Abbas Cluniacensis anno M.C.LXXXIII. factus est Episcopus Cardinalis Ostiensis, cui successit filius Comitis de Claromonte*, scilicet, Cluniaci. Consonant Tabulæ Chaconij, & Pannini, & Chronicon vtrunque Cluniacense: nisi quòd alterum in tempore aberrat: quippe vno tantùm anno Cluniaci præsedisse Theobaldum tradit, quem pridie Kalendas Nouembris, anno M.C.LXXX. consummanerit. Sed contrarium conuincunt instrumenta, quæ anno M.C.LXXXIII. sub ipso Abbate facta, hodiéque extant, & circumferuntur in ipsa Bibliotheca Cluniacensi, vt facilè constabit, si quis inspiciat. Prætereàquàm quòd, nequaquam obiisse ante annum M.C.LXXXVIII. quinquennio à sacra purpura suscepta (cuius oppositum adstruere videtur Chronicon illud) suo tempore apertè demonstrabimus. Cardinalis Baronius non hoc anno, sed sequenti creatum, scriptum habet, quasi qui in purpura quatuor tantùm annos, sed Cluniaci quinque consummauerit. Quod tamen, cùm non videam, vnde probet, aliàs contrarium Tabulis, adnotasse sufficiat, etsi non sequar. Reliqua Theobaldi suis locis, vsque ad annum, quo obiit, inferemus.

h in Appendice.

7. Sub idem tempus Benno venerabilis Zuuerinensis Præsul (quem Zuuerinum ex Mekelemburgo, primam Vvandaliæ Sedem transtulisse, fidei propaganda zelo commemorauimus) dum corpora fidelium, quos Barbari irruptione facta trucidauissent, iustis solutis, sepultura donare satagit, multa ab eisdem passus, quominùs ipse etiam, dum sacrificat, efficeretur hostia, atque inter sacra Missarum solemnia caderet victima Deo grata, pro miraculo fere hostibus fuit. Quippe velut de Cœlo misso auxilio, à quo fugati territi propriam mortem redemère vita Pontificis. Narrat hæc paucis, vt solet, Albertus Krantzius lib. 5. Vvandaliæ [i], totidem verbis: *Benno Venerabilis, Episcopus Magnopolensis, cùm audiret quam stragem perpessi essent sui, quinta die peruenit eò cum suis Clericis de Zuuerin, tumulare cæsos. Et sacris indutus erexit aram in medio cæsorum, obtulitque pro eis Hostiam salutarem cum luctu, & tremore. Quo iam sacrificium peragente, perrexerunt Vvandali de insidiis, & percuterent Pontificem, & qui cum eo erant. Sed celeriter quasi missus à Deo superuenit quidam Richardus de Soltuueldeh cum expedita manu. Hic audito, quòd Guacelinus obsessus esset Ilovu, egressus est in auxilium eius, & iter faciens superuenit in Magnopolim, cùm Pontifex, & sui iam in media morte tenerentur. Cuius aduentu territi Vvandali fugerunt; & saluatus Episcopus peregit opus pietatis, quod cœperat, & tumulauit ex interfectis ad septuaginta corpora; & reuersus est Zuuerin.* Ita pietatem, & constantiam Præsulis Sancti Author, aliàs non pius, egregiè laudat,

i cap. 4.

8. Verùm, quod ait, egressum Sanctum Virum cum suis Clericis, vt funeris officia exequeretur, non de sæcularibus, sed de Regularibus, Cisterciensibúsque (Canonicis, aut Monachis, nam Canonicos, etiam Cistercienses, olim in vsu fuisse, superiùs vidimus, & infrà etiam videbimus) intelligendum esse, argumento est id, quod idem Albertus alibi scribit, Brunuuardum, nimirum, qui Bennoni successit in Sede, ex Cistercio assumptum, quod ex Fratribus Bennonis Cisterciensibus, quos secum adduxisset, electus esset: *Successit*, ait [k], *Bennoni Brunuuardus ex Fratribus suis* (scilicet, Cisterciensibus) *Vir præcipuus, qui Ecclesiam moribus, & rebus plurimùm ornauit. Cùm enim esset Benno, siue Bruno, (vtrunque enim legitur) Ordinis Cisterciensis, creditum est, illum vixisse cum aliquantis sui Ordinis Fratribus*, &c. Ergo vel Clericos Regulares vocat, Canonicos, seu Monachos, ad laicorum discrimen, quod satis frequens,

k lib. 7. Metropolis, c. 20.

vel Cistercienses ab eo seriùs adducti, quod minùs probo, cùm vel translatio Sedis ad Zuverinum non nisi in vltimis Pontificatus illius annis facta legatur. Certè qui viros coadiutores sibi elegerat, atque assumpserat in partem sollicitudinis, nunquam sine illis aggressus credendus est hæc pietatis opera, aut tanto merito defraudare voluisse Fratres charissimos.

9. Quòd si nimiùm curiosè quis inquirat, Monachine, an Canonici illi fuerint, inter quos Benno vixit: & rursus an Ecclesiam Zuverinensem, vt suam administrauerint, an solùm venerint ex Amelongesborne, vnde & ipse assumptus, domi sancto Pontifici adhæsuri, vt nihil certum definire facile sit in re antiqua, & obscura; sic coniectari licet fuisse Canonicos; tum, quòd illi præ aliis Fratres Episcopi consueuère appellari, quod satis frequens: tum, quòd Brunuvinus, qui ex Fratribus eisdem assumptus dicitur, non ex Priore, Subprioréve, aut Monacho, neque præcisè ex socio Antecessoris; sed ex Decano Ecclesiæ Zuverinensis ab eodem Alberto promotus dicitur: *Bennoni autem*, inquit [l], *in sua Ecclesia suffectus est Brunuuardus, eiusdem Ecclesiæ Decanus, secundus in Zuverinensi, sed in vniuersum à prima sede quartus*, &c. vt facilè coniectari liceat fuisse Canonicos, quibus Decanus præsidere solitus erat. Nam, etsi iuxta Regulam Decani Monachis etiam præfici iubeantur: at non vnus; sed plures iuxta numerum Fratrum, quibus præsunt, neque Decani Ecclesiæ, sed suæ vnusquisque Decaniæ, siue talium, aut talium Monachorum nominabantur.

l lib. 6. Vuandal. c. 36.

Demùm quod ad rationem temporis attinet, paucis est nobis Lector admonendus, eundem Krantium in eo sibi contrarium Arnaldo Vvionio, Yepio, aliísque occasionem errandi præbuisse. Quippe Krantzius septimo Metropolis [m], cùm agit de Brunonis successore, tradit obiisse *anno vigesimoseptimo post mille & ducentos, cùm per annos quadraginta quatuor Zuverinensem Ecclesiam administrasset.* Vnde consequenter colligi videtur, successisse Brunoni anno M.C.LXXXIII. id est, hoc ipso, quem nunc describimus, in quo etiam Brunonis mortem notat Arnaldus Vvionius [n], retracto calculo. Ast in Vvandalia [o] de eodem Brunone agens, transitum eius differt annis duodecim: sic enim ait: *Incredibile est memoratu, quantos pro Christo pertulerit labores, quæ subierit vitæ pericula, quoties ludibrio habitus ad sacrificia Dæmonum attractus est à Barbaris. Ille tamen per Christum confortatus, culturas Dæmonum eliminauit, lucos succidit, bonum certamen certauit, fidem non solùm seruauit, sed mirificè in populo Barbaro amplificauit, & bono cursu consummatus, indubitanter ad coronam, & supernæ vocationis brauium peruenit. Erat autem annus post natum Christum, & datam Mundo salutem M.C.XCV.* Mihi in hac sui ipsius contradictione, si alium quempiam, quem sequerer, haberem neutro loco sequendus, dum alio duce careo, secundum præfero; & quia expressior, & quia specialior, sed à quocunque ex vero corrigendus. 10.

m cap. 10.
n lib. 1. c. 46.
o lib. 6. c. 36.

---

1. Sancti Hugonis Bonævallensis Abbatis mors. 2. Historia de Festiuitate spineæ Coronæ, 3. reuocata in dubium, & impugnata. 4. Sepultura, & miracula post mortem. 5. Festum cum hymno proprio celebratum. 6. Dictum de tempore: 7. & sepulcro Sancti violato. 8. Vnde & martyrij aliqualem palmam promeruit.

CAPVT III.

1. IISDEM temporibus, vt ex Vincentio Belluacensi [a], Antonino [b], atque aliis potest colligi, Bonævallensibus, & mundo valedixit Beatus Hugo, eiusdem Domus Abbas, cùm multos filios in cœlos præmisisset, vt anno superiori locuti sumus; mutilum, & truncatum multis capitibus librum vitæ ipsius, & suprà doluimus, & nunc dolemus: quippe qui ex hoc proculdubiò multa amisimus, quæ forent hos Annales illustratura. Quæ in diuersis Authoribus sparsa inuenire potuimus, in hoc Capite veniunt colligenda; si tamen quæ de spineæ Coronæ Festiuitate, iam ab olim in Galliis instituta; sed in Cistercio, interuentu eius suscepta recentiores commemorant, quod nos falsum putamus, priùs pro modo nostro discusserimus.

a lib....
b part. 2. tit...

2. Festum spineæ Coronæ in Gallia celebre à temporibus Caroli Magni Imperatoris, siue alterius ex eius successoribus, qui inter alias Dominicæ Passionis venerandas exuuias Coronæ frustum ab Oriente reportauit, Galli omnes Authores asseuerant [c], nempe, excitantibus fidelium deuotionem crebris miraculis; sed & miraculis ipsis crebrescentibus, crescentibúsque, quæ Dei plerunque in nos bonitas est, ex ipsa supplicantium deuotione. Hanc deriuatam à Patribus ad filios hausisse Hugonem: ac diu, multúmque desiderasse eam celebritatem in Cistercio admitti, singulis annis perpetuò recolendam. Porrò id cùm in generali Capitulo propositum, à multis religiosè, ac piè acceptum; ab aliis nouitatis, & in Hugone singularitatis argueretur, qui propriæ authoritati deferri vellet nouæ Festiuitatis, quam Patres non coluissent, institutionem; Venerabilem Patrem oblitum sui, quem sperni iuuaret; sed nihilominùs succensum Religione in sacrum illud diadema, quod Christi caput meruit coronare, ad orationis arma confugisse fortem in fide; vt quod minùs potuisset ab hominibus, impetraret à Deo, in cuius erant manu cunctorum corda. Res mira, & si firma nitatur authoritate, digna Annalibus, & perpetua memoria hominum. Produnt, orante in Ecclesia Sancto Patre contradictionis ducem percussum phrenesi, sequaces eius vehementi dolore capitis, quoadvsque vexatione intellectum dante auditui, illis præ aliis Festum acclamantibus, omnium communi consensu susciperetur. Ita Dionysius Parisiensis, quem refert [d] Brito in antiqua Historia, quam mihi hactenus nancisci nequaquam licuit, ex his duobus Chrysostomus Henriquez in Fasciculo [e], rursúsque in Menologio [f], & communiter alij recentiores.

c Helinandus, Vincentius, & alij.
d lib. 6. c. 36.
e lib. 2. dist. 2. c. 7.
f Augusti 11.

3. Nobis piam & deuotam satis Historiam omninò præterire, loco piaculi; maximè adeò vulgatam, receptámque, vt non ex aliis signis Hugo notior, quàm ex spinea Corona, cum qua in manibus vulgò depingi solet. Verùm, cùm pietas veritati cedere debeat: imò cùm nihil pium, si non verum, præcedentibus subiiciendum omninò censui: id, quod ex Actis Cistercij constare video. Festum spineæ Coronæ longè

præterius;

posterius; neque in Ordine admissum ante annum M.CC.XL. sexaginta ferè annis post Sancti obitum. Sed neque tunc intuitu illius, aut interuentu miraculi alicuius, verùm ad Regis Franciæ petitionem; nec in toto Cistercio, sed in Cœnobiis tantùm illius Regni. Extat diffinitio, vt vocant, illius anni ducentesimi quadragesimíque supra millesimum, cuius hæc verba: *Festum spineæ Coronæ celebrandum ordinatur in Abbatiis Regni Franciæ ad requestam Regis.* Porrò, cùm idem Festum in eo Capitulo cum vna tantùm Missa celebrandum institueretur, in sequenti cum duabus celebrari iussum est; integro tamen labore Conuersorum, idque his verbis: *Festum Coronæ cum duabus Missis instituitur: sed Conuersi laborent.* Non ergo puto ad instantiam Sancti Hugonis institutum hoc Festum: neque ipse eget miraculis suppositis, quem tot, ac tanta vera nobilitarunt.

4. De morte Sancti hæc habet Petrus Venetus, siue de Natalibus, Pontifex Equilinus, in sua, quam de eo texuit, Historia [g]: *Post multa verò Sanctitatis eius insignia, Sanctus Abbas Hugo in Monasterio Bonæuallis humanitatis debitum soluit, ibidem sepultus.* Hæc tantùm ille: & vitæ libro in hac parte defectuoso, non plura alij, saltem quos ego viderim. Nisi quòd tamen Brito Lusitanus [h], & eum secutus Chrysostomus Henriquez [i], præcedentem de morte reuelationem, secessum à negotiis, ac demum mortem ipsam adeò tranquillam, vt nisi expulsus, respirationisque defectu, discerni non potuerit, vt accepta ab Antiquis asseuerant. Et haustum forsan ex his vitæ capitibus, quæ Autographo desunt in Bonavalle. Cæsarius Heisterbacensis, qui quadraginta fermè annis post Sancti obitum Dialogos concinnabat, dum quædam eius Acta recenset, paulùlum immutata ab his, quæ nos præcedenti anno retulimus, miraculis post mortem clarum etiam tunc prodit [k], imò ex tunc clarescere incepisse: *Abbas iste esse dicitur Sanctus Hugo Abbas Bonæuallis, qui iam incepit clarescere miraculis.* Hinc infra breue tempus Sanctis adscriptus: nec solùm in propria Bonævallis Domo; sed per totum Ordinem celebratus Officio proprio, quod hodiéque in antiquis Breuiariis circumfertur. Incultum sanè, dignúmque abradi, sicut de facto abrasum à recentioribus: si tamen aliud cultius substituissent; quod prætermissum hactenus, aut oscitantiæ, aut temporis cunctos incusat. Hymnum, quia vitæ illius seriem continet, placuit in mei Lectoris gratiam, & cæterorum exemplar hìc subiicere:

g lib. 4. c. 23.

h lib. 6. c. ...

i lib. 2. dist. 2. c. 7.

k lib. 5. c. 25.

5. *Mysterium, eximia*
Deitatis signaculum,
Hugonem, dat Valentia,
Vitæ valentis speculum.
Sola fruens hac gratia
Profert Hugonem flosculum,
Castri noui militia,
Castri diuini primipilum.
Vates pòst ab infantia
Hugo petit Auunculum:
Lugdonensis Ecclesia
Doctrinæ præstat pabulum.
Mysterium hoc nescit
Tanti fructus manipulum:
Ad se trahit Burgundia
Hugonem Christi famulum.
Verè plenus munditia
Cisterciensi titulum
In Domo Miratoria
Sumit Hugo vestibulum.
Pastores dant consilia,
Liuinceli Capitulum
Firma Fratrum concordia
Offert Hugoni baculum.
Sic magni Viri prouident
Bonæuallis hunc calculum,
Sumentes sibi ex filia
Hugonis gubernaculum.
Rogemus, vt de patria
Gratum mittat riuulum,
Quibus digna præsentia
Iuge monstrat miraculum.
Sit Trinitati gloria,
Vnitatique cumulus
Honoris, & præconia
Demus per omne sæculum. Amen.

6. Hactenus Hymnus, ex cuius vltimo versu planè colligitur, vlta frequentia, continuatáque miracula, quæ quotidie fiebant ad Sancti corpus, aliquod aliud iuge, atque perenne in corpore inuentum, quod ad eos vsque annos perseuerarêt: haud tamen nobis constat, quale fuerit. Annum mortis non longè ab hoc distasse, perspicuum est: sed neque ille certus. Sunt, qui biennio antè ponant [l]: sunt, & qui differant [m]. Nobis hac media via placuit incedere, vt veritatem assequi impotentibus, saltem non multùm ab ea deuiaturis. Dies communiter putatur prima Aprilis, qua Sanctum Virum Authores omnes memorant, Franciscus Maurolicus, Constantinus Felici, Arnoldus Vvionius, Hugo Menardus, & alij in suis Martyrologiis: quamuis ob Paschatis sacratiorem Solennitatem frequentiùs occurrentis circa id tempus in prædictis Breuiariis, ad finem vsque mensis, nempe, ad vigesimum nonam, differatur. Sic Fitiriensis in Notis ad Exordium [n]: sed coniectanti similior, quàm asserenti. Ast mihi in vtraque die consideranti Hugones alios adscriptos Martyrologio, prima, nimirum, Gratiano-Politanum, & vigesimanona Cluniacensem; cùm in nulla videam notatam ab antiquis piam Bonævallensis dormitionem, faciliùs multò credo recentiores, cuius natalem diem ignorarunt, coniunxisse cum aliis eiusdem nominis, quod vsu ab eis receptum, frequénsque, atque inter regulas communes connumeratur.

l Brito.

m & Henriquez vbi supra.

n lib. 6. c. 8.

7. In eisdem Fitiriensis Abbatis Notis [o] animaduersum video, Sanctum post mortem pro status capacitate coronatum Martyrio, dilacerato in odium fidei corpore, & distractis, atque in conculcationem datis sacris exuuiis: *Sancti, ait, corpus in eodem Cœnobio Bonæuallis requiescebat integrum, Patrum vsque ad ætatem; qua anno Christi millesimo, quingentesimo septuagesimo sexto, Hæretici inuadentes Monasterium, in sacrarum Reliquiarum contemptum, illud dilacerarunt, & disperserunt. Cæterùm fragmenta nonnulla adhuc seruantur in ipsius sarcophago, qui est in Sacello maximo templi ad dorsum Analogij, in quo Euangelia cantari consueuêre.* Sic Fitiriensis, cùm non pridem misisset ad Bonamvallem, virum industrium, atque indefessum planè, quarumcunque antiquitatum indagatorem, Bernardum Villalpandæum Nucalensem, lustrandis Cœnobiorum Galliæ antiquitatibus.

o vbi suprà.

8. Quòd si bis Martyr Beatus Thomas dicitur, qui in vita, & post mortem passus sit, cùm Hæretici exarserunt in eius corpus; quasi cui minùs viuenti potuissent, mortuo saltem illuderent, & expertem doloris, vt non per vulnera, per contumelias, & probra molestarent: Hugoni in Cœlis proculdubiò illuxit noua lætitia, & gloria accidentalis: cùm artus, quorum vsus ministerio, diuino se seruitio mancipasset, post mortem saltem pro Christo laceros vidit: vt non immeritò dicere possimus, Confessionis insigne, quod præhabebat, aureola aliquali Martyrij superornari.

1. Beatus Petrus Claraeuallis Ecclesias visitat. 2. Librum miraculorum Bernardi inuenit, 3. & Claramvallem ducit transcribendum, 4 interim confirmatum nouo miraculo. 5. Obseruatio Firmini Fiteriensis. 6. Aduentus Stephani Tornacensis ad Claramvallem. 7. Illustres conuersiones in Hemmenrode. 8. Qualis, & quantus Carolus in saeculo. 9. Et quis modus illius vocationis. 10. De sociis eius, 11. déque Columba super eum visa, cùm Ordinem intraret. 12. Demum de ea, qua apud omnes pollebat, aestimatione.

CAPVT IV.

1. SVB idem tempus Beato Petro Monoculo visitante Coenobia suae ditionis, in Monasterio Vallis Regis, repertum lego librum miraculorum Beati Bernardi, quem à discipulis eius conscriptum diximus,& sextum vitae ipsius vulgò appellari; illum,inquam,librum, in quo quae patrauit, & gessit per dies singulos,dum Crucem contra infideles praedicaret,Ebrardus,Gerardus,Gaufridus,Philippúsque, & Vvolkemarus Constantiensis, aut alter,omnium nomine scripserunt; ex quo nos multa tomo praecedenti. Porrò, cùm eum praedictus Sanctus Abbas mutuò acceptum,transcribendum portaret ad Claramvallem,ne fides vacillaret apud Authores, nouo miraculo illustrandum Deus curauit,quo cuncta in eo contenta confirmarentur. Rem totam ab Herberto Abbate scriptam,qui praesens fuit,quanuis superiùs leuiori manu traditam,quia hunc annum concernit, eisdem prorsus verbis reddendam censui. Sic autem habet Herberti testificatio [a]:

[a] inter Opera Bernardi.

2. *Visitante nuper Sancto,& Venerabili Abbate Claraeuallensi Coenobia sua, quae in Rhemensi Prouincia, flante Spiritu Dei, venustissimè florent. Nos quoque cum illo profecti venimus die quadam, vna cum ipso, ad Monasterium Vallis Regis. Inuenimus autem ibidem miraculorum Sancti Bernardi multitudinem copiosam, quae propter legentium taedium in codice vitae eius inseri non potuerunt. Nam,si prolixiùs scriberentur,plurima inde volumina conficerentur. Hunc ergo miraculorum librum, quem in Claraualle non haberi comperimus, acceptum mutuò nobiscum ferre curauimus,vt eum transcribi faceremus. Portabatur autem in mantica cum aliis septem libris,tam maioris,quàm minoris voluminis. Venientibus itaque nobis ad Monasterium Longipontis, contigit, vt eorundem librorum portitor equus cum caeteris ad aquam duceretur. Qui dum incautè,dimissis habenis,vadum excederet, lapsus in profundum stagni,fluctuando,& natando,fermè vnius horae spatio huc, & illuc anxiè peruagabatur. Exclamantibus autem,qui aderant, quòd equus ille librorum, atque vestimentorum sarcinam habens, cum puero superposito mergeretur; accurritur vndique,vt ei succurratur. Interim autem quadrupes,& ipse puer sub aqua latebant, nisi quòd ora protensa modicè superiùs apparebant.*

3. *Quidam verò Iuuenis indumentis indutus, & natando diutiùs insequutus, pereuntes eripere voluit, sed fugiente caballo,minimè potuit. Tandem verò quaesita, & de longè adducta nauicula,miserante Domino,reducti,& liberati sunt simul adolescentulus,& caballus,non modò viuentes; verùm etiam salui,& alacres. Mantica verò continens ipsos libros,inuenta est aquis in modum vtris plena,atque distenta. Quae dum postmodum incuria Ministrorum clausa diutissimè permaneret,tandem ea reserata,inuenti sunt libri,a minimo vsque ad maximum,ita madefacti,atque deleti,ac si in profundo stagni diutiùs iacuissent. Veruntamen solus ille miraculorum liber,cùm tamen caeteris aqua imbutis, atque submersis esset immixtus,ita repertus est incorruptus,& siccus,ita pulcher,ac floridus,vt minimè tunc extractum de vinario crederes; sed potiùs assumptum de armario diceres. Nam, quemadmodum vsque hodie cernitur, ne vnam quidem in eo litterulam magna,vel modica aquae stilla deleuit,aut tetigit; cùm caeteri,(sicut dictum est) libri, ita fluctibus oblitterati, & pellium more confecti viderentur,vt nullis deinceps vsibus iudicarentur apti. Vnde mirati, & magna iucunditate repleti, gratias egere multimodas diuinae clementiae,quae dilecti sui Bernardi merita veneranda voluit etiam nunc huiusmodi signo glorificare.*

Nos quoque magnificè consolati,proprium damnum de submersione librorum, non modò leuissimè, verùm etiam lenissimè tulimus: quippe quae in eius restitutione, iucunda verè piscatione,tantum, & tale miraculum de immensitate aquarum,cum libris extulimus. Et quidem duplex nobis incubuit exultandi materia, tum pro ipsa miraculorum gloria commendata,de quorum certitudine praesenti miraculo certiores existimus: cùm pro ipsa pueri vita donata,cuius liberationem sanctissimi Confessoris huius precibus,& meritis attribuendam esse,non dubitamus. Hactenus miraculum miraculorum Bernardi,vt ita dicam, quod immenso illi stupendorum operum pelago,nouam fidem & gratiam conciliauit. 4

Inuenio notatione dignum circa hunc librum,id, quod Ignacius Firminus Fiteriensis obseruatum reliquit [b], postquàm cum aliis quinque contulisset, & cum Ioanne Eremita,simúlque cum Exordio, atque Caesario quibus ex parte argumentum haud dissimile vltra patrata quasi cateruatim,& in confuso,velut cum cunctis gustatum is panem, cui benedixit, (& erat panum ingens multitudo,) repromisit salutem; ex singularibus, atque specialioribus,centum & septuaginta supra mille miracula referri, quae Sanctus fecerit. *Nam caecos*,inquit, *a natiuitate inueni illuminatos CCXXI. mutos loquutos,& surdos auditui redditos C.LXXX. claudos gressu donatos C.XXVI. mancos,& debiles viribus, & manibus C.LXXXIV. contractos libero suorum membrorum vsu C.XXV. amentes XI. demum tres mortuos luci, & vitae redditos, & sexaginta sanatos ab aliis morbis.* Hactenus ille: quae quia ex hoc libro praecipuè extracta sunt,& tanti viri (Ignacij,inquam,Firmini) indefessum,& nihil non tentantem,laborem arguunt, eius censui inuentioni subiungenda. 5.

[b] ex notis ad lib. 2. ex Ord. c. 29.

Sub idem tempus, quantùm ex ordine epistolarum Stephani Tornacensis licet colligere, idem vir pius,dum adhuc Sanctae Genouefae Coenobio praesideret, longa, & acuta febri diu vexatus, nec conualescens plenè,per Ripatorium diuertit ad Claramvallem, perfectam ibi,tum animi, tum corporis, vt sperabat, salutem recepturus; quod ipse scribit ad Priorem 6.

Priorem sui Cœnobij, totidem verbis [c]: *Post iter arreptum sexta feria febrilem tota nocte passus accessionem, summo mane Trecas veni. Salutato Domino Archiepiscopo ea die, Sabbatho, & die Dominica in Domo Ioannis nostri quieui. Interim per Dei gratiam accessio non accessit. Reliquiæ tantùm caloris, & sitis molestant me sperantem in proximo meliora, & viciniora saluti. Secunda feria mane Dominus Archiepiscopus Diuionem, ego Abbatiam Ripatoriam adij. Claramvallem vado, morulam aliquam ibi facturus; & per Dei misericordiam, & orationes Sanctorum plenam recepturus salutem.* Hæc ad Raymundum Priorem Sanctæ Genouefæ Parisiensis, Abbas Stephanus.

c epist. 22.

7. Iisdem temporibus insignium conuersiones Virorum in Hemmenrode illustrarunt Cistercium, Caroli, & Vualteri, quos plures alij in breui sunt sequuti. Claro in sæculo vterque genere natus, clarus militia vterque, gestisque, quandiu illam professi: verùm post abdicatam gloriam mundi, longè ambo virtutibus clariores. Vualteri Cæsarius Heisterbacensis, qui virum assequutus est, Caroli vitam Villariense Chronicon prodit: ex quibus nos vtriusque acta narrabimus. Cæterùm priùs, quod attinet ad tempus, non posse longè abesse compertum est, quippe paulò antequàm Hermanus, Canonicus Bonensis, conuerteretur: quem tamen Hemmenrodem intrasse infra triennium, satis apertis indiciis, suo loco, Deo dante, demonstrabimus. Sed & totius Historiæ series, & circunstantiæ manifestabunt tempus, à quo nec latum vnguem discedemus.

8. Carolus ergo, claro sanguine ortus, ex Comitum Seinensium genere natus, & frater eius, qui tunc dominabatur, litteris primùm, armis deinde deditus, atque in vtrisque strenuus; sed militiam, quam altiùs imbibisset, maiori etiam cum laude profitebatur. In Chronico Abbatum Villariensium charus Principibus, Regibúsque dicitur. Tum à Philippo, Archiepiscopo Coloniensi, de quo inferiùs, cùm metum ab Imperatore concepisset, electus vnicè, per quem vita, & res eius custodirentur. Hinc nomen eius in Germania celebre; & nisi à Deo ad altiorem, sacratiorémque militiam præuentus esset, haud dubiè inter primos illius æui Duces nominaretur. Sed maiora illum certamina manebant, maiores hostes: & quò ipse robustior, ferociórque, eò illustrior victoria comparanda. Ergo vt ad eam alacrior accingeretur, cùm minùs id sperabat, imò & fortassis, cùm minùs mereretur, gratia sua operante, Deus effecit: nam audi, quod in eadem Historia sequitur.

9. *Dum itaque cum Gerardo Vuascardo milite, de quodam torneamento à Vvormatia Moguntiam descenderet, inciderunt in quoddam pratum amœnissimum, floribus cuiuslibet coloris, riuulis, & fontibus refertum; quod ita transierunt, quòd neuter est alloquutus alium. In transitu itaque prati, compromiserunt inter se, quòd cogitationes suas alter alteri reuelaret. Et vnus ait: Cogitaui, & aeternè consideraui miras, & multimodas amœnitates loci huius: & in exitu praeostensum est mihi, quòd vanum est, & ad modicum valens quidquid viret in sæculo. Et alter respondit: Eadem fuit cogitatio mea. Et dicunt sibi inuicem: Pariant nobis hæc aliquid vtilitatis, & transeamus mare, vt pro fide Christi contra eius aduersarios dimicemus. Sed occurrent nobis ibidem, quæ hic reliquimus, nobilitas, videlicet, equorum speciositas, fœminarum, ac instrumenta armorum, & vulnerabunt corda, & fortè lædetur pudicitia. Quid ergo? Transeamus ad lupinas vestes de Hemmenrode, & quæramus inducias quinque annorum torneamenta visitandi. Iuerunt ergo solo contenti armigero, & vouerunt conditionaliter, se Monachos futuros in eodem Cœnobio.* scilicet, si quinquennio superuiuerent. Hæc prima vtriusque viri vocatio fuit. Sed nec secundam responsio promerebatur, differenda quinquennio, eóque non insumendo bonis operibus, imò neque his promissis, sed torneamentis, ludisque prohibitis, à quibus neque per ecclesiasticas censuras in iure positas possent coërceri.

Votum vtriusque variæ amicorum sententiæ sequutæ sunt, quibusdam deuotionem irridentibus, quæ tales potuit inducias admisisse; quibusdam leuitatem improperantibus, quæ facilè vouisset, quod nunquam crederent ab eis reddendum fore. At vicit vtrorunque iudicia Deus, & vulnere Gerardo inflicto non multò pòst, ex quo vnius manus partem amisit, vtriusque voti impletionem accelerauit: igitur *Modico tempore euoluto* (ait Chronicon Villariense) *nobilis Carolus, relictis parentibus, & diuitiis huius sæculi, vnà cum sociis pluribus, in Claustro, quod Hemmenrode dicitur, arma assumpsit sacræ militiæ. Et eius exemplo, atque hortatu nobiles, & Proceres, tam de sancta Coloniensi Ciuitate, quàm etiam de remotioribus terris, scilicet, Vlricus Flasco. Gerardus Vuascardus, Vualterius de Birbach, & quamplures alij strenui in militia sæculari, neque minùs conuersatione spirituali.* Hactenus ibi. Pergit de Hermano Canonico Bonensi eosdem subsequuto non multò pòst, de quo nos in sequentibus dicemus. 10.

Idem Villarij Chronicon affirmat, cùm Carolus in Nouitium benediceretur, apparuisse super eum columbam niueam eximiæ pulchritudinis (siue in specie columbæ Spiritum Sanctum) qui columbinam eius puritatem, & mentem Deo plenam significaret. Porrò hanc columbam Henrico conuerso visam, Viro sanctissimo eiusdem Monasterij, quem latiùs cum Hermano Priore, mox Heisterbach Abbate dicturi sumus. De huius Caroli patre viro potenti, & diuite, & qualiter struendæ nouæ fabricæ in Ecclesia Sanctorum Apostolorum, apud Coloniam, occasionem & lapides præbuerit, Cæsarius Heisterbacensis agit in suis Dialogis [d]: 11.

d lib. 8. cap. 63.

Cæterùm, quantæ apud omnes Principes æstimationis fuerint ante, & post habitum susceptum militiæ sacræ, Carolus, & Vlricus, inde vel facilè licet coniectari, quod in eodem Chronico Villariensi legitur: *Cùm Fredericus Imperator Leodium descendisset, & multa copia nobilium ibidem ei occurrisset, aduenientibus ibi præfatis Carolo, & Vlrico Philippus Comes Flandriæ cum multitudine nobilium eis occurrit, ita quod Imperator, quasi segregatus ab omnibus, solus remansit. Sicut enim gratiam Imperatoris in sæculo habuerant, ita in Religione illos dilexit, & honorauit.* Hactenus ibi: & nos plura inferiùs. Nunc ad Vualterum de Birbach cum eisdem conuersum transeamus. 12.

1. Vvalteri iuuentus, & deuotio. 2. Ingens miraculum, 3. atque eius comprobatio. 4. Crux Vvaltero aurea de Cœlo missa: 5. professa seruitus, pensúmque solutum: 6. aqua ei in vinum diuinitùs mutata. 7. Tum ipse, & Capellanus eius Monachos induunt. 8. Crux Hemmenroden allata, nec ibi permanens. 9. Lusitana militiæ incrementa non contemnenda. 10. Sant-Iulianea exempta ab Ordinariis: 11. & fundatio huius anni, quæ tantùm vnica.

CAPVT V.

1. IGITVR *Vvalterus*, ait Cæsarius [a], *de Birbach villa oriundus extitit, vir diues ac potens, & nobilis valdè, consanguineus Henrici Ducis Louany. Qui cùm esset militiæ sæculari, adhuc ætate florens, deditus; & in ea strenuus satis, atque nominatus Dominam nostram Sanctam Dei Genitricem, sempérque Virginem Mariam ab ipsa pueritia cœpit inuocare, & ex intimo cordis affectu diligere, atque ieiuniis, eleemosynis, & Missarum celebrationibus honorare: licèt enim corpore deditus esset, vt dictum est, torneamentis; corde tamen totus erat in obsequio Beatæ Virginis.* Hoc perfectionis Vvalteri felix initium, à Virgine auspicatum; quæ tamen qualiter deuotum sibi militem, vel in ipsa, cui tunc insudabat, mundana gloria, miraculo insigni remunerauerit, pergit Author describere in hunc modum [b]:

a lib. 7. c. 39.

b vbi sup.

2. *Tempore quodam, cùm properaret ad quoddam torneamentum, milites habens in comitatu, venissétque ad Ecclesiam quandam, illos, vt Missam audire vellent, hortabatur: quod cùm recusarent, moram tantam sibi periculosam esse prætendentes; illis recedentibus, ipse mansit, Missam de Sancta Maria sibi cantari fecit, & obtulit: sicque socios insecutus est. Cui cùm aliqui de torneamento occurrerent, & hoc ex responsione illorum cognouisset, subiunxit: Estne adhuc inceptum? Dicentibus illis: Etiam. respondit: Quis fortiùs ibi agit? Dominus Vvalterus, inquiunt, de Birbacho: ipse in ore omnium est, qui omnibus præfertur, & ab omnibus laudatur. Aliis verò occurrentibus, & similia dicentibus, stupens admirabatur, quidnam hoc portenderet. Actum est ineffabili pietate Beatæ Virginis, vt militem deuotum in obsequio suo tardantem, interim torneamento honoraret, eiusque absentiam mirabili quadam virtute suppleret.* Satis hactenus ostensus Virginis fauor: sed sui militis remuneratrici, quandiu aliquid restabat, nihil satis.

3. *Expleto ludo, quidam ex militibus hospitium eius intrauerunt; &, vt secum mitiùs agere dignaretur, deprecabantur; quibus cùm diceret: Quæ est causa petitionis vestræ? responderunt: Hodie cepistis nos, & rogamus, vt benè nos tractetis: Vvaltero negante, ac dicente: Ego vos non cepi. responderunt: In rei veritate nos hodie dexteras vobis dedimus: nos signa vestra militaria ibi vidimus; nos vocem vestram ibi audiuimus. Et cognouit statim hoc actum fuisse gratia Beatæ Virginis, quam honorauerat in Missa.* Hactenus Cæsarius de gestis ab Angelo sub figura Vvalteri in illo ludo: per quem piissima Virgo militem suum ad sera æternæ vitæ præparabat: & quæ non merebantur cœleste præmium, quippe extra gratiam facta, dum prohibitos ludos sectaretur, compensabat terrenis, quæ gratum animum altiùs penetrantia, etiam cœlestibus viam aperirent.

4. Adolescentem mundanæ gloriæ deditum, & veluti incalescentem ab ipso plausu, primus fauor disposuit; sed non retraxit. Addidit & secundum Virgo piissima, atque hominem ad altiora vocandum per sacra pignora, & multiplicia ostenta præripuit mundo, & sibi tandem in seruum comparauit. Nam audi, quod sequitur [c]: *Cùm alio quodam tempore nundinas illas execrabiles quæreret, & inter multos stans Missam audiret, Sacerdos, vt in Canone Calicem leuauit, Crucem auream secus eius pedes conspexit, cui annexa fuit chartula, hæc continens verba: Crucem hanc defer, ex parte mea* (Mariæ, scilicet, Matris Christi) *amico meo, Vvaltero militi, prope Birbach. Quam cùm Sacerdos legisset, post completionem Missæ, pulpitum ascendit, & clamauit: Estne aliquis hic miles, qui vocetur Vvalterus de Birbach? Respondentibus quibusdam: Ecce hic est. Sacerdos eum seorsum duxit, Crucem porrexit: & vbi illam inuenerit, vel quis miserit, intimauit.* Hoc iam pignus amoris sacræ Virginis: hæc velut arrha Vvaltero permansura, atque æternum ab ipso veneranda. At quàm se gratum exhibuit tanto fauori, sequentia declarabunt, quæ ita habent [d]:

c ibid.

d ibid.

Considerans Vvalterus adhuc in sæculo positus tanta circa se Beatæ Dei Genitricis beneficia, in tantum in illius amore accensus est, vt in quadam paupere Ecclesia, in eius honore dedicata, conscio Sacerdote, fune collo suo iniecto, seruum glebæ se illi super Altare offerret, soluens singulis annis censum de capite suo, qualem serui originarii soluere consueuerunt. Ita Vvalterus cum Maria velut certabat: & quò plùs accipiebat, eò se plùs redditurum profitebatur. Exinaniuit tandem semetipsum, si fas est ita loqui, formam serui accipiens: nec solùm quicquid habuit Mariæ dedit; sed quicquid potuit: superans ex hac parte acceptum, dato; quippe Maria sibi aliquid retinuit, ille nihil. 5.

Cæterùm proferamus tertium miraculum à Virgine patratum, iam non in sui militis fauorem, sed sui serui [e]: *Solitus erat in Vigiliis omnium Solennitatum Beatæ Virginis ieiunare in pane, & aqua; & sæpè etiam in sextis feriis ob reuerentiam Sabbathi. Die quadam seruus ieiunanti vas paruulum fictile cum aqua obtulit, quam in eius manibus diuina virtus in vinum optimum conuertit: qui cùm gustasset aquam vinum factam, seruum secretè vocauit, & arguit, dicens, sibi vinum pro aqua ministratum: quod cùm ille negasset, asserens se hausisse aquam de situla, vas recepit, & effudit, sicque aqua purissima impleuit, & vt securus esset, prægustauit, & obtulit: de quo dum gustasset, sicut priùs, vinum inuenit; & mox seruo iratus sic ait: Vt quid mihi illudis, en secundo vinum pro aqua afferendo? Ad quod verbum stupens seruus, cum iuramentis maximis negauit. Tunc primùm intelligens ex multa misericordia Dei Genitricis hoc miraculum circa se gestum, eundem seruum adiurauit, ne illud vnquam alicui homini, quoad viueret, manifestaret.* En tria in breui miracula ingentia, non tam ab ipso, quàm propter ipsum facta, antequàm perfectionem profiteretur. 6.

e vbi supra.

His fauoribus præuentum Sanctum Virum, quem seruum iam habebat, ad suam traxit familiam Virgo Beata. Erat ei inter alios Capellanus, Arnoldus nomine, de Sancto Seuerino, secretorum suorum omninò conscius, & coadiutor ad omnia virtutum opera; qui & aquam ei vinum factam ministraue- 7.

rat.

rat. Hunc super statu, & vitæ mutatione ab ipso consultum, non solùm promotorem, sed socium habuit. Itaque vterque in Hemmenrode Monachum induit, quod de ipso Vvaltero, idem qui suprà Cæsarius his verbis narrat [f]: *Audiens supradictus Vvalterus Ordinem Cisterciensem Beatæ Virgini dedicatum, omnia, quæ sunt huius mundi, diuitias, videlicet honores, & amicos, ob illius amorem reliquit, & in Claustro, quod alio nomine Hemmenrode dicitur, cuius fama tunc temporis, sicut & hodie, clarissima fuit, habitum regularem suscepit: in quo Cœnobio, quàm humiliter sit conuersatus, quàm feruens fuerit & obediens, & in obsequio Beatæ Virginis deuotus, testes sunt omnes Monachi eiusdem Monasterij.* Hæc de Vvaltero. Verùm de Arnoldo, & conuersionis socio, & in sæculo quondam Capellano; hæc, quæ sequuntur: *Seruus verò, tanti particeps miraculi, Frater est Arnoldus, qui cum eo venit ad Ordinem, Vir sanctus, & multùm ordinatus.* Porrò hic Arnoldus quantæ fuerit religiositatis, quantæ virtutis, in sequentibus clariùs apparebit.

f vbi suprà.

8. Vvalterus, cùm se Hemmenrode tradidit, nonnulla etiam in Domum contulisse credendus est. Sed inter alia pretiosissimam Crucem auream, Beatæ Virginis donum, quam suprà retuli; vtinam in eodem Claustro permansurum. At qualiter ad alium possessorem tandem transierit, audi eundem Authorem sic scribentem [g]: *Sacerdos Vvalterum seorsum duxit, Crucem porrexit, & vbi eam inuenerit, & quis miserit, intimauit. Quam latus suscipiens in Hemmenrode conuersus, eam Abbati resignauit. Postea Comitissa Hollandiæ, missis honestis nunciis, eandem Crucem sibi dari petiuit, & tali modo obtinuit. Cùm Conuentus nunciis responderet: Non possumus eam dare, nisi sit voluntas Fratris Vvalteri, sperantes, quod non annueret, requisitus de hoc respondit: Ego nihil proprietatis habeo: penes Abbatem est. sicque dolentes illam miserunt. Cuius aurum tanti fulgoris est, vt omne aurum in eius pallescat comparatione: quam Comitissa inter reliquias suas reposuit, ea vti non audens.* Sic ingens illud donum amissum est, quod in hunc diem potuisset conseruari. Verùm in Vvaltero miranda nimis tam omnium, quæ habebat, quàm propriæ voluntatis abrenunciatio, qua non solùm terrena, verùm cœlestia pro Christo reliquerit, & neque Matris pignus sibi transmissum reseruandum putauerit, cum quo ante Filij tribunal præsentaretur. Sed de Vvaltero in sequentibus multa, Deo dante. Nunc ad alios euentus transeamus.

g ibid.

9. Florebant in Hispania Cistercienses militiæ, Calatraua, Pereyrum, Eboráque; atque hæc vltima ab Alfonso Lusitano, & Sanctio filio eius, ac successore præmiis acceptis ad virtutem accendebatur. Extat donatio Gundisaluo Venegas Magistro, à Rege Sanctio facta, viuente Patre, insignis arcis de Mafra nuncupatæ, quam milites possiderent simul, atque defenderent [h]: *Ego Sanctius, Dei gratia Portugalliæ Rex, magnifici Domini Regis Alfonsi, & Reginæ Dominæ Mafaldæ filius, vnà cum vxore mea Domina Dulcia, & filiis, ac filiabus facio chartam donationis, & perpetuæ firmitudinis vobis Magistro Domno Gonzaluo Venegas, & Fratribus vestris, tam præsentibus, quàm futuris, de illo Castello nostro, quod vocatur Mafra, &c. Facta charta apud Ouedos prima die Maij, Æra M.CC.XXI.* Extant & aliæ Alfonsi donationes sub idem tempus, quas Brandaonius adducit cum tali clausula: *Considerans salutem animæ meæ, & vtilitatem Christianitatis, & defensionem Regni.* Quippe sacris militiis dilatatis securiùs Regnum, & Saracenis ab eo exterminatis, longiùs Christi Religio diffundebatur.

h apud Brandaonium lib. 11.cp.83.

Hoc eodem anno Lucius Papa tertius ad instantiam Archiepiscoporum Compostellani simul, & Bracharensis, & Suffraganeorum vtriusque, Sant-Iulianeos milites ab omni Ordinariorum iurisdictione exemit, & Sedi apostolicæ immediatos esse voluit, litteris ad Gomezium Magistrum, & Fratres datis, in quibus inter alia ita scribit [i]: *Cùm locus vester in Saracenorum finibus constitutus, sicut ex litteris Episcoporum, & aliorum Religiosorum nobis innotuit, nulli Pontifici hactenus fuerit diœcesana lege subiectus, dignum est, & rationi conueniens, vt quantò recentiùs in eo est Religio, Domino fauente, plantata, tantò maiori libertate donetur: vt eò liberiùs, & libentiùs defensioni Christianitatis pro viribus, & aliis diuinis obsequiis insistatis, quantò à Romana Ecclesia faciliùs in iustis petitionibus fueritis exauditi. Eapropter, dilecti in Domino Filij, Venerabilium Fratrum nostrorum P. Compostellani, & B. Bracharensis Archiepiscoporum, B. Lamicensis, P. Ciuitatensis, V. Salmanticensis, T. Vicensis, & A. Cauriensis Episcoporum precibus inclinati, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, & locum vestrum, in quo diuino mancipati estis obsequio, in ius, & proprietatem Beati Petri, & Ecclesiæ Romanæ recipimus, & præsentis scripti priuilegio communimus. Statuentes, vt præter Romanum Pontificem, nullus locum vestrum interdicto supponat, vel in Fratres in eo commorantes excommunicationis, vel suspensionis sententiam ferre præsumat, &c. Datum Romæ per manum Alberti, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Cardinalis, & Cancellarij, pridie Nonas Aprilis, Incarnationis Dominicæ anno millesimo centesimo octuagesimotertio, indictione prima, Pontificatus Domini nostri Lucij Papæ III. anno secundo.* Hactenus priuilegium Summi Pontificis. 10.

i Priuileg. Alcant. fol. 6.

Quod attinet ad Monasteriorum fundationes, vnicam tantùm hoc anno notatam lego, de Lenin, seu Lemin, in tractu Brandeburgensi, quam Monachi ex Sicheu missi inhabitarunt. Ita habent Tabulæ Ecclesiarum Morimundensium: quamuis in aliquibus pro Brandeburgensi, Burdegalensis, Scriptorum vitio irrepserit. Memoratur Monasterium *de Lenin*, Cisterciensis Ordinis, Brandeburgensis Diœcesis, non leui Abbatis eius causa commissa, in litteris Gregorij Papæ IX. datis Viterbij, vndecimo Kalendas Ianuarij, Pontificatus ipsius anno nono. Nec quid aliud de eo, quod promam, habeo. Video & Lenin in Polonia genuisse filiam dictam de Paradiso, in Posnaniensi Diœcesi, circa annum M. CC. XXXVI. de qua in sequenti tomo, cùm tempus venerit. Gaspar Longelinus in suis nouissimis Notitiis Abbatiarum Ordinis Cisterciensis, maiorem præfert notitiam istius Domus, quamuis anticipata ad triennium fundatione: *Leninum*, inquit [k], *prope vrbem Brandeburgum condidit Otho, primus Marchio, & Elector Brandeburgi, in eodem Cœnobio, anno M.C.LXXXVIII. sepultus, cum vxore Agnete, Ducissa Saxoniæ. Est hic locus ordinarium sepulcrum Marchionum Brandeburgensium, inter quos iacent Otho II. qui obiit anno M.CC.VI. Albertus II. Elector, qui obiit anno M.CC.XXI. Otho, cognomento Longus, qui obiit anno M.CC.XCVIII. Hermannus, cognomento Longus, qui obiit anno M.CCC.VIII. Ioannes V. cognomento Illustris Elector, qui obiit anno M.CCC.XII. Otho, cognomento Paruus, Marchio Brandenburgicus, & Princeps Stangardiæ, qui mortua vxore Heduuige, filia Rodulphi I. Imperatoris, in eodem Monasterio Monachus factus, obiit an. M.CCC.IV. Item, Albertus I. Dux vtriusque Saxoniæ, atque alij plures Imperij Germani Principes.* Hæc ille, quæ nos ipsius verbis ideò dedimus, ne quid de proprio mutare videremur. 11.

k lib. 3.

1. Richardi Cantuariensis mortem anteiuit Oraculum, 2. quod latè perpensum. 3. Defuncti funus, & electio Balduini Vuigorniensis. 4. Veronense Concilium, & Petri Atrebatensis consecratio. 5. Hebertus Abbas Rhedonensi Ecclesia praest, 6. Bernardo Cistercij Abbati, Viro sancto succedit Guillelmus. 7. Amalrici Siluanectensis Prasulis mors. 8. Aketi item Dunis, & successio Vvalteri antecessoris.

CAPVT I.

1. CENTESIMO octuagesimoquarto supra millesimum reparatæ per Christum salutis anno, qui fuit Cistercij octuagesimusseptimus, Richardus Cantuariensis Archipræsul sublatus est, præcedente Oraculo, quod mortem ei, aut instantem prædixit, aut aliàs differendam accelerauit. Desumptum ex Geruasio, Rogerióque Nicolaus Arsfeldius his verbis narrat; licèt tempus præfecturæ Richardi breuiet, quod facilè deprehendas ex ipsis Actis: sic autem habet [a]: *Richardus deinde, post secundum administrationis suæ annum fato functus est. Cui paulò ante obitum, noctu persona quædam se obtulit. Tu, inquit, bona Ecclesiæ tibi credita dissipasti, & profudisti: & ego te de terra eradicabo, eandémque comminationem repetijt. Crastino à Vrothania villa versùs Roffam profectus, quibusdam, qui intimi apud ipsum erant, dum iter faceret, visionem aperuit, & vix sermonem absoluerat, cùm immensum illum frigus occupauit, agróque ad Halingam villam peruenit; vbi doloris, & ægritudinis magnitudine oppressus obiit.* Ita Arsfeldius.

a *sæculo 12. c. 18.*

2. Mihi quidem rem altiùs perpendenti dubia vox, & quæ nisi per somnium audita fuit, laruali potiùs similior, quàm cœlesti. Neque abnuo, Richardum in quibusdam reprehensibilem, quòd ex Blesensi suprà animaduerti: at in multis laudandum, quod etiam vidimus: neque notandum prodigalitatis, qui bona sua, & Ecclesiæ, non in Curiales, non in consanguineos; sed in pauperes solos distribuerit; certè de eo, ex eisdem, idem qui suprà: *Magnum tamen sui pauperibus, quibus liberaliter perpetua eleemosyna prospexit, ad quem vsum appropriauit, vt appellant, Ecclesias Monakensem, Estriensem, Memphamensem, & Eyneforde sem; & Monachis Cantuariensibus, quibus dona quædam, quæ annuatim Archiepiscopis, ex Cœnobij redditibus, dare solebant, remisit; desiderium reliquit.* Crediderim in pauperes profusum Ecclesiæ Præsulem, quantùs reuerà excederet, vt potuit; haud tamen ob id specialiter puniendum: aliis inde occasionem capessituris inseruiendi auaritiæ; quod maius malum, & eò periculosius, quò frequentius. Potuit homini conscientiæ scrupulosæ apparere in somnis, quod forsan in vigilia cogitauisset: potuit & Dæmon in Angelum lucis transfiguratus, quò alios deterreret ab eleemosynis, Richardum prodigalitatis insimulare. Verùm hæc tutiùs iudicio Dei relinquo.

3. Corpus defuncti, solenni deinde pompa Cantuariam delatum, idem qui suprà Author memoriæ prodit. Tum demum actum de eligendo successore, atque omnium calculis; haud tamen sine præuiis difficultatibus, electus Balduinus dictus Deuonius, qui tres ante annos ex Abbate Fordensi in Episcopum Vvigorniensem promotus fuerat: *Electioni eius* (ait idem Arsfeldius [b]) *in Cantuariensem Archiepiscopum magna difficultates iniecta sunt, quas posteà explicabimus: missique sunt, tam à Rege, quàm à Monachis Legati ad Lucium Romanum Pontificem ad pallium impetrandum. Quo, atque etiam legatione per totam suam Prouinciam ornatus est. Quo insignitus per Cœnobij Cantuariensis Præfectum, solenni ceremonia in Archiepiscopatus sui Sede collocatus est.* Hæc ille, electionem, consecrationem, pallium, atque apostolicam viri Legatiam paucis complectens. Sic factum est, vt Ecclesia Cantuariensis, totius Angliæ Metropolis, trium Pontificum serie continuata imbiberet Cistercium; altiùs tamen in singulis hauriendum. Quippe Thomas in medio Pontificatu, Richardus ante infulas susceptas: at Balduinus in Cistercio natus, & enutritus, cùm priùs Monachum, Abbatémque egisset, vt iam ostendimus. Reliqua huius viri multa, & illustria, suis temporibus, locisque reddemus.

b *vbi suprà.*

Hoc ipso anno, electus præcedenti Petrus Cistercij Abbas, in Atrebatensem Pontificem, consecrationem tandem adeptus est in Concilio Veronensi, vt notabamus, de quo Concilio Rogerius hæc in Annalibus [c]: *Venientes itaque nuncij Regis ad Curiam Domini Papæ, inuenerunt eum in Italia apud Veronam: & dum ibi moram cum eo facerent, venit illuc Fridericus Romanorum Imperator ad loquendum cum Domino Papa; ad cuius instantiam prædictus Imperator dedit Duci Saxoniæ licentiam redeundi in patriam suam, & relaxauit ei omne sacramentum, quod ei fecerat de exilio exequendo, & Dominus Papa absoluit eum de sacramento illo, quod ipse Imperatori fecerat.* Ita Rogerius. Albertus Kranzius [d] congregatam Synodum ait, vt Germani Ecclesiastici, qui in schismate Imperatorem sequuti, ab Antipapis essent ordinati, tandem à vero Pontifice admissi, Ecclesiæ reconciliarentur. His, & aliis tractandis affuit Petrus, siue locum Abbatis Cisterciensis, siue Pontificis Atrebatensis electi occupaturus. Porrò ibidem, vrgentibus Concilij Patribus, tandem ab Vvillelmo Archiepiscopo consecratus est, quod anteà detrectasset, vt ostendimus anno præcedenti. 4.

c *ad hūc annum.*

d *lib. 6. Saxoniæ, c. 47.*

Eiusdem etiam anni mense Iulio Hebertus Claromontensis Abbas (quem Philippo electo Rhedonensi suffectum diximus) Vir eximiæ doctrinæ, & pietatis, cum Claromonti quinquennio præsedisset, vacante eadem Sede Rhedonensi per mortem Iacobi (qui ante triennium successerat Philippo) in Episcopum eiusdem Ecclesiæ trigesimumsecundum consecratur, vt tradit Augustinus Pacius in Chronologia. De eo Ioannes Chenu hæc pauca pro more [e]: *Hebertus Claremontensis Abbas Episcopus XXXII. mense Iulio consecratur anno M.C.LXXXIV. Præfuit Ecclesiæ Rhedonensi XIV. annis, & mensibus quinque.* Sanctitate insignem vsque ad miracula, quibus 5.

e *In Catalogo Episcopor. Rhedonensi.*

quibus post mortem etiam claruisse dicitur, Hugo Menardus, aliíque affirmant ex monumentis Ecclesiæ Rhedonensis: sed quæ Gallis fortassis notiora, sicut & gesta viri, vtinam sit, qui addat nostris Annalibus. Quæ pauca ad nos potuerunt peruenire, anno M.C.XC.VIII. quo ex hac vita decessit, referemus.

6. Hoc item anno ad Superos migrasse Beatum Bernardum, Cisterciensis Cœnobij Archimandritam, qui in locum Petri fuerat subrogatus, anno præterito; constare ex monumētis illius Domus, testatur Henriquez in Menologio [e], ab hoc Beato Viro Opus exorsus, quod ô vtinam æquali delectu, judicióque librasset, ac labore perfecit, tunc demum inconcussam fidem promeriturus. Miraculis claruisse ibidem tradit, quod satis credibile, si ad quod obtinuit sepulcrum, attendamus, cum primis illis Cistercij sacris luminibus. Verùm; dum refert Cistercienses Annales Mantriti cusos, hoc est, recentis, & Hispani Authoris Historiam, rem aliàs certam exponit legentium dubiis. Certè Bernardus vnus ex illis est vigintiquatuor Abbatibus Cistercij, quos venerari vt Sanctos, Authores produnt [f]; atque hunc numerum, qui ei successit Guillelmus, etiam adimplet.

e Ianuarij 1.

f Fasciculus temporum, Renatus Chopinus, & alij.

7. Adiungam duos alios huic obitui, qui non minùs concernunt præsentem annum, Amalrici, & Aketi, illius ex Abbate Kalisiano Siluanectensis Episcopi; huius, dum Abbatiam Dunensem administraret: & de Amalrico quidem non me latet anteponi à Vincentio Belluacensi [g] annis fermè quatuordecim. Sed præfero instrumenta illius Ecclesiæ, ex quibus constat Henricum successorem non ante annum M.C.LXXXIV. fuisse assumptum. Philippus Seguinus, Henriquézque inter Sanctos recensent: hic prima die Martij, ille in Catalogo, vbi & vitam eius breuiauit totidem verbis: *Almaricus Caroli loci Abbas secundus, fidei pugil, & propugnator egregius extitit. Cùm enim videret non esse tutum cum scorpionibus habitare spreto mundi schemate, anno ætatis suæ decimooctauo Caroli loci Cœnobio sese deuouit, in quo illibatam mentis, & corporis castimoniam, assiduo orationum, ieiuniorum, atque vigiliarum exercitio retinens, infula pontificali dignus indicatur. Factus igitur Siluanectensis Præsul, Ecclesiam sibi commissam verbo, & opere strenuè rexit*, &c. Ad hunc Amalricum, Siluanectensem Præsulem, Henrici antecessorem, extat epistola Stephani Tornacensis, non multò antè scripta, cùm ipse ex longa peregrinatione fortè ad Romanam Curiam circa sacrum Pentecostes Festum redditus esset: *Ad reditum vestrum*, ait [h], *Pater Sancte, in tripudiis exultant, & lætamur cum iubilo filij vestri, Fratres nostri, assumentes sibi coronam pro cinere, gaudium pro luctu, pallium gaudij pro spiritu mœroris. Duplicata consolatio nostra Paraclyti consolatoris in Festo; & generale gaudium aduentus Spiritus Sancti specialis lætitia vestri ad vestros aduentus specialiùs adimplenit*, &c.

g in Speculo historiali apud Ioannē Chenu.

h epist. 73.

8. De Aketo, atque eius successore hæc Ægidius de Roma, Dunensis & ipse [i]: *Anno M.C.LXXXIV. obiit Aketus quintus Abbas de Dunis, cui successit Vualterus, qui anteà resignauerat.* Itaque ex Dunis, Dunstani primus Abbas, seu Capellæ Tosanæ. Inde cùm eam Domum construxisset, atque egregiè informasset, Vvaltero cedente, Dunas translatus, cùm sex fermè annis ibidem præfuisset, hoc tandem legitur ad Superos migrasse vir litteratus, & Religione insignis, vt ait Meyerus [k]; & qui ita Vvaltero dignè successerit, vt fortè nullus alius præter eundem, ei potuerit dignè subrogari. Corpus eius sepulturæ mandatum est iuxta Sanctum Idesbaldum, ait Hadrianus Butius in suo Chronico [l], quod acclamatæ illius sanctitatis manifestum indicium nobis pro reliqua vitæ Historia erit, quando nulla alia subest. Memorant tamen cum magna laude Virum Authores omnes Belgici, quin & Henriquez, cùm Dunas collustrasset, Menologio inseruit quarto Nouembris.

i in Chronica.

k in Annalib. Flandriæ.

l ad hunc annum.

---

1. *Laus Hemmenrode.* 2. *Gisilberti Abbatis viua fides, & Mengozi obedientia* 3. *vsque, imò & vltra mortem continuata.* 4. *Resurrectionis vera comprobatio,* 5. *& suscitati prophetia statim impleta.* 6. *Simile quid sub eodem Abbate factum,* 7. *nec sine fructu eorum, qui super erant.* 8. *Ratio temporis,* 9. *& Hermanus ibidem Monachum induens.*

CAPVT II.

1. SVB idem tempus florebat Hemmenrode sub Abbate Gisilberto, Viro Sanctissimo, neque tot Sanctis recenti peste absumptis, aliquatenus videbatur diminui Sanctorum numerus: quippe verum frumentum electorum, dum mori videretur, sepulturæ mandatum fructificabat. Sed nec licebat illis deuiare, aut minùs sanctè viuere, quos tot miracula, tot cœlestes visiones, tot exempla non solùm continebant; sed incitabant ad perfectionis culmen, & ad altiora tendentes comitabantur. Referam in vnius Conuersi obitu obedientiam ad mortem miraculosam, gloriosam post mortem, Abbatis Sancti fidem supra mortalem, cui nihil impossibile, cui mors, cui vita ex æquo obsequerentur; ostensa defunctorum præmia viuis, & si declinent, supplicia prænunciata, quæ statim in oculis omnium experirentur. Referam autem Cæsarij Heisterbacensis, coæui Authoris verbis, qui vt non viderit; tamen ex his, qui præsentes fuerunt, viderúntque, testatur se hausisse totidem verbis [a]:

a lib. 11. dialog. c. 11.

2. *In prædicto Claustro Conuersus quidam fuit, nomine Mengozus, vir simplex, & Religiosus in coquina Conuentus seruiens. Accidit, vt die quadam cum iuuene quodam Monacho hebdomadario coquinæ lignum incideret: qui cùm minùs cautè pedem ad scindendum seruaret, Monachus eundem pedem diuisit. Deportatus in Infirmatorium, cùm nimis tot quereretur, inunctus est. Instante tempore eundi ad Capitulum generale, dixit ei bonæ memoriæ Dominus Gisilbertus Abbas: Frater Mengoze, non debes mori; sed expectabis me. Respondente illo: Si in me fuerit, faciam. subiunxit Abbas: Ego præcipio tibi. Iuit ergo ad Capitulum, & moratus est diutius. Reuerso eo, & veniente ad portam, pulsata est tabula, & campana. Interrogauit Abbas, cui pulsaretur: dicente Portario, quia Fratri Mengozo. Respondit Abbas: Ego deberem ei adhuc loqui. festinánsque ad orationem, cùm venisset in Infirmatorium, ille expirauerat.* Hactenus obedientia vsque ad mortem: nunc vltra mortem, & alia, quæ promisimus, Cæsarij eiusdem verbis proferamus.

3. *Et cùm se inclinasset ad mortuum alta voce dicebat: Frater Mengoze, & non erat ibi vox, neque spiritus. Cúmque secundò idem nomen repetisset, respondit Prior: Nolite vos fatigare, expirauit enim. Tunc Abbas se* ad

ad illius aurem magis inclinans, clamauit dicens: Ego tibi praeceperam, ne morereris, donec venirem. Ego tibi iterum praecipio, vt respondeas mihi. Ad quod verbum ille, quasi de graui somno excitatus, oculos aperuit, & ingemuit: Oh Pater, inquit, quid fecisti? Bene eram, vt quid me reuocasti? Vbi, inquit, eras? Respondit Conuersus: In Paradiso posita erat mihi sedes aurea secus pedes Dominae nostrae; & cùm me reuocares, aduenit Dominus Isembardus Sacrista noster, trahénsque me de sede eadem dicebat: Non hîc sedebis, reuertere ad Abbatem tuum. sicque reuersus sum: attamen promissum est mihi, quòd eadem sedes mihi foret reseruanda. Vidi eundem Isembardum in multa gloria, &c. Ita Caesarius miraculum miraculo subiungens, minori maius. Erunt, qui vtrunque obedientiae Conuersi tribuunt continuatae post mortem coelesti dono: erunt, qui fidei Abbatis, qui vel mortuo imperare non dubitauit: ego in vtranque censeo referenda, & in vtroque vtriusque virtutis commendationem manifestam agnosco; sed in altero etiam incitamentum, à quo etsi vellet, vix posset resilire.

4. Pergit Caesarius de aliorum Sanctorum gloria ex eodem Coenobio, quos viderat Mengozus, & publicabat, quin & de verae ostensione resurrectionis ab eodem exhibita; & vocatis Nouitiis confirmandis in sua vocatione tanto miraculo. Demum de reditu eiusdem hominis Sancti impetrata licentia, nec nisi Abbatis obtenta benedictione. *Testatus*, ait, *est idem Mengozus, se Dominum Dauid ibidem vidisse, & alios multos, qui nuper fuerant defuncti. Dicebat etiam infra triginta dies aliquos de Purgatorio esse liberandos. Cumque haec, & his similia recitare coepisset, Aduocati sunt Nouitij, viri in saeculo nominati, Gerardus, videlicet, Marcinannus, & Carolus posteà Abbas, de cuius etiam manu comedit in signum verae resuscitationis. Post haec, cùm postulasset licentiam redeundi, respondit Abbas: Modò vadas in pace. & benedixit ei. Ad quod verbum mox oculos clausit, & expirauit. Haec mihi recitata sunt à senioribus nostris, & à iam dicto Marcinanno, qui tanto miraculo interfuerat.* Ita Caesarius. Atque haec quidem reuelata cunctis in Hemmenrode, Gisilberti interuentu de praemiis defunctorum eiusdem Domus, per quae superstites ad eorum virtutes imitandas, similis spe mercedis, incitarentur.

5. Caeterùm, qualiter Prophetiae spiritu clarus, secreta & ipse cordium penetrauerit, & futura praeuiderit; exitus tristis Nouitio cuidam praedictus, atque opere completus, manifestauit, sic disponente diuina prouidentia: vt si qui fortè praemiorum spem abiicerent, saltem metu poenarum, atque imminentis sibi damnationis (qui multò magis mouet) coërcerentur. Narrat idem qui suprà, Heisterbacensis, non multò pòst scribens in hunc modum: *Cùm Gerardus, cognomento VVashart, ad pedes illius resideret, prophetico spiritu ad stabilitatem illum hortatus est, dicens: O Gerarde, vide, ne exeas Ordinem: quia multa millia Daemonum ante portam expectant te. Quid posteà de eodem Gerardo actum sit, nouimus omnes.* Hactenus Caesarius in eo capite. Qui quid Gerardo euenerit, non explicat; sed nimiùm tristi fine decessisse, velut cunctis compertum, post quadraginta fermè annos supponit: nam scripsit Dialogos anno M.CC.XXI. vt suo loco dicemus. Quod mihi manifestum indicium est, horrendam fuisse mortem, quae tot post annos fixa, nihilominùs manebat memoriae hominum.

6. Sub eodem Abbate Gisilberto defunctum lego Conuersum alium, nomine Gosbertum, qui siue verè mortuus resurrexerit, seu in ecstasim raptus, ad se redierit, multa, & praeclara audiuit, viditque: ex quibus tamen haec duo tantùm retulit, primùm ad multos[b], b lib. 11. c. 12. *qui concurrerant ad eum sperantes, quòd noui aliquid essent audituri. Ad quos ille: Vos, Domini, numeratis annos conuersionis vestrae; alius quadraginta, alius triginta, alius decem. Ego vobis dico, quod beatus est Monachus ille, siue Conuersus, qui benè vno anno, vel mense, vel, quod minus est, vna hebdomada in Ordine conuersatus est. Quibus cùm ampliùs dicere nollet, recesserunt.* Haec ad Conuersos: nam plures ex illis erant, qui ad eum conuenerant. At ad Nouitium, secretiùs inquirentem, fortè & maiori feruore deuotionis haec quae sequuntur:

Ductus sum, ait, in locum amoenissimum, & nimis deliciosum, in quo diuersi generis arbores, ac multicolores flores aspexi: occurrerunt mihi & iuuenes speciosissimi, à quibus officiosissimè sum salutatus, & ante Dominam nostram Coeli Reginam cum multa alacritate deductus. Posita est mihi sedes secus pedes eius, in qua cùm sederem, cum multa cordis mei iucunditate, iussus sum redire ad corpus; de quo cùm plurimùm dolerem, consolati sunt me, dicentes: Ne tristeris: quia sedes haec tibi reseruabitur; & post dies paucos redibis ad eam. Quos cùm iturus interrogassem de statu futuro nostrae Domus, responderunt: Bonus est status eius praesens sub Abbate hoc Gisilberto. Nec plus ab eis obtinere potui. Hactenus ex Caesario de his Conuersis sub Gisilberto Abbate, quem vtrunque Menologio suo inseruit Chrysostomus Henriquez, alterum vigesimatertia die mensis Nouembris; alterum verò Decembris decimanona. 7.

Caeterùm, quod ad rationem temporis attinet, ipsorum obitus huc fore referendos, multiplex nobis probat coniectura. Prima, quòd sub Abbate Gisilberto, qui nunc clauum tenebat in Hemmenrode. Secunda, quòd recenti adhuc clade pestis Hemmenrodensis, quam ad annum M.C.LXXIX. contigisse suo loco, ni fallor, commemorauimus. *Testatus est se Dominum Dauid vidisse, & multos alios, qui nuper in eadem Domo defuncti fuerant.* Et tertia tandem, quòd dicuntur contigisse, alterum Carolo existente in probatione, ad quam anno praecedenti admissum diximus: alterum, *cùm esset ibidem Nouitius Dominus Hermannus, qui nunc* (id est, anno M.CC.XXII. *est Abbas Loci Sanctae Mariae.* Constat autem Hermannum, qui post annos quatuor, Christi, nimirum, M.C.LXXXVIII. primus Heisterbacensis Abbas creatus est, vt nimiùm properè fuerit transmissus vir iam prouectus, habitum induisse circa hoc tempus: maximè cùm post emissam professionem, antequàm mitteretur, Prioris in eodem Claustro officium administrauerit; quae omnia constant ex eodem Caesario diuersis locis. 8.

Itaque sub hoc tempus in Hemmenrode Monachum etiam induit idem Hermannus, de quo, atque eius ingressu ista Caesarius[c]: c lib. 5. c. 5. *Dominus Hermannus nunc Abbas Loci S. Mariae, quantae sit vir religiositatis, quantaeve grauitatis, benè nosti. Iste ante conuersionem Ecclesiae Bonensis erat Canonicus, vir nobilis, & de alto sanguine natus. Factus verò Monachus in Hemmenrode, non multò post, cùm emitteretur Conuentus noster de eodem Claustro, primus eius Abbas efficitur.* Ita Caesarius de viro longè sanctissimo, cuius eximias virtutes, actáque ex eodem Authore suis locis inferiùs referemus. 9.

1. Ioannes Montis Mirabilis in Longoponte Monachum induit. 2. Leuis eius, & lubrica iuuentus. 3. Conuersio in sæculo. 4. Xenodochium iuxta propriam aulam fundat; 5. pauperibus in eo ministraturus. 6. Exempla eximiæ humilitatis, 7. & charitatis. 8. Nec minus ideò domi, pauperes lecto, 9. & mensa dignatur; 10. siue vltrò quæsitis, siue casu inuentis, 11. ingenti cum feruore ministrabat. 12. Demum quid de his ipsis, suis responderit.

CAPVT III.

1. SVB idem tempus, quantùm ex testificatione Venerabilis Gualteri, Cisterciensis Abbatis, qui Longumpontem regebat, circa hunc annum licet colligere, quanuis de tempore nonnulli alij [a] discordent; opibus, genere, & militia clarus Princeps Montis Mirabilis, relicta vxore, & filiis habitum monachalem induit in Longoponte, non sine totius Galliæ, Flandriæque, imò totius Europæ admiratione. Lubricam eius in principio vitam, mox in sæculo etiam reformatam, imò perfectam, demum in Ordine meritis præcipuam, illustrem virtutibus, humilitate sublimem, atque mortem visionibus insignem, miraculis gloriosam à Monacho Longipontis coæuo scriptam, atque multorum testimoniis auctam, prout extat Cistercij manuscripta: vnde mihi transmissa vsque ad cucullam assumptam in hoc anno: reliqua vsque ad M.CC. [b] quo creditur ad Superos migrasse, suis temporibus, locisque reddemus.

a Benedictus Gononius in eius Vita.

b Colligitur ex lib. 3. 12.

2. Igitur Ioannes claro sanguine ortus, de prima totius Galliæ nobilitate, potentia, & opibus, genus aut anteibat, aut exæquabat. Vxor illi nec dispar, nec sterilis; Theobaldi, magni Campaniæ Comitis neptis (si credimus Vincentio) dominium amplum in Gallia, Flandriáque: ingenium non tam elatum, quàm gloriæ cupidum: vires corporis cupidinibus æquales; animi etiam supra corporeas extendebantur. *Mirabile* (inquit Author Vitæ ipsius [c]) *& arduum est dicere, qualiter aduersarios Regni Francorum vir illustris gloriosè debellauerit; quales ex hostibus triumphos sæpe retulerit.* Et item: *De huius Principis sæculari militia, gestorum magnitudine, & copia præliorum, multa vtiliter dicere possemus.* Constat, priusquàm ad Deum conuerteretur, vbi bella deficerent, deditum torneamentis, & certaminibus, quæ adeò splendidè, & largè pertractabat, vt mille in vna die libras expendere pro subeunda morte, aut mortis periculo, (quid enim aliud expectandum ab his ludis?) neque id rarò, nequaquam dubitaret. Quod cuidam Monacho ab ipso sciscitanti dicitur in hæc verba respondisse [d]: *Mihi sanè peccatori ita, vt dicitis, certum est contigisse. Ego enim vir prodigaliter degens, infinitæ substantiæ superfluus extiti dissipator.* Demum de eius ante conuersionem vita, sic in quodam compendio scriptum lego [e]: *Qui cùm fuisset insolentissimus iuuenis, miles in armis strenuus, natura speciosus, progenie generosus, fama gloriosus, omnibus immunditiis plenus fuit carnalibus, & spiritualibus.* Cæterùm, qua primùm occasione his vanitatibus sæculi implicatum, ad frugem melioris vitæ Deus conuerterit, idemmet Author vitæ ita describit [f]:

c in Prologo.

d lib. 1. p. 1.

e apud Henriq. in Menolog. Septemb. 26.

f lib. 2. c. 1.

3. *Ioannes itaque cùm hostibus subiugatis triumphator ad propria remearet, in occursum eius venire consueuerat Canonicus quidam Regularis Religiosus plurimùm, non cum adulatoria, siue fauorabili laude, sicut filia Iephte patri suo de prælio reuertenti legitur occurrisse: sed potiùs exacerbans eum, & increpans sic dicebat: Quid, quæso, vobiscum lucri de torneamento reportastis? Et meritò inanem gloriam vento comparans, O (aiebat) sagacem mercatorem! qui tantis expensis, laboribúsque, & periculis, nihil aliud quàm ventum comparatis! His, & huiusmodi monitis salutaribus à sæculi vanitate Principem memoratum reuocare satagebat vir Religiosus: cùmque in bellicis actibus iuuentutis tempora peregisset, & adhuc quoque indissolubili amoris vinculo labenti sæculo innodatus putaretur, Medici sui spiritualis exhortationem humili quidem, & deuota aure suscipiens, à pristina sua conuersatione mirabili modo se paulatim cœpit retrahere; & ab altitudine sæculari, in sui ipsius contemptum descendens, per humilitatis gradus, de virtute in virtutem conscendebat; quoadvsque Deum Deorum in Sion contemplari mereretur.* Hunc Canonicum nomine Vvalterum, & in Monasterio Sancti Ioannis de Vineis claruisse virtutibus in Compendio illo citato Author affirmat. Hactenus de prima eius conuersione; quæ proculdubiò longè ante hunc annum euenisse credenda est, vt his, quæ gessit, multa, miráque ante habitum susceptum, supersit locus.

Igitur bonus Princeps ad se reuersus, qui peccata virtutibus redimeret, atque anteactæ vitæ profusionem sobrietate futuræ compensaret; torneamentorum sumptus in Xenodochium pauperibus alendis, curandísque, atque animi iactantiam & elationem, in abiectionem & despectum sui, commutanda curauit, liberalis ex prodigo effectus, atque superbiam debellans humilitate. Et quidem de constructo Xenodochio, dotatóque, hæc idem Author [g]: *Cùm igitur seruus Dei Ioannes, omni fastu militiæ sæcularis deposito, soli Deo militare in animo decreuisset, in Monte Mirabili, Castro suo, Domum quandam de proprio fecit velociter fabricari, vt pauperes aduenæ, & peregrini in illa hospitarentur; & ægrotis ibidem ministraretur, redditibus assignatis, vnde possent pauperes sustentari.* Ita in Actis. 4.

g lib. 1. c. 4.

Cæterùm, quibus post Xenodochium constructum actibus charitatis, humilitatísque, atque aliarum virtutum, anteactæ vitæ crimina diluere, & leuitatem compensare conatus sit, idem qui suprà Author pergit scribere [h]: *Sciendum verò, quod in supradicta Domo ipse Vir Dei pietatis, & misericordiæ operibus insistebat, ac si illam solùm hac de causa construxisset: nam propriis manibus pauperibus infirmis ministrabat cibos, curabat vulnera, sternebat lectos, medicinas adhibebat. Quotiésque in ea defunctorum corpora adesse contigisset, cùm ad sepulturæ locum erant deferenda, ad hoc ipse primus, & præcipuus adiutor existebat: tempus quo id faciendum erat diligenter obseruans, atque ad ea portanda se paratum Dei seruus exhibebat. Porrò si minoris ponderis, & quantitatis essent, vt illis deferendis sine alterius adiutorio solus ipse sufficere potuisset, à nemine se permittens adiuuari, per se ipsum deuotissimè portabat. Sic ergo gloriosus Christi miles pro clypeo, quem olim in militia sæculi gestare consueuerat, feliciter ordine commutato, in tyrocinio Christi, cadauerum baiulus fieri nequaquam erubescebat.* 5.

h lib. 5. c. 9.

erubescebat. Et quasi alter Tobias in sepeliendis illis, diligentis curæ solertiam impendebat. Necnon & languidos propriis humeris ad necessaria gerebat, & in omnibus affectu piissimo, eis sedulè ministrabat. Hæc generatim: sed specialiora deinde ita prosequitur [i]:

[i] lib.1.c.6.

6. *In supradicta etiam Domo mulier quædam paupercula plurimùm infirmabatur: à mammilla enim ipsius cum fœtore nimio putredo continuè discurrebat. Quam vir Dei prospiciens miserabiliter affligi, compassus est eius angustiæ. Humiliánsque semetipsum, tam deformem plagam, quam cæteri non sine horrore poterant intueri, in locum putredinis defluentis, flexo genu deosculari cœpit, ita quod labia ipsius ex ipsa putredine inhonestè tabefacta cernerentur.* Subdit de alia, quam primùm inhorruisset, sed postmodum correptus, correctúsque, morosiùs adhuc, & deuotiùs deosculaset. Audiant, & paueant implicati deliciis sæculi, qui pauperes despiciunt, qui se subtractos putant miseriis hominum.

7. *Altera quoque mulier in eadem Domo iacebat, quæ morbo grauissimo laborabat: nam ex eius latere fœtor abominabilis, cunctisque intolerabilis sine intermissione defluebat. Qua de causa in secreto loco iacens, ab aliorum consortio fuerat segregata: tantus etenim erat lateris fœtor, vt cunctis appropiantibus molestiam nimiam generaret. Cúmque Dei famulus illius habitaculum introisset, & fœtorem tantum diutiùs ferre non valeret, continuò est egressus. Et, vt verbis eius loquar, sic dicebat: Abstulit mihi cor meum fœtor intolerabilis iste. Quem cùm audisset mulier quædam infirmorum, Domúsque procuratrix, quæ pro sua religione familiaris valdè eidem habebatur, quasi improperando illi, quod dixerat, increpare cœpit, ita dicens: O qualis miles, quàm probus, quam animosus, à fœtore isto in momento superatus! Et adiecit: Peccata vestra, inquit, sunt, quæ vobis fœtent. At ille paulisper subridens, Meritò, inquit, arguis me: me etenim pusillanimem esse omnino negare non possum. Nec mora semetipsum redarguens, & increpans, indignánsque sibi ipsi, ad locum reuertitur, vnde paulò antea fuerat egressus. Et acclinans caput suum penes latus ægrotantis, spatiúmque, quod erat inter se, & latus cooperiens, ne, scilicet, fœtor egrediens per aërem spargeretur, sed in nares suas prorsus illum reciperet, ibidem diutissimè est commoratus. Ad quem accedens prædicta mulier, quæ antea pusillanimem dicebat, è contra dirissimè ipsum cœpit arguere, eò quòd sibi ipsi tam crudelis extitisset, tanto fœtori tandiu nares suas applicando. Cui Vir sanctus respondit: Noueris, dilectissima mihi in Christo, me nunc in fœtore isto, tanquàm pigmentorum odoribus, suauiter delectari. Et iterum: Verum, inquit, dicebas: mea quippe peccata erant, quæ fœtebant.* Hactenus ibi: similibus subiunctis, quæ in præsenti non vacat recensere.

8. Parum fuit viro Xenodochium construxisse, in quo Christi pauperibus, siue in pauperibus Christo deseruiret, si non & domum propriæ habitationis in Xenodochium etiam consecrasset: communi mensa, & lecto cum egenis, imò egenis concesso, cùm ipse è contra cubaret in nuda humo [k]: *Igitur*, pergunt Acta, *sicut præmisimus, seruus Dei in conuiuiis suis deesse pauperes nunquam patiebatur. Et cum ipsis habitare multò magis, quam diuitum consortia diligebat. Erátque eius talis consuetudo, quòd cùm tota familia, & milites vniuersi soporati fuissent, pauperes ipse vocabat, quos etiam in proprium collocans lectum, dormitionis requiem eis misericorditer exhibebat. Ipse verò nihilominus in terra cubabat, & tali lecto contentus, tota nocte sic permanebat. Cùm autem quadam nocte in castro supradicto moraretur, & equitum, qui aderant, nimia multitudo eum non fineret, consueto more in proprio cubiculo pauperibus requiem tribuere, pauper quidam infantulus balbutiendo, prout poterat tamen, conquerens, vni de militibus sic ait: Mallemus certè, Domine, vos, & omnes socios vestros alibi commorari. Valdè enim nobis molesta est vestra præsentia. Cúmque miles ab ipso quæreret, qua de causa, ex ipsorum præsentia molestiam pateremur; respondit puer: Nisi præsentes essetis, nocte ista in lecto Domini nostri Ioannis suauiter dormissemus, sicut heri, & nudius tertius facere solebamus. Milite rursum quærente, vbi ipse Dominus dormiret; puer dixit: In humo ante lectum singulis noctibus ipse dormire consueuit. Et reuera cùm etiam pauperes lectum eius minimè occupassent, omni eius testante familia, in pura humo dormiebat.*

[k] lib.1.c.18.

Cæterùm quod ad conuiuia attinet, quibus egenos deesse non patiebatur, id prætereà de eo scriptum lego [l]: *Carnes, si apponebantur, nunquam edere; sed in scutella frangere consueuit distribuendas pauperibus, qui ante eum assiduè comedebant.* Sic simplicibus actibus Vir Sanctus has laudabili arte aptabat virtutes duplices, in se, & ad pauperes: illas, dum lecto se, & cibo priuabat, castigator acerbus sui corporis: has dum eadem, quæ sibi adimebat, Christi pauperibus largus erogabat. Atque hæc quidem domi à Viro Sancto, in secreto cubilis, & mensæ suæ. Sed foris etiam, aliis in exemplum, sibi in vindictam antiquæ vanitatis, & mollitiei in pauperum obsequiis frequens erat. Referam pauca ex pluribus exempla, vtinam imitanda meis Lectoribus [m]: 9.

[l] in additis, fol.19.

[m] lib.1.c.12.

10. *Quodam tempore Venerabilis Ioannes, nondum assumpto Religionis habitu, apud Castrum suum, cui nomen est Oisiacus, cum copiosa militum suorum multitudine morabatur. Cúmque ab ipso Castro, ipsorum equitum secum habens comitatum, ad Adamont properaret, negotium ibidem tractaturus; occurrerunt ei in itinere iuxta villam, quæ vocatur Sauci, leprosi numero vigintiquinque; qui cùm eum adesse cognouissent, gauisi sunt plurimum; & eleemosynæ ipsius beneficia postulare cœperunt. At ille continuò, equo, cui insidebat, desiliens, & suscepta à seruo subsequente pecunia, vniuerso comitatu retrò stante, quia propiùs accedere ob fœtorem leprosorum verebantur, igne diuini amoris exæstuans, feruentissimè in medio leprosorum se ingessit. Dehinc vero vnicuique ipsorum quinque solidorum dona distribuens, cum genuum flexione, & deuotissimo cordis affectu, manus deosculatus est singulorum.*

11. *Cùm autem ab eodem loco Vir Dei fuisset aliquantulum digressus, obuium habuit alium leprosum, qui ex illorum erat consortio, quibus paulo antè munerum suorum largitione fuerat suffragatus. Ipse enim ob corporis debilitatem, præcedentium vestigia sequi non prævalens, ibidem serui Dei præstolabatur aduentum, sperans se aliquid accepturum ab eo. Perpendens itaque leprosus ipsum adesse, quem expectabat, obsecrare cœpit, vt eleemosynam suam largiendo, miseriæ eius subuenire dignaretur. Sanctus verò, auri, vel argenti penes se nihil habens, totam nanque pecuniam suam egenis distribuerat, huiusmodi leproso fertur dedisse responsum: Te, inquit, rogo, vt tunicam tuam tu ipse mihi largiaris. Quo audito, non sine admiratione leprosus ausus non est Viro Dei renuere, quod petebat, suum ei sine mora porrigens*

porrigens indumentum, quo suscepto, tunicam propriam Vir Sanctus exuens, ne à quoquam deprehendi posset, ipsa leprosum induere festinauit. Dehinc quoque eodem, quod prius ab ipso susceperat, eum rursus induit vestimento; nihilominus id cautè faciens, videlicet, vt res gesta lateret, & incognita fieret vniuersis. Simile quid, aut maius Vincentius narrat in Speculo morali per hæc verba [n]: *Cùm Ioannes de Monte Mirabili, Dominus valdè pius & deuotus, videret pauperem valdè afflictum vlceribus, sanie, & sordibus, ait: Quare non vadis ad Domum Dei, vbi quiesceres? Respondit: Non possum ire. Et ego, ait, portabo te. Et assumpto eo super humeros portauit eum illuc. Cùmque haberet sordidos pedes, & tibias plenas saniê, lauit ei; & cùm ei doleret cor, ait: O cor miserum, & superbum! modò poteris crepare. Et haustam aquam loturæ bibit cum duabus manibus.*

n parte 1. dist. 13.

12. His multa alia similia referuntur in eius Vita, quæ consultò omitto. Id tamen addam, velut pro coronide eximij eius feruoris in hac virtute: nam de cæteris dicam sequenti Capite: *Cùm die quadam accensus charitate, pauperum Domos deuotus circuiret, militum, qui de ipsius progenie erant, copiosus ei exercitus obuiauit: qui videntes eum despectiùs ambulantem, arguunt eum vniuersi dicentes: Domine, cùm sitis totius nostræ prosapiæ caput, & in omnibus nobis merito dignitatis obtinens principatum, facitis, quod non decet. Ex hac nanque contemptibili vestra conuersatione, nobis, qui de stirpe vestra sumus, dedecus ingens, & confusio non modica generatur. Quibus Vir sanctus respondisse fertur: Vtinam, ô cognati, per cuiuslibet dedecoris iter ad Dominum Iesum valeam peruenire.* Hactenus Viri Dei Ioannis charitas, & humilitas ab ipso initio primæ conuersionis: nunc reliquas virtutes, donáque, & fauores diuinitùs collatos, ante habitum susceptum prosequamur. o lib. 1. c. 16.

---

1. Cilicio ad carnem vsus per multum tempus, 2. (dictum qua occasione,) 3. flagellis crebris, 4. & continuis genuflexionibus. 5. Imago Virginis conuersa ad eum orantem; 6. propugnatum de Cælo Castrum de Oysiaco: 7. demum innocens homo condemnatus, 8. miraculosè à Viro Sancto ereptus. 9. Iudæos omnes de terris suis eliminat. 10. Iustitiæ Zelus, 11. & abstinentia à tributis etiam vltroneis.

CAPVT IV.

1. CILICIO ad carnem in tunica interiori, femoralibúsque, & crebris verberibus carnem in primis domans, longæ deinde preces, genuflexionésque, & ex peccatorum suorum recordatione frequentes lacrymæ, Serui Dei spiritum ad cœlestia subleuabant. Vnde Anonymus Author in eius Vita [a]: *Tempore hyemali, nulla frigoris importunitate detentus, camisia, & femoralibus ciliciniis tantummodo sub cappa indutus, singulis noctibus ad Ecclesiam pergere consueuit. Ibique nocturnis intererat vigiliis, sine intermissione orationi intentus, terrámque cordis sui sanctissimo imbre rigabat, vt virtutum fructus vberrimos produceret. Cùm verò apud Montem Mirabilem moraretur, in maiorum Festiuitatum celebritatibus, ad confitendum Domino, nocte media consurgens, ad propinquam Domum Religionis, quæ Boscus nominatur, ibat, quatenus sacris inseruiendo meditationibus, & sola rimando cœlestia Domino diem festum liberiùs agere posset, tumultu, scilicet, equitum suorum, & familiæ copiosa sagaciter deuitato.*

a lib. 1. c. 21. & 22.

2. Porrò de initio assumptæ vestis cilicinæ, in additis ad vitam hæc scripta lego [b]:

b in additis §. 84.

Frater Odo, Sacerdos Monachus Longi-pontis, dixit, quòd cùm loqueretur cum venerabili Ioanne de quodam Sancto Abbate Cœnobij Sancti Benedicti Atrebatensis, & de vestibus, quibus vtebatur, dixit ei testis, qui loquitur, quòd vtebatur camisia cilicina, & femoralibus, atque caligis cilicinis. Quo audito, dictus Ioannes rogauit testem, qui loquitur, vt ei similia vestimenta cilicina prepararet. Præparauit ei itaque tria paria, quibus vsus est dictus Ioannes vsque ad ingressum suum in Monasterium Longi-pontis. Verum est tamen, alibi haberi [c] femoralia reiecta à Viro Dei, quia eum equitare non permittebant.

c in additis §. 9.

3. Ad verbera, quominùs sibi parceret, aliena manu aliquando vti solebat [d]: *Dixit etiam iste testis, se multoties eidem Ioanni, ad instantiam ipsius, disciplinas dedisse, & multoties tædio affectum fuisse, pro eo quòd tot, & tantas disciplinas sibi dari instabat.* Hic idem Odo, illius in sæculo Capellanus, in Religione socius, atque vtrobique fidus coadiutor eorum, ad quæ aspirabat cœlestium operum, *Adiecit etiam, Dominum Ioannem habere callos turgentes in genibus, ex frequentia genuflexionum; & similiter callum, vel tumorem in fronte ex frequentia allidendi frontem suam in oratione ad terram: & hos callos, & tumores se multoties vidisse, & frontem puluerulentam.*

d ibid. §. 14.

4. Cæterùm, quod ad callos genuum attinet, adeò in vito induruisse compertum est, vt alter testis non minori fide dignus Thomas, Abbas Cœnobij de Cantiprato, iuratus dixerit [e]: *Quòd si quis vellet acum infigere in genibus eius, acus potiùs contra duritiem genuum se flecteret, quàm posset introire.* Sic retroactam in deliciis vitam compensabat cruciatibus, & quantùm per mollitiem degenerasset, per tolerantiam gloriosè reparabat.

e ibid. §. 9.

5. Hæc feruoris illius velut initia (nam semina non dicam, in medio fructu) cœlestibus irrigata fauoribus, fœcundata miraculis, creuerunt in immensam virtutum segetem. Author Vitæ ipsius memoriæ prodit [f]: *Dum in territorio Cameracensi, cum ingenti militum suorum comitatu deambularet Dei seruus, contigit eum transire per quendam locum, vbi in ipso itinere Beatissimæ Virginis Imago posita habebatur. Sed vir Dei alibi intentus, planè non animaduertit, quid hoc esset? Cùm autem aliquanto spatio discessisset, secum cogitare cœpit, quid paulò antè vidisset. Et agnito, quod coram gloriosæ Mariæ Virginis Imagine præteriisset, nullam habens de ipsa memoriam, nullámque eidem exhibens reuerentiam, insalutatam reliquisset, plurimùm contristabatur. Statimque de equo, cui insidebat, in terram desiliit, & vt condigna satisfactione negligentiæ suæ reatum dilueret, pedes reuertitur ad eandem. Cùm verò à latere Imaginis stetisset, corruit in terram, flectens genua in ipsa*

f lib. 1. c. 90.

ipso itinere, ibique cum magna compunctione, & anxio cordis affectu veniam precabatur. Et ecce, nutu diuino, facies Imaginis ad ipsum conuersa est: ac si Virgo gloriosa euidenti signo vellet ostendere, precibus se obsecrantis annuisse. Hoc quoque multi, qui præsentes aderant, manifestè cernere meruerunt. Ipse verò, ac si de tali miraculo nihil penitùs contigisset, erigens se ab orationis loco, post cateruam, eius reditum præstolantem, regredi festinauit. Hoc primum signum ad seruum Dei factum de Cœlo, vltrò currentem impulit, vel desidem, & torpentem excitaturum.

6. Cæterùm aliud adhuc fecit diuina manus, si non maius, patentius; neque solùm ad ipsum, sed per ipsum, quo virtus eius cunctis innotescens, cunctis non minùs imitanda proponeretur [g]: *Accidit, ait, quòd Comes Flandrensis terram nobilis viri exercitu non modico congregato, oppugnaret: & cùm sederet cum omni populo suo ante Castrum de Oysiaco; milites, qui erant in eodem Castro ad muniendum illud constituti à Domino suo, deficiebant præ timore; & eò maximè, quòd Dominus suus nullum omninò poterat eis succursum gentis facere. Quoniam exercitus Flandrensis vndique fuerat congregatus. Insuper tantus timor erat in tota terra illa, quòd nullus ausus erat mutire. Vir verò Deo dignus, fide armatus, cum paucis militibus, scilicet, cum tribus, & suo Capellano, venit ad Abbatem de Valcellis, qui eo tempore erat, & dixit ei: Domine Abbas, ego commendo vobis Castrum meum de Oysiaco. Ad quod verbum stupefactus Abbas respondit: Domine, quid est, quod dicitis? Vos non potestis custodire, & ego quomodo custodiam? Etiam Domum meam custodire non possum. Et ille: Volo, vt custodiatis illud mihi. Cuius fidem necdum intelligens Abbas, ampliùs admirabatur in verbis illis. Ad vltimum dixit ei vir radicatus in fide. Scio, quòd si volueritis, Castrum meum mihi per vos optime custodietur; nec aliter poterit custodiri. Tandem Abbas fidem illius intelligens, in crastino fecit cantari à singulis Sacerdotibus Missam de Spiritu Sancto, & statim tanta pruina surrexit de terra, quòd homines Comitis sese videre non poterant: quare plurimùm stupefacti fugam meditabantur. Sed retenti à Comite, quod volebant opere adimplere, non poterant; donec volente Deo propter fidem serui sui, tanta pluuiæ inundatio erupit, quòd in fugam conuersi, de sua salute desperarent, & clamarent, Helpe, Helpe, præ timore. Et sic per fidem fidelis serui sui Dominus populum totius terræ illius ab oppugnatione Flandrensi liberauit. Hoc firmiter asserit dictus Engelbertus dicens, hoc, testimonio mille hominum posse probari.*

[g] in additis, §.18.

7. Referam tertium signum ab ipso factum, non minùs patens; & quia singularius, fortè gloriosius [h]: *In exordio conuersionis nobilis viri Domini Ioannis de Monte Mirabili, homo quidam, Guntherus nomine de Cameraco, casu accidente, neque id facere volens, vxorem propriam interfecit. Is secundùm leges vrbis iudicatus, & condemnatus fuit ad mortem. Quod cùm viro nobili innotuisset, statim surrexit, & acceptis duobus Capellanis suis venit ad locum, vbi innocens fuerat iudicatus, & prosternens se ad pedes Scabinorum, humiliter, & deuotè petiit hominem innocentem liberari. Et cùm instaret petitioni, nec aliquo modo posset obtinere, quod petebat, pro eo, quod sententia lata erat, hominis damnati, cuius corpus conseruare non poterat ad vitam, animam cœpit exhortationibus communire, prouocans ad Confessionem. Sacerdos Curatus dicti Guntheri ibi erat, & confessionem illius recepit, & sic duxerunt ad mortem, nobili viro prosequente, & semper exhortante, vt animam damnati eriperet à morte æterna. Ministri timentes, ne in latibulis insidias posuisset, vt quem precibus non poterat, vi liberaret, cum gladiis, & fustibus armati processerunt ad locum; vbi cùm esset vir nobilis, adhuc timentes mandauerunt eidem: Domine, vos estis Princeps, & Castellanus noster: nolite nobis molestus esse; nec enim decet vos. Quibus sic dicentibus, ille respondit: Si vobis vim inferre voluissem, non venissem solus cum Clericis meis. Sed ex quo corpus istius habere non possum, animam saltem saluare concupisco. Et ne interesset funeri, retrotraxit se cum Clericis.*

[h] ibidem, §.8.

8. *Illi verò damnatum illum in fossam, quam fecerant, deponentes, & diligenter cooperientes, armati per desuper fossam equitantes, vt iacens extinctus interiret, custodierunt eum per spatium trium dierum, & sic recesserunt. Post hæc transitum faciens per locum illum Boissardus Extlons Clericus, inspiratione diuina discooperuit, quem defunctum Burgenses putauerant, & sanum inuenit. Liberatus vero Castellano suo gratias, quas poterat, reddens, dicebat se meritis ipsius fuisse liberatum. Iurauerunt Thomas, & frater eius Aingleberius, quondam Præpositus Oysiaci, qui tunc erat familiarissimus Principi, adiiciens, quòd citò, postquàm damnatus, extractus fuerat de fossa, comedit cum Castellano. Et quod interrogauit eum, quomodo se haberet, cùm esset in fossa. Cui ille: Nullum sustinui dolorem, sed quasi in ecstasi positus nihil sentiebam, nec quando Clericus retraxit me de humo. Scio, quia humilitas Principis liberauit me.* His, & similibus nouus Christi miles proficiens, ac crescens, vel adhuc tyro agebat ducem emeritum.

9. Tum verò ex his virtutibus priuatis ad publicas transcendens, & Principem se esse recordatus, cauere scandala, iustitiam ad omnes incorruptè exequi, abstinere à muneribus, fouere pauperes, releuare tributa; demum quæcunque ad commune bonum facerent, & studiosè, & ardenter sollicitabat. Iudæos primùm arcendos à propriis finibus sanciuit edicto [i]: *Quibus ab omnibus oppidis vocatis, & in eius præsentia constitutis, cùm instaret tempus metendarum frugum, vnicuique ipsorum tria numismata, & falcem in manu præbuit; & sic eos exire compellens ab eorum detestanda conuersatione fines suos æternaliter emundauit. Iussit præterea sub præconis voce circunquaque nunciari, vt quicunque debitis vsurarum in Iudæos tenerentur obligati, absoluti, & immunes omnimodis haberentur.* Hæc in sacrilegam, refractariámque nationem; in cæteros, vt pius, ita seuerus.

[i] lib. 1. c. 3.

10. *Cùm esset apud......, cum suis militibus sedens ad mensam* [k], *misit scutellam suam cuidam cæco, qui cum aliis pauperibus comedebat. Nuncius verò, qui detulit scutellam cæco dixit: Hanc scutellam mittit tibi Dominus meus. Cui ille: Gratias, quas possum, eidem refero: nam aliud bonum, iam anteà mihi fecit. Quod cùm audisset Princeps, interrogauit eum: Cui? Contrà cæcus: Domine, dico, quòd aliud bonum mihi fecistis. Iam desiccatus fuissem in patibulo, si Iustitia vestra non eruisset mihi oculos in furto deprehenso. Nam eiusmodi causa ibam apud Insulam; nec quieuissem à furto, donec suspensus fuissem. Modo facio pœnitentiam meam. Hæc cùm audiuisset vir nobilis, statim procidens, & deosculans, & amplexatus eum, veniam precabatur, & dedit eidem viginti solidos ad peragendum iter*

[k] in additis, §.12.

iter Sancti Iacobi, ad quem ibat. Ferunt, cùm dudum Monachum professus, videret quendam imprudenter criminosum, protrupisse in hæc verba Iustitiæ zelo [l]: *Vtinam modò non essem in Religione: certè iuberem erui oculos eius, cuius non aliam sperarem correctionem.* Hæc de zelo Iustitiæ administrandæ.

l ibid.§ 25.

11. Cæterùm, quanta in tributis exigendis moderatione vsus (quæ virtus Principes post Iustitiam maximè decet) etiam vltronea, si minùs grata subditis, non solùm recusauerit; verùm accepta denuò restituerit: sequentia tandem cunctis manifestant, quæ ita habent [m]: *Cùm non haberet pecunias pro expensis, absque vlla exactione, accepit ab hominibus suis, sicut omnium terrarum est consuetudo, quandam summam pecuniæ. Quam cùm accepisset, murmurare cœperunt homines, qui ex sola gratia ei iam dictam pecuniam dederant, & dicebant: Quid est, quod Dominus noster, qui est benignus, accipit à nobis tributa, ac si esset in expeditione, vel iret ad torneamenta: quod cùm Viro Dei innotuisset, fecit dictam pecuniam restituere per Angelbertum Præpositum suum, ne propter hoc homines sui contra ipsum ampliùs murmurarent.* Hæ Principis virtutes, Virum Principem supra alias priuatas commendabant. Cæterùm, qualiter ad Cistercium tandem vocatus sit, ingens illius lumen, decus, atque ornamentum, sequenti Capite paucis descriptum reperiet beneuolus Lector.

m ibid.§.30.

1. Pro filia vnica Monasterium fundat, & cætera disponit. 2. De sacra militia deliberat; 3. sed ab ea retractus consilio seruat. 4. Viros sanctos, & solitariam vitam sectantes primùm; 5. dein Theologos Parisienses 6. selectiores concordes audit, 7. atque omnes Cistercium consulentes. 8. Tum demum suis, & Mundo vale dicens, 9. Monachum induit in Cœnobio Longipontis: 10. comprobatur in dubio ratio temporis.

CAPVT V.

1. TÆDIO cœperunt esse mundana cuncta Venerabili Principi, qui iam sola cœlestia suspirabat. Et primò quidem ab vxore separatus, mutuo consensu, quippe neque illa, sæculari pompæ dedita, abiectionem mariti, neque is eius fastum ferre poterant; mox filiæ, quam habebat primogenitam, Religionem persuasit, *promisitque*, (vt habetur in eius Actis [a],) *quòd si vellet esse Monialis, pro ipsa construeret Abbatiam, vbi cum aliis Monialibus Domino deseruiret.* Qua, vt coniector, auscultante præcepta patris, adimpleuit promissa, construens, ac dotans Cœnobium Domus Dei, de quo in eisdem Actis, paulò inferiùs [b]: *Soror Ales, Priorissa Domus Dei, quam ipse Ioannes in Castro suo, quod Mons Mirabilis dicitur, ædificauit, & de propriis redditibus dotauit*, &c. Demum Guillelmo filio, & successori Castrum de Oysiaco, cum adiacentibus terris, mox ipso, immatura morte rapto, Matthæi Iunioris tutori (nam & tutorem illi designauit) regendum tradidit. Tum demum ipse, quid sibi esset agendum, reuoluens mente, militiam sacram aduersùs Galliæ Hæreticos, Bituricensem Prouinciam deuastantes, quod anno præcedenti dicebamus, præferendam putauit homini militi, & qui, quo iuuenis sæpiùs abusus erat in domesticos fidei, & Religionis; animi robur in hostes exerceret, non aliena talenta sibi vsurpans, quod multorum malorum initium est; sed in propria laborans seruus fidelis.

a in additis, §.19.

b ibid.§.21.

2. *Volens autem*, (ait Author Vitæ Sancti [c], cuius abhinc narrationem continuam dabo, concinnam, & congruam, ac continentem egregiam Cistercij laudem,) *volens*, inquam, *argenti plurimum secum ferre, vnde copiosius in ipso itinere inopiæ subueniret egenorum, in Cameracensem Prouinciam profectus est; vbi de nemoribus suis quandam partem septem millium librarum pretio, commutauit. Porrò nemorum emptoribus vxoris eius assensum petentibus, omnimodis illa renuens acquiescere venditioni dictæ, ne fieret, impediuit. Interea quidam de seruis Viri Dei, cuius relatione nos ista didicimus, qui eidem in sancto proposito familiarius adhærebat, iis eum alloquitur verbis: Domine, inquit, si vobis rectum videtur, vt acquiescatis mihi, peregrinationis huius, quam disponitis facere, voluntatem relinquatis. In vestro etenim reditu animus vester non minùs quàm in præsenti die, Mundi occupationibus irretitus tenebitur. Cui Vir Sanctus respondit: Quid igitur vtilius nos agere indicabis? aut cuiusmodi vitam tuo decernis arbitrio fore potiùs eligendam? Si vestræ, inquit, non displicet voluntati, petamus ambo eremi solitudinem, vt ab hominum conturbatione, & linguarum contradictione salubriter abscondamur. Me quoque comitem indiuiduum, necnon & ministrum fidelem vobiscum habeatis. Ad quem Sanctus: Benedictus tu, charissime, & benedictus sermo oris tui, quia pretiosus. Vade ergo, & diligenter require, si quos Sanctos Eremitas valeas reperire, vbi congruum cognoueris locum, in quo secretiùs, commodiùsque habitare possimus. Dehinc illorum responsionem, & quicquid inueneris, nobis festinanter renunciare stude. Hæc Sanctus Princeps.*

c lib.1.c....

At ille continuò, assumptis secum vitæ necessariis, Leodicensem vsque Diœcesim deuenit, & audita fama solitarij cuiusdam, sanctitate celeberrimi, sine mora ad eum diuertit. Et præmissa salutatione, aduentus sui causam ei protinus indicauit. A Domino, inquit, Montis Mirabilis, cuius mentem sua nuper gratia dignatus est Dominus inspirare, huc ad vos directus sum. Vestram igitur obsecro sanctitatem, vt eidem vitam solitariam ducere cupienti, sanum, & fidele præbeatis consilium, prout experientia longiore vitæ huius ordinem meliùs didicistis. Quo audito, vir ille dissuadere cœpit, dicens omninò incongruum fore, vt eremiticam appeteret conuersationem, quam proculdubiò ipsum in breui pœniteret elegisse. Et dicebat: Nouit Dominus Iesus, quantas ego, & consimiles mei Eremitæ, & quàm difficiles à malignis spiritibus patiamur frequenter molestias, & crebris eorum concussi iaculis nonnunquam 3.

grauiter vulneremur. Illa quoque comminantis sententia, quæ dicitur [d] *: Væ soli, quia si ceciderit, non habet subleuantem. quàm sit vera, in nobismetipsis experimento sæpiùs edocemur. Vnde, si Dominus vester assensum mihi præbere voluerit, Ordinem Cistercij merito sanctitatis cæteris præferendum, velociter introibit. Rectius enim iter, tutiùsve, quo perueniatur ad Cœlum, me fateor ignorare. Audeo insuper constanter dicere, quòd si Parisienses Theologos, & quoscunque industrios super hoc consulat viros, illos contraria nequaquam sentire, sed in hac sententia omnes pariter conuenire, veraciter comprobabit.*

d Eccle. c. 4.

4. *His auditis, nuncius, valedicens ab eo recessit. Volens tamen in suo negotio se reddi certiorem, seruos Dei quamplurimos, quorum in illis partibus habetur copia, est familiariter allocutus: qui omnes à priori consilio minimè discreparunt. Postremò autem ad Dominum suum est reuersus, cui per ordinem, quæ contigerant ei in via, retulit vniuersa, & adiecit hoc vnum superesse, quod etiam à Theologis Doctoribus responsa conquirere debuisset, quod cùm audisset Sanctus ille, Dei feruentissimus amator, nihil ampliùs, quàm Domino famulari desiderans, sine mora Parisios iter arripuit; quem è vestigio, militum suorum, & familiæ multa turba subsequuta est copiosa.*

5. *Cúmque Parisiensem Vrbem fuisset ingressus, peritorum Theologorum conuentu maximo in vnum congregato, primùm quidem ad eos salutationis verba præmisit; illi verò de aduentu tanti Principis gauisi plurimùm cum hilaritate eum honorificè susceperunt. Quos postquam familiari colloquio fuisset affatus, ait illis: Dignum est, ô Domini, vt nostra præsentia vobis ad vtilitatem cedat. Vobis igitur in communi expensa crastina diei triginta librarum donamus benedictionem. Quibus gratias agentibus, Nunc, inquit, superest, vt secreta cordis nostri Discretioni vestræ pandamus. Hoc primum fieri postulantes, vt à comitatu vestro eligantur decem, qui doctrina, & religione præcellere cæteris videantur. Et factum est ita. Quibus rursum ait: Ex vobis quoque, qui decem estis numero, tres nihilominùs separentur in vnum, vt dictum est, moribus, & scientia præminentes.*

6. *Hoc facto, tres illos Doctores famosissimos, ab aliis seorsum ducens, procidit illorum pedibus, humili supplicatione deprecans eos, & dicens: O Venerabiles Viri, homo sum contemptibilis, & valdè miserabilis: nam totius Iustitiæ hactenus expers extiti, & à malorum perpetratione nunquam cessaui. Veruntamen ad cœlestem patriam, à qua multorum commissione facinorum temerè deuiaui, per arctam pœnitentiæ viam, me nunc tandem paratum reuerti, vos instantiùs rogo, vt secundùm quam à Deo accepistis sapientiæ doctrinam, cuiuslibet conuersationis iter rectissimum edocere studeatis. Ad hoc illi paululùm intra se cogitantes, vnanimiter, quasi ex vno ore, Dei seruo responsa dedère dicentes: Nullum omninò tramitem, quo ad Paradisi regna dirigi quispiam queat, ac perduci, quàm Ordinem Cistercij, vos possumus edocere meliorem: si tamen tanta vobis diuina gratia virtus collata sit, vt cum perseuerantia, illius asperitatem velitis, & valeatis pro Domino sustinere.*

7. *Gratias egit in responso tali, Deo, Venerabilis Ioannes: Et nunc, inquit, illi septem Doctores, qui paulò anteà aderant, introducantur, vt sciamus, vtrùm æqualia & ipsi sentiant, an diuersa? Qui cùm introducti fuissent, & super hoc requisiti, in nullo ad inuicem fuerunt contrarij, sed omnium vna sententia fuit, idem per omnia dicentium, quòd tres illi priores fuerant loquuti. Quibus intenta mente per Dei famulum auditis, ab illa die statuit se Ordinem Cistercij ingressurum.* Hactenus cuncta ex Authore vitæ Sancti, qui rem totidem verbis memoriæ prodit. Tot per ambages Cistercium Deus Ioanni, atque Ioannem Cistercio præparabat. At qua ratione conceptum semel propositum, tandem sit exequutus, idem, qui suprà Author his verbis tradit [e]: e lib. 1. c. 8.

8. *Ioannes igitur quadam die, conuocata populi multitudine, simulans se velle contra Albigenses proficisci, de diuinis alloqui cœpit eos, & vt in melius proficerent, exhortari: nonnullis autem illorum lugentibus, vale dixit eis, charitate pacifica deosculans vniuersos. Dehinc verò paucis secum assumptis comitibus apud Longumpontem Ordinis Cisterciensis Cœnobium perrexit, ibidem Domino seruiturus.* Ita Vir Sanctus, quod mente semel conceperat, opere exequutus, quosdam etiam ex suis secum traxit, non viæ tantùm, verùm & Monachatus futuros comites, nec nisi morte ab ipso diuidendos. Notat verò idem Author eodem loco: *Quòd in terra sui iuris, sub ipsius potestate, eiusdem Ordinis Cœnobia habebantur, sed parere maluit Domini iussioni, qua dictum est ad Abraham* [f] *: Exi de terra tua, & cognatione tua, & de domo patris tui. Insuper si inter suos moraretur, maiorem ab ipsis, quàm ab extraneis, sibi reuerentiam exhiberi verebatur.* f Genes. c. 12.

9. Peruenit ad Monasterium Longipontis ante Ascensionem Domini: hic nanque dies ab eo electus erat, quo nouæ cingulo militiæ initiaretur. Quippe ascensiones in corde suo disponens Christi ascendentis auxiliis promouendas. Præerat Monasterio Longipontis Vvalterus Abbas, moribus, pietate, doctrináque quàm ætate prouectior, quem aliis præfici, vel in ipsa iuuenta dignum, tandem post annos plures in senectute, Pastorem, Cistercium, atque vniuersa Familia Cisterciensis, parentem sibi charum præstolabantur. Hic primò in Ioanne fastidiens Principis nomen, & quæ plerunque monachalem quietem turbat, sæcularem potentiam, vix à cella diuelli, ægrè occurrere; nec nisi Regulæ legibus obstrictus excipere hospitio: at postquàm Viri grauitatem, modestiámque, atque in Principibus rariores ipsis virtutibus, virtutum species hausit, intentior animo venerari, suspicere: demum cùm sibi datum de Cœlo nouit, in lacrymas profusus, bonitatem diuinam, clementiámque, & prouidentiæ abyssum admirabatur. Verùm, quo tandem pacto illum susceperit, atque habitu induerit, eorundem Actorum verbis præstat scribere: *Cùm igitur die Dominica Ascensionis prostratus humiliter in Capitulo Longipontis in Monachum se recipi postulasset, Venerabilis Galtherus tunc temporis eiusdem loci (qui postmodum Cistercij laudabilis extitit gubernator) sicut est Ordinis consuetudo, cœpit ei prædicere grauitatem, quam in vigiliis, laboribus, cæterisque regularibus obseruantiis eum pati oporteret. Et ab ipso quærebat, quomodo, qui tantus extiterat in gloria sæculari, & tam delicatè fuerat ab infantia sua enutritus, vilitatem vestimentorum, & ciborum asperitatem sustinere valeret. Cui humilis Ioannes tale dedit responsum: Sciatis (inquit) me nunquam in sæculo gaudium tantum habuisse, quàm si scirem, me fore*

dignum

dignum in Religione manducandi panem furfureum, qui canibus proiicitur ad vescendum. Cuius tam humili responsione audita, qui aderant, ædificati non modicè, ex affectu pietatis omnes ferè lacrymari cœperunt. Quòd autem non inaniter, sed ex nimio charitatis ardore id dixerit, subsequens eius conuersatio manifestè declarauit. Tanta etenim erat abstinentiæ, vt etiam in vilioribus cibis appetitum refrænaret, vel quæ necessitati congruerent, edere recusabat. In pulmentis quoque suis aquam frigidam miscere consueuerat: ne aliquantulum delectationis in edendo percipere potuisset. Hactenus ibi. Reliqua suis locis prosequemur.

10. Cæterùm quod ad rationem temporis attinet, animaduersum velim meum Lectorem, amanuensium oscitantium incuria, seu corrigentium imperitorum audacia effectum esse, vt certum in eo nihil, & vix quicquam probabile inueniamus. Quippe ab aliquibus ᵍ longè ante hunc annum, non solum Viri conuersio, verùm & obitus; ab aliis vel conuersio longè posterior: nam oppugnationem Castri de Oysiaco, quod vir beatus Vallcellensi Abbati commendauit, in annum referunt M. C. XC. VIII. quo Balduinus, octauus Flandriæ, & Annoniæ Comes legitur, irruptione facta in Gallos, eorum fines vastasse ferro, & igne. Longiùs alij, qui tutorem Matthæi filij post obitum Guillelmi, à patre datum Guidonem Dampetreum fuisse volunt, qui non iniuit Flandriæ Principatum ante annum Christi millesimum ducentesimum octuagesimum, quod penitùs nec verum, nec vero simile. Mihi Vvalterus Cisterciensis Abbas sequendus fuit, quia testis coæuus, quia domesticus, quia virum sanctum ad habitum suscepit, cùm Longoponti præesset, vt notauimus. Demum, quia testis supra omnem exceptionem, & cui vel externa loquenti debeatur fides. Hic porrò in quadam testificatione, quam suo loco dabimus, obiisse tradit Virum Venerabilem anno salutis millesimo ducentesimo, cùm plures annos portasset Cistercij iugum.

ᵍ *Benedict. Gonon in eius Vita.*

---

1. Alfonsus Rex, reuerentia erga Martinum, Hortam cum Eleonora Regina visitat, 2. & Monasterij terminos describit, 3. ampliatque. 4. Vitali in Meyra succedit Nicolaus, qui cùm multa à vicinis pateretur, 5. Ferdinandum Legionis Regem adit. 6. Hic Cœnobio suscepto, 7. Tyrannis primùm, & aliis Galleciæ incolis; 8. dein Episcopis totius Prouinciæ scribit. 9. Constructio Domus, 10. atque huius anni fundationes, 11. numero septem. 12. Et inter eas Pelisij notitia maior.

CAPVT VI.

1. Oc ipso anno Hispaniæ duo Reges, Alfonsus, Ferdinandúsque, nepos, & auus, ille in Regno Castellæ, hic Legionis, insignia duo Cœnobia amplificarunt Hortam, & Meyram. Et Hortæ quidem à quinquennio surgentem fabricam sub Abbate Martino visitauit Alfonsus progressum operis propiùs inspecturus, vt cuius ædificij primum lapidem propria manu posuisset, incrementa lustraret propriis oculis; aut si indigerent, etiam promoueret. Adfuit Eleonora Regina cum pio Principe: adfuêre & Regni Episcopi, & Proceres quidam tracti ab Alphonso, alij vltronei, inuisuri Cœnobium fauore Regum, & sanctitatis opinione celebre, atque eius celebriorem Abbatem visitaturi. Surgebat templum amplum, & Rege dignum, atque speciosum supra morem illius æui. Neque pœnituit Regem incepisse, quod tam felicibus incrementis continuabatur. Tum verò ne à dilecta sibi Domo immunis discederet, qui tot illi, ac tanta contulisset, terminos Monasterij præscribi fecit longè, & latè patentes, & priuilegio insertos, quod expediuit, per proprios limites expressè designauit. Atque ecce exemplar chartæ, quod ita habet ᵃ:

2. *Ego Alfonsus Rex, &c. dono, & concedo Deo, & Monasterio Sanctæ Mariæ de Horta, & Domino Martino eiusdem Monasterij Abbati, & omnibus Monachis ibidem Deo seruientibus, tam præsentibus, quàm futuris, dictum locum de Horta, cum omnibus terminis, & pertinentiis suis, quos quidem terminos ego exterminaui, & hic in præsenti Charta feci scribi; videlicet, vt progreditur terminum, qui dicitur de la Moneca, & inde ad locum, qui dicitur de la Caueça del Corral de Gacala, & inde, vt progreditur ad locum, qui dicitur las Conatillas de Val de la Madre, & inde, vt progreditur ad dictum locum Val de la Madre, & à la Caueça; & inde vt vadit iter, quò progreditur à dicto Monasterio ad locum, qui dicitur Lentisque. Et inde, vt progreditur ad locum, qui vulgariter appellatur Las Cauezuelas de Val de fornillos. Et inde, vt progreditur à la Ruidera. Et inde, vt progreditur à la Aguçadera supra locum, qui dicitur Canada. Et inde, vt progreditur ad alium limitem, seu terminum, qui est in plano rupis, qui dicitur del Degòllado. Et inde, vt progreditur ad locum, qui dicitur el Corralejo del Salobrar. Et inde, vt progreditur ad limitem, qui dicitur de la Vega del Salobrar, qui est supra locum del Longar. Et inde, vt progreditur ad rupes existentes ex altera parte riui de Salon, in confrontatione dicti limitis de la Vega circa Eremitam Sancti Vincentij. Et inde ad alium limitem, qui est in loco, qui dicitur Caueça de Val de la nonia. Et inde ad alium limitem, qui est in loco, qui dicitur Cabeçuelo prope pratum rotundum, ea parte Montuenga. Et inde ad alium limitem, qui est in loco vulgariter nuncupato, el çerrillo agudo, circa iter, quò progreditur de Montuenga ad turrim formosam. Et inde ad alium limitem, qui dicitur el Corral de Extremadero. Et inde ad limitem, qui dicitur las penuelas. Et deinde ad limitem, qui extat supra pratos de los ojos. Et inde ad alium limitem, qui est, vbi dicitur Cerrogordo. Et inde, vt progreditur ad fontem, qui dicitur de la penela. Et inde vt progreditur ad aream vulgariter appellatam, de los Monjes. Et inde, vt progreditur ad alium limitem, qui dicitur à la caueça de la vina de Alcardenche. Et inde ad limitem Anagonia, qui est inter Altonche, & venit ad aream Monachorum: & inde progreditur ad planum, qui dicitur de las Teguas, qui est defensa de los Conejos. Et inde progreditur ad Riuaco de Lloreinse in itinere*

ᵃ *Ex Archiuiis Hortæ.*

itinere, quo progreditur à dicto Monasterio de Horta ad Turrim formosam: inde vt progreditur ad caput, quod dicitur de Canadas luengas. Et inde vt progreditur ad locum vulgariter appellatum, el Recuemo. Et inde vt progreditur à limite, qui est in itinere, quo progreditur de Montuenga ad locum de Montreal, quod vocatur, la carrasquilla. Et inde ad planum de la Labora. Et inde ad alium limitem, qui est in quadam valle vltra locum, qui dicitur, el Colladillo de la canada de los Monjes. Et inde al lauajo de maritaja. Et inde vt progreditur ad alium limitem, qui est in capite loci, vulgariter nuncupatum, la Canadiella. Et inde vt progreditur ad fresnum, qui est prope riuum de Salon. Et inde progreditur la Vega, & vadit ad Monecam. Hæc ibi Rex insigni pietate, postquàm cuncta lustrasset, quo Martino faueret, Hortæque, vt nullis sumptibus, sic nec vlli labori parciturus.

3. Subiungit instrumentum concursum Procerum, Episcoporúmque, atque annum, & diem celebrem Hortæ, quem nulla possit obliuio obliterare. *Facta charta in Horta XVIII. Kal. Aprilis. Æra M. CC. XXII. Ego Alfonsus Rex regnans in Castella, & Toleto, præsens priuilegium, quod fieri mandaui, ore proprio laudo, & manu propria roboro, & confirmo. Celebrunus, Toletanæ Sedis Archiepiscopus, Hispaniarum Primas, confirmat. Rodericus, Seguntinus Episcopus, confirmat. Iulianus, Conchensis Episcopus, confirmat. Ioannes, Calagurritanus Episcopus, confirmat. Didacus, Oxomensis Episcopus, confirmat. Gundisaluus, Secobiensis Episcopus, confirmat. Petrus, Abulensis Episcopus, confirmat. Britius, Placentinus Episcopus, confirmat. Garsias, Burgensis Episcopus, confirmat. Aluarus Muni confirmat. Rodericus Didaci confirmat. Fernandus Garsia confirmat. Martinus Munoz confirmat. Nunnius Petri confirmat. Gomezio Petri confirmat. Garsias Roderici, Merinus Regis in Castella, confirmat. Signum Aldefonsi Regis Castellæ. Gundisaluus Roderici, Maiordomus Curiæ Regis, confirmat. Didacus Lupi de Faro, Alferiz Regis, confirmat. Dominicus, Domini Regis Notarius, Abbas Valleoleti. Didacus Garzia, existente Cancellario, scribi fecit.* Hactenus instrumenti subscriptiones.

4: Dum hæc in Castella, & illius Cœnobio Hortæ, prospera satis; in Gallecia Venerabilis Vitalis, Abbas Meyræ, virtutum meritis Ferdinando Regi charus, post quadraginta, & eis ampliùs annos in Præfectura exactos laudabiliter, post Virginum Ferrariense Cœnobium instauratum, atque acquisitum instituto Cisterciensi sub Meyrensis Abbatis disciplina, post multos vtriusque sexus nobiles sæculares ad monasticum habitum susceptos: & post non paucas donationes obtentas vtrique Domui, quas etiam omnes ab Alexandro Papa III. obtinuit confirmari suo diplomate, hoc tandem anno (aut fortè præcedenti) plenus dierum in Christo piè obdormiit, non sine magna opinione sanctitatis, quod omnes Meyrenses memoriæ habent testatum. Crediderim Rogerium Priorem anteà obiisse: neque enim successisset alius, ipso viuente. Successit autem Nicolaus vir æquè sanctus, nec minùs Ferdinando Regi, & Curiæ illius Proceribus acceptus; qua certè gratia opus illi statim fuit.

5. Mortuo Vitali, quem omnes verebantur, vicini Reguli in Meyram surrexerunt. Agros Cœnobij, vel quòd ad eos pertinere debuissent hætedum iure, vel quòd Monachis confirmati non essent dono Regum, inuasêre sacrilegi, & possessiones illius deuastantes, ac neque hominibus parcentes, neque pecoribus, vix manum continuerunt à sacris vasibus. Auxit Tyrannorum audaciam Regis absentia, qui tunc Mauros infestans ad vrbem Caceres vsque se elongauerat. Illuc eum sequutus nouus Abbas vicinorum tyrannidem exponit, agros ab eis vastatos, abacta pecora, oppressos homines, grangias spoliatas, neque vllam superesse Monachis spem; quibus ea præcipua resistentia patienter ferre. Verùm Regulis inde insolescentibus, vltimum iam imminere exitium Virginis Domui. Expauêre flagitium Curiæ Proceres; sed præ cunctis Rex ipse: & nisi filij causa detineret, accelerasset reditum, Matris iniurias religiosè, & seuerè vindicaturus.

Placuit Meyrense Cœnobium Regium fieri, ac denuò Nicolao, & Fratribus dari sub Regis nomine; addita honorifica causa donationis, sed prorsus vera, *pro bono seruitio, quod ibidem Deo exhibent Fratres.* Indicta & grauis mulcta infestatoribus, contra quos vtroque gladio pugnatum est. Nam & Episcopis Auriensi, Ouetensi, Lucensi, & Mindoniensi Rex scripsit tam sanctum locum (sic ipse Meyram nominat) eorundem commendans protectioni, quatenus per censuras ecclesiasticas inuasores compescerent, atque compellerent ad totius damni illati satisfactionem; & alias seuerè ipse comminatur se Virginis iniurias, & seruorum illius vindicaturum. Sed præstat ipsas litteras proferre, quibus vtrunque pleniùs innotescat. Porrò exemplar litterarum Ferdinandi ad omnes Regni incolas hoc est [b]: 6.

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Amen. Catholicorum Regum est sancta loca & personas religiosas diligere, & venerari, & pro ipsarum meritis, amplis ditare muneribus, & largis ampliare beneficiis, vt terrena tribuentes, cælestia possent promereri. Idcircò Ego Rex D. Ferdinandus, vna cum filio meo Domino Rege Alfonso, per scriptum incautationis semper valiturum, omnibus per Regnum nostrum constitutis notum facio, quod quia Monasterium de Meyra ab iniquis ipsius terræ Principibus, & quibuslibet ibi commorantibus dignoscitur infestari, & infelicem pati deuastationem, iure hæreditario do, & concedo in cautum perpetuum nouiter statutum robore meo communitum ipsi Monasterio, & Domino Abbati Nicolao, & Monachis suis, & successoribus eorum omnes villas suas, quas modò habent, &c. (& post multas numeratas possessiones) *do, & concedo istis locis diuisum cautum, vt ab hac die vestrum ganatum liberè pascat, & vestri homines, & hic, & alibi sint securi; & nullus audeat violenter intrare, neque inde de cætero aliquid auferre. Hanc autem incautationem facio ob remedium animæ meæ, & parentum meorum, & pro bono seruitio, quod Deo hi Monachi iugiter exhibent, cuius partem hoc dono desidero promereri. Si quis autem tam de meo, quàm de aliorum genere istud factum meum spontaneum infringere temptauerit, iram Dei omnipotentis, & nostram incurrat; & pro ausu temerario quantum inuaserit, quadruplum restituat, & regiæ parti mille marapitinos in pœnam persoluat: & hoc scriptum semper maneat firmum. Facta charta apud Caceres, XIV. Kalendas Februarij, Æra M. CC. XXII.* 7.

[b] ex Tabulario Meyritano.

Hæc pro Cœnobio litteris patentibus ad omnes Regni incolas. Ast ad quatuor Episcopos vicinos eadem die scripsit sub hoc tenore [c]:

Ferdinandus Dei gratia Legionis Rex, dilectis, & fidelibus vasallis suis, & amicis, Ouetensi, Lucensi, Auriensi, & Mondoniensi Episcopis salutem, & cum reuerentia dilectionem. 8.

[c] ex eodem Tabulario.

Discretionis vestræ notum esse necessarium ducimus, qualiter amore Dei, & nostrorum Procerum precibus, Monasterium de Meyra nostra incautatione inscripta, commisimus tuitioni, per terminos nouos, & veteres omnium suorum Iurium vniuersos; & cum omnibus suis bonis,

bonis, quæ nunc, & in posterum habere dignoscuntur, ad quorum iuuamen nos decet, & si opus est, vestrum prædium postulare. Et rogamus nos pro eis in quantum possumus, vt si qui eorum vicini cautum nostrum contemnentes, aduersus eos venire præsumpserint, & chartam donationis, & securitatis nostræ violare, propter nostrum contemptum, & malè factum istorum, eos districtè censura ecclesiastica coërceatis, nusquam sibi indulgentes (quod instanter petimus) nisi ipsi malefactores restituant tam sancto loco plenariè quidquid iniquo inuaserint spiritu. Datum apud Caceres XIV. Kalendas Februarij, Æra M. CC.XXII. Hactenus litteræ Regis ad Episcopos.

9. Sic Meyræ propugnatæ ab inuasoribus integra tandem, & illibata manserunt antiqua iura. Quin & pium ipsum Regem Ferdinandum, Domum, quam fecerat suam, ædificasse, nouo templo erecto à fundamentis, quod etiam nunc satis amplum perseuerat, imò & pulchrum, traditio est: cui fidem adstruit filij, & successoris post annos aliquot priuilegium expeditum, quo patrem suum constructorem Meyræ appellat: *Monasterium*, inquit [d], *Sanctæ Mariæ de Meyra olim factum à bonæ memoriæ Rege Domno Ferdinando Patre meo*, &c. Verum est tamen, eiusdem Ecclesiæ dedicationem tempore posteriorem, velut quæ contigit anno M. CC.LVIII. nonnihil nobis dubij posse ingerere. Id vnum absque controuersia certum est, Ferdinandum erga Meyrenses mirè affectum tot eos possessionibus auxisse, tot priuilegiis, & indultis condecorasse, vt non immeritò Fundator dici valeat, constructórque, etiamsi nihil ædificio ipsi contulerit. Sed de his satis.

[d] ex eisdem Archiuis.

10. Septem hoc anno Ecclesias fundatas lego, de quibus pauca dicam, quia pauca noui. Eas Chronologia recenset sequenti ordine:

Anno M.CC.XXXIV. sexto Kalendas Iuly, fundata est Abbatia de Pelisio.

Eodem anno, Abbatia de Lege Dei.

Eodem anno, VII. Idus Septembris, Abbatia Vallis Benedictæ.

Eodem anno Abbatia de Albi Campo.

Eodem anno, IV. Kalendas Octobris, Abbatia de Sancto Gothardo.

Eodem anno, nonis Octobris, Abbatia de Dulersbuch.

Eodem anno Abbatia Benedictionis Dei in Vasconia. Hactenus Chronologia. Porrò harum omnium Ecclesiarum notitia exigua; licèt aliqua breuiter nobis veniat perstringenda. Vt autem primam, quia paululùm notiorem, seorsim demus, reliquas in hoc Capite simul, & leui calamo attingamus.

11. De Lege Dei, aliàs de Leix, Abbatiam in Hybernia, Vallis Salutis protulit, auctam lineam Ecclesiæ Claræuallis. Iacobus Vuareus [f] annum anticipat, & millesimo centesimo octuagesimotertio fundatam tradit: *Leix, alias de Lege Dei, in Comitatu Reginæ, fundatur an.1183. aut fortè antè, vt alij ferunt, per Locherium Omorre.*

[f] in Cœnobiis Hyberniæ.

Vallem Benedictam, Cisterciensis Ordinis Domum, inuenio apud Authores in Lugdunensi Gallia, Diœcesique, tribus & triginta florenis taxatam in libris Cameræ; quæ & in Tabulis Ecclesiarum de linea Cistercij, inter filias Bonæ-vallis, Viennensis commemoratur: nec ausim dicere, an eadem, vel alia impleat in Chronologia præsentem annum. Claudius Robertus recentiorem multò facit in sua Gallia, de ea ita scribens: *Vallis Benedicta Ordinis Cisterciensis, Diœcesis Lugdunensis, propè oppidum S. Stephani, ad Furani fluuium, anno M.CC.XIII. fundatur à Guidone Comite Forensi.* Hæc tantùm ille. Albicampum de linea Claræ-Vallis Geripons genuit in Casseliensi Diœcesi, in Hybernia; sed quam non video notatam ab Vvaræo. Sunt, qui Albi Campum vocent, siue Auricampum, in agro Tiperariensi, & recentiorem adhuc Domum faciant fundatam à Donato Momoniæ Rege. Sanctum Gotardum in Hungaria Domum Tres fontes genuere; nec produnt Diœcesim Claræuallenses Tabulæ; sed supplenda ex litteris Innocentij Papæ IV. datis Anagniæ, Nonis Iulij, atque item aliis, datis Laterani, Idibus Nouembris, vtrisque primo anno Pontificatus, in quibus Sancti Gotardi Abbatia Ordinis Cisterciensis, Diœcesis Iaurinensis, sub Archiepiscopatu Strigoniensi commemoratur. Dulersbuch penitùs ignota nobis Domus, quam Tabulæ Geneseos prorsus omittunt, & neque in Decretalibus Pontificum, neque in Authorum libris notatam lego. Benedictionem Dei in Vasconia Diœcesis Conuenarum quingentis florenis taxatam in libris Cameræ, Bonus Fons inter filias suas recenset augentem numerum Ecclesiarum Morimundensium. Memorat Domum, atque grauem causam ait, à se quondam Abbati eius commissam, Gregorius Papa IX. litteris datis ad Decanum Eduensem, Laterani, 3. Nonas Nouembris, Pontificatus ipsius anno XII.

Venio ad Pelisium, siue de Peleis, vt alij volunt, Domum in Hungaria sitam, Diœcesis Vesprimiensis, Aceyo genitam, vt habent Tabulæ Ecclesiarum Claræuallensium. Fundator Domus, ignotus adhuc nobis: dotator Andreas illustris Hungariæ Rex, qui cùm dedicationi eius interfuisset, ne vacuus aduenisse videri posset, centum marcarum argenti redditus annuos liberalis concessit; qui dotis nomine, in vsus Monachorum, atque diuini cultus distribuerentur. Extant litteræ Gregorij Papæ IX. post duos & quinquaginta annos datæ, ad Abbatem, & Monachos, quibus eam dotem illis confirmat; quæ ex Regestis exceptæ, hæc habent verba: [e] 12.

[e] Epist.376.

Abbati, & Conuentui Monasterij de Peleis in Hungaria, Cisterciensis Ordinis, Vesprimiensis Diœcesis.

Sacrosancta Romana Ecclesia, &c. Specialiter autem annuum redditum centum marcarum, quem dotis causa, claræ memoriæ Andreas, Rex Hungariæ, percipiendum in salibus suis de Tolachi Monasterio vestro, tempore dedicationis ipsius, pia liberalitate concessit, sicut illum iustè, ac pacificè possideris; & in confectis super hoc ipsius Regis litteris plenius dicitur contineri; authoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, &c. Datum Viterbij, 6. Ius Februarij, Pontificatus nostri anno nono. Abbati de Peleis, seu de Pelisio scribunt idem Gregor. Papa IX. quarto Kal. Aprilis, septimo Kal. Decembris, & sexto Idus Februarij, anno 14. Innoc. IV. quintodecimo Kal. Martij, & quartodecimo Kal. Nouembris, an. 10. & Vrbanus IV. quintodecimo Kal. Octobris, & duodecimo Kal. Septembris, anno tertio. Pelisij extare dicitur sepulcrum Gertrudis Hungariæ Reginæ, Andreæ II. cognomento Hierosolymitani vxoris atrociter peremptæ, cuius in Hungariæ Historiis frequens mentio. Atque hæc satis de his septem fundationibus, si quid occurrerit in tempore dicturis.

1. Legatis ab Oriente missis Summo Pontifici, 2. ipse Angliæ Regi oppressionem fidelium exprimit. 3. Petrum Claræuallensem ad se vocat. 4. A quo absolutus, & sacra Communione donatus, 5. impeditur, ne Cistercij habitum sumat. 6. Inde, muneribus Sanctum prosequutus, 7. viuere desinit, Vrbano illi suffecto. 8. Henrici Cardinalis Legatia, 9. & Sancti Galgani Confessoris canonizatio. 10. Demum Roberti Mataplanæ Abbatis obitus.

CAPVT I.

1. ANNVS intrat ab Orbe reparato centesimus octuagesimus quartus supra millesimum, à condito Cistercio octauus, & octuagesimus, quo Lucius Papa senio, ac morbis fractus, ac tædio rerum, maximè Orientalium, vocato sancto Abbate Claræuallis, Pontificatum deponere tentauit, priuatam vitam sub ipso peracturus. Rem hos Annales concernentem pluribus titulis, neque dignam omitti in Ecclesiasticis, altiùs repetito principio proferamus [a]. Venerant ex Oriente Legati, Vvillelmus, Heracliúsque; hic Patriarcha Hierosolymitanus; ille Tyri Archiepiscopus; Pontificem in primis, dein vtrunque, & Galliæ, & Angliæ Regem, vt Christianis oppressis subuenirent, auxiliaribus copiis, pecuniáque aduersùs Saladinum deprecaturi. Conclusos nostros, nec longè à deditione, quippe impares viribus; & si semel capiantur, aut se dedant, loca omnia sancta cum ipsis pessum ire. Extat epistola eiusdem Papæ Lucij ad Regem Angliæ Henricum, imminens Religioni sacræ periculum grauiter, & seuerè proponens in hæc verba [b]:

a apud Baron. hoc an.

b apud Rogerium hoc an.

2. *Primùm nouerit Serenitas tua, iam crebris, & molestis super hac pulsata querelis, qualiter terra Ierosolymitana, specialis hæreditas Crucifixi, in qua nostræ saluti sunt prænunciata mysteria, & ipsius rei exhibitione completa; quam ille, qui cuncta condidit, in suam sortem peculiari priuilegio deputauit, perfida, & spurcissimæ gentis attrita, & conuallata pressuris, nisi & celeri remedio succurratur, prona sit ad ruinam, & inde (quod absit) sustineat irreparabilem Religio Christiana iacturam. Ille enim Saladinus sancti, & tremendi nominis immanissimus persequutor, ita spiritu furoris incanduit, & totius nequitiæ suæ vires ad internecionem populi fidelis exercet, vt nisi immanitatis eius vehemens impetus, quasi obiectis obicibus reprimatur, certam spem, fiduciámque suscipiat, quòd Iordanis influat in os eius; & terra aspersione viuifici Sanguinis consecrata, spurcissimæ superstitionis contagio polluatur: & quam gloriosi & nobiles prædecessores tui à dominio gentis incredulæ multis laboribus, & periculis exemerunt, rursus nefando tyranni nequissimi dominio subiugetur.* Sic Summus Pontifex, quod intimè dolebat, grauibus, sed affectuosis verbis significabat.

3. Ergo, cùm his angustiis premeretur, & aliàs longo senio, & morbis fractus, imparem se iudicaret Christiano Orbi; insignem sanctitate virum Petrum Claræuallis Abbatem ad se vocat, consultutus secretò hominem Dei, atque ad eius consilium, ni dissuadeat, positurus tiaram, & Monachum Cisterciensem induiturus. Narrat Vincentius Belluacensis Præsul, ex alma Prædicatorum Familia, antiquus Author, in Speculo historiali, succinctè quidem, nec distinctè satis: sed verbis, quæ rei toti concilient fidem: *Papa*, ait [c], *Romanus audita eius* (id est, Petri Abbatis) *fama, vocauit eum, & peccata sua ei confessus est, & sacram Eucharistiam de manu eius suscepit; & etiam habitum Cisterciensis Ordinis suscepisset, si vir Dei permisisset: sed sumptus necessarios dedit ei ad faciendum illius Ordinis vnam Abbatiam.* Hæc tantùm ille, non nominans Pontificem, sed neque circunstantias alias memorans, aut certum aliquem euentui præfigens annum.

c lib. 29. cap. 32.

Meliùs ergo, & exactiùs Thomas Rodelius, in Vita Sancti Petri [d], quam Fiteriensis ad litteram transcripsit, seu quicunque appendicem adiecit Exordio Magno [e]: *Propter eximiam sanctitatem, & conuersationem huius Sancti Viri* (scilicet, Beati Petri;) *& quia nemo poterat hæc signa facere, nisi esset Deus cum eo, quæ etiam sibi mutuò attestabantur, sicut cynnamomum, & balsamum aromatizans odorem dedit, & quasi myrrha electa dedit suauitatem odoris, & odor eius adeò longè, latéque diffundebatur, vt non solùm super omnia montana Franciæ, sed etiam per vniuersas terrarum, regionúmque Prouincias diuulgarentur omnia verba hæc; & celebre erat nomen eius vbique; & plurimi eum, sicut Prophetam habebant, videbántque eum cum gaudio, vtpote amicum Dei, & familiarem ipsius. Denique Papa Romanus Lucius III. fama tam felici permotus, quanti eum penderet, satis ostendit, dum ad se, volens illum videre, vocauit. Mæstus, vt aiunt, peregrinationem illam suscepit, sed obediens Summo Pontifici, ire non distulit. Erat idem Papa ætate senex, senio grauis, ægritudine tactus, qua & post modicum defecit. Exhilaratus tamen aduentu ipsius, vestibus pretiosis ornatus, & sedens pro tribunali, Cardinalium circunstante corona, festiuus eum, & lætabundus excepit. Inde deducens eum in locum secretum, apostolica Maiestate deposita coram ipso, imò reuerà, coram Christo, qui in illo signis euidentibus apparebat, humilians se, omnia sua confessus est, ac de sanctissima manu ipsius, coram ipso, Missam celebrantis, Eucharistiam sanctam recepit.* 4.

d cap. 22.

e lib. 7. c. 4.

Hactenus ibi de vocatione, & aduentu Sancti Viri, déque tempore vtriusque, hoc est, non multò ante mortem ipsius Lucij, quem hoc anno obiisse sub finem eius dicam statim. Verùm de habitu à Pontifice assumendo, ni Sanctus restitisset, & Cœnobio constructo, vel instaurato, vix plura quàm Vincentius, nec clariora [f]: *Habitum quoque Cisterciensis Ordinis volebat assumere: sed vir Domini (nescio quo consilio, sed sanè sano) id fieri non permisit. Locum tamen, in quo Abbatiam sui Ordinis instauraret, imò potiùs restauraret (siquidem iam Abbatia fuerat, sed destructa tunc erat) sumptus necessarios Dominus Papa ad perficiendum donauit.* Hactenus ibi. Non constat, quod, aut quale Monasterium instaurandum tradiderit venerabilis Pontifex; neque an de facto fuerit instauratum; præpediente, vt potuit, ipsius 5.

f cap. 22.

ipsius morte; demum nec quibus habitandum Monachis, si fortè donatio eius firma stetit, à Beato Petro traditum; & nisi fortè ratione antiquitatis cæteris antelatum, ex suprà memoratis aliquod sit, vix inter filias Claræuallis video, quæ credi possit cœpisse circa hunc annum.

6. Voluisset Pontifex detinere Virum Dei, quandiu sequi ab eodem prohibebatur: sed Claramvallem quotidie suspirantem, tandem ad suos redire passus est, muneribus donatum, non secùs ac Bernardus ab Innocentio, quod idem qui suprà Author, primùm quidem recenset, sed mox perpendit: *Posteà verò ait* [g], *Seruum Dei aliquandiu secum demoratum, cùm diutius Romæ remanere non vellet honoratum, quin etiam & muneratum Summus Pontifex redire permisit.* Hactenus narrans. Sed narratis statim subdit: *Iam nunc Romana Ecclesia, sicut & olim magna laude celebrari digna est, quæ in Petro paupere, & in hac parte magno Petro non dispare, qui aurum, & argentum non habuit, nudam venerata est virtutem, rebus ipsa confessa verum esse, quod ethnicus ait Poeta:*

g vbi suprà.

7. Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

In conspectu eius vacuus Petrus apparuit, gratisque gratiam inuenit, non emit. Et ille, cui Reges Tharsis, & Insulæ munera offerunt, munera Petro pauperi obtulit; vnde & Petrus supra petram sui Ordinis ædificaret Ecclesiam. Felix Petrus, qui cùm subiectus esset omni humanæ creaturæ propter Deum, triumphauit montes aureos, non suis viribus, sed per Deum. Ita Thomas Rodelius in Vita Sancti.

Discessum Petri mors Lucij sequuta est septimo Kalendas Decembris, dum adhuc Veronæ commoraretur, vbi & sepultus iacet, hoc epitaphio sepulcrali lapidi inciso:

Luca dedit lucem tibi, Luci Pontificatum
Ostia: Papatum Roma, Verona mori.
Imò Verona dedit verum tibi viuere; Roma,
Exilium: curas, Ostia: Luca, mori.

Non desunt, qui Pontificem Lucium, nostris adscribant, voluntate profectò reputata, ex quibus est Seguinus in Bibliotheca [h]. Sed mendicatis laudibus non eget Cistercij gloria, quæ tot, ac tantas proprias, & certas habet. Defuncto Lucio, miro omnium consensu, inquit Baronius [i], creatum fuisse successorem Vrbanum III. dictum anteà Lambertum, quem Mediolanensem Ecclesiam moderantem, consecrasse Henricum de Soliaco, ante biennium, ni fallor, commemorauimus. Quin & id ipsum idemmet Vrbanus in litteris de sua electione scriptis, testificatur. Affuerunt electioni Vrbani tres, Henricus, nimirum, Albertus, & Theobaldus, ex Cistercio assumpti Cardinales, duo Episcopi Ostiensis, & Albanus: alter Sancti Laurentij in Lucina Presbyter, atque Cancellarius Romanæ Curiæ.

h lib. 3. c. 17.

i ad hunc an.

8. Cæterùm, quia de Albano facta mentio, hoc ipso anno, dum adhuc Lucius III. in viuis ageret, lite inter Bononiensia Monasteria, tam virorum, quàm Virginum, & Archiepiscopum Rauennatem exorta: ac diutiùs ventilata, idem Cardinalis Henricus vtrisque partibus Iudex designatus: *Cùm Diui Proculi Abbas* (ait Hieronymus Rubeus [k]) *Monasteriorum omnium Procurator, nihil pro Bononiensibus, quod satis vrgeret, apud Henricum Cardinalem Episcopum Albanensem, cui Pontifex causam demandauerat, cognoscendam attulisset.* Pro Archiepiscopo Rauennate sententiam tulit, lege sancita, vt Bononiensia omnia, tam Monachorum, quàm sacrarum Virginum Cœnobia, Diui Bartholomæi, ac Damiani tantùm exceptis, certam annuam pensionem procurationis nomine Archiepiscopis Rauennatibus persoluerent, quam Lucius III. firmauit suo diplomate: *Extant* (ait idem qui suprà Rubeus [l]) *litteræ Pontificiæ super hac re, tertio Nonas Ianuarij Veronæ editæ.*

k in historia Rauenna, lib. 6.

l vbi suprà.

9. Hoc ipso anno, quantùm licèt coniectari, priusquàm Lucius excederet, crebrescentibus ad sepulcrum Galgani signis [m], Legati ex Sena, & Chiusdino Veronam missi, petière Virum adscribi Sanctorum numero. Nec difficilis ea petitio fuit audientibus præsentia; & quæ sub Alexandro contigissent ad memoriam reuocantibus. Relatus inter Sanctos Galganus est à Pontifice Lucio, adhibito consilio Cardinalium. Tum verò factum corpus extractum humo, collocandum decentiùs, nouis fertur miraculis claruisse, nouis virtutibus; quæ illis maximè temporibus frequentia perdurare dicuntur ad nostrum æuum [n]. Caput à corpore venerationis causa separatum, atque argento inclusum, cùm furto asportaretur semel, & iterum, asportantes immobiles effecit; atque ostio aperto, impotes egredi, quoadvsque proprio loco restitueretur. Inde aliis miraculis illustre Sena conseruat, vnà cum capite Sanctæ Catharinæ gentilis suæ; quorum se patrocinio piè deuouit. Reliqua in Lombardelo leget, qui volet, aut nos fortè reddemus suis temporibus.

m Lombardel. c. 51.

n idem c. 5[illegible]

10. Hunc vsque ad annum produxisse vitam cum Præfectura Sanctus Robertus creditur, primus Abbas Cœnobij de Mataplana in veteri Castella, cùm eam Domum rexisset per annos vndecim. Acta eius obscura: merita clara: & traditione accepta, quasi per manus, à Patribus ad filios veneratur, vt Sanctus, atque contra ingruentes tempestates, seu alia quæuis mala, inuocari consueuit, nec sine fructu. Sanè seu terra arescat defectu imbrium, seu fruges grandinis ictibus subiaceant, seu locustarum turbini, confluentibus ad sepulcrum Sancti populis, pluuia, serenitas, fugáque conceditur; quod non rarò experiuntur hôc nostro sæculo. Antiqui nobis exposuêre colendum Sanctum, nempe, eo indicio assertæ sanctitatis, quod tunc adhuc vigebat. Erecto super corpus eius Altari, & translato ad templum, quod Beatrix, & Berengaria Reginæ, paucos post annos elapsos ædificarunt. Memoratum ab Hugone Menardo video in Monastico suo Martyrologio, in secunda appendice totidem verbis [o]: *Sanctus Robertus, primus Abbas Mataplatanæ in Castella veteri, Ordinis Cisterciensis, ibidem requiescit, miraculis post mortem clarus.* Similia habet Henriquez in Fasciculo [p], & in Menologio, secunda die Decembris.

o littera R.

p lib. 1. dist. 18. c. 6.

1. Grandimontenses

1. Grandimontenses à Conuersis suis eiecti Domibus, 2. Sanctos Abbates Cistercij, & Claraevallis accipiunt Iudices. 3. A quibus primùm hospitio suscepti, 4. mox in Conuersos rebelles sententiam obtinent. 5. Recusati illi 6. cum duobus sibi adiunctis; 7. eiectis Monasteria quaedam decernunt. 8. Stephani Tornacensis ad eos litterae, 9. & Grandimontensium cum gratiarum actione, deprecatoriae. 10. Demum exitus causae remissiuè. 11. Albinus Baltin, Abbas in Episcopum Fernensem promotus.

CAPVT II.

1. SÆVAM in Ordine Grandimontensium tempestatem obortam per haec tempora, nec satis constat sub Lucio, an sub Vrbano, sedauit Cistercium per Abbates Cistercij, & Claraevallis, cantantes cum Propheta Rege Domino misericordiam simul, iudiciúmque, quippe à Pontifice designati Iudices, Clericos à Conuentibus suis pulsos, & exules impudenti violentia Conuersorum, quandiu non restituerunt, sustentarunt. Rebellauerant Conuersi in Sacerdotes, & viuenti Priori, nec cedenti, aut deposito; alium substituerunt ex laïcis, nomine Stephanum, qui in Clericos atrociùs desaeuiret. Narrat haec paucis, sed satis eleganter Tornacensis Stephanus, litteris datis ad Cancellarium Romanae Curiae, quae ita habent [a]: *Luctuosum in Ecclesia Dei spectaculum fideli, ac flebili compassione prosequimur. Grandimontenses Conuersi miserabilem coetum Clericorum exulantium, barbis prolixis, tanquàm cornibus ventilantes, prudentiores sunt filiis lucis in generatione sua; & simplicitatem columbae serpentis astutia, non tam fraudulenter circumuenit, quàm violenter absorbet. Ex illo venerabili quondam Collegio ministri Altaris positi sunt, quasi in signum ad sagittam, & qui eos vident, mouent capita sua super eos; mendicant, exulant vagi & profugi super terram, saturantur opprobriis. Et ecce panem filiorum comedunt canes, & in tabernaculis Iustorum vulpes foueas habent, & volucres coeli nidos. Superbiunt in eos Laici, & in corruptela spem ponentes, aurum, in quo confidunt homines, sub execrabili sonitu promittunt eis, quorum oculi muneribus excaecantur.* Hactenus de eiectione Clericorum: nam de substitutione Prioris dicam statim.

a epistol. 152.

2. Eiectis Clericis, atque iniuriam suam dolentibus apud Summum Pontificem, quinque Iudices dati, ex quibus primi Guillelmus, Petrúsque, Cistercij ille Abbas, hic Claraevallis. Hi ante omnia profugos, & exules exceperunt hospitio, nec solùm larga, sed amica manu in omnibus necessaria ministrarunt. Mox contra intrusum Priorem, & sequaces, lata sententia, propriis Domibus curarunt restituendos, & obtinuisset statim Iustitiae pars, si non, cui saepè succumbere videmus, auri, & fauoris pondus praeualuisset. Impetrarunt associandos duos Coniudices, neque singulis causam delegari, sed cunctis simul. Nempe, vt quocunque illorum impedito, caeteri alij in negotio supersederent. Sic per speciem Iustitiae, Iustitia laesa, si non omninò extincta, quod satis frequens. Nam, quando septem Iudices diuersi, atque ex diuersis partibus, propriis singuli negotiis occupati, imò & multi communibus, in vnum possent locum conuenire? Sed vicit omnia vtriusque Abbatis zelus, & prouidentia: atque vt non quieta omninò, atque pacifica possessione donarent expulsos Clericos, manu tamen tenuerunt spoliatos, assignatis Coenobiis, ex quibus litigarent aduersùs laicos. Verùm haec omnia ex epistolis diuersis, atque earundem interiectis verbis, pro more nostro, paucis prosequamur.

Igitur primum, quod ad hospitium attinet, dum nondum manu tenti, atque ad manutentionem tandem sequutam extat epistola eorundem Clericorum ad Abbatem Cistercij, quae gratiarum actionem his verbis continet [b]: *Etsi non condigna gratiarum actione, pia tamen, & humili sollicitudine beneficia vestra prosequimur; illum in vobis flexis genibus adorantes, de cuius plenitudine accepistis, vt & charitas vestra non deficiat singulis, & sufficiat vniuersis. Calamum quassatum conterebant, alij lignum fumigans extinguebant. Et ecce à quatuor ventis insufflante superiùs Spiritu Dei, beneficiis, & orationibus vestris ossa nostra arida reuiuiscunt. In falsis Fratribus pericula passi, in consilio dolos, praiudicium in causa, violentiam in fuga; eiecti, pulsati, afflicti contumeliis, saturati opprobriis, Sacerdote, & Leuita transeuntibus semiuiuos; à Sancto Cisterciensi Ordine veri Samaritani discipulo suscepti sumus; & non vsque in stabulum, sed vsque in cubiculum genitricis suae perducti, panem filiorum copiosè cum eis sumpsimus, quibus mica cadentes de mensa Dominorum nostrorum sufficere debuissent. Collegistis exules, suscepistis eiectos, iuuistis pusillanimes, refouistis flebiles: mendicis stipem, quae sufficeret; imbecillis opem, quae proficeret; simplicibus consilium, supplicibus auxilium impendistis. In his omnibus quid retribuere possumus Dominis nostris, pro omnibus, quae retribuerunt nobis? Retribuat vobis Deus mercedem iusti, qui nos, quamuis iniustos, in nomine iusti recepistis.* Hactenus Clerici in gratiarum actione. Pergunt deinde ad alia, quae mox subiungam. 3.

b epist. 156. Stephani Tornacensis.

Exulibus grato hospitio susceptis, Guillelmus, & Petrus (neque enim constat de aliis Coniudicibus) quo res in pristino statu restituerent, *ante omnia* (inquit Stephanus Tornacensis [c]) *subdiderant excommunicationi Stephanum quendam, quem Conuersi irreuerenter, & contra sacros Canones in locum Prioris, qui nec cesserat, nec decesserat, intruserant. Omnes illos, qui ei, tanquàm Priori, obedirent, sub eadem sententia concludentes. Assignauerunt viginti cellas Clericis, in quibus, sine inquietatione Conuersorum, pacificè Deo seruirent, ex litteris Domini Papae intelligentes, melius esse, vt in propriis Domibus viuerent, quàm in alienis mendicarent. Omnes etiam de Grandimontensi Ordine, qui hoc eorum mandatum impedirent, excommunicationi similiter subdiderunt. Conuersi, & qui eis adhaerent, nec timentes Deum, nec hominem reuerentes, vtrunque articulum excommunicationis incurrerunt.* Haec ille ad Cancellarium Romanae Curiae. 4.

c epist. 152.

Conuersi extra communionem fidelium facti, adiere Pontificem, absolutionem non solùm à censura, sed à mandato, si possent, impetraturi, & recusatis Iudicibus Cistercij, fortè quia commensalibus, collitigantium hospitio 5.

tio susceptorum subdoli, & pecuniosi, nam penes eos substantia Monasteriorum; supplicarunt Pontifici, vt aliis ea causa delegaretur. Nam, quid sibi spetandum ab illis fore, quos vel hospitij expensis subleuandos, contrarios iam haberent; quippe in Clericis sibi ipsis prouisuros? Restituendos spoliatos suis Cœnobiis, quo iure, quáve iniuria; non quia mereantur; sed ne Cisterciensium damno sustentarentur. Nequaquam incorruptos censeri Iudices, qui lucrum captent ex alterius partis litigantis condemnatione. Tum æquas omni ex parte iudicij lances, pulsatas à domesticis, turbatas ab amicis, facilè in eam partem declinaturas. Dentur Iudices alij non suspecti, quos neque fauor in iustitia dubia præcipitet, neque à clara retardet: & vt damnandos se admittant à quibuscunque, liceat sententiam imputare meritis causæ.

6. Hæc & similia, dum verbis ad Pontificem, ad ministros muneribus (quæ notior illis lingua) sæpè inculcant, vt non potuerint qui inuerterent iudicium, Iudices tamen impetrarunt, qui retardarent. Prioribus duo alij additi sunt, sine quibus nihil foret peragendum. Hinc factum est, vt duo Venerabiles Abbates penè desisterent, quasi quibus congregare omnes, ferè impossibile, aliter iudicare prohibitum esset. *Igitur* (ait idem qui suprà Authot [d]) *delegati à Domino Papa Iudices, quantum licuit processerunt; sed ad nouum sacri Apostolatus mandatum, duobus sibi Coniudicibus adiunctis, vt nequaquam nisi sub septenario numero negotium tractaretur, maluerunt humiliter subsistere, quàm inutiliter laborare.* Hic status causæ penè desperatæ, si non zelus iustitiæ sanctorum hominum apertæ fraudi constantiam opposuisset.

d epist. 152.

7. Conuenerintne omnes septem Iudices, an causæ tandem decisio post varios casus in duos tantùm Abbates relata fuerit, in dubio est. Certum eorum sententia decretum fuisse, vt causa principali, quia grauissima, Summi Pontificis iudicio reseruata, interim ex diffuso per orbem Ordine, Clericis Fratribus viginti Cœnobia cederent; reliqua laïci haberent, vt habebant; in quibus separati locis, vt animis, vtrique & litigarent sine iurgio, & cum humilitate, & obedientia apostolica mandata præstolarentur. Extat epistola Stephani Tornacensis ad vtrunque Abbatem, post hanc sententiam latam, cùm adhuc ab ea Conuersi recalcitrarent, (ea erat illorum contumacia) cuius hæc verba [e]:

e epist....

8. *Cisterciensi, & Claraeuallensi Abbatibus, in spiritu consily animari, in spiritu fortitudinis armari.*

De infirmo peraguntur exitu, quæ bono à vobis inchoata sunt initio. Vigilet, obsecro, prudentia vestra, vt sententiam, quam cum summa deliberatione tulistis, astuta barbaries, non insidiando circumuolet, non latendo subripiat, non inficiando corrumpat. Prudentiores sunt in generatione sua filiis lucis, & in errore suo facilè habituri sunt consiliarios, & fautores, vel eos, qui corrumpuntur pecunia, vel qui adulationibus molliuntur. Nec dum executioni mandata est sententia, nec dum transiuit in rem iudicatam; & dilationibus improbis dilatores superbiunt, eluduntur Iudices, mendicant Clerici, Christi pauperes exulant; & adhuc in Domibus, quas eis assignastis, vulpes foueas habent, & volucres Cæli nidos. Ferueat in vobis iudiciarius Ordinis vigor, nec minas Principum timens, nec simulatas hypocrisis latebras admittens, nec prolixis, & politis sub specie Religionis faucibus deferens, vt & Iudex omnium remuneret conscientiam vestram, & fauor hominum commendet famam. Hæc Stephanus ad vtrunque sanctum Abbatem.

Itaque his, & similibus animati, armatique consilio, & fortitudine, vt Stephanus optabat, sententiam tandem effectui mancipauerunt. Porrò Grandimontenses Sacerdotes, & alij Clerici, suis iam tandem Cœnobiis restituti, litteras primùm de accepto hospitio gratulatorias, quas iam retulimus, sed mox deprecatorias orationum, quandiu causa pendebat apud Pontificem, ad Abbatem Cistercij prosequuntur totidem verbis [f]: *Sed quoniam negotium nostrum, tanquam instaret appensum, mouetur adhuc, & fluctuat, & Summi Pontificis examen expectat, nos in sola Dei misericordia sperantes, sanctæ Paternitatis vestræ genibus aduoluti supplicamus, rogamus, & obsecramus in Domino, vt quod in nobis cœpistis fideliter, & beneuolè, feliciter, ac beneficè compleatis. Orationibus vestris, & consiliis commendamus causam nostram, timentes, ex his, quæ præcesserunt, indignationem, & iram; immissiones per Angelos malos, Conuersorum nostrorum astutiam, potentiam, superbiam, fastum, sumptus, ambitum, & alia, quæ terrori pauperibus, & diuitibus sunt errori. Valete in Domino, Sanctissimi, ac Beatissimi Patres.* 9.

f epist. 156.

Hactenus Cistercienses in hac Causa inuicem diuidentes Cœnobia viris, siue vt inter se mutuò separati cessarent iurgiis, siue, quod malim, vt ab ipsa separatione experimentum caperent, quàm non vtrique sine aliis viuere possent. Nec fefellit industria Viros Dei, mutuam vtrisque indigentiam cognoscentibus; & neque Martham indemnem sine Maria, nec Mariam sine Martha tranquillam fore. Vnde, Rege Francorum interueniente, non multò pòst conuentum inter vtrosque. At conuentionem ipsam, pactáque, quia nec sine Cistercio facta sunt, in proprium locum dicenda reseruamus. 10.

Hoc item anno in Hybernia, Fernensi Sede vacante, per mortem Iosephi de Ohethe, qui Episcopatum per triginta fermè annos administrauerat, cùm Ioannes Moretaniæ Comes, posteà Rex Angliæ, Gerardo Cambrensi eundem obtulisset, *& Episcopatum Leglinensem*, ait Vvareus [g], *tunc fortè etiam vacantem, huic Sedi se adiecturum promisisset: eo recusante, in Episcopum electus est Albinus, o Mulloy, Monachus primùm, deinde Abbas Baltinglassensis* (vulgò, *de Baltinglas*, Ordinis Cisterciensis) *vt ex Vita M. S. eiusdem Giraldi Cambrensis, in Bibliotheca viri clarissimi Roberti Cottoni, Equitis aurati, constat.* Hæc Vvareus. Qui etiam memorat Albini contentionem cum eodem Giraldo, in Synodo Dublinij coacta ad medium Quadragesimæ, eo anno, quo Episcopatum alter recusauit, alter accepit: non tamen indicat, de quo contentio fuerit. 11.

g sub tit. Episcop. Fernen.

1. Stephani

1. Stephani Vpsalensis Præsulis mors, 2. & Ioannis subrogatio. 3. Tum Petri Atrebatensis ex Pontigniaco, 4. pro eo, qui ex Cistercio assumptus fuerat. 5. Itémque alius Petrus Morimundi. 6. Roberti in Cabilonensem, 7. & Martini in Seguntinam Sedem electio, 8. subrogato Semeno. 9. Deza oppidum in veteri Castella olim vastatum: 10. sed instauratum per fratrem eiusdem Sancti, 11. & cum eo diuisum; firmata abs Rege ipsa partitione. 12. Vlrici cassio, & obitus; atque in Villario Gerardi substitutio.

CAPVT III.

1. OC item anno egregios duos Præsules, ex Cistercio assumptos, obiisse lego; vtrunque Virum eximiæ sanctitatis, doctrinæque, Stephanum, & Petrum; alterum Vpsalensem Archiepiscopum, siue veriùs Apostolum, cùm annos tres, & viginti primus omnium tenuisset eandem Sedem; alterum Petrum, quem ex Abbate Cistercij, & Patre totius Ordinis, diximus ad Atrebatensem Ecclesiam translatum ante triennium. Porrò vtrunque sortitum successorem ex eadem Familia, adeò vt qui semel Cistercium apprehendissent, dimittere aut nollent, aut ignorarent. De Stephano multa in superioribus, quæ non vacat repetere. Transcribam tamen Ioannis Magni verba [a], quæ Vbionius adducit, prodentia mortem, & locum sepulturæ [b]: *Stephanus*, ait, *Monachus Albastrensis in Suecia, Archiepiscopus primus Vpsalensis creatus anno Domini M. C. L X I I. præfuit annis vigintitribus. Obiit anno M. C. L X X X V. bonis operibus plenus, & in Monasterio suo sepultus est.* Ergo hoc anno extremum diem clausit Vir planè magnus, qui Vpsalam Metropolim Sueciæ ab idolorum fæce vindicatam, primus Christo, & Ecclesiæ stabiliuit, meritò inter illustres Cistercij Patres, imò & totius Ecclesiæ commemorandus. In Menologio recensetur eius memoria, die tertia Martij, quanuis non constet, ipsam consecratam illius obitu.

[a] lib. 1. Pont. Vpsal.
[b] lib. 1. lign. vit. cap. 45.

2. Doluit Canutus Rex Stephani mortem, quem Patrem, quem Magistrum, quem Consiliarium, charum, sapientem, fidum, longo, & vario vsu rerum expertus esset, & quem nec potuisset retinere, nec reuocare; voluit, quod potuit, in successione exprimere: & Ioannem subrogandum sollicitauit, ex eadem Familia, nec doctrina inferiorem, aut pietate: certè in hoc saltem Stephano maiorem, quòd palma illum martyrij præstolabatur. De eius successione, & qua apud Regem polluit, authoritate, hæc Frater Ioannes Olaus in sua Historia [c]: *Huius Canuti Regis tempore tres successiuè Archiepiscopi in Metropoli Vpsalensi præfuerunt, Stephanus, Ioannes, & Petrus, quorum optimis monitis piè, ac perseueranter obedivit.* Plura eius gesta (heu!) nobis ignota... Martyrium, de quo aliquid scriptum, anno M. C. LXXXVIII. quo euenisse legitur, reddemus. Hæc de Stephano, & eius successore.

[c] lib. 9. c. 37.

3. De Petri obitu minùs clarè constat, quippe cuius vitam, Pontificatúmque Authores producunt vsque ad annum M.CC.III. quo Petrus alter successor eius obiit. Cæterùm Petrum, qui ex Abbate Cistercij assumptus ante biennium, hoc ipso anno cessisse, aut decessisse, quæ incidit in eum, successoris electio manifestat. Porrò ea à Roberto Montis hoc anno scripta, Authore tunc viuente, & aliàs digno fide, paucis his verbis: *Petrus, sextus Abbas Pontigniaci, eligitur Episcopus Atrebatensis.* Norunt autem, qui modum scribendi Roberti norunt, sicut & Sigeberti, quem continuauit, vnius anni errorem forsan facilè; plurium difficilè irrepere potuisse. Sanè Petrum Abbatem Pontigniacensem, qui Guarmundo successit, inde in Pontificem Atrebatensium assumptum, ex eius sepulcri inscriptione superiùs vidimus, cui testes alij maiores omni exceptione, Martyrologium, & Catalogus Abbatum Pontigniacensium adstipulantur. Nam in Catalogo ita scriptum video: *Petrus, quintus Abbas huius Monasterij, posteà Atrebatensis Episcopus.* Quare absque dubio dicendum nobis est, Petrum Petro suffectum Atrebati, idque circa hunc annum, vt tradit Robertus; & ex primo eius in Cameracensem Vrbem ingressu, anno sequenti rursùs confirmabimus; qui tamen duo, vt notauimus superiùs, ex ipsamet immediata successione, ac nominis, & professionis identitate ab Authoribus facilè confundi, & pro eodem potuerint vsurpari.

Priorem non decessisse, sed cessisse adnotauit Henriquez in Menologio, atque inter fratres suos tandem obiisse, non sine ingenti opinione sanctitatis: verùm quod ad cessionem attinet, vacillat fides. Quippe nullo pro ea Authore adducto. Sed neque in Martyrologio Cisterciensi memoria obitus. Quæ tamen vix, aut ne vix quidem deesset, si in Cistercio priuatus decessisset; vtcunque fuerit, suffectus illi Petrus, cùm Pontigniaci triennium præsedisset. Porrò, quæ eius in Sede Atrebatensi per annos XVIII. quibus præfuit, memoria extat, suis locis à nobis tradenda erit. Certè quæ vulgò tribuuntur antecessori, ferè cuncta ipsius; nam ab hoc anno, & deinceps commemorantur. Pontigniaci successit Abbas Ioannes, quibusdam sextus, aliis verò septimus [d]; sicut Petrus his quintus, illis sextus, occasione Guidonis, quem nonnulli secundum adstruunt, cùm Pontigniaci nulla eius memoria subsit, & Petrus, tam in Martyrologio, quàm in sepulcro quintus, non sextus Abbas designatur. Ioannis, præter nomen nulla memoria, sicut nec Mainardi, qui ei dicitur ibidem successisse. 4.

[d] Claud. Robert.

Sub idem tempus, aut certè paulò antè, (quia semel de Petris cœpimus, quos notabamus suprà, illustrasse Cistercium circa hos annos,) qui dudum renunciauerat Petrus in Morimundo, post decessum Henrici, & Bartholomæi, quos successores habuit, denuò ad regimen rerum vocatus est, communi totius Conuentus acclamatione. Hic ille Petrus, quem suprà, siue mortuum, aut mortuo similem multa diximus passum à Dæmonibus, queis se iuuenis adhuc spopondisset. Indéque ad se reuersum, conuersúmque, Monachum Morimundi professum esse. De eo Claudius Robertus hæc scribit ex Catalogo Abbatum Morimundensium [e]: *Petrus, qui anteà cesserat, iterum eligitur, & inuitus regimen suscepit, quod summa cum laude exercuit annis XIV.* Cæterùm, quod idem Author statim subdit, hunc esse illum notatum ab Vspergensi Abbate, dum ait: *Abbatem Morimundi, virum religiosum, quinquies Roma Capuam profectum à Festo Sancti Michaelis ad Quadragesimam, vt pacem* 5.

[e] in Gallia Christ.

rem inter Innocentium III. & Othonem componeret. Cùm stare non possit: quippe Petro nequaquam assequuto intestina dissidia, quæ inter Innocentium, & Othonem intercesserunt, ad Guidonem, qui, Betolo adhuc mediante, illi successit, necessariò censeo referendum.

6. Duos alios ad infulas assumptos hoc anno lego, Robertum, & Martinum; in Gallia illum, hunc in Hispania: & illum quidem Cabilonensis Sedes accepit, incertum, ex qua Domo. Hunc ex Hortensi Abbate, Seguntina. Prioris electionem notauit Index Episcoporum Cabilonensium [f]. *Robertus*, inquit, *huius nominis secundus, Episcopus Cabilonensis LXIII. electus anno salutis M.C.LXXXV.* Monachatus constabit post biennium, cùm eum in Capitulo Cistercij ad Innocentium cum aliis dedisse litteras, super incorporatione militiæ Calatrauæ tradiderimus. Præfuisse vt minimum vltra duodennium inde constabit, & credendum produxisse vlteriùs Pontificatum. Quippe qui ei successisse dicitur Durandus, seu Duranus, floruit sub Honorio III. à quo illi scripta Decretalis epistola, quæ habetur in capite, *Heduensis Episcopus*, de Constitutionibus. Roberti nostri memoria conseruatur in Charta fundationis Anniuersarij Oddonis Burgundiæ Ducis, anno M.C.LXXXVII. Cum quo, & transegisse reperitur anno M.CC.IX. Et ante septennium pro Hospitali Bellæcrucis an. M.CC.II. Quæ quia leuiora, neque alibi notanda, hic, ex Claudio Roberto, placuit colligere. Venio ad Martinum.

[f] apud. Ioan. Chenu.

7. Sub quo cùm Hortensis Ecclesia multùm floreret, vacasse legitur Saguntina Sedes, in cuius Diœcesi Monasterium situm est: & ecce suffragantibus cunctis, quibus intererat, ac Rege Alfonso in primis procurante, Martinus ab oculis filiorum inuitus rapitur, in Seguntinum Episcopum electus, atque eidem Ecclesiæ præfuturus. Rationem temporis simul, & electionis expressit Richardus versibus Leoninis, & insulsis pro more sæculi: sed qui rei veritatem omninò pandant:

Qui multis annis Abbatis honore potitus
Ordinis in pannis humilis semper inuenitur.
Annis bis denis Hortam, denisque diebus,
Mensibus atque ternis vno simul annumeratis,
Curis fraternis seruiuit vas bonitatis.
Sic vir perfectus, & in Ordinis arte probatus
Mox fuit electus ad honorem Pontificatus,
Qui Seguntinus Præsul fuit ipse fidelis, &c.

Ergo, qui anno Christi M.C.LXV. post mortem Blasij in Abbatem Hortensem electus fuerat, cùm viginti annis, & paucis adhuc mensibus rexisset Cœnobium, cuius vtraque bona fideli cura, ac felici profectu administrasset, cùm multò plura largitione Principum certantium de Martino benè mereri, & fortè non pauciora ex propriis bonis Monasterio acquisiisset, quàm inuenerat, cùm Dormitorium, Refectoriúmque (insignia ædificia) penè perfecta, templum abs Rege inchoatum ante quinquennium, sub eius cura crescens, & breui perficiendum non dubitaret, cùm multos Hortæ Monachos relinqueret dignos sibi succedere, imò, vt ipse putabat, longè digniores, factæ de se electioni tandem consensit, dolentibus Monachis; sed cæterorum ingenti gratulatione.

8. Martino in Seguntinam Sedem promoto successit Exeminus, siue Semenus, vir religiosus æquè, prudénsque, & qui si non Martino successisset, dignus Hortensi Sede iudicaretur. Multa sub ipso incrementa Monasterij, quæ in tempore dicam. Nisi quòd tamen, vt id obiter notem, intra septennium nulla, hoc est, intra id tempus, quo Martinus probatur abfuisse Seguntiæ præsidens: vt non immeritò ipsi attribuantur: quo discedente cessare visa sunt; in cuius reditu rediisse comperiuntur. Nam rediisse, abdicato Episcopatu, & multos adhuc annos vixisse Hortæ, priuatam inter suos vitam agentem, in tempore ostendam. Charus nihilominùs Exeminus fuit Alfonsis Regibus Castellæ, & Aragonum tunc concurrentibus; à quibus etiam multa, & magna obtinuit, quæ suis à nobis locis dicenda erunt. Sed priusquàm ad alia transeamus, quæ Hortense Monasterium hoc ipso anno ex Martino susceperit, antequàm ad Seguntinam Sedem assumeretur, non contemnendum monumentum antiquitatis, hîc etiam censui fore subiiciendum.

9. Erat, & visitur hodie, manétque in veteri Castella, qua parte Aragonensibus confiniis, haud ignobile oppidum, Deza loco nomen, genitricis Martini dominium proprium; quod ante annos septendecim, aut vltra (incertum, qua occasione) à Numantinis vicinis vastatum fuerat. Hoc instauratum Munionis Sanctij industria, sumptibúsque, (hic frater maior natu Martino fuit,) & denuò abs Rege obtentum creuerat in ditionem non contemnendam, quippe quæ longè, latéque diffusa Dezam, Ciguelam, Albalatémque, & alia oppida minora continebat. Potuisset Munio instauratam suis expensis, atque abs Rege donatam retinere: sed Martini instantia, precésque, seu forsan propria pietas compulit inter fratres diuidendam. Quatuor hi, duo viri, & duæ fœminæ: illi Munio, & Martinus; hæ Tarasia, Euaque: sed Eua, quia vltra fortem dotata fuisset, vltrò se abdicante, pro Tarasia filij successère. Igitur in tres partes diuisam terram Martinus, Munio, & Tarasiæ hæredes sortiti sunt instrumento confecto, quod hodie extat, non secùs ac dominium ipsum diuisum, cuius pars Monasterio integra manet, ingens hæreditas, & quæ vel sola mediocri fundationi posset sufficere. Reliquæ duæ Metimnæ Cœli Ducibus (Hispaniæ, & Galliæ Regum claræ progeniei) accessisse noscuntur, qui latum in ea Prouincia dominium tenent. Atque hæc omnia ex instrumentis constant, quæ hodie perseuerant, leguntúrque: sed præcipuè ex charta partitionis inter ipsos confecta, quæ ita habet [g]:

[g] in Tabulario Hortæ.

10. *Hæc est charta conuenientiæ, & partitionis de Deza, quæ facta est inter Dominum Martinum Abbatem de Horta, & Munionem Sanctij, fratrem eius, & nepotes eorum filios Dominæ Tarasiæ sororis ipsorum.*

Sciendum, quòd Deza, cùm esset in dominio de Domna Sancia, matre Domni Munionis, & Domni Martini Abbatis de Horta, fuit destructa à populo Soriano, & mansit de populata XVII. annis, vel eo ampliùs. Denique autem dispensatione diuina, Dominus Munio Sancij multo labore, & sudore recuperauit Dezam ab Illustri Ildefonso, Rege Castellæ. Ex hinc propria voluntate Munio Sancij voluit Fratres suos ita esse participes de Deza, vt ipse erat; & vocauit eos in partitionem. Venerunt ergo ad partitionem Dominus Martinus Abbas de Horta, & filij Domnæ Tarasiæ, D. Gil Garzez, & Petrus Garzez; Domna verò Eua, pro hoc, quod tenebat de patrimonio suo, venire noluit. Et hæc fuit diuisio, quam fecerunt: quòd Domno Abbati Martino cecidit sors partis suæ de turre de Albalat en aiuso, &c. Pergit deinde terminos describere assignatæ Martino possessionis, & tandem concludit: *Et Munio Sanctij, & D. Gil cum suis Fratribus* (filiis Tarasiæ) *exierunt ad totum alterum terminum de Deza, ita tamen, quòd herba, & ligna sint communia ipsis, & Domno Martino Abbati, tam in partibus*

illorum, quàm in parte Domini Abbatis, & de aqua habeant ipsi duas partes, & Dominus Abbas tertiam. Et infrà: *Tandem hereditatem Monasterium ita liberam habeat, vt possit vendi, vel alienari, & pro vtilitate Monasterij in omnibus explicari. Et vt Ildefonsus Rex Castellæ, & Toleti, & eius generatio, vxórque eius Regina Aleonor habeant eam sub ea ditione, qua habent omnem aliam hæreditatem Hortensis Monasterij. Et hanc partem perpetualiter dedit Dominus Martinus Sanctæ Mariæ de Horta. Sic dedit omne patrimonium suum pro salute animæ suæ, & patris, & matris ipsius; & pro salute animæ fratris sui Munionis Sanctij, qui hanc hæreditatem recuperauit. Facta charta, Æra M.CC.XXIII.*

11\. Hanc partitionem post decennium firmatam video Alfonsi Regis tabulis, ad instantiam Martini, cùm, abdicatis Seguntinæ Ecclesiæ infulis, priuatus iterum apud Hortam commoraretur, atque ecce exemplar confirmationis [b]: *Præsentibus, & futuris notum sit, ac manifestum, quod Ego Ildefonsus, Dei gratia Rex Castellæ, & Toleti, vnà cum vxore mea Aleonor Regina, & cum filio nostro Ferdinando concedo, roboro pariter, & confirmo partitionem illam, quæ facta fuit inter Dominum Martinum, quondam Abbatem de Horta, postmodum Seguntinum Episcopum, & Munionem Sanctij fratrem, & eorum nepotes filios Dominæ Tarasiæ sororis ipsorum, super hæreditate de Deza, & aquis, & pascuis, & nemoribus, & omnibus aliis ad eam pertinentibus, sicut in ipsorum continentur chartis, ita quòd neque ab ipsis, neque ab ipsorum filiis, nec ab aliquo suorum successorum possit partitio illa immutari, nec irritari; sed rata, & stabiliter perenniter perseueret,* &c. *Facta charta apud Agredam, Æra M.CC.XXXIII.*

[b] ex Tabulario eod.

12\. Hoc item anno Venerabilis Vlricus Villarij Abbas, cùm eam domum strenuè administrasset, tandem Marianæ tranquillitatis amator abrenunciauit Marthæ, & pedum pastoralem, inuitis licèt Monachis, deponens, Vallcellas rediit, reliquum vitæ ibidem peracturus. De eo Ioannes Vallcellensis Abbas in epistola ad Henricum Lotharingiæ Ducem, hæc habet [i]: *Habemus Monachum apud nos octuagesimum annum, & eò amplius agentem, quondam Villarij Abbatem, quotidie se pro Christo crucifigentem.* Henriquez virum Menologio suo inseruit Ianuarij die prima. Cedenti Vlrico sufficitur Gerardus: *In quo*, ait Chronicon Villariense [k], *præter cæteras virtutes, mira abstinentia elucebat.* Grammaius item in sua Gallobrauantia [l]: *Gerardus homo miræ abstinentiæ electus anno M.C.LXXXV.*

[i] apud Henriquez in Menologio.
[k] apud eundem in Fasciculo.
[l] ad hunc an.

1. Iucunda Historia duorum Monachorum inuicem infestantium: 2. sed altero resipiscente, & condonante; 3. alter in falsam prorupit accusationem. 4. Accusati charitas, & oratio continua, feruénsque. 5. Virginis apparitio, 6. & consolatio; 7. comprobata accusantis pœnitentia, 8. & fragrantia cælesti, 9. quæ & in lapidibus, quibus Virgo insedit, perseuerauit. 10. Animaduersum de antiquis purgationibus: 11. & narrata alia visio, quæ lacrymarum apud Deum efficaciam summè commendat.

CAPVT IV.

1\. Sub idem tempus (nam scribente Authore Exordij adhuc superstites, quibus accidisset, argumento est, quòd tacet eorum nomina) ingens miraculum à multis comprobatum. Conuentum quendam Cistercij lætificauit. Quod in exemplum virtutis Patientiæ ab eodem adductum, atque eleganti satis stylo depictum, neque aliis verbis expedit narrare, nec licet nobis silentio prætertire [a]: *In Monasterio quodam Cisterciensis Ordinis*, ait, *contigit aliquando inter duos quosdam Fratres dissensionis, & odij seminaria, causa simultatis cuiusdam, pullulare. Verumtamen vno eorum in malitia discordiæ perseuerante, alter per gratiam Dei citò resipiscens, quod malum in se pullulare recognouit, rastro compunctionis eradicare quantocyùs festinauit. Quantóque maleuolus ille clancularius, seu apertis infectationibus, irrisionibus, detractionibus Fratris animum ad amaritudinem perducere nitebatur; tantò ille in humilitate timoris Dei semetipsum submittens, liuoris, & impatientiæ stimulos, quos in corde ipsius Aduersarius exacuere tentabat, confitendo, flendo, & orando vigilanter retundebat. Verùm, quid non mortalia pectora cogis, liuoris, & inuidiæ execrabilis tabes? Quod enim patiens iste, & humilis frater conscientia sua præstabat, dando locum iræ, percutientique se in vnam maxillam, secundùm euangelicum præceptum [b], præbendo alteram, hoc totum peruersus, & tumidus ille sinistra opinione interpretando superbiæ, contemptuique suo deputabat. Quantóque is efferos animos eius patientia sua lenire tentabat, tantò ille malitia sua furiis agitatus ad persequendum innocentem, misero liuore magis, ac magis accendebatur.*

Hinc factum est, vt versus in amaritudinem vitis alienæ, sancta profanare, ius præscribere, fas, nefásque confundere non vereretur, dummodo illius, quem scelestissimo persequebatur odio, tranquillitatem turbare, gratiam obnubilare, famámque fuscare potuisset. Cernens nanque inuictum robur mentis colluctatoris sui, de cunctis nequitiæ suæ adinuentionibus sublimiter triumphare, fortique patientiæ pede malitiæ suæ collum calcare, acriori sæuiens inuidia Abbatem suum lupus sæuissimus, ouem mentitus adiit, innocentem illum, conficto mendacio, de detestando quodam crimine accusaturus, vt quem decus innocentiæ gloriosum reddebat, pessimi mendacij fermento corrupta fama, si fieri posset, humiliaret. Vbi vir Frater falsò accusatus in causam vocatus est, sciens scriptum esse, quia crudelis est, qui famam negligit, se huius criminis sibi conscium non esse ingenuè protestatus est, séque ad comprobandam innocentiam suam examen quodcunque placuisset, spontanea voluntate subiturum. Quia tamen sensum cordis humani non solùm ad faciendum, sed etiam ad suspicandum de altero malum ab adolescentia pronum nouerat, verbum semel emissum, occasionem scandali de se infirmis dedisse grauiter doluit. Et

[a] lib. 5. c. 15.
[b] Lucæ 6.

c 2.Cor.1. Et qui securè dicere poterat cum Apostolo [c]: Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ. malitiam dici vanis suspicionibus se exagitare patienter ferre nequibat. Cæterùm cautus sequi consilium Apostoli dicentis [d]: Noli vinci à malo;
d Rom.12. sed vince in bono malum. timens etiam, ne fortè continuus dolor impatientiæ stimulis nutritus, in odium aduersarij verteretur, totam vim grassantis in se doloris ad negotium transtulit pietatis; assiduis orationibus, iugibúsque fletibus, tam pro se, quàm pro æmulo suo Domini misericordiam, Beatissimæque Dei Genitricis pietatem exorans, quatenus diuina gratia, & se in charitate firmaret, & in æmulo suo magnitudinem malitiæ suæ comprimeret.

3. Neque frustrà laborauit in gemitu suo, neque pupilla oculorum eius otiosè pietatis aquis fluebant; sed, qui consolatur humiles, tribulatorum susceptor Dominus exaudiuit vocem eius, impletúmque est in eo, quod sapientissimus Salomon ait [e]: Cùm placuerint
e Prou.16. Domino viæ hominis, etiam inimicos eius conuertet ad pacem. Cùm enim sacrificium cordis contriti, & spiritus humiliati, in simplicitate deuotionis suæ Domino aliquandiu obtulisset; nec tamen dolor, qui tam ob infamiæ notam, quam innocens incurrerat, quàm etiam pro perditione fratris, qui mendacij, & odij veneno infectus peribat, præcordia eius depascebatur, cessaret; contigit, vt taliter affectus, quadam nocte, stans in Choro in ordine suo, vigiliarum solenniis interesset. Et ecce ad medelam calamitatis suæ, simul & fraterni periculi cœpit ebullire de intimis cordis eius medullis foris lacrymarum, verè [f] de fonte Domus Dauid patente in ablutionem pec-
f Zachar.13. catoris, & menstruatæ venarum suarum principia trahens. Quo scaturiente, fluebant ab oculis lacrymæ non super deducentem eas; sed super producentem eas: non vt confunderetur, & periret, qui fundenti eas confusionis, & perditionis foueam parauerat; sed vt resipiscens à laqueis Diaboli, à quo captiuus tenebatur ad ipsius voluntatem, æternæ vitæ beatitudinem, & gloriam recuperaret.

4. Inebriatus itaque syncerissimo vino charitatis, quod lætificat cor hominis, (cuius dignior portio, & eminentior laus est diligere inimicos, & orare pro persequentibus, & calumniantibus,) non se poterat in medio Fratrum continere, sed citò secretum petens, coram vno de Altaribus ad orationem prosternitur: quatenus bullientia ardentissimæ compunctionis aromata liberiùs euaporandi, cœlósque sicut virgula fumi penetrandi opportunitatem captaret. Ibi omnium misericordiarum Domini, Beatissimæ quoque Dei Genitricis, & Virginis inexhausta pietatis viscera mente reuoluens, non tam verbis, quàm immenso rugitu cordis, largissimóque lacrymarum imbre, ipsam Matrem misericordiæ, quæ spes miserorum esse dignoscitur, vt suam, aduersariique sui causam suscipere dignaretur, suppliciter postulabat. Quoniam negotium, quantuncunque intricatum, pro quo summæ pietatis Mater coram piissimo Iudice, Filio suo, allegationis officio fungi non recusaret, non nisi pietatis ordine terminari posse pia fiducia præsumebat. Nec fefellit simplicitatem fidei eius magnificus è vestigio subsequutus pietatis effectus. Ecce enim dum in multa contritione cordis sui frequentiùs iteraret: Pie Domine, miserere. Pia Domina, Dei Genitrix Virgo Maria, succurre misero, omni prorsus auxilio, & consilio destituto. & adhuc pij murmuris verba corde, & ore volueret, adest illa specialis pauperum susceptrix, & peculiare miserorum refugium, Dei Genitrix Virgo Maria, verè Domina nostra, non qualencunque, non mediocrem afferens consolationem desolato; sed planè talem, ac tantam, qualem, aut quantam Reginam Cæli, Dominam Mundi, Matrem misericordiæ, spem miserorum, ei, quem visitatione sua dignata est, decebat impendere.

5. Iam Psalmi, quem tunc Chorus psallentium ad laudem Dei decantabat, vltimum versum Fratres psallebant, tunc respiciens Frater ille, oculis lacrymas stillantibus, vidit illam sublimem Dominam Angelorum, spem miserorum, quasi à dextro latere Altaris egredientem, ad se venire, vultu, & habitu, modo, quo Matrem misericordiæ decebat, reuerendam, immensi quoque luminis iubare coruscantem. Sequebatur verò eam iuuenis splendidissimus, cœlesti & ipse gloria insigniter adornatus. Interim dum finito Psalmo, Fratres gloriam Sanctæ Trinitati dicerent, & sicut moris est, ob reuerentiam summæ Maiestatis omnes pariter inclinarent, substitit Beata Virgo, sublissimúmque verticem, cui non adæquabatur omnis creatura (excepta duntaxat illa, quæ de sacro virginali vtero ipsius, à verbo Dei, in vnitatem personæ assumpta est) illum, inquam, tam humilem, quàm excelsum verticem reuerenter submisit. Et quousque Fratres Gloria Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. perdicerent, tanquàm vera humilitatis Ancilla Dei, inclinata permansit. Post hoc erigens se, vultúmque ad Fratrem in angustia constitutum dirigens, mellifluis verbis consolata est eum, dicens: Homo Dei, cessent iam lacrymæ ab oculis tuis, & amaritudo doloris, quo cor tuum vehementer affligitur, recedat à te: quia est merces operi tuo; qui summæ innocentiæ, altissimæq; charitatis Domini, ac Filij mei pro modulo tuo mutuatos affectus, aduersarij tui violentiam, non solùm æquanimiter tolerasti, verùm etiam salutis eius piam sollicitudinem gerens, in luctu, & lacrymis temetipsum pro eo in conspectu Domini humiliare non dubitasti. Quapropter noueris, me ob synceram fidei tuæ deuotionem, tam tibi gloriam, quàm æmulo tuo veniam à Domino impetrasse.

6. Frater verò, qui ad tantam secretorum celsitudinem cœlestium admissus fuerat, vt cunctis Ordinibus Angelorum Reuerendam Matrem Domini carneis oculis videret, nihil territus (neque enim turbari poterat, qui suauitatis, & securitatis Matrem videbat) fiducialiter dixit ad eam: Obsecro, Domina, quæ es tu, quæ sic dignanter loqueris ad cor seruuli tui? vel quis est iuuenis iste, qui tecum est? Ego sum (ait) Maria Mater Dei: iuuenis verò iste est Ioannes Euangelista, cuius castis obsequiis benignissimus Filius meus in Cruce pro vestra pendens salute, me commisit. Et Frater ait: Si ergo tu es illa, per quam salus humano generi venit, quam reueretur, & laudat vniuersitas creaturæ, cur, quæso, & tu tanquàm vna de cæteris ipsis, etiam de Potestatibus angelicis, honorandum caput tuum inclinas? Piissima Domina respondit: Scire debes, quia quotiescunque Gloria sanctæ Trinitati cum metu, & reuerentia exhibetur in terris, toties omnes Virtutes Cœlorum commouentur, & ad laudem sui Creatoris excitantur. His dictis, visio beata ab oculis videntis sublata est. Porrò tam mirifica nectarei odoris suauitas eadem hora apparitionis Beatæ Virginis, non solùm Fratris illius, qui mœrore, & anxietate tabescebat; verùm etiam cunctorum tunc in Choro deuotè psallentium, penetralia cordis adeò gratiosa inspiratione refecit, vt facilè daretur intelligi, non materialium aromatum fragrantiam illam, sed diuinæ planè fuisse virtutis. Quis loquetur potentias Domini, auditas faciet omnes
laudes eius [g]? Verè inuestigabiles sunt viæ eius, g Psalm.105.
& incomprehensibilia opera pietatis ipsius [h]. h ad Rom.11.

7. Tunc ecce liuidus ille detractor, & accusator Fratris

tris sui innocentis, qui, quantùm in se fuit, proximi vitam, pariter & honorem crudelis mendacij gladio extinxit, cùm iustè prorsus illa sententia terribili percellendus fuisset, qua Dominus dixit ad filios Israël: Si ambulaueritis ex aduerso mihi, ego quoque aduersus vos incedam, & corripiam vos septem plagis propter scelera vestra [i]. *Et illud de Psalmo* [k]: *Dilexisti malitiam super benignitatem: propterea destruet te Deus in finem. cùm hoc (inquam) dignus fuisset audire; non tamen hoc audiuit: sed interueniente potentia innocentis, fraterna quoque charitatis pro se piè gementis humillima intercessione, potiùs audiuit euangelicum illum patremfamiliàs, prodigo filio viscera pietatis exhibentem, & dicentem* [l]: *Citò afferte stolam primam compunctionis: & induite illum, ne nudus incedat, & videant turpitudinem eius: & date annulum aureum confessionis in manu eius, vt totus aquis confessionis, quæ ducit in salutem, (quia in confessione omnia peccata lauantur,) signaculum innocentiæ recipiat: & date calceamenta fructuosæ pœnitentiæ in pedes eius, vt ambulans vias iustitiæ, de cætero non offendat ad lapides malitiæ pedes affectionum suarum. Quoniam verò vbi suauissimi odoris illius fragrantia, quæ de virgineo corpore intemerata, & immaculata Dei Genitricis erupit, inter cæteros, qui hac gratia digni habiti sunt, etiam liuore, & odio tetrum peccatoris illius antrum tetigit. Mox vehementer compunctus, & illo igne, quem Dominus Iesus misit in terram salubriter inflammatus, cœpit iam scelus suum veritatis lance trutinare, se reum, miserúmque, séque omnibus tormentis dignum reputare, Fratrísque sui, quem falsò crimine infamauerat, innocentiam consequenter beatificare. Denique redarguentes se conscientiæ stimulos ferre non valens, proposuit in animo suo se ab omnimoda Fratris insectatione cessaturum: continuata quoque facinoris fabula per Confessionem patefacta, ad arbitrium Abbatis sui, se ei, quanta posset humilitate, satisfacturum.*

i Leuit. 26. k Psalm. 51. l Lucæ 15.

8. *Manè autem facto, Fratribus non sine magna admiratione inter se quærentibus, quidnam tanti odoris suauitas, quam noctu psallentes senserant, portenderet; is, qui tanti mysterij conscius erat, Abbatem secretiùs adiit, quæ viderat, quæque audierat, simpliciter ei pandens, ipsámque horam apparitionis Beatæ Dei Genitricis fuisse, qua psallentium naribus cœlestis suauitatis fragrantia infusa est, asseuerans. Abbate verò stupente, difficiliúsque fidem dictis adhibente (magnitudine quippe tam gloriosi miraculi, æstimationem personæ supergrediente) ecce in adstipulationem veritatis, malitiosus ille infamator innocentis fratris sui, pallens, ac tremens aduenit, detestandi criminis scelus, ac scenam liuore inuidiæ cogente, fictam potiùs a se, quam veritate subnixam flens, & eiulans confitetur, séque multis modis, multóque tempore in persecutione Fratris illius exarsisse, cum magna cordis contritione deplorat. Porrò ille requisitus, vnde illi tam repentina compunctio, & peccati sui recognitio accidisset, respondit, se, licèt indignum, eadem gratia suauissimi odoris, qua & cæteros perfusum fuisse. Móxque vt doni cœlestis vnctio cordis eius intima penetrauit, in odium malitiæ, & amorem innocentiæ mirum in modum respirasse. Abbas autem audita quibusdam spiritualibus senioribus refert, & super tantis mirabilibus diuinæ pietatis, gratias Domino in communi referuntur.*

9. *At verò Frater ille, qui patientia sua inimicum hominem ad pacem conuerterat, & inimicum Diabolum sub pedibus suis contriuerat, locum, in quo cœlestia mysteria cognouerat, tota auiditate reuisitans, cùm deuotissimè adoraret illic, vbi sacros pedes Regina cœlestis stetisse meminerat; ad confirmandam visionis veritatem, mellifluum suauitatis odorem, quem in ipsa visione senserat, lapides beata vestigia fragrantia sua repræsentantes spirare latus deprehendit. Quod vbi Abbas, ipso celeriùs nuntiante comperit, assumptis secum quibusdam Religiosis Fratribus, designatum locum cum metu, & reuerentia adiit, quodque verbis audierat, rebus comprobans, (suauitatem quippe mirifici odoris naribus hauriens,) communicato cum Fratribus suis consilio, eosdem lapides erui, atque in sacrario, loco competenti, in memoriam tanti miraculi reponi præcepit.* Hactenus Author Exordij Cisterciensis, eloquens semper; sed se ipso eloquentior in hoc miraculo: quare nihil addendum illius verbis, nihil omninò detrahendum fore putaui.

Verùm, quòd ait accusatum à Fratre Monachum, quo suam innocentiam comprobaret, subdidisse se examini, quodcunque placeret sponte subiturum, non de testium, instrumentorúmve, aut aliis similibus, quæ nulli vnquam licuit recusare; sed de vulgaribus illis purgationibus aquæ calidæ, & frigidæ, atque ferri candentis, cæterisque, quæ olim in vsu, & permanebant adhuc illis temporibus, intelligendum esse, Ignatius Fiteriensis Abbas obseruat [m], probátque ex textu in capite, *Sententiam.* Ne Clerici, vel Monachi, in quo qui nuper à viuis decessisset Alexander III. Ecclesiasticis inhibet, *ne purgationibus aquæ feruentis, vel frigidæ, seu ferri candentis, ritum cuiuslibet benedictionis, siue consecrationis impendant.* Cæterùm purgationes ipsas non prohibet, sed prohibendas relinquit successoribus; quod Innocentius, Honoriúsque, vterque III. posteà præstitere. Quare etiam Beata Hildegundis, sub Innocentio, cùm furti accusaretur, ferro candenti innocentiam suam ostendit: quod suo loco nos etiam referemus. Ego, vt oblatas has omnes purgationes à Monacho innocente facilè credo; quippe fidente diuinæ bonitati, quæ nunquam condemnari innoxium passura foret: ita vt superstitiosas, non admissas à Religioso Abbate compertum habeo: qui miracula, quoties euenirent, reuereretur: verùm raro petenda, & nunquam præsumenda non dubitaret. 10.

m cum notis ad cap. 15. tom. 5.

Crediderim, & hoc idem tempus concernere ob eandem rationem Monachum illum, de quo dixerat libro præcedenti Author Exordij [n]: *Frater quidam in Monasterio Claravallis, dum pro peccatis suis, quibus Deum nimis offenderat, pauidus, & anxius tota die contristatus ingrederetur, fletibus, & lamentis finem imponere recusabat: sciens, nimirum, Confessionem oris, absque contritione cordis, ad promerendam veniam minus sufficientem coram Deo iudicari. Cúmque volumen timoris Domini, in quo scripta sunt lamentationes, & væ, salubri amaritudine ventrem conscientiæ eius aliquando amaricasset; diuina tamen aspirante gratia membrana claritatis Dei, in qua scriptum est carmen, facta est in deuotione cordis eius super mel dulcis. Cœpit nanque primitias quasdam laborum suorum prægustare, & experimento discere: quoniam sacrificium spiritus contriti, & cordis humiliati Deus non despicit. Nam, cùm in tanta amaritudine, quam prædiximus, continuè conuersaretur, nocte quadam vidit in visione Dominum Iesum Christum, tanquam sacerdotalibus indutum ornamentis, & Missam celebrantem. Quotiens verò, iuxta ritum sacrificij, ad* 11.

n lib. 4. c. 4.

ad populum se conuertebant, tollens in manibus suis calicem de Altari; cunctis, qui aderant, videndum offerebat. Porrò in ipso calice nihil aliud erat, nisi tantummodò lacrymæ, quibus Beata Maria Magdalena pedes eius in domo Simonis flendo, & pœnitendo rigauerat. Cúmque prædictus Frater secus pedes Domini positus ista videret, percontatus est eum, dicens: Obsecro, Domine, vt quid ostendis nobis calicem istum cum lacrymis, quæ in eo sunt? Vt videant, (inquit,) & sciant vniuersi, quantùm mihi places contritio cordis, & pœnitentiæ luctus; qui ad exemplum pœnitentium seruaui tandiu lacrymas huius peccatricis ad pedes meos flentis, & pœnitentis. Sunt & aliæ huius Viri visiones, reuelationésque: sed quæ facilè ibidem videri possunt.

---

1. *Alfonsi Lusitani Regis obitus*, 2. *sepulcrum*, 3. *apparitiones*, *Antiphona de ipso, collectáque*, 5. *& priuata acclamatio sanctitatis*: 6. *Globus igneus super eius effigiem visus ante quinquennium*. 7. *Chronologia*, *& Capella Suecia Domus*. 8. *Initia Capriuuicensis Monasterij*: 9. *de Campo Sanctæ Mariæ in Vuesphalia*. 10. *Hoya Gallecia Domus*, 11. *cui duæ aliæ vnitæ*, 12. *hoc anno iura, & leges Cisterцij subit*, 13. *& sub dubio Blanderense Cœnobium Virginum*, 14. *obitérque de illius Fundatore*.

CAPVT V.

1. CONCERNIT etiam Annales Cistercienses Alfonsi Lusitani Regis mors, qui multa priuilegia viuens indulserat, Monasteria condiderat non pauca, ac duas sacras militias nostris subiecerat, ingentis laudis Princeps, & qui non minori apud Deum gratia, quàm apud homines gloria floruisse, quandiu vixit, credendus foret. Obiit Conimbricæ, cùm tres, & septuaginta annos regnasset; vixisset XCI. in Monasterio Alcobatiæ sepeliendus, si noua illius Ecclesia, ante decem & septem annos cœpta, constructa esset. In Monasterio Sanctæ Crucis sepultus est, tali Epitaphio affixo eius sepulcro:

Alter Alexander iacet hic, aut Iulius alter:
Belliger inuictus, splendidus orbis honor.
Pacis, & armorum cauto moderamine doctus:
Alternare vices tempora tuta dedit.
Quid pietas Christi, vel quantùm debeat isti
Ad fidei cultum Regna subacta docent.
Post Regni fastus fidei moderamine pastus,
In miseros inopes accumulauit opes.
Quòd Crucis hic tutor fuerit, necnon Cruce tutus,
Ipsius clypeo Crux clypeata docet.
Viuax fama licèt tibi tempora longa reseruet,
Digna suis meritis dicere nemo potest.

Hactenus Epitaphium ab antiquis, illustri Regi positum, humili tamen sepulcro pro more sæculi.

2. Ast eius, atque Sanctij filij ossibus, decentiùs collocatis post multos annos sub Emmanuele, Lusitaniæ Rege piissimo, prosa oratione, alius subrogatum,
a lib. 11. c. 38. quod Brandaonius adducit in hæc verba [a].

Alfonso Henrico, primo Portugalliæ Regi, Regio sanguine, religione, & armis clarissimo, qui Imperatore Alfonso Castellæ Rege pro patria, ac viginti potentissimis Maurorum Regibus, cum maximis copiis, parua manu, sed fide, animoque ingenti, diuersis præliis, pro Christiani nominis augmento, iusta acie superatis, Vlisyponem, Santarenam, Eboram, aliáque quatuordecim munitissima oppida, & vniuersam ferè Lusitaniam ab infidelium manu recuperans, Christi peculio adiecit. Hoc & Alcobatia, pluráque alia Cœnobia extruxit, dicauitque, nec Regno solum, posterisque insignia, Christum, qui ei apparuit, Crucifixum referentia; sed cunctis etiam maximum exemplum reliquit. Cuius virtus suis contenta factis, cætera exequi non patitur. De fide, de patria, de regno, de suis benemerentis piemissimi heredes hoc sepulcrum posuêre. Obiit anno M.C.LXXXV. Regni sui LXXIII. & ætatis XCI. sexta die Decembris.

3. Fertur Alphonsus, multis viris Sanctis in Alcobatia post obitum apparuisse in magna gloria. Quin & Conimbricæ Regularibus Canonicis Matutinas Deo Laudes decantantibus, dum Ioannes primus Zeutam expugnaret, velut alter Iacobus visus est Lusitanis præsentibus assistere, atque infideles acriùs debellare. His, & similibus aliis diuulgatis, effectum est, vt licèt Alfonsus nondum publico cultui sit expositus, quippe nondum adscriptus ab Ecclesia Sanctorum numero; tamen priuatim veneratur à Lusitanis, maximè Alcobaciensibus, per quos Antiphona, Collectáque ordinata, eius ad Deum impetrandæ intercessioni, quas ab Antonio Brandaonio, Regio Archichronologo, in sua Historia vulgatas, quia minùs ea frequens præcipuè exteris, vtpote scripta sermone Lusitano, non pigebit ad litteram transcribere [b]: b illd.

4. *Inuictissime Rex Alfonse, Propugnator strenue nostri Regni, defensor sanctissime, qui mox à puero in fide Beatæ Virginis Matris Dei Dominæ nostræ susceptus, cuius oraculo, & patrocinio tibiarum sanitatem recepisti, ac tibi in maturam ætatem peruenisti fidei armis, spei galea præmunitus, & Zelo charitatis accensus, cum viginti Maurorum Regibus, & Imperatore Miramolino collatis signis; sed parua manu dimicasti, ac Christum Dominum nostrum Cruci affixum, nocte intempesta vidisti, & vniuersam Lusitaniam fidei iugo subdidisti, & Regni nomen sublimasti: quæsumus pro nobis apud Deum tuis precibus intercede, vt nos mente puros, Regnum nostrum florentissimum esse velit, & ab omni calamitate munire.*

Vers. *Ora pro nobis famulis tuis, inuictissime Rex Alfonse.*

Resp. *Vt digni efficiamur promissionibus Christi.*

Deus omnium bonorum largitor mellifluе, apud quem summa hominum, Regnorúmque potestas est; quique beatissimum, vt piè credimus, Alfonsum Regem ad Lusitaniæ sceptrum euexisti, & in hoc mundo agentem summis beneficiis decorasti: concede, quæsumus, eiusdem, & Sanctorum omnium meritis, nostrum hoc Regnum, Reges, ac Principes tranquillitate, & optata pace semper gaudere; nosque supplices tuos virtutum omnium incrementis, sic eiusdem Regis Alfonsi vita instituta sectari, vt gloria quoque participes fieri mereamur. Per Dominum nostrum, &c. 5.

Hæc ex Antonio Brandaonio excerpta, priuatam Monachorum deuotionem in pium Principem haud obscurè

obſcurè oſtendunt, commendántque. Quin in Anniuerſariis, quæ tamen vſque hodie pro eo fiunt, in eodem Alcobatiæ Cœnobio, obtinuit vſus, vt non pullati ad Altare conſcendant Sacerdotes, & miniſtri; ſed in veſtibus lætis, feſtiuiſque, quaſi de ipſo, non pro ipſo celebraturi. Quam conſuetudinem hodiéque vigere, idemmet Brandaonius teſtificatur. Seruatur item in eodem Monaſterio, Ioannis huius nominis vigeſimiſecundi, aut vigeſimitertij epiſtola ad Abbatem Alcobacienſem inquiſiturum de ſignis, & virtutibus Alfonſi Regis primi, vt comprobata, & oblata Summo Pontifici in numero Sanctorum ſcriberetur. Hanc ſe vidiſſe Reuerendus Pater Anthonius Gaſconius, quo in eruendis Luſitaniæ rebus, diligentiſſimo planè indagatore vſi ſumus, teſtificatur. Quamuis an vltrà proceſſum in ea cauſa, nequaquam catenus potuerit inuenire.

6. Conſtat ante hoc quinquennium plùs, minúſve noua fabrica Alcobatiæ conſummata, in cuius ſummitate Sancti Regis imago ponenda erat: nocte ſequenti illius collocationem, quæ incidit in ſextam diem Nouembris, anno M.DC.XXXII. globum igneum in aëre apparuiſſe, qui cùm ab Occidente ſurrexiſſet, volatu rapido, & prolixa radians cauda, ſupra caput imaginis conſedit, non breui ſpatio ibidem permanſurus. Viderunt, & teſtificati ſunt Oppidani, Alcobatiæ numero plures, atque eorum ſacramento adſtrictorum authenticam teſtificationem, inde ſtatim tranſmiſſam apud me habeo, interpoſita Ordinarij authoritate, quominùs poſſit de euentu dubitari. Hæc nobis ſatis de morte Regis inuicti, adeóque de Ciſtercio benemeriti, vt piaculum prorſus iudicarem, ſi non ipſum loquerentur noſtri Annales.

7. Quod ad fundationes Monaſteriorum attinet, quinque hoc anno notantur in Chronologia, quæ ita habet:

Anno M.C.LXXXV. tertio Kalendas Iulij, fundata eſt Abbatia de Capella.

Eodem anno, III. Idus Septembris, Abbatia de Coprivvnicem.

Eodem anno, Kalendis Nouembris, Abbatia de Campo Sanctæ Mariæ.

Eodem anno Abbatia Sanctæ Trinitatis de Ligno, in Calabria.

Eodem anno Abbatia de Oya in Hiſpania.

Capellam inuenio in linea Claræuallis, filiam Altæripæ, in Regno Sueciæ: certè in litteris Innocentij Papæ quarti, datis Lugduni, XV. Kalendas Martij, Pontificatus ipſius anno quarto, de quibus infrà, Diœceſis Conſtantienſis commemoratur. Non tamen video inter Sueciæ Epiſcopatus aliquem, qui vel leuiter conueniat cum Conſtantienſi. Quare exiſtimo corrigendas tabulas, neque in Suecia natum, ſed in Heluetia.

8. Notius Caprivvnicenſe Monaſterium, de quo hæc in Poloniæ hiſtoria collecta ex Bibliotheca Ioannis Piſtorij [a]: *Anno Chriſti octuageſimoquinto ſupra milleſimum centeſimum Kazimirus, Dux Poloniæ, fundauit Monaſterium Caprivvnicenſe, Cracouienſis Diœceſis, & in eo locauit Fratres Ordinis Ciſtercienſis ex Morimundo ſumptos, cui oppidum Caprivvnicenſe, pro dote contulit, & libertates plures conceſſit. Eccleſiam quoque de quadro lapide in honorem Beatiſſimi Floriani Martyris, & Patroni, tanquàm noui hoſpitis, fabricauit. Poſt Ducem Cazimirum, Comes Nicolaus Boyarius plures villas dicto Cœnobio contulit, cæterique nobiles de armis Bogaria, & Habdanck reliquas ſortes, & prædia deuotè contulerunt.* Eadem habet Cromerus, aliíque. Qualiter autem ante annos centum, Coprivvnicenſis Conuentus ſemel, & iterum, à Tartaris Martyrio coronatus, pro fide Chriſti glorioſè dimicauerit, ſuis à nobis locis dicendum erit.

a lib. 6. circa finem.

De Campo Sanctæ Mariæ, ita Miræus [b]: *Anno M.C.LXXXV. fundatus eſt Campus Beatæ Mariæ in Vveſtphalia, vulgò Mariæ Velde.* In Tabulis Eccleſiarum Morimundenſium Herſubituſen filia nominatur, poſt Egenam in Haſia, totidem verbis: *Campus Sanctæ Mariæ in Vveſtphalia Monaſterienſis.* Hinc videat Lector diuerſum Monaſterium à Campo Sanctæ Mariæ Diœceſis Colonienſis, de quo multa Cæſarius in ſuis Dialogis, & nos ex ipſo ſuperiùs quædam tradidimus. Campum Sanctæ Mariæ Monaſterienſem Albertus Krantzius memorat, ſimúlque Fundatorem illius pandit Hermanum Epiſcopum, inſignem pietate virum, hæc ſcribens verba [c]: *Hic* (id eſt, Hermanus, Epiſcopus Monaſterienſis 25. ſiue Mimigardevordenſis, vt ipſe vocat) *intra Ciuitatem ſuam inſtituit duas Eccleſias Collegiatas, augens rem diuinam Sanctorum Martini, & Ludgeri. Inſtituit etiam, & dotauit Monaſterium Campi Sanctæ Mariæ, in quo & primum lapidem poſuit, & magnam pecuniæ ſummam ſuperimpoſuit.* Ita Albertus, de Eccleſia, & Fundatore. Sequitur Monaſterium de Ligno, vulgò *de Ligni*, in Ducatu Calabriæ; Diœceſis Roſſanenſis, duobus milliaribus diſtans à Corillano. Cætera ignota, (quippe omiſſa in Geneſibus Eccleſia, aut aliter vocata,) niſi quòd tamen à ligno Crucis Chriſti, quod in eo ſeruatur, ſortitum nomen ab Italis accepi, quod veroſimile. In aliquibus Exemplaribus Sanctæ Trinitatis de ligno, atque filia Ferrariæ eſſe notatur. 9.

b in Chron. Ciſterc.

c lib. 2. Metrop. c. 27.

Vltimo loco deſcribendum venit Monaſterium de Hoya, in Regno Galleciæ, ad Oceani littus procelloſum, æqua diſtantia inter Guardiam, & Bayonam, proſpectans Mare. E regione deſertas Inſulas habet (vulgò, *las Iſlas de Bayona*) prædonum receptacula; ſed, quas neque habitare tutum ſit, neque defendere expediens iudicetur. Cœnobium ipſum maris fluctus excipit, quibus pro muro obſiſtunt illius ſepta. Hæc bellicis tormentis coronata, & amicis tutamen, & inimicis incutiunt terrorem. Monaſterium per antonomaſiam vocatur à Geographis, qui ſuis tabulis Hiſpaniam deſcripſêre. Sed quod dum exteri eminùs conſpiciunt, Cœnobiúmne, an arcem, iure dubitant. Inde aliquibus errandi occaſio ſumpta Templariorum olim fuiſſe ſedem. Quippe anno M.C.XXXVII. quo Templarij vix orti ſaltem per illas remotas Galleciæ oras, iam Abbatem, & Monachos habebat [d], queis Imperator Alfonſus locum dederat. 10.

d ex Archiuo eiuſd. Monaſterij.

11. Idem adauxit dotem intra triennium, vnitis Hoyæ duobus Monaſteriis, altero S. Mammetis de Laurezo, quod olim amplum; facta charta in Sancto Facundo, quintodecimo Kalendas Maij, Æra M.C.LXXVII. Altero Sanctorum Coſmæ, Damianique, non longè ab Henrizana, id eſt, Bayona; facta charta apud Zamoram, quinto Idus Iulij, Æra M.C.LXXVIII. Et illud quidem nigrorum Monachorum, hoc Eremicolarum, vtrunque in Monaſterium Hoyæ tranſiit cum ipſo tandem Ciſtercium admiſſurum. Extat donatio Epiſcopi, & Capituli Tudenſis Eccleſiæ, in cuius diœceſi Hoya ſita eſt, remittentium Abbati Petro, & Monachis, quicquid habebant de iure Pontificali in Eccleſia Sancti Mammetis de Laurezo: *Quam vos*, inquiunt, *modò cœpiſtis populare, & Monaſterium facere*, &c. *Facta charta Æra M.C.LXXXIII. quartodecimo Kalendas Maij.* Ex qua videtur colligi, Laurezum priſcum Cœnobium; ſed iam deſertum, cùm primùm

mùm Hoyæ vnitum Monachos accepisse, inde transmissos, per quos in pristinum statum reuocaretur.

12. Hæc initia, & progressus Hoyæ, vsque ad hunc annum, quo Monachi, nec constat, sub quo Abbate, quanuis Pelagium ex tempore coniector, æmulantes charismata meliora, iuxta Apostolum, ac Sancti Petri Abbatis Claræuallis fama allecti, admisêre Cistercium sub Claraualle, illius se subiicientes visitationi. Incoluerant domum Nigri Monachi annis XLVIII. sub quatuor Abbatibus, quantum colligi potest ex instrumentis, Petro, Pelagio, Gomezio, & Bartholomæo. Quintus in Ordine Pelagius alter fuit, cuius extat notitia ab Æra M.CC.XX. vsque ad M.CC.XXIV. intra quas præsens annus continetur, vnde & creditur Cistercium admisisse. Memoratur Monasterium in libris Cameræ, in Episcopatu Tudensi; nulla tamen in meo exemplari præfixa taxa. Illud etiam memoria dignum est, Bayonam Oppidum, portúmque maritimum ex nobilioribus totius Regni Gallecíæ paruisse Abbati, à tempore vnionis Monasterij Sanctorum Cosmæ, & Damiani, cui non multò antè ab Imperatore donatum erat. Extat adhuc instrumentum donationis Pelagio Priori factæ Æra M.C.LXXV. Nunc iam oppidum ipsum, portúsque in regium ius transierunt, non sine aliqua Monasterio facta compensatione. Hæc pro nunc satis; reliqua infrà daturis, si quæ occurrerint.

13. His Monasteriis virorum, aliud Virginum addo, de quo tamen hæc tantùm apud Miræum [c]: *Anno M.C.LXXXV. Blanderense Monasterium Virginum apud Audomaropolim in Artesia, à Desiderio, Teruanensi Episcopo, excitatur.* Cæterùm, an hoc idem, quod Blandec, anno M.C.LVI. fundato à Desiderio Morinorum Episcopo, de quo ex Roberto Claudio superiùs diximus, aliorum linquo iudicio discernendum. Ferreolus Locrius ad annum licèt differens, nedum anteuertens, idem omninò Cœnobium esse probat. Sic enim ait [f]: *Anno M.C.LXXXVI. Desiderius Episcopus Morinensis, Vuillelmo, Remorum Archiflamine, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinale, & Apostolicæ Sedis Legato annuente, Monasterium Sanctæ Columbæ in Blandec iuxta Audomaropolim exædificat: mòxque aduocatis Cisterciensis Ordinis Virginibus incolendum tradit; quibus dotandis, ditandísque Dominus Balduinus de Fraye, Morinensis Ecclesiæ Canonicus, Personatum (vt vocant) contulit, quem in dicta Blandec possidebat.* Hactenus ille. Qui etiam addit, in eodem Cœnobio, *ab olim Beatæ Virginis Iconculam, cui ab Lætitia cognomen, variis signis inclaruisse, & in hanc tempestatem perennasse.*

Ferrolo consonat in anno Ioannes Chenu, Bituricensis, in Episcopis Boloniensibus, vbi & Desiderium Fundatorem, sanctitate conspicuum vsque ad miracula tradit totidem verbis: *Desiderius, Rogerij Iunioris IV. Insulensium Castellani, filius, consecratur Episcopus anno M.C.LXIX. Abbatiam de Blandech Monialium Ordinis Cisterciensis prope Audomarum fundauit, anno M.C.LXXXVI. At senio confectus, cùm tanto oneri sufficere non posset, cessit Episcopatum anno M.C.XCI. & anno M.C.XCIV. sanctitate, rebúsque gestis, ac miraculis clarus obdormiuit in Domino.* Verùm de Desiderij sanctitate plura inferiùs. Vbi in Camberone sepultum ab Abbate Daniele, cui summè familiaris, prodiderimus. 14.

c in Chronic. Cist.

f In Chronic Religion. anno sequenti.

Annus Christi M.C.LXXXVI. — Cistercii LXXXIX.

1. Vrbanus pontifex Balduino pallium mittit, & Legationem Angliæ; 2. pro quibus ipse, epistola transmissa 3. humiles, & deuotas gratias egit. 4. Ecclesiam in honorem Beati Thomæ iubetur condere. 5. In Scotia recrudescunt lites super Archiepiscopatu Sanct-Andreano, 6. de quo pontifex Vuillelmo Regi scribit; 7. Ioscelino, & duobus aliis Cisterciensibus causa commissa Sanctus Christianus Lismoriensis Episcopus obiit.

CAPVT I.

1. Mvlta hoc anno de nostris Cæsar Baronius, quæ non licet silentio præterire. Nobis præcipuè, quibus id semper præ oculis, ecclesiasticos Annales per plures annos sine Cistercio nequaquam posse scribi; sed & à nostris, si altiùs euoluantur, haud exiguam eos lucem accepturos. Igitur anno Christi Redemptoris millesimo centesimo octuagesimo sexto, Cistercij verò nono, & octuagesimo, Vrbanus Papa, qui Lucio iam successerat, sui initia Pontificatus, pallio, atque Legatione totius Angliæ missis ad Balduinum Cantuariensem auspicatus est. Quæ cùm idem Balduinus suscepisset, Petri Blesensis erudito calamo vsus, tales ad eum constat dedisse litteras plenas obsequij: neque minùs de ipsius Vrbani Summo Pontificatu gratulatorias, quàm pro acceptis ab eo beneficiis, ipsa celeritate cumulatis, gratificantes. Earundem porrò exemplar litterarum, prout inter alias eiusdem Petri Blesensis circumferuntur, hoc est [a]:

2. *Sanctissimo Patri Vrbano, Dei gratia Summo Pontifici, Balduinus, Cantuariensis Ecclesiæ Minister, salutem, & debitum deuotionis obsequium.*

Domus Dei, quæ in lapide adiutorij super fundamentum Apostolorum & Prophetarum stabilita est, à Petro, & Successoribus eius, formam semper eruditionis, & statum incolumitatis accepit. Quod enim stipiti, rami; quod capiti, membra; quod radij, Soli; quod fonti, riuuli; hoc Apostolicæ Sedis eminentiæ debent Ecclesiæ, omnes, quas vbique terrarum Religio Christiana fundauit. Inde est, quòd beatæ recordationis Lucio III. Papa viam vniuersæ carnis ingresso (mortis enim tributarij omnes sumus, mortísque responsum habemus in nobis, & fœdus cum ea percussimus) erant, & lugebant filiæ apud nos sine sponso. Cùmque munus exequiale defuncto, & pios affectus impenderent, electionis vestræ nuncius superuenit, qui nubilum publici mæroris auferens, corda omnium festiuiore lætitia serenauit. Communis enim fama est, quòd Dominus, qui iuxta verbum Amos [b], suscitat de filiis Prophetas; &

a Baronius hoc anno.

b Amos c. 2.

de iuuenibus Nazareos, ipse in specula celsitudinis Apostolicæ talem hunc de filiis suis per gratiam suam collocare dignatus est, qui prodesse velit, & præesse sciat, qui prudentia, & moribus præeminent cathedram Sanctorum mentis implere sufficiat. In commune itaque desiderium cedit, verbóque celebri, & votiua gratiarum actione publicè recensetur, qualiter Dei sapientia suauiter vniuersa disponens, vos de gradu in gradum, de virtute in virtutem, de honore in honorem promouerit. Nec illud deesse permittit ad plenitudinem gaudiorum, quòd tanta fuit eligentium vos vnanimitas; nullúmque sustinuit rete Petri scissionis, aut ruptura dispendium; sed iuxta verbum Isaïæ [c], *quod Dominus exercituum decreuerat, quis poterit infirmare? nec variat casualis euentus, quod consilij cœlestis altitudo disposuit.*

c Isaiæ 14.

3. *Quia ergo ex hominibus assumpti estis à Domino in Pontificem; & pro hominibus constituti, in his, quæ sunt ad Deum; ipsi, qui vos elegit, cum multa gratiarum actione preces affectuosas offerimus, quatenus is, qui segregauit, & vocauit vos ad dandam scientiam salutis plebi eius, ipse in bonis dies vestros contineat, atque in faciem testamenti, vel Christi sui respiciat, Ecclesiam ab omni errore purgatam, sub vestra prouisione tranquillet. Ad hæc non quantas volo, sed quantas valeo vobis gratiarum referens actiones, minorem me profiteor cunctis miserationibus vestris: nam meorum exigentiam meritorum multipliciter vestrorum beneficiorum magnitudine praeuenistis. Non sufficio tantæ gratiæ respondere ad meritum: ille pro me respondere dignetur, qui secundùm diuitias bonitatis suæ suorum insufficientiam supplet. Ego enim vir videns paupertatem meam præ munificentia, & magnificentia indulta mihi gratia vestræ, me vobis totum debere profiteor, quicquid debere seruus Domino, Magistro discipulus, filius Patri potest. Precor igitur, vt imperfectum meum videant oculi vestri; & in ea plenitudine potestatis, quæ vobis cœlitùs data est, meam insufficientiam sustentare velitis. Iuuate me, Pater, orationibus vestris, vt quod possibilitas nostra non obtinet, in hac administratione, vestræ orationis, & eruditionis suffragio suppleatur. Vale.* Hactenus ad Vrbanum III. Balduinus, siue Petrus Blesensis ipsius nomine.

4. Porrò Matthæus Paris Benedictinus, Monachus Albanensis, testis extitit hoc ipso anno crebrescentibus miraculis ad Beati Thomæ Martyris sepulcrum, atque ex miraculis, feruente deuotione, & Cantuariensem Ecclesiam, in qua iacebat, multo auro, argentóque, necnon & aliis donariis cumulante; Balduinum eundem Archiepiscopum ab eodem Vrbano Summo Pontifice, accepisse in mandatis, nouæ alterius Ecclesiæ constructionem primo, & tunc vltimo Martyrum dicandæ, id est, Stephano, & Thomæ; alteri, vt cæterorum omnium Duci; alteri, vt complemento, siue coronidi; Gentilem hunc, & ferè cunctis notum coniungendum antiquo, exteróque, vt in vno, ignotatio venerationem; in alio loci, & temporis propinquitas, atque maior notitia, arctiorem charitatem conciliarent. Cæterùm fabrica, quantumuis sumptuosa, non potente exhaurire largitiones, & ne ministri, néve Christi pauperes fraudatos se dolerent suis portionibus: quando partiri ab Vrbano Papa iussas; & vna parte ædificio reseruata, secundam, tertiámque vtrisque relictas, quartam Archiepiscopo in pios vsus ab ipso distribuendam. Sed verba eius ex more præstat describere, imò magis Vrbani, quæ ipse tradit [d]: *Eodem tempore Papa Vrbanus Balduino Archiepiscopo Cantuariensi scripsit in hæc verba: Præsentium tibi authoritate mandamus, vt liceat tibi Ecclesiam in honorem Beatorum Martyrum Stephani, & Thomæ construere, & de idoneis eam ornare personis, quibus beneficia, quæ ad eorum sustentationem constitueris, canonicè debeas assignare. Item, fraternitati tuæ mandamus, vt quarta parte oblationum, quæ ad Reliquias Beati Thomæ Martyris offeruntur, Monachorum vsibus concessis, quarta fabricis Ecclesiæ deputata, quarta pauperibus erogata, quartam portionem liceat tibi in alios vsus bonos, pro tua voluntatis arbitrio erogare.* Ista in Anglia.

d ad hūc an.

At in Scotia recrudescentibus inter Ioannem Dunkeldensem, & Hugonem Sant-Andreanum, Pontifices, antiquis simultatibus, cùm Ioannes multa ab Hugone pateretur, multa abs Rege, quæ etiam ad familiares, & propinquos ipsius extendebantur: vnde & ipsi appellassent nouum Pontificem, atque ad Curiam traxissent collitigantem. Iterum, causa delegata nostris Ioscelino, & Siluano, additis & duobus aliis Collegis (altero Cisterciensi) per quos quæcunque Vrbanus per se non posset, apostolica authoritate deciderentur. Extat epistola eiusdem Papæ Vrbani ad Vuillelmum Regem super hoc ipso, quam à Rogerio, Baronióque adductam, hîc transcribendam nequaquam dubitaui. 5.

Vrbanus Episcopus, Seruus seruorum Dei, Vuillelmo Illustri Scotorum Regi salutem, & apostolicam Benedictionem. 6.

Cùm ex iniuncto nobis à Deo administrationis officio, ad vniuersas Ecclesias proximas nobis, & longè positas, aciem nostræ teneamur considerationis extendere; & si quæ in eis, vel ministris earum irrationabiliter attentata nouerimus, ad statum congruum reuocare; non debent ex eo sæculi Principes commoueri, si quando ad correctionem eorum, quæ perperam facta fuerint, manus nostras duxerimus extendendas: cùm & ipsi secundùm sibi traditam potestatem auxilio nobis in his esse debeant, & cùm necesse fuerit, aliquorum pertinacia exigente, contumacium nequitiæ fortiùs obuiare. Regia siquidem excellentia non ignorat, quàm grauis inter Venerabiles Fratres nostros, Ioannem Dunkeldensem, & Hugonem Sancti Andreæ Episcopos fuerit exorta dissensio. Et licèt magnos vtraque pars labores subierit & expensas, & tempore felicis memoriæ Lucij Papæ prædecessoris nostri apud Sedem apostolicam diutiùs litigauerit; negotium tamen non potuit finem habere. Vnde, cùm iidem Episcopi nuper ad nostram præsentiam accessissent, & contendissent super hoc aliquandiu in auditorio nostro, de consilio Fratrum nostrorum prædicto Dunkendensi Episcopo agendi licentiam super Episcopatum Sancti Andreæ tribuimus contra illum; & eidem Sancti Andreæ Episcopo ad propria reuertendi, ad nostram præsentiam sufficienter instructo, in constituto sibi termino redituro. Ita quòd si tunc non venerint, Venerabilis Frater noster Ioscelinus, Glascuensis Episcopus, & dilecti Filij de Meilros, & de Neubotle, & de Dunfermelin Abbates, eum ex tunc ab officio episcopali suspendant: & si postmodum contumax fuerit, vinculo excommunicationis astringant; nec relaxent sententiam, donec nostro se conspectui repræsentet. Nolumus enim, vt negotio ipso diutiùs in suspenso manente, præscripta Sancti Andreæ Ecclesia graue rerum suarum detrimentum incurrat; sed potiùs cognita veritate, per nos finem congruum, auxiliante Domino, sortiatur.

Præcipimus etiam præfatis Glascuensi, & Collegis suis, quod dilectos filios nostros, Agilfum Decanum de Lodoneio, & Odonem Senescallum, & Rogerum de Fedic, & alios Clericos, & amicos præfati Dulkeldensis Episcopi à qualibet molestia, nostræ freti authorita- 7.

te defendant; & possessiones, vel alia bona eorum, seu redditus ipsius Episcopi non permittant à quoquam inuadi. Si qui verò contra ipsorum prohibitionem super his venire præsumpserint, censura eos canonica, nulla appellatione obstante, compescant. Vt igitur, quæ mandamus, valeant sine difficultate qualibet adimpleri, monemus Regiam Excellentiam, & hortamur in Domino, atque in remissionem peccatorum iniungimus, quatenus pro amore Iustitiæ, & reuerentia Beati Petri, & nostra in negotio illo iuxta mandati nostri tenorem procedi permittas, & prædictos Decanum, Seneschallum, & Rogerum de Fedic, atque alios consanguineos, & amicos prædicti Dunkeldensis Episcopi, & Episcopatum, & alios redditus eius regia protectione defendas, & nec tu ipse in aliquo aggraues illos, nec sinas ab aliquo aggrauari: ita quòd causa ipsa valeat sine impedimento terminari, & regia magnificentia de Iustitia opere apud Deum præmium indeficiens, & nomen bonum apud homines consequatur. Noueritis autem, memoratis Episcopis in virtute obedientiæ nos iniunxisse, vt nec ab Ecclesiis, nec à Clericis sibi subditis accipiant aliquid expensarum intuitu, quas in prosequutione memorati negotij sunt facturi; sed de propriis solummodo redditibus sibi procurent necessaria prouidere. Nolumus enim, vt facto ipsorum Ecclesia, vel personæ alia Regni tui debeant incurrere detrimentum. Regiam insuper Excellentiam volumus non latere, quod supradictus Dunkeldensis ita honestè suum est negotium prosequutus, & honori regio detulit, quòd nihil omninò proposuit, quod in derogationem regij nominis valeat redundare; vel quo tua Serenitas aduersùs eum debeat commoueri. Vnde, si quid ab æmulis eius fuerit in contrarium Celsitudini Tuæ suggestum, talium verbis aurem Regiam non apponas. Datum Veronæ, secundo Kalendas Augusti. Hæc ad Scotiæ Regem Vrbanus Pontifex. Ad Ioscelinum verò, & socios, hæc, quæ sequuntur:

8. *Vrbanus Episcopus, Seruus Seruorum Dei, Venerabili Fratri Iostelino, Glascuensi Episcopo, & dilectis filiis de Meilros, Neubotle, & de Dunfermelin Abbatibus, Salutem, & apostolicam benedictionem.*

Cùm ex iniuncto nobis à Deo administrationis officio, &c. nam penè eadem eis verba, quæ Regi, scribit, dum negotium proponit: sed mox ad ipsos: *Ne igitur præscriptum negotium diutiùs maneat in suspenso, & Ecclesia S. Andreæ per hoc rerum suarum detrimentum incurrat, Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, & in obedientiæ virtute præcipimus, quatenus ea, quæ vel per vos, vel per alios de ipsius negotij tenore scire poteritis, redigentes in scriptum, nobis sub sigillorum vestrorum munimine designare curetis: vt nos ex vestra insinuatione instructi, consilio Fratrum nostrorum adhibito, sicut procedendum fuerit, in negotio procedamus. Si quis verò in prædictum Decanum, Odonem, Seneskallum Robertum de Fedic, vel alios Dunkeldensis amicos Episcopi, & possessiones, seu alia bona ipsorum, aut Episcopatus, vel aliorum redditum ipsius Episcopi ausu temerario manus iniecerint, per censuram eos canonicam, authoritate nostra suffulti sine appellationis obstaculo compescatis. Prædictis autem Episcopis ex parte nostra vetetis, quod & nos fecimus viua voce, ne ab Ecclesiis, vel Clericis sibi subditis accipiant aliquid expensarum intuitu, quas in prosequutione memorati negotij sunt facturi; sed de propriis solummodo redditibus sibi necessaria subministrent. Nolumus enim, vt facto ipsorum Ecclesiæ, vel aliæ ipsius Regni personæ debeant incurrere detrimentum. Præfato autem Episcopo S. Andreæ, authoritate nostra districtiùs iniungatis, vt in termino, quem vtrique parti statuimus, sufficienter instructus, ad præsentiam nostram accedat. Quòd si non venerit, extunc eum ab episcopali officio, appellatione postposita suspendatis. Quod si nec sic acquieuerit, excommunicationis vinculo eum innodetis; nec sententiam relaxetis, donec nostro se duxerit conspectui præsentandum. Regiæ insuper Excellentiæ intimetis, quòd supradictus Dunkeldensis Episcopus ita honestè suum est negotium prosecutus, & honori regio detulit, quòd nihil omninò proposuit, quod in derogationem regij nominis valeat redundare, vel quo aduersùs eum debeat commoueri. Vnde ipsum instanti exhortatione curetis inducere, vt si ab æmulis eius in contrarium fuerit suggestum, eorum verbis aurem regiam non apponat. Datum Veronæ, secundo Kalendas Augusti.* Hactenus Pontifex. Subdit verò Rogerius hæc ipsa scribens: *Ioscelinus, & Collegæ sui supradictis Episcopis apostolicas litteras notificauerunt. Ioannes profectus est obtemperans: Episcopus autem S. Andreæ terminum sibi datum transgressus, ire distulit, & præfati Iudices delegati suspenderunt eum ab episcopali officio: & deinde propter suam contumaciam excommunicauerunt secundùm formam apostolici mandati.* Ita Rogerius.

In Annalibus prætereà Hyberniæ lego, quod tomo præcedenti insinuaui, hoc ipso anno felici fato functum, ad Superos transiisse Sanctum Christianum, Lesmoriensem Episcopum, atque Legatum Sedis apostolicæ, Sancti Malachiæ quondam discipulum, sub Beato Bernardo educatum cum aliis in Clarauallé. Verba Guillelmi (nam is Author Operis) sic habent: *Eodem anno* (Christi, nimirum, M.C.LXXXVI.) *Christianus, Lesmoriensis Episcopus, quondam Legatus Hyberniæ, æmulator virtutum, quas viderat, & audierat à Sancto Patre suo Bernardo, Summóque Pontifice Eugenio, Viro Venerabili, cum quo fuit in probatorio apud Claramuallem, qui & eum Legatum in Hybernia constituit, post peractam obedientiam, in Monasterio de Kyrie, eleison, feliciter migrauit ad Christum.* Hactenus ibi, vt palam inde fiat, de quo loquatur, è duobus Christianis à Clarauallé missis à Sancto Patre, quorum Arnoldus Bonæuallis meminit, qui vitam ad hoc tempus prorogauerit; nimirum, non de Abbate Mellifontis, qui Malachiæ in Episcopatu successerit; quanuis hic etiam in Hybernia Legatum egerit; sed de secundo Paulo recentiori. Cæterùm, quid intelligendum veniat in illis verbis: *Post peractam obedientiam.* non satis calleo. Crediderim, aut diuturno labore fractum, senem emeritum obtinuisse missionem, iterum sub Abbate militaturum. Aut ipsum Legatiæ munus impletum, obedientiam vocatum ab Authore, quasi nihil aliud in votis Sancto Patri, etiam cùm imperaret, quàm obedire: neque vltrò se ingesserit, vt alij, Legationis officio; sed iussus, & per omnia pariturus. 9.

Hinc corrigendi veniunt Arnoldus Vvionius, Aubertus Miræus, & Hugo Menardus, qui hunc eundem Christianum, de quo loquimur, cum successore Sancti Malachiæ planè confundunt ex nominis, Legatiæque, & Pontificatus, ac Magisterij Bernardi similitudine. Quin Vvionius incertæ tantùm Sedis, vocat Episcopum creatum anno M.C.XL. quo neuter Monachus; defunctum anno M.C.XLVIII. quo alter subrogatus Malachiæ, alter nondum ad episcopale fastigium euectus fuerat. Sed hæc, & similia frequentia in hoc Authore. Maius quid video in Chrysostomo Henriquez, qui vtrunque distinguit in Menologio [c]; & nihilominùs vtrunque Mellifontis Abbatem facit, vtrunque Episcopum Dunensem Nouembris tertio. Quin Martij decimo 10.

c Nouemb. 3.

decimooctauo alia prodit; & (quod mireris) citato Roberto Montis; quæ nulla possunt ratione cohærere. Confusionis occasionem, præter dictas, illam inuenio, quòd ex duobus Episcopis Christianis, Cisterciensi vtroque, vtroque Hyberno, alterius electionis dies lateat, alterius mortis. Et nec de hoc scimus, quando assumptus, neque de Malachiæ successore, quando obierit; quocunque tempore, vtrûque sanctitate insignem conueniunt omnes. Nec quidquam aliud potui inuenire. Lego in Philippi Sequini M.S. Beatum Odanum, Cisterciensem Monachum, incerti Monasterij, sed Sancti Malachiæ certum discipulum, virum doctum, & sanctum, & in rebus ecclesiasticis apprimè versatum, quem pro Christiano subrogatum tradit, neutrum designans. Verùm, dum Sedem Ardinacensem notat, cui neuter præfuit, de vtroque testimonium suspectum reddit, quandiu non clarior, aut certior notitia subest. Nam, quod in Menologio memoratur die vigesimasexta mensis Septembris, ex eodem Seguino haustum, in ipsum solum venit refundendum.

1. Conuersio Libonia, 2. & primi eius Apostoli, Meinardus, 3. & Bertoldus in Luka Abbas. 4. Emendatus Baronius, 5. atque eadem Historia elucidatior verbis Alberti Krantzij. 6. Arnoldi Vvionij error, 7. & dictum de discipulis, 8. quos in Luka sanctissimos habuit Beatus Bertoldus. 9. Rodulphi in eodem Cœnobio conuersio, & mira visio.

CAPUT II.

1. OC eodem anno, vt verbis Baronij vtar, contigit fundari in Libonia primam Sedem episcopalem, populo ex gentilitia superstitione ad Christum conuerso, opera Sanctorum Meinardi Sigebergensis Canonici, & Bertoldi Abbatis Cisterciensis in Luka Monasterio, de quo suprà; qui relicta Abbatia Meinardo se in socium Apostolatus, Liboniæ in Magistrum, aliis in exemplum, & tandem Deo in sacrificium obtulit. Post Meinardum in eadem Sede primus, sed mox à Barbatis martyrio coronandus. Quomodo autem hæc omnia se habuerint, quoque ordine euenerint, ex Arnoldo Abbate Lubecensi in Historia Slauorum accipiat lector.

2. *Opportunum arbitror*, inquit [a], *memoriæ fidelium commendare, nec silentio præterire deuotionem, & laborem multorum Religiosorum, quo apud Gentiles, qui Libones dicuntur, desudatum est; qui ibi Domini semina spargentes, ipsum populum ab idololatria cessare laborauerunt. Vidimus sanè propter eorum instantiam, multos cooperatores existere, alios peregrinando, alios sua conferendo, vt seges Christi fructuosa consurgeret, & multa messe Diaboli Zizania suffocarentur. Fuit autem primus huius Institutionis Author Dominus Meinardus, Sigebergensis Canonicus, quem eloquium Domini inflammarit, vt eidem populo infideli pacem Domini nunciaret, & ipsum paulatim calore fidei scintillaret. Cúmque vir bonus per aliquot annos cum negotiatoribus illuc iret, & suis negotiis deuotus insisteret, sensit manum Domini non inualidam, & auditorum suorum deuotionem plurimam. Accedens igitur ad Bremensem Ecclesiam, quam tunc Dominus Hartuuicus Archiepiscopus regebat, suam intentionem, suorúmque auditorum deuotionem ipsi Archiepiscopo, similiter & Capitulo maiori exposuit, vt non sine authoritate, vel consilio, cœpto labori insisteret. Qui sperantes ipsum plantando, & rigando, incrementum Domini percipere, ipsum ad prædicandum gentibus miserunt, simul etiam pontificali honore sublimantes, maiore authoritate roborauerunt. Ipse ergo humilis, & deuotus suis Auditoribus verbi spargens semina, arguendo, increpando, magis tamen obsecrando, duritiam gentilium frangens, ipsorum corda non minùs muneribus, quàm exhortationibus paulatim, ad quod volebat, Deo annuente, perducebat.*

[a] lib. 7. c. 8.

3. *Anno igitur Verbi incarnati millesimo centesimo octogesimosexto fundata est Sedes episcopalis in Libonia à Venerabili Viro Meinardo, intitulata patrocinio Beatæ Virginis Mariæ Dei Genitricis, in loco, qui Biga dicitur: & quia idem locus beneficio terræ multis bonis exuberat, nunquam ibi defuerunt Christi cultores, & noua Ecclesia plantatores. Est enim eadem terra fertilis agris, abundans pascuis, irrigua fluuiis, satis etiam piscosa, & arboribus nemorosa. Dominus quoque Bertoldus Abbas in Lubeca* (corrige, *in Luka*) *relicta prælatione, & ipse verbi semina gentilibus spargere studens, huic labori non impiger se ingerebat. Vnde gratia Dei cooperante, non parum gentilibus quibusdam acceptus erat. Considerabant sanè in viro gratiam conuersationis, temperantiam sobrietatis, modestiam patientiæ, virtutémque abstinentiæ, instantiam prædicationis, iucunditatem affabilitatis.* Hactenus Lubecensis Abbas Arnoldus, de initio conuersionis Liboniæ, & de Meinardi, & Bertholdi Apostolatu.

Cæterùm Cardinalis Baronius, ex eodem Authore verba referens, vltima de Meinardo dicta putat, quod satis mirum, cùm proculdubiò ad Bertholdum referéda, & per se ipsa probant, & ex sequentibus euidentiùs manifestetur: sic enim subdit: *Vnde post decessum Domini Meinardi, qui, vt dictum est, bonum certamen certauit, cursúmque felicem consummauit; quia omnibus tam Clero, quam populo conuersatio eius* (scilicet, Domini Bertoldi) *innotuerat, ipsum vnanimi consensu locum defuncti sortiri exoptabant*, &c. Eximiè ergo commendandus Meinardus, siue Meinerus, qui tunc Dux verbi. At ille, cuius gratiam conuersationis, temperantiam sobrietatis, modestiam patientiæ, virtutem abstinentiæ, instantiam prædicationis, atque affabilitatis iucunditatem, Arnoldus specialiter commendat, Bertoldus est, vt tempore posterior, moribus, aut non impar, aut fortè prior, qui ideò illi ab hominibus suffectus, à Deo in palmam martyrij reseruabatur. 4.

Referam & eandem historiam verbis Krantzij, vt in ore duorum verbum constet, quanuis haud dubiè ex Arnaldo pleraque sumit [b]: *Operæpretium est, inquit, paucis inserere, hoc tempore factam Liboniæ ad Christi fidem conuersionem pergentem Saxonum, & eos, qui in eam Prouinciam, mercandi gratia è ciuitatibus Saxoniæ, atque Vvandaliæ nauigarunt. Fuit autem primus huius plantationis Author nouellæ Dominus Meinerus* (alij dixere *Meinardum*) *Zegebergensis Canonicus, quem eloquium Domini inflammauit, vt eidem populo infideli pacem Domini nunciaret, & paulatim* 5.

[b] lib. 7. Saxonia, cap. 8.

paulatim calore fidei faceret scintillare. Cúmque Vir bonus per aliquot annos cum mercatoribus eò nauigaret, & operi pietatis deuotus insisteret, sensit manum Domini non abbreuiatam, & auditorum deuotionem plurimam. Accedens igitur Bremensem Ecclesiam, cui tunc praerat Hartuuicus II. de negotio pietatis apud eundem, atque Capitulum eius verba fecit, ne in vanum laboraret, sed maiorum authoritate res inchoata procederet. Impartitur Archiepiscopus volens viro zeloso euangelizandi authoritatem, ipsúmque pontificali subuectum honore mittit in gentem Christo conciliandam. Ipse igitur Meynardus humilis, & deuotius auditoribus suis verbi spargens semina, arguendo, increpando; magis tamen obsecrando, duritiam gentilium frangens, ipsorum corda non minùs muneribus, quàm exhortationibus, paulatim, ad quod volebat, Deo annuentes, perduxit.

6. *Annus erat sextus, & octuagesimus post centum atque mille, cùm in Liuonia primùm Sedes episcopalis per Meynardum erigitur; intitulata patrocinio Beatæ Mariæ Virginis in loco, qui Riga dicitur. Et quia idem locus beneficio terræ, & aquarum, multis donis exuberat, nunquam ibi ex illo tempore defuerunt Christi cultores, & nouellæ Ecclesiæ plantatores. Est enim terra fertilis, agris, & pascuis abundans, irrigua fluuiis, & perinde satis piscosa, & arboribus nemorosa. Multi se in eam operam contulêre cum Meynardo, & deinde post illum: in quibus erat vir pracipuus Bertoldus Abbas de Lucka, Monasterium arbitror Cisterciensium, vbicunque sit. Nam alij Annales praeferunt Abbatem fuisse Griseorum Monachorum, quod genus vestium habuêre Monachi Cistercij. Hic ergo cum laude memorandus in tantum ad Christi gloriam efferbuit amplificandam, vt relicto Fratrum suorum Monasterio, relicta, quam habuit sine turba, quiete, in peregrinationem se contulerit laboriosam, & periculo plenam.* Hactenus de Liuoniæ conuersione per Meinardum Episcopum, & Coapostolum eius Bertoldum, Albertus Krantzius, inculcans eadem, quæ Arnoldus Lubecensis; sed quædam explicatiùs etiam scribens. Ex quibus obiter corrigendi veniunt Petrus Cratepolius [b], & eum sequutus Arnoldus Vvionius [c] Sancti Bertoldi martyrium referentes in annum Christi M.C.LXXX. quo non solùm Meinardo nondum successerat; sed neque ipse Meinardus consecratus, nec Bertoldus assumptus in partem sibi iniunctæ sollicitudinis. Ergo hoc anno in Liuoniam vterque venit prædicaturus fidem, & gentes barbaras ad Christum conuersurus. Quo autem posteà Meinardo consummato, subrogatus Bertoldus episcopalem Rigæ Sedem primùm, mox Martyrij coronam acquisierit, vsque ad mortem pro fide pugnaturus, suis temporibus, locísque dicemus, si Deus dederit.

b De Episcopis Germaniæ.
c lib. 1. lign. vitæ c. 46.

7. Interim adnoto, Venerabili Bertoldo regente Lukam, Cœnobium ipsum scaturiens Viris sanctis, illustre visionibus, reuelationibúsque, haud obscurè in discipulis Magistrum, in Filiis Patrem Orbi commendasse: vt non immeritò conuertendis, infidelibus censeretur idoneus, qui vel formandis Religiosorum moribus ad omnem perfectionem, & sanctitatem, longa iam experientia probatus esset. Certè vix plura sub Bernardo de Claraualle; de Cistercio sub Stephano, quàm sub Bertoldo de Luka commemorantur. Referam in præsenti pauca de pluribus, quæ scribit Cæsarius, eius temporis Author, neque ab ea Prouincia longè distans, digna profectò, quæ hos Annales impleerent, etiam nullo Magistro id exigente. Ordiar autem à Conuerso quodam, nomine Paulo, discipulo Bertoldi: *Qui* (inquit Cæsarius [d]) *deductus ad extrema, in ipsa agonia, sicut mihi retulit Monachus, qui vidit, & præsens fuit, ridere cœpit. Cui cùm diceret vnus de circumstantibus: Paule,* (hoc ei nomen erat,) *cur modò rides? respondit: Cur non rideam? Ecce Domina nostra præsens est; & iam animam meam suscipiet.* Felix anima, quæ tantæ Virginis experta patrocinium, ducatúmque, & in egressu suscipi, & ab ea post egressum ad thalamum meruit cœlestem deportari. Subdit Cæsarius, in huius Viri transitu gloriosiùs verificatum illud Poëticum:

d lib. 7. c. 35.

Incipe, parue puer, risu cognoscere Matrem.

Ista de Paulo.

Sed augeat vlteriùs numerum, atque omnes simul commendet Bertoldi filios sub Mariæ patrocinio, velut in tuto constitutos feliciter, alter ille Ostiarius, de quo hæc idem Author [e] paulò superiùs: *Vocatur autem Domus eius Luka, & est sita in Saxonia. Est ibi Custos vir bonus, & Religiosus, qui cùm nocte quadam Oratorium intraret ante Matutinas, Dominam nostram, Sanctam Mariam, tanquam Oratorij Patronam, super Altare, in multa gloria residere conspexit. De qua visione valdè lætificatus est, sperans ministerium suum illi placere.* Haud dubiè, quin & beatos esse Monachos, quos tantæ Virginis muniret patrocinium: nec quicquam Dæmones ausuros in eam Domum, cui Regina Angelorum præsideret. Pergit Cæsarius: *Alio tempore, cùm ostia Oratorij reseraret, veniretque ad cancellos, vbi hospitibus stare moris est, Diabolum super feretrum in effigie hominis nigerrimi, iacere vidit. Qui cùm se signaret, neque ille fugeret, mox vt propiùs accessit, phantasma euanuit. Tunc ad confusionem Diaboli super ipsum feretrum se composuit, tandiu in eo iacens, donec septem Psalmos pœnitentiales decantasset.* Hos discipulos habuit Beatus Bertoldus, hos Christo, & Virgini filios generabat. 8.

e lib. 7. c. 17.

Sed adhuc tertio loco Rodulfum proferam Conuersum, planè Sanctum, & qui alios plures Fratres eiusdem Domus Christo in Cruce confixos videre meruit: *In Luka, Domo Ordinis nostri* (ait Cæsarius [f]) *cuius suprà meminimus, Conuersus quidam est, sicut ab Adam, eiusdem Domus Monacho didici, vir bonus, & disciplinatus, Rodulfus nomine, cui diuinitùs multa reuelantur. Hic, cùm nocte quadam, dictis Matutinis, ante lucem sub dio staret, & orationes aliquas diceret, Christum in aëre Cruci affixum pendere vidit, & circa eum quindecim homines, singulos in singulis crucibus. Ex quibus decem erant Monachi, & quinque Conuersi, omnes ei benè noti, vtpote Congregationis suæ professi. Ita aër erat illuminatus ex Christi præsentia, vt singulos plenè discerneret. Cúmque stupefactus staret, ob tam mirabilem visionem, Dominus de Cruce clamans, ait: Nosti, Rodulfe, qui sint hi, quos circa me vides crucifixos? Respondente Conuerso: Noui, Domine, qui sint; sed quid sit, quod video, prorsus non intelligo. Subiunxit Dominus: Hi planè ex omni Congregatione mecum crucifixi sunt, mea Passioni vitam suam conformantes.* Et paulò inferiùs: *Sicut didici nuper à prædicto Monacho, omnes illi quindecim adhuc viuunt, excepto vno, qui iam dormiuit in Domino.* Scribebat Cæsarius hæc ipsa verba circa annum Christi M.CC.XXII. hoc est, sex, & triginta ab eo, quem nunc describimus, quos facilè superuiuere potuerunt Bertholdi discipuli, aut si non omnes, certè ex eis plures, reliquis per discipulos edoctis, quos ipse docuit. Sic in vtroque probatus seruus Dei, & fidelis inuentus, nec Religiosis veram perfectionem, nec fidem barbaris persuadere omisit, quandiu vixit. 9.

f lib. 8. c. 38.

Et

Et qui Apostolum in conuersione Gentium acturus erat; inter Apostolos certè inter perfectos egerat Christum, in omni eos confirmans sanctitate, quæ Christum etiam, & Matrem eius purissimam præsentaret eisdem afflatis cœlesti lumine. Sed iam me vocat magnum illud lumen Sanctus Guillelmus, Bituricensis Præsul, hoc primùm loco nobis commemorandus.

---

1. Sancti Guillelmi, Archiepiscopi futuri Bituricensis, promotio in Abbatiam Kalisianam. 2. Quis ille, & qualis, ex Petro de Natalibus, 3. atque ex Tabulis Ecclesiæ Bituricensis. 4. Cur ex Grandimontensibus ad nostros transitum fecerit. 5. Dictum de auunculo eius, sub quo educatus: 6. & de pueri eximia sanctitate. 7. Prælata in transitu Abbatia Pontigniacensis, 8. & duplex Sancti promotio intra Cistercium.

CAPVT III.

1. Oc primùm anno memorandus venit egregius ille post Bernardum parentem, Cistercij Sol, magnus Guillelmus, quem paulò pòst Bituriges Pastorem, Aquitani Primatem, demum Galli insigne sui Regni ornamentum præstolabantur. Non quòd non anteà nostris nomen dederit; sed, quòd incerto tempore, Et solius Kalisianæ Abbatiæ notetur annus, isque credatur idem, quem nunc describimus. Quippe in antiquo quodam Manuscripto vetustæ Bibliothecæ Claræuallensis, Ignatio Firmino, Abbati Fiteriensi olim transmisso, inde ad nos deriuato scriptum lego: *Beatus Guillelmus, Archiepiscopus Bituricensis, fuit septimus Abbas Karoli loci, (siue Kalisij,) & cœpit in dicto Monasterio præsidere anno millesimo centesimo octuagesimosexto.* Consonant monumenta Kalisiana, quæ Seguinus adducit; quin & tempus Abbatiæ Karoli loci, quod tredecim ad vsque annos protensum dicitur. Ergo, quod ad rationem temporis attinet, hoc anno Sanctus ex Abbate Fontis Sancti Ioannis, ad Kalisium promotus, cùm nomen anteà dedisset in Pontigniaco. Sed iam eiusdem Acta, vitámque vsque ad hanc promotionem, quia hactenus omissa, describamus.

2. Sancti Guillelmi vitam qui scripsêre, aut exorsi ab infulis, atque eius electione in Archiepiscopum, quod fecit Author, quem Surius euulgauit: aut de anterioribus pressè, succinctéque, atque infra dignitatem tanti Pontificis. Petrus Venetus, quæ alij de illo sparsim, breui collegit [a]: *Hic*, id est, Guillelmus, *à pueritia in Parisiensi, & Suessionensi Ecclesiis Canonicatum obtinens, sæculo derelicto, ad Grandimontense Monasterium se contulit; ibique factus Monachus aliquanto tempore fuit. Deinde ad maiora procedens, ad Ordinem Cisterciensem in Pontigniacense Monasterium conuolauit, vbi proficiens in virtutibus Prioratum suscepit. Postmodum Abbas Fontis Sancti Ioannis factus, successiuè ad Abbatiam Karolilocensis Cœnobij assumptus est; & vbique subditos in magna mansuetudine pertractauit, & virtutum exempla propagauit.* Hæc Petrus Equilinus, paucis complectens, quæ longiorem haud dubiè postularent narrationem.

a lib. c. 63.

3. Paulò distinctiùs, etsi non diffusiùs, ex monumentis Ecclesiæ Bituricensis, Ioannes Chenu, & ipse natione Biturix, in Chronologia Archiepiscoporum eiusdem Vrbis, vbi hæc habet: *Sanctus Guillelmus, ex Comitum Niuernensium Familia ortus, nobilis genere, sed nobilior virtute, vita sanctitate, & charitate erga pauperes mirificè præluxit. Adhuc iuuenis auunculo suo Suessionensi Archidiacono, à parentibus traditur, moribus, & litteris informandus. Canonicus Parisiensis, & Suessionensis fuit: at increscente ætate monasticam vitam professus est, & primò Religionis Grandimontensis, Ordinis Sancti Benedicti. Sed, cùm arctiorem Religionem, & Ordinem sequi desideraret, ad Cisterciensem in Pontigniaco Cœnobio se contulit. In quo statim Prior communi Fratrum suffragio electus est: fama verò Religionis eius magis, ac magis increscente, factus est Abbas Fontis Ioannis in Diœcesi Senoniensi, ac demum Karoli loci*, &c. Hactenus ille.

Crediderim præuentum à Deo virum sanctissimum, atque Grandimontensibus ereptum, antequàm per intestinas discordias scissuram passi, fluctibus dissensionum agitarentur. Raptus est, ne vel nimio zelo excederet, vel timori succumberet; & conspirantibus in Clericos Conuersis, Clericus ipse, aut in audaces inuehi cogeretur, aut consentire. Cistercio tamen datus ex causa duplici: altera, vt suos subituros eius iudicium, velut præcederet, æquus æstimator vtriusque partis, & neutri præiudicium illaturus: altera, vt Iudices, quos latere culpæ non possent, virtutes agnoscerent, & in vno Guillelmo intuerentur, qualis, & quantus Ordo Grandimontensis, qui tales viros daret, vel Cistercij splendorem, in medio cursu lucis obscuraturos. Hinc etiam factum diuina prouidentia, vt qui aliàs quoslibet gregarios, etiam Monachos, ad nostros transeuntes ægrè ferrent, Guillelmum quietè, pacificéque darent, nempe, mouente Deo hominum corda in eos fines, quos ipse præordinasset, nescirent ipsi. Cæterùm, quod ad claritudinem generis attinet, consonat Claudius Robertus in sua Gallia, vbi tradit: *Matildem, Comitissam Niuernensem, vocare Guillelmum auunculum suum instrumento confecto, quo donauit Ecclesiæ Bituricensi duodecim libras annui redditus ad incendendum cereum perpetuò ante ipsius Sancti Guillelmi corpus, anno 1223. mense Iulio.* 4.

Auunculum Guillelmi, apud quem educatus à cunctis dicitur, Petrum cognomento Eremitam vocatum lego in moderno Anthore [b], cúmque eximia floruisse sanctitate: fortè & cognominatum Eremitam à vitæ districtione, atque segregatione à sæcularibus. Velut qui in medio Vrbis eremum coleret, neque aliter à cunctis abstineret, quàm si habitaret in media solitudine. Hinc factum est, vt indoles nepotis, aliàs omnium virtutum ex se ferax, auunculi doctrina velut irrigua; sed multò magis exemplis fœcundata supra spem, supra ætatem fructificaret: atque ipsum etiam in eum nomen transfunderet, nec minus puer Guillelmus Eremita, quasi ex tunc segregatus à mundo, nominaretur. Inde item forsan vocatio prima viri ad Ordinem Grandimontensem, in quo præ aliis Sancti Patris Benedicti Congregationibus (quia eremo adstrictiori) perfectiùs adimpleret mensuram tanti vocabuli. Certè Grandimontenses Eremitis, quàm Monachis magis assimilatos, argumento 5.

b Bernard. Brito in Vita S. Guillelmi.

gumento sunt ipsi Conuersi in eos insolescentes, in Monachos nihil tale vnquam ausuri.

6. Ferunt in ipsa Guillelmi adolescentia, imò verò pueritia, cùm orationi deditus noctes peruigiles diebus continuaret, patruum de his per Ministros certiorem factum, obseruasse attentiùs. Nec solùm inuenisse vigilantem, orantémque; sed circunfusum luce de Cœlo missa. Quin & coronam in aëre pendentem vidisse ad caput eius, quæ primùm iuuenis cingens tempora sacra, dein paulatim ad cœlum eleuata, tandem ab oculis eius subtraheretur. Sic qualis, quantúsque futurus puer ex cœlesti visione præsagiuit: quantus iam esset, cognouit non obscurè ex ipsius orationis profunditate, mentísque, ac cordis ad Deum eleuatione. Quippe ita totus absorptus inuentus est, vt neque ostium, cùm aperiretur, neque intrantem auunculum, aut stantem, exeuntémve sentiret; sed totus in Deum transformatus, nihil præter Deum nosset, nihil discerneret. Exiuit tamen lento quàm potuit gradu, ne suscitaret, aut euigilare faceret dilectum sibi, & Christo, donec ipse aut vellet, aut consentiret.

7. Grandimontensem Ordinem intrasse iam Sacerdotem traditio est, cùm sua omnia, antequàm intraret, distribuisset pauperibus, & nudus nudum Christum sequi disponeret. In eo Ordine insumpsit aliquot annos, in quantum poterat se supra se leuans, & multos post se trahens exemplis operum. Inde maiora adhuc concipiens animo, concupiuit Cistercium, obtinuitque, quam semel Sancti Patris vouisset Regulam, exactiùs, & perfectiùs obseruaturus. Portò, quod Pontigniacum elegerit, illud in primis in causa fuisse credimus, quòd iam olim admissi in ea Domo Grandimontenses Fratres; de quorum transitu Stephanus Tornacensis ad Priorem Pontigniacensem scripsit suprà à nobis adductam longam epistolam. Quin & deuotio Niuernensium Comitum, ex quibus ipse ortus, vel vltrò aliàs currenti addidit stimulos: nam Pontigniacum illustratum eorum titulis, imò & eorum ossibus, tomo primo ex Vincentio memorauimus.

De electione in Priorem Viri Sancti, & promotione in Abbatem Fontis Ioannis nihil aliud nobis constat. At de secunda alia promotione ad Kalisianam Ecclesiam, quam in hunc annum incidisse diximus, referam, etsi non vt planè certum; tamen vt singulare, id, quod Bernardus Brito in lucem dedit, nescio quod Manuscriptum pro se adducens, nequaquam factam in Abbatiam Karoliloci, neque ab eius Conuentu, sed in Capitulo Generali totius Ordinis ab omnibus Abbatibus, quod antecessor eius ibi obierit. Quasi Abbatiis in Capitulo vacantibus ad Capitulum prouidere spectaret de successore. Quod vt non negem fieri potuisse: at qua lege à nostris sancitum fuerit, nequaquam hactenus potui inuenire. Nam, neque in his, quæ per annos circumferuntur; neque in compilationibus habetur, quas ego viderim. Certè si in Capitulo electus, commendant electionem sanctiora suffragia, potioráque non solùm dignitate, sed etiam numero. Hæc satis nunc de Sanctissimo Abbate, nec plura ante electionem in Archiepiscopum. Tanta tenuit incuria exteros omnes; tanta modestia proprios, & familiares. At electionem, & quæ eam secuta acta, miraculáque, & plura digna Annalibus, hoc ipso Tomo in tempore dicemus. 8.

1. Henrici sexti cum Constantia Sicula nuptiæ; 2. & impositum Ioachimo vaticinium, 3. quantumuis impediri curatum, tandem impletum: 4. & Fridericus secundus mundo exortus; 5. quæ tamen omnia repugnantia esse probantur. 6. Ioachimus ipse externis occupatus, Commentaria interrumpit, 7. quæ continuare ab Vrbano Papa iubetur. 8. Quid Vincentius de aduentu eius ad Vrbem. 9. Demum de insigni Abbate Bellibeci.

CAPVT IV.

1. HENRICVS Sextus, Imperatoris Friderici filius, Constantiam anum, Siciliæ Regibus natam (&, si non impeditam per vota sacra, eiusdem Regni hæredem) hoc anno ducens, aliàs ex scriptis suis commemorandum Ioachimum Abbatem nobis velut anticipat; & factis nuptiis interesse facit, seu verè de Constantia vaticinantem, (quod series ipsa Historiæ non admittit,) seu recentiorem consensus id effecit, qui tale ei vaticinium imposuêre. Vulgatissimum, & celebrem euentum inter Authores concernentem Ioachimum prætetire in Annalibus Cistercij nequaquam licuit, confirmandum, si verum, aut verosimile: sed, si deuiet, omninò refellendum, ne falsa veris intermixta faciant, vt ne patentibus fides haberi possit. Igitur celebratas hoc anno nuptias Henrici cum Constantia, Godifridus Biterbiensis [a] his verbis prodit: *Hoc eodem anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo octuagesimosexto, indictione sexta, sexto Kalendas Februarij, Rex Henricus sextus cum Regina Constantia, filia Rogerij, Regis Siciliæ, nuptias gloriosas celebrauit. Mediolani, apud Sanctum Ambrosium, anno ætatis suæ vigesimoprimo: Regni autem sui decimo septimo.* Hactenus ab Authore antiquo scripta de hoc coniugio reuerà infelici, infaustóque, vtpote ex quo Fridericus nasciturus, qui fax Italiæ haud dubiè futurus esset. Non tamen desunt, qui velint celebratum sub Cœlestino, adeoque vt minùs quatuor annis differant, cum quibus non est nobis immorandum. Nunc, quæ constanter addant recentiores, atque ipsorummet verbis proferamus.

2. Constantiæ nuptias, si celebrarentur, exitiales Italiæ ab Abbate Ioachimo prædictas memorant ante annos quinquaginta, nempe, cùm ipsa recens Mundo exorta, quæ iam quinquagenaria nupsisse dicitur. Inde, cùm pater præcauere Italiæ vellet, & aliàs filiam, eámque innocentem morti tradere acerbum iudicaret, Monasterio inclusit, nuptiis carnalibus subtrahendam per vota sacra: verùm cedente humana prouidentia voluntati diuinæ, post annos quinquaginta tandem effectum, vt nuberet Henrico ex Ecclesiæ Romanæ dispensatione, atque ex his nuptiis Fridericum Orbi exortum, vaticinium Ioachimi comprobasse. Sed nos Thomam Facelium [b], Authorem Siculum, hæc eadem scribentem, vt promissis stemus, proferamus: *Constantia nata, ait, cùm (vt Regibus mos est) rerum futurarum liberorum prænoscendarum cupiditate incederetur* (scilicet, Rogerius) *Ioachimum*

[a] apud Baron. hoc anno.

[b] lib. 7. c. 3.

5. ... in Ita... Baro...

chimum Abbatem fatidici nominis virum ex continenti Italia in Siciliam accersit. Productus inter pleraque ex Constantia filia, si nupsisset, funestam Italiæ facem exorituram præsagiuit. Quocirca, etsi non deessent, qui Regi Constantiam veneno perimendam consulerent, Tancredi tandem noti consilio, qui nefarium esse innocentem emori dicebat, in Sacro Saluatoris Panormi eam educari, ac virginitate votiua, velóque sacro amiciri statuit. Sed dum decretum fatidicum humano consilio impedire satagit, in illud incidit. Hæc de Ioachimi Abbatis vaticinio Thomas Facelius.

3. Verùm, qualiter illud impletum sit, virgine, post emissa sacra vota, & iam quinquagenaria, rapta de Monasterio, & tradita Henrico, ex quo, etsi anus, foret paritura, alibi prodit, quinquennio licèt postponens easdem nuptias, quippe quas memorat factas sub Cœlestino: *Interea*, ait [c], *Clemente III. defuncto, Cœlestinus III. in Romana sede successit, qui & ipse ægerrimè à Tancredo Siciliam teneri ferens, tertio post coronationem die, Henricum Friderico Ænobarbo patre in Armenia defuncto, iam à Germanis in Regem Romanorum electum, ea lege Imperatorem confirmauit, vt suo sumptu à Tancredo Siciliam repeteret, & Romanæ Ecclesiæ censum solueret annuum. Quod, vt iuxta rationem facere posset, Constantiam Rogerij Regis filiam quinquagenariam, à Gualtero Archiepiscopo, suo iussu, ex Sacro Panormitano clam eductam, vxorem ei tradidit: cui hereditario iure Regnum id à parentibus relictum debebatur. Hoc fama per manus ducta viuo ore omnes tradunt Siculi, asseuerántque eorum Annales, quotquot extant, & Authores plurimi, quin & diplomata: at decreta Cœlestini Papæ, quibus Constantiam votiua virginitate absolutam, ad legitimas cum Henrico nuptias admisit (quæ huc vsque, & in Archiuio Romano, & decretis publicis leguntur) in id consentiunt.* Ita Facelius, cui fermè omnes recentiores adstipulantur, Baronio dempto.

c lib. 7. c. 6.

4. Porrò nuptias Constantiæ, quantumuis seras, nequaquam tamen euasisse steriles, edito ex eis Friderico secundo (reuerà face Italiæ) conueniunt omnes. Nisi quòd tamen, qui anum nupsisse tradunt, ne suppositus magis, quàm verus partus quinquagenariæ Matronæ reputaretur, vlteriùs scribunt, enixam in medio populi, nempe, vt ipsius veritatis experimentum omnium oculis patens, dubitationem, quæ irrepere potuisset, de medio tolleret: *Cùm Constantia vxor pragnans esset* (ait idem qui suprà) *ne suspicio eam, vtpote annosam, vterum mentitam, partum sibi supposuisse exoriretur, in medio Panormitanæ Ecclesiæ vestibulo, (si Panormitanis, & plerisque Scriptoribus credimus,) siue in Giezi Apuliæ Vrbe (vt cæteri propiùs vero tradunt) tabernaculum ei tendi iusserunt, vbi ventre custodito, nulla Matronarum exclusa, palam, & populo spectante, Fridericum secundum Cæsarem enixa est, mense Decembri, in Festo Sancti Stephani.* Sic vaticinium Ioachimi impletum ferunt, succedente in Imperio Constantiæ filio, Friderico secundo, à quo quot mala Italia passa sit, suo loco nos etiam memorabimus.

5. Hactenus ea, quæ vulgò circumfertur de Ioachimo, fabella, quem ego haberi vt verum Dei Vatem in multis comprobatum facilè tolero; dubium in aliis, seu fortè etiam deceptum non recuso: sed neque ideò sperno, quod infra prosequar; quippe passum, quod multi Viri Sancti, etiam ex primis. Ast imposturis præ cæteris obnoxium, siue vt deprimant virum, siue vt attollant, (nam subiacet vtrisque,) & ægrè fero, & ab vtrisque æquè vindicandum ex debito Historiæ mihi assumo. Constet vnicuique sua laus: constet, & si quæ fuerit culpa, siue defectus, neque à mendaciis crescant, aut obscurentur. Et quidem huius Historiæ falsitatem latè prosequerer, nisi multis conuictam argumentis detexisset Baronius, quæ non est opus repetere in præsenti. Id vnum tamen addam pro instituto, quod ipse omisit, Ioachimum, quo anno Constantia nata dicitur, vix adhuc natum, nedum Prophetam celebrem, qui consulendus potuerit accersiri. Quippe quæ fertur nupsisse quinquagenaria sub Cœlestino ad summum, (qui anno M. C. X C V I I. viuere desiit,) vt multùm nuptias eius differamus, nata inuenietur ab anno M. C. X L I I. vsque ad M. C. X L V I I. Quare, cùm constet, Ioachimum luci datum anno à partu Virgineo M. C. X L V. quod suprà vidimus, relinquitur, vt biennis ad summum fuerit, quando nata Constantia, in qua ætate, vt omittam Gabrielem Barrum, qui nondum baptizatum tradit in eius Vita; at neque Orbi notus ex vaticiniis, nec qui à Rogerio potuerit accersiri. Quòd si hoc anno celebratæ nuptiæ, vt Godefridus Biterbiensis scribit, nec dum natus Ioachimus, imò nec nasciturus, infra nouennium, quando nata Constantia, minùs potuit de illa vaticinari. Ergo aliæ quærendæ Prophetiæ, quæ Ioachimum commendent, nec poterunt difficilè inueniri. Sed de his suis locis.

6. Nunc, quæ concernere hoc tempus videntur intermissa studia, scriptáque, atque iterum resumpta iussu Pontificis, præcedentibus veniunt subiungenda. Vocatum ab Vrbano Veronam, sunt, qui affirment, cùm siue administrandæ Præfecturæ, ad quam denuò reuersus, (fortè ad filiorum preces, instantiámque;) siue cæteris actiuæ vitæ operibus, quibus æquè excelluit, supersedisse fertetur ab scribendo. Alij Pontificem ab eo vltrò quæsitum, quo duce non erraret à vero tramite. Vtcunque fuerit, Veronam venisse constat, & continuare iussum ab Vrbano, quæ Lucij III. auspiciis inchoasset. Id, quod vtriusque successor Clemens III. [e] memoriæ prodit, ad eundem Ioachimum ita scribens: *Cùm ergo, iubente, & exhortante beatæ memoriæ Lucio Papa III. prædecessore nostro, expositionem Apocalypsis, & opus concordiæ inchoasse; & postmodum de Papæ Vrbani authoritate Successoris ipsius composuisse dicaris*, &c. Ita, quod Lucij III. iussu cœperat, Vrbano præcipiente continuauit, tandem Clementis mandato, quod suo loco dicemus, consummaturus.

e apud Iac. Gracum in Chronolog.

7. Verum est tamen, quod idem Clemens ait, hæc opera incepta Lucij iussu, non sic intelligendum esse, quasi ante eius mandatum nihil effecerit: quando ea opera eidem Lucio obtulit, priusquàm scribendi licentiam accepisset. Sed, quia, quæ anteà schedis velut solutis, & sine ordine proprio tantùm profectui; atque exercitationi meditabatur, ex tunc colligere, & in aliorum profectum euulganda polire cœpit: in vtroque obediens Cistercij legibus, dum scribere non audet, quod in publicum prodeat, & lucem videat Pontificum mandatis, dum scribit, non sibi tantùm, sed aliis profutura. Vtrùm autem sub hoc eodem Vrbano, an sub Clemente Abbatiæ resumptæ renunciauerit, meditationi impensiùs, atque expeditiùs vacaturus, in dubio est. Certum tamen, ab eo reiectam iterum sarcinam, neque iterum resumptam, antequàm Florense Monasterium, atque ab eo nominandam Congregationem

nem in Calabria institueret, quod suo loco veniet referendum.

8. Cæterùm de aduentu Abbatis Ioachimi ad Vrbanum Pontificem Veronæ commorantem, déque ipso Abbate Venerabili Vincentius Belluacensis[f] in Speculo historiali hæc habet verba, quæ non licet silentio prætereire: *Eo tempore Abbas Ioachim de Calabria partibus venit ad Vrbanum Papam morantem apud Veronam, de quo, scilicet, Ioachim fertur, quòd cum priùs non multùm ab homine Doctore didicisset, donum intelligentiæ diuinitùs accepit, adeò vt facundè, & discretè quaslibet Scripturarum difficultates, & obscuritates enodaret: dicebat itaque mysteria quædam Apocalypsis hactenus latuisse; sed nunc in spiritu Prophetiæ clarescere, sicut ex Opusculo, quod scripsit, legentibus liquet*, &c. Pergit de aliis eundem Abbatem Ioachimum concernentibus, quæ nos commodiùs trademus suis temporibus.

f lib. 29. c. 40.

Sub idem tempus florebat in Nortmannia Abbas Bellibeci (vnius ex filiabus Sauigniaci) de cuius nomine minùs nobis constat; cuius integritate, industriáque non semel vteretur Vrbanus Pontifex. Legitur ab eodem commendatus in quadam Decretali, quæ habetur in capite, *Gratum*, de officio, & potestate Iudicis delegati, totidem verbis: *Gratum gerimus, & acceptum, quòd negotiis tuæ Discretioni commissis debitam curam impendis, & in his, quæ ad dubitationem faciunt pro grauitate tui officij censuram Sedis apostolicæ postulas*, &c. Igitur eius, & Collegæ consultationi debemus, quòd habeamus expressum, quid delegatus post mortem delegantis; quid rursus ille, à quo appellatum est, si appellans coram eo persistat, facere possit. In communibus desunt aliqua verba: verùm in aliis, & in integris Anthonij Augustini commemorantur. 9.

***

1. *Breui in Cistercio Abbatum successione*, 2. *in nostros nihil medium*: 3. *sed contra extrema Vrbanus* 4. *Priuilegium indulget*, 5. *quo indemnitati simul*, 6. *& quieti prouidet*. 7. *Actum de decimis*. 8. *Ossiaci dominium quale, & quantum*. 9. *Iniqua eius iura, & exactiones in Episcopos loci*, 10. *extirpata nostrorum interuentione*. 11. *Dictum de obedientia Ioannis Montis Mirabilis*.

CAPVT V.

1. VT Bernardum Guillelmus in Cistercio, sic breui Petrus Guillelmum excepit, sancto obitu vtrunque consummatum; illum prima die mensis Ianuarij; hunc quarto Kalendas Decembris, vt habent Tabulæ. Quare Guillelmus, aut non impleuit annum in Præfectura, aut ferè integrum biennium consummauit: quòd si ita contigit, ad eius tempus spectant, tum priuilegium ab Vrbano Papa obtentum, tum Beati Petri Claræuallis Abbatis gloriosus transitus, de quibus nobis hoc anno dicendum venit. Quippe illud expeditum mense Martio; hic ad Cœlos conscendit mense Octobri. Vtrunque porrò, & si quæ alia concurrunt, singula à nobis seorsim, distinctéque; sed solita breuitate expedienda erunt.

2. Parabant interim incrementa continua nostris, aut eximios cultores, aut graues æmulos; & (quæ plerunque conditio hominum est) in prospera fortuna, nihil medium, infensa omnia, aut propitia nimiùm experiebantur, quorum obsequiis non frequentabantur, patiebantur inuidiam, vt æquè ferè ab vtrisque molestarentur: ab his, dum per apertam æmulationem, & varias lites; ab illis, dum per nimiam frequentiam, imò &, quà poterant, cohabitationem inquietabantur. Erant, qui, vt magis illis adhærerent, Cœnobia iuxta domos construebant. Vnde propior accessus, & crebræ vltra consuetum visitationes. Erant è contra, qui ab aliis quæsitos, & veneratos nulla alia occasione fastidirent. Et nunc de decimis ablatis propriis dominis; nec cum ipsis compositis, vt Alexander tertius præcepisset; nunc de obedientia per speciem Religionis denegata Episcopis, morderent incautos, atque in eosdem alios prouocarent. Ergo Guillelmus occurrens vtrique malo, sed & alia inculcans, siue quia, & illa reuerà necessaria, siue his dissimulandis, quæ tunc vrgebant, tale ab Vrbano rescriptum impetrauit[a]:

a tomo 1. priuil.

3. *Vrbanus Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis, Abbati Cisterciensi, & vniuersis Coabbatibus eius sub eodem Ordine Deo seruientibus, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Cùm Ordo vester per infusionem diuinæ gratiæ longè, latéque fidelibus Christi sit odor vitæ in vitam, in his, quæ iustè requiritis, tantò faciliùs nostrum impartimur assensum, quantò plures vestro exemplo in Ecclesia Dei proficiunt ad salutem. Eapropter dilecti in Domino filij, vestris iustis postulationibus clementiùs annuentes, & sollicitè prouidere volentes, ne ad id, quod vestram Religionem dedeceat, aliorum possitis malignitate compelli, felicis memoriæ Lucij Papæ prædecessoris nostri vestigiis inhærentes, vobis authoritate præsentium indulgemus, vt si Archiepiscopi, vel Episcopi, in quorum Parochiis Domus vestræ fundatæ sunt, cum humilitate, & deuotione debita requisiti, Abbates substitutos benedicere, & cætera, quæ ad Officium episcopale pertinent exhibere fortè renuerint, eisdem Abbatibus (si tamen Sacerdotes fuerint) liceat proprios Nouitios benedicere, & cætera, quæ ad officium suum pertinent, exercere; & ab alio Episcopo accipere, quæ à suo fuerint indebitè denegata.

Illud adiicientes, vt in recipiendis professionibus, quæ à benedictis, vel benedicendis Abbatibus exhibetur, ea sint Episcopi forma, & expressione contenti, quæ ab origine Ordinis noscitur instituta, scilicet, vt Abbates ipsi, saluo ordine suo, *profiteri debeant, & contra Statuta Ordinis nullam professionem facere compellantur. Quòd si Sedes Diœcesani Episcopi fortè vacauerit, hæc omnia à vicinis Episcopis liberè suscipere, & absque contradictione possitis: sic tamen vt ex hoc in posterum propriis Episcopis nullum præiudicium generetur. Quia verò interdum propriorum Episcoporum copiam non potestis habere, si aliquem Episcoporum per vos transire contigerit, ab illo interim Monacho-* 4.

rum ordinationes, benedictionem vasorum, & vestium recipere valeatis.

5. *Paci quoque, & tranquillitati vestræ prouidere volentes, districtiùs prohibemus, ne quis vos ad sæcularia iudicia prouocet: sed, si quis sibi putauerit aliquid in vos de iure competere, sub ecclesiastico Iudice experiendi habeat facultatem. Nullus etiam vos, vel Fratres vestros ad Concilia, Synodos, aut aliquos forenses Conuentus ire, vel Iudicio sæculari de substantia vestra propria, vel possessionibus subiacere compellat; nec ad Domos vestras accedat causa Ordines celebrandi, chrisma faciendi, causas tractandi, aut aliquos publicos Conuentus conuocandi. Adiicientes, vt nulli infra milliare vnum ab Abbatiis, vel Grangiis vestris ædificia, vel mansiones nouas liceat facere. Quòd si præsumptum fuerit, per Episcopum Diœcesaneum, vel eius Officiales excommunicationis sententia arceatur. In causis autem propriis, siue ciuilem, siue criminalem contineant quæstionem, liceat vobis, Fratrum vestrorum, quos ad hoc idoneos esse constiteris, testimoniis vti; ne ex defectu testium ius vestrum valeat deperire.*

6. *Authoritate quoque apostolica interdicimus, ne quis vicinos, vel mercenarios vestros, pro eo, quòd vos ad laborandum adiuuerint, in illis diebus, in quibus laboratis, & alij feriantur; vel aliqua occasione eorum, quæ ab apostolica benignitate vobis indulta sunt, seu benefactores vestros, pro eo, quòd vobis aliqua beneficia, vel obsequia ex charitate præstiterint, interdicere, aut vinculo anathematis audeat innodare. Quòd si quis in aliquem de Familia vestra, quandiu in famulatu vestro fuerit, propter detentionem decimarum, vel aliud aliquid à Sede apostolica Ordini vestro concessum, excommunicationis, vel interdicti sententiam promulgauerit, liceat vobis eos absoluere, &, si necesse fuerit, ecclesiastica Sacramenta cum sepultura conferre. Nulli ergo omninò hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis, & confirmationis infringere, vel ei ausu temperario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius, se nouerit incursurum. Datum Veronæ secundo Idus Martij.* Hactenus priuilegium Vrbani Papæ nostris indultum.

7. Quantam in nostros inuidiam concitauerit decimarum exemptio, quis non miretur? quæ nullis posteà adhibitis limitibus, nullis moderationibus tanto tempore potuerit mitigari. Petrum Mauricium, Abbatem Cluniacensem, acriter primùm; mox ferè omnes Episcopos, & Clericos; deinde nostros etiam in nos mouit. Quippe Richardus, & ipse Cisterciensis, Cantuariæ Præsul, cùm eos hac de causa conueniret, quam suprà ad verbum dedimus, non tam epistolam scripsit, quàm inuectiuam. Aliorum offensiones, odiáque, ne ipsi quidem Pontifices Romani, quanuis tentauerint, valuerunt coërcere. Demum neque tentata compositio, & partibus iniuncta per Alexandrum obtinere potuerat, vt à molestiis nostri essent immunes. Sed vicit tamen cuncta longa patientia; & cùm in multis vltrò cessissemus, quæ in Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. probata sunt, cessione, atque Concilio non obstantibus, exemptionem innouauit Honorius nouennio pòst, atque ad priorem formam cuncta restituit, nouo Indulto expedito, quod nos etiam in tempore adducemus.

8. Sub idem tempus quem anno præcedenti promotum diximus Atrebatensi Petro, cùm primùm Cameracum ingrederetur, per speciem iuris irrogata iniuria, sed breui resarcita, nec sine lucro, successores exemit iniusto oneri: tum patientiam viri, constantiámque, ac Ioannis quondam Domini de Oyciaco, tunc Longipontis Monachi pietatem insignem manifestauit; illius, dum mundanam potentiam humilis spernit, sed spernens superat; huius, dum facit successorem cedere iuri, quod sibi, & suis, aut competere credebat, aut arrogabat. Diximus Ioannem Regulum Oyciaci, illius, inquam, castri, quod ab exercitu Comitis Flandrensis olim obsessum Vallcellensibus commisit custodiendum. *Porrò Oyciacum* (ait Ferreolus Locrius [b]) *amplissimum est Artesiæ, non procul à Cameraco, municipium perantiquo castro (licèt nunc in ruinis ferè stertat) illustre; loci situ, gentioque, atque aëris amœnitate amabile; cuius Dynastæ, triginta septem circiter turriti pagi subscribuntur.* Ita Ferreolus. Vt inde facilè liceat coniectari, qualis, ac quantus Ioannes Montis Mirabilis, dum in sæculo viueret, cuius Oyciacum velut accessorium, non principale dominium reputabatur. Sed ad rem redeo.

b ad annum 1157.

Erat Oyciaci Regulis adscripta Castellania vrbis Cameracensis, quod item in eodem Ioanne superiùs vidimus, atque ex ea, aut quæsitum, aut vsurpatum ius in Episcopos, vt quoties primùm vrbem ingrederentur, Castellanum donarent equo, & annulo. Semel forsan, & sponte factum ab aliquo, (qui mos est Principum,) in debitum traxerunt, quod vel per vim extorquerent à successoribus. Nec præualuit exemplum recens Ioannis, (qui haud dubiè remisisset, aut omisisset,) quominùs, siue filius, seu filij tutor antiquiora sectatus, quia deteriora, & violenter exigeret, & Petrum præcedenti anno assumptum ex Pontigniaco, & Cameracum tunc primùm properantem, in media via spoliaret vtroque pignore. Narrat idem qui suprà Author totidem verbis [c]: *Hugo, Oysij, siue Oyciaci Regulus, atque arcis Cameracensis Præfectus, pernicioso quorundam persuasus consilio, Petrum Atrebatensem Episcopum, Cameracensi in via obuium, annulo Pontificio, atque equo spoliat: causatus ex primo Pontificum in Cameracense oppidum ingressu, ea sui iuris esse.* Hactenus de sacrilego ausu nouelli Principis. Nunc, quid Petrus, quid Ioannes in hoc casu, quid demum ipse Hugo, proferamus. 9.

c ad hunc an.

Spreuit facinus ingentis animi vir: atque ipsa graui, & patienti tolerantia, & monuit, & disposuit aggressorem ad pœnitentiam. Quippe in non resistentem leuior vis: & erubescit generosus animus in quenlibet patientem desæuire. Sic tunc ab inuicem vterque discessêre, & Hugo, & Petrus. Et dum ille pignoribus succubuit, quæ hic contempsit; alter spolia, sed sola reportauit; alter victoriam. An Hugo Ioannem iam iam facti pœnitens, consulturus adierit, an ab eo requisitus, & increpatus, tandem compunctus, satisfactionem, cessionémque obtulerit, in dubio est: interuenisse Ioannem inde coniector, quòd Valcellense Cœnobium electum est, in quo vtrunque perficeret, quasi eorundem interuentu vellent exonerare dominium scelesto iure, quorum orationibus permanserat illæsum antiquis Dominis. Verùm satisfactionem, cessionémque ex eodem Authore proferamus [d]: *Qui tamen* (id est, Hugo) *postmodum facti sui pœnitens, restituit: atque in Vallcellensi Monasterio, adstantibus vtriusque Ordinis Proceribus non paucis, (inter quos absque dubio Ioannes) eiusmodi exactioni nuncium perpetuum misit.* Ex illa ergo die Sancta Atrebatensis Eccle- 10.

d vbi suprà.

sia

sia, & Petri reuerentia, constantiáque; & Ioannis affectuosa interuentione, mansit exempta & libera, ab illis exactionibus iniquis Castellanorum.

11. Interim Ioannes ipse Venerabilis, Deo iam per solennia vota sacratus, multis virtutibus clarebat in Longoponte; abstinentia præ aliis, & obedientia, de quibus mira leguntur in eius Vita. Proferam in exemplum mirum quid, ex quo cæteri eius actus cognosci possint [c]: *Nunciatum est Abbati de Ioanne, quod nimiis abstinentiis minus discretè affligeret semetipsum, super quo Abbas eundem Sanctum Virum ad se vocatum plurimùm increpauit. Per idem tempus missus est ei ab Abbate piscis non modicus, atque ex parte ipsius iniunctum est, vt nihil ex eo relinquens totum manducaret. Ille verò vi coactus imperij, ad manducandum piscem, quasi ad tormentum accedens, ne tamen Superioris sui preceptum transgrederetur, quidquid de pisce fuerat respuendum, nec esui congruum; insuper aristas duras, & maximas, non sine cruciatu magno comedere procurauit. Et sic multò plus anxietatis pertulit, corporaliter aristarum aculeos consumendo, quàm vtilitatis habuerit, carnes piscis manducando. Nisi fortè è conuerso, dicendum sit, quòd suauis ei extitit aristarum acerbitas, quibus libenter vescebatur propter obedientiæ bonum, & carnes piscis amara, quas inuitus comedebat, dum noxiæ voluptatis in edendo periculum incurrere vereretur.* Hæc, & multa alia ibidem his similia, quæ longum esset in præsenti commemorare. Quapropter de illis agere supersedeo.

c lib.1.cap.3. ibid.cap.4.

---

1. Petri Claræuallensis ante obitum 2. Legatio ad Henricum Germaniæ Regem: 3. & reuelatio, in ipso Spirensis Vrbis templo maximo. 4. Dictum de tempore. 5. Sanctus Ecclesias sibi subiectas visitans, in morbum incidit. 6. Fusniaci obit. 7. Claramuallem defertur, & sepelitur. 8. Quid in Exordio de eius sepultura. 9. Apparitio post mortem, 10. & celebris memoria sanctitatis 11. Thomæ Rodelij ad ipsum 12. laudatoria epistola. 13. Et electio Garnerij successoris.

CAPVT VI.

1. HVNC item annum, & Guillelmi Præfecturam, Angelis lætam, hominibus amaram, sed vtrisque illustrem, celebremque reddidit Sancti Petri Claræuallensis pretiosa mors, cùm per sex annos plùs, minúsve clarissimam illam Vallem reddidisset clariorem suis virtutibus. Obiit autem quarto Kalendas Nouembris, vt habent Tabulæ, quarum hæc tantùm verba: *Octauus Clarauallis Abbas, Petrus Monoculus, ex Abbate Igniaci abbatizauit his annis sex, cuius Vita in Volumine Vitæ Beati Bernardi habetur. Obiit quarto Kalendas Nouembris.* Consonat, quod ad annum mortis attinet, Vincentius Belluacensis in Speculo historiali, licèt nonnihil aberret in Vrbano, paucis multa complectens pro suo more [a]: *Anno*, ait, *millesimo centesimo octuagesimo sexto Vrbanus huius nominis tertius Papa fit: & Petrus, Abbas Clarauallis, obiit.* Hæc de tempore. Nunc obitum gloriosum, & sepulturam, si tamen priùs Legationem ad Henricum, qua hoc, vt existimo, anno, functus est, ex Heisterbacensi Cæsario describemus [b].

a lib.29.c.40.

b lib.2.c.11.

2. *Causa extitit, vt quidam ex Abbatibus Ordinis nostri pro negotio Ordinis ad Henricum Imperatorem, filium Friderici, mitterentur, inter quos præcipuus videbatur, tam sanctitate, quàm dignitate Dominus Petrus Monoculus, Abbas Clarauallis, cuius mentio habita est in distinctione sexta, cap. vndecimo. Et quia Dominus Cisterciensis in propria persona venire non potuit, Priorem pro se misit. Venientibus eis Spiram, cùm in Ecclesia Beatæ Dei Genitricis Mariæ, cuius structura stupendæ magnitudinis est, orassent, cunctis ocyùs ab oratione surgentibus, & eiusdem Ecclesiæ ædificia circunlustrando considerantibus, iam dictus Petrus, (cuius cogitatus, & delectatio non fuit in ædificiis corruptibilibus, sed in structura Ierusalem cælestis) in oratione perseuerauit. Tandem omnibus egressis, cùm in porticu Ecclesiæ à Canonicis honorificè fuissent salutati, & cum instantia multa ad prandium inuitati, requisitum est à quodam Abbate, in cuius honorem Ecclesia esset consecrata. Respondentibus Clericis, in honorem Dominæ nostræ Sanctæ Mariæ, Abbas Clarauallensis inconsideratè subiunxit: Et ego sciebam.*

3. *Quod verbum Prior Cistercij considerans, tunc quidem tacuit: sed mox vt egressi sunt ciuitatem, eiusdem verbi recordatus, ait Abbati: Domine Abba, dicite mihi, vnde sciebatis, Spirense Monasterium in honorem Dominæ nostræ fuisse consecratum? Ille de verbo prolato dolens respondit: Visum est mihi benè dicere, vt tam mirifica structura Patrona foret Mater Dei, & Cælorum Regina. Prior benè cognoscens eius sanctitatem, & quia aliquid sibi in Ecclesia reuelatum fuisset, ex responsione coniiciens adiecit: Ego in hac via vicem gero Domini Abbatis Cisterciensis, in cuius authoritate vobis præcipio, vt non mihi dicatis nisi veritatem. Tunc ille obedientia arctatus, cum verecundia respondit: Quando prostratus coram Altari pro peccatis meis, & vita negligentiis, attentiùs oraui, ipsa Beata Virgo Maria mihi apparens, benedictionem, quam Ordo noster super redeuntes de via dicere consueuit, super me dedit in hac verba: Omnipotens sempiterne Deus, miserere huic famulo tuo, & quicquid ei in via subripuit visus, aut auditus malæ rei, aut otiosi sermonis, totum ineffabili pietate propitiatus indulge. Per Christum Dominum nostrum.* Ista Cæsarius, quæ se relatione certa, atque omni fide digna cognouisse testatur. Vt in eadem vrbe, in qua Bernardus successor eius Petrus, à Beata Genitrice Dei, sempérque Virgine Maria, vtriusque Aduocata, & Patrona visitaretur.

4. Nec defuêre, qui ex his Cæsarij dictis coniicerent, vixisse Petrū vsque ad tempus Henrici Imperatoris, quem Patri Friderico non successisse ante annum M.C.XCI. compertum est. Verùm Henricum coronatum Germaniæ Regem, apud quem potuerint negotia pertractari, multò antequàm in Imperatorem, post mortem Friderici coronaretur, cùm æquè

æquè constet; non est, vnde diuturnior Petri Monoculi vita probari possit, maximè reclamantibus Tabulis Claræuallis, quibus fides præ aliis, atque Authoribus cunctis antiquioribus, certè ab Henrici in Cardinalem creatione, cui Petrus successit, mediat tempus, quo dicitur præfuisse. Sed & in Chronico Antisiodorensi, hoc ipso anno mors viri designatur. Vnde illud in Indice Claudiano: *Beatus Petrus anno M. C. LXXXI. ex Abbate Igniaci, qui in Chronico Antisiodorensi dicitur obiisse anno millesimo centesimo octuagesimosexto.* Iam mortem in conspectu Domini pretiosam Viri sanctissimi, Thomæ Rodelij verbis, qui cunctis affuit, fideliter transcriptis

c cap.17. referamus [c].

5. *Igitur*, ait, *Venerabilis Abbas Petrus, cùm aliquot annis Claraeuallensibus præfuisset, egressus à Clarauallе, sui Ordinis, secum quosdam habens Abbates, finitimas regiones perambulans, grauiter infirmari, & viribus corporis cœpit repentè destitui. Cùmque ipso silente, ægritudo periculum imminens loqueretur, accessit ad eum Gilibertus, (sic nominatur, qui semper erat sollicitus super eo: etenim ipsum tenerè diligebat,) dixitque ei: Domine, quantùm ex valetudine vestra perpendo, in proximo est, vt recedatis à nobis. Ad quod ille respondit: Hoc puto, & spero: nam in hoc anno multas preces effudi ad Dominum, vt me liberaret de corpore mortis huius. Intereà morbus augebatur; vix tamen, & cum labore vsque Fusniacum venère: ibi visum est Fratribus, quòd inungi deberet, & à superiori cœnaculo, vbi mansionem acceperat, in inferiorem Domum, quò fieri posset hoc competentiùs, Fratres eum deportare volebant. Ille verò, qui nullo vnquam labore, nullo dolore victus fuerat, nec foret ipsa morte vincendus, fatiscentes artus spiritui seruire coëgit. Surrexit, descendit, inunctus est, rediit, & tota die vsque ad vesperam sic permansit. Cùm iam Fratres Completorium decantassent, Gilbertus more fidelis amici, propiùs accedens, transitum ei adesse putauit. Ruptóque regulari silentio, circunstantibus ait: Quid agimus, Fratres? Homo iste recedit à nobis. Audiens hæc vir Domini, eleuata manu innuit ei, non se nunc, sed in crastino migraturum. Fratres igitur interim siluerunt. At ille pernox in orationibus suum Domino transitum commendabat.*

6. *Tenebras rumpente diluculo, ad ipsum Fratres conueniunt, quibus ipse conatu, quo poterat, Dei dilectionem inculcabat. Et cùm ad eos loqui non posset; orare tamen Dominum non cessabat. Itaque sicut placidus, ac quietus steterat; ita placidè, ac quietè in ipsa oratione, in qua confitebatur Domino, emisit spiritum ad Dominum, qui dedit illum. Et ad quem pergeret spiritus ille, nisi ad Dei spiritum, cum quo ille inhærendo vnus fuerat spiritus, ad quem multa, & magna merita eum eleuabant, à quo nulla eum malitia separabat; in quo & Spiritus Sanctus similitudinem suam, imò seipsum reperit, & malus spiritus funestum nihil inuenit? A quo quàm longè fuerit omnis malitia, & in quo quanta fuerit innocentia testatus est, me audiente, Gilibertus superiùs, & sæpiùs nominatus, qui eius cum aliis ex Abbatibus confessionem audiuit, (& qui eius absque confessione, vt Deo ait Psalmista, sessionem, & resurrectionem nouerat,) testatus est, quòd pro omnibus offensis, quas in suo fine confessus fuerat, & quas in omni vita sua post inchoationem Monachatus contraxerat, vt eius verbis vtar, Psalmus*, Miserere mei, Deus, *&* Pater noster, *cuiuis pœnitenti non deberet iniungi. Quòd si veteri prouerbio, pares paribus facilè congregantur, & similia similibus coaptantur, credo concludendum, & liquet, quod verum est, quòd Petrus hic pauper, & modicus, Cœlum diues ingreditur, & quorum est vitam imitatus, & mores, sanctis Angelis sociatur: sed iam spiritu dignè pro meritis collocato, corporis exequias prosequamur.*

Quidam de Fratribus, vnum de dentibus eius proponebat extrahere, pro thesauro, scilicet, & Reliquiis illum seruare desiderans: & hoc se facilè facturum præsumebat, quòd os apertum defunctus habebat. Accedens ergo, vt pium furtum patraret, & os clausum, & sic obstructum reperit, vt propositum implere non posset. Notatum est ab aliquibus, & quasi pro miraculo habitum. Ego autem, vt præsumptiuè iudicem, hoc arbitror, quòd singularem humilitatem, quam viuus habebat, etiam defunctus seruabat. Lotum est illius corpus, quod exanime, non horrorem, sed gratiam possidebat, feretróque impositum; & licèt sepulturam Igniaci immortali sua humilitate voluisset; tamen vsque Claramuallem delatum est. Fratres autem, vt audiuimus, vbi Sanctus Bernardus primo positus fuerat, ibi propter gratiam meritorum, & quia Iusti erat monumentum, posuimus Petrum, nimirum, consonante quorundam testimonio, quibus iste visus est non minoris meriti, quàm ille: nam, quod pace dixerim, aliter sentiendum, Ille quidem excelsus in verbo gloria, homo magni consilij, currus Israël, & auriga eius, Scriba doctus in Regno Cœlorum, proferens de thesauro suo noua, & vetera in Ordine Cisterciensi, in Ecclesia Christi multum fructum fecit in tempore suo. Ille, inquam, lucerna ardens, & lucens posita super candelabrum, vt luceret omnibus, qui in domo sunt, sicut lampas limpidissima lucis suæ radios, latéque diffudit. Iste autem, vt breuiter dicam, quasi carbo succensus; sed cinere suæ paupertatis opertus, minùs quidem splendoris, sed ardoris non minùs habuit. Hactenus ex Rodelio transcripta fideli calamo. Nam, quæ Ignatius Firminus Fiteriensis in Appendice ad Exordium magnum edidit, manca, & mutila: credo vitio exemplaris, vnde transcripsit. 7.

8. Cæterùm in Exordio magno, quod vsque ad Petrum ipsius Author continuans, in eo absoluit; quippe viuente Garnerio adhuc scriptum; hæc de Viri Dei morte, & sepultura [d]: *Consummatis igitur laudabiliter diebus vitæ suæ, debitum vniuersitatis exoluit. Et qui aliquando in lacrymis seminauerat, claudens oculos in morte carnis, in gaudio immortalitatis vitæ dulcissimos laborum suorum manipulos æternaliter metit. Venerabile corpus eius in cellula, in qua suprà diximus, Martyrem Christi Gerardum positum fuisse, in sarcophago super pauimentum exaltato, condigno honore reconditum est. Vbi cum Beato Collega suo in pace in id ipsum obdormiens, & requiescens, generalem Resurrectionis diem, & gloriam, quæ tunc Sanctis reddetur, feliciter præstolatur.* Sic vterque Sanctus Abbas meritis compar, confessione hic clarus, ille Martyrio, vetus Bernardi sepulcrum occupauit, vt meritis non minùs, quàm dignitate, veri ipsius successores comprobarentur. d lib.1.c.17.

9. *Post obitum exterioris hominis, & sepulturam corruptibilis corporis* (ait Thomas Rodelius [e]) *interiorem eius hominem, id est, animam hominis, abiisse quidem, sed non obiisse, licèt certa fides hoc habeat; tali tamen probatur argumento. Monachus quidam Prior cuiusdam cellulæ Sanctum Virum frequentare solebat: hic graui quadam tentatione pulsatus, & peccati vinculis irretitus, eius consilium, & auxilium postulabat. Vir Domini verbum impendens solatij, bonam spem suæ liberationis habere iubebat: sed cùm fama funeris ad illum venisset, velut obside suæ Redemptionis perdito, de sua liberatione penè desperans, defunctum quasi viuentem alloquebatur; & de solutione* e cap.19.

tione sua pollicitationis compellebat. Et ecce dum ad ianuam taliter diuinæ pietatis pulsaret, in somnis ei Sanctus Dei Petrus apparuit, & consolans eum, quòd ab omni tentatione sua saluatus esset, asseruit. Euigilans ille, & quasi somnum, quòd viderat, & audierat reputans nihil, sponsionis exitum expectabat. Infra paucos dies persona quædam, cuius amore illicito ligabatur, & qua viuente se sanari posse non sperabat, nunciatur defuncta: atque ita laqueus contritus est, & peccator liberatus. Ita Venerabilis Pater, vt quondam viuens, ita & post mortem salutis suæ compos, aliorum etiam salutem sollicitabat.

10. Petrum Monoculum inter Sanctos præcipuos sui sæculi memorant Vincentius Belluacensis, & Antoninus, Petrus Equilinus in Catalogo Sanctorum [f], Martyrolog. Monasticum, ac Menologium Familiæ Cisterciensis: nisi quòd ignorantia Tabularum Claræuallensium transitum Sancti 18. Maij celebrant, quem constat 29. Octobris contigisse. Sanè in Martyrologio Claræuallensi vltrà superiùs à nobis annotata, ex Catalogo Abbatum scriptum lego: *Quarto Kalendas Nouembris obiit Diuus Petrus octauus Abbas Claraualllis.* Ergo ex his corrigendi veniunt omnes, qui diem mutant. Extat epistola eiusdem Thomæ Rodelij, qui Vitam Sancti scripsit post eius obitum, ad eundem viuentem, nec multò antè electum in Clarauallε, cùm fortè ante interiores virtutes cognitas, nimia exterior abiectio minorem debita conciliaret venerationem, quam Sancti Viri veram descriptionem operæpretium duxi dictis adiungere: ea autem, provt scripta habetur, sub finem Vitæ Sancti, talis est:

f lib. 5. c. 100

11. *Ego sum Thomas, germanus Philippi, vnus, scilicet, de duobus Fratribus, quos diligere solebatis, cum adhuc Igniacensi Ecclesiæ Beatitudo vestra præesset; & Fratres ipsius loci de vestra præsentia lætarentur, qui nunc absentiam vestram tanto grauius ferunt, quantò quid conferret præsentia, ipsius absentia experimento didicerunt. Sed, vt de magno Martino legitur, cuius, vt secundum conscientiam loquar, vos estis imitator inuictus, nobis estis ablatus, illis de Claraualle à Deo estis donatus; si tamen Clarauallenses in hoc munere Dei gratiam recognoscunt, si non respiciunt in vanitates, & insanias falsas: si non secundum faciem, sed iustum iudicium iudicare nouerunt. Quid igitur de vobis iudicent, ipsi videant: ego constanter iudico, testimonium in hoc habens ab omnibus rectè iudicantibus, quòd quicunque vos non admiratur, & diligit, decipitur profectò, non parum errat, aut certè vestram virtutem, aut veram ipsius virtutis notitiam ignorat. Habuerunt illi de Claraualle in aliis partibus gloriosa charismata: in vobis quippe, si dissimulare nolunt, habent, quod quantò rarius inuenitur, tantò charius approbatur. Vnde & Christianæ virtutis exemplar, cuius perfecta effigies, & veritas substantialis non est in magnis, & mirabilibus huius mundi, nec in eis rebus, quæ fiunt secundum sæculi iudicium gloriosæ; sed in fide firma, in charitate ignea, in humilitate profunda, in rerum visibilium contemptu, & continentia; in inuisibilium experientia, & amore. Hæc nostra, & vera diuitiæ, has magnificè possidetis, harum conscientia alia, in quibus alij excedunt, quod fortius est facere, quam habere, contemnitis.*

Hæc Fratres vestri videant, & si volunt gloriari, in Domino glorientur. Habent præ cæteris hanc præexcellentem gloriam; quòd habent in Dei rebus hominem singularem. Sed hæc dicta sunt hactenus, quæ quidem pauca esse non dubito pro materia dignitate; sed profundissima, & singulari humilitati multa esse, multòque onerosa, non dubito. Cæterùm, vt ad Sanctam Paulam sic scribit Hieronymus: Neque Christi præconia, etiamsi voluero, neque laudes vestras tacere possum. *iam nunc prostratus pedibus Sanctitatis vestræ, & ipsos amplectens, & summa cum deuotione deosculans, precor, mi Pater, &, si de tanto Dei seruo ego tantus peccator audeam dicere, mi amice, vt Thomæ filij vestri, qui hoc votis scripsit, & Philippi fratris mei memoriam habeatis, & pro hac maxima dilectione, quam erga vos habemus, retributionem reddatis, vt pro nobis nominatim aliquando communem omnium, sed vestrum proprium Dominum exoretis: hæc desideria mihi sunt super aurum, & lapidem pretiosum multum. Nec mirum: sicut enim Deo nunquam sine spe misericordiæ supplicatur; ita constanter credo, quod nunquam sine obtentu eius misericordiæ supplicatis, etsi non ad plenum in eis, quæ exigitis, tamen ad aliquod commodum eorum, pro quibus rogatis, & omninò iustum est, vt vos supra cæteros exaudiat in vestris precibus, cùm supra cæteros vestri temporis, quos nouimus, eum in suis mandatis audiatis.* Hactenus ibi, nec aliunde sanctitatem viri, faciliùs iudicem, quàm quòd in faciem (licèt per epistolam) prudenti viro laudandus videretur sine periculo. 12.

Defuncto Petro in Sede Claræuallis successit Garnerius ex Alba Ripa assumptus, & post nouennium Lingonas promouendus. In Catalogo Abbatum Claræuallensium de eo ista: *Nonus Clarauallis Abbas Garnerius, ex Abbate Albæ Ripæ abbatizauit hic annis nouem. Postea factus est Episcopus Lingonensis.* Verum est tamen, illius electionem in prædicto Catalogo anno sequenti factam commemorari. Et potuit fieri, vt quæ non mortuo Petro, statim facta, Cistercij Abbate intra mensem decedente, primariæ Domus electionem expectaret; indéque retardata per duos menses, intrantem annum M.C.LXXXVII. auspicaretur. 13.

---

1. *Sancta Hildegundis Monachi initia, 2. Patria, & peregrinatio mentito sexu, 3. mox orba, 4. & spoliata à seruo: 5. quanta passa, quousque in patriam redux: 6. varia fortuna. 7. Ad Italiam profecta, 8. in itinere pro latrone capta, 9. ferri candentis purgatione liberatur; quæ olim frequens. 10. Dein suspensa à propinquis veri latronis, 11. sustentatur ab Angelo, & Veronam defertur. 12. Vnde Spiram reuersa Monachum induit. 13. Ratio temporis, & alia remissiuè.*

CAPVT VII.

1. VNC item annum patibulo subtracta per insigne miraculum, dein nata Cistercio in Sconaugia Hildegundis illustrat, memorabilis virago, sanctitate, & meritis præclara; sed clarior adhuc ipsis ex euentibus, in quibus nihil non singulare, nihil non rarum; & vt aliqua nequaquam imitanda, nihil non admirandum inuenitur. Habemus Vitæ eius duos Scriptores, coæuum vtrunque: Cæsarium

 Heisterbacensem,

Heisterbacensem, qui scribebat anno M. C C. XXII. id est, sex, & triginta post hunc annis; nec de aliena Prouincia, sed de propria, & notissimo sibi Monasterio: & Anonymum alium eiusdem Domus, nimirum, Sconaugiæ; qui inde se conuictum testatur ad scribendum, *Quòd nemo dignius, ac plenius vitam Beatæ Virginis stylo mandare potuisset, quàm is, qui eam non aliunde, sed ex ipsius ore Virginis didicisset, cum ea commorando, conuiuendo, consultando, positus in Domo Nouitiorum, Nouitius & ipse nouiter Conuersus in loco, qui dicitur Schonaugia.* Porrò hunc Authorem Manuscriptum à se inuentum euulgauit Raderus in suo Viridario. Vnde & alij nonnulli desumpsère: maiora, & singularia vterque narrat. Vbi discordant, vtrunque proferemus.

2. *In Ciuitate Nusia*, (ait Cæsarius [a], nam Roderus Nouessium correctiùs nominat,) *quæ quinque milliaribus distat à Colonia Ciuitate magna, ciuis quidam habitauit filiam habens formosam, ac dilectam, nomine Hildegundem, quam, vxore defuncta, cùm adhuc esset in ætate tenera, orationis gratia secum Ierosolymam duxit. In reditu verò infirmatus pater, apud Tyrum diem clausit extremum. Moriens autem filiam, & omnia, quæ habuit, ministri sui fidei commendauit: sed fidem non seruans seruus domino, neque misericordiam exhibens defuncto, cùm esset impius & auarus, puella nocte in domo relicta, clam nauigauit, multis illam miseriis exponens. Quæ manè surgens, cùm intellexit tutorem infidum cum patris sui substantia nauigasse, vehementer doluit, & quid ageret, vel quò se verteret, penitùs ignorauit: non intelligens idioma terræ, fame cœpit tabescere; mendicando tamen scholas in eadem ciuitate anno vno frequentauit.* Ita Cæsarius, plurima omittens, quæ ex Authore Raderi supplenda erunt.

a lib. 1. c. 40.

3. Prodit parentes Hildegundi nobiles, matrem sterilem fuisse per plures annos. Post quos à Deo per lacrymas, & preces impetrato conceptu, vnico partu duas filias edidisse, quarum vnam Agnetem, alteram Hildegundem appellauit. Has post annos infantiæ, pueritiæque in Nouessiano Monasterio virginum educari curauit, vt quas à Deo per orationes impetrauisset, in ipsius obsequium destinaret, seu per vota sacrandas, siue nuptui tradendas; in quo earum arbitrium, quod optimi parentis munus, præstolabatur. Inter hæc patre Ierosolymam adire, ac crucem sumere prædeliberante, mater felici fine consummata, sanctè obdormit. Ipse tunc expeditior maturat iter, & quia Agnes Monasterium suspirauerat, velatam relinquens, sororem eius Hildegundem secum assumpsit, comitem viæ futuram, nec nisi morte ab ipso separandam. Sed Virginem tenellam, formosámque (nam Hildegundis pulchra, vel inter paucas) circumferre per Orbem, milites inter, & barbaras nationes, periculosum nimis; & vel mortem, si vellet custodire; vel, si contemnat infamiam allaturùm; placuit mentiri sexum, mutato habitu, & tonsuratam virili more fœminam, sub nomine Iosephi, quocunque pergeret, parentem comitari.

4. Hîc primùm à Cæsario differt Author Anonymus: (nam in cæteris addit, non contradicit,) quippe Cæsarius in redditu, Author Raderi ante aditam Ierosolymam, & peragrata loca nostræ salutis, eundem Hildegundis patrem defunctum tradit. Quocunque tempore, conuenit vtrique, relictam Virginem commendatam seruo, à quo nequiter fuerit spoliata. Reliqua verbis ipsius Raderi prosequar, quæ ab Anonymo illo ipse mutuauit: nam & in eis à Cæsarij Historia nonnulla discrepant: *Iosephus*, ait [b], *cùm ducem itineris manè circumspiceret, frustráque requireret, infelix pupilla vtroque orbata parente à perfido verna prodita, ingenti percussa dolore, quò se verteret, non habebat; sed luminis orfanorum Patris prouidentia, præter omnem expectationem adest vir quidam, qui illam ratus esse adolescentulum, inter suos receptam, Ierosolymam reducit; ibíque in Templariorum Æde collocat, vbi annum versata, sanctúmque locum sæpiùs venerata, incidit in peregrinum quendam popularem, & propinquum, qui cùm Ierosolymis de suo cognato diligenter inquisiuisset, deductus ad Iosephum, de statu consanguineì cognoscit, filiámque, quæ se filium illius, quem quæreret, affirmabat, in comitatum receptam, in patriam reducit. Sed & is etiam, antequam Coloniam attingeret, data puellæ Iosepho pecunia, per mortem extinguitur. Ita Virguncula inter vtranque fortunam iactata lætabatur, se patrium solum aspicere; dolebat tamen de propinqui, à quo tanta fide per terras, & maria esset reducta, fato.* Ita ex illo Authore Matthæus Raderus.

b in Viridar.

Cæsarius [c] ex his quædam prætermisit; quædam alia, sed leuiter, mutauit; his tamen verbis multa comprehendes, quæ à fuga serui, vsque ad reditum ad patriam, puellæ nostræ (Iosepho) contigerunt. 5.
Mendicando cœpit in eadem ciuitate (nempe, apud Tyrum) *scholas frequentare. Post hæc peregrinis de Alemania aduenientibus calamitatem suam exposuit, & vt sui misererentur, lacrymabiliter exorauit. E quibus vnus cæteris ditior, vir bonus, & nobilis consolans desolatam, assuménsque in nauim suam derelictam, datis necessariis, ad patriam reduxit peregrinam.* Potuisset Hildegundis ad patriam redux, quem peregrinationis causa sexum celauerat, aperire gentilibus, & exuto Iosepho, fœminam agere; si non maioribus ærumnis destinata, clarioribus etiam gloriis reseruaretur. Verùm qualiter vtræque illi euenerint, & ærumnæ, & gloriæ, ex Cæsario primùm, qui magis succinctè, mox ex Authore Raderi, qui fusiùs, & distinctiùs narrat, prosequamur.

c vbi sup.

Eodem tempore, ait Cæsarius [d], *cùm orta fuisset controuersia in Ecclesia Treuirensi inter duos electos, Volmarum, scilicet, eiusdem Ecclesiæ Archidiaconum, & Rodolphum maiorem Præpositum, Dominus Papa Lucius priori fauebat; partem alterius Fredericus Imperator defensabat: & quia nulli erat tutum, apices ad Apostolicum, qui tunc temporis apud Veronam morabatur, deferre, propter insidias Imperatoris, Ecclesia Coloniensis, cùm vni partium faueret, & ob hoc litteras ad iam dictum Papam destinaret, baiulus earundem, vita sua timens, præfatam puellam, propter tonsuram, & habitum adolescentem æstimans, prece simul, & pretio, eò quòd minor suspicionis nota foret in pedite, quàm in equite, clausas in baculo litteras, vt portaret, obtinuit.* Sic ille paucis. Quibus Author Raderi nonnulla addit, quæ illustrant magis, & augent quàm contradicunt. 6.

d lib. 1. c. 40.

Coloniam ingressa, inquit [e], *refectis ex itinere viribus, diuino ductu ad cuiusdam Canonici amplas ædes defertur, hospitióque peregrini adolescentis nomine suscepta, cùm post dies aliquot abire paratur, rogatur à Canonico manere, si hospitium non esset molestum: persuadetur. Erant Canonico controuersiæ cum Philippo, Archiepiscopo Coloniensi, propter sororem Antistitam Cœnobij cuiusdam, & neptem Archiepiscopi, quam præficere præ altera, conabatur Virginibus Præsul. Erat prætereà de Treuirorum Pontificatu certamen, vtrùm Vuolmarus, an Rodolphus Archiepiscopatum teneret.* 7.

e loco cit.

Ad

Ad Summum Pontificem ab Vuolmaro appellatum fuit. Canonicus Coloniensis simul suam controuersiam apud Summum Pontificem expediturus, periculosam Legationem, & occultam suscipit. Nam Fredericus Imperator, qui cum paucis pro Rodulpho erat, omnia itinera obsederat, ne littera per nuncios Romam mitterentur. Canonicus Iosephum, quamuis reluctantem, ob linguarum peritiam, itineris sui comitem adiunxit: litteras scipione inclusas gestat; primùmque Moguntiam, mox in Augustana ditionis oppidum Lusmahusium, quod inter Augustam, & Dilingam est, venit. Imperatoriam enim vrbem Augustam Vindelicorum, vbi multi ex aula Imperatoris Palatini agebant, quod litteris metueret, studio declinarat. Hanc tamen, relictis Iosepho litteris, & scipione, vti se pedes mox sequeretur, expeditus equo transiit.

8. Hactenus Hildegundem (Iosephum) vterque Author per varios casus eò tandem deducit, vt litterarum baiulus pedester ex Germania, ad Italiam pertransiret. Nunc quæ deinceps miranda sequuta sint, ex vtroque Authore (nam conueniunt) verbis tamen Cæsarij [f] referamus. *Quæ cùm iuxta Augustam deuenisset, furem offendit: rogata ab eo, vt socius esset eius itineris, nihil mali suspicans, libens annuit: cùmque paululùm processissent, & fur quasi sonum persequentium audiret, onus cum furto penes puellam reposuit: ipse verò ad secessum se ire simulans, inter fruteta se abscondit. Quid moror? Illa a persequentibus comprehenditur cum sacco, ad iudicium trahitur, & per sententiam laqueo adiudicatur. Quæ cùm ob furti præsentiam, nullam sibi prodesse cerneret allegationem, nullam excusationem, Sacerdotem petiuit, & obtinuit, cui excessus suos confitens, satis simpliciter exposuit vitæ suæ causam per ordinem, & furis nequitiam; &, vt Sacerdoti verborum fidem adstrueret, arundinem litteras pontificales continentem ostendit, & adiecit: Si fuerit fur quæsitus, ocyùs inuenietur. Mox ad consilium Sacerdotis nemus retibus, & canibus ambitur, fur quæsitus comprehenditur, ad iudicium vterque trahitur. Cùm miser ille ad criminis confessionem cruciatibus compelleretur, ait. Iniustè compellor confiteri, quod non feci: iste cum furto deprehensus secundùm ius ciuile damnandus est: E contra, cùm puella diceret, sibi onus dolosè fuisse commissum, & restituere vellet depositum, respondit ille: Onus istud meum esse nego. Vox vnius, testimonium est nullius. Ad hæc Virgo obmutuit. Tunc accedens Sacerdos pro ipsa allegauit, & quòd esset innocens, dolóque hominis circumuenta, satis affirmauit. Et si minùs, inquit, verbis meis creditur, examine ferri candentis, quis reus sit, quis innocens, facilè comprobabitur. Quod cùm omnibus placuisset, manus furis exusta est: puella verò manus illæsa apparuit. Tunc fure celeriùs suspenso, Confessor, & liberator Virginis gaudens illam in domum suam recepit.* Ita Cæsarius, narrans primum miraculum, quo ancillam suam Deus voluit illustrare, quibus concordat per omnia Author Raderi.

[f] lib. 1. c. 40.

9. Cæterùm, quod attinet ad purgationem per ferrum candens, vulgari vsu receptam illis temporibus, quamuis iure prohibitam, præter tradita à nobis in superioribus, video non solùm permissam intentantibus; sed iniunctam nolentibus, etiam à Religiosis, & piis viris, quod multi, & graues Authores testificantur. Extat in iure Decretalis Honorij III. post paucos annos edita in capite, *Dilecti filij*. de purgatione vulgari, vbi recèns conuersis Liuoniensibus, & iniuncta traditur, & iniungenda vlteriùs perhibetur: *Dilecti filij, nouiter in Liuonia baptizati, grauem ad nos querimoniam destinarunt, quòd Fratres Templariorum, & alij, qui temporalem in eis potestatem exercent, si quando de aliquo alio crimine infamantur, eos ferri candentis iudicium subire compellunt; quibus, si qua exinde sequatur adustio, ciuilem pœnam infligunt. Cùm igitur huiusmodi iudicium sit penitùs interdictum, vtpote in quo Deus tentari videtur, mandamus, quatenus dictos Fratres, & alias, vt ab huiusmodi Conuersorum grauamine omninò desistant, per censuras ecclesiasticas appellatione remota compellas.* Plura alia ex antiquis ad hoc facientia Expositores congerunt, quæ in præsenti non vacat recensere.

10. Hildegunden subductam per miraculum damnationis periculo, nouum aliud, & maius sequutum est maiori adhuc miraculo euadendum, quod Cæsarius [g] describit totidem verbis. Vix patibulo latro suspensus fuit, *cùm ecce Diabolo instigante, cognatio eius* (scilicet, furis) *de tam turpi illius morte furens, innocuam, & Dei iudicio liberatam de Domo Sacerdotis extraxit; reóque deposito, loco eius illam suspendit. Sed mox Angelus Domini adfuit, qui & Virginem, ne laquei sentiret angustias, sustentauit, & mirifico vultus sui odore refecit: & cùm nihil sentiret doloris, imò maximis se putaret interesse deliciis, in ipsa nocte tam suauem audiuit melodiam, & symphoniam tam diuersam, támque iocundam, vt nullus chorus, siue corporalis, siue instrumentalis tantæ dulcedini posset comparari. Sciscitante ea, quid hoc esset, respondit Angelus: Anima sororis tuæ Agnetis cum hoc concentu angelico, in Cœlum defertur: & tu post biennium feliciter sequeris. Sic beata illa per biduum pendente, pastores in vicino pascentes, misericordia moti, condixerunt, vt corpus deponerent, atque sepulturæ commendarent. Inciso verò laqueo, non vt consuetudo est cadauerum, cum pondere cecidit; sed paulatim Angelo sustentante, ad terram demissa stetit: quo viso territi pastores fugerunt: dixitque ei Angelus Domini: Ecce libera es: vade, quò libet. Respondit illa: Domine mi, Veronam ire proposui. Statimque in momento translata est Veronam. Et ait Angelus: Verona hinc distat tribus milliaribus: inter Augustam verò, & Veronam septem dietæ numerantur.* Ita Cæsarius.

[g] lib. 1. c. 40.

11. Anonymus, qui ex ore Virginis didicit, antecedentia eisdem ferè verbis, sensu prorsus eodem; vltima paulò aliter describit [h]: *Permouit interim Deus vicinos opiliones, qui ibi pascebant, vt suspensam à furca detraherent; detractam, dum soluere cogitant, luporum subita incursione, qui in armenta grassabantur, auersi, iacentem, & ligatam relinquunt: sed diuinitùs soluta surgit, & ab Angelo custode in candidissimum equum imposita, Veronam, quò herus eius iam peruenerat, deportatur. Accipitur à Canonico ingenti gaudio, à quo iam de eius aduentu desperatum erat: miratur eius casum, & discrimen miseratur, salutémque gratulatur, ac secum Romam adducit, confectisque negotiis in Germaniam ad Nemetes redit, vbi Præsidem Iudicij, & controuersiæ Episcopum quærebat. Sed, cùm Spiræ non esset, Canonicus Iosepho potestatem fecit, aut Colonias redeundi, aut Spiræ suum aduentum præstolandi: ad Episcopum enim properabat.* Hæc Author ille, distinctiùs cuncta commemorans. Verùm, qualiter tandem diuina, vt creditur, præcedente reuelatione, Inclusæ cuidam facta, habitu monachali in Sconaugia à Theobaldo Abbate donata sit, professa Monachum, quæ virum hactenus simulans tot fuerat beneficia Dei experta, quod contigit hoc anno, idem qui suprà Cæsarius [i] his verbis prodit:

[h] apud Raderum.

12. *Prosperè vero apud Veronam negotio peracto, cùm rediens intrasset Diœcesim Vvormatiensem, non ingrata diuinæ misericordiæ, prece, & ope cuiusdam Venerabi-*

[i] vbi suprà.

lis

num, scilicet, Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me: *Dæmones adeo in Choro multiplicati sunt, vt ex illorum concursu, & discursu, mox in eodem Psalmo Fratres fallerent, quos cùm Chorus oppositus conaretur corrigere, Dæmones transuolauerunt, & se illis miscentes ita turbauerunt, vt prorsus nescirent, quid psallerent. Clamauit Chorus contra Chorum. Dominus Abbas Eustachius, & Prior Hermanus, qui hæc vidit, à stalis suis semoti, cùm satis ad hoc conarentur, non poterant illos ad viam psalmodiæ reducere, neque vocum dissonantias vnire. Tandem Psalmo illo modico, & valdè vsitato, cum labore pariter, atque confusione, qualicunque modo expleto, Diabolus totius confusionis caput cum suis satellitibus abscessit, & pars turbata psallentibus accessit, quem eadem hora prædictus Prior in forma draconis, hastæ habentem longitudinem, euolare vidit: & hæc iuxta lampadem in choro ardentem, ne eius abscessus latere posset contemplantem. Reliqui Dæmones vmbrosa habebant corpora infantibus maiora, quorum facies ferro ex igne extracto erant simillimæ.* Hactenus ibi.

5. Porrò ex his ratio temporis colligitur, quod non potest ab hoc longè distare. Quippe Hermanus anno M.C.LXXXVIII. in Heisterbacense Cœnobium missus est, primus Abbas futurus illius Domus: idque non multò post assumptum Monachatum, vt idem[illegible] Cæsarius testificatur [c]: *Dominus*, inquit, *Her[illegible] nunc Abbas loci Sanctæ Mariæ, quantæ sit vir Religiositatis, quantæq; grauitatis benè nosti.* Et post pauca: *Factus Monachus in Hemmenrode, non multo post cùm mitteretur Conuentus noster* (scilicet, Heisterbacensis) *de eodem Claustro, primus Abbas eius efficitur*, &c. Quare, si, antequàm illuc mitteretur, Prioris munus exercuit in Hemmenrode; in quo tamen non diu moratus fuit; non potuit non exercuisse circa hunc annum. Cúmque vlteriùs ex dictis palam fit, cum Abbate Eustachio concurrisse, relinquitur, vt vtriusque Præfectura concernat idem tempus, atque adeò in hoc veniant memorandi.

c ibid. in princip.

6. Verùm, cui datum Dæmones conspicere, quo sibi, & aliis ab eis præcaueret, maiora adhuc indulta, & gloriosiora, Christus assistens etiam visibiliter, atque Spiritus Sancti Magisterium sub specie columbæ haud dubiè, quin docturæ, & suggesturæ, quæcunque & sibi, & aliis congrua forent; prodit idem, qui supra, Cæsarius [d] alio in loco: *Cùm in eodem Claustro, die quadam, Dominus Hermanus Missam celebraret, Henricus Conuersus de Hart, cuius suprà memini, in canone columbam miri candoris, iuxta calicem vidit residentem. Vidit & ante sumptionem infantem pulcherrimum, qui ex manibus eius, vsque ad summitatem Crucis ascendere visus est: qui mox descendens sub specie panis à Sacerdote sumptus est.* Hactenus ibi. Quale putamus magisterium hominis, cui Spiritus in aure, Christus in corde? Et illum quidem, à quo disceret, habebat; hunc, qui in eo doceret, quæ didicisset. Similem, aut eandem columbam ab eo visam super caput Nouitij, cùm in Monachum benediceretur, testatur idem Author [e] alio in loco. Haud dubiè quin vt inde constare posset, eruditum doctrina, quæ ab Spiritu Sancto fluxisset, per os Hermani: neque alia ab eo edoctum, quàm quæ didicerat. Cæterùm, etiam opere potentem, non minùs, quàm sermone, doctrinàque, alius probat euentus, quem ex eiusdem Hermani ore acceptum, idem Cæsarius narrat in hæc verba [f]: *Retulit mihi Abbas Hermanus, eo tempore, quo Prior fuerat in Hemmenrode, iuuenem quendam Monachum ibidem per carnis incentiua grauiter fuisse tentatum: cui cùm idem iuuenis eandem tentationem, qua nimis vrgebatur, cum lacrymis confessus esset, consolatus est eum Prior, & ait: Quando stimulus carnis te impugnat, sic Diabolo dicere debes: Diabole, Confessor meus præcipit tibi, vt cesses me tentare. Posteà cùm tentaretur, & tentatio ea maximè inardesceret, simpliciter, & valdè confidenter voce satis clara, sicut fuerat edoctus, contra Dæmonem clamauit dicens: Diabole, Confessor meus præcipit tibi, vt cesses me tentare. Ad quam vocem Diabolus, id est, Spiritus fornicationis ille confusus est, & statim tentatio a iuuene cessauit.* Magnum est imperare ventis, & mari: carnis concupiscentiis quantò gloriosior? Quippe maior violentia, & periculum grauius ab eis imminet.

d lib. 9. c. 29.

e lib. 1. c. 76.

f lib. 8. c. 96.

7. Intereà tamen timidior, quò potentior; & quò instructior, cautior idem Hermanus, atque vt omnia de misericordia diuina sperans, sic propriis meritis penitùs diffidens, Prioratus officio renunciare, & sibi soli viu[illegible]elut qui regi, non regere venisset, deliberabat[illegible] mancipasset effectui, quod conceperat, si non cœlesti oraculo retentus, in semel suscepta cura perseuerasset. Inuenio id ab eodem Authore proditum, atque eius verbis, quia concernit hoc idem tempus, præcedentibus etiam subiiciendum: *Cùm adhuc Prior esset in Hemmenrode*, (scilicet, Hermanus,) *& firmum haberet propositum resignare Prioratus officium, prædicta Matrona ab Abbate eius Domino Eustachio, quem hospitio receperat, vt sibi eum transmitteret, petiuit, & obtinuit; quem ante imaginem Dei Genitricis ducens, ne officium suum resignaret, admonuit. Deo* (inquit) *non placet, si resignaretis. Cui cùm ille diceret: Vnde hoc nostis? Respondit illa: Nemo mihi hoc reuelauit, nisi Domina ista, digito imaginem ostendens. Multa siquidem eidem deuota fœmina per sacram illam imaginem reuelantur, & plurima per illam beneficia consequitur.*

8. [illegible]Hactenus ex Cæsario Heisterbacensi, quæ de Hermano sparsim vsque ad hoc tempus permixta variis Venerabilis Henrici reuelationibus. Sed adhuc aliam eidem Henrico factam, atque eidem Hermano, cùm adhuc Prior esset, communicatam, adeóque hos annos etiam concernentem, vniuerso Cistercio gloriosam libet producere, quam sine aliarum Familiarum præiudicio, quæ tunc florebant, in confusionem nostri, qui hodie viuimus, nequaquam duxi silentio prætereundam: *Henricus idem, cùm grangiæ quæ Hart dicitur, præesset, & die quadam in Maio segetes cortis, orationes suas ruminando, solitarius circuiret, hominem quendam sub arbore, pyro, scilicet, quæ illic in agro singulariter sita est, contra se stare conspexit: erat autem decentis staturæ, capillis canus, barba prolixa, tunicam habens talarem, & clausam; scapulare verò latum vltra genua longum; erátque vultus eius angelicus, quem cùm propius accedens salutasset, dicens: Benedicite, Frater. respondit ille: Dominus. & adiunxit: Quomodo placet tibi Ordo tuus, Frater? Conuerso respondente, Benè, iterum adiecit: Benè tibi placere debet: quia nulla vita tantæ perfectionis est in Ecclesia Dei. Cuius aspectus, cùm multam Conuerso incuteret reuerentiam, volens Conuersus aliquam ei dare occasionem petendi aliquid, ait: Cur sic nudis inceditis pedibus? Respondente illo: Talis est consuetudo nostra. subiunxit: Peto, vt mihi liceat vobis dare calceos, & nobiscum hodie prandeatis. Et recusauit vtrunque dicens: Modicus cibus mihi sufficit, & sociis meis.*

9. *Cúmque aliqua secretiùs tractassent, is, qui viator videbatur, Conuerso alium diem ad eundem locum præfixit, à quo modicum discedens, in p[illegible] loco nusquam*

quam comparuit. Quo viso, Henricus expauit, festinánsque ad Claustrum Priori suo Hermano, nunc Abbati in loco Sanctæ Mariæ, quæ dicta sunt, vel gesta per Ordinem recitauit: Cui ille; Cautus esto, Frater: quia non omne verum est, quod verum apparet: mox vt eum videris ex remoto, signabis te, & cùm propinquaueris ei, iterum eo vidente signabis te; dicésque: Benedicite. Quod cùm fecisset, subrisit ille dicens: Iustè facis signando te: quia non omne verum est, quod verum apparet: neque hoc ipsum habet à te; sed Prior tuus te docuit. Ego, inquit, illum diligo, eò quòd Religiosus sit, & amator disciplinæ: & quia quotidie orat pro omni Ecclesia, & Ordine. Ita Cæsarius, qui & plures alias reuelationes narrat eidem Henrico factas sub idem tempus, quas in præsenti non vacat recensere.

10 Illud tamen silentio non præteream, eundem Angelum ei sæpiùs apparentem accepto cingulo, restitutóque, ostendisse per signa cœlestem nuncium, qui tantam illi virtutem conferre potuit: nam audi, quod sequitur g: *Sæpè illum testabatur se vidisse* (scilicet, iuuenem) *in Choro circumeuntem in multa claritate. Cui, cùm ex parte Prioris Conuersus tunicam obtulisset, & cingulum; tunicam recusauit, cingulo suscepto. Et ego, inquit, illud dabo bono cuidam Monacho Eberbacensi, & magis ei proderit, quàm si ego vterer illo. Remisit ei cingulum laneum, pretio quidem vilissimum; sed virtute pretiosum, per quod & sanitates factæ sunt; & plurimùm valet contra stimulum carnis.* His fauoribus, quos suos agnoscebat piissimus Dominus per suos nuncios cœlestes consolabatur. Ast, qualiter Hermanus post biennium creatus Abbas, Heisterbacum fundauerit, felicem Domum multis Viris Sanctis, & Cæsario Scriptore, quæque hanc fundationem, tum visiones, tum etiam miracula, & præcesserint, & subsequuta fuerint, suis locis à nobis reddenda erunt.

g lib. 1. c. 95.

---

1. Martino in Quintana Suarij Romerus suffectus, 2. Cœnobium transfert, Rege inconsulto, 3. ideóque retardante, quæ viuenti Martino promisisset. 4. Pacatus postmodum, illa, & alia donat. 5. Priuilegio expedito, cuncta corroborans. 6. Murelum deinde in Obilam transfertur. 7. Chronologia, & dictum de Alberconi, seu Albertonio. 8. Manzanariæ initia, atque Oliuæ.

CAPVT IX.

1. INTER hæc in Cœnobio Quintanæ Suarij, septimo lapide à Metropoli Castellæ, quam Branum antiqui, recentiores Burgos appellant, mortuo Christophoro successerat Martinus, spectatæ sanctitatis vir, atque Alfonso Castellæ Regi eximiè charus. Incertum, qua occasione conceptum votum; sed conceptum tamen, & Astros de Fresneda, ac Sernas de Villariajo, (nobilia oppida,) Sanctum item Michaelem, & Sanctum Andream de Villanoua Deo abs Rege promissa, & prædicto Cœnobio, idem Alphonsus Rex testificatur desuper instrumento confecto, quod mox subiungam. Crediderim bellatorem, & pium Principem in discrimine positum implorasse orationes serui Dei, atque ea omnia daturum se vouisse, si res succederet. Tunc voti compotem mansisse debitorem: nec dilaturum soluere, si Sanctus Abbas diutiùs superuixisset. Verùm, Venerabili Viro ante votum expletum per mortem rapto, Romerum successorem obstitisse, quominùs impleretur; virtutibus, & Religionis zelo fortè non imparem, sed prudentia in extremis inferiorem: & qui dum regio priuatum fauorem præfert, parum absfuit, vt vtrunque æquè amiserit.

2. Hunc ergo Præfectura recens potitum Proceres Regni, Gundisalnus Petri Comestabilis, (is gradus dignitatis illius Principis,) & Didacus Ximenij, cum vxoribus suis adiêre deuoti, acturi de Quintanæ translatione. Erat illis in montibus Ocitanis dominium amplum, & in dominio Monasterium quoddam vetus sub Sancti Martyris Cypriani aduocatione, Benedictinorum quondam domicilium, tunc vacuum Monachis, sæcularibus patebat, & parebat. Oblatum id ab eis Romero, & Fratribus, superaddita pingui dotatione, si se illuc transferrent, mutatis sedibus. Rem neque inhonestam esse, neque inutilem; quippe instaurationem desolati Cœnobij Deo acceptam, nec sibi incommodam illius acquisitio nem. Quintanam retinendam cum suis iuribus, locum tantummodo Monachis mutandum, idque in melius. Ille, vt erat ingenio columbino, facilè persuaderi potuit specie boni. Annuit petitioni tantorum Principum, & pactis priùs quibusdam conditionibus, Quintanæ Conuentus ad Sanctum Cyprianum translatus est. Quintana ipsa reducta ad Prioratum: firmior futura in eo mediocri statu, in quo in hunc vsque diem perseuerat.

Displicuit mutatio hæc Alfonso VIII. & priuatorum quorunuis patrocinium doluit prælatum fuisse regio nomini. Hinc à Romero aliquantulum auersus, quæ dudum Martino Abbati piè promiserat, successori non tam negauit, quàm non dedit. 3.
Nec quæ Deo vouerat, retinere sibi voluit; sed aui sui dispendio (liceat hoc modo loqui) cautior factus, villas, & sernas arcere à desertoribus, ni sui ipsorum dissimiles euadant, hæc etiam ipsa statim deserturis. Prætereà, quæ ab Imperatore donata possidebant, repetere, indecorum, non confirmare decentius iudicauit. Atque ea mulcta congrua refractariis: nam neque poterant firma illis manere, si regia confirmatio defecisset. Sic certa pro incertis relinquentes, vtrorunque dispendium subiere: & nisi Deus in melius rem vertisset, forsan vtrisque sedibus dimissis, seu amissis, tandem ad Vallem bonam (vnde priùs exierant) redire coacti essent.

Erat Hispanis cum Mauris continuum bellum, neque vllum otium dabatur vtrisque partibus; repetentibus illis, quæ amiserant; his defendentibus ea, quæ possidebant. Mauris ergo deuictis ad Concam vrbem, & partim occisis, partim præda captis, reliquis conseruantibus vitam turpi fuga; spolia ipsa diuisa inter victores, & Comestabili, seu Didaco Gimenio adiudicata Saracena fuerat, animi, an corporis dotibus ornatior; quam Monasterio donatam Patronis Eleonora Regina concupiuit, quocunquè sibie 4.

sibi pretio comparandam. Hæc, tempestate oborta, ostendit portum, & naufragantibus præbuit refugium tutum. Vltrò à Monachis Reginæ oblata est, ac Soriam, vbi tunc agebat Rex, delata, pretium captiuæ Alfonsi gratia fuit. Eleonoræ id indultum, aut magis sibi, nempe voluntas prona in gentem nostram reconciliari ardebat, vel sine causa. Accessit & Martini Episcopi authoritas, olim Abbatis Hortæ, de quo suprà, qui tunc Soriam à Rege accitus, venerat. Eo pro Monachis suis interpellante, nihil Alfonsus potuit denegare, nihil omittere. Confirmauit nutantia priuilegia, & promissiones suspensas tandem exhibuit, Cœnobiúmque suscepit sub sua cura. Sed præstabit audire ipsum Alphonsum, hæc ipsa maiori ex parte referentem totidem verba [c]:

c ex Archiuis eiusdem Domus.

5. *Ego Alfonsus, Dei gratia Rex Castellæ, & Toleti, ad preces charissimæ vxoris nostræ Eleonoræ Reginæ, eò quod quandam Saracenam sibi necessariam animo voluntario ei dedistis, confirmo vobis Domino Romero Abbati Sancti Cypriani, & omnibus successoribus vestris omnes donationes, quas auus meus Aldefonsus Imperator pia liberalitate omnibus prædecessoribus vestris de Quintana Xuarij, & de Sancto Vincentio, in eleemosynam contulit, sicut ex priuilegiis ipsius aui mei perspexi. Quintanam, videlicet, Xuarij cum omnibus terminis suis*, &c. (post confirmationem autem eorum omnium, quæ Imperator Alphonsus quondam illis dederat, de his, quæ ipse promiserat, subiungit:) *Item, do Deo, & Beatæ Mariæ, & vobis Domino Romero, totum id, quod sub iure iurando promiseram, me Domino Martino Abbati prædecessori vestro daturum, videlicet, Castros de Fresneda cum omnibus pertinentiis suis: fernas de Villarcayo, & Hoyna, & de Cubillos, Sanctum etiam Michaelem, & Sanctum Andream de Villanoua*, &c. *Facta charta apud Soriam Kalendis Februarij, Æra M.CC.XXIV. Et Ego Alphonsus regnans in Castella, & Toleto, hanc chartam, quam fieri iussi, manu propria roboro, & confirmo. Gundisaluus, Toletanæ Ecclesiæ Archiepiscopus, Hispaniæ Primas, confirmat. Martinus, Burgensis Episcopus, confirmat. Aldericus, Palentinus Episcopus, confirmat. Gundisaluus, Segoniæ Episcopus, confirmat. Martinus, Seguntinus Episcopus, confirmat*, &c. Hæc priuilegium, quod anno M.C.LXXXVI. triennio post translationem Monachorum expeditum, Æra testatur. Et superatis tot difficultatibus credi poterat, permansurum Cœnobium in eo loco: sed nutantibus nulla omninò flexa sedes, & minor in Sancto Cypriano mora fuit, anno M.C.XCVI. vnde migrarunt, quod suo tempore seruamus referendum.

6. Hoc ipso anno in Castella recentiori, Monasterium Murelli ante vndecim annos inchoatum Alphonsi Regis Fundatoris authoritate in Obilam translatum, vnde nomen accepit permansurum, atque ibi ædificari cœptum est regia magnificentia, si, vt cœpit, potuisset consummari. Extat noui ædificij simul, & translationis monumentum eiusdem Regis Alphonsi priuilegium sub hoc initio: *Rationi congruum est, & inter cætera Religionis opera potissimum, & regali maximè conuenit Maiestati Ecclesias, & Monasteria construere, & in eis Viros religiosos, & honestos ad obsequendum Deo instituere, & eis de bonis temporalibus prouidere, vt temporalibus subsidiis sufficienter adiuti, solius domini Redemptoris obsequiis valeant intendere, & vacare. Idcirco Ego Alphonsus Rex Castellæ, & Toleti facio chartam donationis Deo, & Beatæ Mariæ, & Monasterio, quod ad honorem ipsius per me factum; & Vicarium suum sub Cisterciensi Regula Fratribus de nouo fundatum est in loco, qui dicitur Ouila, iuxta fluuium Tagum*, &c. *Facta charta apud Sanctum Stephanum Riuedorij, Kalendis Septembris, Æra M.CC.XXIV.* Hoc priuilegium translationis, & ædificij Monasterij de Ouila, cui etiam Seguntinum Episcopum affuisse, eius inter alias subscriptio manifestat. Verùm, quæ plura, & maiora Sanctus Pontifex ante, & post renunciatum Episcopatum eidem Monasterio contulerit, suis à nobis locis dicenda erunt.

Chronologia tria habet Monasteria. Vndecimo Kalendas Augusti de Abercon; Kalendis Decembris de Manzanaria; & de Oliua in Guidanzo; siue, vt alia Exemplaria habent, in Gauzo, incerta die. Albercon pertinet ad lineam Claræuallis, filia Stratæ Floridæ, quam in Diœcesi Assanensi Angliæ produxit. Quid si Abertonium, quod Rex Eduardus primus destruxit sequenti sæculo, subrogato pro eo Valle Regulæ, siue Valle regali, de quo, & infrà nobis, cùm tempus venerit. Fundatam Domum in Prouincia Cambriæ, ab illius regionis Principe, Tabulæ produnt. Porrò in ea olim nobilium Cambriæ Annales seruari, moris fuisse; quibus eorum Familiæ matrimonia, & obitus solebant adnotari. 7.

8. Manzanariam, vulgò, *Mazeradam*, in Lusitania Vissensis Diœcesis, altero lapide ab vrbe episcopali, Monachi Nigri olim incoluêre; cuius Abbatem Suerium Rex Alphonsus, dum superesset, multis donauit, & magnis possessionibus circa annum Christi M.C.LXII. non intuitu reformandæ Domus, & Cistercio subdendæ, vt quidam putant [a]: *sed pro bono seruitio* (inquit ipse Rex) *quod fecistis Roderico Ximenez in ægritudine sua, iussu, & mandato nostro*, &c. *Facta charta mense Iulio, Æra M.CC.* Extant & plures aliæ donationes Cœnobio factæ, quas anno Christi M.CC.XII. Pontificatus sui decimoquinto confirmauit Innocentius Papa III. consuetis verbis: *Quas idem Monasterium, antequam instituta Cistercij susciperet, possidebat*. [b] Brito Cistercium antiquius adhuc putat in ea Domo, quippe introductum anno M.C.LVII. sed nullo testimonio producto, vel instrumento, quo contrarium probetur: nobis Chronologia ex more sequenda venit. Prodit præterea, creuisse Monasterium in multa Oppida, queis Abbas iura daret; quin & pensiones, & tributa annua imponeret, instrumento producto sub Peisone Abbate, circa annum Christi M.CC.IV. nempe, Æra M.CC.XLII. Tamen nonnunquam cœpisse multos Monachos ædificia ostendebant, quæ ad sæculum vsque nostrum perdurarunt: sed & Ecclesia, quæ hodie perseuerat. Suscepit Manzanaria Cistercium sub Alcobazia, Regia præ aliis Domo, & cui adeò pareret sine dedecore.

a Brito lib. 5. cap. 4.

b vbi suprà.

9. Oliuam in Prusia, filiam Coluan lego Vratislauiensis Diœcesis, vt habet Genesis Ecclesiarum Claræuallensium. Certè in lineis non aliam notatam video. Porrò de hac ex Polonica Historia, è Bibliotheca Ioannis Pistorij Nidani collecta, & Basileæ vulgata (octo licèt annis fundationem anticipante) hæc pauca accipiat Lector [c]: *Samborius, Pomeraniæ Dux, Monasterium Ordinis Cisterciensis in Oliua, Ducali villa sua Vratislauiensis Diœcesis, anno Domini M.C.LXXVIII. quintodecimo Kalendas Aprilis, & ei pro dote Villas septem, Oliuam, Szalkovvieze, Stanovvze, Itercovu, Glambovv, Granczoni, & Szinezineze præstitis, assignauit, & decimam teloneorum, piscationum, prædiorum, atque pecorum*. Hæc Author ille. Iacet Oliua ad Ripas Vvissel fluuij, non procul à Gedano, (vulgò *Dantisco*) insigni vrbe mari-

c tom. 2. lib. 3.

tima, & (vt ait Ortelius [d]) celebri hodie emporio Mercatorum. Quas autem inuasiones à Barbaris perpessa sit; quot Sanctos Monachos Martyrio coronatos ad cœlestia transmiserit, suis, & loco, & tempore dicemus. Alij fundationem Oliuæ ad Subislaum Pomeraniæ Principem referunt, in ea Domo cum vxore Anna sepultum, Mieskeslai III. Poloniæ Principis filia. Inde sequuti Pomeraniæ Duces in eadem Domo sepulti per multos annos, quorum etiam nunc monumenta ibi cernuntur.

d in Geogr. tabul. 16.

ANNVS CHRISTI M.C.LXXXVII. CISTERCII XC.

1. Christianorum in Oriente dolendæ clades, 2. de quibus Conradus 3. ad Balduinum Cantuariensem scribit: 4 sed conuersæ in salutem animarum. 5. Vrbani mors, 6. cùm Henricum Soltacensem Cardinalem antè creasset. 7. Ab Albanensi recusatus Pontificatus, 8. (quod & exteri produnt,) 9. cùm ab omnibus longè antè dignus reputaretur, quamuis nonnulli cum Henrico alio confundant. 10. Cisterciij laus ex Summis Pontificibus, siue quos habuit, siue quos non habuit.

CAPVT I.

1. NNVS sequitur ab Orbe reparato octuagesimusseptimus supra millesimum, centesimúmque, à condito Cistercio nonagesimus, quo in Oriente à Christianis infeliciter pugnatum cum Saladino, semel in die Apostolorum Philippi, & Iacobi, & iterum infra octauas Apostolorum Petri, & Pauli, ac tandem in Vigilia Sanctorum Cosmæ, & Damiani Ierosolymæ amissæ, Christianis omnibus luctum, & confusionem, Vrbano Pontifici etiam mortem attulère. Christianorum excidium latè Baronius ex diuersis epistolis: nos vnam tantùm Balduino scriptam, Cantuariensi Archiepiscopo, vt qui Occidentem in vindictam ciere posset; tum, quia nostro; tum, quia non solùm affectus lamentabiles; sed lamentabiliores adhuc causas commemorat, Christianorum desidiam, & nunquam non Latinis infensas Græcorum fraudes, commemorabimus. Ea autem à Conrado Principe, filio Marchionis de Monteferrato, qui cunctis interfuit, scripta, hæc habet verba [a]:

a apud Baronium.

2. *Cantuariensi Archiepiscopo Balduino Conradus filius Marchionis de Monteferrato Salutem.*

Turbantur elementa, & Catholica Fidei derogatur, cùm Sedes Ierosolymitana apostolica Sedi subtrahitur. Periit enim Ierosolyma, & inertia Christianorum à Saracenis vilissimè pertractatur. Fœdant namque Dominicum Sepulcrum, destruunt Caluaria locum, natiuitatem Christi contemnunt, & Beata Virginis eradicant Sepulcrum. Sedes Constantinopolitana Romana Sedi nullam exhibet reuerentiam; Antiochena quidem laborare dignoscitur in extremis. Hæc autem omnia, Christianorum constat desidia contigisse. Lugenda est ciuitas Ierusalem, atque lugubriter lamentanda, quæ suis cultoribus spoliata, qui Christo per horas diei, ac noctis constituti, Deo cantando, & orando famulabantur: nunc (proh dolor!) Mahomet excelsa voce laudatur, ritibus polluta Saracenicis. Vestra igitur Celsitudini preces cum lacrymis porrigo commixtas, quatenus calamitatem Terra sancta misereri dignemini, vt confortetis Reges, commoneatis fideles, vt canibus expulsis à patrimonio Iesu Christi misericorditer subueniant, vincula soluant, profanata mundent, vt terra sanctis Christi pedibus calcata, de potestate Infidelium potenter liberetur.

3. *Accedit etiam ad cumulum iniquitatis, ad opprobrium, & desolationem Christianitatis familiaritas, quæ viget inter Saladinum, & Imperatorem Constantinopolitanum, cui idem Saladinus tradidit omnes Ecclesias terra Promissionis, vt in eisdem seruiatur secundum ritum Græcorum. Insuper etiam & idem Saladinus misit idolum suum Constantinopolim Imperatoris assensu, vt ibi publicè coleretur: sed per gratiam Dei captum est in Mari à Ianuensibus, & cum ipsa naui perductum est Tyrum. Nuper etiam exercitus constructus est copiosus ante vrbem Antiochiæ, & dictus Imperator promisit centum galeas. Saladinus quoque dedit ei totam terram Promissionis; ita scilicet, vt impediat viam Christianorum, maximè autem Francorum, ad succursum Terra sancta properantium. Neque est aliquis apud Constantinopolim, qui Crucem accipiat, quin statim capiatur, & incarceretur. Hoc autem nobis solatium est, quòd nuper frater Saladini, & filius ante Antiochiam capti sunt, & sub salua custodia deputati.* Hæc ad Balduinum Archiepiscopum Conradus. Quibus qualiter ipse commotus sit, & quæ, ac quanta præstiterit pro sacrorum locorum restauratione, quousque tandem pro Cruce Christi pugnans, in Oriente occubuit, suis à nobis locis dicendum erit.

Porrò ista quidem adeò tristia, flebiliáque humano iudicio, Angelis fausta, & læta apparuerunt, vt non immeritò infelix expeditio Ierosolymitana, quæ tum Prædicatore, tum fidei iussore parente Bernardo olim sub Eugenio tertio facta est, felicem etiam exitum sortita censeri possit; quod in hunc locum remisi confirmandum. Sanè hoc excidium, quantumuis lamentabile, in ingens animarum cessisse lucrum, Sanctæ Christinæ Virgini in Germania reuelatum à Deo, Thomas Cantipratanus memoriæ prodit in hæc verba scribens, quæ etiam adnotauit Cæsar Baronius [c]: *Longè enim antè prædixit* (scilicet, Beata Christina) *Terram sanctam, & Ierosolymam in impiorum Saracenorum ditionem redactam iri. Quo autem die à Saladino Ægypti Sultano capta fuit Ierusalem, cum Sepulcro, & Cruce Christi, illa in Castro Leodiensi tum constituta, spiritu cognouit rem gestam. Cúmque multùm exultaret, ab iis, qui aderant, rogata, vt eius lætitia causam exponeret, Iure, inquit, exulto: nam & Christus Dominus cum Angelis suis exultans, occasionem præbuit, qua magna possit hominum copia salua fieri. Illis rursus sciscitantibus, quænam est hæc occasio, respondit: Noueritis Terram sanctam hodie venisse in manus hominum impiorum: atque hæc re magnam salutis oblatam occasionem.* Hæc in solatium imminentium cladium præostensa Christinæ, vt amissuris terrenam Ierosolymam expugnanda cœlestis proponeretur. 4.

b apud Sur. Iun. 23. c. 20. c ad hu ce an.

Latuit Vrbanum ea reuelatio, seu reuerentia in loca nostræ salutis, quamuis ea doleret conculcari profanis 5.

sanis pedibus, nulli sese permisit consolationi. Vnde Rogerius [d]: *Cùm audisset*, (scilicet, idem Vrbanus,) *quòd temporibus suis captus esset Rex Ierosolymitanus, & Crux Dominica, & Ciuitas sancta Ierusalem, doluit vehementer, & incidit in ægritudinem, & mortuus est decimotertio Kalendarum Nouembris, apud Ferrariam.* Ita Rogerius. Sanè si vigesimasexta Septembris accepta clades, ante vigesimum diem mensis sequentis ad Italiam peruenit, haud dubiè potuit Sancti, & senis Præsulis instantem aliàs mortem præcipitare. Verùm Guillelmus Neubricensis, ne priorem quidem infra octauas Apostolorum acceptam, putat Vrbanum viuum inuenisse; sic enim ait [e]: *Rerum quippe infra octauas Apostolorum Petri, & Pauli infeliciter gestarum nuncij circa Festiuitatem Beati Lucæ Euangelistæ ad apostolicam Sedem venerunt Vrbano paulò antè ex hac luce subtracto, & maturè substituto Gregorio.* Potuit vel primæ cladis accepto nuncio præuenire sequentes, & consternatus animo, quas nondum nouerat, morte præsagire.

d In Annalibus.

e lib. 3. c. 10.

6. Vtcunque fuerit, morti iam propinquus Henricum de Soliaco, dudum, vt vidimus, Primatem Bituricensem, ex Cistercio assumptum, vocauit ad purpuram, & sacro Cardinalium Collegio sociandum voluit. Narrant id Tabulæ Ecclesiæ Bituricensis, dum ea, quibus sedit Henricus tempora, numerant. *Præfuit*, inquiunt [f], *annis XVII. scilicet, Bituricis, temporibus Romanorum Pontificum Lucij III. Vrbani III. (à quo Romanæ Ecclesiæ Cardinalis creatus fuit) Gregorij VIII. Clementis III. Cœlestini III. & Innocentij III.* Onufrius Panuinus, & Alfonsus Chaconius electionem Henrici prorsus prætereunt; alter, dum nullum ab Vrbano donatum purpura; alter, dum multos numerant: neuter tamen, vt credo, satis ex fide. Ergo vterque supplendus in hac parte, ac Præsul Biturix ex Annalibus Bituricis, numero Cardinalium superaddendus.

f apud Ioan. Chenu.

7. Defuncto Vrbano, actum de successore, & Henricus Cardinalis Albanus, ex Claraualle assumptus, à saniori Cardinalium parte postulabatur; & reuerà successisset in Sede Petri, si non ipse viriliter obsistens, per occasionem prædicandæ Crucis aduersùs Saracenos, caput tiaræ, atque humeros subtraxisset graui sarcinæ. Habentur hæc in ipsius Vitæ compendio, in libro sepulcrorum Claræuallis [g]: *Tandem*, ait, *Domino Lucio post quatuor annos mortuo, & Vrbano ei in Papatu succedente, ipsòque infra duos annos velociter defuncto, sanior pars Cardinalium voluit ipsum in Papam eligere. Ipse totis viribus renuens, signóque Crucis se muniens, affirmauit se nullum aliud officium assumere, nisi terra Ierosolymorum succurrere, & Cruces vbique prædicare.* Hæc, qui ad compendium redegit acta Beati Viri. Cæterum fusiùs adhuc, distinctiúsque Chronicon Belgicum Ioannis Pistorij Nidani, totidem verbis [h]:

g...

h...

8. *Intereà Curia Romana venerat de Verona Ferrariam, quæ est ciuitas ad introitum Venetiarum super Adriaticum Mare, & super littus maximi fluminis Padi: vbi in Festo Sancti Lucæ mortuus est Papa Vrbanus, auditis rumoribus de captione Ierusalem, tactus dolore cordis intrinsecus.* (Hæc Albericus) *Quo ibidem defuncto, sanior pars Cardinalium voluit Henricum Albanensem, quondam Claræuallis Abbatem, in Papam eligere; qui timens & præcauens dissensionis periculum, prosiliit in medium dicens, se Crucis Christi seruum, ad prædicandum Crucem per gentes, & Regna paratum, non posse esse Papam.* Hactenus ibi. Crediderim audita fidelium clade, atque captione Dominici Sepulcri, Henricum sese Deo deuouisse ad prædicandam Crucem contra paganos, incitaturus Reges, Prouincias, populos, verus Bernardi filius, successorque, classicum canens pro instaurandis locis nostræ salutis.

Sunt, qui existiment, de hoc insigni Viro, & ea, quam pro se habuit ad summum præsulatum acclamatione, locutum fuisse Petrum Blesensem, dum ad Guillelmum Cardinalem scribês, atque Octauianum Antipapam carpens, viros illi opponit tiara dignos [i]: *Semper*, ait, *redibit in memoriam iniquitas Patrum, & peccatum Octauiani non delebitur in æternum. Ipse enim erat, qui crudeliùs cæteris Clericos affligebat, persecutus homines inopes, & mendicos, & compunctos corde mortificare. O quàm cæcus, & turbidus est inuidiæ oculus! Vbi, quæso, erant Cardinalium corda, quandò filium superbiæ, & Idolum abominationis in Apostolatus apicem erigebant? Vt de vobis taceam, ne videar adulari, quomodo clausis oculis transierunt Dominum Bernardum Portuensem, Henricum Pisanum, Dominum Hyacinthum, Dominum Hembaldum Episcopum Hostiensem? Respuerunt homines pacis, & hominem dissensionis, & scandali erexerunt.* Hæc, inquam, putant de hoc Henrico dicta: sed immeritò. Certè de Cisterciensi, Claræuallensíque, in quo fortè decepti: at non de assumpto ex Abbate Claræuallis in Cardinalem Episcopum Albanensem, natione Gallo, (vt suo loco diximus.) Sed de Presbytero Sanctorum Nerei, & Achillei Italo, atque Pisano, qui ab Eugenio ad Purpuram vocatus, anno M.C.L. nouennio pòst, inter Primos acclamabatur, qui Adriano IV. succedere potuissent. Quem etiam diximus Alexandri partes eximia animi constantia, nec minori labore corroborasse. Certè Albanensis tunc nondum promotus: Presbyter verò SS. Nerei, & Achillei, cùm decessit Vrbanus, id est, hoc anno, iam dudum ad Cœlos euolauerat. 9.

i epist. 48.

Cæterùm hac Henrici humilitate, seu veriùs dixerim animi constantia, atque contemptu supremæ dignitatis effectum est, vt intra breue duorum annorum spatium, semel, & iterum Cistercium supra tiaram (liceat ista fateri) inuentum fuerit; siue, cùm ad abdicandam à Lucio III. per Beatum Petrum Claræuallis Abbatem prudenter impedit; siue, cùm in Henrico oblatam constanter spernit, vtroque præferente Cistercium Pontificatui; illo vt haberet, quod nondum acquisierat; hoc ne longiùs ab eo, quod iam professus erat, extraheretur. Qui nauem Petri regerent, dedisse commune aliis Familiis in aliquibus etiam familiare. Qui clauum vltrò oblatum recusauerint, qui timonem de manibus abiecerint, Cisterciensis fortasse sola dedit. Neque ex Henrico tantùm hanc laudem habet, cùm idem etiam fecerit Conradus, vt suo loco à nobis dicendum erit. Dedit tamen & alios, qui non respuerent, vt in Eugenio vidimus, & in Alberto pro Henrico subrogato; sed breuis heu! temporis Pontifice. Sequenti Capite iterum videbimus. 10.

1. *Henrico recusante Pontificatum, Albertus eligitur;* 2. *à quo ei Legatia generalis onus iniungitur,* 3. *& Cardinales admiranda stabiliunt eius exemplo.* 4. *Confirmatio Decretorum Vrbani Papæ.* 5. *Quinquennale ieiunium cunctis indictum.* 6. *Gregorij VIII. litteræ patentes* 7. *ad omnes fideles,* 8. *animantes ad bellum in Saracenos* 9. *pro restaurandis locis nostræ salutis,* 10. *multáque indulgentes præliaturis.*

CAPVT II.

1. HENRICO recusante Pontificatum, placuit Cistercium saltem retineri, & subrogatus pro eo Albertus fuit, Cisterciensis & ipse, quem ab Alexandro III. in Presbyterum Cardinalem primùm titulo Sancti Laurentij in Lucina, inde in Romanæ Curiæ Cancellarium (quo ea ipsa, quæ à Cistercio accepisset, Cistercio reddeset) in superioribus promotum memorauimus: ingentis absque dubio animi vir, neque minoris zeli, & qui res fidei haud dubiè promouisset, si tamen diutiùs Ecclesiæ seruatus esset. De eius electione ita Baronius [a]: *Mortuo Vrbano, sequenti die successit in Papatum Albertus Cardinalis Cancellarius Presbyter titulo Sancti Laurentij in Lucina, patria Beneuentanus, dictúsque Gregorius VIII. successor doloris, hæres calamitatis, qui paucis diebus, quibus sedit, nempe mense vno, & diebus viginti septem, suæ pietatis digna monumenta reliquit.* Habuit ergo Cistercium infra hoc biennium, quod nulli alteri forsan Familiæ contigit, qui Summi Pontificatus apicem, & electus admiserit, & consecratus deserere voluerit, vt Cistercio adhæreret; & eligendus omnino recusauerit. Atque id vnum, nec tunc, nec vnquam habuit, qui ambierit.

[a] ad hunc an.

2. Consecratus in communem Ecclesiæ Patrem, atque Christi Vicarium Gregorius VIII. ad id præcipuè omnem suam curam adhibuit, vt in restaurationem terræ Sanctæ concitaret fideles, atque omnes accensos iustitiæ zelo acriter commoueret, & potenter armaret in hostes fidei. Porrò, vt hoc ipsum feliciùs consequeretur, qui se seruitio Crucis deuouisset, atque eo titulo tiaram recusasset, Cardinalem Henricum Claræuallensem, vniuersæ præfecit expeditioni, vt classicum per Prouincias, per regna canens, & Crucem prædicans, nullum lapidem relinqueret immotum in toto Orbe, quo tantum posset negotium promouere. Habemus id ex compendio vitæ ipsius Cardinalis Henrici, ex quo & alia hausimus, suam in hæc verba prosequente narrationem [b]: *Consecrato igitur Domino Gregorio VIII. in Papam, Legationem plenissimam ab eo suscepit ad Imperatorem, Reges, & Principes, & vniuersos Christianos pro Crucibus faciendis, & pro aliis negotiis ecclesiasticis vniuersis.* Hactenus ibi. Verum est tamen, hanc ipsam Legationem Gregorij eiusdem Papæ morte sequuta intra hunc ipsum annum, (quippe non duos menses integros sedit,) interruptam ad tempus, quousque per Clementem confirmata sequenti anno, quo nobis pleniùs veniet referenda.

[b] ex lib. sepulcrorum Claræuallis.

3. Cæterùm sub initiis his Gregorij, eius, atque Henrici zelo, Cisterciensis vtriusque, effectum est, vt alij etiam Cardinales Romanæ Curiæ sese illi offerrent Coadiutores libenti animo, & multa alia admiranda, & laudanda facerent, stabiliréntve, quæ Rogerius inseruit suis Annalibus [c]: *Cardinales verò,* ait, *de assensu Domini Papæ* (scilicet, Gregorij VIII.) *inter se firmiter promiserunt, quòd abiectis omnibus diuitiis, & deliciis prædicarent Crucem Christi non solùm verbo, sed opere, & exemplo; & euntes mendicando acciperent Crucem primi, & præcederent alios in terram Ierusalem. Statuerunt etiam de assensu Domini Papæ firmissimam treugam inter omnes Principes Christianitatis, vsque ad septennium, ita quòd quicunque guerram contra Christianum medio tempore mouerint, maledictioni Dei, & Domini Papæ, atque excommunicationi omnium Prælatorum vniuersalis Ecclesiæ subiacebunt. Firmiter etiam inter se promiserunt, quòd de cætero nulla munera recipient ab aliquo, qui causam habeat in Curia; sed ea tantùm recipere poterunt, quæ fuerint pro eorum necessitate, & sustentatione donata, vel missa. Et non ascendent in equum, quamdiu terra, in qua pedes Domini steterunt, fuerit sub pedibus inimici.* Hæc Cardinales admiranda, laudandáque, vt inquit Baronius [d], sub Pontifice Alberto, atque Henrici exemplo præeunte, vt nihil prorsus magnum intentatum sit, quod non ab eis acceptum, eisdem etiam veniat, & per vtrunque Cistercio referendum.

[c] ad hunc an.

[d] ad hūc ann.

Ordinatis, quæ Vrbem intra, atque sacrum Collegium Cardinalium ordinanda instabant, facile fuit ad alia pertransire; quod vt Gregorius feliciùs exequeretur, primùm quidem, quæ eius Antecessor Vrbanus sanxiuisset, promouendo negotio expeditionis confirmauit per litteras: mox quinquennali ieiunio, sub certis modo, & forma, Orbi iniuncto, litteras etiam ad omnes fideles dedit, per quas ad tantum opus accenderentur. Priores litteræ ad Prælatos Ecclesiarum datæ in Vigilia Sanctorum Apostolorum Simonis & Iudæ, id est, vigesimaseptima die mensis Octobris, prout à Rogerio, & ex ipso à Baronio transcribuntur, hæc habent verba: 4.

Gregorius Episcopus, Seruus seruorum Dei, omnibus Prælatis Ecclesiarum, ad quos litteræ istæ peruenerint, Salutem, & apostolicam Benedictionem.

Quoniam ad Episcoporum maximè spectat officium afflictis, & laborantibus subuenire, vnúmque illorum, licèt deficientibus meritis nostris, Deus esse nos voluit, prospicere tenemur, & volumus, ne quis ex fortuitis casibus per Romana visitationem Ecclesia, laboris sui, quem ad eam veniendo sustinuit, debito frustraretur effectu. Inde siquidem fuit, quod nos multorum prospicere volentes expensis, & alleuare labores, de consueta Sedis apostolicæ misericordia duximus statuendum, vt litteræ prædecessoris nostri, Domini Vrbani, à tribus mensibus ante ipsius obitum destinatæ pro facienda iustitia, & litigiis dirimendis; quæ tamen manifestum alicuius præiudicium non contineant, aut calumniarum æquitatis, eundem habeant tempore nostræ administrationis effectum, quem habere, si adhuc viueret, debuissent. Cessante igitur exceptione de mandatoris morte, perficite, quod

quod mandauit agendum, vt nemo ad nos pro excusatione huiusmodi accepta per illum iustitiam obtinendi fiducia,cogatur vacuus laborare. Datum Ferrariæ,sexto Kalendas Nouembris. Ita Gregorius prædecessoris sui acta confirmans.

5. Biduo post,scilicet,29. eiusdem mensis,quo Christianis infensum Numen placaret, indixit quinquennale ieiunium, certis diebus seruandum verbis sequentibus:

Gregorius Episcopus,Seruus seruorum Dei,vniuersis Christi fidelibus,ad quos litteræ istæ peruenerint,Salutem,& apostolicam Benedictionem.

Nunquam meliùs superni Iudicis ira pacatur, quàm cùm ex mandato ipsius carnalia in nobis desideria extinguuntur. Proinde, quia Ierosolymitanæ terræ discrimen, quod irruentibus Saracenis nuper euenit, ex peccato maximè habitatorum terræ, & totius populi Christiani accidisse non dubitamus,nos de Fratrum nostrorum communi consilio, multis Episcopis approbantibus statuimus, vt omnes vsque ad quinquennium, saltem per omnes sextas ferias in cibo quadragesimali ieiunent, & Missa, vbi cantanda fuerit, ad Nonam cantetur, quod ab Aduentu Domini, vsque ad Natale Domini statuimus obseruandum: feria verò quarta, & Sabbatho omnes indifferenter, qui benè valent, à carnibus abstineant. Nos autem, & Fratrès nostri in secunda quoque feria nobis, & Familiis nostris esum carnis interdicimus, nisi fortè aut infirmitas, aut magna Solennitas, vel alia euidens causa visa fuerit impedire c sperantes, quòd sic nobis ignoscet Dominus, & relinquet post se benedictionem. Hoc igitur adeò statuimus obseruandum, vt quicunque transgressor extiterit, quasi præuaricator quadragesimalis ieiunij habeatur. Datum Ferrariæ, quarto Kalendas Nouembris.

6. Porrò, quò die cunctis ieiunium indixerit, velut iam robustiores ab isto opere, ad vindicanda loca nostræ salutis, & repellendos hostes cunctos compellat, largiorem hanc ad eos scribens epistolam, quam ab eisdem Authoribus adductam, quia propriam huius Operis, & zelum viri, nec minùs eloquentiam præseferentem,neque libuit,nec licuit prætirire: sic autem habet:

Gregorius Episcopus, Seruus seruorum Dei,vniuersis Christi fidelibus, ad quos litteræ istæ peruenerint, Salutem,& apostolicam Benedictionem.

Audita tremendi seueritate iudicij, quod super terram Ierusalem diuina manus exercuit, tanto sumus nos, & Fratres nostri horrore confusi, tantisque affecti doloribus, vt non facilè nobis occurreret, quid agere, aut quid facere deberemus, nisi quod Psalmista deplorat, & dicit: Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam,coinquinauerunt templum sanctum tuum, posuerunt Ierusalem in pomorum custodiam, carnes Sanctorum tuorum bestiis terræ, & escas volatilibus cœli, *&c. Ex occasione quippe dissensionis, quæ malitia hominum ex suggestione Diaboli, facta est nuper in terra, accessit Saladinus cum multitudine armatorum ad partes illas,& occurrentibus eis Rege, & Episcopis, & Templariis, & Hospitalariis, Baronibus, ac militibus cum populo terræ, & Cruce Dominica, (per quam ex memoria, & fide Passionis Christi,qui pependit, & genus humanum redemit, certum solebat esse tutamen, & contra Paganorum incursus desiderata defensio,) facta compressione inter eos, & superata parte nostrorum, capta est Crux Dominica, trucidati Episcopi, captus Rex, & vniuersi ferè,aut occisi gladio, aut hostilibus manibus deprehensi, ita vt paucissimi per fugam dicantur elapsi: ipsi quoque Templarij, & Hospitalarij in eius oculis decollati. Superato autem exercitu, qualiter subsequenter inuaserint, & rapuerint vniuersa,ita vt non nisi pauca loca remansisse dicantur, quæ in eorum non deuenerint potestatem, non credimus nostris litteris explicandum. Nos autem, licèt cum Propheta* [e] *dicere habeamus:* Quis det capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, & plorabo nocte, ac die interfectos populi mei? *non tamen adeò deiicere nos debemus, vt in diffidentiam decidamus, & credamus Deum ita populo suo iratum, vt quod communium faciente multitudine peccatorum, fieri permisit iratus, non citò per misericordiam pœnitentia placatus alleuiet, & post lacrymationem, & fletum exultationem inducat.* [e] Ierem.9.

Quisquis sanèin tanta lugendi materia, si non corpore, saltem corde non luget, non tantùm fidei Christianæ, (quæ cum omnibus dolentibus docet esse dolendum;) sed ipsius, & humanitatis nostræ oblitus, cùm ex ipsa periculi magnitudine, ac feritate barbarica Christianorum sanguinem sitiente, ac totam suam in hoc apponente virtutem, vt profanare sancta, & titulum Dei valeant auferre de terra, quod nos tacemus, discretus vnusquisque valeat æstimare. Sanè cùm Prophetæ toto priùs studio laborauerunt, postmodum Apostoli, & sequaces eorum, vt diuinus cultus esset in terra illa, & ad omnia climata Mundi ex ea deflueret, imò, quod maximum, & ineffabile est, Deus; qui voluit incarnari, per quem facta sunt vniuersa, per ineffabilem sapientiam, & incomprehensibilem misericordiam suam, per infirmitatem carnis, esuriem, sitim, Crucem, & mortem, & resurrectionem, nostram salutem ibi voluit operari, iuxta quod dicitur: Qui operatus est salutem in medio terræ. *per se ipsum ad hoc dignatus est laborare, nec lingua dicere, nec sensus cogitare potest, quantùm nobis, & vniuerso dolendum sit populo Christiano, quod id nunc perpessa est terra illa, quod sub veteri populo legitur pertulisse. Nos autem credere non debemus, quòd ex iniustitia Iudicis ferientis; sed ex iniquitate potiùs populi delinquentis ista prouenerunt, cùm legamus, quòd quando populus conuertebatur ad Dominum, persequebatur vnus mille, & duo fugabant decem millia: imò ipso populo quiescente exercitum Sennacherib angelica manu consumptum. Sed & terra illa deuorauit habitatores suos, & nec diu habere quietum statum, nec transgressores legis diuinæ potuit retinere, doctrinam, & exemplum tribuens illis, qui ad cœlestem Ierusalem intenderent, quòd non possunt ad eam, nisi per exercitium boni operis, & per tentationes plurimas peruenire: potuerunt autem ista timeri iam pridem, quando Arroasia, & alia terra in potestatem transiit Paganorum, & fuisset benè prouisum, si populus, qui remansit, ad pœnitentiam rediisset, & Deum, quem præuaricatione offenderat, conuersione placasset. Nec enim subitò venit ira eius; sed & vltionem differt, & tempus tribuit pœnitenti. Tandem verò, qui in misericordia iudicium non amittit, vindictam suam ad pœnam transgredientium, & cautelam saluandorum exercet.* 7.

Porrò nos, qui in tanta terræ illius contritione, non solùm peccatum habitatorum illius, sed & nostrum, & totius populi Christiani debemus attendere, ac vereri,ne quod reliquum est illius terræ, deperea, & in alias etiam potestas eorum desæuiat Regiones: cùm ex omnibus partibus inter Reges, & Principes; ciuitates, & ciuitates dissensiones audiamus, & scandala; & lugere cum Propheta, & dicere valeamus: Non est veritas, non est scientia Dei in terra: mendacium, homicidium, & adulterium inundauerunt,& sanguis san- 8.

guinem tetigit. Vnde hoc vniuersis & cogitandum imminet, & agendum, vt peccata nostra castigatione voluntaria emendantes, per pœnitentiam,& opera pietatis conuertamur ad Dominum, & in nobis primò, quod malè gessimus, emendemus: deinde feritatem,& malitiam hostium attendamus; & quod illi contra Deum tentare non timent,nos pro Deo agere nullatenus hæsitemus. Cogitate itaque filij,qualiter in hunc mundum venistis,& qualiter exituri estis,& qualiter transeant vniuersa, & pariter transeatis & vos,& pœnitendi, & benè agendi tempus,quantùm spectat ad vos cum gratiarum actione recipite: & date vestra,date post vos ipsos,quia non estis ex vobis,nec quidquam à vobis habetis, qui nec culicem vnum potestis facere super terram. Nec dicimus, dimittite; sed, præmittite in cœleste horreum, quæ habetis; & deponite apud Deum, apud quem ærugo ea non demolitur, aut tinea,nec fures effodiunt,& furantur, laborantes ad terræ recuperationem illius,in qua pro salute nostra,Veritas de terra orta est, & sustinere pro nobis Crucis patibulum non despexit: & nolite ad lucrum, & gloriam temporalem attendere; sed voluntatem Dei, qui pro Fratribus animas ponendas esse docuit in se ipso, & ei vestras commendate diuitias, quas, siue volentes, siue nolentes, nescitis tandem, quibus hæredibus sitis relicturi.

9. *Non est equidem nouum, quòd terra illa iudicio diuino percutitur; sed nec insolitum, vt flagellata & castigata misericordiam consequatur. Poterit Dominus quidem sola eam voluntate seruare: sed non habemus ei dicere, cur ita fecerit? voluit enim forsitan expedire, & in notitiam ducere aliorum, si quis sit intelligens, aut requirens Deum; qui oblatum sibi pœnitentiæ tempus hilariter amplectatur, & animam ponendo pro Fratribus consumetur in breui, & compleat tempora multa. Attendite, qualiter Machabæi zelo diuinæ legis accensi, pro fratribus liberandis extrema quæque pericula sint experti; & non solùm substantias, sed & personas pro fratrum docuerint salute ponendas; & hortantes seipsos, atque dicentes* [f]: Accingimini, & estote filij potentes: quoniam melius est nobis mori in bello, quàm videre mala gentis nostræ, & Sanctorum. *Et quidem illi sub vna constituti lege fuerunt, vos per Incarnationem Domini nostri Iesu Christi ad veritatis lucem adducti, & multis exemplis instructi Sanctorum, sine trepidatione aliqua faciatis,& non timeatis dare terrena, & pauca, & breuiter duratura; quibus illa bona promissa sunt, & reposita, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, & de quibus dicit Apostolus* [g]: Non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. g Rom. 8.

f 1. Mach 3.

10. *Eis autem, qui corde contrito,& humiliato laborem itineris huius assumpserint, & in pœnitentia peccatorum, & fide recta decesserint, plenam suorum criminum indulgentiam, & vitam pollicemur æternam. Siue autem superuixerint,siue mortui fuerint, de omnibus peccatis suis, de quibus rectam confessionem fecerint, imposita satisfactionis relaxationem, de Omnipotentis Dei misericordia, & Apostolorum Petri,& Pauli authoritate, & nostra se nouerint habituros. Bona quoque ipsorum,ex quo Crucem acceperint cum suis Familiis sub Sancta Romana Ecclesia, necnon Archiepiscoporum, & Episcoporum,& aliorum Prælatorum Ecclesiæ Dei protectione consistant, & nullam de his, quæ in susceptione Crucis quietè possederunt, donec de ipsorum reditu, vel obitu certissimè cognoscatur, sustineant quæstionem; sed bona eorum integra interim maneant, & quieta: ad dandas quoque vsuras, si tenentur alicui, non cogantur. Nec eant in vestibus pretiosis, aut cum canibus, siue auibus, aut aliis, quæ ostentationi potiùs, & lasciuiæ, quàm necessariis vsibus videantur deseruire; sed in modesto apparatu,& habitu, in quo pœnitentiam potiùs agere, quàm inanem affectare gloriam videantur. Datum Ferrariæ,4. Kal. Nouembris,Indictione sexta.* Ita noster Albertus,iam tunc Gregorius IX. vt prudens artifex iaciebat fundamenta, si vita suppetiisset, haud dubiè in ingentem armorum molem, forsitan & victoriam surrectura.

---

1. Defuncto Petro in Cistercio Guido succedit, 2. breui, sed satis illustri Præfectura. 3. Calatrauenses scrupulis adacti, 4. Capitulum generale adeunt, 5. & se in veros Fratres, & Filios Cistercij tradunt, 6. sub Abbatis Morimundensis correctione. 7. Ratio temporis veritatis testificatæ 8. & perpensi Authores, qui fidem faciunt, 9. cum aliis circumstantiis, 10. quæ in ipso testimonio continentur.

CAPVT III.

1. VT in Ecclesia, Vrbano tertio Gregorius,sic in Cistercio Petro, Guido successit; vix antecessoribus diuturnior in Præfectura,quanuis vitæ longæuæ, quippe in Romanæ Ecclesiæ Cardinalem, post elapsum triennium, assumendus. Index Claudianus, &, quod mireris, Chronicon Metricum Cœnobij Cisterciensis, Guidonem hunc cum successore confundunt, eiusdem viro nominis, atque ad eandem assumpto dignitatem, etsi non immediatè: quare ex vtroque Guidone vnum conflantes, illius Præfecturam producunt vsque ad quindennium. Sed reuerà diuersos; neque hunc Priorem Cistercio præfuisse vltra annum Christi centesimum nonagesimúmque supra millesimum, suo tempore apertè demonstrabimus. Electum primo vere desinente, aut sub initium æstus, inde coniector, quòd constat, Petrum obiisse mense Martio, cuius vigesimasexta die in Martyrologio Cistercij commemoratur: *Sexto Kalendas Aprilis* (ait) *obiit D. Petrus quartusdecimus Cistercij Abbas, & Dominus Guillelmus XLVII. qui obiit anno M.D.XL.*

Guidonis etsi breuem Præfecturam multa,& varia incrementa nobilitarunt,duo præcipuè in Hispania non contemnenda. Admissi ad obedientiam Calatrauenses, seu veriùs dixerim Cistercio restituti, à quo tribus, & viginti annis defecerant; & instituta Monialium Monarchia sub Monasterio Sanctæ Mariæ Regalis prope Burgos (*Huelgas* incolæ dicunt) cum annuis Abbatissarum Capitulis,visitationibúsque, & cæterorum, quæ illustrant Cistercium, æmulatione; atque hoc vltimum hoc item anno cœptum, sed post biennium Guidoni ipsi firmatum suis locis veniet referendum; primum,quod contigisse hoc anno constat sub initijs Guidonianæ Præfecturæ,

fecturæ, occultum hactenus, (neque enim occultatum consultò credam) ex fide instrumentorum authenticorum in hoc capite, & sequenti declarabimus.

3. Igitur in Hispania Calatrauenses, qui dudum sub parente Raymundo Cistercium professi, ab eius obitu, aut certè non multò pòst, exclusis Abbatibus, ab eius obedientia desciuissent, cùm se degeneres, & votorum suorum transgressores considerarent, nec satis sibi factum arbitrarentur titulo familiarium, quem impetrassent, ni veri Fratres, Filiíque Cistercij reputati, & habiti, in vnum corpus illius magnæ Familiæ, cum aliis membris omninò coalescerent: inter se primùm, dein cum emeritæ militiæ sene, & Sancto Monacho Didaco Velasquio, Sancti Raymundi socio, quem hactenus inuitum retinuissent; mox cum Magistro Ordinis dolere, conqueri, se præuaricatores, ingratos, impios, imò & reuerà iniurios, qui pacta soluerint, qui beneficia spreuerint, qui parentes de domo propria expulerint, & Calatrauam donatam Abbati, & Monachis, iniustè detineant; meritò Deo, & hominibus inuisos, contemnendos ab omnibus, nisi ad pristinum statum restituantuantur. Cistercienses admisisse vt familiares, quos degeneres Fratres aspernarentur: id vinculum commune cum sæcularibus, veris Religiosis indecorum, filiis probrosum etiam inueniri: expediisse fortassis, cùm factum fuit, separari à Monachis, qui cuncta sibi vellent vindicare, & belli, & pacis munia iam omninò abdicatos, reuocandos in spirituale regimen, quod non æquè per alios administrare, non per se possint. Hæc, & similia, dum inuicem loquuntur, ac Regi Alfonso grauiter proponunt, communi omnium consilio decretum est, vt Nuñius Perecius Quiñonius, Magister militum, qui Martino successerat, cum litteris eiusdem Alfonsi Regis, & Procerum Hispaniæ Capitulo Generali ab Vvidone in proximo Septembri celebrando, humilis, atque supplex præsentaretur: se ipsum, ac Militiam Calatrauæ oblaturus obsequio, & obedientiæ Generalis Capituli, & illius Abbatis, Domúsque, quam matrem acciperent. Atque, vt in verum membrum susciperentur, in quod caput influeret, & vnum corpus cum cæteris efficeret, quanta posset instantia postulaturus.

4. Itaque anno à Natiuitate Christi millesimo centesimo octuagesimoseptimo, à condito Cistercio nonagesimo, ab inceptione Domus Calatrauæ vigesimonono, ab expulsione Monachorum, Abbatisque, & primi Magistri Garciæ creatione, tertio, atque vigesimo, Nuñius Perecius Quiñonius quartus Magister, Alfonsi Regis, & Magnatum Hispaniæ munitus litteris (adeò tunc, vt gloriosum sollicitabant, quod nunc contemnunt) relicta Hispania, in Burgundiam properauit, non per Legatos, vt falsò putat Rades [d]; sed per se ipsum: atque in medio Capituli consistens coram Guidone, ac cæteris Episcopis, & Abbatibus, qui ibidem conuenerant, veram suæ Domus, militiæque incorporationem in Cistercio petiuit, obtinuítque sub Morimundi Abbatis visitatione. Quippe delatum petitioni Regis, & grauitati Militiæ, vt vni ex quatuor primis Scalæ Dei, & Fiterio Fundatricibus, vt Principi earum lineæ subiiceretur. Narrant hæc omni exceptione maiores testes, numero, & grauitate præeminentes Vvidonis, Guidonísve successor, alter Vvido, atque præcipui Episcopi, & Abbates, qui interfuerunt Capitulo post duodecim annos celebrato plùs, minúsve, litteris ad Innocentium Papam datis, cùm Morimundus, ab aliis Ecclesiis Ordinis, maximè ab Scala Dei, quasi ad ipsam ius matris pertineret, infestaretur. Atque ecce exemplar litterarum, quod ita habet:

[d] in Chronic. Calatr. c. 13.

5. *Reuerendissimo Domino, & Patri, Innocentio, Dei gratia Summo Pontifici, G. eadem gratia Lingonensis Episcopus, R. eadem Cabilonensis Episcopus. G. de Cistercio, N. de Firmitate, G. de Pontigniaco, & G. de Claravalle dicti Abbates, salutem, & tam deuotum, quàm debitum subiectionis, & reuerentiæ famulatum.*

Sanctæ Paternitati vestræ rei gestæ seriem declaramus, de Fratribus Calatrauensis Militiæ, (qui nunc de Saluaterra dicuntur, postquàm idem Castrum Calatraua occupatum est à Paganis,) quo ordine Morimundensis Domus Filij facti sunt, ea ratione, & obnoxietate filiationis, qua Filia Domus Matri Domui subiicitur, respicit, & tenetur, quatenus si quis aliquid contra hoc moliri nititur, viso testimonio nostro, totum molimen eius authoritatis apostolicæ iudicio destruatur. Cùm Fratres Calatrauenses ab ipsa inchoatione sua, Cisterciensem professi sint Ordinem, hoc se censeri nomine gratulantes, sub quo in omnibus ferè Christianitatis partibus nomen Dei à Fidelibus benedicitur, & laudatur; placuit Magistro, & Fratribus de Calatraua, vt idem Magister anno Domini M.C.LXXXVII. se Cisterciensi Capitulo præsentaret, ibique cum litteris Regis Castellæ, & precibus Magnatum de Hispania postulationem suam, & suorum faceret, quatenus eidem Ordini Cistercij incorporarentur arctiùs, & iunctiùs vnirentur.

6. *Bonum visum est in oculis omnium petitio eorum: & quia de Religione manabat, admissa est. Præceptum est communi assensu, & deliberatione Capituli, vt essent filij Morimundi: vtque Abbas, & Domus eadem in eos ius illud filiationis haberet, quale in Morimundo noscitur habere Cistercium: id est, authoritatem, visitationem annuam faciendi; Magistrum, qui loco Abbatis est, creandi, vel amouendi; culpas, quæ accidunt emendandi; vltionem de excessibus exigendi, & similia. Traditum est institutum, & vitæ norma præscripta; & de victu, & vestitu deinceps ab eis obseruanda traditio, ac de cæteris spiritualibus studiis, quæ in Ordine conseruantur, quæ ipsi gratanti voto, & animo susceperunt, sicut in rescripto chartæ, quæ inter illos, & Morimundenses facta fuit, quam hic ideò, vt vobis in palam fiat, compegimus, & scripsimus, in promptu est intueri.* Hactenus litteræ missæ ad Innocentium.

7. In primis ergo, quod attinet ad tempus, quanuis in litteris ipsis non notatur, tamen ex eo, ad quem scriberentur, Summo Pontifice, & Abbate Cistercij, qui easdem cum cæteris scripsit, datas constat ab anno Christi millesimo centesimo nonagesimooctauo, quo Innocentius promotus, vsque ad millesimum ducentesimumsecundum, quo Guido, huius, qui nunc Cistercio præsidebat, immediatus successor, in Archiepiscopum Rhemensem promotus, Successorem Arnaldum sortitus est; neque alius præfuit Guido sub Innocentio, vt suis locis latiùs ostendemus. Quare, cùm constet litteras scriptas, Innocentio Ecclesiæ, & Guidone Cistercio præsidentibus, relinquitur, vt intra illos quatuor annos, ante quos Innocentius nondum assumptus, & post quos Guido subtractus, comprobentur. Sed & quod dicitur in eisdem litteris, datas quo tempore amissa Calatraua, à Saluaterra accipiebat nomen militia sacra, quanuis latiùs pateat; conuenit tamen annis prænotatis, quos & iacturam primitiuæ Sedis præcessisse triennio, & restitutionem constat esse loquutam; quæ omnia in tempore fusiùs declarabimus. Itaque testimonium latum post annos vndecim; sed ante quindecim, vt

multùm siue anticipemus, seu differamus. Hæc de tempore.

8. De Authoribus etiam dicendum breuiter, G. Lingonensem eundem Gualterium esse, qui Beati Petri Monoculi successor, hoc tempore præsidebat in Claraualle: R. Robertum Cabilonensem Præsulem, ex Cistercio assumptum ab anno M. C. L X X X V. vt ibidem ostendimus, & habent Tabulæ Ecclesiæ Cabilonensis. Haud tamen mihi constat, ex qua Domo; neque ab aliquo Authore notatum video. G. de Cistercio, Guidonem esse liquet, qui nunc præerat, Guidonis successorem, primò in Rhemensem Archiepiscopum, exinde in Cardinalem promouendum: N. de Firmirate, Nicolaum sextum loci Abbatem, si credimus Catalogo nobis inde transmisso, in quo post Petrum, secundum loci Præsulem, assumptum in Ecclesiam Tarantasiensem, Guillelmus, & Bernardus, Brunóque, & sextus Nicolaus commemorantur. Sequuntur ordine G. de Pontigniaco, & G. de Claraualle, dicti Abbates. Quorum primum Gerardum fuisse coniector, octauum, siue, vt alij volunt, nonum, eiusdem loci, non multò pòst ab Innocentio III. donandum galero rubro. G. Guidonem secundum, qui Garnerio in Episcopum promoto, immediatè successit in Claraualle. De quibus singulis suis locis agendum erit. Itaque in his, qui testimonium perhibent, duo Episcopi, duo item futuri Cardinales, & tandem vnus promouendus in Archiepiscopum. Et ex his facilè liceat coniectari, quàm certa fide constent dicta, seu facta, queis tanti viri, neque ad quemlibet alium scribentes; sed ad Summum Pontificem; neque de re antiqua, & sibi ignota; sed, cui plures affuissent, quo, nimirum, neque fallere auderent, neque falli possent, subscripsêre.

9. Notandæ insuper omnes circumstantiæ, quas suprà retuli, atque ex his & augendi, & emendandi Rades, aliíque, qui non per se Magistrum, nedum cum litteris Regis, Magnatúmque, sed per Legatos adiisse Cistercium volunt, neque quid aliud à Capitulo impetrasse, quàm præcedentis sub Alexandro III. Regulæ datæ, & chartæ familiaritatis confirmationem. Verùm perpendat Lector verba illa: *Quatenus eidem Ordini Cisterciensi incorporarentur arctiùs, & intimiùs vnirentur.* scilicet, quàm anteà essent vniti. Et rursus illa: *Preceptum est communi assensu, & deliberatione Capituli, vt essent Filij Morimundi, vtque Abbas, & Domus eadem in eos ius illud filiationis haberet, quale in Morimundo noscitur habere Cistercium.* Mirum profectò, hanc incorporationem ab Authoribus hactenus omissam, aut velut nihil priori superaddentem commemoratam. Cùm tamen prima (quod ex ipsis verbis constat) nullum Cistercio ius in Calatrauam, & milites illius omninò dederit: hæc è conuerso nullum reseruauerit, sed pleno iure Morimundi Abbati subiecerit, non secùs ac Morimundus Cistercio subest. Sed fortè ideò silentio prætermissa, ne factum proderet, quod quidam infectum vellent. Certè id de aliis, quos facilè potuerunt latere litteræ, asserere non ausim. Verùm de Rades, qui Archiuia cuncta euoluit, vt non suspicer, vix possum persuaderi, cùm maximè alia per eum inuersa videam.

Demum animaduersione dignum est, hanc ipsam obedientiam Cistercio datam, ipsa sacra Militia florente, vigentéque, non à Paganis oppressa, ac propria domo pulsa, vt putauit Ceruera Turrianus [f]. Quippe hæc incorporatio facta fuit anno millesimo centesimo octuagesimoseptimo, vt constat ex dictis, constabitque ex litteris vnionis in capite sequenti referendis: & tamen Calatraua integra fuit, atque à sacra Militia conseruata vsque ad annum millesimum centesimum nonagesimumquintum, quo cladem ad Oppidum Alarcos nostris illatam, multæ aliæ sequutæ. Calatrauenses etiam inuoluerunt, & exulare fecerunt à propriis sedibus. Sed iam easdem litteras vnionis, & incorporationis, prout hoc anno leguntur expeditæ ab Vvidone Abbate, ex eadem epistola ad Innocentium missa transcribamus. 10.

f in tractatu pro sacro Conuētu, §. 6.

---

1. Admissa Calatrauensium obedientia, 2. & expedita littera, 3. qua his normam viuendi, & antiquam prascriberent, 4. & noua quadam adderent; 5. atque ea omnia confirmata à Gregorio Summo Pontifice. 6. Perpensa quadam, 7. & initium priorum Monachorum hoc anno datum, 8. quod satis probant instrumenta multa producta, 9. continuata ad hoc anum possessione: sed remissiuè.

CAPVT IV.

1. FRATER *Vvido Cisterciensis humilis Minister, cum Episcopis & Abbatibus totius Capituli, Venerabili Fratri Nunio Magistro, & Vniuersitati Fratrum de Calatraua, Salutem, & fraterna charitatis affectum.*

Laudabile propositum vestrum, quo à militia Mundi, ad Christi militiam conuersi, inimicos Fidei expugnare statuistis, plurimùm approbamus, omnipotenti Deo, qui quos vult, quomodo vult, ad se trahit, & alium sic, alium quidem sic ad suum obsequium conuertit, gratias agentes pro profectu vestro, & augmento, merito, & numero apud eum humiliter supplicamus. Quod autem humiliter postulatis, suscipi vos, videlicet, in communionem beneficiorum Ordinis nostri, non vt familiares; sed vt verè Fratres, gratanter annuimus. Quod consequenter viuendi formam prascribi vobis authoritate nostra exigitis, nos, communicato consilio de victu, ac vestitu vestro pauca vobis capita exprimere non negligendum putauimus.

Lineis itaque in femoralibus tantùm vti vobis licebit. Vestes moderatas, honestas, commodas ad consilium Domini Morimundensis, & Magistri vestri habebitis, & scapulare pro habitu Religionis. Vestiti, & cincti dormietis, & in Oratorio, & in Refectorio, & in Dormitorio, & in coquina iuge silentium tenebitis. Summo opere cauebitis, ne in qualicunque veste, aut superfluitatis argui, aut curiositatis possitis notari. Tribus verò in hebdomada diebus, id est, feria tertia, quinta, & Dominica, cum pracipuis diebus festis, carnibus vesci licebit. Vno tantùm ferculo, & vnius generis, quantùm ad carnes pertinet, contenti eritis; & ad mensas vbique silentium tenebitis. Prætereà petitioni vestra condescendimus, vt, videlicet, nulli Ordinis nostri liceat quencunque Fratrum vestrorum 2.

recipere

recipere, absque assensu vestro; sed & vos erga nostros eadem lege tenebimini. Cùm autem ad aliquam Abbatiam Ordinis nostri veneritis, quoniam consuetudines nostras minùs nouistis, non in Conuentu; sed in hospitiis honestè, & charitatiuè, quantòque familiariùs fieri poterit, recipiemini. Capellanos in domo vestra professos, sicut vos, in bono Ordinis recipimus.

3. *Qui Fratrem suum percusserit, sex mensibus ad arma, & equum non accedat: tribus diebus in terra comedet. Qui Magistro suo inobediens fuerit, similiter patiatur. Qui in quacunque alia obedientia positus fuerit, non contradicat. Qui in fornicatione publicè fuerit deprehensus, anno vno in terra comedat, tribus diebus in septimana in pane, & aqua: feria sexta disciplinam accipiat. Ab exaltatione Sanctæ Crucis vsque in Pascha tribus diebus, omnes in hebdomada ieiunabunt, qui Domi sunt; qui autem inter Saracenos, sicut Magister ordinauerit, & sicut solent. De his omnibus præcipimus, vt obediatis Magistro vestro, & professionem faciatis, sicut Abbati. Qui plùs, aut minùs his, quæ hic continentur, quæsierit, de Domo expellatur. Vos autem facimus liberos ab omni exactione Abbatum.*

4. *Confessiones vestras Capellani, qui Missas vobis cantabunt, recipient, & ipsos vos eligetis. Magister etiam Capitulum quotidie teneat vobis, & duas Quadragesimas ieiunabitis. Si Abbatias ædificare poteritis, Dominus Morimundensis ordinet eas. Idem Abbas Morimundi prouideat, quomodo per se, vel per alium semel in anno visitentur. Duo Monachi de eodem Monasterio, postquam constructum fuerit, quoties necesse fuerit, cum ipsis Fratribus morabuntur. Actum ab Incarnatione Domini, anno M.C.LXXXVII.* Hactenus litteræ Guidonis, & Capituli ad Magistrum, & Milites, quibus Episcopi, & Abbates prænominati plenam ad Innocentium fecêre fidem. Porrò in his noua quædam, alia vetera, vnde occasio enarrandi: sed & hæc ipsa diuerso modo tradita. Quippe hactenus, quas seruarent, si vellent aut iuberentur, scriptæ à nostris leges sacris Militibus, in quos nullam haberent iurisdictionem, non secùs ac Bernardus Pater olim Templi Militibus, in quibus nihil posset, præscripsit leges. Nunc occasione nostræ potestatis ex promissa obedientia, admissáque præscripsêre, quæ scripserant, & quæ dictauerant, seruanda præcepêre. Sic tandem factum, vt ex familiaribus in veros Fratres Ordinis; ex communicantibus priuilegiis Cisterciensium, in Cistercienses; demum ex proximis in subditos transirent. Verùm hæ litteræ incorporationis, & vnionis Ordinis Calatrauæ cum Cisterciensi, sub obedientia Abbatis Morimundi, adeò frequenter, & passim circunferuntur, vt nullibi statuta antiqua Calatrauensium reperiantur scripta, quin illa præcedant, veluti verum fundamentum eorum omnium, vt mirum sit domesticos latuisse, quod norunt externi. Certè in Bibliotheca Sant-Bartholomæana Salmanticensi Manuscriptis referta satis antiquis, cuius memini tomo præcedenti, duo diuersa visuntur Exemplaria ante ducentos annos, atque eius æui exarata characteribus: sed in vtroque hæ litteræ præcedunt. Idem in Fiteriensi, aliisque, ex quibus eas Henriquez [a] euulgauit.

a in Menolog. tom. 2.

5. Impetrata à Capitulo vnione, atque incorporatione suæ Militiæ, Magister Nuñus, quò firmior permaneret, accepto Monacho ab Abbate Morimundi Venerabili Petro, de quo superiùs, Romanam Sedem adeundam sibi putauit, cuius authoritate confirmaretur. Porrò vterque, & Magister, & Monachus, intra bimestre Gregorij Papæ VIII. accepêre rescripta: alter pro incorporatione suæ militiæ, alter pro eiusdem ad Abbatem, & Morimundi Domum plena, & omnimoda præstanda subiectione: sic enim pergunt Episcopi, & Abbates: *His ergo, Pater Sanctissime, ita gestis, & à Capitulo taliter impetratis, idem Magister ad sanctam Sedem apostolicam, cum quodam Monacho, Nuncio Domus Morimundensis, accessit, & hæc sibi obtinuit apostolico priuilegio confirmari. Qui & Morimundensis Nuncius priuilegium sibi innouari impetrans à Prædecessore vestro piæ memoriæ Papa Gregorio VIII. super Abbatiis, grangiis, & possessionibus, & pertinentiis, quæ Domus eadem possidebat, Domum, & Ordinem, & Fratres de Calatraua, & omnia ad eos pertinentia, inter cætera priuilegiata Domui suæ, prædicti Magistri adiutorio reportauit.* Hactenus litteræ Episcoporum, & Abbatum ad Innocentium, quæ rei totius seriem planè narrant.

Cæterùm quod in eisdem litteris dicitur, *Abbatias, si quas Calatrauenses ædificarent à Domino Morimundensi fore ordinandas, indéque transmittendos duos Monachos, qui in illis resideant, quoties, & quandiu fuerit necessarium.* Ad illud certè puto respexisse, 6.
quod de facto euenit non multò pòst. Abbatia Sancti Petri prope Gumielem, interuentu Calatrauensium Cistercio addita: quam cùm Magistro subdi non deceret, vtpote laïco, Abbati Morimundi subdendam, & si quæ aliæ per ipsos fundarentur (quo animo flagrabant) stabilierunt: sic leges aliæ moderatæ, aut extensæ ex vsu militum: & quanuis pleno iure subderentur, sicut cæteræ Domus: sed non sine quibusdam limitationibus, vt liberi omninò essent ab exactionibus, quos belli impensæ, & sumptus satis grauarent. Vt Capellanos, in Altaris ministerium, non secùs ac Moniales haberent; ne Monachi, quà posset excusari, extra Claustra manerent, aut à Militibus ad bellum assumerentur. Vt Abbatias non sibi generarent, sed Morimundo. Ne Monachi Militibus subiecti, Clerici laïcis, Hierarchias ecclesiasticas, atque Ordinis decorem perturbarent.

Nec diuersa ratione factum credo, quanuis in litteris nequaquam exprimatur, vt duo Monachi statim mitterentur ad Calatrauam, quorum alter Prioris, alter Subprioris munus exercerent; cuius incapax esset Magister laïcus, spiritualem habituri iurisdictionem. Constat post annos vnum & triginta, adeò factum fuisse Calatrauensibus habere Priorem Monachum, vt Pereyrenses, cùm illis subiicerentur, id vnum sibi censuerint excipiendum [b]: *Quòd Magister, & Conuentus de Pereyro recipiant visitationem Magistri de Calatraua, secundùm Ordinem Cisterciensem, sed quòd nunquam recipiant Monachum pro Priore, nisi voluerint; sed cùm Priorem fauere debuerint, recipiant eum de Domo sua, aut de Calatraua, aut de filiabus suis, dummodo Monachus non sit.* Constat præthereà cùm Abbatia Sancti Petri prope Gumielem, septem intra annos, interuentu Calatrauensium, nostris accresceret, ab ipso initio incorporationis illius, Abbatem Sancti Petri, tanquàm Delegatum Abbatis Morimundi, instituisse Priores in Calatraua ex propria Domo missos, per quos in spiritualibus eadem sacra Militia gubernaretur. Id quod scribens ad Gregorium Papam IX. Rex Ferdinandus, cognomento Sanctus, post annos quadraginta testatus est, cùm ea potestas Abbati Sancti Petri ab Abbate Morimundi denegaretur [c]: *Abbas Sancti Petri de Gumiel tibi* (id est, Morimundensi Abbati) *subditus, sibi à te potestate concessa, vt ipse aliquos Monachos ibidem* (in Calatraua) *institueret, qui*

7.

b Rades c.17.

c ex Bibliot. Vaticana lib. 9. Regest. Greg. IX.

aliunde aut maiorem horum lucem, ex aliorum scriptis nancisci potui. Nam Rades Andradius, qui illustrare debuisset, nihil magis curauit, quàm obscurare: adeò vt Magistris Dignitates omnes subiiciens, Commendatoresque, qui singulorum tempora concernunt; solos Priores silentio prætererit; & qui Sacristas, & Conuentus memorat, Priores omittat, qui non solùm Conuentui ipsi præessent, sed (in spiritualibus saltem) Militiæ toti. Id vnum tamen addendum fore censui, quod Cerueta omisit, ab instituto in Conuentu Calatrauæ Priore Monacho, nunquam vel leuiter resiliisse sacram Militiam (quamuis Gallum nonnunquam auersaretur) vsque ad annum M.CCC.XCVII. quo Gundisaluus Nuñius, tunc Magister, cùm Generale Militiæ sacræ Capitulum, de mandato Abbatis Morimundi (quod ipse profitetur) congregasset, D. Fratre Ioanne (dubium secundo, an tertio) tunc Priore, inter alia statuere tentauit [b]: *Vt si officium Prioris sacri Conuentus vacare contingeret, Magister, & alij, tum Clerici, tum laici, Priorem eligerent ex eiusdem Conuentus Capellanis.* Verùm id aliàs irritum (nisi mauis vocare monstruosum: quippe factum in eum, à quo potestas faciendi dimanabat) intra decennium visitata sacra Militia ab ipso Morimundi Abbate Ioanne, visitur reuocatum, cassatúmque diffinitione lata sub hoc tenore [c]: *Item, inhærentes antiquis, & salubribus statutis, à nostris Patribus stabilitis, & vsque nunc laudabiliter obseruatis, inhibemus dicto Magistro, cæterisque dicti Conuentus, & Militiæ personis regularibus quibuscunque, qui nunc sunt, vel pro tempore fuerint, Commendatoribus, Militibus, vel Fratribus, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, cuius absolutionem, præterquam in articulo mortis, nobis, & successoribus nostris, aut eorum Commissariis, tenore præsentium reseruamus: ne cùm Prioratus Sacri Conuentus vacare contigerit, de alio Priore ibidem instituendo vllatenus se intromittant: non obstante statuto, quod dicitur super hoc, per bonæ memoriæ Fratrem Gundisaluum Nuñium, quondam Magistrum Calatrauæ; & alios Commendatores contra dicta antiqua statuta, & in nostri, ac dicti Monasterij nostri præiudicium non modicum, factum esse: quod statutum tenore præsentium declaramus irritum, & inane: necnon & ad maiorem abundantiam, cassamus, reuocamus, & annullamus. Sed pro alio Priore habendo mittant statim ad Monasterium Morimundi, sicut hucusque fuit laudabiliter obseruatum.* Et in fine, post plura alia statuta: *Datum in ciuitate Hispalensi, sub appensione sigilli nostri, die vndecima mensis Iulij, anno M.CD.VII.* Idem inuenio iteratum post annos vndecim nouis legibus latis in noua alia Abbatis Morimundi visitatione: *Datum in Villa de Almagro, per appensionem sigilli nostri, die 26. mensis Iulij, anno M.CD.XVIII.* Nec replicatum in aliis subsequentibus, quasi in re manifesta, & inconcussa, vana omninò, & superflua replicatione. Sed redeo ad seriem.

b in diffinitionibus, vt vocant, sub ipso factis.

c ex libro diffinition. antiq.

3. Claudio Colino penultimo Priore ex suprà nominatis sponte cedente, vt ad suam Morimundum reuerteretur; atque impetratis à Carolo V. Imperatore, qui sacram tunc Militiam administrabat, tum assensu, tum litteris, per quas Edmundo Abbati commendabatur, (eas, qui volet, legat in Appendice [a]) in eius locum subrogatus legitur Petrus Nebalius, Morimundi item Monachus; qui tamen, siue linguam sibi ignotam, atque mores Hispanos fastidiret, siue ipse è contra ab Hispanis fastidiretur, priusquàm conscenderet Sedem prioralem, remissus est, & cum eo Religiosus Calatrauæ Frater Anthonius Cejudo, Valenciæ Prior, cum litteris eiusdem Imperatoris, quibus & Petri reditum excusat, & ius Abbatis ad mittendum Priorem Monachum, confitetur, & adstruit; & tandem vt tunc alium mittat, petit, quem magis idoneum ministerio tanto cognouerit: Idque ad instantiam Capituli generalis totius sacræ Militiæ, cui tanto tempore (& vix annos pertransierat) sine Priore esse, piaculum videbatur non tolerandum. Litteræ ipsæ fideliter exceptæ, atque à Reuerendissimo Patre Claudio Bresaultio, Morimundi Abbate, ad me transmissæ, quia rei totius euentum, & fidem continent, hîc consequenter sunt nobis transcribendæ.

a Magistrorum Calatrauæ in Carolo V.

Carolus, diuina fauente clementia Romanorum Imperator semper augustus, atque Hispaniarum Rex: Venerabili, religioso, deuoto, syncerè nobis dilecto Abbati Morimundensi.

Venerabilis, religiose, deuote, syncerè nobis dilecte. Aliàs cùm ex his nostris Regnis discederet Frater Claudius Colinus, quondam Prior Conuentus, & Ordinis Calatrauæ, cuius administrationem perpetuam gerimus, apostolica authoritate fulcitus, scripsimus ad vos, quamobrem non expediret illum vlteriùs regimini Conuentus dicti Ordinis praesse: vtq; ad munus Prioris alium quempiam Religiosum Conuentus vestri Morimundi idoneum, & aptum muneri obeundo mitteretis. Non multò post venit ad nos Frater Petrus Nebalius, vnà cum vestris litteris, & mandatis, vt prædictum munus Prioris gereret. Qui, quanquam in his partibus aliquandiu est commoratus, iustis aliquot de causis ad id promouentibus, non visum est bono, atque commodo præfati Ordinis conuenire. Quapropter copiam illi redeundi fecimus: neque id quidem animo præiudicium vobis inferendi in prouisione Prioris, quod etiam ad vos tunc scripsimus. Nunc autem in Capitulo generali eiusdem Ordinis Matriti nostro iussu celebrato, supplicatum nobis per dictum Capitulum extitit, vt cùm iam diu Conuentus prædictus Priore careret, dictúsque Ordo, & militia sit adeò insignis, quippe quæ plurimos milites nobiles, & generosos contineat, proinde expedire bono, & commodo dicti Ordinis, vt Prior eidem præficiatur: quod quidem prouidere dignaremur, & ad effectum perducere. Nos autem, qui singularem affectum erga dictum Ordinem, & militiam gerimus, omninò cupimus eiusdem rebus prospicere, & adesse. Idcircò obnixè vos rogamus, vestrámque hortamur synceritatem, vt iure vestro, quod ad prouisionem Prioris habetis, vtentes, vnum quempiam religiosum prædicti vestri Monasterij mittatis in Priorem dicti Conuentus de Calatraua, seniorem, idoneum, & sufficientem litteris, & moribus conspicuum, qualis conueniat dicto muneri Prioris administrando. Mittit verò in præsentiarum dictus Ordo, & Militia Fratrem Antonium Cejudo, Priorem Valentiæ, vt vos omnium actorum certiorem reddat, & prædicto Priori per vos mittendo comitatum exhibeat: cui in omnibus, quæ ex parte nostra vobis dixerit, integram fidem adhiberi volumus. Datum Matriti, & an. M.D.XXX.

YO EL REY.

Et inferiùs subscriptum, IAQVES.

His litteris acceptis Edmundus Abbas Nicolaum Auenium designauit, & cum prædicto Antonio Cejudo misit, qui comiter, reuerentérque susceptus, tum ab Imperatore, tum à Militibus, atque vniuersis Religiosis Conuentus sacri laudabiliter exercuit Prioris munus, ab anno M.D.XXX. vsque ad M.D.LII. quo ex hac vita migrauit.

Defuncto Nicolao Auenio, vt dictum est circa annum Christi M.D.LII. interregnum quatuordecim annorum sequutum est; nempe, Carolo V. adhuc regnante, & administrante Militiam Calatrauæ; mox Philippo 4.

Philippo secundo ægrè ferentibus Hispanos milites subesse homini Gallo. Quam etiam curam Ferdinandi Regis, cognomento Sancti, sollicitasse animum, & suprà diximus, & tomo sequenti latiùs prosequemur. Certè Carolum V. Imperatorem nihil non tentauisse, quo Monachum Hispanum, eúmque à se electum institueret, in comperto est, dum primum ius Abbatis indubium vocat: inde, cùm manifestum cognouisset, Vicariam saltem illius potestatem sibi concedi per litteras, per nuncios procurauit. Verùm, cùm neutra via quicquam proficeret, & aliàs interim imperio se abdicaret, qui solus triumphus victoriis eius supererat: succedente Philippo, noua inquisitio, ex qua noua dilatio: & iure Morimundi rursùs discusso, rursus comperto, rursus precibus actum apud Abbatem; missúsque ad ipsum Eques Calatrauæ, D. Guerau de Spes, qui electionem Prioris sacri Conuentus impetraret Philippo, cui totus ipse cœtus Calatrauensium apostolica concessione permissus esset. Id expediens Militiæ, Conuentuíque, & vniuerso Cistercio non indecorum, imò nec Morimundo, penes quem idem ius semper maneret, si Rex ipse non propria, aut ordinaria, sed delegata sibi ab Abbate iurisdictione nominaret Priorem; Monachum quidem illum, sed Hispanum, qui lingua, & moribus conueniret cum suis subditis. Porrò, quo hæc faciliùs consequeretur, Reginæ Galliæ, & Abbatis Cistercij precibus, quorum alteri Abbas Morimundi iure gentium, alteri debito propriæ professionis, obnoxius esset; vtrumque voluit habere intercessorem litteris ad Reginam datis vulgari, ad Cistercij Monarcham Latina lingua, quarum nos ipsum prototypum nacti (insignis viri, ac nobis amicissimi Magistri Ægidij Gonzalez de Auila, Catholicæ Maiestatis Archichronologi, insigni beneficio) Exemplaria hîc censuimus transcribenda. Itaque ad Abbatem Cistercij ita Latinè:

5. *Reuerendo Patri totius Ordinis Cisterciensis Generali deuoto, nobis dilecto.* Ita in fronte, sed intùs ista: *Philippus, Dei gratia Rex Hispaniarum, vtriusque Siciliæ, Ierusalem, &c.*

Reuerende Deuote, nobis dilecte. Cùm Gueraum de Spes, nobilem Equitem Ordinis Calatrauæ, ad Abbatem Morimundi mittamus, acturum cum eo de remittenda ad nos Conuentus illius Ordinis Prioris nominatione, indicantes ipsi Ordini maximè referre Priorem exterum hominem minimè creari: noluimus omittere, quin eidem in mandatis daremus, vt iisdem de rebus cum Deuotione tua nostro nomine agat, hisque ad eandem litteras deferat, & rationes, quæ nos, tanquàm Administratorem perpetuum Ordinis Calatrauæ, in hanc sententiam impulerint, pluribus verbis exponat. Itaque maiorem in modum Deuotionem tuam rogamus, vt eundem Gueraum in omnibus iis, quæ nostro nomine aget, libenter audiat, eámque, quam nobismetipsis, fidem habeat: & in hoc nostro desiderio, quo propter ipsius Ordinis commodum afficimur, omni studio, cura, ac diligentia adiumento sit. Quod huic rei maximè profuturum speramus, & Deo Opt. Max. vestra Deuotio gratum officium adhibebit, nobísque tam gratam rem efficiet, vt nihil gratius euenire possit, latiùsque ex Gueraŭ intelliget Deuotio tua. Datum Madrito die XIV. Nouembris, M.D.LXV. Philippus. Et infrà, *Qui a secretis, G. Perezius.* Atque ista quidem ad Abbatem Cisterciensem. Ast ad Reginam, vernaculo sermone, quem hîc ibidem, ob dictantis maiestatem, censui conseruandum, hæc, quæ sequuntur:

6. *A la Charissima muy alta, y muy poderosa Reyna de Francia, mi muy chara, y muy amada Madre, y Hermana.*

Charissima, muy alta, y muy poderosa Reyna de Francia, mi muy chara, y muy amada Madre, y Hermana. Yo he escrito al Abad de Morimundo con vn Cauallero de la Orden de Calatraua, que se dize Don Gueran de Spes, sobre vn negocio, que toca al Conuento de Calatraua, de que informaran à V. Magestad Don Frances de Alaua, ò el dicho D. Gueran. Y porque yo como Administrador perpetuo de la Orden, y que deuo procurar el bien della deseo, que esto se conceda por el dicho Abad, por ser como es para mucho seruicio de Nuestro Señor, y bien, y augmento de aquella Casa, en lo espiritual, y temporal; y para que el dicho Abad venga mejor en ello, hara mucho al caso, mandarselo. V. Magestad, pues es cosa, que el pueda bien hazer con conseruar su authoridad. Y si fuere menester al Abad de Cister, que es Superior. Yo ruego muy afectuosamente à V. Magestad de fe y creencia à los dichos Don Frances, y Don Gueran, ò al que sobre ello le hablare, y mande escriuir al dicho Abad de Morimundo, de manera que venga bien en lo que por mi parte se le pide que haga: que sera para mi singular placer, y lo reconocere de V. Magestad, y al Rey mi Hermano en lo que se offreciere. Nuestro Señor guarde, y prospere la Christianissima persona de V. Magestad, como desea. De Madrid, à XIV. de Nouiembre, M.D.LXV. Buen hijo, y hermano de V. Magestad, Yo el Rey. Et infrà: *G.Perez.*

Quæ causæ mouerint Abbatem Morimundi, ne tanto Regi roganti morem gereret, haud satis hactenus potui inuestigare: quanuis coniector, non tam negauisse, quod Rex petebat, quàm addidisse petitis conditionem; vt Monachus electus, antequàm in Priorem susciperetur, Morimundum adiret, ibique facta solenni professione, tunc demum titulo Prioris decoraretur. Constat, Philippum ab eo repulsam passum, adiisse Pontificem, ac vera illi facta narratione de vero iure Abbatum Morimundensium, à Pio V. impetrasse, vt pro ea saltem vice, sed sine præiudicio iuris Abbatum, Hispanus Monachus, Frater Ludouicus Aluarez de Solis, insignis vir doctrinæ, & pietatis, & qui Hispanæ obseruantiæ reformatorem generalem egisset semel, & iterum, ab eodem Philippo nominatus, in Priorem Calatrauæ præficeretur. Litteris datis ab eodem Pontifice, quas hîc reddendas promisi, atque ita habent [c]: *c ex Vaticano, & ex Archiuiis Calatrauæ.*

Pius Papa V. Charissime in Christo Fili noster, salutem, & apostolicam Benedictionem. 7.

*Exponi nobis nuper fecit Maiestas tua, quòd tu Militiæ de Calatraua Cisterciensis Ordinis, perpetuus Administrator existis: quódque fiebat deputatio, & nominatio Prioris Conuentus de Calatraua præfati Ordinis, in quo Fratres eundem Ordinem expressè professi continuò residere, & Milites eiusdem Ordinis huiusmodi professionem emittere, & per aliquod tempus in eo residere solent, succurrentéque obitu Prioris ipsius Conuentus Abbas Monasterij de Morimundo, Ordinis prædicti, Lingonensis Diœcesis, Monachum dicti Ordinis, nationis Gallicanæ nominare, & deputare, illúmque ad regimen, & administrationem dicti Conuentus de Calatraua transmittere consueuit. Et de præsenti in dicto Conuentu nullus Prior Gallus existit. Proptereáque Maiestas tua, tanquàm Administrator, considerans nationem Hispanam, & Gallicanam, linguis, ritus, mores, & genia multùm inter se discrepantia habere; Priorémque Gallum lingua, & morum Hispaniæ ignarum esse; indéque spretum, & inobedientiam, Regularísque obseruantiæ detractionem, ac subterfugium inter ipsos Priorem, Fratres, Presbyteros, & Milites, aliáque plurima inconuenientia resultare, in diuini cultus diminutionem, & monasticæ disciplinæ contemptum,

temptum, Fratrúmque, & militum huiusmodi animarum periculum, ipsiúsque Conuentus damnum, & detrimentum non modicum. Quare eadem Maiestas tua, consideratis detrimentis, & inconuenientibus prædictis, illisque obuiare summoperè cupiens, sub nostro, & Sedis apostolicæ beneplacito, dilectum filium Fratrem Ludouicum Aluarez de Solis, dictum Ordinem expresse professum, nationis Hispanæ (Religiosum probatæ vitæ, morúmque honestate probatum, & laudabili qualitate, & conditione conspicuum) qui Conuentum prædictum benè, & laudabiliter regat, & gubernet, in Priorem Conuentus huiusmodi nominauit: idcircò, quæ nobis humiliter supplicari curauit, quatenus nominationem præfatam confirmare, & approbare, aliísque in præmissis opportunè prouidere de benignitate apostolica dignaremur.

8. Hic primus nostra ætate Prior fuit, quem Abbas Morimundi non instituit; sed & vltimus etiam. Quippe à morte eiusdem Ludouici, cùm nec Reges Hispaniæ Gallos admittere, nec Morimundi Abbates, quantumuis requisiti, rogatíque, iure suo cedere vnquam acquieuerint: sine Priore, quàm sub Gallo esse tutius visum: vtinam in conscientia, semélque admissis Administratoribus, qui vices Prioris gerant, ex Capellanis; iam neque Hispani Monachi admittuntur, aut priùs saltem coguntur litigare. Quod quis Hispanus audeat? aut si auderet, quis vellet in suum Principem? Sic Dignitas Prioris Calatrauæ per CCCC.XII. annos à nostris possessa, ab his octo, & triginta, non tam amissa, quàm impedita, aut suspensa esse videtur. Quippe non vllis aliis adiudicata, neque hactenus facer ille Conuentus, Militiáque Priorem vllum habuit, qui non priùs cucullam, ac monasticam vitam professus esset.

9. Ergo ab anno M.D.XCIX. quo Ludouicus Aluarez decessit, secundum interregnum sequutum est, quod ad hanc vsque diem perseuerat. Quippe Philippo II. è viuis rapto non multò pòst, dum alium subrogare, simili Pontificis indulto meditaretur, qui ei in Regno, atque administratione Magisterij successit, Philippus III. nulla, aut tenui notitia iuris monastici, eò tantùm respexit, vt res in eo statu conseruaret, quo à patre accepit; Monachis Gallis frustrà reclamantibus, quippe non admittendis, quia exteris, eóque lege regia iam incapacibus: tacentibus Hispanis, quibus nihil iuris, nisi ab Abbate Morimundi nominarentur. Verum est tamen, quòd sub his vltimis annis, qui hodie præest Conuentui Morimundi Reuerendissimus Claudius Briffaultius, quod vnum illi licet, Priores nominat Monachos Hispanos, quamuis non præfuturos, & anno M.DC.XXVII. Magistrum Fratrem Chrysostomum Henriquez, Hortensis Monasterij alumnum; dein ipso immatura morte sublato, ante hoc quadriennium, nobis immeritis, nec quid tale cogitantibus, suo sigillo munitas litteras misit, quas hîc subiungo, tum grati animi in eundem Abbatem indices, tum in maiorem præcedentium confirmationem.

10. *Frater Claudius Briffault, Abbas Morimundi, Ordinis Cisterciensis, in Diœcesi Lingonensi, Sacræ Theologiæ Doctor, Christianissimi Regis a Consiliis, & eleemosynis; Illustrissimarum, ac Potentissimarum Militiarum, & Conuentuum de Calatraua, Alcantara, Montesia, Auis, & Christi, Caput, ac Superior, &c. Reuerendissimo Patri Magistro Fratri Angelo Manrique, Sacræ Theologiæ in Alma Salmanticensi Academia Cathedratico Professori, Congregationis Hispanicæ præfati nostri Ordinis Cisterciensis, quondam eximia cum laude Reformatori Generali, &c. Salutem in eo, qui est omnium vera salus.*

Non sine graui mœrore accepimus, Venerabilem, & nobis in Christo perdilectum Filium, Dominum Chrysostomum Henriquez, quem propter insignem suam pietatem, ac summam eruditionem, ante quatuor annos, inclytæ Domus Calatrauæ Priorem institueramus, ab aliquo retroactis mensibus supremum egisse diem: quo fit, vt salus animarum ibidem Altissimo famulantium, & ab eodem celeberrimo Conuentu dependentium periclitetur; nec desiderata conscientiæ quiete, & consolatione frui, ac potiri valeant, Pastore orbata, & destituta. Eapropter, cùm prædicta illa Domus Calatraua à prima sua origine, à quadringentis, scilicet, annis, & suprà, nostri Morimundensis Cœnobij, sit adeò specialis filia, vt nulli alteri ius competat, in eadem Priorem instituendi, dum vacat, præterquàm Abbati Morimundi pro tempore existenti; Pastoralis nostræ debet esse sollicitudinis, qui, nimirum, meritis licèt nostris imparibus, huiusce dignitatis honore fruimur, tam graui incommodo, quàm primùm congruum adhibere remedium. 11.

De tuis itaque, morum candore, angelica ferè, si non verè, vita, summa eruditione, & in sacris Litteris edocendis indefesso studio, ac labore, multiplicibúsque aliis virtutibus, quibus apud omnes commendaris vndequaque debitè, & ad plenum informati, te Priorem ipsius Domus, ac Conuentus Calatrauensis, authoritate nostra paterna instituimus, & creamus: dantes tibi omnimodam iurisdictionem, & potestatem, illum in spiritualibus, & temporalibus, more maiorum regendi, & administrandi: personas omnes in eo degentes, & ad illum spectantes; nominatim verò Illustrissimos, & Nobilissimos Dominos Commendatarios, ac Milites à quibusuis casibus in foro conscientiæ absoluendi, vel per idoneos, & capaces Confessarios per te substituendos, absolui faciendi; eósque in debito suæ Professionis officio, per censuras, & pœnas Ordinis, si opus fuerit, continendi; Subpriorem, Cellerarium, cæterósque Conuentus Officiales instituendi; & quando necessarium esse videris, destituendi, aliósque in eorum locum subrogandi; honores, honoraria, fructus, immunitates, & emolumenta quæcunque ad dictam Prioralem qualitatem spectantia, percipiendi, iisque fruendi, & gaudendi; & generaliter omnia, & singula agendi, præstandi, & exequendi, quæ Priores Ordinis nostri, maximéque dicti Calatrauensis Monasterij agere, præstare, & exequi possunt, ac debent. 12.

Mandantes in virtute salutaris obedientiæ, omnibus Regularibus dicti Conuentus personis, aliisque ab eo dependentibus nobis subditis, vt te in verum, ac legitimum suum de Calatraua Priorem recipiant, agnoscant, & reuereantur, debitámque tibi obedientiam præstent, & exhibeant. Si qua porrò difficultas in præsentium executione oboriatur, quod Deus Optimus Maximus auertat, Sacram, ac Catholicam Regiam Maiestatem, tanquàm ipsius Militiæ Administratorem, ac Summum Magistrum, eiúsque integerrimos Officiales, enixè deprecamur, vt te ad præmissa, præpotenti sua manu, & protectione iuuare dignentur. Datum Morimundi sub nostro manuali signo, & maioris sigilli nostri appensione, necnon Secretarij nostri subscriptione, die omnium Sanctorum solemnitate sacra, quæ est prima mensis Nouembris, anni à partu Virgineo supra millesimum sexcentesimi trigesimitertij. Frater Claudius, Abbas Morimundi. De mandato Reuerendissimi Domini mei, Fr. Duguey à Secretis. 13.

13\. Hæc occaſione incorporationis Calatrauæ in Ciſtercij Familiam,hoc anno factæ,cum qua & Prioris Monachi inſtitutionem, per Morimundi Abbatem efficiendam cœpiſſe credimus. Non,vt id munus aliquatenus ambiamus,qui ſueti voluntariæ, atque domeſticæ, obedientiam coactam, & iam extraneam horreamus magis,& ſponte etiam abiicimus: ſed vt veritas conſtet per inſtrumenta antiqua, modernáque,queis nullus reſiſtat,quanuis & eadem ex dicendis inferiùs ad propria loca,manifeſtior adhuc apparebit. Nunc ad Gregorium,breuem heu! Pontificem, & ad reliqua vitæ,quæ ſuperſunt,atque immaturam mortem lacrymandam Eccleſiæ,nedum noſtris,&,ſi quæ alia occurrent,reuertamur.

---

1. Tumultuantibus Romanis contra Pontifices, 2. Gregorius Ferraria Piſas proficiſcitur: 3. in itinere Bononiam,& Parmam viſitat. 4. Genuenſes inde Piſas ad ſe vocatos Piſanis reconciliare ſtudens, moritur. 5. Laudes eius, 6. ſepulcrum,& dies obitus. 7. Vacatio Sedis, & Clemens ſubrogatus anno ſequenti. 8. Cæptum ſub ipſo Vicecancellarij munus: 9. & dictum de breui eius pontificatu. Demum notata prætermiſſa eius memoria.

CAPVT VI.

1\. FLVCTVABAT interim Populus Romanus rebellione continua,quæ à temporibus Innocentij II. cœpta,per annos quinquaginta prolatata,plùs,minúſve, vſque ad Clementem III. perdurauit: excutientibus Pontificium iugum Ordinibus, & ſubrogatis antiquis Senatoribus, qui Reipublicæ præeſſent,atque Patricio quodam velut Conſule, penes quem reſideret ſumma authoritas. Quare,vt notant Panuinus [a], & Genebrardus [b], *Innocentius II. & Cæleſtinus II. animi dolore defecerunt: Lucius XXIX. penè eſt interfectus. Eugenius III. Alexander III. & Lucius III. vrbe pulſi: Vrbanus III. & Gregorius VIII. exules fuêre,donec nouiſſimè tanti diſſidij vtraque parte pertæſa,Populus Romanus cum Pontifice populari ſuo Clemente III. pacem æquis conditionibus fecit*,&c. Atque hæc, vt id obiter notem,occaſio fuit,cur Gregorius non Romæ, ſed Ferrariæ creatus fuerit.

a in notis ad Platin. ſub Clem. III.
b in Chron. ſub Greg. VIII.

2\. Itaque impeditus adire Romam,vnde velut ex totius Orbis capite,cunctis membris præſentior,negotia fidei commodiùs pertractaret; cùm nihil magis arderet illius animus,quàm loca ſancta,& quæ Chriſtus ſacraſſet ſua præſentia, de Paganorum manibus eripere: quò id faciliùs,& promptiùs exequeretur,relicta Ferraria,ait illius temporis Scriptor,Guillelmus Neubricenſis [c],Piſas contendit: *Piſanos,& Ianuenſes ingi,& inueterata diſcordia diſſidentes, Deo Authore,reconciliaturus,vel ferales illas inimicitias,protenſioribus ſaltem induciis ſuſpenſurus,vt ſublatis,vel ad tempus ſepoſitis ſtudiis partium,vterque populus, quorum & opes ampliſſima,& vires erant terra, marique ingentes,in Chriſtiana expeditionis communiter accingeremur negotium.* Ita qui tunc viuebat Neubricenſis, cui omnes alij Authores adſtipulantur,niſi quòd tamen recentiores ſequuti Platinam [d], nauales vires vtriſque Gentibus proprias, innatáſque (Genuenſibus,nimirum,& Piſanis) quæſitas à Gregorio,vt bello träſmarino pernec eſſarias,magis quàm terreſtres,quæ facilè aliunde poſſent obtineri, memoriæ produnt.

c lib.3.c.21.
d in Greg.8.

3\. In hoc itinere viſitauit Gregorius Parmam,Bononiámque, vt affirmat Chaconius [e], quo breuiùs deceſſurus,eò celeriùs in plures diffundendus. Porrò, ne quod omitteret officium boni Paſtoris,Bononiæ conſecraſſe Giſlam,ſiue Giſellam,Bononienſem Epiſcopum,qui dudum deſignatus,non tamen adhuc ſacris admotus fuerat,Carolus mihi Sigonius Author eſt,in ea,quam de Bononienſibus Epiſcopis ſcripſit Hiſtoria, ex quo Andreas Victorelus [f] etiam excerpſit,vt reuerà infra ſpatium duorum menſium, quos nondum exegit,vix vlla illi dies vacua fuerit; atque plura præſtiterit,quam alij intra duos annos exequi ſolent. Hæc in itinere: ſed breue,& facile illud,longius aliud,atque eò difficilius, quò irremeabile, & cunctis neceſſariò peragendum præſtolabatur. Nam audi,quod ſequitur lugendum Chriſtiano Orbi, atque æternùm lugendum,ſi non per Succeſſores compenſaretur: ſed Ciſtercio amarius,quippe quòd nullus ex ipſo ſubrogandus, quanuis pietate, & meritis inferior conſolabatur; cùm tantum bonum non vnquam habuiſſe,quàm tam citò amiſiſſe leuius foret.

e in Greg.8.
f In additis ad Chaconiũ.

Ingreſſus Piſas (ait idem qui ſuprà Author [g]) *primos Ianuenſium euocauit, & ſecundùm datam ſibi cælitus ſapientiam, cooperante Pontificali reuerentia, feroces hinc inde animos ſedare curauit. Cúmque per religioſam illius operam opus pacis procederet, iámque arripiendi melioris propoſiti meditatione, inueterata illa ferocium populorum langueſcerent ſimultates,febre correptus poſt dies pauciſſimos apud Piſas valedixit huic Mundo,bonis Paſtoribus,vt de tali viro credere fas eſt, ſociandus in Cœlo.* Hæc Neubricenſis de morte Viri Sancti,cùm magis neceſſarius Eccleſiæ, cùm Ciſtercio glorioſior cenſeri poterat. Cæterùm,cùm hic Author ſcriptum habeat amiſſæ Crucis Chriſti, Sepulcríque infelicem euentum,nequaquam ad Vrbanum perueniſſe (quod vero etiam ſimilius ſuprà diximus) ſed ad Gregorium (infra diem ſubrogatum ab eius obitu) facilè ſibi,& aliis perſuadet, qui Virum planè Sanctum morbus abſumpſit,non cauſis naturalibus, non ſenili ætati,non demum corporis ægræ valetudini,ſed animi mœrori tribuendum fore,quem ex nuncio infelici conceperit: *Qui Venerabilis Pontifex*, ait [h], *triſti nuncio perculſus,ingemuit, & vi doloris anxius, tam enormem Chriſtiani nominis iacturam inconſolabiliter deplorauit.* Vt credi poſſit coronæ confeſſionis, quam vitæ meritis in cœlo comparaſſet,aureolam Martyrij ſuperaddendam, deficienti pro Chriſto; atque eò glorioſiùs triumphanti, quò nullo tyranno in corpus deſæuiente,ſed ſola charitate vrgente,animam poſuit. 4.

g lib.3.c.21.
h lib.3.c.20.

Cardinalis Baronius, dum eius mortem Annalibus ſuis tradit quàm dolendam Eccleſiæ, boniſque, ſed quàm ipſi glorioſam, grauibus ſanè verbis ſcriptum reliquit [i]: *At illud inexpectatè,& importunè ſatis hoc anno accidit; equidem infauſtum,& Dei Eccleſia permoleſtum; quòd ipſe Gregorius Papa, nondum duobus expletis menſibus in Pontificatu, Piſis cùm eſſet,ex hac vita migrauit decimoſeptimo Kalendas Ianuarij, qui tanquam ſapientiſſimus Architectus magna molis* 5.

i ad hũc annum.

molis construendæ iecerat fundamentum. Quod mors, licèt improba, interceperit; illud planè, tanquàm exarmata,& imbecillis (vtpote carens stimulo,quo ipsa peccatum armat) nequiuit efficere,vt cum ipso extingueretur & gloria,ex virtute (morti cedere nescia) comparata,qua semper gloriosus viueret in terris,& Beatus cum Deo regnaret in Cælis. Ita Baronius. Porrò hoc Gregorij Papæ elogium,ex tanto Viro,operæpretium visum hic transcribere, quòd à Parente ecclesiasticæ Historiæ conscriptum, vulgatúmque,omnium aliorum Authorum, ex quibus ipse hausit, laudes contineat. Certè antiquiores Gregorium eximiè laudant. Quippe Guillelmus sapientia singulari,& vitæ synceritate conspicuum nominat [k]; Gerardus Frasques, seu Frasquetus Dominicanus [l],Virum apprimè litteratum, facundumque, sed sanctitate vitæ,animique integritate præclariorem. Chaconius [m] præclarissimum lumen totius Orbis: atque his similia tot alia reperiuntur inter Authores, vt integrum hoc Caput, si cuncta referrentur,implere possent.

k apud Chacon.in Greg. l ibidem.

m in Greg. VIII.

6. In die obitus,&,quod magis mireris, etiam in anno,Panuinus dissentit, qui Sanctum Virum obiisse putat,& tradit,vndecimo Kalendas Martij,anno millesimo centesimo octuagesimooctauo. Verùm id falsitatis planè conuincitur: quippe sedentem non duos integros menses, in quo omnes conueniunt, & iam mense Octobri potitum rerum, quod litteræ ab eo datæ, & superiùs adductæ manifestant, necesse fuit consummari intra hunc annum,nempe,eodem, quo datum Ecclesiæ Dei. Dubium,an subtrahendum maiori malo, quàm bono obtentum: quippe hoc cum morte eius facilè euanuit, sola vestigia doloris post se relinquens: illud superuenit semper duraturum, atque ægrè restaurandum per successores,quantumuis eos Sanctos,atque in cunctis industrios sortitus fuerit. Corpus in Cathedrali Ecclesia Pisana sepultum est, vbi hodiéque manet,siue ipso iubente,seu nullo ex nostris audente rettactare causam tanti doloris,seu denique Pontificis amissi; neque exuuias meruimus, quibus acceptam per iacturam illius cladem, aut fallere possemus,aut temperare.

7. Mansit Ecclesia post obitum Gregorij viginti integros dies sine Pontifice, sine Nauclero nauis: demum ouile Christi sine Pastore. Fortè qui tanto Viro dignè succederet, qui vacuum eius ad plenum occuparet,non de facili potuit inueniri. Certè qui Vrbano paulò antè subrogarentur,Cardinalium Collegium duos inuenerat,Cisterciensem vtrunque,atque vtrunque infra diem,ab eius obitu:quem Cisterciensi Gregorio substituerant, per viginti quæsitus,& vix inuentus vsque ad annum sequentem distulerunt; & subrogatus Clemens III. est, natione Romanus, qui,vt Sedem Petri conscenderet securior,Antecessoris sui vestigiis hærens, nihil altiùs curauit,quàm indictam ab ipso expeditionem, Legationem iniunctam, & reliqua eius cœpta promouere, atque ad perfectionem perducere, vt suo loco pleniùs dicemus.

8. Tradit Chaconius Gregorium Papam creatum Summum Pontificem ex Sacræ Romanæ Curiæ Cancellario,quo munere ab Alexandro III. donatus fuerat;nihilominùs pro se nullum substituisse: *Nullus,inquit [n],Cardinalium in locum eius factus est Cancellarius,neque aliquis suffectus,qui pro Cancellario ad tempus esset; sed Moyses quidam Lateranensis Canonicus Regularis, Sacræ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconus, ad id munus assumptus est: qui quod Cardinalis non esset,non Cancellarius,vt Cardinales consueuerant se appellare; sed Cancellarij vicem agens dictus est: cum tamen re ipsa eo Cancellarij munere fungeretur prouentúsque,& regalia omnia Cancellariis dari solita à Pontifice haberet.Fuitque hic primus,qui post longa tempora,cùm non esset Cardinalis,Cancellarij Romanæ Ecclesiæ functus est munere:antea enim non nisi Cardinalibus officium illud demandari consuetum erat. Vnde Vicecancellarij origo manauit.* Porrò autem adeò sacrum Clementi fuit,imitari Gregorium, & in nullo à vestigiis eius auerti,vt vel in hoc sequendum sibi proponeret; neque Moysem prædictum, quandiu vixit, nec Cancellarij titulo deuouerit; sed neque ab exercitio vnquam amouerit.

n in Greg. VIII.

Adnotauit Gilbertus Genebrardus in Chronologia,Gregorium ab aliquibus omitti,nec in Catalogo successorum Petri inter Pontifices alios annumerari: quod breuitati Præsulatus eius attribuit; quippe qui dies tantùm septem,& quinquaginta Ecclesiam rexerit.Ego,qui omittat,hactenus non vidi: quin omnes Virum,quod modò dicebamus, egregia cum laude, nec minori cum luctu de immatura eius morte commemorare.Quòd si quis forsan prætermisit Pastorem sanctum,atque verè apostolicum;nunquam ob breuitatem Præfecturæ fecisse credam; qui videam alios, eósque breuioris temporis inconcussos haberi;sed refugisse subire immensum pelagus diuinæ prouidentiæ,in quo humano iudicio nihil peruium,nihil angelico,nihil quod non exhauriat cuiuscunque creatæ mentis acumen. Ecce sine pœnitentia sunt dona Dei: & nihilominùs,quasi pœniteret,sæpè quæ dedit,aufert; vt non videatur dare,quibus vtamur; sed quibus defraudemur: largus,vt rapiat,si ita fari licet, atque eò tantùm ditans, vt nos spoliet. Quòd si hæc exercerent tantùm priuatos, facilior eius nexus solutio foret: nempe,donat,vt reddant,neque tam vt possideant,quàm vt redonent,in quo se nobis æquat,in quantum potest. At quòd Ecclesiam suam ita perstringit, & ne ea quidem, quæ ad gloriam eius faciunt,aut facere videntur, dona conseruat;quòd loca sacra,quæ ipse consecrauit,à perfidorum manibus erepta,Sanctum Pontificem, per quem semel amissa recuperanda,aut forent,aut sperabantur,fidelibus donauerit; illa intra paucos annos amittenda, hunc intra paucos dies decessurum,quòd his multa similia sæpè contingant,quòd possent gentes capita mouere,atque insultantes ipsi de nobis dicere: *Vbi est Deus eorum?* silentio magis venerandum est, neque à quoquam pio vnquam inuestigandum. 9.

Extat inter Lusitanos memoria celebris Gregorij Papæ VIII. sub proprio nomine Alberti Cardinalis (quippe nondum Pontificis) in litteris Alexandri III. ante octo annos datis,id est,Christi M. C. LXXIX. quæ regium titulum Alfonso Lusitano ob egregia facinora, atque victorias partas de Saracenis,simul & Pontificiam protectionem confirmauerunt. Acceptatis duabus auri marchis,quas soluerent annuatim ipse, atque successores (sic obtulit Alfonsus) Romanæ Sedi.Præferűt nanque Albertum Cardinalem,& Cancellarium Curiæ,cuius interuentione vulgatæ fuerint: extare litteras, obseruaríque in publica turri, (*Do Tombo*, Lusitani vulgò appellant,) in qua obseruari monumenta Regia ferunt.Baronius tradit [o];sed expeditas,publicatásque per Albertum,tunc Cácellarium Curiæ,qui postmodum in Gregorium VIII.assumptus est,notauit Stephanus Garibaius [p] Rerum Hispanarum Scriptor non ignobilis,ex quo sumpsisse videntur recentiores,qui Alfonsi Ciaconij Biacensis Vitas Pontificum,Cardinaliúmque,additis notis,nuper illustrarunt.Atque hoc monumentum Sancti Viri,quod proprio anno emisimus, ad calcem vitæ ipsius supplendum duximus. Hæc satis nobis de breuissimo Pontifice: nunc reliqua huius anni prosequamur. 10.

o ad an. 1179.

p par. 4. lib. 16.c.3.

1. Vualteri Birbachij mira deuotio, gratiáque: 2. cui Dæmones, 3. cui bruta etiam obediunt. 4. Tempestas orta, 5. & Arnoldo orante sedata. 6. Christiani Sacerdotis sancti 7. mira simplicitas; 8. & singulare meritum. 9. Conuersio eius, duorúmque filiorum in Cistercio. 10. Dictum de Henrico, 11. oraculo, & visione illi ostensa; 12. & de Geuardo Conuerso in Hemmenrode.

CAPVT VII.

1. CRESCEBAT interim meritis, & signis Vualterus Birbachius in Hemmenrode; & gratia Dei, quæ haud dubiè erat in illo, per
a lib.7.c.39. multa opera externa fructificabat [a]: *Psalterium, Hymnos, cantica, & alias de Domina nostra orationes plurimas, in probatione didicerat, quæ omnia studiosissimè frequentauit. Missæ quotidianæ Dominæ nostræ semper interesse voluit: quicquid penè loquebatur, ædificatorium fuit.* Ita Cæsarius de deuotione Viri externa: nam internam quis audeat? aut si auderet, quis posset commendare? Verùm de signis, per quæ non solùm homines, verùm Dæmones etiam, brutáque, quin & venti, & mare eius prorsus imperio subiacerent,
b vbi suprà. pergit scribere [b]:

2. *Quia non solùm verbis, & aspectu, imò etiam odore famæ eius multi ædificabantur, Magister hospitum creatus est. Tempore quodam ductus est ad Monasterium spe curationis quidam obsessus, & in hospitio receptus: erat enim rusticus diues satis, ac notus, qui cùm nullo remedio posset sanari, non Reliquiis Sanctorum, non orationibus Monachorum, sæpè dictus Vualterus authoritate officij frequenter eum visitans, & rhythmos, quos habebat de Domina nostra conscriptos super caput hominis legit, & sacras picturas ostendit, per quæ omnia Dæmonem, vt exiret, adiurauit. Die quadam, cùm psalterium super obsessi caput posuisset, obsidens clamans, & furens in tantum hominem, à quo exire cogebatur, turbauit, & allisit, vt cadens in terram mortuus diceretur: post horam ad se reuersus surrexit, à Diabolo se liberatum clamitans. Conuersus verò, qui orationi huic interfuit, & Rusticum furentem seruauit, ista mihi recitauit. Vadens ille sanus in domum suam, post aliquantulum temporis rediit gratias agens Beatæ Virgini, eiúsque seruo suo curatori, hoc verbum, audiente Conuentu, adiiciens: Si nihil esset ampliùs Reliquiarum in Monasterio isto, præter hunc Sanctum Virum, cuius meritis curatus sum, toti loco sufficere deberet.* Hæc de Dæmonibus ex Cæsario excerpta: & plures alij paruère eius imperio.

3. Verùm de brutis, audi, quæ sequuntur: *Non solùm Dæmones, sed & bruta animalia illius sanctitati*
c ibidem. *obediebant. Erat Monasterio poledrus pulcherrimus, & tanti valoris, vt tam Episcopus Treuirensis, quàm Dux Lotharingiæ quadraginta, vt puto, marcas argenti offerrent pro illo: species enim optimi dextrarij in eodem erat poledro. Timens Conuentus alterum offendere, si vni venderetur, per Dominum Vualterum, duobus adhibitis Conuersis, eundem equum Comiti Hollandiæ gratis transmisit. Venientibus eis in quendam saltum, poledrus equaritiam, id est, gregem equarum de longè pascere conspexit, qui statim hinniens, atque lasciuiens, ex ducentium manibus se excussit, & cursu velocissimo ad equaritiam properauit: quem cùm Conuersi insequerentur, equaritia fugiente, magis poledrus ab eis elongabatur: quibus frustrato labore, reuersis, ait Vualterus: Procedamus: equus iste perditus est, nisi Sancta Maria illum nobis reducat. Vix ad duo milliaria processerant, & ecce poledrus velociter recurrens, qui nondum satis domitus fuerat, velut ouis mansueta ductorum suorum manibus colla subiecit.*

Hæc, & id genus alia mirabilia operabatur Deus per Vualterum: at neque ab illis expers Arnoldus fuit, eius in sæculo quondam Capellanus, in Monachatu socius, & meritis aut compar, aut subæqualis. Certè Vualterus tanti illum faciebat, vt nihil sibi timendum putaret, ipso orante. Euentum proferam communem vtrique Sancto, atque vtrique gloriosum; & qui ex Hermano Priore, ad quem delatus, conuincitur contigisse circa hunc annum [d]: *Quia* d lib.7.cap.39.
notus erat nobilibus terræ, & ab eis, tum propter sanguinis nobilitatem, tum propter vitæ sanctitatem venerabatur; sed pro Monasterij necessitatibus, contra voluntatem suam, emittebatur. Tempore quodam descendens cum naue Domus, quæ vinum portabat, cùm in Zelandiam venisset, orta tempestas maxima omnes terruit, & nauem inclinauit. Accessit periculum periculo: prædones ad eos remigantes, nauim deprædari conati sunt. Et ecce iusto Dei iudicio, duo vasa vi ventorum eiecta, nauiculam subuerterunt, ipsósque prædones in profundum demerserunt. Acta sunt hæc in vigilia Nicolai post mediam noctem. Singuli vitæ suæ timentes Deo supplicabant: ipse verò Vir Beatus de gurgustio nauis egrediens, seruo suo deorsum ducto, confessionem fecit, & intrauit: deinde imagine Sanctæ Dei Genitricis eburnea, quam semper penes se habebat, coram se posita, ante illam se prostrauit, & orauit, atque in illa oratione leuiter obdormiuit. Statimque visum est ei, quòd Dominum Arnoldum in Claustro Virum Sanctum, & probatæ vitæ, tempore psalmodiæ citharizare audiret: sicque ex ipsa dulcedine vocis expergefactus est: erat enim tempus Matutinarum.

Intelligens protinus, quòd Vir iustus eadem hora pro ipsis oraret, lætus exiuit, omnésque consolans his 5.
verbis ait: Nolite timere: nullum nobis periculum nocere poterit: Dominum Arnoldum de Sancto Seuerino Monachum nostrum audiui citharizantem. Mox virtute diuina, & meritis Beatæ Virginis, quam inuocauerat, & iam dicti Arnoldi, tempestas sedata est. Hæc cùm relata fuissent Domino Hermanno Priori, nunc Abbasi Loci Sanctæ Mariæ, statim Dominum Arnoldum, horum prorsus inscium vocauit, & quid in nocte Sancti Nicolai infra Matutinas cogitauerit, vel quid ibi egerit, interrogauit. Cui ille respondit: Credite mihi: ego citharizaui ibi. Quali modo, inquit? Et ille: Quando non possum habere deuotionem, sub cuculla digitos, ad similitudinem citharizantis, moueo, & chordas cordis tango, sicque mentis torporem ad deuotionem excito. Et miratus est Prior nimis, audiens hæc. Quia vir litteratus est, puto exemplo Elisei hoc eum facere, in quo ad vocem psalterij excitatus est Spiritus Prophetiæ. Hactenus ex Cæsario Heisterbacensi, quæ Arnoldum concernunt, quan-

uis

uis nec Vvalterus fauoris expers. Nunc de Christiano viro simplicissimo, sed non minùs perfecto proloquamur.

6. Augebat numerum Sanctorum Hemmenrodensium Vir verè iustus, ex Sacerdote Monachus; sed qui, antequàm in Sacerdotem ordinaretur, carnis illecebris deditus fuisset, quippe duos filios ex illicito thoro susceperat Henricum,& Ioannem. Hic post primos lubricioris ætatis annos ad Ecclesiam confugiens, ex præterito casu cautior, humiliórque; eximia, qua pollebat,simplicitate,virtutes omnes altiùs radicabat. Vitam eius ad longam Cæsarius refert: (quippe quem Deus prouidit Hemmenrodensibus, ne tantis viris deesset dignus Scriptor:) nos quædam excerpemus omissis aliis. Verùm de tempore, ad hoc etiam pertinere, inde coniector, quòd tradidit eum Henrico Conuerso Sancto, de quo egimus an-

e lib. 7. Dialog.c.16. no præcedenti,contemporaneum [e]. *In eodem Claustro*,inquit, *Monachus quidam fuit prædicto Conuerso Henrico contemporaneus,nomine,& opere Christianus. Istum multis modis Domina nostra consolari consueuit, secreta sua illi manifestans.* Hactenus ille,quod attinet ad tempus. Nunc de simplicitate Viri primùm,

f ibid. dein de merito ex eodem Authore prosequamur [f]:

7. *Ordinatus in Sacerdotem factus est Capellanus Comitis Lossensis, in Castro eius Missas celebrans. Filius verò Comitis, sciens illum virum esse simplicem, & timidum, vt eum terreret, vrsi pelle se circundedit,& more bestiæ super pedes, manisque incedens, ad solum in Capella sedentem sic venit, rugitus contra illum emittens. Quo visu Christianus territus, & penè extra mentem factus,arrepto cultello, tam validè illum collo iuuenis infixit, vt rueret penè mortuus, qui cùm modicùm respirasset, timens vitæ Sacerdotis,ait: Fugite,Domine Christiane: quia filium Comitis occidistis. Mox ille territus fugit:& cùm venisset ad portam Castri dixit ostiario: Aperi, & sine me fugere, quia filium Comitis occidi. Vides,quanta simplicitas? Statim,vt hæc innotuerunt,parentes,& familia,& parentes planxerunt valdè: ad petitionem iuuenis Christianus reuocatur, culpa ignoscitur, contra spem vulneratus citiùs conualescit.* Ita Cæsarius de hominis admiranda simplicitate. Verùm,quanti apud Deum meriti fue-

g vbi suprà. rit,quæ idem narrat [g],sequentia declarabunt.

8. *Habebat præter prædictam Capellam,Ecclesiam legitimam,cuius Pastor erat, ad quam quoties ire debuisset, fluuium quendam transire habebat, qui cùm minor esset,equo vectore illum transuadabat: cùm verò inundasset, nauigio transibat. Quodam igitur tempore,cùm ad fluuium de more accessisset, maiorem, quam crediderat,reperit. Propter quod cùm se, & equum ei committere non auderet, & nauicula deesset, paululúmque, quid faciendum esset,deliberaret;ecce apparens ei Beata Maria Magdalene, apprehendit eum de vestimento supra collum, & in vlteriorem ripam deposuit, ita vt erat in equo sedentem. Lætus itaque ad Ecclesiam peruenit, & diuina celebrare exorsus est,nullum habens adiutorem, nisi rusticum Ecclesiæ custodem: Beata verò Maria Magdalene, quæ mirabiliter illuc eum perduxit, Missæ eius interesse non refugit. Nam quotiens se vertebat, dicendo: Dominus vobiscum,vidit Matronam Reuerendissimam in Oratorio deambulantem, in qua nullum sciens esse mortalium,nisi prædictum custodem, eundem Missa finita conuenit,interrogans,si aliquid vidisset: ipse autem etiam se eam vidisse asserebat.*

9. Hactenus,quæ in sæculo Christianus. Nunc quali Cistercio nomen dederit, pergit Author scribens

h ibidem. in hæc verba [h]: *Quia, teste Scriptura, dignum est,vt iustus iustificetur adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc, considerans venerabilis Sacerdos Mundi pericula, Diaboli tentamenta, carnis incentiua, diuina gratia inspirante, Mundum deseruit, & Religionis habitum in Hemmenrode suscepit.* Non satis constat,an ante ipsum filij, an verò post? Verùm Cistercium etiam professos esse,compertum est, alterum in Villario, Virum sanctum, de quo infrà dicemus: alterum,in eodem cum ipso Claustro. De his idem Cæsarius paulò inferiùs: *Duos siquidem filios ante conuersionem in iuuentute genuerat, non tamen legitimè, Henricum, videlicet, de Villario,Virum sanctum, de quo est dictum in quarta distinctione, capitulo tricesimoprimo,& Ioannem Monachum de Claustro,qui adhuc superest.*

Admirandam visionem Cæsarius narrat [i], quæ 10.
hærentem Christianum,nutantémque intra annum i lib.5.c.6.
probationis confirmauit:quin multas etiam tum Dæmonum visiones,tum Angelorum,quibus & erudiri meruit,& consolari,quibus omnibus Hermannus,& Vvalterus eidem Sancto Viro familiares (sic ipse ait) indubitatam fidem adstruebant.Nobis sufficiat Henrico filio eius penè ob natalitium defectum desperanti,quasi illegitimi cœlum demererentur,cœleste oraculum,& visionem ostensam: quia non alibi certius hîc subiungere. Scribit autem eam idem Cæsarius, qui & Henricum Christiani filium nouit,& in Villario ipsius Monasterio Priorem egit. Sic autem ha- k lib.4.c.31.
bet [k]:

11. *Nomen Conuerso Henricus fuit, in Villario Professus, & Domini Christiani de Claustro Monachi filius. De hoc Christiano mira tibi dicam in distinctione septima,capite XVI. Ministrabat autem idem Henricus in Hospitali pauperibus,vir multæ humilitatis,patientiæ,& compassionis.Et quantò plùs Deum timuit,tantò plùs ab illo separari formidauit.Immiserat enim Diabolus quandam desperationem cordi eius,ita vt diceret: quia non es filius legitimi thori,non eris hæres cœlestis Regni. Quæ cogitatio in corde eius adeò creuerat,vt à Confessoribus, tam de Scripturis, quàm de exemplis prælatam, nullam prorsus reciperet consolationem. Misertus eius Dominus, nocte quadam cùm tentatio esset validissima,in domum amplam, & longam illum transtulit,in somnis tamen;in qua vidit de vtroque sexu multitudinem magnam;& facta est ad eum vox: Henrice,vides hanc multitudinem? Omnes quidem de legitimo thoro sunt nati; sed omnes reprobi, præter te, sunt. Euigilans, statim lætificatus est valdè,intelligens visionem propter se factam. Ab illa hora tentatio immissa cessauit, & ipse, quandiu vixit,Deo,qui non deserit sperantes in se,gratias egit.* Hæc de Henrico, quem Arnoldus de Rayse,Henriquézque [l]; alter Sanctorum Belgij Natali- l Iulij 13.
tiis, alter Menologio suo inseruère. De Christiano parente plura infrà.

12. Circa idem tempus in eodem Hemmenrode Conuersum lego Geuardum, ex Canonico Sanctæ Mariæ ad gradus apud Coloniam, præcedente visione,
quam idemmet Cæsarius his verbis narrat [m]: *In Ec-* m lib.1.c.7.
clesia Sanctæ Mariæ ad gradus in Colonia erat quidam Canonicus, nomine Geuardus, ætate adhuc floridus,& Mundi vanitatibus satis deditus: in quadam solemnitate, cùm statio esset ad eandem Ecclesiam, secundùm consuetudinem affuit, & Dominus Euerhardus,Sancti Iacobi Plebanus, vir iustus, atque religiosus, & propter suam sanctitatem omni ciuitati reuerendus, qui cùm venisset ante ostium Chori, & introspexisset, contemplatus est eundem Geuardum in tonsura, & habitu Monachi Cisterciensis, inter Canonicos suos stantem, & miratus valdè, dicebat intra se: O factus es Geuardus Monachus! Et cùm intellexisset posteà visionem fuisse, hoc de

illo in corde suo indicauit, quod posteà rei euentus probauit. Et quia consilium diuinæ dispositionis mutari non potest, omnimodè in illo compleri necesse fuit, quod de eo Deus praostendit. Modico elapso tempore, idem iuuenis, non sine multorum admiratione, valedicens sæculo, conuersus est in Claustro, factúsque Nouitius in eodem Cœnobio. Quod cùm cognouisset prædictus Sacerdos, Hemmenrode venit, & Gerardum visitauit, & quid de illo viderit, omnibus Nouitiis recitauit. Hæc mihi dicta sunt à nono Frederico Monacho, qui tunc præsens fuit, cùm Vir Sanctus ista perorauit. Hic ille Geuardus est, qui Hermanno nunc Priori Hemmenrodensi, mox Valli Sancti Petri præfuturo, in eadem successit Abbatia, vt suo loco, & tempore dicemus.

1. Margarita Ierosolymitana Cistercio destinata 2. correptio, & peregrinatio, 3. natiuitas, & reditus: 4. mortuis parentibus pergit Ierosolymam: 5. obsidetur, & pugnat more virili: 6. dedita vrbe, 7. profanatáque à Paganis, 8. Margarita cum aliis captiua, sed mox redempta, 9. denuò rapitur grauiori mancipanda seruituti. 10. Chronologia, & de Inis Abbatia. 11. Tum Vallis Sancti Lamberti, 12. & Reinfelde.

CAPVT VIII.

1. DVM hæc in Hispania, & Gallia, Germaniáque, Saladino expugnante Ierosolymam, ac profanante loca nostræ salutis, quæ iam dudum Cistercio parabatur, Margarita Ierosolymitana, Thomæ Anglici soror, cuius suprà meminimus, inter alios Christianos capta primùm, mox leui pretio facilè redempta, iterum seruitutem passa est, non ante quindecim menses redimenda. Eius vitam, & acta miranda satis vsque ad præsentem annum, ne si cuncta congeramus in vnum locum, Lectorem nimiùm grauent, prout ab ipsius Fratre, Thoma Anglico, Monacho Fontis frigidi, prosa, & versa oratione descripta sunt, in hoc Capite veniunt recensenda.

2. Igitur Margarita in ea parte Angliæ, quæ Deiros continet, haud procul ab Himbro flumine magno, Vlnone patre, & Siuilla matre genita, antequàm nasceretur, peregrina in vtero materno mare transiuit, non priùs lucem visura, quàm Ierosolymam; quò terrena natiuitas cœlestem, atque inchoatio vitæ temporalis, felix æternæ præsagium esse inciperet. Excepêre vagientem sacra loca, & primas ex infanti ore cadentes lacrymas nostræ salutis mysteria consecrarunt [a]:

a ex lib. manuscripto Claraeuallensi.

Mox vt concipior, Anglorum gente relicta,
Ierusalem tendit Sanctus vterque Parens.
His onerosa comes materno deferor aluo
Post menses aliquot, Vrbs sacra finit iter.
Et dum vota pater pia soluit, nascor ibidem, &c.

Cecinit Thomas, frater, ipsius nomine, vt reuera non facilè discernas, quæ ab ore vagientis cadebant lacrymæ, Christine, an propriæ Passioni datæ fuerint: nempe, erumpente per ipsas deuotione iam tunc tenellæ mentis, an magis infantilis ætatis teneritudine? Et descendebant vagitus pro voce laudis à patribus ad filiam: atque haustam cum lacte pietatem, pueriles omnes affectus manifestabant.

3. Sugebat adhuc Margarita materna vbera, cùm parentibus in Angliam remeantibus, paruo asello imposita, inter crebros garritus, vagitúsque, paternum iter aut grauabat, aut subleuabat, cùm ecce lupus comminùs aggressus, nisi Vlno restitisset, reliquam turbam imbellem interemisset.

Fortè die quadam, dum pascua læta subimus,
Nos lupus aggreditur, cædis amore ferox.
Quem pater vt vidit, ad me procedere velle,
Pro me sollicitus, vimque, dolúmque parat.
Tres simul imbelles, ego paruula, mater, asellus,
Qui me gestabat, cogimur ire metu.
Stat Pater intrepidus, & vellit ab arbore ramum,
Quem, tanquam ludens, post sua terga trahit.
Cùm lupus accedit, thyrsum mouet; ille recedit,
Nec quenquam lædit.

Hoc primum recens natæ Margaritæ instans vitæ periculum, quàm multa, nec minora præstolabantur: sed quæ omnia æquè esset euasura, quousque tandem Cistercio consecraretur.

Superuixisse post reditum in Angliam diu parentes, argumento est Thomas, eorum filius, vndecim annis natus post Margaritam, quæ lactens cùm redierit, vt ipsa ait: 4.

Lactens, Anglorum transuehor ad patriam.

nondum biennium potuerat adimplesse. Vtcunque fuerit, parentibus defunctis, Margarita adulta reditum ad natale Christi solum, quod & ipsius erat, meditata, transcenso mari, in Orientem remeauit, & medios inter Paganorum cuneos penetrans, Sanctam Ciuitatem ingressa est, quo tempore à Saladino, & exercitu eius obsidebatur. Porrò quæ gesserit in eadem obsidione hoc ipso anno, & qualiter tandem capta, simul cum ipsa vrbe, sed mox facili pretio redempta sit, ipsius verbis præstat describamus:

Ad natale solum grandis iam facta reuersa
Tunc cum Ierusalem capta dolore gemo.
Hic obsessa manens spatio ter quinque dierum,
Impleo pro posse saua Virago virum.
Assimilata viro, galeam gero, mœnia gyro,
In ceruice lebes, cassidis instar habet.
Fœmina fingo virum, tophus pratendo sapphirum;
Plena metu disco dissimulare metum.

Hæc Viraginis nostræ constantia inter gladios, & enses, missiliáque, quam nulla prorsus pericula extenuarunt.

Inter hæc, dum pugnantibus ministrat, nam neque hoc voluit merito fraudari, ictu lapidis cæsa, de muro tollitur, per medicamina saluti restituenda. Sed mansit tamen vulneris cicatrix, velut insigne virtutis plusquam fœmineæ, & vt non liceat dicere Martyrij, at cruciatus vltronei, atque spontanei pro defensione Sepulcri Corporis Christi. 5.

Æstus erat nec erat requies pugnantibus: ergo
In muro fessis pocula trado viris.
Cùm venit ecce mihi petra simillima molæ,
Cuius fragmento cæsa cruore fluo.
Sed citò sanatur, cui mox medicina paratur,
Vulnus: at signum vulneris vsque manet.

Ita per decem dies, quibus à nostris aduersùs Sarace-

nos pugnatum est, nullum munus omisit strenui militis, quod non fœmina imbellis adimpleret.

6. Instabat Festum Sancti Michaëlis, nec iam Christiani obsessi diutiùs resistere, aut audebant, aut poterant: sed deditione decreta, luctus, & clamor, & solæ audiebantur lamentationes:

Cumque dies festus aderat sine carmine mæstus,
Michael alme, tibi, quid nisi terror ibi?
Nam mox post pactum miserandi fœderis actum,
Hosti subiectus fit sacer ille locus.

Sic Acta Virginis. Porrò quod illud pactum, aut quale fuerit, narrat Magister templi, qui tunc præerat, ad Henricum Anglorum Regem scribens, his planè verbis [b]: *Sciatis, quod Ierusalem cum arce David reddita est Saladino; Syrij autem habent custodiam Sepulcri vsque ad quartum diem post Festum Sancti Michaëlis: & ipse Saladinus in Domo Hospitalis permisit remanere decem de Fratribus Hospitalis ad custodiendum infirmos vsque in vnum annum.*

b apud Baron. hoc an.

7. Dedita vrbe, sacrilegus Imperator, multa in Crucem, multa in templum ausus, deditos etiam Christianos irritauit, vt in Paganos, quia possent, imò etiamsi non possent, debacchârentur. Nam, audi, quod sequitur in eadem epistola: *Capta autem Ierosolyma, Saladinus Crucem de templo Domini deponi fecit, & eam per duos dies per Ciuitatem in ostentum fustigando portari fecit. Deinde fecit templum Domini aqua rosata intùs, & exteriùs, sursum, & deorsum lauari, & legem suam desuper illud per quatuor partes miro tumultu acclamari.*

8. Hinc factum puto, vt deditis indignè ferentibus, ludibrio haberi Mysteria nostræ salutis, cùm rebellarent, aut vltum ire vellent; aliqui eorum, nec pauci, capti sint, non tam morte mulctandi (quia fortè plures) quàm pretio, si quod haberent, redimendi. Constat Viraginem nostram inter captiuos, atque pretio redemptos: sic enim pergit Thomas in eius Vita:

Capta, Bisantheos aliquot, quia soluo, relaxor,
Estq; Redemptorum iuncta caterna mihi.

Itaque Margarita pro Cruce Christi percussa primùm ingentis lapidis ictu, mox mancipata carceri, & captiua; demum spoliata, inde recessit, vt non immeritò aureolam Martyrij aliqualem habere credenda sit, quæ ideò tantùm his malis superuixit, vt plura pateretur: nec desiit mori, nisi vt ante mortem, noua in Deum obsequia, noua merita, nouos item cruciatus, atque ex his nouos triumphos reportaret.

9. Egressa ergò Sanctam Ciuitatem non sine lacrymis, cùm per Lachis tutum sibi iter putaret, duro seruitio mancipata est: quod ipsam Thomas narrantem ita inducit:

Tendimus inde Lachis, illic loca tuta putantes,
Quò cunctos mecum vincula dira domant.
Capta iugo tristi, trador pro nomine Christi,
Qui sibi mancipium me facit esse pium.
Nullis tormentis cedit constantia mentis:
Victrix semper erit inuiolata fides.
Cogor ad indigna: lapides lego, congero ligna:
Iussum si renuo, verbere cæsa luo.
Verbera dira, minas, æstus simul, atque pruinas
Tristis sustineo, compede vincta fleo.
Vt doleant artus, cogit labor, & cibus arctus:
Feruida longa dies; rara, breuisque quies.

Hic fuit processus vitæ Margaritæ vsque ad præsentem annum. Nunc ipsam in his malis relinquentes, quæ ad eum pertinent, alia prosequamur.

10. Supersunt solæ illius fundationes, quæ paruæ numero; sed coronandæ insigni, Regiáque Huelguensis Monasterij Sanctimonialium, in veteri Castella prope Burgos, qua fortè nullam aliam illustriorem in populo Christiano Orbis agnouit: eáque in sequens Caput reseruata, referanda seorsim, reliquas breuiter in fine huius expediam. In Chronologia tres Ecclesiæ tantùm recensentur virorum hoc anno natæ. Inis, Vallis Sancti Lamberti, & Rienfelde, siue de Refelde. Duabus primis certa dies præfigitur: alteri septima ante Kalendas Iulij: alteri vndecima ante Kalendas Augusti: tertia incerta adhuc die commemoratur. Et Inis quidem Abbatia est in Hibernia, Furnesij filia in Comitatu Dunensi: quam alio nomine *Inis-curoy* vocari Iacobus Vvaræus in Indice Ecclesiarum Hiberniæ testificatur. Eam ad paucos dies antepositam, atque eius Fundatorem, seu translatorem (nam sic loquitur ipse) paucis pro suo more verbis describens, in titulo sic: *Inis, alias Inis-curoy, in Comitatu Dunensi.* Deinde in ipsa illius descriptione: *Kalendis Iulij anno M.C.LXXXVII. vt in Annalibus vulgatis videre est, fundata est Abbatia de Inis, quibus consentiunt Annales manuscripti Monasterij B. Mariæ de Dublin. Monasterium hoc fundauit, seu potiùs de Carrig, huc transtulit Ioannes de Carrig, Comes Vltoniæ. In Archiuiis Regiis Cella appellatur Cænobij Furnesiensis.* Hæc tantùm ille. In genesi Ecclesiarum Claræuallensium Diœcesis Lesmoriensis esse dicitur. Iongelinus [c], qui nouissimè notitias Abbatiarum Cistercij in lucem dedit, duo Monasteria describit eiusdem nominis, alterum in Diœcesi Lismoriensi, in Dunensi aliud, à Iacobo Vvaræo vtrumque notatum, cui tamen ex quibusdam M. S. multa opponit. Nobis ignaris locorum, rerúmque, insinuasse sufficiat, quæ alij apud ipsum curiosiùs conferre possunt.

c lib. 1.

Vallem Sancti Lamberti Leodiensis memorant libri Cameræ apostolicæ nonaginta florenorum taxa præfixa, sed sub hoc titulo: *Mariæ Vallis Sancti Lamberti, Ordinis Cisterciensis.* Id, quod in aliis etiam notatum habeo, præcedere, nimirum, Virginis nomen, etiam cùm aliis Sanctis adtitulentur. Robertus Claudius eiusdem Domus meminit, & Fundatoris ipsius: sed eam facit aliquantò recentiorem. *Vallis*, ait [d], *Sancti Lamberti, Ordinis Cisterciensis, Diœcesis Leodiensis fundator anno M.CC.I. ab Hugone Episcopo.* In tabulis Ecclesiarum Claræuallensium, ad cuius lineam spectat, filia Signiaci esse memoratur. Roberto consonat Aubertus Miræus, qui etiam rem distinctiùs, etsi vix pluribus [e]: *Hugo Petraponte, Episcopus Leodiensis, anno Christi M.C C. consecratus vallem Sancti Lamberti, anno II. sui Pontificatus, fundauit. Primus Abbas fuit Gerardus Monachus anteà Signiacensis. Ita me legere memini in Chronico manuscripto Sancti Iacobi Leodiensis apud Florentinum Canonicum S. Petri Placentius in Historia Episcoporum Leodiensium, dicit, Hugonem adiutum fuisse à Comite Claromontano.* Catalogum Abbatum Vallis Sanct-Lamberti cum notulis quibusdam vulgatum video in Notitiis Abbatiarum Cistercij, quas nuper Iongelinus. 11.

d in sua Gallia.

e in Chronic. Cist.

Vltima omnium Abbatia de Refert (*Renebelde* alij, *Reinfelde* alij appellant) cuius meminit Albertus Stadensis, atque hoc anno cœptam tradit in suo Chronico: *Eodem, inquit, anno*, id est, M.C.LXXXVII. *inchoatum est Cisterciensis Ordinis Monasterium in Renebelde.* Tabulæ Monasterij Morimundensis: nam eius lineam implet, de Refert vocat, aliàs de Trinitate, & Bellomonti, Morimundi filiæ tribuit, innominata Prouincia, Diœcesique: quæ tamen ex Alberto Krantzio suppleri possunt. Is enim libro septimo Metropolis, ita de ipsa, & eius Fundato- 12.

c lib.7.c.47: te c: *Lubecensi Ecclesiæ, post Bartoldum præficitur Ioannes, eiusdem Ecclesiæ primùm Decanus, qui mox post suam consecrationem dedicauit Ecclesiam Monasterij Reinfelde Ordinis Cisterciensium, quod extruere cœpit Adolphus III. priusquàm Holsatia pelleretur: primùm à Leone, inde à Rege Danorum. Sed filius eius IV. Adolphus tum præfuit, cùm Ecclesia eius consecraretur.* Hæc Krantzius: verum est tamen, haberi post triennium in Chronologia similis Domum nominis *de Renebelde*, nec ausim dicere eandem, an diuersam: vel, si diuersa, cui ista conueniant? Video & Sanctam Trinitatem de Rephec notatam ad hunc annum; sed in Græcia, aut Cypro; nulla alia notitia clariori.

---

1. Monasterium Sanctæ Mariæ Regalis prope Burgos. 2. Eius imperium in spiritualibus, 3. temporalibúsque. 4. Prima Abbatissa, & Moniales ex Tulebris. 5. Donatio loci, 6. dotatióque opulenta, 7. in prædiis, villis, 8. castris, & salinis. 9. Priuilegia, & indulta supra consuetum: 10. & tandem subscriptiones Regis, & Principum. 11. Constantia infans ad habitum admissa. 12. Demum breuis descriptio totius loci. 13. Et quid de eo Rodericus Toletanus, & Lucas Tudensis scriptum habeant.

CAPVT IX.

1. HVNC tandem annum claudat insigne opus Sanctæ Mariæ Regalis prope Burgos, vrbem Metropolim totius Castellæ veteris, quod Rex Alfonsus Cisterciensibus virginibus, atque propriis filiabus, ac Regum successorum ipsius ædificauit: *Huelgas de Burgos*, vulgò Hispani vocant, perillustre Cœnobium: structura, & dote nulli inferius; maiestate, & imperio, siue ecclesiastico, siue temporali supra omnia, quæ hactenus agnouit Hispanus Orbis. Præest duodecim aliis Monasteriis Sancti-Monialium, queis Abbatissa Huelguensis leges præscribit; & quæ ante Sacrum Concilium per se ipsam; post illud per Commissarios transmissos visitat, &, quod mireris, per censuras etiam coërcet; siue ipsa illis hanc tribuat potestatem; siue Capitulum ad illius nominationem: quin & vocatis eorum Abbatissis, Capitulum & ipsa congregabat. Cistercij Abbatis æmula, quandiu Monialibus permissum egredi claustra. Habet & neptem, vnius ex filiis filiam, cui, etsi non immediatè, mediatè præsidet: quippe ad quam semper liceat appellare, quæcunque iniustè acta retractaturam. Sed neque his Domibus maternitatis iure, multis ante Holguense Cœnobium natis: sed priuilegio, & dignitate præest, nata imperio Abbatia: & in aliis æmula pro sexu, in hoc etiam Cistercium prætergressura.

2. At non fœminis tantùm dominabatur; sed etiam viris, tum Regularibus Conuersis Hospitalariis, iisque nobilibus, quos pleno iure subditos gubernat; tum sæcularibus Presbyteris, & Clericis, quos Capellanos vocant, in quos, imò in Plebanum ipsius oppidi vltra fœminam dominans, noscitur exercere iurisdictionem. Subsunt & electioni eius vtrique, annuis omnes redditibus ditandi: Presbyteri ad ducentos aureos, & supra: Conuersi, quos Calatrauæ stemma insignit, vsque ad quingentos, atque hos duplicatos, qui præest cæteris. Vix Rex Catholicus veteran milìti nobili exoptanti missionem, aut promerenti, maius quid, quod det, habet, quàm si impetret vnam ex his Commendis: nam sic eas appellant ab Abbatissa. Neque tacendum, quòd cùm Monialibus consecrandis per vota facta Abbas semper assistat, coram quo voueant, Hospitalarij Abbatissæ profitentur sine interuentu Abbatis, aut alterius Prælati; nec ideò minùs adstricti iudicantur votis solennibus.

3. Hactenus spiritualis gladius Præfectæ Virginum, contra, vel supra omnem Ecclesiæ morem. At temporalem quis audeat numerare? Oppidis, castris, villis iura dat: & quanuis multa ex Pontificis indulto, proximo sæculo Reges alienauerint, multa tamen Monasterio adhuc supersunt. Vix infra Regem Princeps in Castella, cui tot subsint vasalli; cui plures, nullus. Additæ & præsentationes beneficiorum, & præbendæ diariæ, maioresque: & fœminarum hospitibus sendentium, in Hospitali Regio Conuentus integer: addita & quæstuosa alia Officia ad Abbatiæ arbitrium conferenda. Denique abiit in prouerbium inter Hispanos, quod salua reuerentia dictum Vicarij Christi, si Summus Pontifex vxorem ducturus foret, ex Ecclesiasticis non aliam, quàm Huelguensem Abbatissam, summæ inter fœminas omnes authoritatis, illi nupturam. Atque hæc carptim de Domus amplitudine, quæ suis locis distinctiùs prosequemur.

Itaque hanc fœminini imperij Sedem (Regiæ in Castella ostentum Maiestatis) cùm à multis retrò annis incepisset Alfonsus Rex, hoc tandem consummatam, perfectámque Cisterciensibus tradidit Monialibus. Vocatæ illæ ex Monasterio de Tulebras, aliàs de Charitate, quod dudum seminarium aliorum fuerat, atque inter omnes fœmina illustris, cui Micol nomen, (*Misol*, alia scribunt Instrumenta,) in Abbatissam loci præfecta est, cui cætera deberent obtemperare. Hanc comitata Sanctia Aragonia, claro ex sanguine Regum Aragonensium, ætate iuuenis, virtutibus matura, de qua iterum sermo: reliquas obliuio, & tempus obliterarunt. Conuenerint tunc Cistercienses Abbates aliqui, in dubio est; & credendum nequaquam defuisse. Certum, Martinum Episcopum Seguntinum ex Horta assumptum, Burgos inter alios à Rege vocatum fuisse, cuius arbitrio cuncta disponerentur. Porrò Monialibus Burgis constitutis, firmantibus Episcopis, Proceribúsque, hanc Rex piissimus fecit donationem a: 4.

a ex Archiuis Huelguensibus.

In nomine sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis. Inter cætera Monasteria, quæ ad honorem Dei, & obsequium ædificantur, magnum meritum obtinet apud Deum Monasterium, Deo dicatis fœminis constructum. Idcircò Ego Alfonsus, Dei gratia Rex Castellæ, & Toleti, & vxor mea Alienor Regina, cum consensu filiarum nostrarum Berengariæ, & Vrracæ, cupiens remissionem peccatorum in terris, & postmodum in Cœlis locum obtinere cum Sanctis, construimus ad honorem Dei, & Sanctæ eius Genitricis, Virginis Mariæ, Monasterium in la vega de Burgis, quod vocatur Sancta Maria Regalis, in quo Cisterciensis Ordo perpetuò obseruetur. Quod, videlicet, Monasterium damus, & concedimus vobis, 5.

vobis, Misol, eiusdem Monasterij instanti Abbatissæ, & omnibus sororibus vestris, præsentibus, & futuris, secundum Cisterciensem Ordinem degentibus perpetuò possidendum.

6. *Damus etiam memorato Monasterio, & Abbatissæ, & Conuentui eidem præsenti, & futuro, omnes infrascriptas hæreditates, villas, prædia, & possessiones, cultas, & incultas, redditus, & agriculturas, & buthecas, cum omnibus directuris, & pertinentiis suis, iure hæreditario habendas in perpetuum, & irreuocabiliter possidendas: videlicet, omnem hæreditatem agriculturæ, quam habeo Ego Rex Aldefonsus in Burgis, & totam la planam de Burgis, & omnes redditus eius, & maiolum meum, & molendinum de Butteca, & alia, si qua potuerunt fieri in directo de maiolo; & balnea, quæ sunt in Burgis: & statuo, & iubeo, quòd nemini liceat alia, præter dicta balnea, facere in Burgis: & si ab aliquo Rege ibi facta fuerint, pertineant ad Monasterium.*

7. *Dono insuper prænominato Monasterio, Defessam de Arguijo, & quoddam pelagus in Monjo, quod procedit a ponte, vsque in præsam antiquam, vbi accenia, molendina, & alia quælibet ædificia ad opus Monasterij liberè construantur, & Defessam nemoris de Estepar, & hæreditatem, quam habeo in Benuibre, & in Pampliega. Et mando, quòd gernam, quam mihi solent facere incolæ earundem villarum, Monasterio faciant. Barrium de Benuibre, & totam hæreditatem, & collacios, quos habeo in Estepar, & hæreditatem, quam Oniensis Abbas habuit in Sancto Felice, & hæreditatem meam de Quintaniella, & hæreditatem de Essar, quæ fuit Garsiæ Ordonis; & hæreditatem de Quintaniella, quæ est in Castrogeriz, & hæreditatem de Monasterio de Rodiella, & hæreditatem meam de Viruiesca, & Fonteria de Pinari, & castrum Ordiales.*

8. *Præterea dono quendam puteum de salinis de Attetia, præfato Monasterio, vt ex puteo illo singulis diebus vna carga salis emergat, & tribuatur Monasterio: quòd nisi puteus ad tribuendum vnaquaque die vnam cargam salis sufficienter abundauerit, fiat de cæteris puteis, & salinis Attetiæ ad cargam prædicto modo assignatam, integrum supplementum. Et statuo, quòd quicunque infra clausuras Monasterij, quæ factæ sunt, vel de cætero fient, muro, vel vallo violenter ingredi, aut aliquid inde per vim præsumpserit extrahere, sex mille solidos pectet. Transfero itaque omnes prædictas hæreditates, & fiscalia, quæ de illis priùs ad me pertinebant, in ius, & possessionem supradicti Monasterij.*

9. *Et statuo, quòd præscriptæ hæreditates, & omnes aliæ, quæ ab aliis quibuslibet, modò, & in posterum, vsque in finem prætaxato Monasterio collatæ fuerint, illæ etiam, quæ ab Abbatissa, & Conuentu eiusdem ementur, solius Monasterij, & Conuentus potestati, dominio, & iurisdictioni subiaceant, & earum tributa, pecta, & iura Monasterio, non alteri impendantur, & ab omni alio iugo, grauamine, & exactione immunes; & nihilominùs ab omni merini, & sayonis ingressu sint exemptæ, & perenniter absolutæ permaneant. Statuo insuper, quòd de omnibus rebus, quas vendiderint, & emerint, aut detulerint ad opus Monasterij, & Domus suæ, & grangiarum suarum, portatinum in Regno meo non soluant, & proprij ganati eiusdem Monasterij, & Domus, & grangiarum suarum libera habeant pascua in omnibus nemoribus, & locis, in quibus ganati Regis debent pascere; & nullum soluant montaticum: & habeant tale forum, & cotum Cabanæ Monasterij, & Domus, & grangiarum suarum in omnibus nemoribus, & locis, in quibus iustum est scindi ad opus Regis.*

Omnes igitur suprascriptæ donationes, & institutiones ratæ, & stabiles omni tempore inuiolabiliter perseuerent. Si quis verò hanc chartam ex nostro, vel ex alieno genere infringere in aliquo, vel diminuere præsumpserit, iram Dei omnipotentis plenariè incurrat, & cùm Iuda, Domini proditore, suppliciis Infernalibus deputetur, & insuper regiæ parti mille libras auri in toto pectet, & damnum, quod sæpè memorato intulerit Monasterio, duplicatum restituat. Facta Charta in Burgis, Æra millesima, centesima, vigesimaquinta, Kalendis Iunij. Et Ego Rex Alfonsus regnans in Castella, & Toleto hanc chartam, quam fieri mandaui, manu propria roboro & confirmo. 10.

Gundisaluus, Toletanæ Ecclesiæ Archiepiscopus, & Hispaniarum Primas, confirmat. Marinus, Burgensis Episcopus, confirmat. Ardericus, Palentinus Episcopus, confirmat. Rodericus, Calaguritanus Episcopus, confirmat. Ioannes, Conchensis Episcopus, confir. Martinus, Seguntinus Episcopus, conf. Gundisaluus, Segouiensis Episcopus, conf. Gomes, Abulensis Episcopus, conf. Comes Petrus conf. Comes Fernandus conf. Didacus Ximenez conf. Petrus Fernandi conf. Cominus Garsiæ conf. Ordonius Garsiæ conf. Petrus Roderici de Castro conf. Aluarus Roderici de Maxilla conf. Petrus Roderici de Guzman conf. Gundisaluus Copellini conf. Lope diaz Merinus Regis in Castella conf. Rodericus Guterrez, Maiordomus Curiæ Regis, conf. Didacus Lupi de Faro, Alferes Regis, conf. Sigillum Regis Aldefonsi Castellæ. Magister Mica Regis Notarius Guterrio Roderici existente Cancellario scripsit.

Hoc primum priuilegium fundationis, & dotationis perillustris Cœnobij, & toto Orbe Christiano famosissimi, quod Abbatissæ Misoli, Micolive, & sororibus eius Alfonsus dedit, Cistercij leges ibidem professuris. Porrò statim ad Habitum admissæ nobilium filiæ, quarum agmen Constantia infans duxit, Alfonsi eiusdem proles, & Eleonoræ, quam post Misolem electam in Abbatissam, instrumenta produnt, & nos etiam in tempore dicemus. Habuit Constantia infans quatuor sorores ex eisdem parentibus: *Berengariam primam* (ait Lucas Tudensis [b]) *Alfonsus Pater Alfonso Legionensi; secundam Blancam, Ludouico Franciæ; tertiam Vrracam, Alfonso Portugalliæ; & tandem quartam Eleonoram ex Matre dictam, Iacobo Aragonensi Regibus dedit.* Quatuor ergo sorores Reginas vidit, & nulli inuidit, Regi Regum & ipsa desponsata sanctiori thalamo. Tum verò Rex, qui nihil in Cistercio, sine Cistercio putauit posse consistere: & aliàs per Cistercium moliebatur firmare ostentum illud suæ potentiæ, ad Capitulum Generale (sequentis anni, vt puto) litteras dedit, quibus & Monasterium Cistercio obtulit, Cistercij Abbati æternùm pariturum; & Monasteria Monialium vtriusque Regni, & Castellæ, nimirum, & Legionis in noui Monasterij filias dari, supplex non minùs, quàm potens petiuit, obtinuitque; Congregationem sub ipso confectura. Verùm qualiter hæc ipsa eius petitio, quantáque authoritate, quantis difficilis, effectum tandem post biennium sortita fuerit, quo anno euenit, ex more referemus. 11.

b ad Æram 1226.

Iacet Cœnobium ad ripas Arlanzonis, non longè ab ipsa vrbe, in loco plano, & consito salicibus, quas latè rigant deducti ex fluuio riuuli. Templum supra consuetum illius æui pulchrum, & ingens, tribus distinctum nauibus, à quibus ne Monialium Chori immunes. Claustra, officinæque æqualia templo, potentiam præferunt, artem non excludunt. Præcipua Claustri ianua sine foribus, lapide, & calce occlusa; 12.

clusa; nec nisi Regibus solis aperienda. Intra muros externos multa habitatio (*compas* vulgò vocamus) Capellanis, Ministris,& Officialibus : extrà plebs,& Plebanus,& Xenodochium, & si quæ alia illustrant nobile oppidululum, ad vrbis regiæ, & metropolitæ ianuas, nec Præsulem agnoscens, nec Prætorem. E regione Hospitale, vt vocant, Regium; muratum item oppidum, in quo Conuersi,seu Commendatores, (sic enim appellantur,) & fœminarum voto solutarum Conuentus haud contemnendus,peregrinantibus ad Iacobæa limina, ministraturi vtrique, seu fœminis,seu viris,pro suo sexu. Sed de his latiùs in sequentibus,cùm opportunitas feret, agemus.

13. Rodericus Ximenius, Toletanus Præsul, Hispaniæ Primas,atque Alfonso,vel primus, vel inter primos,sine quo nihil magnum,& qui ea scripsit, quibus interfuit, Cœnobium ad instantiam Aleonoræ Reginæ fundatum tradit, cuius verba hic censui transcribenda [c] : *Sed,vt Altissimo complaceret,prope Burgos ad instantiam Serenissimæ vxoris suæ Aleonor Reginæ Monasterium Dominarum Cisterciensis Ordinis ædificauit,& nobilissimis fabricis exaltauit,& multis redditibus, & possessionibus variis sic dotauit, vt Virgines sanctæ,Deo dicatæ,quæ ibi die,ac nocte laudabiliter Deo psallunt, nec inopiam sentiant, nec defectum: sed structuris,Claustro,Ecclesia,& cæteris ædificiis regaliter consummatis, expertæ sollicitudinis in contemplatione, & laudibus iugiter delectentur.* Sic Rodericus. Qui nihilominùs in eo memoria lapsus, quòd ait,Regem in obsequium Dei pro vindicanda clade ad Alarcos suscepta, condidisse Cœnobium : quod tamen constat eam cladem antecessisse per annos octo. Quippe fundatum hoc,quem nunc describimus : cùm tamen Alarcica clades non euenerit ante annum millesimum centesimum nonagesimumquintum, vt suo loco,ex ipso etiam probabimus. Lucas Tudensis,& ipse coæuus Author,Cœnobium iuxtà,ædificatum abs Rege Palatium scribit ad instar Salomonis: vt pietatem Maiestati coniungeret,& Maiestatem pietate cumularet. *Alter*,ait [d], *nostris temporibus Salomon idem Rex iuxta prædictam Domum*,Huelguensem, scilicet, *ædificauit Palatium Regis*,&c.Porrò huic Monasterio,Palatióque,Hospitali adiuncto,quod post xxv.annos construxit,putat debere Burgos Regium nomen, quo decoratur præ allis Castellæ vrbibus,vt suo loco dicemus,Deo volente.

c lib.7.c.33.
d....

Annvs Christi M.C.LXXXVIII. Cistercii XCI.

1. Gregorio Clemens III. subrogatus Henricum Albanensem Vicarium creat, 2. sub quo multa prouisa. 3. Inde in Galliam ab eodem Papa missus,4. multa reformat. 5. Ad Germaniam transiit, 6. à quodam Conuerso corripitur. 7. Potenter prædicat. 8. Bernardum imitatur, aut fortè superat. 9. Imperatorem Fridericum Cruce signat, 10. atque acriter incendit in Saladinum. 11. Parisiis nostri à decimis exempti. 12. Concilium Angliæ, præsidente Balduino, 13. qui & Cruce signatus pro sacrorum locorum restauratione.

CAPVT I.

1. Cistercii anno nonagesimoprimo, qui fuit salutis nostræ reparatæ centesimus octuagesimusoctauus supra millesimum, cùm Gregorius sub finem præcedentis, propera nimiùm morte sublatus esset,post viginti dierum vacationem Paulinus Cardinalis,Episcopus Prænestinus,electus est octauo Idus Ianuarij, qui in locum defuncti Clemens III. appellatus subrogaretur. Hic à Gregorij vestigiis initia sumens, *statim*,ait Rogerius in Annalibus [a], *indictam à prædecessore suo expeditionem ad Terram sanctam promouere, & ad perfectum ducere laborauit, & Indulgentiam confirmauit statuens, quòd quicunque ea de causa sacram Crucem susceperit,de omnibus peccatis,de quibus pœnitens confessus fuerit,authoritate Dei,& Sanctorum Apostolorum Petri,& Pauli esset liber,& absolutus.* Ita Rogerius. Cæterùm,vt expeditionem promoueret, illud in primis duxit statuendum,vt qui se dudum Pontificatui subtraxerat,quo Crucem prædicaret,Crucis,& expeditionis negotio præficeretur. Itaque Henricum Episcopum Cardinalem Albanum, Ducem Verbi à Gregorio destinatum,quandiu in Curia maneret,pro se Vicarium;extra Legatum de latere instituit,per Regna, per nationes Ecclesiæ subditas prædicaturum Crucem,atque ipsa,pro ipsa armaturum Christianos populos aduersùs Saracenos,qui sacrum lignum,qui Sanctam Ciuitatem,qui templum Domini,qui ipsum Christi Sepulcrum profanassent.

a ad hunc an.

2. Constitutum Vicarium à Clemente ostendit inscriptio epistolæ Gaufredi Claræuallensis, ad eum hoc anno scriptæ, quam statim dabo [b]: *Amantissimo Domino,& Patri Henrico, Dei gratia Albanensi Episcopo, & Domini Papæ Vicario,Frater Gaufredus de Claraualle*, &c. Porrò eidem existenti adhuc in Curia scriptam, vel inde constat, quòd negotium rogatur consultare cum Cardinalibus. Ergo sub hoc Henrici Vicariatu prouisum est [c], *vt ab vniuersali Ecclesia fieret sine intermissione oratio ad Dominum pro pace,& liberatione terræ Ierusalem,& Christianorum captiuorum, qui in vinculis Saracenorum detinebantur.* Deinde, ne vocali orationi deessent opera, aut animal pennatum sine manibus,iuxta exemplar à Domino monstratum,inueniretur; prouisum item, vt potentissimi Galliæ,& Angliæ Reges, depositis, quibus offensi inuicem erant,pristinis simultatibus, conuenirent in vnum, & iunctis viribus in Orientem properare affectuosè disponerent,Crucem,templum,& Dominicum Sepulcrum,si Deus annuat,de manibus impiorum liberaturi. Et acceptasse Christus visus est vtriusque obsequium, signo Crucis in aëre ostenso super vtriusque caput, dum Crucem susciperent in die Sanctæ Agnetis, Galliæ, & Angliæ Episcopis coràm adstantibus,Proceribúsque,vt idemmet Rogerius testificatur [d].

b e.6.ar.
c apud Roger. vbi supr.

Hæc,& similia Pisis existens, nam Pisis adhuc Curia morabatur : at,vbi Europa peragranda viro, & cominùs negotia ipsa tractanda,constituto Legato, 3.

d eod.loc.

to, maiora adhuc restabant, & maiori labore peragenda. Erant, qui inuiderent paci inter Reges sancitæ, turbarentque, inter quos primus Ricardus, Pictauiæ Comes. Hunc primò salutaribus consiliis, ac prece humili; dein cùm per obsequia nihil proficeret, ad ecclesiastica fulmina conuersus, percussit anathemate, quod idemmet Rogerius memoriæ prodit [e]: *Hoc eodem anno*, inquit, *cùm ad disponendam expeditionem in Terram sanctam pax facta esset inter Regem Francorum, & Anglorum, missus est Henricus Cardinalis, Episcopus Legatus, à Clemente Papa in Gallias, qui excommunicationis sententia Ricardum Comitem perculit, cuius occasione, quæ fuerat sancita inter Reges pax, turbata est.* Et laborandum multùm, & diu fuit, quo pax semel turbata restauraretur: vincentibus passionibus priuatis cœlestia signa; nec tam impressa Cruce mentibus Regum, quàm cordibus radicata odia antiqua; quibus fœcundis vix impar quicunque malus. De his dissidiis, & Ricardi Comitis in Henricum parentem rebellione, Guillemus Neubricensis multa scribit [f], quæ facilè apud ipsum videri possunt.

e ibid.

f lib. 3. c. 24.

4. Fiteriensis in suis ad Exordium magnum notis Author existit [g], Henricum fungentem hac Legatia, cùm Galliam peragraret, egregium illud constantiæ, zelique præseculisse specimen, quod suprà memorauimus, duobus Archiepiscopis depositis, Lugdunensi, nimirum, & Narbonensi, *quòd inutiles, & reprehensibiles viderentur.* Quod si verum esset, haud dubiè Ioannem Lugdunensem comprehendisset, ab anno millesimo centesimo octuagesimoprimo præsidentem; & hoc, aut sequenti post infulas depositas, Monachum induentem in Claraualle, vt mox ostendam: quod forsan illi coniectandi occasio fuit, imò cùm idem, quo anno in Lugdunensem; eodem & in Narbonensem Ecclesiam vocatus fuerit, quod suprà diximus, & infrà etiam videbimus; nec aliàs constet de Narbonensi alio deposito: coniectatur vlteriùs non duos ab Henrico, sed vnum tantùm deiectum de Sede: qui quòd vtrique Ecclesiæ præsedisset, ex vtraque etiam cognominaretur. Hæc ille pluribus. Cæterùm, ego neutrum stare posse cum sepulcrorum tabulis; neutrum cum his, quæ alij Authores tradunt, quia mihi persuasi, aliter suprà censui dicendum fore. Sanè Tabulæ depositos sub Lucio, non sub Clemente memorant; eósque duos, vtrunque reprehensibilem, vtrunque inutilem; non vnum, qui duplici Sede potitus esset; sed neque quæ de Ioanne Authores tradunt, patiuntur hanc notam: quippe laudati suprà multos illius æui, & commendati ex doctrina, & pietate, vel ab ipsis supremis Ecclesiæ Patribus, quod suis locis latè dicturi sumus.

g lib. 2. c. 31.

5. Henricus deinde ad Germaniam perrecturus, vt Fridericum cieret, & Principes Germanos, atque Theutonicos aduersùs hostes Christi concitaret, quosdam Cistercij Abbates secum assumpserit, quos verbo, & opere sciebat potentiores, subdelegandos ad ea, quæ opus essent, & vbi ipse non posset, prædicaturos. Extat apud Cæsarium Heisterbacensem memoria huius itineris, ex occasione zeli vnius Conuersi, & modestiæ Henrici, quam non pigeat ad litteram transcribere: est autem talis [h]: *Sanctæ recordationis Dominus Henricus, Albanensis Episcopus, & Cardinalis, anno 1188. missus à Clemente Papa temporibus Friderici Imperatoris prædicare Crucem in Alemania contra Saracenos, quosdam sibi terræ nostræ Monachos Ordinis Cisterciensis assumpsit.*

h lib. 4. c. 79.

6. *Die quadam, cùm simul equitarent, & ipse diceret in generali: Quis vestrûm dicit nobis aliquid boni? Respondit vnus: Ille, (demonstrato quodam Conuerso Monacho laico,) cuius nomen excidit. Et præceptum est ei statim à Cardinali, vt verbum proponeret exhortationis. Ille primùm se excusans, dicens, laicum non debere litteratis aliquid loqui, tandem sic exorsus est: Quando mortui fuerimus, & deducti ad Paradisum, occurret nobis Sanctus Pater noster Benedictus: visis nobis Monachis cucullatis, cum gaudio introducet: viso verò Henrico Episcopo, & Cardinali, mirabitur infulatum eum, & dicet: Quis enim es tu? Et ille: Pater, ego sum Monachus Cisterciensis. Respondebit Sanctus: Nequaquam: Monachus non est corniculatus. Tunc Henrico satis pro se allegante, tandem huiusmodi data sententia, dicet ostiariis Sanctus Benedictus: Ponite eum supinum, & stomachum eius scindentes aperite: si inueneritis olera incondita, fabam, pisa, lentem, pultes, cibósque regulares, cum Monachis intromittatur: sin autem, scilicet, pisces grossos, & cibos sæculares, atque delicatos, foris maneat. Deinde conuersus ad Cardinalem subiecit: Quid illa hora dicturus es, pauper Henrice? Ad quod verbum Cardinalis subridens, sermonem commendauit.* Ita Cæsarius.

7. Cæterùm notatione dignum est, in hac qualicunque Cardinalis Henrici per illum Conuersum facta reprehensione, non carnes, aliósve cibos prohibitos, Sancto Viro obiectos, sed pisces grossos: quippe, ne ad eam Dignitatem assumptus, & iam grandæuus, carnibus vescebatur, quas sancta Regula Monachis prohibuit: sed pro delicto habebatur illis temporibus, si Cardinalis, si Episcopus, si Legatus de latere, cùm esset Monachus, non oleribus, fabis, atque id genus pulmentis grossioribus, non secùs atque in Claustro degentes, sustentaretur. Henricum se audiuisse concionantem testatur Cæsarius, præcedentibus subdens sequentia verba [i]: *Ego eundem Venerabilem Episcopum, & Monachum in Ecclesia Sancti Petri Coloniæ, adhuc puer audiui Crucem prædicantem, & plurimos ibidem vidi signantem; erátque iustus, & sanctus; manus suas ab omni munere excutiens; & tam verbo, quàm exemplo multos ædificans.*

i ibid.

8. Nihil minùs à Bernardo, fecisse Cardinalem Henricum, (si aceruum illum miraculorum demas,) compertum est, quippe qui totam Germaniam, & Theutoniam, Galliam, Italiam, Angliam; veriùs dixerim, qui totum Occidentem in Orientem armauit breui periodo: qui Fridericum Ecclesiæ restitutum Cruce signauit, atque arma in Saladinum fecit capessere, vt Bernardus Conradum. Nisi quòd tamen Bernardo bonum Principem, atque Ecclesiæ obedientem persuadere in promptu: Henrico dyscolum, atque hactenus rebellem acquisiuisse, quò difficilius, & gloriosius fuit. Adde, nihil mirum, Bernardum per tot miracula homines persuasisse: Henrici verba fuisse pro miraculis, haud minùs diuinæ virtutis indicium est. Quanuis neque ei miracula defuisse, ausim asserere; maximè cùm Stephanum Tornacensem audiam excusantem Abbatem de Sarnajo, seu de vallibus Sarnay ab hac ipsa, vt coniector, prædicatione: ex eo, quòd miraculorum dono careret, quasi nullus in ea inuentus sit, qui non per signa verba confirmauerit [k]. *Opus*, inquit, *istud Prophetarum est, siue Apostolorum, quibus per gratiam miraculorum sibi collatam, hostes fugare, vincere, prosternere, & incredulos ad fidem conuertere concessum est, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.* Ita Stephanus ad Abbatem Cistercij, pro Abbate de Sarnajo, cùm ire ad prædicandam Crucem in Saracenos, dono miraculorum carens, compelleretur. Nisi fortè de missione

k epist. 184.

ne alia aduersùs Albigenses sermo fit, de qua latè in sequentibus dicemus.

9. Henrico prædicante per Germaniam, commotos Principes, & accinctos militiæ sacræ, etiam vltra consuetum, Guillelmus Neubricensis, eius temporis Author, scriptum reliquit [k]: *Tantus enim repentè ad suscipiendum pro Christo peregrinationem periculosam in magnis Ducibus, & ferocissimis Germaniæ populis, fidei, & deuotionis feruor incanduit, vt dicere fas esset: Digitus Dei est hic. Itaque ferè cunctæ Christiani nominis Prouinciæ, ad maturandum iter propositum, immensis apparatibus, studiisque feruebant.* Ita ingens numerus militum coactus, qui ad Palæstinam, & Syriam transfretarunt intra biennium. Cæterùm, vt in ipsa expeditione, sic in vexillo Crucis suscipiendo, agmen duxisse Fridericum Imperatorem, qui Ecclesiæ primùm, & Clementi reconciliatus, mox de manu Legati suscepta Cruce, vniuersum belli pondus in se susceperit, litteris datis ad Saladinum, atque vnius anni termino præfixo ad restituendam terram occupatam, alias discrimina belli subiturum, Idem qui supra Rogerius memoriæ prodit in Annalibus Angliæ, ita scribens [l]: *Eodem anno Fridericus, Romanorum Imperator, accepta Cruce de manu Henrici Albanensis Episcopi Cardinalis, sicut prudentem, & circumspectum decebat, satis prouidè sibi, & itineri suo necessaria prouidebat. In primis enim reconciliauit se Deo, & Sanctæ Ecclesiæ, & Clementi Romano Pontifici, & posteà in hac forma scripsit Saladino:*

[k] lib. 3. cap. 23.

[l] ad hunc an.

10. *Fridericus, Romanorum Imperator semper Augustus, & hostium Imperij magnificus triumphator, Saladino Præsidi Saracenorum, quondam illustri exemplo Pharaonis, fugere Israëlem.*

Deuotionis tuæ litteras multis retrò temporibus ad nos destinatas super arduis negotiis, tibi quidem, si fides verbis subfuisset, profuturis, (prout Maiestatis nostræ decuit magnificentiam) suscepimus, & epistolarum nostrarum alloquiis magnificentia tua consulere dignum duximus. Nunc verò, quia Terram sanctam profanasti, cui æterni Regis imperamus imperio, in tanti sceleris præsumptuosam, & plectibilem, ac ausibilem audaciam debita animaduersione decernere, Imperialis officiis sollicitudo nos admonet. Quamobrem, nisi occupatam Iudææ, Samariæ, & Palæstinorum ante omnia restituas; adiuncta satisfactione, sacris Constitutionibus pro tam nefariis excessibus taxata, ne minimè legitimum videamur quærere bellum, à capite Kalendarum Nouembrium, anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo octogesimo octauo, reuoluto anni spatio terminum tibi præfigimus, ad experiendam belli fortunam in campo Taneos in virtute viuificæ Crucis, & in nomine veri Ioseph, &c. Nam plura alia subiungit in epistola, quæ facilè in Baronio simul cum responsione Saladini videri possunt.

11. Hactenus gesta ab Henrico Cardinali, in munere suscepto, circa hunc annum. Cruce signati Imperator, Reges, Principes, atque animis accensi cuncti fideles ad capessenda loca nostræ salutis. Nunc, quæ alia ad hæc ipsa sequuta sint, in diuersis Prouinciis, quia neque ea sine nostris, aperiamus. In Gallia, & Anglia, occasione bellorum sumpta, quod Regibus in vsu, exactiones indictæ, à quibus, aut nullum prorsus hominum genus, quod in Anglia factum, aut soli Cistercienses, & Carthusienses, quod in Gallia sancitum, essent immunes. Id fortasse ominosum in hoc bello sæpiùs tentato, & nunquam proueniente; quod semper ex spoliis Ecclesiarum (si ita fari licet) peragendum, quasi aliunde non posset, susciperetur. Neque abnuo hæc subsidia necessaria, nec recusanda bonis, si modestè tractentur, & cum ea, quæ decet, moderatione. Verùm, seu Principes auaritia plerùque peccent, seu ministri frequentiùs, atque alteri, aut vtrique modum excedant, quæ prosperum euentum sortita fuerint, vix vnquam hactenus imposita leguntur Ecclesiis onera. Præuidit, & prædixit Petrus Blesensis hoc ipso tempore, atque ipsa occasione, quam nunc describimus, cùm ad Episcopum Aurelianensem scribens, atque ab Ecclesiis orationes, non pecunias petendas docens, in hæc verba prorumpit satis notanda [m]: *Nunquam pauperum, nunquam Ecclesiarum spolia prosperum habuerunt (habebunt*, alia exemplaria legunt) *euentus auspicium.* Verùm hæc aliis fusiùs prosequantur. Certè in Gallia præter Carthusienses, & Cistercienses, nullus ab exactione immunis fuit: id quod Vincentius Belluacensis Præsul memoriæ commendauit totidem verbis [n]: *Anno itaque Domini 1188. ipso Rege Philippo, in quo Sancta Cruce signata est innumerabilis militum, ac peditum multitudo. Ob hanc enim instantem necessitatem cum assensu Episcoporum, & Baronum terræ suæ constituit Rex, & Prælati, & Clerici Conuentualium Ecclesiarum, & milites etiam Cruce signati, qui de debitis suis reddendis, tam Iudæis, quàm Christianis à creditoribus biennio respectum haberent, & omnes Crucem non habentes, quicumque essent ad minus illo anno, de omnibus mobilibus, ac redditibus suis decimas darent, exceptis illis, qui erant Cisterciensis Ordinis, & Carthusiensis.* Hæc in Gallia.

[m] epist. 112.

[n] Saeculo 12. cap. 18.

In Anglia, nullum à pensitatione decimali, neque etiam Cistercienses, exemptum lego, seu maiori cupidine flagrabat Henricus Rex; seu maiori modestia Balduinus, qui præsedit Concilio, in quo indicta. Quippe non alios efficaciùs persuasurus ad subeundum onus, quàm si suorum humeris imponi, atque ab eis acceptari contemplarentur. Accenderat & animum illius, quam suprà dedimus, ad eum scripta epistola de clade Christianorum in Oriente: [c] id, quod Nicolaus Arsfeldius ex Matthæo Paris, & aliis, memoriæ prodit. Sic enim ait [n]: *Reges interim Angliæ, & Franciæ, eiusdem profectionis sacram tesseram, & insignia palam in Normania suscepêre. Acciuitque posteà Henricus frequentem Procerum omnium Ordinum conuentum Ganitonium, non procul à Northamptonia, quos Balduinus graui, & facunda oratione, vel ad illud iter suscipiendum, vel ad pecuniæ opem liberaliter tribuendæ, mirificè sua concione animauit. Cui satis impigrè ad hanc Prouinciam currenti; calcar tamen magis addidit, accepta Conradi filij Marchionis Montisferratensis ad eum missa epistola, in qua sacræ Terræ calamitates apud eum deplorauit.* Sic nihil penitùs in re tam graui, & toto Orbe Christiano factum sine Cistercio. 12.

[n] Saeculo 12. cap. 18.

Id tamen adhuc dictis addendum censeo, eundem Balduinum Cruce signatum, inter eximios sacræ militiæ Athletas, ab omnibus Authoribus commemorari, quod idemmet Arsfeldius memoriæ prodit [o]: *Multi, inquit, Proceres, & Episcopi, tam Angliæ, quàm Normanniæ, Aquitaniæ, & Andegauiæ, ex summa Regis voluntate sacræ militiæ nomen dabant; eiúsque insignia Crucem gerebant. Inter Episcopos fuêre Balduinus, & Hugo Dunelmensis*, &c. Hæc Nicolaus. Nos Balduini in Syriam profectionem, eiusdémque in ipsa felicem exitum anno M.C.XC. quo euenit, dicemus. Nunc de prædicatione eius per Cambriam, & qualiter per eam Prouinciam latè discurrens, multos Cruce insignierit, in Orientem cum ipso petrecturos, ex synchrono Authore, atque prædicationis socio proferamus. 13.

[o] vbi suprà.

I. Balduinus

1. Balduinus prædicaturus Crucem, Cambriam ingreditur. 2. Principes, & potentes Cruce signat. 3. Brechaniam intrat. 4. Digressio de quorundam Abbatum fragilitate, 5. quæ detecta à Dæmone. 6. Cunani Marganensis charitas, miracula. 7. Atque ex inde miracula Balduini, 8. virtute locis, in quibus prædicauit, communicata. 9. Cisterciensium Abbatum prædicatio. 10. Pastoralis Balduini sollicitudo: 11. & tandem reditus, & tempus diffinitum.

CAPVT II.

1. SOLVTO Concilio, & quibusdam ex Abbatibus Cistercij secum assumptis, quos infrà memorabimus, ne quid sine Cistercio perageretur, Balduinus Præsul, & ipse Cisterciensis, Cambriam ingreditur, Crucem in ea Prouincia prædicaturus. Porrò, quàm strenuè munus id peregerit, quot oppida, & regiones peragrauerit, quanta cum reuerentia, quanto cum fructu ab omnibus susceptus, per vim prædicationis, per miracula, ad eam expeditionem subeundam, Principes, populum, Clerúmque commouerit, ex Authore, qui socius fuit itineris, & prædicationis Collega, Archidiacono Meneuensi, Nicolaus Arsfeldius inseruit suæ Historiæ: nos, quæ maiora, & potiora esse videntur, ex eodem fidelìter reddemus: sic autem habet [a]:

a seculo 12. cap. 47.

2. *Ingressus est*, ait, *Balduinus primùm eam regionem, quæ iacet ad Austrum per Herfordiam, & quæ sita est inter Vagam fluuium, & Sabrinam: vbi illi occurrit Resus, Grifini filius, totius eius Prouinciæ Princeps, ad Castrum Rademiram. Vbi post concionem à Balduino habitam, & per Interpretem redditam, primus, qui sacra huius expeditionis tessera insignitus est, fuit Author noster, & Petrus deinde Meneuensis Episcopus, cum Ænea, vno ex Proceribus illius regionis. Et Resus etiam ad eam iam se profectionem rebus omnibus necessariis instruxerat, & eam omninò suscepisset, nisi Guendolena vxor, quarto illi cognationis gradu coniuncta (cuiusmodi passim ibi nuptiæ ex deprauata consuetudine inoleuerant) eum ab eo proposito auertisset.* Hæc prima semina Balduinæ prædicationis haud sine fructu: sed, quæ adhuc fructuosiora, & miraculosiora præstolabantur.

3. *Profectus deinde* (pergit idem Author) *Balduinus ad Haiam, & Brechaniam, & Castrum Aberochen, vbi riuus Ocheni in Oscam deuoluitur. Cuius Castri, Authoris nostri temporibus, Guillelmus de Brusa Dominus erat, qui & Sacellanum quendam Hugonem habuit, qui in Sacello Diui Nicolai sacra faciebat. Hic ter variis in noctibus per somnium, iussus est Domino suo, qui prædium quoddam Ecclesiæ Diui Nicolai ad pauperum vsus datum detinuerat, dicere: Hoc aufert fiscus, quod non capit Christus: dabis impio militi, quod dare non vis Sacerdoti. Quæ ille priùs verba, neque legerat, neque audierat, quam auditione ista, ex qua valdè consternatus erat, eáque Authori nostro patefacta, & quàm ea verba sententiam haberent, & huiusmodi apud Augustinum verba reperiri intellexit.* Et paucis interiectis, quæ regionis, quàm itineris, & prædicationis magis notitiam continent, *diuertit deinde Balduinus ad Bergenium, inde dictum, quòd Genenni fluuius illic in Oscam delabitur. Vbi concione habita, multi sacram militiam professi, Cruce se insigniuerunt.*

4. Hîc nobis diuertendum ab itinere, atque eius occasione, detegenda fragilitas duorum Abbatum vtriusque Cisterciensis: cuius id vnicum nobis solatium erit, quòd quo Authore casum, quanuis dissimilem, resipiscentiam item vtriusque nouimus neque aliter in scandalum peccando, quàm pœnitendo in exemplum, imò hoc vltimum ad imitationem, primum illud ad aliorum cautelam adduci debet. Hi sunt Enochus Stratæ Marcelli, & Conanus Albæ Domus vterque Abbas, quorum hic sola cogitatione, ille etiam opere, vterque conspurcatus, opera Dæmonis vterque detectus est; quanuis, qui occultè tantùm consensisset, non permissus est prodi coram aliis; sed sibi tantùm ad aurem reuelari, fortè vt inde oriretur pœnitentia, medio rubore, vnde peccatum media suggestione ortum habuisset. Neque hi euentus concernunt præsentem annum, quippe longè anteriores: sed cùm de certo tempore non constet, qua occasione scribuntur ab Authore, quem sequitur Arsfeldius, eadem etiam à nobis narrandi erunt. Pergit autem Balduinianum iter totidem verbis.

Adiit deinde (scilicet, Balduinus) *castrum Oscæ, & celebrem illam olim Legionum Vrbem, quæ Caërleon Britannicè dicitur. Non procul ab ea vrbe fuit Authoris nostri tempore, Merlerius quidam, qui Dæmonum opera futura prædicebat. Puellam enim quandam iam diu amauerat, in quam nocte illa Dominica, quæ Pascha antecedit, quæ Palmarum dicitur, ille, vt putabat, incidens, sese cum illa commiscuit: sed mox nihil aliud vidit, nisi speciem quandam adeo hispidam, & hirsutam, tam tetram, támque immaniter deformem, vt mente statim alienari cœperit. Semper qui posteà frequentes, & familiares habuit immundos Spiritus, à quibus res futuras, fide rerum plerunque nihil corrupta, præsertim de his, quæ non ita diu postea contingebant, vt rerum euentus docuit, intelligebat. Si quid falsò, ipso præsente, diceretur, statim declarabat, id esse vanum: imò si liber allatus esset, qui vanum aliquod complecteretur, conspecto libro, locum illum vitiosum, & corruptum, porrecto ad illum digito, licèt esset omninò illiteratus, indicabat. Ita, cùm Enochus Cœnobij de Strat Marchil Abbas, rapta sacra Virgine aufugisset, eodem die, licèt absens, multis id factum narrauit. Ita cùm Conanus de Alba Domo Abbas, turpes de muliere, quam aspexit, cogitationes suscepisset, eas illi in aurem mox indicauit; vterque verò posteà resipuit.* Pro his Abbatibus iam in vtraque Domo alios suffectos, cuius altero Balduinus vsus sit in hac prædicatione, ex inferiùs dicendis apparebit. Sed ad rem redeo.

Accessit deinde Balduinus ad Cardifum, sacraque ibi expeditionis negotium promouit. Et post pauca, qui ex occasione, Cistercij culpas detexerat, ex eadem item merita diuulgat Beati Conani, Marganensis Abbatis, cuius superiùs fecimus mentionem: sic enim ait: *Non ita procul Gardifo est insula Barri, a Barroco pio quodam viro, cuius & Reliquiæ ibi conseruantur, hoc nomen mutuata, à quo etiam & multi illarum partium nobiliores viri nomen suum traxere.*

traxero. Ventum deinde est ad Landauensem pontificiam Sedem, quæ Landaph dicitur, quasi Ecclesia super Taph sita, quæ & Ecclesia Sancti Teiliani, eiusdem Sedis aliquando Episcopi appellatur, vbi Balduinus ab Episcopo eius loci hospitio exceptus est. Hinc itum est ad Cisterciensis Ordinis Marganense Cœnobium, præ aliis omnibus Cambriæ Cœnobiis, docto, & prudenti Viro, Conano Præside, ob summam in peregrinos, & pauperes fouendos propensionem, nobilitatum. Quam Deus insigni sæpè munere, & beneficio, instar illius Helisiani, frumento repentè diuinitùs aucto, (quod Author noster, vt rem certam, & expeditam refert,) & alias in summa annonæ charitate, messe eorum ad vnum mensem solito præcociùs maturescente, magno omnium stupore remuneratus est, grauémque in Cœnobij aduersarios vindictam exercuit. Inter quos fuit quidam iuuenis, qui horreum eorum frumento refertum incenderat; qui mox mente, rationéque omni humana excidit, vinculísque, ne vel in se, vel alios sæuiret, coërcitus, ea dirumpens, ad Monasterium profugit miserè eiulando, se Monachorum igne totum deflagrare. Atque in his eiulationibus paulò pòst expirauit.

7. Hactenus prædicatio Balduini sine miraculis eius, quæ sciamus, ex inde iam quasi ex consortio Sancti Abbatis accepisset virtutem, multis miraculis cœpit illustrari: nam audi, quod sequitur: Transmittens postea Auenna, & Neth fluuios, non sine magno periculo, & metu, Monasterio de Neth à dextra relicto, Lether deinde, & Vvadres fluuios ad Castrum Keduueli, & deinde per fluuium Tenviensem ad oppidum Kaermelin, ortu Merlini, (quem Cambri quasi vatem suscipiunt) à quo Kaërmelin appellatur, quod est Oppidum Merlini, nobilitatum, & inde ad Cœnobium Cisterciense, quod Alba Domus dicitur: & mox ad Hauerfordiam peruenit. Quò loci, & Author noster, qui se Meneruensem Archidiaconum fuisse profitetur, concionatus est. Qui refert anum quandam triennio antè oculorum visu spoliatam, cùm paululum terræ, quam Balduinus hic concionando calcauerat, ori, oculísque post pias preces admouisset, visum recuperasse. Hoc primum signum, quod alia sunt sequuta.

8. Ab Heuerfordia itum est ad Meneuiam locum, vt totius Cambriæ ecclesiasticæ authoritatis prærogatiua facilè Principem, ita maximè sterilem, & infœcundum, vbi Petrus eiusdem Sedis Episcopus, qui toto priùs itinere se comitem dedit, Balduinum honoratè excepit. Vbi Author noster eiusdem Ecclesiæ Archidiaconus, concione ad populum habita ad sacram expeditionem illum animauit. Abiit inde Balduinus ad Regionem Chemesiam, & Cœnobium D. Dogmaëlis, & oppidum Aberteim, id est, situm ad lapsum Teini, fluminis egregiis salmonibus referti. In eo oppido Resus Princeps Archiepiscopum hospitio splendidè, pro more patriæ excepit: vbi non procul à Ponte, tam Archiepiscopus, quàm Author noster sacri itineris negotium suis concionibus promouerunt. Inter cæteros quidem fuit quidam iuuenis, qui se huic itineri deuouit, quem solum mater annis confecta superstitem habuit. A quo se destitutam adeò non indoluit, aut questa est, vt eundem Cruce insignitum redeuntem videns, gratias Deo officiosè egerit, quòd filio se tali dignatus erat, qui ipsius, pietatísque obsequium bonis, & vita anteponeret. Sed, vide, quanta animorum, affectuúmque sit disparitas. Fuit enim alia in eodem Oppido Matrona, quæ maritum satis benè ad iter affectum, iámque ad Balduinum ire paratum, summa vi palam retinuèrit, quæ per somnium eiusmodi vocem sibi insonantem audiuit: Tu eum mihi, qui mihi, meísque negotiis obsequèretur, præripuisti: at enim & tibi rursus, id quod omnium habes antiquissimum, maximéque charum intercipietur. Quam auditionem viro mox valdè animo consternata retulit, eadémque nocte, cùm rursus obdormisset, filium infantem iuxta cubantem imprudens oppressit, factáque mox est talis animorum conuersio, vt maritus iter illud iam omninò obire voluerit, & vxor frigidam quoque suffunderet Crucem suis ipsa manibus, humeris illius affigens. Eò verò loci, quò Balduinus concionatus est, Sacellum populus struxit, ibique multos posteà à morbis grauibus conualuisse, proditum est. Et paulò inferiùs:

Prosequitur deinde Balduinus iter per pontem Stephani, vbi concionantibus, tam Balduino, quàm Authore nostro, & Ioanne Alba Domus, atque Sefillo de Strasflor, Cisterciensis Ordinis Cœnobiorum Abbatibus, plurimi huic itineri nomen dederunt. Peruentum posteà est ad dictum Cœnobium de Strasflor, & Landeui Breui, id est, Ecclesiam Sancti Dauid de Breui, & Lhanpadern Vaur, id est, Ecclesiam Paterni magni. Et paucis de regione ipsa interiectis: Ad fluuium post hæc Deui (qui Northvalliam, & Suthvalliam, vt appellant, secerit, & distinguit) peruentum est. Quò cùm Meneuensis, & Princeps Resus, Balduinum à Castro Abertenum, per Ceretica regionem officiosè deduxissent, retrò rediére. Ingressus est igitur Balduinus Northvalliam per Prouinciam Merionith, quæ prima se ex ea parte Venodociæ offert, & Bangoriensem Diœcesim. Prima nocte apud Tovveni, proxima apud Lanmer, id est; Ecclesia Mariæ in Prouincia Arduci diuersatus est. Et primò quidem Griffinus proximo die alter Conani Principis filius Mereducius Balduino occurrit. Qui cùm videret quendam ex suis Cruce insigniendum, tenui, & vili quodam pallio tectum, ipse se suo exuit, eique illud generosè donauit. Sic Balduinus, quibus prædicabat, virtutum omnium semina infundebat. 9.

Bangoriam deinde per Canaruon, id est, Castrum Arnon (dicitur autem ea Arnon Prouincia, quod sit contra Mon, id est, Moniam Insula sita) Balduinus accessit, vbi Guitanus eiusdem Sedis Episcopus, se hoc iter Ierosolymarium suscepturum solenni ritu professus est. Traiecit deinde in Moniam Insulam modico interuallo inde distantem. Hic Rothericus Princeps Oenei filius Balduino occurrit, ex cuius familia iuuenes quidam (cùm alij passim nomina darent) nulla Balduini, aut aliorum suasione animum inducere voluerunt, vt hoc iter susciperent. At post triduum, cùm latrones quosdam prosequendo, partim ab illis cæsi, partim grauiter vulnerati essent, Crucem, quam rogati recusarant, iam vltrò postulant. Cambria, vt dixi, iuris ecclesiastici, in matrimoniis contrahendis, parum hoc sæculo obseruans fuit. Inter alios Rothericus, vt se magis contra fratrum filios, ad quos hæreditas respiciebat, muniret, Resi filiam tertio gradu coniunctam sibi vxorem acciuit. Neque vlla apud eum Balduini admonitio, vt eam reiiceret, locum habere potuit. Nec ille, multò pòst, possessionibus suis omnibus exutus est. Quod & aliis Oenei filiis, quos ex consobrina genuerat, (propter quod matrimonium anathemate à Diuo Thoma Cantuariensi, percussus est,) similiter accidit, vt semper verum ferè sit, spuria vitulamina non agere altas radices. Datúmque est à Balduino mandatum Bangoriensi Episcopo (in cuius Ecclesia humatum erat Oenei corpus) vt inde abiatum in fluctus marinos abiiceret. Sic Balduinus, quæ expeditionis erant, ita curabat, vt nihilominùs alia, quæ pastoralis officij erant, nunquam deponeret. 10.

Perrexit deinde Balduinus per Duganum, Cisterciensis Ordinis Cœnobium, ad Ruthlandiæ Castrum, & 11.

Laneluien em

Lanelniensem Ecclesiam. Transmisit deinde Deam fluuium, qui Cestria adiacet, quique à Septentrione Vualliam ab Anglia, vt Vaga ab Austro secernit, & terminat, Poisiamque (qua ex tribus Cambriæ præcipuis regionibus vna est) apud Osvvaldestriam ingressus est, vbi Griffinus illius terræ Princeps, admonente Balduino, mulierem, quam ex consobrina vxorem sibi asciuerat, repudiauit. Hoc loco, cum iuuenis quidam moneretur, vt se huic militiæ sacraret; Minimè verò, inquit ille, nisi Domini mei (intelligebat de Oeneo nuper caso) necem priùs vindicauero; moxque dum ira efferuescens hastam, quam tenebat manu, concuteret, illa in frusta repentè dissiluit. Quod spectaculum tanto terrore iuuenis animum concussit, vt mox sacra expeditionis tesseram susciperet. Post hæc Salopiam Balduinus petit, vbi Oeneus, qui solus ex Cambriæ Principibus, cum suis Balduino non occurrit, anathemate confixus est. Proficiscitur inde per difficilem, angustam, & præruptam viam, quæ & mala platea appellatur, versùs Guenloche, ab eo loco per Cœnobium Brunfeldium, & arcem Ludlovva, Leonisque Monasterium, Herfodiam petens, vt eo loco, vbi ineunte Quadragesima inchoauit, iter etiam, transacto iam Paschate, terminaret. Hactenus Balduinæ peregrinationis, prædicationisque fida descriptio, à socio vtriusque scripta, quatenus ea concernit nostros Annales: nam aliena omittimus. Porrò de tempore, quod semper nobis præ oculis, sub eius finem libelli scriptum lego: *Iter verò istud Balduini in annum Domini millesimum centesimum octuagesimumoctauum incidit.* Nunc ad alios euentus transeamus.

---

1. Iordanus de Cecano Cardinalis ex Abbate Fossæ nouæ. 2. Legatus ad Gallias, 3. & Theobaldus Ostiensis fato functus. 4. Disputata in Gallia noua quæstio de aqua in Sanguinem Christi conuersione: 5. ad Godefridum Bernardi olim Notarium adducta primùm. 6. Mox per ipsum ad Henricum Cardinalem, 7. longa epistola, 8. & quæ rationum, 9. atque authoritatum apices claudat. 10. Animaduersum in Baronium leuiter, in recentiores grauiùs: 11. & remissa decisio quæstionis ad Innocentium III. in capite, Cùm Marthæ. *præcedenti Claraeuallensium consultatione.*

CAPVT III.

1. OC ipso anno, quarto Idus Martij, ad apicem Cardinalitiæ Dignitatis, ex Abbate Fossæ nouæ, promotum lego Venerabilem Virum, Iordanum de Cecano, de quo ista Chaconius in suis Tabulis [a]: *Frater Iordanus de Cecano, Campanus, Monachus, & Abbas Monasterij Fossæ nouæ, aliàs Fori Appij, Ordinis Cisterciensis, Diaconus Cardinalis. Posteà Presbyter Sanctæ Prudentianæ titulo Pastoris.* Ita Chaconius, qui promotionem ad Presbyteratum titulo sanctæ Pudentianæ, mense sequenti factam quarto Nonas Aprilis statim prodit [b]: *Anno*, inquit, *M.C.LXXXVIII. Pontificatus sui primo, quarto Nonas Aprilis, Romæ Clemens III. Papa creauit Cardinales, qui fuère N. N. N. N. Frater Iordanus de Cecano, Herniciis ex Diacono Presbyter Cardinalis Sanctæ Pudentianæ, titulo Pastoris.* Onufrius primam creationem Iordani reticet: secundam anteriorem adhuc facit, quippe ab Vrbano III. quod sæpiùs repetit. Iordani meminit Author Exordij [c] magni, nec sine laude: *Vir illustrissimus, Romanus genere, & honestæ conuersationis Monachus, Dominus Iordanus de Fossa noua, quæ est vna de Domibus Claraeuallis*, &c.

[a] sub Clem. III.
[b] ibid.
[c] lib. 5. c. 3.

2. A quocunque Pontifice creatum, constat hoc anno Legatum in Galliam, Germaniámque à Pontifice missum: incertum, an Henrici Albani Collegam, an ad alia negotia; siue, vt Legati Ordinarij munus obiret. Legationem Chaconius tangit magis, quàm narrat [d]. *Hic*, inquit, *scilicet, Iordanus, ab eodem Clemente III. eodem anno mense Iunio apostolicæ Sedis Legatus in Gallias, & Germaniam missus, anno sequenti rediit.* Hæc tantùm ille: meminit etiam huius Legatiæ Stephanus Tornacensis epistola ad Abbatem de Altovillari, qua Ioannem quendam à se Abbatem institutum, eidem petit Legato commendari [e]: *Et quoniam*, ait, *iuuentutem eius nouitas honoris, & oneris sibi impositi sollicitat, ac premit; recurrit ipse nobiscum ad prudentiam vestram, vt eum, & Ecclesiam sibi commissam Domino Iordano Legato, charissimo, vt audiuimus, & familiari vestro, tanquàm viscera vestra, commendetis.* Hactenus Stephanus. Nec quid aliud ab aliis notatum video: nisi quòd tamen (nam neque vitia, vbi publica, tacebo, qui virtutes propalem, Cistercij Chronologum agens, non laudatorem) apud quosdam non benè audiit, quasi communi auaritiæ peste laborans, plusquàm deceret Principem Ecclesiæ, nedum Cistercij Monachum: primum omninò, qui ex Cistercio assumptus captaret munera, quæ omnes alij summoperè abhorruissent. Audi Cæsarium de eo ita loquentem [f]: *Ante annos paucos Romæ quidam Cardinalis defunctus est, nomine Iordanus, de Ordine quidem Cisterciensi assumptus fuerat, sed vita Ordini in eo minimè concordabat: erat enim auarus valdè, sicut à quodam Abbate audiui.* Ita Cæsarius: nam neque ab alio Iordanum notatum legi, & aliàs fuit illustris animi Vir, & qui multa, præclaráque peregit, quæ suis locis venient recensenda.

[d] in Greg. VIII. & Clem. III.
[e] epist. 182.
[f] lib. 11. c. [illegible]

Quo autem anno Iordanus de Cecano in Presbyterum Cardinalem promotus est, viuere desiit Theobaldus Gallus, Cardinalis Episcopus Ostiensis, quem olim ex Monacho, & Abbate Cisterciensi, in Abbatem Flauiacensem, atque Cluniacensem; indéque ante quinquennium ad apicem Cardinalatus promotum diximus. De eius morte, sepulturáque ista Chaconius [g]: *Theobaldus autem (quinquennio post suam creationem) pridie Nonas Nouembris, Anno* 1188. *moriens, in media Basilica Sancti Pauli Apostoli, via Ostiensi, sepultus est.* Hæc ille, pluribus instrumentis clarè conuincens, hominem produxisse vitam vsque ad hunc annum. Vnde obiter corrigendum venit Chronicon Cluniacense Francisci de Riuo, in quo II. Nonas Nouembris, anno M.C.LXXX. (quo nondum Cardinalis) obiisse traditur. Certè Theobaldus Cardinalis, Episcopus Ostiensis subscriptus legitur in litteris Clementis Papæ III. Romæ apud Sanctum Petrum, quod fieri non potuit ante hunc annum. 3.

[g] in ipso.

Iisdem temporibus, incertum, qua occasione, in Gal- 4.

lis disputari cœpta est celebris illa quæstio, hoc nostro sæculo denuò renouata, de conuersione aquæ, quæ calici ante consecrationem infundi solet: an, scilicet, immediatè transeat in Christi Sanguinem, non secus atque vinum, etiamsi in eum liquorem non sit conuersa; an maneat mixta speciebus vini substantia aquæ post verba prolata, non vnquam in aliam transitura. Et quidem mirabili dispositione rerum, siue cœlestium orbium gyratione, solet contingere, vt eædem quæstiones excitatæ animos hominum valeant commouere. Videmus duas sæculo illo controuersias, sed mox sopitas; alteram de conceptione Beatæ Virginis præseruatæ à peccato; alteram de conuersione substantiæ aquæ, post quadringentos annos nostra ætate iterum renouatas recruduisse; adeo vt prima non Theologos tantùm, sed omnem populum; secunda doctos quosque penè diuiserit, scriptis libellis, & vulgatis hinc, indéque, qui vtrique parti contra aliam adstipulentur. De prima, in qua Bernardus multus fuit, satis, superque à nobis pro modo Historiæ, dictum in superioribus: de secunda, nam & ipsa per nostros cœpit, aliqua etiam in præsenti dicenda erunt.

5. Viuebat adhuc Venerabilis Gaufridus, Bernardi Patris, dum vixit, à secretis; post mortem, mirabilium eius Scriptor, & in Claræuallensi Præfectura successor: sed cui ante aliquot annos renunciauerat: & siue propria doctrina, ingenióque, de quibus; vel ab ipsa adolescentia, cùm Petrum Abailardum audiret, prædicabatur; seu feliciori Bernardi magisterio, quod altiùs imbibisset, inter primos Doctores habebatur senex emeritus. Addebat etiam viro authoritatem Cardinalis Henricus, non alterius consilio frequentiùs vtens, non alium sibi associans, quæcunque ardua negotia peracturo. Itaque ad hunc perlata controuersia, tanquàm ad Iudicem. Verùm, cùm post depromptum animi sensum, adhuc partes persistere videret, nec victam cedere, cùm & se falli posse non dubitaret, eundem sibi charissimum Henricum, à quo nuper discesserat, & per Henricum Sedem apostolicam, in re grauissima censuit consulendam. Ergo, qui ab eo anteà consultus fuerat de his, quæ in causa Gilberti Porretani à Bernardo Parente, Gaufrido ipso præsente, gesta fuissent, tali epistola Henricum interpellauit [h]: h apud Baron.

6. *Amantissimo Domino, & Patri H. Dei gratia Albanensi Episcopo, & Domini Papæ Vicario, Frater Gaufredus de Claraualle minimus, id quod est.*

Quia semel cœpi, loquar ad Dominum meum super verbo etiam altero, cùm vobis opportunum fuerit, vestrum desiderans obtinere responsum. Ad partes enim Galliæ, sicut nostis, hoc anno cum vestra benedictione reuersus, nouam, & mihi hactenus inauditam ventilari inter aliquos reperi quæstionem, de substantia aquæ, quæ vino mixta in calice similiter offertur: & an, & ipsa similiter cum eodem vino in Sanguinem Domini conuertatur. Nec mediocris est inter modernos Theologos super eadem quæstione dissensio, negantibus aliis, aliis affirmantibus, totius liquoris mixti, sicut panis, qui ex simila, & aqua similiter conficitur, vnam fieri transsubstantiationem. Et affirmantium quædam assertio est, nullatenus esse credendum, quòd in calice Domini purum fuerit vinum, præsertim cùm in regione illa sic habeatur in vsu commixtio aquæ, vt de Sapientia quoque legatur: quia [i] miscuit vinum: nec nisi mixtum in illis maximè regionibus facilè soleat propinari. Aiunt etiam, quòd dum substantia aquæ, quæ ad conficiendum panem miscetur simi- i Prouerb. 9.

le, post consecrationem aqua non maneat, incongruum fore videtur, vt mixta vino similiter in consecratione non mutaretur. Postremò, cùm elementa quatuor, ignis, aëris, aqua, & terra supernus Artifex sic coniunxerit, vt non tam elementa simplicia, quod ex eis elementa sunt, quæ videntur, si ab illa mutatione excipere cœperit alius ignem, alius aërem, alius terram, sicut isti aquam excipiunt, non mediocris inde confusio consequetur.

Igitur circa hoc, & huiusmodi affirmantium conuersionem totius mixti liquoris, qui in calice continetur, in Sanguinem Domini, ratiocinatio studiosa versatur. Authoritates etiam quasdam protulêre, quas præsentis Scripturæ consummationi duximus reseruandas. Nam, qui eis super hoc aduersantur, ex nullis antiquorum, siue etiam modernorum scriptis tam euidentia testimonia protulêre suæ assertionis. Ceterùm innituntur potissimùm vni verbo, quòd principales Sancti in duabus speciebus panis, & vini consecrationem perfici perhibentes, nullam in verbo illo alicuius diuersæ speciei, nullam aquæ fecerint mentionem. Ad quod respondetur eis, quòd non consueuêre homines mixturam vini, & aquæ, nec si quantitas aquæ praualeat, aquam nuncupare, sed vinum. Præterea calicem Dominus legitur accepisse, non vinum, quamuis continens Euangelista posuerit pro contento. Sacerdos quoque, cùm Missam celebrat, quid dice re soleat attendendum: Similiter, postquàm cœnatum est, accipiens & hunc sacrosanctum calicem, (*in quo, videlicet, continetur vinum mixtum aqua,*) benedixit, & dedit Discipulis suis, dicens: Accipite, & bibite ex hoc omnes: hic est Sanguis meus, *&c.* 7.

Dicunt aliqui, qui sub Magistro Petro Lombardo, dum adiuueret, studuêre, quòd nunquam eos docuerit aquæ mutationem: sed, quòd eam negauerit, neminem audio profitentem. Nam & in libro Sententiarum eius, super eodem Sacramento authoritates plurimæ continentur, quarum aliquas, aiunt illi pro parte sua: sed nec soluta, nec saltem proposita in eius Codice, eadem quæstio reperitur. Opponunt iidem authoritates, in quibus nihil legitur de mutatione aquæ in Sanguinem, & huic verbo potissimùm innituntur: quoniam per Apostolos, ad significandam plebem, vniendam Christo, misceri iussa est aqua vino. Et respondetur eis, quòd Authores, qui non astruunt commutationem: non tamen negant, & proferunt testimonia de Scripturis, in quibus & iidem ipsi, siue alibi reticent, siue etiam alibi vini mixti mutationem euidentiùs asseuerant. Cyprianus Martyr [k]: Calix Domini non est aqua solùm, vel vinum solùm, nisi vtrunque misceatur; sicut nec Corpus Domini potest esse farina sola, vel aqua sola, nisi vtrunque fuerit adunatum, & panis vnius compage solidatum. *Idem Cyprianus [l]:* Si quis de antecessoribus nostris, vel ignoranter, vel simpliciter non hoc seruauit, quod Dominus noster facere exemplo, & magisterio docuit, potest simplicitati eius, indulgentia Domini venia concedi; non potest verò nobis ignosci, qui nunc à Domino instructi sumus, vt calicem Domini cum vino mixtum, secundùm quod Dominus obtulit, offeramus. *Hieronymus in Marcum [m]:* Format Sanguinem suum in calice, vino, & aqua mixtis, vt alio purgemur à vitiis, & à culpis alio redimamur, & pœnis. 8. k epist.63. l ibid. m cap.14.

9. *Ambrosius in libro de Sacramentis [n]:* Sermone Christi hoc conficitur Sacramentum: quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit Corpus Christi, & vinum cum aqua in calice mixtum fit Sanguis, n lib.4.c.4. & 5.

guis consecratione Verbi cœlestis. *Augustinus de Baptismo:* Vnde & aqua mittitur in calicem, & fit Sanguis consecratione Verbi cœlestis. *Paschasius* [o]: Aqua consecratur, non quòd aqua permaneat, sed vertitur in Sanguinem. *Hildebertus Cenomanensis* [p]: Aqua in Sanguinem vertitur, vt populus, qui per aquam figuratur, in melius se mutatum intelligat. *Algerus:* Sed licèt in mensa Domini tria constituantur munera, sunt tamen duo: per quam sacrificatur, est aqua mixta priùs vino; sed quando sacratur, non nisi Sanguis erit, quo anima intus alatur. *Cæterum pars aduersa authoritates priores vtcunque permittit, dicens: Vinum, quod aqua mixtum est, sed non propterea aquam mutari. Testimonium verò Paschasij, quod euidens est, eadem pars contemnit, licèt magnum ipsius Beatus Papa Gregorius in libro Dialogorum* [q] *perhibeat testimonium sanctitati. Sicut Hildebertum aiunt versificatorem fuisse, non ecclesiasticorum dogmatum assertorem. De Algero dictum: Nescimus hominem. Ipsius tamen nullum adhuc comperi librum, & Sancti, vel cuiuscunque Doctoris authoritatem similiter suffragari. Ac proinde placeat vestræ dignationi, cum Dominis nostris Fratribus vestris super hoc verbo, cùm opportunum tempus affuerit, diligenti collatione tractare, vt authoritas Sanctæ Romanæ Ecclesiæ definiat, quid super hoc credi debeat, vel doceri.*

o bibliotheca tom. 6.

p lib. de Corpore, & Sang. Dom. in biblioth. tom. 6.

q lib. 4. c. 40.

10. Hactenus consultatio Viri grauissimi, quam Cardinalis Baronius, cùm transcripsisset, ista breuiter censuit subiungenda [r]: *Quid autem rescripserit ad petitam consultationem Cardinalis Episcopus Albanensis, non inuenimus, sed aliud rescribere non potuisse, certum est, quàm quod credidit, & custodiuit semper Sancta Romana Ecclesia, nimirum, aquam simul, & vinum transubstantiari in Sanguinem Christi.* Ita Baronius. quibus verbis adeò suam mentem, menti Gaufridi per omnia conformem aperit, vt totius Ecclesiæ perpetuum sensum affirmet, quem contrà nulli liceat opinari; in quo vt non negem, aliquantùm excessisse, Virum aliàs totius doctrinæ fontem, verè inter Patres Ecclesiæ numerandum; multis quippe, & grauissimis Doctoribus contrarium affirmantibus, (quam opinionem acriter tuentur, qui se Thomistas vocant nostris temporibus:) at miror, & admiror recentes Theologos, qui sententiam, quam ab Ecclesia semper creditam perpetuò custoditam appellauit Baronius, alicuius censuræ nota audent inurere, audaces homines, & quæ ex aliorum pharetra deprompta faciliores damnare, quàm retundere.

r ad hunc an.

11. Verum est sanè, vt Cardinalis Baronius ait, ignotam Henrici responsionem. Cæterùm, illud nobis compertum est, quòd debuisset subnecti præcedentibus; perseuerante dubio, post decennium plus, minúsve, delatum ad Pontificem Innocentium III. qui tunc Ecclesiæ, & Orbi præsidebat, consultante alio Claræuallis Monacho, Ioanne, nimirum, Bellemensi, Archiepiscopo quondam Lugdunensi, de quo suprà, & latiùs multò capite sequenti, ad quem celebris illa Decretalis in capite, *Cum Marthæ.* de celebratione Missarum. Porrò eius materiam opinabilem, neque in alteram diffiniendam, ita relinqui Theologorum disputationibus, vt nihilominùs pars affirmatiua à Pontifice amplectatur vt probabilior. De quo nequaquam potest dubitare, qui initium, & statum controuersiæ, ab hac Gaufredi epistola desumptum, quod luce clarius patet, pleniùs norit. Quippe ex eodem Cœnobio Claræuallis vtraque consultatio, & qui secundam ad Innocentium detulit, eodem ipso anno Monachum induit, quo Gaufridus priorem Henrico miserat, peracturus, quod iste non expleuerat. Sed de his latiùs dicemus sub Innocentio: nunc ad Ioannem de Lugdunensi Sede, & infulis ad cucullam conuersum accedamus.

---

1. Ioannis, Archiepiscopi Lugdunensis genus, 2. probitas, fortuna in capessendis dignitatibus: 3. quæ gessit in Præfectura Lugdunensi: 4. contemptus omnium, & Monachatus in Claraualle. 5. Alterius Ioannis, Archiepiscopi Vpsalensis, 6. doctrina, & Zelus. 7. Demum palma Martyrij in propriis ædibus. 8. De Ioachimo abbate varia sententia. 9. Clementis Bulla, 10. & secessus ipsius in Petram altam, origóque dissidiorum cum Cisterciensibus.

CAPVT IV.

1. ATRIA illi Pontiuum, genus illustre, ingenium æquè, ac genium cæteris præuolans, fauentibus astris, vt de eo populi, Ecclesiæque certarent; & beatam se reputaret, quæ possideret. Referam verba Tabularum Lugdunensium, in quibus Archiepiscopus LXXIX. à Iacobo Seuertio commemoratur [a]: *Ioannes primus* (scilicet, eius nominis) *quibusdam, de bellis manibus, sed male, rectiùs Ioannes Bellisinens, seu Bellemensis, erat enim filius Guillelmi Taluas, Domini Bellemensis, Alanconij, & Pontiuensis, seu Pontiui Comitis; & B. Comitissæ Varenensis, seu de Varenna, Guillelmi vxoris secundæ, qui cum ea diuortium fecit, quia cognatam fuisse vxoris defunctæ proponeret; quæ de re est caput.* Porrò, *extra de diuortiis, Alexandri III. scriptum ad Ambianensem Episcopum.* Hæc de genere, patria, atque parentibus. De dignitatibus diminutæ procedunt Tabulæ, quippe quæ solum Episcopatum Pictauiensem illi appingunt. Verùm electum etiam ad Narbonensem vtriusque Ecclesiæ, & Narbonensis, nimirum, & Pictauiensis Acta testantur, virum nec sine egregia laude commemorantes [b]: *Ioannes III.* (Pictauienses Tabulæ aiunt) *homo doctus, & integræ vitæ, primò Episcopus Pictauiensis, posteà Narbonensis Archiepiscopus electus anno 1181. Tandem Archiepiscopus Lugdunensis à Lucio III. Papa creatur, & eiusdem in Francia Legatus.* Concordant Tabulæ Ecclesiæ Narbonensis.

a apud Ioan. Chenu, & Robert. Claudum.

b apud Ioan. Chenu.

2. Extat Epistola Stephani Tornacensis ad eundem Ioannem, cùm ex Narbona, Lugdunum vocatus esset gratulatoria, quam ad eius Historiam, & Dignitates non parum facientem, quippe ex qua constat post Narbonensem electionem, præuentum Lugduni, priusquàm in illa Sede collocaretur (ex quo Tabulæ omnes concordantur) non pigebit ad litteram transcribere. Sic autem habet [c]:

c epist. 92.

Ioanni Episcopo Pictauiensi.

Iucundum mihi theatrum proponit recordatio vestra,

cuius & reficiar spectaculo, & afficiar blandimento. Concertant in idem caput diuersarum Prouinciarum pontificales infulæ, & dum Pictauiensi Cathedra Sacerdotem suum Narbonensis conatur eripere, religioso saltu præambula Narbonensem electum primæ Sedes Galliarum sibi vendicat Lugdunensis. Admirabilis, & amabilis Ecclesiarum ludus iste, vbi superior inferiorem spoliat, & æmulatione sancta, voluntate pares apparent, quæ sunt impares dignitate. Absit, Pater, à mansuetudine vestra, vt ad Gothorum barbariem, ad leuitatem Vuasconum, ad crudeles, & efferos mores Septimaniæ declinetis, vbi supra fidem infidelitas; supra famam fames, dolus, & dolor plusquam valeat æstimari. Vidi nuper in transitu, cum Dominus Rex Tholosam me mitteret, frequentem, & feruentem in illa terra terribilem mortis imaginem, semirutos Ecclesiarum muros, ambusta sacrorum ædificiorum loca, fundamenta effossa, & vbi fuerant habitacula hominum, inculta domicilia bestiarum. Contremui, fateor; & expaui, cum ad ea loca vos inuitari audirem, in quibus, etsi contingeret vos præesse, facile esset non prodesse. Audito tamen, quod Rhodanusia Sidonij vos vocaret, gauisus sum gaudio magno, & Primatem nostrum in gloria videre desidero, quem prius affectione patrem, liberalitate beneuolum, simul & beneficum sum expertus. Nepoti vestro Archidiacono bonæ indolis adolescenti, sicut mihi mandauistis, paratus sum, & consilio, & auxilio prouidere. Hæc Stephanus, ad Ioannem recèns promotum.

3. Itaque Ioannes claritate sanguinis, doctrinæ meritis, & vitæ integritate, talis, ac tantus erat, vt de eo certarent Ecclesiæ Galliæ. Cæterùm Præfecturæ Lugdunensis memoriam reliquisse lego non contemnendam. Primùm, dicato templo Martyri Thomæ Cantuariensi Archiepiscopo, in domo, quam Lugduni inhabitauit (sic Lugdunenses volunt) dum in Gallia exularet extra Cistercium. Deinde, obtento à Rege Galliæ indulto pro se, & pro successoribus, quo eis Episcopatus Eduensis Regalia omnia, quoties, & quandiu vacaret, concedebantur. Tertiò, cum tunc emergerent Hæretici, Pauperes de Lugduno nuncupati, prolata in eo sententia satis seuera, quam Lucius III. primò, mox Bonifacius VIII. & Ioannes XXII. confirmauère. Demum, adepta omnium priuilegiorum suæ Ecclesiæ, & Sedis, à Friderico primo confirmatione, expedita in Villa Sancti Cenonis, an. M.C.LXXXIV. in qua Imperator eximiè laudat hominem, *Principem sibi charissimum appellans, Galliarum Primatem, Virum Illustrissimum, prudentem, industrium, morum honestate præditum, & Religione conspicuum.* Quæ omnia Iacobus Souertius in Chronologia Archiepiscoporum Lugdunensium in ipso, & successore, Additionibusque velut sparsit. Fallitur tamen in eo, quòd scribit, Ioannem hoc anno mortuum; motus, vt ait, quòd in priuilegio Regis Galliæ, quod modò memorabam, sequenti M.C.LXXXIX. iam non Pontifex dicitur: nempe, ait Rex, se illud concessisse *Ioanni, tunc Archiepiscopo Lugdunensi.* Verùm hæc verba Monachatum magis insinuant: quippe, si Rex de Præsule defuncto loqueretur, piæ, aut bonæ memoriæ, nuncuparet. Cùm autem ait, tunc fuisse Archiepiscopum, aliquid aliud esse, cùm Rex loquitur, congruentius videtur indicare. Atque hoc priuilegium mihi fax est, præter Authores citatos, citandosque, ad temporis rationem stabiliendam.

4. Inter hæc ergo Legatus, & Archiepiscopus, Galliarum Primas, & cunctis eximiè charus, seu gloria Mundi veluti satiatus, suspirans cœlestem, quod veriùs credo; atque vltrò se cunctis abdicasse: seu prosperitas eum, quod fieri potuisse nequaquam abnego, & lubrica occasionum in præceps egerint: seu tandem innocens, verùm impetitus linguis maledicis, cedere satius duxit, quàm litigare: hoc tandem anno, infulis depositis, atque Primatia Galliæ Lugdunensis, humilem Monachum induit in Claraualle, sub Venerabilis Garnerij disciplina. Certè in Tabulis Ecclesiæ Lugdunensis, non depositus, sed vltrò ipse se abdicans, Marthæ sollicitudinem, in Mariæ quietem mutasse perhibetur: quò respexisse videtur Innocentius III. in dicto capite, *Cum Marthæ.* vt suo loco videbimus. Rogerius Houvedenius, eius temporis Author, hæc tantùm scribit [d]: *Renunciasse Archiepiscopatui, & Monachum factum in Abbatia Clarauallensi, ad mortem vsque cum maxima pietate, & deuotione perseuerasse.* Consonat Cardinalis Zabarela in commentario dicti Capitis, *Cum Marthæ* [e]. Ægidius de Bri in Historia Comitum Alanconij, & alij, quos Lector consulat. Hæc satis nunc de Ioanne Lugdunensi vsque ad assumptum ab eo Cistercij habitum: nam & plura de ipso hoc ipso tomo, cùm dubiis super tribus, iisque grauissimis, consultum ab eo Innocentium produxerimus.

d in Annal. par. 2.

e lib. 2. c. 17.

Inter hæc alius Ioannes Archiepiscopus ex Cistercio assumptus, qui pòst Stephanum Vpsalensi Sede præfuerat, coronatus Martyrio, conscendit Superos, ingens sui desiderium relinquens populis, quos doctrina, & exemplo æquè pascebat. Sed præ omnibus Canuto Danorum Regi, qui audito eo multa faciebat, & in omnibus libentissimè auscultabat. De eo Olaus Magnus hæc habet verba [f]: *Tempore huius Canuti tres successiuè Archiepiscopi in Metropoli Vpsalensi præfuerunt, Stephanus, Ioannes, & Petrus: quorum optimis monitis ita piè, ac perseueranter obediuit, vt paternam pietatem in omnibus operibus suis æquare, vel imitari videretur. Siquidem à Ioanne Archiepiscopo non pauca salutaris doctrinæ monita accipiens, vigilantissimum Christianæ Religionis obseruatorem sese exhibuit; nihilque omisit, quod ad subiectorum populorum salutem, ac pacem, æternámque felicitatem necessarium videbatur. Diuini cultus augmento ita insudauit, vt non solo nomine; sed vita, moribus, legibus Rex Christianus diceretur. Pœnitentiam quoque, quæ sibi ob necem Caroli Regis ab hoc Pontifice imperata erat, reuerenter excepit, piéque, ac efficaciter expleuit. Nouit enim Christianus Rex, diuina obsequia non viribus propitianda esse. Proinde offensæ Religioni satisfacturus, duo præclara Monasteria, Saba, videlicet, (quod vulgariter Iulitha dicitur,) & Varuhem pridem à Rege Carolo inchoata perfecit, & prædiis sui patrimonij liberaliter dotauit.* 5.

f lib. 9. c. 17.

Nec ista in augmentum diuini honoris fecisse contentus, diuini cultus ministros honoribus, prouentibus, priuilegiis cumulatissimè prouexit, sacerdotia instituit, ædes sacras reparauit, aut de nouo erexit. Felix Rex talem sortitus Pontificem, cui obediendo diuinam clementiam, & diuturnam, pacem mereretur: sed felicius Regnum, & felicissimus populus, cui contigit à tam glorioso, & pio, ac sapiente Rege gubernari. Verùm hic Pontificatus, quamuis numero annorum angustus extitit; tamen ingens eius gloria memoriam sortita est laudabilem, & sempiternam. Quarto enim anno à principio sui Pontificatus, ab Estonibus, qui Piraticam, vsque ad interiora Sueciæ exercebant, in propriis ædibus Almerstech, circa principium mensis Iulij, anno à nato Christo M.C.LXXXVIII. trucidatus occubuit. Cuius successor Petrus auxilio huius Canuti suffultus, totum Suetici Regni populum ad ciuiles mores, & Christianam pietatem toto corde amplexandam induxit. Hactenus 6.

ctenus ibi de gestis Sancti Pontificis, déque tempore ipsius coronationis.

7. Verùm de eadem indigna Viri cæde, capite antecedenti etiam tradiderat, f loquens de Stocholiuiæ, Regiæ Suecorum Vrbis, hac occasione cœptæ, fundatione: *Prius enim Estones, Moscouitæ, Russi, Tauestibi, per eas fauces continue ingrediebantur, & clandestinis incursionibus Suecones, nullam hostilitatem suspicantes adorti prædabantur: factáque ingenti hominum strage, libere, & impune, atque maximis spoliis onusti, in suas terras euaserunt: quo incursu Ioannem secundum Archiepiscopum Vpsalensem in sita propria mansione Almersthech occiderunt, & nonnullos alios clarissimæ stirpis, & memoriæ Proceres. Sed hic Stocholinia structa, omnes, & singuli diuturnam pacem assequuti fuerunt; hostes vero sempiternam formidinem, qui viso tam insuperabili præsidio, contra quoslibet inimicos, in reliquum tempus erecto, a diripienda Suecia abstinuerunt.* Hactenus ibi. Ioannis, vt Martyris Christi, meminêre Menologiu Cisterciis g, & Abraham Bzouius, qui hoc eodem anno Sanctum commemorat. Sed ex Suecia ad Italiam, & ex Ioanne ad Ioachimum transeamus.

f lib. 9. c. 16.

g Iulij 2.

8. Interea de Abbate Ioachimo variæ sententiæ: & quidam eum Sanctum, Doctorem, Vatem de cœlo missum: alij illusorem, aut qui mirius illusum, & scripta eius inania prædicantes, animos Cisterciensium; sed & ipsius conscientiam exagitabant: huius, ne, vt poterat, fortè deciperetur; illorum, ne deciperet; aut dum scrutator nimius inuenitur mysteriorum cœlestium, à supereminenti gloria, quod Scriptura prædicit h, opprimeretur. Subesse illi in caulibus Curatij, redemptas Christi Sanguine oues, agnósque, queis pascendis incumberet; illis sapientiam, si quam de cœlo habebat, vtiliùs adaptandam, quàm si in diuinationibus superfluis fortè, & fictitiis per ætates, euentúsque futuros, quæ ad ipsum non spectarent, diffunderetur. Posse esse diuinitùs collata, quæ præfert dona; sed & posse non esse. Porrò, si in dubio, occultentur, nullam iacturam; si falsa, aut ficta in medium proferantur, sæcularibus cunctis in scandalum, domesticis in confusionem, opprobriumque, ipsi in æternam damnationem vertenda fore. Res ad Clementem III. delata est, atque æqua lance vtrinque ab eo perpensa, baculum pastoralem abdicare permissus Ioachimus, ac sibi soli vacans, iussus scribere, sua scripta polire, & emendate apostolicæ Sedi præsentanda; cuius iudicio, aut prodirent, aut celarentur. Extant eiusdem Pontificis Litteræ expeditæ hoc anno, quas euulgatas a Iacobo Græco, nostri muneris erit hîc transcribere: sic autem habent i:

h Prouer. 25.

i sect. 16.

9. *Clemens Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilecto Filio Ioachimo, Abbati de Curatio, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Rationis ordo suadet, & debitum exigit charitatis, vt in cunctis actibus nostris ad id plurimùm intendamus, qualiter secundùm veritatis euangelicæ testimonium, opera nostra luceant coram hominibus: vt ex eis proficiendi materiam capiant, & exemplum. Cùm ergo iubente, & exhortante te bonæ memoriæ Lucio Papa, prædecessore nostro, expositionem Apocalypsis, & Opus Concordiæ inchoasse, & postmodum de Papæ Vrbani authoritate successoris ipsius composuisse dicaris; charitatem tuam monemus, & hortamur in Domino, per apostolica scripta mandantes, quatenus laboribus tuis in hac parte optatum, & debitum finem imponens, gratia Dei prosequente, ad vtilitatem proximorum opus illud complere, & diligenter studeas emendare: vt venias ad nos, quàm citius se opportunitas dederit, discussioni apostolicæ Sedis, & iudicio te præsentes: si enim velis in abscondito retinere, diligenti cura prospicias, quæ possis Summi Patrisfamilias offensam, de talento scientiæ tibi commisso satisfactione placare. Data Laterani, sexto Idus Iunij, Pontificatus nostri anno primo. Hactenus Litteræ Clementis ad Abbatem Ioachimum hoc anno datæ.

10. At de renunciatione Abbatiæ statim sequuta, & Curatiensium de amisso patre dolore, ac frustrata pro eius receptione sollicitudine, idem Iacobus Græcus, neque enim alium habemus antiquiorem; ista subiungit k: *Porrò Venerabilis Abbas ad votum retinens consulentis, ac præcipientis imperium, inceptum opus, grates Deo reddidit, liberiori se cursu posse cætera prosequi, ex concessione præuoscens. Reuersus ergo in Curatium, renunciatione peracta, festinus inde recessit. Curatienses verò Monachi recessum huiusmodi, & incolatum continentis se in loco, cui Petra alta est nomen, valdè ægrè ferentes, cùm de eiusdem regressu desperarent, vel quia tanti Patris nequibant carere præsentia, vel quia munera Dominicæ dispensationis ignorabant: si quomodo ad redeundum compellere possent, de seniorum consilio, ad Pontificis auctoritatem cucurrerunt. At Romani Pontificis authoritas expetita, saniori consilio perpendens vniuersa; Ioachim, & ab onere Curatij absoluit, & alibi considendi potestatem adiunxit. Vnde non extera tantùm, quàm intima libertate potitus, totus pergebat in Deum, vt vnus efficeretur spiritui cum eo. Et quia cogitatio eius erat apud Altissimum, de ventre eius flumina iugiter fluere cœperunt. Hinc factum est, vt petram mansionis prioris, petram olei nominaret, & hoc non immeritò: vnctionem etenim Domini in se non parum profecisse cognouit.* Hæc ex Iacobo Græco ad verbum transtuli, mendis tantùm correctis, queis nimiùm scatet, ne non comperta aliunde veritate, aliter quicquam darem, quàm accepissem. De Petra alta id solùm dicere audeo, neque in Chronologia inueniri, neque in generibus.

k ibid.

11. Hinc, vt opinor, originem cœperunt longa Ioachimi dissidia cum Cisterciensibus, vltra mortem producta, ipso instituente nouam Congregationem à Cistercio diuisam, atque Florensem à primo eius Cœnobio cognominatam; & nostris in eum acriter inuectis, quasi in malè scribentem de Trinitate: atque accusantibus in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. recens defuncti libros, quòd ipse viuens videtur prophetasse. Sed de his latè in sequentibus agemus. Interim noto, Venerabilem Virum, Lucam Monachum Casemarij, dein Abbatem Sambucinæ, adhæsisse Ioachimo, quo ipse scriba frequenter vteretur. Quod cùm non fuerit post inceptum Cœnobium Floris, neque enim Lucas de Cistercio exiit, quoadvsque in Archiepiscopum Cusentinum, qua dignitate polluit, assumeretur; coniector planè fuisse circa hoc tempus, adeóque sat probabile apparere, secessisse cum ipso in Petram altam de licentia Capituli, fortè & mandato Clementis Summi Pontificis.

1. Ioſcelinus, Arnulfuſque Meilroſenſis vterque in cauſa Epiſcopatus Santandraani 2. Litteras à Clemente Papa ſuſcipiunt; 3. mitiores primùm, 4. mox alias ſeueriores, 5. quibus anathema in Regem, ſi reſiſtat, 6. & interdictum in Regnum iubentur indicere, 7. atque item Eccleſiam Santandraanam, & Capitulum eius viſitare. 8. Quem tandem lis hac exitum habuerit. 9. Dictum de Arnulfo, Hugone, atque Vuillelmo: 10. & reuelata Ciſtercienſi Monacho, qua Henrico Anglorum Regi mala inſtabant.

CAPVT V.

1. HIc idem annus prolixæ ſatis liti ſuper Epiſcopatu Santandræano finem impoſuit, interuentu noſtrorũ; vt per eoſdem, per quos promota fuerat, tandem iam diffinita terminaretur. De his Rogerius Oubedenius in ſuis Annalibus Angliæ, ita ſcribita [a]: *Hoc anno* (ſcilicet, M. C. LXXXVIII.) *Ioannes Dunkeldenſis Epiſcopus, poſt Purificationem Beata Virginis Maria rediit de Curia Domini Papa* (*quò diximus perrexiſſe praſcripto tempore*) *Hugone Epiſcopo Sancti Andrea depoſito* (*ſcilicet*, quod noluiſſet cõparere, quod anno LXXXVI. tradidimus:) *& attulit ſecum litteras Domini Papa ad Ioſcelinum Glaſcuenſem, & Matthaum Alberdonenſem Epiſcopos, & ad Ernaldum, ſiue Arnulfum Abbatem Meilroſenſem, in hac forma.* Hæc Rogerius. Litteras porrò Clementis ad prædictos, ſuper depoſitione Hugonis, & reſtitutione Ioannis, ita proſequitur:

[a] ad hanc an.

2. *Clemens Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, Venerabilibus Fratribus Ioſcelino Glaſcuenſi, & Matthao Alberdonenſi Epiſcopis, & dilectis filiis Ernaldo Abbati de Meilroſia,* &c. *Salutem, & apoſtolicam Benedictionem.*

Ne in dubitationis recidant ſcrupulum, qua geruntur; dignum eſt litterarum memoria commendari, & ad illorum notitiam, quorum intereſſe videtur, celebri, ac veridica inſinuatione perferri. Meminimus autem, quòd bona memoria Vrbanus Papa pradeceſſor noſter Hugoni, quondam dicto Epiſcopo Sancti Andrea, pro controuerſia, qua inter eum, & Venerabilem Fratrem Ioannem Epiſcopum vertebatur, ſub excommunicationis interpoſitione mandauit, vt ad certum diem reſponſurus in iure, aſpectui ſe apoſtolico praſentaret. Verùm, quia conſcius actuum ſuorum, & euentum iudicij reformidãs, venire cõtumaciter recuſauit: Nos, & pro hoc, & pro aliis multis, qua crebreſcente fama, Eccleſia Dei ſcandalum pepererunt, ipſum ab Epiſcopatu S. Andrea, de conſilio, & aſſenſu Fratrum, perpetuò iudicauimus apoſtolica Sedis auctoritate remotum, & ab vſu epiſcopalis officij eò vſque ſuſpenſum, donec apoſtolica Sedes duxerit de ipſo aliter ſtatuendum; abſoluentes à fidelitate ſubiectos, qua ei tenebantur aſtricti. Sanè quia vacantes Eccleſias diutiùs regimine paſtorali carere, Sanctorum Canonum inhibent Sanctiones, Diſcretioni veſtra per apoſtolica Scripta mandamus, quatenus dilectos filios noſtros, Capitulum S. Andrea, ex parte noſtra diligentiùs moneatis, vt ſibi talem eligant Epiſcopum, & Paſtorem, qui dignè poſſit epiſcopalis officij dignitate potiri. Specialiter autem eos, quantùm vobis poſſibile fuerit, inducere laboretis, vt memoratum Epiſcopum Ioannem, virum bona opinionis, & pro ſui honeſtate nobis, & Fratribus noſtris acceptum, ad regimen, & pralationem illius Eccleſia, ſine cuiuſquam ſcrupulo difficultatis aſſumant. Quòd ſi omnes his exequendis nequiueritis intereſſe, duo veſtrûm ea nihilominus exequantur. Datum Piſa XVIII. Kalend. Februar. Indictione VI. Hactenus Clemens ad Abbatem, & Epiſcopos.

3. In eandem ferè formam ſcripſit Vuillelmo, Regi Scotiæ, Henrico Angliæ, atque vniuerſo Clero Epiſcopatus S. Andreæ, quas omnes epiſtolas adducit idẽ Rogerius eodem loco. Verùm, quia Reges mitioribus remediis plerunque inſoleſcere, nec facilè, cùm ſemel à recto deuiant, reduci poſſunt, niſi duriori habena coërceantur; inolitam duritiem Guillelmi præcauens Summus Eccleſiæ Paſtor, alias, eadem die, litteras dedit ad eoſdem Legatos, addens, & ex Ciſtercio Neubothlenſem Abbatem, inſignem Virum, & quoſdam alios, quibus, ſi reſiliret à mandatis, per cenſuras compeſcere, interdictum in Regno fulminare aduersùs Regem, aduersùs Conſiliarios, fautoréſque anathema indicere: demum Santandræanam Eccleſiam, & Capitulum viſitare, reformare, & tam in capite Eccleſiæ, quàm in membris, quæcunque corrigenda eſſent, corrigere, apoſtolica authoritate committeretur. Extant, leguntúrque apud eundem Auctorem litteræ Pontificiæ ad Epiſcopos, & Abbates ſcriptæ, quæ ita habent [b]:

[b] vbi ſupra.

Clemens Epiſcopus, Seruus ſeruorum Dei, Venerabilibus Fratribus, Ioſcelino Glaſcuenſi, Matthao Auerdonenſi, & Richardo Morauienſi, Epiſcopis, & dilectis filiis Ernulfo de Meilros, & Hugoni de Neubothle, &c. *Abbatibus, Salutem & apoſtolicam Benedictionem.* 4.

Ad ea, qua reſpiciunt honeſtatem, & ſalutem pariunt animarum, quamuis abſque monitis intendere debeatis, & diligẽtem operam, iuxta veſtri officij debitum, tribuere vos credamus; veſtram tamen diligentiam ad maiorem in his ſollicitudinem exhibendam litteris apoſtolicis duximus exhortandum, vt eiſdem operibus laude dignis tantò ferueutiùs inſiſtatis, quantò vobis ſalubrius erit in ipſis ad exhortationem apoſtolicam exactiorem diligentiam adhibere.

Conſtat vtique, quoſdam Eccleſiarum Pralatos, cum his, qui ſcandalizati fuerint, debere pati, iuxta normam apoſtolicam, vſtionem, & cum infirmantibus infirmari. Quantas verò perſecutiones his temporibus ſuſtinuerit Eccleſia S. Andrea, quantas calamitates incurrerit, & preſſuras; quàm etiam grauiter hactenus fuerit perturbata ſub ira indignationis regia celſitudinis, & quaſſata; inſuper Venerabilis Frater noſter, Ioannes Epiſcopus S. Andrea, quot, & quanta pericula ſuſtinuerit, & labores pro ſeruanda libertate Eccleſia ſibi commiſſa, & ei à nobis, & duobus noſtris pradeceſſoribus confirmata. Cùm ea omnia vobis ſint manifeſta, illa veſtris auribus inculcare ſuperuacuum videtur. Nunc igitur quamplurimùm expedire dignoſcitur, vt de ſalute Regia, & ſtatu praſcripta Eccleſia reformando, atque pace ibi Epiſcopo conferenda, ſollicitudinem geramus congruentem; & circumſpectionem veſtram ad ea omnia curanda, & promouenda à nobis roborandam eſſe putemus. 5.

6. *Diſcretioni veſtra per apoſtolica Scripta mandamus, atque pracipimus, quatenus poſt ſuſceptionem litterarum noſtrarum, conuenientes in vnum, ſicut decet viros prouidos, & diſcretos chariſſimi in Chriſto filij noſtri Vuillelmi Illuſtris Regis Scotia praſentiam adeatis, &*

eum

cum moneatis diligentiùs, & instantiùs inducatis, vt Episcopo memorato rancorem indignationis suæ remittas, & in hoc Romanam Ecclesiam, quæ Serenitati Regiæ iam longo tempore detulit, non contemnat; sed eius, & vestris monitis, prout Regiæ gloriæ conuenit, & saluti, sine dilatione salubriter pareat, & humiliter acquiescat; ac ipsum Episcopum præscriptum Diœcesim S. Andreæ in pace permittat habere, cùm ex debito Regiæ Dignitatis Ecclesias teneatur cum Pastoribus suis non dispergere, sed fouere; non contemnere, sed amare; non persequi, sed tueri. Quòd si monitis apostolicis in propriæ salutis periculum (quod absit) duxerit resistendum, in Regnum suæ Celsitudinis, & personam suam, & omnes fautores Regios nuncietis, interdicti sententiam infra viginti dies, sine appellationis obstaculo, authoritate apostolica à vobis promulgandam.

7. *Illos insuper, qui Hugoni obedientes extiterint, & ei fomentum in sua obstinatione dederint (postquàm eum Sedes apostolica à Diœcesi S. Andreæ remouit perpetuò, & excommunicationis sententiam in ipsum promulgauit) simili sententia percellatis, & publicè nunciantes excommunicationi subesse tandiu faciatis, & ab aliis arctiùs euitari, donec ad mandatum Ecclesiæ reuertatur, absolutionis beneficium ab eodem Episcopo petituri: ad hæc Altaribus, & calicibus, in quibus iam dictus Hugo in excommunicatione positus celebrauit, purificationem, & sanctificationem, iuxta consuetudinem Ecclesiæ, conferatis. Ad Ecclesiam quoque S. Andreæ pariter accedatis, & Fratribus conuocatis in vnum, intretis Capitulum, & de ordine, & statu Ecclesiæ diligentiùs inquiratis; &, si quid in eadem Ecclesia per supradictum Hugonem immutatum inueneritis, vel statutum, authoritate nostra in statum debitum reducatis; & si quid in ipsa fuerit corrigendum, efficaciter studeatis id in melius reformare. Si verò (quod absit) aliquos ex Canonicis ad recipiendum humiliter; & deuotè Pastorem suum prædictum, duros inueneritis, & rebelles, eos instantiùs moneatis, vt illi reuerentiam, & obedientiam Patri debitam exhibeant, & à maligno, atque damnabili proposito suo desistant. Quòd si contumaces extiterint, eos ab officio pariter, & beneficio suspendatis, & excommunicationis vinculo innodetis, quo ipsos faciatis manere ligatos donec monitis, & mandatis ecclesiasticis acquiescant. Quòd si omnes his exequendis interesse nequiueritis, reliqui ea nihilominus exequantur. Datum Pisæ 17. Kalend. Februarij, Indictione 6.*

8. Hactenus litteræ seueriores Clementis Papæ, quas necessarias fuisse inde coniector, quòd nec post illas Ioannes Santandræana Sede potitus est; sed in sua permansit Dunkeldensi; non, quia ipse voluerit; sed, ne Regis cieret indignationem; quam primis ex mandatis incandescentem, non parum fuit vel ex parte cohibere. Euentum, idem Rogerius memoriæ prodit, hæc subdens verba: *His auditis, præfatus Rex Scotorum, tandem suorum consilio, & prece victus, supradictum Ioannem Episcopum in gratiam suam recepit, & concessit ipsum pacificè possidere Episcopatum Dunkeldensem, & omnes redditus, quos ipse ante consecrationem suam habuit: ea conditione, quòd ipse Ioannes quietum clamaret à calumnia sua Episcopatum S. Andreæ; qui licèt supradictis litteris Domini Papæ esset præmunitus; tamen in omnibus obediuit voluntati Regis, & quietum clamauit Episcopatum S. Andreæ, à calumnia sua in Dei, & Regis misericordia, sciens, quòd melior est buccella panis cum gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio. Hugo verò quondam dictus Episcopus S. Andreæ, degradatus, & anathematizatus Romam venit, qui data cautione standi iudicio Ecclesiæ, à Domino Papa clementer absolutus est. Sed paucis superuixit diebus: nam mense Augusti tanta extitit aëris corruptio Romæ, & in finibus eius, quòd multi Cardinales, & ditiores Vrbis, cum innumera plebis multitudine interierint; & ipse Hugo cum tota ferè familia sua; & Henricus Dolensis electus, cum familia sua, ibidem obierint. Rex autem Scotiæ dedit Episcopatum S. Andreæ Rogerio, filio Roberti Comitis Leicestriæ, Cancellario suo, præsente Ioanne Dunkeldense Episcopo, & non contradicente. Quo facto, omnia in pace quieuerunt.* Hactenus ille. Hic mansit exitus litigiosam æmulationem vtriusque Præsulis; alterius, meritis personæ, & causa confisi; alterius Regio fauore, & quæ non parum prodesse in rebus solet, propria audacia nitentis, atque versutia: quæ vt non præualuerit, inualuit; atque æmulum, ne obtineret, impediuit.

Verùm, quod attinet ad Arnulfum Meilrosensem, Virum insignem, & doctum, perspicuum est, & qui plurimùm non solùm in Scotia apud Regem, & populum; sed in Ecclesia polleret authoritate. Thomas Dempsterus scripsisse librum epistolarum ad Clementem Papam III. memoriæ prodit, dum ipsum inter Scriptores illustres Scotiæ numerat: [c] *Scripsit* (inquit) *epistolarum ad Clementem tertium librum vnum.* Ex quo facilè liceat coniectari, aut multa alia ab eo illi iniuncta, quorum rationes librum implere possent; aut virum doctum, quod tunc multis in vsu epistolari stylo librum scripsisse, graui haud dubiè argumento, quem Pontifici summo dedicauerit. Hugonem etiam idem Author memorat, quin & discipuli eius Vuillelmi, & sub ipso Prioris, qui mox in Cupri Abbatem prouectus fuerit: [d] *Vuillelmus de Benyne, Prior de Neubothle, & posteà Abbas Cupri, vir insigni pietate, nec minori litteratura, religiosi voti diligens obseruator. Scripsit de Vita Sancti Ioannis Scoti, nati in villa Podoën, prope Leyam, in Anglia; deinde S. Andreæ, Episcopi electi, lib. 1. Vixit ad annum M.C.LXXXVIII. Elegantem porrò illum vocat Scoti Chronicon lib. 6. cap. 40. Alia edidit, sed non extant; neque apices ad me venêre.* Hactenus occasione Hugonis, de Vuillelmo: nunc ad alia huius anni procedamus. 9.

Hoc ipso anno reuelatam à Deo lego cuidam Monacho Sancto Cisterciensi (dubium cuius Cœnobij) defectionem filiorum, mortémque imminentem Henrico, Regi Anglorum, per quem admonitus, vt non posset euadere (quis enim diuina decreta frustrare poterit?) saltem catholicè, & constanter præmuniretur. Narrat Rogerius nobilis Scriptor, in Annalibus Angliæ, totidem verbis [e] *eodem anno,* nempe M.C.LXXXVIII. *quidam Monachus Cisterciensis, Vir Religiosus, & timens Deum, videt visionem huiusce-modi super Henricum Regem Angliæ. Apparuit siquidem illi vir quidam magnitudinis miræ, decorus facie, vestibus albis indutus; & ait illi: Vade, & lege hæc de Rege: Leuaui signum meum super eum. Venter vxoris suæ intumescet contra eum: in tormento tormentum patiatur: & inter velatos velabitur.* Hactenus ille. Nec dubium, quin cui visio facta est, capessierit iussa, & quæ vidit Henrico patefecerit. Verùm quàm certa prophetia ipsa euaserit, qualitérque Henricus ipse Rex desertus à filiis, atque ab eis impugnatus, etiam à minimo, quem vnicè amabat, ex concepto dolore mortem obierit, anno sequenti, quo euenisse constat, more nostro dicendum reseruamus. [f]

c lib. 3.

d Idem lib. 11.

e ad hunc an.

f cap. 2. n. 5.

1. Hildegundis Iosephi mira religio: 2. puritas inter viros vix vlli obnoxia tentationi: 3. quas altas graues passa. 4. In febrem incidit. 5. Natura vis, & confessio facta Priori, 6. vnà cum futurorum prædictione. 7. Detectus sexus, 8. nomênque inquisitum, & sepulcro impositum. 9. Demum Corporis sancti veneratio. 10. Addita Historia ex Bernardo Brito quadam: 11. & de antiqua memoria miraculorum. 12. Tum de scriptis in laudem Ioannis Baptistæ.

CAPVT VI.

1. IAm felix transitus Hildegundis, sacræ Virginis, sub nomine Iosephi latentis in Sconaugia, hoc nobis venit anno referendus; quippe biennio, quanuis nondum integro, exacto in Religione, quam anno M. C. LXXXVI. circa finem ipsius ingressa fuisset. Ergo [a] *Ioseph monachali suscepto habitu* (ait Author, qui eius Vitam scripsit) *omnia generosi tyronis Christi officia magno, & virili animo explebat, cantabat, studebat, laborabat: & quia litteris leuiter tantùm tincta erat, tradita fuit vni ex Religiosis doctiori, qui Vitam ipsius posteà aliorum rogatu conscripsit.* Itaque hic idem Author, quem describimus, litteris erudiendam suscepit virginem, quo maior illi fides tribuenda sit in his, quæ de ea narrat: quippe oculato testi, vel quæ non vidit non aliunde haurienti, quàm ab ipsa Hildegundi eius discipula. Cæsarius manum misisse ad fortia [b] narrat, atque vt summum miraculum perpendit, quòd fœmina inter viros conuersata, virum non solùm nesciuit; sed nec aspexerit leuiter, quantùm ex actibus eius exterioribus, quantùm ex confessione potuit colligi.

a apud Raderum.

b lib. 1. cap. 40.

2. Pergit eius Magister apud Raderum: *Biennium ita propè totum exegit, omnibúsque singularia pudoris, & modestiæ, virtutúmque omnium documenta suo exemplo dedit. Nec vllum virginitatis periculum vnquam adiit, quòd Deus eam ex parte oppugnari fortè non permiserit, cùm se, thesaurumque suum totum Deo consecrasset.* Sic Author ille. Verùm Cæsarius addit in suis Dialogis: cùm ab Apollonio fuisset inquisitus, an aliquas tentationes ex hominū cōsortio perpessa fuerit: *De eius tentationibus nihil audiui, sed quòd aliis fuerit causa tentationis, satis intellexi.* Adducitque cuiusdam Fratris dictum, cùm iam Iosephus morti appropinquaret, quod mox subiungam. Atque hæc quidem de illis tentationibus, queis fœmina inter viros obnoxia naturæ debito. Verùm de aliis, in quibus fortè, quòd minùs graues essent, minùs præueniebatur, audi, quod sequitur [d]:

c ibid.

d apud Raderum.

3. *Ab alia parte tamen* (Monachi eius Magistri verba sumo) *circa finem secundi anni, vsque adeò graues hostis Tartarei insultus est passa, vt omninò de deserendo Cœnobio, & abiicienda religiosa veste decerneret. Et iam tertiò ad portam descenderat, vbi Monachum exueret, & erumperet, cùm subitò (diuinitùs opinor) magno intestinorum dolore afflicta, magnam etiam vim sanguinis profudit: quare adeò fracta est, vt ad lectulum relata, in dies magis, ac magis deficeret.* Hactenus ibi, vt non difficile Hildegundis experiretur, nihil sibi arrogandum, nihil fidendum. Quippe, quæ Christo duce, & adiutore, magna, & ardua, imò & soli naturæ impossibilia, nulla difficultate superaret: sibi relicta cedere leuissimis, & nisi repentino illo dolore præueniretur, etiam succumbere, minùs dubitauerit.

4. Agebatur initium Quadragesimæ, cùm Hildegundis sanguinis profluuio, sed multò magis intentatæ fugæ dolore in se ipsa tabescens, *accersito Magistro suo, statum vitæ vltimum exposuit, atque de peccatis omnibus per confessionem expiandis, grauiter admonetur. Paratam se respondit esse ad omnia.* Crediderim tunc virginem tractasse de votis sacris, quæ hactenus aliqua vrgenti occasione dilata essent. Neque enim post emissa deliberasset egredi, quæ leuissima tantùm peccata, cùm morti approximaret, confessa fuit, vt statim subiungam. Neque verò semel experta fragilitatem, differret remedium, ad quod de Cœlo subitò illo accidenti compelleretur. Pergit Cæsarius ad describendam mortem sacræ virginis, simul & vim naturæ, & sexus in sexum, ob quam non isthæc in exemplum tradere licet.

Cùm appropinquaret tempus resolutionis eius, cœpit infirmari: & cùm præ nimia debilitate ad lectum suum portaretur, Monachus quidam eam intuens, iuxta se stantibus clara voce dicebat: Homo iste, vel fœmina est, vel Diabolus: nunquam illum respicere potui sine tentatione. Et satis probatur ex hoc loco, quòd fortis sit vis naturæ. Vocánsque Priorem, cùm ei peccata quadam leuia confiteretur, & ille interrogaret, si vnquam aliquam cognouisset mulierem, respondit illa: Nunquam, Domine, reus fui alicuius mulieris, siue viri; hoc adiiciens propter sexum. Deinde recitauit ei per ordinem, eo modo, quo prædictum est, vniuersa, quæ circa se acta sunt, tacito sexu. Ita Cæsarius, cui consonat per omnia Author Raderi. Cæterùm, qualiter Priore negante fidem his, quæ à Iosepho audiebat, ipse diem, & horam, & circumstantias imminentis iam mortis prophetauit, atque ipsam prophetiæ impletionem veritatis assertæ testem induxerit: solus Cæsarius subiungit totidem verbis: 5.

Priore stupente, ac dicente: Frater, quæ loqueris, fidem excedere videntur; & quo argumento probare potero illa esse vera? Respondit puella: Hodie biennium effluxit, ex quo Angelus Domini pendenti mihi, diem resolutionis meæ prædixit. Scio, cui credidi, fidem seruaui, cursum consummaui: de reliquo reposita est mihi corona iustitiæ. Si ea feria, qua prædixi, ante obitum meum, non deposuero officium linguæ, in spatio vnius Missæ legendæ, non mihi credatis. Et adiecit: Cùm defunctus fuero, apparebit in me, vnde stupeatis, & diuinæ virtuti gratias meritò referatis. His dictis, quarta feria hebdomadæ Paschalis, 12. Kalend. Maij, anno Domini millesimo, centesimo, octogesimooctauo, Sole tendente ad occasum, sancta illa Anima de corpore virgineo egressa migrauit ad Dominum. Hic felix transitus Virginis sanctissimæ, hic finis vitæ admirabilis per omnia, atque in ipsa laudabilis, quippe ab Spiritu Sancto in cunctis acta; sed admirabilis, laudabilísque, non imitabilis. 6.

Nunc, quæ obitum sanctum sequuta sint, qualitérque abluendum corpus, nudatum reuelauerit sexum, cunctis stupentibus, ex eodem Authore referamus: *Percussa tabula, cùm tam Abbas, quàm cæteri Fratres ad eius exequias conuolassent, & corpore exportato ad lauandum, detectum fuisset, sexus fœmineus apparuit. Tunc omnibus in stuporem versis, miraculi nouitate, nunciatum est Sacerdoti commendationes legenti: qui cognito sexu textum mutauit, & pro Monacho Monacham, & pro Fratre Sororem nominauit. Posteà cùm breuia pro ea scribenda essent, & nomen eius ignorarent, sub tali forma scripta sunt. 12. Kalendas Maij, obiit ancilla Christi in Sconaugia.* Ita Cæsarius. Author Raderi ex fascia pectorali, qua vberum tumorem coërcebat, 7.

coërcebat, detectum sexum: tum quatuor senes ab Abbate missos, prodit, qui veritatem haurirent, simul & proderent. Et tandem subiungit: *Referunt, certò esse fœminam. Concurritur vndique, ploratur, Deóque simul gratiæ aguntur, qui tales gemmulas, ac thesaurum Religiosis Sconaugiæ, quasi custodiendum credere voluerit, quem ipsi tamen ante Virginis mortem, apud se latere nesciissent. Cum omnium stupore, gaudióque confuso lacrymis, honesto tumulo commendatur.*

8. Fœmineum nomen cùm ipsa non prodidisset, ne sexum proderet, diu in Sconaugia mansit incognitum. Author Raderi ex Nouesiano Cœnobio Virginum, cui Agnes soror eius nomen dederat. Cæsarius ex Colonia vrbe exceptum prodit: sic enim ait: *Elapsis aliquot diebus, cùm Fratres nomen illius Beatæ scire desiderarent, miserunt in viciniam Coloniæ, vnde se oriundam dixerat: & cùm studiosè circumquaque de eius cognatione inuestigarent, nutu diuino inuenta est quædam anus, quæ se eius cognatam fuisse diceret, asserens eam Hildegundem vocatam.* Tunc verò cognito sacræ Virginis nomine, tale epitaphium sepulcro eius incisum, idem Author vulgauit, versibus haud incomptis, pro more sæculi:

Omnis homo miretur; homo, quid fecerit iste:
Hæc, cuius fossa cineres inclusit, & ossa:
Mas viuens paret, moriens sed fœmina claret:
Vita fefellit, mórsque refellit rem simulatam.
Hildegunt dicta, vita est in codice scripta:
May bissenis est hæc defuncta Kalendis.

9. Pergit Cæsarius de eodem sepulcro Virginis: *Cùm autem ante hos annos consecraretur nouum Oratorium in Sconaugia ex diuersis Prouinciis ad dedicationem populi confluentes, & prædictas Beatæ Hildegundis virtutes audientes, tumulum eius frequentauerunt; matronæ maximè, sanctis eius orationibus se commendantes, Deúmque super tantis mirabilibus glorificantes. Et nos, Fratres, cum illi gratias referamus Saluatori nostro, qui hæc fieri voluit nostris temporibus in Ordine nostro, ad gloriam suam, & ædificationem nostram, qui viuit, & regnat cum Patre & Spiritu Sancto in sæcula sæculorum. Amen.* Hæc Hildegundis, Iosephi dictæ Historia, Monachi in Sconaugia, quam suis inserendam Martyrologiis, ipsa, qua obiit die, Ioannes Molanus, Arnoldus Vvionius, Hugo, Menardus, aliique putarunt.

10. Præter Authores hactenus citatos, qui Beatæ Virginis Vitam scripserunt, Bernardus Brito [e] producit tertium alium, Hermeum nomine, à quo iam nubilis, sponsóque tradenda, fugisse dicitur, si posset, integram se Deo conseruatura. Tum designatum sponsum sacræ Virgini, quæsiuisse per Orbem sponsam profugam; sed nunquam inueniendam, etiam inuentam. Quippe Hildegundis, cùm fugisset veste virili, sub qua faciliùs quærentes fallere posset, sub ea sem in Sconaugiæ Monasterio ad Habitum monachalem suscepta est, celerem in eo mortem, seu veram magis vitam præstolatura. Sponsus porrò, cùm diu, & multùm quæsitam per alia loca, nequaquam iam speraret, inuentam iri, seu tædio vitæ in sæculo agendæ sine Hildegunde, quam ardenter amaret, siue æterna suspirans, quæ non his lusibus fortunæ subiacerent; idem fertur, adiisse Monasterium, in quo non minùs in Nouitium susceptus, & ab Hildegundi agnitus; sed nequaquam agnoscens Virginem sacram, dudum cum illa conuersatus est, ac si cum alio Nouitio conuersaretur. Sic non solùm fugientem non inuenit; sed neque inuentam, quoadvsque post mortem detecto sexu, collatisque, quæ ab ipsa antè audisset, tum primùm se inuenisse cognouit, cùm iam amiserat. Hæc, vt certò affirmare temerarium, sic omittere incuriosum nimis foret. Certè, qui Vitam huius beatæ Virginis sub humanis figuris stylo Comico iterum præsentandam exhibuit oculis hominum, hanc partem Historiæ aptissimam theatro, nequaquam sibi censeret omittendam, si aut inuenisset, aut veram reputasset, repugnantem aliàs antiquæ Historiæ, quæ nomen Virginis mansisse ignotum, tradit, per multum tempus.

In aliquibus Sanctorum Cisterciensium antiquorum Cathalogis, & ante professionem obiisse, (dilata fortè ob morbum, in quem statim incidit,) & miraculis claruisse post mortem fertur, verbis, quæ idem Bernardus Brito promit, atque ex ipso Henriquez, & nos etiam habemus in Manuscripto [f]: *Hildegundis in Sconaugia, quæ sub habitu virili se Fratrem Iosephum nominans, Nouitiatu impollutum Deo reddidit spiritum; & multis claret miraculis.* Ioannes Trithemius in Chronico Hirsangiensi Virginem sanctam memorat, sed citato Cæsario, nec aliunde mutuatus, quæ sibi tradit. 11.

Philippus Seguinus claruisse etiam stylo, versa oratione, atque ingeniosa carmina edidisse, præcipuè in laudem Præcursoris Christi, cui præ cæteris Sanctis adhærebat, testis existit. *Ingenio*, ait, *subtilis* (scilicet, Hildegundis) *Ioannis Baptistæ laudibus declamandis prorsus addicta, quædam haud spernendæ lectionis Opuscula metro conscripsit, vtpote de eius annunciatione, natiuitate, & parentum exultatione. Denique carmine etiam prosequuta est quicquid legerat de illius sanctitate.* Hactenus ille. Nec plura nos de Hildegunde. Nunc, quia Germaniam semel ingressi sumus, de Hemmenrode, & quod hoc anno ex eo processisse constat, Heisterbach Monasterio, pauca dicamus. 12.

e lib. 5. c. 31.

f in Menologio.

---

1. Heisterbacensis Monasterij initia: 2. Fundator Philippus, Archiepiscopus Coloniæ. 3. Præcedens visio, 4. & illius interpretatio, 5. ad minima, & singularia etiam descendens. 6. Quid in itinere. 7. Quid demum in loco Fratribus. 8. Illustrant Domum duo frusta Ligni Dominici 9. dens Præcursoris: 10. Thebæorum Martyrum, 11. & Vrsulæ, Sociarúmque exuuiæ sacræ. 12. Quædam aliæ notitiæ eiusdem Domus 13. Chronologia: 14. & de Trasovares Cœnobio Virginum. 15. Martinus Seguntinus, Legatus Regis, 16. Abbatiæ Huelguensi imperium in alias impetrat.

CAPVT VII.

1. LAVDANT annum fundationes Monasteriorum, inter quas Heisterbacum prima Domus in Chronologia hoc anno prætermissa; sed à Venerabili Cæsario illius Monacho tam exactè descripta, vt non possit non aliis anteponi. Et quidem, quod ad rationem temporis attinet, capite primo primæ

tanta nos premunt aduersitates, tanta paupertates, vt fides in nobis nutet. Ipse autem dormiebat. Quis? iam dictus Abbas: importunas Fratrum querimonias, & de reditu suasiones dissimulando. Et sicut ipse mihi retulit, cum iam de perseuerantia desperassent; & quotidie illum de reditu molestarent; ipse cum quadam authoritate surgens, pusillanimitatem eorum compescuit, dicens: Quid timidi estis, modicæ fidei? Cessate, cessate: quia nullus vestrûm redibit. Confidite, quia Dominus orationibus vestris excitatus, citiùs quam putatis, imperabit ventis, & mari, & fiet tranquillitas magna. Quod post annos paucos impletum est, non sine admiratione multorum. Ita Cæsarius in Dominicalibus.

8. Heisterbacum, seu Vallem Sancti Petri, inter alia illustrant sacræ Sanctorum exuuiæ pretiosissimæ: dens molaris Sancti Ioannis Baptistæ: duo corpora ex sociabus Sanctæ Vrsulæ: integrum corpus, alteriúsque dimidium Martyrum Thebæorum; & duo frusta de Ligno Crucis Dominicæ: quas omnes, vel per reuelationes comprobatas, vel per miracula, quia de tempore certo mihi non constat, in præsenti censui referendas. Et quidem primùm de frustis Ligni Dominici, id tantùm ab eodem Authore notatum video [e]: alterum ex Apulia illuc transmissum, quòd nigri erat coloris: alterum de Ecclesia Sanctæ Sophiæ apud Constantinopolim sublatum, quod est subrubrum, Henrici de Hulme dono obtentum esse. Eiusdem porrò Henrici de Hulme dono obtentus est dens S. Ioannis Baptistæ, de quo hæc idem Author in alio loco [f].

e lib. 4. c. 30.

f lib. 8. c. 54.

9. *Est apud nos dens molaris, & magnus eiusdem Præcursoris, tria habens cornua, qui qualiter ad nos deuenerit, & quid per illum apud nos operatus sit Dominus, tibi recitabo. Cùm vastata fuisset ciuitas Constantinopolitana à Cruce signatis, & diuersi diuersa diripuissent, Henricus miles de Huelme inter reliquias pretiosissimas, etiam iam dictum dentem Sancti Ioannis tulit de Ecclesia Sancta Sophia: quem repatrians in tantum dilexit, vt in castro suo Oratorium ædificaret: ibi eum volens condere in Altari, quod germana eius, Magistra in insula Sancti Nicolai, propter affectum, quem habuit, & habet erga Domum nostram, dissuasit; sed tunc persuadere non potuit: qui post breue tempus, à Vvernero de Bonlant captus, spe orationum nostrarum, iussit eum nobis transmitti. Interim cuidam Sororum prædicti Cœnobij in somnis ostensum est, quòd quàm citò dens veniret ad locum nostrum, tam citò Henricus esset liberandus: quod ita factum intelleximus. Prior noster, per quem transmissus est, in flumine Rheni, illius beneficio maximum euasit periculum. Henricus Comes Seynensis, habens militem honestum, sed mente captum, cum eo ad nos venit, sperans illum, tum virtute reliquiarum, tum beneficio orationum nostrarum, posse sanari; qui dente sacratissimo signatus, & tactus, tam cœlestem virtutis eius sensit effectum, vt vix ad iactum balista de Monasterio progrediens, se sanatum gratularetur.* Ita Cæsarius in libris Dialogorum, quæ eadem in homiliis fusiùs repetit [g], vbi & se etiam pro eodem dente missum prodit.

g de infant. Saluat. 14.

10. Cæterùm de Martyribus Thebæis, quorum ibidem Reliquiæ venerantur, hæc habet alibi [h]: *Quando renouata est Ecclesia Bonnensis, quorundam Martyrum corpora ex sacra legione Thebæorum illic reperta sunt: ex quibus cùm vnum corpus integrum, & præterea pars alterius Martyris nobis data fuisset, cuidam adolescenti talis de eis visio ostensa est. Videbatur sibi in somnis stare iuxta scrinium earundem Reliquiarum; cui, cùm quidam diceret: Nosti, quid in isto scrinio contineatur? & Monachus responderet: Etiam: corpus Martyris nostri, ille subiunxit: Falleris: nam vir vnus, & dimidius in eo iacent. Quod vsque ad illud tempus omnes nos latuit. Tanta autem virtutis sunt eadem sacra ossa, vt aqua superfusa variis infirmitatibus sit medela: maximè tamen sanat tumores, ac inflationes.*

h lib. 8. c. 65.

Demum de duarum Virginum corporibus hæc habet [i]: *Sunt apud nos de eodem sacro Collegio duæ sacræ Virgines, etiam per reuelationes inuentæ. Domina Euphemia Abbatissa, quæ ante annos paucos defuncta est, cùm adhuc puella esset in scholis, duæ ei Virgines in somnis apparuerunt, quæ sub extrema parte Dormitorij, quod cellario continuum erat, se indignè iacere conquestæ sunt. Illa, sicut puella, visum, vt visum reputans, tacuit: posteà cùm esset adulta, secundò ei, loco eodem, sub forma & habitu speciosissimarum Virginum cingulo tenus apparuerunt: quasi dicerent: Exire de loco isto non possumus, nisi per te. Tunc memor primæ visionis, eam, quæ potior videbatur, interrogauit dicens: Quod est nomen tuum? Respondit illa: Anastasia. Ab illo tempore Eufemia importunè Conuentui cœpit suggerere, quatenus cellarium vsque ad finem Dormitorij extenderet, dicens sine ambiguitate, duas ibi Virgines esse reperiendas: pollicebatur etiam, quòd tres solidos communibus expensis superadderet. Acquieuit tandem Conuentus: & sicut mihi retulit Rembodo Conuersus noster, cui idem opus fuerat commissum, cùm terra tota fuisset eiecta, in præsentia prædictæ Sanctimonialis, sub fundamento muri, sacra illa duo corpora sunt reperta: quæ illa, priusquàm Abbatissa fieret, nobis transmisit, & celebrata est de eis eodem die Missa solemniter in Conuentu.* Hactenus de Reliquiis. Claruit præthereà Heisterbacum, seu Vallis Sancti Petri viris sanctissimis, quos suis locis, in tempore reddemus. 11.

i lib. 8. c. 86.

Memorabatur Heisterbacum sub recentiori Vallis Sancti Petri nomenclatura in litteris Gregorij Papæ IX. ad Conradum Legatum, Cardinalem Episcopum Portuensem, datis Laterani Nonis Maij, Pontificatus ipsius anno VIII. Itémque in aliis eiusdem Summi Pontificis ad Præpositum Coloniensem, Laterani item datis, Idibus Februarij, Pontificatus ipsius anno vndecimo; & in his vltimis non Vallis Sancti Petri, sed Sancti Petri de Valle cognominatur. Est & aliud Cœnobium eiusdem nominis, Ordinis Carthusiani, cuius in epistolis Ioannis Sarisberiensis frequens mentio; & ad cuius Priorem Engelbertum epistolæ 161. 162. & 163. scriptæ leguntur. 12.

Sequuntur fundationes Cœnobiorum, quæ Chronologia hoc anno constructa prodit, sequenti ordine: 13.

Anno M.C.LXXXVIII. tertio Idus Nouembris, fundata est Abbatia Vallis crescentis.

Eodem anno, quarto Kalendas Decembris, Abbatia de Campania Cenomanensis.

Eodem anno Abbatia de Aulisburc.

Eodem anno Abbatia de Pometriuis, seu Carcasola.

Eodem anno Abbatia Vallis Sanctæ. Sic Chronologia, de quibus singulis aliquid dicendum. Vallem crescentem in Diœcesi Diensi protulit Bonauallis Viennensis, vltimam inter filias, vt habent Tabulæ Cisterciensium Ecclesiarum. Memoratur in litteris Innocentij Papæ III. Abbati eius, cum Episcopis quibusdam, causa commissa, super inquisitione

ſitione virtutum, miraculorúmque Venerabilis Stephani, Epiſcopi Dienſis, vt Canoni Sanctorum adſcriberetur. Datis Laterani, 17. Kalendas Ianuarij, Pontificatus ipſius anno ſeptimo. Campaniam Cenomanenſem, filiam Sauigniaci, in Tabulis Eccleſiarum Claræuallenſium notatam lego. Sed eam tradidimus anno M. C. LI. cum Chronologia, vt niſi alia noua, & diuerſa ſit, quam tamen ignoramus; non vltrà nobis veniat repetenda. Sic Pontem Tribiæ ſuperiùs adnotauimus. Nec auſim dicere, cui magis anno congruat. De Auliſburg omninò nihil habeo: at Vallem ſanctam in Gallia Narbonenſi Aptenſis Diœceſis, in linea Morimundi, filiam Syluæ Canæ notatam lego. Aliis non Syluæ Canæ filia, ſed Syluaneſiæ; neque in Aptenſi, ſed in Valentina Diœceſi ſita, atque ante octo annos orta notatur.

14. His quinque virorum fundationibus addenda ſexta in Hiſpania ſacrarum Virginum, cui Traſovares (ſumptum ex loco) nomen: Fundator Alphonſus Aragonenſium Rex: prima Abbatiſſa Toda Ramirezia, ex prima illius Regni nobilitate. Viſitatio, atque ius paternitatis penes Archimandritam Verolæ fuit. Hæc ſumma fundationis Regiæ Domus, ſimul cum inſtrumento fundationis, quod ita habet:

Ego Alfonſus, Dei gratia Rex Aragoniæ, Comes Barchinonenſis, & Marchio Prouinciæ, dono, laudo, & concedo per me, & per meos Domino Deo, & Eccleſiæ B. Mariæ, & Beato Ordini Ciſtercienſi, & vobis Dominæ Totæ Ramirez, & Sanctimonialibus vobiſcum ibi venientibus, ſiue poſteà futuris, in ſalutem animæ meæ, omniúmque Prædeceſſorum meorum, villam illam, quæ nuncupatur, Tras obares, *ad ædificandum ibi Religionis Monaſterium, & conſtruendum, cum omnibus iuribus, & pertinentiis*, &c. *ad meliorem veſtrum intellectum; & cum omnibus illis quæ ibi iuſtè, & rationabiliter acquirere poteritis..... Præterea recipio ſub ſpeciali protectione, & defenſione, atque ſecura cuſtodia mea vos, cum omnibus bonis ibus, & poſſeſſionibus, & rebus veſtris mobilibus, & immobilibus, vbicunque in terra noſtra conſiſtant. Qui contrà fecerit, iram noſtram incurret, & damno reſtituto, & emendato integrè, mille marapetinos pectabit, & etiam non confidat de ſuo corpore. Mando igitur fortiter, & ſtrictè omnibus merinis, & Baiulis, vt omnes res veſtras, vt proprias meas, manu teneant, & defendant. Datum apud Oſcam menſe Nouembri, Æra M. CC. XXVI.* Hactenus inſtrumentum fundationis. Extat & aliud donationis eiuſdem Regis eidem Totæ Ramirez iam Abbatiſſæ poſt triennium expeditum, quo duos Saracenos ipſius ſeruos, Mahazot Almothaal, & Hali Almothaal fratres, Cœnobio donat; *cum omnibus facultatibus, atque poſſeſſionibus ſuis, tam mobilibus, quam immobilibus, vt de inceps a poteſtate Regis exempti, efficerentur proprij homines eiuſdem Abbatiſſæ, atque Monialium*, &c. *Datum apud Cæſarauguſtam, menſe Iunio, Æra M. CC. XXIX.* Hoc Monaſterium Hieronymus Blanca cum Monaſterio de bona via confundit perperam: fortè occaſione vnionis poſt multos annos ex vtroque factæ; ſed reuera ex vtroque: atque omninò diuerſa infrà conſtabit [k].

k anno M. CC. XII. c. vltimo.

15. Hoc item anno Alphonſus, Caſtellæ Rex, quæ pro ſuo Huelgenſi Monaſterio mente conceperat, cùm primùm potuit, effectui mancipauit, miſſo ad Ciſtercij generalem Synodum Epiſcopo Sigontiæ, Beato Martino, cum litteris Abbatiſſarum, & Abbatum vtriuſque Regni, & Caſtellæ, & Legionis; illarum, quæ conſenſum adoptioni ſponte præbebant: (quid non facile reddat regius fauor?) horum, qui integrum ius maternitatis ſupra alia Monaſteria Huelgis peterent, & noua quædam alia ſuperadderent: quæ quò maiora, & hactenus non viſa, maiorem eis conciliarent authoritatem. Ergo Martinus, Legatia inſigni functus, & ſine ad eam obeundam tantùm miſſus, ſiue ipſe aliàs Ciſtercium ex more adiens, atque obiter Legati munus adimplens, & ad Synodi Patres potenter orans, fœmineo imperio ad Huelgas initium dedit. Quippe eo audito, tum Guido Abbas, tum cæteri Abbates, & Capitulum, tam in Regis obſequium, vt fatentur, quàm in tanti Legati reuerentiam, quod bis inculcant, quantumuis magna, quantumuis difficilia, poſtulata indulſerunt libenti animo: litteris expeditis apud Ciſtercium, quas ex Archiuiis eiuſdem Monaſterij, ab eruditiſſimo, clariſſimóque Viro, nec minùs iuris, quàm totius antiquitatis peritiſſimo, Domino Ægidio Ramirez de Arellano, Regio olim Conſiliario in Supremo Caſtellæ, & in ſecretiori, ſacratióque Senatu, quem vocant Cameræ, fideliter exceptas, hodie in inſigni M S. Bibliotheca Comitis Motæ, vnius ex maioribus Domus Reginæ Catholicæ, nec minùs eruditi, quam clari ſanguine, inter multa alia monumenta antiquitatis, publico Hiſpaniæ bono ſeruari video. Porrò, quæ hæc priora indulta fuerint, ex litteris conſtabit, quæ ita habent:

Frater Vvido, Ciſtercij dictus Abbas, & totius Abbatum Conuentus Capituli Generalis, Venerabilibus Abbatiſſis Legionis, & Caſtellæ, accenſis lampadibus bonorum operum, Agnum ſequi, quocunque ierit. 16.

De feruore animi, & deuotione cordis manare credenda eſt fauorabilis petitio, quam per chariſſimum Dominum, & Patrem noſtrum Martinum, Dei ordinatione Epiſcoporum Seguntinum nobis feciſtis, & per interuentionem Regalium litterarum noſtris affectibus imprimi curaſtis, rogantes, & poſtulantes, vt vobis de permiſſione noſtra liceat ad Monaſterium Sanctæ Mariæ Regalis ſemel in anno, tanquam ad Matrem Eccleſiam pariter conuenire: & ad extirpationem vitiorum, & profectum virtutum annuum ibidem Capitulum celebrare. Veſtrum igitur beneplacitum, in cauſa præcipuè tam commendabili, noſtrum facientes; tum propter gratiam Domini Regis Caſtellæ, tum propter reuerentiam chariſſimi Patris noſtri Epiſcopi Seguntini, necnon & Coabbatum noſtrorum Hiſpanorum, qui vobiſcum, & pro vobis hoc ipſum requirunt; deuotæ petitioni veſtræ benignè duximus annuendum: volentes, ſicut Dominus Rex Caſtellæ, & vos requiritis, vt ad Monaſterium Sanctæ Mariæ Regalis propè Burgos, vos, quæ ſecundum noſtri Ordinis inſtituta viuitis, & tam in Regno Regis Ferrandi, quàm in Regno Regis Caſtellæ conſiſtitis, certo die ſemel in anno, tanquàm ad matrem Eccleſiam pariter conuenientes, & annuum ibidem Capitulum celebrantes, de his, quæ ad ſalutem pertinent animarum mutuò conferentes, & vos ſemper acriùs, & ſollicitiùs diuinis obſequiis mancipantes, de virtute in virtutem proficere, atque ad culmen maioris perfectionis, Deo dante, valeatis peruenire. Actum apud Ciſtercium in Capitulo hoc anno M.C.LXXXVIII.

Hactenus litteræ patentes ad Abbatiſſas, cum quibus alias clauſas ad Regem dedit; atque Martino normam, ritúſque, ad quos Capitula forent celebranda. Hæc ad hunc annum. Verùm celebrationem primi Capituli, quo euenit, ſequenti propalabimus.

ANNVS CHRISTI
M.C.LXXXIX.

CISTERCII
XCII.

1. Iordanus successorem sortitus, ad Italiam redit; 2. & compromissis vtriusque Regis caussis, 3. templum ædificat. 4. Henricus post discessum Imperatoris, 5. Leodium venit, 6. atque Atrebati in Christo sanctè obdormiuit. 7. Perpensa quædam de eius felici transitu. 8. Dictum de Petro, 9. & de Henrici sepultura. 10. Demum de ingenti opinione sanctitatis.

CAPVT I.

1. INTRABAT annus à virgineo partu millesimus centesimus octuagesimusnonus, Cistercij nonagesimussecundus, & Cardinales Henricus, Iordanúsque apostolicæ Sedis Legati, in Germania, & Gallia; ille arma, & bellum aduersùm Turcas; hic inter Reges Francorum, Anglorúmque pacem vrgebat, ex qua concordes in bellum prodire possent. Sed Iordanus, dum se minùs proficere experimento longo comperisset, successorem aut petiit, aut accepit Ioannem Anagninum, Romanæ item Ecclesiæ Cardinalem, qui rem, quà posset, curaret peragendam. *Venit ergo*, ait Rogerius in Annalibus [a], *Ioannes Anagninus, Cardinalis, ad prædictos Reges ex parte Domini Papæ, & illos nunc blandis, nunc asperis, ad pacem faciendam exhortatus est.* Ita Rogerius. Neque inutilis prorsus aduentus viri: quippe impetrato Regum compromisso, qui se, ipsius, & quatuor Archiepiscoporum arbitrio subderent, coram iudicio per omnia pariturí.

a ad hunc an. part. 2.

2. Verùm, ne Cardinale Cisterciensi vacuo discedente, successor eius, optatæ pacis manipulos, sine Cistercio reportaturus speraretur, ex quatuor designatis Archiepiscopis, Cistercienses duo, Bituricensis, Henricus de Soliaco, & Balduinus Cantuariensis electi sunt, pro Galliæ ille, hic pro Angliæ Rege, inter vtrunque pro æquitate, & iustitia compositurí. Nam audi, quod sequitur [b]: *Ad cuius*, id est, Cardinalis Ioannis, *instantiam præfati Reges, diuina inspirante gratia, cautionem dederunt standi iudicio illius, & Rhemensis, & Bituricensis, & Rothomagensis, & Cantuariensis Archiepiscoporum: & statuerunt sibi diem colloquij iuxta Feritatem Bernardi (ita locus nominatur) in Octauis Pentecostes. Et prædictus Cardinalis, & prædicti quatuor Archiepiscopi statim protulerunt sententiam excommunicationis in omnes, tam Clericos, quam laicos, per quos staret, quominùs pax fieret inter prædictos Reges, exceptis personis eorundem Regum tantummodo.* Hactenus ibi de compromissa pace; quæ tamen (quæ conditio Regum est) adhuc post compromissum, nequaquam stabiliri potuit, nisi per bellum.

b vbi supra.

3. Iordanus interim ad Italiam rediens piè fortassis magis, quàm prudenter, ingens Cecani templum curauit struere, quod Virgini intemeratæ dedicauit. Meminit huius ædificij Chaconius sub Clemente III. paucis his verbis: *Anno sequenti rediit* (scilicet, ex quo legatione accepta profectus fuerat,) *& Cecani Ecclesiam Sanctæ Mariæ apud fluuium condidit, & dedicauit.* Hac fortasse occasione effectum est, vt cùm aliàs ciuilis potiùs, quàm auarus, xeniis tantùm manus aperuisset, reiectis muneribus; nihilominùs de captatione munerum, vt notauit Cæsarius, malè audiret. Nempe, hominibus difficilè persuasis, potuisse aliunde sumptus prouenire ad opus tantæ fabricæ; aut, qui ante iniunctam sibi Legatiam nihil tale præsumeret, post peractam ausurum intentare, nisi onustum spoliis, quæ à prouincialibus per nefas extorsisset.

Feliciùs multò Henricus in Germania, qui totam ferè transmisit in Orientem, Cruce ab ipso signatam, Crucis Christi inimicos oppugnaturam. 4. Rem ab antiquis Roberto Abbate Montis, Arnoldo Lubecensi, Nicetáque fusiùs narratam Cardinalis Baronius paucis præstringit [c]: *Inter hæc autem Fridericus Imperator, qui anno superiori ab Henrico Cardinali Albanensi Sedis apostolicæ Legato Crucem acceperat, hoc anno profectionem instituit. Cuius exercitus pars altera terrestri via, altera verò benè munita classe nauium quinquaginta quinque è portu Orientem versus soluit. Porrò Imperatoris itinerarium conscripsit Arnoldus Abbas, qui & numerum militum, habito delectu, fuisse centum quinquaginta millium armatorum affirmat. Cæterùm propter ingruentes afflictiones, & Græcorum Imperatoris inconstantiam, non nisi anno sequenti in Thraciam peruenit exercitus. Quænam passus sit, eiusdem Imperatoris Græcorum opera, ab eodem petas Authore. Nobis hæc satis ad institutum. Res etiam singulas, qui aderat, prosequutus est stylo Nicetas, tum Præfectus Imperatoris Græcorum in rebus administrandis bellicis, quem tu consulas pro arbitrio.* Ita Baronius de Friderici Imperatoris, & vtriusque exercitus eius profectione. In Epitome Vitæ Beati Viri, (Henricum dico Cardinalem Albanensem,) præter Imperatorem, octo & sexaginta magni Principes, ab eo Cruce signati connumerantur, absque infinita inferiorum multitudine. At multò cæteris numerosior Albertus Krantzius [d], qui computata tradit in exercitu sexcenta pugnatorum millia, dum Henricus Albanensis Episcopus Clementis Papæ in Germania Legatum ageret.

c ad hunc an.

d lib. 7. Sax. cap. 1.

5. Suum Imperatore iter aggresso, cùm nihil agendum prorsus superesset in illis partibus, Henricus Romam redire deliberabat; haud tamen vacuum à labore iter, haud alienum à fructu, peracturus. *Rediens Leodium* (pergunt ipsius Acta [e]) *cùm ad prædicationem suam plusquàm sexaginta sex Clerici præbendas suas pro timore simoniæ in manu eius resignassent, ipse eis sine simonia, & aliter, & aliis restituit. Dum autem ad partes Flandriæ pro pace reformanda inter Comitem Flandriæ, & Ecclesiam Atrebatensem; quamuis grauiter infirmus properaret, pacem inter eos non sine multorum admiratione reformauit.* Hic fructus viæ.

e in lib. Sepulchror. Claraual.

At terminus illius, simul & vitæ, longè felicior, longè fructuosior, quippe ex quo præmium illi æternum fuit. De eius obitu, sic in eadem, quam reddo, Vitæ Epitome: *Ingrauescente tamen infirmitate, quam simpliciter minima peccata confessus fuerit, quam deuotè Viaticum, & vltimæ Vnctionis Sacramentum susceperit, longum est enarrare. Tandem imminente hora, vt transiret de hoc Mundo ad Deum, ante Altare Beati Andreæ in Atrebato, sicut ipse præceperat, est delatus; ibique inter verba deuotæ orationis, in Domino, vt piè creditur, feliciter obdormiuit.* Hic exitus manebat Illustrem Virum, inter maiora Ecclesiæ luminaria meritò memorandum, vt qui non sibi Ecclesiam datam vnquam, aut putauit, aut voluit; sed se Ecclesiæ.

7. Multa fecerunt felicem illius obitum; quòd extra Curiam; quòd in Domo Petri Atrebatensis Episcopi ex Cistercio assumpti, adeóque inter suos; quòd in ipsa Ecclesia; quòd demum ante euentum expeditionis, ad quam Orbem armauerat, cùm ille minùs faustus futurus esset: quippe in Curia præpeditus variis negotiis, quæ cuncta ferè ad eum referebantur, minùs aut sibi, aut Deo vacare posset. Sed & in Domo Petri Atrebatensis, velut intra Cistercium; nam nec quam semel Cistercij normam assumpserat, vnquam dimisit: & moribus, ac vita Monachum adhuc; sollicitudine, & cura pastorali communem omnium Patrem semper agebat. Tum obiisse ante Altare Sancti Andreæ præ cunctis aliis Crucis amatoris, in spe simul, & gaudio viro sanctissimo, qui Summi Pontificatus apicem fugiens, dudum se in seruum Crucis consecrauisset. Demum, quòd eos, quos Cruce ipse signasset, victos, & profugos videre non superuixit, inter primas illius felicitates habenda est, in qua Bernardum parentem superauit. Vterque sanè verbi minister inclytus, vterque Imperatorem, Reges, Principes; vterque Orbem armauit in infideles; vtriusque expeditionis infelix exitus, vt de prima iam diximus, & de secunda inferiùs demonstrabimus. Sed Henricus malignantium linguis exemptus, & dolori subtractus; tunc primùm infelicem exitum vidit, cùm pati non potuit; cùm nec detrahere mortuo quis audebat; nec si detraheret, vel leuiter inquietabat, non satis facere aliis, vt Bernardus non ab aliis indiguit consolari.

8. Fatalis fuit hic annus Petro Pontifici, dissidio Principis, Henrici Albani morte; & quòd Authores Belgæ etiam commemorant (nam id obiter dicam) Atrebatensis vrbis conflagratione. Ferreolus Locrius [f], *Atrebatum*, inquit, *simul cum Beati Vedasti Monasterio, grande, luctuosúmque incendium perpetitur, in quo Ioannis Abbatis reluxit solertia, qui mox, quasi imminentis obitus sui præscius, templum Vedastinum egregio opere instaurauit.* Hæc obiter, quia Petrum concernentia: nec enim dicam vrbem Henrici pyram, siue vt facem accensam, ad ipsius exequias conflagrasse. Nunc ad illius funus reuertamur. f ad hunc an.

9. *Ab Atrebato* (pergunt ipsius Acta [g]) *corpus eius, sicut præceperat, ad Claramuallem translatum est; & hic inter Beatum Bernardum, & Beatum Malachiam tertio Idus Ianuarij, ab Episcopo Lingonensi, omnibus ritè paratis, honorificè est sepultum, circa annum Domini millesimum centesimum octuagesimumnonum.* sic enim corrigo vltimum numerum, qui charactere inuerso per errorem sextus pro nono irrepsit in Manuscripto. Hinc etiam corrigendus Henriquez in Menologio, qui virum memorat XIV. die Iulij; cùm constet decessisse Ianuarij X I. Hæc requies corpori, quam semper optauisset vsque ad extremum diem perennanda inter Patres sanctissimos, cum quibus tandem surrecturum non dubitabat: animæ, vt creditur, statim ab ipso exitu, gloriosior adhuc Cœlum sedes fuit. g vbi supra.

10. Verùm, quod attinet ad opinionem sanctitatis, quam Henricus reliquit, inde vel maximè potest manifestari, quòd corpus viri Sanctos inter Malachiam, & Bernardum sepultum sit, postquàm in toto Orbe venerabantur, & Canoni Sanctorum adscripti erant. Neque id casu; sed maturo consilio factum, in Conuentu totius Orbis grauissimo; vocato Diœcesano, præsentéque, & collocante exuuias corporis sancti, atque assistentibus grauissimis Prælatis, Garnerio, & Ioanne: quorum hic Lugdunensem Sedem reliquerat; illum Claræuallis Abbatem tunc agentem Lingensis Ecclesia præstolabatur. Crediderim claruisse per miracula, quæ antiqui omisêre: quanuis dum Crucem prædicaret, multa; in conuersione Hæreticorum, aliqua perpetrasse, non obscuris indiciis ostenderimus. Certè in Epitome Vitæ id solùm legitur: *Quòd Castrum munitissimum Hæreticorum, per miraculum ceperit, eorum Satrapas terruerit, conuicerit, conuerterit, & errorem suum coram omnibus cognoscere fecerit.* Ignacius Firminus Henricum Cardinalem inter Scriptores Cistercij etiam commemorat, productis Opusculis, quæ si manerent, haud dubiè inter Opera aliorum Ecclesiæ Patrum, cum magna vtilitate legentium circunferrentur.

---

1. Balduinus Cantuariensis, pro dignitate suæ Sedis amplianda, 2. Cœnobium construit, 3. ne impeditus cedit, desistitve. 4. Ostensus euentus. 5. Mors Henrici, 6. & coronatio Richardi per Balduinum. 7. Errata illius, 8. & vnica huius constantia in resistendo. 9. Neque ideò Rex Balduino, aut nostris infensus.

CAPVT II.

1. INTER hæc Balduinus Cantuariensis, cùm Monachos Ecclesiæ suæ videret nimiùm se immiscentes Pontificalibus, & iura Primatiæ, atque Metropolis velut communia sibi cum Archiepiscopo, vitæ communis titulo vsurpare, Rege, & Episcopis cunctis instigantibus, quam D. Thomæ Ecclesiam dedicandam in mandatis acceperat, in eum finem struere tentauit, vt Monachis exclusis ab his actionibus, cuncta Pontificalia, Synodósque, atque id genus alia sola exciperet, Regularibus tradita Canonicis, queis nouas leges, & iura ipse præscriberet. Sed Monachos arcere palam à suis iuribus, seu veris,

seu prætensis periculosum, litésque, ac iurgia haud dubiè concitaturum. Per industriam, & artem tegendum censuit, quod mente conceperat; atque ad maiorem Ecclesiæ Cantuariensis, & Monachorum referendum authoritatem. Et certè si res exitum habuisset, ingens archiepiscopalis Dignitatis, iuriúmque, ac libertatis illius futurum incrementum, nequaquam poterat in dubium reuocari. Cæterùm, cùm latere hæc non potuerint, discordias magis, & lites, eásque sine fructu, & Balduino, & eius successori Humberto compararunt. Meminit structuræ nouæ Ecclesiæ, atque intentatæ Monachorum exclusionis, & frustrati
a seculo 12. cap. 10. euentus Nicolaus Arsfeldius, verbis sequentibus [a]:

2. *Impetrauerat Balduinus à Romano Pontifice, vt illius authoritate templum sibi cum Collegio, in quo Canonicos, quos vocant Regulares, poneret, fabricare liceret. Quæ quidem Ecclesia, omnium perturbationum maximum fuit seminarium. Et callidè quidem Balduinus apud Pontificem propositum suum tegebat, simulans se ad Ecclesiæ Cantuariensis ornamentum, & amplificationem, D. Thomæ Cantuariensi Martyri, templum illud structurum. Sed aliud ille, vt & Monachi interpretabantur, & satis alioqui patescebat, in sinuoso pectoris recessu cogitabat. Apud Hakingtoniam enim, quæ à Cantuaria vix tribus stadiis discernitur, fabricam illam ex Regis, & Episcoporum summa voluntate moliebatur. Vbi, vt dicebatur, & Rex ipse, & suffraganei omnes Episcopi prebendis; sed suo quisque sumptu, ornarentur. Ibi Episcoporum sacras initiationes, & consecrationes, sacri Chrismatis consecrationem, & Synodos expediturus, omnémque tandem aliam Metropolitanæ Ecclesiæ dignitatem, Monachis à rerum omnium veteri deliberatione, & actione seclusis, deriuaturus credebatur. Ad hanc igitur ædificationem, pontificia, regiáque authoritate, & magno suffraganeorum omnium consensu instigatus, totus incubuit. Longum esset recensere, quantum negotij hæc ædificatio Balduino, & Monachis peperit.* Hæc Nicolaus Arsfeldius de fabrica inchoata per Balduinum: quam tamen ad instantiam Monachorum à Clemente Pontifice impeditam, statim subdit.

3. Pergit deinde de infracto viri animo, qui nihilo-
b vbi supra. minùs incepto adhuc institerit [b]: *Sed, cùm videret* (scilicet, Balduinus) *se non posse propositum suum apud Hakingtoniam perficere, locum, non ædificandi animum, mutauit. Comparato itaque prædio quodam ab Episcopo, & Monachis Roffensibus, in villa, quæ Lamhea dicitur, ad Occidentem Lundonij; ibi nouam Ecclesiam, & Collegium struere molitus est. Iussitque Canonicos suos Hakingtonienses ædes suas demoliri, materiámque transferre Lambeiam. Sed illa ædificatio accepta tantum est: nam abitio illius in Syriam, quò paulò pòst profectus est, impedimento fuit, quominùs eam absolueret.* De Balduini in Syriam profectione anno sequenti. At quem res tandem exitum habuerit, ne Lector meus in suspenso maneat, ex eodem Authore
c ibid. addendum censui [c]:

4. *Hubertus autem eius successor diu animo hærebat, an Balduinanam structuram absolueret: sed tamen tandem, cùm Rex, & Episcopi toti ab eo starent, Monachis frustrà reclamantibus, & appellantibus, absoluit. Miræ interim, grauésque Monachis molestiæ exhibitæ sunt. Sed non meliori successu absoluit, quàm olim Balduinus Hakingtoniensem structuram. Causa enim perpensè, atque exquisitè per Innocentium Summum Pontificem cognita, omnis illa structura Lambeiana, illius authoritate euersa est, Canonicíque inde emigrabant.* Hæc Balduini gesta pro dignitate, quanuis frustrata fructu, nequaquam duxi silentio prætereunda; tum, ne quæ viri, quæ possem, facta omitterem; tum vt appareat, nullis affectionibus, nullis commodis propriis detentum fuisse, quominùs sibi commissæ Prælationi incessanter prospiceret, spernens sumptus, nec labores reputans: & cùm nihil magis adhæreret cordi, quàm Monachatus, neque Monachis parcens, cùm res exegit. Verùm, ne hoc in obsequium Regis factum, iudicet Lector, audiat, quæ hoc item anno ab eo gesta, vel in Richardum ab ipso coronatum (orientem tunc Solem) commemorantur: obitérque prophetiam impletam videat, præcedenti anno, & Henrico patre factam per Cisterciensem illum Sanctum Monachum, quam ipso euentu euidenter subsequuto, in hunc locum remisimus probandam.

Pace inter Gallos, & Anglos desperata (neque enim compromissis stare libuit, quæ sola lex in Regibus) Philippus, & Henricus, quæ in communem Christianorum hostem arma parauerant, in se ipsos vertentes, implacabili odio decertabant. Sed ab Henrico infelici morte pugnatum desciscentibus filiis, atque ad æmulum Regem transeuntibus; (vt in quo pater olim peccauisset in Ecclesiam, & Thomam, dyscolus filius visibiliter à Deo castigatus, veriorem pœnitentiam facti conciperet, ac cæteris in ostentum proponeretur.) Certè ab Henrico non solùm Richardus (qui ob detentam Adelam, & si aliqua fides Polydoro [d], etiam stupratam, conquerebatur:) *Sed Ioannes* d lib.14.
etiam, filiorum omnium minimus (ait Guillelmus Neubricensis [e]:) *quem tenerrimè diligebat, rebellauit, ne* e lib.3.c.14.
Fratribus dissimilis, aut minus fortè frater agnosci posset. Hæc de priori parte prophetiæ; nempe, de illa: *Venter vxoris suæ intumescet contra eum.* & de secunda, id est, de æterno velo mortis sequuto, audi, quod in eodem Authore sequitur: *Tot malis Rex Anglorum anxius, & maximè ex iunioris filij defectione, animo saucius, (quem dudum speciali amplecteretur affectu, eiúsque immoderatiùs promotioni intenderet, seniorem filium irritasse videbatur,) vexatione dante intellectum, manum Domini contra se attendit extentam, eóque authore ad castigationem malorum, quæ fecerat, tantam rerum mutationem repentè circa se factam. Denique ex multa mœstitudine febrem accersiuit, qua inualescente, post dies aliquot apud Chinonem vitam finiuit.* Hactenus ille. Porrò hanc mortem contigisse Rogerius ait in ipsa Octaua Apostolorum Petri, &
Pauli. Ferunt [f], dum corpus deferretur ad sepul- f Arsfeldius
turam, occurrenti Richardo subortas lacrymas: sed, seculo 12.c.5.
quod mireris, ad aduentum eius è cadauere sanguinem fluxisse erumpentem è naribus, quod circunstantibus stuporem prorsus incusserit. Hactenus de impleta prophetia. Venio ad Balduinum.

Mortuo Henrico Rege (ait Nicolaus Arsfeldius [g],) 6.
Balduinus Richardo diadema imposuit. Sed quali- g seculo 12.
ter, vbi, & quando id ipsum fecerit, Guillelmus c.18.
Neubricensis his verbis narrat [h]: *Statuto die vnctio-* h lib.4.c.1.
nis regiæ, conuenit Lundonias penè vniuersa Regni nobilitas, de partibus quoque transmarinis copiosa virorum spectabilium multitudo. Richardus igitur primus, & solus Regum à seculo ita nominatus, Lundoniis est consecratus à Balduino Cantuariensi Archiepiscopo, tertio nonas Septembris, qui dies ex prisca gentili superstitione, malus, vel Ægyptiacus dicitur, tanquam quodam Iudaici euentus præsagio. Ita Richardum Regem Balduinus, per vnctionem, coronationémque, sibi quodammodo in filium regenerauit; à quo nihil prorsus, si vellet condescendere, aut non sperare posset, aut non consequi. At quàm non

huius Mundi vtilitatibus, affectionibúsve intentus adesset, facilè percipietur ex subiungendis.

7. Diuiserat vacantes tunc Ecclesias Richardus Rex, atque Gaufridum fratrem suum minorem, quem Lincolniensem abiecisse olim tradidimus, tunc ad Eboracensem sublimauerat. *Præterea* (pergit Guil-
l lib.4.c.3. lelmus Neubricensis [l]) *circa Ioannem fratrem suum vterinum Rex proprium egregiè declarauit affectum. Nam, præter paterna in Hybernia acquisitionis plenitudinem, & Comitatum in Normannia Moritanensem, de quibus, scilicet, paternam donationem ratam habuit; in Regno Anglorum tanta illi adiecit, vt quasi Tetrarcha videretur. Denique Cornubiam, Deuenesiram, Notigamsiram, & Leucastrum, cum adiacente Prouincia, atque alia plurima de regio dominio contulit: & nihilominùs illi Glocestrensis Comitis filiam, propriam, scilicet, in quarto gradu consobrinam cum integritate iuris paterni, quod esse amplissimum noscitur, minùs quidem legitimè, & plus iusto fraterna prouisione despondit.* Hæc Richardus, in ipso initio Regni cum suis fratribus. At Balduinus, quid in his effecerit; & qua constantia animi, & Re-
k sæculo 12. cap.18. gi, & fratribus eius, in his, quæ non licebant, contraierit; ex Nicolao Arsfeldio accipiat Lector [k]:

8. *Gaufredum mox Regis fratrem, quem Eboracensem Archiepiscopum Rex designarat, vetuit, ne in Cantuariensis Ecclesiæ præiudicium, ab alio quouis, quam à se, vel in Sacerdotem, vel in Archiepiscopum initiaretur. Infestum verò sibi reddidit Ioannem Regis fratrem, cui Rex, præter alias amplissimas possessiones, Glocestrensem Comitatum (vt ei, vna cum nuptiis filiæ Roberti Comitis defuncti, accederet) donauit. Intercessit nuptiis Balduinus clamitans, tertiò consanguinitatis gradu continctam non licere sibi vxorem asciscere. Sed, cùm Ioannes à nuptiis nollet se cohibere, interdicto ecclesiastico terras illius omnes obnoxias reddidit.* Sic sic & Regi, & Regis simul fratri, amicóque, imò & Regni consorti resistebat, qui solam Dei gratiam reputabat. Sed neque humanam, vt timeri poterat, amisit, dum quærit diuinam: socius futurus transmarinæ expeditionis, vt anno sequenti latiùs demonstrabimus.

Sic neque in Cistercienses iratus Rex, quin Regni 9.
sui initia ab ipsis magis censuit auspicanda: quasi nihil sibi infaustum posset accidere, si eos ad Deum haberet intercessores. Matthæus Paris Author mihi est [l], quo primùm anno rerum potiri cœpit, Vui- l folio mihi 107.
doni, atque cæteris Abbatibus in generali Conuentu congregatis, sui amoris insigne transmisisse centum marchas argenti communibus negotiis consignandas, siue ea pietate promereri homines sanctos voluit; seu non exemptis à pensitatione decimarum restituere partem, quam noluisse ab eis fuisse extortam. Hactenus quæ in Anglia Cistercienses, Balduinus præcipuè: nunc quæ in Sicilia, Calabriáque Ioachimus, atque alibi alij, prosequamur.

---

1. Ioachimus Italiæ, sed præcipuè Siciliæ clades prædicit, 2. atque orationes Fratribus iniungit, 3. nimiùm in his veridicus. 4. Quid de Ierosolymitana expeditione. 5. Animaduersi Chronologiæ eius errores. 6. Sanctus Bertoldus in Liuonia electus Episcopus. 7. Martinus in Hispania interpellans Papam pro Clero, 8. rescriptum impetrat, 9. quod mox corpori iuris est insertum 10. Mors Sanctæ Matris, & dictum obiter de Patris sepultura.

CAPVT III.

1. INTER hæc Ioachimus, quondam Curatij Abbas, dum correctioni librorum suorum vacat, ex præcepto Clementis, non ideò minùs prophetiæ dono illustris, vocatis Fratribus melioris testimonij, neque enim cunctis voluit, ne aut turbare Rempublicam, aut sibi quærere gloriam videretur, fertur venturam Siciliæ calamitatem prædixisse apertè, imò & totius Italiæ exitium imminens, ex morte Regis Siculi (Guillelmus, cognomento Bonus, Insulæ præerat) in media, & summa pace subsequendum. De his Iacobus Græcus (nam quæ dispersa in aliis ipse collegit) hæc habet
a sect.14. verba [a]:

2. *Tempore Boni Guillelmi, omnia cùm pacata vigerent, admirabilis Ioachim ea, quæ fuerat præuentus gratia, noscendi futura, instantis præscius calamitatis, occulta nudauit; cùm boni testimonij, sanctæque conuersationis Fratribus seorsum vocatis, Bonatio, scilicet, & Peregrino, ac Iacobo, eiusdem germano, vt in ore duorum, vel trium veritas ipsa pateret, in hæc verba prædixit: In proximo est tribulatio; nec vltrà differetur, quòd, iuxta Prophetarum oracula, super filios hominum dira furoris sui adducturus est Dominus: qui mihi licèt talia noscendi gratiam contulerit; fugiendi tamen à facie arcus, & illorum delibatione remedium non præmonstrauit. Rogo te ergo, quæ ad pacem sunt, si fortè conuertatur Dominus, & eruat nos à malis, quæ iam parantur in nobis.* Hactenus prophetia Abbatis Ioachimi, vtinam minùs certa: sed veram fuisse euentus comprobauit.

Obiit Guillelmus Bonus sine liberis, & deuoluto 3.
ad patrimonium Ecclesiæ regno, iure feudi; sed nihilominùs electo ab incolis Tancredo Rogerij notho; demum Henrico Romanorum Rege, coronam vendicante, cui dudum nupserat, vxoris Constantiæ nomine, cùm suum quisque ius in armis poneret, etiam Pontifex ipse; nec nisi ferro litigandum censerent diadema regni: adeò res omnes Italiæ turbatæ sunt, vt nihil nisi mortes, incendia, carceres, atque vltimum excidium comminarentur. Accessit & Richardus, Anglorum Rex, Ioannæ viduæ Guillelmi relictæ frater, qui vt regnum non peteret; at dotalium bonorum sororis nomine, talia, ac tanta petebat, quæ vix nisi regno ipso reduni possent. Mirum est, qualia, ac quanta de his malis, quæ etiam ad Clementis successorem, imò & ad filium Tancredi perdurarunt, Authores narrent, quæ non facilè ad summam reduci possunt. Consulantur de eis, si placet, Siculi, ex quibus etiam Baronius multa decerpsit.

Cæterùm aliam ego prophetiam Ioachimi Abba- 4.
tis lego circa hunc annum; in qua tamen à Baronio reprehensum, quasi contrarium vaticinatus fuerit, satis admiror; nimirum, de infelici successu expeditionis, quæ in toto Orbe Christiano aduersùs Saladinum pro Ierosolymorum restauratione disponebatur. Certè Carolus Sigonius, qui non nisi ex antiquis, probatisque, quæcunque scripsit, hausit, consultum

eum à Friderico memorat, priusquam à portu solueret; sed nihilominùs tristia respondisse, & necdum adhuc aduenisse tempus sanctissima illa loca recuperandi: *Neque oraculum*, inquit [b], *Ioachimi Abbatis in Calabria, apud Monasterium Floris, eximia vaticinij laude florentis audiuit, qui ab eo de euentu expeditionis Ierosolymitanæ consultus, nondum tempus venisse, quo Ierosolyma à Christianis recuperarentur, respondit.* Ita Ioachimus, saltem sub hoc tempus, in omnibus Propheta, in omnibus verus Vates inueniebatur. Nam de colloquio cum Richardo Anglo, in Sicilia, de quo plus nimio eundem Baronius carpit; sequenti anno, quo euenit, dicemus. Atque inde fortassis aucta nostrorum odia, quòd quam Henricus Cardinalis, Cistercij decus, quam alij Abbates, quos ipse ad hoc elegerat, per Orbem prædicarent expeditionem infelicem, & fructu cariturum Ioachimus prædiceret, quasi non præditus dono Prophetiæ, sed spiritu contradictionis actus proloqueretur.

b lib. 15.

5. Cæterùm, quòd hæc ipsa prædicentem, seu auersantem, iam Florensem Abbatem Sigonius tradit, in quo & Iacobus Græcus illi consentit, mihi satis difficile apparet. Quippe qui in Abbatia Curatiensi à Clemente missionem impetrasset, currente Iunio anni præcedentis, nempe, millesimi centesimi octuagesimioctaui, aut nihil prorsus in Petra moratus est: vnde nec potuit ob multa ibi diuinitus accepta, eam Domum appellare Petram Olei, vt idemmet Iacobus Græcus tradit; aut hoc saltem anno in ea perseuerans, nondum inceperat Monasterium Floris, atque ex eo deriuandam Congregationem. Certè Iacobus Græcus in Chronologia non semel labitur, quod Franciscus Biuarius adnotauit [c]. Sed corrigere nobis, quàm notare longè facilius, & lectori, vt spero, commodius erit.

c in append. ad Flauium Dextrum.

6. Sub idem tempus in Liuonia noui Apostoli, non sine ingenti labore disseminabant cum fiducia verbum Dei; sed pari fructu cum exultatione metentes, quæ seminauerant, credentium Christo manipulos reportabant. Præcipuè Bertoldus, qui, vt supradictum est [d], *Gratia Dei cooperante, etiam Gentilibus ipsis acceptus erat.* Interim, Deo vocante, ducem Verbi, Meinardum Episcopum, de successore tractatum, & Bertoldus suffragiis omnium substituitur, de qua subrogatione Lubecensis Arnoldus ita scribit [e]: *Post decessum Domini Meinardi, qui, vt præmissum est, bonum certamen certauit, cursúmque felicem consummauit: quia omnibus, tam Clero, quam populo, conuersatio Domini Bertoldi innotuerat, ipsum vnanimi consensu locum defuncti sortiri exoptabant. Qui veniens Bremam Episcopus consecratur: cui etiam ad supplementum laboris reditus annuales in eadem Ecclesia ad viginti marchas deputantur.* Hæc de electione, & consecratione Viri sanctissimi. At qualiter se gessit in eo munere, qualitérque perseuerans vsque ad mortem, post multos homines ad fidem Christi conuersos, beatam tandem animam per passionem, martyrio coronatam, Cœlis inuexerit; corpore interim per miraculum insigne ab omni corruptione præseruato; ipso, quo euenit, anno dicturi sumus.

d ex Arnoldo Lubecen. lib. 7. c. 9.

e ibid.

7. Inter hæc, ne vllum genus hominum à Cistercio immune, néve vlla Prouincia ab eius se officiis expertem dicere: cùm in Hispania in Clericos grassati, sacrilegas nonnulli sæculares manus imponerent; nec tantum facinus vindictæ subiaceret, quantumuis publicum; quippe negantibus cunctis, qui vidissent, nec sæcularibus quicquam in sæculares similem reddituros vicem testificantibus; Sanctus Martinus, Seguntinus Episcopus, ex Horta assumptus, quo tanto malo obuiaret, Clementem III. censuit consulendum. Porrò, cùm super hac, & aliis rebus Pontificem eundem consuluisset, celebrem illam epistolam accepit, in qua propter reuerentiam Clericatus, decernit Pontifex, imò & consuetudinis Romanæ Ecclesiæ esse declarat, eorum in his iuramento standum fore. Huius ergo Decretalis prototypon in Archiuiis Ecclesiæ Seguntinæ in membrana descriptum dudum perlegi: quod posteà ad litteram per insignem errorem transcriptum reperi in Appendice ad Concilium Generale Lateranense sub Alexandro III. [f] quæ cum ipso Concilio circumfertur. Porrò epistolam, quia Cisterciensi Præsuli scriptam, & præter hoc plura alia continentem, placet describere:

f tom. 3. Concil. part. 2.

8. *Clemens III. Seguntino Episcopo.*

Peruenit ad nos, quòd in Episcopatu tuo sæpe contingit, quòd à laico enormis, & intolerabilis iniuria Clerico, multis adstantibus, & videntibus inferatur, vt plebe præsente in Ecclesia, eam diabolicæ fraudis instinctu accidit horribiliter humano perfundi sanguine, & ob hoc iniuriantes in causam tracti negant se tantum facinus commisisse. Et cùm lasus illatam sibi iniuriam, eorum testimonio, qui præsentes extiterunt, & viderunt, probare desideret, ipsimet, licet veritatem cognouerint, contemnunt veritati testimonium perhibere. Sicque fit, quòd ecclesiastica iustitia deperit, & Ordo clericalis vilescat. Accidit etiam, quod cùm plures frequenter in Clericos temerè violentas manus iniiciant, ad Sedem apostolicam plurimis nequeant obstaculis laborare. Et quia super his tua nos Fraternitas duxit consulendos, tuæ consultationi taliter respondemus. Quòd hi, qui de rebus ecclesiasticis nolunt testimonium perhibere, si alias veritas nequiuerit elici, ad id sunt per ecclesiasticam censuram compellendi. Si verò Clerici passi iniuriam, veritatem fortè aliquorum testimonio nequiuerint comprobare, licet iuxta rigorem Canonum vnius testimonio non sit standum; tamen iuxta consuetudinem Romanæ Ecclesiæ propter reuerentiam clericalis Ordinis, ipsorum iuramento fidem volumus adhiberi. Illos autem, qui valetudine præpediti, pro absolutionis beneficio ad Sedem apostolicam nequeunt laborare, recepto ab eis, sicut moris est, iuramento, poteris absoluere; ita quòd sanitati pristinæ restituti apostolico se conspectui repræsentent. Sexui verò fœmineo, & pueris, ac senibus super hoc satis te credimus posse liberè dispensare. Ecclesias insuper, quæ sanguinis, vel seminis sunt effusione pollutæ, conuocatis Clericis conuocatis, cum processione, & aquæ benedictæ adspersione, prout in Ordinario habetur adscriptum, poteris emundare. De his etiam, qui Clericis non enormem, sed modicam, vel leuem iniuriam irrogauerint, tuæ Fraternitatis arbitrio duximus relinquendum.

9. Hactenus Decretalis Clementis III. ad Seguntinum Episcopum, Martinum, falsò Alexandro adscripta, ex qua, & Originali Seguntiæ habito facilè corrigendus venit titulus textus in capite, *Peruenit*, el segundo, de testibus cogendis, vel non. Vbi pro Seguntino, Segouiensis, per errorem irrepsit, facili transitu inter incuriosos, siue ignaros. At non inserta tota Decretalis in corpus iuris, neque illa pars, quæ Clericis iuratis, si alij testes desint, credendum iubet. Sed illa tantùm, quæ testes sæculares per censuras cogendos fore determinat, si aliter veritas nequeat comprobari.

10. Hoc eodem anno idem Sanctus Pontifex amisit, seu præmisit in Cœlum Matrem, Dominam Sanctiam, quæ plena iam dierum, & virtutum, post longam

gam, & immaculatam viduitatem, ex hac vita migrauit: sepulta Hortæ, retrò Altare maius extra Ecclesiam. Vbi & diu iacuit, quousque ad Sacellum maximum translata, commune cum inclytis Ducibus Augustobrigensibus, hoc est, Metymnæ Cœli, sepulcrum occupat, Regibus solis Castellæ aliàs permissum. An ex eadem descendant prædicti Duces, in dubio nobis. Certè partita cum Martino filio hæreditas ad Dezam oppidum, & commune sepulcrum nonnullam dubitandi ansam præbere potest. Occubuerat multos antè annos coniux Michaël Saracenorum manibus, quos plures ipse in bello profligasset: & quorum plurimos morti antè dedisset, sepultum in antiquissimo Cœnobio Sancti Dominici Silensis pro auorum sarcophago, quod filij, & vxor in Hortam commutarunt.

1, Sancta Maria Regalis prope Burgos, Guidoni tradita: 2. electa in caput Cœnobiorum vtriusque Regni, 3, Congregatum Capitulum, 4. & qui illi affuerunt vtriusque sexus. 5. Duarum Abbatissarum impedimentum: 6. tandem sublatum. 7. Acta Capituli, 8. & relatio præcedentium. 9. De Capitulo annuo celebrando: 10. de præstanda obedientia, 11. & de mutuis ad instar Cistercij visitationibus: notata quædam, & alia remissiuè.

CAPVT IV.

1. INTER hæc Rex Alfonsus in Castella sui (id est, Huelguensis) incrementa Cœnobij, quasi non alia plura construxisset, sollicitabat. Sed sibi illud dilectius, quia posterius: quia nobilium Virginum, quibus omne obsequium debetur, etiam à Regibus, quia sibi electum in sepulturam; tandem, quia in sexu fragiliori rarior potentia: atque eò gloriosius opus disponebat, quò singularius: certè ex quo Burgense Cœnobium inceptum est, totum sibi Alfonsum vindicauit. Vnde & Huelgas illi inditum nomen, quod Latinè lætitias, & gaudia sonat; quasi quo tempore à bellis supersedebat, non alia oblectamenta ipsum tenerent; nullis aliis deliciis perfrueretur. Ergo Vvidoni Abbati Cisterciensi, quod anteà proposuisset, donata Domo, cuius per omnia subesset correctioni; cùm anno, vt dixi, præterito impetrasset in Generali Synodo eiusdem Domus superioritatem in cæteras Legionis, & Castellæ, quæ latè extendebatur vtrumque Regnum, etiam antiquiores; queis adoptatis in filias nouo exemplo exinde præsideret; & quarum Abbatissas congregaret, more Cistercij per annos singulos Capitulum ibidem celebraturas; acturásque iuxta præscriptum chartæ charitatis [a], *de salute animarum, de obseruatione sanctæ Regulæ, & Ordinis, de bono pacis fraternitatisque; & si quid emendandum, minuendúmve, aut habendum inuenirent, ordinaturas.* Primum Capitulum curauit hoc anno fieri coram tribus Episcopis, & Abbatibus septem, quò maior adderetur factis authoritas.

[a] cap. 14.

2. Porrò Episcopi Burgensis, & Palentinus, quia viciniores; sed super omnes Martinus Seguntinus, quamuis longiùs distaret, vt qui rem impetrasset, & modum, quo exequenda esset, hausisset ab ipso fonte; Abbates ex vtroque Regno sex, Sagramenensis, Vallisbonensis, Fiteriensis, Sandoualensis, Bonæuallensis, & Bugetensis. Additus septimus ex Gallia illuc transmissus, Guillelmus Scalæ Dei, qui post Episcopos Conuentui præsideret, Capituli, & Abbatis Cistercij nomine. Totidem Abbatissas conuenisse compertum habeo, ex ipsis instrumentis, quæ mox producam: nec erant plures in vtroque Regno, si duas demas; sanctæ Columbæ, nimirum, & de Tulebras, quæ citatæ parere contempserunt: altera, incertum adhuc, qua occasione; altera, quòd indignum reputaret, si mater filiæ, contra morem Ordinis, contra leges naturæ subiiceretur. Quæ assuetæ, ex propria cuiuscunque, an ex suorum Cœnobiorum antiquitate, in instrumento desuper confecto notatas lego; de Perales, de Turrecremata, de Sancto Andrea de Arroyo, de Carrizo, de Gradefes, de Cannas, & de Fonte calenti. Porrò his omnibus simul congregatis in nouo Monasterio, & Sancti Spiritus Missa decantata, vigesimaseptima die mensis Aprilis, cunctis sedentibus, audientibúsque, priusquàm ad alia tractanda procederetur, recitatæ sunt litteræ Vvidonis, & Capituli Generalis Cistercij, cuius rei extat adhuc instrumentum in Tabulario eiusdem Monasterij, quod ita habet:

In nomine Domini nostri Iesu Christi. Amen. Quia labilitati humanam subiectam constat esse memoriam, approbatæ consuetudinis est, ea, quæ perpetuitatem desiderant, scripturæ stabilitati firmiter commendare. Notum itaque sit, tam præsentibus, quàm posteris, quòd nobis, scilicet, Arderico Palentino, Martino Burgensi, Martino Seguntino, Episcopis in Capitulo Sanctæ Mariæ Regalis iuxta Burgensem ciuitatem sitæ, constitutis, quod Monasterium Illustris Rex Castellæ Aldefonsus, & vxor eius Regina Alienor de nouo construxerant, Congregationem Sanctimonialium iuxta formam Cisterciensis Ordinis ibidem pia deuotione instituentes, præsentibus etiam Abbatibus eiusdem Religionis, videlicet, Guillelmo de Scala Dei, Raymundo de Sacramenia, & Nunio de Vallebona, & Petro de Fiterio, & Sancio de Bonavalle, & Ioanne de Sandoual, & Fegrino Priore de Buxedo, ostensæ sunt litteræ, & diligenter in communi audientia recitatæ Venerabilis Fratris nostri Guidonis, Cisterciensis Abbatis, & Generalis Capituli eiusdem Ordinis, quibus continebatur: 3.

Quòd omnes Abbatissæ iam dicti Ordinis, tam in Regno Castellæ, quàm in Regno Legionis constitutæ, semel in anno certo die pariter in præfato Monasterio Capitulum celebrarent, & ad illam Ecclesiam, tanquàm ad Matrem conuenirent. Et cùm Abbatissæ prænomoratæ Religionis ibidem præsentes haberentur, scilicet, Maria de Peralis, & Maria de Turrecremata, & Mencia de Sancto Andrea, & Maria de Carriço, & Maria de Gradeficiis, & Tota de Canas, & Vrraca de Fonte calenti, quod eis in his omnibus expediret, nos duxerunt consulendos. Nos verò communicato consilio supradictorum Abbatum, consuluimus eis, & illis, quæ nostræ subiacebant iurisdictioni mandauimus, vt tam maturæ suorum maiorum deliberationi, & statutis honestate plenis humiliter parerent, & deuotè; & quod tanta authoritate fuerat prouisum, studerent adimplere. Quod omnes prænominatæ Abbatissæ se humiliter facturas, 4.

ćturas, & firmiter obseruaturas vnanimiter in continenti promiserunt. Hactenus testimonium Episcoporum de prima illius Capituli actione.

5. Cæterùm, cùm duæ priores Abbatissæ, nimirùm de Perales, Gradefésque, in præstanda obedientia Sanctæ Mariæ Regali, atque eius Abbatissæ Misoli hærerent dubiæ; quippe quæ Monasterio de Tulebras, atque eius Abbatissæ à prima vtriusque Cœnobij fundatione, Iure filiationis constrictæ essent; communi item consilio deliberarunt id, quod iidem Episcopi subiungunt: *Quod duæ Abbatissæ*, scilicet, Maria de Perales, & Maria de Gradefes, *Abbatissam de Tulebris* (de quo Monasterio suas Ecclesias profitebantur progressas, & eidem esse filias) *consulere voluerunt, vnum ex duobus intra breue tempus prorsus effectura, scilicet, vt iam dicta Abbatissa de Tulebris eas ab omni obedientiæ debito, considerata Generalis Capituli Cisterciensis ordinatione incunctanter absolueret; vel eam ad Monasterium Sanctæ Mariæ Regalis, similiter sine mora, secum adducerent. Sed, si neutrum istorum efficere praualerent, nihilominùs iuxta tenorem litterarum Guidonis Cisterciensis Abbatis, & Generalis eiusdem Ordinis Capituli, quod serie earundem litterarum erat comprehensum, sponte adimplerent. Facta charta apud Burgos, quinto Kalendas Maij, Æra M.CC.XXVII.*

6. Solutum tunc, prorogatúmve Capitulum in dubio est: constat vtranque Mariam Abbatissam vtriusque Monasterij adiisse Matrem Abbatissam de Tulebras, atque ab ea missionem impetrasse; (nam quis Regi petenti contrairet?) Tum verò hoc ipso, seu fortè sequenti anno; neque enim tempus instrumento subest, iterum congregatas easdem septem, quin & cum eis Abbatissam Sanctæ Columbæ; & Abbatibus tribus præsidentibus, ordinasse complura, quæ tunc nascentem promouerent Congregationem. Hinc Capitulum annuum celebrandum in die Sancti Martini, quo iam, nimirum, à generali reduces, præsidere Abbates, & si quid forsan in eo ordinatum esset, stabilire; Abbatissæ Regalis Monasterij obedientia firmata, atque eius visitatio suscipienda; sed & ipsa vicissim visitanda per quatuor Abbatissas primas, more Cistercij: & si quæ alia vtilia visa sunt, communi, & maturo consilio deliberarunt. Verùm hæc omnia in eisdem Actis contenta, altiùs licèt principio repetito, ne trunca Domus (illustre monumentum antiquitatis, in re neque frequenti, neque vulgari,) vt ab ipsis Abbatissis notata sunt, hic necessariò duxi transcribenda. Sic autem habent:

7. *Pateat omnibus, quòd nos Abbatissæ Regnorum Castellæ, & Legionis, ego, videlicet, Maria Abbatissa Monasterij de Perales, & ego Maria Abbatissa Monasterij de Gradefes, & ego Toda Abbatissa Monasterij de Canas, & ego Maria Abbatissa Monasterij de Turrecremata, & ego Vrraca Abbatissa Monasterij de Fontalmesij, & ego Mentia Abbatissa Monasterij Sancti Andreæ de Arroia, & ego Maria Abbatissa Monasterij de Carrizo ad Monasterium Sanctæ Mariæ Regalis prope Burgos, tanquàm ad Matrem spiritualem, Æra M.CC.XXVII. quinto Kalendas Maij, ad annuum celebrandum Capitulum ex præcepto Domini Guidonis Cisterciensis Abbatis, & Generalis eiusdem Ordinis Capituli conuenimus, præsentibus Religiosis personis, Episcopis, scilicet, Palentino, Burgensi, & Segontino, Abbatibus quoque Cisterciensis Ordinis, & Habitus, Guillelmo Scala Dei, Raymundo de Satramania, & Nunio de Vallebona, & Petro de Fitero, & Sancio de Bonavalle, & Ioanne de Sandouali, & Fegrino Priore de Bugedo.*

8. *Nobis igitur paratis ad explenda, quæ Capitulo conueniunt, obstitit quidam, quòd, videlicet, Abbatissa de Perales, & Abbatissa de Gradefes proposuerunt, se non posse in aliquo obligare Sanctæ Mariæ Regalis Monasterio, & Abbatissæ, donec ab eo debito, quo tenebantur Abbatissæ Monasterij de Tulebras, eò quòd Domus earum filiæ eius essent in Domino, & ab ea suæ institutionis primordia, & Conuentum Monachalem accepissent, absolutæ ab eadem Abbatissa redderentur, & exemptæ. Præfatæ ergo duæ Abbatissæ adierunt Abbatissam de Tulebris matrem suam, & ab ea potuerunt sanè, & salubriter impetrare, quòd vel ipsamet ad Capitulum Sanctæ Mariæ Regalis, prope Burgos, pariter cum præscriptis Abbatissis annuatim pro voluntate, & posse suo, tanquàm ad matrem accederet. Et si id forte non liceret, eas ab omni illo debito & nexu, quo ei tenebantur, penitùs emanciparet: eis autem prætaxato modo iam liberis, oportuit nos præmemoratas Abbatissas, & vnam, quæ tunc absens fuerat, videlicet, Iulianam Abbatissam Monasterij Sanctæ Columbæ, ad Capitulum recurrere ad Monasterium Sanctæ Mariæ Regalis prope Burgos.*

Conuenimus igitur ibidem, præsentibus Abbatibus nostri Ordinis, Abbate Nunio Vallisbonæ, & Martino Abbate Sancti Andreæ, & Martino Abbate Sancti Cypriani de Monte de Oca ad Capitulum; & in ea debita subiectione, & reuerentia, qua Abbates Cistercienses Ordinis Cœnobiorum, Cisterciensi Abbati tenentur alligati, & nos quoque prænominatæ Abbatissæ pro nobis, & successoribus nostris, Monasterio Sanctæ Mariæ Regalis, prope Burgos, & eiusdem Monasterij Abbatissæ Misol, & suis successoribus, & Conuentui nos adstrinximus, & erimus perpetua stabilitate annexæ. 9.

Instituimus præter hæc de communi tam instantis Abbatissæ, eiusdem Monasterij Misol, quàm omnium nostrûm consensu vnanimiter, quòd ad idem Monasterium certo, & immutabili die festo Sancti Confessoris Martini singulis annis omnes nos, & nostræ successiores vsque in finem conueniamus ad Capitulum, & cantata Prima, mox consequenter ingrediamur Monasterium, & ingresso Capitulo eam reuerentiam, subiectionem, & debitum exhibeamus Abbatissæ eiusdem Monasterij; & omnia peragamus omnibus complementis, quæ Abbates Cisterciensis Ordinis Abbati Cisterciensi, & Generali Conuentui solent de consuetudine exhibere. 10.

Ordinauimus etiam, quòd vnaquæque nostrûm comitata sex famulis cuiuslibet sexus, & quinque equitaturis tantùm, accedat, & ipsa septimaria computetur. Statuimus etiam pro zelo, & syncero affectu, præter Generale Capitulum, quòd quatuor ex nobis Abbatissa de Perales, Abbatissa de Gradefes, & Abbatissa de Canas, & Abbatissa de Sancto Andrea, præsentes, & futuræ, quæ illarum locum habebunt, & regimen, semel in anno ad visitandum Monasterium Sanctæ Mariæ Regalis, prope Burgos, exclusa omni occasione, accedant, die, qua inter se statuerint, illo eodem modo, & ordine visitaturæ sæpè dictum Monasterium, & Abbatissam, & Conuentum, quo ab Abbatibus Monasteriorum de Firmitate, & de Pontiniaco, & de Claraualle, & Morimundo annualiter Monasterium Cisterciense, & Abbas, & Conuentus visitantur; & si contigerit, Abbatissam de Tulebris præformato modo Monasterio Sanctæ Mariæ Regalis subiacere, ipsa prima, & præcipua sit de quatuor sæpedicti Monasterij Sanctæ Mariæ Regalis, & Abbatissæ, & Conuentus visitatrix. Hactenus Acta secundi illius Capituli. 11.

Sancti Cypriani, & Sancti Andreæ Abbates hi sunt, de Riuo sicco, & Palatiolis, quorum primum 12.

mum Cœnobium, vt dictum est, ex Quintana Suarij translatum ad Montes de Oca, nondum ad ripas Hiberi transmeauerat: secundum à Sancto Andrea de Vallebenigna, vbi primùm fundatum nominabatur. Porrò de exemptione Abbatissarum de Perales, & de Gradefes, imò & de Cañas, extat & aliud instrumentum post decennium confectum coram Reuerendissimo Cistercij, quod suo loco addendum à nobis erit. Hoc fuit initium insignis Congregationis Sanctimonialium, quæ primùm sub Abbate Cistercij orta, mox sub eius Vicariis, demum inter Hispanos, Gallósque obortis dissidiis, hodiéque perseuerat, velut acephala. Nisi quòd tamen ex commissione Sedis apostolicæ per Episcopos solet visitari. Sed de his latè in sequentibus dicemus.

---

1. Margarita à seruitute liberata. 2. Mariæ Virginis ope, 3. multa in deserto patitur, 4. multa in vrbe. 5. Accusata de furto, 6. ad Mariæ inuocationem rursus dimittitur: 7. & alia quædam de ipsa remissiuè. 8. Vvalteri Dunensis Abbatis mors, 9. virtutes, & præcipuè misericordia. 10. Heliæ successio: 11. atque sub ipso, Marchionis Austriæ aduentus ad Monasterium.

CAPVT V.

1. INTER hæc Margarita Ierosolymitana, duro mancipata seruitio, gemebat sub verbere, & mortem, vltimum laborum præstolabatur. Cùm ecce quindecim in dira seruitute peractis mensibus, inopinata, nedum insperata libertatè potitur, interuentu cuiusdam ciuis Tyrij, cui natus filius diu desideratus lætitiam simul, pietatémque infudit, redimendis captiuis Christianis, qui in Lachis morabantur, quocunque pretio. Itaque in die Purificationis B. Virginis exempta vinculis, quatuor & viginti mancipia, inter quæ Margarita numerabatur, optata libertate potita sunt, quocunque vellent, aut possent, abitura. Extant de his in Vita eiusdem Virginis sequentes versus:

Mœroris tanti finem faciens Hypapanti,
Quæ concessa quies, est veneranda dies.
Si quæris scire, quis nos tunc fecit abire?
Nos redimit Tyrius, vir bonus atque pius:
Cui puer optatus, eodem tempore natus,
Lætitiæ summa maxima causa fuit.
Actis ter quinis hic mensibus est mihi finis
Luctus, iam dicta Virginis alma dies.

2. Cæterùm notatione dignum est, quod eadem Historia antè præmiserat, cùm omnes penè de vita desperarent, nedum de libertate, Clericum Sanctum, vnum ex his, qui captiui detinebantur, præcepisse fidenter, vt Virgini Mariæ se commendarent, quæ nec vnquam memor sine fructu, nec sui memorum immemor existat. Tum verò cunctis Mariam inuocantibus, libertatem sequutam, in ipso sacro Purificationis ipsius die, quo & adesset remedium, neque posset de remedio dubitari. Ergo Maria duce, & adiutrice, exempti vinculis; sed nouis semper periculis obnoxij, quippe inter hostes positi, diuidi primùm, ne suspecti haberentur ex multitudine: dein, ne singuli publicè incedere, sed per abdita vallium, syluarúmve, atque ab oppidis procul deliberarunt. Cæteris, quid acciderit, non constat: Margaritam ab aliis separatam, solus & vilis saccus pro indumento, pro cibo corporis torta panis vnica; animæ, liber Psalmorum comitabantur. Sed hæc, & alia, quæ passa est in eremo, ipsam magis loquentem audiamus:

3. *Inde recedo citò: pagos, & publica vito:*
Dumque capi timeo, sola latenter eo.
Captiuæ vestis saccus pro tegmine vestis
Est mihi, cui desunt, hinc color, inde calor,
Hic breuis, atque leuis, vix naturalia celat:
Et tamen est oneri, cui decor omnis abest.
Vnicus iste comes est per deserta vaganti
Cum libro saccus, res mea tota fuit.
Panis me torta sustentat quinque diebus,
Post quos radices sumo, doceme fame.
Nil mihi de rebus humanis quinque diebus
Confert solamen: vt queo, dego tamen.
Anxia sola vagor, eremus patet vndique lata
Insuper, & bis sex prætereunda vada.
Quid faciam? mortisne metu discrimina mortis
Incurram? pontis spes mihi nulla manet.
Ne redeam, mala me terrent experta: manere
Hinc vereor, ne sim præda voranda feris.
Audax esse metu compellor: transeo primùm:
Ordine quo primum, transeo cuncta vada.

His, & similibus pressuris & tunsionibus expoliebat pretiosam Margaritam, qui Cistercio inserendam præparabat.

Mira sunt, quæ post hæc illi euenerunt, si non miracula. Sub dio dormiens, & nonnunquam operta niuibus, neque alsit, nec riguit, cui solus ille saccus pro veste fuit. Vnde & ipsa exclamare solita erat: 4.

Vnde calor niuibus?

Ferocem Parthum in sylua quadam inuentum, rapacissimum primùm; sed mox diuina manu interueniente, humilem & mansuetum experta est. Quippe qui librum, quod vnum prædæ patebat, per vim subtractum, cùm primùm tetigit, reddere compulsus, etiam pedibus eius se prouoluit:

Haud procul adspicio syluam, syluaque sub ora
Stat Parthus, Psalmos vi rapit ille meos.
Tristis discedo: sed, cùm iam longiùs essem,
Me vocat: & pedibus voluitur ille meis.
Pœnitet & facti valdè, redditque libellum:
Sed tam deuotus Barbarus vnde mihi?

Hinc post varios casus, & pericula ad Antiochi portum, mox ad vrbem perducta, noua vtrobique discrimina subire coacta est, nullibi inuentura quietem ante Cistercium. In portu quidem, cùm abluendis nautarum vestibus, vnde sustentaretur, operam daret, submersa vndis, ægréque extracta, nec nisi amissis, quæ ibi compararet, decentioribus sacco tegumentis, in vrbe verò obsidioni rursùs exposita, quippe vt ipsa ait: 5.

Dum moror hic, gentilis adest exercitus ingens,
Qui me Ierosolymis ceperat: ecce dolor.

Sed vix huic periculo exempta, fugatis hostibus, cùm in aliud incidit, eò fortasse horribilius, quò singularius, & causa (quod molestius erat) prorsus degenere,

nere, nempe, ex cultello quodam casu inuento, notata furti, & coram Præside Barbaro accusata, subitura supplicium, si non Mariam rursus inuocatam, rursus etiam habuisset liberatricem. Thomas Anglicus frater, dum ista narrat, inter tuborem imputati sibi flagitij, atque timorem, imminenti vindictæ positam, talia verba dicentem sororem profert:

6. *Quàm miserāda, putas, mihi mãserat, vndique pressa*
Pœnarum stimulis, quas metus ipse parat.
Tot mala sustineo, quot mox formido subire:
Sic vixisse diu, mortis imago foret.
Et quid agam? volo, nec valeo diuertere quoquam:
Extat vbique cliens, ianua nulla patet.
Omnia me terrent, vultus, & verba loquentum,
Cum mihi sit nota Parthica lingua minùs.
Expers consilij timor interiora dolore
Dum replet, in labiis Sancta Maria sonat.
Virginis ad nomen, Dominus stupet ille, benignus,
Et pius efficitur Ethnicus absque fide.
Conueniénsque suos, super hoc, ait, ecce Mariam
Clamitat, hincque meum me iubet ire locum.
Displicet hoc aliis: verùm quæ cura? quid inde?
Egredior, grates, Virgo Maria, tibi.
Capta Lachis per te sum libera: constat apertè
Hic quoque, sicut ibi, laus sit, honórque tibi.

7. Sic Margarita nobis in dies periculis exposita nouos protectricis suæ fauores experiebatur, vt iam non ipsi exitium minitarentur, sed fauores prætenderent: & quæ aliis pauendi, timendíque; ipsi sperandi occasio: quippe non vt ab eis pateretur: sed, vt cognosceret, à quibus eruebatur, permittebantur. Sed nos nunc eam Antiochiæ relinquamus, quoadvsque cum exercitu gentili reuersa in Angliam, atque inde Galliam, dum fratrem quærit peragrans, tandem eius consiliis Monialem induat, ibidem vacatura Deo, & vitæ actiuæ laboribus transcensis, soli contemplationi consectanda.

8. Hoc ipso anno Venerabilis Vvalterus, qui bis in Abbatem Dunarum electus fuerat, semel, nimirum, post Beatum Idesbaldum, circa annum M.C.LXVII. & iterum post Haketum circa annum M.C.LXXXIV. hoc tandem anno piissimè obdormiuit, vt habet Ægidius Dunensis in suo Chronico [a]. *Anno M.C.LXXXIX. obiit Dominus Vvalterus, Abbas Dunensis.* Hinc corrigendus venit Chrysostomus Henriquez in Menologio, qui vtrunque tempus Abbatiæ eius confundens, dum eum cessisse in veritate prodit, duos miscet errores, haud dissimulandos; alterum ignorari, quo anno obiit, quanuis constet, quo cessit; alterum successisse Heliam cedenti: in cuius ipse fauorem renunciauerit. Verùm cedenti Haketum successisse, perspicuum est. Porrò, cùm ipse Haketo mox successerit, non ante mortem vltrà renunciatutus, eodem anno obiisse constat, quo Abbatia vacauit, & quo eidem Helias suffectus legitur. Verum est tamen, eundem in Fasciculo, ex Adriano Buzio vtriusque præfecturæ tempus distinguere, atque asserere vtrique resignasse. Sed præfero testimonium Ægidij longè antiquius: nec credam facilè, qui semel resignauit, virum constantem, iterum acceptasse resignaturum.

a Augusti 8.

Memoratur inter alias eius virtutes, misericordia, de qua hæc habet Henriquez, sumpta, vt testatur, ex antiquis Manuscriptis [b]: *Inter cætera verò hoc memorabile fertur, quòd in die Sancti Martini, ad eius imitationem, habens in via pauperem obuium ferè nudum, propriam exuens tunicam eidem concesserit, & ferè nudus ad Monasterium reuersus fuerit. De ipso etiam in antiquo libro Manuscripto eiusdem Cœnobij, hæc verba notatu digna leguntur: Charitate præ nimia agebatur bonus Abbas, ita vt si licuisset, totam etiam substantiam libenter pauperibus contulisset.* Hactenus ille, qui virum inter Illustres Cistercij memorat ad vigesimamoctauam diem mensis Augusti. 9.

b vbi suprà.

Vvaltero Helias suffectus est, vir antecessoribus suis per omnia dignus, de quo hæc habet Manuscriptum Dunense Chronicon [c]: *Sextus Abbas de Dunis Dominus Helias, quondam Prior Domus ab omnibus electus: vir prudens, magni nominis, ac syncera Religionis cœpit præsidere circiter anno Domini M.C.LXXXIX. ac laudabiliter quatuordecim gubernacula tenuit.* Consonat Ægidius [d] de Roma, loco suprà. Cæterùm, quæ sub eius initium Præfecturæ Dunis contigerint, satis admiranda: si tamen certa: neque enim ab Authoribus Domus Austriæ, aut ab aliis antiquis notata lego; quia digna Annalibus, & aliàs ad inferiùs dicenda multùm conducunt, provt narrantur ab Adriano Buzio, operæpretium duxi hìc transcribere. 10.

c apud Henriq in Fasciculo.
d lib. 1. dist. 5. cap. 9.

Huius tempore (Heliæ, videlicet,) *Astulphus Dux Austriæ ad Monasterium de Dunis declinauit, & illic incognitus seruitio coci se subdidit: & gratum seruitium promptè exhibens, se cunctis amabilem præstitit: quare à Domino Helia Abbate è coquinis susceptus est propter innatam eiusdem Ducis vrbanitatem in cubile suum, vt obsequium eius experiretur. Interea Parentes hunc vbilibet locorum quærentes, & nutu Dei ad Abbatiam diuertentes ingressi, cùm iuxta Abbatem, quem quærebant, agnoscerent, flexis genibus, iuuenem ipsum Ducem Austriæ salutabant. Ignarus Abbas, & stupefactus, qui non valeat eum retinere, tanto se Principi commendans, quòd minus egerat circa eum, petiit humiliter sibi indulgeri.* Hæc Adrianus Buzius. Astulphum hunc eundem cum Leopoldo fuisse vult Henriquez, vt inde ad alia, quæ idem Buzius narrat, transitum faciat. Quicunque fuerit, si idem ipse fuit, qui Regem Angliæ Richardum, reducem ab Oriente captiuum tenuit; sub initiis Helianæ Præfecturæ Dunis aduenisse, necesse est, suis, nimirum, restitutus ante biennium, quo ea captio contigit, vt suo tempore fusiùs disseremus. 11.

---

1. Sanctarum Coloniensium Virginum corpora, 2. ad Veterem Montem miraculosè adducta, 3. translationem præcedente alio miraculo, reuelationéque, 4. Monachos supra modum lætificarunt. 5. Turbata tamen lætitia, atque deuotio, Dæmonis illusione, 6. quæ Gosuini Abbatis fide detecta, 7. nouo alio miraculo: quod in eis tandem vtranque cumulauit. 8. Collocatio sacrarum exuuiarum: 9. & ratio temporis, ex Abbate ipso deducta.

CAPVT VI.

1. CELEBRIS satis, iucundáque Historiola, quam Tomo I. ex ignorantia temporis fundationi subieci Veteris Montis, maiori nunc, clariorique notitia, exactiùs nobis venit repetenda. Quippe circa hoc tempus, plus, minúsve, illustre Monasterium in Diœcesi Coloniæ nobilitauit; & Monachos

chos suauitate multa perfusos, in gratiarum actionem, & Dei laudes, per merita multarum Sanctarum Virginum, ex Vrsulæ sociabus, mirè accendit: quæ partim in Tabella vetusta eiusdem Domus, quæ hodiéque seruatur; partim à graui, coæuóque Authore Cæsario Heisterbacensi memoriæ prodita, hoc nobis Capite venit referenda.

2. Adducta illuc, ad Veterem Montem dico, dubium, an hominum, an Angelorum manibus; certè si hominum, prorsus ignotorum, corpora sacra Virginum: sed ita adducta, vt nisi duplici miraculo prodente veritatem euentus, & constante vtrique reuelatione, pignora sacra ignota adhuc manerent, nedum ingloria. Cæsarius supra mille corpora ait [a], confluxisse ibidem: *Retulit mihi Monachus quidam de Veteri Monte, in quo ampliùs, quàm mille dicuntur esse corpora*, (nempe, Sanctarum Virginum,) *quòd nullas falsas inter se esse patiantur reliquias.* Hæc ille. Quasi viam parans Historiæ. Cæterùm, quod ad numerum attinet, per exaggerationem dictum, credendum est, vt nullum certum determinare vellet, sed multitudinem, quæ Domum eam in hospitium sibi elegerint; neque ignotæ inter Monachos manere, sed familiares, præcedente ad hoc ipsum reuelatione Conuerso Sancto facta eiusdem Domus, quæ miraculo, inuentionéque firmata, omnem prorsus exclusit dubitationem. Porrò hæc reuelatio, inuentióque, ac miraculum medium inter vtranque, dicitur conseruare Tabella satis antiqua [b], quæ in Choro Conuersorum appensa, ante Sanctæ Crucis altare, hæc habet verba:

a lib. 8. c. 88.

b apud Longel. lib. 2.

3. *Accidit tempore quodam, quòd Conuersus quidam, vir religiosus, qui tunc fuit Cellerarius Curiæ in Muinrode, in Festo SS. vndecim millium Virginum, intempesta nocte surgens, & properans iuit ad Monasterium Veteris Montis: & dum iret, vidit, & audiuit Processionem magnam, & pulcherrimam præcedentem eum, quam sequebatur lætus, & gaudens, vsque dum clausis ianuis, Monasterium intrassent: ipse verò penitùs ignorabat, quid esset, vel quo modo intrasset; & sic in Monasterio obdormiuit. Posteà venit custos pulsando primum signum in Monasterio solito more ad vigilias nocturnas, & inuenit hunc Fratrem solum in Oratorio, & admirans valdè, inter signa interrogauit eum, si ibidem pernoctasset, vel quo modo clauso Monasterio, intus venisset. Conuersus stupefactus, vlteriùs procedens, nihil respondit. Posteà finitis Horis nocturnis, custos huius rei non obliuiosus, aduocans sibi Monachos, & Fratres, interrogauerunt prædictum Fratrem, quomodo intrasset: qui dixit: Fratres mei, scitote, quia non meis meritis, sed per gratiam Dei, & per merita SS. Virginum, cum processione gloriosa intraui. Et singula, quæ acciderant, humiliter enarrauit. Ergo laus, & gloria sint Deo, B. Virgini Mariæ, & Sanctis Virginibus in sæcula sæculorum. Amen.* Hactenus Tabella. Nunc reliqua ex traditione, vt puto, eiusdem Domus, vt Longelinus narrat [c]; reliqua verò ex Cæsario prosequamur.

c vbi suprà.

4. Sequenti die sacræ ipsæ exuuiæ sanctorum corporum in Capitulo Monachorum inuentæ dicuntur, compositæ decenter, deuotéque: & quantò minùs vnde, seu quà venissent, compertum Monachis; eò magis inflammasse cunctorum corda. Quæsitos se ex Colonia sacris Virginibus, atque electos præ aliis, non quia mererentur; sed vt mereantur. Terrena dona merita anteire, si benè collocentur; cœlestia subsequi; atque ea in primis sibi conuenire, non quia Sanctos inueniant, sed vt faciant. Eò plus in his gratiæ, quò minùs meriti; atque eò animos exigere gratiores. Quippe nec soli peccatores erant, nec soli morbidi, quos quærerent sacrandos; & se præ aliis electos, ingentis beneficij loco habendum fore. Cui nisi æternùm suis se hospitibus, & per eas Deo, velut nobis vinculis obligent, quando non condemnentur, velut ingrati? Simplicem se Sanctorum Angelorum habuisse hactenus; iam duplicem custodiam habituros: atque hanc secundam Angelorum simul, & hominum, *quia semper Angelis cognata virginitas* [d]. Vt quæ priores, multarum minùs possent exempla virtutum: posteriores, vel in fragili sexu, eóque audentiùs imitanda ministrarent. d....

5. Hæc, & similia dum Fratres secum conferrent inuidit Dæmon; neque ferre valuit, aut cultum Virginum, aut colentium feruorem, aut Dei gloriam. Ergo vt turbaret, in fide Monachorum, hæc omnia bona; & veritatem corporum sanctorum reuocaret in dubium; os equinum miscuisse sacris ossibus, comprobauit euentus, indéque fecit fœtorem tantum erumpere, vt vix, qui aderant, possent tolerare. Mutatæ protinus, quorundam in teporem, quorundam in dubium, mentes, affectúsque: & erant, qui se non omninò permissos decipi; sed præuentos miraculo, atque sacrilegæ venerationi subtractos, gratularentur. Respexisse ad eorum innocentiam, qui corda nouit; nec voluisse, quæ semel irrepsissent falsæ Reliquiæ, à seruis suis ignaris vlteriùs coli. Sæpè Angelum Satanæ transfigurare se in Angelum lucis; quod etiam tunc contigisset Conuerso illi, cui facta reuelatio, non dubitabant: vt nec credebant per Angelos adducta, quin per Dæmones potiùs, quæ tantus fœtor ossa comitaretur. At multò magis, cui se dudum vouissent, fidelem Dominum, nec passum esse tentari seruos suos vltra quàm possent, aut in his, quæ non possent superari. Prodidisse consultiùs nequitiam communis hostis, ne vlteriùs deciperet. Quare vt hactenus grates pro sacris ossibus (immenso haud dubiè dono, si vera essent,) ita deinde pro detectis fraudibus, atque errore præuenti, fortè & maiores à cunctis agendas fore.

6. Ita multorum animi fluctuabant, titubabat deuotio: cùm alij è contra, Conuersum virum sanctum, simplicem, iustum, & cuius soli attestationi simplici, nedum tanto miraculo firmatæ, deberet credi. Potuisse Dæmonem illusisse illi: sed nunquid non & ipsis posset illudere? Conuersi illusi nullum fructum esse, quem sibi reportaret; succensis Monachis in amorem Dei, cui referebant donum, & excusatis à superstitione, ex errore probabili, qui miraculo manifesto cunctis subniteretur. Ast huius fraudis, impeditam deuotionem, feruorem remissum, atque ipsas exuuias sacras abiectas, satis sibi appetendam mercedem fore. Qui citò credunt, leues esse corde: quantò leuiores, qui à fide citò resiliunt? Petant à Deo, rogent, instent, orent, vt veritatem detegat; tunc demum certi alterutrum facturi. Assensit his Venerabilis Pater Gosuinus, sextus ordine Abbatum, qui ea tempestate Cœnobio præerat; & soli Deo relinquens detegendum totum negotium, quippe cui cuncta patere manifestè, cuncta etiam obedire non dubitabat; in eius nomine, virtutéque præcepit, vt quicquid esset fœtoris illius causa, statim se se proderet; vt inde tandem detecta veritate, aut cultus debitus pignoribus, si sacris; aut si non sacris, grates, pro fraudibus detectis, exhiberentur. Porrò, quid statim miraculi euenerit, quo verum vero magis consonaret; & quod priùs in Conuerso euenerat, alio in omnium præsentia confirmaretur, narrat Cæsarius eiusdem Author temporis; nec nos aliis vtemur, quàm eius verbis [e]: e lib. 8 c. 89.

7. *Tempore quodam, cùm plurima illuc* (id est, ad Veterem

terem Montem) *allata fuissent corpora, Monachi lauerant illa; cùmque ea posuissent super sedes Capituli, pannis mundis substratis, vt siccarentur, fœtor intolerabilis, quasi ex eis exhalans, omnium nares infecit. Timens Dominus Gosuinus Abbas fœtorem eundem, ex aliquo Diaboli ludibrio fuisse creatum, vt per eum deuotionem Fratrum erga Reliquias Martyrum extingueret; assumptis secum Sacerdotibus, vestes sacras induit, cum quibus circa ostium Capituli stans, sic ait: Adiuro te, immunde Spiritus, per eum, qui venturus est iudicare viuos, & mortuos, & sæculum per ignem, vt si aliquid tui operis est in hoc fœtore, manifestetur, & auribiletur; désque honorem Deo, & Sanctis his. Mira res! Vix verba compleuerat, & ecce os grande equinum, cunctis videntibus, de medio Reliquiarum exiliens, extra Capitulum, quasi turbine impulsum, proiectum est, cum quo & omnis fœtor extractus est, aduenitque suauissimus. Tunc omnes Deo gratias egerunt, qui & Diabolum in suo opere confudit, & Sanctos suos glorificauit.* Hactenus Cæsarius: vt nouo hoc, patentíque miraculo veritas confirmata altiùs infigeretur cordibus omnium.

8. Mansêre exinde in eximia veneratione sacræ exuuiæ Virginum; & distributæ per altaria Domus, primùm in Templo veteri, & humili, mox in superbo, & nouo, quod anno M.CC.LV. inchoatum, non ante M.CCC.LXXIX. perfectum est, pretiosa gleba repleuerunt lapideas aras; in quibus venerantur, & ex quibus continua Dei auxilia, ac perpetuam custodiam Monachis impetrant. Quamuis inde etiam ad nos vsque dispersa, Hispaniam illustrauerint; atque interuentu Beati Christi Martyris Engelberti, Archiepiscopi Coloniensis, ingens earum thesaurus translatus fit ad Monasterium Sancti Petri prope Gumielem, cùm Abbas huius Domus, pro grauibus negotiis Regni Castellæ, à Ferdinando, cognomento Sancto, ad Imperatorem missus peragraret Germaniam, vt Tomo quarto latiùs referemus. Hæc de Historia sacrarum Reliquiarum Veteris Montis, quantùm ex antiqua Tabella, Cæsarióque, & traditione Domus licet colligere.

Verùm, quod ad rationem temporis attinet, circa hoc accidisse, inde coniector, quòd totum hoc sub Gosuino Abbate factum, ipsúmque fuisse, qui Dæmonem adiurauit, compescuítque, Cæsarius narrat. 9.
Porrò Gosuinus sextus Abbas Montis, nanque Bernoni ex Morimundo misso, Landelinus, huic Hermannus successit, & illi Rixo: post quem Bodo creatus, qui Gosuino locum suum reliquit, anno M.C.LXXXI. quem vsque ad annum M.CC.II. tenuisse dicitur. Quare vt non ausim dicere, quo anno miracula euenerint; at non longè ab isto, compertum est; quippe in Gosuini Præfectura medio, adeóque à nullo distante, etiam extremo. Quicunque fuerit, gloriosus nostris fuit, præcipuè Montensibus; & qui multiplicatis signis de Cœlo, Virgines exaltauit, confudit Dæmones, confirmauit Monachos, lætificauit Angelos, & Dei super omnia potentiam manifestauit.

---

1. *Varij obitus Fratrum in Hemmenrode.* 2. *Præuentus Rudingerus,* 3. *& à Gerungo,* 4. *& alia Conuerso fugati Dæmones.* 5. *Quid Thomas passus.* 6. *Et qualiter seductus.* 7. *Conuersio militis satis singularis.* 8. *Chronologia,* 9. *& distincta quædam Cœnobia.* 10. *Dictum de Rosea valle, Hybernia Domo,* 11. *de Paradiso, & aliis subobscurè.*

CAPVT VII.

1. INTERIM in Cœnobio Hemmenrodensi non solùm Sancti & iusti; verùm & dyscoli, si qui inueniebantur, cæterorum constantiam confirmabant. Nam, quid non sperandum Viris perfectis, vbi nec poterant segnes desperare? Quid integri timerent, quamuis timerent, vbi vel fragiles, imò & fractos dudum aliorum orationes consolidabant? Audi Cæsarium loquentem de Rudingero, qui obiit hoc anno, hoc est, decimo à morte Sancti Dauidis, postquàm nec semel non solùm cecidisset: verùm quod omnium malorum radix est, à sacra professione retrocessisset vilis Apostata.

2. *Fuit* (inquit [a]) *in eodem Claustro Monachus quidam, Rudingerus nomine, secundum nomen suum satis rudis in conuersatione: in Ordine siquidem minus ordinatè vixerat, &, quod deterius erat, sæpius apostatando, tempus pœnitentiæ sibi concessa inutiliter consumpserat. Circa finem vitæ suæ reuersus, & receptus, hydropisis morbo percussus est: qui cùm die quadam ante lectum suum sederet, & orationes aliquas diceret, Beatus Dauid ante annos decem defunctus, in effigie nota ingrediens, cum duobus æquè defunctis, ait: Frater Rudingere, quid agis? aut quomodo habes? Respondit ille: Sicut homo pauper, & infirmus: corpus per tumorem distenditur: & quod me plus angit, multorum criminum mole conscientia grauatur. Quem Sanctus consolans dixit: Diu quidem malè vixisti: sed hodie scias, te moriturum. Ego Dominam nostram, Sanctam Dei Genitricem, & reliquos Sanctos pro te rogaui, & duros eos inueni: & nisi exauditus fuero, totum cœlestem exercitum pro te mouebo. Sicque disparuit. Quod cùm ille Domino Hermanno Abbati, quandoque Sanctorum Apostolorum Decano, & tunc in Claustro Priori recitasset, respondit ille: Bone Domine Rudingere, vos estis vir prouectæ ætatis, & infirmus, & citò moriemini: nolite dicere nisi veritatem. Benè nouerat vitam eius. Respondit infirmus: Si nõ fuero mortuus hodie, hora nona dici, falsa sunt, quæ dixi. Quid plura? Hora prædicta Monachus moritur, & de visione Prior certificatur.* Hactenus ibi.

[a] lib. 11. c. 14.

Præcesserant hanc mortem duæ aliæ non multo tempore, cùm adhuc illic Hermannus Priorem ageret, quas hîc non minùs censui subiungendas [b]: *Mortuus est in eadem Domo quidam Conuersus, nomine Gerungus: iste ante conuersionem, quorundam Episcoporum Treuerensium, successiuè tamen, fuerat dispensator, & durus pauperum exactor: tandem quorundam admonitione persuasus, Hemmenrode venit, vbi in habitu sæculari tempore aliquanto de proprio vixit. Tactus graui infirmitate magis timore gehennæ, quàm amore patriæ, Habitum induens, in Infirmatorium Conuersorum deportatus est. Qui cùm ad extrema deuenisset, & in lecto suo solus iaceret, aspiciente quodam Conuerso, nomine Ludone, vultures aduolantes in pertica lecti eius resederunt, cum quibus homines tetri, magni, atque deformes intrantes, eun-* 3.

[b] lib. 11. c. 15.

dem circumstiterunt. Iam dictus Ludo de visione primùm admirans,& post paululum,quòd Dæmones essent, qui morientium animas quasi escam præstolentur,recogitans,alta voce clamauit: Quid statis ibi vos,Domini? Egredimini. Qui cùm minimè obedirent, sec undò clamauit: Ego vobis præcipio in nomine Domini,vt exeatis. Ad quod verbum mox viri egredientes,& vultures auolantes,nusquam comparuerunt. Iacebat autem idem Ludo infirmus in lecto opposito, vir senex, & religiosus,corpore virgo. Visio hæc, sicut & subsequentes,relata est mihi à Domino Hermanno Abbate, tunc ibidem Priore. Quantùm verò agonizantibus Fratrum præsentium oratio prosit, eadem visione declarabitur.

4. *Circa idem tempus alius quidam Conuersus illic moriebatur, homo quidem ponderosus, & tardus, & ideò cæteris despectus: qui cùm positus fuisset super mattam, finisque eius adesset, duo corui aduolantes inopinatè gyrauerunt circa illum: tandem in trabe, quæ capiti eius imminebat, residentes: quos vt vidit Frater Henricus,cuius sæpè in superioribus mentio facta est, Dæmones illos esse suspicans, quidnam facturi essent, expectauit. Interim pulsata est tabula, & accurrit Conuentus: cùmque Crux introferretur, columba niuea illam præcedens, ostium Infirmatorij prior intrauit, & super iam dictam trabem volitans inter eosdem coruos media resedit: cùmque cum illis decertaret, hinc inde alis eos verberans, tandem adepta victoria, & de Domo eliminatis, ipsa in loco coruorum tandiu erat residens, donec Conuersus expirasset, & donec lotus, & feretro impositus, eodem loco restitutus fuisset: quem cùm in Oratorium Fratres deportarent, columba eadem auolans, Crucem præcedebat: sicque nusquam comparuit.* Hi sanè exitus Hemmenrodenses Monachos, vel dyscolos, aut segnes præstolabantur.

5. Sub idem tempus contigisse puto Monacho cuidam Thomæ eiusdem Domus, vt à Dæmone abstractus, & illectus, atque ad immane præcipitium ductus carnis, & apostasiæ, nihilominùs sibi restitueretur [c]; *Stabat aliquando Conuentus in horto,plantarium caulium terræ infigens: stabat & Monachus vnus cum cæteris, Thomas nomine, cui talis cœpit cogitatio suboriri: Si modò esses in domo patris tui, ancilla tua non dignaretur tam vilissimum opus facere. Exiuit ergo de medio Fratrum cum indignatione, illuc eum ducente Spiritu superbiæ, vbi fortiùs eum posset impugnare. Cùm ergo in sylua solus esset, tentator adfuit: & qui priùs sola cogitatione pulsauerat, nunc aperta impugnatione, & visibiliter aggreditur. In specie nanque mulieris apparens, cœpit alloqui eum. At ille digitum superponens ori suo, significauit,non licere loqui sibi. Sed mendaciorum omnium caput, & pater illicò per mulierem illam fantasticam,quam effigiauerat,ad deceptionem respondit: Quid hoc sit,inquit,nescio: ego venio de Conuentu, & Prior dedit mihi licentiam,vt loquar tecum.*

c lib. 5. c. 51.

6. *Credidit ille, & loquutus est. Tunc illa asseruit parentes ipsius misisse pro eo, & oportere eum Treuerim ire secum ad emendum equum, & sic transire in terram suam. Præcedendo igitur misera miserum ducebat, ipsa quidem frutetorum omnium condensa sine impedimento transiens; ille verò cum magna difficultate sequebatur. Tandem asperitate itineris, & laboris turbatus, In nomine, inquit, Patris quomodo sic imus? Quo dicto, maligna illa mulier citiùs euanuit. Et cùm cœli esset serenitas magna, eadem hora circa eum facta est tempestas,& pluuia, ipsùmque madefactum exteriùs, interiùs confusum remisit ad Conuentum, Confessus posteà est, quòd quandiu cum muliere illa deambulabat, maximam carnis titillationem habuerat.* Hæc,& similia,quæ passim contingebant, dum feruentes alliciunt, tepidos terrent, omnes in proposito sancto consolidabant: neque erat,qui auderet degenerare,& vix qui posset.

Hinc multæ in Hemmenrode conuersiones nobilium diuitum; neque vllum penè genus hominum erat, ex quo non plures Sanctuarium illud adirent, & veluti ciuitatem refugij quærerent, ex qua sibi salutem prouenturam, non dubitarent. Referam vnius militis aduentum circa hoc tempus, quia singulare [d]: *Miles quidam Vvaleuuanus conuerti desiderans, cum dextrario, & armis suis Hemmenrode venit,armatus Claustrum intrauit,& sicut mihi retulerunt seniores nostri,qui tunc præsentes erant, portario ducente per medium Chorum vadens, Conuentu inspiciente,& nouam formam conuersionis mirante, super altare Beatæ Virginis se obtulit,armísque depositis, in eadem Domo Religionis habitum suscepit. Visum est ei congruum, ibi militiam deponere sæcularem, vbi assumere proponebat militiam spiritualem. Adhuc viuit vir bonus, & religiosus,priùs inter Monachos Nouitius,posteà ob humilitatem factus est Conuersus.* Ita Cæsarius. Atque hæc pro nunc satis de Hemmenrode,præcipuè plura in sequentibus dicturis. 7.

d lib. 1. c. 37.

Quod attinet ad fundationes Monasteriorum,octo lego notatas in Chronologia,sed quarum aliquas superiùs recensuimus,aliæ prorsus incognitæ: aliæ hîc nobis veniunt describendæ.Earum syllabum transcribam pro more nostro, 8.

Anno M.C.LXXXIX. quintodecimo Kalendas Iulij,fundata est Abbatia Vallis Sanctæ Mariæ.

Eodem anno,decimoprimo Kalendas Augusti,Abbatia de Karlion.

Eodem anno, decimoprimo Kalendas Nouembris, Abbatia de Rosea valle.

Eodem anno,quinto Kalendas Nouembris,Abbatia de Benbusin.

Eodem anno,decimosexto Kalendas Aprilis,Abbatia Vallis Sancti Petri.

Eodem anno,Abbatia de Sala in Tuscia.

Eodem anno,Abbatia de Paradiso,

Eodem anno,Abbatia de Albania. Hactenus ibi.

De Valle Sancti Petri,siue Heisterbach satis,supérque præcedenti anno dictum,quo verè cœpit:sed nec translatio domus,descensióve de monte ad vallem,in hunc annum,vt constat,referri potest. Sic & Sanctæ Mariæ Valles tres in superioribus à nobis distinctæ manent: neque ex Genesibus quartam deprehendas. Nisi quòd tamen in Syllabo Ecclesiarum, quarum lineæ ignorantur, apud Henriquez,legitur inter alias quædam sub tali titulo: *Vallis Sanctæ Mariæ Scarteluuij Metensis Diœcesis.* Lego & in tabulis Ecclesiarum Claræuallensium *Vallem Sanctæ Mariæ de Conkestone,filiam Cumbemare.* Sed quæ in Genesibus ad me ex Gallia transmissis, non inueniuntur saltem sub his notis. 9.

Roseam vallem,aliàs Monasterium, aliàs de Rosglas: nam Trinomia Domus in Hibernia Iacobus Vvaræus his verbis memorat [e]: *Rosglas,aliàs de Rosea Valle, vulgò Monasterium* (Monasterium ad ripam Barroi fluuij in Comitatu Kaldariæ) *Cisterciensibus est positum M.C.LXXXVIII. secundum Annales Monasterij Beatæ Mariæ Dublinensis M.C.LXXXIX. nomen habet à Sancto Evvino è cuius scriptis multa se hausisse fatetur Ioscelinus de Furnes, quæ Operi suo, de Vita Sancti Patricij inseruit: ædes ibi speciosas extruxit honoratissimus vir Adamus Vicecomes de Elis, Hyberniæ Cancellarius.* Pertinet 10.

e in Catalogo Monast. Hyberniæ.

tinet Domus ad lineam Claræuallis, filia Vallis salutis, vt habent Tabulæ Ecclesiarum Claræuallensium. De Sancto Evvino dicere non ausim, an eius Domus Monachus, an ibidem sepultus, aut qua occasione Cœnobio nomen dederit.

11. Paradisos duos inter Ecclesias Cistercij, Authores memorant, alterum in Gallia, in Polonia alterum: sed hunc tempore longè posteriorem. Quippe sub annum M.CC.XXXIV. vel M.CC.XXXVI. quo anno designatur in Chronologia: igitur prior illa hoc anno surrexisse credenda est, de qua hæc solùm in Roberto Claudio lego [f]: *Paradisus Ordinis Cisterciensis, Diœcesis Ambianensis.* Salam in Tuscia Miræus [g] hoc anno notat, ponitúrque inter filias Stafardæ de linea Firmitatis: de aliis nihil certi, quod dicam, habeo. Inueni tamen post hæc adhuc scripta in Gaspare Iongelino Bebenhausen notitiam non vulgatem, quanuis ex ipsa varietate dubiam, quæ Rudolphum Palatinum Comitem Tubingensem, consentientibus vxore, & liberis, & confirmantibus gloriosissimo Imperatore Friderico, eiúsque filio Rege Henrico, Monasterium Bebenhausen construxisse, atque Ordini Præmonstratensi deputasse ait: in quo tamen mox Cistercienses Monachi Henrici VI. Imperatoris authoritate introducti fuerint, idque ad annum M.C.LXXXI. Et tandem cócludit: *Anno Domini M.C.LXXXVII. Monasterium Bebenhausen preclarè dotatum fuit à Friderico Sueuiæ Duce, Imperatoris Barbarossæ filio, tradita amplissima Sylua Schaimbuch. Conuentus Fratrum, ex Schonaugia, permissu Regis Henrici, eò ingressus est, anno Domini M.C.LXXXIX. sub I. Abbate Diepoldo. Rodulphus Fundator obiit anno M.CC.XV.* Prosequitur seriem Abbatum Bebenhausensium, & Principum Cœnobij benefactorum, aliorúmque in eo conditorum, cum aliis quibusdam, quæ ad clariorem notitiam Domus facere possunt.

f in Catalog. Monast. Galliæ.
g in Chron. Cisterc.

Annus Christi M.C.XC. — Cistercii XCIII.

1. *Balduinus abdicata Legatia*, 2. *atque ordinata Ecclesia Cantuariensi, in Syriam traiicit.* 3. *Tunc Garnerio Claraeuallis Abbate prædicante*, 4. *& multis à Philippo benè dispositis*, 5. *vterque Rex Trinacriam proficiscitur:* 6. *vbi multi tumultus.* 7. *mors Friderici*, 8. *& vtriusque Regis cura.* 9. *Richardus per Tancredum, Ioachimum vocat, illius expeditionis euentum indagaturus.*

CAPVT I.

1. ANNO salutis millesimo centesimo nonagesimóque, qui fuit Cistercij tertius, & nonagesimus, Balduinus Deuonius, Archiepiscopus, qui tot alios ad militiam sacram signauerat, Cruce & ipse signatus, vt ostendimus, sacræ ante omnes militiæ accinctus est, primus omnium in Syriam perrecturus. Verùm, cùm Sacerdotium Cantuariense, & Legatia apostolica ab ipso penderent, quorum alterum absens nullo pacto, alterum non sine periculo Ecclesiæ suæ Iurium administraret; quo vtrique damno exactiùs prouideret, Legatiam quidem liberè remisit, Richardo Rege admonito, vt eam, cui voluisset, impetraret: & impetrauit statim Vvillelmo, Eliensi Episcopo, quem etiam sibi veluti Vicarium, atque Regni custodem, & administratorem deputauisset. Ita ex vtriusque gladij coniunctione maior vtrique authoritas, atque cuncta feliciùs expedienda iudicabantur.

2. Exinde autem Cantuariæ Ecclesiæ prouidens, cui arctiùs adhærebat, simúlque causæ Christi, quam non aliunde, quàm ab eo auspicandam censuit [a]: *Synodum*, ait Nicolaus Arsfeldius, *Vvest-monastery coëgit, Fratrum suorum, & Coëpiscoporum precibus, suam profectionem commendans; & anathema illis denuncians, qui ipso absente, Ecclesiæ Cantuariensi iniuriam, aut damnum irrogarent. Et interposita appellatione, se, & Ecclesiam suam aduersus omnes huiusmodi iniurias, se absente orituras, muniens, Cantuariámque profectus, ad sacrosanctum Altare baculum, & peram sumit, pauloque pòst traiecit.* Ita Arsfeldius de Balduini profectione, quem paulò inferiùs quingentos suis stipendiis duxisse milites, omnes penè cum ipso morituros pro Cruce Christi, testatum reliquit.

a sæculo 11. c. 18.

3. Tunc verò Reges Richardus, Philippúsque animati exemplo Præsulis Sancti, atque Garnerij Abbatis Claræuallis (seu proprius zelus ad hoc ipsum induxerit, seu mandatum Clementis, qui Virum sanctum Henrico substituerit) prædicatione fideli tandem versùs Siciliam è portu soluunt, cùm primùm inde in Syriam traiecturi: meminit prædicationis Garnerij Richardus Rex ad eundemmet scribens ex Oriente, cùm noua sibi, & suis auxilia peteret, nisi mittantur ab incepto retrò cessuris. Sic enim ait [b]: *Vos igitur, sicut nos, & alium populum Dei, ad seruiendum Deo, ad restituendam hæreditatem suam sibi, ante itineris acceptionem animastis; ita & nunc plurimus instat articulus, vt populum Dei ad hoc idem faciendum fortiùs excitetis.* Sed hanc epistolam, quo anno scripta est, id est, sequenti, integram, Deo dante, daturi sumus.

b Baron. hoc anno.

Gallus Guidonem Cisterciensem Abbatem ante nauigationem deuotus vocat: se, & causam Ecclesiæ, Christique orationibus eius, totiúsque Cistercij commendaturus. Et indicti in Capitulo sequenti septem Psalmi pœnitentiales omnes totius Ordinis Ecclesias, singulis sextis feriis; recitandi, cum aliis orationibus, quæ etiam cessantibus Psalmis perseuerarunt. Tunc primùm illi recitari cœpti sunt: dein interrupti; sed repetiti ex aliis occasionibus à multo tempore continui perseuerant. Extat, & legitur Capituli decretum anni M.C.XCII. in quo pactis induciis, cum Saracenis, & iam vtroque Rege ad propria reduce, iidem Psalmi omitti præcipiuntur, quod in tempore etiam daturi sumus. Post hæc, ne vllum omitteret obsequium, quo Deum sibi posset deuincire, Grandimontensibus ex præterita scissura nondum conformibus, quo in vera charitate glutinarentur, quantùm ex regia authoritate potuit, prouisum voluit, idque per manum Henrici de Soliaco, Bituricensis Præsulis, vt qui per Cister- 4.

cienses Abbates pacem cœperant, in eadem per Episcopos Cistercienses consummarentur. Igitur pactæ vtrinque conditiones, quas vtrique seruarent: atque in ipso Capitulo Grandimontensi, assistente Henrico, iuratæ vtrinque, vt charitati ex pacto, Iustitiæ debitum; Iustitiæ ex iuramento Religionis; atque his omnibus ex præsentia tanti Pontificis, maior solennitas, in dedecus transgressorum superueniret. Agit de his Stephanus Tornacensis ad Cælestinum scribens hoc, aut sequenti anno, dum adhuc Rex in expeditione demoraretur: atque en eius verba [c];

c epist. 161.

5. *Dominus Rex Francorum, qui se ipsum hodie Deo sacrificium obtulit, conuocatis Baronibus suis, & ecclesiasticis personis, prudentibus, & religiosis partes ad concordiam, & pacem commouit, & commonuit. Compromissum est vtrinque sub attestatione veritatis, quæ inter Religiosos iuramenti vires obtinet, quia formam pacis, quæ coram Celsitudine Regia concessa fuisset, & conscripta, obseruarent, qui aderant, & ab eis, qui aberant, instanter obseruari facerent, & constanter, concessa est, & conscripta, sigilloque regio consignata, ipso clementissimo Rege fideiussorem se se constituente. Quòd si aliqui deinceps paci tam solenniter celebratæ contradicere vellent, eis contrarius esset, nec eos in terra sua reciperet. Qui verò pacem obseruarent, eos sub protectione sua colligeret, & in terra sua regio patrocinio communiret. Recitata sunt hæc in Capitulo Grandimontensi, & à Priore, qui qualitercunque loco illi hodie præsidet, in manu Bituricensis Archiepiscopi, in verbo veritatis sub periculo animæ suæ firmata, & ab omnibus tam laicis, quàm Clericis sub attestatione consilij firmantibus hoc promissum.* Hactenus Stephanus de factis à Philippo per Henricum Bituricensem, in hoc negotio. His ergo, & aliis in Gallia benè dispositis, ipse Prior in Siciliam tempestate abactus, inuitúsque, non multò pòst Richardus sponte applicuit, compositurus negotia Sororis Ioannæ; an fatali in alterum vtrique æmulatione, quæ res tandem Christianas in illa expeditione pessum dedit.

6. Præerat tunc Siciliæ, velut precariò Tancredus Rogerij nothus, cuius superiùs fecimus mentionem: neque aliam sibi quietem sperabat, quàm ex Syriaco bello comparandam. Quippe occupatis Principibus Christianis aduersùs Turcas, carebat hoste; si desisterent, ferè omnes experturus. Hinc facilem se præbuit vtrique Regi: sed non impunè: adeò consilia hominum fallacia, & plerunque, quæ inquirimus vtilia, experimur aduersa: quippe inter Anglos, Siculósque, ciues, & milites obortis tumultibus (casu, an ex ipsorum Regum consilio, dubium) Messana vrbs ab hospitibus Anglis passa est, quæ vix ab inimicis passura foret. Neque euasisset iram Richardi Regis, si non Tancredus, dotis Ioannæ nomine (relicta ea Guillelmi, de qua suprà) multa pecunia à ciuibus extorta, post longam stragem, pacem coëmisset. Ea res primùm Richardo Regi prospera, ingentis posteà damni occasio fuit, Francigenis, ex violato hospitio iratis; & Henrico, Romano Imperatore occasionem capturo ex præda Sicula, qualiscunque quærendæ compensationis. Quod suo loco nos pleniùs referemus.

7. Inter hæc autem currente mense Iunio, eiusdem die decima, Fridericus Imperator, qui anno præcedenti cum exercitu immenso transfretauerat, post multos exantlatos labores, multa pericula; post adeptas victorias non contemnendas, & Soldanum Iconij profligatum; cùm Saladinum iam, iámque victurus speraretur, dum partes inferioris Armeniæ peragrat, in Salepti flumine, cùm aquis se ablueret, siue, vt alij malunt, cùm pertransiret, rapido cursu vndarum absorptus est, ingenti luctu totius Christiani Orbis: sed multò cum maiori admiratione diuinæ prouidentiæ imperscrutabilis, quæ Principem in Ecclesiam Dei rebellem, atque ipsam diuidentem, scindentémque, ac bonos omnes atrociùs persequentem, diu seruauerit, atque multis periculis eripuerit, parentem iam, & præliantem prælia Domini, ac vendicantem loca nostræ salutis vndis permiserit, cum ipso tot spes nostras absorpturis. Itinerarium Friderici Imperatoris in familiari epistola descriptum ab Anonymo ipsius commilitone adducit Baronius, quod facilè apud ipsum videri potest. Dies obitus Friderici cunctis acerbus, præcipuè nostris, quos erga eximia pietate semper affectus. Verùm Runensibus, quod Monasterium antè ipse fundauerat apud Græcium Styriæ Metropolim, longè acerbissimus: cariturus deinde Patre, & Patrono, à quo veluti propria eius plantatio, charitate filiali, atque imperatoria munificentia diligebantur.

Perculit tristis nuncius vtrunque Regem in Sicilia hyemantem, (seu animorum, seu aëris tempestas eos detinuit,) dum idem sibi quisque posse contingere in Friderico experti, an in Oriente præmaturum occasum quærerent, an reditum sperare ad propria possent, addubitarent. Neutrius tamen animum deiecit Imperatoris mors: quin delectabat Friderici victorias prosequi; sed sine Friderico; eò maiori vniuscuiusque gloria, quò minùs inter alios, præcipuè potentiores, diuidenda. Hactenus omnia prospera ex virtute, nec nisi ex casu aduersa Christi fidelibus. Debellatas conterminas nationes, territos inimicos, confractósque: nec Saladinum morte Imperatoris victorem euasisse, sed tantùm non victum: & sibi magis vincendum reseruari. Non multum esse, si Ecclesiæ quondam scissor, diuisórque, iusto Dei iudicio sublatus sit totius Ecclesiæ gloriæ; quam ex sacrorum locorum restauratione, vel Cœlis prouenturam non dubitarent: Gallos, & Anglos filios obedientiæ, qui schismati nequaquam consensissent, condecere victoriam ex hostibus Ecclesiæ reportandam. Hæc, & similia acuebant vtriusque animum, atque ad pericula maris, terræque, & belli subeunda sollicitabant. 8.

Non tamen ideò ambigua futurorum, omninò quietos, aut contingentia permittebant esse securos. Celebrabatur Ioachimus per totum Orbem quondam Curatij Abbas, tunc Clementis Pontificis permissu, imò mandato, sacris mysteriis vacans in Petra Alta; nec solùm sanctitate, sapientiáque; sed dono prophetiæ etiam insignis responsa dabat populis, quæ velut oracula cœlestia, maximè per Italiam venerabantur. Hinc per Tancredum accersiri Richardus iubet, rogaturus de multis; sed illius præcipuè expeditionis, dubium, quà posset, euentum perscrutaturus. Ea plerunque libido cunctos homines; sed præ cæteris Reges solet inuadere: & qui præterita (fortè quia permissa) indagare contemnunt, ex quibus certiùs ventura discere possent; anhelant oraculis; quasi vel vera possent impedire, vel præcautione indigerent aduersùs falsa. Certè quæ tristia respondisse Friderico Venerabilis Abbas, tunc maximè comprobata euentu diuulgabantur, compulêre Richardum, vt indagaret, an ea morte Prioris consulentis impleta essent, an imminerent adhuc processura: atque ipsi etiam exitium, & cæteris in Syriam perrecturis minitarentur? Cæterùm, aduentum Ioachimi, responsáque, & quæ cum Rege habuit longa colloquia, quia ex eis, ab aliquibus suspectus, ab aliis etiam conuictus vanitatis impostor, & illusor acri nimiùm censura notari solet; maiori indagine, atque altiùs discutienda sequenti Capite seorsim proferamus. 9.

1. *Ioachimi*

1. Ioachimi cum Richardo Rege congressus: 2. & occasione loci Apocalypsis, 3. mutuum colloquium: 4. dubitationes, & obiectiones Patrum: 5. inculcata responsa: 6. atque Abbas Perseniј increpans hominem. 7. Baroniј acre iudicium de his responsis: 8. in quibus tamen inuolutè Ioachimus loqui 9. potuit, & decipi, salua sanctitate: 10. de qua nihil certum nobis, sicut nec de impostura constare potest.

CAPUT II.

1. FUUIT accersitus à Rege Vir Venerabilis, nec recusauit quæsitis respondere; pro data sibi cœlitùs sapientia, an pro innata audacia, iudicent alij. Certò qui illam vanitatis arguunt, non aliis se responsis magis tuentur, quàm his, quæ falsa euentus comprobauerit. Nobis colloquium ipsum, quod adhuc extat à Rogerio descriptum, qui tunc viuebat, & res Richardi accuratiùs indagabat, recensere in promptu: ea præcipuè parte, qua magis carpitur; inde multorum antiquas, & recentes accusationes: demùm excusationes; sed in dubio, nec tam pro ipso sententiam proferemus, quàm non damnabimus. Ergo congressum Richardi, Ioachimique Rogerius Ouuedenius narrat totidem verbis [a]: *Hoc anno* (scilicet, M.C.XC. *Richardus Rex Angliæ, audiens per communem famam, & multorum relationem, quòd quidam vir Religiosus erat in Calabria, dictus Ioachim, Abbas de Curatio, de Ordine Cisterciensi, habens spiritum propheticum, & quæ ventura populo prædicabat, misit pro eo, & libenter audiebat verba Prophetiæ illius, & sapientiam, & doctrinam; eruditus enim vir erat in diuinis Scripturis, & interpretabatur visiones Ioannis Euangelistæ, quas ipse Ioannes narrat in Apocalypsi, quam ipse manu sua scripsit. In quibus audiendis Rex Angliæ, & sui plurimùm delectabantur. Erat autem hæc visio B. Ioannis Euangelistæ.* Reges septem sunt: quinque ceciderunt, & vnus est, & septimus nondum venit. Ita Rogerius colloquium introducens.

a 1. par. ad hunc an.

2. Pergit deinde ad mulieris visionem Sole amictæ, stellas pro corona, atque Lunam sub pedibus habentis, cuius Ioachimus interpretationem nequaquam dissonam, aut à communi sensu alienam Regi protulerit. Cæterùm redeuntem ad septem Reges in hæc verba subiungit protupisse [b]: *Quinque Reges sunt, quinque ceciderunt, & vnus est, & vnus nondum venit: quod idem Abbas Ioachim sic exposuit. Reges septem sunt, scilicet, Herodes, Nero, Constantius, Mahomet, Melsemutus, Saladinus, Antichristus: ex his, quinque ceciderunt; scilicet, Herodes, Nero, Constantius, Mahomet, Melsemutus; & vnus est, scilicet, Saladinus, qui in præsenti opprimit Ecclesiam Dei, & eam cum Sepulcro Domini, & sancta Ciuitate Ierusalem, & cum terra, in qua steterunt pedes Domini, occupatam detinet; sed ipse in proximo perdet illam. Tum interrogauit Rex Angliæ: Quando erit hoc? Cui Ioachim respondit: Quando septem anni elapsi erunt à die captionis Ierusalem. Tunc ait Rex Angliæ: Ergo, quare venimus huc tam citò? Cui Ioachim respondit: Aduentus tuus valdè necessarius est: quia Dominus dabit tibi victoriam de inimicis tuis, & exaltabit nomen tuum super omnes Principes terræ.*

b vbi suprà.

3. *Sequitur: Vnus illorum nondum venit, scilicet, Antichristus. De isto Antichristo dicit idem Ioachim, quòd iam natus est in Ciuitate Romana, & in Sede apostolica sublimabitur; & de isto Antichristo dicit Apostolus:* Extollitur, & aduersatur super omne, quod dicitur Deus. Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem Dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui. *Et conuersus ad eum Rex, ait: Putabam, quòd Antichristus nasceretur in Antiochia, siue in Babylonia, de progenie Dan, & regnaret in templo Domini, quod est in Ierusalem, & in terra illa ambularet, in qua Christus ambulauit; & regnaret in ea per tres annos, & dimidium anni; & disputaret contra Heliam, & Enoch, & eos interficeret, & posteà moreretur; & post mortem illius daret Deus sexaginta dies pœnitendi, in quibus pœnitentiam possent agere illi, qui à via veritatis errauerint, & seducti fuerint per prædicationem Antichristi, & Pseudoprophetarum eius.*

Sequuntur interpretationes cornuum, & diadematum, in quibus nil absurdum, dissonúmve, post quæ tandem concludit ipse Rogerius, quæ Ioachimo obiecta totidem verbis: *Et licèt prædictus Abbas de Curatio hanc sententiam de aduentu Antichristi proferret, tamen Vualterus Rothomagensis Archiepiscopus, & Archiepiscopus de Appamia, & Girardus Auxiensis Archiepiscopus, & Ioannes Eboracensis, & Bernardus Bayocensis, Episcopi, & alij Viri ecclesiastici in diuinis Scripturis benè eruditi nitebantur probare in contrarium. Et quamuis multa argumenta verisimilia hinc & inde proferrent; tamen adhuc sub Iudice lis est: nam antiqui in Scripturis suis mentionem facientes de Antichristo, in hunc modum scripserunt.* Hactenus dialogus Richardi cum Ioachimo à Rogerio descriptus; nisi quòd tamen ex eo solùm excerpsimus, quæ facere videbantur ad prophetiam, quippe ob quæ magis Ioachimus consulebatur, & ob quæ carpitur. 4.

Hæc satis nobis forent pro instituto, si non & Romæ similia prædixisset vir in hoc facilis, & qui, si quam à Deo gratiam habebat, prodere, quàm celare paratior esset. Addam tamen, vt omnia comprehendam, quæ suspecta in ipso, idque Ioannes Picardus, Vir eruditus, & de ecclesiastica Historia optimè meritus, ex Anonymo Authore (coæuo item) refert in notis ad epistolam Bernardi, id est, similem aliam prophetiam de Antichristo instante; tum quæ ea occasione insignis planè Doctor illius æui, Cisterciensis & ipse, Adamus, Abbas Perseniæ (de quo in sequentibus multus nobis sermo) ab eo extorserit. Vt hinc inde propositis, quæ vrgent, grauissimorum recentiorum primùm, mox nostrum etiam sensum proferamus. Anonymi, quæ Picardus transcribit, hæc sunt verba [c]. *Hac*, inquit, *tempestate extitit quidam Abbas non longè ab vrbe Roma, Ordinis Cisterciensis, sed Cisterciensibus minimè subiectus, qui quandam expositionem super septem visiones Apocalypsis edidit, accepta diuinitus, vt aiunt, sapientia, cùm ferè esset illiteratus*, &c. 5.

c In notis ad epist. 96.

Dicit autem, quòd anno M.C.XCIX. incipiet sexta visio, & sexta sigilli apertio. Sub qua visione probat authoritate Apocalypsis, quòd complebitur omnis Antichristi persecutio, & eiusdem mors, & perditio: sed ante eius persecutionem dicit Euangelium Christi vbique prædicandum, & Ecclesiam fidelium per omnes gentes dilatandam. Hactenus de Antichristi aduentu nimiùm instante, secundùm prophetiam Ioachimi.

6. At quid responderit Abbati de Persenia, idem Author subiungit, ita scribens [d]: *Hic Romæ interrogatus à Viro venerabili, & in Dei verbo facundissimo, & æquè Religioso Abbate Persenia, quonam ausu talia prædicaret, an ex prophetia, an ex coniectura, seu reuelatione; respondit, se neque prophetiam, neque coniecturam, neque reuelationem de his habere. Sed Deus, inquit, qui dedit olim Prophetis spiritum prophetiæ, mihi dedit spiritum intelligentiæ, vt in Dei spiritu omnia mysteria sacræ Scripturæ clarissimè intelligam, sicut Sancti Prophetæ olim intellexerunt, qui eam olim in Dei spiritu ediderint. Requisitus autem ab eodem Abbate, quid sentiret de Antichristo respondit: Ipsum iam esse adolescentem.* Hactenus Author ille de Ioachimo, quem Manuscriptum in Bibliotheca Sancti Victoris Parisiensis transcripsit Picardus: nec vaticinium reprobans; sed exponens, & approbans, vt idemmet Picardus testificatur. Nunc, quod res ipsa videtur postulare de Ioachimi spiritu, & veritate, seu doni prophetiæ, siue, vt ipse malebat, intelligentiæ, nam nullibi commodiùs, pauca dicamus.

d ibidem.

7. Eminentissimus Cardinalis Cæsar Baronius occasione colloquij prænotati Ioachimi cum Richardo, quod licèt ex Rogerio non transcribat, summatim refert, hac Ioachimum Abbatem, nec sine magno reuerà fundamento, nota inurit [e]: *Porrò mutuum tunc habitum inter eos colloquium idem Rogerius recitat: ex quo planè tam suis ipsius vanis responsis, quàm inanibus prophetiis, inuentus est non Dei Propheta, sed Pseudopropheta esse. Nam prædixit pleraque ventura, quæ reuera caruerunt euentu. Quod quidem signum Deus dedit populo suo ad cognoscendum Prophetam verum à falsò. Nam ait: Quòd si tacita cogitatione responderis, quomodo possum intelligere verbum, quod Dominus non est loquutus? Hoc habebis signum, quod in nomine meo Propheta ille prædixerit, & non euenerit, hoc Dominus non est loquutus; sed per tumorem animi sui Propheta confixit. At accipe, quæ vana, tum coram Rege homo vaniloquus est commentus mendacia. Atque primùm illud, cùm interpretatus Apocalypsim, vnum ex septem capitibus bestiæ ostensæ in visu Ioanni, significatum fuisse Saladinum, qui nuper cœperat Ierosolymam, quam post septem annos ab eo tempore, quo ab ipso capta est, per Christianos fore, eo deuicto, recuperandam, falsè prædixit. Nam longè diuersè rem accidisse declarauit euentus. Secundò verò, cùm eidem Regi prædixit ea peregrinatione, Deum exaltaturum nomen eius super omnes Reges terræ: sed planè secùs accidit: nam in reditu captus ab æmulo Principe Imperatore, ab eo diu est detentus in vinculis, nec solutus, nisi ingenti auri summa redemptus à suis. Tertiò insuper in eodem cum Rege sermone dixit, Antichristum iam natum esse in ciuitate Romana, eundémque in Sedem apostolicam prouehendum: quæ omnia Episcopi, qui aderant, dum ista homo inanis fabularetur, redarguerunt falsitatis.* Hactenus Baronius: cui & Bellarminus, & Alfonsus de Castro adstipulantur.

e ad hunc an.

8. Et sanè Ioachimum in his deceptum, nisi aliquid occultius in verbis lateat, negari non potest: cùm omnia penitùs, quæ futura tunc prædixit, in contrarium euenerint: verùm non ideò mendacem, & vaniloquum, siue Pseudoprophetam appellandum (quod salua tantorum Doctorum pace dixerim) haud satis credo posse dubitari. Quippe in Prophetis plerunque verba ambigua, & sensus abstrusi, qui non priùs percipiantur, quàm res contingat. Pulchrè Irenæus [f], *Prophetias, antequam compleantur, esse ænigmata.* Quid si vt hebdomadæ in Daniele Propheta, non dierum, sed annorum, sic anni in Ioachimo? Quid si gloria Richardi in eo bello, non ad mundanam, temporalémque; sed ad cœlestem sit magis referenda? Quid, si Antichristi nomine quem alium, non verum Antichristum; & in Vrbe Roma aliquod vitium regnaturum prædixerit; non hominem, Christo, & Ecclesiæ bellum illaturum? Potuit planè intellecta per ambages: potuit non planè intelligere, quæ vidit, adeóque minùs propriè significare: nec tamen ideò minùs à Deo essent, quæ forsan ipse minùs aperiret, vel minùs caperet.

f lib. aduersus hæreses.

9. Tum, si dicamus, deceptum in his omnibus, anne statim deceptor iudicandus? Nam nec Bernardus, qui de simili sub Eugenio III. expeditione prospera prædixit, neque Robertus, qui Antichristum in ianuis ante non multos annos prædicauit, deceptor fuit. Sanctum Franciscum prædixisse Lusitanis eorum Regnum, Castellano nunquam vniendum, Authores produnt [g]: & tamen illud vnitum diu videmus, quicquid euentui quærantur euasiones. Neque ideò reiiciendus Franciscus, neque Pseudopropheta nominandus. Tradit Gregorius [h], *Aliquando Sanctos Prophetas, dum consuluntur, ex frequenti vsu prophetandi, quædam ex proprio spiritu proferre.* atque id probat exemplo Nathan Prophetæ, qui quòd templum Dauidi præcepisset ex parte Dei struendum, nocte sequenti retractare iussus est, mandante Domino, vt filio reseruaret. Potuit Ioachimus, ex vsu prophetandi minùs discernens, ex proprio spiritu, Richardo ista prædicere; nec tamen ideò deceptor, seu vaniloquus; sed vt homo deceptus iudicandus. Certè, qui reuelationes Sanctarum legit, sæpè inter se contrarias facilè videat; multa credita ab illis, vt reuelata; quæ tamen constat ex Deo nequaquam fuisse. Ioachimum Vatem veridicum in multis suprà vidimus, & infrà etiam videbimus. Quòd si aliquando apparuit minùs verax, non ideò reliqua venient condemnanda.

g Annales Minor. an. 1.

h homil. 1. in Ezech.

10. Haud tamen ideò Prophetiæ dono illustrem, aut Sanctos inter habendum ausim asserere: quippe qui vt potuit decipi in aliquibus, potuit in aliis casu prophetare: & duo mihi virum suspectum reddunt: sed suspectum tantum: alterum, singularitas vitæ, doctrinæque, cui ferè nihil vnquam commune placuit: alterum, qua de se loquebatur, nimia securitas (nam iactantiam, non dicam, aut præsumptionem) qua sibi spiritum intelligentiæ datum, quo in Dei spiritu omnia mysteria sacræ Scripturæ clarissimè intelligeret, sicut Sancti Prophetæ olim intellexissent, qui eam ediderunt, asseuerabat. Hæc, inquam, mihi Ioachimi causam dubiam omninò reddunt; & solius Dei iudicio, siue ipsius Vicarij reseruandam. Inde, qui aliorum sententias iniquè fero; nec meam promo. Domino suo ceciderit, aut steterit, nobis referre, aut coniectari licet, non diffinire. Sed de Ioachimo, adhuc in hoc anno iterum nobis sermo. Nunc ad alios euentus transeamus.

1. Guido

1. *Guido ex Cistercio promotus in Cardinalem*, 2. *Guidonem alium habet successorem.* 3. *Quid vni ex eis cum Monialiquadam contigerit.* 4. *Balduini in Syriam aduentus* : 5. *parta victoria* : 6. *deindè mors sequuta.* 7. *Ratio temporis*, 8. *& scripta Viri docti* 9. *Bartholomaeo Oxoniensi mutuò dicata* : 10. *& syllabus aliorum ipsius Operum.*

CAPVT III.

1. O c ipso anno Venerabilis Guido, Cistercij Abbas, quòd sacram Calatrauæ militiam, à nostris profugam, ante triennium Cistercio restituerat, qui Virginum Castellæ, Legionisque sub Huelguensi Abbatissa Congregationem (toties Capituli Generalis æmulam) ferè sine exemplo, stabilierat, (vtrunque ad petitionem Regis Alphonsi) à Clemente III. Sacræ Romanæ Ecclesiæ Diaconus Cardinalis creatur mense Septembri in Presbyterum statim promouendus, nempe, mense Decembri eiusdem anni. De prima creatione ita Chaconius [a]: *Guido de Papa* (corrige, *de Pare*) *Romanus, de Regione trans Tyberim, Diaconus Cardinalis, posteà Presbyter Sanctæ Mariæ trans Tyberim, titulo Callisti, denium Episcopus Cardinalis Pranestinus ab Innocentio III. creatus, fuit primùm Legatus in Lombardiam; deinde Verulis apostolicæ Sedis Legatus anno 2. Innocentij III. cum Octauiano, Episcopo Ostiense, & Hugone Sancti Eustachij Diacono, Cardinalibus, Mareuoltum ab Innocentio III. excommunicatum, & resipiscentem anathemate absoluit. Obiit XI. Kal. Septembris, 1231. Gregorio IX. Pontifice Maximo.* Hactenus ille de prima creatione, in qua includit secundam: multa tamen confundens, multa omittens, atque annum mortis viri nimiùm differens, vt ex dicendis clariùs apparebit. Hæc mense Septembri: verùm, quam promotionem inuolutè ibidem adnotauerat, non multò pòst distinctiùs, dum ita ait: *Guido de Pare, Romanus, ex Diacono Presbyter Cardinalis Sanctæ Mariæ trans Tyberim creatus à Clemente III. Romæ, mense Decembri, anno M.C.XC. Pontificatus ipsius anno tertio.* Hic ille Guido Cardinalis est, Cistercij quondam Abbas, postmodum in Germania Legatus, de quo Cæsarius non semel in suis Dialogis [b].

[a] in Clem. III.

[b] lib. 6. c. 1. & lib. 9. c. 51.

2. In Cistercio successit alius Guido æquè sanctus, ac doctus, atque æquè in Ecclesia sublimandus; quippe futurus Archiepiscopus Rhemensis, &, vt quidam scribunt, etiam Cardinalis. Hinc factum est, vt aliqui Authores vtrunque confundant, & non duos Guidones successiuè inter Abbates nominent; alterum ab anno M.C.LXXXVII. vsque ad præsentem; alterum à præsenti ad ducentesimum: sed vnum, qui vtrunque tempus clauserit: in quo errore Robertum Claudium video in sua Gallia. Cæterùm, duos Guidones, vnum post alium satis clarè conuincit huius promotio, subiunctis instrumentis, quæ Guidonem Abbatem Cistercij longè pòst produnt; altero anni M.C.XCV. pacti cum Carthusianis, quod ipsemet Robertus Claudius refert: pluribus M.CXCIX. quo item anno in Hispaniam aduenisse, atque ad instantiam Alphonsi Fundatoris Holguense Monasterium visitasse, firmasséque, quæ antecessor eius inceperat, litteris ipsis productis comprobabimus. In Chronico metrico vterque Guido describitur: verùm non successiuè, nec certo ordine: prioris Distichon:

Guido sequens altos penetrabat acumine cœlos,
Collegio Fratrum sociauit Pileus istum.

Posterioris autem:

Guido subit, cuius vita fulgebat vt ensis:
Archimandrita factus fuit, inde Rhemensis.

Haud tamen prodit, vnde promotus fuerit.

Non satis constat, vter ex his fuerit (quamuis de altero nequeat dubitari; quippe tempore Authoris Exordij Magni) qui cùm Ordinem ex coniuncto officio visitans, in quandam Sanctimonialem incidisset, cui multa Deus consueuisset reuelare, *inter dulcia æternæ vitæ colloquia cœpit Abbas attentiùs rogare, quatenus eadem Dei famula diuinitùs sibi reuelari deposceret, quid in Ordine Cisterciensi puritati veræ Religionis magis contrarium per negligentiam irrepsisset? Illa verò post acceptas inducias, fusásque ad Dominum preces, ita respondit: Sciatis, Domine Pater, tria esse in Ordine nostro, quæ specialiter oculos Summæ Maiestatis offendunt, scilicet, multiplicatio agrorum, & superfluitas ædificiorum, atque lasciuia vocum.* Ita Author Exordij asserens, contigisse suis temporibus. Cæterùm, quæ adhibita cautio contra hæc mala, nequaquam video ab eo memoriæ proditum. Ab eodem Authore notatum lego [d], cùm quidam Monachus Responsorij cuiusdam versum, nimia vocis lasciuia decantasset, Dæmonem apparuisse, cunctis videntibus, qui plausum fecerit, cantúmque laudauerit. Quippe cui nihil gratius, iucundiúsve, quàm si has, à quibus sibi timet, acies Chori, & cantus, inordinatas videat, eóque facilè ab ipso profligandas. Hæc occasione Guidonianæ promotionis, & successionis. Nunc Balduinum in Syriam nauigantem, ibidémque occumbentem prosequamur. 3.

[c] lib. 5. c. 10.

[d] ibid.

Igitur ille, qui dudum Anglia soluerat, cùm ad Siciliam cum Rege non diuertisset, quod ex colloquio Ricardi cum Ioachimo, cui ipse non interfuit, planè colligitur, *Tyrum eo tempore* (ait Nicolaus Arsfeldius [e]) *cum Humberto Sarisberiensi appulit, quo Ptolomaïdem nostri diu acerrimè, sed frustra, magnáque exercitus nostri internecione obsederant. Iunxitque se cum suis, exercitui, qui magna per aduentum aliorum vndique Procerum, accessione auctus erat. In quo strenuam priùs operam posuerat Radulphus Archidiaconus Glocestriæ. Et Christianis, inter alios, magno vsui fuit Guillelmus quidam Sacerdos Anglus, qui Sacellum quoddam cum Cœmeterio in honorem D. Thomæ Cantuariensis, suis sumptibus struxerat. Ad quod, cùm multi posteà confluerent, societas quadam conflata est piorum, quibus Guillelmus præfuit, qui Christianorum corporibus humandis, quos aut gladius hostilis, aut mors alia de causa humanitùs perculit, se totos deuouebant.* 4.

[e] sæculo 12. cap. 18.

Dum nostri magnis animis, & viribus obsidionem vrgerent, Saladinus à tergo eos ingenti exercitu premit; nec tamen vnquam palam congredi ausus. Nostri verò omni ingenio eum ad pugnam elicere conati sunt. Cúmque iam aciem instructam in eum conuertissent, in qua Hubertus fuit Sarisberiensis Balduino cum Theobaldo Blesensium Comite ad castra defendenda (cum insigni suo vexillo, cui D. Thomas Cantuariensis Martyr inscriptus erat) relicto, qui & ægroti Patriarchæ vices obibat, & solemni, sacráque benedictione, egredienti 5.

egredienti exercitui omnia fausta precatus est. Ecce, & Saladinus repente ad montana fugit, & eodem simul tempore erumpentes ex vrbe Saracenos Balduinus magna cade repressit. Quingentos ille suis stipendiis milites aluisse traditur. Hactenus Balduini Deuonij gesta, in bello æquè, atque in ipsa pace illustria; quod vnicum testabat viro Heroi, qui prædicando, scribendo, (nam multa Opera scripsit, de quibus infrà,) præsidendo, insigne in cunctis specimen virtutis, & singularis excellentiæ præstulisset. Sequuta exinde mors Sancti Pontificis, hostibus læta, nostris luctuosa, pretiosa Angelis, de qua hæc pauca idem Author pro suo more f:

f ubi suprà.

6. *Ante vertentem annum animam edidit, cùm exercitum Saguntina penè fames conficeret. Quicquid habuit pecuniæ, id totum ad vsus sacræ Militiæ distribui per Hubertum Sarisberiensem, voluit. Cuius ille voluntati supremæ persanctè satisfecit. Post obitum Balduini, dum eadem obsidio traheretur, multi alij ex Anglis fato functi sunt, inter quos fuit Radulphus ille Archidiaconus, & Robertus Comes Leicestriæ.* Hæc Nicolaus Arsfeldius de morte viri, cuius meritis tribuit sequenti capite, quòd eundem Hubertum Sarisberiensem successorem habuerit in Archiepiscopatu Cantuariensi g: *Quem*, inquit, *si supremis Tabulis transfundere in aliquem Balduino licuisset, in eum sanè virum præ cæteris transfudisset.*

g sæculo 12. c. 19.

7. Scio Pitsæum, hanc Balduini mortem triennio postponere, quippe de eo loquentem in hæc verba h: *Tyrij in Syria diem suum obiit, & ibidem sepulturam accepit, anno communis salutis M.C.XCIII, Regnante in Anglia, & militante in Syria Richardo primo.* Sed præfero Guillelmum Neubricensem, eius sæculi Authorem, qui Richardo adhuc in Sicilia commorante, Cantuariæ Sedem vacuam memoriæ prodit i: *Regi*, ait, *in Sicilia commoranti, quæ in Anglia fiebant, fideli multorum innotuêre relatu. Qui mox Galterium Rothomagensem Archiepiscopum, qui cum ipso hyemabat, direxit in Angliam cum Regij authoritate rescripti*, &c. Et post pauca: *Cùmque memoratus Archiepiscopus Cantuariam ire disponeret, vacantem ordinaturus Ecclesiam, prout à Rege acceperat*, &c. Credendum ergo ante Regem profectum: (nam, neque si cum Rege, nulla ipsius memoria in Regis Actis,) aduenisse in Syriam, obiisséque, quandiu Richardus in Sicilia demorabatur. Tum cognita à Rege morte illius Vvalterum misisse, qui vacanti Ecclesiæ prouideret.

h de Scriptoribus Angliæ.

i lib. 4. c. 15.

8. Balduinum Menologio suo inseruit Chrysostomus Henriquez Octobris 16. nec est, qui sine laude eius meminerit: claruit non minùs scriptis, quàm virtutibus, ex quibus aliqua educatori suo Bartholomæo Oxoniensi dedicauit: à quo & vice versa alia accepit. Meminit vtrorunque Arsfeldius totidem verbis k: *Non fuit verò Balduinus aridus, ieiunus, & sterilis educatori suo debitor. Et licèt nemo paria facere potest, vt ille quidem ait, cum parentibus, quin semper in ære illorum futurus sit, nec ferè cum tali, præsertim qualis Bartholomæus fuit educatore: magnum tamen illi, vt cætera omittam, fructum, velut perbonus ager, cultori suo reposuisse videtur, cum doctissimis libris à se conscriptis, illique dicatis, æternitati nomen illius consecrauit. Inter alias verò illius lucubrationes, sunt illa: De Corpore, & Sanguine Domini: De Sacramentis Ecclesiæ: De orthodoxis dogmatibus; De sectis Hæreticorum. Quanquam nec Bartholomæus ἀσύμβολος fuit, cùm & ille libros, quos exarauerat, pretiosissimo commercio illi rursus inscriberet.*

k cap. 19.

Cæterùm de Operibus vtriusque, tam inuicem dicatis, quàm aliis pluribus, exactiùs multò Pitsæus pro instituto; qui de Bartholomæo, & mutua vtriusque amicitia (educationem reticet) hæc primùm: l *Cum Balduino tunc Abbate Fordensi, posteà Archiepiscopo Cantuariensi, viro tum sanctissimo, tum doctissimo, magna illi intercessit necessitudo. Vnde vti testis est noster Ioannes Lelandus, alter alterum, (quod inter amicos fieri assolet,) mutuis scriptis, imò & libris, inuicem dedicatis celebrauit; & vterque vtriusque famam, exhibitis vltrò, citròque titulis officiosis, omni posteritati commendauit. Generauit inter eos hanc amicitiam par morum integritas, similitudo ingeniorum, æqualis bonarum litterarum amor, & quòd contemporanei, similèque conterranei fuerunt. Nam vtrunque in ipsa ciuitate Oxoniensi natum eadem ferè tempore ferunt. Frequenter itaque ad se scribenti Balduino vicem rependit, eique multa rescripsit, & Opera sua litteraria pleraque dedicauit.* Hæc de Bartholomæo Oxoniensi ad annum M. C. LXXXXIV. De Balduino deinde ad annum M. C. XCIII. post pleraque superiùs à nobis dicta, Catalogum Scriptorum recenset, quæ ita habet m: 9.

l in Bartholomæo.

m in Balduino.

Scripsit adhuc Abbas ad Bartholomæum, Episcopum Oxoniensem: 10.

De Corpore, & Sanguine Domini, librum vnum. Magnum, & profundum noui, veríque. *Manuscriptum Oxoniæ in Collegio Lincolniensi. Et existimo, idem Opus esse, quod habetur Manuscriptum Cantabrigiæ, in Collegio Sancti Benedicti, sub his titulis:*

De Sacramento Altaris, vel de inæstimabili Sacramento veteris, & noui Testamenti Manuscript. etiam Louanij in Collegio Societatis Iesu.

De Sacramentis Ecclesiæ, librum vnum: Reuerenda nomina Magistri.

De commendatione fidei, librum vnum: Omnia fœdera societatis humanæ.

De Orthodoxis dogmatibus, librum vnum: Doctrina sanctorum Conciliorum.

De sectis, Hæreticorum, libros duos: Mysterium fidei Christianæ.

De vnitate charitatis, librum vnum: Institutio vitæ communis.

De amore, librum vnum: Fortis est, vt mors, dilectio.

De Sacerdotio Ioannis Hircani, librum vnum: Genus magni Herodis.

De eruditione Giraldi, librum vnum: Opus tuum, Archidiacone, quod.

Sermonum trigintatrium librum vnum: Candidiores niue, nitidiores.

Super historiis Regum, libros quatuor.
Contra Henricum Vvintoniensem, librum vnum.
De commendatione Virginitatis, librum vnum.
De Angeli nuncio, librum vnum.
De Cruce, librum vnum.
De Mythologia, librum vnum.
Carmen deuotionis, librum vnum.
Epistolarum, librum vnum. Et alia multa.

Hactenus Scripta, quæ sola Balduinum insignem Virum, vel si cuncta alia defecissent, facilè nobis probant.

1. Gerardus Nouæ vallis Abbas, ad Claramuallem redit, iuxta Sancti Bernardi promissionem: 2. ibidem piè, & feliciter obdormit. 3. Animaduersus Menologij error, & de Sanctis in Suecia veneratione. 4. Enarrandi Magistri quondam templi obitus, 5. & Roberti nepotis D. Bernardi. 6. Quales filios in Domo Dei reliquit. 7. Dictum de Beato Francone successore, 8. & de Bernardo eiusdem Domus Monacho. 9. Hugonis Flauigniacensis in Sanctum Augustinum deuotio, 10. & felix mors. 11. Item, de Abbate vnius ex filiabus Sauigniaci, 12. cui corda patebant suorum subditorum.

CAPVT IV.

1. DE ex hoc ferè tempus Gerardus Nouæ vallis in Suecia iam dudum Abbas, quem adhuc iuuenem, atque ire recusantem, ne sepultura cum Bernardo Parente defraudaretur, idem Sanctus Patriarcha illuc transmiserat, promittens tandem sepeliendum in Claraualle, longo iam senio, morbisque confractus, ad Claramuallem ducitur, ibidem moriturus, & sepeliendus. De eo hæc habet Author Exordij Magni [a]: *Cùm autem iam senuisset, & vsque ad decrepitam ætatem peruenisset, quadragesimum in Prælatione complens annum, variis quoque infirmitatibus corpus eius quateretur, cœperunt eum Fratres eius rogare, quatenus, sicut communiter multo tempore cum eis vixerat, ita etiam sepulturæ locum apud ipsos sortiri dignaretur. Quibus vir Domini respondit: Ne, quæso, ita loquamini, filij mei: oportet enim, vt in Claraualle moriar, vt secundum sponsionem Deo dilecti Patris mei, cum Sanctis, qui ibi pausant, in pace in idipsum dormiam, & requiescam. Causantibus autem illis, & dicentibus: Quomodo te, Pater, illuc reducere poterimus, cùm propter veteranæ senectutis incommoda, tot, & tantis infirmitatibus quassatus, & debilitatus sis, vt vix ad proximos terminos Danorum spirantem te peruenire posse putemus? Cum multa fiducia respondit: Verbum Dei validum, & forte, viuum, & efficax, quod per os Reuerendissimi viri auribus meis infusum penetralibus cordis mei, arrham bonæ spei huius, qua feror, indidit, prosperos in hoc itinere successus præstabit.*

a lib. 4. c. 28.

2. *Itaque gestatorio inter duos equos composito, in eo collocatur: & non sine grandi miraculo a finibus Orbis, per tanta terrarum spatia, per tot maris, & fluminum pericula, Claramuallem peruenit; ibique in Infirmitorio aliquandiu recubans, in bona confessione spiritum exhalauit.* Hæc de pretiosa morte Viri Dei, iuxta Patris Bernardi promissionem. At, quæ de sepultura sequuntur, comperta minùs: quippe iuxta tumbulam cuiusdam Benedicti, sibi olim familiaris, cuius non alibi mentionem factam video. Verba Exordij hæc sunt [b]: *Accepit verò locum desideratæ sepulturæ, iuxta beatæ memoriæ Domini Benedicti noui tumbulam, qui eum familiariter in vita sua dilexerat.* Hæc ibi. Vbi tamen irrepsisse mendum puto; & pro *Nouitio, nouum*; dein pro *nouo, nomen* substitutum, oscitantia scribentium, siue incuria.

b vbi suprà.

3. Henriquez hæc verba reddens in Menologio, hunc Benedictum inter Claræuallis Sanctos enumerat, Iulij 21. nulla maiori aliunde notitia hausta. Cæterùm verba non ex Exordio refert, sed ex collationibus Patrum Cisterciensium in Bibliotheca loci Sancti Bernardi, nec quasi de Gerardo dicta; sed de Gaufredo, quod itidem adscribendum errori censeo. Certè de hoc Nouitio Benedicto, ne in libro sepulcrorum Claræuallis memoria extat. Vnde, aut eundem librum diminutum, aut hunc locum vitiatum liceat conijcere: sed neuter facilè emendandus, siue supplendus. De Gerardo, & quam reliquit in Suecia sanctitatis percelebri opinione, pergit Author Exordij hæc pauca scribens [c]: *Cuius decessum, cùm Rex Sueciæ comperisset, cum gemitu protestatus est, Regnum, & terram suam dignam non fuisse, vt in ea tanti Viri sacra ossa requiescere debuissent.* Hunc etiam Virum Henriquez Sanctis annumerat, de octaua Nouembris, ab Exordio desumptum: sed nulla facta mentione de sepultura.

c ibidem.

4. Ad eadem tempora peruenisse credo duos alios senes longè venerabiles, Robertum, Enarrandúmque, ex Claraualle vtrunque, atque alterum ex Bernardi primis discipulis. Et quidem de Enarrando, quondam Magistro templi, id solùm constat, decessisse grandæuum, nec meritis, quàm annis minùs prouectum: vnde & illustribus sanctitate viris Cistercij iungunt, quotquot de ipsis agunt, & ex eis Henriquez [d] in Menologio [e] sub nomine Ebrardi, seu Euethardi, quo & à multis aliis appellatur. Maiorem eius notitiam vt Lector habeat, ex Inuentario Reliquiarum Claræuallis, hæc libet addere: *Vndecimo loco, ait, est vas quoddam ex tribus marchis, & dimidia argenti, in quo collocata est Crux Dominica, quam attulit Dominus Ebrardus de Borris, quondam Magister templi, posteà Monachus Clareuallis, Auunculus Domini Adam Morinensis Episcopi, postea Monachi Clareuallis: in hoc vase positus fuit dens Sancti Bernardi Abbatis Clareuallis, qui delatus est Parisios.* Hæc de Enarrando, siue Ebrardum vocare mauis.

d Nou. 15.
e ....

5. At de Roberto nepote Sancti Patris, quem olim à Cluniacensibus abductum per epistolam ipse reuocasset, ad hunc annum, & vltra progressum esse, conuincit calculus, quem ex Ioanne Eremita, qui Vitum assequutus est, suprà notauimus: quippe annis septem, & septuaginta in Ordine expletis, in Præfectura sex, & quinquaginta. Cæterùm sanctitatis, in qua migrauit, & quam filiis reliquit, velut hæreditario possidendam, extat insigne, & fidele testimonium in additis ad Exordium magnum, sequuta post ipsius transitum pestis, quæ quot dies durauit, tot Monachos lætantes Cœlo inuexit, non sine præuia suæ felicitatis securitate. Hanc sub Abbate Francone, qui Roberto successit, contingentem, (quæ & ipsum inter alios de medio tulit,) quia annus ipsius certus mihi non constat, in exitu Roberti, quo Patris gloriam in filiis nobis ostendat, non incongruè censui describendam: sic autem habet [f]:

f lib. 8. c. 16.

6. *In Abbatia Domus Dei, quæ est vna de filiabus Claræuallis, facta est mortalitas magna: ita vt infra 35. dies, non minoris numeri Fratres de medio tollerentur: & vna die interdum quatuor, aut quinque sepelirentur. Tanta verò alacritate, & desiderio ad mortem, imò ad portum mortis, & vitæ ianuam, ferebantur, vt & morientes viuentibus condolerent, & morientibus viuentes*

uiuentes inuiderent. Hæc filiorum Roberti post eius obitum in aduersitate patientia, in passione constantia, demum in morte alacritas; quæ veros filios, & hæredes Dei, ac Christi cohæredes testificatur.

7. Cæterùm inter omnes, vt dignitate, sic meritis præcellens Abbas Franco, tempore medius, gloria longè primus, multis post mortem miraculis patratis, antecessorem etiam superauit; nam audi, quod sequitur; *Hos inter subtractus est Venerabilis, & sancta memoria Franco, Abbas eiusdem loci, qui in die sancto Pascha Christo Domino felicem animam reddidit. Ad cuius etiam tumulum de vicinis partibus, populi cateruatim vndique confluunt propter sanitates, & beneficia multa, qua se ibidem a Domino consequi sentiunt.* Hunc successorem habuit Robertus Abbas, quem priùs haud dubiè discipulum habuisset.

8. Ex reliquis præ cunctis memoratur Bernardus iuuenis, qui quartum eiusdem sacræ Solennitatis diem, id est, vltimum, coronandus in Cœlis, coronauit; de quo hæc idem Author. *Quarta autem pòst die, defunctus est ibi Monachus, ætate quidem iuuenis, sed Religionis maturitate prouectus; de quo etiam asserunt, quòd florem virginitatis, vsque ad mortem, Domino largiente, seruauerit. Hic verò spe mirabili confortatus, ita cupiebat dissolui, & cum Christo esse, vt nihil timere videretur, nisi adhuc à morte differri, & in corpore remanere, multúmque doleret, si aliquis ei sanitatem promitteret, vel optaret. In ipsa verò die migrationis suæ apparuit ei Beatus Bernardus cum supradicto Abbate Francone, qui dixit ad eum: Frater Bernarde, (sic enim iuuenis vocabatur,) ecce adduco tibi Sanctum Patrem nostrum Bernardum, vt te in manibus illius reddam. Beatus verò Pater clementi dextera suscipiens eum, ait illi: Hodie mecum eris in Paradiso. & his dictis euanuerunt. Tunc Monachus ille, qui viderat, & audierat, Fratribus indicauit, atque subiunxit: Si vsque in crastinum vixero, non sum vera loquutus: quod si hodie migrauero, fidem faciet dictis ipsa migratio. Defunctus itaque est Frater in ipsa die, vt perficerentur in eo omnia, quæ dicta fuerant illi à Sancto Patre.* Hactenus ibi.

9. Ad idem tempus pertinere puto, plùs, minúsve, felicem obitum Hugonis Flauigniacensis, Fontaneti Prioris, de quo superiùs, magna in magnum Doctorem Augustinum deuotione feruentis; sed non minori ab ipso præuenti gloria, in ipso die sacræ eius Solennitatis. Is, cùm ardenter, & diu desiderasset, vt in sacro sancti Patris Festo, ex hac vita migrare sibi contingeret, ab illo, in ipso transitu muniendus; ac sub tanto Patrono, post agonem, Dei iudicium fidentiùs subiturus: nequaquam à desiderio suo fraudatus, illa ipsa die feliciter obdormiit, Augustino adstante, atque Angelorum exercitum ducente, à quibus Hugo deducendus ad Cœlum foret. Id qualiter, & re ipsa euenerit, & cuidam spirituali viro, eiusdem Domus Monacho, ostensum sit, ex eisdem additis ad Exordium magnum, totidem verbis fideliter reddamus.

10. *Veruntamen*, ait [f], *diuina clementia, quæ pia Sanctorum vota, & aspirando præuenit, & adiuuando prosequitur, hunc famulum suum desiderij compotem fecit; quia in ipsa Beati Augustini Festiuitate, sicut præoptauerat, tam feliciter, quàm fideliter è mundo migrauit. Facta est autem in ipsa nocte huiusmodi reuelatio cuidam ipsius Monasterij Monacho Religioso: vidit enim processionem candidatorum de Cœlo venientium Ecclesiam intraire, & circa corpus, quod ibidem more solito seruabatur, assistere. Porrò vnus ex illis, statura procerus, vultu, & veste gloriosus, atque perfulgidus, accessit ad Monachum illum, & cœpit cum eo loqui. Ille verò percontabatur, quis esset, & cuius rei gratia aduenissent? Cui Sanctus ita respondit: Isti, quos vides, Angeli Dei sunt, & alij Sancti: ego verò Augustinus, Episcopus Hipponensis: nostri verò aduentus est causa, vt animam huius Fratris deducamus ad sydera nobiscum. Expleta autem reuelatione, lætatus est videns, & glorificauit Dominum, ipsúmque Præsulem benedictum, intelligens, nimirum, & sciens quia verè gloriosus apparet in conspectu Dei ille Sacerdos magnus, ille Doctor Ecclesiæ, Doctor illustris, & excelsus in verbo gloriæ, Augustinus, qui deuotum sibi famulum in die Festiuitatis eius assumptum, sicut in vita fouere non desiit; ita in morte succurrere, & secum ad gloriam perducere, non tardauit.* Hæc de Hugone, & felici illius obitu.

[f] cap. 14. & 15.

Demum ad idem tempus, quia semel cœpimus, referendum existimo Abbatem illum de filiis Sauigniaci, de quo eadem addita hæc habent [b]: *Quidam Venerabilis Abbas de filiis Sauigniaci, homo sanctus, & valdè spiritualis fuit, quem Dominus, tanquàm seruum fidelem, sæpiùs visitabat, & de arcanis suis multa reuelabat. Qui dum aliquando in Parasceue Crucem Domini deuotè adoraret, deuotionis suæ lacrymas etiam in aperto cohibere non valebat. Quod videns iuuenis quidam carnali animo cœpit interpretari lacrymas illas hypocritales, & nihil puritatis habentes. Mox autem, suadente Diabolo, incidit ei desiderium vehemens proiecto habitu monachali, sæcularem resumere, Crucem sibi assuere, & iter Ierosolymitanum assumere. Hæc eo cogitante, reuelatum est Abbati diuinitus, quid mali iactasset in corde Fratris ille zizaniorum seminator antiquus. Vidit enim aduersarium coram eo stantem, instar alicuius Ierosolymitani, palma, pera, & baculo insignitum, atque sclauina coopertum, qui cum eodem iuuene disputabat, alacritérque illi insistens, vsque ad os digitum importabat. Peracto itaque diuino officio, sollicitus fuit Abbas eundem Fratrem secretiùs conuenire, præcipiens in virtute sanctæ obedientiæ, vt diceret, quid in illa hora sanctissima ante Crucem Domini fascinato corde proposuisset. Sentiens autem Frater ille, à viro spirituali se deprehensum, verecundè cuncta fatetur, & se deinceps emendaturum humiliter pollicetur. Tum verò, & ipse Abbas eidem Fratri, quæ viderat, intimauit, eúmque de cætero circa cogitationes suas cautum, & timidum fecit.* 11.

[b] lib. 3. c. 9.

Altera vice idem venerabilis Vir vidit iterum manifestè Dæmonem in Choro lustrãtem, atque in poculo vitreo quasi temetum rubicundum Monachis per singulos offerentem. Quod dum singuli respuerent, vnus tantummodo recepit, & bibit: & continuò phantasticus illusor euanuit: conuentúsque Frater ab Abbate, & in virtute obedientiæ coactus, quid in illa tali hora turpitudinis animo pertractasset, confessus est, & non negauit, à spiritu fornicationis vehementer se tunc fuisse tentatum, ita vt apostatare, & propriæ voluptati satisfacere iam, iámque omninò disponeret. Tunc indicante Abbate, quæ sibi fuerant reuelata, Frater ille compunctus, à malo, quod intenderat fortiter resiliuit, acceptáque pœnitentia statuit corde suo firmiter iam non ampliùs cedere tentatori. Hæc ex additis ad Exordium magnum, quia Annalibus digna, atque hoc tempus omninò concernentia, licèt incerto anno, præcedentibus censui subiungenda. Ex quibus omnibus Menologium augeri potest: neque excludendi à priuata veneratione tot sancti Viri, ad quam tot alij admittuntur, eiusdem, aut fortassè minoris notæ. 12.

1. *Germania Scriptore Cæsario felix.* 2. *Petri de Confluentia Hemmenrodensis sancta initia:* 3. *exercitia præcipuè in oratione:* 4. *consolationes, & reuelationes variæ:* 5. *ardens admodum desiderium videndi Christum:* 6. *& stimulus carnis sedatus eius amplexu.* 7. *Comparatus Petrus Bernardo, & D. Thoma:* 8. *& de modo visionis, & effectu.* 9. *Mors Arnaldi ad montem Stromberg missi ex Hemmenrode.*

CAPVT V.

1. QVO tempore hæc in Gallia tam gloriosa, haud inferiora in Germania referebantur. Fortè & in aliis Prouinciis, Regnísque, si Scriptores habuissent, per quos posteris possent innotescere: sed, qui antiquarum rerum Annales teximus, non, quæ euenerunt, sed, quæ scripta inuenimus, edere cogimur: multò absque dubio, pluribus omissis, quia non scriptis. Habuère Germani Cæsarium, qui multa collegit: habuère Franci Authorem Exordij magni; & quicunque fuit ille, qui eidem Exordio quædam addidit. Reliquis non scribenda defuisse puto; sed Scriptores. Vnde, de quibus pauciora diximus, non pauciora fecisse credendi sunt; sed pauciora memoriæ commendasse. Inter Germanos feliciores præ aliis Hemmenrodenses, quia notiores Cæsario, vtpote Heisterbacensi, hoc est, domestico. Quippe Heisterbac ex Hemmenrode nata, vnde primos Abbates, Monachósque; & frequentabat Sanctæ Matris limina edocenda ibidem, à qua è conuerso reformanda, si quid deforme, etiam per singulos annos visitabatur.

2. Ergo post Vualterum, atque Carolum suscepit Habitum in Hemmenrode Petrus, dictus de Confluentia, quia ibi ortus, strenuus iuuenis, & quem Deus ad magna, & specialissima suæ gratiæ dona destinauisset. Huius vitam Cæsarius, qui virum assequutus est, cùm multa etiam ab aliis inquisiisset, perstringit magis, quàm narrat, ita scribens [a]: *Fuerat in prædicto Claustro, quod alio nomine Hemmenrode dicitur, iuuenis quidam bonæ indolis, & laudabilis admodum conuersationis, Petrus nomine, de Confluentia oriundus, cui creberrimas Dominus Deus fecit consolationes. Quædam ex his, quæ dicturus sum de illo, superiùs tibi recitaui, quæ idcircò replicare dignum duxi, quia posteà eadem pleniùs, & veriùs à quodam eius Confratre familiarissimo cognoui.* Hactenus de subiecto narrationis, & narrandorum, pro humano captu, certitudine.

[a] lib. 8. c. 13.

3. Mox exercitia Viri spiritualia, & quas in eis difficultates passus in tyrocinio, ad affluentiam cœlestium deliciarum tandem peruenerit, non multis interiectis, ita commemorat: *Sanè huic iuueni studium erat semel in die ad minus reuoluere, & recitare sibi sanctissima, & dulcissima Passionis Christi improperia, gratiarum spiritualium efficacissima incitamenta: in quo studio tantam per dimidium circiter annum difficultatem passus est, vt quasi non sibi valerent huiusmodi meditationes arbitrari debuisset: tandem cùm perstitisset pulsans, & illatas sibi iniurias, & difficultates indefessus effregisset; secreta illa Christi violenter intrauit, ac deinceps sine difficultate, & quasi ad manum, paratis quotidie epistolis, meditationibus illis suauissimis, cum magna iucunditate vsus est.* Ita ex meditatione Passionis Dominicæ, velut per lanceæ, clauorúmque foramina, introibat in potentias Domini, & cœlestia omnia arcana perscrutabatur.

At, quales interim, quantas, & quàm frequentes accipiebat à Deo consolationes! *Audiuit aliquoties,* ait Cæsarius [b], *voces psallentium in sublimi. Quadam etiam vice cùm ministraturus Domino Carolo, Abbati quondam Vilariensi, confessionem dixisset, & absolutionem de more deuotiùs acciperet; audiuit vocem de Cœlo dicentem sibi: Dimissa sunt omnia peccata tua.* Sed & has etiam diuinæ largitatis velut primitias, miracula externa comitabantur: *Cùm Sacrista Missam celebraturo ipse adstaret, & lampas* (dudum) *extincta fuisset, lumen aliunde afferre volens; sed angustia temporis præoccupatus non valens, flatu lampadem reaccendit.* 4.

[b] vbi supra.

His velut Paradisi deliciis fruebatur post luctum, beatus iuuenis, cùm ecce, ne magnitudine reuelationum extolleretur, vt olim Paulus, & ipse permissus est stimulo carnis suæ, qui eum die, ac nocte colaphizaret. At non tentandus vltra id, quod posset; sed restiturus supra naturæ totius vires, accepturus cum tentatione prouentum: imò & quietem ab ipsa, & desiderij alterius, quo flagrabat, felicem, & gloriosam adimpletionem: *Habebat in desiderio,* (pergit Cæsarius,) *& tam humiliter, quàm vehementer optabat reuelari sibi diuinitùs aliqua imagine vultum Saluatoris, vt cùm meditari debuisset, ad eundem vultum, quasi conspectum, & benè cognitum, faciliùs intuitum mentis imaginariè dirigere posset; & Dominus, qui hoc ei inspirauit desiderium, non fraudauit eum à desiderio suo.* Hactenus ille. Verùm quàm gloriosè, quàm salubriter, quàm supra eius votum, hoc illi desiderium Deus impleuerit, ad omnium, qui tentantur, consolationem, si tamen tentationibus præualeant, ita prosequitur: 5.

Laborabat mirabili, ac multiplici luxuriantis carnis molestia, Diabolo interitum, sed Domino profectum ei de tentationibus ordinante. Vnde, cùm quodam tempore in angulo Chori Conuersorum diutiùs, & deuotiùs orationi incubuisset, diuinum implorans auxilium, ne sineretur labi in peccatum, post horam surrexit, & recessit: siquidem in memoriam ei venit, quòd aliud quid agere habebat ex præcepto. Ascendens ergo per stalla, transitum habuit per ante Altare infirmorum, & Conuersorum: quò cùm peruenisset, veniam celeriter accepturus coram Altari, & abscessurus, sub lampade se humiliauit. Et ecce ibi Dominus Iesus stans ante eum, vel potiùs quasi pendens in Cruce, piissima brachia sua abstrahens à Cruce, seruum suum amplexatus est, & tanquàm præcordialem sibi, in signum mutuæ familiaritatis eum ad pectus suum attrahendo strinxit, tentationésque illius validissimas stringendo compescuit. Itaque vna, & eadem Christi apparitione, modo mirabili, & Christi speciem, ad quam conuerteretur in oratione, quod vnicè optabat, videre meruit, & ab vrgentibus dudum tentationibus, etiam in posterum prorsus liberari. 6.

Hic mihi libet iuuenem gloriosum duobus magnis Patribus Ecclesiæ, vtcunque conferre, Bernardo, 7.

do, & Thomæ: quorum priorem amplexatus de Cruce Christus legitur; à secundo tentationes omnes fugasse perstringens cingulo; vtrunque Petrus fauorem expertus, in vtroque videtur præcelluisse: quippe diuisa Beatum vtrunque faciunt, quæ in ipsum coëunt: & in Bernardo amplexus nullus effectus, saltem exteriùs prodiens, quem sciamus, in Petro eximius: Thomam cingulo cinxit castitatis; sed Petro ex propriis brachiis cingulum fecit, quo non præstantius vllum, in terra valeat, aut in Cœlo reperiti. Itaque Thomæ concessus minor fauor, quominùs immediatè ab ipso Christo: in Bernardo vt æqualis minùs permanens, quippe non hæc vestigia post se relinquens.

8. Cæterùm, qualis ipsa visio Christi, & quos alios effectus sortita fuerit, idem qui suprà Cæsarius pergit scribere: *Sanè cùm terra procumberet* (scilicet, Petrus post amplexus, ad pedes Christi procidens) *optimè sui compos erat, sed felici illa visione, ita à sensu suo abstractus, & ita dulciter affectus est, vt non plenè scire potuerit, vtrùm corporeis oculis, an solo spiritu reuelationem illam recepisset. Attamen, cùm multas tam antè, quàm posteà, consolationes acceperit; hoc tamen fatetur, quod ista supergressa est vniuersas: tantam siquidem acceperat gratiam lacrymarum à Domino, vt infra Matutinas vix aliqua hora oculi eius siccarentur. Huius rei testis sum ego, qui iuxta illum ad psalmodiam stabam aliquanto tempore.* Hactenus, quæ Vir sanctus in Hemmenrode: nam qualiter in Liuoniam pòst profectus, prædicaturus, in ea Prouincia fidem, &, si daretur, Martyrio coronandus, suo tempore, locóque dicemus.

Sub idem tempus, nam adhuc in monte Stromberg demorabantur, Arnoldus, Vvalteri quondam Capellanus, mox Monachatus socius, qui & arcanorum illius particeps erat, cum cæteris transmissus ex Hemmenrode, feliciter in Domino obdormiuit. De eius meritis quædam nos superiùs: de obitu Cæsarius, licèt obiter, & occasione aquæ tertiò in vinum conuersæ, Sancto Vvaltero, cuius idem Arnoldus minister fuerat: *Seruus verò* (ait) *tanti particeps miraculi frater fuit Arnoldus, qui cum eo venit ad Ordinem, Vir sanctus, & multùm ordinatus; & in monte Stromberg sepultus.* Habetur eius nomen in Menologio ad vigesimumquintum diem mensis Augusti. Nec potuit non obiisse circa hoc tempus, qui intra aduentum Fratrum ad montem illum, & translationem ad Vallem Sancti Petri; migrasse dicitur. 9.

---

1. Ioachimus in deserta Silæ secedit. 2. Florem fundat, 3. atque id Cœnobium à Cistercio exemptum, impetrat. 4. A ministris Regis Tancredi patitur; 5. sed à Rege beneuolè suscipitur: 6. incrementa Domus, 7. & Florensis Congregationis initia. 8. Primum Cœnobium, 9. & quis loci donator, promotórque: interposita authoritas, & plura alia deinde subsequuta: demum de Sanctis Congregationis illius.

CAPVT VI.

1. INter hæc (nam neque annus certus constat) Ioachimus Abbas, seu perfectioris vitæ, seu quæ plerunque per speciem, perfectionis inquietant animos, nouatum rerum cupidus, & Petram altam, quam tamen Petram olei ab vnctione vocasset, pertæsus dudum; maioris adhuc secessus in solitudine, & remotiores eremos, seu veriùs diuisionem, neque enim fugam à Cistercio dicam, meditabatur. Esse sibi quietem in præcordiis, quam semper optauerit, nec semel iam suspectum Cistercienfibus, quietè inter ipsos posse conuersari, cedendum multis præcipuè Religionis. Et qui non posset illis, quia superioribus, non spiritui ipsi, quo agebatur, quia longè potentiori; sibi saltem, cui posset, imperandum. In Domo Dei diuersas vocationes, mansiones diuersas: securas omnes, nisi permisceantur; aliter præcipitium allaturas: subeant alij communia iura Cistercij, haud dubiè salutaria votis communibus: sibi cum paucis vocatis ad singularia, alias speciales leges seruandas fore. Alias, inquam; sed tantùm pro aliquibus, cum mensura, & modo: quippe qui non desertor instituti, quod semel suscepisset; sed legum dispensator prudens vellet haberi. Itaque his agitatus cogitationibus Rainerio; & si fortè cum ipso Lucas fuit, apud Petram relictis, ipse duobus sociis comitatus, Conuerso, & laico, si credimus Iacobo Silaneo [a], *superatis Silæ iugis, inter Alpes frigidissimas peragrantes, ad Lesæ fluuij partes deuenerunt, vbi inæqualitate loci illius, ac asperitate demissa, ad interiora deserti Venerabilis Pater duorum,* scilicet, Conuersi, & laici, *comitatum ducturus ascendit.*

[a] sectione 23.

2. *Placuit ergo* (*Deo disponente*) *in Albanetho, vbi propriè de Flore est nomen, vestigia premere: locus siquidem Floris amne duplici, à Meridie, scilicet, Albula; à Septentrione verò Netho abluitur, qui velut Ior, & Dan, à radicibus Libani manantes, Iordanem, ita Albanethum efficiunt. In Flore porrò duobus remanentibus, si quomodo, more pastorum, inquam, magalia, ac casunculam, tuguriùmve struere daretur; Pater Ioachim ad Rainerium adhuc in Petra manentem rediit: ex mutui denique aspectus exhibitione lætantes, vbi primò in Flore constructum habitaculum sensère, se illuc conferre procurarunt.* Ita Iacobus, qui non multò pòst addit, transiisse breui tugurium in Abbatiam dictam de Flore, atque Ioanni Baptistæ dedicatam, (id primum à Cistercio discessus indicium fuit,) ad quam pergit: *Non pauci confluxerunt, qui tanti, ac talis Floris iugi fructificatione retenti, aluearia diuini obsequij mirum in modum compleuerunt. Quibus cùm esset cor vnum, & in Domino anima vna in charitate non ficta, imitatione peremni penes omnes digni diuulgabantur.*

3. Hoc initium Florensis Monasterij, teste Iacobo Græco: quod an statim à Cistercio desciuerit, Ioachimo procurante, atque Guidone, non solùm consentiente, sed adiuuante, quippe qui curam suspectæ multis ouis, nec sibi omninò notæ vltrò abiiceret, in dubio est; certum, non multò pòst fuisse exemptum. Nanque decennio ab eius fundatione, anno, nimirum, millesimo ducentesimóque, cùm aliud simile propè fabricandi à Censio tituli Sancti Laurentij in Lucina Presbytero Cardinali, & Sedis apostolicæ Legato, idem Ioachimus Abbas licentiam peteret, quod

quod nulli alteri, quàm Romano Pontifici deberet subiacere, Legatus illi respondit in hæc verba [b]: *Ipsum fundum ordinandum in Monasterium secundùm statuta Ordinis tui, in eius, & proprietatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ gratanter suscepimus: secundum quod in eius proprietatem Monasterium Floris constat esse susceptum. Dantes tibi vice Summi Pontificis, cuius fungimur legatione, liberam potestatem ædificandi in præfato loco Abbatiam ad honorem Dei, secundùm statuta Ordinis tui, & eam formam, seu libertatem, quam tibi, & successoribus tuis, & Domui tuæ de Flore à Romano Pontifice constat esse concessam.* Hæc Cardinalis anno suprà dicto, mense Martio, tertiæ indictionis, Pontificatus Domini Innocentij Papæ III. anno tertio. Itaque intra hoc decennium exemptum fuit Monasterium de Flore, quamuis non constet indultu cuius Pontificis.

4. Non defuit his initiis sæua tempestas, quæ optima quæque cœpta insequi solet. *Præsides* [c] *nanque Tancredi noui Regis, in regiis montibus Sila, Ioachim cum Christi Domini stipatum caterua consedisse, non surdis auribus retinerent, velut fiscalium occupatores, inquiri mandarunt. Vnde ministri ad sanguinem ferè sæuientes, cuncta turbatione replebant; sic vt homines stipati solitudine, occlusi nemoribus, allecti cœlesti culmine, sæcularium immemores, sæcularia iterum non spectata inuiti sentire coegerunt.* Malitiam Dæmonis, an diuinam vindictam quis definiat? & fortè vtrique vtranque suspicabantur Cistercienses, nimirum, Florensesque, hi velut sperantes futura bona, quibus ille insulderet ex noua fundatione pullulatura; illi, vt qui defectionem à Cistercio reputarent flagitium, quod non Deus inultum pateretur, vel in hac vita. Quodcunque fuerit, breui pertransiuit: nam pergit vltra idem qui suprà Author [d]:

5. *Venerabilis Abbas Ioachim, ne infruniti animi labe notaretur, in mansuetudine pura, & humili corporis exinanitione, coram Rege astitit, diuina prorsus clementia innixus; quòd retributionis arrha remunerandus festiuus rediret; & sicut erat circumspectione prouidus, affabilitate amabilis, venerabilis facie, cum similibus non solùm effari; sed conuersari solitus; nulla propriæ reputationis fiducia allectus, nec aliquatenus Regis authoritate deuictus, in hæc verba Regem salutauit: Iubet Regis clementia, tantaque maiestas, vt ego, & pueri mei, quos dedit mihi Dominus in vnum, Domini coniurata militia, in ea parte Silæ, quam elegi, ceruorum instar fatigaremur. Regis magnificentiam decet non tantùm visibiles Christi hostes stipato milite; verùm etiam Principes, ac rectores tenebrarum harum in cœlestibus, inuisibiles militias, gratiis munita, ac vndique benè prospecta Religiosorũ caterua debellare. Huiusmodi verbis Regis animum alligauit, qui licèt cupiditatis, leuitatisque nota fœdaretur, virum tam rectum, ac benesonantem, sibi non copulare nequiuit.* Hactenus ille, qui sequendus nobis, quandiu alium non habemus, correctis tantùm, qui in Chronologia occurrunt, multis erroribus.

6. Creuit deinceps Florense Monasterium, Regum Siciliæ, Ducúmque Calabriæ, atque Imperatorum munificentia; ex quibus nos Henrici VI. donum Ioachimo concessum intra quinquennium, dicemus in tempore. Porrò aliorum tanta in idem Cœnobium largitas fuit, vt Fridericus II. suo diplomate, dato in castris, decimaoctaua die mensis Augusti, indictione decima, quæ incidit in annum M.CC.XXX. dicere non cunctetur, suorum fuisse parentum fundationem [e]. *Accedit insuper rationi, quòd parentes nostri diuæ recordationis Augusti Monasterium Floris pia, & liberali deuotione fundarunt: & paternum opus singularis prærogatiua gratia tenemur prosequi, cum augmento.* Quin & Florense Cœnobium Regum capellam, atque eius Abbates capellanos, ex aliis Ioannæ, Ierusalem, & Siciliæ Reginæ litteris constat, quæ sic incipiunt [f]: *Pro parte Venerabilis, & Religiosi Viri Fratris Petri Abbatis Monasterij Sancti Ioannis de Flore de dicto Ducatu Calabriæ, capellani familiaris, & fidelis nostri dilecti, ac Conuentus eiusdem Monasterij nostrorum deuotorum, & fidelium fuit nobis nouiter, non sine querele murmure reuerenter expositum.* Hæc de Cœnobio Floris satis, súperque nobis pro instituto. Plura qui volet, Iacobum Græcum consulat, qui multus est in eius descriptione.

Cæterùm de Congregatione Florensi, quæ ab eius initio extra Cistercium, quamuis ab ipso orta, atque demum ad ipsam reditura, cùm redierit, plura, & sigillatim: nunc breuiter sufficiat tetigisse. Peculiares illi nonnullas Constitutiones, quamuis oblitteratas ætate longa, & Commendarum (quæ confundunt omnia) peste, nunc magis constet diuersas, quàm quæ fuerint. Iacobus Græcus pauca ex eis refert: de reliquis hæc habet in sua illa Ioachimi Chronologia [g]: *Quamplurimos manuscriptos in membranis vetterimos codices pro Florensis Ordinis statutis indagandis non parum perlustrare respui: extant porrò permulti ex tantorum numero pro cooperiendis fœmineis colis, puerorúmque libellis, dissipatorum, in Cœnobio Floris: qui vndique deturpati, & deficientes in parte superfuerunt; quorum inspectione, in aliquibus supra diplomatum allegatione præposita Ordinem Florensem sua peculiaria habuisse dignoscitur.* In his porrò, quas refert, parum momenti. Quòd Abraham, Isaac, & Iacob Patriarchæ inuocentur in Litaniis; quòd canonicæ Horæ nunc diuisim, nunc simul, seu pro Abbatis arbitrio recitentur; atque id genus alia, quæ ad diuisionem, distinctionémve magis, quàm ad profectum spiritualem, aut nouum vitæ genus videntur facere. Cætera conseruarunt ex nostris legibus. 7.

Primum Cœnobium Florensi subiiciendum, atque eius penitùs legibus vsurum, struxit Ioachimus circa annum M.CC. authoritate Centij Cardinalis, & Legati apostolici, atque Vnfridi Culini (nam is Dominus loci) donatione: litterarum fragmentum suprà attulimus. Verùm, vt constet Congregationis initium, & qualiter, quod vni Monasterio concessum fuerat, pertransiuit ad alia, præstabit integras Lectori meo transcribere [h]: 8.

Centius, Dei gratia Sancti Laurentij in Lucina Presbyter Cardinalis, Sedis apostolicæ Legatus, dilecto in Christo Fratri, Ioachim, Abbati de Flore, eiúsque successoribus in perpetuum.

Piæ considerationis vota, quæ de cordibus inspirata prodire noscuntur, eò sunt à Sancta Romana Ecclesia libentiùs admittenda, quò omnes, qui pro salute animarum suarum boni aliquid proponunt, ne aliquod in perficiendo patiatur obstaculum, ad eam, velut ad singulare præsidium, habere refugium didicerunt.

Inde est, dilecte in Christo Frater, quòd cùm in Regno Siciliæ, ex mandato Summi Pontificis legatione fungeremur, & euntes in Siciliam haberemus transitum per Calabriam, veniens ad præsentiam nostram dilectus filius Vnfredus Culinus, obtulit in manibus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ quendam fundum in loco, qui dicitur Albanetbum, (de vicino autem fonte fluminis generali nomine, Caput gratis,) petens, vt in eodem loco deberet de licentia nostra ædificari Monasterium à te, vel à successoribus tuis, secundùm statuta Ordinis tui, quod nulli, nisi Romano Pontifici debeat subiacere: & quantùm spectat 9.

Marginal notes: [b] sect. 39. [c] sect. 35. [d] sect. 36. [e] sect. 40. [f] sect. 43. [g] sect. 46. [h] sect. 39.

ad statuta Ordinis tui tantummodo tibi, & successoribus tuis. Nos autem attendentes ad offerentis deuotionem, & preces illustris viri Simonis de Manistra Regij Calabriæ Magistri Iustitiarij, cui cupiens eiusdem pij operis particeps effici, coadiutorem, & cooperatorem se esse spopondit. Ipsum fundum ordinandum in Monasterium secundum statuta Ordinis tui, in eius, & proprietatem Sanctæ Romanæ Ecclesiæ gratanter suscepimus, secundum quod in eius proprietatem Monasterium Floris constat esse susceptum. Dantes tibi vice Summi Pontificis, cuius fungimur legatione, liberam potestatem ædificandi in præfato loco Abbatiam ad honorem Dei, secundum statuta Ordinis tui; & eam formam, seu libertatem, quam tibi, & successoribus tuis, & Domui tuæ de Flore à Romano Pontifice constat esse concessam. Ita tamen, vt si competentius tibi visum fuerit in vicino loco tuo, quod dicitur Caput album, caput ipsius Monasterij, propter aquarum, quæ ibi est, abundantiam, liceat tibi, & Successoribus tuis in vno duorum præfatorum locorum sub eadem libertate fundare, sicut dictum est, ipsum Monasterium; & constituere ibi Fratres, & Abbatem secundum statuta Ordinis tui, omnium hominum contradictione, & contrarietate remota. Institutus autem ibi Abbas ab aliquo Catholico, quem maluerit, Episcopo munus benedictionis accipiat, qui munus apostolica authoritate, quod postulatur, impendat. Vt autem hæc nostra concessio firma in perpetuum tibi, tuisque successoribus illibata permaneat, plenius priuilegium inde tibi fieri præcepimus, nostro sigillo, & authoritate roboratum. Anno Dominicæ Incarnationis M.CC. mense Martij, tertia indictionis; Pontificatus autem Domini Innocentij III. Papæ, anno tertio.

Cœnobium hoc non longè à Flore positum, plura alia sequuta, præcipuè per Calabriam, Siciliamque: imò, si credimus Iacobo Silanæo [i], per omnes ferè Europæ regiones. Verum est tamen ab ipso, cùm quæsiisset, vndecim tantùm inuenta, quæ Flori subessent; nec credendum supprimendum institutum, quod plura numero, aut grauitate illustria profiterentur. Inter Florensia Monasteria numerantur, de Calabro Mariæ; de fonte Laureato; de Bagnaria Sanctæ Mariæ, & Martyrum; Sancti Ioannis de Vlaniis; de succursu Sanctæ Mariæ de la Noua; & quædam alia. Quæ qualiter post ducentos plùs minùs annos Ioachimi legibus penitùs abolitis, Cistercienses admiserint ad earum præscriptum gubernanda, si quis Annales forsan prosequetur, dicturus erit. 10.

i sect. 41.

In his Ecclesiis, sed maximè in Flore, sanctitate, & doctrina floruisse plures ex Ioachimi discipulis, idem Author testatur, quanuis quem ipse solùm penè enumerat Lucas eius Scriba, qui pòst in Archiepiscopum Cusentinum promotus fuit, Cisterciensis omninò Monachus, quippe primùm Casemarij, dein Abbas Sambucinæ, atque inde electus ad Sedem Cusentinam, vt infrà dicam. Habuerunt tamen Florenses Ioannem quendam, genere nobilem, opibus potentem; sed virtutibus longè clariorem. Hic in Floris Cœnobio Nouitius primùm, dein per vota solennia Deo sacratus [k]: *Annos triginta nouem iuxta Sancti Benedicti Regulam, & Ordinis Florensis morem, in Dei beneplacito, & Fratrum clara ædificatione cucurrit, & in Cœnobio Florensi, Domino, cui indefessè seruierat, spiritum reddere promeruit. Fratres verò Ioannem hunc velut sanctum reputauerunt: nam deuotus venit, purus vixit, fortiter dimicauit, & in sancta pace quieuit.* Hæc occasione Florensis Monasterij. Iam reliqua huius anni prosequamur. 11.

k sect. 26.

---

1. Vdardus Brechinensi, 2. Adolphus Osnaburgensi Ecclesiis præficiuntur. 3. Huius eximia sanctitas. 4. In Salem Eberardus electus Abbas: subrogati alij in Oliua, & Populeto. 5. Restaurata Abbatia de Sigilleriis, 6. & Ouilensis per Martinum Seguntinum. 7. pace donata. 8. Chronologia, & dictum de Glenlus. 9. Locus Dei in Pontiuo, 10. ac Bonus Portus, & de Celle Victoria, Hiberniæ Domo. 11. Nostrorum nota: & cautela illi adhibita.

CAPVT VII.

1\. Frater Guidonem à Clemente III. donatum purpura, atque in ea promotum breui spatio, duos hoc anno sanctitate insignes viros, ad Sedes pontificias assumptos lego, Adolfum, & Vdardum; Osnaburgensi illum, hunc Brechinensi in Hibernia Præfectum; vtrunque cum laude, atque Authorum, à quibus memorantur, acclamatione. Et quidem de Vdardo ita Demnsterus [a]: *Vdardus, Monachus Cisterciensis, posteà Episcopus Brechinensis, totam Scotiam, comitante Eustachio Abberbroti Abbate, & paucis Clericis, pedes insigni deuotionis exemplo perlustrauit, verbum Domini seminaturus.* Ita Demnsterus de electo, & electione. Porrò de tempore referendam esse ad hunc annum Hector Boëtius tradit [b], vixisseque vsque ad annum M.CC.XIV. Quo rursus nobis, de eo, & scriptis, quibus floruit (nam doctrinam coniunxit sanctitati) sermo redibit. Eius meminit Arnoldus Vvionius in ligno vitæ [c], & cæteri post ipsum recentiores.

a Hist. eccles. lib. 19.

b lib. 13.

c lib. 1. c. 46.

2\. Adolphus sequitur, quem Arnoldus item Cisterciensem agnoscit [d], necnon & Aubertus Miræus in suo Chronico [e], quanuis neutro prodente Monasterium. Meminit eius cum ingenti laude Albertus Krantzius, qui & Episcopum vigesimumoctauum, & Gerardi in ea Sede successorem fuisse narrat [f]: *Osnaburgensi*, inquit, *Ecclesiæ post translatum in Ecclesiam Bremensem Gerardum, vigesimooctauo loco præfuit Adolphus, vir singularis industriæ, & deuotionis non vulgaris, qui officium Cantoris auxit, sed onerauit vicissim, vt cultum Religionis amplificaret: multa per industriam, & sollicitudinem adiunxit Ecclesiæ: simul insistens, & spiritualibus, & corporalibus incrementis.* Hæc de electione, déque zelo, & industria Sancti Pontificis. Verùm de eius insigni pietate, miraculo [g] declarata non contemnendo, hæc quæ sequuntur [g]:

d ibidem.

e ad hunc an.

f lib. 7. Metrop. c. 19.

g in Krantzio ibid.

3\. *Ad declarandam sanctitatem Viri, hoc referunt memorabile; quòd cùm iter facerent in Vvarstenouu, itinere medio, casellam habuit vir leprosus, quem miseratus Episcopus, quoties pertransiret, curauit inuisere, & allocutione fraterna inuitauit ad patientiam; proposita ei in exemplum Christi Passione; & nihilominùs eleemosynam reliquit indigenti. Pertæsum erat ministerialibus*

libus mora, quam ibi faciebat præteriens Episcopus, & *tamen cùm illi nemo opponere auderet fastidium, efficere, vt transituro per viam Episcopo subduceretur per ordinationem illorum. Intrauit de more casellam Episcopus, & quem illi dudum transtulisse videbantur, ne ibi tempus perderet Episcopus, videt ille ante se in loco sedere consueto; cui cùm solita monita repetiisset Adolphus, in gratias soluitur leprosus dicens, se doctrinis eius plurimùm profecisse; & videntibus cunctis, qui aderant, spiritum efflauit, dabátque signa sanctitatis, cunctis admirantibus, & de sua fraude, quam commiserant, dolentibus.* Ita miraculo duplici illustratus, & leprosum subtractum loco restituit, & restitutum gloriosiùs Cœlo inuexit. Præfuisse dicitur viginti & vno annis, post quos feliciter in Domino obdormiuit.

4. Hoc eodem anno in Cœnobio Salernitano Abbas eligitur, insignis ille genere, atque opibus quondam in sæculo Comes Dordoffensis, dein Monachus humilis Everhardus, de quo plura inferiùs, cùm recens natum Prædicatorum Ordinem ipsi à Deo commendatum tradiderimus. Quintum illius Domus Abbatem tradit Bruschius, præfuisséque vsque ad annum M. CC. XL. longa, atque vtili satis prælatione. Bethardus item primus Oliuæ in Nauarra Abbas viuere desiit, cùm annis vno, & quadraginta eidem Monasterio præfuisset: cui successit Guillelmus de Bagin, cuius professionem Episcopo Pampilonensi Petro Parisio factam, *saluo Ordine Cisterciensi*, Sandovalius adducit in Episcopis suis Pampilonensibus. Sic & Stephano in Cœnobio Populeti succedit Petrus vnius anni Abbas, cui alter Petrus suffectus commemoratur.

5. *Anno eodem*, ait Aubertus Miræus in suo Chronico [b], *Abbatiam de Scceleriis, seu de Sigillariis, vulgari idiomate Gallico*, de Scelliers, *Trecensis Diœcesis, à Sancti Bernardi Claraualensis auo inchoatam, vectigalibus annuis egregiè auxit Henricus II. Campaniæ Comes, vt litteræ ab illo datæ anno 1190. testificantur.*

[b] ad hũc an.

Ego Henricus, Trecensis Comes Palatinus, considerans, & attendens, quòd Ecclesia Beatæ Mariæ Sceleriarum, tum ex defectu temporalium, tum ex immoderato debitorum suorum grauamine, & filiorum suorum dispersionem cogeretur, intuitu pietatis, & misericordia ductus de reuocanda Fratrum dispersione, & de loci restitutione diligenter apud me tractaui, & tam in manu mea cepi, & de paruitatis meæ beneficio ad sustentationem Fratrum pro salute animæ meæ, & pro remedio bonæ memoriæ Patris mei, Comitis Henrici, & Matris meæ Mariæ, illustris Comitissæ, memoratæ Ecclesiæ dedi decem modios frumenti assignatos apud Nogentum super Secanam, & apud Fontemmacon reddendos annuatim ad Festum Sancti Remigij. Addidi etiam, & contuli eidem Ecclesiæ pro vestimentis Fratrum, decem libras annui redditus in intragio vinorum apud Pruuinum reddendas Fratribus annuatim in nundinis Sancti Aygulphi de primis nummis, qui inde prouenient. Dedi etiam memoratæ Ecclesiæ sexdecim sextarios vini apud Barbonam in vinagio assignatos ad opus Sacramenti Missarum. Quod vt notum permaneat, & ratum teneatur, litteris annotatum sigillo meo confirmaui. Actum Trecis anno Verbi Incarnati 1190. Ita Miræus. Idem instrumentum vulgauit Camuzatius in Miscellaneis.

6. Eodem item Martinus Seguntinus, cùm multas suæ Ecclesiæ querimonias aduersùs Ouilenses, tum super decimis, tum super acquisitis possessionibus emersisse conspiceret, Episcopus & ipse, Monachúsque, quo vtranque Ecclesiam amore prosequebatur, & qua authoritate pollebat apud vtrosque, Canonicos, & Monachos componendos curauit, desuper instrumento confecto, cuius hic tenor:

Ego Martinus, Seguntinus Episcopus, &c. Cùm Abbas, & Fratres Monasterij de Ouila omnimodam subiectionem Ecclesiæ Seguntinæ vellent exhibere super Sancta Maria de Venalcalde cum suis pertinentiis, de qua Ecclesia Seguntina conquerebatur, & super quadam hæreditate de Otos, quæ sicut ferebatur, fuerat Petri Archidiaconi, de qua similiter conquerebatur; & super decimis, quamuis Ordo Cisterciensis priuilegiatus sit, vt de laboribus, quos propriis manibus, & sumptibus exercuerunt, nullam persoluant decimam. Tamen gratia pacis, & concordiæ super his omnibus voluerunt cum his componere, & certa pensione se ipsos adstringere. Notum itaque sit omnibus, quia pro eo, quod Ecclesia Seguntina spontaneè, & voluntariè renunciauit querimoniis suprà positis, & pro decimis omnium hæreditatum sæpe dicti Monasterij cum pertinentiis suis, quarum vocabula superiùs expressimus, & pro decimis hæreditatum in Sotocha, & Rocala, & quas in eisdem locis habere potuerint, & pro quatuor iugatis in Gargolas, & tribus in Molinsico, & pro decima de Otos, & vineis, & molendinis, & salinis, & pro nutrimentis animalium, & aliis eorum redditibus, quos possident, & insuper pro decem iugatis terræ, vbicunque in Episcopatu Seguntiæ, præter prædicta, potuerint habere.

7. *Tenetur Ecclesia de Ouila persoluere annuatim quatuor aureos in Festo Epiphaniæ, duos Episcopo Seguntiæ, & duos Refectorio; vt sic Monasterium illud nullam de cætero sentiat ab Ecclesia Seguntiæ super his molestiam, vel grauamen; sed in pace plenaria, & tranquillitate, perpetuis valeat permanere temporibus: saluo tamen omni iure episcopali in Ecclesiis Parochialibus, si quæ sint, vel fuerunt fundatæ in proprietate ipsius Monasterij. Hoc etiam adiiciendum est; quòd si sæpè dictum Monasterium concambiauerit, vel vendiderit, vel alio modo quicquam de prænominatis hæreditatibus alienauerit, in ea quantitate qua vendiderit, vel cambiauerit, vel aliter alienauerit, liceat ei emere, vel acquirere alibi in Seguntina Diœcesi, absque vllius decimæ persolutione. Vt autem hæc omnia firma, & inconuulsa habeant stabilitatem, & ne quis successorum meorum huius compositionis paginam per aliquam valeat infringere calumniam, sigilli mei appositione eam communire spontaneis Canonicorum Ecclesiæ Seguntiæ subscriptionibus, dignum duxi roborare, & insignire. Facta charta Seguntiæ, XV. Kalend. Septembris, Æra M. CC. XXVIII.* Sequuntur subscriptiones Canonicorum, vsque ad tres & triginta, in quibus Prior, Præcentor, Sacristáque, & duo Archidiaconi, tum Canonici plures subscripsère.

8. Claudat annum ex more Chronologia nascentium Ecclesiarum, cuius hic tenor:

Anno M. C. XC. Kalend. Nouembris fundata est Abbatia de Benebeld, alias de Renebeld.

Eodem anno Abbatia de Pastuch in Vngaria.

Eodem anno, nono Kalend. Februarij, Abbatia de Glenlus.

Eodem anno, tertio Kalend. Februarij, Abbatia de Loco Dei, in Pontiuo.

Eodem anno, quarto Nonas Martij, Abbatia Boniportus.

Eodem anno, Abbatia de Colle Victoriæ. Sic Chronologia. De prima Domo nihil addendum habeo vltra ea, quæ dixi ante triennium. Reliquarum aliqualis notitia subest: nam Pastuch (*Pastro* alij appellant

pellant in Diœcesi Agriensi) in Vngaria Pelisij Filiam agnoscunt Tabulæ Ecclesiarum Claræuallensium. Glenelus, seu Glenlus Scotiæ Domum, atque eius Fundatores Demnsterus memorat [g]: *Glenlus*, ait, *in Galweja Ordini Cisterciensi erexit Princeps de Galweja Bethelandus, filius Othredi, pater Alani.* In genesi Ecclesiarum Claræuallensium [h] Vallis Lucis dicitur Diœcesis Casæ candidæ, atque inter Filias Dundrenæ connumeratur.

g in Apparatu, n. 13.

h apud Henriquez.

9. Locos Dei plures superiùs memorauimus: sed, qui in Pontiuo, Diœcesis Ambianensis, notatur à Roberto Claudio, in sua Gallia, atque anno M.C.XXVIII. fundatus dicitur: vnde non leuis subit coniectura, adultam sub instituto diuerso, Domum, hoc anno suscepisse Cistercij iugum. Sed obstat Mater, nimirum, Fulcardi mons, dudum professa Cistercium cum Sauigniaco. Nisi fortè reformata Matre, & Filia, Neptis refugit, & distulit vsque ad hunc annum, reformationem; quod intentasse Filias Carraceti, hoc ipso tomo, infrà demonstrabimus. De Loco Dei, Claraeuallenses Tabulæ hæc habent: *Locus Dei, Filia Fulcardi montis in Pontino.* nulla notata Diœcesi: sed, quæ ex Roberto Claudio supplere potest. Vide etiam Andream du Chesne in Historia Familiæ Comitum Drocensium.

10. Bonus portus, Normanniæ Domus est, Filia Vallis Sanctæ Mariæ, de linea Cistercij, quam quædam Tabulæ in Ambianensi, aliæ in Rothomagensi Diœcesi locant. Liber taxarum Cameræ apostolicæ, in Ebroicensi, & quidem opulentam Abbatiam, si standum taxæ: quippe mille florenorum taxam habentem. Claudius Robertus in neutra eam commemorat, nec quam ob causam, ausim determinare. Vltima est Abbatia Collis Victoriæ, de qua sic Tabulæ Ecclesiarum Claræuallensium: *Collis Victoriæ, Filia Buellis in Hibernia, Tuamensis Diœcesis.* Sed & in taxis Cameræ apostolicæ video commemoratam: *Sanctæ Mariæ de Colle Victoriæ, Ordinis Cisterciensis, floren. XL.* Domum, & Fundatorem, simul ac fundandi occasionem non ignobilem memorat Iacobus Vuaræus, inter alia Hiberniæ totidem verbis: *Carolus, cognomento Crouederge, Cronaciæ Princeps, fundasse dicitur Monasterium Knarkmoiense, aliàs de Colle Victoriæ in Comitatu Galuvidiæ, in victoriæ memoriam, quæ eo loco feliciter illi cessit. Porrò ipse Carolus, habitu monachali priùs suscepto, in ea Domo obiit, anno M.CC.XXIV. vbi & sepultus iacet. Circa quæ tempora Clearum Monasterium in agro Majonensi, postea membrum, siue cella Collis Victoriæ, fundatum videtur.* Hactenus ille Cœnobij huius notitiam ad nos transmisit. Quædam alia, si tamen alia, post hæc scripta, à Iongelino video memorari ex incerto Authore, quæ facilè apud ipsum videri possunt.

Hoc demum anno (nam neque id tacebo, siue in cautelam culpæ, siue in exemplum faciat medicinæ) nostros inustos lego nota auaritiæ, quòd nouas possessiones in dies acquirerent, & sæculares, per continuas emptiones bonorum immobilium, depauperarent. Porrò, cùm ipsi debitores cunctis sese agnoscerent; nec contemnendas viris religiosis offensiones, vel leues, quæ eorum famam possent denigrare: post longam collationem in Capitulo, iniunxisse Guidoni, & quatuor primis, vt septem alios Abbates sibi associarent, quos prudentiores, & cælo feruentiores esse cognoscerent; atque omnes pariter leges illas ferrent, quas sine præiudicio grauitatis disciplinæ monasticæ, atque diuini cultus, serpenti infamiæ censerent obuiaturas. Tum verò ipsos, præuia inuocatione diuinæ gratiæ, & discussione rerum, quæ occurrebant, multa, & grauia sanxisse, quorum transsumptum in M.S. antiquo Bugetensi hodiéque conseruatur, sub hoc initio: 11.

Anno ab incarnatione Domini M.C.XC. Ego Guido Cisterciensis, & Coabbates nostri, quibus iniunctum fuit, ex consensu, & mandato Capituli Generalis, ad locum, diémque statutum conuenimus: vbi, quanta potuimus diligentia, ad commodum, & formam Ordinis, ista prouidimus obseruanda. Primò, ad temperandam cupiditatem, & notam semper acquirendi, qua impetimur, repellendam; proposuimus firmiter tenendum ab omnibus, vt à sequenti Capitulo, & deinceps in perpetuum, ab omni emptione terrarum, & quarumcunque possessionum immobilium abstineamus... Excipies tamen ab hac lege Monasteria, quorum facultates nondum sufficiunt ad sustentandum numerum triginta Monachorum, cum hospitalitate congrua, & sufficienti numero Conuersorum.

ANNVS CHRISTI M.C.XCI. — CISTERCII XCIV.

1. Richardus Rex in Syriam traiecturus, 2. redditus annuos Capitulo Generali Cistercij donat, 3. tradita ad hoc Ecclesia, 4. cum suis iuribus, 5. quam Gaufridus Eboracensis Præsul in Abbatis Cistercij manus resignat: 6. confirmantibus Clemente, & Cælestino: 7. sollicitati ad eam expeditionem Monachi Cistercienses. 8. Stephani Tornacensis de his epistola. 9. Richardus naufragus, 10. Cisterciensium precibus fidens, tempestati ereptus, 11. atque in via expugnans obiter Cyprum.

CAPVT I.

1. IAM Rex vterque Gallus, Angliásque, iam Philippus Elsatius, Flandriæ Comes, iam Dux Burgundiæ, cæteríque Principes traiecturi in Syriam, vndis rates permittere, & ventis carbasa dare præparabant; nec nisi mare pacatius aliquantò, & tempus veris tranquillum præstolabantur: cùm ecce intrante anno centesimo nonagesimoprimo supra millesimum, qui fuit Cistercij quartus, & nonagesimus, peregrinationem gloriosè auspicaturus Richardus accersiri Guidonem iubet Cistercij Archimandritam, quem cum creditis sibi tot sanctis viris, ad Deum elegisset intercessorem. Hactenus suas causas solius Angliæ, nunc iam totius Orbis Christiani fore: quid, si & Christi? sic Moysem præliaturum bella Domini: non desint modò qui Aaronem agant, & puras manus leuent in oratione. Indicit Monachis preces, ieiuniáque, quibus Deum sibi, & suis propitium

tium reddant; & qui verbi authores extitissent, sint efficaces ad summum illud Numen, à quo cuncta dependent, interuentores. Tum, vt qui omnium expetebat suffragia, omnibus etiam, quà posset, suffragaretur: redditus annuos celebrando Capitulo largitur, pingui ad sumptus Ecclesia designata de Scardeburg, quæ Abbati Cistercij subiaceret, ipsius semper arbitrio disponenda. Habebat ea possessorem nobilem virum, Guillelmum Archidiaconum; sed quò nobiliorem, paratiorem obsequi Regi, nec recusantem statim resignare in manus Episcopi, (& erat ille Gaufredus Richardi frater,) quo nihil vltrà restaret peragendum. Extat, & legitur priuilegium eiusdem Principis, à Gaufredo firmatum, præcedente Vvillelmi resignatione, cuius hic tenor [a]:

a Priuileg. 2. *Richardus, Dei gratia Rex Angliæ, Dux Normanniæ, Aquitaniæ, & Comes Andegauensis, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Baronibus, Iustitiis, Vicecomitibus, & omnibus ministris, & fidelibus suis Francis, & Anglicis, salutem. Sciatis, nos dedisse, & præsenti charta nostra confirmasse Deo, & Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Cistercij in puram, & perpetuam eleemosynam pro anima Regis Henrici Patris nostri, & pro salute animæ nostræ, & Matris nostræ, & omnium antecessorum nostrorum, & successorum, Ecclesiam nostram de Schardeburg, cum omnibus Capellis, & cum omnibus aliis pertinentiis suis, de qua eleemosyna volumus Abbates procurari apud Cistercium per tres dies Capituli Generalis. Si quid verò vltra triduanam procurationem Cisterciensis Capituli Generalis de omnibus prouentibus iam dictæ eleemosynæ nostræ residuum fuerit, in propriis vsibus Domus Cistercij, sicut Abbati, & Fratribus eiusdem Domus visum fuerit, statuimus expendi: quam eleemosynam ipsam ab eadem Domo Cistercij nullatenus volumus in posterum alienare. Quare volumus, & firmiter præcipimus, quòd prædicta Abbatia Cistercij percipiat, teneat, & habeat in perpetuum liberè, & honorificè, integrè, & plenariè, quietè, & sine omni molestia, & contradictione, & diminutione prænominatam Ecclesiam de Schardeburg cum omnibus Capellis, tam illa, quæ ab antiquo in Castello est, quam cæteris, tam intra muros villæ, quàm extra, & cum omnibus aliis pertinentiis suis, & cum omnibus libertatibus, & liberis consuetudinibus suis, & cum omnibus terris suis, Domibus, & decimationibus terræ, & maris.*

3. *Et ne aliquando, occasione Vicariæ Ecclesiæ de Scardeburg, aliqua contentio, vel contradictio aduersus Ecclesiam Cistercij suboriri possit, ius instituendi Vicarium, & quidquid iuris habebamus in Vicaria, & quicquid circa hoc retinueramus nobis, integrè Domui Cistercij donamus, nihil penitus de omnibus retinentes; sed & omnibus successoribus nostris, & aliis quibuscunque personis factum nostrum perturbandi, vel eleemosynam immutandi occasionem omnimodam penitùs amputantes. Abbas autem Cistercij pro arbitrio, & voluntate suâ Vicarium eliget, & Archiepiscopo præsentabit: qui Vicarius in præsentatione sua iurabit super sanctum Euangelium, quòd in omnibus fidelis erit Ecclesiæ Cistercij, & Procuratori eius; neque vnquam damnum, vel detrimentum redditnum scienter sustinebit. Quòd si in hoc deliquerit, & tertiò commonitus non emendauerit, ei Vicaria auferatur. Hoc etiam adiiciendum decreuimus, quòd Capellani, qui in ipsa Ecclesia, vel in Capellis adiacentibus pro tempore deseruierint, Ecclesiæ Cistercij eodem iuramento fidelitatis astringantur, & pro voluntate Abbatis Cistercij, vel Procuratoris eius admittantur, vel amoueantur.*

4. *Volumus prætereà, & præcipimus, quòd Procurator Cistercij, dum Ecclesia carebit Vicario, seruiri faciat Ecclesiæ de Schardeburg, & redditus omnes recipiat ad vsus Domus Cistercij, & procurationis Capituli Cisterciensis, donec Abbas Cistercij alium Vicarium eligat; Eboracensi Archiepiscopo, sicut prædictum est, præsentandum. Et vt hæc omnia in perpetuum quietè, pacificè, & sine omni questu, & exactione prænominata Domus Cistercij possideat, firmiter prohibemus: ne aliqua persona, siue sæcularis, siue ecclesiastica, præter Domum Cistercij in tota Parochia de Schardeburg Capellam erigat, aut altare, aut aliud aliquid faciat, quod in damnum, vel detrimentum Domus Cistercij possit aliquando redundare, super foris facturam decem librarum.* Hactenus priuilegium Richardi, cui plures subscripsêre testes ex eius Curia.

Ast possessorem resignasse in manus Gaufridi, qui præsens fuit: Gaufredum rursus in manus Vvidonis, Cisterciensis Abbatis, constat ex eius, quæ sequitur immediatè confirmatione. 5.

D.G. Dei gratia Eboracensis electus, omnibus Christi fidelibus, qui præsens scriptum viderint, salutem. Sciatis, nos concessisse in perpetuum Deo, & Beatæ Mariæ Cistercij pro salute animæ nostræ, & pro anima Regis Henrici Patris nostri eleemosynam, quam Dominus Rex Richardus, frater noster, fecit de assensu nostro de Ecclesia de Scardeburgo cum omnibus pertinentiis suis ad procurationem Abbatum Capituli Cistercij. Quam eleemosynam plenè, & integrè concedimus, sicut in Domini Regis charta plenius continetur, & præsens scriptum sigilli nostri impressione communimus. Quare volumus, & firmiter præcipimus quod Abbatia Cistercij habeat, teneat, & percipiat liberè, integrè, honorificè, & quietè, & sine molestia, & contradictione, prædictam Ecclesiam de Schardeburgo cum omnibus Capellis, & pertinentiis suis, & cum omnibus libertatibus, & liberis consuetudinibus suis, secundum quod in charta regia continetur: nec super his omnibus diminutionem aliquam sustineat, vel grauamen. Prætereà sciatis, quòd Guillelmus, Archidiaconus Chuelensis, resignauit in manu nostra, & nos in manu Abbatis Cistercij, quicquid iuris clamabat in Ecclesiæ prædictæ Vicaria. Testibus Ioanne, Episcopo Casæ candidæ; Magistro Si; Cancellario Eboracensis Ecclesiæ; G. Archidiacono Chuell. V. de Sancto Quintino.

Cæterùm hanc eandem donationem, Cistercij Abbas, haud dubium, quin eodem Rege agente confirmari à Clemente III. petiit, obtinuitque litteris datis apud Lateranum quinto Idus Februarij, non multos ante dies mortis ipsius. Vnde obiter constat, Richardi donationem non mense Maio, vt per errorem irrepsit in priuilegiis, sed Ianuario expeditam, maximè cùm aliunde nobis constet, Clementem consummatum mense Aprili. Extat & alia confirmatio successoris, nimirum, Cœlestini post annum data, cùm adhuc Richardus in Syria demoraretur. De hac Ecclesia, transcripto priuilegio, confirmationibúsque, Ioannes Cistercij Abbas ita scribit [b]: *Cuius donationis intuitu Patres Ordinis omnem ingratitudinis maculam vitare cupientes, eidem deuotissimo Regi anniuersarium solemne singulis annis in quolibet Ordinis Monasterio, feria tertia, post octauas Paschæ, celebrandum concesserunt. Prima Collecta,* Præsta, Domine, quæsumus. *Secunda,* Fidelium Deus. *Quam quidem Ecclesiam à dicta donatione, vsque circiter ad ann. Domini M.CCC.LXXX. rexerunt Monachi de Cistercio, illuc ab Abbate suo transmissi, quorum plures ibidem sepulti miraculis florere dicuntur, & ad eorum sepulcra populus deuotè recurrit. Interim valdè multi tractatus, & literæ super his fuerunt confectæ, quæ in Cistercio seruantur, singulisque annis ex* 6.

b in Adnotationibus.

 fructibus

fructibus dicta Ecclesia plura bona ad Cistercium mittebantur. Ingrauescentibus autem bellis inter Franciam, & Angliam, dicta Ecclesia fuit de manibus Cisterciensium sublata, quanquam dictis guerris nullam dedissent causam, & Prioratui de Brindelingten Ordinis Canonicorum Beati Augustini vicino in custodiam commissa. Hæc Venerabilis Ioannes, Cistercij Abbas. Porrò, quos Monachos miraculis claruisse post mortem tradit, Henriquez Menologio suo inseruit ad sextam diem mensis Augusti.

7. Illud etiam obseruatu dignum sub huius anni, & expeditionis initium, nostros concernit, selectos ex Cistercio viros, assumptósque, tam ab vtroque Rege, quàm à Principibus, quos socios viæ deferrent, & belli duces; quibus neque prædicantibus, constantiam, robúrque; neque orantibus, diuinam protectionem defuturam militibus, quicunque meliùs sentiebant, haud dubitabant. Et cogebantur ire, vel inuiti quicunque ministerio apti iudicabantur. Extat epistola Stephani Tornacensis ad Abbatem Cistercij per hoc tempus scripta, cuius superiùs memini, vt Abbatem Vallium Sarnai sanctum Vitum, sed ad ista fortasse minùs aptum, ab exercitu reducem (incertum, qua occasione, quamuis multæ ab Stephano insinuentur) nequaquam remitteret, præcipuè reluctantem, atque in eo opere minùs profuturum. Eius initium, argumentum aliorum, qui mittebantur, hîc transcribere necessarium duxi: sic autem habet [c]: c epist.184.

8. *Eò securiùs, impetrata venia, vobis loquimur, quò secretiùs dignitatis nostra consilium velare vos credimus, & speramus. Prodigiosum nobis videtur, & ostentui proximum, quòd filium vestrum Abbatem de Sarnaio, de mortis faucibus ereptum, & tam periculis in mari, quàm periculis in falsis fratribus afflictum, ad inutilem reditum sub obedientia vinculo compellitis; vt quasi in incertum currens, & tanquàm aërem verberans pugnet, nihil secum prater laborem, & ingratitudinem relaturus. Expertus est profectionem suam, profectus expertem, & humeros pusilli corporis, pusillaque mentis, oneri suscepto minùs sufficientes, prasertim cùm sapiùs id, propter quod peregrinationem assumpserat, tentauerit, & sapiùs repulsus sit, vt nec proficeret in aliquo, nec sufficeret vel in vno.* Et post pauca: *Opus istud Prophetarum est, siue Apostolorum, quibus per gratiam miraculorum sibi collatam, hostes fugare, vincere, prosternere, & incredulos ad fidem conuertere, concessum est, Domino sermonem confirmante sequentibus signis.* Ita Stephanus pro Abbate de Sarnajo, pro quo & aliam epistolam scripsit [d] ad Petrum tunc Atrebatensem Episcopum, quondam Pontigniaci Abbatem, cùm à quibusdam Coabbatibus suis super aliis negotiis impeteretur. Extant & in antiquo M. S. Bugetensis Cœnobij leges hoc anno latæ, siue sequenti, sub his titulis: *Vt petitio de Monachis, seu Conuersis cruce signatis ad Domos proprias reuocandis* (intellige, ante finitam expeditionem) *nullatenus exaudiatur.* Et item alia: *De Monachis, & Conuersis negotia guerrarum procurantibus.* Ex quibus quanta fuerit frequentia assumptorum ad opus, facilè liquet. Cæterùm de duobus aliis Monachis profectis in Syriam, atque captis ibidem à Saladino, quæ Authores commemorant, quamuis humanum passis suo tempore, neque lapsum silebo, nec pœnitudinem. d epist.174.

9. Ex quibus forsan liceat coniectari id, quod superiùs tetigi, tales cæteros assumptos ad hoc opus, qui per miracula confirmarent, quæ prædicabant. Qui aut quales à Regibus assumpti nequaquam reperi. De Philippo Elsatio, Flandriæ Comite, notatum lego, profectum in Syriam [e]: *Comitantibus à sacra Dignitate Rogerio Cameracensi Pontifice, & Simone Laudensis Abbatia Antistite.* Nec mihi dubium à cæteris Principibus plures alios assumptos, quorum exemplis ad meliorem vitam componi, quorum consiliis vti, & quorum tum orationibus, tum meritis, sese ab instantibus viæ, & belli periculis, sic persuasum habebant, tueri possent. Verum est tamen, vnum Richardum Regem, qui tam pium in nostros, imò tam liberalem gerebat animum, dum nauigaret, tempestatem passum, fidem aliorum remittere potuisse: si non ea, ad illorum preces sedata (quod penè visibiliter expertus est) atque insigni victoria inde sequuta, magis tam ipsum, quàm alios confirmauissent. Nam audi, quod de hac eius nauigatione Cæsarius narrat [f]: e Buzelinus ad hunc annum. f lib.10.c.49.

In prima expeditione Ierosolymitana Richardus Rex Anglorum, cum multitudine peregrinorum, copiisque maximis transfretauit. Die quadam, circa crepusculum orta est in mari tempestas validissima, ita vt naues procellis concussa, & vi ventorum impulsa, mortem omnibus intentarent. Rex verò, sicut & cateri, mortem ante oculos habens, tota illa nocte clamauit: O quando erit tempus, in quo Grisei Monachi surgere solent ad laudandum Deum! tanta enim bona illis feci, vt non dubitem, quin mox vt cœperint primò orare, Dominus nos respicere debeat. Mira fides Regis! Dominus verò, qui dicit [g]: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis huic monti: Transi hinc illuc. & transibit. *euidenti miraculo fidem iam dicti Regis remunerauit. Nam circa octauam horam noctis, tempore matutinali Monachorum surgentium, Dominus orationibus excitatus, & ipse per potentiam consurgens, imperauit ventis, & mari: & facta est tranquillitas magna, ita vt omnes de tam subita maris immutatione mirarentur. Reuersus verò idem Rex, gratia eiusdem miraculi, ampliùs Ordinem honorauit,* &c. Ita Cæsarius. 10. g Matth.17.

Cæterùm, quàm non solùm vt sedaret precibus Cisterciensium; sed vt per eam insigni etiam victoria muneraret Richardum, tempestatem permisit, aut immisit, quæ tum illius, tum aliorum fidem augere posset, demonstrauit euentus: appulsa vi ventorum ad Cyprum classe, & subiugante Insulam, cùm Rex illius, quamuis Christianus, in ipsos naufragos acriùs sæuire vellet; ita omnes illius æui Historici, ex quibus Mazerus, tam Richardi, quàm aliorum nauigationem paucis expediens: *Apparente vere*, ait [h], *Franci, Burgundiones, & Flandri prospero cursu, ex Sicilia nauigarunt in Syriam. Angli verò tempestate in Cyprum compulsi, totam eam Insulam sui iuris fecerunt*, &c. Ita Mazerus ex aliis antiquioribus. Hæc victoria anteuertit Richardum in Palæstinam, non sine inuidia Philippi Francorum Regis, quem nulla similis, aut hostibus timendum, aut amicis gloriosum affecisset. Vnde fortassis renouata odia, quæ rem Christianam tandem labefactarunt. Sed maneant interim vtcunque sibi amici, atque inde Saladino formidabiles, quandiu nos alios euentus Occidentis, qui vtriusque profectionem sequuti sunt, quà Cistercium concernunt, enodamus. 11. h ad hunc an.

I. Mars

1. Mors Clementis, subrogato Cælestino. 2. Henrici noui Imperatoris coronatio: 3. atque inuasio Calabria non sine strage. 4. Ioachimi Abbatis ad ipsum vaticinium, 5. atque in eundem Henrici veneratio. 6. Vterque Rex in Syria victoria clarus: 7. sed mortuo Elsatio Flandro, Philippus redux; 8. nec minùs ideò in Saladinum Richardus praualens; 9. qui milite, & pecunia simul exhaustus, ad Garnerium, Claraeuallis Abbatem, scribit. 10. Victorias memorat, 11. & totius belli euentus: 12. atque vtraque subsidia ab eo supplex implorat. 13. Perpensa epistola, qua & effectum sortita, 14. si non propera discessione Regis frustrata foret. 15. Demum occasio eiusdem discessionis.

CAPVT II.

1. VIx Rex vterque Siciliam deseruerat, cùm ecce intempestiua nimiùm mors Clementem III. Ecclesiæ, & Orbi abstulit, & Cœlestinum pro ipso subrogauit, virum prouectæ ætatis, si non decrepitæ: quippe vigesimo ætatis suæ anno Cardinalis creatus in ea dignitate (quod Petrus Blesensis, eius temporis Author, scriptum reliquit) quinque supra sexaginta perseuerauerit. Sed nihilominùs protracturum Pontificatum supra eos, qui præcesserant iuniores. Quippe septennio texit nauem Petri, quod tres ante ipsum immediati Pontifices nequaquam attigerunt, & vix quatuor. Electioni illius interfuêre Iordanus de Ceccano, Vvidóque ex Cistercio assumpti, vterque Presbyter Cardinalis à Clemente creatus, ut suis annis de vtroque commemorauimus.

2. Prima noui Pontificis functio, coronatio Henrici, Constantiæque, Friderici in Imperio successorum. Sunt, qui scribant [a], commouisse eosdem contra Tancredum, velut contra inuasorem Regni Siciliæ, quod Constantiæ sorori ex legitimo thoro natæ debitum esset. Alij [b] Henricum, Pontifice inconsulto, imò & resistente, persuasisse Calabriam; vxoriam dotem, qua posset, vendicaturum. Vtcunque fuerit, cædibus omnia plena, & Neapolim maduisse multo sanguine vtrique affirmant; ac nisi morbi in exercitu grassantes infregissent Henricum, vtramque penè Prouinciam deuastandam ferro, & igni. Ferunt, cùm omnia in Henricum inclinarent, veluti in potentiorem, vnde eius miles magis insolesceret, prædictum à Ioachimo rei euentum, & frustrandum Henricum optatis votis, tunc cùm non videbantur, posse eludi: sed quibus tamen potiturus tandem esset, sine discrimine, præfixo tempore pacificè admittendus. Voluissem sanè hæc hausta ab antiquioribus, quo præteriti anni vaticinia, ex euentu suspecta, his certioribus possent compensari: sed præfero, quod habeo testimonium Iacobi Græci, cuius verba præstabit hîc transcribere:

a apud Chacconium in Cœlestino.

b apud Baronium hoc anno.

3. *Mortuo*, ait [c], *Clemente III. Cælestinus huius nominis tertius, successor eius, qui fuit Pontifex sub anno à Natiuitate Christi millesimo centesimo nonagesimoprimo, à die vigesima nona Martij, ad incepta iam prælia in Tancredum propellendum, Henricum, huius nominis sextum, Friderici primi filium, Imperatorem in vrbe coronauit, die decimaquinta Aprilis eiusdem anni. Qui profectò Imperator, stipato milite, Neapolim inter cæteras Europæ vrbes, inclytam obtinuit: cæteris verò expetitis, ad votum non succedentibus, cuncta cæde, & exterminatione confundebantur. Et qui posuerat in carne brachium suum, non parum manus Domini visa est grauari super eum sic, vt ex copiis suis plures languoribus, quàm vulneribus occumberent.*

c sect. 19.

At Ioachim intelligens, quæ ventura erant super eum: si quomodo tantis calamitatibus subuenire posset, in Dei adiutorio confidens, Imperatorem adiuit, & de tam dira in populos Dei perpetrata iniquitate redarguit; addens, non immeritam, ob in alios inflictam, in suos stragem recepisse, & ni absistentes desisterent, omnes pariter in proximo morituros. Plurimis tamen cor suum obdurantibus, seruus Dei, quem inter cæteros dociliorem putauerat, Regulo cuidam adiunxit: Futurum est, vt Tyrum, & Regnum eius Rex deiiciat Babylonis. Intuens denique Imperatorem ait: Postquàm à tanta, quam Ezechiel prædixit, depopulatione cessaueris, in hac tua afflictione confusus secedens, Siciliæ Regno (tibi siquidem satis probatur habendum) reuersus absque discrimine potieris: quod aggregato Scripturarum testimonio Imperatorem nimiùm persuasibilem fecit. Hactenus de Ioachimi hoc vaticinio Iacobus Græcus, quod vt non ausim omninò condemnare, sic sacras Scripturas ad hæc trahere, nescio, an ex earum mente, & certè non ex vsu Sanctorum Patrum. 4.

Pergit hic Author de Ioachimi discessu, cuius mox verba permouerint Henricum ab inceptis desistere, atque inglorium ad propria remeare: *Henricus*, ait, *denique Abbatem abeuntem, inter milites nulli prorsus ætati, vel ordini parcentes, vsque Salernum educi in securitate mandauit. Nec Barbarorum mussitantes defuerunt, qui dicerent: Quanta mala latent sub cuculla illa! Nam, qui cuncta deuastare decreuerant, vix fulgura tanta eius correptionis sustinuerant. Imperator intereà, re tacitè ponderata, Ioachim velut à Deo misso fidem præbens, collectis copiis se ad sua sine palma reduxit.* Hactenus ibi. Certè Henricum, Constantiámque coluisse Ioachimum, quæ inferiùs dabimus, indubitata instrumenta manifestabunt. 5.

Dum hæc in Orbe occiduo peragerentur, vterque Rex, qui in Syriam transfretauerat, hostibus metuendus, coniunctis viribus, castra, oppida, vrbes quanuis munitas, etiam ante congressum debellabat. Et subiugasset absque dubio Palæstinam, si non Galli, & Angli discordes inuicem, inueterato inter eas gentes odio, an recenti, ex victoriis æmulatione, cui incumbebant, negotium labefactassent. Breuiùs cæteris Meierus, sed quantùm ad nos spectat, haud diminutè: *Horum*, ait [d], id est, Anglorum, Gallorúmque, *aduentu, Barbari necessitate adacti, Ptolemaidem diu fortiter defensam reddiderunt. Saladinus timore perterritus Porphyriam, Cæsaream, Ascalonem, Gazamque, quas defendi posse desperabat, muris exuit. Ea in obsidione quinquaginta ampliùs ex nostris, Duces, Comites, & Episcopi, pestilentia sunt absumpti: in quibus Philippus Comes, qui decessit Kalen. Iunij, vrbe nondum capta, sepultúsque est cum aliis in cœmeterio D. Nicolai* 6.

d lib. 6. in fin.

lai extra vrbem. Igitur Christianis in Palæstina hostes,quàm morbi; sed & morbi mitiores, quàm ipsi sibi.Nam audi,quod sequitur.

7. *Defuncto Flandro, vrbéque recepta,Francus Rex Odonem Ducem Burgundiæ suis præfecit,séque domum ocyus recepit. Causam repentini discessus quidam afferunt, quòd inter ea,quæ inter se exercebant plusquam Vatiniana odia, Richardi Regis insidias timeret. Alij discessum eius non aliò pertinere arbitrabantur, quam vt vacuam milite Normanniam, Aquitaniámque, & orbam Principe Flandriam occuparet. Ipse autem valetudinem, ac Cœli grauitatem, insolentiámque excusabat. Nihilo seciùs Richardo Anglo ignauiam eius increpanti, non antè potuit satisfacere,quàm iure iurando fidem dedisset, se ab omnibus, quæ illius erant,tantisper temperaturum, dum & ipse saluus domum rediisset.* Ita Rex Gallus re infecta, ad propria redux, dum quos deseruit, hostibus exponit, destitutos auxilio; quos retulit, transgressores effecit concepti voti: sed Flandriæ illum spes sollicitauit, vt Elsatio succederet, iure, aut potentia, quæ Regibus plerunque magis ex vsu. Nos de vtroque Philippo sequenti capite, nunc Richardum attentiùs prosequamur.

8. Hic à Philippo relictus in Palæstina, nec magis ideò Saladinum metuens, varias ex eo victorias reportauit, quas ipsiusmet calamo descriptas statim referam. Verùm cùm longo bello iam exhaustus, æquè militibus, pecuniisque indigeret, quem profectionis suæ animatorem habuisset,Galterium,Claræuallis Abbatem, & victoriarum participem, & continuandi belli promotorem habere voluit: litteris ad eum datis ex Palæstina, veneratione plenis, quibus & eos, qui præcessissent hactenus, euentus commemorat; & resumendam prædicationem orat, supplendo militi, & necessariæ pecuniæ colligendæ. Porrò epistolam ex Rogerio Ovvedenio petitam, Cardinalis Baronius [c] etiam transcribit totidem verbis:

c hoc anno.

9. *Richardus, Dei gratia Rex Angliæ, Dux Normanniæ,& Aquitaniæ, & Comes Andegauiæ, Viro venerabili, & amico in Christo charissimo, Abbati de Claraualle, salutem, & continuæ felicitatis successum.*

Post lacrymabilem, & in commune plorandam Ciuitatis sanctæ Ierusalem destructionem, Ciuitatem Dei viuentis, super quam inuocatum est nomen eius,commota est, & contremuit terra: quia Rex Cœli perdidit terram suam; terram, vbi steterunt pedes eius. Sed à Sede apostolica diffusa Dei benedictione per vniuersam terram, amici Crucis Christi ad suscipiendum signum salutis in frontibus, & in humeris eorum, & ad vlciscendas Sanctæ Crucis iniurias, sicut vestram non latet sanctitatem, certatim euolabant. Inter quos & nos ad seruiendum Deo viuenti signo Crucis accepto, ad defendenda loca mortis eius, pretioso suo Sanguine dedicata, quæ inimici Crucis Christi hactenus ignominiosè profanabant, tanti, & tam sancti laboris onus in nos suscepimus; & intra breue temporis spatium post aduentum Domini Regis Francorum ad Accon, ibidem Domino duce, prosperè applicuimus. Vbi non multo temporis tractu elapso, reddita est Domino Regi Francorum,& nobis ciuitas Accon,salua vita Saracenorum, qui ad eam defendendam, & custodiendam intus missi fuerant.

Pactione etiam ex parte Saladini pleniùs firmata, quòd nobis Crucem sanctam,& mille,& quingentos captiuos viuos resignaret, diémque ad hæc omnia persoluenda nobis constituit. Sed eodem termino expirato, & pactione,quam pepigerat,penitùs infirmata,de Saracenis,quos habuimus in custodia,circa duo millia,& sexcentos,sicut decuit, fecimus expirare, paucis tamen de nobilioribus retentis, pro quibus sanctam Crucem, & quosdam captiuos Christianos sperabamus recuperaturos.

Domino autem Rege Francorum ad propria remeato,& ruinis,& scissuris murorum ciuitatis Accon reparatis,ipsáque ciuitate fossatis,& muro pleniùs firmata ad promouendum Christianitatis negotium, & prosequendum nostri voti propositum apud Ioppem proposuimus, & nobiscum Dux Burgundiæ cum Francigenis, sibi subditis, Comes Henricus cum suis, & multi alij Comites, & Barones, & populus innumerabilis ire. Cúmque inter Accon, & Ioppem plurimum esset spatium, & tractus viarum prolixior, apud Cæsaream tandem cum multo sudore, grauique iactura nostrorum descendimus. Et ipse Saladinus in eodem itinere de suis quamplurimos amisit: cúmque populus Dei ibidem aliquantulùm respiraret, ad Ioppem propositum iter sumus prosequuti. Et nostra anteriori custodia procedente, & castra apud Assurum metante, Saladinus cum vehementi Saracenorum incursu super vltimam custodiam nostram impetum faciens, diuinæ miserationis fauente gratia, à quatuor solummodo turmis, quæ ei in fronte opposita fuerant,compulsus est in fugam: ipsumque fugientem per vnam leucam turmæ Christianorum plena sunt prosequutæ; tantámque stragem de nobilioribus Saracenis, quos Saladinus habebat, die illa,Sabbatho, videlicet, Vigilia Natiuitatis Sanctæ Mariæ Virginis, prope Assur fecerunt, quantam Saladinus quadraginta annis transactis anteà vna die non sustinuit. Nos verò de nostris, gratia Dei, nullum amisimus die illa, nisi virum optimum, & suis meritis vniuerso exercitui charum Iacobum de Auenis, qui in exercitu Christiano per plures annos ad seruiendum Deo viuens quasi columna exercitus in omni sanctitate, & synceritate Fidei promptus extitit,& deuotus.Deinde Ioppem,Domino ducente,peruenimus, villamque illam fossatis,& muro firmauimus,in proposito habentes, vbique Christianitatis negotium pro posse nostro efficaciter promouere. 10.

Post diem prædictum confusionis Saladini, non est ausus Saladinus cum Christianis congredi, sed ad trucidandos amicos Crucis, sicut oues occisionis, insidiatur eminùs in abscondito,quasi leo in spelunca sua. Audito itaque, quòd nos apud Ascalon maturo congressu tenderemus, Ascalon euertit,& ad terram prostrauit, totámque terram Suriæ, quasi totus consiliorum,& auxiliorum beneficio destitutus,iam deserit,& contemnit. Vnde bonæ spei sumimus argumentum, quòd in breui, Domino dante,pleniùs recuperabitur hæreditas Domini. Et cùm hæreditas Domini iam in parte recuperata est, & ad eam recuperandam omne diei pondus sustinuimus, & æstus; totámque pecuniam nostram,& non solùm pecuniam; sed & vires, & corpus iam exhausimus, Fraternitati vestræ notificamus, quòd vltra Solemnitatem Paschalem in partibus Syriæ, nequaquam poterimus commorari. Dux Burgundiæ cum Francigenis sibi subditis, & Comes Henricus cum suis, & cæteri Comites, & Barones, & milites, qui in seruitio Dei sua iam expenderunt pro Deo, ad propria remeabunt, nisi per vestræ prædicationis solertiam eis in populo,vnde terra possit populari, & muniri,& in pecunia; quam in seruitio Dei vberiùs expendant, circumspectè prouideatur. 11.

Vnde vestræ Sanctitatis genibus prouoluti, & profusis lacrymis,preces affectuosas porrigimus, rogantes attentiùs,quatenus, sicut officio vestro congruit, & honori, Principes, & viros nobiles per vniuersum Christianismum constitutos, aliúmque populum Dei ad seruiendum 12.

dum Deo viuenti inducere, & ad hoc prouocare satagatis, vt post prædictam Solemnitatem Paschalem, hæreditatem Domini, quam nos, Deo propitio, ad idem Pascha plenius obtinebimus, tueantur, & defendant. Tantúmque faciat in hac parte vestræ sedulitatis diligentia, ne ex vestro neglectu depereat, quod vtilitas totius Christianitatis spectat. Ideò Sanctitati vestræ super negotio Christianitatis litteras nostras tam maturè dirigimus, ne fortè corporis arguamur, & negligentiæ, si tantum, & tam sanctum Virum, super instantibus Christianitatis negotiis, aliquo modo prætermiserimus præmunire. Vos igitur, sicut nos, & alium populum Dei ad seruiendum Deo, ad restituendam hæreditatem suam sibi, ante itineris acceptionem animastis; ita & nunc plurimus instat articulus, vt populum Dei ad hoc idem faciendum fortiùs excitetis. Teste nobismetipsis, apud Ioppem, primo die Octobris. Hactenus ad Garnerium Richardus Rex.

13. In quibus planè non obscurè videas, quantæ idem Abbas apud omnes æstimationis, ad quem Reges confugerent, quem vnicum asylum in tanto, ac tali Christiani Orbis discrimine, & deuoti susciperent, & supplices infra regiam Maiestatem deprecarentur. Quid, quæso, maius Cœlestino Papa? quid reuerentius scribi, aut dici potuit? *Quatenus, sicut officio vestro congruit, & honori, Principes, & viros nobiles per vniuersum Christianum Orbem constitutos, aliúmque populum Dei, &c.* Certè Christianum Orbem commouere, infra Summum Pontificem, quis audeat? ex officio quis possit? & tamen id præstandum à Garnerio, Richardus ait: nec, quod mireris, auxilium Romani Præsulis, sed pauperis Monachi genibus, vt ipse ait, prouolutus implorat: quasi à quo nec minora, nec minùs grata, fortè & promptiora subsidia præstolaretur.

14. Quid præstiterit Abbas Claræuallis, post acceptam epistolam Richardi, in dubio est: constat, nouis discordiis subortis inter Christianos super incerti regni successione, quippe de Ierosolymis certabant, Regem è Syria ante tempus discessisse, pactis cum Saladino induciis, cùm iam, iámque esset victoria potiturus: quippe, vt ait Guillelmus Neubricensis [f]: *Paulò post exercitum Christianorum ex Syria digressum, stillauit Dominus super populum suum misericordiæ modicum, tanquam arrham quandam gratiæ plenioris: virga quippe furoris Domini, formidabilem Christiani nominis malleum confregit Saladinum: qui, nimirum, cùm in multa lætitia, & securitate ageret, tanquam elusa omni fortitudine magnorum Regum Occidentis, repentè incidit in manus Dei viuentis, magnúmque illud Imperium, quod ex Regnis opulentissimis homo non regiȷ sanguinis; sed astutia, & virtute conflauerat, cum ingenti rixarum, bellorúmque materia, delicatis hæredibus moriens dereliquit. Denique eo mortuo, iuxta numerum succedentium, scissum est imperium eius, ipsísque inter se dissidentibus, facta est summa confusio in domo eius.* Hæc Neubricensis.

Cæterùm de occasione dissensionum inter Catholicos, quæ Richardum, & inducias pacisci cum Saladino, & deserere bellum coëgerunt, hæc idem Author paulò antè narrauerat: *Nostri quoque post tam læta initia, nihil iam magnum, & memorabile agere poterant, propter internum discordiæ malum, quo languebant: Principes enim non cohærebant; sed mordaci æmulatione dissentiebant ab inuicem. Nec poterant in communi consulere, studiis in diuersa nitentibus, contraria decernentes. Denique Conradus Marchio, & Princeps famosissima, firmissimaque vrbis Tyri, adiuncto sibi Duce Burgundiæ, & nobilibus Francorum cum subiectis copiis, Regi aduersabatur Anglorum, æmulanti pro Guidone, olim Rege Ierosolymorum. Rex verò propter magnitudinem animi, & virium, quos fortè per mansuetudinem vnire sibi poterat, indagantis animi motibus exasperabat. Quia ergo in nostro exercitu non id ipsum dicebant omnes, sed schismata pullulabant, tanta expeditionis iam stabat negotium, & non procedebat.* Accesserunt ad accelerandum Richardi reditum, crebræ ex Anglia epistolæ, quibus tumultuantium Fratrum motus, qui fideliores erant, significabant. Verùm de reditu Richardi, Anglorúmque, anno sequenti. Nunc, quæ inter hæc Atrebati contigerunt, diuiso Comitatu Flandrensi per quatuor Arbitros, duos Episcopos, duósque Abbates, ex quibus singuli ex Cistercio assumpti, dicenda erunt. 15.

[f] lib. 4. c. 18.

---

1. Certatum inter Principes de Comitatu Flandriæ, 2. & designati ex Cistercio Arbitri duo. 3. Sententia Iudicum: 4. & dictum de Daniele Camberonensi, 5. atque insigni illius sanctitate. 6. Funus Philippi perductum ad Claramuallem: 7. Epitaphium sepulcri, 8. quod paulò aliter vulgatum est à Meiero. 9. Infantis vox, 10. & insignia Comitum ab ipso deriuata. 11. Varia illius memoriæ in Claraualle: 12. atque item Atrebati. 13. Mathildis coniugis cum ipso sepultura.

CAPVT III.

1. ONDVM Philippus ad propria remeauerat, quin Guillelmus, Rhemorum Archiepiscopus, eiusdem Regis nomine, ait Meierus [a], *Omnem ad se conabatur trahere Flandriam; ac Ludouicum stirpem Regiam in possessionem eius introducere, dictitans, Isabellam Reginam, Ludouici Matrem, ab Elsatio Auunculo, ex asse institutam fuisse heredem.* Sed Margareta, Balduini coniux, defuncti Elsatij soror, quin & Mathildis vidua, illa iure sanguinis, hæc dotis titulo, eundem vendicabant. Et placuisset Guillelmo ius in armis, vt potentiori vtraque, constituere; si non Philippum meritò puduisset; Christianum sanguinem in Occidente fundere, qui Mahometano in Oriente pepercisset. Vim citra sanguinem inferre cogitauit, non tamen potuit: nam pergit Meierus: *Dies Dominici Natalis egit Lutetiæ. Eò Balduinus, iuramenti præstandi gratia, profectus, tantùm abfuit, vt in fidem reciperetur, vt nisi clanculùm se Domum surripuisset, in custodiam fuerit coniectus.* Hinc Balduini metus ex Philippo, & *Reuersus in Flandros, ab Atrebatibus nihilominus, Odomarensibus, Ariensibúsque, vltrò licèt eum inuitantibus, seu pro Regis honore, seu reuera eius potentia perterritus, abstinuit.*

2. Purgandæne violentiæ suspicione, cùm ob intempestiuum ex Syria reditum, malè in Europa audiret, an

[a] lib. 7. in prim.

an amore Iustitiæ, in dubio est. Certum, cùm ferrum, & ignis ſperarentur, compromiſſum in Arbitros, qui ius ſuum integrum vnicuique conſeruarent. Florebat eo tempore in Belgio Daniel, Camberonenſis Cœnobij Abbas, ex Claraualle à Bernardo olim tranſmiſſus. Florebat, & Petrus Atrebatum Pontifex, Ciſtercienſis vterque, vterque Sanctus, atque vterque reuerendus vtrique Principi, (nam in Mathildem, ſeu reuerentia ſanguinis; ſiue, quia ſolum vſumfructum ambiebat, quandiu viueret, vterque facilior,) neque vlli quicquam gratum ſine Ciſtercio. Igitur, hi duobus aliis adiunctis, nempe, Guillelmo, Archiepiſcopo Rhemenſi, & Simone, Abbate Aquicentino, ex vtriuſque dominio delecti ſunt, qui rem totam arbitrio ſuo componerent, atque vnicuique, quod ſui iuris eſſet, adiudicarent. Verùm, quam illi protulerunt ſententiam, cui ab omnibus ſtatum, ex eodem Meiero proſequamur:

3. *Breui interiecto tempore, Conuentus de componenda diſcordia Atrebati indictus, ibi Guillelmus Rhemorum, & Petrus Atrebatium Pontif. Simon Aquicinctinus, ac Daniel Camberonenſis Abbates, lecti decidendis controuerſiis Arbitri, Gandauum, Brugas, Hypram, Curtracum, Aldenardam, Vvaſiam, Aloſtum, Gerardimontem, cum locis Imperialibus, quæ miniſteria vocabantur, ac Inſulis Marinis, Margaretæ adiudicarunt. Atrebates, Bapalmas, Ariam, Fanum Odomari, cum arce Ruutholtana, Comitatum Hiſdinienſem, ac Lenſenſem, beneficia, ſeu homagia Bononiæ, Fani Pauli, Giſnenſe, & Lilarienſe, cum tota occidentali Flandria, ad vſque Foſſam nouam Regiæ ſtirpi Ludouico, dotem, videlicet, Matris eius, attribuerunt. Inſulam autem Duacum, Ciſonium, Orchiachum, Sclusſam, Caſletum, Furnas, Balliolum, Broburgum, Bergas, Vvatenas, vnà cum Sylua, Caſtelloque Niepenſi, Mathildi Reginæ, ceu vſufructualia, in vita poſſidenda, aſſignauerunt: iuratúſque Balduinus more maiorum in Regis verba, Comes Flandriæ vxoris nomine ſalutatus eſt.* Hactenus quæ per Arbitros facta diuiſio Flandriæ, interuentu duorum Ciſtercienſium, atque in Vrbe, cui alter præſidebat.

4. Verùm, quod attinet ad Abbatem Camberonenſem, ſciat Lector, ſanctitate, & doctrina valdè illuſtrem, atque vtriuſque opinione in Belgio celebrem, inter Sanctos illius Prouinciæ commemorari, deque Arnaldus de Reiſe hæc habet verba, ſumpta ex Archiuiis Monaſterij Camberonenſis, quæ obiter Hiſtoriæ noſtræ inſeruient [b]: *Camberona, natalis Danielis à Gerardi monte, tertij idem Abbatis, viri magnæ ſanctitatis. Is erat Beati Bernardi diſcipulus, & Religioſus, ac ab eo à Claraualle Camberonam miſſus. Tanta extitit abſtinentia, vt nunquam pane, vel cibis aliis fuerit ſaturatus, ſemper à menſa ſurgens adhuc eſuriem patiens. Fuit etiam valdè humilis, ita vt in antiquis Monaſterij titulis nunquam ſe Abbatem; ſed humilem Miniſtrum Eccleſiæ Camberonenſis nuncupet. Propter autem vitæ ſanctimoniam Regibus, & Principibus charus extitit: vnde eſt antiquum de eo Diſtichon:*

Vt Daniel charus Chaldæis Regibus olim,
Sic noſtris charus Regibus iſte fuit.

Multa ipſo adminiſtrante oblata ſunt in vſus Fratrum, à viris Principibus, & Monaſteriorum Prælatis, cum anteà tam pauperes extitiſſent, vt eis neceſſaria non ſuppeterent ad victum, & amictum. Accepit etiam Romæ multas Sanctorum Reliquias, quæ vſque hodie in eodem Monaſterio adſeruantur. Electus eſt etiam ad componendam diſcordiam inter Regem Franciæ Ludouicum, Margaritam, & Balduinum Comites Flandriæ, & Mathildem Reginam, vt teſtatur Meierus in Flandriæ Annalibus ad annum Chriſti Saluatoris milleſimum centeſimum nonageſimumprimum. Hæc ille.

b in natalitiis Sanct. Belg. Ianu. 10.

Quæ eadem ad litteram tranſcribit Henriquez, tam in Faſciculo, quàm in Menologio, addens inſigne, continuúmque miraculum, quo dicitur floruiſſe, quandiu vixit: inquit enim [c]: *De hoc Viro ſancto, cum Camberonæ eſſem, audiui, quòd digiti eius pari miraculo, ac de Beato Conrado Villarienſi, ſacræ Romanæ Eccleſiæ Cardinali, legitur, ad inſtar candelarum lucebant, ſi libris ad legendum applicarentur.* Hos viros protulit felix illa ætas, quibus à Deo illuſtratis, ac præſentatis Reges, & Principes, non ſolùm in diuinis, ſed in humanis, atque in ipſa Regnorum diuiſione, quam non ſemel præponunt, obſequerentur. Sed redeo ad Philippum, quem in noſtros, dum vixit, mirus affectus; poſt mortem, ſepulcrum in Claraualle electum, obtentúmque, Ciſtercij Annales nequeunt præterire. 5.

c lib. 2. diſt. 26. c. 60. Ianu. 10.

Ergo quod attinet ad eius ſepulcrum, dubium, an comitante Simone defunctum Ducem, quem fuerat viuentem proſequutus, an ipſo etiam abſumpto, crudeli peſte, nunquam aliàs cadauer deſerturo: *Elſatij mariti corpus ex Syria referendum, Mathildis Regina curauit, ſepeliuitque apud Claramuallem Burgundiæ Cœnobium.* Ita Meierus [d]. Idem habent Iperius [d], Maccantiúſque [e], & Ferreolus Locrius, qui etiam addit [f]: *Factum id ob memoriam Sancti Bernardi, cui quondam fuerat Philippus familiaris.* Viſitur hodiéque in Claraualle venerandum ſepulcrum in Capella priuata, ſed ampla ſatis, honorificáque, & pulchro ex lapide apprimè fabrefacta; atque ſepulcro appenſa tabella legitur, quæ magni Viri Acta ſummatim continet [g]: eſt autem talis: 6.

d ad hūc an. e lib. 2. in Philip. f in Chron. Belg.

g in libro Sepulcror.

7. *Philippus miræ probitatis Princeps, Flandriæ Comes, prædeceſſoribus ſuis meritò præferendus, non ſolùm Flandriam pacificè gubernauit; verùm etiam adiacentes Prouincias exemplo ſuo ad bonum pacis prouocauit. Hic tertio à natiuitate ſua die, terribiliter clamauit: Euacuate mihi Domum. Et adultus duxit vxorem filiam Radulphi Comitis Viromandiæ, Elizabeth nomine, qua defuncta, miſit ad Hiſpaniam pro Mathilde, filia Aldephonſi Regis Portugalliæ, quæ ad eum veniens cum Regio apparatu, facta eſt ei vxor anno Domini milleſimo centeſimo octuageſimoquarto. Iſte Philippus primus in ſcuto leonem deportans, ſtrenuiſſimè rexit Comitatum Flandriæ viginti quatuor annis. Nouiſſimus omnium, qui fuerant ante ipſum in Flandria, diuitiis, & honoribus affluens, prudentia, & potentia magnus, feruens in iuſtitia, & probus ad arma, cæteris aliis meritò præferendus; vnique Machabæorum non immeritò comparandus, cuius morte audita, confunditur patria, dolor & timor occupat vniuerſos. Obiit verò ante ciuitatem, quæ dicitur Acbra, in obſidione, cum Francorum, & Anglorum Regibus, anno Domini M. C. X C I. & ſepultus eſt in Baſilica Sancti Nicolai foris murum Acbræ; ſed diligentia vxoris ſuæ Mathildis, translatus eſt Claramvallem, reconditus honorificè intra hanc Capellam, quam illi, & ſibi parauerat. Ipſa verò Mathildis etiam poſtmodum in hac eadem Capella, iuxtà virum ſuum, cum honore cumulata eſt.* Hæc in Tabella tranſmiſſa mihi dudum ex Claravalle.

8. Verùm Meierus eandem, vt exiſtimo, ſed correctiorem, atque auctam in aliquibus, quamuis in aliis proſſus deficientem, ſuis Annalibus curauit euulgandam verbis ſequentibus: *Addam, ait, pauca adhuc verba Scriptoris cuiuſdam eius temporis. Philippus (inquit) ſtrenuè rexit Comitatum Flandriæ,*

per

per vigintiquatuor annos, nobilissimus omnium, qui fuerant ante ipsum in Flandria, diuitiis, & honoribus affluens, prudentia, & potentia magnus, feruens in iustitia, fortis, & probus ad arma, vnique Machabaeorum non immeritò comparandus: Clericos honorabat, Monachos amplectebatur, pauperes defendebat, causas Religiosorum, etiam contra suos quandoque Barones, & milites, tuebatur. Cuius morte audita, confunditur tota patria, & turbatur. Dolor, & timor occupant vniuersos, maximè Clerum, & populum; statimque Regnum eius diuisum est in treis parteis. Ita Meierus. De diuisione Flandriae satis dictum.

9. Vocis Elsatij, cùm adhuc trimuanus esset, meminit Iacobus Mercantius in sua Flandria; refértque ad hanc eandem diuisionem: *Quam*, inquit, *patrimonij diuulsionem, his illius verbis*: Euacuate mihi Domum, *qua post tertium natiuitatis diem exclamasse fertur, significatam opinamur; quamuis Annales prodigium illud loquelæ illi adscribentes, quibus veri periculum relinquo, magnitudinem eius illis verbis præsagitam esse existiment.* Hæc ille, paucis in vtranque partem addubitans.

10. Demum, quod attinet ad insignia Comitum, quibus Philippus vsus ad successores vsque hodie transitura, & qua occasione ea sibi vendicauerit, in Ferreolo Locrio notatum lego, verbis, quæ, & quia præsentem expeditionem concernunt, & inscriptionem sepulcri eius explanant, non pigebit ad litteram transcribere [k]: *Elsatius Flandriæ Comes paratis Gandaui, quæ ad sacrum bellum erant necessaria, Mathildi vxori Principatus gubernationem tradit, & pulchro cinctus milite, pergit in Germaniam, Italiam, Siciliam, ac tandem in Syriam appellit, vbi castra in Barbaros mouens, Nobilionem Albaniæ Regem, & Mahometanæ legis sectatorem propria manu interfecit. Is porrò Nobilio in luteo scuto leonem nigrum pedibus anterioribus in dextrum scuti angulum insurgentem, præferebat; quibus ex hoste caso, raptis insignibus, Elsatius, veteribus Saltuariorum Flandriæ oblitteratis, deinceps est vsus, atque ad successores Flandriæ Comites eadem transiuisit.* Hæc ibi.

k ad ann. 1190.

11. Inter Reliquias Ecclesiæ Claræuallis in Inuentario, *sexto loco numeratur Tabula Apostolorum, & vocatur sic: quia in ea continentur Reliquiæ Apostolorum, quam dedit Comes Philippus; in qua etiam continetur de Ligno Domini: & Reliquiæ, quæ in ea continentur, sunt quadraginta nouem. Continentur etiam in ea quatuor Kamaphei.* Numeratur & *nono loco Tabula aurea, quæ facta fuit tempore Domni Radulphi 15. Abbatis Claraeuallis, ex vndecim marchis auri, & duabus marchis argenti, in qua sunt triginta quinque sapphiri, & quinque smaragdi, & plures alij minoris pretij lapides. In eminentiori parte posita sunt Reliquiæ, quæ erant in quadam phylacteria aurea, quam dedit prædictus Comes Philippus, scilicet, de Ligno Domini, de spongia, de spinis, & præsepio, de sepulcro, de cunabulo. Sub eisdem Reliquiis item positum est phylacterium aureum, quod dedit Domina Mathildis Flandriæ Comitissa, in quo est portio Ligni Domini, & capilli Beatæ Virginis Mariæ, & aliæ Reliquiæ, sicut in charta secundum formam huius Tabulæ confecta continentur.* Hæc ex Inuentario Reliquiarum, vt vocant, Claræuallensium; de quibus tamen suo loco sermo redibit.

Idem Philippus (Ferreolus Locrius ait) *anno superiori in expeditione transmarina, obsessa Ptolemaide,* [l] *siue Achra, ciuitate Syriæ, quæ paulò post à Christianis expugnata est, postquam Flandriæ annos 24. præfuisset, peste extinguitur; ibidémque in suburbio, & Cæmeterio Sancti Nicolai sepelitur, donec ab Mathilde vxore, ad Claræuallense Burgundiæ in Lingonensibus Cœnobium (ob Sancti Bernardi Philippo familiaris memoriam) transmoueretur. Is Philippus Princeps anno superiore pro obitu suo (vt loquuntur Ecclesiæ Atrebatensis monumenta) suarúmque vxorum celebrando, quicquid possidebat in districtu Episcopi Atrebatensis, in eleemosynam contulit Episcopo Atrebatensi.* Hæc viri pietas eò commendabilior, quò ipse alibi sepulcrum elegisset. 12.

l ad hunc an.

Cæterùm in eadem Capella, in qua Philippi Elsatij cineres iacent, visitur & sepulcrum Mathildis coniugis, hoc tantùm titulo illi superaddito: HIC IACET NOBILISSIMA DOMINA MATHILDIS VXOR PHILIPPI COMITIS FLANDRIÆ. Nec longè ab eis distat sepulcrum aliud, quod Agnetis Campaniæ Comitissæ superinscribitur. Ascenditur ad Altare maius per gradus, sub quibus, & Altari sepulcra iacent, quæ aliquorum ex primitiuis Claræuallis Monachis esse perhibentur. Quin & corpora ibidem integra visa, atque nonnullis miraculis corusca, in relationibus eiusdem factæ Domus ad Ignatium Firminum olim transmissis animaduersum reperi, neque hîc duxi silentio prætereundum. Hæc occasione sepulcri Philippi Comitis. Nunc ad alios euentus transeamus. 13.

---

1. Sancta Iueta Cisterciensis reclusa Vita: 2. nupta, & vidua: 3. tentata visibiliter per Dæmones: 4. sed à iuuene grauiùs; 5. à quo aut seducenda, aut opprimenda foret, 6. nisi per Virginem miraculosè liberaretur: 7. larga in pauperes: 8. Xenodochio leprosorum adstricta, 9. atque ibi Prophetia dono illustris.

CAPVT IV.

1. HVNC ipsum annum gloriosum Cisterico lego inclusione Iuetæ, sanctissimæ opinionis viduæ apud Huyum, Diœcesis Leodiensis oppidum, sub nostris ritibus, & obedientia Abbatis Aureæ vallis. Quippe non Monialis, sed inclusa; quod genus mulierum olim valdè in vsu, vt nunc Cœnobiis, sic cellis includebantur Ecclesias iuxta, non vsque ad mortem inde proditura. Huius Vitam, & Acta Hugo Flotesfiensis, Præmonstratensis Ordinis Canonicus, demandato Abbatis sui Ioannis scripsit, qui eius confessionem excepit vltimam, tam fideli, & exacta narratione, vt non vereatur prorumpere in hæc verba [a]: *Testem inuoco eum, qui veritas est, nihil me huic indidisse Operi, nisi quod vel à vobis audiui, ô Pater, qui sanctæ huius mulieris virtutes, & opera ex ipsius confessione nouissima cognouistis; vel certè ab ea, quæ omnium operum eius testis verax adhuc superest, tanquàm comes indiuidua, & vnica sodalis in Domo, cui de ipsa scire datum est, quantùm ipsa de se sciri voluit, & homini datum est scire.* Hactenus ille

a in Prolego.

ille ad Abbatem suum scribens.[b] Porrò huius Vitæ meminit Ioannes Molanus[b], Aubertus Miræus[c], atque alij item Belgici Scriptores[d]: sed nouissimè vulgandam curauit Chrysostomus Henriquez in suis Liliis[e], ex qua nos breuiter quædam decerpemus[f]:

b Ianuarij 13. c in Chron. Cisterc. d ad ann. 1127. e lib. 1. dist. 2. f cap. 1.

2. *Fuit in Episcopatu Leodiensi, oppido, quod vulgò Hoyum nuncupatur, puella claris ciuium orta natalibus, ætate iuuencula, matura sensibus, pulchra facie, ornata moribus, casta corpore, pudica gestibus, omnium oculis gratiosa, Iueta nomine.* Hæc virginis descriptio, quam tertiodecimo ætatis suæ anno, vix maturam viro, parentes diuites, & successionis cupidi, adolescenti æquali locauerunt, inuitam quidem, reluctantémque, sed obsequentem parentum voluntati. Quinquennio vixit sub potestate viri, intra quod tempus tres illi filios peperit: alterum ante vsum rationis raptum; duos non sibi, aut sæculo educandos, sed soli Deo. Cæterùm adeò à copula abhorrebat, vt sæpiùs, multis coràm, protestaretur[g], *si nondum fecisset, quod fecerat, nulla amicorum persuasione, nulla parentum reuerentia, aut timore, vt id faceret, fore consensuram.* Probauit veritatem euentus rei, cùm enim[h] *viro suo, incertum, quo Dei iudicio, viam vniuersæ carnis ingresso, vidua, vt concupierat, facta esset, cum vixisset cum eo annis quinque à virginitate sua, à plerisque[i] honestis viris secundùm sæculum; tum propter suam pudicitiam, qua passim ab aliis commendabatur; tum propter carnis speciem, & copiam rerum, quæ non modica ei remanserat, peteretur in vxorem; nunquam ad consensum coniugij potuit eius inflecti animus promissis, aut precibus quorumlibet.* Quin, cùm ad hoc ad parentum petitionem à Venerabili Episcopo Leodiensi rationibus, & blanditiis induceretur, *Christum se solum elegisse Sponsum, nec virum mortalem in illius iniuriam, posse admittere, humiliter, & verecundè respondens*, ad suam magis sententiam traxit Episcopum. Nam, *Neque ego te*, inquit, *super hac tua voluntate, aut proposito, quod professa coram me es, de cætero vexabo, nec vexari ab altero permittam. O filia mea, constans esto, & ne timeas: credo enim, & confido in Domino, quòd qui cœpit in te opus bonum, perficiet; & vtinam perficiat ad honorem sui, & tui profectum vsque in finem.*

g cap. 2. h cap. 5. i cap. 6.

3. Inter hæc hostis generis humani profectui illius inuidens; sed multò magis ab exemplo timens, quo alios posset à mundo reuocare, primùm per se ipsum (etiam visibiliter) mox cùm se spretum, & victum experiretur, per quendam iuuenem illi familiarem (quæ plerunque tentatio maior est) constantiam fœminæ cœpit expugnare. Et quidem per se ipsum parum, aut nihil, quantumuis multus in eam comprobaretur. *Egredienti[k] ostium domus suæ noctibus, vt iret in Ecclesiam, vel etiam in ipsa via gradienti, frequenter se dabat obuiam Satan ipse, nunc in leonis, nunc in effigie vrsi, nunc in serpentum diuersi generis, aut syluestrium specie animalium, nunc in simiarum, aut Æthiopum similitudine; hic frendens, hic rugiens, hic ludens, hic blandiens, hic minitans, hic insiliens, nunc prohibere volens, viam ne procederet; nunc terrendo in via, vt fugientem, & pauidam alienare posset à sensu, sicut pluries contigisse multis dubium non est. Porro in primis antequam vsum huiuscemodi phantasmatum habuisset, aliquantulum pauescens exhorrebat. Post tamen per Dei gratiam, resumptis viribus, vt figmenta cognouit Dæmonum, inuocato Christi nomine, & signo se Crucis sanctæ muniens, subsannans spreuit, transiuitque per medios excursus, & occursus phantasmatum intrepida.* Ita cum Dæmone tenera iuuencula, velut alter Antonius, colludebat.

k cap. 7.

4. At non cum homine tam facilè congressa, ni Beata Virgo de Cœlo illi astitisset, fortasse non indemnis euasura[l]: *Habebat quendam in eodem oppido inter amicos amicum iuuenem, qui, licèt fortè linea consanguinitatis eam non attingeret; erat tamen filiorum ipsius consanguineus, vt arbitror ex patre. Hic prætextu familiaritatis pristinæ, curam se habere simulans filiorum, & matris viduæ, frequentare eam solebat, & colloqui ei quasi pro vtilitate rerum necessariarum eius, & filiorum, quos intimè se diligere ostendebat, quasi proximus.* Hoc periculum summum pudicitiæ, si familiaritas occasiones afferat, honestet necessitas, atque intret amor per speciem gratitudinis. Exarsit iuuenis in iuuenculæ viduæ concupiscentiam: & quo secretiùs retinebat conceptum ignem, prohibente pudore, timoréque, eò vehementiùs æstuabat, & cruciabatur. Sic neque prodere impudicum amorem audebat pudicissimæ fœminæ, quam illicò amittendam non dubitabat; & celare, supra vires ipsius erat. Erupit tandem diu detentus ignis, primò in verba, & affectus libidinosos: dein, cùm verbis omninò nihil proficeret, in violentiam apertam; quàm, nactus occasionem, aggressus est in domo propinquorum communium, quæ casu, an ipso procurante, vtrunque exceperat, instantem in ea noctem peracturum.

l cap. 9.

5. Post cœnam, distributi omnes per lectos, indulgebant sopori. *Et ecce*, ait Author Vitæ Sanctæ[m], *intempestæ noctis silentio, cùm Diabolus iam misisset in cor viri, vt lectulum dormientis præsumptuosius adiret, surrexit clàm de stratu suo, tentare volens, si quomodo praualere aduersùs fœminam posset, viribus, aut dolo. Ibìque palpans per circuitum domus gyrans, velut amens, velut ebrius errans à vino. Tunc ad sonitum offendentis in nocte, ancilla Christi dormitans, non dormiens, expergefacta, rémque, vt erat suspicata, tremens, ac timens inhorruit, & præ pusillanimitate spiritus, ferè defectum cordis passa est. Quid tamen ageret? quò se verteret? si fugere vellet, non erat fugiendi locus; si resistere, fortior erat vir.* Sic mulier sancta periclitabatur; nec minùs sibi ex iuuene metuebat, quàm ex se iuueni: nam, quid si clamaret? quid, si crimen occultum illius prodens, aliis scandalo esset, illi infamiæ? Sed neque ipsa immunis ab ea nota, ad quam quis crederet, introiisse iuuenem, præcipuè familiarem, sine ipsius consensu, aut vocatione[n]? *Ingemiscens tamen in Cœlum, protensisque manibus ad Sanctam Dei Genitricem, omnium miserorum spem, & refugium, gloriosam Virginem Mariam, cui se attentiùs illa nocte commendauerat, cum tota cordis deuotione, & contritione spiritus eam interpellabat, vt ei subueniret in tali, ac tanta angustia animæ suæ.*

m cap. 9. n vbi supra.

6. Vix Reginam Cœlorum inuocauit, cùm ecce Mater totius misericordiæ, totius puritatis[o], *Deuotam suam consolatum veniens, in specie mulieris splendidæ faciei, & habitus, quasi de superiori domus cœnaculo, in inferius per gradus descendere visa est, gradiens in multitudine virtutis suæ; ita vt mulier venientem ad se pleno, & vero videret intuitu: ille autem licèt sonum gradientis attenderet; videre tamen eam non potuit, quia indignum se beatitudinis huius effecerat: hæsit tamen miser, stabàtque stupefactus, quia inuaserat eum horror mentis nimis, & nesciens quò se primùm vertere, vel quid agere posset, tanquàm fur deprehendi in furto metuens, ad stratum suum tremebundus aufugit, vix pro loco refugij, vel lecto contentus ad præsens; nec apposuit vltra venire ad locum, in quo famula Christi quiescebat.* Ita Iueta Mariam experta est adiutricem in necessitatibus, & subuentricem in tribulatione.

o ibid.

Ex

7. Exinde quæ hactenus feruens, feruentior spiritu, ac suæ liberatrici deuotior inueniebatur. Et quia in pauperibus Christum considerabat, quo Filio in eis, & Matri in Filio quodcunque posset obsequium exhiberet, ea erga illos feruebat charitate [p], *vt si quandoque contingeret, aliud eam non habere præ manibus, quod pauperibus erogare posset, etiam linteamina propria, vel alteram quamlibet supellectilem domus, nunc particulariter, nunc integrè, tam sibi, quàm pueris suis distrahens, in vsus pauperum erogaret.* p cap.10.

8. His, & similibus charitatis insistens operibus, quinquennio à morte mariti mansit in domo, familiæ præsidens, ac filios sanctè enutriens. At postquàm alterum maturum scholis vidit, atque vtrunque apud auum, prima pueritia expleta, relinqui posse; cùm se totam sacrare Deo optaret, heroïcum charitatis opus, simúlque humilitatis, & mortificationis aggressa est, patre licèt inuito, quod idem qui suprà Author ita describit [q]: *Erat in territorio eiusdem villæ locus haud procul extra muros super Mosam fluuium, vbi mansio erat infirmorum, qui vulgò dicuntur leprosi: vnde & locus nomen accepit.* Et post pauca [r]: *Dispositis ergo rebus, domo, & filiis, inuitis amicis omnibus, & patre, quia mater iam dudum in religiosa vita discesserat, ad memoratum se locum transtulit, admirantibus vniuersis totius habitatoribus villæ mulierem iuuenculam, quæ in meliori statu consistere secundùm sæculum videbatur vita, diuitiarum, & ætatis: spreta mundana gloria, tantam appetere miseriam, & miseriam omnibus miseriis grauiorem; videlicet, seruire, & cohabitare leprosis. At illa, quasi tunc primò viueret, & esse inciperet, accinxit fortitudine lumbos suos, & roborauit brachium suum per omnia, & in omnibus viriliter agens circa frequens ministerium infirmorum; & in tantum se humiliauit in oculis omnium, vt etiam ea, quæ viles personæ agere designabantur seruitutis officia, ipsa vultu hilari, & fide non ficta perficeret. Dilatatáque est in tantum fama nominis eius in breui, quòd ab omni circa regione venirent ad eam personæ venerabiles vtriusque sexus, & Religiosi videre eam.* Erat Iueta, cùm Xenodochium ingressa est, trium, & viginti annorum: mansit autem pauperibus ministrans per decem annos, nihil omittens, non solùm ad quod teneretur ex ministerio assumpto, verùm quod posset. q cap.11. r ibidem.

Hîc primùm Deus seruam suam Iuetam spiritu Prophetiæ illustrem voluit, quo virtus eius per opera virtutum manifestata, etiam per dona cunctis pateficeret. Prædixit autem de illo Xenodochio paupere & modico, quòd in magna ædificia, ac domum opulentam promoueretur; de quo hæc idem Hugo Florefiensis [s]: *Cùm locus idem diuitiis pauper, & omni abundans rerum penuria, ædificiáque, aut pauca, aut semidiruta essent; nihilominus tamen confortans beata mulier vniuersos: Viriliter, inquit, agite, & confortetur cor vestrum in Domino: quia adhuc modicum, & faciens faciet Dominus misericordiam suam cum Domo hac, & dilatabit terminos eius; & ædificabitur Domino Ecclesia grandis in loco isto, & erunt Sacerdotes psallentes in ea iugiter, & construentur ædificia de nouo omnia, morabuntúrque in eis conuentus diuersorum, & prosperans prosperabitur locus iste, & erit sublimis memoria eius in terra hac, seruietúrque in eo Domino, in sanctitate, & iustitia coram ipso omnibus diebus vsque in æternum. Veruntamen, ne vos mora terreat, quasi differri debeant, quæ prædico vobis, vsque in senectam, & senium; credite in Deum, & scitote pro certo, quòd oculi mei videbunt hæc, quæ prædico: neque enim præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Visa sunt autem omnia hæc ante oculos audientium, tanquàm deliramenta, aut somnia dormientium: quia nunquam, aut vix posse contingere sperabant diebus suis, quod mulier prædixerat fidelis. Quomodo autem id præscierit, manifestum est: quia Dominus ei reuelare dignatus est.* Hactenus ille, qui vaticinium fideliter impletum supponere magis videtur, quàm non exprimere; postmodum expressurus, & nos cum ipso. 9. s cap.13.

---

1. Parentis conuersionem à Deo impetrat, 2. qui impetrata ab Episcopo licentia, 3. Cœnobium intrat, 4. à quo arctioris vitæ amore egreditur. 5. Sanctum Iacobum in Hispania visitat, ac demum in Villario Monachum induit, 6. vbi feliciter in Domino obdormit. 7. Tum filio maiore in Aurea valle item æmulante Cistercium, 8. ipsa per manum Aureæ vallis Abbatis inclusa est, 9. idem per omnia institutum obseruatura. 10. Demum ratio temporis ostensa.

CAPVT V.

1. INTRA decennium, quo seruiuit leprosis beata mulier, parentem suum, nam mater iam decesserat; & filium natu maiorem, alterum in Villario, alterum in Aurea valle, vtrunque Cisterciensem Monachum fecit, præmittens extremos, quos ipsa media foret sequutura. Et quidem in conuersione patris, vt grandæuioris, intercessêre plura, quæ nostros concernentia duplici titulo, in hoc capite veniunt recensenda. Porrò de eo sic pergunt eadem Acta [a]: *Intereà orante Beata Iueta ad Dominum, vt illuminaret oculos patris sui, ne quando obdormiret in morte miserabilis vitæ, quam gerebat; exaudiuit Dominus orationem eius; misitque de excelso ignem in ossibus patris eius, & spiritum ei compunctionis immisit, quo, & præteritorum actuum suorum pœnitudine repentè est correptus, & concepit affectum vitæ suæ emendandæ in melius, spiritúmque timoris Dei.* a cap.14.

Subitóque mutatus in virum alterum, abrenunciare sæculo totaliter voluit: sed quia hoc sine Episcopi licentia, & assensu fieri tutum sibi non est arbitratus fore, vtpote rerum suarum dispensator: nactus tandem opportunitatem loci, & temporis, Episcopum adiuit, aperuitque ei supplex intentionis suæ propositum: & quidquid habebat in cordis desiderio, humiliter eidem exposuit. Qui intelligens ex voluntate labiorum ipsius, cor eius visitatum à Domino, licèt carere ipso difficilè posset in suis negociis: noluit tamen bonum eius propositum, quod ad salutem pertinebat animæ, impedire, propter aliquod lucri emolumentum temporalis, & licentiam ei, quam postulauerat, benignè annuit. 2.

3. *Attamen diligenter eum admonuit, ne districtioris vitæ sibi propositum assumeret, tam præproperè, ne voti eum contingeret pœnitere fortè, & fieret nouissimus error peior priore: consuluitque ei, vt se transferre vellet ad nouum Monasterium, Claustrum Ordinis Regularium, situm in suburbio prædicti oppidi, vt per aliquod tempus degens cum Fratribus sustineret, donec videret, vtrùm processu temporis sufferre posset rigorem disciplinæ arctioris; & in hoc saluti eius consulens: quia benè nouerat complexionem viri: timebat enim valdè Episcopus, ne non pati diu deberet, aut posset alicuius professionem Ordinis. Annuit ille consilio, & monitis Episcopi, assumptúmque hominem secum Episcopus ipsemet ad Cœnobium vsque perduxit, & cum summa diligentia eum Patri Monasterij, necnon & Fratribus commendatum dimisit, rogans, & præcipiens vniuersis, vt tantùm ei honoris, & gratiæ impendere singuli studerent, quantùm suæ ipsius personæ, si præsens fuisset cum eis: & statim factum est ita.*

4. *Porrò procedente tempore videns, quòd nimius ei honor exhiberetur à Fratribus, quódque lautè nimis viueret, & laxè, tam in vestitu, quàm in victu; nec hoc ei expedire, eò quòd homo erat peccator, & indigeret pœnitentia; accepta licentia à Patre Monasterij, de consilio filiæ, cellulam sibi construi fecit in latere Ecclesiolæ, vbi mansio erat infirmorum, & filiæ, in qua perpetuæ reclusioni se mancipare disposuerat, ad luenda, & diluenda per pœnam peccata, quæ commiserat. Reminiscens tamen voti, quod aliquando Beato Iacobo vouerat, videlicet, quòd eius inuiseret Limina in Hispaniis; primùm ire disposuit, post reditum suum à Beato Iacobo reclusurum se in cellula memorata, proponens, sicut filia, pariter & ipse condixerant.*

5. *Sed secùs factum est, quàm condictum: nam, etsi homo proponat, Deus disponit; & multò disponit Deus homini meliùs, quàm homo proponere possit, quamuis & plerunque bonum videatur homini, quod proponit. Rediens enim homo, completo peregrinationis voto, mutauit consilium, sed non propositum, nisi fortè in melius, consilióque vsus saniori, tam Religiosorum, quàm filiæ, intrauit Ordinem Cisterciensem, & deposito veteri homine cum vestibus, induit nouum in Cœnobio Villariensi, vbi postmodum religiosam valdè ducens vitam, & probatus factus per omnia, in pace, & pœnitentia laudabili diem clausit extremum.*

6. Hactenus Hugo de conuersione senis venerabilis, meritis, & consiliis sanctæ filiæ, & de felici ipsius, vt credere fas est, consummatione. Addit verò idem Author ad hoc propositum [b]: *Inuenta esse in corpore defuncti aspera pœnitentiæ indicia, quibus viuens vsus fuerat homo Dei; id est, cilicium ad carnem, & cinctoria quadam ferrea, quibus carnem suam Mundo nunc crucifixerat, & Mundum sibi, vt eius spiritus soli viueret Deo.* Atque hæc quidem de prima conuersione. Nunc ad secundam.

b vbi suprà.

Exemplum patris, & sancta consilia matris, filius natu maior sequutus est; haud tamen in Villario, ne non relinquere omnia videretur, genitori adhærens; sed in sacro Cœnobio Aureæ Vallis, cui Ioannes tunc illius sextus Abbas Præfectus erat. 7.
Tum verò mater ante se vtroque præmisso, nec desperans de filio iuniori, ipsa etiam vtrunque sequuta est, non Monialis (fortè, quia nullæ hactenus in Belgio, quamuis id mihi certò nondum constat;) sed iuxta tamen Cistercij ritus, & leges instituens vitam sub obedientia Abbatis Aureæ Vallis, in ea cella ad mortem vsque inclusa, quam priùs ipsa parenti præparauerat. Sed eundem Hugonem audiamus de his differentem in hunc modum [c]:

c ibid. c. 1 §

8. *Sic patre, sic filio, qui in albis decesserat, ad sedes transmissis feliciter æthereas, senioréque filio destinato similiter in Monachum ad Ecclesiam Aureæ Vallis Ordinis Cisterciensis, quasi exoneratam se sentiens à cunctis vitæ sollicitudinibus præsentis, sub districtioris adhuc voti proposito mulier deuota Domino seruire disposuit; omissóque ministerio Marthæ, in partem Mariæ, quæ optima est, totam se contulit, atque in cellula, quam patri secùs Ecclesiam construxerat, per manum Venerabilis Viri Abbatis Aureæ Vallis, qui præsens tunc aderat, se fecit includi columba Christi, iam re ipsa, & quasi specie tenus fieri incipiens in foramine petræ, & in cauerna maceriæ.* Pergit Author de exquisitis tentationibus, quas in principio inclusionis passa est, carnis præcipuè, déque victoriis ab ipsa comparatis in oratione, & ieiunio, in quibus eiici hoc genus Dæmoniorum, Christus docuerat: quæ longum esset ad litteram transcribere.

Cæterùm institutam ab ipsa vitam, non solùm sub Abbate Cisterciensi; sed ad normam Cistercij peragendam; in præfatione idem Author affirmauerat, dum eas, quibus vtebatur, vestes recenset; sed magis instrumenta domantia carnem: sic enim habet [d]: *Accinxit ferro carnem, tabulis plumbeis à pectore, & dorso dependentibus, cilicio, staminea, vel sacco pro camisia vtens. Annis aliquibus ante obitum suum ex consuetudine Cisterciensis Ordinis, cuius ordinationi se deuouerat, habere tunicam ad carnem acquieuit.* Hactenus ille. Cæterùm, qualiter secundus etiam filius, quantumuis primùm dyscolus tandem conuersus Matris orationibus, ingressus Cistercium, in nouum hominem à Deo mutatus sit, ne qua ex parte expers Cistercij esset, suis, & loco, & tempore dicemus. 9.

d in Proœmio.

Demum, quod ad rationem temporis attinet, quæ nobis semper præ oculis habenda, sanctam hoc anno mulierem inclusam admisisse Cistercium, inde constat, quòd anno Christi millesimo ducentesimo vigesimoseptimo legitur obiisse, cùm sex, & triginta egisset in inclusione: quod idemmet Floreffiensis Hugo, & nos infrà, ex ipso testificabimur. 10.

1. Sancti Mauritij Carnoëtensis Abbatis mors: 2. miracula insignia, primùm in vino: 3. mox in lupis, 4. & muribus. 5. Virtus eius in Dæmones eximia, 6. continuata post mortem, 7. dies, & annos obitus gloriosi. 8. Mutatum Monasterij nomen, 9. & puer aquis absorptus vitæ redditus. 10. sepultura, & translatio corporis Sancti: 11. demum ad tumulum frequentia populorum.

CAPVT VI.

1. HIc item annus in Britannia minori nostris, morte Sancti Mauritij gloriosus fuit; concurrentibus populis ad ipsum, tanquàm ad spectaculum; siue, quòd tantum Virum subire mortem, vix credibile ducerent; siue, quòd ipso in actu mortalitatis, cœlestia signa, & beatitudinis proximè obtinendæ indicia manifesta, & chorus Angelorum obuius cognoscebantur: sed nihilominùs filiis eius tristis, amisso tanto Patre. Et crescebat iactura ex circunstantiis; retardatis ædificiis Monasterij, neque adimpleta dote, à morte Fundatoris Connani Ducis: vnde vtroque Parente velut orphani, ne Monachi ab incepto resilirent, reuersi ad Langonetum, solis sacris exuuiis pretiosæ glebæ, & continua fidelium deuotione, qui ad ipsam concurrebant, detinebantur: quippe Mauritius ab infantia, meritis; à prima præfectura, zelo, prudentiáque: sub vitæ finem clarus etiam miraculis, quæ fama vulgauisset per totam Galliam; non solùm Deo gloriam, & sibi cultum; sed suo etiam Cœnobio, vt sæpè solet, piorum donationes sollicitabat.

2. Fueritne primum signum Viri Sancti patratum in vino, quale fuit Christi Domini, in dubio est. Constat, vtrunque ad nuptias inuitatum huius liquoris defectum suppleuisse: sed Christum tamen ad carnales nuptias, Mauritium ad spirituales; illum ad alienas, hunc ad proprias; & illum quidem transmutasse formam, non suppleuisse materiam: (ideò enim aquam priùs infundi iussit) Mauritium nulla aqua priùs infusa, in vrceo vacuo vinum produxisse. Nam audi, quod in eius Vita legitur: *Cùm quadam die Mauritius ad Missam celebrandam paratus esset, vinum in toto Monasterio non reperiri renunciatum est ei. Ille verò, charitate, & fide plenus, vrceolum acceptum à Fratre vacuum in manibus suscipiens, fusisque ad Deum precibus, vino optimo plenum Fratri restituit; Missamque de more, cum debita gratiarum actione, celebrauit.* Hoc credo fuit initium signorum eius, quod multa alia breui sequuta lego.

3. *Locus Monasterij* (pergunt, post pauca, Acta Sancti Viri) *erat tunc temporis* (nempe, cùm prima iacerentur Domus fundamina) *locus horroris, & vastæ solitudinis: vnde mures agrestes de fluuij ripis, & cauernosis terræ foraminibus, velut agmine facto egressi granaria, & res alias Monasterij, &, quod importunius erat, calceamenta Fratrum incessanter rodebant; & paupertati Domus sanctæ irreparabile inferebant nocumentum. Luporum etiam rabies eisdem in partibus in tantum est degrassata furorem, vt non solùm pecudes, vt solent; verùm ipsos homines morsibus dilacerarent. Rogatus igitur Beatus Mauritius, tam à Fratribus, quàm à vicinis, vt omnes lupos sententia excommunicationis malediceret, cum omni modestia, & humilitate respondit: Expedit quidem, vt lupi sint, & omnes bestiæ à Deo creatæ: quia vidit Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valdè bona. Veruntamen illos lupos, qui in stragem hominum desæuiunt, exterminet Iesus Christus, & Sancta Mater eius, cui ego seruio. Quibus dictis, inuenti sunt iuxta Monasterium duo magni lupi mortui, nullum in se læsionis signum habentes.* Hæc contra lupos Sanctus: nec contra omnes; sed contra eos, qui in homines sæuiebant, in spiritu potenti, sed mansueto.

At contra mures, quia importuniores, sed minùs truces, quippe qui in res tantùm grassabantur, non in personas, non priùs promulgauit sententiam mortis, quàm per solertiam, & curam Monachorum, an excusari possent, experiretur. Nam audi, quod sequitur: 4.
Contra mures verò, & ratos iniunxit Fratribus, vt quilibet calceamenta sua vigilanter custodiret. Sed, cùm neque sic pestis cessaret, compatiens damnis Fratrum, orationem fudit ad Deum, vt pestem illam à suis cultoribus, & famulis amoueret. Continuò missa prece ad Dominum, visi sunt duo corui ingentis magnitudinis, qui per singulas Monasterij officinas volatu discurrentes, conspicientibus Sancto Mauritio, & Fratribus, omnes ratos, & mures rostris suis occidebant, & recuruatis vnguibus mortuos efferebant. Ita vt damnum aliquod per huiusmodi bestias ampliùs post diem illam nec Monasterio, nec rebus Monasterij sit aliquatenus illatum: nec apparuerunt huiusmodi bestiæ ampliùs in Monasterio, nec in toto eius ambitu. Hactenus ibi.

Cæterùm Sancti Viri virtus, potestásque, non in sola animalia; sed in Dæmones etiam extēdebatur; qui non minùs parebant eius imperio, aut si fortè parere recusabant, luebant, & torquebantur: *In diebus illis* (pergunt vlteriùs Acta) *quidam ariolus in vico illo, qui dicitur locus Romani de Sylua Nonati, non procul à ciuitate Kempercorentena manebat, qui putabatur à minùs discretis hominibus habere spiritum diuinandi. Ad hunc cùm quidam homo Groigena perrexisset, eum super quodā damno sibi à latronibus irrogato cōsulturus, in via rediens, à spiritu, quem consulere voluerat, est arreptus, vexatúsque diutiùs ab illo. Non inueniens inter homines, quo posset remedio liberari, ad Beatum Mauritium, cuius fama iam in Groia, & in aliis procul insulis miraculorum frequentia personabat, tandem suorum manibus perducitur amicorum. Mirum dictu, eius oratione sanitatem recuperans, dum sano ipsius consilio acquieuit, nullam postea sensit à Dæmone læsionem. Quoties autem monitis Viri Sancti contraibat; & salutiferum præceptum carnali victus concupiscentia transgrediebatur, confestim à Dæmone vexabatur.* Hæc de virtute, & potentia Sancti, dum adhuc viueret, etiam in ipsos Dæmones: quam tamen adhuc post mortem continuatam, quæ sequuntur, ostendunt manifestè. 5.

Quippe cùm idem homo in Carnoëto, dum recidiuum timet, vt Viro Dei coniunctior adhæreret, Conuersi habitum suscipit, atque obedientiam, qua à Dæmonis nequitia liberabatur, profitetur solenniter, non solùm quandiu imperanti Sancto conuixit, sed etiam ipso ad Superos translato obediens successori indemnis fuit. Addito tamen, (quod Viri Dei virtutem manifestaret,) ne fines Monasterij transgrederetur: nempe, ipsa adhæsione ad Sancti tumulum suæ libertatis 6.

libertatis authorem publicaturus. Verba gestorum ab antiquo Authore scripta, prout ad me transmissa ita procedunt: *Demum ex toto factus obediens Viro Dei, omninò est à pestifera Spiritu liberatus: sanctámque vitam sub habitu Conuersi in Sancti Viri Monasterio diu ducens, ipsi Sancto annis ibi pluribus superuixit. Non tamen aliquando ambitum Monasterij præsumebat exire, quia dicebat se arreptionem maligni Spiritus formidare, qui nullum ei infra Claustrum Sancti Viri inferre poterat nocumentum.*

7. His, & similibus, tum miraculis, tum meritis, clarebat Mauricius annum agens ætatis septuagesimumquintum, vt statim declarabo, plùs, minúsve, cùm ecce, pergunt Acta Vitæ ipsius, *Meritis cumulatus, atque omnibus Ecclesiæ Sacramentis munitus, inter amplexus, brachiáque filiorum viuere desiit in terris, vt regnare inciperet in cœlis. Vixit autem in hac mortali vita circiter annos LXXV. vt æstimamus; quod sic colligimus: quia viginti quinque annorum esse creditur, quando habitum assumpsit monachalem in primo Monasterio: ante prælationem autem bene tres, aut quatuor peregit annos, & cum honore prælaturæ triginta. In nouo verò Monasterio quindecim annos mansit, migrauitque ad Dominum tertio Idus Octobris, anno ab Incarnatione Domini M.C.XCI. Regnante Christianissimo Rege Francorum Philippo, Magnanimo Ludouici Pij filio, ætatis suæ anno vigesimo sexto, regni duodecimo, & tunc oppugnante Crucis in obsequio ciuitatem Acharon.* Hæc de transitu Sancti: at de miraculis post mortem ab ipso factis, pergunt Acta sic scribere.

8. *Quanta verò & indubitata alia insuper miracula patrauerit, non solùm in proximis, verùm etiam in remotioribus prouinciis, clarere cœpit, vbi nomen Christi cum ipsius memoria inuocatur. Miracula autem ipsa ita creuerunt, vt nec liber capere, nec manus scribere, nec cor hominis sufficiat cogitare. Nam, cæci vident, claudi ambulant, muti loquuntur, surdi audiunt, Dæmones diffugiunt, morbi, pestes, periculáque fugantur ipsius meritis.* Hactenus in antiquo Manuscripto, cui concordare exemplar ad me transmissum post factam collationem, fidem facit Reuerendus admodum Pater Andreas Gaudesche, eiusdem loci Abbas, die quarta mensis Aprilis, anno M.DC.XLIII. Atque hæc est ingens illa frequentia miraculorum, cuius suprà meminimus, & cuius occasione effectum est, vt Monasterium, Carnoëtum anteà dictum, à loco fundationis, siue sancta Maria de Carnoëto, in Sancti Abbatis nomen pertransiret, atque Sancti Mauritij diceretur, quod ex Literis apostolicis super ipsius canonizatione corpori Iuris insertis, & suprà diximus, & latiùs suo loco infrà dicemus.

9. Cæterùm inter plurima hæc miracula, quæ Sancti Viri funus illustrarunt, celebris est resurrectio cuiusdam pueri, quem in aquis submersum, absorptúmque, dum suffocatum serui priùs ad matrem, mox mater ipsa ad Sancti sepulcrum offerunt, vitæ ab eo restitutum læti conspiciunt. Porrò hæc resurrectio celebratur, vt idem Pater Abbas statim subdit, in Hymno, qui in eius Festo decantatur, cuius hi quatuor versus esse dicuntur:

Matri reddidit paruulum,
Quem mors acerba tulerat:
Et vita fungi meruit,
Quem canalis sorbuerat.

Adeò nullum genus miraculorum fuit, cuius expers Mauritius inueniretur.

Corpus primò in Capitulo sepultum, in pauimento plano, (ea Filios modestia decere visa est;) mox è Capitulo *translatum est ad templum, & iuxta altare maius honorificè collocatum* (verba eiusdem Abbatis mihi assumo) *cuius etiam imago in altari maximo cum cæteris inuisitur. Aliáque eius imago sculpta est in Cruce quadam argentea magna ante centum annos, & vltrà fabrefacta, atque alia in sacris calicibus circa idem tempus confectis. In Missalibus præterea antiquioribus sub eius nomine Missa continetur ad quintam diem mensis Octobris. Et inter cætera, Missale habemus in hac Domo,* (nempe, Sancti Mauritij,) *ante trecentos annos conscriptum, quod eius Missam continet. Plura etiam Sacella sub nomine eiusdem Sancti, tum Loudeac, qui locus est natiuitatis eius, tum alibi, in tota Britannia sacrata sunt.* Hæc dictus Reuerendus admodum Abbas. Ex quibus planè colligi videtur, canonizationem suspensam à Pontifice propter rationem inferiùs assignandam: celebratam deinde, concessámve Festiuitatis eius celebrationem, & cætera, quæ ad ea consequi solent. Nunquam aliàs venerando Sancto publico cultu, tum Missæ, tum officij, demum sacrarum ædium aduocatione, si non à Sede Romana, quæ rem priùs suspendisset, concessum esset. 10.

Superest de concursu populorum ad ipsius sepulcrum continuato, & protenso vsque ad hanc diem: quem tamen non in obitus memoria, sed in Festo Pentecostes plerunque contingere, argumento est, ea die translationem celebrari, recolive, quæ facta est à Capitulo ad Ecclesiam. Atque eam translationem celebratam maiori acclamatione, frequentiáque, obitus diem, quod nonnunquam contingit, obliterasse. Quod tamen dixerim coniectans, sed non affirmans. Sanè de hoc concursu, frequentiáque, & de speciali puerorum patrocinio, quo Sanctus vulgò creditur gaudere, fortè ob paruulum matri restitutum, de quo numero 9. hæc idem Reuerendus Pater ait: *In Festis Pentecostes, tanta ex circumiacentibus locis, ad Monasterium Sancti Mauritij accurrit multitudo, vt credi vix possit: omnibus ad Sancti sepulcrum properantibus, tum vt à languoribus præsentibus liberentur, tum vt ab imminentibus protegantur. Omnes etiam paruuli circumiacentium regionum, antequàm quadriennium attingant, ter, aut quater Sancto Dei offeruntur, vt à morbo, quod in illis prouinciis paruulos circa illam ætatem vexare solet, liberentur; & vota, quæ quotidie parentes offerunt, satis ostendunt, quantum à Sancto leuamen accipiant.* Hæc concernentia mortem, & gloriam Sancti, prout ab eius Monasterio accepi, simul posui, in tempore daturus, si quid omisi. Nunc iam ad alia. 11.

1. Translatum corpus Sancti Malachiæ, 2. & iussum celebrari de illo Festum. 3. In Villario successio Abbatum: 4. atque Abbatis Persenia iusta exclamatio, 5. & eiusdem encomium. 6. Toletani Præsulis aduentus in Calatrauam, & irruptio in barbaros. 7. Chronologia, 8. de Oseck maior notitia, 9 de Florido campo: 10. demum de duobus Sanctis eiusdem Domus.

CAPVT VII.

1. Itc idem annus, si credimus Guillelmo, in Hiberniæ Annalibus, Gamerio, & Claræualli festiuus fuit, solenni translatione gloriosi corporis Sancti Malachiæ, quæ olim ab Henrico prætermissa, eidem celebranda reseruabatur. De ea ille hæc pauca memoriæ prodidit: *Anno M.C.XCI. in Monasterio*

sterio Claraeuallis translatio Sancti Malachiæ Episcopi Harmachani honorificè celebrata. Hæc tantùm ille; qui subdit, post tres annos, eiusdem sacri corporis Reliquias, ex Claraualle in Hiberniam reportatas, atque in Monasterio Mellifontis, & cæteris Cisterciensis Ordinis per Hiberniam, cum magno honore susceptas: quod nos etiam in loco memorabimus.

2. An Festum Sancti, ante præsentem annum celebrari sueuisset in Claraualle, mihi non constat. Certum, ab hoc decretum in Capitulo, *vt Festum Beati Malachiæ fiat tertio nonas Nouembris; & agatur de eo, sicut de Beato Gregorio.* Ita in Actis Capituli huius anni. In Actis subsequentis M.C.XCII. confirmata Festiuitas; sed dilata ad biduum; atque Officium paulisper immutatum; addita super hoc Constitutione, quæ ita habet: *Nonis Nouembris, in territorio Lingonensi, Monasterio Claraeuallis, Sancti Malachiæ Episcopi, & Confessoris Officium, sicut in Festo Sancti Nicolai plenè agatur.* Certè ab hoc anno, & deinceps Capitulorum generalium Acta supersunt, quæ non parum Annalibus inseruient multis in locis, vt inde compensetur fulgidum illud lumen Exordij magni, quod iam nos deserit; non, quia Author eius non diu vixerit, vt ipse testatur; sed, quia ad illud tantùm tempus historiam texuit, quod ipse in Claraualle est assequutus sub Abbate Garnerio: reliqua aliis relinquens commemoranda.

3. In Villario resignante Abbate Gerardo, quem priuatæ virtutes, vt tradidimus, sed præcipuè abstinentia supra consuetum, publicæ haud ita exactæ commendabant; successit Guillelmus, eius nominis primus, qui in Catalogo Abbatum Villariensium [a], olim Heisterbacensis Prior, atque Villarium sanctissimè rexisse, & in eo munere piissimè obiisse commemoratur. Certè si Prior Heisterbacensis fuit non olim, sed tunc recèns, quippe intra hoc triennium fundata Domo, sed neque adhuc translata ad Heisterbach, seu Vallem Sancti Petri, qui non ante quadriennium à fundatione in monte Estomberg ex Cæsario, eiusdem Domus Monacho, nec multò posteriori demonstrauimus. Ioannes Baptista Gramaius [b] Guillelmum hunc ab eodem Cæsario commendatum memoriæ prodit: sed neque notat locum, neque ego hactenus potui inuenire. Nam, quem Guillelmum Abbatem Villariensem Cæsarius [c] memorat, non primum; sed secundum esse compertum est: quippe electum anno M.CC.XXI. indéque ad Claramuallem promouendum, de quo nos multa in sequentibus dicemus.

a apud Henric. in Fascicul.

b in sua Gallobrabantia.

c lib. 9. dialog. c. 81.

4. Sub idem tempus, neque enim annus certus constare potest, florebat in Persennia (quam Domum in Cenomanensi Diœcesi, Cistercij filiam suprà memorauimus) Abbas Adam æquè doctus, & pius, quem anno præcedenti cum Ioachimo disputantem retulimus. Meminit eius eximia cum laude Thomas Cantipratanus, ferè coæuus Author, dum Mariæ Comitissæ Campaniæ, & Ludouici Francorum Regis filiæ mortem describit. *Prope nostra tempora, ait, fuit mulier nobilissima, Maria, Campaniæ Comitissa: hæc nupta nobilissimo Henrico Campaniæ Comiti, filia fuit Ludouici Pij, Francorum Regis, Philippi Regis soror æquè Regis Francorum. Quatuor Fratres Reges in Anglia habuit, filium Regem in transmarinis. Hæc multis annis, mortuo marito, cum pomposissima ambitione circuiens, & moriens talem finem sortita est. Laborans hæc in extremis Abbatem Persaniæ, sanctissimum, ac eloquentissimum virum, migratura venire mandauit. Qui vt venit, intromissus non est, ac præ foribus expectauit. Iam enim Comitissa decesserat, & distrahebantur à ministris, & ministris, & suis omnibus vtensilia, vasa aurea, & argentea, vestes pretiosæ, culcitræque purpureæ, & tandem linteamina ipsa cum peplis. Extremò quidam ex garsionibus, mora inscia retardatus, lectum per cornua comprehendit, & resupinatum corpus emortuum, eminus in stramenta dissoluit. Moras autem Abbate cum tædio sustinente, quidam nobilis ex circumstantibus indignatus, ostium violenter infregit, & Virum Venerabilem intromisit. Qui cùm introisset, & nobile illud corpus nudum in stramine reperisset, volente quodam ex familia illud straminibus operire, Abbas exempli prouidus non sinebat; sed libera voce clamabat: O vos omnes, venite, & videte pompam nobilissimæ Comitissæ Mariæ. Cernite illud delicatissimum corpus, quanto dedecore pudoris deuolutum est. Videte, quid ei pro multiplici honore, & gloria finaliter Mundus exsoluit.* Hactenus ille.

Porrò, quod ad tempus spectat, præter id, quod insinuat prædictus Author, dum scribens an. M.CC.LXI. quod ipse ait [e], siue, vt alia Exemplaria legunt, M.CC.LXXI. rem memorat propè sua tempora factam; confirmare videtur Henrici mors, eiusdem Mariæ coniugis, quæ incidit in annum M.C.LXXX. [f] Nec deerit tempus fastuosæ viduitati, quam tam abiecta nuditas sequuta, quanuis in morte commendauit contemptum sæculi. Hic ille insignis Persenniensis Abbas est, cuius extant sermones, quos ex Claudio Roberto in fundatione Persenniæ memorauimus. Eundem virum recensent inter Doctores Conradus Gesnerus [g], Philippus Seguinus [g], & Ioannes Tritemius [g], appellántque *in diuinis Scripturis longa exercitatione doctum, Sanctorum Patrum lectione admodum diuitem, sæcularium litterarum scientia sufficienter instructum, atque in declamandis ad populum Homiliis celeberrimæ opinionis.* Tritemius pro more Cistercium reticet; sed prodit Monasterium, quod nec ipse negat, & omnes alij Authores testificantur. Potuisset virum Menologio suo adscribere Chrysost. Henriquez antiquitate, doctrina, & Religione, præ aliis, quos adscribit, venerandum. 5.

e lib. 2. c. 29. p. 22.

f. ide Miræi Chronol. ad an. 1015.

g in suis Biblioth.

Quod attinet ad militias sacras, celebris fuit hoc anno Archipræsulis Toletani aduentus in Calatrauam, multo stipati milite, quo Saracenos confines, iunctis cum Calatrauæ Magistro viribus, acriùs inuaderet, potentias deuastaret. Excepêre Quiñonius, Priórque venerandum Pontificem, vt decebat Primatem Hispaniarum, atque biduò apud eos hospitatum, quandiu milites sacri congregabantur, mox discedentem prosequuti sunt, Beticæ fines depopulaturi. Ingens hac irruptione præda abacta in captiuis, in spoliis, in pecoribus, (præter occisos gladio,) quibus onusti, & diuites rediêre: & distributa omnia partibus æquis, Calatrauam non parum locupletârunt. Inde Magister reparauit muros arcis Cœnobij, (nam reuerà vtrunque,) vt si fortè repetitum venirent, vltúmve, quæ accepissent damna, aut victi caderent, aut vacui reuerterentur. Neque alia cura fuit Archiepiscopo, imò & Regi Alphonso ad oppidum Alarcos arcem inueniendi: sed neutri feliciter, vt constabit ex his, quæ infra trademus. Ita Radesius [h], & alij Hispani Authores. 6.

h Hist. Calatr. c. 13.

Fundata hoc anno Monasteria septem lego, quorum hæc series: 7.

Anno M.C.XCI. Kalendis Maij fundata est Abbatia de Suecia, siue de Scotia.

Eodem anno, nono Kalendas Augusti, Abbatia Vsuesca, siue Hulnesta.

Eodem anno, decimoseptimo Kalendas Nouembris, Abbatia de Islaga.

Eodem anno, duodecimo Kalen. Aprilis Abbatia de Osfek. b

Eodem anno, sexto Kalendas Nouembris, Abbatia de Gratia Sanctæ Mariæ.

Eodem anno, Abbatia de Domo Sanctæ Mariæ.

Eodem anno Abbatia de Florido Campo. De tribus primis id vnum mihi constat, quòd numerantur in linea Claræuallis incerta Matre. Porrò in eiusdem Tabulis notatur Gratia Sanctæ Mariæ in Pictauia, Diœcesis Xantonensis, filia Gratiæ Dei; quam tamen prætermittit Robertus Claudius; neque inuenio notatam in libris Cameræ.

8. Osfek, aliquantò notior Domus, certè longè illustrior inter Martyrum palmas, laurósque, quibus Monachi Sancti post duo sæcula ab Hussitis meruerunt coronari. Mirum, si in ipso feruore primitiuo nullus cederet pugnæ: nam, quod Collegium Iuda carere possit? At tepescente vbique disciplina, atque vltrò laxatis licentiæ loris, quod negare, heu! non licet, omnes vnanimes ad mortem restitisse; nec fuisse, qui se gladio vellet subtrahere, etiam cùm rogaretur, omnem profectò vincit admirationem. Est Monasterium situm in Bohemia, Vualsasi proles de linea Morimundi: de eo in Historia rerum Germanicarum, anonymo Authore, quæ solet cum Paulo Langio circumferri, *Eodem etiam anno*, scilicet, M.CCCC.XXI. *præfati Heretici oppidum Belyn, cum castro, quod fuerat de dominio Comitis Alberti de Coldiz, & Monasterium Osfek sub castro Rosemberg combusserunt, & Monachos omnes Ordinis Cisterciensis in eodem Deo militantes occiderunt.* Hæc satis nunc pro aliquali notitia loci, reuerentiáque: nam, quæ plura ad eiusdem laudem faciunt, & victoriam commendant Sanctorum Martyrum, suis singula locis dicenda erunt. De Fundatore Domus id compertum, illustrem Virum Zlavuconem, Comitem Belinensem, dedisse fundum, possessionésque, quibus extrui, & dotari peramplè posset: idque approbante Othocaro Bohemiæ Rege. Fertur autem construxisse in sepulturam fratris sui defuncti, & de eius bonis. Extat, & legitur instrumentum dotationis, approbationísque, datum per manum Benedicti Cancellarij, anno 1207. quod Iongelinus inseruit suis notitiis.

9. Domum Sanctæ Mariæ ignotam nobis ipse titulus facit, quòd in Cistercio nulli non conueniat. Verùm, quæ ex eo solo denotetur, nullam hactenus potui reperire. Notior Floridus Campus, Abbatia Frisiæ, Diœcesis Traiectensis, aut certè singularior ex Fundatoribus: quippe iidem externi, atque domestici, quod in fœminis frequens, in viris rarò consueuit vsurpari. Verùm de initiis huius Monasterij situ, & nomine, quod iam in aliud dicitur transiisse, Andream Cornelium loquentem audiamus [i]: *Anno millesimo centesimo nonagesimoprimo, dimidio milliari ab Bolsuardia ad Orientem, eximium Bernardini Instituti Cœnobium, quod primum Floridus Campus, nunc Monasterium vetus nuncupatur, ædificatum est. Quos verò Fundatores habuit, audies ex versiculis sequentibus:* — i apud Myraum in Chron. Cisterc.

Floridus est Campus, hoc Claustrum ritè vocatum
Anno milleno centeno nanque colatum,
Et nonageno primo in festo Bonifacij
Cythardus, simul Herdradus, cum fratre Siboldo,
Hi Fundatores, vt Patres nos docuerunt:
Primi Presbyteri: laicus fuit alter eorum.

Hi tres fratres erant Vvomelij, & anno millesimo centesimo nonagesimosecundo à Clarocampensi Abbate in Cœnobio iam inchoato sunt constituti: Cythardus vt Abbas, Herdradus vt Prior, & Sisebodus vt Conuersus. Itaque hoc anno ædificata Domus, & Fundatores ad habitum admissi, suscipiente vtrosque Sancto Gerbrando, Abbate Claricampi, cuius superiùs fecimus mentionem. Porrò dum adhuc essent in probatione, adeò strenui, & perfecti inuenti sunt, vt Monachis transmittendis ad nouam Domum, anno sequenti, ab eodem Sancto præficerentur.

Cythardi Abbatis memoriam celebrari in Menologio video, quinta die Ianuarij: sed, cur præ aliis fratribus, me latet, nisi aliud habeat traditio eiusdem Domus. Sub eo floruit Vvido, siue Guido, Vir planè sanctus, inde in Abbatem Sancti Bernardi Frisiæ, paulò pòst promouendus. Demum Sancto Gerbrando successurus in Clarocampo, nec sine præcedente reuelatione, de qua plura in sequentibus dicemus. Cæsarius non Guidonem, sed Iuonem hominem Dei appellat in suis Dialogis [k], cui omninò fidendum, si non corrupto, quod facilè contingit per transcriptores. — 10. — k lib. 11. c. 30

ANNVS CHRISTI M.C.XCII. — CISTERCII XCV.

1. *Richardo Rege è Syria discedente*, 2. *amissa Ioppe*, 3. *atque ipso reuerso recuperata*; 4. *& induciæ firmatæ* 5. *cum Saladino*. 6. *Mox Reginis præmissis, naufragus ipse*, 7. *cùm in Istriam appelleret*, 8. *à Leopoldo Austriæ Duce capitur*, 9. *quem duplici anteà iniuria in Syria affecerat:* 10. *ac demum traditur Henrico Imperatori.*

CAPVT I.

1. NON satis conuenit etiam inter coæuos, quo anno Rex Richardus è Syria soluerit, adstruente Rogerio præcedentem, Guillelmo verò Neubricensi (vtroque synchrono) hunc millesimum centesimum nonagesimumsecundum, qui fuit Cistercij quintus & nonagesimus. Maneat vtrique pro arbitrio Lectoris fides: neque enim nobis in hoc est immorandum. Hoc anno factum veritati conformius reputo, quamuis aliter sentiat Cæsar Baronius, qui ex his, quæ tradit anno M.C.XCIV. reuinci potest. Verùm & facta sub finem præcedentis (quia nequaquam concernunt hos Annales, nisi ex his, quæ in præsenti sequuta sunt) meritò in eo enodanda reseruauimus. Multa illum Principem ad propria reuocabant: tumulus Angliæ ex duplici Prorege, Rothomagensi, nimirum, & Eliensi: fratrum, præcipuè Ioannis, infidus animus: metus ex Philippo, cuius nec pollicitatione contentus, nec iuramento videbatur esse securus. Demum thesauri absumpti longo itinere, & regia, quandiu in Syria militauit, munificentia. Neubricensis [a] hanc vnicam causam assignat — a lib. 4. c. 17.

assignat reditus; sed Polydorus[b] missam à Cœlestino pecuniam tradit, in stipendia militum, fortè collectam Garnerij prædicatione. Vtcunque fuerit, quod idem Author notat[c], non anteà discessisse visus est, quàm cùm ex partis hactenus victoriis, iam, iámque loca sancta redimenda, & Ierosolyma capienda præstolabatur. Nos, quæ in eius discessu contigerunt, antequàm caperetur, quia omissa à Baronio, & aliàs ad dicenda sequenti capite necessaria videntur, etsi non omnia ad hos Annales faciant, in nostri Lectoris gratiam, cum Neubricensi Guillelmo[d] perstringemus:

b lib.14.

c vbi suprà.

d lib.4.c.27.

2. *Sanè repatriantibus cunctis, præter eos, qui ordinati erant ad præsidia vrbium, nec Illustri Anglorum Regi, qui iam proprios in sumptibus diuturnæ militiæ, thesauros exhauserat, productioris moræ in Syria facultas fuit. Rebus ergo dispositis, & nepoti, quem Regni exigui Principem relinquebat, mandatis, in Cyprum cum suis rediit, inde opportunè profecturus. Quibus agnitis, Saladinus super Ioppen minùs sufficienti munitam præsidio, cum exercitu irruit, eáque celeriter expugnata, & facta Christianorum strage non modica, reliquos in arce conclusos obsedit. Tum nostri eo modo, quo poterant, præcauentes, ne vsque ad internecionem reliquiæ delerentur, cum immanissimo Tyranno pacti sunt, dedituros se arcem, nisi ad diem certum fortè Christianus superueniret exercitus. Et ille quidem nostrorum, qui abierant, reditum non metuens, quietus iam erat, tanquàm in cruento negotio arcem maturè ingressurus.*

3. *Rex autem Anglorum, vbi sinistri euentus nuncium accepit, tristitia mox in virtutis materiam versa, cum omnibus, quos eum non sequi pudebat, secundis flatibus in Syriam celeriter rediit, & Turcas inopinato eius reditu, impetúque perterritos, in fugam conuertit. Qui rursùm conglobati, fretique ingentibus numeris, eum in Ioppe clausum frustrà conati sunt obsidere. Egressus quippe in spiritu fortitudinis, & non solùm optimi Ducis; verùm etiam fortissimi militis implens officium, per dies aliquot cum eis in campo conflixit, & manu longè impari tremendas Turcarum copias, tandem Christo propitio, ita protriuit, vt inuictum eius animum mirantes, & nihil contra eum vlteriùs audendum putantes recederent. Ioppe igitur liberata apud Castellum, quod dicitur Cephas, diebus aliquot ægrotauit. Quo audito, Saladinus (vt dicitur) non tanquàm de hoste debilitato exultauit; sed tanquàm de inuictissimi Principis incommodo doluit; misitque ad eum nuncios, Scio, (inquit,) quòd in hac terra, etiam sospes, prolixiorem moram facere nequeas; te autem abeunte, quod à Christianis cum tanto labore acquisitum est, certò exponetur periculo, & mediocri negotio incidet in manus meas. Veruntamen propter te, cuius egregiam virtutem magis veneror, quàm animum hostilem auersor, trienny inducias Christianis indulgeo. Ascalona tamen nec mihi, nec illis sit; sed destruatur.*

4. *Rex autem licèt ægrè ferret vrbem euerti, in cuius recenti instauratione sumptuosissimo frustrà labore sudauerat; consilio tamen Patriarchæ, & noui Principis, omniúmque Christianorum terræ illius, inducias amplexus est; respectu quidem vrbis euertendæ minùs honestas, sed fortiori ratione multùm necessarias. Itaque per operam Regis Anglorum solis culpandam æmulis, celebratæ, firmatæque sunt inter Christianos in Palæsthina consistentes, & Turcas Saladino subditos, induciæ à Paschali Solennitate proxima in tres annos, tres menses, tres septimanas, tres horas. Indultum quoque, firmitérque statutum est à Saladino in gratiam Regis Anglorum, vt Christiani toto induciarum tempore securè, & liberè Sepulcrum Dominicum, orandi studio, visitarent, nihilque molestiæ à Saracenis in accessu, vel reditu patientes, expletis orationum Solennibus cum fructu deuotionis suæ, Christianis se finibus redderent.*

Quamobrem sancitis, prout oportebat, induciis, Christianorum ingens numerus ad Sanctam ciuitatem contendit, & votis potitus, cum longi satisfactione desiderij hilariter repatriauit. Et Rex quidem, qui vnus pro decem millibus reputabatur, dum propter casus ancipites de consilio sapientum, propriæ cautiùs saluti prospiceret, minùs satisfecit deuotioni. At verò Hubertus, Sarisberiensis Episcopus, qui eius in illa expeditione comes indiuisus, & fidus, prudénsque cooperator extiterat, regiæ deuotionis vim implere curauit. Denique (vt dicitur) pro se, & Principe Sepulcrum Principis Principum visitans, fuso ibidem piarum profluuio lacrymarum, & sacra Hostia immolata, suorum pariter, & Regiorum compos votorum, ad Principem rediit. Quibus actis, idem Rex repatriandi propositum declarauit. Insulam Cyprum Guidoni olim Ierosolymorum Regi, viro strenuissimo, mera liberalitate donauit; dilecto Nepoti, quem finibus Christianis præfecerat, suam (Christo propitio) reuersionem circa induciarum expletionem pollicitus, charactere Dominico, quo insignitus aduenerat, in argumentum propositæ reuersionis retento, infidis se flatibus credidit. Ita Guillelmus de his, quæ in Syria fecit Richardus Rex, adeò exactè, & breuiter, vt nihil nobis addere, nihil adimere visum ipsius verbis. 5.

Pergit deinde de morte Saladini, & de frustratá, quæ vix frustrari posse videbatur, Ierusalem terrenæ restauratione; & tandem de naufragio sequuto, & eius causa, ac de captione Richardi per Leopoldum. *Igitur*, ait[e], *Rex Anglorum à Syria digrediens, duabus Reginis, sorore, scilicet, vidua, & coniuge, cum omni ferè familia præmissis, ipse cum paucis expeditioribus, agiliori nauigio sequebatur. Impatientior quippe tædij, dum lentum, & morosum latissimi aspernaretur pelagi transitum, tutiorem grauioris nauigij, & suo pondere minùs timentis spiritus procellarum, euectionem recusauit, quod vtique factum est illi in scandalum, & quidem Regina cum omni comitatu suo lento; sed prospero cursu, in Siciliam venientes, ibidem sub Tancredo in tuto pro tempore substitêre.* 6.

e lib.4.c.19.

Porrò Rex naui, qua vehebatur, inclementioribus auris abrepta, tractus est ad partes Istriæ, atque inter Aquileiam, & Venetiam naufragium passus, ægrè cum paucis æquoreum discrimen euasit. Vbi propriam pro tempore, propter casus incertos, naufragus celans personam, didicit Regem Anglorum hominibus regionis illius, ob necem Conradi Marchionis, quæ ipsi imputabatur, esse inuisum, nec posse ibidem tutum habere hospitium. Quamobrem imminens inani studuit illudere cautela periculum. Nam citò percrebuit, insignem naufragum latere, vel aberrare in terra illa. Mox nobilibus simul, & populo ad vestigandum eum intentis, quidam Comes, Maimardus nomine, ipso latente per fugam elapso, octo de comitibus eius comprehendit. Deinde in Archiepiscopatu Salizburgensi, loco, qui vocatur Friscarium, sex de comitibus eius à quodam Friderico detentis, cum tribus tantùm comitibus noctu ad partes Austriæ properauit. 7.

Humboldus verò, Dux Austriæ, qui (vt suprà dictum est) stipendiarius eius in exercitu Domini fuerat, profusam eius circa se largitatem, cùm eguisset, expertus, oblitus beneficij, atque in vltionem cuiusdam vltionis exiguæ saniens, magis autem opum Anglicanarum, homo auarus, & perfidus, sitiens, cautissimos per omnes via- 8.

rum transitus, & diuerticula, vt insigni profugo euadendi locus non esset, custodes disposuit, quem tandem in suburbano quodam, indicio (vt dicitur) cuiusdam ex comitibus eius, dum escas lautiores emeret, cautè notati, & ad prodendum cuinam peregrino talia procuraret, intentata morte coacti, inuentum per immissos satellites captiuauit. Denique ingressi ad eum sollicitè occultantem se, directi à Duce armati, Aue, inquiunt, Rex Anglorum: frustra personam tuam pallias: facies tua manifestum te fecit. Cúmque vir ingentis animi gladium arriperet, Noli, inquiunt, Rex, vel timere, vel temerè agere: non enim morieris; sed potiùs à morte seruaberis, in medio hostium tuorum propinquorum, scilicet, Conradi Marchionis, quærentium animam tuam, in quorum vtique manus, si fortè etiam centum vitas habens, incideres, ne vna quidem earum salua tibi esse posset. Captus igitur Rex nobilis à Duce nequissimo, anno gratiæ millesimo centesimo nonagesimosecundo, mense Decembri, citra decus regium in vinculis seruabatur. Hactenus ille Humboldum pro Leopoldo corruptè nominans.

9. Verùm, quod ait, captionem factam fuisse in vltionem cuiusdam læsionis exiguæ, quam idem Dux à Rege passus fuisset, fideliori in proprium dominum animo, quàm pro rei gestæ veritate dictum, ignosci forsan potest, non sustineri. Quippe Leopoldus, à Richardo Rege grauiter læsus, neque simplici tantùm offensione, verùm & duplici, atque vtraque iniusta, recentíque, vt nihil mirum, si oblatam vindictæ occasionem non repudiaret. Primam iniuriam, quam alta mente Dux Austriæ conseruabat, Matthæus Paris recenset totidem verbis [f]: *Circa idem tempus Dux Austriæ venit, vt in terra sancta votum suæ peregrinationis perficiendo in exercitu Christiano Deo fideliter militaret, & Saluatoris vestigia ibidem adoraret. Cúmque præuij eius Marescalli sibi hospitium accepissent, & necessaria præpararent, superuenit præcipitanter quidam miles de familia regia Richardi, natione Neuster, & more suæ gentis ebulliens stultitia, cum iactantia asserebat, se maius ius in illo hospitio habere, quàm aliquis alius, cùm priùs illuc adueniens sibi, suísque sociis illud assignasset. Multiplicatis conuiciis vtrobique, clamor ad aures Regis peruenit: Rex autem nimis causæ Northmanni fauorabilis, & credulus, in iram excanduit, contra familiam Ducis, & non perpendens ciuiliter moderamen Dominicum, scilicet,* Descendam, & videbo. *præcepit præcipitanter, & secius quàm deceret, vt vexillum Ducis in eodem hospitio pro signo affixum in cloacam deiiceretur. Quod factum cùm Dux hospitio priuatus, & turpiter a Northmannis garrulis lacessitus cognouisset, Regem querulus adiit: sed nihil, nisi sannas, reportauit. Vnde Dux a Rege spretus, ad Regem Regum se conuertens, Dominum Deum inuocauit in vltionem cum lacrymis, vt quenque superbum frangens tantam passum iniuriam consolaretur, qui ait:* Mihi vindictam, & ego retribuam.

f apud Baron. annot. præced.

10. Ita Paris de hac prima iniuria, graui quidem. Sed audi aliam, fortè non leuiorem, quippe & magis in publico, & in qua non de hospitij commoditate; sed de vrbis captæ gloria litigabatur. *Ptolomais*, inquit Polydorus Virgilius [g], *siue Accon biennio obsessa, nostris dedita est. Hic inter Latinos Principes æmulatione imperij, atque virtutis, discordiæ iam pridem exorta, manifestè gliscere cœperunt, quod inferiùs planum fiet, & in primis inter Austrenses, hoc est, Pannonios superiores, & Anglos id mali ortum habuit. Sanè Austrenses, gloriæ captæ vrbis inhiantes, primi signa in muris posuère, quæ Anglus illicò in terram excussit, suáque subiecit: quod facinus deinde Richardo malo fuit.* His iniuriis Leopoldus lacessitus, atque honestioribus causis superadditis, dein iusta in Siciliam irruptione, de inuasione, ac detentione Cypri, & de morte Conradi, aliísque; oblatam, vt putabat, sibi à Deo occasionem vindictæ, quæ sola inter Principes supremos, pœna lege inflicta, apprehendere nequaquam recusauit.

g lib. 14.

11. Tradit Matthæus Paris loco suprà, cùm priores iniuriæ illatæ Duci, ab eo Regi Richardo obiicerentur, vt culpæ conscium non parum erubuisse; cùm nihilominùs Authores omnes prodant, accusatum ab Imperatore de cæteris coram magno Conuentio, respondisse constanter adeò, vt audientium animos, etiam Imperatoris, ad se traheret, ea est vis innocentiæ, ea criminosæ conscientiæ pusillanimitas. Addit Neubricensis [h], Imperatore statim allegante: *Regem non debere teneri à Duce, neque indecens esse, si ab Imperatoria celsitudine decus regium teneretur, insignem ad se trahere curauisse captiuum.* Nec recusasse Leopoldum Richardum tradere, seu non audentem contraire Imperatori, siue omne à se discrimen volentem pellere, vt inferiori viribus, nec restituro Anglis, si Regem suum tentarent per vim repetere. Hactenus redeuntis Richardi infelix captio: nunc quid Cisterciuin in eius redemptione præstiterit, nam ea occasione dictum, referamus.

h lib. 4. c. 13.

---

1. Designantur duo Abbates Cistercij ad visitandum Regem, atque agendum de eius redemptione. 2. Quàm gratanter ab ipso, 3. quàm benignè ab Imperatore suscepti, pacta formauerint. 4. Sed quorum retardata executione, vocatur Elias, qui medio Duce Austriæ cuncta peragit. 5. Regia erga illum Richardi munificentia, 6. à Butio, & Mesero commemorata. 7. Indicta nostris per Angliam collecta, 8. ex Ministrorum auaritia longè grauiores. 9. Legatio in Angliam Iordani de Fossa noua.

CAPVT II.

1. TVRBAVIT Angliam repentina Regis calamitas, & discordantes inter se Ministros, atque iam iam præstolantes eius aduentum, seu pœnæ timidos, seu vindictæ auidos, pro vniuscuiusque conscientia variè affecit. Nec fortè deerant (quæ conditio hominum est) queis occasio arrideret, seu promerendi Regem, si liberarent: aut si in vinculis diutiùs detineretur, protogandi Imperium, & turbinum licentiam continuandi. Actum tamen, quod primum omnium erat, de visitando Principe captiuo, atque offerenda pro eius redemptione singulorum substantia, vitáque, quas illi etiam ante alios offerebant, qui minùs libertatem ipsius desiderabant. Mox de Imperatore conueniendo, Christiano Principe, & qui Regem similiter Christianum, imò tunc Christi militem, atque ex

sacra

sacra milid a tedeuntem contra ius, contra fas, contra omnem pietatem Christianam incarcerasset. Porrò vtrunque per Abbates Cistercij præstandum fore, concors omnium aliorum sententia fuit. Delectíque ad id munus præ aliis duo de Bogeleia, & de Ponte Roberti, ambo doctrina insignes, meritisque. Verùm, quid ab eisdem præstitum sit, Rogerij verbis, qui cunctis siue affuit, siue ab his qui affuerunt, haurire potuit, more nostro fideliter reddemus [a]:

a part. 1. ad ann. præcedentem.

2. *Audita itaque Regis captione, Vualterus, Rothomagensis Archiepiscopus, & cæteri Domini Regis iustitiary miserunt Abbatem de Boxeleia, & Abbatem de Ponte Roberti in Alemanniam ad quærendum Regem Angliæ. Qui cùm totam Alemanniam peragrassent, & Regem non inuenissent, Barbariam ingressi sunt, & obuiauerunt Regi in Villa, quæ dicitur Oxefer, vbi ducebatur ad Imperatorem, habiturus cum eo colloquium in die Palmarum. Et comperto, quòd prædicti Abbates venissent de Anglia, Rex præbuit se illis hilarem, & affabilem, quærens de statu Regni sui, & de fidelitate hominum suorum, & de salute, & prosperitate Regis Scotiæ, in cuius fide fiducialiùs innitebatur. Ipsi verò, quæ audierant, & viderant, testificati sunt. Conferentibus itaque illis ad inuicem, conquestus est Rex super proditione Ioannis, fratris sui Comitis Moretonij, cui tot beneficia, & honores contulerat immensos; qui se Regi Franciæ, contra eum dederat: & rupto fraternitatis fœdere, fœdus cum morte inierat, & pactum cum Inferno. Super hoc itaque Rex valdè contristatus, subitò in vocem consolationis erupit, dicens: Ioannes frater meus non est homo, qui sibi vi terram subiiciat, si fuerit, qui vim eius, vi saltem tenui, expellat. In itinere autem per tres dies, vsque dum ad Imperatorem peruenisset, quomodo se habuerit, strenue, eleganter, prudenter, admirati sunt vniuersi, iudicantes illum dignum Imperatoria celsitudine, qui ita nouit animo imperare, & fortunæ biformes euentus, vniformi constantia superare.*

3. *Die verò constituto, habito colloquio per internuncios cum Imperatore, non potuerunt illo die confœderari, eo quod Imperator multa petierat, quibus nec etiam pro mortis periculo Rex consentiendum indicauit. In crastino autem omnibus desperantibus, cum successu læto successit læta consolatio. Nam Imperatore Regem impetente in multis, & obiiciente quamplurima, tum de proditione terræ Suliæ, tum de morte Marchionis, tum de quibusdam conuentionibus ad inuicem habitis, & non obseruatis; Rex liberè, & constanter, & ita intrepide respondit, quòd non solùm eum Imperator gratia, vel venia dignum; sed etiam laude iudicauit. Nam inclinantem se Regem erexit, & suscepit in osculo pacis, & confœderauit eum sibi, & ampliando honoribus, & auxiliis (circumstante populo, & in lacrymas ruente præ gaudio) promisit asserens, quòd confœderaret Regem Angliæ Regi Franciæ. Et tunc quasi pro mercede Rex Angliæ centum millia marcharum, mediante Duce Austriæ, pro sua liberatione promisit Imperatori. Promisitque Imperator, quòd si per operam eius Rex Angliæ, & Rex Franciæ non possent confœderari, ipse Regem Angliæ ad propria remitteret sine pecunia.* Hactenus Rogerius de gestis per Abbates in hoc negotio.

4. Verùm, cùm res in longum protraheretur, siue fatali mora in actis Principum, quæ multiplicibus præuiis consultationibus, frequentiùs retardantur, quàm diriguntur; siue ipsa colligendæ pecuniæ, maximè tam ingentis, difficultate, vtrique malo nostri subuenêre, & contra primum vocatus Abbas Helias de Monasterio Dunnis, cui Dux Leopoldus olim ministrasset; secundò, Abbates omnes se opposuêre, emunctis Cœnobiis, etiam vsque ad sanguinem, sine vllo respectu priuilegiorum, aut exemptionum; vt congregata pecunia miles Christi captiuus redimeretur. Proferam vtriusque euentus testes idoneos: de primo Hadrianum Butium cum Meiero; de secundo Guillelmum Neubricensem, quorum verba ad litteram transcribam. Igitur Butius de Helia ita commemorat [b]:

b in Chron. a d hunc ann.

Dux ergo eum (id est, Richardum Regem) *captum aliquandiu secum tenuit, & postmodum Imperatori Henrico in Alemanniam direxit. Imperator autem Regem secum tenens, quocunque pergebat, sub honesta custodia secum ducebat. Regina verò Angliæ, quæ fuit filia Regis Nauarræ, plurimùm pro redemptione Regis filij sui laborabat. Vnde & Dominum Heliam accersitum pro Regis liberatione ad Ducem Austriæ misit, qui ad preces Patris sui Abbatis Heliæ (sic enim eum vocare consueuerat) eo viso, dixit: Non possum denegare tibi, pie Pater, Regem, cuius occasione venisti, vt reducas eum. Vellem nihilominùs, vt Imperatorem meum Dominum placatum redderes. Richardus igitur Rex, post annuum captiuitatem magno redemptus pretio, ab Imperatore honorificè, & cum gratia, pace etiam inter eos facta, & firmata, in Angliam reuertitur.* Ita Regina filij libertatem per Cistercienses Abbates tractari cœptam, vocato ad se, Helia per Cisterciensem item consummauit. Mansit obsequij memoria apud vtrunque, Richardum, & Reginam, illius matrem; & cum memoria, larga remuneratio. Vocato Helia rursus, ac decimis donato, in Anglia, Ecclesiáque, quam Dunnæ possiderent perpetuo iure. Quin & ipse ibidem diu detentus, atque regiis consiliis deputatus, homo exterus, non sine ingenti incolarum acclamatione; nam pergit Butius [c]: *A quo* (id est, Richardo) *Helias Abbas in Angliam vocatus, honorificéque susceptus, decima de Stapeya ditatus est, factúsque Consiliarius eius ab omnibus Regni Primoribus dilectus, & sæpius muneribus, & xeniis, ab Episcopis, & Baronibus aliquibus fuit honoratus. Vnde & Ecclesia de Eschierfoh, quæ est in Stapeya, per manum Humberti Cantuariensis Archiepiscopi, Ecclesiæ Dunis, in perpetuam eleemosynam tradita est.* Huc vsque Butius.

5.

c vbi suprà.

6. Meminit facti, & remunerationis Iacobus Meierus addens, donatum Heliam insigni marmore, quod adhuc Dunis cernitur, his verbis [d]: *Eum* (id est, Richardum, Angliæ Regem) *Helias Abbas Dunensis redimere iuuit; donatus posteà ab eo, præter amplas in Anglia decimas, visendo illo marmore, quod ad aram maximam, eo in Monasterio cernitur.* Ita Meierus anno sequenti, quo euenêre ista, quæ de Helia nos ex præcedentibus coniunximus, quo simul omnia, quæ à nostris facta sunt pro redemptione Richardi propalaremus. Cæterùm, nam & id obiter dicam, quòd tanta apud Leopoldum authoritate, & gratia Helias Abbas pollere creditus sit, vt à Regina matre, ad filij redemptionem pertractandam, præ cunctis sui Regni Prælatis eligeretur; homo exter; & cui tantum negotium nisi præualido, vix sine aliorum inuidia mandari posset: non leue mihi argumentum esse videtur arctissimæ inter eos necessitudinis, quæ his, quæ suprà à nobis dicta sunt, de mora Ducis sub habitu ignoto, inter Dunenses Monachos, atque in obsequio Abbatis maiorem fidem valeat conciliare. Atque hæc de his, quæ gesta per Heliam.

d lib. 7. an. seq.

At

7. At non solùm negotio pertractando, verùm nec congregandæ pecuniæ,& soluendis collectis nostros defuisse,quanuis ab eis immunes;imò neque auaritiæ Ministrorum, quæ plerunque tributis longè molestior, atque maiori oneri esse solet (nam neque hoc speciale crimen nostrorum temporum) Guillelmus Neubricensis his verbis prodit [e]: *Vrgebant ergo negotium in cunctis Angliæ finibus Executores regij, nulli parcentes: nec erat vlla distinctio Clerici,& laici, sæcularis,& Religiosi; sed omnes indifferenter, & iuxta vires substantiæ suæ, vel iuxta redditanm quantitatem, in dictum modum soluere pecunias cogebantur. Silebant, & vacabant priuilegia, prærogatiua Ecclesiarum, & Monasteriorum. Omnis dignitas, seu libertas oppilabat os suum, nec alicui licebat dicere: Tantus,ac talis sum: habete me excusatum. Cisterciensis quoque Ordinis Monachi, qui ab omni exactione regia, hactenus immunes extiterāt,tantò magis tunc onerati sunt,quantò minùs anteà publici oneris senserant. Quippe quod illis in substantia præcipuum esse noscitur, & quod ferè pro omni redditu ad vsus,sumptúsque necessarios,habere videntur,lanam,scilicet,pecudum suorum,exacti,coactique resignarunt.* Hæc de collectis.

e lib.4.c.35.

8. At de extorta sub collectarum titulo, quæ Ministrorum auaritia semper fuit, longè superexcedente quantitate, audi,quod sequitur [f]: *Putabatur quidem tanta pecuniarum coaceruatio redemptionis regiæ summam excedere; quam tamen non attigit,cùm vniuersæ particulæ Lundoniis conuenissent, ad summam, quod accidisse creditur per fraudem Executorum. Denique propter hanc primæ collectionis insufficientiam, Ministri regij secundam, tertiámque instaurant,quousque locupletiores pecuniis spoliant; manifestúmque rapinarum dedecus, honesto redemptionis regiæ nomine palliant.* Hactenus ille. Cæterùm, qualiter post redemptum Regem, partem pecuniæ oblatam ab Henrico Cœnobiis Cisterciensibus, in thuribula argentea perficienda, quanuis sub titulo honesto restitutionis potuisset accipi,tanquàm malè acquisitam,Synodus Cisterciensis recusauerit; anno sequenti,quo euenit,dicemus.

f ibid.

Hoc ipso anno, dum idem Rex Richardus apud Imperatorem detineretur,tumultuante Anglia,ob dissensiones inter vtrunque Regni Procuratorem, Episcopum, nimirum, Eliensem, atque Rothomagensem Archiepiscopum, cùm vterque appellasset Romanam Sedem,missi à Pontifice duo Cardinales, ex quibus alter Iordanus,quondam Fossæ nouæ Abbas, de quo suprà; quanuis non admodum Legatia vtilis fuit. De ea hæc habet Rogerius in Annalibus [g]: *Eodem anno Dominus Papa misit à latere suo duos Cardinales,scilicet, Octauianum Ostiensem Episcopum, & Iordanem de Fossa noua ad dirimendam litem,quæ erat inter Cancellarium, & Rothomagensem Archiepiscopum. Qui cùm venissent in Northmanniam vsque ad Gisortium,clausa est iis ianua,& intrare non potuerunt: & cùm cognouissent hoc factum fuisse per Vuillelmum, filium Radulphi,Senescallum Northmanniæ, illum excommunicauerunt,& omnes complices suos,& fautores, & Consiliarios,& authores prædictæ præsumptionis, & totam Northmanniam sub interdicto posuerunt. Quod cùm nunciatum esset in Anglia,Regina Aleonor,& Rothomagensis Archiepiscopus miserunt ad eos Hugonem Dunelmensem Episcopum, vt relaxarent sententiam, quam dederant in Senescallum Northmanniæ, & in ipsam Northmanniam. Primò verò inuenit eos Dunelmensis Episcopus apud Parisios: deinde sequutus est eos vsque Vizeliacum: sed nullo modo relaxare sententiam suam voluerunt, nisi recepti fuissent in Northmannia. Sed Dominus Papa interdictum Northmanniæ relaxauit,& relaxari fecit à Legatis: nec tamen intrauerunt Northmanniam.* Hactenus Rogerius. 9.

g ad hunc an.par.2.

---

1. Margarita in Occidentem reuersa, 2. Thomam Anglicum fratrem quærit, & inuenit: 3. ab eo agnoscitur, 4. atque eius monitis Cisterciensem Monialem induit. 5. Mors Saladini, 6. & duorum Cisterciensium Fratrum captio, 7. qui à mulierculis, eius iussu, sollicitati, 8. quandiu sobrij, casti: 9. ebrij deinde, lapsi; & pœnitentes ab eo dimissi sunt, inter suos expiandi ritu Christiano.

CAPVT III.

1. AM peregrinam nostram Margaritam longi exilij tædebat in Palæsthina: quippe, vt ipsa, siue ipsius nomine Thomas frater, ait:

Esse diu peregrè rarus est,qui non ferat ægrè.

Quare denuò reuisis locis sacris, quod licuit per inducias,reducibus militibus sociata,dubium ex Scotia, an Anglia; nam Sanctum Andream inuocasse fertur, dum solueret: inde versus:

Quæ procul absenti Scotorum defero genti,
Vir sacer Andrea,suscipe vota mea.

valedicens Orienti,transfretauit. Fortè nec Scotis, nec Anglis iuncta est; sed Hispanis,aut Italis: nam, antequàm ad propria remearet, Limina Apostolorum,tum Iacobi in Hispania,tum Petri,& Pauli Romæ visitasse,ab eodemmet Thoma perhibetur, his planè versibus:

Per loca Sanctorum,te,Iacobe Sancte,reuisens,
Romam præteriens visito,&c.

Ita nullum Sanctuarium illi non visum, ex his,quæ pluris facit Christianus Orbis.

Longum esset in præsenti recensere, quot sacra Virgo,quantáque incommoda,& terra,& mari oberrans perpessa fuerit. 2.

Insidias etenim latronum passa,faméinque.

Etiam in morbum incidit, nullis non defæcanda tribulationibus. Adieritne inter hæc paternam domum, in dubio est: constat, cùm fratrem,quem vnicè amabat,quippe à se educatum,studiosè quæreret, Galliam penè vniuersam peragrasse: nec destitisse, quoad vsque tandem inuentum; sed de sorore dubium, quam putaret defunctam à multo tempore: primùm de veritate certificauerit: dein eius arbitrio se submiserit, reditura ad patriam,aut,si ita consulat, Cistercium ingressura. Verùm hæc eadem ipsam declamantem versa oratione, seu Thomam eius nomine, audiamus:

Vnica spes superest,germanum quærere fratrem, 3.
Qui sicut frater,sic & alumnus erat.
A me nutritus,vndenis me minor annis,
Quem tenerum soleo ferre,referre scholis.
Nunc inuestigans Francorum finibus,ecce

Audio

Audio iam Monachum: Francia te repeto.
Belluacum veniens, vbinam sit, sciscitor: inde
Monstratur Fres mons, quo manet ille, locus.
Inuentus tandem, qua sim, vix credit, & aio:
Hoc nomen matris, & patris illud erat.
Treis pueris pater vnus adest, qua concipit vna:
Hunc Baptisma lauat, Christus ad astra leuat.
Quid dubitas? illa genuit nos dicta Sybilla:
Hac nobis mater, & fuit Hulno pater.
Hac inter, signis credit, lacrymamur vterque:
Casus pando meos, méque loquente, gemit.
Posthac hortatur Mundi contemnere vitam:
Qua reddat Monacham, me docet ille viam.

Hactenus Margaritæ Virginis Historia descripta alternis versibus: nam, quæ sequuntur, mera consilia sunt, atque Patrum sententiæ, quibus Thomas Sorori dudum amissæ; sed tunc recens inuentæ, Monachatum suadet, & persuadet.

4. Tum verò ipsa acquiescente monitis fratris, electus primùm Ordo Cisterciensis, quia Mariæ præ aliis, cui se omninò deuinctam confessa esset: mox Ludouici Claromontensium Comitis largitate dotata in Cisterciensium Virginum Collegio adscripta est in Laudunensi Diœcesi, cui, siue ad præferendam humilitatem, seu fortè ob tenuitatem ædificiorum, Monasteriolum nomen, cuius non video meminisse Robertum Claudium: vnde coniector hodie non permanere. Certè in eiusdem Historiæ parte prima, quæ soluta oratione scripta est, idem qui suprà Thomas hæc scribit verba: *Primò quidem in remota, ac molestissima peregrinationis afflictis, demum in voluntaria subiectionis abiectione, Deo immolans abominationes Ægyptiorum, secundùm Ordinem Cisterciensium conuersando, germani fratris exemplo prouocata, atque piissimi Claromontensium, & Blesensium Comitis Ludouici liberalitate negotium procurante, cura sæculari valefaciens, velut gemma inclyta, de luto luci reddita, Maria Margarita perpetuò ministrauit, & meritò quidem per Mariam semel, & secundo miraculo satis euidenti, erepta est de manu tribulantis.* Et paulò inferiùs: *Ingressa est igitur Monasterium Virginum, cui nomen Monasteriolum, in Episcopatu Laudunensi, ibique per annos quasi duodeviginti conuersata est feruenter, atque frequenter salutando Mariam.* Et iterum post finem totius Operis: *Explicit liber Domni Thomæ Monachi de Fresmont, de periculis, & peregrinatione Margaritæ sororis suæ, tandem in Monasteriolo Laudunensis Diœcesis, & Cisterciensis Ordinis feliciter consummata.*

5. Hoc ipso anno post inducias cum nostris pactas, Malleus Christianorum (sic enim eum vocabant) Saladinus, post multas de Christianis partas victorias, ac longè, & latè imperium propagatum, defunctus est, atque æternis cruciatibus damnatus cum suo Mahometo: homo aliàs non abhorrens à virtutibus, & qui *cùm nostrorum mores explorans* (ait Guillelmus Neubricensis [a]) *audiisset, quòd pluribus in prandio ferculis vterentur, dixisse fertur, tales Terra sancta indignos esse.* Cæterùm, quid duobus Cisterciensibus ex his, qui Duces fideles comitabantur, seu fortè alibi captis, cùm ad illius manus peruenissent, cùm ipso acciderit; quámque argutus suæ sectæ commendator, cum nostræ Religionis suggillatione inuentus sit, etsi nostrorum humanum lapsum prodat, quia dignum Annalibus, ex eodem Guillelmo Neubricensi, transcribere non grauabor: sic autem ait [b].

6. *Præsentati sunt ei aliquando duo Monachi Cisterciensis Ordinis, capti à Turcis prædonibus, quos ex schemate insuato, intelligens esse de genere philosophantium Christianorum, per interpretem sciscitatus est, quinam essent, & cuius conditionis, vel professionis. Responderunt, se esse Monachos Regulam Beati Patris Benedicti professos. Ille de institutis eiusdem Regula plura percontatus, cùm inter cætera de Cœlibatu eorum audisset, tandem quæsiuit, an vinum biberent, & carnibus vescerentur? Responderunt, se omni tempore certum vini modulum habere ad vsum: esum verò carnium non nisi ratione necessitatis, aut infirmitatis admittere. Tunc iussit eos indulgentiori custodia mancipari, & per duas decentis forma mulierculas ad eorum ministerium deputatas, solas eis carnes cum potu aqua ad victum ministrari. Qui carnibus vsi, & aqua madentes, exemplo Beati Iob, fœdus pepigerunt cum oculis suis, vt ne cogitarent quidem de turpitudine; sed sobrietate comite, solliciti pudicitia sua custodes orationi vacabant.*

Quod vbi comperit Saladinus, carnes, & aquam, piscibus, ac vino iussit mutari. Et quidem si hoc eo animo fecisset, quo à Salomone dictum est [c]: Date vinum iis, qui amaro sunt animo, bibant, & obliuiscantur egestatis suæ. *beneuolè vtique actum fuisset. At insidiabatur callidus, vt simplicitatem arte deluderet, & ex hoc Religioni calumniam concinnaret. Vinum ergo sumentes, dum blandientibus mulierculis tristitiam suam paulò indulgentiori haustu lenirent; illam apostolicam regulam* [d]: Modico vino vtere propter stomachum tuum. *minimè tenuerunt. Nam, quod stomacho sat est, hilaritati minus est. Vbi autem in hilaritate honestatis irrepsit obliuio, Salomonica de vino sententia veritas claruit* [e]: *quippe ingressum est blandè: sed in nouissimo momordit vt coluber: denique inciderunt in fœminas idipsum molientes.* 7.

Manè digesto vino, & reatu cognito, fleuerunt amarè, & lacrymis madidi producti sunt, iubente molitionis artifice. Quibus ait: Cur solito tristiores estis? Quia, inquiunt, peccauimus grauiter vino absorpti. Et ille: Cùm carnibus, inquit, vesceremini, & aquam biberetis, propositum vestrum cautè custodistis. Porrò absque esu carnium, vino madentes, Regulæ vestræ, & propositi præuaricatores inuenti estis. Ex quo apparet, quòd ille vestræ Philosophiæ Author Benedictus minùs sapiens fuerit, esum, scilicet, carnium inhibens, quo animi status nunquam turbatur; & vini vobis vsum relaxans, quo etiam integerrimæ rationis vigor eneruatur, quod tam recenti vestro probatis exemplo. An non ergo prudentior Philosophus noster, & Legislator, qui nobis animi turbatorem vinum prohibuit, & semper innoxium carnium esum indulsit? 8.

Sed vobis est quid expiationis apud vestros, cùm propositum soluitis? Et illi: Pœnitentia, inquiunt, & satisfactio pro arbitrio senioris nostri. Ergo, inquit, non potestis apud nos expiari, redite ad vestros pro ritu vestro expiandi. Dimisitque eos liberè ad propria reuersuros homo inueterata peste imbutus, & ad suggillandum, quod sapere non valebat, argutus. Hactenus ex Guillelmo Neubricensi ad commendandam cunctis sobrietatem, cuius obliuio in ruinam duobus Monachis; custodia in præseruationem à culpa fuit. Cæterùm mihi, si dicturus sum, quod sentio, mirandum magis, sobrios, cùm solis fœminis agentes, nunquam pollutos; quàm cecidisse ebrios; qualiter nec filiabus propriis Lot pepercit: haud tamen ea culpa vini indulti, sed excessus prohibiti; à quo cunctis Christianis, nedum Monachis, semper abstinendum. 9.

a lib. 5. c. 11.
b eod. cap.
c Prou. 31.
d 1. ad Timoth 5.
e Eccli. 10.

1. Canutus Rex in Ecclesia Bernhen sepultus: 2. & in Cistercio Hugo Burgundiæ Dux, 3. cuius breuiter Acta recensentur. 4. Bruno, abdicato Archiepiscopatu Coloniensi, Monachum induit: 5. eiusdem Acta, 6. mors, & sepultura. 7. Virginum Coloniensium apparitio: 8. reuelatio sepulcri, inuentióque: 9. tum iucunda historia nouo miraculo, 10. qua sacra pignora reddidit clariora.

CAPVT IV.

1. NNO *M.C.XCII.* (ait Martinus Cremanus in sua historia Poloniæ [a]) *Rex Canutus obiit, & sepultus est in Monasterio Bernhen, Ordinis Cisterciensis.* Hæc tantùm ille. Ergo hic annus in Suecia nostris funestus: quippe quibus Canutus percharus fuit: sed nihilominùs illustratus funere regio: atque occasione rependendæ gratiæ, quam multam ei debebant; dum iusta soluerent, dum per suffragia, & preces subuenirent, atque inter lacrymas deuoti parentarent. Hic ille pius Sueciæ Canutus Rex, quem Stephano, quem Ioanni Archipræsulibus, ex Cistercio & Albastra Monasterio, in Vpsalensem Metropolim assumptis, obsequentissimum, diuini cultus promotorem religiosissimum, suis amabilem, hostibus terribilem, atque vtrisque admirandum commemorauimus [b].

[a] lib. 6.
[b] anno 1185. c. 3. n. 2.

2. Funestauit & nostris præsentem annum Hugonis III. Burgundiæ Ducis mors apud Tyrum extincti, cùm res Orientis, ex Gallis penè solus, post reditum Philippi, promoueret. Corpus eius ad Cistercium delatum est: atque à Guidone, & Fratribus exceptum non sine lacrymis: quippe clarissimi, charissimíque Principis; & quem omnes, vt Dominum, sic Patrem; nec minùs ideò amicum Cistercienses præ aliis amplectebantur. Visitur hodiéque sepulcrum eius in eadem Capella, in qua pater, & auus conditi iacent, sub breui, atque modesto nimiùm titulo: HIC IACET DVX HVGO, FILIVS ODES DVCIS BVRGVNDIÆ, QVI OBIIT ANNO M.C.XCII. Vitam, & acta Viri paucis colligit Aubertus Miræus in suo nuper vulgato Chronico Belgico; nec pigebit accurati Authoris verba in gratiam mei Lectoris, atque Hugonis notitiam hîc transcribere.

3. *Hugo*, ait [c], *III. sacra Capella Diuionensis Conditor, in Syriam anno 1171. iuit, teste Guillelmo Tyrio libro 2. & Roberto Montensi: quorum alter Henricum, alter Odonem non rectè nuncupat. Prior illi coniux fuit Alidis, siue Adela, Matthæi primi Lotharingiæ Mosselana Ducis filia: ex qua nati Odo, tertius Dux, & Alexander, à quo posteriori stirpem trahunt Domini de Montagio, Couches, Sombernon. Posterior coniux fuit Beatrix, Comitissa de Vienna, & Albonensis, ex qua natus Andreas Delfinus, Comes Viennensis, & Albonensis, & Matildis, vxor Ioannis Comitis de Chalon. Idem Dux Hugo III. Gauchero, Episcopo Lingonensi, anno 1178. Comitatum Lingonensem dedit, in Syriam secundò profectus, cum Philippo Augusto Francorum Rege, obsidioni Arcensi, anno 1191. interfuit. Obiit Tyri anno 1192. sepultus Cisterci.* Ita Myræus. Hugonem in Ducatu Burgundiæ excepit Odo eius nominis tertius, qui non minori nostros charitate, non minori Cistercium prosequebatur.

[c] ad an. 998.

4. Eodem anno illustrauit cucullam candidam, quam abdicatis infulis suscepit, insignis inter omnes Ecclesiæ Principes, Archiepiscopus Coloniensis, nomine Bruno, Euerhardi Altenæ Comitis filius; longam senectam, & variis morbis fractam feliciùs in Cistercio consummaturus. De eius vltronea abdicatione, tum Monachatu, ex ipsis Chronicis Ecclesiæ Coloniensis, in Magno Chronico Belgico hæc habentur [d]: *Bruno, cùm propter senectutem, & tam corporis, quàm sensus imbecillitatem, ad tantæ Ecclesiæ regimen minùs sufficeret; vix vno anno potitus Episcopio, conuocatis, omnibus Ecclesiæ suæ Primoribus, atque nobilibus, virga pastorali super Altari Beati Petri posita, Episcopatum resignauit: sicque ad Domum Veteris Montis* (Ordinis Cisterciensis) *se transferens, in habitu monachali defunctus est*, &c. Hactenus verba Magni illius Chronici.

[d] in Coloniẽ. Bruno, ad hũc an.

Acta Brunonis Authores prætermittunt; quippe annui Pontificis, & qui iam senex rerum potitus fuerat. Genus haud dubiè clarum, illustréque, quod tam eius electio, quam mox subiungam, quàm Fridericus, quondam illius frater, & Adolfus ex alio fratre nepos, vterque Coloniensis Archiepiscopus, antecessor, successórque confirmant. Electio non omninò vitio carens; sed in Brunone fortè innoxia fuit. Cùm esset maior Præpositus Ecclesiæ Coloniensis: *Episcopatum adeptus est* (ait idem Chronicon [e]) *anno Domini M.C.XCI. Pontificatus Clementis III. anno quarto. Nam, cùm Lotharius Bonensis Præpositus canonicè fuisset electus, prodito consilio, sic propinquorum Brunonis* (Virorum potentum) *minis territus est, vt electioni de se factæ in Capitulo renunciaret; statimque Bruno eligitur*, &c. Crediderim electionis vitio cognito, quod anteà ignorauisset, baculum abdicasse, ne per potentiam, & minas subrogatas, quamuis, ipso nesciente, intrusus, quàm electus videri posset. Prouidit tamen sibi successorem, Adolfum nepotem, omnium suffragiis pacificè eligendum: de quo hæc idem Author paulò inferius [f]: *Venerabilis Adolfus huius nominis primus, filius Fratris Brunonis antecessoris sui, priùs Præpositus maioris Ecclesiæ Coloniensis, assumptus est in Pontificem Coloniensis Ecclesiæ, anno salutis M.C.XCII. qui fuit annus Cœlestini Papæ III. primus*, &c. 5.

[e] vbi suprà.
[f] iterum in Coloniẽsibus.

Hactenus, quæ de Brunone cognita nobis ante abdicatas infulas. Cæsarius Heisterbacensis construxisse Ecclesiam S. Pantaleonis in vrbe Coloniensi, ob idque ibidem anniuersarium eius celebrari, de ipso, an de antiquiori alio affirmat. Reliqua, quæ post Monachatum gessit, occulta. Nisi, quòd tamen breui decessisse credendus est homo ætatis prouectæ, si non decrepitæ: quippe qui non solùm corporis, sed sensus imbecillitatem passus commemoratur. Breuem vitam haud obscurè insinuant Chronici verba, quæ Monachatui subiungunt sepulturam. Hanc iuxta Fridericum ipsius fratrem, atque in Archiepiscopatu antecessorem sortitum fuisse, eiusdem met Historiæ Author affirmat [g]: *Ad Domum*, inquit, *veteris Montis se transferens, in Habitu monastico defunctus est, & iuxta fratrem suum Fridericum Episcopum sepultus.* Itaque Frater etiam Fridericus in Veteris Montis Domo sepultus fuerat. Paulò aliter Bru- 6.

[g] vbi supra.

sselinus

ſelinus de Brunone,& tempus anticipans, quem nos in primo tomo ſequuti ſumus: nec minùs aliter de eo,tempúſque poſtponens,Claudius Robertus(quanuis in Monachatu omnes conueniant) atque Ioannes Tritemius [h]. Sed Chronico tam diſtinctè ſignante annos,nec Chriſti tantum; ſed Summorum Pontificum, ſub quibus,ſiue Bruno, ſiue Adolfus promoti ſunt: id,quod ex Chronicis Eccleſiæ Colonienſis, maior haud dubiè fides habenda venit.

h in Chroni. co.

7. Eiſdem temporibus (neque enim annum certum dicere auſim) in Foleo de Frode Turingiæ Monaſterio, floruiſſe Abbatem lego, multis à Deo illuſtratum reuelationibus. Hic erga ſacras Martyrum Reliquias, præcipuè Colonienſium Virginum,charitate accenſus, & Domum ſuam alicuius, ex eis, corporis theſauro inæſtimabili ditare concipiens animo, cùm multis precibus,tum Deum,tum ipſas Virgines, ſuper tanto fauore ſollicitaſſet, non ſolùm viſitari ab earum vna, ſed à pluribus meruit; nempe, à tribus, atque de earum ſepulcris admoneri per viſum: quæ ſi indagare, & effodere curaret, inuenta corpora aſportare ſecum poſſet, vt diu exoptauiſſet, ſi religioſè à ſuis ſemper colantur, cum ipſis vſque ad finem permanſura. Inuentionem, tranſlationémque ſacrorum corporum, quæ hoc tempus concernunt, plùs, minúſve ex Cæſario, in hoc capite; quippe ex Authore ſynchrono, & qui ipſum Abbatem videre potuit, relationem, ſeu fugam proprius dicam,aut Virginum diſceſſum, quæ poſt ipſius mortem ſequuta eſt, in tempore dicam, ex vtraque & meritum Abbatis,& ſucceſſoris eius oſcitantiam,ſiue deſidiam,& diuinæ virtutis diſpenſationem in Sanctis ſuis glorioſam,in omnes iuſtam,iucunda ſatis,ſed miranda Hiſtoria propalaturus. Ergo Cæſarius rem totam his verbis narrat [i]:

i lib. 8. Dialog.c.85.

8. *In Foleo de Frode,Domo Ordinis Ciſtercienſis,quæ in Thuringia ſita eſt, Abbas quidam ante annos paucos defunctus eſt, qui circa Sanctorum Reliquias ſatis extiterat deuotus. Vnde & Dominus huiuſmodi ei viſionem oſtendere dignatus eſt. Nocte quadam in ſomnis Coloniam, in Eccleſiam Sanctarum vndecim millium Virginum, ſe tranſpeſitum vidit, extra eius ſepta, iuxta quendam murum, tria Virginum corpora ſepulta intellexit,quarum nomina ſunt Theomata,Cleomata,& Chriſtiantia.* Atque hæc omnia per viſum illi oſtenſa. Pergit Author: *Mox Coloniam pergens, & locum reuelatum ex cunctis indiciis cognoſcens Abbatiſſam adiit, viſum expoſuit: & vt ſibi quærere liceret, quas viderat, petiuit, & obtinuit. Oſtenſus eſt ei quidam nomine Vlricus, cui conſuetudo erat earundem ſacrarum Virginum corpora effodere. Conductus verò ab Abbate, cùm in loco prænominato duos reperiſſet ſarcophagos, & vno aperto, inter oſſa ſacra pectinem pulcherrimum vidiſſet, concupiuit,& tulit,eúmque chirothecæ ſuæ incluſum,in ſinum proiecit,à quo cùm impediretur in fodiendo, eum extraxit,ſuper foſſam illum ponens in loco eminenti: ſuperueniens quædam ex ſororibus,tam curioſitate, quàm ſanctitate pectinis delectata,ſecretè tulit,& abiit.* Ita Cæſarius.

9. Ergo dum tertium corpus effodiebatur, ablatum furto pectinem,pio,an ſacrilego,nam & à fœmina inſtrumentum fœminei cultus,perpulchrum & ipſum, ſine vllo etiam prætextu pietatis non abnuam facilè potuiſſe concupiſci. Tum tertio corpore effoſſo, detectóque, cùm veritas præteritæ viſionis, ipſa inuentione ſacrarum exuuiarum, ac ſignis præoſtenſis, quibus quæ inuenerant, per omnia reſpondebant, confirmaretur; Venerabilis Abbas lætus in Domino, à quo, quod tandiu exoptarat, impetrauiſſet, iam reditum ad ſuos cogitabat, ſarcinam dulcem cum gaudio reportaturus: cùm & ecce Deus miraculum miraculo, & priorem viſionem noua alia cumulauit; quæ Virum Dei dum contriſtat, conſolaretur. Quippe hæc ſecunda denuò comprobata nouis experimentis, quæ veritatem non ſolùm viſionum, ſed corporum arguerent: & diſpenſante euentus diuina manu ex affectionum, mortalibus ſimilium, ſimilitudine, ſacra pignora chariora cunctis redderent ex potentia, occultorúmque notitia venerabiliora comprobarent. Nam audi,quod ſequitur: fortè ſupra fidem,ſi non cœleſtis illa prouidentia,creatarum mentium lineas prætergreſſa,plùs etiam nobis indulgere potuiſſet,imò & conſueuiſſet, quàm nos capere.

Corporibus effoſſis,& in ſcrinio decenter compoſitis, cùm manè Abbas cum eis proficiſci propoſuiſſet, eadem nocte, in forma, & habitu virginali, illi in ſomnis apparentes (ſcilicet, tres Beatæ Virgines) dixerunt: Tecum ire non poſſumus. Quibus cùm reſpondiſſet: Quare, dilectiſſimæ Dominæ? ſubiunxit vna: Quia pectinem meum perdidi, quem mihi mater mea dedit, cùm de patria mea egrederer. Et ille: Quis habet illum, Domina mea? Reſpondit: Quando Vlricus ſepulcrum meum aperuit, & vidiſſet illum, chirothecæ ſuæ impoſuit, cum qua abſcondit illum in ſinu ſuo: quem cùm extractum, ſuper marginem foſſæ poſuiſſet, ſuperueniens quædam Sanctimonialis, Friderindis nomine, furata eſt illum. Manè ad Abbatiſſam veniens (ſcilicet, Abbas) ait: Quod eſt nomen hominis, qui Virgines has effodit? reſpondit: Vlricus. & adiecit: Eſt hic aliqua Domina, quæ vocetur Friderindis? Reſpondente ea,Etiam, ſubiecit: Peto,vt vterque vocetur. Quod cùm factum eſſet, ait Vlrico: Quando corpora ſacra effodiſti, pectinem ibi inueniſti: & cætera, quæ ſuprà dicta ſunt, adiunxit. Reſpondente illo: Domine,verum eſt. Conuerſus ad Friderindem dixit: Et vos, Domina,tuliſtis illum? Qua confitente, ſubintulit: Rogo,vt reſtituatis pectinem: quia ſine illo mecum ire renuunt. Quem cùm celerius retuliſſet, & ab Abbate in ſcrinio poſitus fuiſſet, ad Monaſterium ſuum illas deuexit, in quo cum multa gloria ſunt ſuſceptæ, & in loco honeſto locatæ, in magna fuerunt venerationе. Sed hoc quandiu vixit Abbas ille, cui ſe reuelauerant. 10.

Hactenus à Cæſario ſcripta Hiſtoria, qua parte hoc tempus concernere videtur omninò læta, atque eò iucundior, quò Beatæ Virgines, velut quæ puellares, cum ætate, retinerent affectus in media gloria, vltrò ſeſe ingerere videntur legentium cordibus: cæterùm quæ poſt aliquot annos ſequuta ſunt, amara, & triſtia; & qua occaſione tandem factum ſit,vt quæ quæſitæ ab illo Sancto Abbate, colendæque è proprio loco,ad noſtrum gaudentes veniſſent; cùm oblitas ſe,inhonoratáſque viderent, nam ſpretas non dicam, ad priorem miraculosè remeauerint; ſuis, & loco, & tempore dicemus. Nunc, ſi quæ alia ſuperſunt huius anni, ſequenti capite paucis aperiamus. 11.

1. Ferdinandus Aragonius Infans per parentem retardatus à Monachatu. 2. Martinúsque Seguntinæ Sedi renuncians, 3. tam ab Alfonso, quàm à Cælestino, Rege & Pontifice, impetrat missionem. 4. in Capitula indictum Festum Petri Tarantasiensis. 5. Cautum de Anniuersariorum multitudine, 6. & de euitanda frequentia Sanctimonialium. 7. Calatrauensium irruptio in Saracenos. 8. Chronologia. 9. Dictum de Valle Sancti Bernardi in Frisia, 10. & de aliis Monasteriis subobscurè.

CAPVT V.

1. IN Manuscripto antiquo notatum lego, hoc ipso anno Ferdinandum Aragonium Alfonsi Aragonensis Regis filium, & Petri primi fratrem, de quo plurimus infrà nobis sermo, cùm Regium Monasterium Populetanum, vnà cum patre deuotus visitaret, religione loci, ac Monachorum sanctitate allectum, compunctúmque concepisse monasticum feruorem, quem patri proposuerit, eius, si posset, consensum ad tantum opus, atque benedictionem impetraturus. Assuetum Populetum filiis Regum, quos efficeret Sanctos, vel ex paganis: fidelem se, & fideli parente natum, imò & pio, quantumuis fragilem, non esse, cur desperet gratia Dei adiuuandum, & promouendum. Madere adhuc terram Bernardi sanguine, quem pro Christo effuderit: sibi vt non detur coronari palma Martyrij; at sub iugo obedientiæ securam viam, & luxuriantis ætatis, potentiæque, quò efftaniores motus, eò magis compescendos in votis esse. An dissuaserit Pater, in dubio est: seu charitate in filium, quem natu minimum tenériùs amplecteretur; seu iuueni timeret à leuitate: nec dubitaret annis penè puerilibus vix tantum onus tutò committi posse. Constat, cùm iam iam morti proximus esset, scrupulis, vt credo, adactum præcepisse inter alia, vt Ferdinandus in eodem Monasterio Monachum ageret, & manibus suorum patentaret. Neque quid tale iussisse credendus est Princeps haud dubiè pius, nisi filij propositum nouisset; & sese reum impeditæ conuersionis, vt non verbis, factis ipsis confiteretur. Hæc ex antiquo illo Manuscripto; quæ hunc annum concernunt, his, quæ infra quadriennium dicenda sunt de testamento Alfonsi, & Ferdinandi obedientis Monachatu, viam sternunt.

2. Per idem tempus, ne qui extera pandimus, domestica silentio prætereamus, Seguntinus Episcopus Martinus, pertæsus infulas, & solius quietis, & otij appetens, Hortam sibi in corde, & solum Monachatum, ad quem vocatus esset, in desiderio Alfonso proponit: nam neque hoc sine ipsius consensu aggredi ausus; se iam septennium, à suscepto munere agere, in quo exercendo nihil omisisset, quod vtile putaret: multa, Dei gratia, in melius reformata, in moribus, in vestibus sacris, in ædificiis. Multa præterea Monachis largita, multa pauperibus; sed neque pauca acquisita suæ Ecclesiæ. Nec solùm Seguntinis, quod summè opus; sed vniuersis Clericis prouisum, impetrato rescripto, quo à sæcularium iniuriis, quas plures patiebantur, eriperentur. Se iam exiguum, quem posset facere, fructum, fecisse hactenus: reliqua, quæ restabant peragenda, maiores vires petere, quibus ipse quia careat, libenter cedat: longa senecta, & diuturnis morbis fractum, septennium aliud vix posse superuiuere: nec multum esse, si qui tempus omninò certum, quippe præteritum, alienis curis insumpsit; incertum saltem, & dubium, quia in pendulo, & forsan non futurum, sibi procuret: liceat Racheli dare dubios annos, pro qua iam tanto tempore seruiisset, quandiu septennio Liam amplexus est, quam nunquam amasset, imò quam non nisi inuitus suscepisset. Hæc, & similia Martinus ad Alfonsum; quæ quanuis tenitentem perpulère, vt votis annueret; atque Martino, vt non missionem posset, saltem quam poterat, vt peteret missionem, consensum daret.

Richardus Monachus in his, quæ de eius Vita scripsit carminibus hoc anno deposuisse baculum narrat: quippe quem ad sex tantùm, & quatuor menses tenuisse clauum scripsit sequenti Disticho: 3.

Sede Seguntina sex annis ipse sedebat,
Quem Deitas trina bis bina mense volebat.

Quod si verum esset, nequaquam vltrà distulisse secessum posset: quippe electus anno M.C.LXXXV. vt suprà dicebamus [a], nisi septennium prætergressus sit, non potuit pedum vltra prorogare. Sed pertigisse ad annum M.C.XCIV. neque ante ipsum in Hortam secessisse, instrumento producto, demonstrabimus. Quare, vt constet Richardus, credendus est, non de actuali Martini abdicatione impetrata licentia Summi Pontificis; sed de proposita, intentatáque, & quæ, quia ægrè, tam à Rege Alfonso, quàm à Cœlestino Papa concederetur, non potuit non vltra annum prolatare, vt nos etiam in tempore dicemus.

[a] cap. 3. n. 3.

4. Hoc primùm anno, decimooctauo à Sancti Viri morte, in Capitulo generali, Guidone præponente, præceptum est celebrari Festum Sancti Petri Tarantasiensis: & quod mireris, non per totum Ordinem; sed tantùm in Monasterio Bellæ Vallis, vbi sacrum eius corpus conditum manet. Legis latæ in Capitulo hæc sunt verba: *Quarto Idus Septembris in territerio Bisuntinensi, in Monasterio Bella Vallis, Sancti Petri Episcopi, & Confess. Officium, sicut in Festo Sancti Malachiæ agatur.* Porrò de hac eadem Festiuitate non multò pòst, tribus successiuis Capitulis tria alia decreta prodière: alterum de eiusdem Festi translatione post quadriennium, idque ad præceptum Summi Ecclesiæ Præsulis: & duo alia subsequentibus annis, cùm idem Festum iam celebraretur per totum Ordinem, atque omnes Ecclesiæ eius certarent, quænam deuotiùs in Patrem sibi adscisceret, quæ religiosiùs coleret, quem primum post Bernardum Parentem, Cistercij, & Orbis lumen non dubitabant.

5. In eodem Capitulo delatum de multitudine anniuersariorum, & Missarum, vt vocant, votiuarum, quæ crescentibus in dies oblationibus, gratitudinis ergò annuæ ab Abbatibus, aut etiam quotidianæ concedebantur; ingentia hæc beneficia, si modò rara; si frequentia, vilescere: non solùm quia abundantia contemptum parit; nec quicquam nisi singulare, & rarum pretiosum creditur: sed, quia crescente ab ipsa multitudine obligationum numero, aut decrescunt, qui soluant, aut non sufficiunt. Huic ergo malo obuiandum Guido decreuit, edita tali lege: *Ne vlli Abbatum liceat de cætero, alicui*

persona

personæ quotidianam, vel annualem Missam concedere, nisi de licentia Capituli Generalis. Verùm,quia aliqui pauperiem causabantur, non nisi ex his eleemosynis supplendam, prouidit item,vtinam imitandum cunctis exemplum: *Vt Visitator, cùm ad aliquam Domum accesserit, inquisitione facta de statu Monasterij, Conuentum ad alias Abbatias emittat,si necessaria non habet. Abbas autem,aut Prior loci, ad quem mittuntur, cum gaudio charitatis eos suscipiat, & eis,sicut & propriis, in omnibus secundum Ordinem honestè prouideat.*

6. Actum & de Monialibus, quas nec relinquere charitas permitteret, neque nimiùm frequentare, à periculo graui esset immune. Huic visum præcaueri sancta lege: *Prohibetur Abbatibus,Monachis, & Conuersis notabiles conuersationes,& priuata conturbernia: similiter equitatio in via cum Abbatissis,& Monialibus sub graui pœna.* Prouisum antè,nec constat, in qua Synodo, ne Monachi,aut Conuersi illis assisterent extracti à Monasteriis. Sed, vt haberent proprios Capellanos, Conuersósque professos vtrosque Ordinem; sed distinctos à nostris,per quos spiritualia, & temporalia, præter annuam,quæ Abbati incumbebat, visitationem, ministrarentur. Visum id conuenientius duplici titulo: tum, vt vtrique in eo instituerentur, ac probarentur,in quo erant mansuri, neque inexperti pericula subirent: tum,ne Claustrales,aut spes laxioris vitæ inquietos redderet,aut visus desides, aut memoria impatientes disciplinæ; & approbauit experientia factum multis vtrinque Sanctis, etiam ex his, qui Monialibus seruiebant: quod Annales non semel demonstrabunt. De Capellanis multa in sequentibus: sed quæ eos supponunt, non instituunt. Hæc in Capitulo.

7. Quod attinet ad Militias sacras, hoc ipso anno Alfonsus Rex Ferdinandum primogenitum,in Calatrauam primùm, dein Calatrauensi stipatum milite transmisit in Bethicam, nouis incursibus Saracenos oppugnaturum. Ipse sequutus, Calatrauam adiit,excepturus victores,cùm redirent; aut victis, si indigerent opem laturus. Felix illa irruptio Christianis fuit: cedentibus Barbaris, atque Domos, & prædia deserentibus; vastanda hæc; sed illas diripiendas, vt nostri spoliis onusti redire possent. Excepit Rex Alfonsus victorem filium, & Magistrum Militiæ; atque multis vtrunque auxit honoribus. Nec dubitauit,filium adhuc iuuenem, tali stipatum milite,si viueret, in insignes victorias promouendum. Hæc ferè Rades in Historia Calatrauæ [b]. Vbi immaturam eiusdem Principis mortem, patre adhuc superstite, commemorat, Matriti anno M.CC.XI. post multas à Paganis clades acceptas, antequàm felicissima victoria ad Nauas Tolosæ parta potiri posset.

b cap. 13.

8. Vltima venit Chronologia nascentium Ædium,in qua sex video notatas sequenti ordine.

Anno M.C.XCII. pridie Idus Martij,fundata est Abbatia de Rus.

Eodem anno, Nonis Iunij, Abbatia Sancti Bernardi.

Eodem anno, quarto Idus Augusti, Abbatia de Buch,vel Bunc.

Eodem anno, & eodem die, Abbatia Vallis Sancti Ægidij.

Eodem anno, duodecimo Kalendas Februarij, Abbatia de Valle lucis.

Eodem anno, Abbatia de Godolin. Hactenus ibi. Rus, Henriquez; & alij Rus Regium vocant: alij Auream insulam. In Genesi Ecclesiarum Claræuallensium, filia Esron in Dacia, Diœcesi nulla designata, commemoratur: supplenda tamen ex litteris Alexandri Papæ IV. ad Abbatem,& Conuentum de Rure Regis Cisterciensis Ordinis,Slesvvicensis Diœcesis: datis Neapoli quinto Idus Ianuarij, Pontificatus ipsius anno primo. Ex quibus etiam translatam Domum constat,& nomine mutato simul cum loco, ex Aurea Insula, in Rus Regis transiuisse: sic enim habet [c]: *Quod cùm bona memoria Vvaldamarus Slesvvicensis Episcopus quasdam decimas, in quibusdam Parochiis, tunc ad mensam episcopalem spectantibus, vobis existentibus in quodam loco, qui Aurea Insula vulgariter appellatur, liberalitate pia,& prouida contulisset,tandem Monasterio ipso ad locum, in quo nunc est, translata, bonæ memoriæ Nicolaüs Slesvvicensis Episcopus easdem decimas, pro aliis, Monasterio vestro viciniorib commutauit,*&c. Porrò in litteris eiusdem Nicolai, quas Alexander Papa suis inseruit, de Monachis eiusdem loci dicitur, quòd *de sancta vita, & bona eorum fama odore,tota eorum vicinia replebatur.* Ruris Regij,& Abbatis eius Petri, aliorúmque in Historia Danorum frequens mentio, maximè sub Errico,sub quo multa illi indulta priuilegia, quæ tamen breui,vt Cœnobium,permansêre.

c ex Biblioth. Vaticana.

Sancti Bernardi in Frisia Monasterium,Monasteriensis Diœcesis,protulit Clarus Campus, vt habent Tabulæ Ecclesiarum Claræuallensium: primùm, vt credo, Bernardo Patri dicatum, quod Fundatorum haud dubiè deuotioni tribuendum censeo. Abbati eius Vrbanus Papa IV. scribit, & causam delegat, litteris datis apud Vrbem veterem, Kalendis Iulij, Pontificatus ipsius anno tertio. In hoc Cœnobio Emmanuel claruisse dicitur Cremonensis Episcopus, de quo hæc ex Philippo Seguino relata lego [d]: *Emmanuel,ex Monacho Sancti Bernardi de Frisia, Cremonensis Episcopus, vir doctus, & sanctus,multisque miraculis clarus: ita vt Duces,& nobiles,à quibus originem traxit, inuitum eum ad episcopale fastigium adnexerunt. Quo in munere ad bonos conciliandos humanitatem,ad malos coërcendos seueritatem adhibens,illis charus, his formidabilis; sed vtrisque venerabilis fuit.* Meminêre Emmanuelis Ioannes Abbas, Missale antiquum, Author Dialogi de prospero,& aduerso statu Ordinis, & ex eis recentiores,apud quos tamen ætatis nulla mentio. Vnde non alibi veniet memorandus. Non desunt, qui eundem Virum Dei, non in Cœnobio Sancti Bernardi Frisiæ; sed Cremonæ floruisse memoriæ prodant: quod tamen Monasterium, quo anno cœperit,neque ipsi tradunt, neque aliunde haurire potui. Video & in Monasterio S. Bernardi, quod est in Frisia,memorari Ricardum,cognomento de Alduert (quo etiam nomine Cœnobium vulgò dicitur) miraculis illustrem,cuius alibi nobis memoria incidit;nulla tamen notitia clariori: quamuis sint multi, qui Virum Sanctis annumerent, quos refert Henriquez in suo Menologio XXX. Decembris. 9.

d in Menolog. Febr. 27.

Buch, siue Bunc, in Morimundensium Ecclesiarum Genesi lego Filiam Sichen, nulla præfixa Prouincia, Diœcesive: sed ea supplenda ex litteris Gregorij Papæ IX. satis prolixis; datis Perusij, 7. Kalendas Augusti,Pontificatus ipsius anno nono, quarum hic titulus: *Archiepiscopo Salisburgensi,Episcopo Ildeshemensi,& Abbati de Buch, Cisterciensis Ordinis,Misnensis Diœcesis.* Reliqua Monasteria prorsus ignota: nam Vallis Sancti Ægidij, nulla notitia. Vallem Lucis, eandem esse puto, quam anno præcedenti memorauimus. Denique Godolin, siue Godulium, alibi non inuenio: nisi tamen fortasse eadem est cum alia valdè simili, quæ ponitur in linea Claræuallis. 10.

1. Ingenti templo in Cistercio consummato, 2. Guido Robertum Cabilonensem vocat. 3. Consecratio Ecclesiæ, 4. & Syllabus 5. subiectarum Reliquiarum. 6. Vsque ad triginta altaria consecrata, 7. diuersis temporibus, 8. quorum per alphabetum 9. designatorum 10. perseuerat memoria, 11. & plurium, 12. dies, 13. & annus consecrationis: 14. quales reliquæ omnes officinæ, quæ Templo adiacent.

CAPVT I.

1. SEQVITVR annus à Christo Seruatore nonagesimustertius supra millesimum, centesimúmque; à condito Cistercio, sextus, & nonagesimus, quo eiusdem Ecclesiæ consecratio celebrata ibidem ritu solenni, atque inde diffusa per totum Ordinem, nostris in æuum recolenda mansit per annos singulos: quod hodiéque videmus perseuerare. Sacrauerat Cœmeterium ingens Eugenius III. ab anno Christi millesimo centesimo quadragesimooctauo, quo & Generali Cistercij Synodo præfuit, vt tomo præcedenti demonstrauimus. Verùm Ecclesiam (insignis molis opus) à multis annis cœptam, nec consummatam, tempora hæc Guidonis Archimandritæ, atque eius cura, & religio præstolabantur. Igitur consummato ædificio satis magnifico *longitudine*, vt testatur Robertus Claudius [a], *ad centum triginta supra sex passus (præter porticum ad maiorem portam, longam passibus decem) latitudine ad tres & octuaginta; atque altitudine conformi vtrique spatio.* Reliqua omnia decenter sunt disposita. In medio templi, Monachorum Chorus, duplicatis sedilibus, seu stallis; superioribus vsque ad sexaginta; quadraginta inferioribus, hinc, indéque; vltra ea, quæ respiciunt Altare maius. Per circuitum aræ, atque sacella distincta cratibus, quæ templum ipsum simul augent, & ornant. Porrò *Passus*, inquit Robertus Claudius [b], *intelliguntur communes hominis gressus.* Quorum prior in quacunque supputatione, trium pedum: reliqui omnes duorum spatium occupant. Hinc constat longitudo noui templi ad pedes humanos ducentos septuagintatres. Si addas porticum, trecentos, sex tantùm demptis; & latitudo, seruata proportione, ad centum sexagintaseptem producta pedes; ingens profectò fabrica, & in qua nihil aliud notari valeat, nisi quòd deuiet ab antiqua humilitate.

a *in Gallia Christiana.*

b *vbi suprà.*

2. Fabricæ consummatæ ornatus additus, qui ædificiis pro anima esse solet: & conquisita ex toto Orbe Christiano sacra pignora, includenda aræ maximæ: quæ tot, ac tanta congregata sunt, vt vix videantur inuenire potuisse locum in toto ambitu. Tunc vocatus Robertus, Cabilonensis Pontifex, Diœcesanus, Cistercij olim filius, iam tunc Pater, per quem machina illa sanctificata, in Domum Dei transiret, & portam Cœli: & vocati cum illo plures Abbates, qui sacris assisterent, atque Dei habitantis inter mortales, cœlestem ex tunc aulam, votis communibus (vtinam vsque in finem mansuram!) auspicarentur. Festiuus ille dies Cistercio fuit, & meritò inter fastos illius commemorandus. Verùm, quia scripto mandatus ab antiquis, vnà cum Reliquiarum sacrarum Syllabo, quas maior ara includit, numero, & qualitate supra consuetum; verbis, quæ in Tabulario Cistercij notata sunt, meritò censui hîc fore describenda [c]:

c *ex Tabulario Cistercij.*

3. *Anno ab Incarnatione Domini M.C.XCIII. decimosexto Kalendas Nouembris, à Reuerendo Patre Domino Roberto Cabilonensi Episcopo, dedicata est Ecclesia Sanctæ Mariæ Cistercij, cuius magnum Altare consecratum est in honorem Dei, ac Beatissimæ Genitricis eius semper Virginis Mariæ, & omnium Sanctorum, in quo Reliquiæ istæ habentur: videlicet, De ligno Domini: de Sepulcro Domini: de lapide, super quem natus est Christus: de vestimento Domini purpureo: de loco, in quo transfiguratus est Dominus: de cunabulo Domini Iesu Christi: de ligno, ad quod ligatus est Dominus, dum flagellaretur: de panno, vbi Corpus Domini inuolutum est, quod fuit miraculosè sanguinolentum factum: de columna marmorea, ad quam ligatus fuit Dominus: de loco Ascensionis Domini: de baculo Christi: de loco Caluariæ: de velo, & vestimento Beatæ Virginis Mariæ: de oleo, quod fluxit de mamillis imaginis eius: de pretioso lacte ipsius: de Sepulcro eius: de ligno, de quo comedit fructum Sancta Maria.*

4. *Item, Reliquiæ Sanctorum Apostolorum, Petri, & Pauli: de infula Sancti Petri, & Andreæ Apostoli: de capite Sancti Iacobi fratris Domini: Matthæi Apostoli: de manna sepulcri Sancti Ioannis Euangelistæ: Marci Euangelistæ: Lucæ Euangelistæ: de Arca fœderis: Samuelis Prophetæ: de ligno portæ Bethlehem: Sanctorum Innocentium: Vincentij Martyris, & de sudario eius: Mauritij Martyris: Laurentij Martyris, & de carbonibus eius: Hippolyti Martyris, Dionysij, Rustici, & Eleutherij, Quintini, & Cassiani, Ranulphi, & de proprio corpore eius. Georgij Martyris, Saturnini Martyris, Marci, & Marcelliani Martyrum: Prothi, & Hyacinthi: Quintini Episcopi, & Martyris: Emessij Martyris, Sixti Papæ, Marci Papæ, Fabiani Papæ, Vitalis Martyris, Bonifacij Martyris, & de sanguine eiusdem: Clementis Papæ: Damasi, & Tiburtij Martyrum: de cuculla staminea, superpelliceo, & cilicio Sancti Thomæ, Cantuariensis Archiepiscopi, & Martyris: & de panno sanguine eius tincto: Saluij Martyris: Theoduli pueri, & gloriosi Martyris: Catalani Episcopi, & Martyris: Sebastiani Martyris, Irenæi, & Sociorum eius: Galgani Martyris: Sancti Leonardi, Bedoris, & Marcelli Martyrum. Sanctorum Quadraginta Martyrum. Reliquiæ Sanctorum abstractæ de sub Altare Sancti Stephani Papæ apud Sanctum Sebastianum in Catacumba.*

5. *De lapide Sancti Stephani. De Sancto Isaac: de sudario Sancti Albani, Protomartyris Anglorum: de capite Sancti Largij: de vestimentis Sancti Magni, Episcopi, & Martyris: de Sociis Sancti Limphibati. Reliquiæ*

Reliquiæ Sanctorum Confessorum Syluestri, Germani, & Melantij, Gregorij Papæ, Martini Episcopi, Nicolai Episcopi, & de lapide, cuius puluerem cum pane edebat: Hilarij Confessoris: Rhemigij, & Hilarij Confessorum: Iuliani: Malachiæ, Episcopi; & de baculo eius: Maximi Episcopi: Felicis Episcopi Treuerensis, Ioannis Episcopi, qui fuit de sociis Sancti Caroli Magni: Maurili, & Firmini Confessorum: Sanctæ Tetradis, Donati, Seueri, & Theodomiri Confessorum: Gautherij Episcopi: Rusticij Episcopi: De sepulcro Sancti Patritij, & de rupe lecti eius: Sancti Bernardi Abbatis, & de subucula eius: Abundi, Lusoris, & Alexij, Confessorum: Cæciliæ Virginis: Agnetis Virginis: Ruphinæ Virginis: Iulitæ Virginis: Barbaræ Virginis: Genouefæ Virginis: Gaudentiæ Virginis: Aureæ Virginis: Lucinæ discipulæ Apostolorum: Sanctæ Helenæ Matris Constantini Imperatoris: Sanctæ Serapiæ: Sanctæ Faustæ Virginis: Sanctæ Restitutæ: Florentiæ vxoris Sancti Tetradij: Eugeniæ Virginis: Sanctæ Iustinæ Martyris: Sanctæ Nathaliæ Martyris: Sanctæ Paulinæ Virginis: Sanctæ Pelagiæ Martyris: Sanctæ Nymphæ: Sanctæ Exsuperiæ Virginis. De capite Sanctæ Verasiæ: de capite Beatæ Vrsulæ Virginis: de Beata Monica, Matre Diui Augustini, Episcopi: de capillis Sanctæ Eulaliæ Virginis: de velamine Sanctæ Gertrudis, & aliorum plurimorum Sanctorum, quorum nomina Deus nouit. Hactenus Syllabus sacrarum Reliquiarum, quæ aram maximam templi consecrarunt: plurium profectò, quàm vt credi facilè possent, si non authenticis, & antiquis testimoniis comprobarentur; quamuis quòd duæ columnæ distinguantur, altera lignea, altera marmorea, ad quas Christus ligatus sit, nescio, an antiquis consonet, aut aliunde probari facile possit.

6. Cæterùm, quia Ecclesiæ dimensiones, consecrationémque hoc anno celebratam semel tradidimus, non abs re erit, si Altaria etiam sacrata, diuerso licèt tempore, quæ vsque ad nouem, & viginti in ea cernuntur, & reliqui ædificij omnes mansiones: alterum ex Tabulis eiusdem Domus, alterum ex Roberto Claudio hic insertamus. Et quidem de minoribus aris, per sacella, & Ecclesiam distributis, extat Tabella ordine alphabetico singulorum consecrationes continens: nonnullas antiquiores, vt constabit: nempe, à Aganfredo Soritano Episcopo factas; cæteras recentiores; plures per Ioannem; quasdam per Iacobum Abbates, & per Thomam Episcopum hoc ordine. Altaria eisdem litteris notantur apud Cistercium; quamuis non exprimatur, quo quæque situ. Titulus, seu inscriptio Tabulæ talis.

In hac subsequenti Tabula continentur Altaria huius sacratissimæ Ecclesiæ, in qua nomina, & Reliquiæ scripta habentur Sanctorum, quorum memoriæ Altaria sunt consecrata.

7. A *Vigesimoquarto Maij, anno Domini M.CCCC. XC I. consecratum fuit hoc Altare per Reuerendissimum Dominum Ioannem, huius Monasterij Abbatem, in sacra Pagina Professorem, in honorem Sancti Michaëlis Archangeli, omniúmque Sanctorum: & Sanctorum Ioannis, & Pauli Martyrum, Sancti Hippolyti Martyris, Irenæi, Sociorúmque eius, & Sanctæ Agnetis Virginis, Fontini Episcopi, & Martyris, quorum Reliquiæ hic habentur.*

B *Altare hoc consecratum est in honore Sanctorum Confessorum Nicolai, Ambrosij, Gregorij, Augustini, Hieronymi, Ægidij Abbatis, Adriani Martyris, Geruasij, & Prothasij Martyrum, Sanctorum Agracij, & Brenij Senonensium Episcoporum, ac Feliculæ Virginis, & Martyris.*

C *Altare hoc consecratum fuit anno Domini M. CCCC. XC I X. per Reuerendissimum Dominum Ioannem huius Monasterij Abbatem, in sacra Pagina Professorem, in honorem Sancti Vincentij Martyris, & Sanctorum Columbani, & Mauri Abbatum, ac Pauli primi Eremitæ, & aliorum plurimorum Sanctorum Martyrum, & Confessorum, atque Virginum, quorum sacræ Reliquiæ hic habentur.*

D *Tertia Augusti, anno Domini M.CCCC.XC-VII. hoc Altare consecratum fuit per Reuerendissimum Dominum Ioannem,* &c. *in honorem Sancti Stephani Protomartyris, & Sancti Mauritij, Sociorúmque eius, Stephani Papæ, & Martyris, Agapiti Martyris, & aliorum,* &c.

E *Anno Domini M.C.LXXVIII. in honorem Sancti Matthæi Apostoli, Lucæ Euangelistæ, & Marci, decimosexto Kalendas Octobris, à Domino Gaufrido, Episcopo de Sardina, quondam Monacho Claræuallis, consecratum est hoc Altare, in quo sunt Reliquiæ Sanctorum Thebæorum, & Maurorum, & Sancti Irenæi, seu Sociorum eius: Ebruberti Episcopi: de præsepio Domini: de puluere, vbi crucifixus est, & loco, in quo transfiguratus est Dominus: de lapide Sepulcri Domini reuoluto.* 8.

F *Vigesimasexta die Nouembris, anno Domini M. D.VII. consecratum fuit hoc Altare per Reuerendissimum Dominum Iacobum, huius Monasterij Abbatem, in sacra Pagina Professorem, in honorem Apostolorum Thomæ, Matthiæ, Barnabæ, & Sanctorum Martyrum Nazarij, Celsi, Leodegarij Episcopi, & Martyris, & Sancti Eugenij Episcopi, & aliorum,* &c.

G *Vigesimaoctaua die Maij, an. Domini M.CCCC. XC I. consecratum fuit hoc Altare per Reuerendissimum Dominum Ioannem,* &c. *in honorem Sanctorum Apostolorum Philippi, & Iacobi, & Sanctorum Irenæi, Sociorúmque eius, Victoris Martyris, & Sociorum, & Germani Parisiensis Episcopi, & aliorum.*

H *Tertia Iunij, anno M.CCCC.XC I. consecratum fuit hoc Altare per Reuerendissimum Dominum Ioannem,* &c. *in honorem Sanctorum Apostolorum Andreæ, & Bartholomæi, Damasi Papæ, Eligij Episcopi, Chrysanthi, Mauri, & Darij, & Barbaræ Virginis, & aliorum.*

I *Altare hoc consecratum fuit per Reuerendissimum Dominum Ioannem, huius Monasterij Abbatem,* &c. *in honorem Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, Sancti Martialis Episcopi, Leonis Papæ, Petronillæ Virginis, & aliorum.* 9.

K *Altare hoc consecratum fuit per Reuerendissimum Dominum Ioannem, huius Monasterij Abbatem,* &c. *decima Iunij, anno M.CCCC.XCII. in honorem Sanctorum Apostolorum Ioannis, & Iacobi Fratrum, Sancti Satyri, Sancti Dacij Episcopi, Sanctorum Gordiani, & Epimachi Martyrum, Felicis Episcopi, & Martyris, & aliorum,* &c.

L *Anno Domini M.CCCC.XCI. consecratum fuit hoc Altare per Reuerendissimum Dominum Ioannem, huius Monasterij Abbatem,* &c. *in honorem Sanctorum Apostolorum Simonis & Iudæ, & Sanctorum Crispini, & Crispiniani Martyrum, Theodori Martyris, & Sanctæ Perpetuæ Virginis, & aliorum.*

M *Altare hoc,* &c. *in honorem Sancti Laurentij Leuitæ, & Martyris, in quo quidem Altari habentur de carbonibus eiusdem: item, de sudario Sancti Vincentij Martyris, & dens Sancti Mauricij: & de Reliquiis Sancti Quintini Martyris, & aliorum.*

10. N *Altare hoc consecratum fuit in honorem Sancti Ioannis Baptistæ, Thomæ Episcopi, & Martyris, Sancti Bernardi, Sanctorum Ioannis, & Pauli Martyrum, & Marci, & Marcelliani, Martyrum, & aliorum.*

O *Altare hoc consecratum fuit die decimaquinta Maij, anno M.CCCC.XCIV. per Reuerendissimum Dominum Ioannem, &c. in honorem Sanctorum Martini, Iuliani, & Bricij Episcoporum, & quatuor Coronatorum, & Mennæ Martyris, & aliorum.*

P *Vigesimaoctaua Octobris, anno M.CCCC.XCVIII. consecratum fuit hoc Altare per Reuerendissimum Dominum Ioannem, &c. in honorem Sanctorum Benedicti Abbatis, Sequani Abbatis, Thomæ, Dominici, & Francisci Confessorum, Callixti Papæ, & Martyris, Aniani Episcopi, & aliorum.*

Q *Vigesimaoctaua Maij, anno M.CCCC.XCI. consecratum fuit Altare hoc per Reuerendissimum Dominum Ioannem, &c. in honorem sanctæ Mariæ Magdalenæ, Sanctæ Agathæ Virginis, Priscæ, Emerentianæ, Sotheris, Scholasticæ, & Potentianæ Virginum, & aliorum, &c.*

11. R *Decima Iunij, anno Domini M.CCCC.XCI. hoc Altare fuit consecratum per Reuerendissimum Dominum Ioannem, &c. in honorem Sancti Thomæ Apostoli, Pancratij Martyris, ac omnium Sanctorum, & Sanctarum Dei, quorum Reliquiæ sub sigillo habentur.*

S *Altare hoc consecratum fuit in honorem Sanctarum Catharinæ, Christinæ, Euphemiæ, Elizabethæ, Iulianæ, & Genouefæ, Virginum, & aliorum.*

T *Anno Domini M.CCCC.XCVIII. die vigesimanona Octobris, consecratum fuit hoc Altare per Reuerendum Dominum Ioannem, in honorem Sanctorum Martyrum, specialiter Benigni, Blasij, Agricolæ, & Vitalis, Abdon, & Senen, & septem fratrum, Tiburtij, & omnium Sanctorum, quorum Reliquiæ sub sigillo habentur.*

V *Altare hoc consecratum fuit in honorem Sanctorum Confessorum Petri, Malachiæ, Guillelmi Episcoporum, Sebastiani, Damasi, Marini, Quirini, & Tiburtij Martyrum, Aniani, & Sulpitij Episcoporum, Abdon, & Senen Martyrum, & Sanctæ Petronillæ Virginis, & aliorum.*

12. X *Anno Domini M.D.IV. mense Iunio consecratum fuit hoc Altare per Reuerendissimum Dominum Iacobum, huius Monasterij Abbatem, in sacra Pagina Professorem, in honorem Solemnitatum Gloriosæ Virginis Mariæ: item, in honorem Sanctæ Crucis, & Sanctorum Alexandri, & Euentij Martyrum: Sanctæ Annæ, Matris Virginis gloriosæ, & Sanctæ Elizabeth, & aliorum quorundam Sanctorum, quorum Reliquiæ hic habentur.*

Y *Mense Iunio, anno M.D.IV. consecratum fuit Altare hoc per Reuerendum Dominum Iacobum, &c. in honorem Sancti Theobaldi Confessoris, Margaritæ Virginis, & Martyris, Christophori, Simplicij Episcopi, & Confessoris, Apollinaris Episcopi, & Martyris, & aliorum.*

Z *Altare hoc consecratum fuit in honorem Sancti Roberti Abbatis, Syluestri Papæ, Clementis Papæ, & Martyris, Sanctorum Confessorum, & Episcoporum Bedasti, & Amandi, & aliorum.*

Aa *Altare hoc consecratum fuit in honorem Sancti Georgij Martyris, Vitalis, & Viti Martyrum, Nicomedis Presbyteri, & Martyris: Sanctorum Cyriaci, & Iulitæ Martyrum, & aliorum.*

Bb *Anno Domini M.CCCC.LXXII. die trigesima Nouembris consecratum fuit hoc Altare in honorem Sanctorum Thaddæi Apostoli, & Nazarij Martyris, ac omnium Sanctorum, & Sanctarum Dei, quorum Reliquiæ sub sigillo continentur.* 13.

Cc *Altare hoc consecratum fuit in honorem Beatorum Petri Apostoli, Antonij Confessoris, ac omnium Sanctorum, & Sanctarum Dei, quorum Reliquiæ sub sigillo continentur.*

Dd *Altare hoc consecratum fuit in honorem Beatorum Sebastiani Martyris, & Barbaræ Virginis, & Martyris, ac omnium Sanctorum, & Sanctarum Dei, &c.*

Ee *Anno Domini M.D.L. sexto die Septembris consecratum fuit hoc Altare per Reuerendum Dominum Thomam, Episcopum Tripolitanum, Argentinensis, & Basiliensis Suffraganeum, Ordinis Cisterciensis, in honorem Sanctorum Lamberti, Ludouici Regis Francorum, Sancti Thomæ, Episcopi, & Martyris, Sancti Iuonis Confessoris, & aliorum, &c.*

Ff *Altare hoc consecratum fuit in honorem Sanctarum Virginum vndecim millium, de quarum sancto Collegio habentur corpora sanctarum Virginum, Palladiæ, & Samiæ.*

Hactenus Tabella, quam nefas me commisisse putarem, si præterirem.

Verùm, quod attinet ad reliqui ædificij, officinarúmque templo adiacentium spatium, & dimensiones, quia non alibi à nobis datæ sunt, hæc ex Claudio Roberto accipiat Lector: *Refectorium longum passus LXII. hoc est, pedes C.XXV. latum XXVIII. hoc est, pedes LVII. Capitulum in quadro, passus XXX. pedes LXI. Claustrum maius longum passus LXX. pedes CXL. latum VIII. hoc est, pedes XVII. Vetus Infirmaria longa passus XCII. pedes C.LXXXXV. lata XXX. passus, seu pedes LXI. Dormitorium longum passus XC. latum XXV. hoc est, pedum C.LXXXXI. longitudinis, latitudinis vnius, & quinquaginta. Demum Bibliotheca ad quadraginta passus in longitudinem pedes LXXXXI. protensa est, in latitudinem passus XXI. pedes XLIII.* Ita de Magno illo Archicœnobio, atque eius officinis Robertus Claudius, quæ, vel ab exteris curiosiùs adnotata indignum foret à domesticis omitti: iam huius anni euentus prosequamur. 14.

1. *Henricus iuxta Ioachimi vaticinium, Trinacriam occupat.* 2. *Vatem suum eximiè veneratur,* 3. *& priuilegiis,* 4. *atque annuo reditu donat eius Cœnobium:* 5. *notata quadam:* 6. *& dictum de Ioachimo,* 7. *eiúsque apud Imperatricem Constantiam authoritate.* 8. *Actum de libertate Richardi Regis per Abbatem Heliam:* 9. *& quid Richardus de pactis matri scripserit.*

CAPVT II.

1. TANCREDVS Rex, Tyrannúsve Siciliæ (nam quis alterum audeat affirmare) simul & filius eius per mortem rapti (quæ humanæ vitæ incertitudo est) Prophetiæ Ioachimi viam aperuêre, Henricúmque Imperatorem reuocarunt, sine sanguine Regno potiturum. Atque, ô vtinam etiam sine crimine! sed primum illud prædictum à Ioachimo; non hoc secundum: de his hæc habet Fossæ nouæ Chronicon, ex quo sumpsit Baronius ad hunc annum [a]: *Henricus Imperator, audita morte Tancredi, eiúsque filij, in Sicilia regnantium, exercitu, classéque parata in Campaniam venit; Salernum expugnat, diramque de ciuibus vindictam sumit; qui captam Constantiam Augustam miserant ad Tancredum, receptísque Apulis, atque Calabris in fidem, Messanam se contulit, vbi promissionibus allectis Siculis, eosdem in deditionem accepit; pactísque conuentis Reginam matrem* (scilicet, Tancredi viduam) *cum puero, atque puellis redegit in suam potestatem, quos periurus idem Imperator Henricus vinculis alligauit, puerúmque excæcauit; puellas verò duas sorores custodiri mandauit vnà cum matre.* Ita Baronius ex Chronico Fossæ nouæ, vbi & hæc omnia hoc anno contigisse Author affirmat.

a in princip.

2. Porrò quàm memor vaticinij Henricus fuerit, quámque se Vati suo gratum ostenderit, & sanctitatis illius veneratorem, Iacobus Græcus (haud dubium, ex antiquis desumens) his verbis notat [b]: *Post trium curricula annorum, sermonem, quem Venerabilis Abbas Imperatori prædixerat, impleri contigit. Henricus siquidem ille, qui suorum, ac Regni in tanta tribulatione secesserat, stipato milite innumero, in eius aspectu, cunctis silentibus, ad promissum sibi Regnum equitauit. In graui ergo magnitudine in Calabriam triumphator ingrediens, Venerabilem Patrem gressibus obuiis occurrentem, inspexit, præ cunctis sanè à longè cognitum, & inuicem iudicatum in veneratione plurima salutauerunt. Imperator verò ipse venerans, atque arridens salutanti, ait: Hic est Abbas Ioachim, qui præterita dudum sic aduersantia, fore tam prospera, vt cernimus, prophetauit.* Hactenus ille.

b sect. 10.

3. Hinc multa gratia Ioachimi apud Henricum, atque totius Florensis Congregationis, annuis eidem redditibus concessis, de quibus idem Author sic pergit scribere [c]: *De cætero Henricus Ioachim ex plurima veneratione recoluit: vt etiam diem natalis eius* Stanzatam *Theutonicè dictum, venerabilem haberet; atque cum eo perpetua fuit, & familiaritate deuinctus, & deuotione detentus. Ex quo facies Principum venerabantur eum, & sicut Ioachim magnificatus in conspectu Regum, qui in tempore iracundiæ fuerat effectus reconciliatio; ita locus Floris, omnibus Domus refugij. Et in die malorum confugientibus ad eum protectio euaserat.* Nam Henricus ea, qua in virum Dei necessitudine ferebatur, innumeras gratiarum facultates Ordini Florensi in illius gratiam indulsit, ex quibus vnam in cæterarum testimonium, velut quia nunc Cœnobium Florense illius fruitione gaudet, & inspectione munitur, apponere ductum est æquum, vt huiusmodi sub forma conspicitur [d]:

c ibid.

d vbi supra.

4. *Henricus VI. diuina fauente gratia, Romanorum Imperator semper Augustus, & Rex Siciliæ.*

Imperialis munificentia dignitatis illis præcipuè consueuit manuum semper extendere largitatem, qui diuinis obsequiis insistentes, sub sancta Religionis habitu proposuerunt Domino militare. Eapropter vniuersis nostris fidelibus, tam præsentibus, quàm futuris, præsens scriptum cernentibus innotescat, quòd nos attendentes honestatem, & Religionem Fratris Ioachim, Venerabilis Abbatis Sancti Ioannis de Flore, dilecti nostri, constituimus perpetuò pro redemptione animæ nostræ Monasterio eius quinquagintos aureos Bizantinos, de redditibus Salinæ de Nheto, quæ est in territorio Sanctæ Seuerinæ prope Monasterium de Calabro Maria, in festiuitate Sancti Ioannis Baptistæ annis singulis persoluendos. Statuentes, vt nulla omninò persona ecclesiastica, vel sæcularis, alta, vel humilis, hanc nostræ paginam concessionis audeat infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis tamen hoc attentare præsumpserit, iram, & indignationem nostri culminis incurrat, & in pœnam transgressionis quinquaginta auri componat medietatem fisco nostro, & reliquam iniuriam passo: nihilominùs concessione, & donatione nostra firma & integra permanente. Ad huius autem nostræ donationis memoriam, & stabile firmamentum, præsens scriptum scribi præcepimus: & nostri sigilli munimine roborari. Datum apud Sanctum Marcum, anno Dominicæ Incarnationis millesimo centesimo nonagesimoquinto, pridie Nonas Martij, decimatertiæ indictionis.

5. Hactenus priuilegium Monasterio Florensi satis vtile; sed longè honorificentius eius Abbati, ob cuius sanctitatem (absque vllo alio motiuo designato) collatum dicitur. Porrò ex eodem etiam perspicuum est, intra hoc biennium adauctum tertium Cœnobium, de Calabro Mariæ, quod suprà inter Florenses numerauimus, vt credam facilè, quæ septem agnoscuntur Florensi subdita, atque obseruantia speciales Ioachimi leges, ipso adhuc viuente cuncta exorta: quippe produxit vitam per plures annos: neque multiplicata post eius mortem occulto Dei iudicio, seu forsan nota in Concilio Generali Lateranensi sub Innocentio III. libris Ioachimi inusta, de quo infrà; quæ vt à persona prorsus abstinuerit. Itémque ab instituta per eum Congregatione, haud tamen potuit dubios alios animos parumper euertere, atque ad tutiora magis inclinare. Quin indiguerunt defendi ab ipso Pontifice, vt suo loco latiùs differemus. At, quantæ authoritatis apud Henricum, atque eius vxorem Constantiam per hoc tempus fuerit Ioachimus, quámque se venerandum vtrique dederit, clariùs adhuc docebunt hæc, quæ sequuntur:

6. *Quoniam Panormum, Trinacriæ vrbem celeberrimam, Virum Dei Ioachim deuenire contigit, dum se*

in Cœnobio Sancti Spiritus Cisterciensis Ordinis contineret, quando fama eius totum peragrauerat Orbem, Constantiæ Imperatrici non ignotus mandante ea, feria sexta in Parasceue, ad Imperiale Palatium debita veneratione vocatur. Imperatrix siquidem tanti Viri erat cupiens præsentia teneri, & sanctæ eius conuersationis, ac doctrina, mutuaq; allocutionis conuersatione lætari: in Oratorium ingressa, tanta in ualescentis auersionis causam expostulauit; & accepit, quòd eidem peccata sua confiteri decreuerat. Audiens ille, & eam sublimi throno residentem, sibique humiliori loco sedem adductam intuens, Ecclesiæ authoritati, & eiusmodi actus iudicialis sententia prospiciens, ea, qua erat ligandi, atque soluendi authoritate præditus, ait: Cùm tu Magdalena, & ego Christi Domini simus vicem gesturi, descendens, vt debes, confessionem facias: aliàs, vt debeo, te meritò non intelligam. Quæ, sicut erat ab ineunte ætate deuota, tanti Viri, & veritatis maiestate concepta, secundùm verbum Ioachim, sese in omnibus grataanter aptauit. Intereà mirati sunt vniuersi, videntes, qualiter Ioachim, Ambrosij instar, tantæ Maiestatis culmen humiliauit. Cæterùm Constantia seruum Dei ita obseruatione colebat, vt audito eo, multa faceret: qui autem adfuerant benedicentes laudabant Dominum, qui dedit talem potestatem hominibus, vt serui eius loquentes de testimoniis suis in conspectu Regum, non confunderentur.

7. Hactenus ibi, quibus constantiam, atque authoritatem Viri facilè videas: sed & hinc etiam coniectari licet, Ioachimum, etsi à nostris iam exemptum, nequaquam eos infensos, aut ipsum auersantes expertum esse; quippe apud quos Panormi hospitabatur. Si desciuisset, ardore perfectionis, non resistentes; si inquietudinis, nolentes retinere, à quo & ipsi possent inquietari. Meminerant, quæ passi à Cluniacensibus primi Cistercij Patres, & quæ suis illata noluissent, facere ipsi aliis recusabant: meritò reuerendis, si melioribus; si deterioribus, vel vltrò à se abdicandis. Nil sibi gratius vnquam, quàm indultum, quo sibi Ioachimum, Florensesque, se his scrupulis, dubiisve subductos gratulabantur. Sed ad alios euentus præsentis anni.

8. Henrico vendicante Siciliæ Regnum, in vinculis Richardus, & Eleonora mater in animi angustiis detinebantur. Ergo hæc pro eius redemptione laborans sub hoc anno, (nanque sub finem præcedentis captus, quicquid dicat Baronius, initio subsequentis dimittendus,) Cœlestinum per litteras, per nuncios, nunc virili constantia, nunc muliebri impatientia sollicitabat; exprimente affectus Petro Blesensi, qui marito à secretis, quandiu vixit, fidus interpres erat oris, & animi. Extant apud Baronium tres epistolæ nunc liberæ, nunc supplices, quibus nimiam, vt sibi videbatur, remissionem Pontificis in causa Regis, vehementiùs vrgebat, dum in aliis, quæ minoris momenti essent, legationum frequentiam obiectabat. Cæterùm, cùm & ipsa apud Pontificem, & Pontifex apud Imperatorem, Ducémque, multa contra Richardum allegantes, minùs proficerent; neque vtriusque querelis satisfaciendis res, nisi argento peragenda speraretur: tum demum Heliam Dunensem ad se vocauit, qui cum Duce componeret, quandiu Imperator in Italia demorabatur. Adeò autem illum beneuolum inuenit, & quod mireris, quia rarius inter Principes, adeò imperatoriè potentem in hac causa, vt non seriùs pactionibus subscripserit, quàm ex Italia venerit, neque iniquis Richardo, (si fortè credi potest captiuo Regi;) quippe qui ad matrem, & Primates Regni scripserit [f]. [f apud Baron. hoc an.]

9. *Sciatis pro certo, quòd si in Anglia in libera potestate nostra essemus constituti, tantam, vel maiorem pecuniam Domino Imperatori daremus, quam modò damus pro pactionibus constituendis, quas per Dei gratiam consecuturi sumus. Etsi etiam pecuniam non præ manibus haberemus, proprium corpus nostrum Imperatori traderemus, donec pecunia solueretur, antequam quod factum est, relinqueretur imperfectum.* Ita Richardus ad Eleonoram matrem, & Iustitiarias Regni: vt palàm fiat, vel honesto aliquo titulo coloratas pactiones, quæ sic Richardo meruerunt commendari. Quanuis non negem, longum discrimen esse pretium inter soluendum à Rege libero, aut à captiuo pactum; & libertati amissæ, nullum satis, supra possessam, quodcunque reputari.

Hoc ipso anno Philippus Franciæ Rex Indelburgam, Danorum Regis filiam, breuis futuram temporis vxorem, duxit solenniter in vrbe Ambianorum, Petro Atrebatensi primo inter Episcopos, post Guillelmum Rhemorum Archipræsulem, assistente sacris, de quibus hæc Meyerus in Annalibus [g]: *Philippus item Rex iterauit matrimonium cum Ingelburba, Danorum Regis filia, in vrbe Ambianorum, in peruigilio Assumptionis Beatæ Mariæ, eaque postridie coronata est, astantibus Guillelmo Rhemorum, Petro Atrebatensium, Ioanne Cameracensium, Theobaldo Ambianorum, Lamberto Morinorum, ac Stephano Tornacensium Episcopis.* Dixi autem vxorem breui temporis: quia *eandem Ingelburgam non multò pòst, falsa iurata cognatione repudiauit, ac Mariam Morauiensem superinduxit.* Ita Ferreolus Locrius ad hunc annum. 10. [g lib. 7.]

---

1. B. Bertrami initia, & tentationes. 2. Visio mirabilis de Familia Cisterciensi, 3. & de videntis prædestinatione, 4. repetita à Cæsario. 5. De Assumptione Virginis, 6. quam egregiè colebat, reuelatio, 7. patentibus confirmata miraculis; 8. obseruata nonnulla. 9. Actum de Viro, & eius sanctitate: 10. & ostensa vtcunque ratio temporis.

CAPVT III.

1. FLOREBAT per hoc tempus in Italia insignis meritis, & clarus reuelationibus B. Bertramus (Bertrandum alij dicunt) incertæ hactenus nobis Domus Monachus: nam Cæsarius, qui Virum Sanctum memorat, siue longa locorum intercapedine, siue linguarum, & vocum differentia, quæcunque fuerit, corruptè illam appellat, Catixtum vocans, cùm vix vlla Ecclesiarum, quæ in Italia, nedum in Lombardia, ex eo nomine valeat designari. *In Longobardia*, ait [a], *in quadam Domo Ordinis nostri, quæ Caristus dicitur, ante paucos annos Monachus quidam extitit, nomine Bertramus*, &c. Fortè Catixtum pro Cærreto, aut Cerreto posuit, siue post ipsum amanuenses corrupêre. In quacunque fuerit Vir eximius [a lib. 7. Dial. c. 38.]

mè Sanctus hæc tempora concernens, hoc venit nobis anno propalandus. De patria eius, & parentibus non constat, nisi quòd clarus genere, & lautè, ac delicatè nutritus fuit. Nam, *In principio*, ait, *conuersionis suæ, vt audiui, de cibis regularibus plurimùm tentabatur, sicut vir nobilis, & delicatus.* Ergo ex prosapia illustri genus trahens, cùm Monachum induisset, hac præ aliis tentationibus probatus est. Cui tamen non cessit, quantumuis graui, sciens nullum tentari vltrà quàm possit, quin posse ex tentatione ipsa proficere. Quare, ne hoc profectu defraudaretur, omnia ad Abbatem retulit, à quo se dirigendum non dubitabat. Igitur, *cùm dixisset Abbati*, (pergit Cæsarius) *Intelligens ille ex munditia conscientiæ eius, Spiritum Sanctum esse in eo, respondit: Roga Deum, quod vis, & non negabit tibi. Orauit ille, & exauditus est. Ab illo tempore, in tantum delectabatur cibis regularibus, vt de licentia maioris abstinentiæ Abbati foret importunus.* Hoc, primum signum, si ita fari licet, Venerabilis Bertrami, nullis, vt credo, aliis posthabendum. Quippe obedire bruta Viris Sanctis pro miraculo est; quidni si obediat appetitus irrationalis? Et illa quidem præter naturam parent, hic contra propriam suam inclinationem. Sed iam maiora alia de viro Dei, & Cistercio, absque dubio gloriosiora ex eodem Authore proferamus.

2. *Tempore quodam* (pergit idem Author) *cùm esset in oratione, Beatam Genitricem Dei ex opposito sui, supra cespitem virentem stare conspexit: & ecce fons aurei coloris è regione cum impetu erumpens, riuulum suum ad pedes eius dirigebat: cuius lapilli, lapides erant pretiosi, smaragdi, videlicet, carbunculi, topazii, sapphiri, hyacinthi. Cúmque de visione miraretur, ait illi Domina nostra: Nosti, Bertrame, quid ista significent? Dicente illo: Non, Domina, respondit: Fons iste aurei coloris, Ordo Cisterciensis est, qui, sicut aurum reliqua metalla; ita cæteros Ordines, tam dignitate, quàm sanctitate precellit: illis iam ex magna parte fluentibus à me, iste speciali quadam prerogatiua dilectionis non cessat fluere ad me: lapilli pretiosi, quos vides in riuulo, speciales amici mei sunt in Ordine, & in obsequio meo plùs cæteris feruentiores. Sicque disparuit visio in oculis eius.* Hæc prima, vt credo, visio hominis Dei, qua in suæ Professionis amore inflammaretur. Nam, neque per hæc derogare aliis voluit Virgo purissima, protectrix omnium, atque omnium consolatrix: sed pretiosius Cistercium Bertramo facere, in quo semel vocatus, foret vsque in finem permansurus.

3. At qui de suæ vocationis perfectione tam sublimia audiuit, de suo etiam statu, imò & de sua prædestinatione, quod magis est, nec nisi paucis contigit, alia meruit visione commonefieri; quam idemmet Cæsarius non multò pòst scribens his verbis narrat [b]: *Die quadam Angelus Domini ex parte Abbatis signum ei fecit, vt ad portam veniret: sequutus est ille præcedentem; & cùm ad portam non inuenisset Abbatem, eodem signo Angelus eum traxit in campum: qui cùm miraretur, quonam esset iturus; & ille signis, ex parte Abbatis, sequenti nimis esset importunus, venerunt ad quosdam montes sublimes, quibus transmissis locum ingressi sunt amœnissimum, arboribus, & diuersi generis floribus nimis deliciosum: erat enim Paradisus terrestris, (aut certè ei quasi talis ostendebatur.) Inter cætera, quæ ibidem vidit, duos senes splendidos, Enoch, videlicet, & Heliam conspexit, & agnouit: tenebántque in manibus librum maximum, litteris aureis scriptum, vno tantùm folio vacuo. Et dixit ei Angelus Domini: Iste est liber prædestinationis, continens omnia nomina Electorum, qui ab initio Mundi vsque ad diem hanc, nati sunt: cùm autem folium, quod vacuum cernis, perfectum fuerit, Mundus consummabitur. Et ostendit ei nomen suum: quod cùm legisset, latus adiecit: Nunquam delebitur nomen tuum de libro hoc. Iste est liber, de quo Dauid dicit in Psalmo [c]: Et in libro tuo omnes scribentur. Et Dominus in Euangelio [d]: Gaudete, & exultate: quia nomina vestra scripta sunt in Cælo.* Hactenus visio non minùs iucunda, quàm admiranda: nisi quòd tamen vnum tantùm folium relinqui successuris, neque illud hactenus impletum inueniri, ingentis, aut doloris, aut timoris; siue veriùs, vtriusque occasio est. Potuit fortassè ad commonitionem dici, vt tam ipse, quàm alij in timore, & tremore propriam salutem, quantùm in ipsis esset, operarentur.

b vbi suprà.

c Psal. 138.

d Lucæ 10.

Hanc eandem visionem, mutilam licèt in multis, & diminutam, idem Cæsarius repetit, in Homiliis de Infantia Saluatoris, vbi hæc habet [e]: *Monachus quidam, Supprior in quodam Cœnobio Longobardiæ, ab Angelo, sub specie cuiusdam Monachi ex parte Abbatis ad portam vocatus, & longiùs à Monasterio eductus, deuenit in Paradisum, vbi Enoch vidit, & Heliam. Ostensúsque est ei liber, in quo aureis litteris scripta erant nomina omnium prædestinatorum. Cúmque in eodem libro nomen suum legeret, audire meruit: Nomen tuum nunquam delebitur de libro hoc. Iste Dominam nostram valdè diligebat, & de dulcedine cœlestis Ierusalem frequenter gustabat. Ante paucos annos defunctus est.* Ita Cæsarius de eadem visione: neque enim aliam esse, tempus, Prouincia, visio, ac Virginis deuotio manifestant. Atque ex hac vltima Cæsarij narratione; quæ tamen priùs ab ipso scripta fuit, habemus vlteriùs, quod in alia non expressit, Bertramum Supprioris officio functum in propria Domo. Sed adhuc tertiam aliam visionem promere libet eidem Sancto factam, satis gloriosam: & quam per miracula exteriùs comprobatam, quæ multis innotuerunt, idemmet Author prodit verbis sequentibus [f]: 4.

e serm 15. in Octau. Epiph.

f lib. 7. c. 38. Dialog.

5. *Ille Bertramus*, ait, *tam feruenti motu charitatis Dominam nostram Sanctam Dei Genitricem amabat, vt non sine magno cordis cruciatu audire posset, si fortè dubitatiuè, quis diceret, vel legeret de corporali illius Assumptione. Cùm iam exegisset in Ordine quindecim annos, adhuc iuuenis ætate, in Vigilia Assumptionis eiusdem Gloriosæ Virginis, rogauit Abbatem, vt sibi liceret ire ad vicinam grangiam, dicens, se non posse audire, neque Sermones Hieronymi in Choro, neque Sermonem in Capitulo; timens, quod prædictum est: erat enim grangiarius. Abbas sanctitatem eius turbare timens, annuit eius petitioni: cúmque venisset iuxta grangiam, Angelus Domini mirabili modo illum rapuit, & ad spatium vnius diætæ, iuxta paruam quandam Ecclesiam, vicinam satis Castro fratris sui carnalis, viri nobilis, deponens, disparuit. Equus verò, cui insederat, & seruus iuxta grangiam dimissi sunt. Erat autem fluuius, qui sine naui transuadari non potuit, inter Castrum, & Capellam.*

6. *Qui cùm sederet, admirans, vbinam esset, vel qualiter ad illum locum deuenisset, iuuenis quidam splendidus de Ecclesia exiuit: & quia Domina nostra ipsi ocyùs Ecclesiam ingredi mandaret, voce clara nunciauit. Ingressus Ecclesiam, vidit Sanctam Dei Genitricem, Virginem Mariam, in corpore glorificato, in sede miri decoris residentem. Sedebant circa illam diuersi Ordines Sanctorum, Patriarchæ, videlicet, Prophetæ, Apostoli, Martyres, Confessores, Virgines, Viduæ, Coniugati: erat autem hora nona. Quem Virgo Beatissima salutans familiariùs ait: Bertrame, meliores Sermonibus Hieronymi hic audies Sermones. Dicta*

Nona

Nona à circumsedentibus per internalla, dicta sunt & reliquæ Horæ, Vespera, videlicet, Completorium, Matutinæ, Laudes, Prima, Tertia, Sexta: erátque Psalmorum, siue reliquorum cantuum melodia tam suauissima, & vocum tanta concordia, vt sermo nullus exprimere posset. Deinde vultum iucundissimum ei exhibens, voce hilari, ac dulci sic ait: Benè scio, Bertrame, quare nunc egressus sis de Claustro: noueris pro certo, me in vtraque substantia, id est, corpore, & anima, glorificatam, & die quadragesimo à mortuis resuscitatam. Pergit Author de reuelatione simili facta Sanctæ Elizabethæ Sconaugiensi: & tandem concludit in maiorem præcedentium omnium confirmationem:

7. *Mox vt Beata Virgo verba prædicta protulit, Conuentus ille cælestis disparuit; & Monachus in loco suæ sessionis se solum inuenit. Nunc diuino germanus eius, de quo suprà dictum est, adueniens, cùm solum illum ibidem reperisset, & quòd ibi solus sederet, vel vnde veniret, interrogasset, omnia, quæ circa se gesta sunt, ne laïcum scandalizaret, per ordinem recitauit. Tunc ille: Expectate hic, Frater, donec equum vobis adducam. Mira res! Festinante illo ad Castrum, Angelus Domini in momento, in locum, de quo tulerat, illum reposuit. Reuersus miles, cùm non inuenisset, quem dimiserat, Apostatam, siue eiectum illum æstimans, ad Monasterium cursitauit: ad quod, dicto Completorio, ingrediens, Abbatem vocauit, & vbinam frater suus esset, requisiuit. Cui cùm Abbas signaret, vt expectaret vsque mane, & ille turbatus responderet: Scio, quia eiecistis eum. minaretúrque Monasterio, rupto silentio, respondit Abbas: Per licentiam meam ad proximam grangiam equitauit: non dubito, quin ibi sit. Ierunt simul, & in Capella Conuersorum orantem inuenerunt, & cognouerunt ex testimonio illorum, quia eadem hora, qua miles eum iuxta Castrum reliquerat, eandem grangiam intrauerat.* Hactenus Cæsarius.

8. Cæterùm de Hieronymi Sermone, Virginis assumptionem ad Cœlos addubitante, multa Baronius [g], quæ non incongruè adducuntur ab Henriquez [h] ad hoc propositum. Sic & de simili reuelatione facta Beatæ Elizabethæ Sconaugiensi, deque obiecto quadraginta dierum numero, responsísque ab Angelo; & qualiter non pugnet reuelatio cum his, quæ in die, & per Octauas Assumptionis Ecclesia canit; plura ibidem congesta, quæ nos omittimus. Certè, vt de Resurrectione, & Assumptione virginei Corporis, consensu omnium fidelium approbatis, iam nullum in Ecclesia dubium manet: sic nihil certum de die, quibusdam tertium, in quo Christus resurrexit; quibusdam quadragesimum, in quo Cœlos ascendit, asserentibus: quippe duobus Seraphim velantibus pedes, & caput solij, hoc est, ingressum, egressúmque Mariæ, (Conceptionem, nimirum, & Assumptionem,) quæ Dei solium, qualiter Isaiæ est præostensa [i], non mirum, si quæ Deus latere voluit, occulta nobis, variis nostris subiaceant coniecturis. Interim hanc secundam sententiam probat duplex hæc reuelatio, atque altera miraculis firmata satis patentibus, queis non immeritò fides haberi possit, quandiu aliud non determinet Ecclesia,

g tom. I.
h Iulij 4.
i cap. 6.

9. Bertrami porrò reuelationes, & miracula eò vel maximè fidem promerentur, quòd recitata in Conuentu Generali, coram Cistercij Patribus, vt idem Author ait [k], per totum Ordinem inde diffusa sunt, nisi priùs discussa, & approbata, nullatenus diffundi permittenda. Memoratur Bertramus inter viros sanctitate illustres Cisterciensis Familiæ, in Menologio die quarta Iulij; atque ab Auberto Myræo [l], aliísque. Cæsarius plures alias eius visiones, plura alia miracula ab eo patrata narrat; quæ tamen ipse non audeat recensere, quia non planè, & exactè examinasset. Illud mirandum, in ipsa Lombardia nullam Viri notitiam, nisi ex Cæsario; vt non solùm sepulcrum eius lateat; verùm & Monasterium: quod à Venerando Patre Roberto Rusca dudum accepi, nisi quòd tamen ex nomine Carixti coniectantur Carretum, siue diuinant magis, quàm asseuerant. Aubertus Miræus Monasterium Sancti Calixti, non de Carixto vocat: sed nulla talis Domus in Lombardia, imò neque in Cistercio reperitur.

k eodem loc.
l in Originib. lib. 5. c. 15.

10. Demum, quod ad rationem temporis attinet, vt eam etiam reddamus nostris Lectoribus, Bertramum circa hoc floruisse, inde coniector, quòd non solùm cùm scribebat Cæsarius Dialogos, id est, anno M.CC.XXII. sed cùm Sermones de Infantia Saluatoris, id est, ante septennium plùs, minúsve; ante paucos defunctus commemoratur. Porrò, qui ante illam insignem reuelationem de Assumptione Virginis iam annis quindecim in Religione vixerat, & fortè diu post illam superstes fuit, non potuit non hunc annum attigisse in principio, aut in medio sui feruoris. De anno mortis nihil certum habeo, nisi quòd ante M.CC.XV. paucis, vt ait Cæsarius, detractis corrigit. Certè à M.CC. plùs, minúsve non nimiùm discrepasse, ex modo eius loquendi conijci potest.

---

1. Simonis Alnensis prima notitia: 2. miraculosa ad Ordinem vocatio: 3. stimulus carnis superatus per orationem. 4. Duæ eius aliæ graues tentationes. 5. Quanta à Dæmone passus, etiam exteriùs. 6. Ingens miraculum: 7. & reuelata ei secreta cunctorum hominum. 8. Gerardi Monachi, ex clamore cantus tædium, 9. atque eius remedium de Cœlo missum.

CAPVT IV.

1. O c item anno memoria nobis incidit Venerabilis, & verè Beati Viri Simonis, Conuersi in Monasterio Alnæ, qui ab annis teneris ibidem enutritus, & longo viuens tempore, prophetiæ, & miraculorum spiritu clarus, Ecclesiam sanctitatis suæ fama repleuit, Cistercium meritis. Quin à terrenis transiens ad superna, Angelos gaudio, Cœlos peccatoribus, quos ab errore vanitatis suæ conuersos, dulgebat ad Christum, & in via salutis confirmabat. Sanè sub Innocentio III. Summo Pontifice, (Cœlestino hic successit,) tantæ iam erat existimationis, vt ab ipso ad Concilium generale, humilis laïcus, & penitùs idiota vocatus sit: quo audito multa faceret, & quoties posset, libenter eum audiret, quod nos etiam in tempore dicemus. Vitam eius Cæsarius magna ex parte, qui Virum ipsum nouit; exactiùs tamen coæuus alius Author, ex eodem, vt creditur, Cœnobio, dicitur scripsisse, vbi hodiéque

hodiéque in Manuscripto antiquo legitur; & nostro tempore, ex Latina, Gallicam reddidit R.P. Ioannes de Assignies Camberonensis, atque cum aliis multis publicauit. Ergo ex vtroque quædam vsque ad hoc tempus, & paulò forsan vltrà: reliqua vsque ad ipsius gloriosum transitum, qui incidit in annum M.CC.XXVIII. suis ex more locis dicenda erunt. Cæsarius de primordiis viri pauca, & confusa [a]. *A pueritia*, ait, *in Alna nutritus, pecora eiusdem Monasterij pauit; deinde factus Conuersus, adeò profecit, vt cuiusdam grangiæ Magister efficeretur. Qui benè, ac fideliter administrans exteriora, sicut bonus, ac fidelis dispensator, dona meruit interiora.* Ita Cæsarius: sed paulò aliter, &, vt puto, fideliùs, & exactiùs Author Alnensis, ex quo hæc accipe:

a lib. 3. c. 33.

2\. *Parentes Simonis secundùm carnem nobiles, sed nobiliores spiritu. Patriam à nemine video memorari: indoles, quæ ante plenum rationis vsum, diuinam gratiam præuenientem proderet; ingenia, quibus posteà claruit, dona, vel à teneris annis præsagiret: sextumdecimum ætatis suæ agens, sæculum, patriam, parentésque deserere diuinitùs, vt Abraham olim [b], admonitus, dum de fuga deliberat, ab Angelo ad Monasterium Alnæ ducitur, ibidem in Conuersum suscipiendus. Non ergo priùs pastor ouium fuit, vt vult Cæsarius, quod de filio nobilium, nisi illuc forsan ignotus aduenisset, vix credi valet. Non exhorruit humilitatem habitus, semel spreta nobilitas: non abiecta exercitia recusauit. Conuersus, ouibus custodiendis præfectus est, ex generoso milite pastor despicabilis: quod, vt in sæculo indecens, sic illi in Religione gloriosum fuit. Sub eo exercitio, in vita spirituali multa tempora expleuit breui periodo: sanctiores Monachos virtutibus æquabat, reuelationibus etiam anteibat. Ducenti oues per deserta loca, prælucebat columna ignis per noctem, velut alteri Moysi [c]; quæ sæpiùs illi visa, dum aërem, & tenebras illuminat, mentem illius illustrabat maiori luce. Oranti sæpiùs apparere columba visa est supra mortalem speciem, aureum habens caput, corpus argenteum, oculos igneos, pennas radiis Solis per omnia similes: sed, qui non impedirent ipsius visum. Atque hoc illi signum inter alia superuenientis in eo gratiæ Dei, qua quoties à columba profluebat, affluentiùs in animam ipsius, & maiori cum fructu diffundebatur.*

b Genes. 12.

c Exodi 13.

3\. *Cæterùm, sicut olim Paulus Apostolus, ne magnitudine reuelationum extolleretur, stimulo carnis suæ permissus est, quo se hominem non posset obliuisci, septennio adeò vehementer tentatus est, vt nisi cùm dormiret, aut oraret, vix lucta quiesceret; vix non rebellem appetitum contra rationem, & voluntatem, velut impellentem ad consensum, experiretur.* De hoc etiam Cæsarius in suis Dialogis, sed confusè, vt alia: sic enim habet: *Sicut audiui à quodam eius familiari, ita eum vexabat, & fortè adhuc vexare non cessat Spiritus fornicationis per incentiua carnis, vt dicere possit cum Apostolo* [d]: Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ, Angelus Satanæ, qui me colaphizet. *Dicitur tamen adhuc corpore esse virgo.* Ita Cæsarius: sed qui luctam produxit; quia omnimodam victoriam ignorauit. Quippe hæc eò illustrior, quò pugna maior. Et resistentia, cooperante diuina gratia in naturam conuersa, non solùm hostem vicit, sed debellauit. Ab expleto septennio continuæ luctæ, cessauit tentatio; atque ipsa assuetudine vincendi, effectum est, vt nil vltrà vincendum remaneret. Fugasse, aut extinxisse in se appetitum videri potuit, si non, cùm vellet, obsequentem inueniret, imò obsequiosum. Ergo quod Thomæ Aquinati cœlestis cingulus, hoc Simoni Conuerso septennis de hac graui tentatione, victoria fuit.

d 2. Cor. 12.

Non tamen ideò cessatum illi à pugna, quam in hac vita mutare forsan possis: at non euadere. Fugata ab artubus carnis concupiscentia, insurrexit acedia: & membris singulis, velut talentum plumbi insidens inimicus, afficiebat torpore, quem vix, aut ægrè excuteret: à quo velut oppressus, quocunque perueniebat, detinebatur. Hærebant pedes terræ, manus baculo, corpus, cui trunco primùm sese dabat, & somnum inter medius vigiliámque, non sui iuris sibi, quasi omninò dormiret, aut quasi immobilis esset, videbatur. Hinc horribiliter alia suggestio Dæmonis, ab spiritu blasphemiæ, veluti homini, quem iam Deus abiecisset, nihil aliud restaret, quàm blasphemare. Sensit maiorem lucta carnis luctam, vrgentiores stimulos, & didicit ex his, quæ passus est, aliorum malis compati. Sic, qui scrutandis hominum conscientiis à Deo destinabatur, vt infrà latiùs dicam, in nullo vnquam potuit perhorrescere id, de quo se tentatum, & vehementer tentatum recordabatur. Post multos dies, vrgente eodem Spiritu, orationi se dedit; quæ sola illi refugium ab his periculis. Cùm ecce primùm ventus vrens, vehemens, montes vallibus æquans, atque arbores radicitùs euellens, repentè omnia turbare visus est, atque ipsum Simonem post se trahere; sed mox in auram tenuem resolutus, pacata omnia, & vir sanctus tum loco restitutus, tum ab vtraque tentatione liber, à neutra iam vlteriùs inquietandus. Ita nullum malum ignorare Simonem voluit; sed neque ab vllo lædi, quem tot, ac tantis sanandis destinauerat.

Vincentem prælia Spiritus Simonem, communis hostis corporaliter aggressus est, vt de corpore saltem triumpharet, qui de anima non posset; & quem non vinceret, saltem cruciaret, vt vel hoc modo, quo posset, vlcisceretur; & qui alias virtutes explorauerat, constantiam etiam probaret, & patientiam. Itaque horrendis spectris primùm territum, mox fustibus percussum, cùm lædere nequaquam præualuisset, ad flammas (solita sibi arma) confugit: & puteum magnum profundæ magnitudinis (sic permittente Deo) ignem vomentem, ostendit ei per visum; cui iam iam immineret præcipitandus. Cúmque fidenter ad Dominum clamaret: nihilominùs sub pedibus eius flamma erupit, à qua verè combustus adeò est, vt quadraginta dies lecto decumbere, quod pedibus non posset sustentari, grauiter ab igne læsis, compelleretur. Sed in his omnibus non peccauit Simon, nec stultum aliquid contra Deum loquutus est. Nempe, vt qui iam dudum Abrahamum, à domo patris sui iussus discedere, mox etiam Moysem, tum pascentem oues, tum populum sub columna ignis ducentem, demum Paulum per stimulum carnis humiliatum, inter continuas, & illustres reuelationes repræsentasset; Iobum non minùs redderet vulneratum à Dæmone; sed inter vulnera Deum collaudantem, atque ipsius promerentem consolationes. 4.

Multa de viro Dei referuntur satis magnifica: sed inter alia illud admirabile, siue quia singularius, siue quia patentius. Quòd cùm quadam die accedens ad Altare Corporis Christi particeps futurus; casu fortuito eadem ipsa Hostia, quam suscepturus erat, in terram decidisset, atque eam vellet Sacerdos leuare manu; ipso iubente, in pauimento, vbi erat, relicta est, quandiu supplex oraret: & an suis peccatis exigentibus, ab eius ore Christus refugisset, inter lacrymas, & singultus percontaretur. Cùm ecce (mirum dictu!) Hostia exiliens, ad os orantis sursum euolauit: atque ipsum ingressa pacatum sibi Deum, neque auersantem, sed magis quæsiturum testata est: nec cecidisse, vt ab ipso deuiaret: sed, vt ostenderet magnete 5.

gnete labiorum eius toties trahi, quoties in oratione commouebantur; neque minùs de Cœlo descensurum, quàm de terra ascenderet, ad eius vocem semper pertrahendum. Hinc charitas Simonis ergà Deum in dies augmentabatur, à quo se redamari per tot indicia, non poterat in dubium reuocari. Cæterùm, qua occasione, quod summum habuit, saltem, quod singularius, nempe, notitiam conscientiarum aliorum hominum, atque omnium interiorum cogitationum, à Deo acceperit, quia multa inferiùs de hoc illius dono dicenda sunt, breuiter etiam oportet propalare.

7. Optabat Simon, quà posset in hac vita, illius faciem videre, quem diligebat, quem tota mente amabat, & toto corde: non quia de suis id meritis præsumeret; sed, quia facilè Deo, & sibi ad maiorem intensionem amoris perutile futurum existimabat. Septem integros annos (hic numerus fatalis viro fuit) in hac vnica petitione perseuerasse fertur flens, gemens, orans, velut qui signum suæ gratiæ peteret, atque incrementa sibi inde prouentura desideraret. Septennio expleto, Christus illi apparuit, &, Tam longi, ait, desiderij fructu frustrari te non patior, serue fidelis: neque me tantùm, quà licet in hac vita; verùm, quod paucis aliis datum est, omnes omnium hominum conscientias tibi ostendo; tum, vt pro eis ores; tum, vt eorum gressus, & acta dirigas, & deuios ad me reuoces, tua occasione mihi placituros. Vidit, & ecce in eo, qui loquebatur, conscientias omnium hominum, tanquàm in libro scriptas, perspicuè legit; atque exinde multos de peccatis suis monuit, multos compescuit, atque ad viam salutis reuocauit. Sed de hoc pro nunc satis: nam multò plura in sequentibus dicemus.

8. Sub idem tempus, fortè & eiusdem Venerabilis Simonis intercessione, in eodem Cœnobio mirum quid aliud contigisse dicitur, quod recèns tunc Conuerso Gerardo militi, egregiæ indolis iuueni, atque continuum clamorem Chori, & cantus supra modum perpesso (dolore capitis, an tentatione Dæmonis, quæ sæpè etiam dolorem fingere solet) ex tentatione ingentem fructum attulit, vsque ad vltimum vitæ permansurum. Narrat idem qui suprà coæuus Scriptor, qui & exactè inquisiuit, & quæ inuenit fideliter narrauit, totidem verbis [f]: *In Alna*, ait, *ante non multos annos, miles quidam nobilis, Gerardus nomine, de Castro Tuino oriundus, conuersus est; cúmque Nouitius in Choro Nouitiorum staret, & clamores Monachorum in Choro superiori super caput suum cantantium frequenter exciperet, tentari cœpit. Amplius tamen caput eius turbabatur, quoties* Alleluia *cantabatur, in illo maximè voces exaltari solent. Et factus ex hoc pusillanimis, accessit ad Priorem, & ait: Domine Prior, caput meum doleo; nec diutius tantum clamorem super caput meum tolerare potero. Cui Prior verba aliqua consolationis impendit: sed parum illi profuit.*

f lib. 4. c. 54.

Nocte quadam, cùm maximè de hoc Nouitius tentaretur, vidit se in somnis à quibusdam militibus, aliquando inimicis suis, vndique vallatum, nec aliquod refugij superesse subsidium: cumque putaret se celerius esse capiendum, vel interficiendum, clamauit ad Dominum dicens: Domine, libera me in hac hora. Et circumspiciens mox vidit exercitum candidatorum de longè venientium, sibíque in auxilium properantem. Signifer autem, qui præcedebat, pro signo militari Alleluia *finaliter clamauit, crebrò id repetens. Qua vociferatione hostes territi, & dispersi fugam inierunt, Nouitium solum relinquentes. Qui expergefactus, non solùm gauisus est se fuisse liberatum ab eis, qui eum circumdederant in nocturna visione; sed, quod magis eum angebat, à prædicta, videlicet, tentatione. Manè accedens ad Priorem, dixit ei satis hilariter: Rogo vos, Domine Prior, vt adhuc altius, & fortius cantetis* Alleluia *super caput meum: non me amodò turbabit clamor diuinæ laudis. Et recitauit ei visionem per ordinem. Ista nobis retulit sanctæ recordationis Vvalterus de Birbach, qui eundem Gerardum vidit, & agnouit.* Hactenus ibi: sæpiùs inculcandum his, quibus Dæmon per speciem valetudinis (quod nimiùm heu! frequens) solet illudere. Nunc ad alios euentus huius anni, breuiter recensendos, transeamus. 9.

---

1. Nicolaus Scriptor dubitanter. 2. Mauricius Fordæ certò nostris assertus: 3. atque Arnoldus Melrosiæ. 4. Intermissi Psalmi pœnitentiales iussu Capituli: 5. & scrupulus de contractu quodam subortus: 6. super quo Stephanus Capitulo scribit. 7. Iugum Dei in Hibernia, & Borgetus fortasse filia Altæcumbæ.

CAPVT V.

1. VT Viris Sanctis, sic doctis floruisse lego Cistercium per hæc tempora: ex quibus duos, quos protulit in Anglia, Nicolaum, & Mauricium, Ioannes Pitsæus recenset inter Scriptores. Porrò de Nicolao Vvalkington (sic enim dicebatur) hæc ipse habet [a], vt verum fatear, suspecta ex Monasterio: *Nicolaus Vvalkingtonus, natione Anglus, Ordinis Cisterciensis Monachus, in Cœnobio Kirkeham, qui locus in aquilonaribus Angliæ partibus permanens, ab hominum strepitu remotus, & contemplationi, atque bonarum litterarum studiis aptissimus: illic quietum nactus otium, ab hominum frequentia, & aliis impedimentis sæcularibus liber, quasi totus in Deum, & diuina ferebatur. Nam ante ingressum in Monasterium politiores litteras, artes liberales, omnémque profanam Philosophiam accuratè didicerat. Tandem post aliquot annorum meditationem, composuit, De virtutibus, & vitiis, librum vnum:* Dominus dicit: Sobrij estote. *Historiam Gualteri Spec, librum vnum. Et alia nonnulla. Claruit anno Verbi incarnati M.C.XCIII.* Hæc ille. Sed sanè Monasterium de Kirkeham Canonicorum Regularium potiùs, & inter nostra, cui tale nomen hæreat, nullum inuenio.

a de Scriptoribus Angliæ.

Notior & certior Mauritius Somorsetus, Balduini inter alios quondam discipulus, Fordensis Domus Monachus, de quo hæc idem Author [b]: *Mauricius Somorsetus, natione Anglus, professione Monachus Cisterciensis, in Monasterio Fordensi Oxoniæ liberalibus artibus operam dedit, teste Lelando: & post annos plures illic in studiis satis vtiliter collocatos ad Confratres suos reuersus, ab iis talentum, quod acceperat, inuidiosè non abscondit; sed gratis exposuit, & aliis libenter communicauit, docuitque, quæ didicerat ad communem* 2.

b ibid.

mutem aliorum vtilitatem. Valuit autem, tum versu, tum prosa, seriis iucunda plerunque miscens, quo erat ingenio. Virtutis, & eruditionis intuitu electus est in Abbatem Fontanensem, quam prouinciam sibi impositam cum honore, & dignitate sustinuit. Sed tandem quietis, & studiorum magis, quam honorum cupidus, et inquit Hugo Kirchostallensis, curam resignauit Thoraldo. Quæ scripsit, pleraque Reginaldo Episcopo Bathoniensi consecrauit.

De schemate Pontificali librum vnum.

Epigrammatum, & aliorum carminum, librum vnum.

& alia nonnulla. Claruit anno post Christum natum millesimo centesimo nonagesimotertio. Ita Pitsæus, ex quibus Fontanensium etiam Abbatum series, si supradicta iungas, retexi potest.

3. Dicitur & ad hunc annum pertigisse Meilrosiæ Abbas Arnoldus, siue Arnulphus, de quo suprà in Litteris Lucij III. Summi Pontificis, non contemnendus Scriptor, sed cuius Opera periere iniuria temporum. Ita Demsterus in sua Historia Scotica. Fortè hoc anno obiit vir aliàs doctus, & quo Pontifex vteretur in causis arduis, cuiusmodi Archiepiscopatus Sanct-Andreani diuturnum schisma; Hugone, & Ioanne vtrinque litigantibus; atque alteri fauente Iustitia; alteri, cui potentia Regis, quod sæpiùs, heu! contingit, pro iure fuit.

4 Hoc ipso anno in Conuentu Generali, Principibus Christianis dudum ex Oriente reuersis, atque pactis induciis cum infidelibus, Psalmi pœnitentiales, qui recitari iussi pro victoria, cessante bello, intermitti præcepti sunt, publicato edicto in hunc tenorem: *Septem Psalmi, qui sexta feria post Capitulum dicebantur, & Collecta Ecclesiæ de cætero omittantur: sed orationes aliàs teneantur.* crediderim conseruatas aliquas preces pro reparando bello, quod non potuisset intermitti sine dedecore. Cæterùm Psalmos abhinc omissos video ad annum millesimum ducentesimum quadragesimumseptimum, quo iterum recitari iussi sunt, neque ab stantibus, vt hactenus fecissent; sed à processionaliter gradientibus: idque explicatum post annos sex, & viginti, quod suis locis nobis dicendum erit.

5. Exercuit & quorundam Abbatum zelum in eodem Capitulo, atque attentionem Guidonis occupauit contractus quidam inter Abbatem, & Conuentum Claromarisci, & G. Insulensem Clericum initus: qui, quòd periculum pretio compensauerit, quibusdam de vsura suspectus fuit. Delatum hunc ad Iudices Supremos, præsidente Guidone, excusabant nonnulli, quasi æqua lance vtrinque stipulantibus, sola sors alterum alteri prætulerit: sed condemnabant plures; non vt illicitum, sed tamen vt alienum à Cistercij modestia, cui omnis auaritiæ species, siue leuis suspicio vitanda foret. Et præualuisset haud dubiè seuerior pars, si non extranei docti, grauésque, ne in irritum venirent, velut Iustitiæ indecorum, interuenissent. Extat epistola Stephani Tornacensis ad Guidonem Abbatem, atque Capitulum pro Clerico scribentis, atque obiter contractum excusantis, quam breuem, & Sanctorum illorum circunspectionem satis præseferentem, operæpretium me facturum duxi, si hic transcriberem: sic autem habet [c]:

Abbati, & Capitulo Cisterciensi pro G. Clerico. c epist. 123.

6. *In eis, quæ honestè petuntur, & turpiter retinentur, iuuanda est intentio postulantis. Inspecta autem, & cognita origine contractus, qui inter Ecclesiam de Claromarisco, & G. Insulensem Clericum nostrum intercessit, non videtur nobis incurrere crimen vsurarum, cum etiam inter Ecclesias, & honestas personas, sicut sæpe vidimus, non fuerit vsurarius. Accedit magis ad emptionem, & venditionem, tanquàm qui iactum retis emerit, quàm ad contagium fœneratitij lucri; quod nos vobiscum pariter detestamur. Proinde Sanctam Paternitatem vestram rogamus, vt in hac parte prouideatis indemnitati Clerici nostri, & tam sacri Collegij virorum verecundiæ parcatis, ne in hoc facto magis de cupiditate possit argui, quàm de charitate laudari.* Hactenus Stephanus ad Guidonem, & Capitulum.

Vnam hoc anno Abbatiam fundatam lego, & 7.
quam nomine patrio Leix dictam, vix ab alia eius nominis distinguerem, cuius memini suprà, nisi diuersa vtriusque interpretatio, atque diuersæ Matres manuduxissent. Quippe prior de Lege Dei vertitur; hæc non de Lege, sed de Iugo Dei dicitur. Nec crederem huic paruæ differentiæ, (cùm lex etiam pro iugo subditis sit,) nisi illam filiam Vallis salutis, hanc Holcottran; illam anno millesimo centesimo octuagesimoquarto, hanc millesimo centesimo nonagesimotertio natas legerem. De hac vltima Iacobus Vvaræus hæc ad hunc annum [d]: *Leix, alias de Iugo Dei, vulgò, Grey Abbey, Hoc anno, scilicet, millesimo centesimo nonagesimotertio, vel secundùm Annales Monasterij Beatæ Mariæ Dublinensis, anno millesimo centesimo nonagesimo vsque Abbatiam de Iugo Dei in Comitatu Dunensi instituit Africa, vxor Ioannis de Curcy, Vltoniæ expugnatoris, & filia Godredi Regis Maniæ, in qua ipsa posteà sepulta est.* Hæc tantùm ille. d in Chron. Monast. Hibern.

Lego & in Renato Chopino, quod hunc an- 8.
num concernat, quanuis adeò inuolutum, obscurúmque, vt referam, quàm declarem, libentiùs ipsius verba [d]: *Amedeus secundus Sebusianorum Comes, extruxit, dotauitque Monasterium Cisterciense in Summo Bieugei Collis iugo, circa annum millesimum centesimum quadragesimum. Post hac Humbertus Comes in Alpina rupe, ad lacum Lemanum fundauit Cisterciensis sectæ Monasticum fanum, anno millesimo centesimo nonagesimosexto, & Alta-Combeum, cum Regulari Cœnobitarum Primatu minori, qui Borgetus est dictus.* Hæc ille: quæ ego, aliis relinquo examinanda. Apud Bambergum surrexisse ad hoc tempus Cœnobium Virginum Cistercium æmulantium, quod infrà dabimus fundatum apud Treboniacum sanctæ Heduuigis pingui dotatione, atque ipsius Monachatu consecrandum, comprobabit apertè: quanuis nec constat de eius Fundatore, neque quo anno fundationis initium sumpsit. d in Monast. fol. mihi 286.

1. Richardus liber, & in Angliam redux, 2. in Cistercienses gratus; 3. sed ab eisdem extorquet ingentem summam. 4. Oblata sibi ab Henrico Imperatore tria millia marcharum 5. Capitulum Generale Cistercij renuit. 6. Leopoldus Cælestini præceptis contumax, 7. quàm multa perpessus; 8. nec resipiscens, 9. quoad vsque in se ipso vindictam expertus est.

CAPVT I.

1. SALVTIS annus millesimus centesimus nonagesimusquartus, Cistercij nonagesimusseptimus, vinculis tandem absolutum Richardum Regem Eleonoræ restituit, Angliæque, pridie Nonas Februarij, vt ait Rogerius. Cæterùm non restituit ante solutum pro maiori parte condictum pretium, & pro residuo Imperatori, ac Duci obsides traditos ex proceribus Regni: adeò Principes, quia sibi inuicem noti, suspecti inuicem, & nihil sibi fidendum, compertum habent. Idem Rogerius tempus captiuitatis Richardi numerat annum vnum, hebdomadas sex, & dies tres. Quod cùm Baronius, tanquàm certum adstruat, mirum est tradidisse Regem captum anno M. C. X C I. absolutum hoc ipso, quem nunc incipimus: quippe à X C I. ad X C I V. duo vt minimùm anni integri mediant; præter illas hebdomadas, aut dies, quibus tum ante finem primi captus, tum post initium quarti solutus est, vt in vtroque vtrunque illi contigerit. Non ergo anno nonagesimoprimo, vt affirmat Baronius; sed nonagesimosecundo captus fuit, quo nos eius capturam pertractauimus.

2. Porrò Richardus Angliæ restitutus, Heliam Dunensem, præcipuum eius libertatis Procuratorem ad se vocatum, & Regni sui adhibitum consiliis regia munificentia remunerauit, vt diximus anno M. C. X C I I. tunc Cælestino Pontifici author fuit firmandæ donationis, quam in Capituli Generalis annuos sumptus Cistercio fecerat, priusquàm in Syriam proficisceretur. Interim tamen ab aliis Monasteriis, quæ pretium redemptionis eius dudum exhauserat, dum gratias agit, nouam extorquet summam, (alterius anni lanam,) ex qua obsides redimi, &, quod contraxerat mutuum, exsolui posset. Non aliud genus potentius in Principibus extorquendæ pecuniæ, quàm gratitudo, atque animi velut obærati, quanuis omninò vacuæ, demonstrationes. Pronis quippe in eorum amorem subditis, placuisse in præmio; & benè collocatam credunt quancunque summam, quæ suum sibi non solùm debitorem, sed sponte debentem Principem facit. Certè Richardus per speciem gratitudinis, cùm lac mulxisset, sanguinem emulxit: & præbebat in nostros signa fauoris, quòd se plus eis, quàm cæteris debere, de quibus magis fiderat, & queis libentiùs redditurus esset, gratularetur. Verùm de his Guillelmum Neubricensem, eiusdem temporis Authorem, & quidem doctum, atque omni fide dignum, audiamus [a]:

[a] lib. 5. c. 1.

3. *Præterea Rex, siue pro liberandis obsidibus apud Imperatorem relictis, siue etiam in sumptus belli cum Rege Francorum gerendi, tributum minùs vsitatum vniuerso Regno indixit; à singulis, scilicet, carucatis terræ indifferenter geminatum solidum exigens; vacantibus Clericorum, Religiosorum, & quorumlibet aliorum priuilegiis. Præsentibus quoque ad congratulandum illi, quibusdam maioribus Cisterciensis Ordinis Abbatibus, dilectionem (inquit) vestram, & deuotionem circa nos, qua potissimùm substantia vestra (id est) vellera ouium vestrarum redemptioni nostræ impendistis, vt dignum est, approbamus; & vberiorem suo tempore, si vita comes fuerit, rependere gratiam pro gratia ista cogitamus. Vt autem vobis perpetuò simus gratia debitores, oportet, vt adhuc semel vestrum ad nos declarantes affectum, lanam vestram anni præsentis nobis non grauemini commodare. Nam, cùm ab Imperatore dimissi, in multa paupertate ad propria tenderemus, confisi de vobis, vrgentissima necessitate à transmarinis mercatoribus in vsus necessarios, eiusdem lanæ vestræ pretium sumpsimus; quod proculdubiò ad saccarium nostrum mensis Octobris, probatæ charitati vestræ, cum gratiarum actione reddemus. Hoc modo Religiosos illos, quasi blandiendò spolians, clarissimis Monasteriis egestatem insolitam irrogauit.* Hactenus ille.

An verò præter lanam alterius anni (ingentem sanè summam, & quæ Cistercio, vt idem Author ait, pro omnibus diuitiis computabatur) commune illud, nouúmque tributum persoluerint cum aliis, non satis video expressum ab hoc Authore; quippe specialiùs præ cæteris exempti, si cum aliis soluissent, specialiùs veniebant nominandi. 4. Vtcunque fuerit, constat, Cistercienses tam non ægrè tulisse collata in obsidum, & Regis redemptionem, vt recusauerint in eisdem reintegrari, cùm sibi omninò liberum; atque ab ipso, qui acceperat pretium, Henrico Imperatore per speciem Religionis oblatum esset. Referam Generalis Conuentus huius anni singulare exemplum, verbis Matthæi Paris Albanensis, quanuis nostris infensi, & quos nescierit laudare, nisi dum carperet. *Henricus* (ait [b]) *Imperator legauit Capitulo Cisterciensi tria millia marcharum argenti, de redemptione Regis Richardi ad thuribula per totum Ordinem facienda argentea: sed Abbates, tam ipsum Imperatorem, quàm donum eius detestantes, renuerunt, de turpi quæstu acquisitum donum eius recipere: quod cùm Rex Richardus audiuisset, dictum, & factum Abbatum, quod solita caruit auaritia, commendauit.* Ita Matthæus, carpens, dum laudat, nostros, atque auaritiæ immeritò condemnans. Nisi fortè auaritiæ tribuendum sit, quòd non fugerint quærentes se diutiùs, vel quòd non omnia, vt ista, recusarint.

[b] apud Baron. an. 1197.

5. Cardinalis Baronius hæc recensens, quæ alij etiam Authores prodidêre, argenti marchas non legatas, id est, missas ad Capitulum ab Henrico viuente censet; sed testamento post mortem exequendo ex bonis testatoris solui iussas (quod legare etiam dicitur) existimat: adeóque refert in annum M. C. X C V I I. quo Cæsar

Cæsar obiit. Præfero primam interpretationem: tum, quia Cistoriæ conformior est apud Matthæum: tum, quia Henricus in suo testamento, quod pœnitens condebat, & morti proximus, nequaquam de ablatis per iniuriam eleemosynis fieri iussisse credendus est; sed potiùs restituendam extortam summam; idque etiam de facto ab eo præceptum, testatur Innocentius III. non multò pòst ad eundem Richardum scribens in hunc tenorem [c]: *In vltima voluntate sua pœnitentia ductus, per eundum filium suum sibi restituendum mandauit, quodcunque, cùm captiuus esses, extorserat: & nisi faceret filius heres, per Sedem apostolicam cogeretur.* Ergo viuens Henricus eam summam legauit, id est, misit CisterCij Synodo, quæ nec donantis authoritate territa, nec doni magnitudine allecta, acquieuit suscipere, quod iniustè ablatum, iniustè etiam donari non dubitabat.

c apud Baron. an. 1197.

6\. Hactenus dicta de Imperatore, Regéque, quæ nostros concernunt: nam super aliis Baronius consulendus. Nunc de Leopoldo Duce, quia noster tandem, salute licèt prorsus desperata, futurus erat, quæ Authores narrant, tradenda paulò exactiùs: si tamen priùs Lectorem meum moneam, id, quod Ioannes Seifridus adnotauit [d], ex Anglis pro maiori parte desumpta (quod alij prætermiserint) suspecta nonnihil reddi. Quippe quibus, vt nihil fingere in audacia; ita in maius attollere vniuersa, in affectu, atque in fauorem sui Regis contra aggressorem, & raptorem interpretari, aut in gloria apud exteros, aut apud suos in obsequio debito fuit. Ergo, quæ illi scribunt, quamuis suspecta, cum hoc addito veniunt transcribenda. Qui hactenus soli libertati Richardi Regis, quouis pretio emercandæ acres institerant, quippe quandiu plùs aliquid timebant in vinculis detento, id vnum videbatur fore securum, cùm primùm eum periculo exemptum, atque inter suos in tuto positum vident, ad pecuniam conuersi; & quæ plerunque conditio hominum est, quæ paulò antè probauerant, damnantes, restituendam, quam hactenus soluissent, atque nondum solutam, condonandam, & dimittendos obsides, multis productis argumentis declamauêre. Et obtinuerunt apud Cœlestinum, vt vtrunque præciperet, comminato anathemate in Henricum, nisi pareret; in Leopoldum fortè, quòd non paruisset, siue vt minori reuerentia dignum sententia lata: in quam cùm nihilominùs persisteret, & neque obsides, neque acceptam pecuniam redderet, diuinum Numen incanduisse fertur vltione seuera, quæ inobedientes omnes terrere posset. Nam audi Rogerium de hac excommunicatione, & effectibus eius, velut miraculosè subsequutis, scribentem in hunc tenorem [e]:

d in epist. ad Carol. V. Imp.

e 2. par. ad hunc an.

7\. *Eodem anno, cùm Leopoldus, Dux Austriæ, adhuc permaneret in sententia excommunicationis, quam Dominus Papa in eum tulerat propter captionem Richardi Regis Angliæ, nec pœniteret, flagellauit Dominus terram suam in hunc modum. In primis enim incensæ sunt omnes ciuitates terræ suæ, nec alicui nota fuit causa incendij. Secundò, ex inundatione Danubij fluuij submersa est quædam terra adiacens, in qua decem millia hominum, vel eo ampliùs perierunt. Tertiò, cùm in media æstate soleat, & debeat omnis terra virere, tota terra eius tunc temporis, contra solitum, & debitum cursum, exaruit. Quartò, cùm semina frugum deberent in herbam processisse, in vermes conuersa sunt. Quintò, Nobiliores terræ suæ mortalitate percussi sunt. Et quamuis tot, & tantis flagellasset Dominus terram suam plagis; noluit tamen pœnitere; sed induratum est cor eius, adeò quòd ipse iurauit, quòd omnes obsides Regis Angliæ, quos ipse habebat, capitalem subirent sententiam, nisi in proximo perficerentur ei à Rege Angliæ omnes conuentiones, quas cum illo fecerat. Vnde factum est, quòd Balduinus de Betun, qui vnus erat ex illis, qui dati fuerant Duci Austriæ pro redemptione Regis Angliæ obsides, ex communi obsidum consilio, missus est ad Regem Angliæ ad indicandum ei Ducis propositum. Qui cùm venisset, misertus illorum Rex, tradidit eis Rex sororem Arthuri Ducis Britanniæ, & filiam Imperatoris Cypri ad ducendum eas vsque ad Ducem Austriæ; sororem, scilicet, Arthuri, ad maritandam filio Ducis Austriæ; & filiam Imperatoris de Cypro tradendam manu Ducis Austriæ quietam.* Hactenus ex Rogerio.

8\. Eadem penè habet Neubricensis sparsa per vulgus, cùm obsides ante solutionem residui pretij, per diuinum flagellum Angliæ redditi, de sua libertate gratularentur. *Referebant autem* (ait [f]) *eiusdem Potentis* (id est, Ducis) *terram ante eius interitum flagello multiplici, ita diuinitùs fuisse attritam, vt ex his posset agnoscere, sibi quoque lento iam pede appropinquare iudicium, nisi maturiùs faceret fructus dignos pœnitentiæ, homo tantorum reus malorum, quæ proculdubiò in Regnis Christianis prouenisse noscuntur ex infelicissima illa captiuitate Regis Anglorum. Denique, vt dicitur, ciuitates terræ illius incertam prorsus causam habentibus, incendiis conflagrarunt. Danubius fluuius maximus, tanquàm ad vltionem egressus, adiacentia quædam loca cum ingenti hominum exitio, occupauit. Æstate media tota illa regio preternaturali, atque insolita ariditate deficiens, intempestiuè viroris sui gratia caruit: semina frugum terræ mandata, cùm deberent erumpere, degenerarunt in vermes. Nobiliores quoque terræ illius, tanquàm effusa pestis, morbus absumpsit. Non terruerunt ista cor nequam, & auarum, quominùs opibus Anglicanis inhiaret adhuc, cùm plurima iam marcharum millia à Rege captiuo sumpsisset. Et quidem à Romano Pontifice pro his, quæ in eundem Regem commisisset, anathemate innodatus; auaritia tamen fortiùs perurgente, superbè derisit sententiam.* Sic Anglus Author vterque de Leopoldo, & diuina vindicta in eius terram, postmodum etiam in ipsum exarsura.

f lib. 5. c. 6.

9\. Sed exarsura tamen in hac vita, in qua quem diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. Aliàs in reliquis actis probum Principem, quem virtuosum appellant Annales Austriæ. Ideò tantùm corripuit, vt saluum faceret; imò vt cum cumulo gratiæ, & meritorum, induiturum Cistercium, & quamuis ægra, mortisque iam proxima eius legibus colla subiecturum, id opus proprium diuinæ bonitatis, misericordiæque, vt vbi abundauit delictum, superabundet gratia, & obruantur præcedentia crimina, pondere subsequentis compunctionis. Sed hæc anno sequenti, quo contigerunt, commodiùs nobis veniunt enarranda.

1. Desiderius Morinorum Episcopus, 2. clarus miraculis, 3. sepultus in Camberona. 4. Martinus Seguntinus, 5. pingui ante se præmissa donatione, 6. ad suam Hortam redit, pastorali cura deposita. 7. Matthæus, Archiepiscopus Casiliensis, Legatus in Hibernia. 8. Melissa item ex Abbate Mellifontis Episcopus Clocorensis. 9. Miraculum sub Petro Atrebatensi.

CAPVT II.

1. MVLTI insignes Pontifices hoc anno illustrarunt Cistercium: quidam ex eis ad infulas assumpti, quidam ex infulis Claustra repetentes. Nec defuit, qui quod viuens non potuerat, illustraret in morte, & pretiosis exuuiis Sancti Corporis, ac gloriosis miraculis, quandiu aliter non posset, nobilitaret: is Desiderius, Morinorum Præsul fuit, qui longè ante optatam sepulturam in Camberona, atque prælatam propriæ fundationi (Blandech Cœnobium Virginum, ab ipso antè fundatum superiùs diximus) ob consortium Sanctorum consequutus, hoc tandem anno feliciter obtinuit gloriosè consummatus, & sanctam vitam sanctiori morte coronans excepit funus inter lacrymas, & gaudium; sed dolenti proximior Venerabilis Daniel cum suis filiis, qui ardens tanti Patris desiderium, relictis spoliis non satis compensabant. De eo in Catalogo Boloniensium Episcoporum [a], qui iidem Morinenses, & Taruanenses: *Senio confectus, cùm tanto oneri sufficere non posset, cessit Episcopatum anno M.C.XCI. & anno M.C.XCIV. sanctitate, rebúsque gestis, ac miraculis clarus obdormiuit in Domino.* Hæc tantùm ille.

[a] apud Ioan. Cheno.

2. At multò plura Arnoldus Raissanus [b], ex Prioris Camberonensis, vbi sepultus iacet, relatione: *Ibidem, ait, (id est, Camberonæ,) transitus Beati Desiderij, Teruanæ Morinorum Episcopi, illius Sedis trigesimisecundi. Patrem habuit Rogerium Iuniorem, quartum Insulensium Castellanum. Anno millesimo centesimo sexagesimonono Episcopus est consecratus. Abbatiam de Blandech Monialium Ordinis Cisterciensis, prope Audomaropolim fundauit, anno millesimo centesimo octogesimosexto. Ob decrepitam ætatem, cura, sollicitudineque solutus pastorali, Deo, & sibi aliquanto tempore vacauit. Petiuit autem ante mortem sibi concedi sepulcrum in Monasterio Camberonensi, quod ei concessum à Daniele tertio Abbate, cui fuerat maximè familiaris. Anno verò millesimo centesimo nonagesimoquarto, sanctitate, rebúsque gestis, ac miraculis clarus, obdormiuit in Domino, & à præfato Daniele ante summum Altare, sepulturæ corpus mandatum est. Annumeratur Sanctis Belgij, vt constat ex chartis Hannoniæ, & pro Sancto semper habitus est à Religiosis, quibus ob viri sanctitatem (sicut à maioribus accepère) cura semper fuit, vt eius sepulcrum nunquam pedibus calcaretur. Supra eius sarcophagum hocce distichon legi:*

[b] Ianuarij 20.

Dat Desiderio Cathedram Taruenna, sepulcrum
Hic locus: omne bonum det Paradisus ei. Amen.

3. Hinc corrigendus venit Robertus Claudius [c], quem nos sequuti, à vero etiam errauimus [d], qui Blandec Monasterium fundatum tradit anno M.C.LVI. quo Desiderius Sedem nondum conscenderat: & fundatio ad hunc tomum transferenda, nempe ad annum M.C.LXXXVI. vt habent memoriæ Ecclesiæ Camberonensis. Fuerat Desiderius, antequàm ad pontificalem dignitatem promoueretur, Præpositus Canonicorum Sancti Petri Insulensis, simúlque Tornacensis Cancellarius, & Archidiaconus, quod Ioannes Buzelinus adnotauit [e]. Porrò propter doctrinæ excellentiam, & mores optimos, defuncto Milone XXXI. Morinorum Episcopo, Teruanensis Ecclesia, quod monumenta Episcoporum eius testantur [f], desiderio desiderauit hunc virum cooptare sibi Pastorem: & nihilominùs cooptatum, & obtentum suo desiderio maiorem experta est, quod in Catalogo eorundem declarat, totidem verbis: *Post famosum Milonem* (in cuius locum Desiderius suffectus est) *desiderio desiderauit Morinensis Ecclesia Desiderium, sancti Petri de Insulis Præpositum, & Tornacensis Diœceseos Archidiaconum, habere Pastorem. Desiderium autem animæ eius (maiorem desiderio quàm habuisset) tribuisti ei, Domine, anno M.C.LXIX.* Hactenus ibi. Sic enim corrigenda puto, aut saltem declaranda, quæ Buzelinus transcripsit, atque vulgauit. Duodennio in Episcopatu exacto, ac multis intra illud gloriosè gestis, ante triennium cesserat vacaturus Cœlestibus, & per contemplationis tranquillitatem, æternam illam gloriam, quà mortalibus datur, anteuersurus. Hactenus Desiderius in morte nostris appositus, quamuis fortassis post abdicatum baculum, in vita etiam adhæserit: quod Authores non negant, & satis congruum apparet ipsius votis.

[c] in sua Gallia.
[d] an. 1156. §.6.n.10.
[e] lib. 1. Gallo-flandr. c.6.
[f] apud eundem ibid.

In vita, ad nostros rediit Martinus Seguntinus Episcopus, missionem, quam duobus iam annis sollicitauerat, in hoc tandem adeptus: & suam Hortam abdicatis infulis repetens, iterato feruore, ibidem consummandus felici obitu. Non tamen vacuus voluit apparere in filiorum conspectu, qui dudum venerat onustus possessionibus, quas Mater Sanctia cum ipso Hortæ obtulerat. Præmisit opulentam donationem, Ecclesiam de Algondron, quam Seguntino Capitulo annuente, quinto Domus Abbati (Magistro Gerardo, qui ante annum successerat Armenio) Fratribúsque liberalis concessit; ab eisdem, & eorum successoribus liberè, & quietè perpetuò possidendam. Addita clausula, quæ grauamen omne excluderet, & quo firmior euaderet concessio, remuneratoriam declararet. Atque ecce instrumentum donationis, ex quo obiter constat, nequaquam deposuisse dignitatem ante hunc annum. 4.

Martinus, Dei gratia Seguntinus Episcopus, ad communem omnium notitiam volo peruenire, quod vnà cum assensu, & conuenientia omnium Seguntinæ Ecclesiæ Canonicorum, dedimus vobis dilecto filio Magistro Gerardo, Abbati de Horta, & omni Conuentui eius, Ecclesiam de Algondron cum omni iure suo; & quia ratio deposcit pia subditorum obsequia in Dei seruitio remunerare, eandem Ecclesiam, & terminum de Algondron cum omnibus pertinentiis suis, &c. & omnem decimationem eius do vobis, & concedo, vt habeatis, & possideatis liberè, & absolutè sine aliqua exactione: vt neque mihi, neque alicui successorum meorum, neque alteri personæ licitum sit, vos super his grauare de cætero; & sigillum nostrum appendere iussimus. Facta charta apud Segontiam, mense Februario, Æra M.CC.XXXII. &c. Hactenus donatio, quæ hodiéque Cœnobio firma manet. 5.

Tum

6. Tum verò Sanctus, impetrata missione, quam tanto tempore, & tanto desiderio sollicitauerat, sereno vultu cunctis benedicens, & vale faciens, cùm omnes alij in lacrymas prorumperent, solus ipse hilaris exuit Pontificem, quem primò induerat, Monachum acturus. Potuit esse solatio desertis filiis, quòd repeteret Hortam, vicinam Domum, atque intra eandem Seguntinam Diœcesim sitam; in qua eius doctrina, monitísque faciliùs, & commodiùs perfruerentur. De hac Beati Viri abdicatione hos versûs habet Richardus in eius Vita:

Sic vir deuotus, & sancto Flamine plenus,
In Christo totus, vita, famâque serenus;
Pontificis studuit grandem postponere curam,
Et Claustris voluit vitam constringere puram.
Hortensi Claustro se clausit corde sereno,
Montis alabastro, cælesti munere pleno.

Hactenus ille. Cæterùm, quanto cum gaudio in Monasterio à Fratribus, & filiis susceptus sit, quoniam pro dignitate dici non poterat, silentio censui consultiùs prætereundum.

7. Hoc item anno, vt in Belgio, Hispaniáque Desiderius, & Martinus; sic in Hibernia illustrabat Cistercium Beatus Matthæus, dignitate Archiepiscopus Casiliæ, atque Legatus Sedis apostolicæ; sanctitate conspicuus, vsque ad miracula; doctrina insignis, vt plura eius scripta, quæ hodiéque permanere dicuntur, testificantur. De his nonnihil ad annum M.CC.VI. quo creditur migrasse: sed nonnihil tantùm. Adeò pleraque Illustris Viri opera obscurauit obliuio, vt sileri fortassis expediisset, ne non tam illum laudare videremur, quàm omnes alios carpere, qui tot glorias perire passi sunt, cùm debuissent per scripta conseruare. Sed nuda nomina Annalibus inserere, in aliis indecorum; in Cisterciensibus necessarium fuit incuria veterum: & nobis ipsos vtcunque concinnantibus scire quid nostri fecerint, difficile: quot, ac quanta de illis ignoremus, in promptu est. Ecce Matthæus scriptis venerandus, miraculis gloriosus, Archiepiscopus simul, Legatúsque: neque breuis temporis; sed qui vtranque dignitatem ad duodennium, vt minùs, prorogauerit: cùm solus nobis Annales implere posset, vix præter dignitates, quid aliud conferr ignorandas, vt cætera remotis saltem, & exteris nationibus, si non Iacobus Vuaræus vtranque simul cum tempore, & Monachatu viri, in publicum vulgasset totidem verbis [g]. *Matthæus, Monachus Cisterciensis, & Legatus Sedis apostolicæ, Archiepiscopus fuit (Casiliensis) anno M.C.XCIV. Nam eo anno subscribit chartæ Donaldi Obricu, Regis Limericensis, qua concessit Briacio Limericensi Episcopo, suisque successoribus, Clerôque Sanctæ Mariæ Limerici, in liberam & perpetuam eleemosynam terram Mungren, (aliàs Mungret,) vt ex Registro eiusdem Ecclesiæ constat.* Hæc tantum ille. Quæ dignitates, Monachatúmque, simul & tempus pandunt, quanuis fortassis prima eius assumptio hunc annum anteierit: reliqua, quæ de scriptis, & miraculis, pauca, & confusa habemus, cum è viuis decedat, daturi sumus.

g in Histor. Archiep. Casil.

Matthæo Melissam, tertium Mellifontis Abbatem, addo (nam post Sanctum Christianum, Patricius fuit,) in eadem Hibernia, ad Clocorensem, (Clocheriensem alij dicunt) Ecclesiam sublimatus hoc ipso anno. Ignorandum & ipsum, si non idem Iacobus Vuaræus, Virum, ac tempus, & successionem vtriusque dignitatis propalasset in Catalogo Abbatum Mellifontensium: atque en eius verba: *Tertius (Mellifontanus Abbas) Melissa fuit, filius Episcopi Macmailciaran, Episcopus & ipse Clocorensis, creatus anno M.C.XCIV.* Hæc tantùm ille: nec nos de Viro plura, nisi quòd habuit successorem in Mellifonte Thomam virum honestum, & Religiosum: post quem successit Eatas, in Episcopum & ipse promouendus Achadensis Ecclesiæ: quam sub Archiepiscopatu Tuamensi [c] sicut & Clocorensem, sub Armachano inuenio notatas in libris Cameræ. Eatæ promotionis tempus ignotum: ideóque hîc subiuncta: obitus annum in tempore dicemus. Melissæ recèns promoti sollicitudine, & Matthæi, vt coniector, authoritate effectum est, vt de corpore Sancti Malachiæ, ante triennium translato in Claraualle, nobilia per Hiberniam frusta ad Mellifontem, atque alia Cisterciensia Cœnobia deportarentur. Idque idem Iacobus Vuaræus in Annalibus Hiberniæ scriptum habet [h]: *Anno*, inquit, *M.C.XCIV. Reliquiæ Sancti Malachiæ Episcopi, de Claraualle, in Hiberniam sunt adductæ: & in Monasterio Mellifontis, & cæteris Monasteriis Ordinis Cisterciensis cum maximo honore sunt receptæ.* 8.

h ad hunc an.

Memorabile est etiam ad hunc annum id, quod sub Petro Atrebatensi contigit, insigne miraculum, cui & ipse interfuit, in Chronico Aquicentino narratum totidem verbis [i]: *In ciuitate Atrebatensi quidam Clericus, & soror eius ob reatum homicidij, incendio sunt adiudicati. Frater, & soror ad stipitem ligantur, & ignis in circuitu eorum copiosus accenditur in Balduini monte, astante innumera præsentia populi. Mulier cum valido cordis clamore, & ineffabili contritione, & oris confessione Sanctam Mariam, Dei Genitricem, inuocans, & idem facere fratrem admonens, illo in flammis mortuo, meritis Beatissimæ Dei Genitricis Mariæ liberatur ab incendio. Mira res! facies eius, & loquela non est immutata: capillus eius, nec pilus adustus, nec etiam odor incendij remansit in ea. Cùm autem inquireretur ab ea saluationis modus, dicebat, speciosissimam Dominam secum fuisse, & ab igne extraxisse. Post hæc in ciuitatem, ad Ecclesiam Beatæ Mariæ, liberatricis suæ, reducitur; tota penè ciuitas congregatur, & in præsentia Domini Petri Episcopi, & Cleri laudes omnium attolluntur, & tam grande miraculum nostris temporibus inauditum à præfato Reuerendo Episcopo authorizatur. Actum hoc anno apud Atrebatum in Solemnitate Spiritus Sancti.* Ita Chronicum Aquicentinum, ex quo Ferreolus Locrius in suo Chronico 9.

i apud Ferreol. Locr. hoc anno.

1. Monachi Sancti ex Hemmenrode missi, in Vallem Sancti Petri. 2. Henricus à conuersione retardatus; sed tandem conuersus: 3. nec sine praecedenti reuelatione. 4. De Beata Sophia, & ipso alia remissiuè. 5. Qualis Christianus iuuenis in saeculo, 6. qualis in Religione. 7. Consolationes, 8. & tribulationes eius: 9. demum de Sanctis Sifrido, & Theodorico.

CAPVT III.

1\. DVM sic Pontifices vltrò, citróque accepti, & dati illustrabant Cistercium per totum Orbem, Heisterbacense Coenobium in Germania recèns translatum ad Vallem Sancti Petri (ante biennium enim in eam venerat) non solùm possessionibus auctum, & aedificiis; verùm, quae maior omnium possessio est, Viris sanctissimis dignum se filium Hemmenrode Matre probabat. Quippe perseuerante adhuc Hermanno, quibusdámque ex iis, qui inde aduenerant, Mater magis translata videbatur, quàm nouum germen. Inter hos, praeter traditos superiùs, sanctitate florebat alter Hermanus, de quo Caesarius admiranda scribit, adhuc recèns Conuerso in Hemmenrode, atque iterum Conradus senex in armis ante conuersionem exercitatus, qui iam quinquagenarius ad Hemmenrode circa annum Christi M.C.LXXI. dein inter alios ad Montem Stromberg veniens in Valle Sancti Petri longam senectam, quippe protrahendam ad annum Christi M.CC.XXI. aetatis suae centesimum; sed meritis, quàm diebus refertionem, in silentio, & spe, & per merita, promissam sibi gloriam, laborum suorum praemium praestolabatur. Hos, alióśque transmissos ex Hemmenrode, partim superiùs dedimus, partim etiam inferiùs adnotabimus. Nunc, qui ex saeculo adiuncti Viris Sanctis, atque ibidem Conuersi, noui Coenobij initia consecrarunt, ex Caesario, qui intra triennium in eadem Domo Conuersus, omnes assequutus est, fideli narratione prosequamur.

2\. Occupet primum locum Henricus, postmodum eius Domus tertius Abbas; sed per haec tempora ad Habitum admissus ab Hermanno Abbate, non sine praeuiis auspiciis futurorum: eius perseuerantem conuersionem nullis cedentem parentum suasionibus, nullis violentiis fratrum, idem qui suprà Author his verbis prodit: *In Ecclesia* (inquit [a]) *Bonnensi idem Henricus Canonicus fuit, plures habens redditus, inspirante Deo fallax saeculum occultè deseruit; & desiderio Ordinis Cisterciensis accensus, ad Domum nostram, conuersionis gratia venit. Cùm adhuc esset in hospitio, duo milites fratres eius, fugam eius intelligentes, & sicut homines saeculares, carnalia spiritualibus, & temporalia aeternis praeponentes, vnde gaudere debuerant, turbati sunt: & concito gradu venientes, praemiserunt puerum, qui ei quasi ex parte matris loqueretur, vt tali occasione à Conuentu abstraheretur: quem cùm in locum insidiarum idem puer duxisset, accurrentes milites, vi equo iniectum, nolentem, & reluctantem cum dolore totius Conuentus, reduxerunt: nondum enim habitum induerat. Per aliquod tempus cum eis commoratus, cùm iam securi essent de eo, iterum fugit, indutóque habitu, spem totius reuersionis eis exclusit.* Ita Caesarius de perseuerantia iuuenis, & fratrum eius elusa sollicitudine.

a lib.1.c.13.

3\. Verùm elusa coelestibus auspiciis: nec nisi praecedente reuelatione cuidam Virgini facta, insigni foeminae, & cui, quid de se tandem futurum esset, & transitum instantem ad Cistercium, cùm adhuc permaneret in nigro habitu, idem Henricus per visum reuelauerit. Nam audi, quod ipsemet Caesarius alibi scribit [b]: *Hic* (inquit,) id est, Henricus, *cùm Canonicus esset, in Ecclesia Bonnensi, & ipsa Sophia Sanctimonialis in Ditkirgen, quae est Domus nigri Ordinis, Deo inspirante illi, relictis omnibus, conuersionis gratia ad Domum nostram venit; & ipsa pro eius perseuerantia, quantò intensiùs potuit, Domino supplicauit. Paucis diebus elapsis, cùm à fratribus suis carnalibus vi fuisset eductus, ante Habitus susceptionem, ipsa desperans dimisit orationem; quam ipse mox in somnis ob hoc arguens, & vt omissas orationes reinciperet admonens, adiecit: Primam Missam meam audies in Ordine Cisterciensi. Quod ita Dei nutu factum est. Nam ipse ad nos rediit, & ipsa Habitum mutauit: sicque in monte Sanctae Vvalburgis, vbi tunc temporis Priorissa fuit, primam eius Missam audiuit.* Hactenus.

b lib.10.cap.16.

4\. Nos de Sophia inferiùs multa dicemus, cùm ad montem Sanctae Vvalburgis (Cisterciense Coenobium) transiisse, ac in eodem loco post annos aliquot claram miraculis, & meritis illustrem ad Superos translatam referemus, hoc ipso Henrico Abbate illi assistente, atque eius excipiente confessionem. De Henrico id vnum breuiter noto; hunc esse eundem, qui sub Gebardo Abbate (qui Hermanno successit non multò pòst, cùm ille in Hemmenrodem translatus esset) Heisterbacensis Prior, post Gebardum tertius Abbas eiusdem loci, ad quam item dignitatem promotus est, non sine simili praecedenti reuelatione, quam in tempore dabimus (adeò speciali prouidentia Dei, omnes eius actiones dirigebantur.) Quin & eundem, sub quo scripsit Caesarius Dialogos, atque Magistrum Nouitiorum egit: quae omnia suis locis reddenda erunt.

5\. Secundum locum occupet Christianus, *Iuuenis aetate*, vt idem Caesarius ait [c]; *sed vita sanctissime, vt vnus crederetur Sanctorum, qui sunt in terra Domini.* Hic Patre Clerico, Canonicò Bonnensi, atque ipse primùm in aetatis suae lubrico à semita mandatorum deuians, imitatus parentem, nec potens sequi agnum, quocunque iret, vocante tandem Deo, ad se reuersus, recèns translatam Domum ingressus est caeterorum exemplis, monitisque, si admitti mereretur, confirmatus in voto: sed ipse suis (quod euentus mox probauit) quos optabat Magistros, confirmaturus. Atque haec idem Author sparsa; & obiter, reliqua protensiori filo scripta, ex ipso nos ad litteram reddemus.

c lib.4.c.30.

6\. *Hic* (ait [d]) *corpore tam debilis erat, vt eum viuere taederet. Nocte quadam dictis Matutinis, vsque ad Laudes, capiti suo parcere volens, super lignum quoddam ante Altare se prostrauit, sub forma orationis ibi dormitans. Mox vt oculos clauserat, affuit Gloriosa Domina nostra Virgo Maria, & veste cum feriens, excitauit eum dicens: Christiane, non est hic locus dormiendi, sed orandi. Statim ille euigilans, apertis oculis, posteriora foemina recedentis vidit, & vocem foemineam iam dictum sermonem concludentem audiuit.* Haec prima visio sancti adolescentis propriè corripiens. Quippe cor eius rapiens, confortansque,

d vbi suprà.

que, vt ipse ex tunc, & promptior ad obsequia, nullis passionibus, affectibúsve possit retardari, & Reginam cœlestem, Angelósque, ac Regem ipsum Cœli, & Angelorum faciliores expertus, vix ab eorum consortio, nec nisi inuitus, & cogente obedientia auelli posset: nam audi, quod sequitur [e]:

c ibid.

7. *Quanti fuerit meriti, quantùm dilectus cœlestis Patriæ ciuibus, sequentia declarabunt. Cùm propter nimiam capitis infirmitatem, generalem habuisset licentiam manendi ex vigiliis solennibus, quoties voluisset, vix nisi compulsus de Choro exiuit. Dictis verò Matutinis, infirmorum in Oratorium rediit, & moram longiorem, quàm Ordo concederet, illic ex consuetudine fecit. Cui, cùm diceret die quadam Dominus Henricus Abbas noster, tunc Monachus simplex: Bone Frater Christiane, vos frequenter nobis exponitis debilitatem capitis vestri; & tamen non vultis vti gratia vobis indulta. Respondit: Non possum manere: stans enim extra chorum, & alios psallere audiens, quia intrare non licet, corde crucior, eò quòd recorder consolationum, quibus Deus inter illos lætificat animam meam. Audito hoc verbo, Dominus Abbas, de spirituali præsumens amicitia, quæ essent illæ consolationes inquisiuit. Et, vt sibi diceret, cum multa precum instantia obtinuit. Confessus est ei, quia sæpiùs in Choro tempore psalmodiæ beatos Angelos videret circuire; &, quod multò fuit excellentius, ipsum Regem Angelorum hominem Christum Iesum.* Hactenus de frequentibus Viri consolationibus.

8. Denique de fornace tribulationum, per quas probatus, ac fidelis inuentus, ad eas præparabatur consolationes, audi, quod sequitur [f]: *Ex quo ad Ordinem venit, nunquam sine tentatione fuit; tum propter nimiam debilitatem capitis; tum ob desiderium Patriæ cœlestis. Flagellum Domini in tanta patientia sustinuit, vt omnes eius fratres mirarentur. Tempore quodam Dominus, qui intentator malorum est, gratiam lacrymarum, quam illi copiosè contulerat, subtraxit. Vnde satis tentabatur.* Et paulò inferiùs: *Christianus verò de amissa gratia satis dolens, & peccatis suis hoc imputans, cùm die, ac nocte pro illius recuperatione oraret, nec proficeret, recordatus est ligni Dominici: dixitque in semetipso: Si facultatem haberes deosculandi lignum pretiosum, in quo Saluator sanguinem suum fudit, gratiam tibi refunderet lacrymarum. Tali suspensus desiderio in quadam solemnitate, dicta Missa, ad Altare accessit, sacrúmque lignum deosculans cum augmento receptam gratiam suscepit.* Pergit Author de ligno miraculoso, nigri coloris, de Apulia adducto, quod nos etiam superiùs commemorauimus. Atque hæc pro nunc satis de Christiano: nam pretiosam in conspectu Christi mortem Viri sancti, non multò pôst sequutam, Deo dante, in tempore dicemus.

f ibid.

Ex insignioribus supersunt alij duo, Theodoricus Monachus) dictus de Lurcke) Sifridúsque; quorum hic Prophetiæ illustris dono, vt credebatur; & nos de illo nonnulla infrà dicemus. Ille, & ipse Canonicus Bonnensis ante conuersionem; post ipsam sanctitate clarus vsque ad miracula, in ipso etiam probationis suæ exordio, dum Domus sub his initiis construeretur; cunctis videntibus illustre signum edidit, quod idem, qui suprà Author, alibi narrat [g]: *Theodoricus (inquit) de Lurcke, Monachus noster, quondam Canonicus Bonnensis, quem multi nostri nouerunt, die quadam cum Conuentu exierat ad lapides eruendos de monte proximo Monasterio: cúmque maximum lapidem à Conuentu semotus inspiceret, quadam ductus curiositate, instrumentum admouit: sed nihil prorsus profecit. Nec mirum: fuerat siquidem tantæ quantitatis, sicque terræ radicitùs infixus, vt à viginti viris non posset moueri. Recordatus Dominicæ promissionis, genua flexit, & orauit: completáque angelica salutatione cum oratione Dominica, mox vt manus apposuit, lapis virtute diuina leuatus exiliit.* Hæ primitiæ Monachorum Heisterbacensium ante aduentum Cæsarij: hi primi lapides superponendis aliis, quos tanto Deus ædificio destinauisset. 9.

g Homil. 49.

---

1. Calatrauenses Sancti Petri Cœnobium nostris obtinent; 2. & regio priuilegio firmari faciunt. 3. Quid Milites specialiùs in ea Domo. 4. Quos ante, & post Cistercium Abbates habuit. 5. Creantur Vicarij Abbatis Morimundi, 6. quod munus vltra quadraginta annos exercent. 7. Secedit Didacus Velazquius in eam Domum. 8. Et confutati Rades, & Recentiores. 9. Demum de Sancto Isidoro Hispalensi, atque alia Corduba Domo remissiuè. 10. Tum situs loci, Reliquiæ, atque sepulcra.

CAPVT IV.

1. INTER hæc in Hispania Calatrauenses, quò adhuc arctiùs nostris adhærescerent, siue vt Morimundensem Archimandritam longè terrarum dissitum, adeóque minùs superintendentem ipsorum curæ, proprio in Hispaniæ filio cohonestarent, cui vices suas committeret, & ad quem ipsi recurrerent in dubiis, Priorem, legésque, atque annuam suscepturi visitationem; quæ vnica Magistro occasio fuerat, cùm Cistercio vniretur ante septennium, addendæ illius clausulæ: *Si Abbatias ædificare poterimus, Dominus Morimundensis ordinet eas, &c.* Hæc, inquam, altiùs secum conferentes, Abbatiam Sancti Petri prope Gumielem in veteri Castella Regiam Domum, quæ hactenus Monachorum nigrorum fuisset, reformari ad Cistercium sollicitarunt. Actum primò de admittendis Cistercij legibus, cum Abbate, & Monachis. Dein, cùm ipsi ad hoc faciles essent, ac nouo iugo se colla submissuros sponte annuerent; vocatus Petrus tunc Abbas Morimundi, qui Regiam Domum de manu Regis acciperet, atque adduceret Monachos, per quos Cistercij ritus, atque Ordinis reformati disciplinam edoceretur. Tum verò Alfonsus, qui nullum vnquam beneficium omisit erga Cistercium, Petro, & Fratribus Monasterium tradidit, priuilegio expedito, cuius hæc verba [a]:

a ex Tabulario Sancti Petri.

2. *Præsentibus, atque futuris notum sit, ac manifestum, quòd ego Aldefonsus, Dei gratia Rex Castellæ & Toleti, vnà cum vxore mea Alienor Regina, & cum filio meo Ferrando, dono, & concedo Deo, & Ordini Cisterciensi, & vobis Donno Petro Morimundensi Abbati, vestrísque successoribus, & Conuentui Sancti Pe-*

tri de Gumiel, præsenti, & futuro Monasterium Sancti Petri de Gumiel, cum omnibus ad illud pertinentibus, iure hæreditario in perpetuum habendum, & irreuocabiliter possidendum. Si quis verò hanc chartam infringere præsumpserit, iram Dei Omnipotentis plenariè incurrat, & cum Iuda Domini proditore infernalibus mancipetur pœnis, & insuper Regi parti mille aureos in coto persoluat, & damnum, quod vobis intulerit, duplicatum restituat. Facta charta in Toleto. Æra millesima ducentesima trigesimasecunda, octauo Kalendas Decembris. Et ego Rex Aldefonsus, regnans in Castella, & Toleto hanc chartam roboro, & confirmo. Martinus Toletana Ecclesia Archiepiscopus, Hispaniarum Primas confirmat. Hactenus priuilegium Alfonsi Regis, quod Ferdinandus, cognomento Sanctus, ipsius nepos, post annos quinque & triginta confirmauit. Porrò in confirmatione, possessiones, quæ Cœnobio acquisitæ commemorantur, tot, ac tantæ existunt, vt non immeritò Domus hodie tenuis, tunc opulenta, & diues fuisse credatur. Nisi quòd tamen ædificium humile, atque vix magnum aliquid præsefert.

3. Hanc Abbatiam Cistercio adiudicatam sacra Militia agente, compertum est; asserentibus Guidone Cisterciensi, & quatuor aliis Cistercij primis Abbatibus, litteris post quinquennium expeditis, in quibus etiam propter eandem causam plus aliquid in ea Milites habent, quàm in aliis Cœnobiis: sic enim dicitur [b]: *In Abbatia Sancti Petri, quæ per vos ordinata est, & fundata, eritis in Choro cum Monachis: in aliis autem Domibus, vel in retrò Choro, vel in Presbyterio, vbi meliùs vobis placuerit: in Infirmatoriis verò Monachorum, in Domibus, ad quas veneritis, in loco separato honestè vobis, & sicut decuerit, seruietur. Porrò in Sancto Petro Abbatia prædicta, eritis vbique cum Monachis.* Hinc factum est, vt in aliis priuilegiis eidem Domui à Regibus concessis, addatur clausula: *Quod priuilegium ego Alfonsus Rex donò, & concedo Monasterio Sancti Petri, &c. ad instantiam Magistri Calatrauæ.* Quæ quidem clausula vsque ad tempora Ioannis primi Regis Castellæ peruenisse dignoscitur, cuius ad petitionem, Gundisalui Guzmanij Calatrauæ Magistri indultum extat.

b *suprà an. 1187.*

4. Habuerat Monasterium Sancti Petri ante admissum Cistercium Abbates quatuor, neque plurium memoria habetur ex instrumentis [c], Michaëlem, Sanctium, Dominicum, & Thomam: quorum ab anno M.LXXIII. vsque ad M.C.LXXXII. per nouem supra centum annos præfectura, sub habitu nigro perseuerauit. His creditur successisse Michaël secundus: incertum, quo anno. Constat, ab ipso admissas Cistercij leges integra præfectura, quam sub eisdem etiam continuauit vsque ad annum M.CC.X. fortè & vlteà: quippe ante M.CC.XVIII. non vllius alterius memoria extat: millesimo centesimo decimooctauo visitur instrumentum Sanctio secundo factum, post quem Michaël tertius, Martinúsque, & Petrus circa annum M.CC.XXII. de quo multus tunc nobis sermo erit.

c *Archiuij S. Petri.*

5. Admissa per Guidonem Abbatem Domo, & stabilitis in ea Cistercij ritibus, Abbas Sancti Petri Gumiliensis, ipsius filius, mox & Vicarius item creatus est, qui Calatrauam per omnia administraret. Itaque & Prioris institutio, & annua visitatio sacri Conuentus, & cognitio causarum, si quæ emergerent, cæteraque, quæ Morimundi Abbas, iure Paternitatis in ipsum poterat, Præsuli Gumiliensi delegauit. Datum id precibus Alfonsi inuicti Regis, & totius Militiæ; qui neque alienæ linguæ, gentisue, tolerare Priorem, nec se recursu ad Patrem, longa distantia paterentur priuari; quem suis commodis, præcipuè spiritualibus, morúmque correctioni, ac disciplinæ, oculatissimè intentum desiderabant. Refert hæc omnia Gregorius Papa IX. velut à Rege Castellæ Ferdinando sibi narrata, ad Abbatem Morimundi post vnum, & quadraginta annos scribens, in hæc verba [d]:

d *ex Vaticano.*

Gregorius Episcopus, Seruus seruorum Dei, Dilecto filio Abbati Morimundi, Salutem, & apostolicam Benedictionem. 6.

Sua nobis charissimus in Christo Filius noster Illustris Rex Castellæ petitione monstrauit, quòd cùm Militia Calatrauensis Cisterciensis Ordinis, Castra, quæ de manibus Saracenorum idem Rex eriperet, suæ commissa fidei custodire, & ei ad defensionem Christianæ militare fidei teneatur; & ad ipsius, & preces eiusdem Militiæ, quæ sibi in spiritualibus subesse dignoscitur, Abbas Monasterij Sancti Petri de Gumiel tibi subditus, eiusdem Ordinis, Oxomensis Diœcesis, sibi potestate concessa, vt ipse aliquos Monachos ibidem instituerer, qui eandem Militiam informarent regularibus disciplinis, à prædecessoribus tuis perpetuò datus fuerit visitator. Ita Gregorius IX. ad Abbatem Morimundi, ex fideli (haud dubiè) relatione Ferdinandi, cognomento Sancti, Castellæ Regis. Quibus verbis, dum Visitatorem vocat Paternitatem, licèt delegatam, dum Monachos ab eo institutos tradit, qui informarent Militiam, ius constituendi Priorem, ac Suppriorem vtrumque Monachum, qui in spiritualibus Conuentui toti præessent, dum id ad preces Regis, & Militiæ concessum ait, supplicantium instantiam. Denum, cùm id perpetuò factum tradit, ab admisso in Gumiele Cistercio cœpisse docet; atque pacificè, & quietè conseruatum ad illud vsque tempus; in quo, qua occasione turbatum sit, & quibus ante obortis controuersiis, dicemus in tempore.

Tum verò tandem Venerabilis Senex Didacus Velazquius, qui instituendæ Militiæ Calatrauæ Sancto Raymundo Abbati Author extiterat, quique ab eiusdem Beati Viri morte, de consensu Capituli, varios Militiæ casus tolerauerat, velut residuum à Raymundo semen, ex quo totus hic fructus pullulatet: cùm Calatrauam Cistercij olim, & Hispanæ gentis prolem, iam non solùm Cistercio restitutam, sed Hispaniæ videret, & quæ per Monachos dudum Hispanos cœperat, tunc Monachis Hispanis regendam tradi: missionem è Conuentu sacro petiuit, obtinuítque, ægrè Magistro, & Militibus cedentibus, quibus metus ex hoste, si Sancti Ducis consiliis destituerentur. Sed vicit cunctos importuna viri inconstantia, & decrepita ætas, quæ iam demum quietem expostulabat. Visa prætereà assistentia eius perutilis Abbati Sancti Petri, non aliter Militiæ profuturo, quàm si eius ducatum sequeretur, qui Monachatui Militiam copulasset. Ergo Priore ibidem substituto, nam ipsum ab anno M.C.LXXXVII. id munus subiisse, traditio est, secessit in Cœnobium Sancti Petri, reliquum vitæ ibidem peracturus. Qualiter autem in eodem Monasterio, post biennium in eo sanctè peractum, feliciter in Domino obdormierit, ibidémque honorificè sepultus sit, anno M.C.XCVII. quo euenit, dicemus, si Deus dederit. 7.

Visitur hodie in Cœnobio Sancti Petri turris antiqua, ex quadro lapide, & muro satis firmo, breuibus nimiùm mansionibus distincta, hisque satis obscuris, & incommodis: quibus, si aliquod crimen admisissent, includi Milites, atque arctæ custodiæ mancipari 8.

mancipari eo tempore solitos, traditio est: siue grauioris culpæ reos Magister ad Abbatem remitteret, quasi ad supremum caput totius Ordinis: seu tantùm appellantibus prouisum, ne incustoditi sententiam expectarent. Ex his omnibus constat, quàm longè errent, qui Sancti Petri Cœnobium traditum nostris in compensationem pro Calatraua commenti sunt: quasi ea somniata transactione sine instrumento, sine Authore, sine probabili vlla coniectura; quin cunctis reclamantibus, extinctum totum ius, & nihil Monachis in ea residuum maneat. Sed planè antiquis longè alia mens: & nostri vel rogati respuebant: Milites sacri, vel spreti, sollicitabant.

9. Mansit Ecclesia Sancti Petri, Gumielensis infecunda pro tempore: verùm post septem supra centum annos ab admisso Cistercio, suscepit filiam in Betica Prouincia, Hispalim prope, à Sancto Isidoro pictam. Asylanorum, siue Asyndanorum Ducum (vulgò, de Medina Sydonia) illustrem, atque opimam fundationem, procurantibúsne etiam Calatrauensibus, in dubio est. Et crediderim per eos sollicitatam. Maximè dilatata Calatraua per totam Beticam; nec se vnquam elongari à nostris passa, quos in cunctis consuleret, & per quos de obseruantiis instrueretur, certè accersisse Coloniam ex Sancto Petro argumento est, non nihil ad hoc contulisse Militiam sacram. Habuit item Cistercium aliam Ecclesiam in eadem Prouincia, Cordubam iuxta; dubium, vnde progenitam: & probabile etiam ex Sancto Petro. Verùm hæ Domus, vt longè ab aliis positæ, nec facilè per Matrem visitandæ, ab obseruantia primùm, deinde etiam defecerunt ab instituto, quod suis locis latiùs inferemus.

Distat Cœnobium ab oppido Gumielis ad millia passuum in loco plano, & fertili, quippe ex se pingui, atque irriguo natiuis aquis: secundo lapide ab oppido Arandæ; ab vrbe Regia Burgis, duodecimo: pertinet ad Episcopatum Oxomensem, in quo, & in libris Cameræ inuenitur taxatum florenis centum. 10.
De eximiis, quibus illustratur Sanctorum exuuiis, ex Colonia adductis inferiùs dicam. Seruabat item veneranda corpora Felicis, & Ioannæ, verè felicium Parentum Sancti Dominici, (Hispaniæ nostræ, & totius Ecclesiæ Luminis,) Ordinis Prædicatorum Institutoris, quanuis iam matris corpus eisdem Patribus, (donóne, an prodigentia nostrorum dicam?) dudum accesserit, nempe, ab anno M.CCC.LXXXIII. tumulatum in Sancti Pauli templo Peñafilensi. Legitur adhuc tabella cum inscriptione vtriusque memoriam conseruante, atque exprimente alterius translationem:

Hac in sacra Capella Sancti Dominici, Sanctus vterque Parens sepultus fuit: illa Ioanna in Sancto Paulo Penafilensi, ille Felix, hic requiescit adhuc.

Sed requiescit occultus, & incognitus, ne qua occasione inde abduci possit. Sed de his iterum sermo habendus erit.

---

1. Hora Virginis in Infirmaria recitanda ex decreto Capituli, 2. ad exemplum Cluniacensium, 3. sancta, atque conuenienti æmulatione: 4. cautum etiam de sobrietate potus. 5. Chronologia, 6. & fundatio Petra ex Zurita: 7. dein distinctiùs, 8. & dictum de his, quæ illustrabant eandem Domum. 9. Demum translatus Sant-Iulianæus Conuentus, sed breui permansurus, ad Castra Iulia.

CAPVT V.

1. Cavtvm in Synodo de recitandis Horis Beatæ Virginis, quæ hactenus à singulis, vt ex tunc in Conuentu; at non in Choro, sed in Infirmatoriis persoluerentur: excepti tamen inde dies solennes, nec satis constat omittendis penitùs, an seorsim, vt anteà, recitandis. Verba decreti hæc esse reperiuntur: *Hora Sancta Mariæ dicantur omni tempore in Infirmitorio, exceptis Festiuitatibus B. Mariæ, & Octauis Assumptionis eius, & die Natalis eius Filij Domini nostri, & Pascha, & Pentecostes. Et qui voluerit extra terminos, præterquàm in Conuentu.* Itaque agentes extra terminos Monasterij seorsim poterant: reliqui simul alternantibus Choris grauiter, & deuotè: nec constat, an psallebant, an recitabant.

2. Verùm, quod in Infirmatorio celebrari iubentur Horæ Virginis, ex Cluniacensibus deductum ad nostros fuit, qui dudum sub Venerabili Petro Mauritio statum haberent [a]: *Vt sicut ex consuetudine aliæ Horæ Sanctæ Virginis Matris Domini in Ecclesia infirmorum, quæ in honore ipsius consecrata est, quotidie decantantur; & eiusdem ibi Completorium cantaretur, & in omnibus Horis ante Psalmos præmitteretur versus:* Memento, salutis Author *cum gloria sua.* Ita Petrus Mauritius, siue Capitulum sub ipso celebratum, per Cluniacenses. Porrò statuti huius causam ipse subiungit: *Causa instituti huius fuit honor Matri Domini super omnem creaturam singulariter exhibendus; & vt, quia eius Hora in Conuentu publico propter Fratrum numerositatem, & Officiorum multiplicitatem breuitate temporis prohibente, cantari non poterant, saltem in capella ipsius, à paucioribus ex integro cantarentur.* Hactenus ipse.

a Statut. 50. in Biblioth. Cluniac.

Itaque Cluniacensium in hac parte imitantes exemplum Cistercij Patres, decreuêre in Capitulo hoc anno, vt Horæ Virginis conuentualiter ab omnibus in Capella Infirmorum recitarentur. Adeò neutros imitari alteros piguit in his, quæ ad Deum: & vt ipsi olim nostros in multis annis, quod in priori tomo latè vidimus; sic in obsequio Mariæ decentiori, in quo nos præcesserunt, facile fuit eosdem æmulari Virginis seruis. Nisi quòd tamen illi non ab omnibus; sed à paucis tantummodò iusserant recitandas: nostris id pensum semper commune fuit. 3.

In eodem Capitulo actum de sobrietate; præceptúmque, vt *Vinum in Conuentu non apponatur, nisi prius fuerit aqua dilutum.* Errant, qui singulis corrigenda relinquunt, quæ pro omnibus possunt præcaueri, vt nullus dyscolus (quod rarum inter plures) tentati, aut multi, aut omnes, & longè rarius erit, si nullus cadat, periculo crescente ex occasionibus. Potuit huic edicto dedisse causam duorum illorum Monachorum lapsus in Oriente, & Saladini exprobratio, siue calumnia, adeò prudentibus nihil casu euenit: certè nihil non ex vsu; quippe qui vel ex malis 4.

malis eliciunt bona ; cadere permittuntur , non tam vt cadant , quàm vt resurgant cautiùs incessuri.

5. Chronologia huius Anni nimiùm arcta ; duo tantùm Cœnobia erecta tradit ; alterum de Silo, seu de Siloa ; alterum Sancti Galgani , in ipso loco , vbi Vir sanctus ad Superos migrauit. Sed de Sancto Galgano superiùs dictum: de Silo nihil dicendum nobis occurrit , nisi quod numeratur in Ecclesiis, de linea Claræuallis, incerta Matre. Sancti Galgani in Tuscia Prioratum , cuius suprà meminimus , hoc anno in Abbatiam surrexisse , indicat Chronologia , per anticipationem tamen, vt sæpè solet. Et etiam post biennium adhuc Monachos sub Priore vixisse constat ex priuilegio Henrici VI. in quo , *Imperiali* , vt ait [a], *benignitate Bonum Priorem eremi S. Galgani, & Fratres suos, & vniuersa bona, quæ habent, aut habere poterunt, & specialiter, quæ ipse illis concesserat, & quæ habebant de filiis Conradi de monte Alino* , &c. *libera omnia esse, & sub Imperiali protectione decernit. Datum apud Assanum anno Domini* 1196. *Indictione XX. secundo Nonas Octobris.* Hactenus ibi : quibus clarè videas , primum loci Antistitem , nomine Bonum, post biennium adhuc , gaudentem Prioris titulo, & nec dum in Abbatem promotum fuisse. Porrò hunc Bonum , non ex Casamario ; sed ex Claraualle aduenisse in Tusciam , probat aliud eiusdem priuilegium , quo *æternæ retributionis intuitu, Monachos S. Galgani a Claraualle in Tusciam venientes, ab omni seruitio, seu munere liberos , & immunes esse constituit ; vt nulli prorsus hominum respondere teneantur, nisi tantum Clarauallensibus. Donat item campum iuxta Abbatiam situm , qui sex boum paribus arari annuatim possit*, &c. *Datum in Castro S. Quirici, anno Domini M.C.XCI. VIII. Idus Martij.* Itaque Monachis adductis ex Casamario, cùm primùm Sanctus obiit , præfectus Bonus , qui ex Claraualle in Tusciam aduentauerat. Hic Prioris officio functus est , vsque ad annum M.C.XCVI. vt minimum ; post quem tamen, ante annum M.CCII. quo dicitur obiisse in Abbatem Cœnobij promotus creditur. Extant & multa alia priuilegia illi concessa , quæ nouissime Iongelinus, à Tuscia ad se transmissa, in lucem dedit. Celebris est in eodem Monasterio Rainerij memoria, V. loci Abbatis , ex Medico , Monachi : cum priùs oraculo cœlesti vocatus esset ; ex Monacho , Præfecti eiusdem Domus , circa ann. Domini M.CC.LX. qui multis , tam in vita , quam post mortem miraculis claruisse commemoratur. Quin & sub ipso Iacobus quidam Monachus sanctitate excellens fuisse fertur , cuius vitam Rainerius concinnauit. Ecclesiam Monasterij post annos aliquot, sumptuoso opere dicitur construxisse Stephanus Cardinalis de Cecano , vt quidam volunt , ex Monacho , & Abbate Fossæ nouæ Ordinis Cisterciensis , & quidam alij, ex Sant-Galganiànis Monachis , Volaterrani Episcopi , quorum memoriam inscriptio recens conseruat , quam opera Ferdinandi Vghelli ad se transmissam , idem qui suprà Iongelinus euulgauit. Verùm de ea , templíque structura suo loco , Deo dante, dicturi sumus. Hactenus recensita in Chronologi ,

a lib. 67.

6. Addendum tamen Monasterium Petræ , siue de Petra, in Regno Aragonum, non longè a finibus Veteris Castellæ , ex Populeto natum , petente Monachos nouæ fundationi Alfonso Rege , & Petro Abbate (is Populeto præerat) Coloniam dirigente, cui Gaufredus præesset loco Abbatis. Zurita rem iam in annum sequentem differt , neque locum prioris fundationis, sed translationis describit, his planè verbis [b]: *Hoc anno* (scilicet, M.C.XCV.) *Cœnobium Cisterciensis Ordinis in Celtiberis , Petrinum nuncupatum , summa loci amœnitate constitui , quo cataracta fluuium insigni spectaculo excipiunt, qua per arduas, scissásque rupes insurgit , a Ferdinando Aragonio Cæsaraugustano Archiepiscopo, qui se ei Conuentui ex Præfecto Alcaniensi, dicauerat, memoria traditur. Fluminis inde Petrinus cognominatus infra Bilbilitanorum aquas in Salonem influit.* Hæc ille paucis, confundens loca , & tempora: eadem nos distinctiùs , fusiúsque ex eius loci Archiuiis prosequamur [c].

b in Indice rerum Aragonia.

c ex Tabulario Monasterij.

Anno M.C.XCIV. decima die mensis Maij Petrus Populeti Cœnobij Abbas ad petitionem Alfonsi Regis, duodecim Monachos cum Abbate Gaufrido misit, nouum Cœnobium fundaturos in Aragonia. Eiusdem mensis die decimanona peruenère ad locum de Peralejos, secundo lapide ab Vrbe episcopali , cui Teruel nomen ; vbi per sex ferè menses morati sunt. Fortè dum Arx Petrina, ad quam destinabantur, eisdem suscipiendis præparabatur. Vigesima porro die mensis Nouembris peruenerunt ad arcem , in qua tribus supra viginti annis perseuerarunt. Quibus expletis , anno M.CC. XVIII. descenderunt in locum , quem modo occupant, & Zurita describit, quarto lapide a Bilbilitanorum Domus ab Alfonso Rege incepta, a Petro filio fuisset consummata. Hæc pluribus antiqua monumenta Petrinæ Domus, quæ suis locis latiùs dicenda erunt. Priuilegium fundationis, & donationis sequenti anno expeditum, quod Zuritæ postponendi tempus occasio fuit. De loci nomine dubitatur inter incolas, an ab arce, quam primùm insederunt, cui Petra nomen , an à rupibus, quibus ædificium insidet : & neutrum præfero, ne alteri præiudicem. 7.

Multa prætereà illustrant hoc Cœnobium , quæ suis à nobis locis dicenda erunt : sed inter alia duo, imò supra alia . Sacræ Eucharistiæ species à multis annis transmutatæ in carnem , (mysterium vocant incolæ,) quæ in hunc vsque diem perseuerant, visuntúrque , & deuotè venerantur anniuersaria, & festiua solennitate : atque erectio Hispanæ Congregationis, per quam Cisterciam floruit , cum iam, iamque sub Commendatorum peste gemens, ac diuersis incommodis penitùs emarcuisse, videri posset. Inde Martinus Bargas, aliíque, qui Castellæ, & Legionis Monasteria dudum deformia , non sine magno labore reformarent, Petra interim nequaquam reformata, quod intra limites Aragonensium contineretur Haud aliter Cistercij primi Patres de Molismo exeuntes Benedictinam Familiam per totum Orbem at non Molismum ipsum reformauère : sed de his nunc satis. Pertinet Petra ad Diœcesim Turiasonensem, vbi in libris Cameræ ducentorum florenorum taxa notatur. Memoratur in litteris Honorij Papæ III. datis Laterani sexto Kalendas Martij, Pontificatus sui anno secundo. 8.

Hoc ipso anno , nam neque id omittendum fore putaui , Sant Iulianæi Milites ab Alfonso Rege Castellæ , quamuis non essent in eius ditione , oppido, & arce de Truxillo , (antiquis Castra Iulia ,) donati sunt , si credimus Historiæ Magistrorum , quæ vulgò Diffinitionibus , vt vocant , præmitti solet [d] : in quem locum transtulisse Militiæ partem Gomesium, cognomento Barrientos , qui tunc cæteris præerat, argumento est , quòd ab hoc anno , & deinceps in multis instrumentis *Maestre del Pereyro , y Truxillo*, cognominatur : siue nouum Conuentum instituerit à priori diuersum : siue antiqui, & prioris, nouam Sedem pro libito alternandam : siue pro ingruentium bellorum , aut aliarum occasionum necessitate. Quodcunque fuerit, permanere diu non potuit , intra biennium amissis arce, & oppido : quod suo loco à nobis dicendum erit. 9.

d in primo Magistro.

1. Richardus Angliæ, & suis restitutus 2. interpellat Cœlestinum contra Leopoldum, 3. à quo excommunicatus, neque obediens, 4. seuerè à Deo punitur, 5. morbo incurabili. 6. Conuersio eius, 7. Monachatúsque in Monasterio Sanctæ Crucis Austriæ. 8. Vitæ epitome, 9. & suspensum illius funus: 10. demum perpensa eiusdem inobedientia.

CAPVT I.

1. GVILLELMI Neubricensis verbis incipiam annum, qui fuit Cistercij octauus, & nonagesimus, quia & ipse Leopoldi Ducis mortem, ab anno Christi auspicatur verbis sequentibus [a]: *Anno à partu Virginis M.CXCV. ingresso, illustri Anglorum Regi post grauium experimenta malorum fauor cœpit arridere diuinus. Cùm enim plusquàm viginti marcharum millia præparasset, Duci Austriæ, cum multo periculo transmittenda; illi, quos eidem Duci pro satisfactione summa exacta obsides dederat, repentè affuêre, habentes mel, & lac sub lingua sua; hostem, scilicet, immanissimum diuini pondere iudicij obrutum nunciantes: & pro fide nuncij se ipsos cum gaudio ostentantes.* Hactenus ille. Porrò, quo ordine hæc omnia gesta sint, & qualiter per mortem crudelem satis, salutarem Deus illi pœnitentiam; & licèt breuem Cistercij Monachatum; ac per hæc media gloriam præparauerit; sic enim piè credimus ex ipso, atque aliis fideliter describam.

a lib. 5. c. 6.

2. In primis Cœlestinum Summum Pontificem interpellatum à Richardo Rege aduersùs Leopoldum, anno, ni fallor, præcedenti commemorauimus. Porrò, qualis illius petitio fuerit, quas querelas detulerit per nuncios, ad hoc ad Curiam missos, narrat Matthæus Paris, hæc in ipsorum persona scribens verba [b]: *Pater Sancte, salutat excellentiam vestram Dominus noster Rex Anglorum Richardus, & postulat sibi iustitiam exhiberi de Duce Austriæ, qui ipsum de peregrinatione sua tam laboriosa reuertentem cepit, & aliter quam tantum Principem decuit, afflixit; Imperatori, ac si bos esset, vel asinus, vendidit: qui postmodum ambo, Regnum eius intolerabili redemptionis debito contriuerunt. Ipsi insuper à Christianæ fidei legibus non alieni, in tali casu, Regi detento grauiora exercuerunt iudicia, quàm ipse Saladinus faceret, si in manibus ipsius persimile infortunium incidisset: contra quem ipse Rex à finibus terræ, relicto Regno nuper adepto, relicta patria, parentibus, & amicis, dimicaturus ascendit. Sciret forsitan Regis generositati simul, & probitati, siue maiestati nimium deferre: cui illa gens barbara, & ceruicosa nesciuit. Sed fortasse hoc fecerunt, vt sibi tanti Regis captio pro laudabili victoria imputaretur: cùm nunquam ipsum bellum appetere præsumpsissent, si bellicoso suo exercitu vallatus fuisset. Nec sibi Regis defectionem existiment imputari; sed diuinæ potiùs dispensationi, ad cuius nutum rota etiam fortunæ hunc humiliat, & hunc exaltat: hunc deiicit, & hunc attollit. Mouet præterea non mediocriter Dominum nostrum Regem, quòd sub pace, & protectione vestra, omnibus peregrinis, vsque ad triennium concessa, & in pœnam excommunicationis inflicta, & firmata, ipsum à peregrinatione venientem, ad grauissimam redemptionis summam coegerunt. Iubeat ergo Excellentia vestra, vt obsides Domini nostri Regis, qui adhuc pro parte redemptionis, quæ soluenda restat, detinentur in vinculis, liberos exire Dux ille permittat, & pecuniam illam, quam à Domino nostro excommunicatus recepit, ex integro restituat: necnon sibi, suísque illatam iniuriam, digna satisfactione emendet.*

b apud Baron. hoc anno.

3. *Cúmque hæc, & alia multa coram Summo Pontifice Regij Nuncij allegassent, Dominus Papa illicò post trinam admonitionem, quam Dux exaudire recusauit, surgens cum suis Cardinalibus, ipsum Ducem nominatim excommunicauit, & in genere omnes, qui in Regem, & suos manus iniecerant violentas. Terrámque Ducis totam ecclesiastico supponens interdicto, Veronensi Episcopo dedit in mandatis, quatenus hanc interdicti, & excommunicationis sententiam singulis diebus Dominicis, & festiuis, per totum Austriæ Ducatum faceret publicari. Quod si idem Dux mandatis nostris,* inquit Cœlestinus, *parere decreuerit, in virtute Dei eidem præcipias, vt obsides Regis Anglorum vniuersos absoluat, pactiones omnes relaxet, & ablata sibi per eum, & suos, & quæ de ipsius Regis iniqua redemptione percepit, vniuersa restituens, eosdem obsides faciat cum securitate ad propria remeare: & amodò talia non attemans, nihilominùs etiam de iniuria, & damnis congruè satisfaciat irrogatis. His omnibus præfato Duci ab Episcopo Veronensi ritè denunciatis, dum idem Dux mandati apostolici aspernator existeret, percussa est terra illius sterilitate inaudita, fame nihilominùs*, &c. Sed hæc anno superiori (vt vidimus.) Quæ autem hoc anno contigerint, meliùs ex Neubricensi prosequemur.

c lib. 5. c. 8.

4. *Iam posita erat diuinæ animaduersionis securis ad radicem arboris malæ: sed quia scriptum est: Contritionem præcedit superbia: & ante ruinam exaltatur spiritus. de insignis captiui quasi manubiis inclytus, conuocatis nobilibus terræ, Dominici Natalis solennitatem in multa ostentatione, & gloria celebrare voluit. Et die quidem primo gloriosus effulsit: in crastino verò gloriam Deo dedit. Cùm enim in Natale Beati Stephani iam pransus exiisset, vt in campo cum suis militibus luderet, fortè equus eius decidens sessorem quoque deiecit; pedémque eius ita comminuit, vt ossa hinc inde confracta, rupta cute, exteriùs prominerent. Acciti mox Medici adhibuêre, quæ expedire credebant: in crastino verò pes ita denigratus apparuit, vt à Medicis incidendus decerneretur. Quod cùm ipse, præ vitæ amore, fieri postularet, non est inuentus vel Medicus, vel familiaris, vel filius, qui hoc patraret. Tandem accitus cubicularius eius, & ad hoc coactus, pedem abscidit.* Hactenus Neubricensis.

5. Matthæus Paris, tenuisse dolabram eundem Ducem, cùm alij recusarent, testis existit: & statim subiungit [d]: *Tandem vero culpam recognoscens iniquam, quam in Regem, & suos malitiosè exercuerat, suadentibus*

d apud Baron. ad hunc annum.

tibus Episcopis, qui aderant, obsides absoluit, & residuum pecuniæ de redemptione Regis; & quod receperat, se redditurum spopondit, atque ecclesiasticæ censuræ se deinceps pariturum promisit. Tunc Episcopi, qui aderant, videntes eum in tanta miseria, & calamitate constitutum, à sententia excommunicationis absoluentes, ad communionem Fidelium admiserunt. Subdit Baronius, cùm ista recitasset [e]: *Describit eadem sigillatim Rogerius hoc ipso anno in Annalibus, singulaque recenset, quàm exactissimè, quæ tunc miserrimè eidem Duci infelicissimo contigêre; agitque prolixiùs de restitutione obsidum, & remissione promissæ ab Anglorum Rege pecuniæ; qua præcedente satisfactione, absolui meruit ante obitum. Constat insuper, eundem Ducem Austriæ etiam testamento cauisse, vt pecunia restitueretur per suos heredes Richardo Regi Anglorum, quod constat ex epistolis Innocentij Papæ III.* Ita Baronius.

e hoc anno.

6. Hactenus, quæ scripserunt Authores Angli, dum diuinæ vindictæ pro Richardo, quàm clementiæ in Leopoldum intentiores, quæ ad illam non faciunt, prorsus omittunt. Verùm Austrij vtranque memorantes, Leopoldum non solùm absolutum ab anathemate; verùm feruente in ipso compunctione, Monachum ante mortem induisse, in Monasterio Sanctæ Crucis Austriæ, memoriæ produnt: quod Ioannes Cuspinianus scriptum habet in sua Austriæ Historia totidem verbis [f]: *Cùm autem & tertiò, vt quidam ferunt, Palæstinam cuperet cum nonnullis Christianis Principibus ingredi, in Stiria descendens ex arce Gretio (quod rectius Grenitium, quasi dicas limitem, patria lingua,* Grenitz, *vocaretur) casu equo decidit; natóque præter spem, iuxta fracturas ossis, apostemate crudeli, ob intolerabilem dolorem, amputare pedem coactus, Monachi habitum induit, ac summa religione vitam suam finiuit, nonagesimotertio anno supra millesimum centesimum, cùm Cœnobium Sanctæ Crucis, vbi sepultus iacet, quibusdam villulis, ac annuis redditibus auxisset.* Hactenus, ille ex antiquis monumentis. Verùm, quòd annum mortis antepo nit, errore numeri, ex incuria amanuensium, siue Typographi credam irrepsisse.

f in Leopoldo VI.

7. Ioannes Seifridus Zuuethelensis in epistola ad Matthiam Imperatorem, constantem in eodem Cœnobio Sanctæ Crucis, vbi sepultus iacet, traditionem affirmat, de eius ante mortem Monachatu his planè verbis [g]: *Vetus etiam, ac constans viget in eodem Monasterio traditio, à maioribus quasi per manus accepta, Leopoldum eius nominis VI. Austriæ, ac Stiriæ Ducem, cùm ob intolerabiles cruciatus, quos ex fractura, equo super crus eius collapso, patiebatur, pedem amputandum præbuisset, reliquum vitæ in eodem Monasterio Sanctæ Crucis, veste indutum religiosa, transegisse.* Itaque, esto, illa omnia admittamus, quæ Angli affirmant, eò maior mutatio dexteræ Excelsi; & potuit vna hora laborans non postponi his, qui diei, & æstus pondus portassent.

g Arberio Austriano lib. 1.

8. At, quidquid in eo facto Richardi Regis, Leopoldus deliquerit, quod ardore vindictæ, ob signa sua contempta semel, & iterum, vt non excusem, saltem attenuabo: nullo præcipuè existente supremo Principe, à quo speraret resarciendam suam iniuriam: cæterà, egregius Princeps fuisse dicitur, & cui à virtute cognomen virtuosi, viuenti inditum, meritis, quàm assentatione, aptiùs conuenerit. Vitam eius redactam ad Epitomen, idem qui suprà Ioannes Cuspinianus, ita describit [h]: *Leopoldus*, ait, *huius nominis sextus, qui cognominatus est virtuosus, Austriæ Dux secundus, à Friderico Imperatore factus, quique pater patriæ passim dicebatur. Accepit Ducatum ob mortem patris Henrici anno Domini M.C. LXXVII. sub Clemente III. Visitauit deuotionis ergo Terram sanctam, magnámque Sanctæ Crucis portionem secum retulit, quam in Cœnobio Cisterciensi Sanctæ Crucis posuit. Anno M.C.LXXXIX. quando Saladinus obtinuit, Palæstinam expeditionem suscepit, quod refert Diepoldus Bataviensis Episcopus. Expugnauit Acram, vna cum Richardo Angliæ Rege. Quem Regem perfidum, dum venationi insisteret, cepit*, &c. Hactenus ille. Quibus planè videas vtrosque Authores fauentes suis Principibus, atque Aduersarios iniuriis lacessentes: quo suum quique innocentem, siue minori culpæ obnoxium confiterentur.

h vbi suprà.

Post monasticum habitum susceptum, continuati dolores, dum corpus cruciabant, purgabant animam: superabundante, vt piè creditur, gratia contritionis, vbi maiora delicta abundauissent. Occubuit igitur in bona confessione, Deum non solùm verbis, & factis laudans, sed in se ipso. Post mortem adhuc in corpore passurus aliqualem ignominiam, ex qua non minùs Monachorum, & Cleri zelus, quàm diuina Iustitia, fortè & ipsius aliqualis purgatio, si quæ residua erat, comprobaretur. Subdit nanque Guillelmus Neubricensis [i]: *Succedens filius, paternæ quoque auaritiæ hæres esse voluit: & ne vltima Patris defuncti voluntas impleretur, adiunctis sibi quibusdam nobilibus obstitit. Vnde factum est per laudabilem Cleri Zelum, vt tanti Ducis corpus diebus aliquot inhumatum inobedienti filio maculam irrogaret. Qui tandem consternatus, memoratos obsides absolutè relaxauit; eisque quatuor marcharum millia Regi Anglorum reportanda contradere voluit. At illi propter viarum pericula expediti repatriare maluerunt, & tantò velociùs, quantò & alacriùs reuertentes suæ liberationis nuncij primi extiterunt.* Hæc ille: in quibus Authores alij etiam concordant. 9.

i lib. 5. c. 6.

Hic mansit exitus Illustrem Leopoldum; quem aliàs pium, & Ecclesiæ obsequentissimum irritisse anathema, haud mihi facilè possem persuadere; & si fortassis tardiùs obedierit, siue iniustum putarit, seu nullum, quòd sui iuris à Richardo grauiter læsi, iustam (vt ipse putabat) impediret compensationem. Quid, si (qui nulla ætate defecerunt, deficiéntve) consulti ab eo Theologi, siue Iurisperiti, responderunt placentia; neque quà ire debebat, duxerunt virum; sed quà libebat audaces præcesserunt: Id summum Principum discrimen in consulendo, quòd ipsi sibi responsa plerumque faciunt: quippe, vt olim Hebræi in deserto, nequaquam Deos petunt, quos sequantur: sed qui ipsos præcedant: hoc est, quos suis factis anteponant velut operculum palliandæ turpitudini. Certè ne Herodes ausus persequi Christum, quoadvsque congregans Principes Sacerdotum, & Scribas populi, complices facti habuit, quos debuisset habere correctores. Sed de his satis. Nunc ad alia scribenda progrediamur. 10.

I. Saracenorum

1. Saracenorum in Hispaniam irruptio, 2. inundante infinita multitudine. 3. Alcobacienses Martyrio coronati. 4. Dictum de Abbate, eiúsque, & caeterorum sepultura. 5. Laudati mox, & illesi Tamarienses. 6. Profligatus Alfonsus apud Alarcos. 7. Calatrauenses, aut in praelio occisi, aut in Conuentu Martyrio coronati. 8. Dictum de Priore, Monachis, Conuersis, & Capellanis. 9. Seruatus Nunius reparandae Sacrae Militiae. 10. Quid Gundisaluus Viegas Magister Eborae.

CAPVT II.

1. PROSEQVATVR hunc annum idem qui coepit Neubricensis Guillelmus, & duplicis Coenobij Lusitani, alterius quidem Martyribus gloriosis; alterius precibus exauditis à Saracenis, & conseruatis Monachis, laudatísque, facilem nobis, &, vt aiunt, Regiam sternat viam. Debebimus Hispani Anglis Scriptoribus haud obscurum fragmentum Historiae nostrae [a]: *Iisdem diebus, hoc est, anno millesimo centesimo nonagesimoquinto à partu Virginis, Christianis adhuc Regibus Francorum, & Anglorum, execrabilis in alterutrum odij morbo laborantibus, atque agrè sustinentibus expletionem induciarum, quibus eorum vel ad modicum malitia nocendi auida frenabatur; Saracenorum ex Africa tremendus exercitus, Duce (vt dicitur) quodam suae superstitionis Philosopho, grandia pollicente, Hispanias intrauit, iunctúsque Saracenis indigenis, Christianis se finibus perniciosius immersit. Aemulantes quippe Afri Orientalium Saracenorum feruentem adhuc fortunam, qui sub Principe Saladino Regnum Ierosolymitanum inuaserant, & Christiani nominis titulum ex Arabia funditus; ex Syria verò vsque ad contemptibiles reliquias exturbarant, eósque fortitudine & gloria aequare cupientes; vicinas gentes Christianas moliti sunt, vel expellere, vel delere; totásque spurcissima secta suae Hispanias applicare.*

a lib.5.c.11.

2. *Augebat autem eorum fiduciam, quòd tempus eos iuuare videretur, dissidentibus, scilicet, inter se ferè totius Europae Principibus Christianis, atque ita circa nefarios cupiditatum suarum motus explendos intentis, vt vix aliquis eorum pro Fidei Christianae, vel propagatione, vel defensione in Hispaniam accingendus ad militiam crederetur. Itaque fretum, quod Africam, Hispaniámque disterminat, transfineantes, iunctis Hispanorum infidelium copiis, cruenta, & effrani audacia debacchabantur in finibus Christianis.* Hactenus Guillelmus Neubricensis de irruptione in Hispaniam facta per Arabes, suspirantes delicias Coeli, & soli, quod anteà possedissent, atque propriae fortunae, quae eis attidebat aemulatione. De hoc ingressu eorum in Hispaniam, haec Rodericus Toletanus Praesul [b]: *Surrexit Princeps (Suzaf) in multitudine magna, & variis vocibus repleuit campestria. Parthus, Arabs, Afer, Aethiops Almohas, & de claris montibus in exercitu eius, & Valdus Betica ad nutum illius transiuit Tyrrhenum in stricto Hispalis, & vndas maris calcauit triremibus. Exercitus eius innumerabilis multitudo, vt arena maris.* Hactenus ille de gentium irruentium in nostros inundatione.

b lib.7.c.29.

3. Primum impetum passi Lusitani, quia proximiores Beticae, siue amissae ante non multos annos Vlyssiponae Barbaros desiderium sollicitabat. Inde ab illis accepta maior clades: quia ex improuiso, & nondum collectis viribus, virtute superiores, nihilominùs obruebantur à multitudine. Populis ad munita vrbium fugientibus, saeuitiem in desertos pagos, & oppida; succensae Domus, depopulati agri, abacta pecora, & si qui fortè segniores remansissent, quasi in aliorum vltionem, trucidabantur. Quaesita exin per auia, Monasteria, praedae cupidine, an odio Religionis: & Alcobacia ante omnia alia inuenta, quae vtranque Barbarorum sitim sedare posset. Nullum omninò in fuga praesidium Monachis, nullum Conuersis placuit: occumbere ante aram paratioribus, quàm deserere Castra, quibus à Deo custodiendis praefecti essent. Psallentésne in Choro deprehenderint, an obuios eos habuerint, in dubio est: constat omnes Barbarorum gladiis caesos, seu coronatos magis eadem die adeptos Martyrij palmam. Meminit felicissimae huius stragis Rogerius Ovvedenius, & suis eam Annalibus inseruit, dignam, quae ab exteris etiam proderetur, his planè verbis [c]: *Interim (ait) Pagani terram Sanctij Regis Portugallensis deuastantes venerunt ad Abbatiam de Alcubaz, & Monachos de Ordine Cisterciensi ibidem Deo seruientes, & eis resistentes interfecerunt.* Hactenus ille, paucis multa complectens: sed nihilominùs distinguens inter Monachos, & eos, qui resistebant; quasi illi in odium Religionis, (praecisè, quia Monachi;) hi, quia praeliabantur, occiderentur.

c ad hunc annum.

Brandaonius hanc eandem Historiam narrans [d], in dubium reuocat, an Abbas obuiam Barbaris prodierit, armatis Monachis, ceu militibus stipatus, qui in praelio occumberent, retardaturi interim inundantem exercitum, quoadvsque Christianorum copiae, quae resistere possent, colligerentur. Vtcunque fuerit, qui tunc regebat Domum nomine Mendus, (errat meo iudicio Brandaonius, qui laudem hanc successori eius attribuit: quippe qui subrogatus Ferdinandus viuebat anno millesimo ducentesimosexto, vt constat per instrumenta, & memorias eiusdem Domus;) Mendus, inquam, qui quintus inter Abbates Manzanariam, Leizam (quod statim prodam) Benedictinas Ecclesias adoptauerat, atque Alcobaciae, Cistercióque subdiderat, creditur inter alios occubuisse, atque agmen duxisse Sanctorum Martyrum. Visitur hodiéque in Alcobacia in Capitulo lapis sepulcralis, cum mutila inscriptione, quae ita habet: HIC REQVIESCVNT. In hoc portò sarcophago creduntur ossa omnium recondita, qui occisi à Barbaris, suo sanguine terram consecrarunt. At, quae post haec in alio Coenobio non minùs Cisterciensi sequuta sint, ex eodem Rogerio referamus [e]: 4.

d lib.12.c.2.

e vbi suprà.

Procedentes inde (scilicet, Saraceni) venerunt ad aliam Domum eiusdem Ordinis: & Monachi exeuntes eis obuiam ceciderunt ad pedes Paganorum, vitam, & misericordiam postulantes. Et Pagani miserti illorum, vitam donauerunt illis, & audientes vitam, & conuersationem illorum, laudauerunt eos, dicentes, quòd saluarentur in Ordine illo, si mulieres haberent. Est enim sciendum, quod summa Paganorum Religio est 5.

luxuria. Ita falutem ex inimicis Christi, grex Christi vterque videtur percepiſſe; alter cœleſtem, terrenam alter gloriam: illa prior, dum Martyrio coronatur; poſterior, dum honorem, & laudes meruit. Quod fuerit ſecundum Cœnobium, in dubio eſt: neque à Rogerio, aut alio nominatur.
e lib.12.c.17. Brandaonius [e] putat fuiſſe Tamarienſem, quod fortè ex ſitu terræ coniectatur. Nobis, quæ accepimus, tradere ſat eſt, nihil interim daturis ex noſtro cerebro.

6. Dum hæc in Luſitania gerebantur, in Caſtella haud inferior Martyrum meſſis illuſtrabat Ciſtercium, Alphonſo Rege victo apud Alarcos, & Calatraua expugnata à Saracenis, in qua Monachi, Milites, Capellani trucidati pro Chriſto, glorioſè in Cœlis de hoſte triumpharunt. De hac memorabili Chriſtianorum Caſtellæ clade, Rodericus Toletanus hæc
f lib.7.c.30. habet verba [f]: *Cùm congreſſi fuiſſent exercitus* (ſcilicet, Saracenorum, & Chriſticolarum,) *ſuccubuit exercitus Chriſtianus; & nobilis Rex à ſuis violenter eductus à bello, ſuorum induſtria eſt ſaluatus, licèt ipſe mori potiùs eligeret, quàm ſaluari. Obtinuit etiam Agarenus poſt prælium quædam Caſtra. Hoc eſt prælium Alarcuris, quod fuit Æra milleſima ducenteſima trigeſimatertia, quintodecimo Kalendas Auguſti, ſedente Cæleſtino Papa tertio.* Ita Rodericus breuiter cladem, & cladis tempus recenſens. Cæterùm quæ hanc cladem ſequuta ſint concernentia hos Annales, ex aliorum Hiſtoriis referamus.

7. Alphonſo Regi occurrenti Saracenis Nuñius Perezius Quiñonius Calatrauæ Magiſter cum ſuis ſe Militibus adiunxerat: vnde & cum ipſo victus, fugatúſque, vnus ex his, qui Regem ſubtractum prælio ſeruauerunt incolumem, Barbaris tandem vicem redditurum. Seruarunt autem in Arce munitiſſima, cui nomen Guadaherza: reliquis, aut occiſis ipſo in prælio, aut Calatrauam reuerſis, ſacrum ſi poſſent Conuentum tutaturis, Saraceni potiti tanta victoria, atque oppido Alarcos, Arcéque in tranſitu captis, Calatrauam perueniunt, Caſtrum obſident: milites ſine Duce, pauci numero, tum ex clade præterita ſaucij, debiléſque, (nam timidos non credam,) Monachi, Capellani, imbellis turba, irritare potuerunt furorem hoſtium; ſed non reprimere. Expugnata ea die Calatraua, Monachos, Capellanos, Militéſque, velut concluſos obtulit, infidelibus gladiis iugulandos. Quot fuerint occiſi, in dubio eſt, quia incertus numerus exiſtentium in Calatraua; certum, nullum eorum euaſiſſe, odio in Religionem, atque in vltionem cladium, quas paſſi eſſent. Cunctorum corpora extra oppidum ſepulta, ne tabeſceret aër à multitudine. Portò in eodem loco poſt annos aliquot, Calatraua recepta, Capella ædificari iuſſa eſt ſub inuocatione Sanctæ Mariæ ad Martyres, quod illi nomen vſque hodie perſeuerat: additis à Leone X. Indulgentiis, his, qui idem Sacellum viſitauerint. Vulgus bis mille Martyres appellat, id eſt, plurimos, quo pacto in-
g Februarij 14. telligendus Henriquez [g] in Menologio, & ſi qui alij præſcribunt prædictum numerum.

8. Quis Prior coronatus palma Martyrij, affirmare non auſim: quippe Arnaldus, qui Didaco Velaſquio dicitur ſucceſſiſſe, non tam Hiſpani, quàm Galli nomen præſefert. Et tamen conſtat à delegatione facta Abbati Sancti Petri prope Gumielem, Hiſpanos ſemper Priores inſtitutos. Potuit Arnaldus ſucceſſiſſe Didaco, iam longa ætate fracto, ac cedenti ante vnionem Sancti Petri. Potuit in ipſa vnione ſubſtitui Gallus, quandiu Hiſpani inſtruebantur, & noui ritus informabant vetus Cœnobium. Sanè qui Arnaldo immediatè dicitur ſucceſſiſſe, Raymundus nomine, vel ex eo Hiſpanus magis apparet. In re antiqua nihil omninò certum. Nec dubitò extitiſſe plures Priores, quàm Ceruera recenſet, quorum nomina perierunt iniuria temporum. Quicunque fuerit, fælix ille fuit, qui agmen tot Sanctorum Martyrum duxit, quíque vt prior aliis dignitate, ſic ante alios veniſſe coronandus credendus eſt, niſi fortè ſeruatus vltimus omnium, vt in omnibus actiùs torqueretur pater in filiis. Duos alios Monachos cum Priore tranſmitti ſolitos, alterum Suppriorem, ſocium alterum, habemus ex Bulla Clementis Papæ IV. expedita poſt annos ſeptuaginta, quam in tempore dabimus. Verùm, an plures ſub his initiis fuerint, non inuenio expreſſum apud antiquos. Hæc de Monachis. Capellanos, coronatos omnes non dubito: niſi ſi qui Magiſtrum ſequuti ſunt. Quod idem de Caſtellæ Militibus ſentiendum: nam Aragonenſibus in longinquo conſtitutis integra omnia, quod penè in peius vertit, vt mox oſtendam.

Amiſit ſimul Calatrauæ militiæ Ducem, & milites Conuentum, & Fratres locum, & habitatores: & 9.
niſi bono eiuſdem Religionis, ac totius Hiſpaniæ Nuñius Perezius Quiñonius relictus eſſet, fortaſſis ipſa omninò periiſſet, non vllis artibus vltrà reditura. Cæterùm Nuñius dum ſeruare Alphonſum curat, ſeruatus ipſe, iam, iámque deficientem reuocauit. Accitis Monachis, ſuſceptis Capellanis, atque Militibus ad habitum admiſſis, & ſedibus firmatis apud Citulos, (venerandum ſepulcrum Sancti Raymundi,) vt ab eius cineribus reſurgeret, cuius olim auſpiciis nata fuiſſet. Qualiter autem hæc omnia geſta ſint, quámque cum ſuis etiam laborandum illuſtri viro fuerit, deſciſcentibus his, qui in Aragonia integri adhuc remanſerant; atque illuc Ordinem tentantibus transferre, ſiue diuidere, quod longè maius malum, anno ſequenti, quo euenit, dicemus.

Tradunt prætereà Authores Luſitani [h], in hoc eodem prælio apud Alarcos cecidiſſe Magiſtrum Ebo- 10. h Brand. lib.
racenſem Gundiſaluum Viegas, ſeu Venegas, filium 12.c.17.
Egeæ Muñij, de quo ſuprà; cùm Regi Alfonſo ex parte Luſitaniæ ſuppetias ferret, cuius rei monumentum antiquum proferunt ex Manuſcripto Sanctæ Crucis apud Conimbricam, in quo hæc inter alia commemorantur [i]: *Æra M.CC.XXXIII. quarto Kalendas* i Monarchia
Auguſti, lis magna fuit inter Chriſtianos, & Saracenos, Luſitan. tom.
in loco, qui dicitur Alarcos, præſenti Amiramolim ex 4. lib. 12. cap. 17.
parte Saracenorum, & ex parte Chriſtianorum Rege Donno Alfonſo Caſtellæ, qui victus fugam petiit. In quo prælio interfecti fuerunt tres Epiſcopi, videlicet, Abulenſis, Segouienſis, & Seguntinus, & Magiſter Gonſaluus Venegas, & Rodericus Sancij. Credibile eſt, quam non potuit Luſitanis, ex improuiſo Caſtellanis deinde tuliſſe opem, aut ſaltem procuraſſe, ſola morte ab incepto deſtitutum. Gundiſaluo ſucceſſit Ferdinandus in Magiſterio [k]: cuius tempore k Diffinitiones Auiſij,
tranſlatæ Auiſium ſedes, atque inde Ordo Auiſienſis c.6.
cognominatus, quod ſuo loco latè dicturi ſumus. Sanct-Iulianeæ Militiæ nulla mentio, quanuis recenti beneficio obnoxia teneretur Alfonſo, ſeu non auderet à locis ſuis moueri, ſi deſerantur: ſtatim amittendis; ſiue ſub Ferdinando Legionenſi, qui Alfonſo infenſus, ſi non aduerſabatur, ſatisfaciebat.

1. Beata Ascelina Historia : 2. parentes , ortus : coniectatum de patre : 3. quinto ætatis anno virginitatem vouet : 4. adultioris ætatis virtutes , merita : 5. & Cistercium admissum , longè maiorum virtutum incremento : 6. annorum calculus , & vacillans de patre coniectura. 7. Miracula ex multis pauca excerpta. 8. Mors , & sepulcrum , & quædam animaduersa.

CAPVT III.

1. ILLVSTRAVIT Cistercio præsentem annum Beatæ Ascelinæ transitus gloriosus, cuius suprà meminimus , dum Bullencurianum Cœnobium describeremus. Vitam illius conscriptam à Gosuino nancisci non potui : quod etiam de se dolet Camuzatius [a]. Epitomen , quam aliquibus nugis conspersam , & ipse scribit , & negare non possumus , vulgauit Henriquez [b] in prætermissis ad suum Menologium. Deinde in Liliis , verbis , quàm rebus dedit auctiorem. Nos ex vtraque quædam decerpemus,sed selectiora tantùm ; & siue vera,seu veris similiora. Potuit hic Author non solùm Cisterciensem Historiam , sed ecclesiasticam plurimùm illustrare,si non antiqua recentibus miscuisset , aut distinxisset mixta,quo suum cuique pondus inesse posset. Verùm,dum ea,quæ Britus, Montalvúsve, aut nos etiam,dum iuuenes scripsimus,eorum,qui affuerunt,aut adesse potuerunt , Historiis æquat,omnia in dubium reuocat : & nec recentibus maiorem fidem adstruit , & antiquorum eneruat authoritatem. Sed nos ad Ascelinam deueniamus.

a in Miscellaneis.

b Maij 18. & lib. 2. dist. 9 Fasc.

2. Parentes illi illustres secundùm sæculum : mater etiam sancta , & Sancti Patris Bernardi consanguinea [c] : *Cùm esset grauida , & tam se , quàm fœtum, quem in vtero gestabat , Deo instantissimè commendaret , vidit manifestè virum aspectu venerandum,vultu decorum,albis,& splendidis vestibus amictum , qui eam suauiter , & humaniter salutans dixit : Exulta,& lætare : paries enim filiam , quæ magni erit meriti apud Deum. Et his dictis , ab oculis admirantis pariter, & stupescentis euanuit.* Tali oraculo , sanctitatis futuræ filiæ Sancta Mater edocta,felicem partum,cum gratiarum actione præstolabatur. Coniectatur Henriquez,maritum fœminæ , patrémque Ascelinæ fuisse Iosbertum,dictum de Firmitate,quem à faucibus Orci,velut abstractum , Bernardus Pater loquelæ , & sensui reddidit , expiandum ante mortem per confessionem,& pariter muniendum per Sacramenta:quippe vterque de Firmitatis oppido,proximo Claræualli, atque vterque Bernardi propinquus erat.Certè Ascelina in illa Vitæ Epitome dicitur procreata *in Villa,iuxta Firmitatem,super Albam* , quem fluuium diximus alluere Claramuallem.

c dist. 3.c.2.

3. Quicunque fuerit , vxori sublatus est , Ascelina relicta tantùm quinquenni.Tum verò vidua,Bernardi Patris monitis,se,& filiam , quà potuit ; filia ipsa diuino afflata Spiritu , virginitatem suam , eam ætatem nondum prætergressa , consecrasse dicuntur , in quodam Monasterio propè , & sub obedientia Bullencuriæ,priusquàm susciperet Cistercij disciplinam. Anticipauit gratia rationis vsum : & quæ illecebras carnis nondum nouit , præuenit de ignorato hoste victorias , quo authore conceptas ante tempus , eodem & in tempore obtinendas. Quin in puerilibus nugis , mirum dictu ! Angelus datus Virgini , per quem ab illicitis quibusque , leuibus etiam culpis, retraheretur [d], *Cùm acum , vel frusta casei modica furtiuè subtraheret , per vestem interdum trahebatur,& ei dicebatur : Cur sic agis ? cessa,cessa : nequaquam expedit tibi. manum quidem trahentis sentiens,& vocem loquentis audiens , neminem videbat.* His,& similibus fauoribus de Cœlo Ascelina præuenta,ad thalamum Sponsi Christi præparabatur.

d Menolog. in omissis.

At,vbi creuit in annos pubertatis,& robustior iam ætas per Dei gratiam , in robustiores prorupit actus virtutis , orationi instare ; vigiliis,& ieiuniis corpus atterere,macerare carnem,ac terrenis deliciis superatis , æternas tota mente sollicitabat [e] : *Septies in die disciplinam , & octoginta ad minus venias accipiebat. Decorem faciei cineribus , & fame exterminabat : & quadam die , cùm cogitationibus sæcularium vanitatum vreretur , se toto corpore nudam in vrticas vrentes iniecit.* Referuntur & alia satis mira : sed , quia dubia, silentio prætereunda. 4.

e ibid.

Inter hæc [f] *Abbatia Bullencuria Cisterciensem Ordinem recepit,& Mater cum Filia (quia ibidem manere prohibebantur) de licentia Sancti Bernardi in Abbatiam Monialium de Polengero transierunt. Cunctas ibi Sorores Ascelina suo illustrauit exemplo. Abbatissa loci erat filia fratris Sancti Bernardi.* Sic in Epitome. Cui si standum est,iam tunc Iulcium Cœnobia alia genuerat , & inter ea Polengerum. Alias Bernardi fratrum , sociorúmque,& vxores,& filias in eo Monasterio consecratas , ex Guillelmo Sancti Theodorici Abbate synchrono , atque omni exceptione maiori teste superiùs vidimus. Octo,& viginti annorum fuisse dicitur , cùm Ordinem Cisterciensem ingressa est , ad maiora se adhuc extensura sub nouo statu,& ætate maturiori [g] : *Omni nocte , vel die stando Psalterium decantauit ex integro. Feria sexta, Sabbatho , & Dominica , & diebus duodecim lectionum , duo Psalteria ; quotidie trecentas salutationes,* Aue Maria , *dicebat ; & Sabbatho mille. Item , in omnibus Solemnitatibus Beatæ Mariæ , & quotidie per octauas mille , & septies Psalterium Dominæ nostræ. Venias ad minus quauis die ducentas,disciplinam accipiebat vsque ad triginta Psalmos perdurantem.* Et post pauca,de iugi Dei memoria , præsentiáve [h]: *Aliquando,*inquit Gosuinus,*iuxta illud :* Meditatio cordis mei in conspectu,*&c.mihi dixit : Valdè es reprehendendus, si Dominum iugiter non habes in memoria. Nihil mihi boni sum conscia,excepto,quòd Dominum semper in memoria habeo.*Hæc de virtutibus velut selectiora. 5.

f ibid.

g ibid.

h ibid.

Hìc primùm incipit vacillare coniectura de Ascelinæ parente,si computum annorum consideremus: quippe Iosberti de Firmitate mors,vt primo tomo vidimus,incidit in annum M.C.XXI. plùs , minúsve, cùm Bernardus patrauit primum miraculum , ob cuius prædictionem indubitatam , velut præsumptuosus à Galdrico , & Gerardo correctus est , teneram Viri Sancti verecundiam , vt ait Guillelmus Abbas, exagitantibus.Porrò ab eo anno ad fundationem Bullencuriæ , seu rituum Cisterciensium susceptionem, quæ incidit in M.C.XLIX. vt secundo tomo à nobis 6.

notatum manet, octo, & viginti constat intercessisse; cui numero, si quinquennium illud addas, quod ætatis habebat Ascelina, cùm orba patre, relinquetur trium, & triginta annorum, cùm Bullencuria discedens Polingerum ingressa, atque Ordinem Cisterciensem professa est; non viginti, & octo, vt in Epitome. Hæc velut dubitanter à nobis dicta: aliàs maior annorum differentia facilè solet in concordiam reuocari. Sed redeo ad Historiam deuotæ Virginis.

7. Hactenus vera sanctitas, virtutes charitate informatæ: nunc de miraculis, quæ ornamenta sanctitatis sunt, (nam neque signa, aut effectus dicam inseparabiles,) aliquid etiam breuiter dicendum [i]: *Frequentiùs illi accidit, vt eam quædam columba ad orationem duceret, de dormitorio descendentem. Aliquando sumpta Cruce in manibus, magno incendio occurrit, & ad ipsius aduentum ignis est extinctus. Beatus Bernardus, transitus sui nocte, illi apparuit dicens, se ab hac vita migrasse. Et mox in specie columbæ cælos penetrauit.* Et post pauca: *Aliquando Angeli, ad legendas, in vigiliis Dominæ nostræ, Lectiones, lumen illi diuinitùs ministrarunt. Cùm quendam valdè religiosum de vallibus Monachum Diabolus seducere conaretur, vt Ordinem dimitteret, & vitam arctiorem eligeret; illa seductio per Christi ancillam manifestata est, & mandauit ei, vt à tali proposito desisteret: quia viderat in visu eius effigiem, & in aure eius Diabolum suggerentem, vt Ordinem dimitteret.*

8. His miraculis plura subiunguntur, de Dæmone non semel fugato Virginis meritis: de Canonico quodam Præmonstratensi à longa, & graui infirmitate sanato: atque id genus alia, diuersaque, quæ fertur scripsisse Gosuinus Bullencurianus Monachus; Ascelinæ, quod modò videbamus, non solùm coæuus, sed notus, & familiaris. Ergo virtutibus, signisque gloriosa, cùm annos integros sex, & quadraginta egisset in Ordine; in Mundo quatuor, & septuaginta, plùs minúsve; morbis tandem, & longa ætate grauis, & cœlestis Sponsi amore dudum exæstuans, hoc anno ad Dominum feliciter transiuit. De cuius sacra morte hæc in Epitome: *Plura alia edidit miracula Sancta Ascelina, & multas visiones habuit, quas* refert Gosuinus. *Obitum autem suum circiter vno anno antè præsciuit. Feria sexta post Pentecosten obiit, circa annum M.C.XCV.* Hactenus ibi. Nec discrepat Camuzatius in anno mortis, aut quicunque alij scripserunt de sacra Virgine.

Sepultam Bullencuriæ superiùs diximus, ex eodem Camuzatio: siue quòd Monachi sacrum eius corpus sibi sollicitarunt; siue quòd ipsa, dum adhuc in viuis esset, Bullencuriam reuerti iussa sit, consummanda ibidem; quod in Epitome etiam adnotatur. 9. Nisi quòd tamen, dum mater illi adiungitur, difficilè appareret, vtranque protraxisse vitam vsque ad hoc tempus. Addit vlteriùs Henriquez in suis Liliis [k], corpus Virginis, simul cum corporibus Beati Gosuini Monachi, & B. Hemelinæ Virginis, sepultum in vno, & eodem tumulo à parte Euangelij, supérque ipsa Altare in honorem horum trium Sanctorum erectum esse, magnóque populi concursu venerari; quibus vtinam addidisset fontem, vnde id hausit, aut aliquam Gosuini, Hemmelinæve, quos non alibi video commemoratos, etsi leuem notitiam tradidisset. Sic, & quæ ibidem præscribuntur ab eodem, Sequentia, seu Antiphona, atque item Collecta de Sancta Virgine, insipida planè omnia, & sine succo. Quæque dum nullum præferunt Authorem, nec possunt ex antiquitate venerari, neque ex venustate placere: vnde non censui digna nostris Annalibus. Hæc de Ascelina, quia minùs certa aliis, in vnum collegi, atque in hoc Capite Lectori meo proposui, ne dubiis reliquam Historiam commacularem: purgata tamen à nugis, quantùm potui, atque ab his, quæ suspecta videri possent. Id vnum certum, extitisse Ascelinam, Sanctam fuisse, & Bernardi Patris affinem, cuius corpus sepultum in Bullencuria, hodiéque religiosæ subest venerationi. Porrò hæc Ascelina diuersa est ab ea, cuius meminit Cæsarius libro 6. suorum Dialogorum, cap. 10. & lib. 12. c. 42. & 43. & cui nos Sanctum Monachum Dauidem magna in gloria apparuisse, statim ac decessit, commemorauimus [l]. Vtrùm autem eadem sit cum ea, de qua agit idem Author lib. 12. c. 25. & cui Priorem quendam Claræuallis apparuisse post mortem testificatur, aliorum linquo iudicio discernendum.

[i] Ibid. [k] dist. 3. cap. 34. [l] ann. 1179. c. 6. n. 4.

---

1. *Garnerius in Lingonensem Sedem promotus.* 2. *Eius, an successoris, cum Guidone Cistercij egregium factum.* 3. *Liberati Legati Kanuti Regis,* 4. *& commendata causa Legationis.* 5. *Ioannis de Spina obitus.* 6. *Concordia inita inter nostros, & Carthusianos.* 7. *Statuta alia* 8. *in Generali Synodo.* 9. *Chronologia,* 10. *& notitia Ecclesiarum breuis.* 11. *Translatio Iuncariæ in Aragonia ad ripas Hiberi,* 12. *qualiter facta: & remissiuè de Templo noui Cœnobij.*

CAPVT IV.

1. HOc eodem anno Lingonensi Sede vacante, per mortem Manasses filij Comitum Barri supra Sequanam, Venerabilis Garnerius Abbas Claræuallensis ad eam Sedem assumptus, non tàm orphanos filios dereliquit, quàm nouo sibi titulo adoptauit: quippe ex Abbate, Diœcesanus factus, extendit, non deposuit paternam sollicitudinem. De eo in Catalogo Abbatum Claræuallis: *Galterus Abbas Alberipæ abbatizauit hic* (id est, in Claraualle) *annis nouem. Postea factus est Episcopus Lingonensis.* Itaque electus anno M.C.LXXXVII. vt superiùs ostendimus, si nouennium administrationis suæ attigit, vt minimum, peruenit ad hunc annum. Sed & Robertus Claudius eundem notat in Catalogo Abbatum Claræuallensium [a], quamuis in Episcopis Lingonensibus tempus anteuertat; & Garnerium Episcopum iam factum anno M.C.XCIV. subscripsisse tradat quibusdam donationibus, quas Vrbi Diuionensi Odo Burgundiæ Dux largus indulserat. Loco Garnerij statim suffectus Guido *Miles in sæculo, & de sanguine Regio: post Monachatum Abbas Vrsi campi.* qui annis XIX. continuis clauum tenuit, multa interim peragens, quæ suis nobis locis dicenda erunt. Quin Manasses, Garnerij antecessor in Lingonensi Sede, sepulturam accepit in Claraualle, in qua hodieque visitur, humili superposita inscriptione: HIC IACET VENERABILIS MANASSES, EPISCOPVS LINGONENSIS.

[a] in Sancta Franc. (?)

Sub

2. Sub idem tempus Guido Cistercienſis,& mihi dubium, Garnerus Claræuallis, an qui eum excepit alter Guido, quos modò dicebamus, religioſi in Pontificem, atque in Kanutum Daniæ; ſed magis in Philippum Franciæ Reges officioſi,& pij, dum illius Legatis ſpoliatis,& captis opem ferunt, Eccleſiam ab ſcandalo, Kanutum ab iniuria; demum Philippum à nota vtriuſque criminis, prouidi, atque prudentes liberarunt. Rem ex Iſaacio Pontano, Authore Dano, breuiter,& ſuccinctè proferre libet: *Philippus*, ait [a], *Galliæ Rex, Kanuti Regis ſororem Ingeburgam duxerat, à qua ob ſanguinis affinitatem ſeparatus, Mariam, filiam Ducis Morauiæ ſuperinduxit. Vt autem demonſtraret Philippus conſanguinitatem inter ſe & Ingeburgam, congregauit Epiſcopos, atque illos in ſuam ſententiam traxit. Quamuis alij aliter, & iniquè diuortium factum iudicarunt.* Hæc pluribus ille: & ſubdit [b]: *Præſertim Danorum Rex, Kanutus, intellecta re, per Oratores ſuos, agere apud Pontificem Cœleſtinum hanc cauſam cœpit, demonſtrauitque, ne minimam quidem vel affinitatem, vel conſanguinitatem intercedere, quæ vllo pacto dirimere nuptias poſſet. Ideóque, & petere à Summo Pontifice vellet, ſub pœna anathematis imperare Regi, vt, Maria relicta, Reginam Ingeburgam reciperet. Hi Legati Romà reuerſi, circa Diuionem, dum Burgundiam tranſeunt, detenti, ac litteris papalibus, quas plures acceperant, ſpoliati; opera tandem Abbatum Ciſtercienſis, & Claræuallenſis, dimiſſi, atque inde ad Regem profecti, ipſum Philippum coram compellarunt.* Hactenus ille de vtriuſque Abbatis facto, atque eius occaſione, quam omnes Galli Scriptores memoriæ produnt.

a lib. 6.

b ibid.

3. Nobis in illa, quæ idem factum commendent, duo alia notanda eſſe videntur: alterum Legatorum eximia dignitas, ex qua maior iniuria, eóque religioſiùs propugnanda: alterum, Legatiæ ipſius cauſa, quò iuſtior, eò dignior promoueri. Et quidem de Legatis compertum eſt, vix illuſtriores ex Dania potuiſſe mitti. Andream Sunonis, Cancellarium Regni, atque à Rege ſecundum; & Guillelmum Abbatem, natione Gallum; quem ex Collegio Sanctæ Genouefæ dudum adductum, poſt in Dania miraculis florentem, tandem Eccleſia adſcripſit Sanctorum numero. Ita ex altero, vtrique maior authoritas; & potentia ſubnixa ſanctitati venerabilior; & ſanctitas ex potentia temporali notior, atque illuſtrior efficiebatur. Debuiſſent reuereri diadema Regni, in Regio Cancellario, vel quibus nulla eſſet cura honeſti. Debuiſſent Deum in Sancto venerari, vel quibus Regia Maieſtas contemptui foret: & quò maius flagitium in ſpernendo, eò vtcumque ſeruare, glorioſius fuit. Ergo vltra Legatorum indemnitatem, iure gentium ſtatutam in toto Orbe, vltra prærogatiuam litterarum, quas deferebant à Vicario Chriſti, ſe ipſis ſuſpiciendi, eò ſolùm & capi, & ſpoliari permiſſos credo, vt vbi aggreſſorum delictum abundauit, ibidem maius liberantium donum, atque opportunum auxilium conſpiceretur. Hæc de Legatis.

4. De cauſa id ſolùm dicam, mirandum ſatis, atque eius iuſtitiam planè commendans tanto cunctorum plauſu fuiſſe acceptam, vt deficientibus, qui illam tuerentur aduersùs Regem, (is mos Curialium, etiam optimorum,) qui tandem pro Ingeburga perorauit, ignotus iuuenis, Genius de Cœlo miſſus creditus ſit; cui ſemper curæ afflicti, & oppreſſi pro filiis eſſe ſolent. Sanè cùm veniens de latere Pontificis Octauianus Legatus non multò pòſt Sueſſione Concilium celebraret. *Nullus dum* (ait Paulus Æmilius [c]) *prodire audebat, qui Regem accuſaret: erant nimis multi, qui diſertiſſimè, compoſitiſſiméque eius Cauſam agerent: hi ſummo ſilentio, ac propè aſſenſu audiebantur. Perorarant etiam, cùm nemo vocem contra mittebat. Quis tanta ceruice foret, qui præſentem Regem Auguſtum, tanta in re, oratione diſtringeret? Perdiu expectatione ſuſpenſi animi tenebamur. Tandem ex humili multitudine, adoleſcens ignotus, quis, vnde veniret, venia dicendi demiſſiſſimè, & ab Rege, & à Romano, & à cætero Conſeſſu petita; externæ, repudiatæque mulieris deſertam ab omnibus Cauſam, tam ornatè, dilucidéque defendit, tam reuerenter de Rege verba faciens, vt in ſui admirationem omnes conuerteret. Fine dicendi facto, ſe ſurripiens, nuſquam deinceps comparuit. Sunt qui Numini id attribuant: ſed conſilio, & arte Dana fieri potuit.* Hæc ille Author. Vt inde palam fiat, qualis, & quanta cauſa cenſenda ſit, quæ per Angelos, aut perorari meruit, aut perorata credi: niſi dicamus, ab vtroque Abbate promotam, ab Angelis veniſſe perorandam. Subdit Æmilius: *Demum Rex neceſſitatem in virtutem vertit: relictóque Conſeſſu, in equum cùm inſiluiſſet, poſt ſe receptam Gelbergam in Regiam reduxit.* Ita Paulus Æmilius. Sed de his ſatis.

c in Philip. Auguſto.

Memorabilis exiſtit hic annus in Veteris Caſtellæ Monaſterio Spinæ, morte Ioannis Abbatis, qui tres ſupra viginti annos eandem Domum egregiè adminiſtrauerat. Obiiſſe dicitur 17. Kalendas Iunij, qua die in Martyrologio notatur. Cæterùm ob ſpecialem viri honorem, alia item die, ſcilicet, tertio Idus Ianuarij, memorari iubetur in Capitulo, vnà cum Sanctiſſimo Papa Eugenio III. & duobus ipſius anteceſſoribus: *Commemoratio Domini Eugenij Papæ, & Domini Balduini, & Domini Vuillelmi, & Domini Ioannis de Spina, necnon & omnium Epiſcoporum, & Abbatum Ordinis noſtri.* Ergo hi tres primi Abbates, neque vlli alij, ſpecialiter cum Eugenio Papa commemorantur. Loco Ioannis ſubſtitutus eſt Arnaldus, inſignis æquè doctrina,& pietate, cui Innocentius III. non ſemel ſcripſit,& grauiſſima negotia delegauit, vt ſuis locis à nobis dicendum erit. 5.

Multa hoc anno in Capitulo ſtatuta à Guidone Abbate, Fratribúſque, quæ breuiter hîc erunt recenſenda. In primis initam concordiam cum Carthuſienſibus,& mutuos tranſitus prohibitos vtrinque ſine expreſſa licentia, annuente,& ſuis actis inſerente Ianſelino, Priore magnæ Carthuſiæ, Robertus Claudius in Catalogo Abbatum Ciſtercij memoriæ prodit [d]: *Cuius*, ait, id eſt, Guidonis tempore, *anno M.C.XCV. ſtatutum fuit in Capitulo Generali, ne vllus Ciſtercienſium ad Carthuſianos tranſiret, ſine conſenſu Abbatis Ciſtercij, & contra: vt eſt in antiquis Carthuſianorum Conſtitutionibus Ianſelino Priore Generali.* Hæc ille: quibus planè videas, per hoc tempus, ne ipſos Carthuſianos de ſtrictiori, aut arctiori vita præſumere: mutuo tranſitu ad noſtros, vel vtriſque conceſſo cum licentia, vel ſine illa, vtriſque denegato. Ad quæ puto reſpexit Magiſter Bañes, Salmanticenſis quondam Primarius Theologus, dum vtrorunque perfectionem comparans,& ſibi,& aliis; ita vtroſque cæteris præponit, vt neutros ſibi: *Alij*, inquit [e], *Ciſtercienſes præferunt, alij Carthuſienſes, vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet.* Porrò hanc concordiam authenticam ſtare in Archiuis Monaſterij Carracetenſis, in veteri membrana perantiquis ſcriptam characteribus, teſtatur Magiſter Hieronymus de Llamas in ſua Methodo 3. p. cap. 4. §. 33. in fine. 6.

d in ſua Gallia.

e Relectione de augmento charitatis.

Actum deinde de aſſiduis petitionibus Principum Chriſtianorum, Ordinis orationes ſollicitantium: quibus neque vnquam denegari poſſent, nec annuatim 7.

tim concedere expediret. Vt quid enim sub prætextu deuotionis frequentarent Capitula; atque ipsa Religionis arcana perscrutarentur? Sæcularibus, seu merita, seu vitia, si quæ fortè irrepserint, zelanda: hæc, ne imprudenter vulgi detractionibus; illa, ne exponere laudibus videamur: quippe ex his, Monachis timendum à superbia: ex illis, à contemptu Religioni; Mundo, ab scandalo. Tum, si neutra ad eorum notitiam veniant, ad quid velut venales orationes per Principum obsequia comparandæ? Senecæ verba, digna tanto Philosopho: *Non tulit gratis, qui, cùm rogasset, accepit.* Anne pars modica populi Christiani, tot beneficiis Pontificum deuincta, tot Regum donis, nisi rogata, orare pro eis nesciat; aut, quod peius est, nolit? Serum esse quodcunque beneficium, si expectat peti. Quid si debitum? Prohibitos mendicos olim in lege, non quòd nullus egeret; sed, quòd omnibus, priusquàm mendicarent, subueniretur. Quantò magis primores præueniendi? Hæc, & similia relata, collatáque, expresserunt decretum, *Vt fierent orationes generales, per priuataq; in vniuerso Ordine, pro Papa, & pro cæteris Principibus, sicut solitum est ordinari in Capitulo Generali.* Addita & alia concernentia diuinum cultum: *Vt Dominica in Palmis tres lampades arderent coram Altari.* Et item, quòd, *Si contigerit, vt Festum Annunciationis Beatæ Mariæ, vel Sancti Benedicti, Sabbatho in Ramis Palmarum euenerit, ipso die celebretur: & Sermo in Capitulo habeatur: Vesperæ vsque ad Capitulum erunt de Festo: Capitulum, & reliqua de Dominica; ita sanè vt commemoratio fiat de Festo.*

Lib. 2. de benef.

6. Transitum inde ad Abbatum depositionis, cessionésque, & vtrisque prouisum, *Vt Abbas depositus in Domo illa non remaneat; sed ad aliam transeat; & infra viginti dies professionem faciat: qui verò sponte cesserit, nisi quietus, humilis, & obediens fuerit, ad aliam Domum emittatur.* Errant, qui putant, Sanctos non esse homines, nec passionibus talium subiacere. Cauendum subditis à vindictæ complacentia, si depositum videant, quem dyscolum Prælatum experti sunt, siue à quo fortè læsi: timendum & Prælato ab impatientia, si videat insultantes sibi eosdem, quos forsan hactenus habuisset assentatores. Habent & vitia velamina virtutum, habent colores, breui, & in lubrico posito interuallo; quod ni materiam penitùs succindas, difficiliùs cognosces, quàm peragraueris. Prouisum item de aliis minutioribus, *ne pedules ex corio*, politiori materia; puto, quos nos vocamus *Borceguies. Ne sæculares in Coquina conuentus, aut infirmorum*; atque id genus alia, quæ humilitatem, atque paupertatem præseferebant; & pericula eò altiùs præcauebant, quò occultabant. Hæc de actis Concilij Generalis.

7. In Chronologia Abbatias quinque reperio hoc anno natas; easque recensitas sequenti ordine:

Anno M.C.XCV. fundata est Abbatia de Petra in Hispania.

Eodem anno, Abbatia de Casa noua, in Prouincia.

Eodem anno, Abbatia de Sancto Vrbano.

Eodem anno, Abbatia de Oliua.

Eodem anno quinto Kalendas Octobris, Abbatia de Galesio in Apulia. De Petra dictum anno præcedenti. Casam nouam Aubertus Miræus memorat: *Anno M.C.XCV. fundata est Abbatia Casa noua in Prouincia.* quæ eadem Robertus Claudius habet in sua Gallia. In libris Cameræ, præter dictam à nobis suprà, Salucionensis Diœcesis in Pedemontio, duas alias inuenio; alteram in Aprucio, Penensis Diœcesis; alteram Parmensis in Lombardia: sed vtranque in Italia, adeóque neutram eam, de qua hoc anno, nisi Tabulæ errant. Memorantur & duæ illæ Casæ nouæ in litteris Honorij Papæ III. quæ suis locis venient referendæ.

Sancti Vrbani Cœnobium, in Authore damnato Rodulpho Hospiniano, commemoratum inuenio, inter alia Cœnobia; his paucis verbis: *Sancti Vrbani Cœnobium Cistercienses Instituti....... fundatur anno Domini M.C.XCIV. à Leopoldo, & Vvernero Baronibus de Langestein.* Hæc tantùm ille. In litteris Gregorij Papæ IX. inter alias, habetur hæc inscriptio: *Sancti Vrbani, & de Frinisberch Abbatibus, & Priori Sancti Vrbani Cisterciensis Ordinis, Constantiensis Diœcesis.* Est autem Domus filia Bellæ-vallis, de linea Morimundi, quæ nobis infrà, nec semel memorabitur. In notitiis vulgatis à Iongelino, Domus longè antiquior, nec Bellæ-vallis, sed Lucellæ Filia, eáque in Heluetia Diœcesis Constantiensis commemoratur. Oliuas duas tradidimus superiùs, alteram in Hispania, in Prusia alteram, vtranque insignem Domum: tertiam non hactenus datum reperire. De Galesio, aut Galaso Tarentinensi, Filia Sambucinæ, de linea Claræ-vallis, tabulæ omnes. Quin & Honorius III. in suis litteris ad illius Abbatem, quas infrà dabimus: & liber taxatum Cameræ apostolicæ, præfixis octuaginta tribus florenis pro medietate redditum, quos debet soluere. 10.

His Monasteriis duo alia addenda, Hispanum vtrunque, vtrunque Regium: alterum in Lusitania, in Aragonia alterum: neutrum de nouo surgens, sed alterum à Sanctio Lusitano donatum nostris, cùm illuc vsque habitassent Benedictini: alterum, à principio Cisterciense, nouo loco donatum ab Alfonso, ac noua, in quam transferretur, fundatione. Et quidem Portugalliæ Domus sequenti capite, Aragonensis hîc breuiter dicenda. Iuncaria ea, quam Regni illius Proceres, Gerardus, Petrúsque, atque Audierna, Monachis ex Gemundo adductis, dudum fundauerant in Diœcesi Oscensi. Ast Rex Alfonsus donatam nouo loco ad ripas Iberi, Oppidum contra, cui nomen Escatron, interlabente flumine, & Monachos diuidente ab Oppidanis, transtulit: quos tamen illis per omnia subiectos voluit. Locus in Cæsaraugustana Diœcesi situs, vno à Sastago lapide, titulo Marchionatus insigni Castro. Porrò simul cum loco, pecuniam dedit construendo ædificio, quod inceptum hoc anno, legitur consummatum intra decennium: quippe fabrica Regia, & sumptuosa, quantumuis properaret: at non potuit celeriùs consummari. Nouo Cœnoblo Rotæ nomen impositum: nec constat, vnde sumptum: quod in hanc vsque diem perseuerat. 11.

Ecclesia tunc pro qualitate Domus minùs magnifica, & Capella magis, quàm templum: quippe in subsidium tantùm fabricata, ingentem, quæ nunc extat, præstolatura. Inde Petro Apostolo sacrata, contra Institutum Ordinis, reseruato Mariæ maiori Templo. Quod tamen post Martini Regis obitum, in discrimen adductum: & nisi nimia Artificis audacia (eiusdem Domus Monachi) & viua Abbatis fide cœptum fuisset, circa annum Christi M.CC.XXV. forsitan supersessum ab eo esset. Qualiter autem, & quanta solennitate tunc inchoatum, atque intra tredecim annos perfectum, sacratúmque, à Bernardo Cæsaraugustano Præsule, dicemus in tempore. Interim adnoto ex litteris Innocentij Papæ III. qui nunc sedebat, Cœlestini Successoris, satis coniici Iuncariam non omninò desertam Mo- 12.

nachi,

machis, neque illud statim Monasterium suppressum fuisse, concedente Pontifice, vt tam illud, quàm aliud Sanctæ Mariæ, cui cognomen à Salice, vnita Rotæ, ipsi deinceps incorporarentur, & tanquàm capiti membra subiecta forent, cuius rei hodiéque litteras visi, eiusdem Monachi asseuerant.

1. Monasterij Ceiza in Lusitania origo. 2. Ioannes Abbas Lorbani Ramiri patruus, 3. donatus ab eodem Monte Maiori, 4. insigni Oppido defendendo à Saracenis. 5. Ab eis obsessus, desperans de victoria. 6. Castri mulieres, ac pueros occidit; mox erumpens ex mœniis profligat hostes, 7. à quibus rediens, rediuiuos suos inuenit. 8. Instrumenta, 9. & memoria totius facti. 10. Oratorium ab Alfonso Rege inuentum, & Monasterio auctum, 11. quod nostris cessit: 12. breues aliæ notitiæ eiusdem Domus.

CAPVT V.

1. VLTIMO loco Monasterium de Zeiza in Lusitania, multos ante annos conditum ab Abbate Ioanne Lorbanensi, (insigne monumentum magni miraculi, si fides aliqua antiquis instrumentis, in eo loco patrati,) atque nunc primùm à Sanctio Rege traditum Mendo Abbati Alcobaciæ, antequàm ad cœlestia vocaretur, dicendum venit. Multa in eo mira, & singularia; sed quæ constanti accepta traditione, vel nullis instrumentis adstipulantibus, fidem, aut certè haberent, aut meretentur. Referam priùs initia Monasterij, progressúsque; dein quam fecit Rex Sanctius donationem suscepturo Cistercium sub Alcobaciensis Abbatis visitatione. Verùm, quia, & Lorbanense Monasterium seruabatur Cistercio, quod suo loco tradam, incipiam ab eiusdem dotatione ante annos ccc. cùm idem Ioannes Abbatem illius ageret.

2. Itaque Ioannes Ramiri Regis Patruus (Alfonsi cognomento Catholici, & Beremundi Diaconi frater ex adulterio) temporalem militiam fastiditus, quam diu sub fratribus suis sequutus esset, Cœlestis tandem in Cœnobio Lorbanensi tesseram sumens, & primò Monachus, mox Abbas eius factus, Mahometanos inter, qui totam penè Lusitaniam tunc tenebant, inhabitabat. Inde frequentes eorum irruptiones, precibus nunc ad Deum, nunc ad ipsos; sed & armis nonnunquam (quæ viri Regij generosa indoles erat) quantum licebat, aut frangebat, aut mitigabat. Penè tamen destructo Monasterio ab insultibus crebris, quos patiebatur; Ramirus nepos, virtute viri cognita, cùm Montem Maiorem, atque alia vicina loca expugnasset à Barbaris, & pauperi donare in eleemosynam, de quorum fructibus fratres sustentarentur, & Duci strenuo defendenda tradere, operæpretium duxit: adeò tunc cohærebat Militia vtraque; adeò baculus gladio coniunctus erat. Hæc prima, quam sciamus, dotatio loci, cuius initia altiùs repetita, cùm Cistercium admittat, in lucem dabimus, quà antiquitatis obscuritas patietur. Extat huc vsque instrumentum dotationis, ipso in Cœnobio, quod à Bernardo Brito vulgatum dudum, hîc consequenter censui transcribendum [a].

a Monarch. Lusitan. lib. 7.c.13.

3. *In nomine indiuiduæ, sanctæque Trinitatis. Donationis, & testamenti charta hæc est. Eam facere statui ego Rex Ramirus aditus diuina inspiratione, vobis Ioanni Abbati, & vestris Monachis de Laurbano, pro honore Sanctorum Mammetis, & Pelagij Christi Martyrum Sanctorum, de possessionibus illis totis, quas tuli ego de manibus Albamath Dominus Colimb, prope Monte Magiore, dum curris fluuius Mondeco, & reliquæ de reliquis Mauris: quatenus de prouentibus possitis alimentare vos, illarum hæreditatum, & Monachos, & Milites, quas tali pacto vos habere tenetis in villa Monte magior, quòd illum benè locum defendatis de Mauris, totásque vestras, quas hæreditates habuistis, in vestro, quod modò est, Monasterio penè depopulatum propter Mauros, sint vestro de iure. Et ego pro mea redemptione animæ, meorúmque parentum, in terra do vobis de Sancta Maria quotannis solidos quingentos, boues quinquaginta, centum oues, totidémque capras: & vos pro me orabitis, & meo pro Regno, meáque pro gente; & Abbas, meus patruus Ioannes, Montem obtinebit Magiorem omnibus cum iuribus suis.*

4. *Si aliquis verò homo fuerit, qui testamenti Chartam istam tentauerit, vt irrumpat, sit in primis segregatus à Domini nostri corpore, & sanguine Iesu Christi, & pœnas cum sceleratis luat Tartareas demersus barathro. Testamenti series fit mense Martio, Æra D.CCC.LXXXVI. Ramirus Rex confirmat. Ordonicus Rex confirmat. Sisnandus Siluius confirmat. Mahomat Cid Atauf, Dominus Cale, Domini Regis Vassallus, contra hoc non veniam. Haluf Iben Mahomat contra hoc non ibit. Abdala Iben Zebi contra hoc non ibit. Zuleim Iben Muca, Dominus Lamera, Regis Ramiri Vassallus, contra hoc non veniam. Tarif Iben Rages tenens Visaum contra hoc non ibit. M. Achin Iben Atab, Dominus Eminhate, Regis Ramiri Vassallus, cum armis, nec cum auxilio Castrum supradictum molestabit, non. Atab Iben Achin contra hoc non ibit.* Hæc Charta donationis Ramiri Regis, qua Ioannem patruum, & Lorbanenses Monachos vtraque arma capessere, atque pro ipso orationibus ad Deum, gladiis aduersus hostes militare, velut sibi ex iustitia debitores sollicitauit. Interim tamen à Regulis Sarracenis subscribi fecit, quasi ea subscriptione pollicerentur, se nunquam Monasterium, aut eius possessiones molestaturos.

5. Inter hæc Abderramen, Rex Cordubæ, seu proditione cuiusdam adolescentis, regio è sanguine nati, quem Ioannes delicatiùs educauerat; siue propria superbia, atque cupidine Lusitaniam cum magna manu ingreditur, Montem Maiorem, si posset, expugnaturus. Obsessa vrbe ab ingenti multitudine, quâ Barbari plerunque nostris præcellunt, Ioannes cum paucis intra mœnia eius conclusus, virtute, & disciplina, murísque ingentem militum defectum compensabat, & protracta obsidio per dies multos, donec victualibus prorsus deficientibus, nostris, aut gladio, aut fame moriendum fuit. Et prima mors suauior, quia celerior; quò animosior, honestior; atque eò magis ad gloriam accedebat, quò spem aliqualis vindictæ subministrabat. Cadant, sed non inulti viri fortes, & Barbari potiantur optata vrbe, quandiu aliud non possint: at non sine dolore, non sine sanguine. Tum subeunt animum paruuli, at-

quæ fœminæ, quos in aciem producere inutile; hosti relinquere, inglorium videbatur. An filij, Barbarorum mancipia forent? aut filiæ, vxoréſque in ſcorta manerent, ab ſpurciſſima gente profananda? quancunque mortem præferendam infami vitæ; quantò magis ſpontaneam, & generoſam? Cadant parentum, coniugúmque gladiis, dum non ſuccumbant hoſtibus; & ſciant omnes, Luſitanas fœminas, pueros, præferre honorem vitæ; & maluiſſe occidi ſuorum manu, quàm ab impura gente conſpurcari.

6. Hæc, & ſimilia, dum animosè magis, quàm piè tractant, ac legem Chriſti, aut ignorant, aut non aduertunt; exarſerunt in propria pignora ſinguli, & ſuo, id eſt, ſuorum ſanguine fuſo, didicere non parcere hoſtili; & cunctis amiſſis, nulli ſe rei velle reſeruare; opere magis, quàm verbis profeſſi ſunt. Inde cruenti, & truces ex dolore, apertis ianuis in hoſtes potenter irruunt, & nil tale metuentes, quin territos ex ipſa nouitate, paſſim trucidant. Vix paucæ manus, longa fame tabeſcentes, tot iugulis ſufficere potuiſſent, ſi non imbutæ ſanguine filiorum, coniugúmque, vires dudum amiſſas recuperaſſent: ſed neque tot inter hoſtes valerent exeri, ſi non fugientes, viam patefacerent, per quam ad vlteriores trucidandos progrederentur. Sic qui fugiebant, non tam vt effugerent, quàm vt terram haberent, in qua caderent, ad quatuor millia paſſuum, neque vltrà, ſi credimus Antiquis, protendebantur. Glorioſa ea dies Chriſtianis fuiſſet, ſi non maiorem cladem à ſe ipſis, quàm ab hoſtibus poſſent, paſſi eſſent.

7. Sic triſtes ex victoria, confuſique; & cùm iam hoſtes, in quos ſæuirent, deerant, in ſe ipſos ſæuientes, qui barbariores Barbaris fuiſſent; quique, cùm plùs ſperare tenerentur, de Dei miſericordia deſperaſſent, redibant ad vrbem onuſti ſpoliis; ſed magis pœnitentia prioris facti: cùm ecce (ô incomprehenſibilia Dei iudicia!) vxores, filias, & filios, quos occiderant, occurrentes agnoſcunt, ac de parta victoria gratulantes, turbantur primùm, exiſtimantes ſe ſpiritus videre, qui ſuam ſibi barbariem improperarent. At vbi propiùs omnes accedentes agnoſcunt corpora, & ſuâ vnuſquiſque lætus pignora tangit, agnoſcit vultum, vocem, quin & vulnera, quæ demens inflixiſſet, protinus reſoluti omnes in lacrymas collaudare Deum, ignoſcere ſibi; ſed mox confundi, ac ſe à diuina bonitate victos, inter ipſos amplexus proclamabant. Tum verò Ioannes errorem ſuum perpendens, atque ex ipſo accepto beneficio magis compunctus, neque vltrà ſibi credens, fidénſve, Montem Maiorem in manus Ramiri Regis, Abbatiam Laurbanenſem Theodomiro Priori reſignans, cellulam ſibi paruam fabricauit in loco Victoriæ, reliquum vitæ ibidem peracturus. Extat adhuc inſtrumentum reſignationis, totiúſque rei geſtæ teſtimonium, quod ita habet:

8. *In nomine indiuiduæ, Sanctæque Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Hæc eſt Charta teſtamenti donationis, & abrenunciationis perpetua, quam Ego Ioannes Abbas facio, de meo Monaſterio de Laurbano, vobis Theodemiro Abbati, & Fratribus veſtris. Quoniam ego poſt labores multos, & pericula, quæ portaui in Caſtro Monte maior contra Saracenos, qui locum illum deſtruere, & me captiuare volebant, & illos per Dei pietatem vici, & plùs minùs ſeptuaginta mille in ſluuio, & arrancada mataui. Et quoniam Deus prodigium vnum oſtendit, vitámque dedit occiſis, quos de meo conſilio decollauerant, & propter multa bona alia, quæ de manu Domini recepi, cùm iam video præfatum Caſtrum in pace, do illud, & pono in manus Ramiri Regis, cuia eſt terra iſta, & de Sancta Maria cum aliis pluribus: Monaſterium verò de Laurbano, quod ille mihi dederat, do vobis Theodemiro, tam pro bona viuenda veſtra, quàm propter ſocorſum bonum datum nobis à vobis contra Saracenos in Mõte maior: taliter dum ego remaneam in breuis de Alcoupaz in cellula vna, & vos in natalitiis de Apoſtolis iubeatis vnum Preſbyterum ſociatum, qui det mihi Communionem Corporis, & Sanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, detiſque mihi tunicam, & capapelem vnam, & aliqua legumina: domúmque Laurbani reducatis pro veſtro poſſe ad ſtatum bonum, & conſeruetis ad bonam quietem Religionis. Si quis verò aliquis hominum contra hoc venire tentauerit, ſit iſte talis maledictus, & cum proditore Iuda Inferni pœnas perferat. Amen. Facta fuit abrenunciationis, & teſtamenti ſeries VI. Kalendas Ianuarij, Æra D.CCC. LXXXVIII. Ioannes Abbas propria manu roboraui.* Hactenus inſtrumentum reſignationis.

Addit Britus [b], manere vſque in hanc diem Iconem Virginis, quæ collum cicatrice ſanguinea notatum teneat, in memoriam miraculi, quod eius creditur factum interceſſione. Simile quid in Mantua Carpentana dicitur contigiſſe apud Caſtellam recentiori euentu. Mihi de neutro diſputandum eſt, vt cui, nec dubium contingere potuiſſe, nec contigiſſe aliunde probari poſſit, quàm ex his inſtrumentis, & traditione, quæ multi probant [c], alij ſuſpecta habent [d]. Manſiſſe dicitur in eodem Oratorio Ioannes, quandiu vixit, vbi & ſepultus iacet, inſcriptione recenti, & noſtro ſæculo ſepulcro ſuperpoſita, quæ breuiter Hiſtoriam illius notat, totidem verbis: 9.

b Chron. Ciſterc. lib. 6. c. 17. & 18.

c Brandam. lib. ..

d Zepius tom. 7.

IOANNES, MONASTERII LAVRBANENSIS QVONDAM ABBAS, RAMIRI PRIMI LEGIONEN. REGIS PATRVVS, QVI ANNO DOMINI D.CCCC.L. MONTEM MAIOREM TVTATVRVS, ABDERRAMEN II. CORDVBÆ REGEM (TRVCIDATIS LXX. SARACENORVM MILLIBVS) PARVA CHRISTIANORVM MANV DEBELLAVERAT, MVLIERESQVE, AC PARVVLOS, SVO CONSILIO OCCISOS, HVIVS SACRÆ VIRGINIS INTERVENTV AD VITAM RESTITVTOS CONSPEXERAT, HIC TVMVLATVS IACET.

Permanſit Oratorium per multa tempora cum Imagine Virginis, conſeruata in eiuſdem ſacro collo, necnon & pueri memoria miraculi, quod lætitiam victoriæ rediuiuis coniugibus, & filiis cumulauiſſet. Nec defuêre plerunque deuoti homines, ſiue eremi cultores, qui aliqualem illius curam haberent. Quouſque Alfonſus Luſitaniæ primus Rex, caſu, an conſilio dubium, illuc adueniens, ac primùm religione loci tactus, ac deuotione in Virginem, quæ talia beneficia contuliſſet Chriſtiano populo, dein diuinam in ſe expertus virtutem, qui locum intrans à morbo conualuiſſet, quem patiebatur. Demum miraculo patentiori viſo reſtituti ad vitam mortui iuuenis, quem equus, cui inſidebat, præcipitaſſet, Monaſterium decreuit fabricare, vocatis ex Loruan Monachis, quibus id Sanctuarium curæ foret. Nomen loco Zeiza, nec mihi adhuc comperta nominis ratio. Primus illius Abbas Paius fuit; cui termini ab eodem Rege donati, anno ſalutis 10.

nis M. C. L X V. Ex tunc fabrica Domus cœpta est, quam Sanctius Alfonsi filius consummauit: consummatam, hoc anno Cistercio dedit, atque Abbati Alcobaciæ, conniuentibus Monachis, qui nouas leges subire non recusarunt. Porrò instrumentum donationis, vt ab eisdem Authoribus affertur, hæc continebat [c]: (c eisdem locis.)

11. *Ego Sanctius, Dei gratia Portugallensium Rex, vnà cum coniuge mea Regina Donna Dulcia, & filiis, ac filiabus nostris, facio Chartam donationis, & perpetua firmitudinis vobis Domino Mendo Abbati Alcobaciæ, & Fratribus vestris, de Monasterio Sanctæ Mariæ de Ceiza, quod vobis damus, & successoribus vestris, hæreditario iure possidendum, cum omnibus pertinentiis suis, vt sit filia Alcobaciæ: & concedo tibi, & successoribus tuis plenariam potestatem instituendi ibi Abbatem, atque eum deponendi in perpetuum ad arbitrium Abbatis, & Conuentus Alcobaciensis*, &c. *Facta Charta firmitatis apud Leiriam, die prima mensis Martij, Æra M. C C X X X I I I.* Sequuntur subscriptiones Regis, Episcoporúmque, & Principum Curiæ, quas nihil opus in præsenti recensere. Consummata Ecclesia, traditio est, cùm Virginis effigies ad templum nouum, in eo decentiùs locanda transferretur, toties reuersam ad vetus Oratorium, quoties inde adductam; quousque tandem in eo relicta fuit.

Iacet Ceiza in Colimbricensi Diœcesi, inter abrupta montium, opima valle, quæ cunctis ferè fructibus abundat maris, & terræ: quippe Oceanus ad leucam tantùm distat, brachio ad portum extento, (*Veride* dicunt,) qui Monasterio subest, & piscium abundantiam subministrat. Præfert Ecclesia regiam magnificentiam, tribus distincta nauibus, neque inferiores officinæ cæteræ Domus. In libris Cameræ non Ceiza, sed Cesia dicitur, taxata florenis sex, & sexaginta. Inter alios, quibus multa debet, Principes, Infans Portugallensis Petrus fuit, qui circuisse Orbem, vulgò, *las siete partidas*, commemoratur. Et manent adhuc Monasterio multa ex pluribus, quæ ab eo donata habuit. Hactenus de Ceiza ex Lusitanis Brandaonio, & Brito, Guillelmóque, quæ, siue omninò certa, siue dubia, quandiu vulgò recepta non potuerunt à nobis præteriri. 12.

Annvs Christi M.C.XCVI. — Cistercii XCIX.

***1.** Sollicitudo Magistri Calatrauæ pro instauranda Militia, **2.** atque Regis Alphonsi liberalitas. **3.** In Aragonia, cùm omnes occisos crederent, elegêre Magistrum, **4.** quem mox in viuentem voluissent manutenere. **5.** Constantia Quinonij, **6.** & inita pacta conuenta. **7.** Alphonsi Aragonensis Regis mors, **8.** cum Hortensis Cœnobij recordatione. **9.** Obiit item, & Didacus Velazquez. **10.** eius sepulcrum, & recens epitaphium.*

CAPVT I.

1. HVNC nobis annum à virgineo partu centesimum nonagesimumsextum supra millesimum, à condito Cistercio vnde centesimum auspicetur Militia Calatrauæ, quo dudum anxium Alphonsum Castellæ Regem ex Alarcica clade vehemens dolor, & generosus ardor vindictæ sollicitabat. Sed fractis viribus, & copiis diminutis, vri, & angi faciliùs, quàm vindicare. Ergo instaurare Militiam priùs visum, & sobolem Abbatis Raymundi, ingens (heu!) quondam totius Regni robur, tunc penè extinctum, & vix nisi in Magistro Nuñio Quiñonio reliquum in Castella, velut ex Orco, si posset, reuocare. Nec minùs Nuñius ipse, quod vnum poterat, Militibus Milites, Capellanos Capellanis, Monachos Monachis, imò & Conuentum Conuentui subrogabat. Ciruelos oppidum, Toletum iuxta, electum, siue quòd in tutiori parte positum, siue quòd Sancti sui Institutoris ditatum exuuiis, vbi Conuentum ad tempus instaurarent. Nec defuêre multi viri nobiles, qui sacram Christi Militiam amplecterentur. Digitus Dei fuit illic manifestus, quo sine nullus humeros supposuisset cadenti machinæ. Calatrauam onustam spoliis Arabum, abundare Militibus; neque nouum, nec mirum: profugæ, & vagæ, ac penè iam extinctæ, adhæsisse non paucos, neque ignobiles; hoc supra omne humanum exemplum est.

2. Verùm, qui tetigit multorum nobilium corda, vt pauperem Militiam profiterentur, Alphonso Regi non minùs inspirauit, vt nouis eam donaret possessionibus, quæ amicis succederent, atque earum defectum, aliqua saltem parte, compensarent. Extat hoc anno expeditum priuilegium, quo eundem Quiñonium non modicis donauit hæreditatibus ad ripas Tagi fluminis. *Condolens*, inquit, *paupertati vestræ, qui Domum vestram maiorem Calatrauam, qui magna ex parte cuncta bona vestra infelici illa clade ad Alarcos accepta, perdidistis, in qua, etsi nobis strenuè militastis, tamen peccatis nostris exigentibus, diuina manus victoriam nobis abstulit.* Hæc fermè verba Regiæ donationis, quæ adducit Andradius [a], quanuis ab eo in Hispanam linguam versa, non prorsus eadem, nam neque id facilè; sed similia, aut æquiualentia reddiderimus. (a Hist. Calat. c. 3.)

3. Ita Quiñonius Dei, & Regis dono, deformem ex accepta clade Militiam reformabat sollicitus; cùm ecce, qui residui in Aragonia integri numero, possessionibúsque defectionem ab ipso, ac per hoc diuisionem totius Ordinis, quod vltimum malorum (in re præcipuè tenui) meditabantur. Increbuerat per Hispaniam totam fama, cecidisse Magistrum ipso in prælio, ac nullas iam reliquias Calatrauæ superesse in Castella, coronatis in Conuentu sacro Martyrio, quicunque ex bello superstites euaserant; atque hæc vox eatenus prævaluit, vt multi certum non solùm putauerint; verùm scripto tradiderint, adeò vt eis ab Andradio [b] nostris temporibus satisfaciendum fuerit, probandúmque Quiñonium superuixisse, quod ipsa Historiæ series, & verba priuilegij Alphonsi Regis, superiùs memorata, palam faciunt. Ergo semel vulgata morte viri, & siue statim bona fide credita, siue consultò veritate non indagata (nam suppressa non credam) primò quidem per speciem necessitatis, (b cap. 3.)

necessitatis, quasi ipsi soli in Orbe remansissent, per quos genus Raymundi repararetur, mox Religionem, & promissam obedientiam præferentes, ne acephali viuerent, Magistrum sibi eligendum fore putarunt: celebratus Conuentus ad Alcañizas, Militiæ sacræ Castrum, de quo suprà, & Garzias Lupezius, dictus de Mouenta, per suffragia electus, qui cæteris præesset, & collapsam Militiam repararet.

4. Hæc primo aspectu honesta, iustáque, temerè tamen facta, statim patuit. Quippe qui mortuo Magistrum subrogauerant, vel viuenti substituunt; & cognito Quiñonium superesse, adhuc in Garzia Lupezio perseuerarunt. Et ne tum quidem quasi per rebellionem, sed specie consultantium, zelantiúmve, quo plerunque pigmento, seu figmento turbidi quique ambiunt palliari. In Castella Magistrum sine Militibus, inane, & vacuum nomen, quod sola possit superbia retinere Iusto Dei iudicio extinctam ibi Calatrauensem gloriam, factum Conuentum expugnatum à Saracenis, occisos fratres, nec paucos remansisse, qui victa arma resumerent, omnia in maius augentes, declamabant. Tum, si aliqui adhuc superessent, victos, & exules, incertis vagos sedibus, nequaquam sibi fore præponendos. An soli vellent conseruare, quod amisissent, & Calatrauam vbique sibi fingere, ex qua velut ex sede dominarentur? Cedant fratribus, qui dudum cessère hostibus, neu corpore militiæ sacræ vacui, vmbram solam residuam tanti faciant, vt patres aspernentur, quos possent sperare reparatores. Hactenus Calatrauam caput Militiæ, cui omnes subessent, velut iure à Raymundo deriuato per successores. Nunc Calatraua expugnata, captáque, & circum circa finitimis Castellis, meritò ad Alcañizes recurrendum, & dignitate loci, & Regni Aragonensis æstimatione.

5. His, & similibus, quem semel instituerant, retinere Magistrum, nec cedere Quiñonio, primùm inter se ipsos velut cunctantes, mox differentes ad alios honestabant: cùm Quiñonius è contra se superstitem, nec depositum adhuc; à solo Abbate Morimundi, si qua causa subesset, deponendum. Vinci in miseria, aut infelicitate, sed non in culpa; nec sibi vincere inglorium esse posse, quandiu vitam Alphonsi seruauisset, pro qua & mori libenter amplecteretur. Non alligatam loco dignitatem, sicut nec vota, à quibus, si ipsi post amissam Calatrauam, nondum immunes, nec se fraudatum suprema potestate, quam vbilibet posset exercere. Sed leuia hæc, & quibus senio fractus, ac tot laboribus facilè cessisset, id vnum nunquam futurum ipso viuente, vt sedes Ordinis, à Castella transferatur, natam, adultámque sub eius Regibus, sub ipsis reparandam, nec in aliorum clientelam transituram. Superesse adhuc fratres, quantumuis paucos, quibus iam plures diuino nutu accesserint, superesse Castella, oppidáque, in quibus, vt non sedes, tentoria figant, atque id satis militibus, nec desperandum, si semel resumant vires, restaurandas priores, & Calatrauam, initium suæ gentis, tandem à Saracenis eripiendam.

6. An lis peruenerit ad Abbatem Gumielensem, in dubio est, & credendum diremptam eius arbitrio, cui Calatrauam Guido Morimundi, pleno iure regendam delegasset. Constat, auxilio Regis Aragonum, mansisse Garziam præfectum ad Alcañizes, congregatis in eo loco Militibus cum Capellanis, fortè, & priori Monacho: nanque formam Conuentus conseruabant. Ast abstinuisse à nomine Magistri, solo maioris Commendatarij contentum titulo, sub Castellæ Magistro militaturum. Ita inter eos sancitum, & obseruatum, quandiu Garzias vixit: post eius obitum recepta Calatraua, vt suo loco dicemus, non vllus alius extra illam Conuentus fuit. Triennio mansit sedes apud Ciruelos, sub Magistro Quiñonio. Qualiter autem, ipso adhuc superstite, ad Arcem Saluaterræ, tunc recèns expugnatam, in campo Calatrauæ, translata sit, suo loco à nobis dicendum erit. Interim adnoto, hæc omnia ex Francisco Rades desumpta [c], integra fide, quem semper in his rebus, vbi desunt instrumenta antiqua, sequuti sumus. Crediderim Garziam Lupezium, & eius complices, ab incepto faciliùs destitisse; ac re, & nomine Magistri abrenunciasse, interueniente Alphonsi Regis morte, cuius præcipuè fauore subnitebantur. Certè hoc anno obiisse inclytum Regem, Authores omnes memorant: neque eius obitum nobis silere licet, & funere perducto ad Populetum, & Monachatu Ferdinandi filij hactenus impedito, tunc non permisso tantùm, verùm & iusso, atque Hortæ memoria non contemnenda, Cistercienses Annales illustraturum.

c *vbi suprà.*

7. Ergo Alphonsus Aragonensium Rex, huius nominis primus, quem suprà, neque semel commemorauimus, hoc anno viam vniuersæ carnis ingressus est, primus Regum sepeliendus in Populeto, quin & sepultum in cuculla Cisterciensi, quam ante mortem Religiosus induisset, antiqua monumenta memoriæ produnt. Dum adhuc viueret, Petro primogenito Aragonensium Regnum; Alphonso Comitatum Prouinciæ diuidit. Ast Ferdinando maiorem Principatum, paupertatem pro Christo, atque alta eius obsequia è Cistercio haurienda, vt tantò antè exoptauerat, legauit: tabulis subsignatis, quarum & funeris perducti ad Populetum, Scriptores antiqui meminère, ex quibus sumpsit Ioannes Mariana, qui rem totam descripsit totidem verbis [d]: *Subsequens annus Christi millesimus centesimus nonagesimus sextus, tristis fuit Hispaniæ, Alphonsi Regis Aragoniæ morte, quoniam inter Reges Hispaniæ, proximum authoritatis, & potentiæ locum tenebat, virtute nulli cedebat. Perpiniani ad septimum Kalendas Maij extinctus est, quo tempore in ditione vniuersa altissima pax erat Aragoniæ; Regnum viris, opibus, & fama florebat. Petrum e filiis natu maximum, hæredem Regni scripsit: Alphonso Prouinciæ Comitatum, & contributos Principatus testamento legauit: Ferdinandum natu minimum, veste mutata, maiorum manibus parentare iussit in Populeti Monasterio Cisterciensi, quod a patre inchoatum, & ab ipso perfectum, Tarraconam inter, & Illerdam, ipsius, & posterorum sepulturis destinabatur.* Hæc ille, paucis multa comprehendens quibus etiam consonat index Zuritanus. De Ferdinandi Monachatu compertum est, nequaquam ab eo dilatum vltra hunc annum: nec alia maior gestorum notitia subest, quandiu Monachum egit. Qualiter autem post non paucos exactos in Populeto, in Abbatem Montis Aragonis promotus sit, Canonicorum Regularium opulentam Ecclesiam supra multas Cathedrales illius Regni, & quæ ibidem gesserit illustria, si magis Monachum agere studuisset, quàm Regis filium, suis à nobis locis dicenda erunt. De funere peracto ad Populetum non minùs constat, vbi hodiéque visitur primus Regum sepultus in Regia Domo.

d *lib. 11. c. 19.*

8. Idem ipse Alphonsus, cùm iam decederet (ne quod in nostros officium prætermitteret) Tirasonensi Episcopo Garsiæ specialiter in mandatis dedit, vt Hortæ Monasterium prope, & extra Aragoniæ Regni terminos, cui se dudum in fratrem antè tradiderat, & quod propter Martini sanctitatem, qui iam deposita cura episcopali illud inhabitabat, venerabatur, decimas quietè, & pacificè remitteret, atque

alia

alia donaret, quæ vtriusque testarentur deuotionem. Porrò ipse Præsul, quo obsequio Regem, & quo Hortenses affectu prosequebatur, nihil cunctatus, cùm mense Maio Alphonsus obiisset, mense sequenti hanc fecit donationem: *Ego Garsias Tirasonensis Ecclesia Episcopus, Orthodoxorum Patrum verba factis cupiens adimplere, per redemptionem animæ boni Aragonensium Ildefonsi Regis, cuius precibus hac ex parte facere teneor, & pro remedio omnium prædecessorum meorum, & prædicta Ecclesiæ Canonicorum, & pro salute animæ meæ dono, & concedo Domino Semeno, Venerabili Abbati Hortæ; ac eius successoribus, & vniuerso Conuentui ad vtilitatem, & vsus Monasterij eiusdem loci, vnà cum consensu, & voluntate Tirasonensis Capituli, & remitto in perpetuum vniuersum ius, quod hucusque pertinuit ad Tirasonensem Episcopum, & ad Clericos Athecca, de vineis illis, quas nunc Hortenses Monachi possident in Athecca: ita vt de eis nulli decimas reddere teneantur*, &c. *Facta charta in mense Iunij anno ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi M.C.XCVI.*

9. Hoc ipso anno nec constat, an pactioni superuixerit, an schismatis emergentis dolore pressus, præter pondus annorum, morborúmque, & tristitiam amissæ Calatrauæ, sanctum tandem spiritum emisit gloriosus ille Author huius Militiæ Didacus Velazquius, cùm his omnibus malis superuixisset. Quot annos primùm in Fiterio vixerit, non constat. In Calatraua quatuor, & triginta. In Sancti Petri Cœnobio Gumiliensi biennium consummauerat, & induit Habitum vir prouectæ ætatis, qui diu in sæculo strenuè militasset sub magno Alphonso Hispaniarum Imperatore. Virum inter Beatos Cistercij memorant [d] Arnoldus Vuionius [d], Aubertus Miræus [e], Chrysostomus Henriquez [f], aliique, quos hîc vlteriùs refert in suis Notis. Cernitúrque hodie sepulcrum viri in eodem Cœnobio Sancti Petri sub recenti inscriptione, lingua Hispana, quæ reddita Latinè hæc habet verba:

d lib. 1. c. 47. e Orig. lib. 3 c. 13. f in Meno. 25. Iulij 2.

Hic iacet Beatus Didacus Velazquez, vir claro sanguine, à pueritia educatus in Curia Imperatoris Alphonsi, vnà cùm Sanctio Principe, cui parua post defunctum patrem vita, virtutésque Desiderati nomen indidère: charus vtrique, atque in Militia sæculari strenuus, rerum deinde humanarum contemptor, in Monasterio Fiterij Cisterciensi, sub Sancto Raymundo Monachum induit; cui mox, vt Calatrauam à Paganis defendendam susciperet, adeóque vt sacram Militiam ab ea cognominatam institueret, Author fuit: vbi & multa patrauit in hostes fidei. Demum longo senio fractus, in hoc Cœnobium secessit Sancti Petri, vbi piè in Domino obdormiuit, circa annum Christi millesimum centesimum nonagesimumsextum, non sine magna opinione sanctitatis. 10. Hactenus superscriptio sepulturæ subrogata antiquæ, nostra ætate. Potuisset virum maturior mors auferre, potuisset & tardior, ne vel amissam suam Calatrauam assequeretur, vel receptam videret. Sed nôluit Deus viuentem consolari, quem tot cœlestia gaudia, præmium suæ patientiæ, post obitum, præstolabantur. Sed Calatraua repetenda est nobis hoc ipso anno. Nunc quædam alia concernentia eundem interseramus.

---

1. Iuliana Virgo cum Agnete sorore, Cisterciensibus Monialibus educanda traduntur: 2. ratio temporis, 3. genus, parentes, patria, 4. orbitásque, 5. & transmissio ad Domum de Boueria. 6. Puella ante ætatem, matura moribus, & ingenio, ac memoria pollens 8. Ieiunium ab ea præsumptum sine licentia, 9. & à Magistra seuerè satis punitum.

CAPVT II.

1. ILLVSTRAVIT hunc annum Cistercio nata, cùm vix dum sæculo, Sancta Virgo Iuliana Corneliensis, sanctitate, & miraculis illustris; sed clarior promotione auspicatissima annuæ in Ecclesia institutæ Festiuitatis Sanctissimæ Eucharistiæ, quam mox Vrbanus promouit, & publicauit. Eius Vitam, & Acta vsque ad Cistercium, aut pauca, aut nulla; quippe quinquennis vtroque parente orba, atque illicò Monasterium ingressa est, quod recèns etiam erectum sacris Virginibus, sub Cistercij instituto, quia certus inceptionis eius annus non constat, in hunc locum dicendum reseruauimus. Verùm de patria, & parentibus ipsius, déque tempore ortus, & ingressus in Claustra Cisterciensia, quæ pauca suppetunt, in hoc capite à nobis dicenda erunt. Primò autem de temporis ratione, hæc scripta habet Ioannes de Cappea Villa, Canonicus, & Vicarius Leodiensis in Tractatu historico, *De prima, & vera origine festiuitatis Sacratissimi Corporis, & Sanguinis Domini.* Tractatus autem incipit his verbis:

2. *Anno Domini M.C.XCI. nata est in Diœcesi Leodiensi Iuliana Virgo, quæ anno ætatis quinto parentibus orbata, Monialibus Cisterciensis Ordinis custodienda, & in timore Dei instituenda, tradita est. Qua institutione, quantùm profecerit, Author anonymus illius temporis, qui in veteribus manuscriptis Codicibus, pluribus in locis huius Diœcesis asseruatur, duobus libris doctè, & grauiter descripsit.* Hactenus ille: vt ab anno M.C.XCI. deducto calculo, si quinque, quos recenset, superaddas, ab hoc M.C.XCVI. nequeas aberrare. Porrò hunc Authorem ex celebri Monasterij Rubræ Vallis in Belgio, Bibliotheca desumptum, paucis, vt ipse ait, mutatis, vulgauit Chrysostomus Henriquez in suis Liliis, ex quo hæc, quæ sequuntur, accipiat Lector [a]: a lib. 1. dist. 3. c. 1.

3. *In Episcopatu Leodiensi, in villa de Retines, fuit quidam vir multis præditus virtutum meritis, clarus progenie, diuitiis pollens, Henricus nomine, & vxor eius Frescendis. Qui cùm pluribus annis pariter vixissent absque vlla sobole, per se, & per quosdam fideles, incessanter orationibus, & eleemosynis Dominum precabantur, vt ipse, qui omnia potest, eis liberos diuinis mandatis obtemperaturos, tribuere dignaretur. Benignus autem Dominus, qui preces ad se clamantium, præcipuè vbi efficaciam orationis manus adiuuat operationis, solitus est exaudire, decreuit, geminæ prolis exhibitione, seruorum suorum*

suorum fidelium preces, & opera petitionis munere non priuare. Prognata sunt nanque ex eis duæ filiæ, quas educabant multa cura, & sollicitudine: harum autem maioris Agnes; minoris autem Iuliana vocatum est nomen.

4. *Orbatæ sunt autem in ætate tenerrima solatio parentum, vitam bonam bono fine consummantium. Amici verò, & cognati iuuencularum, quarum iunior habebat tantummodo quinque annos, nutu Dei sollicitudinem gerentes de ipsarum innocentia conseruanda, ad Domum Montis Carmeli prope Leodium, quæ tunc nouella erat Cisterciensis Ordinis plantatio, adduci fecerunt; & in consortio Sororum ibidem degentium, recipi procurarunt. Visum nanque est eis, dignum fore, si Domus inopia, puellarum abundantia suppleretur, in vno, eodémque facto prouidentes illius paupertati, & istarum consulentes innocentiæ, ac saluti.*

5. *At Sorores illius Monasterij, super harum infantia, pia gestantes viscera ad Boueriam, à Domo prædicta non longè diuisam, miserunt, vt à quadam spirituali Sorore, Sapientia nomine, ibidem commorante, nutrirentur, & erudirentur pariter. Subdiderunt igitur infantulæ iugo Domini colla iuuenilia sub Sapientia earum nutrice, & Magistra. Ipsa nanque earum pascebat corpora, sicut nutrix; reficiebat etiam mentes, vt Magistra, tradendo legem vitæ, & disciplinæ. Potabat insuper Sapientia alumnas suas, aqua sapientiæ salutaris, quam illæ pro ætate, ac tempore, pectore sitibundo hauriebant. Creuit autem sororum maior natu in laudabili simplicitate vitæ, in magna quoque corporis, & animæ sanctitate; ipsam tamen in vtriusque hominis sanctimonia minor supergressa est. Siquidem Christus, cui licet, quod vult, facere, ampliores cumulos gratiæ, & virtutis thesaurizauit super eam.* Hactenus primum caput vitæ Beatæ Virginis.

6. Porrò, quod dicitur, vtranque puellam missam in Domum de Boueria, à Sapientia educandam, & erudiendam, argumento est, eandem Domum Cisterciensium Virginum esse ante hoc tempus conditam; sed cuius fundationis annum nondum sciamus, Pergit Author de tenera puella sequenti capite [b]: *Prætermissa igitur narratione vitæ, & conuersationis laudabilis Agnæ, quæ piè, ac simpliciter viuendo se Agnam veraciter exhibuit, ad Historiam Beatæ Sororis eius conuertamus sermonem. Ipsa enim sub Magistra posita, non erat Magisterij impatiens, non fugitans disciplinæ, non denique appetens ludorum; quod tamen huiusmodi ætas dulce, ac delectabile iudicare solet. Iam enim ætatem moribus transcendebat, exers totius insolentiæ puerilis. Erat quippe corpore iuuencula; sed animo cana. Amabat autem habitare secum simplex, & quieta, & vltrà quàm credi potest, verecunda.*

b ibid. c. 2.

Visum est autem Magistræ suæ bonum, vt eam litteras edoceret, per quas Dominum agnosceret, & amaret, ad cuius amorem aspirare tantæ indolis infantia videbatur. Sedens igitur Iuliana ad pedes Magistræ suæ, ab ea quotidie docebatur; cuius doctrinæ, quotidianis etiam profectibus respondebat: sortita enim erat spiritum bonum, per quem erat docilis valdè. Et factum est, in breui tempore, vt non solùm Psalterium legere sciret; sed etiam corde tenus retineret. Dedit enim ei Deus, & intellectum capacem, & tenacem memoriam, ita vt ista etiam ætate, si quid legerat, vel audierat, quod virtutis gratiam redolebat, hoc corde tenus retinens, opere adimplere cupiebat. Hactenus ibi. 7.

Et quidem grandia hæc, atque sublimia: sed magis adhuc in infantili penè ætate, quod mox subiungitur [c]: *Quadam autem die, cùm Sorores assueta persoluerent ieiunia, illius Historia Beati Nicolai, vbi dicitur, quòd quarta, & sexta feria semel sugebat vbera, Beata Virgo Christi recordata, similiter ieiunare decreuit & ipsa, satisfecissétque proposito suo, nisi Magistræ seueritas conatibus eius obstitisset. Aggressa est autem Iuliana deuotum ieiunium, sed præsumptum; & Magistram suam latere non potuit. Quæ iratam se simulans ad terrorem, eam tulit extra Domum, atque in niuem proiecit: hyems enim erat: dixitque illi: Quoniam sine licentia ieiunare præsumpsisti, hic pœnitentiam tuam agere oportet. Et relinquens eam in niue, Domum regressa est. Iuliana verò, in voces murmuris, vel impatientiæ non erupit, vt plerunque fieri solet ab infantibus: sed nec à loco, in quo posita erat, recedens, vultum sibi, & formam pœnitentis assumpsit.* 8.

c idem c. 3.

Post aliquantulum verò temporis, regressa est ad eam Magistra sua, præcepítque ei, vt continuo in Ecclesiam iret, & reatum suum cum dolore cordis confiteretur. Quæ surgens de loco frigoris, confestim paruit imperanti, & præsumptionem, qua Magistram suam in obediendo turbauerat, confessa est. Sacerdos autem tantæ puritatis confessionem audiens, admiratus, eidem ætati suæ conuenientem salutarem pœnitentiam iniunxit, quam ipsa simpliciter adimpleuit. Quod non infantiæ, aut alicui leuitati est deputandum; sed in eo potiùs attendendum quoddam præludium longissimi ieiunij secuturi. Hactenus de infantia Beatæ Iulianæ à quinquennio ad septennium plùs, minúsve: nam, quæ ad pueritiam, longè adhuc maiora, suo tempore inferiùs prosequemur. 9.

1. Beata Iueta apud Huium inclusa, visiones variæ: 2. sistitur Christo Mundum iudicanti: 3. pro timente interpellat Maria Virgo: 4. impetrat veniam, 5. atque accipit in filiam: 6. quale peccatum, de quo arguebatur. 7. filij eius iunioris luxus, & vitia, 8. pro quo anxia mater; 9. sed non proficiens, 10. relapso eo post promissam emendationem.

CAPVT III.

1. INTER hæc venerabilis Iueta, apud Huium reclusa, sub obedientia Abbatis Aureæ Vallis, purganda, vel si quæ irrepsissent, culpis in sæculo, ad culmina fauorum disponebatur. Optauerat præ amore castitatis vitam cœlibem, atque in eo desiderio fortè excesserat, marito mortem imprecans, quòd nimiùm importunus esset exactor vxorij iuris. Hoc illi crimen horribili visione manifestatum, sed quæ interuentu Virginis Mariæ, quam sibi Iueta Aduocatam elegisset, in gaudium cordis, consolationémque, atque prærogatiuam specialem, post Ioannem (quod sciamus) Euangelistam, non alteri concessam, dissolueretur. Narratam ab Authore Vitæ ipsius, quam vulgauit Henriquez totidem verbis, transcribam pro more nostro:

Igitur

2. *Igitur (ait) excursis diebus aliquot, postquàm habitare cœpit in cellula secum, nocte quadam, cùm post orationes, & lacrymas lectulo reclinasset caput, rapta per spiritum, vidit: & ecce Filius hominis descendens sedit, tanquam Iudex, ad iudicandum: astantibus in circuitu eius diuersis Angelorum Ordinibus. Vidit etiam a dexteris sedentis in throno considentem Iudici fœminam reuerendæ faciei, & habitus, quæ inæstimabili decoris gratia transcendere videbatur omnem Mundi pulchritudinem, vt meritò nil aliud posset æstimari, quàm illam esse, cuius pulchritudinem Sol, & Luna mirantur, Reginam Cœlorum, Angelorum Dominam, Matrem Dei, Gloriosam Virginem Mariam. Cuius ad imperium, vt quidam ait, Cœlestis Regia pendet. Quid plura? Dies illa iudicij, dies iræ, tribulationis, & angustiæ iudicandis, nec quispiam inter omnes reperiri poterat, qui non ad iudicantis aspectum, horrorémque iudicij contremisceret. Discursúmque est de actibus singulorum singulis, donec Iudicium ad ipsam in ordine deuolutum est.*

3. *Illa quomodo, aut quid Iudici respondere posset ignorans, grauem pro quodam commisso sententiam ferendam contra se cognouit in spiritu, & infremuit; cœpitque flere amarissimè. Quid faceret, quò se verteret à facie imminentis sententiæ, cùm non pateret fugiendi locus? Direxit tandem ad considentem Iudici misericordiæ Matrem oculos humefactos a fletu, &, vt sui misereretur, supplex manibus expansis ad eam cum gemitu postulare cœpit affectibus oculorum, & cordis, quia appropinquare ei, vt sibi videbatur, aliter non poterat. Quid multa? Appropinquabat hora, vt tristis in eam sententia ferretur: & ecce surrexisse visa est de solio gloriæ suæ mulier, quæ sedebat in dextris; & ante thronum Iudicis Filij sui Vnigeniti humillimè procumbens, vt ancillæ suæ misereretur, rigorémque Iudicij vertere dignaretur in misericordiam, affectuosissimè rogare cœpit. Iudex quasi faciem auerteret indignans, grauiter peccasse fœminam in se, & dignè meruisse pœnam concionabatur cum Matre.*

4. *Tum è contra Mater: Verum est, inquit, ô Fili, quod peccauit quidem à diebus iuuentutis suæ; sed dignè satis peccata per diuturnæ luit lamenta pœnitentiæ: & licèt peccatum, pro quo nunc patitur singulariter, fortè, sicut debuit, non deplanxit, quia ignorans peccauit, & peccati sui magnitudinem non plenè cognouit vsque modò; sed, quæso, peccatum, & peccati pœnam condona, fideique meæ dimitte eam, quæ peccauit: non enim separabor à te, donec cum remissione peccati, impendas ei beneficium amoris tui, & effectum gratiæ. Sed quid est, vel esse potest, quod Matri Filius, Sponsus Sponsæ, amicus amicæ, caro sanguini valeat denegare? os enim ex ossibus eius, & caro de carne eius est. Fiat, inquit Filius, ô Mater quod petis: ego quidem & peccata remitto; ipsam verò tibi committo, tuo nomini, tuóque eam specialiter assignans amori, & obsequio. Et ex illa hora accepit eam misericordiæ Mater in suam.*

5. *Tum blandè consolans lugubrem, & per manus illam assumens, manibus Filij repræsentat, qui osculo oris sui eam sibi concilians, reddidit eam Matri suæ. Mater, inquiens, ecce filia tua: hanc tibi commendo velut propriam, velut ancillam perpetuò peculiarem; hancque, vt tuam custodi, protege, & guberna. Hæc eo loquente, solutum est Iudicium, cessauit visio, restitutáque sensibus corporeis mulier fidelis est. Et qui audiuit ex ore eius, testimonium perhibuit; & scimus, quia verum est testimonium eius.* Hactenus visio, quò tristior in principio, eò in fine iucundior, lætiórque adoptione Mariæ, atque facta solenniter per Filium coram Angelis solenni traditione, vt verè in hoc fauore, si fas est dicere, Iueta Euangelistam superauerit: quippe ille ex Cruce Matri traditus; hæc ex solio Regni, & potestatis: ille Iudæis coram; hæc coram Angelis: ille à mortali, & subeunte mortem; hæc à glorioso, & Patri conregnante: demum ille passibili Mariæ; hæc Reginæ Cœlorum tradita est, eóque proximiùs in gloriam acceptata. Paulum, quia electus à Christo iam glorioso, à dextris Petri poni in Bullis Pontificiis, nihil obstante Petri Principatu, qui a mortali, & passibili electus, Doctor Angelicus Thomas adnotauit. Certè, si Iueta, & Ioannes pingendi forent, à dextris Iueta, quippe in filiam electa Gloriosæ Virginis Ioanne adoptato à passibili, & mortali.

6. De peccato verò Iuetæ subiungit idem Author, licèt coniectans [b]: *Porrò, ait, si scire quis velit, quod, vel quale extiterit peccatum, pro quo tam grauis eam manebat sententia, illud idem esse arbitror, quod in primordiis libri huius commemorauimus, videlicet, quod, vt a lege viri libera effici posset, mortem viri vltro expetierat.* Sic Acta sanctæ fœminæ. Quòd si adoptionis virginalis fauor alicui erat culpæ subiungendus, meritò hæc præ aliis petita est, quæ ex amore processit castitatis, vt quæ integritatem virginalem præseferre non posset, tradita viro, saltem dolorem de amissa præseferens, & puritatem vltra modum etiam optans, quadantenus, quod inuita amisisset, compensaret. Sed de his satis. Nunc filij eius in sæculo relicti excessus primùm, & recidiua vitia, dein veram in Cistercio conuersionem, per Matris merita, & preces, aperiamus.

b idem ibid.

7. *Videns se Diabolus nihil posse proficere in Sancta Dei,* (scilicet, Iueta,) *ad callida se vertit argumenta malitiæ, & nequitiæ: domesticum, & familiare sibi sitans malum in carne propria, id est, in filio, qui adhuc iuuenis erat in sæculo cum amicis, vt mens intenta filio aliquantulum temperaret à Dei laudibus, tanquam quæ filij vteri sui mater misericors obliuisci non posset. Is enim filius male adultus, mox, vt infantiæ exiuit annos, in sensum reprobum, totum se ipsum contulit, & quidquid habebat, vel habere poterat in vsus expendebat pessimos cum coætaneis iuuenibus, æquè lasciuis, quibus luxus cordi est, & amare vitia, quos quasi victor, iam omnium immanitate scelerum superabat. Qui tandem diu in criminum vitioso mari nauigans, decidit in Scyllam desperationis miser, vt nihil omninò intentatum relinqueret, quidquid luxurianti occurrebat animo. Quid plura? De multis, & maximis vitæ suæ periculis frequenter erutum, matris orantis pro eo iugiter orationes conseruabant, & merita, de quibus quandoque, & præter spem hominum, vtcunque euasit semper impunis.*

8. *Demum nunciantur matri actus, & vita infelicis filij, quem mater vellet ante mortuum, aut se nunquam genuisse, quàm vitam nunciari sibi de eo huiusmodi. Instat tamen orationibus, & lacrymis, affligit corpus, humiliat animam, tundit pectus, vellit caput, torquetur intus, & extra pro filio obnoxio, mater innoxia: duo offerens, vnum optat è duobus, aut mortem sibi, aut filio vitam; vitam dico, non qualencunque; sed vitam, quæ Deo viuitur. Nulla enim mors amarior ei esse poterat, quasi omni morte grauior vita, quam ducebat filius, nec spiritui eius benè esse poterat, quandiu caro de carne eius, id est, filius, tam pessimè viuens, membrum esset Diaboli, refuga Dei, incentor malorum, bonorum persecutor, filius perditionis sibi, matri lapis offensionis, & petra scandali proximis. Sic equidem exercebatur, & stupebat spiritum suum, laborabátque denuò parturire gestiens, vt pareret Deo, quem Mundo pepererat priùs; fieretque filius Dei per adoptionis gratiam, qui filius peccati, & filius erat iræ ex propriæ merito iniquitatis.*

9. *Aperit nunc amicis dolorem, quem intrò patiebatur pro filio, nunc aduenientes quosque ad se consolandum precatur. Hortatur singulos, vniuersos deuotissimè*

exorat, vt pro moriente filio Dominum interpellent; tanto celeriùs exaudiri sperans pro misero, quantò plures, & plurium pro eo Domino offerrentur preces, & vota. Inter hæc tamen rogat, filium adduci ad se. Vocatus adest ante fenestram cellulæ ancillæ Christi cruenta bestia. Alloquitur filium mater, arguit, increpat, obsecrat cum omni humilitate, & modestia: producit lacrymas indices doloris interni; & in quanta sit amaritudine anima eius intus, quia verba sunt mentis signa, secundùm Grammaticos, ex signis facilè coniici poterat exterioribus. Ad vocem igitur gementis, & defluentes per maxillas lacrymarum riuulos, fatetur miser culpam, agnoscit errorem, precatur veniam de præteritis, & de futuris spondet emendationem. Demúmque vt excusant excusationes suas in peccatis, causas malorum adscribit, partim adolescentiæ, partim sociis criminum, tanquàm qui ipsum vltrò allicerent ad vitia, nec amodò sollicitari eam debere, de sui ad Dominum conuersione, eò quòd bona ei de se nunciari posse, non dubitaret in proximo: & sic in corde duplici cuncta loquutus, egressus est à facie Domini infelix Caïn.

Rediens ergo ad socios scelerum, reuiuiscit in scelus, copulantur iterum, sicut spinæ se complectentes inuicem, peccator, & peccatum: redit canis ad vomitum: sus lota voluta tur in volutabro luti demùò: reus in sterquilinio: it rumor, fama facti volat ad matrem de perditione filij: torquetur iterum, secundò Martyr efficitur: redeunt ad genas lacrymæ, nec dum prioribus plenè detersis, rursus planctus, rursum clamores, rursum suspiria. Concurrunt, & accurrunt vicini, parentes, & amici, & versa vice consolantur, instant, monent, & supplicant, vt temperet dolorem, parcat lacrymis, ne causa mortis pro filio efficiatur sibimet: sed renuit consolationem vllam accipere mater fidelis pro filio, quia non est. 10.
Hactenus incorrigibilis filij desperata perditio, & sanctæ matris lacrymæ, vt sibi videbatur, infructuosæ. Sed quibus Deus mercedem solùm differat, quò maiorem donaret, & cresceret, ex desperatione præcedenti, beneficij magnitudo. Cæterùm, qua tandem ratione conuersus filius, dolorem matris in gaudium commutauerit, sequenti capite veniet referendum.

---

1. Relegatus à matre dyscolus filius, 2. imminens sibi exitium in somnis videt: 3. & multa in illo patitur: 4. mox de Cœlo vocatus, ad matrem redit. 5. Iucta monita, filiique conuersio, 6. post studium litterarum, 7. in tribus fontibus: 8. extensio loci iuxta Sanctæ prophetiam: 9. aliquarum personarum accessio, 10. & quanta fide ab initio cuncta peregerit.

CAPVT IV.

1. a Idem c.20. MISERTVS *tandem* (pergit Author Vitæ) *Dominus, & finem laboribus ancillæ suæ imponere volens, exaudiuit vocem fletus eius, & orationem eius suscepit, reddiditque ei filium, qui perierat. Itaque audiens, vt prædiximus, mater venerabilis sinistros rumores de filio, rursùm præcipiti, & ruenti in vitia, vt priùs turbata nimis, nec se vltra cohibere valens præ dolore, reuocauit eum ad se, & plenam per Spiritum Sanctum concipiens fiduciam, præcepit ei virtute nominis Christi, vt aut à malis suis totaliter in instanti resipisceret, aut omninò exiret de Prouincia, ne rumores huiusce modi ad ipsam de cætero peruenire possent. Pariturum se miser spondet, & exire de terra velle, dummodo aliquid pecuniæ habere posset præ manibus, quo sustentaretur in via. Quid multa? Creditur: & summa quadam pecunia super partem hæreditatis propriæ illi tribuitur, qua accepta peregrè profecturus, venit Leodium, ibique disponens aliquandiu facere moram, dedit pecuniam suam ad vsuram aliquot diebus.*

2. *At, cùm venit plenitudo temporis à Patre misericordiarum præfiniti, tempus, inquam, miserendi eius; vidit nocte quadam per spiritum, quasi tractum se ad tribunal Iudicis, & tristem ab eo Iudice mortis, atque pœnarum excepisse sententiam; traditúmque Satanæ in interitum carnis. Acceptum siquidem deduxerunt tortores, ac irruentes in miserum crudeliter absque miseratione ceciderunt, horrenda laceratione sæuientes in ipsum, animámque ei de corpore fascinulis, & forcipibus flammiuomis extrahere nitebantur, æternis concremandam ignibus, & in ardoribus sempiternis, sine fine cohabitaturam.*

3. *Inter has passiones corporis, vt sibi videbatur, & timores animæ recusantis egredi, timores dico omni morte grauiores, omni duriores passione, cùm leuaret oculos suos circumspiciens vndique, vt videret, si esset, qui auxiliaretur, repentè astitit, quasi quidam Principis nuncius, qui ait tortoribus illis: Nolite cædere vltrà eum, nec mittatis ad animam manus vltrà; quia triennij adhuc inducias à Domino accepit, ob matris suæ merita: & videbimus, vtrùm emendari in melius debeat ex hac gratia, quam accepit, nécne. Dixit, & dimissus à tortoribus, vitæ, & lectulo redditus est; & quasi verberum, ictuúmque adhuc dorso sentiret cicatrices inesse, quas de nocte pertulerat, tota die per plateas, & vicos ciuitatis incedebat tristis, & mærens, ac si suspensus animo, quid primùm ageret, vel quò se verteret, prorsus ignoraret. Æstimabat enim, se visum videre adhuc; & quicquid faciebat, opus credebat visionis nocturnæ.*

Surgens autem, & quasi post multos circuitus errorum veniens in forum rerum venalium, iam die media stabat hærens animo: & ecce obuia facta est ei mulier conspicua faciei, & habitus; quam tamen non agnoscebat, nec se aliquando vidisse meminerat: salutánsque ipsum, dixit: Salutat te mater tua, ò iuuenis, demandátque tibi, vt reuertaris ad eam: quia necesse tui habet. His dictis, mulier pertransit, nec videre eam ampliùs potuit ille. A virtute tamen verborum, quæ audierat, statim motus, & mutatus in virum est alterum; dispositisq; quæ habebat, absque omni dilatione reuersus est ad fenestram cellulæ eius. Quem mater diligentiùs intuens, quia iam longiùs putabat peregrè profectum: Tu quis es? ait. At ille: Ego sum, inquit, filius tuus: quid vis, quia vocasti me? Paululùm hærens illa, nec reminiscens eum se mandasse per aliquem, fluctuabat animo, quid sibi vellet res huiusmodi: diuinum tamen esse, quod agebatur, penitùs non diffidens. 4.

Inter spem verò, & metum ad hæc posita, & certiùs instrui volens de præmissis, Quomodo, ait, venisti, fili mi? & quænam est voluntas tua? Veni, inquit, ad te, paratus facere voluntatem tuam: tantùm edicito, quid me facere velis. Narrauítque per ordinem cuncta, quæ ei acciderant; & quòd in simplici corde venisset, cum iureiurando protestatus est. Hæc illa audiens, intelligénsque, opus Dei esse, quod gerebatur, & non hominum, eleuatis in cœlum oculis, protensisque manibus ad Dominum 5.

num

num cum lacrymis, Gratias, ait, tibi, Deus, gratias tibi, bone Pater, quoniam exaudisti vocem ancillæ tuæ, nec fraudare me voluisti à desiderio cordis mei, antequàm morerer. Ecce iam læta moriar, conuerso filio vteri mei ad te Deum meum, & superstite relicto eo in gratia tua. Sic detinens apud se per dies aliquot filium, congratulabatur ei, tanquàm si de morte reuocatus esset ad vitam. Et verè sic erat. Sumebant panem pariter cum gratiarum actione, & lætitia spiritus. Pergit Author de lacrymis mulieris, quæ potum filij, & suum, iuxta Prophetam, misceret cum fletu, quo gaudia æterna vtrique conciliaret. Sequitur tandem de filij conuersione, licèt dilata ad tempus, ex iusta causa.

6. *Euolutis igitur diebus aliquot, cùm persuadere tentaret filio, vt ad aliquod Cœnobium se transferre vellet Cisterciensis Ordinis, respondit ille, nulla se id facturum ratione, nisi primò sacras Litteras didicisset. Mirari omnes, quibus res innotuit, cœperunt: & , quasi, aut non sanæ mentis esset hic sermo, aut puerilis omninò, ridere nonnulli: veruntamen, consulendum fore arbitrati sunt. Quidam altiùs intelligentes rem, prout erat, cæteris, vt secundùm verbum iuuenis transmitteretur ad scholas, saltem diebus aliquot: in breui enim sciendum fore, vtrùm hic sermo esset à Deo, an non. Quid multa? Remittitur ad prima rursum elementa adolescens, iam penè vir adultus, & in breuissimo spatio temporis, plusquàm credi possit, profecisse visus est; ita vt etiam eos, qui ab infantia scholas frequentauerant, in breui, spiritu sapientiæ, & intellectus transcenderet ampliori. Nec mirum. Nulla quippe in discendo mora est, vbi Spiritus Sanctus Magister est: qui, vbi vult, spirat, quantùm, quando, & quomodo vult.*

b Idem ibid.

7. *At vbi competenter instructus est, secundùm consilium matris, transtulit se ad Ecclesiam Trium Fontium, Cisterciensis Ordinis, & in tantum profecit, quòd post non multum temporis, Sacerdotij gradum feliciter adeptus est, defunctúsque post diuturnam, & laudabilem pœnitentiam, ibidem in consummatione virtutis.* Hactenus de conuersione iunioris filij, iucundiori matri, quò serioti; & de felici illius consummatione. Quo factum est, vt tota Iuetæ Domus generatio Sanctorum; & vt cum Christo dicere potuerit: *Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quenquam.* Sanè Iueta non solùm nullum amisit; sed hunc, diutiùs amissum, lucrifecit. Verùm, qualiter, quod longè antè prædixit, de loci, quem habitabat, dilatatione, déque eius incrementis, impletum sit; quantáque fide ædificium inchoauerit, quia hoc tempus concernit plùs, minúsve (sic autem pergit) nec abs re erit præcedentibus subiungere.

8. *Fama mulieris sanctæ, velut fragrantia odoris aromatici, iam diffusius inolescente circunquaque per Prouinciam, adiunxit se ei religiosa quædam mulier, ac timens Deum, Margarita nomine; & alij quidam promiscui sexus, & ætatis, viri, ac fœminæ, cupientes sanctissimæ mulieris institui disciplinis. Et benedixit Dominus loco eidem, & personis, propter ancillæ suæ merita, adeò quòd diuites facti sunt, tam in temporali sufficientia rerum cum charitate, quæ nullas in angusto nouit angustias, vt quidam ait; quàm in multiplicatione personarum commanentium in loco, sicut olim, Spiritu sibi reuelante, Sancta Dei prædixerat, antequàm quidquam fieret à principio. Ædificiis veteribus dirutis, noua ædificata sunt Domus magnæ, & multæ, Ecclesia grandis, & ampla, sumptuosique operis satis, Sacerdotes tres celebrantes in ea iugiter, redditibúsque eis procurati competentes.*

Cellulas etiam duas extra muros Ecclesiæ ad occidentem fieri instituit, vnam sibi, alteram cuidam iuuenculæ virtutis, & gratiæ, Agneti nomine, quæ eodem tempore, vt soli Deo viueret, Mundo moriens, in ea de benedictione, & licentia Domini Leodiensis Episcopi inclusa est. Alteram quoque iouellam, quam secum ex oppido oriundam enutrirent ab infantia, bonum habentem testimonium probatæ conuersationis, opinionis, ac famæ, quia salutem eius feruenti sitiebat spiritu, de licentia itidem Episcopi, secum in cella propria fecit includi; quæ tamen necessaria eidem iam seni plurimùm fore comprobata est in ministerio. Hæc testis virtutum eius, & operum relatrix vera, post decessum Sanctæ huius, non absque dispensatione diuina, vt arbitror, relicta est, vt per ipsius testimonium constare possit hominibus, qua, vel qualis extiterit meriti apud Altissimum, cuius conuersatio, & sanctitas Mundo fuit hactenus tam abscondita. 9.

Nec sub silentio prætereundum est, quòd perfectis, quæ loco, aut operibus competebant, consummatisque omnibus, sicut in præsentiarum cernere est, antequam ex hoc sæculo ancillam Dei migrare contingeret, vniuersa penè debita expensarum, sumptuúmque sunt soluta, quibus omnia narrata, acta, peractáque ad vnguem sunt. Testor siquidem Deum, Deique virtutem, a veridicis personis, ac laude dignis, me nuper accepisse, quòd in initio totius structuræ, magnorúmque operum, vix triginta solidos argenti Sancta Dei præ manibus habuerit, quibus operari cœptum est: & ita Deus cuncta postmodum administrauit, necessaria operibus consummandis, quòd vix sciri queat vsque hodie, vnde, vel quomodo perfecta sint omnia hæc. Disciplina quoque in diebus eius admodum inualuit in loco, adeo quòd regulariter, & secundùm Ordinem viuerent omnes, tam leprosi, quàm incolumes; seorsum viri per se, & seorsum fœminæ, communi cibo, potúque, & vestibus, contenti omnes secundùm institutionem a parentibus editam. Hæc pro nunc satis: reliqua prosequemur suis temporibus. 10.

Hic idem annus Camberonæ tristis, sed Angelis in Cælo lætus fuit, morte Danielis III. illius Abbatis, cuius merita suprà recensuimus [c]. Hic annos octuaginta natus, plùs, minúsve, ex quibus duos, & triginta Domui præfuerat, plenus non magis dierum, quàm meritorum, ac sanctitatis fama perillustris, post multa publicè, & priuatim gloriosè gesta, animam tandem innocuam Cælis reddidit, ingenti cum filiorum suorum luctu, qui tanti patris gloriæ congaudebant; sed nihilominùs se orphanos relictos, neque vltrà iam fruituros ipsius monitis in hac vita mortali, lamentabantur. Catalogus Abbatum Camberonensium diem, & annum notat, locúmque, & inscriptionem sepulcri verbis sequentibus: *Daniel de Gerardi monte M. C. LXIV. electus, post regimen annorum XXXII. obiit octuagenario maior, anno M.C.XCVI. XIII. Kal. Febr. Iacet in Capitulo cum tali inscriptione:* 11.

c anno 1191. c. 3. n. 4.

Hic iacet D. Daniel III. Abbas de Camberona.

Merita, & sanctitatem Viri, si conferamus titulo sepulcri, vix, quid magis miremur, inueniamus; virtutes Patris, an modestiam filiorum, qui tantum Virum tam humili inscriptione quasi obumbrarunt. Danielis meminère Arnaldus de Rayse in suis Natalibus Sanctorum Belgij, & ex eo Menologium, aliíque, qui facilè apud ipsos videri possunt.

1. Ioannis de Monte-mirabili humilitas, 2. quæ pluribus exemplis comprobata. 3. Quid reprehensus à muliere religiosa. 4. Quid ab vxore, 5. filióque contemptus. 6. Admiranda illius obedientia, & in pauperes charitas. 8. Perpensa quædam de miraculis ipsius, 9. quæ post mortem frequentia; dum vixit nulla, aut rara fecisse legitur.

CAPVT V.

1. IN Longoponte radiabat inter hæc omnia meritis clarus, & virtutibus coruscans Beatus Ioannes Montis-mirabilis, quondam magnus Comes, atque Oisiaci Regulus: tunc pauper Monachus, atque in Claustro tantò humilior, quantò excelsior in sæculo extitisset. Mira de eo narrantur in hac parte: nec solùm inter laudes, quod facilius; sed cùm accusaretur, quod longè maius. Prioris generis exempla duo subiungam. Curabat semper, vt si quæ ab eo ablata, quandiu in sæculo vixit, quæ non statim restitui potuissent, saltem quamprimùm
a in additis circa fin.
possent, restituerentur [a]. *Aderat mulier pauper, & despicabilis, cui, cùm in restitutione satisfactum fuisset, & apprehensam manum eius humilis Ioannes deosculari voluisset, illáque tantam Domini sui horrescens humilitatem, manum pro posse suo retrahere laborauit; ille trahentis manum laxans, pedem continuò apprehendit; & quod in manu non potuit, deuoto osculo in pede compleuit.*

2. Addam & aliud eiusdem argumenti, cùm casu ab
b ibid.
vxore sua, quæ illi superuixit, vilitaretur [b]: *Cùm iam Monachus factus esset, contigit vxorem eius apud Longumpontem venire: in cuius etiam comitatu puer quidā aduenerat, qui vasis coquinæ mundandis fuerat deputatus. Quem Vir Dei prospiciens, eúmque suo appellans nomine, O, inquit, Baclare, vtinam tecum scutellas olim lauare didicissem, vt modò non essem huius officij tam ignarus.* Hæc ipse vltrò, & medios inter honores, quod etsi rarum, maximè in sæculo, in Claustris tamen solitum: imò aliquando à fictis æmulatum; gloriam, si fugiat, potenter sequuturis; sed fugere paratis, si possint inde maiorem conciliare.

3. Cæterùm Ioannes, vel fugientem fugiens, qui summus est humilitatis gradus, non solùm se honoratus
c ibid.
deiiciebat; sed reprehensus. [c] *Erat mulier quædam* (pergunt Acta Viri) *religiosa, quæ Adelais vocabatur: hæc autem in hospitio pauperum, quod Vir Dei in Monte-mirabili construxerat, procuratrix ab eo fuerat constituta. Venit quadam die ad portam Longipontis, vt cum famulo Dei iam Monacho loqueretur; quæ cùm fuisset eidem valdè familiaris in Christo, charitatis affectu duriùs eum cœpit arguere pro eo forte, quod ad sustentamentum pauperum hospitij memorati paucos redditus assignasset. O, inquiens, quàm tepidus, & negligens extitistis in multis, quæ facere debuistis! Quo audito, Dei seruus, conuitiis suis plurimùm delectatus: O, inquit, Adelais, quàm veri sunt hi sermones, quos loqueris! vtinam tota Domus istius Conuentus nunc audiret, quæ in me pronuncias: non tam solliciti essent honorem mihi, vel reuerentiam exhibere.* Sic reprehensus. Sed audi; quòd contemptus, quod adhuc maius.

4. *Non debemus silentio præterire* [d]*, quòd Ioannes cùm*
d lib. 2. c. 26.
pio quodam negotio apud Montem-mirabilem quadam die peruenisset, ad Domum propriam diuertit. Cuius aduentum deprehendens quidam de familia, dominæ suæ, quondam vxori eius, celeriter nunciauit; & accepto responso ex ore illius, ad Dei famulum reuertitur dicēs: Domina mea sudat: qua de causa videre illam, vel loqui cum ea nunc vobis minimè licet. Cui vir Dei humiliter respondens, Dominus, ait, vtilem ei sudorē concedat. Et à suis irreuerenter expulsus cum omni patientia exiens recedebat. Sic nec contemptus à propria vxore, & in propria domo humilitatem, aut patientiam, indita sibi dona, vel leui saltem verbo maculauit. Simile quid perpessus à filij famulis, cùm filius ipse abesset, neque aliud eius dictum, aut factum fuit.

Verùm & filium ipsum sibi rebellem, neque obsequentem patris voluntati, in his, quæ Monasterio 5.
Longipontis ante vota emissa legauisset, non qua pollebat, paterna authoritate; sed sola humilitate vincendum censuit, atque ad viam obedientiæ reuocandum [e]. *Dederat seruus Dei Ioannes in eleemosynam Cœnobio Longipontis, domum quandam sitam in Castro, cui nomen Gandeluc: sed donationi factæ filius eius primogenitus renuens assentiri, Fratribus in dicta Domo propria exercere negotia prohibebat. Qui etiam, vt eandem repararent, minimè permittebat. Quo audito, Pater eius Ioannes ad supradictum Castrum anxius corde, causa reparandæ Domus accedens, in illam operarios conduxit: sed & ipse cum eis operabatur, quasi vnus ex ipsis. Nam supra tectum, tegulas, quibus operiretur Domus, & lateres coctos propriis humeris humiliter deferebat.*
e lib. 2. c. 26.

Longum esset, quæ de humilitate viri narrantur, 6.
prosequi sigillatim, integros penè Annales impletura. Verùm, quæ item de eius obedientia, penè per omnia cæca in ingenio aliàs viuo, & perspicaci, ab eodem Authore scripta sunt, cùm neque ea per omnia trāscribi possint, præter dicta superiùs, ex sequentibus licet coniectari [f]: *Ad Castrum suum, cui nomen Gandeluz, Dei seruus Ioannes, iam assumpto Religionis habitu, venit in vigilia cuiusdam Festiuitatis. Ad quem, visitandi causa, veniens Clericus quidam loci, Alardus nomine, qui postmodum extitit Monachus in Longoponte, munusculum ei piscium præsentauit: quem, cùm vidisset Vir Dei Ioannes, sine mora duriùs eum arguens, sic dicebat: Alij Clerici ad Vesperas fuerunt ad Ecclesiam; sed vos, certum est defuisse: & ideò noueritis, me de piscibus vestris minimè comesturum. Tum Clericus simplicem eius obedientiam non ignorans, Dixit mihi, ait, Monachus, qui comitatur vobiscum, quod in virtute obedientiæ vobis præcipiam, vt ex his piscibus comedatis. Quo audito, Dei seruus acquieuit.* Quid recusaret, Abbate præcipiente, qui vel præceptis abstrusis nomine Monachi incunctanter parebat: quem comitem haberet, non Superiorem?
f in additis ad Exordium.

Demum de charitate eius in pauperes, quæ post 7.
hæc inter comedēdum sequuta sunt, eadem Acta his verbis prosequuntur [g]: *Comedentibus autem illis, prædictus Clericus sic ait. Domine, in hac villa moratur homo quidā, qui cùm olim esset elegātis forma, & decorus aspectu, nunc ita est per totum corpus suum obsitus plagis, & vlceribus plenus, quòd cunctis est abominabilis, etiam ad videndum. Quo audito, Vir Dei surgens à mensa prouoluit se pedibus Clerici, qui loquebatur, rogans eum humiliter, vt statim ad se hominem adduceret vlcerosum: quod & fecit. Quem Vir Sanctus cum ingenti gaudio suscipiens, secum comedere fecit, non quidem remotum à se; sed in eadem scutella ambo pariter comedebant: & sicut mater paruulum pascit filium.*
g ibidem.

filium, ori eius spurcissimo cibos Dei famulus imponebat, & propriis manibus potum ei tribuebat. Plura alia narrantur de Sancto Vito, aut paria, aut maiora, quæ in præsenti non vacat recensere.

8. Id vnum tamen pro coronide adnotabo, quia singulare,& forsan sine exẽplo. Vix aliquid de ipso, quandiu vixit, præter nudas virtutes, atque actus earum prorsus strenuos: post mortem tot miracula narrari, vt non plura de alio, quem ego legerim. Donis miraculorum, aut prophetiæ velut deuinctos Sanctos in illius obsequio perseuerare, à quo talia suscipiunt, longè facilius. Solis virtutibus exercere animum longè fructuosius. Illi velut mercede conducuntur: hi quasi gratis seruiunt. Illi terrena non tam pro Deo spernere videntur, quàm per Deum elementis imperare, atque naturam potestati suæ subiicere:hos,dum pauciora accipiunt in hac vita,eò maiora in futura præmia manent. Denique illi,si dicere fas est, aut minùs credunt Deo,aut Deus illis, forsan sine his supplemẽtis defecturis:hi neque egẽt, tale quid accipere, neque dare recusant,quæcunque habent;scientes,cui crediderint; & certi,quia & potens,& iustus est,& superabundanter redditurus. Ergo Ioannes,quod suo loco videbimus,quò pauciora, dum vixit, fecit miracula, eò post mortem plura,ne vel hoc præmio in Mundo defraudaretur.

Cæterùm,si rationes alias perscrutemur,cur abstinuit,dum vixit,à miraculis,maximè post submissum collum Cistercij iugo,duæ mihi occurrunt haud cõtemnendæ:altera ex parte humilitatis eius, cui abiectio in votis, despectúsque, quibus miracula prorsus repugnarent. Ergo,vt aliis diuinitùs concessa, sic denegata Ioanni,quandiu vixit,vtrísque petentibus:illis ex charitate,siue ex fide,ad aliorum miseriam subleuandam;huic ex humilitate profundissima,quia cuncta, ex quibus æstimari posset,exhorrescebat. Addo & secundam rationem ex parte Dei, cui, vt consuetum infirma Mundi eligere ad confundendum fortia: sic quæ ex humilitate petebat Sanctus, ad eius ordinabat exaltationem,tum,vt miraculo cunctis haberetur, quòd nulla Ioannes miracula patraret;quod longè maius est cunctis miraculis:tum,vt ostenderet, eius sanctitatem nullis signorum egentem adminiculis,vt totius Orbis conciliaret venerationem.Haud aliter Ioannes,præcursor Christi,nullum signũ fecit, quippe nullo indigebat testimonio,qui vel de Christo testimonium laturus erat. Sed de his nunc satis. Iam Calatraua repetenda nobis, & quæ de ipsa, quantumuis desolata, suborta lis, nostros hoc anno potuit perturbare. 9.

---

1. Fiteriensibus de Calatraua certatum 2. cum Morimundo: 3. quibus è contra Scala Dei opponitur. 4. Quid illi obiecerint: 5. & quid isti responderint. 6. Sententia Patrum, & Scala Dei concordia cum Morimundo, 8. confirmata à Capitulo. 9. Sant-Iulianai electi à Castris Iulij.

CAPVT VI.

1. DE qua florente, atque hostes profligante Calatrauæ Militia, non vnquam hactenus certatum inter Abbates: hoc anno victa, profligatáque Fiteriensis contendit, & siue Vicariatus commendatus Abbati sancti Petri concitauit inuidiam, quòd recens nata Domus, necdum triennis antiquæ, & veræ Matri acquisita per milites, militum genitrici præponeretur, seu verè in Morimundum rebellauit, veluti ægrè ferens, quod sui iuris erat, alteri cedere; seu tandem aliis stimulis adactus, potestatem in Militiam factam sibi competere, neque ab alio vsurpandam, multis propositis altiùs disputabat, non translatum à Raymundo Patre Fiterium,vt falsò ferebatur; sed prolem omissam:quippe illud inconsulto Patre prohibitum;hoc communi vsu receptum totius Ordinis: & vt in dubio iudicetur de sancto Viro: pro illo, quam in illum; neque in illicitam actionem prorupisse, cùm in permissam, & laudandam posset, censendum fore. Præfuisse Calatrauæ, quia necessarium tanto fœtui edendo,formandóque: depositurum Fiterij Præfecturam (cui prouiderit Scalæ Dei Abbas) si sibi Calatrauæ manendum foret;aut si recedendum prouisurum natæ, nisi ab ipso immaturè præuentus esset. Quid si & iniustè? Certè translato Conuentu Fiteriensi integer ei manebat Fiterij locus, integræ possessiones, cæteráque, quibus, quo iure, ab Scalæ Dei Abbate priuari potuit? Quòd si non transtulit antiquam fundationem, sed nouam produxit,cur Mater destituatur iure in Filiam?Cur semper obseruatæ Cistercij leges, in ipsius tantum dedecus violentur, & institutæ à Monachis Fiterij Militiæ factæ,cùm præmium mererentur, quasi rei flagitij pœnas luant.

2. Tum, si quod ius, seu iuris similitudo posset allegari, pro Scala Dei stare, non pro Morimundo, cui nullæ prorsus leges,vel in speciem,consuetudines nullæ, nullus similis casus suffragaretur. Siue enim Fiterienses sedem mutauerint, siue prolem emiserint; nullum ius acquisitum auiæ in neptem, quod Matribus in Filias: neque vltrà in charta charitatis extendebatur. An Morimundus opposita Fiterio, vt vinceret potentia, quam non posset iustitia superare? An obruendæ authoritate æmulæ? Morimundo componitur totius lineæ caput, cum qua non litigaret, quia non auderet? Damnatam hanc iudicij subuersionem, vel inter sæculares, queis libitum pro licito, & posse facere pro iusto haberi solet.Quantò minùs decere Religiosos, maximè Cistercienses, quibus solùm, quod licet, libere debet.

3. Sensit inuidiam Abbas Morimundi, nec sibi pro se quidquam allegandum consultiùs ducens,ad Scalæ Dei Abbatem litem remisit, in quo aut faciliùs vinceret, aut si non posset, honestiùs vinceretur. Certè cum eo, si causam obtineret, compositurus facilè; nec dubitabat subnixam suæ potentiæ, qualencunque iustitiam præualituram. Igitur sibi non vllum in re illa subeundum iudicium præfatus, quippe quem neque charta charitatis, neque aliæ leges domesticæ, aut extraneæ; sed generalis Synodi decretum, & conniuentia Scalæ Dei Abbatis, qui potior in hoc iure Calatrauæ Militiæ præfecissent. Eam potestatem nunquam à se cupitam, petitámve, vltrò ab aliis oblatam acceptasse, multis disseruit. Et confirmatam ab Abbate Cistercij primùm, mox à Summo Pontifice excreuisse: non, vt militibus Abbas imperaret; sed, ne Monachus Superioribus suis non obediret: si in nobis esset iura dare subditis,tot Mo-

rimundo Ecclesias subiacere, vt à sola Claravalle, quod omnibus constabat, excederetur. Militum regimen minùs appetendum, quia minùs notum, & se in hac parte satis iam fecisse cunctorum suspicionibus, qui Abbati Hispano, & gnato gentis, & linguæ, totius Militiæ curam delegasset. Nec prætulisse recentem Domum antiquis; sed acquisitam Militum industria, eóque ipsis notiorem, chariorémve, patentibus nequaquam denegasse. Sed neque solis Militibus id datum, sed Regi Alphonso, cui qualiter auderet contraire? Regibus preces, pro mandatis esse; beneficia pro vinculis, quibus aliorum deuinciant voluntates, captent obsequia. Quid, si deuinctus recenti beneficio acceptæ ab ipso Domus, non obtemperauisset illorum precibus? Hanc rationem constare gestorum hactenus: gerendorum, ab alio reddendam esse. Prodeat, si volet, Scalæ Dei Abbas, & pro se, ac pro Domo sua litiget: se pro onere tanto subeundo non litigasse hactenus, neque deinceps, si Deo placet, litigaturum.

4. Tum vocatus Scalæ Dei Abbas, atque de cunctis, quasi nihil sciret, admonitus, id sibi iuris competere respondit: parato dudum ad omnia respondere, quæcunque Fiteriensis vellet obiicere. Res ad Capitulum Generale delata est, (huius anni, an sequentis non satis constat,) & partibus citatis, validæ vtrinque productæ allegationes, quæ hodiéque leguntur in Manuscriptis antiquis Calatrauæ, quorum trāsumpta authentica, & antiqua priscis definitionibus præposita, in Bibliotheca Sanct-Bartholomæana Salmanticensi, in Sanct-Laurentiana ad Scoriale, atque in pluribus aliis perseuerant. Summa earum pro Abbate Fiteriensi in eo consistit, vt Calatrauam Fiterij Filiam esse, non Fiterium translatum demonstrarent. Quod si euinceret, reliqua pro se stare non dubitabat. Id, præter argumentum suprà factum, probare nitebantur multis indiciis. Primò, ex Conuentu Fiterij remanente, ad diuinum Officium peragendum, ad disciplinæ rigorem, qualem anteà obseruassent, continuandum. Secundò, ex reditu Monachorum, qui recessissent, quibus competere recursum ad propriam Domum, declarauit Capitulum, cùm res in controuersiam redacta esset. Tertiò, ex abdicatione Calatrauensium à bonis Fiterij, quibus haud dubiè non abrenunciassent, si idem omninò Conuentus, solo loco mutato, remansisset. Quartò, ex subrogatione Abbatis apud Fiterium pro Scalæ Dei Abbate celebrata, translationi contraria: & quæ dum idem ius Matri conseruat; ibidem permansisse Filiam, non aliò transmigrasse facilè probat. Et quintò tandem, ex suppressione Abbatiæ in Calatraua, quæ vel Fiterium de medio sustulisse, vel conseruatam in prima fundatione, atque hactenus manentem manifestabat. Hæc pro Fiterio.

5. Pro Scala Dei pauciora, fortè & leuiora: sed non minori plausu suscipienda. An inter sæculares finiantur lites: inter nos nullum finem habere possint? An nihil adeò firmum, stabiléve, quod non veniat in dubium reuocandum? Rei iudicatæ exceptionem peremptoriam tribunalia expedire, etiam suspectamos Sanctis Patribus, quorum semen sumus, in nullo deferemus; & quæ sanxerunt semper dubitabimus? Maneat aliquod fixum, certúmque, à quo non liceat vlteriùs resilire. Condemnatam Fiterium in hac causa, cùm discedens Raymundus ad Calatrauam, se, & Monachos transtulit, sententiam per vicinos Abbates latam pro more nostro; cui Fiterium cum Abbate nouo consenserit: quam confirmauerit Abbas Morimundi, quam Capitulum totum, & cui apostolicæ demum firmitatis robur cesserit. Decennio, & ampliùs, cùm possent reclamare, non reclamasse, imò nec tunc cùm redeuntes, Calatrauenses ad Morimundi obedientiam admisissent. Quando non poterunt litem innouare, si modò possunt? Fuerit aliquid indultum illis in reditus; at *de importunitate, & inquietudine* (ipsius Manuscripti antiqui verba vsurpo) *non ex iustitia* extortum, non concessum credendum esse: & vt remanserint aliqui in Fiterio, ad colligendas fruges, non ad Conuentum ibidem conseruandum remansisse credendos: quippe acephalos, nec sine Abbate Conuentum effecturos, imò tam paucis numero, vt nec si vellent, disciplinam tenere possent. Hæc, & similia præsumenda in præsenti, non probandæ nec quicquam esse, quo priores sententiæ fulciri possint, quod non priùs constitisse putandum est, atque animos Patrum inclinasse, vt pro Scala Dei in Fiterium pronunciarent. Et tandem in hæc verba Acta concludunt: *Quanta verò ex reuocatione sequeretur improbitas, Sanctorum illorum Patrum probat authoritas: si enim hoc voluerit in contrarium, omnia, quæ facta sunt, poterunt de cætero à successoribus reuocari; quod, quantum malum sit, omnibus constat.*

6. Inualuit apud Patres sententia hæc; siue, quia iustior; siue, quia vtilior. Et si quid fortè à iustitia deuiaret, Capituli plenaria potestate suppleri poterat. Nihil contemptibilius in iudicio, quàm varietatem, quæ inconstantia iustitiam dehonestat: & si ad opposita etiam extendatur, iniustitiam præsefert, quæ in altera parte necessaria, dum ignoratur, vtranque suspectam reddit. Tum Alphonso inconsulto nihil mutandum, maximè in his, quæ ipse petiuisset, & Scala Dei vincente constare omnia, facilè Morimundo concessura: de Fiterio ignorari adhuc quid velit, neque credendum cessurum Morimundo, quæ primò in Morimundum litem mouit. Calatrauenses optasse Generalem suum Abbatem Sancti Petri, qui soli iura, & leges precariò daret ex alterius indulto: qui iure velut proprio dominetur, forsitan suæ gentis non laturos. Multa, si moueantur, firma fore, quæ mota vacillent, & tutius esse nota conseruare, quàm noua experiri, quorum pericula quis possit præcauere? Igitur pergunt Acta ita scribere: *Temerarium est enim, decreta Maiorum à posteris violari, cùm non liceat terminos transgredi, quos constituerunt nobis Patres nostri. Diligenter igitur inuigilandum est, & omni opere nitendum, ne suo priuetur iure Domus Scalæ Dei: & istud fuit iudicatum in Cistercio, instante Capitulo Generali. Quòd Abbas Scalæ Dei haberet plenariè curam, & dispositionem Domus Calatrauæ. Et hæc sententia sic lata præcepta est seruari sub anathemate.* Hactenus ibi.

7. Adiudicata Calatrauæ Militia Scalæ Dei, facile fuit Abbati Morimundi, quam semel dudum in eam admisisset potestatem, & curam conseruare: quippe Scalæ Dei tunc tenuis substantia, & possessionum, quàm authoritatis auidior ius, quod habebat, vltrò commutauit: vnde in eodem Manuscripto sequitur: *Abbas Morimundi, & Abbas Scalæ Dei conuenerunt inter se in quadam permutatione cuiusdam grangiæ, quam Domus Morimundi habebat in Vasconia, vt relinqueret illam Abbati Scalæ Dei: & Abbas, & Monasterium Scalæ Dei, authoritate Capituli Generalis relinqueret Abbati Morimundi, & eius Monasterio plenariam curam, & libertatem Domus Calatrauæ. quod factum est, & sententiatum per Capitulum Generale Cistercij, de quo suprà; & pro maiori totius transactionis confirmatione,*

ne, dictum Capitulum edidit definitionem, quæ sequitur in hunc modum.

8. *Cùm filiatio de Calatraua ad Domum Morimundi non solùm diuturna præscriptione tēporum, verū etiam ad petitionem Capituli Generalis, iam apostolica gratia confirmata, pleno iure pertinere noscatur: Vniuersis Abbatibus, & personis Ordinis distinctiùs inhibetur, ne per alicuius litteræ impetrationem, seu consilium, vel auxilium apponendo, aliquid attentare præsumant, per quod Domus Morimundi perturbetur possessio. Quòd si quis ausu temerario attentare præsumpserit, sciat se sententiæ conspiratorum penitùs subiacere.* Hactenus in antiquis Manuscriptis. Commutatio in decretis Ordinis tacita, quòd nihil ad rem facere, fortè & vt sacram Militiam non offenderet, quæ se, aut ab alia Ecclesia pretio venditam, aut ab alia redemptam non toleraret. Mansit ex illa die Morimundo inconcussum imperium sacræ Militiæ, quamdiu ipsa permansit. Quin & ipsa Militia integra mansit, quandiu sub Morimundo: cum iugum excusserit, statim præcipitanda. Hæc intra duos, aut plures fortasse annos sub Cœlestino, cœpta, tandem sub Innocentio consummata simul coniunxi, ne euentu litis rectorem defraudarem, cuius occasione factum est, vt scriberent Episcopi, & Abbates ad Innocentium Papam, quas suprà litteras datas pro Morimundo commemorauimus.

Hoc ipso anno, vt vna omnes fortuna penè æquaret, quæ nuper accepissent, Alfonsi Regis dono, Milites Pereytenses, & in quibus Conuentum posuisse diximus. Castra Iulia, quæ nos *Trugillo* dicimus, cum aliis oppidis capta à Saracenis, cladem Alarcicam non parum cumularunt. Militia vtroque pulsa de suis sedibus exulauit intra annum, nisi quòd alteri mansit primus locus, altera vaga, & exul ad tempus fuit. Desæuiebat in filios cœlestis ira, neque ab hostibus solùm ferro, & igni; sed & peste de cœlo, atque de terra fame, atque incommodis aliis affictabantur. Mariana ex antiquis, cæteris breuiùs: *Fuit hic annus*, scilicet, M. C. XCVI. *fame, pestéque fœdus. Præterea noua barbari Regis irruptione Castra Iulia, & Placentia capta sunt.* Ergo, vt suam Calatrauam ante annum Raymundani Milites (sic enim eos appello à Fundatore) quòd primitiuam sedem sortiti essent; sic Pereyrenses sequenti, Trugilio pulsi, eò fortassis maiori desiderio, doloréve, quò minùs ea sede potiti essent. Et Calatraua recipienda ab illis sperabatur; his Castra Iulia non vltrà possidenda, etiam cùm à Christianis recepta sunt. 9.

---

1. Monachi Sancti Cypriani, mutatis sedibus, 2. ad Riuum Siccum migrant, 3. nec in eo adhuc loco permansuri: 4. detectus error quorundam recentiorum. 5. Arnaldus magnus subrogatus in Populeto: 6. emendatus Cæsarius. 7. Generalis Capituli decreta. 8. Chronologia, & ex Roberto Claudio quædam, 9. ac demum Anetense Cœnobium Virginum.

CAPVT VII.

1. EISDEM temporibus in Hispania Sancti-Cyprianenses, ad montes Occitanos, ex Quintana translati, de quibus anno M. C. XLVII. & M. C. LXXXIV. pertæsi loca frigida nimis, & patentia ventis, & niuibus, siue magis perfidiam illorum Principum, à quibus Monasterio donati essent (nam penitùs resiliisse, neque quicquam seruasse, Tabulæ illius Cœnobij præferunt) mutare sedes, atque ad alias quascunque transmigrare deliberarunt, siue reuerà (quod multis fortè arrideat) vrgentior causa mutationis fuit, iterum mutauisse: nam & id conditionis humanæ est, fecisse, quod feceris; & solita, quàm vtilia faciliùs sequi; insueta, quàm nociua magis horrescere.

2. Est in Montanis antiquioris Castellæ locis nobile oppidum fratrum Iudicum quondam nota sedes (*Bijueces* dixère maiores, qui bini Iudices) ab Iberi profluuio ad iactum lapidis, nec multis millibus distans ab eius ortu. Haud procul extitit vetus Abbatia Beatæ Virgini sacra, & ab aluco vicino, sed sine flumine, solis hybernis imbribus patenti. Sancta Maria de Riuo sicco incolis dicta; quæ Monachis omninò destituta, per vim fugatis, an sponte discedentibus, nam vtrunque ferebant mores illius temporis, in ius transierat nobilium sæcularium. Hanc, Cyprianensibus Monachis nutantibus, Martinus, Almazanúsque (hæc nobilium nomina) pij pariter & liberales obtulère; nec multùm, diúve rogandi fuerunt, vel si relinquerentur togaturi. Alfonsi assensus quæsitus, obtentusque; quid enim iam auderent sine ipso? Vnde pacta, conuenta inter vtrosque; & Monachi quò minùs potentiæ in his nobilibus, eò plùs fidei fore, non dubitabant. Sic deserta Abbatia sancti Cypriani (quam per duodecim annos occupauerant) nec quouis iure in ea sibi retento, hoc anno ad Riuum siccum transiêre: perpetuum nomen, permansurúmque, etiam non permanente domicilio.

Hanc translationem factam ad hunc annum, Tabulæ eiusdem Cœnobij testificantur: cùm iam Romerus, sub quo Quintana Suarij deserta olim (sed retento dominio, quod hodie manet) decessisset è viuis, atque Martinus, huius nominis secundus suffectus esset. Hunc penes instaurandi ædificij, & disponendi iuxta Cistercij ritus, normámque, quàm perennandi intentior cura fuit. Quippe aluco vicino ædes imposita: qui quanuis aliàs siccus, & sine flumine, montium tamen subsidiis intumescens, imbrium tempore Cœnobium conquassabat. Hinc quartò tandem mutandæ sedes Fratribus, atque quartus quærendus locus fuit: cùm ingruentium aquarum violento impetu, insolentiorique, magna ex parte ædificia corruissent; sed hæc qualiter, & quando gesta sint, & quomodo translatum Monasterium ad ripas Iberi, in præeminenti loco, vix vno lapide ab antiqua fundatione, cuius hodie ruinæ etiam visuntur, anno M. C C. X X X V. quo Tabulæ accidisse ferunt, dicendum erit. 3.

Distat vterque locus ab vrbe Regia totius Castellæ capite (Branum antiqui, recentiores Burgos, appellant) ad duodecim leucas, ab oppido Metymnæ de Domar (Comitumstabilium Castellæ, siue stabuli matris, sedem antiquam) ad duas tantùm: inde aliquibus errandi occasio sumpta, vt Arnaldum Abbatem de Pomane in Hispania, qui mox Grandisilux, dein Cistercij apud Cæsarium lib. se- 4.

primo Dialogorum cap. 52. Abbatem Riui sicci arbitrarentur, quasi à proximo Castro mutuato nomine, & dictum de Pomane, siue Pumane, id est, de Abbatia sita iuxta illud oppidum. Et tamen constat ex Catalago Abbatum, nullum in ea Arnaldum præfuisse, circa hoc præcipuè, aut paulò antiquius tempus, ad quod, quæ narrat Cæsarius, referenda. Sed de his statim. Mutauit locum quater Riuus siccus, sed nunquam Diœcesim; quippe omnia continentur intra Burgensem, in qua etiam non semel, memoratur in litteris Honorij Papæ III. quas in tempore dabimus: nomina tria sortitum, ex tribus primis locis: quæ occupauit, tamen sub nullo video nominatum in libris Cameræ, saltem quorum transumptum ad me transmissum.

5. Hoc ipso anno, in Regio Populeti Monasterio decessit Petrus Abbas, vigesimasexta die mensis Aprilis, cùm per quinquennium egregiè administrasset, vt Tabulæ eiusdem Domus testificantur. Raptus postridie à morte Alfonsi Regis, vt intra biduum vtroque parente orphana, vtriusque funeris luctum, dolorémque ex alterius dolore cumularet. Successit tamen Petro, diuino nutu, qui vtrunque damnum cum fœnore lætitiæ supplere, haud dubiè potuit, Magnus Arnaldus, dictus Amalricus, quem modò memorabâ, ex Ducum Narbonensium clara progenie, qui post triennium exactum in Populeto, in Grandis syluæ primùm, mox in Cistercij Abbatem promouendus, tum primus Inquisitor contra Hæreticos, in quos magna ex parte nostram Familiam, in quos insignem pietate virum Didacum Oxomensem, in quos Sanctum Dominicum armauit. Demum Narbonæ Archiepiscopus futurus, integras nobis paginas implebit huius Tomi, & sequentis, semper cum laude, & gloria memorandus. Populetanæ Tabulæ, dum virum ad Narbonam assumptum ex Populeto, idque ad an. M. C. XCIX. quo successorem habuit, memoriæ produnt; falsitatis à multis argui solent. Quippe Narbonæ nullus Populeti, sed Grandis syluæ, & Cistercij Abbas Arnaldus, isque post annos quatuordecim non minùs ad eam Sedem promotus memoratur. Sed ignorantia duarum functionum, quas constat subiisse, ante versum tempus: & facilè cohærebunt omnia, si differatur.

6. Hinc obiter corrigendus venit Cæsarius lib. 7. Dialog. cap. 51. vbi de Arnaldo Abbate Cistercij loquens, qui posteà fuit Archiepiscopus Narbonæ, præfuisse ait, in quadam Hispaniæ Domo, quæ *Pumane* vocatur, aut, vt alij legunt, *Pumerane*: & pro his Populetum substituendum; nulla aliàs Domo in Hispania similis nominis, & ea, quæ hactenus ex vicino loco dicta, credita est; nullo Abbate Arnaldo, vt adnotabam. Et nihilominùs, constante per instrumenta, & Authores antiquos, Arnoldum Narbonensem Archiepiscopum, de quo ibidem loquitur, priusquàm Cistercio, Grandi syluæque, Populeto præfuisse, quæ Domus in Hispania, atque inter omnes Hispaniæ perillustris non dubitatur. Recèns creatus Abbas in Populeto (nam quæ antè gesserit, penitùs ignota, sicut & in qua Domo professus fuerit) ad Habitum suscepit Ferdinandum Aragoniæ Infantem, quem dudum ab Alfonso patre detentum, supremis tandem Tabulis permissum, & quà licebat, iussum de ibidem sacrari, memorauimus. Sic Populetum pro Rege, Regis filium; pro extraneo, domesticum; pro sæculari, Monachum accepit, cùm primùm Petro Arnoldum subrogauit.

7. Statuta in Generali Synodo quædam, quæ Dei cultum, aut Regularis disciplinæ obseruantiam amplificarent, *vt in Festiuitate Sancti Patris nostri Benedicti Regula singulis annis inchoaretur*, intellige, in Capitulo legenda, distributa per capita; quo nullus Ignorantiam præceptorum, quibus attinebatur, nullus obliuionem toties repetitorum causari posset. Datum prætereà honori Sancti Patris, vt quem legislatorem sortiti sumus, Authorem obseruantiæ, & totius obedientiæ promotorem, ab ipsius solenniis auspicaremur. Actum dein de Nouitiis suscipiendis: decretúmque, *Ne ante decimumoctauum ætatis suæ annum reciperentur.* impari disciplinæ rigori minori ætate: & si semel assuescat laxamentis, ægrè ad Ordinis normam reducenda. *Leprosos intra annum probationis, nudandos Habitu; sed nihilominùs curandos ex charitate.* Ita prouisum illis, nostrísque: his, ne inutiles, atque noxios futuros, sibi sociarent; illis, ne morbo, velut desperati, permitterentur. Demùm & œconomiæ respectus habitus, decretúmque, *Quòd numerus personarum in Monasteriis, de consilio Patrum Abbatum constitueretur.* Non tenuis substantia pauperem facit, sed nimia largitio: quam, si infra illam prudens moderetis, modicum abundabit: cùm ingentes diuitiæ non sufficiant, si plus insumas. Hactenus quæ hoc anno nostris prouisa.

Chronologia huius anni admodum breuis, vnius tantùm Cœnobij, eiúsque penè ignoti, de quo hæc habet: *Anno M. C. XCVI. septimo Kal. May fundata est Abbatia de Vtrisvalle, vel Vtristale.* Domum sub hoc secundo nomine video in Tabulis Ecclesiarum Claræuallensium, incerta Matre. Claudius Robertus [b] duo alia notat in Bisuntina vtrunque Diœcesi, quorum alterum hoc anno cœptum tradit, alterum auctum. Priori nomen Charitas, de quo hæc habet in suo illa Catalogo. *Charitas, Cisterciensis Ordinis, Bisuntinensis Diœcesis, fundata M.C. XCVI. tempore Henrici VI. Imperatoris, & Reginaldi Comitis: ibique iacent Otto, & Stephanus Burgundiæ Comites.* Veram istius loci Fundatricem Dominam Alaiidam de Traua, atque seriem Abbatum huius Domus, quam antiquiorem putat, Gaspar Iongelinus in suis Notitiis vulgat. Secundò, Charus Locus, de quo superiùs. Hunc memorari cum Gobaldo Abbate ait, in diplomate Henrici Imperatoris, expedito hoc anno, in quo Cœnobium abs Reginaldo, ipsius Henrici auo, Burgundiæ Comite, plurimùm dilectum, & necessariis possessionibus ampliatum, ipse etiam exornat, & locupletat. Sepulcra, & epitaphia Burgundiæ Comitum, qui in Chari Loci Ecclesia sepulti iacent, idem qui suprà refert Iongelinus, & facilè apud ipsum videri possunt. 8.

[b] in sua Gallia.

His libet addere & aliud fœminarum Atrebatensis Diœcesis, de quo Aubertus Miræus in notitia Ecclesiarum Belgij, hæc habet scripta [c]: *Anetense, seu Braëlense Monasterium Virginum, Ordinis Cisterciensis, anno M.C. XCVI. ab Ada de Harnes Constabularia Flandrensi conditum, in Diœcesi Atrebatensi, probant ex Hugone Abbate Sancti Petri Gandensis.* Litteras porrò approbationis idem Author adducit, quæ ita habent: *Hugo, Dei miseratione Abbas Sancti Petri Gandensis, totiúsque eiusdem loci Conuentus, vniuersis Christi fidelibus in perpetuum.* 9.

[c] pag. 479.

Omnibus vobis notum esse volumus, quòd Domina Ada, nobilis Matrona de Hames, Constabularia Flandrensis, à nobis impetrauit, vt in loco, qui dicitur Baëlle, *iuxta Crucem de Sobry, mansionem ad colligendas Religiosas mulieres, & Capellam administrandam Deo, ab omni subiectionis ligamine absolutam,* quamiam

quantùm ad nos, de assensu, & permissione nostra, construere liceret; & inter cætera impetrauit, vt ab omni decimatione, quæ nos infra ambitum eiusdem mansionis contingeret, & à portione, quæ nobis ad prædictam capellam in oblationibus peruenire deberet, Domum illam exemptam esse sustineremus. Nos itaque pium prædictæ Matronæ propositum promouere cupientes, sicut in præsenti charta continetur, benignè concedimus, & sigilli nostri authoritate confirmamus. Actum anno M. C. XCVI. Hoc instrumentum exemptionis illius loci, per quam ad Virgines Sanctas suscipiédas, sub Cistercij instituto, præparabatur.

ANNVS CHRISTI M.C.XCVII. CISTERCII C.

1. Petrus, cùm recèns Regnum accepisset, ad Hortam venit: 2. in Capitulo in Fratrem Monachorum recipi petit 3. Hortam specialiter defendere promittit. 4. cui & multa indulget, 5. quæ mox in Episcoporum Conuentu firmat: 6. perpetua quadam, 7. atque assignata ab ipso causa totius facti. 8. Simile quid vsurpatum à Raymundo Tolosæ Comite, 9. quod pòst Gregorius IX. confirmauit. 10. Admiratio de vtriusque Principis fine, minùs felici.

CAPVT I.

1. EQVITVR annus à Christo in terris nato millesimus centesimus nonagesimus septimus, primam Cisterciensis ætatis centuriam claudens, eóque memorandus non sine iubilo, & gratiarum actione, quòd primum sæculum, cùm crescere vix posset, (quod in hac vita rarum,) in eodem statu continuauerit, peracturum secundum, vt palàm fiat, inconcussum omninò, aut crescenti similius, quàm decrescenti. Hoc Petrus inclytus, Aragonensium Rex, recèns Regno potitus per mortem Patris, atque eiusdem exemplum imitatus, veniens ad Monasterium Hortæ, extra ditionis suæ terminos situm, intrans Capitulum, quod Pater etiam fecerat, recipi se in Fratrem postulauit, obtinuítque, & simul se in specialem Protectorem Cœnobij obtulit, firmata vtrinque mutua acceptatione, ac litteris mandata, priuilegio expedito; quod in memoriam pietatis Regum illius æui, simúlque eximiæ, qua Hortam, & Monachos illius Domus colebant, venerationis, velut felix auspicium euentuum præsentis anni, hìc ad literam censui transcribendum. Est autem tale [a]:

[a] ex Archiuiis Horta.

2. *In Dei nomine. Ego Petrus, Dei gratia Rex Aragonensis, & Comes Barchinonensis, facio vobis Domino Eximinio, Abbati de Horta, & omnibus Fratribus vestri Monasterij, tam præsentibus, quàm futuris, hanc chartam defensionis, protectionis, & confirmationis.*

Notum sit omnibus hominibus, præsentibus, & futuris, qualiter ego Petrus Rex, veniens ad præfatum Monasterium de Horta, ab Abbate Eximinio, & cunctis Fratribus in societatem, & participationem omnium bonorum, orationum, videlicet, ieiuniorum, & eleemosynarum, vigiliarum, Missarúmque solenniorum, & cunctorum, quibus Regnum æternum acquiritur, in Capitulo eorum receptus sum, tam ego, quàm omnis generatio mea per sæcula cuncta.

3. *Ego verò desiderans vtilitati eorum, ac si Domui propriæ, prouidere, personas Fratrum, hæreditates, & omnia, quæ illorum existunt, & in futurum, largitione Principum, donatione Pontificum, oblatione fidelium, siue emptione, aut commutatione, seu aliis quibuslibet iustis modis, acquirere poterunt, sub defensione, & protectione, & nostro amparamento, & de tota nostra generatione recipio, decernens, vt nulli potestati, militi, seu cuiuscunque conditionis homini liceat, neque in pace, neque in guerra, neque nomine pignoris, vel alia aliqua ratione, in tota nostra terra, prædictos Fratres, aliquatenus molestare, vel bona eorum inuadere. Nolo enim, vt si fortè per guerram Regni de Castella, vel alterius Regni in aliquibus Monasteriis terra mea præda facta fueris, vel aliquod malum, vt in ea, quæ illorum Fratrum de Horta fuerint, nulla vindicta iactetur: sed semper in tota nostra terra, omnia, quæ eorum sunt, vel erunt, salua, secura, & tuta consistant.*

Greges omnes eorum, & armenta, & cuncta eorum animalia, quasi mea propria, in tota terra mea liberè, & sine aliqua exactione, & sine herbatico pascantur. Nusquam in tota terra mea, portaticum donent de propriis rebus. Deinde, si quis eorum, qui ad nostram ditionem pertinere noscantur, ausus esset hoc meum donatiuum perrumpere, si honorem pro me tenet, illum siquidem honorem, post dati damni satisfactionem, perdet, & à Regno proscribetur. Si verò quicunque miles non habens per me honorem, vel Burgensis, aut Villanus hoc fecerit, data priùs satisfactione, vt prædixi, mille marabitinos mihi pectabit: & nihilominùs eum à Regno proscribi faciam. Hoc autem decretum, seu eleemosynam, quod pro mea, meorúmque omnium prædecessorum, pariter & successorum, salute facio, vt ab iisdem Successoribus meis, cùm debitum naturæ persoluero, inuiolabiliter obseruetur perpetuò, piè, & charitatiuè rogo, & moneo, quatenus cùm ad Curiam summi, æternique Regis peruenerint, in illa nouissima die, inter Choros Angelorum audire mereantur: Beati Misericordes, & qui diligenter me dilexistis, quoniam vestrum est Regnum Cœlorum. 4.

Facta charta apud Calataiud, & data per manum Ioannis Baxensis Domini Regis Notarij, & mandato eius scripta mense Augusti, æra M. CC. XXXV. Regnante eodem Petro Rege in Aragonia; & in Catalonia. Episcopo Raymundo in Cæsaraugusta. Episcopo Garzia Frontino in Tirasona. Episcopo Richardo in Osca. Episcopo Gombaldo in Ilerda, & in Roda. Guillino de Castellazolo Maioredomo Curia Domini Regis. Petro Latronis Alferiz, & seniore in Timul, & in Velchit. Berengario de Attenza in Calataiud. Artallo de Aragone in Malagone, & in Burgia Michaële Sancta Crucis in Magalon. Garzia Ortiz in Aranda, Eximinio Cornelij in Osca. Petro Cornelij in Exea. 5.

Hactenus priuilegium Petri datum Hortensibus, & Abbati Eximinio, siue Semeno; qui iam Gerardo mortuo 6.

mortuo suffectus esset. Et quidem suis talia concessisse ratum hoc tempore; extraneis sine exemplo forsan erit. Tum, si rogatus a Monachis fecisset, mirandum minùs; ipsum rogasse, neque per Legatos, aut nuncios, sed per se ipsum, terminos sui Regni transgressum esse; venisse Hortam, & coram Monachis in Capitulo extitisse, eorum aggregandum fraternitati, omnem superare videtur admirationem. Crediderim, fecisse mandato Patris, qui moriens, inter alia salutaria, hoc illi etiam præceptum Intimauerit; non secùs, atque Garziæ Tirasonensi Episcopo in mandatis dedit, vt decimas, atque alia indulgeret eidem Domui. Porrò idem instrumentum Bilbili factum, vulgò, *Calataiud*, idque mense Augusto, argumento est præcessisse ante illius expeditionem aduentum Regis, atque annum intra ab Alfonsi Patris morte (exequendis defunctorum mandatis lege præscriptum) contigisse, nisi quòd tamen maiori firmitudini expectatus Conuentus Episcoporum, Procerúmque, qui instrumento subscriberent, qui fortè non coactus ante Augustum.

7. Porrò, quæ causa vtrunque Regem mouerit, vt tanto affectu, atque veneratione Monasterium Hortense prosequerentur, idemmet Petrus expressit post annos vndecim, nouo alio concesso priuilegio, in quo hæc non tam ait, quàm declamat: [b] *Inter caeteras Ordinum varietates, quibus decorata est Sponsa Christi, nullus Ordo fragrantior, & sancti nominis odore suauior est in Christo, quàm Ordo Cisterciensis: eius quippe Professores tantò differentiùs præ caeteris triumphales, & illustres virtutum titulos praeferunt, quantò expressiùs apostolicæ Religionis vestigiis adhaeserunt. Cùm igitur Domus de Horta, quæ sita est in confinio Regni nostri iuxta Farizam, per Dei gratiam nominatissima sit inter alias, in prædicti Ordinis rigore, & obseruantia, &c. Datis Farizæ 3. Nonas Februarij, Æra M.CC.XLVII.* Hæc vniuersim honorifica Cistercio: sed, quæ me illi genuit, Hortensi Domui honorificentiora ex Archiuiis eiusdem Domus eruta, in meo Sanctorali dudum vulgaui; [c] & nunc nefas putarem, si prætermitterem. Id vnum tamen adnotandum censeo, delata omnia Martino, maiori parte, nec quicquam sine ipso gloriosum Hortæ, saltem dum vixit: quippe aduentus Alfonsi, ipso Abbate: Petri vtrunque diploma post resignatam Seguntinam Sedem, cùm suam Hortam priuatus inhabitaret.

b ex Archiuio Hortæ.

c lib. 2. in Vita Sancti Martini, c. 8.

8. Hoc ipso anno, quia semel cœpimus de pietate Principum, quam vtinam vterque continuasset, Raymundus, Constantiæ Reginæ filius, Tolosæ Comes, ad Grandisyluam veniens, confirmauit indultum Raymundi patris, quod anno M.C.LXVIII. in Capitulo eiusdem Monasterij expeditum cómmemorauimus. Porrò eodem ad litteram transcripto hæc addit verba: [d] *At hæc ego Raymundus, Comes Tolosæ, Reginæ Constantiæ filius, intuitu pietatis, & in redemptionem animæ meæ, & parentum meorum, pro me, & omnibus successoribus meis, dono in perpetuum, laudo, & confirmo omnia dona, quæ Dominus Pater meus fecit, & donauit D. Deo, & Beatæ Mariæ Grandisyluæ, & Pontio Abbati, sicut in instrumento isto, & aliis instrumentis, Monasterium Grandisyluæ habet contentum: & in signum donationis, præsente G. Montis Pessulani Domino, Bertrando de Sancto Andrea, Petro Roger Vicario, & Petro Ceuerino, Scriptore nostro, qui mandato nostro hanc Chartam subscripserunt, & signarunt, præsentem Chartam sigillo nostro iussimus imprimi, anno M.C.XCVII. Regnante Philippo Francorum Rege.* Hactenus ibi.

d in Regist. fol. 116. epist. 408.

Cæterùm, hoc idem priuilegium patris, & filij, post longas satis lites, iurgiáque, imò, quod attinet ad Comitem Tolosæ, cruenta odia in nostros, atque sacrilega, quæ suis locis latè daturi sumus, eius, qui nunc viuebat, Raymundus filius, post sex, atque triginta annos firmauit, atque munitum sigillis trium Pontificum, R. nimirum, Narbonensis Præsulis, R. Tolosani, & D. Albiensis, Gregorio IX. præsentatum est apostolica roborandum authoritate. Extátque, & legitur in Regesto Vaticano [c] insertum eius litteris ad Abbatem, & Conuentum Grandisyluæ, datis Laterani, decimoseptimo Kalendas Ianuarij, Pontificatus ipsius anno septimo. Ex quibus nos hæc ipsa transcribi fecimus. 9.

c lib. 4. Regest.

Sed, ó altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius! Tanta pietate pollentem vtrunque Principem, nimiùm heu! infelix manebat exitus: Petrum caluum in prælio contra Catholicos; quæ fœda nota in Principe Christiano, quibusuis titulis, seu pigmentis cohonestetur: Raymundum Comitem Hæreticis fauentem, in ipsa hæresi, atque ab Ecclesia auulsum gladio anathematis, adeóque in Cistercium ob hanc causam, atque in Monachos eius excandescentem, vt multos Cœlo Martyres inuexerit, priusquàm ipse in Infernum (quantum homini coniectari liceat) detruderetur. Verùm hæc tetigisse pro nunc sufficiat, suo tempore latiùs pertractanda. 10.

---

1. Petrus Cantor Parisiensis, sanctus, & doctus: 2. à Iacobo de Vitriaco Cardinali eximiè laudatus: 3. veneratus ab omnibus, 4. & sui sæculi cæleste velut Oraculum: 5. eius consilta, 6. & electio in Ecclesiam Tornacensem, 7. pro qua Stephanus, 8. ad Rhemensem Præsulem scribit. 9. Recusat onus, 10. & Monachus sacratur in Longoponte: 11. post mortem corpus inuentum incorruptum, fragránsque. 12. Scriptorum illius notitia aliqua.

CAPVT II.

1. PETRVM Cantorem, Magistrum Parisiensem, insignem pietate, & doctrina virum, si quem alium tulit sæculum illud, præsens annus, & nostris, & Cœlo dedit; quippe defunctum intra annum probationis, cùm non multò antè electus in Episcopum, restitisset viriliter, & nullum penitùs non mouisset lapidem, quo se tandem indemnem conseruaret à tanto munere. De eo Author Exordij Cisterciensis [a], atque Helinandus, de quo statim agam, qui Virum assequuti iustissimum, doctissimúmque cognominantes, è cuius ore ipsi nonnulla hauserint, quæ suis scriptis inserunt, inter quæ factum Sancti Parentis Stephani, quæ nos ex eisdem, tomo primo memorauimus.

a lib. 1. c. 34.

b an... tauimus [b]. Eadem habent Vincentius Belluacensis, [c], & Antoninus [d] ex Helinando sumpta, quæ vnica Fiteriensi Abbati occasio fuit, vt Helinandum Authorem Exordij diceret, cùm nihilominùs ex ipso contrarium constet, vt superiùs ostendimus, & in hoc capite etiam confirmabimus. Sed de Petro Cantore nullus est, qui non inter Ecclesiæ Luminaria, eius ætatis prima, imò ante alia censeat memorandum.

c lib. 26. Speculi historial. cap. 20.

d 2. par. tit. 15. cap. 12. parag. 1.

2. Proferam magni viri illius æui Cardinalis Iacobi de Vitriaco encomium satis elegans, quod vnum mihi, & authoritate dicentis, & ipsorum verborum magnificentia pro mille erit. Is ergo in sua Historia occidentali, loquens de Petro Cantore Parisiensi, hæc habet verba [e]: *Velut lilium inter spinas, & rosa inter vrticas, quasi Angelus Pergami, vbi sedes est Satanæ: quasi thus redolens in diebus æstatis: quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso: quasi oliua pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens: quasi cœlestis tuba, & Domini citharista, erat tunc temporis Magister Petrus venerabilis Cantor Parisiensis, vir potens in opere, & sermone; aurum suum, & argentum similiter conflans, & verbis suis stateram faciens; morum honestati pondus, & grauitatem conferens doctrinæ suæ: cœpit enim facere, & docere, velut lucerna ardens, & lucens, & ciuitas supra montem posita, & candelabrum in domo Domini aureum, de cuius fonte limpidissimo Beatissimus vir Fulco Presbyter, potauit,* &c. Hactenus Cardinalis de Vitriaco, quibus nil maius, vel de magno Augustino videtur dici potuisse.

e cap. 8.

3. Cæterùm inter glorias Petri Cantoris hæc prima sit, quòd eas laudes à laudatis viris adeptus, qua in hac vita maior non vlla extat. Secunda, quòd discipulum inter alios habuit Fulconem hunc, de quo mira Authores, & nos etiam inferiùs nonnulla dabimus. Tertia, quòd Iudex in multis constitutus (nec enim Cœlestinus, prædecessorésve, alium penè habuerunt in tota Gallia, cui ardua quæque negotia delegarent) suspectus nulli, neque ab aliquo vnquã recusandus. Extat ad ipsum Stephani Tornacensis inter alias epistola, in qua sibi de Petro Parisiensi, quem Iudicem haberet, congratulatur [f]: *Quem neque astutia fallere, nec malitia peruertere, nec cupiditas possit coinquinare.* Hæc, & alia similia exornabant Virum sanctissimum, quem consulerent omnes, velut Oraculum, neque aliter suspicerent, nec minùs eius consiliis obtemperarent. Referam factum cuiusdam vsurarij, quod eius temporis Author Cæsarius narrat [g]:

f epist. 217.

g lib. 2. c. 34.

4. *Temporibus Philippi Regis Francorum, qui hodie regnat, erat in ciuitate Parisiensi vsurarius quidam ditissimus, Theobaldus nomine: hic cùm haberet possessiones plurimas, infinitásque pecunias ex vsuris congregatas, diuinitùs compunctus ad Magistrum Mauritium, eiusdem ciuitatis Episcopum, venit, eiúsque consilio se commisit: ille vero, cùm in ædificatione Ecclesiæ Beatæ Dei Genitricis Mariæ nimis ferueret, consuluit ei, quatenus pecunias suas ad structuram inchoati operis contraderet: qui huiusmodi consilio aliquantulum sibi suspecto, adiit Magistrum Petrum Cantorem, verba Episcopi ei insinuans: cui ille respondit: Non dedit tibi bonum consilium hac vice: sed vade, & fac clamari per ciuitatem sub voce præconis, quia paratus es restituere omnibus, à quibus aliquid supra sortem accepisti. Factúmque est ita. Deinde rediens ad Magistrum, ait: Omnibus ad me venientibus, teste conscientia, omnia restitui ablata; & adhuc supersunt plurima. Tunc ille: Modò, inquit, eleemosynam poteris dare securè.* Hactenus, quæ respondit, vt in præcepto.

At, quæ ex consilio consuluit superaddi, quasi, vbi abundauerat delictum, superabundaret & gratia compunctionis, idem met Author pergit his verbis scribere [h]: *Retulit mihi Dominus Daniel, Abbas Sconaniæ, quòd ad consilium eiusdem Cantoris, per plateas ciuitatis nudus in suis femoralibus incesserit, seruo cum virga se impellente, ac dicente: Ecce iste est ille, quem pro suis pecuniis Principatus honorabat, qui filios nobilium obsides tenebat.* Sic vir sanctus, & doctus distinguebat à consiliis præcepta, atque hæc omnibus, velut necessaria, illa capientibus tantùm, & vt vtilia, cum grano salis cœlestis applicabat. 5.

h ibidem.

Elegit in Pastorem hunc tantum virum ciuitas Tornacensis, communibus suffragiis Cleri, & populi, quin & assensu, & consilio Philippi Regis, atque omnium bonorum approbatione. Interuenerit quid inordinatum in eius electione, in dubio est: constat, Guillelmum, Rhemensem Archiepiscopum, (nanque is adhuc erat,) siue aliud intenderet, seu sinistris rumoribus persuasum, distulisse electionis confirmationem: qua de re extat eiusdem Stephani Tornacensis ad eum epistola, grauis quidem, & zelo sancto plena, pro electione interpellans, quam in ipsius euentus confirmationem, & maiorem notitiam Historiæ Petri Cantoris, his Annalibus dignam iudicaui. Sic autem habet [i]: 6.

i epist. 173.

Domino Rhemensi, pro Petro Cantore Parisiensi, in Tornacensem Episcopum electo. 7.

Commune refugium, patens omnibus mansuetudo vestra, Pater, sic extendatur ad singulos, vt colligat vniuersos. Veniunt ab Oriente, & Occidente, & recumbunt in sinum vestrum; nec facilè semel admissus emittitur, nisi contigerit ab eo committi, quod non mereatur remitti. Hæc sunt, quæ mihi, pluribúsque aliis fiduciam præstant, vt pro deuoto filio vestro Magistro P. Cantore Parisiensi, pandatur vobis aditus supplicandi, ne vobis prouocet indignationem, qui sibi non aduocat dignitatem; ne cui meritum sufficiat proprium, factum officiat alienum. Vir est, cuius per omnes Ecclesias fama suauis diffunditur opinio, qui gemina scientia efficacissimè clarens, & doctrinam monitis ornat, & moribus disciplinam. Origeni parem in aliquo; sic eum docere credimus, vt viuere; sic viuere, vt docere. Tales in candelabro vestro lucernas, tales in diademate Aaron lapides, tales in sancta Rhemensi Ecclesia Suffraganeos esse decet, vt vicina Prouincia sancta æmulatione moueantur ad promotionem consimilium: & sollicitudo vobis commissa faciliùs, & frequentiùs iuuetur per religionem, & prudentiam ipsorum.

Si quid minùs ordinatè in electione ipsius, à Tornacensibus Clericis factum est, nec absentis ignorantiam tangere, nec innocentiã iusti lædere debet, cùm facillimè, si vobis placet, possit emendari, si quid perperam factum est: commissa vobis à Deo, & potestate corripiendi errores, & scientia corrigendi: vt enim, salua gratia vestra, sine præiudicio loquar, concurrunt in electione illa quatuor, quæ à Leone dicta sunt; vota ciuium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum. His accedit integritas personæ, hilaritas famæ, necessitas simul, & vtilitas Ecclesiæ viduatæ. Sed & hoc frequenter, & solemniter dicitur, quia Dominus Rex, quem Deus seruet, ac nobis restituat, personam istam nominatim expressit, nominatim pro ea rogauit, nominatim Ecclesiæ Tornacensi præesse voluit, & intendit. Si aliter actum fuerit, verendum est, & forè verum, ne indignationem, & iram, & immissiones per Angelos malos concipiat, & aduersùs eos, qui promotionem tantæ personæ impedierint, regalem, & iuuenilem iracun- 8.

diam

9.

tim concedere expediret. Vt quid enim sub prætextu deuotionis frequentarent Capitula; atque ipsa Religionis arcana perscrutarentur? Sæcularibus, seu merita, seu vitia, si quæ fortè irrepserint, zelanda: hæc, ne imprudenter vulgi detractionibus; illa, ne exponere laudibus videamur: quippe ex his, Monachis timendum à superbia: ex illis, à contemptu Religioni; Mundo, ab scandalo. Tum, si neutra ad eorum notitiam veniant, ad quid velut venales orationes per Principum obsequia comparandæ? Senecæ verba, digna tanto Philosopho [1]: *Non tulit gratis, qui, cùm rogasset, accepit.* Anne pars modica populi Christiani, tot beneficiis Pontificum deuincta, tot Regum donis, nisi rogata, orare pro eis nesciat; aut, quod peius est, nolit? Serum esse quodcunque beneficium, si expectat peti. Quid si debitum? Prohibitos mendicos olim in lege, non quòd nullus egeret; sed, quòd omnibus, priusquàm mendicarent, subueniretur. Quantò magis primores præueniendi? Hæc, & similia relata, collatáque, expresserunt decretum, *Vt fierent orationes generales, per priuatas, in vniuerso Ordine, pro Papa, & pro ceteris Principibus, sicut solitum est ordinari in Capitulo Generali.* Addita & alia concernentia diuinum cultum: *Vt Dominica in Palmis tres lampades arderent coram Altari.* Et item, quòd, *Si contigerit, vt Festum Annunciationis Beatæ Mariæ, vel Sancti Benedicti, Sabbatho in Ramis Palmarum euenerit, ipso die celebretur: & Sermo in Capitulo habeatur: Vespere vsque ad Capitulum erunt de Festo: Capitulum, & reliqua de Dominica*; *ita sanè vt commemoratio fiat de Festo.*

[1] Lib. 2. de benef.

8. Transitum inde ad Abbatum depositiones, cessionésque, & vtrisque prouisum, *Vt Abbas depositus in Domo illa non remaneat; sed ad aliam transeat; & infra viginti dies professionem faciat: qui verò sponte cesserit, nisi quietus, humilis, & obediens fuerit, ad aliam Domum emittatur.* Errant, qui putant, Sanctos non esse homines, nec passionibus talium subiacere. Cauendum subditis à vindictæ complacentia, si depositum videant, quem dyscolum Prælatum experti sunt, siue à quo fortè læsi: timendum & Prælato ab impatientia, si videat insultantes sibi eosdem, quos forsan hactenus habuisset assentatores. Habent & vitia velamina virtutum, habent colores, breui, & in lubrico posito interuallo; quod ni materiam penitùs succindas, difficiliùs cognosces, quàm peragraueris. Prouisum item de aliis minutioribus, *ne pedules ex corio*, politiori materia; puto, quos nos vocamus *Borceguíes. Ne sæculares in Coquina conuentus, aut infirmorum*; atque id genus alia, quæ humilitatem, atque paupertatem præseferebant; & pericula eò altiùs præcauebant, quò occultabant. Hæc de actis Concilij Generalis.

9. In Chronologia Abbatias quinque reperio hoc anno natas; easque recensitas sequenti ordine:

Anno M.C.XCV. fundata est Abbatia de Petra in Hispania.

Eodem anno, Abbatia de Casa noua, in Prouincia.

Eodem anno, Abbatia de Sancto Vrbano.

Eodem anno, Abbatia de Oliua.

Eodem anno, quinto Kalendas Octobris, Abbatia de Galesio in Apulia. De Petra dictum anno præcedenti. Casam nouam Aubertus Miræus memorat: *Anno M.C.XCV. fundata est Abbatia Casa noua in Prouincia.* quæ eadem Robertus Claudius habet in sua Gallia. In libris Cameræ, præter dictam à nobis suprà, Salucionensis Diœcesis in Pedemontio, duas alias inuenio; alteram in Aprucio, Penensis Diœcesis; alteram Parmensis in Lombardia: sed vtranque in Italia, adeóque neutram eam, de qua hoc anno, nisi Tabulæ errant. Memorantur & duæ illæ Casæ nouæ in litteris Honorij Papæ III. quæ suis locis venient referendæ.

Sancti Vrbani Cœnobium, in Authore damnato Rodulpho Hospiniano, commemoratum inuenio, inter alia Cœnobia; his paucis verbis: *Sancti Vrbani Cœnobium Cisterciensis Instituti....... fundatur anno Domini M.C.XCIV. à Leopoldo, & Vvernero Baronibus de Langestein.* Hæc tantùm ille. In litteris Gregorij Papæ IX. inter alias, habetur hæc inscriptio: *Sancti Vrbani, & de Frinisberch Abbatibus, & Priori Sancti Vrbani Cisterciensis Ordinis, Constantiensis Diœcesis.* Est autem Domus filia Bellæ-vallis, de linea Morimundi, quæ nobis infrà, nec semel memorabitur. In notitiis vulgatis à Iongelino, Domus longè antiquior, nec Bellæ-vallis, sed Lucellæ Filia, eáque in Heluetia Diœcesis Constantiensis commemoratur. Oliuas duas tradidimus superiùs, alteram in Hispania, in Prusia alteram, vtranque insignem Domum: tertiam non hactenus datum reperire. De Galesio, aut Galaso Tarentinensi, Filia Sambucinæ, de linea Claræ-vallis, tabulæ omnes. Quin & Honorius III. in suis litteris ad illius Abbatem, quas infrà dabimus: & liber taxarum Cameræ apostolicæ, præfixis octuaginta tribus florenis pro medietate redditųum, quos debet soluere. 10.

His Monasteriis duo alia addenda, Hispanum vtrunque, vtrunque Regium: alterum in Lusitania, in Aragonia alterum: neutrum de nouo surgens, sed alterum à Sanctio Lusitano donatum nostris, cùm illuc vsque habitassent Benedictini: alterum, à principio Cisterciense, nouo loco donatum ab Alfonso, ac noua, in quam transferretur, fundatione. Et quidem Portugalliæ Domus sequenti capite, Aragonensis hîc breuiter dicenda. Iuncaria ea, quam Regni illius Proceres, Gerardus, Petrúsque, atque Audierna, Monachis ex Gemundo adductis, dudum fundauerant in Diœcesi Oscensi. Ast Rex Alfonsus donatam nouo loco ad ripas Iberi, Oppidum contra, cui nomen Escatron, interlabente flumine, & Monachos diuidente ab Oppidanis, transtulit: quos tamen illis per omnia subiectos voluit. Locus in Cæsaraugustana Diœcesi situs, vno à Sastago lapide, titulo Marchionatus insigni Castro. Porrò simul cum loco, pecuniam dedit construendo ædificio, quod inceptum hoc anno, legitur consummatum intra decennium: quippe fabrica Regia, & sumptuosa, quantumuis properaret: at non potuit celeriùs consummari. Nouo Cœnobio Rotæ nomen impositum: nec constat, vnde sumptum: quod in hanc vsque diem perseuerat. 11.

Ecclesia tunc pro qualitate Domus minùs magnifica, & Capella magis, quàm templum: quippe in subsidium tantùm fabricata, ingentem, quæ nunc extat, præstolatura. Inde Petro Apostolo sacrata, contra Institutum Ordinis, reseruato Mariæ maiori Templo. Quod tamen post Martini Regis obitum, in discrimen adductum: & nisi nimia Artificis audacia (eiusdem Domus Monachi) & viua Abbatis fide cœptum fuisset, circa annum Christi M.CC.XXV. forsitan supersessum ab eo esset. Qualiter autem, & quanta solennitate tunc inchoatum, atque intra tredecim annos perfectum, sacratúmque, à Bernardo Cæsaraugustano Præsule, dicemus in tempore. Interim adnoto ex litteris Innocentij Papæ III. qui nunc sedebat, Cœlestini Successoris, satis coniici Iuncariam non omninò desertam Mo- 12.

nach-

machis, neque illud statim Monasterium suppressum fuisse, concedente Pontifice, vt tam illud, quam aliud Sanctæ Mariæ, cui cognomen à Salice, vnita Rotæ, ipsi deinceps incorporarentur, & tanquàm capiti membra subiecta forent, cuius rei hodiéque litteras visi, eiusdem Monachi asseuerant.

---

1. Monasterij Ceiza in Lusitania origo. 2. Ioannes Abbas Lorbani Ramiri patruus, 3. donatus ab eodem Monte Maiori, 4. insigni Oppido defendendo à Saracenis. 5. Ab eis obsessus, desperans de victoria. 6. Castri mulieres, ac pueros occidit; mox erumpens ex mœniis profligat hostes, 7. à quibus rediens, rediuiuos suos inuenit. 8. Instrumenta, 9. & memoria totius facti. 10. Oratorium ab Alfonso Rege inuentum, & Monasterio auctum, 11. quod nostris cessit: 12. breues aliæ notitiæ eiusdem Domus.

CAPVT V.

1. VLTIMO loco Monasterium de Zeiza in Lusitania, multos ante annos conditum ab Abbate Ioanne Lorbanensi, (insigne monumentum magni miraculi, si fides aliqua antiquis instrumentis, in eo loco patrati,) atque nunc primùm à Sanctio Rege traditum Mendo Abbati Alcobaciæ, antequàm ad cœlestia vocaretur, dicendum venit. Multa in eo mira, & singularia; sed quæ constanti accepta traditione, vel nullis instrumentis adstipulantibus, fidem, aut certè haberent, aut mererentur. Referam priùs initia Monasterij, progressúsque; dein quam fecit Rex Sanctius donationem suscepturo Cistercium sub Alcobaciensis Abbatis visitatione. Verùm, quia, & Lorbanense Monasterium seruabatur Cistercio, quod suo loco tradam, incipiam ab eiusdem dotatione ante annos ccc. cùm idem Ioannes Abbatem illius ageret.

2. Itaque Ioannes Ramiri Regis Patruus (Alfonsi cognomento Catholici, & Beremundi Diaconi frater ex adulterio) temporalem militiam fastiditus, quam diu sub fratribus suis sequutus esset, Cœlestis tandem in Cœnobio Lorbanensi tesseram sumens, & primò Monachus, mox Abbas eius factus, Mahometanos inter, qui totam penè Lusitaniam tunc tenebant, inhabitabat. Inde frequentes eorum irruptiones, precibus nunc ad Deum, nunc ad ipsos; sed & armis nonnunquam (quæ viri Regij generosa indoles erat) quantum licebat, aut frangebat, aut mitigabat. Penè tamen destructo Monasterio ab insultibus crebris, quos patiebatur; Ramirus nepos, virtute viri cognita, cùm Montem Maiorem, atque alia vicina loca expugnasset à Barbaris, & pauperi donare in eleemosynam, de quorum fructibus fratres sustentarentur, & Duci strenuo defendenda tradere, operæpretium duxit: adeò tunc cohærebat Militia vtraque; adeò baculus gladio coniunctus erat. Hæc prima, quam sciamus, dotatio loci, cuius initia altiùs repetita, cùm Cistercium admittat, in lucem dabimus, quà antiquitatis obscuritas patietur. Extat huc vsque instrumentum dotationis, ipso in Cœnobio, quod à Bernardo Brito vulgatum dudum, hìc consequenter censui transcribendum [a].

a Monarch. Lusitan. lib. 7.c.13.

3. *In nomine indiuiduæ, sanctæque Trinitatis. Donationis, & testamenti charta hæc est. Eam facere statui ego Rex Ramirus aditus diuina inspiratione, vobis Ioanni Abbati, & vestris Monachis de Laurbano, pro honore Sanctorum Mammetis, & Pelagij Christi Martyrum Sanctorum, de possessionibus illis totis, quas tuli ego de manibus Albamath Dominus Colimb, prope Monte Magiore, dum currit fluuius Mondeco, & reliquæ de reliquis Mauris: quatenus de prouentibus possitis alimentare vos, illarum hæreditatum, & Monachos, & Milites, quas tali pacto vos habere tenetis in villa Monte magior, quòd illum benè locum defendatis de Mauris, totásque vestras, quas hæreditates habuistis, in vestro, quod modò est, Monasterio penè depopulatum propter Mauros, sint vestro de iure. Et ego pro mea redemptione anima, meorúmque parentum, in terra do vobis de Sancta Maria quotannis solidos quingentos, boues quinquaginta, centum oues, totidémque capras: & vos pro me orabitis, & meo pro Regno, meáque pro gente; & Abbas, meus patruus Ioannes, Montem obtinebit Magiorem omnibus cum iuribus suis.*

4. *Si aliquis verò homo fuerit, qui testamenti Chartam istam tentauerit, vt irrumpat, sit in primis segregatus à Domini nostri corpore, & sanguine Iesu Christi, & pœnas cum sceleratis luat Tartareas demersus barathro. Testamenti series fit mense Martio, Æra D.CCC.LXXXVI. Ramirus Rex confirmat. Ordonicus Rex confirmat. Sisnandus Siluius confirmat. Mahomat Cid Atauf, Dominus Cale, Domini Regis Vassallus, contra hoc non veniam. Haluf Iben Mahomat contra hoc non ibit. Abdala Iben Zebi contra hoc non ibit. Zuleim Iben Muca, Dominus Lameta, Regis Ramiri Vassallus, contra hoc non veniam. Tarif Iben Rages tenens Visæum contra hoc non ibit. M. Achim Iben Atab, Dominus Eminhate, Regis Ramiri Vassallus, cum armis, nec cum auxilio Castrum supradictum molestabit, non. Atab Iben Achin contra hoc non ibit.* Hæc Charta donationis Ramiri Regis, qua Ioannem patruum, & Lorbanenses Monachos vtraque arma capessere, atque pro ipso orationibus ad Deum, gladiis aduersùs hostes militare, velut sibi ex iustitia debitores sollicitauit. Interim tamen à Regulis Sarracenis subscribi fecit, quasi ea subscriptione pollicerentur, se nunquam Monasterium, aut eius possessiones molestaturos.

Inter hæc Abderramen, Rex Cordubæ, seu proditione cuiusdam adolescentis, regio è sanguine nati, quem Ioannes delicatiùs educauerat; siue propria superbia, atque cupidine Lusitaniam cum magna manu ingreditur, Montem Maiorem, si posset, expugnaturus. Obsessa vrbe ab ingenti multitudine, qua Barbari plerunque nostris præcellunt, Ioannes cum paucis intra mœnia eius conclusus, virtute, & disciplina, murísque ingentem militum defectum compensabat, & protracta obsidio per dies multos, donec victualibus prorsus deficientibus, nostris, aut gladio, aut fame moriendum fuit. Et prima mors suauior, quia celerior; quò animosior, honestior; atque eò magis ad gloriam accedebat, quò spem aliqualis vindictæ subministrabat. Cadant, sed non inulti viri fortes, & Barbari potiantur optata vrbe, quandiu aliud non possint: at non sine dolore, non sine sanguine. Tum subeunt animum paruuli, at- 5.

que fœminæ, quos in aciem producere inutile; hosti relinquere, ingloriun videbatur. An filij, Barbarorum mancipia forent? aut filiæ, vxoréſque in ſcorta manerent, ab ſpurciſſima gente profananda? quancunque mortem præferendam infami vitæ; quantò magis ſpontaneam, & generoſam? Cadant parentum, coniugúmque gladiis, dum non ſuccumbant hoſtibus; & ſciant omnes, Luſitanas fœminas, pueros, præferre honorem vitæ; & maluiſſe occidi ſuorum manu, quàm ab impura gente conſpurcari.

6. Hæc, & ſimilia, dum animoſe magis, quàm piè tractant, ac legem Chriſti, aut ignorant, aut non aduertunt; exarſerunt in propria pignora ſinguli, & ſuo, id eſt, ſuorum ſanguine fuſo, didicere non parcere hoſtili; & cunctis amiſſis, nulli ſe rei velle reſeruare; opere magis, quàm verbis profeſſi ſunt. Inde cruenti, & truces ex dolore, apertis ianuis in hoſtes potenter irruunt, & nil tale metuentes, quin territos ex ipſa nouitate, paſſim trucidant. Vix paucæ manus, longa fame tabeſcentes, tot iugulis ſufficere potuiſſent, ſi non imbutæ ſanguine filiorum, coniugúmque, vires dudum amiſſas recuperaſſent: ſed neque tot inter hoſtes valerent exeri, ſi non fugientes, viam patefacerent, per quam ad vlteriores trucidandos progrederentur. Sic qui fugiebant, non tam vt effugerent, quàm vt terram haberent, in qua caderent, ad quatuor millia paſſuum, neque vltrà, ſi credimus Antiquis, protendebantur. Glorioſa ea dies Chriſtianis fuiſſet, ſi non maiorem cladem à ſe ipſis, quàm ab hoſtibus poſſent, paſſi eſſent.

7. Sic triſtes ex victoria, confuſíque; & cùm iam hoſtes, in quos ſæuirent, deerant, in ſe ipſos ſæuientes, qui barbariores Barbaris fuiſſent; quique, cùm plùs ſperare tenerentur, de Dei miſericordia deſperaſſent, redibant ad vrbem onuſti ſpoliis; ſed magis pœnitentia prioris facti: cùm ecce (ô incomprehenſibilia Dei iudicia!) vxores, filias, & filios, quos occiderant, occurrentes agnoſcunt, ac de parta victoria gratulantes, turbantur primùm, exiſtimantes ſe ſpiritus videre, qui ſuam ſibi barbariem improperarent. At vbi propiùs omnes accedentes agnoſcunt corpora, & ſuá vnuſquiſque lætus pignora tangit, agnoſcit vultum, vocem, quin & vulnera, quæ demens inflixiſſet, protinus reſoluti omnes in lacrymas collaudare Deum, ignoſcere ſibi; ſed mox confundi, ac ſe à diuina bonitate victos, inter ipſos amplexus proclamabant. Tum verò Ioannes errorem ſuum perpendens, atque ex ipſo accepto beneficio magis compunctus, neque vltrà ſibi credens, fidéiſue, Montem Maiorem in manus Ramiri Regis, Abbatiam Laurbanenſem Theodomiro Priori reſignans, cellulam ſibi paruam fabricauit in loco Victoriæ, reliquum vitæ ibidem peracturus. Extat adhuc inſtrumentum reſignationis, totiúſque rei geſtæ teſtimonium, quod ita habet:

8. *In nomine indiuidua, Sanctæque Trinitatis, Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Hæc eſt Charta teſtamenti donationis, & abrenunciationis perpetua, quam Ego Ioannes Abbas facio, de meo Monaſterio de Laurbano, vobis Theodemiro Abbati, & Fratribus veſtris. Quoniam ego poſt labores multos, & pericula, quæ portaui in Caſtro Monte maior contra Saracenos, qui locum illum deſtruere, & me captiuare volebant, & illos per Dei pietatem vici, & plus minùs ſeptuaginta mille in fluuio, & arrancada matani. Et quoniam Deus prodigium vnum oſtendit, vitámque dedit occiſis, quos de meo conſilio decollauerant, & propter multa bona alia, quæ de manu Domini recepi, cùm iam video præfatum Caſtrum in pace, do illud, & pono in manus Ramiri Regis, cuia eſt terra iſta, & de Sancta Maria cum aliis pluribus. Monaſterium verò de Laurbano, quod ille mihi dederat, do vobis Theodemiro, tam pro bona viuenda veſtra, quam propter ſocorſum bonum datum nobis a vobis contra Saracenos in Mõte maior: taliter dum ego remaneam in brenis de Alcoupaz in cellula vna, & vos in natalitiis de Apoſtolis iubeatis vnum Preſbyterum ſociatum, qui det mihi Communionem Corporis, & Sanguinis Domini noſtri Ieſu Chriſti, detíſque mihi tunicam, & capapelem vnam, & aliqua legumina: domúmque Laurbani reducatis pro veſtro poſſe ad ſtatum bonum, & conſeruetis ad bonam quietem Religionis. Si quis vero aliquis hominum contra hoc venire tentauerit, ſit iſte talis maledictus, & cum proditore Iuda Inferni pœnas perferat. Amen. Facta fuit abrenunciationis, & teſtamenti ſeries VI. Kalendas Ianuarij, Æra D.CCC. LXXXVIII. Ioannes Abbas propria manu roboraui.* Hactenus inſtrumentum reſignationis.

Addit Britus [b], manere vſque in hanc diem Iconem Virginis, quæ collum cicatrice ſanguinea notatum teneat, in memoriam miraculi, quod eius creditur factum interceſſione. Simile quid in Mantua Carpentana dicitur contigiſſe apud Caſtellam recentiori euentu. Mihi de neutro diſputandum eſt, vt cui, nec dubium contingere potuiſſe, nec contigiſſe aliunde probari poſſit, quàm ex his inſtrumentis, & traditione, quæ multi probant [c], alij ſuſpecta habent [d]. Manſiſſe dicitur in eodem Oratorio Ioannes, quandiu vixit, vbi & ſepultus iacet, inſcriptione recenti, & noſtro ſæculo ſepulcro ſuperpoſita, quæ breuiter Hiſtoriam illius notat, totidem verbis: 9.

b Chron. Ciſterc. lib. 6. c. 27. & 28.

c Brandaon. lib. ... c. ...

d Zepius tom. 7.

IOANNES, MONASTERII LAVRBANENSIS QVONDAM ABBAS, RAMIRI PRIMI LEGIONEN. REGIS PATRVVS, QVI ANNO DOMINI D.CCCC.L. MONTEM MAIOREM TVTATVRVS, ABDERRAMEN II. CORDVBÆ REGEM (TRVCIDATIS LXX. SARACENORVM MILLIBVS) PARVA CHRISTIANORVM MANV DEBELLAVERAT, MVLIERESQVE, AC PARVVLOS, SVO CONSILIO OCCISOS, HVIVS SACRÆ VIRGINIS INTERVENTV AD VITAM RESTITVTOS CONSPEXERAT, HIC TVMVLATVS IACET.

Permanſit Oratorium per multa tempora cum Imagine Virginis, conſeruata in eiuſdem ſacro collo, necnon & pueri memoria miraculi, quod lætitiam victoriæ rediuiuis coniugibus, & filiis cumulauiſſet. Nec defuêre plerunque deuoti homines, ſiue eremi cultores, qui aliqualem illius curam haberent. Quouſque Alfonſus Luſitaniæ primus Rex, caſu, an conſilio dubium, illuc adueniens, ac primùm religione loci tactus, ac deuotione in Virginem, quæ talia beneficia contuliſſet Chriſtiano populo, dein diuinam in ſe expertus virtutem, qui locum intrans à morbo conualuiſſet, quem patiebatur. Demum miraculo patentiori viſo reſtituti ad vitam mortui iuuenis, quem equus, cui inſidebat, præcipitaſſet, Monaſterium decreuit fabricare, vocatis ex Loruan Monachis, quibus id Sanctuarium curæ foret. Nomen loco Zeiza, nec mihi adhuc comperta nominis ratio. Primus illius Abbas Paius fuit; cui termini ab eodem Rege donati, anno ſalutis 10.

nis M.C.LXV. Ex tunc fabrica Domus cœpta est, quam Sanctius Alfonsi filius consummauit: consummatam, hoc anno Cistercio dedit, atque Abbati Alcobaciæ, conniuentibus Monachis, qui nouas leges subire non recusarunt. Porrò instrumentum donationis, vt ab eisdem Authoribus asseritur, hæc continebat [c]:

11. *Ego Sanctius, Dei gratia Portugallensium Rex, vnà cum coniuge mea Regina Donna Dulcia, & filiis, ac filiabus nostris, facio Chartam donationis, & perpetuæ firmitudinis vobis Domino Mendo Abbati Alcobaciæ, & Fratribus vestris, de Monasterio Sanctæ Mariæ de Ceiza, quod vobis damus, & successoribus vestris, hæreditario iure possidendum, cum omnibus pertinentiis suis, vt sit filia Alcobaciæ: & concedo tibi, & successoribus tuis plenariam potestatem instituendi ibi Abbatem, atque eum deponendi in perpetuum ad arbitrium Abbatis, & Conuentus Alcobaciensis*, &c. *Facta Charta firmitatis apud Leiriam, die prima mensis Martij, Æra M.CCXXXIII.* Sequuntur subscriptiones Regis, Episcoporúmque, & Principum Curiæ, quas nihil opus in præsenti recensere. Consummata Ecclesia, traditio est, cùm Virginis effigies ad templum nouum, in eo decentiùs locanda transferretur, toties reuersam ad vetus Oratorium, quoties inde adductam; quousque tandem in eo relicta fuit.

c eisdem locis.

12. Iacet Ceiza in Colimbricensi Diœcesi, inter abrupta montium, opima valle, quæ cunctis ferè fructibus abundat maris, & terræ: quippe Oceanus ad leucam tantùm distat, brachio ad portum extento, (*Veride* dicunt,) qui Monasterio subest, & piscium abundantiam subministrat. Præfert Ecclesia regiam magnificentiam, tribus distincta nauibus, neque inferiores officinæ cæteræ Domus. In libris Cameræ non Ceiza, sed Cesia dicitur, taxata florenis sex, & sexaginta. Inter alios, quibus multa debet, Principes, Infans Portugallensis Petrus fuit, qui circuisse Orbem, vulgò, *las siete partidas*, commemoratur. Et manent adhuc Monasterio multa ex pluribus, quæ ab eo donata habuit. Hactenus de Ceiza ex Lusitanis Brandaonio, & Brito, Guillelmóque, quæ, siue omninò certa, siue dubia, quandiu vulgò recepta non potuerunt à nobis præteriri.

ANNVS CHRISTI M.C.XCVI. CISTERCII XCIX.

1. *Sollicitudo Magistri Calatrauæ pro instauranda Militia*, 2. *atque Regis Alphonsi liberalitas.* 3. *In Aragonia, cùm omnes occisos crederent, elegère Magistrum*, 4. *quem mox in viuentem voluissent manutenere.* 5. *Constantia Quinony*, 6. *& inita pacta conuenta.* 7. *Alphonsi Aragonensis Regis mors*, 8. *cum Hortensis Cœnobij recordatione.* 9. *Obiit item, & Didacus Velazquez* 10. *eius sepulcrum, & recens epitaphium.*

CAPVT I.

1.
HVNC nobis annum à virgineo partu centesimum nonagesimumsextum supra millesimum, à condito Cistercio vnde centesimum auspicetur Militia Calatrauæ, quo dudum anxium Alphonsum Castellæ Regem ex Alarcica clade vehemens dolor, & generosus ardor vindictæ sollicitabat. Sed fractis viribus, & copiis diminutis, vri, & angi faciliùs, quàm vindicare. Ergo instaurare Militiam priùs visum, & sobolem Abbatis Raymundi, ingens (heu!) quondam totius Regni robur, tunc penè extinctum, & vix nisi in Magistro Nuñio Quiñonio reliquum in Castella, velut ex Orco, si posset, reuocare. Nec minùs Nuñius ipse, quod vnum poterat, Militibus Milites, Capellanos Capellanis, Monachos Monachis, imò & Conuentum Conuentui subrogabat. Ciruelos oppidum, Toletum iuxta, electum, siue quòd in tutiori parte positum, siue quòd Sancti sui Institutoris ditatum exuuiis, vbi Conuentum ad tempus instaurarent. Nec defuêre multi viri nobiles, qui sacram Christi Militiam amplecterentur. Digitus Dei fuit illic manifestus, quo sine nullus humeros supposuisset cadenti machinæ. Calatrauam onustam spoliis Arabum, abundare Militibus; neque nouum, nec mirum: profugæ, & vagæ, ac penè iam extinctæ, adhæsisse non paucos, neque ignobiles; hoc supra omne humanum exemplum est.

2. Verùm, qui tetigit multorum nobilium corda, vt pauperem Militiam profiterentur, Alphonso Regi non minùs inspirauit, vt nouis eam donaret possessionibus, quæ amicis succederent, atque earum defectum, aliqua saltem parte, compensarent. Extat hoc anno expeditum priuilegium, quo eundem Quiñonium non modicis donauit hæreditatibus ad ripas Tagi fluminis. *Condolens*, inquit, *paupertati vestræ, qui Domum vestram maiorem Calatrauam, qui magna ex parte cuncta bona vestra infelici illa clade ad Alarcos accepta, perdidistis, in qua, etsi nobis strenuè militastis, tamen peccatis nostris exigentibus, diuina manus victoriam nobis abstulit.* Hæc fermè verba Regiæ donationis, quæ adducit Andradius [a], quanuis ab eo in Hispanam linguam versa, non prorsus eadem, nam neque id facilè; sed similia, aut æquiualentia reddidimus.

a Hist. Calat. c. 3.

3. Ita Quiñonius Dei, & Regis dono, deformem ex accepta clade Militiam reformabat sollicitus; cùm ecce, qui residui in Aragonia integri numero, possessionibúsque defectionem ab ipso, ac per hoc diuisionem totius Ordinis, quod vltimum malorum (in re præcipuè tenui) meditabantur. Increbuerat per Hispaniam totam fama, cecidisse Magistrum ipso in prælio, ac nullas iam reliquias Calatrauæ superesse in Castella, coronatis in Conuentu sacro Martyrio, quicunque ex bello superstites euaserant; atque hæc vox eatenus præualuit, vt multi certum non solùm putauerint; verùm scripto tradiderint, adeò vt eis ab Andradio [b] nostris temporibus satisfaciendum fuerit, probandúmque Quiñonium superuixisse, quod ipsa Historiæ series, & verba priuilegij Alphonsi Regis, superiùs memorata, palam faciunt. Ergo semel vulgata morte viri, & siue statim bona fide credita, siue consultò veritate non indagata (nam suppressa non credam) primò quidem per speciem necessitatis,

b cap. 3.

necessitatis, quasi ipsi soli in Orbe remansissent, per quos genus Raymundi repararetur, mox Religionem, & promissam obedientiam præferentes, ne acephali viuerent, Magistrum sibi eligendum fore putarunt: celebratus Conuentus ad Alcañizas, Militiæ sacrae Castrum, de quo supra, & Garzias Lupezius, dictus de Monenta, per suffragia electus, qui cæteris præesset, & collapsam Militiam repararet.

4. Hæc primo aspectu honesta, iustáque, temerè tamen facta, statim patuit. Quippe qui mortuo Magistrum subrogauerant, vel viuenti substituunt; & cognito Quiñonium superesse, adhuc in Garzia Lupezio perseuerarunt. Et ne tum quidem quasi per rebellionem, sed specie consultantium, zelantiúmve, quo plerunque pigmento, seu figmento turbidi quique ambiunt palliari. In Castella Magistrum sine Militibus, inane, & vacuum nomen, quod sola possit superbia retinere Iusto Dei iudicio extinctam ibi Calatrauensem gloriam, factum Conuentum expugnatum à Saracenis, occisos fratres, nec paucos remansisse, qui victa arma resumerent, omnia in maius augentes, declamabant. Tum, si aliqui adhuc superessent, victos, & exules, incertis vagos sedibus, nequaquam sibi fore præponendos. An soli vellent conseruare, quod amisissent, & Calatrauam vbique sibi fingere, ex qua velut ex sede dominarentur? Cedant fratribus, qui dudum cessere hostibus, neu corpore militiæ sacræ vacui, vmbram solam residuam tanti faciant, vt patres aspernentur, quos possent sperare reparatores. Hactenus Calatrauam caput Militiæ, cui omnes subessent, velut iure à Raymundo deriuato per successores. Nunc Calatraua expugnata, captáque, & circum circa finitimis Castellis, meritò ad Alcañizes recurrendum, & dignitate loci, & Regni Aragonensis æstimatione.

5. His, & similibus, quem semel instituerant, retinere Magistrum, nec cedere Quiñonio, primùm inter se ipsos velut cunctantes, mox differentes ad alios honestabant: cùm Quiñonius è contra se superstitem, nec depositum adhuc; à solo Abbate Morimundi, si qua causa subesset, deponendum. Vinci in miseria, aut infelicitate, sed non in culpa; nec sibi vivere inglorium esse posse, quandiu vitam Alphonsi seruauisset, pro qua & mori libenter amplecteretur. Non alligatam loco dignitatem, sicut nec vota, à quibus, si ipsi post amissam Calatrauam, nondum immunes, nec se fraudatum suprema potestate, quam vbilibet posset exercere. Sed leuia hæc, & quibus senio fractus, ac tot laboribus facile cessisset, id vnum nunquam futurum ipso viuente, vt sedes Ordinis, à Castella transferatur, natam, adultámque sub eius Regibus, sub ipsis reparandam, nec in aliorum clientelam transituram. Superesse adhuc fratres, quantumuis paucos, quibus iam plures diuino nutu accesserint, superesse Castella, oppidáque, in quibus, vt non sedes, tentoria figant, atque id satis militibus, nec desperandum, si semel resumant vires, restaurandas priores, & Calatrauam, initium suæ gentis, tandem à Saracenis eripiendam.

6. An his peruenerit ad Abbatem Gumielensem, in dubio est, & credendum ditemptam eius arbitrio, cui Calatrauam Guido Morimundi, pleno iure regendam delegasset. Constat, auxilio Regis Aragonum, mansisse Garziam præfectum ad Alcañizes, congregatis in eo loco Militibus cum Capellanis, fortè, & priori Monacho: nanque formam Conuentus conseruabant. Ast abstinuisse à nomine Magistri, solo maioris Commendatarij contentum titulo, sub Castellæ Magistro militaturum. Ita inter eos sancitum, & obseruatum, quandiu Garzias vixit: post eius obitum recepta Calatraua, vt suo loco dicemus, non vllus alius extra illam Conuentus fuit. Triennio mansit sedes apud Ciruelos, sub Magistro Quiñonio. Qualiter autem, ipso adhuc superstite, ad Arcem Saluaterræ, tunc recèns expugnatam, in campo Calatrauæ, translata sit, suo loco à nobis dicendum erit. Interim adnoto, hæc omnia ex Francisco Rades desumpta [c], integra fide, quem semper in his rebus, vbi desunt instrumenta antiqua, sequuti sumus. Crediderim Garziam Lupezium, & eius complices, ab incepto faciliùs destitisse; ac re, & nomine Magistri abrenunciasse, interueniente Alphonsi Regis morte, cuius præcipuè fauore subnitebantur. Certè hoc anno obiisse inclytum Regem, Authores omnes memorant: neque eius obitum nobis silere licet, & funere perducto ad Populetum, & Monachatu Ferdinandi filij hactenus impedito, tunc non permisso tantùm, verùm & iusso, atque Hortæ memoria non contemnenda, Cistercienses Annales illustraturum.

[c] vbi supra.

7. Ergo Alphonsus Aragonensium Rex, huius nominis primus, quem suprà, neque semel commemorauimus, hoc anno viam vniuersæ carnis ingressus est, primus Regum sepeliendus in Populeto, quin & sepultum in cuculla Cisterciensi, quam ante mortem Religiosus induisset, antiqua monumenta memoriæ produnt. Dum adhuc viueret, Petro primogenito Aragonensium Regnum; Alphonso Comitatum Prouinciæ diuidit. Ast Ferdinando maiorem Principatum, paupertatem pro Christo, atque alta eius obsequia è Cistercio haurienda, vt tantò antè exoptauerat, legauit: tabulis subsignatis, quarum & funeris perducti ad Populetum, Scriptores antiqui meminêre, ex quibus sumpsit Ioannes Mariana, qui rem totam descripsit totidem verbis [d]: *Subsequens annus Christi millesimus centesimus nonagesimusſextus, tristis fuit Hispaniæ, Alphonsi Regis Aragoniæ morte, quoniam inter Reges Hispaniæ, proximum authoritatis, & potentiæ locum tenebat, virtute nulli cedebat. Perpiniani ad septimum Kalendas Maij extinctus est, quo tempore in ditione vniuersa altissima pax erat Aragoniæ; Regnum viris, opibus, & fama florebat. Petrum è filiis natu maximum, hæredem Regni scripsit: Alphonso Prouinciæ Comitatum, & contributos Principatus testamento legauit: Ferdinandum natu minimum, veste mutata, maiorum manibus parentare iussit in Populeti Monasterio Cisterciensi, quod a patre inchoatum, & ab ipso perfectum, Tarraconam inter, & Illerdam, ipsius, & posterorum sepulturis destinabatur.* Hæc ille, paucis multa comprehendens quibus etiam consonat index Zuritanus. De Ferdinandi Monachatu compertum est, nequaquam ab eo dilatum vltra hunc annum: nec alia maior gestorum notitia subest, quandiu Monachum egit. Qualiter autem post non paucos exactos in Populeto, in Abbatem Montis Aragonis promotus sit, Canonicorum Regularium opulentam Ecclesiam supra multas Cathedrales illius Regni, & quæ ibidem gesserit illustria, si magis Monachum agere studuisset, quàm Regis filium, suis à nobis locis dicenda erunt. De funere peracto ad Populetum non minùs constat, vbi hodiéque visitur primus Regum sepultus in Regia Domo.

[d] lib. 11. c. 19.

8. Idem ipse Alphonsus, cùm iam decederet (ne quod in nostros officium prætermitteret) Tirasonensi Episcopo Garsiæ specialiter in mandatis dedit, vt Hortæ Monasterium prope, & extra Aragoniæ Regni terminos, cui se dudum in fratrem antè tradiderat, & quod propter Martini sanctitatem, qui iam deposita cura episcopali illud inhabitabat, venerabatur, decimas quietè, & pacificè remitteret, atque

alia

alia donaret, quæ vtriusque testarentur deuotionem. Porrò ipse Præsul, quo obsequio Regem, & quo Hortenses affectu prosequebatur, nihil cunctatus, cùm mense Maio Alphonsus obiisset, mense sequenti hanc fecit donationem: *Ego Garsias Tirasonensis Ecclesiæ Episcopus, Orthodoxorum Patrum verba factis cupiens adimplere, per redemptionem animæ boni Aragonensium Ildefonsi Regis, cuius precibus hac ex parte facere teneor, & pro remedio omnium prædecessorum meorum, & prædictæ Ecclesiæ Canonicorum, & pro salute animæ meæ dono, & concedo Domino Semeno, Venerabili Abbati Hortæ; ac eius successoribus, & vniuerso Conuentui ad vtilitatem, & vsus Monasterij eiusdem loci, vnà cum consensu, & voluntate Tirasonensis Capituli, & remitto in perpetuum vniuersum ius, quod hucusque pertinuit ad Tirasonensem Episcopum, & ad Clericos Athecca, de vineis illis, quas nunc Hortenses Monachi possident in Athecca: ita vt de eis nulli decimas reddere teneantur, &c. Facta charta in mense Iunij anno ab Incarnatione Domini nostri Iesu Christi M.C.XCVI.*

9. Hoc ipso anno nec constat, an pactioni superuixerit, an schismatis emergentis dolore pressus, præter pondus annorum, morborúmque, & tristitiam amissæ Calatrauæ, sanctum tandem spiritum emisit gloriosus ille Author huius Militiæ Didacus Velazquius, cùm his omnibus malis superuixisset. Quot annos primùm in Fiterio vixerit, non constat. In Calatraua quatuor, & triginta. In Sancti Petri Cœnobio Gumiliensi biennium consummauerat, & induit Habitum vir prouectæ ætatis, qui diu in sæculo strenuè militasset sub magno Alphonso Hispaniarum Imperatore. Virum inter Beatos Cistercij memorant [d] Arnoldus Vvionius [d], Aubertus Miræus [e], Chrysostomus Henriquez [f], aliíque, quos hîc vlteriùs refert in suis Notis. Cernitúrque hodie sepulcrum viri in eodem Cœnobio Sancti Petri sub recenti inscriptione, lingua Hispana, quæ reddita Latinè hæc habet verba:

[d] lib. 1. c. 27. [e] Orig. lib. 5 c. 13. [f] in Meno. 25. Iulij 2.

Hic iacet Beatus Didacus Velazquez, vir claro sanguine, à pueritia educatus in Curia Imperatoris Alphonsi, vnà cùm Sanctio Principe, cui parua post defunctum patrem vita, virtutésque Desiderati nomen indidêre: charus vtrique, atque in Militia sæculari strenuus, rerum deinde humanarum contemptor, in Monasterio Fiterij Cisterciensi, sub Sancto Raymundo Monachum induit; cui mox, vt Calatrauam à Paganis defendendam susciperet, adeóque vt sacram Militiam ab ea cognominatam institueret, Author fuit: vbi & multa patrauit in hostes fidei. Demum longo senio fractus, in hoc Cœnobium secessit Sancti Petri, vbi piè in Domino obdormiuit, circa annum Christi millesimum centesimum nonagesimumsextum, non sine magna opinione sanctitatis. 10. Hactenus superscriptio sepulturæ subrogata antiquæ, nostra ætate. Potuisset virum maturior mors auferre, potuisset & tardior, ne vel amissam suam Calatrauam assequeretur, vel receptam videret. Sed nôluit Deus viuentem consolari, quem tot cœlestia gaudia, præmium suæ patientiæ, post obitum, præstolabantur. Sed Calatraua repetenda est nobis hoc ipso anno. Nunc quædam alia concernentia eundem interseramus.

---

1. Iuliana Virgo cum Agnete sorore, Cisterciensibus Monialibus educanda traduntur: 2. ratio temporis, 3. genus, parentes, patria, 4. orbitásque, 5. & transmisio ad Domum de Boueria. 6. Puella ante ætatem, matura moribus, & ingenio, ac memoria pollens 8. Ieiunium ab ea præsumptum sine licentia, 9. & à Magistra seuerè satis punitum.

CAPVT II.

1. ILLVSTRAVIT hunc annum Cistercio nata, cùm vix dum sæculo, Sancta Virgo Iuliana Corneliensis, sanctitate, & miraculis illustris; sed clarior promotione auspicatissima annuæ in Ecclesia institutæ Festiuitatis Sanctissimæ Eucharistiæ, quam mox Vrbanus promouit, & publicauit. Eius Vitam, & Acta vsque ad Cistercium, aut pauca, aut nulla; quippe quinquennis vtroque parente orba, atque illicò Monasterium ingressa est, quod recèns etiam erectum sacris Virginibus, sub Cistercij instituto, quia certus inceptionis eius annus non constat, in hunc locum dicendum reseruauimus. Verùm de patria, & parentibus ipsius, déque tempore ortus, & ingressus in Claustra Cisterciensia, quæ pauca suppetunt, in hoc capite à nobis dicenda erunt. Primò autem de temporis ratione, hæc scripta habet Ioannes de Cappea Villa, Canonicus, & Vicarius Leodiensis in Tractatu historico, *De prima, & vera origine festiuitatis Sacratissimi Corporis, & Sanguinis Domini.* Tractatus autem incipit his verbis:

2. *Anno Domini M.C.XCI. nata est in Diœcesi Leodiensi Iuliana Virgo, quæ anno ætatis quinto parentibus orbata, Monialibus Cisterciensis Ordinis custodienda, & in timore Dei instituenda, tradita est. Qua institutione, quantùm profecerit, Author anonymus illius temporis, qui in veteribus manuscriptis Codicibus, pluribus in locis huius Diœcesis asseruatur, duobus libris doctè, & grauiter descripsit.* Hactenus ille: vt ab anno M.C.XCI. deducto calculo, si quinque, quos recenset, superaddas, ab hoc M.C.XCVI. nequeas aberrare. Porrò hunc Authorem ex celebri Monasterij Rubræ Vallis in Belgio, Bibliotheca desumptum, paucis, vt ipse ait, mutatis, vulgauit Chrysostomus Henriquez in suis Liliis, ex quo hæc, quæ sequuntur, accipiat Lector [a]:

[a] lib. 1. dist. 3. c. 1.

3. *In Episcopatu Leodiensi, in villa de Retines, fuit quidam vir multis præditus virtutum meritis, clarus progenie, diuitiis pollens, Henricus nomine, & vxor eius Fresendis. Qui cùm pluribus annis pariter vixissent absque vlla sobole, per se, & per quosdam fideles, incessanter orationibus, & eleemosynis Dominum precabantur, vt ipse, qui omnia potest, eis liberos diuinis mandatis obtemperaturos, tribuere dignaretur. Benignus autem Dominus, qui preces ad se clamantium, præcipuè vbi efficaciam orationis manus adiuuat operationis, solitus est exaudire, decreuit, geminæ prolis exhibitione, seruorum suorum*

suorum fidelium preces, & opera petitionis munere non priuare. Prognatæ sunt nanque ex eis duæ filiæ, quas educabant multa cura, & sollicitudine: harum autem maioris Agnes; minoris autem Iuliana vocatum est nomen.

4. Orbatæ sunt autem in ætate tenerrima solatio parentum, vitam bonam bono fine consummantium. Amici verò, & cognati iuuencularum, quarum iunior habebat tantummodo quinque annos, nutu Dei sollicitudinem gerentes de ipsarum innocentia conseruanda, ad Domum Montis Carmeli propè Leodium, quæ tunc nouella erat Cisterciensis Ordinis plantatio, adduci fecerunt; & in consortio Sororum ibidem degentium, recipi procurarunt. Visum nanque est eis, dignum fore, si Domus inopia, puellarum abundantia suppleretur, in vno, eodémque facto prouidentes illius paupertati, & istarum consulentes innocentiæ, ac saluti.

5. At Sorores illius Monasterij, super harum infantia, pia gestantes viscera ad Boueriam, à Domo prædicta non longè diuisam, miserunt, vt à quadam spirituali Sorore, Sapientia nomine, ibidem commorante, nutrirentur, & erudirentur pariter. Subdiderunt igitur infantulæ iugo Domini colla iuuenilia sub Sapientia earum nutrice, & Magistra. Ipsa nanque earum pascebat corpora, sicut nutrix; reficiebat etiam mentes, vt Magistra, tradendo legem vitæ, & disciplinæ. Potabat insuper Sapientia alumnas suas, aqua sapientiæ salutaris, quam illæ pro ætate, ac tempore, pectore sitibundo hauriebant. Creuit autem sororum maior natu in laudabili simplicitate vitæ, in magna quoque corporis, & animæ sanctitate; ipsam tamen in vtriusque hominis sanctimonia minor supergressa est. Siquidem Christus, cui licet, quod vult, facere, ampliores cumulos gratiæ, & virtutis thesaurizauit super eam. Hactenus primum caput vitæ Beatæ Virginis.

6. Porrò, quod dicitur, vtranque puellam missam in Domum de Bouetia, à Sapientia educandam, & erudiendam, argumento est, eandem Domum Cisterciensium Virginum esse ante hoc tempus conditam; sed cuius fundationis annum nondum sciamus. Pergit Author de tenera puella sequenti capite [b]: Prætermissa igitur narratione vitæ, & conuersationis laudabilis Agnæ, quæ piè, ac simpliciter viuendo se Agnam veraciter exhibuit, ad Historiam Beatæ Sororis eius conuertamus sermonem. Ipsa enim sub Magistra posita, non erat Magisterij impatiens, non fugitans disciplinæ, non denique appetens ludorum; quod tamen huiusmodi ætas dulce, ac delectabile iudicare solet. Iam enim ætatem moribus transcendebat, exers totius insolentiæ puerilis. Erat quippe corpore iuuencula; sed animo cana. Amabat autem habitare secum simplex, & quieta, & vltrà quàm credi potest, verecunda.

[b] ibid. c. 2.

Visum est autem Magistræ suæ bonum, vt eam litteras edoceret, per quas Dominum agnosceret, & amaret, ad cuius amorem aspirare tantæ indolis infantia videbatur. Sedens igitur Iuliana ad pedes Magistræ suæ, ab ea quotidie docebatur; cuius doctrinæ, quotidianis etiam profectibus respondebat: sortita enim erat spiritum bonum, per quem erat docilis valdè. Et factum est, in breui tempore, vt non solùm Psalterium legere sciret; sed etiam corde tenus retineret. Dedit enim ei Deus, & intellectum capacem, & tenacem memoriam, ita vt ista etiam ætate, si quid legerat, vel audierat, quod virtutis gratiam redolebat, hoc corde tenus retinens, opere adimplere cupiebat. Hactenus ibi. 7.

Et quidem grandia hæc, atque sublimia: sed magis adhuc in infantili penè ætate, quod mox subiungitur [c]: Quadam autem die, cum Sorores assueta persoluerent ieiunia, illius Historia Beati Nicolai, vbi dicitur, quòd quarta, & sexta feria semel sugebat vbera, Beata Virgo Christi recordata, similiter ieiunare decreuit & ipsa, satisfecissétque proposito suo, nisi Magistræ seueritas conatibus eius obstitisset. Aggressa est autem Iuliana deuotum ieiunium, sed præsumptum; & Magistram suam latere non potuit. Quæ iratam se simulans ad terrorem, eam tulit extra Domum, atque in niuem proiecit: hyems enim erat: dixitque illi: Quoniam sine licentia ieiunare præsumpsisti, hic pœnitentiam tuam agere oportet. Et relinquens eam in niue, Domum regressa est. Iuliana verò, in voces murmuris, vel impatientiæ non erupit, vt plerunque fieri solet ab infantibus: sed nec à loco, in quo posita erat, recedens, vultum sibi, & formam pœnitentis assumpsit. 8.

[c] idem c. 3.

Post aliquantulum verò temporis, regressa est ad eam Magistra sua, præcepitque ei, vt continuò in Ecclesiam iret, & reatum suum cum dolore cordis confiteretur. Quæ surgens de loco frigoris, confestim paruit imperanti, & præsumptionem, quâ Magistram suam in obediendo turbauerat, confessa est. Sacerdos autem tantæ puritatis confessionem audiens, admiratus, eidem ætati suæ conuenientem salutarem pœnitentiam iniunxit, quam ipsa simpliciter adimpleuit. Quod non infantiæ, aut alicui leuitati est deputandum; sed in eo potiùs attendendum quoddam præludium longissimi ieiunij sequuturi. Hactenus de infantia Beatæ Iulianæ à quinquennio ad septennium plùs, minúsve: nam, quæ ad pueritiam, longè adhuc maiora, suo tempore inferiùs prosequemur. 9.

---

1. Beata Iueta apud Huium inclusa, visiones variæ: 2. sistitur Christo Mundum iudicanti: 3. pro timente interpellat Maria Virgo: 4. impetrat veniam, 5. atque accipit in filiam: 6. quale peccatum, de quo arguebatur: 7. filij eius iunioris luxus, & vitia, 8. pro quo anxia mater; 9. sed non proficiens, 10. relapso eo post promissam emendationem.

CAPVT III.

1. INTER hæc venerabilis Iueta, apud Huium reclusa, sub obedientia Abbatis Aureæ Vallis, purganda, vel si quæ irrepsissent, culpis in sæculo, ad culmina fauorum disponebatur. Optauerat præ amore castitatis vitam cœlibem, atque in eo desiderio fortè excesserat, marito mortem imprecans, quòd nimiùm importunus esset exactor vxorij iuris. Hoc illi crimen horribili visione manifestatum, sed quæ interuentu Virginis Mariæ, quam sibi Iueta Aduocatam elegisset, in gaudium cordis, consolationémque, atque prærogatiuam specialem, post Ioannem (quod sciamus) Euangelistam, non alteri concessam, dissolueretur. Narratam ab Authore Vitæ ipsius, quam vulgauit Henriquez totidem verbis, transcribam pro more nostro:

Igitur

2. *Igiher* (ait) *excursis diebus aliquot, postquàm habitare cœpit in cellula secum, nocte quadam, cùm post orationes, & lacrymas lectulo reclinasset caput, rapta per spiritum, vidit: & ecce Filius hominis descendens sedit tanquam Iudex, ad iudicandum: astantibus in circuitu eius diuersis Angelorum Ordinibus. Vidit etiam a dexteris sedentis in throno considentem Iudici fœminam reuerendæ faciei, & habitus, quæ inæstimabili decoris gratia transcendere videbatur omnem Mundi pulchritudinem, vt meritò nil aliud posset æstimari, quàm illam esse, cuius pulchritudinem Sol, & Luna mirantur, Reginam Cœlorum, Angelorum Dominam, Matrem Dei, Gloriosam Virginem Mariam. Cuius ad imperium, vt quidam ait, Cœlestis Regia pendet. Quid plura? Dies illa iudicij, dies iræ, tribulationis, & angustiæ iudicandis, nec quispiam inter omnes reperiri poterat, qui non ad iudicantis aspectum, horroremque iudicij contremisceret. Discursumque est de actibus singulorum singulis, donec Iudicium ad ipsam in ordine deuolutum est.*

3. *Illa quomodo, aut quid Iudici respondere posset ignorans, grauem pro quodam commisso sententiam ferendam contra se cognouit in spiritu, & infremuit; cœpitque flere amarissimè. Quid faceret, quò se verteret à facie imminentis sententiæ, cùm non pateret fugiendi locus? Direxit tandem ad considentem Iudici misericordiæ Matrem oculos humefactos à fletu, &, vt sui misereretur, supplex manibus expansis ad eam cum gemitu postulare cœpit affectibus oculorum, & cordis, quia appropinquare ei, vt sibi videbatur, aliter non poterat. Quid multa? Appropinquabat hora, vt tristis in eam sententia ferretur: & ecce surrexisse visa est de solio gloriæ suæ mulier, quæ sedebat in dextris, & ante thronum Iudicis Filij sui Vnigeniti humillimè procumbens, vt ancillæ suæ misereretur, rigorémque Iudicij vertere dignaretur in misericordiam, affectuosissimè rogare cœpit. Iudex quasi faciem auerteret indignans, grauiter peccasse fœminam in se, & dignè meruisse pœnam concionabatur cum Matre.*

4. *Tum è contra Mater: Verum est, inquit, ô Fili, quòd peccauit quidem à diebus iuuentutis suæ; sed dignè satis peccata per diuturna luit lamenta pœnitentiæ: & licèt peccatum, pro quo nunc patitur singulariter, fortè, sicut debuit, non deplanxit, quia ignorans peccauit, & peccati sui magnitudinem non plenè cognouit vsque modò; sed, quæso, peccatum, & peccati pœnam condona, fideique meæ dimitte eam, quæ peccauit: non enim separabor à te, donec cum remissione peccati, impendas ei beneficium amoris tui, & effectum gratiæ. Sed quid est, vel esse potest, quod Matri Filius, Sponsus Sponsæ, amicus amicæ, caro sanguini valeat denegare? os enim ex ossibus eius, & caro de carne eius est. Fiat, inquit Filius, ô Mater quod petis: ego quidem & peccata remitto; ipsam verò tibi committo, tuo nomini, tuóque eam specialiter assignans amori, & obsequio. Et ex illa hora accepit eam misericordiæ Mater in suam.*

5. *Tum blandè consolans lugubrem, & per manus illam assumens, manibus Filij repræsentat, qui osculo oris sui eam sibi concilians, reddidit eam Matri suæ. Mater, inquiens, ecce filia tua: hanc tibi commendo velut propriam, velut ancillam perpetuò peculiarem; hancque, vt tuam custodi, protege, & guberna. Hæc eo loquente, solutum est Iudicium, cessauit visio, restitutáque sensibus corporeis mulier fidelis est. Et qui audiuit ex ore eius, testimonium perhibuit; & scimus, quia verum est testimonium eius.* Hactenus visio, quò tristior in principio, eò in fine iucundior, lætiórque adoptione Mariæ, atque facta solenniter per Filium coram Angelis solenni traditione, vt verè in hoc fauore, si fas est dicere, Iueta Euangelistam superauerit: quippe ille ex Cruce Matri traditus; hæc ex solio Regni, & potestatis: ille Iudæis coram; hæc coram Angelis: ille à mortali, & subeunte mortem; hæc à glorioso, & Patri conregnante: demum ille passibili Mariæ; hæc Reginæ Cœlorum tradita est, eóque proximiùs in gloriam acceptata. Paulum, quia electus à Christo iam glorioso, à dextris Petri poni in Bullis Pontificiis, nihil obstante Petri Principatu, qui à mortali, & passibili electus, Doctor Angelicus Thomas adnotauit. Certè, si Iueta, & Ioannes pingendi forent, à dextris Iueta, quippe in filiam electa Gloriosæ Virginis Ioanne adoptato à passibili, & mortali.

6. De peccato verò Iuetæ subiungit idem Author, licèt coniectans [b]: *Porrò, ait, si scire quis velit, quod, vel quale extiterit peccatum, pro quo tam grauis eam manebat sententia, illud idem esse arbitror, quod in primordiis libri huius commemorauimus, videlicet, quòd, vt a lege viri libera effici posset, mortem viri vltro expetierat.* Sic Acta sanctæ fœminæ. Quòd si adoptionis virginalis fauor alicui erat culpæ subiungendus, meritò hæc præ aliis petita est, quæ ex amore processit castitatis, vt quæ integritatem virginalem præferre non posset, tradita viro, saltem dolorem de amissa præseferens, & puritatem vltra modum etiam optans, quadantenus, quod inuita amisisset, compensaret. Sed de his satis. Nunc filij eius in sæculo relicti excessus primùm, & recidiua vitia, dein veram in Cistercio conuersionem, per Matris merita, & preces aperiamus.

b idem ibid.

7. *Videns se Diabolus nihil posse proficere in Sancta Dei,* (scilicet, Iueta,) *ad callida se vertit argumenta malitiæ, & nequitiæ: domesticum, & familiare suscitans malum in carne propria, id est, in filio, qui adhuc foris erat in sæculo cum amicis, vt mens intenta filio aliquantulum temperaret à Dei laudibus, tanquam quæ filij vteri sui mater misericors obliuisci non posset. Is enim filius male adultus, mox, vt infantiæ exiuit annos, in sensum reprobum, totum se ipsum contulit, & quidquid habebat, vel habere poterat in vsus expendebat pessimos cum coætaneis iuuenibus, æquè lasciuis, quibus luxus cordi est, & amare vitia, quos quasi victor, iam omnium immanitate scelerum superabat. Qui tandem diu in criminum vitioso mari nauigans, decidit in Scyllam desperationis miser, vt nihil omninò intentatum relinqueret, quidquid luxurianti occurrebat animo. Quid plura? De multis, & maximis vitæ suæ periculis frequenter erutum, matris orantis pro eo iugiter orationes conseruabant, & merita, de quibus quandoque, & præter spem hominum, vtcunque euasit semper impunis.*

8. *Demum nunciantur matri actus, & vita infelicis filij, quem mater vellet ante mortuum, aut se nunquam genuisse, quàm vitam nunciari sibi de eo huiusmodi. Instat tamen orationibus, & lacrymis, affligit corpus, humiliat animam, tundit pectus, vellit caput, torquetur intus, & extra pro filio obnoxio, mater innoxia: duo offerens, vnum optat è duobus, aut mortem sibi, aut filio vitam; vitam dico, non qualencunque; sed vitam, qua Deo viuitur. Nulla enim mors amarior ei esse poterat, quasi omni morte grauior vita, quam ducebat filius, nec spiritui eius benè esse poterat, quandiu caro de carne eius, id est, filius, tam pessimè viuens, membrum esset Diaboli, refuga Dei, incentor malorum, bonorum persecutor, filius perditionis sibi, matri lapis offensionis, & petra scandali proximis. Sic equidem exercebatur, & scopebat spiritum suum, laborabátque denuò parturire gestiens, vt pareret Deo, quem Mundo pepererat prius, fierétque filius Dei per adoptionis gratiam, qui filius peccati, & filius erat iræ ex proprio merito iniquitatis.*

9. *Aperit nunc amicis dolorem, quem intrò patiebatur pro filio, nunc aduenientes quosque ad se consolandum precatur. Hortatur singulos, vniuersos deuotissimè*

exorat, vt pro moriente filio Dominum interpellent; tantò celeriùs exaudiri sperans pro misero, quantò plures, & plurium pro eo Domino offerrentur preces, & vota. Inter hæc tamen rogat, filium adduci ad se. Vocatus adest ante fenestram cellulæ ancillæ Christi cruenta bestia. Alloquitur filium mater, arguit, increpat, obsecrat cum omni humilitate, & modestia: producit lacrymas indices doloris interni; & in quanta sit amaritudine anima eius intus, quia verba sunt mentis signa, secundùm Grammaticos, ex signis facilè coniici poterat exterioribus. Ad vocem igitur gementis, & defluentes per maxillas lacrymarum riuulos, fatetur miser culpam, agnoscit errorem, precatur veniam de præteritis, & de futuris spondet emendationem. Demúmque vt excusant excusationes suas in peccatis, causas malorum adscribit, partim adolescentiæ, partim sociis criminum, tanquàm qui ipsum vltrò allicerent ad vitia, nec amodò sollicitari eam debere, de sui ad Dominum conuersione, eò quòd bona ei de se nunciari posse, non dubitaret in proximo: & sic in corde duplici cuncta loquutus, egressus est à facie Domini infelix Cain.

Rediens ergo ad socios scelerum, reuiuiscit in scelus, 10.
copulantur iterum, sicut spinæ se complectentes inuicem, peccator, & peccatum: redit canis ad vomitum: sus lota voluatur in volutabro luti denuò: reus in sterquilinio: it rumor, fama facti volat ad matrem de perditione filij: torquetur iterum, secundò Martyr efficitur: redeunt ad genas lacrymæ, nec dum prioribus plenè detersis, rursus planctus, rursùm clamores, rursum suspiria. Concurrunt, & accurrunt vicini, parentes, & amici, & versa vice consolantur, instant, monent, & supplicant, vt temperet dolorem, parcat lacrymis, ne causa mortis pro filio efficiatur sibimet: sed renuit consolationem vllam accipere mater fidelis pro filio, quia non est. Hactenus incorrigibilis filij desperata perditio, & sanctæ matris lacrymæ, vt sibi videbatur, infructuosæ. Sed quibus Deus mercedem solùm differat, quò maiorem donaret, & cresceret, ex desperatione præcedenti, beneficij magnitudo. Cæterùm, qua tandem ratione conuersus filius, dolorem matris in gaudium commutauerit, sequenti capite veniet referendum.

---

1. Relegatus à matre dyscolus filius, 2. imminens sibi exitium in somnis videt: 3. & multa in illo patitur: 4. mox de Cœlo vocatus, ad matrem redit. 5. Iucta monita, filiique conuersio, 6. post studium litterarum, 7. in tribus fontibus: 8. extensio loci iuxta Sanctæ prophetiam: 9. aliquarum personarum accessio, 10. & quanta fide ab initio cuncta peregerit.

CAPVT IV.

1. a Idem c.20. MISERTVS *tandem* (pergit Author Vitæ) *Dominus, & finem laboribus ancillæ suæ imponere volens, exaudiuit vocem fletus eius, & orationem eius suscepit, reddiditque ei filium, qui perierat. Itaque audiens, vt prædiximus, mater venerabilis sinistros rumores de filio, rursùm præcipiti, & ruenti in vitia, vt priùs turbata nimis, nec se vltra cohibere valens præ dolore, reuocauit eum ad se, & plenam per Spiritum Sanctum concipiens fiduciam, præcepit ei virtute nominis Christi, vt aut à malis suis totaliter in instanti resipisceret, aut omninò exiret de Prouincia, ne rumores huiuscemodi ad ipsam de cætero peruenire possent. Pariturum se miser spondet, & exire de terra velle, dummodo aliquid pecuniæ habere posset præ manibus, quo sustentaretur in via. Quid multa? Creditur: & summa quædam pecuniæ super partem hæreditatis propriæ illi tribuitur, quæ accepta peregrè profecturus, venit Leodium, ibique disponens aliquandiu facere moram, dedit pecuniam suam ad vsuram aliquot diebus.*

2. *At, cùm venit plenitudo temporis à Patre misericordiarum præfiniti, tempus, inquam, miserendi eius; vidit nocte quadam per spiritum, quasi tractum se ad tribunal Iudicis, & tristem ab eo Iudice mortis, atque pœnarum excepisse sententiam; traditúmque Satanæ in interitum carnis. Acceptum siquidem deduxerunt tortores, ac irruentes in miserum crudeliter absque miseratione ceciderunt, horrenda laceratione sæuientes in ipsum, animámque ei de corpore fascinulis, & forcipibus flammiuomis extrahere nitebantur, æternis concremandam ignibus, & in ardoribus sempiternis, sine fine cohabitaturam.*

3. *Inter has passiones corporis, vt sibi videbatur, & timores animæ recusantis egredi, timores diro omni morte grauiores, omni duriores passione, cùm leuaret oculos suos circumspiciens vndique, vt videret, si esset, qui auxiliaretur, repentè astitit, quasi quidam Principis nuncius, qui ait tortoribus illis: Nolite cædere vltra eum, nec mittatis ad animam manus vltrà; quia triennij adhuc inducias à Domino accepit, ob matris suæ merita: & videbimus, vtrùm emendari in melius debeat ex hac gratia, quam accepit, nécne. Dixit, & dimissus à tortoribus, vita, & lectulo redditus est; & quasi verberum, ictuúmque adhuc dorso sentiret cicatrices inesse, quas de nocte pertulerat, tota die per plateas, & vicos ciuitatis incedebat tristis, & mœrens, ac si suspensus animo, quid primùm ageret, vel quò se verteret, prorsus ignoraret. Æstimabat enim, se visum videre adhuc; & quicquid faciebat, opus credebat visionis nocturnæ.*

Surgens autem, & quasi post multos circuitus erro- 4.
rum veniens in forum rerum venalium, iam die media stabat hærens animo: & ecce obuia facta est ei mulier conspicuæ faciei, & habitus; quam tamen non agnoscebat, nec se aliquando vidisse meminerat: salutansque ipsum, dixit: Salutat te mater tua, ô iuuenis, demandátque tibi, vt reuertaris ad eam: quia nec esse tui habet. His dictis, mulier pertransit, nec videre eam ampliùs potuit ille. A virtute tamen verborum, quæ audierat, statim motus, & mutatus in virum est alterum; dispositisque quæ habebat, absque omni dilatione reuersus est ad fenestram cellulæ eius. Quem mater diligentiùs intuens, quia iam longiùs putabat peregrè profectum: Tu quis es? ait. At ille: Ego sum, inquit, filius tuus: quid vis, quia vocasti me? Paululùm hærens illa, nec reminiscens eum se mandasse per aliquem, fluctuabat animo, quid sibi vellet res huiusmodi: diuinum tamen esse, quod agebatur, penitùs non diffidens.

Inter spem verò, & metum ad hæc posita, & certiùs 5.
instrui volens de præmissis, Quomodo, ait, venisti, fili mi? & quænam est voluntas tua? Veni, inquit, ad te, paratus facere voluntatem tuam: tantùm edicito, quid me facere velis. Narrauitque per ordinem cuncta, quæ ei acciderant; & quòd in simplici corde venisset, cum iureiurando protestatus est. Hæc illa audiens, intelligénsque, opus Dei esse, quod gerebatur, & non hominum, eleuatis in cœlum oculis, protensisque manibus ad Domi-

num

num cum lacrymis, Gratias, ait, tibi, Deus, gratias tibi, bone Pater, quoniam exaudisti vocem ancillæ tuæ, nec fraudare me voluisti à desiderio cordis mei, antequàm mererer. Ecce iam læta moriar, conuerso filio vteri mei ad te Deum meum, & superstite relicto eo in gratia tua. Sic detinens apud se per dies aliquot filium, congratulabatur ei, tanquàm si de morte reuocatus esset ad vitam. Et verè sic erat. Sumebant panem pariter cum gratiarum actione, & lætitia spiritus. Pergit Author de lacrymis mulieris, quæ potum filij, & suum, iuxta Prophetam, misceret cum fletu, quo gaudia æterna vtrique conciliaret. Sequitur tandem de filij conuersione, licèt dilata ad tempus, ex iusta causa.

6. *Euolutis igitur diebus aliquot, cùm persuadere tentaret filio, vt ad aliquod Cœnobium se transferre vellet Cisterciensis Ordinis, respondit ille, nulla se id facturum ratione, nisi primò sacras Litteras didicisset. Mirari omnes, quibus res innotuit, cœperunt: & , quasi, aut non sanæ mentis esset hic sermo, aut puerilis omninò, ridere nonnulli: veruntamen, consulendum fore arbitrati sunt. Quidam altiùs intelligentes rem, prout erat, cæteris, vt secundùm verbum iuuenis transmitteretur ad scholas, saltem diebus aliquot: in breui enim sciendum fore, vtrum hic sermo esset à Deo, an non. Quid multa? Remittitur ad prima rursum elementa adolescens, iam penè vir adultus, & in breuissimo spatio temporis, plusquàm credi possit, profecisse visus est; ita vt etiam eos, qui ab infantia scholas frequentauerant, in breui, spiritu sapientiæ, & intellectus transcenderet ampliori. Nec mirum. Nulla quippe in discendo mora est, vbi Spiritus Sanctus Magister est: qui, vbi vult, spirat, quantùm, quando, & quomodo vult.*

b Idem ibid.

7. *At vbi competenter instructus est, secundùm consilium matris, transtulit se ad Ecclesiam Trium Fontium, Cisterciensis Ordinis, & in tantum profecit, quòd post non multum temporis, Sacerdotij gradum feliciter adeptus est, defunctusque post diuturnam, & laudabilem pœnitentiam, ibidem in consummatione virtutis.* Hactenus de conuersione iunioris filij, iucundiori matri, quò seriori; & de felici illius consummatione. Quo factum est, vt tota Iuetæ Domus generatio Sanctorum; & vt cum Christo dicere potuerit: *Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quenquam.* Sanè Iueta non solùm nullum amisit; sed hunc, diutiùs amissum, lucrifecit. Verùm, qualiter, quod longè antè prædixit, de loci, quem habitabat, dilatatione, déque eius incrementis, impletum sit; quantáque fide ædificium inchoauerit, quia hoc tempus concernit plùs, minúsve (sic autem pergit) nec abs re erit præcedentibus subiungere.

8. *Fama mulieris sanctæ, velut fragrantia odoris aromatici, iam diffusius inolescente circunquaque per Prouinciam, adiunxit se ei religiosa quædam mulier, ac timens Deum, Margarita nomine; & alij quidam promiscui sexus, & ætatis, viri, ac fœminæ, cupientes sanctissimæ mulieris institui disciplinis. Et benedixit Dominus loco eidem, & personis, propter ancillæ suæ merita, adeò quòd diuites facti sunt, tam in temporali sufficientia rerum cum charitate, quæ nullas in angusto nouit angustias, vt quidam ait; quàm in multiplicatione personarum commanentium in loco, sicut olim, Spiritu sibi reuelante, Sancta Dei prædixerat, antequàm quidquam fieret à principio. Ædificiis veteribus dirutis, noua ædificata sunt Domus magnæ, & multæ, Ecclesia grandis, & ampla, sumptuosique operis satis, Sacerdotes tres celebrantes in ea iugiter, redditibúsque eis procurati competentes.*

Cellulas etiam duas extra muros Ecclesiæ ad occidentem fieri instituit, vnam sibi, alteram cuidam iuuenculæ virtutis, & gratiæ, Agnetis nomine, quæ eodem tempore, vt soli Deo viueret, Mundo moriens, in ea de benedictione, & licentia Domini Leodiensis Episcopi inclusa est. Alteram quoque iouellam, quam secum ex oppido oriundam enutrirent ab infantia, bonum habentem testimonium probatæ conuersationis, opinionis, ac famæ, quia salutem eius feruenti sitiebat spiritu, de licentia itidem Episcopi, secum in cella propria fecit includi; quæ tamen necessaria eidem iam seni plurimùm fore comprobata est in ministerio. Hæc testis virtutum eius, & operum relatrix vera, post decessum Sanctæ huius, non absque dispensatione diuina, vt arbitror, relicta est, vt per ipsius testimonium constare possit hominibus, quæ, vel qualis extiterit meriti apud Altissimum, cuius conuersatio, & sanctitas Mundo suis hactenus tam abscondita. 9.

Nec sub silentio prætereundum est, quòd perfectis, quæ loco, aut operibus competebant, consummatisque omnibus, sicut in præsentiarum cernere est, antequam ex hoc sæculo ancillam Dei migrare contingeret, vniuersa penè debita expensarum, sumptuúmque sunt soluta, quibus omnia narrata, acta, peractaque ad vnguem sunt. Testor siquidem Deum, Deique virtutem, à veridicis personis, ac laude dignis, me nuper accepisse, quòd in initio totius structuræ, magnorúmque operum, vix triginta solidos argenti Sancta Dei præ manibus habuerit, quibus operari cœptum est: & ita Deus cuncta postmodum administrauit, necessaria operibus consummandis, quòd vix sciri queat vsque hodie, vnde, vel quomodo perfecta sint omnia hæc. Disciplina quoque in diebus eius admodum inualuit in loco, adeò quòd regulariter, & secundùm Ordinem viuerent omnes, tam leprosi, quàm incolumes; seorsum viri per se, & seorsum fœminæ, communi cibo, potúque, & vestibus, contenti omnes secundùm institutionem a parentibus editam. Hæc pro nunc satis: reliqua prosequemur suis temporibus. 10.

Hic idem annus Camberonæ tristis, sed Angelis in Cœlo lætus fuit, morte Danielis III. illius Abbatis, cuius merita suprà recensuimus [c]. Hic annos octuaginta natus, plùs, minúsve, ex quibus duos, & triginta Domui præfuerat, plenus non magis dierum, quàm meritorum, ac sanctitatis fama perillustris, post multa publicè, & priuatim gloriosè gesta, animam tandem innocuam Cœlis reddidit, ingenti cum filiorum suorum luctu, qui tanti patris gloriæ congaudebant; sed nihilominùs se orphanos relictos, neque vltrà iam fruituros ipsius monitis in hac vita mortali, lamentabantur. Catalogus Abbatum Camberonensium diem, & annum notat, locúmque, & inscriptionem sepulcri verbis sequentibus: *Daniel de Gerardi monte M. C. LXIV. electus, post regimen annorum XXXII. obiit octuogenario maior, anno M.C.XCVI. XIII. Kal. Febr. Iacet in Capitulo cum tali inscriptione:* 11.

c anno 1191. c.3.n.4.

Hic iacet D. Daniel III. Abbas de Camberona.

Merita, & sanctitatem Viri, si conferamus titulo sepulcri, vix, quid magis miremur, inueniamus; virtutes Patris, an modestiam filiorum, qui tantum Virum tam humili inscriptione quasi obumbrarunt. Danielis meminêre Arnaldus de Rayse in suis Natalibus Sanctorum Belgij, & ex eo Menologium, aliique, qui facilè apud ipsos videri possunt.

1. Ioannis de Monte-mirabili humilitas, 2. quæ pluribus exemplis comprobata. 3. Quid reprehensus à muliere religiosa. 4. Quid ab vxore, 5. filióque contemptus. 6. Admiranda illius obedientia, & in pauperes charitas. 8. Perpensa quædam de miraculis ipsius, 9. quæ post mortem frequentia; dum vixit nulla, aut rara fecisse legitur.

CAPVT V.

1. N Longoponte radiabat inter hæc omnia meritis clarus, & virtutibus coruscans Beatus Ioannes Montis-mirabilis, quondam magnus Comes, atque Oisiaci Regulus: tunc pauper Monachus, atque in Claustro tantò humilior, quantò excelsior in sæculo extitisset. Mira de eo narrantur in hac parte: nec solùm inter laudes, quod facilius; sed cùm accusaretur, quod longè maius. Prioris generis exempla duo subiungam. Curabat semper, vt si quæ ab eo ablata, quandiu in sæculo vixit, quæ non statim restitui potuissent, saltem quamprimùm
a in additis circa fin. possent, restituerentur [a]. *Aderat mulier pauper, & despicabilis, cui, cùm in restitutione satisfactum fuisset, & apprehensam manum eius humilis Ioannes deosculari voluisset, illáque tantam Domini sui horrescens humilitatem, manum pro posse suo retrahere laborauit; ille trahentis manum laxans, pedem continuò apprehendit; & quod in manu non potuit, deuoto osculo in pede compleuit.*

2. Addam & aliud eiusdem argumenti, cùm casu ab
b ibid. vxore sua, quæ illi superuixit, visitaretur [b]: *Cùm iam Monachus factus esset, contigit vxorem eius apud Longumpontem venire: in cuius etiam comitatu puer quidā aduenerat, qui vasis coquinæ mundandis fuerat deputatus. Quem Vir Dei prospiciens, eúmque suo appellans nomine, O, inquit, Baclare, vtinam tecum scutellas olim lauare didicissem, vt modò non essem huius officij tam ignarus.* Hæc ipse vltrò, & medios inter honores, quod etsi rarum, maximè in sæculo, in Claustris tamen solitum: imò aliquando à fictis æmulatum; gloriam, si fugiat, potenter sequuturis; sed fugere paratis, si possint inde maiorem conciliare.

3. Cæterùm Ioannes, vel fugientem fugiens, qui summus est humilitatis gradus, non solùm se honoratus
c ibid. deiiciebat; sed reprehensus. [c] *Erat mulier quædam* (pergunt Acta Viri) *religiosa, quæ Adelais vocabatur: hæc autem in hospitio pauperum, quod Vir Dei in Monte-mirabili construxerat, procuratrix ab eo fuerat constituta. Venit quadam die ad portam Longipontis, vt cum famulo Dei iam Monacho loqueretur; quæ cùm fuisset eidem valdè familiaris in Christo, charitatis affectu duriùs eum cœpit arguere pro eo fortè, quòd ad sustentamentum pauperum hospitij memorati paucos redditus assignasset. O, inquiens, quàm tepidus, & negligens extitistis in multis, quæ facere debuistis! Quo audito, Dei seruus, conuitiis suis plurimùm delectatus: O, inquit, Adelais, quàm veri sunt hi sermones, quos loqueris! vtinam tota Domus istius Conuentus nunc audiret, quæ in me pronuncias: non tam solliciti essent honorem mihi, vel reuerentiam exhibere.* Sic reprehensus. Sed audi; quòd contemptus, quod adhuc maius.

4. *Non debemus silentio præterire* [d], *quòd Ioannes cùm*
d lib. 2. c. 16 *pio quodam negotio apud Montem-mirabilem quadam die peruenisset, ad Domum propriam diuertit. Cuius aduentum deprehendens quidam de familia, dominæ suæ, quondam vxori eius, celeriter nunciauit; & accepto responso ex ore illius, ad Dei famulum reuertitur dicēs: Domina mea sudat: qua de causa videre illam, vel loqui cum ea nunc vobis minimè licet. Cui vir Dei humiliter respondens, Dominus, ait, vtilem ei sudorē concedat. Et à suis irreuerenter expulsus cum omni patientia exiens recedebat.* Sic nec contemptus à propria vxore, & in propria domo humilitatem, aut patientiam, indita sibi dona, vel leui saltem verbo maculauit. Simile quid perpessus à filij famulis, cùm filius ipse abesset, neque aliud eius dictum, aut factum fuit.

Verùm & filium ipsum sibi rebellem, neque obse- 5.
quentem patris voluntati, in his, quæ Monasterio Longipontis ante vota emissa legauisset, non qua pollebat, paterna authoritate; sed sola humilitate vincendum censuit, atque ad viam obedientiæ reuocandum [e]. *Dederat seruus Dei Ioannes in eleemosy-* e lib. 2. c. 18
nam Cœnobio Longipontis, domum quandam sitam in Castro, cui nomen Gandeluc: sed donationi factæ filius eius primogenitus renuens assentiri, Fratribus in dicta Domo propria exercere negotia prohibebat. Qui etiam, vt eandem repararent, minimè permittebat. Quo audito, Pater eius Ioannes ad supradictum Castrum anxius corde, causa reparandæ Domus accedens, in illam operarios conduxit: sed & ipse cum eis operabatur, quasi vnus ex ipsis. Nam supra tectum, tegulas, quibus operiretur Domus, & lateres coctos propriis humeris humiliter deferebat.

Longum esset, quæ de humilitate viri narrantur, 6.
prosequi sigillatim, integros penè Annales impletura. Verùm, quæ item de eius obedientia, penè per omnia cæca in ingenio aliàs viuo, & perspicaci, ab eodem Authore scripta sunt, cùm neque ea per omnia trāscribi possint, præter dicta superiùs, ex sequentibus licet coniectari [f]: *Ad Castrum suum, cui nomen* f in additis ad Exordium.
Gandeluz, Dei seruus Ioannes, iam assumpto Religionis habitu, venit in vigilia cuiusdam Festiuitatis. Ad quem, visitandi causa, veniens Clericus quidam loci, Alardus nomine, qui postmodum extitit Monachus in Longoponte, munusculum ei piscium præsentauit: quem, cùm vidisset Vir Dei Ioannes, sine mora duriùs eum arguens, sic dicebat: Alij Clerici ad Vesperas fuerunt ad Ecclesiam; sed vos, certum est defuisse: & ideò noueritis, me de piscibus vestris minimè comesturum. Tum Clericus simplicem eius obedientiam non ignorans, Dixit mihi, ait, Monachus, qui comitatur vobiscum, quod in virtute obedientiæ vobis præcipiam, vt ex his piscibus comedatis. Quo audito, Dei seruus acquieuit. Quid recusaret, Abbate præcipiente, qui vel præceptis abstrusis nomine Monachi incunctanter parebat, quem comitem haberet, non Superiorem?

Demum de charitate eius in pauperes, quæ post 7.
hæc inter comedēdum sequuta sunt, eadem Acta his verbis prosequuntur [g]: *Comedentibus autem illis, præ-* g ibidem.
dictus Clericus sic ait: Domine, in hac villa moratur homo quidā, qui cùm olim esset elegātis formæ, & decorus aspectu, nunc ita est per totum corpus suum obsitus plagis, & vlceribus plenus, quòd cunctis est abominabilis, etiam ad videndum. Quo audito, Vir Dei surgens à mensa prouoluit se pedibus Clerici, qui loquebatur, rogans eum humiliter, vt statim ad se hominem adduceret vlcerosum: quod & fecit. Quem Vir Sanctus cum ingenti gaudio suscipiens, secum comedere fecit, non quidem remotum à se; sed in eadem scutella ambo pariter comedebant: & sicut mater paruulum pascit filium,

filium, ori eius spurcissimo cibos Dei famulus imponebat, & propriis manibus potum ei tribuebat. Plura alia narrantur de Sancto Vito, aut paria, aut maiora, quæ in præsenti non vacat recensere.

8. Id vnum tamen pro coronide adnotabo, quia singulare,& forsan sine exẽplo. Vix aliquid de ipso, quandiu vixit, præter nudas virtutes, atque actus eatum prorsus strenuos: post mortem tot miracula narrari, vt non plura de alio, quem ego legerim. Donis miraculorum, aut prophetiæ velut deuinctos Sanctos in illius obsequio perseuerare, à quo talia suscipiunt, longè facilius. Solis virtutibus exercere animum longè fructuosius. Illi velut mercede conducuntur: hi quasi gratis seruiunt. Illi terrena non tam pro Deo spernere videntur, quàm per Deum elementis imperare, atque naturam potestati suæ subiicere:hos,dum pauciora accipiunt in hac vita,eò maiora in futura præmia manent. Denique illi,si dicere fas est, aut minùs credunt Deo,aut Deus illis, forsan sine his supplemẽtis defecturis:hi neque egẽt, tale quid accipere, neque dare recusant,quæcunque habent;scientes,cui crediderint; & certi,quia & potens,& iustus est,& superabundanter redditurus. Ergo Ioannes,quod suo loco videbimus,quò pauciora, dum vixit, fecit miracula, eò post mortem plura,ne vel hoc præmio in Mundo defraudaretur.

9. Cæterùm,si rationes alias perscrutemur,cur abstinuit,dum vixit,à miraculis,maximè post submissum collum Cistercij iugo,duæ mihi occurrunt haud cõtemnendæ:altera ex parte humilitatis eius, cui abiectio in votis, despectúsque, quibus miracula prorsus repugnarent. Ergo,vt aliis diuinitùs concessa, sic denegata Ioanni,quandiu vixit, vtrisque petentibus:illis ex charitate,siue ex fide,ad aliorum miseriam subleuandam;huic ex humilitate profundissima,quia cuncta, ex quibus æstimari posset,exhorrescebat. Addo & secundam rationem ex parte Dei, cui, vt consuetum infirma Mundi eligere ad confundendum fortia: sic quæ ex humilitate petebat Sanctus, ad eius ordinabat exaltationem,tum,vt miraculo cunctis haberetur, quòd nulla Ioannes miracula patraret;quod longè maius est cunctis miraculis:tum,vt ostenderet, eius sanctitatem nullis signorum egentem adminiculis,vt totius Orbis conciliaret venerationem.Haud aliter Ioannes,præcursor Christi,nullum signũ fecit, quippe nullo indigebat testimonio,qui vel de Christo testimonium laturus erat. Sed de his nunc satis. Iam Calatraua repetenda nobis, & quæ de ipsa, quantumuis desolata, suborta lis, nostros hoc anno potuit perturbare.

---

1. Fiteriensibus de Calatraua certatum 2. cum Morimundo: 3. quibus è contra Scala Dei opponitur. 4. Quid illi obiecerint: 5. & quid isti responderint. 6. Sententia Patrum, & Scala Dei concordia cum Morimundo, 8. confirmata à Capitulo. 9. Sant-Iulianæi euecti à Castris Iulij.

CAPVT VI.

1. DE qua florente, atque hostes profligante Calatrauæ Militia, non vnquam hactenus certatum inter Abbates: hoc anno victa, profligatáque Fiteriensis contendit, & siue Vicariatus commendatus Abbati sancti Petri concitauit inuidiam, quòd recens nata Domus, necdum triennis antiquæ, & veræ Matri acquisita per milites, militum genitrici præponeretur, seu verè in Morimundum rebellauit, veluti ægrè ferens, quod sui iuris erat, alteri cedere; seu tandem aliis stimulis adactus, potestatem in Militiam factam sibi competere, neque ab alio vsurpandam, multis propositis altiùs disputabat, non translatum à Raymundo Patre Fiterium,vt falsò ferebatur; sed prolem omissam:quippe illud inconsulto Patre prohibitum;hoc communi vsu receptum totius Ordinis: & vt in dubio iudicetur de sancto Viro: pro illo, quam in illum; neque in illicitam actionem prorupisse, cùm in permissam, & laudandam posset, censendum fore. Præfuisse Calatrauæ, quia necessarium tanto fœtui edendo,formandóque: depositurum Fiterij Præfecturam (cui prouiderit Scalæ Dei Abbas) si sibi Calatrauæ manendum foret;aut si recedendum prouisurum natæ, nisi ab ipso immaturè præuentus esset. Quid si & iniustè? Certè translato Conuentu Fiteriensi integer ei manebat Fiterij locus, integræ possessiones, cæteráque, quibus, quo iure, ab Scalæ Dei Abbate priuari potuit? Quòd si non transtulit antiquam fundationem, sed nouam produxit,cur Mater destituatur iure in Filiam?Cur semper obseruatæ Cistercij leges, in ipsius tantum dedecus violentur, & institutæ à Monachis Fiterij Militiæ sacræ,cùm præmium mererentur, quasi rei flagitij pœnas luant.

2. Tum, si quod ius, seu iuris similitudo posset allegari, pro Scala Dei stare, non pro Morimundo, cui nullæ prorsus leges,vel in speciem,consuetudines nullæ, nullus similis casus suffragaretur. Siue enim Fiterienses sedem mutauerint, siue prolem emiserint; nullum ius acquisitum auiæ in neptem, quod Matribus in Filias: neque vltrà in charta charitatis extendebatur. An Morimundus opposita Fiterio, vt vinceret potentia, quam non posset iustitia superare? An obruendæ authoritate æmulæ? Morimundo componitur totius lineæ caput, cum qua non litigaret, quia non auderet? Damnatam hanc iudicij subuersionem, vel inter sæculares, queis libitum pro licito, & posse facere pro iusto haberi solet. Quantò minùs decere Religiosos, maximè Cistercienses, quibus solùm, quod licet, libere debet.

3. Sensit inuidiam Abbas Morimundi, nec sibi pro se quidquam allegandum consultiùs ducens,ad Scalæ Dei Abbatem litem remisit, in quo aut faciliùs vinceret, aut si non posset, honestiùs vinceretur. Certè cum eo, si causam obtineret, compositurus facilè; nec dubitabat subnixam suæ potentiæ, qualencunque iustitiam præualituram. Igitur sibi non vllum in re illa subeundum iudicium præfatus, quippe quem neque charta charitatis, neque aliæ leges domesticæ, aut extraneæ; sed generalis Synodi decretum, & conniuentia Scalæ Dei Abbatis, qui potior in hoc iure Calatrauæ Militiæ præfecissent. Eam potestatem nunquam à se cupitam, petitámve, vltrò ab aliis oblatam acceptasse, multis disseruit. Et confirmatam ab Abbate Cistercij primùm, mox à Summo Pontifice exercuisse: non, vt militibus Abbas imperaret; sed, ne Monachus Superioribus suis non obediret: si in nobis esset iura dare subditis,tot Mo-

rimundo Ecclesias subiacere, vt à sola Claravalle, quod omnibus constabat, excederetur. Militum regimen minùs appetendum, quia minùs notum, & se in hac parte satis iam fecisse cunctorum suspicionibus, qui Abbati Hispano, & gnato gentis, & linguæ, totius Militiæ curam delegasset. Nec prætulisse recentem Domum antiquis; sed acquisitam Militum industria, eóque ipsis notiorem, chariorémve, patentibus nequaquam denegasse. Sed neque solis Militibus id datum, sed Regi Alphonso, cui qualiter auderet contraire? Regibus preces, pro mandatis esse; beneficia pro vinculis, quibus aliorum deuinciant voluntates, captent obsequia. Quid, si deuinctus recenti beneficio acceptæ ab ipso Domus, non obtemperauisset illorum precibus? Hanc rationam constare gestorum hactenus: gerendorum, ab alio reddendam esse. Prodeat, si volet, Scalæ Dei Abbas, & pro se, ac pro Domo sua litiget: se pro onere tanto subeundo non litigasse hactenus, neque deinceps, si Deo placet, litigaturum.

4. Tum vocatus Scalæ Dei Abbas, atque de cunctis, quasi nihil sciret, admonitus, id sibi iuris competere respondit: parato dudum ad omnia respondere, quæcunque Fiteriensis vellet obiicere. Res ad Capitulum Generale delata est, (huius anni, an sequentis non satis constat,) & partibus citatis, validæ vtrinque productæ allegationes, quæ hodiéque leguntur in Manuscriptis antiquis Calatrauæ, quorum trāsumpta authentica, & antiqua priscis definitionibus præposita, in Bibliotheca Sanct-Bartholomæana Salmanticensi, in Sanct-Laurentiana ad Scoriale, atque in pluribus aliis perseuerant. Summa earum pro Abbate Fiteriensi in eo consistit, vt Calatrauam Fiterij Filiam esse, non Fiterium translatum demonstrarent. Quod si euinceret, reliqua pro se stare non dubitabat. Id, præter argumentum suprà factum, probare nitebantur multis indiciis. Primò, ex Conuentu Fiterij remanente, ad diuinum Officium peragendum, ad disciplinæ rigorem, qualem anteà obseruassent, continuandum. Secundò, ex reditu Monachorum, qui recessissent, quibus competere recursum ad propriam Domum, declarauit Capitulum, cùm res in controuersiam redacta esset. Tertiò, ex abdicatione Calatrauensium à bonis Fiterij, quibus haud dubiè non abrenunciassent, si idem omninò Conuentus, solo loco mutato, remansisset. Quartò, ex subrogatione Abbatis apud Fiterium pro Scalæ Dei Abbate celebrata, translationi contraria: & quæ dum idem ius Matri conseruat; ibidem permansisse Filiam, non aliò transmigrasse facilè probat. Et quintò tandem, ex suppressione Abbatiæ in Calatraua, quæ vel Fiterium de medio sustulisse, vel conseruatam in prima fundatione, atque hactenus manentem manifestabat. Hæc pro Fiterio.

5. Pro Scala Dei pauciora, fortè & leuiora: sed non minori plausu suscipienda. An inter sæculares finiantur lites: inter nos nullum finem habere possint? An nihil adeò firmum, stabiléve, quod non veniat in dubium reuocandum? Rei iudicatæ exceptionem peremptoriam tribunalia expedire, etiam suspectanos Sanctis Patribus, quorum semen sumus, in nullo deferemus; & quæ sanxerunt semper dubitabimus? Maneat aliquod fixum, certúmque, à quo non liceat vlteriùs resilire. Condemnatam Fiterium in hac causa, cùm discedens Raymundus ad Calatrauam, se, & Monachos transtulit, sententiam per vicinos Abbates latam pro more nostro; cui Fiterium cum Abbate nouo consenserit: quam confirmauerit Abbas Morimundi, quam Capitulum totum, & cui apostolicæ demum firmitatis robur cesserit. Decennio, & ampliùs, cùm possent reclamare, non reclamasse, imò nec tunc cùm redeuntes, Calatrauenses ad Morimundi obedientiam admisissent. Quando non poterunt litem innouare, si modò possunt? Fuerit aliquid indultum illis in reditus; at *de importunitate, & inquietudine* (ipsius Manuscripti antiqui verba vsurpo) *non ex iustitia* extortum, non concessum credendum esse: & vt remanserint aliqui in Fiterio, ad colligendas fruges, non ad Conuentum ibidem conseruandum remansisse credendos: quippe acephalos, nec sine Abbate Conuentum effecturos, imò tam paucis numero, vt nec si vellent, disciplinam tenere possent. Hæc, & similia præsumenda in præsenti, non probanda: nec quicquam esse, quo priores sententiæ fulciri possint, quod non priùs constitisse putandum est, atque animos Patrum inclinasse, vt pro Scala Dei in Fiterium pronunciarent. Et tandem in hæc verba Acta concludunt: *Quanta verò ex reuocatione sequeretur improbitas, Sanctorum illorum Patrum probat authoritas: si enim hoc voluerit in contrarium, omnia, quæ facta sunt, poterunt de cætero à successoribus reuocari; quod, quantum malum sit, omnibus constat.*

Inualuit apud Patres sententia hæc; siue, quia iustior; siue, quia vtilior. Et si quid fortè à iustitia deuiaret, Capituli plenaria potestate suppleri poterat. Nihil contemptibilius in iudicio, quàm varietatem, quæ inconstantia iustitiam dehonestat: & si ad opposita etiam extendatur, iniustitiam præsefert, quæ in altera parte necessaria, dum ignoratur, vtranque suspectam reddit. Tum Alphonso inconsulto nihil mutandum, maximè in his, quæ ipse petiuisset, & Scala Dei vincente constare omnia, facilè Morimundo concessura: de Fiterio ignorari adhuc quid velit, neque credendum cessurum Morimundo, quæ primò in Morimundum litem mouit. Calatrauenses optasse Generalem suum Abbatem Sancti Petri, qui soli iura, & leges precariò daret ex alterius indulto: qui iure velut proprio dominetur, forsitan suæ gentis non laturos. Multa, si moueantur, firma fore, quæ mota vacillent, & tutius esse nota conseruare, quàm noua experiri, quorum pericula quis possit præcauere? Igitur pergunt Acta ita scribere: *Temerarium est enim, decreta Maiorum à posteris violari, cùm non liceat terminos transgredi, quos constituerunt nobis Patres nostri. Diligenter igitur inuigilandum est, & omni opere nitendum, ne suo priuetur iure Domus Scalæ Dei: & istud fuit indicatum in Cistercio, instante Capitulo Generali. Quòd Abbas Scalæ Dei haberet plenariè curam, & dispositionem Domus Calatrauæ. Et hæc sententia sic lata præcepta est seruari sub anathemate.* Hactenus ibi. 6.

Adiudicata Calatrauæ Militia Scalæ Dei, facile fuit Abbati Morimundi, quam semel dudum in eam admisisset potestatem, & curam conseruare: quippe Scalæ Dei tunc tenuis substantia, & possessionum, quàm authoritatis auidior ius, quod habebat, vltrò commutauit: vnde in eodem Manuscripto sequitur: *Abbas Morimundi, & Abbas Scalæ Dei conuenerunt inter se in quadam permutatione cuiusdam grangiæ, quam Domus Morimundi habebat in Vasconia, vt relinqueret illam Abbati Scalæ Dei: & Abbas, & Monasterium Scalæ Dei, authoritate Capituli Generalis relinqueret Abbati Morimundi, & eius Monasterio plenariam curam, & libertatem Domus Calatrauæ, quod factum est, & sententiatum per Capitulum Generale Cistercij, de quo suprà; & pro maiori totius transactionis confirmatione,* 7.

ne, dictum Capitulum edidit definitionem, quæ sequitur in hunc modum.

8. *Cùm filiatio de Calatraua ad Domum Morimundi non solùm diuturna præscriptione tẽporum, verũ etiam ad petitionem Capituli Generalis, iam apostolica gratia confirmata, pleno iure pertinere noscatur: Vniuersis Abbatibus, & personis Ordinis distinctius inhibetur, ne per alicuius littera impetrationem, seu consilium, vel auxilium apponendo, aliquid attentare præsumant, per quod Domus Morimundi perturbetur possessio. Quòd si quis ausu temerario attentare præsumpserit, sciat se sententiæ conspiratorum penitùs subiacere.* Hactenus in antiquis Manuscriptis. Commutatio in decretis Ordinis tacita, quòd nihil ad rem facere, fortè & vt sacram Militiam non offenderet, quæ se, aut ab alia Ecclesia pretio venditam, aut ab alia redemptam non toleraret. Mansit ex illa die Morimundo inconcussum imperium sacræ Militiæ, quamdiu ipsa permansit. Quin & ipsa Militia integra mansit, quandiu sub Morimundo: cum iugum excusserit, statim præcipitanda. Hæc intra duos, aut plures fortassè annos sub Cœlestino, cœpta, tandem sub Innocentio consummata simul coniunxi, ne euentu litis rectorem defraudarem, cuius occasione factum est, vt scriberent Episcopi, & Abbates ad Innocentium Papam, quas suprà litteras datas pro Morimundo commemorauimus.

Hoc ipso anno, vt vna omnes fortuna penè æquaret, quæ nuper accepissent, Alfonsi Regis dono, Milites Pereyrenses, & in quibus Conuentum posuisse diximus. Castra Iulia, quæ nos *Trugillo* dicimus, cum aliis oppidis capta à Saracenis, cladem Alarcicam non parum cumularunt. Militia vtroque pulsa de suis sedibus exulauit intra annum, nisi quòd alteri mansit primus locus, altera vaga, & exul ad tempus fuit. Desæuiebat in filios cœlestis ita, neque ab hostibus solùm ferro, & igni; sed & peste de cœlo, atque de terra fame, atque incommodis aliis affligebantur. Mariana ex antiquis, cæteris breuiùs: *Fuit hic annus*, scilicet, M. C. XCVI. *fame, pestéque fœdus. Prætereà noua barbari Regis irruptione Castra Iulia, & Placentia capta sunt.* Ergo, vt suam Calatrauam ante annum Raymundani Milites (sic enim eos appello à Fundatore) quòd primitiuam sedem sortiti essent; sic Pereyrenses sequenti, Trugilio pulsi, eò fortassis maiori desiderio, doloréve, quò minùs ea sede potiti essent. Et Calatraua recipienda ab illis sperabatur; his Castra Iulia non vltrà possidenda, etiam cùm à Christianis recepta sunt. 9.

---

1. Monachi Sancti Cypriani, mutatis sedibus, 2. ad Riuum Siccum migrant, 3. nec in eo adhuc loco permansuri: 4. detectus error quorundam recentiorum. 5. Arnaldus magnus subrogatus in Populeto: 6. emendatus Cæsarius. 7. Generalis Capituli decreta. 8. Chronologia, & ex Roberto Claudio quædam, 9. ac demum Anetense Cœnobium Virginum.

CAPVT VII.

1. IISDEM temporibus in Hispania Sancti-Cyprianenses, ad montes Occitanos, ex Quintana translati, de quibus anno M. C. XLVII. & M. C. LXXXIV. pertæsi loca frigida nimis, & patentia ventis, & niuibus, siue magis perfidiam illorum Principum, à quibus Monasterio donati essent (nam penitùs resiliisse, neque quicquam seruasse, Tabulæ illius Cœnobij præferunt) mutare sedes, atque ad alias quascunque transmigrare deliberarunt, siue reuerà (quod multis fortè arrideat) vrgentior causa mutationis fuit, iterum mutauisse: nam & id conditionis humanæ est, fecisse, quod feceris; & solita, quàm vtilia faciliùs sequi; insueta, quàm nociua magis horrescere.

2. Est in Montanis antiquioris Castellæ locis nobile oppidum duorum Iudicum quondam nota sedes (*Bijueces* dixère maiores, qui bini Iudices) ab Iberi profluuio ad iactum lapidis, nec multis millibus distans ab eius ortu. Haud procul extitit vetus Abbatia Beatæ Virgini sacra, & ab alueo vicino, sed sine flumine, solis hybernis imbribus patenti. Sancta Maria de Riuo sicco incolis dicta; quæ Monachis omninò destituta, per vim fugatis, an sponte discedentibus, nam vtrunque ferebant mores illius temporis, in ius transierat nobilium sæcularium. Hanc, Cyprianensibus Monachis nutantibus, Martinus, Almazanúsque (hæc nobilium nomina) pij pariter & liberales obtulère; nec multùm, diúve rogandi fuerunt, vel si relinquerentur rogaturi. Alfonsi afsensus quæsitus, obtentusque; quid enim iam auderent sine ipso? Vnde pacta, conuenta inter vtrosque; & Monachi quò minùs potentiæ in his nobilibus, eò plùs fidei fore, non dubitabant. Sic deserta Abbatia sancti Cypriani (quam per duodecim annos occupauerant) nec quouis iure in ea sibi retento, hoc anno ad Riuum siccum transière: perpetuum nomen, permansurúmque, etiam non permanente domicilio.

Hanc translationem factam ad hunc annum, Tabulæ eiusdem Cœnobij testificantur: cùm iam Romerus, sub quo Quintana Suatij deserta olim (sed retento dominio, quod hodie manet) decessisset è viuis, atque Martinus, huius nominis secundus suffectus esset. Hunc penes instaurandi ædificij, & disponendi iuxta Cistercij ritus, normámque, quàm perennandi intentior cura fuit. Quippe alueo vicino ædes imposita: qui quanuis aliàs siccus, & sine flumine, montium tamen subsidiis intumescens, imbrium tempore Cœnobium conquassabat. Hinc quartò tandem mutandæ sedes Fratribus, atque quartus quætendus locus fuit: cùm ingruentium aquarum violento impetu, insolentiorique, magna ex parte ædificia corruissent; sed hæc qualiter, & quando gesta sint, & quomodo translatum Monasterium ad ripas Iberi, in præeminenti loco, vix vno lapide ab antiqua fundatione, cuius hodie ruinæ etiam visuntur, anno M. CC. XXXV. quo Tabulæ accidisse ferunt, dicendum erit. 3.

Distat vterque locus ab vrbe Regia totius Castellæ capite (Branum antiqui, recentiores Burgos, appellant) ad duodecim leucas, ab oppido Metymnæ de Domar (Comitumstabilium Castellæ, siue stabuli mauis, sedem antiquam) ad duas tantùm: inde aliquibus errandi occasio sumpta, vt Arnaldum Abbatem de Pomane in Hispania, qui mox Grandisiluæ, dein Cistercij apud Cæsarium lib. se- 4.

primo Dialogorum cap. 52. Abbatem Riui ficci arbitrarentur, quasi à proximo Castro mutuato nomine, & dictum de Pomane, siue Pumane, id est, de Abbatia sita iuxta illud oppidum. Et tamen constat ex Catalago Abbatum, nullum in ea Arnaldum præfuisse, circa hoc præcipuè, aut paulò antiquius tempus, ad quod, quæ narrat Cæsarius, referenda. Sed de his statim. Mutauit locum quater Riuus siccus, sed nunquam Diœcesim; quippe omnia continentur intra Burgensem, in qua etiam non semel, memoratur in litteris Honorij Papæ III. quas in tempore dabimus: nomina tria sortitum, ex tribus primis locis: quæ occupauit, tamen sub nullo video nominatum in libris Cameræ, saltem quorum transumptum ad me transmissum.

5. Hoc ipso anno, in Regio Populeti Monasterio decessit Petrus Abbas, vigesimasexta die mensis Aprilis, cùm per quinquennium egregiè administrasset, vt Tabulæ eiusdem Domus testificantur. Raptus postridie à morte Alfonsi Regis, vt intra biduum vtroque parente orphana, vtriusque funeris luctum, dolorémque ex alterius dolore cumularet. Successit tamen Petro, diuino nutu, qui vtrunque damnum cum fœnore lætitiæ supplere, haud dubiè potuit, Magnus Arnaldus, dictus Amalricus, quem modò memorabā, ex Ducum Narbonensium clara progenie, qui post triennium exactum in Populeto, in Grandis syluæ primùm, mox in Cistercij Abbatem promouendus, tum primus Inquisitor contra Hæreticos, in quos magna ex parte nostram Familiam, in quos insignem pietate virum Didacum Oxomensem, in quos Sanctum Dominicum armauit. Demum Narbonæ Archiepiscopus futurus, integras nobis paginas implebit huius Tomi, & sequentis, semper cum laude, & gloria memorandus. Populetanæ Tabulæ, dum virum ad Narbonam assumptum ex Populeto, idque ad an.M. C. XCIX. quo successorem habuit, memoriæ produnt; falsitatis à multis argui solent. Quippe Narbonæ nullus Populeti, sed Grandis syluæ, & Cistercij Abbas Arnaldus, isque post annos quatuordecim non minùs ad eam Sedem promotus memoratur. Sed ignorantia duarum functionum, quas constat subiisse, ante versum tempus: & facile cohærebunt omnia, si differatur.

6. Hinc obiter corrigendus venit Cæsarius lib. 7. Dialog. cap. 51. vbi de Arnaldo Abbate Cistercij loquens, qui posteà fuit Archiepiscopus Narbonæ, præfuisse ait, in quadam Hispaniæ Domo, quæ *Pumane* vocatur, aut, vt alij legunt, *Pumerane*: & pro his Populetum substituendum; nulla aliàs Domo in Hispania similis nominis, & ea, quæ hactenus ex vicino loco dicta, credita est; nullo Abbate Arnaldo, vt adnotabam. Et nihilominùs, constante per instrumenta, & Authores antiquos, Arnoldum Narbonensem Archiepiscopum, de quo ibidem loquitur, priusquàm Cistercio, Grandi syluæque, Populeto præfuisse, quæ Domus in Hispania, atque inter omnes Hispaniæ perillustris non dubitatur. Recèns creatus Abbas in Populeto (nam quæ antè gesserit, penitùs ignota, sicut & in qua Domo professus fuerit) ad Habitum suscepit Ferdinandum Aragoniæ Infantem, quem dudum ab Alfonso patre detentum, supremis tandem Tabulis permissum, & quà licebat, iussum de ibidem sacrari, memorauimus. Sic Populetum pro Rege, Regis filium; pro extraneo, domesticum; pro sæculari, Monachum accepit, cùm primùm Petro Arnoldum subrogauit.

7. Statuta in Generali Synodo quædam, quæ Dei cultum, aut Regularis disciplinæ obseruantiam amplificarent, *vt in Festiuitate Sancti Patris nostri Benedicti Regula singulis annis inchoaretur*, intellige, in Capitulo legenda, distributa per capita; quo nullus ignorantiam præceptorum, quibus attinebatur, nullus obliuionem toties repetitorum causari posset. Datum præterea honori Sancti Patris, vt quem legislatorem sortiti sumus, Authorem obseruantiæ, & totius obedientiæ promotorem, ab ipsius solenniis auspicaremur. Actum dein de Nouitiis suscipiendis: decretúmque, *Ne ante decimumoctauum ætatis suæ annum reciperentur.* impari disciplinæ rigori minori ætate; & si semel assuescat laxamentis, ægrè ad Ordinis normam reducenda. *Leprosos intra annum probationis, nudandos Habitu; sed nihilominùs curandos ex charitate.* Ita prouisum illis, nostrísque: his, ne inutiles, atque noxios futuros, sibi sociarent; illis, ne morbo, velut desperati, permitterentur. Demùm & œconomiæ respectus habitus, decretúmque, *Quòd numerus personarum in Monasteriis, de consilio Patrum Abbatum constitueretur.* Non tenuis substantia pauperem facit, sed nimia largitio: quam, si infra illam prudens moderetis, modicum abundabit: cùm ingentes diuitiæ non sufficiant, si plus insumas. Hactenus quæ hoc anno nostris prouisa.

Chronologia huius anni admodum breuis, vnius tantùm Cœnobij, eiúsque penè ignoti, de quo hæc habet: *Anno M. C. XCVI. septimo Kal. May fundata est Abbatia de Vtrisvalle, vel Vtristale.* Domum sub hoc secundo nomine video in Tabulis Ecclesiarum Claræuallensium, incerta Matre. Claudius Robertus [b] duo alia notat in Bisuntina vtrunque Diœcesi, quorum alterum hoc anno cœptum tradit, alterum auctum. Priori nomen Charitas, de quo hæc habet in suo illa Catalogo. *Charitas, Cisterciensis Ordinis, Bisuntinensis Diœcesis, fundata M.C. XCVI. tempore Henrici VI. Imperatoris, & Reginaldi Comitis: ibique iacent Otto, & Stephanus Burgundiæ Comites.* Veram istius loci Fundatricem Dominam Alaiidam de Traua, atque seriem Abbatum huius Domus, quam antiquiorem putat, Gaspar Iongelinus in suis Notitiis vulgat. Secundò, Charus Locus, de quo superiùs. Hunc memorari cum Gobaldo Abbate ait, in diplomate Henrici Imperatoris, expedito hoc anno, in quo Cœnobium abs Reginaldo, ipsius Henrici auo, Burgundiæ Comite, plurimùm dilectum, & necessariis possessionibus ampliatum, ipse etiam exornat, & locupletat. Sepulcra, & epitaphia Burgundiæ Comitum, qui in Chari Loci Ecclesia sepulti iacent, idem qui suprà refert Iongelinus, & facilè apud ipsum videri possunt. 8.

b in sua Gallia.

His libet addere & aliud fœminarum Atrebatensis Diœcesis, de quo Aubertus Miræus in notitia Ecclesiarum Belgij, hæc habet scripta [c]: *Anetense, seu Braëlense Monasterium Virginum, Ordinis Cisterciensis, anno M.C. XCVI. ab Ada de Harnes Constabularia Flandrensi conditum, in Diœcesi Atrebatensi, probant ex Hugone Abbate Sancti Petri Gandensis.* Litteras porrò approbationis idem Author adducit, quæ ita habent: *Hugo, Dei miseratione Abbas Sancti Petri Gandensis, totiúsque eiusdem loci Conuentus, vniuersis Christi fidelibus in perpetuum.* 9.

c pag. 479.

Omnibus vobis notum esse volumus, quòd Domina Ada, nobilis Matrona de Harnes, Constabularia Flandrensis, à nobis impetrauit, vt in loco, qui dicitur Baëlle, *iuxta Crucem de Sobry, mansionem ad colligendas Religiosas mulieres, & Capellam administrandam Deo, ab omni subiectionis ligamine absolutam,* quantùm

quantùm ad nos, de assensu, & permissione nostra, construere liceret; & inter cætera impetrauit, vt ab omni decimatione, quæ nos infra ambitum eiusdem mansionis contingeret, & à portione, quæ nobis ad prædictam capellam in oblationibus peruenire deberet, Domum illam exemptam esse sustineremus. Nos itaque pium prædictæ Matronæ propositum promouere cupientes, sicut in præsenti charta continetur, benignè concedimus, & sigilli nostri authoritate confirmamus. Actum anno M. C. XCVI. Hoc instrumentum exemptionis illius loci, per quam ad Virgines Sanctas suscipiédas, sub Cistercij instituto, præparabatur.

ANNVS CHRISTI M.C.XCVII. — CISTERCII C.

1. Petrus, cùm recèns Regnum accepisset, ad Hortam venit: 2. in Capitulo in Fratrem Monachorum recipi petit 3. Hortam specialiter defendere promittit. 4. cui & multa indulget, 5. quæ mox in Episcoporum Conuentu firmat: 6. perpetua quædam, 7. atque assignata ab ipso causa totius facti. 8. Simile quid vsurpatum à Raymundo Tolosæ Comite, 9. quod pòst Gregorius IX. confirmauit. 10. Admiratio de vtriusque Principis fine, minùs felici.

CAPVT I.

1. EQVITVR annus à Christo in terris nato millesimus centesimus nonagesimus septimus, primam Cisterciensis ætatis centuriam claudens, eóque memorandus non sine iubilo, & gratiarum actione, quòd primum sæculum, cùm crescere vix posset, (quod in hac vita rarum,) in eodem statu continuauerit, peracturum secundum, vt palàm fiat, inconcussum omninò, aut crescenti similius, quàm decrescenti. Hoc Petrus inclytus, Aragonensium Rex, recèns Regno potitus per mortem Patris, atque eiusdem exemplum imitatus, veniens ad Monasterium Hortæ, extra ditionis suæ terminos situm, intrans Capitulum, quod Pater etiam fecerat, recipi se in Fratrem postulauit, obtinuítque, & simul se in specialem Protectorem Cœnobij obtulit, firmata vtrinque mutua acceptatione, ac litteris mandata, priuilegio expedito; quod in memoriam pietatis Regum illius æui, simúlque eximiæ, qua Hortam, & Monachos illius Domus colebant, venerationis, velut felix auspicium euentuum præsentis anni, hîc ad literam censui transcribendum. Est autem tale [a]:

a in Archiuis Horta.

2. *In Dei nomine. Ego Petrus, Dei gratia Rex Aragonensis, & Comes Barchinonensis, facio vobis Domino Eximinio, Abbati de Horta, & omnibus Fratribus vestri Monasterij, tam præsentibus, quàm futuris, hanc chartam defensionis, protectionis, & confirmationis.*

Notum sit omnibus hominibus, præsentibus, & futuris, qualiter ego Petrus Rex, veniens ad præfatum Monasterium de Horta, ab Abbate Eximinio, & cunctis Fratribus in societatem, & participationem omnium bonorum, orationum, videlicet, ieiuniorum, & eleemosynarum, vigiliarum, Missarúmque solenniorum, & cunctorum, quibus Regnum æternum acquiritur, in Capitulo eorum receptus sum, tam ego, quàm omnis generatio mea per sæcula cuncta.

3. *Ego verò desiderans vtilitati eorum, ac si Domui propriæ, prouidere, personas Fratrum, hæreditates, & omnia, quæ illorum existunt, & in futurum, largitione Principum, donatione Pontificum, oblatione fidelium, siue emptione, aut commutatione, seu aliis quibuslibet iustis modis, acquirere poterunt, sub defensione, & protectione, & nostro amparamento, & de tota nostra generatione recipio, decernens, vt nulli potestati, militi, seu cuiuscunque conditionis homini liceat, neque in pace, neque in guerra, neque nomine pignoris, vel alia aliqua ratione, in tota nostra terra, prædictos Fratres, aliquatenus molestare, vel bona eorum inuadere. Nolo enim, vt si fortè per guerram Regni de Castella, vel alterius Regni in aliquibus Monasteriis terra mea præda facta fuerit, vel aliquod malum, vt in ea, quæ illorum Fratrum de Horta fuerint, nulla vindicta iactetur: sed semper in tota nostra terra, omnia, quæ eorum sunt, vel erunt, salua, secura, & tuta consistant.*

Greges omnes eorum, & armenta, & cuncta eorum animalia, quasi mea propria, in tota terra mea liberè, & sine aliqua exactione, & sine herbatico pascantur. Nusquam in tota terra mea, portaticum donent de propriis rebus. Deinde, si quis eorum, qui ad nostram ditionem pertinere noscantur, ausus esset hoc meum donatiuum perrumpere, si honorem pro me tenet, illum siquidem honorem, post dati damni satisfactionem, perdet, & à Regno proscribetur. Si verò quicunque miles non habens per me honorem, vel Burgensis, aut Villanus hoc fecerit, data priùs satisfactione, vt prædixi, mille marabitinos mihi pectabit: & nihilominùs eum à Regno proscribi faciam. Hoc autem decretum, seu eleemosynam, quod pro mea, meorúmque omnium prædecessorum, pariter & successorum, salute facio, vt ab iisdem Successoribus meis, cùm debitum naturæ persoluero, inuiolabiliter obseruetur perpetuò, piè, & charitatiuè rogo, & moneo, quatenus cùm ad Curiam summi, æternique Regis peruenerint, in illa nouissima die, inter Choros Angelorum audire mereantur: Beati Misericordes, & qui diligenter me dilexistis, quoniam vestrum est Regnum Cœlorum. 4.

Facta charta apud Calataiud, & data per manum Ioannis Baxensis Domini Regis Notarij, & mandato eius scripta mense Augusti, æra M. CC. XXXV. Regnante eodem Petro Rege in Aragonia; & in Catalonia. Episcopo Raymundo in Cæsaraugusta. Episcopo Garzia Frontino in Tirasona. Episcopo Richardo in Osca. Episcopo Gombaldo in Ilerda, & in Roda. Guillino de Castellazolo Maioredomo Curiæ Domini Regis. Petro Latronis Alferiz, & seniore in Tinul, & in Velchit. Berengario de Attenza in Calataiud. Artallo de Aragone in Malagone, & in Burgia Michaële Sanctæ Crucis in Magalon. Garzia Ortiz in Aranda, Eximinio Cornely in Osca. Petro Cornelij in Exea. 5.

Hactenus priuilegium Petri datum Hortensibus, & Abbati Eximinio, siue Semeno; qui iam Gerardo 6.

mortuo

mortuo suffectus esset. Et quidem suis talia concessisse ratum hoc tempore; extraneis sine exemplo forsan erit. Tum, si rogatus à Monachis fecisset, mirandum minùs; ipsum rogasse, neque per Legatos, aut nuncios, sed per se ipsum, terminos sui Regni transgressum esse; venisse Hortam, & coram Monachis in Capitulo extitisse, eorum aggregandum fraternitati, omnem superare videtur admirationem. Crediderim, fecisse mandato Patris, qui moriens, inter alia salutaria, hoc illi etiam præceptum intimauerit; non secùs, atque Garziæ Tirasonensi Episcopo in mandatis dedit, vt decimas, atque alia indulgeret eidem Domui. Porrò idem instrumentum Bilbili factum, vulgò, *Calataiud*, idque mense Augusto, argumento est præcessisse ante illius expeditionem aduentum Regis, atque annum intra ab Alfonsi Patris morte (exequendis defunctorum mandatis lege præscriptum) contigisse, nisi quòd tamen maiori firmitudini expectatus Conuentus Episcoporum, Procerúmque, qui instrumento subscriberent, qui fortè non coactus ante Augustum.

7. Porrò, quæ causa vtrunque Regem mouerit, vt tanto affectu, atque veneratione Monasterium Hortense prosequerentur, idemmet Petrus expressit post annos vndecim, nouo alio concesso priuilegio, in quo hæc non tam ait, quàm declamat: [b] *Inter caeteras Ordinum varietates, quibus decorata est Sponsa Christi, nullus Ordo fragrantior, & sancti nominis odore suauior est in Christo, quàm Ordo Cisterciensis: eius quippe Professores tantò differentiùs præ caeteris triumphales, & illustres virtutum titulos praeferunt, quantò expressiùs apostolicae Religionis vestigiis adhaeserunt. Cum igitur Domus de Horta, quae sita est in confinio Regni nostri iuxta Farizam, per Dei gratiam nominatissima sit inter alias, in praedicti Ordinis rigore, & obseruantia*, &c. *Datis Farizæ 3. Nonas Februarij, Æra M.CC.XLVII.* Hæc vniuersim honorifica Cistercio: sed, quæ me illi genuit, Hortensi Domui honorificentiora ex Archiuiis eiusdem Domus eruta, in meo Sanctorali dudum vulgaui; [c] & nunc nefas putarem, si prætermitterem. Id vnum tamen adnotandum censeo, delata omnia Martino, maiori parte, nec quicquam sine ipso gloriosum Hortæ, saltem dum vixit: quippe aduentus Alfonsi, ipso Abbate: Petri vtrunque diploma post resignatam Seguntinam Sedem, cùm suam Hortam priuatus inhabitaret.

b ex Archiuis Hortæ.

c lib. 2. in Vita Sancti Martini, c. 8.

8. Hoc ipso anno, quia semel cœpimus de pietate Principum, quam vtinam vterque continuasset, Raymundus, Constantiæ Reginæ filius, Tolosæ Comes, ad Grandisyluam veniens, confirmauit indultum Raymundi patris, quod anno M.C.LXVIII. in Capitulo eiusdem Monasterij expeditum commemorauimus. Porrò eodem ad litteram transcripto hæc addit verba: [d] *At haec ego Raymundus, Comes Tolosae, Reginae Constantiae filius, intuitu pietatis, & in redemptionem animae meae, & parentum meorum, pro me, & omnibus successoribus meis, dono in perpetuum, laudo, & confirmo omnia dona, quae Dominus Pater meus fecit, & donauit D. Deo, & Beatae Mariae Grandisyluae, & Pontio Abbati, sicut in instrumento isto, & aliis instrumentis, Monasterium Grandisyluae habet contentum: & in signum donationis, praesente G. Montis Pessulani Domino, Bertrando de Sancto Andrea, Petro Roger Vicario, & Petro Ceuerino, Scriptore nostro, qui mandato nostro hanc Chartam subscripserunt, & signarunt, praesentem Chartam sigillo nostro iussimus imprimi, anno M.C.XCVII. Regnante Philippo Francorum Rege.* Hactenus ibi.

d in Regist. fol. 116. epist. 408.

Cæterùm, hoc idem priuilegium patris, & filij, post longas satis lites, iurgiáque, imò, quod attinet ad Comitem Tolosæ, cruenta odia in nostros, atque sacrilega, quæ suis locis latè daturi sumus, eius, qui nunc viuebat, Raymundus filius, post sex, atque triginta annos firmauit, atque munitum sigillis trium Pontificum, R. nimirum, Narbonensis Præsulis, R. Tolosani, & D. Albiensis, Gregorio IX. præsentatum est apostolica roborandum authoritate. Extátque, & legitur in Regesto Vaticano [e] insertum eius litteris ad Abbatem, & Conuentum Grandisyluæ, datis Laterani, decimoseptimo Kalendas Ianuarij, Pontificatus ipsius anno septimo. Ex quibus nos hæc ipsa transcribi fecimus. 9.

e lib. 4. Regest.

Sed, ô altitudo diuitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius! Tanta pietate pollentem vtrunque Principem, nimiùm heu! infelix manebat exitus: Petrum caesum in prælio contra Catholicos; quæ fœda nota in Principe Christiano, quibusuis titulis, seu pigmentis cohonestetur: Raymundum Comitem Hæreticis fauentem, in ipsa hæresi, atque ab Ecclesia auulsum gladio anathematis, adeóque in Cistercium ob hanc causam, atque in Monachos eius excandescentem, vt multos Cœlo Martyres inuexerit, priusquàm ipse in Infernum (quantum homini coniectari liceat) detruderetur. Verùm hæc tetigisse pro nunc sufficiat, suo tempore latiùs pertractanda. 10.

---

1. Petrus Cantor Parisiensis, sanctus, & doctus: 2. à Iacobo de Vitriaco Cardinali eximiè laudatus: 3. veneratus ab omnibus, 4. & sui saeculi caeleste velut Oraculum: 5. eius consilia, 6. & electio in Ecclesiam Tornacensem, 7. pro qua Stephanus, 8. ad Rhemensem Praesulem scribit. 9. Recusat onus, 10. & Monachus sacratur in Longoponte: 11. post mortem corpus inuentum incorruptum, fragránsque. 12. Scriptorum illius notitia aliqua.

CAPVT II.

1. ETRVM Cantorem, Magistrum Parisiensem, insignem pietate, & doctrina virum, si quem alium tulit sæculum illud, præsens annus, & nostris, & Cœlo dedit; quippe defunctum intra annum probationis, cùm non multò ante electus in Episcopum, restitisset viriliter, & nullum penitùs non mouisset lapidem, quo se tandem indemnem conseruaret à tanto munere. De eo Author Exordij Cisterciensis [a]; atque Helinandus, de quo statim agam, qui Virum assequuti iustissimum, doctissimúmque cognominantes, è cuius ore ipsi nonnulla hauserint, quæ suis scriptis inserunt, inter quæ factum Sancti Parentis Stephani, quæ nos ex eisdem, tomo primo memorauimus.

a lib. 1. c. 34.

b an. clib. 16. Speculi historial. cap. 20. d 3. par. tit. 15. cap. 12. parag. 1.

tauimus [b]. Eadem habent Vincentius Belluacensis, [c], & Antoninus [d] ex Helinando sumpta, quæ vnica Fitteriensi Abbati occasio fuit, vt Helinandum Anthorem Exordij diceret, cùm nihilominùs ex ipso contrarium constet, vt superiùs ostendimus, & in hoc capite etiam confirmabimus. Sed de Petro Cantore nullus est, qui non inter Ecclesiæ Luminaria, eius ætatis prima, imò ante alia censeat memorandum.

2. Proferam magni viri illius æui Cardinalis Iacobi de Vitriaco encomium satis elegans, quod vnum mihi, & authoritate dicentis, & ipsorum verborum magnificentia pro mille erit. Is ergo in sua Historia occidentali, loquens de Petro Cantore Parisiensi, hæc habet verba [e]: *Velut lilium inter spinas, & rosa inter vrticas, quasi Angelus Pergami, vbi sedes est Satanæ: quasi thus redolens in diebus æstatis: quasi vas auri solidum, ornatum omni lapide pretioso: quasi oliua pullulans, & cypressus in altitudinem se extollens: quasi cœlestis tuba, & Domini cithartista, erat tunc temporis Magister Petrus venerabilis Cantor Parisiensis, vir potens in opere, & sermone; aurum suum, & argentum similiter conflans, & verbis suis stateram faciens; morum honestati pondus, & grauitatem conferens doctrina sua: cœpit enim facere, & docere, velut lucerna ardens, & lucens, & ciuitas supra montem posita, & candelabrum in domo Domini aureum, de cuius fonte limpidissimo Beatissimus vir Fulco Presbyter, potauit*, &c. Hactenus Cardinalis de Vitriaco, quibus nil maius, vel de magno Augustino videtur dici potuisse.

e cap. 8.

3. Cæterùm inter glorias Petri Cantoris hæc prima sit, quòd eas laudes à laudatis viris adeptus, qua in hac vita maior non vlla extat. Secunda, quòd discipulum inter alios habuit Fulconem hunc, de quo mira Authores, & nos etiam inferiùs nonnulla dabimus. Tertia, quòd Iudex in multis constitutus (nec enim Cœlestinus, prædecessorésve, alium penè habuerunt in tota Gallia, cui ardua quæque negotia delegarent) suspectus nulli, neque ab aliquo vnquã recusandus. Extat ad ipsum Stephani Tornacensis inter alias epistola, in qua sibi de Petro Parisiensi, quem Iudicem haberet, congratulatur [f]: *Quem neque astutia fallere, nec malitia peruertere, nec cupiditas possit coinquinare.* Hæc, & alia similia exornabant Virum sanctissimum, quem consulerent omnes, velut Oraculum, neque aliter suspicerent, nec minùs eius consiliis obtemperarent. Referam factum cuiusdam vsurarij, quod eius temporis Author Cæsarius narrat [g]:

f epist. 217.

g lib. 2. c. 34.

4. *Temporibus Philippi Regis Francorum, qui hodie regnat, erat in ciuitate Parisiensi vsurarius quidam ditissimus, Theobaldus nomine: hic cùm haberet possessiones plurimas, infinitásque pecunias ex vsuris congregatas, diuinitùs compunctus ad Magistrum Mauritium, eiusdem ciuitatis Episcopum, venit, eiúsque consilio se commisit: ille verò, cùm in ædificatione Ecclesiæ Beatæ Dei Genitricis Mariæ nimis ferueret, consuluit ei, quatenus pecunias suas ad structuram inchoati operis contraderet: qui huiusmodi consilio aliquantulum sibi suspecto, adiit Magistrum Petrum Cantorem, verba Episcopi ei insinuans: cui ille respondit: Non dedit tibi bonum consilium hac vice: sed vade, & fac clamari per ciuitatem sub voce præconis, quia paratus es restituere omnibus, à quibus aliquid supra sortem accepisti. Factúmque est ita. Deinde rediens ad Magistrum, ait: Omnibus ad me venientibus, teste conscientia, omnia restitui ablata; & adhuc supersunt plurima. Tunc ille: Modò, inquit, eleemosynam poteris dare securè.* Hactenus, quæ respondit, vt in præcepto.

At, quæ ex consilio consuluit superaddi, quasi, vbi abundauerat delictum, superabundaret & gratia compunctionis, idemmet Author pergit his verbis scribere [h]: *Retulit mihi Dominus Daniel, Abbas Sconaniæ, quòd ad consilium eiusdem Cantoris, per plateas ciuitatis nudus in suis femoralibus incesserit, seruo cum virga se impellente, ac dicente: Ecce iste est ille, quem pro suis pecuniis Principatus honorabat, qui filios nobilium obsides tenebat.* Sic vir sanctus, & doctus distinguebat à consiliis præcepta, atque hæc omnibus, velut necessaria, illa capientibus tantùm, & vt vtilia, cum grano salis cœlestis applicabat. 5.

h ibidem.

Elegit in Pastorem hunc tantum virum ciuitas Tornacensis, communibus suffragiis Cleri, & populi, quin & assensu, & consilio Philippi Regis, atque omnium bonorum approbatione. Interuenerit quid inordinatum in eius electione, in dubio est: constat, Guillelmum, Rhemensem Archiepiscopum, (nanque is adhuc erat,) siue aliud intenderet, seu sinistris rumoribus persuasum, distulisse electionis confirmationem: qua de re extat eiusdem Stephani Tornacensis ad eum epistola, grauis quidem, & zelo sancto plena, pro electione interpellans, quam in ipsius euentus confirmationem, & maiorem notitiam Historiæ Petri Cantoris, his Annalibus dignam iudicaui. Sic autem habet [i]: 6.

i epist. 171.

Domino Rhemensi, pro Petro Cantore Parisiensi, in Tornacensem Episcopum electo. 7.

Commune refugium, patens omnibus mansuetudo vestra, Pater, sic extendatur ad singulos, vt colligat vniuersos. Veniunt ab Oriente, & Occidente, & recumbunt in sinum vestrum; nec facilè semel admissus emittitur, nisi contigerit ab eo committi, quod non mereatur remitti. Hæc sunt, quæ mihi, pluribúsque aliis fiduciam præstant, vt pro deuoto filio vestro Magistro P. Cantore Parisiensi, pandatur vobis aditus supplicandi, ne vobis prouocet indignationem, qui sibi non aduocat dignitatem; ne cui meritum sufficiat proprium, factum officiat alienum. Vir est, cuius per omnes Ecclesias fama suauis diffunditur opinio, qui gemina scientia efficacissimè clarens, & doctrinam monitis ornat, & moribus disciplinam. Origeni parem in aliquo; sic eum docere credimus, vt viuere; sic viuere, vt docere. Tales in candelabro vestro lucernas, tales in diademate Aaron lapides, tales in sancta Rhemensi Ecclesia Suffraganeos esse decet, vt vicinæ Prouinciæ sancta æmulatione moueantur ad promotionem consimilium: & sollicitudo vobis commissa faciliùs, & frequentiùs iuuetur per religionem, & prudentiam ipsorum.

8. *Si quid minùs ordinatè in electione ipsius, à Tornacensibus Clericis factum est, nec absentis ignorantiam tangere, nec innocentiã iusti lædere debet, cùm facillimè, si vobis placet, possit emendari, si quid perperam factum est: commissa vobis à Deo, & potestate corripiendi errores, & scientia corrigendi: vt enim, salua gratia vestra, sine præiudicio loquar, concurrunt in electione illa quatuor, quæ à Leone dicta sunt; vota ciuium, testimonia populorum, honoratorum arbitrium, electio Clericorum. His accedit integritas personæ, hilaritas famæ, necessitas simul, & vtilitas Ecclesiæ viduatæ. Sed & hoc frequenter, & solenniter dicitur, quia Dominus Rex, quem Deus seruet, ac nobis restituat, personam istam nominatim expressit, nominatim pro ea rogauit, nominatim Ecclesiæ Tornacensi præesse voluit, & intendit. Si aliter actum fuerit, verendum est, & forte verum, ne indignationem, & iram, & immissiones per Angelos malos concipiat, & aduersus eos, qui promotionem tantæ personæ impedierint, regalem, & iuuenilem iracundiam*

9.

diam accendat. In his omnibus, Pater sancte, prouidete honori vestro, consulite sanæ opinionis vestræ testimonio, deserte regio mandato, & correpto prius, sicut decuerit, errore eligentium, confirmata electione paterno sinu suscipite electum, & dilectum vestrum. Hactenus epistola, ex qua obiter colligi videtur, incidisse electionem Petri Cantoris in annum M. C. XCI. cùm Rex Philippus in Oriente militaret.

9. Quid egerit Guillelmus Archiepiscopus non constat: certum, Petrum electioni de se factæ, siue vitiosam nouerit, siue episcopale onus recusauerit, nullatenus potuisse adduci, vt consentiret. Ioan. Buzelinus, qui Stephani epistolas non viderat, dubitat, an electus per eius obitum, circa an. M. CC. III. sed neque tunc viuebat, & Stephanus electionem eius promouit, vt suprà vidimus. Interseram eiusdem Authoris verba, qua parte Petri constantiam in resistendo, atque item Monachatum ipsius narrant [k]: *An post Stephanum Tornacenses Petrum apud Canonicos D. Virginis Cantorem Parisiis & præclarissimum huius Academiæ Doctorem, Episcopum suum nuncupauerint, non ausim asserere: saltem id compertum habeo, in eum aliquando (fortè post Euerardum) collata fuisse Canonicorum suffragia, postquam tamen animaduertit electionem vitio factam fuisse, nulla se ratione passum adduci, vt infulas sibi oblatas reciperet, nihilque prius habuisse, quàm vt paulò post in Longi Pontis Monasterio religiosis sese viris insereret.* Hæc Buzelinus. Et quidem electio ab anno M. C. XCI. plùs, minúsve extitisse sub lite, vsque ad M. C. XCIII. aut XCIV. quo ipso respuente, suffectus Stephanus. Monachatum in hunc annum incidisse ex statim dicendis apparebit.

10. Igitur Petrus Cantor, cunctis spretis, cùm multis annis, & multùm fructificasset, ad extremum soli Deo vacare desiderans, (fortè & suaui Ioannis de Montemirabili odore attractus,) Monachum in Longo Ponte induit, circa hunc annum, intra quem etiam, tempore Probationis nondum expleto, migrauit feliciter, æterno præmio in Cælis coronandus: de cuius transitu Cæsarius hæc habet verba [l]: *Magister Petrus, Cantor Parisiensis, verbo, voto, & exemplo plures ædificauerat. Hic in Pontenella Domo Ordinis nostri factus est Nouitius, & infra annum Probationis defunctus est, & in Capitulo sepultus.* Hæc Cæsarius. Porrò hoc anno ad Superos translatum narrat Vincentius in Speculo historiali [m]: *Eodem anno*, inquit, (scilicet, M. C. XCVII.) *Petrus Cantor Parisiensis, tam vita, quàm doctrina conspicuus obiit, amator veritatis, atque iustitiæ, apud Cænobium Longi Pontis* (quod idem Pontilenam Cæsarius vocat) *in magna deuotione, sanctáque confessione migrauit.* Ægidius Romanus ad annum transitum differt: cætera Vincentio per omnia concordans: *Anno*, inquit [n], *M. C. XCVIII. Petrus Cantor Parisiensis, Doctor eximius, in Monasterio Longi Pontis migrauit ad Dominum.*

Post mortem Viri multa illustria sanctitatis, & gloriæ signa sequuta sunt, inter quæ celebre, quod Cæsarius, tunc recens compertum, memoriæ prodit [o]: *Infra annum Probationis defunctus est, & in Capitulo sepultus: cùmque postea necessitate ædificiorum corpus eius esset transferendum, aperto sepulcro, tam magnus, & tam suauissimus ex illo odor efferbuit, vt nares omnium illius fragrantia reficerentur. Odor ille signum erat eximiæ eius doctrinæ, cuius mercedem receperat in Cælo.* Inseruit Menologio Virum sanctum Chrysostomus Henriquez, ad decimamnonam diem mensis Maij; confusum tamen cum Petro Parisiensi Episcopo LXXII. supino temporum, personarúmque errore. Meliùs Hugo Menardus in Appendice ad suum Martyrologium, vbi hæc habet [p]: *Venerabilis Petrus Cantor Parisiensis, Doctor eximius, & tam vita conspicuus, quàm doctrina, vir iustitiæ, & pietatis amator, quique plurimis plurimum profuerat tam eruditionis verbo, quàm virtutis exemplo, apud Cænobium, quod dicitur Longus Pons, in multa deuotione, & sancta confessione migrauit è corpore. Robertus Altisiodorensis in Chronico, ad annum M. C. XCVII. & Thomas Cantiprat. fuit Ordinis Cisterciensis.* Hæc de Petro Fulconis Magistro. At de Fulcone ipso pauca quædam. Verùm de Eustachio Abbate de Florephia in Angliam, ab eodem Fulcone misso circa hoc tempus, vt tradit Matthæus Paris, & multis ibi miraculis illustri, anno M. CC quo ab Authoribus aliis memoratur, dicendum erit. 11.

Memoratur & Petrus Cantor inter Scriptores à Ioanne Tritemio, aliísque, confusa licèt aliquantulum notitia, sed recensitis quibusdam eius operibus: *Petrus*, inquit [q], *Cantor Parisiensis, & posteà (vt ferunt) Episcopus, vir in diuinis Scripturis eruditissimus, & in sæculari Philosophia nobiliter doctus, Theologicæ Scholæ Parisiis, multis annis gloriosè præfuit, & discipulos egregios multos erudiuit. Scripsit etiam quædam præclara Opuscula, de quibus pauca ad manus nostras memini peruenisse. Volumen prænotatum.* 12.

Verbum abbreuiatum, lib. 1. Verbum abbreuiatum.
Distinctionum Opus, lib. 1. Abel dicitur principium.
Grammatica Theologorum, liber 1.
Sermones varios, lib. 1.
De quibusdam miraculis, lib. 1.
De Sacramentis quoque, lib. 3. Circuibat populus.

Claruit temporibus Henrici VI. Anno Domini M. CC. Hæc Tritemius. Ex libro miraculorum, quædam extracta video in Speculo Exemplorum, notatione subiuncta [r]: *Hic Petrus Cantor Parisiensis scripsit librum miraculorum sui temporis; vnde hæc duo exempla sumpta sunt.* Citatur à Thoma Cantipratano in libro suo de bono vniuersali, multis in locis [s]: & ab aliis viris doctis illius æui: ab omnibus cum eximia nota venerationis.

[k] lib. 6. Annal. Gallo Flandr.
[l] lib. 12. c. 48.
[m] lib. 29. cap. 59.
[n] ad annum 1198.
[o] lib. 12. cap. 48.
[p] littera P.
[q] de Scriptor. ecclesi.
[r] verbo, Infirmitas, 20.
[s] lib. 1. c. 19. par. 8. lib. 2. cap. 1. §. 19. & c. 30. par. 12.

1. Ioachimus Abbas in Ieremiam scribens, 2. quædam prædicit de Doctore quodam subuertendo per inuidiam, 3. & vindicta sequenda in subuersores, 4. quæ comprobata prius ratione temporis, 5. ad ipsum, 6. & ad Familiam Cistercinesem Bzuarius trahit. 7. ast neque affectu, 8. nec iudicio ista probanda. 9 Explicatum ab ipso vaticinium Erythreæ Sibyllæ: 10. & dicatum Henrico, cuius morti adstitisse, ac multa in eo correxisse creditur. 11. Electio Lucæ in Abbatem Sambucinensem.

CAPVT III.

EXPLANABAT hoc anno Ioachimus Abbas Ieremiam Prophetam, quod Opus inter alia illius, etiam nunc extat: & quihominis mos in sacra Pagina, prætetita omnia, quantumuis sacratissima, ad præsentia trahere, prophetica illa verba sibi adaptans [a]: *Venite, mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius.* Hæc, inquam, verba de Christo prophetata sibi appropians, confusè licèt, inuolutéque nonnulla scripsit; quibus & suæ doctrinæ

[a] Ierem. 11.

doctrinæ damnationem post annos euenturam decem & octo, & Pontificem, à quo damnandus erat, & quibus instigantibus, prædixisse nonnullis visus est, prophetare intentior, quam præcauere. Et quidem tempus ex verbis ipsius constat: quippe eiusdem Prophetiæ cap. 14. quo illum explanabat, annum expressit: *Agitur enim, ait, nunc millesimus centesimus nonagesimusseptimus annus*, &c. Ista de tempore. Porrò, quæ Prophetiam contineant verba, in Operis discursu hæc inueniuntur [b].

b in eundem locum.

2. *Lignum scandali ponent, vt sacram doctrinam extinguant, & nomen Doctoris, cui reuelabitur sententia Danielis, euertant. Futurum est enim, vt Summus Pontifex veritatem insinuet, vt vnus moriatur, id est, damnetur Doctor pro populo, & non tota gens pereat in errore. Sic Sedechias contra Ieremiam insurgit, damnat librum scindit Trinitatem ab vnitate, & scalpello scribæ sententiam Doctoris.* Et post pauca: *Designat Summum Pontificem post Cælestinum futurum, quicunque sit ille, à quo, quia stella disparuit, spiritalis intelligentia extinguetur in dolo, & per inuidiam tradetur, & perimere cogitabit. Quod autem congregauerunt Pontifices Ecclesiarum, & Pharisæi consilium, totum ad illum Doctorem veritatis referendum est, quem sextus describit Angelus: imò sub quo in manu alterius Angeli liber demonstratur veritatis apertus.* Hactenus Ioachimus, quæ possint trahi ad suæ prædictionem condemnationis.

3. Verùm quibus agentibus id factum, faciendúmve, & quæ tandem actores pœna mansura foret, non multò pòst prædixisse etiam videtur ad illa verba: *Propterea hæc dicit Dominus ad viros Anathoth, qui quærunt animam tuam; & dicunt: Non prophetabis in nomine Domini, & morieris in manibus nostris. Propterea hæc dicit Dominus exercituum: Ecce ego visitabo super eos. Iuuenes morientur in gladio: filij eorum, & filiæ morientur in fame*, &c. Exponens, inquam, hæc verba subdit: *Sequitur ad viros Anathoh, qui quærunt animam tuam. A quibusdam Cisterciensibus egredietur iniquitas hæc, vt Doctor ille non prophetet in nomine Domini; & in eorum manibus, id est, operibus, & consiliis moriatur, id est, reprobetur. Sed, quid inde sequitur? Iuuenes eorum morientur gladio, &c. Iuuenes sunt Priores, filij Monachi, filiæ Monasteria, vel obedientiæ eorum. Primi in gladio Reipublicæ cadent. Secundi in fame doctrinæ catholicæ deficient. Reliquiæ, Potestates, scilicet, Ordinis in defectu regularis obseruantiæ. Inducam enim malum super viros Anathoth, scilicet, super Prælatos maiores Cisterciensium, annum visitationis eorum, scilicet, tribulationis immissæ.* Hactenus Abbas Ioachimus de se ipso, & de doctrinæ suæ de Trinitate (quam prædicebat damnandam) accusatoribus.

4. Annis decem & octo post hunc decursis, damnatus in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. libellus Ioachimi de Trinitate, quem in Magistrum sententiarum scripserat, idque agentibus Cisterciensibus Monachis, vt dicemus in tempore. Porrò hæc omnia, quæ re vera euenerunt, atque Cistercij occasum post longius tempus (qui vtinam non verus euasisset,) adeò clarè videtur prophetare prædictis verbis, vt nihil omisisse censendus sit, quo eum posset euentum depinxisse. Quippe & damnandus libellus à se scriptus, ibi: *Damnat librum.* & libelli materia, ibi: *Scindit Trinitatem ab vnitate.* & Pontifex, per quem damnandus erat, ibi: *Designat Summum Pontificem post Cælestinum futurum, quicunque sit ille.* & tempus damnationis, nempe, post eius mortem, (nam Ioachim obiit quinquennio ante Concilium, vt suo loco dicemus.) ibi: *Quia stella disparuit, spiritalis intelligentia extinguetur.* & quibus agentibus, procurantibúsque damnandus foret, ibi: *A quibusdam Cisterciensibus egredietur iniquitas hæc.* & denique Cistercij tristis occasus in sequentibus verbis exprimuntur. Sed nos hæc eadem ex Francisco Biuario, qui verba verbis miscens, & interponens quam putat Prophetiam, aptè declarat, proferamus in medium. Sic autem scribit [c]:

c in Apologet. pro Lucio dextro. §. 6. n. 11.

5. *Lignum scandali ponent, vt sanam doctrinam extinguant, & nomen Doctoris, cui reuelabitur sententia Danielis, euertant.* Is est Ioachimus ipse, qui abditissimas Danielis prophetias enodauit ad caput 12. Apocalypsis, & alibi. *Futurum est enim, vt Summus Pontifex veritatem insinuet, vt vnus damnetur, id est, moriatur Doctor pro populo, vt non tota gens pereat in errore. Sic Sedechias contra Ieremiam insurgit. Damnat librum.* (Quid clarius?) *Scindit Trinitatem ab vnitate*, (in titulum libri expressum, & *scalpello scribæ sententiam Doctoris.* Alludit ad illud cap. 36. Ieremiæ: *Cúmque legisset Iudex tres pagellas, vel quatuor, scidit illud volumen scalpello scribæ.* Et post pauca: *Designat Summum Pontificem post Cælestinum futurum, quicunque sit ille.* (norunt omnes Innocentium III. qui librum damnauit, Cælestino successisse.) *A quo, quia Stella disparuit*, nimirum, quia Ioachimo mortuo, claritas sensus ipsius disparuit, *spiritualis intelligentia extinguetur in dolo: & per inuidiam tradetur, & perimere cogitabit. Quod autem congregauerunt Pontifices Ecclesiarum, & Pharisæi* (scilicet, Abbates, Priores, Religiosi Cisterciensis Ordinis) *Concilium*, forsitan generale, *totum ad illum Doctorem veritatis referendum est, quem sextus describit Angelus, imò sub quo in manu alterius Angeli liber demonstratur veritatis apertus.* Ita de primo.

6. De secundo autem, audi, quæ sequuntur: *A quibusdam Cisterciensium egredietur iniquitas hæc, vt Doctor ille non prophetet in nomine Domini, & in eorum manibus, id est, operibus, & consiliis moriatur; id est, reprobetur.* Ipsis siquidem agentibus in Concilio generali, damnatus est liber. Sed, quid inde sequitur? Vt verum vero consonet, prædicit lamentabilem casum Cisterciensis Ordinis, quem vtinam nostris oculis non videremus. *Iuuenes eorum morientur gladio*, &c. *Iuuenes, sunt Priores; filij, Monachi; filiæ, Monasteria*, (quæ per filiationes distributa erant,) vel obedientiæ eorum. *Primi in gladio Reipublicæ cadent*, id est, in manus Commendatorum.) *Secundi in fame doctrinæ catholicæ deficient. Reliquiæ*, Potestates, scilicet, Ordinis, *in defectu regularis obseruantiæ. Inducam enim malum super viros Anathot, scilicet, super Prælatos maiores Cisterciensium, annum visitationis eorum, scilicet, tribulationis immissæ.* Ita Biuarius, qui tamen statim subdit prædictam ab eodem Ioachimo non multò pòst, nimirum, ad caput 35. Ieremiæ, perpetuitatem eiusdem Religionis in aliquibus filiis. *Nam, cùm præmisisset*, ait, *quòd Ionadab, filius Recab, præcepit vinum non bibere filiis suis, nec domos construere, sed in tabernaculis habitare; ad Sanctum Bernardum sermo dirigitur, qui & Monachis suis prædicationem, & vagationem prohibuit, & eos simpliciter in Monasteriis subesse præcepit, ... Quod autem dicitur, non deesse de semine Ionadab, qui staret semper in conspectu Domini, videtur, quòd Cisterciensis Religio sit in finem vsque sæculi processura.*

Qua sanè prædictione prima omnium prophetata est Congregatio Sancti Bernardi de Obseruantia, quæ in Regnis Hispaniarum ab anno Domini M.CCCC. XXV. institutum cœpit, quæ, Deo auspice, Sancti Patris Bernardi meritis, pristinum Ordinis splendorem sustentat. Deinde Obseruantia Congregationis Italiæ, ac demum Fulliensium Monachorum reformatio, quibus omnibus effectum est, vt nusquam hactenus de semine Ionadab, seu melliflui Bernardi defecerit, qui stet in conspectu Domini. Hactenus ex Binario, in suo, pro Abbate Ioachimo, Apologetico.

7. Ego sanè, & Biuario multùm defero, viro ecclesiasticarum antiquitatum hoc nostro sæculo longè peritissimo; & quem, si nimiùm præmatura mors non abstulisset, (obiit ante biennium, quo hæc scribimus,) haberemus Hispani, quem exteris opponere possemus in his studiis: & Ioachimum non facilè condemnem, qui sciam opera Dei, abyssum multam. Verùm hanc eius Prophetiam, vt verum fatear, nec iudicio probandam, neque affectu, hactenus mihi potui persuadere. Et quidem de affectu facilis quæstio; cùm vni Ioachimo Cisterciensi, sed desertori; certè eximenti collum à iugo Ordinis, vniuersum Cistercium posthabere; atque omnes, siue plures calumniosos, inuidósque fateri, & qui tam grauiter puniri à Deo meruerint, vt verum esse possit, quod non negabo. At nostris nec conueniens, nec honorificum; nec demum tale, vt rapiat nostrum affectum. Non vnquam plures Sanctos Cistercium habuit, quàm tempore Concilij Lateranensis sub Innocentio III. quod tunc videbimus. Anne ergo omnes deceptos eligamus, &, quod peius est, inuidos, vt vnicum Ioachimum præferuemus?

8. Iam, si iudicio in his agendum est, verba Ioachimi aut suspecta, aut reprobanda: quippe de Authore ipso vana, & tumida; de cæteris mordacia; de re, ambigua: & quæ non aliter Prophetiæ Spiritum arguant, quàm si hominis, aut ignorantiam accusent, aut proteruiam condemnent: illam, si errorem præcauere nesciuit etiam prænentus; hanc, si noluit. Certè, quæ ab Ieremia Propheta ad litteram de Christo prædicta sunt, sibi appropriare arrogans, & se Doctorem veritatis, & Stellam dicere velut antonomasticè, cùm cæteros spernat, & dehonestet, insolens, & superbum nimis apparet. Adde, quòd condemnandus in Concilio per Successorem Petri, in dolo, & per inuidiam tradendus dicitur: quod, quanuis referatur ad deponentes, qui decipere, & decipi potuêre; facilè tamen ad Iudicem transibit, si hæc eadem, aut occulta detegere, aut detecta retundere non valuit. Velut qui soli, & nudæ veritati decisionem adaptet, quæ pro symbolo fidei admitti debeat. Hæc, atque alia nequaquam inferiora, dubiam mihi reddunt hanc Prophetiam: & mitiùs puto agi cum Ioachimo, Viro aliàs Sancto, si nihil prædixisse dicatur in illis verbis, quàm si, præuentus Spiritu prophetico, credendus sit, nec præcauisse malum, quod præuiderat, & de non præcauendo superbiisse. Haud tamen licuit omninò prætetire ab Authoribus tradita, seu reprobanda à nobis, siue sequenda.

Sub idem tempus, cùm Henricus Imperator ex Campania ad Siciliam transfretaret, eundem Venerabilem Abbatem obuium habuit, cum quo & multa contulit, inter quæ etiam petiuit, & impetrauit, vt Commentarium in Erythræam Sibyllam ederet, quod ipsi quoque Henrico dedicauit. De eo hæc Gabriel Varrus in eius Vita: *Scripsit libros quinque concordiæ vtriusque Testamenti,* (nempe, Ioachimus,) *expositionémque Apocalypsis octo partitam titulis, &c. In Erythræam item Sibyllam Henrici VI. Cæsaris rogatu, anno M.C.XCVII. ad eundem, vt ipsemet super Ieremiam refert.* 9.

Affueritne morti eiusdem Principis, quæ incidit in hunc eundem annum, in dubio est: certum ab eo in morte multa correcta, quæ sanctis viri consiliis, quandiu alium nescimus, tunc illi proximiorem, possunt adscribi: sic enim lego scriptum apud Rogerium [d]: *Eodem anno* (scilicet, M.C.XCVII.) *Henricus, Romanorum Imperator, facta reconciliatione cum vxore sua, & Magnatibus Siciliæ, incepit ægrotare, & misit Sauarium Bathoniensem Episcopum consanguineum, & Cancellarium suum de Burgundia, ad Richardum Regem Angliæ, & obtulit ei recompensationem pecuniæ, quam de eo ceperat pro redemptione sua, siue in auro, & argento, siue in terris. Dum autem prædictus Sauarius iret in ista Legatione, prædictus Romanorum Imperator obiit in Sicilia apud Messanam, in vigilia Sancti Michaelis.* Ita Rogerius de rebus, ante mortem Henrici, benè dispositis. Sed & de his, quæ in suo testamento Romanæ Ecclesiæ restitui mandauit, seruaríque, multa habet Baronius ad hunc annum, quæ non immeritò Ioachimo possint adscribi. 10.

[d] *sub Cœlestino Papa III.*

Circa hoc idem tempus effectum est, vt, Abbatia Sambuzinæ vacante, Lucas, scriba Ioachimi doctus, & pius, de communi eligentium consensu, in eius loci Abbatem promoueretur, de quo Matthæus Guerra, Episcopus Fundanus, facta priùs diligenti inquisitione, hæc ad Eminentissimum Cardinalem dictum de Claravalle, proximo sæculo [e]: *Aliquando Ioachim in Monasterio de Sambuzina se continens, inspecta Lucæ probitate, annuentibus Fratribus, Lucam in Sambuzinæ Abbatem promouit, ad quem Innocentius Papa scribit.* Hactenus ille. Porrò, quæ scripserit ad Lucam Innocentius, & quanti illum fecerit, suis locis inferius memorabimus. Extant & Litteræ eiusdem Innocentij ad Beatum Bernardum Sambucinæ Abbatem; quem tamen Lucæ successisse, inde conijcio, quòd anno M.CC.XII. promotus in Episcopum, vt ibidem ostendam, non potuit non post Lucam sublimari, qui anno M.CC. Abbas Sambucinæ, in litteris Pontificiis, quas ibidem ostendam, memoratur. 11.

[e] *apud Ianàlum Græcum dist. 47.*

1. Grauè

1. *Graui fame grassante per Germaniam*, 2. *Heisterbacensium* 3. *sub Abbate nouo Geuardo*, 4. *Hemmenrodensium sub Hermano*, 5. *atque aliorum ex Vvestphalia remunerata liberalitas.* 6. *Visio de Hermano*, 7. *& magni Cunonis ad Habitum admissio.* 8. *Beatus Carolus electus in Villario*, 9. *& sub eo incrementa eiusdem Domus*: 10. *constantia eius*, 11. *gratiáque*, 12. *qua apud omnes pollebat, etiam Principes.*

CAPVT IV.

1. HERMANVM, ex Priore Hemmenrodensi, primùm Heisterbacensem Abbatem, breui inde promotum, ac propriæ Domui in Pastorem restitutum, tradit Cæsarius in Dialogis his verbis [a]: *Factus verò Monachus in Hemmenrode, non multò post, cùm emitteretur Conuentus noster de eodem Claustro, primus eius Abbas efficitur, & post paucos annos per electionem ablatus, eidem* (Claustro) *in Abbatem promotus restituitur.* Licèt autem non constet annus certus, quo successit Eustachio; hoc tamen iam subrogatum ipsius loco, vlteriúsque pro Hermano in Heisterbaco Geuardum suffectum conuincunt, quæ ex eodem Authore dicturi sumus ingentia monumenta charitatis acceptæ Deo, remuneratæque, cùm fames per vniuersam Germaniam atrox hoc ipso anno debaccharetur. Refert Cæsarius vtriusque charitatem, atque vtriusque mercedem: & primùm de Geuardo totidem verbis [b]:

a lib. 5. c. 5.

b lib. 4. c. 65.

2. *Eo tempore, quo fames illa validissima, quæ anno Dominicæ Incarnationis M.C.XCVII. fuit, & plurimos extinxit, Domus nostra, licèt tunc temporis pauper fuerit, & nouella, multis subuenit, sicut dixerunt hi, qui numerum inopum ante portam considerauerunt: aliquando vna die mille quingentis eleemosyna data sunt. Dominus Geuardus tunc Abbas, singulis diebus ante messem, in quibus carnibus vti licebat, bouem vnum in tribus caldariis cum oleribus circunquaque collectis, coqui iussit; & cum pane per singulos pauperes diuisit. Simile factum est de omnibus aliis pulmentariis: sicque per gratiam Dei omnes pauperes superuenientes vsque ad messem sustentati sunt. Et sicut audiui de ore iam dicti Geuardi Abbatis, cùm timeret, ne fortè annona pauperum ante tempus deficeret, & pistorem pro eo, quòd panes nimis magnos faceret, argueret, respondit ille: Credite mihi, Domine, in pasta valdè parui sunt, & in fornace crescunt: parui immittuntur, & magni extrahuntur.* Hæc ex Gerardi Abbatis testimonio, vt scribit Cæsarius.

3. Verùm, cùm idem pistorem de his consuleret, appetens veri, & nihil, nisi certum, probatúmque posteris traditurus, non solùm incrementa panum certa cognouit; verùm etiam farinæ, quæ in ipsis saccis multiplicabatur, admirantibus cunctis, & se assequutos tempora Elisei ingenti cum lætitia congratulantibus. Addita & merces largè retributa, neque dilata, quæ nullum penitùs in toto illo tractu latere potuit: ingens allodium acceptum in eleemosynam, quod Domum aliàs tenuem locupletauit: nam audi, quod sequitur [c]: *Retulit mihi idem pistor, Frater scribit Conradus Rufus, qui adhuc viuit, quia non solùm panes in fornace, imò etiam farina creuerit in saccis, & in vasis: ita vt pistores omnes mirarentur; necnon & pauperes, qui inde nutriebantur. Dicebant enim: Domine Deus, vnde venit omnis annona ista? Eodem anno diues Dominus charitatem seruorum suorum, etiam in hac vita per centuplum remunerat. Nam Magister Andreas Spirensis per pecunias, quas in Curia Frederici Imperatoris, necnon & in Græcia congregauerat, magnum allodium in Blitirsdorp emit, & nobis in eleemosynam dedit. Vnde talis voluntas nisi à Deo?* Hactenus liberalitas Geuardi noui Abbatis in valle Sancti Petri, & larga Dei retributio vel in hac vita.

c ibid.

Nunc de Hermano translato ad Hemmenrodem simile aliquid, quin & de alia Domo in Vvestphalia, quæ idem Author affirmat, producamus [d]: *Eodem tempore Domus in Hemmenrode, Mater nostra, non minorem charitatem, imò tantò maiorem, quantò ditior fuit, pauperibus exhibuit. Tanta enim fames pauperes premebat, vt mulieres pragnantes ante portam in nemore pariendi tempora implerent. Christus verò non immemor promissi:* Date, & dabitur vobis. *quia largi erant in dando, largam illis misit eleemosynam. Gerardus enim Præpositus Sancti Simeonis, in Treueri moriens, circa ducentas libras argenti illis legauit, ex quibus centum ad portam in vsus pauperum sequestrauit. Portarius centum libras suas recipiens, non ex eis vineas, vel agros, sed totidem maldra siliginis apud Confluentiam comparauit, quibus satis sufficienter vsque ad messem, pauperes sustentauit.* Hæc in Hemmenrode. Ast in domo Vvestphaliæ nil prorsus minùs [e]: 4.

d lib. eodem, cap. 66.

e cap. 67.

Retulit mihi Frater Godeschalus de Vvolmunsteinc, Monachus noster, post eadem cara tempora, Cellerarium quendam Ordinis nostri de Vvestphalia occurrisse sibi; quem cùm interrogasset, quò festinaret, respondit ille: Ad concambium ante messem, ob necessitatem pauperum, pecora nostra occidimus; calices, & libros nostros oppignorauimus: modò nobis misit Dominus hominem, qui nobis tantum auri dedit, vt eius quantitas in duplo erogatis responderet: vnde vado illud cambiare pro argento, vt ex eo pignora nostra possim redimere, & greges reparare. Sic Sancti Viri, quæ à Deo acceperant, erogabant pauperibus. Sic Deus, quæ in pauperibus sumebat, larga per omnia manu remunerabat. 5.

Cæterùm, quanti apud Deum meriti fuerit prædictus Hermanus, quámque ad nouam promotus dignitatem, noua incrementa charismatum sortitus, merita meritis, virtutibus virtutes, ac nouis donis antiqua superauerit; quæ Henrico Conuerso Viro Sancto, cuius suprà meminimus, visio, nec semel, de ipso facta est, facilè demonstrabit. Eam, qui vtrunque nouit idem Cæsarius, & Henricum, nimirum, & Hermanum, totidem verbis refert in suis Dialogis [f]: *Dum Dominus Hermanus Abbas esset in Claustro, & in Solemnitatibus, interim dum Chorus*, Te Deum laudamus *decantaret, circuiret ad Fratres commouendos, atque secundùm consuetudinem in Chorum Conuersorum diuerteret, Henricus Conuersus, cuius memini in distinctione 5. cap. 5. vidit columbam candidam de Cruce, quæ erat super Altare Conuersorum, in verticem ipsius descendentem: vbi multùm quietè sedebat, donec circuitis vniuersis, de Choro exiret: tunc euolans reuersa est super Crucem: hymno verò expleto, cùm inciperet lectionem euangelicam, eadem auis sacratissima volauit super quandam columnam analogio proximam, illic sedens, & auscultans, sacraque lectioni aurem diligentius adhibens: qua perlecta rursum rediit ad Crucem. Et testatus est idem Conuersus, sæpius in Festiuitatibus se* 6.

f lib. 8. c. 37.

se eandem visionem vidisse. Quoties,inquit,Chorum Conuersorum intrauit,& coram Altari profundè,vt ei moris est,inclinauit,mox columba prædicta Crucem deferens,capiti eius insedit: in quo statim tantùm creauit strepitum percussione alarum,tantum splendorem nitore alarum,vt ab omnibus potuisset audiri,& ab vniuersis videri,si illis datum fuisset audire,vel videre. Ita Cæsarius.

7. Eisdem temporibus, quantùm ex serie earundem Historiarum elici potest, Hemmenrodense Cœnobium illustrauit *Cuno magnus*, (nam verba Cæsarij sumo g) *Dominus Castri de Malburg,vir potens, & diues in sæculo,tam valens in militia,ne dicam in malitia, quàm vigens in prudentia sæculari. Ante finem vitæ in sæpè fato Claustro Habitum suscepit regularem: & quia temporis longinquitate non poterat, morum probitate dies suos dimidiare satagebat; vbi adeò profecit, quòd consummatus in breui,expleuit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius. Vnde & qui vocauerat eum ad suum seruitium, non solùm præstitit ei veniam delictorum; sed & in tali ordine præcognitum ei fecit finem suum.* Ita de conuersione Viri illustris. De morte eius, quæ triennio elapso contigit, & his,quæ ante, & post ipsam contigerunt, miranda satis, & digna,quæ inserantur nostris Annalibus.

g lib.11.c.17.

8. Dum hæc in Heisterbacho,& Hemmenrode salutaria,& gloriosa peragebantur, decessit in Villario Guillelmus Abbas,Vir planè pius,& qui non solùm desiderium sui,sed suorum reliquerit,id est,Hemmenrodensium,Heisterbacensiúmque,ex quibus ipse Ecclesiis assumptus fuerat. Quippe pro ipso subrogatus Carolus est, qui & ipse ex Hemmenrode cum Guillelmo Heisterbachum transmissus fuerat. Porrò de Carolo à nobis multa superiùs: de eius electione in Villariensem Præsulem,quæ in hunc annum,incidit; & qualiter electus recusauit, quoadvsque per Capitulum generale compelleretur,hæc habet Chronicon Abbatum Villariensium h: *Hic igitur* (id est,Carolus) *anno Domini M.C.XCVII. ad abbatialem Dignitatis apicem euectus est: quod vt audiuit,non se obtulit requisitus; sed aufugit,timens ex hac promotione animæ suæ periculum imminere. Aufugit igitur,& latuit,quandiu potuit, quovsque per Capitulum generale onus oblatum,compulsus est suscipere.* Hæc ibi, quæ eadem in Vita eius paulò diffusiùs i: *Beatus itaque Carolus audiens se electum in Villariensem Abbatem, non se obtulit requisitus; sed aufugit, timens ex hac promotione animæ suæ periculum imminere: asserens, quòd non ad libertates, aut dignitates accipiendas ad Ordinem venerat; sed potiùs ad deflendum peccata sua,& quòd iniquitates tantas in sæculo habuerat. Aufugit itaque, & latuit,quandiu potuit,quoadvsque pòst in Capitulo generali,per sententiam omnium Abbatum, compulsus est Dignitatem admittere.* Hæc de electione,quam inuitus acceptauit.

h apud Henric.lib.1.Fascic. dist. 4. cap.30.

i apud eund. lib.2.dist.24. cap.4.

9. Cæterùm,quantùm sub eo Domus profecerit,eadem Acta subiungunt verbis sequentibus k: *Venit itaque Villarium,non solùm Villariensibus, sed etiam toti terræ acceptus,& secundùm datam sibi sapientiam profectui Domus sibi commissæ intendit in temporalibus,& spiritualibus. Non inuenit,nisi Domunculas stramineas, & quasi tuguria Pastorum; & in breui ædificauit duo Dormitoria lapidea Monachis,& Conuersis, & quasdam alias officinas. Auxit insuper Conuentum Monachis,& Conuersis,grangias,ædificiis,& terris ampliauit. Sciuit se coaptare omnibus,& conformare, & propter hoc nobiles,& ignobiles de vana sæculi conuersatione extraxit,& Dei gratia in Claustrum induxit Villariense, Beatum Conradum,postea Cardinalem Episcopum Portuensem,& alios quamplurimos.* Ita in Actis Abbatum Villariensium de Viro Sancto.

k ibidem.

Thomas Cantipratanus,& ipse Belga, nec multò post hæc tempora scribens, incrementa Villarij,magnanimitati vnius Abbatis tribuit,quem Carolum ex circunstantiis fuisse coniector,producto facto, quod non licet silentio præterire l: *Maxima,*ait,*summa pecuniæ librarum ferè mille sexcentarum,mortuo quodam vsurario in Namurco,in dictum Monasterium est delata;ex qua cùm multæ possessiones emptæ essent, quidam vir arctæ conscientiæ Monasterij Abbas est electus. Quod vbi comperit factum,condoluit, & venditis ouibus,atque pecudibus, rebúsque mobilibus, pecuniam in Namurcum remisit,vt spoliatis singulis redderetur. Nemine autem assumere volente restitutionis negotia,pecunia iterum ad Monasterium est delata. Pius ergo Abbas reportantibus indignatus,iussit eam iteratò referri,& in foro coram ciuibus,& omni plebe deponi,dicens: Pecuniam,qui velit,accipiat, nostram esse renuo,quam iniustè acquisitam non dubito. Quod vbi viderunt ciues,ædificati non modicùm in hoc facto, communi consilio per manus fidelium virorum,pecuniam suam iniuriatis singulis reddiderunt. Monasterio autem Deus non multò pòst in decuplo plura restituit,& quod ante tenuissimum,& ferè mendicum fuisse probatur, modò elegans, & multis copiis opulentum videmus,& ampliatum.* Hactenus Thomas Abbatem non declarans. Cæterùm, hunc eundem Carolum fuisse produnt indicia Cœnobij Villariensis, quod neque ante ipsum amplum fuit, neque tenuissimum post ipsum dici potuit. 10.

l lib.2.c.26. p.5.

De hoc Beato Viro,inter alia,Cæsarius narrat m, quòd,*dum quadam Matrona nobilis,cum quodam Abbate Ordinis nostri,sub typo confessionis,de secretis conscientiæ suæ loqueretur,dixit, se in eius amore grauiter succensam. Ille,sicut Sacerdos iustus,ac timens Deum, cor suum signauit,& malè ad se conuersam,verbis,quibus potuit,auertit,dicens,se Monachum esse,senem pannosum, ac neglectum: & sicut ipse dixit cuidam Monacho,qui mihi recitauit,fœmina eadem tam clara fuit, & tam potens,vt si essem,inquit,in sæculo,sicut aliquando fui,nunquam illi de tali re,nec in minimo verbo facere auderem mentionem.* Et post pauca: *Fuerat autem idem Abbas ante conuersionem,miles in armis strenuus, pulcher,satisque nominatus. Et si vis scire, ipse erat Dominus Abbas Carolus Villariensis.* Hactenus ille. Itaque Author Chronici industriam, humilitati nixam; Thomas Cantipratanus, magnificentiam, atque contemptum rerum temporalium; Cæsarius continentiam, constantiámque; virtutes imperio dignum facientes, inter nostros præcipuè testificantur. 11.

m lib.3.c.41.

Cæterùm,quæ extruxit ædificia,quas possessiones auxit,non aliis artibus,quàm gratia data cœlitùs, & qua apud omnes pollebat authoritate, ex eisdemmet Actis videre licet. Proferam in exemplum vnum ex multis n: *Descendebat Vir Dei de monte iuxta nauiculam, recognouitque Cellerarius quendam nobilem à remotis,cum veste humili eis occurrentem. Abbas autem quàm citò hoc audiuit, de equo descendit, & venienti pedes obuiam iuit, humiliter eum salutans, & miscens verbis verba consolatoria, dixit illi: Domine, pedes itis: nec tamen decet honestatem vestram: accipite equum,quem hîc habemus: & videte, si aliàs vobis subuenire possumus, & faciemus. Nobilis autem ille confortatus verbis amicabilibus Abbatis, eiúsque liberalitate commotus, quidquid in Mundo possidebat, & hæreditariè sibi prouenerat, in manus Beati Caroli statim resignauit,& Ecclesiam Villariensem hæredem omnium bonorum suorum ordinauit. Vnde vsque hodie* 12.

n in Fascic. lib.2.c.5.

hodie Grangiæ de Granxint, et de Vverde in allodiis eius sunt locatæ. Pergunt Acta de aliis possessionibus acquisitis villatio à Beato Viro, quæ longum esset in præsenti recensere.

13. Verùm, qua gratia polleret apud Principes, (quantumuis eis, vbi à recto deuiabant, nunquam acquiesceret,) pergunt eadem Acta ita scribere [o]: *Singularem autem gratiam Dominus ei dederat, quòd à maximis, & paruis, à Principibus terræ, ac eis assistentibus, singulari, & speciali amplexaretur affectu; & in magnis eorum consiliis acceptissimus erat, cùm nunquam eis interesse vellet, vbi contra Deum, & sacræ Religionis honestatem ageretur, &c.* Hæc de Carolo in initio Præfecturæ, quam humiliter renuit, congerenda putauimus, quibus vitum vtcunque velut describeremus: plura infrà daturi, Deo dante, cùm Abbatiam tandem deposuisse, atque ad suam Hemmenroden reuersum tradiderimus.

o in Menolog. Ianu. 29.

---

1. Petrus Atrebatensis Monasterio Henniacensi 2. prouide consulit. 3. Guillelmus Eliensis in Monasterio de Pynu sepelitur. 4. Dedicatum Bochetum; 5. & in Synodo prouisum de Nouitiis. 6 De Monte Sanctæ Mariæ Bisuntinensis, & de Aqua formosa. 7. Arnesburch, atque alius Mons S. Mariæ. 8. Consecratum Cœnobium Arnesburchense, 9. admirando fauore S. Mariæ Virginis.

CAPVT V.

1. ODEM tempore, (ait Ferreolus Locrius, ad hunc annum,) cùm in Henniacensi Monasterio Mulierum conuersarum, vt vocant, numerus excresceret, quæ suaui Religionis, ibi tunc admodum florentis, odore illectæ, agminatim confluebant, vt tanto numero repagulum obiiceret Petrus, Atrebatium Episcopus, ne earum causa res Monasterij attritæ, retrò lapsæ ferrentur, eiusmodi diploma, Balduini Abbatis rogatu, conscripsit:

2. PETRVS, DIVINA PATIENTIA, ATREBATENSIS ECCLESIÆ MINISTER HVMILIS, OMNIBVS, QVIBVS ISTAS LITTERAS VIDERE CONTIGERIT, ÆTERNAM IN DOMINO SALVTEM.

Nouerit Vniuersitas vestra, quòd dilecti nobis in Christo Balduinus Abbas, atque totus Conuentus DE HENNIN, propter grauamina eiusdem Domus, vnanimi consilio, atque consensu statuerunt, vt deinceps nullam mulierem recipiant in Sororem, donec numerus earum, quæ modò ibi sunt, conuersarum, ad senarium numerum sit redactus. Præterea, cùm ad senarium numerum peruentum fuerit, nullam recipere poterunt, nisi aliquam illarum sex decedere fortè contigerit: & ea, quæ recipietur, loco illius succederet, talis, vnde euidens vtilitas Ecclesiæ prouenerit. Veruntamen tres nobiles mulieres decreuerunt, excipiendas DE HENNIN, de Montiniaco, de Burcello Dominas, quas sine damno Domus suæ, & periculo non possent repellere, si ipsa fortè, vel aliqua illarum Religionis Habitum, in eadem Domo ducerent assumendum. Constitutionem autem prædictam se firmiter obseruaturos, prænominatus Abbas, atque Conuentus vnanimiter concesserunt, sub interminatione anathematis districtiùs inhibentes, ne quis deinceps Constitutionem præsumat transgredi suprà dictam. Nos etiam ad petitionem ipsorum, Constitutionem ipsam approbauimus, & in scriptum redactam, sigilli nostri testimonio duximus confirmandam. Datum anno Incarnationis Domini, CIↃ.C.XCVII. Hactenus Diploma Petri Episcopi, quod illius commendans prouidentiam, non potuit hos Annales pertransire.

3. *Hoc ipso anno* (vterque Matthæus tradit eisdem ferè verbis, Vvest, & Paris) *Guillelmus, Episcopus Eliensis, missus ad Curiam Romanam, obitus diem clausit extremum versus eandem Curiam, & sepultus est in Abbatia de Pinu, Ordinis Cisterciensis III. Kal. Februarij.* Ita vterque. Hic ille Vvillielmus, Eliensis Episcopus, atque totius Angliæ Cancellarius, quem Rex Richardus in Syriam profecturus, & Cœlestinus Papa, ille procuratione, & administratione Regni, hic Legatia apostolica honorauerant, quémque aduersùs multorum criminationes, iure, an iniuria, dubium, ambo defenderant. De quo variè Authores, siue pro hominis vitiis, & virtutibus, nam vtrunque coniunxit, in quantum potuit; siue pro varia scribentium affectione.

Dedicatum hoc anno Bochetum lego, in Diœcesi Claromontensi, per Robertum Episcopum, filium Fundatoris eiusdem Domus: de qua dedicatione, Domóque hæc habet Robertus Claudius in sua Gallia: *Bochetum Ordinis Cisterciensis Diœcesis Claramontensis, fundatum à Roberto Comite Arneduid, & dedicatum à Roberto eius filio Episcopo 61. M. C.XCVII. vbi iacet Guido Cardinalis Bononiensis.* Hæc tantùm ille: quæ nobis nec omittere, sed neque pluribus licuit illustrare. 4.

In Synodo relatum de Nouitiis, qui ex propriis Abbatis absentia, seu defectu, in aliam Domum mittebantur benedicendi; statutúmque, *Vt Nouitij, qui in alia Domo benedicuntur, per formam Ordinis communem profiteantur; & cùm ad proprias Domus redierint, proprio Abbati debitam faciant professionem, nisi ab ipso fuerint benedicti.* De hac benedictione Nouitiorum inferiùs quædam. Nunc addo, adeò necessariam visam illis temporibus, vt inter Cluniacenses, quibus Priores frequentiores erant, Cluniacum vsque mitterentur benedicendi; edito de hoc statuto [b], ne vltra secundum, aut tertium ad summum annum differri possent. Quin, quod mireris, Petrus Venerabilis, de Matthæo Cardinali Albanensi loquens, dicere non cunctetur, aliquid ei defuisse de professione, post vota etiam emissa, quandiu non habuit Abbatis benedictionem [c]. *Regulæ,* inquit, *monasticæ subditur: corpori Monasterij, quantum tunc fieri potuit, vel debuit, associatur. Paruo temporis spatio emenso Cluniacum venit; quod ei de professione scripta, vel de Monachi vsitata benedictione defuerat à Cluniacensi Abbate, eo ibi benedicto, suppletur: & iam integer corde, ore, habitu, ac vita Monachus, sibi iam pene de Monacho nihil deesse, in Domino gloriatur.* In hac eadem Synodo, quæ hactenus permixtæ, confusæque Capituli functiones, distributæ per dies reperiuntur: decretúmque deinceps obseruandum, quid prima illius die per annos singulos, quid secunda, & tertia, & tandem quid in quarta esset agendum. Extat decretum in Bibliotheca Fitetiensi inter alia, quæ anonymus antiquus Sanctæ Fidis laureosè collegit, atque Alphabetum continuauit. 5.

b Statuto 38. Petri Venerab.

c lib 2. miracul. cap. 7.

6. Superaddita hoc anno quinque Cœnobia, quæ in Chronologia notantur sequenti ordine:

Anno M. C. XCVII. septimo Kal. Februarij, fundata est Abbatia Sanctæ Mariæ de Monte Bisuntinensis.

Eodem anno, Abbatia de Ponte.

Eodem anno, Abbatia de Aquaformosa.

Eodem anno, Abbatia in Arnesburc.

Eodem anno, tertio Nonas May, Abbatia de Monte Sanctæ Mariæ in Hungaria.

Montem Sanctæ Mariæ Bisuntinensis, Robertus Claudius in sua Gallia memorat; nulla tamen maiori notitia loci. In Tabulis Ecclesiarum Claræuallensium, filia Claræuallis post Collem victoriæ recensetur. Quin & in libris Cameræ apostolicæ CC.L. florenorum taxam præfixam habet. Fundatam Domum, ait Iongelinus, in radice montis Iura, non procul à Nozeratho oppido gentis Nassaniæ. Primum loci Abbatem Henricum ferunt, posteà Magnæ Troiæ Episcopum, quem anno M.CC.XXXII. ex hac vita migrasse, tradit Albericus Monachus Trium Fontium in suo Chronologico. Atque hunc putant sepultum in Claraualle ante altare S. Trinitatis, vt suo loco, Deo dante, dicemus. De Ponte nihil prorsùs, quod dicam, habeo: nam, etsi multas Domos sub Pontis nomine: at nulla sine addito, & singulæ concernunt diuersos annos. Aquam formosam Filiam Sambucinæ in Calabria, Diœcesis Casanensis, continent Tabulæ Ecclesiarum Claræuallensium, quæ si hoc anno prodiit, Lucam (Ioachimi Scribam) Parentem habuit. Notatur & in libris Cameræ apostolicæ modica trium, & triginta florenorum taxa subscripta. Lego & in Claudio Roberto Aquam formosam in Gallia Castrensis Diœcesis; sed cuius nulla alia maior notitia subest. Demùm tertiam Castrensis item Diœcesis, sed in Italia, in districtu Vrbis (quæ vrbs Ducatus est gentis Farnesiæ) in libris Cameræ eadem, qua prior, taxa.

7. Arnesburch, Moguntinensis Diœcesis, de linea Morimundi extat in Tabulis Ecclesiarum eiusdem Domus. Est autem nobis notius Monasterium duplici titulo. Altero ex litteris Gregorij Papæ IX. ad Abbatem illius, quas in tempore dabimus: altero ex admiranda visione cuidam Monacho ostensa sub his initiis: quippe à Cæsario Heisterbacensi memoriæ prodita, quam, quia certus illius annus non constat, & aliàs certum est non diu dilatam, ad calcem huius capitis subiungam. Hic tamen noto, diuersum hoc Cœnobium ab alio eiusdem nominis, Præmonstratensis Ordinis, cuius idem Cæsarius etiam meminit [d]. Sunt, qui Arnesburgum Eberbaci Filiam faciant, adeóque augentem lineam Claræuallis, fundatam in prouincia Vvedarauiæ, quinto circiter lapide à Francofurto: habuisse verò Fundatores Solmenses Comites, qui in eo Cœnobio sepulti iacent. Montem Sanctæ Mariæ in Hungaria, hoc ipso anno, Aubertus Miræus memorat: quæ porrò Domus in Genesi Ecclesiarum Morimundensium, inter Filias Sanctæ Crucis commemoratur. Cœpit & hoc anno Monasterium de Bodeloo per Venerabilem Balduinum de Bocla, virum sanctissimum: sed nondum nobis venit memorandum, quoadvsque suscipiat Cistercij leges. Nunc gloriosam visionem in Arnesburg, cuidam Monacho factam, ex his, qui eius primordia consecrarunt, coæui Authoris verbis, hoc est, Cæsarij nostri, referamus [e]:

[d] lib. 11. cap. 27.

[e] lib. 7. c. 11.

In Arnesburgh, Domo Ordinis nostri, fuit quidam Frater deuotissimus erga Beatam Virginem, Dei Genitricem, Mariam. Hic dum aliquantum temporis in eius Domo seruitium peregisset, æstu cordis incredibili cœpit anxiari, aliquam sibi specialem visitationem a Matre Misericordiæ cupiens impartiri. Igitur intempestè quadam noctis hora, dum in stratu se ad requiescendum collocasset, oculis somnum non capientibus, toto cordis affectu fiducialiter inuitare cœpit Beatam Virginem, vt de alta sede polorum descenderet ad se inuisendum. Tunc repentè è lecto prosilit, & pomarium quoddam Dormitorio contiguum ingreditur, in quo aliquantum resedit, oculis cordis, & corporis sursum erectis. Tum ecce Virgo pulcherrima ingreditur, his eum verbis alloquens: Nunquid non desideratis audire cantum meum? Quo respondente: Desidero, tam dulciter modulata est, vt vix aures humanæ sufferre possent. Melodia autem illa terminata, inclinauit se Virgo, & abiit. Et post pusillum, vidit aliam Virginem, ingredientem ad instar prioris, nimio fulgore micantem, quæ etiam dulce melos cecinit, & recessit. Quas intellexit fuisse Beatas Catharinam, & Agnetem. Et post paruum interuallum, ecce gloriosissima Mater Misericordiæ, Maria, per semetipsam visitare dignata est deuotum sibi famulum, quæ etiam omnes sibi in veritate seruientes, neque hic, neque in futuro, sua gratia destituet. 8.

Venit ergo circumuallata agminibus Angelorum, omnem terræ noctis horrorem, vultus claritate, ac splendore lampadarum fugans, propiúsque accedens, blanda voce eum compellare cœpit. O Frater charissime, si placuerit, qualitercunque recompensabo deuotissimum famulatum tuum, dulci melodia? Beata Virgine melos præcinente, Frater ille, quasi in ecstasi factus, in faciem corruit, & omnis illa visio disparuit. Interim Fratres ex more ad matutinalem surgunt Synaxim, prædicti Fratris absentiam vehementer admirantes: quia nunquam diuinis Officiis se subtrahere solitus erat, nisi graui infirmitate depressus, vel quolibet vtili negotio occupatus. Quapropter, quia reuerendus omnibus habebatur, officinas totius Monasterij perlustrantes, tandem in prædicto pomario repererunt, vultum habentem in terram demissum: quem leuantes, & in lectum deponentes, omnem diligentiam adhibuerunt. Qui sospitati redditus, per præceptum Abbatis sui coactus est omnem rei ordinem pandere. Qui postea non ingratus beneficiis sibi collatis, reliquum tempus vitæ feruentiùs in Dei seruitio, atque eius piissimæ Genitricis perfecit; tandémque fine beato requieuit. Hæc mihi relata sunt a religiosa Vidua, sorore eiusdem Fratris, quæ omnia testata est se veraciter intellexisse. Hæc à Cæsario bona fide accepta, redditáque, vt illusioni obnoxia esse potuerint, deceptionive, sic vbi per virtutes comprobantur, & religiosam vitam, non leuem apud pios mereantur approbationem. 9.

1. Eminentissimi scriptis, & dignitate Cardinalis Baronij, qui ab hoc anno desiit, Annalium laus. 2. Cardinales de ambitu notati. 3. Electus Innocentius, & Bzouius deprehensus ipso in limine: 4. cui Chaconius errandi Author fuit. 5. Innocentius de electione sua ad omnes, 6. sed specialiter ad Abbatem, & Conuentum Cistercij scribit: 7. propriam insufficientiam perpendens, 8. & se commendans eorum orationibus. 9. Idem ad Abbatem, & Conuentum Claraeuallis.

CAPVT I.

1. SEQVITVR annus nonagesimus octauus supra millesimum centesimúmque, qui fuit ab ortu Cistercij centesimusprimus, tristis Ecclesiæ Cœlestini Papæ morte, quæ instantis anni initia funestauit: nec minùs tristis Cardinalis Baronij obitu, qui Annales suos (ingens profectò opus, & dignum argumento) huc vsque continuatos, ab eo tandem scribere cessauit, simul & viuere. Extincta ergo luminosa face (columna ignis in deserto antiquitatis) ecclesiasticæ Historiæ, necesse erit in multis cæcutire: nam, qui eius scripta prosequutus Abraham Bzouius, quod eius pace dixerim, nisi Baronius præcessisset, stella; & quidem non exigua; composita eius radiis, penè disparet. Et vt affectum filij in matrem venerer, hoc est, in sanctissimam Familiam Prædicatorum, quæ totos ferè illi Annales implet: at in priuata, atque speciali Historia maluissem expressum: vbi domestica quæuis non redundarent; sed neque extranea desiderarentur, etiam grauissima. Feliciùs, etsi breuiùs, vt inceperat, illustrissimus Apamiarum Episcopus, Henricus Spondanus, si non & ipse natione Gallus, charitate in Patriam, seu maiori notitia rerum illius, quod facilè admittam, Gallos, quàm ecclesiasticos Annales magna ex parte legendos concinnasset. Nobis id vnum præ oculis habendum in hac secunda centuria, quam nunc aggredimur, quod in illa facillimum (quippe in qua magis, quàm in præcedenti, nihil penè in Ecclesia sine Cistercio) Cistercienses Annales ita scribere, vt Ecclesiasticos, aut augeamus, aut illustremus; addam verè, & in multis, aut corrigamus.

2. Optabat Cœlestinus morti iam proximus successorem, quacunque via posset, sibi eligere Ioannem de Sancto Paulo, Presbyterum Cardinalem tituli Sanctæ Priscæ, *de cuius sapientia, sanctitate, & iustitia*, vt ait Rogerius [a], *plurimùm confidebat*. Adeò vt offerret resignare Pontificatum, si illum Cardinales adorarent. Quod affectui, an iudicio datum sit, solus noscere potuit, qui nouit corda. Constat Cardinales non consensisse; siue, quia inauditum, perniciosúmque, si posteris in exemplum traheretur; atque Petri successio, quouis colore, propria velut hæreditas, inter Pontificum decedentium legata foret: siue vnoquoque, saltem ex dignioribus, ambiente Tiaram; in quo & Iordanum Cardinalem ex Fossa noua, cum aliis deliquisse (quo erat vir ingenti, & elato animo) idem etiam Rogerius reliquit scriptum [b]: *Omnes, ait, Cardinales vna voce responderunt, quòd illum conditionaliter non eligerent, dicentes, quòd inauditum erat, quòd Summus Pontifex se deponeret. Et sic erat schisma inter illos: Dominus enim Ostiensis Episcopus Cardinalis nitebatur, vt ipsemet Papa fieret: similiter Portuensis Episcopus: similiter Dominus Iordanus de Fossa noua.* Non diu fuit, quòd Henricus Cardinalis recusauit, quæsitus, rogatúsque, Conrado item in breui recusaturo. Hos inter dicitur Iordanus ambiisse, quod non obtinuit. Nobis nihil omninò tacendum erit, quod nostros concernat: laudandum, imitandúmque, si laude dignum; si secùs, condemnandum, & fugiendum.

a in Annalibus Angliæ, par. 2.

b apud Baron. an. 1198.

Cœlestino Pontifice defuncto, & iustis persolutis pro more Curiæ, Lotharius, siue, vt alij volunt, Ioannes Lotharius, Diaconus Cardinalis Sanctorum Sergij, & Bacchi, patria Anagninus, claro ex Comitibus Signiæ sanguine natus, clarus doctrina, & moribus, Pontifex Innocentius III. renunciatur summo omnium consensu Cardinalium: inter quos duo ex Cistercio Iordanus, & Guido, (nam Biturix Henricus non interfuit,) vterque Presbyter, ille Sanctæ Pudentianæ, titulo Pastoris; hic Sanctæ Mariæ trans Tyberim, titulo Callisti. Constat autem non multa pertinacia litigatum ab eis de successione, quando tam facilè in alium conuenêre. Quòd si verum esset, quod Bzouius putat, eundem fuisse Ioannem de Sancto Paulo, quem Cœlestinus subrogari sibi desideraſset, purgassent proculdubiò suspicionem, qua iniusti à Rogerio, dum tradit restitisse Cœlestino, quòd quisque sibi ambiret Pontificatum. Sed verè Bzouius lapsus ipso in limine; deceptus Ioannis nomine, nec Lotharium distinguens à Sancto Paulo: & Cœlestinus hunc vltimum optauerat Presbyterum Cardinalem à se creatum, tituli Sanctæ Priscæ: at Cardinales primùm elegerunt non Presbyterum, sed Diaconum: nec Sanctæ Priscæ, sed Sanctorum Sergij, & Bacchi; nec demum Cardinalem creatum à Cœlestino, sed à Clemente III. Quæ cùm indubitanter ita se habeant, mirum est Bzouium incepisse hos Annales in hæc verba scribentem de Innocentio [c]: *Annos non plus quàm septem, & triginta natus, eam sui admirationem apud omnes excitauit, vt & Cœlestinus Pontifex summo Magistratu se abdicare voluerit, si modò se superstite, Patres eum subrogarent: & Cœlestino vita functo, non alium digniorem Patres iudicauerint, cui Ecclesiam vniuersalem committerent.* 3.

c eodem ann.

Longè autem mirabilius esse potest huius erroris Authorem illi fuisse Alfonsum Chaconium, ex eadem Familia Dominicana, qui cùm vtrunque Ioannem distinxisset, docuissetque ex Annalibus Victorianis, Ioannem Presbyterum Cardinalem Sanctæ Priscæ optatum sibi successorem à Cœlestino [d], nihilominùs promoto Ioanne Diacono tituli Sancti Sergij, in hæc verba prorumpat in Innocentio [e]: *Nullus inter Romanos Pontifices memoratur, qui Cardinalibus gratior, & acceptior fuerit, quam Cœlestinus III. cuius incredibili humanitate, gratia, & comitate omnes mirum in modum affecti fuêre. Idcirco ei contigisse ferunt, quod nulli alij Romano Pontifici, scilicet, vt post eius obitum eum continuò Patres Pon-* 4.

d in Cœlestino.

e in Innocentio.

tificem Maximum renunciauerint, quem ipsis paulò ante mortem designandum nominatim proposuerat. Verùm quod omnem admirationem superat illud adhuc Lectori meo proponam. Eundem Chaconium loquentem de Ioanne de Sancto Paulo, titulo Sanctæ Priscæ Cardinali, (quem Cœlestinus successorem sibi optasset) in eodem prorsus folio, diuersa licèt pagina, dixisse, Episcopum Sabinum creatum ab Innocentio, ac Legatione functum; atque id genus alia, quæ vera quidem, sed cum eiusdem in locum Cœlestini subrogatione non cohærentia, certè taxatum à Baronio dudum oscitantiæ Chaconium, debuisset fugere Baronij Continuatorem. Sed pergo ad alia.

5. Ergo Lotharius electus in Pontificem, ac sacris initiatus ritu solenni, quod accidit octauo Kalendas Martij, primùm vniuersis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Regibus (nam tunc deerat Imperator, mortuo Henrico, & Friderico, filio eius, quadrienni relicto) Principibus, & Populis Christianis de sua assumptione litteras dedit, indices animi, quòd ad omnia sui Apostolatus munia subeunda paratus esset. Aliquatum transumptum adducit Bzouius: nos, quas Abbati, & Conuentui Cistercensi mense Iunij immediato (neque enim Generale Capitulum sustinuit, quod erat mense Septembri celebrandum,) amoris simul, deuotionísque, & salua maiestate Pontificia, reuerentiæ plenas, scripsit, ex Vaticano decerptas, describemus: sic contrà habent: f in Regesto fol. 84.

6. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis, Abbati, & Conuentui Cisterciensi, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Dum non solùm, quod in Summo Pontifice; verùm etiam in quolibet Episcopo requiratur, aduertimus, & grauitatem officij Pastoralis, & præteriti temporis attendimus libertatem; & ferè prorsus insufficientia nostra deficimus, & in eo solo, cuius vices in terris gerimus, confidentes, de nostris meritis non speramus. Quamuis in variis simus negotiis occupati, vtpote quibus omnium Ecclesiarum sollicitudo semper incumbit; aliquando tamen in nos ipsos, nostræ considerationis aciem reflectentes, dum priorem statum præsenti conferimus, & vtrunque ad alterum rationis lance pensamus, Seruos seruorum (prout in compendio salutationis Litterarum nostrarum apponitur) nos esse agnouimus, qui non solùm de nobis, sed de omnibus omninò fidelibus tenemur Deo reddere rationem: cúmque suscepti regiminis onus, quod est debilibus nostris humeris importabile, cogitamus, illud propheticum posse nobis credimus coaptari [g]: Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. *Et vtinam illud nobis coaptari non valeat* [h]: Exaltatus autem humiliatus sum, & confusus. *Ne fortè simus ex illis, de quibus inquit sacra Scriptura* [i]: Deiecisti eos, dum alleuarentur. *Quem enim sanæ mentis, & intelligentiæ plenæ, non terreat verbum illud Apostoli ad Timoth. in sua loquentis epistola* [k]: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitalem, Doctorem, non vinolentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, suæ domui benè præpositum, *&c.*

g Psalm. 68.
h Psalm. 87.
i Psalm. 72.
k 1. ad Timoth. 3.

Nam, vt difficultatem capitulorum sequentium taceamus, quis se poterit irreprehensibilem exhibere, cùm secundùm Ioannem Apostolum [l]: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est? *Cùm & de illo, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, dictum fuerit* [m]: Ecce homo vorax, potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus? *& alibi* [n]: Seductor, & habens Dæmonium *appellatus fuerit? &* cum impiis deputatus? *Cum etiamsi actus nostros in obseruatione mandatorum suorum ille dirigeret, nec nos permitteret declinare ad dexteram, vel sinistram, à quo bona cuncta procedunt, refrænare tamen non possemus os iniqua loquentium, vel cauere nobis à labiis iniquis, & lingua dolosa.* 7.

l 1. Ioan. 7.
m Matth. 11.
n Ioan. 7. & Ioan. 8.

Quia igitur non de nostra virtute confidimus, sed de vniuersalis Ecclesiæ prece speramus, Vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & exhortamur attentius, quatenus præter communem orationem, quæ pro nobis fieri consueuit, insufficientiam nostram vestris orationibus specialiùs adiuuetis, puras manus, sine disceptatione, leuantes ad Deum, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta; petentes, vt quia non sunt in homine viæ eius, ipse, qui pro nobis factus est homo, dirigat gressus nostros in semitis suis, vt vestigia nostra nullatenus moueantur; sed ipse, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, gratiam suam in nobis multiplicet, motus interiores disponens, & actus exteriores modificans, quatenus ea semper, & meditemur interiùs, & exteriùs operemur, quæ ad laudem nominis eius, ad salutem animæ nostræ, necnon & profectum totius Ecclesiæ debeant peruenire; nec nobis, sed sibi det gloriam, qui est gloriosus in sanctis, concedens nobis per suam misericordiam ineffabilem, quod sic transeamus per bona temporalia, vt non amittamus, imò potiùs consequamur æterna. Datum Romæ XII. Kalendas Iunij, Pontificatus nostri anno primo. Hæc ad Guidonem, & Fratres Cistercienses. 8.

Porrò ad Abbatem, & Conuentum Claræuallis, inscriptione mutata, similes, siue veriùs easdem litteras, dedit, quarum, & præcedentium meminit Spondanus n. 4. & 13. præsentis anni. Ergo ad Claustra Cistercij, & Claræuallis, tanquam ad orationum officinas, & meritorum velut indeficientes scaturigines, Reges, & Principes, nec sæculares tantùm, sed Ecclesiastici, imò & ipse totius Ecclesiæ Caput, recurrebant fidenter, cœlestia beneficia postulaturi. Neque id mirum: nam, præter perfectionem vitæ communis, multi in vtraque Domo florebant per hæc tempora, clari virtutibus, signis gloriosi: nec paucos memorat Henriquez in Menologio, quorum nos aliquos; sed alios breuitatis causa omittimus. Et adscripserat Catalogo Sanctorum non multò antè Pontifex Cœlestinus III. Siluanum Claræuallensem Monachum, è Bernardi discipulis (à nobis supra traditum) vt inter Acta eius, quæ nuper prodierunt, notatum video [o]. 9.

o in Additis ad Chaconium.

1. *Tancredi vidua, ab Henrico quondam capta, cum suis filiis, 2. & Archiepiscopo Salernitano, 3. à Philippo Sueuia Duce detentis, cum parte patrimonij Beati Petri. 4. Abbas Sancti Anastasij cum Episcopo Sutrinensi Legati ab Innocentio, 5. qui de carcere eductos 6. liberarent. 7. Commissa eisdem Salernitani Præsulis causa: 8. & cautio de ablatis restituendis. 9 Quid Pontifex de hac Legatia in aliis litteris: 10. atque obiter correctus Abraham Bzouius. 11. Cardinali Guidoni alia iniuncta.*

CAPVT II.

1. TVRBABANT per hoc tempus res Occidentis, sed præcipuè Italiæ, Germaniæque Henrici Imperatoris primùm tyrannis, atque extendendi imperij sæua libido, iuris, & æqui nescia: mox, qui à morte eius sequuti sunt, noui aliorum motus, noui conatus: quos Innocentius nunc seuerè oppositus, nunc benignè assistens, neutrum sine Cistercio, prout res exigebat, moderabatur. Cœperat dudum per fraudem idem Henricus Tancredi Siculi viduam, Rogerium filium, iam Regem acclamatum, & tres eius sorores, atque Archiepiscopum item Salernitanum cum multis aliis, de quibus Chronicon Fossæ nouæ, quod tunc scribebatur, hæc habet verba [a]: *Deceptus promissionibus Imperatoris Henrici iuramento firmatis, præsidiis, & munitionibus spoliatos, bonisque priuatos, diuersis cruciatibus exagitatos, idem Henricus in Alemanniam secum duxit, simúlque Regem puerum, Reginam, puellas, Comites, aliósque diuersi generis Principes, & inferioris Ordinis homines.* Porrò, qualis deceptio, & qui cruciatus, præcipuè in regio puero, Thomas Fascellius Scriptor Siculus tradit [b]: *Tandem Rogerium iuuenem, & viribus propriis diffidentem, eò sua arte pertraxit, vt diuiso Regno Siciliam Henricus, reliquum verò Rogerius teneret. Hac concordia, dum Rogerius plus satis Henrico confidit, anno salutis M. C. XCV. pridie Kalend. Decembris, Henricus Panormum venit, ac more regio intra vrbem receptus, Rex etiam declaratur. Rogerius intereà dum ad sua iura prætendit, nil tale metuens, in Vrbe Panormo cum Alteria, Constantia, & Madonia sororibus III. Kalendas Ianuarias captus Henrico deditur. Nec mora, Regno omni à Germanis occupato, exauthoratus, miser, mœstúsque, cum sororibus in Alemanniam relegatus, & luminibus priuatus est. Vbi vt spem omnem ei successionis Henricus adimeret, & de iure hereditatis futuræ posteris litigandi surriperet causam, genitales illi partes desecans, eunuchum fecit, ac carceri ad mortem addixit.* Eadem alij Authores antiquiores [c]: sed longè pluribus.

a apud Baron. anno 1194.

b Decade 2. lib. 7. cap. 7.

c Arnold. Lubecensis, & alij.

2. Cum Sibilia (id nomen Tancredi viduæ) Salernitanum etiam Archiepiscopum captum (quanuis Bullæ antiquiorem carcerem sonent, quas statim tradam) Carolus mihi Sigonius Author est, haud ignobilis Italicarum rerum Scriptor, qui ita habet [d]: *Sibilia Regina, cùm se viribus imparem ad resistendū videret, vna cum Guillelmo filio* (sic enim vocat, quem cæteri Rogerium) *& filiabus, atque Archiepiscopo Salernitano, & fratribus eius, se se in castellum situ, operéque munitum recepit, Legatisque ad Henricum missis ostendit, se Regno cessuram, si Guillelmum filium Principem Tarenti relinqueret.* Et post pauca: *Sibiliam verò cum filio, & filiabus, & Archiepiscopo, ac fratribus III. Kalendas Ianuarias comprehendit.* Et tandem inferiùs: *Nam Sibiliam, & Archiepiscopum perpetuo carceri destinauit, Guillelmo virilitatem ad spem stirpis adimendam exemit,* &c. Itaque & Archiepiscopus damnatus perpetuo carceri.

d lib. 15. an. 1194.

Hunc custodiæ Philippi Ducis Sueuiæ, qui postmodum de Imperio decertauit, vt mox videbimus, Imperator commiserat; seu Philippus patrimonij Petri inuasor habere voluit, velut obsidem earum ciuitatum, quas occupasset. Nam Henricus *in Romana detrimentum Ecclesiæ* (ait idem Sigonius [e]) *Philippum fratrem, cui Irenem Rogerij vxorem collocauit, Ducem Tusciæ, ac Terræ Mathildis; Marcoaldum verò Ducem Rauennæ, & Marchionem Anconæ, & Conradum Spoleti Ducem constituit.* De Marcoaldo statim: nam ne ipse repressus sine Cistercio. De Philippo constat, anathemate percussum à Cœlestino propter vtranque causam; sed, quæ vtraque Innocentio vincenda, neque id sine Cistercio, reseruabatur: *Eò,* ait Sigonius [f], id est, Henrico, *profecto, Philippus Dux Tusciæ ciuitatis, quæ in fide Ecclesiæ erant, oppugnare, ac suæ adiungere ditioni instituit. Itaque à Cælestino piorum societate summotus est. Quominus idem in Henricum, cæterósque, quorum opera captus Archiepiscopus erat, statueretur; Legati Henrici breui solutum iri Archiepiscopum asserentes, prohibuerunt.* Hic status rerum, conscendente Innocentio Petri nauiculam. 3.

e vbi suprà.

f vbi suprà 1194.

Quisnam hac tempestate Præfectus esset celebri Monasterio Sancti Anastasij, non potui hactenus alicubi inuenire. Constat, quencunque virum, strenuè gnarum, prudentémque, cui simul cum Episcopo Sutrino, tanta Innocentius negotia commendauerit. Et quidem de liberatione Sibiliæ, filiorúmque, & cæterorum, qui captiui in Teutonia detinerentur, litteras primùm dedit Innocentius ad omnes Archiepiscopos, & Principes per imperium dispersos, quas adducit Baronius loco suprà: verùm, cùm minùs proficeret per litteras, Legatos tandem decreuit destinare, amplissima eis concessa potestate ligandi, atque absoluendi, quoadvsque vinctos libertati suæ redderent. Quin & scripsit Ecclesiæ Moguntinæ eorum per omnia sententiis parituræ. Porrò commissionis concessæ illis tenorem ex Vaticano ad litteram transcriptæ, Annalibus inserendam esse duxi, quæ ita habet [g]: 4.

g in Registro fol. 15.

Sutrinensi Episcopo, & Abbati S. Anastasij pro liberatione nobilis mulieris Sibiliæ, filij, & filiarum eius, & aliorum captiuorum Regni Siciliæ detentorum in Teutonia. 5.

Inter cætera, quæ Dominus in nobis mirabiliter, & misericorditer operatur, magna reputandum est miserationis indicium, cùm eis pœnam accelerat temporalem, quibus vltio debebatur æterna: scilicet, in Regno Siciliæ diebus nostris intelligimus accidisse. Cùm enim Siciliæ populus, & cæteri de eodem Regno effœminati, otio, & pace nimia dissoluti, de suis diuitiis gloriantes, se in voluptatibus corporis lasciuiius exercerent, ascendit in altum fœtor eorum, & traditi sunt ob multitudinem peccatorum suorum in manibus persequentium. Vsque adeò autem in eos, quod dolentes dicimus, furor exarsit hostilis, vt quidam

eorum turpi morte damnati, in tribulatione cordis, & corporis animas exhalarent: quidam membrorum mutilatione deformes, fierent abiectio plebis, & ludibrium populorum. Maiores verò ipsorum compedibus, & nobiles manicis ferreis alligati, captiui, & exules in Teutonia macerarentur. Reliquis hereditates suas in extraneos transferri videntibus, & domos suas subiici alienis.

6. *Verùm, ne compassionis nostræ solatium, qui patientibus ex suscepta administrationis debito compati volumus, & tenemur, penitùs subtrahatur, quibus ipse Dominus iam videtur ex parte placatus: Venerabilibus Fratribus nostris vniuersis Archiepiscopis, & dilectis filiis nobilibus viris, Marchionibus, Ducibus, Baronibus, & aliis Alemanniæ Principibus dedimus in mandatis: vt dilectam in Christo Filiam nostram, nobilem mulierem Sibiliam, filium, ac filias eius, & cæteros de Regno Siciliæ, qui in Teutonia detinentur, à detentionis suæ vinculis absolutos, ad nos liberos excusatione, & dilatione cessante remittant. Inde est, quòd Discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus, si mandatum nostrum fortè non fuerit adimpletum, vos in detentores eorum, excommunicationis sententiam proferatis, & terras eorum, imò totam Diœcesim, in qua nobiles ipsi tenentur, vel ad quam fuerint fortè translati, interdicto subdatis; neutram relaxaturi sententiam, donec ipsi libertati fuerint pristinæ restituti. Dilectis etiam filiis, Capitulo Moguntino per apostolica scripta præcipiendo mandamus, vt sententiam, quam vos propter hoc contigerit promulgare, ratam habeant, & faciant inuiolabiliter obseruare.* Hæc pro Sibiliæ, atque filiorum eius, & cæterorum, qui adhuc in Teutonia detinebantur, liberatione.

7. At pro Archiepiscopo de carcere educendo, & recipiendis occupatis Italiæ vrbibus, quæ duo hactenus Ecclesiæ vtraque iura, & diuina, & humana labefactabant, cùm iam ipse Philippus, Sueuiæ Dux, seu sacrilegij conscius, & resipiscens, seu mortuo Henrico, imperium sibi parans, cui vix putaret aditum patere, nisi per Innocentium, quem adeò vellet pro tempore placare; eosdem censuit Legatos destinandos, specialibus super his Litteris datis, quas ex eodem Regesto Vaticano præcedentibus censui subiungendas:

h in Regesto, fol. 11.

Sutrinensi Episcopo, & Abbati Sancti Anastasij de vrbe, pro reconciliatione Philippi Ducis Sueuiæ, & liberatione Archiepiscopi Salernitani.

Cùm simus diuina prouidentia in Ecclesiæ Romanæ regimine substituti, qui à Domino, vt delinquentibus non solùm septies; sed & septuagies septies indulgeret, audiuit; & maius gaudium esse nouerimus Angelis Dei super conuersione peccatoris vnius, quàm supra nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia, Euangelio protestante, eos, qui à se anathematis iugum excutere cupiunt, vt ad ecclesiasticam redeant vnitatem, ex pastoralis officij, ad quod vocati sumus, debito, recipere benignè tenemur, & receptos misericordiæ gremio confouere.

8. *Intelleximus siquidem, tam per te, Frater Episcope, & per te, fili Abbas, quàm per alios, quorum relationibus fidem non modicam adhibemus, quòd nobilis vir, Philippus Dux Sueuiæ, qui propter inuasionem, ac detentionem patrimonij Beati Petri, & nostri, excommunicationis fuerat vinculo innodatus, Ecclesiæ reconciliari desiderat, & restitui ad ecclesiastica Sacramenta, ac super his, pro quibus notatus fuerat, satisfactionem omnimodam exhibere: licet autem superioris sententiam minor relaxare non possit, & propter hoc Dux ipse ad Sedem apostolicam esset destinandus, vt ab ea, qua ipsum vinculis excommunicationis inuoluit, absolutionis beneficium obtineret. Sperantes tamen, quòd per ipsius studium Venerabilis Frater noster Salernitanus Archiepiscopus, de longaua detentionis ergastulo liberetur; laborem itineris, ipsi, sub ea conditione duximus remittendum, si nostram super hoc, sicut bonæ memoriæ Cælestino Papa, prædecessori nostro, per te, Frater Episcope, obtulit, impleuerit voluntatem. Ideóque Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eodem Archiepiscopo libertati pristinæ restituto, & recepto à Duce, iuxta formam Ecclesiæ, iuramento, quod super omnibus, pro quibus fuit ab Ecclesiæ communione amotus, mandatis apostolicis, omni dolo, & excusatione postpositis, debeat obedire; munus absolutionis, ipsi, authoritate freti apostolica, impendatis. Quòd si forsan eundem Archiepiscopum, vel non potuerit, vel noluerit absoluere, seu etiam fortè distulerit; ad Ecclesiam Romanam accedat, à nobis iuxta Ecclesiæ consuetudinem absoluendus.* Hæc ad prædictos Episcopum, & Abbatem.

Dedit & Litteras idem Innocentius ad Spirensem, Argentinensem, & Vvormaciensem Episcopos, super eadem Archiepiscopi Salernitani liberatione, & cautione præstanda super ablatis: sed in subsidium tantùm, & quibus vti, aut possent, aut deberent, si Dux prædictos Legatos contempsisset [i]: *Quòd si (quod non credimus) ad monitionem vestram, & Venerabilis Fratris nostri, Sutrini Episcopi, & dilecti Filij Abbatis Sancti Anastasij, quos ad hoc specialiter destinamus, eum dimittere fortè noluerit*, &c. Hæc omnia attingit hoc anno Abraham Bzouius: sed attingit tantùm, vt qui indicem Litterarum apostolicarum nobis producat; rerum gestarum narrationem penè contemnat. Sed & alia omittit, quæ priuatos Annales concernentia, (sic nunc nostros appello,) vel in publicis debuissent non præteriri. Tale est illud, quod pro eodem Archiepiscopo idemmet Innocentius scribit ad Abbatem Lucam, (Sambucinensem Ioachimi quondam scribam,) & habetur inter alias eius epistolas: *Vt quod in Ecclesia, vel Diœcesi Salernitana, in concessionibus beneficiorum, Ecclesiarum, & aliis ecclesiasticis, memorato Archiepiscopo detento in vinculis, per potentiam laicalem attentaretur, authoritate apostolica cassaret, ac carere decerneret robore firmitatis. Datum Laterani 13. Kalendas Aprilis, anno primo.* Hæc Cistercienses Annales illustrantia per occasionem Lucæ Sambucinensis, in ecclesiasticis debuissent non omitti, Innocentij laudandam sollicitudinem, & vigilantem prouidentiam commendatura.

9.

i ibidem.

10. Displicet etiam illud, quod tacere non possum, in hoc Authore; tot epistolas lectas in Vaticano, atque insertas Annalibus, vt non ad longum, saltem earum titulis detruncatas, & mancas ab eo tradi, altero tantùm Legato nominato, cùm tam ex ipsis inscriptionibus, quàm ex corpore constet, scriptas ad duos, atque vtrunque Collegam, destinatum vtrique operi. Et sanè Bullæ nostræ ex Vaticano transcriptæ ad litteram, authenticæque ad finem cuiusque codicis; quam nobis operam, cùm esset Romæ, contulit Reuerendus P. Fr. Leander Vadillo, Procuratoris Generalis in Curia officio fungens, interuentu Reuerendissimi Patris D. D. Hilarionis Rencati, tunc Abbatis Monasterij Sanctæ Crucis, nunc Generalis Vicarij per vniuersam Tusciam, & Lombardiam; necnon authoritate Eminentissimi Cardinalis Vbaldini, quem huius nostri laboris, quandiu vixit, & authorem habuimus, & promotorem in multis experti sumus. Legatiæ Abbatis Sancti Anastasij pro Archiepiscopi Salernitani liberatione meminit & Sigonius

gonius his planè verbis [k]: *Scripsit* (scilicet, Innocentius) *ad Argentinensem, & Spirensem Episcopos, vt Vecilum Bercensem monerent, Archiepiscopum Salernitanum è custodia mitteret. Atque Episcopo Sutrino, & Abbati S. Anastasij, Legatis ad id in Germania missis, mandauit, vt si ille authoritati suæ non paruisset, execrationis in eum sententiam explicarent.* Ita Sigonius.

k lib. 15. in fine.

11. Restabat comprimendus Marcovaldus, Henrici quondam Dapifer, atque ab eo institutus Dux Rauennæ, & Marchio Anconæ, qui nulla maioris fastigij spe allectus, nullis censuris parendum sibi putabat: adeòque armis cum eo, quàm iudicio, ferro, quàm anathemate abscindendus. Sed & hoc etiam per Cisterciensem factum Guidonem Cardinalem tituli S. Mariæ trans Tyberim, ex Abbate Cistercij, quem cum aliis duobus Cardinalibus, vtriusque gladij ministrum, & Magistrum expertus est, atque ab ipsis coërcitus, & quæ malè tenebat, coactus reddere. De his Abraham Bzouius loquens de gestis Innocentij Papæ [l]: *Marcovvaldum, Imperij Seneschallum, impietate Æneobarbi Friderici in Ecclesia enutritum, adeòque tyrannum, qui fidem Romanæ Ecclesiæ multoties præstitam violauerat, & patrimonium D. Petri in Æmilia, & in Piceno, seu Marchia Anconitana inuadere, ac detinere præsumpserat, atque sæpiùs admonitus restituere contempserat, missis Guidone tituli S. Mariæ trans Tyberim, Henrico tituli S. Laurentij in Lucina, atque Ioanne tituli S. Priscæ, Presbyteris Cardinalibus, Sedis apostolicæ Legatis, tum anathemate percussit, tum armatis copiis profligauit.* Meminit & huius Legatiæ, tacitis quanuis nominibus Cardinalium, nec nisi duos exprimens, idem, qui suprà, Carolus Sigonius in hæc verba: *Ad Marcoaldum autem, seu Marcovvaldum, qui Ecclesiasticorum agros in Marchia fœdè populabatur, Cardinales destinauit duos, rogatum, vt desisteret, & execratum, si perrexisset. Cardinales profecti mandata ediderunt. Et cùm is, nulla sui ratione ducta, in populatione persisteret, etiam communione priuarunt, ea subscriptione, quòd & fidem fefellisset, & patrimonium Ecclesiæ inuasisset, neque repetitas res restitueret. Quod vbi Pontifex audiuit, eam sententiam iustam esse pronunciauit.* Pergit deinde de expeditione bellica, auxilio Bononiensium; quoadvsque omnia Ecclesiæ restituerentur, de quibus nos dicemus sequenti anno.

l ad hunc annum.

---

1. Rothomagensi Præsule insultante contra Philippum, 2. idem Rex Galliæ Innocentium appellauit: 3. atque vtrunque Guidonem Cisterçij, & Claræuallis obtinuit Iudices. 4. Cella noua in Gallecia per Abbatem de Melone defensa. 5. Delegata alia causa nostris in Lusitania. 6. Quin & in Anglia: 7. multi in Italia à Dæmonibus obsessi, 8. ab Abbate Locedij liberati. 9. Coniectatum de Viro: & quædam alia de ipso remissiuè.

CAPVT III.

Crescebant interim odia, & simultates inter Reges Gallorum, Anglorùmque, siue amore, siue assentatione in proprios Principes, descendentes à Regibus ad subditos, per vtriusque Prouincias grassabantur. Haud satis fidum suo se Regi putabat, qui non conuitiis æmulum; qui non, si posset, iniuriis prouocaret. Rothomagensis inter alios Præsul infestabat Philippum, imò præ aliis: zelo, an liuore, dubium. Constat, obtentu curæ pastoralis extensæ ad Gallos populos, (sunt enim Galli contermini Northmannis,) infestasse Prouinciam, & quæsito colore aduersùs Regem, populos interdicto subiecisse. Appellauit Philippus Innocentium, Rohtomagensis iudicium, tanquàm sibi subiecti, planè declinans. Verùm, cùm ne post appellationem interpositam, ab incepto desisteret, vir litigiosus, si qua fides Guillelmo Neubricensi [a], Philippus Iudices sibi dari petiit, neutri parti suspectos, per quos, quas Archiepiscopus proponeret, querelæ, aut controuersiæ deciderentur. Tum verò Pontifex causam delegaturus, duos Guidones ex Cistercio sibi delegit, Cisterciensem, nimirum, Claræuallensémque, quos neutra pars auderet recusare. Litteras insuper ad vtrunque Abbatem dedit, quas non pigeat ad litteram transcribere [b]:

a lib. 5. c. 24.

b in Regesto, fol. 64.

2. *G. Cisterciensi, & S. Claræuallensi Abbatibus.*

Deferendum Regi, quasi præcellenti, cùm in Generali testetur Apostolus [c], *illi deferre specialiter volumus, & deferri desideramus ab aliis, quem certis nouimus argumentis, & fidei catholicæ integritate præcellere, & inter cæteros Reges in deuotionem Romanæ Ecclesiæ, proposito persistere firmiori. Hinc est, quòd nos attendentes fidem, & deuotionem, quam charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Francorum illustris, non solùm circa Romanam Ecclesiam, verùm etiam Ecclesias vniuersas, quasi ex liberalitate innata creditur exhibere; de Venerabilis Fratris nostri N. Rothomagensis Archiepiscopi discretione miramur; quia (sicut audiuimus) cùm idem Rex super facto Andeliaci ab ipso Archiepiscopo, tanquàm à suspecto Iudice appellarit, ne aliquid posset in eius præiudicium generari: nihilominus idem Archiepiscopus ipsum infestat, eiúsque terram in sua Prouincia constitutam ecclesiastico minatur supponere interdicto. Vnde nos Canonum statuta sequentes, si quid post appellationem illam rationabiliter interpositam, in eius præiudicium fuerit attentatum, irritum decernentes penitus & inane, præfato Archiepiscopo mandauimus districtiùs inhibentes, ne prædictum Regem de cætero propter hoc molestare, aut in terram eius, sententiam promulgare præsumat, quandiu coram vobis, qui neutri partium meritò debetis esse suspecti, parere noluerit æquitati.*

c 1. Petri 2.

Quocirca Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, si sæpè dictus Archiepiscopus post appellationem illam, eodem Rege taliter iuri stare parato, in prædictam terram, aliquam in grauamen ipsius duxerit sententiam promulgare, vos nostra freti authoritate illam denuncietis, sublato appellationis obstaculo, non tenere. Ne verò propter loci distantiam, eidem Archiepiscopo graue sit ad vestram præsentiam, pro consequenda iustitia, laborare, præsentium vobis authoritate mandamus, vt quoties necesse fuerit, ad locum congruum accedatis, & sine personarum acceptatione, iustitia mediante, procedere non tardetis; nullis litteris obstantibus, si quæ apparuerint veritate tacita. Datum Romæ apud Sanctum Petrum. 3.
Hactenus Litteræ apostolicæ, quæ vtriusque Viri venerandam authoritatem satis ostendunt; siue, dum causis Regum

Regum præficiuntur; siue, dum soli eliguntur ab Innocentio, qui meritò nulli parti suspecti haberi debeant. Quid iudicauerint hactenus ignoramus: credendum tamen satisfactum vtrique parti, quandiu nullam videmus reclamasse.

4. Ne in Hispania à negotiis nostri immunes, quamuis minora sese illis obtulerint. Illustri Monasterio Cellæ Nouæ (Sancti Rosendi prole) atque Episcopo Auriensi litigantibus, Episcopus obedientiam Abbatis per censuras, mox etiam dolo, vt Monachi allegabant, circumueniens Abbatem extorquebat: Abbas, & Monachi quasi omninò exempti, appellauerant quidem Innocentium; sed interim rebelles in censuras, vt aiebat Episcopus, scandali materiam ministrabant. Missum vtrinque Romam per proprios Nuncios, Episcopi, & Conuentus: & cùm ibidem res peragi non posset, delegatum Episcopo Lucensi, & Melonensi Abbati [d]: *Quatenus, si vobis constiterit*, (ait Innocentius) *Abbatem ipsum ad Sedem apostolicam, antequam Episcopus in eum suspensionis, vel excommunicationis, & in Monasterium interdicti sententias tulerit, legitimè appellasse; vel Monasterium esse à iurisdictione ipsius Auriensis exemptum, non obstante, quod Abbas ab Episcopo (vt dicitur) circumuentus, præter Fratrum suorum assensum, ei obedientiam repromisit, cum fraus, & dolus ei patrocinari non debeant, sententias illas indicetis, appellatione remota, penitus non tenere, alioquin faciatis eas per censuram ecclesiasticam inuiolabiliter vsque ad satisfactionem congruam obseruari.* Tunc declarata exemptio Monasterij, quæ nunquam hactenus valuit superari.

d in Regesto, fol. 18.

5. Multis prætereà inter Episcopum Conimbricensem in Lusitania, & tum Canonicos Monasterij Sanctæ Crucis, tum Templi milites, litibus subortis, Iudices ex Cistercio semper dati Abbates de Alcobacia, de Ceiza, de Burio, de Saleeda, & de Mazannaria, & Priores earundem Ecclesiarum: sed & ex Monachis, Menendus, & Petrus Frodij, vterque Alcobaciensis, quibus ardua quæque, sed præcipuè Menendo delegabantur. Sic in Regno Legionis, Gallecięque Legionensi, & Lucensi Episcopis inter se litigantibus, Saltus Noualis Abbas litteris expeditis Romæ apud Sanctum Petrum, quintodecimo Kalendas Maij: Lausanensi Pontifici in Sabaudia, Abbas Boni Fontis de Taresca semel Idibus Maij: & iterum decimoquarto Kalendas Augusti: Bisuntinensi in Gallia Abbas Firmitatis, quarto Idus Iunij: in Belgio aliis grauissimis negotiis, Abbas Aureæ Vallis, quartodecimo Kalendas Ianuarij: in Hybernia Abbas de Leix, aliàs de Iugo Dei, pridie Kalendas Iunij: atque in Germania Abbates de Neuburgo, & Valle Sancti Georgij duodecimo Kalendas Augusti, præfecti sunt, extántque Litteræ, & circumferuntur inter alias Laurentij Papæ III. necnon originales in Vaticano, quarum ego transumptum apud me habeo.

6. Hoc ipso anno, *Cùm in Conuentrensi Ecclesia* (verba sunt Innocentij, Summi Pontificis [e]) *ferè à prima fundatione Christianæ Religionis, in Anglia, Ordo fuisset monasticus institutus; & in tantum in eo obseruantia ferbuisset regularis, vt ab apostolica Sede priuilegiari, & ab inclytæ recordationis Regibus Angliæ dotari meruisset, & ditari.* Et nihilominùs occasione quarundam Litterarum per subreptionem à Clemente III. impetratarum, eiectis Monachis, Canonici sæculares inducti essent, idem Summus Pontifex Abbati Theoloci cum Episcopis, Lincolniensi, & Vvigorniensi destinauit [f], *districtè præcipiens, quatenus prædictis Litteris, vel aliis priuilegiis confirmationis, siue indulgentiæ, si quæ apparuerint à Sede apostolica impetratæ, nequaquam obstantibus, absque dilatione qualibet, seu causæ cognitione (cùm in manifestis ordo iudiciarius minimè requiratur) amotis ab eodem Monasterio sæcularibus Clericis, qui in eo fuerant instituti, monasticum ibidem Ordinem reformetis, Monachos eiectos reducentes in illud; & Priorem cum prædictis Monachis, & alias personas instituatis, qui Beati Benedicti Regulam desiderent obseruare.*

e in Regesto, fol. 108.

f in Regesto, fol. 111.

7. Hæc, & similia ex delegatione apostolicæ Sedis in obsequium illius, Ecclesiæque. Cæterum plura alia ex charitate, ac zelo feruido in populum Christianum, vt vix alios habere viderentur illis temporibus, seu populi, seu Principes, seu Præsules, quęis vti sibi, aut liberet, aut certius esset; sed neque alios humani generis hostis infensiores habere videbatur, quam Cistercienses. Referam admirandum euentum huius anni ex Rogerio Ovvedeno; fugatos Dæmones de corporibus Christianis per Abbatem Locedij, forte Oglerum, si adhuc superarat; siue per alium eius successorem, quo, vt in homines à Vicario Christi; sic à Christo in Dæmones, velut delegata potestas quibusdam ex Cistercio comprobabatur. Hunc eundem euentum Baronius adducit. Nec dedecet Annales Cistercienses, quod decet Ecclesiasticos, à Cisterciensi Abbate perpetratum. Sic autem ille habet [g]:

g Roger. ad hunc annum.

8. *Eodem anno in æstate, intra fines Italiæ, in quadam ciuitate, non longe à Ianuis, res digna memoria contigit. In hac ciuitate primò quidam ciuis, exigentibus peccatis suis, effectus est Energumenus; id est, Dæmoniacus: & infra paucos dies, adeò creuit eorum numerus, vt quilibet sibi timeret, ne simile periculum incurreret. Communi igitur ciuium consilio, ad eandem vrbem vocati conuenerunt Viri Religiosi, & præcipuè Abbas de Luceio, de Ordine Cisterciensi, qui inter eos maior Religionis authoritate vocabatur, vt, quid agendum pauidis ciuibus, deliberarent. Indictum est triduanum ieiunium: tertia vero die, congregatis coram se Dæmoniacis, obtestatur prædictus Abbas in Nomine Iesu Christi, quatenus sane causam exponant, cur hanc ciuitatem plus cæteris vexare præsumpserint, & vt exeant à famulis Christi Nomine signatis. Quorum vnus voce terribili, & sublimi clamans: Cogitis nos, inquit, exire ex vasis, nobis rationabiliter concessis. Nos quidem sumus Legio illa Dæmonum, quam Iesus vester ab homine eiectam permisit præcipitare porcos in mare: nunc autem vinculis, quibus tenebamur, soluti, potestatem accepimus in blasphematores tantum Virginis Mariæ. In hac igitur ciuitate tales inuenimus, & inuentos, sicut dignum est, torquere debemus. Quare, si eiecti fuerimus, noueritis, quod te, Hypocrita, & Ordinem tuum in proximo persequemur. Ad secundam igitur iussionem ipsius exierunt, cum magna tamen difficultate, relinquentes fœda vestigia.* Hactenus ex Rogerio, quod magnum pauorem incutere debet cunctis blasphemis.

9. Abbatem hunc, non alium ab Oglero, de quo superiùs, non leues nobis ostendunt coniecturæ sumptæ ex loco, ex tempore, & ex gestis, tam Sancto Viro dignis. Siue autem ille, seu quis alius fuerit, qui loco eius successerit, ingentis plane authoritatis credendus est, qui inter tot Religiosos congregatos ex tota illa Prouincia, aduersùs Dæmone.

Dæmones maior, & religiosior, & cui ab omnibus aliis deferretur, expresse dicitur. Constabit autem clariùs anno sequenti, cùm viderimus bello accinctis populis, atque in se inuicem grassaturis, ferro, & igne, non alium murum ab Innocentio qui prætiantes diuideret, compesceret, & citò sperare potuit, vel furentes, & exquutuos.

1. Garnerius prodigentiæ delatus à Lingonensibus, 2. Innocentium appellat. 3. Graues ab eo, 4. atque terminum liti præfigentes litteras accipit. 5. Cruce signatus ad Syriam proficiscitur: 6. in absentia suspenditur, 7. Pontifice dolente, 8. & delegante causam 9. vt prudentum consilio decideretur. 10. Additus Episcopo Collega, 11. qui pro Garnerio, indefenso, & absente, iudicanêre.

CAPVT IV.

1. PER idem tempus, (ne qui decora, & prospera narramus, occultemus aduersa,) quem olim Claræuallis Abbatem venerabatur Orbis, cui populi parebant, cuius opem implorabant Reges, & Principes; Capitulum Ecclesiæ Lingonensis in suum dudum Episcopum assumptum respersit infamia, & prodigentiæ macula notatum imparem ministerio proclamauit, atque à Metropolita deponendum. Non benè conuenisse Garnerio cum suis Clericis compertum est, siue seueritas odium ei peperisset, seu contemptum facilitas, seu tandem morum dissimilitudo, quod nimiùm frequens, inuidiam concitauerit. Viro Sancto alia crimina imponi, supra audaciam; & si auderent, etiam supra fidem: quæ facilè de ipso credi possent, quæsita sunt. Prodigentia (nec dubium, quia in pauperes) sub inhonesto dilapidationis nomine, pias aures auertens, offendénsque, atque incuria bonorum temporalium (dum cœlestia suspirat) insufficientiæ titulo notata, quasi qui rebus Ecclesiæ administrandis, non solùm incuriosus, sed impar esset. Sensit dolos, & astum Vir Deo plenus: & seu suspectum haberet Lugdunensem, ad quem deferebatur; seu vellet pœnitentiæ locum dare his, quos inuidiæ stimulis aduersùs se agitari non dubitabat; appellauit Pontificem, coram quo, si quid hactenus errasset, accusandus veniret; sin minùs, accusata diluiturus.

2. Lætum id Lugdunensi Præsuli fuit, cui in hominem, quem Sanctum reputabat, pronunciare sententiam, scrupulosum; absoluere, inuidia plenum erat. Terminum comparendi statuit vtrique parti, instantem diem Sancti Lucæ Euangelistæ, qui laboriosæ viæ peragendæ, etiam post Solis ardores, atque signa insalubria, inducias dabat. Sed Canonicis, quò minor in conscientia, eò maior in præcipitatione Iudicis, fiducia erat: & si non possent iustitia superare, aëris intemperie videbantur, si mense Augusto transalpinare cogerent, venerabilem senem subuersuri. Ergo se nullos recusare Iudices, non Cardinales omnes, non Innocentium, quos nihil aliud moueat, quàm Ecclesiæ zelus: sed subueniendum Ecclesiæ iam labanti, cadentique; ni subueniatur, non vltrà surrecturæ. Aliorum malorum remedia moras pati; dilapidationem, ni ipsa præueniatur, præuenire remedia; eóque præpostero cauterio esse sanandam. Præsentent se quantocyùs Summo Pontifici; ne dum Medicum adeunt, moriatur æger; & magis sepultura indigeat, quàm curatione. Hæc, & alia petebant Filij in Patrem; & extorserant terminum breuiorem, si non Innocentius vtrique parti consulens, sed longè magis deferens Garnerio, inter vtrunque diem dimidiasset, præfigens Festum sancti Michaëlis, in quo vtrosque audiret: super quo litteras ad eundem Garnerium dedit decimoseptimo Kal. Iunij, quæ inter alias illius circumferuntur, malè licet vulgatæ cùm N. pro G. habeant in inscriptione: sic autem habent.

3. *N. Episcopo Lingonensi. Licet iuxta testimonium veritatis necesse sit, vt veniant scandala: quia tamen secundùm idem:* Væ homini illi, per quem scandalum venit. *dolemus non modicum, cùm inter Viros ecclesiasticos, qui pacem euangelizare tenentur, seditionis alicuius materia pullulat, & litigiorum incentiua subrescunt, cùm in Ecclesia corpore omnia debeant in vinculo pacis, & vnitate tractari. Quamuis autem super quorumlibet Ecclesiasticorum virorum discordia plurimùm doleamus, maiori tamen dolore concutimur, cùm vel pater in filios, vel filij seditionem suscitant in parentem, & illos discordia diuidit, quibus ad vnius Ecclesiæ obsequium deputatis deberet esse cor vnum, & anima vna. Sanè cùm tu Lingonensis Ecclesia Caput existas; dilecti autem filij Decanus, & Canonici Lingonienses sint membra ipsius, ac tua: tantò vos vellemus adinuicem charitatis vinculo counniri, vt vicissim vestra onera portaretis; & tu membris dolentibus condoleres, & ipsi suis tibi vicibus in vnitate spiritus deseruirent.*

4. *Verùm (sicut accepimus) inimico homine superseminante zizania, tanta inter vos discordia est suborta, vt dictis Canonicis te coram Venerabili Fratre nostro Lugdunensi Archiepiscopo super dilapidatone, & insufficientia in causam trahentibus, tu ad apostolicæ Sedis audientiam appellaris, Festum Beati Lucæ proximum futurum terminum appellationi prosequendæ præfigens, quem iidem Canonici ad Dominicam, qua cantatur,* Iubilate Deo. *proximè præteritam, sicut eorum continebant litteræ, coarctarunt. Nos igitur vtrique partium deferre volentes, ne sub intemperie aëris, & caloris distemperantia cogamini ad Sedem apostolicam laborare, Fraternitati tuæ super peremptorio per apostolica scripta mandamus, quatenus hinc, ad Festum Beati Michaëlis proximè futurum, apostolico te conspectui repræsentes, Canonicorum responsurus obiectis, & propositurus, si quid proponere volueris contra ipsos, nisi forsan interim inter vos pacis possint fœdera reformari. Scias autem, nos partem aduersam ad eundem terminum citauisse, ita vt illi, quorum nomina per tuas nobis litteras expressisti, personaliter ad nos accedant, his, quæ proposueris, responsuri. Ad hæc tibi fortius inhibemus, ne occasione huius discordiæ bona Ecclesiæ tuæ dilapidare præsumas. Datum Romæ apud S. Petrum 17. Kal. Iun. Pont. nostri an.* 1. Sic Innoc. in suis Litteris.

5. Timuerit Garnerius, an consenserit Clericorum suorum accusationibus, in dubio est. Illud nobis ex aliis Innocentij Litteris constat, quas statim sibiiungam, quo tempore profecturus Romam sperabatur, ad Synodum Cistercij profectum esse, ibidémque, quæ iam prædicabantur, Cruce insignitum, traiecturum in Syriam, & bellum sacrum, vt olim verbo, prædicationéque per alios, quos signasset; ita tunc per se ipsum promoturum. Quod tamen factum cùm innotuisset Innocentio adeò ægrè accepit, vt quanuis dolens, & quodammodo inuitus; (qua Virum sanctum charitate complectebatur) eum nihilo

Quæ sanè prædictione prima omnium prophetata est Congregatio Sancti Bernardi de Obseruantia, quæ in Regnis Hispaniarum ab anno Domini M.CCCC.XXV. institutum cœpit, quæ, Deo auspice, Sancti Patris Bernardi meritis, pristinum Ordinis splendorem sustentat. Deinde Obseruantia Congregationis Italiæ, ac demum Fulliensium Monachorum reformatio, quibus omnibus effectum est, vt nusquam hactenus de semine Ionadab, seu mellifui Bernardi defecerit, qui stet in conspectu Domini. Hactenus ex Biuario, in suo, pro Abbate Ioachimo, Apologetico.

7. Ego sanè, & Biuario multùm defero, viro ecclesiasticarum antiquitatum hoc nostro sæculo longè peritissimo; & quem, si nimiùm præmatura mors non abstulisset, (obiit ante biennium, quo hæc scribimus,) haberemus Hispani, quem exteris opponere possemus in his studiis: & Ioachimum non facilè condemnem, qui sciam opera Dei, abyssum multam. Verùm hanc eius Prophetiam, vt verum fatear, nec iudicio probandam, neque affectu, hactenus mihi potui persuadere. Et quidem de affectu facilis quæstio; cùm vni Ioachimo Cisterciensi, sed desertori; certè eximenti collum à iugo Ordinis, vniuersum Cistercium posthabere; atque omnes, siue plures calumniosos, inuidósque fateri, & qui tam grauiter puniri à Deo meruerint, vt verum esse possit, quod non negabo. At nostris nec conueniens, nec honorificum; nec demum tale, vt rapiat nostrum affectum. Non vnquam plures Sanctos Cistercium habuit, quàm tempore Concilij Lateranensis sub Innocentio III. quod tunc videbimus. Anne ergo omnes deceptos eligamus, &, quod peius est, inuidos, vt vnicum Ioachimum præferuemus?

8. Iam, si iudicio in his agendum est, verba Ioachimi aut suspecta, aut reprobanda: quippe de Authore ipso vana, & tumida; de cæteris mordacia; de re, ambigua: & quæ non aliter Prophetiæ Spiritum arguant, quàm si hominis, aut ignorantiam accusent, aut proteruiam condemnent: illam, si errorem præcauere nesciuit etiam præuentus; hanc, si noluit. Certè, quæ ab Ieremia Propheta ad litteram de Christo prædicta sunt, sibi appropriare arrogans, & se Doctorem veritatis, & Stellam dicere velut antonomastice, cùm cæteros spernat, & dehonestet, insolens, & superbum nimis apparet. Adde, quòd condemnandus in Concilio per Successorem Petri, in dolo, & per inuidiam tradendus dicitur: quod, quanuis referatur ad deponentes, qui decipere, & decipi potuêre; facilè tamen ad Iudicem transibit, si hæc eadem, aut occulta detegere, aut detecta retundere non valuit. Velut qui soli, & nudæ veritati decisionem adaptet, quæ pro symbolo fidei admitti debeat. Hæc, atque alia nequaquam inferiora, dubiam mihi reddunt hanc Prophetiam: & mitiùs puto agi cùm Ioachimo, Viro aliàs Sancto, si nihil prædixisse dicatur in illis verbis, quàm si, præuentus Spiritu prophetico, credendus sit, nec præcauisse malum, quod præuiderat, & de non præcauendo superbiisse. Haud tamen licuit omninò prætetire ab Authoribus tradita, seu reprobanda à nobis, siue sequenda.

9. Sub idem tempus, cùm Henricus Imperator ex Campania ad Siciliam transfretaret, eundem Venerabilem Abbatem obuium habuit, cum quo & multa contulit, inter quæ etiam petiuit, & impetrauit, vt Commentarium in Erythræam Sibyllam ederet, quod ipsi quoque Henrico dedicauit. De eo hæc Gabriel Varrus in eius Vita: *Scripsit libros quinque concordiæ vtriusque Testamenti,* (nempe, Ioachimus,) *expositionémque Apocalypsis octo partitam titulis, &c. In Erythræam item Sibyllam Henrici VI. Cæsaris rogatu, anno M.C.XCVII. ad eundem, vt ipsemet super Ieremiam refert.*

10. Affueritne morti eiusdem Principis, quæ incidit in hunc eundem annum, in dubio est: certum ab eo in morte multa correcta, quæ sanctis viri consiliis, quandiu alium nescimus, tunc illi proximiorem, possunt adscribi: sic enim lego scriptum apud Rogerium [d]: *Eodem anno* (scilicet, M.C.XCVII.) *Henricus, Romanorum Imperator, facta reconciliatione cum vxore sua, & Magnatibus Siciliæ, incepit ægrotare, & misit Sauarium Bathoniensem Episcopum consanguineum, & Cancellarium suum de Burgundia, ad Richardum Regem Angliæ, & obtulit ei recompensationem pecuniæ, quam de eo ceperat pro redemptione sua, siue in auro, & argento, siue in terris. Dum autem prædictus Sauarius iret in ista Legatione, prædictus Romanorum Imperator obiit in Sicilia apud Messanam, in vigilia Sancti Michaelis.* Ita Rogerius de rebus, ante mortem Henrici, benè dispositis. Sed & de his, quæ in suo testamento Romanæ Ecclesiæ restitui mandauit, seruaríque, multa habet Baronius ad hunc annum, quæ non immeritò Ioachimo possint adscribi.

d *sub Cœlestino Papa III.*

11. Circa hoc idem tempus effectum est, vt, Abbatia Sambuzinæ vacante, Lucas, scriba Ioachimi doctus, & pius, de communi eligentium consensu, in eius loci Abbatem promoueretur, de quo Matthæus Guerra, Episcopus Fundanus, facta priùs diligenti inquisitione, hæc ad Emmentissimum Cardinalem dictum de Claravalle, proximo sæculo [e]: *Aliquando Ioachim in Monasterio de Sambuzina se continens, inspecta Lucæ probitate, annuentibus Fratribus, Lucam in Sambuzina Abbatem promouit, ad quem Innocentius Papa scribit.* Hactenus ille. Porrò, quæ scripserit ad Lucam Innocentius, & quanti illum fecerit, suis locis inferius memorabimus. Extant & Litteræ eiusdem Innocentij ad Beatum Bernardum Sambucinæ Abbatem; quem tamen Lucæ successisse, inde coniector, quòd anno M.CC.XII. promotus in Episcopum, vt ibidem ostendam, non potuit non post Lucam sublimari, qui anno M.CC. Abbas Sambucinæ, in litteris Pontificiis, quas ibidem ostendam, memoratur.

e *apud Ianelum Gratum dist 47.*

I. Graui

7. *1. Graui fame grassante per Germaniam, 2. Heisterbacensium 3. sub Abbate nouo Geuardo, 4. Hemmenrodensium sub Hermano, 5. atque aliorum ex Vvestphalia remunerata liberalitas. 6. Visio de Hermano, 7. & magni Cononis ad Habitum admissio. 8. Beatus Carolus electus in Villario, 9. & sub eo incrementa eiusdem Domus: 10. constantia eius, 11. gratiáque, 12. qua apud omnes pollebat, etiam Principes.*

CAPVT IV.

1. HERMANVM, ex Priore Hemmenrodensi, primùm Heisterbacensem Abbatem, breui inde promotum, ac propriæ Domui in Pastorem restitutum, tradit Cæsarius in Dialogis his verbis [a]: *Factus verò Monachus in Hemmenrode, non multò pòst, cùm emitteretur Conuentus noster de eodem Claustro, primus eius Abbas efficitur, & post paucos annos per electionem ablatus, eidem* (Claustro) *in Abbatem promotus restituitur.* Licèt autem non constet annus certus, quo successit Eustachio; hoc tamen iam subrogatum ipsius loco, vlteriúsque pro Hermano in Heisterbaco Geuardum suffectum conuincunt, quæ ex eodem Authore dicturi sumus ingentia monumenta charitatis acceptæ Deo, remuneratæque, cùm fames per vniuersam Germaniam atrox hoc ipso anno debacchatetur. Refert Cæsarius vtriusque charitatem, atque vtriusque mercedem: & primùm de Geuardo totidem verbis [b]:

a lib. 5. c. 5.

b lib. 4. c. 65.

2. *Eo tempore, quo fames illa validissima, quæ anno Dominicæ Incarnationis M.C.XCVII. fuit, & plurimos extinxit, Domus nostra, licèt tunc temporis pauper fuerit, & nouella, multis subuenit, sicut dixerunt hi, qui numerum inopum ante portam considerauerunt: aliquando vna die mille quingentis eleemosyna data sunt. Dominus Geuardus tunc Abbas, singulis diebus ante messem, in quibus carnibus vti licebat, bouem vnum in tribus caldariis cum oleribus circunquaque collectis, coqui iussit; & cum pane per singulos pauperes diuisit. Simile factum est de omnibus aliis pulmentariis: sicque per gratiam Dei omnes pauperes superuenientes vsque ad messem sustentati sunt. Et sicut audiui de ore iam dicti Geuardi Abbatis, cùm timeret, ne fortè annona pauperum ante tempus deficeret, & pistorem pro eo, quod panes nimis magnos faceret, argueret, respondit ille: Credite mihi, Domine, in pasta valdè parui sunt, & in fornace crescunt: parui immittuntur, & magni extrahuntur.* Hæc ex Geuardi Abbatis testimonio, vt scribit Cæsarius.

3. Verùm, cùm idem pistorem de his consuleret, appetens veri, & nihil, nisi certum, probatúmque posteris traditurus, non solùm incrementa panum certa cognouit; verùm etiam farinæ, quæ in ipsis saccis multiplicabatur, admirantibus cunctis, & se assequutos tempora Elisei ingenti cum lætitia congratulantibus. Addita & merces largè retributa, neque dilata, quæ nullum penitùs in toto illo tractu latere potuit: ingens allodium acceptum in eleemosynam, quod Domum aliàs tenuem locupletauit: nam audi, quod sequitur [c]: *Retulit mihi idem pistor, Frater scribit Conradus Rufus, qui adhuc viuit, quia non solùm panes in fornace, imò etiam farina creuerit in saccis, & in vasis: ita vt pistores omnes mirarentur; necnon & pauperes, qui inde nutriebantur. Dicebant enim: Domine Deus, vnde venit omnis annona ista? Eodem anno diues Dominus charitatem seruorum suorum, etiam in hac vita per centuplum remunerat. Nam Magister Andreas Spirensis per pecunias, quas in Curia Frederici Imperatoris, necnon & in Græcia congregauerat, magnum allodium in Blitirsdorp emit, & nobis in eleemosynam dedit. Vnde talis voluntas nisi à Deo?* Hactenus liberalitas Geuardi noui Abbatis in valle Sancti Petri, & larga Dei retributio vel in hac vita.

c ibid.

Nunc de Hermano translato ad Hemmenrodem simile aliquid, quin & de alia Domo in Vvestphalia, quæ idem Author affirmat, producamus [d]: *Eodem tempore Domus in Hemmenrode, Mater nostra, non minorem charitatem, imò tantò maiorem, quantò ditior fuit, pauperibus exhibuit. Tanta enim fames pauperes premebat, vt mulieres prægnantes ante portam in nemore pariendi tempora implerent. Christus verò non immemor promissi:* Date, & dabitur vobis. *quia largi erant in dando, largam illis misit eleemosynam. Gerardus enim Præpositus Sancti Simeonis, in Treueri moriens, circa ducentas libras argenti illis legauit, ex quibus centum ad portam in vsus pauperum sequestrauit. Portarius centum libras suas recipiens, non ex eis vineas, vel agros, sed totidem maldra siliginis apud Confluentiam comparauit, quibus satis sufficienter vsque ad messem, pauperes sustentauit.* Hæc in Hemmenrode. Ast in domo Vvestphaliæ nil prorsus minùs [e]: 4.

d lib. eodem, cap. 66.

e cap. 67.

Retulit mihi Frater Godeschalus de Vvolmunsteine, Monachus noster, post eadem cara tempora, Cellerarium quendam Ordinis nostri de Vvestphalia occurrisse sibi; quem cùm interrogasset, quò festinaret, respondit ille: Ad concambium ante messem, ob necessitatem pauperum, pecora nostra occidimus; calices, & libros nostros oppignorauimus: modò nobis misit Dominus hominem, qui nobis tantum auri dedit, vt eius quantitas in duplo erogatis responderet: vnde vado illud cambiare pro argento, vt ex eo pignora nostra possim redimere, & greges reparare. Sic Sancti Viri, quæ à Deo acceperant, erogabant pauperibus. Sic Deus, quæ in pauperibus sumebat, larga per omnia manu remunerabat. 5.

Cæterùm, quanti apud Deum meriti fuerit prædictus Hermanus, quámque ad nouam promotus dignitatem, noua incrementa charismatum sortitus, merita meritis, virtutibus virtutes, ac nouis donis antiqua superauerit; quæ Henrico Conuerso Viro Sancto, cuius suprà meminimus, visio, nec semel, de ipso facta est, facilè demonstrabit. Eam, qui vtrunque nouit idem Cæsarius, & Henricum, nimirum, & Hermanum, totidem verbis refert in suis Dialogis [f]: *Dum Dominus Hermanus Abbas esset in Claustro, & in Solemnitatibus, interim dum Chorus,* Te Deum laudamus *decantaret, circuiret ad Fratres commouendos, atque secundùm consuetudinem in Chorum Conuersorum diuerteret, Henricus Conuersus, cuius memini in distinctione 5. cap. 5. vidit columbam candidam de Cruce, quæ erat super Altare Conuersorum, in verticem ipsius descendentem: vbi multùm quietè sedebat, donec circuitis vniuersis, de Choro exiret: tunc euolans reuersa est super Crucem: hymno verò expleto, cùm inciperet lectionem euangelicam, eadem auis sacratissima uolauit super quandam columnam analogio proximam, illic sedens, & auscultans, sacraque lectioni aurem diligentiùs adhibens: qua perlecta rursum rediit ad Crucem. Et testatus est idem Conuersus, sæpius in Festiuitatibus se* 6.

f lib. 8. c. 37.

se eandem visionem vidisse. Quoties,inquit,Chorum Conuersorum intrauit,& coram Altari profundè,vt ei moris est,inclinauit,mox columba prædicta Crucem deferens,capiti eius insedit: in quo statim tantùm creauit strepitum percussione alarum,tantum splendorem nitore alarum,vt ab omnibus potuisset audiri,& ab vniuersis videri,si illis datum fuisset audire,vel videre. Ita Cæsarius.

7. Eisdem temporibus, quantùm ex serie earundem Historiarum elici potest, Hemmenrodense Cœnobium illustrauit *Cuno magnus*, (nam verba Cæsarij sumo g,) *Dominus Castri de Malburg,vir potens, & diues in sæculo,tam valens in militia,ne dicam in malitia, quàm vigens in prudentia sæculari. Ante finem vitæ in sæpè fato Claustro Habitum suscepit regularem: & quia temporis longinquitate non poterat, morum probitate dies suos dimidiare satagebat; vbi adeò profecit, quòd consummatus in breui,expleuit tempora multa: placita enim erat Deo anima illius. Vnde & qui vocauerat eum ad suum seruitium, non solùm præstitit ei veniam delictorum; sed & in tali ordine præcognitum ei fecit finem suum.* Ita de conuersione Viri illustris. De morte eius, quæ triennio elapso contigit, & his,quæ ante, & post ipsam contigerunt, mitanda satis, & digna,quæ inserantur nostris Annalibus.

g lib.11.c.17.

8. Dum hæc in Heisterbacho,& Hemmenrode salutaria,& gloriosa peragebantur, decessit in Villario Guillelmus Abbas,Vir planè pius,& qui non solùm desiderium sui,sed suorum reliquerit,id est,Hemmenrodensium,Heisterbacensiúmque,ex quibus ipse Ecclesiis assumptus fuerat. Quippe pro ipso subrogatus Carolus est, qui & ipse ex Hemmenrode cum Guillelmo Heisterbachum transmissus fuerat. Porrò de Carolo à nobis multa superiùs: de eius electione in Villariensem Præsulem,quæ in hunc annum,incidit; & qualiter electus recusauit, quoadvsque per Capitulum generale compelleretur,hæc habet Chronicon Abbatum Villariensium h: *Hic igitur* (id est,Carolus) *anno Domini M.C.XCVII. ad abbatialem Dignitatis apicem euectus est: quod vt audiuit,non se obtulis requisitus; sed aufugit,timens ex hac promotione animæ suæ periculum imminere. Aufugit igitur,& latuit,quandiu potuit, quovsque per Capitulum generale onus oblatum,compulsus est suscipere.* Hæc ibi, quæ eadem in Vita eius paulò diffusiùs i: *Beatus itaque Carolus audiens se electum in Villariensem Abbatem, non se obtulit requisitus; sed aufugit, timens ex hac promotione animæ suæ periculum imminere: asserens, quòd non ad libertates, aut dignitates accipiendas ad Ordinem venerat; sed potiùs ad deflendum peccata sua,& quòd iniquitates tantas in sæculo habuerat. Aufugit itaque, & latuit,quandiu potuit,quoadvsque pòst in Capitulo generali,per sententiam omnium Abbatum, compulsus est Dignitatem admittere.* Hæc de electione,quam inuitus acceptauit.

h apud Henric.lib.1.Fascic. dist. 4. cap.30.

i apud eund. lib.1.dist.24. cap.4.

9. Cæterùm,quantùm sub eo Domus profecerit,eadem Acta subiungunt verbis sequentibus k: *Venit itaque Villarium,non solùm Villariensibus, sed etiam toti terræ acceptus,& secundùm datam sibi sapientiam profectui Domus sibi commissæ intendit in temporalibus,& spiritualibus. Non inuenit,nisi Domunculas stramineas, & quasi tuguria Pastorum; & in breui ædificauit duo Dormitoria lapidea Monachis,& Conuersis, & quasdam alias officinas. Auxit insuper Conuentum Monachis,& Conuersis,grangias,ædificiis,& terris ampliauit. Sciuit se coaptare omnibus,& conformare, & propter hoc nobiles,& ignobiles de vana sæculi conuersatione extraxit,& Dei gratia in Claustrum induxit Villariense, Beatum Conradum,postea Cardinalem Episcopum Portuensem,& alios quamplurimos.* Ita in Actis Abbatum Villariensium de Viro Sancto.

k ibidem.

Thomas Cantipratanus,& ipse Belga, nec multò post hæc tempora scribens, incrementa Villarij,magnanimitati vnius Abbatis tribuit,quem Carolum ex circunstantiis fuisse coniector,producto facto, quod non licet silentio præterire l: *Maxima,ait,summa pecuniæ librarum ferè mille sexcentarum,mortuo quodam vsurario in Namurco,in dictum Monasterium est delata;ex qua cùm multæ possessiones emptæ essent, quidam vir arctæ conscientiæ Monasterij Abbas est electus. Quod vbi comperit factum,condoluit, & venditis ouibus,atque pecudibus, rebúsque mobilibus, pecuniam in Namurcum remisit,vt spoliatis singulis redderetur. Nemine autem assumere volente restitutionis negotia,pecunia iterum ad Monasterium est delata. Pius ergo Abbas reportantibus indignatus,iussit eam iteratò referri,& in foro coram ciuibus,& omni plebe deponi,dicens: Pecuniam,qui velit,accipiat, nostram esse renuo,quam iniustè acquisitam non dubito. Quod vbi viderunt ciues,ædificati non modicùm in hoc facto, communi consilio per manus fidelium virorum,pecuniam suam iniuriatis singulis reddiderunt. Monasterio autem Deus non multò pòst in decuplo plura restituit,& quod ante tenuissimum,& ferè mendicum fuisse probatur, modò elegans, & multis copiis opulentum videmus,& ampliatum.* Hactenus Thomas Abbatem non declarans. Cæterùm, hunc eundem Carolum fuisse produnt indicia Cœnobij Villariensis, quod neque ante ipsum amplum fuit, neque tenuissimum post ipsum dici potuit. 10.

l lib.2.c.16. p.5.

De hoc Beato Viro,inter alia,Cæsarius narrat m, quòd,*dum quadam Matrona nobilis,cum quodam Abbate Ordinis nostri,sub typo confessionis,de secretis conscientiæ suæ loqueretur,dixit, se in eius amore grauiter succensam. Ille,sicut Sacerdos iustus,ac timens Deum, cor suum signauit,& malè ad se conuersam,verbis,quibus potuit,auertit,dicens,se Monachum esse,senem pannosum, ac neglectum: & sicut ipse dixit cuidam Monacho,qui mihi recitauit,fœmina eadem tam clara fuit, & tam potens,vt si essem,inquit,in sæculo,sicut aliquando fui,nunquam illi de tali re,nec in minimo verbo facere auderem mentionem.* Et post pauca: *Fuerat autem idem Abbas ante conuersionem,miles in armis strenuus, pulcher,satisque nominatus. Et si vis scire, ipse erat Dominus Abbas Carolus Villariensis.* Hactenus ille. Itaque Author Chronici industriam, humilitati nixam; Thomas Cantipratanus, magnificentiam, atque contemptum rerum temporalium; Cæsarius continentiam, constantiámque; virtutes imperio dignum facientes, inter nostros præcipuè testificantur. 11.

m lib.3.c.41.

Cæterùm,quæ extruxit ædificia,quas possessiones auxit,non aliis artibus,quàm gratia data cœlitùs, & qua apud omnes pollebat authoritate, ex eisdemmet Actis videre licet. Proferam in exemplum vnum ex multis n: *Descendebat Vir Dei de monte iuxta nauiculam, recognouitque Cellerarius quendam nobilem à remotis,cum veste humili eis occurrentem. Abbas autem quàm citò hoc audiuit, de equo descendit, & venienti pedes obuiam iuit, humiliter eum salutans, & miscens verbis verba consolatoria, dixit illi: Domine, pedes itis: nec tamen decet honestatem vestram: accipite equum,quem hic habemus: & videte, si aliàs vobis subuenire possumus, & faciemus. Nobilis autem ille confortatus verbis amicabilibus Abbatis, eiúsque liberalitate commotus, quidquid in Mundo possidebat, & hereditariè sibi prouenerat, in manus Beati Caroli statim resignauit,& Ecclesiam Villariensem heredem omnium bonorum suorum ordinauit. Vnde vsque hodie* 12.

n in Fascic. lib.2.c.5.

hodie Grangiæ de Granxint, et de Vverde in allodiis eius sunt locata. Pergunt Acta de aliis possessionibus acquisitis villario à Beato Vito, quæ longum esset in præsenti recensere.

13. Verùm, qua gratia polleret apud Principes, (quantumuis eis, vbi à recto deuiabant, nunquam acquiesceret,) pergunt eadem Acta ita scribere [o]: *Singularem autem gratiam Dominus ei dederat, quòd à maximis, & paruis, à Principibus terre, ac eis assistentibus, singulari, & speciali amplexaretur affectu; & in magnis eorum consiliis acceptissimus erat, cùm nunquam eis interesse vellet, vbi contra Deum, & sacra Religionis honestatem ageretur, &c.* Hæc de Carolo in initio Præfecturæ, quam humiliter renuit, congerenda putauimus, quibus vitum vtcunque velut describerem: plura infrà daturi, Deo dante, cùm Abbatiam tandem deposuisse, atque ad suam Hemmenroden reuersum tradiderimus.

o in Menolog. Ianu. 19.

---

1. Petrus Atrebatensis Monasterio Henniacensi 2. prouide consulit. 3. Guillelmus Eliensis in Monasterio de Pynu sepelitur. 4. Dedicatum Bochetum; 5. & in Synodo prouisum de Nouitiis. 6 De Monte Sanctæ Mariæ Bisuntinensis, & de Aqua formosa. 7. Arnesburch, atque alius Mons S. Mariæ. 8. Consecratum Cœnobium Arnesburchense, 9. admirando fauore S. Mariæ Virginis.

CAPVT V.

1. ODEM tempore, (ait Ferreolus Locrius, ad hunc annum,) cùm in Henniacensi Monasterio Mulierum conuersatum, vt vocant, numerus excresceret, quæ suaui Religionis, ibi tunc admodum florentis, odore illectæ, agminatim confluebant, vt tanto numero repagulum obiiceret Petrus, Atrebatium Episcopus, ne earum causâ res Monasterij attritæ, retrò lapsæ ferrentur, eiusmodi diploma, Balduini Abbatis rogatu, conscripsit:

2. PETRVS, DIVINA PATIENTIA, ATREBATENSIS ECCLESIÆ MINISTER HVMILIS, OMNIBVS, QVIBVS ISTAS LITTERAS VIDERE CONTIGERIT, ÆTERNAM IN DOMINO SALVTEM.

Nouerit Vniuersitas vestra, quòd dilecti nobis in Christo Balduinus Abbas, atque totus Conuentus DE HENNIN, propter grauamina eiusdem Domus, vnanimi consilio, atque consensu statuerunt, vt deinceps nullam mulierem recipiant in Sororem, donec numerus earum, quæ modò ibi sunt, conuersarum, ad senarium numerum sit redactus. Præterea, cùm ad senarium numerum peruentum fuerit, nullam recipere poterunt, nisi aliquam illarum sex decedere forte contigerit: & ea, quæ recipietur, loco illius succederet, talis, vnde euidens vtilitas Ecclesiæ prouenerit. Veruntamen tres nobiles mulieres decreuerunt, excipiendas DE HENNIN, de Montiniaco, de Burcello Dominas, quas sine damno Domus suæ, & periculo non possent repellere, si ipsæ forte, vel aliqua illarum Religionis Habitum, in eadem Domo ducerent assumendum. Constitutionem autem prædictam se firmiter obseruaturos, prænominatus Abbas, atque Conuentus vnanimiter concesserunt, sub interminatione anathematis districtiùs inhibentes, ne quis deinceps Constitutionem præsumat transgredi suprà dictam. Nos etiam ad petitionem ipsorum, Constitutionem ipsam approbauimus, & in scriptum redactam, sigilli nostri testimonio duximus confirmandam. Datum anno Incarnationis Domini, CIↃ. C. XCVII. Hactenus Diploma Petri Episcopi, quod illius commendans prouidentiam, non potuit hos Annales pertransire.

3. *Hoc ipso anno* (vterque Matthæus tradit eisdem ferè verbis, Vvest, & Paris) *Guillelmus, Episcopus Eliensis, missus ad Curiam Romanam, obitus diem clausit extremum versus eandem Curiam, & sepultus est in Abbatia de Pinu, Ordinis Cisterciensis III. Kal. Februarij.* Ita vterque. Hic ille Vvillielmus, Eliensis Episcopus, atque totius Angliæ Cancellarius, quem Rex Richaredus in Syriam profecturus, & Cœlestinus Papa, ille procuratione, & administratione Regni, hic Legatia apostolica honorauerant, quémque aduersùs multorum criminationes, iure, an iniuria, dubium, ambo defenderant. De quo variè Authores, siue pro hominis vitiis, & virtutibus, nam vtrunque coniunxit, in quantum potuit; siue pro varia scribentium affectione.

Dedicatum hoc anno Bochetum lego, in Diœcesi Claromontensi, per Robertum Episcopum, filium Fundatoris eiusdem Domus: de qua dedicatione, Domóque hæc habet Robertus Claudius in sua Gallia: *Bochetum Ordinis Cisterciensis Diœcesis Claromontensis, fundatum à Roberto Comite Arneduid, & dedicatum à Roberto eius filio Episcopo 61. AS. C.XCVII. vbi iacet Guido Cardinalis Bononiensis.* Hæc tantùm ille: quæ nobis nec omittere, sed neque pluribus licuit illustrare. 4.

In Synodo relatum de Nouitiis, qui ex propriis Abbatis absentia, seu defectu, in aliam Domum mittebantur benedicendi; statutúmque, *Vt Nouitij, qui in alia Domo benedicuntur, per formam Ordinis communem profiteantur; & cùm ad proprias Domos redierint, proprio Abbati debitam faciant professionem, nisi ab ipso fuerint benedicti.* De hac benedictione Nouitiorum inferiùs quædam. Nunc addo, adeò necessariam visam illis temporibus, vt inter Cluniacenses, quibus Priores frequentiores erant, Cluniacum vsque mitterentur benedicendi; edito de hoc statuto [b], ne vltra secundum, aut tertium ad summum annum differri possent. Quin, quod mireris, Petrus Venerabilis, de Matthæo Cardinali Albanensi loquens, dicere non cunctetur, aliquid ei defuisse de professione, post vota etiam emissa, quandiu non habuit Abbatis benedictionem [c]. *Regulæ*, inquit, *monasticæ subditur: corpori Monasterij, quantùm tunc fieri potuit, vel debuit, associatur. Paruo temporis spatio emenso Cluniacum venit; quod ei de professione scripta, vel de Monachi visitata benedictione defuerat à Cluniacensi Abbate, eo ibi benedicto, suppletur: & iam integer corde, ore, habitu, ac vita Monachus, sibi iam pene de Monacho nihil deesse, in Domino gloriatur.* In hac eadem Synodo, quæ hactenus permixtæ, confusæque Capituli functiones, distributæ per dies reperiuntur: decretúmque deinceps obseruandum, quid prima illius die per annos singulos, quid secunda, & tertia, & tandem quid in quarta esset agendum. Extat decretum in Bibliotheca Fitteriensi inter alia, quæ anonymus antiquus Sanctæ Fidis laureosè collegit, atque Alphabetum continuauit. 5.

b statuto 38. Petri Mauricii.

c lib. 2. miracul. cap. 7.

6. Superadditæ hoc anno quinque Cœnobia, quæ in Chronologia notantur sequenti ordine:

Anno M. C. XCVII. septimo Kal. Februarij, fundata est Abbatia Sanctæ Mariæ de Monte Bisuntinensis.

Eodem anno, Abbatia de Ponte.

Eodem anno, Abbatia de Aquaformosa.

Eodem anno, Abbatia in Arnesburc.

Eodem anno, tertio Nonas May, Abbatia de Monte Sanctæ Mariæ in Hungaria.

Montem Sanctæ Mariæ Bisuntinensis, Robertus Claudius in sua Gallia memorat; nulla tamen maiori notitia loci. In Tabulis Ecclesiarum Claræuallensium, filia Claræuallis post Collem victoriæ recensetur. Quin & in libris Cameræ apostolicæ CC.L. florenorum taxam præfixam habet. Fundatam Domum, ait Iongelinus, in radice montis Iura, non procul à Nozeratho oppido gentis Nassaniæ. Primum loci Abbatem Henricum ferunt, posteà Magnæ Troiæ Episcopum, quem anno M.CC.XXXII. ex hac vita migrasse, tradit Albericus Monachus Trium Fontium in suo Chronologico. Atque hunc putant sepultum in Claraualle ante altare S. Trinitatis, vt suo loco, Deo dante, dicemus. De Ponte nihil prorsùs, quod dicam, habeo: nam, etsi multas Domos sub Pontis nomine: at nulla sine addito, & singulæ concernunt diuersos annos. Aquam formosam Filiam Sambuccinæ in Calabria, Diœcesis Casanensis, continent Tabulæ Ecclesiarum Claræuallensium, quæ si hoc anno prodiit, Lucam (Ioachimi Scribam) Parentem habuit. Notatur & in libris Cameræ apostolicæ modica trium, & triginta florenorum taxa subscripta. Lego & in Claudio Roberto Aquam formosam in Gallia Castrensis Diœcesis; sed cuius nulla alia maior notitia subest. Demùm tertiam Castrensis item Diœcesis, sed in Italia, in districtu Vrbis (quæ vrbs Ducatus est gentis Farnesiæ) in libris Cameræ eadem, qua prior, taxa.

7. Arnesburch, Moguntinensis Diœcesis, de linea Morimundi extat in Tabulis Ecclesiarum eiusdem Domus. Est autem nobis notius Monasterium duplici titulo. Altero ex litteris Gregorij Papæ IX. ad Abbatem illius, quas in tempore dabimus: altero ex admiranda visione cuidam Monacho ostensa sub his initiis: quippe à Cæsario Heisterbacensi memoriæ prodita, quam, quia certus illius annus non constat, & aliàs certum est non diu dilatam, ad calcem huius capitis subiungam. Hîc tamen noto, diuersum hoc Cœnobium ab alio eiusdem nominis, Præmonstratensis Ordinis, cuius idem Cæsarius etiam meminit [d]. [d lib. 11. cap. 27.] Sunt, qui Arnesburgum Eberbaci Filiam faciant, adeóque augentem lineam Claræuallis, fundatam in prouincia Vvedarauiæ, quinto circiter lapide à Francofurto: habuisse verò Fundatores Solmenses Comites, qui in eo Cœnobio sepulti iacent. Montem Sanctæ Mariæ in Hungaria, hoc ipso anno, Aubertus Miræus memorat: quæ porrò Domus in Genesi Ecclesiarum Morimundensium, inter Filias Sanctæ Crucis commemoratur. Cœpit & hoc anno Monasterium de Bodeloo per Venerabilem Balduinum de Bocla, virum sanctissimum: sed nondum nobis venit memorandum, quoadvsque suscipiat Cistercij leges. Nunc gloriosam visionem in Arnesburg, cuidam Monacho factam, ex his, qui eius primordia consecrarunt, coæui Authoris verbis, hoc est, Cæsarij nostri, referamus [e]: [e lib. 7. c. 11.]

In Arnesburgh, Domo Ordinis nostri, fuit quidam Frater deuotissimus erga Beatam Virginem, Dei Genitricem, Mariam. Hic dum aliquantulo temporis in eius Domo seruitium peregisset, æstu cordis incredibili cœpit anxiari, aliquam sibi specialem visitationem a Matre Misericordiæ cupiens impartiri. Igitur intempestè quadam noctis hora, dum in stratu se ad requiescendum collocasset, oculis somnum non capientibus, toto cordis affectu fiducialiter inuitare cœpit Beatam Virginem, vt de alta sede polorum descenderet ad se inuisendum. Tunc repentè è lecto prosilit, & pomarium quoddam Dormitorio contiguum ingreditur, in quo aliquantum resedit, oculis cordis, & corporis sursum erectis. Tum ecce Virgo pulcherrima ingreditur, his eum verbis alloquens: Nunquid non desideratis audire cantum meum? Quo respondente: Desidero. tam dulciter modulata est, vt vix aures humanæ sufferre possent. Melodia autem illa terminata, inclinauit se Virgo, & abiit. Et post pusillum, vidit aliam Virginem, ingredientem ad instar prioris, nimio fulgore micantem, quæ etiam dulce melos cecinit, & recessit. Quas intellexit fuisse Beatas Catharinam, & Agnetem. Et post paruum interuallum, ecce gloriosissima Mater Misericordiæ, Maria, per semetipsam visitare dignata est deuotum sibi famulum, quæ etiam omnes sibi in veritate seruientes, neque hic, neque in futuro, sua gratia destituet. 8.

Venit ergo circumuallata agminibus Angelorum, omnem tetræ noctis horrorem, videns claritate, ac splendore lampadarum fugans, propiùsque accedens, blanda voce eum compellare cœpit. O Frater charissime, si placuerit, qualitercunque recompensabo deuotissimum famulatum tuum, dulci melodia? Beata Virgine melos præcinente, Frater ille, quasi in ecstasi factus, in faciem corruit, & omnis illa visio disparuit. Interim Fratres ex more ad matutinalem surgunt Synaxim, prædicti Fratris absentiam vehementer admirantes: quia nunquam diuinis Officiis se subtrahere solitus erat, nisi graui infirmitate depressus, vel quolibet vtili negotio occupatus. Quapropter, quia reuerendus omnibus habebatur, officinas totius Monasterij perlustrantes, tandem in prædicto pomario repererunt, vultum habentem in terram demissum: quem leuantes, & in lectum deponentes, omnem diligentiam adhibuerunt. Qui sospitati redditus, per præceptum Abbatis sui coactus est omnem rei ordinem pandere. Qui postea non ingratus beneficiis sibi collatis, reliquum tempus vitæ feruentiùs in Dei seruitio, atque eius piissimæ Genitricis perfecit; tandémque fine beato requieuit. Hæc mihi relata sunt à religiosa Vidua, sorore eiusdem Fratris, quæ omnia testata est se veraciter intellexisse. Hæc à Cæsario bona fide accepta, redditáque, vt illusioni obnoxia esse potuerint, deceptioníve, sic vbi per virtutes comprobantur, & religiosam vitam, non leuem apud pios mereantur approbationem. 9.

1. Eminentissimi scriptis, & dignitate Cardinalis Baronij, qui ab hoc anno desiit, Annalium laus. 2. Cardinales de ambitu notati. 3. Electus Innocentius, & Bzovius deprehensus ipso in limine: 4. cui Chaconius errandi Author fuit. 5. Innocentius de electione sua ad omnes, 6. sed specialiter ad Abbatem, & Conuentum Cistercij scribit: 7. propriam insufficientiam perpendens, 8. & se commendans eorum orationibus. 9. Idem ad Abbatem, & Conuentum Claraeuallis.

CAPVT I.

1. SEQVITVR annus nonagesimus octauus supra millesimum centesimúmque, qui fuit ab ortu Cistercij centesimusprimus, tristis Ecclesiæ Cœlestini Papæ morte, quæ intrantis anni initia funestauit: nec minùs tristis Cardinalis Baronij obitu, qui Annales suos (ingens profectò opus, & dignum argumento) huc vsque continuatos, ab eo tandem scribere cessauit, simul & viuere. Extincta ergo luminosa face (columna ignis in deserto antiquitatis) ecclesiasticæ Historiæ, necesse erit in multis cæcutire: nam, qui eius scripta prosequutus Abraham Bzovius, quod eius pace dixerim, nisi Baronius præcessisset, stella; & quidem non exigua; composita eius radiis, penè disparet. Et vt affectum filij in matrem veneror, hoc est, in sanctissimam Familiam Prædicatorum, quæ totos ferè illi Annales implet: at in priuata, atque speciali Historia maluissem expressum: vbi domestica quæuis non redundarent; sed neque extranea desiderarentur, etiam grauissima. Feliciùs, et si breuiùs, vt inceperat, illustrissimus Apamiarum Episcopus, Henricus Spondanus, si non & ipse natione Gallus, charitate in Patriam, seu maiori notitia rerum illius, quod facilè admittam, Gallos, quàm ecclesiasticos Annales magna ex parte legendos concinnasset. Nobis id vnum præ oculis habendum in hac secunda centuria, quam nunc aggredimur, quod in illa facillimum (quippe in qua magis, quàm in præcedenti, nihil penè in Ecclesia sine Cistercio) Cistercienses Annales ita scribere, vt Ecclesiasticos, aut augeamus, aut illustremus; addam verè, & in multis, aut corrigamus.

2. Optabat Cœlestinus morti iam proximus successorem, quacunque via posset, sibi eligere Ioannem de Sancto Paulo, Presbyterum Cardinalem tituli Sanctæ Priscæ, *de cuius sapientia, sanctitate, & iustitia*, vt ait Rogerius [a], *plurimùm confidebat*. Adeò vt offerret resignare Pontificatum, si illum Cardinales adorarent. Quod affectui, an iudicio datum sit, solus noscere potuit, qui nouit corda. Constat Cardinales non consensisse; siue, quia inauditum, perniciosúmque, si posteris in exemplum traheretur; atque Petri successio, quouis colore, propria velut hæreditas, inter Pontificum decedentium legata foret: siue vnoquoque, saltem ex dignioribus, ambiente Tiaram; in quo & Iordanum Cardinalem ex Fossa noua, cum aliis deliquisse (quo erat vir ingenti, & elato animo) idem etiam Rogerius reliquit scriptum [b]: *Omnes*, ait, *Cardinales vna voce responderunt, quòd illum conditionaliter non eligerent, dicentes, quòd inauditum erat, quòd Summus Pontifex se deponeret. Et sic erat schisma inter illos: Dominus enim Ostiensis Episcopus Cardinalis nitebatur, vt ipsemet Papa fieret: similiter Portuensis Episcopus: similiter Dominus Iordanus de Fossa noua.* Non diu fuit, quòd Henricus Cardinalis recusauit, quæsitus, rogatúsque, Conrado item in breui recusaturo. Hos inter dicitur Iordanus ambiisse, quod non obtinuit. Nobis nihil omninò tacendum erit, quod nostros concernat: laudandum, imitandúmque, si laude dignum; si secùs, condemnandum, & fugiendum.

a in Annalibus Angliæ, par. 2.

b apud Baronium an. 1198.

Cœlestino Pontifice defuncto, & iustis persolutis pro more Curiæ, Lotharius, siue, vt alij volunt, Ioannes Lotharius, Diaconus Cardinalis Sanctorum Sergij, & Bacchi, patria Anagninus, claro ex Comitibus Signiæ sanguine natus, clarus doctrina, & moribus, Pontifex Innocentius III. renunciatur summo omnium consensu Cardinalium: inter quos duo ex Cistercio Iordanus, & Guido, (nam Biturix Henricus non interfuit,) vterque Presbyter, ille Sanctæ Pudentianæ, titulo Pastoris; hic Sanctæ Mariæ trans Tyberim, titulo Callisti. Constat autem non multa pertinacia litigatum ab eis de successione, quando tam facilè in alium conuenêre. Quòd si verum esset, quod Bzouius putat, eundem fuisse Ioannem de Sancto Paulo, quem Cœlestinus subrogari sibi desiderasset, purgassent proculdubiò suspicionem, qua iniusti à Rogerio, dum tradit restitisse Cœlestino, quòd quisque sibi ambiret Pontificatum. Sed verè Bzouius lapsus ipso in limine; deceptus Ioannis nomine, nec Lotharium distinguens à Sancto Paulo: & Cœlestinus hunc vltimum optauerat Presbyterum Cardinalem à se creatum, tituli Sanctæ Priscæ: at Cardinales primùm elegerunt non Presbyterum, sed Diaconum: nec Sanctæ Priscæ, sed Sanctorum Sergij, & Bacchi; nec demum Cardinalem creatum à Cœlestino, sed à Clemente III. Quæ cùm indubitanter ita se habeant, mirum est Bzouium incepisse hos Annales in hæc verba scribentem de Innocentio [c]: *Annos non plus quàm septem, & triginta natus, eam sui admirationem apud omnes excitauit, vt & Cœlestinus Pontifex summo Magistratu se abdicare voluerit, si modò se superstite, Patres eum subrogarent: & Cœlestino vita functo, non alium digniorem Patres iudicauerint, cui Ecclesiam vniuersalem committerent.* 3.

c eodem ann.

Longè autem mirabilius esse potest huius erroris Authorem illi fuisse Alfonsum Chaconium, ex eadem Familia Dominicana, qui cùm vtrumque Ioannem distinxisset, docuissétque ex Annalibus Victorianis, Ioannem Presbyterum Cardinalem Sanctæ Priscæ optatum sibi successorem à Cœlestino [d], nihilominùs promoto Ioanne Diacono tituli Sancti Sergij, in hæc verba prorumpat in Innocentio [e]: *Nullus inter Romanos Pontifices memoratur, qui Cardinalibus gratior, & acceptior fuerit, quam Cœlestinus III. cuius incredibili humanitate, gratia, & comitate omnes mirum in modum affecti fuêre. Idcircò ei contigisse fertur, quod nulli alij Romano Pontifici, scilicet, vt post eius obitum eum continuò Patres Pontificem* 4.

d in Cœlestino.

e in Innocentio.

tificem Maximum renunciauerint, quem ipsis paulò ante mortem designādum nominatim proposuerat. Verùm quod omnem admirationem superat illud adhuc Lectori meo proponam. Eundem Chaconium loquentem de Ioanne de Sancto Paulo, titulo Sanctæ Priscæ Cardinali, (quem Cœlestinus successorem sibi optasset) in eodem prorsus folio, diuersa licèt pagina, dixisse, Episcopum Sabinum creatum ab Innocentio, ac Legatione functum; atque id genus alia, quæ vera quidem, sed cum eiusdem in locum Cœlestini subrogatione non cohærentia, certè taxatum à Baronio dudum oscitantiæ Chaconium, debuisset fugere Baronij Continuator. Sed pergo ad alia.

5. Ergo Lotharius electus in Pontificem, ac sacris initiatus ritu solenni, quod accidit octauo Kalendas Martij, primùm vniuersis Patriarchis, Archiepiscopis, Episcopis, Regibus (nam tunc deerat Imperator, mortuo Henrico, & Friderico, filio eius, quadrienni relicto) Principibus, & Populis Christianis de sua assumptione litteras dedit, indices animi, quòd ad omnia sui Apostolatus munia subeunda paratus esset. Aliquarum transumptum adducit Bzouius: nos, quas Abbati, & Conuentui Cisterciensi mense Iunij immediato (neque enim Generale Capitulum sustinuit, quod erat mense Septembri celebrandum,) amoris simul, deuotionisque, & salua maiestate Pontificia, reuerentiæ plenas, scripsit, ex Vaticano decerptas, describemus: sic contrà habent: f in Regesto fol. 84.

6. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis, Abbati, & Conuentui Cisterciensi, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Dum non solum, quod in Summo Pontifice; verùm etiam in quolibet Episcopo requiratur, aduertimus, & grauitatem officij Pastoralis, & præteriti temporis attendimus libertatem; & ferè prorsus insufficientia nostra deficimus, & in eo solo, cuius vices in terris gerimus, confidentes, de nostris meritis non speramus. Quamuis in variis simus negotiis occupati, tēpore quibus omnium Ecclesiarum sollicitudo semper incumbit; aliquando tamen in nos ipsos, nostræ considerationis aciem reflectentes, dum priorem statum præsenti conferimus, & vtrunque ad alterum rationis lance pensamus, Seruos seruorum (prout in compendio salutationis Litterarum nostrarum apponitur) nos esse agnouimus, qui non solum de nobis, sed de omnibus omninò fidelibus tenemur Deo reddere rationem: cùmque suscepti regiminis onus, quod est debilibus nostris humeris importabile, cogitamus, illud propheticum posse nobis credimus competere [g]: Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. *Et vtinam illud nobis coaptari non valeat* [h]: Exaltatus autem humiliatus sum, & confusus. *Ne fortè simus ex illis, de quibus inquit sacra Scriptura* [i]: Deiecisti eos, dum alleuarentur. *Quem enim sanæ mentis, & intelligentiæ plena, non terreat verbum illud Apostoli ad Timoth. in sua loquentis epistola* [k]: Oportet Episcopum irreprehensibilem esse, sobrium, prudentem, pudicum, ornatum, hospitalem, Doctorem, non violentum, non percussorem, sed modestum, non litigiosum, non cupidum, suæ domui bene præpositum, *&c.*

g Psalm. 68.
h Psalm. 87.
i Psalm. 72.
k 1. ad Timoth. 3.

Nam, vt difficultatem capitulorum sequentium taceamus, quis se poterit irreprehensibilem exhibere, cùm secundùm Ioannem Apostolum [l]: Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nosmetipsos seducimus, & veritas in nobis non est? *Cum & de illo, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, dictum fuerit* [m]: Ecce homo vorax, potator vini, publicanorum, & peccatorum amicus? *& alibi* [n]: Seductor, & habens Dæmonium *appellatus fuerit? &* cum impiis deputatus? *Cum etiamsi actus nostros in obseruatione mandatorum suorum ille dirigeret, nec nos permitteret declinare ad dexteram, vel sinistram, à quo bona cuncta procedunt, refrenare tamen non possemus os iniqua loquentium, vel cauere nobis à labiis iniquis, & lingua dolosa.* 7.

l 1. Ioan. 7.
m Matth. 11.
n Ioan 7. & Ioan. 8.

Quia igitur non de nostra virtute confidimus, sed de vniuersalis Ecclesiæ prece speramus, Vniuersitatem vestram rogamus, monemus, & exhortamur attentius, quatenus præter communem orationem, quæ pro nobis fieri consueuit, insufficientiam nostram vestris orationibus specialiùs adiuuetis, puras manus, sine disceptatione, leuantes ad Deum, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta; petentes, vt quia non sunt in homine viæ eius, ipse, qui pro nobis factus est homo, dirigat gressus nostros in semitis suis, vt vestigia nostra nullatenus moueantur; sed ipse, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, gratiam suam in nobis multiplicet, motus interiores disponens, & actus exteriores modificans, quatenus ea semper, & meditemur interiùs, & exteriùs operemur, quæ ad laudem nominis eius, ad salutem animæ nostræ, necnon & profectum totius Ecclesiæ debeant peruenire; nec nobis, sed sibi det gloriam, qui est gloriosus in sanctis, concedens nobis per suam misericordiam ineffabilem, quod sic transeamus per bona temporalia, vt non amittamus, imò potiùs consequamur æterna. Datum Romæ XII. Kalendas Iunij, Pontificatus nostri anno primo. Hæc ad Guidonem, & Fratres Cistercienses. 8.

Porrò ad Abbatem, & Conuentum Claræuallis, inscriptione mutata, similes, siue veriùs easdem litteras, dedit, quarum, & præcedentium meminit Spondanus n.4. & 13. præsentis anni. Ergo ad Claustra Cistercij, & Claræuallis, tanquam ad orationum officinas, & meritorum velut indeficientes scaturigines, Reges, & Principes, nec sæculares tantùm, sed Ecclesiastici, imò & ipse totius Ecclesiæ Caput, recurrebant fidenter, cœlestia beneficia postulaturi. Neque id mirum: nam, præter perfectionem vitæ communis, multi in vtraque Domo florebant per hæc tempora, clari virtutibus, signis gloriosi: nec paucos memorat Henriquez in Menologio, quorum nos aliquos; sed alios breuitatis causâ omittimus. Et adscripserat Catalogo Sanctorum non multò antè Pontifex Cœlestinus III. Siluanum Claræuallensem Monachum, è Bernardi discipulis (à nobis supra traditum) vt inter Acta eius, quæ nuper prodierunt, notatum video [o]. 9.

o in Additis ad Chaconium.

1. *Tancredi vidua, ab Henrico quondam capta, cum suis filiis, 2. & Archiepiscopo Salernitano, 2. à Philippo Sueuia Duce detentis, cum parte patrimonij Beati Petri. 4. Abbas Sancti Anastasij cum Episcopo Sutrinensi Legat i ab Innocentio, 5. qui de carcere eductos 6. liberarent. 7. Commissa eisdem Salernitani Præsulis causa: 8. & cautio de ablatis restituendis. 9 Quid Pontifex de hac Legatia in aliis litteris: 10. atque obiter correctus Abraham Bzouius. 11. Cardinali Guidoni alia iniuncta.*

CAPUT II.

1. TURBABANT per hoc tempus res Occidentis, sed præcipuè Italiæ, Germaniæque Henrici Imperatoris primùm tyrannis, atque extendendi imperij sæua libido, iuris, & æqui nescia: mox, qui à morte eius sequuti sunt, noui aliorum motus, noui conatus: quos Innocentius nunc seuerè oppositus, nunc benignè assistens, neutrum sine Cistercio, prout res exigebat, moderabatur. Cœperat dudum per fraudem idem Henricus Tancredi Siculi viduam, Rogerium filium, iam Regem acclamatum, & tres eius sorores, atque Archiepiscopum item Salernitanum cum multis aliis, de quibus Chronicon Fossæ nouæ, quod tunc scribebatur, hæc habet verba [a]: *Deceptus promissionibus Imperatoris Henrici iuramento firmatis, præsidiis, & munitionibus spoliatos, bonisque priuatos, diuersis cruciatibus exagitatos, idem Henricus in Alemanniam secum duxit, simulque Regem puerum, Reginam, puellas, Comites, aliosque diuersi generis Principes, & inferioris Ordinis homines.* Porrò, qualis deceptio, & qui cruciatus, præcipuè in regio puero, Thomas Fascellius Scriptor Siculus tradit [b]: *Tandem Rogerium iuuenem, & viribus propriis diffidentem, eò sua arte pertraxit, vt diuiso Regno Siciliam Henricus, reliquum verò Rogerius teneret. Hac concordia, dum Rogerius plus satis Henrico confidit, anno salutis M. C.XCV. pridie Kalend. Decembris, Henricus Panormum venit, ac more regio intra vrbem receptus, Rex etiam declaratur. Rogerius interea dum ad sua iura prætendit, nil tale metuens, in Vrbe Panormo cum Alteria, Constantia, & Madonia sororibus III. Kalendas Ianuarias captus Henrico deditur. Nec mora, Regno omni à Germanis occupato, exauthoratus, miser, mæstúsque, cum sororibus in Alemanniam relegatus, & luminibus priuatus est. Vbi vt spem omnem ei successionis Henricus adimeret, & de iure hereditatis futuræ posteris litigandi surriperet causam, genitales illi partes desecans, eunuchum fecit, ac carceri ad mortem addixit.* Eadem alij Authores antiquiores [c]: sed longè pluribus.

a apud Baron. anno 1194.

b Decade 2. lib. 7. cap. 7.

c Arnold. Lubecensis, & alij.

2. Cum Sibilia (id nomen Tancredi viduæ) Salernitanum etiam Archiepiscopum captum (quanuis Bullæ antiquiorem carcerem sonent, quas statim tradam) Carolus mihi Sigonius Author est, haud ignobilis Italicarum rerum Scriptor, qui ita habet [d]: *Sibilia Regina, cùm se viribus imparem ad resistendū videret, vna cum Guillelmo filio* (sic enim vocat, quem cæteri Rogerium) *& filiabus, atque Archiepiscopo Salernitano, & fratribus eius, se se in castellum situ, operéque munitum recepit, Legatisque ad Henricum missis ostendit, se Regno cessuram, si Guillelmum filium Principem Tarenti relinqueret.* Et post pauca: *Sibiliam verò cum filio, & filiabus, & Archiepiscopo, ac fratribus III. Kalendas Ianuarias comprehendit.* Et tandem inferiùs: *Nam Sibiliam, & Archiepiscopum perpetuo carceri destinauit, Guillelmo virilitatem ad spem stirpis adimendam exemit,* &c. Itaque & Archiepiscopus damnatus perpetuo carceri.

d lib. 15. an. 1194.

3. Hunc custodiæ Philippi Ducis Sueuiæ, qui postmodum de Imperio decertauit, vt mox videbimus, Imperator commiserat, seu Philippus patrimonij Petri inuasor habere voluit, velut obsidem earum ciuitatum, quas occupasset. Nam Henricus *in Romana detrimentum Ecclesiæ* (ait idem Sigonius [e]) *Philippum fratrem, cui Irenem Rogerij vxorem collocauit, Ducem Tusciæ, ac Terræ Mathildis; Marcoaldum verò Ducem Rauennæ, & Marchionem Anconæ, & Conradum Spoleti Ducem constituit.* De Marcoaldo statim: nam ne ipse repressus sine Cistercio. De Philippo constat, anathemate percussum à Cœlestino propter vtranque causam; sed, quæ vtraque Innocentio vincenda, neque id sine Cistercio, reseruabatur: *Eò*, ait Sigonius [f], id est, Henrico, *profecto, Philippus Dux Tusciæ ciuitatis, quæ in fide Ecclesiæ erant, oppugnare, ac suæ adiungere ditioni instituit. Itaque à Cælestino piorum societate summotus est. Quominus idem in Henricum, cæterósque, quorum opera captus Archiepiscopus erat, statueretur; Legati Henrici breui solutum iri Archiepiscopum asserentes, prohibuerunt.* Hic status rerum, conscendente Innocentio Petri nauiculam.

e vbi suprà.

f vbi suprà 1194.

4. Quisnam hac tempestate Præfectus esset celebri Monasterio Sancti Anastasij, non potui hactenus alicubi inuenire. Constat, quencunque virum, strenuè gnarum, prudentémque, cui simul cum Episcopo Suttrino, tanta Innocentius negotia commendauerit. Et quidem de liberatione Sibiliæ, filiorúmque, & cæterorum, qui captiui in Teutonia detinerentur, litteras primùm dedit Innocentius ad omnes Archiepiscopos, & Principes per imperium dispersos, quas adducit Baronius loco suprà: verùm, cùm minùs proficeret per litteras, Legatos tandem decreuit destinare, amplissima eis concessa potestate ligandi, atque absoluendi, quoadvsque vinctos libertati suæ redderent. Quin & scripsit Ecclesiæ Moguntinæ eorum per omnia sententiis parituræ. Porrò commissionis concessæ illis tenorem ex Vaticano ad litteram transcriptæ, Annalibus inserendam esse duxi, quæ ita habet [g]:

g in Registro fol. 15.

5. *Sutrinensi Episcopo, & Abbati S. Anastasij pro liberatione nobilis mulieris Sibiliæ, filij, & filiarum eius, & aliorum captiuorum Regni Siciliæ detentorum in Teutonia.*

Inter cætera, quæ Dominus in nobis mirabiliter, & misericorditer operatur, magna reputandum est miserationis indicium, cùm eis pœnam accelerat temporalem, quibus vltio debebatur æterna: scilicet, in Regno Siciliæ diebus nostris intelligimus accidisse. Cùm enim Siciliæ populus, & cæteri de eodem Regno effœminati, otio, & pace nimia dissoluti, de suis diuitiis gloriantes, se in voluptatibus corporis lasciuiis exercerent, ascendit in altum fætor eorum, & traditi sunt ob multitudinem peccatorum suorum in manibus persequentium. Vsque adeò autem in eos, quod dolentes dicimus, furor exarsit hostilis, vt quidam

eorum turpi morte damnati, in tribulatione cordis, & corporis animas exhalarent: quidam membrorum mutilatione deformes, fierent abiectio plebis, & ludibrium populorum. Maiores verò ipsorum compedibus,& nobiles manicis ferreis alligati, captiui, & exules in Teutonia macerarentur. Reliquis hereditates suas in extraneos transferri videntibus, & domos suas subiici alienis.

6. *Verùm, ne compassionis nostræ solatium, qui patientibus ex suscepta administrationis debito compati volumus, & tenemur, penitùs subtrahatur, quibus ipse Dominus iam videtur ex parte placatus: Venerabilibus Fratribus nostris vniuersis Archiepiscopis, & dilectis filiis nobilibus viris, Marchionibus, Ducibus, Baronibus, & aliis Alemanniæ Principibus dedimus in mandatis: vt dilectam in Christo Filiam nostram, nobilem mulierem Sibiliam, filium, ac filias eius, & cæteros de Regno Siciliæ, qui in Teutonia detinentur, à detentionis suæ vinculis absolutos, ad nos liberos excusatione, & dilatione cessante remittant. Inde est, quòd Discretioni vestræ per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus, si mandatum nostrum fortè non fuerit adimpletum, vos in detentores eorum, excommunicationis sententiam proferatis, & terras eorum, imò totam Diœcesim, in qua nobiles ipsi tenentur, vel ad quam fuerint fortè translati, interdicto subdatis; neutram relaxaturi sententiam, donec ipsi libertati fuerint pristinæ restituti. Dilectis etiam filiis, Capitulo Moguntino per apostolica scripta præcipiendo mandamus, vt sententiam, quam vos propter hoc contigerit promulgare, ratam habeant, & faciant inuiolabiliter obseruare.* Hæc pro Sibiliæ, atque filiorum eius, & cæterorum, qui adhuc in Teutonia detinebantur, liberatione.

7. At pro Archiepiscopo de carcere educendo, & recipiendis occupatis Italiæ vrbibus, quæ duo hactenus Ecclesiæ vtraque iura, & diuina, & humana labefactabant, cùm iam ipse Philippus, Sueuiæ Dux, seu sacrilegij conscius, & resipiscens, seu mortuo Henrico, imperium sibi parans, cui vix putaret aditum patere, nisi per Innocentium, quem adeò vellet pro tempore placare; eosdem censuit Legatos destinandos, specialibus super his Litteris datis, quas ex eodem Regesto Vaticano præcedentibus censui subiungendas:

h in Regesto, fol. 11. *Sutrinensi Episcopo, & Abbati Sancti Anastasij de vrbe, pro reconciliatione Philippi Ducis Sueuiæ, & liberatione Archiepiscopi Salernitani.*

Cùm ei simus diuina prouidentia in Ecclesia Romanæ regimine substituti, qui à Domino, vt delinquentibus non solùm septies; sed & septuagies septies indulgeret, audiuit; & maius gaudium esse nouerimus Angelis Dei super conuersione peccatoris vnius, quàm supra nonagintanouem iustis, qui non indigent pœnitentia, Euangelio protestante, eos, qui à se anathematis iugum excutere cupiunt, vt ad ecclesiasticam redeant vnitatem, ex pastoralis officij, ad quod vocati sumus, debito, recipere benignè tenemur, & receptos misericordiæ gremio confouere.

8. *Intelleximus siquidem, tam per te, Frater Episcope, & per te, fili Abbas, quàm per alios, quorum relationibus fidem non modicam adhibemus, quod nobilis vir, Philippus Dux Sueuiæ, qui propter inuasionem, ac detentionem patrimonij Beati Petri, & nostri, excommunicationis fuerat vinculo innodatus, Ecclesiæ reconciliari desiderat, & restitui ad ecclesiastica Sacramenta, ac super his, pro quibus notatus fuerat, satisfactionem omnimodam exhibere: licèt autem superioris sententiam minor relaxare non possit, & propter hoc Dux ipse ad Sedem apostolicam esset destinandus, vt ab ea, qua ipsum vinculis excommunicationis inuoluit, absolutionis beneficium obtineret. Sperantes tamen, quòd per ipsius studium Venerabilis Frater noster Salernitanus Archiepiscopus, de longaua detentionis ergastulo liberetur; laborem itineris, ipsi, sub ea conditione duximus remittendum, si nostram super hoc, sicut bonæ memoriæ Cœlestino Papa, prædecessori nostro, per te, Frater Episcope, obtulit, impleuerit voluntatem. Ideòque Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eodem Archiepiscopo libertati pristinæ restituto, & recepto à Duce, iuxta formam Ecclesiæ, iuramento, quod super omnibus, pro quibus fuit ab Ecclesia communione amotus, mandatis apostolicis, omni dolo, & excusatione postpositis, debeat obedire; munus absolutionis, ipsi, authoritate freti apostolica, impendatis. Quòd si forsan eundem Archiepiscopum, vel non potuerit, vel noluerit absoluere, seu etiam fortè distulerit; ad Ecclesiam Romanam accedat, à nobis iuxta Ecclesiæ consuetudinem absoluendus.* Hæc ad prædictos Episcopum, & Abbatem.

Dedit & Litteras idem Innocentius ad Spirensem, Argentinensem, & Vvormaciensem Episcopos, super eadem Archiepiscopi Salernitani liberatione, & cautione præstanda super ablatis: sed in subsidium tantùm, & quibus vti, aut possent, aut deberent, si Dux prædictos Legatos contempsisset i: *Quòd si (quod non credimus) ad monitionem vestram, & Venerabilis Fratris nostri, Sutrini Episcopi, & dilecti Filij Abbatis Sancti Anastasij, quos ad hoc specialiter destinamus, eum dimittere fortè noluerit, &c.* 9.

i ibidem.

Hæc omnia attingit hoc anno Abraham Bzouius: sed attingit tantùm, vt qui indicem Litterarum apostolicarum nobis producat; rerum gestarum narrationem penè contemnat. Sed & alia omittit, quæ priuatos Annales concernentia, (sic nunc nostros appello,) vel in publicis debuissent non præteriri. Tale est illud, quod pro eodem Archiepiscopo idemmet Innocentius scribit ad Abbatem Lucam, (Sambucinensem Ioachimi quondam scribam,) & habetur inter alias eius epistolas: *Vt quod in Ecclesia, vel Diœcesi Salernitana, in concessionibus beneficiorum, Ecclesiarum, & aliis ecclesiasticis, memorato Archiepiscopo detento in vinculis, per potentiam laicalem attentaretur, authoritate apostolica cassaret, ac carere decerneret robore firmitatis. Datum Laterani 13. Kalendas Aprilis, anno primo.* Hæc Cistercienses Annales illustrantia per occasionem Lucæ Sambucinensis, in ecclesiasticis debuissent non omitti, Innocentij laudandam sollicitudinem, & vigilantem prouidentiam commendatura.

Displicet etiam illud, quod tacere non possum, in hoc Authore; tot epistolas lectas in Vaticano, atque insertas Annalibus, vt non ad longum, saltem earum titulis detruncatas, & mancas ab eo tradi, altero tantùm Legato nominato, cùm tam ex ipsis inscriptionibus, quàm ex corpore constet, scriptas ad duos, atque vtrunque Collegam, destinatum vtrique operi. Et sanè Bullæ nostræ ex Vaticano transcriptæ ad litteram, authenticæque ad finem cuiusque codicis; quam nobis operam, cùm esset Romæ, contulit Reuerendus P. Fr. Leander Vadillo, Procuratoris Generalis in Curia officio fungens, interuentu Reuerendissimi Patris D. D. Hilarionis Rencati, tunc Abbatis Monasterij Sanctæ Crucis, nunc Generalis Vicarij per vniuersam Tusciam, & Lombardiam; necnon authoritate Eminentissimi Cardinalis Vbaldini, quem huius nostri laboris, quandiu vixit, & authorem habuimus, & promotorem in multis experti sumus. Legatiæ Abbatis Sancti Anastasij pro Archiepiscopi Salernitani liberatione meminit & Sigonius 10.

k lib. 15. in fine. gonius his planè verbis [k]: *Scripsit* (scilicet, Innocentius) *ad Argentinensem, & Spirensem Episcopos, vt Vecilum Bercensem monerent, Archiepiscopum Salernitanum è custodia mitteret. Atque Episcopo Sutrino, & Abbati S. Anastasij, Legatis ad id in Germania missis, mandauit, vt si ille authoritati suæ non paruisset, execrationis in eum sententiam explicarent.* Ita Sigonius.

II. Restabat comprimendus Marcoualdus, Henrici quondam Dapifer, atque ab eo institutus Dux Rauennæ, & Marchio Anconæ, qui nulla maioris fastigij spe allectus, nullis censuris parendum sibi putabat: adeóque armis cum eo, quàm iudicio, ferro, quàm anathemate abscindendus. Sed & hoc etiam per Cisterciensem factum Guidonem Cardinalem tituli S. Mariæ trans Tyberim, ex Abbate Cistercij, quem cum aliis duobus Cardinalibus, vtriusque gladij ministrum, & Magistrum expertus est, atque ab ipsis coërcitus, & quæ malè tenebat, coactus reddere. De his Abraham Bzouius loquens de gestis Innocentij l ad hunc annum. Papæ [l]: *Marcovvaldum, Imperij Seneschallum, impietate Æneobarbi Friderici in Ecclesia enutritum, adeóque tyrannum, qui fidem Romanæ Ecclesiæ multoties præstitam violauerat, & patrimonium D. Petri in Æmilia, & in Piceno, seu Marchia Anconitana inuadere, ac detinere præsumpserat, atque sæpiùs admonitus restituere contempserat, missis Guidone tituli S. Mariæ trans Tyberim, Henrico tituli S. Laurentij in Lucina, atque Ioanne tituli S. Priscæ, Presbyteris Cardinalibus, Sedis apostolicæ Legatis, tum anathemate percussit, tum armatis copiis profligauit.* Meminit & huius Legatiæ, tacitis quanuis nominibus Cardinalium, nec nisi duos exprimens, idem, qui suprà, Carolus Sigonius in hæc verba: *Ad Marcoaldum autem, seu Marcovvaldum, qui Ecclesiasticorum agros in Marchia fœdè populabatur, Cardinales destinauit duos, rogatum, vt desisteret, & execratum, si perrexisset. Cardinales profecti mandata ediderunt. Et cùm is, nulla sui ratione ducta, in populatione persisteret, etiam communione priuarunt, ea subscriptione, quòd & fidem fefellisset, & patrimonium Ecclesiæ inuasisset, neque repetitas res restitueret. Quod vbi Pontifex audiuit, eam sententiam iustam esse pronunciauit.* Pergit deinde de expeditione bellica, auxilio Bononiensium; quoadvsque omnia Ecclesiæ restituerentur, de quibus nos dicemus sequenti anno.

---

1. Rothomagensi Præsule insultante contra Philippum, 2. idem Rex Galliæ Innocentium appellauit: 3. atque vtrunque Guidonem Cistercij, & Claræuallis obtinuit Iudices. 4. Cella noua in Gallecia per Abbatem de Melone defensa. 5. Delegata alia causa nostris in Lusitania. 6. Quin & in Anglia: 7. multi in Italia à Dæmonibus obsessi, 8. ab Abbate Locedij liberati. 9. Coniectatum de Viro: & quædam alia de ipso remissiuè.

CAPVT III.

RESCEBANT interim odia, & simultates inter Reges Gallorum, Anglorúmque, siue amore, siue assentatione in proprios Principes, descendentes à Regibus ad subditos, per vtriusque Prouincias grassabantur. Haud satis fidum suo se Regi putabat, qui non conuitiis æmulum; qui non, si posset, iniuriis prouocaret. Rothomagensis inter alios Præsul infestabat Philippum, imò præ aliis: zelo, an liuore, dubium. Constat, obtentu curæ pastoralis extensæ ad Gallos populos, (sunt enim Galli contermini Northmanis,) infestasse Prouinciam, & quæsito colore aduersùs Regem, populos interdicto subiecisse. Appellauit Philippus Innocentium, Rohtomagensis iudicium, tanquàm sibi subiecti, planè declinans. Verùm, cùm ne post appellationem interpositam, ab incepto desisteret, vir litigiosus, si qua fides Guillelmo Neubri- a lib. 5. c. 24. censi [a], Philippus Iudices sibi dari petiit, neutri parti suspectos, per quos, quas Archiepiscopus proponeret, querelæ, aut controuersiæ deciderentur. Tum verò Pontifex causam delegaturus, duos Guidones ex Cistercio sibi delegit, Cisterciensem, nimirum. Claræuallensémque, quos neutra pars auderet recusare. b in Regesto, fol. 64. Litteras insuper ad vtrunque Abbatem dedit, quas non pigeat ad litteram transcribere [b]:

2. *G. Cisterciensi, & S. Claraeuallensi Abbatibus.*

Deferendum Regi, quasi præcellenti, cùm in Genera- c 1. Petri 2. li testetur Apostolus [c], illi deferre specialiter volumus, & deferri desideramus ab aliis, quem certis nouimus argumentis, & fidei catholicæ integritate præcellere, & inter cæteros Reges in deuotionem Romanæ Ecclesiæ, proposito persistere firmiori. Hinc est, quòd nos attendentes fidem, & deuotionem, quam charissimus in Christo filius noster Philippus Rex Francorum illustris, non solùm circa Romanam Ecclesiam; verùm etiam Ecclesias vniuersas, quasi ex liberalitate innata creditur exhibere; de Venerabilis Fratris nostri N. Rothomagensis Archiepiscopi discretione miramur; quia (sicut audiuimus) cùm idem Rex super facto Andeliaci ab ipso Archiepiscopo, tanquàm à suspecto Iudice appellarit, ne aliquid posset in eius præiudicium generari: nihilominus idem Archiepiscopus ipsum infestat, eiúsque terram in sua Prouincia constitutam ecclesiastico minatur supponere interdicto. Vnde nos Canonum statuta sequentes, si quid post appellationem illam rationabiliter interpositam, in eius præiudicium fuerit attentatum, irritum decernentes penitus & inane, præfato Archiepiscopo mandauimus districtiùs inhibentes, ne prædictum Regem de cætero propter hoc molestare, aut in terram eius, sententiam promulgare præsumat, quandiu coram vobis, qui neutri partium meritò debetis esse suspecti, parere noluerit æquitati.

Quocirca Discretioni vestræ per apostolica scripta 3. *mandamus, si sæpè dictus Archiepiscopus post appellationem illam, eodem Rege taliter iuri stare parato, in prædictam terram, aliquam in grauamen ipsius duxerit sententiam promulgare, vos nostra freti authoritate illam denuncietis, sublato appellationis obstaculo, non tenere. Ne verò propter loci distantiam, eidem Archiepiscopo graue sit ad vestram præsentiam, pro consequenda iustitia, laborare, præsentium vobis authoritate mandamus, vt quoties necesse fuerit, ad locum congruum accedatis, & sine personarum acceptatione, iustitia mediante, procedere non tardetis; nullis litteris obstantibus, si quæ apparuerint veritate tacita. Datum Romæ apud Sanctum Petrum.* Hactenus Litteræ apostolicæ, quæ vtriusque Viri venerandam authoritatem satis ostendunt; siue, dum causis Regum

Regum præficiuntur; siue, dum soli eliguntur ab Innocentio, qui meritò nulli parti suspecti haberi debeant. Quid iudicauerint hactenus ignotum: credendum tamen satisfactum vtrique parti, quandiu nullam videmus reclamasse.

4. Ne in Hispania à negotiis nostri immunes, quamuis minora sese illis obtulerint. Illustri Monasterio Cellæ Nouæ (Sancti Rosendi prole) atque Episcopo Auriensi litigantibus, Episcopus obedientiam Abbatis per censuras, mox etiam dolo, vt Monachi allegabant, circumueniens Abbatem extorquebat: Abbas, & Monachi quasi omninò exempti, appellauerant quidem Innocentium; sed interim rebelles in censuras, vt aiebat Episcopus, scandali materiam ministrabant. Missum vtrinque Romam per proprios Nuncios, Episcopi, & Conuentus: & cùm ibidem res peragi non posset, delegatum Episcopo Lucensi, & Melonensi Abbati [d]: *Quatenus, si vobis constiterit*, (ait Innocentius) *Abbatem ipsum ad Sedem apostolicam, antequam Episcopus in eum suspensionis, vel excommunicationis, & in Monasterium interdicti sententias tulerit, legitimè appellasse; vel Monasterium esse a iurisdictione ipsius Auriensis exemptum, non obstante, quod Abbas ab Episcopo (vt dicitur) circumuentus, præter Fratrum suorum assensum, ei obedientiam repromisit, cum fraus, & dolus ei patrocinari non debeant, sententias illas indicetis, appellatione remota, penitus non tenere, alioquin faciatis eas per censuram ecclesiasticam inuiolabiliter vsque ad satisfactionem congruam obseruari.* Tunc declarata exemptio Monasterij, quæ nunquam hactenus valuit superari.

d in Regesto, fol. 28.

5. Multis præterea inter Episcopum Conimbricensem in Lusitania, & tum Canonicos Monasterij Sanctæ Crucis, tum Templi milites, litibus subortis, Iudices ex Cistercio semper dati Abbates de Alcobacia, de Ceiza, de Burio, de Saleeda, & de Mazannaria, & Priores earundem Ecclesiarum: sed & ex Monachis, Menendus, & Petrus Frodij, vterque Alcobaciensis, quibus ardua quæque, sed præcipuè Menendo delegabantur. Sic in Regno Legionis, Gallæciæque Legionensi, & Lucensi Episcopis inter se litigantibus, Saltus Noualis Abbas litteris expeditis Romæ apud Sanctum Petrum, quintodecimo Kalendas Maij: Lausanensi Pontifici in Sabaudia, Abbas Boni Fontis de Taresca semel Idibus Maij: & iterum decimoquarto Kalendas Augusti: Bisuntinensi in Gallia Abbas Firmitatis, quarto Idus Iunij: in Belgio aliis grauissimis negotiis, Abbas Aureæ Vallis, quartodecimo Kalendas Ianuarij: in Hybernia Abbas de Leix, aliàs de Iugo Dei, pridie Kalendas Iunij: atque in Germania Abbates de Neuburgo, & Valle Sancti Georgij duodecimo Kalendas Augusti, præfecti sunt, extántque Litteræ, & circumferuntur inter alias Laurentij Papæ III. necnon originales in Vaticano, quarum ego transumptum apud me habeo.

6. Hoc ipso anno, *Cùm in Conuentrensi Ecclesia* (verba sunt Innocentij, Summi Pontificis [e]) *ferè à prima fundatione Christianæ Religionis, in Anglia, Ordo fuisset monasticus institutus; & in tantum in eo obseruantia ferbuisset regularis, vt ab apostolica Sede priuilegiari, & ab inclytæ recordationis Regibus Angliæ dotari meruisset, & ditari.* Et nihilominùs occasione quarundam Litterarum per subreptionem à Clemente III. impetratarum, eiectis Monachis, Canonici sæculares inducti essent, idem Summus Pontifex Abbati Theoloci cum Episcopis, Lincolniensi, & Vvigorniensi destinauit [f], *districtè præcipiens, quatenus prædictis Litteris, vel aliis priuilegiis confirmationis, siue indulgentiæ, si quæ apparuerint à Sede apostolica impetratæ, nequaquam obstantibus, absque dilatione qualibet, seu ca... ...tione (cùm in manifestis ordo iudiciarius minimè requiratur) amotis ab eodem Monasterio sæcularibus Clericis, qui in eo fuerant instituti, monasticum ibidem Ordinem reformetis, Monachos eiectos reducentes in illud; & Priorem cum prædictis Monachis, & alias personas institutatis, qui Beati Benedicti Regulam desiderent obseruare.*

e in Regesto, fol. 108.

f in Regesto, fol. 111.

Hæc, & similia ex delegatione apostolicæ Sedis in obsequium illius, Ecclesiæque. Cæterum plura alia ex charitate, ac zelo feruido in populum Christianum, vt vix alios habere viderentur illis temporibus, seu populi, seu Principes, seu Præsules, quis vti sibi, aut liberet, aut certum esset; sed neque alios humani generis hostis infensiores habere videbatur, quam Cistercienses. Referam admirandum euentum huius anni ex Rogerio Ovvedenio; fugatos Dæmones de corporibus Christianis per Abbatem Locedij, forte Ogleium, si adhuc supererat; siue per alium eius successorem, quo, vt in homines à Vicario Christi; sic à Christo in Dæmones, velut delegata potestas quibusdam ex Cistercio comprobabatur. Hunc eundem euentum Baronius adducit. Nec dedecet Annales Cistercienses, quod decet Ecclesiasticos, a Cisterciensi Abbate perpetratum. Sic autem ille habet [g]: 7.

g Roger. ad hunc annum.

8. *Eodem anno in æstate, intra fines Italiæ, in quadam ciuitate, non longe a Lumbardia, res digna memoria contigit. In hac ciuitate primo quidam ciuis, exigentibus peccatis suis, effectus est Energumenus; id est, Dæmoniacus: & infra paucos dies, adeò creuit eorum numerus, vt quilibet sibi timeret, ne simile periculum incurreret. Communi igitur ciuium consilio, ad eandem vrbem vocati conuenerunt Viri Religiosi, & præcipuè Abbas de Luceio, de Ordine Cisterciensi, qui inter eos maior Religionis authoritate vocabatur, vt, quid agendum pauidis ciuibus, deliberarent. Indictum est triduanum ieiunium: tertia vero die, conuocatis coram se Dæmoniacis, obtestatur prædictus Abbas in Nomine Iesu Christi, quatenus sane causam exponant, cur hanc ciuitatem plus cæteris vexare præsumpserint, & vt exeant a famulis Christi Nomine signatis. Quorum vnus voce terribili, & sublimi clamans: Cogitis nos, inquit, exire ex vasis, nobis rationabiliter concessis. Nos quidem sumus Legio illa Dæmonum, quam Iesus vester ab homine eiectam permisit præcipitare porcos in mare: nunc autem vinculis, quibus tenebamur, soluti, potestatem accepimus in blasphematores Sanctam Virginis Mariæ. In hac igitur ciuitate tales inuenimus, & inuentos, sicut dignum est, torquere debemus. Quare, si eiecti fuerimus, noueritis, quod te, Hypocrita, & Ordinem tuum in proximo persequemur. Ad secundam igitur iussionem ipsius exierunt, cum magna tamen difficultate, relinquentes fœda vestigia.* Hactenus ex Rogerio, quod magnum pauorem incutere debet cunctis blasphemis.

9. Abbatem hunc, non alium ab Ogleto, de quo superiùs, non leues nobis ostendunt coniecturæ sumptæ ex loco, ex tempore, & ex gestis, tam Sancto Viro dignis. Siue autem ille, seu quis alius fuerit, qui loco eius successerit, ingentis planè authoritatis credendus est, qui inter tot Religiosos congregatos ex tota illa Prouincia, aduersùs Dæmone.

Dæmones maior, & religiosior, & cui ab omnibus aliis deferretur, expresse dicitur. Constabit autem clariùs anno sequenti, cùm viderimus bello accinctis populis, atque in se inuicem grassaturis, ferro, & igne, non alium murum ab Innocentio positum, qui prœliantes diuideret, compesceret, & qui meritò sperare potuit, vel furentes, & cæcos obsequuturos.

---

1. *Garnerius prodigentiæ delatus à Lingonensibus,* 2. *Innocentium appellat.* 3. *Graues ab eo,* 4. *atque terminum liti præfigentes litteras accipit.* 5. *Cruce signatus ad Syriam proficiscitur:* 6. *in absentia suspenditur,* 7. *Pontifice dolente,* 8. *& delegante causam* 9. *vt prudentum consilio decidetur.* 10. *Additus Episcopo Collega,* 11. *qui pro Garnerio, indefenso, & absente, iudicanère.*

CAPVT IV.

1. PER idem tempus, (ne qui decora, & prospera narramus, occultemus aduersa,) quem olim Claræuallis Abbatem venerabatur Orbis, cui populi patebant, cuius opem implorabant Reges, & Principes; Capitulum Ecclesiæ Lingonensis in suum dudum Episcopum assumptum respersit infamia, & prodigentiæ macula notatum imparem ministerio proclamauit, atque à Metropolita deponendum. Non benè conuenisse Garnerio cum suis Clericis compertum est, siue seueritas odium ei pepetisset, seu contemptum facilitas, seu tandem morum dissimilitudo, quod nimiùm frequens, inuidiam concitauerit. Viro Sancto alia crimina imponi, supra audaciam; & si auderent, etiam supra fidem: quæ facilè de ipso credi possent, quæsita sunt. Prodigentia (nec dubium, quia in pauperes) sub inhonesto dilapidationis nomine, pias aures auertens, offendénsque, atque incuria bonorum temporalium (dum cœlestia suspirat) insufficientiæ titulo notata, quasi qui rebus Ecclesiæ administrandis, non solùm incuriosus, sed impar esset. Sensit dolos, & astum Vir Deo plenus: & seu suspectum haberet Lugdunensem, ad quem deferebatur; seu vellet pœnitentiæ locum dare his, quos inuidiæ stimulis aduersùs se agitari non dubitabat; appellauit Pontificem, coram quo, si quid hactenus errasset, accusandus veniret; sin minùs, accusata diluiturus.

2. Lætum id Lugdunensi Præsuli fuit, cui in hominem, quem Sanctum reputabat, pronunciare sententiam, scrupulosum; absoluere, inuidia plenum erat. Terminum comparendi statuit vtrique parti, instantem diem Sancti Lucæ Euangelistæ, qui laboriosæ viæ peragendæ, etiam post Solis ardores, atque signa insalubria, inducias dabat. Sed Canonicis, quò minor in conscientia, eò maior in præcipitatione Iudicis, fiducia erat: & si non possent iustitia superare, aëris intemperie videbantur, si mense Augusto transalpinare cogerent, venerabilem senem subuersuri. Ergo se nullos recusare Iudices, non Cardinales omnes, non Innocentium, quos nihil aliud moueat, quàm Ecclesiæ zelus: sed subueniendum Ecclesiæ iam labanti, cadentique; ni subueniatur, non vltrà surrecturæ. Aliorum malorum remedia moras pati; dilapidationem, ni ipsa præueniatur, præuenire remedia; eóque præpostero cauterio esse sanandam. Præsentent se quantocyùs Summo Pontifici; ne dum Medicum adeunt, moriatur æger; & magis sepultura indigeat, quàm curatione. Hæc, & alia petebant Filij in Patrem, & extorserant terminum breuiorem, si non Innocentius vtrique parti consulens, sed longè magis deferens Garnerio, inter vtrunque diem dimidiasset, præfigens Festum sancti Michaëlis, in quo vtrosque audiret: super quo litteras ad eundem Garnerium dedit decimoseptimo Kal. Iunij, quæ inter alias illius circumferuntur, malè licet vulgatæ cùm N. pro G. habeant in inscriptione: sic autem habent.

3. *N. Episcopo Lingoniensi. Licet iuxta testimonium veritatis necesse sit, vt veniant scandala: quia tamen secundùm idem:* Væ homini illi, per quem scandalum venit. *dolemus non modicum, cùm inter Viros ecclesiasticos, qui pacem euangelizare tenentur, seditionis alicuius materia pullulat, & litigiorum incentiua subcrescunt, cùm in Ecclesia corpore omnia debeant in vinculo pacis, & vnitate tractari. Quamuis autem super quorunlibet Ecclesiasticorum virorum discordiis plurimùm doleamus; maiori tamen dolore concutimur, cùm vel pater in filios, vel filij seditionem suscitant in parentem, & illos discordia diuidit, quibus ad vnius Ecclesiæ obsequium deputatis deberet esse cor vnum, & anima vna. Sanè cum tu Lingoniensis Ecclesiæ Caput existas, dilecti autem filij Decanus, & Canonici Lingonienses sint membra ipsius, ac tua: tantò vos vellemus adinuicem charitatis vinculo counire, vt vicissim vestra onera portaretis; & tu membris dolentibus condoleres, & ipsi suis tibi vicibus in vnitate spiritus deseruirent.*

4. *Verùm (sicut accepimus) inimico homine superseminante zizania, tanta inter vos discordia est suborta, vt dictis Canonicis te coram Venerabili Fratre nostro Lugdunensi Archiepiscopo super dilapidatone, & insufficientia in causam trahentibus, tu ad apostolicæ Sedis audientiam appellaris, Festum Beati Lucæ proximum futurum terminum appellationi prosequendæ præfigens, quem iidem Canonici ad Dominicam, qua cantatur,* Iubilate Deo. *proximè præteritam, sicut eorum continebant litteræ, coarctarunt. Nos igitur vtrique partium deferre volentes, ne sub intemperie aëris, & caloris distemperantia cogamini ad Sedem apostolicam laborare, Fraternitati tuæ super peremptorio per apostolica scripta mandamus, quatenus hinc, ad Festum Beati Michaëlis proximè futurum, apostolicæ conspectui repræsentes, Canonicorum responsurus obiectis; & propositurus, si quid proponere volueris contra ipsos, nisi forsan interim inter vos paucis possint fœdera reformari. Scias autem, nos partem aduersam ad eundem terminum citauisse, ita vt illi, quorum nomina per tuas nobis litteras expressisti, personaliter ad nos accedant, his, quæ proposueris, responsuri. Ad hæc tibi fortius inhibemus, ne occasione huius discordiæ bona Ecclesiæ tuæ dilapidare præsumas. Datum Romæ apud S. Petrum 17. Kal. Iun. Pont. nostri an. 1.* Sic Iunoc. in suis Litteris.

5. Timuerit Garnerius, an consenserit Clericorum suorum accusationibus, in dubio est. Illud nobis ex aliis Innocentij Litteris constat, quas statim subiungam, quo tempore profecturus Romam sperabatur, ad Synodum Cistercij profectum esse, ibidémque, quæ iam prædicabatur, Cruce insignitum, traiecturum in Syriam, & bellum sacrum, vt olim verbo, prædicationéque per alios, quos signasset; ita tunc per se ipsum promoturum. Quod tamen factum cùm innotuisset Innocentio adeò ægrè accepit, vt quamuis dolens, & quodammodo inuitus; (qua Virum sanctum charitate complectebatur) eum nihilo

nihilominùs suspendere ab officio, atque administratione Ecclesiæ Lingonensis non dubitauerit: committens interim Parisiensi Episcopo, vt nisi idem Garnerius cedere vellet, quod Pontifex consultius reputabat, vtriusque partis allegata reciperet, Episcopi, & Capituli, & vel inter vtrosque causam componeret; vel, si id minùs posset, sibi committeret, ipsius tandem iudicio terminandam. Porro de his à se determinatis Litteras ad eundem Garnerium dedit, sub huius anni finem quæ ita se habent:

6. *Lingonensi Episcopo.*

Sine dolore tibi, & pudore scribere non valemus, cùm Sedes apostolica, quod olim in te dignoscitur approbasse, nunc peccatorum exigentibus meritis cogitur improbare. Cùm enim ab ipso tuæ promotionis principio inter te, & dilectos Filios Canonicos Lingonenses multæ pullulauerunt quæstiones, nec vnquam, postquam tuo commissa fuit regimini, pacem habuerit Ecclesia Lingonensis, sicut fama refert publica, & quamplurium Prælatorum, & Religiosorum, ipsarum partium litteris, nostro est Apostolatui suggestum, non solum mobilia, sed etiam immobilia ipsius Ecclesiæ adeò distraxisti, quòd quæ olim inter Gallicanas Ecclesias nobilis fuerit, & famosa, nunc habeatur ab his, qui in circuitu eius sunt, in opprobrium, & contemptum. Super quibus, cùm à Lingonensi populo coram Venerabili Fratre nostro Lugdunensi Archiepiscopo Metropolitano tuo delatus fuisses, vt eius iudicium declinares, apostolicæ Sedis audientiam inuocasti, Festum Beati Lucæ proximè præteritum, terminum appellationi prosequendæ præfigens, quem Lingonense Capitulum ad Dominicam, quæ cantatur: Iubilate Deo, *proximè præteritam coarctauit. Quæ vtique, cùm tam per litteras, quam nuncios vtriusque partis ad nostram audientiam peruenissent, volentes tibi, & eis pro intemperie aëris, & caloris intemperantia paterna sollicitudine prouidere, tibi per apostolica nostra scripta mandauimus, vt in huius occasione discordiæ bona Lingonensis Ecclesiæ minimè dilapidare præsumeres: Festum Beati Michaëlis proximè præteritum sub peremptorio terminum assignantes, quo te nostro conspectui præsentares, obiectionibus Capituli responsurus, & propositurus contra ipsos, si quid velles proponere quæstionis.*

7. *Cùm autem Canonici Lingonenses, & illi præsertim, quos personaliter ad petitionem tuam, Litteris fecimus apostolicis euocari, ad nostram accessissent præsentiam; & nos tuæ volentes Fraternitati deferre, ipsos diu detinuimus, aduentum tuum aliquandiu expectantes; comparuerunt tandem in præsentia nostra duo nuncij tui, quibus (licèt Procuratores non essent) in Consistorio nostram dedimus audientiam, & quæ ab eo proposita fuerunt, audiuimus diligenter; facientes litteras nobis pro te transmissas in nostro, & Fratrum nostrorum auditorio recitari: in quibus continebatur expressum, quòd in Cisterciensi Capitulo in multorum Religiosorum, & aliorum præsentia signum viuificæ Crucis acceperas, vouens pro amore Iesu Christi ad partes accedere transmarinas; quod tamen post edictum peremptorium à te procuratum constitit esse factum. Et licèt ipsi Canonici sæpiùs reclamarent, quòd in expectando plùs debito grauarentur: sententiam tamen nostram vsque in vigiliam Natiuitatis Domini differre decreuimus, credentes, quòd tu venires, vel saltem sufficientem mitteres Responsalem.*

8. *Quantumcunque verò nobis sit molestum te in aliquo molestari: quia tamen nobis incumbit ex iniunctæ administrationis officio corrigenda corrigere, & reformare in melius, quæ circa Ecclesiarum statum noscuntur minùs licitè attentata: volentes etiam in iudiciis iuris ordinem obseruare, habito cum Fratribus nostris super negotio ipso consilio, te pro contumacia manifesta, & dilapidatione vulgata, quam non solùm ad aures nostras fama publica detulit, imò etiam Archiepiscoporum, Episcoporum, & aliorum Religiosorum Virorum testimoniales litteræ demonstrarent; & ab administratione totius Lingonensis Episcopatus, tam in spiritualibus, quàm in temporalibus, omninò suspendimus, authoritate tibi præsentium iniungentes districtiùs, vt suspensionem procures inuiolabiliter obseruare.*

Volentes autem, nisi fortè cedere malueris, quod saluti tuæ magis credimus expedire; causam, quæ inter te, & dilectum Filium Decanum Lingonensem vertitur pro Ecclesia super dilapidatione, & insufficientia, & aliis multis iniuriis, & grauaminibus per te ipsi Ecclesiæ irrogatis, examinari celeriùs, & canonico fine decidi, ne si fuerit diutiùs irrogata, cadat irreparabiliter Ecclesia Lingonensis, quæ iam videtur ex parte maxima cecidisse; ipsam Venerabili Fratri nostro Parisiensi Episcopo duximus committendam, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus cum ab eo fueris requisitus, ipsius adire præsentiam non postponas, responsurus obiectis, & obiecturus, quæ volueris contra Decanum agentem pro Ecclesia memorata. Si verò de vtriusque partis voluntate processerit, quòd per ipsum Episcopum definitiua sententia proferatur, ipse auditis hinc inde propositis, & adscitis sibi Iurisprudentibus, quos tanto cognouerit expedire negotio, causam ipsam fine canonico terminabit. Alioquin gesta vtriusque partis redacta in scriptis, & sigilli sui munimine roborata, ad præsentiam nostram transmittere; præfigens partibus terminum competentem, quo recepturæ sententiam nostro se conspectui repræsentent. Interim autem prædictum Parisiensem Episcopum in Procuratorem idoneum Lingonensi Ecclesiæ præcipimus prouideri. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, pridie Kalendas Ianuarij, Pontificatus nostri anno 1. Hæc Innocentius. 9.

Non satis constat, an præfatæ Litteræ ad Garnerium in Syriam perlatæ sint: habuisse tamen intra proprios Filios, qui causam eius ageret, neque indefensum pateretur Patrem damnari, argumento est, quòd Archidiaconus Ecclesiæ Lingonensis, cùm primùm rem Parisiensi commissam sciuit, ex prudentum consilio decidendam, profectus Romam apud Innocentium institit, vt Petrum de Corbolio, tunc Canonicum Ecclesiæ Parisiensis, mox Senonensem Archiepiscopum futurum, vel in paucis illustrem crearet Collegam, per quem velut per omnia integrum Iudicem, & nullis affectionibus obnoxium, hominis innocentis causa, quod nunquam dubitasset, decideretur. Et impetrauit facilè à Pontifice, qui Garnerium diligeret, & viri insignis, Orbíque vtilissimi, quantùm salua iustitia posset, negotium in omnibus vellet promouere. Itaque sub Iunium sequentis anni, alias, non ad Garnerium, qui absens erat; sed ad Episcopum Parisiensem, & Petrum de Corbolio, Litteras dedit de addito Collega: in quibus post repetitam facti narrationem ista subiungit: 10.

Cum autem prædictus Decanus, & socij eius cum prædictu 11.

dictis commissionis litteris recessissent, dilectus filius E. Archidiaconus Lingonen. aduenit, ad cuius instantiam te, Fili Magister P. duximus eidem negotio adiungendum, cùm in primis litteris sit expressum, vt tu, Frater Episcope, viros tibi prudentes adscires. Volentes igitur, vt tenorem praedictae commissionis inuiolabiliter obseruetis, licèt ex abundanti, ad multam tamen instantiam Archidiaconi memorati, Discretioni vestrae praesentium authoritate mandamus, quatenus si dictum Episcopum per indicium inueneritis innocentem, ipsum non solùm ab interdicti sententia; verùm etiam ab impetitione Decani, & Capituli super obiectis, appellatione postposita penitùs absoluatis. Personales autem quaestiones, si quas idem Episcopus, & tam praedictus, quàm maior Archidiaconus, aduersùs Decanum, vel aliquos Canonicorum habuerint, audiatis: & sublato appellationis obstaculo curetis fine debito terminare: talem ad Procuratorem ipsius Ecclesiae deputantes, qui neutri parti esse debeat de ratione suspectus. Datum Laterani, quarto Idus Februarij.

Ita Garnerius, dum spernit aduersarios, & se non solùm ab eorum oculis subtrahit, quod saepè salubre; sed causam etiam indefensam deserit, gloriosiores triumphos reportauit. Quippe quominùs ipse pro se fecit, eò plùs pios, religiosósque in sui defensionem excitauit. Nec dubitari potuit de innocentia, quae praeter Deum, sibi soli fidens, nullum alium elegit Procuratorem. Exul, & absens absolutus est; & cùm rediit, exceptus magno cum omnium iubilo, praecipuè pauperum, in quos, quàm non profusus anteà fuisset, sed magis liberalis, ipsa eius absentia manifestauit. Et fortè sibi gratulatus est de incruenta victoria, vt qui indefensus maluerit iudicari, quàm offendentes laedere, atque ideò discessit, ne quem offenderet. Inter insignes illius eleemosynas memorantur monilia, & immobilia, quae Prioratui Vallis Caulium largitus est, vt habet Chartularium eiusdem Domus, in quo appellatur Episcopus, & Dux: quippe Par Franciae magnanimus, etsi humilis; & sub quo sanctae Sedi Lingonensi nihil omninò iuris perire posset. 12.

---

1. Bertoldus in Liuonia euangelizat, 2. exercitum in infideles Tyrannos congregat, 3. eosdem aggreditur. 4. Palma Martyrij coronatur. 5. Historia eadem ex Ioannis Pistorij Chronico: 6. corpus eius post biduum incorruptum, reuerenter sepelitur. 7. Fidei in Liuonia incrementa post eius mortem, 8 atque alij Martyres etiam Catechumeni. 9. Et inclyta Militia Gladiferorum. 10. Petrus de Confluentia ibidem praedicans, 11. & Sanctus Hebertus ex Abbate Clari Montis Episcopus Redonensis, clarus miraculis.

CAPVT V.

1. NTER haec in Liuonia Bertoldus fortis in fide, & charitate feruidus praedicare Euangelium, atque ab idololatria barbaras gentes, ad veri Dei cultum reuocare, nunquam cessabat. Sed, cùm praedicatione minùs proficeret, impedientibus illius Terrae Tyrannis, populi conuersionem, ferro, & igni contra eos agendum censuit. Nactúsque occasionem sacrae Militiae, quae tunc in Syria penitùs vacabat, oblata vltrò, an obtenta à Coelestino, simili indulgentia, & voti, si quo fortè tenerentur militandi in Syria, in sacrum illud bellum commutatione, congregato exercitu copioso, Barbaris iugum, populis salutem, sibi palmam Martyrij praeparauit: quippe rigata terra sanguine iusti; opimos ex tunc fructus, & plenam messem credentium Coelo inuexit. Rem ex Alberto Krantzio, Arnoldóque Lubecensi Abbate accipiat Lector. Et primò Albertus Krantzius, de exercitu à Bertoldo congregato haec in Saxonia [a]:

[a] lib. 7. c. 13.

2. *Is autem Vir* (scilicet, Bertoldus) *ad omnia pro Christo pericula promptus subeunda, accepto, quod maligni armis potiùs, quàm verbis subigendi viderentur (exuberat enim, & exsuperat in omni terra malorum turba gregem Dominicum,) arma contraxit, quanta potuit in Saxonia: & apud Summum Pontificem peregit, vt, quoniam res Asiae frigebant, cessauitque pro magna parte in eam peregrinatio, Caelestinus Summus Pontifex remissionem peccatorum in Liuoniam pugnantibus conuerteret. Vnde exciti multi vtriusque Ordinis viri, & ecclesiastici, & saeculares, in sanctam se Militiam cum Bertoldo Episcopo protinus accinxerunt. Prouecti nauigiis in terram, opposuêre aciem venientibus ex aduerso rebellibus fidei hostibus.* Hactenus Krantzius.

3. Similia habet Arnoldus Lubecensis, quae velut cohaerentia testimonia, quò maior dictis fides, non pigebit similiter transscribere [b]: *Huius*, id est, Bertoldi, *praedicationis instantia, nonnulli sublimes, & nobiles signaculo sanctae Crucis insigniti, ad deprimendas gentilium vires, vel potiùs ad cultum Christi perdomandas, iter peregrinationis arripiunt. Nec defuerunt Sacerdotes & litterati suis exhortationibus eos confortantes, & ad terram promissionis felici perseuerantia eos pertingere promittentes. Et quia profectio, siue peregrinatio Ierosolymitana tunc vacare videbatur; ad supplementum huius laboris Dominus Caelestinus Papa indulserat, vt quicunque peregrinationi memoratae se vouissent; huic itineri, si tamen ipsis complacuisset, se sociarent; nec minorem à Deo peccatorum remissionem perciperent. Fit igitur de tota Saxonia, Vvestphalia, vel Frisia, Praelatorum, Clericorum, Militum, negotiatorum conuentus plurimus, qui in Lubeca comparatis nauibus, armis, & victualibus, Liuoniam vsque peruenerunt.* Hactenus bellum inferendum hostibus fidei: nam illatum videre non superuixit, glorioso triumpho ante praelium coronandus.

[b] lib. 7. c. 9.

Ergo adeptam à Duce martyrij palmam, eorundem Authorum verbis tradamus. Primò, ex Arnoldo [c]: *Cùm Praesul Beatus exercitum produceret contra infideles, Christicultoribus insidiantes, in manus impiorum, cum duobus tantùm deuoluitur, occiditur, &, vt speramus, gloria, & honore coronatur. Erat enim flagrans mortis desiderio:* 4.

Qui sicut prima lucratur brauia fortis,
Sic ipsi prima fuerat data copia mortis.

[c] ibidem.

Haec Abbas Lubecensis. Krantzius addit [d], trucidatum Episcopum ex equi indomiti praecipitatione: simúlque annum passionis eius designat: *Vbi ad conflictum*

[d] vbi suprà.

consilium ventum erat, Episcopus ferociori, quàm regere posset, iumento deuectus, fertur inuictus in medios hostes, ibique confoditur anno octauo, & nonagesimo post centum & mille. Hactenus Krantzius.

5. In Chronico Belgico Ioannis Pistoris Nidani Bibliotheca collecto, historia Viti sancti paucis perstringitur. *Item*, ait [e], *istis diebus* (id est, M. C. XCIV. nam perperam annum anteponit,) *in Linonia, quæ est inter Sueciam, Prussiam, & Poloniam, quidam Abbas Venerabilis, Bertoldus nomine, Cisterciensis Ordinis, Christum prædicabat Paganis cum omni instantia: qui etiam secundus factus Episcopus post Maynardum (qui fuit ex Regularibus, & primus prædicauerat in illa Prouincia) diu perseuerauit, & postmodum interfectus Martyrium promeruit.* Hæc de Sancti Bertoldi Apostolatu, Martyrióque.

e ad annum 1194.

6. Cæterum, quem fundentem pro se sanguinem Deus in cœlis coronare dignatus est, noluit in terris gloria defraudare, Martyrem declaratum ipsa corporis sui præseruatione: nam audi, quod sequitur de sacri corporis inuentione, & sepultura: *Denique*, ait Arnold. Lubecensis [f], *die secunda, cùm requirerentur corpora occisorum, inuentum est corpus Episcopi intactum & incorruptum; cæteris corporibus, quia æstus erat, muscis, & vermibus repletis. Quod cum planctu nimio, & exequiis solennibus in ciuitate Riga tumulatum est*, Bertoldum vt Apostolum Liuoniæ, incolæ venerantur, colúntque, quo item nomine ab exteris notatur, Arnoldo Vviono, & Hugone Menardo [g] in suis Martyrologiis, aliísque, quos nos in nostra Laurea recensuimus. Eius etiam Concionem dedimus vulgari sermone, cuius fragmenta Latina fecit Henriquez, tam in Fasciculo [h], quàm in Menologio [h].

f vbi suprà.
g Octobr. 21.
h vbi de ipso.

7. Verùm, quàm terra irrigua sanguine Martyris opimos successori, & Christo fructus attulerit, declarant sequentia [i]: *Post hæc Dominus Albertus Bremensis Canonicus, in Sedem defuncti sublimatus est. Qui cùm adhuc iuuenili floreret ætate, magna morum pollebat maturitate.* Et paulò inferiùs: *Non facilè exprimere potero, quantam inuenerit gratiam apud Reges, & Magnates, qui ei cooperabantur pecuniis, armis, nauibus, victualibus, inter quos Dominus Andreas Archiepisc. Lundensis, Bernardus Pachel Burgensis, Iso quoque Verdensis, manus suas Domino consecrauerunt. Obtinuerat etiam à Sede apostolica, vt si quos inuenisset Religiosos, & verbi Dei erogatores, siue de Ordine Monachorum, siue Regularium Canonicorum, vel aliorum Religiosorum, ipsos suo labori cooperatores efficeret. Vnde ipsum sequebatur multitudo maxima, & militum manus copiosa. Cùmque frequenter æstiuo tempore exercitum duceret contra Christi inimicos, non solùm Liuones, verùm etiam alias barbaras nationes, ita sibi subiecerat, vt ab eis obsides acciperet, & pacis conditiones cum eo facerent. Creuit igitur Ecclesia Dei per Venerabilem Virum Albertum, bene disposita, Præpositis, Parochiis, Cœnobiis. Multi etiam continentiam vouentes, & soli Deo militare cupientes, forma quadam Templariorum, omnibus renunciantes, Christi militiæ se dediderunt, & professionis suæ signum in forma gladij, quo pro Deo certabant, in suis vestibus præferebant.*

i Arnold. Lubecens. lib. 7. cap. 9.

8. Hæc Christi Ecclesiæ species in Liuonia à morte Sancti Viti, vt vix in cunctis inferior haberetur his, quæ antiquiores, & robustiores in fide reputabantur. Quin sanguis etiam sanguinem vocauit effundendum, effusus pro Christi nomine: & quæ hactenus Martyres non dederat, etiam ex his, quos Baptismus regenerasset, Bertoldo semel martyrio coronato, vel Catechumenos martyrio coaptauit: nam audi, quod sequitur [k]: *Nec defuit diuina miseratio: fidem suorum inconcussam roborando, & his indiciis veritatem demonstrand. Nam, cum quidam Neophytorum ab inimicis suæ gentis comprehensi fuissent, muneribus, & blandimentis ad pristinum errorem eos immutare satagebant. Quibus cùm nulla ratione consentirent; sed susceptæ fidei Sacramenta inuiolabiliter constantissime obseruare decreuissent, incredibili tormentorum genere eos trucidabant, qui sua confessione multos confortabant, quia per eos plurimi Deum glorificabant.* Hactenus ex Arnoldo Lubecensi.

k ibidem.

Tulit & alium gloriosum fructum Liuonia à morte sui Apostoli, Gladiferorum Fratrum Militiam sacram, quæ se postmodum Teutonicæ adiunxit, de qua hæc item habet Albertus Krantzius [l]: *Cum ad pugnam ventum esset, equo infrœni prouectus* (scilicet, Bertoldus) *in medios Barbaros confoditur: sanguinéque suo terram consecrauit. Inde aducta multorum fidelium deuotione, multi se spontaneos in sacram aduersus Christi hostes militiam deuouerunt; nouóque Religionis Habitu adinuento, se Gladiferos Fratres appellauere. Duo post inuicem eius Professionis fuère Magistri. Sed cum rebus satisfacere non posse viderent, succrescerénque hostes, foris, & intus se magno Teutonicorum Ordini per Prussiam coniunxerunt, vt illorum captum viribus & tueretur, & augeretur, quæ res illis pro pere cessit.* Hactenus de multiplici fructu mortis Bertoldi. 9.

l lib. 6. Vandal. c. 10.

Verùm, quod ait Arnoldus Lubecensis, Albertum subrogatum Sancto Martyri, obtinuisse à Pontifice, *Vt si quos inuenisset Religiosos, & verbi Dei erogatores, siue de Ordine Monachorum, siue Regularium Canonicorum, ipsos sui laboris cooperatores assumeret*, argumento est, multos ex nostris, sicut cum antecessore, laborasse cum ipso, ac se operarios præbuisse maturæ segeti. Constat id continuatum in successore, Hemmenrodensibus abstulisse insignem iuuenem, Petrum de Confluentia, Virum haud dubiè sanctum, quem suprà memorauimus, de quo ista Cæsar. in suis Dialogis [m]: *Ita feruebat in Christi Passione, vt spe martyrij Theodericum Episcopum Liuoniæ sequeretur sine Abbatis sui permissione. Acceperat ille authoritatè à Domino Papa Innocentio secum ducere omnes, qui ire vellent ad propagandum vineam Domini Sabbaoth populo Barbaro. Adhuc, vt dicunt, viuit, & ex præcepto Abbatis sui Parœciam in Liuonia regit, ubi prædicat, & baptizat, multósque, tam verbo, quàm exemplo ædificat, & in fide confirmat.* Ita Cæsarius post viginti quatuor annos, cùm Dialogos scribebat: quæ tamen ob ignorantiam temporis, quo Petrus in Liuoniam profectus est, occasione pontificiæ concessionis, hic consequenter censui describenda. 10.

m lib. 8. c. 1.

Hoc ipso anno, decima die Decembris, vt Confessorem Martyri iungamus, virtutibus, & meritis gloriosus euolauit ad Superos B. Hebertus, ex Abbate Clari Montis, Redonensis Episcopus, cum annis quatuordecim Ecclesiæ illi sanctissime præfuisset, de quo Hugo Menardus hæc pauca habet sumpta ex Monumentis Ecclesiæ Redonensis: *Primo fuit Abbas Clari Montis, Ordinis Cisterciensis, prope Lauallem. Inde Episcopus Redonensis consecratus, mense Iulio, anno M. C. LXXXIV. Obiit autem 10. Decembr. an. M. C. XCVIII. sepultus in Choro cathedrali, vbi dicitur claruisse miraculis.* Hæc ille. Qui & Virũ inseruit Martyrologio, ea, qua obiit, die, qua & in Menologio Chrysostomi Henriquez, licèt in prætermissis commemoratur. Eiusdem Sancti, eximia cum laude, meminit in sua Gallia Christiana Robertus Claudius, sicut & Ioannes Chenu in Episcopis Redonensibus, & alij etiam antiqui, & recentiores. 11.

4. Non ea

1. Nobilis quidam adolescens Monachum induit. 2. Mox Sacerdos effectus, inde Apostata, 3. inter prædones deterior cunctis euadit : ad mortem cæditur : 4. peccata sua Sacerdoti idiotæ promit. 5. non absolutus, sed contritus valdè, decedit, 6. Auunculo, vt pro se oret, dans in mandatis. 7. Vnius anni suffragiis, pro mille annis, 8. atque alterius pro totidem aliis Purgatorij reputatis, 9. gloriosus cernitur. 10. Perpensa obiter quædam in hac Historia.

CAPVT VI.

1. CIRCA idem tempus (& Bzouius referendum putat ad hunc annum) accidit admirandum illud exemplum virtutis pœnitentiæ, & veræ contritionis, per quam peccata aboleantur etiam grauissima: tum etiam suffragiorum pro defunctis, quæ multùm prosint subleuandis eorum pœnis : quod vel Annalibus totius Ecclesiæ inseri dignum, idem Abraham Bzouius, cùm censuisset, verbis Cæsarij nostri, ex quo desumpsit, hæc ipse verba putauit præmittenda [a] : *Per id temporis accidisse miram, mirandámque cuiusdam iuuenis conuersionem narrabat Cæsarius Heisterbacensis, vir venerandæ pietatis, & doctrinæ, in eo libro illustrium miraculorum, & Historiarum memorabilium, quæ sua ætate contigerunt. Placet ipsissimis eius verbis commemorare, ne quis me quidquam, vel ex vano finxisse, vel ex proprio adiecisse existimet. Ita narrat rem scitu longè dignissimam.*

a ad hunc an.

2. Hæc Bzouius. Porrò verba Cæsarij ita se habent.

Iuuenis quidam nobilis Conuersus est in quadam Domo Ordinis nostri. Habebat autem Episcopum quendam cognatum, à quo vnicè amabatur, qui cognita eius conuersione, ad Monasterium venit, & vt rediret ad sæculum, verbis, quibus poterat, suasit : sed persuadere non potuit. Anno Probationis expleto, factus est Monachus: & non multò pòst gradatim ascendens, in Sacerdotem est ordinatus. Qui, suadente Diabolo, à quo primus homo eiectus est de Paradiso, oblitus voti, oblitus Sacerdotij, &, quod pessimum est, Creatoris sui, Ordinem deseruit : & quia ad parentes redire erubuit, prædonibus quorum multitudo Rutta vocatur, se coniunxit. Qui ita datus est in reprobum sensum, vt qui priùs bonis erat melior, posteà malis fieret deterior.

b lib. 2. c. 2.

3. *Accidit, vt in obsidione cuiusdam castri, ile percussus, & perfossus, ad extrema deueniret. Deportatus est à sociis in quandam villam, adhibitis quibusdam, qui ei ministrarent; & cùm nulla spes esset euadendi mortem temporalem, hortabantur ad Confessionem, vt saltem illius beneficio mortem euaderet æternam. Quibus respondit : Quid mihi prodesse possit Confessio, qui tanta, & tam innumera feci mala ? qui tam enormia commisi scelera ? Ad hæc illi: Maior est Dei misericordia, quàm iniquitas tua. Vix tandem, importunitate victus illorum, ait: Vocate Sacerdotem. Qui cùm vocatus adesset, & coram infirmo sederet; pius Dominus, qui potens est auferre cor lapideum, & dare cor carneum, tantam cordi eius contulit contritionem, vt sæpè Confessionem susciperet, & propter lacrymas, & singultus toties in voce deficeret.*

4. *Tandem collecto spiritu, in huiusmodi verba prorupit: Domine, peccaui super arenam maris. Monachus fui Ordinis Cisterciensis, & in Ordine Sacerdos factus, Ordinem, peccatis meis exigentibus, deserui, & non mihi suffecit, quòd apostataui; sed & prædonibus me coniunxi, quos in crudelitate superaui; quibus illi tollebant substantiam, ego abstuli vitam : nemini parcebat oculus meus : si illi quandoque parcebant, humana ducti miseratione, ego cordis mei impellente malitia, nemini quantùm in me fuit, parcere potui : multorum vxores, & filias violaui, incendiis plurima vastaui. Enumerauit & alia quamplurima, quodammodo naturam humanam excedentia.*

5. *Talibus Sacerdos auditis, peccatorum eius enormitate territus, sicut stultus fuit, ita & stultè respondit: Maior est, inquit, iniquitas vestra, quàm vt veniam mereamini. Ad quem infirmus: Domine, litteratus sum. Sæpiùs audiui, & legi, quia nulla sit comparatio humanæ malitiæ ad diuinam bonitatem: ait enim per Prophetam Ezech.*[c] In quacunque hora peccator ingemuerit, saluus erit. *Item* [d] ; Nolo mortem peccatoris; sed, vt conuertatur, & viuat. *Rogo vos ergo, intuitu diuinæ misericordiæ, vt aliquam mihi dignemini pœnitentiam iniungere. Et Sacerdos : Nescio, quid tibi iniungere debeam, quia homo perditus es. Respondit Monachus : Domine, ex quo non sum dignus à vobis recipere pœnitentiam, ego mihi ipse pœnitentiam iniungam : eligo enim duo millia annorum esse in Purgatorio, vt post illos misericordiam inueniam apud Deum. Positus siquidem fuerat inter duas molas, timorem, videlicet, gehennæ, & spem gloriæ.* Apollonius : *Vt quid tam prolixum terminum elegit?* Cæsarius: *Quia & magnitudinem peccatorum suorum considerauit, & pœnam temporalem respectu æternæ pœnæ quasi momentum reputauit.*

c cap. 3.

d Matth. 11.

6. *Dicebat iterum Sacerdoti: Ex quo negastis mihi medicinam satisfactionis, peto, vt non fraudetis me à Viatico sacræ Communionis. Respondit ei stolidus Sacerdos: Si tibi ausus non fui iniungere pœnitentiam, quomodo præsumam tibi dare Christi Corpus, & Sanguinem? Et cùm ad neutrum acquiesceret, vnicam tandem rogauit petitionem, dicens: Statum meum in schedula scribere volo, & vos deferre eam debetis tali Episcopo, cognato meo, (ex nomine eum designans :) spero, quia pro me orabit. Et promisit Sacerdos. Mortuus est Monachus, & ad Purgatorium deportatus.*

7. *Et venit Sacerdos ad Episcopum, defuncti literas ei deferens: quas cùm legisset, amarissimè fleuit, dixitque Sacerdoti : Nunquam tantùm dilexi hominem : dolui de apostasia, doleo de morte: dilexi viuum, diligam mortuum: & quia iuuari potest, & contritus obiit, orationibus Ecclesiæ meæ non carebit. Conuocans Prælatos Episcopatus sui, Abbates, scilicet, Decanos, Priores, & Pastores Ecclesiarum, vel quibus commissa fuerat cura animarum, & hoc ipsum demandans Monasteriis Sanctimonialium, rogans cùm multa humilitate, & instantia viua voce præsentes, litteris absentes, vt omnes speciales orationes, quas ibi iniunxit, illo anno animæ iam dicti defuncti impenderent, tam in Missis, quàm in Psalmis. Ipse verò præter Missas, & eleemosynas, ac orationes peculiares, quas pro eo fecit, singulis diebus Hostiam salutarem pro absolutione animæ eius immolauit. Quòd si fortè in maxima necessitate, vel infirmitate, hoc per se ipsum facere non potuit, aliter defectum illum suppleuit.*

8. *Anno completo, in fine Missæ, post Altare stans defunctus, apparuit Episcopo pallidus, exilis, macilentus, in veste pulla, vultu, habitúque statum suum bene declarans : quem cùm interrogasset, quomodo haberet, vel vnde veniret, respondit : In pœnis sum, & de pœnis venio : sed gratias ago charitati tuæ, quia an-*

nus iste propter eleemosynas, & orationes tuas, atque beneficia Ecclesiæ tuæ, mihi exhibita, abstulit mihi mille annorum pœnas, quas sustinere habebam in Purgatorio: quòd si adhuc vno anno similem mihi impenderis opem, omninò liberabor. Audiens hoc Episcopus lætus effectus, gratias Deo egit, missisque litteris ad Ecclesias, siue Monasteria, visionem omnibus exposuit, & vt adhuc vno anno iniunctas seruarent orationes obtinuit. Episcopus verò annum sequentem præcedenti continuauit, tantò in exhibitione feruentior, quantò iam de liberatione securior.

9. *Expleto anno, cùm Episcopus Missam pro eo celebraret, iterum adfuit illic in cuculla niuea, & facie serenata, dicens, sibi omnia optata succedere: & ait Episcopo: Remuneret Deus Omnipotens charitatem tuam, sanctissime Pater: quia propter tuam sollicitudinem ereptus de pœnis iam ingredior gaudium Domini mei: & ecce isti duo anni reputati sunt mihi pro duobus millibus annorum. Et non vidit eum ampliùs.* Hactenus de admiranda virtute contritionis, & suffragiorum; illius ad delenda omnia peccata, quantumuis grauia; horum ad quaslibet pœnas, si tamen temporales, mitigandas. Pergit Cæsarius hæc eadem perpendere, dicente Apollonio; *Duo mihi occurrerunt admiratione digna. Primum est, virtus contritionis, per quam meritò damnandus, dignus effectus est vita æterna. Secundum est, virtus orationum, per quam tam celeriter liberatus est à pœna Purgatorij.* Cæsarius: *Licet magna virtus sit in vtroque; amplior tamen inuenitur in contritione: orationes enim Ecclesiæ, siue eleemosynæ, valent quidem defuncti minuere pœnam, sed non possunt augere gloriam.* Apollonius: *Miror etiam, quòd homo apostata in habitu sæculari mortuus, & sepultus, in cuculla apparuit.* Cæsarius; *Contritio de Apostata Monachum fecit, & vestem sæcularem in cucullam conuertit.* Ita Cæsarius, atque Bzouius ex ipso totidem verbis.

Hæc, & similia nostris ad terrorem, quibus vel inter Sanctos constitutis, communis hostis non solùm illudebat; sed de aliquibus etiam triumphabat per abrupta vitiorum à culmine perfectionis præcipitatis; vt nunquam sibi fiderent, nunquam de suo statu securi essent: sed semper cum timore, tremoréque salutem suam, iuxta Spiritus Sancti verbum, operarentur. Sed & obiter etiam in solatium, quibus vel ipsa etiam præcipitia cooperata in bonum, dum pœnitentiæ materiam offerebant, meritorum, & gloriæ ministrabant. 10.

---

1. *Ioannes Roseæ Vallis, promotus in Episcopum, 2. ab Innocentio III. consecratur. 3. Monasterium Sancti Anthonij Parisiensis construitur, & qua occasione, 4. ac quædam de ipso. 5. Eustachius prædicatum in Angliam mittitur. 6. Calatrauenses Saluaterram expugnant, 7. ac sedes illius sub nouo Magistro transferunt. 8. De Valle Lucida, & duobus aliis Cœnobiis. 9. Vallis Dei, Benedictinorum olim Domus, apud Astures, 10. Cistercium suscipit, 11. atque ab Alfonso Legionensi de nouo construitur, & dotatur. 12. Singulare, & insigne indultum illius Domus.*

CAPVT VII.

1. O c ipso anno, quantùm ex epistolis Innocentij III. licet coniicere, Ioannes Monachus, & Abbas Roseæ Vallis, Cisterciensis in Hybernia Cœnobij, de quo superiùs, insignis Vir doctrina & pietate, in Episcopum Leghlinensem electus est, non tamen sine ingenti æmulatione: intruso in ea Sede quodam Hugone (Henriquum alij volunt) Monacho Cantuariensi, quem fugitiuum Innocentius III. appellat, atque intrusionem defendente fauore Principum, Haymonis præcipuè de Valois Iustitiarij Hyberniæ; cuius potentiæ Ioannes ad tempus cedere, atque Romam adire compulsus est, ab Innocentio III. iudicandus, & nisi caderet causa protegendus: lite agitata, non solùm manutentus, sed consecratus ab eodem Pontifice, litteris eius meruit præmuniri. Sed nos Iacobum Vvaræum in sua Historia Hyberniæ hæc eadem propalantem audiamus: *Ioannes*, ait, *Monachus Cisterciensis, & Abbas Cœnobij Roseæ Vallis (quod vulgò Monasterium appellatur) canonicè electus anno, ni fallor, millesimo centesimo nonagesimo octauo, per Matthæum Obeny, Casiliensem, Archiepiscopum Hyberniæ, Legatum (Ioanne Dublinensi Antistite in Anglia degente) confirmatus est anno insequenti. Cæterùm aduersante Hamono de Valois, Hyberniæ tunc temporis Iustitiario, consecratus non est, donec Romam profectus, consecrationem ab ipso Papa obtinuit. Litteras, quas à Pontifice in eius gratiam conscriptas secum in Hyberniam detulit, legas, si placet, in Decretalibus Innocentij Papæ III.* Hactenus Vvaræus. Cæterùm Innocentij litteræ duplices, quas secum Roma detulit testimoniales suæ consecrationis, tunc contra intrusi Hugonis perperam gesta, quò res tota manifestior ex eis fiat, in gratiam mei Lectoris placet subiungere, Primæ sic habent [b]: *b ex Regestis, & lib. epist. I. Innocent.*

Cùm facti simus secundùm Apostolum, sapientibus, & insipientibus debitores, honori Fratrum, & Coëpiscoporum nostrorum, quos apostolica Sedes in partem sollicitudinis euocauit, tantò abundantiùs deferre volumus, & optamus, quantò propter eminentiam dignitatis à nobis, & aliis sunt propensiùs honorandi. Eapropter, Venerabilis in Christo Frater, (Leghlinensis Episcope,) tuis iustis petitionibus inclinati, præsenti pagina tibi duximus indulgendum, ne quisquam Prælatorum, nisi pro manifesta, & rationabili causa, excommunicationis, vel suspensionis in te, quem nos, licèt indigni, propriis manibus consecrauimus, sententiam valeat promulgare. Nulli ergo, &c. Datum Laterani XII. Kal. Decembris. Hæc Innocentius in Litteris prioribus, vt Ioannem tueretur.

At in posterioribus, vt cuncta malè ab Hugone gesta cassaret, hæc illi rursus censuit scribenda [c]: 2. *c ex eisdem Regestis.*

Sicut nostro est Apostolatui relatum, inter alia multa, & grauia, quæ H. fugitiuus Monachus Cantuariensis excommunicatus, & maledictus, in præiudicium Ecclesiæ Leghlinensis, & animæ suæ perniciem nequiter attentauit, post execrationem suam dilectum filium Ecclesiæ tuæ, (Frater Episcope,) Archidiaconum in tantum metu suspensionis illato coëgit, eum exire de ipsa Ecclesia non permittens, quòd ipsum Archidiaconatus officium, vellet, nollet, oportuit resignare: in cuius locum alius quidam fuit violenter intrusus. Cùm igitur idem Monachus tanquàm fur, & latro non per ostium sit ingressus, neque aliquid de rebus Episcopij, quod inua-

sit, per eum de iure conferri valeat, vel disponi: omnibus ordinationibus, & dispositionibus factis ab eo penitùs irritatis, vt de præmisso Archidiaconatu, & aliis Dignitatibus, & officiis canonicè valeas, appellatione remota, tanquàm proprius Pontifex ordinare, quod ab eodem intruso factum est, non obstante, liberam tibi, appellatione remota, tribuimus authoritate præsentium facultatem. Nulli ergo, &c. *Datum Laterani VII. Idus Decembris.* Hæc Innocentius in Hugonem, & eius Acta, quæ licèt anno sequenti scripta sint, ne rem diuiderem, electioni Ioannis censui subiicienda. Atque, ô vtinam gesta huius Pontificis scripsissent antiqui, haud dubiè digna illustrare nostros Annales. Sed periêre, sicut alia multa, nec quicquam nobis ex eis mansit, nisi dolor Historiæ prorsus amissæ, neque vllo nostro studio reparandæ.

3. Hoc item anno insignis ille Fulco, Petri Cantoris Parisiensis discipulus, quem anno superiori commemorauimus, cùm iam triennium laborasset in prædicando, nec sine ingenti fructu, quippe sermonem confirmans sequentibus signis, quæ plurima per eum perpetrabantur, associato sibi alio Sacerdote, Petro de Rosiaco, velut prædicationis coadiutore, Monasterio S. Anthonij Parisiensis Sanctimonialium Cisterciensium pro fœminis, ex statu meretricio ad vtriusque prædicationem conuersis, de nouo ædificando initium dedit: id, quod Vincentius Belluacensis Episcopus nobis scriptum reliquit totidem

d lib. 29. cap. 59. verbis [d]: *Eodem anno, scilicet, à prædicatione Fulconis tertio, salutis nostræ M. C. XCVIII. Dominus multa miracula per eum operari cœpit, cæcis visum, surdis auditum, mutis loquelam, claudis quoque gressum donans. Tunc Fulco alium Sacerdotem, nomine Petrum de Rosiaco, ad officium sibi prædicationis sociauit, Virum litteratum, & bonum, qui multos à peccatis luxuriæ, & vsuris reuocauit: meretrices quoque publicas ad coniugalem continentiam quasdam prouocauit; quædam verò coniugium respuentes, & soli Deo seruire cupientes, sumpto Religionis habitu, in noua Abbatia S. Anthonij Parisiis collocatæ sunt, quæ causa illarum, eo tempore fundata fuit.* Hactenus ille.

4. Porrò de hoc S. Anthonij Cœnobio, haud dubiè Cisterciensi, multa inferiùs, cùm alia ex ipso orta retulerimus. Interim noto sub hæc eius initia (nam obiit intra annos triginta, siue, vt alij malunt, intra viginti) floruisse inter Capellanos professos insignem sanctitate virum B. Brunonem, clarum virtutibus, miraculis gloriosum, qui suo tempore nobis dicendus erit. Porrò idem Monasterium Sancti Anthonij, surrexisse ex piorum eleemosynis, concurrentibus cunctis, velut certatim, ad opus illud egregium promouendum, Otto de Sancto Blasio memoriæ prodit [e]. Eius rei gratia Parisienses scholares ducentas quinquaginta libras, Brugenses mille, & ampliùs erogasse. Vtrùm autem ea Domus prima fuerit, pro id genus mulieribus constructa, an aliæ præcesserint, non ausim diffinire. Ego non alias hactenus inueni priores tempore: sed cùm multa non viderim, non ideò assero non alias præcessisse.

e in Appendice ad Frisingensem.

5. Hoc ipso anno, quo Petrum de Rosiaco, alium Fulco assumpsit coadiutorem, Eustachium, Virum doctum, sanctúmque, Abbatem de Elay (vt habent Authores Angli [f]) puto de Floresia: nam Cisterciense Cœnobium omnes produnt, & direxit in Angliam (haud dubium quin permissu Superiorum) ibidem contra vitia prædicaturum. De his vterque Matthæus eisdem verbis, atque vterque ad præcedentem annum [f]: *Hic quoque diebus surrexit quidam alter Propheta in Francia Prædicator efficacissimus, per quem Dominus miracula manifesta dignatus est operari, scilicet, Magister Fulco, qui etiam quendam Religiosum, & facundum Prædicatorem misit in Angliam, Abbatem, scilicet, de Flai, Ordinis Cisterciensis, ad commercia, quæ Dominicis diebus fieri tunc solebant, deponenda.* Hactenus illi. Porrò Monasterium illud, de quo loquuntur, quodcunque sit, tamen Cisterciense esse, idem Matthæus Paris non semel repetit [g]: sed, quæ, & quanta per ipsum Deus miracula patrare dignatus sit, dum Angliam peragrans prædicaret aduersùm vitia, & maximè pro obseruantia dierum Deo sacrorum, anno M. CC. dicendum, dudum promisimus, &, Deo dante, fideliter implebimus.

f vterque Matthæus, Rogerius, & alij.

g ad annum 1250.

6. Inter hæc sacra Militia Calatrauæ [h] ex præterita clade resumptis viribus, atque equitibus ferè quadringentis, septingentis pedibus coactis (tot numerant Authores) amissos dudum Calatrauæ campos, etsi non receptura, depopulatura saltem ingressa est, & Saracenos, qua possent, infestatura. Ducebat agmen Martinus Martinez Commendatarius maximus; nam Magister Quiñonius senio fractus imparem se iam bellis considerabat. Porrò eo impetu irruptio facta est, vt vsque ad Saluaterram (id nomen Arcis, natura ipsius loci, atque opera artis munitissimæ,) hostibus profligatis, vastatis oppidis, ac multis spoliis partis, progrederentur, victores inde, locupletésque (nam expugnatio Arcis supra spem) quantocyùs possent ad propria redituri, & iam, iámque redire maturabant, cùm ecce vnus ex his, quos bello ceperant, pretium suæ libertatis Arcem promittit, ipsius industria à nobis expugnandam. Erat in Castri muro paruus hiatus, quem nulla adhuc repagula obstrabant. Hic intempesta nocte nostros accepit, tam silenter ingressos, vt iugulis eorum gladios priùs Saraceni perciperent, quàm auribus præsentire possent venientium motum.

h ex Francisco Rades c. 13.

7. Ingentis nostris gaudij nox illa fuit: quippe expugnata Arce Saluaterræ, nec Calatraua videbatur non expugnanda. Missum statim Ciruelos, ad Quiñonium, & fratribus nunciata parta victoria, in gratiarum actionem prorupturis. Tum Quiñonius, veluti spei suæ superstites, & satis sibi victum arbitratus, si vsque ad Martinum viueret, quem sibi subrogatum videre posset, vt ab eo, per quem capta noua Arx, hostes inter medios; Deo fauente, ab eisdem conseruaretur. Primò quidem Conuentum ad Saluaterram, quandiu ita victoribus placebat, transferendum mandauit. Dein, quòd per sexdecim annos egregiè administrasset, Magisterium deposuit, certus consilij Fratrum, Abbatisque, qui Martinum ei forent suffecturi. Interim ipse mansit apud Ciruelos inter Monachos degens, quos suæ tandem Militiæ testituisset: nam duos ibi relictos memoriæ produnt, cum quibus vixit in sancta senectute, Deo, & sibi vacans per annos quatuor: felix, qui superuixit tanta victoriæ post primam cladem; nec seruatus secundæ; ante amissam à nostris Saluaterram, (nam & eam amiserunt, vt pòst constabit,) feliciter, quantùm illa ætas permisit, defunctus est. Sed de his suo loco erit agendum. Interim adnoto, post translatum Conuentum ad Saluaterram inde cognominatam totam Militiam; nec iam de Calatraua, quoadvsque recepit nomen simul cum loco. Quod anno sequenti in litteris Innocentij III. clariùs apparebit, vt ex superiùs adductis constare potest.

In Synodo nihil magnum hoc anno actum, saltem quod ad notitiam nostram venerit. Ecclesias quatuor nostris accessisse Chronologia prodit, tres priores diuersarum Vallium nomine: nimirum, Lucidæ, ad octauum Kalendas Aprilis; Floridæ, ad septi- 8.

mum Kalendas Iulij; Dei, in Hispania in mense Nouembris, & tandem de Hemer incerta die: nec de hac vltima quid aliud, quod dicam, habeo. Vallem Lucidam in Claromontensi Diœcesi sitam præferunt libri Cameræ apostolicæ; mediocri centum florenorum taxa præfixa: in Genesibus Ecclesiarum non inuenitur, (aut subest mendum multis exemplaribus.) Tamen in litteris Gregorij Papæ IX. datis Reati, Augusti die septima, Pontificatus ipsius anno decimo, indultum video, Monachis Monasterij S. Fortunati, & Sanctæ Mariæ Vallis Lucidæ, [i] *vt dilectum filium Abbatem de Ferraria Cisterciensis Ordinis Visitatorem habeant, vt, videlicet, ipse Abbas, & eius successores ad vestrum* (ait) *Monasterium annis singulis accedentes, ei secundum instituta Cisterciensis Ordinis officium Visitationis impendat, corrigendo, & reformando ibidem, tam in capite, quam in membris, quod correctionis, aut reformationis officio viderint indigere.* Hactenus Bulla Gregorij Papæ IX. ex qua coniicias, & fortè non immeritò, Monasterium antiquum Benedictinum illo anno reformatum ad mores nostros; sed maiori antiquitate donatum esse, quæ ad hunc vsque annum se extenderit. An autem hoc Cœnobium Vallis Lucidæ, quod & Sancti Fortunati dictum apparet, idem sit cum eo, quod libri taxarum memorant in Diœcesi Claromontensi, mihi non constat: maximè cùm Robertus Claudius nihil omninò dicat de hoc Cœnobio. Vallem Floridam Monialium Monasterium satis insigne in Brabantia situm inferiùs dabimus. Monachorum in linea Claræuallis Tabulæ produnt, de quo nihil vlteriùs dicere audeo, quippe in Genesibus confusum, aut prætermissum.

i ex Regestis Vaticani.

9. Eadem excipit Vallem Dei in Asturibus, Diœcesis Ouetensis, ad sextum lapidem ab vrbe Cathedrali, quam Benedictinorum Domum longè antiquam Alfonsus cognomento Magnus ædificauerat. Visitur hodiéque templum antiquum tribus distinctum nauibus, quarum media ad duodecim pedes in latitudine, collaterales, vnaquæque ad sex non ampliùs patent; longitudine, altitudinéque omninò conformi: cætera pulchro opere expolitum, quadrato ex lapide: vt mirum sit, præcipuè illis temporibus, tantùm artis insumptum, in re tam parua. Huius primæ Ecclesiæ consecrationis extat adhuc memoria incisa lapidi: *Consecratum est templum hoc ab Episcopis septem, Rudesindo Dumensi, Naustre Conimbricensi, Sisenando Iriensi, Ranulfo Astoricensi, Argimiro Lamecensi, Recaredo Lucensi, Elecana Cæsar-Augustanensi sub Æra D.CCC.I. die decimosexto Kalend. Octobris.* Hanc inscriptionem, & nos ibidem legimus, & Gundisalvus Dauila Regius Scriptor transcripsit, & inseruit suo Theatro.

Admisit hoc Cœnobium Cistercij leges, (quantùm colligi potest ex Chronologia, neque enim instrumentum aliud subest,) circa hunc annum sub disciplina Abbatis Superadi, vt habent Tabulæ Ecclesiarum Claræuallensium. Verùm, cùm arctè nimis habitarent in illo loco, transtulit sedes breue ad interuallum, ac nouis, amplioribúsque ædificiis; ac dote auxit alter Alfonsus Legionensis Rex ad annum Christi M. CC. XXVI. à Cistercio admisso XXVIII. priuilegio expedito, quod eius facti, simúlque possessionem Monasterij, quæ Taurum vsque, & Zamoram extendebatur, æternam posteris memoriam conseruaret Cuius hic tenor [k]: 10.

k ex Tabulario Vallis Dei.

11. *Ego Alfonsus, Dei gratia Rex Legionis, & Gallecie, donationes possessionum, quas Monasterio Vallis Dei, quod propria impensa construxi, vsque in sempiternum diem contuli, expressis locorum vocabulis adnotari, ne fortè per renouationem in dubium, vel per excogitatam malitiam, insultationes contrarietatis in posterum, prædictum Monasterium super ipsis possessionibus ab aliquo patiatur.* Sequuntur possessiones Monasterij, quæ satis amplæ: & tandem concludit: *Facta charta apud Villam Artim vigesimaquinta die Augusti. Æra M. CC. LXIV.*

12. Gaudet Cœnobium multis priuilegiis, inter quæ eminet tributum quoddam salis ab omnibus soluendum per vniuersi Principatus portus maritimos, quod multo pretio solet æstimari: quippe vniuersa terra carente sale, nisi aduentitio, & extero, quod mari ex Lusitania, atque ex aliis prouinciis adduci solet; si rates singulæ certam pensionem soluant, (septem quartelas decernit priuilegium, iure septem Iminas,) haud contemnenda summa confici solet. Huic porrò indulto, ab Alphonso IX. concesso pro portu de Auiles, Æra M. CC. XXVIII. mox ab alio Alfonso confirmato, & ad omnes principatus portus extenso Æra 1379. cùm mercatores, & præfecti salinarum derogare tentarent; quòd instrumenta incendio Monasterij cum aliis conflagrassent; Petrus abnepos eius, cognomento Crudelis, & fidem fecit, & pondus, & robur addidit, Matriti die quinta mensis Septembris, Æra M. CCC. XCI. subiuncta præcautione satis vtili simul, & honorifica: quòd quartelarum vasa, siue mensuræ, in ipso Monasterio, ne mutatione temporum, aut soluentium, aliorúmve malitia, decrescere contingat, conseruentur. Et manet firma gratia nostra ætate, magna saltem ex parte; cùm pretio salis aucto, & regio fisco per continua bella exhausto, aliæ similes nutant, aut perierunt.

1. Innocentius Christianos Reges sollicitat. 2. Lucam Sambucinensem 3. cum Archiepiscopo Syracusano Legatos creat. 4. Terræ Sanctæ conflictum, 5 & Christianorum in ea degentium calamitates exponit. 6. Cæteros in auxilium eorum armat, 7. atque ipse etiam id ipsum repromittit. 8. Legatis, vt Crucem prædicent, iniungit. 9. Capitulo Generali Cistercij scribit, 10. & remissiuè de fructu Legationis.

CAPVT I.

1. DVODECIMÆ centuriæ à Christo nato, anno penultimo, qui fuit secundæ à condito Cistercio, secundus, & ipse Innocentius ab Almerico Ierosolymorum Rege sollicitatus, cæteros alios Reges Christianos, & Cistercienses Monachos; hos, vt pro more suo prædicarent; illos, vt Terræ Sanctæ subuenirent, atque eximereut à dominio Saracenorum, per quos profanabatur, sollicitabat. Extant epistolæ ad Philippum, Richaredúmque, & alios Principes, quas Bzouius adducit; queis schismatis inter Saladini hæredes oborti, occasionem accipere, atque hostes discordes adoriri ocyùs hortatur, facilè superandos, dum pugnant inuicem: si conuenerint, fortiùs restitutos Hæc ad Reges, & Principes Christianos. At in Siciliam, Rege destitutam, quinquenni puero sub matre derelicto, Ministros Verbi censuit destinandos, qui sua prædicatione cierent populum, & Crucem prædicarent in hostes Crucis. Electi ad hoc insignes duo Viri, Syracusanus, nimirum, Archiepiscopus, & Cisterciensis Lucas, (nam eum Abbatem L, littera inscripta manifestat,) quem paulò antè in Sambucinæ Abbatem Præfectum diximus, quibus seriem negotij patefaciens, simul onus iniungens, litteras dedit, quas in gratiam Lectoris hìc transcribo [a];

[a] in Registro, fol. 138.

2. *N. Syracusano Episcopo, & L. Abbati Sambuzinæ.*

Plorans plorauit Ecclesia, & vox in Rama audita est ploratus, & vlulatus ipsius; imò, & in omnem terram clamor eius exiuit, & in fines Orbis terræ singultus ipsius; ex quo nunc vltimò, peccatis Christiani populi promerentibus, venerunt gentes in hanc ditionem Domini, coinquinauêre templum sanctum eius, posuerunt Hierusalem, velut pomorum custodiam: posuerunt mortalia seruorum eius, escas volatilibus cæli, carnes Sanctorum bestiis terræ. Effuderunt sanguinem, sicut aquam, in circuitu Ierusalem; & non erat, qui sepeliret. Fremuerunt enim gentes, & populi non prorsus inania meditati astiterunt cum Regibus suis, & Principes conuenerunt in vnum aduersùs Dominum, & aduersùs Christum eius; & quasi peruolantes in ipsum, & in hæreditate possidentes Sanctuarium eius, profanantes Sancta Sanctorum; & ad pretiosa, ipsius manus, & animum extendentes, sancta eius diripuêre in prædam, & sorte sibi eius spolia diuiserunt.

3. *Sanè apostolica Sedes, quæ Mater est omnium generalis, ægrè ferens victimas filiorum, & suos dicens terminos coarctari, prædecessorum nostrorum temporibus, ad vniuersas Prouincias, in quibus nomen colitur Christianum, litteras sui gemitus destinauit, vt filios in iniuriæ paternæ vindictam, & fratres armaret in fraterni excidij vltionem. Licèt autem diuersi Reges, & Principes Christiani ad commonitionem ipsius arma mouerint in Paganos: quia tamen (sicut effectus demonstrat) non ambulauerunt, prout debuerant, in lege Domini, imò reuertebantur, cum incederent, & ollas carnium in deserto, & Ægypti delicias in solitudine affectabant, nec in digito Domini, sed sua potiùs potentia confidebant: quibusdam eorum pereuntibus gladio, & aliis infirmitate consumptis, nondum auersus est à nobis furor Domini, sed adhuc manus eius extensa.*

Non autem hæc scribimus, vt vos de diuina misericordia desperare velimus, quæ vocat ea, quæ non sunt, tanquàm ea, quæ sunt: quæ posset in hac Christiani populi necessitate, exhibere plusquàm duodecim Legiones Angelorum: quæ docet manus ad prælium, & digitos mouet ad bellum: sed, vt nostram potiùs iniuriam arguamus, qui culpis nostris miserationem Domini visi sumus hactenus retardare, sicut filij Ierusalem, qui murmurauerunt in castris, nec exaudiêre vocem Domini: & quadraginta dies, quibus potuissent terram repromissam intrare, in annos totidem conuertêre. Sic, sic olim populus Ierusalem, cùm ad debellandum Tribum Beniamin, priùs Domino consulto, deinde ipso ascenderet iniungente; non priùs de ipsis vindictam est adeptus, quàm semel, & secundò conuersus in fugam, culpas suas hostili gladio expiaret. Siquidem, si fides nostra, sicut granum sinapis fuisset, & in lege Domini ambulassent, qui tulerunt Crucem eius, vt ipsius iniuriam vindicarent, vnus nostrûm mille, & duodena millia effugasset: & sicut deficit fumus, & fluit cera à facie ignis, sic inimici eius ab eorum præsentia defecissent. 4.

Quamuis autem contrarium merita nostra meruerint, quippe miserationes ipsius sunt super omnia opera eius, & cùm iratus fuerit, misericordiæ recordatur, si conuersi fuerimus, adiiciet misereri Deus, & non continebit in ira sua misericordiam, nec dabit hæreditatem suam in opprobrium, vt dominentur eis de cætero nationes, ne fortè consentiant Aduersarij nostri, & dicant: Manus nostra excelsa, & non Deus fecit hæc omnia. Quis igitur in persona propria pro eo laborare recuset? imo etiam extrema pericula sustinere, qui pro nobis Crucis patibulum subiuit, vt inimici à nobis expelleret potestatem? Quis sua deneget illi, qui nobis, & esse contulit, & habere? qui centuplum retribuit in præsenti, & in futuro præmia pollicetur æterna? Nam & secundùm Apostolum, pietas promissionem habet vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Quis pro eo mori deneget, qui factus est pro nobis obediens vsque ad mortem, mortem autem Crucis? qui habet potestatem corpus, & animam perdere in gehennam, & secundùm multitudinem miserationum suarum, breui temporis spatio, mortis compendio vitam istam in æternum potens est commutare? 5.

Exurgant igitur fideles Ecclesiæ, apprehendant arma, & scutum, & exurgant in adiutorium Iesu Christi, vt & ipse mittat eis auxilium de sancto, & de Sion tueatur, eo faciente cum ipsis signum in bonum, qui conterit bella, qui currum, & exercitum Pharaonis proiecit in mare. Infirmi, robore accingantur, vt arcum fortium superent, & superbiam eorum humilient, qui non in Deo, sed in sua feritate confidunt. Quia verò 6.

pleriquæ

plerique laborare sufficiunt in personis, qui subuenire non possunt in rebus: & e conuerso, nonnulli in personis, prout in rebus non possint præstare succursum, vt omnis laboris sint, & mercedis participes, dilectis Filiis Comitibus, Baronibus, & vniuerso populo Siciliæ mandauimus, & in remissionem iniunximus peccatorum, ad defensionem terræ Natiuitatis, & Resurrectionis Dominicæ, vbi Deus Rex noster ante sæcula salutem in medio terræ dignatus est operari, in nauigiis, victualibus, & aliis necessariis studeant subuenire. Cùm enim Teutonici in vltramarinis partibus commorantes (sicut accepimus) in proximo sint ad propria redituri, nisi terræ illi deuotio Christiani populi subuenerit, & residuum locustæ comedet bruchus, & non solùm non recuperabimus iam amissa, imò potiùs recuperata, & possessa diutiùs (quod auertat Dominus) amittemus.

7. *Nos autem, ne videamur aliis onera grauia, & importabilia imponere; digito autem nostro nolle ea mouere, aliquem de Fratribus nostris in expensis propriis ad partes illas, cum alio competenti subsidio dispofuimus destinare, qui exercitum Domini in humilitate præcedat, & Iosuè pugnante, cum Aaron ascendat in montem contemplationis, vt Amalech in fugam (fauente Domino) in ore gladij conuertatur. Omnibus autem, qui propter hoc in persona propria laborabunt, de Dei, & Apostolorum eius Petri, & Pauli authoritate confisi, plenam peccatorum suorum, de quibus cordis, & oris egerint pœnitentiam, veniam indulgemus. Cæteros vero, qui ad opus huiusmodi exequendum, aliqua de bonis suis fortè contulerint, iuxta muneris quantitatem, & præcipuè iuxta deuotionis affectum, remissionis huius participes esse censemus. Sciat autem se culpabiliter durum, & durè culpabilem, qui monitis apostolicis in opere tam pio, & necessario neglexerit acquiescere, cùm Apostolorum moneamur exemplis, vt collectas pro fratribus, & maximè pro laborantibus in Ierusalem faciamus.*

8. *Cùm ergo vos ad proponendum verbum Domini populo Siciliæ, de prouidentia, & religione vestra confisi, duxerimus deputandos, Discretionem vestram rogamus, monemus, & exhortamur in Domino, & in remissionem vobis iniungimus peccatorum, quatenus circumeuntes ciuitates, oppida, & castella, tam ciues, quàm nobiles, & vniuersum populum Siciliæ salubribus monitis, & exhortatione assidua inducatis, vt opponant se, murum pro Domo Domini, ascendentibus ex aduerso; & (sicut dictum est) supradictæ Orientali terræ studeant subuenire. Taliter autem sollicitudinis vestræ prudentia his exequendis insistat, vt Zelum Domini vos habere in instanti necessitatis articulo comprobemus, & ad dilectionem vestram tantò ampliùs prouocemur, quantò ad liberationem terræ illius ardentiùs aspiramus: confidimus enim, quòd si cum Petro rete vestræ prædicationis laxaueritis, in verbo Dei, non tam copiosam multitudinem piscium, quàm vtilem, & necessariam, & per quam Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis finem imponet, super hoc laboribus Ecclesia concludetis. Datum Romæ, &c.* Hactenus Litteræ Innocentij Papæ graues, & feruidæ, quæ Archiepiscopum, & Abbatem priùs accenderent, si semel ardeant, alios accensuros: in vulgatis præcedenti anno tribuuntur, & fortè eo expeditæ: sed fructum distulerunt vsque ad præsentem.

Cæterùm, cùm prædicationis negotium iniunctum Lucæ, nequaquam breui posset expediri, quippe peragraturo totam Insulam, & verbum Crucis per eam seminaturo; ne instante tempore Concilij generalis, aut ab iniuncto munere cessaret, aut negligentiæ à Coabbatibus suis argueretur; tum vt, quas semel petierat Innocentius, orationes Sanctorum, iterum replicaret, *Vniuersis item Abbatibus Cisterciensis Ordinis in generali Capitulo congregatis* Literas dedit, in quibus ista, post alia, continebantur [b]: *Rogamus igitur Vniuersitatem vestram, monemus, & exhortamur in Domino, quatenus insufficientiam nostram ex humana infirmitate pensantes, præter illam orationem, quam pro nobis effundit vniuersalis Ecclesia, in orationibus vestris memoriam nostri specialiùs habeatis. Ad hæc, cùm dilectum Filium nostrum Abbatem de Sambucina, de Fratrum nostrorum consilio, ad proponendum verbum Domini populis Siciliæ, ac eos incitandos ad obsequium Crucifixi, duxerimus destinandum, ipsum habere vos rogamus, & volumus excusatum, vtpote quem causa Domini, authoritas mandatorit, & vtilitas communis, etiam sine Litteris nostris sufficienter excusant. Datum Reat. quarto Kalendas Augusti.* Sic Innocentius in Lucæ excusationem. 9.

b in Regesto, fol. 159.

Cæterùm, quàm fidelem, quàm fructuosam operam nullis sumptibus parcens, nullis laboribus, iniuncto muneri nauauit idem Lucas, quantúmque, & quanta cum dato sibi Collega, non solùm prædicatione, sed industria negotium promouerit, ex Litteris eiusdem Innocentij, Summi Pontificis, ad eosdem directis anno sequenti, in earum, quæ acceperit ab ipsis, responsionem simul, & gratiarum actionem pro rebus gestis, suo loco ex more commemorabimus. 10.

---

1. Mortua Constantia, insolentior Marcovvaldus, 2. contra quem Innocentius armis, 3. censurísque, 4. per Legatos præcedenti anno missos agendum iubet. 5. Praua in Italia suborta consuetudo, 6. quam contra Locediensis Abbas mittitur, 7. acceptis litteris, 8. quæ malum imminens panderent, 9. atque Abbatem remedio eius opponerent, licèt furore iam penè irreprehsibili.

CAPVT II.

INTER hæc Constantia Imperatrix, Henrici vidua, viam vniuersæ carnis ingressa, maiorum adhuc tumultuum in Sicilia, & per totam Italiam; verùm Guidoni, Cardinali Legato, sociísque maioris multò gloriæ occasio fuit. Cùm enim puerum Fridericum Regem filium, & vniuersi Regni Siciliæ administrationem Innocentio Pontifici, per tabulas testamenti reliquisset, *Vtque Innocentius* (verba Abrahami Bzouij ad verbum tradam [a], nec huius gloriæ, vbi ex vsu fuerit, inuidebo,) *Balium, quem vocabant, seu Apocryphàrium, & Administratorem rerum, tam spiritualium, quàm temporalium, ad ius Romanæ Ecclesiæ in Sicilia, cis, & vltra Pharum pertinentium, ibidem institueret, codicillis decreuisset, Marcovvaldus, Imperij Seneschallus, siue quòd Philippo gratificari, siue quòd se de Innocentio vlcisci vellet, qui eum anathemate percusserat, & Perusium, Tudertum, ciuitatem*

a ad annum 1199. n. 9.

ciuitatem Castellanam, magnam partem Tuscia, vniuersam ferè Marchiam, prater Camerinensem, & Esculanensem ciuitates à tyrannide ipsius recuperauerat, exercitu comparato Regnum pupillo a Constantia relictum inuasit, ciuitates multas diripuit; muros earum dirui, & in pagos conuerti precepit; nobiles quamplurimos ferro vinctos mutilauit, & in exilium deportauit; complures ex eis, & ex claro sanguine, peruinctos vstulauit, & tandem exussit; plures multò in mare demersit; innumerabiles fame, & gladio trucidauit, & tyrannidem regni vsurpauit. Quod cùm non sibi esse ferendum existimaret Innocentius, vtpote iure dominij, & tutela eidem Regno Sicilia Prelatus, coactis, quibus poterat, copijs, contra Marcovvaldum castra mouit. Hactenus verbis Bzouij loquuti sumus.

2. At non per se præstitisse hæc Innocentium, sed per suos Legatos Guidonem, Octauianum, & Hugonem, quos anno præcedenti transmissos diximus, in confesso est. Hi, cùm per spiritualia non proficerent, ad carnalia arma conuersi, quæ impios coërcere plurimùm solent; coactis, quas aliunde licuit, copiis, Bononiensium auxilium implorarunt. Porrò *Bononienses* (ait Carolus Sigonius [b]) *siue vt Pontificis gratiam inirent, cui semper maximè studuerunt, siue vt Marcoaldum à se procul arcerent, subitò arma pararunt; ac delectu quàm maximo habito, carrocium emiserunt. Dux aderat strenuus, atque vt his temporibus rei militaris in primis peritus, Prætor Vrbis, Hubertus Vicecomes Placentinus. Is omnibus copiis eductis, statim Corbariam, Saxatellum, Montem Catonum, Arbotum, Duciam, & Flagnanum, Imolensis agri castra, quòd infirmis munitionibus essent, primo impetu capit, atque singula, certa pecunia summa mulctauit. Quo terrore percussi Tornetani (qui se paulò antè dediderant sponte in fidem,) cùm defecissent, reuerterunt. Inde in fines Imolensem, Forolíuiensem, Foropapiliensem, & Brittonoriensem exercitus est inductus. Et Foroliuiensium infame facinus erat. Hi enim Robertum Vrbis Præfectum, rem ad Ecclesiam retrahentem, populari in foro, concitato tumultu, miserè interemerant: vniuersi tamen, vastatione agris illata, ad pacem petendam, & obsequium Ecclesia recipiendum adducti sunt. Ad extremum, iunctis exercitibus, Cesenates quoque petiti, atque ad authoritatem Ecclesia renouati, ciuitatibus in fidem reuersis, interdictum relaxatum est.* Ita Sigonius.

b lib. 15. in fine

3. His, & similibus, Bononiensium præcipuè manu, sed trium Legatorum industria gestis, *vulgatisque* (pergit idem Author) *Innocentius omnibus esse in ore, atque oculis cœpit: vt qui solus, post tot annos, Ecclesiam in pristinum locum dignitatis, ac potentia restituerat, rémque non vi magis, quàm pontificia authoritate confecerat.* Tum Marcovvaldus, quod timori carnali dabat, ad pietatem referens; & necessitatem, specie virtutis pallians, quasi qui se præcisum à cœtu suorum doleret, atque restitui in primis exoptaret, Legatorum audientiam supplex petiuit, & se mandatis per omnia pariturum, iurare paratum, per internuncios offerens, tandem cœtui fidelium redditus est. Quod Abraham Bzouius his verbis narrat [d]: *Accedens Marcovvaldus ad præsentiam Octauiani, Ostiensis Episcopi, & Guedonis, tituli Sancta Maria trans Tyberim Presbyteri; necnon & Hugolini tituli Sancti Eustachij Diaconi Cardinalium, Legatorum apostolica Sedis, iuxta modum expressum superiùs, publicè iuramentum exhibuit. Et secundùm Ecclesia formam, beneficio absolutionis obtento, mandatum sub eodem tenore recepit, & se promisit fideliter impleturum.* Hactenus ibi. At, qui solos Legatos, & vim armis illatam; illos reuerebatur, hanc timebat; refractarius & perfidus, statim atque ipsi discesserunt, fefellit fidem, quod aliæ Litteræ Innocentij posteriores: atque Italiæ Annales testificantur.

d ad hunc ann.

4. Porrò, in qua forma mandatum Innocentij illi propositum, atque ab eo admissum, iuratúmque, idem, qui suprà, Author proposuerat: quippe intimatum omnibus Prælatis, atque Principibus, quibus, quid factum esset, & quæ item seruanda, constare posset. Sic autem habet [e]: *Mandatum*, inquit, *est ei sub debito præstiti iuramenti, vt à Balio Regni, inuasione quoque, ac molestatione ipsius per se, aut suos omninò desistat; nec ipsum, aut patrimonium Beati Petri, per se, vel alium vllo modo molestet; vniuersa, quæ de Regno per se, vel suos inuasit, quæ detinentur ab ipso, restituat; & ab omni prorsus obligatione absoluat: quæ verò detinentur ab aliis, pro posse suo, restitui faciat, bona fide. Super his autem, quæ nec ab ipso, nec suis habentur, vtpote super damnis, & iniuriis illatis, præsertim nobis, & Monasterio Cassinensi, satisfaciant competenter secundùm dispositionem nostram, & proprias facultates. In Clericos de cætero, & Viros ecclesiasticos manus nec iniiciat, nec iniici faciat violentas; Cardinales, & Legatos apostolica Sedis, nec spoliet, nec spoliari, nec capi faciat, aut etiam obsideri, nisi forsan impugnatus ab eis, in defensionem propriam id facere cogeretur: non, quòd id tunc ei licere dicamus; sed, quia hoc ei non interdicimus, ex debito iuramenti.* Hactenus mandatum Innocentij III. quod Octauiano, Guidonique intimandum commissum, atque eorum, tum armis, tum industria, ab eo, cui imponebatur, acceptatum, iuratúmque: ingentem ipsis laudem, Ecclesiæ authoritatem, nouo Pontificatui expectationem, terrorem hostibus, fidelibus lætitiam, atque pacem Italiæ conciliauit, saltem ad tempus.

e ibidem, num. 10.

5. *Inter hæc* (scribit Carolus Sigonius [f]) *praua percrebuerat tunc in Italia consuetudo, vt non solùm priuati priuatos, sed etiam populi populos ad contractus controuersias dirimendas, indicto certamine inuitarent; quod illi torneamenti nomine appellabant; qua vt mortalium generi exitiosa, tribus fuerat iam decretis ab Ecclesia condemnata. Tanta verò tunc, siue tractandorum armorum, siue virtutis experienda cupiditas, Italos acuit, vt contemptis legibus, alter alteri eiusmodi certamen indixerint; seque inter se, ad rem summo disceptandam discrimine, prouocarint. Ratus vterque, se vno prælio Italis ostensurum non solùm quantùm iure controuersia superaret; sed etiam, quod generosos populos vehementiùs incitabat, quantum bellica virtute, gloriáque militari præstaret. Diéque tanta, ac tam memorabilis pugna indicta, interim suas quisque vires, copiásque rebus instruere necessariis instituit.* Hactenus Carolus Sigonius de ingruenti per totam Italiam malo, cui ægrè sperabatur posse obuiari.

f lib. 15. in fine.

6. Verùm, cùm Innocentius, vt bonus Pastor, intimis animi sensibus doleret imminentem Christiano populo cladem; & quò sibi in Italia præsentiorem, eò altiùs obuiandam consideraret, ne inde scandalum per Prouincias diffunderetur, vnde exemplum deberet emanare; Mediolanensi Archiepiscopo, Episcopisque eius Suffraganeis, ingentis authoritatis virum æquè ex Cistercio (adeò nihil in Orbe sine ipso) Locedienfem Abbatem

Abbatem Oglerum, seu quis ille, quem anno præcedenti commemorauimus, adiungendum putauit, qui populo furenti sese opponeret; & cuius tum industria, tum grauitate, grassanti per Italiam pesti subueniretur. Litteras dimidiatas idem Sigonius [g], & ex ipso etiam Bzouius [h] vulgauère. Nos in gratiam Lectoris integras dabimus, prout in Regesto habentur, verbis sequentibus [i]:

g lib. 15. in fine.
h ad hunc annum.
i in Regest. ol. 184.

7. *Locediensi Abbati.*

Cum plenitudo legis secundum Apostolum, sit dilectio perfecta; dissensio diuinæ legis hominem constituit transgressorem, quæ sæpiùs ex odij radice procedit, & eliminatis virtutibus, copiam generat vitiorum, dum vnus, vt in alterum suas iniurias vindicet; dum, vt de inimico triumphet, nec diuinam offensam, nec homicidij crimen, nec reatum periurij expauescit. Hæc enim naturalis legis iura confundens, quod sibi non vult, aliis per violentiam nititur irrogare. Hæc dum persequitur proximum, nec Deum, nec proximum diligere comprobatur. Qui enim non diligit fratrem, quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere? Huius autem incommoditatis plenius veritas, quæ mentiri non nouit, attendens in Euangelio protestatur: Omne, *inquiens*, Regnum in se diuisum desolabitur: & domus supra domum cadet.

8. *Ceterùm, quamuis in libris sacræ Scripturæ satis dissensionis incommoda prænotentur; manifestiùs tamen diligenter inspicientibus in libro experientiæ quotidianæ patebunt. Nam (vt non longè petantur exempla) quot ex dissensione, quæ inter Placentinos, & Parmenienses super Burgo S. Dominici vertitur, mala contigerint, quot sint pericula (nisi Deus aliter prouiderit) prouentura, tua Discretio non ignorat. Ecce enim inuicem sanguinem suum sitiunt, & esuriunt mutuò stragem suam; nec sufficit vtrisque per se contra alteros dimicare, sed vniuersam Lombardiam commouerunt ad arma, & alteri in vniuersis fautoribus suis, alteris, & omnibus eorum complicibus generale prælium indixerunt. Quia verò nos (licet non sufficientibus meritis) vicem eius tenemus in terris, qui nascens ex Virgine, per calicos ciues pacem bonæ voluntatis hominibus nunciauit, & resurgens, & ascensurus in Cœlum, pacem legauit Discipulis, vt & ipsi eius imitantes exemplum, pacem aliis prædicarent; ne, si ventum fuerit ad conflictum, multis hinc inde morientibus, fiat hæc dissensio immortalis; ne etiam, præter stragem corporum, incurrant insuper periculum animarum: Discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, & in virtute obedientiæ, sub quamacunque possumus districtione præcipimus, quatenus cum Venerabilibus Fratribus nostris, Mediolanensi Archiepiscopo, & Vercellensi, (cottige, Bergomensi,) Bergolaudensi, Brixiensi, Cremonensi, Reginensi, Placentinensi, & Parmensi Episcopis, quibus super hoc etiam scribimus, per te, & alios, quos ad hunc necessarios esse cognoueris tractatum, ad eorum concordiam, & pacem intendas; & vt imminentia mala vitentur, indefesso studio, & sollicitudine diligenti procures: ita quod apud Deum æternæ retributionis mercedem, & apud nos dignas gratiarum actiones valeat promereri.*

Si verò desuper datum non fuerit, vt per admonitionem, & exhortationem ipsorum, & tuam, impleri valeat, quod mandamus; tu per excommunicationem Potestatum, Consulum, & Consiliariorum, principalium fautorum, tam Placentinorum, quàm Parmeniensium, ipsos Placentinos, & Parmenienses ad subeundum iudicium nostrum, sufficientissima in manibus tuis hinc inde præstita cautione, vel Parmenienses, vt Burgum ipsum nomine nostro in manibus suis tenendum assignent, restituendum per nos eis, quibus de iure fuerit assignandum, omni occasione, dilatione, appellatione, & recusatione cessantibus, nostra fretus authoritate compellas: & eis insuper comminetis, quòd nisi mandatis paruerint apostolicæ Sedis, manus nostras super eis curabimus aggrauare. Quòd si competentiorem modum, dum tractaueris super his cum partibus, poteris inuenire, secundùm eum procedere non omittas. Nouit enim Dominus, qui renum, & cordium est scrutator, quòd super hoc ex puritate procedimus, non vt alterutri partium cum alterius dispendio placeamus; sed, vt officij nostri debitum exequentes, sopiamus dissensionem, ipsam concordia, vel iudicio terminantes; cùm in simili casu Reges, & Principes (sicut te latere non credimus) ecclesiastica districtione duxerimus compellendos. Cùm enim inter alias Orbis Prouincias, præsertim simus de Lombardiæ statu solliciti, communi Lombardorum vtilitati consulere cupimus, & grauaminibus praecauere, ne si (quod absit) inter se processerint ad conflictum, præter alia pericula, strages exinde non modica subsequatur. Sufficienti verò cautione ab vtraque parte, quod indicio, vel mandato nostro pareat, & Parmeniensi possessione receptis, si per publicam famam, vel aliàs legitimè sibi constiterit, Parmenienses ipsos possessionem temeritate propria, Placentinis per violentiam abstulisse; possessionem ipsam restituas Placentinis, cùm id ordo iuris exposcat; ita tamen, quòd priùs sibi sufficienter caueant, vt si quod postmodum propositum fuerit, mandato nostro sint, & iudicio parituri. Datum Laterani, 5. Kalendas Maij. 9.

Hactenus Innocentius ad Abbatem Locedij: quem proculdubiò strenuam nauasse operam pro componenda pace populorum, compertum est, etsi minori quàm desideraretur vtilitate.

1. Sacra Biblia vulgariter translata 2. tribus Cisterciј Abbatibus committuntur, 3. cogituris de ipsa translatione, 4. & de Authorum erroribus, 5. cæterisque, qui clanculum irrepserant. 6. Sancti Anastasij Abbas iterum ad Philippum Sueuum missus. 7. Calatraua confirmata in Saluaterra, 8. iuxta Cisterciј leges, ritúsque. 9. Quid de Priore? Explicata verba Innocentij, 11. & explicatio contenta in Bulla Clementis IV. 12. Requisitus & Guido Morimundensis.

CAPVT III.

1\. IISDEM temporibus, ne quod officium nostri prætermitterent, quod in Ecclesiæ obsequium vergere posset; qui bello, & paci præfecti ab Innocentio, ad negotia item fidei vocati sunt; quæ Episcopus Metensis non potuisset, in eadem Prouincia peracturi. Scatebat tunc Gallia multis Hæreticis, sacris libris vulgatis sermone Gallico: priuati conuenticuli, & mulierculis, sutoribúsque admissis, sapientes, doctíque (qui mos Hæreticorum) excludebantur. Iniunctum iam Episcopo Metensi, quatenus pesti grassanti se opponeret, corrigeret errores, conuenticula tolleret, & sacros libros de ignorantium manu excuteret, resipiscentibus veniam, & correptionem; in proteruos supplicia vibraturus. Verùm, cùm eò audaciæ ventum esset, vt ne ad ipsius Pontificis iussionem, errata corrigenda blasphemarent, tres ex Cistercio Abbates electi sunt authoritate, & doctrina præeminentes, de Cistercio, de Morimundo, & de Crista, quibus tantum negotium committeretur: cognituris non solùm de Hæreticis, de erroribúsque; sed de sententiis latis ab Episcopo, si aduersùs sontes in aliquo excessisset. Litteras Innocentij multi adducunt; verùm mancas, & mutilas: nos hos Annales directè concernentes, atque Guidonis, aliorúmque Abbatum authoritatem eximiè commendantes, integras dabimus, prout ex Vaticano sunt transcriptæ. Porrò sic habent [a]:

a lib. 2. epist. 111.

2\. *Cisterciensi, Morimundensi, & de Crista Abbatibus.*

Ea est in fouendis virtutibus, & vitiis extirpandis à Prælatis Ecclesiarum seruanda discretio, & circumspectio adhibenda, ne vel inter nascentium densitatem spinarum, enormiter frumenta lædantur, vel insuper seminatorum Zizaniorum euulsione, triticum euellatur. In abscindendis etiam, & curandis corporibus infirmorum, oculi diligentia præcedere debet manus officium, & ferrum digitus præuenire: ne, si cauterium adhibeatur incautè, non tam partes infirmas non sanet, quàm sanas infirmet: quod tantò diligentiùs in mentis languoribus est seruandum, quantò animam nouimus corpore digniorem, & spiritualia carnalibus præponenda.

Hoc autem infra nos ipsos attendentes diligentiùs, cùm olim Venerabilis Frater noster Metensis Episcopus per suas nobis litteras intimasset, quòd, tam in Diœcesi, quàm in vrbe Metensi, Laicorum, & mulierum non modica multitudo, Gallicæ cuidam translationi diuinorum librorum, intendentes secretis conuenticulis, etiam inter se inuicem eructare præsumerent, aliorum aspernantes consortium, & in faciem redarguentibus, Presbyteris resistentes, quorum simplicitatem fastidiunt, in sua translationis peritia confidentes, non protinus ad vindictam nos res accendit incognita; sed vniuersis, tam in vrbe, quàm in Metensi Diœcesi constitutis sub eo tenore Litteras curauimus apostolicas destinare, qui vobis ex transcripto earum, poterit inspectione patere. Eidem Episcopo insuper, & Capitulo Metensi dedimus in mandatis, vt inquirerent solicitè veritatem, quis fuerit Author translationis illius: quæ intentio transferentis: quæ fides vtentium: quæ causa docendi: si vtentes ipsam venerarentur apostolicam Sedem; & Catholicam Ecclesiam honorarent: vt super his, & aliis, quæ necessaria sunt ad indagandum pleniùs veritatem, per eorum litteras sufficienter instructi pleniùs intelligeremus, & planiùs, quod super his statui oporteret.

3\. *Nuper autem idem Episcopus per suas nobis litteras intimauit, quòd quidam eorum, quos notabiles prioribus litteris denotarat, mandatis recusant apostolicis obedire: quibusdam eorum clanculò: quibusdam verò publicè obediendum esse dicentibus soli Deo ab occultis eorum conuenticulis non cessantes, officium prædicationis occultè, licèt à nullo mittantur, prohibiti etiam, sibi non metuunt vsurpare: aspernantes sibi dissimiles, & translationis eidem vsque adeò insistentes, vt se nec Episcopo, nec Metropolitano suo, nec nobis ipsis asserant parituros, si etiam decreuerimus abolendam. Licèt autem tales in ea reprehendendi meritò videantur, quòd occulta conuenticula celebrant, officium prædicationis vsurpant, simplicitatem despiciunt Sacerdotum, & eorum consortia, qui dictam translationem non recipiunt, aspernantur: ne quid tamen subitò facere videamur, Discretioni vestræ (de qua sanè confidimus) per apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ad ciuitatem Metensem pariter accedentes, cum eodem Episcopo, conuocetis coram vobis talia sapientes, & adhærentes translationi prædictæ: &, si fieri poterit, quæ in eis reprehensibilia fuerint, authoritate freti apostolica, sublato appellationis obstaculo, corrigatis. Quòd si correctionem vestram recipere fortè noluerint, inquiratis super capitulis illis, quæ in litteris, quas Episcopo miseramus, expressa fuisse superiùs vobis expressimus, & aliis etiam diligentiùs veritatem, & quod inueneritis per nuncium vestrum, & litteras pleniùs intimetis, vt per vos certiores effecti, prout procedendum fuerit, procedamus.*

4\. *Cùm enim in hoc vniuersalis Ecclesia vertatur negotium, & agatur causa fidei Christianæ, ad exequendum apostolicæ Sedis mandatum cum summa diligentia, & cautela vos studiosos, & promptos esse volumus, & mandamus. Ad hæc M. Crispinum Presbyterum, & R. socium eius, si super his, quæ dictus Episcopus eis duxerit opponenda, inueneritis esse reos, ipsos appellatione remota, canonicè puniatis. Alioquin eundem Episcopum ad remittendam pœnam, si quam eis forsitan inflixit, cùm nihil contra eum, vel Clerum in nostra proposuerint audientia, monitione præmissa, districtione, quæ conuenit, remoto appellationis obstaculo, cogere non tardetis. Datum Laterani quinto Idus Decembris.* Hæc Innocentius ad tres illos Abbates, in causa clandestinæ illius, atque adeò suspectæ prædicationis; & nouæ, atque vulgatis translationis Bibliorum,

Bibliorum, quæ pateret cerdonibus, atque inter mulierculalarum manus circumferretur.

6. Hoc ipso anno, cùm Henrici VI. morte vacaret Imperium, & Philippus, atque Otto, vterque Dux, acriùs de successore decertarent; iterum ad Philippum remissum lego Sancti Anastasij Abbatem ab Innocentio: vt quem sibi, & Ecclesiæ reconciliasset, contineret in fide, & obedientia, meritísque, quàm armis agendum fore altiùs imprimeret, si legitimè vellet coronari. Meminit secundæ huius Legatiæ Abraham Bzouius [b]: addens, Abbatem reportasse ex Philippo nuncios ad Innocentium graues, & eloquentes, per quos de cunctis, quæ eius promotioni fauebant, instrueretur. Nunciorum ad Innocentium orationem nequaquam reperi: responsum tamen Innocentij ad ipsos, idem Author transcribit grauem, & dignum maiestate tanti Pontificis. Sed, quod non concernens hos Annales, nisi occasione ex Abbate Sancti Anastasij, pro quo Nuncij remissi, longiùs quæsita, in eodem Bzouio legat, quicunque volet.

b ad hunc an.

7. Inter hæc Calatrauæ Militiam sacram, atque recèns electum Martinum, eius Magistrum, aliqua perturbabant, quibus fuit necessariò prouidendum. Et primùm ea cura cunctis insedit, ne cum nomine, & loco, quæ mutauissent, (nam iam ab Arce noua, quam occupabant, in Saluaterræ nomen vulgo transierant) Ordinem etiam mutasse putari possent; & quod hactenus altiùs imbibissent, deseruisse Cistercium, sine quo nihil sanctum sibi putabant. Dein, quæ rarior in afflictis rebus, quàm in prosperis solet inueniri, intestina diuisio: nonnullis ex Militibus (nam Capellani nihil tale ausi) Prioratum ambientibus: quippe queis semel permisso Magistratu, quæ Dignitas Abbatiali subrogabatur, cætera velut debita, atque infra se omnia iudicabant. Seu Capellani præcauerent malo, quod illis, Sacerdotióque imminebat, si non solùm Magistro, sed Priori, atque laico vtrique Dignitas clericalis subiiceretur. Hactenus saluum spiritualem gladium, clauésque in Priore initiato sacris Ordinibus: iam in quo remanerent relinqui neminem, si Prior etiam laicus præficiatur. Sed nec decere obedientiam promitti laïco à Clericis, aut horum professionem illum suscipere, Præfecturæ incapacem, & Dignitatis. Vtrique damno obuiare Martinus volens, Romam ad Innocentium Papam misit; & contra primum impetrauit confirmationem, tum Regulæ ab Abbate Cistercii Quiñonio traditæ, tum incorporationis in veros Fratres, quæ omnem diuisionem prorsus excluderet: contra secundum clausulam obtinuit, vt Prior Clericus, id est, sacris initiatus, atque adeò non Miles esse deberet. Atque ecce verba litterarum eius hoc anno expeditarum, quanuis & in nonnullis exemplaribus præcedentem, per errorem, notatum video [c]:

c in priuileg. Militum Calatrauæ, priuil. 1.

8. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis Martino Magistro, & Fratribus Ordinis de Calatraua, in Ordine Fratrum Cistercienſium viuentibus in perpetuum.*

Quoties à nobis petitur, quod Religioni, & honestati conuenire dignoscitur, omninò nos decet libenter concedere, & potentium desideriis congruum suffragium impertiri: quapropter dilecti in Domino filij, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, & felicis recordationis Alexandri, & Gregorij prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum, vestigiis inhærentes, præfatum locum de Calatraua, & locum de Saluaterra, in quo ad seruiendum Deo, diuino estis obsequio mancipati, sub Beati Petri, & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti priuilegio communimus. In primis siquidem statuentes, vt institutio, quam Abbas, & Fratres Cistercienses vobis in eodem loco morantibus, non vt familiaribus, sed vt veris Fratribus, fecisse dicuntur, perpetuis temporibus ibidem inuiolabiliter obseruetur: videlicet, vt in militaribus armis accincti, contra Saracenos pro tuitione Christiani populi fideliter dimicetis. Propterea ea, quæ victu, & vestitu vestro, præfati Abbas, & Fratres Cistercienses, & vniuersum Capitulum eiusdem Ordinis, à vobis regulariter obseruanda sanxerunt, vobis nihilominùs confirmamus: videlicet, vt lineis in femoralibus tantùm, vobis liceat vti, &c. Hæc contra primum sibi imminens malum: contra posterius audi, quæ sequuntur [d]:

d eodem priuilegio.

9. *Liceat etiam vobis in locis vestris, sine manifesto vicinarum Ecclesiarum damno, Oratoria construere, in quibus Fratres, & Familia vestra diuinum audire Officium, & Christianam valeant habere sepulturam. Clerici quoque Ordinis vestri Clericum Priorem habeant, cui professionem faciant, reuerentiam, & subiectionem impendant*, &c. Pergit ad alia quædam priuilegia, quæ magis declarationes Cisterciensium, ad Milites, Capellanósque, tanquàm veros Cistercij Fratres extensorum, quàm noua indulta absque dubio censeri debent. Hæc iam confirmatio secunda Calatrauensium in veros Fratres Ordinis, nulla inter ipsos, & nostros differentia, præterquàm quòd, vt Conuersi plerunque Grangiis, & administrationi temporalium, Capellani administrandis Sacramentis, vbi Monachi deessent, ita ipsi Militiæ deputabantur.

10. Cæterùm, quod in eadem Bulla dicitur, Clericos Calatrauæ Clericum habituros esse Priorem, multis ex ipsis errandi occasio fuit [e], vt putarent, non Monachum, sed Capellanum ex ipsis electum, Calatrauæ in Priorem deputandum. Quasi ibi Clericus, vt opponitur Monacho; non vt opponitur laïco deberet accipi? Sanè, cùm milites putè laïci essent, neque iis deceret subdi Capellanos, quippe initiatos sacris; decretum est, vt nullus laïcus in Priorem præfici posset. Porrò per Clericum initiatum sacris intelligi, quales Monachi erant, præterquàm quòd ex multis constat litteris, videtur expressum in quadam Bulla Clementis Papæ IV. apud quem pro parte Capellanorum, super hoc ipso querela fuit proposita. Quam etsi à nobis superiùs insinuatam, & in tempore dandam, quia tamen Innocentij mentem egregiè explicat, ne vllus interim dubitandi remaneat locus, hîc vel ex parte censui subiiciendam. Est autem talis [f]:

e Caruaxal & alii.

f tom. 1. Regesti, epist. 10.

11. *Clemens Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis filiis Abbati, & Capitulo Generali Cisterciensis Ordinis, Salutem, & apostolicam Benedictionem. Conquerente dilecto Filio Fratre Iacobo pro se, & aliis Ordinis Calatrauensis, nuper accepimus, quòd, licèt olim pro statu eiusdem Ordinis à felicis recordationis Innocentio Papa III. prædecessore nostro, inter alia fuerit ordinatum, quòd Clerici ipsius Ordinis Clericum Priorem habeant, in cuius manus Professionem faciant regularem: Magistri tamen laïci eiusdem Ordinis Professionem Clericorum recipiunt eorundem. Nec sustinent, quòd habeant Priorem Clericum, quanuis dilectus Filius Abbas Morimundi vestri Ordinis, ad Ordinem Calatrauensem tres misit Monachos; vnum Priorem instituens; alium Subpriorem; tertium socium eorundem, quorum nullus Professionem ipsorum recepit Clericorum, nec ad recipiendum dicitur idoneus iudicari: cùm non fuerint eorum Ordinis, imò ab eisdem, tam Habitu, quàm variis obseruantiis distinguantur. Vnde, cùm dictus*

huius Magistrorum abusus in recipiendis Professionibus Clericorum, non solùm ordinationi obuiet supradictæ, quin etiam Ordinis clericalis multùm detrahat honestati, petiit suo, & aliorum Clericorum eiusdem Ordinis nomine, super his sibi per Sedem apostolicam paterna sollicitudine prouideri. Hactenus ibi: quibus pro intelligentia verborum Innocentij, & veritate Historiæ nihil omninò clarius dici potuit. Non ergo contra Monachos decretum; sed contra laïcos milites, ne in Prioris Officium assumerentur.

12. Confirmationem obtentam ab Innocentio, siue ipsam petitionem confirmationis ad Cistercium delatam, ad Guidonem, quasi ad præcipuum totius militiæ caput, à quo cuncta penderent, remissam fuisse: eundémque rogatum à militibus, atque à nouo Magistro, vt in Hispaniam proficisceretur, vbi omnia disponeret, prout cerneret magis ex pedire; argumento est eius ad nos aduentus hoc ipso anno. Quanuis non negem, vocatum ab Alfonso longè diuersæ Militiæ stabiliendæ; Monarchiæ, nimirum, Sanctimonialium confirmandæ apud Burgos: adeò hæc Religio bellicosum aliàs Principem, vel inter medios hostes, atque tot res aduersas sollicitabat. Porrò aduenisse manifestum est, ex instrumento statim adducendo, atque Hortæ cum Martino, & paucis aliis; Tulebris etiam cum multis conuenisse: deinde cum Alphonso. Nec dubium, quin contulerint cum ipso, quæ magis ex re forent Militiæ sacræ: & qualiter cauendum eidem esset, ne vel militibus ardor pernecessarius, pios, & religiosos Cistercij mores; vel religiosa, patiénsque humilitas militarem ardorem eneruarent. Congressus ipsos dabo sequenti capite: verùm, quid Guido Saluaterræ gesserit, ignotum nobis hactenus; nec Rades proderet, quanuis inuenisset, in quantum potuit à Monachis auersus, atque ea tantùm illis accepta ferens, quæ nec negare potuit, nec præterire.

---

1. Alphonsus Rex Guidonem Abbatem, vocat: 2. ille Cæsaraugustam primùm veniens. 3. & Tulebrenses rationibus persuadens, 4. cessionem iuris in filias ab eis impetrat. 5. Tum Monasterium Huelguense à Rege de nouo accipit, 6. in sepulturam Regum, 7. qui & se Cistercio sacram sub conditione. 8. Subscriptiones solennes. 9. Quid de sepulcris Regum in Hispania, 10. & Conuentus eorum Horta habitus. 11. In quo & firmata Huelguensis Monarchia. 12. Quædam in instrumento ipso notata.

CAPVT IV.

1. IAM Rex Alphonsus octauum illud magnum Sanctæ Mariæ Regalis prope Burgos Monasterium condiderat, septem Orbis miraculis æquandum; & consummata materiali fabrica, spiritualem Monialium vtriusque Regni, & Castellæ, & Legionis, & quandam velut Monarchiam Cistercij æmulam, in eodem Cœnobio residentem (informem hactenus) stabilire, & formare meditabatur: sed sine Abbate Cistercij lubrica omnia, & fluxa. Nec Tulebrenses, à quibus dependebat negotium, in relaxanda obedientia Monasteriis, constantes erant. Varia pro tempore, muliebri voluntate, & nunc cedente in gratiam Alfonsi Regis, nunc zelante pro suo Monasterio, cuius iura alienare nefas putarent. Ergo accersiti Guidonem Abbatem iubet: veniat, accipiat cuncta de manu Regis; agnoscat incrementum suæ Familiæ; &, si ita expedire iudicauerit, disponat suauiter, attingat fortiter, & firmum, ac stabile sit, quidquid ipsius authoritas confirmet.

2. Acceptis per Guidonem Abbatem Nunciis, & litteris, nequaquam censuit obuiandum Regi Catholico, à quo tot, tantáque accepissent, atque acciperent in dies Cistercij filij. Quare, cùm primùm à Synodo se absoluit, quæ mense Septembri ex more celebrabatur, Cæsaraugustam primùm, vbi Abbatissam Tulebrensem, cum plena sui Conuentus procuratione; atque item Monasterij de Favares, à quo Tulebræ, & eius nomine Capellanum adesse voluit, dein Burgos ad Regem profectus est, cuncta vtrobique ex tempore, & ex visu, ad voluntatem eius peracturus. Decesserat Tulebris Toda Abbatissa, & loco eius Vrraca subrogata cœperat reclamare, quasi non potuisset, quæ antecesserat in præiudicium ipsius, atque totius Conuẽtus iuri cedere. Satis, supérque actum cùm Huelguensibus, si sibi relinquantur, nec ius in eas maternitatis exerceat, quæ verè genuit. Reliqua germina relinquenda Matri, ne prorsus orba, ne destituta penitùs videatur: & plùs aliquid à filia patiatur, quàm ab extranea posset, aut inimica. Religionem nequaquam ex potentia, nec ex diuitiis pensandam, sed ex virtutibus, quæ in pauperibus plerunque perfectiores, in expertis firmiores, certioresque: nec decere Moniales recenter ortas, anteponi antiquis; & proprij veteri partus illis præripere: statuta quibusque propria iura Cistercij legibus, quæ si infringi procuret Rex Alfonsus, non pro Cistercio stare, sed contra ipsum.

Hæc, & similia mouebant Vrracæ animum, vt ab indultis Todæ resiliret. Quæ contra Guido, potẽtiam, diuitiásque, Religionis non partes, sed administras, in inferioribus non penitùs inutiles, in superioribus omninò necessarias. Nam, qualiter virtutes infundunt subditis, si nequeunt eos à vitiis coërcere? Eam esse miseriam nostrorum temporum, vt vix sit, qui virtuti soli deferat: neque solùm exemplum satis sit, subditis in officio continendis. Tum Tulebrensibus, si filiæ suæ remaneant, nimiùm loco distantes, & paucas numero, neque visitationes, neque Capitula; Huelguense Monasterium in medio Regni, & plures alias habens, magno hæc omnia cum fructu exequuturum: paruas Congregationes contemptui exteris, domesticis laxamento plerunque fore: numerosas constare proprio pondere, à quo difficilè possent exturbari. 3.

Itaque Vrraca acquieuit Guidonis monitis, atque suum, & Conuentus sui consensum firmauit scripto, quod hodiéque perseuerat, totidem verbis [a]: 4.

Ego Vrraca, Abbatissa Sanctæ Mariæ charitatis, notum facio præsentibus, & futuris, quòd Domina Toda Ramirez, quæ ante me fuit Abbatissa prædictæ Domus, absoluit Abbatissam de Gradefes, Abbatissam de Canis, & Domos earum ab obedientia, qua ei tenebantur, vt obedirent Monasterio Sanctæ Mariæ Regalis prope Burgos: prædictæ autem Abbatissæ petierunt à Domino Vvidone Cisterciensi Abbate, & à Generali Capitulo, vt ad prædictam Domum, tanquàm ad Matrem, ad annuum Capitulum conuenirent: quod impetrauerunt. Ego igitur, quia hoc sic multi boni viri sentiunt,

[a] *In quibusdam membranis Monast. Huelguen.*

sentiunt,& ad salutem animarum,& vtilitatem Domorum respicit, cum consensu Conuentus nostri consentio, & ratum habeo; & prædictas Abbatissas absoluo, vt de cetero prædictæ Abbatissæ Sanctæ Mariæ Regalis de Burgis, tanquàm Matri suæ,obediant. Hanc absolutionem, quam eo feci cum consilio, & consensu Conuentus nostri, & Fratris Petri de Serra Capellani, & maioris Prouisoris Domus de Fauares, Matris nostræ. Hanc ipsam absolutionem feci coram Domino G. Cisterciensi Abbate,in Ciuitate Cæsaraugusta, præsentibus Fratre A. & Fratre E. Monachis Cisterciensibus,& Fratre H. Conuerso eiusdem loci, & supradicto Fratre Petro de Serra,anno ab Incarnatione Domini M.C.XC IX. Hactenus ibi.

5. Tum verò Guido ex voto cunctis compositis, Burgos ad Regem Alfonsum properauit,& Domum Regiam,imperare natam,lætus ingreditur, muliebre in ea imperium fundaturus.An visitauerit alia Monasteria,in dubio est.Certum,cùm hæc,& alia ibi disponeret,adeò sibi deuinctum habuisse Regem, vt non solùm repetita traditione, insigne Monasterium illi donauerit: verùm etiam & scripto se obstrinxerit,atque Eleonoram coniugem,non aliud se post obitum sepulcrum, quem vitare non possent, etsi ad arctiorem vitam vocarentur; non aliam Religionem ingressuros.Extant,leguntúrque Litteræ adhuc Præsulum omnium,Procerúmque Regni subscriptæ nominibus,quas in insigne monumentum pietatis illustris Principis, & charitatis in Familiam Cisterciensem, non pigebit ad litteram transcribere [b]:

[b] ex privileg. eiusdem Cœnobij.

6. *In nomine Domini nostri Iesu Christi. Amen. Tam præsentibus, quàm futuris notum sit, ac manifestum, quòd ego Alfonsus,Dei gratia Rex Castellæ,& Toleti, & vxor mea Aleonor Regina, vnà cum filio nostro Domno Ferrando,damus, & concedimus liberè,& absolutè Deo,& Gloriosæ Virgini Mariæ,& Ordini, & Domui Cisterciensi Monasterium Sanctæ Mariæ Regalis, quod prope ciuitatem,quæ dicitur Burgos,construximus,& de propriis bonis ditauimus: in quo authoritate Romanæ Ecclesiæ,& Cisterciensis Capituli Abbatia constituta est, vt in ea Moniales secundùm Cisterciensem Ordinem viuant,& Deo iugiter famulentur.Hanc siquidem donationem fecimus in manus Domini Guidonis Abbatis Cisterciensis: ita quòd prædicta Abbatia specialis filia sit ipsius Cisterciensis Ecclesiæ.Et Abbas Cisterciensis, sicut proprius Pater iam dictæ Abbatiæ præsit, & salubriter prouideat ei secundùm Ordinem Cisterciensem.*

7. *Præterea promittimus in manu prædicti Abbatis, quòd nos,& filij nostri,qui consilio,& mandato nostro acquiescere voluerint, in supradicto Monasterio Sanctæ Mariæ Regalis sepeliamur,& si contigerit,quòd in vita nostra transferamus nos ad Religionem,promittimus, quòd Ordinem Cisterciensem suscipiemus,& non alium. Si quis verò hanc chartam infringere, vel diminuere præsumpserit, iram Dei Omnipotentis plenariè incurrat,& cum Iuda Domini proditore infernalibus mancipetur suppliciis,& insuper centum libras auri purissimi in cauto persoluat; & damnum,quod super hoc intulerit, duplicatum restituat. Facta charta apud Burgos, Æra M.CC.XXXVII. 14. die mensis Decembris.*

8. *Et ego Rex Alfonsus,& vxor mea Alienor Regina regnantes in Castella, & Toleto, hanc chartam,quam fieri iussimus,propriis manibus roboramus pariter, & confirmamus. Alfonsi Regis Castellæ signum. Martinus Toletanæ Sedis Archiepiscopus, Hispaniarum Primas, confirm. Martinus Burgensis Episcopus confirm. Aldericus Palentinus Episcopus confirmat. Martinus Oxomensis Episcopus confirmat. Rodericus Seguntinus Episcopus confirmat. Gundisaluus Segouiensis Episcopus confirmat. Iacobus Abulensis Episcopus confirmat. Iulianus Conchensis Episcopus confirmat. Ioannes Calaguritanus Episcopus confirmat. Britius Placentinus Episcopus confirmat. Comes Petrus confirmat. Didacus Lupi de Faro confirmat. Petrus Garsiæ de Lerma confirmat. Petrus Gonzalui de Maranone confirmat. Guterrius Fernandez confirmat. Lupus Sancij de Mena confirmat. Gomezius Petri confirmat. Alfonsus Telli confirmat. Guillelmus Gonzal. III. confirmat. Munio Sancij confirmat. Guterrius Diaz Merinus Regis in Castella confirmat. Didaco Garcia existente Cancellario,Petrus Domini Regis Notarius scripsit.* Hactenus instrumentum Alphonsi Regis.

Sic factum est, vt tria Hispana Imperia,quæ hodie perseuerant,diuisa legibus,politiàque,quamuis sub vno Principe Aragonum, Castellæ, & Lusitaniæ (nam Regnum Legionense sine discrimine, Nauarreum cum exiguo Castellæ cessit:) tria,inquam,hæc Imperia,breui tempore,sepulcra sibi in Cistercio fabricauerint, Regibus obseruanda, conseruandáque multos per annos; Aragonensibus,nimirum, Populetum; Lusitanis Alcobaziam, & tandem Castellanis Huelguensem Domum. Priores duas inter Cœnobia virorum prorsus illustres,tertiam mulierum ferè sine exemplo. Atque hæc quidem tempore posterior: magnitudine,& singularitate, supra vtramque aliam existimatur: & nihilominùs pauciores Reges admisit,quàm aliæ duæ,adeò nihil vsquam vndequaque plenum,quandiu in hac vita sumus,videri potest. 9.

Priusquàm Alfonsus excepisset Burgis Guidonem, atque ei Monasterium tradidisset,hoc ipso anno Hortam illustrauerat,congressu illic cum Regina Aragonum habito,cuius ipse meminit in quodam priuilegio indulto Hortensibus, tali designatione loci, & temporis: *Facta charta in eodem Monasterio de Horta,Æra M.CC.XXXVII. eo die, quo ego supradictus Rex Alphonsus, & filius meus Ferdinandus, & vxor mea Regina Eleonor,& Domina Sanctia Aragonum Regina insimul fuimus in prædicto Monasterio de Horta,quarto Kalendas Aprilis,*&c. Cæterùm, Monarchiæ Huelguensi stabiliendæ, per idem prorsus tempus duos alios Conuentus haberi fecerat Episcoporum,& Abbatum nostræ Familiæ: alterum ad Tulebras,cui Episcopi quatuor,tres Martini,Toletanus, Burgensis,& Oxomensis,& quartus Ardericus Palentinus: Abbates octo dicuntur interfuisse,Morimundensis,Balisbonæ,Fiteriensis,Sancti Andreæ,de Iranzu,Sancti Cypriani, de Bugeto,& Sancti Petri Gumielensis: alterum Hortæ, cui ex Episcopis, solus Oxomensis,cum Martino Seguntiæ iam ex Episcopo:ex Abbatibus quinque interfuêre, Morimundensis,Valisbonæ,Ouilæ,Montis Salutis,& Sancti Andreæ.Illum,vt de abdicanda maternitate,atque illam ad Huelgas transferenda Tulebrenses Moniales maturiori consilio deliberarent; hunc,vt ipsa abdicatio semel decreta in manibus Martini Seguntini, per quem hæc omnia ab initio tractabantur,maiori authoritate,& vinculo firmiori roboraretur. Adeò nihil omisit Alfonsus Rex,quo posset hoc imperium stabilire.Cõstant hæc omnia ex aliis Guidonis litteris,Cisterciensis Abbatis, datis Burgis,in Huelguensi Capitulo,aduersùs Abbatissam de Perales,de qua Huelguæ conquestæ, quòd sibi adhuc parere recusaret. Quorum litteras hîc etiam libet transcribere [c]: 10.

[c] ex eisdem Archiuis.

Notum sit omnibus,tam præsentibus, quàm futuris, quòd ego Guidus Abbas Cistercij accedens ad Domum Sanctæ Mariæ Regalis de Burgis, recepi querimoniam ab Abbatissa eiusdem loci,de Abbatissa de Perales, quòd secundùm mandatum Abbatis Cistercij, & Capituli Generalis,prædictæ Domui Sanctæ Mariæ Regalis 11.

Regalis obedire contemneret. Conuocatis itaque Abbatissis in ipso loco,& instrumentis earum diligenter inspectis,quæ à Generali Capitulo, & ab Episcopis Castella, scilicet, Domino Martino Burgensi,& Domino Martino Seguntino, & Domino Alderico Palentino susceperat; cognita quoque rei veritate, quòd Abbatissa de Tulebris, primò per se,postea per Priorissam suam, quæ venerat de mandato Abbatisse, & Conuentus, coram Martino, quondam Seguntino Episcopo, & Martino Oxomensi Episcopo, & Abbatibus Armenio Hortensi, Ioanne Vallis Bonæ, Dominico de Sancto Andrea, Stephano de Ouila, Raymundo de Monte Salutis, in Monasterio Hortensi in præsentia Guidonis Abbatis Morimundi absoluit Abbatissam de Perales, Abbatissam de Gradefis, Abbatissam de Canis, de consilio,& iudicio Venerabilium Virorum Martini Toletani Archiepiscopi,& Martini Burgensis,& Alderici Palentini,& Martini Oxomensis Episcoporum, & Coabbatum nostrorum, scilicet, Guidonis Morimundensis, Ioannis Vallis Bonæ, Armenij de Fitero, Dominici de Sancto Andrea, Anthonij Sancti Cypriani, Peregrini de Iranzu, Hispani de Bugetto, Gundisalui, Sancti Petri de Gomiel, præcepi firmiter, vt Abbatissa de Perales, & aliæ duæ præfatæ Abbatissæ, quæ similiter absolutæ erant, & quæ illis successerent, de cætero Sanctæ Mariæ Regali de Burgis, tanquàm Matri propriæ regulariter in perpetuum obedirent: quod eadem Abbatissa de Perales in præsentia nostra concessit, & approbauit, & se facturam promisit. Præterea mandauimus omnibus Abbatissis Regni Castellæ, & Legionis, vt quolibet anno ad Capitulum in Burgis, sicut à Generali Capitulo præceptum est, tanquàm ad Matrem conueniant in Festiuitate Beati Martini Confessoris. Facta Charta Burgis anno Dominicæ Incarnationis M.C.XCIX.

12. Hactenus litteræ Guidonis Cisterciensis: ex quibus tamen,priusquàm ad alia transeam,quædam,quæ ad hanc historiam non parum faciunt,obiter licet,libet adnotare. Primum est,quanta cum grauitate, & setietate tractabantur hæc omnia,quàm maturo consilio,quanta cum tot, tantorúmque virorum consultatione: siue rei nouitas totum hoc exposceret,quod negari vix potest; siue Regis potentia totum daret. Secundum, quantæ esset apud omnes authoritatis, post abdicatas infulas Martinus,ad quem irent Episcopi, & Abbates,ne ipse à cellæ suæ tranquillitate, & secessu optato extraheretur. Tertium, quàm nihil sine ipso factum in hoc negotio; & quàm serió attentum,intentúmque,vt qui opus incepit,ipse perficeret; & qui ad hoc ad Burgundiam à Rege missus impetrauit indultum, vltimam expediret difficultatem: quâ de medio sublata,stabile,atque omninò inconcussum manere posset. Quartò,ideò fortasse effectum esse, vt post ius abdicatum coram Guidone Cisterciensi Abbate; nihilominùs cauendum esse putauerint,vt Tulebrenses,præcedente consilio tantorum Patrum,renunciandum decernerent,& denuò in manus Martini renunciarent; ne vnquam,aut violentiam Prælati proprij, aut minas, siue preces,quæ in Superioribus violentiæ æquiparantur,in eo facto possent allegare. Ideóque adductum ex Gallia Morimundensem,atque ex Hispania viciniores alios Abbates,qui nullum ius haberent in Tulebrenses: vt quò minùs filialis reuerentiæ, eò plùs libertatis, atque spontaneæ cessionis comprobaretur. Quintum, omnes Abbates congregatos in vtroque Conuentu, ad lineam Morimundi pertinuisse; seu filios voluit præ aliis honorare Morimundensis Abbas; seu solos censuit ad eius vocationem comparituros. Et tandem sextum, quod ad corpus Annalium facere potest,hoc ipso anno iam excessisse Petrum,Morimundi Abbatem,de quo suprà; & Guidonem statim illi suffectum aduenisse in Hispaniam,& suæ lineæ Cœnobia,quin etiam & Militiam visitasse. Quod à nobis omissum in Appendicibus, facilè addere potest, quicunque volet.

---

1. *Cæsarius puer laborans graui morbo per miraculum saluti restituitur.* 2. *Qua occasione, & ordine conuersus,* 3. *& qua ætate.* 4. *Socios in Probatione plures habuit,* 5. *diuersis euentibus.* 6. *Godefridi scholastici tentationes,* 7. *victoriáque.* 8. *Hemmenrodenses visitati à Virgine,* 9. *& Henricus Conuersus conscius visitationum.* 10. *Dictum de alio Sancto Hemmenrodensi.*

CAPVT V.

1. POST idem tempus in Valle Sancti Petri, Monachum induit Cæsarius,quem virum pium, prudentémque,& doctum venisse ad Ordinem,quæ plura edidit,Opera demonstrant. Hic Coloniæ Agrippinæ,si non natus, quod tamen probabile putat,qui eius vitam collegit, præfixam Dialogis,certè à puero in scholis educatus, atque in Ecclesia Sancti Andreæ, Apostoli, quod ipsemet testatur.Ibi cùm in grauem morbum incidisset,per miraculum à Deo sanatus est: ea, nimirum, ratione,quam ipse narrat: *Cùm adhuc*, ait [a], *scholaris paruulus,tempore quodam laborarem in acutis, & semel, ac secundò post crisim recidiuissem, contigit,vt quædam puella pagana, quam matertera mea pecunia comparauerat,baptizaretur:habebat enim circa decem annos ætatis. Suasum est matri meæ, vt eodem linteamine,quo illa de Baptismo exierat,adhuc madido, me inuolueret, & sciret gratiam sanitatis celerius sequuturam: quod cùm factum fuisset,attactu illius aquæ sacratissimæ,mox in sudorem erupi, & conualui: licet enim Baptismus medicina sit animæ; multi tamen beneficio illius sanitatem corporum consequuti sunt, sicut legitur de Tranquillino, & Chromatio, Vrbis Præfecto.* Hoc in eius pueritia reperitur memorabile.

a lib.10.c.44.

Cæterùm,quando,& qua occasione conuersus sit, ipse etiam scribit totidem verbis [b]: 2.

b lib.1.c.17.

Eo tempore,quo Rex Philippus primò vastauit Diœcesim Coloniensem,contigit,me cum Domino Geuardo, Abbate de monte S.Vualburgi,ire Coloniam;& cùm me in via cum multa instantia hortaretur ad conuersionem, nec proficeret, retulit mihi visionem illam Clarauallis; in qua legitur, quòd quodam tempore messis, cùm Conuentus in valle meteret, Beata Dei Genitrix, Virgo Maria, & Sancta Anna, Mater eius, ac Sancta Maria Magdalena, de Monte

te venientes, quodam Viro sancto, qui stabat ex aduerso, aspiciente, in vallem eandem cum magna claritate descenderunt, Monachorum sudores terserunt, flabellis manicarum suarum ventum admouerunt, & reliqua, quæ ibidem posita sunt. Sermone huius visionis in tantum motus fui, vt Abbati promitterem, me non venturum, nisi ad eius Domum, gratia conuersionis; si tamen Deus mihi inspiraret voluntatem. Adstrictus tunc fueram voto peregrinationis ad Sanctam Mariam Rupis Saluatoris, quæ maximè me retinuit: qua per menses tres expleta, nullo amicorum meorum sciente, sola Dei misericordia praeueniente, & promouente, ad Vallem Sancti Petri veni, & quod sermone conceperam, Nouitius factus, opere ostendi. Hactenus ille loquens de se ipso.

3. Quo anno ætatis habitum susceperit, in dubio est: at non nimiùm prouectum, licèt iam virum, inde constare potest, quòd subdit, prædicante Crucem Henrico Cardinali Albanensi, apud Coloniam, quod diximus ante vndecim annos contigisse, ipsum Cæsarium puerum adhuc esse: *Ego*, inquit [c], *eundem Venerabilem Episcopum & Monachum in Ecclesia Sancti Petri Coloniæ, adhuc puer, audiui Crucem prædicantem, & plurimos ibidem signantem*, &c. Vt facilè videatur inde deduci, ante vigesimum quintum, vel circa, annum, sæculo renunciasse, atque Canonicatui, quem possidebat.

4. Socios in Probatione plures habuit, ex quibus ipse nonnullos memoriæ prodit: *Ego duos ex omnibus producam, Godefridum, nimirum, & Beneconem: alterum imitandum; fugiendum alterum: vtrumque consummatum breui tempore; illum post Professionem, hunc post egressum.* Et de Benecone ad vomitum reuerso, & infeliciter mortuo, ita Cæsarius [d]: *Miles quidam, Beneco nomine, de Villa Palmirsdorp oriundus, mecum in Probatione Nouitius fuit, vir quidem ætate grandæuus; sed circa propositum Religionis minùs deuotus, multis modis tentatus, & in tentatione victus, cùm non acquiesceret consilio Fratrum, sicut canis ad vomitum, sic miser reuersus est ad sæculum. Secunda vice id actitans, præuentus infirmitate, in domo propria, in habitu sæculari, diem clausit extremum, nullum pœnitentiæ demonstrans indicium. Qui cùm moreretur, tantus fuit circa domum flatus ventorum, tanta super tectum multitudo coruorum, vt, excepta vna vetula, omnes de domo territi fugerent, & morientem desererent.* Hæc de infelici morte retrocedentis.

d lib. 1. c. 15.

5. At de perseuerantis Godefridi sancta confirmatione, audi, quod sequitur [e]: *Scholasticus Sancti Andreæ in Colonia Godefridus, cùm esset vir debilis, & decrepitæ ætatis, ad Ordinem cum multa animi instantia venit. Ego verò cum ipso in Probatione fui, de quo etiam plurima, quibus vexabatur, tentationum genera vidi, & audiui. Die quadam, cùm ad Chorum festinaret, & cappam suam induere conaretur, Diabolus conatum eius impediuit, cappámque fortiter extraxit. Tandem post non modicam fatigationem ad se reuersus, & à Diabolo se impediri considerans, cappam induere cessauit, & signans se, fugauit inimicum.*

e lib. 4. c. 49.

6. *Cùm iam ad finem tenderet annus Probationis, cœpit & Diabolus ad mentem reducere diuersa, quæ in sæculo habuerat commoda; proponere etiam plurima, quæ in Ordine esse videntur incommoda, pondus, videlicet, vestimentorum, longas vigilias, & silentium, calorem in æstate, & frigus in hyeme, regulare ieiunium, & tenuem diætam, & cætera huiusmodi similia: in quorum omnium consideratione ita pusillanimis effectus est, vt omninò de perseuerantia desperaret: & dixit mihi: Non putabam, Ordinem tantæ esse districtionis: vsque ad hoc tempus æstimaui, quòd minus carnes comederent, & quòd Monachi sine cucullis suis dormirent: pœnitet me huc venisse: propositum meum est, vt per memetipsum cantem in Ecclesia mea in Herlisheim, cuius Pastor sum, quæ satis malè modò locata est: & spero per Dei gratiam, quòd honestè, & sine querela regere debeam in ea plebem commissam mihi. Cui respondi: Tentatio Diaboli est, qui vos sub specie boni eiicere conatur.*

Tunc ait: Si istud non est bonum, reuertar ad Prebendam meam, & in ambitu Claustri cameram aliquam mihi eligam, vbi tam canonicè viuam, vt alij exemplo meo ædificentur: Chorum frequentabo, & quicquid mihi subtrahere potero, pauperibus erogabo. Ad quod iterum respondi: Et hoc consilium Diaboli est. Si reuersus fueritis, omnibus eritis derisui: & qui hæc suasit, in peccata pristina vos præcipitabit. Sic eo fluctuante, cùm die quadam ego ad latus eius sederem, & verba consolationis impenderem, codicem Psalmorum arripuit, & ait: Videamus, quid de me dicturi sunt fratres mei, si reuersus fuero. Primus autem versiculus, qui occurrit, iste erat: Aduersùm me loquebantur, qui sedebant in porta: & in me psallebant, qui bibebant vinum. Statímque exclamauit: Verum prognosticum. Ego, inquit, tibi exponam prophetiam istam. Si rediero ad Sanctum Andream, Concanonici mei, quoties in porticu Ecclesiæ suæ sedebunt, ipsi aduersùs me loquentur, me indicantes, & de salute mea disputantes: noctibus verò, quando sedebunt ad ignem, & vacabunt potationibus, ero psalmus eorum. Sicque Dei misericordia ad mentem reductus, & à se confortatus Monachus effectus est: & non multò post in bona contritione defunctus migrauit ad Dominum. Hæc de sociis Cæsarij in Probatione. At Godefridus non solùm consummatus felici obitu; sed etiam Reinerium, qui in Scholastria illi successerat, ad Heisterbacum traxit, alióſque, de quibus plura narrat idem Cæsarius [f]:

7.

f lib. 4. c. 50.

Florebat interim Hemmenrodensis Domus viris sanctissimis, & per Henricum Conuersum, visionibus admirandis illustrabatur. Henricus (ait Cæsarius in suis Dialogis [g]) *Conuersus in Hemmenrode Gloriosam Virginem Mariam inter psallentes videre consueuit. Quæ nocte quadam, ipso intuente, de Choro Monachorum veniens, Dei Filium ex se natum in brachiis gestans, Chorum ingressa est Conuersorum, & more Abbatis Fratres excitando circuiens, ante quosdam, qui in oratione vigiles erant, & deuoti, gradum fixit, Filium eius ostendens, ac benedicens, deuotioni illorum congratulando: tepidos autem, & dormientes celeriùs pertransiuit, nihil consolationis eis impendens. Singulos verò Conuersos in illa cœlesti circuitione visitatos, necnon & neglectos, prædictus Conuersus diligenter notauit*, &c. Et infrà [h]: 8.

g lib. 7. c. 12.

h lib. 7. c. 13.

9. *Nocte quadam, cùm Conuersus præfatus sederet in lecto suo in Infirmatorio, & cæteris dormientibus diceret orationes suas, vidit Dominam nostram Sanctam Mariam, eandem Cellulam cum magna claritate intrantem, Monacho quodam, quem nominare nolo, præcedente, Matronis duabus subsequentibus. Supra cuius caput cùm manum posuisset, lectos infirmorum perlustrans, & dormientibus benedicens, iterum ad eum rediens, manúque super caput eius secundò posita, sic ait: Deus benedicat quicquid hic manet. sicque egressa est.* Hactenus visitationes Mariæ Virginis in Cellis, in Choro, vt nullibi tanti fauoris expertes Monachi essent: nec obtinerent tantùm, sed fruerentur, manifestante Henrico, quas Virgo illis gratias impertiretur.

Verùm

10. Verùm tot inter Sanctos, creditur præeminuisse quidam, officio Diaconus, cuius nomen Cæsarius ipse non prodit; fortè quia adhuc viuebat, dum ipse scriberet, quem Henrico sanctiorem Beata Maria Magdalena per visum illi apparens, pronunciauit, de quo hæc habet idem, qui suprà, Author non multò pòst [i]: *Supradictum Conuersum Henricum Monachus quidam vitæ laudabilis, cuius nomen prodere non licet, obnixiùs rogauit, vt Beatam Dei Genitricem Mariam Virginem pro se interpellaret, cùm ab illa visitaretur. Quod cùm promisisset, & die quadam, dicto Completorio, in Oratorio Grangiæ, cuius Magister erat, pro ipso preces funderet, apparuerunt oranti tres Matronæ miræ pulchritudinis. Ad quarum decorem dum stuperet, & quænam essent, vel vnde venirent, intra se miraretur, vna ex eis, cogitationibus eius respondit: Ego sum Maria Magdalena: hæc est vniuersalis Domina Dei Genitrix Virgo Maria, (digito eam demonstrans;) tertia vero est Elizabeth. Et adiunxit: Tu oras pro Monacho illo, (nomen eius exprimens:) magis autem indiges, vt ipse oret pro te. Sicque disparuerunt. Super eiusdem Monachi caput, cùm adhuc esset Diaconus, & Euangelium legeret ad Missam, idem Conuersus columbam vidit descendentem, & vsque ad finem lectionis ibidem manentem.* Hæc satis nunc, de admiranda virorum sanctitate in Valle Sancti Petri, atque in Matre Hemmenrode circa hoc tempus. Iam ad alia huius anni transeamus.

i lib.7.c.15.

---

1. Canonici Insularum Cistercium ambiunt. 2. Iudices accipiunt, litteràsque: 3. reformationem, & instituta Cisterciÿ iurant; 4. confirmatione Archiepiscopi sequuta, & petita à Capitulo Cisterciensi: 5. sed mox resiliunt, 6. & multa contrà facta hactenus allegant, 7. violentiam, & metum. 8. Tum nuncios mittunt. qui subreptionis, & obreptionis notent priores litteras. 9. Tandem eis condemnatis ab Innocentio, 10. ne nostri quidem omninò indemnes euadunt. 11. Dubium, quem res exitum habuerit.

CAPVT VI.

1. NGENTEM nostris litem hoc anno dedit nimius eorum zelus, cupidóve, an leuitas Canonicorum Regularium, qui Insulas Arearum Diœcesis Tolonensis (Cisterciense quondam Cœnobium à Saracenis dirutum, de quo plura superiùs,) occupauissent. Quippe hactenus laxamentis vitæ dediti, degenerésque, dein exemplo aliorum prouocati, resipiscentes, imò altiora, Cisterciúmque æmulati, (seu fortè, vt accidit, discordes inter se, reformationem morum, in obtentum inuidiæ, etiam qui non amabant, præseferebant;) tandem retrocedentes, & nouæ vitæ timorem magis, quàm vitam ipsam auersantes, nostros suo consortio, dum hæc tractant, vt perdere non possent, commacularunt. Rem sanè totam, qualiter euenerit, ex relatione Abbatis de Floresia, aliorúmque, imò & ipsius, qui præerat, Canonici Innocentius III. Massiliensi, & Agathensi Episcopis scribit verbis sequentibus [a]:

a ex Regesto fol.328 in Vaticano.

2. *Cùm dilectus Filius, Abbas de Floresia, nuper ad nostram præsentiam accessisset, nobis exposuit diligenter; & hoc ipsum Abbatis Insularum, & aliorum quorundam litteræ continebant, quòd in Insulis Arearum Fratres Cistercienses quondam fuerant commorati: sed eis in Paganorum captiuitatem deductis, quoniam locus mari erat vicinus, illuc se quidam Regulares Canonici transtulerunt, qui, licèt iam per annos triginta Canonicorum Regularium habitum portauissent; opera tamen contraria Regularibus faciebant. Sed ad se, Domino inspirante, reuersi, monasticum Ordinem ibidem plantari volebant secundùm Cisterciensia instituta: quod etiam Diœcesanus Episcopus affectabat. Vnde nos ad Abbatis ipsius instantiam Venerabili Fratri nostro Arelatensi Archiepiscopo dedimus in mandatis, vt si Diœcesani Episcopi, & eorundem Fratrum in id ipsum desideria conuenirent, Cistercienses Monachos institueret in Insula memorata; facturus de Canonicis, quod crederet expedire, secundùm canonicam honestatem.*

3. *His igitur Litteris impetratis, idem Abbas de Floresia reuersus ad propria, priusquàm eas ad dictum Archiepiscopum detulisset, cum venerabili Fratre nostro Tolonensi Episcopo ad locum memoratum accessit, & omnium Fratrum ibidem manentium in tantum obtinuerunt assensum, pariter & fauorem, quod Abbas Insularum claues Domus, & se ipsum in manus alterius Abbatis tradidit, professione facta cum quibusdam ex Canonicis, de Cisterciensi Ordine in posterum obseruando: quod & quidam Canonicorum in manu eiusdem Abbatis de Floresia Sacramento præstito firmauerunt; osculo dato eidem, quòd vsque in finem in eodem Ordine permanerent: aliis promittentibus per iuratoriam cautionem, quòd per se, vel per alios contra factum istud de cætero non venirent: iurantibus reliquis, quòd super promissione sua starent arbitrio Episcopi memorati, & nobilis G. de Fossa, Sacristæ, qui aberat, assensu probato per testes: quod postmodum rediens est confessus.*

Consequenter verò idem Episcopus & Abbas de Floresia dicto Archiepiscopo Arelatensi per suas litteras intimarunt, quòd Diœcesanus Episcopus, & Canonici memorati translationem Cisterciensium Fratrum illuc fieri vnanimiter appetebant: quod acceptans Archiepiscopus memoratus, factum eorum authoritate, qua fungebatur, apostolica confirmauit, vices suas eis in hac parte committens, vt quæ benè inceperant de instituendo ibi Ordine Cisterciensi, vice ipsius perducerent ad effectum. Cuius mandatis parentes humiliter, & deuotè, quæ ipsis iniuncta fuerant, curauerunt ducere ad effectum: dantes Generali Cisterciensium Capitulo in mandatis, vt in prædicto loco suum Ordinem instituere procurarent. Petebatur itaque pro iam dicto Abbate de Floresia, translationem factam, ratam à nobis haberi, & authoritate Sedis apostolicæ confirmari, transgressores etiam, & contradictores omnes, qui contra vota, & iuramenta præstita nitebantur, quod ab eis factum fuerat, impedire, canonica pœna percelli. 4.

Hactenus gesta per vtrunque Abbatem, & Diœcesanum pro Insularum ad Ordinem Cistercij restitutione. Cæterùm, siue in ipsa executione per ignorantiam ab vtrisque erratum; & nostri iuris metas declinauerant; siue Canonici ab incepto resilientes, nostrorum culpâ, inconstantiam suam celabant; vix 5.

Innocentius pro confirmanda mutatione, seu potiùs reductione interpellatus est, cùm ecce nuncij à Canonicis venientes, deceptos se per Abbatem, & Episcopum; nec quenquam, nisi per metum, siue dolum, aut iurasse, aut vouisse significarunt; velle se iuxta præscriptum Canonicorum, reformatam, vt deceret, vitam agere: ad quod, etiamsi nollent, cogi posset. Augustini Parentis Beatissimi leges deserere, vel si vellent, non fore permittendos. Esse in Ecclesia Dei diuersos Ordines, quibus ipsa refulget circumamicta: Cistercium dilatatum per totum Orbem, multa, & illustria Cœnobia possidere, quæ non ad alium sint vnquam transitura. Habeat quæque Religio, quæ sua sunt; sed aliena relinquat; nec putet incrementa sibi paranda decrementis aliarum, quæ permittere vix tutum imperanti, procurare illicitum; neque dissimulandum ab Innocentio. Proprium Abbatem odio in ipsos magis, quàm zelo Religionis, admisisse Cistercium, cuius non foret leges obseruaturus. Nam, quando superioribus par esset, quis inferioribus impar extitisset? facile amplecti ardua, & difficilia, à quibus ipse per senium excusatus, imponenda aliis magis, quàm subeunda: paratos se sine fraude, aut sine dolo sequi Augustinum Ducem, quem elegerant. Et maioris id meriti apud Deum, quàm si coacti, aut decepti, vti verè erant, Benedictum sequantur, cui nullis hactenus votis (liberè saltem conceptis) obstricti essent.

6. Hæc, & similia perorantibus Canonicis, Portuensis Episcopus designatus Iudex ab Innocentio, apud quem turbidi denuò conqueruntur, inuersum ordinem Litterarum Summi Pontificis, eóque omnia censenda cassa, & irrita: *Cùm enim* (nam sic pergunt eædem Litteræ [b]) *Arelatensi Archiepiscopo fuerit tota causa delegata, qui iuxta tenorem ipsius delegationis priùs de singulis inquirere debuisset; nihilominùs Abbas de Floresia accedens ad locum cum Episcopo Tolonensi, antequàm Innocentij Litteras traderet, motu proprio cum socia multitudine Insulam occupasse; constantérque asseruisse, Canonicis volentibus, vel nolentibus, eundem locum purè, ac simpliciter Cisterciensibus consignatum asseuerauit. Cúmque se in hiis grauari sentirent, Abbate ipsorum omne eis auxilium denegante, quòd contra quosdam de Canonicis, odium diceretur, & ingratitudinem concepisse. Vnde in ipsorum dispendium, super Communitatem armatos ponere non expauit, amota inde scala, ne facultas esset Canonicis ascendendi, Sedem apostolicam appellarunt. Sed dicti Abbates nihilominùs ab incepta violentia desistentes, cùm quosdam ex ipsis non possent corrumpere vllis promissionibus, quòd super his starent mandatis Episcopi Tolonensis, per violentiam cogere voluerunt.*

[b] vbi suprà.

7. *Cùm autem nec quindecim dierum possent inducias obtinere; quas quidam ex ipsis plenariè ad deliberandum postularant, iurare compulsi fuerunt mandato dicti Episcopi, & G. de Fossa laici, qui eis ardua rupis præcipitium fuerat comminatus, se super præmissis quæstionibus parituros. Alij promiserunt in manu Abbatis probatione sibi annua reseruata, quòd Regulam Cistercij obseruarent. Aliqui verò nec iurauerunt, nec promissionem aliquam facere voluerunt. Horum ergo tacita veritate, nominati Episcopus, & Abbas de Floresia dicto Archiepiscopo suggesserunt: quòd Diœcesanus Episcopus, & omnes loci Canonici super institutione Cisterciensi vnanimiter concordabant: & ita fuit eius confirmatio impetrata. Sed, cùm paucis diebus elapsis, Canonici Archiepiscopo cuncta, quæ gesta fuerant, intimassent, ipse, quod in præiudicium eorum factum fuerat, ipsis compatiens, reuocauit; restituens eos ad omnia, quæ habuerant tempore illo, quo Litteræ fuerant impetratæ: licèt postmodum possessionem eorum, prætermisso iuris ordine, sequestrarit; contradictores omnes excommunicationis gladio percellendo. Et cùm Canonicis ad restitutionem instantibus, confessiones, & attestationes vtriusque partis audisset, ad nos duxit ipsum negotium remittendum.*

Hactenus narratio Canonicorum de facto vtriusque Abbatis, & Episcopi.

Tum ius, & æquum sibi adstipulari talibus verbis etiam declamabant [c]: *Partibus itaque apud Sedem apostolicam constitutis, Canonici spoliati sæpè dictum Abbatem de Floresia multipliciter arguebant. Primò, quòd Litteras à nobis per veritatis suppressionem, & expressionem falsitatis studuerat impetrare; suppressum enim fuerat in illis, quòd Ecclesia de Insulis Arearum ad Romanam Ecclesiam solummodò pertineret, sicut ipsius priuilegia, quorum ad nos transcripta præfatus Archiepiscopus destinauit, indicant euidenter: falsitatis verò suggestio inde perpenditur, quòd omnes Canonici translationem Ordinis cum Diœcesano Episcopo pariter affectabant: quod aliter esse, ipsorum contradictio liquidò arguebat. Sed neque sæpedictus Tolonensis Episcopus Diœcesanus erat ipsorum, qui nullo mediante ad Romanam Ecclesiam pertinebant. Vnde ipsius consensus in hac parte pro nullo erat reputandus. Secundo, quòd per vim, & dolum eos seduxit pariter, & coëgit, vt quidam eorum votum emitterent, alij iuramenta præstarent.* Hactenus allegata per Canonicos coram Iudice sibi designato, Cardinali Episcopo Portuensi. Ille compertam, vt potuit, veritatem exponit Pontifici, per quem vltimò causa decideretur. Ast Innocentius neutri parti deferens, quò vtrique Iustitiam conseruaret, pronunciauit sententiam dignam, quæ in corpore Iuris insereretur. 8.

[c] ibid.

Nos ergo, ait [d], *orationibus, & allegationibus partium, per dictum Episcopum Portuensem, qui eas in scriptis nobis exhibuit, plenius intellectis, quia constitit nobis de voto emisso, & præstito iuramento à Canonicis Insularum, quòd Regulam Cisterciensem obseruarent, vel quòd ordinationem huiusmodi nullatenus impedirent, cùm vtrunque seruatum non vergat in dispendium salutis æternæ, nolentes viam periuriis aperire, non obstante violentia, quæ proponebatur illata, cùm non metum mortis continuerit, neque corporis cruciatum, & ideò non debuerat cadere in constantes: nec obsistente dolo, quo se proponebant fuisse seductos, cùm talis dolus non tam ad circumuentionem Abbatis, quàm ad fatuitatem eorum debeat retorqueri, super restitutione petita silentium eis de consilio Fratrum nostrorum duximus sententialiter imponendum.* Hæc in Canonicos. Cæterùm, & pro ipsis, in Abbatem, Episcopúmque non minùs censuit esse decidendum. Vnde vlteriùs procedit, ita pronuncians [e]: 9.

[d] ibid.

Verùm, quoniam sæpedicti Episcopus, & Abbas de Floresia fines mandati per suæ temeritatis audaciam excedentes, quod per iam dictum Arelatensem Archiepiscopum, cui causa fuerat delegata, fieri debuisset, per seipsos facere præsumpserunt. Et quia Littera per suppressionem veritatis, & falsitatis expressionem fuerant impetrata, factum ipsorum, tanquam minùs legitimum, per sententiam duximus irritandum. Et quoniam, secundùm Apostolum, instantia nostra quotidiana est omnium Ecclesiarum sollicitudo continua, ne occasione præmissæ discordiæ, locus idem remaneat destitutus, & delictum personarum in damnum Ecclesiæ conuertatur, Fraternitati vestræ per apostolica scripta 10.

[e] ibid.

scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus Deum habentes præ oculis, ad ordinationem ipsius Ecclesiæ vice nostra sollicitiùs intendatis, in qua per viros eiusdem Ordinis, si fieri poterit, Regularium Canonicorum professionem, & Ordinem volumus reformari: alioquin, ne locus maneat deformatus, per Fratres Cisterciensis Ordinis eundem reformari volumus, & mandamus, correctione prædictorum excessuum nobis in hoc articulo reseruata: ita quod si per sollicitudinem, & prouidentiam vestram, locus idem Cisterciensibus fuerit assignatus, nullum quoad ius proprietatis Ecclesiæ Romanæ praiudicium generetur: quod in plerisque Monasteriis eiusdem Ordinis nouimus obseruari. Taliter autem mandatum apostolicum exequamini, vt Fraternitatem vestram, de qua plenè confidimus, debeamus meritò commendare. Quòd si præmissum locum Cisterciensibus duxeritis conferendum, Canonicis memoratis in locis idoneis per vos prouideri volumus competenter. Nullis litteris,&c. Datum Laterani, quarto Idus Iunij.

11. Hactenus decisio Innocentij Summi Pontificis in causa reformationis Insolarum, quæ an effectui mancipata sit, & sub quo ordine, non potui hactenus alicubi inuenire. Crederem facilè, Canonicos mansisse, nec adhæsisse nostris, qui nullam huius Monasterij mentionem faciunt: si non constaret Cistercij antè fuisse: & nihilominùs omissum in cunctis Tabulis. Sed hoc distantibus penitùs ignotum, vicinioribus relinquo discutiendum. Cæterùm illud etiam notandum est, epistolæ Decretalis huius partem, quæ nostris fauet, circunferri in iure, in cap. *Cùm dilectus filius.* 6. de his, quæ vi, metúsve causa fiunt. quod ex hac integra extractum, non est dubium. Sunt, qui ex hoc textu, Canonicos Cistercienses illis temporibus extitisse probent: quòd hi, nimirum, sub disiunctione vouerint, se *vel Regulam Cisterciensem seruaturos* (sine sui Instituti translatione, nempe, de Canonico in Monasticum,) *vel translationem ipsius Ecclesiæ ad Ordinem illorum* (nempe, monasticum; sic enim in Decretalibus habetur) *nullatenus impedituros.* Quasi suscipere Cisterciensem Regulam possent; & nihilominùs retinere vitam canonicam. Nec displicet omninò interpretatio: sed mihi semper facilior visa est, quæ disiunctionem refert ad personas; nempe, vt vel ipsi Monachos induerent, sua Ecclesia retenta; vel ad alios transire paterentur, qui tales essent.

---

1. *Iniuncta multa nostris ab Innocentio;* 2. *& reformatum S. Columbani Cœnobium;* 3. *sed nihilominùs graue imminens malum.* 4 *Consultationes quædam singulares,* 5. *& responsa Pontificis,* 6. *cum aliquorum euentuum narratione.* 7. *Delatus Bugeriensis Abbas de fraude,* 8. *& responsa pro ipso,* 9. *ac tandem Iudices dati ab Innocentio:* 10. *& Arnaldus promotus ad Grandisylvam.*

CAPVT VII.

1. EXERCVIT Innocentius nostros hoc item anno: nec leuiora, aut pauciora illis iniunxit. In Germania Colomensibus Ecclesiis Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, atque Sancti Georgij inter se litigantibus, Hermanus Hemmenrodensis, & Geuardus Heisterbacensis Abbates, 3. Non. Nouembr. delecti Iudices: in Gallia quoque Episcopo Eduensi Nicolaus Firmitatis semel, & iterum vtrisque Litteris expeditis quatro Kalendas, aliis mensis Iunij, Ianuarij aliis: in Lusitania Bracharensi Archiepiscopo Abbas de Butio 12. Kalend. Augusti; Conimbricensi, & Priori, atque Canonicis Ecclesiæ Sanctæ Crucis Abbates de Alcobácia, & de Zeiça, atque Menendus Alcobaciæ Monachus pridie Idus Octobris, atque 8. Kalend. Decembris: in Castella Palentinæ Ecclesiæ Spinæ Abbas: in Italia Mediolanensi, Abbas Cerreti: in Belgio, Anglia, & Hybernia plures alij grauissimis negotiis præfecti sunt. Et Litteræ adhuc extant, leguntúrque, non solùm in Bibliotheca Vaticana, vnde nos hausimus: sed inter alias Innocentij epistolas, primi, & secundi anni, quæ Romæ primùm anno M.D.XLIII. dein alibi cusæ circunferuntur.

2. Hoc ipso anno Venerabili Oglero Abbati de Locedio (Abbate Sancti Saluatoris Papiensis designato Collega) in mandatis dedit, vt Monasterium Sancti Columbani Bobiensis, *quod in spiritualibus* (verba sunt Innocentij Papæ) *adeò collapsum, & in temporalibus adeò erat diminutum, vt nisi per auxilium diuinæ gratiæ, atque apostolicæ sollicitudinis interuentu, vix speraretur posse reparari: concessa sibi plenaria potestate corripiendi, & puniendi*, &c. *Ad dictum Cœnobium pariter accedentes super statu ipsius inquiratis pleniùs veritatem, & Deum habentes præ oculis sine personarum acceptione quidquid ibidem inueneritis corrigendum, requisito Concilio Venerabilis Fratris nostri Episcopi Bobiensis, nostra freti authoritate, remoto appellationis obstaculo, corrigatis; cuius electum si minùs vtilem inueneritis ad regimen Abbatiæ, sine præiudicio, tam Episcopi, quàm etiam Monasterij, eius resignatione recepta, talem ibidem Pastorem per electionem canonicam instituere procuretis, qui & prodesse nouerit, & præesse, attentiùs prouisuri, vt mandatum apostolicum taliter exequamini, quòd sollicitudo vestra debeat in Domino commendari. Datum Laterani, octauo Kalend. Decembris, an. 2.*

Hæc, & similia Innocentius deferens nostris. Interea tamen subuertendæ exemptionis ab exactionibus, qua gaudebat Cistercium, honesto titulo expeditionis orientalis, iaciebat initia; queis nisi à Virgine opportunè obuiatum fuisset, miraculosa, quam dabimus inferiùs, admonitione, forsan ex his ad alia gradum facere, atque omnia nostris priuilegia abrogare meditabatur. Constat, cùm ingens summa persoluenda Ecclesiasticis cunctis indiceretur, resiliisse Cistercium, & se immune ab his contributionibus, priuilegiis productis, proclamasse. Porrò Innocentium in tantum incanduisse, vt nihil non timeri ab eo potuerit, ingentis viro animi, & qui Pontificatum tunc iniret, non solùm integra ætate, sed ardentiori. Leuiter tamen, & blandè aggressus est, quasi qui Cisterciensium non tam subsidia, quàm exempla pararet: nullo deinceps eximendo à pensitando, quod semel Cisterciensis Familia immunis supra alias pensitauisset. Tum, si non soluant, scandalo esse 3

alijs,

aliis, qui se non Cisterciensibus sanctiores, eóque nec locis sanctis deuinctiores, aut plus aliquid pro eis recipiendis impensuros ferebant, declamabat. Demum, si ne his quidem persuaderentur, non dubitauit, dicere, futurum, vt in Cistercium gladium suum exereret, experiretúrque (mirandum sanè, & supra modum, qua nostri tunc pollebant, authoritatem conuincens, siue potentiam) experiretur, inquam, vtrùm in Cistercienses Fratres, sicut in alios, commissam à Christo exerceret iurisdictionem. Litteras ipsas ad finem huius anni in die Sanctorum Innocentium datas, anno sequenti, quo à nostris susceptæ sunt, reddemus ad verbum. Nunc quædam alia hunc annum concernentia, & quamuis minutiora, relatu digna, ex eiusdem Innocentij Actis pandamus.

4. Commendat admirandam magis, quàm amplectendam sanctam simplicitatem illius æui, Sacerdotis cuiusdam tunc Nouitij; nec constat, in qua Domo, consultatio perlata ad Innocentium, cùm sibi ab irregularitate formidaret. *Hic* (ait Innocentius [b] ad Niuernensem Episcopum scribens) *cùm adhuc esset in habitu sæculari, & quidam sauientes, quà quidam, quem quærebant, homo abiisset, ab eo cum instantia interrogassent; cùm ad quid eum quærerent, ignoraret, illic eum esse respondit: ad quem locum illi protinus venientes, neque inuenientes hominem, postea alibi inuentum patibulo suspenderunt.* Hinc scrupulus obortus, succrescénsque, quasi ipse homicidio causam dedisset, & Metropolitanus consultus est, cuius consilio celebraret, aut abstineret. Facilis erat cuicunque viro docto responsio dubij: sed timoratis, dum nihil in audacia, omnia in timore, & ne veris criminibus succumbant, ab apparentibus cauendum consultius ducunt: prohibitus à celebratione est, quandiu sanius consilium non haberet. Pergit de eo Innocentius ita scribere: *Nunc autem, quoniam ad Ordinem Cisterciensem se transtulit, à nobis misericordiam postulat, & requirit. Cùm igitur præfatus Sacerdos in hoc commendandus existat, quòd à nobis duxit consilium requirendum; & quia bonarum mentium est, ibi culpam agnoscere, vbi culpa non est; Fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus inquiras de præmissis diligentiùs veritatem, & si rem inueneris taliter se habere, cùm ex hoc præfatus Sacerdos dignoscatur nullius culpæ maculam contraxisse, authoritate nostra des ei licentiam celebrandi. Datum Laterani, Kalendis Decembris.* Ita Innocentius commendans conscientiam hominis.

b in eisdem Regestis, & in vulgatis.

5. Mirabilius omninò, quia singularius: sed reprehensibilius, quia criminosius id, quod in Vualkenrode contigisse Gerlaco, cuidam Monacho, in aliis Innocentij eiusdem Litteris lego ad Vvelkenrodensem Abbatem datis, pridie Id. Octob. quarum hic tenor [c]: *Accedens ad præsentiam nostram Gerlacus Monachus tui Monasterij, humili nobis insinuatione monstrauit, quòd cùm Missarum Officia celebraret, animi negligentia faciente, verba Canonis inordinatè protulit; propter quod ipsa verba, & quædam, quæ Presbyter in ipso Sacramento Dominici Corporis, secundùm ecclesiasticam constitutionem diligenti cura debet peragere, aliquoties iterauit: vnde vehementi dolore commotus, sibi summitatem digiti sinistræ manus, qui index dicitur, amputauit.* Hactenus factum sub specie Religionis, planè sacrilegum. Adeò Sanctis, cùm aliter non possit, per vmbram perfectionis, aut etiam pœnitentiæ Dæmon illudit.

c vbi suprà.

6. Crediderim præcidisse sibi indicem hominem indiscretum, non solùm in vindictam inuersi Canonis, & repetitæ in tanto Sacramento, contra Christi institutum, consecrationis; sed vt se impotem ministerio redderet, quo censebat indignum: quippe qui in eius admiranda confectione, tale, ac tantum flagitium perpetrasset. Hæc Dæmonis plerunque astutia est attenuare facienda, facta attollere, & leuioribus culpis abluendis atrociores suggerere, & rursus atrociores, quovsque in abyssum detrudat, quos formidabat. Leuioris culpæ admissæ condignam pœnam vt ipse proponebat, seu præcautionem similis, parricidium enorme persuaserat. Et ecce grauitatem eius proponens, fortè & exaggerans, suggessit fugam, quasi ad pedes Pontificis, qui solus tanto morbo mederi posset, nisi cœlesti auxilio præueniretur, ex fuga in apostasiam, inde in omne flagitium ruituro. Præuenit tamen instans præcipitium diuina clementia, atque perductum ad pedes Innocentij, reduxit ad propria cum Litteris eiusdem ad Abbatem, in quibus post narrationem facti subiunxit: *Nos autem ei præcepimus, vt à Missarum celebratione deinceps abstineat: concedentes eidem, vt iniunctam sibi pœnitentiam peragens, de indulgentia nostra possit in aliis officiis ministrare: ipsúmque tibi duximus remittendum per apostolica scripta mandantes, quatenus eum fraterna studeas charitate tractare. Datum Later. 2. Id. Octob.*

Hoc ipso anno, quamuis in Decretalibus vulgatis video in antecedenti memorati, Abbati Bugeriensi, Eduorum Domo, cum suo Diœcesano pugnandum fuit, cùm ab eo auaritiæ, quasi qui hæreditatem cuiusdam Clerici per fraudem captiuasset, argueretur. Archipresbyterum territorij de Alario morti iam proximum, Monachum induisse, atque omnia sua Monasterio legasse, in comperto erat. Verùm Episcopus, mente prorsus impoti, Monachos illusisse, & à ratione penitùs experti, nihil negatum, propositis indiciis disceptabat: *Adeò vt cùm interrogatus à Monachis: Vis tu Habitum suscipere monachalem? respondisset: Volo. statim interrogatus ab alio: Vis esse asinus? responderit similiter: Volo. Sed nihilominùs prædicti Monachi eum ad suum Monasterium reportarunt. Quod nuncius Episcopi se obtulit probaturum.* Hæc pro Episcopo. Pro Abbate Bugeriæ plura: *Quòd ad participationem orationum Monasterio de Buxeria pietatis intuitu obtulisset, quibusdam rebus suis vsui suo simplici reseruatis, & de manu cuiusdam Fratris eiusdem Cœnobij, argumentationem coronæ, in signum illius oblationis accepit, & quòd hanc concessionem hoc modo fecisset, & non suo nomine, sed nomine Monasterij possideat, & Monasterio quidquid acquirebat, acquireret, sæpè fuit in communi Capitulo protestatus. In hoc etiam publicè per viginti annos ferè idem Archipresbyter, nullo contradicente, vel reclamante permansit: ita quòd per publicam famam id omnibus notum fuerat. Nam Abbas de Buxeria, qui pro tempore fuerat, & ipsi Monachi rebus ipsius non secùs quàm aliis rebus propriis Monasterij, sciente Episcopo Eduensi, qui pro tempore erat, & in nullo penitùs reclamante, publicè vtebatur. Id autem, quod mente compoti dictus Archipresbyter fecerat inter viuos, in vltima voluntate mente sanus, licèt æger corpore, confirmauit.* 7.

Porrò ad maiorem vltimæ voluntatis deliberationem, atque ex vsu rationis præcedentem declarationem producti sunt testes: *Quibus auditis*, inquit Innoc. *& cognitis sufficienter, intelleximus esse probatum, quòd dictus Archipresbyter agens in extremis, velut vltimam exprimens voluntatem, asseruit se, ac sua Monasterio de Buxeria contulisse. Vnde, cùm requisitus esset, vt conderet testamentum, respondit, se non posse testari: quia se, & sua contulerat Monasterio sæpedicto. Et licèt vnus solus testis dixerit, se vidisse, quando præfatus Archipresbyter se, & sua obtulit Monasterio; quia tamen alij testes dixerunt, se audisse ipsum* 8.

Archi-

Archipresbyterum in Abbatis præsentia confitentem & ,quod prædictum est,attestantem , non tanquam sufficienter probantes,sed tanquam vehementer adminiculantes assertionem Abbatis plurimùm adiuuabant.

9. Hæc vtriusque partis fundamenta , ex quibus facilè dirimi lis posset , si non Episcopus probationes alias,atque alias exceptiones obtulisset,quas æquum esset ante sententiam præstolari. Delegauit Innocentius causam Niuernensi Episcopo,atque Abbatibus Sancti Benigni,& Theoloci,alteri Cisterciensi. Nec recusauit Cisterciensem Iudicem Eduensis Episcopus , quamuis contra Cistercium litigatet. Adeò in nullo suspecti Cistercienses,etiam cùm suspecti : nec dubitauit de æquitate Iudicis , qui litiganti fraudem imputabat.Hæc,& similia,quoties in manus veniunt, libenter vsurpo : quippe quia leuia grauiorum fastidium leuant , & aliàs multùm facere videntur ad illius æui studia,morésque : tum in quibus cum nostris conuenirent,in quibúsve differrent,dignoscenda.

Eodem anno Arnaldum Amalricum,quem in Abbatem Ecclesiæ Populetanæ ante biennium assumptum memorauimus,Grandissylua vocauit , inde in 10.
Abbatem Cistercij promouendum. Vtrùm autem, quod ipse recitauit,in Domo[c], in qua fuerat Abbas, contigisse Monacho illi sancto,atque feruenti in obsequio Mariæ Virginis,quem ipsa visitauit,dum moreretur , inter Choros sanctorum Angelorum animam egredientem exceptura;de quo latè Cæsarius[d], & nos ex ipso[e] , Populeti contigerit , an alibi ; cùm ignoretur,an alibi præfuerit ; aliorum ego relinquo discussioni.In Populeto subrogatur Petrus , eius nominis III. Petro Aragonio charus,vel inter primo

d lib.7.c.51.
e an. 1201. c.4.n.7.

---

1. *Sanctus Syluanus ex hac vita migrat , & quo anno :* 2. *eius encomia.* 3. *Extra propriam Domum moritur.* 4. *Authores , qui de ipso ,* 5. *& plures Litteræ ad eum Summi Pontificis.* 6. *Dubium de successore.* 7. *Chronologia huius anni ,* 8. *& dictum obiter de Monasteriis Syriæ , virorum,& mulierum.* 9. *Mons Principis ,* 10. *& noua terra in Flandria ,* 11. *& prima hoc anno notitia Montis Sanctæ Vvalburgis.* 12. *Atque prima illius Abbatissæ.*

CAPVT VIII.

1. CERTAT hic Annus cum Anno nonagesimoquinto antecedenti de transitu glorioso Sancti Syluani Rieuallensis Abbatis III. Quippe,si Nicolaüm Rieuallensem in compnto annorum,quibus prædecessores præfuerunt,sequi velimus,à prima Rieuallis fundatione,quæ incidit in annum M.C.XXXI. vsque ad Syluani obitum,quatuor, & sexaginta annos numerabimus,ex quibus tredecim Vvillelmus rexit, Ailredus XVIII. Syluanus XXXIII. iuxta illos versus ab illo decantatos:

Claruit officio V. denis,& tribus annis:
Ter senis fuit A.Pastor Pius in Rieualle:
Ter denis,ternisque simul S.præfuit annis.

Qui omnes complent numerum quatuor , & sexaginta ; atque ad annum nonagesimumquintum continuantur. Cæterùm,quia communis Anglorum sententia est , quam nos etiam superiùs sequuti sumus, Ailredum protraxisse vitam ad annum vsque centesimum sexagesimumsextum supra millesimum , si,qui eidem successit,in Præfectura,Sanctus Syluanus,tribus,atque triginta annis administrauit,consequitur,& ipsum peruenisse vsque ad hunc nonagesimumnonum,quem nunc describimus.

2. Quocunque obierit , feliciter migrauit , quamuis non inter filios,sed in Bellalanda,vbi & cineres eius conseruantur. Cecinit idem,qui suprà,Nicolaus,eiusdem Viri laudes docto Epigrammate , quod non pigebit ad litteram transcribere[a]:

a idem Author Rieuallensis in suis Epigramm.

Syluanus,mea prima salus : hic paupere vita
Anthonius fuit,aut Paulus simplex Eremita.
Illi victus erat,cibus aridus,aspera vestis,
Dorso virga,breuis somnus,durúmque cubile;
In terra positus,in Cœlo Matre Beata.
Vixit in hoc Mundo peregrinans corpore solo.
Lector,siste gradum,pretiosum cerne sapphirum:
Hunc silicina tegunt saxa,caprea septa coarctant.
Gaude,Bellanda : tu diues es hospite tanto.
In te delegit mundissima gleba recondi.

Hactenus ille de vita , & meritis Sanctissimi Abbatis,déque eius in Bellalanda sepultura.

3. Quæ causa virum à propria Domo traxerit,in dubio est : neque potuit ad Bellalandam accedere,tanquàm ad filiam pater,propria authoritate eandem visitaturus. Quippe Bellalanda non filia Rieuallis,sed Sauigniaci. Credibile est,accessisse ad visitandum,ex commissione Abbatis Sauigniacensis;quod olim frequens,vsúque receptum , maximè vbi distabant Monasteria , vt per Abbates proximorum , ex Patrum commissione,visitarentur.Insignis pietatis virum,nec inferiorem suis antecessoribus,traditio est ; cui omnes Angliæ Authores,imò & exteri etiam adstipulantur. Quin Nicolaus superiorem vtroque facit,his quatuor versibus omnes comprehendens:

Primitias cœpit Guillelmus : proximus illi
Ailredus maiora tulit:Syluanus adauxit.
Tres sunt præcipuè meriti vix imparis:ille
Primus,& alter ei secundus,& iste supremus.

Non dubito ad tempus posse referri : sed,si quis velit ad merita,quid prohibet?

Syluanum inter Sanctos multi recensent,Martyrologium monasticum Aprilis v.Arnoldus,Vvionius, 4.
Menardúsque in suis Notis. Menologium Aprilis XVI. vbi plures de eo agentes adducit. Aubertus Miræus in suis originibus[b]. Philippus Seguinus[c],Ioannes Pichardus in notis ad epistolas Sancti Patris Bernardi[d],atque alij antiqui , & recentiores. Qua die obierit,non omninò constat,quamuis in quodam antiquo Manuscripto diem quintam Aprilis notatam legi,quod fortè Hugo Menardus nactus est,quia ea die memoriam eius recenset.

b lib.5.c.14.
c citatus ab Henr.
d epistola 1.

Vltra eas,quas superiùs dedimus Litteras , ad Syluanum directas,in negotio Archiepiscopatus Sancti- 5.
Andreani,extant & aliæ Alexandri Papæ III. tomo 3. Conciliorum,in appendice ad Concilium Lateranense,sub titulo de interpretatione verborum , & rescriptorum;in quibus magnum illud priuilegium de non comprehendendis Cisterciensibus sub quibuscunque clausulis , quibus non fiat eorum expressa mentio,specialiter Sylvano Abbati,atque eius Conuentui Rieuallensi concessum video. Leguntur & in eodem Tomo aliæ sub titulo de dolo,& contumacia, & de calumnia alterius partium punienda ; quibus Syluano

Syluano Abbati Rievallis, & Priori de Brodi committitur grauis cuiusdam litis decisio, quam alij Iudices priùs designati, nequaquam valuissent determinare. Extant & aliæ ad eundem Sanctum scriptæ, quas longum esset in præsenti recensere.

6. Non satis constat, quem successorem Syluanus sortitus fuerit, quamuis ingentis etiam fuisse meriti, ex aliis versibus eiusdem Nicolai colligi valeat; quippe non tantùm tres; sed quatuor memorat insignis pietatis Abbates in Rievalle: sic enim ait in quodam Epigrammate:

Bis duo sunt fratres meriti vix imparis: vnus
Tres antecellit: alios sua laurea vestit.

Itaque, siue fuerit Ailredus cæteris præferendus, siue Syluanus; tres alios superesse viros sanctos, & meritis æquales, satis demonstrat. Et quidem de Guillelmo compertum est, nec dubium, quin quartus successor Syluani sit, sicut in sede, ita in sanctitate. Atque hæc satis de Syluano, & Successore.

7. Duo hoc anno Monasteria fundata lego. Alterum Bredelare dictum, quod Hersubithusen, in Vvestphalia genuit, Kalendis Iulij, in Aldenburgensi Diœcesi situm, vt habent Tabulæ Ecclesiarum Mormundensium. Alij Ardenusij Filiam esse tradunt, Paderbonensis Diœcesis, olim Monialium S. Augustini, sub cura, & visitatione Præmonstratensium, quibus patebant vsque ad præsentem annum, quo Adolphus ab Altena, Archiepiscopus Coloniensis, Monialibus translatis, Cistercienses induxit, per quos deinceps inhabitaretur. Extat diploma eiusdem mutationis ante triennium expeditum, quod vnà cum aliis eiusdem Monasterij, & Catalogo Abbatum, quorum primus Albertus, Iongelinus in suis notitiis publicauit. Alterum sub inuocatione Sancti Angeli iuxta Constantinopolim: (errat Miræus, quantùm possum coniectari, qui pro Constantinopoli, Constantiam legit:) nam & in Tabulis Ecclesiarum Claræuallensium Sanctum Angelum, Altæcumbæ Filiam lego, iuxta Constantinopolim; & in Cæsario, qui Sermones suos non multò pòst scripsit, notatum inuenio, quod [c] *ante annos paucos Henricus Flandrensis, qui post Balduinum fratrem suum Constantinopoli imperauit; de germine huius vineæ* (scilicet, Cisterciensis) *etiam in Græciam transtulit, formam nouæ Religionis illic plantaturus.* Ita Cæsarius, quem de hoc Cœnobio loquutum, vt non audeam asserere, ita meritò libet coniectari. Verùm hoc ipsum aliquantò recentius esse, quæ de Constantinopoli expugnata à Latinis infra dicemus, manifestè conuincunt vt credi possit antiquiori sub Græcorum ritu Cœnobio indultum esse, vt cum aliqua exigua præcedentia inter alia Cistercij memoraretur. Hæc coniectando magis, quàm affirmando: & Iongel. Monasterium S. Angeli ex Altacumba Sabaudiæ Cœnobio natum, iuxta Constantiam ait, decipique, qui iuxta Constantinopolim constituunt, contra omnes Cisterciensium Abbatiarum computationes.

c Serm. 8. post Epiph.

8. Cæterùm, plura alia Monasteria in Oriente fundata, quas dabimus inferiùs, Summorum Pontificum Bullæ satis docebunt. Certè in monte Thabor id Institutum suo, id est, hoc tempore floruisse, testatur Cardinalis Iacobus de Vitriaco in sua occidentali Historia his planè verbis [f]: *De Ordinibus etiam Cisterciensium, & Pramonstratensium in locis idoneis* (scilicet, eiusdem montis) *Monasteria construxère.* Atque hæc de Ecclesiis Monachorum: nam de Sanctimonialium paulò pòst subdit: *Multa Monasteria construi vidimus, & Monialibus sanctis*, (intellige, Cisterciensis Ordinis, de quo loquitur,) *tanquam violis, & liliis exornari, non solum autem in partibus Occidentis, sed & in orientalibus Prouinciis, in Constantinopoli, & Cypro, & Antiochia, & Tripoli, & Accon* (vbi ipse Vitriacus fuit Episcopus,) *nouis eiusdem Ordinis constructis fœminarum Monasteriis, prædicta Domini vinea propagines benedictionis extendit.* Ita Vitriacus de Vestalibus ad normam Cisterciensium per Orientem, & Græciam habitantibus, quæ per hoc tempus, aut circiter cœpère.

f in Hist. occident. c. 15.

Cæterùm, tria alia Monasteria Sanctimonialium in Occidente, duo hoc anno fundata, alterum, cuius nunc primùm memoria incidit, etsi non constet annus fundationis, breuiter etiam nobis dicenda erunt. 9.
Primum sit Monasterium Montis Principis, Sancti Norberti opus, erectum aliis, sed tandem nostris Virginibus cessurum: de quo hæc habet Bruschij Epitome [g]: *Anno Domini M.C.XCIX. Mons Principis, Xantensibus vicinus, opera Norberti, Canonici sancti, post Episcopi Parthenopolitani* (*qui Premonstratensis Disciplinæ est Author*) *exornatus, a Sigebergensibus Monachis inhabitatus, Monialibus aliquot ex Hoërst,* (*quod flammis ferè absumptum erat*) *ad inhabitandum traditus est; qua progressu temporis, è Benedictinis in Cistercienses mutatæ abière. Qui Mons subsidens, & in ruinam perpensus, reformatione restauratur anno Domini M.CCCC.LXVII. à Principe Eliuensi, Ioanne præcipiente, & adiuuante.* Hæc Bruschius de Cœnobio Montis Principis, quod, quanto tempore absque Cistercio fuerit, nec ipse declarat, nec ego potui alibi inuenire.

g fol. mihi 1313.

Fuit & hoc anno constructum Monasterium Nouæterræ in Belgio, de quo Aubertus Miræus hæc pauca habet [h]: *Gela, mulier clara, ædificauit Vestalibus Cisterciensibus Sacellum in honorem Sancti Petri Apostoli, in Slipis, loco dicto Hunkevliet. Hoc initium erat Monasterij Nouaterræ. Innocentius III. Pontifex Romanus confirmat hanc ædificationem, donationémque Gelæ, anno Pontificatus sui tertio, prid. Nonas Augusti, hoc est, anno Domini M.CC. quarto die Augusti.* 10.
Gregorius IX. Pontifex Romanus, & Ioanna Flandriæ, Comitissa, idem approbarunt anno M.CC.XXX. Moniales autem istæ, relicto Monasterio Nouaterræ, apud Hunkevliet, quod ibi cœperant ædificare, anno M.CC.XLI. migrarunt in Parochiam Ziesele apud Brugas, vbi Ægidius de Brene, Canonicus D. Donatiani Brugensis, idémque Præpositus S. Saluatoris Harlebecensis, fundauit illis Monasterium in loco Sparmalia dicto, obtento consensu Præpositi, & Capituli B. Mariæ Brugensis, quorum in Patronatu locus ille situs est. Ægidius autem de Brene, vir erat nobilis, & Flandriæ Cancellarius, versatúsque Sparmaliam per annos 29. aut 30. dedit hoc nouo Monasterio in Sparmalia nomen, Monasterium Nouæ Ierusalem: sed quod apud Hunkevliet erat inchoatum, nominabatur Monasterium Nouaterra. Hactenus Miræus: sed de Ægidio de Brene plura inferiùs.

h in Chronic. Cisterc.

Demum hoc anno primùm memoria incidit Montis Sanctæ Vval-Burgis Sanctimonialium, cuius in multis locis Cæsarius meminit, & nos etiam ex ipso plura dicemus. Idem Cæsarius duobus milliaribus à Colonia distare tradit [i]: intellige Germanicis: nam, qui eius vitam collegit, præfixam Dialogis, trium horarum spatium scriptum habet, & quod olim Sanctimonialium extitisset, à Monachis iam hodie inhabitari. *Monasterium*, inquit, *Ordinis Cisterciensis, olim Monialium, nunc Monachorum, quod trium circiter horarum itinere distat à Colonia prope Bruelam.* In hoc haud paucas sanctitate illustres virgines, sub hoc tempus floruisse, insinuaui superiùs, & suis locis inferiùs memorabo. 11.

i lib. 7. c. 11.

Interim noto, primam loci Abbatissam, Margaretam, illustrem fœminam, &, vt ferunt, Comitissam, 12.

qu.r,

quæ spretis mundi gloria, diuitiisque, dubium, an immediate de sæculo ad Cistercium conuolauerit: quod traditione, quàm scripto magis constat. Nouissimè, cùm indagandæ antiquitatis, Ægidius Galenius, Sancti Andreæ ad Coloniam Canonicus, Archiepiscopi Coloniensis iussu, monumenta loci curiosiùs perlustraret, veterem lapidem reperisse dicitur, qui creditur sepulcro eius impositus, cuius etsi corrosa superscriptio, & tempus præfecturæ, & sanctitatis, qua floruit, opinionem satis ostendit: sic autem habet, quantùm sculpendo, & lauando legi potuit:

Migrat Margareta, casto de corpore, læta:
Iam fruitur luce, Virgine Matre duce.
Ista magistra gregis en istius, quia legis
Compleuit mater tempora tria ter

Itaque, cùm nouennio sanctè præfuisset, trabea carnis exuta, Cœlos conscendit, virtutum filiis post se exempla relinquẽs. Sic recens Author [h] breue donans carmen, ab eodem Ægidio, vt ait, ad se transmissum.

Annus Christi M.CC. — Cistercii C.III.

1. Syracusanus, & Lucas Sambucinensis prædicant Crucem: 2. ab Innocentio pontifice laudantur. 3. Lucas arbitria quædam alia addit, 4. quæ Innocentius approbat. 5. Dictum obiter de Constantia Imperatrice. 6. Indictæ Ecclesiasticis collectæ, 7. de quibus Litteræ datæ ad Cistercienses, 8. commendatione plenæ, 9: sed nihilominùs quinquagesimam redditũum partem petentes, 10 cùm ab aliis quadragesima exigeretur. 11. Consultatum, & dilatum vsque ad Capitulum.

CAPVT I.

1. DISCVRREBANT Apostolici Legati, Syracusanus, nimirum, Archipræsul, atque Abbas Sambucinæ per vtranque Siciliam, & expeditos, atque aptos Militiæ sacræ Cruce signantes, ab aliis commeatus, pecuniámque, neruos belli, & pacis, sollicitabant. Nulli ad hæc omnia tardiores, quàm Ecclesiastici, præcipuè Episcopi, qui turpe vitium, auaritiam, sub honesto immunitatis Ecclesiæ velo palliantes, quas eleemosynas offerre vltrò debuissent, odioso nimis exactionum vocabulo, quia ad eas inuitabantur, dehonestabant. Itaque hoc anno millesimo ducentesimo, qui fuit Cistercio tertius, atque centesimus, Lucas Abbas Sambucinæ (nam Archiepiscopus omnem ei curam remiserat) Romanum Pontificem censuit consulendum. Addidit, & quod in his vrgentiis frequens, arbitria quædam congregandis subsidiis in Terram sanctam, commutationem, scilicet, votorum, præbendarum vacantium annuos redditus, atque id genus alia, quæ proculdubiò non exiguum fructum, si tamen manus Ministrorum euaderent, vbi plerunque hærent, afferre possent. Extant Litteræ Innocentij Papæ III. ad vtrunque Legatum hoc anno datæ, quibus eorum industriam, & laborem eximiè laudat, atque orationibus publicis præmissis, quas idem etiam Lucas proposuerat promouendo negotio, & pietati illius commendandæ, arbitria approbat, extenditque in aliquibus, atque obiter auaritiæ modum imponit. Sunt autem tales [a]:

[a] in Regesto, fol.246. & in vulgatis.

2. *Syracusano Episcopo, & Abbati de Sambucina.*

De vestra discretione, ac synceritate confisi, etsi negotium laboriosum, meritorium tamen, & (sicut credimus) vobis propter Christum acceptum, duximus committendum; sperantes, quòd illud tantò libentiùs impleatis, quantò per ipsum (vt sic loquamur) & restitutio Iesu Christi exulis, & communis Christiani populi vtilitas, ampliùs procuratur. Vos autem mandati apostolici tenore suscepto, nec parcentes laboribus, nec expensis, proposuistis populis Siciliæ causam Christi; nec fuit labor vester inanis, cùm & multi de manibus vestris susceperint signum Crucis, & plures, tam in victualibus, quam aliis parati sint, pro necessitatibus Signatorum congrua subsidia destinare.

Verum (sicut ex Litteris, quas tu, fili Abbas, ad Sedem apostolicam destinasti, didicimus) hi circa subsidium Terræ orientalis negligentiores existunt, qui subditos sibi populos ad id debent exemplo, & exhortationibus inuitare; & liberalitas laïcorum, quos ad succursum Terræ orientalis mandauimus simpliciter commoneri, eos in deuotione præcedit, quibus id districtè præcepimus, certam pœnam eorum negligentiæ comminantes. Non enim (sicut per eosdem accepimus) Archiepiscopi, & Episcopi redditus suos ab aliis sustinent æstimari; nec ipsi eos aliquatenus taxant, ne secundùm proprias facultates necessitatibus Ierosolymitanæ Prouinciæ, iuxta tenorem Litterarum nostrarum, congrua destinare subsidia iubeantur. Scripsisti etiam, quòd de consilio Religiosorum Virorum procedit, vt in Missa, singulis diebus in singulis Ecclesiis, pro peregrinis dicatur oratio specialis; & semel in hebdomada, pro tribulatione Missa populo decantetur. Insuper, quod multi Limina B. Iacobi Apostoli visitare se vouerint, intimasti, qui præter oblationem Altari B. Iacobi deputatam, quam illuc deuotè transmittent, vniuersas expensas itineris libenter impenderent, vel in stipendia Signatorum, vel in alias necessitates vltramarinæ Prouinciæ, dummodo à voto emisso, authoritate apostolica, soluerentur, & quòd de consilio procedit quorundam, vt redditus vacantium præbendarum, in vsum orientalis Prouinciæ, conuertantur vsque ad biennium, adiecisti: Salua Vicariis solita pensione, ne interim Ecclesiæ suo seruitio defraudentur. Vt Monachi præterea, & alij Religiosi extra Claustra vagantes, authoritate nostra reducantur ad Claustrum; & peculium, quod inuentum fuerit apud eos, erogetur in stipendia Signatorum, procedere dixisti de consilio non paucorum. 3.

4. *Volentes igitur, quod de subuentione Terræ orientalis incepimus, quantum in nobis fuerit (Domino concedente) complere, Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus tam Archiepiscopos, & Episcopos, quàm alios Ecclesiarum Prælatos, vt secundùm proprias facultates Terræ sanctæ iusta æstimatione subueniant, diligenter inducere procuretis. Quòd si monitis vestris acquiescere fortè noluerint, vos ipsi per viros idoneos, & discretos eorum faciatis redditus iusta æstimatione pensari: & nisi postmodùm secundùm facultates suas, & Discretionem vestram Terræ orientali curauerint subuenire, per vestras nobis*

Litteras intimetis. Volumus autem, vt per vniuersam Siciliam, singulis diebus in Missa pro peregrinis oratio Domino porrigatur: & semel in hebdomada pro tribulatione Missa decantetur. Eos autem, qui se visitaturos Limina Beati Beati Iacobi deuotè vouerunt, salua oblatione Altaris, reliquas expensas in Signatorum volueritis subsidium erogare, dummodo laborem etiam redimant, quem sustinerent in via, authoritate nostra suffulti, ab eo, quod vouerant, absoluatis. Redditus verò prabendarum vacantium, si de assensu Diœcesani Episcopi, & Clericorum illius Ecclesia, in qua prabenda vacauerit, vt vsque ad biennium conuertantur in subsidium Terra sancta, saluis Vicariorum stipendiis, sustinemus. Volumus nihilominus, & mandamus, vt Monachos, & alios Religiosos extra Claustra vagantes, ad Fratrum redire consortium, qui eos recipiant, salua Ordinis disciplina, cogatis; & proprium, quod inuentum fuerit apud ipsos, nisi eis ex ea causa, propter quam oporteat illud restitui, forsan peruenit, in Terra orientalis subsidium conuertatis. De his, qui manus iniecerint in Clericos temerè violentas, quia seueritatem canonicam nolumus eneruare, nihil aliud vobis ad presens duximus concedendum, quàm per priores vobis Litteras est concessum. Super capitulis autem, pro quibus inclyta recordationis Constantia Imperatrici nos scribere postulastis, ipsa sublata de medio, votum vestrum non potuimus adimplere. Datum Laterani, Nonis Ianuarij. Hæc ad vtrunque Legatum.

5. Verùm, quod loquitur de Constantia Imperatrice, quasi tunc recens mortua; quam tamen præcedenti anno sublatam diximus; cùm ipse scribat, quinta die Ianuarij, hoc est, in ipsa Epiphania Domini, mirum non est: quippe Constantia post coronationem septennis filij, quæ vergente anno contigit, defuncta, non potuit à Ianuario sequentis multùm distare. Vnde Siculus Scriptor Thomas Fascellius coronationi filij subiungit matris interitum: sic enim ait [b]: *Interea Fridericus ad septimum ætatis annum prouectus, more maiorum, Panormi in Sicilia Regem coronatur: nec multò post eodem anno ipsa Constantia mater, filio Rege sub tutela Innocentij III Romani Pontificis relicto, natura cessit.* Ita Fascellius de coronatione Friderici, & de morte Constantiæ. Cæterùm, de pupillo Ecclesiæ (nam talis Fridericus) qualis euaserit, quàmque in tutricem, etiam supra auum atrox desæuierit, quia in nostros etiam tyrannidem exercuit, neque vnquam ferè repressus, nisi per nostros, suis temporibus veniet referendum.

b *decade 2. lib. 8. cap. 2.*

6. Inter hæc Litteræ Innocentij, Summi Pontificis, quas anno præcedenti, in ipsa die Sanctorum Innocentium scriptas diximus, ad Guidonem perlatæ, mox conuocatis ab eo quatuor Abbatibus, ad quos scribebantur, apertæ, & lectæ, animos omnium vehementer conturbarunt. Quantò enim minùs ab illo sibi timebant, quàm vt patrem haberent, quem sibi præ aliis addictum, ac se in cunctis vtentem experiebantur, eò incautos pontificiæ authoritatis pondere obrui; & descendentibus à fastigio Romanæ Sedis comminationibus, velut cadente, quam fugere non possent, ex alto, mole conteri, atque quassari facilius fuit. Verba epistolæ in principio, vt dixi, blanda; sed in fine mordentia, seueráque, prout habentur in Regesto Vaticano, ex quo primùm, qui Innocentij alias collegit, dein Abraham Bzonius euulgarunt, ita habebant. Iussis semel quotam soluere ecclesiasticis bonis Regni Siciliæ, Pontifex cunctis censuit imponendam: suis, nimirum, & Romanæ Ecclesiæ decimam; reliquis, quadragesimam: à nostris, quibus etiam Carthusianos, Præmonstratensésque censuit addendos, ne ab omnibus concessam immunitatem videretur destruere, quinquagesimam tantùm exigebat. Honesto sanè in omnibus consilio, ne vel æqualitas inter inæquales, inæqualitas magis appareret, aut ipse videretur detrectare, quod alij subirent, aut grauia onera cæteris imponere, nisi grauiora ipse portaturus. Hæc eadem à Bzouio prius notata, sed diminute ex ipso primùm, mox ex eisdem Litteris Innocentij Papæ, operæpretium erit, si proferamus. *Eam* (id est, Terram sanctam) *vt Christianis vendicaret, decimam redituum partem, à Romana Ecclesia in subsidia detraxit, atque assignauit. Cæterùm, vt etiam reliqui Ecclesiastici in partem aliquid conferrent, vtque sæculares, tum Principes, tum Milites, ciues, & populi, eò ardentiùs rem Christianam iuuarent, illis quidem quadragesimam partem redditusum ecclesiasticorum in commune contribuere præcepit. Hos verò indulgentiis, & remissionibus peccatorum inuitauit, datis Litteris primùm Cisterciensi, Claræuallensi, Pontiniacensi, de Feritate, &c.* Hæc ille [c]. At nos eandem ipsissimam epistolam Innocentij ad nostros producamus.

c *Abraham Bzouius ad hunc an.*

Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis Cisterciensi, Clareuallensi, Pontiniacensi, & de Feritate, (corrige, *de Firmitate*,) *& vniuersis Abbatibus Cisterciensis Ordinis, Salutem, & apostolicam Benedictionem.* 7.

Nouit is, qui nihil ignorat, cui nihil absconditum, nihil est clausum, in cuius oculis omnia nuda sunt, & aperta, & qui renes, & corda scrutatur, quòd & Domos, & personas vestras tanto puriore affectione diligimus, & syncerioris charitatis, non tam brachiis, quàm visceribus amplexamur, quantò Religionis vestra fragrantia nos maioris suauitatis odore respersit; vtpote qui facti estis odor vita in vitam his, qui diligunt nomen Dei: sedentes enim sedetis secus pedes Domini, audientes verbum eius humiliter cum Maria, & Martha solicitudinem piis orationibus adiuuatis, cum Moyse orantes in monte, vt nos cum Iosue hostes Israelitici populi, præsertim inuisibiles expugnemus. Affligitis etiam corpora vestra vigiliis quasi continuis, & assiduis ieiuniis maceratis: vacatis operibus charitatis, contenti paucis, vt plura pauperibus ministretis: egentes in vobis, & in aliis abundantes, tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Thesaurizatis enim thesauros in Cælo, vbi nec ærugo, nec tinea demolitur, credentes Apostolo, quòd non habetis manentem ciuitatem in terris, sed futuram inquiritis. Vestra enim conuersatio est in Cælis. Creditis enim, & pro certo tenetis, quod audistis in Euangelio, & legistis: Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis: & ideò temporalia ministratis aliis, vt sempiterna recipiatis ab ipso. 8.

Sed, nunquid non verius est, vel æquè verum, quod Christo facitis, ipsi facitis? Nunquid Dominus in se non acceptabit obsequium, quod acceptat in seruo? Nunquid non legistis, qualiter Christus tempore Passionis eorum represserit scandalum, qui dicebant: Potuit hoc vnguentum venundari plusquàm trecentis denariis, & dari pauperibus, dicens ad eos: Pauperes semper habebitis vobiscum: me autem non semper habebitis. Nunquid non verum est verbum eius, vt pauperes non semper habeatis vobiscum, quibus, cùm velitis, benefacere 9.

cere valeatis? Ipsum autem non semper habebitis peregrinum, exulem, & eiectum; nec forsam de cætero ei poteritis in tantæ necessitatis articulo subuenire. Ecce etenim stat ad ostium vestrum, & pulsat. Aperite celeriter illi ianuam, non iam aliis pro ipso, quàm ipsi pro vobis, grata subsidia porrigentes. Eiectus enim de terra natiuitatis, & resurrectionis suæ, de qua dicit Psalmo: Hæreditas mea præclara est mihi: & quasi captiuus detentus in Cruce, quæ, secundùm Apostolum, est gloria nostra, clamat ad omnes, clamat ad singulos: Exurgite in adiutorium mihi, mihi exuli, & profugo subuenite, retribuentes saltem modicum mihi, qui vobis vniuersa concessi. Nec hoc dicimus, tanquàm eius omnipotentiæ derogemus, cùm eius voluntati nihil possit omninò resistere; sed vt succursum huiusmodi demonstremus, sibi quasi propriè proprium exhiberi.

9. *Monemus igitur vniuersitatem vestram, & exhortamur in Domino, & in remissionem vobis iniungimus peccatorum, quatenus, ne sitis aliquibus perditionis occasio, ne maius scandalum in Ecclesia generetis; ne Clericis, & laïcis non subueniendi Terræ orientali, præbeatis exemplum, imò vt Christo subueniatis exuli, & qui rursus in membris suis crucifigitur, Crucifixo, & alios ad eius subsidium animetis, tollentes materiam scandali, quod ex hoc contra vestrum Ordinem est subortum; aliquam certam, & competentem summam, quam nos meritò acceptare possimus, sine dilatione qualibet per vestras nobis litteras exprimatis, in Terra sanctæ subsidium, si oblationem vestram probauerimus, conuertendam, vel saltem quinquagesimam omnium redditaum, & prouentuum vestrorum, æstimatione habita diligenti, collectam fideliter in vnum locum, sub aliquorum Episcoporum testimonio consignetis. Alioquin, ne si vos ceruices vestras excusseritis ab hoc iugo, illicitum reputent alij, eleemosynas pauperum in stipendia conuertere bellatorum, & patrimonium Christi effusione sanguinis defensare. Ne cæteri etiam scandalizentur in vobis, si quinquagesimam propter hoc nolueritis exhibere, cùm ab eis quadragesimam exigamus. Et nos præter aliud subsidium, quod nobis Dominus inspirabit, decimam statuerimus exhibere per indignationem diuinam, & inobedientiæ culpam, quam propter hoc incurretis, suspendemus priuilegia vestra, & vniuersis Ecclesiarum Prælatis dabimus in mandatis, vt vobis non deferant eorum obtentu; sed eis non obstantibus, à vobis iura sua, tam in decimis, quàm in aliis plenè de cætero consequantur. Quòd si nec sic volueritis obedire, experiemur in vos, vtrùm in Cistercienses Fratres plenam iurisdictionem, sicut in aliis, habeamus. Datum Laterani, V. Kalendas Ianuarij.*

10. Hactenus Litteræ Innocentij ad nostros datæ si vltima perpendas, planè terribiles: quippe quæ omnem Pontificiæ authoritatis potentiam in Cistercium vibrare, non dubitarent. Et videbatur Innocentij zelus probandus omnibus, maximè cùm in opus etiam transiret, & quadragesima cæteris imposita annualium redditùum, decimam tota Romana Ecclesia solueret, in quò Authores conueniunt; ne grauia onera videretur aliis imponere, quàm nollet subire: quin, quò præcederet grauiùs ipsa oppressa, cæteris tanta ex parte exoneratis, necessariò, etsi nollent; sed multò magis sponte sequendum foret. Quid, si aliis Ecclesiis quadragesima; Cisterciensibus, Carthusiensibúsque, & paucis quibusdam, quinquagesima tantùm fuit imposita? Quod in prædictis Litteris expressum, (quanuis Abraham Bzouius aliter legat) in aliis etiam, videtur insinuari, in quibus, *a quadragesima soluenda*, ait Innocentius, *Monachos Cistercienses, Canonicos Præmonstratenses, & Carthusienses excipimus, quibus super hoc mandatum dedimus speciale.*

Ergo perculsos pontificiis comminationibus, multò magis circumstantiæ arctabant. Nam, quando soli ipsi detrectant onus, quod omnes admittunt, solis Christi sepulcrum, & loca sacra vilescant Cisterciensibus: cùm cæteri religiosè ad ea suspirent? an imponere aliis tributa velint, quæ ipsi non soluant? parati semper prædicare Crucem, colligere subsidia; non erogare? Auariores Romanis se ostendere, si vel quintam eorum, quæ ipsi soluunt partem, donare nolint: tum, si se aliis viderent permisceri, conquesturos fortasse, neque iniustè, quòd priuilegia à Patribus accepta, non infringi viderent, sed aboleri. Nunc cùm ab aliis Innocentij prouidentia discreuerit Cistercium, indemnia omnia, & dispensata ex vrgenti nimiùm causa; non abrogata, aut subuersa videri posse. Hæc, & similia faciebant pro obedientia. Pro alia parte plura, & vrgentiora. Exactiones, si semel visu veniant, nunquam remitti, pronis Principibus ad suam vtilitatem, & probata patientia subditorum: quæ nequeat impotentiam allegare, necessitatem nunquam non obtenturam: semper vrgentissimam esse, quæcunque instat. Sed neque semel violata priuilegia constare diutiùs posse: quandiu integra manent, reuerenda: si infringantur, contemptui omnibus fore. Hunc sibi titulum à Patribus relictum, conseruandum, si possent: neque obscurandam in ipsis auitam gloriam, notabili ignominia, atque ex ipsis ad filios transitura. Placuit tempori tempus subrogare; atque rem ad Capitulum referre; neque vt refugerent, differréntve imperata, sed, vt cunctos Abbates concernentia, inter omnes collata, ab vniuersis exactiùs expedirentur. Id tunc responsum ad Innocentij Litteras datum à Guidone, & aliis. At quæ in Capitulo cunctorum sententia fuerit, & qualiter instantem tribulationem, Mariæ Virginis ope tandem euaserit, suo tempore, & loco infra dicemus. 11.

1. Richardo in Anglia Ioannes per vim succedit. 2. Defuncti in nostros varius affectus, 3. & in ipsos mordacitas haud leuis. 4. Eustachij in eam Insulam aduentus, 5. prædicatio, & miracula, 6. interrupta hoc anno. 7. Guidonis in Germaniam Legatia, 8. & qualiter Ottonem coronauerit, 9. eiusdem in Colonia institutiones, 10. exemplaque, 11. & quædam alia Leodij facta in transitu.

CAPVT II.

1. IN Anglia interim Richardo per mortem rapto, (fato, an lethali vulnere sagittæ, nondum compertum, quippe post vulnus diu superuixerat,) Ioannes frater successit per violentiam, exhæredatis Arturo, sororéque, queis Regnum debebatur, vtpote filiis fratris maioris natu; incertum quo prætextu, nisi quòd ius regnandi in armis positum, potiores facit, quos habet potentiores. Constat annuisse Humbertum Cantuariensem, cuius hæc vna culpa, quam sciamus, sanctissimam aliàs vitam commaculauit. Mancipatus carceri exinde vterque nepos, & Arturus in breui ferro sublatus, vt funestum, & sacrilegum imperium peragendum à Ioanne, impia, & funesta initia præsagirent. *Decessit Richardus* (Polydorus Virgilius ait [a]) *octauo Idus Aprilis, annum agens ætatis tertium, & quadragesimum; qui decimus, ampliúsque menses nouem, ac dies viginti fuit, cùm regnare cœperat; ac humanæ salutis M. CC.* Fuit Richardus in nostros vario animo, & penè effœminato: quippe verbis dettahere paratus, quos factis colebat, & sine quibus nihil vnquam aggrediebatur: siue id ingenij dicacis vitium esset, quòd nec amicis parceret, nec religione, aut pietate detineretur: seu sagacis versutia, quòd vel inuisis vti non recusaret. Referam extemporaneam responsionem nostros carpentem, dum qua plerunque diuites laborant, notarentur infamia cupiditatis. Referam autem verbis Matthæi Vvestmonasteriensis in suis Floribus [b].

[a] lib. 14. in fine.

[b] lib. 2. ad an. 1197.

2. *Illis quoque diebus surrexit quidam alter Propheta in Francia, Prædicator efficacissimus, scilicet, Magister Fulco, pro quo Dominus miracula manifestè dignatus est operari. Iste Fulco quadam die accessit ad Regem Richardum Angliæ, & ait illi: Dico tibi, Rex, ex parte Omnipotentis Dei, vt tres filias tuas, quas habes pessimas, citiùs marites, ne aliquid deterius tibi contingat. Cui fertur Regem respondisse: Hypocrita, mentitus es: quia filiam non habeo vllam. Ad quod Fulco: Certè non mentior: quia, vt dixi, tres habes filias pessimas quarum vna est superbia, altera cupiditas, altera luxuria. Conuocatis igitur ad se comitibus, & multis aliis, qui aderant, ait Rex: Audite, vniuersi, commonitionem huius hypocritæ, qui me dicit habere tres filias pessimas, scilicet, superbiam, cupiditatem, & luxuriam: & præcipit, vt eas maritem. Do igitur superbiam meam Templariis, & cupiditatem meam Monachis Cisterciensibus, & luxuriam meam Prælatis Ecclesiarum.* Hactenus ibi mordaciùs à Richardo dictum, quàm religiosiùs.

3. Certè hac nota laboratum nostris illa ætate, non quòd aliena vltra modum concupiscerent, quod de viris sanctissimis quis credat? neque quòd sua retinerent immoderatè, qui semper largi in pauperes, in hospites hilares, quæ habebant, communicabant: sed, (in quo ego non abnuam excessisse, bono zelo fortasse, sed minùs cauto,) quòd multa non vitarent vltrò oblata, cùm supra, aut contra primitiuam paupertiem Cistercij stabilitam, à semitis maiorum degenerabant. Vt plùs, quàm decet, accepta retinere, auaritiæ imputandum: sic plùs accipere. Sit modus acquirendi viris perfectis, quem non transgrediantur: sit iustus terminus, quem non necessitate, sed voluntate præscripsisse maiores, tunc tandem ostendemus, cùm conseruabimus. Hic ille Fulco insignis Prædicator, cuius suprà meminimus, à quo & Eustachium Abbatem Cisterciensem, quem sibi associauisset ad opus verbi, hoc anno in Angliam missum, Rogerius Ovvedenius testis existit, prædicationis illius egregium fructum, atque illustria miracula describens, quæ sub hoc tempus ab ipso perpetrata, hîc etiam nobis veniunt recensenda. Sic autem habent [c]:

Eodem anno, vnus de comitibus Beati Fulconis, Eustachius Abbas de Flay, seu de Floresia, Ordinis Cisterciensis, venit in Angliam à partibus Northmaniæ prædicare verbum Domini, fecitque mirabilia in vita sua, inter quæ vnum opus fecit, quòd est mirabile in oculis nostris. Venit non longè à Cantuaria ad villam, quæ dicitur Vuy: & benedixit ibi fontem quendam, cui Dominus tantam gratiam infudit, quòd cæci visum, claudi gressum, muti loquelam, surdi auditum, & quisque debilis, qui ex fonte benedicto biberet, sanitatem se recepisse gauisus est. Venit etiam quædam mulier ad Abbatem illum à Dæmonibus arrepta, & vltrà quàm credi fas est, crassa, quasi morbo hydropico inflata, & petiit ab eo sibi restitui sanitatem. Cui Abbas ille respondit: Confide, filia, & vade ad natatoria fontis Vuy, cui benedixit Dominus: & bibe ex eo: & recipies inde sanitatem. Et abiit, & bibit, & vomuit, & exierunt ab ea duo bufones magni, & nigri, qui statim conuersi sunt in immensos, & nigerrimos canes, & paulò pòst conuersi sunt in asinos. Mulier autem stabat attonita, & aliquamò cucurrit post illos furibunda, volens eos apprehendere, si posset. Sed quidam vir, qui deputatus erat ad fontem illum custodiendum, aspersit aquam de fonte illo sumptam, inter mulierem, & monstra illa, quæ statim abeuntia ascenderunt in altum, relinquentia post se fœda vestigia. Et mulier quidem ab illa hora sana facta est, magnificans Deum, qui talem potestatem dedit hominibus. 4.

[c] apud Brouium ad hunc an.

Prætereà prædictus Abbas veniens ad Rumenel, vbi erat aquæ defectus, ad preces populi in Ecclesia eiusdem Villæ baculo suo petram percussit, & fluxerunt aquæ, quarum haustus languoribus diuersis medetur. Ipse etiam prædicatione sua corda multorum conuertit ad vsurarum relaxationem, & ad Crucem Ierosolymitanæ profectionis capiendam. Londoniis autem, & in aliis locis multis per Angliam prædicatione sua effecit, quòd de cætero in diebus Dominicis forum rerum venalium nunquam exercere præsumerent. Statuit etiam Londoniis, & in quibusdam aliis locis, quòd in singulis Ecclesiis, vbi facultas expedit, erit semper lampas ardens, vel aliud lumen indeficiens ante Corpus Domini. Et impetrauit prædicatione sua, quòd multi ex ciuibus, & ex aliis viris 5.

viris sapientibus habent quotidie in mensa sua discum eleemosynarium, in quo condunt aliquam partem cibariorum suorum ad opus indigentium, qui sibi nihil praparauerunt. Ita Rogerius, quæ eadem vterque Matthæus narrat, Vvest, & Paris [c], atque ex ipsis Nicolaus Arsfeldius in sua Historia ecclesiastica Anglicana [e].

d an. 1197. & 1100.
e saeculo 12. cap. 69.

6. Cæterùm hæc, & alia virtutum opera, quæ per eundem in Anglia patrabantur, quo anno cœpta, eodem intermissa, seminante zizania communi hoste; atque illos armante in seruum Dei, quos, aut authores, aut saltem promotores verbi debuisset habere, & quorum se præbebat coadiutorem. Certè Episcopos in eum concitatos, quasi non missus prædicationis officium vsurpauisset, idem qui suprà, Rogerius satis insinuat: sic enim subdit [f]: *His igitur, & aliis operibus misericordia inimicus humani generis inuidens, excitauit contra virum Dei Ministros iniquitatis, qui dixerunt ei: Non licet tibi mittere falcem in alienam messem. Quibus ille respondit: Messis quidem multa est; operarij verò pauci. Itaque prædictus Abbas a Ministris Satanæ increpatus, noluit diutiùs Prælatos Angliæ sua prædicatione molestare: sed reuersus est in Northmaniam, ad locum suum, vnde venerat.* Hactenus gesta per Eustachium Floresiensem præsenti anno: nam, quæ sequenti, quo ex Gallia in Angliam rediit, eodem ipso à nobis dicenda erunt.

f idem vbi suprà.

7. Crescebant interim bella, atque factiones Philippum inter Sueuum, Ottonémque de Imperio certantes, & totum penè Orbem diuidentes, dum alter potentia, iustitia alter præualens, de neutro desperabant, qui promouebant. Multa à Philippo in Germania prosperè gesta inuenio apud Authores: sed nihilominùs causa cecidisse: missúmque ab Innocentio Summo Pontifice, qui Ottonem coronaret, Guidonem de Pare, ex Abbate Cistercij olim assumptum, quem sacra purpura donatum à Clemente, atque aliis Legationibus functum commemorauimus. Meminit huius Cæsarius in suis Dialogis, dum quoddam sanctæ simplicitatis exemplum, quod recens accidisset, ab eo narratum prodit verbis sequentibus [g]: *Dominus Vvido, Abbas Cisterciensis, posteà Cardinalis, cùm missus fuisset Coloniam ad electionem confirmandam, quæ facta fuerat contra Philippum in Ottonem, retulit ibidem quandam sanctæ simplicitatis historiam satis iucundam, satisque mirabilem, &c.* Alibi etiam Legationis huius meminit, narrans & alia ibidem ab eo gesta, quæ statim dabimus.

g lib. 6. c. 2.

8. Quæ gesserit in Comitiis generalibus pro coronatione Ottonis, ad quam specialiùs missus ab Innocentio, Abraham Bzouius perstringit totidem verbis [h]. Quanuis Prænestinum Episcopatum illi nimis anticipat, quo nondum ab Innocentio donatus esset: *Quid in Comitio egisset Guido Cardinalis Prænestinus Innocentio per litteras denunciait; nimirum, quia partium nonnullas adhuc controuersias audisset, maturè considerasset, & ex præscripto apostolicæ Sedis Philippo, & Friderico reiectis, Regni Romanorum titulum coram omnibus Principibus Imperij, Ottoni electo à Sede apostolica delatum renunciasset, atque omnes, qui contradicere pergerent, anathemate percelluisset.* Hactenus ille. Epistolam nancisci mihi non licuit: quippe nec circumfertur inter vulgatas, nec transmissa inter alias ex Vaticano, quod repetere nequaquam in promptu fuit. Habemus & ex Chronico magno Belgico in eisdem Comitiis, consecrasse Venerabilem Hugonem, huius nominis secundum Leodiensem Episcopum, cùm Regalia accepisset ab Ottone tunc primùm exercente munus Imperij. *Venerabilis Hugo, ait, huius nominis secundus de Petro ponte, nobilis, & litteratus, Præpositus maior, & Archidiaconus Leodiensis, fit Episcopus Leodiensis anno Domini millesimo ducentesimo, qui receptus ab omnibus, à Rege Ottone Regalia recipit, & à Guidone Cardinali Legato confirmatur, & consecratur.* Hactenus ibi.

h hoc an. n. 3.

9. Porrò vltra hæc, & alia ab eo facta, ex his, quæ in Colonia, hæc laudabilia à Cæsario relata, ipsius verbis censui inserenda [i]: *Tempore schismatis inter Philippum, & Ottonem, Dominus Vvido Cardinalis, aliquando Abbas Cisterciensis, cùm missus fuisset Coloniam ad confirmandum electionem Ottonis, bonam illic consuetudinem instituit: præcepit enim, vt ad eleuationem Hostiæ, omnis populus in Ecclesia ad sonitum nolæ veniam peteret, sicque vsque ad calicis benedictionem prostratus iaceret. Præcepit etiam Cardinalis idem, vt quoties deferendum esset ad infirmum, scholaris, siue campanarius Sacerdotem præcedens per nolam illud proderet, sicque omnis populus, tam in stratis, quàm in domibus Christum adoraret.*

i lib. 9. c. 51.

10. *Retulit eis eodem tempore casum satis miraculosum. Miles quidam in Francia fuit tantæ deuotionis, vt quotiescunque Christi Corpus eleuari, siue deferri videret, prostratus illud adoraret. Contigit, vt die quadam vestibus suis pretiosis indutus intraret ciuitatem, cúmque platea, in qua equitatabat, nimis esset lutosa, ex improuiso obuium habuit Corpus Domini: quo viso, modicum intra se deliberans, ait: Quid facies modò? Si te in tanta profunditate prostraueris, perdita sunt vestimenta tua hæc delicata: si verò non descenderis, saluberrimæ consuetudinis transgressorem te semper accusabit conscientia. Quid plura? prænalescente deuotione, de equo prosiliens, in luto se misit, in quo flexis genibus, eleuatis manibus, Christi Corpus adorauit. Et quia dulcissimus Dominus honorantes se, non solum in futuro remunerat, imò etiam in præsenti nonnunquam rehonorat, hoc egit sua potentia, vt totius luti nec vna quidem guttula vestimentis eius adhæreret. Tunc equum cum multa admiratione reascendit, & ampliùs in fide confortatus Deum glorificauit.* His Guido prouocabat deuotionem Corporis Christi.

11. Hæc in Colonia. Cæterùm & Leodij etiam in transitu laudabilem memoriam sui reliquit: quam ex Placentio Authore Leodiensi, Aubertus Miræus refert ipsius verbis: [k] *Temporibus, ait, eiusdem Hugonis Episcopi, venit Leodium Guido Abbas, & Pontificis Maximi Legatus, & multa ibidem vtilia Ecclesiæ statuit, teste eodem Placentio. Guido, inquit, Abbas Cisterciensis, Pontificis Maximi Legatus, Leodium adueniens, ab Antistite humaniter acceptus est. Cuius ibi sollicitudine, Cathena vulgò solet vocari; hodie est Seminarium diœcesanum: Xenodochion D. Matthæo nuncupauit, & quotannis in Conuersione Apostoli Pauli inuisendum multis gratiis populo commendauit. In Sacerdotum, atque Canonicorum luxuriam multa fortiter asseruit, & vocatis Collegiorum Præpositis, aliquot cautiones authoritate Pontificis Maximi promulgauit. Ne Canonici Horis diurnis pariter, & nocturnis, à templo abessent; qui & communi Refectorio, atque Dormitorio se continerent: ne mulierum strepitu impediti, minus suo Instituto satisfacerent. Canonici tantùm Acolythi in tractatu Collegiorum nullius authoritatis haberentur, donec sacris initiarentur. Perinde Archidiaconi, nisi Diaconi essent,*

k in Chron. Cister.

stipe, & honore, atque authoritate carerent: ambientes plura Sacerdotia, despicabiles Collegiis fierent: & comatuli, comámque calamistro rotantes, non priùs ecclesiastica immunitate gauderent, quàm coronam in capite deferrent. Quæ Fredericus Imperator æmulatus, in Namurcensi Collegio Sanctorum Petri, & Albani, quod ipse dotauerat, præcepit obseruari. Et nonnulla alia adiiciens, hoc modo vitiis Ecclesiasticorum prospexit. Hactenus Placentius de Guidone. Atque ex ipso Miræus eisdem verbis. Meminit harum omnium Constitutionum à Guidone editarum Magnum Chronicon Belgicum ad hunc eundem annum, simúlque Nosocomij dedicati, de quo addit & quædam specialiora: *Item*, ait, *tunc Guido quondam Abbas Cistercij, nunc Episcopus Legatus à Papa, Leodij nouum Hospitale benedicit, in Conuersione sancti Pauli, & in eo Capellam Sancto Matthæo consecrauit*, &c. *quod Hospitale situm super Mosam, maior Decanus Vualterus de Canantui construxit, & in eo personas vtriusque sexus, pauperes, & impotentes, congregauit; & eis Priorem constituit, qui præesset in spiritualibus, & temporalibus sub Regula Sancti Augustini.* Itaque Xenodochium non infirmis curandis, vt alia plura; sed impotentibus laborare alendis; sed victuris sub Regula, & religiosam, quã possent, vitam acturis, destinabatur.

***1.** Henrici de Soliaco, Bituricensis Præsulis, mors. **2.** Dubitatum à Clero de Successore, **3.** & vocatus ad Concilium Oddo, defuncti frater. **4.** Quis ille, ac quantus. Conuentúmque, vt non aliunde, quàm ex Cistercio assumeretur. **5.** Præmissa sacrificia, **6.** & electus Guillelmus Abbas Caroli Loci, **7.** publicationem præueniente communi voce. **8.** Repugnantia ipsius: **9.** & obedientia. **10.** Consecratio in Pontificem, **11.** & quantis statim virtutibus affulserit.*

CAPVT III.

1.
VB idem tempus, Septembris die vndecima, viuere desiit Illustris Ecclesiæ Princeps Henricus Borbonius, siue de Soliaco, ex Abbate Loci Regij, Archiepiscopus Bituricensis primùm, mox Sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, de quo superiùs. Sepultus in eodem Cœnobio Loci Regij, vnde ad Pontificatum assumptus fuerat. De eo in Catalogo Archiepiscoporum Bituricensium. *Obiit tertio Idus Septembris, anno M.CC. sepultus in dicta Abbatia Loci Regij, quam tenuerat. Super cuius tumulo hoc legitur epitaphium* [l]:

l apud Ioan. Chenu.

Hic bonus Henricus, vir nobilis, & Patriarcha:
Quondam Bituricus, tumuli iacet huius in arca.

Huius meminit idem Abbas de Monte, & de Nangis, Petrus Blesensis, *epist. C.XXVI.* Epistolæ Petri Blesensis verba statim dabo. Cæterùm ad eundem Henricum extant plures, tum Vrbani III. in quibus virum prouidum, & discretum, moribúsque, ac genere conspicuum vocat; tum Lucij, & Cœlestini III. vtriusque; tum Innocentij III. in causa Episcopi, & Capituli Engolismensis. Item in causa Turonensis Archiepiscopi, quòd Abrincensem Episcopum, inconsulto Innocentio, in Andegauensem Ecclesiam promouisset; & memoratur in capite, *Inter corporalia.* 1. de translatione Episcopi. Item, contra Episcopum Dilapidatorem, & contra Abbatem Stirpensem, aliæque, quæ in libris Epistolarum Innocentij circumferuntur. *Instituit* (ait de eo Robertus Claudius) *vt Festum Assumptionis celebretur solenniter sub Officio Camoris instar Pentecostes ... Eius præterea aduentus ad Claromontem sedauit discordiam inter Robertum Turrianum Episcopum 61. & Guidonem Episcopi fratrem, propter Comitatum Aruerniæ.*

2. Acceperat Bituricensis Ecclesia ab anno M.C.XXXVI. tres ex Cistercio Præsules, Albericum, Guarinum, & Henricum, sanctos, & doctos. Sed quartum adhuc sanctiorem, doctiorémque sibi à Deo præparatum præstolabatur. Itaque in principio, cùm discordarent, Oddo de Soliaco, Parisiensis Episcopus, Henrici mortui frater, (ex Cantore Ecclesiæ Bituricensis assumptus) vocatus est, cuius omnes consilio obtemperarent. Dein ipso adueniente, auditóque, dudum probatis à Clero Cisterciensibus, atque inuentis fidelibus, ea omnium communis sententia fuit, vt non aliunde Pastor eligeretur, quàm ex Cistercio. Rem narrat Author Vitæ Sancti Guillelmi, coæuus, & grauis, licèt anonymus, quam suis tomis inseruit Laurentius Surius [m]: m Ian. 10.

Cùm ex hac luce migrasset felicis memoriæ Henricus Bituricensis Archiepiscopus, qui inter nos degens erga Clerum, & populum summa semper vsus est mansuetudine, & humanitate, paucis post diebus Ecclesiæ illius Clerici, ad eligendum idoneum successorem conuenêre; sed cùm primùm inter se non concordarent, tandem ex instinctu Spiritus Sancti in eam pariter iêre sententiam, vt Ecclesiæ Parisiensis Antistitem, qui ex illorum Collegio ad id erat dignitatis assumptus, accersirent, eius in Episcopo eligendo, consilio, & prudentia vsuri. Erat enim vir magnus, & cunctis venerabilis, consiliis prouidus, iustus, ac timens Deum: cúmque erga alias Galliarum Ecclesias multa vteretur sollicitudine, æquum esse existimabant, vt matri suæ, id est, Ecclesiæ desolatæ, in qua à teneris annis fuisset enutritus, tam necessario tempore minimè deesset: ille verò nullas nectens moras, tanquàm deuotus filius, afflictæ matri omnibus, quibus posset, modis consulturus vocatus mox aduenit. Itaque, vbi ad præfixum diem conuentum est, iterum ab eius Ecclesiæ Clericis, post multam deliberationem, id tandem omnibus vnanimiter placuit, vt ex Ordine Cisterciensi, cuius tum erat in Ecclesia Dei eximia sanctitas, Abbas aliquis in Pontificem deligeretur. Hactenus Author Vitæ Sancti Guillelmi. 3.

Porrò, quod attinet ad Oddonem Parisiensem Episcopum (qui fuit in ordine Episcoporum LXXI.) extat epistola Petri Blesensis ad R. Abbatem Glocestriæ, quæ ita habet [n]: *Hic*, inquit, scilicet, Oddo, *ex Cantore, sub fratre suo Henrico Bituricensi Archiepiscopo, factus Episcopus Parisiensis, fuit consanguineus Henrici Regis Angliæ: indéque Francorum Regem linea generis propinquiore contigit.* Et sequenti epistola ad ipsum Oddonem: *Rex Angliæ Henricus II. consanguineus vester, me primus in Angliam traxit.* Papyrius Massonius lib. 3. Annalium addit, quòd *redditus in Anglia vberes habebat; quos eo consilio distraxit,* 4.

n epist. 126.

xit, vt pecuniam pauperibus daret. Ergo de huius tanti Viri consilio conuentum est, vt non aliunde, quàm ex Cistorciensi Familia Ecclesiæ Bituricensi Pastor, atque Aquitaniæ Primas prouideretur.

5. Pergit Author de electione Sancti Guillelmi, Caroli Loci Abbatis, cuius suprà meminimus, atque aliis, quæ ipsam præcessère [o]: *Erat, inquit, ibi inter cæteros, quos morum sanctitas commendabat, crebrò nominatus Guillelmus, id temporis Caroli Loci religiosissimus Abbas: qui, postquam arduum illud amplexus fuerat institutum, in dies ad perfectiora contendebat. Et sicut generis nobilitate, ita vitæ sanctimonia cæteris antecellere videbatur. Tandem ex compromisso, & hunc, & alios ab ipsis nominatos, ad Parisiensem Episcopum detulerunt ex eius arbitrio procul-dubiò suum Antistitem habituri, quem ipse esset indicaturus: quippe illorum omnium mores probè cognitos haberet. Sed quia iam hora tardior erat, Vir ille prudentissimus noluit in re tanti ponderis præcipitare sententiam; sed negotium omne in diem alterum distulit. Etsi autem inuitus admodum eam in se prouinciam recepit, nulla ratione recepturus, nisi schismatis certa discrimina impendere vidisset: at cessit tamen, decreuitque ea nocte solitis vigiliis, & precibus incumbere, & diuinum implorare auxilium, vt Dominus destitutæ Ecclesiæ Pastorem idoneum daret.*

o apud Sur.

6. *Sequenti inde die, in Beatissimæ Mariæ Virginis templo, manè Sacrificium Missæ cum ingenti deuotione obtulit. Aderant verò illi duo eximiæ sanctitatis, & prudentiæ viri, quorum vnus posteà Turonensi, alter Meldensi Ecclesiæ præfectus est. Sub horum conspectu schedulas, in quibus cera obsignatis, Abbatum nominatorum erant inscripta nomina, sub Altaris palla reposuit; penitùs ignorans, quæ cuius nomen haberet. Absoluto autem sacrificio, cum lacrymis, & multo gemitu humi prostratus orat Dominum Iesum, & eius sanctissimam Genitricem, vt qui solus corda nosset omnium, ostendere dignaretur, quem vellet, eius Ecclesiæ Pastorem constitui. Expleta oratione, nihil iam hæsitans de misericordia Dei, surrexit, & ex omnibus schedulis vnam solam apprehendens, nomen inuenit Domini Guillelmi Caroli Loci Abbatis; mòxque rem duobus illis sociis indicauit: atque vnà cum illis properat ad Clericos congregatos, & ipsius aduentum præstolantes.*

7. *Interim rem apud se, & duos illos tacitam habet, dilaturus propalationem, donec certius aliquod diuinitùs indicium appareret. Et ecce non minima pars eorum, qui conuenerant, obuiam illi procedit. Vna voce clamitant omnes, Guillelmum Abbatem, vtpote Virum religiosum, iustum, sanctis moribus conspicuum, sacris instructum litteris, illustri ortum prosapia, reliquis omnibus debere anteferri. Ita Dominus Iesus, quem ipse iam designasset Pontificem, illorum quoque animis inspirauit. His verò auditis, & lætitia, & admiratio cepit Episcopum, ita vt lacrymas tenere non posset, videns rem diuinitùs geri, exclamauitque: A Domino factum est istud. simul Deum benedicens, mox properat cum illis ad reliquos paucos, qui in electionis loco permanserant: atque inde cum omnibus ad Beati Stephani Metropolitanam accessit Ecclesiam, vbi ante aram prostrati, cùm preces Domino fudissent, ex omnium Fratrum voluntate, & consensu, ipso die Sancti Clementis, Guillelmus Abbas in Archiepiscopum, & totius Aquitaniæ Primatem eligitur.* Hæc de concordi, & miraculosa electione Viri sanctissimi.

8. Nunc qualem se præbuerit eligentibus, atque electioni ipsi, quàm humilem, quàm fugientem honoris simul, & oneris, velut cui se imparem noscceret, illius, vt quem sperneret, quàm non nisi coactus tandem consenserit, idem qui suprà Author, qui visa, atque comperta tantùm tradit, vt ex totius historiæ serie constat, pergit scribere [p]: *At illum quidem, (id est, Guillelmum electum) res tota latuit. Postquàm verò illi innotuit, non est superbia elatus; imò verò dolere cœpit, & mæstus esse, quòd a sublimi diuinarum rerum contemplatione animus, ad tractanda sæcularia, & temporalia deinceps auocandus esset. Hinc ergo gemitus, hinc ex imo pectore ducta suspiria Sed, quantò ille à tanti honoris dignitate magis abhorrebat, tantò honor ipse eum arctiùs complexus est, vt possit de illo quoque dici, quod de Sancto Paulo D. Hieronymus ait: Fugiendo gloriam, gloriam merebatur, quæ virtutem, quasi vmbra sequitur, & appetitores sui deserens, appetit contemptores.* Pergit Author:

p vbi suprà.

Interea positus in deliberatione, quid potissimùm sequi deberet, reciperéne tam molestum in se onus, an fugere potiùs? Videt solemnes ad se venire nuncios Ecclesiæ Bituricensis, obnixè rogantes, vt vocationi diuinæ obsecundet, & electioni de ipso factæ assensum præbeat. Et hi quidem, licèt cum veneratione multa suscepti passi fuissent haud dubiè repulsam, nisi maior authoritas obstitisset. Accessit igitur ad has preces Cisterciensis Abbatis mandatum, cui iam reluctari, nisi suæ professionis vellet esse transgressor, non poterat. Et ne posset vlla ratione effugere, addidit grauius præceptum, etiam apostolicæ Sedis Legatus, qui id temporis in Galliis erat. Scripserat autem vterque epistolam ad illum plenam ponderis, admonentem illum, ne se diuinæ voluntati præberet refractarium: cogitaret verò quandoque reuersurum Dominum, & talenta collata repetiturum cum vsuris. Ita igitur ille compulsus, licèt valdè initio retineretur, séque indignum clamitaret, velle tandem cogitur, quod nolebat, sciens meliorem esse obedientiam, quàm victimam. Hactenus acceptatio Sancti Pontificis, obedientia cogente, velut extorta: nunc de discessu eius à suis filiis, & accessu ad Bituriges, consecrationéque, & reliquis sequutis, ex eodem Authore pauca dicemus. 9.

Valedicens verò, pergit [q], *Fratribus, qui ibus præfuerat,* scilicet, Calisianis (nam Caroli Locus Calisium etiam dicitur,) *nec sine multis lacrymis, multóque cordis gemitu (singulorum se precibus commendans) recessit ab illis corpore tantum, non animo. Porrò festinus iter habuit Bituriges: quò cùm peruenisset, à populo & Clero, illi procedente obuiam, in primis reuerenter acceptus est: deinde ab Episcopis ritu solenni consecratus, curam commissi sibi gregis, non vt mercenarius, sed vt verus Pastor suscepit. Et ne sibi deesset, suíque ipsius curam neglexisse videretur, omnes animi motus ita studuit rationis continere imperio, adeóque omnia, quæ sunt huius mundi contemnere, vt nihil in ipso reprehensione dignum, animaduerti posset à subditis: quibus se ipsum virtutis, & sanctitatis, atque bonorum operum exemplar præbere volebat: non ignorans, quod semper* 10.

q ibidem.

Componitur Orbis
Regis ad exemplum; nec sic inflectere mentes
Humanas edicta valent, quàm vita regentis.

Domabat carnem, vt & antea consueuerat: & qui cunctis animi perturbationibus, & affectibus à puero bellum indixerat, nunc acriùs indicebat, vt posset ex sententia dicere cum Apostolo: Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo; ne fortè cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. *In opibus, & copiis, in honore, & dignitate eximia, quæ solent permultos euertere, pauper esse spiritu studebat: inter lautas epulas, & in ciborum apparatu nouerat esurire: inter vestitos mollibus, asperrimo cilicio terebat corpus, monastico retento habitu, vt non tam Pontifex, quàm Monachus videri posset. Vestes habebat, quæ corpus tege-*

rent, non quæ luxum, & pompam præseferrent: nec his quicquam, aut aspera hyeme adijci, aut feruente ætate detrahi sciuit, pondere illarum pressus potius, quàm adiutus.

11. Pergit de abstinentia, humilitate, mansuetudinéque, & misericordia: subiungens huius occasione virtutis, primum ipsius miraculum, quod multa comprehendit, & quod aliorum multorum initium fuit: *Nudos*, inquit [a], *pro cuiusque conditione, paucis admodum conscijs vestiebat: non ab hominibus gloriam quærens, sed mercedem expectans à Domino. Ægrotos, & carceribus inclusos, & visitare, & consolari studuit; aduersus desperationem, & impatientiam, Scripturæ diuinæ sententiis, & exemplis eos confirmans. Erant in iis tertiana, & quartana febre vexati, qui concepta in Deum fiducia, quòd per Sancti viri preces, & merita curari possent, rogabant eum, vt manu ipsis imposita, febrem discedere iuberet. At ille molestissimè ferens se sanctum, vel appellari, vel existimari, eos silere iussit, & ad diuinam poscendam opem se conferre. Illis autem cum ingenti gemitu in sua prece persistentibus, vt erat mitis, & humilis corde, manus illis imponebat; & alij quidem quamprimùm, alij paulò pòst integram recepêre sanitatem. Ex iis sanè quosdam nos vidimus bonæ existimationis viros, qui hæc nobis ita, vt diximus, gesta testarentur.* Cæterùm de miraculis eius plura infrà, nunc ad alia huius anni transeamus.

ibi dem.

---

1. Tarasia nupta Alfonso Legionensi, 2. post longam inobedientiam, tandem seiuncta, 3. Monasterium à Sanctio patre petit. 4. Lorbani antiquitas. 5. Priuilegia Arabum. 6. Sanctitas prima, & sequuta dissolutio. 7. Tum desertum à Monachis Tarasiæ traditur, 8. in quo ipsa cum aliis, Deo dicata: 9. nec minori authoritate pollens, quàm pietate.

CAPVT IV.

1. VB idem tempus separata ab Alfonso Legionensi Tarasia vxor, Sanctij Portugalensis Regis filia, longam, & scandalosam inobedientiam, admiranda pœnitentia tandem compensans; Cistercienses Moniales induxit in Lusitaniam, inter easdem, & ipsa Deo sacranda, in insigni Cœnobio Lorbanensi, quod in hoc capite venit describendum. Coniuncti sanguine, absque dispensatione Summi Pontificis, copulati coniugio, per multos annos in eo perseuerabant. Rogerius ab ingressu Cœlestini actum contra illos putat, vt mutuò secederent: quippe ad annum M.C.XCI. hæc habet verba [a]: *Eodem anno fuit laborandum eidem Cœlestino Papæ in dissolutione matrimonij inter Reges Hispaniarum; cùm, videlicet, Sanctius Rex Portugallensis dedit Tarasiam filiam suam Aldefonso Regi Galleciæ nepoti suo in vxorem, de qua genuit tres filios: & licèt post Clementem, Cœlestinus Papa multùm laborasset, vt separarentur: tamen tenuit ipse eam contra Deum, & prohibitionem Domini Papæ per quinque annos: & Dominus Papa Cœlestinus præfatum Regem de Sancto Iacobo excommunicauit, & totam terram suam sub interdicto posuit: & ita permansit per quinque annos.* Ita Rogerius Regem Galleciæ nominans, & de Sancto Iacobo, quem Legionensem debuisset nominare. Sed & tempus, aut anticipat, aut breuiat: quippe non separati ante hunc annum; aut an. M.C.XCI. nondum contraxerant, aut vltra quinquennium in inito coniugio perseuerarunt.

a Baron. anno 1191.

2. Mariana ex Authoribus Hispanis rem propiùs hauriens, cœlestem iram incesti thori vindicem præcessisse anathema; ac demum stragem ab hostibus sequutam, & certum separationis dilatæ tempus præfigit: sic enim ait [b]: *Mortalium animos malis oppressos, metu sollicitos, prodigia multa suspensos habebant, peste, famèque grauissima in Lusitania laboratum, aliis in cœlo signa visa, vulgus in deteriora pronum, Religioneque obstricta, cœlestem e indiciam interpretabatur, iramque Dei: quod nuptiæ Alfonsi Legionensis, ac Tharasiæ Lusitanæ, vitio cohærentes, haudquaquam dissoluerentur, quamuis Innocentio Pontifici eius nominis III. qui Cœlestino subiunctus Romanam Ecclesiam obtinere cœperat, enixe curante: prorsus vt Lusitaniam vniuersam anathemati subiiceret, paterneque recusantes, à fidelium societate amoueret. Auxerat terrorem vrbs Syluensis amissa, oppidis, & agris eo tractu illata vastitas, Abeniuzephi vtrumque armis, acceptas à Rege Lusitano iniurias vindicantis.* Et subdit in initio sequentis capitis: *Diremptum id coniugium lege propinquitatis est; ægrè quidem, ac serò, sed diremptam, tandem, salutis anno millesimo ducentesimo.* Hactenus ille. Cui consonant Authores, & instrumenta.

b lib. 10. cap. 19.

c idem ead. lib. cap. 20.

Tharasia ab Alfonso separata, qui illi omnia, (adeò inter eos conformis thorus fuerat,) & Patri, ac Patriæ tandem restituta; quæ, nisi Deum sibi conciliaret, inferior compensatio boni amissi: siue existens Legione, Carrizum inter, Gradefesque, Monasteria vicina, & sibi nota imbibisset Cistercium; siue ipsa aliàs religiosam vitam arderet, post Alfonsum, quem vnicè dilexerat, solum Deum sponsum admissura: id vnum Patri censuit proponendum, vt exturbatam à solio Regni terreni, permitteret famulari Cœlorum Regi: ne Monasterium sibi denegaret, in quo cum his, quæ eam comitabantur, & si quæ aliæ accederent, Ordinem Cisterciensem, soli Deo vacatura, profiteretur. Hanc sibi vitam in votis ab incunabulis, quam nuptiis Regiis virgo præposuisset, ni paterna obedientia velut compulsa consensisset marito; cui semel tradita, matérque fœcunda, animo magis, quàm corpore adhæsisset. Hactenus impleuisse munia filiæ, impleuisse vxoris, demum & matris, trina prole emissa, liceret saltem cœlibi, seu viduæ aliquid in se iuris: nec vt haberet, sed vt resignaret: & quem ignorans offendisset incesto thoro, casta placaret, ac vitæ conuersione promereretur. 3.

Distat secundo lapide à Conimbrica Monasterium Lorbani, vel tunc antiquitate venerandum, si non moribus magis, quàm ædificiis collapsum, & dirutum, solas ruinas informes præseferret. A tempore Sanctissimi nostri Legislatoris, eiusdem ibi Regulam viguisse probat fragmentum antiqui Manuscripti, quod vulgatum à Bernardo Brito Lusitano hæc habet verba [d]: *Domus nostra Lorbani constructa fuit, viuente Patre nostro Benedicto, & dedicata Sanctis Martyribus Mammeti, & Pelagio: illi enim qui venerunt, deferebant reliquias istorum, propter* 4.

d lib. 6. cap. 20. Chronic. Cistерc.

quod

quod assumpserunt illos in Patronos : & fuit dedicata Ecclesia illis, quarto Kalendas Iunij. Inde, quod paucis contigisse creditur, post inuasam Hispaniam à Saracenis, atque in ipsa oppressione, continuata obseruantia per Sanctos Monachos, venerantibus integritatem vitæ Barbaris, & concedentibus hominibus innoxiis, atque beneficis impunitatem, immunitatémque priuilegio firmatam : cuius vulgatum in Lusitana Monarchia fragmentum barbarum, etiam supra barbariem illius æui, non pigebit ad litteram transcribere [c]:

c lib. 7. cap. 7.

5. *Alboacem Iben Mahumet, Albamar Iben Tarif, bellator fortis, vincitor Hispaniarum, Dominator Cauallariæ Gothorum, & magnæ litis Roderici,* &c. Et infrà: *Monasterium de Montanis, qui dicitur Lorbano, non pechet nullo pesante, quoniam bona intentione monstrant mibi loca de suis venatis, e faciunt Saracenis bonam acolhenzam: & nunquam inueni falsum, nec malum animum in illis, qui morant ibi : & totas suas hereditates possideant cum pace, & bona quiete, sine rixa, & sine vexatione, nec forcia de Mauris, & veniant, & vadant ad Colimbriam cum libertate per diem, & per noctem, quando melius velint, aut nolint; emant, & vendant sine pecho, tali pacto, quòd non vadant foras de nostras terras, sine nostro aprazmo, & bene velle. Facta charta Æra de Christianis D.CC. LXXVII. secundùm verò annos Arabum C.LXVII. Luna XIII. Dulhlia.* Hactenus ibi.

6. Bernardus Brito, Lorbanenses Monachos, quandiu inter Saracenos, sanctitate claruisse vsque ad miracula, quæ in Barbaros etiam redundarent, sanato filio Reguli, cùm iam de eius salute desperaretur, memoriæ prodit [f]. Quippe virtute crescente inter pericula, atque vires sumente ab ipsis hostibus, permansit obseruantia vitæ communis, & quæ inde plerúnque aut oriri, aut ali solet, pietas singulorum, vsque ad tempora Ioannis, cuius auspiciis infideles de terra pulsos, Montem maiorem captum, (adde & Conimbricam) dum initia Zeicæ traderemus, commemorauimus. At, postquàm ea Prouincia Christianis cessit, & Monachis inter suos inhabitantibus secura omnia, & vita in tuto fuit, inductus sub indulgentiæ nomine luxus, & monasticæ disciplinæ rigor languescens primùm, mox penitùs solutus : ad vltimum prorumpentibus in vitia publica, atque scandalo obnoxia, vnicæ Monachatus reliquiæ, nomen, & vestes, quas non tam retinebant, quam conspurcabant. Haud vlla vnquam tam sancta Regula fuit, quæ non exposita vitiis transgressorum; qui nisi statim ad viam reducantur, quo ab altiori culmine descendunt, maiori impetu solent præcipitari.

f lib. 6. Chronic. cap. 29.

7. Hoc Monasterium Tarasiæ Reginæ datum à Patre Sanctio, cedentibus Monachis, qui, siue Regiam Maiestatem reuererentur, seu potentiam timerent, seu tandem conscientia propriorum criminum (qua nihil timidius) quam sibi debitam pœnam cognouissent, anteiuêre obsequio; necessitatem voluntariè præuenêre. Igitur Domo alia abs Rege accepta, vulgò, *de Pedroso*, ad quam transmigrarent, sponte se discedere professi sunt; & Tarasiæ, sociabúsque relinquere : quasi faciliùs per eas reparandis temporalibus damnis, quæ Monasterium sub ipsis passum esset. Extant, leguntúrque apud Authores Lusitanos [g] litteræ Petri, Conimbricensis Episcopi, ad Iulianum, Abbatem, Monachósque, acceptantis eorum renunciationem. Itémque aliæ ad Tarasiam Reginam, eodem anno datæ, concedentis Cœnobium, vt in eo Sanctimoniales Benedictinæ iuxta Cistercij normam, instituerentur.

g Brito lib. 6. cap. 30.

8. Tum accersito Abbate Alcobaciensi, qui noui Monasterij Patrem ageret, Guta, seu Goda, quondam Tarasiæ nutrix, prouectæ iam ætatis, prudentiæque in Abbatissam; cæteræ (& erant multæ egregiæ Virgines, ex prima Lusitaniæ nobilitate) in Moniales, assistentibus Rege, atque Principibus, non sine lacrymis omnium dedicantur, mutuò probandæ simul & probaturæ : nullis aliunde adductis, quod sciamus, à quibus docerentur : fortè quia Gradefienses & Carricianas habuissent Magistras, à quibus dudum Cistercium imbibissent, dum in Regno Legionis demorarentur. Tarasia ipsa dotata abs Sanctio Patre Montis maioris oppido, aliísque; spreta Mundi pompa, atque diuitiis, humile sagum induit ante alias, reseruatis de licentia Summi Pontificis, sic credere par est, annuis redditibus, in sui Monasterij restaurationem, atque alios pios vsus insumendis. Porrò, quæ hæc dissidia pòst attulerint, fratre Alfonso, post mortem Sanctij patris, cupide nimis inuadente sororis bona; neque Tarasiæ tantùm, sed etiam Sanctiæ, quæ pariter Cistercio seruabatur, suis temporibus, locísque reddemus.

9. Interim adnoto ingentem, qua Tarasia pollebat, authoritatem, tam apud Innocentium, quàm apud Patrem : vt & piissima inter Principes Christianos, & digna, cuius opem imploraret Summus Ecclesiæ Pastor, iudicaretur : neque solùm fauore profutura, verùm consilio. Extat epistola Pontificis ad ipsam pro Visensi Episcopo, in qua hæc inter alia [h]: *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, charissimæ in Christo filiæ Illustri Reginæ Tarasiæ, Salutem, & apostolicam Benedictionem. Innotuit nobis feruor syncera dilectionis, quam erga Ecclesiam, & ecclesiasticas personas etiam supra alios Principes Christianos habere dignosceris. Vnde eò fidentiùs apud Celsitudinem tuam pro illis intercedimus; maximè autem pro Episcopis Lusitaniæ, quantò ipsam pro eis intercessionem, gratiorem tibi esse non dubitamus.* Et infrà: *Commendamus ergo Celsitudini tuæ Visensem electum, cuius nos electionem de consilio Fratrum nostrorum ratam habuimus, vt in suis, aut Ecclesiæ suæ causis, si qua emerserint, fauore simul, consilióque promoueas taliter, vt & apud Deum misericordiam, propitiationémque; & a nobis laudes Magnitudini tuæ debitas, consequaris.* Hactenus epistola, quæ non minùs potentiam, quàm pietatem; & supra vtranque arguit iudicium fœminæ; cuius consilio vterentur etiam Episcopi, & pro quo ipse Innocentius interpellaret.

h apud Brandaon. lib. 2. cap. 29.

I. Beati

1. Beati Ioannis de Monte-mirabili pretiosa mors, 2. & probata vtcunque ratio temporis. 3. Discordantia Gononij confutata 4. Duæ visiones 5. præcedentes gloriosum transitum, 6. in Longoponte facta, 7. Alia in Northmania. 8. Funus, atque eleuatio Corporis sacri, 9. & miracula in ipsa eleuatione 10. extensa ad plurimos: 11. nec minora per os inde translatum: 12. & varia alia notitia eiusdem Sancti.

CAPVT V.

1. PRETIOSAM mortem Venerabilis Ioannis Montis-mirabilis, quondam potentis Reguli, mox humilis in Longoponte Monachi, quem suprà memorauimus, quanuis multi anteponant, alij differant, in hunc annum, aut circa incidisse, testimonium Vualteri Abbatis mihi persuadet, sub quo Habitum suscepit, ex quo viuente, ex hac vita migrasse dicitur, antequàm ad Cistercium ex Longoponte, ex Filia ad Matrem, atque in totius Ordinis caput promoueretur. Portò testimonium, quod nobis ex antiquo Manuscripto Longipontis dudum transmissum, pòst vidimus vulgatum ab Henriquez in Menologio, [a] tale est: *Testimonium Domini Vualteri de Ochies, Abbatis Longipontis, qui Habitum Religionis S. Ioanni de Montemirabili dedit in die Ascensionis: & quo adhuc viuente Sanctus Ioannes migrauit ad Dominum: & pòst idem Galterus assumptus est in Abbatem Cistercij.* Sub finem autem hæc habet verba: *Vnde secundùm testimonia Scripturarum indubitanter credimus, eum assumptum in atria Domini, similem factum in gloria Sanctorum. Transiit autem tertio Kalend. Octobris, die Sanctorum Angelorum, hora diei prima, anno Incarnationis Domini millesimo ducentesimo.* Hactenus certius testimonium de morte viri.

a Septembr. 29.

2. Sed nihilominùs non omninò irrefragabile: quippe Vualterus non ante ad Cisterciensem Præfecturam assumptus est, quàm Conradus, qui illum antecessit, ad Dignitatem Cardinalitiam promoueretur, adeóque post annos, vt minùs, decem, & nouem. Quòd si adhuc præfuisset Longoponti, cùm Ioannes obiit, expressisset haud dubiè: sicut expressit de suscepti Habitus tempore. Quid, quòd nonnulla narrantur de Ioanne, quæ posteriora hoc anno esse videntur? At Benedictus Gonorsius Cœlestinus, qui nostro sæculo eiusdem Sancti Viri, in Vitis Patrum Occidentis acta vulgauit, desumpta, vt ait, ex quodam Manuscripto sui Cœnobij, longè antiquiorem eundem Sanctum facit, quippe Bernardi Parentis discipulum, & qui ipso fundante Longumpontem, eius Domus initia in Probatione; mox etiam Monachus, & demum factus Abbas, incrementa, & progressus consecrauerit. Qui, & post alia, concludit in hæc verba [b]: *Demum Beatus Ioannes sanctitate, & miraculis conspicuus, circiter decimoquarto ab obitu D. Bernardi anno, senio grauis apud Longipontis Cœnobium ex hac vita migrauit, cuius è tumulo liquor instar lactis candidi, posteà ad ægrotorum medelam manauit. Et nunc etiam die festo eius abundanter emanat. Vnde multi ægroti, & obsessi sanantur.* Hactenus ibi.

b in Vita ipsius.

3. Subdit, & in eorum, quæ scribit, confirmationem, vnde hausit, exemplar, his planè verbis [c]: *Librum autem Vitæ eius asseruari didicimus in Monasterij Cœlestini Suessionensis Bibliotheca, qui liber ducenta folia continet. A quodam autem Monacho eiusdem Monasterij hoc fragmentum recepi.* Hæc ille, quæ si vera essent, incidisset Venerabilis Viri mors in annum M.C.LXXVII. plùs, minúsve, altero ab obitu Ailredi Rieuallensis, adeóque ante hunc tres, & triginta. Sed neque Ioannes à probato aliquo Authore Abbas asseritur, nec inter eos, qui Longoponti præfuerant, commemoratur, nec quæ de eo dicuntur in eius Vita, quam ex proprio Cœnobio Longipontis Fitetiensi transmissam, adeóque præferendam, apud me habeo, Bernardi tempori possint adaptari. Verum est, nullum in ea tempus præfigi, nec conuersioni viri, nec obitui: vnde ad solum Vualteri testimonium recurrendum censuimus; tum ad ea, quæ dicuntur de Sancto Viro, quæ procul dubiò huic tempori, quàm anteriori meliùs aptantur. Vita ipsa distincta est tribus libris, in quorum primo, gesta eius in sæculo; in secundo, quæ gesserit iam Monachus; in tertio tandem pretiosa Viri mors, & post mortem, miracula narrantur. Ex his nos aliqua hoc anno, quem prætulimus, (nam neque omnia poteramus,) reddemus.

c ibid.

Dissentientes Authores in anno mortis B. Viri Ioannis, nihilominùs in die, & hora conueniunt: illo dicato Archangelo Michaëli; hac diei prima, cùm Oriens Sol vniuersum lustraret Orbem, & velut faces præferret funeri sacro. Instante tempore transitus gloriosi, coronandum in Cœlis, æternus ille retributor operum, præmiorum largitor, in terris etiam voluit manifestare, tum per reuelationes, tum per miracula: illas, ante, & post mortem Viri Dei: hæc adeò crebra ad eius sepulturam, vt exæquaret curatorum numerus, numerum languentium, & priùs ægri miraculosis sanitatibus, quàm miracula ægris deesse comprobarentur. Referam ex reuelationibus nonnullas; ex miraculis pauca: vtraque autem eisdem Actorum verbis, quæ Author Sancto coæuus concinnauit. Ergo, quæ Sancti obitum præcessit Priori Hugoni facta reuelatio, viro deuoto, & pio, nec multò pòst eiusdem Domus Abbati, talis fuit [d]: 4.

d lib. 3. cap. 11

5. *In Vigilia Sancti Michaëlis (cuius dies festus fuit transitus humilis Ioannis de Monte-mirabili) talis visio Domino Hugoni, qui tempore illo Prioratus officio fungebatur, apparuisse asseritur manifestè. Ipse quidem Prior, cùm vigiliis interfuisset, & parum sopori lassatos oculos acclinasset; videbat, quòd totus Chorus psallentium Monachorum candelis igneis non paucis resplenderet: in medio autem tot luminarium, quidam erat cereus cæteris procerior, cæteris splendidior, totum Chorum suis splendoribus clarificans, & illustrans. Priori verò, qui postmodum extitit Abbas Venerabilis dicti loci, videbatur, quòd ille maior cereus cum suo splendore superiùs ascendebat, superiorémque Oratorij testudinem penetrabat, nec vlteriùs comparebat. In cuius ascensu dictus Prior plurimùm contristabatur. Nam in omni Choro obscuritatem nimiam relinquebat, ita quòd in candelis cæteris splendor admodum exiguus remansisse videretur. Tunc à somno suo Prior excitatus cogitare cœpit, quid visio talis exprimeret: sed, cuius rei foret indicium, penitùs ignorauit, quoadvsque cùm in eadem die Missarum solemnia celebraret, pro Dei seruo Ioanne tabula pulsaretur. Tunc primùm occurrit eius*

eius memoriæ visio præmissa, intellexitque, per cereum superius ascendentem, Spiritum Ioannis certissimè figurari.

6. Hæc prima visio præcedens obitum Sancti, quam tamen alia immediatè sequuta est, subiecto, quàm obiecto magis ab ea differens [c]: *Sub eodem temporis interuallo, dum canerentur Laudes, Vigiliis celebratis, quidam Conuersus, nomine Girardus visionem ferè consimilem perhibet se vidisse. Videbatur enim eidem Conuerso, quod vterque Chorus Monachorum, & Conuersorum cereis innumeris refulgebat; & in medio cereorum illorum, quidam cereus longior, atque sublimior supereminebat. Dum ita cerneret Conuersus præfatus, visus est ei homo quidam reuerendi vultus ab alto descendere, cuius forma talis esse videbatur, qualis à pictoribus in vitro depingi solet Domini nostri imago, qui maiorem cereum apprehendens, statim ipsum eleuabat in cœlum. Dictus verò Conuersus pro cerei absentia plurimùm contristatus, eò quòd Ecclesiæ claritas magna ex parte imminuta videretur, à sopore suo protinus est excitatus. Cereus igitur iste, sicut dictum est in alia visione, superiùs eleuatus apertè denotat Spiritum humilis Ioannis, quem multis gratiis coruscantem Iesus Christus, ad Ciuium supernorum consortia, ineffabili misericordia sublimauit.* Hactenus ibi.

c lib. 3. cap. 2.

7. Atque hæ visiones in ipso Monasterio, in quo Sanctus migrauit, ante eius transitum. At in Northmania quædam Sanctimonialis egredientem iam animam à corpore, vidit ab Angelis in Cœlum deportari [f]: *Præterea* (tradunt Acta vitæ eius) *cùm in præsentia Abbatis Cisterciensis de Dei famulo Ioanne mentio fieret, his, qui præsentes aderant, virtutes eius, enarrantibus, Abbas quidam intererat, qui sic exorsus est, dicens: Mulier quædam sancta erat in partibus Northmaniæ, quæ cum cæteris virtutibus, quas habebat, crebris visitationibus, & reuelationibus à Domino fouebatur: à qua cùm familiari colloquio de Sancti Viri Ioannis virtutibus requisissem, subintulit illa, & ait: Noueritis, Domine, quòd Vir ille Sanctus, qui fuit Monachus Longipontis, nobis familiarissimus habebatur. De cuius exitu taliter Dominus voluit ordinare. In Festiuitate siquidem Beatissimi Archangeli Michaelis, cùm ageret in extremis, animam ipsius de corpore egressam, sicut ostendit mihi Dominus, Angeli susceperunt.* Hactenus in eo loco Acta Viri sanctissimi.

f lib. 3. cap. 11.

8. Corpus sacrum in terra sepultum primùm, mox signis crebrescentibus, decenter eleuatum in muro Claustri. Porrò in hac ipsius eleuatione, mira quædam leguntur contigisse, quæ non licet silentio præterire [g]: *Cùm corpus Venerabilis Ioannis de loco, in quo priùs fuerat inhumatum, ad alium decentiorem eleuaretur, accidit adesse quosdam cæssores lapidum, inter quos fuit quidam blasphemus. Cùm enim alij dicerent, quòd Sanctus in feretro locaretur, respondit dictus blasphemus, quòd nequaquam sic fieret; sed potiùs à Monachis Longipontis ipsius ossa exponerentur canibus ad rodendum. Quo dicto, socij eius blasphemantem duriùs increpabant, Comminantes ei, quòd ex hoc diuinam deberet incurrere vltionem. Eodem verò die circa noctem diuina manus, quæ dictam blasphemiam præterire noluit impunitam, in membro, quo peccauerat, eam grauissimè flagellauit. Os enim eius, per quod blasphemauerat, in alteram partem deformiter est transuersum, etiam intuitus sui propemodum lumine priuatus. Vt cunctis cernentibus liquidò constaret, quod diuina vltio punierat hunc blasphemum, in Dei seruum Ioannem nequiter obloquutum. Hanc plagam tam deformem, atque cunctis cernentibus non minimum incutientem horrorem, ferè per mensem vnum sustinuisse dignoscitur, in quo quidem spatio multas Sanctorum Reliquias visitauit; sed propter hoc non recepit aliquam sanitatem, quoadvsque corde compunctus, semel, & secundò veniens ad tumbam Dei famuli Ioannis, ad contactum ossis vnius memorati Sancti, de infirmitate sua ad plenum conualuit.*

g lib. 3. cap. 3.

9. Simile quid accidisse narratur cuidam Monacho, cui, siue ex familiaritate Sancti, contemptus, siue fortè ex virtutis æstimatione, omnia infra debitum; ad posterum, siue ex ignorantia, defectus leues, sine quibus, ne Sancti viuere valent, sanctitati officere videbantur: nam audi, quod sequitur [h]: *Superuenit etiam ibi quidam Monachus, cui cùm loqui non liceret, temerè significare cœpit per signa sedes suprà monitas non debere amputari. Aliisque respondentibus, & dicentibus, hoc fieri ob reuerentiam Domini Ioannis, minimè acquiescebat: sed signis contrariis rei gestæ detrahebat. Temeritatem cuius noluit Dominus impunitam præterire; sed voluit serui sui Ioannis monstrare merita. Eodem enim die intolerabili dolore cœpit Monachus cruciari, statimque præsumptionis suæ agnoscens reatum, ad memoriam Sancti rediit humiliato corde, & contrito, fundens preces, vt de ægritudine, quàm suis incurrerat meritis, eius orationibus reciperet sanitatem, & confestim doloris anxietatem, quam superba præsumptio meruerat, humilitas effugauit.*

h lib. 3. c. 5.

10. At, qui incredulos per morbos castigabat, vt ad fidem, pietatémque reduceret; deuotos, atque in obsequium promptos fouebat [i]: *Cùm ossa serui Dei, de loco, in quo primùm posita fuerant, eleuarentur in Claustro Monachorum, tumba ibidem in muro fabricata, Monachi improuidè ante eandem tumbam super sedes ligneas ad lectionem, more solito residebant. Quod cum aliquibus videretur inhonestum, Monacho cuidam imperauit Prior, vt Conuersum Carpentarium, Matthæum nomine, accersens, ad tumulum Sancti eum adduceret, quatenus coram illo memoratas sedes amputaret. Monachus igitur cùm ista Conuerso nunciasset, respondit ille, hoc libenter se facturum. Cùmque simul pergerent, & secum colloquerentur, inter cætera ait Conuersus: Vtinam haberet tantum desiderium seruus Dei Ioannes, precibus suis mihi à Domino impetrare sanitatem, quàm libenti animo ad honorem ipsius istud adimplere cupio mandatum. Ipse enim Conuersus in pede grauis ægritudinis incommodo vexabatur. Qui cùm ad locum peruenissent, sedilia cœpit Conuersus amputare. Necnon opere peracto, Deo gratias, (inquit,) & vero seruo eius Ioanni, cuius intercessione de infirmitate mea conualui. Non sensit ab illa die angustiam, qua tempore non modico fuerat fatigatus.*

i lib. 3. cap. 4.

11. Longum esset miracula narrare, quæ ad Sancti Viri sepulcrum patrata sunt, cæcos, mutos, claudos, surdos, mancos, saluti redditos, apparitiones diuersis viris factas, admonitiones, conuersionésque, quæ plurimæ narrantur in eius Actis. Extat item processus iudicialis, in quo testes iurati multa deponunt, quæ in præsenti fastidium generarent [k]: *Cùm sacra eius ossa eleuarentur, contigit, vt vnum ex ossibus ipsius, apud villam, quæ vocatur* Poutres, *deferretur; & ibidem cum honore debito seruaretur. Cùm ergo innotuissent miracula, quæ ad tumbam Viri Sancti fiebant, conuenit multitudo languentium in dicta villa; & loto osse famuli Dei, quod ibi custodiebatur, sacrosancti laticis haustu omnes curati sunt, à quacunque infirmitate tenebantur.*

k lib. 3. cap. 11.

12. Hæc satis nunc de Beato Viro Ioanne, quem inter Sanctos Cistercij memorant Martyrologium noua

monasticum, ipsa, qua obiit die, vbi & Hugo Menardus, in suis Notis, ipsius vitæ epitomen inseruit, non eius, quæ extat apud Cœlestinos, ex qua Gononius; sed quæ apud Longumpontem, quam nos reddidimus. Menologium, & Aubertus Miræus eadem die. Extant Litteræ Gregorij Papæ
I Orig. monast. lib. 3. cap. 14. IX. ad Episcopum, & Abbatem Sancti Victoris Parisiensis, super inquisitione vitæ, virtutúmque, & miraculorum Beati Viri Ioannis, in numerum Sanctorum adscribendi. Datæ Laterani, quarto Kalend. Iunij, Pontificatus illius anno decimo, quas in tempore dabimus. Nunc satis erit, easdem indicasse, ad alia properantibus, quæ specialiùs concernunt præsentem annum.

---

1. Cadumiensis Cœnobij à Cistercio defectio, & reformatio. 2. Actum deinde de eius reformatione, 3. & vocato Abbate Pontigniacensi, 4. reuocata Cistercij disciplina, 5. quæ à Legato Sedis apostolicæ, dein ab Innocentio confirmata. 6. Eiusdem Papæ rescriptum ad Ioachimum, 7. & ad Abbatem Faleræ: 8. & Litteræ ad Episcopum quendam minus modestum. 9. Demum diuersæ causæ nostris iniunctæ.

CAPVT VI.

1\. SVB idem tempus Monasterium Caduini, siue Cadumij, Pontigniaco genitum circa annum M.C.XIX. fœcundum & ipsum: quippe quod Gondonium in Diœcesi Agenensi, anno M.C.XXIII. Bonam vallem in Pictauiensi sequenti anno, Sanctum Marcellum in Caturcensi, M.C.XXX. in Castrensi Ardurellum, M.C.XXXIII. & tandem in Burdegalēsi Farsiam, vel Fasciam, M.C.XLVII. propagauisset: cùm impatiens strictioris obseruantiæ, declinans primùm, mox etiam desciscens, abiecisset Cistercium, & nostris ea iactura leuior foret, quàm si in Cistercio manens degeneraret, non nisi per violentiam continendum: tandem, tangente Deo, fumigauit, atque ab igne cœlesti recalescens, vt filius prodigus, paternam repetiit domum, interuentu Innocentij, qui duos primùm Episcopos, Pictauiensem, & Petragoricensem, cum Petragoricensi Archidiacono, illuc misit, (Pictauiensem mandato mors exemit,) à quibus redditum Abbati Pontigniacensi, confirmante apostolico Legato Petro sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinali Diacono, tituli Sanctæ Mariæ in via lata. Demum, quod ab vtrisque factum fuerat, ipse postmodum gratum, & ratum habuit, Litteris datis super hoc negotio simul confirmatoriis, & historicis, quas, in totius rei gestæ clariorem lucem, præcedentibus censui subiungendas: sic autem habent [a]:

a in Regesto fol. 365.

2\. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilecto Filio, Aimerico, Abbati Cadumiensi.*

Inter cæteras solicitudines, quæ nobis ex officio creditæ seruitutis incumbunt, animum nostrum solicitior cura perurget in eos, qui terrenas illecebras sumendo Habitum Regularem, deberent penitùs abdicasse, & obsequiis efficaciùs diuinis insistere, quos audimus esse inquinamentis malitiæ, atque dissolutionis vitiis irretitos, & ad eorum correctionem studium efficax, & promptam voluntatem nos conuenit adhibere. Nimirum, cùm per insinuationem tuam ad Apostolatus nostri audientiam peruenisset, zelo Dei conscientiam tuam, sicut credimus, excitante, quòd ab antiquo Abbatia Cadumiensis, non solùm Pastorem de Ordine Cisterciensi susceptit; sed etiam Habitum, & obseruantiam regularem, per quam, tam in corporalibus, quam in spiritualibus, olim cœlestium donorum profecerat incrementis. Et tandem per quosdam indisciplinatos filios, voluntatis propriæ sectatores, qui ceruices suas indomitas ab illo iugo suaui, & salutari minùs licenter excutere præsumpserunt ad tantæ dissolutionis miseriam, peccatis exigentibus iam deuenit, vt à malitia inhabitantium in ea, sicut etiam ex testimonio plurimorum didicimus, defectum minaretur pariter, & ruinam.

Propterea bonæ memoriæ A. Pictauiensi, & Venerabili Fratri nostro R. Petragoricensi Episcopis, & dilecto Filio Arnaldo, Archidiacono Petragoricensi, præcipiendo mandauimus, vt ad locum pariter accedentes, quidquid corrigendum inuenirent, tam in capite, quàm in membris, authoritate fieri apostolica, solum Deum habentes præ oculis, præuaricatione corrigerent, & Fratres ipsos diligentiùs commonentes, vt redirent ad Ordinem Cisterciensem, à quo formam Religionis sumpserunt, procederent ad emendationem ipsius loci, tam in capite, quàm in membris, prout expedire viderent; & quod statuerint, per censuram ecclesiasticam facerent firmiter obseruari. Conspirationes etiam, & vitium proprietatis penitùs extirpari, & Fratres, quos morientes in eo contingeret vitio deprehendi, Christiana sepultura carere. Adiectum fuit etiam, quòd si prædicti tres Iudices interesse non possent, reliqui duo præmissa exequi non differrent. 3.

Vnde prædicti Episcopus, & Archidiaconus Petragoricensis, sicut tenor Litterarum suarum nobis pleniùs intimauit, cùm dictus Episcopus Pictauiensis iam esset morte præuentus, ad tuum Monasterium accedentes, & intelligentes per famam publicam, Fratres eiusdem Monasterij, tam in propriis habendis, quàm in dissolutione vitæ suæ grauiter diffamatos, & eosdem propter nimiam dissolutionem, in qua erant, nimiùm obstinati, & admonitionem penitùs contemnebant, ad debitum Religionis statum, nullatenus aliter, nisi per Ordinem Cisterciensem posse reduci, adstantibus plurimis discretis viris, tam Clericis, quàm Baronibus, ad quos locus ille ratione fundationis dignoscitur pertinere, ipsum Monasterium Cadumiense decreuerunt ad Cisterciensem Ordinem reducendum. Et ipsum cum omnibus Abbatiis suis, Abbatiæ Pontigniacensi, præsente ipso G. Pontigniacensi Abbate, in perpetuum submiserunt: & quod ab eis statutum est, & decretum, dilectus Filius noster P. Sanctæ Mariæ in via lata Diaconus Cardinalis apostolicæ Sedis Legatus, sicut per suas Litteras nobis innotuit, authoritate suæ Legationis postmodum confirmauit. 4.

Nos igitur tuis iustis postulationibus grato, & pio concurrentes assensu, quod ab ipsis Iudicibus, & prædicto Cardinali prouida deliberatione factum est, ratum, & firmum habentes, authoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti pagina communimus. Statuentes in prædicto Monasterio tuo, & aliis ei subiectis Cisterciensem Ordinem futuris temporibus inuiolabiliter 5.

uiolabiliter obseruandum, & eadem Pontiniacensi Abbatia, sicut superiùs est prelibatum, perpetuò deinceps fore subiecta. Decernimus ergo, &c. Datum Laterani, X. Kalend. Augusti, Pontificatus nostri anno tertio. Hactenus Innocentius in suis Litteris. Quibus constat cum Matre, defotmes Filias cum eadem reformandas traditas fuisse G. Pontiniacensi, id est, Vtoredo Gerardo, eius loci Abbati nono in ordine: nam post Guarmundum, qui dudum obiisset, Petrus, Ioannes, Meinardúsque sequuti, nisi fortè G irrepsit pro alia littera. Certè Gerardum post non paucos annos ex Abbate Cœnobij Pontigniacensis ad cardinalitiam Dignitatem assumptum, suo tempore inferiùs memorabimus.

6. Hoc ipso anno consultus ab Abbate Ioachimo Pontifex Innocentius, super quibusdam quorundam professionibus, ante Habitus susceptionem factis, vrgente infirmitate, talem illi epistolam rescripsit [b]:

b inter vulgatas anni antecedentis.

Abbati de Flore.

Porrectum nobis ex parte tua petitorium continebat, quod Ioannes Canonicus Acheruntinus, infirmitate grauatus, votum, vt fieret Monachus, se asseruit emisisse. Vnde metuens, ne voto decederet non completo, iunctis manibus tibi se reddidit in Monachum, & in Fratrem. Alij quoque in absentia tua se se in Sacerdotum manibus Monachos fieri deuouentes, sani facti ad vomitum redierunt, & cùm familiares Monasterij tui anteà extitissent, quia non fuerunt ad antiquam familiaritatem admissi, aduersarij facti sunt, pro amicis. Vtrùm ergo talium facta dissimulare valeas, ne fiant deteriores, an compellendi sint, ad complenda promissa, per nos postulas edoceri. Nos ergo inquisitioni tua taliter respondemus, quòd cùm Monachum faciat non Habitus; sed professio regularis, ex quo à conuertendo emittitur, & recipitur ab Abbate, vt talis fiat Monachus, & reddat Domino, quod promisit, erit vtique non immeritò compellendus. Ita Innocentius ad quæstionem sibi propositam: quippe ante Concilium, defectus Probationis professionem nequaquam annullabat. Quid verò modò in his, qui ex priuilegio in articulo mortis profitentur, Probatione non præuia, si superuiuant; adhuc subest Authorum opinionibus.

7. Sub idem tempus, subortam inter Episcopum Castellanensem, & nostros litem in Monasterio Faleræ, super defunctis in Ecclesiis Ordinis sepeliendis, taliter censuit Innocentius componendam [c]: *Vt Monachi* (Cistercienses) *nullum de cætero ad sepulturam recipiant, nisi sit eorum Oblatus, vel alius, qui secundùm institutionem Cistercienfis Ordinis apud eos valeat sepeliri. Porrò, tam de oblatis, quàm de aliis iussimus obseruandum, vt quarta testamentorum reddatur illis Ecclesiis, à quibus mortuorum corpora assumentur, nisi talis fuerit Oblatus, qui Habitum eorum susceperit ante mortem, vel antequàm infirmaretur, se offerens viuus, transeat ad eorum Monasterium tumulandus, fraudis omninò cessante figmento. Sicut ergo super his, quæ mandauimus, nullum Ecclesia volumus præiudicium irrogari: sic eidem Monasterio nullum grauamen inferre, saluis per omnia Cisterciensis Ordinis Institutis.* In hanc formam vtrique parti scriptum est, atque eadem decisio extensa pro toto Ordine.

c ex Regestis lib. 3.

Demum hoc ipso anno reprehensum ab Innocentio Papa lego Cisterciensem Episcopum, (nec constat, quis ille sit,) quòd contra sui Ordinis tenorem, & instituta, quin contra promissionem eidem Innocentio in Curia factam, fortè dum super confirmanda, aut informanda electione litigaretur, laxiori victu, & vestitu vti auderet, quasi promotus ad Episcopatum, Monachum exuisset, quod Pontifex non censuit dissimulandum. Litteræ (nam neque inter vulgatas, quas ego saltem vidi, circumferuntur) citantur hîc à Bzouio in suis Annalibus [d]: *Aliquis*, ait, *ex Ordine Cisterciensium ad Episcopatum assumptus, per id temporis obseruantiæ regularis oblitus, picturata sella, & chirothecis sericeis vtebatur, amplo galero caput tegebat, & carnibus vsque ad saturitatem publicè vescebatur. Reprehendebat illum Innocentius Papa, quòd is religiosas consuetudines, & obseruantias reiecisset; maximè cùm & pontificalis Dignitas eum à voto non absolueret, & ipse in recessu suo à Curia coram Cardinalibus sibi spopondisset, se nunquam à ratione viuendi, ex Regula Sancti Benedicti præscripta recessurum.* Hactenus Bzouius. 8.

d Bzouius ad hunc an.

Extant & aliæ causæ nostris commissæ circa hoc idem tempus, quas recensere superuacaneum foret. In Lusitania Abbatibus de Alcobacia, de Salceda, de Mazanaria, de Zeiza, & de Burio, in causis Hospitalariorum, Templariorum, Canonicorum Sanctæ Crucis Conimbricensis: in qua etiam Priori Alcobaciensi multa iniuncta, & Fratribus Menendo, & Petro Fradiz, eiusdem Domus Monachis, haud dubiè scientia, & zelo præeminentibus. In Castella Abbati Saltus Noualis, & Priori Moterolæ, in causis Episcoporum Lucensis, & Legionensis, & Monachorum Nigrorum Sancti Facundi. In Gallia Abbatibus de Firmitate, de Tulley, Francharum Vallium, Vallisque Richerij, & Boscoduni, nunc in aliorum negotiis, & nunc in suis. In Italia Abbati de Cerreto, vt Mediolanensem Clerum componeret, super soluendis Legatorum procurationibus. In Belgio item Gerardo de Rupeforti: nam is tunc erat Abbas Aureævallis, pro defensione quorundam Canonicorum: cui etiam aliæ causæ antè commissæ, quarum meminit idem Innocentius in Litteris datis ad Episcopum Pictauiæ [e]: *Quod cùm olim in Monasterio Sancti Maxentij inordinata existerent per bonæ memoria Vuillelmum Episcopum, & dilectum filium G. tunc eleemosynarium Cellensem, nunc Abbatem Aureæuallis, Indices à Sede apostolica designatos, fuerunt quædam pro reformatione eiusdem Monasterij prouidè constituta*, &c. Demum in Germania Venerabilibus Hermanno, Geruardóque Hemmenrodensi, atque Heisterbacensi Abbatibus, quædam alia negotia iniuncta legimus; sed, in quibus non licet immorari. 9.

1. Ioachimus Abbas scriptis suis præcauens 2. scribit epistolam, 3. qua omnia iubet corrigenda Ecclesiæ tradi: 4. Ideò immunis à nota suæ doctrinæ: 5. alia eius præcautio aduersùs æmulos. 6. Ordines Mendicantes prædicit, 7. & quanto tempore. 8. Quid de Prædicatoribus, 9. quos suis commendauit, 10. & quàm specialia de ipsis annunciauerit. 11. Atque item de Minoribus, 12. neque minùs de Eremitis Augustinianis.

CAPVT. VII.

1. FVTVRI præscius, qua opinione pollebat per totum Orbem, an hominem se labilem, & errori cuicunque obnoxium noscens Ioachimus Abbas, cùm multa iam scripsisset, & plura adhuc in dies meditaretur, quæ seu reuerà discordare à fide posse, seu ab æmulis inuerti non dubitaret; maximè sub obscuro sibi stylo, eóque exposito, vt in varios sensus fortè, & contrarios, ab aliis retorqueretur: ne vnquam posset Ecclesiæ suspectus esse, quam Matrem, quam Magistram veritatis, quam Spiritus Sancti organum prorsus indefectibile ad discernendas, asserendásque res fidei venerabatur; dictatis hactenus, dictandísque à se libris præcautionem adhibuit, quam eis omnibus voluit anteponi. Præsentauerat iam Concordiam Summo Pontifici, ab eo corrigendam, si quid fortè inueniret, quod dissonaret; reliqua, si liceret, præsentaturus. At, quia vergens in senium, verebatur, ne omnia non posset, dum adhuc viueret, præsentanda obtestatur, vel post mortem à suis filiis, correctionem pro ipso subituris. Atque ecce exemplar illius protestationis, quæ à Francisco Peña [a], aliísque vulgata hæc habet verba:

a lib. 1. in Heimericum, schol. 1.

2. *Vniuersis, quibus Litteræ istæ ostensæ fuerint, Frater Ioachim dictus Abbas de Flore, æternam in Domino Salutem.*

Sicut ex Litteris Domini Papæ quondam Clementis, quæ apud nos sunt, percipi potest: ex mandato Domini Papæ Lucij, & Domini Papæ Vrbani nisus sum aliqua scriptitasse; & hucusque, quod occurrit ad gloriam Dei, scriptitare non desino. Denique librum Concordiæ quinque voluminibus comprehensum, expositionem Apocalypsis VIII. partium titulis insignitum, Psalterium decem chordarum tribus voluminibus incisum, prout Deus meliùs inspirauit, & facultas ingenij affuit, ad consummationem conduxi; præter alia, quæ in paruis libellis, seu contra Iudæos, seu contra Catholicæ fidei aduersarios comprehendi: & dum sum in hoc corpore præseruatus ad ædificationem fidelium Christi, & maximè Monachorum, dare operam non postpono. Quia verò pro angustia temporum non potui hucusque Opuscula ipsa, præter librum Concordiæ apostolico Culmini præsentare, vt ab eo corrigerentur, si qua ibi (quod non abnuo, etsi mihi conscius non sim) occurrerint corrigenda; & incertus est homini numerus dierum suorum, si me contigerit priùs egredi ex hac luce, quàm possim, secundùm quod accepi in mandatis: siquidem ea conditione suscepi dictanda, vt omnes quidem libros ei, cui datum est omnimodè Magisterium, præsentarem.

3. *Rogo ex parte Dei omnipotentis Coabbates meos, & Priores, & cæteros Fratres metuentes Deum, & ea, quæ posse videor, authoritate præcipio, quatenus præsens scriptum, aut exemplar habentes secum, ac si pro testamento Opuscula, quæ hactenus confecisse videor. Et si quid me de nouo vsque ad diem obitus mei contigerit scriptitare, quàm citiùs poterunt, collecta omnia, relictis in salua custodia exemplaribus, apostolico examini repræsentent, recipientes ab eadem Sede, vice mea, correctionem, & exponentes ei meam circa ipsam deuotionem, & fidem. Et quòd ea semper paratus sim, quæ ipsa statuit, vel statuerit, obseruare: nullámque meam opinionem contra eius defendere sanctam fidem: credens ad integrum, quæ ipsa credit; & tam in moribus, quàm in doctrina suscipiens correctionem: abiiciens, quod ipsa abiicit; suscipiens, quod suscipit ipsa: credens firmiter, non posse portas Inferi præualere aduersùs eam, etsi ad horam turbari, & procellis agitari contingat, non deficere fidem eius vsque ad consummationem sæculi. Hoc scriptum feci ego Ioachim Abbas, & propria manu roboraui, anno Dominicæ Incarnationis M. CC. & sic me tenere confiteor, sicut in eo continetur.* Hactenus Venerabilis Abbatis protestatio, vt loquitur Peña, siue epistolã appellare mauis, seu testamentum.

Porrò hæc eius præcautio in causa fuit, vt quanuis posteà in Lateranensi Concilio quidam ab eo, in 4.
Magistrum Petrum Lombardum libellus conscriptus, apostolica authoritate condemnaretur; nihilominùs in Authorem nihil, nihil in Monasterium sancitum sit, eam rationem reddente Summo Pontifice [b]: *Maximè cùm ipse Ioachim omnia scripta sua nobis assignari mandauerit, apostolicæ Sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, quam propria manu subscripsit, in qua firmiter confitetur, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia: quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium Mater est, & Magistra.* Ita Innocentius. Sed, & qui ei immediatè successit Honorius III. ad Archiepiscopum Cossentinum scribens, hæc habet verba [c]: *Quia tamen idem Ioachim omnia scripta sua Romano mandauit Pontifici assignari, apostolicæ Sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans epistolam, cui propria manu subscripsit, in qua firmiter est confessus, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ (disponente Domino) cunctorum fidelium Mater est, & Magistra, Fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus per totam Calabriam facias publicè nunciari, quòd eum virum Catholicum reputamus,* &c. Sed hæc in tempore fusiùs declarabimus.

b in c. Damnamus. de Sum. Trinit. & Fide cathol.

c apud Aimericum ibid schol. 1.

Interim adnoto Ioachimi præcautionem, quod satis clarè ex ipsa constare potest, ita ad proprios errores respexisse, quibus se obnoxium fore non dubitabat, vt nihilominùs æmulos attenderet, queis nec post 5.
mortem caruit, si vellent, facilè exemplaria deprauaturos. Vnde & prototypa salua custodiri notanter præcipit, vt eisdem collata, quæ proferrentur, à suppositis, si quæ fortè irrepsissent, faciliùs possent, & certiùs vindicari. Quod vtrùm factum in Concilio sit, an incuria Filiorum prætermissum, quæ socordia hæredes plerunque tenet, etiam officiosos, seu fortè in ipsa damnationis perturbatione consilium fugit, affirmare non ausim, cùm ab antiquis prætermissum omninò videam. Sunt & qui notatione dignum putent adhibitam à Ioachimo cautelam sub eodem Pontifice, à quo tandem post

post mortem notandus foret. Velut, qui præscius euentuum futurorum, tacuisset sub aliis, à quibus nihil sibi timendum esset. At vbi venit Innocentius III. cuius sese iudicium subiturum præcognouisset, ab ipso initio illius Pontificatus adhibuisse cautelam, etsi non ante finem profuturam. Ego in miraculis, & in prophetiis ea solùm admitto, quæ non potuerunt aliter contingere. Cùm tamen hæc præcautio, aut casu fieri tempore Innocentij, aut probabili coniectura periculi sub eo magis instantis, adscribi possit.

6. Sub idem tempus, quamuis sint, qui anteponant, sint & qui differant, idem Venerabilis Abbas (quod neque casui tribuas, nec coniecturæ) duos instantes Mendicantium illustres Ordines dicitur prædixisse, Prædicatorum, nimirum, atque Minorum: adeò clarè, & distinctè, vt nisi raptum ante vtriusque ortum constaret, præterita, quàm futura magis loquutum haud immeritò cunctis videri posset. Certè instituta, & leges peculiares, atque vtriusque Familiæ vestes, & Habitum, quin genus hominum, per quos instituendæ, tum verbo, tum scripto delineasse, picturáque, Scriptores affirmant vtriusque Ordinis. Nisi, quòd tamen (nam & id fatebor) eorum aliqui, dum nimiùm Prophetiæ fauere curant, falsa intermiscent, eóque paulisper eneruant Historiæ fidem. Certè quod Guillelmus Pepinus, & Sedulius (Author Sermonis XVI. extraordinarij apud Bernardum Senensem) prophetatum affirmant de his Ordinibus à Ioachimo Abbate, centum ante annos ab ortu conditorum; nempe, Sāctorum Francisci, atque Dominici, manifestè repugnat; cùm ne Ioachimus natus circa id tempus. Cæterùm verè de illis prophetasse, ferè viginti annis, antequàm essent, cùm adhuc de eorum institutione, ne ipsi quidem Sancti cogitassent, nequaquam potest in dubium reuocari. Quippe in Concordia, quam iam hoc anno scripserat, hæc habet [d]: *Erunt duo viri, vnus hinc, alius inde: qui duo Ordines interpretantur, vnus Italus, & alter Hispanus*, &c. Porrò, dum hæc Ioachimus scribebat, Dominicus, & Franciscus, aut nondum nati, aut neuter ex ephœbis saltem excesserat.

d ....

7. Hinc corrigendus venit Gabriel Barrus, qui longè adeò posteriora facit hæc vaticinia, vt rationem penè talium amittant: quippe incidentia in annum M. CC.XIII. hoc est, triennio ante Ordinis Prædicatorum confirmationem. Verùm, quæ in Concordia continentur, necesse fuit præcessisse, vel hunc annum, nempe, millesimum ducentesimúmque, vtpote in quo testatur idem Ioachimus, Concordiam se iam dudum præsentasse corrigendam Summo Pontifici. Rursùs picturas, si ipsius iussu, atque ipso viuente factæ sunt, antecessisse vt minimum annum ducentesimum vndecimúmque supra millesimum, non minùs manifestum Lectori fiat, cùm eo anno iam viuere desiisse, testimonio Innocentij comprobabimus: vt quantumcunque differre rem velimus, biennio anticipemus: adeóque ipsam Ioachimi Prophetiam eò magis distantem ab euentibus ipsis inueniamus. Sed ipsum Barrum loquentem proferre præstat [e]: *Pleraque*, ait, *est vaticinatus, quorum multa adimpleta sunt, cætera adimplenda supersunt. Nam, & Græciam ob perfidiam in Romanam Ecclesiam, gentibus dandam, & Prædicatorum, ac Minorum Ordinis initiatores mox futuros, quin etiam in ianuis Ecclesiæ prædixit. Et quidem cùm hæc præsagiuit, ipsi in Mundo erant; sed qui futuri essent, ignoti: Ordines autem initiarunt paucis pòst annis, quàm ille prædixerat, vtpote D. Dominicus tribus, D. Franciscus nouem. Quos vel Venetiis in D. Marci delubro, quod Salomonis Templi instar fieri curauit, effingi fecit. In cuius pauimento, parietibúsque, ac fornicibus, testudinibúsque simulacra alia pleraque effigiata emblemate, vermiculatóque opere, futura prætendentia, quæ in dies exitus comprobat, formari, atque effingi fecit.* Sic Gabriel Barrus: vbi non solos sanctos Patriarchas; sed & alia futura à Ioachimo descripta ibidem tradit, quæ non minùs euentus comprobasset.

e in Vita Ioachimi.

Confirmant vtriusque Ordinis Authores, & quidem graues; neque minùs antiqui, quàm recentiores. Nam primò quidem in Chronico Magistrorum Generalium Ordinis Sancti Dominici sic scriptum lego [f]: *Venerabilis autem Abbas Ioachim, Florensis Ordinis Institutor, Fratribus suis Habitum, quem dictus Magister Reginaldus, à Beata Virgine acceperat, Prophetiæ dono demonstrans, in quodam Monasterio sui Ordinis, quod est in Calabria, depingi, & etiam in Ecclesia Marci Venetiarum vermiculato emblemate fieri fecit, dicens: Citò surget in Ecclesia Dei nouus Ordo docentium*, &c. Addit Humbertus in Vitis Fratrum Prædicatorum [g]: *Ioachimus etiam Abbas, & Institutor Florensis Ordinis, de ipso Prædicatorum Ordine, in multis libris, & multis locis scripsit, etiam describens Ordinem, & Habitum; & monuit Fratres suos, vt post mortem suam, cùm talis Ordo exurgeret, susciperent eum deuotè. Quod fecerunt, recipientes Fratres cum Cruce, & processione, quando primò venerunt ad eos.* Eadem ferè Sanctus Anthoninus, Theodoricus de Apoldia, aliique, quos longum esset in præsenti commemorare. 8.

f apud Binarium in Apolog. paragr. 6. num. 5.

g ad annum 1216.

Sed, qui rem cæteris altiùs repetitam, Stephanus de Salanacho nobis reliquit, vnum pro multis in medium proferre libet [h]. *Hunc*, ait, *Beatum Patrem Dominicum, quasi præsentem obtulit facto, & verbo, Venerabilis Abbas Ioachim, Florensis Ordinis Institutor. Facto quidem, quod Habitum, non quem primò, vt Canonicus Regularis Sanctus Dominicus tulit, sed, quem à Beata Virgine per Fratrem Reginaldum iniungente recepit, Fratribus suis ostendit, & in quodam Monasterio Ordinis sui in Calabria depinxit, dicens: Citò surrecturus est in Ecclesia Dei Ordo nouus docentium: cui præerit vnus maior, & cum eo, ac sub eo eorum, duodecim præfatum Ordinem regentes: qui, sicut Patriarcha Iacob cum duobus filiis ingressus est Ægyptum; sic ipse cum illis duodecim in illo Ordine post ipsum, maioribus ingredietur, & illuminabit Mundum. Cùm venerit, illos cum honore excipite. Quod faciunt, & fecerunt. Nam, quando primò Fratres venerunt ad eos, exierunt eis obuiam cum Crucibus, & cum canticis spiritualibus, & in omnibus locis suis ipsos, sicut Fratres proprios, exhibent, & pertractant.* Hæc Stephanus 9.

h apud Malmenda ibid.

Thomas de Maluenda hunc locum ad verbum reddens, eiusdem etiam adducit explicationem ex Iacobo Susato, quod attinet ad duodecim Regentes: nam cætera profectò clariora sunt, quàm vt aliqua indigeant explicatione. *Iacobus Susatus* (inquit [i]) *duodecim illos Maiores Ordinis nostri, intelligit duodecim Prouinciales, duodecim Prouinciis Ordinis impositos; qui numerus in Capitulo Generalissimo Parisiis, an. M. CC.XXVIII. statutus, diu postea mansit.* Hæc ille de duodecim Regentium declaratione. Pergit deinde de Ioachimo plura scribere, quæ aut suprà à nobis dicta, aut suis singula locis dicenda erunt. Atque hæc quidem de Prædicatoribus. Nisi quòd tamen in æde D. Marci, quæ summa est in Vrbe Venetiarum, non secùs ac Franciscum, de quo statim, Beatum Dominicum ab eo etiam depictum musiuo opere, iidem Authores constanter asseuerant. 10.

i in Annalib. Prædicator.

Nunc de Francisco, & sacra eius Familia, quid scripserint Authores, proferamus. Et quidem Robertus de 11.

de Licio, Episcopus Aquensis, grauis Author, non solùm eum à Ioachimo depictum ad Sanctum Marcum, in proprio Habitu suæ Religionis, verùm & insignitum stigmatibus Dominicæ Passionis, quibus posteà donandus, atque ex quibus noscendus, memoriæ prodit [k]: *Depingi eum fecit*, ait, *in Ecclesia Sancti Marci Venetiis, cum stigmatibus super ostium Sacristiæ, sicut hodierna die cernentibus patet.* Stigmata suppressit Petrus Radulphus; sed non picturam. Additque fieri iussam à Ioachimo adhuc ante Beati Francisci natiuitatem [l]: *Ante Sancti huius*, scilicet, Francisci, *exortum, Abbas Ioachim Florensis, vir sanctitatis eximiæ, & spiritu Prophetiæ conspicuus, in Æde D. Marci Venetiis depingi fecit*, &c. Subdit autem & carmen non inelegans, de hac ipsa effigie Patris Seraphici:

k Serm. 45. de Sanctis.

l in Historia Seraphic.

Atque priùs fuerat, quàm mundo exortus, in Æde,
Quæ Marci titulo nulli toto Orbe secunda est,
Extat apud Venetos, longis expressus ab annis.

Sed de his plura qui videre volet, consulat Reuerendum Patrem, mihique colendissimum Lucam Vvadingum, in suorum Annalium apparatu, qui, vt pleraque alia, non solùm grauiter; sed etiam eruditè, & qua pollet, pertractat authoritate. Atque hæc de hac duplici Familia, cantata multis. Verùm,

12. Vt duos Ordines Prædicatorum, & Minorum, post eius obitum Orbi exorituros, sic & Eremitarum Sancti Augustini paulò pòst innouandum; & quidem meo, imò Antonij Posseuini iudicio, clariùs prædixit, saltem satis aperta Prophetia, quam videmus insertam ipsius scriptis. Quippe ad caput XII. Apocalypsis, quod iam ante hunc annum etiam scripserat, vt constat ex ipsa eius protestatione, hæc verba ab eo (propheticè, aut dubiè) scripta leguntur: *Surget Ordo, qui videtur nouus, & non est: induti nigris vestibus, & desuper zona pellicea, qui erit Ordo Eremitarum*, &c. Quibus verbis nihil clarius dici potuit. Quippe Ordo antiquus in Ecclesia, adeò tunc nouus cœpit apparere, vt Ordines Prædicatorum, atque Minorum, etiam nunc antiquiores iudicentur, & præferantur loco. Porrò nigra cuculla, zonáque, adeò Religionis huius sunt, vt nulli alteri quadrent, siue quòd nulla alia, qua insignitur, cucullam adstringat cingulo, siue quòd ipsam zonam (corrigiam vocant) velut proprium insigne, indulgentiis, & gratiis cumulatam, (non secùs atque alij scapulare,) & Religiosi præferant, & sæcularibus sibi addictis tradant: quod hodie frequens. Mitto, quæ alij ab eodem Abbate scripta, de aliis recentioribus Ordinibus interpretantur: neque reuerà ineptè: quanuis non negem, stylum obscuriorem hominis per ambages semper loquentis, & circuitus varios, & salebrosos: vt dum nihil clarè dicit, innuat omnia, & variis pateat interpretationibus, siue diuinationibus, facilè in quoscunque sensus pro interpretantium arbitrio pertrahendus. Sed de his satis. Nunc, quæ eidem Abbati Ioachimo, cum Cyrillo euenêre, & quanto ab ipso in honore habitus sit, ex vtriusque scriptis, atque etiam aliorum Authorum proferamus.

---

1. Proposita materia præsentis Capitis. 2. Cyrilli visio, atque tabulæ argenteæ de Cœlo missæ. 3. Consultatus Ioachimus, 4. epistola familiari, 5. sed reuerentia plena ad eum scripta. 6. Epistolæ Prototypon: 7. & Ioachimus Cyrilli iussis obediens, 8. atque ad ipsum remittens, quam concinnasset, 9. Oraculi cælestis expositionem. 10. Demum epistola ipsius ad Cyrillum.

CAPVT VIII.

1. HOc idem tempus, aut certè paulò antiquius, (nam Cyrillus hoc anno translatus dicitur,) concernere videntur epistolæ Cyrilli ad Ioachimum, & Ioachimi ad ipsum cum cœlesti Oraculo ad eundem Cyrillum misso per Angelum, & Ioachimiana illarum expositione, quæ inter Opera vtriusque recensita opinionem Ioachimi, venerationémque, etiam à Sanctis viris valdè commendant: sed & ipsius Historiam concernentes, ægrè possent à nobis pertransiri. De epistolis, & Oraculo transmisso, dubium nullum, quippe quæ inter Opera Ioachimi hodiéque extant, ex quibus nos fragmenta statim dabimus. De præcedentibus mira referuntur, quæ quia maiorem, tum eidem Oraculo, reuelationíve, tum Ioachimianæ illius explanationi, (cùm præsertim ad eam Venerabilis Abbas non vltrò se ingesserit: sed à longè quæsitus, rogatúsque, idque à Viro sanctissimo) conciliare videntur authoritatem, breuiter nobis venient perstringenda.

2. Ergo Cyrillus, natione Græcus, patria Constantinopolitanus, professione Carmelita, & tertius Generalis, vt ferunt, eiusdem Ordinis, antequàm per apostolicam Sedem approbaretur, doctrina, & pietate insignis, ac spiritu Prophetiæ illustris, fama vulgante, per totum Orientem; quinimò & Occidentem peruagante, celebrabatur. *Adeò*, ait Episcopus Equilinus, *corde deuoto, & mente pura, contemplationi vacabat, vt sæpiùs angelico foueretur aspectu, & diuinis reuelationibus illustraretur.* Pulchrè de eo Baptista Mantuanus, ex eadem & ipse Familia Carmelitana [b]:

a De Sanctis Viriis canonizatis c. 3.

b in Fastis mense Martii.

Non mora longa fuit, Diuûm consortia nactus,
Euasit diuinus homo.

Die quadam (pergit Petrus Equilinus [c]) *huic* (id est, Cyrillo) *Missarum Solennia celebranti, in nubecula Angelus apparens virgam, & duas argenteas tabellas litteris Græcis, futuri statum sæculi continentes, attulit, sic loquens: Has tabulas misit tibi Deus omnipotens, tanquàm familiari suo, & fideli præconi; & cum Sacramenta compleueris, has Scripturas transcribe in membrana: post hæc conflans tabellas, formabis eas in Calicem, & thuribulum ad libanda, & adolenda in ara Sacrificij matutini: quas acceptas cum gratiarum actione, & reuerentia non modica, Cyrillus vir sanctus, conuocatis Fratribus, iuxta præceptum Angeli transcriptas conflauit.* Hactenus reuelatio Cyrillo facta; illusioni phantasiæ, qua non semel laborare solent etiam Sancti, eò minùs exposita, quò per tabulas ipsas, post visionem relictas in Altari, comprobabatur.

c vbi suprà.

Nescio quid latet in mentibus humanis Diuinitatis æmulum, quo & dominari, & futura nosse desiderant, quæ soli Deo propria, atque ad vtrunque aguntur naturæ impetu, vt Ioachimum, quo pollere credebatur, 3.

…lebatur, Spiritus propheticus; ita Cyrillum frequenter Angelorum visitationes, reuelationésque, velut quos nihil penitùs lateret, admirandos reddebant cunctis hominibus. Frequentabantur, consolabantúrque super negotiis arduis: & quod mireris certè, quod suspicias, non ab aliis tantùm, sed à se ipsis, charitate inter eos non æmulante, præualebat humilitas, & se vterque discipulum alterius, quamuis loco remoti, non tantùm non erubescebat, sed prædicabat. Exceptis tabulis, quæ Græcos characteres, Græca verba signantes continebant, cùm difficilis sensus appareret, atque absconsa mysteria, latentia adhuc sub cortice verborum, nequaquam illustrare valerent legentium mentes. Ioachimus, qui abscondita explanaret, aperiret arcana, consulendus occurrit, transmisso ad eum oraculo, atque epistola Oraculo præfixa, per Cyrillum scripta sub hoc tenore:

4. *Domino, ac totius diuinæ Sapientiæ septiformi columnæ, Sancti Spiritus, qui à Patre luminum ineffabiliter promanat, illustratione suffulto, Abbati Ioachim, pauper Cyrillus Presbyter, Eremita Montis Carmeli, se ipsum in Domino cum oratione, & obsecratione.*

Quod mihi detruso pauperculo Dominus meus Christus dignatus est aperire, tibi meo Patri, ac Domino, quem Deus multa sapientia illustrauit, referam pleno verbo, vt secundùm scientiam tibi datam, transmittas ad posteros Deo deuotos & sanctos tibi charissimos, illos potissimùm, qui sacrarum Scripturarum scientiam deuotè, ac dulciter amplectuntur, & margaritas norunt à porcis subtrahere. Quæ futuris temporibus, Deo permittente, occurrent, prout inferiùs adnotata prætendunt, vt iuxta solatia sanctorum librorum, quibus Ecclesia indesinenter reficitur, clariùs se habeant ab vno Magistro, qui cathedram habet, de Cælo dignanter demissam. Hæc, inquam, mea verbula quodammodo necessaria, vt sum ratus, his sermonibus Omnipotentis, a regalibus sedibus mirè vectis, præmisi, vt quæ cælitùs missa sunt, clariùs per hæc præcedentia elucescant. Diligenter autem caueas, Lector doctissime, ne eloquiorum breuiter traditorum veritas aliqualiter corrumpatur, aut calami prauitate vitietur; sed, sicut diuinitùs ordinatissimè missa sunt, ita à peritis Scriptoribus conseruentur.

5. *Supplico quoque tibi, Venerande Pater, cui caulas suarum ouium prouidè credidit Author Orbis, vt tu, qui ex fonte purissimo pectoris Iesu Christi spiritum futurorum, & intelligentiam Scripturarum hausisse cum Ioanne videris, sicuti multorum relatione, & eloquiorum tuorum inspectione percepi, super hoc obscuro Oraculo commentariolum digneris conficere: quid excelsus Celorum Rex hoc compendioso tractaculo voluerit intelligere: quatenus abscondita producas in lucem, & nubem nebulosam profundissimi affatus conuertas in Solem splendentem clarissimi intellectus.* Hactenus, quæ Cyrillus in epistola: nam pergit statim ad apparitionem Angeli, oblationem argenteæ tabellæ, atque mandatum, tam de transcriptione, quàm de materiæ conflatione in Calicem, thuribulúmque ad adolendum Deo; quæ suprà à nobis ex aliis sunt relata.

6. Huius epistolæ fragmentum relatum video à Francisco Biuario in suo pro Abbate Ioachimo Apologetico, his, quæ sequuntur, verbis illi subiunctis: *Extat huiusmodi epistola cum Operibus ipsius Ioachimi in Vaticana Bibliotheca, & in altera Monasterij S. Fidis, Ordinis Cisterciensis, prope Cæsaraugustam, eámque refert Iacobus de Voragine in Vita Sancti Cyrilli.* Ita Biuarius. Nos epistolam in Iacobo de Voragine nequaquam inuenimus; ex Monasterio tamen Sanctæ Fidis transcribi curauimus, his Annalibus debitam; fidem eis in hac parte conciliaturam. Porrò huius visionis Sancto Cyrillo factæ, & Oraculi ad Ioachimum Abbatem missi, meminit etiam Baptista Mantuanus in suis Fastis: quamuis non tam ad vulgandum, quàm elucidandum magis transmissum, insinuare videtur sequenti carmine:

Cùm sacra litaret,
Manè sub Auroram sacra vestitus ab olla,
(Res miranda!) puer fulgenti splendidus ore,
Adstitit ante virum, liquidis suspensus in auris,
Argentúmque docens, annorum fasta sequentum
Protulit, & manibus pronis demisit in aram,
Adiiciens: Deus ista tibi secreta reuelat,
Sancte Pater: tu fac populis ea nota Latinis.
Continuò mutans Romanis Attica verbis
Nomina, ad Abbatem Siculum transmittit: & ille
Confestim in Latium, scholiis ad singula iunctis,
Quæ superant, & habentur adhuc, passimq; leguntur.

Hactenus Mantuanus in suis Fastis.

Oraculo, & epistola acceptis per Ioachimum Abbatem, nec cunctatus obedire Cyrillo, quamuis ardua iubenti, explanandas suscepit cœlestes tabulas, libello edito, atque haud dubiè ad Cyrillum etiam remisso; quem cum aliis, aliorum, vt puto, reuelationibus à Thelesphoro quodam Cossentino Eremita, & Presbytero Calabro collectis, Venetiis apud Bernardinum Venalium prodiisse, Anthonius Posseuinus memoriæ prodit. Qui quamuis ibi dubitare videatur, an reuerà ille liber Ioachimi sit; tamen dum allegat, quæ dixerat superiùs de Cyrillo Presbytero Carmelita, vbi haud dubiè à Ioachimo scriptum tradit, magis videtur aliis consuluisse, quò tardiùs crederent, maturiúsque, quàm sibi ipsi. Nos, quod ad tabularum historiam attinet, integrum volumus esse Lectori nostro, in quam maluerit partem inclinaturo. Neque enim ab eiusdem æui Authore scriptum video, cùm aliàs res, & magna, & admiranda, nec digna fuerit silentio præteriri. At cùm Cyrillum adscriptum Sanctorum Canoni, ac de eo celebrari in suo Ordine, ex indulto Ecclesiæ, altiùs considero; non solùm Viro, quem cum Deo regnare credo; sed & his, quæ de ipso narrantur, reuerenter defero. Et vt de aliis sciam multa confingi, ac nunquam credam de Sanctis id auderi, maximè à Viris probis, & Religiosis, qui sciunt eos mendacia detestaturos. 7.

Cæterùm laboratam explanationem (quæ tamen, vt verùm fatear, si ad Oraculum ipsum componatur, æquè obscura, quod erat semper Ioachimi Abbatis ingenium) ad Cyrillum remisit, cuius epistolæ longiorem aliam reddidit; sed, quæ adeò vitiata inueniatur in exemplaribus, vt vix, aut ne vix mereatur videre lucem, cùm maximè difficilem admittat castigationem multis in locis. Eam industria Reuerendi admodum Patris, Fratris Francisci de Sancta Maria, Carmelitæ excalceati, Viri docti, & grauis, atque de antiqua historia optimè meriti, transcriptam primùm, mox ex eodem Sanctæ Fidis Monasterio ad me transmissam, cùm corrigere posse desperarem, ne sine censu traderem, placuit omittere; initio tantùm, finéque productis, quæ correctiora, aut saltem corrigibiliora esse videntur. Ergo illius inscriptio hæc habet verba: 8.

Stella manenti in ordine sanctitatis, in formula honestatis, in nidulo paruitatis, Orbem opacum, deformem, & squalidum virtutibus illustranti, moribus informanti, exemplis ornanti, Cyrillo Presbytero in Monte Carmeli, Monte vberrimo, pauperi quidem super- 9.

suis opibus huius Mundi, quod bonum est; sed diuiti gratia Iesu Christi, quod optimum est, & rarum: Ioachim Abbas solùm nomine, sed ethnicus opere, gratiam, & gloriam.

Charisima cœleste recipiens, quod misisti latore Thelesphoro, casto, fideli, ac deuoto interprete, quoniam inueni, quanto gestierim gaudio, ipse tibi Litteris explicare nequiuerim. Quis enim insolito munere à Rege Regum, & Domino Dominantium piè porrecto, non ducet medullitùs exultandum? & si foret possibile in immensum? Puto autem hunc stylum, nouellè, ornatè, compendiosè, & obscurè scriptum, ac cœlesti Doctori demissum, vt ipse primùm ostendas diuitias plenitudinis scientiæ, tam futurorum, quàm præteritorum, quod ex multis aliis Scripturis collegimus.

10. Hactenus inscriptio epistolæ, & initium: nam cætera corrigenda aliis relinquo. In fine autem, postquàm proposuisset graues, atque difficiles quæstiones, quæ ex verbis Oraculi emergebant, tandem concludit: *Volo, vt & alij litterati in hac tenebrosa aqua nubium, ac rerum experiantur: & hoc proculdubiò in locis aliquibus erit aliquando necessarium. Quoniam temporibus, quibus hæc impleta fuerint, acuti lectores quodammodo arctabuntur, cùm legendo cœperint iudicare interlineares, seu glossulas deforis Scripturæ. Veruntamen aliquas eius particulas, velut in marginibus, quas & † punctata notaui, prout sciuero, lucidabo; eo dictante, qui scripsit. Ipse enim Spiritus multiplex, multiplices suggerit suæ scientiæ intellectus, quibus Glossularij sæpiùs aestimantur errasse, cùm non ita occurrit, vt glossulis expresserunt. Sed Spiritus, qui est verè Deus absconditus, vt memorat Isaias, ita diuidit singulis, prout vult, sermonum suorum interpretationes, teste Apostolo, vt sit semper absconditus in se, non pallificans quidquid intenderit, ne gloriam suam totaliter alteri tradere videatur. Nec tamen ex hoc fraudantur à desiderio suo Glossatores, cùm & Spiritus Sanctus vltra eius intentum, quod in sua posuit potestate, id ipsum intenderit, quod ipsi describunt. Vale, militia vera Christi miles.* Ita Ioachimus, siue humilis, siue cautus, & sibi, & aliis prouidebat excusationes.

11. De huius libri, aut Oraculi materia, diuinare faciliùs, quàm asserere. Illud compertum, post annos fermè ducentos, cùm gemeret Ecclesia sub longo schismate, somniasse, an verè præceptum accepisse, quendam Theolosphorum, natione Cossentinum, dignitate Presbyterum, professione Eremitam, prope Thebas, vt hanc, & alias prophetias colligeret, ex quibus ad præsentia gradum faceret; extatéque perantiquum sanè libellum eiusdem Theolosphori, cum operibus Ioachimi vulgatum, sub hoc initio: *Vniuersis, & singulis fidelibus personis, ecclesiasticis, ac sæcularibus, humilis Frater Theolosphorus de Cossentia, pauper Presbyter, & Eremita prope Thebas. Humiliauit se sub diuina potentia maiestatis, & ipsius gratia, & gloria. Cùm tristis, & dolens de malis instantis futuri schismatis Ecclesiæ occurrentibus, & verisimiliter occursuris, mansuetissimum Dominum, cum magna ieiuniorum, & lacrymarum copia, sæpiùs humiliter exorassem, quatenus instantis schismatis causa, & quis ipso schismate durante, asserentium se Summos Pontifices, verus Pontifex sit: & quis Pseudopontifex extiterit: ipsiúsque schismatis, qualem finem habebit: & quo modo finito schismate, Dei Ecclesia, maximè cum Principibus sæcularibus regeretur; ipse Dominus mihi seruo suo ostendere dignaretur.*

Anno à Natiuitate Domini M.CCC.LXXXVI. circa auroram diei resurrectionis præfati Domini nostri, mihi dormienti leuissimè, & quasi ex hoc stupenti, vnum videre extitit Angelum Domini, virginei vultus, & altitudinis cubitorum duorum, ornatum duabus alis valdè nitentibus; alba, lata, & talari veste amictum: mihique dulciter alloquentem in hac verba: Dominus exaudiuit preces tuas, dicens, quòd seruis tuis dilectis Cyrillo Presbytero, & Eremitæ in monte Carmelo, Ioachimo Abbati, & multis aliis seruis suis instans schisma futurum, & eius causas, & quis esset eorum Pontifex, & quis Pseudopontifex, finémque ipsius, & post ipsum schisma, futurum Ecclesiæ regimen, per Spiritum Sanctum, & Angelum iam diu indicauit, & aperuit. Quæras igitur prædictorum libros, & scripturas, & tunc tua erit satisfactum voluntati; & quod in ipsis libris reperies scriptum, & aliis, pro tua, & ipsorum salute, indica, & reuela. Quibus dictis, & auditis, illicò Angelus disparuit. Ego autem timidus à somno surgens, vocaui socium meum dilectum Eusebium Vercellensem, cui omnia supradicta patefeci, cuius consilio, ipse, & ego cum maxima diligentia, in ciuitate Thebarum, & Cossentiæ, vbi ortus est præfatus Ioachim Sanctus Propheta, & in aliis locis vicinis ipsis ciuitatibus prædictorum virorum libros quæsiuimus, & tandem inuenimus, &c. Hactenus Theolosphorus ille, quicunque sit, cuius liber excusus est Venetiis, cum aliis quibusdam, anno M. D. XVI. apud Lazarum de Soardis. Quod tamen quantæ authoritatis sit, aliorum linquo iudicio, atque prudentiæ discernendum. Verùm hæc pro nunc satis de Ioachimo.

---

1. Cunonis in Hemmenrodensi Cœnobio mors. 2. Equum sui Monasterij repetit. 3. Nolentem restituere ad tribunal Dei citat, 4. & sanctè moritur; equo interim Cœnobio restituto. 5. Acta Capituli, 6. in quo etiam relatum de exactione ab Innocentio indicta, 7. & imploratus fauor Mariæ Virginis. 8. Fundationes virorum paucæ, & obscuræ, 9. & Bonauia fœminarum ad Lucemburgum.

CAPVT IX.

1. HOc ipso anno, nempe, cùm tres in Cistercio peregisset, ex hac vita migrauit magnus Cuno, Dominus Castri de Malburg, quem iam prouectæ ætatis, malitiæque, qua non minùs quàm opibus pollebat, tandem in Monasterio Hemmenrodensi, sub Hermano Abbate, anno M. C. X C V I I. Conuersum diximus. At, quæ acciderint in eius sancta morte digna Annalibus, Cæsarius iam tunc Ordinem professus, atque loco vicinus nobis scripta reliquit verbis sequentibus [a]:

[a] lib. 10. c. 37.

2. *Habebat de Conuentus*, scilicet, de Hemmenrode, *dextrarium pulcherrimum, quem equaricia suæ propter fœtum nobilem deputauerat; quem cùm vir nobilis*

bilis Henricus de Isemburg concupisceret, nec pretio habere posset, hoc actum est, vt absconsè subtractus ei transmitteretur: quem cùm minimè redderet, missus est prædictus Cuno, qui eidem Henrico fuerat in sæculo amicissimus: & cùm nihil proficeret, videns hominem obstinatum, irruente in se, vt pòst patuit, Spiritu Dei, ad diuinum eum iudicium appellauit, diem ei præfigens. Quid plura? Henricus appellationem contempsit, & Cuno Domum rediens, omnibus modis, quibus potuit, ad eundem diem se præparauit. Dicebat igitur Abbati: Domine, sexta feria Crucem accepi: sexta feria transfretaui: feria sexta in Capella mea me vobis tradidi: sexta feria Habitum indui regularem: Deus sexta feria laborum meorum mihi restituet mercedem. Expletis verò iam tribus annis in sancta conuersatione febre correptus est, visitatus ab amicis, se dixit tertia die moriturum. Illi autem recedere volebant, eò quòd leuis esset eius infirmitas, & nulla adhuc signa mortis apparerent: sed ipse rogabat, ne Solemnitati suæ deessent. Et factum est, vt moreretur die tertio, hoc est, in vigilia sancti Iacobi, sicut ipse prædixerat.

3. *Eo sanè tempore erat mulier obsessa in villa Meyne, quæ hora mortis eiusdem Cunonis liberata est, & venit ad Sacerdotem suum, dicens, Dæmonem exiisse: post paululum verò rediens Diabolus, grauiùs vexare miseram cœpit: adducta est igitur ad Sacerdotem, qui quasi concionando eum Diabolo, cœpit interrogare eum, & dicere: Miser, tu exieras? Ita est, inquit. Et vbi, ait, fuisti, infelix? Ad quod Diabolus: Cuno ibi super mattam iacebat, & debebat mori: ad cuius transitum festinantes, penè quindecim millia sociorum meorum, cum maximo tripudio hic transibant, & videbar mihi nunquam gaudium aliquod habiturus, nisi iuissem cum eis. Sciens autem, vas istud mihi traditum me amittere non posse, reliqui illud ad tempus, & iui cum eis. Dixitque Sacerdos: Quid actum est ibi? Respondit Diabolus: Superuenerunt maledicti tonsurati illi, & circunstantes cadauer, ita validè populari cœperunt, quòd nullus nostrûm propiùs accedere ausus fuit. Dixit iterum Sacerdos: Et vbi deuenit anima? Respondit Diabolus: Ad pedes Altissimi: & videte, boni homines, quanta nobis iniuria sit illata: homo iste nobis seruierat, plusquàm quadraginta annis, ad omnem voluntatem nostram nocte, ac die paratissimus: & modò tribus annis tantùm, alteri seruiuit Domino, & ille nobis abstulit eum. Cùm igitur nobis anima auferretur, furore commoti in inuicem tota debacchatione grassati sumus: & ego modò non habeo, vbi me vindicem, nisi in hoc vasculo, quod mihi traditum est.*

4. *Transactis autem paucis diebus, postquàm res præmissa comperta est in Claustro, Hertwicus quidam Monachus per partes illas transitum habebat, qui sciens, quia Diabolus mendax est, & pater mendacij, experiri voluit huius rei veritatem. Diuertens igitur ad obsessam mulierem, indicium, quo credi posset, quæsiuit à Dæmone. At ille primò noluit confiteri: sed à Monacho iuramentis constrictus dixit: Quia Abbatulus tuus manum morientis in manu sua tenuit, cuius rei Monachus ille conscius, aliis eius verbis credi posse consensit. Henricus verò de Isemburch audiens eum præfixo die defunctum, pelli suæ valdè pertimuit; & cum multa festinatione ad Claustrum veniens, dextrarium superbè retentum, nudis pedibus, manu propria, ad defuncti sepulcrum adduxit, pœnitentiam agens apud illum. Hæc mihi de obitu Monachorum Claustrensium comperta sunt.* Hactenus de felici morte Cunonis, quem suo etiam Menologio intulit Chrysostomus Henriquez ipsa, qua obiit die, nempe XXIV. mensis Iulij.

Quædam hoc anno in Capitulo sancita, quæ cultum Dei, & Sanctorum promouerent: indultum primò; nec enim in his causis præceptis opus: *Concedimus, quòd in Antiphonis Beatæ Mariæ Virginis ad* Benedictus, *& Magnificat, & ad commemorationes eius, quæ ad Laudes, & ad Vesperas fiunt, ob reuerentiam & honorem eius, Monachi extra stallum starent. Concedimus*, inquam, non, iubemus. Quippe in obsequio Virginis Mariæ nostris permissio pro præcepto semper fuit. Additum & in Bernardi Patris honorem, non tamen concedendo, sed præcipiendo: *Vt commemoratio B. Bernardi fiat in Horis Beatæ Mariæ in Laudibus, & Vesperis. Antiphona ad Vesperas:* Benedictio Domini. *ad* Benedictus, Consurgens. *Collecta:* Adesto supplicationibus nostris, omnipotens Deus. *Vers.* Iustum deduxit. *& in Litaniis nominetur.* Hæc tunc Collecta Bernardo cantabatur, antequàm Innocentius dictaret, qua modò vtimur: quod ad Ioannis, Archiepiscopi quondam Lugdunensis, & reliquorum Claræuallensium instantiam non multò pòst fecisse, infrà dicemus. Cæterùm, vt hæ preces institutæ, quæ generales, communésque pro omnibus: sic speciales pro arbitrio singulorum exclusæ penitùs; decretúmque in hoc eodem Capitulo: *Vt commemorationes Sanctorum, & Officia defunctorum non fiant in aliquibus Monasteriis, præter consuetudinem Ordinis, nisi per Capitulum generale, & sicubi aliter præsumptum fuerit; eadem die Conuentus sit in pane, & aqua.* Hæc in Capitulo. 5.

Actum etiam in hoc eodem Capitulo de Litteris Innocentij, Summi Pontificis, déque immunitate Ordinis violata, pia absque dubio causa; sed perniciosa: quippe quacunque alia occurrente, semel soluisse, in exemplum trahendum erat: id tributorum primum, & summum malum: continuò repeti, nunquam satiabili cupidine exigentium: neque audentibus subditis negare, quod semel concessissent; & cui se pares comprobauit externus annus. His addita indignatio Summi Pontificis in nostros concepta: quos moras tantùm nectere, & obedientiam, qua possent, detrectare, per speciem consultantium arbitrabatur. Porrò cum in tantum incanduisse testatur Cæsarius [b], *Vt Dignitatibus sæcularibus indulgere proponeret, (quis id crederе posset?) quatenus possessiones Ordinis vsurparent.* Terruit vtrunque malum viros sanctos: & quid eligerent, prorsus ignorabant: degeneres, si cederent; si resisterent, fortè desolandos. Et arctabantur scrupulis, an constantiam, & zelum obedientiæ; an constantiæ obedientiam anteponerent. At quibus armis Innocentio se opposuerint, idem Cæsarius pergit ita scribere [c]: 6.

b lib. 7. c. 6.

c vbi suprà.

In proximo Generali Capitulo Abbates, qui conuenerant, spem suam in Beata Dei Genitrice Maria, quæ Ordinis Patrona est, & Aduocata, ponentes, scientes sententiam malè conceptam, eius precibus, & meritis facilè posse reuocari; speciales pro eadem necessitate vsque ad proximum Capitulum orationes iniunxerunt, Hoc etiam adiicientes, vt à capite Quadragesimæ nudis pedibus de Capitulo exeuntes, septem Psalmos cum Litania cantarent: quod & fecimus. Ergo Innocentio per omnia pariturі, si in mandato persisteret, non tam ab eo ad Mariam appellarunt Ordinis Protectricem, Patronámque; quàm vt illum à proposito dimoueret, supplices, anxiíque deprecabantur. Nec sine fructu. Quippe Reginæ Cælorum interuentu, eximendi ab ea contributione, vt dicam sub initio sequentis anni. Nunc fundationes, quæ paucæ, hoc anno, & dubiæ referamus. 7.

8. *Anno M.CC. sexto Kalendas Octobris fundata est Abbatia de Voto.*

Eodem anno, Idib. Ianuarij, Abbatia de Hero insula.

Eodem anno, quinto Kalendas Februarij, Abbatia de Valle Crucis.

Eodem anno, Abbatia de Flumine Dei. Monasteria de Voto duo lego; sed quæ superiùs dicta: alterum in Northmania Rothomagensis Diœcesis: alterum in Hibernia, quod & Tinterna minor dici solet: tertium hactenus non potui inuenire. De Hero insula, in linea Claræuallis notatur, incerta Matre: in qua eadem visitur Vallis Crucis, & flumen Dei: illa Stratamergill Filia, hæc Mellifontis: & illam quidem Angliæ Domum dicunt, hanc Hiberniæ. De hac in Vuaræo hæc pauca lego: *Eodem anno,* scilicet, M.CC. *fundatur secundùm Annales nostros Monasterium de Flumine Dei, quod vulgò Monasterium Shrovvlense appellatur, in Comitatu Longfordiæ. Sed opinionem sanioribus iudiciis submitto.* Hæc tantùm ille. De valle Crucis in Diœcesi Assafensi, hæc Iongelinus [c]: incertum vnde hausta: *Vallis Crucis, Filia Strata Marcelli, alio nomine Languestense Cœnobium, fundatur anno Domini M.C.LXXXX. aliis M.CC. per Madocum Abgryffiphe, Dominum de Bronifeild; quod deinde decimis hausêre Episcopi Assafenses Reynerus IV. Hobuelus VI. Annianus VII. huius loci Abbas Robertus anno M.CD.X. XII. Kalendas Nouembris, consecratur Episcopus Assafensis per Ioannem XXIII. Pontificem Maximum.*

c lib.8.

Sed Monasteriis virorum addendum censeo aliud Sanctimonialium ad Luzemburgum, de quo Aubertus Miræus ex Bertelio [d]: *Bonavia, apud Vrbem Luceburgensem sita est, de qua breuiter sic Bertelius: Monasterium istud non procul à Luxemburgo, ad partem eius occidentalem situm, cum adiacente pago Bonavia nuncupatur. Quod quidem à quadringentis plus minus annis fundatum, multas sustinuit persecutionum procellas: adeò vt præter alia non pauca incommoda, tertiò funditùs exuri contigerit, & post singulos nihilominùs infaustos istos casus, studio, & opera Abbatissarum, vt nostro etiam tempore vidimus, est reparatum. Sic Ioannes Bertelius Abbas Epternacensis in sua Historia Luceburgensi.* Hactenus ille: & nos de gestis à nostris ad hunc annum. 9.

d in Chronic. Cist. ad hunc ann.

ANNVS CHRISTI M.CCI. CISTERCII C.IV.

1. *Innocentij in nostros, quòd quinquagesimam soluere recusarent, indignatio. 2. Nostrorum humilis, & supplex renitentia: 3. afflictio, & preces. 4. Mariæ Virginis mina ad Innocentium, per Rainerum indicta: 5. atque Innocentij ex tunc resipiscentia. 6. Quis Rainerus. 7. Claraeuallenses Innocentium rogant, vt orationes proprias Bernardi dictet. 8. Responsum Pontificis, orationésque, 9. & qualiter hæ etiam per Rainerum.*

CAPVT I.

1. GEBATVR annus ab Orbe reparato ducentesimus primus supra millesimum; à condito Cistercio centesimus quartus, cùm Innocentius in nostros exardescent, nostri in Mariam supplices: ille rebelles (sic enim appellabat) vexationibus crebris; hi Protectricem suam votis supplicibus indefessè pulsantes, præfixum colligendæ pecuniæ tempus; hi metum, & spem inter; ille nulli cessurus spei, vel metui, vt sibi videbatur, præstolabantur. Nec solùm Innocentius, sed Cardinales inuehebantur in nostros, etiam hi, quos Religio, pietásque, atque zelus virtutis commendabat. Nam, quod hominum genus in toto Orbe, quod publicas non sentiret necessitates? quod non compateretur patienti corpori, atque cæteris membris imminutis, solum vellet indemne permanere? Si priuilegiis insistant, maiora sibi, qui priuilegia condant; à quibus gratiæ, & indulta omnia dimanent: satis, supérque consultum Cisterciensibus, si cum Ecclesia Romana æquiparentur. An, qui præcedere alios debuissent, soli recusent sequi vel præcedentem? sed nec vestigiis inhærere iussi, à quibus quinquagesima tantùm exigebatur. An Ecclesia Romana soluente decimam, cæteris quadragesimam; vel quinquagesimam soli detrectarent? Potuisse olim aduersùs exactiones paupertatem opponere, cui supra alios mortales subiacerent: nunc diuites præ aliis, & abundantes, quo se prætextu valeant excusare? An ideò tantùm Christiani Orbis substantiam per centum annos, & ampliùs collegissent, vt detinerent? Non hanc hominum causam, sed Iesu Christi, per quem sacrata loca, quæ quærebantur, an soli velint deesse negotio Crucis, qui ei se semper magis adhæsuros, qui se magis deuinctos professi essent? Hæc Innocentius, Cardinalésque Ecclesiæ Romanæ.

Nostri è contrà. Esse in Ecclesia Dei diuersos gradus, diuersos Ordines, quibus diuersa conueniant ministeria: quæ si inuertantur, nulli vsui existent. Tradita à Christo seruis talenta varia, nec quenquam iussum operari, nisi in suis: sibi & orandi, & prædicandi munus iniunctum hactenus; contributiones ab aliis exigendas. Esse sibi rurales possessiones munere Principum, & fidelium eleemosynis; sed quas in vsus designatas debitos, si in alios conuertant, præuaricentur. Non victu se, aut vestitu tenuiori viuere posse; sago vili indutos ad nudam carnem, & leguminibus, herbísque refertos. Reliqua omnia pauperibus, hospitibus, atque aliis vsibus omninò necessariis, eatenus deputata, vt nihil prorsus demi, aut minui possit. Prodigos esse, præcipuè Religiosos, qui suis valeant sumptibus detrahere: si excusabilibus perperam insumptis; nec moderandis, si inexcusabilibus. Tum priuilegia nequaquam contemnenda, quando concessa non ex mera gratia, sed ex causa vrgenti vim iuris habeant: neque tam priuilegia censenda sint, quàm Iuris communis declarationes. An non eatenus aliæ expeditiones sub aliis Pontificibus pro eadem terra sancta recuperanda? At nullus vnquam Cisterciensi pecunia- 2.

vſus: nullus noſtros grauauit exactionibus. Nec ideò deſeruiſſe cauſam Chriſti, quam præ aliis promouerint; & cui velut addicti ſemper adſtiterint. Nam, quid Bernardus Pater? Quid Henricus? Quid demum alij plures præſtitère? Quid in vtraque expeditione factum, quod non per ipſos? Iam ſi ſemel patiantur exactiones, à quibus liberi? ſi negent, offenſionibus obnoxij: ſi concedant, cupidini exigentium: & ſemel conceſſiſſe palam eſt, vrgentia cauſæ in dubio, & pro arbitrio exigentis exaggeranda.

3. Ergo inter hæc afflicti, dubiique, & neque audentes reſiſtere Innocentio, & nouum iugum ferre detrectantes, piiſſimam miſericordiæ Matrem, Ciſtercij Protectricem, continuis precibus, vnicum eius Filium, ieiuniis, lacrymis, & ſi quæ alia placare Deum ſolent, ſollicitabant. Et iam aduenerat tempus Quadrageſimæ, & nudis pedibus per vniuerſum Ordinem exeuntes de Capitulo, & per Clauſtra ad Eccleſiam properantes, ante Altare proſtrati, clamantéſque, Matris, & Filij clementiam, quò maior tunc imminebat eis neceſſitas, aduentante iam termino præfixo, eò fidentiùs, & feruentiùs deprecabantur: cùm ecce afflictorum conſolatrix, ſed præ aliis Aduocata Ciſtercij, Virgo piiſſima, per Virum Sanctum, Fratrem Rainerum, qui Innocentio è ſacris confeſſionibus erat, Pontificem admonuit Ciſtercio parere, ſibique conſulere; ni faceret non diu ſuperuicturo. Rem totam narrat Cæſarius, qui tunc viuebat, & Monachum agebat in Heiſterbach [a], atque alij ex ipſo [b] totidem verbis:

a lib. 7. c. 6. b Bzouius ad hunc an.

4. *Interim, ait, Beata Dei Genitrix, Virgo Maria, cuidam Religioſo, nomine Rainero, iam dicti Innocentij Confeſſori apparens, in hac verba eidem mandauit: Tu Ordinem Ciſtercienſem, cuius Aduocata ſum ego, deſtruere conaris; ſed non praualebis: & niſi citiùs de tuo malo propoſito reſipiſcas, ego te, & omnem poteſtatem tuam conteram.* Hæc Rainerus: ſic enim vocabatur, ad Innocentium ex parte Virginis, quæ non minori fauore filios proſequi, atque Ordinem ſibi conſecratum manutenere ſolita pietate dignata eſt, æternùm imprimenda cordibus noſtris. Hanc eandem Hiſtoriam paucis perſtringunt Flores Hiſtoriarum, atque ex ipſis Bzouius in hæc verba [c]: *Innocentius Papa, cùm ab Ordine Ciſtercienſium pecuniam ad iter Cruce Signatorum, contra eorum priuilegia exigeret, à Beata Maria eiuſdem Ordinis Aduocata nimis acriter correptus, ab hac quieuit exactione.* Quieuit, inquam: nam quæ Raineri linguam mouit ad annunciandum, aures, & cor Innocentij etiam aperuit, adeò vt non ſolùm iuſſis obtemperaret; ſed alia etiam de nouo noſtris concederet. Quin cuidam Cardinali renuenti, contradicentique comminaretur, amouendum loco, niſi ſubſcriberet: quod idem qui ſuprà Cæſarius his narrat verbis [d]:

c hoc in anno n. 7.

d ibid.

5. *Huiuſmodi nunciò Dominus Innocentius audito, ſciens Rainerum Virum eſſe ſanctum, ac veracem, timuit in tantum de concepto peccato pœnitens, vt Ordinis priuilegia roboraret: hoc adiiciens, vt primò omnium negotia Ordinis in Curia expedirentur: quam indulgentiam, cum tam ſua Bulla, quàm omnium Cardinalium ſubſcriptionibus confirmaret, & vnus tantùm Nigri Ordinis Cardinalis contradiceret, ita in illum exarſit, vt ſtatim eum amouere minaretur.* Hic tempeſtatem ſubortam exitus manſit, Innocentio ſalubris, noſtris glorioſus: ſiue, quia à Virgine ſpecialiter protecti; ſiue, quia illi deuincti vinculis nouis. Mirum eſt prætermiſſum hoc priuilegium ab Abbate Ioanne, qui cætera collegit; ſiue ex confirmatione præcedentium; ſiue ex nouo indulto, quod ſuperaddit; ſeu tandem ex euentu, & circunſtantiis, cæteris aliis longè præferendum. Certè coniuncta Hiſtoria conceſſioni, inter prima deberet numerari. Cæterùm, qua cœleſte beneficium cum gratiarum actione, à noſtris ſuſceptum ſit, quia Capituli Generalis acta concernit, ſuo tempore veniet referendum.

Interim adnoto, Rainerum, Virum ſanctum, per quem virgo Pontificem admonuit, quantùm ex Bullis Innocentij licet colligere, eundem eſſe, quem ipſe aliàs Legatum ad negotia grauiſſima, tum in Hiſpaniam, tum in Galliam deſtinauit; de quo in primis ad eum directis litteris, cùm ad Reges Caſtellæ, Legioniſque, atque item Nauarræ mitteretur, hæc inter alia cenſuit ſcribenda [e]: 6.

e lib. 1. epiſt. Innoc.

Dilecto filio fratri Rainero, &c.

Author noui, & veteris teſtamenti Dominus Deus noſter, vt confunderet fortia, humilia frequenter elegit, & Reges de poſt fœtantes aſſumens, & in Apoſtolos eligens piſcatores. Qui, cùm Eccleſiam ſponſam ſuam prole multiplici fœcundarit, nos quoque, licet immeritos, erexit de ſtercore, & de puluere ſuſcitauit, & Petri voluit ſolium obtinere. Quamuis autem maioris authoritatis viros (vtpote, cui, tanquam capiti, vniuerſa obſequuntur Eccleſiæ membra) in partes Hiſpaniarum ad pacem inter Principes reformandam, & diſſoluendas colligationes iniquitatis, deſtinare poſſemus; ibi tamen, exemplo eius, qui elegit humilia, hoc onus ſollicitudinis duximus iniungendum, vt humiles humiliter foueas; & punias fortiter contumaces, &c. Extant & aliæ plures ad ipſum litteræ, Legatiæque ad Regem Luſitaniæ, atque alios illuſtres Chriſtianos Principes, vt inde facilè valeat iudicari, quantæ apud homines authoritatis fuerit, quem Beata Virgo nuncium deſtinauit ad Innocentium.

Hoc ipſo anno, flagrante deuotione, quam Innocentius in Ciſtercium concepiſſet, ex intimata ſibi protectione glorioſæ Virginis, Claræuallenſes occaſionem nacti opportunam, per Ioannem quondam Lugdunenſem Archiepiſcopum, tunc inter eos Monachum, cuius ſuprà meminimus, ſuggerendum putarunt, vt orationes in Miſſa decantandas in honorem Bernardi ipſe dictaret; & pro communibus, quibus hactenus vtebantur, proprias ſubſtitueret, quæ grauitatem, eloquentiámque ſermonis, Innocentio innatas, authoritate ſupremæ dignitatis condecorarent, atque vtrinque argumenti ſummam implerent. Annuit ſupplicum votis Eccleſiæ Paſtor, ac Bernardum admirans ſimul, & venerans, priùs Eccleſiæ Doctorem declarauit. Dein titulo Egregij decoratum, his orationibus cenſuit celebrandum, quibus hodiéque vtimur; quáſque ipſe etiam inſeruit ſuis litteris ad Ioannem reſcriptis in hunc tenorem [f]: 6.

f in Regeſto, fol. 61.

Ioanni quondam Lugdunenſi Archiepiſcopo.

7. *Negare noluimus, quod petere voluiſti, cùm ex eo, tam nobis, quàm tibi fructus æternæ retributionis accreſcat. Petiſti nanque rogatus à Fratribus, vt ad honorem Beati Bernardi, primi Claræuallenſis Abbatis, quem apoſtolica Sedes Sanctorum adſcripſerat Catalogo venerandum, nos ipſi Collectam, & alias orationes ore proprio dictaremus. Tum propter authoritatem dictantis, tum propter ſtylum dictaminis, cum maiore deuotione dicendas. Et ecce, ſicut potuimus, ad inſtantiam dilecti Filij Fratris Raineri, petitionem tuam curauimus exaudire.*

Perfice, quæſumus, Domine, pium in nobis ſanctæ Religionis effectum: & ad obtinendam tuæ gratiæ largitatem, Beatus Bernardus Abbas, & Doctor egregius ſuis apud te ſemper pro nobis meritis, & precibus intercedat. Per Dominum.

Grata tibi ſit, Deus, huius Oblatio Sacramenti, quod

quod in memoriam Dominicæ Passionis tuæ offerimus Maiestati.

Suum in nobis, omnipotens Deus, cibus, quem sumpsimus, operetur effectum: vt incorporet nos sibi esus edentes, qui tecum, &c. *Datum Laterani, 6. Idus Iunij.* Hactenus Pontifex.

9. Porrò, quod ait, ad instantiam dilecti Filij Fratris Raineri easdem orationes composuisse, argumento est, eundem Virum, qui ex parte Mariæ Virginis Innocentio iniunxerat, ne Ordinem grauaret noua exactione, intercessisse, vt in obsequium Patris, annueret faciliùs Filiorum votis; & quos sub tantæ Reginæ patrocinium esse cognouerat, sibi propitios semper exoptaret. Litteræ, atque orationes circumferuntur in tertio tomo nostrorum priuilegiorum [g], atque huius virtute declarationis dudum obtinuit, vt Euangelium nō quod pro Abbatibus: sed, quod pro Doctoribus designatum est, in S. Patris Solenniis decantetur. g Priuil. 11.

---

1. *Eustachius Floresiensis Abbas in Angliam redit*, 2. *vt vult Rogerius, occasione epistolæ de Cælo missæ*, 3. *commmationum plenæ*, 4. *indignationisque*, 5. *contra Festorum præuaricatores.* 6. *Iudicium de epistola*, 7. *& multa dicta* 8. *de Eustachij prædicatione*, 9. *miraculisque,* 10. *quæ crebra per totam Angliam.* 11. *Aliud miraculum ex Matthæo Vuest*: 12. *& quædam alia notitia eiusdem Sancti.*

CAPVT II.

1. HOc ipso anno, qui præcedenti ab Anglia discessisset Eustachius Abbas, siue solo animarum zelo feruens, siue occasione epistolæ cuiusdam, quam ferebant, à Deo de Cœlo missam super obseruatione diei Dominicæ, iterum rediit in eadem virtute miraculorum, multa per eas Prouincias patraturus. Reditum narrat Roger. Ovvedenius, qui tunc viuebat, Author, his planè verbis [a]: *Eodem anno* (scilicet, M.CC.I.) *Eustachius, Abbas de Flay, rediit in Angliam, & prædicans in ea verbum Domini de ciuitate in ciuitatem, & de loco in locum, prohibuit, ne quis forum rerum venalium in diebus Dominicis exerceat.* Ita Rogerius de reditu Eustachij, & secunda eius per Angliam prædicatione. a part. 2.

2. Cætetùm, contigisse aduentum eius occasione epistolæ, quæ in Oriente, & ciuitate sancta tunc recens dicebatur de Cœlo missa, hanc ipsam obseruantiam continente, & præceptum illius, idemmet Ovved. authot est, qui & eandem epistolam transcribit, quam etsi nos apocryPham putemus, ne in aliquo desimus incepto operi, hîc ex eodem censuimus transcribendam: priùs autem de apparitione eius hæc habet [b]: b vbi suprà.

Mandatum sanctum Dominicæ diei, quod de Cælo venit in Ierusalem, & inuentum est super Altare Sancti Simeonis, quod est in Golgotha, vbi Christus crucifixus est pro peccatis Mundi. Et mandauit Dominus hanc epistolam, quæ apprehensa est super Altare Sancti Simeonis, quam per tres dies, & per tres noctes, homines aspicientes, corruerunt in terram, rogantes misericordiam Dei. Et post horam tertiam erexit se Patriarcha, & Azarias Episcopus, & expanderunt infulam, & sanctam acceperunt epistolam Dei; quam cum accepissent, inuenerunt superscriptum illud. Sequitur epistola [c]: c ibidem.

3. *Ego Dominus, qui præcepi vobis, vt obseruaretis diem sanctum Dominicum, & non custodistis eum, & de peccatis vestris non pœnituistis, sicut dixi per Euangelium meum. Cælum, & terra transibunt: verba autem mea non transibunt. Feci autem prædicari vobis pœnitentiam vitæ, & non credidistis: & misi super vos paganos, qui effuderunt sanguinem vestrum in terra: nec tamen credidistis: & quia sanctum diem Dominicum non custodistis, per paucos dies habuistis famem, sed cito vobis saturitatem, & postea peius fecistis. Volo iterum, vt nemo ab hora nona Sabbathi, vsque ad Solem surgentem diei lunæ aliquid operetur, nisi quod bonum sit. Quod si quis fecerit, cum pœnitentia emendet. Et si huic mandato non obedieritis, amen dico vobis, & iuro vobis per sedem meam, & thronum meum, & Cherubim, qui custodiunt sanctam sedem meam, quia non mandabo vobis aliquid per aliam epistolam; sed aperiam cælos, & pro pluuia pluam super vos lapides, & ligna, & aquam calidam per noctes, vt nemo præcauere possit, quin destruam omnes malos homines. Hoc dico vobis. Morte moriemini propter diem Dominicum sanctum, & alias Festiuitates Sanctorum meorum, quas non custodistis.*

4. *Mittam vobis bestias habentes capita leonum, capillos mulierum, caudas camelorum: & ita erunt famelicæ, quod carnes vestras deuorabunt, & vos desiderabitis fugere ad sepulcrum mortuorum, & abscondere vos propter metum bestiarum; & tollam lumen Solis ab oculis vestris; & mittam super vos tenebras, vt occidatis vos inuicem non videntes; & auferam a vobis faciem meam, & non faciam vobiscum misericordiam. Incendam enim corpora vestra, & corda, & omnium illorum, qui non custodiunt diem sanctum Dominicum. Audite vocem meam, ne pereatis in terra propter diem Dominicum sanctum. Recedite à malo, & pænitentiam agite de malis vestris. Quod si non feceritis, quasi Sodoma & Gomorrha peribitis. Nunc scitote, quod salui estis per orationes Sanctissimæ Genitricis meæ Mariæ, & Sanctorum Angelorum meorum, qui orant pro vobis quotidie. Dedi vobis triticum, & vinum abundanter, & inde non obedistis mihi: nam vidua, & orphani clamant ad vos quotidie, quibus nullam facitis misericordiam. Pagani habent misericordiam: vos autem non habetis. Arbores, quæ fructificant, siccari faciam pro peccatis vestris: fontes, & flumina non dabunt aquam.*

5. *Dedi vobis legem in monte Sinai, quam non custodistis. Dedi per me legem, quam non obseruastis. Pro vobis natus fui in Mundo, & Festiuitatem meam nescinistis. Praui homines! diem Dominicum Resurrectionis meæ non custodistis. Iuro vobis per dexteram meam, nisi Dominicum diem, & Festiuitates Sanctorum meorum custodieritis, mittam vobis Paganas gentes, vt occidant vos. Tollitis etiam res alterius, & de hoc nullam considerationem habetis. Propter hoc mittam super vos bestias peiores, quæ deuorent mulierum vestrarum mamillas. Maledicam illis, qui in die Dominica aliquid mali fuerint operati. Maledicam illis, qui iniustè agunt versus fratres suos. Maledicam illis, qui male pauperes, & orphanos iudicant, quos terra portat. Me autem dereliquistis, & Principem huius sæculi sequimini.*

mihi. Audite vocem meam, & habebitis misericordiam bonam. Vos autem non cessatis ab operibus malis, nec ab operibus Diaboli, quia facitis periuria, & adulteria. Ideò circumdabunt vos gentes, & deuorabunt vt bestiæ. Hactenus, quæ de Cœlo missa fertur, epistola; quam Seuerinus Vinius, Bzouiúsque, simul cum Eustachij nostri prædicatione, ille suis ad Concilia Ecclesiæ notis; hic Annalibus censuit inserendam.

6. Ego quidem Rogerium, Authorem grauem, & tunc viuentem, cùm ea, quibus ipse interfuit, scribit; aut quorum in eodem loco gestorum, ab his, qui viderant, potuit admoneri, habito testium delectu, atque iudicio, nequaquam omni fide dignum dubito, verè inter primos illius æui Authores commemorandum. At, cùm remota, quippe quæ in Oriente, & fama potiùs vulgante, ad eum perlata, quàm iusta veritatis inquisitione, minùs acquiesco; maximè in materia miraculorum, in qua superstitione, vulgò gliscente per speciem pietatis, crescere omnia, atque in maius augeri, etiam ab his, qui viderunt, consueuêre. Nec solùm ex diuersis terrarum plagis, sed intra eandem vrbem, passim euentus fictos inualescere; atque ea constantia à multis affirmari, vt vel cordatos faciant assentiri. Iam nec stylus epistolæ, nec verba maiestatem humanam, nedum diuinum illud Numen præseferunt: quod in epistola, non per homines loquens, sed per se ipsum; vix erat, vnde ad eos loquendi modos humiles, & penè abiectos, demitteretur. Sed nec qui multifariè, multísque modis in Prophetis, & Filio suo loquutus, per epistolas loqui de Cœlo missas, hactenus consueuit: vt adeò non sit facilè credendus nouus hic modus, recèns tunc inuentus, nulla sequuta Ecclesiæ approbatione. Sed de epistola satis. Nunc ad Eustachium, siue ea, siue alia occasione redierit in Angliam, reuertamur.

7. Pergit ergo Rogerius de eius reditu [d]: *Peruenit Abbas Eustachius de Flay Eboracum, & à Gaufrido, Eboracensi Archiepiscopo, & Clero, & populo ciuitatis honorificè susceptus, prædicauit verbum Domini: & de transgressione diei Dominicæ, & aliarum Festiuitatum dedit populo pœnitentiam, & absolutionem, sub tali conditione, quòd ipsi de cætero debitam impenderent Dominicæ diei, & aliis Sanctorum Festiuitatibus reuerentiam, non faciendo in eis quicquam operis seruilis: nec in diebus Dominicis exercerent forum rerum venalium; sed bonis operibus, & orationibus deuotè insisterent. Hæc seruanda constituit ab hora nona Sabbathi vsque ad ortum Solis in die Lunæ. Populus autem Deo deuotus ad prædicationem illius vouit Deo, quòd de cætero in diebus Dominicis, nec quicquam emerent, nec venderent, nisi fortè cibum, & potum prætereuntibus.*

d eadem par. 2. ad hūc an.

8. *Vouerunt etiam, quòd de singulis quinque solidatis rerum, quascunque venderent, darent vnum quadrantem ad lumen Ecclesiæ emendum, & ad indigentium sepulturam. Et ad hoc colligendum statuit prædictus Abbas in singulis Parochialibus Ecclesiis fieri truncum concauum sub custodia duorum, vel trium hominum, vbi æs prænominatum populus iactaret. Statuit etiam præfatus Abbas, quòd discus eleemosynarius haberetur quotidie in mensa diuitum, in quo partem ciborum suorum mitterent ad opus indigentium, qui sibi non præparauerunt. Prohibuit autem idem Abbas, ne quis in Ecclesiis, vel atriis earum venderet, vel emeret quicquam, aut placitaret. His ergo, & aliis Sancti huius Viri monitis inimicus humani generis inuidens, misit in cor Regis, & Principum tenebrarum, quod ipsi præceperunt, vt omnes, qui prædictas traditiones custodirent, & maximè omnes, qui in diebus Dominicis forum rerum venalium deiecerant, ad regium examen, satisfacturi de obseruantia diei Dominicæ ducerentur. Sed Dominus noster Iesus Christus, cui obediendum est magis, quàm hominibus; qui natiuitate, & resurrectione sua, & aduentu suo, & missione Spiritus Sancti in Discipulos suos, sibi hunc diem, quem Dominicum vocamus; illustrauit, & celeberrimum dedicauit; virtutis suæ miracula suscitauit, & in quosdam diei Dominicæ transgressores sic manifestauit.*

Quodam Sabbatho post nonam, quidam Carpentarius in Beuerlaco contra salubria vxoris suæ monita, clauum ligneum faciens, corruit in terram paralysi percussus: & quædam textrix post horam nonam in Sabbatho, cùm ad pertexendum partem telæ anxia insisteret, cadens in terram, percussa paralysi obmutuit. Et apud Naffertun, villam Magistri Rogerij Arundel, quidam homo fecit sibi panem subcinericium die Sabbathi post nonam, & inde comedit, & partem reseruauit sibi vsque mane: quem cùm die Dominica fregisset, exiuit sanguis: & qui vidit, testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius. Et apud Vualcefeld quodam Sabbatho, cùm Molendinarius post nonam operam daret, vt bladum suum moleret, subitò exiuit loco farinæ tantus impetus sanguinis, quòd vas suppositum plenè impleretur sanguine; & rota molendini stetit immobilis contra vehementem impulsum aquæ. Et qui viderunt mirati sunt, dicentes: Parce, Domine, parce populo tuo. Item, in Linconisiria parauerat quædam mulier pastam, quam deferens ad furnum post horam nonam Sabbathi, misit eam in furnum calidissimum: & cùm eam extraheret, inuenit crudam: & iterum misit eam in furnum valdè calidum, & in crastino, & in die Lunæ, cùm æstimaret se inuenire panes coctos, inuenit pastam crudam. 9.

Item, in eadem Prouintia, cùm quædam mulier pastam suam præparasset, volens eam ad furnum portare, dixit ei vir suus: Sabbathum est, & hora nona iam præteriit: dimitte vsque ad diem Lunæ. Mulier autem obediens viro suo fecit, sicut præceperat; & inuoluit pastam suam linteaminibus mundis, & in crastino, cùm visitaret pastam suam, ne propter fermentum impositum vas excederet, inuenit panes inde, diuino nutu factos, & benè coctos sine igne materiali. Hæc est mutatio dexteræ Excelsi. Et quamuis omnipotens Dominus, his, & aliis potentia sua miraculis populum ad obseruationem diei Dominicæ inuitaret: tamen Anglicanus populus, plus timens regiam, & humanam potestatem, quàm diuinam; plúsque timens illos, qui corpus occidunt, & quod vltra faciant, non habent, quàm illum, qui postquàm corpus occiderit, animam potest mittere in gehennam; & plùs timens terrena amittere, quàm cœlestia, & transitoria, quàm æterna (proh dolor!) vt canis ad vomitum reuersus est ad forum rerum venalium exercendum in diebus Dominicis. Hactenus Rogerius, atque eadem ex ipso Bzouius, & Vinius. 10.

Addit Matthæus Vuest aliud miraculum, quod ad diuinas in epistola factas comminationes videtur alludere [e]. *Eodem tempore*, inquit, *mulier quædam de Prouincia Morfolkensi, Viri Dei monita spernens, vna die Sabbathi, post nonam, pannum lauare perrexit; quem cum laborioso conatu inchoatum primum opus instaret, Vir quidam reuerendæ ætatis, sibi penitùs ignotus, accessit sciscitans increpando, qua temeritate post Viri Dei prohibitionem ausa sit post nonam pannos lauare, & sanctum diem Sabbathi opere illicito violare. Addidit insuper, quòd nisi celeriùs* 11.

e hoc eodem anno.

ab

ab incepto desisteret, sciret se profectò iram Dei, cum Cæli vltione quantocyùs incursuram. At illa Viro sibi sermocinanti, vrgentem prætendens inopiam, dixit, se huiusmodi labore vitam miseram eatenus perduxisse; & si ab opere consueto cessaret, periculum de vitæ subsidio non dubitaret. Denique, cùm subitò Vir ille ab oculis eius euanuisset, propensiùs quàm priùs fecerat, pannos suos lauare, & ad Solem siccare maturauit. Sed his omnibus vltio diuina non defuit. Nanque illicò mammillæ mulieris sinistræ, quasi porcellus colore nigerrimus, subitò adhærens, nullo conatu potuit euelli; sed assiduè sugendo sanguinem eliciens, totum ferè corpus miseræ mulieris in breui consumpsit. Tandem ad summam perducta inopiam, diu panem mendicare ostiatim compulsa est, quousque multis intuentibus, & diuinam vltionem admirantibus, vitam miseram miserabiliter terminauit, Ita Matthæus.

12. Occasione prædicationis Eustachij celebratum Concilium in Scotia post duos annos, Christi, nimirum, millesimo ducentesimotertio, tradit Seuerinus Vinius in suis, ad eandem Synodum, notis [f]: nullis aliàs Concilij Actis relatis; sed solis verbis Rogerij, quæ nos adduximus. Eustachium ipsum inter Sanctos memorant Arnoldus, Vvionius, Menardúsque in suis Martyrologiis, vterque in Appendice, vterque reticens Cisterciensem Congregationem, quod Vvionio frequens; Menardus rarissimè vsurpauit. Henriquez Menologio suo inseruit ad duodecimum diem mensis Octobris. Miræus item in suis Originibus [g]. Multa de eo Nicolaus Arsfeldius in sua Anglia [h], & plures alij antiqui, & recentiores. Nos Virum non iam vltra hunc annum à nobis memorandum (neque enim aliam de eo notitiam habere possumus) hac nota honoris censuimus dimittendum.

f tomo 3. ad ann. 1203.
g lib. 3. c. 13.
h seculo 12. c. 15.

---

1. Sanctus Guillelmus Philippum Regem primùm, 2. mox Canonicos suos sibi multùm rebelles, 3. pondere authoritatis ad se conuertit. 4. A Dæmone per cogitationes superbiæ patitur. 5. Vincit. 6. Vt auaritiam, 7. & crudelitatem à se abegerit. 8. Et quanto cum fructu. 9. Qualis in se, & ad Deum, 10. Qualis ad subditos. 11. Verus Pastor animarum simul, & corporum.

CAPVT III.

1. INTER hæc Venerabilem Guillelmum, Aquitaniæ Primatem, recens electum, variæ pressuræ exercebant, & quò vehementiùs, iniuriosiúsque eum vrgebant, tantò ampliùs, constantiúsque supra firmam petram solidabant. Nam, & abs Rege Philippo, eiúsque Ministris, & à suis quoque Clericis; ab illis, quòd Ecclesiæ iura strenuè defenderet; ab his autem, quòd vitam, & mores eorum peruersos reprehenderet, & in meliorem statum reformare, ac restaurare conaretur, multa grauia perpessus: & nisi constantia, prudentiáque, proteruiam illorum, atque contumaciam vicisset, haud dubiè potuit, insurgentium multitudine, aut pondere authoritatis regiæ labefactari. Sed præualuit in Sancto Viro zelus, virtúsque: & quos initio persecutores habuit, cùm primùm sanctam eius vitam, conuersationémque nouerunt, adeò obsequentes, imò & obsequiosos expertus est, vt omnes omnium rapuisse voluntates, atque in sui cultum, & venerationem connertisse iudicaretur. Nam ait hæc pluribus eiusdem Sancti Acta, quæ hic inserere necessarium duxi: sic autem apud Surium habent [a]:

a Ian. 10.

2. *In ipsis sanè Pontificatus sui initiis multas persecutiones, & infestationes pertulit, quibus etsi fortasse concuti potuit; deiici tamen, aut euerti nequaquam potuit. Regem Francorum alioqui Christianissimum, ob causas quasdam, quæ in ecclesiastici iuris detrimentum cederent, diu iratum patienter sustinuit. Non deerant æmuli, qui Regis, ex ignorantia peccantis, iram, admotis facibus, magis, magísque inflammarent. Videre tunc licuit multos ex iis, qui sereno tempore amici putabantur, inimicorum induisse animos, & quidem Regni Optimates. Erant & Satrapæ Regis plùs humani, quàm Deo placere appetentes, qui improbis sermonibus hortarentur eum, vt Regem iniustè, vt mentiebantur, offensum sibi reconciliaret: quòd si cunctaretur, se illius facultates minarentur in fiscum regium redacturos; & illum, tanquàm læsæ Maiestatis reum, proscripturos. Sed Ecclesiæ columna, nec blanditiis eneruatur, nec terroribus concutitur, sciens, Deo magis oportere, quàm hominibus obedire. Extiterunt autem, sua Zizania seminante omnis dissensionis satore Diabolo, etiam discordiæ grauissimæ inter ipsum, & Clericos Metropolitanæ Ecclesiæ, adeo vt quidam ex illis non leuibus eum contumeliis, & probris afficerent, quorum sanè ille furori cedere maluit, quàm maledictum reddere maledictis, & liti, atque contentioni inseruire.*

3. *Verùm omnipotens Deus quorundam bonorum Virorum opera, & intercessione, & Regem Pontifici, & filios Patri conciliauit, omni illa tempestate sedata. Sanctus autem Pontifex ex vtraque hac infestatione creuit existimatione, & gloria, vbi robusta mentis eius constantia, & præclara apud Deum merita, quæ priùs homines latuerant, se se declarare cœperunt. Rex enim, auditis sanctitatis eius testimoniis, suo illum fauore complexus est; & Clerici puncti pœnitentia, Patrem suum, & amaro ardentiùs, & maiori prosequi reuerentia, student. Ille è diuerso rebelles priùs filios, ampliùs & veneratur, & diligit: & aliis, qui nunquam eum offenderant, etiam præfert, & anteponit. Nulla postmodum in illa Ecclesia extitit rebellio, omnia pro suo arbitratu statuit, cuius rei nos testes sumus oculati. Tam enim certis indiciis plenum eum esse Spiritu Sancto, crebrò comperimus, vt aliquid illi statuere volenti, si quis eo absente resistere deliberasset, illo præsente non posset: imò verò, quod plùs habet stuporis, & admirationis, votis omnium, non sine miraculo,*

in id consentientibus, vt ius conferendi Sacerdotia, quæ Vulgò Prabendas vocant, in illum, & eius gratia in successores illius transferrent, quod anteà semper ad totum eorum Collegium pertinuerat: ille hoc præsentiens ad Ecclesiæ damnum quandoque cessuram, sponte, & liberaliter hanc oblatam donationem, nullo pacto admittere voluit. Hactenus ibi. Pergunt Acta de alio viro potente, iura Ecclesiæ violenter vsurpante, cui non restiterit minori authoritate.

4. Iam quem per homines non potuit superare, per se ipsum aggressus hostis communis, cogitationum stimulo vexatum, cùm illecebris carnis non auderet, per superbiam adorsus, maiorem illi luctam concitauit. *Videns enim* (ait Author Vitæ ipsius [b]) *serpens tortuosus, antiquus nostræ salutis aduersarius, Virum sanctum multiplici gratia, & variis virtutum vernare floribus, multas, easdémque occultas contra eum instruit machinas: modò generis nobilitatem, modò functionis excellentiam, modò Ordinis Cisterciensis præstantiam, modò vitam in eodem Ordine ab adolescentia innocenter transactam ob oculos illi statuens, vt tam multis vanæ gloriæ incitamentis, ad animi tumorem, & fastum eum impelleret, hortaretúrque præ se altos contemnere, nec omninò sui ferre contemptum; subditis imperare seueriter, immorigeros punire atrociter, cuncta sibi licita arbitrari, plus omnibus sibi sapere videri.* Hactenus lucta, quò occultior, periculosior; quò interna, diuturnior; & cui latenti per speciem gratitudinis, accepta à Deo beneficia commemorantis, facilior aditus, & difficilior repulsa foret.

b ibidem.

5. Verùm, quibus se Sanctus munierit armis, idem qui suprà, Author pergit scribere [c]: *At verò, ait, versuti hostis fraudes intelligens Vir sanctus, doctus ad prælia spiritus, inexpugnabili humilitatis scuto se munit, & superbi hostis callida machinamenta in illius caput retorquet: sicque fraus in se conuersa eliditur. Nam, quæ ille ad commouendam superbiam adhibuerat, Vir Sanctus Scripturæ diuinæ, & sententiis, & exemplis facilè profligauit. Simul autem ad fortissimum sanctarum precum præsidium confugiens, ita Dominum orabat: Domine Iesu Christe, qui ad te clamantes, à tua misericordia non repellis, quique dixisti: Ego sum lux Mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris; sed habebit lumen vitæ. Illumina oculos meos, ne vnquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus: Præualui aduersus eum. Qui tribulant me, exultabunt, si motus fuero: ego autem in misericordia tua speraui. Non veniat mihi pes superbiæ; & manus peccatoris non moueat me.* Hactenus de superbiæ tentatione, qua quondam victus humani generis hostis, vincere cogitabat Sanctum Pontificem.

c ibid.

6. Sed maiora eum certamina manebant, quibus pro zelo Dei, auaritia; pro iustitia, crudelitas; etiam à viris magnis suggerebatur: nam audi, quod sequitur [d]: *Postquàm autem virulentus serpens suis se artibus nihil in Sancto Episcopo profecisse vidit, etsi turpiter pudefactum se doluit; at nec sic tamen à nocendi studio cessauit. Suggerebat animo illius, vt quos ob illorum scelera Communione priuasset, illis ex more totius Ecclesiæ Gallicanæ, mulctam pecuniariam irrogaret; præter illam satisfactionem, quam pro qualitate criminum imposuerat: vt vel sic à similibus admittendis coercerentur. Nec hic deerant viri magni nominis, qui dicerent, eiusmodi pecuniam posse eum in suos vsus conuertere: aut certè, si id mallet, pauperibus erogare. Sed in hac re Vir sanctus admirabili vsus est moderatione, & discretione, vt nec Deum offenderet, cui soli placere cupiebat; nec proximis scandali materiam offerret, quos videbat non ita subitò ab hac consuetudine posse reuocari; nec æquo laturos animo, si ea pecunia priuarentur: imò potiùs hac occasione maioris quæstus rationes, & vias meditaturos, in sua salutis perniciem. Itaque media quadam incedens via, morem patriæ, nec damnare planè voluit, nec approbare: sed accepta cautione de soluenda mulcta pecuniaria, congrua satisfactione pro criminum ratione imposita, excommunicatos clementer absoluit; gratias agens Deo, quòd rebelles filij ad sinum Matris Ecclesiæ se recepissent: pecuniam verò postea nullam ab eis accepit, licèt ob incutiendum salubrem timorem, sæpiùs se accepturum minaretur. Omnes enim Mundi huius opes, haud secùs atque stercora aspernabatur, thesauros suos in Cælis collocans, vbi tota animi eius intentio versabatur.*

d ibid.

Eundem in modum, cùm illi persuaderetur, vt in malitia obstinatos, & incorrigibiles, collecto exercitu, debellaret, quò illis profligatis, tranquillitate, & pace Ecclesia frueretur, & liberiùs diuinis Officiis vacaret: quam ad rem confirmandam itidem adducebantur Patrum exempla, mos Regionis à Patribus institutus, à posteris obseruatus: ne quid præproperè Vir sanctus ageret, ad deliberandum, Deúmque obsecrandum temporis spatia accepit. Valdè enim ab effundendo abhorrebat sanguine; nec libebat militaribus accingi armis, hostiléfque vastare terras, & prædas agere. Ne tamen, vel ritum patriæ temerè damnare, nec maiorum instituta explodere videretur; promisit quidem, se facturum, quæ illi suasissent: sed hostes non ferro, aut igni, sed spiritualiter oppugnandos suscepit. Obduratos igitur, & peruicaces seorsum ad se euocat, acriter obiurgat; gladio spiritus, quod est verbum Dei, prosternit: adhibet comminationes æstuantis gehennæ, illam fornacem picæ, & sulphure semper arsuram ob oculos ponit: & ne parum efficax sit sermo, assiduis, & quotidianis se macerabat ieiuniis, orationibus, & vigiliis, vt Deus eorum duritiam emolliat. Hactenus, quæ sanctissimos quosque vexare solent, dubitationes practicæ, quando voluntas in quodcunque bonum prompta, imò & in melius, sed vtrinque præpositis rationibus, vtrinque authoritatibus, hæret iudicium, nec discernit inter obiecta. 7.

Porrò quam in his viam Sanctus elegit, fructus ipse sequutus comprobauit, quippe, *Non est spe frustratus sua, non sine stupore & admiratione multorum: subitò ex lupis agni, ex persecutoribus amici; ex alienis familiares fiunt: & quibus anteà contemptibilis, & vilis habebatur, iam non modò Archiepiscopum, sed sanctum Archiepiscopum vocant: parent subditi suo Pastori, ad votum celeriter vota capessunt. Si qui autem, necdum obtemperare volunt, ab aliis non alio, quàm Ethnicorum, & publicanorum loco habentur, felices putantur, quibus imperare dignatur, quibus obuiam procedentibus benè precatur, quibus vel fimbriam vestimenti eius contigerit attigisse. Sancta conuersatio eius omnium animos illi conciliabat, præsertim quòd ex signis haud obscuris animaduerterent, eum esse apud seipsum humilem, quem meritò deberent imitari: nec deesse illi authoritatem, quam non immeritò formidarent.* Hactenus ibi: nec plura nos de victoriis Sancti Pontificis: nam has omnes victorias meritò dixerim. Cæterùm, qualis in se, & ad Deum fuerit, qualis etiam ad suas oues, breuiter pandam [e]: 8.

e ibid.

9. *Crebras ad Deum fundebat preces, idque & secretò,*

tò, & prolixè, sciens dictum ab Apostolo [g]: Sine intermissione orate. *Sub ipsis autem precibus, & Missæ Sacrificio, mirabili afficiebatur gratia compunctionis. Vidisses ex oculis, tanquam ex fonte quodam indeficienti, vbertim manare lacrymas, pia quadam dulcedine, & sanctæ deuotionis ardore conditas. Si quæ se animo illius voluissent peregrinæ cogitationes ingerere, cum Sancto Abrahamo eas abigebat; nostræ Redemptionis mysteria in tanto Sacrificio, non sine maxima Spiritus delectatione, reuoluens, nec aliter illud peragens Sacrificium, quam si Christum Dominum coram cerneret pati, & crucifigi. Erat eius animus totus in Cœlis, ardenti desiderio cupiens ad illam beatam patriam pertingere: sed interim tamen non sic vni vacabat sibi, vt suarum ouium obliuisceretur. Ab illis sublimibus animi exercitiis, ab illa cœlestium sublimi contemplatione dimittebat se ad consulendum subditis suis; ad defendendos pupillos, & viduas: ad subueniendum oppressis: ad tractanda multiuaria negotia crediti sibi gregis. Itaque & diuinis sic inhærebat studiis, vt curam populi sui non negligeret: sicque vacabat suorum procurandæ saluti, vt à cœlestibus appetendis, & consecrandis non auelleretur.*

g Thess. c. 4.

10. At, quanto affectu commissas sibi oues & curaret & pasceret, quæ sequuntur manifestiùs indicabunt [h]: *Si quos Vir Sanctus comperisset, in ecclesiastici Iuris, & libertatis iniuriam, carceri mancipatos, tandiu ante fores carceris sub dio persistebat, donec ei essent redditi illæsi. Exemplo autem Tobiæ prouocatus, non tantum mortuos sepulturæ mandabat; sed etiam sine personarum acceptione fratrum funera prosequebatur: pauperum & peregrinorum humandis corporibus libens necessaria præbebat. Intererat autem huiusmodi tristibus spectaculis, vt inde in memoriam rediret conditionis humanæ, extremorumque suorum, & hac cogitatione aduersùs peccata se muniret.*

h ibidem.

Eadem autem misericordiæ opera etiam spiritaliter suis impendebat: esurientes pane verbi Dei pascebat: sitientes aqua sapientiæ salutaris, & doctrinæ cœlestis reficiebat; nudos secundùm animam, ac bonorum operum indumentis destitutos, verbis, & exemplis optimis communiebat ad charitatis studium eos prouocans, quæ est vestis nuptialis. Christum Dominum ad sui cordis hospitium inuitabat, cœlestibus cogitationibus intentus, ne quid intra ipsum tantum hospitem offenderet: infirmos, & in carcere detentos visitabat: vitiorum æstu, tanquam quibusdam febribus exagitatos saluberrimarum admonitionum medicamentis fouens, & curans; & peccatorum nexibus constrictos, & vinctos absoluens: mortuos sepeliebat, peccata mortifera oris confessione docens explicanda. Cùm enim sponte hîc nostra in confessione peccata detegimus, id efficimus, vt in suo Iudicio Christus ea tegat. Hactenus sumpta ex Actis Viri sanctissimi. Reliqua suis locis dicenda erunt. 11.

---

1. Vualterus Rothomagensis Archiepiscopus 2. eleemosynam annuam, neque exiguam Cistercio donat. 3. Rodericus mox Toletanus Præsul, 4. Parisiis existens, apud Hortenses sepulturam eligit. 5. Humbertus, Sabaudiæ Comes, in Habitu Cistercij moritur. 6. Thomas Cisterciensis, Claromontani Præsulis iussu Cantica explanat, 7. inter quæ Pontius ad cœlestes vocatur nuptias. 8. Rodulphus Meilrosensis Abbas consecratur Episcopus Dunensis, 9. Dictum de Ioanne Cardinali Legato, sub quo eius electio est celebrata. 10. Absalon Archiepiscopus Lundensis Soræ ægrotat, obit, sepelitur: 11. & laudes eius succinctè memorantur.

CAPVT IV.

1. OC anno insignes donationes nostris factas lego, alteram Rothomagi, Parisiis alteram: priorem Monasterio Cisterciensi, Hortensi secundam: illam pretio æstimabilem, haud paruo; hanc supra omne pretium, quippe quæ insignem sanctitate Virum, doctrinâque Rodericum Ximenium, futurum Toletanum Archiepiscopum, Hispaniarum Primatem, non multò pòst, (vt in vita Martino, & nostris addictum, sic nec post mortem ab eis separandum) confirmauit scripto, cui nulla ex causa liceret contraire: ingentem sanè Hortensibus thesaurum, quem hodièque conseruant, venerantur, atque omnibus aliis anteponunt. Rothomagi Archiepiscopus Gualtensis, quem contra vterque Guido missus pro Rege Galliæ (Cistercij Abbas, nimirum, & Claræuallis) decem millia alectiorum (genus piscis, vt credo) Cistercio tribuit, in eius portu quotannis persoluenda. Extat & legitur scriptum donationis, confirmatum à Gregorio IX. post annos aliquot, atque confirmationi ipsi insertum, cuius hîc tenor [a]:

a ex priuileg. Domus Cisterciens.

2. *Omnibus Christi fidelibus, ad quos præsens scriptum peruenerit, Gualterius Dei gratia Rothomagensis Archiepiscopus, Salutem in Domino.*

Ad vniuersitatis vestræ notitiam volumus peruenire, nos diuinæ pietatis intuitu, assensu, & voluntate Capituli nostri, dedisse, & concessisse dilectis amicis nostris, Abbati, & Conuentui Cisterciensi in liberam, puram, & perpetuam eleemosynam, decem millia allectiorum annuatim in manerio, & portu nostro de Riepa, de redditu nostro soluenda, inter Festum omnium Sanctorum, & Festum S. Martini, libera ab omni consuetudine. Vt autem hæc nostra donatio rata, & inconcussa permaneat, eam præsenti scripto, & sigilli nostri munimine duximus roborandam; & ad maiorem securitatem sigillum Capituli nostri, nostris præsentibus Litteris fecimus apponi. Testibus Geraldo Pontigniacensi, Baldo Vrsicampi, Ioanne de Quinciaco Abbatibus, Domino Richardo Decano Rothomagensi, Magistro Ioanne de Villers: Magistro Roberto Balbo Canonicis Rothomagensibus. Datis per manum Roberti de Sancto Nicolao Capellani apud Rothomagum, anno Incarnationis Dominicæ M. CC. I. Calend. Iulij. Hactenus Vualteri donatio Cistercio facta.

At Rodericus, cùm Parisiis moraretur, incertum, qua occasione; nam studia litterarum, quibus præeminuit, iam longè antè ibidem consummauerat; siue imminentis assumptionis suæ præscius, quod & litteræ indicant, & ipse etiam euentus demonstrauit; (quippe Oxomensem primùm, mox Toletanam Sedem occupauit breui interstitio) siue Martinum, & Hortam vbique cogitans, à quibus nunquam vellet separari; charitate in vtrumque sola vrgente: neque enim alium exactorem Parisiis habere potuit, si in Hispania decederet, sepulturam ex tunc Hortæ elegit, quacunque 3.

cuique alia postposita Ecclesia, etiam cui præsideret, confirmans factum, quibus potuit modis, tum iuramento, tum scripto irreuocabili. Extant, leguntúrque Litteræ ipsæ, quas statim Hortam misit, quarúmque exemplar ad sacrum eius corpus, nam velut Sancti colitur per miracula à Deo manifestati, ante octuaginta annos repertum, plùs, minúsve, & pectori adhærent, quasi nihil magis in votis habuisset, fuit inuentum: est autem tale.[b]

b ex lib. prim. Hort.

4 *Notum sit omnibus, tam præsentibus, quàm futuris, quòd ego Rodericus Ximenij sepulturam mihi apud Hortam elegi, & hoc etiam Sacramento confirmaui; ita quòd si in Hispania obiero, Monachis prædicti Monasterij corpus nostrum requirentibus, etiamsi Prælatus fierem, nullus eis valeat denegare. Hac promissio facta est Parisiis anno ab Incarnatione Domini M.CC. I. octauo Kalend. Maij: & ne in irritum vocari possit, manu propria conscripsi, & proprium sigillum apposui.* Hoc, suo tempore, Sancta Ecclesia Toletana instrumento præuenta, tandem concessit; & quem doctissimum, ac sanctissimum Pontificem, toto Orbe Christiano longè celebrem, per hæc tempora habuisset, à se alienari passo, Martino in vita, & morte fidelem asseclam; Hortensibus exuuias sacri corporis habere permisit; non ante generalem resurrectionem ab illo loco; & ne tum quidem (ó faxit Summum Numen!) ne, inquam, tunc ab ipsis separandas.

5. Sub idem tempus Humbertus, Sabaudiæ Comes, cùm diu, & multùm desideratam prolem, ex Petronilla vxore suscepisset, Thomam, & Eleonoram, persuasa coniugi mutua continentia; atque ipsa, Thomáque abundè instructis, vt subditos in pace conseruarent, non multis ante mortem suam diebus, dicitur suscepisse Cistercij Habitum, in Cœnobio Altæcumbæ, quod ipse fundauerat. Vbi & feliciter in breui consumptus, sepultus est in ipso Habitu, quem viuens susceperat; & per miracula post mortem claruisse fertur. Ita Bernardus Brito[c] ex Paradino: & ex Brito, Henriquez ad decimamsextam diem mensis Decembris. Hic ille Humbertus, Amædei Comitis filius, in quem Anselmus Bellicensis Præsul anathema vibrauit, vt latiùs narratur in eius Vita[d].

c lib. 6. c. 38.

d apud Surium, mense Iunio.

6. Eisdem temporibus explanasse Cantica creditur Thomas Cisterciensis: quippe qui dicitur ab Authoribus[e] floruisse, id est, ex hac ad meliorem vitam migrasse, circa annum Christi M. CC. XXX. Quare, vt multùm, scriptis sui superstes triginta annos durauerit, non potuit ante hunc Opus perficere. Sed neque diutiùs proroga[ss]e credendus est, qui idem Opus Pontio dedicauit Claromontensi Episcopo ex Abbate Claræuallis assumpto circa ann. M. C. LXXI. id est, ante alios integros triginta, quos vltrà vir grandæuus vix credi potest vitam prolatasse. Ergo & scripta Thomæ, & Pontij obitus hoc tempus concernentia, plùs, minúsve, hîc etiam nobis veniunt recensenda. Scripta Thomæ describit Sixtus Senensis[f], seu veriùs ipse Thomas, ex quo desumpsit: sic autem ait: *Thomas, Cisterciensis Monachus, eloquentiam D. Bernardi, & eiusdem in colligendis diuinæ Scripturæ floribus diligentiam affectans, scripsit ad Pontium, Claromontensem Episcopum, Commentariorum in Canticum Salomonis libros octo, non aspernandos, quorum methodum ipse in præfatione totius Operis in hunc modum expressit: Ego cum Ruth Moabitide, post Origenem, & alios præfatos messores, Gregorium, Bedam, & Bernardū, spicas, id est, sententias, palea litteræ inuolutas, studio colligere: verùm singulos versiculos ab integumento paleæ absoluo breui, & compendiosa expositione: deinde enodatam sententiam multiformi disponens distinctione, postmodum quasi apis argumentosa percurrens flosculos Scripturarum, quæ exposita sunt, & distincta, earum roboro attestatione. Operis initium est: Vehementer obstupesco, & vltrà quàm dici potest, admirari non desino. Ascensius excudit Parisiis anno M. D. XXI.* Hæc de Thoma, & scriptis eius Sixtus Senensis. Addo vulgata ea cum Commentariis Cardinalis Ailgrini, qui non multò pòst scripsit, nempe, circa annum Christi Seruatoris M. CC. XXXIII. vt sub eorum finem adnotatur.

e Benedicto Bernerio, & aliis.

f lib. 4. Biblioth. littera T.

De Pontio multa à nobis superiùs dicta, cùm Grandis sylnæ, cùm Claræuallis Abbatem ageret, cùm paci Ecclesiæ Episcopus iam factus, sub Alexandro III. prouideret. Ea obtenta in sponsi sinu quiescens, cùm senio fractus iam thalamum cœlestem præstolaretur, iniunxit Thomæ, quem sciret spiritualem, & eruditum, vt explanaret Cantica, cuius ipse frueretur meditationibus. Mandatum eius prodit idem Thomas ad eundem scribens in hæc verba[g]: *Vehementer obstupesco, & vltra quam dici potest, admirari non desino, quòd tam sublimis tam paruum, tam disertus tam imperitum, tam spiritualis tam irreligiosum ad exprimendam de Canticis Canticorum spiritualem dulcedinem, non tam blandimentis inuitauerit, quàm flagello facto de funiculis charitatis coëgerit.* Et post pauca: *Coarctor enim, & è duobus quid eligam, ignoro: si enim hoc egero, timeo confusionem insufficientiæ: si autem non egero, non effugiam foueam inobedientiæ.* Ergo, dum nouas antiqui Epithalamij delicias congerit, vocatus ad nuptias, ad thalamum, quem suspirabat, cœlestem admissus est, æternis gaudiis cum sponso fruiturus. Eundem inter illustres sanctitate viros Cistercij memorant Ioannes Abbas,[h] & Missale Ordinis vetus[h], ex quibus hausit Henriquez[i], alíique, qui facilè apud ipsum videri possunt. In Catalogo Episcoporum Claromontensium apud Claud. Robertum, Pontij tum præsulatus, tum vita breuior: & dicitur ad Superos transiisse die secunda Aprilis M. C. LXXXIX. Quod minùs probo, ne Thomæ iuueni, aut vix adhuc pueritiam prætergresso abstrusissimi libri Commentarium, ab eodem iniunctum fateri cogar. Quòd si ad hunc annum vsque protraxit vitam, ei videntur scripsisse Clemens III. & Cœlestinus III. duas epistolas, quæ habentur in capite quarto, & in capite, *Quæsiuit*. de electione, in secunda compilatione.

7.

g in epistola nuncupator.

h in Menol. Martij 5. i ....

8. Concernere etiam videtur præsentem annum, nisi tamen irrepsit error in numero, id, quod Thomas Demsterus adnotauit[k]: *Radulphus, ait, Abbatis authoritate Melrosiam regebat, dum in Scotiam appulit Ioannes sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis Sancti Stephani de Monte Cælio, Legatus a latere per Scotiam, & Hiberniam; qui indicto Perthum Concilio dierum quatuor, mores Ecclesiasticorum reformauit. Tum in Hiberniam ex officio Legationis concessit, secúmque Radulphum Abbatem adduxit, & Ecclesiam Durensem, ex morte sui Præsulis, Pastore destitutam, ei commisit; qui religiosè eam administrauit. Scripsit Acta Concilij Perthusani, lib. 1. Ad suos Meilrosenses, librum vnum. Epistolarum ad Ioannem Legatum, librum vnum. Ex Scotia in Hiberniam Legatum apostolicum est sequutus anno 1201. Scoti Chronicon lib. 8. cap. 61. quandiu sederit, non inueni.* Ita Demsterus.

k Histor. de gent. Scotor. lib. 16.

Quæ si verè hoc anno gesta sunt, referenda fortassis ad Arnulfum Meilrosensem Abbatem, & Glascuensis Episcopi Collegam, cuius suprà meminimus, in causa Archiepiscopatus Sanct-Andreani, quod timidè, & sub dubio tantùm dixerim. Certè hunc Ioannem Legatia in Hibernia functum per hoc tempus, inuenio

inuenio apud Chaconium, vbi de ipso, hoc est, in prima creatione facta per Cœlestinum, quæ incidit in annum M.C.XCI. sic enim habet [l]: *Ioannes Salernitanus Campanus, Presbyter Cardinalis tituli S. Stephani in Monte Cœlio, Cœlestini III. in Germaniam, Innocentij verò III. in Regnum Siciliæ Legatus, in cuius præsentia B. Comes Lameste Magister Iustitiarius iurauit, se Romanæ Ecclesiæ mandatis pariturum. Ad hunc in Angliam, & Hiberniam Legatum multas epistolas Innocentius III. scribit, monens inter cætera, vt eum in Hibernia abusum tollat, quo filij, & nepotes patribus, & auis in beneficiis succedebant. Moritur sub Innocentio III. eius Regest. ann.* 1256. Ita Chaconius ex Regestis Vaticani de Ioanne Cardinali: vt palàm fiat, protraxisse vitam, vt minimum vsque ad sequentem, & subsequentem annos, Legatúmque egisse per Hiberniam circa hoc tempus. Reliqua siue Emulfi, siue Rodulfi ignota hactenus, vt multa alia nostrorum, quæ, ô vtinam! addant, quicunque nouerint.

[l] sub Cœlestino III.

10. Hic idem annus Sotanæ in Dania, Ecclesiæ illustris & tristis, morte sui Fundatoris Absalonis, Lundensis Archiepiscopi, de quo multa superiùs memorauimus. Ne solùm corpus illuc deferretur, religiosè prouidit, dum adhuc viueret: & seu præsensit instantem sibi mortem, seu impetrauit; quos ab infantia charos habuisset Cistercij Monachos, atque inter quos voluerat sepeliri, inter eosdem voluit consummari. Haud aliter S. Malachias in Claraualle, inter Bernardi fratres, filiósque, non solùm inhumari optauit, sed etiam mori. De Absalone Isaacius Pontanus ad hunc annum scribens, hæc habet verba: *Duodecimo Kalendas Aprilis eiusdem anni, Archiepiscopus Lundensis, Absalon, vita diem compleuit apud Selandos in Monasterio, quod ipsemet ibi exædificare fecerat Sorano, vbi, & sepultura honore decoratus est. Epicedium, quod eius tumulo est incisum, vitio longi æui hisce tantum primoribus characteribus legi hodie potest:*

Terrarum terror tegitur.

Interim virtus, ac res illius, domi, forisque, præclarè, ac feliciter gesta, ex Annalibus, ac suprà pro parte memoratis, sunt illustrissima. Ita Pontanus. Sed nos de eiusdem Viri verè sancti, & de Cistercio perquàm optimè meriti, tum laudibus, tum morte, Arnoldum Lubecensem, antiquiorem Authorem, atque melioris notæ proferamus [m]:

11. *Hoc dierum curriculo, ex hac vita subtractus est Dominus Absalon, Lundensis Archiepiscopus, vir religiosus, & magni consilij, siue discretionis, & præcipuè honestatis. Huius industria omnes Ecclesiæ totius Daniæ priùs discordantes, vniformes in Officiis diuinis factæ sunt. In Cathedrali Sede Crucifixum super affigi præcepit, vt accedentibus, & recedentibus reuerentia Crucifixo magis, quàm sibi fieri videretur. Præterea largè sua Ecclesiis, & Monasteriis conferens, maximè Cathedralem Ecclesiam B. Laurentij Martyris Lundis ditare, & ornare studebat coronis pretiosis, & campanis maximis, vt nunc cernitur, & diuersis ornamentis. Et quia erat, vt dictum est, vir Religionis amator, Monasterium Cistercensium Monachorum in Sora ædificare, & dotare satagebat: vbi etiam circa finem dierum suorum molestia corporis tractus ægrotabat. Ordinatis autem Ecclesiæ suæ rebus, in die B. Benedicti Abbatis diem clausit extremum. Cuius morte omnis Dania non parum indoluit; & quia multos discordantes ad pacem in vita sua reformauit, ipsius exitum Iesu Christo pacis Authori commendabat.* Hactenus de Absalone Lundensi Præsule, & successore Eskilli, quem vel in morte voluit imitari.

[m] lib. 4. c. 11.

---

1. Ratio temporis dicendorum in hoc capite. 2. Maria Virgo Villariensem Godefridum vocat: 3. quà lubens sequitur. 4. Felix transitus viri, & apparitio. 5. Sepulcrum humile per reuelationem eleuatum: 6. & Cæsarius Villarij iam tunc Prior. 7. Mors Christiani Heisterbacensis Monachi: 8. & correctus Arnoldus Vvionius. 9. Duorum iuuenum in nouo castro pia deuotio: 10. & Abbatibus Grandis-syluæ, & Bellæperticæ causa commissa. 11. In Vrsaria subrogatur Garsia Laurentius, qui olim damnati apparitione socij conuersus fuerat.

CAPVT V.

1. DVos circa hunc annum, aut paulò antè insignes sanctitate viros obiisse constat, Godefridum Sacristam, Christianúmque: hunc in Heisterbacensi Monasterio; illum Villarij, vtrunque à nobis superiùs memoratum: sed vtrunque in hoc Capite absoluendum. Et quidem Godefridus in Villario Caroli Abbatis electioni superstes, sub quo, & vixit, & obiit, & cum quo legitur Heisterbacum aduenisse, cùm aliàs decesserit ante fundatum Monasterium Cameræ, quod dicemus statim: neque potuit hunc annum transilire, nec multùm anteuertere; sed nec Christianus, qui iuuenis decessit in Heisterbach, vitam in longum valuit prolatare.

2. Igitur Godefridus circa hoc tempus multis meritis clarus, multis miraculis, tandem vocante Matre Misericordiæ, felicis migrationis suæ horam cognouit, de quo ista Cæsarius in suis Dialogis [a]: *Secunda feria post Palmas stans in Choro, cum Psalmus, Eructauit cor meum, deuotè à Conuentu decantaretur, ecce Gloriosa Dei Genitrix Maria, de Presbyterio descendens, & Chorum more Abbatis circumiens, Monachis benedixit: sicque inter Abbatis, & Prioris stallum exiens, quasi ad Conuersorum Chorum properauit. Exiuit ille post eam, vt videret, quò iret: sed eam videre non potuit. Statim, nescio, vtrum proxima, vel tertia die infirmari cœpit: & cùm laboraret in acutis, vsque ad Pascha in Conuentu perseuerans, dorsúmque castigationibus lacerans, atque sacros pannos cum cæteris lauans, tandem infirmitate depressus, in Infirmatorio positus est.* Ita Cæsarius.

[a] l. 1. c. 35.

3. Distinctiùs tabulæ Cœnobij Villariensis, quarum hæc verba [b]: *Cum in Annunciatione Beatæ Virginis, nocturnis vigiliis, solenniter decantaret, & maximè in coadstantium sibi Fratrum concentu condelectaretur, vidit Beatam Virginem Matrem Chorum circumeuntem, Fratres confortantem, & ex eadem parte Chori, qua intrauerat, exeuntem. Quantam, qui hoc viderit, senserit cordis tranquillitatem, & in spiritu suauitatem, non est homo, cuius lingua condignè possit enarrare. Subsequutus itaque de Choro exeuntem, à pia Iesu Matre amicabile responsum accepit: Reuertere ad Fratres*

[b] apud Henriquez Odibru 3.

tres tuos, ne sequaris ampliùs me, quia citò ex toto me sequeris, recepturus tui laboris præmium. Hactenus, ibi. Quæ verba cùm adducat Henriquez in Menologio; nescio, quo fundamento, pretiosam viri mortem, quæ statim contigit, distulerit in secundam diem mensis Octobris: in quo etiam errauit Arnoldus de Raisse in Natalitiis suis Sanctorum Belgij.

4. Iam Pater Sanctus in extremis positus, præmium suorum laborum præstolabatur; & Infirmatius, Cæsarij verba assumo [c], *Cùm instaret tempus prandendi, dixit ad eum: Inuitus vado comedere, timens, ne interim moriamini. Vade, inquit, securus: antè videbo te. Qui cùm in mensa sederet, Godefridus ostium Refectorij aperuit, Monachum respexit, & benedixit: sicque versus Oratorium tetendit. Territus ille putabat miraculosè conualuisse; statimque percussa est ad exitum eius tabula, & recordatus est Infirmarius, quia hoc ei promiserat.* Sic Sanctus senex illudebat morti, dum moreretur; & quasi iam victoriam consequutus, congressu in ipso, de morte triumphabat.

c vbi suprà.

5. Idem, qui suprà Cæsarius Author est, cùm sacrum corpus lauandum denudaretur, inuentum dorsum ex virgarum ictibus liuidum, etiam vsque ad circumstantium, qui nouerant sanctitatem ipsius, admirationem. Funus viri deuotio totius populi, deuotionem miracula frequentia sequuta sunt: nec minùs crebræ cœlestes reuelationes, quæ cùm crebrescerent, & durarent per annos aliquot, non multò antequàm idemmet Cæsarius suos Dialogos scriberet, hoc est, post duodeviginti annos à Sancti morte plùs, minúsve (nam Cæsarius scribebat circa annum Domini M. CC. XXII. vt sæpiùs repetiuimus) Villarienses per Oraculum admoniti, sacras eius exuuias terra effossas venerabiliùs, & decentiùs collocauerunt: quod idem ipse testatur eodem loco: sic enim ait: *Nuper per reuelationem leuata sunt ossa eius.* Atque hinc Author corrigendus venit Ioannes de Assignies; siue is ille Author, quicunque sit, quem Gallicè reddendum sibi proposuit, quatenus ait, Godefrido, Infirmario, apparenti dum moreretur, adstitisse Cæsarium, qui in eadem Domo Prioris officio functus, dudum decesserat: quippe Cæsarius, qui Godefridi mortem scribit, & post mortem secutam eleuationem, non potuit ante ipsum decessisse.

6. Verum est tamen, quod Aubertus Miræus narrat, ex Chronico Villariensi sumptum, Cæsarium Godefrido perfamiliarem, cùm ibidem obiret Prioris munus. Quod si ita est, vt reuerà esse potuit, consequenter & nobis dicendum erit, Cæsarium Heisterbaci vix dum professum ad Villarium vocatum, vt ageret Priorem in ea Domo. Quippe quem Carolus dudum cognouisset in Heisterbach, nec dubitaret morum maturitate, iudicióque, defectum experientiæ compensaturum. Cæterùm in eadem Vita Beati Godefridi, quam Assignies vulgauit, multa & mira narrantur de Sancto Viro: extinctæ lampadi per ipsum accendendæ, missam de Cælo lucem; puerum Iesum apparuisse illi in Hostia manibus contrectandum, cernendum oculis, à quibus se non priùs occultauerit, quàm per sumptionem veniret deglutiendus. Hæc, & similia, quæ Arnoldus de Raisse etiam adducit, vt non probent sanctiorem virum Dei, at illustriorem reddunt. Adde & alia miracula, nec pauca, per vestem eius facta, sequenti capite à nobis recensenda.

7. Sequitur mors Christiani Heisterbacensis, cuius, etsi annus certus ignoretur, haud tamen multùm ab hoc posse distare, præter discursum à nobis suprà factum, narratio ipsa Cæsarij manifestat: quippe scribentis de euentu non recenti; sed, qui ante aliquot annos euenisset: sic autem habet [e]: *Licet semper debilis esset, & infirmus,* scilicet, Christianus, *tamen ante obitum suum per dies multos ampliùs in camino ægritudinis excoctus & sicut aurum in igne probatus est. Nocte quadam in somnis Sancta Agatha, Martyr & Virgo, apparens illi dixit, inter ista consolatoria: Christiane, non sit tibi onerosa infirmitas hæc: quia isti sexaginta dies reputantur tibi pro sexaginta annis. Expergiscens, quia visionem intelligere non potuit, quibusdam eam reuelauit. Quam quidam ita interpretati sunt, quòd tantùm eum purgaret à peccatis infirmitatis illius acredo, quantùm sexaginta anni in Purgatorio. Aliis videbatur, quod veriùs fuit, quia infirmitas illorum sexaginta dierum, propter patientiam, esset ei pro merito sexaginta annorum: nam in nocte Sanctæ Agathæ spiritum reddidit, qui dies fuit sexagesimus ab ea nocte, qua hæc audiuit. Consummatus in breui, expleuit tempora multa.*

e lib. 14. c. 10.

Hæc de Christiano Cæsarius in suis Dialogis, ex quibus recentiores excerpsêre Arnoldus, Vvionius, Hugo Menardus in suis Martyrologiis, [f] Aubertus item Miræus [g], & Chrysostomus Henriquez in Menologio [h]: Nisi, quod Vvionius, vt sæpè alios, Christianum hunc cum Hemmenrodensi confundit, atque ex duobus vnum tantùm facit, quod Henriquez notauit, atque correxit. Quippe vltra Cœnobiorum differentiam, alter iuuenis; alter senex obiit; alter in sæculo Clericus extiterat, Sacerdósque; alter merè laicus. Alter ante conuersionem filios susceperat, quibus alter caruerat. Demum & tempore præcessit Hemmenrodensis, vt ipsa Historiæ series demonstrauit. 8.

f Februar. 4.
g Orig. Monast. lib. 5. c. 15.
h Septemb. 7.

Circa idem tempus è Nouo Castro ad Cœlum migrauêre duo illi Nouitij, tertio superstite, quos idemmet Cæsarius etiam memorat [i]: *Tres, inquit, iuuenes de ciuitate Bonnensi, conuersionis gratia, ad Nouum Castrum, Domum Ordinis nostri venientes, omnes ibidem recepti sunt, ex quibus vnus Theodericus, alter Gumberus, tertius vocabatur Sigerus. Primo mortuo, Gumberus reminiscens sua peregrinationis, & superna beatitudinis, ad quam suum Comitem iam vocatum crediderat, quotidie ad illius tumulum flebat. Quem die quadam vox de sepulcro his verbis alloquuta est: Consolare, Frater, consolare: quia citiùs venies ad me. Cuius vultum cùm Abbas tristem cerneret, & tristitiæ causam ab eo requireret, & ille dicere vereretur; vix ab eo, quæ dicta sunt, extorquere potuit. Paucis diebus elapsis, precibus, vt puto, Theoderici adiutus, & ipse vocatus est, illi coniunctus in Cœlo, cui post multas lacrymas, vt dictum est, associari desiderauit in mundo.* Ita Cæsarius. 9.

i lib. 12. cap. 51.

Hoc ipso anno, Tolosana Sede vacante in Gallia Narbonensi, per obitum Fulcandri indigni Episcopi, & qui per ignorantiam, & remissionem, rebus fidei in Tolosa multùm offecit, vt infrà videbimus; electores diuisi, & quidam N. Conuennarum Episcopum, alij Raymundum, Archidiaconum Ageuensem, sibi in Pastorem elegerunt, aut postularunt. Agitata diu causa apud Pontificem, partibus assignatis, auditoribus Cardinali Albanensi, & Presbytero Cardinali Sancti Marcelli. Demum, cùm esset in ea procedendum, duobus, qui tunc maximè florebant Abbatibus Cistercij, Grandis sylua, nimirum, Magno Arnaldo, & N. Bellæ Perticæ, exequenda commissa litteris ad eosdem directis in iure celebribus, quippe in illius corpus dudum insertis, in cap. *In causis.* 30. de electione, & electi potestate. Et quidem Litteræ expeditæ in fauorem Conuennarum Episcopi; quamuis siue illius renunciatione, siue alia occasione effectum fuerit, 10.

vt Raimundus secundò eligeretur, vix melior Fulcando, atque intra quadriennium amouendus, vt suis loco, & tempore videbimus.

11. Hic idem annus in Gallecia tristis, Abbatis Garsiæ morte, qui tertio loco Vrsariensibus præfectus (nam Garsiam primum Sanctius, Sanctium Garsias secundus exceperant) regiam Domum eximiè promouisset: sed nihilominus Laurentij successione illustris fuit; illius, nimirum, iuuenis, quem ante nouem, & viginti annos Conuersum, cùm Toleti vacaret, consortio Dæmonum, apparitione, & consilio damnati socij, (quis crederet damnatum benè consulere?) Monachum induisse, tomo, ni fallor, præcedenti memorauimus [k]. Quippe verè contrito, & pœnitenti, ad Cistercium conuerti parum fuit, si non Ecclesia Sanctorum ferax (quod Famianus probabat) in vltimis Hispaniæ oris quæsita foret. Hunc ergo virum prouectæ iam ætatis, maturum consilio, & moribus præcipuum, doctrináque, Vrsarienses in Patrem cooptarunt: præfuturum ad annos XII. non sine insigni laude, profectúque, quod ipsa Domus incrementa probant, quæ ad hanc vsque diem perseuerant. Multa in his illi negotia, grauiáve ab Innocentio iniuncta, atque ab Honorio, & Legatiæ ad Principes Christianos, de quibus nos inferiùs. Sed neque permanere in loco potuit, quanuis iam senex, & quietis appetens, tamen ad Claramvallem promouendus. Rationem temporis conuincit instrumentum, quod infrà tradam, ex quo corrigendus venit, vt mihi videtur, Catalogus Abbatum Vrsariensium, rem quinquennio postponens, quam nos præcedenti tomo sequuti sumus [m]. Reliqua suis locis, iuuante Deo, dicenda erunt.

k ann. 1172. cap. 7. n. 7.

cap. 7. n. 8.

m anno illo 1172.

---

1. Beatæ Iulianæ ingenium, memoriáque, 2. & cum multa scientia, mira humilitas. 3. Deuotio in sacrum Altaris Sacramentum, 4. ab ineunte ætate, 5. vnà cum perceptione gemini fructus. 6. Gisla Benedictina Cistercium ambit: 7. Villarium petit, & Beati Godefridi cucullam accipit: 8. mox locum ab Henrico Brabantiæ Duce, 9. & confirmationes ab Episcopo Cameracensi. 10. Varia dein incrementa eiusdem Domus.

CAPVT VI.

1. INTER hæc Iuliana Corneliensis, ætate iam prouectior, prouectiores virtutes præferebat, vnctione Magistra. Linguam Latinam adeò exactè didicit, vt libros Augustini, Bernardique non secùs intelligeret, quàm si vulgari sermone scripti essent. Vtrunque Sanctum religioso amore colebat, atque in vtriusque scriptis delectabatur: Bernardi etiam memoria retinebat præcipuè illos altissimos Sermones, quos scripsit in Cantica. *Bernardi Scripta, quia ignita sibi videbantur*, (ait Author Vitæ ipsius apud Henriquez, [a]) *& dulciora super mel, & fauum, legebat frequentiùs, & multa deuotione amplectebatur. Dedit igitur animam suam ad eloquia eius, & plusquàm viginti Sermones super Cantica Canticorum, in quibus ipse Beatissimus Pater humanam scientiam visus est excessisse, studiosè didicit, & memoria retinuit.* Sic inter alias, vt ingenio, memoriáque ab ipsa pueritia, præeminebat maturitate morum, & pietate.

a in Liliis, lib. 1. dist. 3. cap. 4.

2. At non ideò inflatior, tumidiórve; quod rarum illis dotibus: quin infra humilitatem penè abiecta, vilioribus se ministeriis mancipabat [b]: *Petiit à Superioribus Domus, & cum multis precibus obtinuit, vt mulgendis armentis deputaretur. Porrò id agebat Iuliana tantò deuotiùs, quantò plures lacte, manibus suis extracto, alendos à se cognouerat.* Sic quæ in Sponsi sinu deliciis affluens, ad altiora conscenderat, atque inter lilia florum Paradisi, ingenio prompto, & mente in Deum absorpta detinebatur, ne magnitudine fauorum extolleretur, confugiebat ad vilia, despectáque, quæ carnis stimulum olim Paulo datum comprimendæ elationi, aut supplerent, si possent; aut si non possent, ex parte refrænarent, atque ipsam simul aliorum despectui exponerent, quò opinio euanesceret, quam de dotibus eius concepissent. Ferunt, cùm Agnes soror inuenisset humi iacentem, & mulgentem vaccarum vbera, despexisse Iulianam, ac soli sterquilinio natam, atque in eo morituram pronunciasse, non sine ingenti vtriusque confusione.

b ibid. c. 5.

3. Inter hæc, qui eandem prælegerat, Corporis, & Sanguinis sui festiuæ promouendæ Solennitati, specialibus eiusdem Sacramenti & fauore præuenit, & deuotione. Quippe erga illud, vel ab ipsa pueritia mirè affecta, noua semper in eo noui feruoris inueniebat motiua, nouos quotidie cœlestis gratiæ modos participabat. *Præuenit*, ait [c], *ancillam suam Dominus in benedictionibus, cùm ad Sacrificium Missæ præsens erat: ad viuificum enim illud Corporis Christi Sacramentum ab ætate puerili concipere cœpit non pueriles affectus; mirámque suauitatis internæ dulcedinem, hora Sacrificij, in spiritu suo sentiens infundi, sicut aquam cor suum effundebat in conspectu Altissimi; eúmque deprecabatur, vt ad amplioris dulcedinis participationem peruenire mereretur. Et cùm de in diem per vehemens desiderium, ad sumendum, quod optauerat, capacior redderetur, adeò feruor deuotionis excreuit, vt cùm tempore Sacramenti conficiendi orationi incumberet, à torrente voluptatis suæ posset euelli.* Hactenus Author in eo septimo capite. Et statim in octauo:

c cap. 7.

Cùm autem affectio, quam habebat Iuliana ad viuifici Corporis, & Sanguinis Christi Sacramentum, per singulos dies cresceret in immensum, non requiescente aliter spiritu eius, vnum è duobus facere cogebatur; aut Missæ solennis interesse, aut illo tempore orationi, vbi commodiùs poterat, incumbere. Et primum quidem sibi erat in feruenti desiderio, reliquum in solatio. Tantum enim dulcedinis supernæ haurire consueuerat, cùm Missæ adesset sacrificio, vt summo desiderio cuperet redire in id ipsum. Et capite sequenti: *Cùm autem dilecti & electi sui non modò ex millibus, sed ex omnibus, qui in Cœlo sunt, & in terra, sanctissimum Corpus percipiebat, tanto, támque abundanti rore gratiæ, ac deuotionis adipe replebatur, vt ad instar ceræ ad ignem appositæ, anima ipsius liquesceret, ac intra semetipsam spiritus eius deficeret. Tunc enim gustabat, & videbat, quoniam suauis est Dominus; acceptis vtique amplioris gratiæ muneribus, sentiebat in edulio huius Sacramenti omne delectamentum, & omnem saporem suauitatis.* Hæc Author Vitæ Virginis. 4.

Duo prætereà, quæ in eodem nono capite notata inuenio, 5.

inuenio, præterire nequaquam silentio licet: alterum, quod ex illo cœlesti cibo exterior homo; alterum, quod interior experiebatur, nempe, in corpore tantam fortitudinem, vt abstinere per mensem ab aliis cibis, aut putaret, aut posset. In anima tantam mentis illustrationem, vt nunquam planè Corpus Christi sumeret, quin aliquod illi arcanum de cœlestibus mysteriis reuelaretur. Primum effectum fateri ipsa solebat, diceréque [d]: *Quòd per vnum mensem nullum ei cibum ministrarent, dummodo nec ipsa ad eam accederent; & ab aliis, si fortè quærerent ipsam, illam defenderent. Tantam nanque fortitudinem esse in illo sacri Panis edulio sentiebat, vt per tantum temporis in fortitudine cibi istius, etiam corporaliter, se posse subsistere non timeret.* De secundo hæc habent ipsius Acta [e]: *Tam singulari prærogatiua gratiæ visitauit ancillam suam Christus in perceptione Corporis, & Sanguinis sui, quòd quoties sanctam Eucharistiam sumebat, Christus eidem aliquod nouum secretum de suis arcanis cœlestibus reuelabat.* Hæc satis nunc de Virgine incipiente, quæ iam tunc ab æterno destinata accidentali gloriæ Corporis Christi, ad eius promotionem præparabatur. Nam reliqua dicemus suis temporibus.

d ibidem.

e ibidem.

6. Inter hæc in Brabantia iuxta Bruxellam insigne Monasterium Cameræ surgit, deuotione Monialis Benedictinæ, nomine Gislæ, meritis Godefridi, quondam in Villario Sacristæ, de quo suprà; largitate Henrici Brabantiæ Ducis, & Caroli Villariensis Abbatis sollicitudine, de quo Grammaius in suis Antiquitatibus [f]: *Erat Bruxelæ ad D. Benedicti præscriptum viuens, Gisla quædam, cum desiderio tamen Cisterciense Institutum amplectendi, quod demum sub Carolo Villariensi Abbate perfecit, & vnà locum ab Henrico Duce ad extruendum Cœnobium impetrauit, anno M. CC. I. vt habetur ex Chronico Villariensi in XLVI. Abbatibus. Quod à tenuibus, vt fit, initiis auctum pulcherrimis ædificiis exornatum, nuper incendio absumptum est, igne per milites Regios iniecto, eò quòd Virginibus iam ante egressis, hosti refugium, & præsidium perpetuum esset. Virgines autem, quæ centenarium tunc numerum excedebant, in vrbem perfugæ, per annos plures multùm cum paupertate, & iniquitate temporum colluctatæ, industria Barbaræ Thesiæ, Abbatissæ, ita conseruatæ sunt, vt ne vna quidem è tanto numero separaretur. Nuper autem ad suum postliminio reuersæ Cœnobium, ruinas habitant, & paulatim restituunt, & restituuntur.* Ita Grammaius.

f in tractatu Bruxelæ.

7. In Chronico Monasterij Villariensis, ista de Gisla, siue, vt alij malunt, Gilda, & Monasterij Cameræ haud dubiè miraculosa fundatione [g]: *Sanctimonialis quædam Bruxellensis, Gisla nomine, sub Regula Sancti Benedicti Habitus nigri, sed multæ deuotionis, arctioris vitæ desiderio ad Ordinem Cisterciensem modis omnibus aspirabat, nullum habens desiderij sui adiutorem præter Dominum Carolum, tunc temporis Villariensem Abbatem. Venit itaque ad portam Cœnobij Villariensis perturbata & anxia, Patri Vuigero, tunc temporis Vestiario, conquerens, quantas à Clericis sustineret tribulationes, qui minabantur ei excommunicationis sententiam, si Habitum Cisterciensem susciperet. Ait Monachus ad eam: Sanctimonialis es sub Regula Sancti Benedicti, nec per Clericos talis in te sententia procedere potest. Porrexitque illi cucullam, quam Domini Godefridi fuisse putabat: quam ipsa induit, & recessit: nec posteà impedimenta sustinuit ab æmulis. Audiui ab eadem, quòd attactu illius vestis multis infirmis & languentibus desiderata restituta sit sanitas. Profecit itaque Sanctimonialis illa in desiderio suo, & adiutorio egregiæ memoriæ Domini Caroli Abbatis, Domum de Penebeke iuxta Bruxellam, quæ nunc Camera appellatur, fundauit, ac ædificauit.* Ita in Chronico. Porrò de largitate Henrici Ducis,

g hoc an. Augus. 22.

Aubertus Miræus in suis Ecclesiarum Belgij Notitiis Exemplar fundationis adducit, [h] quod est tale: *Henricus*, ait, *primus Brabantiæ Dux, eiúsque coniux Mathildis anno M. CC. I. in sylua Sonia, prope Bruxellam, fundauit Cameram, Monialium Ordinis Cisterciensis Abbatiam.* 8.

h fol. 51. & 185.

Ego Henricus Dei gratia Dux Lotharingiæ, assensu dilectæ consortis meæ Mathildis Ducissæ, contuli Religiosæ Sorori Gislæ locum iuxta Bruxellam, qui vocatur Penebeke ad construendum inibi Cœnobium Sanctimonialium in honore Dei, & Beatæ Virginis Mariæ: contuli etiam eidem Sorori iuxta prædictum locum tres mansos terræ incultæ, & nemoris de meo proprio, ab omni iure sæculari liberrimos; & partem meam decimæ de Rusebroecha, & viginti bonaria terræ cum censu, quem prædicta Gisla emit à Vualtero Kibus. Quod vt ratum habeatur, præsentem paginam sigilli nostri impressione signauimus, & testium subscriptione muniuimus, quorum ista sunt nomina. Sigerus Archidiaconus, Magister Michael, Alnoldus Notarius, Godefridus Castellanus. Actum anno M. CC. I. Hæc ab Henrico facta donatio loci Venerabili Gislæ.

Quam tamen, aut non diu superuixisse, aut recusasse curam noui Cœnobij, argumento sunt Litteræ Ioannis, Episcopi Cameracensis, sequenti anno expeditæ: neque ad Gislam, sed ad Gertrudem Abbatissam eiusdem Domus, quarum hic tenor [i]: 9.

i ibidem.

Ioannes, Dei gratia Cameracensis Episcopus, dilectis in Christo filiabus Gertrudi Abbatissæ, & Monialibus de Penebeke, obseruantia Ordinis Cisterciensis professis in perpetuum.

Deuotionis vestræ precibus grato concurrentes assensu, locum ipsum, in quo secundum Instituta Beati Benedicti, & professionem Cisterciensis Ordinis, diuino mancipatæ estis obsequio sub Dei Genitricis Mariæ, nostra, & Successorum nostrorum protectione suscipimus, statuentes, vt bona, quæ vobis ab Illustri viro Henrico, Duce Lotharingiæ, cum assensu Serenissimæ consortis suæ Mathildis Ducissæ, collata sunt, siue quodcunque poteritis adipisci, firma vobis, & posteris illibata permaneant, necessitatibus vestri Collegij profutura. Actum anno gratiæ M. CC. II. Hæc prima Monasterij Cameræ fundatio, non semel nobis inferiùs repetendi; sed præcipuè in Alcide, & Bonifacio; illa Sanctimoniali; hoc ex Episcopo quondam Lausanensi, mox Capellano professo noui Cœnobij.

Cæterùm temporale incrementum eiusdem Domus duplex nobis se offert adnotandum ex eodem Miræo, quod præcedentibus censui subiiciendum. Alterum, ab Henrico II. Henrici primi Fundatoris filio, de quo hæc ille Author [k]: *Henricus, Henrici primi Brabantiæ Ducis filius primogenitus, & in Ducatu successor, dotat Cameram Ordinis Cisterciensis Abbatiam propè Bruxellas anno M. CC. XXX. In qua dotatione tribuit præfato Monasterio LXXXV. bonaria terræ in quadam sylua de Rilbordia iacentia, libera ab omni iure, & exactione. Item, XIII. bonaria terræ in memorata sylua, quæ resignauit Derzo de Hircle miles, de feudo, quod habebat: quod vt ratum habeatur, signat suo sigillo, anno M. CC. XXX.* Alterum est Decani, atque Capituli Ecclesiæ Sanctæ Mariæ Aquisgranensis, circa annum Christi M. CC. XLV. sub annuo censu firmato per instrumenta, quæ idem etiam Miræus evulgauit [l]. Hoc ipso anno in Vigilia 10.

k fol. mihi 106.

l fol. 140. & 101.

11.

lia Epiphaniæ B. Gerardus, natione Burgundus, ex Claraualle ad Eberbacum missus, atque eius loci tertius ordine Abbas, expletis in regimine illius annis XIV. plenus dierum, ac bonorum operum, viam vniuersæ carnis ingressus est; sepultúsque iuxta Arnoldum antecessorem, qui annis XXIV. non minori cum laude præfuisse dicitur, cùm primus omnium Ruthardus, de quo suprà, annis triginta duobus administrasset. Sic Author recens [m] ex monumentis Domus, quæ se euoluisse tradit; quamuis in Computo, ab anno fundationis, quatuor supersint, qui in omnibus veniunt detrahendi. Addit prætereà, horum trium Abbatum corpora, dubium politico cultu, an religioso, non multò pòst leuata, & in eodem monumento condita fuisse, in ambitu, iuxta ostium Templi in pariete, vbi etiam nunc requiescunt sub tali titulo:

Abbatum lapis iste trium tenet ossa priorum
Istius Ecclesiæ, quæ flagrat amore Mariæ.
Ruthardus primus erat, Arnoldúsque secundus,
Tertius Gerardus, in quo dolus non fuit vllus:
Istorum vita virtutibus est redimita.

Sic Epitaphium. Ruthardi obitus incidisse dicitur in decimamnonam Kalendas Septembris: Arnaldi in XIV. Kalendas Octobris: & tandem Gerardi, in Nonas Ianuarij. Excepit omnes Theobaldus ordine quartus, non inferioris meriti, de quo Cæsarius [n], & ex eo Henriquez in Menologio [o].

m Iongel. lib. 1.

n lib. 6. cap. 4.

o Ianuarij 24.

---

1. *In Capitulo grates actæ Deo, & Virgini pro exemptione firmata ab Innocentio.* **2.** *Chronologia, & Ripalta Lucionensis.* **3.** *Brolium Golandi:* **4.** *Monsferus, antiquior Domus,* **5.** *à tempore Alfonsi Imperatoris, cuius initia nobiles aulæ, & curiæ consecrarunt.* **6.** *Dictum de aliquibus,* **7.** *& coniectatum de statu Monasterij,* **8.** *producta sententia, quæ Montem ferum adiudicat Superado:* **9** *& varia alia notitiæ eiusdem Domus.*

CAPVT VII.

1. ÆTA, si quæ alia huius anni Synodus nostris, atque albo semper designanda lapillo fuit: lectis in ea Innocentij Papæ Litteris, in quibus se Cistercio iam pacatum, atque indulgentem; neque solùm antiquas exemptiones, in quas egisset hactenus; sed nouas alias concedere paratum sponte coactum, quia ex Virginis præcepto, declarabat. Quippe in re graui, lucrosa, & honorifica, euasisse post vltimos timores, compotes voti, vel Sanctos delectat: Virginis patrocinium expertos esse, & quod optabant, per ipsam consequutos, etiam Angelos potuisset delectare. Nec iam de parte bonorum temporalium, quæ sibi remansisset; non de gloria maiorum, quam conseruassent; sed, quòd se Deo, quòd Virgini acceptos, veluti comprobassent, quòd non ab eorum gratia cecidissent, si qua fides his signis, quasi de vnico bono gratulabantur. Cæsarius, qui rem totam memoriæ prodidit, de gratiarum actione hæc tantùm habet [a]: *Cùm hæc in proximo Capitulo Patribus innotuissent, Christum, eiúsque Genitricem Virginem Mariam, de tam inopinata mutatione* (scilicet, Innocentij Papæ) *glorificantes, orationes iniunctas in gratiarum actionem commutarunt.* Hæc hic ille: nihil vltrà addens de his, quæ in gratiarum actionem sunt præcepta. Crediderim abstinuisse consultò Virum prudentem, quasi omnia infra beneficium arbitratum, ne panderet, minora, quæcunque essent, religioso silentio præteriisse. Eadémque occasione factum puto, vt nulla sint huius Capituli decreta, saltem quæ ad nos peruenerint. Quippe occupatis in gratiarum actione pro tanto beneficio, viluère cætera: nec visum, de quo alio curandum foret.

a lib. 7. cap. 6.

2. Vltimum locum occupent, ex more, fundationes Monasteriorum, quas quatuor tantùm factas hoc anno lego.

Anno M.CC.I. decimooctauo Kalendas Septembris fundata est Abbatia de Dumbenille, siue Dunkenille, aut Dunkenile.

Eodem anno mense Octobri, Abbatia de Ripalta in Apulia.

Eodem anno Abbatia Brolij Golandi.

Eodem anno Abbatia de Monte fero in Gallecia.

Hactenus Chronologia fundationum, quæ nisi Montem ferum nobis produceret, facilè posset in aliis pertransiri. Dunkenille in Anglia Domum lego Filiam Fordæ, eóque augentem Cistercij lineam: nec quicquam aliud hactenus inueni. Ripam altam in Apulia Ciuitatensis Diœcesis, Casa noua produxit auctam lineam Ecclesiarum Claræuallensium. Memoratur in Litteris Gregorij Papæ IX. ad Abbates de Ferraria, & de Ripalta, Cisterciensis Ordinis Theatinensis, & Ciuitatensis Diœcesis. Datis Viterbij, tertio Idus Aprilis, Pontificatus ipsius anno vndecimo.

Sequitur Brolium Golandi, siue Grolandi, Diœcesis Lucionensis, cuius meminit in sua Gallia Claudius Robert. licèt nulla notitia clariori [b]. Papyrius Massonius in descriptione fluminum Galliæ, eam se Domum ferè ad dimidium annum inhabitasse tradit, dum impetum timeret belli ciuilis [c]. *Idem*, ait, *scire possum, cùm ipse in eius fluminis ripa, apud Brolium, Ordinis Claræuallensis Monasterium, quinque, aut sex menses habitauerim, ciuilia bella fugiens.* Ordo, inquam, Claræuallensis, quia Moroliæ Filia, quæ pertinet ad lineam Claræuallis. In libris Cameræ taxata inuenitur octuaginta florenis. Est & aliud Brolium Benedicti, Diœcesis Sagiensis, de quo suprà. Vtrùm autem illorum sit, cuius meminit Gregorius Papa IX. Litteris datis ad Abbatem Brolij, Conuentúmque Ordinis Cisterciensis, Lateran. 5. & 10. Kalend. Ianuarij, Pontificatus ipsius anno vndecimo, cùm nec cognomen exprimant, nec Diocesim, non de facili ausim determinare.

b in sua Gallia.

c fol. mihi 185.

3.

Vltima omnium fundatio Hispana sequitur, siue potiùs adoptio: nam Mons ferus antiquius Monasterium sub Sancti Benedicti Patris Regula militans, ab anno M. C. XIV. quo ab Imperatore Alfonso fundatum legitur, Munioni, & Petro Osoris, atque Alfonso Bermudi viris illustribus, atque ex prima Regni nobilitate, quibus post longam, gloriosámque militiam sub signis Alfonsi aduersùs Saracenos, gloriosior adhuc manebat aduersùs

Dæmones

Dæmones. Stat prima donatio ipsius loci facta ab Imperatore, cuius hic tenor [d]:

[d] primum priuileg. Monteferij.

In nomine sanctæ, & indiuiduæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Cassa equidem, & debilis est potestas, quæ per diuinam non est gratiam roborata, quam reuera nos feliciter credimus adipisci, si sacra loca, personásque religiosas dignis honoribus, largis beneficiis, gratisque muneribus amplificemus: decorem enim Domus suæ dilexit Deus, & in eius cultoribus noscitur gloriari. Liqueat ergo omnibus, quòd Ego Aldefonsus, Dei gratia Hispaniarum Imperator, vnà cum coniuge mea Imperatrice, Domina Berengaria, & filiis meis Sanctio, & Ferdinando, dono Domino Deo, Dominóque Munioni Abbati Monasterij S. Mariæ Montis feri, & successoribus tuis, omnique Conuentui Monachorum, tam præsentium, quàm futurorum, in eodem loco soli Deo seruientium, cautum de eodem Monasterio in perpetuum valiturum per suos terminos, videlicet, ab illo termino, qui dicitur Petra Madrozo, &c. Et post latè præfixos terminos loci subdit vlteriùs:

5. *Cauto etiam omnes hæreditates præfati Monasterij, quas nunc habet, vel acquirere poterit in futurum, vbicunque fuerint, vt nullus eas de cætero inquietet, vel super eas aliquod malum irroget. Cæterùm Monasterium ipsum meo auxilio, & consilio fundatũ, & res vniuersas, quibus subsistit, Abbatem, videlicet, Dominum Munionem, aliosque illustres viros, & in Curia nostra emeritos, quos constructioni prædicti loci sub Regula S. Benedicti denuò pugnare volentes adiuuo, & ad petitionem eorùm in cunctis faueo, caterósque successores suos sub tuitione, & defensione mea recipio. Sed & hoc Monasterium, suósque incolas, consulente, & consentiente Domino Didaco, Compostellanæ Sedis Archiepiscopo, pariter cum consensu omnium Canonicorum eiusdem Sedis, in cuius territorio itidem Cœnobium construitur, tali libertate dono, vt nullius deinceps potestati, tam sæculari, quam ecclesiasticæ subiaceant, nulli Monasterio, nullíque personæ alterius Monasterij vnquam obediant, nisi Sanctæ Romanæ Sedi, &c. Facta charta in Palentia, Nonis Decemb. sub Æra* 1152.

6. Hactenus priuilegium Alfonsi Regis, quod plura alia eiusdem sunt sequuta. Porrò ex eodem manifestè constat, Monasterium fundatum à nobilibus, qui cùm militiæ, & curiæ deseruiissent, tandem Deo elegerunt famulari: inter quos Petrum Osorium, atque Alfonsum Bermudez illustres Comites prodit aliud instrumentum non multò pòst confectum, in quo hæc inter alia scripta leguntur [e]: *Petrus Osoris, & Alfonsus Bermudi fundauerunt ipsam Ecclesiam de Monte fero, & miserunt se sibi in Ordine, & dederunt ibi, quantas hæreditates habebant iuxta terminos Montis feri, &c.* Hæc de primis initiis Monasterij, quod sub Habitu nigro septem, & octuaginta annos permansit sub diuersis Abbatibus, quorum, aut nulla, aut parua notitia subest. Visitur Domus iuxta sibi inditum nomen, in Monte sita aspero, inter duos fluuios Lambre, & Heume; ab hoc distantior, illi satis propinqua. Distat à mari tres leucas, plùs, minùsve, qua parte finem terræ antiqui dixerunt. Nec satis constat, an manserit exempta, atque soli subiecta Sedi apostolicæ, vt voluit Imperator, an sub alterius Domus correctione. Sic nec de anno, quo se Cistercio dedit, quicquam certum habemus, præter id, quod notatur in Chronologia.

[e] ex Archiuiis Montis feri.

7. Coniectura est, insigni Monasterio Carracetensi cuius in primo tomo multa mentio, & breui etiam maior habenda erit, Montem ferum subiectum, atque ab illo tunc primùm se exemisse, cùm admisit Cistercium sub Abbatis Superadi visitatione. Verùm Carracetensibus, cum cæteris Ecclesiis sibi subditis transeuntibus ad nostros intra triennium, quod suo loco videbimus, repetitam antiquam visitationem; atque postposita vbera recentia his, quæ dudum suxissent; seu nimius rigor in Superadensibus absterreret tyrones & inexpertos: seu pœnituisset desertæ prioris Matris, quam breuissima temporis iactura conseruare potuissent intra Cistercium. Constat, post annos XIII. litigatum inter vtranque Domum; & controuersiæ designatos à Papa Iudices, Laurentium Vrsariæ, (non multò antè promotum, sed quem iam Præsidem idemmet instrumentum planè conuincit,) & Ordonium Meiræ Abbates, qui litem dirimerent, & Montem ferum, cui verè deberetur, adiudicarent. Crediderim, electos in Capitulo, confirmandos oblatos Innocentio, quò minor locus maneret appellationibus. Demum eosdem veritate perspecta, protulisse sententiam, quam Archiepiscopo, & Episcopis vicinis, cæterisque intimarent in hunc tenorem [f]:

[f] ex Archiuiis Montis feri.

Dominis, & Patribus Reuerendis Petro Compostellanæ Ecclesiæ Archiepiscopo, Roderico Lucensi, & Munioni Mindonensi, Episcopis, & omnibus, ad quos Litteræ istæ peruenerint, Frater Laurentius de Vrsaria, & Ordonius de Meira dicti Abbates, Salutem in salutis Authore.

Nouerint Vniuersitas vestra, nos apostolico statuto datos esse Iudices in causa, quæ vertebatur circa Abbatiam Superadi ex vna parte, & Abbatiam Carrazeti ex alia, super Abbatiam de Monte fero: & partibus ad nostram præsentiam conuocatis, auditis allegationibus, & rationibus hinc, & inde, & testibus receptis, attestationibus quoque diligenter inspectis, apertè constitit nobis, quòd Abbas, & Monachi, & Fratres Conuersi de Monte fero, facto solemniter voto, & professione in manibus Abbatis Superadi, sese Ordini strictiori obligabant, & Domum suam Domui Superadi in filiam assignabant; adiudicauimus possessores ipsius Abbatiæ de Monte fero Abbati, & Domui Superadi, seruato tandem iure agendi de proprietate Abbati de Carrazedo, si voluerit. Vnde si Abbas, & Monachi prædictæ Domus de Monte fero, secundum formam Ordinis sui, recusauerint obedire, & Domum ipsam à filiatione supradictæ Domus Superadi temerauerint solita temeritate subtrahere; noueritis, eos alienos esse ab Ordine: & potestatem habet Abbas iam dicti Monasterij de Superado in eos excommunicationis sententiam promulgandi: quæ si lata fuerit, monemus vos attentius, vt eos tanquam excommunicatos vitetis, & aliis similiter vitandos denunciare censeatis. Data in Capitulo Monasterij, vigesima prima die mensis Maij, anno Domini M. CC. XIII. Hæc ad Episcopos Laurentius, atque Ordonius, ex quibus obiter corrigendæ veniunt Tabulæ Vrsatienses, quæ Laurentium post quinquennium promotum tradunt.

Sic Monferenses, quantum colligi potest ex hoc scripto, quos habebant Prælatos, auersabantur; Carrazetenses non priùs amplexati; quàm abiecissent. Sed nec Superadenses amplexantes, nisi breui abiiciendos, si ita possent. Taxatur Monasterium in libris Cameræ quadraginta florenis. Gaudet & multis aliis priuilegiis Ferdinandi, & Alfonsi Legionensium, Imperatoris filij, nepotisque, & multorum nobilium donationibus, quibus creuit in Domum haud contemnendam. Innouata ædificia hoc nostro sæculo, & restituta bona, & possessiones, quæ in intermediis amissa, sicut in aliis. Verùm, quæ supra alias passa sit, vsque ad Monachorum etiam internecionem, suis locis commodiùs reddenda erunt. 8.

ANNVS

1. *Ioannes Lugdunensis quondam Pontifex, tunc Claraeuallis Monachus, 2. Innocentio resoluendas proponit tres quaestiones 3. Rescripti inscriptio, 4. & laudes ipsius Ioannis. 5. Responsio ad primam, 6. docta, & erudita: 7. atque occasione eius quaedam addita. 8. In secunda sententia tres proposita. 9. Addita quarta, quae aliis probabilior.*

CAPVT I.

1. Aggredior annum ducentesimum secundum suprà millesimum, Cistercij centesimumquintum, quo dudum coepta consultatio Claraeuallensium, super conuersione aquae vino in calice mixtae, in Christi Sanguinem, iterum per eosdem repetita, perlatáque ad Innocentium Summum Pontificem, celebrem illam obtinuit responsionem, quae in corpore Iuris inserta, manca licèt, & mutila, in cap. *Cùm Marthae.* de celebratione Missarum, à multis viris doctis explicata, à paucis intellecta; hîc etiam nobis venit propalanda. Ergo, quae olim Henrico Cardinali per Godefridum facta consultatio, quam anno Christi M. C. LXXXVIII. commemorauimus; cùm nullum adhuc responsum obtinuisset, aut saltem non rescriptum in forma publica, maiores controuersias excitabat; vires sumentibus vtriusque partis Doctoribus, ex ipsa Consultorum haesitatione. Nam, cur non responderent, si certum aliquid? Vel si omnia incerta, cur ipsi cederent? Hinc factum est, vt siue eodem Gaufrido suggerente, si fortè supererat; siue discipulis, filiisque ipsius sollicitantibus; seu tandem ipse veritatis noscendae auidus, qui eo anno, quo primùm quaestio mota, Archiepiscopi dignitate deposita, induisset Cistercium, Ioannes, Lugdunensis Ecclesiae quondam Praesul, ad Pontificem scriberet, rogarétque, vt veritatem doceret, qui solus posset.

2. Caeterum, ne contentionis magis adactus stimulis, quàm indagandae veritatis studio videretur inquirere, siue quia verè haerebat etiam in aliis, duas diuersas addidit quaestiones; alteram de verbis consecrationis calicis; alteram de Secreta, quae pro Beato Leone consueta dici, eo tempore mutata proferebatur. Itaque triplex ab eo quaestio proposita. Prima: Quis verbis consecrationis Calicis illa verba interposuit: *Mysterium fidei.* quae à nullo narrantur Euangelista; non à Paulo, aut alio Authore canonico? Secunda quaestio: Vtrum aqua ex praecepto, vino miscenda, simul cum ipso transeat in Christi Sanguinem? Tertia, & vltima: Quare, cùm in codicibus antiquis, Beati Leonis Papae Secreta habeat: *Annue nobis, Domine, vt animae famuli tui Leonis haec prosit oblatio.* in recentioribus aliter diceretur: *Annue nobis, quaesumus, Domine, vt intercessione Beati Leonis haec nobis prosit oblatio?* Porrò ad haec tria quaesita suo ordine, laudata primùm sanctitate Ioannis, doctrináque, Innocentius respondit in hunc tenorem:

3. *Ioanni, quondam Archiepiscopo Lugdunensi*, ita in textu epistolae inscriptio. Super quae verba Cardinalis Zabarella, ne cui de Ioanne liceat dubitare (quamuis non alius Ioannes per haec tempora, qui Lugdunensi Ecclesiae renunciauerit) haec habet verba: *Nota in suprascriptione, de dictione*, quondam, *de qua dixi in cap.* Cùm olim, *el primero, de officio delegati. Et in antiqua dicebatur, quòd iste hodie erat Monachus Claraeuallis. Et quod renunciauerat officio Marthae, & elegerat sollicitudinem Mariae.* Ita Zabarella, solllicitudinem, pro quiete perperam ponens. Verùm de hac commutatione vitae facta à Ioanne, de qua à nobis superiùs, ipsummet Innocentium, altè, vt solet, tonantem audiamus: sic enim incipit [a]: 4.

Cùm Martha circa plurima satagentis officio, in cura regiminis pastoralis pro maiori parte renuncians, in domo Domini quasi abiectus elegeris habitare cum illis, qui partem optimam elegerunt, sedentes ad pedes Domini cum Maria, vt in lege eius iugiter meditentur, lippitudini Liae Rachelis pulchritudinem praeferentes, eam in te vigere credimus intelligentiam Scripturarum, vt non solùm paruulis frangere possis panem, sed prouectis etiam cibum solidum ministrare, ac nodos soluere difficilium quaestionum. Verùm, quoniam in Primatu Apostolorum Principis apostolicae Sedis Magisterium recognoscens, ad eam credis maiores causas Ecclesiae referendas; consultationibus tuis, quas non ob commodum vtilitatis terrenae, cùm ciuilem non contineant quaestionem, sed animarum profectum, vt, videlicet, in lucem prodeant obscura Scripturarum, nouimus te monuisse, libenter, quod nobis inspirat Dominus, respondemus. Hactenus de Ioanne, & ad ipsum in praefatione: quod fragmentum extractum à Iuris corpore, neque in integris reperitur, nisi mendosum.

Pergit Pontifex ad quaesita respondere [b]: *Quaesiuistis, quis formam verborum, quam ipse Christus expressit, cùm in Corpus, & Sanguinem suum panem transsubstantiauit, & vinum illud in Canone Missae, quo Ecclesia vtitur generalis, adiecerit; quod nullus Euangelistarum legitur expressisse. Cùm enim in Euangelio sic legatur* [c]: Accipiens calicem, gratias agens benedixit & dedit discipulis suis, dicens: Bibite ex hoc omnes. Hic est enim Sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. *In Canone Missae sermo iste, videlicet:* Mysterium fidei. *verbis ipsis interpositus inuenitur. Vnde, cùm non Euangelista Christum hoc dixisse testetur, miraris, quod aliquis asseuerare tentauerit, eum aliquid plus dixisse, quam aliquis Euangelistarum asseueret. Verùm, si formam ipsius Canonis inspicias diligenter, praeter hoc, de quo tua Fraternitas requisiuit, alia duo, videlicet,* eleuatis oculis in coelum; *&* aeterni testamenti; *poteris in ipso Canone reperire, quae in Textu euangelico non leguntur. Sanè multa, tam de verbis, quam de factis Dominicis inuenimus ab Euangelistis omissa, quae Apostoli, vel suppleuisse verbo, vel facto expressisse leguntur. Paulus enim in Actibus Apostolorum, sic ait* [d]: Meminisse nos oportet verbi Domini Iesu, qui dixit: Beatius est dare, quàm accipere. *Hoc nullus quatuor Euangelistarum descripsit. Nullus etiam lo-*

rum

[a] de celebr. Miss. cap. 6.
[b] ibidem.
[c] Matth. 26.

rum expressit, quod Paulus de Christo ad Corinthios
f 1 Cor. 15. *scribens, ait* [f]: Visus est plusquàm quingentis fratribus simul: deinde visus est Iacobo: nouissimè autem, tanquàm abortiuo, visus est & mihi. *Ipsi etiam Euangelistæ mutuò inter se suppleuisse leguntur, quæ ab eorum aliquo, vel aliquibus sunt emissa, vnde cùm tres Euangelistæ posuerunt:* Hoc est Corpus meum. *solus Lucas adiecit*, quod pro vobis tradetur. *Et cùm Matthæus, & Marcus dicant*, pro multis. *Lucas dicit*, pro vobis. *Matthæus autem*, in remissionem peccatorum, *adiunxit.*

6. *Cæterùm, ea, quæ adduntur in Canone Missæ, possunt ex aliis locis Euangelij comprobari. Ioannes enim in suscitatione Lazari Iesum sursum oculos leuasse asserit, & dixisse*: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me. *& infrà. Si tunc igitur in cælum oculos leuauit ad Patrem, cùm ad corpus exanime animam Lazari reuocauit, probabilius esse videtur, quòd tunc oculos leuauerit ad Patrem in cælum, cùm panem, & vinum in Corpus, & Sanguinem proprium commutauit. Cæterùm, sicut superius est expressum, cùm in Textu euangelico*, noui testamenti, *ponatur, hic interponitur*, & æterni: *nam vetus Testamentum, quod hircorum, & vitulorum fuit sanguine dedicatum, temporalia promittebat: nouum autem, quod est Christi Sanguine consecratum, promittit æterna: & ideò testamentum illud, fuit vetus, & transitorium; hoc autem nouum est æternum. Vel vt vtamur alia ratione, vnde nouum, id est, vltimum esse describitur: inde æternum, id est, perpetuum. nouissimum etenim hominis testamentum immobile perseuerat, quia testatoris obitu confirmatur, iuxta quod*
g Hebr. 9. *Apostolus testamentum in morte asserit confirmatum* [g]: *alioquin non valet, dum vixerit, qui testatur. Præterea non solùm Scriptura, sed etiam promissio dicitur*
h ibid. *testamentum, iuxta quod ipse Apostolus scribit* [h]: Ideò noui testamenti mediator est, vt repromissionem accipiant, qui vocati sunt, hæreditatis æternæ. *Sic ergo in ipso Canone reperitur:* Hic est enim Sanguis meus, noui, & æterni testamenti, *id est, nouæ, ac æternæ promissionis, scilicet, confirmator: sic Dominus repromittit:* Qui manducat (*inquiens*) Carnem meam, & Sanguinem meum bibit, habet vitam æternam.

7. Satis, supérque per hæc ad primum dubium: sed, quia occasione verborum, in quibus erat, surrexerunt
h vbi suprà. Hæretici, qui vtinam non permansissent ad nostrum æuum! subdit vlteriùs, eosdem compressurus [h]: *Ex eo autem verbo, de quo mouit tua Fraternitas quæstionem, videlicet,* Mysterium fidei, *munimentum erroris quidam trahere putauerunt, dicentes, in Sacramento Altaris, non esse Corporis Christi, & Sanguinis veritatem, sed imaginem tantùm, & speciem, & figuram: pro eo, quòd Scriptura interdum commemorat id, quod in Altari suscipitur, esse Sacramentum, & mysterium, & exemplum. Sed tales ex eo laqueum erroris incurrunt, quòd nec authoritates Scripturæ cōueniemter intelligunt, nec Sacramēta Dei suscipiunt reuerenter. Si enim quasi figura est Sacramentum Altaris, veritas esse negatur: ergo, nec mors, nec resurrectio Christi (cùm figura sit) veritas est credenda: siquidem mortem, & resurrectionem Christi similitudinem, & imaginem esse Apostolus manifestat:* Christus, *inquiens* [i], mortuus est pro
i Rom. 4. delictis nostris, & resurrexit propter iustificationem
k 1. Petr. 4. nostram. *Apostolorum etiam Princeps Petrus sic in epistola sua scribit* [k]: Christus passus est pro nobis, relinquens vobis exemplum, vt sequamini vestigia eius. *Sic ergo tam mors Christi, quam eius resurrectio est exemplum, vt & nos peccato mortui, iustitiæ iam viuamus. Quare, si non fuit veritas, quia fuit exemplum: ergo nec verè mortuus fuit Christus, nec verè à mortuis resurrexit. Sed absit à fidelium corde error iste, cùm Propheta de ipso testetur, quòd* verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. *Dicitur tamen mysterium fidei, quoniam aliud ibi creditur, quàm cernatur; & aliud cernitur, quàm credatur. Cernitur species panis, & vini: & creditur veritas Carnis, & Sanguinis Christi, ac virtus vnitatis, & charitatis. Quod autem mysterium fidei dicitur in hoc loco, alibi secundum Ioannem spiritus, & vita narratur: nam Spiritus est in mysterio, iuxta illud:* Littera occidit, Spiritus autem viuificat. *Fides, quæ est vita, secundum quod legitur:* Iustus ex fide viuit. *propter quod dicit Dominus ipse:* Verba, quæ locutus sum vobis, spiritus, & vita sunt. Hactenus occasione primæ quæstionis; nunc quid secundæ responderit, videamus [m]: m ibidem.

8. *Quæsiuisti etiam, vtrùm aqua cum vino in Sanguinem conuertatur? Super hoc autem opiniones apud Scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quòd cùm de latere Christi duo præcipua fluxerint Sacramenta, Redemptionis in Sanguine, ac regenerationis in aqua: in illa duo vinum, & aqua, quæ commiscentur in calice, diuina virtute mutantur: vt in hoc Sacramento plenè sit veritas, & figura. Alij verò tenent, quòd aqua cum vino transsubstantiatur in Sanguinem, cùm in vinum transeat mixta vino: licèt Physici contrarium asseuerent, qui aquam à vino per artificium posse asserunt separari. Præterea potest dici quòd aqua non transit in Sanguinem, sed remanet prioris vini accidentibus circumfusa, ita quòd vini saporem assumit: quod inde conuincitur; quia si post calicis consecrationem, aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transit in Sanguinem, nec Sanguini commiscetur; sed accidentibus prioris vini commixtum corpori, quod sub eis latet, vndique circumfunditur, non madidans circumfusum: ipsa tamen accidentia vinum appositum videntur afficere: quia, si aqua fuerit apposita, vini saporem assumit. Contingit igitur accidentia mutare subiectum, sicut & subiectum contingit accidentia permutare: cedit quippe natura miraculo, & virtus supra consuetudinem operatur. Sed neque inconueniens creditur, aut absurdum, si aqua in Corpore Christi esse credatur, cùm legatur de ipsius latere processisse: illud autem est nefarium opinari, quod quidam dicere præsumpserunt; aquam, videlicet, in phlegma conuerti. Nam, & de latere Christi non aquam, sed humorem aquaticum mentiuntur exiisse, non attendentes, quòd de latere Christi duo fluxerunt Sacramenta; & quòd non baptizantur in phlegmate, sed in aqua, iuxta quod Dominus protestatur:* Nisi quis renatus fuerit in aqua, & Spiritu sancto, non introibit in Regnum Dei. Hactenus Pontifex diuersos dicendi modos eruditè, & doctè, probabiles sustinens, improbabilem condemnans.

Promit deinde ipse suam sententiam, quam licet non definiat; probabiliorem tamen omninò censet. Ea autem manifestè est, quæ Henrico quondam à Gaufrido fuit proposita, nempe, quòd, aqua immediatè transit in Sanguinem; sic enim sequitur [n]: *Verùm inter opiniones prædictas illa probabilior iudicatur, quæ asserit, aquam cum vino in Sanguinem transmutari, vt expressiùs elucéat proprietas Sacramenti. Nam, cùm aquæ multæ sint populi multi, iuxta quod alibi legitur:* Beati, qui seminatis super omnes aquas. *ideò vino aqua vnitur, vt Christo populus adunetur: per hoc enim, quòd suscepit ipse de nostro, & accepimus ipsi de suo: tam insolubili nexu coniungimur, vt qui est vnum cum Patre per ineffabilem vnitatem, fiat vnum nobiscum per admirabilem* 9. n ibidem

vnionem.

vnionem: ac per hoc, ipso communiter mediante, cum Patre vnum efficimur: Pater, inquit, *Sancte, serua eos, quos dedisti mihi, vt sint vnum, sicut & nos: non pro his rogo tantum, sed pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me, vt & ipsi in nobis vnum sint, & Mundus credat, quia tu me misisti.* Hæc ad secundam quæstionem Innocentius, quibus verbis, si antecedentia perpendantur, nihil prorsus clarius potuit respondere. Verùm, quia multi, grauésque Authores contrarium putant, vt res ipsa faciliùs percipiatur, insequens caput libet reseruare: vbi etiam, & quid tertio quæsito Innocentius responderit, dicemus.

---

1. Carpitur Cardinalis Baronius à Maluenda: 2. & mens Pontificis penitiùs indagata, de aquæ (quæ miscetur vino in Calice) in Sanguinem Christi conuersione, 3. probatum multis immediatam tradidisse, tanquàm probabiliorem. 4. quod idem ex ratione eius ostensum. 5. Occasio deceptionis inter Authores, 6. explosa penitùs. 7. Responsio ad tertium quæsitum: 8. & breuiter in Bzouium animaduersum.

CAPVT II.

1. RECENTIOR quidam ex Familia Dominicana [a], dum sui Ordinis Annales faustos texit, ad annum Christi M. C. LXXXVIII. Baronium carpit, quòd post recitatam epistolam Gaufredi ad Cardinalem Episcopum Albanensem super eodem dubio, quam nos etiam ibidem commemorauimus; & in qua putat scopum eius fuisse [b], *vt probet aquam, necdum conuersam in vinum, sed in propria specie, & substantia manentem, in Sanguinem Christi transsubstantiari.* quòd, inquam, post recitatam eam epistolam, hoc nihilominùs ipse Scholium addat [c], *Quid rescripserit ad petitam consultationem Cardinalis Episcopus Albanensis, non inuenimus: sed aliud rescribere non potuisse certum est, quàm quod credidit, & custodiuit semper Sancta Romana Ecclesia; nimirum, aquam simul, & vinum transsubstantiari in Sanguinem Christi.* Ita Baronius communem sententiam faciens, perpetuámque, quam Innocentius censuit probabiliorem. Porrò Maluenda in illum sic insurgit [d]: *At quàm hæc obscura, & implicata sunt, ad enodationem quæstionis propositæ? Nonne satius erat dicere, aquam priùs in vinum conuersam transsubstantiari in Sanguinem Christi?* Ita Maluenda reprobans sententiam, quæ immediatum aquæ transitum adstruit. Alij Baronio plùs authoritatis in Historicis esse, quàm in Theologicis (quasi in his minùs sapiat) parum in eius Operibus versati, siue parum calentes scriptitarunt [e]. Quippe, vt suam tueantur opinionem, quam D. Thomæ esse [f], adeóque venerandam, non negabo, in obuios quosque impingere non dubitant.

a Thomas Maluenda.

b ad ann. 1188.

c Baron. an. 1188.

d ad eund. annum.

e Magist. Araujo infrà citandus.

f 3. par. q. 74. art. 8.

2. Mihi quidem Scholasticum agenti, vt neutra opinio certa, sic vtraque probabilis, facile omninò posset persuaderi; maximè ea, quam adstruit Innocentius, non diffinita; sed tantùm approbata, tanquàm probabiliori, adeóque opposita, vt probabili admissa (loquor de his duabus, quæ hodie etiam vocantur in controuersiam; asserentibus transire in Christi Sanguinem vna immediatè, altera mediatè, nec nisi priùs in vinum sit conuersa.) Verùm, cùm merum agam narratorem gestarum rerum, atque inter alias, apostolici rescripti, cuius & verba, & sensum debeo exponere; nequaquam mihi possum temperare, quin Baronium defendam, ostendámque nihil ab eo dictum in illis verbis, quod non ab Innocentio, neque Innocentium aliud respondisse, quàm eam esse sententiam probabiliorem, quæ adstruit aquam immediatè transire in Christi Sanguinem (quod volebat Gaufredus) nulla præuia in vinum conuersione.

Et primò quidem cùm secunda hæc consultatio ab eadem Domo prodierit, à qua prima, hoc est, à Clarauallе, adeóque ab eodem consultantium sensu, vix, aut ne vix apparet verosimile, Pontificem in contrarium inclinasse, nulla, vel leui insinuata impugnatione sententiæ consulentium, aut responsione ad rationes, siue ad authoritates, quas allegabant. An aliis diuersimodè sentientibus, etiam his, quibus dicunt consensisse, plura opponeret, quasi ex ratione cunctis satisfacturus: solos omitteret illos, qui inquirebant, ad quos ipsum responsum dirigebatur? At asserentibus transitum mediatum opposuisse Medicorum doctrinam contrarium asserentium, compertum est: è contra verò immediatum adstruentibus, neque vllum verbum in epistola inuenietur quoquo modo contrarium, aut quod vel leuem dubitandi rationem præferat. Rursus quis dicat, doctissimum Pontificem prætulisse sententiam, quam impugnasset, nulla facta mentione impugnationis, nedum soluta, quæ ex ea consurgebat, difficultate? Tertiò, cùm Pontifex reliquerit in dubio, an aqua mixta, in vinum conuertatur, an verò non; imò cùm extra dubium omninò sit, non conuerti in instanti, sed in tempore: adeóque pro maiori, aut minori, & quantitate aquæ, & actiuitate vini, seriùs, aut citiùs fore conuertendam; vnde consequenter fit, non necessariò semper conuersam esse, eo tempore, quo verba proferuntur: nullatenus quæsito satisfecisset, absolutè pronuncians, aquam cum vino in Sanguinem transmutari: potiùs debuisset sub distinctione loqui, & dicere: Si aqua in vinum, contra Physicorum opinionem, conuerti potest, & contingat, quòd de facto conuersa sit, cùm verba proferuntur; tunc quidem transmutatur in Christi Sanguinem: secùs, si aut nequit ex aqua vinum fieri, aut tempore prolationis verborum nondum est factum: sed neque tunc aqua, quæ iam non existebat, simul cum vino in Sanguinem transiret, sed vinum solùm.

Addo rationem, qua Innocentius probat eam, quam docet, sententiam probabiliorem; si transitus immediatus sit, efficacissimam: aliter futilem, & penè contemnendam. Ea est, *vt expressiùs eluceat proprietas Sacramenti.* quæ est ex Christo, & nobis vnum facere, cùm populi per aquam significentur. Ergo per hoc Sacramentum idem fiunt, qui diuersi aliàs, iuxta Innocentium. At, si aqua transiisset in vinum ante prolationem verborum, Sacramentum non faceret vnum è duobus; sed ex vno vnum; nempe, ex vino Sanguinem; vnióque, quæ vtcunque antecessisset, non esset à Sacramento, quippe nondum existente, 3.

existente, sed à natura. Si verò è contra non conuersa in vinum, simul cum ipso transit in Christi Sanguinem, optimè probat ratio Innocentiana; nempe, virtute Sacramenti fieri, vt quæ eatenus duo distincta forent, in vnum Sanguinem Christi coalescant: ergo quam Pontifex docuit probabiliorem non transitus mediatus aquæ in Sanguinem, sed immediatus est, sicut & vini: vnde & cum ipso simul conuerti docet, non in ipsum conuerti, & pòst in Sanguinem. Atque hæc mihi adeò certa sunt, vt quanuis in ipsis opinionibus probabilitatem admittere non renuam: at de mente Innocentij nequaquam ambigam: nec dubitem docuisse probabiliorem, quam Godefridus tenuit, & quam Baronius perpetuam in Ecclesia, non velut diffinitam, sed veluti certiorem propalauit.

5. Verùm cùm tot, ac tanti Doctores hactenus aliter Innocentium intellexerint, enitendum est nobis, vt explicemus, quæ illos causa mouit, ita sentire. Ea porrò in comperto sese offert, quòd præter errorem conuersionis aquæ in phlegma, quam condemnauit Pontifex [f], tres tantùm ab eo propositas sententias arbitrarentur, quod in Angelico Doctore, Sotóque [g], atque aliis videre licet. Primam, quæ asserit, transire vinum in Sanguinem; aquam, in aquam, quæ fluxit de Christi latere. Secundam, quæ in Sanguinem vtrunque; sed aquam non, nisi priùs in vinum versam. Et tandem tertiam, quæ aquam non transire, sed accidentibus vini circunfusam, sua retenta substantia, manere putat, non secùs ac si post consecrationem admisceretur. Porrò ex his tribus elegisse vnam, velut probabiliorem; non quartam aliam de nouo proposuisse. Quod si ita est, consequenter conuincunt, quod contendunt, non posse esse aliam, quàm secundam: quippe verba Innocentij, cum ea aliquid; cum aliis nihil prorsus commune habent. Et videtur id conforme verbis Pontificis, qui suam tandem sententiam prolaturus, ad prædictas recurrit: nec tradit illis aliam probabiliorem: sed inter illas eam talem esse, quæ asserit transire in Christi Sanguinem. *Inter opiniones prædictas*, inquit, *illa probabilior iudicatur*, &c.

f *ubi suprà.*

g *in 4. dist. 9. q. 1. art. 6.*

6. Ego non dubito, si semel admittamus tres tantùm sententias propositas ab Innocentio, consequenter etiam dicendum fore, electam secundam, quæ præfert transitum mediatum aquæ in Sanguinem. Verùm non tres, sed quatuor ab eo positas, vel inde mihi facilè persuadeo, quòd cùm constans apud aduersarios sit, eam fuisse sententiam consulentium, quæ immediatum transitum admittit, quod de Gaufrido omninò euidens est, & de Ioanne plusquàm verosimile; non est putandum, narratis aliorum sensibus, eum solùm omissum ab Innocentio, qui consultantium esset: & pro quo tot, ac tanta proposuissent. Quin non in alio ei magis laborandum; saltem si ab eo forent dimouendi. Sentio ergo, imò verba ipsa loquuntur, quatuor sententias à Pontifice propositas, tres probabiles, aut saltem tunc ab eo non improbatas: quartam probabiliorem inter prædictas, non quòd vna ex prædictis illis sit; sed quòd illis collata omnes præcedat. Neque enim dicit, è prædictis vna: sed inter prædictas illa, quæ non minùs ad aliam proponendam de nouo, quàm ad vnam ex eis referri valet. Quæ cùm adeò perspicua, & clara sint, mirandum est, tot controuersiis ortis hoc nostro tempore super ea mutatione, de qua integri libri sunt conscripti [h], non vllum fuisse, qui mentem Innocentij penitùs indagaret: siue adducendam in fauorem suæ sententiæ, seu pro contraria adductæ responsurus. Nec valet dicere, etsi ab eadem Domo, consultationē fortè fuisse diuersam: neque Innocentio propositam à Ioanne, vt Henrico, à Gaufredo; nempe, cum adhæsione ad eam partem, quæ immediatum aquæ transitum adstruit. Hoc, inquam, facilè videtur reiici posse: tum, quia, esto proposita non fuisset quarta illa sententia, vt minùs erat ea, quæ in controuersiam præcipuè vocabatur illis temporibus: quod in epistola Gaufredi suprà à nobis adducta videre licet. Nec credi potest, doctissimum Pontificem, omissa principali sententia, quæ tunc agitabatur, ad alias minùs celebres, & penè obliteratas diuertisse. Tum, quia etsi demus gratis eam omissam, nec quartam aliam diuersam à præmissis; sed secundam ex eis fuisse approbatam: at ex duabus propositionibus in illa contentis, altera de transitu, altera de illius mediatione; cùm primam approbet, secundam verò omittat; ipsa omissione videtur reprobasse; aut saltem æquè, siue vera, siue falsa sit, transitum aquæ in Sanguinem docuisse: maximè Medicis contra hanc partem obiectis, & nullo vel leui responso subindicato.

h *Pauli Are-* ... *si, Episcopi Dertusensis. Basil. Legionens. & qui eum a i litteram transcribit, Araujo 3. parte, qu. 74. art. 8. dub. 2.*

Reliqua pars consultationis facilis, & quæ ex solo responso est per se nota. Verba Innocentij Pontificis hæc sunt: *Tertio loco, Fraternitas tua requisiuit, quare fuerit mutatum, quod in Secreta Beati Leonis, secundum antiquiores codices, continetur, sic, videlicet*: Annue nobis, Domine, vt animæ famuli tui Leonis hæc prosit Oblatio. *cùm in modernis Sacramentariis habeatur*: Annue nobis, quæsumus, Domine, vt intercessione Beati Leonis hæc nobis prosit oblatio. *Super quo respondemus, quòd cùm sacra Scriptura dicat authoritas, quòd iniuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre, idem est ratione consimili de Sanctis aliis sentiendum: quia orationibus nostris non indigent, pro eo, quòd cùm sint perfecti Beati, omnia eis ad vota succedunt: sed nos potiùs orationibus eorum indigemus, quos (cùm miseri simus) vndique mala nostra perturbant. Vnde, quod in plerisque orationibus continetur*: Prosit, *vel*, Proficiat huic Sancto, vel illi, talis Oblatio ad gloriam, & honorem. *ita debet intelligi, vt ad hoc prosit, quòd magis, ac magis à fidelibus glorificetur in terris: licèt plerique reputent non indignum, Sanctorum gloriam vsque ad Iudicium augmentari; & ideo Ecclesiam interim sanè posse augmentum glorificationis eorum optare. Verùm vtrùm in hoc articulo locum habeat illa distinctio, qua docetur, quòd defunctorum alij sunt valdè boni, alij sunt valdè mali; alij mediocriter boni, alij mediocriter mali: vnde suffragia, quæ fiunt à fidelibus in Ecclesia, pro valdè bonis, actiones sunt gratiarum; pro valdè malis, consolationes viuorum; expiationes verò pro mediocriter bonis: & propitiationes pro mediocriter malis: tua Discretio inuestiget.* 7.

Hactenus consultatio per Ioannem facta, atque responsum Innocentij Papæ, quod mutilum, & truncum Bzouius adducit, quippe duabus quæstionibus omissis, tertia, quia facili; secunda, quia difficili, & nimis implicata; maximè Scriptori Dominicano, & aliàs Cardinalis Baronij Continuatori; primam tantùm proponit, resoluitque, eiusdem Innocentij verba transcribens. Et quidem hodie secunda pernecessaria, vtpote in re grauissima, & supra modum controuersa nostris temporibus. Sed nobis dicta satis pro instituto: nunc ad alia huius anni transeamus.

1. *Innocentius pro expeditione in Orientem Legatos creat.* 2. *Inter quos multi ex nostris,* 3. *qui recensiti ex Litteris :* 4. *& quædam certa preces cunctis iniuncta.* 5. *Martini Acta.* 6. *Et Innocentij acceptis Litteris,* 7. *Prædicatio :* 8. *ex qua multi Cruce signati :* 9. *Tum electus in Ducem à militibus,* 10. *Guidonis, & aliorum Abbatum licentiam impetrat.* 11. *Legati ex nostris ad Galliæ, & Angliæ Reges.*

CAPVT III.

1. INTER hæc Innocentius classicum canens, Christiana arma in Oriente reformaturus, dispergebat Legatos per Prouincias, prædicaturos Crucem; atque milites, arma, commeatus, pecuniámque, & cætera necessaria ad bellum congregaturos. Ergo, qui per Siciliam, & Calabriam, Lucam Sambucinensem, ante biennium; idem hoc anno Euerardum Salemitanum, & P. quondam Abbatem Noui Castri, Cisterciensem vtrunque, per Moguntinam; Abbatem de Sichem, per Magdeburgensem, Bremensémque Prouincias; Martinum Parisiensem per Theutoniam; Abbatem Mellifontis per Hiberniam; Rieuallis, per Angliam, ac demum iterum per Italiam Sambucinensem, Legatos constituit, Litteris datis, quibus eis causa Christi, & totum promouendæ expeditionis negotium committebatur. Referam scriptas ad Abbates de Salem, & de Nouo Castro: nam reliquarum idem omninò tenor: sicut & aliarum, quæ ad alios extra Cistercium Episcopos, siue etiam Cardinales dirigebantur [a]:

a Epistol. Innocentij lib. 5.

2. *Dilectis Filiis de Salem, & P. quondam de Noua Castro Abbatibus.*

Pium, & sanctum propositum, quod de subuentione Terræ sanctæ pro communi salute, Deo inspirante, concepimus, & perducere satagimus ad effectum, ex generalibus Litteris poteritis aduertere manifestè. Cum ergo de synceritate, & sollicitudine vestra geramus fiduciam pleniorem, vósque reputemus idoneos ad fungendum pro Christo Legationis officio in hac parte, Deuotionem vestram monemus, rogamus, & obsecramus in Domino, per apostolica vobis scripta districtè mandantes, & in remissionem peccatorum iniungentes, quatenus accensi zelo fidei Christianæ, per Moguntinam Prouinciam portetis in humilitate cordis, & corporis verbum Crucis, & ad vindicandam iniuriam Crucifixi fideles ipsius, prout in generalibus Litteris continetur, cura sollicita, & accurata sollicitudine inducatis, exequentes diligenter, & efficaciter vniuersa, quæ ad subsidium Terræ sanctæ in eisdem Litteris videbitis comprehensa; quæ à vobis volumus studiosè notari. Vt autem opera exhibitione monstretis, vos portare in cordibus vestris stigmata Iesu Christi, districtè præcipimus, quatenus excutiatis ab omni munere manus vestras, nec aliquid præter victum, & alia necessaria, à quoquam, quin etiam moderatè sumatis eundem, & modestè. Si quid autem pro Terra S. succursu vobis fuerit oblatum, faciatis illud apud aliquem religiosum locum studiosè reponi, significaturi nobis in fine anni processum, & profectum sollicitudinis vestræ, vt cognoscere valeamus, apud quos profeceritis in personis, aut rebus, ad hoc salutare negotium deputatis: nostrúmque vobis beneplacitum rescribamus, docentes qualiter in anteà procedere debeatis.

3. Sic Innocentius. Pergunt verò in Regesto notitiæ aliorum, ad quos similes Litteræ sunt datæ, qui planè multi. Cæterùm inter alios ibi notantur: *In eundem modum scriptum est Episcopo quondam Alberstadensi, & F. quondam Abbati de Sichem per Magdeburgensem, & Breniensem Prouincias: in eundem modum M. Abbati Parisiensi, per Theutoniam: in eundem modum Abbati Rieuallis, & Gualtero Londinensi Archidiacono, per Angliam: in eundem modum Archiepiscopo Dubliniensi, & Abbati Mellifontis per Hiberniam: in eundem modum Archiepiscopo Cossentino, & Abbati Sambucinensi.* His plures alios adiunxit Innocentius Apostolos dispersos per totum Orbem, queis omnibus prædicare Crucem iussit, quibusdam etiam sumere, & cum exercitu in Syriam transfretare: inter quos fuit Martinus Parisiensis, de quo multa in sequentibus dicemus. Sed, ne in humana fidere potentia, prætermissa diuina, aut non illam, vt asseclam huic dare, & velut purè cooperatricem, iudicaretur, publicas ante omnia preces statuit, quas, quia satis aptas, deuotásque, ex litteris generalibus desumptas, in gratiam mei Lectoris, hîc transcribam [b]:

b ex Regest. Innoc. in Vaticano.

Verùm cùm longè plus de diuina clementia, quàm de humana potentia confidere debeamus, oportet vos in tali conflictu, non tam corporalibus armis, quàm spiritualibus dimicare. Ideóque statuimus, & mandamus, vt singulis mensibus semel fiat generalis processio, seorsum virorum, ac seorsum (vbi fieri poterit) mulierum, in humilitate mentis, & corporis, cum deuota orationum instantia postulantium, vt misericors Deus auferat hoc à nobis confusionis opprobrium: liberando terram illam, in qua vniuersa Redemptionis nostra Sacramenta peregit, de manibus Paganorum, restituendo eam ad laudem, & gloriam nominis sui sancti, populo Christiano: prouiso prudenter, vt semper in ipsa processione verbum salutiferæ Crucis cum diligente exhortatione populo proponatur. Orationi verò .... eleemosynas coniungant, vt his, quasi alis, faciliùs, & celeriùs ipsa volet oratio ad piissimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore opportuno. Singulis quoque diebus intra Missarum solennia, post pacis osculum, cùm iam pro peccatis Mundi offerenda, vel sumenda est Hostia salutaris, omnes tam viri, quàm mulieres humiliter prosternantur ad terram, & à Clericis Psalmus iste: Deus, venerunt gentes in hæreditatem tuam. *alta voce cantetur, quo cum hoc versu finito deuotè:* Exurgat Deus, & dissipentur inimici eius, & fugiant à facie eius, qui oderunt eum. *Sacerdos, qui celebrat, orationem super Altare decantet.* Hæc Innocentius.

Accinxêre se omnes iniuncto operi, & peragrantes Prouincias, Regnáque, aduersùs Saracenos orientales, ingentes Christianorum copias concitauerunt. Quid singuli in suis Prouinciis egerint, omisêre Scriptores: nec dubium, quin silentio multa inuoluerint, quæ hos Annales possent illustrare. Verùm vnius Martini Parisiensis, singularis haud dubiè prudentiæ Viri, quæ extant Acta, à Magistro Guntero transcripta, ab Henrico Canisio pòst vulgata, hanc nobis paginam, & sequentium annorum alias implere possunt. Portò Galterum, Monasterij eiusdem Monachum, Martini non subditum modò, sed familiarem, 5.

liarem, nihil omninò scripsisse, nisi quod vidit, aut hausit ab eius ore, in præfatione libelli ipse testatur, dum alloquens Lectorem ita scribit: *Cuius nostræ narrationis pagina nihil falsum, vel ambiguum continebit; sed veram, ac certam rerum gestarum seriem prosequetur: sicut idem Vir, de quo plurima dicturi sumus, humiliter satis, ac verecundè puram nobis, ac simplicem enarrauit Historiam.* Hæc ille. Quare de tota hac expeditione, nedum de gestis Venerabilis Martini, non alius fide dignior Author haberi potest. Is ergo de Martino ita scribit [e]:

e Tom 5. antiquar. lect. apud Canisium.

6. *Fuit* (ait) *Vir quidam in superiori Germania, Martinus vocabulo, Abbas cuiusdam Cœnobij de Ordine Cisterciensi, quod in Episcopio Basiliensi positum, Parisius appellatur.* Et post pauca: *Abbas igitur ille, quem dicimus, maturus quidem erat animo, sed facie iucundus, prudens consilio, familiaritate affabilis, eloquio gratiosus, inter Fratres suos mansuetus, & humilis, vt quilibet illorum; apud sæculares authoritate præcipuus, apud vtrosque dilectus, atque tractabilis habebatur. Hic à Summo Pontifice Innocentio, qui tunc Sanctæ Romanæ Ecclesiæ tertius sub hoc nomine præsidebat, mandatum accepit, vt & ipse indubitanter signum Crucis acciperet, & hoc idem aliis, in partibus illis publicè prædicaret. Qui etiam mandato pontificali in vtroque obtemperans, confidenter, & impigrè verbum prædicationis arripuit, mirantibus cunctis, pro eo, quod pusillæ complexionis homo, atque laboris impatiens, ab omnibus putabatur. Habuit itaque Sermonem ad Clerum, & populum, in ciuitate sua, quæ Græco vocabulo Basilica, id est, Regalis, dicta est, in celebri Ecclesia Beatæ Virginis Mariæ, vbi magna vtriusque Ordinis, nouis excitata rumoribus, conuenerat multitudo. Audierant quippe iam dudum alias circunquaque Prouincias ad hanc Christi militiam celebribus prædicationibus excitari. In partibus autem illis nullus adhuc eiusdem rei fecerat mentionem. Vnde & earum quamplurimi parati animo, Christi castris se tradere, huiusmodi exhortationes totis desideriis expectabant. Adstabant igitur omnes auribus arrectis, fixis in ipsum obtutibus, quid de hac re, vel præciperet, vel moneret, quidve obtemperamenti de diuina bonitate promitteret, cupidissimè præstolantes.* Hactenus ille de obedientia prompta Martini, Theotonicorúmque, & paratis animis, tum ad audiendum, tum ad prædicandum; atque vtrisque ad sequendam militiam Crucis.

7. Primam Concionem Basileæ habitam simplicem, & incomptam; sed efficacem, & rebus magis, quàm verbis persuasuram, ab eodem Authore exceptam, descriptámque non grauabor transcribere. Fuit autem talis [d]: *Verbum mihi ad vos, Domini mei, & Fratres mei, verbum mihi ad vos: non meum vtique, sed Christi. Christus ipse verborum Author est: ego fragile instrumentum. Christus vos hodie per os meum suis alloquitur verbis, suas vobis deplorat iniurias. Expulsus est Christus de loco sancto suo, de sede sua, deiectus est de illa ciuitate, quam ipse sibi proprio Sanguine dedicauit. Proh dolor! vbi dudum Filius Dei venturus in carne à Sanctis Prophetis promissus est, vbi iam natus, & paruulus in templo voluit præsentari: vbi præsens prædicauit, & docuit, virtutes, & signa frequenter exhibuit: cœnans cum Discipulis suis, Sanctissimi Corporis, & Sanguinis instituit Sacramentum, passus, & mortuus, ac sepultus post triduum surrexit: cernentibus Discipulis in Cœlum assumptus est; & decima die Spiritum Sanctum in linguis igneis super eos infudit: ibi nunc profanæ gentis dominatur barbaries. O miseria! ô gemitus! ô calamitas! Terra sancta, quam Christus suis calcauit vestigiis, in qua infirmos curauit, cæcos illuminauit, leprosos mundauit, mortuos suscitauit: terra, inquam, illa in manus impiorum data est. Subuersæ sunt Ecclesiæ, pollutum Sanctuarium, Regni sedes, & dignitas translata est ad gentes; sacrosanctum illud, & venerabile Crucis lignum, quod Christi Sanguine perfusum est ab his, quibus verbum Crucis stultitia est, ita suppressum occultatur, vt nemo Christianus, quid de illo actum sit, vel vnde requiri debeat, scire possit. Gens nostra, quæ fines illos habitare consueuerat, tota ferè vel hostili gladio, vel longa iam captiuitate consumpta est. Pauci, qui de clade illa euadere potuerunt, apud Haconem, vel in aliis tutioribus locis se receptant, ibique crebros à Barbaris patiuntur incursus. Hæc est illa Christi necessitas, quæ ipsum vobis hodie per os meum supplicare compellit.*

d ibidem.

Nunc itaque validi bellatores, succurrite Christo: date nomina vestra militiæ Christianæ, felicibus castris aggregari satagite. Vobis hodie causam Christi committo: vobis ipsum, vt ita loquar, in manus trado, vt eum in hæreditatem suam, de qua crudeliter eiectus est, restituere studeatis. Ac ne vos illud terreat, quòd hoc tempore gentilis rabies super nostros adeò inualuit; rerum præcedentium vos cupio reminisci, eo tempore, quo celebris ista expeditio sub nobili duce Gothofredo, cæterisque Francorum, ac Theutonicorum Principibus facta est. Infidelis ille populus, ita vt nunc, Christianis omnibus occisis, vel captis, terram illam occupauerat, sanctámque Ciuitatem Ierusalem, & Tyrum, ac Sidonem, ipsámque Antiochiam, & alias vrbes munitas, imò totam terram vsque Constantinopolim securè, & absque vllo metu, annis quadraginta possederat. Quæ tamen omnia, volente Domino, per eundem exercitum breuissimo tempore, velut in transcursu accepta sunt. Nicæa, Iconium, Antiochia, Tripolis, aliæ ciuitates expugnatæ sunt. Ipsa etiam Sedes Regni Ierusalem populo nostro restituta. Nunc autem licet impia gens præcipuam illam Sedem, & maximam terræ partem violenter obtineat; nostra tamen est Achon, nostra est Antiochia, nostræ sunt & adhuc aliæ quædam vrbes munitæ & validæ, quarum præsidio, diuino fauore, & viribus nostris, inclyti bellatores, etiam præclara Sedes illa cum omnibus aliis sub nostram poterit redigi potestatem. Si autem quæritis, quid à Deo certi stipendij pro labore sperare debeatis, certissimè vobis polliceor, quia quisquis signum Crucis acceperit, & puram fecerit Confessionem, ab omni prorsus mundabitur peccato; & quocunque loco, vel tempore, seu casu præsentem reliqueris vitam, æternam accipiet. Taceo nunc, quòd terra illa, quam petetis, longè hac terra opulentior est, atque fœcundior: & facilè fieri potest, vt multi etiam ex vobis, in rebus etiam temporalibus prosperiorem ibi fortunam inueniant, quàm hic se expertos meminerunt. Nunc videte, Fratres, quanta sit in hac peregrinatione securitas, in qua & de Regno Cœlorum promissio certa est; & de temporali prosperitate spes amplior. Ego ipse me spondeo socium itineris, & laboris, & prout Deo placuerit, & prospera vobiscum, & aduersa partire desidero. Nunc igitur, Fratres, lætis mentibus triumphale signum Crucis accipite, vt & causam Crucifixi fideliter exequentes pro labore breui, & modico, magna & æterna percipere valeatis stipendia. Hactenus verba Venerabilis Martini: quæ tanta omnium acclamatio sequuta est, tantus cunctorum animorum ardor pro Christi gloria, vt senes, iuuenes, nobiles, ignobiles, certatim Crucem haberent, & se Christi militiæ consecrarent. *Hæc loquente Venerabili Viro, cunctis, qui aderant vehementer* 8.

menter atterritis, videres lacrymas, tam per eius faciem, quàm per ora omnium largissimè defluentes. Audires gemitus, & singultus, atque suspiria; & alia huiusmodi signa, quæ interna compunctionis faciebant indicium.

9. Porrò adeundæ militiæ ea vna conditio cunctis petita, vt quem habuissent illius persuasorem, Rectorem haberent; atque vt intrepidi illius promissis animas, sic prouidentiæ corpora committerent; quem itineris non comitem, sed Ducem, & bello & pace sequendum destinarent. Pergit Author [e]: *Assensit denique Vir Dei precibus illorum: & qui (vt iam diximus) à Summo Pontifice curam animarum acceperat, exterioris quoque prouidentia rogatus accepit officium. Tunc confortans illos in Christo, cuius militiam professi erant, certum tempus constituit, quo, rebus suis dispositis, parati omnes ad eundem locum ei occurrerent, ibique secum iter sancta peregrinationis arriperent. Redeuntes autem ad propria diligenter admonuit, vt tempore medio castè, & innocuè se haberent, & se ipsos Christi totius puritatis amatori, milites exhiberent idoneos. Ipse verò cum honesto comitatu præcipua, & maximè populosa totius Regionis loca circumiens, crebras prædicando faciebat stationes, & plurimos ad eandem Christi militiam conuertebat. Quibus etiam illud curabat iniungere, vt qui possent, præfixo tempore ad locum prædictum aliis occurrerent, cum eis pariter profecturi. Qui verò propter temporis angustiam à negotiis suis expediri non possent, quam celerrimè fieri posset, alios sequerentur.* Hæc ad hunc annum: nam, quæ plura egit, tum totius exercitus egressum, nauigationémque, & cætera, quæ illis contigerunt, digna Ecclesiæ Annalibus, suis singula annis dicenda erunt.

e vbi suprà.

10. Concernit tamen etiam præsentem annum, quod idemmet Martinus, cùm tempus profectionis iam instaret, *authoritate Pontificij mandati tutum se esse sciens; sed nihilominus sancto Ordini suo reuerentiam exhibere cupiens, fontem totius Ordinis Cistercium adiit; ibique ab ipso loci eiusdem Abbate, aliisque præcipuis quibusdam Abbatibus, peregrinationis licentia, & benedictione accepta, ad Monasterium suum reuersus est. Vbi etiam Fratrum suorum se orationibus commendans, & eos mutua charitate diuinæ pietati committens, Basileam petiit*, &c. Sed hæc iam concernentia sequentem annum, in ipso nobis veniunt describenda. Certè Martinus electus in belli Ducem, Bernardum mihi reddit, cùm simili prædicationi Crucis intentus esset, nisi quòd ille milites deseruit, quos armauisset, hic antecessit.

Eodem anno ad Reges Galliæ, & Angliæ inter se dissidentes Legatos lego Abbates Casemarij, & Trium fontium, reformaturos inter eos pacem; vel si renuerent, etiam per censuras Ecclesiæ compesciturос. De quibus ita Vincentius in Speculo historiali, circa hunc annum [f]: *Inter hæc Innocentius Papa misit Abbatem de Casemariis ad Regem Francorum, & Regem Angliæ, pro reformanda inter eos pace: qui, adiuncto sibi Abbate Trium fontium, vtrique Regi, authoritate apostolica, præceperunt, vt conuocatis Episcopis, & Principibus Regni, salua vtriusque iustitia, pacem facerent, & Abbatias, cæterásque Ecclesias per gentes eorum destructas in statum pristinum reformarent.* Porrò recentem bellorum occasionem Authores Angli pluribus, Arsfeldius paucis, ex antiquis collegit, *quod ob admissum parricidij scelus, necato Arturo, Gaufredi fratris filio, Rex Galliæ, Northmannia, aliisque præclaris transmarinis Regionibus, quas Angliæ Reges hactenus possederunt, Ioannem spoliare non dubitauerit.* Non vnquam Reges efficaciùs aguntur Iustitiæ zelo, quàm cum vindicta cedente sibi in commodum, & velut iure ad ipsos deuoluto, lucrum ex punitione captare possunt. Nonnullas alias causas, & quidem graues, Cisterciensibus Abbatibus commissas memorat Bzouius, quæ facilè apud ipsum videri possunt. 11.

f lib. ...

1. Gerardus primùm Abbas Pontigniaci: 2. mox intra paucos dies illo extincto, Guido Abbas Cistercij, Prænestinus Episcopus creatur, 3. à Guidone antecessore distinctus, 4. ad Germaniam Legatus: 5. & quæ sibi admiranda satis inuenerit. 6. Subrogatus Arnaldus ex Abbate Grandis syluæ, & Populeti: 7. vbi & Monachos sanctos, 8. & reuelationibus illustres Cistercio genuit. 9. Egregia eius facta remissiuè, 10. & authoritas, 11. cui Innocentius Sermones suos dicat. 12. Et quædam alia notanda inde deducta.

CAPVT IV.

1. INTER hæc Venerabilis Guillelmus, Theobaldi magni Campaniæ Comitis filius, Philippi Francorum Regis auunculus (nam soror eius Ludouico nupserat, vt suprà memoraui) fato functus Rhemensem, atque Prænestinam Sedes reliquit vacuas: vtranque Cistercio, atque alteram continua successione insignes tres Abbates illustraturam; alteram Pontigniaci, Cistercij duos, quamuis non omnes immediatè promouendos. Et quidem purpurata Sedes Præneste, quæ ex Innocentij voluntate sola pendebat, collata statim Gerardo Pontigniacensi, qui eam Ecclesiam cum laude administrasset XIV. annos. Excepit creationem plausus Romanæ Curiæ, atque totius Ecclesiæ Gallicanæ, quæ virum suspiciebant, venerabantúrque prudentiam, ac doctrinam eius, & pietatem in multis expertæ, ex vsu rerum, augendas non dubitabant. Sed breuis tamen omnium lætitia fuit: quippe Gerardus immatura morte præuentus, infulas institis, & Libitinam tiaræ copulauit: cùm vix dum Romæ ab Innocentio sacratus esset. Hinc est, quòd à Chaconio, aliisque, breuis temporis Præsul omittatur, & nulla forsan eius memoria reliqua, ex qua notitiam desumere potuissent: promotum tamen, & functum dignitate, in comperto est, quippe haustum ex libro obituum Pontigniacensium, cui inconcussa fides; in quo hodiéque hæc verba scripta leguntur: *Quartodecimo Kalendas Iunij obiit Domnus Gerardus, octauus Abbas huius Monasterij, posteà Cardinalis Episcopus Prænestinus.* Porrò, si hanc Dignitatem adeptus est, neque anteà ab eo obtineri, nec pòst potuisse antecessores conuincunt, & successores.

2. Doluit Innocentius mortem insignis Viri, neque iacturam Cisterciensis Cardinalis aliunde reparare voluit, quàm ex Cistercio. Hoc ipso anno subrogauit Guidonem, tunc Cistercij Abbatem, cùm Romã aduenisset, grates, vt creditur, eidẽ Innocentio, pro acceptis beneficiis redditurus. Sic factũ est, vt quã in fratre, vt voluerat, non potuisset charitatẽ ostendere, in Patre pleniùs demonstraret Cistercij filiis. Latuit etiam Chaconium

Chaconium hæc promotio : sed præter Tabulas Ecclesiæ Rhemensis, quæ illam produnt, (nam ad eam aliam Sedem assumptus Guido,) concordant Authores: atque ex antiquis Magnum Chronicon Belgicum, qui inter alia hæc habet ad hunc annum [a] : *Item, anno Domini M.CC.II. Guido Abbas Cisterciensis, cum quibusdam Coabbatibus suis Romam proficiscitur; & non multò pòst Papa Innocentius fecit eum Episcopum Cardinalem Prænestinum.* Cistercij Chronicon versibus descriptum Guidonem hunc, Rhemensem Archiepiscopum, non Cardinalem memorat; breui distichо difficilè potente vtranque Dignitatem satis exprimere. Vnde hæc tantùm:

a Magnum Chron. Belg.

Guido subit, vita cuius fulgebat, vt ensis,
Archimandrita factus fuit inde Rhemensis

Verùm Guidonem Rhemensem Archiepiscopum fuisse etiam Cardinalem Prænestinum, cæteri omnes Authores testificantur, & præcessisse Dignitatem Cardinalitiam, argumento est, quòd hoc anno subtractus Cistercio fuit, succedente Arnaldo, vt statim dicam; & tamen archiepiscopalem Rhemēsem Sedem, ante sequentem conscendere non potuit, vt manifestis productis instrumentis ibidem nobis erit monstrandum.

3. Igitur per hoc tempus duo Guidones, Cisterciensis vterque, ex Cistercij Abbate assumptus, Cardinalium Collegium exornabant : alter Romanus, creatus à Clemente, primùm Diaconus, mox Presbyter Cardinalis Sanctæ Mariæ trans Tyberim, de quo multa superiùs; quem etiam demum Prænestina Sedes, sed non ante quadriennium præstolabatur: alter Gallus immediatus eius successor, qui hoc anno assumptus, eandem Prænestinam Sedem præoccupauit. Hinc factum est, vt vulgò confundantur ab Scriptoribus, identitate nominis, & immediata vtriusque successione; nunc in Cistercio, nunc vice versâ in Prænestino Episcopatu: & pro vnico tantùm memorentur manifesto errore; cùm Guidonem secundum, Rhemensem Archipræsulem fuisse compertum sit : quam dignitatem primus non obtinuit, in quo omnes conueniunt; & aliàs alter Cistercio subtractus sit anno M.C.XC. alter hoc M.CC. II. quod omnes Tabulæ concordes asseuerant. Rursus, quod attinet ad Episcopatum Prænestinum, compertum est, si Guido Archiepiscopus Rhemensis, eum titulum habuit, vt omnes admittunt, & Tabulæ Archiepiscoporum Rhemensium probant; ante Guidonem primùm eam habuisse: aliàs cùm ante illum subtractus sit, nempe, infra quadriennium, primo superviuente per longum tempus, non potuisset eo honore cohonestari.

4. Guidonem recèns creatum Cardinalem, in Germaniam missum ab Innocentio cum potestate Legati de latere, fortè vt Cruce Signatorum in Saracenos expeditionem, quà posset, maturaret; idem Chronicum Belgicum affirmat, vbi & memorat, quæ in illa ei Legatione contigerint : quæ, siue omninò, & vndequaque vera; siue, vt fieri solet, in maius aucta, quia singularia, & planè mirabilia, non putaui silentio prætereunda. Referam autem ipsius Chronici verbis: nam in Cæsario, quem Authorem citat, & quem ego libentiùs transcripsissem, nihil hactenus potui inuenire [b]. *Papa Innocentius, ait, fecit eum Cardinalem Episcopum Prænestinum, & misit in partes Alemanniæ Legatum, qui Cardinalis, vt Frater Cæsarius refert, veniens Coloniam, inuenit in partibus illis Clericum, nomine Thare, Dæmoniacum, qui Clericus erat Religiosus, & in singulis Dominicis communicabat. Benè verò poterat discerni, quando idem Clericus ex proprio motu loqueretur, & quando Dæmon per os eius loquebatur. Dicebat autem idem Dæmon Clerico Thare: Fuisti ad Confessionem? Etiam. Et quare non vidisti illud, & illud peccatum? Reuertere: meliùs confitere. Et adhuc adiiciebat: Ego parco tibi, Thare: quia benè est mihi propter te.*

b vbi suprà.

5. *Cùm ergo venisset Clericus ad Cardinalem die Dominica, volens de manu eius communicare, dubitabat Cardinalis, vtrùm deberet eum communicare. Et respondit Dæmon per os illius: Securè eum potes communicare, Domine Cardinalis : quia tua Communio cibus est animæ, non cibus corporis: at ego animam eius non habeo; sed tantummodo corpus. Et cùm adiurasset eum Cardinalis, vt recederet, dixit : Propter te non recedo: quia potestas hæc non est tibi concessa. Tandem Clericum communicauit. Vbi Dæmon per os eiusdem Clerici Sermonem faciebat optimum ad populum, & Theutonicè, & Latinè. Et cùm Episcopus in præsentia eius Sermonem alium fecisset, permittebat, vt totum absolueret. Tunc verò dicebat Dæmon Episcopo : Non benè prosequutus es : ego meliùs prosequar. Et ita faciebat Sermonem multò meliorem, quàm Episcopus fecisset. Cùm verò quæreretur, cur in Clericum illum intrasset; causa prædicandi se intrasse in illum, respondit, ad confusionem populi, ne haberet excusationem in die Iudicij. Interrogatus: Quod nomen est tibi? Belial, respondit, nuncupor: & semper vsque in finem sæculi corpus possidere debeo. Rursus quæsitus, quid sentiret de Monachis, qui habent proprietatem, respondit : Monachus, qui habet obolum, non valet obolum.* Hactenus ibi.

6. Guidoni in Cardinalem promoto Arnaldus Grandisyluæ Abbas subrogatur: de quo hæc Tabulæ, quas adducit Robertus Claudius [c] : *Arnaldus ex Abbate Grandisyluæ Legatus Pontificius contra Albigenses; cuius tempore promulgata Ordinis statuta M.CC.II. Paramus libro 1. de origine Inquisitionis. Eligitur Narbonensis Archiepiscopus M.CC.XII. in epistola Innocentij III. quam edidit V.C. Philippus Dumaus, Senator Diuionensis.* Ita Robertus paucis perstringens multa, quæ à nobis distinctiùs, & suis singula locis dicenda erunt. In Chronico eorundem Abbatum metrico, hic ille Distichus:

c in Gallia Christiana.

Arnoldum post hunc pietas diuina vocauit
Pontificem: sed eum subitò Narbona locauit.

Et quidem ad Narbonensem Ecclesiam promotum, compertum est, non tamen subitò, sed post decem annos; quod & Claudius notauit, & suo loco à nobis dicendum erit.

7. Tres annos fecerat Arnaldus in Grandisylua, in Populeto totidem: nec constat adhuc, an priùs, quàm his Ecclesiis, minori alteri in Hispania præfectus fuerit. Quæcunque haud dubiè felix tanto Patre, qui ab ipso initio suæ Prælationis tot Sanctos ferè inuexisse Cœlis creditur, quot filios educauit; quot ad sui Magisterij normam instruxit. Referam in exemplum vnum ex pluribus, ipsius Arnaldi verbis, quæ Cæsarius recenset in suis Dialogis [d] : *In Domo quadam Hispaniæ Ordinis nostri, quæ Pummana vocatur, duo adolescentes sunt conuersi, & tam laudabiliter in ea conuersati, vt vita illorum esset aliis in exemplum; ex quibus vnus in obsequium B. Virginis ita feruens extitit, ac deuotus; ita in Horis eius decantandis morosus, & intentus, vt non solùm in singulis versibus, sed etiam in singulis verbis memoriam ipsius haberet; sicque Horam Horæ cum maximis laboribus penè continuaret. Qui cùm annos decem, & septem fecisset in Ordine, grauiter infirmatus est, & ministrauit ei socius suus ex licentia Prioris, sciens eum Virum sanctum, & in seruitio Dei Genitricis deuotissimum, vt aliquid sibi diceret ad ædificationem, intuitu mutuæ charitatis flagitauit. Cui cùm ille nihil negare posset, nec vellet, respondit: Heri Domina nostra visitauit me, & quia die septimo ad Dominum sum migraturus, prædixit.*

d lib.7.c.52.

8. Virginis prædictioni subsequutus euentus; & glo-

 riæ Monachi visio alia fidem fecit Priori ostensa, quam idem, qui suprà, Author ita prosequitur [e]: *Cùm autem agonizaret die, & hora prædicta Vir Sanctus, Prior dormiens, Cellam, in qua iacebat, turbam candidatorum introire vidit, qui se propter animam illius deducendam aduenisse dicebant: statimque ad percussionem tabulæ excitatus, surrexit, & accurrit; & quia cœlestis esset exercitus, à quibus deuotus Genitricis Dei famulus foret deducendus, minimè dubitauit. Hoc Dominus Arnoldus Abbas Cisterciensis Treueri positus multis recitauit, dicens veraciter in Domo, in qua priùs Abbas fuerat, gestum.* Hactenus ibi. Quibus clarè videas, quàm sanctos filios, Arnaldus Cistercio dederit; inter quos crebræ cœlestes reuelationes, visitationésque; & nouis semper visionibus visiones, atque omnes per euentus, aut alia externa signa comprobabantur.

e vbi suprà.

9. Multa hunc virum egregia facta commendant, quæ latè referemus suis temporibus. Interim adnoto, Innocentium Summum Pontificem tanti eum fecisse, vt suos illi Sermones dedicauerit, præmissa epistola, quam cum eisdem Sermonibus primùm illi transmissam per Nicolaum Cisterciensis Cœnobij Monachum, & Innocentij Capellanum: dein etiam vulgatam, insigne monumentum venerationis, hîc inserendam haud dubiè mihi persuasi. Videant omnes qualis, ac quantus fuerit, quem ipse Christi Vicarius, nec qualiscunque, sed Innocentius III. sanctitate, & doctrina, vel inter primos dignum censuerit, cui suas dedicaret lucubrationes. Porrò epistola ipsa hæc habet verba [f]:

f Habetur inter Inn. Pont. Max. Opera

10. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilecto filio Arnulpho, Abbati Ordinis Cisterciensis, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Prophetica docet authoritas, quòd beati sunt illi, qui seminant super aquas. Semen enim est verbum Dei: & aquæ multæ sunt populi multi. E contra maledictus est ille, qui frumentum abscondit in populo, & suffodit in terra talentum: quia supererogare debet aliquid stabularius, qui duos accepit à Samaritano denarios: & superlucrari debet aliquid seruus, cui Dominus duo talenta commisit. Nam à tunica hyacinthina dependebant aurea tintinnabula, ne Pontifex ingrediens absque sonitu Sanctuarium, moreretur. Inter cætera siquidem, quæ ad pastorale spectant officium, sanctæ prædicationis virtus excellit: iuxta quod docet egregius Prædicator: Non misit me Dominus, *inquit*, baptizare; sed prædicare. *secundùm illud*: Prædica verbum, insta opportunè: opus fac Euangelistæ. *Itémque*: Quàm speciosi pedes super montes euangelizantium bona. Clama, ne cesses: exalta quasi tuba vocem tuam. *Hoc enim officium iniungit Dominus principaliter Apostolis, dicens* [k]: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod audistis in aure, prædicate super tecta. Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. *Tanta nanque virtutis est prædicatio, quòd animam reuocet ab errore ad veritatem, & à vitiis ad virtutes: praua mutat in recta, aspera conuertit in plana: instruit fidem, erigit spem, & roborat charitatem; euellit nociua, plantat vtilia, fouet honesta: via vitæ, scala salutis, & ianua Paradisi. Prædicator itaque debet habere aurum, argentum, & balsamum, videlicet, sapientiam, & eloquentiam, & honestatem: vt quod dicat, intelligat; & quod dixerit, & intellexerit, agat. Nam,* Qui fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in Regno Cœlorum. *Alioquin dicetur illi:* Medice, cura te ipsum. *Similis ficulneæ, quæ folia sine fructu producit.* Omnis verò Scriba doctus in Regno Cœlorum, de thesauro suo noua profert, & vetera. *siue, quòd testimonia producit, tam de nouo, quàm de veteri testamento; siue quòd educit, tam de gratia nouitatè, quàm de vetustate culpæ sermonem; siue, quòd agit tam de præmiis, quàm de suppliciis, quæ innouatis in bono, vel inueteratis in malo debentur.*

De his autem pro diuersitate personarum, & rerum debet aliter, atque aliter loqui. Vnde ad Sponsam dicit in Canticis Canticorum: Murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. *Per aurum enim sapientia designatur, Salomone etiam testante:* Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. *Per argentum autem intelligitur eloquentia, dicente Psalmista*: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. *Decenter ergo per murænulas aureas, flores sapientiæ designantur, quibus collum, & pectus Ecclesiæ, vel Prædicatores, & Doctores ornantur. Vermiculatas autem, id est, distinctas, & variatas argento, scilicet, eloquentia, vt iuxta varietatem materiæ, vel personæ, stylus sermonis & varietur. Ait enim Apostolus:* Sapientiam loquimur inter perfectos: inter vos autem nihil iudicaui me scire, nisi Christum Iesum, & hunc Crucifixum. *Et iterum:* Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus; tanquàm paruulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam. *Sapientibus quoque, & perfectis ait veritas increata:* Vobis datum est nosse mysteria Regni Dei: *E contra rudibus, & infirmis ait:* Multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modò. *Hinc ipsa prudenter iniungit:* Nolite sanctum dare canibus, nec margaritas mittatis ante porcos. *Sed mundis animalibus estote similes, quæ ruminant pariter, & vngulam findunt. Debet enim Prædicator habere vinum, & oleum, virgam, & manna, ignem, & aquam, singula suo loco congruè proferenda. Principaliter autem ad eruditionem fidei, & ad informationem vitæ, tanquàm ad fundamentum, & ad ædificium debet intendere Prædicator, confirmando, quod dicit, authoritatibus, rationibus, & exemplis, vt funiculus triplex difficilè dissoluatur. Quia verò puluis inanis gloriæ pedibus Prædicatorum frequenter adhæret, debet vtique Prædicator excutere puluerem de pedibus suis, ipsosque compunctionis aqua lauare, vt mundus sit totus; ne fortè cùm aliis prædicauerit, ipse reprobus fiat. Vtinam autem in prædicationis officio fecerim ipse, quod dico! sed tot sum causarum impeditus incursibus, tot negotiorum nexibus irretitus, vt necesse sit diuisum ad singula, minorem in singulis inueniri. Contemplari quidem non sinor, sed neque respirare permittor: sic traditus aliis, vt penè penitùs mihi videar esse subtractus. Ne verò pro sollicitudine temporalium, quæ temporis exigente malitia valdè me grauant, curam spiritualium omninò negligerem, quæ mihi propter apostolicæ seruitutis officium magis incumbit, quosdam Sermones ad Clerum, & populum, nunc litteraliter, nunc vulgari lingua proposui, & dictaui: quos ad tuæ petitionis instantiam, quam per communem Filium Fratrem Nicolaum Capellanum meum, & Monachum tuum, mihi fecisti, Deuotioni tuæ studui destinare, rogans, & obsecrans in Christo Iesu, quatenus in orationibus tuis apud Iustissimum Iudicem, & piissimum Patrem me reddas spiritualiter commendatum.*

11.

Hactenus Innocentius ad Arnaldum, quem nominat Arnulphum, inuersione vsitata per illud tempus, quibus & summa inter ipsos familiaritas, & Arnaldi fiducia, qui prouocauerit, & Innocentij dignatio, qui obedierit, haud obscurè dignoscitur. Tum Monachos haud inuisos illis temporibus, quibus Pontifices vterentur pro Capellanis, omnia munia Ecclesiæ subituris. Quod adhuc perdurasse per multum tempus, plures litteræ indicant, ex quibus aliquas in tempore reddemus. 12.

1. Beati

1. Beati Arnulphi Cornibouty Vita, per Gosuinum scripta, 2. patria, parentes, & lubrica iuuentus. 3. Resipiscentia, & religiosa vita in sæculo: 4. tentatio vehemens, 5. & victoria consequuta: 6. sæculum fugit, & in Villario Conuersum induit. 7. Rara alia in Probatione tentatio, 8. & victoria rarior, 9. ac rigoribus rigores semper additi. 10. Dictum de prolongato eius martyrio.

CAPVT V.

1. SVB idem tempus illustrauit Villarium in Brabantia Beatus Arnulphus, dictus de Bruxella, aliàs Cornibout, à Carolo Abbate donatus Conuersi Habitu. Eius Vitam, & Acta Gosuinus, eiusdem Domus Monachus, & Cantor adeò eleganter, & fideliter scripsit, vt vix ei quicquam addere possimus, & ne vix demere: elegantiam stylus ipse prodet: quod verò attinet ad fidelitatem hæc ab eo præfata libet præmittere [a]: *Cùm adhuc*, ait, *in hac vita conuersaretur, & secreta conuersationis eius, partim scirentur, partim nescirentur, vnus Monachorum Villariensium, Vvalterus nomine, qui ei valdè familiaris erat, multoties secretiùs rogauit eum, vt de bonis Domini, quibus eum gratia Mater ditauerat, ei aliqua, causa ædificationis, intimaret: illo verò sæpiùs reluctante, idem Monachus se nimiùm contristari, nec ab importunitate sua desistere se velle asseruit, nisi ei ab ipso aliqua intimarentur. Tandem ille rogantis deuictus instantia, roganti satisfecit: & ei multa de secretis suis referauit, quæ nos ab eiusdem Monachi ore rapientes, memoriæ commendauimus, vt scripto postmodum traderemus. Quædam, & personæ sæculares probatæ Religionis, & quidem Fratres Domus Villariensis, aliqua de secretis Beati viri, quæ ab eius ore audierunt, nobis enarrauerunt: quorum testimonia credibilia facta sunt nobis, ad declarandam eius conuersationem. Vt igitur lucerna ponatur super candelabrum, & luceat fidelibus, qui sunt in Ecclesia Dei, mirabilem Iusti huius conuersationem, sicut à supradicto Monacho, vel ab aliis testibus veridicis nobis recitata est, breuiter elucidare cupientes, Spiritum Sanctum inuocamus adiutorem: quatenus eius gratia cor nostrum, & linguam nostram regente, aliqua tam præsentibus, quam posteris profutura scribere valeamus.* Hæc ille in Prologo. Porrò, quæ de Actis Sancti Viri narrat, vsque ad ingressum eius in Villarium, hoc, quo euenit anno; reliqua suis locis dicenda erunt [b].

a in Præfatione.

b lib. 1. cap. 1.

2. *Fuit in Episcopatu Cameracensi, in oppido Terræ Brabantiæ, quod Bruxella dicitur, adolescens quidam Arnulphus nomine, quem à mediocribus parentibus duxisse originem ferunt. Hic in primo adolescentiæ suæ flore, neququam aduertens, quod ait Salomon:* Adolescentia, & voluptas vana sunt. *Nec etiam prænoscens, quanta Deus in posterum ei bona facturus esset, sponsionem, quam se in Baptismo promiserat, renunciaturum Diabolo, & operibus eius, minimè illibatam seruauit; sed leuis moribus, & verbis per tortuosa mortis itinera cœpit erraticus viator incedere: & in quantum libuit, carnis suæ voluptatibus deseruire. Cùm autem placuit Domino, qui eum segregauit ex vtero matris suæ, vt vocaret eum per gratiam suam, misit ei spiritum consilij salutaris, qui cordis eius tenebras illuminaret, & errantem ad viam veritatis reduceret. Ad cuius dulce susurrium à somno mortis excitatus, abiit ad Sacerdotem Vicarium Christi, & noxium peccatorum suorum virus in Confessione euomens, exuit veterem hominem cum actibus suis; & induit nouum, qui secundùm Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.*

3. *Deinde cum omni industria segregans se à maleuolo sæcularium contubernio, cœpit frequentare religiosas personas, & bonis viris se familiarem exhibere: vt eorum exhortationibus, & sanctis orationibus, tantò liberiùs ad meliora proficeret, quantò validiùs carnis illecebris, & vanitati mundanæ renunciaret. Quotiescunque autem poterat, sanctarum celebrationi Missarum intererat; Dominicisque noctibus, atque in Sanctorum Festiuitatibus, pulsatis ad Matutinas campanis impiger ad Ecclesiam conuolabat. Si quando verò somnus eum diuturnior oppressisset, ita vt ad sonitum campanæ nequaquam surgeret, postmodum cùm euigilans, Matutinis iam ex parte cantatis, tardiùs ad Ecclesiam veniret, tunc miro modo mærens, & verecundus, non ante oculos hominum, sed Dei Ecclesiam ingredi, & ipsi Domino adstare recusabat: sed stabat foris in eo loco, vbi tecto Ecclesiæ descendebant stillicidia pluuiæ stillantia super terram: quod tamen ei raro contingebat.*

4. *Et quoniam scriptum est:* Vasa figuli probat fornax: & homines iustos tentatio tribulationis. *quodam tempore instinctu Diaboli tentatus est: sed probatus. Cùm enim mulier quædam, ætate adolescentula, lasciua moribus, & sæculariter viuens, videret eum adolescentem aspectu decorum, oculorum suorum capta laqueo exarsit in concupiscentiam eius. Sed, quia putidum cordis sui amorem libidinosæ commixtionis incentorem ei palam denudare erubescebat, eò quòd timoratum, & religiosæ vitæ deditum attenderet; cœpit cogitare, quali arte alliceret eum ad peccandum: & nacta opportunitatem, nocte quadam, cùm ille in cubili suo se collocasset ad pausandum, sub caligine noctis, ingressa latenter cameram, venit ad lectum eius: & iuxta eum se impudenter collocans, cœpit eum verbis prouocantibus incitare ad peccatum. Quod ille vt audiuit, statim de lecto exiliens fugit, sicque misera mulier spe sua frustratam se esse dolens, confusa recessit.*

5. *Porrò ea hora tam valida carnis tentatione correptus est, vt penè lapsus fuisset in peccati voraginem, nisi Dominus gratiæ suæ manum ei porrexisset, qui seruos suos non patitur tentari supra quàm possunt: sed facit cum tentatione prouentum, vt possint sustinere. Pro sua igitur ereptione gratiarum actionem Domino lætus rependens, ait: Spero in te, Domine Deus meus: quia, sicut nunc pro te, ab hoc igne mortifero liberatus sum: sic deinceps huiusmodi incendium, te protegente, mihi non dominabitur.* Hæc Gosuinus de victoria sui tyronis, quam reportasse de muliere lasciua planè arduum: sed de se ipso, dum præteritæ occasionis recordaretur, supra hominem fuit. Quippe anhelantes ad culmen perfectionis multa ab opere retrahunt; consensus quò occultior, eò facilior; & quem alteri cedere pudebat, non pudet sibi. Hinc Draco ille magnus, serpens antiquus, qui pedibus sæculares homines calcat, prosternit corpore; stellas, id est, Sanctos, sola cau-

da, id est, reliquiis occasionum præteritarum aggredi dicitur, tertiam eorum partem post se tracturus. Sed redeo ad Historiam.

6. *Pugnans itaque de cætero nouus athleta viriliter, preparauit animam suam ad tentationes: & in hoc statu Religionis, quasi duobus annis permanens, quantum potuit, se à peccatis, & vitiis custodiuit. Sed timens, ne si fortè recidiuum pateretur, fierent nouissima eius peiora prioribus, proposuit transire ad Ordinem Cisterciensem: & tanquam si responsum accepisset à Spiritu Sancto, non visurum se mortem, nisi priùs esset Conuersus eiusdem Ordinis, & mirabiliter præ cæteris viueret, duos secum comites itineris sui sine dilatione assumens, timorem, scilicet, Domini, & spem veniæ, reliquit cognatos, & abiens, valedixit sæculo in sæculum, & in sæculum sæculi.* Hactenus, quæ Arnulphus manens in Mundo, & peccator, & pœnitens. Nunc iam aduentum eius ad Villarium, & tyrocinij primordia, eiusdem Gosuini verbis pandamus: *Egressus igitur nouus Christi tyrunculus cum Abraham, de terra, & de cognatione sua, vt iret in terram, quam monstrauerat ei Deus, anno ætatis suæ vigesimosecundo venit ad Monasterium Villariense: vbi à Domino Carolo tunc temporis Abbate recipi petiit, & impetrauit: sicque habitu sæculari deposito, & Habitu Ordinis assumpto, Fratrum Laicorum Conuentui sociatus est.* Ita sub signis Cistercij, Duce Carolo, fortè & Magistro Cæsario Heisterbacensi, quem iam tunc in Villario Priorem agere dicebamus superiùs, spirituali militiæ nomen dedit, miras in ea victorias adepturus.

7. Verùm, quos primùm incursus inimici passus sit admirandos, quia raros; atque eò periculosiores, quò feruentiores, saltem in speciem, idemmet Author pergit ita scribere [d]: *Cum autem annus Probationis eius, necdum ex magna sui parte euolutus esset, cœpit tristari, eò quòd minus laboris, & afflictionis, quàm arbitrabatur, reputabat, se inuenisse; & tacitis intra se cogitationibus, sibi ipsi de se ipso conquerebatur, dicens: Ad quid veni ego ad Ordinem istum? Nunquid vt frustra dies meos consumerem? Si foris remansissem in sæculo, multò plùs afflictionis corporaliter potuissem sustinere, quàm hic sustineam. Aliud est, quod me torquet interiùs, hoc, scilicet, quòd omnia corpori meo necessaria, tam in victu, quam vestitu, sine vlla sollicitudine mea mihi ministrantur, quibus abundo plusquàm corpori meo, & stomacho necesse sit. Ecce tempus meum perdo: & dies mei sine fructu mercedis pereunt.* Hæ primæ tentationes noui militis, per speciem pietatis, zelique, reuocaturæ hominem, nisi ipse in contrarium retorsisset. Neque enim ideò deserere Cistercium, in quod tendebat versutia communis hostis; sed magis Cisterciensi disciplinæ aliis non tolerandæ, rigores addere: nec diuertere à via, quam incepisset; sed in eadem, qua posset, & liceret, velociùs currere, ac sibi ipsi calcaria superaddere. Nam audi, quod sequitur [e]:

d ibidem.

e ibidem.

8. *Cùm hæc, & similia mente tractaret, reputans secum, ne fortè pœnitentiales Ordinis afflictiones ei celarentur, cœpit cogitare, & recogitare, quid arctius, quidve pœnalius posset suæ carni superaddere: & inuenit quoddam tormentum, quod satis corpori suo esset onerosum. Fecit namque sibi furtim duos funiculos de setis tortos, quas ei cauda ministrauit equina; & circuncinxit se eis, strictim circa coxas suas, desuper genua, portans illos diebus multis, quoadvsque caro eius vehementer exinde læderetur: die verò quadam accidit ei, vt ex quodam defectu corporis factus velut exanimis corrueret in terram.* Ita quod modò velut lasciuiebat, iam sub onere gemens corpus caducum, non ampliùs de retrocessione deliberauit.

At neque à superadditis rigoribus censuit sibi cessandum: quin insistendum eisdem, aliisque, quò tolerati (quæ nostra natura est) assuetudine leniores efficerentur. Id vnum tantùm monitus adiecit, vt quod anteà velut minùs expertus miles, inordinatè faciebat, quia, duce inscio; ex tunc, obtenta Abbatis sui licentia, consultiùs faceret, & maiori cum lucro reportando: *Videns enim quidam Fratrum (Arnulphum laborantem defectu virium) timens, ne aliquam singularem corpori suo inferret afflictionem, post modicum, cùm ad se reuersus fuisset, alloquens eum seorsum, dixit ei: Frater Arnulphe, caue tibi, ne communes Ordinis Institutiones transgrediaris: neve tibi asperiores, non licentiatus, assumas singularitates: quia magnum inde corporis tui posses incurrere detrimentum. Ad quod verbum ille confusus in semetipso, accessit ad Monachum Confessorem, qui tunc temporis erat Magister Conuersorum: & confessus est, se portasse funiculos ipsos absque licentia. Confessor verò increpans eum, & iniungens ei pœnitentiam, prohibuit, ne quid de cætero simile, sine licentia attentare auderet. Ille verò factus constantior ex increpatione Magistri sui, accepta licentia, fecit funiculum longiorem, cui multos inseruit nodos, vt citiùs, grauiùsque cutem cum carne secaret, & sibi maiorem daret hæc medicina dolorem, & ex eo circunxit se per medium sui, adstringens eum fortiter corpori: quem similiter diebus multis portasse memoratur: quousque tandem funiculus idem cutem transfigens, carni eius tam validè immersus est, vt de carne eius putrefacta vermes ebullirent; & ipsa eadem caro magnum ex se fœtorem emeuomeret. Timens igitur fortis athleta, ne fœtore, qui è putredine carnis eius procedebat, offensionem proximis generaret, curauit eundem funiculum carni suæ penitius subtrahere, non ob defectum quidem tolerantiæ, sed propter charitatis affectum.* 9.

Hæc initia Arnulphi in Nouitiatu: nam prouentus quis narret? Certè in afflictione, atque maceratione corporis sui, vsque adeò eminuit, vt idem Author nequaquam dubitauerit eum vocare Martyrem. Et quidem aliis inimitabilem: sic enim ait [f]: *Sed si ita est, imò quia ita est, meritò priuilegianda est venerabilis conuersatio Fratris Arnulphi, noui Martyris nostri, qui tam mirabiliter vixit in hac vita mortali, vt vix hodie inueniatur, qui austeritatem vitæ eius, non dico per omnia sustinere, sed ne attentare quidem audeat.* Et paulò inferiùs tractatum eundem diuidens: *Et quia multæ sunt afflictiones, quas vir Beatus corporaliter sustinuit, congruum nobis visum est in primo libro, non solùm corporales eius afflictiones, sed etiam instrumenta afflictionum tantummodo memorare, vt discant omnes, longo illum Martyrio fuisse coronatum: in secundo autem libro virtutes, & reuelationes, sive certa eius gesta, adiuuante Domino, describemus.* Hactenus ille. Nos ex vtroque libro inferiùs aliqua, sed pluribus omissis, transcribemus. 10.

f in Prolog.

I. Sanctum

1 Sanctum Vuillelmum Roskildensem, Esronensis Abbas, & Monachi sepeliunt. 2. Eius in eos devotio, & è converso. 3. Beati Felicis Odulani sub dubio mors. 4. Dictum de Heileka reclusa Cisterciensi. 5. In Hemmenrode 6. admirandæ visiones, 7. etiam his, quorum nomina ignoramus. 8. Laudensium, Vangrouecensiúmque Monachorum tristitia de morte Miezeslai: & Hortæ funus Petri Molinæ Comitis.

CAPVT VI.

1. CONSECRAVIT hunc annum Sancti Guillelmi, Roskildensis Abbatis, pretiosa mors, qui vt Habitu Cistercium non induerit, affectu induit, miraculis, & familiaritate fouit, & vel post mortem etiam honorauit: traditus sepulturæ per Cistercienses Esronensis Cœnobij, vt eius apud Surium Acta testificantur [a]: *Octauo, inquiunt, Idus Aprilis, anno Christi M. CC. II. ætatis suæ nonagesimo octauo, à suscepto verò Abbatis officio quadragesimo, Venerabilis Pater Vuillelmus, Roskildensis Abbas, feliciter emisit spiritum. Eius Religiosi filij sacrum corpus illius cum hymnis, & canticis, quibus permixtæ erant lacrymæ, & gemitus in Ecclesiam detulerunt: cúmque ad sedes suas se recepissent,* Te Deum laudamus, *inchoatum est, & matutinæ Laudes Dominicæ Resurrectionis, non quidem absque luctu, & lacrymis; sed tamen debita cum veneratione, absoluta sunt. Vide hic, Lector, quàm sit verè mirabilis Deus in Sanctis suis. Nam neque sine gloria fuit Patris huius vita, neque mors sine gratia, imò verè in conspectu Domini multùm pretiosa: quippe qui hodie receptus sit à Christo in Paradisum, quo ipse victor ab Inferis resurrexerat. Die secundo Paschæ humatum est corpus eius ante Altare S. Thomæ Apostoli, quod ipse ædificarat, Domino Abbate Turkillo Ecclesiæ B. Mariæ de Esrom cum suis Monachis funeri eius officia debita exhibente, multisque tum è Clero, tum è populo cum magna deuotione accurrentibus, vt eius exequiis interessent. In eo autem loco Dominus noster Iesus Christus ad laudem, & gloriam nominis sui per Beati Viri suffragia vsque in præsens innumera præstat beneficia iis, qui toto corde ipsum quærunt: cui est honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

a Apud Surium Aprilis 6.

2. Hic ille Sanctus Vuillelmus est, qui Sanctæ Genouefæ Ecclesia ex sæculari transeunte in regularem, Eugenij iussu, cuius mutationes præcedenti tomo meminimus, Habitum, sub Oddone primo Abbate, in eâ Domo induit regularem: postmodum ab Absalone Roskildensi vocatus in Daniam, deformatum ibidem Monasterium iuxta Roskildiam, doctrina pariter, & exemplo reformaturus, circa annum Christi M. C. LXI. Abbas creatus, æquè virtutibus claruit, atque miraculis, quæ latè in eius Actis commemorantur. Monachos Esronenses frequentabat, Sanctorum contubernio delectatus, & pariter docturus, atque docendus. Inter miracula eius circumfertur, quòd [b] *Monachus quidam Cisterciensis Ordinis, Haquinus nomine, incola Monasterij, quod Esrom vocant, multis annis ex pectoris obstructione, & angustia, tanta laborauit raucedine: vt vix etiam ab adstantibus posset internosci, quid diceret. Multa quidem illi malo remedia adhibuerat, multas Medicorum potiones hauserat, sed frustrà. Incidit tamen illius animo, vt Abbatem Vuilhelmum adiret. Non cunctabatur ille, venit ad virum Dei, rauco murmure explicat pectoris vitium: precatur obnixè, velit manu sua contingere guttur languidum. Ille exprimens signum Crucis, tangit guttur, & ait: Sanet te Filius Dei. Monachus verò sensit cœleste remedium: nam sensim dilatata arteria anheli pectoris, organum vocis magis, magisque reformatur.* Plures in vita, & in morte Sancti Viri reuelationes, plura miracula in Actis eius legat, quicunque volet.

b ibidem.

Hoc item anno, si Vuaræo fides, meritis plenus, miraculis coruscus Sanctus Felix Odulanus, Episcopus Osoriensis ex Monacho Cisterciensi migrat ad Cœlos, cùm sedisset annos XXIV. plùs, minúsve, in quibus Sedem episcopalem ex Aghenoa in Kilkeniam transtulisse, & ibidem fundamenta iecisse Ecclesiæ Cathedralis commemoratur. Sepultus denique in Monasterio Geripontis Ordinis Cisterciensis, à quo nec in morte voluit separari. *Porrò* (inquit Iacobus Vuaræus) *ad eius tumulum, qui a septentrionali parte summi Altaris visitur, multa olim patrata miracula feruntur.* Sic Vuaræus. Cæterùm in Annalibus Kilkeniæ, quos refert Henriquez ad vigesimam quartam diem mensis Ianuarij, qua eius memoriam recenset in Menologio, cùm dicatur, sub ipso factas fuisse Constitutiones Ecclesiæ Casiliensis, anno millesimo centesimo septuagesimo secundo, necessariò fit, vt aut vltrà triginta annos Episcopatum rexerit, aut ante hunc, ex hac vita sublatus fuerit. 3.

c in Episcopi Osoriensibus.

Sub idem tempus, quantùm ex verbis Cæsarij potest coniici, creditur in Colonia floruisse Beata Heyleca, Cisterciensis reclusa, quemadmodum de Iueta suprà diximus, de qua idem Cæsarius in Vita Venerabilis, Enffridij, Decani Coloniensis, hæc habet verba [d]: *Personas Deum timentes, vt ipse* (scilicet, Enffridius) *illarum meriti esset particeps, de suo stipendio pascere curauit. Vnde & Venerabilem illam inclusam Ordinis nostri Dominam Heylekam, secundùm nomen suum, verè sanctam; cuius Cella Monasterio Sancti Andreæ adhærebat, de sua Prebenda, quoad vixit, sustentauit: aliorum enim eleemosynas beata illa recipere recusauit.* Heylecam memorat Henriquez in Menologio, sed nulla alia notitia, quàm ea, quæ ex eo loco Cæsarij sumitur. Vbi & verba illa explicat, secundùm nomen suum verè sanctam: *Quia* Heylek *Germanicè Sanctum significat, &* Heyleikeyt *sanctitatem.* 4.

d lib. 6. cap. 5

Sub idem tempus in Cœnobio Hemmenrodensi sub Hermanno Abbate admiranda illa visio facta est Monacho cuidam Sancto, dubium, cui ex multis: quam idem, qui suprà, Author his verbis narrat [e]: *In Claustro, cuius sæpè memini, sicut mihi scripsit quidam ex Sacerdotibus Domus eiusdem, in quadam Solemnitate Natiuitatis Domini, Fratres ad sacram Communionem se præparabant: cúmque pacem iam accepturi post* Agnus Dei, *terræ, vt moris est, procumberent, vidit Frater quidam Puerum Iesum; non tamen quasi recenter natum, sed in Cruce quasi passum, cuius omnia vulnera cruorem stillabant: quem tamen calix stans subter positus, totum recipiebat: vnde frater ille tantis sumendis Sacramentis se indignum reputans, ad superiora stalla diuertit, aliisque inuentibus,* 5.

e lib. 9. c. 42

nuentibus, vt procumberet, se non processurum signauit.

6. *Prima autem cantata, aliis ad Capitulum exeuntibus, ipse ad orationem faciendam, vt quidam facere solent, diuertit; veniénsque ad Altare Sanctæ Crucis, orationi intendit, & videbatur ei tempus breue præ deuotionis magnitudine. Cúmque orationem protraheret, & abire tempus non sentiret, apparuit ei Beata Dei Genitrix, & alloqui eum dignata est. Cur, inquit, hodie sacrosanctum Corpus, & Sanguinem dilecti Filij mei non sumpsisti? At ille: Non ore, sed corde se indignum clamabat. Ad quod Beata Virgo respondit: Tu te indignum cogitas: & quis, putas, tanta re dignus esse potest? Hanc igitur offensam tibi condonabo: sed vide, ne de cætero simile feceris. Igitur, cùm orationi intentus, & confabulatione Beatæ Virginis delectatus, quasi in ecstasi raptus esset, tandem ad se rediit, & ad Capitulum post alios occurrere festinabat. Ibat, & ecce occurrebant illi aliquanti Fratres, sacra Altaria circumeuntes; Capitulum verò finitum erat: ipse autem nesciens, & tempestiuè ad Capitulum occurrere existimans, adhuc orabat: sed subsequens Monachus signum Tertiæ pulsauit. Nunc demum intelligens, quæ circa se gerebantur, se ab hac noxa illi ad absoluendum commisit, qui eum sic absentauerat.* Hactenus Cæsarius de illo Monacho.

7. Qui etiam sequ. Cap. narrat, eodem Monacho accedente ad Communionem, in ipsa feria quinta Cœnæ Dominicæ, visum ab alio, qui illum sequebatur [f], *Speciosissimum Puerum manibus Sacerdotis super Altare accipi, & in os illius Fratris deponi: & cùm videret, terra procumbens, ipsum, quem viderat, adorauit. Moti sunt autem super hac venia illius quidam, eò quòd inordinatè fecisse videretur: & conuenit eum vnus, in audientia plurimum minans, se eum proclamaturum. At ille causam ei, qui sciebat, commisit, vt ab hac eum verecundia tueretur: qui immisit ei spiritum silentij, & quietis, & non nouit illum. Porrò ille, qui Puerum Iesum susceperat, & portabat, incedebat, vel potiùs ferebatur in iubilo cordis, in ardore spiritus vehementis: & in tantam spiritus ebrietatem deuenerat, vt quasi à sensu alienatus propemodum se non sentiret; & vix ad stallum suum sine titubatione rediret.* Felix Domus, quæ tales habebat Monachos, vel ignotatos posteris! Quales putemus fuisse, qui noscuntur, quando, qui hæc meruerunt, ignorantur? 8.

[f] lib. 9. c. 42.

Hic idem annus nostris in Polonia, Laudensibus præcipuè, & Vangrouecienlibus, morte sui Fundatoris, nimirum, Miezeslai Regis, funestus fuit, cùm maximè eadem Monasteria exteri tantùm, scilicet, Colonienses inhabitarent, quibus ab ipso condita, & triste haberent in aliena terra versari, defuncto Principe, à quo illuc adducti essent. Meminit horum Bzouius in Annalibus: sed distinctiora ex Martino Cromero, accurato Scriptore rerum Poloniæ, accipiat Lector: is nanque causam reddit totidem verbis [g]: *Nam Laudense, & Vangrouecense Monasteria (Miezeslaus) iam inde appulso fratre Vladislao condiderat, & locupletauerat, & in ambobus Theutonas Cisterciensis Sodalitatis ex Monasterio Veteris montis, tertio à Colonia milliario deductos collocauit: edictóque perpetuo sanxit, vt non nisi Colonienses ad ea Monasteria cooptarentur, & reciperentur: propterea quòd honorificè à Coloniensibus habitus esset, cùm eò adolescens Religionis causa venisset.*

[g] lib. 7 in vita Miezelai.

9. In Hispania funestauit item Hortensem Domum Illustris Comitis Petri Mantiquij mors, & deductum ad illius Claustrum funus, insigni pompa, qualem ipsum decebat; viduámque Sanctiam Infantissam, Garciæ Regis Nauarræ filiam, Magni illius Roderici, quem *Cid* Hispani vocant, pronepotem, quam sibi matrimonio copulauerat. Quæ Hortensibus beneficia contulisset, multa retulimus, plura subticemus: corpus in ipso muro Claustri conditum sub arcu lapideo, tali ad nos vsque producta inscriptione:

Lux patriæ, clypeus populi, gladiúsque malorum
Sub petra Petrus tegitur Comes inclytus ista.

Obiit quarto Idus Iunij, Æra millesima ducentesima quadragesima. Habet & aliud Hispanum epitaphium longè extensius, quod hîc transcribere superuacaneum duxi.

---

1. *Obtentum priuilegium pro fugitiuis, 2. & contra quosdam ambientes Prælaturas. 3. Innocentij ad nostros 4. grauis epistola. 5. Promulgata statuta, & quædam addita. 6. Pereynenses fœderati Sanctiacobæis. 7. Nunij Quinonij, Calatrauæ quondam Magistri, mors, sepulcrum. 8. Chronologia, & Villa-noua Nannetensis: 9. tum Sagittarium, & Sanctus Thomas de Torallo, 10. Hochtanum, 11. & Aquiria in Belgio Virginum: 12. & Camberona, hodie Sancta Lucia in Aragonia.*

CAPVT VII.

1. QVÆDAM hoc anno ad nostros emanarunt Innocentij decreta, quæ domestica mala concernentia, adeò nihil purum, & prorsus defæcatum in hac vita, à Guidone impetrata facilè credam. Quippe haud erubescente humili viro infirmitates prodere, vt eis conuenienti remedio subueniretur. In fugitiuos obtentum priuilegium, ne vltra modum in Regula præscriptum, etiam intuitu apostolicarum Litterarum ad id impetratarum admitterentur: quas omnes Innocentius voluit intelligi [a]: *Salua Ordinis disciplina, vel si Regulare fuerit, & honestum, aliàs nullam habere firmitatem; neque earum obtentu, nostros ab aliquo, ad talium fugitiuorum receptionem posse compelli.* Ita prouisum repetitis fugitionibus; ne vel nimia admissionum facilitate, sperneretur delictum; vel mores iteratæ Apostasiæ plerunque perditi, etiam perseuerantes coinquinarent.

[a] In Regestis præsentis anni.

At non tam facilè occursum malis maioribus, & periculosioribus, quæ vel optimos quosque peruadentia, facilè vniuersos perturbabant. Spretæ hactenus Dignitates, & Præfecturæ: & se felices illi reputabant, qui non eligebantur: electi, aut recusabant, in quantum poterant, aut tantùm obediebant: & nullus ferè, qui ambiret aliis præesse: qui fugerent, innumeri: reliqui, nec ambiebant, nec detrectabant. Cætera vitia humana, atque terrena: superbiam Cœlo natam: quippe ab Angelis ortam; & Cistercienses, quò proximiores in vita Angelis, quò abstractiores ab aliis affectionibus; eò superbiæ obnoxios 2.

obnoxios magis esse, aliorum contemptus,& propriæ æstimatio virtutis,de quibus notabantur (iure, an iniuria, dubium) comprobabant. Nunc vsu rerum, & potentiæ magnitudine, cæterorum inuidiam obruentes, inter se decertasse, vt non multos, subiacuisse huic malo aliquos, probant Litteræ Innocentij Papæ III. ad Cisterciensem communem omnium Patrem, & quatuor reliquos scriptæ, quibus & in nonnullis vitium notat, & vt obuiam eatur, & paterna hortatur, & monet sollicitudine. Litteras ipsas plenas pietatis, & reuerentiæ in vniuersum Ordinem, in media increpatione, hic subiungere necessarium duxi: sic autem habent [b]:

3. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis Cisterciensi, de Firmitate, Pontigniacensi, Claraeuallensi, & de Morimundo Abbatibus, Salutem, & apostolicam benedictionem.*

b in Bibliotheca Vaticana.

Quia, qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter; & Cisterciensem Ordinem credimus hactenus vsque adeò profecisse, vt à mari ad mare, propagines suæ Religionis extenderit, & in omnem terram fama honestatis eius exierit, rectè, purè, ac simpliciter hactenus ambulauerit; neque qui erant Superiores in eo, visi sunt tanquàm dominantes in Clero; sed forma facti gregis ex animo, nolebant de Prælatione contendere, aut sibi primos accubitus, aut primas cathedras vindicare; vel suos excessus sub occasione defendere Prælaturæ. Legerant enim, quòd Principes gentium dominantur eorum; & qui potestatem habent super eos, benefici appellantur. Verùm Discipuli Christi non sic; sed, qui maior est inter eos, seruus omnium reputatur; & qui præcursor, tanquàm ministrator existit. Vnde præesse, ac subesse quasi paria reputantes, Fratres se, non Domicos reputabant, nec præesse, sed subesse credebant; cùm sibi subiectis, & spirituales epulas, & corporales cibos cogebantur, ex iniuncta sibi dispensationis debito, ministrare.

4. *Nuper autem ad nos rumores peruenêre sinistri, quòd mutatus sit aliquantulùm color optimus, & natiuus, & aurum in scoriam sit conuersum: cùm aliqui iam de Prælatione contendant; & ea, quæ sua sunt, non, quæ Iesu Christi quærentes, à suæ rectitudinis tramite, ac propriæ simplicitatis consuetudine velle recedere videantur. Ne igitur temporibus nostris, qui syncerè zelamus Cisterciensis Ordinis honestatem, alicuius dissensionis scrupulus oriatur, per quem, quod absit, fama vestri nominis offuscatur: Discretionem vestram monemus, & exhortamur attentiùs, & per apostolica scripta mandamus, in simplicitatis, & puritatis vestræ proposito persistentes, non retrahatis manum ab aratro; sed ad anteriora vos iugiter extendatis, occasionem scandali, & dissensionis materiam præcipuè fugientes, ne fortè, sicut Grandimontenses, in derisum, & fabulam incidatis. Sanè cùm parati simus, cum Apostolo, inobedientiam omnem vlcisci, si quis vsurpando Prælationem indebitam, vel subiectionem debitam subtrahendo, quietem vestri Ordinis turbare præsumeret, tantæ præsumptionis excessum taliter puniremus in eo, quòd ipse illud euangelicum verbum, quo dicitur:* Væ illi, per quem scandalum venit. *in se frustrà quæreretur impletum. Eligeremus enim potiùs paucos offendi, quàm totum Ordinem aboleri. Datis Laterani, 10. Kalendas Decembris.* Hactenus Litteræ Innocentij Summi Pontificis, quibus an satis obuiatum serpenti malo, vnde possim discernere, non video: certè sopitum, occultatúmve magis, quàm extinctum, quæ infrà dabimus, satis manifestant.

5. Primum sub Arnaldo Concilium Cisterciensium Abbatum hoc anno fuit, in quo ante omnia gratiæ iterum actæ Cistercij Protectrici, quòd vltra ipsorum vota liberalis, talem ex tali innocentiam sibi reddiderit. Tum verò, vt se gratiores exhiberent, obseruantiæ incumbentes; quæ sparsa hactenus, & quædam obliterata, alia mutila & manca ferebantur, collecta in vnum corpus, distinctáque promulganda curarunt Statuta, quò altiùs impressa mentibus omnium, inuiolata persisterent, & sine vlla differentia custodirentur. Inde in Catalogo Abbatum, vt suprà vidimus: *Cuius*, id est, Arnoldi, *tempore, promulgata sunt Statuta Ordinis, M.CC.II.* id est, hoc primo ipsius Præfecturæ. Promulgauerat, post Stephanum, Rainalnus Ordinis Statuta, colligens, quæ dispersa hactenus fuissent. Post Rainaldum, Arnoldum primum lego, qui id ipsum præstiterit, haud dubio, quin collectis à Rainaldo adiungens, quæ post eum alij tulissent. Statuta præterea de nouo quædam in Abbates præ nimio senio debiles, & in Nouitios, immatura ætate, ineptos rigori Ordinis. In illos: *Vt si propter nimium senium, vel corporis inualetudinem, officium suum implere non possint, nec venire ad Capitulum, cedant.* In hos lata seueriori prohibitione: *Capitulum generale grauiter admodum, & valdè ægrè fert, quòd recipiantur pueri in Ordine infra octodecim annos. Ideò præcipit, vt omnes, qui scienter tales Nouitios in Monachos, vel Conuersos receperint, à Patre Abbate sine retractatione deponantur.* Hæc in Capitulo.

Quod attinet ad Militias sacras, hoc item anno, inter San-Iulianæos, & Iacobæos inita Fraternitas, atque ea firmata sequenti scripto [c]: *Nos Dominus Gonsaluus Rodriquez, Dei gratia Magister Ordinis Sancti Iacobi; vnà cum Fratribus nostris: & Nos Dominus Benedictus Suarez, Magister Sancti Iuliani de Pereiro, Ordinis Cisterciensis, de consilio Fratrum eiusdem Militiæ, nulla vi, aut persuasione inducti, ponimus, atque etiam iuramus inter nos hoc pactum, quòd inuicem iuuabimus, illi hos, & hi illos in omnibus rebus, bona fide, sine fraude, contra omnes personas Mundi, excepta sancta Religione nostra, & Domino nostro Rege Legionis, & Gallecia. Conuenimus præterea, quòd quandocunque vna Militia bellum gerat contra Mauros, vel citra, vel vltra Tagum, altera Militia omninò teneatur eam adiuuare bona fide. Quin statuimus, quòd si Dominum Regem Maurorum terras bello infestare, nósque interesse contigerit, prædam, quam Dominus Deus vni Militiæ concesserit, diuidendam esse æquè inter omnes vtriusque Militiæ, etiamsi numero non sint æquales. Insuper sancimus, quòd si Mauri veniant contra quamlibet villam, aut Arcem alicuius harum Militiarum, alij illam, velut propriam defendere teneantur. Et quòd nos vbique instar Fratrum diligemus, eò quòd religiosum Habitum deferamus, capillorúmque nostrorum superflua deposuerimus pro seruitio Dei. Et sic promittimus, & iuramus. Facta est Charta in Zamora, die quinta mensis Maij, Æra M.CC.XI.* Hactenus instrumentum Fraternitatis, quod non obscurè indicat iam tunc San-Iulianæos, et si impares numero, virtute adeò prouectos, vt æquis legibus cum Iacobæis in cunctis paciscerentur. Videas etiam capillorum tonsuram, quam modo dedignantur vel Sacerdotes, tunc in vsu Militibus, vt veros se Religiosos profiterentur Calatrauenses, quia sub alio Rege, nempe, Castellæ hanc eandem concordiam non iniêre. 6.

c apud Roder. c. 3. & alibi.

Hoc item anno, longo senio fractus Nunius Quinonius, Calatrauæ quondam Magister, sublatus est, cùm quatuor annos vacasset sibi, & Deo. Rades [d] vt semper abhorrens à Monachismo, vel mortuum nobis inuidet, & in Oppido vicino Monasterio 7.

d Rades c. 3.

nasterio Montis Salutis, atque illi vassallitio iure subiecto sepultum tradit. Verùm, qui viuens Monachos reduxit ad Calatrauam, qui se, qui suum Ordinem, penè à morte Raymundi deuiãtem tanto labore Cistercio restituerat, atque subiecerat; qui cùm se Magistratu abdicauisset, deseruit Milites, vt inter Monachos, ad sepulcrum Sancti Raymundi reliquum vitæ in pace consummaret: nec mortuus voluit Monachos deserere. Quin in Monte Salutis sepultus est in Claustro Capituli, sub arcu lapideo in muro ipso cauato, tali inscriptione lapidi incisa vulgari, sed prisco sermone illius æui:

AQVI IACE DON NVNO PEREZ DE QVINONES, QVARTO MAESTRE DE CALATRAVA. FINO ERA DE M. CC. XL.

Hîc iacet D. Nunius Perecius Quinonius, quartus Calatrauæ Magister: obiit Æta M. CC. XL. id est, anno M. CC. II.

8. Quatuor itidem Cœnobia nostris adaucta huius anni discursu perhibet Chronologia verbis sequentibus:

Anno M.CC.II, octauo Kalendas Aprilis, fundata est Abbatia Villa noua de Buzeio.

Eodem anno, tertio Idus Martij, Abbatia de Lilenueld.

Eodem anno Abbatia de Sagittario.

Eodem anno Abbatia de Harez. Villæ nouæ notitiam supra consuetam Robertus Claudius tradidit in sua Gallia paucis, & lineam, & Matrem, & Fundatricem, & Diœcesim Cœnobij, atque annum fundationis, vno tantùm præeuntem, nobis exponens [e]: *Villa noua*, ait, *Ordinis Cisterciensis, Diœcesis Nannetensis fundatur à Constantia, Britanniæ Ducissa, M. CC. I. dedicatur M. CC. XXI. à nouem, hoc est, omnibus Britanniæ Episcopis, estque Busaij filia sub Claraualle.* Est & alia Villa noua dicta de Oscos, in Hispania, apud Astures, de qua anno sequenti sub Carraceto. Nannetensem inuenio in libris Cameræ, mediocri centum florenorum taxa præfixa: itémque in Litteris Gregorij Papæ IX. ad M. Comitissam Britanniæ. Datis Perusij, decimosexto Kalendas Septembris, Pontificatus ipsius anno nono. Sepulcra illustria Cœnobij Villæ-nouensis Iongelinus recenset, & facilè apud ipsum videri possunt.

e in sua Gallia.

9. Reliquarum minor multò notitia subest: nam Lilenueld, & Harez, nec nominatas quidem inuenio alibi. Sagittarium Calabriæ Domum, in Diœcesi Anglonensi, Casamario productam, adeóque augentem lineam Claræuallis, illustrat Sanctus Ioannes de Caramola, suo tempore à nobis memorandus. Reliqua ignota, & quæ vtinam, qui nouerit, his addat. Inuenio & Monasterium Sancto Thomæ Apostolo dicatum in Italia, cuius item Gregorius Papa meminit, Litteris datis ad Archiepiscopos, aliósque Ecclesiarum Prælatos per Regnum Vngariæ, vbi & eius Abbatem (haud dubiè quin ad ipsos tunc Legatum) eximiè laudat [f]: *Dilectum filium Abbatem Sancti Thomæ de Torcillo, Cisterciensis Ordinis, virum prouidum, & discretum, nobísque & Fratribus nostris acceptum sua merito probitatis. Datum Viterbij pridie Idus Ianuarij, Pontificatus ipsius anno nono.* Porrò hoc Monasterium anteà Canonicorum Regularium, hoc anno nostris accessisse lego, in quodam Manuscripto Reuerendissimi P. Roberti Rusca, eius manu exarato, quod ex Italia ad nos dudum transmissum, aliorum item Cœnobiorum initia continet. Monachos ex Monasterio Roseriarum, Diœcesis Bisuntinæ, transmissos, sunt, qui affirment: quin Monasterium, fundatum pro Burgundionibus, atque ab eis appellari vulgò solitum, *San Thomaso delli Borgognoni.*

f ex Regestis Greg.

10. Verùm vltra hæc virorum Monasteria, illustrant annum tria alia Sanctimonialium, duo in Belgio, tertium in Hispania. Priora duo Aubertus Miræus notat in suo Chronico [g]: *Tradit*, ait, *idem Placentius sub eodem Hugone Episcopo fundatum Monasterium Hochtanum, Virginum apud Traiectum Mosæ, Monialibus ex Monasterio S. Saluatoris, Montis Aquensis, euocatis.* Hæc ille. Quibus & Sancti Saluatoris Montis Aquensis, antiquius Monasterium, ignoto licèt anno fundationis, nobis pandit, de quo nihil aliud habemus quod proferamus.

g in Chronico.

11. Aquiria sequitur celebrius multo Cœnobium, atque in hoc Opere multoties repetendum. *Quarto*, ait [h], *fere milliari à Bruxella sita est Aquiriensis Virginum Abbatia: fuit ea primum fundata anno M. CC. II. in vico Aquiria, siue Auiria, nuncupato, secundo milliari ab vrbe Leodiensi. Cùmque annis ibi quatuor stetisset, bellis inter Antistitem Leodiensem, & Comitem Namurcensem exortis, in Brabantiam tunc pacatam sese Moniales contulerunt, & in vico Allodiensi, vulgò, Aloux, primo à Niuella lapide, anno M. CC. X. domicilium collocarunt. Sed, cùm aquarum ibi penuria laborarent, inde ad locum, quem hodiéque obtinent, anno M. CC. XVII. commigrarunt. Subsúmque in spiritualibus Alnensi Abbati. Hæc ex monumentis eius loci.* Eadem, aut similia habet Grammaius in sua Gallo-Brabantia [i]: *Succedit, inquit, cultura S. Germani cum vicis Sarto Mariano, & Monte Ferarum, qua sacrum, qua temporale eius patet Abbatiæ Aquirensis peculium: illa quidem primò in Aquiria Principatus, & Diœceseos Leodinæ pago fundata; sed emergentibus cum Comite Namurceo bellis, in Gallicanam Brabãtiam prope Niuellas, in pago Allodiensi primo, mox huc translata, confluente iusto Virginum numero, accedente nobilium vicinorum aliquot munificentia. Subiicitur Cœnobium Alnensi Prælato.* Grammaius ab annorum computo abstinet: Miræus, dum computat fundatum ad hunc annum, debuit, aut non transferre intra quadriennium, aut fateri translatum ante annum M. CC. X. Intra quadriennium illustrasse Cœnobium Sanctam Lutgardem, & post eam plures alias, aliósque, suis temporibus, locísque dicemus.

h Miræus, vbi suprà.

i Grammaius fol. 9.

12. Vltimò sequitur Hispanum Monasterium in Aragonia, dictum de Caberone, vulgò, *del Cambrõ*, quod Petrus Rex ædificasse dicitur, atque amplè dotasse, tertiodecimo ab Vrbe regia lapide, id est, Cæsaraugusta, ad quam tandem translatum hoc nostro sæculo; addita aduocatione Sanctæ Luciæ, sub qua, & Sanctimonialium sanctitate, nobilitatéque, & Monasterij ipsius possessionibus, nulli omninò secundum in toto Regno. Ad hoc Cœnobium, priusquàm transferretur, migrasse dicuntur Moniales Marcillenses ingruentibus bellis, pestéque in Regno Nauarræ, quod anno M. C. LXXXI. per Sanctiam, Nauarræ Reginam, fundatum fuerat. Hæc ex notitiis eiusdem Monasterij, quæ Fiteriensis Abbas conquisierat; quas cùm ad nostras manus deuenissent, nequaquam duximus perire permittendas. Prima Cambronis, Camberonæve Abbatissa, Osenda Romea. Reliqua hactenus ignota nobis; vel, si quæ, nota dicenda suis temporibus.

1. Martinus Abbas cum suis Cruce signatis Basilea egressus, 2. Veronam primùm, 3. dein Venetias appellit. 4. Venetorum consilium in Iaderenses, 5. & Innocentij pro eis sollicitudo; 6. sed frustrata euentu, 7. excommunicatis oppugnatoribus, Martinus, aliique Romam mittuntur. 8. Alexius iuuenis Cruce signatorum auxilium implorans, 9. & cuncti adducti in illius restitutionem.

CAPVT I.

1. ANNVS sequitur à Christo in terris nato millesimus ducentesimustertius, qui fuit Cistercio sextus, & centesimus, expeditione Ierosolymitana, seu veriùs Constantinopolitana, & multis titulis nostris memorandus. Sed præcipuè ex Martino Parisiensi, penes quem ingens rerum momentum fuit. Is, vbi se vltra apostolicum mandatum, & Cisterciensis Abbatis benedictione, & suorum orationibus munitum conspexit, quod anno præcedenti dicebamus, *Basileam petiit* (ait Gunthèrus [a]) *vbi iam Signatorum multitudo magna conuenerat, à quibus latissimè susceptus est. Ibi quoque sermone exhortationis habito, se ipsum, & socios Beatæ Virgini commendauit, humiliter rogans, vt ipsa Filio suo nouum conciliaret exercitum. Posteà valedicens Clero, & populo eiusdem ciuitatis, à quibus plurimùm diligebatur, læto vultu, & mente impauida, sanctæ profectionis laborem cum sociis aggressus est. Qua ex re illud coniicere possumus, hominem Dei, nescio quid magni iam tunc in animo concepisse, & quæ Deus per ipsum facturus erat, certo iam mentis augurio præsagire. Profectus itaque de ciuitate Basilea Signatorum exercitus, relictis aliis, stratam illam arripuit, quæ per angustos Tridentinæ Vallis anfractus Veronam ducit, minori quidem labore, & maiori compendio. Erat quidem tam clara, & celebris fama, & præcurrens opinio, vt non solùm hi, per quos eis transitus erat; verùm etiam de villis, & oppidis cateruatim occurrerent, & eos multo fauore, & gratia suscipientes, victui necessaria iustis pretiis exhiberent. Martinum verò præcipuè mirabantur, quòd homo religiosi habitus, & vita admodum spiritualis, armatum duceret exercitum, séque ipsum tanti laboris officio tam strenuè coaptaret. Vnde & nomen eius inter se celeberrimè frequentantes, post illum Turonensem, qui in Sanctorum Confessorum Catalogo ferè primus, atque præcipuus est, quadam similitudinis ratione Martinum hunc alterum vocitabant.*

[a] a tomo 5. antiquar. lectionum apud Canisium.

2. Pergit Author Martinum Parisiensem Turonensi conferre, illum adhuc cùm miles, moribus Monachum; hunc, cùm iam Monachus, & Pater Monachorum, virtute animi militarium copiarum Ducem; illum in Christi pauperes beneficum; hunc adeò largum, *vt in duobus solummodo diebus* (Guntheri verba sumo [b]) *centum viginti marchas in pios vsus liberaliter erogauerit: & in tertia die septuaginta marchas argenti.* Illum denique ex milite, & Monacho Episcopum creatum; hunc ex Monacho, & milite, quod maius quid videtur, Episcopatus oblatos respuentem, quod suo etiam loco referemus, & tandem concludit ad cœptum iter reuersus: *Venientes itaque Veronam, Milites peregrini cum Duce suo, tam à populo ciuitatis, quàm ab alia multitudine maxima Signatorum, quæ illos de diuersis Mundi partibus ad eundem locum præuenerat, latissimè suscepti sunt. Nam & ipsius Vrbis Episcopus Martinum in domum deuotè, atque reuerenter assumpsit, eique post octo ferè hebdomadas, sumptus, & obsequium beneuolè ministrauit. Posteà discedentes, Venetiam petierunt, ibi naues intrare decreuerant; & inde versus Alexandriam, ciuitatem Ægyptiam, recto impetu nauigare; pro eo, quòd tempore illo in partibus transmarinis, & inter nostros, & Barbaros induciæ pacis erant, quas nostris salua fide, quam interposuerant, soluere non liceret.*

[b] vbi suprà.

Erant autem in exercitu Signatorum famosi, & potentes viri quamplures, tam sæculares, quàm ecclesiastici, inter quos Balduinus, Comes Flandrensis, & Bonifacius Marchio de Monteferrato, authoritate, & viribus, atque consilio præcipuè habebantur, & siquidem omnes vno consensu in hoc conuenerant, vt petentes Alexandriam, & eam viriliter obsidentes, non tam belli fortunam, quàm diuinæ virtutis experirentur potentiam. Quod vtique si fecissent, sperabile satis erat, tam ipsam magnificam ciuitatem, quàm & maximam totius Ægypti partem facili compendio, in eorum potestatem posse transferri, eò quòd totus ferè populus terræ, vel consumptus fame perierat, vel squalebat penuria, propter sterilitatem eiusdem, videlicet, terræ, cui Nilus frugiferas aquas, quibus eam rigare solet, annis, vt aiunt, iam quinque subtraxerat. Hactenus ibi, plures alios in eo exercitu extitisse, atque inter eos Simonem Monfortium Comitem, de quo multa in sequentibus, & ex nostris, Abbates Locediensem, & Valsarniensem, hunc Gallum, illum Italum, magnum vtrunque virum, quanuis vtrunque breui diuidendum, tum Hugonem, Attandúmque Monachos Claræuallis, atque alios quosdam ipsa series Historiæ demonstrabit. Pergit Guntherus. 3.

Impediebatur autem illud Principum nostrorum laudabile satis consilium fraude, & nequitia Venetorum; qui tanquam Domini nauium, & Principes Adriatici maris, eis nauigium penitùs abnegabant, nisi cum ipsis priùs celebrem Dalmaticæ ciuitatem, iuris autem Hungarei Iaderam expugnarent. Aiebant enim, illam semper suis vtilitatibus fuisse contrariam, adeò vt sæpè ciues eiusdem Vrbis, naues illorum mercibus onustas, piraticis inuasionibus expoliassent. Quæ vtique res nostris Principibus, tanquam Deum timentibus, crudelis, ac nefaria videbatur; tum, quia ciuitas illa Christianæ gentis erat; tum, quia ad Regem Hungariæ pertinebat; qui & ipse signo Crucis accepto, vt moris erat, sub protectione Summi Pontificis se, & sua tradiderat. Illis ergo instanter vrgentibus, nostris autem obnixè negantibus, sub hac contentione, atque discordia plurimùm temporis elapsum est. Putabant enim rem omninò detestabilem, & Christiani- 4.

nis illicitam, Milites Crucis Christi in homines Christianos cade, rapina, & incendio degrassari; qualia in expugnandis vrbibus frequenter solent accidere. Vnde & multi pauperes, qui secum pauca detulerant, eisdem consumptis, non habentes vltrà viaticum, relicto exercitu, versis vestigiis ad propria regressi sunt. Sed & quidam potentes, & diuites viri, non tam rerum penuria laborantes, quàm perpetrandi flagitij horrore perterriti, inuiti, ac penè nolentes in reditum conuersi sunt. E quibus aliqui Romam petentes, vix à Pontifice summo redeundi licentiam impetrare potuerunt: ea tamen conditione prafixa, vt saltem post aliquot annos votum sua peregrinationis exsoluerent. Qui reditus peregrinorum non solùm exercitum nostrum, illorum fraudauit absentia, verùm etiam multos, qui de Germania, caterisque regionibus subsequi festinabant, ab illo, quem ceperant, animi feruore cohibuit, vt in locis suis immoti consisterent. Ita Guntherus de frustrata magna ex parte, atque ad tempus dilata expeditione.

5. Perueniunt hæc ad Innocentij Papæ notitiam, atque ægrè ferens se, seu veriùs Christum tanti apparatus fructu defraudari, & priuatis dissidijs quarundam Gentium, communia bona cedere; insignem Virum Cardinalem Petrum Capuanum, non vt absolueret, vt falsò putat Bzouius, nondum incursos; sed vt ab incurrendo deterreret, ad Venetos, atque Cruce signatos Legatum mittit, curaturum omnimodis, vt Veneti præberent commeatus ad traiiciendum Militibus Christianis: nec quæ contra infideles arma sumpsissent, in Christianos conuerterent, aut Crucis asseclæ impugnarent Crucis cultores. Meminit huius Legatiæ idem Guntherus immediatè subiungens hæc ipsa verba: *Tempore autem illo missus est ad exercitum nostrum Cardinalis quidam Petrus, videlicet, Capuanus, quem Summus Pontifex ad hoc direxerat, vt præfatam sedaret controuersiam: ageretque cum Venetis, vt felici embole, id est, Christi Militia maturum, versùm Alexandriam præstarent nauigium.*

6. Quid peregerit Cardinalis Capuanus, in dubio est. Petrus Samiensis, obediisse in fraude Venetos, insinuare videtur; quippe resilientes à conditione impugnatione Ladetæ; sed tanto prælio naues conducentes, vt ex ipsa soluendi difficultate Cruce signatos haberent velut obnoxios; & nihil prorsus, quod ab eis peteretur, detrectaturos. Meietus addidisse etiam multam pecuniam accommodatam mutuò, quominùs debito se possent liberare. Guntherus contrà: *Nihil ab eis extorqueri potuisse*, ait, *nisi nostri propositam sibi conditionem implerent.* Vtcunque fuerit, facilè innotuit pretio Christiani sanguinis traduci Milites Christi. Pergit Guntherus loqui de Martino, cui nullum magis arduum negotium fuit: *Videns ergo Martinus noster non solùm negotio Crucis moras innecti; sed & toti exercitui nostro fundendi sanguinis Christiani necessitatem incumbere, nesciens quò se verteret, quidve ageret, totus in se exhorruit, & de pluribus, quorum ei quodlibet displicebat, illud elegit, quod in tali articulo potissimum videbatur. Aggressus itaque præfatum Cardinalem, omnium precum instantia suppliciter exorabat, vt eum à voto peregrinationis absolutum, ad solitam claustralis vita quietem transire permitteret. Ille verò, nisi priùs expleta peregrinatione, omnem ei prorsus reditum denegabat. Et insuper maiorem imponens sarcinam, authoritate Summi Pontificis, omnes ei commisit Theutonicos, quos vel ipse adduxerat, vel ibi repererat, vel qui postmodum ad eundem exercitum essent venturi. Iniunxit etiam tam ei, quàm quibusdam aliis Religiosis, qui aderant, vt per omnes casus, socios sequerentur, & eos à sanguine Christiano, quantùm posset fieri, cohiberent.* Hactenus ille.

Non latuit Innocentium flagitium imminens, & quantum potuit, curauit præcauere, grauissimam excommunicationem promulgans, atque intimari faciens in omnes, & singulos Ladetæ impugnatores: sed destinata semel excidio vrbs, nullis cautionibus valuit præseruari. Solus Simon Monfortius, quem sciamus, crimini se subduxit, indemnem seruans Guidonem Valserniensem, cui à Venetis excidium imminebat, quòd litteras Innocentij Papæ Militibus signatis, atque excommunicationis sententiam intimauisset: quod nos latiùs inferiùs expediemus. Reliqui, omnes sacrilegè Religiosi, si ita fari licet, vt Christi Crucis negotio subuenirent, expugnarunt Christianos, facinus detestantes, quod perpetrabant, à fidelibus aduersùs fideles sæuitum est; & neque ciuibus parcitum, neque Vrbi; sed hæc in Bzouio, & aliis videre licet. Flagitia quæuis etiam voluntaria pœnitudo subsequitur: quantò magis coacta, & quæ vel antequàm committerentur, exhorrebantur. Quæsita statim absolutio Summi Pontificis, & cùm ea facilis haudquaquam appareret, recenti contumacia, atque ægre reparando damno illato: electi nuncij ex primis Cruce signatis, quorum authoritati Innocentius deferret; & quos omninò à scelere immunes, atque illud auersantes non dubitaret. Neque potuit præterire Martinum munus, quod innocentiæ, & authoritati subnitebatur. Pergit Guntherus[c]: *Visum est nostris ad eundem Summum Pontificem Nuncios destinare, vt coacta culpa misericorditer condescendens, eos ab illa sententia excommunicationis absolueret. Cui legationi prosequenda, cùm personæ vtiles, & idoneæ quærerentur, electus est Martinus Abbas, & cum eo Suessionensis Episcopus, vir magna sanctitatis, & dulcis facundia, & tertius Magister Ioannes Parisiensis, homo Francigena, nobiliter eruditus, & sermone affabilis; quorum interueniente præsentia, causa fauorabilis apud Summum Pontificem pleniùs fulciretur.* Ita diuisus Martinus à suis Theutonicis, ingenti eorum luctu; quamuis spes reditus mœrentes consolabatur. 7.

[c] vbi suprà.

Contigit inter hæc, Alexium iuuenem, Isacij Angeli quondam Constantinopolitani Imperatoris filium, Alexij tyranni nepotem, contra ius, contra pium, deiectum solio, ad exercitum Cruce signatorum venire, cum litteris Philippi Sueui Ducis, eorundem armis Regno restituendum. Rem breuiter Guntherus idem narrat totidem verbis[d]: *Regnante apud Græcos Isacio, frater eius Alexius, patruus Alexij, eius, de quo nunc loquimur, consilio quorundam pessimorum, maximè autem cuiusdam cognati sui, nobilis quidem viri; sed prorsus perfidi, eundem fratrem suum Isacium Regno eiecit: & ipse Regnum arripiens, filium eius nepotem suum, hunc, scilicet, de quo nunc agitur, Alexium, sub diligenti custodia carceri mancipauit. Qui tamen inuenta opportunitate latenter effugiens, occulta, & celeri fuga Theutoniam petiit, veniensque ad Philippum Regem, qui sororem ipsius habebat vxorem, suas illi, patrisque miserias, & patrui crudelitatem fideliter conquestus est. Qui præfatum iuuenem satis honestè suscipiens, eum apud se aliquanto tempore, magno dilectionis affectu detinuit, eique sumptus, & obsequia copiosè ac liberaliter ministrauit.* 8.

[d] ibid.

nistrauit. Audiens autem exercitum nostrum, Iacera expugnata, circa fines Gracia conuersari, sæpe dictum iuuenem cum nunciis, & epistolis suis direxit ad Principes, vt eum, si fieri posset, in Regnum patris sui reducere molirentur. Theutonicis autem, pro eo, quòd sui iuris esse videbantur, hanc rem securiùs, & imperiosiùs iniungebat. Marchionem cognatum suum, eius, quæ inter eos erat, commonebat propinquitatis. Flandrenses, atque Francigenas, & aliarum Regionum homines, omni precum molimine sedulus exorabat, certissimè promittens, si ille auxilio ipsorum Sedem suam reciperet, peregrinis omnibus, tam per Theutoniam, quàm per totam Græciam, tutam, ac liberam in perpetuum patere viam. Accedebat etiam ad hoc, quòd idem iuuenis certissimè pollicebatur, si viribus eorum restitutus foret; eis in communi argenti trecenta marcharum millia se daturum. Hactenus super hac re idem Guntherus.

9. Hæc in exercitu, & præcessisse aduentum Alexij pueri nunciorum discessum inde conijcior, quòd idem Alexius ad Pontificem pòst scribens, non multò antequàm solio restitueretur, inter alios, quorum consiliis prouenisse dicit, quæ facta hactenus, Suessionensem Episcopum commemoret, vnum ex tribus nunciis, qui mittebantur. *Ad hæc prædicta*, ait, *inducti præcipuè consiliis salutaribus, & monitis Venerabilium Patrum Suessionensis, Halberstatensis, & Trecensis Episcoporum, Abbatis de Locedio, & Magistri Ioannis Nouiomensis. Datum in Vrbe Regia, VIII. Calendas Septembris.* nisi quòd tamen hæc eadem consilia in reditu Suessionensi ab vrbe (nam id etiam fatebor) referri possunt. Variis rationibus hinc inde res discussa; & prout quenque mouebat proprius affectus, ita consilia, aut vertebat, aut inclinabat. Paucos egregia Alexij pueri indoles, & miserandus status; plures Philippi gratia; plurimos summa argenti promissa sollicitabat: & obtendebant omnes honestas causas, Iustitiæ zelum, pietatem in puerum, misericordiámque, odium in Tyrannum; in Ecclesiam Romanam religionem; cui Imperium Græcorum, dudum schismaticum, facilè hac via reducendum fore putabant. Et contrà aliis temerarium videbatur, paucos homines, & præsidiis destitutos, in populosam vrbem, & munitissima, peregrinos incolas præliari: stultum pro alieno negotio proprium amittere: & tandem sacrilegium, amisso sanctæ peregrinationis proposito, pro commodis terrenis decertare. Præualuit huic secundæ, sententia prior; & post longa dissidia, tandem effectum est, vt omnes in fauorem iuuenis vnanimes venirent; & si quid possent, auxilium pollicerentur. Parabat Deus, præter spem vtriusque partis, imperium illud subdere Latinis, cui facilè erat mouere cunctorum corda, & in id, quod sibi benè placitum erat, inclinare. Ergo exercitus versùs Constantinopolim, in quo ex nostris, Abbas Locediensis inter primores: Nuncij Romam versùs nauigauêre. Cæterùm quid vtrobique vtrique agerent, sequenti Capite nobis dicendum erit.

---

1. Legati exercitus, impetrata absolutione, iam, iámque dimittendi, 2. retardantur: & quam ob causam. 3. Martinus Abbas ad Aconem missus, 4. vbi peste, & bello laborantium, 5. animos simul curat, corporáque: 6. inde ad exercitum Cruce signatorum Legatus: 7. à quibus gratantissimè suscipitur. 8. Absolutionis forma, atque exequutio: 9. & status Constantinopolitanæ obsidionis.

CAPVT II.

1. NAVIGABAT exercitus Iconium, & Hellespontum, dum Nuncij eius missi ad Innocentium per Adriaticum mare versùs Italiam, per Italiam ad Curiam properabant. Porrò de eorum ad Pontificem accessu, & responso Pontificis, idem, qui suprà, Guntherus ita scribit [a]: *Qui tres viri*, (scilicet, Episcopus Suessionensis, vt conijcior, Heimardus de Prouino, Iacobi de Bazochiis, qui Sanctum Ludouicum coronauit, antecessor, Martinus Abbas, & Ioannes, de quibus suprà,) *cùm Romam venissent, admissi ab Innocentio, causam, quam attulerant, fideliter exponentes, Dominum Papam humillimè rogauerunt, vt coacto flagitio, quod Milites nostri ob Christi honorem, in Christianos commiserant, clementer ignosceret: & causa diligenter inspecta, illam excommunicationis relaxaret sententiam. Ille verò, tum fauore, quem necessitas excusabat, tum nostri exercitus humili supplicatione, tum etiam Nunciorum gratia, & authoritate permotus, habita secum deliberatione, petita indulgentiæ benignitas assensit, iussitque scribi formam absolutionis ad nostrum exercitum perferendam.* Sic his de rebus verba facit Guntherus.

a *Tomo 6. antiquar.*

2. Ita expedito feliciter negotio, pro quo venerant illi pietate insignes Viri Curiam, repedare exercitum parabant, cùm ecce rumor de noua Cruce signatorum expeditione, pro Imperio Græcorum restituendo, spoliato Alexio, per totam Vrbem sparsus, Innocentium, Cardinalésque turbauit. Non ideò, quòd Constantini vrbis miserarentur, quam longo schismate diuisam ab Ecclesia, quacunque clade dignam non dubitabant: sed quòd timerent, ne maligni hostis inuidia, ardua illa Prouincia à Cruce signatis suscepta temerè, vel illorum perniciem prorsus afferret, vel saltem Crucis negotium, quod summè omnes optabant, impediret. *Oderat*, ait idem Author, *Summus Pontifex illam vrbem, tam ipse, quàm eius prædecessores à multo tempore, quoniam iam diu Romana Ecclesia rebellis extiterat, & in quibusdam fidei articulis, veluti in processione Spiritus Sancti, quem Græci de Filio procedere negant; & in modo sacrificandi, quod illi in fermentato facere solent, à fide catholica dissidebant. Vnde & quendam Cardinalem, qui quodam tempore à Summo Pontifice ad eos corripiendos, & instruendos missus erat, versis sursum vestigiis, & capite deorsum*

deorsum in aëre suspenderunt, donec communi morte, cum Petro spiritum exhalaret. Oderat igitur eam, vt diximus, & optabat, si fieri posset, eam à gente catholica sine sanguine expugnari, nisi nostri cladem exercitus formidaret. Hoc autem per nostros posse fieri non sperabat, dicens, eandem vrbem plùs in solis nauibus piscatorum abundare, quàm illos in toto nauigio. Habebat enim mille sexcentas piscatorias naues, quarum qualibet per totum annum ad quatuordecim dies fisco regio persoluebat nummum aureum, qui perperam vocari solet Ferdoni, *id est, quarta parti marcha vnius aquiualens. Bellicas autem, siue mercatorias habebant infinita multitudinis, & portum tutissimum. Erat autem de consilio, & sententia eiusdem Summi Pontificis, qui de Crucis negotio maximè anxiebatur, vt recto cursu versùs Alexandriam nauigarent. Permittebat etiam eis, vt de maritimis locis Romania, quam alluit id mare, cibos inemptos, id est, absque pretio moderatè tollerent, qui eis ad anni dimidium possent sufficere. Quod suum consilium, quia mutari metuebat, & Crucis profectum terrenis occupationibus impediri, meritò tam ipse, quàm alij omnes nouis rumoribus turbabantur.*

3. Hæ nouæ curæ Innocentij Summi Pontificis Nunciorum reditum paulisper retardauerant, dum secum confert, quid ex vsu magis, & qualiter, quibuscunque aliis postpositis, negotium Crucis Christi promoueretur. Tandem ex tribus, duos ad exercitum cum Litteris & forma absolutionis redire iussit. Verùm *Martino*, ait Guntherus, *reditum negauit, nisi priùs Terram sanctam, quam petere vouerat, attigisset.* Fortè tanta eum authoritate, & gratia pollere apud Theutones Innocentius credebat, vt quocunque iret, illum quæsituros, atque ei adhæsuros, non dubitaret. Sed ego à Domino factum nequaquam dubito, vt imminente peste apud Aconem, Martinus omnium Pater, & corporum, & animarum prouisor constitueretur. Vtcunque fuerit *egressus de Curia Martinus cum sociis, accepta pontificali benedictione, cum Litteris continentibus formam absolutionis, quæ nostro exercitui redderentur, Beneuentum petiit, reperitque ibi Petrum illum Capuanum, cuius suprà meminimus, versùs Aconem, recto cursu transnauigare cupientem. Cui Martinus adhærens pontificales epistolas per socios misit ad castra, per quos etiam Theutonica Cohorti, quam priùs ductauerat, verbis excusatoriis valedixit secundò Nonas Aprilis. Deinde apud Sypundem nauem ingressi, post laborem diuturni temporis portum Aconis tenuerunt. Vbi etiam ab omnibus celeberrimè suscepti sunt, septimo Kalendas Maij. Erat autem ibi Theutonica gentis magna frequentia, inter quos quidam nobiles, & potentes viri, qui Martinum in Germania priùs nouerant, atque dilexerant, eum deuotissimè susceperunt. Capuanus omnes ei Theutonicos, qui vel tunc aderant, vel postmodum superuenturi sperabantur, Summi Pontificis authoritate commisit.* Hactenus breuis itineris Martini ab Vrbe vsque ad Aconem: sed fida descriptio. Nunc iam, quàm necessarius illic fuerit, & quàm clarè constiterit, diuina prouidentia factum fuisse, vt ad eam regionem mitteretur, idem, qui suprà, Author prosequitur, sic scribens:

4. *Eadem æstate circa dies illos, qui propter feruoris malitiam, caniculares vocari solent, orta est ibi grauissima pestis, & corporum humanorum corruptio, in tantum, vt vna die plusquàm bis mille corporum mortuorum sepulta memorentur. Erat autem tam subita, & improuisa luce, vt quisquis cœpisset ægrotare, infra triduum mortem certissimus expectaret: vnde & multi subita ægritudine deprehensi, cùm de rebus suis disponere non valerent, vocato Abbate, omnia sua illi tradebant, vel retinenda in proprium, (si ipse vellet,) vel distribuenda sociis egentibus. Quam rem ipse Martinus ita fideliter exequutus est, vt in duobus diebus, quod & paulò antè dictum est, centum viginti marchas in tales vsus expenderit, & in tertia septuaginta marchas. Quorundam etiam Virorum fortium arma, quæ illi ob rerum penuriam pignori supposuerunt, ipse gratuito pretio, satis liberaliter redimebat. Ampliùs autem per infirmos strenua pietate discurrens, tam consilio, quàm rerum impensa, beneuolè prouidebat; admonens eos de pura confessione, de certa spe æternitatis, ne mortem breuem, & momentaneam formidarent, post illam continuò vitam interminabilem accepturi. Sanos etiam viriliter exhortabatur, ne terreret eos breuis illa, & citò transitura calamitas; sed promptis animis ad vtrumlibet parati essent: vel hanc vitam ad honorem Dei diutiùs prouidere, vel socios sequendo, æternam breui compendio feliciter adipisci.*

Hac igitur peste in ciuitate illa, & finibus eiusdem peruagante, maxima pars tam ciuium, quàm peregrinorum ibidem commorantium, eiusdem contagionis tabe consumpta est: nam & de sexdecim personis, quæ in Abbatis hospitio versabantur, vix ipse quartus mortem effugit: cæteri omnes periculo succubuerunt: sed & qui superstites erant, quasi responso mortis accepto, languidi, & exangues eam per singula momenta certissimè præstolabantur. Accessit autem ad hoc, & aliud incommodum, quoniam induciæ pacis, quæ inter nostros, & Barbaros iuramento firmatæ fuerant, fraude illorum, & nequitia solutæ sunt; captis, & spoliatis duabus nauibus nostræ gentis, & direptis omnibus, quæ in eis vehebantur. Quam tamen iniuriam nostri fortiter, ac celeriter vindicantes, sex illorum naues magnas annona, & mercibus, & aliis rebus onustas in mari deprehensas, tam ipsas, quàm omnia, quæ in eis erant, sibi prædam fecerunt, atque ita diuina virtute, & sua, fraudem illorum viriliter vlti sunt. 5.

Renouato itaque bello, cœpit hostilis tabes solito vehementior nostris incumbere; tum propter numerum pauciorem; tum, quia & hi, qui residui erant, tanquàm morte vicina, imbecilles, & inualidi putabantur. Quapropter visum est his, qui inter eos præcipui habebantur, Nuncios ad Castra Peregrinorum dirigere, quos in Græcia versari acceperant, vt Ciuitati Aconitanæ, & illi portiunculæ Terræ sanctæ, quam adhuc nostri multo labore, & periculo possidebant, maturo subuenirent auxilio, & scirent eam vix iam posse diutiùs defensari. Hanc quoque legationem, rogantibus illis, suscepit Abbas Martinus cum alio quodam viro, Conrado, scillicet, Aduocato de Suarzenberg: cui idem Abbas testimonium perhibet tantæ integritatis, vt quoties se, vel ioco, vel seriò, vel casu mentitum recordaretur, tot venias in secreto petere consueuisset. Ex quo & illud satis patet, eum, qui leuibus, & his, quæ alij ferè omnes pro nihilo ducunt, tam prouidus erat, in maioribus nullatenus fuisse negligentem. Tertia ergo die ante Festum Sancti Martini, præfati duo viri nauem ingressi sunt, & in Circumcisione 6.

Domini,

quantur; ita quòd, si vel vos non conueneritis in vnam sententiam, vel partes non consenserint, antequàm sententiam proferatis, negotium sufficienter instructum ad Sedem apostolicam remittatis, prefigentes partibus terminum competentem, quo recepturæ sententiam, nostro se conspectui repræsentent: ad quem si forsan earum aliqua venire neglexerit; nos nihilominus, sicut iustum fuerit, procedemus. Datum Laterani, quinto Kalend. Martij, Pontificatus nostri anno sexto.

7. Hactenus Litteræ Innocentij Papæ III. quæ an primum effectum conuentionis, & pacis, an secundum Iustitiæ sortitæ sint, hactenus ignoramus: sicut nec constat, an per delegatos, an per Pontificem sententia lata fuerit, si res ipsa ad sententiam vsque peruenit. Illud compertum, posthabita potentia, fauoréque, postulationem in casum cecidisse: & Philippo in Belluacensi Sede relicto, cùm Rhemis ad electionem procederetur, iuxta tenorem apostolici mandati, electum Guidonem: vt qui dignus inuentus ab Innocentio, Vuillelmo succedere in apice, & dignitate Cardinalitia; si eidem in Archiepiscopatu Rhemensi sufficeretur, nequaquam posset indignus iudicari. Non aliter pacando Regis animo ex fratruelis repulsa, quàm si talis, ac tantus Cardinalis, quem ipse etiam eximiè verebatur, sufficeretur. Philippi in Tabulis Ecclesiæ Rhemensis nulla mentio; sed nec Sedis vacantis. Vnde mihi non leuis coniectura pacatam statim litem; imò ante litem, intra octo dierum spatium cessisse Philippum, atque Guidonem ex ascensu cunctorum promotum esse.

8. Cæterùm, vbi tunc Guido existeret, in dubio est: nec satis constat, an redux ex Germania, an cum exercitu Cruce signatorum profectus fuerit. Bzouius hoc vltimum videtur approbare [b], quippe qui coniectatur ipsum fuisse, qui Pontifici scripsit, de Alexij Angeli iunioris in imperium Orientis, opera Cruce signatorum, restitutione. Verùm, dum alia in Gallia illi commissa non multò pòst recenset [c], eandem coniecturam prorsus eneruat. Verosimilius ex Germania reduci Rhemensem Sedem collatam communi plausu. Túncque eidem simul, ac Guillelmo Bituricensi, Cisterciensíque, atque vtrique Principibus verendo, addito Senonensi, iniunxisse Pontificem, vt emergentes inter Philippum Galliæ, & Ioannem Angliæ, Reges, lites sedarent, & pacem, vel inducias saltem componerent, Litteris ad eosdem datis de hoc negotio [d], de quibus idem Bzouius hæc in Annalibus [e]: *Philippus Galliarum, ac Ioannes, Angliæ Rex, nequaquam arma contra se inuicem sumpta deposuerant, ideóque paucissimi ex eorum Regnis, & Prouinciis, Cruce signabantur, intestino bello distracti. Vtrique Regi Innocentius scripsit, negotiúmque Rhemensi, Senonensi, & Bituricensi Archiepiscopis, eorúmque Suffraganeis commisit, vt id, quicquid esset discordiarum causa, cognoscerent, pacémque inter eos, vel saltem inducias componerent: quibus si illi obtemperare contemnerent, ambos anathemate percellerent; & vtriusque Regna, ac Prouincias interdicto ecclesiastico supponerent. Eo fine, vt iis inuicem reconciliatis, arma, quæ intra se contra se sumpserant, contra hostes fidei conuerterent, & variè oppressos à Saracenis Christianos eriperent.*

b num. 2.
c num. 6.
d lib. 6. epist. 163. & sequ. num. 6.
e ad hunc an.

Verùm, quia iam hoc tempore Vuillelmus cœperat valuisse multis miraculis, specialiùs ei censuit rescribendum, vt easdem inter Philippum, & Ioannem Reges subortas discordias pondere authoritatis suæ ad pacem reduceret; in quo & ipse non parùm laborauit: quin multa alia negotia illi commisit, quæ idem Bzouius memorat [f], quasi nihil negare homines possent, cui leges ipsæ naturæ, morbi, atque id genus alia subiiciebantur. Proferam vnum, aliúdve miraculum, velut in exemplum, quando omnia omninò superfluum foret. Proferam autem ex Actis eiusdem Sancti Vuillelmi, verbis depromptis, quò maior dictis fides habenda veniet [g]: 9.

f num. 11.
g apud Surium tom. 1. Ianuar. 10.

10. *Cùm more solito Vir Sanctus Diœcesim suam circuiret, & gregem sibi creditum paterna sollicitudine visitaret, suúmque munus fideliter exequeretur, concionando, sacros Ordines conferendo, Templa, & aras consecrando, discordes conciliando, baptizatos sacro Chrismate confirmando: puer quidam continuo capitis tremore iam menses tres, & eo ampliùs agitatus, apud Montem Falconis illi à parentibus offertur, quem cùm vidisset Vir pius, manus illi imposuit, & intra triduum ille se sensit incolumem.*

11. *Capellanus Sancti Germani de Podio, cuius Ecclesia duobus à nostra vrbe milliaribus abest, dimidio ferè anno sinistræ manus officio priuatus, Missas celebrare non potuit. Ea re non mediocriter ille afflictus, & confusus, à Medicis petiit tanti mali medicinam: sed frustrà. Tandem ad Virum Dei venit; manum illi propè aridam ostendit. Susceptus ab illo benignè, hoc responsi accepit, vt humiliter peccata sua confiteretur. Abiit ille accepta priùs Sancti Patris benedictione, & paulò pòst reddita sanitate, die tertia Missæ Sacrificium obtulit.*

12. *Consecrauerat quodam die Vir Sanctus Ecclesiam quandam, & tanto defatigatus labore, cum Clericis, & aliis inde reuertens, in prato consedit, paulum ibi cibi sumpturus. Illi prato coniuncta domus erat, ex qua egressa mulier, Huberta nomine, iam partui vicina, Sanctum Virum alloquitur; eique cum multis suspiriis, infelicitatis suæ porrexit historiam; quòd iam quartò, aut quintò peperisset quidem; sed non nisi fœtum mortuum: se verò eo nomine accusans sua culpa id fieri aiebat. Cernens pius Pastor calamitatem ouiculæ suæ, blandis eam verbis consolatur, simúlque iubet Sacerdoti sua peccata confiteri, ac deinde bono esse animo. Denique extensa manu benedixit illi, & de cibo, ac potu suo præbuit. Vbi illa cibo sumpto confortata est, abiit, & adueniente partus tempore, prolem saluam & incolumem enixa est; nec vnquam posteà abortum fecit, licèt crebrò deinde pepererit.* Hæc, & similia patrata per Seruum Dei, ingens pondus addebant ipsius verbis.

1. Philippi Sueui Ducis in promouendo Leopoldo ad Moguntinam Sedem audacia. 2. Innocentij patientia. 3. Abbates de Salem, & Nouo Burgo ad ipsum Legati, 4. pariter vt monerent, & minarentur. 5. Lesmoriensis Episcopi ex Cistercio electio, 6. & Littera Innocentij de ipso. 7. Rebelles in mandata Sancti Guillelmi per Abbatem Prateæ veniunt castigandi. 8. Legatio Ioannis Abbatis Casemarij. 9. & dictum dubiè de Petro Atrebatensi.

CAPVT IV.

1. INTER hæc in Germania Philippus Dux de Imperio adhuc certans, nec sustinens prælatum sibi Ottonem, in omnes eius sequaces grassabatur; inter quos Moguntinum Archiepiscopum molestabat atrociùs, odio in personam, an vt eam dignitatem partibus adderet. Ergo, quo iure, quáve iniuria factum, vt expulso de Sede vero Pastore, (sic Bzouius tradit, quanuis ex Litteris nihil tale constet,) Leopoldus Vuormaciensis, qui Philippo fauebat, sufficeretur. Solius Pontificis esse promouere, si non suspectus: verùm odio in partes declarato, quis credat, expectandum eius arbitrium? Solos Ottonis fautores illi dignos, quoscunque alios alienos ab Ecclesia, nedum inutiles licere sibi naturali iure, quia potenti, repellere hanc iniuriam; neque aliter, quàm facto repellendam. An omnes suos permittat præteriri, solùm quia suos; cæteros, quia aduersarios, sublimari? An Innocentio inuadente iura Imperij, quæ propria reputabat; ipse iura Innocentij non inuadat? Vim vi repellere omnibus permissum; & quanuis non liceret, indulgendum, maximè Principi, cui acquirere in gloria; nec quid de nouo possit, nisi alienum. Multa illicitè fieri in principio, quæ si præualeant, vsúque firmentur, facilè sint in honesta transitura: nec multùm fore, si quod tunc cum scandalo, postmodum in exemplum posteris esset.

2. Hæc, & similia Philippum iactitantem, facientémque Innocentius curauit reprimendum. Sed virum Principem imperio defraudatum, cicatrice recenti, necdum obducta, ferire palam, paternum minùs iudicans, per ambages reducere conatur. Igitur in Leopoldum Vuormaciensem anathematis primo, mox in rebellem depositionis sententiam fulminauit. Obliquè interim Philippum ipsum Ducem, aut admonens, aut feriens, vel vt fautorem, vel authorem magis flagitij, quod in Episcopo tam grauiter puniebat. Verùm, cùm nec hac via corrigeretur, duos insignes ex Cistercio electos viros Abbates de Salem, & de Nouo Burgo ad eundem direxit, qui vel rationibus hominem reducerent, vel authoritate vincirent; vel si, quod non sperabat, neutrum succederet, ecclesiasticum in eum, imò & in terram illius gladium distringerent, authoritate apostolica aggrauandum. Porrò exemplar Litterarum ad Abbates missarum ab Innocentio, ita habebat [a]:

a lib. 6. epist. 160.

3. *De Nouo Burgo, & de Salem Abbatibus Cisterciensis Ordinis.*

Inauditæ præsumptionis excessum, quam nobilis Philippus Dux Sueuiæ in apostolicæ Sedis iniuriam attentauit, Leopoldum quondam Vuormaciensem Episcopum ad Moguntinam Ecclesiam, quantùm in eo fuerat, transferendo, & fouendo eum in sua temeritatis excessum, etiam postquam illius postulatio à nobis iusto fuerat iudicio reprobata, in patientia tolerauimus hactenus: credentes, quòd errorem suum corrigeret per se ipsum, & idolum zeli, quod erexerat in Templo Domini, velut abominationem stantem in loco sancto, de ipso eliminare curaret; nec vsurparet sibi, quod nullus Imperatorum, vel Principum hactenus attentauit. Nouit enim vel potuit, aut debuit nosse, quòd apostolicæ Sedi tantùm à Domino transferendi Episcopos est potestas indulta: ideóque in messem nostram non debuit mittere falcem suam; & nostrum sibi officium vendicare. Quod licèt fecerit; nos tamen, ne moueri communiter in eum, potiùs astu amaritudinis, quàm zelo rectitudinis videremur, id dissimulauimus hactenus, & laborauimus sustinentes.

4. *Verùm prædictus Leopoldus, quia nimis præsumpserat, nec monitus à sua præsumptione cessabat, excommunicationis primò, & postmodum sententiam depositionis accepit. Quam quia contumax non obseruat, & Dux ipse in contumacia fouet eum, iuxta Sanctorum Patrum decreta, eiusdem & notam, & noxam erroris incurrit. Nos autem adhuc eidem Duci deferre volentes, per vos eum duximus commonendum, si forsan ductus consilio saniori, ab huiusmodi præsumptione desistat; nec Deo, & Ecclesiæ se opponat; & apostolicam Sedem, quam ratione saltem Christianitatis debet humiliter reuereri, de cætero irreuerenter impugnet. Modò igitur Discretioni vestræ, de qua specialiter confidimus, per apostolica scripta mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, vt ad eum personaliter accedentes, ipsum ex parte nostra moneatis attentiùs, & efficaciter inducatis, vt eidem Leopoldo nullum de cæterò tribuat auxilium, vel fauorem; sed potiùs tanquàm depositum, illum abiiciat, & velut excommunicatum euitet. Alioquin denuncietis eidem, quòd in ipsum, & terram suam, ampliùs forsan quàm existimet, secundùm officij nostri debitum manum nostram curabimus aggrauare; cùm id vlteriùs non debeamus in patientia sustinere. Quod autem inueneritis apud eum, per litteras, & fidelem nuncium nobis quantocyùs poteritis, intimetis. Quòd si non ambobus, altero, &c. Datum Anag. sexto Idus Nouembris, Pontificatus nostri anno sexto.*

Hactenus Litteræ Innocentij ad suos Abbates: quos tamen, quanuis cuncta strenuè impleuerint, nil profecisse in homine obstinato, nec quicquam aliud iustum reputante, nisi quod vtile ad Imperium capessendum, infrà dicemus. Quid autem admonitus per eos Philippus fecerit, non video declaratum ab Authoribus.

5. Hoc ipso anno, cùm Ioannes Cardinalis Sancti Stephani in Cœlio Monte per Hiberniam discurreret, iniunctæ sibi Legatiæ munus adimplens, qui Lesmoriensi tunc Ecclesiæ præerat, liberè renunciauit, amore quietis, an tædio infestationum, quas ab Vuataforderisi Episcopo, Lesmoriensis Diœceseos inuasore, perpessus fuerat. Porrò electores in vnum conuenientes M. (neque enim aliud constat de nomine) Cisterciensis Cœnobij tunc Abbatem, quod Sancto Patri Benedicto sacratum diximus, vnanimiter elegerunt sibi Pastorem, ac defensorem Iuri-

tiæ

Domini, iuxta Constantinopolim littora tenuerunt, vbi tunc exercitus noster non satis latus agebat; eò quòd magnum discrimen incurrisset negotiis implicitus alienis. Quod vtique Deum ita ordinasse credendum est, vt ciuitas illa, quæ pro sua magnitudine, atque potentia, iam multo tempore Romanæ Sedi rebellis fuerat, virtute nostrorum, & insperata victoria vnitati ecclesiasticæ redderetur.

7. *Venientes itaque ad nos Nuncij transmarinæ Christi Militiæ, reuerenter ab omnibus, ac beneuolè suscepti sunt: maximè autem à Theutonicis illis, quibus Abbas præesse consueuerat. Exposita autem causa sui aduentus, compassionem magnam vtique experti sunt, sed nullam omninò spem consilij, seu auxilij, à nostris acceperunt: quippe qui nec sibi ipsis posse satis vtiliter videbantur. Erant autem in tanto extremæ aduersitatis articulo, vt nec circa ciuitatem ipsam satis essent securi, propter inæstimabilem, hostilémque Græcæ plebis multitudinem; nec ab ea absque multo labore, ac periculo discedere possent, propter innumeras illorum naues, quibus, si fugerent, eos persequi, & expugnare satis hostiliter cogitabant. Vnde factum est id, quod rarò solet accidere, vt nostri eidem ciuitati, de qua fugere non audebant, obsidionem ponere cogitabant.* Hactenus quæ à Martino gesta circa hunc annum: nunc iam sociorum aduentum ad exercitum, & exercitus ad Constantini vrbem, breuiter, & fideliter reddamus.

8. Reuersi Suessionum Præsul, & socius cum Litteris Pontificis beneficium absolutionis accipiunt, Cruce signati: sed, Venetis exceptis, quibus vel maius odium in Sadertinos, vel ablatorum restitutio semper difficilis; nam ea ante omnia facienda præcipiebantur, fores Ecclesiæ diutiùs præclusère. Absolutionem Cardinali Capuano commissam Bzouius tradit: cæterùm ipso ad Aconem Vrbem profecto, cùm nuncij ad Cruce signatos nauigabant, vix stare potest. Fortè commissa illi, aliisque, à quibus in illius absentia data, ne tanto tempore exercitus Christianus præcisus ab Ecclesia permaneret. Quod attinet ad Venetos, sat constat, noluisse tunc absolui, ne restituerent. Vnde, ne cæteri pœnam reportarent ipsorum culpæ debitam, si pretio conductionis iam soluto, conductores vitare tenerentur, Pontifex dispensauit, *Vt si Veneti*, ait, *restituere noluerint, neque absolui (iuxta quod inter vos, & ipsos conuenit, aut honestè conuenerit) communicetis eidem. Cùm enim iam à vobis maiorem nauli receperint quantitatem, nec ad eam restituendam possint induci, aut etiam coarctari, si aliter fieret, videremini vos damnum experientia; ipsi verò præmium ex contumacia reportare.* Hæc Innocentius ad alios Cruce signatos. Addit Bzouius scripsisse etiam Legato: *Quòd si iidem Veneti non tantum renuerent beneficium absolutionis obtinere, verùm etiam persisterent contra Christianos arma sumere; & illum ipsum, tanquàm Sedis apostolicæ Legatum recusarent suscipere, illis ipsis in malitia, & perfidia relictis, transiret, quomodocunque posset, cum exercitu Christianorum in Terram sanctam, cuius liberationem tantoperè desideraret.* Hæc tum de Venetis; quos tamen absolutos non multò pòst, ipsi rerum euentus demonstrabunt. Is fructus Legatiæ missæ ad Pontificem.

9. At de tentata Alexij restitutione, tristior circa hoc tempus successus fuit. Quippe Alexius tyrannus vrbem munierat & ciues aliàs propensos in verum Dominum, per fraudes, per dolos, in eius odium, & Cruce signatorum concitauerat. Audi, quid scripserit incertus quidam Author, sed ex primoribus Cruce signatorum ad Innocentium [b]: *Ad vrbem Regiam præter omnium spem prosperè applicuimus, & in breui: sed nec aduentauimus improuisi, qui vsque ad sexaginta millia equitum præter pedites in vrbe reperimus; & transilientes loca tutissima, pontes, turres, & flumina sine damno nostrorum, terra, & mari obsedimus ciuitatem, & tyrannum pariter, qui commisso in fratrem parricidio fasces Imperij diutina incubatione polluerat. Præter igitur omnium opinionem, vniuersorum ciuium mentes contra nos inuenimus obfirmatas: nec aliter contra Dominum suum ciuitatem muris, & machinis obseratam, quàm si aduenasset populus infidelis, qui loca sancta polluere, & Religionem proponeret inexorabiliter euellere Christianam. Imperij siquidem crudelissimus incubator, Domini sui, & fratris Imperatoris orbator, & proditor; quique eundem carcere perpetuo, sine crimine condemnasset; idem filio eius illustri facturus Alexio, si non eundem à manibus eius felix eripuisset exilium. Sic prahabita in populo detestabili concione, potentes simul, & plebem sermonibus adeò infecerat venenatis, vt ad subuersionem libertatis antiquæ Latinos assereret aduentare, qui Romano Pontifici locum, & gentem restituere properarent, & Latinorum legibus Imperium subiugare. Hæc profectò res sic omnes contra nos animauit pariter, & armauit, vt contra nos, & exulem nostrum viderentur omnes pariter coniurasse. Sæpiùs ergo per nuncios nostros, imò per ipsum exulem nostrum, & Barones nostros à ciuibus postulantes audiri, nec aduentus nostri causam, nec petitionis modum potuimus explicare; sed quoties terra, vel mari, stantibus in muro sermones obtulimus, toties retulimus tela pro verbis. Considerantes igitur, quòd præter spem nostram cuncta contingerent, in eum statum necessitatis impacti, vt statim necesse haberemus, aut perire, aut vincere, cùm obsidionem ipsam, nulla ratione in quindecim dies protelare possemus, quos victualium omnium incredibilis vrgeret angustia.* Hic status rerum ad finem præsentis anni, quo Martinus peruenit ad exercitum, qui sileri non potuit: reliqua in sequentibus dicemus.

b apud Bzouium hoc anno.

riæ Monachi visio alia fidem fecit Priori ostensa, quam idem, qui suprà, Author ita prosequitur [e]: *Cum autem agonizaret die, & hora prædicta Vir Sanctus, Prior dormiens, Cellam, in qua iacebat, turbam candidatorum introire vidit, qui se propter animam illius deducendam aduenisse dicebant: statimque ad percussionem tabulæ excitatus, surrexit, & accurrit; & quia cœlestis esset exercitus, à quibus deuotus Genitricis Dei famulus foret deducendus, minimè dubitauit. Hoc Dominus Arnoldus Abbas Cisterciensis Treueri positus multis recitauit, dicens veraciter in Domo, in qua prius Abbas fuerat, gestum.* Hactenus ibi. Quibus clarè videas, quàm sanctos filios, Arnaldus Cistercio dederit; inter quos crebræ cœlestes reuelationes, visitationésque; & nouis semper visionibus visiones, atque omnes per euentus, aut alia externa signa comprobabantur.

e vbi suprà.

2. Multa hunc virum egregia facta commendant, quæ latè referemus suis temporibus. Interim adnoto, Innocentium Summum Pontificem tanti eum fecisse, vt suos illi Sermones dedicauerit, præmissa epistola, quam cum eisdem Sermonibus primùm illi transmissam per Nicolaum Cisterciensis Cœnobij Monachum, & Innocentij Capellanum: dein etiam vulgatam, insigne monumentum venerationis, hîc inserendam haud dubiè mihi persuasi. Videant omnes qualis, ac quantus fuerit, quem ipse Christi Vicarius, nec qualiscunque, sed Innocentius III. sanctitate, & doctrina, vel inter primos dignum censuerit, cui suas dedicaret lucubrationes. Porrò epistola ipsa hæc habet verba [f]:

f Habetur inter Inn. Pont. Max. Opera

10. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilecto filio Arnulpho, Abbati Ordinis Cisterciensis, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Prophetica docet authoritas, quòd beati sunt illi, qui seminant super aquas. Semen enim est verbum Dei: & aquæ multæ sunt populi multi. E contra maledictus est ille, qui frumentum abscondit in populo, & suffodit in terra talentum: quia supererogare debet aliquid stabularius, qui duos accepit à Samaritano denarios: & superlucrari debet aliquid seruus, cui Dominus duo talenta commisit. Nam à tunica hyacinthina dependebant aurea tintinnabula, ne Pontifex ingrediens absque sonitu Sanctuarium, moreretur. Inter cætera siquidem, quæ ad pastorale spectant officium, sanctæ prædicationis virtus excellit: iuxta quod docet egregius Prædicator: Non misit me Dominus, *inquit,* baptizare; sed prædicare. *secundùm illud*: Prædica verbum, insta opportunè: opus fac Euangelistæ. *Itémque*: Quàm speciosi pedes super montes euangelizantium bona. Clama, ne cesses: exalta quasi tuba vocem tuam. *Hoc enim officium iniungit Dominus principaliter Apostolis, dicens* [h]: Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod audistis in aure, prædicate super tecta. Euntes in mundum vniuersum prædicate Euangelium omni creaturæ. *Tanta nanque virtutis est prædicatio, quod animam reuocet ab errore ad veritatem, & à vitiis ad virtutes: praua mutat in recta, aspera conuertit in plana: instruit fidem, erigit spem, & roborat charitatem: euellit nociua, plantat vtilia, fouet honesta: via vitæ, scala salutis, & ianua Paradisi. Prædicator itaque debet habere aurum, argentum, & balsamum, videlicet, sapientiam, & eloquentiam, & honestatem: vt, quod dicat, intelligat; & quod dixerit, & intellexerit, agat. Nam,* Qui fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in Regno Cœlorum. *Alioquin dicetur illi:* Medice, cura te ipsum. *Similis ficulneæ, quæ folia sine fructu producit.* Omnis verò Scriba doctus in Regno Cœlorum, de thesauro suo noua profert, & vetera. *siue, quòd testimonia producit, tam de nouo, quàm de veteri testamento; siue quòd educit, tam de gratiæ nouitate, quàm de vetustate culpæ sermonem; siue, quòd agit tam de præmiis, quàm de suppliciis, quæ innouatis in bono, vel inueteratis in malo debentur.*

De his autem pro diuersitate personarum, & rerum debet aliter, atque aliter loqui. Vnde ad Sponsam dicit in Canticis Canticorum: Murænulas aureas faciemus tibi vermiculatas argento. *Per aurum enim sapientia designatur, Salomone etiam testante*: Thesaurus desiderabilis requiescit in ore sapientis. *Per argentum autem intelligitur eloquentia, dicente Psalmista*: Eloquia Domini, eloquia casta, argentum igne examinatum. *Decenter ergo per murænulas aureas, flores sapientiæ designantur, quibus collum, & pectus Ecclesiæ, vel Prædicatores, & Doctores ornantur. Vermiculatas autem, id est, distinctas, & variatas argento, scilicet, eloquentia, vt iuxta varietatem materiæ, vel personæ, stylus sermonis & varietur. Ait enim Apostolus:* Sapientiam loquimur inter perfectos: inter vos autem nihil iudicaui me scire, nisi Christum Iesum, & hunc Crucifixum. *Et iterum:* Non potui vobis loqui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus; tanquàm paruulis in Christo lac. vobis potum dedi, non escam. *Sapientibus quoque, & perfectis ait veritas increata:* Vobis datum est nosse mysteria Regni Dei: *E contra rudibus, & infirmis ait:* Multa habeo vobis dicere: sed non potestis portare modò. *Hinc ipsa prudenter iniungit:* Nolite sanctum dare canibus, nec margaritas mittatis ante porcos. *sed mundis animalibus estote similes, quæ ruminant pariter, & vngulam findunt. Debet enim Prædicator habere vinum, & oleum, virgam, & manna, ignem, & aquam, singula suo loco congruè proferenda. Principaliter autem ad eruditionem fidei, & ad informationem vitæ, tanquàm ad fundamentum, & ad ædificium debet intendere Prædicator, confirmando, quod dicit, authoritatibus, rationibus, & exemplis, vt funiculus triplex difficilè dissoluatur. Quia verò puluis inanis gloriæ pedibus Prædicatorum frequenter adhæret, debet vtique Prædicator excutere puluerem de pedibus suis, ipsosque compunctionis aqua lauare, vt mundus sit totus, ne fortè cùm aliis prædicauerit, ipse reprobus fiat. Vtinam autem in prædicationis officio fecerim ipse, quod dico! sed tot sum causarum impeditus incursibus, tot negotiorum nexibus irretitus, vt necesse sit diuisum ad singula, minorem in singulis inueniri. Contemplari quidem non sinor, sed neque respirare permittor: sic traditus aliis, vt penè penitùs mihi videar esse subtractus. Ne verò pro sollicitudine temporalium, quæ temporis exigente malitia valdè me grauant, curam spiritualium omninò negligerem, quæ mihi propter apostolicæ seruitutis officium magis incumbit, quosdam Sermones ad Clerum, & populum, nunc litteraliter, nunc vulgari lingua proposui, & dictaui: quos ad tuæ petitionis instantiam, quam per communem Filium Fratrem Nicolaum Capellanum meum, & Monachum tuum, mihi fecisti, Deuotioni tuæ studui destinare, rogans, & obsecrans in Christo Iesu, quatenus in orationibus tuis apud Iustissimum Iudicem, & piissimum Patrem me reddas spiritualiter commendatum.* 11.

Hactenus Innocentius ad Arnaldum, quem nominat Arnulphum, inuersione vsitata per illud tempus, quibus & summa inter ipsos familiaritas, & Arnaldi fiducia, qui prouocauerit, & Innocentij dignatio, qui obedierit, haud obscurè dignoscitur. Tum Monachos haud inuisos illis temporibus, quibus Pontifices vterentur pro Capellanis, omnia munia Ecclesiæ subituris. Quod adhuc perdurasse per multum tempus, plures litteræ indicant, ex quibus aliquas in tempore reddemus. 12.

1. *Beati Arnulphi Corniboutij Vita, per Gosuinum scripta*, 2. *patria, parentes, & lubrica iuuentus.* 3. *Resipiscentia, & religiosa vita in sæculo*: 4. *tentatio vehemens*, 5. *& victoria consequuta*: 6. *sæculum fugit, & in Villario Conuersum induit.* 7. *Rara alia in Probatione tentatio*, 8. *& victoria rarior*, 9. *ac rigoribus rigores semper additi.* 10. *Dictum de prolongato eius martyrio.*

CAPVT V.

1. SVB idem tempus illustrauit Villarium in Brabantia Beatus Arnulphus, dictus de Bruxella, aliàs Cornibout, à Carolo Abbate donatus Conuersi Habitu. Eius Vitam, & Acta Gosuinus, eiusdem Domus Monachus, & Cantor adeò eleganter, & fideliter scripsit, vt vix ei quicquam addere possimus, & ne vix demere: elegantiam stylus ipse prodet: quod verò attinet ad fidelitatem hæc ab eo præfata libet præmittere [a]: *Cùm adhuc, ait, in hac vita conuersaretur, & secreta conuersationis eius, partim scirentur, partim nescirentur, vnus Monachorum Villariensium, Vvalterus nomine, qui ei valdè familiaris erat, multoties secretiùs rogauit eum, vt de bonis Domini, quibus eum gratia Mater ditauerat, ei aliqua, causa ædificationis, intimaret: illo verò sæpiùs reluctante, idem Monachus se nimiùm contristari, nec ab importunitate sua desistere se velle asseruit, nisi ei ab ipso aliqua intimarentur. Tandem ille rogantis deuictus instantia, roganti satisfecit: & ei multa de secretis suis reserauit, quæ nos ab eiusdem Monachi ore rapientes, memoriæ commendauimus, vt scripto postmodum traderemus. Quædam, & personæ sæculares probatæ Religionis, & quidem Fratres Domus Villariensis, aliqua de secretis Beati viri, quæ ab eius ore audierunt, nobis enarrauerunt: quorum testimonia credibilia facta sunt nobis, ad declarandam eius conuersationem. Vt igitur lucerna ponatur super candelabrum, & luceat fidelibus, qui sunt in Ecclesia Dei, mirabilem Iusti huius conuersationem, sicut à supradicto Monacho, vel ab aliis testibus veridicis nobis recitata est, breuiter elucidare cupientes, Spiritum Sanctum inuocamus adiutorem: quatenus eius gratia cor nostrum, & linguam nostram regente, aliqua tam præsentibus, quam posteris profutura scribere valeamus.* Hæc ille in Prologo. Porrò, quæ de Actis Sancti Viri narrat, vsque ad ingressum eius in Villarium, hoc, quo euenit anno; reliqua suis locis dicenda erunt [b].

a in Præfatione.

b lib. 1. cap. 1.

2. *Fuit in Episcopatu Cameracensi, in oppido Terræ Brabantiæ, quod Bruxella dicitur, adolescens quidam Arnulphus nomine, quem à mediocribus parentibus duxisse originem ferunt. Hic in primo adolescentiæ suæ flore, nequaquam aduertens, quod ait Salomon:* Adolescentia, & voluptas vana sunt. *Nec etiam prænoscens, quanta Deus in posterum ei bona facturus esset, sponsionem, quam se in Baptismo promiserat, renunciaturum Diabolo, & operibus eius, minimè illibatam seruauit; sed leuis moribus, & verbis per tortuosa mortis itinera cœpit erraticus viator incedere: & in quantum libuit, carnis suæ voluptatibus deseruire. Cùm autem placuit Domino, qui eum segregauit ex vtero matris suæ, vt vocaret eum per gratiam suam, misit ei spiritum consilij salutaris, qui cordis eius tenebras illuminaret, & errantem ad viam veritatis reduceret. Ad cuius dulce susurrium à somno mortis excitatus, abiit ad Sacerdotem Vicarium Christi, & noxium peccatorum suorum virus in Confessione euomens, exuit veterem hominem cum actibus suis; & induit nouum, qui secundùm Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.*

3. *Deinde cum omni industria segregans se à maleuolo sæcularium contubernio, cœpit frequentare religiosas personas, & bonis viris se familiarem exhibere: vt eorum exhortationibus, & sanctis orationibus, tantò liberiùs ad meliora proficeret, quantò validiùs carnis illecebris, & vanitati mundanæ renunciaret. Quotiescunque autem poterat, sanctarum celebrationi Missarum intererat; Dominicisque noctibus, atque in Sanctorum Festiuitatibus, pulsatis ad Matutinas campanis impiger ad Ecclesiam cõuolabat. Si quando verò somnus eum diuturnior oppressisset, ita vt ad sonitum campanæ nequaquam surgeret, postmodum cùm euigilans, Matutinis iam ex parte cantatis, tardiùs ad Ecclesiam veniret, tunc miro modo mœrens, & verecundus, non ante oculos hominum, sed Dei Ecclesiam ingredi, & ipsi Domino adstare recusabat: sed stabat foris in eo loco, vbi tecto Ecclesiæ descendebant stillicidia pluuiæ stillantia super terram: quod tamen ei rarò contingebat.*

4. *Et quoniam scriptum est:* Vasa figuli probat fornax: & homines iustos tentatio tribulationis. *quodam tempore instinctu Diaboli tentatus est: sed probatus. Cùm enim mulier quædam ætate adolescentula, lasciua moribus, & sæculariter viuens, videret eum adolescentem aspectu decorum, oculorum suorum capta laqueo exarsit in concupiscentiam eius. Sed, quia putidum cordis sui amorem libidinosæ commixtionis incentorem ei palam denudare erubescebat, eò quòd timoratum, & religiosæ vitæ deditum attenderet; cœpit cogitare, quali arte alliceret eum ad peccandum: & nacta opportunitatem, nocte quadam, cùm ille in cubili suo se collocasset ad pausandum, sub caligine noctis, ingressa latenter cameram, venit ad lectum eius: & iuxta eum se impudenter collocans, cœpit eum verbis prouocantibus incitare ad peccatum. Quod ille vt audiuit, statim de lecto exiliens fugit, sicque misera mulier spe sua frustratam se esse dolens, confusa recessit.*

5. *Porrò ea hora tam valida carnis tentatione correptus est, vt penè lapsus fuisset in peccati voraginem, nisi Dominus gratia sua manum ei porrexisset, qui seruos suos non patitur tentari supra quàm possunt: sed facit cum tentatione prouentum, vt possint sustinere. Pro sua igitur ereptione gratiarum actionem Domino lætus rependens, ait: Spero in te, Domine Deus meus: quia, sicut nunc pro te, ab hoc igne mortifero liberatus sum: sic deinceps huiusmodi incendium, te protegente, mihi non dominabitur.* Hæc Gosuinus de victoria sui tyronis, quam reportasse de muliere lasciua planè arduum: sed de se ipso, dum præteritæ occasionis recordaretur, supra hominem fuit. Quippe anhelantes ad culmen perfectionis multa ab opere retrahunt; consensus quò occultior, eò facilior; & quem alteri cedere pudebat, non pudet sibi. Hinc Draco ille magnus, serpens antiquus, qui pedibus sæculares homines calcat, prosternit corpore; stellas, id est, Sanctos, sola cau-

da, id est, reliquiis occasionum præteritarum aggredi dicitur, tertiam eorum partem post se tracturus. Sed redeo ad Historiam.

6. *Pugnans itaque de cætero nouus athleta viriliter, præparauit animam suam ad tentationes: & in hoc statu Religionis, quasi duobus annis permanens, quantum potuit, se à peccatis, & vitiis custodiuit. Sed timens, ne si fortè recidiuum pateretur, fierent nouissima eius peiora prioribus, proposuit transire ad Ordinem Cisterciensem: & tanquam si responsum accepisset à Spiritu Sancto, non visurum se mortem, nisi priùs esset Conuersus eiusdem Ordinis, & mirabiliter præ cæteris viueret, duos secum comites itineris sui sine dilatione assumens, timorem, scilicet, Domini, & spem veniæ, reliquit cognatos, & abiens, valedixit sæculo in sæculum, & in sæculum sæculi.* Hactenus, quæ Arnulphus manens in Mundo, & peccator, & pœnitens. Nunc iam aduentum eius ad Villarium, & tyrocinij primordia, eiusdem Gosuini verbis pandamus: *Egressus igitur nouus Christi tyrunculus cum Abraham, de terra, & de cognatione sua, vt iret in terram, quam monstrauerat ei Deus, anno ætatis suæ vigesimosecundo venit ad Monasterium Villariense: vbi à Domino Carolo tunc temporis Abbate recipi petiit, & impetrauit: sicque habitu sæculari deposito, & Habitu Ordinis assumpto, Fratrum Laicorum Conuentui sociatus est.* Ita sub signis Cistercij, Duce Carolo, fortè & Magistro Cæsario Heisterbacensi, quem iam tunc in Villario Priorem agere dicebamus superiùs, spirituali militiæ nomen dedit, miras in ea victorias adepturus.

7. Verùm, quos primùm incursus inimici passus sit admirandos, quia raros; atque eò periculosiores, quò feruentiores, saltem in speciem, idemmet Author pergit ita scribere [d]: *Cùm autem annus Probationis eius, necdum ex magna sui parte euolutus esset, cœpit tristari, eò quòd minùs laboris, & afflictionis, quam arbitrabatur, reputabat, se inuenisse; & tacitis intra se cogitationibus, sibi ipsi de se ipso conquerebatur, dicens: Ad quid veni ego ad Ordinem istum? Nunquid vt frustrà dies meos consumerem? Si foris remansissem in sæculo, multò plùs afflictionis corporaliter potuissem sustinere, quàm hìc sustineam. Aliud est, quod me torquet interiùs, hoc, scilicet, quòd omnia corpori meo necessaria, tam in victu, quam vestitu, sine vlla sollicitudine mea mihi ministrantur, quibus abundo plusquàm corpori meo, & stomacho necesse sit. Ecce tempus meum perdo: & dies mei sine fructu mercedis pereunt.* Hæ primæ tentationes noui militis, per speciem pietatis, zelique, reuocaturæ hominem, nisi ipse in contrarium retorsisset. Neque enim ideò deserere Cistercium, in quod tendebat versutia communis hostis; sed magis Cisterciensi disciplinæ aliis non tolerandæ, rigores addere: nec diuertere à via, quam incepisset; sed in eadem, qua posset, & liceret, velociùs currere, ac sibi ipsi calcaria superaddere. Nam audi, quod sequitur [e]:

[d] ibidem.

[e] ibidem.

8. *Cùm hæc, & similia mente tractaret, reputans secum, ne fortè pœnitentiales Ordinis afflictiones ei celarentur, cœpit cogitare, & recogitare, quid arctius, quidve pœnalius posset suæ carni superaddere: & inuenit quoddam tormentum, quod satis corpori suo esset onerosum. Fecit nanque sibi furtim duos funiculos de setis tortos, quas ei cauda ministrauit equina; & circuncinxit se eis, strictim circa coxas suas, desuper genua, portans illos diebus multis, quoadusque caro eius vehementer exinde læderetur: die verò quadam accidit ei, vt ex quodam defectu corporis factus velut exanimis corrueret in terram.* Ita quod modò velut lasciuiebat, iam sub onere gemens corpus caducum, non ampliùs de retrocessione deliberauit.

At neque à superadditis rigoribus censuit sibi cessandum: quin insistendum eisdem, aliisque, quò tolerati (quæ nostra natura est) assuetudine leuiores efficerentur. Id vnum tantùm monitus adiecit, vt quod anteà velut minùs expertus miles, inordinatè faciebat, quia, duce inscio; ex tunc, obtenta Abbatis sui licentia, consultiùs faceret, & maiori cum lucro reportando: *Videns enim quidam Fratrum (Arnulphum laborantem defectu virium) timens, ne aliquam singularem corpori suo inferret afflictionem, post modicum, cùm ad se reuersus fuisset, alloquens eum seorsum, dixit ei: Frater Arnulphe, caue tibi, ne communes Ordinis Institutiones transgrediaris: néve tibi asperiores, non licentiatus, assumas singularitates: quia magnum inde corporis tui posses incurrere detrimentum. Ad quod verbum ille confusus in semetipso, accessit ad Monachum Confessorem, qui tunc temporis erat Magister Conuersorum: & confessus est, se portasse funiculos ipsos absque licentia. Confessor verò increpans eum, & iniungens ei pœnitentiam, prohibuit, ne quid de cætero simile, sine licentia attentare auderet. Ille verò factus constantior ex increpatione Magistri sui, accepta licentia, fecit funiculum longiorem, cui multos inseruit nodos, vt citiùs, grauiúsque cutem cum carne secaret, & sibi maiorem daret hæc medicina dolorem, & ex eo circunxit se per medium sui, adstringens eum fortiter corpori: quem similiter diebus multis portasse memoratur: quousque tandem funiculus idem cutem transfigens, carni eius tam validè immersus est, vt de carne eius putrefacta vermes ebullirent; & ipsa eadem caro magnum ex se fœtorem emeuomeret. Timens igitur fortis athleta, ne fœtore, qui è putredine carnis eius procedebat, offensionem proximis generaret, curauit eundem funiculum carni suæ penitus subtrahere, non ob defectum quidem tolerantiæ, sed propter charitatis affectum.* 9.

Hæc initia Arnulphi in Nouitiatu: nam prouentus quis narret? Certè in afflictione, atque maceratione corporis sui, vsque adeò eminuit, vt idem Author nequaquam dubitauerit eum vocare Martyrem. Et quidem aliis inimitabilem: sic enim ait [f]: *Sed si ita est, imò quia ita est, meritò priuilegianda est venerabilis conuersatio Fratris Arnulphi, noui Martyris nostri, qui tam mirabiliter vixit in hac vita mortali, vt vix hodie inueniatur, qui austeritatem vitæ eius, non dico per omnia sustinere, sed ne attentare quidem audeat.* Et paulò inferiùs tractatum eundem diuidens: *Et quia multæ sunt afflictiones, quas vir Beatus corporaliter sustinuit, congruum nobis visum est in primo libro, non solùm corporales eius afflictiones, sed etiam instrumenta afflictionum tantummodo memorare, vt discant omnes, longo illum Martyrio fuisse coronatum: in secundo autem libro virtutes, & reuelationes, siue certa eius gesta, adiuuante Domino, describemus.* Hactenus ille. Nos ex vtroque libro inferiùs aliqua, sed pluribus omissis, transcribemus. 10.

[f] in Prologo.

i. Sanctum

1 *Sanctum Vuillelmum Roskildensem, Esronensis Abbas, & Monachi sepeliunt. 2. Eius in eos deuotio, & è conuerso. 3. Beati Felicis Odulani sub dubio mors. 4. Dictum de Heileka reclusa Cisterciensi. 5. In Hemmenrode 6. admirandæ visiones, 7. etiam his, quorum nomina ignoramus. 8. Laudensium, Vangrouecensiúmque Monachorum tristitia de morte Miezeslai: & Hortæ funus Petri Molinæ Comitis.*

CAPVT VI.

1. CONSECRAVIT hunc annum Sancti Guillelmi, Roskildensis Abbatis, pretiosa mors, qui vt Habitu Cistercium non induerit, affectu induit, miraculis, & familiaritate fouit, & vel post mortem etiam honorauit: traditus sepulturæ per Cistercienses Esronensis Cœnobij, vt eius apud Surium Acta testificantur [a]: *Octauo,* inquiunt, *Idus Aprilis, anno Christi M. CC. II. ætatis suæ nonagesimo octauo, à suscepto verò Abbatis officio quadragesimo, Venerabilis Pater Vuillelmus, Roskildensis Abbas, feliciter emisit spiritum. Eius Religiosi filij sacrum corpus illius cum hymnis, & canticis, quibus permixtæ erant lacrymæ, & gemitus in Ecclesiam detulerunt: cúmque ad sedes suas se recepissent,* Te Deum laudamus, *inchoatum est, & matutinæ Laudes Dominicæ Resurrectionis, non quidem absque luctu, & lacrymis; sed tamen debita cum veneratione, absolutæ sunt. Vide hîc, Lector, quàm sit verè mirabilis Deus in Sanctis suis. Nam neque sine gloria fuit Patris huius vita, neque mors sine gratia, imò verè in conspectu Domini multùm pretiosa: quippe qui hodie receptus sit à Christo in Paradisum, quo ipse victor ab Inferis resurrexerat. Die secundo Paschæ humatum est corpus eius ante Altare S. Thomæ Apostoli, quod ipse ædificarat, Domino Abbate Turkillo Ecclesiæ B. Mariæ de Esrom cum suis Monachis funeri eius officia debita exhibente, multisque tum è Clero, tum è populo cum magna deuotione accurrentibus, vt eius exequiis interessent. In eo autem loco Dominus noster Iesus Christus ad laudem, & gloriam nominis sui per Beati Viri suffragia vsque in præsens innumera præstat beneficia iis, qui toto corde ipsum quærunt: cui est honor, & gloria in sæcula sæculorum. Amen.*

a *Apud Surium Aprilis 6.*

2. Hic ille Sanctus Vuillelmus est, qui Sanctæ Genouefæ Ecclesia ex sæculari transeunte in regularem, Eugenij iussu, cuius mutationes præcedenti tomo meminimus, Habitum, sub Oddone primo Abbate, in eâ Domo induit regularem: postmodum ab Absalone Roskildensi vocatus in Daniam, deformatum ibidem Monasterium iuxta Roskildiam, doctrina pariter, & exemplo reformaturus, circa annum Christi M. C. LXI. Abbas creatus, æquè virtutibus claruit, atque miraculis, quæ latè in eius Actis commemorantur. Monachos Esronenses frequentabat, Sanctorum contubernio delectatus, & pariter docturus, atque docendus. Inter miracula eius circumfertur, quòd [b] *Monachus quidam Cisterciensis Ordinis, Haquinus nomine, incola Monasterij, quod Esrom vocant, multis annis ex pectoris obstructione, & angustia, tanta laborauit raucedine: vt vix etiam ab adstantibus posset internosci, quid diceret. Multa quidem illi malo remedia adhibuerat, multas Medicorum potiones hauserat, sed frustrà. Incidit tamen illius animo, vt Abbatem Vuilhelmum adiret. Non cunctabatur ille, venit ad virum Dei, rauco murmure explicat pectoris vitium: precatur obnixè, velit manu sua contingere guttur languidum. Ille exprimens signum Crucis, tangit guttur, & ait: Sanet te Filius Dei. Monachus verò sensit cœleste remedium: nam sensim dilatata arteria anheli pectoris, organum vocis magis, magisque reformatur.* Plures in vita, & in morte Sancti Viri reuelationes, plura miracula in Actis eius legat, quicunque volet.

b *ibidem.*

3. Hoc item anno, si Vuaræo fides, meritis plenus, miraculis coruscus Sanctus Felix Odulanus, Episcopus Osoriensis ex Monacho Cisterciensi migrat ad Cœlos, cùm sedisset annos XXXV. plùs, minúsve, in quibus Sedem episcopalem ex Aghenoa in Kilkeniam transtulisse, & ibidem fundamenta iecisse Ecclesiæ Cathedralis commemoratur. Sepultus denique in Monasterio Geripontis Ordinis Cisterciensis, à quo nec in morte voluit separari. *Porrò* [c] (inquit Iacobus Vuaræus) *ad eius tumulum, qui à septentrionali parte summi Altaris visitur, multa olim patrata miracula feruntur.* Sic Vuaræus. Cæterùm in Annalibus Kilkeniæ, quos refert Henriquez ad vigesimam quartam diem mensis Ianuarij, qua eius memoriam recenset in Menologio, cùm dicatur, sub ipso factas fuisse Constitutiones Ecclesiæ Casiliensis, anno millesimo centesimo septuagesimo secundo, necessariò fit, vt aut vltrà triginta annos Episcopatum rexerit, aut ante hunc, ex hac vita sublatus fuerit.

c *in Episcopi Osoriensibus.*

4. Sub idem tempus, quantùm ex verbis Cæsarij potest coniici, creditur in Colonia floruisse Beata Heyleca, Cisterciensis reclusa, quemadmodum de Iueta suprà diximus, de qua idem Cæsarius in Vita Venerabilis, Enffridij, Decani Coloniensis, hæc habet verba [d]: *Personas Deum timentes, vt ipse* (scilicet, Enffridius) *illarum meriti esset particeps, de suo stipendio pascere curauit. Vnde & Venerabilem illam inclusam Ordinis nostri Dominam Heylekam, secundum nomen suum, verè sanctam; cuius Cella Monasterio Sancti Andreæ adhærebat, de sua Prabenda, quoad vixit, sustentauit: aliorum enim eleemosynas beata illa recipere recusauit.* Heylecam memorat Henriquez in Menologio, sed nulla alia notitia, quàm ea, quæ ex eo loco Cæsarij sumitur. Vbi & verba illa explicat, secundùm nomen suum verè sanctam: *Quia* Heylek *Germanicè Sanctum significat, &* Heyleikeyt *sanctitatem.*

d *lib. 6. cap. 5*

5. Sub idem tempus in Cœnobio Hemmenrodensi sub Hermanno Abbate admiranda illa visio facta est Monacho cuidam Sancto, dubium, cui ex multis: quam idem, qui suprà, Author his verbis narrat [e]: *In Claustro, cuius sæpè memini, sicut mihi scripsit quidam ex Sacerdotibus Domus eiusdem, in quadam Solennitate Natiuitatis Domini, Fratres ad sacram Communionem se præparabant: cúmque pacem iam accepturi post* Agnus Dei, *terræ, vt moris est, procumberent, vidit Frater quidam Puerum Iesum; non tamen quasi recenter natum, sed in Cruce quasi passum, cuius omnia vulnera cruorem stillabant: quem tamen calix stans subter positus, totum recipiebat: vnde frater ille tantis sumendis Sacramentis se indignum reputans, ad superiora stalla diuertit, aliisque inuenientibus,*

e *lib. 9. c. 42*

nuentibus, vt procumberet, se non processurum signauit.

6\. *Prima autem cantata, aliis ad Capitulum exeuntibus, ipse ad orationem faciendam, vt quidam facere solent, diuertit; veniénsque ad Altare Sanctæ Crucis, orationi intendit, & videbatur ei tempus breue præ deuotionis magnitudine. Cúmque orationem protraheret, & abire tempus non sentiret, apparuit ei Beata Dei Genitrix, & alloqui eum dignata est. Cur, inquit, hodie sacrosanctum Corpus, & Sanguinem dilecti Filij mei non sumpsisti? At ille: Non ore, sed corde se indignum clamabat. Ad quod Beata Virgo respondit: Tu te indignum cogitas: & quis, putas, tanta re dignus esse potest? Hanc igitur offensam tibi condonabo: sed vide, ne de cætero simile feceris. Igitur, cùm orationi intentus, & confabulatione Beatæ Virginis delectatus, quasi in ecstasi raptus esset, tandem ad se rediit, & ad Capitulum post alios occurrere festinabat. Ibat, & ecce occurrebant illi aliquanti Fratres, sacra Altaria circumeuntes; Capitulum verò finitum erat: ipse autem nesciens, & tempestiuè ad Capitulum occurrere existimans, adhuc orabat: sed subsequens Monachus signum Tertiæ pulsauit. Nunc demum intelligens, quæ circa se gerebantur, se ab hac noxa illi ad absoluendum commisit, qui eum sic absentauerat.* Hactenus Cæsarius de illo Monacho.

7\. Qui etiam sequ. Cap. narrat, eodem Monacho accedente ad Communionem, in ipsa feria quinta Cœnæ Dominicæ, visum ab alio, qui illum sequebatur [f], *Speciosissimum Puerum manibus Sacerdotis super Altare accipi, & in os illius Fratris deponi: & cùm videret, terra procumbens, ipsum, quem viderat, adorauit. Moti sunt autem super hac venia illius quidam, eò quòd inordinatè fecisse videretur: & conuenit eum vnus, in audictia plurimum mirans, se eum proclamaturum. At ille causam ei, qui sciebat, commisit, vt ab hac eum verecundia tueretur: qui immisit ei spiritum silentij, & quietis, & non nouit illum. Porrò ille, qui Puerum Iesum susceperat, & portabat, incedebat, vel potiùs ferebatur in iubilo cordis, in ardore spiritus vehementis: & in tantam spiritus ebrietatem deuenerat, vt quasi à sensu alienatus propemodum se non sentiret; & vix ad stallum suum sine titubatione rediret.* Felix Domus, quæ tales habebat Monachos, vel ignotatos posteris! Quales putemus fuisse, qui noscuntur, quando, qui hæc meruerunt, ignorantur? 8.

Hic idem annus nostris in Polonia, Laudensibus præcipuè, & Vangrouecienſibus, morte sui Fundatoris, nimirum, Miezeslai Regis, funestus fuit, cùm maximè eadem Monasteria exteri tantùm, scilicet, Colonienses inhabitarent, quibus ab ipso condita, & triste haberent in aliena terra versari, defuncto Principe, à quo illuc adducti essent. Meminit horum Bzouius in Annalibus: sed distinctiora ex Martino Cromero, accurato Scriptore rerum Poloniæ, accipiat Lector: is nanque causam reddit totidem verbis [g]: *Nam Laudense, & Vangrouecense Monasteria* (Miezeslaus) *iam inde appulso fratre Vladislao condiderat, & locupletauerat, & in ambobus Theutonas Cisterciensis Sodalitatis ex Monasterio Veteris montis, tertio à Colonia milliario deductos collocauit: edictóque perpetuo sanxit, vt non nisi Colonienses ad ea Monasteria cooptarentur, & reciperentur: propterea quòd honorificè à Coloniensibus habitus esset, cùm eò adolescens Religionis causa venisset.*

9\. In Hispania funestauit item Hortensem Domum Illustris Comitis Petri Manriquij mors, & deductum ad illius Claustrum funus, insigni pompa, qualem ipsum decebat; viduámque Sanctiam Infantissam, Garciæ Regis Nauarræ filiam, Magni illius Roderici, quem *Cid* Hispani vocant, proneptem, quam sibi matrimonio copulauerat. Quæ Hortensibus beneficia contulisset, multa retulimus, plura subticemus: corpus in ipso muro Claustri conditum sub arcu lapideo, tali ad nos vsque producta inscriptione:

Lux patriæ, clypeus populi, gladiúsque malorum
Sub petra Petrus tegitur Comes inclytus ista.

Obiit quarto Idus Iunij, Æra millesima ducentesima quadragesima. Habet & aliud Hispanum epitaphium longè extensius, quod hîc transcribere superuacaneum duxi.

f lib. 9. c. 42.

g lib. 7 in vita Miezeslai.

---

1. ***Obtentum priuilegium pro fugitiuis, 2. & contra quosdam ambientes Prælaturas. 3. Innocentij ad nostros 4. grauis epistola. 5. Promulgata statuta, & quædam addita. 6. Pereynenses fœderati Sanlacobæis. 7. Nunij Quinonij, Calatrauæ quondam Magistri, mors, sepulcrum. 8. Chronologia, & Villa-noua Nannetensis: 9. tum Sagittarium, & Sanctus Thomas de Torallo, 10. Hochtanum, 11. & Aquiria in Belgio Virginum: 12. & Camberona, hodie Sancta Lucia in Aragonia.***

CAPVT VII.

1\. QVÆDAM hoc anno ad nostros emanarunt Innocentij decreta, quæ domestica mala concernentia, adeò nihil purum, & prorsus defæcatum in hac vita, à Guidone impetrata facilè credam. Quippe haud erubescente humili viro infirmitates prodere, vt eis conuenienti remedio subueniretur. Infugitiuos obtentum priuilegium, ne vltra modum in Regula præscriptum, etiam intuitu apostolicarum Litterarum ad id impetratarum admitterentur: quas omnes Innocentius voluit intelligi [a]: *Salua Ordinis disciplina, vel si Regulare fuerit, & honestum, aliàs nullam habere firmitatem; neque earum obtentu, nostros ab aliquo, ad talium fugitiuorum receptionem posse compelli.* Ita prouisum repetitis fugitionibus; ne vel nimia admissionum facilitate, sperneretur delictum; vel mores iteratæ Apostasiæ plerunque perditi, etiam perseuerantes coinquinarent.

2\. At non tam facilè occursum malis maioribus, & periculosioribus, quæ vel optimos quosque peruadentia, facilè vniuersos perturbabant. Spretæ hactenus Dignitates, & Præfecturæ: & se felices illi reputabant, qui non eligebantur: electi, aut recusabant, in quantum poterant, aut tantùm obediebant: & nullus ferè, qui ambiret aliis præesse: qui fugerent, innumeri: reliqui, nec ambiebant, nec detrectabant. Cætera vitia humana, atque terrena: superbiam Cœlo natam: quippe ab Angelis ortam; & Cistercienses, quò proximiores in vita Angelis, quò abstractiores ab aliis affectionibus; eò superbiæ obnoxios

a In Regestis præsentis anni.

obnoxios magis esse, aliorum contemptus, & propriæ æstimatio virtutis, de quibus notabantur (iure, an iniuria, dubium) comprobabant. Nunc vsu rerum, & potentiæ magnitudine, cæterorum inuidiam obruentes, inter se decertasse, vt non multos, subiacuisse huic malo aliquos, probant Litteræ Innocentij Papæ III. ad Cistercienses communem omnium Patrem, & quatuor reliquos scriptæ, quibus & in nonnullis vitium notat, & vt obuiam eatur, & paterna hortatur, & monet sollicitudine. Litteras ipsas plenas pietatis, & reuerentiæ in vniuersum Ordinem, in media increpatione, hîc subiungere necessarium duxi: sic autem habent [b]:

3. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis Cisterciensi, de Firmitate, Pontigniacensi, Claraeuallensi, & de Morimundo Abbatibus, Salutem, & apostolicam benedictionem.*

[b] in Bibliotheca Vaticana.

Quia, qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter; & Cisterciensem Ordinem credimus hactenus vsque adeò profecisse, vt à mari ad mare, propagines suæ Religionis extenderit, & in omnem terram fama honestatis eius exierit, rectè, purè, ac simpliciter hactenus ambulauerit; neque qui erant Superiores in eo, visi sunt tanquàm dominantes in Clero; sed forma facti gregis ex animo, nolebant de Prælatione contendere, aut sibi primos accubitus, aut primas, cathedras vindicare; vel suos excessus sub occasione defendere Prælaturæ. Legerant enim, quòd Principes gentium dominantur eorum; & qui potestatem habent super eos, benefici appellantur. Verùm Discipuli Christi non sic, sed, qui maior est inter eos, seruus omnium reputatur: & qui præcursor, tanquàm ministrator existit. Vnde præesse, ac subesse quasi paria reputantes, Fratres se, non Dominos reputabant, nec præesse, sed subesse credebant; cùm sibi subiectis, & spirituales epulas, & corporales cibos cogebantur, ex iniunctæ sibi dispensationis debito, ministrare.

4. *Nuper autem ad nos rumores peruenêre sinistri, quòd mutatus sit aliquantulùm color optimus, & natiuus, & aurum in scoriam sit conuersum: cùm aliqui iam de Prælatione contendant; & ea, quæ sua sunt, non, quæ Iesu Christi quærentes, à suæ rectitudinis tramite, ac propriæ simplicitatis consuetudine velle recedere videantur. Ne igitur temporibus nostris, qui syncerè zelamus Cisterciensis Ordinis honestatem, alicuius dissensionis scrupulus oriatur, per quem, quod absit, fama vestri nominis offuscatur: Discretionem vestram monemus, & exhortamur attentiùs, & per apostolica scripta mandamus, in simplicitatis, & puritatis vestræ proposito persistentes, non retrahatis manum ab aratro; sed ad anteriora vos iugiter extendatis, occasionem scandali, & dissensionis materiam præcipuè fugientes, ne fortè, sicut Grandimontenses, in derisum, & fabulam incidatis. Sanè cùm parati simus, cum Apostolo, inobedientiam omnem vlcisci, si quis vsurpando Prælationem indebitam, vel subiectionem debitam subtrahendo, quietem vestri Ordinis turbare præsumeret, tantæ præsumptionis excessum taliter puniremus in eo, quòd ipse illud euangelicum verbum, quo dicitur:* Væ illi, per quem scandalum venit. *in se frustrà quereretur impletum. Eligeremus enim potiùs paucos offendi, quàm totum Ordinem aboleri. Datis Laterani, 10. Kalendas Decembris.* Hactenus Litteræ Innocentij Summi Pontificis, quibus an satis obuiatum serpenti malo, vnde possim discernere, non video: certè sopitum, occultatúmve magis, quàm extinctum, quæ infrà dabimus, satis manifestant.

5. Primum sub Arnaldo Concilium Cisterciensium Abbatum hoc anno fuit, in quo ante omnia gratiæ iterum actæ Cistercij Protectrici, quòd vltra ipsorum vota liberalis, talem ex tali innocentiam sibi reddiderit. Tum verò, vt se gratiores exhiberent, obseruantiæ incumbentes; quæ sparsa hactenus, & quædam obliterata, alia mutila & manca ferebantur, collecta in vnum corpus, distinctáque promulganda curarunt Statuta, quò altiùs impressa mentibus omnium, inuiolata persisterent, & sine vlla differentia custodirentur. Inde in Catalogo Abbatum, vt suprà vidimus: *Cuius*, id est, Arnoldi, *tempore, promulgata sunt Statuta Ordinis, M.CC.II.* id est, hoc primo ipsius Præfecturæ. Promulgauerat, post Stephanum, Rainalnus Ordinis Statuta, colligens, quæ dispersa hactenus fuissent. Post Rainaldum, Arnoldum primum lego, qui id ipsum præstiterit, haud dubio, quin collectis à Rainaldo adiungens, quæ post eum alij tulissent. Statuta præterea de nouo quædam in Abbates præ nimio senio debiles, & in Nouitios, immatura ætate, ineptos rigori Ordinis. In illos: *Vt si propter nimium senium, vel corporis inualetudinem, officium suum implere non possint, nec venire ad Capitulum, cedant.* In hos lata seueriori prohibitione: *Capitulum generale grauiter admodum, & valdè ægrè fert, quòd recipiantur pueri in Ordine infra octodecim annos. Ideò præcipit, vt omnes, qui scienter tales Nouitios in Monachos, vel Conuersos receperint, à Patre Abbate sine retractatione deponantur.* Hæc in Capitulo.

Quod attinet ad Militias sacras, hoc item anno, inter San-Iulianæos, & Iacobæos inita Fraternitas, atque ea firmata sequenti scripto [c]: *Nos Dominus Gonsaluus Rodriquez, Dei gratia Magister Ordinis Sancti Iacobi, vnà cum Fratribus nostris: & Nos Dominus Benedictus Suarez, Magister Sancti Iuliani de Pereiro, Ordinis Cisterciensis, de consilio Fratrum eiusdem Militiæ, nulla vi, aut persuasione inducti, ponimus, atque etiam iuramus inter nos hoc pactum, quòd inuicem iuuabimus, illi hos, & hi illos in omnibus rebus, bona fide, sine fraude, contra omnes personas Mundi, excepta sancta Religione nostra, & Domino nostro Rege Legionis, & Galleciæ. Conuenimus præterea, quod quandocunque vna Militia bellum gerat contra Mauros, vel citra, vel vltra Tagum, altera Militia omninò teneatur eam adiuuare bona fide. Quin statuimus, quòd si Dominum Regem Maurorum terras bello infestare, nósque interesse contigerit, prædam, quam Dominus Deus vni Militiæ concesserit, diuidendam esse æquè inter omnes vtriusque Militiæ, etiamsi numero non sint æquales. Insuper sancimus, quòd si Mauri veniant contra quamlibet villam, aut Arcem alicuius harum Militiarum, alij illam, velut propriam defendere teneantur. Et quòd nos vbique instar Fratrum diligemus, eò quòd religiosum Habitum deferamus, capillorúmque nostrorum superflua deposuerimus pro seruitio Dei. Et sic promittimus, & iuramus. Facta est Charta in Zamora, die quinta mensis Maij, Æra M.CC.XI.* Hactenus instrumentum Fraternitatis, quod non obscurè indicat iam tunc San-Iulianæos, et si impares numero, virtute adeò prouectos, vt æquis legibus cum Iacobæis in cunctis paciscerentur. Videas etiam capillorum tonsuram, quam modo dedignantur vel Sacerdotes, tunc in vsu Militibus, vt veros se Religiosos profiterentur Calatrauenses, quia sub alio Rege, nempe, Castellæ hanc eandem concordiam non inière. 6.

[c] apud Roder. c. 3. & alibi.

Hoc item anno, longo senio fractus Nunius Quinonius, Calatrauæ quondam Magister, sublatus est, cùm quatuor annos vacasset sibi, & Deo. Rades [d] vt semper abhorrens à Monachismo, vel mortuum nobis inuidet, & in Oppido vicino Monasterio 7.

[d] Rades c. 3.

nasterio Montis Salutis, atque illi vassallitio iure subiecto sepultum tradit. Verùm, qui viuens Monachos reduxit ad Calatrauam, qui se, qui suum Ordinem, penè à morte Raymundi deuiãtem tanto labore Cistercio restituerat, atque subiecerat; qui cùm se Magistratu abdicauisset, deseruit Milites, vt inter Monachos, ad sepulcrum Sancti Raymundi reliquum vitæ in pace consummaret: nec mortuus voluit Monachos deserere. Quin in Monte Salutis sepultus est in Claustro Capituli, sub arcu lapideo in muro ipso cauato, tali inscriptione lapidi incisa vulgari, sed prisco sermone illius æui:

AQVI IACE DON NVNO PEREZ DE QVINONES, QVARTO MAESTRE DE CALATRAVA. FINO ERA DE M. CC. XL.

Hìc iacet D. Nunius Perecius Quinonius, quartus Calatrauæ Magister: obiit Æra M. CC. XL. id est, anno M. CC. II.

8. Quatuor itidem Cœnobia nostris adaucta huius anni discursu perhibet Chronologia verbis sequentibus:

Anno M. CC. II, octauo Kalendas Aprilis, fundata est Abbatia Villa noua de Buzeio.

Eodem anno, tertio Idus Martij, Abbatia de Lilenueld.

Eodem anno Abbatia de Sagittario.

Eodem anno Abbatia de Harez. Villæ nouæ notitiam supra consuetam Robertus Claudius tradidit in sua Gallia; paucis, & lineam, & Matrem, & Fundatricem, & Diœcesim Cœnobij, atque annum fundationis, vno tantùm præuentum, nobis exponens [e]: *Villa noua*, ait, *Ordinis Cisterciensis, Diœcesis Nannetensis fundatur à Constantia, Britanniæ Ducissa, M. CC. I. dedicatur M. CC. XXI. à nouem, hoc est, omnibus Britanniæ Episcopis, estque Busaij filia sub Claraualle.* Est & alia Villa noua dicta de Oscos, in Hispania, apud Astures, de qua anno sequenti sub Carraceto. Nannetensem inuenio in libris Cameræ, mediocri centum florenorum taxa præfixa: itémque in Litteris Gregorij Papæ IX. ad M. Comitissam Britanniæ. Datis Perusij, decimosexto Kalendas Septembris, Pontificatus ipsius anno nono. Sepulcra illustria Cœnobij Villæ-nouensis Iongelinus recenset, & facilè apud ipsum videri possunt.

e in sua Gallia.

9. Reliquarum minor multò notitia subest: nam Lilenueld, & Harez, nec nominatas quidem inuenio alibi. Sagittarium Calabriæ Domum, in Diœcesi Anglonensi, Casamario productam, adeóque augentem lineam Claræuallis, illustrat Sanctus Ioannes de Caramola, suo tempore à nobis memorandus. Reliqua ignota, & quæ vtinam, qui nouerit, his addat. Inuenio & Monasterium Sancto Thomæ Apostolo dicatum in Italia, cuius item Gregorius Papa meminit, Litteris datis ad Archiepiscopos, alióśque Ecclesiarum Prælatos per Regnum Vngariæ, vbi & eius Abbatem (haud dubiè quin ad ipsos tunc Legatum) eximiè laudat [f]: *Dilectum filium Abbatem Sancti Thomæ de Torcillo, Cisterciensis Ordinis, virum prouidum, & discretum, nobisque & Fratribus nostris acceptum sua merito probitatis. Datum Viterbij pridie Idus Ianuarij, Pontificatus ipsius anno nono.* Porrò hoc Monasterium anteà Canonicorum Regularium, hoc anno nostris accessisse lego, in quodam Manuscripto Reuerendissimi P. Roberti Ruscæ, eius manu exarato, quod ex Italia ad nos dudum transmissum, aliorum item Cœnobiorum initia continet. Monachos ex Monasterio Roseriarum, Diœcesis Bisuntinæ, transmissos, sunt, qui affirment: quin Monasterium, fundatum pro Burgundionibus, atque ab eis appellari vulgò solitum, *San Thomaso delli Borgognoni.*

f ex Regestis Gregor.

Verùm vltra hæc virorum Monasteria, illustrant annum tria alia Sanctimonialium, duo in Belgio, tertium in Hispania. Priora duo Aubertus Miræus notat in suo Chronico [g]: *Tradit*, ait, *idem Placentius sub eodem Hugone Episcopo fundatum Monasterium Hochtanum, Virginum apud Traiectum Mosæ, Monialibus ex Monasterio S. Saluatoris, Montis Aquensis, euocatis.* Hæc ille. Quibus & Sancti Saluatoris Montis Aquensis, antiquius Monasterium, ignoto licèt anno fundationis, nobis pandit, de quo nihil aliud habemus quod proferamus. 10.

g in Chronico.

Aquiria sequitur celebrius multo Cœnobium, atque in hoc Opere multoties repetendum. *Quarto*, ait [h], *ferè milliari à Bruxella sita est Aquiriensis Virginum Abbatia: fuit ea primum fundata anno M. CC. II. in vico Aquiria, siue Auiria, nuncupato, secundo milliari ab vrbe Leodiensi. Cúmque annis ibi quatuor stetisset, bellis inter Antistitem Leodiensem, & Comitem Namurcensem exortis, in Brabantiam tunc pacatam sese Moniales contulerunt, & in vico Allodiensi, vulgò, Aloux, primo à Niuella lapide, anno M. CC. X. domicilium collocarunt. Sed, cùm aquarum ibi penuria laborarent, inde ad locum, quem hodiéque obtinent, anno M. CC. XVII. commigrarunt. Subsúntque in spiritualibus Alnensi Abbati. Hæc ex monumentis eius loci.* Eadem, aut similia habet Grammaius in sua Gallo-Brabantia [i]: *Succedit*, inquit, *cultura S. Germani cum vicis Sarto Mariano, & Monte Ferarum, qua sacrum, qua temporale eius patet Abbatiæ Aquirensis peculium: illa quidem primò in Aquiria Principatus, & Diœcesios Leodinæ pago fundata; sed emergentibus cum Comite Namurceo bellis, in Gallicanam Brabãtiam prope Niuellas, in pago Allodiensi primo, mox huc translata, confluente iusto Virginum numero, accedente nobilium vicinorum aliquot munificentia. Subiicitur Cœnobium Alnensi Prælato.* Grammaius ab annorum computo abstinet; Miræus, dum computat fundatum ad hunc annum, debuit, aut non transferre intra quadriennium, aut fateri translatum ante annum M. CC. X. Intra quadriennium illustrasse Cœnobium Sanctam Lutgardem, & post eam plures alias, alióśque, suis temporibus, locísque dicemus. 11.

h Miræus, vbi suprà.

i Grammaius fol. 9.

Vltimò sequitur Hispanum Monasterium in Aragonia, dictum de Caberone, vulgò, *del Cambrõ*, quod Petrus Rex ædificasse dicitur, atque amplè dotasse, tertiodecimo ab Vrbe regia lapide, idest, Cæsaraugusta, ad quam tandem translatum hoc nostro sæculo; addita aduocatione Sanctæ Luciæ, sub qua, & Sanctimonialium sanctitate, nobilitatéque, & Monasterij ipsius possessionibus, nulli omninò secundum in toto Regno. Ad hoc Cœnobium, priusquàm transferretur, migrasse dicuntur Moniales Marcillenses ingruentibus bellis, pestéque in Regno Nauarræ, quod anno M. C. LXXXI. per Sanctiam, Nauarræ Reginam, fundatum fuerat. Hæc ex notitiis eiusdem Monasterij, quæ Fiteriensis Abbas conquisierat; quas cùm ad nostras manus deuenissent, nequaquam duximus perire permittendas. Prima Cambronis, Camberonæve Abbatissa, Osenda Romea. Reliqua hactenus ignota nobis; vel, si quæ, nota dicenda suis temporibus. 12.

ANNVS

1. *Martinus Abbas cum suis Cruce signatis Basilea egressus*, 2. *Veronam primùm*, 3. *dein Venetias appellit.* 4. *Venetorum consilium in Iaderenses*, 5. *& Innocentij pro eis sollicitudo*; 6. *sed frustrata euentu*, 7. *excommunicatis oppugnatoribus*, *Martinus*, *aliique Romam mittuntur.* 8. *Alexius iuuenis Cruce signatorum auxilium implorans*, 9. *& cuncti adducti in illius restitutionem.*

CAPVT I.

1. NNVS sequitur à Christo in terris nato millesimus ducentesimustertius, qui fuit Cistercio sextus, & centesimus, expeditione Ierosolymitana, seu veriùs Constantinopolitana, & multis titulis nostris memorandus. Sed præcipuè ex Martino Parisiensi, penes quem ingens rerum momentum fuit. Is, vbi se vltra apostolicum mandatum, & Cisterciensis Abbatis benedictione, & suorum orationibus munitum conspexit, quod anno præcedenti dicebamus, *Basileam petiit* (ait Guntherus [a]:) *vbi iam Signatorum multitudo magna conuenerat, à quibus latissimè susceptus est. Ibi quoque sermone exhortationis habito, se ipsum, & socios Beatæ Virgini commendauit, humiliter rogans, vt ipsa Filio suo nouum conciliaret exercitum. Posteà valedicens Clero, & populo eiusdem ciuitatis, à quibus plurimùm diligebatur, læto vultu, & mente impauida, sanctæ profectionis laborem cum sociis aggressus est. Qua ex re illud coniicere possumus, hominem Dei, nescio quid magni iam tunc in animo concepisse, & quæ Deus per ipsum facturus erat, certo iam mentis augurio præsagire. Profectus itaque de ciuitate Basilea Signatorum exercitus, relictis aliis, stratam illam arripuit, quæ per angustos Tridentinæ Vallis anfractus Veronam ducit, minori quidem labore, & maiori compendio. Erat quidem tam clara, & celebris fama, & præcurrens opinio, vt non solùm hi, per quos eis transitus erat; verùm etiam de villis, & oppidis cateruatim occurrerent, & eos multo fauore, & gratia suscipientes, victui necessaria iustis pretiis exhiberent. Martinum verò præcipuè mirabantur, quòd homo religiosi habitus, & vitæ admodum spiritualis, armatum duceret exercitum, séque ipsum tanti laboris officio tam strenuè coaptaret. Vnde & nomen eius inter se celeberrimè frequentantes, post illum Turonensem, qui in Sanctorum Confessorum Catalogo ferè primus, atque præcipuus est, quadam similitudinis ratione Martinum hunc alterum vocitabant.*

a tomo 5. antiquar. lectionum apud Canisium.

2. Pergit Author Martinum Parisiensem Turonensi conferre, illum adhuc cùm miles, moribus Monachum; hunc, cùm iam Monachus, & Pater Monachorum, virtute animi militarium copiarum Ducem; illum in Christi pauperes beneficum; hunc adeò largum, *vt in duobus solummodo diebus* (Guntheri verba sumo [b]) *centum viginti marchas in pios vsus liberaliter erogauerit: & in tertia die septuaginta marchas argenti.* Illum denique ex milite, & Monacho Episcopum creatum; hunc ex Monacho, & milite, quod maius quid videtur, Episcopatus oblatos respuentem, quod suo etiam loco referemus, & tandem concludit ad cœptum iter reuersus: *Venientes itaque Veronam, Milites peregrini cum Duce suo, tam à populo ciuitatis, quàm ab alia multitudine maxima Signatorum, quæ illos de diuersis Mundi partibus ad eundem locum præuenerat, latissimè suscepti sunt. Nam & ipsius Vrbis Episcopus Martinum in domum deuotè, atque reuerenter assumpsit, eique post octo ferè hebdomadas, sumptus, & obsequium beneuolè ministrauit. Posteà discedentes, Venetiam petierunt, ibi naues intrare decreuerant; & inde versus Alexandriam, ciuitatem Ægyptiam, recto impetu nauigare; pro eo, quòd tempore illo in partibus transmarinis, & inter nostros, & Barbaros induciæ pacis erant, quas nostris salua fide, quam interposuerant, soluere non liceret.*

b vbi suprà.

3. *Erant autem in exercitu Signatorum famosi, & potentes viri quamplures, tam sæculares, quàm ecclesiastici, inter quos Balduinus, Comes Flandrensis, & Bonifacius Marchio de Monteferrato, authoritate, & viribus, atque consilio præcipuè habebantur, & siquidem omnes vno consensu in hoc conuenerant, vt petentes Alexandriam, & eam viriliter obsidentes, non tam belli fortunam, quàm diuinæ virtutis experirentur potentiam. Quod vtique si fecissent, sperabile satis erat, tam ipsam magnificam ciuitatem, quàm & maximam totius Ægypti partem facili compendio, in eorum potestatem posse transferri, eò quòd totus ferè populus terræ, vel consumptus fame perierat, vel squalebat penuria, propter sterilitatem eiusdem, videlicet, terræ, cui Nilus frugiferas aquas, quibus eam rigare solet, annis, vt aiunt, iam quinque subtraxerat.* Hactenus ibi, plures alios in eo exercitu extitisse, atque inter eos Simonem Monfortium Comitem, de quo multa in sequentibus, & ex nostris, Abbates Locediensem, & Valsarniensem, hunc Gallum, illum Italum, magnum vtrunque virum, quanuis vtrunque breuì diuidendum, tum Hugonem, Attandúmque Monachos Claræuallis, atque alios quosdam ipsa series Historiæ demonstrabit. Pergit Guntherus.

4. *Impediebatur autem illud Principum nostrorum laudabile satis consilium fraude, & nequitia Venetorum; qui tanquam Domini nauium, & Principes Adriatici maris, eis nauigium penitùs abnegabant, nisi cum ipsis priùs celebrem Dalmaticæ ciuitatem, iuris autem Hungarei Iaderam expugnarent. Aiebant enim, illam semper suis vtilitatibus fuisse contrariam, adeò vt sæpè ciues eiusdem Vrbis, naues illorum mercibus onustas, piraticis inuasionibus expoliassent. Quæ vtique res nostris Principibus, tanquam Deum timentibus, crudelis, ac nefaria videbatur; tum, quia ciuitas illa Christianæ gentis erat; tum, quia ad Regem Hungariæ pertinebat; qui & ipse signo Crucis accepto, vt moris erat, sub protectione Summi Pontificis se, & sua tradiderat. Illis ergo instanter vrgentibus, nostris autem obnixè negantibus, sub hac contentione, atque discordia plurimùm temporis elapsum est. Putabant enim rem omninò detestabilem, & Christiani*

nis illicitam, Milites Crucis Christi in homines Christianos cade, rapina, & incendio degrassari; qualia in expugnandis vrbibus frequenter solent accidere. Vnde & multi pauperes, qui secum pauca detulerant, eisdem consumptis, non habentes vltrà viaticum, relicto exercitu, versis vestigiis ad propria regressi sunt. Sed & quidam potentes, & diuites viri, non tam rerum penuria laborantes, quàm perpetrandi flagitij horrore perterriti, inuiti, ac penè nolentes in reditum conuersi sunt. E quibus aliqui Romam petentes, vix à Pontifice summo redeundi licentiam impetrare potuerunt: ea tamen conditione prafixa, vt saltem post aliquot annos votum sua peregrinationis exsoluerent. Qui reditus peregrinorum non solùm exercitum nostrum, illorum fraudauit absentia, verùm etiam multos, qui de Germania, caterisque regionibus subsequi festinabant, ab illo, quem ceperant, animi feruore cohibuit, vt in locis suis immoti consisterent. Ita Guntherus de frustrata magna ex parte, atque ad tempus dilata expeditione.

5. Perueniunt hæc ad Innocentij Papæ notitiam, atque ægrè ferens se, seu veriùs Christum tanti apparatus fructu defraudari, & priuatis dissidiis quarundam Gentium, communia bona cedere; insignem Virum Cardinalem Petrum Capuanum, non vt absolueret, vt falsò putat Bzoulus, nondum incursos; sed vt ab incurrendo deterreret, ad Venetos, atque Cruce signatos Legatum mittit, cautatutum omnimodis, vt Veneti præberent commeatus ad traiiciendum Militibus Christianis: nec quæ contra infideles arma sumpsissent, in Christianos conuerterent, aut Crucis asseclæ impugnarent Crucis cultores. Meminit huius Legatiæ idem Guntherus immediatè subiungens hæc ipsa verba: *Tempore autem illo missus est ad exercitum nostrum Cardinalis quidam Petrus, videlicet, Capuanus, quem Summus Pontifex ad hoc direxerat, vt prafatam sedaret controuersiam: ageretque cum Venetis, vt felici embole, id est, Christi Militia maturum, versùm Alexandriam prastarent nauigium.*

6. Quid peregerit Cardinalis Capuanus, in dubio est. Petrus Sarniensis, obediisse in fraude Venetos, insinuare videtur; quippe resilientes à conditione impugnatione Iaderæ; sed tanto prælio naues conducentes, vt ex ipsa soluendi difficultate Cruce signatos haberent velut obnoxios; & nihil prorsus, quod ab eis peteretur, detrectaturos. Meierus addidisse etiam multam pecuniam accommodatam mutuò, quominùs debito se possent liberare. Guntherus contrà: *Nihil ab eis extorqueri potuisse*, ait, *nisi nostri propositam sibi conditionem implerent.* Vtcunque fuerit, facilè innotuit pretio Christiani sanguinis traduci Milites Christi. Pergit Guntherus loqui de Martino, cui nullum magis arduum negotium fuit: *Videns ergo Martinus noster non solum negotio Crucis moras inn ecti; sed & toti exercitui nostro fundendi sanguinis Christiani necessitatem incumbere, nesciens quò se verteret, quidue ageret, totus in se exhorruit, & de pluribus, quorum ei quodlibet displicebat, illud elegit, quod in tali articulo potissimum videbatur. Aggressus itaque prafatum Cardinalem, omnium precum instantia suppliciter exorabat, vt eum à voto peregrinationis absolutum, ad solitam claustralis vita quietem transire permitteret. Ille verò, nisi prius expleta peregrinatione, omnem ei prorsus reditum denegabat. Et insuper maiorem imponens sarcinam, authoritate Summi Pontificis, omnes ei commisit Theutonicos, quos vel ipse adduxerat, vel ibi repererat, vel qui postmodum ad eundem exercitum essent venturi. Iniunxit etiam tam ei, quàm quibusdam aliis Religiosis, qui aderant, vt per omnes casus, socios sequerentur, & eos à sanguine Christiano, quantùm posset fieri, cohiberent.* Hactenus ille.

Non latuit Innocentium flagitium imminens, & quantum potuit, curauit præcauere, grauissimam excommunicationem promulgans, atque intimari faciens in omnes, & singulos Iaderæ impugnatores: sed destinata semel excidio vrbs, nullis cautionibus valuit præseruari. Solus Simon Monfortius, quem sciamus, crimini se subduxit, indemnem seruans Guidonem Valsernensem, cui à Venetis excidium imminebat, quòd litteras Innocentij Papæ Militibus signatis, atque excommunicationis sententiam intimauisset: quod nos latiùs inferiùs expediemus. Reliqui omnes sacrilegè Religiosi, si ita fari licet, vt Christi Crucis negotio subuenirent, expugnarunt Christianos, facinus detestantes, quod perpetrabant, à fidelibus aduersùs fideles sæuitum est; & neque ciuibus parcitum, neque Vrbi; sed hæc in Bzouio, & aliis videre licet. Flagitia quæuis etiam voluntaria pœnitudo subsequitur: quantò magis coacta, & quæ vel antequàm committerentur, exhorrebantur. Quæsita statim absolutio Summi Pontificis, & cùm ea facilis haudquaquam appareret, recenti contumacia, atque ægre reparando damno illato; electi nuncij ex primis Cruce signatis, quorum authoritati Innocentius deferret; & quos omninò à scelere immunes, atque illud auersantes non dubitaret. Neque potuit præterire Martinum munus, quod innocentiæ, & authoritati subnitebatur. Pergit Guntherus [c]: *Visum est nostris ad eundem Summum Pontificem Nuncios destinare, vt coacta culpa misericorditer condescendens, eos ab illa sententia excommunicationis absolueret. Cui legationi prosequenda, cùm persona vtiles, & idonea quærerentur, electus est Martinus Abbas, & cum eo Suessionensis Episcopus, vir magna sanctitatis, & dulcis facundia, & tertius Magister Ioannes Parisiensis, homo Francigena, nobiliter eruditus, & sermone affabilis; quorum interuenienie prasentia, causa fauorabilis apud Summum Pontificem pleniùs fulciretur.* Ita dimissus Martinus à suis Theutonicis, ingenti eorum luctu; quamuis spes reditus mœrentes consolabatur. 7. c vbi suprà.

Contigit inter hæc, Alexium iuuenem, Isacij Angeli quondam Constantinopolitani Imperatoris filium, Alexij tyranni nepotem, contra ius, contra pium, deiectum solio, ad exercitum Cruce signatorum venite, cum litteris Philippi Sueui Ducis, eorundem armis Regno restituendum. Rem breuiter Guntherus idem narrat totidem verbis [d]: *Regnante apud Græcos Isacio, frater eius Alexius, patruus Alexy, eius, de quo nunc loquimur, consilio quorundam pessimorum, maximè autem cuiusdam cognati sui, nobilis quidem viri; sed prorsus perfidi, eundem fratrem suum Isacium Regno eiecit: & ipse Regnum arripiens, filium eius nepotem suum, hunc, scilicet, de quo nunc agitur, Alexium, sub diligenti custodia carceri mancipauit. Qui tamen inuenta opportunitate latenter effugiens, occulta, & celeri fuga Theutoniam petiit, veniensque ad Philippum Regem, qui sororem ipsius habebat vxorem, suas illi, patrisque miserias, & patrui crudelitatem fideliter conquestus est. Qui prafatum iuuenem satis honestè suscipiens, eum apud se aliquanto tempore, magno dilectionis affectu detinuit, eique sumptus, & obsequia copiosè ac liberaliter ministrauit.* 8. d ibid.

nistrauit. Audiens autem exercitum nostrum, Iaderam expugnata, circa fines Græciæ conuersari, sæpe dictum iuuenem cum nuntiis, & epistolis suis direxit ad Principes, vt eum, si fieri posset, in Regnum patris sui reducere molirentur. Theutonicis autem, pro eo, quòd sui iuris esse videbantur, hanc rem securiùs, & imperiosius iniungebat. Marchionem cognatum suum, eius, quæ inter eos erat, commonebat propinquitatis. Flandrenses, atque Francigenas, & aliarum Regionum homines, omni precum molimine sedulus exorabat, certissimè promittens, si ille auxilio ipsorum Sedem suam reciperet, peregrinis omnibus, tam per Theutoniam, quam per totam Græciam, tutam, ac liberam in perpetuum patere viam. Accedebat etiam ad hoc, quòd idem iuuenis certissimè pollicebatur, si viribus eorum restitutus foret; eis in communi argenti trecenta marcharum millia se daturum. Hactenus super hac re idem Guntherus.

9. Hæc in exercitu, & præcessisse aduentum Alexij pueri nunciorum discessum inde confector, quòd idem Alexius ad Pontificem pòst scribens, non multò antequàm solio restitueretur, inter alios, quorum consiliis prouenisse dicit, quæ facta hactenus, Suessoniensem Episcopum commemoret, vnum ex tribus nunciis, qui mittebantur. *Ad hæc prædicta, ait, inducti præcipuè consiliis salutaribus, & monitis Venerabilium Patrum Suessionensis, Halberstatensis, & Trecensis Episcoporum, Abbatis de Locedio, & Magistri Ioannis Noniomensis. Datum in Vrbe Regia, VIII. Calendas Septembris.* nisi quòd tamen hæc eadem consilia in reditu Suessionensi ab vrbe (nam id etiam fatebor) referri possunt. Variis rationibus hinc inde res discussa; & prout quenque mouebat proprius affectus, ita consilia, aut vertebat, aut inclinabat. Paucos egregia Alexij pueri indoles, & miserandus status; plures Philippi gratia; plurimos summa argenti promissa sollicitabat: & obtendebant omnes honestas causas, Iustitiæ zelum, pietatem in puerum, misericordiámque, odium in Tyrannum; in Ecclesiam Romanam religionem; cui Imperium Græcorum, dudum schismaticum, facilè hac via reducendum fore putabant. Et contrà aliis temerarium videbatur, paucos homines, & præsidiis destitutos, in populosam vrbem, & munitissima, peregrinos incolas præliari: stultum pro alieno negotio proprium amittere: & tandem sacrilegium, amisso sanctæ peregrinationis proposito, pro commodis terrenis decertare. Præualuit huic secundæ, sententia prior; & post longa dissidia, tandem effectum est, vt omnes in fauorem iuuenis vnanimes venirent; & si quid possent, auxilium pollicerentur. Parabat Deus, præter spem vtriusque partis, imperium illud subdere Latinis, cui facilè erat mouere cunctorum corda, & in id, quod sibi benè placitum erat, inclinare. Ergo exercitus versùs Constantinopolim, in quo ex nostris Abbas Locediensis inter primores: Nuncij Romam versùs nauigauère. Cæterùm quid vtrobique vtrique agerent, sequenti Capite nobis dicendum erit.

---

1. Legati exercitus, impetrata absolutione, iam, iámque dimittendi, 2. retardantur: & quam ob causam. 3. Martinus Abbas ad Aconem missus, 4. vbi peste, & bello laborantium, 5. animos simul curat, corporáque: 6. inde ad exercitum Crucesignatorum Legatus: 7. à quibus gratantissimè suscipitur. 8. Absolutionis forma, atque exequutio: 9. & status Constantinopolitanæ obsidionis.

CAPUT II.

1. NAVIGABAT exercitus Iconium, & Hellespontum, dum Nuncij eius missi ad Innocentium per Adriaticum mare versùs Italiam, per Italiam ad Curiam properabant. Porrò de eorum ad Pontificem accessu, & responso Pontificis, idem, qui suprà, Guntherus ita scribit [a]: *Qui tres viri*, (scilicet, Episcopus Suessionensis, vt coniector, Heimardus de Prouino, Iacobi de Bazochiis, qui Sanctum Ludouicum coronauit, antecessor, Martinus Abbas, & Ioannes, de quibus suprà,) *cùm Romam venissent, admissi ab Innocentio, causam, quam attulerant, fideliter exponentes, Dominum Papam humillimè rogauerunt, vt coacto flagitio, quod Milites nostri ob Christi honorem, in Christianos commiserant, clementer ignosceret: & causa diligenter inspecta, illam excommunicationis relaxaret sententiam. Ille verò, tum fauore, quem necessitas excusabat, tum nostri exercitus humili supplicatione, tum etiam Nunciorum gratia, & authoritate permotus, habita secum deliberatione, petita indulgentia benignitas assensit, iussitque scribi formam absolutionis ad nostrum exercitum perferendam.* Sic his de rebus verba facit Guntherus.

[a] Tomo 6. antiquar.

Ita expedito feliciter negotio, pro quo venerant illi pietate insignes Viri Curiam, repedare exercitum parabant, cùm ecce rumor de noua Cruce signatorum expeditione, pro Imperio Græcorum restituendo, spoliato Alexio, per totam Vrbem sparsus, Innocentium, Cardinalésque turbauit. 2. Non ideò, quòd Constantini vrbis miserarentur, quam longo schismate diuisam ab Ecclesia, quacunque clade dignam non dubitabant: sed quòd timerent, ne maligni hostis inuidia, ardua illa Prouincia à Cruce signatis suscepta temerè, vel illorum perniciem prorsus afferret, vel saltem Crucis negotium, quod summè omnes optabant, impediret. *Oderat*, ait idem Author, *Summus Pontifex illam vrbem, tam ipse, quàm eius prædecessores à multo tempore, quoniam iam diu Romana Ecclesia rebellis extiterat, & in quibusdam fidei articulis, veluti in processione Spiritus Sancti, quem Græci de Filio procedere negant; & in modo sacrificandi, quod illi in fermentato facere solent, à fide catholica dissidebant. Vnde & quendam Cardinalem, qui quodam tempore à Summo Pontifice ad eos corripiendos, & instruendos missus erat, versis sursum vestigiis, & capite deorsum*

quantur; ita quòd, si vel vos non conueneritis in vnam sententiam, vel partes non consenserint, antequàm sententiam proferatis, negotium sufficienter instructum ad Sedem apostolicam remittatis, præfigentes partibus terminum competentem, quo recepturæ sententiam, nostro se conspectui repræsentent: ad quem si forsan earum aliqua venire neglexerit; nos nihilominùs, sicut iustum fuerit, procedemus. Datum Laterani, quinto Kalend. Martij, Pontificatus nostri anno sexto.

7. Hactenus Litteræ Innocentij Papæ III. quæ an primum effectum conuentionis, & pacis, an secundum Iustitiæ sortitæ sint, hactenus ignoramus: sicut nec constat, an per delegatos, an per Pontificem sententia lata fuerit, si res ipsa ad sententiam vsque peruenit. Illud compertum, posthabita potentia, fauoréque, postulationem in casum cecidisse: & Philippo in Belluacensi Sede relicto, cùm Rhemis ad electionem procederetur, iuxta tenorem apostolici mandati, electum Guidonem: vt qui dignus inuentus ab Innocentio, Vvillelmo succedere in apice, & dignitate Cardinalitia; si eidem in Archiepiscopatu Rhemensi sufficeretur, nequaquam posset indignus iudicari. Non aliter pacando Regis animo ex fratruelis repulsa, quàm si talis, ac tantus Cardinalis, quem ipse etiam eximiè verebatur, sufficeretur. Philippi in Tabulis Ecclesiæ Rhemensis nulla mentio; sed nec Sedis vacantis. Vnde mihi non leuis coniectura pacatam statim litem; imò ante litem, intra octo dierum spatium cessisse Philippum, atque Guidonem ex ascensu cunctorum promotum esse.

8. Cæterùm, vbi tunc Guido existeret, in dubio est: nec satis constat, an redux ex Germania, an cum exercitu Cruce signatorum profectus fuerit. Bzouius hoc vltimum videtur approbare [b], quippe qui coniectatur ipsum fuisse, qui Pontifici scripsit, de Alexij Angeli iunioris in imperium Orientis, opera Cruce signatorum, restitutione. Verùm, dum alia in Gallia illi commissa non multò pòst recenset [c], eandem coniecturam prorsus eneruat. Verosimilius ex Germania reduci Rhemensem Sedem collatam communi plausu. Túncque eidem simul, ac Guillelmo Bituricensi, Cisterciensíque, atque vtrique Principibus verendo, addito Senonensi, iniunxisse Pontificem, vt emergentes inter Philippum Galliæ, & Ioannem Angliæ, Reges, lites sedarent, & pacem, vel inducias saltem componerent, Litteris ad eosdem datis de hoc negotio [d], de quibus idem Bzouius hæc in Annalibus [e]: *Philippus Galliarum, ac Ioannes, Angliæ Rex, nequaquam arma contra se inuicem sumpta deposuerant, ideóque paucissimi ex eorum Regnis, & Prouinciis, Cruce signabantur, intestino bello distracti. Vtrique Regi Innocentius scripsit, negotiúmque Rhemensi, Senonensi, & Bituricensi Archiepiscopis, eorúmque Suffraganeis commisit, vt id, quicquid esset discordiarum causa, cognoscerent, pacémque inter eos, vel saltem inducias componerent: quibus si illi obtemperare contemnerent, ambos anathemate percellerent; & vtriusque Regna, ac Prouincias interdicto ecclesiastico supponerent. Eo fine, vt iis inuicem reconciliatis, arma, quæ intra se contra se sumpserant, contra hostes fidei conuerterent, & variè oppressos à Saracenis Christianos eriperent.*

Verùm, quia iam hoc tempore Vvillelmus cœperat valuisse multis miraculis, specialiùs ei censuit rescribendum, vt easdem inter Philippum, & Ioannem Reges subortas discordias pondere authoritatis suæ ad pacem reduceret; in quo & ipse non parùm laborauit: quin multa alia negotia illi commisit, quæ idem Bzouius memorat [f], quasi nihil negare homines possent, cui leges ipsæ naturæ, morbi, atque id genus alia subiiciebantur. Proferam vnum, aliúdve miraculum, velut in exemplum, quando omnia omninò superfluum foret. Proferam autem ex Actis eiusdem Sancti Vvillelmi, verbis depromptis, quò maior dictis fides habenda veniet [g]: 9.

Cùm more solito Vir Sanctus Diœcesim suam circumiret, & gregem sibi creditum paterna sollicitudine visitaret, suúmque munus fideliter exequeretur, concionando, sacros Ordines conferendo, Templa, & aras consecrando, discordes conciliando, baptizatos sacro Chrismate confirmando: puer quidam continuo capitis tremore iam menses tres, & eo ampliùs agitatus, apud Montem Falconis illi à parentibus offertur, quem cùm vidisset Vir pius, manus illi imposuit, & intra triduum ille se sensit incolumem. 10.

Capellanus Sancti Germani de Podio, cuius Ecclesia duobus à nostra vrbe milliaribus abest, dimidio ferè anno sinistræ manus officio priuatus, Missas celebrare non potuit. Ea re non mediocriter ille afflictus, & confusus, à Medicis petiit tanti mali medicinam: sed frustrà. Tandem ad Virum Dei venit; manum illi propè aridam ostendit. Susceptus ab illo benignè, hoc responsi accepit, vt humiliter peccata sua confiteretur. Abiit ille accepta priùs Sancti Patris benedictione, & paulò pòst reddita sanitate, die tertio Missæ Sacrificium obtulit. 11.

Consecrauerat quodam die Vir Sanctus Ecclesiam quandam, & tanto defatigatus labore, cum Clericis, & aliis inde reuertens, in prato consedit, paulum ibi cibi sumpturus. Illi prato coniuncta domus erat, ex qua egressa mulier, Huberta nomine, iam partui vicina, Sanctum Virum alloquitur; eique cum multis suspiriis, infelicitatis suæ porrexit historiam; quòd iam quartò, aut quintò peperisset quidem; sed non nisi fœtum mortuum: se verò eo nomine accusans sua culpa id fieri aiebat. Cernens pius Pastor calamitatem ouiculæ suæ, blandis eam verbis consolatur, simúlque iubet Sacerdoti sua peccata confiteri, ac deinde bono esse animo. Denique extensa manu benedixit illi, & de cibo, ac potu suo præbuit. Vbi illa cibo sumpto confortata est, abiit, & adueniente partus tempore, prolem saluam & incolumem enixa est; nec vnquam posteà abortum fecit, licèt crebrò deinde pepererit. Hæc, & similia patrata per Seruum Dei, ingens pondus addebant ipsius verbis. 12.

b num. 2.
c num. 6.
d lib. 6. epist. 163. & sequ. num. 6.
e ad hunc an.
f num. 11.
g apud Surium tom. 1. Ianuar. 10.

1. Philippi Sueui Ducis in promouendo Leopoldo ad Moguntinam Sedem audacia. 2. Innocentij patientia. 3. Abbates de Salem, & Nouo Burgo ad ipsum Legati, 4. pariter vt monerent, & minarentur. 5. Lesmoriensis Episcopi ex Cistercio electio, 6. & Litteræ Innocentij de ipso. 7. Rebelles in mandata Sancti Guillelmi per Abbatem Prateæ veniunt castigandi. 8. Legatia Ioannis Abbatis Casemarij. 9. & dictum dubiè de Petro Atrebatensi.

CAPVT IV.

1. INTER hæc in Germania Philippus Dux de Imperio adhuc certans, nec sustinens prælatum sibi Ottonem, in omnes eius sequaces grassabatur; inter quos Moguntinum Archiepiscopum molestabat atrociùs, odio in personam, an vt eam dignitatem partibus adderet. Ergo, quo iure, quáve iniuria factum, vt expulso de Sede vero Pastore, (sic Bzouius tradit, quanuis ex Litteris nihil tale constet,) Leopoldus Vvormaciensis, qui Philippo fauebat, sufficeretur. Solius Pontificis esse promouere, si non suspectus: verùm odio in partes declarato, quis credat, expectandum eius arbitrium? Solos Ottonis fautores illi dignos, quoscunque alios alienos ab Ecclesia, nedum inutiles licere sibi naturali iure, quia potenti, repellere hanc iniuriam; neque aliter, quàm facto repellendam. An omnes suos permittat præteriri, solùm quia suos; cæteros, quia aduersarios, sublimari? An Innocentio inuadente iura Imperij, quæ propria reputabat; ipse iura Innocentij non inuadat? Vim vi repellere omnibus permissum; & quanuis non liceret, indulgendum, maximè Principi, cui acquirere in gloria; nec quid de nouo possit, nisi alienum. Multa illicitè fieri in principio, quæ si præualeant, vsúque firmentur, facilè sint in honesta transitura; nec multùm fore, si quod tunc cum scandalo, postmodum in exemplum posteris esset.

2. Hæc, & similia Philippum iactitantem, facientémque Innocentius curauit reprimendum. Sed virum Principem imperio defraudatum, cicatrice recenti, necdum obducta, ferire palam, paternum minùs iudicans, per ambages reducere conatur. Igitur in Leopoldum Vvormaciensem anathematis primo, mox in rebellem depositionis sententiam fulminauit. Obliquè interim Philippum ipsum Ducem, aut admonens, aut feriens, vel vt fautorem, vel authorem magis flagitij, quod in Episcopo tam grauiter puniebat. Verùm, cùm nec hac via corrigeretur, duos insignes ex Cistercio electos viros Abbates de Salem, & de Nouo Burgo ad eundem direxit, qui vel rationibus hominem reducerent, vel authoritate vincirent; vel si, quod non sperabat, neutrum succederet, ecclesiasticum in eum, imò & in terram illius gladium distringerent, authoritate apostolica aggrauandum. Porrò exemplar Litterarum ad Abbates missarum ab Innocentio, ita habebat a:

a lib. 6. epist. 160.

3. *De Nouo Burgo, & de Salem Abbatibus Cisterciensis Ordinis.*

Inaudita præsumptionis excessum, quam nobilis Philippus Dux Sueuiæ in apostolicæ Sedis iniuriam attentauit, Leopoldum quondam Vvormaciensem Episcopum ad Moguntinam Ecclesiam, quantùm in eo fuerat, transferendo, & fouendo eum in sua temeritatis excessum, etiam postquam illius postulatio à nobis iusto fuerat iudicio reprobata, in patientia tolerauimus hactenus: credentes, quod errorem suum corrigeret per se ipsum, & idolum zeli, quod erexerat in Templo Domini, velut abominationem stantem in loco sancto, de ipso eliminare curaret; nec vsurparet sibi, quod nullus Imperatorum, vel Principum hactenus attentauit. Nouit enim vel potuit, aut debuit nosse, quòd apostolicæ Sedi tantùm à Domino transferendi Episcopos est potestas indulta: ideóque in messem nostram non debuit mittere falcem suam; & nostrum sibi officium vendicare. Quod licèt fecerit; nos tamen, ne moueri communiter in eum, potiùs astu amaritudinis, quàm zelo rectitudinis videremur, id dissimulauimus hactenus, & laborauimus sustinentes.

Verùm prædictus Leopoldus, quia nimis præsumpserat, nec monitus à sua præsumptione cessabat, excommunicationis primò, & postmodum sententiam depositionis accepit. Quam quia contumax non obseruat, & Dux ipse in contumacia fouet eum, iuxta Sanctorum Patrum decreta, eiusdem & notam, & noxam erroris incurrerit. Nos autem adhuc eidem Duci deferre volentes, per vos eum duximus commonendum, si forsan ductus consilio saniori, ab huiusmodi præsumptione desistat; nec Deo, & Ecclesiæ se opponat; & apostolicam Sedem, quam ratione saltem Christianitatis debet humiliter reuereri, de cætero irreuerenter impugnet. Modò igitur Discretioni vestræ, de qua specialiter confidimus, per apostolica scripta mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, vt ad eum personaliter accedentes, ipsum ex parte nostra moneatis attentiùs, & efficaciter inducatis, vt eidem Leopoldo nullum de cætero tribuat auxilium, vel fauorem; sed potiùs tanquàm depositum, illum abiiciat, & velut excommunicatum euitet. Alioquin denuncietis eidem, quòd in ipsum, & terram suam, ampliùs forsan quàm existimet, secundùm officij nostri debitum manum nostram curabimus aggrauare; cùm id vlteriùs non debeamus in patientia sustinere. Quod autem inueneritis apud eum, per litteras, & fidelem nuncium nobis quantocyùs poteritis, intimetis. Quòd si non ambobus, altero, &c. Datum Anag. sexto Idus Nouembris, Pontificatus nostri anno sexto. 4.

Hactenus Litteræ Innocentij ad suos Abbates: quos tamen, quanuis cuncta strenuè impleuerint, nil profecisse in homine obstinato, nec quicquam aliud iustum reputante, nisi quod vtile ad Imperium capessendum, infrà dicemus. Quid autem admonitus per eos Philippus fecerit, non video declaratum ab Authoribus.

Hoc ipso anno, cùm Ioannes Cardinalis Sancti Stephani in Cœlio Monte per Hiberniam discurreret, iniunctæ sibi Legatiæ munus adimplens, qui Lesmoriensi tunc Ecclesiæ præerat, liberè renunciauit, amore quietis, an tædio infestationum, quas ab Vvatafordensi Episcopo, Lesmoriensis Diœceseos inuasore, perpessus fuerat. Porrò electores in vnum conuenientes M. (neque enim aliud constat de nomine) Cisterciensis Cœnobij tunc Abbatem, quod Sancto Patri Benedicto sacratum diximus, vnanimiter elegerunt sibi Pastorem, ac defensorem. Intimatæ 5.

Domini, iuxta Constantinopolim littora tenuerunt, vbi nunc exercitus noster non satis latus agebat; eò quòd magnum discrimen incurrisset negotiis implicitus alienis. Quod vtique Deum ita ordinasse credendum est, vt ciuitas illa, quæ pro sua magnitudine, atque potentia, iam multo tempore Romanæ Sedi rebellis fuerat, virtute nostrorum, & insperata victoria vnitati ecclesiasticæ redderetur.

7. *Venientes itaque ad nos Nuncij transmarinæ Christi Militiæ, reuerenter ab omnibus, ac beneuolè suscepti sunt: maximè autem à Theutonicis illis, quibus Abbas præesse consueuerat. Exposita autem causa sui aduentus, compassionem magnam vtique experti sunt, sed nullam omninò spem consilij, seu auxilij, à nostris acceperunt: quippe qui nec sibi ipsis posse satis vtiliter videbantur. Erant autem in tanto extremæ aduersitatis articulo, vt nec circa ciuitatem ipsam satis essent securi, propter inæstimabilem, hostilémque Græcæ plebis multitudinem; nec ab ea absque multo labore, ac periculo discedere possent, propter innumeras illorum naues, quibus, si fugerent, eos persequi, & expugnare satis hostiliter cogitabant. Vnde factum est id, quod rarò solet accidere, vt nostri eidem ciuitati, de qua fugere non audebant, obsidionem ponere cogitabant.* Hactenus quæ à Martino gesta circa hunc annum: nunc iam sociorum aduentum ad exercitum, & exercitus ad Constantini vrbem, breuiter, & fideliter reddamus.

8. Reuersi Suessionum Præsul, & socius cum Litteris Pontificis beneficium absolutionis accipiunt, Cruce signati: sed, Venetis exceptis, quibus vel maius odium in Sadertinos, vel ablatorum restitutio semper difficilis; nam ea ante omnia facienda præcipiebantur, fores Ecclesiæ diutiùs præclusêre. Absolutionem Cardinali Capuano commissam Bzouius tradit: cæterùm ipso ad Aconem Vrbem profecto, cùm nuncij ad Cruce signatos nauigabant, vix stare potest. Fortè commissa illi, aliisque, à quibus in illius absentia data, ne tanto tempore exercitus Christianus præcisus ab Ecclesia permaneret. Quod attinet ad Venetos, sat constat, noluisse tunc absolui, ne restituerent. Vnde, ne cæteri pœnam reportarent ipsorum culpæ debitam, si pretio conductionis iam soluto, conductores vitare tenerentur, Pontifex dispensauit, *Vt si Veneti*, ait, *restituere noluerint, neque absolui (iuxta quod inter vos, & ipsos conuenit, aut honestè conuenerit) communicetis eidem. Cum enim iam à vobis maiorem nauli receperint quantitatem, nec ad eam restituendam possint induci, aut etiam coarctari, si aliter fieret, videremini vos damnum experientia; ipsi verò præmium ex contumacia reportare.* Hæc Innocentius ad alios Cruce signatos. Addit Bzouius scripsisse etiam Legato: *Quòd si iidem Veneti non tantum renuerent beneficium absolutionis obtinere, verùm etiam persisterent contra Christianos arma sumere; & illum ipsum, tanquàm Sedis apostolicæ Legatum recusarent suscipere, illis ipsis in malitia, & perfidia relictis, transiret, quomodocunque posset, cum exercitu Christianorum in Terram sanctam, cuius liberationem tantoperè desideraret.* Hæc tum de Venetis; quos tamen absolutos non multò pòst, ipsi rerum euentus demonstrabunt. Is fructus Legatiæ missæ ad Pontificem.

At de tentata Alexij restitutione, tristior circa hoc tempus successus fuit. Quippe Alexius tyrannus vrbem munierat & ciues alias propensos in verum Dominum, per fraudes, per dolos, in eius odium, & Cruce signatorum concitauerat. Audi, quid scripserit incertus quidam Author, sed ex primoribus Cruce signatorum ad Innocentium [b]: 9.
Ad vrbem Regiam præter omnium spem prosperè applicuimus, & in breui: sed nec aduentauimus improuisi, qui vsque ad sexaginta millia equitum præter pedites in vrbe reperimus; & transilientes loca tutissima, pontes, turres, & flumina sine damno nostrorum, terra, & mari obsedimus ciuitatem, & tyrannum pariter, qui commisso in fratrem parricidio fasces Imperij diutina incubatione polluerat. Præter igitur omnium opinionem, vniuersorum ciuium mentes contra nos inuenimus obstinatas: nec aliter contra Dominum suum ciuitatem muris, & machinis obseratam, quàm si aduentasset populus infidelis, qui loca sancta polluere, & Religionem proponeret inexorabiliter euellere Christianam. Imperij siquidem crudelissimus incubator; Domini sui, & fratris Imperatoris orbator, & proditor; quíque eundem carcere perpetuo, sine crimine condemnasset; idem filio eius illustri facturus Alexio, si non eundem à manibus eius felix eripuisset exilium. Sic prababita in populo detestabili concione, potentes simul, & plebem sermonibus adeò infecerat venenatis, vt ad subuersionem libertatis antiquæ Latinos assereret aduentare, qui Romano Pontifici locum, & gentem restituere properarent, & Latinorum legibus Imperium subiugare. Hæc profectò res sic omnes contra nos animauit pariter, & armauit, vt contra nos, & exulem nostrum viderentur omnes pariter coniurasse. Sæpiùs ergo per nuncios nostros, imò per ipsum exulem nostrum, & Barones nostros à ciuibus postulantes audiri, nec aduentus nostri causam, nec petitionis modum potuimus explicare; sed quoties terra, vel mari, stantibus in muro sermones obtulimus, toties retulimus tela pro verbis. Considerantes igitur, quòd præter spem nostram cuncta contingerent, in eum statum necessitatis impacti, vt statim necesse haberemus, aut perire, aut vincere, cùm obsidionem ipsam, nulla ratione in quindecim dies protelare possemus, quos victualium omnium incredibilis vrgeret angustia. Hic status rerum ad finem præsentis anni, quo Martinus peruenit ad exercitum, qui sileri non potuit: reliqua in sequentibus dicemus.

b apud Bzouium hoc anno.

suæ Ecclesiæ. Cúmque eo præsentando Summo Pontifici, Archidiaconum, duósque Canonicos Lesmoriensis Ecclesiæ Romam miserunt, qui eius procurarent confirmationem. Ast Innocentius virum verè probum, idoneúmque non solùm confirmauit; sed consecrauit; & consecratum remisit in Hiberniam, Litteris datis ad Decanum, & Capitulum, quas ex Regesto extractas, hîc subiungo [b]:

[b] lib. 6. epist. 171.

6. *Decano, & Capitulo Lesmoriensi.*

Dilecti Filij Archidiaconus, & quidam Clerici Lesmorienses, cum Litteris vestris ad Sedem apostolicam venientes, nostris auribus intimarunt, quòd postquàm Ioannes, quondam Episcopus vester, in manibus dilecti filij I. &c. Sancti Stephani in Cœlio Monte Presbyteri Cardinalis, Sedem Episcopatus regere resignauit; vos conuenientes in vnum in Venerabilem Fratrem nostrum M. nunc Episcopum, tunc verò Abbatem S. Benedicti, Cisterciensis Ordinis, inuocata S. Spiritus gratia vnanimiter conuenistis, eum in vestrum Episcopum eligentes; quanquam Ecclesia vestra cum ipsa Diœcesi, ab Vvatafordensi Episcopo detineretur inuasa. Nos autem tam per iuramenta, quam etiam per instrumenta super canonico electionis processu, & idoneitate personæ à vobis electæ, certiores effecti, confirmauimus electionem ipsius, & ei munere consecrationis impenso, ipsum cum plenitudine gratiæ nostræ, ad vestram Ecclesiam duximus remittendum: ideóque vobis per apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus ipsam Episcopum, tanquàm Patrem, & Pastorem animarum vestrarum recipientes humiliter, & reuerentiam ei debitam, & obedientiam impendentes, salubria eius monita, & mandata irrefragabiliter obseruetis: alioquin sententiam, quàm ipse in rebelles, & inobedientes rationabiliter promulgauerit, ratam faciemus haberi. Datum Anagn. Nonis Nouembris, anno sexto.

7. Eodem anno, cùm Episcopus, & Capitulum Claromontense, censuras per Bituricensem Archiepiscopum latas, Sanctum, nimirum, Guillelmum contempsissent, Innocentius Iustitiæ zelo feruens, necnon & zelans pro honore Sancti Pontificis, Abbatem de Pratea, cum duobus illuc Prioribus transmisit [c], *per apostolica scripta præcipiens, quatenus veritatem diligentiùs inquiratis, & si inueneritis, præfatum Episcopum, & Capitulum temerè venisse, & contra mandatum interdicti, atque in interdicta Ecclesia celebrasse, ipsum Episcopum à Pontificali officio, & Capitulum ab omni officio, & beneficio suspendatis, & faciatis tandiu manere suspensos, donec idem Episcopus in persona propria, vel saltem per idoneum Responsalem, & Capitulum per quatuor, aut tres de suis nomine vniuersitatis ad præsentiam nostram accedant, de tanto satisfacturi nobis excessu.*

[c] lib. 6. epist. 197.

8. Fuit etiam Innocentio, & Ecclesiæ non paruo vsui Ioannes secundus Abbas Casæmarij, (nam primum voco viuentem Bernardi tempore iam anteà ab eo præfectus multis negotiis, nunc ad Bulgariam missus ad Calo-Ioannem, aliis etiam adiunctis, quæ Bzouius etiam inseruit suis Annalibus [d]: *In Regnum,* inquit, *Bosnæ & Bulgariæ, Ioannem Casemarium ad Calo-Ioannem Bulgarorum Regem destinauit: à quo in Insula Regia iuramentum coram Nuncio factum recepit, quo vna cum subditis vniuersis spondebat se obseruare Constitutiones, mandata, & imperata Sedis apostolicæ, & Romanæ Ecclesiæ. Vnde confidentiam nactus Calo-Ioannes ab Innocentio postulabat, vt ad eum aliquem Cardinalem delegaret, qui ei titulū, & diadema regium cōferret, Patriarcham Bulgarorū designaret, & Episcopales aliquot cathedras erigeret: cùm in solo Regno Bulgariæ plures, quàm quatuor, possent Episcopatus institui. Per eundem Ioannem Casamarium, pallium Archiepiscopo Zagorēsi misit, & alia complura, tum ibi, tum alibi eodem anno egit, constituit, correxit, castigauit.* Hæc ille.

[d] sub ann. 1202 n. 7

Funestus annus, & Belgio, & nostris fuit morte duorum Pontificum illustrium, doctrina æque pollentium, & religione: Petri, nimirum, Atrebatensis, & Stephani Tornacensis; alterius ex Abbate Pontigniacensi dudum assumpti, de quo multa à nobis in superioribus; alterius, vt non nostri, at nostris dediti, cuius epistolis non semel vsi sumus. Ferreolus solius Petri obitum notat his planè verbis [e]: *Anno M. CC. III. Petrus Atrebatium Episcopus vita defungitur, eique Radulphus, origine Gallus, atque Atrebatensis Ecclesiæ Archidiaconus successor renunciatur.* At Buzelinus vtrunque etiam commemorat [f]: *Duas vero,* ait, *intereà Ecclesias suis mors Pontificibus in Belgio viduauit: exempti scilicet, viuis apud Atrebates Petrus, & Stephanus apud Neruios,* &c. Pergit deinde de vtriusque successore, & Petro quidem Radulphum substitutum: de Stephano dubitat, an Petrum Parisiensem Cantorem sortitus fuerit: quod suprà à nobis reiectum ex ipso Stephano. Non video hactenus hunc Petrum memoratum inter illustres sanctitate viros apud nostrates; cùm tamen multis deberet anteponi. Quod inde puto contigisse, quòd omnes eum cum antecessore confundunt, neque distinguunt Abbatem Cisterciensem à Pontigniacensi, Atrebatium Episcopum vtrunque: quod tamen necessariò fatendum cunctis, latè à nobis ostensum in superioribus. Quòd si inserendus Menologio sit, pridie ante Petrum Cisterciensem Abbatem veniet commemorandus: quippe ea die notatur eius obitus in Pontigniacensi Martyrologio: *Decimoseptimo Kalend. Ianuarij obiit Dominus Petrus quintus Abbas huius Monasterij, postea Atrebatensis Episcopus.* Funus deductum vsque ad Pontigniacum, vbi hodiéque iacet intra maius Sacellum, ad latus Euangelij inter Hugonem Abbatem primum loci, & Garinum, qui tertius eidem præfuit, superposito lapide sepulcro, & lapidi incisa superscriptione: *Hic iacet Dominus Petrus, Episcopus Atrebatensis, quintus Abbas huius Monasterij.* Huic, puto, Petro scripsit alius Petrus, nempe, Blesensis, Tractatum de transfig. Dom. qui inter Opera eius circumfertur

9.

[e] ad hunc ann.

[f] item ad hunc ann.

1. Carracem, antiquum Monasterium, 2. olim à Toldanensibus vitatum, 3. post longum tandem tempus Cistercio cedit. 4. Detectus in tempore error satis vulgaris. 5. Innocentius reformatis congratulatur. 6. Dein ne Filiæ degenerent à Matre, 7. datis Litteris prouidet. 8. Et multa Monasterio bona confirmat. 9. Varia alia notitia eiusdem Domus.

CAPVT V.

1. NTER hæc Monasterium Carraceti percelebre in Hispania, qua parte terminos Castellæ Gallecia claudit, Pontem ferratum inter, & Villamfrancam (Prouinciam illam, *del Vierço* incolæ dicunt,) tandem cum aliis quatuor nostris accessit, & nigrum Habitum in album permutauit.

Antiquum

Antiquum illud, si quod aliud in toto Regno: quippe ante Hispaniam inuasam à Saracenis. Ea calamitatum inundatione vastatum, & dirutum; fugati Monachi, qui sanctam Regulam Parentis Benedicti, à prima fundatione profitebantur: & speluncis Cœnobio succedentibus, dum fidei hostes fugerent, inter aspera montium, atque densa syluarum inhabitabant: inde resumptis Christianorum viribus, exiguas primùm cellas, atque Oratorium dicatum Sanctæ Marinæ: mox Sede Regni in Legione Vrbe firmata sub Beremundo huius nominis secundo, atque ipso largiente noua ædificia, & Monasterium extructum à fundamentis, quod sibi fabricabat in sepulturam. Hinc succedente cæterorum Regum fauore, à Patribus ad filios Cœnobium creuit, non solùm ædificiis, & possessionibus, sed etiam Monasteriis sibi subiectis, quæ per Castellam, Galleciam, Asturesque, longè, & latè dispersa propagauit: & in Castella S. Martinum & Toldanos; in Asturibus Vallem Dei, Villam Nouam, Lapedúmque, aliàs Bellum Montem; in Gallecia, putamus, Montem ferum, & adhuc grangiam regebat Penam Maiorem. Hic processus Historiæ Carraceti per instrumenta constans, priusquam Hispaniam Cistercium illustraret: quippe languente in aliis Monasteriis disciplina monastica, Carracetum obseruans, vigénsque à multis in Magistrum assumebatur.

2. Cisterciij aduentu, obscurata minora lumina; & quod cæteris hactenus præstaret, Carraceti Cœnobium, vt non extinctum, deficiens apparebat. Hinc Toldanos, quod vidimus superiùs, siue nouatum rerum cupiditate, quæ sæpè fallit per speciem Religionis; seu vero zelo strictioris obseruantiæ, ad Claramuallem transiens, multarum dissensionum occasio fuit. Quippe Florentius, qui Carraceto præerat, vir planè sanctus, & cuius hodiéque memoria piè recolitur, Cistercienses amare, colere, & quà poterat etiam imitari paratus erat. At venerandam suæ Domus antiquitatem, nouitatibus cedere, atque in alienos mores, iuráque, velut, si tunc inciperet, transire, indignum planè, neque ad perfectionem conducens existimabat. Posse se reformare, si quid deforme, siue in Filiis; posse, & quæcunque placerent ex Cisterciensibus, & quæ meliora ex aliis, suis præscribere; quæcunque statuat à paucis retinenda fortè, & perseuerantiùs, quia in ingenti Cistercij multitudine, vbi longa interualla, diuersa regna, contrarij plurium mores, difficultatem; & numerositas pariat confusionem. Vnius Monasterij obseruantiam facilè ruere; multorum difficulter conseruari in paucis; quæ subessent Carraceto, numerum esse, qui rerum omnium comprehensionem admitteret; societatis subsidia non excluderet. Demum, se velle Cistercium imitari; moribus reformatum, sed & exemptum: adeóque nulli alij pariturum.

3. Hæc & similia mouebant Sanctum Abbatem, ne Cistercium admitteret, & Toldanenses, qui dudum admisissent, ad suam obedientiam reuocaret. Quod vt nequaquam consequi potuerit, potuit subiectas sibi cæteras Ecclesias deterrere exemplo, ne quid simile auderet; neque ægrè tulit amittere vnam Filiam, quò quinque alias residuas conseruaret. Permansit Domus sub Abbate Florentio ad annum vsque M. C. LVII. quo ipse obiit: non sine magna opinione sanctitatis, vt eius Domus habet constans traditio, quamuis sepulcrum prorsus ignoretur. Florentio dicitur Galterus successisse, qui vitam cum Imperio continuauit per longum tempus. Cæterùm eo etiam per mortem rapto, (quo anno, nondum potui inuenire,) insignis pietatis Vir, nomine Amicus, verè Deo, & hominibus dilectus, diligénsque, communi omnium consensu electus est, qui quadraginta fermè annis administrauit; nempe, vsque ad Christi M. C C. X V I. Huius tempore Vallis Dei in Asturibus, vt diximus, admisit Cistercium, neque impediuit, aut recalcitrauit. Quin ipse Pater sequutus exemplum filiæ, tradidit se Cistercio, non multò pòst; ingenti cum totius Hispaniæ, imò & ipsius Pontificis Romani, quantumlibet distantis, gratulatione, quam testatam reliquit Innocentius, litteris datis ad Abbatem, & Conuentum eiusdem Monasterij, quas statim reddam.

Lætum hoc Cisterciensibus, & faustum: quippe Carracetensis Monasterij ingens authoritas; Amici Abbatis, aut æqua, aut maior fuit. Ergo acceptati ab Arnaldo libenti animo, dubium, an in Capitulo; delatúmque antiquitati Domus, delatum Religioni, delatum filiis, quos secum adducebat, vt immediatè Cistercio subiiceretur: nec nisi Patris communis totius Ordinis, alicuius alterius portaret iugum. Ex tunc patuit Hispania lineæ Cistercij, quæ hactenus soli Claræuallensi, atque Morimundensi peruia fuit. Delatum insuper, quod olim Sabigniaco, & Obacinæ; imò supra vtranque: vt adoptata intra secundum sæculum Domus, sede, & suffragio sub initium primi: & in Chronologia ad annum M. C. XXVII. sex & septuaginta anterior numeraretur. Hinc error ille nostris vulgò irrepsit, Carracetum Cistercium admisisse sub Abbate Florentio, atque ipsum primum, qui nouas leges & iura illuc induxerit, cùm tamen constet à Florentij morte vsque ad reformationem sex & quadraginta annos, & totam Galterij Præfecturam, cum parte subsequentis intercessisse. Constabunt hæc ex litteris Pontificis, quas rescripsit Amico, Conuentuique, cùm ab eisdem suam accepisset innouationem. Sunt autem tales [a]: 4.

a lib. 6. epist. 171.

5. *Abbati, & Conuentui de Carraceto.*

Licèt filia Regis circumamicta varietatibus describatur, nec reprobentur in Ecclesia corpore multiplices distinctiones Ordinum, & gradus varij Dignitatum, si quando tamen aliqui de virtute proficiunt, in virtutem, & eis se iungunt, qui arctioris vitæ semitas, & sanctioris vitæ propositum elegerunt; gaudemus in eo, qui facit habitare fratres in vnum, & qui oues alias, quas habebat, in vnum adduxit, vt sub vno Pastore vnum ouile fieret: ipse siquidem est faciens vtraque vnum, potens non solùm eos, qui recumbunt inferiùs, ad loci superioris inuitare consessum, sed de lapidibus etiam Abrahæ filios suscitare. Sanè per vestras nobis litteras intimastis, quod cùm Ordo vester ab Ordine Cisterciensi distaret in paucis, Instituta Cistercij firmiter de assensu Venerabilis Fratris nostri Episcopi, & dilectorum filiorum Canonicorum Asturicensium (sicut exhibita nobis ipsius Episcopi littera continebant) humiliter recepistis: & vos incorporantes Ordini eorundem, vt fortiùs conuerteretis corda Patrum in filios, Monasterium vestrum in specialem filiationem Cisterciensis Monasterij adscripsistis. Nos igitur mutationem dexteræ Excelsi reputantes, huiusmodi nouitatem, & vnionem in Domino commendantes, præsentium authoritate statuimus, vt Ordo Monasticus, qui secundùm Deum, & Beati Benedicti Regulam in eodem loco institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus secundùm Cisterciensis Ordinis Instituta seruatur; & incorporatio huiusmodi, vel vnio potiùs, inuiolabilem in posterum obtineat firmitatem. Nulli ergo, &c. Datum Anagniæ, 13. Kalend. Decemb. Pontificatus nostri anno

anno sexto. Extat epistola in Archiuiis Carracetensibus: atque eadem prorsus ad me, Roma transmissa ex Regestis desumpta totidem verbis.

6. Arduum planè multorum voluntates inuenire concordes, aliquibus iudicio dissentientibus, multis ex leuitate, passionéve: sed plurimis ex ardore contradicendi: quippe ducere vel in præcipitium, quàm duci ab aliis malunt; nec probant aliquid, quod ipsi non inuenerint. Florentio olim enixè laboratum, ne Carraceto in pristino instituto perseuerante, Ecclesiæ Filiæ ad Cistercium pertransirent. Sed non minor mox labor amico fuit, vt Carracetum, cùm Cistercium admisit, imitaretur: siue arctior timeretur disciplina, siue trahi puderet, etiam quò sponte ire ipsi elegissent. Constat prouidum senem, cùm id anteà maturiùs consultasset, suasisséque; sed minùs persuasisset; litteras impetrasse ab Innocentio, directas ad Episcopos, in quorum Diœcesibus Monasteria subiecta continebantur, suggesturos Cistercium illis omnibus, vel si non possent, dispersuros Monachos per alia Monasteria; vel saltem pro admittendis coacturos, vt non nisi sub Cistercij obseruantia reciperentur. Extat, & legitur exemplar Litterarum ad Suffraganeos Bracharensis Archiepiscopi (in qua eadem forma aliis scriptum) quod ita habet [b]:

[b] lib. 6. epist. 179.

7. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, Venerabilibus Fratribus Bracharensi Archiepiscopo, & Suffraganeis eius, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Dilecti Filij Abbas, & Fratres de Carraceto per suas nobis litteras intimarunt, quòd cùm Cisterciensis Ordinis receperint Instituta, & ea in posterum promiserint obseruare; Fratres in Monasteriis sibi subditis commorantes, nolunt eorum inhærere vestigiis, & se ad obseruanda eadem Instituta, eodem Professionis vinculo alligare. Nos igitur, ne pars à toto dissideat, & membrum capiti contradicat, Fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus Fratres in eorum Monasteriis, vestrarum Diœcesium constitutos, quæ tamen non sunt in ciuitatibus, villis, vel oppidis sita (cùm in talibus Ordo monasticus secundum Cisterciensium Fratrum Instituta nequeat obseruari) ex parte Dei, & nostra moneatis, & diligentiùs inducatis, vt prædictorum Abbatis, & Fratrum de Carraceto sequantur, & exequantur propositum; vel cedentes, ad alias transeant Abbatias. Quòd si forsitan ad neutrum horum potuerint inclinari, authoritate nostra prohibeatis, ne cedentibus, vel decedentibus ipsis, vllus penitùs subrogetur, nisi qui Beati Benedicti Regulam fuerit, secundùm Cisterciensium Fratrum Instituta, professus. Interim autem Abbati, & Fratribus memoratis debitam reuerentiam, & obedientiam impendere non omittant. Datis Anagniæ, XII. Kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno sexto. Hactenus Litteræ Innocentij Summi Pontificiis.

8. Cæterùm ex eisdem sunt, qui colligant, Carracetum nòn solùm memorata; sed alia etiam, cùm Cistercium admisit, in Lusitania habuisse Monasteria sibi subiecta: quæ tunc fortè occasione nouitatis, atque regnorum, & Regum distinctione, desciscentia à Matre primùm amissa, aut contempta studio pacis, mox in ignorationem transiêre. Illud compertum, cùm Carracetum accepit Cistercij iugum, vltra Cœnobia, filiationis iure subiecta, habuisse Prioratus septem sibi vnitos, grangias duas, & triginta, vltra innumeras alias possessiones, quæ longè, & latè per vtrunque Regnum, & Lusitaniæ, & Legionis extendebantur. Porrò id constat, ex aliis Innocentij Papæ Litteris, hoc ipso anno datis, quibus & recèns reformatum Cœnobium sub sua, & Beati Petri protectione suscipit, & bona omnia, & possessiones eius, quæ tunc cùm Instituta Cistercij susciperet, possidebat, propriis expressa nominibus confirmat; quarum si hodie medietatem possideret, haud dubiè opulentissimum Cœnobium, ac multis Cathedralibus Hispaniæ, aut æquale, aut superius censendum foret. Litteræ ipsæ habentur in Regesto immediatè post eas, quæ de Cistercio admisso congratulantur sub hoc titulo [c]: *Amico Abbati Carraceti, eiusque Fratribus, tam præsentibus, quam futuris, regularem vitam professis in perpetuum. Datum Anagniæ, per manum Ioannis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconi, & Notarij, vndecimo Kalendas Decembris, indictione septima, Incarnationis Dominicæ anno M.CC.III. Pontificatus vero Domini Innocentij Papæ III. anno sexto.* Ergo congratulatio, & manutentio, vt ita dicam, Cœnobiorum subditorum, eadem die; protectio, atque bonorum confirmatio, sequenti expeditæ esse noscuntur.

[c] epist. 173.

Est Carracetum in Asturicensi Diœcesi, quæ olim Bracharensi, nunc Compostellano Episcopo suffragatur. Vnde fortasis epistola directa ad Suffraganeos Bracharensis Archiepiscopi in libris Cameræ, Carastrum per errorem, non Carracetum, taxa permodica, nec excedente florenos sexaginta. Locus Cœnobij latus, lætus, pinguis, inter abrupta montium, qui longè disiti, vallem velut coronant, & prospectantium visum terminant potiùs, quàm impediunt. Ex Ecclesiis, & villis, quas possidebat, nonnullas adhuc retinet, & in eis plenum cum vtroque regio, & episcopali iure dominium. Cæteræ tempore in alios transierunt. Sic Beremundus Carraceti olim sepultus, Legionem postmodum ad Sanctum Isidorum (Canonicorum regularium templum antiquum) translatum est, cum aliis Regibus ibidem sepeliendus. Ad templi portam, Imperatoris Alfonsi imago visitur imposita, & rudis; sed, quæ miraculis dicitur claruisse: percusso cæcitate Pastore irreuerenti, & post sex dies, cùm facti resipisceret, pristinæ restituto sanitati. Ita Athanasius Lobera, Regius Chronographus, in charta quadam vulgata de hoc miraculo. Hæc de Matre seorsum, & intra annum: Filias sub finem, cum aliis describemus. 9.

1. Amandus

1. Amandus, Coniúxque, & Margarita addicti Cistercio. 2. Occiduntur indignè. 3. Margarita miraculis coruscans: 4. Elia Dunensis Abbatis mors, 5. & Henrici conuersio miraculosa. 6. Alfonsi Regis Castellæ in nostros pietas. 7. Epistola ad Abbates in Capitulo: 8. & perpensa eius verba. 9. San-Prudentiani donati Regi Alfonso, 10. atque ab ipso acceptati, euadunt in Regiam Domum.

CAPVT VI.

1. HOc idem tempus concernere videtur Virginis Margaritæ martyrium, passióve, nam martyrium nec negem, nec affirmabo; atque Amandi, & vxoris indigna mors, cùm iam iam se Cistercio consecrassent. Refert Cæsarius Villarij tunc existens, vbi se illi victuros destinauissent [a]: *Circa eadem tempora*, ait, *ciuis quidam Louaniensis cum vxore sua, rebus ordinatis, ad Villarium, Domum Ordinis nostri, se transferre disposuerat: erant autem ambo Religiosi, & Religiosorum susceptores deuoti. Habebant secum puellam adultam cognatam suam, quæ loco ancillæ tam ipsis, quàm hospitibus, sicut testes sunt Conuersi nostri, satis simpliciter, ac diligenter ministrabat, & nomen Virginis Margarita. Scientes homines quidam maligni, pecuniam illos habere collectam, eadem nocte, qua de mane erant profecturi, circiter octo domum illorum serò ingressi, quasi cum eis hospitaturi, dictam puellam pro vino miserunt. Interim Dominum, & Dominam, totámque familiam ibidem repertam occidentes, & sublatis omnibus, puellam cum vino reuersam secum educentes, domum quandam satis à ciuitate remotam simul ingressi sunt. Quæ cùm tristis sederet, & hi, qui in domo erant, æstimantes, quòd vi rapta esset, duxerunt illam ad fluuium. Cui cùm quidam ex latronibus compateretur, & diceret aliis: Sinite eam viuere, & ego ducam illam vxorem, non consenserunt timentes per eam prodi; addentes portioni vnius decem marchas, vt eam occideret: ille agnam simplicem suscipiens, tanquam crudelis carnifex, priùs de collo eius gutture, cultrum lateri moribundæ infixit, sicque Deo hostiam viuentem in flumen proiecit. Hospita verò domus, quam intrauerant, latenter egressos secuta, quæ facta sunt, vidit.*

a lib. 6. c. 34.

2. *Mane tam execrabili facinore cognito, turbata est ciuitas, quæsiti sunt latrones, sed non inuenti. Consideratis occisorum corporibus, quæstio habita est de puella, cuius corpus cùm piscatores post dies aliquot inuenissent, nec tamen prodere præsumpsissent, timentes sibi crimen impingi, in littore sepelierunt. Circa cuius sepulcrum alij, tempore nocturno, luminaria videntes, effossam tulerunt Louanium, capellulam super eam fabricantes: & fiunt vsque hodie meritis eius exigentibus, miracula, tam in loco occisionis illius, quàm in loco translationis.* Sic pij viri, virgóque deuota Cistercio rapti, breui morte anteiuerunt prolongatum Religionis martyrium, quod suspirabant. Verùm felicem vtriusque coniugis statum, quanuis adhuc in ignibus lustralibus permaneret vterque, & Margaritæ vtriusque meritis merita superiora omninò, & gloriosam coronam, qua statim fruita, Monacho cuidam Sancto Villariensi Dominus reuelare dignatus est, visione ostensa, quam idem, qui suprà, Author his verbis narrat [b]:

b vbi suprà

3. *Supradictus Dominus eius, Amandus nomine, cum vxore, Monacho cuidam Villariensi apparens, cùm de statu eum interrogaret, respondit: Nondum habemus gloriam*, nempe, donec lustralibus ignibus purgemur; queis vel Sanctorum, si quæ eis, ex humano conuictu scoria accessit, maculæ minimæ veniunt expiandæ. Hæc de coniugibus. Pergit de Margarita: *Nouissimè requisitus de virgine, subiunxit: Quidquid nobis impensum est gratiæ, meritis habemus Margaritæ: nec audemus respicere ad gloriam, in qua illa est.* Hactenus visio. Pergit Author de Martyrio quædam disserere, vt probet Martyrem appellari posse Virginem Sanctam, &, *Omnes quidem*, ait, *occisi sunt; sed non omnes miraculis claruerunt. Vnde patet, quòd non pœna facit Martyrem, sed causa.* Et infrà: *Diuersæ sunt species Martyrij: innocentia, videlicet, vt in Abel: iustitia, vt in Prophetis, & Ioanne Baptista: amor legis, vt in Machabæis: confessio fidei, vt in Apostolis.* Ita Cæsarius ingeniosè satis, & doctè.

Inter hæc Dunis moritur Elias, ingenti omnium luctu, non minùs Monachorum, quàm sæcularium; quippe omnes æquè virum suspiciebant, & velut Patrem communem venerabantur. Ægidius Romanus in Chronico ad hunc annum: *Domnus Elias, sextus Abbas, in Dunis, post quatuordecim annos sui regiminis, in pace quieuit, anno M. CC. III. cui successit Domnus Petrus, vir benè litteratus.* Hic ille Elias, quem charum cunctis Principibus; quem vt parentem veneratum à Duce Austriæ, & quo vsum Mathildem Imperatricem, ad filij sui Richardi liberationem, in præcedentibus latè memorauimus 4.

Eisdem temporibus in Germania, Conuersum lego Henricum Canonicum Sancti Cuniberti, de cuius miraculosa vocatione ita Cæsarius Scriptor eiusdem temporis [c]: *Canonicus quidam S. Cuniberti in Colonia, nomine Henricus, vitæ satis sæcularis, cùm die quadam solus equitaret, nubecula lucida viam ipsam, eo intuente, transuolauit, vocémque clarissimam de ipsa nube audiuit dicentem:* Fiat voluntas tua, sicut in Cœlo, & in terra. *erátque vox eadem tanta dulcedinis, vt quoties eius postea recordaretur, lacrymis infunderetur. Cúmque vocem hanc cœlitùs demissam minùs attenderet, vel potiùs non intelligeret, nocte quadam per visum se stare vidit in Capella Domus suæ ante Altare, coram imagine Beatæ Dei Genitricis Mariæ. Quam cùm verbis angelicis solitò salutaret, respondit illa: Vt quid me salutas? Homo perditus es: & nisi vitam tuam emendaueris, citiùs peribis. Ego enim, & Sanctus Benedictus intercessimus pro te. Qui cùm & secundam hanc admonitionem, dulcedine vitæ sæcularis abstractus negligeret, circa tempus sex hebdomadarum, tam graui infirmitate correptus est, vt inungeretur, nec vlla esset spes vitæ eius. Tunc demum ad cor reuersus, & quid audierit, quidve viderit recordatus, Fratribus quibusdam Bergensibus, Ordinis Cisterciensis, ad se vocatis, se reddidit, qui in proximo Pascha Monachus factus est, meritisque, & precibus Beatæ Mariæ Virginis se illuminatum vsque hodie gloriatur.* Ita Cæsarius de Henrici conuersione, qui ipso hæc scribente adhuc viuebat. 5.

c l. 7. cap. 2.

In Hispania Alfonsus Castellæ Rex cùm multa in

in nostros beneficia contulisset, multa, & illustria Monasteria ædificasset, cùm magnum illud Huelguense prope Burgos, totius Cistercij æmulum, & sexus fragilis illustre planè miraculum, nouis, ac magnis incrementis, augeret in dies; & iam tunc Xenochium ei vicinum, non minùs sumptuosum, prædiisque à fundamentis strueret, per Cistercij Conuersos sub Abbatissæ obedientia administrandum, quasi hæc inferiora, quia singularia, peterent ampliora; siue pro Principum innata consuetudine, quibus dedisse, inter primas dandi causas haberi solet; maius adhuc beneficium excogitauit, quo omnia sui Regni Monasteria, etiam fundata ab aliis perfruerentur. Et à quibus non vllus Ecclesiasticus hactenus extitisset immunis, contributionibus, pro vicinis Paganis debellandis, à quibus ne intra proprias quidem vrbes securi essent: vniuersum Cistercium exemptum voluit, Litteris datis ad Capitulum Generale plenas amoris, reuerentiæque, quas in Archiuiis Sancti Petri Gumiliensis authenticas repertas, operæpretium me facturum putaui, si hîc transcriberem: sunt autem huiusmodi:

7. *Sanctis, & Reuerendis Patribus, & amicis in Christo, Arnaldo Abbati Cisterciensi, & vniuersali Capitulo in honorem Dei ibidem congregato, Alfonsus eadem gratia Rex Castellæ, & Toleti, gaudia felicitatis æterna.*

Cùm ab antiquo apud nos inoleuerit consuetudo, quòd antecessores nostri à Monasteriis, pro voluntate sua munera exigentes, quasi de iure percipere viderentur, nos eandem antiquam consuetudinem sequentes frequenter fecimus illud idem; tum propter multiplicem, & variam guerram Maurorum; tum propter graues, & difficiles incursus vicinorum Regum, qui nos, & Regnum nostrum pro viribus impugnabant. Et præterea, quia Monasteria largitione Regum ex maiori parte constat esse fundata. Sed, licèt prædictis rationibus, atque necessitatibus, nos apud Deum excusari crederemus; tamen pro reuerentia, & speciali dilectione, quam erga vniuersum Cisterciensem Ordinem ea deuotione, qua possumus, in Domino gerimus priorem, omnes præstationes regias, & exactiones pro salute nostra, & filij nostri, necnon & Parentum nostrorum de cætero in perpetuum duximus remittendas, vt aliis Principibus exemplum salutabile prebeamus, & successoribus nostris necessitatem imponamus, ab Ordine vestro nihil ampliùs exigendi: affectuosiùs rogantes, & humilitate, & deuotione, qua possumus, supplicantes, quatenus nos, filium nostrum, & Regnum apud Deum vestris precibus commendetis, vt per orationes vestras sanctissimas, de quibus plurimùm confidimus, remissionem peccatorum, & vitam æternam apud Deum promereri valeamus. Facta charta apud Farizam, Æra millesima, ducentesima quadragesimaprima, IX. Kalendis Augusti.

8. Hactenus Litteræ Regis ad Capitulum, in quibus nullum pietatis genus omittit, nullum venerationis, & reuerentiæ, quo non apertè nostros prosequatur. Nam in primis Arnaldi, Abbatúmque regio nomini nomina præponit: deinde, Sanctos, & sibi reuerendos, atque amicos appellat: tertiò, hanc eandem reuerentiam, & deuotionem in Cistercium inculcat: quartò, vniuersos Cistercienses eximit ab his, quas omnes soluebant, contributionibus: quintò, ad id mouet Principes Christianos, neque solùm exemplo, sed etiam verbo: sextò, successoribus suis legem indicit; quam vt ostendat omninò intransgibilem, necessitatem vocat: septimò, de orationibus eorum plurimùm se confidere: & tandem octauò easdem orationes non imperiosè iniungit, sed poscit humiliter vsque ad supplices preces, quas expressas per verbum supplicandi eisdem præsentare non dedignatur. Vix vllum verbum est in tota epistola, seu priuilegium appellare mauis, quod non eximiam præseferat venerationem. Crediderim indultum apud Farizam, secundo ab Hortæ lapide, Hortæ conceptum charitate in Martinum, Monachósque; qui regiam deuotionem in nos propensam recentibus exemplis excitauissent.

Eodem anno Sant-Prudentiani in Riuogia Monachi, largitate Patroni, primùm liberi, mox in Alfonsi iura transierunt, nullo grauamine ipsis superaddito, sed regio nomine tantùm illustrandi, & velut proprij à Rege protegendi. Extat donatio Roderici Diacij Reguli Camerorum, Didaci Fundatoris illustris filij, quam piam æquè, generosámque, ac tanto Viro dignam, hîc subiungo: 9.

In Dei nomine, & eius gratia. Tam præsentibus, quàm futuris sit notum, quòd Ego Rodericus Didaci facio chartam donationis, confirmationis, & roborationis Deo, & Ordini Cisterciensi de Monasterio S. Prudentij cum omnibus pertinentiis suis, nihil mihi penitùs retinens, vel alicui de genere meo; sed totum liberè, & absolutè Deo, & prædicto Ordini dono, atque dimitto, & matri suæ Sacramenia, sicut mos est Ordinis, iure hæreditario concedo. Insuper mitto illud in defensione, & potestate Domini Regis Castellæ Aldefonsi, & totius generis sui post se, vt habeat, & possideat, & defendat, sicuti vnum de suis, quod meliùs in toto Regno suo possidet. Huius rei sunt testes & confirmatores Martinus Lupi, Archiepiscopus Toletanus, Hispaniarum Primas, Rodericus Seguntinus Episcopus, Didacus Oxomensis Episcopus, Iulianus Conchensis Episcopus, Vitalis, Abbas S. Petri de Gumiele, &c. Facta charta in Berlanga XIII. Kalendas Iunij. Æra M. CC. XL. I. Sic Rodericus cùm multa, quæ habuerat, contulisset Cœnobio, id vnum, quod non habuit, regium, nimirum, nomen, etiam dedit, translato in Regem iure patronatus, à quo in Domum, & locum deriuaretur. Tum verò Rex acceptatam donationem, tali censuit scripto roborandam. d ex Archiuiis Sãt. Prudentianis.

Notum sit omnibus præsentibus, & futuris, quòd Ego Alfonsus, Dei gratia Rex Castellæ, & Toleti, vnà cum vxore mea Dona Aleonor, & filio meo Fernando Infante, accipio de manu Domini Roderici Didaci de Camberis, sub protectione mea, & commenda, & amparantia Monasterium Sancti Prudentij, & omnes hereditates, & possessiones, quas habet in toto Regno meo; scilicet, Grangiam de Rub, quam dedit Petrus Ximenez de Iubera, & fuerat ibi Abbatia, cum pertinentiis suis, &c.... & villas suas de Lagunilla, Villanueua, & Riuafreyta, & omnes alias hæreditates, & bona, homines suos, res suas, & causas suas, &c. Et insuper Ego Alfonsus Rex Castellæ facio chartam libertatis, & concessionis, & absolutionis Deo, & Monasterio Sancti Prudentij, & vobis Venerabili Abbati Adamaro, totique Conuentui Monachorum sub Cisterciensi Regula ibidem Deo seruientium. Absoluo itaque vos, & immunes facio ab omni facto, & petito, & ab omni regio grauamine. Datum in Berlanga XIII. Calendas Iunij, Æra M. CC. XLI. Sic Prudentianos regij iuris effectos Camerorum Domini non solùm illustrarunt; sed illustratos sibi deuinxerunt arctiori iure: quippe ex Patronis in Patres transeuntes affectu, & opere; quos anteà clientes, mox habuêre filios, eósque nunquam magis futuros suos, quàm cùm non sui. 10. e ex eisdem.

1. Sancta Heduuiges Monasterium sibi, & filia construere deliberat. 2. Vnde hausta eius Vita. 3. Parentes, fratres, 4. pueritia, & studia. 5. Matrimonium, filiique. 6. Continentia studium: 7. & fuga, in quantum, potuit, totius fastus, 8. initia Trebniziensis Monasterij: 9. fabrica sumptus: 10. ingensque dotatio. 11. Ducissa pietas: 12. & Moniales (inter quas & Gertrudis) illuc inducta.

CAPVT VII.

1. HOc primùm anno sanctioris ne, an clarioris, Magnæ Ducissæ Poloniæ, Silesiæque, Beatæ Heduuigis nobis memoria incidit, haud parum hos Annales illustraturæ. Quippe in eo cœptum Cœnobium Trebnicense per Henricum maritum, illius precibus, inquo & Gertrudis filia virginitatem, & ipsa continentiam, viuente adhuc marito, consecrarunt; vtraque degens ad Cistercij normam, quos ibi ritus voluit obseruari. Ergo, quibus Acta eius, vitáque, cùm induit Cistercium, narranda forent, anticipare visum, & tunc incipere, cùm sibi, & filiæ Cistercium fabricauit. Collegit eadem Engelbertus Cisterciensis, Author Sanctæ coæuus: tum alij viri graues, doctique, queis examen commissum, cùm Ecclesiæ Romanæ Sanctorum Canoni adscribenda præsentaretur. Porrò ex vtrisque collegit Author ille, quem Surius vulgauit, quod ipsemet scribit verbis sequentibus [a]:

[a] tom. 5. in præfatione.

2. *Ad Dei gloriam, ad ædificationem eorum, qui hac audituri, & lecturi sunt, ad laudem quoque ipsius Sanctæ, de qua agimus, diligenter commemorabimus opera eius, & merita, virtutum exercitia, atque etiam miracula, quæ ob eius merita efficere dignatus est Altissimus: quemadmodum ea post accuratam examinationem, diligentissimè conscripserunt, & scripta fideliter Summo Pontifici obtulerunt, quibus id negotij ab apostolica Sede datum erat. Quæ quidem scripta in Trebnicensi Cœnobio asseruata, cùm studiosè perlegissem, cum illis sæpè contuli, qui huius rei dicta, factáque nouerant. Atque ita benè comperta veritate, Historiam, simplici stylo contexens, quanta potui diligentia coniunctim annotare studui, quæ eiusdem essent generis virtutes, & miracula, quæ illic sparsim, & diffusè habentur. Ex his etiam, quæ frater Engelbertus, Ordinis Cisterciensis, de hac Sancta scripsit, quædam notatu digna illis adiunxi; totámque Historiam in capita distinxi, quibus præfixi summaria, quæ paucis indicent, quid in his tractetur.* Ita in Prologo: in Vita hæc, quæ sequuntur, quanuis nos ordinem non nihil immutabimus, immutatis nonnulla interseremus pro more nostro [b].

[b] apud Surium tom. 5. cap. 1.

3. Genus illi præclarum inter clariores. *Fuit enim filia magnifici Principis Bertholdi, Marchionis Morauia, Comitis Tyrolensis. Matrem habuit Agnetem, non minori generis dignitate illustrem, vtpote filiam Marchionis, & Comitis de Rotlebes.* Ex his parentibus *quatuor habuit fratres, sorores tres; quarum vna Philippo Regi Franciæ nupsit: altera Andreæ Regi Hungariæ, cui peperit laudatissimam illam, & nunc in Cœlis gloriosam Elisabeth, Turingiæ Lantgraniam, cuius sanctissimum corpus Marspurgi quiescit. Tertia soror fuit Abbatissa Sanctimonialium, Ordinis Sancti Benedicti, in Lutzingensi Franconiæ Monasterio. Vnus fratrum eius Bertholdus fuit Aquileiensis Patriarcha: alter Elebertus, Rabembergensis Episcopus: reliqui duo Otho, & Henricus militia dediti, Patri in Principatu successerunt.* Hos fratres, hos parentes, Heduuiges sortita est: nam de coniuge, & filiis mox dicemus.

Porrò de eius pueritia, studiisque, (nam litteris supra sexum incubuit, vel in pueritia,) pergunt Acta in hunc modum: *Ab ipsa pueritia cor gerens senile, vitabat leuitates omnes, & bonis sese assuefaciebat moribus, insolentésque eius ætatis respuebat ineptias. Studebat innocentis vitæ puritati, sempérque honestati, & grauitati diligentem nauabat operam. In his verò omnibus, & aliis operibus suis, præter homines, quos eius parentes illi adhibuerant, vt bonis moribus ab eis institueretur, Doctorem habuit Spiritum Sanctum, qui ab infantia docuit eam timere Deum, & abstinere ab omni peccato, ita vt mundam seruarit animam suam ab omni concupiscentia: nec vnquam cum ludentibus culpabiliter se miscuerit, neque cum his, qui in leuitate ambulabant, participem se præbuerit: in puerili enim ætate in Monasterio Lutzingensi sacras Litteras didicit, quarum studio & tempus suæ iuuentutis expendit vtiliter, atque ex earum intelligentia postmodum internarum consolationum, & deuotionis gratiam hausit excellenter.* Habuisse litterarum Magistram, Petrusam nomine, quam ipsa mox acciuit suo Cœnobio, primis eius initiis præficiendam, dicemus inferiùs. Verùm cùm ea Benedictina primùm, mox Cisterciensis fuerit, quæ Heduvigi grandæua superuixit, ante Cistercium docuisse credenda est, quanuis neque id omninò certum habeo. 4.

Nunc sanctum eius thorum, filiósque, vitam, & mores nuptæ, ex eodem Authore describemus: *Heduuigis verò, cùm esset annos nata duodecim, præclaro Principi Henrico Duci Silesiæ, & Poloniæ collocata est: quem illa instar Saræ cum timore Domini, non cum libidine sua consensit suscipere: in eo enim contrahendo matrimonio non tam suam, quàm parentum voluntatem creditur sequuta; id, quod abundè constare potest vel ex eo solo, quòd postea mira quadam continentia sese constrinxit. Coniugali alligata vinculo studebat, secundùm Apostoli doctrinam, honorabile connubium, & thorum immaculatum in omnibus custodire; leges, ac iura matrimonij inuiolata conseruare; sperans per filiorum generationem se saluam fore. At nihilominus studio castitatis Deo placere desiderans, quãtum licuit, ex mariti consensu, continentiæ legem sibi indicebat. Nam simul atque se concepisse sentiuit, à viri thoro vsque ad puerperij completionem, sese reuerenter abstinuit. Atque huius sanctæ legis, & honestæ consuetudinis vsum, & cultum obseruandum suscepit, à prima prolis suæ conceptu, anno ætatis suæ decimotertio: nec eum vnquam intermisit, donec parere desineret. Tres verò peperit filios Boleslaum, Conradum, & Henricum; totidemque filias Agnetem, Sophiam, & Gertrudem; quibus in lucem editis, deinceps perpetuæ se dedit continentiæ.* 5.

Hæc series vitæ vsque ad annos triginta, plus, minúsve; nisi quòd tamen ipso medio tempore, de consensu mariti, quem sibi habuit per omnia obsequentissimum, multis aliis diebus continebat. Nam *salutaribus* 6.

taribus consiliis, & exhortationibus suis generosum maritum suum eò adduxit, vt cum ipsa sponte studeret continentiæ singulis annis, toto Aduentu, & Quadragesimæ diebus quatuor Temporum, & sextis feriis, in Vigiliis Sanctorum, & feriis eorum, atque diebus Dominicis: non enim putabat, gratam eam esse Sanctis venerationem, nec Deo acceptum ieiunium, quod cum carnis oblectamentis susciperetur.

7. Ex eiusdem etiam mariti sui consensu, quod attinet ad vestes, ornatúmque [c]: *à iuuentute sua vestes coccineas, aut pannos magni pretij, vel elegantia habere noluit, tametsi cùm adhuc iuuencula esset, satis bonis vteretur indumentis: sed neque in iis tamen mundi expetebat pompam, aut fastum; neque cultum corporis, neque mollitiem vllam; sed tantùm status sui decorem obseruabat. Quòd si verò cultiori quoque vestitu, aut exteriori ornatu, eoque modesto, & ipsi congruenti, quod tempus sic posceret, ipsam inter homines apparere contigisset; nec sic quidem cordis pietatem, & humilitatem deseruit. In eius capite non crocea, nec crispata cernebantur velamina; non in pectore monilia aurea, gemmis radiantia; neque in digitis annuli pretiosi. Omne enim superbiæ, aut vanæ gloriæ signum cum Esther abominabatur, nec ferre voluit etiam in iuuentute.*

c apud Sur. cap. 4.

8. Iam continentiæ cultrix religiosissima, tempus sterilitatis suæ præstolabatur, in quo negata fœtui, veluti inutilis ad finem matrimonij, liberiùs posset dilectum sibi coniugem inducere, vt à thoro abstinerent, & vsui aliàs permisso renunciarent. Iam filiæ suæ Gertrudi natu minimæ, quam præ aliis amabat, fortè quia amantiorem, virginitatis, iam sibi Domum parare satagebat, in qua reiecta pompa sæculari, reiectis deliciis, inter Virgines Deo consecratas, illi soli vacaret, quem cunctis semper rebus præposuisset. Itaque, partim consilium suum celans, & partim detegens, vt conducere visum, maritum impulit, vt insigne illud opus, & verè regium Trebnicensis Cœnobij aggrederetur, quod Cistercienses Moniales inhabitarent. De hoc Cœnobio Cromerus hæc in Polonia non solùm fundationem, Authoréſque; sed opulentiam etiam, & situm narrans [d]: *Henricus Barbatus, suprà citatus, rogatu Heduuigis Ducissæ, vxoris suæ, Trebnicense Monasterium, tertio à Vratislauia milliario, maximis sumptibus exædificauit, & puellis Cisterciensis sectæ attribuit: addidit autem Heduuigis, indulgente viro, illi Monasterio oppidum ipsum Trebniciam, & complures pagos suos dotales, ita vt in mille hominum alimenta reditus eius suffecturi esse viderentur.* Hæc ille. De nomine Henrici Barbati infrà dicemus.

d libr. 7.

9. Eiusdem Monasterij fundationem, simul & tempus, pluribus tradit Historia illa Polonica, collecta ex Bibliotheca Ioannis Pistorij Nidani, quæ circumfertur, Basileæ excusa, his planè verbis [e]: *Anno*, inquit, *Domini M.CC.III. Henricus Dux frequentissimis precibus deuotissimæ fœminæ Heduuigis consortis suæ inductus fundauit Trebnicium Monasterium Sanctimonialium, Ordinis Cisterciensis, titulo Sancti Bartholomæi Apostoli, quod in quindecim annis perfectum ad triginta millia marcharum Polonicarum peruenisse calculatum est. Pro dote Monasterij idem Dux Henricus donauit oppidum Trebnicense, & villas Lipniczam, Breitenoric, Cothouicze, Comestam Truzmaydorff, Haribliþdorff, Strankavua, Tavuorek, Sadelno, & Rozorbniecze, pluréſque aliis villas, introitus, & census, qui pro mille personis sufficerent, donatione perpetua contulit, & donauit: Beata Heduuigi abdicante se iure dotalitij, quod in bonis Monasterio largitis habebat inscriptum.*

e lib. 3. c. 30.

Moniales ad incolendum illum locum ex Bambergensi Monasterio habitæ sunt: primáque Abbatissa fuit virgo Petrusa Almana: secunda Gertrudis, Henrici Ducis, & Beatæ Heduuigis filia. Nomen loco adaptatum ferunt ex responso Petrusæ Abbatissæ, & Sanctimonialium, quod Duci Henrico interroganti, an aliqua re ipsa, vel Monasterium ampliùs indigeret, responderunt: Trzebanic. *Inde nomen indidit loco* Trzebanyeza, *quod in Polonico sonat, nullius indigens.* Hactenus ibi. Quod attinet ad etymon dubia nonnihil fide: quippe ab antiquo id nomen loco inditum in oppidum, Cœnobiúmque transire faciliùs potuit. De Gertrudi Moniali eiusdem Domus, & Abbatissa, mox, & inferiùs: quin de Petrusa, quæ olim fuerat Magistra Sanctæ Heduuigis. De Monasterio verò Bambergensi, vnde adductæ Moniales, vix alia maior nobis notitia subest. 10.

In Actis Sanctæ Heduuigis notatum lego, condemnatis ob aliqua flagitia piam Ducissam commutasse supplicium, quandiu durauit fabrica, in opus illud ad tempus subeundum [f]: *Fundatum est*, inquiunt, *hoc templum, & Monasterium ad honorem Omnipotentis Dei, & Gloriosissimæ Virginis Mariæ, atque Bartholomæi Apostoli, anno Domini millesimo ducentesimotertio: & dedicatum anno millesimo ducentesimo decimonono. Interim autem dum eius Monasterij structura fieret, nullum sinebat, cuiuscunque facinoris causa, sententia Principis, vel Curiæ eius, morti adiudicatum interfici; sed vita illi condonata ad eam structuram volebat eum suam conferre operam, donec ad præscriptum tempus pro facinore suo ex ratione satisfecisset, ita, prout quisque plùs, minúsve peccauerat, huic manipatui operi inseruiebat.* Hactenus de structura, & dote Cœnobij. 11.

f apud Sur. cap. 6.

Eodem constructo (pergunt Acta alibi [g]) *multas illic collegit fœminas, & Virgines, quæ Domino seruirent in cordis, & corporis puritate, & castitate, ineffabilis gloriæ coronas recepturæ: inter quas suam quoque obtulit filiam Gertrudem, quæ illic posteà Abbatissa creata est.* Porrò quàm breui Monasterium creuerit, ad centenarium pertingens Monialium numerum, atque vltrà progrediens, alibi narrant [h]: *A Bambergensi ciuitate, & Diœcesi, Monachas Cisterciensis instituti acciuit, eáſque in hoc Monasterio degere voluit; in quo temporis successu Sanctimoniales centum inclusæ vixerunt in seruitio Christi, atque hodie illic viginti supra centum debere feruntur. Prima eius Abbatissa fuit Petrusa, quam Beata Heduuigis habuit magistram pueritiæ suæ, & à Babemberga cum aliis Monialibus accersiuit.* Hæc de initiis Monasterij Trebnicensis, & Habitu Gertrudis, ad vltimum, & de Vita Matris vſque ad hoc tempus. Reliqua suis locis dicenda erunt. 12.

g cap. 1.

h cap. 6.

1. Nulla Acta Capituli, & vnica fundatio in Chronologia. 2. Sancti Martini initia, 3. progressusque, 4. & donatio ab Imperatore facta Petro Christiano. 5. Reformatio ad Cistercium, 6. post Carracetum, 7. duo Sancti Monachi eiusdem Monasterij. 8. Villenoua fundatio, 9. & progressus vsque ad Cistercium. 10. Bellus Mons, seu Lapedo, 11. & eius Abbates. 12. de Pena Maiori pauca, & obscura. 13. Demum de Sancto Michaele Cœnobio Virginum.

CAPVT VIII.

1. PTIMVS ille Reipublicæ status est, si nullæ actiones indigeant prohiberi, nullæ præcipi. An hunc habuerit Cistercium circa hoc tempus, in dubio est. Certum, non vllam legem inueniri, quæ lata sit hoc anno. Vnde facilè liceat coniectari, neque vlla vitia, queis foret occurrendum. Nec Chronologia negotium nobis facessit, vno tantùm Cœnobio numerato, quod ad hunc annum veniat referendum, Aqua longa in Diœcesi Papiensi, quod dicitur Ripa alta propagasse. Cætera ignota; nisi quod inuenitur in libris Cameræ, nulla taxa præfixa, saltem in exemplari, quod ego habeo. Cæterùm, quæ hoc anno sub Carraceto accepêre Cistercium, in eo nobis veniunt enodanda.

2. Occupat primum locum Sanctus Martinus, dictus de Castañeda, aliàs de Lacu in Diœcesi Asturicensi, qua parte Lusitani, Gallecique Castellæ veteris finibus iunguntur: antiqua planè Domus; si quæ alia, quod Barbara inscriptio etiam supra consuetum illius æui, incisa lapidi, ad portam Monasterij, hodiéque probat.

Hic locus antiquitùs Martinus Sanctus est honore dicatus:
Breui opere instructus, diu mansit dirutus,
Donec Ioannes Abba à Corduba venit, & hic templum litauit:
Ædis ruinam à fundamine erexit, & aptè saxo exarauit.
Non Imperialibus iussis, sed fratrum vigilantia instanti,
Annis duo, & tribus mensibus, peracta sunt hac operibus.
Ordonius peragens sceptra. Æra nonies centena nona.

Verum est tamen, quòd hic vltimus versus in libro perantiquo aliter habet, & non nouies centenam nonam Æram signat, id est, annum D.CCCC.LXXI. sed nonies centenam, & decies nonam, id est, annum D.CCCC.LII. vnum & octuaginta posteriorem. Sed hoc conuincitur ex Ramiri priuilegio, quod statim dabo. Ergo, quæ olim Domus longè antiquior, in solitudinem, ruinásque redacta per Ioannem Abbatem, qui de Corduba venisset, ante annum Christi nongentesimum dicitur instaurata, nullis subsidiis Principum; sed sola industria, & labore Monachorum.

3. Cæterùm, quamuis in principio nullos Reges beneficos, at in progressu plures experta fuit. Ramirus nanque multa illi concessit sub Æra D. CCCC. LXXVIII. hoc est, sub annum D. CCCC. XL. quæ posteà auxerunt Beramundus, & Ordonius. Verùm, cùm tempore collapsa disciplina, & monasticus rigor tepuisset, quem constabat vigere Carraceti, Imperatore Alfonso procurante, Monachi inde acciti circa annum Christi M.C.L. Petrus dictus Christianus, aliique, qui obseruantiæ vigorem instaurarent. Tunc primùm Domus subiecta Carraceto, & quæ laxè viuentes deseruissent priuilegia, obseruantibus firmata, instrumento confecto, eodem anno, in quo hæc inter alia scripta extant [a]: *Ego Alfonsus, totius Hispaniæ Imperator, vnà cum filiis, & filiabus meis, & omni successione mea, vobis Domino Petro Christiano, & omnibus, qui vobiscum voluerint habitare, & successoribus vestris facio chartam donationis, & textum firmitatis de illo Monasterio Sancti Martini de Castaneira, cum suo cauto, & cum omnibus suis terminis, & pertinentiis, qui sunt in ipso cauto, & iacet illud Monasterium in Sanabria, inter illum Montem de Susbiaco, & illum lacum.* Loquitur autem de lacu Domui proximo, ingentis magnitudinis, à quo, & Cœnobium Sancti Martini de Laco, vulgò dicitur. a ex Tabulis S. Martini.

Pergit deinde Alfonsus in priuilegio post loci terminos latè commemoratos: *Dono, atque concedo vobis supradicto Domino Petro Christiano Monacho, & illis, qui vobiscum sub Regula Sancti Benedicti in ipso Monasterio viuere voluerint, illud Monasterium suprà nominatum, vt habeatis eum in illa dignitate, atque libertate, in qua notum est hominibus fuisse à diebus Ramiri Regis, Beremundi Regis, & Regis Ordonij, vsque ad præsens, & seruiatis ibi Domino vsque in sempiternum. Facta charta in Toleto anno tertio, in quo fuit capta Baëcia, & Almeria, Æra millesima centesima octogesima octaua, & tertiodecimo Kalendarum Maij.* Hic ille Petrus Christianus non multò pòst Astoricensis Præsul, de quo in Vita Bernardi, cùm sancti pileo transmisso sibi ex Gallia, fugatus dolor, atque ipse restitutus saluti pristinæ. Hunc Sanctum Virum Cistercium præcessisse, & notauimus suprà, & ex computo annorum palam constat. Porrò, ipsi in Episcopum promoto successit Martinus, pariter illuc missus ex Carraceto: nec satis constat, an alij subsequuti sub nigro Habitu, antequàm Monasterium cum Carraceto in iura, & leges Cistercij pertransiret. 4.

Illud compertum, reformata ad Cistercij normam matre, filiam non statim subdidisse collum Cistercij iugo: quinimò id detrectasse per multos annos, nempe, vsque ad M.CC.XLV. quo tandem sub Bibiano Abbate victi, seu sponte cedentes, & se Carracetensium prolem iam non degenerem, & Cistercij obseruantiam ad instar matris, ex Innocentij Papæ mandato professi sunt, instrumento confecto, in quo à temporibus Alfonsi Imperatoris, nam cætera omittuntur, tota series Historiæ continetur, quod ita habet [b]: 5. b ex Archiuiis Carraceti.

Vniuersis fidelibus præsentes litteras inspecturis Frater Bibianus Abbas, & totus Conuentus Sancti Martini de Castaneira, tam Monachi, quàm Conuersi, Salutem, & fidem adhibere verbis scriptis.

Quoniam inhumanum est, & iniquum, Genitorem negare corporalem, iniquius verò Patrem nolle recognoscere spiritualem: nos, qui fideli relatione prædecessorum nostrorum, & per documentum chartarum nostrarum certissimus, quòd Monachi de Carraceto, videlicet, Dominus Petrus, cognomine Christianus, & Dominus Martinus, nostri Monasterij primi Abbates,

Abbates, concedente piæ recordationis illustri Imperatore Alfonso, populauerunt Monasterium nostrum, & plantauerunt ibidem Ordinem, qui tunc temporis seruabatur in Monasterio Carraceti, recognoscimus, & habere volumus de cætero pro Patre, & Pastore Abbatem, qui pro tempore fuerit in dicto Monasterio Carraceti.

6. *Ad frugem etiam melioris vitæ, diuina gratia inspirante, nos conuertere cupientes, prout decreuit, & mandauit piæ memoriæ Innocentius Papa III. sicut ex litteris ipsius cognouimus euidenter, mutationem, quam fecit sæpedictum Monasterium Carraceti suscipiendo Cisterciensis Ordinis instituta, sequi, & exequi modis omnibus eligentes, damus nos, & Monasterium nostrum Monasterio Carraceti, & Ordini Cisterciensi, tali modo, quòd Monasterium Carraceti habeat in Monasterio nostro, in nos, & in posteros nostros, eandem iurisdictionem instituendi, & destituendi Abbatem, visitandi, corrigendi, & reformandi, quam habet Cistercium in Abbatiis sibi immediatè subiectis. In cuius rei testimonium, sigilla nostra, Abbatis, videlicet, & Conuentus apposuimus huic chartæ. Actum anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimoquinto.* Hactenus instrumentum Sant-Martinensium. Ex quo obiter perpendere libet verba illa: *Populauerunt Monasterium nostrum, & plantauerunt in eo Ordinem, qui tunc temporis seruabatur in Monasterio Carraceti.* Vt planè constet, qui tunc obseruabatur, id est, circa annum M.C.L. diuersum esse ab eo, qui nunc vigebat; quémque post priorem illum admissum, à centum annis, nouissimè admittebant iuxta Innocentij III. constitutionem.

7. Præter Petrum Christianum, Virum Sanctum, quémque Henriquez Menologio suo adscribit, quanuis eum communi errore Cistercio dedat, in eodem Monasterio Sancti Martini floruisse feruntur duo alij viri, Ægidius, altérque, cuius nomen interiit, insignis sanctitatis, primùm Monachi, mox iam adulti in Vita cœnobitica, in eremo degentes, vbi ambo vsque ad mortem perseuerarunt: & socij quidem memoria parua extat: Ægidij celebris, erecto in honorem eius Sacello, ad oppidum Casaium, & multis illuc infirmis concurrentibus, præcipuè autem surdis sanitatem optatam recepturis. Extant, seruantúrque authenticè probata plura miracula, quæ Deus per hunc Sanctum operatur nostris adhuc temporibus. Henriquez Menologio suo adscribit Ægidium prima die Septembris; sed dum facit Abbatem primum Domus, à vera traditione; &, quod magis est, etiam ab instrumentis, longè aberrat.

8. Sequitur Villanoua, dicta de Oscos, in Asturibus, sita in Diœcesi Ouetensi, qua parte illi Gallecis coniunguntur. Initia debet Alfonso Imperatori, vltrò offerenti locum Cœnobio aptum, non huic, aut illi, qui anteà petiuisset; sed cuicunque volenti ibidem degere, sub Sancti Patris Regula; quæ erat pietas eximij illius Principis. Obtulit autem circa annum Christi M.C.XXXVII. oblatione firmata hoc instrumento.

Ego Alfonsus, Dei gratia, totius Hispaniæ Imperator, vnà cum vxore mea Imperatrice, Domna Berengaria, filiisque Sanctio, & Ferdinando Regibus facio scriptum donationis in perpetuum valiturum. Do itaque, & concedo pro Dei amore, peccatorúmque meorum remissione, atque parentum: offero Deo, & omnibus hominibus, qui sub Regula Beati Benedicti viuere, & Deo seruire voluerint, hæreditatem meam, scilicet, Villam Nouam, quæ vocatur de Oscos, cum suis terminis, pascuis, pratis, terris, &c. Facto donationis scripto in Valaolid sub Æra M.C.LXXV.

9. Habitabant non longè duo Eremitæ, Pelagius, & Alfonsus, quibus se alij quidam adiunxerunt; qui ædificio cœpto sequenti anno, vt habent Manuscripta eiusdem Domus, post annos quatuor, & viginti, plùs, minúsve, Christi, nimirum, M.C.LXII. perfectis omnibus adeuntes Carracetum, quod recenti Florentij sanctitate, ac Galterij prudentia, opinione florebat, vel inter paucos, Abbatem, Monachósque sibi impetrarunt, à quibus Monachatum edocerentur. Hic Monasterij status vsque ad hunc annum; quo Carraceto nostris accedente, recalcitrasse creditur. Certè non statim suscepisse Cistercij iura. Illud compertum post annos adhuc vnum, & viginti, agitatam litem inter Episcopum Ouetensem, & Abbatem Carraceti, super Cœnobij Villænouæ visitatione: quæ si statim Cistercium admisisset, aut nulla esset, aut saltem non durasset ad illum annum. Sedata tamen in fauorem Carraceti [c]: *Et memoratus Episcopus, & Capitulum Ouetense* (ait instrumentum confectum eodem anno) *cognouerunt, & etiam concesserunt, quòd prælibatum Monasterium de Villanoua de Oscos, cum omnibus iuribus, & pertinentiis suis, præfato Monasterio Carraceti, de cætero subiaceat, pleno iure; & Abbati Carraceti, tanquàm suo maiori in omnibus obediat.* Habet Cœnobium donatione Ferdinandi Regis Legionis, Imperatoris filij, multos vasallos nobiles (*hijos dalgo*, Hispania nostra appellat) vt reuerà in aliis tenuis Domus, in hoc pingues excedat, quod non parum ei addit splendoris.

[c] Ex tabulario Domus.

10. Tertium in Ordine Monasterium de Lapedo, dictum à rupibus, quæ ea voce ab Asturibus vocantur: quippe inter altas rupes, & penè inaccessas sita Domus; sed peramœnas, & multo arbore consitas: vnde non multò pòst in Bellum-Montem nomen commutauit. Fundatores habuit Petrum Analsum, siue Alfonsum, Asturum quendam Consulem (ignota hodie dignitas) & Mariam Froilaceam ipsius coniugem. De hoc Petro in Historia Imperatoris habentur carmina, quæ Sandoualius vulgauit in suis Regibus:

Dux fuit illustris istis Petrus Aldefonsi:
Nondum Consul erat; meritis tamen omnibus est par.
Et nulli mæstus, in cunctis extat honestus.
Fulget honestate; superátque pares probitate.
Pulcher vt Absalon, virtute potens vt Samson.
Instructúsque bonis, documenta tenet Salomonis.
In reditu factus Consul, sic Consulis actus
Obtinuit meritis, magno ditatus honore.
Inter consortes veneratur ab Imperatore:
Regalique pia fulget vxore Maria.
Nata fuit Comitis, meritò fiet Comitissa.

Hi fundatores, Monachi adducti etiam ex Carraceto, præsidente Galtero, quem diximus successisse Sancto Florentio. Annus fundationis post captam Villam-Nouam, nempe, M.C.LII. sed antequàm accepisset Carracetenses.

11. Primus Abbas ex Carraceto missus, dictus Alfonsus, cui facta à Fundatore donatio loci, quam etiam Imperator confirmauit. Secundus Garsias, cuius tempore Ecclesiam dedicatam, circa annum Christi M.C.LXXXVII. perhibent versus lapideo incisi muro, qui penè pertigerunt ad nostrum æuum.

Hoc in honorem Dei templum, Sanctæq; Mariæ
Virginis, & Matris, Abbas Garsia peregit;
Abbas insignis, prudens, discretus, honestus
Extitit, in cunctis larga probitate modestus.
Dedicat Ecclesiam Rodericus Pastor Oueti:
Ad cuius veniunt populi solennia læti.
Abbates, Clerus, sæculares, sexus vterque

Conueniunt sacri celebrantes gaudia templi,
Æra ducentena post mille XXV.

Garsiæ successit Petrus, quem hoc anno tenuisse clauum constat: an autem statim cum Matre Carraceto admiserit Cistercium, an distulerit, non potui hactenus alicubi inuenire. Chronologia ad annum M. CC. VI. eandem Domum notat, ybi de ea obiter agemus.

12. Vltima Carraceti filia Pena maior, siue, vt ego sentio, Rupis-Maior: à rupe enim, quæ Hispanis *Pena* dicitur, non à pœna vocatam, situs demonstrat. Tradunt vicinam Monasterio rupem altiorem cæteris, quæ visuntur in toto Regno. De tempore fundationis eius non constat, & credo, post hunc annum incepisse; quippe in eo non vt Abbatia, sed inter Grangias Carraceti connumeratur, quas diximus confirmatas ab Innocentio. At post aliquot annos orto dissidio inter Abbates Carraceti, & Villæ-Nouæ, lego causam delegatam à Capitulo Abbatibus Montis Feri, & Penæ Maioris, vtiam tunc constet mutatam in Abbatiam, quam Carracetum genuerit sub Cistercio, nec solùm spirituali, sed etiam temporali generatione: quippe non solùm Monachis transmissis, qui plantarent Cistercium; sed loco etiam donato, quem habitarent. Hodie Domus exigua, tenuisque Abbatia suppressa, tres habet Monachos, qui temporalia curent, communibus Congregationis sumptibus (nam ad id applicata) profutura. Hactenus de filiabus Carraceti: nam Montem Ferum superiùs latè tradidimus.

His Cœnobiis virorum addendum censeo aliud Sanctimonialium, quod etiam creditur admisisse Cistercium sub Carraceto. Dicatum illud Archangelo Michaëli Sanctia, Hispaniarum Infans, insignis fœmina, (Alphonsi Imperatoris soror, ad quam Bernardum Parentem scripsisse pro Fratribus de Toldanos, & de Spina, & extant litteræ adhuc, memorauimus;) dicatum ergo Archangelo Michaëli Infans Sanctia condiderat, atque amplis redditibus dotatum Florentio Abbati regendum commendauerat, leniendo forsan dolori, quem concepisset ex defectione Monasterij de Toldanos, quod tunc primò ad Cistercium reformatum, mox à nostris dimissum; sed ne sic quidem Carraceto restituendum commemorauimus. Ergo à Monialibus nigris inhabitatum sub Carraceti Abbate, à tempore Florentij, hoc anno creditur; simul cum Carraceto, sub Abbate Amico in iura, & leges Cistercij transiisse. Iacet Cœnobium ad ripas fluuij Borza, altero à Pontis Ferrati oppido lapide, à Carraceto tertio, in Diœcesi Asturicensi. Qualiter autem à fœminis ad viros translatum fuerit, & inde temporum successu ad Moniales denuò restitutum; rursus autem de Monasterio Sancti Guillelmi illi vnito, atque aliis, quibus subiacuit mutationibus, propter quas fuit à Carracetensibus exemptum, & Congregationi Hispaniæ ad præsens tempus subiectum reperitur, subestque eius generali Reformatori; dicenda nobis reseruamus suis temporibus. 13.

Annus Christi M. CC. IV. Cistercii c. VII.

1. Ampla materia Historiæ præsentis anni. 2. Albigensium errores repullulantes, 3. de quibus plures Authores subobscurè: 4. sed clarissimè Petrus Vallsarniensis ad Innocentium. 5. Duplicem Creatorem bonum, & malum, 6. blasphema in Christum, 7. de Sacramentis sacrilega, de animabus inepta, 8. de salute ridicula, 9. de peccatis pudenda, disceptabant. 10. Quid de animarum transmigratione ex Cæsario. 11. De Vvaldensibus, ex eodem Petro dictum. 12. Demum de ritibus, quibus ad suam perfidiam admittebantur.

CAPVT I.

1. Nnvs nobis ab Orbe reparato ducentesimusquartus supra millesimum, à condito Cistercio centesimusseptimus, Historiæ insignem materiam subministrat: repullulantes Albigensium hæreses, serpentes errores, quos contra nostri ab initio destinati: atque institutum sanctæ Inquisitionis sanctum Tribunal, morbo ingruenti medicinam efficacissimam: sublata Episcopis in foro saltem externo, an extensa ad alios potestate, qua in eis Prouinciis abuterentur; ac delegata Abbati Cisterciensi, ac Petro de Castronouo, Radulfoque, Monachis Fontis frigidi, qui primi fuère Ministri tanti negotij. Rem adhuc iuuenis in nostra Laurea euangelica, vtcunque prælibauimus, quibusdam tantùm productis testimoniis, paucis è pluribus, sed quæ potuerunt diuidere Authores, & concitare litem (vtinam in præsenti dirimendam!) quibusdam in eisdem eludendis collaborantibus [b], quibusdam nostram sententiam adstruentibus [c], & pro illa constanter pugnaturis. Nec tanti fuit, quòd ibidem, non vt Historici, sed vt Concionatores supposuimus magis, quàm probauimus. Nunc ex professo productis instrumentis, ea luce perfundere conabimur, vt de re nulli liceat dubitare, (aut fallimur omninò,) nisi protertuo: de nomine, vnicuique liberum sit aliter hos, aut illos appellare: nam neque inuidia, æmulationéve in sacram Dominicanam Familiam moueri possumus, quam summè veneramur, & de qua multa in sequentibus dicemus: sed studio veritatis indagandæ; & vt sua laus cuique æternùm constet: Cisterciensibus, incepti tanti operis; continuati, & promoti, Prædicatoribus:

Nec minor est virtus, quàm quærere, parta tueri.

Nunc ingruens malum, & longè, ac latè serpens altiùs repetito principio proferamus.

Albigensium Hæreticorum Historiam tetigère complures. Vix vllus est Scriptorum illius temporis, qui non eos commemoret, sed commemoret tantùm: & magis fuisse, atque Hæreticos tradat, quàm qui, aut quales. Vt non immeritò Nauclerus [d], Gaguinusque [e] eisdem ferè verbis, de eis scribant: *Quorum tamen dogmata, nemo ad hanc diem nouus Scriptor expressit: & cùm Hæreticos eos omnes vocent, atque ob eam causam exterminatos fuisse, Authores tradant: genus tamen hæreseos prætermittunt.* Hactenus illi. Hugo, Roberti Antisiodorensis Continuator, in appendice hæc de eisdem [f]: *Per idem tempus Bulgarorum hæresis execranda, errorum omnium fex extrema, multis serpebat* 2.

b Alfons. Platano. Magist. Franc. Arauxo. Ludouic. de Sosa, & aliis.
c Chrys. Henriq. Aubert. Mirao, Anthon. Brandaonio, Hugo Menard. & alij, de quibus infrà.
d Generatione 11. ad an. 1412.
e lib 6. sub finem.
f ad ann. 1207.

serpebat in locis, tantò nocentiùs, quantò latentiùs: sed innaluerat maximè in terra Comitis Tolosani, & Principum vicinorum; vbi dum suum publicè profitemur errorem, Primatum, & iudicium Romanæ Ecclesiæ spernunt, & communionem Christianorum sub ea positorum declinant, dicentes, nullum sub ea, vel in ipsius fide posse saluari: omnésque fidei articulos, aut denegant, aut peruertunt; omnem omninò Religionem, & cultum, & gradum, pietatémque Ecclesiæ Catholicæ blasphemantes; damnantes omne genus hominum præter se solos, suorúmque conuenticula Catholicam Ecclesiam iactantes. Hæc Author ille.

3. Neque multò distinctiùs Matthæus Paris, impudentia in Ecclesiam, sicut Hugo, atque singulorum errorum sentina, magis expressa g: *Circa dies istos, Hæreticorum prauitas, qui Albigenses appellantur, in Vvasconia, Arumpnia, & Albigesio, in partibus Tolosanis, & Aragonum Regno adeo inualuit, vt iam non in occulto, sicut alibi, nequitiam suam exercerent; sed errorem suum publicè proponentes, ad consensum suum simplices attraherent, & infirmos. Dicuntur autem Albigenses ab Alba ciuitate, vbi error ille dicitur sumpsisse exordium. Tandem illorum peruersitas adeò diuinam contempsit seueritatem, vt videntibus Episcopis, & Presbyteris, libros Euangeliorum in sentinas proiicerent, & calices cum vasis sacris in despectum Corporis, & Sanguinis Christi, enormiter dehonestarent.* His consimilia tradidère cæteri, quæ congerere, cùm parum, aut nihil addant, molestum nobis, Lectori infructuosum omninò esset.

g ad an. 1213. sub Ioanne Rege.

4. Cæterùm in hac rerum confusione prouidit Deus Petrum Vallium Sarnay prope Parisios, haud contemnendæ eruditionis Monachum, qui cunctis interfuit, dum auunculi simul, & Abbatis sui Guidonis adhæret vestigiis, cùm has Prouincias, prædicaturus fidem cum aliis ex Cistercio, perlustrabat. Porrò ea omnia, siue, vt eueniebant, siue, vt detegebantur, stylo excepit, quæ postmodum Innocentio Papæ misit, vt non minùs ex scribentis veracitate, notitiáque, quàm ex eius, ad quem scribebat, authoritate, constaret fides, à qua non vllus prudenter resiliret. Addit nihilominùs se nihil scripsisse, nisi quod viderit, aut certò comprobauerit: hæc inter alia dictans ad Innocentium h: *Firmum igitur habeat, Pater bone, vestra dignatio Sanctitatis, quòd etsi ad omnia, quæ in hoc facto contigerint scribenda, per ordinem non potuerim pertingere, vera sunt illa, quæ scripsi; cùm nihil vnquam apposuerim, nisi quod viderim oculis meis, vel audierim a magnæ authoritatis personis, & plenissima fide dignis.* Ergò quod attinet ad errores hominum, ex Petro Vallsarniensi, Cæsatióque, (qui viuebat hoc tempore, & iam Priorem agebat in Villario,) Historiam ex eisdem, aliísque eiusdem authoritatis; sed multò magis ex ipsis instrumentis ex Vaticano exceptis, eruemus.

h in epist. ad Innoc.

5. Antiquiores Albigensium errores, quos hactenus docuissent (nam ea terra ab antiquo subiecta hæresi) in superioribus a nobis latè tradiri, cùm Bernardum parentem, cùm Henricum, cùm plures alios eisdem confutandis, ex Cistercio transmissos diximus. Quos auxisse leguntur circa hæc tempora, nempe, abyssu abyssum inuocante, Petrus Vallium Sarnay his verbis tradit i: *Primò sciendum, quòd Hæretici* (scilicet, Albigenses) *duos constituebant Creatores; inuisibilium, scilicet, quem vocabant benignum Deum; & visibilium, quem malignum Deum nuncupabant. Nouum Testamentum benigno Deo, vetus verò maligno attribuebant: & illud omninò repudiabant, præter quasdam authoritates, quæ de veteri Testamento, nouo sunt insertæ, quas ob noui reuerentiam Testamenti, recipere dignum æstimabant. Authorem veteris Testamenti mendacem asserebant: quia Protoplastis dixit: Quacunque die comederitis de ligno scientiæ boni, & mali, morte moriemini. nec sicut dicebat, post comestionem mortui sunt; cùm tamen reuerà post gustum pomi vetiti, mortis miseriæ fuerint subiecti. Homicidam quoque ipsum nominabant; tum, quia Sodomitas, & Gomorrhæos incinerauit, & aquis diluuij Mundum deleuit; tum quia Pharaonem, & Ægyptios mari obruit.*

i Histor. Albig. cap. 2.

Omnes veteris Testamenti Patres, damnatos affirmabant: Ioannem Baptistam vnum esse de maioribus Dæmonibus asserebant. Dicebant etiam in secreto suo, quòd Christus ille, qui natus est in Bethlehem terrestri, & visibili, & in Ierusalem crucifixus, malus fuit; & quòd Maria Magdalena fuit eius concubina, & ipsa fuit mulier in adulterio deprehensa, de qua legitur in Euangelio. Bonus enim Christus (sicut dicebant) nunquam comedit, vel bibit, nec veram carnem assumpsit, nec vnquam fuit in hoc mundo, nisi spiritualiter in corpore Pauli. Ideò autem diximus in Bethlehem terrestri, & inuisibili: quia Hæretici fingebant esse aliam terram nouam, & inuisibilem, & in illa terra secundùm quosdam, bonus Christus fuit natus, & crucifixus. Item dicebant Hæretici, bonum Deum duas habuisse vxores, Colam, & Colibam, & ex ipsis filios, & filias procreasse. Erant alij Hæretici, qui dicebant, quòd vnus est Creator; sed habuit filios, Christum, & Diabolum. Dicebant & isti omnes creaturas bonas fuisse; sed per filias, de quibus legitur in Apocalypsi, omnia fuisse corrupta. 6.

Hi omnes membra Antichristi, primogeniti Satanæ, semen nequam, filij scelerati, in hypocrisi loquentes, mendacio corda simplicium seducentes, Prouinciam Narbonensem veneno suæ perfidiæ infecerant. Ferè totam Romanam Ecclesiam speluncam latronum esse dicebant; & quia ipsa erat meretrix illa, de qua legitur in Apocalypsi. Sacramenta Ecclesiæ vsque adeò annullabant, vt sacri Baptismatis vndam, ab aqua fluuiali non distare: Sacrosancti Corporis Christi Hostiam, à pane laico non differre, publicè dogmatizarent: simplicium auribus hanc instillantes blasphemiam, quòd Christi Corpus, etsi magnitudinem Alpium in se contineret, iamdudum consumptum à comedentibus, & annihilatum fuisset. Confirmationem, Confessionem friuolas esse, & inanes omninò reputabant. Sacrum Matrimonium meretricium esse, nec aliquem in ipso saluari posse prædicabant, filios, & filias generando. Resurrectionem quoque carnis diffitentes, quasdam adinuentiones confingebant inauditas: dicentes, animas nostras esse Spiritus illos angelicos, qui per superbiæ apostasiam præcipitati de Cælo, corpora sua glorificata in aëre reliquerunt; & ipsas animas post successiuam qualiumcunque corporum septem, & terrenorum inhabitationem, quasi tunc demum pœnitentia peracta, ad illa relicta corpora remeare. 7.

Sciendum autem, quòd quidam inter Hæreticos dicebantur perfecti, siue boni homines, alij credentes Hæreticorum. Qui dicebantur perfecti, nigrum Habitum præferebant: castitatem se tenere mentiebantur: esum carnium, ouorum, casei, omninò detestabantur: non mentientes videri volebant, cùm ipsi maximè de Deo, quasi continuè mentirentur. Dicebant etiam, quòd nulla vnquam ratione debeant iurare. Credentes autem Hæreticorum dicebantur illi, qui sæculariter viuentes, licèt ad vitam perfectorum imitandam non pertingerent, in fide tamen illorum se saluari sperabant: diuisi siquidem erant in viuendi modo; sed in fide, & infidelitate vniti erant. Qui dicebantur cre- 8.

dentes Hæreticorum, dediti erant vsuris, rapinis, homicidiis, & carnis illecebris, periuriis, & peruersitatibus vniuersis. Isti siquidem ideò securiùs, & effrenatiùs peccabant; quia credebant sine restitutione ablatorum, sine Confessione, & pœnitentia se esse saluandos, dummodò in supremo mortis articulo Pater noster *dicere, & manuum impositionem recipere à Magistris suis potuissent. De perfectis verò Hæreticis, Magistratus habebant, quos vocabant Diaconos, & Episcopos, sine quorum manuum impositione, nullus inter credentes moriturus, se saluari posse credebat. Verùm, si morienti cuilibet, quantumcunque flagitioso, manus imposuissent, dummodò* Pater noster *dicere posset, ita saluatum, & secundùm eorum vulgare consolatum æstimabant, vt absque omni satisfactione, absque omni alio remedio statim euolaret ad Cœlum. Vnde ridiculum, quod super hoc audiuimus, duximus inserendum.*

9. *Quidam credens Hæreticorum, in supremo mortis articulo per manuum impositionem à Magistro suo consolationem tum accepit; sed* Pater noster *dicere non potuit, & sic expirauit. Consolator eius, quid de ipso diceret, nesciebat: saluatus videbatur per receptam manuum impositionem: damnatus, quia non dixerat Dominicam orationem. Quid plura? Consuluerunt Hæretici quendam militem, nomine Bertrandum de Saxiaco, qui erat Hæreticus, quid de illo iudicare deberent: miles autem tale dedit consilium, & responsum: De isto sustinebimus, & dicemus, quòd saluus sit: omnes alios, nisi* Pater noster *dixerint in fine, damnatos iudicamus.* Et paucis interiectis [k]: *Non credimus autem silendum, quòd & quidam Hæretici dicebant, quòd nullus poterat peccare ab vmbilico, & inferiùs. Imagines, quæ sunt in Ecclesiis dicebant idololatriam: campanas earum, tubas Dæmonum affirmabant. Item dicebant, quòd non peccabat quis grauiùs dormiendo cum matre, vel sorore sua, quàm cum qualibet alia. Illud & inter supremas fatuitates dicebant, quòd si quis de perfectis peccaret mortaliter, comedendo, videlicet, modicissimum carnium, vel casei, seu oui, vel alicuius rei sibi inhibitæ, omnes consolati ab illo, amittebant Spiritum Sanctum, & oportebat eum iterum reconsolari: & etiam saluati, pro peccato consolatoris cadebant de Cœlo.*

k Ibidem.

10. Hactenus hæreses Albigensium Hæreticorum ex Petro Vallsarniensi, in quibus certant blasphemiæ cum fatuitatibus, vt mirum sit, potuisse homines decipi, nisi illecebris carnis, & vana spe salutis absque interuentu pœnitentiæ, excæcarentur. Addit Cæsarius de transmigratione animarum ad varia corpora [l], quam idem Petrus haud ita clarè expressit: *Quidam Monachus, cernens quendam militem in equo sedentem, loqui cum aratore suo, Hæreticum illum æstimans, sicut fuit, propiùs accedens, ait: Dicite mihi, probe vir, cuius est ager iste? Respondente illo, Meus est, subiecit: Et quid de fructu illius facitis? Ego, inquit, & familia mea de eo viuimus: aliquid etiam erogo pauperibus. Dicente Monacho: Quid boni speratis de eleemosyna illa? respondit miles hoc verbum: Vt spiritus meus gloriosè pergat post mortem. Tunc Monachus: Quò perget? Ait miles: Secundùm meritum suum, si benè vixit, & hoc apud Deum meruit, exiens de corpore meo, intrabit corpus alicuius futuri Principis, siue Regis, siue alterius cuiuslibet illustris personæ, in quo delicietur. Si autem malè, corpus intrabit miseri, pauperisque, in quo tribuletur. Credidit stultus, sicut & cæteri Albigenses, quòd anima secundùm meritum per diuersa transeat corpora, etiam animalium, atque serpentium.* Hæc deliria docebant dogmatizantes: &, quod miseris, adeò prævaluerunt, vt integras Prouincias post se traherent. *In tantum*, ait Cæsarius eodem loco [m], *Albigensium error inualuit, vt breui interuallo temporis, infecerit vsque ad mille ciuitates: &, si non fuisset gladiis fidelium repressus, puto, quòd totam Europam corrupisset.*

l lib. 5. c. 21.

m ibid.

11. Nunc aliam Sectariorum differentiam, etsi minùs nociuam, impiam tamen, atque execrandos ritus, & cæremonias proferamus in medium, quibus discipulos de nouo ad se venientes hæreticæ perfidiæ mancipabant. Et quidem de sectariis aliis, Vvaldensibus dictis, hæc habet Petrus [n]: *Erant præterea alij Hæretici, qui Vvaldenses dicebantur, à quodam Vvaldio nomine, Lugdunensi. Hi quidem mali erant; sed comparatione aliorum Hæreticorum, longè minùs peruersi: in multis enim nobiscum conueniebant, in aliquibus dissentiebant. Vt autem plurima de infidelitatibus eorum omittamus, in quatuor præcipuè consistebat error eorum: in portandis, scilicet, sandaliis more Apostolorum: & in eo, quòd dicebant, nulla ratione iurandum, vel occidendum: in hoc insuper, quòd asserebant, quemlibet eorum in necessitate, dummodo haberet sandalia, absque Ordinibus ab Episcopo acceptis, posse conficere Corpus Christi.* Hæc de secunda specie Sectariorum.

n Historia Albigens. c. 2.

12. Verùm de ritibus, cæremoniisque, quibus discipuli; dubium, an vtrorunque, quanuis priorum certum, initiabantur; hæc idem Author sub finem eiusdem capitis [o]: *Quando aliquis se reddit Hæreticis, ille dicit, qui recipit illum: Amice, si vis esse de nostris, oportet, vt renuncies toti fidei, quam tenet Ecclesia Romana? Respondet: Abrenuncio. Ergo accipe Spiritum Sanctum à bonis hominibus, & tunc aspirat ei septies in ore. Item dicit illi: Abrenuncias Cruci illi, quam tibi fecit Sacerdos in Baptismo, in pectore, & in scapulis, & in capite, de oleo, & chrismate? Respondet: Abrenuncio. Credis, quòd aqua illa operetur tibi salutem. Respondit: Non credo. Abrenuncias verò illi, quod tibi baptizato Sacerdos posuit in capite? Respondit: Abrenuncio. Ita accipit ille Baptismum Hæreticorum, & abnegat Baptismum Ecclesiæ. Tunc ponunt omnes manus super caputeius, & osculantur eum, & induunt eum veste nigra, & ex illa hora est quasi vnus ex ipsis.* Hæc satis nobis de perfidis dogmatibus, ritibúsque; déque hæresum statu circa hæc tempora. Verùm, qui de his plura videre volet, atque multiplices eorum diuisiones, subdiuisionésque, consulat Spondanum hoc ipso anno num. 25. & sequentibus.

o ibidem.

I. Petrus

1. Petrus de Castro Nouo, Radulphúsque ad Albigenses missi, 2. docentes primùm, 3. mox etiam minantes, publicam petulantiam gentis compescunt. 4. Forma iuramenti Tolosanorum. 5. Sed occultatis magis, quàm depositis eosdem erroribus, 6. Innocentius Cisterciensem Abbatem addit, 7. præmissa in litteris malorum relatione, 8. Episcoporum oscitantia, 9. & laude eximia Familiæ Cisterciensis 10. Hæreticæ prauitati extirpandæ præficit viros, 11. cum omnimoda, & plena potestate: 12. eiusdem ad Francorum Regem epistola, 13 sæculare auxilium eis implorans. 14. Quid de his Bzouius. 15. Et detectus illius error.

CAPVT II.

1. HVNC statum rerum habebant Prouinciæ miseræ, dogmatizantium perfidia, leuitate credentium; &, quod non minùs cunctis dolendum erat, Episcoporum ignaua remissione: cùm Innocentius in primos indignatus, secundis condolens, & tertios à torporis somno excitaturus, nuncios ad omnes statuit transmittendos, viros doctos, & sanctos, qui serpenti se malo opponerent, arcerent lupos, oues reuocarent, & à pastoribus oscitantiam fœdam excuterent. Erant in Monasterio Fontis frigidi, Ordinis Cisterciensis, Monachi duo; Petrus de Castro Nouo, Radulphúsque, vterque in lege Dei exercitatus, vterque zelo feruidus; Petrus, ex Archidiacono Magalonensi (Ecclesia Cathedrali Canonicorum Regularium Sancti Augustini, quæ posteà ad sæculares, & ad Montem Pessulanum translata dicitur,) quod in epistolis Innocentij Papæ videre licet [a], cui idem Innocentius, vel nondum Monacho, quædam alia iniunxisset grauia negotia [b]; Radulphus, dubium vnde; qui ad hoc opus idonei omninò viri, prudentes, iusti, docti, & nulli prorsus labori parcituri, quo errantes reducerent; & quod magis ex vsu videbatur, Episcoporum somnolentiam, aut dissimulationem, reliquorum Ecclesiasticorum licentiam, (nam inde credebatur oriri malum, vt constabat ex litteris,) hanc, iudiciaria potestate compescerent; illam, clamoribus continuis excitarent. Igitur missi ab eo non multò antè, circuiêre Prouincias, arguentes, obsecrantes, increpantes in omni patientia, doctrinàque; sed & in omni zelo, in quo, etsi simulatam, aliquam tamen extorserant à multis; nec dubium, quin ab aliis omninò veram, prætteritorum errorum resipiscentiam. Rem promam primùm ex Petro Vallsarniensi; quam tamen statim Litteræ pontificiæ, licèt posteriores, nanque primæ non extant, confirmabunt.

a lib. 1. in vulgatis. b lib. 7. epist. 74. & 75. in Regestis.

2. *In Prouincia, ait [c], Narbonensi, vbi quondam fides floruerat, cœpit inimicus fidei superseminare zizania: desipuit populus, Christi Sacramenta, qui est Dei sapor, & sapientia, profanans factus insipiens, à vera desipiens theosebia, vagus, & vagans per errores in ima factus in inuio, & non in via. Monachi duo Cistercienses, zelo fidei succensi, Frater Petrus, videlicet, de Castro Nouo, & Frater Radulphus, authoritate Summi Pontificis, contra pestem infidelitatis, instituti Legati, negligentiam omnem relegantes, legatione sibi indicta officiosè fungentes, vrbem Tolosam ingressi sunt, & aggressi, à qua venenum principaliter emanabat, plebes inficiens: sicque deficere faciens à Christi cognitione, à veridico splendore, à Deifica charitate. Radix amaritudinis sursum germinans, profundiùs in cordibus hominum conualuerat, nec sine multa difficultate potuit explantari. Suasum est Tolosanis sæpè, & multùm, vt hæresim abiurarent, & Hæreticos relegarent. Suasum fuit eis à Viris apostolicis, sed minimè persuasum. Adeò siquidem morti inhæserant, qui recesserant à vita; affecti, & infecti nequam sapientia, animali, terrenali, diabolica: xpertes illius sapientiæ, quæ desursum est, suadibilis est, bonis consentiens.*

c in Histor. Albig. c. 1.

Tandem illæ duæ oliuæ, illa duo candelabra lucentia ante Dominum, seruis seruilem incutientes timorem, 3. *minantes eis rerum deprædationem, Regum, ac Principum dedignationem intonantes, hæreseos abiurationem, Hæreticorum expulsionem eis persuaserunt. Sicque ipsi, non virtutis amore, sed secundùm Poëtam:* Oderunt peccare mali, formidine pœnæ. *quod manifestis indiciis demonstrarunt: nam statim periuri effecti, & miseriæ suæ recidiuum patientes, in Conuenticulis suis, ipsa noctis medio, prædicantes Hæreticos occultabant.* Hactenus prima missio Petri, Radulphíque, quos quamuis maior Hæreticorum pars, desiderato fructu defraudassent: nihilominùs multos conuertisse, Innocentius ipse affirmat inferiùs dandus: quin coërcuisse petulantiam dogmatizantium, & publica eorum conuenticula detrusisse ad tenebras, nequaquam pro exiguo fructu censendum fuit.

Extat apud Guillelmum Katell forma iuramenti, à Tolosanis præstiti, ad vtriusque instantiam anno præterito: quod tamen, ne Historiam truncaremus, in hunc remisimus consultò transcribendum [c]: *Notum sit cunctis præsentibus, atque futuris, quòd Frater P. de Castro Nouo, & Magister Radulphus, Legati Domini Apostolici Innocentij, in præsentia Tolosanorum Consulum, ac multorum aliorum Virorum, & proborum hominum, antequàm Tolosani Consules, nec populus, nec alij probi homines Tolosæ communiter pro fide Catholica Romana facerent sacramentum, & priusquàm sacramentum ab ipsis Consulibus, causa Dei, & amore Religionis eis fuit factum, & similiter ab omnibus aliis hominibus Tolosæ concessum pro ipsis Consulibus, scilicet, quòd vnusquisque Romanam fidem Catholicam curaret: præfati Legati sua sponte concesserunt, atque in perpetuum propter illud posse, quod Summus Pontifex eis dederat, confirmauerunt omnes illas libertates, vsatica, & omnes illos mores, qui in Tolosa erant, vel constituti habebantur vllo modo, antequam illa eis facta fuissent sacramenta: & ne propter hæc sacramenta, libertates, vel consuetudines, siue vsatica Tolosæ in aliquo vllo tempore læderentur, vel minuerentur: & hoc idem pro se, & pro omnibus habitatoribus Tolosæ, pro præsentibus, & futuris Consules sacramentum facientes, prædictorum Legatorum assensu, & voluntate, integrè sibi retinuerunt; præterea præfati Legati mandando Consulibus concesserunt, vt omnes, quicunque facerent sacramentum pro fide Catholica Romana, pro fidelibus Christianis habeantur, & si*

c Guillelm. Katell in Histor. Comitum Tolosæ.

& si fortè aliquis, vel aliqui de iurantibus, priusquàm faceret sacramentum, de hæresi fuerint accusati, in aliquibus rebus, vel personis eorum officere non possint. Quæ omnia præfati Legati promiserunt à Summo Pontifice confirmari. Veruntamen, si qui fuerint rebelles, & sacramento resistentes, & similiter in illos, & non alios sententiam excommunicationis ponere debuerunt; nam ita præscripti Legati [illegible] superiùs determinata sub pactione Consulibus [illegible] uerunt, ac concesserunt in præsentia Raymundi, Tolosani Episcopi, & Vuillelmi de Lantesio, Abbatis Sancti Saturnini, & Raymundi de Realto, &c. Qui omnes pro se ipsis, & pro omnibus eorum sociis, qui tunc erant de Capitulo, & pro vniuersis hominibus, & fœminis Tolosæ præsentibus, & futuris, hoc mandatum, confirmationem, & laudationem à præfatis Legatis receperunt. Ad hæc omnia fuit præsens Petrus Sanius, qui est de toto teslis, & scripsit chartam istam vndecimo die exitus mensis Martij, regnante Philippo Rege Francorum, & Raymundo Tolosano Comite, & Raymundo Episcopo, anno millesimo ducentesimotertio ab Incarnatione Domini. Hactenus Acta Tolosæ per Petrum, & Radulphum à Papa missos.

5. At Innocentius, qui in ouium sibi commissarum promouenda salute, nihil factum putabat, quandiu non omnia: neque publica tantùm mala vitanda sibi; sed priuata, & occulta non dubitabat: cùm in Episcopos, aut vniuersam culpam, aut maiorem illius partem conijceret, qui ne canum ab ipso præmissorum latratibus potuissent excitari: quam illi haberent ordinariam potestatem, delegare decreuit selectis viris, quos ad hoc opus specialiter destinauit; Arnaldum scilicet, Abbatem Cisterciensem, qui dudum assumptus ad Cistercium, ex Grandisylua, & Tolosanos nosceret, & ab eis nosceretur, venerareturque, & duos illos Petrum, atque Radulphum, quos in paucis probatos eiusdem causæ, & fideles inuentos, iuxta patrisfamiliàs documentum supra multa putauit constituendos. Ergo his tribus delegata iurisdictione, quæ Episcoporum erat iure communi, ad inquirendum, procedendúmque contra Hæreticos, atque eosdem puniendos, tam per censuras, quàm per confiscationem bonorum, & per alias pœnas; inuocato etiam, si opus fuisset, Principum sæcularium auxilio; quod nunc vocamus, brachium sæculare, hoc ipso anno litteras transmisit, in hunc tenorem [d]:

[d] lib. 7. epist. 72.

6. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis, Abbati Cisterciensi, & Petro, & Radulpho Monachis Fontis frigidi, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Etsi nostra nauicula piscatoris interdum iactetur fluctibus, & ventorum impulsus patiatur, cùm ab his, qui foris existunt, persecutiones patitur, & pressuras: de illius tamen protectione confisa, qui Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & promissione secura, quæ ait: Portæ Inferi non præualebunt aduersus eam, exteriùs non timet naufragium, sed interiùs periculum in falsis Fratribus plùs veretur. Ecce etenim inconsutilis vestis Christi, cui manus crucifigentium pepercerat, per eos rumpitur, qui eum in membris suis iterum crucifigunt: & non præ multitudine, sed præ malitia piscium, scinditur rete Petri, dum conuersi, qui oues putabantur, oues rapiunt, & dispergunt, & exeuntes à nobis, qui non erant ex nobis, nos tantò grauiùs persequuntur, quantò familiaris nocet ampliùs inimicus; & minùs lupi vitantur ab ouibus in ouium vestimentis.

7. *Ecce reptilia, quorum non est numerus, quæ olim insidiabantur calcaneo, vt cum equo prosternerent ascensorem: occultè tamen repentia in puluere latitabant; nunc insurgunt in faciem, & apertas insidias moliuntur. Animalia quoque pusilla, quæ suas fouentes foueas, vineam Domini latenter consueuerant demoliri, nunc messem Dei facibus ad caudas ligatis potenter exurunt; & non sicut catulus leonis in abditis latitans, sed sicut leo paratus ad prædam, animalia magna circuierunt, & quærunt, quos deuorent, concepta fiducia, quòd Iordanis in ora influat eorundem. Ecce frumentum, quod paterfamiliàs euangelicus conseminauerat ex crescentibus Zizaniis, quas inimicus homo superseminauerat, suffocatur: & bruchus, & locusta consumunt, quæ videbantur fructum centesimum polliceri: & Dathan, & Abiron in Moysem, & Aaron impudenter insurgunt: & oues, præter vestigia gregum, abeunt, & vnicum vnius pastoris ouile contemnunt, diuersa sibi tabernacula facientes.*

Et licèt sic quodammodo innouari videantur tempora Dominicæ Passionis, cùm rursus in necem Christi Herodes conueniant, & Pilatus: Simon tamen, tanquam grauentur somno eius oculi, adhuc dormit; nec exerit in malum gladium; sed torpere ipsum patitur in vagina, dum his, quos in partem sollicitudinis euocauit, vt Israel populum custodirent, super gregem suum vigilias noctis vigilant; sed dormiunt potiùs, & dormitant, & prohibent à sanguine manus suas, licèt in eorum oculis cum Madianitide coëat vir Iudæus. In mercenarium ergo pastor degenerat, dum pascens, non populum, sed se ipsum, quærit in ouibus lac, & lanam; nec lupis in ouile insurgentibus se opponit, nec se obiicit obicem, aut murum pro Domo Domini ascendentibus ex aduerso; sed, quia mercenarius est conuersus in fugam, cùm possit perturbare peruersos, & negligat, eorum conuincitur iniquitati fauere. Cúmque declinauerint ferè omnes, & facti simul inutiles sint quamplures, vix est, qui cum Moyse causam Dei gladio in populo exequatur, & causam populi alleget precibus apud Deum, vel cum Phinees sanguine proximi Deum placet, & in populis faciat vltionem. 8.

Gaudemus autem, & bonorum omnium largitori, quas possumus, gratiarum exoluimus actiones, quòd in Ordine vestro multi reperiuntur habentes zelum Dei secundùm scientiam, potentes in opere, & sermone, ac parati de ea, quæ in nobis est, fide, & spe, omni poscenti reddere rationem, in quibus etiam eam vigere credimus charitatem, vt animas suas pro fratribus suis ponant, si necessitas Ecclesiæ postulauerit, qui tantò sunt ad confutandos fabricatores peruersorum dogmatum aptiores, quantò minùs in eis, quid reprehendere valeat, valebit æmulus inuenire. Cùm bonum testimonium habeant ab his etiam, qui sunt foris, quòd in eis vita Sanctorum sanæ doctrinæ concordet, & non minùs viuificet vita doctrinam; & sit, videlicet, sermo eorum viuus, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti; quàm doctrina vitam informet, vt hoc in eorum legatur moribus, quod sermonibus explicatur. Licèt igitur ad conterendum caput reptilium, vulpes paruulas capiendas, & sæuientis lupi, & rugientis leonis, maxillas in fræno cohibendas, & chamo, ne lacerarent de cætero vestem Christi, & Ecclesiam laniarent, vos filij R. P. ad verbum exhortationis nostræ duxeritis laborandum, nec fuerit labor vester inanis, cùm Dominus direxerit gressus vestros. 9.

Quia tamen messis est multa, operarij autem pauci: tibi fili Abbas, omnis sollicitudinis huius in remissionem tuorum peccaminum, de consilio Fratrum nostrorum pondus imponimus, Discretioni vestræ, per apostolica scripta mandantes, quatenus omnes pariter ad extirpandam hæreticam prauitatem, in nomine Domini procedatis, vt ad ouile Christi oues reducatis errantes, & si 10.

si quæ in contumacia sua fortè persistant, quæ vocem pastoris illius, qui Beato Petro successit in officio pastorali, non audeant, nec redire valeant ad ecclesiasticam vnitatem, Satanæ in interitum traditas nuncietis, & expositas personas eorum exilio, & iudicio sæculari, & bona confiscationi subiecta, ad confiscationem bonorum ipsorum, & præscriptionem perpetuam personarum, tam charissimum in Christo filium nostrum Philippum, Regem Francorum illustrem, & Ludouicum natum ipsius, quàm Comites, Vicecomites, & Barones ex ipsis partibus constitutos ad id ex parte nostra propensius commonentes, & iniungentes eis in remissionem omnium peccatorum. Cùm illos, qui contra Hæreticos fideliter laborarint, eadem indulgentia gaudere velimus, quam in Terra sanctæ subsidium transfretantibus indulgemus.

11. *Vt autem iniunctæ vobis, non tam nostræ, quàm diuinæ legationis imperio, officium possitis meliùs, & liberiùs exercere, plenam vobis in Aquensi, Arelatensi, & Narbonensi Prouinciis, & vicinis etiam Diœcesibus, si quæ sunt Hæreticorum labe polluta, concedimus facultatem destruendi, disperdendi & vellendi, quæ destruenda, disperdenda, & euellenda noueritis; & ædificandi, & plantandi, quæ ædificanda fuerint, & plantanda; illos, qui contra prohibitionem vestram venire præsumpserint, canonicè puniturì: si qui verò pro violenta manuum impositione, in latæ sententiæ canonem inciderit, authoritate nostra suffulti, ei absolutionis beneficium impendatis: iniungentes eisdem, vt contra Hæreticos accingantur. Si quid difficile vobis occurrerit, quod consilium apostolicæ Sedis exposcat, nos super eo per vestras litteras consuletis. Taliter autem vos procedere volumus, & monemus, vt modestia vestra, cùm nota fuerit vniuersis, obmutescere faciat imprudentium hominum ignorantiam, nec appareat quicquam in verbo, vel actibus vestris, quod Hæreticus etiam valeat reprobare. Quòd si non omnes, duo vestrûm, &c. Datum Laterani, quarto Kalend. Iunij, Pontificatus nostri anno septimo.* Hactenus Litteræ Innocentij Papæ ad tres ab eo creatos Inquisitores. Porrò ad Philippum Francorum Regem Augustum, eadem die alias destinauit, quæ ita habent [e]:

[e] lib. 7. ep. 79.

12. *Perillustri Regi Francorum.*

Ad Sponsæ suæ vniuersalis Ecclesiæ munimentum, pontificalem, & regiam Dominus instituit Dignitatem; vnam, quæ foueret filios; aliam, quæ aduersarios expugnaret: vnam, quæ subditorum vitam verbis instrueret, & exemplo; aliam, quæ iniquorum maxillas in freno cohiberet, & chamo, ne pacem Ecclesiæ perturbarent: vnam, quæ inimicos diligeret, & pro persecutoribus etiam exoraret; aliam, quæ ad vindictam malefactorum, & laudem bonorum gladium materialem exereret, & armis quietem ecclesiasticam tueretur. Expedit igitur, vt spiritualis authoritas, & sæcularis potestas suæ causam institutionis attendentes concurrant ad Ecclesiæ defensionem in vnum, & vtraque alteri suffragetur: vt quos à malo Ecclesia non reuocat, disciplina brachij sæcularis compescat; & eos, quos de feritate propria confidentes, gladius materialis non timet, spiritualis vnctio subsequatur: ne igitur sine causa portare gladium videaris, oportet, vt apprehendas arma, & scutum, & in adiutorium eius potenter exurgas, cuius vestis, quod dolentes referimus, in Regno Francorum scissuram patitur, cuius vineam vulpes paruulæ demoliuntur, & cuius oues luporum insultibus exponuntur. Intrant etenim Regnum ipsum lupi rapaces, & ouium vestimentis, qui oues rapiunt, & dispergunt; & cùm ecclesiasticam non timeant disciplinam, vtpote ab Ecclesia separati, tanto in ouile Christi licentiùs debacchantur, quantò minùs inuenerunt hactenus, qui temporaliter ipsis resisteret, & causam Dei apud eos gladiis allegaret.

Monemus igitur Serenitatem tuam, & exhortamur in Domino, & in remissionem peccatorum, quatenus vel per te ipsum, si fieri poterit, vel per charissimum nobis in Christo filium tuum Ludouicum, aut alium virum prudentem, peruersitatem eorum potenter oppugnans, quantùm ecclesiasticam diligas vnitatem, patenter ostendas, & tam Comites, quàm Barones, vt eorum bona confiscent, & priùs præscribant, tradita tibi cœlitùs potestate, compellas communiter: quia non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare, vt facientes, & consentientes par pœna constringat: si qui Comitum, Baronum, vel Ciuium eos de terra sua eliminare noluerint, aut eos receptare præsumpserint, aut ausi fuerint confouere, ipsorum bona confisces, & totam terram eorum Regio Fisco non differas applicare. Dilecto quoque filio Cisterciensi Abbati, & P. & R. Monachis Fontis Frigidi, apostolicæ Sedis Legatis, quos ad hoc specialiter destinamus, sic assistat regia magnitudo, vt gladij spiritualis profectum, materialis supplere gladius comprobetur: & tu, præter gloriam temporalem, quam tam pio, & laudabili opere consequeris, eam obtineas veniam peccatorum, quam in Terra sanctæ subsidium transfretantibus indulgemus. Dat. Later. 4. Kal. Iunij. Ita ad Regem Innocentius. 13.

Porrò vtrarunque istarum Litterarum meminit Bzouius, hoc ipso anno scribens in hæc verba [f]: *Præcipuè verò negotium fidei ab Hæreticis Albigensibus periclitantis, summo studio curauit* (scilicet, Innocentius) *pertractandum. Hoc enim anno Cisterciensem Abbatem vnà cùm duobus Monachis Fontis frigidi, apostolicæ Sedis Legatos cum plenaria facultate, & amplissimis facultatibus Legatorum, ad extirpandos illos misit, & tum Aquensi, tum Senonensi, Arelatensi, & Narbonensi Archiepiscopis, eorúmque Suffraganeis Episcopis, authoritate apostolica præcepit, vt laborantibus contra Hæreticos Legatis omnem operam exhiberent. In eandem rem Philippo Regi Galliarum scripsit, vt aduersus eosdem Hæreticos sui Regni arma susciperet, atque ad eos debellandos sese accingeret, ne videretur eorum errori participare, si illorum manifesto errori desineret obuiare.* Hactenus Bzouius, prouido consilio; ne vel Historiæ, si penitùs omitteret, vel, si transcriberet, familiæ suæ deesset, quæ primas Litteras inquirendi contra Hæreticos parenti suo traditas gloriatur. 14.

[f] num. 11. hoc anno.

Illud tamen, vt puto, minùs prouidè ab hoc Authore factum, quòd aduentum Episcopi Oxomensis, atque Sancti Dominici ad Montem Pessulanum per biennium anticipato [g]; quippe ne nostros incumbentes muneri sine ipso agnosceret, hoc anno illis occurrisse ait; quos tamen constat, non transgressos Castellæ fines, nedum in reditu à Romana Curia, pertransiisse Vasconiam, vsque ad annum M. CC. VI. vt in eo manifestè demonstrabimus. Nec potuit ignorare Bzouius rationem temporis, quæ & à suis Authoribus agnoscitur, & ab eodem Petro Vallsarniensi, quem non semel transcribit, vtpote oculatum omninò testem, speciali etiam de aduentu virorum facto capitulo, verbis satis expressis commemoretur [h]: *Anno,* inquit, *Verbi incarnati millesimo ducentesimo sexto, Oxomensis Episcopus, Diegus nomine, vir magnus, & magnificè extollendus ad Curiam Romanam accessit,* &c. Et paulò inferiùs: *Factum est igitur, dum rediret à Curia, & esset apud Montem Pessulanum, inuenit ibi Venerabilem Virum Arnaldum Abbatem Cisterciensem, & Fratrem Petrum de Castro Nouo, & Fratrem Radulphum Monachos Cistercienses,* &c. Sed de his suo loco. Nunc quæ de initio officij Inquisitionis cœpta est agitari nostris temporibus, ex dictis, Controuersiam proponamus. 15.

[g] num. 2.

[h] Histor. Albig. cap. 3.

3. Initium

1. *Initium Sanctæ Inquisitionis à nobis olim, 2. & quo motiuo: relatum in Cistercienses, 3. plures sequaces habuit: 4. atque aliquos, ex Dominicana Familia impugnatores. 5. Fundamenta illorum, 6. deinde nostra, 7. ex instrumentis firma; 8. qualia nulla producunt Dominicani, 9. Quid de tempore, 10. & quo anno declarata, à Clemente, permanentia Officij, seu perpetuitas. 11. Perpensi Authores, qui oppositum affirmant, 12. & dictum, qui, & quales. 13. Quam vim obtineat Bulla Sixti V. 14. Demum resolutio, & conclusio totius dubij.*

CAPVT III.

1. PRIVSQVAM has Litteras, aliásque complures eiusdem argumenti, quas inferiùs adducam, ex Regesto Vaticano desumptas, nansisceremur, cùm Lauream nostram ante sex, & triginta annos vulgatam, scholasticarum disputationum tædio subleuando, quibus iam prætereamus, scriberemus; sacrosanctæ Inquisitionis Tribunal incepisse à nostris asseuerauimus: ea præcipuè ratione, quòd hoc anno millesimo ducentesimoquarto, quo sacra Dominicana Familia nondum exorta; atque eius illustrissimus Parens Sanctus Dominicus, Oxomensis Canonicus, intra suæ Cathedralis Ecclesiæ claustra (nam erat regularis) continebatur; iam Arnaldus, iam Petrus, Radulphúsque extirpandis hæresibus, & compescendis Hæreticis præfecti; non ordinaria, quæ propria Episcoporum; sed delegata vterentur authoritate. Nec quicquam aliud constituit Sanctum Tribunal, quàm delegata quibusdam iurisdictio super negotiis fidei, quæ aliàs ad Episcopos, tanquàm ad successores Apostolorum, & nequaquam ad alios spectaret. Porrò hanc exercentes iurisdictionem Abbatem, & Monachos, inuentos post biennium à Sancto Patre, cùm redeuntem à Romana Curia, per Galliam Narbonensem, Ecclesiæ suæ Venerabilem Episcopum, Didacum de Acebes, comitaretur. Demum Arnaldi mandato, & commissione, eundem Sanctum subiisse id munus, officiúmque, quod ipsemet testatur in suis Litteris, quas velut indices obtentæ Dignitatis, Dominicani Authores pro se adducunt [a]: *Authoritate*, inquiunt, *Domini Abbatis Cisterciensis, apostolicæ Sedis Legati, qui hoc nobis iniunxit officium, &c.*

[a] apud Ferdinand. del Castillo, & alios.

2. Addidi etiam hoc ipsum ante me, à Paramo traditum, libro de origine, & progressu Sanctæ Inquisitionis, dum ipsa Historiæ serie, & contextura velut cogente, in hæc verba prorumpit satis aperta: *Sanctissimæ ergo Inquisitionis officium eo tempore sumpsit exordium, quo impiis erroribus, & blasphemiis execrabilibus Albigensium, Comitatus Tolosanus infectus, & penè extinctus erat. Tunc enim gloriosus Deus Innocentio III. Summo Pontifici eam mentem iniecit, vt Petrum de Castro Nouo Monachum virtutis, & sanctitatis gloria florentem, crearet Legatum, & ad illam Prouinciam ad Christum Seruatorem nostrum reducendam mitteret.* Ita Ludouicus de Paramo: quibus verbis, siue tempus initij pandant, siue initium, siue vtrunque, vt apparet probabilius; omnia in hunc annum, & in nostros refert: quippe tunc ait officium incepisse, cùm Petrus Legatus; neque aliam inceptionis, siue exordij caussam assignat, quàm quia ad hoc munus destinatus ab Innocentio: eam nanque vim habet, aduerbium, *enim*, vt caussam reddat præcedentis propositionis.

3. Hæc à nobis insinuata illic vtcunque, atque grauium ex Dominicana Familia Scriptorum authoritate firmata, mouerunt multos, non vt crederent tantùm; sed vt traderent, incepti officij Sanctæ Inquisitionis, siue gloriam, seu laudem, in Cistercienses fore referendam. Ita ex nostris Chrysostomus Henriquez libro primo Fasciculi, distinctione 22. à cap. 3. & deinceps; & libro 2. distinctione 35. cap. 8. latè, & qua solet eruditione, Anthonius Brandaonius, Regius in Lusitania Archichronologus, libro 12. Monarchiæ Lusitanæ cap. 23. & 24. idem qui suprà Henriquez in Menologio, ad quartamdecimam diem mensis Martij; Laurentius de Zamora Monarchiæ mysticæ, par. 6. in Vita Sancti Dominici; & alij. Ex exteris, Aubertus Miræus, Bruxellensis, vir æquè pius, eruditúsque, ac de ecclesiastica antiquitate optimè meritus, libro 5. Originum, cap. 16. quod est, *De Beato Petro de Castro Nouo Martyre, primóque Inquisitore hæreticæ prauitatis.* Sub finem autem capitis hæc habet: *Hac visum fuit paulò latiùs deducere, vt contra vulgi opinionem ostenderemus, non Dominicanis, sed Cisterciensibus primùm instituta aduersùs hæreses Inquisitionis officium deberi acceptum.* Et paulò inferiùs: *Plura qui de his volet, Angelum Manricum consulat in Laurea euangelica, Salmamina anno 1620. Hispanicè edita.* Hæc Vir insignis, & cunctis suspiciendus. Miræum imitatur Hugo Menardus, Benedictinus Monachus, libro 2. suarum obseruationum ad Martyrologium monasticum, ad diem quintam Martij, vitiato nostro nomine, quippe Franciscum, non Angelum appellat: sed producta Innocentij III. Bulla de glorioso Martyrio Beati Petri, quam suo tempore nos etiam proferemus. Vtrique consonant eruditi Viri, Robertus Claudius in sua Gallia Christiana, sub titulo, *Archiepiscopi Narbonenses*, folio mihi 92. *Arnaldus* (inquit) *ex Abbate Cisterciensi 16. primus Inquisitor fidei in Gallia, &c.* Illustrissimus Apamiatum Episcopus, Henricus Spondanus, ad annum M.CC.VIII. num. 4. Et multis mihi titulis colendus R.P. Paulus Sherlogus, Societatis Iesu, tomo 3. in Cantica, vestigatione 34. num. 31. aliique, quos longum esset omnes recensere.

4. Cæterùm, quanuis hos omnes Authores pro nobis habuerimus; haud tamen alij nonnulli defuêre, (quos viderim, ex Dominicana Familia omnes,) qui se opponerent: nec gloriam suis, communi ferè calculo delatam per multa tempora, transferri ad alios æquanimiter paterentur. Hi sunt Frater Alfonsus Placentinus in sua concertatione prædicatoria, ad annum Christi M.CC.XVI. §. 2. & 3. Frater Ludouicus de Sosa, in sui Ordinis Historia Lusitana, lib. 1. cap. 5. & 4. & nouissimè perdoctus sanè Magister Frater Franciscus de Arauxo, Sacræ Theologiæ in hac Salmanticensi Academia Primarius pro Familia sua, Professor, in Commentariis super secundam secundæ D. Thomæ, quæst. 11. artic. 1. & 2. dubio 4. Fundamentum eorum omnium duplex: euasio vnica, (nam euasionem non verear nominare,) illud desumptum

desumptum ex communi traditione, & Sixti V. Pontificis Maximi, in Litteris quibusdam, authoritate: hæc,quæ,vt verum fatear, in verbis hæret; & quam de re instituimus quæstionem, de solo nomine censet agitari. Ordiar à responsione, quæ proprior dictis, & faciliorem dicendis viam sternet. Inde ad vtrunque fundamentum gradiar; neque vt eludam,aut fugiam; sed vt perpendam.

5. Ergo alios esse Legatos apostolicos, alios Inquisitores contra Hæreticos; illos, qui vices Pontificis exerceant per totam terram suæ Legationis,velut vice Pontifices: hos, quibus vnicum fidei negotium specialiùs curandum committatur: illos, qui multa cæteris iniungant, quæ per se ipsos nequeant exercere; hos, qui exerceant iudiciariam potestatem aduersùs Hæreticos; per censuras,& pœnas temporales omninò exterminandos, vel conuertendos: illos, si non de latere legentur, sed ad specialem causam, qui statim expirent,causa peracta:hos,quorum maneat diuturnior iurisdictio, atque ad similes causas perseueret. Ita ferè Franciscus de Arauxo, qui doctiùs cæteris. His portò distinctionibus præmissis,respondere conatur in hunc modum. Iniunctum nostris legationis munus, quod passim aliis; Inquisitionis (eatenus non visum) nequaquam ipsis, sed Dominico Parenti; primum quidem ab ipsis, tanquàm à Sedis apostolicæ Legatis (nam hoc non negant,neque ipso Sancto fatente, negare possunt) mox immediatè ab Innocentio fuisse impositum; confirmata, quam à nostris accepisset, seu maius immediatè accepta iurisdictione. Potuisse nostros committere id munus,atque aliis delegare,non exercere.Exinde nunquam vocatos Inquisitores,sed Legatos; quam dignitatem neque habuit Sanctus Dominicus: nec, si habuisset, primus credendus foret, ante quem, non soli Arnaldus, Petrúsque, ac Rodulphus; sed tot alij quotidie Legati essent. Hinc portò inquiunt (quæ præcipua habent fundamina) constans omnium Scriptorum opinio est, id primum munus exercuisse in Ecclesia Patriarcham Sanctum: quod Camillus Campegius,Franciscus Peña, Zanchinus Hugolinus, Petr.Matthæus,Lucius Marinæus Sicul.Blondus,Azor,Ignatius Salycer. Aimericus,Bernard.aliique, quos refert Ludou.de Sosa [a], testificantur. Hinc demum Xisti V. Summi Pontificis,veluti definitio,Litteris datis anno M.D.LXXXVI. super celebranda B.Petri Veronensis,ex sacra Prædicatorum Familia, Solennitate: in quibus, inter alia hæc habet verba [b]: *Imò verò imitatione accensus* (scilicet,B.Petrus) *Sancti Patris Dominici, vt ille perpetuis,& concionibus,& disputationum congressibus,Officióque Inquisitoris,quod ei primùm prædecessores nostri Innocentius III.& Honorius III. commiserant contra Hæreticos,mirabiliter se gessit,&c.* Et paulò inferiùs: *Quamobrem post Beatum Dominicum non immeritò Princeps appellari debet sacrosancti Officij Inquisitionis; cùm ipse primus illud suo sanguine consecrauerit,&c.* Hæc fundamenta sententiæ Aduersariorum (si tamen ita licet nominare) nam reliqua, aut futilia, (ingenuè dicam,) aut ipsa Historia adeò defectuosa, vt non mereantur a nobis memorari.

a loco suprà.

b Hist. Dominic. lib. 1. cap. 3.

6. Ego sanè, si Arnaldum Cisterciensem,si Radulphum, si Petrum absolutè institutos Legatos legerem, qui vices Innocentij, Summi Pontificis, siue omnes, siue aliquas in eisdem Prouinciis exercerent; haudquaquam pertinax sententiæ primæ obstrictus, aut in ea abundans perseuerarem: quippe qui, vt alibi etiam professus sum,in his Cistercij Annalibus non laudatorem agam,sed Historicum; qui vera, quàm placentia, aut illustrantia semper antefeream.

Verùm, cùm primùm Pontificis Litteras vidi, id vnum mihi penitùs persuasi,aut nullos vnquam institutos Inquisitores in causis Fidei, aut Arnaldum, & Petrum,Radulphúmque,his Litteris creatos ab Innocentio;quod ex eisdem lectori meo ostendere,nequaquam graue, aut arduum reputabo. In primis namque nulla illis potestas ad alias causas;nulla alia iurisdictio concessa est; sed præcisè mittuntur contra Hæreticos [c]: *Discretioni vestræ per apostolica scripta mandantes, quatenus omnes pariter ad extirpandam hæreticam prauitatem, in nomine Domini procedatis,vt ad ouile Christi oues reducatis errantes, & si quæ in contumacia sua fortè persistant,&c. Satanæ in interitum traditas nuncietis; & expositas personas eorum exilio;& bona confiscationi,&c.* Et in Litteris ad Philippum Francorum Regem: *Dilecto quoque Filio Cisterciensi Abbati,& Petro,& Radulpho Monachis Fontis Frigidi apostolicæ Sedis Legatis, quos ad hoc specialiter destinamus.*

c lib. 7. ep. 76. & sup. c. præceden n. 10.

Deinde ad procedendum in causa Fidei, & Hæreticos, aut puniendos, aut compescendos, omnem eis indulget authoritatem;nec exercendam per alios; sed per se ipsos [d]: *Vt autem iniuncta vobis,non tam nostra, quam diuinæ legationis imperio, officium possitis meliùs, & liberiùs exercere, plenam vobis in Aquensi,Arelatensi,& Narbonensi Prouinciis,& vicinis etiam Diœcesibus, si quæ sunt Hæreticorum labe pollutæ,concedimus facultatem destruendi, disperdendi, euellendi,quæ destruenda, disperdenda,& euellenda noueritis; & ædificandi,& plantandi,quæ ædificanda fuerint,& plantanda. Illos, qui contra prohibitionem vestram venire præsumpserint,canonicè punituri.* Tertiò, quod Inquisitorum proprium est, implorare iubentur,cùm opus fuerit, auxilium brachij sæcularis:proscribitur, & pœnæ confiscationis, aliæque, quæ quo & Regi propriæ Hæreticorum,præscribuntur.Et quartò tandem assignatur causa, ob quam potestas hæc,& iurisdictio,quæ propria Episcoporum,aliis ab ipsis à Papa delegetur: eorum oscitantia, atque remissio, ibi: *Dum tamen quos in partem sollicitudinis euocauit, vt Israël populum custodiret, super gregem suum, vigilias noctis non vigilant, sed dormiunt potiùs, & dormitant,* &c. Haud dubiè credo, nullas datas Litteras, siue antè, siue pòst, quæ magis exprimant Officium Inquisitionis. Portò commissam per eas potestatem ad nullas alias penitùs patere, præterquàm causas Fidei, non solùm ipsa illarum continentia manifestè declarat, sed plures aliæ Litteræ conuincunt, ad eosdem directæ non multò pòst,quas capite sequenti, & infrà etiam in tempore reddemus. Quippe ad alia negotia pertractanda,quæ multa illis iniuncta, diuersæ semper, & nouam delegantes iurisdictionem. Qua quando indiguissent,si Sedis apostolicæ Legati cum plena potestate creati essent?Haud aliter, qui hodie exercent munus Inquisitorum,ad causas fidei,nullis,sed si quas alias tractaturi sunt, nouis Litteris egent; quæ tamen pro eis,quos Nuncios appellamus,quia plenaria legatione funguntur,superfluæ essent. 7.

d ibidem.

Sed age iam, & gratis admittamus; nostros aliàs extitisse Legatos Summi Pontificis, cum plenissima etiam facultate Legatorum à latere: quod tamen, si negetur, vnde possit probari, nequaquam video: ánne ideò in speciali causa Fidei, quæ ad Episcopos pertinebat iure ordinario, sed ipsis, specialibus his Litteris, & speciali mandato committebatur, Legatorum generali potestate, & non magis delegata vterentur iurisdictione? Certè, si alius quicunque Legatus esset, & ipsi harum virtute litterarum in negotio procederent, impediti 8.

ab eo, siue etiam præueniri, minimè possent. Cap. Studuisti. cum vulgatis. de officio Legati. Ergo neque si ipsi Legati essent, procedebant vt tales: sed merè vt delegati ad causas Fidei, adeóque vt veri, & proprij Inquisitores, quales hodiéque habet Sacrum Tribunal, quos nihil aliud esse, quàm delegatos ad eiusmodi causas, imò neque alio nomine appellari, adeò vulgare est, vt nulla ferè indigeat probatione. Cap. *Accusatus*. 8. de hæret. lib. 6. *Cùm negotium fidei per occupationes alias non debeat impediri, pestis Inquisitores hæreticæ, à Sede apostolica delegati, de diuinationibus, aut sortilegiis intromittere se non debent.* Cap. *Per hoc*. 17. eod. tit. *Per hoc, quòd negotium hæreticæ prauitatis alicui, vel aliquibus in aliqua prouincia delegatur, Diœcesanis Episcopis, quin ipsi authoritate ordinaria, vel delegata, si eam habuerint, procedant, nolumus denegare.* Litteræ Regum in fauorem Inquisitorum, apud Heimericum part. 3. in principio: *Cùm Religiosus, & dilectus noster Inquisitor hæreticæ prauitatis, in Regnis, & terris dominio nostro subiectis a sancta Sede apostolica delegatus, &c.* Quin & Authores, qui Sanctum Dominicum Inquisitorem vocant, quanuis recentes, vtuntur eisdem verbis. Paramo de origine Inquisitionis, lib. 2. tit. 1. cap. 2. *Extant Litteræ eiusdem Sancti Patris, (nempe, Dominici,) cùm nondum delegati Inquisitoris apostolica authoritate munus obiret.* Quod item passim apud alios videre licet. Non ergo solùm constat de re officij, sed de nomine etiam: neque aliud, aut diuersum sortitos fuisse nostros Inquisitores, ab eo, quo hi, qui hodie tales sunt, & qui eos præcesserunt, condecorantur.

9 Iam quod obiicitur, in Litteris nostrorum permanentiam Officij subticeri; quippe non exprimunt, an finita causa, iurisdictio expiraret, aut lapsu temporis, seu morte eius, qui eam delegauisset: mirum est, ab Authoribus doctis potuisse obiici. Etenim, quan[do] nullæ proferuntur, quibus id munus iniunctum S. Dominico, ab Innocentio, aut Honorio probari possit (nedum cum ea clausula speciali, quæ signet permanentiam iurisdictionis) iniustè penitùs in nostris desideratur. Satis, supérque vrbanitati damus pietatíque, si aliquas credamus extitisse, quæ ab aliquo ex his duobus Pontificibus immediatè manauerint, cùm, sicut diximus, nullæ proferantur, cùm Bzouius, cui Regesta omnia patuerunt, Annalibus Ecclesiæ continuandis, nullas inuenerit, etiamsi nostras cõstet inuenisse, vt ipsemet testatur [d]; cùm nullus antiquorum Scriptorum tales litteras datas testificetur: adeò, vt idemmet Bzouius [e], cùm eam ipsam Parenti suo gloriam vellet asserere ad annum Christi M. CC. XV. vni tantùm nitatur fundamento, litteris Sixti V. quæ post annos trecentos septuaginta, nullo examine præuio, datæ fuerunt. Demum, cùm idem Sanctus, qui expressit, exercere se munus authoritate Abbatis Cisterciensis, non alibi exprimere inueniatur, authoritate Innocentij, Honoriíve, illud, aut exercuisse, aut continuasse. An minùs dignũ Innocentij nomẽ, Honoriíve instrumentis præponi? aut exprimenti Legati authoritatẽ, authoritas legantis, si ea vsus fuisset, subticeretur? Credamus tamen, si volunt, suis Authoribus, quanuis recẽtibus, variis, suspectísque, (quod statim annotabo,) Litteras expeditas, quas nullus vidit, nullus ab his, qui viderunt, haurire potuit: sed clausulas, quas ne vnus quidem illorum hactenus somniauit, non pro libito nostro confingamus, maximè contra morem totius æui.

d in Præfat. 13. Tom.
e num. 11.

10 Et quidem eam clausulam contentam in aliquibus Litteris ante tempora Clementis Papæ IV. nullus dicere audebit, nisi ignorantia iuris, factíque, quod bona venia dicam, deceptus erret. Idcircò enim sub ipso dubitatur, id est, quadraginta, & eis ampliùs annis, ab obitu glorioso Sancti Dominici: dubitatur, inquam, de tempore durationis huius officij, vtpote eatenus in Litteris non expressa. Ad quam dubitationem respondet Pontifex, edita Decretali, quæ in corpore Iuris continetur, in cap. *Ne aliqui*. 10. de hæret. lib. 6. *Præsenti*, ait, *declaramus edicto, ipsum Officium (scilicet, Inquisitorum) non solùm quoad negotia, viuente mandatore incepta; sed etiam quoad integra, & non cœpta; & quod plus est, ad ea, quæ tunc non emerserant, in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare.* Sic Clemens IV. quæ tamen nunquam dicere potuisset, si tempus durationis Officij in Litteris creationis Inquisitorum exprimi ante illud tempus in vsu esset. Quòd si in nullis aliorum expressum fuit, quos aliàs veros fuisse Inquisitores non solùm confitentur, sed cõtendunt: cur in Arnaldi, Petri, Radulphíque, qui omnes præcesserunt, eiusmodi expressio desideretur? Aut qualiter dicamus, Litteris Sancti durationem appositam, si vel post ipsum quadraginta annis, nondum stylus ferebat eam apponi?

Hinc, qui obiicitur cumulus Authorum, gloriosa initia Sancti Tribunalis in Sacram Prædicatorum Familiam, atque ipsius Parentem referentium, parum, aut nihil facit contra nos. Quippe quotquot ab ipsis proferuntur recentes omnes, & intra proximum huic nostro sæculo nati, scribentésque, nisi antiquos producant, quos nullos habent, de rebus ante quadringentos annos gestis, vt terreant numero, pondere non grauant: sed neque terrebuntur, nisi pusilli. Antiquissimus omnium Heimericus, nobis, quàm Albigensibus proximior, Sancto Patre vltra ducentos, & viginti annos posterior fuit. Quippe scribebat post annum M. CCCC. LXVIII. vt ipsemet testatur [f]: cùm Sanctus Pater ad Superos transiisset, anno M. CC. XXI. vt nos etiam inferiùs annotabimus. Atque huic Authori, quanuis longè distanti ab his temporibus, quanuis Dominicano, credendum foret, si tamen quid dixisset, quod ad rem faceret. Verùm in Directorio, omninò nihil: vbi citatur, id est, *in Serm. de Sancto Petro Martyre*, aut non extat, aut si alicubi extat, non inuenitur: nec verba eius transcribunt, qui pro se allegant. Reliqui omnes adhuc recentiores ab anno M. D. numerandi, præter vastissimam temporis distãtiam trecentorum, & quadringentorum annorum (tot enim vsque ad eos intercessère,) aut suspecti redduntur, quia domestici, (quippe Campegius, Leander Albertus, Olmedo, Peña, Marieta, Flaminius, aliique, omnes ex sacra Familia Dominicana,) aut nihil tale scribunt, si requirantur. Etenim Peña, & eum penè transcribens Ignatius Salycetus, primum Inquisitorem Sanctum Dominicum, non absolutè vocant, sed in Hispania. *Officiũ*, inquit Peña [g], *delegatæ Inquisitionis, vt obiter illud hic dicam, exploratum est, in Hispania primùm Beato Dominico fuisse commissum; ab eoque circa annum M.CC. sumpsisse exordium.* Ita Franciscus Peña: at Salycet. *Fuit*, ait [h], *vt hoc obiter recenseam, sanctissimæ Inquisitionis Officium primùm in Hispania B. Dominico commissum; ab eóque, prima exordia sumpsit anno Domini M. CC.* Vterque, inquam, cum hac limitatione: sed non ideò veriùs, vt statim dicam. Similiter Azor. non absolutè, sed quadam tantùm ex parte primum vocat [i]. *Ex Historiis ecclesiasticis didicimus, hoc muneris, (nimirum, Inquisitorum) quadam ex parte primùm B. Dominico fuisse mandatum.* Blondus non primum Inquisitorem dicit; sed tunc primùm in Orbe nosci cœptum, cùm Albigensium errores impugnauit [k]. *Cùm in Tolosana, Albiensique Gallorum*

11

f par. 2. 3. qu. 47.
g part. 3. schol. 48.
h cap. 114. littera F.
i lib. 8. c. 18.
k Decad. 2. li. 7.

Gallorum regione hæresis pullulasset, Beatus Dominicus tunc primùm fama nosci cœptus, ad eam extirpandam se contulit. Tali fide citantur, vt nos deterreant. Marinæus Siculus plùs ei aliquid tribuit; sed primatus non meminit, & aliàs falsitatis, vt alij, planè conuincitur. *Procurante*, inquit [l], *Innocentio III. Pontifice Maximo, Beatus Dominicus hæresim apud Tolosam nuper obortam, mira celeritate compescuit.* Hæc Marinæus. Verùm, neque hæresis Albiensis, & Tolosana, quæ tot annos durauit, summa celeritate extincta est; neque in ea extirpanda laborauit Sanctus Dominicus, procurante Innocentio, qui, à Sancto cognito, breui superuixit; sed Arnaldo iniungente, vt idem Sanctus Pater testatum habet. Hugolinus, neque vlum verbum profert, saltem cap. 20. in quo citatur: de Paramo superiùs à nobis dictum [m], nec potuit clariùs loqui pro veritate. Petrus Matthæus nonnihil illis fauet, Iurisperitus magis, quàm Historicus, nec discutiens, aut tractans ex professo; sed obiter, vt alij, rem attingens: & quæ vtcumque accepit aliis tradens, seu bona fide, seu morbo transcribendi, quo in ea facultate, multi laborant. Et putandus dixisse, cùm primùm dixit, quod vulgò in ratiociniis dici solet: *Quenta errada, que no valga*: & se primum dixisse Virum Sanctum, quo nullum alium priorem agnouisset; vbi agnoscat, in illum transiturum. Atque hæc exceptio communis cunctis aliis, quanuis rem expressissent, eorum euacuaret authoritatē. Quippe omnes obiter; cùm tamen, qui ex professo rem non tractant, vt tradunt Canonistæ. Mantica de coniect. lib. 11. tit. 3. n. 4. Alciat. & alij, non valeant allegari: quia nihil probant.

12\. Sanè gementibus nostris sub Commendis, contradictores nulli: vnde non mirum, si vnus, aliúsve, quam vnicam putabant, nullo iudicio viam ingrediebantur, nullo delectu. Nunc vbi semel patuit, vel parua semita (quippe nondum inuentis, neque productis Litteris pontificiis) quam veritatis compendium agnouerunt, plures etiam ex exteris ingressi, dilatarunt in iter; & viam regiam, velut præuenerunt, quam per has, atque alias (nam multæ adhuc supersunt) Litteras damus. Ergo, ex antiquis etiam Dominicanis, Theoderico de Apoldia, Vincentio Belluacensi, cæterisque, nullus omninò refertur, neque potest, qui Sanctum Patrem, non dico primum; sed ne Inquisitorem quidem, aut Legatum affirmet ad causas fidei. Recentes, ex Familia Sancti omnes, adeò varij inueniuntur, atque adeò ab antiquis etiam deuiant, vt facilè falsitatis conuinci possint. Nam sunt qui, vt vidimus, ad annum M.CC. quo Sanctus Pater ab Hispania nondum exierat, & forsan Albigenses nondum nouerat: alij ad M.CC.IX. & M.CC.XI. Legationem iniunctam ipsi referunt: quibus, vt iam contra Hæreticos pugnaret, ex Abbatis Cistercij delegatione, nondum notus Pontifici, nedum ab ipso Inquisitor creatus fuerat. Alij ad annum, M.CC.XV. quo per Fulconem Pontifici innotuit; sed quo haud dubiè instituendæ suæ Familiæ, & quam seruaret Regulæ eligendæ Sanctus intentus, & Pontifex remissus, nihil aliud vacauit pertractare. Sed nec, qui referunt, quæ cum eo colloquia habuit, minutiora narrantes, gloriosam Legationem subticuissent, si ea tunc Sācto à Pontifice iniuncta esset. Ingens itaque cumulus Authorum in paucissimos tantùm redactus est; eósque, quanuis verè aliàs grauissimos, minùs idoneos testes, quia partes; quia inter se dissidentes; quia in his ipsis conuicti falsitatis; quia eorum, quæ narrant prorsus ignari, vtpote tot annorum Centuriis disiti; neque probant, aut discutiunt; sed dicunt obiter.

13\. Vna nobis Sixti V. authoritas incutit reuerentiam, & incuteret metum, si nesciremus, materiam hanc, omninò ex illis esse, in quibus Successores Petri nunquam asserere, nedum diffinire; sed præcisè ad communem, & plerunque ad petentium mentem loqui, in vsu habeant: velut qui sensum suum illis permittant, non adstruentes, sed condescendentes sibi propositis. Posset quidem Pontificis sententia, etiam in his, exequibilem habere authoritatem, vt non diffinitiuam, iudicialem, si partibus citatis, auditísque; & probationibus, atque instrumentis vtriusque perpensis, prolata esset. At parte, neque audita, neque citata; quid, siue potuit, seu voluit iudicare, quod nobis noceat? Maximè, cùm specialia hæc instrumenta, quæ extra corpus Iuris circumferuntur, nedum quæ in solis Archiuiis Vaticanis abdita latent, in scrinio pectoris habere non censeatur: quare nec eis derogatum vult, quoties de eis non facit mentionem. Quid, quòd in eisdem Litteris habetur, Sanctum Petrum Veronę primùm Martyrem occisum ab Hæreticis, ob munus inquirendi in eos illi commissum? & tamen Petrum nostrum de Castro Nouo longè antè ab eisdem occubuisse, propter eandem causam, ne ipsi quidem Authores, contra quos disputamus, negare possunt. Sic Casinenses, Floriacenséque de pretioso thesauro corporis Sancti Patris Benedicti inuicem decertantes, pontificias pro se producunt Litteras; quæ dum vtrisque officiunt, neutris fauent, atque æquè ab vtrisque repelluntur. Sic Guillelmitæ, tum Benedictini, tum Augustiniani, de Sancto Guillelmo quondam Duce Aquitaniæ, similes proferunt: sic & sacra Familia Montis Carmeli duobus Summorum Pontificum instrumentis, altero Pij IV. Gregorij XIII. altero, hæreditariam successionem ab Elia, & Eliseo, vsque ad hæc nostra tempora confirmant: non tamen ideò communem omnium plausum, assensúmve, nedum indubitatam fidem consequi valent. Quin priores, ab ipsa oppositione, patrum, aut nihil probant; ex posterioribus, facile esset nobis redarguere Authores, contra quos agimus; quippe qui in illam ipsam successionem acriter inuehuntur [m]: nec tamen minùs Pius, Gregoriúsque ei adstipulantur, quàm Sixtus ipsis. Certè hæc, & alia, velut dicta obiter, & ex aliorum mente magis, quàm propria; ne in materia omninò definibili, diffinitionem faciunt, vt Theologi communiter admittunt. Quantò minùs in his, quæ historiam recentiorem, atque à Pagina sacra prorsus alienam, merè concernunt? Grauior materia, & diffinitioni proximior est Sancti Iacobi aduentus in Hispaniam; grauior, haud dubiè, immediatus Petri successor, & designatio illius ab ipso facta: & primum, quatuor Summis Pontificibus, Innocentio II. Leone III. & duobus Calixtis feriò asserentibus, secundum verò à Ioanne III. &, quod mireris, ab ipso Clemente traditum, & postmodum relatum in corpus iuris, in Can. *Si Petrus*. & in Can. *Simon*. 8. q. 1. nihilominùs negant graues Authores.

14\. Hæc satis nobis, vt quantumuis moniti, nam id debemus quibusdam Recentioribus [n]; sententiam nihilominùs nostram non retractemus: cùm maximè per multos ab hoc annos, continuatam videamus in nostris extirpandarum hæresum, & puniendorum Hæreticorum curam, & potestatem; multis Litteris vltrò, citróque, ad Innocentium datis, & acceptis super hoc ipso: quas in tempore dabimus: nullis penitùs ad Sanctissimum Patriarcham: quas tamen in Regestis Vaticanis exquiri, si fortè inuenirentur, multo labore, & sumptu, non secùs atque nostras, procurauimus. Nec dubium, quin tota ipsa Historiæ series, quàm non retractare debuerimus, palàm faciet. Fortè, & ostendet, potuisse non

[l] de rebus Hisp. lib. 5.

[m] num. 1.

[m] Araujo 1. 2. q. 99. disp. 4. sect. 4.

[n] Sosa. & qui eum in Latinum sermonē vertit, Araujo, vbi suprà.

non immeritò idem consilium, in ipsos retorquere: moneréque, vt quam hactenus gloriam, velut pro derelicto à nostris habitam,bona,vt putamus, fide sibi appropriarunt; à veris dominis tandem repetitam, sponte restituant,nec sine debito fœnore gratiarum. Certè Sanctum Patriarcham Dominicum,inter alios ex nostris,Inquisitorem creatum ab Arnaldo, (vt hodiéque inferiores,& priuati in Hispania nostra,ab Inquisitore Generali,& supremo creari solent,) atque eius nomine officium exercuisse; & suprà notauimus; & infrà latè ad calcem huius Tomi,anno, scilicet, M. C C. X. quo credimus assumptum,ostendemus: productis instrumentis eiusdem Sancti,ne quis possit de ipsis dubitare. Atque hæc omnia,nam hoc etiam addiderim, propalandæ, ex officio, veritati, non obseruandæ luci fulgentissimi totius Ecclesiæ Solis, Hispaniæ nostræ gloriæ, dicta, seu scripta velim; paratus semper, si quis aliud demonstret, (nam solis verbis,fateor, non mouebor,) hæc, & quæcunque alia recantare: nec enim nostros puto tales esse,qui fictis indigeant; nec si indigerent,acciperent à nobis, saltem scientibus; qui,vt propriis, & veris nunquam parcimus, sic ab alienis omninò temperamus. Sed de his satis: neque enim, quid hoc anno factum sit, ab Arnaldo. Abbate, atque eius sociis, in causa Fidei, potui inuenire: in sequenti postulasse missionem Petrum, quamuis non impetrauerit, dicemus. Nunc quæ alia eisdem sint iniuncta, sed Litteris diuersis, quò magis constet, quàm fuerint speciales, quæ præcesserunt, ex eisdem Innocentij Regestis, proferamus.

---

1. In diffamatum Narbonensem Archiepiscopum 2. noua Innocentij Littera, 3. ad Arnaldum Abbatem, sociósque: 4. in quibus eius crimina, 5. & excessus, 6. de quibus accusatus, 7. continebantur: 8. ampla eisdem concessa potestate, non solùm inquirendi, sed iudicandi, 9. appellante Archiepiscopo; nec tamen prosequente appellationem. 10. Noua citatio, 11. iteratis inserta Literis. 12. Adempta ei Abbatia Montis Aragonis, 13. & commissa, celebratáque electione, 14. Ferdinandus Populetanus, Alphonsi Regis filius suffectus fuit.

CAPVT IV.

1. EODEM anno,& penè eadem die,qua Innocentius Arnaldum Cisterciensem, Petrúmque, ac Radulphum destinauit extirpandis hæresibus,quæ per Vasconiam,& prouinciam Tolosanam grassabantur, eisdem etiam commisisse lego,vt vitam,mores, & acta visitarent Narbonensis Archiepiscopi,qui de multis criminibus diffamatus, dudum malè audiebat apud Pontificem;concessa illis plenaria potestate,non solùm inquirendi, sed procedendi vsque ad depositionem, atque digniorem pro ipso subrogandi. Extant Litteræ in Regesto Vaticano,quas hîc duplici ex causa libet inserere: tum, vt appareat retrò datis Litteris nostros præcisè missos contra Hæreticos;extra quorum causas,nihil omninò possent, nisi ex speciali mandato Summi Pontificis: tum,vt ostendam potestatem ordinariam Episcoporum non translatam ad alios ab Innocentio,sine vrgente ratione, quæ vt non omnes, aliquos comprehenderet;& vt minimum Prouinciæ Metropolitam, etiam vsque ad infamiam dehonestaret. Sunt autem tales [a]:

a lib.7.ep.79.

2. *Innocentius Episcopus,Seruus seruorum Dei,dilectis Filiis Abbati Cisterciensi,& P. & R.Monachis Fontis Frigidi apostolicæ Sedis Legatis.*

Quia omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pedis vsque ad verticem,non est in eo sanitas, vt prophetica vox testatur; non est mirum,si membra, capite languente,languescunt,& ad subditos deriuatur corruptio Prælatorum. Præsertim,cùm canes muti non valentes latrare,ad vomitum redeunt,vel quæ vomuisse debuerant, amplexantur; & pastores pascentes potiùs semetipsos,nec voce, nec baculo fugant lupos, in ouile Dominicum sæuientes. Sanè,si Sacerdos peccauerit,faciet delinquere populum: & cùm fuerit Sacerdos,vt populus; Pastore, tam in mente,quàm in lingua percusso; disperguntur oues, ac prodeuntur: & cùm non habeant Doctorem in biuio, declinant ad dogmata seductorum, & insidiantium præda. Sicut enim nostris est auribus intimatum, Archiepiscopus Narbonensis in tantum est in Pontificalis officij executione remissus, vt non immeritò videatur, tanquàm arbor sterilis, terram inutiliter occupare: cùm Narbonensem Ecclesiam iam per tredecim annos tenuerit occupatam, & nec semel etiam Narbonensem Prouinciam, vel Diœcesim visitauerit.

Vnde cùm non sit, qui pro domo Domini se murum opponat,ascendentibus ex aduerso, eiusdem Archiepiscopi negligentia faciente,in partibus illis hæretica prauitas plurimùm pullulauit, ita vt Hæretici passim, & publicè dogmatizarent,seducant incautos,quos tantò faciliùs post se trahunt,quantò ex vita ipsius Archiepiscopi,& aliorum Prælatorum Ecclesiæ sumunt perniciosius argumentum, & aliquorum crimina refundunt in Ecclesiam generalem. Nam idem Archiepiscopus, tanquàm qui non notauit,qualem se debeat Episcopus exhibere, neglecta pontificalis officij honestate, quasi ad idololatriam se conuertit, dum seruit auaritiæ,non doctrinæ: & docere præsumit, quòd non sapiat hæresim simonia:quod ipse non saperet,si,quid super hoc sentiant Canones,sapuisset. 3.

Præterea, cùm in Lateranensi Concilio sit statutum, vt qui Brabantiones, Aragonenses, Nauarros, Barellos, & Cotarellos conducere præsumpserint, vel fouere, per Ecclesias in diebus Dominicis, & aliis Solemnitatibus excommunicati publicè nuncientur: & eisdem omninò cum eis sententiæ, ac pœnitentiæ subiaceant, nec ad cognitionem recipiantur Ecclesiæ, nisi societate illa pessima, & hæresi abiuratis. Archiepiscopus ipse non solùm huiusmodi non euitat, sed Nicol Ducem Aragonensem, & Populatorem Patriæ, & Monasteriorum,& Ecclesiarum quasi assiduum destructorem,& quem bonæ memoriæ prædecessor, ipsius Archiepiscopi excommunicatum publicè nunciauit in duobus castris suis, videlicet, Capitis Stagni, & de Cruscadas, vbi de nouo pedagium statuit, villicum stabiliuit, qui Archiepiscopo præsenti prædam, quam de quodam Castro Catholicorum adduxerat, ad vnum Castrorum ipsorum ducere non expauit. 4.

Cum

5. *Cùm insuper, iuxta verbum Apostoli, Episcopum esse oporteat hospitalem; hospitalitatem non exhibet, neque eleemosynam elargitur: & corpore sæpè sano, per vnam, vel duas hebdomadas ad Ecclesiam non accedit: vnde à quibusdam hæreticus reputatur. Insuper Ecclesias Capitis Stagni, & de Memell, cùm dudum vacauerint, in manu sua, contra canonicas detinet sanctiones. Similiter etiam à quondam Magalonensi Episcopo, priusquàm ei consecrationis munus impenderet, exegit, & accepit solidos quadringentos: prout Magalonenses Canonici parati fuerunt, coram Venerabili Fratre nostro, tunc Massiliensi Præposito, nunc Episcopo Forojuliensi probare. Præterea, cùm decem, & octo Canonici antiquitùs esse soleant in Ecclesia Narbonensi, nunc per negligentiam, vel malitiam potiùs Archiepiscopi memorati, dimidiatus est numerus; cùm iam non sint Canonici, nisi nouem; quorum tres licèt alibi suas habeant dignitates, & præbendas; tamen ibidem detinere præsumit in Ecclesiæ detrimentum, quæ defectum maximum patitur Ministrorum.*

6. *In tantum autem idem Archiepiscopus se in spiritualibus exhibet negligentem, licèt sit in temporalibus circumspectus, vt non solùm non inhibeat; sed permittat, vt Berengarius de Monan, licet sit Canonicus Regularis, imò à biennio iam relatus sit Canonicis Regularibus in Abbatem; Archidiaconatus nihilominus, tam locum, quàm redditus detineat in Ecclesia Narbonensi, & quatuor, vel quinque parochiales Ecclesias, & Canonicam Biterrensem. Similiter & Magister P. licèt Abbas sit in Ecclesia S. Pauli, & in eadem maiorem obtineat Sacristiam; Archidiaconatum tamen detinet Narbonensem: cùmque ratione Abbatiæ debeat esse Sacerdos; nondum tamen in Presbyterum est promotus: & quamuis annus integer sit elapsus, quod Magister B. quondam Archidiaconus Narbonensis, viam fuit vniuersæ carnis ingressus; nulli tamen adhuc Archidiaconatus, quem ipse habuerat, est collatus. VV. etiam de Boiam, licet fornicariam publicè teneat, ex qua filios, & filias, populo sciente, suscepit, Canonicam detinet Narbonensem.*

7. *Tantam autem ex infirmitate capitis, membra contrahunt corruptelam, vt multi Monachi, & Canonici Regulares, & alij Viri religiosi, Habitu Religionis abiecto, fornicarias publicè teneant, quarum quasdam subtraxerunt ab amplexibus maritorum, vsuras exerceant, aleis, & venationibus vacent: aduocati, assessores, & Iudices in causis sæcularibus, prædicta pecuniæ summa fiant, sententias in se ioculatorum assumant, & vsurpent officium Medicorum. Ex hoc quoque perditionis exemplum ad laïcos deriuant, cùm populares viuentibus vxoribus propriis, adulteras superducant, quas personæ quædam ecclesiasticæ, in scandalum populi, & insultationem Hæreticorum, ad processionem recipere non verentur; neque, quod peius est, Prælati Ecclesias suas Hæreticorum fautoribus committere formidant.*

8. *Quia igitur tantæ temeritatis, & enormitatis excessus dissimulare non volumus, nec debemus. Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus ad Narbonensem Ecclesiam accedentes, inquiratis super his, & aliis, quæ fuerint inquirenda, plenius veritatem: &, si vobis constiterit de præmissis, vel de aliquibus prædictorum, propter quæ idem Archiepiscopus sit meritò deponendus; ponentes ad radicem arboris infructuosæ securim, ipsum, authoritate nostra suffulti, sub apostolica obedientia deponatis: mandantes his, ad quos ius pertineat eligendi, vt de consilio vestro personam idoneam sibi eligant in Pastorem. Quod si consiliis vestris acquiescere fortè noluerint infra mensem; vos, Deum habentes præ oculis, non obstante appellatione illorum, personam talem præficiatis Ecclesiæ Narbonensi, quæ facta forma gregis, ex animo subditorum vitam verbo instruat, & exemplo; nec tam præesse nouerit, quàm prodesse: quod si non omnes, duo vestrum, &c. Datum Lateran. V. Kalendas Iunij.* Hactenus Litteræ ad Arnaldum, & socios, aduersùs Narbonensem Metropolitam: ex quibus planè videas, quàm non in alios missi, nisi in Hæreticos, qui ad hæc ipsa inquirenda, puniendáque, speciali indiguerunt delegatione.

Inquisitione facta per Legatos, quod ex aliis Litteris Innocentij Papæ constat, Archiepiscopus eundem appellauit; siue maiorem indulgentiam inde sperans, vbi maior authoritas; siue in quo minor notitia delictorum, minor rigor Iustitiæ; cóque faciliùs quæcunque excusationes admitterentur; seu tandem eludendæ pœnæ per dilationes, quod sæpè malum Iura ipsa permittunt. Constat, appellationem interpositam: sed nihil vltrà factum ab appellante, quovsque cùm timeret procedendum ad cognitionem causæ, velut desertæ, nuncium ad Summum Pontificem direxit: verùm non prosequendæ appellationi; sed excusandæ moræ: quod idem Pontifex Innocentius grauiter ferens, talem ad eum post annum scripsit epistolam [e]: 9.

[e] lib. 2. epist. 160.

10. *Cùm super his, quæ contra te nobis denunciata fuêre, Legati nostri diligenter inquirerent veritatem, sicut accepimus, ad nostram audientiam appellasti, vt canonicam eluderes disciplinam: ipsi verò malentes appellationi deferre, quàm ad sententiam properare, inquisitionem fideliter factam, sub suis nobis transmisêre sigillis, vt de vultu nostro prodiret iudicium æquitatis. Expectantes igitur expectauimus, si fortè, vel per te ipsum accederes, vel saltem idoneum dirigeres responsalem, ad appellationem interpositam prosequendam. Sed tu neutrum facere curauisti: qui, etsi quendam ad nos nuncium destinaueris; illum tamen non ad prosequendam appellationem, sed ad tuam excusandam moram misisti. Vnde, si iuris voluissemus sequi rigorem, potuissemus vtique secundùm inquisitionis fidem, in te canonicam exercere censuram. Verùm, vt omnem omninò tibi murmurandi materiam auferamus, de gratuita benignitate concedimus, vt vsque ad Septuagesimam proximè venturam nostro te conspectui personaliter repræsentes: defensurus te ipsum, & iustam sententiam recepturus.*

11. *Quòd si propter infirmitatis incommodum, vel ætatis defectum, aut aliam iustam causam nequiueris in propria venire persona; postquàm de iusto impedimento feceris nobis fidem, nos ipsum negotium viris discretis examinandum, ac definiendum sub certa forma curabimus delegare, coram quibus tuas possis proponere rationes, ne iudicium subeas indefensus.* Et paulò inferiùs de Abbatia dimittenda, quam retinebat: *Mandatum autem, quod super Abbatia Montis Aragonum dimittenda, nos tibi fecisse meminimus, districtè iteramus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sexto Kalendas Iulij, Pontificatus nostri anno octauo.* id est, hoc ipso M. CC. IV. quem modò damus.

12. Romæne, per se ipsum comparuerit, an Legatorum subierit iudicium, in dubio est; & credibile in aliquibus inuentum minùs culpabilem, quamuis in aliis dyscolum; tamen non dignum, qui deponeretur. Constat post tredecim Præsulatus exactos annos, quos Innocentius numerat, octo alios præfuisse; nempe, vsque ad M. CC. XII. plùs minùsue, quo Arnaldum Abbatem Cisterciensem eidem subroga-

tum, dicam in tempore. Certè hunc esse Bertrandum, de quo suprà, promotum ex Abbate Montis Aragonis, atque eandem Ecclesiam detinentem vsque ad hoc tempus, duo nobis indicia manifestant. Alterum, quòd in Catalogo Archiepiscoporum Narbonensium [d], electus dicitur anno M.C.XCI. à quo, si ad eum, in quo Innocentius scripsit, nempe, hunc M.CC.IV. cui nunc incumbimus, calculum deducas, tredecim illos inuenies pertransiisse, quibus ab eo occupatam Sedem Pontifex narrat. Alterum, quòd eodem anno penè, & die, antecedenter ad Arnaldi, & sociorum inquisitionem, nedum sententiam, priuatus legitur ab eodem Innocentio Abbatia supradicta, Litteris aliis ad ipsum destinatis, quas mox subiungo.

d apud Ioan. Chenu.

13. Igitur, quod hic etiam addendum censeo, hoc ipso anno Ferdinandus Aragonius, Alfonsi Regis filius, Petri frater, quem dudum Monachum Cisterciensem in Populeto diximus induisse; post octo annos peractos in Monachatu, Archiepiscopo Tarraconensi agente, cui id munus iniunctum ab Innocentio, ea, quæ Regis fratrem decebat, acclamatione, in Abbatem Montis Aragonis promotus est; cùm priùs Pontifex Bertrandum depoluisset; Litteris datis ad eum, in quibus ista: *Quia occasione Abbatiæ Montis Aragonis, super qua olim tecum Sedes apostolica dispensauit, debitum officij pastoralis subtrahis, tam Ecclesiæ, quàm Prouinciæ Narbonensi: vt, dum præesse cupis vtrique; quod dolentes dicimus, neutri prosis: vtpote qui vix vni sufficis prouidere. Nos iam pridem volentes incommodis, quæ ex hoc sequuntur, occurrere, ne commissus tibi grex Dominicus, luporum pateret morsibus, & hæretica prauitas in Prouincia Narbonensi ampliùs pullularet, tibi dedimus in mandatis, vt relicta penitùs Abbatia, contentus esses Ecclesia Narbonensi, cui sic tantò posses meliùs prouidere, quantò te de cætero minùs sollicitudo traheret Abbatiæ. Quia nondum verò est adhuc mandatum apostolicum executum, attendentes sollicitè, quòd priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate: nos ipsi eadem te Abbatia priuamus: mandantes Canonicis constitutis in ea, vt personam idoneam canonicè sibi eligant in Abbatem. Venerabili quoque Fratri nostro Archiepiscopo Tarraconensi mandamus, vt nisi illi mandatum nostrum executi fuerint, infra mensem, ipse illis idoneam personam præficiat, quæ ipsis non tam præesse nouerit, quàm prodesse. Datum Laterani, 4. Kalendas Iunij.*

e ex Regestis Vatic. lib. 8.

Hæc de Abbatia Archiepiscopo sublata. Porrò de Ferdinandi in eiusdem Bertrandi locum substitutione, concordant omnes Scriptores Aragonenses: & nos multa de ipso inferiùs dabimus, cùm fratre mortuo, regnum nepotis ambiat. Notior, ex quo Cistercium egressus est: sed non ideò laudatior: certè feliciùs latuit, vt ex infrà dicendis apparebit. Vtrùm autem Bertrandi depositio, aliàs iusta, & debita, in gratiam tamen Petri facta sit, vt frater eius Ferdinandus subrogaretur, neque negare ausim, neque asserere. Constat [f], hoc anno Petrum intrasse Romam superbo comitatu, pompáque, ab Innocentio III. coronandum. Porrò ab eo coronatum ritu solenni, tot, ac tanta Ecclesiæ contulisse, vt & sibi Catholici cognomen, & posteris memoriam haud contemnendam in Curia permansuram comparauerit: nempe, vt insignia Aragonensium Regum (quatuor fasciæ rubræ in campo aureo) præuiæ Cruci supposita, itinerantem Pontificem præcedant. Quin sunt, qui velint, quòd in Bullis pontificiis, siue cera, siue plumbo consignentur, fila pendentia rubra, & aurea sint, eademmet insignia, & eorum colores præseferre. Ita Anthonius Beuter in sua Historia [g], & alij Aragonenses Scriptores. Ergo, quo tempore quærebat Innocentius nouos honores, quibus benefico in Ecclesiam Regi gratiam rependeret, nil mirum, si quam dudum debuisset expedire Ecclesiam à detentore, tunc demum expedierit, vt ad eam Ferdinandus promoueretur. 14.

f vide Bzou. hoc an. n. 10.

g lib. 2. c. 10.

---

1. *Querelis Ioannis Angli de Philippo, 2. Innocentio propositis, 3. ipse Iudex violatæ Religionis, 4. Ioannem, Casemarij Abbatem, Legatum mittit, qui Episcopos Galliæ Meldis congregat. 5. Acta in eo Concilio. 6. Nostri inter primos Liuoniæ Prædicatores. 7. Innocentij in eosdem ostensa charitas. 8. Perpensa occasio decisionis eius, 9. in cap.* Dilecti Filij. *de arbitris: 10. & Adolphus Conuersus in Campo veteri.*

CAPVT V.

1. INTERIM inter Reges Gallorum, Anglorúmque, Philippum, & Ioannem, continua odia; & Philippus, tum opibus superior, tum fide, & charitate subditorum, quæ Principibus arma potentissima; ius, & æquum ex potentia computabat: siue fortè in violentum detentorem Regni nepotum, nihil sibi credebat fore illicitum. Conuenerat iam dudum inter vtrunque in causa Comitatus Pictauiensis, quem Ioannes Anglus in feudum accepisset. Pactis, etsi vtrinque firmatis per iuramentum, Philippus non stetit: sed eundem Comitatum armis inuadens, contra fidem, contra Religionem, vi occupauit. Ioannes, quod armis efficere non poterat, precibus primùm, obtestationibúsque: inde, cùm neque per illas quicquam proficeret, negotium Innocentio denunciauit: siue præueniens Iudicem, seu faciens, vt eius sibi gratiam conciliaret. Verùm, quæ in hoc negotio gesta sint, quia per Ioannem, Abbatem Casemarij, primùm ex Bzouio, qui pauca, & diminuta; reliqua ex Litteris Innocentij Papæ pandamus. *Innocentius*, ait [a], *ad se pertinere existimans crimina quorumcunque Christianorum corrigere, & castigare: vniuersis Prælatis Galliarum scripsit, vt Regem Philippum ad restitutionem Comitatus, & ad iuramentum seruandum inducerent. Quòd si contemneret pactis stare, & continuaret peierare, anathemate contumacem percellerent, & interdicto totum Regnum subiicerent. Cæterùm, quia aliquis potuisset Innocentio imponere: quasi is iurisdictioni regiæ, in cognoscendo feudo derogaret, excusabat, atque ius vindicandi crimina etiam in Regibus asserebat, ista memoranda epistola.* Sic Bzouius, epistolam subiungens, quam nos statim, sed mutilam, & mancam, etiam in his, quæ ad Historiam facere possunt: adeóque multa reticentem, quæ prodit integra. Ergo Innocentius, vt negotium aliàs arduum (quippe in quo de totius Pictauiæ iure, neque inter homines

a num. 16.

homines state iuri solitos, sed inter Reges, quibus ius in armis, & vires pro iustitia, disceptabantur,) expediret faciliùs, potentiúsque; atque ita oppresso Regi prospiceret, vt aduersarium, quamuis opprimentem, inauditum omninò non condemnaret; prudentem virum, & probatum longa experientia Ioannem, Casematij Abbatem, in Franciam misit, reuocaturum ad semitas iustitiæ, & Christianæ obedientiæ deuium Regem, vt vel cessaret ab iniusta detentione Comitatus Pictauiæ; vel, si placeret iudicium experiri, ab eodem Abbate, simul & ab Archiepiscopo Bituricensi, S. Guillelmo ex Cisterceio etiam assumpto, (quem ad hoc solum Legatiæ socium addebat,) expectaret sententiam, cui ab vtroque Rege standum foret. Quòd si fortassis vtrunque recusaret; gladium Abbas exereret, atque ipsum anathemati subiiceret, & interdicto Regnum, quoadusque Pictauia restituta, Rex tandem serio Ecclesiæ restitueretur. Porrò hanc sententiam ab Abbate promulgandam, si ita euentus ferret, vt Archiepiscopi, & Episcopi obseruarent, & obseruari facerent, talem ad eos epistolam scripsit.

2. *Nouit ille, qui nihil ignorat, qui scrutator est cordium, ac conscius secretorum, quòd charissimum in Christo Filium nostrum, Philippum Regem Francorum, Illustrem, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta diligimus, & ad honorem, & profectum, & incrementum ipsius efficaciter aspiramus; exultationem regni Francorum, sublimationem apostolicæ Sedis reputantes. Cùm hoc regnum benedictum à Deo, semper in ipsius deuotione permanserit, & ab eius deuotione nullo vnquam, sicut credimus, sit tempore discessurum: quia, licèt interdum hinc inde fiant immissiones per Angelos malos: Nos tamen, qui Satanæ non ignoramus astutias, circumuentiones ipsius studebimus euitare: credentes, quòd idem Rex illius seduci se fallaciis non permittet. Non ergo putet aliquis, quòd iurisdictionem, aut potestatem ipsius minuere, aut perturbare velimus; cùm ipse iurisdictionem nostram, & potestatem non debeat, aut velit etiam coarctare. Cúmque iurisdictionem propriam non sufficiamus explere, cur alienam vsurpare velimus? Sed cùm Dominus dicat in Euangelio* [b] *:* Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium stet omne verbum: quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. *Et Rex Angliæ, sicut asserit, sit paratus sufficienter ostendere, quòd Rex Francorum peccat in eum: & ipse circa eum in correctione processit secundum regulam euangelicam: & tandem, quia nullo modo profecit, dicit Ecclesiæ: quomodo nos, qui sumus ad regimen vniuersalis Ecclesiæ superna dispositione vocati, & mandatum diuinum possumus exaudire, vt procedamus secundum formam ipsius; nisi forsan ipse coram nobis, vel delegato nostro sufficientem in contrarium rationem ostendat? Non enim intendimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum spectat iudicium, nisi fortè iuri communi per speciale priuilegium, vel contrariam consuetudinem, aliquid sit detractum; sed decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quolibet possumus, & debemus.*

b Lucæ 17.

3. *Non igitur iniuriosum sibi debet regia Dignitas reputare, si super hoc apostolico iudicio se committat: cùm Valentinianus, inclytus Imperator, Mediolanensibus Suffraganeis Ecclesiæ dixisse legatur:* Talem in pontificali Sede constituere procurate, cui & nos, qui gubernamus imperium, syncerè nostra Capita submittamus, & eius monita, dum tanquam homines deliquerimus, suscipiamus necessariò, velut medicamenta curantis. *Vt illud humiliter omittamus, quod Theodosius statuit, & Carolus innouauit, de cuius genere Rex ipse noscitur descendisse:* Quicunque, *videlicet*, litem habens, siue petitor fuerit, vel initio litis, vel discursis temporum curriculis, siue cùm negotium peroratur, siue cùm iam cœperit promi sententia, si iudicium elegerit sacrosanctæ Sedis Antistitis, illicò sine aliqua dubitatione, etsi pars aliqua refragauerit, ad Episcoporum iudicium cum sermone litigantium dirigatur. *Cùm non humanæ constitutioni, sed diuinæ legi potiùs innitamur: quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo: nullus enim, qui sit sanæ mentis, ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato corripere quemlibet Christianum; & si correptionem contempserit, ipsum per districtionem ecclesiasticam coërcere. Quòd enim debeamus corripere, & possimus, ex vtriusque patet pagina Testamenti, cùm clamet Dominus per Prophetam* [c]: Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam; & annuncia populo meo scelera eorum. *& subiungat ibidem:* Nisi annunciaueris impio impietatem suam, ipse in iniquitate, quam operatus est, morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. *Apostolus quoque nos monet* [d]: Corripe inquietos. *Et alibi dicit idem:* Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. *Quòd autem possimus, & debeamus coercere, patet ex eo, quod inquit Dominus ad Prophetam, qui fuit de Sacerdotibus Anathot* [f]: Ecce constitui te super gentes, & regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, ædifices, & plantes. *Constat verò, quòd euellendum, destruendum, & disperdendum est mortale peccatum. Præterea, cùm Dominus claues cœlorum regni Petro tradidit dixit ei* [g]: Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in Cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in Cœlis. *Verùm nullus dubitat, quin omnis mortaliter peccans apud Dominum sit ligatus. Vt ergo Petrus diuinum iudicium imitetur, ligare debet & in terris, quos ligatos esse constat in Cœlis. Sed forsan dicetur, quòd aliter cum Regibus, & aliter cum aliis est agendum. Cæterùm scriptum nouimus in lege diuina* [h]: Ita magnum iudicabis, vt paruum: nec erit apud te acceptio personarum. *quam Beatus Iacobus interuenire testatur* [i]: Si dixeris ei, qui indutus, est veste præclara: Tu sede hîc benè. pauperi autem dicas: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum. *Et licèt hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, vt peccatorem reuocemus ab errore ad veritatem, & à vitio ad virtutem; præcipuè tamen, cùm contra pacem peccauit, quod est vinculum charitatis. Et infra* [k]: Nunquid apud nos debet esse pondus, & pondus, mensura, & mensura, quorum vtrunque est abominabile apud Deum? *Postremò, cùm inter Reges ipsos formata fuerint pacis fœdera, & vtrinque præstito iuramento firmata; quæ tamen seruata vsque ad præfixum terminum non fuerunt; nunquid non poterimus de iuramenti religione cognoscere, quod ad iudicium Ecclesiæ non est dubium pertinere, vt rupta pacis fœdera reformentur? Ne igitur tantam discordiam videamur, sub dissimulatione fouere, dissimulare religiosorum locorum excidium, stragem negligere populi Christiani; dilecto Filio Abbati Casemarj dedimus in præceptis, vt nisi Rex ipse, vel solidam pacem cum prædicto Rege reformet, vel treugas ineat competentes, vel saltem humiliter patiatur, vt idem Abbas, & Venerabilis Frater noster Archiepiscopus Bituricensis de*

c Isaiæ 58.
d 1. Thess. 5.
e 2. Tim 4.
f Ierem. 1.
g Matth. 16.
h Deut. 1.
i Iacobi 2.
k Prou. 20.

plano cognoscant, vtrùm iusta sit querimonia, quam contra eum proponit coram Ecclesia Rex Anglorum, vel eius exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis duxit literas exprimendam; iuxta formam sibi datam à nobis, procedere non omittat. Ideóque Vniuersitati vestræ per apostolicam Sedem mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, quatenus, postquàm idem Abbas super hoc mandatum fuerit apostolicum executus, sententiam eius, imò nostram veriùs recipiatis humiliter, & vos ipsi seruetis, & faciatis ab aliis seruari; scituri, quòd si secus egeritis, inobedientiam vestram grauiter puniemus. Hactenus Innocentius in epistola, quæ magna ex parte inserta Corpori iuris, habetur in cap. *Nouit ille.* 13. de iudiciis. Integra autem vulgata est ab Anthonio Augustino in suorum Decretalium collectione.

4. Porrò ex illius verbis facilè videas, negotium totum Abbati soli commissum, qui Regem moneret, obsequentem iudicaret, & in non obedientem ferret sententiam; non Archiepiscopis, Episcopísque, vt falsò asserit Bzouius; quibus sola obseruantia, & (excepto Guillelmo) nulla omninò potestas iniuncta fuit. Adiétítne Regem immediatè, cùm primùm Alpes transiit, in dubio est: constat Ioannem, cùm ipsum conuenisset per litteras vt minimùm, nec satis obsequentem expertus esset, congregasse Concilium apud Meldas, legendis in eo Innocentij Papæ Litteris, & siue consulendis Galliæ Patribus, super pace tractanda, & Regis animum ad obsequium inducendo; seu promulgandæ, maiori authoritate, in rebellem sententiæ; atque intimandæ cunctis, vt ipsi saltem Legato semper assisterent, & mandata Pontificis, in his, quæ iubebantur, exequerentur. Prælati vt erant in Regem suum fidi; sed nihilominùs obsequentes Summo Pontifici, timentes forsan non sibi, sed toti Regno, quod proculdubiò turbandum, turbato Rege; dum Ioannem Anglum præuaricatorem pactorum non minùs allegant, antequàm obedirent, Innocentium putarunt consulendum. Cæterùm, ne Legato imputaretur, quòd minùs parebant, appellationis remedium intentarunt, præfixa die, de communi omnium consensu, qua se conspectui Innocentij præsentarent. Constant hæc omnia ex Litteris eiusdem occurrentis paternè, viæ incommodis; atque indulgentis, vt appellationem prosequerentur indemnes à grauamine, prout Regno pariter, Sacerdotióque magis putarent expedire. Litteræ autem expeditæ mense Augusto, tales erant [d]:

d lib. 8. epist. 114.

5. *Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam constitutis.*

Ad nostram noueritis audientiam peruenisse, quod cùm dilectus Filius, Abbas Casemarij, Nuncius noster, vos Meldis ad colloquium conuocasset, exhibitis Litteris, quæ vobis pro reformanda pace inter charissimos in Christo filios nostros Philippum Francorum, & Ioannem Anglorum, Reges illustres, à Sede apostolica mittebantur, habito consilio, respondistis, quod cùm prædictus Rex Angliæ, iuxta nostrarum constantiam Litterarum, minimè processisset, vos propter perplexitates multas, & magnas, quas imminere verebamini Ecclesiæ Gallicanæ, nos consulere decreuistis; & ne interim præfatus Abbas procederet, ad nostram audientiam appellastis, certum appellationi terminum præfigentes, ad quam prosequendam data fide, in manu eiusdem Abbatis, vos per pacis osculum adstrinxistis: ita quòd post terminum esset ab officio pontificali suspensus, si quis appellationem ipsam in termino prosequi non curaret, præsentibus Nunciis Regis vestri, qui hoc ipsum vobiscum pariter approbarunt. Vtrùm autem præfatus Abbas exegerit huiusmodi cautionem, an vos spontaneè obtuleritis, ignoramus. Commendamus tamen in illo Zelum, si grauis recepit oblatam; & in vobis deuotionem, si spontaneam obtulistis. Verùm quia fidem, & obedientiam vestram nos, & prædecessores nostri sumus frequenter experti, vt ostendamus affectum, quem non solùm ad vos, & Ecclesias Gallicanas; verùm etiam ad ipsum Regem, & Regnum Francorum habemus: nolumus vos hoc titulo tenere ligatos; sed appellationem interpositam prosequamini, prout Regno, & Sacerdotio noueritis expedire: quia nos ita volumus Sacerdotij iura integra conseruare, vt etiam Regni iura custodiamus illæsa. Datum Laterani septimo Idus Augusti. Hæc Innocentius. Porrò autem prima executione semel dilata, varij incidère in vtroque Regno casus: sed præcipuè in Anglia, per quos tempestas: de quibus, quia Cistercium etiam tangunt, nos adhuc plura in sequentibus dicemus.

Ab eodem Abrahamo Bzouio notatum lego, hoc item anno Innocentium, Summum Pontificem, de continuata Liboniæ conuersione, à Bertoldi Martyrio, per eius successorem certiorem factum, nouos illuc misisse Prædicatores, ex Cistercio præcipuè: tum, quòd præ aliis, Cistercienses desiderarent, qui operi insistebant: tum, vt ab his, qui cœpissent, & promouissent, glorioso fine, vt sperabat, consummaretur. Quare etiam ad Bremensem Archiepiscopum, & Suffraganeos illius litteras dedit, vt transmittendis in vineam operariis, ex suis quisque Prouinciis, omnem operam dare non desisterent: assignata ratione in ipsis Litteris, quòd *Venerabilis Frater noster A. Liboniorum Episcopus, ad conuersionem illorum operam tribuens efficacem, tres Religiosorum Ordines fructuosos expertus, Cistercium, videlicet, Monachorum, & Canonicorum Regularium, qui disciplinæ insistentes pariter, & doctrinæ, spiritualibus armis contra bestias terræ pugnent, & fidelium laicorum, qui sub Templariorum Habitu Barbaris infestantibus ibi nouellam plantationem, resistant viriliter, & potenter studuit ordinare.* Ergo à Beato Bertoldo gentis Apostolo, velut deducta serie, vsque ad omnimodam eius reductionem, non vnquam Cistercienses defuère. 6. e num. 19.

Verùm, qui nostris sine vlla intermissione, differentiáve, iniungebat negotia Christi, & Ecclesiæ, eorum interim, quæ passim emergebant, officiosus, negotia procurabat; & quantùm poterat, etiam promouebat. Nam & hoc anno litigante in Burgundia cum Claraualle, Ecclesia Sancti Benigni Diuionensis, & decisionem litis retardante, velut quæ possideret; Eduensi Episcopo causam delegauit, præcepítque [f], *Vt inquisita diligentius veritate, si ipsos Diuionenses constiterit adeò contumaces, vt etiam infra annum nullam obtulerint cautionem, Clarauallenses, constituas authoritate apostolica possessores, &c. Datum Romæ, anno 7.* & in Hibernia, pro Ecclesia Meilrosensi, in quam nobiles quidam surrexisse, delegatis Iudicibus iniunxit [g], *quatenus authoritate nostra suffulti, ad sententiam pro Monasterio proferendam, non obstante appellatione, procedatis, &c.* Atque huius generis multæ aliæ Litteræ extant, ad diuersos per diuersas Prouincias hoc anno datæ ab eodem Innocentio, in quibus, semper Cistercium præualuisse, vt multùm arguat ipsius circumspectionem, quòd nunquam litigaret pro causis dubiis; nonnihil tamen commendare etiam videtur affectum Iudicis, qui in iustis nunquam pateretur periclitari. 7.

f lib. 7. epist. 183.

g epist. 192.

8. Has inter omnes, celebriorem vnam, nec quia maiorem, difficiliorémve: sed, quia occasionem dedit

dedit vulgati textui, in cap. *Dilecti Filij*. 4. de arbitris, cùm hunc eundem annum etiam concernat, nequaquam libet silentio pertransire. Litigabat in Gallia quædam Domus, *Scardunam* vulgati Codices legunt: sed perperam, vt alia, cùm *Escurrejam* magis legendum foret; cum Fratribus Hospitalis Ierosolymitani, de vsufructu cuiusdam vicini nemoris. Istis expensis, molestiísque fugiendis, placuit per arbitros rem determinare: sed inter partes tantæ authoritatis, potentiæque; quis nisi magnus auderet sententiam ferre? Regina Agnes (Bertoldi, vt puto, filia, quarti Morauiæ Ducis, quam, repudiata Ingelberga, Philippus duxerat, quamuis iam tunc ab ea separatus, & legitimo thoro redditus erat) hæc, inquam, Agnes, ni fallor, electa est, cuius arbitrio controuersia dirimeretur. Illa vocatis vicinis Pontificibus, quorum consilio rem determinaret, pro Monachis, contra Hospitalarios sententiam protulit, quam non suo solùm, sed Episcoporum sigillis munitam, vtrique parti fecit intimari. Vnde litibus obuiam iri posse creditum est, nouæ litis materia pullulauit. Hospitalarij impatientes æquitatis, iustitiæque, cùm in sententiam dicere non possent, in Iudicem actionem intentarunt, Regínámque incapacem ex sexu, totius iurisdictionis; nec solùm quicquid ab ipsa iudicatum, sed compromissum irritum esse, multis productis argumentis disceptabant. Quippe à solio exturbatam, non sunt veriti, quam paulò antè Philippo conregnantem, vltrò etiam placitantem formidauissent. Tum verò res delata ad Innocentium, atque auditis vtrinque allegationibus, per delegatos Iudices, Cancellarium, & Magistrum Lotharium Parisienses; tandem ab ipso pro Reginæ facto, adeóque etiam pro nostris, iudicium prodiit, Litteris ad eosdem Iudices datis, quæ in corpore Iuris, mancæ, & mutilæ; supplenda tamen, ex integris, lacuna, eáque satis exigua, quæ
h epist. 122. ita habent.[b]:

9. *Cancellario, & Magistro Lothario Canonico, Parisiensibus.*

Dilecti Filij Abbas, & Conuentus de Scarduno, Cisterciensis Ordinis, sua nobis querela monstrarunt, quòd cùm inter eos ex vna parte, ac Hospitalarios ex altera, super vsuario cuiusdam nemoris quæstio verteretur, in A. Reginam Francorum fuit compromissum vtrinque. Quæ causa meritis intellectis, arbitrium duxit per diffinitiuam sententiam promulgandum: & redactum in scripto proprio, & Episcoporum, qui ibi interfuerunt, fecit firmari sigillis. Contra cuius sententiam Hospitalarij temerè venire non timent. Quamuis autem, secundùm regulam Iuris ciuilis, fœminæ à publicis officiis sint remotæ; & alibi dicatur, quòd, licet summæ opinionis existant, si arbitrium in se susceperint, vel si patronæ inter libertos suos interposuerint audientiam, ab omni sunt iudiciali examine separandæ; vt ex earum prolatione nulla pœna aduersus earum contemptores, nulláque pacti exceptio habeatur: quia tamen iuxta consuetudinem approbatam, quæ pro lege seruatur, in partibus Gallicanis, fœminæ præcellentes, in subditos suos ordinariam iurisdictionem habere noscuntur: mandamus, quatenus Hospitalarios, vt arbitrium ipsum, præsertim cùm Episcoporum fuerit præsentia, & consilio roboratum, sicut prouidè latum est, & ab vtraque parte sponte receptum, obseruent, per pœnam in compromisso statutam, appellatione postposita, compellatis. Sic Innocentius in celebri illo textu, ob cuius nos notitiam ista adduximus.

Circa hoc idem tempus, plùs, minúsve, in Monasterio Veteris campi Monachum induit nobilis adolescens, Adolphus nomine, antiqua quadam compunctus cæremonia, quam non alibi ex- i lib. 1. c. 26.
pressam hactenus vidi, de qua, & de ipso Adolpho ita Cæsarius[i]: *Nobilis adolescens, Dominus Adolphus, nunc Episcopus Osnaburgensis, Canonicus fuerat maioris Ecclesiæ in Colonia. Hic cùm tempore quodam ad Campum, Domum Ordinis nostri, venisset, & post Missam ad orationem in Oratorio staret, vidit, quomodo Monachi, tam senes, quam iuuenes, ad vniuersa currentes Altaria, ad disciplinas suscipiendas nudabant dorsa sua, humiliter confitentes peccata sua. Quæ visio, sicut mihi quidam eius familiaris narrauit, tantum boni operata est in corde adolescentis, vt abire non posset; sed sæculi pompam contemnens, & totum se ad Deum conuertens, ibidem manens, sacrum Religionis Habitum susciperet: in quo tantùm profecit, vt non multo tempore pòst, tum propter nobilitatem, tum propter religiositatem in prædicta Ecclesia apicem conscenderet episcopalem.* Quo tempore assumptus in Episcopum, hactenus ignotum. Certè viuente, scribentéque Cæsario, id est, post annos adhuc decem, & octo, viuebat, & regebat suam Ecclesiam. Sed iam me vocat Cruce signatorum exercitus Constantinopolitanæ vrbi incumbens; & dum Alexium, quod solùm intendebat, restituit solio, imperium sibi vendicans Græcorum, quod nunquam putasset; ac Græcam, (quòd ó vtinam diutiùs permansisset!) Ecclesiam Latinæ vniens. 10.

1. Alexius patruus campestri prælio victus, fugatúsque, 2. & nepos restitutus auito solio, 3. & in eo coronatus solenni pompa. 4. Ratio temporis: 5. & epistola noui Imperatoris ad Innocentium. 6. Seditio populi in Alexium, Latinósque: 7. ac Mirtill, aut Morcifli impia proditio, 8. ex Sabellico ampliùs explicata. 9. Tentata alia in Latinos Cruce signatos, & exequenda, nisi Veneti Ducis prudentia, detecta esset.

CAPVT VI.

1. DESPERATIONE magis, an fortitudine Cruce signati Græcos expugnauerint, in dubio est: constat victoria potitos præter spem; & Iuuenem Alexium, viuente patre, & solum non vidente, (quia vtroque lumine orbato, fratris flagitio,) auito solio, & imperio restituisse. Conflictum belli Scriptores paucis narrant, quia re vera resistentia Græcorum exigua fuit. Guntherus hæc tantùm[a]: *Cui* (id est, Cruce signatorum exercitui) *cum magna multitudine armatorum occurrit illi fraternæ sedis inuasor, & possessor Alexius, qui breui conflictu virtutem militum vix expertus, diffidens causæ suæ, & ignauiæ sociorum, quos nec sibi, propter perpetrata flagitia satis fidos arbitrabatur, mox in fugam turpiter conuersus est.* Meierus eadem, sed distinctiùs aliquantulùm[b]: *Constantinopolim, ait, cursus dirigitur,*

a Antiquæ lect. tom. 5.
b lib. 7.

gitur: eò postquàm est peruentum, cum hoste mox decertatum: nanque Alexius tyrannus, ac gener eius Theodorus Lascaris, cum LX. armatorum millibus, nostros appulsu arcere conabatur: at tanta virtute à nostris pugnatum est, vt parum abfuerit, quin primo die vrbs caperetur; tantúsque est iniectus Alexij timor, vt nocte, quæ insecuta est, desperatis rebus, clam vrbe profugeret. Demum qui Innocentio scripsit, non multò plura [c]: *Ad conflictum sæpius ordinati inæstimabilem multitudinem, fuga, in vrbe, ignominiosa conclusimus. Aptatis igitur interim terra, & mari bellicis instrumentis, die obsidionis octauo, violenter ciuitas introitur; grassatur incendium; disponit in campo contra nos acies Imperator: & paratis nobis excipere venientes, constantiam nostram cum paucitate miratus, ignominiose frena reflectit, in vrbem retrogressus ardentem, ipsa nocte fugam cum paucis aggreditur, suámque in vrbe relinquit vxorem, & paruulam prolem.* Hæc prima Latinorum de Græcis victoria fuit: haud dubium quin conducente multùm ad eam aduentu Martini, quem noluit Deus abesse suorum gloriæ.

c apud Bzouium.

2. Alexij fugam Isacij senis libertas, quamuis orbi luminibus, & pueri Alexij cum ipso coronatio sequuta est: de qua, & solutione patris promissi pretij, statim subsequuta, ita Guntherus [d]: *Ciues itaque magnificæ vrbis, territi fuga Regis sui, quem etiam plerique, nec priùs, propter scelera perpetrata non satis dilexerant, simúlque per nuncios à iuniore Alexio promissis, & precibus frequenter attentati: nostris quoque, contra spem suam, comminantibus excidium vrbis, nisi illum legitimum heredem Regni in Regem susciperent: patentibus portis, illum, cum toto exercitu, infra mœnia pacificè admiserunt. Qui etiam iuuenis regalibus ornatus indumentis, in sede Regni, vt decuit, absque mora collocatus, dimidiam promissæ pecuniæ partem Principibus nostris beneuolè, ac liberaliter numerari iussit, sperans se id, quod reliquum erat, breuissimo tempore redditurum.* Ita ille. Meictus Isacij senis, & orbi, à carcere educti, ac restituti, sed breui vita functi, fortè ex gaudio insperato, etiam meminit [e]: *Cuius*, id est, Alexij tyranni, *cognita fuga Isacius à ciuibus custodia eductus est, Imperióque, quamuis amissis oculis, cum Alexio filio, in vrbem iam recepto, restitutus: iámque melior aliquantò miseræ ciuitati affulsit spes. At mox Isacio sene morte absumpto, turbata rursus omnia, ingens comitatus tota vrbe tumultus.* Hæc ille, ex antiquis haud dubiè Flandriæ Annalibus. Cæterùm, qui Innocentio Papæ scripsit, hæc eadem distinctiùs, & plura addens [f], quæ interuentu Ogleri Locediensis, ne quid sine Cistercio, consequuta, victoriam effecêre gloriosiorem.

d vbi suprà.

e vbi suprà.

f apud Bzouium.

3. *Eadem re*, id est, Alexij Tyranni fuga *comperta, nescientibus nobis, Proceres in Palatio congregantur: & exulis nostri solennis celebratur electio, seu potiùs restitutio declaratur, insperatámque lætitiam copiosa in Palatio lumina protestantur. Manè facto prodit in castra copiosa Græcorum Procerum multitudo, súmque cum gaudio inæstimabili, subleuatum de carcere caput patris Isacij, quondam Imperatoris ostendunt. Præordinatis itaque, quæ necessaria videbantur, ad Ecclesiam Sanctæ Sophiæ, nouus Imperator, cum solenni processione deducitur: & exuli nostro sine omni contradictione imperiale restituitur diadema cum plenitudine potestatis. His peractis, ad solutionem promissorum prosilit Imperator, & promissa rebus accumulat. Victualia seruitio Domini profutura nobis omnibus præbet in annum. Ducenta marcharum millia nobis soluere pergit, & Venetis, sumptibus suis stolium prolongat in annum; séque iuramento adstringit, quod exigere nobiscum deceat regale vexillum, sumptibus suis, & in passagio Martij nobiscum, ad seruitium Domini proficisci, cum quantis poterit millibus armatorum, & sub eadem promissione concludit, quòd eam reuerentiam præstare debeat Romano Pontifici, quam antecessores sui Imperatores Catholici prædecessoribus suis Pontificibus, pridem impendisse noscuntur; & orientalem Ecclesiam ad hoc idem pro viribus inclinare: ac toto tempore vitæ suæ milites quingentos, cum sumptibus suis, in terra sancta honorificè prouisurum ad seruitium Redemptoris.* Hactenus ex epistola illi ad Innocentium, quam Bzouius adducit anno præterito, cùm in hunc tamen censeat referendam: quippe scriptam aperta ipsa victoria: quæ Martini aduentum, qui incidit in diem Circuncisionis, vt dixi, subsequuta, non potuit non ad hunc annum spectare. Porrò quæcunque in obsequium Christi, & Ecclesiæ præstitit Imperator nouus, promisitve, de consilio Ogleri prouenisse, cum paucis aliis, idem Alexius scripsit ad Innocentium, litteris statim à nobis referendis.

Interim tamen, an hoc eodem anno, quæ immediatè sequuntur, gesta sint; an sub initium anni subsequentis, non sine scrupulo audeam diffinire. Neque enim credo tanto tempore ibidem commoratum Christi exercitum, vt alium annum potuerit præstolari. Cùm maximè omnes ferè Scriptores Balduini Imperium in hunc referant; & aliàs vix inueniam tempus aptum epistolæ Alexij iunioris iam solio restituti ad Innocentium Papam, quam idem Bzouius transcriptam ex Vaticano, atque 8. Kalendas Septembris datam memorat. Sanè Constantinopolim, post huius iunioris Alexij indignam cædem, venisse iterum in Cruce signatorum potestatem, Dominica in Ramis palmarum, statim dicemus: quo tempore, sublatis de medio Græcis, Balduinus in Imperatorem electus est, ordine, & modo inferiùs memorandis. Quod si dicamus, hoc anno contigisse, non peruenit Alexius ad Septembrem, in quo Innocentio scriberet, Si verò in sequentem differamus, vltra omnium Scriptorum authoritatem, quæ in contrarium conspirat, incredibile apparet, tandiu ibi commoratum Latinorum exercitum: neque interim Christianis tulisse opem, qui apud Aconem periclitabantur, quorum negotio promouendo præcipuè venerat: à quibus vocabatur, & ad quos petrecturus ab eodem Alexio victualia acceperat, de quibus posset ad annum sustentari. Crediderim epistolæ scriptæ in alio mense (fortè Februario) per errorem Septembrem irrepsisse. Vtcunque fuerit, ea digna est, vt pro totius huius primæ victoriæ complemento, & gestorum Ogleri, quæ promisimus, nostris Annalibus veniat transcribenda: mutila quamuis, vt eam Bzouius adducit. Sic autem habet [g]: 4.

g apud eundem.

5. *Hæc, fateor, causa potissimum ad subsidium nostrorum peregrinorum animos inclinauit, quod promissione spontanea sub iurisiurandi Religione Christiana, sumus deuotione polliciti, totius Christianitatis ecclesiasticum caput, Romanum, videlicet, Pontificem Apostolorum Principis Petri catholicum successorem, nos humiliter agnituros; & ad hoc ipsum orientalem Ecclesiam pro viribus inducturos, si debitum nobis diuina miseratio restituisset Imperium. Intelligentes profectò, quod accidere debeat plurimùm honoris, & vtilitatis Imperio, & nomini nostro decus æternum, si tunica Domini inconsutilis, suam nostris temporibus, & operibus, recipiat vnitatem: & hoc quidem, vt dictum est, tam peregrinis vestris sub iuramento promisimus, quam P. V. exhibere pleniùs præoptamus, omnem vobis, & successoribus vestris canonicè substituendis deuotionem per præsentes litteras promittentes, quam antecessores nostri Imperatores Catholici, prædecessoribus vestris Patribus orthodoxis*

thodoxis Romanis Pontificibus antiquis exhibuisse noscuntur. Illud pariter promittentes, quod opportunitate nobis à Domino præstita salutari, ad idem orientalem Ecclesiam tam prudenter inclinabimus, quàm potenter: super quo prudentia vestræ consilio desideramus inniti. Ad hæc prædicta, inducti præcipuè consiliis salutaribus, & monitis Venerabilium Patrum, Suenonensis, Alberstadensis, & Trecensis Episcoporum, Abbatis de Locedio, & Magistri Ioannis Nouiomensis. Datum in Vrbe Regia, 8. Kalendas Septembris. Ita puer Alexius ad Innocentium: vt verè multa sperari bona possent, ex eius ad Imperium Græcorum restitutione.

6. Hunc rerum statum felicem proculdubiò, stare diu nescia, turbauit fors; siue morte Isacij, vt vult Meierus; siue solutæ, soluendæque pecuniæ caritate, & timore exactionum, quæ imminebant ad eius collectionem, quæ populos plerunque labefactant; seu tandem ipsa rerum humanarum inconstantia, quæ vel sine occasione mutari solent: & tamen hæc mutatio Græcis in peius, contra ipsorum spem; Latinis præter omnem expectationem Constantinopolitanum Imperium comparauit. Rem ex Gunthero priùs breuiori stylo, si quid defuerit, ex aliis propalabo [h]: *Manserunt* (ait) *nostri in ipsa ciuitate per aliquot dies: & tam noui Regis, quàm ciuium ipsorum obsequio moderatè vtentes, id maximè cauebant, ne cui onerosi hospites viderentur. Sed quoniam ciuitas ipsa, licèt magna, & spatiosa duobus populis, tam diuersis lingua, & moribus, nec satis mutua dilectione consentientibus, tantaque hominum, & equorum multitudini sufficere non valebat; placuit his, vt relicta vrbe in locum planum, atque diffusum sese reciperent: vbi positis castris, promissa Regis commodiùs expectarent. Quibus vrbem egressis, cœpit oriri quædam ciuium aduersùs Regem seditio, plerisque murmurantibus, quòd ipse homines peregrinos, & a moribus suis alienos tanto foueret affectu, & iam ferè totius opes Græciæ sine causa ad eos transtulisset: & adhuc tantundem, vel fortè plura, spoliato Regno suo, eis largiri proponeret. Quam rem cùm omnes ferè quererentur, ausi sunt etiam ipsum Regem patenter arguere, publicè prohibentes, ne Regnum suum pro commodis spoliaret alienis: nec suorum inopiam prædam faceret aliorum: sed eos, tanquam rerum alienarum cupidissimos inuasores, pariter cum ipsis persequeretur, & perderet. Quæ illorum seditio nouum Regem vehementer exterruit: tum propter ciuium eorum perfidiam, qui eum coacti susceperant: tum propter illam, quam in nostros habebat, dilectionem: tum propter iuramentum, quod de reddenda pecunia, bona fide præstiterat. Videres eum grauiter anxiari, quasi medium inter suorum nequitiam, & amorem nostrorum; & gratiam Philippi Regis: quem, si nostros vel falleret, vel læderet, grauiter metuebat offendere.* Hactenus ille.

h apud Canisium.

7. Addit Sabellicus [h], *Alexium, dum à plebe sibi timet, consilio supra ætatem vsum, alta voce pronunciasse, futurum se in suorum ciuium potestate; atque hac voce compressisse furentem populum.* Verùm, qui se ab infrænis vulgi furore, à proditione non potuit liberari; eò minùs timenda cuicunque bono, quò magis pater eius Isacius proditorem beneficiis sibi deuinxerat: sed, quæ hominum plerumque conditio est, eo frequentiùs, & promptiùs exequenda. *Cùm ergo Alexius puer* (ait Guntherus [i]) *ad tantum facinus* (scilicet, in Cruce signatos perpetrandum, quod populus suadebat) *non facilè posset impelli: Murcislus ille, cuius fecimus mentionem, cuius consilio pater eius excæcatus, & in carcerem retrusus fuerat, eum propria manu suffocauit, dicens: Minus esse malum, si solus ipse præsenti vita foret exemptus, quam si totius Græciæ opes ad ignotos quosdam homines, eius stultitia transferrentur. Quo sublato de medio, ipse tanquam homo Regij generis, & ipse quoque sanguine propinquus, diadema sibi imposuit, & regiam sedem tam audacter, quam impudenter occupans, cœpit de Regni negotiis, & nostrorum perditione crudeliter cogitare.* Hæc paucis ille: sed nos totius proditionis progressum verbis Sabellici, quæ & Bzouius adducit, paulò distinctiùs, & fusiùs declaremus [k].

h Æneade 9. lib. 5.

i vbi suprà.

k Sabellicus vbi suprà.

8. *Sedato tumultu* (populi, scilicet) *Alexius Princeps postridie, consilio paucis amicorum communicato ad Bonifacium propinquum suum misit, vt tertia proximæ noctis vigilia, cum expeditis cohortibus, auxilio sibi veniret: magnum sibi vitæ periculum instare à ciuibus dicens: ac nisi maturè adesset, fore vt breui actum de se, de Imperioque audiret. Orare proinde, obtestarique, vt sibi puero, consanguineóque consiliorum indigo, in aperto discrimine subueniret, daturum se operam, vt porta, qua vrbem inuasurus esset, ad tempus pateret. Fuit in his, qui eius consilij participes erant, Alexius, cognomento Myrtillus, licèt alij Murcillum scripsère. Hunc Isacius ex infima plebe, multis, & magnis honoribus, ad dignitatem euexerat. Homo igitur ambitiosus, & ad omne tetrum facinus promptus, Alexij pueri consilium aperuit paucis aduersæ factionis: iniunxitque his negotium, vt eadem hora, qua priore nocte, recentem excitarent tumultum. Quo ex composito, cæterùm præter bonorum opinionem, exorto, Myrtillus trepidanti Alexio author fuit, sese in abditissimam partem domus illatebrandi. Hortando itaque, periculi admonendo eò perpulit, vt infelix puer funesto hominis consilio acquieuerit: & ad locum deinde perductus asseruari iussus est. Inde ipse consilij author in publicum egressus, per speciem sedandi motus, ita pro concione verba fecit, vt cùm præsentem rerum statum questus docuisset, quantum periculi immineret ciuitati ab his, qui terra, & aquis eam circumsederent, non puero opus esse diceret, sed viro aliquo prudentia non vulgari, atque eodem fortissimo, qui ciuitatem, & res Imperij manifesto periculo labantes, virtute, & consilio erigeret. Est itaque, quod maximè optabat, consecutus, vt pars vna multitudinis eum Præfectum vrbis, alteráque belli Ducem, tertia Imperatorem declararit. Vnde ipse ab ea declaratione confestim satellitum, propinquorúmque caterua stipatus, sese ex publico proripuit in Alexij domum, ac puerum, quem anteà veneno petitum necare non potuit, eliso gutture, propria necauit manu: homo tam perfidus, quàm ingratus, à quo summum Isacij beneficium summa ingratitudine dissolutum est.* Hactenus ex Sabellico, recentiore Authore, sed fide digno, & qui omnia distinctiùs cæteris promit.

9. Pergit Guntherus nouas ingenij Graij fraudes aduersùs nostros, quas alij omnes Authores prætereère [l]: *Crudelis igitur* (ait) *parricida, postquam iuuene suffocato, Regnum inuasit, & tenuit, iussit ad tempus rumorem huius sceleris reticeri, ac supprimi; ne statim ad castra perueniens, nostrorum auribus insonaret; antequam ipse concepta fraudis experiretur molimina. Misitque continuò nuncios sub nomine iunioris Alexij, qui Principes exercitus nostri, de castris ad ipsum euocarent, quasi promissam pecuniam, & insuper ampliora munera regiæ liberalitatis accepturos. Quod cùm ad ipsos perlatum esset, ipsi tanquàm homines Christianæ simplicitatis, nullam ibi fraudem suspicantes, vrbem ingredi festinabant: quippe, qui nihil minus metuebant, quàm nouum Regem, quem ipsi creauerant, tam breuis temporis articulo de medio esse sublatum. Erat autem Vir quidam, prudentissimus, Dux, videlicet, Venetorum; cæcus quidem*

l apud Canisium, tom. 5.

& si fortè aliquis, vel aliqui de iurantibus, priusquàm faceret sacramentum, de heresi fuerint accusati, in aliquibus rebus, vel personis eorum efficere non possint. Quæ omnia præfati Legati promiserunt à Summo Pontifice confirmari. Verumtamen, si qui fuerint rebelles, & sacramento resistentes, & similiter in illos, & non alios sententiam excommunicationis ponere debuerunt; nam ita præscripti Legati hæc omnia superiùs determinata sub pactione Consulibus concesserunt, ac concesserunt in præsentia Raymundi, Tolosani Episcopi, & Vuillelmi de Lantesio, Abbatis Sancti Saturnini, & Raymundi de Realto, &c. *Qui omnes pro se ipsis, & pro omnibus eorum sociis, qui tunc erant de Capitulo, & pro vniuersis hominibus, & fœminis Tolosæ præsentibus, & futuris, hoc mandatum, confirmationem, & laudationem à præfatis Legatis receperunt. Ad hæc omnia fuit præsens Petrus Samius, qui est de toto testis, & scripsit chartam istam vndecimo die exitus mensis Martij, regnante Philippo Rege Francorum, & Raymundo Tolosano Comite, & Raymundo Episcopo, anno millesimo ducentesimotertio ab Incarnatione Domini.* Hactenus Acta Tolosæ per Petrum, & Radulphum à Papa missos.

5. At Innocentius, qui in ouium sibi commissarum promouenda salute, nihil factum putabat, quandiu non omnia: neque publica tantùm mala vitanda sibi; sed priuata, & occulta non dubitabat: cùm in Episcopos, aut vniuersam culpam, aut maiorem illius partem coniiceret, qui ne canum ab ipso præmissorum latratibus potuissent excitari: quam illi haberent ordinariam potestatem, delegare decreuit selectis viris, quos ad hoc opus specialiter destinauit; Arnaldum, scilicet, Abbatem Cisterciensem, qui dudum assumptus ad Cistercium, ex Grandisylua, & Tolosanos nosceret, & ab eis nosceretur, venerareturque, & duos illos Petrum, atque Radulphum, quos in paucis probatos eiusdem causæ, & fideles inuentos, iuxta patrisfamilias documentum supra multa putauit constituendos. Ergo his tribus delegata iurisdictione, quæ Episcoporum erat iure communi, ad inquirendum, procedendúmque contra Hæreticos, atque eosdem puniendos, tam per censuras, quàm per confiscationem bonorum, & per alias pœnas; inuocato etiam, si opus fuisset, Principum sæcularium auxilio, quod nunc vocamus, brachium sæculare, hoc ipso anno litteras transmisit, in hunc tenorem [d]:

[d] lib. 7. epist. 72.

6. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis, Abbati Cisterciensi, & Petro, & Radulpho Monachis Fontis frigidi, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Etsi nostra nauicula piscatoris interdum iactetur fluctibus, & ventorum impulsus patiatur, cùm ab his, qui foris existunt, persecutiones patitur, & pressuras: de illius tamen protectione confisa, qui Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & promissione secura, quæ ait: Portæ Inferi non praualebunt aduersus eam, exteriùs non timet naufragium, sed interiùs periculum in falsis Fratribus plus veretur. Ecce etenim inconsutilis vestis Christi, cui manus crucifigentium pepercerat, per eos rumpitur, qui eum in membris suis iterum crucifigunt: & non præ multitudine, sed præ malitia piscium, scinditur rete Petri, dum conuersi, qui oues putabantur, oues rapiunt, & dispergunt, & exeuntes à nobis, qui non erant ex nobis, nos tanto grauiùs persequuntur, quantò familiaris nocet ampliùs inimicus; & minùs lupi vitantur ab ouibus in ouium vestimentis.

7. *Ecce reptilia, quorum non est numerus, quæ olim insidiabantur calcaneo, vt cum equo prosternerent ascensorem: occultè tamen repentia in puluere latitabant; nunc insurgunt in faciem, & apertas insidias moliuntur. Animalia quoque pusilla, quæ suas fouentes foueas, vineam Domini latenter consueuerant demoliri, nunc messem Dei facibus ad caudas ligatis potenter exurunt; & non sicut catulus leonis in abditis latitans, sed sicut leo paratus ad prædam, animalia magna circuierunt, & quærunt, quos deuorent, concepta fiducia, quòd Iordanis in ora influat eorundem. Ecce frumentum, quod paterfamilias euangelicus conseminauerat ex crescentibus Zizaniis, quas inimicus homo superseminauerat, suffocatur: & bruchus, & locusta consumunt, quæ videbantur fructum centesimum polliceri: & Dathan, & Abiron in Moysem, & Aaron impudenter insurgunt: & oues, præter vestigia gregum, abeunt, & vnicum vnius pastoris ouile contemnunt, diuersa sibi tabernacula facientes.*

Et licet sic quodammodo innouari videantur tempora Dominicæ Passionis, cum rursus in necem Christi Herodes conueniant, & Pilatus: Simon tamen, tanquàm grauentur somno eius oculi, adhuc dormit; nec exerit in malum gladium; sed torpere ipsum patitur in vagina, dum his, quos in partem sollicitudinis euocauit, vt Israël populum custodirent, super gregem suum vigilias noctis vigilant; sed dormiunt potiùs, & dormitant, & prohibent à sanguine manus suas, licet in eorum oculis cum Madianitide coëat vir Iudæus. In mercenarium ergo pastor degenerat, dum pascens, non populum, sed se ipsum, quærit in ouibus lac, & lanam; nec lupis in ouile insurgentibus se opponit, nec se obiicit obicem, aut murum pro Domo Domini ascendentibus ex aduerso; sed, quia mercenarius est conuersus in fugam, cùm possit perturbare peruersos, & negligat, eorum conuincitur iniquitati fauere. Cúmque declinauerint ferè omnes, & facti simul inutiles sint quamplures, vix est, qui cum Moyse causam Dei gladio in populo exequatur, & causam populi alleget precibus apud Deum, vel cum Phinees sanguine proximi Deum placet, & in populis faciat vltionem. 8.

Gaudemus autem, & bonorum omnium largitori, quas possumus, gratiarum exoluimus actiones, quòd in Ordine vestro multi reperiuntur habentes zelum Dei secundùm scientiam, potentes in opere, & sermone, ac parati de ea, quæ in nobis est, fide, & spe, omni poscenti reddere rationem, in quibus etiam eam vigere credimus charitatem, vt animas suas pro fratribus suis ponant, si necessitas Ecclesiæ postulauerit, qui tantò sunt ad confutandos fabricatores peruersorum dogmatum aptiores, quantò minus in eis, quid reprehendere valeat, valebit æmulus inuenire. Cùm bonum testimonium habeant ab his etiam, qui sunt foris, quòd in eis vita Sanctorum sana doctrina concordet, & non minùs viuificet vita doctrinam, & sit, videlicet, sermo eorum viuus, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti; quàm doctrina vitam informet, vt hoc in eorum legatur moribus, quod sermonibus explicatur. Licet igitur ad conterendum caput reptilium, vulpes paruulas capiendas, & sæuientis lupi, & rugientis leonis, maxillas in fræno cohibendas, & chamo, ne lacerarent de cætero vestem Christi, & Ecclesiam laniarent, vos filij R. P. ad verbum exhortationis nostræ duxeritis laborandum, nec fuerit labor vester inanis, cùm Dominus direxerit gressus vestros. 9.

Quia tamen messis est multa, operarij autem pauci: tibi, fili Abbas, omnis sollicitudinis huius in remissionem tuorum peccaminum, de consilio Fratrum nostrorum pondus imponimus, Discretioni vestræ, per apostolica scripta mandantes, quatenus omnes pariter ad extirpandam hæreticam prauitatem, in nomine Domini procedatis, vt ad ouile Christi oues reducatis errantes, & 10.

si

si quæ in contumacia sua fortè persistant, quæ vocem pastoris illius, qui Beato Petro successit in officio pastorali, non audeant, nec redire valeant ad ecclesiasticam vnitatem, Satanæ in interitum traditas nuncietis, & expositas personas eorum exilio, & indicio sæculari, & bona confiscationi subiecta, ad confiscationem bonorum ipsorum, & proscriptionem perpetuam personarum, tam charissimum in Christo filium nostrum Philippum, Regem Francorum illustrem, & Ludouicum natum ipsius, quàm Comites, Vicecomites, & Barones ex ipsis partibus constitutos ad id ex parte nostra propensiùs commouentes, & iniungentes eis in remissionem omnium peccatorum. Cùm illos, qui contra Hæreticos fideliter laborarint, eadem indulgentia gaudere velimus, quam in Terræ sanctæ subsidium transfretantibus indulgemus.

11. *Vt autem iniunctæ vobis, non tam nostræ, quàm diuinæ legationis imperio, officium possitis meliùs, & liberiùs exercere, plenam vobis in Aquensi, Arelatensi, & Narbonensi Prouinciis, & vicinis etiam Diœcesibus, si quæ sunt Hæreticorum labe pollutæ, concedimus facultatem destruendi, disperdendi & vellendi, quæ destruenda, disperdenda, & euellenda noueritis; & ædificandi, & plantandi, quæ ædificanda fuerint, & plantanda: illos, qui contra prohibitionem vestram venire præsumpserint, canonicè puniturj: si qui verò pro violenta manuum impositione, in latæ sententiæ canonem inciderit, authoritate nostra suffulti, ei absolutionis beneficium impendatis: iniungentes eisdem, vt contra Hæreticos accingantur. Si quid difficile vobis occurrerit, quod consilium apostolicæ Sedis exposcat, nos super eo per vestras litteras consuletis. Taliter autem vos procedere volumus, & monemus, vt modestia vestra, cùm nota fuerit vniuersis, obmutescere faciat imprudentum hominum ignorantiam, nec appareat quicquam in verbo, vel actibus vestris, quod Hæreticus etiam valeat reprobare. Quòd si non omnes, duo vestrûm, &c. Datum Laterani, quarto Kalend. Iunij, Pontificatus nostri anno septimo.* Hactenus Litteræ Innocentij Papæ ad tres ab eo creatos Inquisitores. Porrò ad Philippum Francorum Regem Augustum, eadem die alias destinauit, quæ ita habent [f]:

f lib.7.ep.79.

12. *Perillustri Regi Francorum.*

Ad Sponsæ suæ vniuersalis Ecclesiæ munimentum, pontificalem, & regiam Dominus instituit Dignitatem; vnam, quæ foueret filios; aliam, quæ aduersarios expugnaret: vnam, quæ subditorum vitam verbis instrueret, & exemplo; aliam, quæ iniquorum maxillas in freno cohiberet, & chamo, ne pacem Ecclesiæ perturbarent: vnam, quæ inimicos diligeret, & pro persecutoribus etiam exoraret; aliam, quæ ad vindictam malefactorum, & laudem bonorum gladium materialem exereret, & armis quietem ecclesiasticam tueretur. Expedit igitur, vt spiritualis authoritas, & sæcularis potestas sua causam institutionis attendentes concurrant ad Ecclesiæ defensionem in vnum, & vtraque alteri suffragetur: vt quos à malo Ecclesia non reuocat, disciplina brachij sæcularis compescat; & eos, quos de feritate propria confidentes, gladius materialis non timet, spiritualis vnctio subsequatur: ne igitur sine causa portare gladium videaris, oportet, vt apprehendas arma, & scutum, & in adiutorium eius potenter exurgas, cuius vestis, quod dolentes referimus, in Regno Francorum scissuram patitur, cuius vineam vulpes paruulæ demolitur, & cuius oues luporum insultibus exponuntur. Intrant etenim Regnum ipsum lupi rapaces, & ouium vestimentis, qui oues rapiunt, & dispergunt; & cùm ecclesiasticam non timeant disciplinam, vtpote ab Ecclesia separati, tantò in ouile Christi licentiùs debacchantur, quantò minùs inuenerunt hactenus, qui temporaliter ipsis resisteret, & causam Dei apud eos gladiis allegaret.

Monemus igitur Serenitatem tuam, & exhortamur in Domino, & in remissionem peccatorum, quatenus vel per te ipsum, si fieri poterit, vel per charissimum nobis in Christo filium tuum Ludouicum, aut alium virum prudentem, peruersitatem eorum potenter oppugnans, quantùm ecclesiasticam diligas vnitatem, patenter ostendas, & tam Comites, quàm Barones, vt eorum bona confiscent, & priùs proscribant, tradita tibi cœlitùs potestate, compellas communiter: quia non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare, vt facientes, & consentientes par pœna constringat: si qui Comitum, Baronum, vel Ciuium eos de terra sua eliminare noluerint, aut eos receptare præsumpserint, aut ausi fuerint confouere, ipsorum bona confisces, & totam terram eorum Regio Fisco non differas applicare. Dilecto quoque filio Cisterciensi Abbati, & P. & R. Monachis Fontis Frigidi, apostolicæ Sedis Legatis, quos ad hoc specialiter destinamus, sic assistat regia magnitudo, vt gladij spiritualis profectum, materialis supplere gladius comprobetur: & tu, præter gloriam temporalem, quam tam pio, & laudabili opere consequeris, eam obtineas veniam peccatorum, quam in Terræ sanctæ subsidium transfretantibus indulgemus. Dat. Later. 4. Kal. Iunij. Ita ad Regem Innocentius. 13.

Porrò vtrarumque istarum Litterarum meminit Bzouius, hoc ipso anno scribens in hæc verba [f]: 14.

f num.11. hoc anno.

Præcipuè verò negotium fidei ab Hæreticis Albigensibus periclitantis, summo studio curauit (scilicet, Innocentius) *pertractandum. Hoc enim anno Cisterciensem Abbatem vnà cùm duobus Monachis Fontis frigidi, apostolicæ Sedis Legatos cum plenaria facultate, & amplissimis facultatibus Legatorum, ad extirpandos illos misit, & tum Aquensi, tum Senonensi, Arelatensi, & Narbonensi Archiepiscopis, eorúmque Suffraganeis Episcopis, authoritate apostolica præcepit, vt laborantibus contra Hæreticos Legatis omnem operam exhiberent. In eandem rem Philippo Regi Galliarum scripsit, vt aduersùs eosdem Hæreticos sui Regni arma susciperet, atque ad eos debellandos sese accingeret, ne videretur eorum errori participare, si illorum manifesto errori desineret obuiare.* Hactenus Bzouius, prouido consilio; ne vel Historiæ, si penitùs omitteret, vel, si transcriberet, familiæ suæ deesset, quæ primas Litteras inquirendi contra Hæreticos parenti suo traditas gloriatur.

15. Illud tamen, vt puto, minùs prouidè ab hoc Authore factum, quòd aduentum Episcopi Oxomensis, atque Sancti Dominici ad Montem Pessulanum per biennium anticipato [g]; quippe ne nostros incumbentes muneri sine ipso agnosceret, hoc anno illis occurrisse ait; quos tamen constat, non transgressos Castellæ fines, nedum in reditu à Romana Curia, pertransiisse Vasconiam, vsque ad annum M. CC. VI. vt in eo manifestè demonstrabimus. Nec potuit ignorare Bzouius rationem temporis, quæ & à suis Authoribus agnoscitur, & ab eodem Petro Vallsarniensi, quem non semel transcribit, vtpote oculatum omninò testem, speciali etiam de aduentu virorum facto capitulo, verbis satis expressis commemoretur [h]: *Anno, inquit, Verbi incarnati millesimo ducentesimo sexto, Oxomensis Episcopus, Diegus nomine, vir magnus, & magnificè extollendus ad Curiam Romanam accessit, &c.* Et paulò inferiùs: *Factum est igitur, dum rediret à Curia, & esset apud Montem Pessulanum, inuenit ibi Venerabilem Virum Arnaldum Abbatem Cisterciensem, & Fratrem Petrum de Castro Nouo, & Fratrem Radulphum Monachos Cistercienses, &c.* Sed de his suo loco. Nunc quæ de initio officij Inquisitionis cœpta est agitari nostris temporibus, ex dictis, Controuersiam proponamus.

g num. 12.

h Histor. Alb. cap. 1.

i. *Initium*

1. Initium Sanctæ Inquisitionis à nobis olim, 2. & quo motiuo: relatum in Cistercienses, 3. plures sequaces habuit: 4. atque aliquos, ex Dominicana Familia impugnatores. 5. Fundamenta illorum, 6. deinde nostra, 7. ex instrumentis firma; 8. qualia nulla producunt Dominicani. 9. Quid de tempore, 10. & quo anno declarata, à Clemente, permanentia Officij, seu perpetuitas. 11. Perpensi Authores, qui oppositum affirmant, 12. & dictum, qui, & quales. 13. Quam vim obtineat Bulla Sixti V. 14. Demum resolutio, & conclusio totius dubij.

CAPUT III.

1. PRIUSQUAM has Litteras, aliásque complures eiusdem argumenti, quas inferiùs adducam, ex Regesto Vaticano desumptas, nancisceremur, cùm Lauream nostram ante sex, & triginta annos vulgatam, scholasticarum disputationum tædio subleuando, quibus iam præeramus, scriberemus; sacrosanctæ Inquisitionis Tribunal incepisse à nostris asseuerauimus: ea præcipuè ratione, quòd hoc anno millesimo ducentesimoquarto, quo sacra Dominicana Familia nondum exorta; atque eius illustrissimus Parens Sanctus Dominicus, Oxomensis Canonicus, intra suæ Cathedralis Ecclesiæ claustra (nam erat regularis) continebatur; iam Arnaldus, iam Petrus, Radulphúsque extirpandis hæresibus, & compescendis Hæreticis præfecti; non ordinaria, quæ propria Episcoporum; sed delegata vterentur authoritate. Nec quicquam aliud constituit Sanctum Tribunal, quàm delegata quibusdam iurisdictio super negotiis fidei, quæ aliàs ad Episcopos, tanquàm ad successores Apostolorum, & nequaquam ad alios spectaret. Porrò hanc exercentes iurisdictionem Abbatem, & Monachos, inuentos post biennium à Sancto Patre, cùm redeuntem à Romana Curia, per Galliam Narbonensem, Ecclesiæ suæ Venerabilem Episcopum, Didacum de Acebes, comitaretur. Demum Arnaldi mandato, & commissione, eundem Sanctum subiisse id munus, officiúmque, quod ipsemet testatur in suis Litteris, quas velut indices obtentæ Dignitatis, Dominicani Authores pro se adducunt [a]: *Authoritate*, inquiunt, *Domini Abbatis Cisterciensis, apostolicæ Sedis Legati, qui hoc nobis iniunxit officium, &c.*

[a] apud Ferdinand. del Castillo, & alios.

2. Addidi etiam hoc ipsum ante me, à Paramo traditum, libro de origine, & progressu Sanctæ Inquisitionis, dum ipsa Historiæ series, & contextura velut cogente, in hæc verba prorumpit satis aperta: *Sanctissimæ ergo Inquisitionis officium eo tempore sumpsit exordium, quo impiis erroribus, & blasphemiis execrabilibus Albigensium, Comitatus Tolosanus infectus, & penè extinctus erat. Tunc enim gloriosus Deus Innocentio III. Summo Pontifici eam mentem iniecit, vt Petrum de Castro Nouo Monachum virtutis, & sanctitatis gloria florentem, crearet Legatum, & ad illam Prouinciam ad Christum Seruatorem nostrum reducendam mitteret.* Ita Ludouicus de Paramo: quibus verbis, siue tempus initij pandant, siue initium, siue vtrunque, vt apparet probabilius; omnia in hunc annum, & in nostros refert: quippe tunc ait officium incepisse, cùm Petrus Legatus; neque aliam inceptionis, siue exordij causam assignat, quàm quia ad hoc munus destinatus ab Innocentio: eam namque vim habet, aduerbium, *enim*, vt causam reddat præcedentis propositionis.

3. Hæc à nobis insinuata illic vtcunque, atque grauium ex Dominicana Familia Scriptorum authoritate firmata, mouerunt multos, non vt crederent tantùm; sed vt traderent, incepti officij Sanctæ Inquisitionis, siue gloriam, seu laudem, in Cistercienses fore referendam. Ita ex nostris Chrysostomus Henriquez libro primo Fasciculi, distinctione 22. à cap. 3. & deinceps; & libro 2. distinctione 35. cap. 8. latè, & qua solet eruditione, Anthonius Brandaonius, Regius in Lusitania Archichronologus, libro 12. Monarchiæ Lusitanæ cap. 23. & 24. idem qui suprà Henriquez in Menologio, ad quartamdecimam diem mensis Martij; Laurentius de Zamora Monarchiæ mysticæ, par. 6. in Vita Sancti Dominici; & alij. Ex exteris, Aubertus Miræus, Bruxellensis, vir æquè pius, eruditúsque, ac de ecclesiastica antiquitate optimè meritus, libro 5. Originum, cap. 16. quod est, *De Beato Petro de Castro Nouo Martyre, primóque Inquisitore hæreticæ prauitatis.* Sub finem autem capitis hæc habet: *Hæc visum fuit paulò latiùs deducere, vt contra vulgi opinionem ostenderemus, non Dominicanis, sed Cisterciensibus primùm institutæ aduersùs hæreses Inquisitionis officium deberi acceptum.* Et paulò inferiùs: *Plura qui de his volet, Angelum Manricum consulat in Laurea euangelica, Salmantinæ anno 1620. Hispanicè edita.* Hæc Vir insignis, & cunctis suspiciendus. Miræum imitatur Hugo Menardus, Benedictinus Monachus, libro 2. suarum obseruationum ad Martyrologium monasticum, ad diem quintam Martij, vitiato nostro nomine, quippe Franciscum, non Angelum appellat: sed producta Innocentij III. Bulla de glorioso Martyrio Beati Petri, quam suo tempore nos etiam proferemus. Vtrique consonant eruditi Viri, Robertus Claudius in sua Gallia Christiana, sub titulo, *Archiepiscopi Narbonenses*, folio mihi 92. *Arnaldus* (inquit) *ex Abbate Cisterciensi 16. primus Inquisitor fidei in Gallia, &c.* Illustrissimus Apamiarum Episcopus, Henricus Spondanus, ad annum M.CC.VIII. num. 4. Et multis mihi titulis colendus R.P. Paulus Sherlogus, Societatis Iesu, tomo 3. in Cantica, vestigatione 34. num. 31. aliique, quos longum esset omnes recensere.

4. Cæterùm, quamuis hos omnes Authores pro nobis habuerimus; haud tamen alij nonnulli defuêre, (quos videtim, ex Dominicana Familia omnes,) qui se opponerent: nec gloriam suis, communi ferè calculo delatam per multa tempora, transferri ad alios æquanimiter paterentur. Hi sunt Frater Alfonsus Placentinus in sua concertatione prædicatoria, ad annum Christi M.CC.XVI. §. 2. & 3. Frater Ludouicus de Sosa, in sui Ordinis Historia Lusitana, lib. 1. cap. 3. & 4. & nouissimè perdoctus sanè Magister Frater Franciscus de Arauxo, Sacræ Theologiæ in hac Salmanticensi Academia Primarius pro Familia sua, Professor, in Commentariis super secundam secundæ D. Thomæ, quæst. 11. artic. 1. & 2. dubio 4. Fundamentum eorum omnium duplex: euasio vnica, (nam euasionem non verear nominare,) illud desumptum

desumptum ex communi traditione, & Sixti V. Pontificis Maximi, in Litteris quibusdam, authoritate: hæc,quæ,vt verum fatear, in verbis hæret; & quam de re instituimus quæstionem, de solo nomine ,censet agitari. Ordiar à responsione, quæ proprior dictis, & faciliorem dicendis viam sternet. Inde ad vtrunque fundamentum gradiar; neque vt eludam,aut fugiam; sed vt perpendam.

5. Ergo alios esse Legatos apostolicos, alios Inquisitores contra Hæreticos; illos, qui vices Pontificis exerceant per totam terram suæ Legationis,velut vice Pontifices: hos, quibus vnicum fidei negotium specialiùs curandum committatur: illos, qui multa cæteris iniungant, quæ per se ipsos nequeant exercere; hos, qui exerceant iudiciariam potestatem aduersùs Hæreticos; per censuras,& pœnas temporales omninò exterminandos, vel conuertendos: illos, si non de latere legentur, sed ad specialem causam, qui statim expirent,causa peracta:hos,quorum maneat diuturnior iurisdictio, atque ad similes causas perseueret. Ita ferè Franciscus de Arauxo, qui doctiùs cæteris. His porrò distinctionibus præmissis,respondere conatur in hunc modum. Iniunctum nostris legationis munus, quod passim aliis; Inquisitionis (catenus non visum) nequaquam ipsis, sed Dominico Parenti; primum quidem ab ipsis, tanquàm à Sedis apostolicæ Legatis (nam hoc non negant,neque ipso Sancto fatente, negare possunt) mox immediatè ab Innocentio fuisse impositum; confirmata, quam à nostris accepisset, seu maius immediatè accepta iurisdictione. Potuisse nostros committere id munus,atque aliis delegare,non exercere.Exinde nunquam vocatos Inquisitores,sed Legatos; quam dignitatem neque habuit Sanctus Dominicus: nec, si habuisset, primus credendus foret, ante quem, non soli Arnaldus, Petrúsque, ac Rodulphus; sed tot alij quotidie Legati essent. Hinc porrò inquiunt (quæ præcipua habent fundamina) constans omnium Scriptorum opinio est, id primum munus exercuisse in Ecclesia Patriarcham Sanctum: quod Camillus Campegius,Franciscus Peña, Zanchinus Hugolinus, Petr.Matthæus,Lucius Marinæus Sicul.Blondus,Azor,Ignatius Salycet. Aimericus,Bernard.aliique, quos refert Ludou.de Sosa[a], testificantur. Hinc demum Xisti V. Summi Pontificis,veluti definitio,Litteris datis anno M.D.LXXXVI. super celebranda B.Petri Veronensis,ex sacra Prædicatorum Familia, Solennitate: in quibus, inter alia hæc habet verba[b]: *Imò verò imitatione accensus* (scilicet,B.Petrus) *Sancti Patris Dominici, vt ille perpetuis,& concionibus,& disputationum congressibus,Officióque Inquisitoris,quod ei primùm prædecessores nostri Innocentius III.& Honorius III. commiserant contra Hæreticos,mirabiliter se gessit,&c.* Et paulò inferiùs: *Quamobrem post Beatum Dominicum non immeritò Princeps appellari debet sacrosancti Officij Inquisitionis; cùm ipse primus illud suo sanguine consecrauerit, &c.* Hæc fundamenta sententiæ Aduersariorum (si tamen ita licet nominare) nam reliqua, aut futilia, (ingenuè dicam,) aut ipsa Historia adeò defectuosa, vt non mereantur à nobis memorari.

a loco suprà.

b Hist. Dominic. lib.1. cap.3.

6. Ego sanè, si Arnaldum Cisterciensem,si Radulphum, si Petrum absolutè institutos Legatos legerem, qui vices Innocentij, Summi Pontificis, siue omnes, siue aliquas in eisdem Prouinciis exercerent; haudquaquam pertinax sententiæ primæ obstrictus, aut in ea abundans perseuerarem: quippe qui, vt alibi etiam professus sum,in his Cistercij Annalibus non laudatorem agam,sed Historicum; qui vera, quàm placentia, aut illustrantia semper antefeſeram.

Verùm, cùm primùm Pontificis Litteras vidi, id vnum mihi penitùs persuasi,aut nullos vnquam institutos Inquisitores in causis Fidei, aut Arnaldum, & Petrum,Radulphúmque,his Litteris creatos ab Innocentio;quod ex eisdem lectori meo ostendere,nequaquam graue, aut arduum reputabo. In primis nanque nulla illis potestas ad alias causas;nulla alia iurisdictio concessa est; sed præcisè mittuntur contra Hæreticos[c]: *Discretioni vestræ per apostolica scripta mandantes, quatenus omnes pariter ad extirpandam hæreticam prauitatem, in nomine Domini procedatis,vt ad ouile Christi oues reducatis errantes, & si quæ in contumacia sua fortè persistant,&c. Satanæ in interitum traditas nuncietis; & expositas personas eorum exilio;& bona confiscationi,&c.* Et in Litteris ad Philippum Francorum Regem: *Dilecto quoque Filio Cisterciensi Abbati,& Petro,& Radulpho Monachis Fontis Frigidi apostolicæ Sedis Legatis, quos ad hoc specialiter destinamus.*

c lib.7.epist. 76.& sup.c. præceden. n. 10.

Deinde ad procedendum in causa Fidei, & Hæreticos, aut puniendos, aut compescendos, omnem eis indulget authoritatem;nec exercendam per alios; sed per se ipsos[d]: *Vt autem iniuncta vobis,non tam nostra, quàm diuinæ legationis imperio, officium possitis meliùs, & liberiùs exercere, plenam vobis in Aquensi,Arelatensi,& Narbonensi Prouinciis,& vicinis etiam Diœcesibus, si quæ sunt Hæreticorum labe pollutæ,concedimus facultatem destruendi, disperdendi, euellendi,quæ destruenda, disperdenda,& euellenda noueritis; & ædificandi,& plantandi,quæ ædificanda fuerint,& plantanda. Illos, qui contra prohibitionem vestram venire præsumpserint,canonicè puniatis.* Tertiò, quod Inquisitorum proprium est, implorare iubentur,cùm opus fuerit, auxilium brachij sæcularis:proscribitur, & pœnæ confiscationis, aliæque, quæ quo & Regi propriæ Hæreticorum,præscribuntur.Et quartò tandem assignatur causa, ob quam potestas hæc,& iurisdictio,quæ propria Episcoporum,aliis ab ipsis à Papa delegetur: eorum oscitantia, atque remissio, ibi: *Dum tamen quos in partem sollicitudinis euocauit, vt Israël populum custodiret, super gregem suum, vigilias noctis non vigilant, sed dormiunt potius, & dormitant, &c.* Haud dubiè credo, nullas datas Litteras, siue antè, siue pòst, quæ magis exprimant Officium Inquisitionis. Porrò commissam per eas potestatem ad nullas alias penitùs patere, præterquàm causas Fidei, non solùm ipsa illarum continentia manifestè declarat, sed plures aliæ Litteræ conuincunt, ad eosdem directæ non multò pòst,quas capite sequenti, & infrà etiam in tempore reddemus. Quippe ad alia negotia pertractanda,quæ multa illis iniuncta, diuersæ semper, & nouam delegantes iurisdictionem. Qua quando indiguissent,si Sedis apostolicæ Legati cum plena potestate creati essent?Haud aliter, qui hodie exercent munus Inquisitorum,ad causas fidei,nullis,sed si quas alias tractaturi sunt, nouis Litteris egent; quæ tamen pro eis,quos Nuncios appellamus,quia plenaria legatione funguntur,superfluæ essent.

d ibidem.

Sed age iam, & gratis admittamus; nostros aliàs extitisse Legatos Summi Pontificis, cum plenissima etiam facultate Legatorum à latere: quod tamen, si negetur, vnde possit probari, nequaquam video: ánne ideò in speciali causa Fidei, quæ ad Episcopos pertinebat iure ordinario, sed ipsis, specialibus his Litteris, & speciali mandato committebatur, Legatorum generali potestate, & non magis delegata vterentur iurisdictione? Certè, si alius quicunque Legatus esset, & ipsi harum virtute litterarum in negotio procederent, impediri 8.

ab eo, siue etiam præueniri,minimè possent. Cap. *Studuisti*. cum vulgatis. de officio Legati. Ergo neque si ipsi Legati essent,procedebant vt tales: sed merè vt delegati ad causas Fidei,adeóque vt veri, & proprij Inquisitores, quales hodiéque habet Sacrum Tribunal,quos nihil aliud esse, quàm delegatos ad eiusmodi causas,imò neque alio nomine appellari, adeò vulgare est,vt nulla ferè indigeat probatione. Cap. *Accusatus*. 8. de hæret. lib. 6. *Cùm negotium fidei per occupationes alias non debeat impediri, pestis Inquisitores hæreticæ, à Sede apostolica delegati, de diuinationibus, aut sortilegiis intromittere se non debent*. Cap.*Per hoc*.17. eod.tit. *Per hoc, quòd negotium hæreticæ prauitatis alicui, vel aliquibus in aliqua prouincia delegatur, Diœcesanis Episcopis, quin ipsi authoritate ordinaria, vel delegata, si eam habuerint, procedant, nolumus denegare*. Litteræ Regum in fauorem Inquisitorum, apud Heimericum part. 3. in principio: *Cùm Religiosus, & dilectus noster Inquisitor hæreticæ prauitatis,in Regnis, & terris dominio nostro subiectis a sancta Sede apostolica delegatus,&c*. Quin & Authores, qui Sanctum Dominicum Inquisitorem vocant,quanuis recentes, vtuntur eisdem verbis. Paramo de origine Inquisitionis, lib. 2. tit.1. cap. 2. *Extant Litteræ eiusdem Sancti Patris*, (nempe, Dominici,) *cùm nondum delegati Inquisitoris apostolicæ authoritate munus obiret*. Quod item passim apud alios videre licet. Non ergo solùm constat de re officij,sed de nomine etiam: neque aliud, aut diuersum sortitos fuisse nostros Inquisitores,ab eo,quo hi, qui hodie tales sunt,& qui eos præcesserunt, condecorantur.

9. Iam quod obiicitur, in Litteris nostrorum permanentiam Officij subticeri; quippe non exprimunt, an finita causa,iurisdictio expiraret,aut lapsu temporis, seu morte eius, qui eam delegauisset: mirum est, ab Authoribus doctis potuisse obiici. Etenim, quan sint nullæ proferuntur,quibus id munus iniunctum S.Dominico,ab Innocentio,aut Honorio probari possit (nedum cum ea clausula speciali, quæ signet permanentiam iurisdictionis) iniustè penitùs in nostris desideratur.Satis,superque vrbanitati damus pietatique, si aliquas credamus extitisse, quæ ab aliquo ex his duobus Pontificibus immediatè manauerint, cùm, sicut diximus,nullæ proferantur,cùm Bzouius,cui Regesta omnia patuerunt,Annalibus Ecclesiæ continuandis, nullas inuenerit, etiamsi nostras cóstet inuenisse,vt ipsemet testatur [d]; cùm nullus antiquorum Scriptorum tales litteras datas testificetur:adeò,vt idemmet Bzouius [e],cùm eam ipsam Parenti suo gloriam vellet asserere ad annum Christi M. CC. XV. vni tantùm nitatur fundamento,litteris Sixti V. quæ post annos trecentos septuaginta,nullo examine præuio,datæ fuerunt.Demum, cùm idem Sanctus,qui expressit,exercere se munus authoritate Abbatis Cisterciensis,non alibi exprimere inueniatur, authoritate Innocentij, Honoriíve, illud,aut exercuisse,aut continuasse.An minùs dignũ Innocentij nomẽ,Honoriíve instrumentis præponi? aut exprimenti Legati authoritatẽ,authoritas legantis,si ea vsus fuisset,subticeretur?Credamus tamen,si volunt,suis Authoribus,quanuis recẽtibus,variis,suspectísque,(quod statim annotabo,) Litteras expeditas,quas nullus vidit,nullus ab his, qui viderunt, haurire potuit: sed clausulas, quas ne vnus quidem illorum hactenus somniauit,non pro libito nostro confingamus, maximè contra morem totius æui.

10. Et quidem eam clausulam contentam in aliquibus Litteris ante tempora Clementis Papæ IV. nullus dicere audebit,nisi ignorantia iuris,factíque, quod bona venia dicam, deceptus erret. Idcircò enim sub ipso dubitatur, id est, quadraginta, & eis ampliùs annis, ab obitu glorioso Sancti Dominici:dubitatur, inquam,de tempore durationis huius officij, vtpote eatenus in Litteris non expressa. Ad quam dubitationem respondet Pontifex,edita Decretali, quæ in corpore Iuris continetur,in cap. *Ne aliqui*.10. de hæret. lib. 6. *Præsenti*,ait, *declaramus edicto,ipsum Officium* (scilicet, *Inquisitorum*) *non solùm quoad negotia, viuente mandatore incepta; sed etiam quoad integra,& non cœpta;& quod plus est,ad ea,quæ tunc non emerserant, in fauorem fidei,post committentis obitum perdurare*. Sic Clemens IV. quæ tamen nunquam dicere potuisset,si tempus durationis Officij in Litteris creationis Inquisitorum exprimi ante illud tempus in vsu esset. Quòd si in nullis aliorum expressum fuit,quos aliàs veros fuisse Inquisitores non solùm confitentur,sed cótendunt:cur in Arnaldi,Petri,Radulphíque', qui omnes præcesserunt,eiusmodi expressio desideretur? Aut qualiter dicamus,Litteris Sancti durationem appositam,si vel post ipsum quadraginta annis, nondum stylus ferebat eam apponi?

Hinc, qui obiicitur cumulus Authorum, gloriosa initia Sancti Tribunalis in Sacram Prædicatorum Familiam,atque ipsius Parentem referentium, parum,aut nihil facit contra nos. Quippe quotquot ab ipsis proferuntur recentes omnes,& intra proximum huic nostro sæculo nati,scribentésque,nisi antiquos producant,quos nullos habent,de rebus ante quadringentos annos gestis, vt terreant numero, pondere non grauant: sed neque terrebuntur, nisi pusilli. Antiquissimus omnium Heimericus,nobis, quàm Albigensibus proximior, Sancto Patre vltra ducentos, & viginti annos posterior fuit. Quippe scribebat post annum M. CCCC. LXVIII. vt ipsemet testatur [f]: cùm Sanctus Pater ad Superos transiisset, anno M. CC. XXI. vt nos etiam inferiùs annotabimus. Atque huic Authori, quanuis longè distanti ab his temporibus, quanuis Dominicano, credendum foret,si tamen quid dixisset,quod ad rem faceret. Verùm in Directorio,omninò nihil:vbi citatur,id est, *in Serm.de Sancto Petro Martyre*, aut non extat,aut si alicubi extat,non inuenitur:nec verba eius transcribunt, qui pro se allegant. Reliqui omnes adhuc recentiores ab anno M. D. numerandi, præter vastissimam temporis distãtiam trecentorum, & quadringentorum annorum (tot enim vsque ad eos intercessère,) aut suspecti redduntur, quia domestici, (quippe Campegius,Leander Albertus,Olmedo,Peña,Marieta, Flaminius, aliique,omnes ex sacra Familia Dominicana,)aut nihil tale scribunt,si requirantur. Etenim Peña,& eum penè transcribens Ignatius Salycetus, primum Inquisitorem Sanctum Dominicum, non absolutè vocant,sed in Hispania. *Officiũ*,inquit Peña [g],*delegatæ Inquisitionis, vt obiter illud hic dicam,exploratum est, in Hispania primùm Beato Dominico fuisse commissum; ab eoque circa annum M.CC. sumpsisse exordium*. Ita Franciscus Peñæ, at Salycet. *Fuit*,ait [h],*vt hoc obiter recenseam,sanctissimæ Inquisitionis Officium primùm in Hispania B. Dominico commissum; ab eoque,prima exordia sumpsit anno Domini M. CC*. Vterque,inquam,cum hac limitatione;sed non ideò veriùs,vt statim dicam. Similiter Azor. non absolutè, sed quadam tantùm ex parte primum vocat [i]. *Ex Historiis ecclesiasticis didicimus,hoc muneris*, (nimirum,Inquisitorum) *quadam ex parte primùm B.Dominico fuisse mandatum*. Blondus non primum Inquisitorem dicit; sed tunc primùm in Orbe nosci cœptum, cùm Albigensium errores impugnauit [k]. *Cùm in Tolosana,Albiensique Gallorum*

[d] in Præfat. 13.Tom.
[e] num.11.
[f] par.1.3.qu. 47.
[g] part. 3. schol.43.
[h] cap. 114. littera F.
[i] lib.8.c.18.
[k] Decad. 2. li. 7.

11. (margin, beside "Hinc, qui obiicitur")

Gallorum regione hæresis pullulasset, Beatus Dominicus tunc primùm fama nosci cœptus, ad eam extirpandam se contulit. Tali fide citantur, vt nos deterreant. Marinæus Siculus plùs ei aliquid tribuit; sed primatus non meminit, & aliàs falsitatis, vt alij, planè conuincitur. *Procurante*, inquit [l], *Innocentio III. Pontifice Maximo, Beatus Dominicus hæresim apud Tolosam nuper obortam, mira celeritate compescuit.* Hæc Marinæus. Verùm, neque hæresis Albiensis, & Tolosana, quæ tot annos durauit, summa celeritate extincta est; neque in ea extirpanda laborauit Sanctus Dominicus, procurante Innocentio, qui,à Sancto cognito, breui superuixit; sed Arnaldo iniungente, vt idem Sanctus Pater testatum habet. Hugolinus, neque vllum verbum profert, saltem cap. 20. in quo citatur: de Paramo superiùs à nobis dictum [m], nec potuit clariùs loqui pro veritate. Petrus Matthæus nonnihil illis fauet, Iurisperitus magis,quàm Historicus,nec discutiens, aut tractans ex professo; sed obiter, vt alij, rem attingens: & quæ vtcunque accepit aliis tradens, seu bona fide, seu morbo transcribendi, quo in ea facultate,multi laborant. Et putandus dixisse,cùm primùm dixit,quod vulgò in ratiociniis dici solet: *Quenta errada,que no valga*: & se primum dixisse Virum Sanctum, quod nullum alium priorem agnouisset; vbi agnoscat, in illum transiturum. Atque hæc exceptio communis cunctis aliis, quamuis rem expressissent, eorum euacuaret authoritatē Quippe omnes obiter; cùm tamen,qui ex professo rem non tractant,vt tradunt Canonistæ. Mantica de coniect.lib.11. tit.3.n.4. Alciat.& alij,non valeant allegari:quia nihil probant.

[l] de rebus Hisp. lib. 5.

[m] num. 2.

12. Sanè gementibus nostris sub Commendis,contradictores nulli:vnde non mirum,si vnus,aliúsve,quam vnicam putabant,nullo iudicio viam ingrediebantur, nullo delectu.Nunc vbi semel patuit,vel parua semita (quippè nondum inuentis,neque productis Litteris pontificiis) quam veritatis compendium agnouerunt,plures etiam ex exteris ingressi, dilatarunt in iter; & viam regiam, velut præuenerunt,quam per has,atque alias (nam multæ adhuc supersunt) Litteras damus. Ergo, ex antiquis etiam Dominicanis, Theoderico de Apoldia,Vincentio Belluacensi,cæterísque,nullus omninò refertur,neque potest,qui Sanctum Patrem,non dico primum; sed ne Inquisitorem quidem, aut Legatum affirmet ad causas fidei. Recentes,ex Familia Sancti omnes, adeò varij inueniuntur,atque adeò ab antiquis etiam deuiant,vt facilè falsitatis conuinci possint. Nam sunt qui, vt vidimus, ad annum M.CC. quo Sanctus Pater ab Hispania nondum exierat, & forsan Albigenses nondum nouerat: alij ad M.CC.IX. & M.CC XI. Legationem iniunctam ipsi referunt: quibus, vt iam contra Hæreticos pugnaret, ex Abbatis Cistercij delegatione,nondum notus Pontifici, nedum ab ipso Inquisitor creatus fuerat. Alij ad annum. M.CC XV. quo per Fulconem Pontifici innotuit; sed quo haud dubiè instituendæ suæ Familiæ, & quam seruaret Regulæ eligendæ Sanctus intentus, & Pontifex remissus,nihil aliud vacauit pertractare. Sed nec, qui referunt, quæ cum eo colloquia habuit, minutiora narrantes, gloriosam Legationem subticuissent,si ea tunc Sācto à Pontifice iniuncta esset.Ingens itaque cumulus Authorum in paucissimos tantùm redactus est; eósque, quamuis verè aliàs grauissimos,minùs idoneos testes, quia partes: quia inter se dissidentes: quia in his ipsis conuicti falsitatis; quia eorum, quæ narrant prorsus ignari,vtpote tot annorum Centuriis dissiti: neque probant,aut discutiunt; sed dicunt obiter.

13. Vna nobis Sixti V.authoritas incutit reuerentiam, & incuteret metum, si nesciremus, materiam hanc, omninò ex illis esse,in quibus Successores Petri nunquam asserere,nedum diffinire; sed præcisè ad communem, & plerunque ad petentium mentem loqui, in vsu habeant: velut qui sensum suum illis permittant,non adstruentes, sed condescendentes sibi propositis. Posset quidem Pontificis sententia,etiam in his,exequibilem habere authoritatem,vt non diffinitiuam,iudicialem, si partibus citatis, auditísque; & probationibus, atque instrumentis vtriusque perpensis,prolata esset. At parte,neque audita,neque citata; quid,siue potuit,seu voluit iudicare,quod nobis noceat? Maximè,cùm specialia hæc instrumenta, quæ extra corpus Iuris circunferuntur, nedum quæ in solis Archiuiis Vaticanis abdita latent,in scrinio pectoris habere non censeatur: quare nec eis derogatum vult, quoties de eis non facit mentionem. Quid, quòd in eisdem Litteris habetur, Sanctum Petrum Veronę primùm Martyrem occisum ab Hæreticis,ob munus inquirendi in eos illi commissum? & tamen Petrum nostrum de Castro Nouo longè antè ab eisdem occubuisse, propter eandem causam, ne ipsi quidem Authores, contra quos disputamus, negare possunt. Sic Casinenses, Floriacenséśque de pretioso thesauro corporis Sancti Patris Benedicti inuicem decertantes,pontificias pro se producunt Litteras; quæ dum vtrisque officiunt, neutris fauent,atque æquè ab vtrisque repelluntur. Sic Guillelmitæ, tum Benedictini,tum Augustiniani,de Sancto Guillelmo quondam Duce Aquitaniæ,similes proferunt: sic & sacra Familia Montis Carmeli duobus Summorum Pontificum instrumentis, altero Pij IV. Gregorij XIII. altero,hæreditariam succesśionem ab Elia, & Eliseo,vsque ad hæc nostra tempora confirmant: non tamen ideò communem omnium plausum,assensúmve, nedum indubitatam fidem consequi valent. Quin priores, ab ipsa oppositione, partium, aut nihil probant; ex posterioribus, facile esset nobis redarguere Authores,contra quos agimus; quippe qui in illam ipsam succesśionem acriter inuehuntur [m]: nec tamen minùs Pius, Gregoriúsque ei adstipulantur, quàm Sixtus ipsis. Certè hæc,& alia, velut dicta obiter,& ex aliorum mente magis,quàm propria; ne in materia omninò definibili,diffinitionem faciunt, vt Theologi communiter admittunt. Quantò minùs in his,quæ historiam recentiorem,atque à Pagina sacra prorsus alienam,merè concernunt? Grauior materia,& diffinitioni proximior est Sancti Iacobi aduentus in Hispaniam; grauior,haud dubiè, immediatus Petri successor, & designatio illius ab ipso facta:& primum,quatuor Summis Pontificibus, Innocentio II. Leone III. & duobus Calixtis seriò asserentibus,secundum verò à Ioanne III. &,quod miretis,ab ipso Clemente traditum, & postmodum relatum in corpus iuris,in Can. *Si Petrus*.& in Can. *Simon*.8.q.1. nihilominùs negant graues Authores.

[m] Araujo 1. 2. q. 99. disp. 4. sect. 4.

Hæc satis nobis,vt quantumuis moniti,nam id debemus quibusdam Recentioribus [n];sententiam nihilominùs nostram non retractemus: cùm maximè per multos ab hoc annos,continuatam videamus in nostris extirpandarum hæresum,& puniendorum Hæreticorum curam, & potestatem;multis Litteris vltrò, citróque,ad Innocentium datis,& acceptis super hoc ipso: quas in tempore dabimus: nullis penitùs ad Sanctissimum Patriarcham: quas tamen in Regestis Vaticanis exquiri, si fortè inuenirentur, multo labore, & sumptu, non secùs atque nostras, procurauimus. Nec dubium, quin tota ipsa Historiæ series, quàm non retractare debuerimus, palàm faciet. Fortè, & ostendet, potuisse 14.

[n] Sosa, & qui eum in Latinum sermonem vertit, Araujo, ubi suprà.

dentes Hæreticorum, dediti erant vsuris, rapinis, homicidiis, & carnis illecebris, periuriis, & peruersitatibus vniuersis. Isti siquidem ideo securius, & effrenatius peccabant; quia credebant sine restitutione ablatorum, sine Confessione, & pœnitentia se esse saluandos, dummodò in supremo mortis articulo Pater noster *dicere, & manuum impositionem recipere à Magistris suis potuissent. De perfectis verò Hæreticis, Magistratus habebant, quos vocabant Diaconos, & Episcopos, sine quorum manuum impositione, nullus inter credentes moriturus, se saluari posse credebat. Verum, si morienti cuilibet, quantumcunque flagitioso, manus imposuissent, dummodò* Pater noster *dicere posset, ita saluatum, & secundum eorum vulgare consolatum æstimabant, vt absque omni satisfactione, absque omni alio remedio statim euolaret ad Cœlum. Vnde ridiculum, quod super hoc audiuimus, duximus inserendum.*

9. *Quidam credens Hæreticorum, in supremo mortis articulo per manuum impositionem à Magistro suo consolationem tum accepit; sed* Pater noster *dicere non potuit, & sic expirauit. Consolator eius, quid de ipso diceret, nesciebat: saluatus videbatur per receptam manuum impositionem: damnatus, quia non dixerat Dominicam orationem. Quid plura? Consuluerunt Hæretici quendam militem, nomine Bertrandum de Saxiaco, qui erat Hæreticus, quid de illo iudicare deberent: miles autem tale dedit consilium, & responsum: De isto sustinebimus, & dicemus, quòd saluus sit: omnes alios, nisi* Pater noster *dixerint in fine, damnatos iudicamus.* Et paucis interiectis [k]: *Non credimus autem silendum, quòd & quidam Hæretici dicebant, quòd nullus poterat peccare ab vmbilico, & inferius. Imagines, quæ sunt in Ecclesiis dicebant idololatriam: campanas earum, tubas Dæmonum affirmabant. Item dicebant, quòd non peccabat quis grauiùs dormiendo cum matre, vel sorore sua, quàm cum qualibet alia. Illud & inter supremas fatuitates dicebant, quòd si quis de perfectis peccaret mortaliter, comedendo, videlicet, modicissimum carnium, vel casei, seu oui, vel alicuius rei sibi inhibitæ, omnes consolati ab illo, amittebant Spiritum Sanctum, & oportebat eum iterum reconsolari: & etiam saluati, pro peccato consolatoris cadebant de Cœlo.*

k Ibidem.

10. Hactenus hæreses Albigensium Hæreticorum ex Petro Vallsarniensi, in quibus certant blasphemiæ cum fatuitatibus, vt mirum sit, potuisse homines decipi, nisi illecebris carnis, & vana spe salutis absque interuentu pœnitentiæ, excæcarentur. Addit Cæsarius de transmigratione animarum ad varia corpora [l], quam idem Petrus haud ita clarè expressit: *Quidam Monachus, cernens quendam militem in equo sedentem, loqui cum aratore suo, Hæreticum illum æstimans, sicut fuit, propius accedens, ait: Dicite mihi, probe vir, cuius est ager iste? Respondente illo, Meus est, subiecit: Et quid de fructu illius facitis? Ego, inquit, & familia mea de eo viuimus: aliquid etiam erogo pauperibus. Dicente Monacho: Quid boni speratis de eleemosyna illa? respondit miles hoc verbum: Vt spiritus meus gloriosè pergat post mortem. Tunc Monachus: Quò perget? Ais miles: Secundùm meritum suum, si benè vixi, & hoc apud Deum merui, exiens de corpore meo, intrabit corpus alicuius futuri Principis, siue Regis, siue alterius cuiuslibet illustris personæ, in quo delicietur. Si autem malè, corpus intrabit miseri, pauperisque, in quo tribuletur. Credidit stultus, sicut & cæteri Albigenses, quòd anima secundùm meritum per diuersa transeat corpora, etiam animalium, atque serpentium.* Hæc deliria docebant dogmatizantes: &, quod miseris, adeò præualuerunt, vt integras Prouincias post se traherent. *In tantum*, ait Cæsarius eodem loco [m], *Albigensium error inualuit, vt breui interuallo temporis, infecerit vsque ad mille ciuitates: &, si non fuisset gladiis fidelium repressus, puto, quòd totam Europam corrupisset.*

l lib. 5. c. 21.

m ibid.

Nunc aliam Sectariorum differentiam, etsi minùs nociuam, impiam tamen, atque execrandos ritus, & cæremonias proferamus in medium, quibus discipulos de nouo ad se venientes hæreticæ perfidiæ mancipabant. Et quidem de sectatiis aliis, Vualdensibus dictis, hæc habet Petrus [n]: *Erant præterea alij Hæretici, qui Vualdenses dicebantur, à quodam Vualdio nomine, Lugdunensi. Hi quidem mali erant; sed comparatione aliorum Hæreticorum, longè minùs peruersi: in multis enim nobiscum conueniebant, in aliquibus dissentiebant. Vt autem plurima de infidelitatibus eorum omittamus, in quatuor præcipuè consistebat error eorum: in portandis, scilicet, sandaliis more Apostolorum: & in eo, quòd dicebant, nulla ratione iurandum, vel occidendum: in hoc insuper, quòd asserebant, quemlibet eorum in necessitate, dummodo haberet sandalia, absque Ordinibus ab Episcopo acceptis, posse conficere Corpus Christi.* Hæc de secunda specie Sectatiorum. 11.

n Historia Albigens. c. 2.

Verùm de ritibus, cæremoniisque, quibus discipuli; dubium, an vtrorunque, quanuis priorum certum, initiabantur; hæc idem Author sub finem eiusdem capitis [o]: *Quando aliquis se reddit Hæreticis, ille dicit, qui recipit illum: Amice, si vis esse de nostris, oportet, vt renuncies toti fidei, quam tenet Ecclesia Romana? Respondet: Abrenuncio. Ergo accipe Spiritum Sanctum à bonis hominibus, & tunc aspirat ei septies in ore. Item dicit illi: Abrenuncias Cruci illi, quam tibi fecit Sacerdos in Baptismo, in pectore, & in scapulis, & in capite, de oleo, & chrismate? Respondet: Abrenuncio. Credis, quòd aqua illa operetur tibi salutem. Respondit: Non credo. Abrenuncias verò illi, quod tibi baptizato Sacerdos posuit in capite? Respondit: Abrenuncio. Ita accipit ille Baptismum Hæreticorum, & abnegat Baptismum Ecclesiæ. Tunc ponunt omnes manus super caput eius, & osculantur eum, & induunt eum veste nigra, & ex illa hora est quasi vnus ex ipsis.* Hæc satis nobis de perfidis dogmatibus, ritibúsque; déque hæresum statu circa hæc tempora. Verùm, qui de his plura videre volet, atque multiplices eorum diuisiones, subdiuisionésque, consulat Spondanum hoc ipso anno num. 25. & sequentibus. 12.

o ibidem.

1. *Petrus de Castro Nouo, Radulphúsque ad Albigenses missi, 2. docentes primùm, 3. mox etiam minantes, publicam petulantiam gentis compescunt. 4. Forma iuramenti Tolosanorum. 5. Sed occultatis magis, quàm depositis eosundem erroribus, 6. Innocentius Cisterciensem Abbatem addit, 7. præmissa in litteris malorum relatione, 8. Episcoporum oscitantia, 9. & laude eximia Familiæ Cisterciensis 10. Hæreticæ prauitati extirpandæ præficit viros, 11. cum omnimoda, & plena potestate: 12. eiusdem ad Francorum Regem epistola, 13 sæculare auxilium eis implorans. 14. Quid de his Bzouius. 15. Et detectus illius error.*

CAPVT II.

1.

H V N C statum rerum habebant Prouinciæ miseræ, dogmatizantium perfidia, leuitate credentium; &, quod non minùs cunctis dolendum erat, Episcoporum ignaua remissione: cùm Innocentius in primos indignatus, secundis condolens, & tertios à torporis somno excitaturus, nuncios ad omnes statuit transmittendos, viros doctos, & sanctos, qui serpenti se malo opponerent, arcerent lupos, oues reuocarent, & à pastoribus oscitantiam fœdam excuterent. Erant in Monasterio Fontis frigidi, Ordinis Cisterciensis, Monachi duo; Petrus de Castro Nouo, Radulphúsque, vterque in lege Dei exercitatus, vterque zelo feruidus; Petrus, ex Archidiacono Magalonensi (Ecclesia Cathedrali Canonicorum Regularium Sancti Augustini, quæ posteà ad sæculares, & ad Montem Pessulanum translata dicitur,) quod in epistolis Innocentij Papæ videre licet [a], cui idem Innocentius, vel nondum Monacho, quædam alia iniunxisset grauia negotia [b]; Radulphus, dubium vnde; qui ad hoc opus idonei omninò viri, prudentes, iusti, docti, & nulli prorsus labori parcituri, quo errantes reducerent; & quod magis ex vsu videbatur, Episcoporum somnolentiam, aut dissimulationem, reliquorum Ecclesiasticorum licentiam, (nam inde credebatur oriri malum, vt constabat ex litteris,) hanc, iudiciaria potestate compescerent; illam, clamoribus continuis excitarent. Igitur missi ab eo non multò antè, circuiêre Prouincias, arguentes, obsecrantes, increpantes in omni patientia, doctrináque; sed & in omni zelo, in quo, etsi simulatam, aliquam tamen extorserant à multis; nec dubium, quin ab aliis omninò veram, præteritorum errorum resipiscentiam. Rem promam primùm ex Petro Vallsarniensi; quam tamen statim Litteræ pontificiæ, licèt posteriores, nanque primæ non extant, confirmabunt.

a lib. 1. in vulgatis. b lib. 7. epist. 74. & 75. in Regestis.

2. *In Prouincia*, ait [c], *Narbonensi, vbi quondam fides floruerat, cœpit inimicus fidei superseminare Zizania: desipuit populus, Christi Sacramenta, qui est Dei sapor, & sapientia, profanans, factus insipiens, à vera desipiens theosenia, vagus, & vagans per errores in ima factus in inuio, & non in via. Monachi duo Cistercienses, zelo fidei succensi, Frater Petrus, videlicet, de Castro Nouo, & Frater Radulphus, authoritate Summi Pontificis, contra pestem infidelitatis, instituti Legati, negligentiam omnem relegantes, legatione sibi indicta officiosè fungentes, vrbem Tolosam ingressi sunt, & aggressi, à qua venenum principaliter emanabat, plebes inficiens: sicque deficere faciens à Christi cognitione, à veridico splendore, à Deifica charitate. Radix amaritudinis sursum germinans, profundiùs in cordibus hominum conualuerat, nec sine multa difficultate potuit explantari. Suasum est Tolosanis sæpè, & multùm, vt heresim abiurarent, vt Hæreticos relegarent. Suasum fuit eis à Viris apostolicis, sed minimè persuasum. Adeò siquidem morti inhæserant, qui recesserant à vita; affecti, & infecti nequam sapientia, animali, terrenali, diabolica: xpertes illius sapientiæ, quæ desursum est, suadibilis est, bonis consentiens.*

c in Histor. Albig. c. 1.

Tandem illæ duæ oliuæ, illa duo candelabra lucentia ante Dominum, seruis seruilem incutientes timorem, minantes eis rerum deprædationem, Regum, ac Principum dedignationem intonantes, hæreseos abiurationem, Hæreticorum expulsionem eis persuaserunt. Sicque ipsi, non virtutis amore, sed secundùm Poëtam: 3.
Oderunt peccare mali, formidine pœnæ. *quod manifestis indiciis demonstrarunt: nam statim periuri effecti, & miseria suæ recidiuum patientes, in Conuenticulis suis, ipsa noctis medio, prædicantes Hæreticos occultabant.* Hactenus prima missio Petri, Radulphíque, quos quamuis maior Hæreticorum pars, desiderato fructu defraudassent: nihilominùs multos conuertisse, Innocentius ipse affirmat inferiùs dandus: quin coërcuisse petulantiam dogmatizantium, & publica eorum conuenticula detrusisse ad tenebras, nequaquam pro exiguo fructu censendum fuit.

4. Extat apud Guillelmum Katell forma iuramenti, à Tolosanis præstiti, ad vtriusque instantiam anno præterito: quod tamen, ne Historiam truncaremus, in hunc remisimus consultò transcribendum [d]: *Notum sit cunctis præsentibus, atque futuris, quòd Frater P. de Castro Nouo, & Magister Radulphus, Legati Domini Apostolici Innocentij, in præsentia Tolosanorum Consulum, ac multorum aliorum Virorum, & proborum hominum, antequàm Tolosani Consules, nec populus, nec alij probi homines Tolosæ communiter pro fide Catholica Romana facerent sacramentum, & priusquàm sacramentum ab ipsis Consulibus, causa Dei, & amore Religionis eis fuit factum, & similiter ab omnibus aliis hominibus Tolosæ concessum pro ipsis Consulibus, scilicet, quòd vnusquisque Romanam fidem Catholicam iuraret: præfati Legati sua sponte concesserunt, atque in perpetuum propter illud posse, quod Summus Pontifex eis dederat, confirmauerunt omnes illas libertates, vsatica, & omnes illos mores, qui in Tolosa erant, vel constituti habebantur vllo modo, antequàm illa eis facta fuissent sacramenta: & ne propter hæc sacramenta, libertates, vel consuetudines, siue vsatica Tolosæ in aliquo vllo tempore læderentur, vel minuerentur: & hoc idem pro se, & pro omnibus habitatoribus Tolosæ, pro præsentibus, & futuris Consules sacramentum facientes, prædictorum Legatorum assensu, & voluntate, integrè sibi retinuerunt; prætereà præfati Legati mandando Consulibus concesserunt, vt omnes, quicunque facerent sacramentum pro fide Catholica Romana, pro fidelibus Christianis habeantur, & si*

d Guillelm. Katell in Hist. Comitum Tolosæ.

& si fortè aliquis, vel aliqui de iurantibus, priusquàm faceret sacramentum, de hæresi fuerint accusati, in aliquo rebus, vel personis eorum officere non possint. Quæ omnia præfati Legati promiserunt à Summo Pontifice confirmari. Veruntamen, si qui fuerint rebelles, & sacramento resistentes, & similiter in illos, & non alios sententiam excommunicationis ponere debuerunt; nam ita præscripti Legati illico [illegible] superius determinata sub pactione [illegible] ... uerunt, ac concesserunt in præsentia Raymundi, Tolosani Episcopi, & Vuillelmi de Lantesio, Abbatis Sancti Saturnini, & Raymundi de Realto, &c. Qui omnes pro se ipsis, & pro omnibus eorum sociis, qui tunc erant de Capitulo, & pro vniuersis hominibus, & fœminis Tolosæ præsentibus, & futuris, hoc mandatum, confirmationem, & laudationem à præfatis Legatis receperunt. Ad hæc omnia fuit præsens Petrus Sanius, qui est de toto testis, & scripsit chartam istam vndecimo die exitus mensis Martij, regnante Philippo Rege Francorum, & Raymundo Tolosano Comite, & Raymundo Episcopo, anno millesimo ducentesimotertio ab Incarnatione Domini. Hactenus Acta Tolosæ per Petrum, & Radulphum à Papa missos.

5. At Innocentius, qui in ouium sibi commissarum promouenda salute, nihil factum putabat, quandiu non omnia: neque publica tantùm mala vitanda sibi; sed priuata, & occulta non dubitabat: cùm in Episcopos, aut vniuersam culpam, aut maiorem illius partem coniiceret, qui ne canum ab ipso præmissorum latratibus potuissent excitari: quam illi haberent ordinariam potestatem, delegare decreuit selectis viris, quos ad hoc opus specialiter destinauit; Arnaldum, scilicet, Abbatem Cisterciensem, qui dudum assumptus ad Cistercium, ex Grandisylua, & Tolosanos nosceret, & ab eis nosceretur, venerareturque, & duos illos Petrum, atque Radulphum, quos in paucis probatos eiusdem causæ, & fideles inuentos, iuxta patrisfamilias documentum supra multa putauit constituendos. Ergo his tribus delegata iurisdictione, quæ Episcoporum erat iure communi, ad inquirendum, procedendúmque contra Hæreticos, atque eosdem puniendos, tam per censuras, quàm per confiscationem bonorum, & per alias pœnas; inuocato etiam, si opus fuisset, Principum sæcularium auxilio, quod nunc vocamus, brachium sæculare, hoc ipso anno litteras transmisit, in hunc tenorem [d]:

d lib. 7. epist. 72.

6. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis, Abbati Cisterciensi, & Petro, & Radulpho Monachis Fontis frigidi, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Etsi nostra nauicula piscatoris interdum iactetur fluctibus, & ventorum impulsus patiatur, cùm ab his, qui foris existunt, persecutiones patitur, & pressuras: de illius tamen protectione confisa, qui Petrum ambulantem in fluctibus, ne mergeretur, erexit, & promissione secura, quæ ait: Portæ Inferi non prævalebunt aduersus eam, exteriùs non timet naufragium, sed interiùs periculum in falsis Fratribus plus veretur. Ecce etenim inconsutilis vestis Christi, cui manus crucifigentium pepercerat, per eos rumpitur, qui eum in membris suis iterum crucifigunt: & non præ multitudine, sed præ malitia piscium, scinditur rete Petri, dum conuersi, qui oues putabantur, oues rapiunt, & dispergunt, & exeuntes à nobis, qui non erant ex nobis, nos tanto grauiùs persequuntur, quantò familiaris nocet ampliùs inimicus; & minùs lupi vitantur ab ouibus in ouium vestimentis.

7. *Ecce reptilia, quorum non est numerus, quæ olim insidiabantur calcaneo, vt cum equo prosternerent ascensorem: occultè tamen repentia in puluere latitabant; nunc insurgunt in faciem, & apertas insidias moliuntur. Animalia quoque pusilla, quæ suas fouentes foueas, vineam Domini latenter consueuerant demoliri, nunc messem Dei facibus ad caudas ligatis potenter exurunt; & non sicut catulus leonis in abditis latitans, sed sicut leo paratus ad prædam, animalia magna circuierunt, & quærunt, quos deuorent, concepta fiducia, quòd Iordanis in ora influat eorundem. Ecce frumentum, quod paterfamilias euangelicus conseminauerat ex crescentibus zizaniis, quæ inimicus homo superseminauerat, suffocatur: & bruchus, & locusta consumunt, quæ videbantur fructum centesimum polliceri: & Dathan, & Abiron in Moysem, & Aaron impudenter insurgunt: & oues, præter vestigia gregum, abeunt, & vnicum vnius pastoris ouile contemnunt, diuersa sibi tabernacula facientes.*

Et licèt sic quodammodo innouari videantur tempora Dominicæ Passionis, cum rursus in necem Christi Herodes conueniant, & Pilatus: Simon tamen, tanquàm grauentur somno eius oculi, adhuc dormit; nec exerit in malum gladium; sed torpere ipsum patitur in vagina, dum hi, quos in partem sollicitudinis euocauit, vt Israel populum custodirent, super gregem suum vigilias noctis vigilant; sed dormiunt potiùs, & dormitant, & prohibent à sanguine manus suas, licet in eorum oculis cum Madianitide coeat vir Iudæus. In mercenarium ergo pastor degenerat, dum pascens, non populum, sed se ipsum, quærit in ouibus lac, & lanam; nec lupis in ouile insurgentibus se opponit, nec se obiicit obicem, aut murum pro Domo Domini ascendentibus ex aduerso; sed, quia mercenarius est conuersus in fugam, cùm possit perturbare peruersos, & negligat, eorum conuincitur iniquitatis fauere. Cúmque declinauerint ferè omnes, & facti simul inutiles sint quamplures, vix est, qui cum Moyse causam Dei gladio in populo exequatur, & causam populi alleget precibus apud Deum, vel cum Phinees sanguine proximi Deum placet, & in populis faciat vltionem. 8.

Gaudemus autem, & bonorum omnium largitori, quas possumus, gratiarum exoluimus actiones, quòd in Ordine vestro multi reperiuntur habentes zelum Dei secundùm scientiam, potentes in opere, & sermone, ac parati de ea, quæ in nobis est, fide, & spe, omni poscenti reddere rationem, in quibus etiam eam vigere credimus charitatem, vt animas suas pro fratribus suis ponant, si necessitas Ecclesiæ postulauerit, qui tantò sunt ad confutandos fabricatores peruersorum dogmatum aptiores, quantò minus in eis, quid reprehendere valeat, valebit æmulus inuenire. Cùm bonum testimonium habeant ab his etiam, qui sunt foris, quòd in eis vita Sanctorum sana doctrina concordet, & non minùs viuificet vita doctrinam, & sit, videlicet, sermo eorum viuus, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti; quam doctrina vitam informet, vt hoc in eorum legatur moribus, quod sermonibus explicatur. Licèt igitur ad conterendum caput reptilium, vulpes paruulas capiendas, & sæuientis lupi, & rugientis leonis, maxillas in fræno cohibendas, & chamo, ne lacerarent de cætero vestem Christi, & Ecclesiam laniarent, vos filij R. P. ad verbum exhortationis nostræ duxeritis laborandum, nec fuerit labor vester inanis, cùm Dominus direxerit gressus vestros. 9.

Quia tamen messis est multa, operarij autem pauci; tibi fili Abbas, omnis sollicitudinis huius in remissionem tuorum peccaminum, de consilio Fratrum nostrorum pondus imponimus, Discretioni vestræ, per apostolica scripta mandantes, quatenus omnes pariter ad extirpandam hæreticam prauitatem, in nomine Domini procedatis, vt ad ouile Christi oues reducatis errantes, & si 10.

si quæ in contumacia sua fortè persistant, quæ vocem pastoris illius, qui Beato Petro successit in officio pastorali, non audeant, nec redire valeant ad ecclesiasticam vnitatem, Satanæ in interitum traditas nuncietis, & expositas personas eorum exilio, & iudicio sæculari, & bona confiscationi subiecta, ad confiscationem bonorum ipsorum, & præscriptionem perpetuam personarum, tam charissimum in Christo filium nostrum Philippum, Regem Francorum illustrem, & Ludouicum natum ipsius, quàm Comites, Vicecomites, & Barones ex ipsis partibus constitutos ad id ex parte nostra propensiùs commonentes, & iniungentes eis in remissionem omnium peccatorum. Cùm illos, qui contra Hæreticos fideliter laborarint, eadem indulgentia gaudere velimus, quam in Terræ sanctæ subsidium transfretantibus indulgemus.

11. *Vt autem iniuncta vobis, non tam nostra, quàm diuinæ legationis imperio, officium possitis meliùs, & liberiùs exercere, plenam vobis in Aquensi, Arelatensi, & Narbonensi Prouinciis, & vicinis etiam Diœcesibus, si quæ sunt Hæreticorum labe pollutæ, concedimus facultatem destruendi, disperdendi & vellendi, quæ destruenda, disperdenda, & euellenda noueritis; & ædificandi, & plantandi, quæ ædificanda fuerint, & plantanda: illos, qui contra prohibitionem vestram venire præsumpserint, canonicè puniturí: si qui verò pro violenta manuum impositione, in lata sententia canonem inciderit, authoritate nostra suffulti, ei absolutionis beneficium impendatis: iniungentes eisdem, vt contra Hæreticos accingantur. Si quid difficile vobis occurrerit, quod consilium apostolicæ Sedis exposcat, nos super eo per vestras litteras consuletis. Taliter autem vos procedere volumus, & monemus, vt modestia vestra, cùm nota fuerit vniuersis, obmutescere faciat imprudentum hominum ignorantiam, nec appareat quicquam in verbo, vel actibus vestris, quod Hæreticus etiam valeat reprobare. Quòd si non omnes, duo vestrûm, &c. Datum Laterani, quarto Kalend. Iunij, Pontificatus nostri anno septimo.* Hactenus Litteræ Innocentij Papæ ad tres ab eo creatos Inquisitores. Porrò ad Philippum Francorum Regem Augustum, eadem die alias destinauit, quæ ita habent [e]:

e lib. 7. ep. 79.

12. *Perillustri Regi Francorum.*

Ad Sponsæ suæ vniuersalis Ecclesiæ munimentum, pontificalem, & regiam Dominus instituit Dignitatem; vnam, quæ foueret filios; aliam, quæ aduersarios expugnaret: vnam, quæ subditorum vitam verbis instrueret, & exemplo; aliam, quæ iniquorum maxillas in fræno cohiberet, & chamo, ne pacem Ecclesiæ perturbarent: vnam, quæ inimicos diligeret, & pro persecutoribus etiam exoraret; aliam, quæ ad vindictam malefactorum, & laudem bonorum gladium materialem exereret, & armis quietem ecclesiasticam tueretur. Expedit igitur, vt spiritualis authoritas, & sæcularis potestas suæ causam institutionis attendentes concurrant ad Ecclesiæ defensionem in vnum, & vtraque alteri suffragetur: vt quos à malo Ecclesia non reuocat, disciplina brachij sæcularis compescat; & eos, quos de feritate propria confidentes, gladius materialis non timet, spiritualis vnctio subsequatur: ne igitur sine causa portare gladium videaris, oportet, vt apprehendas arma, & scutum, & in adiutorium eius potenter exurgas, cuius vestis, quod dolentes referimus, in Regno Francorum scissuram patitur, cuius vineam vulpes paruulæ demolitur, & cuius oues luporum insultibus exponuntur. Intrant etenim Regnum ipsum lupi rapaces, & ouium vestimentis, qui oues rapiunt, & dispergunt; & cùm ecclesiasticam non timeant disciplinam, vtpote ab Ecclesia separati, tanto in ouile Christi licentiùs debacchantur, quantò minùs inuenerunt hactenus, qui temporaliter ipsis resisteret, & causam Dei apud eos gladiis allegaret.

Monemus igitur Serenitatem tuam, & exhortamur in Domino, & in remissionem peccatorum, quatenus vel per te ipsum, si fieri poterit, vel per charissimum nobis in Christo filium tuum Ludouicum, aut alium virum prudentem, peruersitatem eorum potenter oppugnans, quantùm ecclesiasticam diligas vnitatem, patenter ostendas, & tam Comites, quàm Barones, vt eorum bona confiscent, & prius præscribant, tradita tibi cœlitùs potestate, compellas communiter: quia non caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obuiare, vt facientes, & consentientes par pœna constringat: si qui Comitum, Baronum, vel Ciuium eos de terra sua eliminare noluerint, aut eos receptare præsumpserint, aut ausi fuerint confouere, ipsorum bona confisces, & totam terram eorum Regio Fisco non differas applicare. Dilecto quoque filio Cisterciensi Abbati, & P. & R. Monachis Fontis Frigidi, apostolicæ Sedis Legatis, quos ad hoc specialiter destinamus, sic assistat regia magnitudo, vt gladij spiritualis profectum, materialis supplere gladius comprobetur: & tu, præter gloriam temporalem, quam tam pio, & laudabili opere consequeris, eam obtineas veniam peccatorum, quam in Terræ sanctæ subsidium transfretantibus indulgemus. Dat. Later. 4. Kal. Iunij. Ita ad Regem Innocentius. 13.

Porrò vtrarunque istarum Litterarum meminit Bzouius, hoc ipso anno scribens in hæc verba [f]: 14. f num. 11. hoc anno.

Præcipuè verò negotium fidei ab Hæreticis Albigensibus periclitantis, summo studio curauit (scilicet, Innocentius) *pertractandum. Hoc enim anno Cisterciensem Abbatem vnà cùm duobus Monachis Fontis frigidi, apostolicæ Sedis Legatos cum plenaria facultate, & amplissimis facultatibus Legatorum, ad extirpandos illos misit, & tum Aquensi, tum Senonensi, Arelatensi, & Narbonensi Archiepiscopis, eorúmque Suffraganeis Episcopis, authoritate apostolica præcepit, vt laborantibus contra Hæreticos Legatis omnem operam exhiberent. In eandem rem Philippo Regi Galliarum scripsit, vt aduersùs eosdem Hæreticos sui Regni arma susciperet, atque ad eos debellandos sese accingeret, ne videretur eorum errori participare, si illorum manifesto errori desineret obuiare.* Hactenus Bzouius, prouido consilio; ne vel Historiæ, si penitùs omitteret, vel, si transcriberet, familiæ suæ deesset, quæ primas Litteras inquirendi contra Hæreticos parenti suo traditas gloriatur.

15. Illud tamen, vt puto, minùs prouidè ab hoc Authore factum, quòd aduentum Episcopi Oxomensis, atque Sancti Dominici ad Montem Pessulanum per biennium anticipato [g]; quippe ne nostros incumbentes muneri sine ipso agnosceret, hoc anno illis occurrisse ait; quos tamen constat, non transgressos Castellæ fines, nedum in reditu à Romana Curia, pertransiisse Vasconiam, vsque ad annum M. CC. VI. vt in eo manifestè demonstrabimus. Nec potuit ignorare Bzouius rationem temporis, quæ & à suis Authoribus agnoscitur, & ab eodem Petro Vallsarniensi, quem non semel transcribit, vtpote oculatum omninò testem, speciali etiam de aduentu virorum facto capitulo, verbis satis expressis commemoretur [h]: *Anno, inquit, Verbi incarnati millesimo ducentesimo sexto, Oxomensis Episcopus, Diegus nomine, vir magnus, & magnificè extollendus ad Curiam Romanam accessit, &c.* Et paulò inferiùs: *Factum est igitur, dum rediret à Curia, & esset apud Montem Pessulanum, inuenit ibi Venerabilem Virum Arnaldum Abbatem Cisterciensem, & Fratrem Petrum de Castro Nouo, & Fratrem Radulphum Monachos Cistercienses, &c.* Sed de his suo loco. Nunc quæ de initio officij Inquisitionis cœpta est agitari nostris temporibus, ex dictis, Controuersiam proponamus.

g num. 2.

h Histor. Albig. cap. 3.

I. Initium

1. Initium Sanctæ Inquisitionis à nobis olim, 2. & quo motiuo: relatum in Cistercienses, 3. plures sequaces habuit: 4. atque aliquos, ex Dominicana Familia impugnatores. 5. Fundamenta illorum, 6. deinde nostra, 7. ex instrumentis firma; 8. qualia nulla producunt Dominicani. 9. Quid de tempore, 10. & quo anno declarata, à Clemente, permanentia Officij, seu perpetuitas. 11. Perpensi Authores, qui oppositum affirmant, 12. & dictum, qui, & quales. 13. Quam vim obtineat Bulla Sixti V. 14. Demum resolutio, & conclusio totius dubij.

CAPVT III.

1. Priusquam has Litteras, aliásque complures eiusdem argumenti, quas inferiùs adducam, ex Regesto Vaticano desumptas, nancisceremur, cùm Lauream nostram ante sex, & triginta annos vulgatam, scholasticarum disputationum tædio subleuando, quibus iam præeramus, scriberemus; sacrosanctæ Inquisitionis Tribunal incepisse à nostris asseuerauimus: ea præcipuè ratione, quòd hoc anno millesimo ducentesimoquarto, quo sacra Dominicana Familia nondum exorta; atque eius illustrissimus Parens Sanctus Dominicus, Oxomensis Canonicus, intra suæ Cathedralis Ecclesiæ claustra (nam erat regularis) continebatur; iam Arnaldus, iam Petrus, Radulphúsque extirpandis hæresibus, & compescendis Hæreticis præfecti; non ordinaria, quæ propria Episcoporum; sed delegata vterentur authoritate. Nec quicquam aliud constituit Sanctum Tribunal, quàm delegata quibusdam iurisdictio super negotiis fidei, quæ aliàs ad Episcopos, tanquàm ad successores Apostolorum, & nequaquam ad alios spectaret. Porrò hanc exercentes iurisdictionem Abbatem, & Monachos, inuentos post biennium à Sancto Patre, cùm redeuntem à Romana Curia, per Galliam Narbonensem, Ecclesiæ suæ Venerabilem Episcopum, Didacum de Acebes, comitaretur. Demum Arnaldi mandato, & commissione, eundem Sanctum subiisse id munus, officiúmque, quod ipsemet testatur in suis Litteris, quas velut indices obtentæ Dignitatis, Dominicani Authores pro se adducunt [a]: *Authoritate*, inquiunt, *Domini Abbatis Cisterciensis, apostolicæ Sedis Legati, qui hoc nobis iniunxit officium*, &c.

[a] apud Ferdinand. del Castillo, & alios.

2. Addidi etiam hoc ipsum ante me, à Paramo traditum, libro de origine, & progressu Sanctæ Inquisitionis, dum ipsa Historiæ serie, & contextura velut cogente, in hæc verba prorumpit satis aperta: *Sanctissimæ ergo Inquisitionis officium eo tempore sumpsit exordium, quo impiis erroribus, & blasphemiis execrabilibus Albigensium, Comitatus Tolosanus infectus, & penè extinctus erat. Tunc enim gloriosus Deus Innocentio III. Summo Pontifici eam mentem iniecit, vt Petrum de Castro Nouo Monachum virtutis, & sanctitatis gloria florentem, crearet Legatum, & ad illam Prouinciam ad Christum Seruatorem nostrum reducendam mitteret.* Ita Ludouicus de Paramo: quibus verbis, siue tempus initij pandant, siue initium, siue vtrunque, vt apparet probabilius; omnia in hunc annum, & in nostros refert: quippe tunc ait officium incepisse, cùm Petrus Legatus; neque aliam inceptionis, siue exordij causam assignat, quàm quia ad hoc munus destinatus ab Innocentio: eam nanque vim habet, aduerbium, *enim*, vt causam reddat præcedentis propositionis.

3. Hæc à nobis insinuata illic vtcunque, atque gratium ex Dominicana Familia Scriptorum authoritate firmata, mouerunt multos, non vt crederent tantùm; sed vt traderent, incepti officij Sanctæ Inquisitionis, siue gloriam, seu laudem, in Cistercienses fore referendam. Ita ex nostris Chrysostomus Henriquez libro primo Fasciculi, distinctione 22. à cap. 3. & deinceps; & libro 2. distinctione 35. cap. 8. latè, & qua solet eruditione, Anthonius Brandaonius, Regius in Lusitania Archichronologus, libro 12. Monarchiæ Lusitanæ cap. 23. & 24. idem qui suprà Henriquez in Menologio, ad quartamdecimam diem mensis Martij; Laurentius de Zamora Monarchiæ mysticæ, par. 6. in Vita Sancti Dominici; & alij. Ex exteris, Aubertus Miræus, Bruxellensis, vir æquè pius, eruditúsque, ac de ecclesiastica antiquitate optimè meritus, libro 5. Originum, cap. 16. quod est, *De Beato Petro de Castro Nouo Martyre, primóque Inquisitore hæreticæ prauitatis.* Sub finem autem capitis hæc habet: *Hæc visum fuit paulò latiùs deducere, vt contra vulgi opinionem ostenderemus, non Dominicanis, sed Cisterciensibus primùm instituta aduersùs hæreses Inquisitionis officium deberi acceptum.* Et paulò inferiùs: *Plura qui de his volet, Angelum Manricum consulat in Laurea euangelica, Salmantinæ anno 1620. Hispanicè edita.* Hæc Vir insignis, & cunctis suspiciendus. Miræum imitatur Hugo Menardus, Benedictinus Monachus, libro 2. suarum obseruationum ad Martyrologium monasticum, ad diem quintam Martij, vitiato nostro nomine, quippe Franciscum, non Angelum appellat: sed producta Innocentij III. Bulla de glorioso Martyrio Beati Petri, quam suo tempore nos etiam proferemus. Vtrique consonant eruditi Viri, Robertus Claudius in sua Gallia Christiana, sub titulo, *Archiepiscopi Narbonenses*, folio mihi 92. *Arnaldus* (inquit) *ex Abbate Cisterciensi 16. primus Inquisitor fidei in Gallia*, &c. Illustrissimus Apamiarum Episcopus, Henricus Spondanus, ad annum M.CC.VIII. num. 4. Et multis mihi titulis colendus R.P. Paulus Sherlogus, Societatis Iesu, tomo 3. in Cantica, vestigatione 34. num. 31. aliíque, quos longum esset omnes recensere.

Cæterum, quanuis hos omnes Authores pro nobis habuerimus; haud tamen alij nonnulli defuêre, (quos videtim, ex Dominicana Familia omnes,) qui se opponerent: nec gloriam suis, communi ferè calculo delatam per multa tempora, transferri ad alios æquanimiter paterentur. Hi sunt Frater Alfonsus Placentinus in sua concertatione prædicatoria, ad annum Christi M.CC.XVI. §. 2. & 3. Frater Ludouicus de Sosa, in sui Ordinis Historia Lusitana, lib. 1. cap. 3. & 4. & nouissimè perdoctus sanè Magister Frater Franciscus de Arauxo, Sacræ Theologiæ in hac Salmanticensi Academia Primarius pro Familia sua, Professor, in Commentariis super secundam secundæ D. Thomæ, quæst. 12. artic. 1. & 2. dubio 4. 4.

Fundamentum eorum omnium duplex: euasio vnica, (nam euasionem non verear nominare,) illud desumptum

desumptum ex communi traditione, & Sixti V. Pontificis Maximi, in Litteris quibusdam, authoritate: hæc,quæ,vt verum fatear, in verbis hæret; & quam de re instituimus quæstionem, de solo nomine ,censet agitari. Ordiar à responsione, quæ propior dictis, & faciliorem dicendis viam sternet. Inde ad vtrunque fundamentum gradiar; neque vt eludam,aut fugiam; sed vt perpendam.

5. Ergo alios esse Legatos apostolicos, alios Inquisitores contra Hæreticos; illos, qui vices Pontificis exerceant per totam terram suæ Legationis,velut vice Pontifices: hos, quibus vnicum fidei negotium specialiùs curandum committatur: illos, qui multa cæteris iniungant, quæ per se ipsos nequeant exercere; hos, qui exerceant iudiciariam potestatem aduersùs Hæreticos; per censuras,& pœnas temporales omninò exterminandos, vel conuertendos: illos, si non de latere legentur, sed ad specialem causam, qui statim expirent,causa peracta:hos,quorum maneat diuturnior iurisdictio, atque ad similes causas perseueret. Ita ferè Franciscus de Arauxo, qui doctiùs cæteris. His porrò distinctionibus præmissis,respondere conatur in hunc modum. Iniunctum nostris legationis munus, quod passim aliis; Inquisitionis (eatenus non visum) nequaquam ipsis, sed Dominico Parenti; primum quidem ab ipsis, tanquàm à Sedis apostolicæ Legatis (nam hoc non negant,nèque ipso Sancto fatente, negare possunt) mox immediatè ab Innocentio fuisse impositum; confirmata, quam à nostris accepisset, seu maius immediatè accepta iurisdictione. Potuisse nostros committere id munus,atque aliis delegare,non exercere.Exinde nunquam vocatos Inquisitores,sed Legatos; quam dignitatem neque habuit Sanctus Dominicus: nec, si habuisset, primus credendus foret, ante quem, non soli Arnaldus, Petrúsque, ac Rodulphus; sed tot alij quotidie Legati essent. Hinc porrò inquiunt (quæ præcipua habent fundamina) constans omnium Scriptorum opinio est, id primum munus exercuisse in Ecclesia Patriarcham Sanctum; quod Camillus Campegius,Franciscus Peña, Zanchinus Hugolinus, Petr.Matthæus,Lucius Marinæus Sicul.Blondus,Azor,Ignatius Salycet. Aimericus,Bernard.aliique, quos refert Ludou.de Sosa [a], testificantur. Hinc demum Xisti V. Summi Pontificis,veluti definitio,Litteris datis anno M.D.LXXXVI. super celebranda B.Petri Veronensis,ex sacra Prædicatorum Familia, Solennitate: in quibus, inter alia hæc habet verba [b]:*Imò verò imitatione accensus* (scilicet,B.Petrus) *Sancti Patris Dominici, vt ille perpetuis,& concionibus,& disputationum congressibus,Officioque Inquisitoris,quod ei primùm prædecessores nostri Innocentius III.& Honorius III. commiserant contra Hæreticos,mirabiliter se gessit,&c.* Et paulò inferiùs: *Quamobrem post Beatum Dominicum non immeritò Princeps appellari debet sacrosancti Officij Inquisitionis; cùm ipse primus illud suo sanguine consecrauerit,&c.* Hæc fundamenta sententiæ Aduersariorum (si tamen ita licet nominare) nam reliqua, aut futilia, (ingenuè dicam,) aut ipsa Historia adeò defectuosa, vt non mereantur à nobis memorari.

a loco suprà.

b Hist. Dominic. lib.1. cap.3.

6. Ego sanè, si Arnaldum Cisterciensem,si Radulphum, si Petrum absolutè institutos Legatos legerem, qui vices Innocentij, Summi Pontificis, siue omnes, siue aliquas in eisdem Prouinciis exercerent; haudquaquam pertinax sententiæ primæ obstrictus, aut in ea abundans perseuerarem: quippe qui, vt alibi etiam professus sum,in his Cistercij Annalibus non laudatorem agam,sed Historicum; qui vera, quàm placentia, aut illustrantia semper antefetam.

Verùm, cùm primùm Pontificis Litteras vidi, id vnum mihi penitùs persuasi,aut nullos vnquam institutos Inquisitores in causis Fidei, aut Arnaldum, & Petrum,Radulphúmque,his Litteris creatos ab Innocentio;quod ex eisdem lectori meo ostendere,nequaquam graue, aut arduum reputabo. In primis namque nulla illis potestas ad alias causas:nulla alia iurisdictio concessa est; sed præcisè mittuntur contra Hæreticos [c]: *Discretioni vestræ per apostolica scripta mandantes, quatenus omnes pariter ad extirpandam hæreticam prauitatem, in nomine Domini procedatis,vt ad ouile Christi oues reducatis errantes, & si quæ in contumacia sua fortè persistant,&c. Satanæ in interitum traditas nuncietis; & expositas personas eorum exilio;& bona confiscationi,&c.* Et in Litteris ad Philippum Francorum Regem:*Dilecto quoque Filio Cisterciensi Abbati,& Petro,& Radulpho Monachis Fontis Frigidi apostolicæ Sedis Legatis, quos ad hoc specialiter destinamus.*

c lib. 7. ep. 76. & sup. c. præceden. n. 10.

Deinde ad procedendum in causa Fidei, & Hæreticos, aut puniendos, aut compescendos, omnem eis indulget authoritatem;nec exercendam per alios; sed per se ipsos [d]: *Vt autem iniuncta vobis,non tam nostra, quam diuinæ legationis imperio, officium possitis melius, & liberiùs exercere, plenam vobis in Aquensi,Arelatensi,& Narbonensi Prouinciis,& vicinis etiam Diœcesibus, si quæ sunt Hæreticorum labe pollutæ,concedimus facultatem destruendi, disperdendi, euellendi,quæ destruenda, disperdenda,& euellenda noueritis; & ædificandi,& plantandi,quæ ædificanda fuerint,& plantanda. Illos, qui contra prohibitionem vestram venire præsumpserint,canonice puniatis.* Tertiò, quod Inquisitorum proprium est, implorare iubentur,cùm opus fuerit, auxilium brachij sæcularis:proscribitur, & pœnæ confiscationis, aliæque, quæ quo & Regi propriæ Hæreticorum,præscribuntur.Et quartò tandem assignatur causa, ob quam potestas hæc,& iurisdictio,quæ propria Episcoporum,aliis ab ipsis à Papa delegetur: eorum oscitantia, atque remissio, ibi: *Dum tamen quos in partem sollicitudinis euocauit, vt Israël populum custodiret, super gregem suum, vigilias noctis non vigilant, sed dormiunt potius, & dormitant*, &c. Haud dubiè credo, nullas datas Litteras, siue antè, siue pòst, quæ magis exprimant Officium Inquisitionis. Porrò commissam per eas potestatem ad nullas alias penitùs patere, præterquàm causas Fidei, non solùm ipsa illarum continentia manifestè declarat, sed plures aliæ Litteræ conuincunt, ad eosdem directæ non multò pòst,quas capite sequenti, & infrà etiam in tempore reddemus. Quippe ad alia negotia pertractanda,quæ multa illis iniuncta, diuersæ semper, & nouam delegantes iurisdictionem. Qua quando indiguissent,si Sedis apostolicæ Legati cum plena potestate creati essent?Haud aliter, qui hodie exercent munus Inquisitorum,ad causas fidei,nullis,sed si quas alias tractaturi sunt, nouis Litteris egent; quæ tamen pro eis,quos Nuncios appellamus,quia plenaria legatione funguntur,superfluæ essent. 7.

d ibidem.

Sed age iam, & gratis admittamus; nostros aliàs extitisse Legatos Summi Pontificis, cum plenissima etiam facultate Legatorum à latere: quod tamen, si negetur, vnde possit probari, nequaquam video: ánne ideò in speciali causa Fidei, quæ ad Episcopos pertinebat iure ordinario, sed ipsis, specialibus his Litteris, & speciali mandato committebatur, Legatorum generali potestate, & non magis delegata vterentur iurisdictione? Certè, si alius quicunque Legatus esset, & ipsi harum virtute litterarum in negotio procederent, impediri ab 8.

ab eo, siue etiam præueniri, minimè possent. Cap. *Studuisti.* cum vulgatis. de officio Legati. Ergo neque si ipsi Legati essent, procedebant vt tales: sed merè vt delegati ad causas Fidei, adeóque vt veri, & proprij Inquisitores, quales hodiéque habet Sacrum Tribunal, quos nihil aliud esse, quàm delegatos ad eiusmodi causas, imò neque alio nomine appellari, adeò vulgare est, vt nulla ferè indigeat probatione. Cap. *Accusatus.* 8. de hæret. lib. 6. *Cùm negotium fidei per occupationes alias non debeat impediri, pestis Inquisitores hæreticæ, à Sede apostolica delegati, de diuinationibus, aut sortilegiis intromittere se non debent.* Cap. *Per hoc.* 17. eod. tit. *Per hoc, quòd negotium hæreticæ prauitatis alicui, vel aliquibus in aliqua prouincia delegatur, Diœcesanis Episcopis, quin ipsi authoritate ordinaria, vel delegata, si eam habuerint, procedant, nolumus denegare.* Litteræ Regum in fauorem Inquisitorum, apud Heimericum part. 3. in principio: *Cùm Religiosus, & dilectus noster Inquisitor hæreticæ prauitatis, in Regnis, & terris dominio nostro subiectis à sancta Sede apostolica delegatus, &c.* Quin & Authores, qui Sanctum Dominicum Inquisitorem vocant, quanuis recentes, vtuntur eisdem verbis. Paramo de origine Inquisitionis, lib. 2. tit. 1. cap. 2. *Extant Litteræ eiusdem Sancti Patris,* (nempe, Dominici,) *cùm nondum delegati Inquisitoris apostolicâ authoritate munus obiret.* Quod item passim apud alios videre licet. Non ergo solùm constat de re officij, sed de nomine etiam: neque aliud, aut diuersum sortitos fuisse nostros Inquisitores, ab eo, quo hi, qui hodie tales sunt, & qui eos præcesserunt, condecorantur.

9. Iam quod obiicitur, in Litteris nostrorum permanentiam Officij subiecri; quippe non exprimunt, an finita causa, iurisdictio expiraret, aut lapsu temporis, seu morte eius, qui eam delegauisset: mirum est, ab Authoribus doctis potuisse obiici. Etenim, quandiu nullæ proferuntur, quibus id munus iniunctum S. Dominico, ab Innocentio, aut Honorio probari possit (nedum cum ea clausula speciali, quæ signet permanentiam iurisdictionis) iniustè penitùs in nostris desideratur. Satis, supérque vrbanitati damus pietatique, si aliquas credamus extitisse, quæ ab aliquo ex his duobus Pontificibus immediatè manauerint, cùm, sicut diximus, nullæ proferantur, cùm Bzouius, cui Regesta omnia patuerunt, Annalibus Ecclesiæ continuandis, nullas inuenerit, etiamsi nostras côstet inuenisse vt ipsemet testatur [d]; cùm nullus antiquorum Scriptorum tales litteras datas testificetur: adeò, vt idemmet Bzouius [e], cùm eam ipsam Parenti suo gloriam vellet asserere ad annum Christi M. CC. XV. vni tantùm nitatur fundamento, litteris Sixti V. quæ post annos trecentos septuaginta, nullo examine præuio, datæ fuerunt. Demum, cùm idem Sanctus, qui expressit, exercere se munus authoritate Abbatis Cisterciensis, non alibi exprimere inueniatur, authoritate Innocentij, Honoriíve, illud, aut exercuisse, aut continuasse. An minùs dignũ Innocentij nomẽ, Honoriíve instrumentis præponi? aut exprimenti Legati authoritatẽ, authoritas legantis, si ea vsus fuisset, subticeretur? Credamus tamen, si volunt, suis Authoribus, quanuis recẽtibus, variis, suspectísque, (quod statim annotabo,) Litteras expeditas, quas nullus vidit, nullus ab his, qui viderunt, haurire potuit: sed clausulas, quas ne vnus quidem illorum hactenus somniauit, non pro libito nostro confingamus, maximè contra morem totius æui.

[d] in Præfat. 13. Tom. [e] num. 11.

10. Et quidem eam clausulam contentam in aliquibus Litteris ante tempora Clementis Papæ IV. nullus dicere audebit, nisi ignorantia iuris, factique, quod bona venia dicam, deceptus erret. Idcircò enim sub ipso dubitatur, id est, quadraginta, & eis ampliùs annis, ab obitu glorioso Sancti Dominici: dubitatur, inquam, de tempore durationis huius officij, vtpote eatenus in Litteris non expressa. Ad quam dubitationem respondet Pontifex, edita Decretali, quæ in corpore Iuris continetur, in cap. *Ne aliqui.* 10. de hæret. lib. 6. *Præsenti*, ait, *declaramus edicto, ipsum Officium* (scilicet, *Inquisitorum*) *non solùm quoad negotia, viuente mandatore incepta; sed etiam quoad integra, & non cœpta; & quod plus est, ad ea, quæ tunc non emerserant, in fauorem fidei, post committentis obitum perdurare.* Sic Clemens IV. quæ tamen nunquam dicere potuisset, si tempus durationis Officij in Litteris creationis Inquisitorum exprimi ante illud tempus in vsu esset. Quòd si in nullis aliorum expressum fuit, quos aliàs veros fuisse Inquisitores non solùm confitentur, sed cõtendunt: cur in Arnaldi, Petri, Radulphíque, qui omnes præcesserunt, eiusmodi expressio desideretur? Aut qualiter dicamus, Litteris Sancti durationem appositam, si vel post ipsum quadraginta annis, nondum stylus ferebat eam apponi?

Hinc, qui obiicitur cumulus Authorum, gloriosa initia Sancti Tribunalis in Sacram Prædicatorum Familiam, atque ipsius Parentem referentium, parum, aut nihil facit contra nos. Quippe quotquot ab ipsis proferuntur recentes omnes, & intra proximum huic nostro sæculo nati, scribentésque, nisi antiquos producant, quos nullos habent, de rebus antiquos producant, quos nullos habent, de rebus ante quadringentos annos gestis, vt terreant numero, pondere non grauant: sed neque terrebuntur, nisi pusilli. Antiquissimus omnium Heimericus, nobis, quàm Albigensibus proximior, Sancto Patre vltra ducentos, & viginti annos posterior fuit. Quippe scribebat post annum M. CCCC. LXVIII. vt ipsemet testatur [f]: cùm Sanctus Pater ad Superos transiisset, anno M. CC. XXI. vt nos etiam inferiùs annotabimus. Atque huic Authori, quanuis longè distanti ab his temporibus, quanuis Dominicano, credendum foret, si tamen quid dixisset, quod ad rem faceret. Verùm in Directorio, omninò nihil: vbi citatur, id est, *in Serm. de Sancto Petro Martyre*, aut non extat, aut si alicubi extat, non inuenitur: nec verba eius transcribunt, qui pro se allegant. Reliqui omnes adhuc recentiores ab anno M. D. numerandi, præter vastissimam temporis distãtiam trecentorum, & quadringentorum annorum (tot enim vsque ad eos intercessère,) aut suspecti redduntur, quia domestici, (quippe Campegius, Leander Albertus, Olmedo, Peña, Marieta, Flaminius, aliique, omnes ex sacra Familia Dominicana,) aut nihil tale scribunt, si requirantur. Etenim Peña, & eum penè transcribens Ignatius Salyecetus, primum Inquisitorem Sanctum Dominicum, non absolutè vocant, sed in Hispania. *Officiũ*, inquit Peña [g], *delegatæ Inquisitionis, vt obiter illud hic dicam, exploratum est, in Hispania primùm Beato Dominico fuisse commissum; ab eóque circa annum M.CC. sumpsisse exordium.* Ita Franciscus Peña: at Salycet. *Fuit*, ait [h], *vt hoc obiter recenseam, sanctissimæ Inquisitionis Officium primùm in Hispania B. Dominico commissum; ab eóque, prima exordia sumpsit anno Domini M. CC.* Vterque, inquam, cum hac limitatione; sed non ideò veriùs, vt statim dicam. Similiter Azor. non absolutè, sed quadam tantùm ex parte primum vocat [i]. *Ex Historiis ecclesiasticis dicimus, hoc muneris,* (nimirum, Inquisitorum) *quadam ex parte primùm B. Dominico fuisse mandatum.* Blondus non primum Inquisitorem dicit; sed tunc primùm in Orbe nosci cœptum, cùm Albigensium errores impugnauit [k]. *Cùm in Tolosana, Albiensique Gallorum*

11. (margin beside "Hinc, qui obiicitur")

[f] par. 2. 3. qu. 47. [g] part. 3. schol. 43. [h] cap. 114. littera F. [i] lib. 8. c. 18. [k] Decad. 2. li. 7.

Gallorum regione hæresis pullulasset, Beatus Dominicus tunc primùm fama nosci cœptus, ad eam extirpandam se contulit. Tali fide citantur, vt nos deterreant. Marinæus Siculus plùs ei aliquid tribuit; sed primatus non meminit, & aliàs falsitatis, vt alij, planè conuincitur. *Procurante*, inquit [l], *Innocentio III. Pontifice Maximo, Beatus Dominicus heresim apud Tolosam nuper obortam, mira celeritate compescuit.* Hæc Marinæus. Verùm, neque hæresis Albiensis, & Tolosana, quæ tot annos durauit, summa celeritate extincta est; neque in ea extirpanda laborauit Sanctus Dominicus, procurante Innocentio, qui, à Sancto cognito, breui superuixit; sed Arnaldo iniungente, vt idem Sanctus Pater testatum habet. Hugolinus, neque vnum verbum profert, saltem cap. 20. in quo citatur: de Paramo superiùs à nobis dictum [m], nec potuit clariùs loqui pro veritate. Petrus Matthæus nonnihil illis fauet, Iurisperitus magis, quàm Historicus, nec discutiens, aut tractans ex professo; sed obiter, vt alij, rem attingens: & quæ vtcunque accepit aliis tradens, seu bona fide, seu morbo transcribendi, quo in ea facultate, multi laborant. Et putandus dixisse, cùm primùm dixit, quod vulgò in ratiociniis dici solet: *Quenta errada, que no valga:* & se primum dixisse Virum Sanctum, quo nullum alium priorem agnouisset; vbi agnoscat, in illum transiturum. Atque hæc exceptio communis cunctis aliis, quanuis rem expressissent, eorum euacuaret authoritatē. Quippe omnes obiter; cùm tamen, qui ex professo rem non tractant, vt tradunt Canonistæ. Mantica de coniect. lib. 11. tit. 3. n. 4. Alciat. & alij, non valeant allegari: quia nihil probant.

l de rebus Hisp. lib. 5.

m num. 2.

12. Sanè gementibus nostris sub Commendis, contradictores nulli: vnde non mirum, si vnus, aliúsve, quam vnicam putabant, nullo iudicio viam ingrediebantur, nullo delectu. Nunc vbi semel patuit, vel parua semita (quippe nondum inuentis, neque productis Litteris pontificiis) quam veritatis compendium agnouerunt, plures etiam ex exteris ingressi, dilatarunt in iter; & viam regiam, velut præuenerunt, quam per has, atque alias (nam multæ adhuc supersunt) Litteras damus. Ergo, ex antiquis etiam Dominicanis, Theoderico de Apoldia, Vincentio Belluacensi, cæterísque, nullus omninò refertur, neque potest, qui Sanctum Patrem, non dico primum; sed ne Inquisitorem quidem, aut Legatum affirmet ad causas fidei. Recentes, ex Familia Sancti omnes, adeò varij inueniuntur, atque adeò ab antiquis etiam deuiant, vt facilè falsitatis conuinci possint. Nam sunt qui, vt vidimus, ad annum M.CC. quo Sanctus Pater ab Hispania nondum exierat, & forsan Albigenses nondum nouerat: alij ad M.CC.IX. & M.CC XI. Legationem iniunctam ipsi referunt: quibus, vt iam contra Hæreticos pugnaret, ex Abbatis Cistercij delegatione, nondum notus Pontifici, nedum ab ipso Inquisitor creatus fuerat. Alij ad annum, M.CC XV. quo per Fulconem Pontifici innotuit; sed quo haud dubiè instituendæ suæ Familiæ, & quam seruaret Regulæ eligendæ Sanctus intentus, & Pontifex remissus, nihil aliud vacauit pertractare. Sed nec, qui referunt, quæ cum eo colloquia habuit, minutiora narrantes, gloriosam Legationem subticuissent, si ea tunc Sācto à Pontifice iniuncta esset. Ingens itaque cumulus Authorum in paucissimos tantùm redactus est; eósque, quanuis verè aliàs grauissimos, minùs idoneos testes, quia partes: quia inter se dissidentes: quia in his ipsis conuicti falsitatis; quia eorum, quæ narrant prorsus ignari, vtpote tot annorum Centuriis disiti; neque probant, aut discutiunt; sed dicunt obiter.

13. Vna nobis Sixti V. authoritas incutit reuerentiam, & incuteret metum, si nesciremus, materiam hanc, omninò ex illis esse, in quibus Successores Petri nunquam asserere, nedum diffinire; sed præcisè ad communem, & plerunque ad petentium mentem loqui, in vsu habeant: velut qui sensum suum illis permittant, non adstruentes, sed condescendentes sibi propositis. Posset quidem Pontificis sententia, etiam in his, exequibilem habere authoritatem, vt non diffinitiuam, iudicialem, si partibus citatis, auditísque; & probationibus, atque instrumentis vtriusque perpensis, prolata esset. At parte, neque audita, neque citata; quid, siue potuit, seu voluit iudicare, quod nobis noceat? Maximè, cùm specialia hæc instrumenta, quæ extra corpus Iuris circumferuntur, nedum quæ in solis Archiuiis Vaticanis abdita latent, in scrinio pectoris habere non censeatur: quare nec eis derogatum vult, quoties de eis non facit mentionem. Quid, quòd in eisdem Litteris habetur, Sanctum Petrum Veronę primùm Martyrem occisum ab Hæreticis, ob munus inquirendi in eos illi commissum? & tamen Petrum nostrum de Castro Nouo longè antè ab eisdem occubuisse, propter eandem causam, ne ipsi quidem Authores, contra quos disputamus, negare possunt. Sic Casinenses, Floriacenséque de pretioso thesauro corporis Sancti Patris Benedicti inuicem decertantes, pontificias pro se producunt Litteras; quæ dum vtrisque officiunt, neutris fauent, atque æquè ab vtrisque repelluntur. Sic Guillelmitæ, tum Benedictini, tum Augustiniani, de Sancto Guillelmo quondam Duce Aquitaniæ, similes proferunt: sic & sacra Familia Montis Carmeli duobus Summorum Pontificum instrumentis, altero Pij IV. Gregorij XIII. altero, hæreditariam successionem ab Elia, & Eliseo, vsque ad hæc nostra tempora confirmant: non tamen ideò communem omnium plausum, assensúmve, nedum indubitatam fidem consequi valent. Quin priores, ab ipsa oppositione, parum, aut nihil probant; ex posterioribus, facile esset nobis redarguere Authores, contra quos agimus; quippe qui in illam ipsam successionem acriter inuehuntur [m]: nec tamen minùs Pius, Gregoriúsque ei adstipulantur, quàm Sixtus ipsis. Certè hæc, & alia, velut dicta obiter, & ex aliorum mente magis, quàm propria; ne in materia omninò definibili, diffinitionem faciunt, vt Theologi communiter admittunt. Quantò minùs in his, quæ historiam recentiorem, atque à Pagina sacra prorsus alienam, merè concernunt? Grauior materia, & diffinitioni proximior est Sancti Iacobi aduentus in Hispaniam; grauior, haud dubiè, immediatus Petri successor, & designatio illius ab ipso facta: & primum, quatuor Summis Pontificibus, Innocentio II. Leone III. & duobus Calixtis seriò asserentibus, secundum verò à Ioanne III. &, quod miteris, ab ipso Clemente traditum, & postmodum relatum in corpus iuris, in Can. *Si Petrus.* & in Can. *Simon.* 8. q. 1. nihilominùs negant graues Authores.

m Araujo 1. 2. q. 99. disp. 4. sect. 4.

Hæc satis nobis, vt quantumuis moniti, nam id de-
bemus quibusdam Recentioribus [n]; sententiam nihi-
lominùs nostram non retractemus: cùm maximè per
multos ab hoc annos, continuatam videamus in no- 14.
stris extirpandarum hæresum, & puniendorum Hæ-
reticorum curam, & potestatem; multis Litteris vltrò,
citróque, ad Innocentium datis, & acceptis super hoc
ipso: quas in tempore dabimus: nullis penitùs ad
Sanctissimum Patriarcham: quas tamen in Rege-
stis Vaticanis exquiri, si fortè inuenirentur, mul-
to labore, & sumptu, non secùs atque no-
stras, procurauimus. Nec dubium, quin tota ipsa
Historiæ series, quàm non retractare debueri-
mus, palàm faciet. Fortè, & ostendet, potuisse

n Sosa, & qui eum in Latinum sermonē vertit, Araujo, vbi suprà.

5. *Cùm insuper, iuxta verbum Apostoli, Episcopum esse oporteat hospitalem; hospitalitatem non exhibet, neque eleemosynam elargitur: & corpore sæpè sano, per vnam, vel duas hebdomadas ad Ecclesiam non accedit: vnde à quibusdam hæreticus reputatur. Insuper Ecclesias Capitis Stagni, & de Memell, cùm dudum vacauerint, in manu sua, contra canonicas detinet sanctiones. Similiter etiam à quondam Magalonensi Episcopo, priusquàm ei consecrationis munus impenderet, exegit, & accepit solidos quadringentos: prout Magalonenses Canonici parati fuerunt, coram Venerabili Fratre nostro, tunc Massiliensi Preposito, nunc Episcopo Forolidensi probare. Preterea, cùm decem, & octo Canonici antiquitùs esse soleant in Ecclesia Narbonensi, nunc per negligentiam, vel malitiam potiùs Archiepiscopi memorati, dimidiatus est numerus; cùm iam non sint Canonici, nisi nouem; quorum tres licet alibi suas habeant dignitates, & prebendas; tamen ibidem detinere præsumit in Ecclesiæ detrimentum, quæ defectum maximum patitur Ministrorum.*

6. *In tantum autem idem Archiepiscopus se in spiritualibus exhibet negligentem, licet sit in temporalibus circumspectus, vt non solùm non inhibeat, sed permittat, vt Berengarius de Monan, licet sit Canonicus Regularis, imò à biennio iam relatus sit Canonicis Regularibus in Abbatem; Archidiaconatus nihilominus, tam locum, quam redditus detineat in Ecclesia Narbonensi, & quatuor, vel quinque parochiales Ecclesias, & Canonicam Biterrensem. Similiter & Magister P. licèt Abbas sit in Ecclesia S. Pauli, & in eadem maiorem obtineat Sacristiam; Archidiaconatum tamen detinet Narbonensem: cùmque ratione Abbatiæ debeat esse Sacerdos; nondum tamen in Presbyterum est promotus: & quamuis annus integer sit elapsus, quod Magister B. quondam Archidiaconus Narbonensis, viam fuit vniuersæ carnis ingressus; nulli tamen adhuc Archidiaconatus, quem ipse habuerat, est collatus. V. V. etiam de Boiann, licet fornicariam publicè teneat, ex qua filios, & filias, populo sciente, suscepit, Canonicam detinet Narbonensem.*

7. *Tamam autem ex infirmitate capitis, membra contrahunt corruptelam, vt multi Monachi, & Canonici Regulares, & alij Viri religiosi, Habitu Religionis abiecto, fornicarias publicè teneant, quarum quasdam subtraxerunt ab amplexibus maritorum, vsuras exerceant, aleis, & venationibus vacent: aduocati, assessores, & Iudices in causis sæcularibus, prædicta pecunia summa fiant, sententias in se ioculatorum assumant, & vsurpent officium Medicorum. Ex hoc quoque perditionis exemplum ad laïcos deriuant, cùm populares viuentibus vxoribus propriis, adulteras superducant, quas personæ quædam ecclesiasticæ, in scandalum populi, & insultationem Hæreticorum, ad processionem recipere non verentur; neque, quod peius est, Prælati Ecclesias suas Hæreticorum fautoribus committere formidant.*

8. *Quia igitur tanta temeritatis, & enormitatis excessus dissimulare non volumus, nec debemus. Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus ad Narbonensem Ecclesiam accedentes, inquiratis super his, & aliis, quæ fuerint inquirenda, plenius veritatem: &, si vobis constiterit de præmissis, vel de aliquibus prædictorum, propter quæ idem Archiepiscopus sit merito deponendus; ponentes ad radicem arboris infructuosæ securim, ipsum, authoritate nostra suffulti, sub apostolica obedientia deponatis: mandantes his, ad quos ius pertineat eligendi, vt de consilio vestro personam idoneam sibi eligant in Pastorem. Quod si consiliis vestris acquiescere fortè noluerint infra mensem; vos, Deum habentes præ oculis, non obstante appellatione illorum, personam talem præficiatis Ecclesiæ Narbonensi, quæ facta forma gregis, ex animo subditorum vitam verbo instruat, & exemplo; nec tam præesse nouerit, quàm prodesse: quod si non omnes, duo vestrum, &c. Datum Laterani V. Kalendas Iunij.* Hactenus Litteræ ad Arnaldum, & socios, aduersùs Narbonensem Metropolitam: ex quibus planè videas, quàm non in alios missi, nisi in Hæreticos, qui ad hæc ipsa inquirenda, puniendáque, speciali indiguerunt delegatione.

Inquisitione facta per Legatos, quod ex aliis Litteris Innocentij Papæ constat, Archiepiscopus eumdem appellauit; siue maiorem indulgentiam inde sperans, vbi maior authoritas; siue in quo minor notitia delictorum, minor rigor Iustitiæ; cóque faciliùs quæcunque excusationes admitterentur; seu tandem eludendæ pœnæ per dilationes, quod sæpè malum Iura ipsa permittunt. Constat, appellationem interpositam: sed nihil vltrà factum ab appellante, quovsque cùm timeret procedendum ad cognitionem causæ, velut desertæ, nuncium ad Summum Pontificem direxit: verùm non prosequendæ appellationi; sed excusandæ moræ: quod idem Pontifex Innocentius grauiter ferens, talem ad eum post annum scripsit epistolam c: 9.

c lib. 2. epist. 160.

10. *Cùm super his, quæ contra te nobis denunciata fuêre, Legati nostri diligenter inquirerent veritatem, sicut accepimus, ad nostram audientiam appellasti, vt canonicam eluderes disciplinam: ipsi vero malentes appellationi deferre, quàm ad sententiam properare, inquisitionem fideliter factam, sub suis nobis transmisère sigillis, vt de vultu nostro prodiret iudicium æquitatis. Expectantes igitur expectauimus, si fortè, vel per te ipsum accederes, vel saltem idoneum dirigeres responsalem, ad appellationem interpositam prosequendam. Sed tu neutrum facere curauisti: qui, etsi quendam ad nos nuncium destinaueris; illum tamen non ad prosequendam appellationem, sed ad tuam excusandam moram misisti. Vnde, si iuris voluissemus sequi rigorem, potuissemus vtique secundùm inquisitionis fidem, in te canonicam exercere censuram. Verùm, vt omnem omninò tibi murmurandi materiam auferamus, de gratuita benignitate concedimus, vt vsque ad Septuagesimam proximè venturam nostro te conspectui personaliter representes: defensurus te ipsum, & iustam sententiam recepturus.*

11. *Quòd si propter infirmitatis incommodum, vel ætatis defectum, aut aliam iustam causam nequiueris in propria venire persona; postquàm de iusto impedimento feceris nobis fidem, nos ipsum negotium viris discretis examinandum, ac definiendum sub certa forma curabimus delegare, coram quibus tuas possis proponere rationes, ne iudicium subeas indefensus.* Et paulò inferiùs de Abbatia dimittenda, quam retinebat: *Mandatum autem, quod super Abbatia Montis Aragonum dimittenda, nos tibi fecisse meminimus, districtè iteramus, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, sexto Kalendas Iulij, Pontificatus nostri anno octauo.* id est, hoc ipso M. CC. IV. quem modò damus.

12. Romæne, per se ipsum comparuerit, an Legatorum subierit iudicium, in dubio est; & credibile in aliquibus inuentum minùs culpabilem, quamuis in aliis dyscolum; tamen non dignum, qui deponeretur. Constat post tredecim Præsulatus exactos annos, quos Innocentius numerat, octo alios præfuisse: nempe, vsque ad M.CC. XII. plùs minùs: quo Arnaldum Abbatem Cisterciensem eidem subroga-

tum, dicam in tempore. Certè hunc esse Bertrandum, de quo suprà, promotum ex Abbate Montis Aragonis, atque eandem Ecclesiam detinentem vsque ad hoc tempus, duo nobis indicia manifestant. Alterum, quòd in Catalogo Archiepiscoporum Narbonensium [d], electus dicitur anno M.C.XCI. à quo, si ad eum, in quo Innocentius scripsit, nempe, hunc M.CC.IV. cui nunc incumbimus, calculum deducas, tredecim illos inuenies pertransiisse, quibus ab eo occupatam Sedem Pontifex narrat. Alterum, quòd eodem anno penè, & die, antecedenter ad Arnaldi, & sociorum inquisitionem, nedum sententiam, priuatus legitur ab eodem Innocentio Abbatia supradicta, Litteris aliis ad ipsum destinatis, quas mox subiungo.

d apud Ioan. Chenu.

13. Igitur, quod hîc etiam addendum censeo, hoc ipso anno Ferdinandus Aragonius, Alfonsi Regis filius, Petri frater, quem dudum Monachum Cisterciensem in Populeto diximus induisse; post octo annos peractos in Monachatu, Archiepiscopo Tarraconensi agente, cui id munus iniunctum ab Innocentio, ea, quæ Regis fratrem decebat, acclamatione, in Abbatem Montis Aragonis promotus est; cùm priùs Pontifex Bertrandum depoluisset; Litteris datis ad eum, in quibus ista [e]: *Quia occasione Abbatiæ Montis Aragonis, super qua olim tecum Sedes apostolica dispensauit, debitum officij pastoralis subtrahis, tam Ecclesiæ, quàm Prouinciæ Narbonensi: vt, dum præesse cupis vtrique; quod dolentes dicimus, neutri prosis: vtpote qui vix vni sufficis prouidere. Nos iam pridem volentes incommodis, quæ ex hoc sequuntur, occurrere, ne commissus tibi grex Dominicus, luporum pateret morsibus, & hæretica prauitas in Prouincia Narbonensi ampliùs pullularet, tibi dedimus in mandatis, vt relicta penitus Abbatia, contentus esses Ecclesia Narbonensi, cui sic tantò posses meliùs prouidere, quantò te de cætero minùs sollicitudo traheret Abbatiæ. Quia nondum verò est adhuc mandatum apostolicum executum, attendentes sollicitè, quòd priuilegium meretur amittere, qui concessa sibi abutitur potestate: nos ipsi eadem te Abbatia priuamus: mandantes Canonicis constitutis in ea, vt personam idoneam canonicè sibi eligant in Abbatem. Venerabili quoque Fratri nostro Archiepiscopo Tarraconensi mandamus, vt nisi illi mandatum nostrum executi fuerint, infra mensem, ipse illis idoneam personam præficiat, quæ ipsis non tam præesse nouerit, quàm prodesse. Datum Laterani, 4. Kalendas Iunij.*

e ex Regestis Vatic. lib. 8.

Hæc de Abbatia Archiepiscopo sublata. Porrò de Ferdinandi in eiusdem Bertrandi locum substitutione, concordant omnes Scriptores Aragonenses: & nos multa de ipso inferiùs dabimus, cùm fratre mortuo, regnum nepotis ambiat. Notior, ex quo Cistercium egressus est: sed non ideò laudatior: certè feliciùs latuit, vt ex infrà dicendis apparebit. Vtrùm autem Bertrandi depositio, aliàs iusta, & debita, in gratiam tamen Petri facta sit, vt frater eius Ferdinandus subrogaretur, neque negare ausim, neque asserere. Constat [f], hoc anno Petrum intrasse Romam superbo comitatu, pompáque, ab Innocentio III. coronandum. Porrò ab eo coronatum ritu solenni, tot, ac tanta Ecclesiæ contulisse, vt & sibi Catholici cognomen, & posteris memoriam haud contemnendam in Curia permansuram comparauerit: nempe, vt insignia Aragonensium Regum (quatuor fasciæ rubræ in campo aureo) præuiæ Cruci supposita, itinerantem Pontificem præcedant. Quin sunt, qui velint, quòd in Bullis pontificiis, siue cera, siue plumbo consignentur, fila pendentia rubra, & aurea sint, eademmet insignia, & eorum colores præseferre. Ita Anthonius Beuter in sua Historia [g], & alij Aragonenses Scriptores. Ergo, quo tempore quærebat Innocentius nouos honores, quibus benefico in Ecclesiam Regi gratiam rependeret, nil mirum, si quam dudum debuisset expedire Ecclesiam à detentore, tunc demum expedierit, vt ad eam Ferdinandus promoueretur. 14.

f vide Bzou. hoc an. n. 10.

g lib. 2. c. 10.

---

1. *Querelis Ioannis Angli de Philippo, 2. Innocentio propositis, 3. ipse Iudex violatæ Religionis, 4. Ioannem, Casemarij Abbatem, Legatum mittit, qui Episcopos Galliæ Meldis congregat. 5. Acta in eo Concilio. 6. Nostri inter primos Liuoniæ Prædicatores. 7. Innocentij in eosdem ostensa charitas. 8. Perpensa occasio decisionis eius, 9. in cap.* Dilecti Filij. *de arbitris: 10. & Adolphus Conuersus in Campo veteri.*

CAPVT V.

1. INTERIM inter Reges Gallorum, Anglorúmque, Philippum, & Ioannem, continua odia; & Philippus, tum opibus superior, tum fide, & charitate subditorum, quæ Principibus arma potentissima; ius, & æquum ex potentia computabat: siue fortè in violentum detentorem Regni nepotum, nihil sibi credebat fore illicitum. Conuenerat iam dudum inter vtrunque in causa Comitatus Pictauiensis, quem Ioannes Anglus in feudum accepisset. Pactis, etsi vtrinque firmatis per iuramentum, Philippus non stetit: sed eundem Comitatum armis inuadens, contra fidem, contra Religionem, vi occupauit. Ioannes, quod armis efficere non poterat, precibus primùm, obtestationibúsque: inde, cùm neque per illas quicquam proficeret, negotium Innocentio denunciauit: siue præueniens Iudicem, seu faciens, vt eius sibi gratiam conciliaret. Verùm, quæ in hoc negotio gesta sint, quia per Ioannem, Abbatem Casemarij, primùm ex Bzouio, qui pauca, & diminuta; reliqua ex Litteris Innocentij Papæ pandamus. *Innocentius*, ait [a], *ad se pertinere existimans crimina quoruncunque Christianorum corrigere, & castigare: vniuersis Prælatis Galliarum scripsit, vt Regem Philippum ad restitutionem Comitatus, & ad iuramentum seruandum inducerent. Quòd si contemneret pactis stare, & continuaret peierare, anathemate contumacem percellerent, & interdicto totum Regnum subiicerent. Cæterùm, quia aliquis potuisset Innocentio imponere: quasi is iurisdictioni regiæ, in cognoscendo feudo derogaret, excusabat, atque ius vindicandi crimina etiam in Regibus asserebat, ista memoranda epistola.* Sic Bzouius, epistolam subiungens, quam nos statim, sed mutilam, & mancam, etiam in his, quæ ad Historiam facere possunt: adeóque multa reticentem, quæ prodit integra. Ergo Innocentius, vt negotium aliàs arduum (quippe in quo de totius Pictauiæ iure, neque inter homines

a num. 16.

homines stare iuri solitos, sed inter Reges, quibus ius in armis, & vires pro iustitia, disceptabantur;) expediret faciliùs, potentiúsque; atque ita oppresso Regi prospiceret, vt aduersarium; quamuis opprimentem, inauditum omninò non condemnaret; prudentem virum, & probatum longa experientia Ioannem, Casemarij Abbatem, in Franciam misit, reuocaturum ad semitas iustitiæ, & Christianæ obedientiæ deuium Regem, vt vel cessaret ab iniusta detentione Comitatus Pictauiæ; vel, si placeret iudicium experiri, ab eodem Abbate, simul & ab Archiepiscopo Bituricensi, S. Guillelmo ex Cistercio etiam assumpto, (quem ad hoc solum Legatiæ socium addebat,) expectaret sententiam, cui ab vtroque Rege standum foret. Quòd si fortassis vtrunque recusaret; gladium Abbas exereret, atque ipsum anathemati subiiceret, & interdicto Regnum, quoadusque Pictauia restituta, Rex tandem seriò Ecclesiæ restitueretur. Porrò hanc sententiam ab Abbate promulgandam, si ita euentus ferret, vt Archiepiscopi, & Episcopi obseruarent, & obseruari facerent, talem ad eos epistolam scripsit.

2. *Nouit ille, qui nihil ignorat, qui scrutator est cordium, ac conscius secretorum, quòd charissimum in Christo Filium nostrum, Philippum Regem Francorum, Illustrem, de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta diligimus, & ad honorem, & profectum, & incrementum ipsius efficaciter aspiramus; exultationem regni Francorum, sublimationem apostolicæ Sedis reputantes. Cùm hoc regnum benedictum à Deo, semper in ipsius deuotione permanserit, & ab eius deuotione nullo vnquam, sicut credimus, sit tempore discessurum: quia, licèt interdum hinc inde fiant immissiones per Angelos malos: Nos tamen, qui Satanæ non ignoramus astutias, circumuentiones ipsius studebimus euitare: credentes, quòd idem Rex illius seduci se fallaciis non permittet. Non ergo putet aliquis, quòd iurisdictionem, aut potestatem ipsius minuere, aut perturbare velimus; cùm ipse iurisdictionem nostram, & potestatem non debeat, aut velit etiam coarctare. Cúmque iurisdictionem propriam non sufficiamus explere, cur alienam vsurpare velimus? Sed cùm Dominus dicat in Euangelio* [b]*:* Si peccauerit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te, & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum: si te non audierit, adhibe tecum adhuc vnum, vel duos, vt in ore duorum, vel trium stet omne verbum: quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. *Et Rex Angliæ, sicut asserit, sit paratus sufficienter ostendere, quòd Rex Francorum peccat in eum: & ipse circa eum in correctione processit secundùm regulam euangelicam: & tandem, quia nullo modo profecit, dicit Ecclesiæ: quomodo nos, qui sumus ad regimen vniuersalis Ecclesiæ superna dispositione vocati, & mandatum diuinum possumus exaudire, vt procedamus secundùm formam ipsius; nisi forsan ipse coram nobis, vel delegato nostro sufficientem in contrarium rationem ostendat? Non enim intendimus iudicare de feudo, cuius ad ipsum spectat iudicium, nisi fortè iuri communi per speciale priuilegium, vel contrariam consuetudinem, aliquid sit detractum; sed decernere de peccato, cuius ad nos pertinet sine dubitatione censura, quam in quolibet possumus, & debemus.*

3. *Non igitur iniuriosum sibi debet regia Dignitas reputare, si super hoc apostolico iudicio se committat: cùm Valentinianus, inclytus Imperator, Mediolanensibus Suffraganeis Ecclesiæ dixisse legatur:* Talem in pontificali Sede constituere procurate, cui & nos, qui gubernamus imperium, sincerè nostra Capita submittamus, & eius monita, dum tanquàm homines deliquerimus, suscipiamus necessariò, velut medicamenta curantis. *Vt illud humiliter omittamus, quod Theodosius statuit, & Carolus innouauit, de cuius genere Rex ipse noscitur descendisse:* Quicunque, *videlicet*, litem habens, siue petitor fuerit, vel initio litis, vel discursis temporum curriculis, siue cùm negotium peroratur, siue cùm iam cœperit promi sententia, si iudicium elegerit sacrosanctæ Sedis Antistitis, illicò sine aliqua dubitatione, etsi pars aliqua refragauerit, ad Episcoporum iudicium cum sermone litigantium dirigatur. *Cùm non humanæ constitutioni, sed diuinæ legi potiùs innitamur: quia potestas nostra non est ex homine, sed ex Deo: nullus enim, qui sit sanæ mentis, ignorat, quin ad officium nostrum spectet de quocunque mortali peccato corripere quenlibet Christianum; & si correptionem contempserit, ipsum per districtionem ecclesiasticam coërcere. Quòd enim debeamus corripere, & possimus, ex vtriusque patet pagina Testamenti, cùm clamet Dominus per Prophetam* [c]*:* Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam; & annuncia populo meo scelera eorum. *& subiungit ibidem:* Nisi annunciaueris impio impietatem suam, ipse in iniquitate, quam operatus est, morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. *Apostolus quoque nos monet* [d]*:* Corripe inquietos. *Et alibi dicit idem:* [e] Argue, obsecra, increpa in omni patientia, & doctrina. *Quòd autem possimus, & debeamus coërcere, patet ex eo, quod inquit Dominus ad Prophetam, qui fuit de Sacerdotibus Anathot* [f]*:* Ecce constitui te super gentes, & regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, ædifices, & plantes. *Constat verò, quòd euellendum, destruendum, & disperdendum est mortale peccatum. Prætereà, cùm Dominus claues cœlorum regni Petro tradidit dixit ei* [g]*:* Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in Cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in Cœlis. *Verùm nullus dubitat, quin omnis mortaliter peccans apud Dominum sit ligatus. Vt ergo Petrus diuinum iudicium imitetur, ligare debet & in terris, quos ligatos esse constat in Cœlis. Sed forsan dicetur, quòd aliter cum Regibus, & aliter cum aliis est agendum. Caeterùm scriptum nouimus in lege diuina* [h]*:* Ita magnum iudicabis, vt paruum: nec erit apud te acceptio personarum. *quam Beatus Iacobus interuenire testatur* [i]*:* Si dixeris ei, qui indutus, est veste præclara: Tu sede hîc benè, pauperi autem dicas: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum. *Et licèt hoc modo procedere valeamus super quolibet criminali peccato, vt peccatorem reuocemus ab errore ad veritatem, & à vitio ad virtutem; præcipuè tamen, cùm contra pacem peccauit, quod est vinculum charitatis. Et infra* [k]*:* Nunquid apud nos debet esse pondus, & pondus, mensura, & mensura, quorum vtrunque est abominabile apud Deum? *Postremò, cùm inter Reges ipsos formata fuerint pacis fœdera, & vtrinque præstito iuramento firmata; quæ tamen seruata vsque ad præfixum terminum non fuerunt; nunquid non poterimus de iuramenti religione cognoscere, quod ad iudicium Ecclesiæ non est dubium pertinere, vt rupta pacis fœdera reformentur? Ne igitur tantam discordiam videamur, sub dissimulatione fouere, dissimulare religiosorum locorum excidium, stragem negligere populi Christiani; dilecto Filio Abbati Casemarj dedimus in præceptis, vt nisi Rex ipse, vel solidam pacem cum prædicto Rege reformet, vel trengas ineat competentes, vel saltem humiliter patiatur, vt idem Abbas, & Venerabilis Frater noster Archiepiscopus Bituricensis de*

NN 4 *plano*

[b] Lucæ 17.
[c] Isaiæ 58.
[d] 1. Thess. 5.
[e] 2. Tim 4.
[f] Ierem. 1.
[g] Matth. 16.
[h] Deut. 1.
[i] Iacobi 2.
[k] Prou. 20.

plano cognoscant, vtrùm iusta sit querimonia, quam contra eum proponit coram Ecclesia Rex Anglorum, vel eius exceptio sit legitima, quam contra eum per suas nobis duxit literas exprimendam; iuxta formam sibi datam à nobis, procedere non omittat. Ideóque Vniuersitati vestræ per apostolicam Sedem mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, quatenus, postquam idem Abbas super hoc mandatum fuerit apostolicum executus, sententiam eius, imò nostram veriùs recipiatis humiliter, & vos ipsi seruetis, & faciatis ab aliis seruari; scituri, quòd si secus egeritis, inobedientiam vestram grauiter puniemus. Hactenus Innocentius in epistola, quæ magna ex parte inserta Corpori iuris, habetur in cap. *Nouit ille.* 13. de iudiciis. Integra autem vulgata est ab Anthonio Augustino in suorum Decretalium collectione.

4. Porrò ex illius verbis facilè videas, negotium totum Abbati soli commissum, qui Regem moneret, obsequentem iudicaret, & in non obedientem ferret sententiam; non Archiepiscopis, Episcopisque, vt falsò asserit Bzouius; quibus sola obseruantia, & (excepto Guillelmo) nulla omninò potestas iniuncta fuit. Adieritne Regem immediatè, cùm primùm Alpes transiit, in dubio est: constat Ioannem, cùm ipsum conuenisset per litteras vt minimùm, nec satis obsequentem expertus esset, congregasse Concilium apud Meldas, legendis in eo Innocentij Papæ Litteris, & siue consulendis Galliæ Patribus, super pace tractanda, & Regis animum ad obsequium inducendo; seu promulgandæ, maiori authoritate, in rebellem sententiæ; atque intimandæ cunctis, vt ipsi saltem Legato semper assisterent, & mandata Pontificis, in his, quæ iubebantur, exequerentur. Prælati vt erant in Regem suum fidi; sed nihilominùs obsequentes Summo Pontifici, timentes forsan non sibi, sed toti Regno, quod proculdubiò turbandum, turbato Rege; dum Ioannem Anglum præuaricatorem pactorum non minùs allegant, antequàm obedirent, Innocentium putarunt consulendum. Cæterùm, ne Legato imputaretur, quòd minùs parebant, appellationis remedium intentarunt, præfixa die, de communi omnium consensu, qua se conspectui Innocentij præsentarent. Constant hæc omnia ex Litteris eiusdem occurrentis paternè, viæ incommodis; atque indulgentis, vt appellationem prosequerentur indemnes à grauamine, prout Regno pariter, Sacerdotióque magis putarent expedire. Litteræ autem expeditæ mense Augusto, tales erant [d]: d lib. 8. epist. 114.

5. *Archiepiscopis, & Episcopis per Galliam constitutis.*

Ad nostram noueritis audientiam peruenisse, quod cùm dilectus Filius, Abbas Casemarij, Nuncius noster, vos Meldis ad colloquium conuocasset, exhibitis Litteris, quæ vobis pro reformanda pace inter charissimos in Christo filios nostros Philippum Francorum, & Ioannem Anglorum, Reges illustres, à Sede apostolica mittebantur, habito consilio, respondistis, quòd cùm prædictus Rex Angliæ, iuxta nostrarum constantiam Litterarum, minimè processisset, vos propter perplexitates multas, & magnas, quas imminere verebamini Ecclesiæ Gallicanæ, nos consulere decreuistis; & ne interim præfatus Abbas procederet, ad nostram audientiam appellastis, certum appellationi terminum præfigentes, ad quam prosequendam data fide, in manu eiusdem Abbatis, vos per pacis osculum adstrinxistis: ita quòd post terminum esset ab officio pontificali suspensus, si quis appellationem ipsam in termino prosequi non curaret, præsentibus Nunciis Regis vestri, qui hoc ipsum vobiscum pariter approbarunt. Vtrùm autem præfatus Abbas exegerit huiusmodi cautionem, an vos spontaneè obtuleritis, ignoramus. Commendamus tamen in illo zelum, si gratis recepit oblatam; & in vobis deuotionem, si spontaneam obtulistis. Verùm quia fidem, & obedientiam vestram nos, & prædecessores nostri sumus frequenter experti, vt ostendamus affectum, quem non solum ad vos, & Ecclesias Gallicanas; verùm etiam ad ipsum Regem, & Regnum Francorum habemus: nolumus vos hoc titulo tenere ligatos; sed appellationem interpositam prosequamini, prout Regno, & Sacerdotio noueritis expedire: quia nos ita volumus Sacerdotij iura integra conseruare, vt etiam Regni iura custodiamus illæsa. Datum Laterani septimo Idus Augusti. Hæc Innocentius. Porrò autem prima executione semel dilata, varij incidère in vtroque Regno casus: sed præcipuè in Anglia, per quos suspensa: de quibus, quia Cistercium etiam tangunt, nos adhuc plura in sequentibus dicemus.

Ab eodem Abrahamo Bzouio notatum lego, hoc 6.
item anno Innocentium, Summum Pontificem, de e num. 19.
continuata Liboniæ conuersione, à Bertoldi Martyrio, per eius successorem certiorem factum, nouos illuc misisse Prædicatores, ex Cistercio præcipuè: tum, quòd præ aliis, Cistercienses desiderarent, qui operi insistebant: tum, vt ab his, qui cœpissent, & promouissent, glorioso fine, vt sperabat, consummaretur. Quare etiam ad Bremensem Archiepiscopum, & Suffraganeos illius litteras dedit, vt transmittendis in vineam operariis, ex suis quisque Prouinciis, omnem operam dare non desisterent: assignata ratione in ipsis Litteris, quòd *Venerabilis Frater noster A. Libonierum Episcopus, ad conuersionem illorum operam tribuens efficacem, tres Religiosorum Ordines fructuosos expertus, Cistercium, videlicet, Monachorum, & Canonicorum Regularium, qui disciplinæ insistentes pariter, & doctrinæ, spiritualibus armis contra bestias terræ pugnent; & fidelium laicorum, qui sub Templariorum Habitu Barbaris infestantibus ibi nouellam plantationem, resistant viriliter, & potenter studuit ordinare.* Ergo à Beato Bertoldo gentis Apostolo, velut deducta serie, vsque ad omnimodam eius reductionem, non vnquam Cistercienses defuère.

Verùm, qui nostris sine vlla intermissione, differentiáve, iniungebat negotia Christi, & Ecclesiæ, eorum interim, quæ passim emergebant, offi- 7.
ciosus, negotia procurabat; & quantùm poterat, etiam promouebat. Nam & hoc anno litigante in Burgundia cum Claraualle, Ecclesia Sancti Benigni Diuionensis, & decisionem litis retardante, velut quæ possideret; Eduensi Episcopo causam delegauit, præcepitque [f], *Vt inquisita diligentius veritate, si ipsos Diuionenses constiterit adeò contumaces, vt* f lib. 7. epist. 183.
etiam infra annum nullam obtulerint cautionem, Claraual lenses constituas authoritate apostolica possessores, &c. *Datum Romæ, anno 7.* & in Hibernia, pro Ecclesia Meilrosensi, in quam nobiles quidam surrexisse, delegatis Iudicibus iniunxit [g], *quatenus au-*
thoritate nostra suffulti, ad sententiam pro Monasterio g epist. 191.
proferendam, non obstante appellatione, procedatis, &c. Atque huius generis multæ aliæ Litteræ extant, ad diuersos per diuersas Prouincias hoc anno datæ ab eodem Innocentio, in quibus semper Cistercium præualuisse, vt multùm arguat ipsius circumspectionem, quòd nunquam litigaret pro causis dubiis; nonnihil tamen commendare etiam videtur affectum Iudicis, qui in iustis nunquam pateretur periclitari.

8. Has inter omnes, celebriorem vnam, nec quia maiorem, difficilioremve: sed, quia occasionem dedit

dedit vulgari textui, in cap. *Dilecti Filij*. 4. de arbitris, cùm hunc eundem annum etiam concernat, nequaquam libet silentio pertransire. Litigabat in Gallia quædam Domus, *Scardunam* vulgati Codices legunt: sed perperam, vt alia, cùm *Escurrejam* magis legendum foret; cum Fratribus Hospitalis Ierosolymitani, de vsufructu cuiusdam vicini nemoris. Istis expensis, molestiisque fugiendis, placuit per arbitros rem determinare: sed inter partes tantæ authoritatis, potentiæque; quis nisi magnus auderet sententiam ferre? Regina Agnes (Bertoldi, vt puto, filia, quarti Morauiæ Ducis, quam, repudiata Ingelberga, Philippus duxerat, quamuis iam tunc ab ea separatus, & legitimo thoro redditus erat) hæc, inquam, Agnes, ni fallor, electa est, cuius arbitrio controuersia dirimeretur. Illa vocatis vicinis Pontificibus, quorum consilio rem determinaret, pro Monachis, contra Hospitalarios sententiam protulit, quam non suo solùm, sed Episcoporum sigillis munitam, vtrique parti fecit intimari. Vnde litibus obuiam iri posse creditum est, nouæ litis materia pullulauit. Hospitalarij impatientes æquitatis, iustitiæque, cùm in sententiam dicere non possent, in Iudicem actionem intentarunt, Reginámque incapacem ex sexu, totius iurisdictionis; nec solùm quicquid ab ipsa iudicatum, sed compromissum irritum esse, multis productis argumentis disceptabant. Quippe à solio exturbatam, non sunt veriti, quam paulò antè Philippo conregnantem, vltrò etiam placitantem formidauissent. Tum verò res delata ad Innocentium, atque auditis vtrinque allegationibus, per delegatos Iudices, Cancellarium, & Magistrum Lotharium Parisienses; tandem ab ipso pro Reginæ facto, adeóque etiam pro nostris, iudicium prodiit, Litteris ad eosdem Iudices datis, quæ in corpore Iuris, mancæ, & mutilæ; supplenda tamen, ex integris, lacuna, eáque satis exigua, quæ ita habent.[b]: [b epist. 121.]

9. *Cancellario, & Magistro Lothario Canonico, Parisiensibus.*

Dilecti Filij Abbas, & Conuentus de Scarduno, Cisterciensis Ordinis, sua nobis querela monstrarunt, quòd cùm inter eos ex vna parte, ac Hospitalarios ex altera, super vsuario cuiusdam nemoris quæstio verteretur, in A. Reginam Francorum fuit compromissum vtrinque. Quæ causæ meritis intellectis, arbitrium duxit per diffinitiuam sententiam promulgandum: & redactum in scripto proprio, & Episcoporum, qui ibi interfuerunt, fecit firmari sigillis. Contra cuius sententiam Hospitalarij temerè venire non timent. Quamuis autem, secundum regulam Iuris ciuilis, fœminæ a publicis officiis sint remotæ; & alibi dicatur, quòd, licet summæ opinionis existant, si arbitrium in se susceperint, vel si patronæ inter libertos suos interposuerint audientiam, ab omni sunt iudiciali examine separandæ; vt ex earum prolatione nulla pœna aduersus earum contemptores, nulláque pacti exceptio habeatur: quia tamen iuxta consuetudinem approbatam, quæ pro lege seruatur, in partibus Gallicanis, fœminæ præcellentes, in subditos suos ordinariam iurisdictionem habere noscuntur: mandamus, quatenus Hospitalarios, vt arbitrium ipsum, præsertim cùm Episcoporum fuerit præsentia, & consilio roboratum, sicut prouidè latum est, & ab vtraque parte sponte receptum, obseruent, per pœnam in compromisso statutam, appellatione postposita, compellatis. Sic Innocentius in celebri illo textu, ob cuius nos notitiam ista adduximus.

10. Circa hoc idem tempus, plùs, minúsve, in Monasterio Veteris campi Monachum induit nobilis adolescens, Adolphus nomine, antiqua quadam compunctus cæremonia, quam non alibi expressam hactenus vidi, de qua, & de ipso Adolpho ita Cæsarius[i]: *Nobilis adolescens, Dominus Adolphus, nunc Episcopus Osnaburgensis, Canonicus fuerat maioris Ecclesiæ in Colonia. Hic cùm tempore quodam ad Campum, Domum Ordinis nostri, venisset, & post Missam ad orationem in Oratorio staret, vidit, quomodo Monachi, tam senes, quam iuuenes, ad vniuersa currentes Altaria, ad disciplinas suscipiendas nudabant dorsa sua, humiliter confitentes peccata sua. Quæ visio, sicut mihi quidam eius familiaris narrauit, tantum boni operata est in corde adolescentis, vt abire non posset; sed sæculi pompam contemnens, & totum se ad Deum conuertens, ibidem manens, sacrum Religionis Habitum susciperet: in quo tantùm profecit, vt non multo tempore post, tum propter nobilitatem, tum propter religiositatem in prædicta Ecclesia apicem conscenderet episcopalem.* Quo tempore assumptus in Episcopum, hactenus ignotum. Certè viuente, scribentéque Cæsario, id est, post annos adhuc decem, & octo, viuebat, & regebat suam Ecclesiam. Sed iam me vocat Cruce signatorum exercitus Constantinopolitanæ vrbi incumbens; & dum Alexium, quod solùm intendebat, restituit solio, imperium sibi vendicans Græcorum, quod nunquam putasset; ac Græcam, (quòd ó vtinam diutiùs permansisset!) Ecclesiam Latinæ vniens. [i lib. 1. c. 16.]

---

1. Alexius patruus campestri prælio victus, fugatúsque, 2. & nepos restitutus auito solio, 3. & in eo coronatus solenni pompa. 4. Ratio temporis: 5. & epistola noui Imperatoris ad Innocentium. 6. Seditio populi in Alexium, Latinósque: 7. ac Mirtill, aut Mercisli impia proditio, 8. ex Sabellico ampliùs explicata. 9. Tentata alia in Latinos Cruce signatos, & exequenda, nisi Veneti Ducis prudentia, detecta esset.

CAPVT VI.

1. DESPERATIONE magis, an fortitudine Cruce signati Græcos expugnauerint, in dubio est: constat victoria potitos præter spem; & Iuuenem Alexium, viuente patre, & solum non vidente, (quia vtroque lumine orbato, fratris flagitio,) auito solio, & imperio restituisse. Conflictum belli Scriptores paucis narrant, quia re vera resistentia Græcorum exigua fuit. Guntherus hæc tantùm[a]: *Cui* (id est, Cruce signatorum exercitui) *cum magna multitudine armatorum occurrit illi fraternæ sedis inuasor, & possessor Alexius, qui breui conflictu virtutem militum vix expertus, diffidens causæ suæ, & ignauiæ sociorum, quos nec sibi, propter perpetrata flagitia suis fidos arbitrabatur, mox in fugam turpiter conuersus est.* Meierus eadem, sed distinctiùs aliquantulùm[b]: *Constantinopolim, ait, cursus dirigitur,* [a Antiquar. lect. tom. 5.] [b lib. 7.]

thodoxis Romanis Pontificibus antiquis exhibuisse noscuntur. Illud pariter promittentes, quod opportunitate nobis à Domino præstita salutari, ad idem orientalem Ecclesiam tam prudenter inclinabimus, quàm potenter: super quo prudentiæ vestræ consilio desideramus inniti. Ad hæc prædicta, inducti præcipuè consiliis salutaribus, & monitis Venerabilium Patrum, Suenonensis, Alberstadensis, & Trecensis Episcoporum, Abbatis de Locedio, & Magistri Ioannis Nouiomensis. Datum in Vrbe Regia, 8. Kalendas Septembris. Ita puer Alexius ad Innocentium: vt verè multa sperari bona possent, ex eius ad Imperium Græcorum restitutione.

6. Hunc rerum statum felicem proculdubiò, state diu nescia, turbauit fors; siue morte Isacij, vt vult Meierus; siue solutæ, soluendæque pecuniæ caritate, & timore exactionum, quæ imminebant ad eius collectionem, quæ populos plerunque labefactant; seu tandem ipsa rerum humanarum inconstantia, quæ vel sine occasione mutari solent: & tamen hæc mutatio Græcis in peius, contra ipsorum spem; Latinis præter omnem expectationem Constantinopolitanum Imperium comparauit. Rem ex Gunthero priùs breuiori stylo, si quid defuerit, ex aliis propalabo [h]: *Manserunt* (ait) *nostri in ipsa ciuitate per aliquot dies: & tam noui Regis, quàm ciuium ipsorum obsequio moderatè vtentes, id maximè cauebant, ne cui onerosi hospites viderentur. Sed quoniam ciuitas ipsa, licèt magna, & spatiosa duobus populis, tam diuersis lingua, & moribus; nec satis mutua dilectione consentientibus, tantaque hominum, & equorum multitudini sufficere non valebat; placuit his, vt relicta vrbe in locum planum, atque diffusum sese reciperent: vbi positis castris, promissa Regis commodiùs expectarent. Quibus vrbem egressis, cœpit oriri quædam ciuium aduersùs Regem seditio, plerisque murmurantibus, quòd ipse homines peregrinos, & à moribus suis alienos tanto foueret affectu, & iam ferè totius opes Græciæ sine causa ad eos transtulisset: & adhuc tantundem, vel fortè plura, spoliato Regno suo, eis largiri proponeret. Quam rem cùm omnes ferè quererentur, ausi sunt etiam ipsum Regem patenter arguere, publicè prohibentes, ne Regnum suum pro commodis spoliaret alienis: nec suorum inopiam prædam faceret aliorum: sed eos, tanquam rerum alienarum cupidissimos inuasores, pariter cum ipsis persequeretur, & perderet. Quæ illorum seditio nouum Regem vehementer exterruit: tum propter ciuium eorum perfidiam, qui eum coacti susceperant: tum propter illam, quam in nostros habebat, dilectionem: tum propter iuramentum, quod de reddenda pecunia, bona fide præstiterat. Videres eum grauiter anxiari, quasi medium inter suorum nequitiam, & amorem nostrorum; & gratiam Philippi Regis: quem, si nostros vel falleret, vel læderet, grauiter metuebat offendere.* Hactenus ille.

h apud Canisium.

7. Addit Sabellicus [h], *Alexium, dum à plebe sibi timet, consilio supra ætatem vsum, alta voce pronunciasse, futurum se in suorum ciuium potestate; atque hac voce compressisse furentem populum.* Verùm, qui se ab infrænis vulgi furore, à proditione non potuit liberari; eò minùs timenda cuicunque bono, quò magis pater eius Isacius proditorem beneficiis sibi deuinxerat: sed, quæ hominum plerunque conditio est, eò frequentiùs, & promptiùs exequenda. *Cum ergo Alexius puer* (ait Guntherus [i]) *ad tantum facinus* (scilicet, in Cruce signatos perpetrandum, quod populus suadebat) *non facilè posset impelli: Murcislus ille, cuius fecimus mentionem, cuius consilio pater eius excæcatus, & in carcerem retrusus fuerat, eum propria manu suffocauit, dicens: Minus esse malum, si solus ipse præsenti vitæ foret exemptus, quàm si totius Græciæ opes ad ignotos quosdam homines, eius stultitia transferrentur. Quo sublato de medio, ipse tanquàm homo Regij generis, & ipse quoque sanguine propinquus, diademate sibi imposito, & regiam sedem tam audacter, quàm impudenter occupans, cœpit de Regni negotiis, & nostrorum perditione crudeliter cogitare.* Hæc paucis ille: sed nos totius proditionis progressum verbis Sabellici, quæ & Bzouius adducit, paulò distinctiùs, & fusiùs declaremus [k].

h Æneade 9. lib. 5.

i vbi suprà.

k Sabellicus vbi suprà.

8. *Sedato tumultu* (populi, scilicet) *Alexius Princeps postridie, consilio paucis amicorum communicato ad Bonifacium propinquum suum misit, vt tertia proxima noctis vigilia, cum expeditis cohortibus, auxilio sibi veniret: magnum sibi vitæ periculum instare à ciuibus dicens: ac nisi maturè adesset, fore vt breui actum de se, de Imperioque audiret. Orare proinde, obtestarique, vt sibi puero, consanguineóque consiliorum indigo, in aperto discrimine subueniret, daturum se operam, vt porta, qua vrbem inuasurus esset, ad tempus pateret. Fuit in his, qui eius consilij participes erant, Alexius, cognomento Myrtillus, licèt alij Murcillum scripsêre. Hunc Isacius ex infima plebe, multis, & magnis honoribus, ad dignitatem euexerat. Homo igitur ambitiosus, & ad omne tetrum facinus promptus, Alexij pueri consilium aperuit paucis aduersæ factionis: iniunxitque his negotium, vt eadem hora, qua priore nocte, recentem excitarent tumultum. Quo ex composito, cæterùm præter bonorum opinionem, exorto, Myrtillus trepidanti Alexio author fuit, sese in abditissimam partem domus illatebrandi. Hortando itaque, periculi admonendo eò perpulit, vt infelix puer funesto hominis consilio acquieuerit: & ad locum deinde perductus asseruari iussus est. Inde ipse consilij author in publicum egressus, per speciem sedandi motus, ita pro concione verba fecit, vt cùm præsentem rerum statum questus docuisset, quantum periculi immineret ciuitati ab his, qui terra, & aquis eam circunsederent, non puero opus esse diceret, sed viro aliquo prudentia non vulgari, atque eodem fortissimo, qui ciuitatem, & res Imperij manifesto periculo labantes, virtute, & consilio erigeret. Est itaque, quod maximè optabat, consecutus, vt pars vna multitudinis eum Præfectum vrbis, alteráque belli Ducem, tertia Imperatorem declararit. Vnde ipse ab ea declaratione confestim satellitum, propinquorúmque caterua stipatus, sese ex publico proripuit in Alexij domum, ac puerum, quem antea veneno perimere nequiuit, eliso gutture, propria necauit manu: homo tam perfidus, quàm ingratus, à quo summum Isacij beneficium summa ingratitudine dissolutum est.* Hactenus ex Sabellico, recentiore Authore, sed fide digno, & qui omnia distinctiùs cæteris promit.

9. Pergit Guntherus nouas ingenij Graij fraudes aduersùs nostros, quas alij omnes Authores præteriêre [l]: *Crudelis igitur* (ait) *parricida, postquàm iuuene suffocato, Regnum inuasit, & tenuit, iussit ad tempus rumorem huius sceleris reticeri, ac supprimi; ne statim ad castra perueniens, nostrorum auribus insonaret, antequam ipse concepta fraudis experiretur molimina. Misitque continuò nuncios sub nomine iunioris Alexij, qui Principes exercitus nostri, de castris ad ipsum euocarent, quasi promissam pecuniam, & insuper ampliora munera regiæ liberalitatis accepturos. Quod cùm ad ipsos perlatum esset, ipsi tanquàm homines Christianæ simplicitatis, nullam ibi fraudem suspicantes, vrbem ingredi festinabant: quippe, qui nihil minùs metuebant, quàm nouum Regem, quem ipsi creauerant, tam breuis temporis articulo de medio esse sublatum. Erat autem Vir quidam, prudentissimus, Dux, videlicet, Venetorum; cæcus quidem*

l apud Canisium, tom. 5.

in facie, sed perspicacissimus in mente, qui corporis cæcitatem, animi robore, atque prudentia optimè compensabat. Hunc alij semper in rebus antiquis omni diligentia consulebant, & ad nutum eius, publica negotia solebant disponere. A quo cùm alij more solito quæsiissent, quid ei de hac re videretur, dissuasit, ne se amore pecuniæ, Græcorum dolis exponerent; dicens, se id ipsum timere, quod euenerat; id est, ne iuuenis Alexius, vel à suis peremptus esset, vel tanquàm Græcus genere, ab eis corruptus, nostram cum illis machinaretur perniciem. Dum ergo Principes super hac re diutiùs consultassent, Nuncij verò perurgerent instantiùs, erupit rumor ille de medio ciuitatis, & vniuersum exercitum graui terrore concussit. Videbant, se in terra hostili deprehensos, in medio pessimæ nationis; & illum raptum è vita, quem ipsi eis in manu potenti, & magno terrore, Regem induxerant: qui vtique, si viueret, posset, & illorum vecordiam reprimere, & nostros plurimùm consolari, eósque securos, ac locupletes, de Regno suo, ad explendum iter suæ peregrinationis emittere. Quibus omnibus se nunc frustratos penitùs agnoscebant, adeò vt nihil aliud, quàm mortem à Rege nouo, & ciuibus certissimè expectarent. Hic status rerum penè desperatus. At, qualiter in desperantium gloriam, diuina manu agente, conuersus sit; atque ipsa vrbs, & cum illa Imperium Graium, hactenus semper Latinis exitiale, in eorum dominium, atque potestatem tandem transierit, & quis tanto Imperio destinatus, quia neque id sine nostris, sequenti capite fusiùs referemus.

---

1. Cruce signati medios inter hostes penè desperant: 2. sed nihilominùs erumpentes de muris superant. 3. Descriptio vrbis, 4. & Latinorum ex vtraque parte insultus. 5. Salutare consilium Ducis Veneti, 6. atque eius exequutio. 7. Inuasa vrbs, 8. & fugati vndique ciues. 9. Ingens præda, lamenta miserorum: 10. & expugnatio ab antiquo petræ incisa.

CAPVT VII.

1. CIRCVNDABANT exercitum Latinum angustiæ vndique: nec facilis electio inter pericula, quæ nil infra exterminium, & cædem comminabantur: *Quid enim spei* (prosequitur Guntherus [a]) *habere poterant homines peregrini in tali articulo deprehensi, nec habentes vllum securitatis receptaculum, quo vel ad horam possent ab incursu hostium respirare? Indicerent eis bellum, vt eos publicè in suam persecutionem excitarent, quos sciebant, & anteà latenter sibi esse inimicos? At verò illorum infinitus erat numerus, & qui quotidianis cresceret supplementis; & in terra propria, vbi eis omnia copiosè suppeterent: nostri autem pauci, & inopes, in medio inimicorum, à quibus nihil aliud sperare poterant, nisi quantùm, vt ita loquar, suis possent ab eis gladiis exsecari. Sed & eos plurimùm contristabat, quòd promissa pecunia magna ex parte frustrati erant, cuius spe ipsi iter suum distulerant, & viaticum peregrinationis suæ, negotiis insumpserant alienis. Elegerunt tamen illud, quod in tali casu optimum putabatur, consilium: dissimulato metu, sine quo vtique esse non poterant, minaciter obsessis hostibus imminere: & in vindictam suffocati Regis, quem ipsi instituerant, totam Vrbem cum ciuibus suis, & illo execrabili parricida, hanc quidem ad excidium; illos verò ad certam mortis pœnam reposuère. Quibus ita insultando, tantum eis terrorem incusserant, vt illi de mænibus suis egredi vix auderent: maximè autem propter balistas nostrorum, quorum vsus, quantò est rarior apud illos, tantò etiam terribilior, & periculosior æstimabatur.*

a apud Canisium tom. 5.

2. *Interim autem nostri confirmatis animis, ad vtrunque parati erant, vel ad recedendum, si se honesta, & vtilis præberet occasio, vel ad cædendos hostes, & subeundam ab eis, & cum eis mortem, si illi de latebris suis, ad conflictum auderent erumpere. Nam de victoria tantæ multitudinis obtinenda, siue de expugnatione vrbis, nulla eis spes poterat arridere, pro eo, quòd ea munitissima erat: illorum autem numerus inæstimabilis, quotidie succrescebat. Sed, quantò studio noster exercitus optabat confligere, & mori cum hostibus; tantò illi refugiebant victoriam de nostris, suis mortibus comparare. Videntes iam illos in terra hostili laborare penuria; se autem in loco suo, bonis omnibus abundare.* Igitur nostris mori iam paratis, ne inulti morerentur, quod aliquale morientium solatium est, vel ipsam mortem Græci denegabant. Erupère tamen demum de suis Claustris, & facto impetu inuaserunt terrestres acies, vt non virtute, nec enim hoc præsumebant, at multitudine nostros obruituri. Et prætendit Murciflus, seu Mirthyllus, Religionis speciem, seu dare Virginem Ducem suis militibus, seu nostros vellet iniecta Religione, ab insultu in eosdem retardare. In fronte posuit Sacerdotes sacris amictos, & Beatæ Mariæ Icones, quas portabant, veluti obiicientes nostrorum iaculis [b]: *Fuit* (ait Bzouius) *satis acris pugna. Deinde, cùm omni parte castrorum clamatum ad arma esset, ac vndique concursus in hostem factus, Græci fusi, fugati, inque vrbem compulsi, Icon Diuæ Matris Virginis Græcis adempta est: id in bonum omen Itali, & Galli acceperunt, verterúntque, rati certam sibi ex eo portendi victoriam, quod Numen Cælicolis, & mortalibus populare, à Græcis ad se transiuisset.*

b hoc anno n. 1.

3. Hinc noua spes Latinis capiendæ vrbis, quamuis supra spem esse videretur: neque enim Virginem ad eos transituram, nisi beneficam: nec negaturam vrbem, quæ sese ipsam vltrò tradidisset, proprio loco ab ipsis reducendam. *Est Constantinopolis* (ait Guntherus [c]) *vrbs triangula, habens in quolibet latere magnum milliare, vel ampliùs, ex ea parte, qua terram attingit, vasto aggere & muro firmissimè tripliciter clausa: turres habens per circuitum sui excelsas, & fortes; adeò sibi inuicem propinquas, vt puer septennis de vna turri ad alteram pomum valeat iaculari. Structuram autem ædificiorum in corpore ciuitatis, in Ecclesiis, videlicet, & turribus, & domibus magnatorum, vix vllus, vel scribere potest, vel credere describenti, nisi qui ea occulta fide cognouerit. Ex ea verò parte, qua ipsam vrbem alluit Hellespontiacum mare, quod separat Asiam ab Europa, quibusdam in locis adeò angustum, vt de vna in alteram transmittat aspectum: ex*

c vbi suprà.

ea

ea (inquam) parte, quoniam agger esse non potuit, propter frequentiam portus, quem habet tutissimum, & celeberrimum, muri sunt alti, ac mirandæ spissitudinis, & turres densæ, eductæ ad tantam celsitudinem, vt quiuis in culmen ipsarum aspectum dirigere perhorrescat. Ita Guntherus de situ, & ambitu vrbis.

4. Igitur eam à parte terræ primùm aggrediuntur: verùm, cùm inde aut parum, aut nihil facerent, adeundum sibi mare persuasi sunt, atque ea ex parte vrbem aggrediendam. Hæc vna via victoriæ nostris patuit, quæ promota consiliis Ducis Veneti, Græcorum tunc Imperium Latinis dedit, vtinam diutiùs penes ipsos permansurum. Cæterùm, qua ratione hæc gesta sint, quo ordine exequuta, quia ex his, quos vidi, solus Guntherus narrat, ipsius tantùm verbis describemus: *Placuit*, ait [d], *ex altera parte, quæ mari clauditur, non tam fortunam, quàm diuinæ virtutis potentiam, sine qua illud nullatenus fieri posse nouerant, suo magno periculo experiri. Insilientes itaque naues suas, velut quodam indignationis impetu ad terrorem inimicorum, traiecto mari, quod ibidem angustum est, in littore opposito ciuitati cuncti viriliter consederunt; ibique, mutato proposito, cœperunt de explendo negotio per mortem, aut victoriam solertiùs consultare. Sed & de nauibus illis, quarum infinita erat multitudo, frequenter aliquæ leuiores, ac celeriores ad lacessendos eos, & virtutem illorum experiendam subitò erumpebant. Quibus illi occurrentes iaculis, & sagittis, & maximè terrore balistarum, eos facilè abigebant.*

d vbi suprà.

5. *Consulentes itaque Ducem illum Venetorum, cuius paulò antè meminimus, hominem, videlicet, cæcum vultu; sed animo perspicacissimum, id habuerunt consilij, vt per singulas naues suas, iuxta malum ipsius nauis, alias quoque arbores longas valdè, & fortes, hinc inde erigerent, & eas carina fortiter, tam cum ipso malo, quàm sibi inuicem tam vasto collaquearent connexu, vt eis, tanquàm ligneæ turres, quasi propugnacula præsidium exhiberent. Quibus etiam arboribus aliquanto spatio ab inuicem distantibus, veluti quosdam scalarum gradus infigerent, per quos animosi iuuenes; ad tuendas naues, hostésque desuper expugnandos, quaterni, aut seni velociter ascendere possent, & descendere. Quod & factum est. Et turres illæ, siue scalas vocare malueris, in tantum culmen altitudinis eductæ sunt, vt magna sui parte omnes turres, & fabricas Græcorum excederent. Quas etiam cum totis nauibus tali vndique artificio munierunt, vt nec tela, nec lapides, nec ignem, vel communem, nec illum, qui Græcus dicitur, formidarent.*

6. *Structis ergo nauibus, & ad vrbem applicitis, placuit eis priùs in expugnatione portus, & nauium Dei gratiam experiri; vt ab illa parte securi, eos, qui in muro, & turribus erant, tanto securiùs, quantò faciliùs expugnarent. Erat autem clausus ille portus tutissimo quodam recessu, & catenis ferreis immensæ magnitudinis, quæ ab vna fronte portus ad alteram extensæ, naues omnes, velut sub vna clausula coërcebant. Quæ pòst, quoniam à nostris multo labore ruptæ sunt, fugientes Græci maximè terrore balistarum, quas ferre non poterant, captiuas naues suis ductoribus reliquerunt, quas illi cupidè rapientes in suos vsus, velut quædam belli spolia gratissima transtulerunt. Deinde turrigeris nauibus, quantum fieri potuit, ad murum admotis, & fortibus quibusque per scalas ascendentibus, præconis voce clamatum est, eum, qui primus hostiles muros insiliret, centum marchas in præmium accepturum. Videres omnes vehementer appetere, quod vni tantùm seruabatur; non tam amore promissæ pecuniæ, quàm ob Dei honorem, & causa communis vtilitatem, & incepti laboris compendium. Qui, postquàm scalarum summum tenuerunt, alij ita festinanter eos sequuti sunt, ac si eos in medios hostes propellere, & ijs si eos subsequi prope. arent.*

Tunc verò cerneres nos ex alto subiectis hostibus, hastis, iaculis, & sagittis odiosum imbrem impluere: illos autem turbatos, ac trepidos, nec habentes, quod contrà facerent, grauissimè conflari. Balistarum tamen horror, & impetus, eò quòd gens illa naturaliter timida est, eos maximè reddebat exanimes. Postquàm verò vnus inuentus est, qui primus muros insiluit, & illum alij celerrimè sequerentur, continuè ciues exangues, & trepidi, videntes iam hostem sibi immixtum, discurrentes per murum, vbicunque possunt, sese in fugam præripiunt, quasi muris amissis, tuti possent in sua ciuitate consistere, qui eorum præsidio nequiuerant defensari. At nostri nihilominus per murum discurrendo, turres illorum alacriter occupabant. Iámque ex eis quindecim vel plures inuaserant, cùm hostes, velut resumpto spiritu, tum pudore, tum periculo impulsi, cœperunt in quandam respirare audaciam, & se ipsos mutuò exhortantes, clamore simul, & omni genere telorum, eos vehementissimè perurgebant. Quod videns quidam Comes Theutonicus, iussit vrbem in quadam parte succendi, vt Græci duplici laborantes incommodo, belli, scilicet, atque incendij, faciliùs vincerentur. Quod & factum est: & hoc illi consilio victi penitus, in fugam conuersi sunt. Qui autem è nostris iam infra muros recepti erant, portas, quas multo lignorum, lapidúmve obiectu diligenter Græci obstruxerant, remoto omni obice, vel exciderunt, vel fregerunt; & his, qui adhuc in nauibus erant, optatum patefecerunt ingressum. Actum est hoc circa Ramos Palmarum, Deo (ni fallimur) ita disponente, vt eodem die Christi exercitus triumphaliter perfidam vrbem irrumperet, quo Christus veniens ad triumphum Passionis, sanctam ingressus est ciuitatem. 7.

Patentibus itaque portis, hi, qui in nauibus erant, lætis clamoribus irruentes, territis hostibus, hastis, gladiis, balistis, & sagittis, & omni genere telorum mortem specie tenus intentantes, sed nullam prorsus fundendi sanguinem habentes voluntatem, tanquàm oues dispersas, eos per omnes plateas ciuitatis abigebant, in tanta multitudine fugientes, vt ipsa platearum spatiosa capacitas, vix posset eis ad fugam sufficere: instabant enim eis tanto terrore, & impetu, vt nec eos respirare, nec respicere paterentur. Cùmque tantam haberent cædis copiam, quantam ipsi nunquam sperare potuerant; paucissimi tamen ab eis perempti sunt; ipsis vltrò parcentibus, quippe qui à viris Religiosis secum in castris agentibus, Martino, videlicet, & aliis, frequenter erant admoniti, vt quantum fieri posset, manus suas à sanguine continerent. Ceciderunt tamen in illa die ciuium quasi duo millia, non vtique à nostris, sed à quibusdam Francis, Italis, Venetis, Theutonicis, & aliarum nationum hominibus, qui priùs cum eis in ipsa vrbe habitare consueuerunt; sed tempore obsidionis expulsi, pro eo, quòd de proditione suspecti ciuibus habebantur, nostris adhæserant. Cuius iniuriæ memores illi, grauissimam in Græcos plagam vltionis crudeliter exercebant. De nostris autem nullus omninò ibi cecidisse reperitur, excepto milite quodam, nobili admodum, & famoso, qui dum hostes vehementiùs perurgeret, incautus ipse pariter cum equo 8.

cui insidebat, in foueam quandam repente absorptus, sociis omnibus in latis rebus dolorem magnum inuexit.

9. *Victis igitur omnibus, & perfugatis hostibus, & de tota vrbe satis miserabiliter exclusis, foribus etiam diligenter obtrusis, tum demum victoribus ad pradam currere permissum est. Nam anteà quasi sub periculo capitis erat probibitum, ne quis ante plenam victoriam, de prada cogitare prasumeret. Inuenerunt itaque passim, & copiosè tantam auri, argentique pecuniam; tantum splendorem gemmarum, ac vestium; tantam pretiosarum mercium exuberantiam; tantam rerum victualium vbertatem; domos adeò egregias, & bonis omnibus plenas, vt omnes repentè de aduenis, & pauperibus, ciues ditissimi redderentur. Vastauerat autem incendium interim supradictum ferè tertiam partem ciuitatis, cum omnibus tam ciuibus, quàm peregrinis, qui grauiori occupati periculo, nulli erant, qui flammas libere peruagantes possent extinguere. Mulieres verò, & paruuli, ac decrepiti senes, qui fugere non valentes, in vrbe remanserunt, in occursum nostrorum digitum digito in formam Crucis implicantes satis flebiliter*, Agios, Basileos, Marchios, *decantabant: quod Latinè, Sanctus, Rex, Marchio, interpretatur. Quod ideò faciebant: quia Marchionem, quem maxime Graci nouerant, & idcircò inter nostros maximum reputabant, capta Vrbis Regem haud dubiè cogitabant: quod tamen Deus aliter disponebat.* Hactenus Gunthetus, qui rem aliis exactiùs, distinctiúsque. Cæterùm alias huius victoriæ circunstantias, non contemnendas, Tyranni fugam, Religiosorum preces, & his similia scire qui volet, consulat Bzouium, vel Sabellicum magis, vnde is hausit. Nobis per occasionem hæc narrantibus, satis, supérque dicta pro instituto.

Narrat Guntherus, *in eadem vrbe extitisse à multo tempore altissimam columnam, siue pyramidem, cuiusdam olim solitarij habitationem, cui diuersa rerum imagines sculpta, nauium etiam figuram, atque scalarum de nauibus surgentium, & homines armatos, qui vrbem expugnabant per eas, representarent: quam sculpturam Gracos contempsisse, quasi nil minùs possibile putarent, quam id sua vrbi posset accidere. At, vbi viderunt scalas in nauibus, à nostris erectas; tunc demum sculptura recordatos quantocyùs, quod diu spreuerant, serò formidasse. Vnde & quidam lapidibus, & malleis ferreis, easdem imagines contundentes, plurimùm deformauerant; arbitrantes, se hoc modo infaustum in nostros auspicium retorquere.* Hactenus ille. Atque hæc illa ingens columna est, ex qua Myrtillum, seu Murciflum mauis, præcipitatum in suæ proditionis supplicium, dicturi sumus. Sed iam nos ad victores Cruce signatos præcipites in spolia, quæ nostros supra alios ditarunt, quis id credere posset? redeamus. 10.

---

1. Martinus Abbas etiam inter pradantes, 2. Ecclesiam intrat. 3. ingentem Reliquiarum sacrarum thesaurum portat. 4. Balduinus in Imperatorem electus, 5. & quibus Electoribus, inter quos & Oglerus, Locedij Abbas. 6. Dictum de Patriarcha, 7. & de modo electionis, seu sacra fortis. 8. Diuisa terra, 9. & vindicatum 10. in authorem totius cladis.

CAPVT VIII.

1. AGITATVR in prædam victor exercitus, & in opulentissima vrbe totius Græciæ ab ipsa multitudine rerum, & varietate, vt non impediretur, distrahebatur. Nam, vt aliquid rapere in promptu: sic, quid vtilius, quid minùs onerosum, quid faciliùs seruari, siue venundari, etiam qui plùs sapiebant, dubitabant; & nec vacabat reportare ad naues, neque interim habebant, vbi reponerent. Vilescebant victualia, & solùm aurum, argentum, gemmæve, & si quæ alia id genus, inquirebantur. Nec abstinuère à præda nostri, qui in exercitu, præcipuè Martinus, nisi quòd tamen diuersam suspirabat: neque in corruptibilibus auro, argentóve, sed sacris Sanctorum Reliquiis (quarum ingens thesaurus in ea vrbe) ditandum se, aut voluit, aut putauit, ex eisdem Theutoniam vniuersam, sed suum præcipuè Cœnobium ditaturus. Ergo, quæ illi præda petita sit, & qualiter obtenta, dum alij aliis incubant, idem, qui suprà, Gunterus his verbis narrat [a]:

a apud Canisium, tom. 5.

2. *Cum ergo victores vrbem victam, quam iure belli suam fecerant, alacriter spoliarent, cœpit Martinus Abbas de sua etiam prada cogitare, ac, ne aliis omnibus ditatis, ipse vacuus remaneret, proposuit & ipse sacratas manus suas ad rapinam extendere. Sed, quoniam pradam rerum sacularium eisdem manibus attrectare putabat indignum, illud agere cœpit, vt de Reliquiis Sanctorum, quarum magnam ibi sciebat esse copiam, aliquam sibi corraderet portionem. Assumpto ergo secum altero è duobus Capellanis, (nescio quid grande prasagiens,) quandam petit Ecclesiam, qua in magna veneratione habebatur, ex eo, quòd mater famosissimi Imperatoris Emmanuelis ibi nobilem habebat sepulturam. Ibi de tota circumposita regione plurimum pecunia repositum seruabatur; necnon & Reliquia pretiosa, quas de vicinis Ecclesiis, atque Cœnobiis, ad eum locum spes vana securitatis fecerat congregrari. Quod etiam nostris, ante vrbis expugnationem, ab his, quos Graci expulerant, fuerat intimatum. Quam Ecclesiam cùm multi peregrinorum simul irrumperent, & alij circa res alias, aurum, scilicet, & argentum, & pretiosa quaque diripienda cupidè occuparentur: Martinus indignum ducens sacrilegium, nisi in re sacra, committere, locum petit secretiorem, vbi ea, qua maximè affectabat, reperiri posse, ipsa loci religio promittere videbatur. Inuenit ibi senem quendam venusta facie, barbáque prolixa, & cana, Sacerdotem vtique; sed nostris Sacerdotibus ipso corporis habitu valdè dissimilem. Vnde & Abbas laïcum ratus, placido quidem animo, sed voce quidem terribili vehementer increpitans, Age, inquit, perfide senex: ostende mihi, quas potiores seruas Reliquias: vel scias, te statim mortis supplicio puniendum. Ille vero clamore potiùs, quàm verbis territus, quippe qui clamorem audiens, verba intelligere non valebat, sciens nec illum Graci sermonis habere commercium,*

commercium, Romana lingua, quam ex patre nouerat, cœpit hominem mitigare, & iram eius, quæ nulla erat, blanditiis emollire. Ad hæc verò Abbas in pauca eiusdem linguæ verba erumpens, aperuit eidem seni, quid a b eo exigeret.

3. *Tunc ille, vultum eius habitúmque considerans, & illud tolerabilius iudicans, si homo Religiosus sacras Reliquias cum timore, ac reuerentia contrectaret, quàm si sæculares viri fortassis, cruentis manibus funestarent, ferratam ei arcam aperuit, ostendens thesaurum desiderabilem, quem super omnes gazas Græciæ Martinus Abbas sibi gratum, & desiderabilem iudicabat. Quem videns Abbas festinanter, & cupidè vtrasque manus immersit, & vti strenuè succinctus erat, sacro sacrilegio sinus suos implens, tam ipse, quàm Capellanus, ea, quæ sibi potissima videbantur, sagaciter occultauit, & protinus egressus est. Quæ autem sint, & quantæ venerationis illa, quas sibi prædo sanctus mancipauit, Reliquiæ, posteà competentius exponetur. Cùm ergo (vt ita loquar) ad naues ita suffarcinatus properaret, videntes eum, qui nouerant, & amabant, de nauibus & ipsi properantes ad prædam, an ipse aliqua rapuisset, aut quibus rebus ipse ita onustus incederet, læto animo requirebant. Ille verò læto, vt semper erat, vultu, & verbis iucundis, Benè nobiscum actum est, aiebat. Quibus, Deo gratias, respondentibus, ipse festinanter transiens, & omnem retardationis causam molestè ferens, ad nauem reuersus est; ibique in cubiculo suo, quod habebat honestum, & mundum, votiua illa suæ militiæ spolia collocauit, donec ille tumultuosus in vrbe strepitus resideret. Vbi etiam posteà triduo mansit in multa deuotionis obsequio, nullo sibi huius rei conscio, præter alterum è duobus Capellanis, & illum senem, qui ei res easdem sacras tradiderat; qui etiam videns eum hominem beneuolum, ac liberalem, iam ei satis familiariter adhærebat: cuius etiam ministerio interim apud quandam eiusdem vrbis Ecclesiam, honestum satis, & commodum suæ professioni conueniens præparauit hospitium.* Hæc tunc Martinus ex eisdem thesauris locupletatus, Hartandum, & Hugonem, Claræuallis vtrunque, alterum Monachum dudum iam professum, alterum à reditu statim professurum, Claramuallem ditasse non multò pòst, ex inuentario Reliquiarum eiusdem Domus, propriis locis inferiùs memorabimus.

4. Nunc ad noui electionem Imperatoris, quia neque ea sine nostris, quippe Oglero Abbate Locediensi, vno ex compromissariis, procedamus. Prosequar autem eiusdem Guntheri verbis, nisi vbi alia ex aliis addenda erunt: *Capta igitur Vrbe, ac spoliata, & ipsis ædificiis nouis ciuibus distributis, ne absque Principe, quasi acephali remanerent, cœpit de Rege statuendo inter eos quæstio agitari: erant autem duo viri opinatissimi, & celebres in exercitu nostro, Marchio, videlicet, de Monte Ferrato, Bonifacius, & Flandriæ Comes Balduinus, è quibus alterutrum in Regem eligi, & res ipsa videbatur exigere, & vniuersus exercitus acclamabat. Et quoniam vterque multorum fauoribus, atque suffragiis nitebatur, nec facilè alter alteri præferri poterat, pro eo, quòd ambo satis idonei viri putabantur: visum est omnibus transferre curam, & arbitrium electionis in duodecim viros, qui maxima inter omnes integritatis, & potioris consilij, apud alios habebantur. Qui, postquàm habita multa deliberatione Flandrensem Comitem nominauerunt, collatus est in sedem Regni, & capiti eius diadema impressum.* Hactenus Guntherus: quem tamen constat electorum minuisse numerum; & pro quindecim, duodecim posuisse; propria obliuione, an errore amanuensium: nam in quindecim fuisse compromissum, omnes alij Authores asseuerant. Porrò, qui fuerint, & qualiter inter eos Locedij Abbas, Beatus Oglerus, quem in exercitu superiùs fuisse diximus, Meyerus Author Flander, qui Flandriæ Comitis ad Imperium promotionem accuratè describit, his verbis narrat [b]: (b lib. 7. in fine.)

5. *Et confecto negotio, indictum statim de creando nouo Augusto Concilium, in quo quindecim instituti Electores summo consensu Balduinum Flandriæ, Hanoniæque Comitem Augustum renunciauerunt; quòd hic inter Gallos vniuersos, & vir fortissimus, nobilissimúsque, & Dux summus haberetur; simul quòd Flandrorum, ac reliquorum Belgarum iam inde ab initio eius expeditionis omnibus in præliis præcipua, ac multò omnium maxima fuisset virtus. Hæc sexto Kalendas Maias M.CC.IV. Nam in diem septimum Calendas Maij, qui Diuo Marco sacer est, incidit tum Pascha. Fuere autem quindecim illi Electores Bethlehemiticus, Ptolemaidis, Suessionum, ac Tricasium Episcopi, cum Abbate Locedij: Flandrus præterea, Blesensis, Monsferratensis, Fani Pauli, ac Brenæ Comites, cum quinque Viris, ex nobilitate Veneta.* Ita Meyerus. Cui alij omnes concordant. Itaque quinque Ecclesiastici Electores, è quibus vnus Oglerus Locediensis; quinque ex Principibus, & ex Venetis quinque alij designati sunt, per quos Balduinus Imperator est renunciatus.

6. *Eisdem, siue Electoribus, siue Compromissoribus,* (pergit Meierus [c],) *adeóque etiam Oglero intercedente creatus est Patriarcha ex Venetis, Thomas, cognomento Maurocenus, qui Romam mox profectus, Græcanicam cum Romana vniuit Ecclesiam: statimque reuersus Constantinopolim, Balduinum Augustum corona, aliisque Imperij insignibus, decorauit decimoseptimo Kalendas Iunias.* Hactenus ille. Ita nihil ferè in tota expeditione factum est, quod non per nostros magna ex parte factum, in nostros etiam veniat referendum. Allatam tunc ad Pontificem gemmam pretiosam satis, ex præcipuis spoliis magnæ vrbis, quam à mercatoribus Genuensibus interceptam, ab eisdem Innocentius posteà repetierit, memorat Abraham Bzouius ad hunc annum, vbi & de reconciliatione Venetorum, aliisque, quæ facilè apud ipsum videri possunt. (c vbi suprà.)

7. Cæterùm est, quem non censeo prætereundum, electionis Imperatoris modus, quia singularis, & quia Oglerus Elector cum aliis fuit, forti quidem similior, sed sacratissimæ: quem Nicetas Choniates, suæ Historiæ inseruit in hæc verba [d]: *Quatuor calices pro tanto numero candidatorum, ordine collocarunt; quorum vnus incruentam victimam continebat, cæteris vacuis. Eos calices totidem Sacerdotibus tradidêre, vt ad cuiuscunque Principis nomen vnum tollerent, & eis redderent; Imperium verò penes eum futurum erat, qui eum calicem accepisset, in quo diuinum Corpus, & Sanguis Christi esset. Imperij sors Balduino, Flandriæ Comiti, obtigit, qui nondum ætatis annum trigesimumsecundum excesserat; & alioqui vir erat pius, & modestus, ne impudico quidem aspectu mulierem intuitus, quandiu à coniuge sua abfuerat. Vacabat insuper diuinis laudibus, necessitatibus conflictatos subleuabat, suæ sententiæ aduersantes æquo animo audiebat; &, quod maximum est, bis qualibet hebdomade vesperi proclamari iubebat, ne quis in suo Palatio recubaret, qui alienam mulierem attigisset.* Hactenus Author ille Græcus de electo, & electione: vnde, vt puto, ortum habuit, vt Balduinus, non tam (d apud Bzouium n. 3.)

tam se ab hominibus electum, quàm à Deo putaret, & publicis instrumentis ita subscriberet: *Balduinus, Romanorum Imperator semper Augustus, à Deo electus.*

8. Electo Imperatore, quod primum erat, dominia Imperij, Prouinciæ, arces, castráque distributa per omnes, debita singulis seruata proportione. *Nam Prouincia eius Regni* (ait Gunther. [c]) *in tres partes diuisa sunt: vnam, quæ ad fiscum Regis specialiter pertineret: alteram, quam Veneti possiderent: & & tertiam, quæ data est Marchioni, Thessalonia, videlicet, & eius fines amplissimi. Minores possessiones, veluti castella, villæ, & municipia, & quæ huiusmodi sunt alia, in illas personas, quæ ad hoc magis idoneæ putabantur, distributa sunt. Leges autem, & iura, & cætera institutiones, quæ ab antiquo, tam in vrbe, quàm in Prouincia laudabiles habebantur, ita vt priùs fuerant, consistere permissa sunt: quæ verò reprobabiles videbantur, vel correctæ, in melius, vel penitùs immutata.* Nec dubium, quòd hæc omnia Balduinus eorum consilio egerit, quos habuit ad Imperium promotores.

c vbi suprà.

9. Sequutum statim perfidi Myrtilli, siue Murcifli dignum supplicium, quod Guntherus præ aliis, distinctiùs narrat [f]: *Interim*, ait, *Pestifer ille Murciflus grauissimi sceleris perpetrator, & breuissimi temporis Imperator, qui suorum sibi malorum conscius, etiam pœnam timens, ante expugnationem ex vrbe profugerat, nesciens quò se verteret, aut quid spei in aliquo, vel homine, vel loco habere posset; ad Alexium seniorem se contulit: cui Principes nostri in diuisione Regni, quamuis homini nefario, tamen quia regij sanguinis erat, quandam terræ portiunculam habendam concesserant. Qui videns hominem sceleratum ad se venientem, quamuis nec ipse multò dissimilis, vix à suis probibitus, quominus eum extremo mortis puniret supplicio: tamen excæcari iussit, & expulit, recolens eum tantæ cladis authorem, qui sibi fratrem cæcare, & nepotem incarcerare; & vtrunque regno spoliare persuasisset; & postremò ad augmentum sceleris eundem nepotem suum manu propria suffocasset. Ille verò turpiter expulsus, & qui dudum animo cæcatus fuerat, nunc etiam corporeo lumine priuatus, pauper, & miser, & omnibus odiosus, cùm illis in partibus fugibundus miseram ageret vitam, audientes nostri miserunt, qui raperent eum, & eorum aspectibus exhiberent.*

f apud Canisium vbi suprà.

Quod cùm factum esset, cœperunt, tam omnes nostri, quàm Græci, qui in vrbe relicti erant, misero probris, & iurgiis, & contumeliis insultare, parricidam, & patriæ subuersorem, & dignum supplicio conclamare. Cùmque de morte ipsius certa omnium esset sententia; de genere tamen mortis multa erat inter eos disceptatio: quibusdam censentibus eum laqueo suffocari, quemadmodum ipse Dominum suum peremerat: aliis verò viuum flammis immitti; vel saxo alligato, pelago immergi; vel terræ infodi; vel detracta pelle totius corporis, viscera denudari; vel truncari omnibus membris; vel, si quid aliud atrocioris pœnæ in hominem sceleratum posset ab aliquo reperiri. Quid putas misero tunc animi fuisse, cùm audiret eos de morte sua tam subtiliter disputantes? nisi quòd luminis dolor amissi, mortis vicinæ formidinem leniebat. Placuit tandem Principibus pro eo, quòd licèt homo nefarius, alti tamen sanguinis erat, eum super altissimam pyramidem duci, & inde longo asseri alligatum præcipitem iaculando dari: vt, qui de alto Regni statu subita deiectione corruerat, nihilominus ab alto cadens mortem miserrimam quidem; sed non turpissimam inueniret. Quod vbi factum est, toto corpore conquassatus, cum dolore, & miseria infelicem spiritum exhalauit. Hactenus Guntherus. 10.

---

1. Martinus Constantinopoli detentus, & quas ob causas, 2. tandem cùm in Episcopum Thessalonicensem quæreretur, 3. ad Aconem cum suo thesauro nauigat. 4. & quanto tempore ibidem moratus fuerit. 5. In Hemmenrode insignia duo miracula: 6. alterum Euerhardi Conuersi: 7. alterius alterum. 8. Innocentij in Laudenses priuilegium expeditum hoc anno. 9. Deinde intra septennium declaratum, 10. cùm perperam à quibusdam coarctaretur.

CAPVT IX.

1. Svpersvnt nobis ex hac expeditione insignes duo Viri, vterque Abbas, alter Locedij, Parisiensis alter, Oglerus, & Martinus incolumes ad propria reducendi: sed Ogleri diuturnior mora fuit, vtpote quem grauia alia negotia, à Pontifice iniungenda, præstolabantur. Interim tamen donatum in Thessalonica insigni, & opulento Monasterio Sanctæ Mariæ de Cortaco, ab illustri Marchione Montisferrati, quòd Græci Monachi desertam reliquissent: ibique Abbatem ex Monachis Locedij Gaufredum instituisse, Litteræ quædam Innocentij Papæ post decem annos datæ testificantur, quas inferiùs adducam; vtinam continentes meliora de noui Abbatis actis, & qui dignum se filium exhibuisset tanti Parentis. *At Martinus*, vt de eo Guntherus ait [a], *cum illo, quem diximus, Capellano, suum sibi secretum assumens, paratam sibi petiit mansionem: vbi tota æstate commoratus, sacras illas Reliquias indesinenter amplectens, occulto quidem, sed magno venerabatur affectu; & quod minus erat in exteriori obsequio, interiùs deuotionis affectu supplebat.* Cur tota illa æstate ibi permanserit, multæ rationes possunt assignari; è quibus idem Author has recenset. *Quòd inducias pacis, quas Pagani violauerant, apud Aconem renouatas acceperat: (quare, cùm pestis dudum desæuiisset, non adeò ibidem necessarius videbatur:) tum, quia per illud mare non erat satis tuta nauigatio, propter magnam, & nouam rerum mutationem: tum etiam detentus amore sociorum, simúlque expectans debitum statum ciuitatis, & Regni, vt his, qui eum miserant, rerum istarum formam posset exprimere.* Crediderim accelerasse reditum, vt insulas fugeret, cùm primùm se ad eas vocatum censuit.

a apud Canisium antiqu. lect. tom. 5.

2. Iniunxerat Innocentius nouis Principibus, vt Ecclesiam Græcam Romanæ conformare, quantum possent, satagerent; vt vnum, ex vtroque, ouile sub eodem Pastore, eisdem legibus veniret gubernandum. Hoc nisi per Ecclesiæ Latinæ nouos Pontifices, vt

vt non omnes, primores Prouinciarum, vix posse fieri cuncti arbitrabantur. Quare, vt nouum Patriarcham Constantinopoli, sic Thessalonicæ nouum Archiepiscopum, censuêre creandum, per quem ritus Romanos reliquæ Ecclesiæ, atque mores Latinos edocerentur. Qui congrueret tanto ministerio, inter omnes quæsitus: præcipuè à Bonifacio Monferratensi, nouo Thessaliæ Rege, quem noui Regni cura, atque obsequium Ecclesiæ sollicitabant. Et prælatus Martinus cæteris aliis: velut in quo doctrina cum pietate, cum vtraque prudentia, & cum his omnibus zelus decertaret. Ergo illum præsentare visum Summo Pontifici, compellendum ab ipso, nisi per fugam imperium euasisset. Sed, qui diu implicatus officio Marthæ, suspirabat Mariam, timuit, se nouis curis obligari. Meminit huius electionis idem Guntherus, & *Rex*, ait, *Sanctum virum* (nempe, Martinum) *sicut mihi certissimè comprobatum est, secum ducere, & Pontificem creare volebat: ille tamen sibi votorum suorum conscius, cum gratiarum actione recusauit, malens ad Fratres suos, si Deus donaret, priuatus, & humilis redire, quàm nouis curis se ipsum implicare.* Igitur, cùm ei esset discedendum, *videns exercitum nostrum* (eiusdem iterum Authoris verba resumo) *circa Regni negotia studiis ingentibus occupari, vt intra multa tempora susceptæ peregrinationis iter exequi non valeret; ac per hoc principalem Crucis causam variis casibus impediri; totam suæ mentis intentionem in hoc contulerat, vt rediens ad Fratres suos claustrali se redderet disciplinæ; quam in tanto rerum strepitu, ita vt vellet, non poterat obseruare. Cùmque de loco, in quo tunc erat, vsque Venetiam facili posset transnauigare compendio, maluit cum his, quæ Deus ei præstiterat, ad eos priùs redire, qui miserant, vt eis de statu illius Regni, & de omnibus, quæ præsens audierat, & viderat, Nuncius fidelis existeret; & tunc demum valedicens omnibus, de Terra sancta, quam ex voto petierat, sui quoque reditus cursum faciliter inchoaret.*

3. *Ingressus itaque nauem circa Natiuitatem Sanctæ Mariæ, quasi nolens, & volens, securus, & timidus, non sine metu, & sollicitudine multa, prima die Octobris apud Aconem appulit; vbi à sociis suis, maximè autem à Theutonicis, qui eum specialiter diligebant, lætissimè susceptus, de statu Regni, & de his omnibus, quorum ipse præsens testis adfuerat, vel ab aliis indubitanter audierat, fideliter enarrauit. Secretum autem illud suum nulli voluit aperire, nisi cuidam honestissimo, & forti viro, nomine Bernhero, qui cùm esset natione Theutonicus, patria verò Elsaciensis, sanguine generosus, &; quod perspicuum est, virtute conspicuus, grande sibi nomen in terra illa compararerat, adeò vt ipsius Regis consilia maxima ex parte in ipsum declinarentur. Hic Abbati nostro semper familiaris extiterat, qui eum, & in terra sua nouerat, atque dilexerat, & ibi maiore dilectione amplexus, præ cæteris omnibus excolebat. Huic ergo cùm Abbas ille Dei munera, quæ secum attulerat, ostendisset, ille statim læto timore correptus expauit, & cœpit gratiam illam, quam Deus seruo suo contulerat, vehementiùs admirari. Cùm autem audiuisset eiusdem Abbatis de reditu suo propositum, obnixè studuit dehortari, dicens, vix vnquam fieri posse, vt tanta res tam pretiosa, inter tot terræ, & maris pericula, inter tot piratas, & latrones, inter tot casus, qui frequenter occurrere solent, indirepta ad terram Theutonicam perueniret.*

4. Mansit Martinus perlustrans loca sancta per menses sex, totidem ferè, quot fecisset Constantinopoli, in quibus nullum pietatis erga Deum, nullum misericordiæ erga fideles; sed neque vllum doctrinæ erga Paganos, qui illam admittebant, prætermisit officium: velut qui vitam semel Deo sacratam, cuperet per Martyrium consummare: & nisi chara sibi sacra Pignora, quæ semel suo Cœnobio destinasset, hominem detinuissent, haud dubiè, sicut Crucem Christianis prædicans, in Saracenos eosdem antè armauerat; sic Saracenos armasset in se ipsum, dum illis persuaderet mysteria Crucis. Sed vicit tandem Filiorum suorum, & totius Parisiensis Ecclesiæ amor, quos sibi filios, quam sibi Sponsam Christus tradidisset. Vt verè crederet præferendos agnos lupis; quos pascendos susceperat, his, qui non pertinebant ad Christi caulas. Qualiter autem elapso prædicto tempore, nullis potuerit persuasionibus detineri, nullis promissis; & tandem mare, terrásque peragrans, cum suo thesauro ad propria remeauerit; tum, quàm amanter, reuerentérque, ab omnibus susceptus, Matricem etiam Ecclesiam, & alias Basilicas locupletauerit, anno sequenti, quo euenit, dicemus. Nunc duorum Sanctorum Conuersorum per hoc tempus florentium in Hemmenrode, Euerhardi, & Anonymi alterius, duo insignia miracula pandamus.

Fuit in Hemmenrode (ait Cæsarius [b]) *Conuersus quidam bonus, Euerhardus nomine, custos mediæ portæ. Is aliquando egressus cum Fratribus carpentariis tempore hyemis in syluam, eorum vtensilia custodiebat, & cibaria præparabat. Vna dierum, cùm solito tardiùs surrexisset ad Vigilias, egressis Fratribus ad laborem, ipse orationes suas accelerabat, vt illis pulmentaria tempestiuiùs præparare posset. Inter orandum apposuit ollam æream foco: sed aquam oblitus est infundere: post horam, olera impositurus, inuenit ollam candentem, subitóque turbatus, & factus sine consilio, vt subueniret ollæ, aquam frigidam infudit: at illa, vt sua natura est, statim dissiliendo confracta est: aliam verò ollam, in qua laborantibus cibum procuraret, non habens, genua ad orationem flexit, & cum lacrymis Deum suppliciter implorauit, vt misericordiam, & consilium sibi daret, quatenus pro nomine suo laborantes expectato non priuarentur edulio.* 5. [b] lib. 10. c. 14.

Pius Dominus humilitatem ministerij eius attendens, orationem eius exaudiuit: qui surgens ab oratione ollam candentem iuxta se integram conspexit stantem. Gratias igitur agens Deo, ollam arripuit, aquam infudit, ignibus admouit, olera imposuit, & ea, quam velociùs potuit, coxit. Quibus sufficienter decoctis, Horam Tertiam significauit: & Fratres oratione completa, ad reficiendum consederunt. Post refectionem autem professi sunt, quia toto illo tempore, quo ibidem demorati fuerant, tam bona olera non comedissent: simul & mirati sunt, quod citiùs solito Tertiam significasset, cùm ille ex diuerso ipsos indignantes putasset, quod tardiùs solito eam pulsasset. Nimirum, in decoctione illam horam sibi plurimùm præteriisse crediderat, quia diuina cooperationis inæstimabilem dispensationem non plenè sentiebat. Hactenus Euerhardi ingens miraculum: quod proculdubiò, miraculo collatum Sanctissimi Parentis Benedicti, cùm fractum capisterium resolidauit, nequaquam poterit inferius inueniri. 6.

Sed dabo aliud dubium, an alterius, an eiusdem Conuersi, nam sine nomine: quod idem Author 7.

scribit totidem verbis [e]: *In præfata Domo Conuersi pisa messuerant, quæ, dum ad siccandum sparsa iacerent in agro, venerunt iidem Conuersi ad Priorem, dicentes: Nisi totus Conuentus ocyùs exeat, necnon & infirmi, pisáque vertant, tota peribunt: timebant enim pluuiam imminentem. Et præcepit Prior omnibus, qui ire possent, vt se præpararent. Mox ex Infirmatorio Conuersorum Frater quidam simplex exiens ex multo feruore obedientiæ, ante omnes festinabat. Et cùm agro, in quo pisa iacebant, propinquasset, illa mirum in modum in oculis eius per diuersa loca se vertebant. Quod vbi vidit, gratias agens Deo rediit. Cui Prior occurrens ait: Cur reuerteris, Frater? Respondit ille: Domine, non est necesse, vt procedatis, quia pisa totaliter versa sunt. Quis, inquit, vertit illa? Respondente humiliter Conuerso: Ille, qui benefacere potuit. Prior, vt ita esse comperit, non absque multa admiratione cum Conuentu reuersus est.* Euerhardum inseruit Menologio Chrysostomus Henriquez ad decimamoctauam diem mensis Aprilis. Alterius non inuenio ab eo mentionem factam, nisi fortè præterij, quod non difficile.

e lib. 10. cap. 15.

8\. Hoc ipso anno indultum ab Innocentio Stephano Abbati, & Fratribus Laudensis Monasterij iuxta insulam Flandriæ, quòd Ioannes Buzelinus ad litteram transcribit in Gallo-Flandria, in quo ferè omnia concessa Cisterciensibus ad illud vsque tempus continebantur [d]: *Datum Romæ apud Sanctum Petrum, per manum Ioannis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Subdiaconi, & Notarij, XV. Kalendas Decembris, Indictione octaua, Incarnationis Dominicæ anno M.CC.IV. Pontificatus verò Domini Innocentij Papæ III. anno septimo.* Subdit autem idem Ioannes Buzelinus [d]: *Postquàm sacrum hoc Diploma scripsisset Innocentius, nonnulli homines eò temeritatis, & audaciæ proiecti fuêre, vt quoad labores huius Monasterij, quorum is Pontifex mentionem facit, eius verba sinistrè sint de noualibus interpretati: atque ideò ab Monachis Laudensibus decimas extorquere contenderint. Quod cùm grauiter pientissimo, sanctissimóque Præsuli displiceret, has pro dictis Religiosis, Litteras vulgauit.*

d lib. 2. cap. 18.

9\. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei, Venerabilibus Fratribus Archiepiscopo Rhemensi, Suffraganeis eius, & dilectis Filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, & aliis Ecclesiarum Prælatis, per Rhemensem Prouinciam constitutis, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Audiuimus, & audientes mirati sumus, quòd cùm dilectis Filiis, Abbati, & Conuentui de Laude, Cisterciensis Ordinis, à Patribus, & prædecessoribus nostris concessum sit, & à nobis postmodum indultum, & etiam confirmatum, vt de laboribus, quos propriis manibus, aut sumptibus excolunt, nemini soluere decimas teneantur: quidam ab eis nihilominùs contra apostolicæ Sedis indulgentias, decimas exigere, ac extorquere præsumunt; & praua, ac sinistra interpretatione, apostolicorum priuilegiorum capitulum peruertentes, asserunt de noualibus debere intelligi, vbi noscitur de laboribus esse scriptum.

Quoniam igitur manifestum est omnibus, qui rectè sapiunt, interpretationem huiusmodi peruersam esse, & intellectui sano contrariam, cùm secundùm capitulum illud à solutione decimarum, tam de terris illis, quas deduxerunt, vel deducunt ad cultum, quàm de terris, etiam cultis, quas propriis manibus, vel sumptibus excolunt, liberi sunt penitus, & immunes, ne vllus contra nos materiam habeat malignandi: Vniuersitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus omnibus Parochianis vestris, authoritate apostolica prohibere curetis, ne à memoratis Fratribus de noualibus, vel de aliis terris, quas propriis manibus, vel sumptibus excolunt, seu de nutrimentis animalium nullatenus decimas exigere præsumant, vel quomodolibet extorquere. Quia verò non est conueniens, vel honestum, vt contra Sedis apostolicæ indulgentias temerè veniatur, quæ obtinere debent inuiolabilem firmitatem, mandamus vobis, firmitérque præcipimus, vt si qui Monachi, Canonici, Clerici, vel laici, contra priuilegia Sedis apostolicæ memoratos Fratres super decimarum exactione grauauerint, laicos excommunicationis sententia percellentes, Monachos, Canonicos, siue Clericos, contradictione, dilatione, appellatione cessantibus, ab officio suspendatis; & tam excommunicationis, quàm suspensionis sententiam faciatis vsque ad dignam satisfactionem inuiolabiliter obseruari. Ad hæc præsentium authoritate vobis præcipimus, quatenus si quis eorundem Parochianorum vestrorum in sæpè dictos Fratres violentas manus iniecerit, eum candelis accensis excommunicatum publicè nuncietis, & tanquàm excommunicatum faciatis ab omnibus cautiùs euitari, donec eisdem Fratribus satisfaciat competenter, & cum litteris Diœcesani Episcopi rei veritatem continentibus apostolico se conspectui repræsentet. Datum Later. II. Kalend. Nouemb. Pontificatus nostri anno XIV. Hactenus Innocentius. Sed, ne hoc priuilegium illis sufficeret, Honorius III. aliud instaurauit, quod idem Author subdit eodem loco. 10.

1. Venerabilis Arnulphi Bruxellensis rigor supra consuetum, 2. continua verbera, 3. crebra, & multiplicia. 4. Nouum virgarum genus, 5. & miraculum in ipso continuatum: 6. cilicia ad carnem, crura, pedésque: 7. & hactenus inaudita cilicij forma: 8. catenæ tres: 9. itémque aliud de pellibus ericiorum: 10. lectus, & victus: 11. & qualiter hæc ei permitterentur.

CAPVT X.

1\. NTER hæc in Villario Beatus Arnulphus de virtute in virtutem quotidie crescens; sed præcipuè in seipsum sæuus vindex, per corporis tormenta, cruciatúsque, ad spiritus gloriam suspirabat. Funibus, quos ne neruos offenderet, subtraxit corpori, virgarum verbera crebra subrogauit: verùm, cùm ne hæc illi satis essent, adiecit aculeos, & si quæ alia tormentorum genera, industria, aut experientia suppeditabant. *Non sufficiebat ei*, ait Gosuinus [a], *quòd verberibus carnem suam affligebat: nisi etiam nouos afflictionum modos excogitaret. Interdum siquidem pungitiua rosarum folia accipiens, subtus tunicam, ad carnem in sinu suo ponebat. Interdum etiam aculeatorum congeriem ramorum, in modum lectuli sibi in terra sternens, nudum se in eis volutabat.*

a lib. 1. cap. 3

Quadam die, cùm Monachus quidam venisset ad Grangiam, vbi idem Vir Domini morabatur, interrogauit 2.

rogauit Fratrem stabularium, nomine Nicolaum, vbinam ille esset. Qui respondens, dixit, eum esse in Purgatorio. Ad quod verbum, cùm Monachus miraretur, & interrogaret, cuiusmodi esset illud Purgatorium, prædictus Frater subintulit dicens: Quia ille more solito verberibus purgatoriis corpus suum affligebat. Tum Monachus, O quàm libenter, inquit, colloquerer ei, si id mihi ab ipso concederetur. Sed, vt arbitror, tali præpeditus negotio, foras ad me modò non egrederetur. Imò, ait ille, si vester ei aduentus innotuerit, sine mora procedet. Statimque pulsans ad ostium cellæ euocauit Virum Dei: nuncians ex nomine Monachum aduenisse, qui eius sanctum, & familiare exoptabat colloquium. Confestim ille tunica se rursum circumamictans, caputiúmque resumens, egressus est. Cùm autem Monachus videret tunicam eius sanguine cruentam, riuulis sanguinis de corpore eius recenter flagellati decurrentibus, præ dolore cordis lacrymatus est: ita vt Vir Domini causam lacrymarum eius sciscitaretur. Qui respondens ait: Tactus sum dolore cordis intrinsecus, attendens mirabile martyrium tuum. Et quare, charissime, interficis temetipsum? Ad quod verbum ille Monacho iocosè satisfaciens, non se sui ipsius, sed peccatorum interfectorem esse respondit. Nec mirum: acerrima enim, & frequens carnis afflictio sæpè adimit seruis Dei, ex parte non modica, peccandi occasiones.

3. *Quadam iterum vice, cùm intra cellam suam se more solito cæderet, Frater quidam stetit foris secùs parietem, Beato Viro hoc ignorante, vt verberum eius modum exploraret: & mille nongentos ictus eum carni suæ dedisse, eosdem ictus numerando, agnouit, antequàm à verberibus cessaret. Res mira! quis super iis non obstupescat? O amice Dei omnipotentis. Quid est, quod agis? Alij sua quærunt commoda, carnem suam fouentes: & milites huius mundi præliantur non contra se ipsos, sed contra hostes suos: tu versa vice, contra carnem tuam pugnas: & quasi miles furibundus ei nouum bellum indicis. Obsecramus pro Christo miserere carnis tuæ, carnis pauperis, & fragilis: sine qua viuere non potes. Si verò eam affligere cupis, consule saltem nutricem virtutum Discretionem: ab illa enim doceri poteris, quantum oneris iumento carnis tuæ imponere debeas. Nequaquam, inquit ille, nequaquam ad effectum perduceretur huiusmodi suasio, cùm caro mea hostis meus sit; tantò magis mihi formidandus, quantò magis mihi vicinior est; iumentum carnis meæ, stimulis pungi, & arctari necesse est, ne lasciuiat, & me pertrahat in mortis voraginem: & ideò noua adhuc illa bella suscitare propono.*

4. *Igitur miles fortissimus perseuerans in sancto proposito impugnandi carnem suam, vt in tormentis corpori suo adhibitis, vel adhibendis similis efficeretur leoni, qui ad nullius pauet occursum, inuenit quoddam genus flagelli, cuius ictus non tantùm importabiles multis hodie viderentur; sed & intuentes horrore nimio concuterent. Fecit namque sibi ferulam ligneam, agglutinans illi pellem ericij, multis aculeatam spinis: & in virtute sanctæ Crucis scienter nescius, & sapienter indoctus arripiens illam, flagellauit se, vbi caro eius densior habebatur, vel vbicunque manus ferientis inuenisset locum: vt nequaquam sibi parcens, & manibus propriis se ipsum cædens, & tormentum tormento addens, maius aliquid ageret, quàm Martyres antiqui, qui alienis manibus torquerentur. Et cùm talibus corpus suum stimulis immisericorditer perforaret, tanta sanguinis abundantia de foraminibus effluebat, vt manus eius superficie tenus tegeretur.*

5. His, & similibus carnem suam domabat inuictus Miles, vt non immeritò Martyribus æquandus, qui in se ipsum tam atrociter sæuiebat. Sed neque defuit illi gloria multorum Martyrum; comprobata miraculo continuo causa passionis, quam missa medicina de Cœlo subsequebatur. Nam audi, quod sequitur [b]: *Quotiescunque autem, tam virgis, quam rosco, siue ferula carnem suam tam furibundè cecidisset, die sequenti, se curatum diuinitus reperiebat: excepto quod quædam nigredinis macula ex vulneribus, & foraminibus, in carne eius apparebant. Quanquam etiam recenter flagellatus nudum se volutabat in vrticis: ita vt dolor, quem mordaces illæ vrticæ pariebant, acrior ei, & intolerabilior, sicut ipse perhibebat, super omnes dolores, quos antea sustinuerat, videretur.* Hæc de verberibus, & miraculosa eorum, quoties verberabatur, curatione. At de ciliciis, ne quod Martyrij genus Sanctus amitteret, idem, qui suprà, Author talia subdit [c]:

[b] ibidem.

[c] lib. 1. cap. 5.

6. *Prælibatis itaque exaratus, cruentatúsque flagellis Arnulphus noster, & permanens inuictus, subtus ad carnem induit cilicium: ne quid minus Beato Arnulpho, Metensi Episcopo, in hoc parte fecisse dicatur; qui sicut in gestis eius legitur, cilicio induebatur, non tamen caligas cilicinas in cruribus, & pedules cilicinos gestasse describitur: cùm Martyri nostro, neque caligæ, nec pedules huiusmodi defuisse certissimè comprobentur. Quoties autem de Grangia, vbi morabatur, Dominicis noctibus, vel etiam in Sanctorum Festiuitatibus ad Monasterium pedes ire voluisset: non tamen ideo omittebat, quin pedules portaret in pedibus, quamuis in ambulando pedes eius asperitate eorum non modicè læderentur. Cùm verò cilicio satis aspero, quod subtilioribus setarum funiculis erat contextum primitus vti consueuisset, cœpit eiusdem cilicij asperitatem pro nihilo ducere, eò quòd ad portandum quodammodo suaue, & minus pungens sibi videbatur, commotúsque indignatione magna aduersùs carnem suam, cogitauit, vt acrioribus exacerbaret iniuriis.*

7. *Et cùm ab huiusmodi cogitationibus desistere noluisset, ne feruor cordis eius vel ad modicum tepescere videretur, accepit setas equinas, & furtim grossos ex eis contorquens funiculos, colligatum intextis, asperum nimis, & visu horribile corpori suo fecit indumentum. Quo dum indutus esset, tam rigidum, & inflexibile circa corpus suum, vt ita dicam, stabat idem indumentum, vt nequaquam in alteram partem se flectere, vel deorsum inclinare posset. Quod dum comperisset Magister Grangiæ, vir Religiosus, & omnium bonorum amicus, Sigerus nomine, timens, ne iumentum corporis illius sub tanto onere deficeret: calliditate quadam illectum seduxit, & ei tormentum importabile abstulit. Ille autem dolens, dulce sibi ablatum esse cilicium, à die illa, & in reliquum eisdem ciliciis, quibus anteà vti consueuerat, vsus est. Porrò, si quis quærat qualiter & quoties, si crebrò, an rarò cilicio, caligis, & pedulibus vsus fuerit, agnoscat, quòd huiusmodi indumenta tam indissolubili fœdere carni suæ copulauit, vt eis ferè quasi omni tempore vteretur. Non enim difficile fuit ei habere ad manum hæc cilicina indumenta, quoniam à quodam viro religioso, qui sibi familiaris erat, eadem contexta sæpiùs ei ministrabantur.*

8. *Cogitans autem miles inuictus, quid adhuc carni suæ ad cumulandum tormentum applicare posset, tres catenas ferreas sibi acquisiuit, & in nomine Sanctæ Trinitatis, trinitati suprædictæ, id est, cilicio, caligis, & pedulibus, trinitatem catenarum socians; primam catenam per medias scapulas, & sub ascellis ex vtraque parte, per ante pectus suum circumflexit, & ex ea se cinxit: secunda autem catena à dorso per medium ventrem se quasi quodam cingulo cinxit: tertia verò circumposita renibus, suum etiam officium impleuit. Hæ autem*

autem catenas carni suæ, prout libuit, vel fortiùs, vel remissiùs adstrinxit. Vidit Ioannes in sua Apocalypsi hominem præcinctum circa pectus corona aurea: nos verò oculata fide, maius aliquid inspeximus: hominem mirabilem fortiter accinctum supra pectus catena ferrea, ad reprimendas cogitationes noxias, quæ ex corde oriuntur. Circa ventrem secunda catena figebatur, vt gula concupiscentiam reprimeret. Tertia circa renes, vt luxuriæ motus refrænaret. Hic est funiculus triplex, non lineus, sed ferreus, qui, quantò fortior, tantò ad rumpendum difficilior.

9\. Restabat adhuc nouum cilicij genus, hactenus inauditum, quod sciamus, sed ab eodem Sancto excogitatum, de pellibus ericiorum: & neque illo voluit defraudari. Vnde idem, qui suprà, Author, prosequitur [d]: *Post præcedentium tormentorum triumphos, cupiens adhuc miles Christi in operibus militiæ suæ innouare signa, & mutare mirabilia, ausus est magnum quiddam acceptare: quod inter cætera eius gesta multis præconiis attollendum est. Quæsiuit nanque sibi pelles ericiorum, nec plures, nec vero pauciores, secundum quod eas habere ad manum potuit, quibus tam mirabiliter vsus est, vt ipsarum aculeos carni suæ sine cunctatione applicans, multis eam punctionibus perforaret. Et ne caro eius prædictarum pellium punctionibus diutiùs fraudaretur, rogabat pastores ouium, vt quotiescunque ericios vel in syluis, vel in dumetis, seu alibi inuenissent, excoriantes eos, pelles ei pro munere afferrent. Vnus etiam ex familiaribus eius huiusmodi pelles quandoque ei comparabat. Et quamuis certum non designauerimus numerum pellium, agnoscant tamen præsentes, & futuri, vndecim eum pelles habuisse, de quibus insimul ligatis, quasi quoddam pellicium faciens, sex in pectore, & vtroque latere, quinque verò in dorso fixas baiulabat: cilicium desuper induens, & cingulo illud corpori adstringens: ne fortè pelles à carne laxarentur.*

d lib.1.cap.6.

10\. Lectus viro Dei nequaquam mollior [e]. *De lapidibus planis, & magnis, vt in eo pausaret, extruxit: & desuper lapides illos, baculos quosdam duros posuit, & sic demum super baculos sagum laneum, vt corporis sui tormentum celaret, expandit. Et ne caput eius etiam aliquo incommoditatis participio fraudaretur, ad caput lectuli lapidem grandem posuit, nullum omninò ceruical sub capite suo habens, quemadmodum cæteri Fratres eius.* Hic lectus Sancti. Verùm victus qualis? Idem Author ait [f]: *Panis niger, & asperrimus, quem soli canes edere consueuerant; & pulmentum biduò, vel triduò reseruatum, eòque non insipidum tantùm, sed etiam fœtidum.* Demùm vestitus naturæ ipsi contrarius, ne quod sibi solatium exhiberet. Quippe hyeme, sola tunica, & cilicio; medio calore cunctis, quæ habebat, quo corpus suum domaret, operiebatur.

e lib.1.cap.7.

f lib.eod.c.8.

11\. Dubitat Author, & quidem non immeritò, qualiter, qui Arnulpho præfuerunt Sancti Abbates, Carolus, Conradus, Galterus, Guillelmúsque, passi sunt eum tot tormentis affici, tot se ipsum cruciatibus vrgere. Ad quod tamen respondet aptè satis cuncta in Deum refundens, qui vt Author consilij, sic & prouisor [g]: *Ij demum Abbates licentiam adhibendorum corpori eius tormentorum dederunt: sed ei rursum quædam interdixerunt, timentes, ne sub tantis martyriis deficeret: sed ille fortem se ad omnia asserens, opportunè, & importunè licentiam sibi subtractam, iterum ab eis extorquebat. Videbant enim in eo priuilegiatam quodammodo naturam: nec poterant eum à se repellere, & contradicere sermonibus iusti; eò quòd roborabatur à Deo in diebus certaminis sui, nec vllatenus deficiebat.* Hæc satis nunc de admirando rigore vitæ Arnulphi, quem vsque ad mortem constanter conseruauit, & per quem ad contemptum sui primùm, inde ad Dei amorem, & reliquas virtutes strauit viam. Nam de virtutibus ipsis, & miraculis, quibus in ipso earum exercitio legitur illustratus, dicam in tempore.

g lib.1.c.6.

---

1. Acta Capituli cupidinis expertia: 2. tum aliud dubium vtcunque interpretatum. 3. Chronologia, & dictum de Bello Loco Regis, 4. illustri Ioannis Angli fundatione, 5 in pœnitentiam iniuncta pro peccatis, 6. quam filius eius Henricus consummauit. 7. Vallis Saluatoris, & Fons Danielis, 8. & qui huius Fundatores, & Dotatores. 9. Sanctus Christophorus penitùs ignotus. 10. Dedicatio Montis Sancti Georgij. 11. Fundatio Monasterij 12. Sancti Hilarij.

CAPVT XI.

1\. IN Capitulo hoc anno paucæ leges, fortè quia obseruandæ, atque eò sanctiores, quò ab omni cupidine alienæ. Prima: *Ne in Introitu Ecclesiarum trunci, aut gazophylacia habeantur: ne fierent quæstus Prædicatorum, vel Confraternitatum.* Pulchrè sanè & ex vsu pietatis; ne, videlicet, Religio quæstuosa, aut vilesceret exteris, aut nostris in ruinam conuerteretur. Secunda aduersùs tenues Conuenticulos: *Consultum est, ait, & indultum, vt Abbatiæ, quæ minus habent à duodecim Monachis, vel expirent penitus, vt redigantur in Grangias: vel, si abundant possessionibus, vt dictum numerum possint suscipere, prouideat Pater Abbas.* Nihil nocentius his paruis Conuenticulis: in quibus plures, quàm ad anachoreticam; pauciores, quàm ad cœnobiticam vitam requiruntur: & destitutæ actiones Communitatis debita grauitate; aut exercitæ tædium, contemptúmque; aut prætermissæ otiositatem pariunt, quæ mater, & sentina omnium vitiorum.

Accessit tertia lex, quæ Grangias respicit, abdita mihi, & incognita ratione: *Ne in Grangiis nostris diuina celebrentur, nec Altaria habeantur: & omnia Missæ necessaria à Grangiis amoueantur.* Fortè ne vnquam Sacerdotes adspirarent ad eam curam: aut Mariæ officio prætermisso, Martham, maximè in Grangiis, æmulari, putarent licitum: & Conuersis Conuentus frequentandi, vel ipsa sacrorum indigentia imponeret habitualem, vt ita dicam, & velut permanentem necessitatem. Illud notandum, quo anno Grangiis diuina interdicuntur, eodem ipso Conuentus non numerosos in Grangias redigi, quasi ab eis etiam relegandis sacris, quæ vix, nisi profanè, saltem non condecenter tractari possunt.

2\. Sequitur Chronologia Monasteriorum, quæ quatuor tantùm hoc anno nata tradit. *Anno, inquit, M.CC.IV. decimoseptimo Calendas Iunij, fundata est Abbatia de Bello Loco Regis in Anglia.*

Eodem anno, tertio Calendas Augusti, Abbatia de Valle Saluatoris in Hibernia.

Eodem

Eodem anno, quarto Nonas Augusti, Abbatia Fontis Danielis.

Eodem anno Abbatia Sancti Christophori. Hæc Chronologia. Bellum Locum Regis, in Vvintoniensi Diœcesi, Ioannes Rex, seu tyrannus Angliæ condidit, Monachis ex Cistercio eò accitis: adeò nullus tam malus, est, à quo non aliquod bonum fieri possit. Memorat Nicolaus Arsfeldius fundationem, & ante eum Matthæus Paris, his planè verbis: *Duo verò Ioannes Cœnobia construxit: alterum Cisterciensis disciplinæ, quod Bellum Locum appellant in Vvintoniensi Diœcesi: alterum sacrarum Virginum apud Godstoum in Lincolniensi.* Ita Arsfeldius, Paris, aliique. Quibus tamen addendum, quod ipsi tacent, & nec forsitan adhuc alius scripsit: nequaquam eam vltroneam fundationem; sed magis Ioanni iniunctam in pœnitentiam, cum omnia sua peccata Humberto Cantuariensi confessus esset. Produnt id Litteræ Innocentij Papæ ad ipsum, sequenti anno expeditæ, quæ inter alia hæc verba expressa continent [a]:

a lib. 8. epist. 57.

4. *Sicut Venerabilis Frater noster, Cantuariensis Archiepiscopus, nobis intimare curauit, Serenitas Regia, quæ prædiximus, diligenter attendens, peccata sua, quæ ab ætate incunte commisit, humiliter est confessa: & iuxta consilium eius, Deo sanctificare repromisit. Idem autem Archiepiscopus saluti tuæ cupiens prouidere, inter alia tibi diligenter consuluit, ac prudenter iniunxit, vt centum milites dirigas in subsidium Terræ sanctæ, in obsequio Crucifixi, per annum integrum moraturos: & Monasterium construas, in quo Conuentus, secundùm Cisterciensem Ordinem statuatur. Monemus igitur Serenitatem Regiam, & exhortamur in Domino, quatenùs præteritorum oblitus, ad anteriora iugiter te extendas; nec retorsum respicias; sed de cætero vaces operibus pietatis, & sic satisfacias de commissis, vt caueas cautiùs committenda.* Hæc Innocentius, confirmans ea, quæ Ioanni iniunxisset Humbertus Pontifex.

5. Cæterùm hanc eandem fundationem vlteriùs constat adeò superbam à Ioanne cœptam esse, vt cùm nondum ab ipso consummatam filius eius Henricus prosequi vellet, neque id posset sine ingenti sumptu facere, Gregorium IX. Innocentij successorem supplex orauit, vt quatundam Ecclesiarum fructus illi vniret: qua de re extat eiusdem Papæ Bulla Reati expedita, sub hoc tenore [b]:

b lib. 1. epist. 179.

Abbati, & Conuentui Monasterij Belli Loci Regis, Cisterciensis Ordinis. Pia postulatio voluntatis effectu debet prosequenti compleri, vt deuotionis synceritas laudabiliter enitescat, & vtilitas postulata vires indubitanter assumat. Sicut ergo litteræ charissimi in Christo Filij nostri Henrici, illustris Regis Angliæ, nobis exhibitæ continebant, claræ memoriæ Ioannes, Rex Angliæ, pater eius prudenter attendens, quòd nihil suis viribus homo potest vtiliùs applicare, quàm quod in beneplacitis erogat Redemptoris: & sciens, quòd multùm valet oratio iustorum assidua, quia oculi Domini super iustos, & aures eius ad preces eorum; ac pro hoc sperans iuuari vestris assiduis orationum suffragiis apud Dominum, pro sua, & parentum suorum animarum salute Monasterium vestrum adeò magnificè inchoauit, quòd reliquum huiusmodi operis quatuor millium marcharum, & ampliùs summam exposcit.

6. *Idem Rex prosequens pium propositum patris sui, nobis humiliter supplicauit, vt cum ad consummationem ipsius dicti Monasterij, regij redditus non sufficiant, de Sulfons, & de Inglesham Ecclesias cum Capella de Chocheseul, quæ vigintiquatuor librarum valentiam vix excedunt, in quibus ius patronatus habetis, retinendas in vsus proprios vobis, & eidem Monasterio concedere dignaremur. Nos igitur ipsius Regis precibus benignum impertientes assensum, vobis, & successoribus vestris, authoritate vobis præsentium indulgemus; vt præfatas Ecclesias cum Capella, & ipsarum pertinentiis, cedentibus, vel decedentibus Rectoribus earundem retinere in vsus proprios liberè valeatis: prouisióque ipsarum Ecclesiarum per idoneos Vicarios seruetur, ne debito diuinorum obsequio defraudentur: ac reseruata eis de ipsarum prouentibus congrua portione ad debita procurationum Episcoporum, & Archidiaconorum onera subeunda. In aliis Diœcesani Episcopi iure saluo. Nulli ergo nostræ concessionis, &c. Datum Reati, quarto Idus Februarij, anno quinto.* Hactenus Bulla Gregorij Papæ IX. ex qua, & Ioannis fundatio permagnifica, & filij erga fundationem patris pius affectus, haud obscuris indiciis comprobantur. Reliqua huius Cœnobij, si quæ occurrerint, suis locis reddemus.

Sequitur Vallis Saluatoris in Hibernia, Stansleyæ Filia, in Diœcesi Osoriensi, ad cuius Abbatem simul, & Geripontis extant Litteræ Gregorij Papæ IX. datæ Laterani, decimoseptimo Kalendas Decembris, Pontificatus ipsius anno XIV. quæ suo tempore à nobis reddendæ erunt. Fons Danielis Cœnomanensis, Filia Clarimontis, adeóque adaugens lineam Claræuallis. Fundatores Drogo, atque Isabella coniuges Domini Lochanenses, & Meduenses, si non corrupit Scriptor locorum nomina, pingui Cœnobio concessa dotatione, quam video ab Innocentio IV. firmatam, Litteris datis ad Abbatem, & Conuentum Fontis Danielis, Cisterciensis Ordinis, Cœnomanensis Diœcesis, quæ ita habent [c]: 7.

c lib. 7. epist. 459.

Cùm à nobis petitur, &c. Eapropter, dilecti in Domino Filij, vestris iustis postulationibus, grato concurrentes assensu, omne ius, quod dilectus Filius nobilis vir Drogo Lochanim, & Meduans Dominus, ac Isabella vxor eius, Patroni Monasterij vestri, Cœnomanensis Diœcesis, spectans ad ipsos, in hominibus, possessionibus, molendinis, & cæteris bonis eiusdem, pia liberalitate iam dicto Monasterio concesserunt: necnon libertates, & immunitates sæcularium exactionum, ab eisdem rationabiliter vobis indultas, prout in Litteris inde confectis plenius dicitur contineri, sicut ea iustè, ac pacificè obtinetis, vobis, & per vos eidem Monasterio authoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo, &c. Datum Lugduni, septimo Idus Martij, anno tertio. 8.

Hactenus Innocentius Papa IV. qui & aliud indulget priuilegium, Lugduni item, octauo Kalendas Maij, eodem anno. Memoratur Monasterium Fontis Danielis in libris Cameræ, vbi notatur in Cœnomanensi Diœcesi sex & sexaginta, ac centum florenorum taxa præfixa. Notitiæ Abbatiarum recèns vulgatæ, in Fundatore variant; & quendam Equitem nomine Iuheley Dominum fluminis Mainensis, qui anno M. CC. XX. viriliter contra Albigenses pugnans occubuit, atque in eodem Cœnobio sepultus iacet, fuisse affirmant. Sancti Christophori Abbatia prorsus ignota: nam, quam Hispanam Aubertus Miræus putat in Lusitania sita, longè antiquior, de qua in primo tomo: nec satis constat de alia in nostris finibus. 9.

Hoc item anno consecratum lego Monasterium Montis Sancti Georgij, Vvigulæo Hundio in Catalogo Episcoporum Brixiensium, ita scribente [d]: *Idem*, id est, *Conradus, Episcopus quadragesimussecundus, anno Domini millesimo ducentesimo quarto, dedicauit, & consecrauit Monasterium Montis Sancti Georgij, in inferiori Oeni valle.* Hactenus ille. De Monte Sancti Georgij superiùs dictum. Iam ad annum sequentem progrediamur, 10.

d in Conrado, Episc. 42.

11\. Si tamen priùs Hispanam Abbatiam Sanctimonialium, in Cathalonia, & Diœcesi Illerdensi, quæ hoc anno surrexit, propalemus. Fundatrix Comitissa Vrgelitana, nomine Eluira, locus ab ipsa Illerda non distans fuit, in perantiqua Ecclesia S. Hilarij, (cuius nomen retinuit,) quam in Cœnobium Cisterciensium Virginum, interueniente Petro Rege Aragonum, ab Episcopo, & Capitulo Illerdensi dono accepit. Moniales ex Monasterio de Casuas adductæ sunt, sub prima Abbatissa Domina Ermesenda, quæ omnia, & alia constant ex instrumento in eodem Cœnobio conseruato, quod ita habet:

Venerabilis Eluira, Dei gratia Vrgelensis inclyta Comitissa, cùm Monasterium in honorem Dei, & propagationem Monasticæ Religionis, pro anima sua remedio ædificare disponeret, apud nos Gombaldum, Dei miseratione Illerdensem Episcopum, tam per se, quàm per virum inclytum Petrum illustrem Regem Aragonum, & alios Regni nostri Barones, & Religiosos viros, precibus pietate suffultis institit vehementer, vt Ecclesiam Sancti Hilarij, iuxta ciuitatem Illerdensem, quæ pleno iure ad nostram noscitur Ecclesiam pertinere, concederemus ei, ad Monasterium in ea Sanctimonialium Cisterciensis Ordinis statuendum: ita tamen, quòd ex hoc facto illæsa, & indemnis in omnibus, & per omnia conseruetur Ecclesia Illerdensis. De nostra igitur, & totius nostri Capituli deliberatione communi, pietatis intuitu, & fauore Religionis, honestis ipsius Comitissæ precibus facilem præbentes assensum, præfatam Sancti Hilarij Ecclesiam cum his tantùm adiacentibus, quæ in circuitu suo eadem Ecclesia hodie possidere dignoscitur, eidem Comitissæ tali tenore concedimus, vt Monasterium ædificans ibidem Sanctimoniales in eo statuat, quæ sub Regula Sancti Benedicti, & professione Cisterciensis Ordinis Creatori suo studeant iugiter famulari. Hactenus suo, & Capituli nomine Episcopus.

Subdit verò deinceps fœmina nobilis: *Et ego Eluira, Dei miseratione Vrgelensis Comitissa, præfatam concessionem, seu donationem à vobis Domino Gombaldo, Episcopo, & Ecclesiæ Illerdensi factam, sub eo tenore, qui superiùs continetur, deuotè suscipio, & vniuersa, & singula, quæ à vobis superiùs posita sunt, affectuosè, ac humiliter amplexans, de consilio, & assensu Abbatum, ac Monachorum, & aliarum personarum Cisterciensis Ordinis roborari, & à Summo Pontifice confirmari, subscriptionibus quoque Abbatissæ, ac Monialium eius loci, statim cùm eas ibi Deo auctore induxero, ipsum instrumentum, absque dilatione aliqua faciam confirmari. Quòd si fortè ea, vel aliquid eorum, quæ superiùs sunt posita, expressa, non fuerint suo tempore adimpleta, vel si etiam Conuentum Monialium exinde transferri, vel quomodolibet abesse contigerit; liceat vobis authoritate vestra eandem Ecclesiam apprehendere, & eam pleno iure in potestatem vestram, absque contradictione aliqua vendicare. Quod est actum XII. Kalendas Ianuarij, anno ab Incarnatione Domini M. CC. IV. Signum Gombaldi Illerdensis Episcopi. Ego R. Dei gratia Tarraconensis Archiepiscopus confirmo. Signum Ermengaudij, Comitis Vrgelensis. Signum Eluiræ Vrgelensis Comitissæ.* Sequuntur subscriptiones Capitularium Illerdensis Ecclesiæ, & tandem Hermesendis Abbatissæ, & XII. Monialium, quæ ex Monasterio de Casuas illuc aduenerant. 12.

Annus Christi M. CC. V. — Cistercii C. VIII.

1. Episcopis auersantibus Legatos in causa fidei, 2. Petrus de Castro Nouo missionem petit. 3. Innocentius eidem denuò scribit, 4. & confirmatum in suscepto munere, 5. perseuerare omnimodis persuadet. 6. Tum Regem Franciæ per litteras hortatur, 7. vt eidem assistat, 8. & in vltionem inimicorum Christi gladium exerat, 9. & pœnas omnes à Legatis, Hæreticis iniunctas exequi faciat.

CAPVT I.

1\. SEQVITVR Annus à Christo in terris nato millesimus ducentesimus quintus, à condito Cistercio octauus supra centesimum, quo tres Legati missi ab Innocentio, Arnoldus, nempe, Petrus, Radulphúsque, discurrentes per Galliam Narbonensem, rebelles Hæreticos, Catholicos timidos, suspectos Ecclesiasticos, &, quod caput malorum omnium erat, Pastores desides, parcentes lupis, contemnentes oues, atque canum latratus auersantes experiebantur. Non illis ab Episcopis auxilium, consiliúmve, non aliquod solatium, non societas in Ecclesiæ, & Christi causa: sed, qui magis zelare debuissent, Inquisitorum zelo velut oppositi, contrarios se per omnia declarabant. Narbonensis præcipuè, & Biterrensis: ille dissimulantior, vt qui multorum criminum conscientiam, aut saltem infamiam incurrisset: & eosdem Legatos habere Iudices, à quibus deponendum se, si palàm Euangelio contrairet, non dubitabat. Hic paulò audacior, siue reuerà minùs sibi in aliis conscius, siue mente corruptior, & minùs reuerens suæ Dignitatis. Constat, cùm ab eisdem rogaretur, vt Raymundum, Tolosanum Comitem, cum eis simul adiret, recusasse proteruè. Quin neque Consules vrbis Biterrensis, requisitum, inducere voluisse ad abiurandas hæreses, & Hæreticos relegandos à suis finibus.

An Arnaldus discesserit ad tempus, affuturus Capitulo, & sui Ordinis negotia prouisurus; in dubio est: & videntur remansisse soli Radulphus, & Petrus. Certè hic vltimus cùm totius rei statum ex fide retulisset Summo Pontifici, ac se, quandiu non alij Pastores substituerentur, aut illis Deus feruentiorem zelum infunderet; aut tandem ecclesiasticis gladiis iam tunc districtis, gladij etiam temporales, rebellibus compescendis adiungerentur, desperare de fructu professus esset, postulauit missionem, & se iam Monasterio suo permitti, fruiturum quiete, quam exquisierat: vt qui aliena errata corrigere, aut omninò nesciret, aut non valeret; sua saltem, quod à Deo sperabat, deploraret, ne dum aliis inutiliter laborat, sui ipsius 2.

ipsius detrimentum pateretur. Esse sibi promptum quidem spiritum ad subeundos pro fide Christi labores: neque in hac parte carnem multùm infirmam: at vires animi prorsus defectuosas, quod probabat euentus, & siue in ipso consisteret defectus, siue in Episcopis, siue in vtrisque simul; seu arma etiam deficerent externa peruicaciæ rebellium coërcendæ: his immutatis frustrà laborari. Quin plùs audaciæ Hæreticis accrescere, plus desidiæ Præsulibus, torporísque ex ipsa immunitate: illis nihil iam vlteriùs non ausutis, quibus hactenus facta permitterentur: his haustuiis torporem ex assuetudine; neque immutandis malis, quæ non semel, sed sæpiùs experti essent.

3. Hæc, & similia Petrus ad Innocentium, seu quietis cupidus, seu specie recusantis, efficacius remedium rebus exposcens: cùm Summus Pontifex hoc secundum credens, aut magis volens, ipsi vt perseueraret in Officio sibi iniuncto; Episcopis, vt a somno torporis excitarentur, ac Legatis adessent; & tandem Regi Franciæ Philippo, vt per se, vel per filium Ludouicum, arreptis armis, compesceret rebelles, animosè scripsit, ad eos omnes litteris directis, & quidem specialibus ad singulos, quas ex ipso Regesto Vaticano, & libro septimo epistolarum Innocentij fideliter transcriptas accipiat Lector [a]:

[a] lib. 7. epist. 101.

Fratri Petro de Castro Nouo, apostolicæ Sedis Legato.

Debitum charitatis, quod non, quæ sua sunt, quærit, exposcit, vt is, qui Rachelem amplectitur, contemplationis speculam ascendendo, in necessitatis articulo Liæ, quamuis lippa, non refutet amplexus, actionis onera subeundo: quare, licèt illa sit pulchra; hæc tamen est vtilis propter gratiam filiorum sibi, & aliis commodum afferens, & profectum. Licèt enim Mariæ sedentis secus pedes Domini otium, Marthæ ministerio præferatur, eò quòd sit status ille securior, vtpote à sæcularium strepitu segregatus: actiua tamen potest vtilior iudicari, eò quòd sibi proficiens, & aliis, tribulationes sustinet, & pressuras, per quas virtutes suscipiunt incrementum: quoniam sic ait Apostolus: Tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem: spes autem non confundit. *Et plerumque contingit, quòd, sicut virtus in infirmitate perficitur, & auditui præstet vexatio intellectum; sic eadem ex tranquillitate tepescit. Nam Abel esse desinit, quem Caim non exercet; & Dauid, quem bella non vicerant, otium superauit.*

4. *Cùm igitur, exigente necessitate, te à contemplationis otio, quod elegeras, ad tempus duximus euocandum, vt in ministerium missus pro nobis, imò pro Christo, legatione fungaris, quatenus obsecres eos reconciliari Domino, quorum intellectum Angelus tenebrarum excæcans reddidit alienos, non debes recusare laborem, licèt gens, ad quam missus es, dura, & incorrigibilis videatur:* Quia potens est Dominus ex lapidibus, Abrahæ filios suscitare. *Licèt autem adhuc in gentem illam, secundùm tuam, non perfeceris voluntatem; non tamen minorem potes expectare mercedem: quia Deus non profectum remunerat, sed laborem; iuxta quod Scriptura testatur:* Reddet Deus mercedem laborum Sanctorum suorum. *labori, non profectui præmium repromittens. Vnde Apostolus non se profecisse plus omnibus gloriatur, sed plus omnibus laborasse.*

5. *Quia igitur firmiter speramus in Domino, cuius est incrementum præbere, quod labori tuo dabit profectum: deuotionem tuam monemus, & exhortamur in Domino, per hæc apostolica scripta mandantes, quatenus opportunè, importunè instans, arguens, & obsecrans, in operando in omni patientia, & doctrina opus Euangelistæ, ac ministerium tibi commissum studeas adimplere: firmiter sperans in Domino Iesu Christo, quòd ipse, qui affectum tibi præstitit laborandi, ne tuus labor inutilis habeatur, effectum tribuet, & profectum. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, septimo Kalendas Februarij.* Hæc ad Petrum, ne desisteret à cœptis, Ecclesiæ Pastor. At ad Philippum Regem, & Episcopos non multò pòst, acriores adhuc, neque minùs graues, & feruentes Dei zelo, Litteras dedit. Priores autem ad Philippum Regem Francorum misit totidem verbis [b]:

[b] lib. 7. epist. 212.

Perillustri Regi Francorum.

6. *Ne populus Israël in Ierusalem ascenderet Dominum oraturus, Ieroboam, filius Nabath, in Bethel vitulum aureum statuit, adorans fanum, & Altare constituens in Excelsis, compellendo prædictum populum ad peccandum. Cùm autem Solemnitatem, prout in corde finxerat, fecisset filiis Israël, & ascendisset super Altare, vt adoleret incensum; in sermone Domini vir Dei accessit ad eum, vt ipsum ab huiusmodi scelere reuocaret. Sed, quia id per Prophetam commonitus, corrigere noluit, quod commisit: suscitauit Dominus spiritum Iosiæ, Regis Iuda, qui Altare, quod Ieroboam fecerat in Bethel, omninò destruxit, & lucum, quem plantauerat, ex toto succidit. Ieroboam siquidem imitantes vestigia quidam filij Belial, cùm sint lupi rapaces, Regnum suum in vestimentis ouium intrauerunt: qui vt populus renatus fonte Baptismatis exuat, quem in ipso Baptismate induit Iesum Christum, & in Ierusalem de cætero non ascendat, vitulum in Bethel, in eos, videlicet, quos inhabitauerat Dominus, constituunt, adorantes pro ipso dogmate, qui Altare constructo per superbiam in Excelsis, immolant oues Christi, quas extrahunt ab ouili. Nos igitur affectu paterno compatientes eisdem, & ad lucem ipsos volentes à tenebris, prout ad nostrum officium pertinet, reuocare: dilectos filios Cisterciensem Abbatem, & P. & R. Monachos Fontis Frigidi, apostolicæ Sedis Legatos, ad illos in sermone Domini duximus destinatos, vt instantes opportunè arguerent, obsecrarent, & increparent eosdem in omni patientia, & doctrina.*

7. *Verùm, sicut dicti Legati per suas nobis litteras intimarunt, iidem sanam doctrinam nequaquam recipientes, sed ad sua desideria coaceruantes sibi Magistros auribus prurientes, à veritate auditum auerterunt, in ouile Christi tantò licentiùs debacchantes, quantò sibi amputari dexteram auriculam non formidant, eò quod gladium, quem Petrus per se ipsum exercet, non metuunt, qui sunt extra ouile Domini constituti. Quia igitur hi, qui laniant vestem inconsutilem Iesu Christi, deteriores sunt Pilati militibus, qui tunicam ipsam scindere minimè attentarunt, obturantes, sicut aspides, aures suas, ne voces sapienter audiant incantantium, expedit, vt sæculares gladius potestatis, ad malefactorum vindictam à Regibus, & Principibus, ad vindicandam euaginetur iniuriam Saluatoris. Et qui Domini est, accingat gladium super femur, & cum Iosia euertere properet Altare à Ieroboam constitutum; & excidere lucum contra prohibitionem Domini complantatum.*

8. *Vt igitur gladium, quem Dominus tibi tradidit, à quo est omnis potestas, non videaris sine causa portare; sed patienti capiti compati te demonstres; oportet, vt apprehensis armis, & scuto, causam Dei alleges gladiis apud eos, qui habentes caudas, quasi vulpecula colligatas,*

ligatas, messes in Regno Francorum comburere inceperunt, dum pugnant filij contra Matrem, Serenitatem tuam, quanto possumus affectu monemus, & exhortamur in Domino, in remissionem tuorum peccatorum iniungentes, quòd si fieri possit, per te ipsum, vel per charissimum in Christo filium nostrum Ludouicum natum tuum, aut etiam alium virum idoneum, contra præfatas belluas potenter assurgas, quatenus filiam Regis assistentem, ad dexteram Sponsi varietate circumamictam, vt Catholicus filius, synceritatis brachiis amplexeris per exhibitionem operis manifestans, tam Comites, quàm Barones, vt illorum bona confiscent, & proscribant per potestatem tibi cœlitùs traditam compellendo.

9. *Quoniam autem facinus, quos coinquinat, æquat, cùm error, cui non resistitur, approbetur; vt par pœna facientibus, & consentientibus infligatur: si qui Comitum, vel Baronum, vel etiam ciuium huiusmodi nefandi dogmatis professores de terra sua noluerint expellere, aut eos receptare præsumpserint, vel fouere; confiscare bona ipsorum, & totam terram dominio regio applicare, nullatenus verearis. Vt autem defectus gladij spiritualis per materialem accipiat supplementum, memoratis Legatis tua Regalis Sublimitas auxilium potenter exhibeat, & fauorem: vt præter hoc, quod ex tam commendabili opere apud homines consequeris gloriam, & honorem, eam obtinere peccatorum veniam merearis, quam euntibus in Terræ sanctæ subsidium duximus indulgendam. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, septimo Idus Februarij.* Hactenus Innocentius ad Philippum, vt Legatis assisteret, & pœnas ab eis, Hæreticis iniunctas exequi faceret; aut ipse etiam in tenuentes, quod vltimum omnium erat, exequeretur.

---

1. Committit Pontifex Episcopo Agatensi, vt in Biterrensem procedat, 2. ob denegatam Legatis obedientiam, 3. atque eorum per omnia mandata exequi faciat. 4. Cùm Narbonensem anteà reprehendisset, 5. ob eisdem auxilium denegatum: 6. super quo multa, 7. & seuera illi scribit. 8. Perpensa verba epistolarum omnium, 9. commissa nostris visitatio Ecclesiæ Viuariensis: 10. & quid in ea ab eisdem gestum sit, 11. vsque ad Episcopi depositionem, 12. quæ approbata; atque ipsis commissa noua electio.

CAPVT II.

1. HAVD satis fuit Pontifici Innocentio hærentem Petrum, & respuentem munus sibi iniunctum, animare per litteras; & tribunal: ad extirpandas hæreses à se recèns erecto, confirmare virum, cuius sanguine foret consectandum; non satis scripsisse Philippo Regi, auxilium ei, & sociis præbituro: nisi Episcopis etiam acriùs scriberet, qui causam Dei retardarent, aut non fouerent. Et quidem Narbonensem, qui minùs contumax, per se ipsum corrigere dignatus; in Biterrensem, Agatensi simul, & Sancti Pontij Abbati potestatem concessit, litteris ad eos datis in hunc tenorem [a]:

[a] lib. 7. epist. 241.

2. *Episcopo Agatensi, & Abbati Sancti Pontij.*

Sicut ex tenore litterarum dilectorum filiorum Petri de Castro Nouo, & Radulphi, Monachorum Fontis frigidi nobis innotuit, cùm de mandato nostro ad extirpandos Hæreticos de Prouincia Narbonensi, sicut viri discreti, & Dei zelum habentes, & pro fide Christiani nominis apprehendentes arma, & scutum diligenter, & sollicitè laborarent, Biterrensis Episcopus requisitus ab illis cum eis ire noluit, ad commonendum super hoc negotio, nostra authoritate, Comitem Tolosanum. Deinde rogatus ab eisdem, vt consules ciuitatis Biterrensis ad hæresim abiurandam, & ad defendendam contra Hæreticos, Ecclesiam Dei, cum eis pariter admoneret, non solùm non acquieuit eorum monitionibus; sed id fieri penitùs impediuit, Christi se constituens inimicum; cùm ipse ad hoc per se, pro debito sui officij teneretur. Et cùm authoritate nostra, conuocato Clero, iniunxissent eidem, vt nisi vsque ad diem præfixum hæresim dicti Consules abiurassent, ipsos non differret excommunicationis vinculo innodare. Et licèt hoc promiserit se facturum; id tamen effectui minimè mancipauit. Propter quod dicti Petrus, & Radulphus ipsum ab administratione, necnon & episcopali officio suspenderunt, donec se nostro conspectui præsentaret: Clero Biterrensi, ne interim sibi obedirent in aliquo, in virtute obedientiæ, & sub excommunicationis pœna districtiùs inhibentes.

3. *Licet igitur quamplures enormitates de ipso audierimus, quas non possumus, nec debemus sub dissimulatione transire: quoniam ad extirpandum crimen hæreseos, per quod blasphematur diuina Maiestas, se non solùm negligentem, sed & contumacem ostendit, prædictam suspensionis sententiam ratam habentes, Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, & districtè præcipimus, quatenus eum denuncietis, & faciatis per omnes Ecclesias Diœcesis Biterrensis suspensum ab omni officio, & beneficio apostolica authoritate publicè nunciari, donec ad præsentiam nostram cum litteris eorundem Monachorum, suspensus accedat, vniuerso Clero, & populo Biterrensis Diœcesis, ne illi obedientiam aliquam exhibeant, authoritate nostra firmiter iniungentes. Ne verò Biterrensis Ecclesia dispendium patiatur, aliquibus personis, quas ad hoc idoneas esse noueritis, administrationem ipsius, authoritate nostra suffulti, sublato appellationis obstaculo, interim committatis. Datum Anagniæ, XII. Kalend. Martij.* Sic Innocentius aduersùs non parentem Legatorum mandatis, qui hæreticæ prauitati extirpandæ præfecti essent.

4. Verùm ad Narbonensem Archiepiscopum, cuius non vsque adeò culpa constabat, talem epistolam, quanuis aliquam eius partem omittam, quia nimis longam, & multa in ea tantùm generalia, ante mensem consueuerat scribenda [b]:

[b] Epist. 243.

Narbonensi Archiepiscopo,

Mirabilis Architectus Christus, Dei virtus, & sapientia, Domum sibi, excisis columnis septem ædificauit, &c. & post longam de ea Domo doctrinam, tandem subdit: *Pastores autem semetipsos pascentes gregi Dominico pabula non ministrant: quod est infirmum, consolidare non student; nec sanare, quod est ægrotum: non alligant, quod est fractum; & quod perit, non requirunt: gladium verum suum à sanguine prohibent, & opus Dei faciunt negligenter.*

ter. Facta est autem fames in terra, & paruuli quærunt panem; sed, qui frangat eis, vix aliquis inueniitur.

5. *Labe igitur hæretica prauitatis Prouincia tua infecta, non solùm superseminata Zizania de agro tuo, sicut audiuimus, eradicare non studes, qui deberes Naboth exemplo, morti potiùs exponere temetipsum, quàm hortum olerum, vineam tuam facere permitteres Achab Regem: verùm etiam dilectis Filiis, Fratri Radulpho, & Fratri Petro de Castro Nouo, Monachis Fontis Frigidi, qui ad extirpandas hæreticas prauitates illuc à Sede apostolica sunt transmissi, tuum denegas auxilium, & fauorem; nolens eis in suis necessitatibus subuenire, cùm os boui trituranti non debeat alligari; nec iis, qui non, quæ sua quærentes; sed, quæ sunt potiùs Iesu Christi, verbo insistunt pariter, & doctrina, minima te deceat denegare: quod etiam etsi à nobis missi non essent, ex iniuncto tibi officio deberes amplecti, & recipere in visceribus charitatis.*

6. *Rogatus autem ab eis, vt cum ipsis ad dilectum Filium nobilem M. Comitem accederes, vt tam tua, quàm ipsorum persuasione posset induci ad iurandum, quòd Hæreticos expugnaret in defensionem ecclesiasticæ vnitatis, eis acquiescere nullo modo voluisti: cùm tu ipse rogare deberes potiùs, quam rogari. Sed nec etiam vnam eis saltem equitaturam, tunc voluisti concedere ad opus, quod inceperant peragendum: licèt postmodum ad multam instantiam, & importunitatem ipsorum, vnam sibi duxeris concedendam.*

7. *Cùm igitur his, qui dant psalmum, tympanum non debeat denegari, nec prohiberi carnalia metere, qui student spiritualia seminare, Fraternitati tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus cùm dictos Monachos ad te venire contigerit, eos benignè suscipiens, tam in equitaturis, quàm in aliis necessariis ipsis honestè studeas prouidere. Nihilominus contra ipsos Hæreticos taliter assistas eisdem, vt & ipsi opus inceptum laudabiliter valeant consummare, ac tu non possis de negligentia vlterius reprehendi. Quòd si secùs, quod non credimus, egerit, indignationem nostram poteris formidare. Datum Anagniæ, quarto Calendas Februarij.* Hactenus Innocentius ad Archiepiscopum. Nec dubium, quin his litteris confisus promptiorem se exhibuerit deinceps negotiis fidei.

8. Has epistolas, si addat præcedentibus, subsequentibúsque, (nam plures alias in hac causa expeditas daturi sumus,) facilè possit Lector penetrare, quàm specialiter ad extirpandas hæreses, conuellendos Hæreticos, puniendósque Abbas Cistercij, & socij missi fuerint, plenaria potestate sibi concessa, ad inquirendum, procedendúmque per censuras, per pœnas temporales, per confiscationem bonorum, cum omnibus requisitis, & adminiculis, quæ nunc habet Tribunal illud sanctum. Vt mirum sit, in ipsis sui primordiis adeò perfectum, vt vix quid ei potuerit superaddi per quatuor sæcula. Verum est tamen, dum huic muneri incumberent, nonnullas alias causas illis commissas, nunc duobus, nunc tribus, prout ex vsu: maximè in Clerum, quod Hæretici, illius dissolutionem, luxúmque, velut excusationem illis obtenderent; quasi se ideò ab Ecclesia separarent, cuius ministros dyscolos (eóque ipsam suspectam) experirentur. Sed inde magis acceptam potestatem tantùm in causis fidei planè conuincitur; quando ad quascunque alias cognoscendas, speciali indigebant delegatione. Quippe aliud erat, ad quod illuc transmissi, velut ex munere: aliud, quod eis incidenter, & quasi orta occasione, committebatur. Sic anno præcedenti in Narbonensem; sequentibus in Regem Aragonum, aliósque sic in præsenti Ecclesiam Viuariensem duo ex ipsis visitare iussi, cùm Episcopus dyscolus, & membra capiti omninò consimilia infamiam paterentur apud Pontificem.

Igitur inter hæc, ex Narbonensi, in Viennensem Prouinciam missi sunt Radulphus, & Petrus, velut, qui dum Arnaldus absens esset, minùs fortasse peracturi forent in causa fidei. Missionis occasio, sinister, quem dixi, rumor de Viennensi Prouincia, sed maximè de Ecclesia Viuariensi: quæ à capite in barbam, & à barba vsque in oram vestimenti descendente, non vnguento, sed malitia, per totam Galliam, & vltra Alpes diffamabatur. Hinc Innocentius zelo Dei actus, exemplo Moysis ductus (nam sic ipse testatur) per viros prouidos censuit discutiendum. Missi ad hoc opus Radulphus, Petrúsque, qui in capite, & membris visitarent, vsque ad depositionem processuri, si opus esset. Porrò quid egerint in ea visitatione, non aliunde commodiùs referemus, quàm ex litteris eiusdem Innocentij ad Capitulum Ecclesiæ Viuariensis, cùm post cessionem, deponendi aliàs, Episcopi de successione agerent, qui in locum cedentis subrogaretur: sunt autem huiusmodi [e]. e lib. 8. epist. 209.

Capitulo Viuariensi.

Accepta, Moyses minister Domini, cura, & sollicitudine totius populi, quia solus laborem non poterat sustinere, de omni populo elegit viros Deum timentes, quos Principes populi constituit, &c. Et infrà: *Nos igitur, licèt immeriti ad huiusmodi onus, disponente Deo, vocati, Officij nostri debitum exequi cupientes, quoniam Prouinciam Viennensem, & quasdam alias infectas esse accepimus scabie, & rubigine vetustatis, dilectos Filios Fratrem Radulphum, & Fratrem Petrum de Castro Nouo, Monachos Fōtis Frigidi, apostolicæ Sedis Legatos, ad eas duximus destinandos, vt vice nostra corrigerent corrigenda; & secundùm Deum ordinanda cognoscerent, statuentes. Ipsi verò, sicut per suas nobis Litteras intimarūt, ad Viuariensem Ecclesiam accedentes, vt iuxta mandati nostri tenorem, tam in capite, quàm in membris, apostolica authoritate corrigenda corrigerent, à quondam Episcopo vestro, vobis, & Clericis ciuitatis receperunt corporaliter iuramentum, vt plenam de ipsius Episcopi, & vestris excessibus, tam vos, quam illi dicerent veritatem. Tunc verò, cùm quidam Canonicorum vestrorum multa grauia contra Episcopum proposuissent, cumque, & de eis, tum per confessionem ipsius, tum per depositiones testium iuratorum, pro parte non modica constaret eisdem, Venerabilis Frater noster, Archiepiscopus Viennensis, ad Ecclesiam vestram accedens, ipsis Legatis humiliter supplicauit, vt non ad depositionem dirigeretur ipsorum intentio, sed ad ipsius Episcopi potiùs cessionem.* 9. 10.

11. *At ipsi considerantes, quòd hoc vtilitati Viuariensis Ecclesiæ potiùs expediret: cùm dictus Episcopus potens esset, & nobilis: & Episcopatus totus periclitari sub ipsius posset potentia, & per eum expensis grauibus onerari, causámque in longum protrahere, non sine graui damno ecclesiasticæ honestatis: preces duxerunt memorati Episcopi admittendas: & idem Episcopus eiusdem acquiescens consilio, loco cessit: pontificali sibi officio reseruato. Eo verò cedente, cùm vos ad eligendum vobis Pastorem velletis in Capitulo conuenire, ipsi vobis authoritate apostolica inhibere curarunt, ne in electione attentaretis procedere, donec per litteras nostras constaret, nos approbasse ipsius Episcopi cessionem: sicut viri prouidi, & discreti ardua iudicia Sedis apostolicæ reseruantes, eò quòd nullus Episcoporum loco, vel officio potest cedere, nisi de licentia Sedis apostolicæ.*

Verùm, quia ex Pastoris absentia, Ecclesiæ dictæ periculum non modicè noscitur imminere, ne tyranni terræ ipsius in patrimonium eiusdem Ecclesiæ liberè valeant debacchari, nobis humiliter supplicarunt, vt concedere dignaremur vobis virum idoneum in Pastorem. Nos igitur, eorum sollicitudinem, & zelum rectitudinis in Domino commendantes, & quod ab eis pro vtilitate Ecclesiæ vestræ super cessione ipsius factum est, ratum habentes, & gratum; Vniuersitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus solum Deum habentes præ oculis, cum consilio prædictorum Legatorum nostrorum, infra octo dies virum idoneum, qui non tam præesse, quàm prodesse velit, & possit, vobis concorditer, ac canonicè in Pontificem eligatis: alioquin Legatis eisdem, nostris damus Litteris in mandatis, vt ipsi ex tunc vobis personam idoneam apostolica authoritate præficiant in Pastorem. Datum Romæ apud Sanctum Petrum decimotertio Kalendas Februarij. Hactenus quæ in Ecclesia Viuariensi: nam, quæ in Tolosana, eisdem, & Abbati Arnaldo commissa, sequenti capite veniet referenda.

1. *Visitata per Abbatem Cistercij, sociósque Tolosana Ecclesia*: 2. *& electio Raymundi reprobata*, 3. *dataque litteræ contra criminum participes*. 4. *Qualis ille, atque eius antecessor*. 5. *Repetita electio noui Pontificis*. 6. *Promotus ad eandem Sedem Fulco, Floresiæ Abbas*. 7. *Qua die, & qualiter Ecclesiam ingressus sit*. 8. *Qualem eam inuenerit*. 9. *Quis ille in sæculo*: 10. *& qualis eius conuersio*. 11. *Demum Litteræ Innocentij datæ ad nostros*.

CAPVT III.

1. EX aliis Litteris Innocentij Papæ constat, visitationem Ecclesiæ Tolosanæ, commissam etiam eisdem duobus Viris, addito tertio, Abbate Cisterciensi, cum omnimoda, & plena iurisdictione. Depositus Raymundus ab eisdem Tolosanus Episcopus; an voluntaria cessione, præuenerit sententiam, in dubio est. Constat, super illius electione inquisitionem factam, atque damnatam, aliquorum depositionibus. Constat item, hoc anno, vacante Sede, subrogatum Fulconem, virum apprimè doctum, sanctúmque, ex Abbate Floresiæ, seu Toroneti, Cisterciensis Familiæ, in illis partibus, cuius non semel fecimus mentionem. Vacuam hoc anno Sedem Tolosanam, quæsitúmque de electione Raymundi, ostendunt Litteræ Innocentij Papæ III. ad Legatos datæ, mense Iulio; cùm vnus ex testibus, qui electionem condemnauisset, velut criminis complex, in Præpositum Tolosanum promotus esset. Tenor autem litterarum hic est [a]:

[a] epist. 116.

2. *Abbati Cisterciensi, & Radulpho, & Petro Monachis Fontis Frigidi, apostolicæ Sedis Inquisitoribus.*

Per inquisitionem, quam de mandato nostro fecistis super statu, & Episcopatu Episcopi Tolosani, perspicaciter intelleximus, quod Mascaron Cellerarius iuratus asseruit, se sciuisse pro certo, Raymundum olim Tolosanum Episcopum, & amicos ipsius ante suam electionem habuisse colloquium cum quibusdam Canonicis nominatim expressis, eósque sollicitasse precibus, vt ipsum eligerent in Episcopum; seque vidisse pariter, & audiisse, quoniam prædictus Episcopus existens in Domo Sancti Petri, de Coquinio, recognouerit in quorundam Canonicorum præsentia, se Canonicis illis, qui aduersati fuerant suæ primæ electioni, iuramendens in Domo Attonis de Montibus præstitisse, creuum pro certo, quòd iuramentum illud illicitum fuit; & factum, vt idem Raymundus eligeretur ex pacto. Et quòd ipsemet fatetur, quòd post primam ipsius electionem cassatam, Domum episcopalem, eius nomine, detinebat; recipiens quosdam redditus, & prouentus, quos de ipsius conscientia, & consensu, in eisdem negotiis expendebat.

3. *Cùm igitur talem scienter in Episcopum eligendo, sicut ipse suo iuramento firmauit, ecclesiasticis beneficiis reddiderit se indignum, graue gerimus, & molestum, quòd dilecto Filio, Præposito Tolosano, in Episcopum Conuenarum electo, idem Mascaron in Præpositum asseritur substitutus: quocirca Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eundem Mascaronem ab officio Præpositure protinus amouentes, faciatis virum idoneum ad officium illud assumi. Contradictores, &c. Datum II. Nonas Iulij.* Hactenus Innocentius: quibus, & primam Raymundi electionem cassatam videas, quæ incidit in annum M. CC. I. vt statim dicam; & inquisitum etiam contra secundam nequaquam firmiorem: idque hoc anno, aut sub finem præcedentis: demùm eiusdem anni mense Iulio, iam non Episcopum; seu sententia, seu spontanea cessione sublatus fuerit. Hinc sumptus celebris inter Iurisperitos textus in cap. *Per inquisitionem.* de electione, & electi potestate.

Verùm Authores, Tolosanæ Prouinciæ luem, quantumuis criminosus Raymundus fuerit, non tam in ipsum, quàm in antecessorem eius Fulcandrum referunt, cuius inscitia, negligentiáque ingruentium hæresum pestis inualuisset. Ita Magister Guillelmus de Podio Laurentij, eius temporis Author, in ea, quam texuit, Historia de Albigensibus: *Non erat*, inquit [b], *excusabilis Fulcander, quòd Hæreticos multùm radicatos in terra, sine aduersantium sibi voluntate poterat extirpare: nec erat ad excusationem sui sufficiens, qui etsi non posset ad alia, ad hoc saltem sufficientia multa habere consilia, & auxilia potuisset. Sed ecce, siue propter eius simplicitatem, seu negligentiam, id de ipso dici poterat, quod legitur in sacra Scriptura:* Per agrum pigri hominis transiui: sed totum impleuerunt vrticæ. *Hæretici reuerà inutiles, & vrentes, cuius rei culpa fortè pro magna parte refundi poterat in Prælatos, vtpote qui saltem latrare poterant, reprehendere, & mordere. Defuncto Fulcandro Episcopo circiter annum M. CC. I. eligitur Raymundus &c.* Hactenus ille. 4.

[b] sub eius tit.

Siue igitur culpa maior in Fulcandro, siue in Raymundo fuerit, desolata Ecclesia Tolosana, sed iam tunc vacua, ex successore remedium præstolabatur. At semel sueta pati diuisionem, non facilè ad concordiam reduci poterat. Constat ex alia Innocentij Decretali ad duos alios Cistercienses Abbates missa, (fortè, quòd primos Hæretici occupabant,) 5.

occupabant,) & habetur in cap. *In causis*. eod. tit. Constat, inquam, Canonicos diuisos; & quosdam Conuenarum Episcopum, ex Præposito Ecclesiæ Tolosanæ olim assumptum, quosdam Archidiaconum quendam elegisse, pro quibus pertinaciter pugnauerunt. Cùm interim Tolosana vrbs, & prouincia, à perfidis Hæreticis, qui dudum, *negligentia Episcoporum*, (vt ait Sũmus Pontifex,) *miserabiliter, & damnabiliter pullulassent*, grauissima, atque innumera mala experiretur. Ita Innocentius ad Abbates Grandis Syluæ, & Bellæ Perticæ, quibus rem exequendam delegauit. Tum verò Deus miseratus tandem Tolosam, & siue mortuo, siue onus recusante, cui se imparem esse iudicabat, Conuenarum Episcopo, pro quo Innocentius sententiam pronunciauerat, nouæ adhuc electioni viam aperuit, per quam, & electores ad vnitatem, & Hæretici ad fidem, & res Ecclesiæ ad meliorem omninò statum, & demùm ad salutem perducerentur.

6. Florebat tunc opinione sanctitatis Fulco Massiliensis, ex aulico olim acutissimi ingenij, ad Cistercium conuersus, & tunc Abbas Floresiæ, seu Toroneti, fortè in locum Eustachij subrogatus: & sanctitatem doctrina; vtranque zelo, & prudentia decorabat, proprio marte, an consilio Inquisitorum, non video declaratur apud Authores: & saltem Petrus impeditus infirmitate, præsens non fuit. Constat Fulconem electum à Tolosanis, qui aRymundum excipiens, vtriusque antecessoris torporem, eximia compensare valeret sollicitudine. Porrò de hac illius promotione, atque Petri lætitia, cùm primùm Virum Dei suffectum nouit, idem qui suprà Guillelmus hæc habet verba [c]: *Cùm igitur terra ipsa* (scilicet, Tolosana) *apud Sedem apostolicam, tam sicut hæretica prauitate, quàm rapina, mirabili, & miserabili infamia laboraret: iisdem temporibus missus est Legatus à Summo Pontifice, Frater Petrus de Castro Nouo, Ordinis Cisterciensis, vir prouidus, & discretus, cui & Magister Radulphus persona litterata, & multùm honesta addictus est Collega; qui comitem Tolosanum ad expellendos Hæreticos, ac ruptarios de terra sua, & pacem conseruandam monuerunt, & adstrinxerunt etiam iuramento. Factúmque est eodem tempore, quòd, Deo inspirante, Venerabilis, & Religiosus vir, Dominus Fulco, Abbas Floresiæ, siue Toroneti, Ordinis Cisterciensis, eligitur in Episcopum Tolosanum: cuius promotionem cùm audiuit dictus Legatus, qui optimè eum nouerat, vt iacebat in lecto infirmus, eleuatis manibus in Cœlum, gratias egit Deo, quòd de tali persona prouidisset Ecclesia Tolosana.* Hæc de electione, quam iam tunc factam fuisse, quando Innocentius scribebat Inquisitoribus, nam sic eos appellat in illis Litteris, indicabunt sequentia, quæ primùm eius in Ecclesiam Tolosanam ingressum pandunt.

c sub tit. de Fratre Petro de Castro Nouo, &c.

7. Igitur pergit Guillelmus hæc verba subdens [d]: *Qui*, id est, Fulco, *ingressus est prius Ecclesiam suam in Festo S. Agathæ, quæ die Dominica erat in Quadragesima; & cùm crastet, conuertit se ad populum, Sermonem inchoans de Euangelio, quod legitur ipsa die*: Exiit, qui seminat, seminare semen suum. *cum quo optimè suo principio congruebat, quòd missum ad Episcopatum mortuum suscitandum; velut alterum Elisæum, tam nemo debebat dubitare. Agebatur autem, quando intrauit Tolosam, annus gratiæ M.CC.V.* Itaque Raymundus 5. Februarij, quæ Agathæ Virgini sacra dies est, iam Fulconem habebat successorem; prouisum sanè à Deo calamitoso tempori, quod Tolosam premebat, vt eò speciosior appareret misericordia, quò maior tribulatio: & felix posset quodammodo censeri, quæ talem habere meruit reparatorem. Haud aliter Manichæis Augustinum, Arrianis Athanasium; atque alios aliis opponere consueuit, Doctores Hæresibus.

d ibid.

Verùm, qualem Tolosanam Sedem Fulco inuenerit, & quid ei præstiterit, pergit Author disserere in hunc modum [e]: *Quòd autem dixi, Episcopatum mortuum, non est mirum: nam ipsum audiui dicentem, etiam in sermone, quòd quando intrauit Episcopatum, à terra vsque ad cœlum nihil expeditum, quod ipse posset percipere, inuenisset; nisi centum minus quatuor solidos Tolosanos, qui etiam quatuor mulos, quos adduxerat, nisi qui datos ad amnem communem adaquatum mittere non audebat, sed aquam bibebant putei infra domum. Et ipse à creditoribus vrgebatur coram Capitulo respondere, terrámque extrà replenerant Arriani, Manichæi Hæretici, & Valdenses, sicut fortè Dominus ordinabat, qui in primitiua Ecclesia non multos nobiles, aut potentes secundùm carnem, sed infirma Mundi elegit, vt fortia quæque destrueret. Vt Episcopus pauper prodiret, & pedes, ad expurgandam hæreticam prauitatem.* Hactenus ille. 8.

e ibid.

De hoc Fulcone in sequentibus multa, quippe sine quo, in tota Historia Albigensium, &, quod magis est, neque in tota fundatione illustrissimæ Familiæ Dominicanæ, vix quicquam factum; quem Innocentius, quem Cardinales omnes, quem vniuersa Gallia, Italiáque eximiè coluerint. Interim adnoto, vocatum Massiliensem, fortè à patria, quanuis non desint, qui à Sede Massiliensi, cui præsederit anteà, vocatum dicant [f]. Porrò, dum adhuc in sæculo maneret, virum apprimè doctum, & inter cætera Poëtam elegantissimum, quem inter summos Galliæ, Petrarcha, Dantes, atque alij plures, non solùm gentiles, verùm exteri etiam memorarunt. De eo Massonius sic scribit [g]: *Petrarcha in Apologia Poëtæ huius meminit* (scilicet, Rigotdi,) *& alio in loco Fulconis, cognomine Massiliensis, ingeniosissimi etiam Poëtæ. Sed qui dimissis poeticis studiis, transierit ad Cistercienses: tandémque in Archiepiscopum Tolosanum electus, Albigensium acerrimus impugnator fuerit. Hic est ille Fulco, in cuius gratiam Innocentius annuit Dominico Sectam suam instituere meditanti, quam Honorius posteà confirmauit*, &c. Iacobus de Vitriaco Cardinalis Beatissimum Fulconem, sic enim nominat [h], tradit, discipulum fuisse Petri Cantoris Parisiensis, Doctoris insignis, quem suprà consummatum in Longo-Ponte commemorauimus; quod recentiores ad Fulconem nostrum referunt. Verùm non de hoc loquutum, sed de alio Fulcone, quem Eustachij Magistrum fuisse diximus, facilè ex ipso contextu potest coniici. 9.

f ....

g in Annal. Franc. lib. 3. pa. mihi 311.

h Hist. Occidens. cap. 19

Vincentius Belluacensis Conuersum tradit cogitantem de æternitate pœnæ, quæ proculdubiò, si altiùs consideretur, efficacissimè appetitus quoscunque nostros frænare valet [i]: *Cogitando, inquit, de æternitate pœnæ, dicitur in summa de virtutibus, conuersus fuisse Fulco, Episcopus Tolosanus: qui cùm esset primò ioculator, incepit cogitare, quòd si daretur ei in pœnitentia, quòd semper iaceret in pulcherrimo, & mollissimo lecto, ita quòd nunquam pro aliquo recederet, non posset hoc sustinere; quantò minus ergo in pœna inæstimabili. Et factus est Monachus Cisterciensis, & pòst Episcopus Tolosanus.* Qua verò in Domo ad Habitum admissus, in dubio est. Sunt, qui eam gloriam attribuant Grandi-Syluæ; quod minùs probo: quia nec probatum alicubi inuenio: & Floresia, nequaquam ad Grandi-Syluam, imò nec ad totam lineam Claræuallis spectare videtur, sed ad Mansiadem, quæ est de linea Cistercij per Bonam Vallem. Certè, cùm in Pontificem assumptus, Floresiæ Abbas; vt inde etiam colligere valeamus, iam antea Eustachium cessisse, aut decessisse; nisi nos 10.

i in speculo moral. par. 3. dist. 3.

k Vitriacensis ad l. 1. Exod. cap. 14. & Vuionius. in lig. vitæ.

nos nostra fefellit suspicio, qua Abbatem extitisse Floresiæ coniectabamur. Hæc de Fulcone.

11. Quod attinet ad Legatos Inquisitores, vt quæ hunc annum concernere videntur, eorum commissiones expediamus, id etiam eis ab Innocentio iniunctum specialibus Litteris datis Romæ tertio Nonas Iulij [l]: *Quatenus Christianissimo in Christo Filio nostro Petro illustri Regi Aragonum, Castrum Scurra, cum illud ab Hæreticis recuperasset, Domino permittente, personaliter concederent in feudum; ita tamen, quòd fidelitatem ex eo Ecclesiæ Romanæ faceret; & in recognitionem, quòd eiusdem Castri proprietas ad ius Beati Petri pertinebat, certum censum statueret persoluendum.* Memorat has Litteras Bzouius in Annalibus [m], quod planè mirum, cùm tot alias, grauiores, & maioris momenti, ad eosdem directas præterierit.

l epist. 97. m num. 10.

1. Abbas Casemarij ab Innocentio Legatus ad Regem Angliæ, 2. pro solutione dotis Reginæ viduæ, 3. in qua multùm laborat: 4. & pro Archiepiscopi Dubliniensis, à Sede sua exulantis, restitutione. 4. Quid in Oriente intereà Locedij Abbas 6. in Armeniam missus, 7. cum litteris eiusdem Summi Pontificis, 8. sedandæ liti inter Regem, & Tripolitanum Comitem, 9. super Principatu Antiochiæ: 10. super quo etiam ad Regem data littera: 11. & Monachi postulati à Balduino, Romanis ritibus in Græciam inducendis.

CAPVT IV.

1. HOc ipso anno Casemarij Abbas, Ioannes, insignis authoritatis homo, de quo superiùs ad Regem Angliæ Legatus ab Innocentio, duplex illi mandatum intimauit: alterum de restitutione Archiepiscopi Dubliniensis, quem dudum exulare faciebat à sua Sede: alterum, super solutione dotis Reginæ viduæ, quæ à Richardo relicta, sine liberis, suis orbata bonis, penè in domo sororis (Comitissæ Campaniæ) mendicabat. Extant Litteræ Innocentij Papæ ad Regem super hoc vltimo, quas non abs re facturum me putabo, si hic transcribam [a]:

a lib. 8. epist. 174.

2. *Illustri Regi Anglorum.*

Quantò personam tuam feruentiori charitate diligimus, tantò maiori dolore turbamur, quoties ea de Regia Serenitate nos audire contingit, quæ tuam famam obnubilant apud homines, & conscientiam maculant apud Deum. Inter cætera siquidem, quod dolentes referimus, nostris est auribus intimatum, quòd cùm olim inclytæ recordationis Rege Richardo fratre tuo viam vniuersæ carnis ingresso, charissima nobis in Christo filia B. quondam Regina Anglorum, relicta eius, super dote, ac medietate mobilium, quæ ipsam de iure, & consuetudine contingebant, nostras Litteras impetrasset, tu de his amicabilem compositionem inisti cum ea; ita tamen quòd si tu, vel tui hæredes ipsam inuiolabiliter non seruarent, eidem Reginæ ad dotem, & alia repetenda liber pateret regressus. Quam postmodum compositionem obtinuisti apostolico munimine roborari: sed tamen illibatam noluisti eandem, prout regiam decuit mansuetudinem, custodire, iniuriosus existens præfatæ Reginæ multipliciter, & molestus.

3. *Vnde, cùm memorata Regina subtractis redditibus à te in ipsa compositione concessis, de quibus sustentari valeat, non haberet, coacta est egredi terram tuam, & apud nobilem mulierem B. Comitissam Trecensem, sororem suam, quasi abiecta, & paupercula mendicare, in quo, & Deum grauiter offendere videris, & apud homines infamiam incurrisse: cùm non deberes esse viduarum oppressor, sed mærentium consolator. Quocirca Serenitatem tuam rogamus, & monemus, & in remissionem tuorum iniungimus peccatorum, quatenus diuinæ pietatis intuitu, & nostrarum precum obtentu sæpè dictæ Reginæ ablata restituas vniuersa, eidem super his aliter satisfacias, quòd Maiestatem diuinam, quam per hæc grauiter offendisti, valeas complacere, & laudem, & gloriam in conspectu hominum promereri. Alioqui, quia viduis, & orphanis specialiter sumus in sua iustitia debitores, tuæ saluti potiùs consulentes, dilectis Filiis Casemarij, & Maioris Monasterij Abbatibus dedimus in mandatis, vt ipsi te ad restitutionem omnium ablatorum, & ad iustitiam super dote, medietate mobilium, damnis aliis, & iniuriis irrogatis, coram eis plenariam exhibendam authoritate apostolica compellant. Datum Anagniæ, secundo Nonas Ianuarij.* Hæc Innocentius ad Regem Anagniæ super altera parte Legationis.

In qua quidem Abbatem Casemarij plurimùm laborasse, & quæ egisset, scripsisse ad Innocentium, idem Pontifex narrat in aliis Litteris, quas ad Humbertum Archiepiscopum Cantuariæ, & Eliensem, atque Vvigorniensem Episcopos non multò pòst scripsit super hoc ipso [b]: *Verùm, licèt præfatus Abbas Casemarij ipsum ad id monuerit, & plurimùm cum eo laborauerit* &c. Cæterùm super Dubliniensis restitutione, quæ soli Casemarij Abbati pertractanda commissa fuerat, constat monitis eius, neque minùs constanti increpatione persuasum Regem, eundem Archiepiscopum ad se vocasse, atque deuotè, & gratanter suscepisse; si non innata animi inconstantia, seu leuitate à proposito statim resiliisset. Narrat vtrunque idem Summus Pontifex ad Regem ipsum scribens, atque ipsius redarguens inobedientiam: *Nuper*, ait [c], *cùm te dilectus Filius Abbas Casemarij ex parte nostra monuerit coram multis, & magnis viris, & etiam corripuerit, quia mandatum nostrum non adimpleueras in hac parte; tu ei emendaturum omnia te firmiter promisisti: sed, cùm idem Archiepiscopus de tua promissione confidens, reuerti vellet ad propria, & tecum fecerit per aliquot dies moram, ac tu ipsum de die in diem protraxeris vanis verbis, nec velles ei, quod promiseras, adimplere; tristis, ac vacuus ab spe sua, coactus est Parisios remeare.* Hactenus Legatiæ Casemariensis. 4.

b epist. 180. c epist. 171.

Inter hæc in Oriente, qui dudum Balduino assistebat Locedij Abbas, mittitur in Armeniam cum aliis tribus; grauem ibidem subortam quæstionem, inter sororem Regis, nepotémque, & Comitem Tripolitanum, nomine Innocentij compositurus. Procuratum id anteà per Legatos sacræ Romanæ Ecclesiæ Cardinales! Verùm, cùm nihil in causa peregissent, Rex Armeniorum Innocentio primùm scripsit: dubium, an aliquos, & quos Legatos postulans: sed rem totam submittens eius arbitrio. Inde Innocentius, Iudicibus selectis, Abbatibus Locedij, & Montis Tabor, ac duobus aliis sæcularibus Principibus, has 5.

has censuit litteras, Regi ipsi subsequentes transmittendas. Ergo, quæ scriptæ ad Iudices, sic habent [d]: [d] ep. 1. 6.

De Locedio, & de Monte Tabor Abbatibus, & nobilibus viris Comiti Bertoldo, & G. de Foravalle.

Etsi odium inter eos, qui tenentur amare proximos, vt se ipsos, & etiam diligere propter Deum, mortale sit; hoc tamen tempore discordia inter nominis Christiani cultores, constitutos præsertim in partibus transmarinis, non solum ipsis, sed Ecclesiæ generali tanto amplius est damnosa, quantò per eam negotium Terræ sanctæ potius impeditur: vsque adeò enim inimici nominis Christiani, qui nunc peccatis exigentibus detinent, & coinquinant Templum Dei, vrbes, castra, quæ se de Christianorum manibus extorsisse in gladio gloriantur; vt vel id solum deberet sufficere, dispersionis nostræ reliquiis, vt coniuratis manibus, vno animo, & pari desiderio, deferrent in hostes, si possent, Crucis iniuriam aliquatenus vindicare; ac hæreditatem Christi liberare de manibus Paganorum. Verùm ipsi hoc minùs, quàm deceat attendentes, qui neglecta prorsus iniuria Crucifixi, proprias iniurias prosequuntur, & vtilitati communi voluntates priuatas in totius Christianitatis dispendium anteponunt: sicque se odio persequuntur iniquo, & sic ab inuicem sunt diuisi, vt propter eorum discordias verbum sit euangelicum non modicum formidandum, quo dicitur: Omne Regnum in se ipsum diuisum desolabitur, & domus concidet supra domum.

7. *Ecce etenim, occasione eius, quæ inter Christianissimum in Christo Filium N. L. Regem Armeniorum, illustrem, nomine sororis suæ viduæ, & nepotis orphani ex vna parte; ac nobilem Virum, Comitem Tripolitanum ex altera super Principatu Antiochiæ vertitur quæstio, impeditur penitùs Terræ sanctæ profectus: cùm ipsi pugnantes ad inuicem hostes Crucis nequeant impugnare: aliisque fauentibus sibi, & quæstionem illorum reputantibus causam suam; reliqui laborant in cassum, vt inter discordantes concordiam valeant reformare. Nos autem iam pridem his malis obuiare volentes, causam super hoc dilectis Filiis S. tituli Sanctæ Praxedis, & P. tituli Sancti Marcelli, Presbyteris Cardinalibus, apostolicæ Sedis Legatis commisimus terminandam. Sed ipsi, licèt nec labores propter hoc vitauerint, nec expensas, imò vterque per se, & ambo pariter diutiùs laborassent; in nullo tamen apud partes, quia datum non fuerat desuper, profecêre.*

8. *Nuper idem Rex per suas nobis litteras intimauit, quòd per Legatos nostros non poterat iustitiam obtinere, licèt eam sæpiùs postulauerit, & semper paratus fuerit stare iuri. Verùm, cùm ipse mandatis Legatorum ipsorum, qui eum pro multò minori negotio excommunicauerant, & interdixerant terram eius, tandem humiliter paruisset, postulabat, ne repelleremus ipsum pulsantem ad apostolicæ Sedis ianuam, & iustitiam postulantem, cùm simus omnibus in iustitia debitores. Nos igitur attendentes, quòd apud nos esse non debeat acceptio personarum, & quòd inter virum, & virum facere Iustitiam teneamur, Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, atque præcipimus, quatenus partem conuenientes vtranque, diligenter commonere curetis, vt vel inter se super eodem Principatu conueniant, vel in arbitros compromittant, qui vsque ad tres menses, post commonitionem vestram debeant arbitrari.*

9. *Alioquin vos ex tunc, partibus conuocatis, audiatis vtrinque proposita, & causam ipsam apostolica authoritate, si partes consenserint, terminetis: alioquin remittatis nobis causam sufficienter instructam, partibus terminum præfigentes, quo per responsales idoneos nostro se conspectui repræsentent, sententiam recepturæ. Verùm, ne iudicio interim simul experiantur, & bello, partes ad treugas obseruandas authoritate apostolica compellatis. Quòd si alterutra partium se exhibuerit contumacem, in eam spiritualiter, & temporaliter per vos, & omnes Christianos, qui in partibus illis existunt, quantò districtiùs poteritis, procedatis: inhibentes, tam Christianissimo in Christo Filio nostro Regi Ierosolymorum illustri, quàm Hospitalariis, & Templariis & omnibus communiter Christianis, ne parti contumaci auxilium, vel fauorem impendant, sed subtrahant potiùs: & parti, quæ parata fuerit stare iuri, fauorabiliter assistant. Quòd si non omnes, tres vestrùm, vel duo saltem, quorum vnus sit laicus, & alter Clericus, mandatum apostolicum exequantur. Veruntamen mandamus, & volumus, vt si quis interim in Patriarcham Ierosolymitanum fuerit institutus, is vobiscum exequendis intersit. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum tertio Nonas Martij, Pontificatus nostri anno octauo.*

Hæc ad Abbates, & eorum Collegos Pontifex. 10.

Ast ad eundem Regem Armeniorum, hæc quæ sequuntur, digna tanto Pontifice [e]: [e] ibid. ep. 2.

Regi Armeniorum illustri.

Gratum gerimus, & acceptum, quòd authoritatem Sedis apostolicæ recognoscens, eius iudicio humiliter te exponis, & per eam tibi postulas nomine sororis tuæ viduæ, ac nepotis tui orphani, Iustitiam exhiberi. Nos autem, licèt simus singulis in iustitia debitores, tantò tamen ampliùs super hoc tibi fauorem apostolicum exhibemus, quantò deuotionem tuam circa nos, & Romanam Ecclesiam iugiter experimur, & opera tua testimonium perhibent veritati, quòd in deuotione Sedis apostolicæ sis fortiter radicatus: qualiter autem super hoc olim dilectis filiis S. tituli sanctæ praxedis, & P. tituli Sancti Marcelli, Presbyteris Cardinalibus, apostolicæ Sedis Legatis scripserimus, & qualiter processum fuerit ab eisdem, superfluum esset litteris explicare, cùm id pleniùs ipse noueris, & totum rei gestæ processum per eorum nobis litteras intimauerint: quia verò per eos etsi laboratum fuerit multipliciter, vt dicitur; non fuit tamen in causa processum: petitioni tuæ satisfacere cupientes dilectis Filiis de Locodio, & de Monte Tabor Abbatibus, & nobilibus viris Comiti Bertoldo, & G. de Foravalle mandamus, vt ipsi partem conuenientes, vtranque diligenter commonere procurent, vt vel tu, & pars aduersa super eodem Principatu conueniatis, vel compromittatis in arbitros, qui vsque ad tres menses post commonitiones eorum debeant arbitrari. Alioquin ipsi ex tunc partibus conuocatis, audiant vtrinque proposita. Nam repetit ea, quæ Legatis antè mandauerat. Meminit Bzouius huius Legatiæ [f], sed tacitis Legatis: subditque, Regem Leonem obsequutum mandatis Summi Pontificis, & Antiochena negotia certis pactis cum Tripolitano Comite composuisse. Hanc igitur exercuit Legatiam Locedij Abbas Oglerus, priusquàm ad Occidentem reuerteretur. [f] num. 11.

Verùm & priusquàm discederet à Balduino, persuasit eidem, vt pro Ecclesiæ Romanæ ritibus, cæremoniisque in Græcia introducendis à Pontifice peteret viros religiosos, præcipuè Cistercienses, qui gentiles in eis possent instruere, cuius rei extat adhuc monumentum in quadam Innocentij III. epistola, tam ad Episcopos, quàm ad Abbates Galliæ, in qua post debitam congratulationem de Ecclesiæ Græcæ ad Lianam vnione, hæc inter alia elegantissimè scribit [g]: *Accedit etiam ad affluentiam gaudiorum,* 11. [g] lib. eod. ep. 70.

quòd vir Christianissimus, charissimus in Christo Filius noster B. Imperator Constantinopolitanus illustris; ad ea totis viribus satagit, & intendit, per quæ possit, & debeat Christiana Religio propagari: & vt ædificium iam ex magna parte constitutum non corruat, ardenti laborat studio, & sollicitudine diligenti. Nuper siquidem deuotionem suo plantatam in pectore, in ramos bonæ operationis diffundens, nobis humiliter supplicauit, vt viros Religiosos, & prouidos de Ordine Cisterciensi, ad fundandam fidei Catholicæ veritatem, & perpetuò firmandam ad partes Constantinopolitanas faceremus transmitti, & vt illuc valeant peruenire, à suis Prælatis in necessariis prouideri. Postulauêre, vt ..... Missalia, Breuiaria, cæterósque libros, in quibus Officium ecclesiasticum secundum instituta Sanctæ Romanæ Ecclesiæ continetur, saltem pro exemplaribus, ad partes illas facere-mus transmitti, &c. Sic Innocentius. Ergo quo tempore Inquisitores in Gallia, Prædicatores per Italiam, Theutoniámque; per Liuoniam Apostoli; Legati per Angliam, Germaniámque, quod statim aperiam, Magistri per Græciam, arbitri per Armeniam, atque omnes ex Cistercio diffundebantur.

1. Schisma Imperij Ecclesias etiam turbat, Moguntinam præcipuè tunc bicipitem. 2. Graues Litteræ Innocentij ad duos Legatos, 3. de potestate clauium, 4. & de Episcoporum translatione. 5. Contumacia Philippi Ducis Sueuiæ: 6. indignitas personæ, cui fauebat. 7. Contemptus clauium: 8. exempla recentia. 9. Abbas Salemitanus ad ipsum primò: 10. dein cum Patriarcha Achyleyano, Castronouensis, ex Cistercio vterque. 11. Demum, quæ summa totius Legationis.

CAPVT V.

1. O c ipso anno, cùm Germania flagraret bellis ciuilibus, ac Philippus, & Otto de Imperio adhuc certantes, Orbem diuiderent; factionibus in Ecclesias transeuntibus, Moguntina gemebat sub Luitpoldo, olim Vvormaciensi, tunc Moguntiæ intruso: atque à Philippo, quòd eius partes foueret, violenter conseruato contra Innocentium: reiectóque Sifrido vero Pontifice, qui faueret Ottoni, vtpote declarato per Pontificem pro legitimo, & vero Imperatore. Missi ab eo ad Sueuum Ducem Legati, duo Abbates Cistercij, Salernitanus, Euerhardus ille, quem toties repetunt, & inculcant nostri Annales, & Nouocastrensis, viri prudentes, & magnæ authoritatis. Ex quibus hic cùm litteras Innocentij (incertum qua occasione) non recepisset; ille solus aggressus violentiam Ducis, multa constantia, & zelo redarguit virum. Cæterùm, cùm apud obduratum, & effrænem cupidine, & inuidia, nihil proficeret, quin vitæ magis periculum subiret: & Philippus, veluti iam totius Religionis vinculis ruptis, eundem Luitpoldum, quem fouebat, Pseudo-Archiepiscopum, Ducem etiam creatum mitteret ad Italiam cum exercitu, Ecclesiæ patrimonium inuasurum; Innocentius, ne iterum exponeret, non eundem Abbatem Salernitanum, sed socium eius Abbatem de Nouo Castro, qui nondum esset id munus exequutus, & cum eo Patriarcham Achyleyensem illuc transmisit, cohibituros effrænem petulantiam Philippi Ducis; aut, si contemneret, exertuos Ecclesiæ gladium; atque omnem illius ditionem sacris mysteriis, ipsum communicatione fidelium interdicturos. Bzouius, & primam omninò legationem, & in secunda Nouo-Castrensem Abbatem reticet [a]: sed produnt ipsæ Litteræ, quæ graues nimiùm, & negotij arduitatem, atque gestorum seriem continentes omninò dignæ nobis visæ sunt, quæ hoc caput implerent: sic autem habent [b]:

a hoc anno, n. 17.

b lib. 8. epist. 83.

2. *Patriarchæ Achyleyensi, & Abbati de Nouo Castro, Cisterciensis Ordinis.*

Si Filij estis Ecclesiæ, imò, quia Filij eius estis, non potest vos non comedere zelus eius: nec potestis opprobria illi exprobrantium, & vsurpantium iura eius æquanimiter sustinere: vsque adeò enim estis in timore diuini Nominis, & ecclesiasticæ Dignitatis reuerentia radicati, vt de vobis nullatenus dubitemus, quòd si Ecclesiæ causa præsertim, quæ tantùm ecclesiastica sit, agatur, non persequutio, aut gladius, præsentia, vel futura vos possint ab Ecclesia separare, quominùs in die prælij opponatis vos pro domo Domini ascendentibus ex aduerso: & iuxta Damascenum vos ipsos in turrim fortitudinis erigatis.

Non potestis siquidem, nec debetis illam tempore necessitatis relinquere, quæ vos regenerauit in Christo, & in partem sollicitudinis euocauit, suscitans vos de puluere, vt cum terræ Principibus sedeatis ad faciendum vindictam in nationibus, & increpationes in populis exercendas, scientes, quòd Deo debetis magis, quàm homini obedire; neque in causa eius, in qua ipse vobis cooperator, & coadiutor existit, timere potestis, quid faciat vobis homo. Quòd si hostes contra vos persequutiones vllas succenderent, & ad probandam, vel comprimendam fortitudinem vestram, elementa etiam commouerent, quia non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quam in nobis prædicit Apostolus reuelandam; propter iustitiam deberetis persequutionem amplecti; etsi oporteret pro clauibus Ecclesiæ, ac fide catholica Martyrium sustinere: vtpote quibus mors momentanea initium vitæ fieret sempiternæ. Sanè didicisse vos credimus ex euangelica lectione, quòd is, qui Ecclesiam suam super se petram fundauit, claues Regni Cœlorum Beato Petro concessit, inquiens ad eundem: Quodcunque ligaueris super terram, ligatum erit & in cœlis, & quodcunque solueris super terram, solutum erit in cœlis. 3.

Quòd autem Luitpoldus quondam Vvormatiensis Episcopus, iustè fuerit ligatus à nobis, nullus dubitat, qui Petri priuilegium non ignorat. Nam, cùm ipse, vocatis cæteris in partem sollicitudinis, in solos successores suos transfuderit, collata sibi à Domino plenitudinem potestatis, per quam Episcoporum translatio ad Romanum Pontificem tantùm spectat: idem Luitpoldus non solùm absque licentia nostra, fauore nobilis viri Philippi Ducis Sueuiæ, imò eo illum, quantùm in ipso erat, temerè transferente, ad Ecclesiam se transtulit Moguntinam. Verùm etiam, cùm tandem ipsius postulatio iustè fuisset iudicio reprobata, quippe appellatione ad nos legitimè interposita, in discordia postulatus, sine licentia nostra translatus, eidem incubare præsumpsit. Et cùm iuxta canonicas sanctiones, vtraque meruerit spoliari, 4.

spoliari; non attendens gratiam sibi factam, per quam ipsi concessimus, vt Wormatiensem Ecclesiam retineret, vtranque detinuit, & adhuc detinet occupatam.

5. *Quia igitur per Litteras, & delegatos nostros super hoc non semel tantum monitus, sed frequenter, nullis mandatis nostris paruit, nec monitis acquieuit: manifestam eius contumaciam attendentes, quoniam deposito corde carneo, lapideum cor assumpserat, & obturauerat aures suas, ne intelligeret, vt benè ageret; nec adiiceret, vt à sua præsumptione resurgens satisfaceret de contemptu: primò, excommunicationis sententia, & tandem depositionis censuram meritò sua iniquitatis excepit, quibus qualiter deferat, satis est omnibus manifestum. Cæterum idem Dux, cùm debuisset excommunicatum vitasse, ac depositum abiecisse; tanquàm de clauibus Ecclesiæ non rectè sentiret, ex eo tempore ampliùs illum fouit: & non solùm in errore suo, tanquàm primus, & præcipuus actor, participauit eidem; sed in argumentum gratiæ plenioris, in Italiam officium ei suæ Legationis indulsit; & ad impugnandum Beati Petri patrimonium, hostem Ecclesiæ destinauit.*

6. *Ecce qualiter idem Dux Romanam honorat Ecclesiam! qualiter claues Ecclesiæ reueretur! Cùm, quantùm in se est, Petri priuilegio violato, quod nulli Principum, nulli etiam Imperatorum hactenus attentatum, translationem Episcoporum sibi præsumpserit vsurpare: ac hominem excommunicatum à nobis, tanquàm non credat testimonio veritatis in collatione clauium, & ipsarum iuribus, quod protulit ipse Christus, fouere publicè, ac honoribus studuerit ampliare. Cùm enim lepræ iudicium, secundum legem diuinam, ad solos pertineat Sacerdotes, quibus, vt inter lepram, & lepram diiudicent, est concessum; non debuerat leprosum contingere, aut sacerdotale sibi officium vendicare, ne cum Ozia Rege lepra percuteretur in fronte, fierétque nota omnibus eius culpa.*

7. *Verùm, si virum Religione conspicuum, litteratura præclarum, præditum honestate, ac damnatum iniustè foueret, licèt eius non esset de nostro iudicio iudicare; aliquibus tamen excusabilis forsitan videretur. Sed, cùm faueat homini pestilenti, cuius crimina, neque peritia litterarum extenuat, neque suorum minorat honestas, neque Religio palliat, nec pœna excusat iniusta excessus eius. Præterea super hoc eum ignorantia non excusat, cùm etsi forsan canonicum Ius ignoret; recentia tamen exempla, & ea, quæ in eius oculis, modernis temporibus accidere, cautum eum reddere potuerint, & instructum.*

8. *Nouit enim, & per totam fuit Theutoniam diuulgatum, qualiter, quia Venerabilis Frater noster Salizburgensis ad Ecclesiam Salisburgensem Archiepiscopus postulatus sine licentia nostra transiuit, eius fuerit postulatio reprobata; & ipse proprium recognoscens, & damnans errorem, redierit ad Ecclesiam Brixinensem, qui, licèt intellecto mandato nostro nobis humiliter paruerit, & deuotè; non tamen priùs translationis gratiam potuit obtinere, quàm Salizburgensis Ecclesia eum denuò concorditer postulasset: quam postulationem ad præsentiam nostram personaliter adducere laborauit. Nec etiam ignorare potuit Dux prædictus, cùm in partibus illis fuerit publicatum, quòd cùm bonæ memoriæ O. Imperialis aulæ Cancellarius, occasionem indulgentiæ, quam à felicis recordationis C. Papa, prædecessore nostro, se impetrasse dicebat, per quam vtcunque apud aliquos excusabilis videbatur, ad Herbipolensem Ecclesiam ab Hildesemensi transiisset: quia monitus errorem proprium non correxit; non solùm excommunicatus fuerit; sed tam Herbipolensi, quàm Hildesemensi Ecclesia spoliatus, licèt tandem ad mandatum nostrum humiliter, & deuotè reuersus, gratiam nostram meruerit obtinere.*

Nos autem, etsi diu duxerimus expectandum, vt Dux idem errorem suum corrigeret per se ipsum, tandem, tam per te, Fili Abbas, quàm per dilectum Filium Abbatem de Salem, eum super hoc mandauimus commoneri. Et licèt Abbas de Salem (cùm sibi Litteræ nostræ non fuerint, sicut accepimus, præsentatæ) ipsum monuerit diligenter, eum tamen non potuit emollire, aut flectere mentem eius, & ab eiusdem damnati, & excommunicati fauore, ac participio reuocare. 9.

Licèt igitur ex eo, quòd eiusdem Ducis notorius est excessus, & ipse iam monitus noluerit ab huiusmodi præsumptione cessare, possemus grauiùs procedere contra eum; adhuc tamen experiri volentes, an saltem vir Catholicus, aut etiam Christianus Beato Petro cœlestis Regni clauigero magisterium vniuersale Ecclesiæ, ac nobis in eo claues Regni Cœlorum fideliter recognoscat, Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, & in virtute obedientiæ districtè præcipimus, quatenus ad eum, dilatione, ac excusatione cessantibus, personaliter accedentes, ipsum secretò priùs, & tandem publicè, in audientia, tam Ecclesiasticorum, quàm sæcularium Principum, quos contigerit interesse, diligentiùs, & instantiùs moneatis, vt sæpe dicto excommunicato nullum de cætero tribuat auxilium, vel fauorem: sed potiùs tanquàm depositum illum abiiciat, & velut damnatum euitet; ac idolum zeli, quod in templo Dei velut abominationem in loco sancto stantem erexit, de ipso prorsus eliminare procuret. 10.

Alioquin publicè nuncietis eidem, quòd si non vsque ad tres menses post commonitionem vestram, monitis vestris acquieuerit humiliter, & deuotè, in eum, & terram eius manus nostras curabimus fortiùs forsan, quàm æstimet, aggrauare. Cùm id non possimus vlteriùs æquanimiter sustinere. Imò, cùm pro iustitia Sedis apostolicæ defendenda, non solùm persequutionem pati, sed animam ponere, licèt nihil tale nos oporteat formidare, paratissimus, si necessitas postularet. Vniuersis quoque Principibus Regni Theutonici, tam Ecclesiasticis, quàm mundanis, meram, & plenam super iis veritatem diligenter, ac fideliter intimetis: vt, cùm vtriusque partis meritum intellexerint, de tenebris falsitatis, ad lucem veritatis accedant. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, secundo Nonas Iulij. 11.

Has Litteras, vt dixi, quia grauissimas; quia feruenti Dei zelo, & constantia prudenti plenas; quia vtranque nostrorum Legationem, imò & totam Historiam apertè narrant, à Bzouio prætermissas, nequaquam nobis omittendas fore putauimus. Qualiter autem vtroque laborante, agentéque, sed neutro peragente negotium arduum; tandem ab Archiepiscopo Rhemensi, Cisterciensi & ipso, peractum sit, anno sequenti, quo euenit, dicemus.

1. Martinus Abbas ad suos redire parat, 2. non vllis precibus, aut promissis retinendus. 3. Visio Clerico cuidam Bohemo facta: 4. atque alia eidem. 5. Qua confirmatus tandem iter aggreditur. 6. & mari, & terra pericula euadit. 7. Basileam, & Parisiensem Ecclesiam latus ingreditur, 8. Catalogus sacrarum Reliquiarum longè copiosus: 9. earundem, 10. Martiníque notitia ex Authoribus exteris: 11. & Tabula Philippo Regi donata.

CAPUT VI.

1. INTER hæc cogitantem iam de reditu Parisiensem Martinum, instantia multa Orientales omnes Principes, sed præcipuè Vbernerus retardabant; & siue virum, siue exuuias sacras (à quibus iam sciebant non diuidendum) ambiret cupiditas, siue veriùs vtrunque; vtrunque per congruentias, precésque, atque ingentia promissa sollicitabat. *Monebat eum* (de Vbernero ait Guntherus [a]) *vt ipse rebus eisdem* (sacris, nimirum, Reliquiis, quas attulerat) *Terram sanctam deuotè, & humiliter honoraret: in qua etiam cum eis permansurus, vel episcopatum, vel quas vellet alias ecclesiasticas Dignitates à Rege, caeterisque Principibus non recusaret accipere. Quòd si secretiorem, & monastica professioni magis congruam vellet agere vitam, hoc quoque ipse apud Regem, cui familiarissimus erat, pro libito Abbatis plenissimè prouideret. Est enim in partibus illis territorium, quod tam moderno vsu, quàm apud veteres scripturas, Mons Carmeli nominatur, locus omnibus bonis vberrimus, fertilis frugum, vestitus optimè vineis, oleis, & aliis arborum generibus eleganter consitus, pascuis etiam copiosis exuberans. In hoc monte tria sunt Monachorum Cœnobia, distincta ab inuicem, & latas possessiones habentia, quibus Cœnobiis, vel singulis vteretur; vel in vnum reddactis ipse Abbas, & Dominus præsideret. At verò si magis vellet sui Ordinis Fratribus, quàm aliis præesse, Cœnobita illi ad alia loca satis commodè transferrentur. Abbas verò assumptis sui Ordinis hominibus, quibus vellet, & quanto vellet numero, totum præfati montis territorium, tam ipse, quàm eius successores perpetua ditione, liberrimè possiderent. Postremò, si nihil horum acceptaret, acciperet à Rege, & Principibus tantam auri, argentique pecuniam, quantam ipse nunquam vel posteri præsumerent, vel sperarent; quam & commodiùs secum deferre, & secretiùs occultare; & eandem Ecclesiam suam ditare facili posset impendio.* Hactenus ibi Guntherus.

a apud Canis. tom. 5.

2. Non miror hominem verè Religiosum, verè suæ professionis amatorem, Episcopatus, Dignitates ecclesiasticas, possessiones, pecunias, atque id genus alia contempsisse: at sui Ordinis insignem fundationem, quæ prisci Monachatus primam originem, Carmelum, Prophetarum mansionem olim, aggregaret Cistercio, & Sanctos illos Testamenti antiqui Patres nostris obiiceret, respuisse constanter, ingentis (penè supra statum mortalem) animi est, atque immunis ab omni etiam dissimulata labe cupidinis. Talem se tamen præbuit Martinus noster, quem neque propria commoda, nec quæ per speciem pietatis plerosque fallunt, Religionis communia inescare aliquatenus, aut à proposito potuerunt retardare. Et confirmauit Deus alias firmum duplici visione satis mirabili, quarum altera Bohemo cuidam Clerico, altera ipsi facta, & pretiosum thesaurum, quem deferebat, & locum, cui destinabatur, manifestarunt. Vtranque autem ab ipsius ore acceptam, idem Guntherus prodit verbis sequentibus [b]:

b vbi supra.

Libet hoc loco huic nostra narrationi quædam inserere, quæ sola, si alia deessent, satis possent adstruere ea, quæ per Abbatem Martinum, vel iam gesta diximus, vel adhuc dicenda restant, de fonte diuinæ dispensationis, Ordinem accepisse. Tertia siquidem nocte, antequàm ipse Martinus sui reditus iter arriperet, quidam Clericus admodum ei familiaris, Ægidius nomine, natus de Bohemia, cuius nullum verbum, nisi Latinè prolatum, Abbas ipse intelligere poterat, qui & ipse cum Abbate, in eadem naui redire proponebat; non dormiens quidem, sed vigilans certissimè, sicut ipse penitùs affirmabat, vidit Angelos duos in eodem loco, vbi sacra seruabantur Reliquia: vbi etiam tam ipse, quàm Abbas cubiculum habere consueuerant. Abbas quidem ob sacrarum rerum diligentem custodiam: ille verò, quid ibidem seruaretur, penitùs ignorabat. Qui Angeli circa scrinium, in quo sacra Dei munera claudebantur, miræ deuotionis officium satagere videbantur, & Deum, qui hac famulo suo contulisset, omni reuerentia collaudare: facto autem illo diuinæ venerationis officio, alter alterum exhortantes, Deum obnixè precabantur, vt eundem virum, cui tanta bona præstantur, cum omnibus, qui ei familiariter adhærebant, sua defensione protegeret. Quam vtique certissimam visionem, cum ipse, facto mane, Abbati recitaret, subitò inter ipsa verba, ex multa cordis compunctione erupit in lacrymas. Nescio, inquiens, quis sis, aut vnde veneris, aut quid in illo scrinio tuo custodias: sed illud verissimè scio, quia manus Domini tecum est. Quapropter in hac maris transfretatione à tuæ sanctitatis non recedam consortio, certissimè credens me in illa naui, qua tu vehendus es, periclitari non posse. 3.

Cuius sanctæ visionis Abbas perculsus miraculo, præsertim propter hominis fidem, quem Sanctum, & veracem esse nouerat, retulit & ipse aliam visionem, quæ ipsi dormienti, eadem ipsa nocte occurrerat. Videbatur ei siquidem ab eo loco, vbi tunc erat, Acone, videlicet, vsque ad villam proximam Claustro suo, nomine Sigoltsheim, *nil aliud esse, quàm mare: sed adeò securum, & tenue, vt in eo, nec etiam nauicula, quantumlibet parua, naufragium formidaret. Præterea ab eodem loco vsque ad Villam præfatam, facta videbantur esse desuper in directum, velut quædam tectorum vmbracula, vt nec ventus, nec pluuia, nec aliud maris, aërisve incommodum Abbati nauigaturo nocere nullatenus præualeret. Quam Abbatis visionem nos modò sic possumus interpretari, quòd ab illo loco vsque ad Cœnobium suum, licèt inter multa terræ, marisque pericula, diuina tamen protectione in reditu suo tutum iter habiturus esset, & præfata Villæ populus, viri, scilicet, ac mulieres, primi ex omnibus apud Claustrum Parisiense sacris essent occursuri Reliquiis, sicut postmodum expressa rei veritas hoc ipsum approbauit.* Hactenus ibi. 4.

Hac duplici visione confirmatus Martinus Abbas, nec dubitans, diuina prouidentia, sacras illas Reliquias, quas asportauerat, ad Parisiense Cœnobium peruenturas; Regem, Principes, atque alios quosque 5.

quæ salutans, sed præcipuè Vbernetum, ab eisdem ad portum deductus est: *Vbi*, ait Author, *mutua charitate, dicto, & accepto vale, feria tertia ante Palmas, illi ad sua redierunt: Martinus autem expansis velis, optatæ nauigationis cursum aggressus est*. Hæc ibi de discessu. At de euidenti diuina protectione, quam in ipsa nauigatione, atque terrestri itinere prolixis, inter media pericula, tam ipse, quàm propter eum, qui alij ipsi adhærebant, experti sunt; non multò pòst hæc idem Guntherus: *Non est facile casus omnes atque pericula memorare, quibus & Abbas ipse, & hi qui cum ipso in eadem naui ferebantur, frequentiùs expauerunt: & ipse tantò ampliùs, quantò plus amabat ea, quæ perdere metuebat. Sed in tanto timore, & periculo Dominus ei maiorem ferè, quàm ipse sperare poterat, gratiam suæ protectionis exhibuit. Occurrebant ei frequenter naues piratica, quæ vel aliis spoliatis, vel alios spoliare cupientes, hac visa subita mansuetudine mitescebant; & eam cum omni reuerentia pacificè salutantes, illæsam abire, non tam sinebant, quàm sinere cogebantur: virtus enim Dei erat, quæ & alios poterat coërcere, & istam securo cursu ad portum perducere.*

6. *Post multos itaque labores, & pericula non pauca, nauis illa Martini, vel potius Dei, & sanctarum eius Reliquiarum, ad portum Venetiæ perducta est in vigilia Pentecostes. Vbi cùm applicuisset Abbas, & de statu terræ satis dissimulanter inquireret, comperit, non minùs periculi, & timoris in terra superesse, quàm in mari præcesserat. Totam quippe Italiam, per quam ei transitus erat in feruore, ac strepitu bellorum positam asserebant. Ipse verò sciens, quia idem Deus potens est in terra, & in mari, & qui eum in mari saluauerat, saluare poterat & in terra; paratis equis sibi, & suis sarcinis deferendis, confidenter quidem; sed tamen non absque metu, & sollicitudine versus Alpes iter arripuit. Cùm autem ei frequenter armatorum cohortes occurrerent, quæ ad nihil aliud, nisi ad prædandum, & rapiendum venerant, subito quodam terrore compulsi, oblatam sibi prædam inæstimabilem, tanquàm ea indigni, timidè abhorrebant, & cedentes de via, sumario, qui scrinia cum sacris ferebat Reliquiis, per medium sui transitum præstabant innocuum. Transiens itaque Martinus noster totam Italiam, & post illam Alpes asperrimas, post quas etiam loca multa periculosa, & plena latronibus, vrbem Basileam, de qua primum suæ peregrinationis iter inchoauerat, lætissimè ingressus est; ac primò omnium Beatæ Virginis Ecclesiam petens, cui & peregrè proficiscens deuotè se commendarat, quantas potuit ei gratiarum retulit actiones, quòd eum apud dilectum Filium suum, eiusdem Filij sui Reliquiis honorasset, & de tot, & tantis periculis exceptum, lætum, & incolumem reduxisset. Vnde & Altare ipsius, quod in ipsa Ecclesia celeberrimum habet, palla nobili decorauit.*

7. *Episcopus quoque eiusdem Vrbis Domino Lutholdo, & aliis quibusdam personis, & Ecclesiis eiusdem loci, donaria sua satis liberaliter erogauit. Mansit autem in loco paucis diebus, donec ei Fratres sui, qui iam reditum eius acceperant, reuerenter, vt dignum erat, occurrerent; cum quibus ipse, assumptis quoque aliis de ciuitate quampluribus, qui eum grauissimè prosequebantur, ad Parisiense Monasterium egregiè quidem; sed cum multa deuotionis humilitate se contulit. Vbi etiam, toto Fratrum Conuentu, tam ei, quàm sacris, quas afferebat, Reliquiis ad portam humiliter recurrente, in Natiuitate Sancti Ioannis Baptistæ, ante horam tertiam, triumphales illas sacræ prædæ manubias, gaudentibus cunctis, & Deum corde, & voce laudantibus, in ipsam inuexit Ecclesiam: & in ipso Altari maiori, quà potuit reuerentia, collocauit. Benedictus itaque sit Deus, qui facit mirabilia magna solus, qui per ineffabilem virtutem, & misericordiam suam Parisiensem respexit, & illustrauit Ecclesiam, per quædam suæ gratiæ donatiua; quæ per Venerabilem Virum iam sæpè dictum Martinum Abbatem, ad nos transmittere dignatus est. Quorum præsentia, & præsens exultat Ecclesia, & ipsorum patrociniis quælibet anima fidelis apud Deum adiuuatur, & proficit; de quibus, vt legentibus certior fides astruatur, quædam ex ipsis, propriis duximus titulis exprimenda.*

Primum igitur, & generalissimum, imò in omni veneratione dignissimum vestigium Sanguinis Domini nostri Iesu Christi, qui pro redemptione totius generis humani effusus est. Secundum verò lignum est Dominicæ Crucis, in quo Filius Patri pro nobis immolatus, veteris Adæ nouus Adam debitum exoluit. Tertium est non modica portio Sancti Ioannis Præcursoris Domini. Quartum verò, brachium Sancti Iacobi Apostoli, cuius memoria per vniuersam venerabilis habetur Ecclesiam. Sunt etiam aliorum Sanctorum Reliquiæ, quorum nomina subsequuntur: 8.

Christophori, Martyris.
Georgij, Martyris.
Item, pes Sancti Cosmæ, Martyris.
Item, de capite Cypriani, Martyris.
Item, Pantaleonis, Martyris.
Item, dens Sancti Laurentij.
Item, Demetrij, Martyris.
Ioannis, & Pauli, Martyrum.
Item, Stephani, Protomartyris.
Item, Vincentij, Adiuti, Mauritij, & Sociorum eius.
Chrysanthij & Dariæ, Martyrum.
Item, Geruasij & Prothasij, Martyrum.
Primi, Martyris.
Sergij, & Bacchij, Martyrum.
Proti, Martyris.

Item, de loco Natiuitatis Domini, de loco Caluariæ, de Sepulcro Domini, de lapide reuoluto, de loco 9.
Dominicæ Ascensionis, de lapide, vbi Ioannes fleuit, quando Dominum baptizauit. De loco, vbi Christus Lazarum suscitauit. De lapide, super quem Christus in templo est præsentatus. De lapide, super quo Iacob obdormiuit. De lapide, vbi Christus orauit. De tabula, super qua Christus cœnauit. De loco, vbi captus est. De loco, vbi Mater Domini migrauit de sepulchro eius; de sepulcro S. Petri Apostoli; de Reliquiis SS. Apostolorum, Andreæ & Philippi; de loco, vbi Dominus Moysi legem dedit; & de Sanctis Patriarchis Abraham, Isaac, & Iacob. item, Sancti Nicolai, Episcopi. Item, Adelphi, Episcopi. Item, Agrecij, Episcopi, Item, Ioannis Chrysostomi. Item, Ioannis Eleemosynarij: de lacte Matris Domini. Item Margaritæ, Perpetuæ, Agathæ, Agnetis, Luciæ, Cæciliæ, Adelgundis, & Euphemiæ Virginum: factum, & actum est hoc, anno Domini millesimo ducentesimo quinto, Dominicæ Incarnationis: regnante Philippo Romano, Præsidente sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Innocentio, Summo Pontifice, sub Episcopis Luthaldo Basiliensi, & Henrico Argentinensi. Ita Guntherus, qui hanc Historiam scripsit: quam, cum pluribus aliis luci datis, hæc nostra ætas Henrico Canisio debet.

Martinianæ in Græciam nauigationis, remeatiònisque, & pretiosi thesauri sacrorum pignorum, quem secum in Alsatiam reportauit, meminit etiam Otto de Sancto Blasio: asserens ex eiusdem prædæ exuuiis 10.

uiis vniuersam Germaniam locupletatam. *Anno*, ait, *Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimoquinto, Abbas quidam, nomine Martinus, Cistercienſis Ordinis, de Monasterio Pariſio, quod ſitum eſt in Alſatia, eandem expeditionem* (ſcilicet, Conſtantinopolitanam) *cum Duce Venetorum, & Marchione de Monteferrato, & aliis, tempore Innocentij III. aggreſſus, expugnationi Conſtantinopoleos interfuit; indéque maximam partem viuificæ Crucis, aliarúmque Reliquiarum Dominicarum, cum multis Sanctorum Reliquiis, ornatis auro, & argento, & lapidibus pretioſis in patriam tranſtulit, hiſque totam Germaniam in Alſatia admodum nobilitauit.* Hæc Author ille.

II. Cæterùm, quòd eaſdem Reliquias ſacras, non adeò nudas Martinus reportauerit, quin multo auro, argentóque incluſas, atque gemmis ornatas, retuliſſe, argumento eſt Tabula quædam donata Philippo Regi, ſiue Duci Sueciæ, (Imperatoris Conſtantinopolitani olim inſigne, quo vti conſueuiſſet diebus feſtis,) de qua, qui ſuprà, Guntherus hæc habet verba: *De his autem ipſis cœleſtis gratia donis, quæ Dominus iam ſæpiſſimè dicto famulo ſuo Abbati Martino, & per ipſum Eccleſiæ Pariſienſi contulerat, eadem Eccleſia ad honorem Dei, & totius Romani Imperij Domino Philippo Sereniſſimo Imperatori laudabilem valdè conſulit portionem, Tabulam, videlicet, quandam inæſtimabilis ferè pretij, auro, & gemmis pretioſis operoſiſſimè exornatam, & plurima ſanctarum Reliquiarum genera longè auro, & gemmis pretioſiora, vbi diligenter recondita, continentem. Quam Tabulam Græcorum Imperator in ſolennibus Feſtis, velut quoddam certum pignus Imperij, geſtare conſueuerat, de collo ſuo catena aurea dependentem. Cui Tabulæ, præter aurum, & alias gemmas quamplurimas, iaſpis vnus miræ magnitudinis infixus eſt, Paſſionem Domini ſibi inſculptam, & Beatæ Virginis, & Ioannis Euangeliſtæ imagines hinc inde aſſiſtentes. Eſt autem ſapphirus ibi quidam admirandæ quantitatis, cui diuina Maieſtas, quæ nulla prorſus imagine propriè repræſentari valet; artificiosè tamen, quantum fieri potuit, inſculpta eſt. Quod vtique munus inuictiſſimus Rex Philippus, iuuenis quidem ætate; ſed in Dei timore, & omnium morum honeſtate maturus, tanta mentis beneuolentia, & gratiarum actione ſuſcepit, vt ipſam etiam Pariſienſem Eccleſiam cum omnibus poſſeſſionibus ſuis in ſuam ſuſciperet protectionem, & alias omnes Reliquias, quas Martinus attulerat, ei perpetuò poſſidendas imperiali priuilegio confirmaret.* Hæc de Martino, & Reliquiis Pariſienſibus, quæ totam etiam Germaniam illuſtrarunt. De præda ipſa, quæ alios plures inuoluit, & qualiter, tum ipſo iure belli, tum Religione in eaſdem exuuias ſacras honeſtata ſit, atque apoſtolica indulta authoritate, quia iterum de eo ſermo redibit, anno ſequenti, Deo dante, dicendum erit. Quod verò attinet ad Philippum Imperatorem, quem tot Guntherus laudibus extollit, ſciendum eſt, ipſum, excepto ſchiſmate Imperij; in quo tamen nec deerant ei iura, neque fautores, ab omnibus laudatum, talémque, de quo ſperari poſſet, ſi præualuiſſet; & præualuiſſet forſan, ſi non indigna cæde ſubtractus eſſet: Ottone haud dubiè meliorem euaſurum, (nam deterior, vix potuit,) & qui ſi Imperium à Pontifice accepiſſet, non vnquam rebellaſſet contra Eccleſiam. Sed hæc alias, nunc ad alia huius anni tranſeamus.

---

1. Religioſi inter ipſa Sacramenta vexati à Dæmonibus, Innocentio propoſiti. 2. Quid de his ſentiat, 3. & quas in ea re inueniat, 4. ex Scriptura formatas difficultates. 5. Idem eoſdem examinat per ſe ipſum, & mox remittit Epiſcopo Ferrarienſi, & Abbati Columnæ. 6. Alfonſi Regis pro Huelguenſi Cœnobio ſollicitudo. 7. Lis Melonenſibus mota, 8. ſedatáque, 9. & quibus conditionibus. 10. Mors Chriſtiani in Valle S. Petri, 11. & duorum Principum funus in aliis locis. 12. Robertus ex Priore Nepomungi, Epiſcopus Olomucenſis conſecratur.

CAPVT VII.

I. HOc item anno, quod ferè reuocauit ſæculum præſens, inauditum eatenus, ſi credimus Innocentio, Summo Pontifici [a], ipſum turbauit, noſtróſque exercuit, quorum tandem iudicio remiſſum fuit: *videlicet, quòd poſtquàm Fratres, & Sorores cuiuſdam Monaſterij, qui vitam auſteriorem profitebantur, exceſſus proprios, corde contrito, humiliter confitentes, eos ſtudent per pœnitentiæ opera expiare, arripiuntur corporaliter à Dæmonibus, & vexantur, & voces profanas, & blaſphemias emittunt; & torpent ad tempus circa opera pietatis, & cultum intermittunt diuinum: quódque deterius reputamus, de huiuſmodi flagello non dolent, ſed gaudent potiùs, & vexatos maioris Religionis, & meriti reputantes, in huiuſmodi vexationibus gloriantur.* Sic idem Pontifex de euentu tunc recenti, támque ſtupendo, qui non leuiter ipſum conturbauiſſet.

a lib. 1. epiſt. 157.

2. Porrò, quid de his ſentiat, vt non diffiniat, priuatim tamen profert verbis ſequentibus [b]: *Nouimus ex diuinæ Scripturæ lectione, quòd aduerſarius noſter Diabolus, qui, tanquàm leo, rugiens circuit quærens quem deuoret, non ſolùm aduerſus incipientes aſſueſcere iugo Domini, retia ſua tendit; ſed interdum etiam manum mittit ad fortia, vt in errorem, ſi fieri poſſit, inducat electos, fiduciam habens, quòd Iordanis influat in os eius. Vnde ab eius inſidiis Salomon nos admonet præcauere, cùm inquit:* Fili, accedens ad ſeruitutem Dei, præpara cor tuum ad tentationem. *Nouimus, & quòd filij Iſraël Ægypto egreſſi, affectauerunt Ægypti delicias in deſerto, in quo ab Amalecitis fuerunt grauiſſimè impugnati. Nouimus, quòd Iob, vir iuſtus, & ſimplex, ac timens Dominum, & recedens à malo, tentationes Dæmonis non euaſit; & quòd Satan non ſolùm Apoſtolos expetiit ad cribrandum; ſed poſt Baptiſmum, & ieiunium, tentauit etiam ipſum Chriſtum. Verùm, aliquem poſt veram pœnitentiam, operibus deditum pietatis, corporaliter vexatum fuiſſe, non nouimus, nec meminimus nos legiſſe.*

b ibid.

Legimus ſiquidem multos priùs obſeſſos à Dæmonibus, à Domino liberatos: nouimus contra vexationes huiuſmodi certum remedium, exorciſmorum, videlicet, olei, 3.

olei infirmorum, & aqua benedicta in Ecclesia institutum. Quis igitur crederet, quòd post amaram contritionem cordis, veram oris confessionem, & fructuosam satisfactionem operis, qua maximè in ieiunio, & oratione consistit, aliquis à Dæmone corporaliter vexaretur? Cùm etiam veritas in Euangelio protestetur, quòd hoc genus Dæmoniorum non eiicitur, nisi in oratione, & ieiunio. *Absit hoc à fide catholica: absit, vt templum Dei, habitaculum sit Diaboli; & sacrarium Sancti Spiritus sit Dæmonis antrum. Cùm non sit societas lucis ad tenebras; neque conuentio Christi ad Belial.*

4. *Fatemur igitur, Viros Sanctos interdum, vt Iob, exteriùs à Dæmonibus infestari; sed vexari eos interiùs, tanquam arreptitios diffitemur. Verum est enim testimonium Veritatis, nec de mendacio redargui potest ille, qui peccatum non fecit, nec dolus in ore eius repertus est. Ipse quidem in Euangelio protestatur: Si quis, inquiens, diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & apud eum mansionem faciemus. Qualiter ergo Dæmon eum inhabitare præsumeret, in quo Pater, & Filius eligerent, vt facerent mansionem? Figmentum igitur, quod dicitur, reputamus: nisi forsan huiusmodi homines eo ipso vexentur, quòd in huiusmodi vexationibus gloriantur: vel, nisi ex eo, quòd arctissimam vitam ducunt, effecti maniaci pro vexatione dæmoniaca, maniacam reputent passionem.* Hæc Innocentius: quæ vt non debeant censeri infallibilia, quia priuatim dicta: at negari non potest dicta grauissimè: & tanti ponderis rem esse putauit, vt dignum statim crediderit, de qua immediatè per ipsum inquireretur. Vnde immediatè in eisdem Litteris ait: *Nos igitur, inspectis depositionibus, ab Abbate receptis, vt ipsa veritas clariùs eluceret, eos examinauimus per nos ipsos: illósque apud Sedem apostolicam aliquandiu fecimus expectare.*

5. Expectabatur proditurum Iudicium in re grauissima de vultu Innocentij, qui quæ in principio vt Doctor tradidisset, diffiniret vt Pontifex, atque vltimam sententiam pronunciaret. Verùm, cùm res vtrinque ventilata, atque vtrinque discussa, non facilem haberet solutionem: nec videretur vrgere diffinitio: placuit Iudicibus causam delegare. Lecti sunt ex Italia duo viri, pietate præcipui, doctrináque, Ferrariensis Episcopus, nimirum, atque Abbas Columbæ (auspicatæ, nimirum, illius Domus, Filiæ Claræuallis, quam primo tomo latè memorauimus) atque illis iniunctum ab Innocentio, *Quatenus accedentes ad locum, certam ibi Regulam statuatis, approbantes ibidem, quod approbandum; & corrigentes, quod videritis corrigendum: & inter alia specialiter statuentes, ne sorores cum fratribus simul habitent, sed seorsum potiùs commorentur. Et vt vexatio talis cesset, singulis diebus oratio fiat ad Dominum specialis. Hoc quoque statui præcipimus: vt, si quis de cætero à Dæmone corporaliter vexatus fuerit, aut dixerit se vexari, de loco illo confestim amotus, alibi ad agendam pœnitentiam collocetur. Quòd si nec sic curati fuerint, vel correcti, hoc nobis per vestras litteras intimetis, vt huiusmodi Collegium diuidamus.* Hactenus Innocentius in illo casu ad Abbatem Columbæ, Collegámque, quæ adeò nobis non licuit præterire. Sed an ad similes extendenda sint, aliorum linquo iudicio discernendum.

6. In Hispania interim Alfonsum Castellæ Regem, incrementa Huelguensis Monasterij, inter bella, & hostes, ac si nullæ aliæ curæ, sollicitabant. Nihil medium in Regiis cupidinibus: & Alfonso vltra charitatem in nostros, ostentum illud potentiæ, seu pietatis, quòd semel concepisset, ad posteros transferre in votis erat. Vbi profani sumptus defecissent, ad Ecclesias conuersus; sponte oblatas, an obtentas per potentiam, (nam per vim nunquam putem,) integras applicabat in dotem dilectæ Domus. Extant tamen, leguntúrque querelæ Burgensis Episcopi, ad Innocentium Papam hoc anno datæ, cùm propositæ priùs apud Arnaldum Cisterciensem Abbatem, (nam & hoc constat,) ipso Rege impediente, frustratæ essent. Atque ecce verba Episcopi Burgensis, prout in Regestis: *Quòd ditiorem Ecclesiam, quæ in eius Diœcesi habebatur, cum omnibus pertinentibus ad eam, vsurpatam à Rege, cuidam Abbatissæ Cisterciensis Ordinis* (*nec dubium quin Huelguensi*) *tradidisset.* Et paulò inferiùs: *Porrò, cùm idem Episcopus Burgensis apud Abbatem Cisterciensem contra eandem Abbatissam, super eadem Ecclesia mouisset quæstionem; tam ipsum Episcopum, quam Canonicos eius, ad ipsius Ecclesiæ concessionem inductos minis, Regiisque terroribus.* Hæc tunc Episcopus: quæ tamen Innocentius, an vera essent, duobus aliis commisit inquirenda: sed extero vtrique, Tornacensi, nimirum, Oscensique, qui sic Regi deferrent, vt nihilominùs illius potentiam sub alio constituti, non formidarent: & creditur mansisse factum Alfonsi: adiudicata Ecclesia Monasterio, quam Canonici sponte concessissent, aut quo metu concesserant, eodem se nulli metui subiacuisse, neque tunc subiacere profitebantur.

Eodem anno exercuit in Galleeia Melonensem Ecclesiam noua quæstio (nam neque hanc tacebo) super Abbatia de Canalibus, quam suprà ei vnitam memorauimus. Mota autem per Patronos eiusdem loci, Petrum Crispum, & fratres; post mortem Petri, qui se, & domum Melonensibus tradiderat. Sibi suum Patronatum valdè imminui, quòd in Grangiam transiisset, ex Monasterio; nec licuisse Petro olim Abbati tradere se cum alieno præiudicio: reforment mores, & sequantur Cistercij leges, si ita visum. Verùm adsit Conuentus, qui reformetur, nec detrectare, quòd subsint Melonensibus, quos semel admisissent: id vnum tamen sibi concedendum, ne in Melonenses transeant, extincta penitùs prioris memoria loci, & defraudata suorum fundatione, imò & se ipsis, & eorum successoribus, sacrificiis, orationibúsque, quorum introitu, quorum intuitu Domus surrexisset. Hæc, & similia Fratres allegabant, cùm talis inter eos concordia subiit, quam monumentum egregium antiquitatis non pigebit ad litteram transcribi [i]. 7.

i *ex Archiuis Melonensibus.*

8. *Notum sit omnibus, præsentibus, & futuris, quòd post mortem Petri Continæ de Canalibus, qui se, & Domum suam misit in manus Giraldi Abbatis de Melon, Petrus Crispus calumniatus est eundem locum dicens, quòd Abbatia deberet esse: & facta est contentio inter ipsum, & Fratres de Melone, quæ tamen per concordiam hoc modo terminata est. Considerauerunt ex vna parte, quoniam locus angustus erat, & minus sufficiens ad Abbatiam faciendam: vnde & Petrus Crispus cum germanis suis, Arius Petri, & Gomezius Petri, totam illam calumniam remiserunt, & quidquid reclamabant, in Canalibus concesserunt Deo, & Sanctæ Mariæ de Melone; ita vt Abbas de Melone Domum de Canalibus liberam, & absolutam possideat, sicut vnam de Grangiis suis, tali, videlicet, conditione, vt Petrus Crispus cum germanis suis sint Confratres, & familiares de Melone, sicut Petrus Pelagij, & Pelagius Curuus, excepta sepultura, & quicquid pro familiaribus debet fieri, fiat pro ipsis in vita, & morte. Et ipsi pariter erunt parati in auxilium, & seruitium de Melone, corde bono, & animo volenti, sicut*

sicut Fratres, & familiares: sed & illi omnes, qui ad eandem hereditatem pertinent, participes erunt omnium beneficiorum.

9. *Si verò per alios heredes calumnia de eodem loco emerserit, Petrus Crispus cum germanis suis eam pacificabunt, pro posse suo. Statutum est etiam, vt in honore Sancti Michaëlis Altare construatur in Altare de Melone, & parentes illorum participes fiant tam Missarum, quàm orationum, quæ in Ecclesia eadem celebrabuntur. Si autem Abbas Claraeuallensis aut per se, aut per alium cognouerit, quòd in supradicto loco possit fieri Abbatia, erit in voluntate, & in arbitrio ipsius, quid inde fieri debeat. Si quis placitum istud infringere voluerit, reum se cognoscat in tremendo Iudicio diuinæ vltionis, fiat, fiat. Rex Alfonsus placitum istud laudauit, & confirmauit, & confirmatum in manu Comitis Velasci commendauit. Ego Isidorus Tudensis Episcopus placitum istud laudo, & confirmo. Testes Pelagius Aluus, Menendus Bogon. Magister Petrus Netus, Petrus Mentirus. Ego Petrus Crispus vnà cum Fratribus meis supranominatis in hoc placito manus propriæ roboro. Æra M.CC.XL III. tertio Kalendas Maij.* Hactenus ibi: quæ nobilem concordiam continentia, non debuerunt silentio præteriri. Sed ve[?]o ad maiora.

10. Hoc item anno in nocte Sanctæ Agathæ, in cuius die intrasse Tolosanam Ecclesiam Fulconem diximus, ad Superos translatum credo Sanctum Christianum, Heisterbacensem Monachum, cuius reuelationes, & Acta suprà dedimus. Fuit autem mors per omnia vitæ respondens, quam Cæsarius eiusdem Domus Monachus in suis Dialogis describit his planè verbis [k]: *Licèt semper debilis esset, & infirmus; tamen ante obitum suum per dies multos ampliùs in camino ægritudinis excoctus, & sicut aurum in igne probatus est. Nocte quadam in somnis S. Agatha Martyr, & Virgo, apparens illi, dixit: Inter ista consolatoria, Christiane, non sit tibi onerosa infirmitas hæc: quia isti sexaginta dies reputabuntur tibi pro sexaginta annis. Expergiscens, quia visionem intelligere non potuit, quibusdam eam reuelauit. Quam quidam ita interpretati sunt, quòd tantùm eum purgaret à peccatis infirmitatis illius acredo, quantùm sexaginta anni in Purgatorio. Aliis videbatur, quod verius fuit, quia infirmitas illorum sexaginta dierum, propter patientiam, esset ei pro merito sexaginta annorum: nam in nocte Sanctæ Agathæ spiritum reddidit, qui dies fuit sexagesimus ab ea nocte, qua hæc audiuit. Consummatus in breui, compleuit tempora multa.* Memorat virum inter Ordinis Beatos Menologium, eadem, qua obiit, die, aliique recentiores ex Cæsario, nisi quòd aliqui, vt suprà notabamus, Christianum hunc cùm Hemmenrodensi confundunt, cùm sint longè diuersi, vt iam ostendimus.

k lib. 4. c. 30.

11. Eodem tempore, si credimus Vincentio Belluacensi [l], *Adela, Regis Philippi mater, apud Parisios obiit, & in Burgundia sepulta est, apud Pontigniacum iuxta patrem suum Theobaldum, Comitem Crescentium, atque Blesensium, qui prædictum, vt dicitur, Monasterium fundauit. Quo item anno*, ait Ferreolus Locrius, *Hugo Campanensis, Sancti Pauli Comes, Constantinopoli moritur: quo ex oppido, per Caricampenses Monachos, in Artesiam relatus, in eorum Cœnobio, à Maioribus suis constructo, iuxta Capituli limen, sub marmoreo lapide sepultus esse creditur.*

l lib. 29. cap. 91.

12. Sub idem tempus, certè non multò antè, Venerabilis Robertus, natione Anglus, sed multis annis versatus inter Bohemos, egregiæ indolis adolescens, cùm spes fallaces mundi contempsisset, & sæculo relicto, in Nepomungo, Cistercij Cœnobio, de quo suprà, Nouitius primùm, mox Monachus, & Sacerdos, ac demum Prior institutus esset; in Episcopum Olomucensem promotus est; ad instantiam Vladislai, Marchionis Morauiæ, Bohemiæ Regum filij, fratrisque, qui virum probè nouerat, nec dubitabat, quod euentus docuit, Ecclesiam eam eximie promoturum. De viro, & electione, hæc apud Ioannem Dubrauium scripta lego [m]: *Hic Britannus erat: sed multis annis inter Bohemos versatus in contubernio sodalium Cistercienfium, qui Cœnobio Bohemiæ Nepomungo commorabantur, quibus Præpositi etiam* (id est, Prioris) *nomine Præfectus fuit, antequam ad Episcopatum postularetur; ipsius Vladislai testimonio, vt dignus approbatus, qui debuerit ad eum locum prouehi, &c.* Hæc de Roberti initiis, & promotione, quibus & alij Authores, & Catalogus Episcoporum Olomucentium planè concordant. Verùm de tempore, quod paulò ante hunc annum fuisse coniector, argumento est, Cœnobium Belligradi hoc ipso anno fundatum; ipso Episcopo, vt capite sequenti demonstrabo: & tamen constat, protraxisse vitam ad annum M. CC. XXXII. vt si communem rerum cursum spectes, vltra XXVII. annos Pontificatus, vix multos alios ei liceat superaddere.

m Histor. Bohem. lib. 15.

---

1. Iordani Cardinalis mors, 2. atque de eo post mortem tristis visio. 3. Calatrauenses Xenodochium fundant. 4. Litteras ab Innocentio Papa accipiunt, 5. vt Petro Aragonensium Regi assistant. 6. Magistri ad Petrum iter, & eius causa. 7. Sancti-Iulianei feudatarij Summi Pontificis. 8. Chronologia surgentium Cœnobiorum, 9. de Padulis, 10. de Bellegrado, Regia Domo, 11. & de Roca Amatoris notitia clarior. 12. Bequinarum Cœnobium Carolo Villariensi Abbati commissum, 13. quæ secta Virginum. 14. Varia de earum initio traditione.

CAPVT VIII.

1. D hunc vsque annum pertingere comperio Iordani Cardinalis de Ceccano, alias de Fossa noua, notitiam in Vaticano, subscriptis Litteris Innocentij Papæ III. ad Episcopum Hidrosiensem in Noruegia, quarum Chaconius meminit, dum agit de ipsius creatione: de quo item hæc habet, quæ nos omisimus [a]: *Ab Innocentio III. Legatus in agrum Picenum magna largitione, nobilium Prouinciæ animos à Marinaldi factione ad Ecclesiæ partes traduxit, & totam Prouinciam in fide Romanæ Sedis confirmauit. Ad Curiam rediens sub Innocentio III. excessit.* Quibus verbis videtur indicare, haud multum tempus à reditu vsque ad mortem intercessisse. Certè anno sequenti, mense Decembri iam fato functum probat titulus Sanctæ Pudentianæ, Petro Saxoni datus ab Innocentio, cuius

a in Clemente II.

cuius memoria, hodiéque legitur Romæ, subscripta operi, quod ipse fabricauit:

Petrus Saxonis, S. Pudentianæ Cardinalis,
Anno XII. Innocentis III. Papæ
Tertio verò sui Cardinalatus anno,
Fecit opus hoc.

Fuit igitur duodecimus annus Innocentij, Petri Saxonis tertius, nempe, creati nono ipsius anno, qui incidit in annum Christi M.CC.VI. quo proculdubiò Iordanus iam obierat. Vnde corrigendus venit Ferdinandus Hugellus in suis Tabulis, qui vitam eius producit quinquennio altero.

2. Laborauit auaritiæ infamia Iordanus, quandiu vixit. Post mortem verò pauenda visione, sed non penitùs desperata dicitur apparuisse Notario suo, nomine Pandolpho, quam Cæsarius Heisterbacensis, eius temporis Author, scriptam reliquit. Sic autem habet [b]: *Ante annos paucos Romæ quidam Cardinalis defunctus est, nomine Iordanus. De Ordine quidem Cisterciensi assumptus fuerat; sed vita Ordini in eo minimè concordabat. Erat enim auarus valdè, sicut à quodam Abbate audiui. Habebat autem Notarium, nomine Pandolphum: hunc cùm pro quodam negotio, nescio quò misisset, interim expirauit. Eadem hora, cùm ille expleto negotio rediret, manè ante lucem, cateruam miserabilem in agro contemplatus est: sedebant homines in iumentis, in ore caudas habentes, versis dorsis ad capita illorum: quos Iordanus, cuculla indutus, nudis pedibus sequebatur, duobus Dæmonibus se ducentibus. In quorum aspectu dum Notarius nimis horreret, clamauit Cardinalis: Pandolphe, Pandolphe. Subsistente Clerico, & dicente: Quis es, aut quid clamas? Respondit ille: Ego sum Iordanus Dominus tuus: & mortuus sum. Dicente illo: Quò ducimini? Respondit: Ante tribunal Christi. Et ille: Nostis, quid de vobis sit futurum? Non noui, inquit: Deus scit. Sed cùm illuc venero, Beatus Petrus de Cardinalia mea pro me redditurus est rationem: Sanctus verò Benedictus de cuculla. Quòd si illam mihi obtinere poterit, saluabor: sin autem, damnabor. Sicque oculis eius subtractus est.* Hæc nobis transcribenda esse putaui, ne quid omitterem: cùm maximè Historia eò respiciat, vt homines prudentes, & cautos faciat, dum exempla, & scandala æquè pandit: illa, quæ imitemur; hæc, quæ caueamus.

b lib. 12. cap. 22.

3. Quod attinet ad Militias sacras, Calatrauenses, qui Saluaterram incolebant, hoc anno lego fundos accepisse apud Sanctam Eulaliam, Xenodochio fundando, in quo militibus fauciis prouideretur. Possessiones donarunt Petrus Ferdinandi, dictus de Castro, & Ximena Gomezia, nobiles coniuges, filiique eius Aluarus, & Esso, (siue Ellam mauis dicere, nam fœmina,) vterque Perezius, more patriæ, ex parente sumpto cognomine. Possessionibus à Magistro Militiæ acceptis, adiunctæ aliæ; & constructum Xenodochium, quod etsi hodie non extet; perseuerare tamen eius memoriam in multis instrumentis, testatur Rades in sua Historia Militiæ Calatrauæ [c], vnde hæc hausimus.

c cap. 14.

4. Addam & Litteras hunc annum concernentes Innocentij ad ipsos, ad petitionem Regis Aragonum: cum Calatrauenses abstinerent à bello aduersus Saracenos, quòd Rex Alfonsus, in cuius Regno essent, cum eisdem pepigisset inducias ad certum tempus. Molestum id Aragonensium Regi, qui Mauros infestabat, & ab eis vicissim infestabatur. Neque tutum rebatur sibi prælium, quod tanto auxilio subiret destitutus. Ergo ipse ad Pontificem conquestus. Porrò Innocentius, lectis eius litteris, has ad Calatrauenses dandas censuit; in quarum tamen titulo, additionem inuenio positam, cuius occasionem, causámve, lectori meo relinquo perscrutandam [d]:

d lib. 8. epist. 96.

5. *Fratribus de Calatraua, & de Velez.*

Proposuit coram nobis charissimus in Christo Filius noster, Petrus, Aragonensium Rex Illustris, quòd cùm charissimus in Christo Filius noster Illustris Rex Castellæ cum Saracenis treugas inierit, vos eisdem de regno eius guerram facere non audetis: postulans, vt vobis scribere dignaremur, quatenus in ipsius fronteriam veniretis, & ibidem Saracenos eosdem curaretis viriliter expugnare. Monemus igitur Discretionem vestram, & per apostolica scripta mandamus, quatenus, si est ita, & videritis expedire, ad expugnandos Saracenos prædictos, in ipsius fronteriam veniatis. Datum III. Nonas Iunij. Sic Innocentius, vt palam sit, quanti, vel exules, & propria domo pulsi, Milites Calatrauæ omnibus essent.

6. His Litteris permotus Magister Equitum, simul vt Garciam Lupecium, dictum de Mouenta, Alcapiciensem Præfectum, quem minùs obsequentem experiebatur, sibi subiiceret; commendato regimine Militiæ, egregio Militi Didaco Diazio, in Regnum Aragonum profectus est, suppetias Regi; supplicium Garsiæ Lupecio, si fortè rebellaret, collaturus. Quid fecerit in Mauros, incertum est: cum Garzia composuit, interueniente Petro Aragonensi; non Alfonso, vt vult Rades [e], quem longè antè obiisse commemorauimus. Sed Rades hæc, & alia minùs ex fide. Vt mirum sit, quantùm illi deferatur, etiam à viris doctis, cùm reuerà in multis cæcutierit. Hoc ipsum iter aggressum Martinum tradit Æra M. CC. V. qui eadem pagina, capite sequenti, ante annum obiisse, & successorem sortitum fuisse memorat Æra M.CC.XLIV. Atque id genus in eo multa reperio.

e Hist. Calatr. c. 14.

7. Sanct-Iulianæi priuilegio muniti, hoc eodem anno, facti sunt feudatarij Romanæ Sedis. Quippe Innocentius priuilegium Lucij, quo ab omni Diœcesani iurisdictione eximebantur, ad litteram transcripsit, & confirmauit: additis aliis & recensitis Militiæ possessionibus, quæ iam hoc tempore, neque paucæ, nec exiguæ; subiecta tamen sub finem tali clausula [f]: *Ad indicium tamen perceptæ huius à Romana Ecclesia libertatis, marapetinum vnum singulis annis nobis, nostrisque successoribus persoluetis, &c. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, per manum Ioannis S. Mariæ in via lata, Diaconi Cardin. XVI. Kal. Iulij, indict. VIII. Incarnat. Domin. anno M.CC.V. Pontif. verò Innocent. PP. III. anno* 8. Porrò Honorius, successor Innocentij, eandem loco confirmans exemptionem, eandem subdit clausulam: vt non immeritò inde coniectemur, solutum reuerà feudum per annos aliquot, licèt pòst exoleuerit, quod etiam contigisse videmus in multis aliis.

f Priuil. Alcant. f. 1. 8.

8. In Capitulo nihil ferè historia dignum: adeò aut Arnaldus abhorrebat à nouis legibus, aut nullis morbis in Fratribus detectis, nulla noua remedia præparabantur. Adauctæ Ecclesiæ nostris vsque ad sex, quas hoc ordine recenset Chronologia.

Anno M.CC.V. decimo Kalendas Octobris, fundata est Abbatia de Padulis, in Sardinia.

Eodem anno, tertio Idus Nouembris, Abbatia de Bello Gradu.

Eodem anno, Abbatia de Villa Noua de Oscos, in Hispania.

Eodem anno, vndecimo Kalendas Aprilis, Abbatia de Hibernia Vetheray (aliàs Vuethenij.)

Eodem anno Abbatia de Fossa.

Eodem anno Abbatia de Roca Matura (aliàs de Roca Amatoris in Sicilia.) Hæc Chronologia. De Villa Noua de Oscos, aliàs Lapedo, Filia Carraceti, superiùs dictum: de reliquis dicemus, si quid habebimus.

De Padulis, siue vt habent taxarum libri, de Padulo in Sardinia, Diœcesis Turritanæ haud opulentam

Domum, tribus, & triginta florenis taxatam video. Memoratur inter Filias Claræuallis, nec quicquam aliud de ea notatum reperi. Bellumgradum, siue Bellegradum, Placensis Domus Filiam sequenti numero, quia regiam fundationem, seorsim dabo. Fops hactenus ignota. De Vvethenij Hiberniæ, hæc Vvaræus [g]: *Vvonei Cœnobium hoc olim Vvetheny, & Vvodeny dictum, situm est in Comitatu Limericensi, à Theobaldo Vvalter Hiberniæ Pincerna fundatum, & multis prædiis dotatum. Filius is fuit Heruei Vvalter, & frater Huberti Vvalter dignissimi illius Cantuariensis Archiepiscopi, vt liquet, tum ex fundationis charta, tum ex Registro Monasterij S. Thomæ Dublin. Ab illo stemma ducit nobilissima Butlerorum, in Hibernia, Familia.* Sic ille. Nec occurrit, quid aliud, quod possim addere.

g in Cœnobiis Hiberniæ ad hunc an.

10. Bellegradum in Morauia Olomucensis Diœcesis Vladislaus Morauiæ Marchio, vir totius pietatis, & gloriæ condidit, Regis Bohemiæ fratris sui auxilio, & consilio, ac consensu Roberti Episcopi, quem paulò antè promotum memorauimus. Condidit autem in eodem loco, vbi S. Cyrillus multos ante annos primum Morauiæ templum, iuxta ritus Christianos consecrauisset. Ioannes Dubrauius de Vladislao loquens, hæc scribit verba [h]: *Cùm locus ille Bellegradensis animo Vladislai valdè arrideret, propterea quòd felix auspicium Morauis ad Christianismum dederit, extarétque in illo primum Christiano ritu à D. Cyrillo consecratum templum, non cultu, non amplitudine, non situ conspicuum: vetus dirui, & nouum haud procul inde, assensu Roberti Olomucensis Antistitis ædificari iussit in hanc, quam hodie quoque conspicimus, amplitudinem, & dignitatem.* Extat diploma Ottocari Bohemiæ Regis, Vladislai fratris, expeditum anno M.CC.XXVIII. quo & Belgradensis Ecclesia dedicata est, cùm iam Vladislaus defunctus esset, sub hoc initio: *Nouerint Vniuersi, Nos ex consilio, & petitione Fratris nostri Vladislai, quondam illustris Marchionis Morauiæ, necnon Reuerendissimi Patris nostri Ruperti Episcopi Olomucẽsis assensu, domum Cisterciensis Ordinis in Bellegrad construxisse, & prout potuimus, ditauisse, & dotauisse*, &c. Et infrà: *Acta sunt hæc publicè anno ab Incarnat. Dom. M.CC. XXVIII. mense Nou. Indict. 1. in consecratione ipsius Ecclesiæ, quæ fuit 5. Kal. Dec. Regni nostri an. XXXIII.* &c. In huius Cœnobij Ecclesia Vladislaum Principem, & Robertum Episcopum sepultos, Tomo sequenti, Deo dante, dicturi sumus, vbi de vtroque; sed præcipuè de Roberto, quia Cisterciensi, quæ digniora memoria propalabimus.

h Histor. Bohem. lib. 15.

11. Roca Matura, aliàs Roca Amatoris, notior Siciliæ Domus, vel ex Syluestro Mauruli, aut Maurolico, eius loci Abbate, qui de originibus omnium Religionum librum composuit, quem Oceanum voluit appellari. Authores Siculi antiquiorem faciunt ad annos octo: quippe fundatam M.C.XCVII. Nos Chronologiæ ordinem sequuti, in præsenti seruauimus tradendam. Thomas Fascellius in descriptione Vrbis Messanæ, cui Domus proxima, de eadem, & situ hæc habet verba [i]: *Calispera, Pistumna*, (qui omnes adiacentes Messanæ pagi,) *Rocca Amatoris, vbi alia est Abbatia, pagi nomen communicans, ann. M.C.XCVII. ex consensu Henrici VI. Cæsaris, Siciliæ tum Regis, & Constantiæ Reginæ, eius vxoris, à Bartholomæo de Luce Paternionis eo tempore Comite, à fundamentis excitata.* Clariùs, distinctiúsque antiquum Manuscriptum, quod refert Maurolicus, eiusdem loci Abbas, quem modò diximus [k]:

i Decadis 1. lib. 2. c. 2.

k lib. 1. fol. mihi 148.

In Narbonensi Gallia Regione Carsi, miræ deuotionis templum, sub nomine D. Mariæ Roccæ, Amatoris ex Ordine Cisterciensi visitur. Sumptum quidem nomen à prærupta rupe, in qua est positum: atque à Sancto Amatore, qui & eiusdem Fundator, & locorum iuxta positorum, à venenatis anguibus, expurgator extitit. Ad cuius exemplum Dominus Bartholomæus à Luce, Messanensis, Paternionis, Comes eiusdem nominis, & Ordinis, Cœnobium Messanæ Siciliæ ad quartum lapidem extruxit, & illud amplo prouentu dotauit, anno Domini M.C.XCVII. Inuenio Domum taxatam in libris Cameræ florenis C.XXXIII. Monachi missi creduntur ex Nuara, Nucariáve, ex discipulis, & filiis Sancti Hugonis. Reliqua, si quæ occurrerint, dicenda suis à nobis locis tradenda erunt.

Innuere videtur Ioannes Grammaius, hoc item anno commissum fuisse Carolo Abbati Villariensi Beguinarum Cœnobium (sacratum Virginum genus in Belgio frequens) iuxta Louanium, quod Curiam maiorem, ad differentiam alterius in eadem Prouincia, dictum perhibet. Eiusdem, meo more, verba promam, dum diuersos Conuentus Virginum memorat: *Curia, Beguinarum maior, quæ cœpit anno M.CC. V. Templum autem priuatis earum opibus extrui cœptum est anno M.CC.XXXIV.* Et paulò inferiùs: *Curia Beguina de Houis, Leodij à Duce olim commissa Abbati Villariensi, quam puto esse maiorem, portæ Houensi vicinam.* Hæc ille. Quæ an hoc modo intelligenda sint, nempe, vt inceperint sub Abbatis Villarij cura, an cœptæ aliter, commissæ posteà fuerint, aliorum linquo iudicio discernendum. 12.

Cæterùm, quod ad Beguinas pertinet, quia nostris commissæ, variam originem, sed profectum certum, breuiter ex Auberto Miræo libet describere [l]: *Beguinas, siue Begginas Virgines, quarum apud Belgas plurimi, hodiéque pij Conuentus perdurant, à S. Begga, Pipini Laudensis (quem primum Ducem Brabantiæ nuncupant) filia, & S. Gertrudis sorore, nomen, & institutum accepisse nonnulli existimant. Habuit autem Begga coniugem Ansigisum: quo defuncto, Romam, Religionis ergò se contulit: inde reuersa se, & sua Deo mancipans, Andennæ ad Mosam fluuium in agro Namurcensi, Basilicas septem, in memoriam septem Basilicarum Romanarum struxit: ibidémque anno D C.LXXXVI. Virginum Monasterium excitauit, ac dotauit, quod nobilium hodie Virginum Canonicarum est Collegium: quibus, vt & aliis passim apud Belgas, ac Germanos, Virginibus Canonicis, illustri loco natis, itémque Begginis Belgicis, ad nuptias transuolare licet. Obiit porro S. Begga anno D C.LXXXIX. teste Sigeberto in Chronico, Martyrologij Romani tabulis, ad diem XVII. Decembris, adscripta.* 13.

l in Chronico Cist. pag. mihi 196.

Alij tamen Begginas, Lamberto Begio, siue Regnio, pio Sacerdoti, qui anno M. C. L X X. apud Leodienses floruit, initia sua debere arbitrantur. Ægidius certè Leodicensis, Aureæ vallis Monachus, atque Historicus Leodicensis, ipsum velut Authorem prædicare videtur. Temporibus, inquit, Radulphi, Episcopi Leodicensis, cùm Simoniacis erroribus irretita teneretur Legia, & iisdem contaminata fuisset, suscitauit Deus spiritum cuiusdam Sancti Viri Sacerdotis, & Religiosi, qui Lambertus le Begue de S. Christophoro dicebatur, cuius cognomine mulieres, & puellæ, quæ castè viuere proponunt, Beguines *Gallicè cognominantur: quia ipse primus extitit, qui eis propositum castitatis verbo, & exemplo prædicauit. Vt vt sit, id mihi constat, Canonicas & Virgines nobiles Niuellenses nuncupari Beginas, in vetustis Pontificum Romanorum diplomatibus, quæ etiamnum Niuellis in Brabantia adseruantur.* Plura Miræus: verùm hæc satis nobis pro instituto. 14.

1. Didacus Oxomensis in Marchiam primùm, 2. deinde Romam pergit: 3. & quo anno. 3. Genus, patria, & virtutes Sancti Viri. 4. Ecclesiam suam Regularem facit, 5. & S. Dominicum in Canonicum admittit, 6. quem & itineri suo socium adhibet. 7. Quid in itinere. 8. In reditu Cisterciensem Habitum induit. 9. Inde in Abbatem Cisterciȳ, & socios incidens, 10. salutare, & apostolicum eis consilium prabet, 11. quod ipsi statim exequuntur eius exemplo.

CAPVT I.

1.
Hoc tandem anno, ab Orbe reparato, millesimo ducentesimosexto; à condito Cistercio, centesimonono; atque ab iniuncta Arnaldo, sociisque potestate inquirendi contra Hæreticos, tertio, cum plenaria in eosdem iurisdictione; egregium illud totius Ecclesiæ Lumen, Hispaniæ decus, Dominicus Guzmanius, simul cum Beato Didaco Aceuetio, Oxomensi Episcopo, ab Hispania egressi; dein ab vrbe, in Hispaniam redeuntes, nostris se primùm Legatis associarunt. Didacus Cisterciensis & ipse factus, cùm Burgundiam adiisset, & Monachum in Cistercio professus est. Dominicus associandus Inquisitoribus, prædicaturus de ipsorum mandato verbum; & contra Hæreticos Prouinciæ Tolosanæ, quæ ab eisdem sibi iniungerentur, accuratè, & exactè peracturus. Rem sanè grauem, à multis narratam hactenus; sed à nullo, quem viderim, distinctè, & plena omninò fide; quia hos Annales concernit ex omni parte, altiùs repetito principio, conabor pandere: nihil ex recentioribus admiscens, vnde errores, & tenebræ; sed omnia ex his, qui affuerunt rebus, quas narrant.

2. Primò autem, quod ad rationem temporis attinet, quam velut basim, fundamentúmque totius Historici ædificij debemus præmittere, qui cunctis interfuit Petrus Vallsarnensis ad Innocentium Pontificem scribens, hæc habet verba [a]: *Anno Verbi incarnati M.CC.VI. Oxomensis Episcopus, Diegues nomine, vir magnus, & magnificè extollendus, ad Curiam Romanam accessit, summo desiderio desiderans Episcopatum suum resignare; quò posset liberiùs ad Paganos causa prædicandi Christi Euangelium, se transferre. Sed Dominus Papa Innocentius noluit acquiescere desiderio Viri Sancti: imò præcepit ei, vt ad Sedem propriam remearet. Factum est igitur, dum rediret à Curia, & esset apud Montem Pessulanum, inuenit ibi Venerabilem Virum Arnaldum Abbatem Cisterciensem, F. Petrum de Castro Nouo, & F. Radulphum, Monachos Cistercienses, apostolicæ Sedis Legatos.* Hæc de tempore, vt palam videas, deceptos recentiores; Bzouium [b], dum anteponit biennio integro: & anno M CC.IV. quo vidit nostris iniunctam eam curam ab Innocentio, vtriusque Sancti Viri ponit aduentum: cæteros penè omnes etiam antiquos, dum postponunt, & post Abbates ab Arnaldo adductos venisse tradunt: quòd non minùs abhorrere à veritate, ipsa series Historiæ demonstrabit. Nunc de Episcopo, vt Cistercium ingressuro, & de causa itineris, quod tantos viros nostros associauit, quæ pauca subsunt, breuiter tradémus.

3. Didaci patriam, quam reticent Authores in Manuscripto Oxomensis Ecclesiæ notatam legi; ortúmque Virum, totius Hispaniæ gloriam, in ea parte veteris Castellæ, quam *Campos* vocant. Genus, & indolem Theodoricus de Apoldia, Dominicanus, obiter tangit; sanctitatem, doctrinam, morésque ex professo describit, in ea, quam edidit, Vita Sancti Dominici [c]: *Per id tempus*, ait, *erat Vir vita venerabilis, Didacus nomine, Ecclesiæ Oxoniensis Episcopus, quem & sacrarum peritia Litterarum, & generis nobilitas, & in primis morum insignis honestas ornarent. Is adeò totus, amore inhærebat Deo; vt se ipsum contemnent, & sola, quæ sunt Iesu Christi quærens, in id summopere cura, & cogitatione esset intentus; quemadmodum multas Domino animas lucrifaciens, talentum sibi creditum cum vsura multiplici, ad illum reportaret. Quamobrem vbicunque reperire potuit viros vita, & morum integritate conspicuos, eos, quibus poterat, modis ad se adiungebat, & in Ecclesia, cui præerat, ecclesiasticis beneficiis donabat. Porrò subditos illos suos, quorum esset propensa in virtutem, & sanctitatem voluntas, animus a mundo abhorrens, vt Religiosorum hominum institutum complecterentur, & verbis hortabatur, & exemplis inuitabat.* Hæc Theodoricus.

Non legi hactenus, quo anno creatus sit Oxomensis Episcopus, neque in Catalogo Episcoporum Oxomensium notatum video: illud compertum, sæcularem Ecclesiam à se inuentam, salutaribus monitis, & quæ longè efficaciùs persuadent, propriæ vitæ exemplis, Augustinianæ subiisse Regulæ iugum. Inde è Palentia vocatum Sanctum Dominicum (non Valentia, vt irrepsit per errorem, quæ tunc ciuitas à Saracenis possidebatur) aggregatum Collegio Regulari, cuius cæteri omnes conuersatione, consortióque, in primitiuo feruore conseruarentur. Vtrunque refert idem, qui suprà, Author, his planè verbis [d]: *Inde adeò accidit, vt Canonicus suis crebris id adhortationibus persuadere niteretur, vt ad præscriptum Regulæ Beati Augustini, in canonica Religionis obseruantiam consentirent. Tanta verò cura, & diligentia id egit, vt eorum animos, tametsi non deessent, qui obluctarentur, ad suam voluntatem inclinarit. Ad eius autem notitiam peruenit celebris, & odorifera Beati Dominici fama; & cùm accuratè de illo esset percunctatus, rémque certam comperisset; accersitum eum fecit in sua Ecclesia Canonicum Regularem: ex hoc ipso Beatum se putans, quòd & sibi de tali Filio, & Ecclesiæ sua de Ministro tam idoneo prouidisset.* 4.

Hæc mihi summa illustris Viri laus, quòd talem, sibi discipulum acciuit, adoptauit filium, haud multò pòst futurum in gentem magnam: adoptatum Subpriorem instituit suæ Ecclesiæ, (errant, qui Archidiaconum appellant, aut fallunt Tabulæ Oxomensium Episcoporum,) quamuis eius electio non ad ipsum, 5.

[a] Hist. Albig. cap 3.
[b] an. 1104. num....
[c] apud Sur. tom.4. lib. 1. cap 3.
[d] apud Sur. lib.1. cap.4.

ipsum, sed ad totum Capitulum spectaret. Sed mouit omnes, & sanctitas Dominici, & Episcopi fauor ob sanctitatem. *Mirantur omnes tam subitam Religionis perfectionem*, (ait idem, qui suprà, Theodoricus [e]:) *& licèt inuitum, suum eum esse faciunt Subpriorem*. Porrò de gratia Episcopi erga ipsum, hæc, quæ sequuntur [f]: *Cùm verò tot, tantisque virtutum floreret ornamentis Angelicus Dominicus, à Venerabili Didaco, Episcopo suo, miro diligebatur affectu. Erat enim in animis eorum quædam spiritus similitudo, & charismatum consonantia: siquidem pari zelo Domus Dei, ad procurandam animarum salutem Sancto eos Spiritu impellente, ferebantur*. Creuit autem ab officio Subprioris, amor Pontificis, eò magis Dominico adhærentis, quò ex maiori notitia virtutum eius, plùs in eo inueniebat dignum amari.

e lib. 1. c. 4.
f lib. 1. cap. 5.

6. Non conuenit inter antiquos Scriptores, an Didacus vocatus à Pontifice, an magis ab Alfonso Rege in Marchiam missus, Castellæ primùm, dein Hispaniæ fines transgressus sit, & Galliam, atque Italiam penetrauerit. In libro illo Oxomensi Manuscripto, non ex primaria intentione in Marchiam missus: sed cùm à Romano Pontifice, Innocentio, vniuersalis Ecclesiæ negotiis eum viro sancto, & docto pertractandis vocatus esset; ituro aliàs iniunxisse Alfonsus legitur, vt per Marchiam declinans, vnicè sibi filiam dilectam Blancham, Ludouici vxorem, (Philippi primogeniti,) atque ipsum Ludouicum generum suum, ibidem tunc agentes, visitaret. Theodoricus, & alij è contra dicunt, abs Rege primò missum, legatione functurum ad Ludouicum: siue, vt tradit Vincentius in Speculo [g], *Vt filio Ferdinando, puella nobilis connubia conciliaret*. Inde vltrò ipsum Alpes transmeasse, visitaturum loca sacræ Vrbis, atque cum Innocentio collaturum de his, quæ sibi, & Ecclesiæ suæ congruerent. Vtcunque fuerit, ait Theodoricus [h], *Profecturus prudens Antistes, dilectum Dominicum sibi comitem adiunxit, vt & ex societate eius ornamentum, & ex sanctis colloquiis solatium haberet*.

g lib. 19. cap. 95.
h lib. 1. cap. 5.

7. Fecisse per Tolosam iter Authores tradunt; & quamuis tunc Legatos non inuenerint (quippe per alia loca prædicantes, & cum Hæreticis disputantes detinebantur) inuenisse Hæreticos: indéque concepisse feruentem zelum, homines excæcatos (si possent) & tot errorum tenebris obnoxios illuminandi [i]. *Ventum est ad Tolosam*, ait Apoldia, *& Sanctus Dominicus, vt cognouit Hæreticorum fraudibus Ciues deprauatos, spiritu turbatur. Vt verò etiam Hospitem suum Hæreticum sensit, multa tum affabilitate, tum ratione hominem conuicit erroris, & ad Catholicæ fidei veritatem reduxit*. Et post pauca: *Expeditis tandem apud Marchiam regiis negotiis, & per nuncium ad Regem responso remisso, Episcopus cum suis ad Romani Pontificis Curiam profectus est. Expositóque Pontifici suo desiderio, petiit ab Episcopi functione absolui, vt animabus conuertendis se posset impendere. Sed non impetrauit*. Reliqua, quæ cum Innocentio Didacus, siue è contra cum Didaco Innocentius tractauère negotia, prætermittunt Authores, properantes ad reditum, ad quem & ipse proculdubiò properabat.

i ibid.

8. An sola deuotione Cistercij actus, venerandum illud adierit Sanctuarium toto Orbe percelebre: an inuisendi Arnaldi Abbatis gratia, cum quo pro Hæreticis illis extirpandis, zelo animarum feruens, misceret consilia; & sanctum illi impositum officium ab Innocentio promoueret, quà posset; in dubio est: an demum iam tunc mente concepisset, quod mox perfecit. Constat, non priùs ad Hispaniam reuersurum, ad partes Tolosanas declinasse, quàm Cistercium inuiserit: vbi more consueto illius sæculi, & Thomæ Cantuariensis, aliorúmque exemplum sequutus, & Monachum induit, & secum aliquos Monachos adduxit, per quos, quæ in transitu addiscere non potuit, edoceretur. Narrat hæc idem, qui suprà, Theodoricus Dominicanus, verbis, quæ ad litteram sunt nobis transcribenda [k]: *Est ergo, ait, redire compulsus: suis quidem frustratus precibus: sed obedientiæ, & charitatis gratia plenus: nec quidquam de salutari proposito remittens. Reuertens autem Cisterciense Cœnobium inuisit, vbi multorum seruorum Dei sancta conuersatione, & Religionis sublimitate illectus, Habitum monasticum accepit: atque inde Monachos aliquot secum abduxit, è quibus disceret mores illius Instituti, & Ordinis disciplinam. Equidem felicem dixerim electum Dei Dominicum, qui tanti Pontificis, & Viri apostolici meruerit societate, & amicitia decorari: à quo dubium non sit, illum sanctitatis exempla, & Religionis institutiones hausisse*. Hactenus Theodoricus, & cum eo omnes antiqui, & recentiores. Vt facilè appareat, Sanctum Episcopum non aliter, aut anteà promouisse extirpationem hæresum, atque Hæreticorum inpugnationem, quàm Cistercium assumpserit: nec quid ab eo in hac causa factum esse, quod non Cistercio veniat referendum.

k ...
l Ioan. Garz. Flaminius, Thom. Maluenda, & alij.

Discedens à Cistercio Sanctus Præsul, seu magis secum Cistercium (neque minùs exteriùs, quàm interiùs) in patriam deferens, seu inuisurus, quem iam reuerebatur, velut proprium Abbatem, Venerabilem Arnaldum; seu de negotiis fidei collaturus cum ipso, & sociis; ad vltimum, seu, quia iter id poscebat, cùm Montem Pessulanum aduenisset, inuenit Legatos, vt ex Petro Vallium Sarnay suprà retulimus. Cæterùm, quid ibidem ab eis omnibus, communicato consilio factum sit, cùm se parum proficere viderent; qui rursus obex profectum impediret: demum, quid contrà opponere sit visum; ex eodem Authore proferamus [m]: *Parum*, inquit, *cum illis proficiebant: quotiescunque enim vellent ipsis Hæreticis prædicare, obiiciebant eis Hæretici conuersationem pessimam Clericorum: & ita nisi vellent Clericorum vitam corrigere, oporteret eos à prædicatione desistere*. Hæc petra scandali, in quam collisi Hæretici, ob quam Ecclesiarum visitationes nostris iniunctæ: nec tamen adhuc potuisset eliminari. Verùm quod, contrà, consilium Sanctus Præsul, non solùm dederit, sed exequutus fuerit, ex eodem Authore proferamus [n]: 9.

m ibid.
n ibid.

Memoratus autem Episcopus aduersùs huiusmodi perplexitatem salubre dedit consilium, monens, & consulens, vt cæteris omissis, prædicationi ardentiùs insudarent: & vt possent ora obstruere malignorum in humilitate præcedentes, exemplo pij Magistri facerent, & docerent: irent pedites, sine auro, & argento, per omnia formam apostolicam imitantes. Hoc consilium Sanctissimi, atque sapientissimi Episcopi, haud prima facie facile; non ob difficultatem vitæ insolitæ, & verè laboriosæ: nihil enim arduum his, qui corpus suum Hæreticorum gladiis, atque animas Christo consecrauerant: sed ob contemptum, seu suspicionem ex ipsa nouitate irrisuris Hæreticis, quos arte magis contra se armatos, externaque affectatæ virtutis ostentatione, quàm veritate possent proclamare: non tamen ideò derelictum est, 10.

sed

sed quæsitum exemplum: idque inuentum in ipso, à quo consilium; ne vel hoc aliunde, quàm ex Cistercio. Nam audi,quod sequitur [o]:

o ibid. 11. *Dicti verò Legati hæc omnia, quasi quandam nouitatem, per se arripere non valentes dixerunt, quòd si quis fauorabilis authoritatis eos sub hac forma vellet præcedere, ipsum libentissimè sequerentur. Quid plura? Obtulit se vir Deo plenus; móxque familiam suam Oxomum transmittens, vno comite contentus, cum duobus sæpè dictis Monachis, Petro, videlicet, & Radulpho, Montem ingreditur Pessulanum. Abbas autem Cisterciensis Cistercium perrexit; tum, quia in proximo celebrandum erat Cisterciense Capitulum; tum, quia post celebratum Capitulum, quosdam de Abbatibus suis volebat secum adducere; qui eum in exequendo iniuncto sibi prædicationis officio, adiuuarent.* Hactenus ibi. Quibus clarè videas, & detentionis, ante exemplum, causam; & post exemplum, obsequij promptitudinem: tum etiam Didacum occurrisse nostris, ante aduentum duodecim Abbatum, atque ante eundem, consilium præstitisse: quod statim admissum, eos præuenit, ne nisi pedites, & apostolicam præferentes formam illuc venirent. Vt meritò indignari nobis liceat contra Authores, qui ex cerebro suo fingentes, quæ scribunt; quæ somniant, magis tradunt, quàm quæ inueniunt. Sed de his satis. Iam quid Petrus, Radulphúsque cum Didaco Oxomensi in negotio præstiterint, dum aberat Arnaldus, proferamus.

---

1. Petrus, Radulphúsque cum nouis sociis in Castro Carmano, 2. cum Hæreticis disputant: 3. mox in Viridi folio. 4. Consultum Petro, vt secederet ab eis: 5. & in eius absentia ingens miraculum. 6. Tertia disputatio apud Montem Regalem, præsente Petro. 7. Hæretici in ea porrò conuicti, & multi conuersi. 8. Petrus ad procurandam pacem Principum pergit, 9. cui resistit Raymundus Tolosanus, 10. Hæreticorum fautor, 11. atque Hæreticus. 12. Quo fine ille. 13. Et qualiter à Beato Petro sit coërcitus.

CAPVT II.

1. VID duo Legati, Petrus, & Radulphus, in causa fidei egerint, comitante eos Venerabili Episcopo, necnon Sancto Dominico, quem vnum socium sibi reseruasset, non aliis verbis meliùs referemus, quàm Petri Vallsarniensis, & Guillelmi de Podio, quorum primus negotio toti interfuit, alter ab his, qui interfuerunt, haurire potuit. Igitur Petrus ordiatur narrationem [a]: *Exeuntes autem de Monte Pessulano, Oxomensis Episcopus, & præfati Monachi, venerunt ad Castrum quoddam Carmanum, vbi inuenerunt quendam Hæresiarcham, Balduinum nomine, & Theodoricum quendam filium perditionis, & stipulam incendij. Iste de Gallia oriundus, erat quidem nobilis genere, & Canonicus fuerat Niuernensis. Posteà verò cùm quidam Miles, qui erat auunculus ipsius, & Hæreticus pessimus, in Parisiensi Concilio, coram Octauiano Cardinale, & apostolicæ Sedis Legato, fuisset de Hæresi condemnatus, videns iste, quòd diutiùs latere non valeret, ad partes se transtulit Narbonenses: vbi ab Hæreticis in maximo amore, & veneratione est habitus: tum, quia aliquantulum cæteris acutior videretur: tum, quia gloriabantur, se habuisse de Francia, vbi esset fons scientiæ, & Religionis Christianæ, suæ iniquitatis socium, suæ nequitiæ defensorem. Nec prætereundum, quòd Theodoricum faciebat se vocari, cum Guillelmus anteà vocaretur.*

a Hist. Albig. cap. 3.

2. *Habita cum his duobus disputatione per octo dies, Balduino, videlicet, & Theodorico, Prædicatores nostri vniuersum populum dicti Castri salutaribus monitis, ad sæpè dictorum Hæreticorum odium conuerterunt. Ipsos siquidem Hæreticos à se libentissimè expulissent: sed Dominus Castri veneno perfidiæ infectus, eos sibi familiares fecerat, & amicos. Verba autem illius disputationis, longum esset per omnia enarrare: sed hoc solummodo adnectere dignum duxi; quòd cùm Venerabilis Episcopus, dictum Theodoricum ad ima conclusionis disputando deduxisset, Scio, inquit Theodoricus, scio, cuius spiritus sis: siquidem in spiritu Eliæ venisti. Ad hæc Sanctus: Et si ego in spiritu Eliæ veni, tu venisti in spiritu Antichristi. Actis igitur ibi octo diebus, exeuntes à Castro, venerabiles Viros prosequutus est populus per leucam ferè vnam. Illi autem recto itinere procedentes, Biterrensem aggressi sunt ciuitatem, vbi per dies XV. disputantes, & prædicantes, confirmabant in fide paucos, qui ibi erant, Catholicos, Hæreticos confundebant.* Hactenus ibi.

Guillelmus de Podio Laurentij, aliam sub his initiis disputationem tradit apud Viride folium, in qua & aliud eiusdem Episcopi, ad Hæreticos dictum commemorat [b]: *Fuit, ait, vna de primis congressionibus apud Viride folium, vbi Hæresiarchæ plurimi, scilicet, Pontius Iordani, & Arnaldus Arifati, & alij affuerunt: & cùm plurima hinc inde obiecta fuissent, in id verbum, quod dixit Dominus in Ioanne, inciderunt, quod est:* Nemo ascendit in Cœlum, nisi qui descendit, *&c. Interrogabat enim Episcopus Oxomensis, quomodo intelligerent illud verbum: quorum vnus respondit, quòd Iesus, qui loquebatur, se hominis, qui est in Cœlo, filium appellaret. Est ergo, inquit Episcopus, sensus vester, quòd Pater eius, qui est in Cœlo, sit homo, cuius filium se appellat. Quibus inquientibus, se sentire sic esse, ait Episcopus: Dicente ergo Domino per Isaiam:* Cœlum mihi sedes est: terra autem scabellum pedum meorum. *consequens est, vt si ipse homo est, sedens in Cœlo, pedibus terram tangentibus, tibiarum, Cœli ad terram sit spatium, longitudo: quibus fatentibus ita esse; ipse statim subiunxit: Maledicat vos Deus; quia grossi Hæretici estis. Credebam, quòd subtilitatem aliquam haberetis.* Sic Guillelmus de Podio. Hoc illud Viride folium est, cui Bernardum Parentem olim maledixisse, tomo, ni fallor, secundo, memorauimus. 3.

b Histor. Albig. c. 8.

Petrum de Castro nouo cunctis acriorem, in impugnandis Hæreticis, argumento est, quòd multò eum, quàm alios maiori odio satellites, & fautores eorum prosequerentur. Vnde, cùm vitæ eius iam timerent, Didacus Oxomensis, Radulphúsque, discessum illi ad tempus, & dare locum iræ persuaserunt. 4.

tunt. Narrat id Petrus de Vallibus Sarnay, simúlque quid in eius absentia factum, his planè verbis [e]: *Venerabilis autem Episcopus Oxomensis, & F. Radulphus consuluerunt F. Petro de Castro Nouo, vt ad tempus ab eis recederet: timebant siquidem, ne occideretur F. Petrus, eò quòd ipsum odio haberent Haeretici super omnes. Recessit igitur F.P. ab Episcopo, & à F. R. tempore aliquanto. Ipsi à Biterris egressi, Carcassonam gressu prospero deuenerunt: vbi per octo dies morantes, praedicationi, & disputationibus insistebant.* — e vbi supra.

5. Quò secessit Petrus, in dubio est: constat in eius absentia contigisse miraculum insigne, quod Haereticos omnes confudit, si non conuertit. *Contigit*, ait idem qui suprà Petrus [f], *tempore illo, prope Carcassonam miraculum, quod praeteriri non debet. Metebant Haeretici segetes suas, in die Natiuitatis S. Ioannis Baptistae: ipsum enim, non Prophetam, sed malignissimum esse dicebant: dum igitur meterent, aspiciens vnus ex eis manum suam, vidit manipulum suum sanguinolentum: quod videns putauit, quòd incidisset manum: sed inueniens eam sanam, exclamauit sociis: Quid vltra? Aspicientes singuli manipulos, quos tenebant, inuenerunt eos sanguinolentos, manibus conseruatis illaesis. Venerabilis autem Abbas Vallium Guido, tunc erat in illa terra, qui manipulum sanguinolentum vidit, & ipse hoc mihi narrauit.* Erat hic Guido auunculus scribentis, simul & Abbas: & cum quo postmodum ad partes illas rediens, interfuit cunctis, vt ipse etiam testatur. Pergit omittere magis, quàm narrare, quia longum esset: *Quomodo viri apostolici, scilicet, Praedicatores nostri, circuibant per castra, euangelizantes, & disputantes vbique.* — f ibid.

6. Caeterùm, quam non licuit praeterire disputationem, in Monte Regali habitam, cùm iam Beatus Petrus Collegae sui consortio redditus esset, caeteris solenniorem, fusiùs scribit [g]: *Quodam die*, inquit, *conuenerunt omnes Haeresiarchae apud quoddam Castrum in Carcassonensi Dioecesi, quod dicitur Mons Regalis, disputaturi vnanimiter aduersus viros saepius memoratos. Ad hanc disputationem rediit F. P. de Castro Nouo, qui sicut paulò antè diximus, discesserat apud Biterrim. Disputationibus autem dati fuerunt Iudices de ipsis credentibus Haereticorum. Protelata autem fuit disputatio per quindecim dies, & redacta fuerunt in scriptum hinc inde proposita, & tradita Iudicibus, vt diffinitiuam sententiam promulgarent. Videntes autem ipsi Iudices, Haereticos suos manifestissimè superatos, noluerunt dare sententiam; sed & scripta, quae à nostris acceperant, ne venirent in publicum, noluerunt reddere, sed tradiderunt Haereticis.* De hac disputatione loquens Guillelmus de Podio, ait [h]: *Inter plurimas disputationes, quas in diuersis locis habuerunt cum Haereticis, vna fuit solennior apud Montem Regalem, cui interfuerunt praedicti nostri pugiles, & Venerabilis vir Petrus de Castro Nouo, & caeteri ex parte Catholicorum: ex parte verò Haereticorum, Haeresiarcha Arnaldus Othonis, Guilhabertus de Castris, Benedictus de Termino, Pontius Iordani, & multi alij, quorum nomina non sunt scripta in libro vitae.* Addit etiam de eadem disputatione, quod non licet silentio praeterire [i]. — g ibid. — h cap.19. — i cap...

7. *Traditis ergo hinc inde scriptis, praedictis laïcis, quibus definitionis data erat authoritas ab ipsis partibus, eisque deliberare volentibus; ad inuicem discesserunt, negotio imperfecto. Ego autem processu annorum plurimorum inquisiui à Bernardo de Villanoua Milite, & Iudice assignato, quid de scriptis actum fuerat supradictis: aut, an fuisset disputatio diffinita: qui mihi respondit, quòd nihil extitit diffinitum: nam scripta fuerunt perdita in aduentu Crucesignatorum, de Castro illo, & aliis fugientibus vniuersis. Dixit tamen, quòd intellectis, quae dicta erant, Haeretici centum, & quinquaginta circiter ad fidem sunt conuersi. Ego verò suspicor, quòd aliqui Collegae ipsorum, quos Haeretici habebant fauorabiles, scripta haec suppressissent.* Hactenus ille: quibus fructus verbi non contemnendus: & Haereticorum versutiae, atque obstinatio effraenis palàm fiunt.

Inter haec dissidentes Prouinciae Reguli, non solùm odiis, sed bellis conflagrabant. Inde turbida omnia, atque inquieta; & dum singuli, quae sua erant, quaerebant; causam Christi omnes obliuiscebantur: siue hunc praetextum opponebant aliqui obtegendae perfidiae; & ne deesse Christianae Religioni, atque comprehensioni Haereticorum ex praescripto Innocentij, sine causa vrgenti, comprobarentur. Vtcunque esset, decretum à Legatis, vt paci reformandae omnes insisterent, & designatus Petrus Castronouensis, qui rem tanti momenti pertractaret. *Itaque*, ait idem, qui suprà, Author, *recessit F. P. de Castro Nouo à sociis suis, & iuit in Prouinciam, & laborauit, vt componeret nobiles Prouinciae: hac autem intentione, vt auxilio eorum, qui pacem iurauerant, posset Haereticos de Narbonensi Prouincia extirpare.* Haec illi cura, vt Regulis in fide confirmatis, quos obcaecatos ad disputationes, & obduratos; atque ecclesiasticarum censurarum contemptores experti essent, coërcerent per poenas temporales. — 8. — k cap.3.

Inter Regulos terrae Raymundus Tolosae Comes, caeteris potentior; sed haeretica peste adeò infectus, vt ne ipsa quidem propria conuenientia, quae Principibus validissima lex est, conceptum virus occultare posset, aut vellet. Mira de ipso in hac parte referuntur: sed ex pluribus, quae idem Author narrat, pauca depromam [l]: *Dixit praedictus Comes, quadam die, sicut pro certo scimus, quòd volebat facere nutriri filium suum apud Tolosam inter Haereticos, vt addisceret fidem, imò infidelitatem illorum. Dixit & quadam die, quòd vellet dare centum marchas argenti, vt quidam Miles suus posset capere fidem Haereticorum, ad quam multoties inuitauerat eum, & quam faciebat ei saepius praedicari.* Et paulò inferiùs: *Dixit praetereà idem Comes Venerabili Episcopo Tolosano, sicut ab eodem Episcopo audiui, quòd Monachi Cistercienses non poterant saluari, quia tenebant oues, quae luxuriam exercebant. O haeresis inaudita! Dixit & Comes dicto Episcopo Tolosano, vt veniret de nocte in palatium eius, & audiret praedicationem Haereticorum: vnde perpenditur, quòd saepè de nocte audiebat eos. Erat quondam memoratus Comes quadam die in Ecclesia quadam, vbi Missa celebrabatur: habebat autem secum quendam mimum, qui, sicut mos est huiusmodi ioculatorum, homines cum bucca histrionicè deridebat. Cum autem Sacerdos, qui celebrabat Missam, verteret se ad populum dicens:* Dominus vobiscum, *sceleratissimus Comes dixit histrioni suo, vt contrà faceret, & derideret Sacerdotem. Dixit praetereà aliquando supradictus Comes, quòd mallet assimilari cuidam Haeretico, qui erat apud Castras in Albigensi Dioecesi detruncatus membris, & habitu miserabili, quàm esse Rex, vel Imperator.* Hactenus dicta, sed facta adhuc peiora: nam audi, quod sequitur [m]: — 9. — l lib.eod.c.4. — m vbi supra.

Praetereà adeò parui pendebat Matrimonij Sacramentum, quòd quotiescunque ei displicuit vxor propria, ipsam dimittens, aliam duxit: ita quòd quatuor vxores — 10.

rez

res habuerit, quarum tres adhuc viuunt. Est post pauca: *Erat quidam pessimus Hæreticus apud Tolosam, Hugo Faber nomine, qui quondam in tantam lapsus est dementiam, quod iuxta Altare cuiusdam Ecclesiæ purgauit ventrem: & in contemptum Dei cum palla Altaris tersit posteriora sua. O scelus inauditum! Dixit & Hæreticus prædictus quadam die, quòd quando Sacerdos in Missa percipiebat Dominici Corporis Sacramentum, traiiciebat Dæmonem in corpus suum: quæ omnia cùm Vir Venerabilis Abbas Cistercij, qui tunc erat Abbas Grandis Syluæ, in territorio Tolosano, Comiti retulisset, & eum moneret, qui tantum facinus perpetrarat, respondit Comes, quòd nullo modo puniret propter hoc ciuem suum.* Sed audi de ipso adhuc desperatiora.

11\. *Alio tempore cùm ipse Comes à partibus Tolosanis iturus esset contra aduersarios quosdam suos, in partes Prouinciæ: media nocte surgens, venit ad domum, in qua Hæretici Tolosani erant congregati, & dixit eis: Domini, ac fratres, bellorum variæ sunt euentus, quicquid de me contingat, in manus vestras commendo corpus, & animam meam: quo facto, desuper abundanti duos Hæreticos in veste communi secum adduxit, vt si fortè mori eum contingeret, inter manus ipsorum moreretur. Infirmabatur quodam tempore Comes maledictus in terra Aragonum, & cùm multùm inualesceret infirmitas, fecit sibi fieri lecticam, & in lectica illa faciebat se Tolosam deportari: & cùm quadam die quæreretur ab eo, cur cum tanta obstinatione se faceret deportari, cùm tam grauissima infirmitate laboraret, respondit miser: Quia non sunt boni homines in terra ista, inter quorum manus possim mori: Hæretici enim à fautoribus suis boni homines vocantur. Sed & amplioribus signis, & dictis, se fatebatur Hæreticum: dicebat enim: Scio me exhæredandum fore pro bonis hominibus istis: sed non tantùm exhæredationem, imò etiam decapitationem pro ipsis paratus sum sustinere.*

12\. Hæc, & alia similia facta, & dicta, quæ idem Author memorat, perfidiam hominis, & errores altè ebibitos, non solùm indicabant; sed conuincebant. Vnde illi semper cum aliis inuisa pax; sine, quia auersabatur, omnes Catholicos; sine, vt in, turbido bellorum, atque tumultuum lateret perfidia: ne in pace, velut Sole illucescente, tot impietatum abyssus detegeretur. Itaque cæteris aliis colligatis, ipse solus fugiebat pacis fœdera: & nunc ius proprium à vicinis læsum, nunc confœderatorum causabatur. Esse Iustitiam virtutum omnium primam, qua pereunte, nec charitas subsistat, nec fides prosit. Et sibi ius ad propriam defensionem, quia naturale, semper supponendum. Inquisitores, similli contra Hæreticos, inquirant, & procedant in causis fidei. Quid illis cum dominiis temporalibus? quid cum causis ciuilibus? quas priuati Iudicio, legibúsque, Principes ferro, & armis diffinitent. Tum si auxilium requirant aduersùs sontes, præbiturum se tandem peracto bello; interim in militibus se fidem; sed erga Ducem: Religionem haudquaquam quæsiturum.

Hæc, & similia excusantem Raymundum, vir Dei Petrus, quo erat aduersùs hostes Fidei inuicto animo, anathemate primùm, tanquam fautorem manifestum Hæreticorum, mox cùm censuras minimè deferret, indicto per colligatos bello, sic pauefecit, vt pacem etiam inrare ipsum compulerit, quamuis non diu in ipsa permansurum: nam audi quòd sequitur [u]: *Comes, ait, Tolosanus, Raymundus nomine, inimicus pacis, noluit acquiescere dictæ paci, donec, tam per guerras, quas mouebant ei nobiles Prouinciæ, mediante industria viri Dei, quam per excommunicationem ab eodem in ipsum Comitem promulgatam, iurare compulsus est pacem illam.* Hactenus gesta in absentia Arnaldi Abbatis: nam eius reditum, aduentúmque Abbatum, & reliqua, quæ simul patrauêre in hac eadem causa, anno sequenti dicemus, quo euenerunt. 13.

u Hist. Albig. cap. 3.

---

1. Quibusdam Fratribus captiuis, in Liuonia liberandis, 2. Lankenheimiensis Abbas assistit. 3. Tum de cælo vocatus ad opus verbi; 4. mittitur prædicatum ab Innocentio. 5. Nostrorum gesta, & gestorum fontes perpensi. 6. Henricus Imperator Cistercium in Græciam vocat, adducitque. 7. Dictum de Sancto Angelo, & aliis Monasteriis. 8. Thesaurus Reliquiarum ad nos traductus. 9. Quæ, obtenta licentia, ex iusta causa, 10. auferre, & transportare in vsu fuit. 11. Præfectus earundem custodiæ Hugo Abbas Sancti Guillelmi, atque multis donatus, Monachum induiturus in Claraualle.

CAPVT III.

1\. Circa hoc tempus, cùm Gentiles Liuoniæ, Prusiæque quosdam Cistercij Fratres, dubium an Monasterij Lankenheimiensis ex his, qui prædicatum missi fuerant, tenerent in vinculis, atque arcta custodia macerarent: vnde non solùm ipsi patiebantur, sed fructus etiam verbi, quod aliàs seminarent, impediebatur. Abbas eiusdem Cœnobij, vir zelo feruens, illuc transiuit; vinctos Fratres, an Filios eductурus de domo carceris; atque prædicationem alligatam, quod maximè gemebat, expediturus. Porrò cùm messem in ea Prouincia multam, sed paucos operarios comperisset; cúmque tyrannum terræ sibi facilem, nec nimiùm obduratum expertus esset; Fratribus liberatis, cùm iam discederet; cœlitùs sibi ostensa visione segetis albescentis, detentus est: atque iussus ad messem præparari: ille nec sibi, nec suæ visioni fidens, repetiit domum: inde per omnia paratus ad obediendum, ac suo Monasterio valedicens, Innocentium adiuit, eidem operi, ministerióque, verùm non nisi missus, consecrandus. Extat epistola Innocentij, Summi Pontificis, ad Archiepiscopos, & Episcopos Poloniæ, hoc anno data: in qua dum mittit prædicare Euangelium, Virum feruentem zelo, & charitate, Apostolum constituit illius gentis, quin & eidem indulget facultatem, vt Monachos Cistercienses, & alios secum deferat, quos sibi associet in partem sollicitudinis. Litterarum vtcunque Bzouius meminit, corrupto Abbatiæ nomine, atque ordine suppresso: nos ipsas integras correctásque reddemus, pro more nostro [a]:

a epist. Innoc. lib. 9.

2\. *Archiepiscopis, & Episcopis Poloniæ pro fidei negotio.*

Homo, cùm in honore esset, inuisibilia Dei per ea, quæ intellecta conspicere potuisset, sapientiam quoque, virtutem, & Diuinitatem ipsius, ita vt inexcusabilis esset: quia minimè intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & insipiens obscuratum cor eius mutans gloriam incorruptibilis Dei, in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, quadrupedum, & serpentium: & creaturæ potius, quàm Creatori eligens deseruire. Verùm Omnipotens Deus, ne ille periret ex toto, quem inter cæteras creaturas extulerat eminentia dignitatis, exurgens propter miseriam inopum, & gemitum pauperum, per fidem in Sanguine ipsius propitiatorem proposuit Iesum Christum ad ostensionem iustitiæ suæ propter remissionem præcedentium delictorum; vt esset ipse iustus, & iustificans eum, qui ex fide est Iesu Christi; sine qua nullus iustificari potest omninò; cùm, testante Propheta, iustus ex fide viuat. Proposita ergo hac via eundi ad Dominum viuum, & verum, Princeps Mundi huius quorundam mentes infidelium excæcauit, vt illuminatio Euangelij gloriæ Christi in eos non valeat radiare, sed adhuc infidelitatis tenebris obuoluti non inuocent Dominum, qui prope est omnibus inuocantibus eum in veritate: quia omnis quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

3. *Sed, quoniam, vt ait Apostolus:* Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? aut, quomodo credent ei, quem non audierunt: vel, quomodo audient sine prædicante? & quomodo prædicabunt, nisi mittantur? *suscitauit Dominus Spiritum dilecti Filij, Abbatis de Lankehim, vt ad Paganos illos, qui circa vestras Regiones existunt, à nobis, qui, licèt immeriti, eius locum tenemus in terris, qui Discipulis suis ait:* Rogate Dominum messis, vt mittat operarios in messem suam. *quatenus in eos aliquos manipulos colligat, & in vitam æternam congreget sibi fructum. Cùm enim ad partes illas pro quibusdam Fratribus liberandis, qui ab ipsis Paganis tenebantur alligati vinculis, accessisset, & Dominus terræ illius ipsum recepisset benignè, ac dimisisset liberos eius Fratres, monstrans eisdem nihilominùs Beati Martyris Alberti sepulcrum: eleuatis oculis, vidit, quòd regio illa alba esset ad messem: sed falcem in ea mittere non est ausus; quoniam à nobis prædicandi non acceperat potestatem. Quare ad apostolicam Sedem accedens nobis humiliter supplicauit, vt ipsum in messem Domini mittere dignaremur.*

4. *Nos igitur pium eius propositum in Domino commendantes, authoritate sibi præsentium duximus concedendum, vt euangelizet eisdem, & fungens legatione pro Christo, tanquàm Deo exhortante per eum, obsecret illos pro Christo, vt reconcilientur eidem. Verùm quia messis quidem multa, & operarius vnus non sufficit ad illius messionem, ipsi authoritate apostolica indulgemus, vt Fratres Cistercienses secum assumat, & alios etiam, qui cum eo voluerint accedere ad hoc opus ministerij salutaris, vt cum ipso euangelizent, & baptizent illos, qui receperint verbum Dei: mortuos quoque sepeliant: & Missas in locis, in quibus expedire cognouerint, celebrent baptizatis. Liceat etiam nihilominùs Abbati prædicto pœnitentium confessiones audire, illisque relaxationem aliquam peccaminum indulgere, qui ad ministerium supradictum de corde puro, & conscientia pura curauerint auxilium impertiri. Possessiones quoque pia libertate donatas, ad redimendum fideles de manibus Paganorum, personis idoneis committere procurandas, quas diminui, vel auferri anathematis interminatione vetamus. Quocirca vniuersitatem vestram monemus, & exhortamur per apostolica scripta mandantes, quatenus ad hoc pium opus habentes cum deuotione respectum, impendatis ei consilium, & auxilium opportunum. Datum Laterani.*

Hactenus Innocentij Papæ Litteræ de missione Abbatis, ad conuersionem gentium illius Regni, vt vix in ipso quicquam factum sit, quod non per Cistercienses. Qui, dum simul Hæreticos in Gallia, & Saracenos in Hispania oppugnant vtroque gladio; atque in Liuonia ab idololatria gentes conuertunt, nullum opus virtutis planè omittunt; hic dum acquirunt, illic dum acquisita continentur: & nunc ab hostibus, nunc à falsis fratribus conseruant illæsa: nulli parcentes labori, nulli officio, quo de Christi Euangelio promerentur. Atque hæc quidem collecta, vel ex extraneis, vel ex solis, quæ extant instrumentis: quorum primis diuersa longè cura: secunda ratò gestis interueniunt. Quid, si alij hæc tantùm de suis scriberent? aut quid, si nostris scribendi cura fuisset? De fructu per Lankenheimiensem Abbatem facto, id vnum audeo dicere, quo anno ab Innocentio missus est in Citizensi Chronico [d], notari, *conuersam eam Prouinciam magna ex parte.* Vt non immeritò prædicationi eius, sociorúmque, ea conuersio veniat attribuenda. Sed pergo ad alia. 5.

[d] ad hunc an.

Hoc ipso anno, Balduinus recèns Constantinopolitanus Imperator, Flandriæ, & Annoniæ Comes, post multas, & gloriosas de Græcis partas victorias, dum Hadrianopolim obsidet, victus ipse, (adeò breues sunt gloriæ præsentis vitæ,) & siue fato functus, siue occisus, nam vtrunque sub dubio Authores produnt, Henrico fratri Imperium resignauit [e]. Tum verò ille, quod frater peroptasset, sed non vidisset, Cistercium hactenus per Latini Orbis Imperium longè, & latè dispersum, & nullam non Prouinciam iam tunc occupans, transplantauit in Græciam, breui in multas Ecclesias dilatandum. De qua re hæc Cæsarius post annos aliquot, cùm vineæ Domini Cistercium compatasset [f]: *Et quia vinea huius Dominus dux fuit, radices eius plantans in Cistercio; adeò profecit in breui, vt impleret terram. Nam, sicut hodie videmus impletum:* Extendit palmites suos vsque ad mare. *tam Orientale, quàm Occidentale, nouas semper vineas emittens: ita vt iam non sit Regio, vel Insula intra metas Latinitatis, vbi Ordo Cisterciensis non sit. Ante annos paucos Henricus Flandrensis, qui post Balduinum, fratrem suum, Constantinopoli imperauit, de germine huius vineæ etiam in Græciam transtulit, formam nouæ Religionis illic plantans.* Hactenus ille. 6.

[e] apud Mir. hoc anno.

[f] Serm. 8. post octau. Epiph.

Crediderim ex multis Abbatiis, quibus dicitur floruisse Constantinopolis, traditas nostris aliquas; & inter eas, quam suprà memorauimus, sub Sancti Angeli Custodis aduocatione: sed neque eam obtentam ante hunc annum, quamuis ob reuerentiam antiquæ Domus, in gradu altiori collocata sit, quod multis aliis factum iam ostendimus. Narrat Chronicon Magnum Belgicum, ex Alberico Monacho Triumfontium, quod [g], *Quo tempore ciuitas Constantinopolis capta est per Balduinum Flandrensem, habebat quatuor milliaria in longum, & tria circiter in latum: & erant infra muros quingenta circiter Abbatiæ, vel Ecclesiæ Conuentuales.* 7.

[g] ...

Non desunt, qui existiment, Authores, ex hac transmigratione Monachorum, seu successionem appellare mauis, patuisse aditum ad multorum Sanctorum sacras exuuias, quibus scatebat Constantini vrbs, (neque enim solus Martinus eas adduxit,) ex Græcia, ad nostrum Latium transportandas. Quippe nouis colonis facilioribus in largitione pignorum, quæ vel nescirent, vel nondum possedissent, antiquis parum, 8.

parum, nihilve curantibus, de his, quæ se amissuros non dubitabant. Ego, vt de his fortassis aliquid credam, vt inde migraturi leuiorem sibi iacturam loci facerent; de illis nihil tale vnquam præsumam, non aliter proprium solum sibi facturis, ex alieno, & ignoto, quàm si Sanctorum, quos notos cuncti haberent, quos amicos optarent; pignora conseruarent, non vnquam ampliùs ab ipsis diuidenda. Faciliùs putem, fecisse plures alios, quod fecit Martinus, in quo numero Artandus, aliique, de quibus infrà: & vt auro, & argento profanos Milites, sic Religiosos his spoliis inhiasse. Certè quòd in hunc locum reseruaui, obiterquè Cistercium etiam concernit, hæc Reliquiarum furta religiosa, & honesta tunc haberi, atque permissa, siue etiam iniuncta lego, Cardinalium, qui ibidem morabantur, authoritate; nec solùm iure belli, in medio insultu, sed statuta iam pace; quòd illic, aut præ multitudine vilescerent, aut consuetudine ægrè eradicanda, minùs religiosè venerarentur.

9. Extat libellus Rostagni Cluniacensis, de exceptione capitis Sancti Clementis, quod postmodum Cluniacum est delatum, vbi idem, qui cœpit, hæc inter alia [h]: *Inuratum est diuinitùs, vt puto, in mente mea, vt de Reliquiis Sanctorum, quorum ibi tanta erat copia, quòd viliùs ibi tractarentur, de eis in transmarinis deferrem partibus; sciens, quòd quantò longiùs eorum Reliquiæ deferrentur, tantò clariùs gloria, & laus eorum longiùs clarescerent. Et dum talia in animo meo voluerem, concepi in mente mea, vt consulerem venerabiles, & Religiosos viros Ecclesiæ Romanæ Cardinales, Dominum, videlicet, Benedictum, & Dominum Petrum Capuanæ Ecclesiæ Cardinalem, qui pari voce, & æquali concordia mihi in præceptis dederunt, vt vndecunque possem habere Sanctorum Reliquias absque venalitate, (quia lex inhibet, vt nemo Martyres distrahat, nemo mercetur,) & in loco religiosiore ad laudem Dei, & ipsorum Sanctorum, quorum Reliquiæ haberentur, honorificè deponerem. Quo præcepto recepto, cœpto cœpi operi instanter ardentius effectui mandare, quod in voto conceperam.* Ergo crediderim, accepta sententia simili, asportatas Reliquias magis, quàm capta vrbe, prædæ expositas, atque hoc ipsum Martino contigisse.

h extat in Bi. Hist. Clun.

10. Porrò hac licentia vsum hoc item anno video Monachum alium cum socio Sacerdote, qui mentum cum maxillis de capite Sancti Clementis asportauerunt, de quibus hæc in Opusculo eodem [i]: *Accessimus ad Monachos loci illius rogantes, vt nobis Sanctorum Reliquias, causa orationis ostendant. Illi verò quendam Clericum nobis tradiderunt, qui nos custodiret, & ea, quæ petebamus, ostenderet. Ego autem Dalmatius prædicto Sacerdoti, & cuidam Monacho Cisterciensi, qui nobiscum erat, dans opportunitatem peragendi negotium, pro quo veneramus, Clericum, qui nos illuc adduxerat, per diuersa Ecclesiæ loca mecum deducebam, de multis aliis cum eo colloquens, & aspectum eius ad contuendas imagines retorquens, faciebam eum vagari, ne posset videre, quæ Presbyter facturus erat. Tunc Presbyter cum tremore accedens ad Beati Clementis caput, non est ausus totum assumere: sed mentum cum maxillis cautè abscidit, capite derelicto.* Hæc, quamuis leuia; quia semel de nostrorum in Græciam aduentu diximus, nequaquam putauimus silentio esse tegenda.

i in Biblioth. Cluniacensi.

Cæterùm, neque omnes Reliquias furto sublatas, sed quadam etiam largitione Imperatorum ad populos Latinos, & specialiter ad nostros transiisse, confirmant Tabulæ Ecclesiæ Claræuallensis, in quibus multæ, & pretiosæ memorantur: Hugoni (tunc Abbati Sancti Guillelmi, qui earum custodiæ ab Henrico præfectus erat) ab Henrico traditæ, ipsius nomine asportandæ in Claramuallem, cùm ad propria rediret, deposita abbatiali dignitate, Monachum daturus in Claraualle. Etenim in Inuentario Reliquiarum eiusdem Domus, hæc inter alia memoriæ prodita lego: *Tertio loco est Crux magna aurea, quam de thesauro Sanctæ Helenæ sumptam Henricus Imperator Constantinopolitanus, Balduini successor propria manu contulit sub nomine Claræuallis Domno Hugoni, quondam Abbati S. Guillelmi, mox Claræuallis Monacho, qui eam detulit ad Claramvallem. Et sciendum, quòd, sicut dicebat idem Hugo, ad thesaurum illum non patebat accessus, nisi per nouem ostia cuprea, quorum omnium claues memoratus Hugo gestabat de mandato prædicti Imperatoris.* Itaque quasdam pio furto sublatas, quasdam in ipso insultu, prædáque inter spolia vrbis recenter captæ, quasdam dono largitas, transmissásque accepêre Latini: neque solum Cistercium, sed vniuersum ferè Latinum Orbem præsentiæ suæ gloria locupletarunt. Quippe de solo Belgio, in Chronico eius magno ista leguntur [k]: *Tunc etiam à Constantinopoli in Ciuitatem Ambianensem, facies S. Ioannis Baptistæ, & Laudunum brachium S. Laurentij: & Huyum portio satis grossa coronæ spineæ Domini nostri Iesu Christi; & Traiectum in S. Mariam, de S. Cruce ad longitudinem vnius cubiti; & Namurcum in S. Albanum, quatuor tabulæ aureæ cum signo Crucis; & ibidem in Ecclesiam S. Petri Castri dens S. Petri, & caput S. Pauli Confessoris Christi, & Florisficam magna pars Sanctæ Crucis transferuntur.* Sed de his satis, & multa alia per alios ad Claramvallem, & pretiosa asportata, inferiùs dicam, cùm Abbates, qui singula incluserunt argenteis vasis, & aureis, propalauero. 11.

k sub Inn. III

1. *Guido, Archiepiscopus Rhemensis, ab Innocentio in Germaniam Legatus mittitur.* 2. *Philippum, Luitpoldúmque obsequentes habet.* 3. *Gandaui moritur.* 4. *In Episcopatu Prænestino successorem habuit, quem habuerat Cistercij antecessorem.* 5. *Mentio eius, an huius, in iure dubia.* 6. *Matthæus Cassiliensis, Archiepiscopus, & Hiberniæ Legatus sanctè obdormit.* 7. *Scripta eius:* 8. *& Grimerij in vrbe Placentina Pontificatus.* 9. *Lourbanense Cœnobium nostris assertum.* 10. *Et Nunius frater à Beato Martino Hortæ sepultus.*

CAPVT IV.

1. EODEM anno, cùm iam cœlestia præmia Guidonem, Archiepiscopum Rhemensem in gloria coronandum præstolarentur: laboraturum, profuturúmque Ecclesiæ vsque ad vltimum vitæ, Innocentius in Germaniam destinauit; qui Luitpoldi intrusi Moguntini, quod

Salernitanus,

Salernitanus,& Castronouensis Abbates hactenus non potuissent,pertinaciam compesceret, & Sigefridum in Sede sublimaret. De hac vltima eius Legatia feliciter peracta, Abraham Bzouius hæc habet ad hunc annum: nisi quòd tamen ipsius antecessorem, Guillelmum Archiepiscopum Rhemensem ante quadriennium mortuum,velut ab Orco suscitat,&successoris laudem ei adaptat. *Hoc eodem anno*,ait [a],*Innocentius Pontifex Guillelmum Comitem Blesensem,& Archiepiscopum Rhemensem, Episcopum Cardinalem Pranestinum,Legatum in Germaniam in causis grauissimis destinauit. Is inter alia negotia,qua Coloniam profectus egit,schisma,post Conradi Cardinalis Sabini mortem,in Ecclesia Moguntina exortum tulit;cùm Leopoldum ex Vvormaciensi Episcopatu, à Philippo Rege intrusum, reprobasset; & Sigefridum à minore Canonicorum parte liberè electum,confirmasset. Ea legatione, summo cum honore perfunctus, totius Gallia Legatus à latere factus, paulò pòst ex humanis excessit,vir apostolica constantia pro ecclesiasticis iuribus praestans.*

[a] hoc anno num. 15.

2. Philippum Ducem, quamuis Luitpoldo fauerat, consensisse Legato,& Sigefridum tandem admisisse, inde coniector, quòd eo anno legitur celebrasse Curiam solennem,cui Carolus Villariensis Abbas interfuit: non interfuisset autem,nisi à Catholico, atque obsequente pontificiis mandatis celebraretur. Porrò de Curia,& Caroli assistentia, déque ingenti prodigio in ea viso, habemus certum Cæsarij testimonium, tunc ipsiusmet Caroli Prioris, in hunc modum scribentis in suis Dialogis [b]: *Anno Domini millesimo ducentesimosexto, Philippo Rege celebrante Curiam solennem cum Principibus, signum magnum apparuit in Sole:in tres siquidem partes diuisus est,ita vt interualla essent inter partem,& partem ad instar lilij tres flores habentis. Quod vbi notari cœpit,multi concurrerunt super tanto miraculo disputantes. Hermannus verò Lantgrauius interpretatus est,quòd vnus de Principibus Imperij eodem anno moriturus esset, nec erat idonea eius interpretatio. Post multam horam coierunt partes,& redintegratum est corpus solare. Abbas Carolus Villariensis, necnon & Monachus eius Vvigerus,eidem Curia interfuerunt, qua dicta sunt,viderunt, nobis eodem tempore visa referentes. Facta est hac visio tertio Kalendas Februarij.* Hæc occasione Guidonianæ Legatiæ: nunc ad ipsum Guidonem redeamus.

[b] lib.10. cap. 23.

3. Peruenerit ad Galliam, in dubio est, an in ipso itinere obierit. Tabulæ Archiepiscoporum Rhemensium secundum hoc indicare magis videntur:quippe Gandaui, in Belgio defunctum perhibent [c]. *Vvido*, inquiunt, *huius nominis secundus, Archiepiscopus Rhemensis quinquagesimustertius, Cardinalis Episcopus Pranestinus, Legatus, olim Abbas Cisterciensis, obiit Gandaui, anno M.CC.VI. vbi sepultus iacet in Monasterio S. Petri.* Hactenus ibi. Cæterùm, quòd iacere Gandaui dicunt, an satis constet,mihi dubium ingerit, quòd video inter sepulcra Cisterciensis Ecclesiæ, non longè à sarcophago Arnoldi Narbonensis,(de quo suo loco,) sepulcrum aliud,quod Guidonis esse, & Cistercienses produnt, & Epitaphium eisdem insculptum probat. Est autem tale:

[c] apud Ioan. Chenu.

Nobis donatus de culmine Pontificatus,
Rhemis transl tus,iacet hic vir Guido Beatus.

Potuit fortasse Gandaui sepeliri, & pòst per filios ad Cistercium reportari: quod & Claudius Robertus adnotauit: addens eidem Innocentium III. confirmasse indultum, vt Reges Franciæ non ab alio, quam ab Archiepiscopo Rhemensi inungerentur, Diem obitus in eiusdem Domus Martyrologio notatam video, quæ fuisse dicitur 3.Kalend. Augusti. Memorat Virum Chrysostomus Henriquez in Menologio. Verùm,dum hunc Guidonem,cum eo,quem habuit Cistercij antecessorem, successorem Prænesti, vt statim dicam, incuriosè confundit; mirum est,quanta inuoluat rerum caligine.

Cæterùm in Rhemensi Archiepiscopatu Albericus,Guidoni, ex Archidiacono Ecclesiæ Parisiensis in Episcopatu Prænestino, Guido alius successit ex Presbytero Cardinali Sanctæ Mariæ trans Tyberim: cùm ad purpuram, ex Abbate Cistercij promotus fuisset,quo tempore ei Guido,qui hoc anno decessit, subrogatus est. Itaque succedentes sibi inuicem vterque in aliquo,alter in Cisterciensi Præfectura,alter in Episcopatu Prænestino,cùm senior recentiori superuixisset;& nisi ex aliis circunstantiis dignoscerentur, vel peritissimi venirent confundendi.De prioris Guidonis successione in Episcopatu Prænestino,Chaconius hæc habet verba [d]: *Anno Domini M. CC. VI. Pontificatus sui octauo,mense Decembri, Roma Innocentius III. Papa,quintò creauit Cardinales,qui fuerunt:Guido de Papa Romanus ex Presbytero Sancta Maria trans Tyberim,tituli Callisti, Episcopus Cardinalis Pranestinus.Innocentij III.Bulla Lucensis,anni M.C. LXXXVIII.& M.C. LXXXIX. Fontis viui,anno M. CC.V. Presbyter Canonicorum Veron.an. M.CC.VI.Honorij III.S.Frid.Lucen.an. M.CC.XVII.* Igitur longa ætate superuiuens, à Clemente creatus,per Cœlestinum,Innocentiúmque, alterum medij, alterum longi temporis Pontifices: & successori suo superstes,successórque vsque ad tempora Honorij perdurauit. 4.

[d] in Inn. III.

Præfuerat Guido huius nominis II.Cisterciensi Ecclesiæ annis XII. nempe, à 1190. vsque ad 1202. in quibus cœptum templum à multo tempore, & consummauit,& dedicari fecit solenni ritu: pingues Ecclesias,in Capituli Generalis sumptus,accepit a Rege Angliæ, quas Monachis instruxit egregie sanctis: tria millia marcharum sibi ab Imperatore oblata in thuribula argentea per totum Ordinem contempsit, & respuit. Reges,tum Galliæ,tum Angliæ,Vngariæque inter se dissidentes pacificauit:sacrorum Bibliorum correctioni, à Pontifice Summo iussus præfuit. Virginum Cisterciensium Monarchiam, ferè sine exemplo, Burgis ab antecessore institutam, stabiliuit: à Rege Alfonso Castellæ multa, & illustria priuilegia, & dona accepit: exemptionem Cistercio penè congenitam; sed hanc iam iam labentem Mariæ Virginis ope confirmauit. Calatrauam Cistercio asseruit, & Morimundo. Mox Cardinalis Prænestinus primùm, dein Rhemensis Archiepiscopus creatus, paucis, quos vixit annis, plures pro Ecclesia obtinuit Legatias, omnes constanter, omnes innocenter, omnes feliciter: dignus haud dubiè æterna memoria hominum, quam tot, ac tantis promeruit egregiè factis. Extant in iure Innocentij Papæ III. ad Cardinalem Episcopum Prænestinum, apostolicæ Sedis Legatum rescripta plura, in cap. *In causis.* 19. de sententia,& re iudicata. Cap. *Dudum.* 22. de electione, & electi potestate. Cap. *Cùm dilecti.* 6. de dolo,& contumacia. Sed quæ vtri Guidoni scripta sint, non de facili valeat diffiniri.Quippe vterque apostolicum Legatum egit sub Innocentio:& vt Rhemensis frequentiores Legatiæ; at longè breuius tempus: nec credendum, Rhemensem Præfecturam prorsus tacendam, si ad Archiepiscopum Rhemensem directa essent. 5.

6. Hoc ipso anno, vt habet Vvatæus,meritis clarus, miraculis

miraculis illustris, Beatus Matthæus Cassiliensis in Hybernia Metropolita, apostolicæ Sedis Legatus, abdicata priùs vtraque dignitate, & suo Cistercio redditus, in Monasterio Sanctæ Crucis in agro Tipperariensi felicissimè ad Dominum migrauit. Verba Iacobi Vvaræi promam ex more [e]: *Anno Domini millesimo ducentesimo sexto Matthæus, Archiepiscopus Cassiliensis, totius Hyberniæ Legatus, vir præ cæteris Hyberniensibus sapientissimus, & religiosissimus: post Ecclesiarum fundationem, post victoriam de antiquo hoste in multis miraculis habitam; in Monasterio de Sancta Cruce (in agro Tipperariensi) spontanea voluntate, vniuersa pompa sæculi spreta; felicissimè quieuit. Ad eundem annum (sic liber Inis Fallensis Cœnobij) Archiepiscopus Obenny (cognomen puto nostri Matthæi) quieuit in Christo.* Hactenus ille. Porrò hoc elogium, sic enim ipse vocat, non suis verbis, sed eisdem, quæ inuenit in Annalibus Monasterij Beatæ Mariæ Dublinensis, scriptum, seu transcriptum magis affirmat.

e sub tit. Archiep. Cassel.

7. Scripsisse fertur Matthæus non pauca Opuscula eximiæ eruditionis, & pietatis: sed, quæ hominum incuria, & temporum iniuria ad nos non venerint. Cæterùm *præter ea, quæ perierunt*, ait Iacobus Vvaræus eodem loco, *scripsit vitam Diui Eadberti, qui Ebenanusia natus, postquam multos annos sub Eata, & Boisillo Abbatibus in Cœnobio Meilrosensi transegerat, in Episcopum consecratus est Lindis Farnensem, anno D C. XIV. ac in Sanctorum numerum posteà relatus.* Hinc addendi veniunt Chrysostomus Henriquez, & Philippus Seguinus qui virum omisêre, alter in Menologio, alter in Bibliotheca Cisterciensi: cùm proculdubiò ex sapientia, & sanctitate, authoritatéque, præ multis aliis debeat numerari.

8. Eisdem temporibus, quod Petrus Maria Placentinus adnotauit in Vita Sanctæ Franchæ [f], Placentinam Ecclesiam, post Ardicionem, regebat Grimerius ex Monacho, & Abbate Cisterciensi, dubium cuius Cœnobij assumptus non multò antè. Hic à populo, Consulibúsque vrbis multa perpessus, pro conseruanda Ecclesiæ immunitate, eóque traditur turbatio peruenisse, vt Episcopus exul, & vrbe cedens, in Cremonam secesserit, quoadvsque rebelles ab Innocentio, per censuras, vt par erat priùs, sin minùs per quæcunque alia remedia compescerentur. Citantúrque Innocentij Papæ litteræ ad Ciues Placentinos hoc anno datæ sub hoc initio: *Tristissimus dolore cordis intrinsecus, &c. Datis Laterani, 9. die Octobris anno M. CC. VI.* Creditur vniuersam hanc tempestatem fusis ad Deum precibus sedasse Venerabilis Francha, tunc Sanctimonialis Benedictina: verùm mox ad Cistercium transitura, de qua pluri in sequentibus dicemus. In notitiis Abbatiarum Cisterciensium nuper à Iongelino vulgatis notatum video Grimerium hunc ex Monacho, & Abbate Columbæ Placentinum Episcopum creatum circa annum Christi M.CC.II. quod his, quæ diximus, conuenienter satis aptatur.

f cap. 3. & 4.

9. Hoc etiam anno post longam satis litem super Lorbanensi Cœnobio in Lusitania, quod Reginæ Teresiæ Monialibus ibidem instituendis traditum fuerat, commissa ab Innocentio III. causa tribus Episcopis, videlicet, Martino Portuensi, Sueto Vlyssiponensi, & Petro Lamecensi, tandem Reginæ adiudicatum est Conimbricæ, in die Sanctorum Innocentium. Æra M. CC. XLIV. cuius sententiæ instrumentum adhuc extare in Archiuis Lorbani Antonius Brandaonius testis existit [g]. Constat non ideò à litibus cessatum, reclamantibus Monachis, & adhuc per aliquot annos reclamaturis. Id sanè malum frequens, & perantiquum, Tribunalia, etiam Ecclesiæ, penetrauit, vt partes siue morbo litigandi, seu ne se victas penitùs fateantur; & ministri, ne quæstu defraudentur, neutri sciant finem litibus imponere, neque tam terminandis studeant, quàm protrahendis.

g lib. 11. cap. 19.

10. Hortæ in Castella, & Martino eius loci quondam Abbati, mox Seguntino Episcopo, tunc ibidem vacanti, cura deposita. Funestus hic annus, morte Nuñij Sanctij de Hinojosa, eiusdem Sancti fratris, qui post multa, præclaráque facinora aduersùs Saracenos in bellis gesta, post ampla dona, & ingentes possessiones Monasterio collatas, post ædificatum insigne illud opus Fratribus reficiendis, cui non simile aliud in toto Regno; tandem iam senex, nec sine successione, hoc anno mortuus, & in eiusdem Refectorij Claustro sepultus est, cum coniuge Marchesia, sub arcu lapideo appensa tabula, quæ vulgari sermone, sed graui, atque eleganti virum commendat: credibile est celebrasse officium funeris Beatum Martinum, qui ideò suis forsan superuixit, cunctos præmittens, vt cunctos sacrificiis prosequeretur.

---

1. Dyscoli Sacerdotis mira conuersio, 2. felix obitus, 3. & reuelata gloria. 4. Hermani Hemmenrodensis visiones, 5 repetitæ, & variæ. 6. Euerhardi in Cistercio non admissi, quòd in sæculo vtilior crederetur proximorum profectui, 7. iucunda miracula. 8. Arnaldi Zelus. 9. Innocentij in nostros pietas, 10. instaurato Cœnobio S. Martini de Monte prope Viterbium.

CAPVT V.

1. INTER hæc alij euentus supra naturam, & Viri Sancti, quos Deus dignaretur multis fauoribus, illustrabant Ecclesias, & primitiuum Cistercium continuabant. Hemmenrode post lubricam iuuentam, imò & ætatem adhuc maturiorem fœdatam repetitis apostasiis, Sacerdos quidam senex defunctus est, (Salomon illi nomen,) qui peccatoribus veræ pœnitentiæ; pœnitentibus, diuinæ pietatis exemplum fuit. Eius vitam, & mortem, hanc inuidendam, illam verò miserandam, qui tunc viuebat Cæsarius his verbis narrat [a]: *In Ordine Nigro factus fuerat Monachus, & Sacerdos: in quo tantùm profecerat, vt Prioratus officium adipisceretur. Sed faciente inuidia Diaboli, & propria temeritate, desertis castitatis, & innocentiæ, castris, in regionem abiit dissimilitudinis, pactum facere cum concupiscentiis suis. Aliquando autem pœnitentia ductus Premonstratensis Ordinis Canonicus Regularis effectus est; rursúsque circumuentus à Satana, in pristinos recidit errores. Deinde ad nostrum Ordinem se contulit, iterúmque factus Apostata, voluptatibus frena laxauit,*

a lib. 11. c. 13.

laxauit, non erubescens domesticam vxoris cohabitationem. Nouissime, diebus istis, respectus à Domino, seculum cum concupiscentiis suis deseruit, veniénsque in Hemmenradem, ingressum petiuit, & obtinuit. Mox ad arma pœnitentiæ conuolans, confessionibus, assiduis lacrymis, oratione, & ieiuniis, omnibus ferè pœnitendi formam præbuit.

2. *Decurso breui ab ingressu ipsius tempore, anno, scilicet, necdum dimidiato, tactus molestia carnis, lecto decubuit; non tamen ideò indulgentius se habens cœptum viriliter consummabat agonem, modò psallens, modò orans, modò Sanctam Dei Genitricem salutans. Habebat autem quasdam illius salutationes, sine quibus nec vigilans, nec dormiens inueniri poterat; quas ante horam exitus sui collo suo ipse circumligauerat in testimonium fiduciæ, & bonæ spei suæ. Rogabat autem Dominum Abbatem sibi assistere cum paucis Fratribus, quibus sic proloquutus est: Reuerende Pater, & Domini, peccator ego, & pœnitens, testes vos mihi apud Deum esse cupio syncera confessionis, & vera pœnitentiæ: paratus enim sum ad omnem satisfactionem, quælibet tormenta, quoslibet labores, si Deus mihi vitam donauerit. Nihil durum, nihil impossibile amanti, & verè pœnitenti. Sic verè compunctus, & verè pœnitens, benedictiones, & gratiarum actiones adhuc in ore habens Deo felicem reddidit spiritum.*

3. *In eius transitu, cuidam Monacho talis visio reuelata est. Videbat Angelos in Infirmatorio epulis, & gaudiis multis lætantes: medium autem sedere Salomonem tam solemnis lætitiæ participem, (dicebatur enim Salomon.) Superuenerunt autem & alij Angeli, secum adducentes sex de Fratribus nostris, qui eo tempore decesserunt: Sacerdotes in albis, luce clariùs fulgentes, qui & dixerunt: His sex dimissa sunt peccata sua: & huic septimo, digito demonstrantes Salomonem. Interim, pulsante tabula, Frater, qui hæc viderat, euigilauit, & veniens inuenit eum in eodem loco exhalantem spiritum, quo viderat eum participantem conuiuiis Angelorum.* Ita Cæsarius. Quibus non solùm viri pœnitentiam, qui nouissimè ad conuersionem perfectam veniens, & nondum hora integra laborans, diuina pietate æquatus est his, qui diei, & æstus pondus portarunt: sed etiam obiter sanctitatem Domus videas, cui vel cùm senos, & eis ampliùs viros ad gloriam transmisisset; non tamen adhuc deerant, quibus hæc, & alia diuinæ dignationis mysteria reuelarentur.

4. In Heisterbach florebat etiam Hermanus *Cantor officio*, ait idem, qui suprà, Author [b], *vir bonus, & disciplinatus ante paucos annos defunctus. Ipse plures habuit visiones, ex quibus vnam præsenti loco, exempli causa, inseram. Cùm nuper Monachus factus fuisset in Hemmenrode, alium quendam Monachum, tam in Choro, quàm in Refectorio proximum habebat. Ante huius ora quandoque in Choro infra Psalmodiam amphoras cum vino vidit: amphoras, vt dixi, oculis vigilantibus vidit, vini odorem sensit: sed manus tenentes videre non potuit. In quibus ille cogitando delectabatur: hæc ante eius oculos, opera Diaboli firmabantur. Vidit etiam vrsum, cùm dormitaret, nocte quadam, ante illum erectum stantem, brachia super pectus eius ponentem: cuius os, dormitantis auri contingebatur. Non multò pòst secundùm quod ei suasum fuerat à Diabolo, apostatauit.* Hæc ibi Author: sed alibi de ipso hæc, quæ sequuntur [c]:

b lib. 4. c. 9.

c lib. 5. c. 48.

5. *Tempore quodam bonæ memoriæ Hermanus Cantor noster stans in Choro, cùm tempore æstiuo laudes die clara decantarentur, & oculos ex lassitudine clausos aperiret, posteriora quasi vrsi de Choro exeuntis conspexit; de qua visione, cùm satis miraretur, eundem vrsum vidit redire, & stare ante Presbyterum, in loco, vbi Monachi in viam exeuntes, & redeuntes, solent prosterni: qui, dum caput retorqueret, & huc, illùcque respiceret, in vocem humanam erupit dicens: Non curetis, licèt modò sint firmi, ego egrediar, & iterum post modicum reuertar. Sicque eo intuente, egressus est. Huius visionis Frater Richardus testis est, qui eam ab eius ore audiuit. Iste est Hermanus, Qui vidit coram Henrico Ficone amphoras cum vino, & vrsum, sicut dictum est suprà.* Hæc de Hermano, cui & multa alia fuisse reuelata anteà tradiderat: quémque in toto Conuentu numeroso, nullum vel leuiter à Dæmone turbatum, non leuiter haud dubiè consolaretur.

Per idem tempus, cùm Cistercium arderet, vir planè sanctus, nomine Euerhardus, S. Iacobi Plebanus apud Coloniam, ab Abbatibus Cistercij, charitate operante, dissuasus est, quippe scientibus vitam eius sanctam, suis ouibus esse pernecessariam, nec dubitantibus communem vtilitatem, propriis commodis, & Dei gloriam priuatæ anteponendam. Adhæsit tamen anima eius nostris, à quibus solo Habitu, ne gratiæ Dei collatæ sibi deesset, diuidebatur; vt reuerà inter nostros memorari non immeritò debeat, qui noster affectu, & nisi per nos ipsos stetisset, opere fuit. De hoc hæc inter alia idem Cæsarius [d]: *Quia virtus in infirmitate perficitur, tempore quodam Dominus dilectum suum* (scilicet, Euerhardum) *tam valido dolore capitis (quem etiam Glossa vna, in Apostolo vocat stimulum carnis) tentauit, & afflixit, vt illum viuere tæderet: qui cùm minus orare posset, aut legere, adiit quendam Medicum peritum, rogans sibi propter Christum, contra dolorem tam continuum aliquod dari consilium. Ille magis appetens pecuniam, quàm mercedem diuinam, respondit: Si dederis mihi tres marchas, benè curabo vos. Cui cùm diceret Vir Sanctus: Tres marchas non habeo; dimidiam autem libens impendam. respondit Physicus: Pro tantillo nolo laborare. Tunc ille: Si haberem tres marchas, priùs darem eas pauperibus, quàm vobis. Infirmitatem meam Deo committo. O iustum Dei iudicium! Hoc cùm dixisset Vir beatus, & recederet, in ipsa hora dolor capitis totaliter eum deseruit, & impium Medicum inuasit.* Hactenus ibi, & pergit perpendere, quàm manifestè, quam Sanctus patiebatur, ad Medicum ægritudo pertransierit. 6.

d lib. 4. c. 98.

Referam aliud iucundum satis miraculum, quod idem Author narrat paulò inferiùs: *Cùm die quadam Corpus Domini deferret in pyxide ad infirmum communicandum, & deuenisset in stratam arctam, & angustam, quam ego sæpiùs ambulaui, essétque nimis lutosa, atque profunda, obuios habuit asinos frumento oneratos: sacci autem parietem ex parte vna contingebant; ex altera de strata dependebant. Scholaris verò, qui præcedebat cum laterna, magno cum labore, nunc impellens asinos, nunc ab ipsis impulsus pertransiuit. Sacerdos hæc videns, & quòd vir senex esset, ac debilis considerans, pallere cœpit, ac tremere, timens ab asinis impelli, & in luti illius profunditatem, cum Sacramento præcipitari. Necesse erat, vt tentatio talis ipsum probaret, quatenus fides eius claresceret: Cernens humanum deesse auxilium, ab eo, quem portabat, inspiratus, in hæc verba prorupit: Quid est, quod agitis, asini? Nunquid non consideratis, quem gestem in manibus meis? State, descendite: date honorem Creatori vestro: in eius siquidem nomine vobis præcipio. Mira obedientia animalium brutorum! Ad vocem Sacerdotis simul omnes steterunt: simul descenderunt. Accessit miraculum miraculo. Cùm esset descensus laboriosus, non sunt lapsi sacci de dorsis asinorum, quorum obedientiam Vir Sanctus admirans, Deúmque glorificans, sine periculo* 7.

periculo ad infirmum peruenit. Hoc factum satis celebre est vsque hodie in ciuitate Colonia. Hactenus ibi. Tales viros ex Familiis sacris prodire, multis commune; venientes,& rogantes non admittere, proximorum obtentu, maioris, & rarioris charitatis indicium est. Hæc de miraculis.

8. Per idem tempus, redacto ad penè extremam paupertatem Monasterio antiquo Sancti Martini de Monte prope Viterbium, Capitulum Generale Cistercij, atque Innocentius Papa zelo inter se Religionis decertarunt: illud, dum penitùs deserere statuit, quod non poterat in obseruantia conseruare: hic, dum Conuentum de nouo illuc adducit; & liberandis oppignoratis fundis, mille libras argenti, augmento dotis Ecclesiam integram donat, ex quorum fructibus ibidem sustentaretur. Constat vtrunque ex eiusdem Papæ litteris expeditis hoc anno, ad Petrum, Fratrésque, qui tunc recens venissent ex Pontigniaco: quas insigne monumentum zeli Arnaldi, & cæterorum Patrum, qui non Cistercium ex multitudine Ecclesiarum æstimandum censebant; sed ex obseruantia, & rigore vitæ monasticæ, simul & pietatis tanti Pontificis, insertas in aliis Nicolai Papæ IV. atque ab ipso innouatas post annos aliquot, prout ad me, ex ipsis Nicolai Regestis transmissæ sunt, transcribendas putaui. Sic autem habent:

9. *Innocentius Episcopus, Seruus seruorum Dei. Dilectis Filiis Petro Abbati Monasterij Sancti Martini de Monte, eiúsque Fratribus, tam præsentibus, quàm futuris, regularem vitam professis in perpetuum.*

Licèt Monasterium vestrum pauperculum fuerit ab initio: in tantam tamen pro diuersitate temporis paupertatem deuenit, vt vix in eo tres Monachi remansissent, possessionibus eius omninò distractis, vel grauiter obligatis. Vnde in Generali Cisterciensi Capitulo extitit diffinitum, vt à Cisterciensi Ordine separari deberet, cùm in eo non posset Cisterciensis Ordo seruari. Nos autem, qui Religionem intendimus fouere plantatam, nolentes ab ipso Monasterio Religionem penitùs extirpari, mille libras tribuimus ad possessiones eiusdem Monasterij redimendas. Mandantes dilectis Filiis Abbati, & Fratribus Pontigniacensis Cœnobij, quod per Dei gratiam in spiritualibus, & temporalibus valdè floret, vt Ecclesiam vestram, de nostra concessione, in specialem Filiam adoptantes, Abbatem, & Conuentum ad illam dirigerent reformandam. Quod ipsi grato prosequentes affectu, vos cum quibusdam Conuersis, ad ipsum Monasterium transmiserunt. Verùm, quia nec sic Monasterium ipsum sufficere poterat ad Conuentum sustinendum honestum, Ecclesiam Sancti Saluatoris positam iuxta Orelem cum omnibus possessionibus, & pertinentiis suis vobis, & per vos Monasterio vestro duximus in perpetuum concedendam, impensuri vobis, authore Deo, in aliis necessitatibus vestris auxilium opportunum, cùm laudabiliter vos proficere cognouerimus, prout accepimus, & speramus.

Pergit deinde confirmare locum, & institutum, & recensitis, quas redimere deberent à creditoribus, possessionibus multis, ex quibus non exiguos prouentus habere possent (quandiu vltra prædia, vineas, & olìueta, atque vltra Ecclesiam Sancti Saluatoris de nouo indultam, aliæ XVIII. numerantur) omnia sub Beati Petri, & sua protectione suscipere: mox priuilegia Cistercio concessa hactenus, illis specialiter, & expressè confirmare: & tandem graui mulcta, & multò grauiori, & pauenda maledictione, indicta transgressoribus, ipse cum Cardinalibus subscribit, numero quatuordecim, *sub datis Romæ apud Sanctum Petrum, per manum Joannis Sanctæ Mariæ in Cosmedin, Diaconi Cardinalis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cancellarij, Kalendis Februarij, indictione XI. Incarnationis Dominicæ anno M.CCVI. Pontificatus verò Domini Innocentij Papæ III. anno nono.* Hæc Arnaldi, & nostrorum prouidentia, pro obseruantia, quæ vtinam permansisset vsque in hunc diem. Hæc Innocentij in nostros pietas fuit. Quippe illis omninò persuasis, si desint temporalia, vix, aut ne vix spiritualia constituta defecturis ad Conuentus rigorem Monachis, si vnde viuant, non habent; aut, si quærere velint vagaturis: hoc, non ferente extingui antiquam Domum, aut ad alios transire, in qua semel Cistercium floruisset: nec prouidente necessaria tantùm, ex his, quæ aliis prouentura forent, quòd frequens, nec difficile: sed vacuante se ipsum, & propriam insumente pecuniam, quod longè rarum. 10.

---

1. Arnaldus coacto Concilio apud Cistercium, 2. Litteras primùm Innocentij Papæ legit, 3. admodum eloquentes, 4. quibus & orationes instanter postulat, 5. & Catholicæ Fidei negotium illis commendat. 6. Electi ex omnibus duodecim Abbates. 7. Et quinam illi fuerint. 8. Et Monachi idonei illis adiuncti. 9. Præfixum tempus, & reliqua promissa. 10. ac demum expedita alia negotia. 11. In Calatraua electio noui Magistri, 12. & duo hoc anno Cœnobia nostris adiuncta, & de alio in Sicilia sub dubio dictum.

CAPVT VI.

1. INTER hæc Venerabilis Arnaldus, quem à partibus Tolosanis profectum diximus, vt annuo Concilio præesset apud Cistercium; indéque iniuncta oratione per totum Ordinem pro fidei negotiis expediendis: iuxta tenorem apostolici mandati, quod ei præ aliis ad opus commendasset: *Quòd in Ordine vestro multi reperiuntur habentes Zelum Dei secundum scientiam, potentes in opere, & sermone, ac parati de ea, quæ in nobis est, fide, & spe, omni petenti reddere rationem*, &c. Iuxta, inquam, tenorem huius mandati deligeret ex vniuerso Cistercio viros, quos secum deduceret, & assumeret in partem sollicitudinis: cùm primùm peracturus vtrunque, Cistercium venit, & se desideratum dilectis filiis, & venerandum exhibuit toti Capitulo: quo ampliùs in proposito suo confirmaretur, atque cæteri promptiùs obedirent, inuenit Litteras Innocentij, Summi Pontificis, plenis inflatas eloquentiæ velis, feruorem cunctis infundentes, & deuotionem. Porrò ipsæ apertæ, lectæque coram omni Capitulo, hæc sunt inuenta verba continere a: *a lib. 9. epist. Innocen.*

Vniuersis Abbatibus, in Generali Cisterciensi Capitulo congregatis. 2.

Postquam, vocante Domino, ad officium fuimus piscatoris assumpti, nauiculam nobis creditam duximus supra mare, vt rete nostrum ad capiendos pisces in verbo

bo Domini laxaremus. Verùm hoc mare magnum, & spatiosum, sæuissima tempestatis fragoribus concitatum tot, & tantis aduersùs eandem nauiculam cœpit fluctibus intumescere, vt non solùm impedita sit aliquatenus piscationis industria; verùm etiam gubernandi nauiculam, penè defecerit disciplina. Tremunt etenim maris gurgites, & aquarum colles: nec se vndis exagitatis extenuant; nec verò alluuionum concursibus se reinflant. Sæuit tota pelagi superficies, & quietis impatiens, nec ad nauigandum exhibet se tractabilem, neque habilem ad piscandum. Occultis quoque ventorum spiraculis patefactis ad quassandam nauiculam, quasi coniurata societate à quatuor Mundi partibus multiplices venti prodeunt, & in circuitu eius mutua inter se contrarietate confligunt. Natare compellitur ipse malus crebris elisus spiritibus procellarum; ac rudentum regimine, crepitu minante fracturam, quasi scinduntur velorum carbasa, & vniuersa ferè torpescunt nautici moderaminis argumenta.

3. *Accedit autem ad huius calamitatis augmentum, quòd cùm in praiacentis æquoris vastitate reptilia, quorum non est numerus, commorentur; ferales bestiæ inter ipsam discurrunt, quæ nisi mutuò sese deuorent, parum putant esse crudele, quod aliorum mortibus non indulgent. Præter hæc insuper, & piratarum insidiæ non obdormiunt, qui diuersas perambulant vias maris, & quos mare, marisque belluæ, rabiesque ventorum incessanter exagitant; ipsi sæuiores iis omnibus, quotidiana persecutione molestant; vt de Charybdi, & Scylla, cæterisque maris periculis taceamus. Quamuis igitur tot essemus difficultatibus circumplexi; nauiculam tamen ipsam, quibuscunque potuimus gubernare, curauimus argumentis: ac interdum in mari hoc rete piscationis extenso, pisces non modicos conclusimus in eodem: quos cùm ad portum adducere crederemus, eorum aliqui rete ruperunt: & non solùm ipsi protinus in ventrem pelagi sunt relapsi, sed & alios post se compulêre relabi. Laborantes denique reficere rete fractum, aquas, etiam quæ nauiculam intrauerunt, & computruerunt in ipsa, conati sumus eiicere ab eadem: sed ne confusione maris, & fluctuum naufragio, possit eam instans procella demergere, oportet nos ipsam in solo Dei nomine per anchoram fidei stabilire.*

4. *Quæ sint autem hæc, dilectissimi Filij, & sub quorum vobis stylo dicantur, prudentiam vestram credimus non latere, si ad ea subtiliter indaganda discretæ considerationis aurem extendatis. Cum igitur inter tot, & tanta pericula constituti, vestris indigeamus meritis, & orationibus adiuuari: rogamus, & obsecramus vos per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus nobis in maris altitudine fluctuantibus charitatis vestræ suffragium impendatis; & remis orationum vestrarum piscatorem, & nauiculam subleuantes, illum, qui mari, & ventis imperat, exoretis, vt per suam misericordiam infinitam, super nos illuminans vultum suum, interiorem, & exteriorem tempestatem serenet; compescat vndique ventos, & mare circunquaque tranquillet: nosque flamine Sancti Spiritus nauigationis nostræ vela pandentes dextera sancta sua dirigat, & conseruet, mittatque nobis Spiritum suum à quatuor ventis cœli; quo gubernatore, quo rectore, impleta demum sagena piscibus scopulos valeamus insidiantium monstrorum effugere, ac inter sæuientia procellarum discrimina merces Dominicas ad portus tutissimos asportare.*

5. *De plenitudine verò gratiæ nostræ securi, ad sanctæ Religionis cultum latiùs propagandum feruentiùs insistatis, & de vinea Domini Sabbaoth vestræ curæ commissa, quæ per ipsius gratiam, à mari, vsque ad mare palmites iam extendit, studeatis eradicare nociua, & vtilia plantare curetis. Vt per bonæ opinionis odorem, & piæ conuersationis fructum, apud Dominum, & homines, proficientes de virtute in virtutem ascendere mereamini. Donec Dominum Deorum in Sion videatis. Datum Ferentini V. Idus Iulij, Pontificatus nostri anno nono.* Hactenus Innocentius ad Capitulum, verbis, quæ haud dubiè commouere potuerunt cunctorum mentes; & succensum aliàs in eorum animis zelum, affectuosæ orationis ventilabris velut admotis, prouocare in flammas, quæ longè, & latè per orbem diuagarentur. Sensit Arnaldus in illorum cordibus ignem, per oculos nunc stillantem, nunc scintillantem; & ex ipsa Pontificis epistola verba vltima sumens, altiùs impressit, quæ ipse seminauerat.

Tum verò electos ex tota multitudine duodecim Abbates sibi associat, quos præparari iubet ad opus verbi simul, iudiciique; velut Inquisitores ordinarios, per quos ipse, atque Petrus, Radulphúsque, penes quos summa, & suprema erat potestas, negotia omnia commodiùs expedirent. Adiecit & alios probatæ doctrinæ Monachos, queis alia etiam ministeria inferiora committerentur. De his in Chronico Antisiodorensi, ab Hugone conscripto, siue in illa appendice, qua Chronicon Roberti continuauit, hæc habet verba[b]: *Quocirca de consilio, & mandato Domini Papæ, Cistercienses Abbas duodecim alios Abbates secum assumpsit, eiusdémque Ordinis Viros probabiles, omnes sapientia, & facundia perinstructos, paratos ad satisfactionem omni petenti rationem de fide: & pro fide etiam animam ponere non verentes.* Hactenus ille. Porrò, quòd ait, assumptos hos Abbates, Monachósque de consilio, & mandato Domini Papæ, ad vtrasque litteras censeo referendum: nempe, ad primas, in quibus causam reddit, cur Arnaldo præ aliis hoc committat; & ad secundas, in quibus rursus scribens toti Capitulo, vineam Domini commissam eorum curæ, & absolutè tradit; & ad eius fructuosiorem culturam cunctos inuitat. 6.

b ad hunc an.

Quinam fuerint duodecim electi, non satis constat, quamuis de aliquibus non licet dubitare, ea nostrorum incuria in scribendo, cùm in agendo ab aliis censebantur præeminere. Sed & hi, quos martyrium, aut miracula penitùs aboleri non permiserunt, ex suorum Conuentuum, quàm ex propriis nominibus notiores. Vt verè, qui ad gloriam Dei omnia, nihil ad propriam laudem intentauerint. Qui ex nomine noscatur, solus Guido Vallium Sarnay, Abbas, & Petri Vallsarniensis, qui scripsit Historiam Albigensium, auunculus, seu Capitulo adesset, siue iam anteà in Prouincia Narbonensi aliquibus negotiis pertractandis demoraretur. Hunc in Episcopum Carcassonensem electum non multò pòst, dicemus in tempore: quin & alia anteriora, eundem Venerabilem Virum concernentia, nec parum commendantia, commemorabimus: ex aliis sunt Bonæ Vallis Rutinensis Abbas, venerandus doctrina, & sanctitate: quo posteà Hæreticis prædicante verbum salutis, Crux visa per miraculum in aëre, catholicam doctrinam confirmauit: nec minùs venerandus Abbas Montis Sanctæ Mariæ, Prophetiæ Spiritu illustris, qui & in hoc ipso Fidei negotio Fuxensi Comiti, quæ ventura erant, prædixit. Elnensis Abbas cæteris felicior, qui nouum munus, dum vixit gloriosè, sed in fine gloriosiùs, quippe vitam martyrio consummauit. Vltimus tandem Abbas de Curia Dei: nam reli- 7.

qui

qui ignorantur, de quibus singulis in tempore dicemus.

8. Monachorum minor multò notitia subest, nisi quòd vsque ad triginta nominatos, Authores produnt, dubium, an ab Arnaldo, an ab ipsis Abbatibus, quibus fortè commissum, vt quos aptiores ministerio illi inuenirent, & seriò eligerent, & sibi associarent, præfixo tempore. Inter reliquos Petrus Vallsarniensis, qui Historiam scripsit, vt verè omninò dicere potuerit, se nihil scripsisse, nisi quod vidit, aut (quia non vbique præsens esse poterat) hausit ab his, qui viderunt, & audierunt. Potuissent Monachi, si plures fortè fuissent, conferri discipulis, sicut Abbates, cum Arnaldo tertiodecimo, apostolicum Collegium imitabantur. Sed de hoc suo loco. Nunc tantùm, quæ in Capitulo decreta, qualitérque, & quando exequenda sint proposita, ex more nobis veniunt referenda.

9. Tradita omnibus capita errorum credendum est: nam & Patribus euoluendis tempus indultum, ex quorum possent scriptis confutari, & præfixa prima dies Martij sequentis anni, in qua omnes Cistercij conuenirent, inde euangelizatum egressuri. Tum verò Arnaldus ad mandatum Summi Pontificis, oratione iniuncta per totum Ordinem, quos associandos sibi destinauerat, duodecim Abbates seriò commouit: nullis se victualibus terrenis, nullis vectionibus, ad id iter agendum præparandos: pedites se, & ostiatim mendicantes, atque relictos diuinæ prouidentiæ prædicaturos verbum, & sibi iniunctum munus executuros: tum ex consilio Venerabilis Episcopi, quem primò Fratrem, mox etiam operis haberent coadiutorem: tum, vt sacrum Collegium apostolicum, sicut numero Abbatum, Magistrique, sic opere, & exemplo repræsentarent. Atque hæc quidem in sequentem annum prouisa, ita omninò exequuta, non solùm in Prouinciis suæ missionis; sed etiam ex quo Cistercium egressi sunt, ipso, quo facta tempore, ex antiquorum scriptis demonstrabimus.

10. Expedita dein alia negotia: sed nullæ leges latæ, quæ fuit Arnaldi temporum felicitas, vt ipsa ex paucitate remediorum paucitas etiam morborum cognosceretur. Addita tamen pro Officio diuino, quædam minuta, *vt in Festo Sancti Barnabæ, si in Sabbatho ante Festum Sanctissimæ Trinitatis euenerit, nihil in secundis Vesperis de eo fiat, nisi tantùm commemoratio.* Et item vt *Collecta de Sancto Spiritu non dicatur in Missa de Trinitate.* Hæc, & alia eiusmodi prouisa manifestè declarant, quanta cura grauioribus incumberent, qui inter grauissimas Ecclesiæ, & Fidei causas sibi commissas, vel his etiam leuioribus vacarent.

11. Quod attinet ad Militias sacras, hoc anno lego quintum Magistrum Militiæ Calatrauæ, in Saluaterra primùm Martinum Martini, qui anno præcedenti ad Regem Aragonum profectus fuerat, illic, viam vniuersæ carnis ingressum esse. In cuius locum Saluaterrenses Milites Rodericum Diacium constituêre, quem ipse etiam Martinus, cùm discederet, sibi quandiu abesset, substituisset. Ita Rades Andradius in suo Chronico [c]: vbi ex cognomine (nam de Angues dicebatur, id est, de Languas) coniectatur fuisse ex illustrissimis Camerorum Dominis, ad quos pertinet Languas, de quibus nos in Exordiis Sancti Prudentij.

[c] cap. 25.

Cœnobia hoc anno, Chronologia pauca recenset. 12.
De Lapedo in Hispania, Sanctum Thomam in Venetia, & Campum Liliorum in Austria, & quidem de Lapedo Binomia Domu, Sellus mons etiam dicta, sub ea nomenclatura anteà notata, & à nobis inter filias Carraceti tradita manet. Sanctum Thomam, eundem esse puto, quem de Torsillo suprà memoraui, cuius Abbatem ad partes Vngariæ missum eximiè laudat Gregorius Papa IX. Litteris ad Episcopos Regni datis Viterbij, pridie Idus Ianuarij, Pontificatus ipsius anno nono [d]: *Dilectum Filium Abbatem Sancti Thomæ de Torsillo Cisterciensis Ordinis, virum prouidum, & discretum nobis, ac Fratribus nostris acceptum suæ merito probitatis, ad præmissa prudenter, & celeriter peragenda ad partes vestras duximus destinandum*, &c. Nomen loco ab Insula, in qua iacet, Torcellum dicta: & Venetis subiecta, in quam Episcopalis Sedes Altinensis, olim inter Patauium, & Concordiam translata dicitur: in Tabulis Ecclesiæ Morimundensis S. Thomæ Abbatia, Roseriatum Filia esse notatur.

[d] ex Regestis Vatican.

13. Eandem auget lineam Campus Liliorum Germanicè, vt puto, *Lilianfeld*, Filia Sanctæ Crucis, Ducum Austriæ fundatio satis illustris, de qua à Martino Crusio, qui tamen fundationis annum longè postponit, nempe, ad annum M. C C. XXVIII. hæc scripta lego [e]: *Fundauit hic septimus Leopoldus, quartus Dux Austriæ, cognomento Gloriosus, Cœnobium, quod Liliorum Campus appellatur, Monachorum Sancti Bernardi. Vxorem habuit Græcam, Theodoram, Alexij Constantinopolitani Imperatoris consanguineam, è qua genuit tres filios, & quatuor filias*, &c. Meminit eiusdem Monasterij Vvigulæus Hundius [f], atque Vvolfangus Latius [g], aliique; atque Abbati Monasterij Lilienfeldensis, Ordinis Cisterciensis, Diœcesis Patauiensis, simúlque Abbati Sanctæ Crucis, eiusdem Ordinis, video scripsisse Gregorium Papam IX. non leui illis, nec vulgari causa commissa; Litteris Perusij, quinto Idus Maij, Pontificatus ipsius anno nono [h]. In hoc Cœnobio inter alios Principes iacet Leopoldus Fundator, & vxor eius; item eorum filius Fridericus, cognomento Bellicosus, aliique, qui non parum illustrant Ecclesiæ molem. In Rocho Pyrrho, recenti Authore Siculo [i], inuenio memoratum aliud Cœnobium Panormitanæ Diœcesis, quod sub aduocatione Sancti Nicolai, cognomento de Gurguru, à Græcis olim conditum, fortè sub institutionibus Sancti Basilij, decursu temporis nostris datum est, sed non in eo diutiùs permansuris: quippe aggregando Ecclesiæ Cathedrali Panormitanæ, illud hoc anno, cùm penuria laboraret, auctum à Friderico Siciliæ Rege, memoriæ prodit, instrumento producto, quod facile apud ipsum videri potest. Quippe hæc ignota nobis notare libet: sed his, qui nouerint intacta relicturis. Quid, si hoc Monasterium illud fuit, in quod ad petitionem Rogerij, Bernardus Parens primos ex Claravalle misit Cistercij Monachos. Neque enim vllum aliud ex notis esse, primo, ni fallar, Tomo, demonstrauimus.

[e] lib. 1. part. 3
[f] in Metropol. Salisburg.
[g] de gentium migratione, lib. 7.
[h] ex Regestis Greg. in Vat.
[i] in notitiis Ecclesiæ Panormitanæ.

1. Egresi Arnaldus, & duodecim Abbates de Cistercio, 2. Montem Regalem intrant: 3. atque ex hoc emendati multi Authores. 4. Sacra Dominicana Familiæ exemplar præuium: 5. & iurisdictio Arnaldi subdelegata. 6. Oxomensis Episcopi discessus, 7. eiusdémque, ac Fulconis disputatio, 8. conuictis Hæreticis. 9. Radulphi, & Didaci Oxomensis obitus, 10. atque huius alia notitia, & sepultura. 11. Demum qui fuerint Authores Sancto Dominico Prædicatoriam Familiam instituendi.

CAPVT I.

1. INTRABAT annus salutis de Cœlo missæ millesimus ducentesimus septimus à condito Cistercio cx. & Abbates ab Arnaldo designati, perpensis, quos confutandos acceperant, erroribus; atque euolutis in eorum oppugnationem voluminibus sacris, sed multò magis ipso libro vitæ, qui est Christus Iesus, à quo se accepturos sperabant, quæcunque dicerent; Cistercio alacres, & spiritu feruentes appropinquabant. Accessêre & Monachi vsque ad triginta, qui omnes, cùm Cistercij conuenissent, suscepta priùs in Ecclesia benedictione, intrante mense Martio profecti sunt, formam per omnia reddentes apostolicam. Porrò hunc eorum egressum à Cistercio Hugo Altisiodorensis memoriæ prodidit in Appendice ad Robertum ita scribens [a]: *Egressi igitur de Cistercio mense Martio, numero circiter XXX. per Ararim labuntur in Rhodanum, modicis expensis, equitaturis nullis, vt per omnia viros euangelicos se probarent.* Hæc tantùm ille, multa paucis complectens. Sed, quibus videas à Cistercio egressos pedites; vt in Tolosa Hæreticos ad Fidem: sic in Burgundia Catholicos ad zelum; vindictámque, vel ipso venerandæ humilitatis admirando spectaculo, atque apostolici repræsentatione Collegij prouocaturos.

a ad hunc ann.

2. Verùm de aduentu eorundem ad Collegas, Episcopúmque, qui adhuc in Monte Regali demorabantur, Vallsarniensem, qui iam cum eis veniebat, loquentem in medium proferamus [b]: *Celebrata, ait, disputatione prænotata in Monte Regali, dum adhuc essent Prædicatores nostri apud Montem Regalem, & circumquaque verbum Dei, & salutis monita seminantes, mendicarent ostiatim panem suum; superuenit Vir Venerabilis Abbas Cisterciȷ, Arnaldus nomine, à partibus Franciæ, Abbates duodecim habens secum; qui totius Viri Religionis, viri perfectæ, & sanctæ scientiæ, viri incomparabilis sanctitatis, iuxta numerum sanctissimum Apostolorum cum Abbate decimotertio, duodecim aduenerunt; parati de ea, quæ in ipsis erat, fide, & spe, omni disputanti reddere rationem: & hi omnes cum pluribus Monachis, quos secum adduxerant, omnem sectantes humilitatem, iuxta exemplar, quod eis ostensum erat in Monte, id est, quod audierant de Episcopo Oxomensi, pedites procedebant. Statim ab Abbate Cisterciensi longè, latéque singuli dispersi, & assignati sunt vnicuique termini proprij, per quos discurrendo, prædicationi insisterent, disputationibus insudarent.* Hactenus ille. Porrò diuisos eos per Prouincias, & loca, quò plurium subuenirent necessitati, idem qui suprà Hugo etiam perpendit, dum ita ait [c]: *Ingressi denique, quò tendebant, bini, vel terni ad inuicem diuisi; partes illas perambulant, & hostes Fidei, sancta doctrina spiculis appetentes, vix in multis millibus paucos inueniunt recta Fidei Professores.*

b Vallsarniense, c. 5.

c ad hunc ann.

Hinc planè videas, (nam & hoc obiter tangam,) neque vnquam duodecim Abbates reprehensos à Didaco Oxomensi, quasi cum fastu, & pompa procedentes, minùs rectè ambularent ad veritatem; neque ipsum nostris tunc primùm se adiunxisse; neque tertiumdecimum additum Abbatibus, quem numerum Arnaldus antè complesset: nec demum, quamuis ob Viri sanctitatem, authoritatémque, omnes illi deferrent; ipsum in ea missione Ducem verbi, aut penes quem maneret summa potestas: sed vnum, & præcipuum inter eos, quos sibi Arnaldus elegisset coadiutores: quippe cùm primùm duodecim Abbates adesse vidit, quasi se minùs necessarium reputaret, reuersus ad propria, solùm ibidem Dominicum reliquit, vt statim nobis veniet referendum. Quæ omnia, quia ab aliquibus etiam ex antiquis, sed non coæuis, ex ignorantia Historiæ dicta sunt, quamuis nostris omninò nihil intersit, quippe inter quos numeratur & ipse Didacus, operæpretium duxi, si notauissem. 3.

Videas secundò, Illustrissimæ Dominicanæ Familiæ, iam tunc exemplar propositum à nostris, quod Sanctus Pater postmodum, ingenti vsu Ecclesiæ imitaretur, mendicitatem in Viris Religiosis inde primò edoctus, cui foret onus verbi, prædicationem, nimirum, subiuncturus: vt inde in magno Chronico Belgico Ordo Prædicatorum incepisse dicatur hoc ipso anno, quasi qui in eo à nostris inuentus primùm velut ipso exercitio; inde à Summo Parente continuatus, transeunte exercitio in professionem. [d] *Innocentij, inquit, Papæ tempore, scilicet, anno Domini M.CC.VII. occasione prædicationis, quam fecerunt Abbates Cisterciensis Ordinis, contra sectam Albigensium, cœpit nouus Ordo Fratrum Prædicatorum per duos honestos Viros; Fratrem Dominicum Hispanum, & Fratrem Raynaldum Aurelianensem, Sancti Aniani Cantorem.* Atque hæc sanè non ideò dixerimus, vt Illustrissimæ Familiæ decrescat laus, quæ velut Sol in Ecclesiæ cœlo refulgens, non vllum pati potest defectum lucis: sed, vt nostris eam gloriam conciliemus, quæ in eo ministerio Solem illum, vt rutilans aurora præire potuit: Sed redeo ad Historiam. 4

d ...

Communicato cum omnibus consilio, & destinatis singulis Abbatibus per singulas illius Prouinciæ partes infectas hæresi, inter quos etiam destinatus Beatus Dominicus, cum Monachis, & aliis, quos Arnaldus idoneos reputasset: ipse cum Petro, & Radulpho maiora retinens, minora alia eisdem subdelegauit. Hinc omnes illi Prouinciam peragrantes, officium exercebant Inquisitorum, compescentes rebelles per censuras, & à censuris 5.

absoluentes

absoluentes eos, qui resipiscerent, imposita pœnitentia salutari iuxta modum delicti, quod à Beato Patriarcha non semel factum, comprobant instrumenta, quæ Ferdinandus Castillus [e], aliique eius Familiæ Authores prodidere. Palam est formula absolutionis per ipsum dari solita; quam etiam Ludouicus de Paramo adducit in suo illo Opere de origine, & progressu Inquisitionis [f]: *Vniuersis Christi fidelibus præsentes Litteras inspecturis Frater Dominicus, Oxomensis Canonicus, Prædicator minimus, Salutem in Christo. Authoritate Domini Abbatis Cisterciensis, apostolicæ Sedis Legati, qui hoc nobis iniunxit Officium, reconciliauimus præsentium latorem, &c. Hæc omnia diligenter obseruet, donec alias super his Dominus Legatus suam nobis exprimat voluntatem*, &c. Ita Sanctus. Quam etiam formulam, præter Petrum, Radulphúmque; cæteros alios seruasse, non est dubium.

e ...

f lib.1.c.1.

6. His ita dispositis, Oxomensis Episcopus, cùm se iam minùs ibidem necessarium, ab aduentu Abbatum non dubitaret, & aliàs apostolicos Viros mendicantes, medios inter Hæreticos, multis videret incommodis grauandos, *Voluit*, ait Petrus Vallsarniensis [g], *Episcopus Oxomensis, ad suum redire Episcopatum, vt & Domui suæ disponeret, & Prædicatoribus verbi Dei in Narbonensi Prouincia de suis prouentibus necessaria prouideret.* Discessit itaque Beatissimus Episcopus septimo fermè mense, ex quo aduenerat: quo toto tempore abfuisse Arnaldus legitur; nempe, ab Augusto præcedentis anni plùs, minúsve, quo ad Cistercium rediit, Capitulum in Septembri celebraturus, vsque ad Martium præsentis, quo stipatus Abbatibus, & Monachis, Hæreticis se denuò præsentauit. His septem mensibus cum Radulpho integris, cum Petro magna ex parte exactis, altè imbutus Cistercium remeauit, ad propria iterum, si daretur, reuersurus.

g ...

7. Discedenti Tolosanus Fulco occurrit, apud Apamias, & cum eo Nauarrus Consoranensis, & aliqui ex Abbatibus, benedictionem illius suscepturi. Erat ibidem Hæreticorum post Comitem Tolosanum, secundus fautor, Comes, nimirum, Fuxi: sed, qui vel metu, vel pudore hominum, perfidiam suam, indagandæ veritatis paulò honestiori velamento obtegens, sub his initiis fraudulenter dissimulabat. Indicta nostris disputatio cum Vualdensibus; nam hi ibidem vigebant; & designatus ab eis, vtrisque Iudex Comes, quo se neutralem, & solam veritatem ardentem profiteretur. Interesse certamini, quod foret in ipsius aula ineundum; atque vtrosque excipere conuiuio diebus singulis, callidè cogitauit, Hæreticis fauendis sua præsentia. *Celebranda autem disputatione prædicta*, (ait Vallsarniensis [h],) *in Palatio ipsius Comitis, idem Comes Vualdenses die vno, Prædicatores nostros die altero procurauit.* Itaque Hæreticis, & Iudex, & Patronus; nostris veritas sola auxiliabatur. Sed nihilominùs vicisse veritatem, nostrósque, idem, qui suprà, Petrus his verbis tradit [i]:

h ....

i ....

8. *Dum autem recederet*, scilicet, Episcopus Oxomensis, *tendens ad Hispaniam, venit apud Apamias in territorio Tolosano: & conuenerunt ad eum Fulco Tolosanus, & Nauarrus Consoranensis Episcopi, & plurimi Abbates. Habita ibi disputatione cum Vualdensibus, planè conuicti sunt Vualdenses, & confusi; & populus Castri, præcipuè pauperes, ex parte maxima fauit nostris: ille etiam, qui constitutus erat Iudex in disputatione, & erat fauens Vualdensibus, magnusque in Castro illo, renunciauit prauitati hæreticæ, & in manu Domini Oxomensis obtulit se, & fuit die etiam illa, & deinceps, sectatores superstitionis hæreticæ viriliter impugnauit.* Hic fuit euentus illius disputationis, quantumuis Comes, quantumuis eius vxor, quæ Vualdensibus, atque duæ sorores, quarum his vna, alia insolentioribus, manifestè fauebant, aduersarentur.

9. Inter hæc verò duodecim Abbates, & cæteri, qui eos comitabantur, respondentes egregiè, suscepto muneri, circuibant regiones, & verbum Dei vsquequaque disseminabant [k]. *Cœperunt* (ait Vincentius Belluacensis) *singuli euangelicam paupertatem amplecti, pedites discurrere, ac strenuè fidem Christi verbo, & opere prædicare.* Et Petrus Vallsarniensis [l]: *Discurrentes igitur Prædicatores sancti, & contra Hæreticos frequenter disputantes, eosdem disputando manifestissimè conuincebant.* Et procedebat quidem Euangelium, si non peccatis nostris exigentibus, præcipui Verbi, & muneris Ministri, breui admodum interuallo sublati essent. Nam Radulphus, atque Oxomensis Episcopus hoc anno, per mortem naturalem, cùm hic secundus ad propria peruenisset, & iam prædicatum redire paratus esset, sequenti Beatus Petrus de Castro Nouo per Martyrium subtracti: & nisi Arnaldus Abbas remansisset, orphani omnes, & prorsus destituti relicti essent. Duorum, qui hoc anno interiere, Petrus Vallsarniensis mortem his verbis narrat [m]: *Post hæc Episcopus Oxomensis ad suum perrexit Episcopatum, firmum habens propositum redeundi, quàm citiùs posset, ad peragendum negotium fidei in Prouincia Narbonensi. Peractis verò in Episcopatu paucis diebus, dum redire disponeret, morte præuentus, in senectute sua feliciter obdormiuit. Priùs autem quàm ipse decederet, decesserat suprà memoratus Frater Radulphus, vir bonæ memoriæ, in quadam Abbatia Ordinis Cisterciensis, propè Sanctum Ægidium, quæ dicitur Francha Vallis.* Hæc Vallsarniensis: nec quenquam alium de Radulpho loquentem hactenus legi, præter Innocentium adducendum à nobis sequenti capite.

k lib 19. cap. 92.

l cap. 6.

m vbi suprà.

10. De Didaco Oxomensi alij scribunt. Theodoricus de Apoldia duo addit, quæ non sunt nobis silentio prætereunda: alterum, paupertatem euangelicam, quam semel consuluisset, atque ipse etiam toto illo septimestri sectatus esset, nequaquam dimisisse vsque ad mortem; vnde & pedester in Hispaniam reuersus dicitur: alterum, quòd post mortem claruit miraculis, per quæ Deus illustrare vel in hoc Mundo voluit ipsius merita. *Vale dicens* (inquit [n]) *deinde omnibus, multo labore pedibus suis iter agens, tandem Oxomam peruenit; vbi correptus morbo, iactura vitæ temporalis, aditum inuenit in vitam sempiternam, fruiturus deinceps gloria cœlesti: claruitque post obitum miraculis, qui in vita sua insignis fuerat operibus sanctis, & virtutibus multis.* Visitur hodiéque sepulcrum eius in Ecclesiæ Oxomensis Capella Christo sacrata, titulo pro modestia viri posito, quem vel post mortem voluit conseruare. *Hic iacet Didacus de Azebes, Episcopus Oxomensis. Obiit Æra millesima ducentesima quadragesimaquinta.* Memoratur inter Viros sanctitate illustres Cisterciensis Familiæ in Menologio [o]; &, ab Auberto Miræo in originibus [p], ab Hugone Menardo [q], aliisque, quos consulere Lector, si velit, potest. Facit & multum ad ipsius gloriam, quòd

n in Vita S. Dominici.

o Februarij 6. lib.5.c.15.

p ....

q ....

quòd successorem habuit Rodericum Ximenium, illustre illud decus currentis æui, quod iam iam tunc in Pastorem sibi dandum Toletana Ecclesia præstolabatur. Radulphum cur omiserit Henriquez, in dubio est; cùm multos alios adscribat Menologio minori titulo.

11. Demum, & plurimùm ad gloriam illius facit id, quod Thomas Maluenda ex Stephano Salanacho scriptum habet. Eundem simul cum Fulcone Tolosano Authores fuisse Beato Patri Dominico Sacram Prædicatorum Familiam instituendi: *Nomen istud*, ait [r], *Prædicatorum à multis fuerit desideratum: nam tractauerant sæpius magni viri, vtpote Episcopus Oxomensis, Didacus, & Fulco Episcopus Tolosanus, & alij, vt aliquis Ordo institueretur, cuius officium esset contra Hæreticos disputare.* Ita Stephanus, & ex ipso Thomas Maluenda [s]: vt non solius Didaci Oxomensis, sed totius Cistercij gloriæ, ex quo etiam Fulco, dandum sit, ab ipso prodiisse tale consilium. Et Fulco quidem non consilio tantùm; sed opere, & auxilio promouit, vt pòst videbimus.

1. Radulphi morte, interrupta Legatia 2. super connubio Regis Aragonum. 3. Arnaldus ad negotia alia vocatus Guidonem Vallsernienſem pro se substituit. 4. Petrus de Castro Nouo in Comitem Tolosanum, eximiè constans. 5. Diuina ira placata Mariæ precibus. 6. Nostrorum pro maiori parte discessus: 7. & qui relicti. 8. Ingens miraculum in comprobationem veræ fidei.

CAPVT II.

1. INTERRVPIT interea Radulphi mors nouam aliam, & grauem Legationem, quæ ipsi simul, & Petro iniuncta fuerat. (Adeò nihil arduum in Orbe se offerebat, quod non vtriusque curæ, quasi non alios Innocentius haberet, committeretur.) Occasionem Hieronymi Zoritæ verbis prosequar, rerum Aragonensium Scriptoris accuratissimi: namque ad Petrum Regem Aragonum dirigebatur: Legatiam verò inceptam ab eisdem, sed interruptam morte, Litteris Innocentij, cùm in eodem negotio vltrà procederet. Porrò de occasione ita Zorita [a]: *Interim illa calamitas accidit apud Regem Reipublicæ, vt Reginam eximia sanctitate fœminam connubio euertere niteretur; exegitque. In causa matrimonij, quæ diutiùs agitata fuit, hæc Regem intendisse comperio: Hugone Tarrogia, Regis consanguineo, apud Pontificem connubium conuellente, matrimonium Regi suspectum esse, quòd Regina maritum alium haberet superstitem, Comitem Conuenarum, cui in facie Ecclesiæ copulata fuerat. Ad hæc Regem se alteri fœminæ commiscuisse, quæ Reginam consanguinitatis linea contingeret. Neque Regina abnuit, patre viuente, ac procurante, cum Conuenarum Comite contraxisse; sed id matrimonium maritali fœdere fuisse irritum, quòd Comes sibi esset consanguinitate pariter, & affinitate coniunctus: & cùm id matrimonium contraxerat, duas haberet vxores G. filiam A. Bareæ, & Comitis Bigerronum filiam: quæ Reginæ consanguinitate adiuncta erat.*

a in Indice ad ann. 1213.

2. Hæc grauissima causa iudicanda simul cum Episcopo Pampilonensi, Petro item, & Radulpho commissa fuit; & contestata per procuratores in ea lis, dubium sub finem anni præcedentis, an sub huius initium. Constat, Pontificem Innocentium III. cùm iam tertiò eadem causa committeretur, scribentem ad Regem, inter alia, in hæc verba prorupisse [b]: *Cum super hoc, conscientiæ, ac saluti tuæ consuli postulares, causam bonæ memoriæ Pampilonensi Episcopo, & P. de Castro Nouo, & Fratri Radulpho, Monachis Fontis Frigidi, qui duo tunc erant apostolicæ Sedis Legati, meminimus commisisse: coram quibus, cùm lis fuisset, super duobus præfatis articulis, per partium Procuratores legitimè contestata, nobili viro Hugoni de Turre rubea consanguineo tuo, tunc matrimonium, vt dicitur, accusante; Legatis eisdem interim ab hac luce subtractis, & Pampilonensi Episcopo pro suis, & Ecclesiæ suæ negotiis, apud Sedem apostolicam occupato, causam ipsam Venerabilibus Fratribus nostris Narbonensi Archiepiscopo, tunc Cisterciensi Abbati, ac Vticensi apostolicæ Sedis Legatis, & Reginensi, tunc temporis officio legationis fungenti Episcopis duximus committendam, sub ea forma, qua præfato Pampilonensi, & suis Conindicibus fuerat antè commissa; nullo in posterioribus litteris addito, vel immutato.* Hactenus Innocentius ad Petrum Regem: & quidem de Arnaldo infrà dicemus. Neque enim ei, nisi post mortem vtriusque, & Radulphi, & Petri, negotium iudicandum commissum fuit. De Petro, atque Radulpho hoc qualecunque, quod interruptum morte, nequaquam duximus silentio prætereundum.

b apud eundem Zoritam.

3. Radulpho in oculis nostrorum Prædicatorum, & Didaco Oxomensi, in Hispania vita functis: noua afflictio superuenit, Arnaldi absentia, quem grauissima quædam negotia, nec per quem alium expedienda inde traxerunt. Hinc omnis cura penes Petrum de Castro Nouo, cui, ne solus vniuersum pondus portaret, additus Guido Abbas Vallsarniensis, quem pro se Arnaldus censuit substituendum. De his ipsius nepos Petrus, hæc habet verba [c]: *Subtractis igitur his duobus Luminaribus, Episcopo, videlicet, Oxomensi, & F. Radulpho, Venerabilis Guido Abbas Vallium Sarnay in Diœcesi Parisiensi,* (Cisterciensis Ordinis,) *qui cum aliis Abbatibus causa prædicationis, in Narbonensem Prouinciam venerat, vir nobilis genere; sed scientia longè nobilior, & virtute; qui etiam postea Episcopus factus est Carcassonæ, prior inter Prædicatores constitutus est, & Magister; Abbas siquidem Cisterciensis ad alias partes se transtulit, quibusdam magnis negotiis tunc temporis impeditus.*

c cap. 6.

4. Inter hæc Petrus, qua constantia, zelóque pollebat pro fide, Raymundum Tolosanum Comitem, cùm pacis, anno proximo iuratæ, refractarium, atque Hæreticorum fautorem iam non occultum, sed manifestum, & palam experiretur; increpare, arguere, & nunc suasionibus, promissionibúsque, nunc comminationibus, & ostensione clauium, in quantum poterat, ad fidem reuocabat, & multoties conuictum eò adegit, vt se promitteret stare præceptis Sancti. *Verùm, qui fidem,* ait Petrus [d] Vallsarniensis) *negauerat, & erat infideli deterior, nunquam deferens iuramento, iurauit pluries, pluries peierauit. Quem vir Sanctissimus Frater Petrus, magna animi virtute corripuit, tyrannum intrepidus aggrediens, eique in facie resistens, quia reprehensibilis, imò damnabilis erat valdè. Confundebitque*

d Hist. Albig. c. 3.

r ...

s ...

batque eum vir magnæ constantiæ, vir conscientiæ illibatæ, adeò vt exprobaret ei, quòd erat per omnia periurus : & verè sic erat. Hæc Petrus de Petro. Quem tandem, subdit, cùm nullis aliis mediis profecisset, exerto gladio ecclesiasticæ censuræ, rebellem Comitem excommunicasse : vt nulla exinde tergiuersatione ab omnibus hostis fidei, & pacis vitandus esset.

5. Hic status rerum in ea Prouincia fuit, cum absente Arnaldo, mortuo Radulpho, & in Petrum furente Raymundo Comite; insolentiores, audacioresque Hæretici, & nostris destitutis omni fauore, spes fructus exigua, & frequentia pericula imminebant. Intercessioni Virginis delatum, quòd non causam omninò deseruerint: id, quod miraculo satis stupendo, per hominem à mortuis suscitatum voluit Deus vniuersis manifestare. Referam Theodorici verbis euentum pro meo more [c] : *Eo tempore, quo duodecim Abbates Cisterciensis Ordinis, ad prædicandum contra Hæreticos Albigenses à Pontifice Innocentio III. missi sunt, quidam à morte reuocatus ad vitam, cùm vnus ex illis Abbatibus interrogaret, quidnam vidisset, respondit: Vidi Dominam nostram Virginem Mariam, tribus diebus continuis, flexis genibus coram Filio pro populo deprecantem. Cui Filius beneficia, quæ Mundo ipse contulisset, & maleficia, quæ Mundus ipsi reddidisset, commemorans ait: Ecquid porrò facere possum tam ingrato? Tum Virgo Mater, Bone, inquit, Fili, non pro illorum malitia; sed pro mansuetudine tua ages. Victus tandem Matris precibus Filius, Vt vis, inquit, ita faciam adhuc clementer cum eis. Mittam eis Prædicatores, qui eos ad agendam pœnitentiam hortentur, & si quidem recesserint à sceleribus suis, eorum nulla apud me erit recordatio. Sin minus non parcam eis.* Hactenus ibi. Beatus Humbertus in Vitis Prædicatorum, paulò aliter hanc visionem narrat [f]; & factam Monacho non mortuo, sed in ecstasim rapto per tres dies, testificatur.

c in vita S. Dominici, c. 11.

f lib. 1. c. 1.

6. Qua occasione, aut à quo patratum miraculum, vt semel mortuus ad vitam reuocaretur, nec Theodoricus tradit, neque alibi potui inuenire. Quod attinet ad Prædicatores, compertum est, & nostros omnes illic perseuerasse per tempus aliquod, & saltem aliquos nunquam defuisse, quod ipsa Historiæ series demonstrabit : & tandem sociis adiunctis Sancto Dominico, Prædicatorum institutum Ordinem, quibus id munus ex propria, & peculiari vocatione æternùm exercendum committeretur. Prædicasse vsque ad mensem Augustum duodecim Abbates, quo instante Capitulo, iterum ad Cistercium reuocabantur, Hugo Altisiodorensis scriptum reliquit his planè verbis [g] : *Per tres itaque menses, vrbibus, villis, & oppidis multo labore peragratis, multisque periculis, & insidiis appetiti, paucos reuocant, paucos fideles repertos, de fide certiùs instruunt, & confirmant.* Petrus Vallsarniensis, non tres menses, sed multum tempus tradit perseuerasse [h] : *Post multum*, inquit, *temporis, cùm parum in disputando, & prædicando proficere potuissent*, (scilicet, propter prædictas causas,) *ad partes Galliæ sunt reuersi.*

g in Appendice.

h cap. 6.

7. Abbatibus pro maiori parte redeuntibus ad propria, affuturis Capitulo, quidam ex illis semper permansêre : præcipuè Guido, cui suas vices Arnaldus subdelegasset; quique continuis, tum disputationibus, tum sacris Concionibus, confundebat Hæreticos, & Catholicos in fide confirmabat. De hoc idem, qui suprà, Petrus Vallium Sarnay, ipsius nepos [i] : *Nec prætereundum est, quòd cùm dictus Abbas Vallium Sarnay cum supradicto Theodorico, & quodam alio Hæresiarcha maximo, Bernardo, scilicet, de Cimorra, qui in Carcassonensi Diœcesi præcipuus habebatur, disputaret pluries, & eos sæpius conuicisset : quodam die, cùm sæpè dictus Theodoricus nihil aliud potuisset respondere, dixit Abbati : Diu me detinuit meretrix, sed de cætero non tenebit. Hoc dicens, dicebat Romanam Ecclesiam meretricem.* Plures nostrorum disputationes cum Hæreticis, casus, miracula, aliáque, quæ per tres, siue quatuor continuos annos contigisse noscuntur, sub Arnaldo Abbate; cui post Petrum Martyrio coronatum, vnicè iniunctum erat negotium fidei, suis singula annis dicenda erunt.

i cap. 6.

Scio Guillelmum Katell, in ea quam texuit Historia, sermone Gallico, Tolosanorum Comitum, asserere [k], Abbates Cistercienses perseuerasse in officio sibi iniuncto per plures annos : quòd si de omnibus intelligendum velit, à vero discrepat : si de aliquibus tantùm, omninò certum. Sanè præter Guidonem, de quo suprà, Abbates Bonæ vallis Rutinensis, & Montis Sanctæ Mariæ, alterum Prophetiæ dono illustrem, alterius approbante doctrinam cœlesti signo, diu institisse prædicationi verbi, ipsa dicendorum series edocebit. Sic Ludouicus de Paramo duodecim Abbates, post Beatum Petrum Martyrio coronatum, venisse refert [l], cuius tamen contrarium ex Authoribus coæuis, atque ipso Historiæ discursu & hactenus consistit, & infrà etiam constabit. Interim, ne qui propria reuelamus, occultemus aliena; imò, ne aliena vllatenus putemus, quæ Sanctissimus Patriarcha Dominicus sub nostrorum consortio, patrauit miracula, ingens illud de schedula Catholicæ doctrinæ igni iniecta, neque tamen combusta, quo tempore contigit, verbis eiusdem Petri referamus [m] : *Contigit, ait, tempore illo quoddam miraculum fieri, quod in hoc loco, dignum duximus interserendum. Disputauerant quadam die, quidam Prædicatores nostri, viri Religiosi aduersus Hæreticos : vnus autem de nostris, Dominicus nomine, vir totius sanctitatis, qui socius fuerat Episcopi Oxomensis, authoritates, quas in medium produxerat, redegit in scriptum, & cuidam Hæretico tradidit schedulam illam, vt supra obiectis deliberaret. Nocte igitur illa erant Hæretici congregati in vna domo, sedentes ad ignem. Ille autem, cui vir Dei tradiderat schedulam, produxit eam in medium. Tunc dixerunt socij sui, vt in medium ignem illam proiiceret, & si schedula illa combureretur, vera esset fides, imò perfidia Hæreticorum: si verò incombusta maneret, fidem, quam prædicabant nostri, veram esse faterentur. Quid plura? In hoc consentiunt omnes : schedula in ignem proiicitur: sed cùm in medio igne aliquantulùm moram fecisset, incombusta penitùs ab igne resiliit. Stupentibus qui aderant, vnus cæteris durior ait illis : Proiiciatur in ignem iterum : ex tunc experiemini plenius veritatem. Proiicitur iterum, iterum resiliuit incombusta. Quod videns ille durus, & tardus ad credendum dixit: Iterum trina vice proiiciatur, & tunc sine dubio rei exitum cognoscemus. Proiicitur tertiò: nec tunc quidem comburitur; sed integra ab igne resiliit, & illæsa. Hæretici autem, visis tot signis, ne tunc ad Fidem voluerunt conuerti; sed in sua manentes malitia, districtissimè sibi inuicem inhibuerunt, ne miraculum istud per narrationem alicuius, ad nostrorum notitiam perueniret. Sed miles quidam, qui erat cum illis, qui aliquantulùm consentiebat fidei nostræ, noluit celare, quod viderat : sed pluribus enarrauit. Factum est autem hoc apud Montem Regalem, sicut ab ore viri religiosissimi audiui, qui schedulam Hæretico tradidit superscriptam.* Hactenus ingens miraculum patratum à Beato Dominico, cùm vigeret Hæreticos, ex Arnaldi Cisterciensis Abbatis delegatione.

8. (margin number beside "Scio Guillelmum")

k fol. mihi 123.

l lib. 2. tit. 1. c. 1.

m ...

1. In Anglia sæua in nostros persecutio, 2. occasione electionis Cantuariensis: 3. qua in discordia, ad instantiam Innocentij promotus Stephanus, 4. furente Rege, atque in omnes Ecclesiasticos, 5. sed præcipuè in nostros debacchante: 6. interim Stephano exulante Pontigniaci. 7. Floriaci eleuatæ Reliquiæ Sancti Patris Benedicti per Sanctum Guillelmum: 8. atque eius Littera de hac eleuatione. 9. Vuillelmi Melrosensis Abbatis obitus, 10. atque inuentio corporis B. Vuallent incorrupti post multos annos. 11. Eiusdem cum Sancto Cutberto comparatio.

CAPVT III.

1. INTEREA in Anglia gloriosa nostris calamitas, quia pro Ecclesiæ obedientia; atque ingens Pontigniaco ornamentum ex Stephano Languetonio præparabatur; illic acturo exilium per plures annos, cùm in Archiepiscopum Cantuariensem, Ioanne Rege obnitente, promotus esset. Haud aliter ante ipsum D. Thomas, neque minùs post ipsum Sanctus Edmundus, vt inde felix Domus, exulum Archiepiscoporum Cantuariensium asylum acclamaretur. Rationem temporis priùs ex Vincentio Belluacensi: exinde Historiam ex Anglicis Scriptoribus, sed præcipuè ex Arsfeldio, qui antiquos collegit, & transcripsit, fideliter ex more proferemus [a]: *Anno M. CC. VII.* (ait) *Magister Rainer, Subprior Cantuariensis, in Archiepiscopum electus, vadit Romam: sed Rege volente alium introducere, Papa in Archiepiscopum consecrat Magistrum Stephanum de Languetonio, Sancti Chrysogoni Presbyterum Cardinalem. Regem autem excommunicat, propter Monachorum eliminationem, ac rerum ecclesiasticarum confiscationem, & interdicto subiicit Angliam.* Hæc adnotando anno, quem minùs clarè ponunt Authores Anglici. Aliàs rem totam à Vincentio confusè positam, ex ipsis Nicolaus Arsfeldius distinctè tradit [b]:

a lib. 29. cap. 100.

b sæculo 13. cap. 5.

2. *Post obitum* (inquit) *Humberti* (nostri, nimirum, Balduini successoris) *magna fuit de subrogando Archiepiscopo inter Monachos Cantuarienses dissensio. Qui primùm Reginaldum Cœnobij sui, vt appellant, Subpriorem; Ioannem deinde Nordouicensem Episcopum, cuius causam seriò apud eos Rex Ioannes promouebat Huberto substituêre. Reginaldus, cum quibusdam Monachis profectus est ad Summum Pontificem. Apud quem magnis res altercationibus agitata est: cùm alij ex Monachis in Reginaldum, alij in Ioannem propenderent, Innocentius, cùm Monachos ita dissectos, nec vllam reconciliationis inter eos spem videret, vtramque electionem rescidit, Illo deinde suggerente, in Stephanum Langtonum suffragia sua conferunt. Qui paulò post Viterbij à Pontifice consecratus est. Qua ex occasione, omnis illa, de qua diximus, tragœdia in Anglia excitata est.* Hactenus ille, cùm ageret de Stephano.

3. At, quæ tragœdia, huius occasione electionis, fuerit excitata, dixerat paulò antè verbis sequentibus [c]: *Adsciuerant Cantuarienses Monachi sibi in Archiepiscopum, Innocentio suggerente, Stephanum Langtonum Cardinalem, in Huberti defuncti locum, repudiato Ioanne, Nordouicensi Episcopo, ad quem, ea dignitate ornandum, Rex omni conatu incubuit: quémque & ipsi priùs Monachi elegerant: sed optionem, & electionem illam Innocentius infregit. Cúmque nec Innocentius, nec Monachi à causa Stephani, quam semper amplexi essent, remoueri potuissent; tam vehemens, & tam importuna iracundia, ita omnem Ioanni mentem abstulit, vt Stephanum Cantuariensem, Monachósque omnes exilio multarit. Quocum Innocentius accuratè egit, vt & Stephanum amplecteretur, & Monachos detrusos Cœnobio redderet: Ioannes verò stomachosiores, & acerbiores Litteras remittit, vehementérque Innocentium reprehendit, quòd reiecto Nordouicensi, amplificando Stephano, homini sibi ignoto, diúque apud hostes suos in Gallia versato, quem Monachi contra suam, Regnique dignitatem, præter officium, & patriæ consuetudinem temerè sibi optassent, totus incumberet: & mirari se, quòd Innocentius cum suis non cogitaret, quàm fructuosa Romanæ Sedi, præ cæteris nationibus, Anglia foret: obfirmasse denique se animum, ne Stephanum pro iusto vnquam Archiepiscopo cognosceret. Quin & discessionem à Romana Sede, licet tectiùs, & inuolutiùs minatur, si obstinatiùs Pontifex ea in re pergeret.*

c sæculo eodem, cap. 2.

At contrà Innocentius, nullam superesse iustam causam, cur Stephanum, hominem Anglum, præbendáque Eboracensi honestatum, virum probum, accuratáque Theologia, & omnium liberalium artium cognitione ornatum, & ad quem ipse varias, postquam Cardinalatu amplificatus fuerat, litteras, amoris, & beneuolentiæ plenas misisset, ita auersaretur. Et licèt non esset in more positum Romanæ Sedi, vt pro Episcopis, qui ibi designati essent, Principum consensus exquireretur; missos tamen duos Monachos, qui eum flagitarent; eúmque, & se per litteras flagitasse. Quem vt vel iam tandem accommodaret, enixè eum rogat. Non posse se certè pati, cùm omni iuris ratione Stephani optio nitatur, vt Cantuariensis Ecclesia diutiùs suo Pastore viduata maneat. In memoriam prætereà illi reuocat præclarum illud Thomæ Cantuariensis, & Martyris certamen, paternam, fraternámque promissiones, quibus polliciti erant, se aduersùs Episcopum instas, & legitimas optiones non esse intercessuros. Sed, cùm nihil ille à Ioanne æqui, boniue impetrare potuisset, missis ad Guillelmum Londoniensem, Eustachium Cliensem, & Margerum Vuigorniensem litteris, admonet, vt omnia tentarent, quo Regem ad officium reuocarent: quòd si inanem suam operam, & admonitionem sentiant, Regnum omne ecclesiastico interdicto obnoxium reddant. A quibus ille admonitus, adeò ab omni emendatione, & resipiscentia abfuit, vt rabiosas voces iactaret, & nihil nisi sæuum, & atrox cogitaret, diceret, faceret; pérque dentes Domini (is enim illi iurisiurandi mos erat) iurare, si quicquam id genus, vel per ipsos, vel per alios quoscumque accideret, se Episcopos, & Clerum omnem, bonis, & possessionibus eorum sibi vindicatis, exilio proscripturum, & Romanos quoscunque in ditione sua reperisset, oculis, & naribus mutilatos Romam amandaturum. 4.

Lato itaque ab Episcopis interdicto, & ipsi, & alij quidam clam è Regno se proripuêre: Ioannes verò mox Episcopatus, Cœnobia, Cistercienstum præsertim, aliásque Cleri possessiones violenter inuadit, eásque 5.

quæ suis vsibus applicat. Episcopi,& alij ex Clero in Cœnobiis, & alibi delitescebant, nec prodire ausi. Monachi verò, & Clerici,qui fortè in publico visebantur, quive in itinere deprehendebantur, ab equis deturbati,magnis, & multis contumeliis, atque iniuriis impunè pulsati: ductúsque est fortè ad Regem per Vicecomitis ministros, nefarius quidam, qui Sacerdotem in itinere depradatus erat, eundémque occidisset. Qui cùm Regem interrogassent,quid de homicida statui vellet: Dimittite, inquit,eum solutum, & liberum: quia hostem meum è medio sustulit. Sæuitum est non solùm in Clerum; sed & in eos, qui vel Stephano, vel Episcopo necessitudine, & cognatione coniuncti erant: qui bonis, & patrimonio spoliati, in carceres detrudebantur. Misera iam, & lugubris rerum erat in Anglia facies,cùm spectatissimi quique ex Episcopis,& Clero exularent, cùm vbique atrocissimè haberentur, cùm sancta preces,sacra, & sacrificia passim obmutescerent; cùm corpora defunctorum in campos,instar canum,sine Ecclesiæ ritibus,& orationibus,abiicerentur.

6. Inter hæc,propter quem orta tempestas,Stephanus Languetonius, & propter quem tot viri Religiosi exularent à propriis Sedibus;exul & ipse aduenit Pontigniacum; dubium,an vltrò,an missus à Pontifice: inde se longè securiorem reputans,vnde magis adhæreret vestigiis antecessoris sui Beati Thomæ, qui & ibidem exilium tolerauerat. Meminit huius habitationis idem Arsfeldius, post descriptam exilij tempestatem, cùm iam tranquillum cœpisset illucescere: *Rebus*, ait[d], *posteà per Pandulfum tranquillatis, Stephanus, qui Pomigniaci potissimùm, vt olim Thomas Cantuariensis Martyr, exilij tempore versabatur, in Angliam rediit*, &c. Idem alij Authores,qui de ipso. Itaque hoc anno furentis Regis ira insignem nostris hospitem; & vt Thoma inferiorem pietate, atque palma Martyrij; at doctrina, & scriptis excellentem, & qua fulgebat dignitate Cardinalitia,hospitij, atque conuictus familiaritas, morum similitudo, & quæ animos magis vnire solet, eiusdem tolerantia persequutionis,hospitij charitatem, etiam supra fraternam conciliarunt. Verùm,quod ait Chrysostomus Henriquez in Menologio,eiusdem Sancti Martyris exemplo, Monachum in eadem Domo induisse,cùm ex nullo alio, quàm ex Montaluo sumat, recenti Authore, & qui multa manifestè falsa permiscet, (cuiusmodi sunt reliquisse Archiepiscopatum; & postmodum Cardinalitia dignitate donatum esse,) inter apocrypha venit reiiciendum.

d famulo eod. cap. 5.

7. Hoc ipso anno, si qua fides Gallis Authoribus, Sanctus Guillelmus Bituricensis Archiepiscopus, Aquitaniæ Primas, Sanctissimi Parentis corpus, quod hactenus Floriaci in humili, & terræ contiguo loco, iacuisset, magna cum pompa, solennitatéque, supra maius Altare collocauit. De qua re apud Ioannem Chenu hæc scripta inuenio[e]: *Anno M.CC.VII. Sancti Benedicti corpus, ab antiquo, humili loco prope terram repositum in Ecclesia Floriacensi super Ligerim, cum Senonensi Archiepiscopo,& pluribus Episcopis, adstante maxima Abbatum,Cleri, plebísque multitudine,& cum maxima celebritate super maius Altare, prout decebat, transtulit, ad postulationem Guarini, & Conuentus.* Afferuntur & à Monachis Floriacensibus eiusdem Sancti Præsulis litteræ, super hac sacri corporis eleuatione, hoc anno datæ, quas Author[f] Bibliothecæ Floriacensis euulgare curauit,verba licèt inflectens ad narrationem.

e in Archiu. Episc. Bituric.

f Ioannes à V. in Inuentar. authent. cap. 1.

8. *Tandem (ait) Guillelmus Dei gratia Bituricensis Archiepiscopus Aquitaniæ Primas,cùm Sanctissimi (vt ipse in suis patentibus Litteris testatur) Patris Benedicti corpus, in Ecclesia Floriacensi, sicut ex Romanorum Pontificum scriptis authenticis agnouerat,requiesceret; & ibidem in humili loco esset ab antiquo repositum,& (quod indignum erat) prope terram essent Reliquiæ eius recondita, qui viuens omnia contempserat. Placuit viro Religioso Guarino Abbati,& Conuentui Floriacensi,vt ei supra maius Altare,prout decebat, loculum miræ venustatis,& elegantia pararet. In quo quidem (ait ille) Dominus Senonensis Archiepiscopus,& nos cum pluribus Episcopis,astante maxima Abbatum,Cleri,plebisque multitudine cum magna celebritate,in Festo Translationis dicti Beati Benedicti, sanctissimum ipsius corpus duximus reponendum. Cùm igitur dignum sit, & saluti expediat animarum, vt in solennitate repositionis Reliquiarum suarum,annis singulis Sanctus Domini Confessor à fidelibus veneretur, Nos*, &c. *Actum anno Domini millesimo ducentesimoseptimo.* Hactenus ibi.

Tempore eodem ad Superos translatum lego Venerabilem Virum Vvillelmum Meilrosensem Abbatem,quem meritorum,vitæque fragrantia longè illustrem, cùm fratres, reuerentiæ & cultus gratiâ, Sanctissimo Patri Vvaleno consepelirent,dum alterum honorant, alterius corpus post octo,& quadraginta annos incorruptum,integra,atque recentia vestimenta,miraculo insigni reperiunt;atque in vtroque Deum eximiè laudant: quod Author Vitæ eius his verbis tradit[h]: *Anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimoseptimo,qui est annus quadragesimus octauus à decessu Sancti Vvaleni,vir vita venerabilis Vvillelmus Abbas septimus,post Beatum Virum, viam vniuersæ carnis ingressus est; & vt in Capitulo iuxta Sanctum corpus ad dexteram in ventrem matris omnium ingrederetur, promissum est. Nec immeritò locus ille ad tempus illud, à sepultura decedentium Abbatium vacabat;quem vt à pluribus censetur,tam sancto corpori tumulando iuxta Sanctum suum, Dominus reseruauerat. Erat idem Vvillelmus, vt eius testantur Discipuli,dilectus Deo,& hominibus, Religionis speculum,suæ generationis lucerna,contemporaneorum Abbatum pretiosa,& præclara gemma.* Hactenus de Guillelmo; haud inferiori (si Ioscelino credimus) aliis,quos Henriquez recenset in Menologio: vt possit,si quis velit,superaddere. 9.

Sed qualiter Vvaleni corpus,detectum, inuentúmque,idem,qui suprà,Author pergit scribere: *Cùm verò latomi, & cæmentarij tumulum Sancti viri in loco præfato conderent,incitantibus quibusdam Monachis, Frater Robertus cæmentarius, vt mihi ipse sæpiùs referebat,trepidus,& valdè formidolosus, cum quibusdam Monachis, operculum marmoreum Tumbæ Sancti Vvaleni paululum subleuauit. Et ecce suauis odoris fragrantia euaporans illius se infudit naribus, ac si monumentum plenum esset aromatibus. Et quia noctis crepusculum aderat, accensa candela, per aperturam intromissam, idem Frater, & cæteri circunstantes introspiciunt, & corpus sanctum integrum, & omnia eius indumenta incorrupta, cum integritate, & venustate pristina reperiunt; scilicet, sex Monachi, & totidem Conuersi fuerunt,vt comperimus,qui pia,ac deuota indagine, seu præsumptuosa, domicilium illud virtutum, virginitatis balsamo delibutum conspexerunt. Hi post sepulturam Reuerendissimi Vvaleni Abbatis indagatam, inuenta,quibusdam aliis secretius communicare congruum duxerunt: & eorum corda, & ora in Dei laudem, & deuotionem erga Sanctum ampliorem* 10.

amplioren excitauerunt. Exiit ergo sermo iste inter Fratres, qui lætabundi effecti sunt in omnibus his Deum glorificantes. Hæc Ioscelinus.

10. Qui paulò pòst Vualenum Cuthberto confert, & ad cunctos, quos gloria Sancti Viri tangit, exclamat, hæc subdens verba [1]: *Glorietur, vt dignum est, Dunelmensis Ecclesia cum tota Diœcesi, & vicinia sua, super corpore omni corruptione carenti Sanctissimi Confessoris, atque Pontificis Cuthberti: sed & Meilrosensis Abbatia ex incorrupta gleba Sancti Vualeni Abbatis, eiusdem Sancti Præsulis socij. Sanctus nanque Cuthbertus in Meilros Monachatum subiit. Sanctus verò Vualenus in Meilros Abbatis officio præfuit. Vterque operibus misericordiæ deditus, in Religione perfectus, in sanctitate perspicuus, virtutibus plenus, miraculis mirificatus, sublimatus, corporis incorruptione glorificatus. Exultet Scotia genus Regium vniuersum habendo talem, tantúmque Parentem, atque Patronum. Lætetur Ordo Monasticus, & præcipuè Cisterciensis, in quo inuentus est talis, tantusque thesaurus, tam pretiosus, tam desiderabilis, vt cunctis Mundi opibus sit incomparabilis. O vos omnes in Meilros degentes Cœnobio, gaudete in Domino, qui iam melle, & rore perfusi cælico, mellifluum Patrem potentem habetis, quodammodo præ oculis similiorem soporato, quàm defuncto. Iterum dico, gaudete: quia introductum splendoribus Sanctorum, similis in gloria potentior effectus est ad impetrandum, quæ vobis sunt salubria. Potentior, inquam, est, vt nostra excuset errata, commendet merita, auferat supplicia, conferat sempiterna gaudia.* Hactenus ille: quæ deuotè, & ardenter dicta de Vualeno, neque licuit, nec libuit præterire.

1 cap. 24.

---

1. *Ordo Vallis Caulium confirmatus ab Innocentio*: 2. *dubium, an idem, qui & Vallis Scholarium.* 3. *Bulla Pontificis*, 4. *in quibus instituta peculiaria.* 5. *Quid eisdem cum nostris commune; quid diuersum*: 6. *& quæ habeant ad nostrorum imitationem.* 7. *Miraculum Lifardi Hemmenrodensis*, 8. *& ante obitum vehemens tentatio*, 9. *à Deo præuenta.* 10. *Dictum obiter de duobus aliis Sanctis*: 11. *& quid contigerit Cellerario Heisterbacensi satis iucundum.*

CAPVT IV.

1. HOc anno lego confirmatum ab Innocentio Ordinem Vallis Caulium, sic dictum à præcipuo Monasterio, & cui reliqua subsunt, quem multi velut germen Cistercij, memorant: alij subiectum putant ipsius legibus. De eo, qui hoc tempore scribebat, Iacobus de Vitriaco hæc habet [a]: *In Episcopatu Lingonensi sunt quidam Fratres Monachi Deo amabiles, vt valdè Religiosi, qui de valle Caulium nominantur. Hi Cisterciensis Ordinis instituta, victu, & vestitu, & diuinis Officiis, & in omnibus aliis districtè, & diligenter obseruant*, &c. Hæc ille. Casanæus recentiori adhuc notitia de Habitu non dubitat, indéque putat ad nostros reducendos: *Sub hoc Habitu*, inquit [b], (Cisterciensi,) *est alius Ordo apud nos, vbi sunt tantùm Priores, qui est etiam sub Regula Beati Benedicti; qui dicitur Ordo Vallis Collium, seu potiùs Caulium, qui est caput in eorum Ordine, & habet multos Prioratus Vallis Sancti Benedicti iuxta Heduam, & Prioratus Vallis Crescentis prope Sedelocum, & plures alij, qui sunt modici prouentus; & in quolibet Prioratu sunt pauci Religiosi, & melius esset, quòd reducerentur in totum sub Habitu Cisterciensi; cùm Habitum eorundem deferant.* Hæc Casanæus, quæ eadem Arnoldus Vuionius, eundem referens [c].

2. Magnum Chronicum Belgicum, quod collectum ex Bibliotheca Ioannis Pistorij inter alios Scriptores Germaniæ circumfertur, Authores, incrementáque nouæ Familiæ distinctiùs prodit: nisi quòd tamen tempus quinquennio differt, nec Caulium, sed Scholarium Vallem nominat. *Anno*, inquit [d], *Domini M.CC.XII. nouus Ordo Vallis Scholarium cœpit in Diœcesi Lingonensi per Vuillelmum Anglicum, & Fratrem Richardum de Marcio cooperante illis, & totum disponente Domino Guillelmo Lingonensi Episcopo, Pontificatus sui anno quarto. Qui infra annos viginti Prioratus fecerunt XVI.* Hactenus ibi de eadem Familia, dubium, an de diuersa: etenim annus diuersam esse probat; & multò magis Regula, quam Augustinianam in ea seruari protinus subdit. Locus, & nomen, (paulisper licèt inuersum,) quin etiam parua temporis distantia, de eadem loquutum satis indicant. Certè ad instantiam Guillelmi Lingonensis litteras expeditas confirmationis ab Innocentio III. compertum est: cùm ad Rhemensem Ecclesiam postularetur successurus Alberico, qui pro Guidone fuisset subrogatus: quod an cum anno satis stare queat, aliorum linquo argumentis discutiendum. Litteræ, vt ex Regestis Vaticani nobis transmissæ, multa ex Cistercio sumpta illis confirmant: quædam præter, aut supra: sed nullam penitùs Cistercij memoriam faciunt. Quas tamen ob clariorem rei notitiam, & in gratiam Familiæ, quæ ab Authoribus, Cistercio adscribi solet, hîc inserendas censui. Sic autem habent [e]:

Priori, & Fratribus Vallis Caulium, Lingonensis Diœcesis.

Ex litteris Venerabilis Fratris nostri G. electi Rhemensis, accipimus, quòd cùm transiret per Diœcesim Lingonensem, vos inuenit in Valle Caulium nouellam institutionem Ordinis assumpsisse: de cuius meritis diligenter inquirens, nihil in eo nisi religiosum comperit, & honestum. Inuenit siquidem, prout eadem littera continebant, quòd inter vos vnus Monachorum, quem vos filij Monachi elegistis, debeat esse Prior: cui omnes Monachi, videlicet, & Conuersi, quorum societas vigesimum numerum non transcendit, tanquàm spirituali Patri reuerentiam, & obedientiam curatis exhibere: nullus vestrûm proprium possidebit. In Conuentu, singulis diebus, Missæ, & Horæ canonicæ cantabuntur. Priuatásque Missas, qui voluerint, celebrabunt. Capitulum tenebitis omni die, præter Festa duodecim lectionum: temporibus constitutis similiter laborabitis: & simul in Refectorio comedetis: carnibus, & sanguine nō vtentes. Prior vobiscum in Refectorio comedet, simili cibo, & veste contentus. A Festo Resurrectionis Dominicæ vsque ad Exaltat. S. Crucis bis comedetis in die: residuo temporis 3.

a Hist. occid. cap. 17.

b in Catalog. consider. 38. p. 4.

c in Lign. vit.

d sub Innocen. III.

e epist. Innocent. lib. 9.

sub ieiuniorum abstinentia transcursuri, pane, aqua, & uno pulmento contenti. In die Natiuitatis Dominicæ non cœnabitis, nec sexta feria in æstate, ubi Festum interuenit duodecim lectionum.

4. *Vinetis de redditibus, silentium seruaturi: fœminæ anteriores terminos non intrabunt, nec vos exteriores, excepto Priore, nisi causâ Ordinis. Prior tamen, si occupatus fuerit, vel ægrotans, vel urgens necessitas, vel eiusdem utilitas postularit, poterit unum, quem voluerit, destinare. Cilicia induetis ad carnem, eos, qui ferre non possunt, non cogentes: induetis grossæ lanæ vestes, non pelliceas habituri. Cum tunicis, cingulo, & caligis omnes iacebitis, & præter hæc vos, Filij Monachi, cum cuculla, nusquam, & nunquam super culcitris quiescentes. Erunt Nouitij vestri in Probatione per annum: & vos, Filij Monachi, à Matutinis usque ad horam laboris; & à Vesperis usque ad occasum Solis lectioni, orationi, & contemplationi vacabitis: exceptis, quos Prioris districtio pro aliqua necessaria causa duxerit retrahendos. Nos autem vestris iustis postulationibus annuentes, personas vestras, & locum, in quo diuino estis obsequio mancipati, cum omnibus, quæ impræsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum, &c. specialiter autem Ordinem ipsum, prouida deliberatione, de assensu Episcopi Diœcesani statutum, authoritate apostolica confirmamus. Datum Romæ apud Sanctum Petrum, quarto Idus Februarij, Pontificatus nostri anno nono.* Hactenus Litteræ confirmationis, insertis statutis, quæ confirmantur.

5. In quibus tamen duo interim obseruo: alterum est, Familiam Vallis Caulium, quam Pontifex confirmat, eandem esse cum ea, quæ Vallis Scholarium inuerso nomine, à compilatione Chronici Belgici, & aliis nominatur: quippe approbatam, commendatámque à Guillelmo Episcopo, qui Lingonis præfuisset, dum ad Rhemensem Sedem vocatus esset: alterum, quod superiùs adnotabam, in ipsius Instituto multa ex nostris, sed nihilominùs quædam omninò præter, quædam etiam & suprà posita esse. Neque enim vinum interdictum lege, nostris: neque duo pulmenta ieiunij tempore: non clausura perpetua, non cilicium continuum nostris impositum; quæ tamen continentur in hac formula. Sic nec taxatus personarum numerus nostris; neque in die Natalis cœna prohibita: atque id genus alia: ut non immeritò liceat dubitare, cur ab Authoribus nostris adscribantur ex solo Habitu: nam hunc non dubito cum nostro conuenire. Crediderim in Diœcesi Lingonensi natum Ordinem, sub umbra Claræuallis, & Morimundi, cùm multa ab ipsis hauserint, multò plura putatum accepisse: cùm maximè, quæ addita, interiora, (clausura excepta, eáque non omninò irrefragabili;) quæ exteriora, communia cum nostris essent. Certè, quod attinet ad diuina Officia, constat identitas ex ipsis Festis duodecim lectionum contentis in Bulla, ut inde liqueat falli, quicunque dixit, Regulam Sancti Augustini professos esse.

6. His potest addi efficacior adhuc ratio, sumpta ex aliis Litteris, quibus secundò approbatus idem Ordo (si tamen idem) per Honorium III. omnia ad imitationem Cisterciensium iubetur facere. Meminit harum litterarum Renatus Choppinus, sententiam magis earum, quàm verba addens [f]: *Vallis Scholarium Ordo*, ait, *confirmatus ab Honorio III. Martij septimo, anno M. CC. XVIII. in hanc sententiam. Quod tu, Fili Prior, & Successores tui, in omnibus Ecclesiis tui Ordinis, de more Cisterciensium, sine ulla temporalium exactione, visitationis officium impendatis; & tres primæ Filiæ ipsius Ordinis visitandi Matrem, de more Cisterciensium Fratrum habeant facultatem: ac, quod Priores forinseci semel in anno, tempore statuto, apud Ecclesiam vestram conuenientes in unum, celebrent more dictorum Cisterciensium, Capitulum Generale.* Hactenus ibi.

f lib. 1. Monast. tit. 1. n. 13.

7. Circa hoc idem tempus in Hemmenrode florebat Lisardus insignis sanctitatis Conuersus, reuelationibus, miraculisque clarus, de quo ita Cæsarius in suis Dialogis: [g] *Hic* (scilicet, Lisardus) *cùm esset homo benè natus, ut per humilitatem ampliùs mereretur, porcos Monasterij pascere non despexit, imò precibus idem officium obtinuit. Die quadam, cùm iuxta nemus gregem porcorum pauisset, vidit ibi duas arbores, quæ de uno trunco processerant: cui cùm una placuisset, dixissétque in corde suo: Deus, quàm idonea esset hæc arbor ad alueos porcorum! mox cecidit, ac si securi succisa fuisset.*

g lib. 10. cap. 54.

8. Hunc tamen Virum morti iam propinquum, ipsa in virtute, qua magis præcelluisset, permisit Deus tentari; sed non vinci. Referam ex eodem Authore consummationem eius, incerto anno; sed non multùm distante, quia sub Hermanno [h]: *In Hemmenrode Conuersus quidam fuit, natione Coloniensis, nomine Liffardus, vir satis humilis, ac mansuetus. Huius erat officio sues Monasterij custodire. Circa finem vitæ eius, sicut mihi retulit Dominus Hermannus, tunc Abbas illius, tali ordine tentatus est ab Spiritu superbiæ. Cùm esset senex, & diu porcos pauisset, talia cæpit in cogitationibus suis tractare: Quid est, quod ago? Homo sum benè natus: sed propter hoc vile officium omnibus amicis meis despectus: non ero diutius in hoc loco subulcus ad illorum confusionem: ex quo mihi non parcitur, recedam hinc. Qui cùm fixum teneret in animo, quòd manè recederet de Monasterio, tentationes diutius non valens sustinere, nocte eadem, cùm in lecto suo sederet, & vigilaret, persona quædam reuerenda illi apparuit, & ut se sequeretur, manu signauit.*

h lib. 4. c. 4.

9. *Mox ille surgens, calceamenta induit, & præcedentem sequutus, ad ostium Dormitorij venit: quo citiùs patefacto, simul ad ianuam accesserunt Ecclesiæ: quam, eadem potentia, considerans apertam, simul ingressi sunt. Ita ei signis erat importunus, ut non posset non sequi præcedentem. Cúmque duceretur per medium Chorum Conuersorum, & coram Altari Sancti Ioannis Baptistæ transiens, profundè inclinaret, & ordinatè, inclinauit & ille dicens: Benè fecisti sic profundè inclinando. Veniemésque ad meridionale ostium Ecclesiæ, per quod itur in Claustrum, viderunt illud ostium similiter apertum, quod ducit ad Cœmeterium. Vniuersa hæc ostia noctibus etiam clauibus firmantur. His visis, Frater Liffardus miratus est valdè; nec tamen ausus fuit illum interrogare: Tu quis es? vel, quo me ducis? Ingressis eis Cœmeterium, statim aperta sunt sepulcra omnia mortuorum: & cùm Conuersum duxisset ad hominem recenter sepultum, dicebat illi: Vides hunc hominem? Citò talis eris: quò vis ire? Quem cùm adhuc ducere vellet ad alia corpora putrida, multúmque fœtentia, cœpit Conuersus reniti, & clamare: Parce mihi, Domine, parce: non enim illa possum videre. Cui ductor respondit: Si non potes id, quod citò eris, videre, ut quid propter modicam superbiam vis de portu salutis recedere? Si ergo vis, ut parcam tibi, promitte mihi, quòd non recedas ab hoc loco. Et promisit ei. Quem cùm reduceret, mox clausa sunt sepulcra, clausa sunt post eos ostia singula: & cùm transiret ante Altare Conuersorum, ibique inclinaret, denuò de hoc eum commendauit; satis ostendens, quòd Deo placeret inclinatio profunda. Ingressis Dormitorium, statim post eos clausum est ostium: mox verò ut Conuersus in suum lectum se reclinauit, persona ducentis disparuit, & ab illa hora tentatio omnis cessauit.*

cessauit. Sic Virum Deus non passus est tentari supra id, quod poterat: sed obitui felici præparando, cum tentatione prouentum magis immisit. Memoratur 3. die Iunij: sed credo, vt aliqua magis, quàm quia certa.

10. Hæc eadem tempora illustrarunt duo Fratres, vterque miraculis illustris, sed anonymus; alter quidem incertæ Domus Monachus, alter Eberbacensis Conuersus, de quibus idem Author lib. 10. [l] *In Eberbaco Conuersus quidam extitit, homo simplex, & bonus, ætatis decrepitæ: huic Dominus tantam contulerat gratiam, vt tactu manus eius, diuersæ infirmitates fugarentur: quod vbi sæcularibus compertum est, ex vtroque sexu, tam diuites, quàm pauperes, gratia sanitatum ad Monasterium confluentes, virtutem benedictionis eius senserunt. Ex quorum concursu videns Abbas Fratrum quietem turbari, & domum in expensis non modicùm grauari, eidem Conuerso, ne alicui sæculari de cætero manus imponeret, præcepit. Ex illa hora in eo cessauit virtus miraculorum.* Hæc de Conuerso: de Monacho sequentia sequ. cap. *Retulit nobis nuper Abbas quidam Ordinis nostri, de quodam Monacho, cui tanta à Domino concessa est gratia, vt virtute vestimentorum eius multi sanarentur. Sæpè, si tamen adhuc viuit, dum Fratres vestes eius induunt, vel cingulo se cingunt, sanantur.* Vnum, aut alterum miraculum fecisse cunctis pro magno; Cistercio sub felici illa ætate, vel ipsum habituale donum adeò frequens, vt ne nomina obtinentium memorarentur.

l lib. 10. c. 5.

Subiungam aliud iucundum sanè relatu, quod idem Author narrat, Richuuino suæ Domus Cellerario contigisse circa hoc tempus, nempe, cùm adhuc inter Philippum, & Ottonem bella flagrarent [k]: *Richuuinus*, ait, *Cellerarius noster cùm die quadam, tempore discordiæ inter sæpedictos Reges de Colonia exiret, non procul ab Vrbe plures armatos ex latere stratæ publicæ in suis dextrariis sedere conspexit: quibus visis, cùm satis timeret, vnus ex eis cursu rapidissimo ad eum veniens, equum eius per frænum tenuit, quem his verbis superbè alloquutus est, dicens: Domine Monache, descendite: oportet me habere equum istum. Vix verba finiuerat: & ecce Dominus non verbo, sed tonitruo prædoni pro seruo suo respondit. Nam, cùm tota illa die nulla fuissent audita tonitrua, ictus tam validissimus inopinatè personuit, vt equus satellitis, genibus terram peteret, & ipse nutantis tergo vix inhæreret: moxque manum à fræno Monachi retrahens, ait satis humiliter: Ite in pace: bonus enim vir estis. Cui ille regratians lætus processit, diuinitùs se liberatum recognoscens. Hæc mihi idem Richuuinus ore suo confessus est.* Hactenus ex Cæsario, qui cunctos nouerat. 11.

k lib. 10. cap. 30.

---

1. Acta Capituli, 2. & Tuta Insula, Virorum fundatio vnica. 3. Monasterium Pratorum Beatæ Virginis. 4. Sancti Apri, 5. & Sancti Bartholomæi Conuentus vniti, 6. itémque Fusenich, & Beati Thomæ. 7 Mons Sancti Saluatoris, 8. & in eo conuersio miranda iuuenculæ Helsuuindis, 9. sub qua Moniales translatæ ad Porcetum, de quo inferiùs.

CAPVT V.

1. MIRVM est, quantùm Venerabilis Arnaldus à legibus condendis abhorruerit; seu quàm non necessariæ suis temporibus: vix totis decem, quibus præfuit, annis, vna, vel alia, atque hæc religiosæ magis, quàm præceptiuæ: *Quòd commemoratio B. Catharinæ cum Missa fiat, sicut Priscæ Virginis, septimo Kalendas Decembris. Quòd corpora defunctorum propter fœtorem, si fortè intolerabilis fuerit, ante Tertiam sepeliantur.* Nec quicquam aliud hoc anno decretum lego. Crediderim orationes pro causa fidei iussas continuari per totum Ordinem, & pro Petro, & Abbatibus, qui hæresibus extirpandis relicti fuerant.

2. Non plus nos detinebunt Fundationes, quippe vna sola notatur in Chronologia: de Tuta Insula in Noruegia, quam octauo Kalendas Aprilis cœpisse tradit. Hanc in genesibus in linea Claræuallis locatam lego: genitam Lisa, Fontium in Anglia neptem, sitámque in Episcopatu Sodriensi. Abbati Sanctæ Mariæ de Tuta Insula Ordinis Cisterciensis scribit Honorius Papa IV. Perusij, pridie Idus Aprilis, Pontificatus ipsius anno primo, nisi quòd tamen non Sodriensis Diœcesis, sed Nidrociensis Domus in eis dicitur; quam Sedem Archiepiscopalem in Noruegia, ab Eugenio III. institutam. Authores tradunt. Hæc mihi tantùm nota de Tuta insula: neque aliæ Fundationes huius anni virorum saltem; nam fœminarum quædam recensendæ: & quidem Aubertus Miræus Monasterium Pratorum Beatæ Virginis iuxta Coloniam hoc anno tradit fundatum verbis sequentibus [a]:

a In Chronico Cist.

3. *Anno 1207. fundatum, & constructum est Monasterium Pratorum B. Virginis, vulgò*, Benden, *extra Coloniam Agrippinam, iuxta oppidum Bririlense à nobili Matrona Margareta ab Herssels, cuius stemmatis nomenclatura vsque hodie perseuerat. Hoc Cœnobium multas vicissitudines passum, aliquoties totum conflagrauit. Primò quidem anno M.CCC. LXXXIII. quando omnia ædificia vna cum templo perierunt. Restaurata deinde à Canonico ex Officiali quodam Coloniensi. Deinde verò anno M. D. III. sub Abbatissa Dorothea Ruttenbac, iacuitque tunc temporis ad vigintitres annos desertum, Monialibus hinc inde dispersis; paucis verò in vili tugurio miserè delitescentibus, donec Christina Ruttenbach, Abbatissa, exiguo peculio instructa, illud reædificare cœpit. Non potuit tamen, nec ipsa, nec sequentes aliquot Abbatissæ hoc opus perficere, donec demum Christina Gebels, anno millesimo quingentesimo octuagesimonono electa, singulari diligentia, & labore ex omnibus difficultatibus emergens, extremam manum addidit. Ex hoc Monasterio originem sumpserunt Conuentus ad Sanctum Aprum Coloniæ, & duo alia Monasteria in superiori Germania.* Hactenus Aubertus Miræus de Matre, & Filiabus, quarum, cùm annus certus ignoretur, hîc, vel obiter mentio facienda fuit.

Cæterùm Monasterij ad Sanctum Aprum Virginum Cisterciensium, quod ad Sanctum Bartholomæum etiam dici consueuit, inuenio aliam memoriam non contemnendam apud Erhardum de Vbensheim, Monachum Carthusianum, in suo, quem vocat, Thesauro Agrippinensi: vbi & deuotis, baiulantis Crucem Christi, redditis stationibus celebrari in Germania, & secundæ eius Domus nomenclaturæ rationem narrat: quam ad maiorem, clarioremque notitiam, quandiu alia occasio non se offerat, in gratiam mei Lectoris hîc transcribam [b]: *Hæc in Ecclesia* 4.

b in Sacrario Agrippinæ.

clesia non procul à porta honoris sita, Beato Apro Martyri sacra, Virgines Sancti Bernardi Christo laudabiliter seruiunt: in qua sepulcrum ad natiuam Dominici formam, cuiusdam Coloniensis, nomine Ioannis Mentenbaver, qui in Terra Sancta peregrinatus fuit, deuotione, anno M.CCCC.XCVI. constructum cernitur, à quo incipiendo omnes casus Iesu Crucem baiulantis, pulcherrimis statuis, & imaginibus, vsque ad Caluariæ locum, quem ad Sanctum Gereonem constituit mensuratum, erecta ibi Crucifixi lapidea imagine, miraculis clara exprimi curauit, suaq; huius deuotionis ingentem posteris occasionem præbuit ad eandem.

5. *Causa verò alterius templi huius appellationis, quæ est ad Sanctum Bartholomæum, hæc est. Erat olim extra ciuitatem, ante portam honoris, Monasterium Religiosorum eidem Apostolo dicatum. Qui cùm professionis suæ obliti, ad tantam deuenissent impietatem, vt rapinas, & latrocinia exercerent, inde illis eiectis, & deletis, Monasterium illud sacratis Deo Virginibus nobilibus, & patriciis Coloniensibus traditum fuit. Orto verò anno M.CCCC.LXXIV. bello Nouenensi, ne quid detrimenti ex Monasterio illo vrbi eueniret, eo ab amplissimo Senatu Coloniensi penitùs demolito, Virgines illæ ad hoc Sancti Apri Monasterium (quandoquidem aliarum etiam Monialium clausuram, ex quarum contributione ipsum Sancti Apri Sacellum ampliatum fuit, tunc sibi vicinam haberet) translatæ sunt; Claustralibus illis bonis conditionibus ad Sanctum Bonifacium, sicut ibi claret, liberè cedentibus. Porrò Ecclesiæ huius dedicatio quotannis Dominica secunda post Pascha peragitur.* Hactenus ibi Erardus Carthusianus, qui Author Operis.

6. Surrexerant circa idem tempus & alia duo in eadem Prouincia, quorum video Cæsarium meminisse, nec mihi aliunde notitia, quàm ab ipso. Memorat autem occasione duarum sororum, quarum feruens conuersio hîc etiam nobis simul cum eisdem Cœnobiis, narranda erit [c]: *Domina Methildis* (ait) *Magistra hodie in Fusenich, cùm haberet parentes ditissimos, & ad sæculi nuptias nutriretur, adhuc in ætate tenera constituta, se solo Christo velle desponsari, Monialémque fieri, quotidie protestata est. Cúmque blanditiis, siue minis non posset auerti, die quadam vestibus purpureis contra voluntatem induta, Matri respondit: Etiamsi feceritis me auream, non poteritis mutare propositum meum. Tandem tædio affecti parentes eius, cùm eam locare vellent in prædicto Monasterio Sanctæ Vvalburgis, nec esse posset, eò quòd completus fuisset statutus numerus Sororum, in Fusenich conuersa est, vbi adeò profecit, vt non multò post, licèt adhuc adolescentula, Magistra efficeretur. Quam post annos paucos, Aleidis, soror eius, carnali marito viduata, & ipsa adhuc adolescentula, sequuta, in eodem loco facta est Priorissa: quarum exemplo, quædam earum cognata, timore parentum de Diœcesi Traiectensi in habitu viri egressa, apud Sanctum Thomam, quæ est Domus Ordinis nostri, in Episcopatu Treuerensi posita, se conuertit. Hanc, cùm soror imitari vellet, à parentibus capta est, & viro tradita. Spero autem, quòd Deus tam feruentem conuersionis voluntatem non relinquat irremuneratam.*

c lib.1.c.42.

Crediderim & fundatum sub hoc tempus Monasterium Montis Sancti Saluatoris, quod postmodum ad Porcetum translatum est peranriquius Cœnobium. 7. Neque enim aliter potuisset Helsuuindis, ingressa puella post annos quindecim, nempe, M.CC.XXII. quo suos Dialogos Cæsarius scribebat, Abbatialem obtinuisse curam inter Sorores: de eius Monasterij initiis nihil inuenio: at de excellenti, planéque admiranda conuersione iuuenculæ prædictæ, circa ipsius initia, idem qui suprà Cæsarius hæc narrat verba [d]:

d lib.1.c.43.

8. *Laudabilem, imò satis mirabilem Domine Helsvuindis Abbatissa de Porceto conuersionem tibi replicabo. Hæc, cùm esset Arnoldi Sculteti Aquensis, viri potentis, diuitisque filia, sic ab ineunte ætate feruebat zelo conuersionis, vt matri frequenter diceret: Mater, fac me Monialem. Solita enim erat cum matre ascendere Montem Sancti Saluatoris, in quo tunc manebat Conuentus Sororum de Porceto. Die quadam per fenestram coquinæ latenter intrans, Dormitorium ascendit, & puellæ cuiusdam cucullam induens, cum cæteris Chorum intrauit: quod cùm matri abire volenti per Abbatissam innotuisset, illa putans iocum esse, respondit: Vocate puellam, oportet nos ire. Venit illa intrinsecùs ad fenestram dicens: Monialis sum, non ibo tecum. Mater verò timens maritum, respondit, Modò tantùm venias mecum: & ego patrem tuum rogabo, vt te faciat Monialem. sicque exiuit.*

9. *Matre verò tacente, contigit, vt iterum Montem ascenderet, filia dormiente; quæ cùm surrexisset, matre in Ecclesia quæsita, & non inuenta, in Monte eam esse suspicans, secuta est sola: & per prædictam fenestram ingressa, rursum Habitum induit, matrique roganti, vt exiret, respondit: Amodò me non decipies. verba sibi promissa replicans. Matre verò multo timore recedente, pater cum fratribus furibundus ascendit, fores effregit, filiam vociferantem eduxit: cognatis, qui eam auerterent, commisit: quibus illa, nondum, vt puto, nouem annorum, tam sapienter respondit, vt mirarentur. Quid plura? Episcopo Leodiensi patrem, & eos, à quibus educta fuerat, excommunicante, loco restituta est, & post annos paucos ibidem in Abbatissam electa.* Ita Cæsarius. Qui, quanuis dicat, electam post annos paucos, habita ætatis consideratione: haud tamen quæ nouennis ingressa est, potuit non expectare saltem, quoadvsque maturiorem paulisper ætatem ingrederetur. Adde Conuentum cum Abbatissa, & Monialibus præcessisse ingressum, eóque necessariò incepisse ante hunc annum. Porrò de Porcetensi Abbatia longè antiqua, quam olim Monachorum Nigrorum fuisse constat; & qua ratione Cisterciensibus Monialibus Montis Sancti Saluatoris tandem concesserit, ex eodem Cæsario, nam paulò adhuc recentiùs, dicturi sumus.

1. Sancti Petri Martyrio felix annus: 2. qui vocatus à Tolosano Comite, 3. nec dolis eius facilis, 4. ferocem eum, at minacem experitur. 5. Missi satellites, qui Sanctum interficerent. 6. Pretiosa mors, & cura de rebus Fidei, & de munere Inquisitoris sibi iniuncto. 7. Sancti de suo Martyrio Prophetia. 8. Congregatum Concilium Episcoporum, 9. & delatum flagitium ad Innocentium, vulgante fama. 10. A quo litteræ datæ reddendæ sequenti capite.

CAPVT I.

1. SEQVITVR annus salutis ducentesimusoctauus supra millesimum; Cistercij vndecimus, centesimúsque, Beati Martyris Petri rubescens sanguine: quo religiosè, & feruenter pro Christo fuso, illustrauit Ecclesiam; & sacrosanctæ in Hæreticos indaginis munus sibi iniunctum, sacrificio cruento, sed non minùs glorioso, consecrauit. Quippe hæc illi, & nostris vnica gloria cum gratiarum actione memoranda: illi, seruasse fidem vsque ad mortem; nostris, vt primos munus incepisse, sic etiam primos tribunal dedicasse; haud aliter ostendendùm adamantinum, adeóque inconcussum errantium malleis, quàm si sanguine Agni (sic Petrum Innocentius Papa vocat *) veluti perficiendum, præparetur: tum vt sacto cruore velut irriguum, atque ex imbre cœlesti fœcundatum, in eam cresceret segetem, quam hodie impleisse videmus Ecclesiæ horrea. Rem ipsam totam, qualiter euenerit, depingam breuiter; eandem mox Innocentij Papæ Litteris, & quidem luculentis, confirmaturus.

* c. sequ. n. ...

2. Fefellerat non semel Raymundus Comes fidem datam Legatis, præcipuè Petro; quòd à Petro præ aliis vrgeretur, Hæreticos auxilio destituere, atque pacem firmare cum Catholicis; quæ duo necessaria videbantur extirpandis erroribus, atque errantibus ad viam reducendis; seu, si renuerent, securiùs castigandis. Hinc anathema indictum aduersùs ipsum: quod vir Hæreticus, atque Hæreticis consentiens, (non, quia timeret, sed ne ipse in contemptum aliorum Principum, ac terra eius in prædam deueniret, si apostata vilis declararetur,) conabatur eludere, obedientiam, quam factis abhorrebat, simulans verbis. Quippe fides humana vilescebat contemnenti diuinam; & virtutem ex vtilitate sola pensanti, nihil inhonestum videbatur, quod fructuosum. Ergo accersiri Sanctum ad se iubet, atque eius Collegam (puto Guidonem, gerentem Arnaldi vices: nam Radulfus iam dudum sublatus erat,) & se Ecclesiæ Romanæ verum filium, Euangelij cultorem, ac Fidei, à suis parentibus acceptæ propugnatorem fidum, velut hostem tractari: atque eandem Ecclesiam, non vt Matrem, sed vt nouercam agere in ipsum, quem pelleret è gremio, conquerebatur. Quod suum ob crimen subiacuisset anathemati? Quam contumaciæ vel minimam speciem præsetulisset? Cur arma, quæ in Hæreticos deberent, in Principem Christianum exercerentur? Imperent, iubeant, quæcunque iusta fuerint; promptum sibi ad obsequium animum esse: neque vllum se mandatum, si ratione subsistat, detrectaturum. Pacem cum hostibus componere non posse, nisi propria amittat; quod nulla lex Iustitiæ, nulla æquitatis iura patiantur. An ex eodem fidei prætextu, quam æquè omnes defenderent, solus ipse spoliandus, vt alij ditarentur ex eius bonis? Recipiat ea, super quibus præliabantur: tunc demum pacem vel vltrò compositurus. Sed neque Hæreticos de Prouinciis suis pellere tutum sibi, aut honestum, ne vacuæ remanerent; & qui homines subditos habebat, solis oppidorum ruinis dominaretur. Tum bellum qualiter gerendum sine militibus? aut quam sibi potentiam inter contrarios, nisi sanguine, & ferro comparandam? Potiatur rerum, quocunque possit milite: in quo quis vnquam quæsiuit Religionem, & non magis virtutem, & robur mentis, & corporis? Inde cùm res per arma sibi firmauerit, examinandam fidem: & se duce, vel eos, per quos vicisset, ad voluntatem Ecclesiæ compescendos.

Hæc, & similia Comite iactante, facilè per Legatos cognita fraus, longa præcipuè experientia edoctos ingenium hominis: & quod in simulantem obedientiam suspensum fuerat, reuocatum anathema in rebellem; ac Comes contumax ab Ecclesia Dei præcisus, vitandus cunctis, æmulis impetendus, publica fuit sententia, velut expositus. Tum verò ipse spirans minarum, necísque aduersùs veros Saluatoris Christi Discipulos, detectis versutiis, quod ibidem non poterat, (erat enim in Villa Sancti Ægidij, vbi plures Catholici,) se vbi posset facturum, tandem edixit: & neque mari, neque terra tutos, qui in se præsentem ausi; atque eius obedientia, humilitatéque, in sui ipsius contemptum abusi essent. Intercessit Venerabilis Abbas Sancti Ægidij, intercessère Magistratus populi, vt Comitem placarent, (nam Legatos nihil aliud posse facere, quandiu Comes proteruus, perspicuum erat:) sed semel effusus pudor irretractabilis: & qui Deum iam dudum abiecisset, cùm primùm etiam hominibus se prodidit, nullo iam fræno valuit retineri. Id Cleri, & populi totius consilium fuit, vt seruos Dei discedentes prosequerentur; exhibituri reuerentiam Sanctis, periclitantibus tutamen, & iustam defensionem oppposituri. 3.

Inter hæc Comes furore, & ira percitus, atque ex ipsa oppidanorum resistentia efferacior effectus, duobus satellitibus vocatis, quos Hæreticos nouerat, eóque ad quodcunque flagitium paratiores; in mandatis dat, vt Viros Sanctos, quasi idem iter acturi, prosequerentur, atque ibi tandem Petrum trucidarent, in quem atrocior ira, vbi à populo Sancti Ægidij, qui eos comitabatur, desererentur. Ventum erat ad ripas Rhodani fluuij, vnde iam tutius iter, & Sancti Viri sine aliquo periculo progressuri quò vellent, iudicabantur. Ibi pausatum à cunctis nocte illa, vt manè Sancti Rhodanum transirent; oppidani, accepta benedictione, læti, & alacres ad propria reuerterentur. Sequenti die, celebrata de more Missa, & Sancti Viri refecti 4.

Corpore

Corpore Christi: dimissus populus; atque ipsi cum duobus, quos socios viæ inuenisse gratulabantur, Rhodanum pertransibant, cùm ecce vnus, è duobus satellitibus, qui Petri dudum vestigia sequebatur, lanceam vibrans, eundem Sanctum per medias costas perfodit, viscera penetrans, ferrúmque impium traducens vsque ad pectus. Conuertit Sanctus caput ad ictum lanceæ, & sacrilegum videns parricidam, id vnum verbum protulisse fertur; quod Christus in Cruce, quod Stephanus inter medios lapides dixit, cùm morti vterque ab impiis adigeretur: *Deus tibi dimittat: & ego dimitto.* De hoc immani Comitis flagitio, & Sancti Viri morte pretiosa, Vincentius Belluacensis hæc habet verba [b].

b lib.19. cap. 101.

5. *Petrus de Castro Nouo, Monachus à Papa Legatus, Comitem Tolosanum excommunicat; & Comes ei apud Villam Sancti Ægidij satisfactionem de commissis pollicens vocat: nec tamen vult satisfacere; sed mortem ei comminatur publicè. Itaque Legato recedenti, duo seruientes Comitis se adiungunt, & in eodem hospitio pariter hospitati sunt. Manè Petrus celebrat, & dum ad flumen veniunt, vnus è duobus ipsum lancea ferit posterius inter costas: qui percussorem respexit, ac verbum istud sæpius repetiit: Deus tibi dimittat: & ego dimitto post modicum verò vitam finiuit.* Eadem habet Sanctus Anthoninus [c], aliíque, quos longum esset in præsenti recensere. Ludouicus de Paramo, recentior, sed grauis Author [d], nescio quem sequutus ex antiquioribus, Romam versùs arripuisse Petrum iter, cùm mortem subiit, scribit in hæc verba: *Sanctissima, inquit, Inquisitionis officium eo tempore sumpsit exordium, quo impiis erroribus, & blasphemiis execrabilibus Albigensium Comitatus Tolosanus infectus, & penè extinctus erat. Tunc enim gloriosus Deus Innocentio III. Summo Pontifici, eam mentem immisit, vt Petrum Monachum de Castro Nouo, virtutis & Religionis gloria florentem, crearet Legatum, & ad illam Prouinciam ad Christum Seruatorem nostrum reducendam mitteret. Qui cùm primùm eò peruenit, maximam adhibuit diligentiam, vt viros illius Prouinciæ nobiliores ad Fidem catholicam reuocaret, præcipuè Tolosæ Comitem Raymundum quartum. Cuius auxilio, & potentia Albigenses Hæretici in magnam insolentiam proruperunt. Sed, cùm Legatus apostolicus nihil proficeret, (quòd Raymundus magna esset obstinatus pertinacia,) illum sacrorũ communione priuauit, minas eiusmodi nihili ducentem, negotióque infecto Romam profectus est. Verùm, cùm Raymundus in eum ira scandesceret, satellites misit, qui vnum obsidentes, Legatum apostolicum vulneribus confoderunt.* Hæc Author ille, quamuis, quod attinet ad Romanum iter, nequaquam nobis constet, vnde hauserit.

c de orig. S. Inquis. lib.2. tit.1.c.2.

d ....

6. Vtcunque fuerit, post verba illa prolata verè Christiana & verba Christi reddentia; quibus & occisori suo pepercit, & pro eo exorauit, vt non periret; dicitur contulisse cum suis sociis, deliberasséque, quæ pro fidei negotio facienda forent: id, quod ex Litteris Innocentij Papæ constabit inferiùs. Tum demum cunctis prouidè dispositis, ac sibi soli vacans, quia soli Deo, resolutus in lacrymas, non tam dolore vulneris extortas, quàm mentis iubilo, quæ patriam illam cœlestem præstolabatur: simul erumpens in hymnos, laudésque, deficiente paulatim calore cordis, purissimum Deo tradidit spiritum, æterna gloria in Cœlis coronandum. Hic Sancti Martyris felix, & faustus transitus; si causam mortis libeat intueri, nulli inferior; si constantiam morientis, multis illustrior: & charitate credendus excelluisse, in quo nullum, vel minimum timoris indicium fuit. Gloriosum corpus ad Villam Sancti Ægidij relatum est, Clero, & populo honorificè asportante Reliquias sacras, ac sepulcro mandante cum reuerentia in Claustro Monachorum, loco neque eminenti, neque communi: nempe, ne Martyri, sed nondum declarato, aut nullam penitùs minùs religiosè, aut nimiam inconsultè venerationem exhiberent. At non diu fidelis Christi testis caruit suæ testimonio sanctitatis. *Cùm corpus eius* (ait Petr. Vallsarniensis [e]) *ex Claustro Monachorum Sancti Ægidij, vbi priùs fuerat tumulatum, post longum tempus in Ecclesiam transferretur, ita sanum inuentum est; & illæsum, ac si ipsa die fuisset tumulatum; mira etiam odoris fragrantia de corpore Sancti, & vestibus emanauit.* Hanc translationem sequenti anno adscribunt quidam alij Scriptores, quò & nos referemus.

e Hist. Albig. cap. 12.

7. Gloriosum hoc Confessoris Christi certamen prophetatum ab ipso non multò antè, optatúmque, velut quo medio Christianæ Religionis incrementa latè procederent, atque Hæreticorum ebullientium perfidia compesceretur, idem, qui suprà, Petrus Vallsarniensis [f] tradit alio in loco. *Dicebat enim vir bonus,* (scilicet, Beatus Petrus de Castro Nouo,) *Sicut ab illis audiui, qui ab illius ore audierunt sæpius. Negotium, inquiebat, Iesu Christi, in partibus istis, nunquam prosperum sortietur effectum, donec aliquis de nobis Prædicatoribus, pro defensione fidei moriatur: & vtinam ego prior persecutoris exciperem gladium.* Hæc Sanctus Pater inter optantem, prophetantémque; atque verè se ipsum offerentem hostiam Deo in odorem suauissimum: quam oblationem, vt semel acceptatam à Deo vidit, non dubitauit, neutro se fructu fore defraudandum. Inde non mirum subiisse Martyrium placido vultu, per quod sibi coronam, augmentũ fidei, atque hæreticæ prauitatis excidiũ præstolabatur.

f Hist. Albig. cap. 64.

8. Inter hæc Guido, & cæteri Abbates, quin & Episcopi Narbonenses, Cõcilium celebrant, vt tanto malo remediũ quærerent; & quæ ex fidei negotio viderentur, communicatis consiliis, dispensarent. At quid ibi decretũ sit, & qualiter, & qui Legati ad Innocentium missi, designato Fulcone, ne quid sine Cistercio perageretur, Petrus Vallium Sarnay [g] ita describit: *Videntes igitur Prælati Narbonensis Prouinciæ, & alij, quos tangebat negotium pacis, & fidei, decessisse bonos viros, Oxomensem Episcopum, & F. Petrum de Castro Nouo, & F. Radulphum, qui fuerant prædicationis in terra prænotata Principes, & Magistri; animaduertentes, quòd eadem prædicatio etiam iam peregerit ex parte maxima cursum suum, nec multum profecerit, imò penitùs fructu frustrata sit exoptato; ad pedes Summi Pontificis iudicant transmittendum. Accingunt ergo se Viri Venerabiles Fulco Tolosanus, & Nauarrus Consoranensis, Episcopi, Romámque properant, supplicaturi Domino Papæ, vt periclitanti in Narbonensi Prouincia, & Bituricensi, & Burdegalensi pro pace Ecclesiæ, & quasi penitùs naufraganti, manum porrigat adiutricem.* Hæc ab Episcopis, Abbatibúsque facta in Gallia.

g Hist. Alb. cap. 9.

9. At Innocentius, cùm fama diuulgante execrandum flagitium cognouisset, atque de omnibus eius circumstantiis sufficienter instructus, zelo Christi, & fidei succenderetur; in occisores primò, fautorésque indixit anathema: pulsatis campanis, & accensis candelis, singulis diebus Festis, per omnes terræ Ecclesias publicandum: mox in Raymundum Tolosanum Comitem speciali præsumptioni obnoxium, si non conuictũ, quã anteà promeruisset, multis flagitiis, & quã dudũ ob Hæreticorũ defensionem ligatus esset, nouo hoc titulo sententiã eandem innouans per Episcopos mandat denunciari: tertiò eundem publicum, & communem hostem Ecclesiæ, (non solùm in persona mulctandum, verùm in bonis) fidelium gladiis;

terram ipsius expugnationi, prædæque expositam voluit, Cruce contra illum, vt contra Saracenos, prædicanda: necnon eisdem indulgentiis concessis Cruce signatis ad eam expeditionem, quæ transfretantibus ad terram orientalem pro locis sacris restaurandis concederentur. Demum, vt omnes Abbati Cisterciensi, & Episcopo Consoranensi eius Collegæ (dubium, an tunc, an anteà subrogato pro Radulpho, aut Petro) in cunctis assistant, obediántque, districtè præcepit: Litteris super his omnibus datis, quæ & eximiè commendant Martyrem Christi, & ad vltionem sanguinis illius clamantis de terra viriliter accingunt Christianum Orbem: quas vniuersam Historiam complectentes sequenti capite ad litteram transcribam.

Interim adnoto redditas à Petro Vallium Sarnay in Historia Albigensium [b] non aliter narrante Martyrium Sancti, quàm easundem fideli transcriptione. 10.
Cæterùm etiam, transcriptas ex Vaticano, collatásque, ac per omnia concordantes, & transmissas ab vrbe: nec diuersas ab his, quas Petrus refert, authenticas apud nos extare: sicut & plures ex hactenus adductis, & ex multis inferiùs referendis. Quod ideò volui monuisse meum Lectorem, ne in aliquo hæreat; atque vt his, quæ ingenti labore, sumptúque, nec aliter potuimus obtinere, partio ipse fruatur, nec dubia fide. Porrò Innocentij Litteræ, quæ ante Episcoporum aduentum in Vrbem Romam, paulò post mortem Sancti datæ sunt, dignæ, quæ ab Innocentio scriberentur, & quæ à cunctis legantur, ita habent.

---

1. Innocentij ad omnes Christi fideles patentes Litteræ, 2. de nece inuicti Martyris Petri de Castro Nouo, 3. narrantes factum, 4. & flagitium execrandum 5. Anathema in authores eius indictum: 6. & prouocati ad vindictam Christi fideles. 7. Proscriptus Raymundus, 8. publicata illius oppida: 9. & Episcopi in ipsum animati. 10. Bellum item indictum à Pontifice, 11. si tandem quomodo, aut tolli de medio posset, aut reuocari. 12. Quid de miraculis Martyris gloriosi.

CAPVT II.

1. a Hist. Albig. cap. 8. INNOCENTIVS *Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis, & nobilibus Viris, Comitibus, Baronibus, & vniuersis militibus per Narbonensem, Arelatensem, Ebredunensem, Aquensem, & Viennensem Prouincias constitutis, Salutem, & apostolicam benedictionem.*

Rem credulam audiuimus, & in communem luctum Generalis Ecclesiæ deducendam. Quod cùm sanctæ memoriæ Fr. Petrus de Castro Nouo, Monachus, & Sacerdos, vir inter viros vtique virtuosus, vita, scientia & fama preclarus, ad euangelizandum pacem, & confirmádam fidem in Prouincia Occitana cum aliis destinatus, in commisso sibi ministerio laudabiliter profecisset, & proficere non cessaret: quippe qui plenè in schola Christi didicerat, quod doceret; & eum, qui secundùm doctrinam, & fidelem obtinendo sermonem, in sana poterat exhortari doctrina, & contradicentes reuincere: paratus omni poscenti reddere rationem, vt poterat vir in fide Catholicus, in lege peritus, in sermone facundus; concitauit aduersùs ipsum Diabolus ministrum suum Comitem Tolosanum Raymundum, qui cùm pro multis, & magnis excessibus, quos in Ecclesiam commiserat, & in Deum, sæpè censuram ecclesiasticam incurrisset; & sæpè, sicut homo versipellis, & callidus, lubricus, & inconstans, pœnitudine simulata fuerat absolutus; tandem odium continere non praualens, quod ceperat contra ipsum, eò quòd noueras in ore eius verbum veritatis, ad faciendam vindictam in nationibus, & increpationes in populis; ac eò fortiùs in eodem Comite, quo magis pro maioribus erat ipse facinoribus increpandus; tam eum, quam Collegam suum apostolicæ Sedis Legatos ad Villam S. Ægidij conuocauit, promittens super cunctis, quibus impetebatur capitulis, satisfactionem plenariam exhibere.

2. *Cùm autem conuenientibus illis in villam prædictam præfatus Comes salutaria monita sibi facta, modò velut verax & facilis promitteret se facturum, & modò velut fallax, & durus ea prorsus facere recusaret; volentibus illis demum ab eadem villa recedere, mortem est publicè comminatus, dicens, quòd quocumque, vel per terram diuertant, vel per aquam, diligenter eorum obseruaret egressum. Et confestim dictis facta compensans, complices suos ad exquisitas insidias destinauit. Cúmque verò, nec precibus dilecti Filij Abbatis S. Ægidij, nec instantia Consulum, & Burgensium, furoris sui mitigari insania potuisset; ipsi eos, inuito Comite, nimiúmque dolente, cum armata manus præsidio, prope ripam Rhodani fluuij deduxerunt; vbi nocte quieuerunt instante, quibusdam eiusdem Comitis satellitibus, ipsis prorsus ignotis, hospitantibus cum eisdem; qui sicut apparuit in effectu, sanguinem quærebant eorum.*

3. *In crastino itaque, mane facto, & Missa celebrata de more, cùm innocui Christi Milites ad transitum se fluminis prepararent, vnus de prædictis Satanæ satellitibus lanceam suam vibrans, prænominatum Petrum, supra Christum petram immobili firmitate fundatum, tanta proditionis incautum inter costas inferiùs vulnerauit. Qui priùs ipsum respiciens percussorem, & Christi Magistri sui* [a], *cum B. Stephano* [b] *secutus exemplum, dixit ad ipsum: Deus tibi dimittat, quia ego dimitto, pietatis, & patientiæ verbum sæpiùs repetendo. Deinde sic transfixus, ne acerbitatem quidem illati vulneris spe cœlestium est oblitus: & instanti suæ pretiosæ mortis articulo, cum ministeriy suisociis, qui fidem promouerent, & pacem non desinens ordinare, post instas orationes in Christo feliciter obdormiuit. Qui profectò cùm ob fidem, & pacem, quibus nulla est prorsus causa laudabilior ad martyrium, sanguinem suum fuderit, clari iam, vt credimus, miraculis coruscasset, nisi hoc morum incredulitas impediret. De quorum similibus in Euangelio legitur, quia ibi virtutes Iesus non faciebat multas* [e] *propter incredulitatem eorum: quia quanquam lingua non fidelibus, sed infidelibus sint in signum; Saluator tamen præsentatus Herodi, qui teste Luca* [d], Valdè gauisus est viso ipso, *pro eo, quod signum aliquod ab eo fieri sperabat; & facere dedignatus est signum, & reddere interrogati responsum: sciens, quia incredibilitate signorum, non credulitatis inductio, sed vanitatis illum admiratio delectabat.* b Lucæ 23. c Act. 7. e Matth. 14. d Lucæ 23.

4. *Licèt autem ipsa praua generatio, & peruersa Prouincialium non sit digna, vt tam citò, sicut forsitan ipse quærit, de suo sibi Martyre signum detur; expedisse tamen credimus, vt vnus ipse pro ipsis* [e], Ne tota pereat, *mereretur: quæ contagio hæreticæ prauitatis infecta, per* e Ioan. 11.

per interpellantem occisi sanguinem, à suo melius renocetur errore. Hoc est enim vetus sacrificium Iesu Christi: hoc miraculosum ingenium Saluatoris, vt cùm in suis esse victus putatur, tunc vincat potiùs in eisdem; & ea virtute, qua ipse mortem moriendo destruxit f, à superatis interdum famulis suis, superatores eorum facias superari. Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, plurimum fructum affert g. Sperantes igitur, quòd de morte huius fœcundissimi grani sit fructus in Christi Ecclesia prouenturus: cùm profectò sit durè culpabilis, & culpabiliter durus, cuius animam ipsius gladius non pertransit; nec vnquam penitùs desperantes, cùm vtilitas tanta debeat in sanguine suo esse, quòd sua prædicationis nunciis circa memoratam Prouinciam, pro qua ipse in corruptionem descendit, optata Deus tribuat incrementa.

f in Præfatione de Resurrect.

g Ioan. c.12.

5. Venerabiles Fratres nostros Archiepiscopos, eorùmque Suffraganeos monendos duximus attentiùs, & hortandos per Spiritum Sanctum, in virtute obedientiæ districtè præcipiendo, vt verbum pacis, & fidei seminatum ab eo, sua prædicationis irriguis, conualescere facientes, & ad expugnandam hæreticam prauitatem, ac Fidem catholicam confirmandam, ad extirpanda vitia, & plantandas virtutes, indefesso studio sedulitatis instantes, iam dictum Dei famuli occisorem, & vniuersos, quorum ope, vel opere, consilio, vel fauore tantum facinus perpetrauit; receptatores quoque, vel defensores illius, ex parte Omnipotentis Dei Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, authoritate quoque BB. Apostolorum Petri, & Pauli, & nostra excommunicatos, & anathematizatos per suas diœceses denuncient vniuersis; & omnia loca prorsus, ad quæ ipse, vel aliquis ipsorum deuenerint, præsentibus eis, interdicto faciant ecclesiastico subiacere, singulis diebus Dominicis, & festiuis, pulsatis campanis, & candelis accensis, donec ad Sedem apostolicam accedentes, per satisfactionem condignam mereantur absolui, sententiam huiusmodi solenniter innouantes.

6. Illi autem, qui orthodoxæ Fidei zelo succensi, ad vindicandum sanguinem iustum, qui de terra clamare non cessat h ad Cœlum, donec ad confundendum subuersos, & subuersores de cœlo descendat ad terram Deus vltionum, viriliter se accinxerint aduersùs hos pestilentes, suorum remissionem peccaminum, à Deo, eiúsque Vicario securè, promittant indultam; vt eis labor huiusmodi ad operis satisfactionem sufficiat similiter pro illis offensis, pro quibus cordis contritionem, & veram confessionem oris obtulerint vero Deo. Huiusmodi siquidem pestilentes Prouinciales non tam nostra diripere, sed nos perimere moliuntur: nec solùm ad perimendas animas linguas acuunt; verùm etiam ad perdenda corpora manus extendunt, proditores animarum effecti, & corporum peremptores.

h Gen. 4.

7. Licet autem præfatus Comes pro multis, & magnis flagitiis, quæ longum esset per omnia enarrare, iam dudum sit anathematis mucrone percussus: quia tamen certis indiciis mortis Sancti Viri præsumitur esse reus; non solùm ex eo, quòd publicè comminatus est ei mortem, & insidias parauit eidem; verùm etiam ex eo, quòd occisorem ipsius in multam familiaritatem admisit, & magnis donis remunerauit eundem, vt de cæteris præsumptionibus taceamus, quæ pleniùs innotescunt multis: ob hanc quoque causam iidem Archiepiscopi, & Episcopi publicè nuncient anathematizatum eundem. Et cùm, iuxta Sanctorum Patrum canonicas sanctiones, ei, qui fidem Deo non seruat, fides seruanda non sit, à communione fidelium segregato, vtpote qui vitandus est, potiùs quàm fouendus; omnes, qui dicto Comiti fidelitatis, seu societatis, aut fœderis huiusmodi iuramento tenentur adstricti, authoritate apostolica denuncient interim absolutos; & cuilibet catholico viro licere, saluo iure Domino Principali, non solùm persequi personam eiusdem; verùm etiam occupare, & detinere terram ipsius, illius præsertim obtentu, quòd ab hæresi per suam prudentiam fortiter expietur, quæ per ipsius nequitiam fuit hactenus turpiter sauciata, & maculata: quia dignum est, vt manus omnium contra ipsum consurgant, cuius manus extitit contra omnes.

8. Quòd si nec sic vexatio dederit intellectum, manus nostras in eo curauimus aggrauare. Si quomodo verò satisfactionem promiserit exhibere, ipsum pœnitudinis suæ hæc signa præmittere oportebit: vt de toto posse suo depellat prauitatis hæreticæ Sectatores, & se paci satagat conciliare fraternæ; cùm principaliter propter culpam, quam in vtroque noscitur commisisse, in eum ecclesiastica fuerit prolata censura. Quanquam si in suas iniquitates Deus voluerit obseruare, vix posset congruè satisfacere, non tantummodo pro se ipso, sed pro alia multitudine, quam in laqueum damnationis induxit. Quia verò secundùm sententiam Veritatis, timendi non sunt, qui corpus occidunt i, sed ille, qui potest mittere corpus, & animam in gehennam. confidimus, & speramus in eo, qui vt a fidelibus suis timorem mortis auferret, mortuus die tertia resurrexit; quòd præfati hominis Dei mors Venerabili Fratri nostro Conseranensi Episcopo, & dilecto filio A. Abbati Cisterciensi, apostolicæ Sedis Legatis, aliisque orthodoxæ Fidei sectatoribus, non solùm timorem non incuties, sed amorem accendet, vt eius exemplo, qui vitam æternam temporali morte feliciter est mercatus, animas suas in tam glorioso certamine, si necesse fuerit, pro Christo ponere non formident.

i Matth. 10.

9. Vnde Archiepiscopis, & Episcopis consulendum duximus, admonendo preces præceptis, præcepta precibus inculcantes, vt Legatorum ipsorum salubribus monitis, & mandatis efficaciter intendentes, tanquàm strenuissimi commilitones assistant eisdem in omnibus, quæ propter hæc, ipsis duxerint iniungenda: scientes, quòd sententiam, quam ipsi non solùm in rebelles, sed etiam in desides promulgauerint, nos ratam haberi præcipimus, & inuiolabiliter obseruari.

10. Eia igitur, Christi Milites: eia, strenua militia Christiana Tyrones, moueat vos generalis Ecclesiæ gemitus, succendat vos ad tantam Dei vindicandam iniuriam pius zelus: mementote, quia Creator noster nostri non indiguit, cùm nos fecit; qui, quanquam nostro seruitio non indigeat, vt quasi per illud minùs in agendo quicquid voluerit, fatigetur: & sua omnipotentia minor sit, obsequio nostro carens; occasionem tamen in hoc articulo nobis tribuit acceptabiliter seruiendi. Cùm igitur post interfectionem præfati iusti, Ecclesia, quæ in partibus illis est absque consolatore, in tristitia & mærore sedente, fides euanuisse, periisse pax, hæretica pestis, & hostilis rabies fortiùs inualuisse dicatur: ac si potenter in eius nouitate procella non succurratur eidem, penè penitùs videbitur nauis Ecclesiæ naufragari: Vniuersitatem vestram monemus attentiùs, & propensiùs exhortamur, ac in tanta necessitatis articulo in virtute Christi confidenter iniungimus, & in remissionem peccaminum indulgemus, quatenus tantis malis occurrere non tardetis, & ad pacificandum gentes illas in eo, qui est Deus pacis, & dilectionis, intendere procuretis: & quibuscunque modis reuelauerit vobis Deus, hæreticam ibi studeatis perfidiam abolere; Sectatores ipsius eò, quàm Saracenos securiùs, quò peiores sunt illis, in manu forti, & extento brachio impugnando.

11. Prænominatum etiam Comitem, qui quasi fœdus percussisset

perculsisset cum eadem morte, propria non recogitat, si fortè vexatio sibi tribuat intellectum, & impleta i Psal. 82. *facies eius ignominia* [k] *incipiat inquirere nomen Dei, ad satisfaciendum nobis, & Ecclesiæ, imò Deo: pondere non desinatis inducta super eum oppressionis vrgere, ipsum, & fautores eiusdem de Castris Domini depellendo, & auferendo terras eorum: in quibus relegatis Hæreticis, habitatores catholici subrogentur, qui iuxta orthodoxæ fidei nostræ disciplinam in sanctitate, & iustitia seruiant coram Deo. Datum Laterani VII. Idus Martij, Pontificatus nostri anno XI.* Hactenus Litteræ Innocentij, Summi Pontificis, de cæde Sancti Martyris, quibus nihil prorsus addi, nihil demi possit.

12. Verùm, quod ait nondum incepisse clarere miraculis, propter incredulitatem Hæreticorum, confirmatum videtur ipso euentu. Quandoquidem in translatione sacri corporis, quæ non habitatores concernebat; sed solum Sanctum; miraculum non defuisse compertum est, corporis incorrupti, atque mirè fragrantis, quod & suprà notauimus, & anno sequenti latiùs referemus: vt neque sua gloria deesset cœlesti ciui; neque ideò tamen incolæ indigni, miraculorum eius beneficio perfruerentur. Lego & aliud miraculum haud leue, quod idem Petrus Vallsarniensis scriptum reliquit, & se multorum, ac proborum virorum Canonicorum Ecclesiæ Tolosanæ relatione veridica accepisse testatur. *Ab illo die, quo sacrilegus parricida Sancti Legati impium illud flagitium perpetrauit, in detestationem tanti sceleris, ne canes accepisse panem ab eius manu.* Vt vel ex brutis homines addiscerent, execrari hominem, in quem tantum flagitium cadere potuit. Sed redeo ad Historiam.

---

1. Raymundus Comes duos alios ad Vrbem Legatos mittit, 2. qui obiectis respondeant, & nouum remittendum à Curia Legatum petant. 3. Transmissus Milo, 4. & iniuncta ei exequenda Arnaldi monita. 5. Eidem Miloni Theodosius Collega additus. 6. Arnaldum quærunt: 7. dein simul cum ipso Regem adeunt. 8. Iniuncta prædicatio Crucis Guidoni Abbati Vallsarniensi: 9. & coacto Concilio, inuenti omnes conuenientes Arnaldi monitis.

CAPVT III.

1. TOLOSANI, & Conforanensis Episcoporum profectione in Vrbem, veriùs flagitij conscientia perculsus Comes, timens sibi à Principibus Christianis, si res, vt erant, peruenirent ad Innocentium, Legatos & ipse alios Romam misit, qui sparsam iam per totum Orbem famam, contrario, vt possent, rumore supersparso diluerent, responderent obiectis, atque obedientiam aliàs sæpè promissam, inculcarent de nouo, & repromitterent, nulla certiori fide: sed Innocentio vtcunque deliniendo, quascunque subituri conditiones, quascunque etiam iuratorias cautiones exhibituri. Verùm, quia fraudibus eius dudum suetum, ni se ad nouas fallendi artes conuerteret, vlteriùs fallere arduum reputabat: de Abbate Cistercij conquestus est, quasi querelam querela compensaturus. Hominem rigidum, & sub typo constantiæ durum, ac pertinacem, zelo fortassis bono, sed indiscreto exarsisse in ipsum, qui precibus, quàm minis, obsequio, quàm rigore magis flectendus foret. Contrariam illi diuinæ menti mentem, contraria facta: & vocem illam dulcem, paternámque: *Nolo mortem peccatoris; sed vt conuertatur, &* a Ezech. 33. *viuat* [a]. in Arnaldo frustratam, imò inuersam: quippe quærente mortem, non conuersionem; & reputante iustitiæ derogari, quoties misericordiæ locus esset. Alios certè de viro aliter loqui, quia alium inuenissent in suis causis: se nihil penitùs expertum, nisi rigorem: Iudicem recensere, quem meritò suspectum habere posset; maximè cùm videret sibi imponi tam immane flagitium, de quo vel innocens timeat condemnari. Vnicus ergo totius petitionis scopus fuit, Legatum alium ex Vrbe transmittendum, cuius sese iudicio credere posset: veriùs, qui vel muneribus subuerti, vel fraudibus decipi posse speraretur. De hac Raymundi ad Innocentium Legatione Petrus b Hist. Albig. cap. 9. Vallium Sarnay [b] hæc habet verba: *Quod audiens Comes Tolosanus, imò, dicamus meliùs, Dolosanus, peruexisse, videlicet prænotatos Episcopos ad Curiam Romanam, timens, se dignè pro meritis puniendum, vidénsque facta sua non posse impunè transire, pœnitudinem simulans, & si posset, sibi præcauens in futurum: cùm multos alios iam misisset, quosdam execrabiles, & malignos, Archiepiscopum Auxitanum, & Raymundum de Rebastenchs, qui quondam fuerat Tolosanus Episcopus; sed meritis suis exigentibus erat depositus, misit Romam: conquestúsque est Domino Papæ per Nuncios illos de Abbate Cisterciensi, qui Legatione super negotio fidei fungebatur: asserens, quòd eum exacerbaret nimis asperè, & plùs iusto: promittens etiam Comes, quòd si Dominus Papa, aliquem à latere suo ad illum dirigeret, ad voluntatem ipsius per omnia se haberet. Hoc autem non dixit, quia vellet se aliquatenus emendare: sed cogitabat, quòd si Dominus Papa aliquem de suis Cardinalibus ad eum mitteret, ipsum posset, sicut homo versipellis, & callidus, circumuenire.*

Romæ vtrisque Legatis consistentibus, videlicet, Fulcone, Nauarróque à Concilio missis, & Auxitano, ac quodam Tolosano pro parte Comitis, veritas in ancipiti: & cùm res ex longinquo non constarent, apud ignaros, dicta dictis, vt solet, compensabantur; neque vnquam Curialibus displicuêre querelæ litigantium, accusationésque, aut quod eisdem inquirendis, & decidendis ex ipsa Curia Legatus postularetur. Non deerant, qui euertendam omninò fidem, & tyrannum audaciùs sæuiturum contra Catholicos, si amouerent Arnaldum, non dubitarent. Sed nihilominùs Principi potenti intra propriam ditionem constituto, & designato reo in causa grauissima, suspectum dare Iudicem, quantumuis aliàs integrum; maximè post apertam recusationem, haud satis æquum à multis indicabatur. Ergo Innocentius Spiritu Dei plenus, vt monstrauit euentus, mediam viam censuit arripiendam: vt neque Legatum Raymundo denegaret; nec Arnaldum amoueret: & nihilominùs Collegæ superaddito iniungeret, nihil omninò facere, aut exequi, quod non Arnaldi iudicio dirigeretur. Eadem nobis Historia vtrunque prodit; & quàm prudenter vtrunque prouisum fuerit. Et quidem de Legatia, quæ Miloni iniuncta, ita scribit [c]: 2. c cap. 9.

Omnipotens,

3. *Omnipotens, ait, qui scrutator est cordium, & cognitor secretorum, noluit puritatem circumueniri apostolicam, noluit tegi amplius dicti Comitis prauitatem. Prouidit igitur iustè, & misericorditer iustus Index, vt & Dominus Papa Comiti, quasi iustè petenti satisfaceret, & ipsius Comitis malitia diutius non lateret. Misit enim Dominus Papa vnum de Collateralibus suis Clericis, ad partes Prouinciæ, Milonem nomine, virum vtique vita honestum, scientia præclarum, facundia disertum, qui, vt probitatem eius breuiter perstringamus, nec terrore terreri potuit, nec minis frangi. Comes autem audiens, quòd veniret Magister Milo, gaudio gauisus est valdè, quia putauit, quòd sæpedictus Magister ad ipsius se haberet per omnia voluntatem: discurrénsque Comes per terram suam cœpit gloriari, & dicere: Modò benè est mihi, quia Legatum habeo secundùm cor meum, imò ipse ero Legatus.* Hactenus ibi de designatione Milonis facta per Innocentium, & vana spe adeptæ immunitatis, quam ex ea concepisset Raymundus Comes.

4. At quàm vana, & quàm futilis spes, ipsa, quæ Innocentius Legato mandata dedit, ab ipso initio cœperunt patefacere: sic enim dicitur capite sequenti [d]: *Dominus verò Papa M. Miloni dederat in mandatis, vt de omnibus, quæ ad negotium fidei pertinebant, & præcipuè super facto Comitis Tolosani, ad Concilium Cistercij Abbatis ordinaret: eò quòd Abbas statum negotij, & versutias Comitis plenè sciret. Vnde & Dominus Papa M. Miloni expressè dixerat: Abbas Cistercij totum faciet, & tu organum eius eris: Comes enim Tolosanus habet eum suspectum, tu non eris ei suspectus.* Hæc vnica Miloni instructio; hoc vnicum mandatum ab Innocentio. Quare, & priùs quàm suæ Legationis adiret loca, Arnaldum quærere, simul cum ipso Philippum Regem alloqui. Demum cum eo facienda omnia conferre iussus est, vt ex statim dicendis apparebit.

d cap. 20.

5. Datus est & prædicto Miloni Collega Magister Theodosius, de quo in eisdem Actis hæc habentur [e]: *Missus est autem cum dicto M. Milone Clericus quidam Magister, Theodosius nomine, Canonicus Ianuensis, qui sæpedicto M. Miloni assisteret, & ipsum in expediendo fidei negotio adiuuaret. Iste Theodosius vir multæ scientiæ, vir constantiæ mirabilis, vir eximiæ bonitatis, qui benè se habuit in negotio Iesu Christi; qui quanta pro eodem negotio pericula passus sit, & labores, rei exitus patefecit, & nos postmodum curabimus latiùs intimare.* His impetratis ab vtriusque partis Episcopis, qui Romam missi fuerant, profecti omnes: Legati Episcoporum, & Raymundi vtrique ad suos, vtrique via recta: Milo, & Theodosius in Galliam diuersuri; quæsituri Arnaldum, atque Philippum Regem, cum eodem Abbate, super bello Hæreticis inferendo colloquuturi.

e ibid.

6. Pergit Author de itinere Milonis, atque Theodosij [f]: *Descendentes igitur M. Milo, & M. Theodosius, in Franciam, Abbatem Cistercij apud Antisiodorum inuenerunt. Consuluit igitur M. Milo Abbatem Cisterciensem, super pluribus certis capitulis, quæ ad negotium fidei pertinebant: Abbas verò de omnibus diligentius instruens, consilium suum tradidit ei scriptum, & sigillatum. Monuit etiam eum, & consuluit, vt antequam aggrederetur Comitem Tolosanum, conuocaret Archiepiscopos, Episcopos, & alios Prælatos, quos expedire videret: & eorum quæreret, & haberet consilia. Quosdam etiam de Prælatis M. Miloni expressè, & specialiter nominauit, quorum consiliis deberet idem Magister adhærere.* Hæc prima pars apostolici mandati exequuta fideliter. Verùm de itinere, quod ambo peregerunt ad Regem Franciæ, intimatis mandatis Innocentij, & de Regis responso, audi, quod sequitur [g]:

f vbi suprà.

g cap. 10.

7. *Post hæc Abbas Cisterciensis, & Magister Milo perrexerunt ad Regem Franciæ Philippum, qui apud Nouam Villam in territorio Senonico cum pluribus de Baronibus suis solemne colloquium celebrabat. Erat enim Dux Burgundiæ, Odo, Niuernensis, & Sancti Pauli Comites, & multi alij nobiles, & potentes. Dominus autem Papa mittebat Regi Litteras speciales monens, & deprecans, vt per se ipsum, saltem per filium suum Ludouicum periclitanti in Narbonensi Prouincia Ecclesiæ auxilium impenderet opportunum. Rex autem Nuncio Domini Papæ tale dedit responsum: quod duos magnos, & graues habebat à lateribus leones, Othonem, qui dicebatur Imperator, & Regem Angliæ Ioannem: qui hinc, & inde ad turbationem Regni Franciæ totis viribus laborabant. Ideóque, nec ipse à Francia vllo modo exire vellet, nec filium mittere: imò satis ei videbatur ad præsens, si Barones suos ire permitteret, ad perturbandum in Narbonensi Prouincia pacis, & fidei perturbatores.* Sic Vallsarniensis.

8. Haud sanè parum Legatis visum fuit, quòd Rex Philippus in eis angustiis positus: nam reuerà ab vtroque Principe nunc publicè, nunc latenter impetebatur; Principibus, quos habebat Regni columnas, faceret potestatem, vt contra Hæreticos Galliæ Narbonensis bellum assumerent: cùm maximè prædicanda Cruce per totum Regnum in eam expeditionem, haud pauci crederentur profecturi. Ergo Arnaldus Guidone ad se vocato, vt constabit inferiùs, (& credibile destinasse alios ad hoc opus,) Crucem contra Albigenses contumaces prædicari per totam Galliam iubet. Interim Magistrum Milonem cum Theodosio (Theodinum exemplaria alia nominant) in partes Narbonenses proficisci, coacturos Concilium, & cum Præsulibus illis præcipuè, quos zelo feruentiores, discretiores prudentia, & firmiores in fide designauisset, de cunctis, quæ imminebant, collaturos, vt vel sic crederent, ex Dei inspiratione, qui in nomine eius congregatis solet assistere, procedere consilium, quod tandem vltimò exequutioni mandandum esset. Tum demum aperiendum eius scriptum, quod sigillatum Miloni tradidisset: &, si concordans cum aliis inueniretur, exequendum securè: sin minùs, pro eorum arbitrio, iudicióque, aut temperandum, aut etiam extendendum. Verùm, quid magnum, & planè miraculosum in hoc ipso contigerit, ex eodem Authore [h] accipiat Lector.

h cap. 11.

9. *Celebrato apud Nouam Villam colloquio* (scilicet, Regis Franciæ) *prænominato; M. Milo, cum Collega suo M. Theodosio, ad partes Prouinciæ perrexit: veniénsque ad quoddam Castrum, quod Montilium nuncupatur, conuocauit Archiepiscopos quamplures: qui cùm ad eum venissent, quæsiuit ab eis diligenter, qualiter procedendum esset in negotio pacis, & fidei: præcipuè in facto Comitis Tolosani. Voluit etiam, vt singuli Prælati super certis Capitulis, de quibus eum Abbas instruxerat Cisterciensis, sua ei traderent consilia scripta, & sigillata. Factum est, vt præcepit: & quod auditu est mirabile, omnia, tam Abbatis Cisterciensis, quam Prælatorum consilia sine dissensione aliqua conuenerunt. A Domino factum est istud.* Et planè mirabile debuit apparere in omnium oculis. Sic, sic Deus, quod suum credi volebat, disponebat consilium: & de quo quereretur impius Comes, Cisterciensem Abbatem, & eius zelum, in oculis cunctorum magnificabat.

1. Guido, & alij per Galliam Crucem prædicant. 2. Idem à Duce Burgundiæ ad Comitem Monfortium Legatus mittitur, 3. felici auspicio infideles expugnaturum. 4. Tunc apostolicus Legatus Raymundum citat, 5. & graues conditiones ei imponit: 6. dein absoluendum remittit in Villam Sancti Ægidij. 7. Forma iuramenti præstiti à Comite ante fores Ecclesiæ: expressis omnibus, quibus impetebatur capitulis, 9. & de parendo in omnibus mandatis data securitate: 10. absolutio: & reuerentia Sancto exhibita. 11. Fraus absoluti, & absoluentium ad Galliam reditus.

CAPVT IV.

1. INTER hæc Guido Vallium Sarnay Abbas, aliique prædicabant in Francia Crucem contra Hæreticos: de qua prædicatione, & eius fructu, hæc eius nepos simul, sociúsque in sua Historia [a]: *Summus autem Pontifex, vt ad extirpandam pestem hæreticam fideles populos efficeret promptiores, generales miserat litteras ad omnes Prælatos, Comites, & Barones, & vniuersum populum in Regno Franciæ constitutum, monens efficaciter, & exhortans, vt festinarent ad vindicandam in Narbonensi Prouincia iniuriam Crucifixi; scientes, remissionem omnium peccaminum à Deo, eiúsque Vicario vniuersis indultam, qui orthodoxæ fidei zelo succensi ad opus se accingerent huius pietatis: dummodo contriti essent pariter, & confessi. Quid plura? Publicatur ista Indulgentia in Francia: armat se multitudo magna fidelium signo Crucis.*

a cap. 10.

2. Cæterùm Guido Abbas non solo verbo, verùm opere etiam, industriáque promouebat negotium: & cùm Ducem Burgundiæ persuasisset, alios, inter complures, eò adegit, vt Comitem Monfortium, penes quem posteà summa rerum futura erat, ad eandem prouocaret expeditionem; internuncio eodemmet Guidone, & multis promissis, si cum ipso se accingeret ad bellum, atque vnà negotium Christi & fidei prosequerentur. At quàm felici auspicio conuentus Comes, expeditionem ipsam aggressus sit, idem Author scribit totidem verbis [b]: *Redibat Venerabilis Abbas Vallium Sarnay, Guido nomine supradictus, qui negotium Fidei contra Hæreticos, in quantum poterat, promouebat, à Duce Burgundiæ ipsius Ducis litteras habens secum, continentes, quòd Dux rogabat Comitem Montis fortis, vt cum ipso se accingeret ad militiam Iesu Christi contra Hæreticos: ingentia dona offerens, si in hoc acquiescere vellet ei.*

b cap. 17.

3. *Contigit autem, vt dictus Abbas veniens à Duce, dictum Comitem inueniret in Ecclesia cuiusdam Castri ipsius Comitis, quod dicitur Rupis fortis, quibusdam negotiis occupatum: cúmque Abbas vocasset illum in partem, Ducis litteras ostensurus, transiens idem Comes per cancellum Ecclesiæ, librum Psalterij, quem super formulam inuenit, apprehendens, diuino nutu ex industria aperuit, & digitum suum super primam lineam tenens, dixit Abbati: Exponite mihi Scripturam istam* [c]: Angelis suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus viis tuis: in manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. *quod diuina dispositione prouisum, rei exitus manifestissimè comprobauit.* Hactenus ibi. Porrò de antiqua eiusdemmet Abbatis cum Monfortio amicitia, dicam sequenti capite. Itaque congregati fideles vndique, atque vndique se ipsos exhortantes Illustres Principes, ipso Deo annuente, fauentéque Hæreticis minabantur ferrum, & ignem.

c Psal. 90.

4. Igitur Milo Legatus apostolicus, qui & hoc ab Arnaldo, atque Episcopis in consiliis haberet, cùm primùm totam Galliam commotam vidit; & iam instantis expeditionis rumorem peruenisse ad Comitem, qui aduersùs se parari, si resisteret iussis, non dubitaret: tum verò ad eum per nuncios mittendum censuit [d]: *Mandans ei, vt ad diem, quam sibi præfigebat, veniret ad ipsum apud Valentiam ciuitatem. Venit Comes ad diem illum, & sicut fallax, & sæuus, lubricus, & periurus, promisit Legato, videlicet, M. Miloni, licèt in dolo, quòd suam faceret in omnibus voluntatem. Legatus autem, vtpote vir cautus, & prudens, (Prælatorum vsus consilio,) voluit, & præcepit, vt Comes Tolosanus traderet ei pro securitate de terra, quam tenebat in Prouincia, castra septem. Voluit etiam, vt Consules Auenionensis, & Nemausensis ciuitatum, & Villæ Sancti Georgij iurarent ei, quòd si Comes Tolosanus mandato ipsius Legati venire præsumeret ex aduerso, non tenerentur ei hominij, seu fœderis fidelitate adstricti. Comitatus insuper Ingruensis S. R. Ecclesiæ caderet in commissum.*

d Histor. Albig. cap. 11.

Porrò, cùm hæc tam ardua postulasset, quorúmque proculdubiò Arnaldus Abbas, vel minori etiam parte contentus esset: tantus Cruce signatorum timor Raymundum inuaserat, vt nihil penitùs recusare ausus, duriora multò, ab eo, quem experiebar, Legato passus sit, quàm pateretur ab eo, quem recusasset. Nam pergit Author [e]: *Comes verò Tolosanus, quamuis dolens, & inuitus, necessitate compulsus, omnia, quæ Legatus mandauerat, adimplere promisit. Sicque factum est, vt qui Abbatem Cisterciensem durum dixerat, Legatum longè diceret duriorem. Hoc autem, Deo disponente, iustissimè factum esse creditur; quòd vbi tyrannus sperauit remedium, vltionem reperit, & flagellum. Statim vir totius bonitatis M. Theodosius de mandato Legati, venit in partes Prouinciæ, vt septem castra, de quibus suprà tetigimus, reciperet, & ea occuparet ex parte S. R. Ecclesiæ, & muniret.* Hactenus in eo Capitulo. Verùm de absolutione eiusdem Comitis, quæ in Villa Sancti Ægidij facta est, pergit in sequenti: 5.

e ibid.

His omnibus ritè peractis, descendit Legatus ad Villam Sancti Ægidij reconciliaturus ibidem Comitem Tolosanum. Modus autem reconciliationis, & absolutionis talis fuit. Adductus est Comes nudus ante fores Ecclesiæ Beati Ægidij, ibique coram Legato, Archiepiscopis, & Episcopis, qui ad hoc conuenerant, plusquam viginti, iurauit super Corpus Christi, & Sanctorum Reliquias, quæ ante fores Ecclesiæ expositæ, cum magna veneratione, & in multa copia à Prælatis tenebantur, quòd mandatis S. R. Ecclesiæ in omnibus obediret. Hactenus ille. Narrat deinde cæremonias absolutionis, quas nos statim, sed iuramentum ab ipso præstitum de parendo mandatis Summi Pontificis, & Milonis Legati, in omnibus articulis, super quibus anteà fuerat denunciatus, ex Vaticano [g] transcriptum proferamus: 6.

f cap. 12.

g in Regest. Innocen. [illegible]

Hæc est forma iuramenti facti à Raymundo, Comite Tolosano, apud S. Ægidium, in manu Domini Milonis, priusquam ab ipso reconciliaretur. In nomine Domini, 7.

Domini. Anno Pontificatus Domini Innocentij Papæ III. vndecimo, XIV. Kalend. Iulij, Ego Raymundus Dux Narbonensis, Comes Tolosæ, Marchio Prouinciæ, sacrosanctis Reliquiis, Eucharistia, & ligno Crucis Dominicæ compositis, supra sancta Dei Euangelia corporaliter manu tacta, iuro, quod supra singulis, & vniuersis capitulis, pro quibus à Domino Papa, vel eius Legato, vel aliis, ipso iure fui, vel sum excommunicatus, stabo mandatis in primis Domini Papæ, ac vestris, Magister Milo, Domini Papæ Notari, Apostolicæ Sedis Legate: ita, videlicet, vt, quicquid vel per litteras suas, vel per Nuncios, vel Legatos mihi præceperit, super vniuersis capitulis, pro quibus excommunicatus fui, vel sum, bona fide, sine fraude, ac malo ingenio adimplebo: super istis præcipuè capitulis, quæ hic nomino.

8. *Videlicet, quòd pacem, aliis iurantibus, dicor noluisse iurare: item, quòd iuramenta, quæ feci super expulsione Hæreticorum, vel eis credentium, non seruasse dicor: item, quòd Hæreticos dicor semper fouisse, eisdémque fauisse: item, quòd de fide suspectus habeor: item, quòd ruptarios, siue mainardos tenui: item, quòd dies quadraginta Festorum, & Temporum, qui securitate gaudere debent, dicor violasse: item, quòd Aduersariis meis, qui se iustitiæ offerebant, pacémque iurauerant, dicor noluisse iustitiam exhibere: item, quòd Iudæis publica commisi Officia: item, quòd Monasterij S. Guillelmi, & aliarum Ecclesiarum possessiones, & Ecclesias iniustè detineo: item, quòd incastellaui Ecclesias, & incastellatas detineam: item, quòd indebita pedagia, vel guidagia collige, vel colligere facio: item, quòd Carpentoratensem Episcopum à propria Sede depuli: item, quòd de interfectione sanctæ memoriæ Petri de Castro Nouo suspectus habeor; pro eo maximè, quòd interfectores ipsius in magna familiaritate recepi: item, quòd Vasionensem Episcopum, & eius Clericos cepi, & Palatium eiusdem Episcopi, & Domos Canonicorum destruxi; & Castrum Vasionense per violentiam abstuli: item, quòd in Religiosas personas manus iniecisse dicor.*

9. *Super his, & aliis, si qua poterunt inueniri, prædicto modo iuraui, & alios iurare feci, & septem castrorum dedi cautiones, quorum nomina sunt hæc: Fiaci, Epeda, Balme, Roquemaura, Castrum Mornacij, Faniaux in argentea Monferrati. Si autem ea, quæ suprà dixi, capitula, & alia, quæ iuncta mihi fuerint in perpetuum bona fide non seruauero, volo, & concedo, vt septem supradicta castra cadant in commissum Romanæ Ecclesiæ: & ius, quod habeo in Comitatu Melgoliensi ad Romanam Ecclesiam plenissimè reuertatur. Volo etiam, & concedo, vt persona mea excommunicetur, & terra supponatur ecclesiastico interdicto; & coniuratores mei, tam Consules, quàm alij, & successores eorum ex hoc ipso absoluti à fidelitate, iure, ac seruitio, quibus mihi tenentur, ratione Ecclesiæ, pro feudis, & iuribus, quæ habeo in ciuitatibus, & castris, de quibus erant, tam Consules, quàm illi, qui iurarunt fidelitatem facere, teneantur pariter, & signare: item, sub eodem iuramento, & eadem pœna stratas publicas securè seruabo, eisdem pœnis subiacere volo, si prædicta omnia non seruauero, vel aliquod prædictorum.* Hactenus iuramentum, quod Comes fecit, in quam eandem formam iurasse etiam dicuntur Consules Aueníonenses, & Nemausenses.

Porrò, quæ iuramentum sequuta est reconciliationis forma iuxta ritum antiquum; qualitérque nudus, & verberatus idem Comes, sic disponente Deo, per Beati Petri, ab eo recèns occisi, venerandum sepulcrum pertransierit, vt reuerentiam, quam viuenti denegauerat, exhiberet vel mortuo, idem, qui suprà, Author [h] pergit scribere: *Mox Legatus stolam ad collum Comitis poni fecit, ipsúmque Comitem per stolam arripiens, absolutum cum verberibus in Ecclesiam introduxit. Nec silendum, quòd cùm Comes Tolosæ introduceretur in Ecclesiam, sicut diximus, S. Ægidij cum verberibus, disponente Deo, nullatenus de Ecclesia potuit exire præ turba, per viam, qua intrauerat: sed oportuit, eum descendere in inferiora Ecclesiæ, & per ante sepulcrum Beati Martyris, F. Petri de Castro Nouo, quem occidi fecerat, nudum transire. O iustum Dei iudicium! quem enim contempserat viuum, ei reuerentiam compulsus est exhibere defuncto.* Hactenus gesta in reconciliatione Comitis. 10.

h Petr. Vall. cap. 11.

Addit & idem Author vafritiem hominis, qui vt altiùs falleret, Cruce signari se à Legato petiit, obtinuitque: non quòd Hæreticos vellet infestare; sed, vt sic terram suam à Cruce signatorum infestatione tueretur. Neque Legatus censuit repellendum, cùm ex operibus magis, quam ex Cruce orta occasione dignoscendum non dubitaret. Tum verò *Milo, Magisterque Theodosius* (sic Acta pergunt [i]) *redierunt versùs Lugdunum, vt Cruce signatis, qui statim venturi erant contra Prouinciales Hæreticos, obuiarent. Per totam siquidem Prouinciam diuulgata erat Indulgentia, quam fecerat Dominus Papa proficiscentibus contra prædictos Hæreticos, ideóque quamplurimi nobiles, & ignobiles contra hostes Crucis armauerunt se in pectoribus Crucis signo* Sic ibi. Sed, quid per Cruce signatos gestum sit, & de eorum aduentu, quos Abbas Cistercij Arnaldus, aliíque, maximè ex nostris comitabantur; anno sequenti, quo euenit, dicemus. Nunc de antiqua Guidonis amicitia cum Comite Monfortio, penes quem summa rerum; quam ante quatuor annos insinuatam, in hunc locum remisimus; tum vt promissis fideliter stemus, pro maiori notitia totius facti, sequenti capite nobis dicendum erit. 11.

i cap. eod.

1. Guidonis cum Simone Monfortio familiaritas. 2. Profectio in Syriam, & pro iustitia, & Ecclesiæ obedientia animus constans. 4. Reliquorum Baronum inobedientia, & exitus. 5. Simonis felicitas. 6. Legatia ad Simonem missa occasio: 7. & alia dicta de ipso, quædam historicè, & quædam remissiuè. 8. Nicolai Camuzatij perpensa nota. 9. Et obiter de laude Reipublicæ Venetæ nonnihil.

CAPVT V.

1. GVIDONI Abbati, cum Comite Monfortio antiquam familiaritatem, multis periculis terra, marique, multis etiam laboribus firmatam, confirmatam virtutibus (quod vnicum animorum ligamen indissolubile) habemus ex eodem Petro Vallisarniensi in eadem Historia; vbi vtriusque in Syriam profectionem, quam nos superiùs, & animi modestiam, constantiámque paucis perstringit; nullis vnquam cessuras persuasionibus, nullis vtilitatibus, nullis scandalorum offendiculis à tramite Iustitiæ dimouendas. De profectione ipsa dictum à nobis suo loco, & tempore; déque fructu illius

illius satis copioso, si modò diuturniori. At, quæ in via ibidem prætermissa, quòd Guidonis, & Comitis Monfortij, tum amicitiam, tum morum similitudinem concernere videantur, huc remisimus, breuiter referemus. Ergo hæc habet Guidonis nepos [a]:

a Hist. Alb. cap. 19.

2. *Quodam tempore idem nobilis Comes, & Abbas Vallium Sarnay, Guido, qui fuit posteà Episcopus Carcassonæ, de quo sæpiùs fecimus mentionem, proficiscebatur cum Baronibus Franciæ vltra mare: venientes autem nobiles Franciæ Venetiā, ciuitatem opulentissimam, vbi ad transfretandum debebant de communi conductu naues ascendere; naues ipsas de carissimo pretio conduxerunt. Erant autem nobiliores totius Franciæ, Comites, videlicet, Flandriæ, Balduinus, & Henricus, frater eius, Comes Blesensis Ludouicus; & nobilis Comes Montisfortis, & alij multi, quos non erat facile numerare. Ciues autem Veneti homines callidi, & peruersi, videntes quòd peregrini nostri, propter nauium pretium immoderatū, exhausti essent pecunia, & penè penitùs emuncti; nec tunc dictum naulum ex magna parte soluere possent; nacta inde occasione, videlicet, quod peregrini nostri erant illis obnoxij, & subiecti, duxerunt eos ad destruendam ciuitatem quandam Christianorum, quæ erat Regis Hungariæ, nomine Jadram. Quò cùm peregrini nostri peruenissent, sicut mos est obsidentium, fixère tentoria prope muros ciuitatis. Comes autem Montisfortis, & Abbas Vallium non sequentes turbam ad faciendum malum, noluerunt obsidere cum aliis; sed longiùs à ciuitate se locauerunt.*

3. *Interea Dominus Papa misit Litteras suas omnibus peregrinis districtè, & sub periculo indulgentiæ peccatorum, quam eis fecerat, & sub pœna grauissima excommunicationis inhibens, ne ciuitatem Iadræ in aliquo damnificarent. Quas Litteras cùm Abbas Vallium die quadam nobilibus exercitus, qui erant congregati in vnum, recitaret, & Veneti ipsum vellent occidere; nobilis Comes Montis fortis surrexit in medium, & Venetis se opponens, restitit eis, ne Abbatem occiderent prænotatum. Ciues autem Jadrenses, qui ibi causa postulandæ pacis aduenerant, allocutus est Comes nobilis in præsentia Baronum omnium in hunc modum: Non veni, inquit, huc, vt destruerem Christianos: nullum malum vobis inferam; sed quidquid faciant alij, ego à me, & meis facio vos securos. Sic fatus vir strenuissimus, statimque ipse, & sui à loco colloquij exierunt.* Hactenus vtriusque viri constantia, iustitiáque: hæc dum Venetis vrbem expugnaturis non se commiscent, & soli inter tot millia à bello abstinent, quod sciebant iniustum: illa in Abbate, dum nec mortem timet, vt litteras intimaret Papæ; in Simone, dum Venetis resistit, & quem iam occidere pararent, ab eorundem gladiis eripit. Nunc ad reliquos euentus [b].

b vbi suprà.

4. *Barones exercitus mandato apostolico non deferentes, capiunt, & destruunt ciuitatem. Iterum, à Domino Papa miserabiliter, & grauissimè excommunicantur: & ego, qui ibi eram, testimonium perhibeo veritati, quia & Litteras vidi, & legi, excommunicationem apostolicam continentes.* Hæc contra inobedientes legi Dei, & rebelles mandatis Summi Pontificis: quos an pœna in hac vita sequuta sit, Deo visibiliter vlciscente Christianorum iniuriam à Christianis illatam, & contemptum præcepti pontificij, aliorum linquo iudicio discernendum. Constat omnes in ea expeditione, etiam ipsum Balduinum (quamuis post adeptam coronam Imperij Constantinopolitani) occubuisse infeliciter: & solum Comitem, qui ab vtroque abstinuit scelere, aliis Christi victoriis comparandis seruatum esse. Nam audi, quod sequitur [c].

c ibid.

5. *Nobilissimus autem Comes non acquieuit plurimorum sententiæ, vt deuiaret à vero; sed exiens à consortio peccatorum, cum multo grauamine, & dispendio, per terram desertam, & inuiam, post multas angustias, & multos labores Baronum, ad villam nobilissimam Apuliæ peruenit; ibique denuò naues conducens perrexit, & ascendens cursu prospero vltra mare, vbi per annum & ampliùs moram faciens, & multas contra paganos militiæ probitates exercens, Baronibus Franciæ, quos apud Iadram dimiserat, periclitatis, & mortuis ferè cunctis, ipse viuus, & sanus rediit ad propria cum honore.* Hæc Vallsarniensis probanda coniectura: & vt reverà, non omninò certa; quippe quæ aliàs contingere potuerunt; maximè, cùm & ipse Simon Monfortis Comes tandem etiam violenter occubuerit; haud tamen contemnenda Viro Catholico, qui verum Deum, Deum vltionum nominari nó dubitet.

Itaque ex hac antiqua familiaritate Guidonis cum Simone, atque ex vtriusque cognita virtute effectum est, vt & Guido aptus Legatus crederetur ad Comitem Monfortium; & Comes ipse præ iustitiæ zelo, atque ea, qua solebat in armis strenuitate, ad debellandos hostes, aptissimus inter omnes miles, atque Hæreticis præ aliis formidandus iudicaretur. Inde Burgundiæ Dux vtroque vti in hoc negotio voluit: vt per vtrumque pro rei grauitate, necessitatéque Ecclesiæ, & Fidei causa promoueretur. Eædem item rationes non multò pòst, quod ad Simonem attinet, impulère Electores, vt eum inter omnes nominarent, qui exercitui præesset, & terræ Hæreticorum expugnandæ dominaretur: quod vel ab illis initiis promeruisse, idem, qui suprà, Petrus ita scribit [d]: *Ab illo igitur tempore nunciatus triumphos, quos feliciter postmodum consummauit, ex tunc honorem promeruit, quem assecutus est postea in depressionem hæreticæ prauitatis.* Sed de his suo loco dicendum erit. 6.

d ibid.

Subdit de Comitissa vxore Simonis, quod etiam facit ad ipsius commendationem [e]: *Nec silendum*, inquit, *putamus, quòd cùm tantus sit, & talis Comes iste, prouidit ei Dominus adiutorium simile sibi; vxorem, videlicet, quæ, vt breuiter dicamus, religiosa esset, sapiens, & sollicita. In ea quippe Religio sollicitudinem, & sapientiam adornabat, sapientia Religionem, & sollicitudinem informabat, sollicitudo Religionem, & sapientiam excitabat. Insuper & Dominus benedixerat dicta Comitissa in familiæ procreatione: Comes siquidem habebat ex ea filios multos, & pulchros nimis.* Hæc ad maiorem notitiam Simonis Comitis, vocati hoc anno ad bellum contra Albigenses per Guidonem Abbatem, mox per Arnaldum eidem præficiendi: quem penes mansit totius negotij moles vsque ad exitum vitæ, quā post multas victorias Ecclesiæ partas, ipso in prælio, gloriosè consummauit, vt dicemus. 7.

e ibid.

Cæterùm, pro huius capitis coronide, in gratiam mei Lectoris, addendum censeo, Nicolaum Camuzatium, Virum doctum aliàs, atque eruditū, & de ecclesiastica Historia optimè meritum, qui Petro Vallsarniensi Trecis vulgato anno 1615. quasdam notas in margine adiecit, eundem Petrū carpere, quòd Venetis succenseat, callidos, & peruersos eos appellans [f]. *Quod parū* (inquit) *prudenter, imò inconsideratè prorsus Author perstringit Venetos, quorum fidē, summā industriā & fortitudinē in hac expeditione impensè laudat dictus Gaufridus, qui rebus gestis interfuit, & fermè præfuit, aut saltē eorū pars magna fuit.* Sic Camuz. in Vallsarniens. Sed, vt admittā epitheta indigna viris clarissimis, si absolutè ab Authore proferrentur: at applicata speciali illi euētui, multò minori cēsura notanda puto; nec in hoc aduersari Villarduinū: quippe aliud est loqui de his, quæ Veneti apud Cōstantinopolim; aliud de his, quæ in itinere gesserunt, & posuerunt egregia gesta termini, indigna, in ipsa via, vindicta maculare: 8.

f ad eundem locum.

vt

vt non immeritò & illa Gaufridus laudet, & hanc Petrus condemnet; neuter affectu,aut liuore,sed iudicio. At demus,vtrunque de eodem euentu loqui:vt verum fateat,sine causa in conflictu vtriusque testis, Gaufridum Villarduini Petro anteponit,sæcularem Religioso,Sacerdoti laïcum,homini supra omnem suspicionem,hominem manifeste partialem,quem bello præfuisse,aut saltem magnam eius partem fuisse, ipse testatur;maximè cùm vterque de his sct ibat,quibus interfuit;& Petrus pro se habeat Summum Pontificem, atque litteras eius, quas se vidisse testatur, legisséque: vt nec de illis dubitari valeat, nec de iniustitia belli, quod ipse Christi Vicarius condemnaret. Denum,quod Petrus Venetis succenset, à Gunthero etiam factum superiùs vidimus,quem si forsàn vidisset Camuzatius,abstinuisset haud dubiè à Petri Vallsarniensis increpatione, vt optimè Spondanus adnotauit g.

g n.7. 9.

Neque hoc dixerim, vt inclytæ Reipublicæ derogare intendam:cuius gloria per Orbem maior est, quàm vt vel detrahentium ictibus pateat, vel scribentium calumniis obnubiletur;neque vt excusem in Petro Vallsarniensi inconsulta epitheta accommodata genti,simpliciùs,an audaciùs,quàm circunspectiùs. Nam,quæ gens vnquam bello,& armis potens timeri non amauit? aut quæ timeri voluit,quæ non in aliqua vindicta superexcesserit? Non,inquam, in hoc excuso Vallsarniensem: sed tantùm adstruo Historiæ veritatem; quæ proculdubiò in ipso adeò syncera, adeò integra,& simplex,vt inde magis Lectori culpandus veniat. Nonnulla quædam addit Camuzat.de turbidis quorundam Monachorum consiliis in ea expeditione,quæ prorsus omitto:tum,quia non faciunt ad præsens institutum: tum,quia non dubito,& Iudam inter Apostolos, & inter apostolicæ vitæ sectatores dyscolos multos imprudentes;& qui ex vtraque labe,aut decipi potuerunt,aut decipere. Verùm nos ad Historiam redeamus.

---

1. Conradus, cùm primùm morte Philippi Ducis, sui iuris effectus, 2. Villarium intrat. 3. Qualiter à B. Simone Alnensi visus, 4. praeuentúsque contra instantem tentationem. 5. Ingens miraculum in ipso quasi habituale. 6. Arnulphi in eadem Domo eximia charitas: 7. confirmata miraculo, 8. satis iucundo, 9. & dono Prophetiæ. 10. Aliud charitatis, 11. & humilitatis exemplum, 12. atque diuina remunerationis.

CAPVT VI.

1. DVM hæc in Gallia Narbonensi peragerentur, in Germania Philippus Sueuiæ Dux à Bertholdo Palatino de Vuitteles bach atrociter occisus, Imperio pacem, Othoni Imperium ipsum,sublato schismate; Cistercio contulit incrementum haud contemnendum. Non quòd nostris infensus, aut minùs fauens: sed quòd, quos obsides apud se haberet,Bertholdum, & Conradum,Comitis Æginonis filios, tunc primùm liberos, & sui iuris effectos: quæ in captiuitate concepissent,soluendis votis, expeditos, promptósque reliquit. Vnde Conradus nobilioribus vinculis, quæ hactenus passus esset, permutaturus properauit Villarium,sub Carolo Abbate sibi propinquo, ad probationem primùm, dein ad Monachum suscipiendus. De his, qui eo tempore viuebat,Abbas Vspergensis a, hæc in Chronico. *Is*, scilicet, Conradus Eginonis, Suitonum Dynastæ filius, & Bertholdi Zaringiæ Ducis nepos,*cum fratre Bertholdo olim obses à patre datus est Philippo Sueuorum Duci, Cæsari designato: quo mortuo ambo fratres voti rei, quòd Monachismum in captiuitate positi, si liberarentur,vouerant; Conradus quidem Monachus Cisterciensis, Bertholdus verò Abbas in Luzirach facti sunt.* Hæc de voto concepto,& Monachatu, Abbas Vspergensis; quæ eadem Chaconius b, aliíque ex ipso transcribunt. Verùm de Domo,in qua Conuersus est,& de visione,quam de ipso habere meruit Venerabilis Simon Conuersus Alnæ Cisterciensis Cœnobij, de quo suprà Cæsarium Heisterbacensem Monachum, tunc Villarij Priorem audiamus.

a ad hunc an.

b in Conrado.

c lib.3.c.33.

2. *Tempore illo, quo Dominus Conradus, nunc Episcopus Portuensis Cardinalis,Nouitius fuit in Villario contigit,Fratr.Simonem,cum Vualtero Monacho,nunc Abbate Villariensi,& aliis quibusdam Monachis, & Conuersis Ordinis nostri,in quadam Ecclesia sæculari Missam audire. Infra Canonem verò eiusdem Missæ vidit idem Simon spiritum iam dicti Conradi, corpore satis à se remoti, coram se stare, & coronam auream in capite gestare. Vidit & cogitationes cordis eius, atque orationes, in quibus tunc versabatur in Villario. Finita Missa secretè locutus est Vualtero, dicens: Cùm videritis Nonnum Conradum, Nouitium Villariensem, dicite ei, vt caueat sibi,quia huiusmodi tentationes patietur hoc anno: tales enim cogitationes, taléśque orationes iam habuit in Missa:& sciatis,quia magna persona erit in Ordine.*

3. *Posteà, cùm idem Vualterus vidisset Nouitium,cœpit per ambages illum interrogare, quid infra Missas soleret orare, quidve cogitare. Respondente illo: Sic, & sic orare, consueui, adiecit: Rogo etiam, vt dicatis mihi, quæ fuerit oratio, qualisve cogitatio vestra die illa Dominica infra Missam. Cui cùm diceret Nouitius: Cur tam diligenter inuestigatis de cogitationibus meis? respondit: Dicite mihi, quod quæro: & ego vobis posteà causam exponam. Tunc recitans ei Nouitius per ordinem, quid orauerit, vel cogitauerit infra Missam illam, in magnum eum vertit stuporem: quia nec in vno verbo discrepauit à verbis Fratris Simonis;mox insinuans, quid de illo viderit, simul & modum tentationis monuit,vt cautus esset,ne fortè sub specie boni à Diabolo deciperetur.*

4. *Mira res! cùm satis idem Nouitius admonitus,satisque præmunitus esset,non tamen euadere potuit tentationem prædictam,quin satis ab illa eodem anno vexaretur. Quàm sublimis persona factus sit posteà,non solùm in Ordine,sed & in Ecclesia, nouimus omnes. Primò, Prior factus est in Villario,& deinde ibidem electus est in Abbatem:posteà in Abbatem Claræuallis:deinde promotus in Abbatem Cisterciensem. Nec in illo gradu stare potuit,sed à Domino Honorio Papa vocatus est in Cardinalem,& Episcopum Portuensem. Quid adhuc futurum sit de illo,ignoramus.* Ita Cæsarius,quæ eadem Thomas Maluenda transcripsit in suis Annalibus.

Crediderim

5. Crediderim contigisse circa hoc tempus, nempe, quo ei iuxta Ordinis præscriptum, priuatum lumen, quo in noctibus vteretur, denegabatur: aliàs, si ad annos dignitatum referas, quas breui subiuit, miraculum, quò minùs necessarium, eò minùs iucundum, & fructuosum. Ego crediderim contigisse circa hoc tempus, quod Venerabilis Thomas Cantipratanus ferè coæuus Author, memoriæ prodit; quatuor Conradi digitos, indicem, & pollicem, vtrunque vtriusque manus libris adhibitos, pro lucernis fuisse Sancto Viro, quoties lectioni vacare animus erat. Sed ipsum Thomam loquentem audiamus [d]: *De hoc Viro excellentissimo, quiddam dictu mirabile ab Abbate Villariensi Guillelmo, probatissima veritate cognoui, quòd digiti manuum eius, quas in consecrationem Corporis Christi extendebat, ad studium, & inspectionem litterarum, vel librorum, nocte instar candelarum, in tenebris relucebant.* Hunc tantum Virum genere, & doctrina illustrem, sed virtutibus longè illustriorem; atque ex his signis, ab ipsis tyrocinij sui exordiis, vt non sanctiorem, tamen illustrissimum suscepit Villarium; quem Claræualli Matri, Cisterciòque; sed mox Ecclesiæ daret, eadem suis radiis illustratum.

d lib. c. 1. 9. n. 5.

6. Florebat interim in eodem Cœnobio Arnulphus Bruxellensis, & austerum supra vires humanæ vitæ rigorem, quem superiùs descripsimus, admirandis virtutibus, virtutes miraculis, & prophetiæ dono, atque excellentibus aliis illustrabat. Mira leguntur de eius charitate, adeò, vt in eam vocem sæpiùs erumperet [e], *optare se pecunia distrahi, & dari in potestatem Saracinorum; vel etiam membra sua frustatim distendi: tantùm vt necessitatibus pauperum ad plenum succurreretur: & vt infideles, siue peccatores relictis ignorantiæ, & infidelitatis tenebris ad veram lucem, Christum Dominum, scilicet, conuerterentur.* Neque hæc verba iactantiæ, quæ procul abfuit ab homine humilissimo: sed magis columbinæ simplicitatis, cui miracula ipsa contestabantur. Referam vnum iucundum satis relatu, quo palam fiat, non fuisse fictum hominem, cui Deus ipse obediret, aut faceret obedire bruta, mentis expertia [f]:

e lib. 2. cap. 1.

f lib. 2. cap. 2.

7. *Quodam tempore, cùm in Grangia, cui Sartum nomen est, moraretur, id officij impositum fuit ei, vt famulo sibi adiuncto, quotiescunque necesse esset, fruges saccis impositas ad Monasterium carricaret; iterùmque in eisdem saccis panes, qui Fratribus Grangiæ, certis per hebdomadam diebus sufficere possent, reportaret. Contigit autem eum die quadam cum curru frugibus onerato ad Monasterium deuenisse. Cùm autem in molendino, saccis à frugibus euacuatis, currum suum exonerasset, cum eodem curru ad proximam Grangiam, quæ Noua Curia dicitur, profectus est. Vbi, cùm negotium, pro quo illuc ierat, expleßet; duos porcos, quos à Prælato suo licentiatus, dare pauperibus proposuerat, in duobus saccis includens, ora saccorum ligauit: eisque in curru locatis, ad Monasterium remeauit. Cùmque iam portæ Monasterij appropinquaret; iidémque porci, tanquàm animalia inquieta, importunè grunnirent; timens Vir Dei, ne fortè quisquam huiusmodi occasione, in suspicionem laberetur; brutis animalibus, tanquàm ratione vtentibus, locutus est dicens: Audite, porci, audite verba mea: si displicet in oculis Domini, ne, sicut proposui, in vsus pauperum vos expendam, licentiam habetote grunniendi, sicut facitis: si verò gratum est, & acceptabile Deo meo, vt per me de carnibus vestris auida pauperum reficiatur esuries; præcipio vobis in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt penitùs ab hoc importuno grunnitu cessetis.*

8. *Res mira! Continuò porci illi, qui diu, multúmque intra saccos clamitauerant, præcipientis obedientes imperio, grunnire cessauerunt. Tunc Vir Dei, silentibus porcis, Monasterium ingressus, ad pistrinum vsque perrexit, vbi saccos suos panibus impleuit. Quod dum factum fuisset, & iidem facci super porcos iactarentur, qui in duobus aliis saccis inclusi habebantur, miro modo, ac si mortui essent, incitari ad grunnitum minimè potuerunt: quoniam Deus omnipotens, qui precibus famuli sui eos obmutescere fecit, non nisi permissione eiusdem naturalem grunnitum eis reddidit. Curru igitur panibus onerato, in viam suam profectus est. Cùmque iam longè remotus esset à muro Monasterij, porcis suis licentiam grunniendi, sicut anteà consueuerant, verbo reddidit. Qui statim inquietudine solita clamorem emittentes, donec ad Grangiam ventum est, grunnire, & clamoribus insanire non cessauerunt. Eosdem autem porcos, sicut proposuerat, pauperibus dedit.* Hactenus Gosuinus in eius Vita. Porrò de dono item Prophetiæ charitati obsequente, quippe ordinato ad salutem proximorum, hæc in Capite primo antecedente [g]:

g cap. 1. lib. eod.

9. *Fama, inquit, sanctitatis, & ardentis charitatis ipsius in terra se circumquaque diffudit; vt plerunque de diuersis locis, etiam quidam Milites, qui in confinio Grangiæ habitabant, ad ipsum, causa videndi eum, venirent, & orationibus eius se commendarent. Quibus ille quædam, quæ eis euentura erant, prædixit: quæ ipsi postmodum experti sunt in se ipsis. Aliquando enim interrumpebat dulcia cum Deo sua colloquia, causa hospitum, qui ad se videndum confluebant; & quemadmodum Beatus Benedictus præcipit in Regula sua, vt legatur coram hospite lex diuina ad ædificationem: ita Scholasticus noster hospitibus tam familiaribus sibi, quàm alienis, legebat interdum lectionem veræ salutis de libro charitatis: aliquando etiam libros conscientiarum, quorundam, calamo Diaboli, terris litteris exaratos, & corruptos, lucido mentis suæ oculo inspiciens, vrgente eum charitate, non quærente, quæ sua sunt, prout possibile sibi erat, mortiferam ex eis scripturam, vel sanctæ exhortationis, vel deuotæ orationis scalpello eradere curabat.* Hactenus ibi.

10. Referam aliud charitatis, & humilitatis exemplum à Deo vel in hac vita remuneratum, ferè sine exemplo: adeò, vt dicere posset vltra Apostolum [h]: *Non sunt condignæ passiones huius sæculi ad præsentem gloriam, quæ mihi in ipsa patientia est reuelata.* Res ita habet: & credibile euenisse sub hoc tempus: certè ex Abbatis signis non aliud quæram [i]: *Cùm Monasterio Villariensi præesset Abbas quidam bonorum omnium amicus, Vir Domini secretiùs petiit ab eodem Abbate, vt panes numero quadraginta duos liceret ei dare indigentibus. Abbas autem, sicut Vir misericors, qui angustiis pauperum medullitùs compatiebatur, cum omni beneuolentia petitionem eius exaudiuit. Ille verò, prout secretiùs potuit, panes supradictos egenis distribuit. Sed, quia nihil est occultum, quod non reueletur, accusatus est apud Abbatem, quòd panes multos dedisset pauperibus. Conuentus ab Abbate coram Fratribus de facto huiusmodi, quòd licentiatus id fecisset, duplici ex causa indicare noluit, scilicet, propter scandalum Fratrum euitandum: & ne postmodum larga pia Abbatis licentia fraudaretur: sed quasi reus, & transgressor Ordinis omnem Abbati promisit emendationem.*

h Roman. 8.

i lib. 2. cap. 5.

11. *Tunc Abbas, ne aliis occasio scandali daretur, si hoc factum impunitum relinqueret, ad Monasterij portam Virum Dei eiici præcepit. Eiectus autem cellam, quæ est inter duas portas, pro domicilio habuit, vbi in conspectu omnium confusionem voluntariè sustinens, eodem vultu, & eodem animo latabundus, cum gratiarum actione vndecim diebus perseuerauit: ioco satis*

gratioso

satis gratioso lætitiam cordis sui demonstrans, & dicens: O quàm felix sum ego, quàm benè mecum agitur: pro eo, quòd cum Beato Petro Portarius factus sum. Quandiu illic moratus est, magnam algoris incommoditatem perpessus, magnam tamen à Domino consolationem consequutus est. At quàm magnam! quàm gloriosam! quàm insolitam! Audi, quod sequitur:

12. *Nocte quadam cùm solus esset, & cor suum ad Deum dirigeret, repentè cumulatam, vt ita dicam, gratiæ Domini mensuram desuper accepit: & ecce Virgo Mariam ei assistens, Filium suum, quem in vlnis gestabat, ei obtulit ad amplexandum. Tunc ille, cuius anima vehementer liquefacta fuerat interiùs, vix infusionem gratiæ, qua imbutum se sentiebat, ferre prævalens, tripudiando, & manibus plaudendo quasi ebrius, cœpit ex quadam pij, ac deuoti cordis familiaritate, Beatissimæ Virgini Matri dicere: Tollite à me, Domina, Filium vestrum, obsecro; tollite eum: quia eiusdem Filij vestri gratia sufficit mihi.* In tantum iubilum prorupisse fertur, ex hac visione, *vt famulus Monachi portarij, & quidam alij qui eum audierunt, aut ex mœrore, & defectione cordis, aut ex inanitate capitis putarent procedere. Sed ille* (ait Gosuinus Cantor) *qui cor suum fixerat in Cœlis, & omnem, quæ sibi inferri potuisset, confusionem penitus conculcauerat, vt ita dicam, pede humilitatis; non multùm curabat de iudiciis humanis. Tandem post vndecim dies, in lætitia, & exultatione Fratrum Conuentui restitutus est.* His tunc viris floruisse Villarium constat, quibus neque à primitiuorum sanctitate deficeret in aliquo; & regia non minùs posteris via, & cœlestia exempla præpararentur.

---

1. Sancta Heduuigis continentiam vouet simul cum coniuge: 2. ratio temporis, 3. & custodia singularis emissi voti; 4. ac qualem se in marito etiam præstiterit. 5. Iacobus Aragonensium Rex natus in Monte Pessulano, 6. felicibus auspiciis, qui tandem vltimò Cistercio destinabatur. 7. Ferdinandus ad Siciliæ Regnum vocatus sub conditione. 8. Rodericus Ximenius ad Toletanam Sedem assumptus. 9. Successio Episcoporum Leglinienſium, 10. & obitus Ottonis Parisiensis.

CAPUT VII.

1. INTER hæc in Polonia Sancta Heduuigis, cùm se iam satis matrimonio fecisse, susceptis liberis; & continentiam videret posse sectari sine vllo dispendio Principatus; marito primùm infundere eam mentem; dein, vt voto propositum firmaret vterque coniux, & sedulò curauit, & feliciter consequuta est: his inter alia notatis in eius Actis [a]: *Et quia felices hi coniuges pia mente huiusmodi castimonia laudabili exercitio, Deo benedicente, iugiter vacabant; & vita munditiam consectando sanctificabant corpora sua, ad maiora peruenire meruerunt diuinæ gratiæ incrementa: ita vt vno animo, parique consensu, cum Episcopi benedictione solenni, perpetuam continentiam sese seruaturos promitterent. Dei enim spiritu corroborati, triginta circiter annos solo thoro separati, vitam duxêre, castitatis pulchritudine mirificè decoratam.* Hactenus ibi.

[a] apud Sur. cap. 1.

2. Vnde obiter desumo rationem temporis, atque votum conceptum circa hunc annum, quippe, quæ anno M.CC.XXXVIII. virum amisit, vt suo loco videbimus; si triginta annos separata ab eo permansit, consequitur incepisse separationem hoc anno M.CC.VIII. quem nunc describimus. Porrò, qua se obseruantia, qua maritum per hos triginta annos custodierit, eadem Acta describunt in hæc verba [b]: *Toto verò hoc tempore Christi ancilla summopere in eam curam incumbebat, ne ea continentia, quæ iam non paucis innotuerat, & sæpè declarabatur multis haud obscuris indiciis, vlla ratione in infirmorum animis sinistra aliqua suspicione offuscaretur: (quippe qui facilè arripiant scandali materiam, & tanquam spinarum aculei, tetra obtrectatione pungant, & lacerent bonorum operum rosas, quæ apud illos crescunt.) Atqui ea de causa adeò vitabat mariti sui colloquia, vt sola eum non audiret, nec ei loqueretur, nisi cùm promouere cuperet apud eum opera pietatis, aut negotia Religiosorum, vel miserabilium hominum expedire. Neque id tamen faciebat, nisi in loco publico, vel in Ecclesia; & vel pluribus, vel vt minimùm duabus honestis personis præsentibus, & plerumque etiam verba ipsius audientibus. Imò ne in ipsa quidem eius mala valetudine accessit ad eum, nisi adiunxisset sibi Dominam Annam nurum suam, & alias quasdam Dominas.*

[b] vbi suprà.

Hoc studium sanctissimæ Matronæ, quandiu in domo mariti: at quæ thorum potuisset, auspice Christo; domum etiam persuasit separandam non multò pòst: Duce in aula manente, pro accepti à Deo dominij necessitate: ipsa mansionem sibi ædificante iuxta Trebniacum, in qua Monialem actis, & obseruantia, quin & Habitu sacro: nuptam solius dilatione professionis repræsentabat. *Cupiens* (inquiunt Acta Sanctæ Ducissæ) *in pietatis, & humilitatis studio proficere, ac progredi in feruore spiritus, post Christum exiit extra castra; & cum parua familia se contulit Frebniciam, atque illic prope Monasterium Virginum Cisterciensis Ordinis Domino seruiuit, marito adhuc viuente, eique tum in hoc, tum in aliis rectè factis annuente, & assentiente.* Atque hæc quidem de habitatione: at de Habitu sacro, audi, quod sequitur [d]: *Cùm sic autem Beata Heduuigis in Trebniciensi Monasterio degeret, illarum quidem Monacharum induit habitum: sed institutum illud monasticum professa non est, vt misericordiæ operibus, & consolandis pauperibus liberiùs vacare posset. Atque istbuc quidem filia eius, quæ in eo Monasterio professionem fecerat, quoad Dux Henricus superuixit, in ea dissimulauit.* Hæc in se ipsa. At qualem se in marito etiam præstiterit, eadem Acta narrant verbis sequentibus [e]: 3.

[d] ibidem.

4. *Qui sanè, scilicet, Dux, eò feliciùs, tum Poloniæ Principatum administrabat, quòd tam sancta fœmina non solùm sanctitatem amaret; sed etiam virtutes sectaretur, atque in castitatis, & humilitatis eius, quas ipsa à Christo Domino didicerat, vestigiis, quoad eius fieri posset, insisteret. Nā Deo aspirante, & B. Heduuige cōtinenter adhortante, iā propè Monachus effectus erat, non quidē professione, aut habitu; sed religiosa animi pietate, & humilitate, quæ in eius operibus relucebat. Tondebatur enim in rotundum, & barbam ferebat non promissam quidem; sed moderata pilorū præcisione decenter compositam. Atque ea causa, in hunc vsque diem, cùm eius mentio incidit, Dux Henricus Barbatus appellatur.*

[e] vbi suprà.

tur. Et quamuis Princeps esset magnificus; adeò tamen ex humilitate sese ad pauperes, & tenuis fortunæ homines accommodabat, vt nonnunquam oblata ab eis parui pretij munera comiter acciperet, & eis caput inclinaret, gratius illud munus existimans, si rusticus, aut pauper quispiam scutellam cum ouis obtulisset, quàm si diues longè maiora: cogitabátque intra se vir pius: En hic pauper, vt nostram sibi gratiam, & beneuolentiam conciliet, victum suum nobis offert: cui nos aliquod solatium referimus, si eius munus grato animo accipiamus. Non dubium, quin bonæ mulieris huius sit hic vir beatus: cui licet ea pro sexus, & matrimonij conditione iure esset subdita, attamen in virtutem & Religionis disciplina facta est Magistra. Hactenus de Heduuige, & eius coniuge. Nunc quædam alia hunc annum concernentia, Cisterciúmque, quæ in diuersis Prouinciis contigêre, leui calamo, ex more, profetamus.

5. In Hispania Aragonensium Regi Petro, ex sancta, sed inuisa sibi vxore, iusta fraude conceptus nascitur filius, quem Deus in gloriam nominis Christiani, propagationem fidei, Principum normam, & tandem vltimò Cistercio præparabat. Indices rerum Aragoniæ de eiusdem furtiua conceptione hæc anno proximo [f]: *Cùm Rex, scilicet, Petrus, solutis, & vagis amoribus in concubinarum cupidinem, & contubernium se transfudisset, & connubij diuortium fieri contendens, sanctissimam fœminam exturbare niteretur; clàm, quasi cum alia concubiturus, ancillari dolo, furtim Regina admittitur. Ea nocte filius concipitur, quem diuino Numine Christianæ Reipublicæ, & Religioni propagandæ genitum res ab eo gesta testantur. Monpellerij Kal. Febr. nascitur: & sortitò Iacobi nomen inuenit.* Hic ille magnus Iacobus, huius nominis primus Aragonum Rex, cognomento Expugnator, vulgò, *Don Iayme el Conquistador*, à pluribus Prouinciis, & Regnis, quæ acquisiuit: de quo in sequentibus multus nobis sermo: nec potuit præteriri eius natalis, cuius vita vniuerso Christiano Orbi, cuius mors longè illustrior Cistercio fuit.

f ad ann. 1207.

6. Ab aliquibus Authoribus notatum video [g], infantem Regium, qua nocte natus est (quæ fuit vigilia Purificationis Beatæ Mariæ) in cunctis Ecclesiis Montis Pessulani, dum matutinæ Vigiliæ decantarentur, præsentatum à matre, Festum ipsum exprimere volente, quantum sibi licebat, & Matrem Christi, quà poterat, imitante. Porrò in eis omnibus, quod vix contingere potuit sine miraculo, tunc peruentum ad ianuas sacrarum ædium, cùm in Choro à ministris, & cantoribus Hymnus, *Te Deum laudamus*, inciperetur. Felix id matri, & nato auspicium fuit: quasi iam tunc Ecclesiæ gratias ageret, quòd talem, ac tantum virum Orbis haberet. Verùm, quod tradunt Aragoniæ Indices, eundem Regem sortitum Iacobi nomen; non desunt, qui miraculo attribuant, quòd accensis duodecim candelis prorsus æqualibus, quibus duodecim Apostolorum nomina habebantur inscripta, ea, quæ Beati Iacobi nomen habuit, cæteris simul ardentibus, tandémque consumptis, sola per duas horas superstes fuit, certè nomen Iacobi Hispano Principi, vtcunque auspicatum, ab hoc miraculo maioris adhuc gloriæ auspicium fuit.

g histor. Ordinis S. Mariæ de Mercede, lib.... c.1.

7. Per idem tempus Ferdinandus Populetanus, Alfonsi Regis filius, Petri frater, eóque patruus infantis recèns nati, quantumuis Monachus, ab Innocentio III. designatur Regno Siciliæ: si Fridericus, qui Constantiæ sorori nupsit ante ætatem matrimonij, per immaturam mortem præriperetur. Narrant id Indices rerum Aragoniæ à Zorita conscripti totidem verbis [h]: *Constantia Regina Regis soror, quæ Eimerico viro Hungariæ Rege vita functo, Leopoldi Austriæ Ducis ope, Principis propinquitatis vinculo Aragoniæ Domui adiuncti, ad fratrem reuersa fuerat, adnitente Sanctia Regina Parente, Frederico Siciliæ Regi Cæsaraugustæ despondetur. Hæ nuptiæ ab Innocentio Pontifice Maximo Frederici tutore sanciuntur: qui enixè studuit, vt Fredericus penè puer, & Siciliæ arces à Marchoaldo, Regina Constantia Frederici Matre defuncta oppressæ, in libertatem vindicarentur. Ad hæc Pontifex, & Regina pactionem fecerant, si Fredericus ante matrimonium initum decederet, Siciliæ Regnum ab Ecclesia Ferdinando, Constantiæ fratri, quem pater sacro Ordini dicauerat, deferretur.* Hæc ille hoc anno: quanuis Ioannes Mariana, alíique in subsequentem censeant referendum.

h ad hunc an.

Hoc item anno, neque enim vnquam eos à nostris diuidam, quos in nostros propensos semper inuenio, duo insignes Pontifices, Rodericus Ximenius, Oddóque, Hispanus, & Gallus, hic Parisiensis, Oxomensis ille, quem Venerabili Didaco de Azebes, Sancti Patris Dominici Magistro suffectum diximus: alter ad Toletanam Sedem (totius Hispaniæ primam) translatus est; alter Cœlis inuectus, æterna gloria cum Angelis beandus. De promotione Roderici Ximenij, hæc Mariana, desumpta ex antiquioribus [i]: *Consequens annus millesimus ducentesimus octauus multorum Principum funeribus nobilis fuit. Mensis Augusti die vigesimooctauo Martinus Præsul Toletanus obiit. Successit Rodericus Semenus, domo Vasco. Hominem externum expectata vitæ probitas, eruditióque, vt ea erant tempora, singularis, ad eum honoris gradum prouexit: & quoniam induciæ abs Regibus, eo auspice, pacta pot ssimum erant, Principum gratiam, & vtriúsque gentis studia promeruit.* Certè Rodericus ex quo ad Toletanam Sedem promotus est, talis, ac tantus habitus, vt sine ipso (quod alibi Mariana obseruat) nihil magnæ rei in tota Hispania gestum, apud Authores valeat inueniri. Hic ille Rodericus Ximenius est, qui Parisiis existens ante annos aliquot, Hortæ sibi delegit sepulturam, confirmans scripto [k]; cuius exemplar superiùs est adductum. Hæc de Roderici Ximenij, ex Oxoma ad Toletum, hunc annum concernente promotione. 8.

i lib.11.c.11.

k lib.17.c.11.

Cæterùm de Oddonis ad Cœlos transitu, déque eius eximia Religione, & charitate in nostros, qui Chronicon Antisiodorense continuauit, hæc scribit Hugo [l]: *Anno M.CC.VIII. Oddo, Parisiensis Episcopus, obiit, vir æmulator virtutis, & vitiorum egregius insectator. Hinc est, quòd eius studio Sanctus Guillelmus ad Biturricensem Archiepiscopatum promotus sit, qui primùm Karoli Loci Abbas extiterat, ipso postea suggerente, & satagente actum est, vt Dominus Papa Principes, & populos per Gallias concitaret ad debellandam Albigensium Hæreticorum perfidiam, qui sæpiùs attentati, nullatenùs verbi Dei gladio potuerant expugnari.* Hæc ille. Et quidem de Sancti Guillelmi promotione per ipsum procurata, & obtenta, superiùs diximus: de expeditione aduersùs Albigenses, quam vterque per litteras promouit apud Pontificem, & cui se iam vterque præparabat, si non vterque morte præuentus esset, (nam & Guillelmus obiit sequenti anno,) eo à nobis commodiùs dicendum erit. 9.

l ad hunc an.

Claudat hoc caput duorum aliorum Pontificum successio, ex Cistercio vtriusque in Leglinensi Hiberniæ Ecclesia, quæ Venerabili Ioanni Rosevalensi ad Superos translato circa hunc annum, eius- 10.

dem,

dem, an diuersæ Domus, non constat, certè Ordinis eiusdem Herleuuinum subrogauit. Et quidem Ioannem ex Rosea Valle assumptum (aliàs *Monasterium*) ante decennium, anno, nimirum, M.C.XCVIII. suo loco fusiùs demonstrauimus. Acta eius, vt alia, periêre. De obitu Vvaræus hæc tantùm habet [m]: *E viuis excessit* (scilicet, Ioannes) *circa annum Domini millesimum ducentesimumoctauum.* Neque plura de illius successore, nisi quòd nomen prodit, & professionem: sic enim subdit: *Successit illi* (Ioanni, nimirum) *Herleuuinus*, (quibusdam Hugo dictus, sed perperam,) *Monachus ibidem Cisterciensis.* Fatale nostris memoranda potiùs facere, quàm facta memorare; & exteris indicasse satis, quos ex Cistercio vnaquæque Ecclesia sumpserit. Ergo huius Acta non minùs periêre. Mortem, quam in annum M.CC.XVI. aut M.CC.XVII. incidisse constat, suo tempore referemus.

m in Episcop. Leglinens.

---

1. Relatum in Capitulo de Monacho non ordinato, & tamen celebrante: 2. atque dubium delatum ad Innocentium. 3. Animaduersum de eius responsione. 4. Doctores inter se dissidentes. 5. Chronologia, 6. & additum Monasterium de Houenes Sanctimonialium, 7. & de Sancta Sophia, eius, vt creditur, Domus prima Abbatissa. 8. Sanct-Iulianeæ militiæ pro Benedicto Suerio vita functo, subrogatus Magister, nomine Nunius.

CAPVT VIII.

1. N Capitulo nihil video diffinitum, quæ erat mens Arnaldi, moribus, quàm præceptis instandum magis; atque obseruandis legibus antiquis, quàm nouis condendis; quæ laqueos potiùs parant, quàm gressus dirigant. Non tamen ideò cessatum à negotiis, quæ grauia, arduáque, non modò Abbates nostros in illa Synodo, sed ab illis delata ad Innocentium, etiam Cardines terræ penè turbarunt. Nullum Collegium sanctius apostolico; nec tamen Iuda caruit. Mirum, si in tot Cisterciensibus Collegiis, non etiam aliquis Iudas inueniretur. Relatum est de quodam Pseudomonacho Sacerdotem fingente, ac celebrante, cùm nullos Ordines sacros suscepisset: relatum & de Sancto eius Abbate, qui flagitium ex sola Confessione cognitum habens, neque æquanimiter tolerare posset, neque impedire auderet, ne Confessionis arcanum propalaretur. Rem eius temporis Author Cæsarius narrat [a] verbis, quæ, vt maior dictis fides constet, non pigebit ad litteram transcribere: *In Domo quadam Cisterciensis Ordinis Monachus quidam sine Ordine celebrauit. Hoc cùm die quadam Abbati suo retulisset in Confessione; nec tamen cessare vellet à tanta præsumptione, Abbas dolens, ac lacrymans, vt à blasphemia tam magna desisteret, miserum rogauit, monuit, & præcepit: sed non profecit. Ille enim timens notari, si cessaret, celebrauit, vt prius. In sequenti Capitulo generali idem Abbas proposuit casum eundem, interrogans, quid faciendum foret Confessori, si fortè tale quid in aliqua Domo emergeret.* Ita Cæsarius.

a lib. 3. Dialog. cap. 33.

2. Res vtrinque discussa; sed semper dubia; & neutra ex parte probanda videbatur: altero quippe violando Sacramento Eucharistiæ, nimirum, aut Pœnitentiæ: illo, si permittatur celebrare sacerdotali dignitate carens: hoc, si peccatum per Confessionem cognitum contra eius sigillum reueletur. Cessare minoris præcepti obligationem in conspectu maioris: sed quod sit maius, non facilè discerni; quippe vtrunque diuinum: & vt alterum præstet ex materia, alterum ex necessitate pensandum fore. Nam quæ, dicebant, peccatori ad Eucharistiam ianua, si demas Pœnitentiam? Aut, quis ad Pœnitentiæ fores stabit, si non tam absoluendus veniat, quàm publicandus? Ingens malum, si panis offeratur, atque adorandus pateat pro Christi Corpore: sed quale putas, si suaue Christi iugum vix tolerandum fiat, ex criminum quantuncunque occultorum reuelatione? Non homini, sed Deo manifestari, quæ pœnitens accusat: quare nec detegenda esse ab homine, quandiu Deus non detegit: neque impedienda, quæ imminent, peccata eorum, quæ sacramentaliter sciuntur, patefactione. Hæc, & similia in diuersas trahebant sententias Patres. *Cúmque Dominus Cisterciensis* (pergit Cæsarius [b]) *& cæteri Abbates super hoc nihil auderent diffinire, casum scripserunt Innocentio Papæ. Qui conuocans Cardinales, viròsque litteratos, casum eis proposuit, & quid de hoc sentirent, à singulis requisiuit. Omnibus penè in hoc consentientibus, quòd Confessio prodenda non esset, respondit: Ego dico, in tali articulo esse prodendam: quia talis confessio non est Confessio, sed blasphemia: nec debet Confessor blasphemiam tantam, ac infamiam celare; per quam periculum incumbere poterit toti Ecclesiæ. Et placuit sententia omnibus; scripsitque sequenti anno Capitulo, quid à se fuerat responsum, & à Cardinalibus approbatum.* Hactenus ex Cæsario Heisterbacensi.

b vbi suprà.

Haud tamen dubium responsum Innocentij, si tale fuit, non diffiniendo, sed consulendo tantùm: neque à Pontifice datum, sed à Doctore. Aliàs ipse in Concilio Generali Lateranensi, quod septem infra annos celebrauit, contrarium, inter alia huic fortassis responso corrigendo, sanciuit decretum: sine vlla exceptione, limitationéve, cunctis indicens: *Caueat omninò Confessor, ne verbo, vel signo, vel alio quouis modo prodat aliquatenus peccatorem. Quoniam qui peccatum in pœnitentiali Iudicio sibi detectum præsumpserit reuelare, non solùm à sacerdotali officio suspendendum decernimus; verùm etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam, in arctum Monasterium retrudendum.* Hæc Innocentius in Concilio Lateranensi, quæ ferè eadem desumpta esse videntur ex verbis Gregorij relatis à Gratiano in cap. *Sacerdos.* de Pœnitentia, distinctione 6. nisi quòd tamen depositionis pœna eadem vtrobique pro arcta custodia, vagatio ignominiosa à Pontifice Gregorio subrogabatur: *Sacerdos, ait, ante omnia caueat, ne de his, quæ ei confitentur, peccata alicui recitet; non propinquis, non extraneis: neque, quod absit pro aliquo scandalo. Quòd si hoc fecerit, deponatur: & omnibus diebus vitæ suæ ignominiosus peregrinando pergat.* Itaque his Gregorij vestigiis hærens Innocentius consilium retractauit. 3.

Verum est tamen, vt id obiter notem, ipsius tempore non satis conuenire inter Doctores de eius Canonis absoluta intelligentia: vnde non mirum, si priùs aliter senserit. Etenim Gabriel recen- 4.

tior longè Doctor[d] detectionem permittit, saltem in casu, quo immineret Confessario ipsi vitæ periculum; eandem à fortiori permissurus, si graue damnum immineret toti Ecclesiæ. Sed iam Doctores contrarium contestantur: quippe qui, extra licentiam pœnitentis, nullum casum admittunt, in quo liceat arcanum reuelare. Quod ab eisdem communiter receptum contra Gabrielem[e], ex hoc Gregorij Pontificis decreto sunt qui confirmant; quatenus ait, pro nullo prorsus scandalo detegenda peccata: pro nullo, inquam, etiam malo publico; & siue spirituale sit, siue corporale. Sed possent meliùs probare ex Innocentio, supposito euentu, quem prodit Cæsarius. Quippe, si ipse contrarium olim responderat in casu illo speciali; nullum excipere, sed absolutè detectionem prohiberi, manifestum retractatæ sententiæ indicium fuit. Hæc occasione nostrorum consultationis, & incidentis casus, quem non potuimus silentio præterire.

[d] in 4. dist. 21.q.1.art.3.

[e] vide Pag. de Pæn.q.94. art.4.dub.9.

5. Quod attinet ad Ecclesiarum fundationes, tres hoc anno notatas tantùm inuenio de Toplin, de Arbona, & Dunemundæ: quarum aut nulla, aut exigua notitia subest. Toplin, vel de Toplica (sic enim alibi video nominari) numeratur inter filias Clarævallis, sita in Prouincia Sclauoniæ, nulla in Genesibus Diœcesi notata; sed supplenda ea ex Litteris Innocentij, & Vrbani, vtriusque IV. alterius Perusij, quintodecimo Kalendas Februarij, Pontificatus Innocentij anno decimo, alterius apud Vrbem veterem decimoseptimo Kalendas eiusdem mensis, Pontificatus Vrbani, anno tertio: vtrisque hac inscriptione: *Ad Abbatem Sanctæ Mariæ de Toplica, Cisterciensis Ordinis Zagabriensis Diœcesis.* Verùm hanc Domum paulò recentiorem ex his, quæ de Apostolatu nostrorum in Sclauonia, tomo sequenti, Deo dante, dicturi sumus, constabit apertè, vbi & non eam solam; sed plures alias in eadem Prouincia structas memorabimus. Arbona, Monasterium eiusdem lineæ, Sancto Anastasio genitum in Aprucio, Diœcesis Theatinensis: nec quicquam aliud de eo scriptum inuenio, nisi, quòd Vita Bona in aliis tabulis, in aliis Ata Bona consueuit appellari. Eandem Clarævallis lineam auget Abbatia Dunæmundæ, incerta licèt Matre, Diœcesíque: quamuis inueniam memoratam Domum in litteris Gregorij Papæ IX. ad Archiepiscopum Bremensem, Collegásque, futuros Iudices in causa eiusdem Domus cum Theutonicis, de qua fortasse in tempore dicemus.

6. His Monasteriis Virorum addere possumus Monasterium de Houenes, in Germania, sub venerabili Abbate Heisterbacensi, quod, adductis ex Monte Sanctæ Vvalburgis Monialibus, sub Venerabili, & verè sancta Matre Sophia suprà meminimus, sub hoc tempus cœpisse, ex scriptis Cæsarij palam constat. Quippe quam priùs Monialem Nigri Ordinis tradit in Detkirgen, posteà mutasse habitum, ac Cisterciensem in Monte Sanctæ Vvalburgis induisse, testatur in suis Dialogis; ibidémque cùm Priorissæ officio fungeretur, primam Henrici Heisterbacensis Monachi audiuisse Missam, iuxta quod illi ab ea prædictum fuerat: demum inde præfectam in Abbatissam Monasterij de Houenes, claram miraculis, virtutibus illustrem obiisse ante paucos annos, quàm Dialogos ipse suos concinnaret, quos M. CC. XXII. ab eo consummatos, & ipse tradit, & nos sæpiùs repetiuimus; vt si his annis aliquos, quos præfuit, superaddamus, facilè ad hunc possimus peruenire, in quo plùs, minúsve tenella plantatio, doctrinæ venerabilis Matris lacte irrigua, atque in virtutibus altiùs radicata propagines Sanctarum latè emiserit. Certè de aliis infrà suis locis. De Sophia Fundatrice idem met Author.

In Houenes Domo Sanctimonialium Ordinis nostri, quæ Abbati nostro commissa est, anno præterito quædam Abbatissa defuncta est, nomine Sophia: hæc tam feruens, & ita rigida fuit circa disciplinam, vt sorores sæpè turbatæ, quod erat virtutis, vitium indicarent. Huic aliquando tenuis ceruisia est in vinum conuersa. Quam etiam Angelus Domini quadam nocte, cùm de matutinis exiret, cum lucerna antecedebat. Hæc duo miracula in extremis confessa est Abbati nostro Domino Henrico. Hæc de Sophia, quam ideò coniector primam, quia aliunde adducta. Aliàs cùm dialogos scriberet Cæsarius, duæ aliæ præcesserant, Elisabeth, nimirum, Gertrudisque, verè prudentes Virgines, de quibus aliqua in sequentibus dicemus. Sophiæ meminit Henriquez in Menologio ad decimamnonam diem mensis Septembris. 7.

Hoc item anno, quod ad Militiam sacram attinet, Sanct-Iulianea Magistro suo orbata, Benedicto Suario Nuñium Ferdinandum pro ipso subrogauit, strenuum virum, & qui multas victorias comparaturus ab inimicis Christi separari potuisset, si non induciæ à Rege Legionensi cum Saracenis pactæ, ipsum etiam à bello continuissent. Præfuerat Militiæ Benedictus, per octo fermè annos plùs, minúsve: quibus & eius impetrauit confirmationem ab Innocentio III. & cum sacra Militia Sanct-Iacobea, vulgò de *Santiago*, mutuam fraternitatem stabiliuit, de quibus suprà Locus sepulcri eius ignoratur. Fortè in Pereyro mansit, vltimus eo in loco sepeliendus. Quippe Nuñius Ferdinandi eius successor, quamuis ibidem cœperit, ad Alcantaram transiit, sedibus simul cum nomine mutatis, atque eisdem perpetuò permansuris: quod nos etiam in tempore dicemus. 8.

ANNVS

1. Morte Sancti Guillelmi funestus annus, 2. cùm Crux contra Albigenses per Franciam prædicaretur: 3. Legato etiam Cardinali misso, 4. atque Sancto Guillelmo Cruce signato, 5. & nec post mortem fidei defuturo. 6. Tristitia Sancti de morte Parisiensis, & Turonensis. 7. Natale celebrat, 8. & filiis valedicit. 9. Inde extremè ægrotans, Vnctionem primùm, 10. dein sacram Eucharistiam cum eximia deuotione suscipit.

CAPVT I.

1. VNC nobis annum, Christi, nimirum, millesimum ducentesimumnonum, Cistercij duodecimum supra centesimum auspicetur nobis Guillelmus, Bituricensis Ecclesiæ Pastor; Cistercij, & Galliæ gloria; funestans, sed & sacrans felici obitu. Hic ergo, in ipso occasu fortior, cùm Cruce signatus contra Albigenses multa millia suorum subditorum congregaret ad bellum, sub Arnaldi Cisterciensis Abbatis signis, (nam is Dux, & Præceptor,) vt olim spirituali, sic tunc corporeo gladio militaturus: cùm, inquam, sibi, suisque militibus necessaria pararet; initio intrantis anni sublatus est, æterna gloria in Cœlis coronandus. Et ipsi quidem optata mors euenit, quæ vitæ ianua: sed Galliæ, atque Cistercio tristis fuit, tanti Patris exemplis; nam auxiliis non dicam destituendis. Neque defuit vel mortuus expugnationi, quam semel proposuisset; eò clariori victoria debellatis Crucis Christi inimicis, quò miraculosiori, certiorique, quò hominibus præstant cælestes Spiritus, quos ipse ducens visibiliter apparuit, cùm prima omnium Biterrensis vrbs armis Catholicorum expugnaretur. Proponam singula ex Authoribus antiquis, & fide omninò dignis, atque verbis ipsorum pro meo more.

2. Feruebat per vniuersam Galliam aduersùs Hæreticos prædicatio Crucis, & zelus fidei depascens intima cordium populorum fidelium, Ecclesiasticos multos, & sæculares Principes, & plebeios, in Apostatas viles côcitabat. Hugo Altisiodorensis continuator, ad annum millesimum ducentesimumoctauum antecedentem [a]: *Litteris itaque Domini Papæ longè, latéque directis, peccatorum remissione, & pœnitentiarum absolutione concessa, innumerabilis multitudo fidelium concitatur, & nouo more Crucis se signo signat in pectore contra fidei desertores, Zelo fidei se armantes.* Hactenus ille. Porrò, quod ait, signatos nouo more, quia in pectore, ad differentiam Cruce signatorum effectum est, qui se profectioni orientali consecrauissent. Quibus, vt notauit Guillelmus Catell in Historia Comitum Tolosæ [b], Crux super humerum dextrum imponebatur: vtrisque autem non sine mysterio; quippe his, vt portanda corporeis humeris; illis, vt amplectenda corde fideli.

[a] a Chronico Altisiod.

[b] b cap. 1.

3. Vincentius Belluacensis author est, non solùm Litteras datas ab Innocentio, ad eam promouendam expeditionem; verùm & missum Gualonem, Cardinalem Sanctæ Mariæ in Porticu, cuius industria, & authoritate Principes, & Potentes Regni concitarentur. *Eodem anno*, inquit [c], *misit Innocentius Papa Legatum in Franciam, Gualonem Sanctæ Mariæ in Porticu, Diaconum Cardinalem, Iurisperitum, bonis moribus ornatum, & Ecclesiarum visitatorem diligẽtissimum, Philippo Regi, & omnibus Regni sui Principibus mandans, & præcipiens, vt cum exercitu magno, tanquam viri catholici terram Tolosanam, & Albigensium, & Narbonensium, aliásque adiacentes, inuaderent; atque omnes Hæreticos, qui eas occupauerant, delerent. Et si fortè in via, vel in bello contra eos, morerentur, ab ipso Papa de omnibus peccatis, à die natiuitatis suæ contractis, de quibus confessi essent, absoluebantur.* Hæc ille. Chaconius [d] addit, eundem Innocentium huic Gualoni, seu Gualæ, (vt alij nominant,) *septem Abbates Ordinis Cisterciensis, Viros sanctitate, & doctrina conspicuos adiunxisse, qui Crucem cõtra Hæreticos Albigenses, & Comitem Tolosanum eorum præcipuum fautorem prædicarent; scripsisséque Regi*, (Philippo, scilicet,) *& Regni Principibus, tãquàm catholicæ fidei defẽsores, eas vrbes, quas Hæretici occupabant, reciperent*, &c. Ita Chacon.

[c] c lib. 29. cap. 101.

[d] d in Innoc. III.

Inter Cruce signatos, signantésque, neque enim altero tantùm contentus erat, Guillelmus, sicut Primas Aquitaniæ, sic primus fuit: quod Acta eius testantur apud Surium [e], his planè verbis: *Pontificiis acceptis Litteris omnium animi accensi sunt ad capiẽdas, & profligandas vulpeculas, vineam Domini Sabbaoth demolientes. In iis autem facilè primus fuit Beatissimus Primas noster Guillelmus, qui non sine lacrymis multis, magnóque animi mœrore, lectis publicè Sanctissimi Pontificis Litteris, instar Phinees, zelo inflammatus est, Crucémque vesti assuens, eam voluit virtutum suarum quasi coronidem, vel consummationem relinquere, vt ecclesiasticæ vnitatis perturbatoribus eliminatis, pacem Ecclesiæ restitueret. Etsi autem esset imbecilli corpore, non tamen illi deerat animi constantia, & fortitudo: nec tam senio fractus, quàm ieiunio, assiduisque vigiliis confectus erat. Igitur conuocatis subditis suis exponit illis Christi Saluatoris beneficia, humano generi collata, Crucis mysteria explicat: in ea sola eos gloriari debere docet: & vt se gratos declarent, hortatur, vt Cruce se signari sinant contra Crucis irrisores, profert illam Christi sententiam* [f]: Si quis vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. *His, aliisque eius sermonibus egregiè animati pollicentur, se, quocunque intendere velit iter, illum alacriter secuturos.* Hactenus ibi de vtroque munere suscepto à Sancto Præsule. 4.

[e] e Sur. tom. 1. Ianuar. 16.

[f] f Matth. 16. Luc. 9.

At qualiter felici quidem sibi, sed cæteris acerba morte præuentus, alterum quidem, quod corporaliter non potuit, spiritualiter nihilominùs executus, Cruce signatis victoriam comparauerit, in hunc eundem modum pergit scribere [g]: *Et illi quidem*, hi, scilicet, quos Cruce ipse signasset, *promissis stetêre suis: at Sanctus Episcopus prius è viuis excessit, quàm posset voto suo satisfacere. At nec sic tamen putandus est, sacra militia non interfuisse. Cùm enim in Domini exercitu Abbas Cisterciensis, Dux, & Præceptor esset constitutus, sub cuius ille magisterio in Habitu monastico diu Christo militauerat, quonam pacto in re tanti momenti illum deserere potuit? Et si igitur corpore absens, sed præsens erat spiritu. Nam visi sunt multis militia cælestis exercitus, præcedenti Crucis signo, quo etiam illi signati erant.* Sed de his infrà latiùs dicendum erit. 5.

[g] g ibid.

Nunc Sancti Præsulis mortem pretiosam, ex eodem Authore describamus [h].

h ibid.

6. *Cùm Beatus Guillelmus audiuisset migrasse ex hoc sæculo venerabiles Antistites, Turonensem, & Parisiensem, valdè quidem contristatus est, & planxit planctu magno. Erant enim illi, quasi duæ oliuæ speciosæ, & fructiferæ in Domo Dei, & velut lucernæ supremo ardentes lumine, quas verus Oriens miserat ad Occidentis regiones illustrandas. Expectabant autem mox ipsos sequuturum Bituricensem Pontificem, vt qui in vita se eximiè dilexerant, in morte quoque non separarentur. Fuerat enim inter illos syncera quadam familiaritas; & cùm se animi causa inuicem inuiserent, de his, quæ ad animarum, & Ecclesiarum sibi commissarum curam, administrationem, & salutem pertinerent, inter se secretò conferebant, suáque inter se arcana sibi mutuò communicabant. Illis igitur vita functis, paucis mensibus noster Episcopus superuixit. Cupiebat enim dissolui, & esse cum Christo: & licèt oblitus sui, diem ex diuina reuelatione præsciret; tamen longa illi omnis mora videbatur. Intereà sic vixit in carne, vt quasi carnis sarcinam exuisse videretur; adeò iam consumptis carnibus, pellis ossibus adhærebat, & artus admodum confecti, atque extenuati visebantur: nec tamen cessabat exigere à carne, vt spiritui seruiret. Porrò, cùm non parum vereretur, ne post ipsius obitum gregem suum lupus rapax, ceu pastore orbatum dissiparet, & discerperet; valdè cœpit animi esse dubius, quid potissimum eligeret. Nam, nec à beata illa supernorum ciuium iucundissima societate diutiùs abesse, nec gregem volebat desolatum relinquere. Sed inter hæc totum se diuinæ permisit prouidentiæ, & voluntati.*

7. *Iam Saluatoris natalem diem, Circuncisionem quoque Sanctus Præsul cum fideli populo solenniter celebrauerat. Porro pridie Epiphaniæ Domini sentiens adesse tempus migrationis suæ ab hoc exilio ad patriam diu concupitam, populi multitudine congregata in Ecclesia Protomartyris Stephani, cœpit ad illos concionari; vt sæpiùs, consueuerat: nec ab hoc Officio, neque à laudibus Dei se retrahi passus est febri acutissima, qua tunc laborabat. Nam, etsi vi morbi corporis vires tabescerent; at spiritu roborabatur, vt posset dicere cum Apostolo* [i]*:* Cùm infirmor, tunc potens sum. *Interioris enim hominis vires ipsa firmat corporis infirmitas. Sumpserat autem sibi thematis loco illud apostolicum* [l] *:* Hora est iam de somno surgere, &c. *Nimirum, Pastor bonus iam propediem discessurus ab ouibus suis, exhortabatur ad vigilandum, ne intrarent in tentationem: & ne improuisa illis subreperet mors, admonebat, vt semper essent parati, & id genus alia multa, tanquàm vltimum vale illis dicens, proponebat.*

i 2.Cor.12.

l Rom.13.

8. *Sermone absoluto, & data populo benedictione, ex imbecillo imbecillior factus abscessit. Sæuiebat tum solito acriùs hyemis frigus, & ille nihilominùs caput habebat nudum, membris febrili languore fatiscentibus. Locus enim ille, in quo sermonem habuit ad populum, omni ex parte ventò erat expositus, quod sic affecto corpori non potuit non esse incommodissimum. Et tamen perinde ac si opus non haberet, nullius poscebat auxilium, & sine adminiculo domum reuertebatur. Creuit in dies febris, & Sanctum Pontificem egregiè exercuit. Deinde quinto Idus Ianuarij cum iam omnibus ritè peractis, etiam testamentum, multis assistentibus religiosis, & prudentibus viris, condidisset, Fratribus conuocatis, extremæ Vnctionis Sacramentum humiliter, ac deuotè percepit. Eo percepto etiam sacrosanctam Eucharistiam sibi porrigi instantissimè postulauit, vt tanto itineris duce munitus, posset securus hostium cuneos penetrare.*

9. *Vt autem Dominum, & Creatorem suum ad se venisse cognouit, illicò resumptis viribus, de strato prosiliens, tanquàm iam febris omnis abscessisset, non sine stupore circunstantium, maximè, quod iam ferè in supremo spiritu positus videretur, & vix aliquid liquoris posset in os admittere, concito gradu procedit obuiam suo Saluatori, vires certè subministrante charitate; flexisque genibus, totus lacrymis diffluens, illum adorat: vtq; sæpiùs genua possit flectere, crebrò prostratus erigitur, illique suum agonem tota deuotione commendat, orans, vt quidquid purgandum superest, ipse purgare dignetur, ne quid funestum in ipso possit inuenire inimicus.* Hactenus Acta: quibus clarè videas perseuerare adhuc consuetudinem, de qua in primo Tomo, percipiendi Vnctionem ante Eucharistiam, quasi ad digniorem huius sumptionem reliqua Sacramenta sint instituta. Pergit Author de Sancto ista scribere [m]:

m ibid.

10. *Fuerat autem biduo ferè maxima ex parte loquendi priuatus facultate, ita vt extremas vocum partes tantummodo exprimeret, quæ nos coràm positi ægrè possemus intelligere. Sed interim tamen nutibus, & signis euidentibus declarabat integram ipsi semper permanere memoriam. Porrò coram Domino sic prostratus prolixè orauit: sed eius verba ad plenum intelligi non poterant, lingua, vt diximus, impedimento obstante. Deinde expansis in Crucis formam manibus, & oculis in cælum sublatis, Carnem Saluatoris non sine lacrymis, corde contrito, & humili manducauit. Hoc facto lætior effectus confortatur in Domino, sciens se fortissimum in illo supremo certamine habere adiutorem, ducem itineris, præmij largitorem.* Hactenus, quæ ad morbum illius spectant, velut præuia ad mortem: nam, quæ ad mortem ipsam, & sepulturam, sequenti capite nobis dicenda erunt.

---

1. Petit Sanctus sepulturam inter filios Caroli Loci. 2. Renuunt Bituricenses: 3. sed reuerentia Sancti inuiti annuunt 4. Præparat ornamenta sibi ad sepulturam: 5. intendit precibus, 6. & diuturnum sibi legi Officium poscit. Moritur. 7. Concursus Orbis, 8. & custodita Ecclesia, ne inde sacrum corpus extraheretur. 9. Sepultura, 10. & miracula ibidem crebrescentia, 11. quibus alia succedunt, 12. aliáque, quæ non facilè ad summam redigi valent.

CAPVT II.

1. ASSISTEBANT charissimo Parenti Caroli Loci Filij: & tanto se patrocinio defraudari cæteris aliis affectuosiùs conquerebantur. Haud dubiè quin cùm hominem non possent, corpus saltem, quod possent, sibi poscentes, velut hæreditario possidendum. Illud sibi deberi, velut artham, quia primæ sponsæ; eóque, si non demerentur, dilectiori; & posteriori cuicunque anteponendæ. Igitur ait

a apud Sur. Ian. 10. ait Author Vitæ ipsius a: *Mox ad stratum rediens,* scilicet, Sanctus Præsul, *subleuantium illum manibus adiutus, cùm paululum respirasset, cœpit nutibus indicare velle se, vt corpus ipsius defuncti apud Caroli Locum humaretur: illi enim Monasterio diu præfuerat: nec immeritò locum illum præ cæteris amare visus est. Aderant autem etiam illi morienti aliquot eius Monasterij Fratres, nec deerant, qui putarent, illis petentibus hoc ita illum constituisse.*

2. *Verùm initio ab omnibus ibi coram positis reclamatum est, ita dicentibus: Absit à nobis, Pater Sancte, vt corpus tuum nostra Ecclesia subtrahi patiamur. Corporis tui præsentia carere nolumus, quæ nobis boni Pastoris memoriam iugiter refricabit. Obnixè oramus, vt sicut hactenus plebem tuam ab imminentibus malis protexisti viuus, ita tuearis & vita functus: quósque in vita variis malorum casibus eripuisti sæpè, etiam sepultus apud nos, tuis meritis, & precibus eripere digneris. Ille verò nulla ratione se passus est à sententia deduci: sed cum lacrymis obsecrabat, vt, quòd cuiuis Catholico licet, liceret etiam ipsi, nempe, sepulturæ locum sibi deligere. Cedunt igitur, qui aderant: & ne Patrem affligerent, coguntur velle, quod nolunt. Sacrilegum enim putabant, ea præsertim hora, eius supremæ resistere voluntati.*

3. *Ea re ab inuitis impetrata, omnes osculatus est nutibus orans, vt pro ipso Dominum deprecarentur, &, ceu filij pacis, pacem inter se amarent, & colerent. Illi verò omnes se eius precibus commendabant. Et cùm vicissim petiissent omnium, si qua intercessissent, offensionum veniam, veriti, ne multorum præsentia illi esset onerosa, accepta ab eo benedictione, & licentia discedendi, non sine lacrymis domum abierunt. Manserunt autem apud eum pauci familiares, & domestici, secretorúmque eius conscij. At ille nihil à morbo impeditus, vt erat semper orationi intentus, totus in Dei opere versabatur. Labia diuinis assueta laudibus, sine intermissione moueri ad preces videbantur: & vt sanus consueuerat, temporibus, & horis congruis, diuina coràm se Officia celebrari voluit; & quos ore promere non poterat, Psalmos auscultare auribus, & animo altiùs affigere studebat. Ita omni tempore, aut vacabat precibus, aut raptus in spiritu cælestia contemplabatur: nec iam de præmio hæsitabat, qui se angelicorum Spirituum visionibus sentiebat confirmari.*

4. *Nocte verò subsequente, (solet autem nox exaggerare vim morbi,) vix Sanctus acrioribus cœpit vrgeri doloribus: & iam præsentiens extremam ferè adesse horam, iussit sub adspectum suum è scriniis proferri vestes pontificales. Ex iis quasdam minoris pretij ad se adduci voluit, quibus etiam tunc vsus fuerat, quando est consecratus Antistes: quas immutabili animi proposito, ad suam sepulturam diligenter curarat asseruari. Eas verò omnes cuidam è suis familiaribus, cuius fidem habebat exploratam, ad breue tempus seorsum seruandas tradidit.*

5. *Solitus erat Vir Sanctus circa noctis medium surgere ad preces nocturnas, Hymnos, Psalmos, & alia à Sanctis Patribus instituta, cum omni deuotione, &, qua par erat, solennitate decantare, illud obseruans propheticum* o: Media nocte surgebam ad confitendum tibi. *Iis verò omnibus ritè peractis, inuictum ab oratione spiritum non relaxans, nunquam dabat membra sopori, nunquam defatigata sinebat quietem capere; sed sandiu manebat in oratione prostratus, donec illucesceret dies. Sed nunc morbo magis, magisque inualescente, cùm statutum tempus expectare non posset, quo, vt diximus, ad persoluendas preces noctis surgere solebat: ne illis nondum absolutis, hinc fortassis abscederet, horam solitam voluit anteuertere, ne mors ipsum anteuerteret.*

o Psal. 118.

Signo itaque dato iis, qui ipsi aderant, Fratribus, vt laudes Domini inchoarent, ipse prior labiis, & pectori suo signo Crucis impresso, hæc duo verba: Domine, labia. *vtcunque pronuncians, reliqua formare non potuit.*

Illi verò, mente eius perspecta, finem illius impendere, ex precum anticipatione verisimilibus coniecturis didicerunt. Itaque vnus ex iis, Sacerdos Religiosus admodum illi familiaris, à memoratis verbis preces auspicatus est, & cætera omnia, quæ sequuntur, aliis adiuuantibus, debito ordine, ad finem vsque perduxit, Viro Sancto mente easdem preces persoluente. Quibus completis, voce, & manu significauit, se velle in terram deponi. Parent illi iussis eius: & quia non decet Christianum, nisi in cinere, & cilicio mori; in sparsos humi cineres eum deponunt, cilicio semper indutum, licèt pauci admodum eius rei essent conscij: quod etiam nunquam sibi passus est ab aliquo detrahi. Cúmque paulo spatio temporis sic iacuisset, benedicens Fratribus, spiritum reddidit Conditori. Hæc Sancti Viri in conspectu Saluatoris pretiosa mors, inuidenda hominibus, tremenda Dæmonibus, Angelis non solùm iucunda, sed veneranda. Reliqua, quæ post mortem sequuta sunt, pergit Author scribere in hunc modum p: 6.

p ibid.

Audito piissimi Patris obitu, vniuersa ciuitas commota est: passim omnis ætas, & vterque sexus cum cereis, & luminaribus properant ad Ecclesiam Beati Protomartyris Stephani, quò corpus exanime cum Hymnis, & Canticis psallentium deferebatur. Videre illic multos licebat, qui nullam viuo reuerentiam præstare voluerant: & eam nunc defuncto exhibent, seque hominem Sanctum aliquando contempsisse, aut dictis, vel factis afflixisse, ducti pœnitentia palam lugere non erubescunt, & ad sanctum corpus prostrati adorare non desinunt. Denique tota illa nox ab aliis in Psalmis, & iubilo; ab aliis in planctu, & mœrore exacta est. Illucescente altera die, sparso iam circunquaque rumore de morte Sancti Viri, ex locis vicinis multitudo populi haud aliter, atque ad festum confluxit diem: domus, & tuguria custode vacua relinquuntur. Vidisses ibi fœminas, dum se verentur ad pij Patris exequias tardiùs venturas, relinquere in cunis vagientes paruulos, & non obseratis domorum foribus, properare ad funus. At eædem, cùm quid egissent, & quo in periculo paruulos reliquissent, secum posteà perpenderent, consternatæ animis, quòd metuerent, ne infantes à feris belluis deuorarentur, cum multo eiulatu accedentes ad corpus Sancti Pontificis, illi suas proles commendabant: quas deinde domum reuersæ, non sine magna admiratione saluas repererunt: sicut etiam illi, qui ostiis apertis, præ Sancti Patris amore, discesserant properè ad exequias, postquàm domum rediêre, nullum penitùs alicuius rei detrimentum se passos admirati sunt. Diem autem illum omnes habuêre festiuum, & solenne, nec vllo admonente, omnes ab omni seruili opere sponte abstinebant. Erat sanè & iucundum, & admiratione dignum spectaculum, videre omnis generis, & ætatis homines ad sanctum corpus vndique confluere, vt vultum intueantur angelicum, & manus, ac pedes deosculentur: quos tamen semel deosculari non fuit satis; sed crebrò reuertebantur, vt oscula denuò infigerent. 7.

Eodem autem die, circa horam vespertinam, cùm vniuersus Clerus, & populus ad celebrandas Pastoris sui exequias conuenissent, quasi globus igneus in aëre suspensus, suprà Sancti Protomartyris Stephani Ecclesiam, instar stellæ coruscantis, apparuit: quem non solùm illi, qui aderant; sed etiam nonnulli aliunde ad nostram Vrbem properantes, dimidia ferè horæ spatio se vidisse, cunctis admirantibus, nunciabant. Interim 8.

parabatur cum multa festinatione, feretrum, quo sacrum corpus ad Caroli Locum, quemadmodum Sanctus Vir decreuerat, deportaretur, populo hanc eius voluntatem penitus ignorante. At, postquam rei veritas innotuit, subitò commoti sunt vniuersi: & Sole iam ad occasum inclinante, omnes vnanimiter constituerunt, vt omni studio, adhibitis custodibus, valuas, & omnes aditus templi, etiam armata manu obseruarent, ne quis sacrum corpus per vim posset auferre: neque illorum pars exigua intra Ecclesiæ parietes egêre excubias. Manè autem alterius, id est, Dominicæ diei, iuxta altare Sancti Martyris humo altiùs effossa, & omnibus ad sepulturam necessariis celeriter paratis, ne quod posset impedimentum incidere, sanctum corpus, etiam ante sacra Missarum solennia, sepulturæ mandare constituerant. Verùm ille Moderator & rerum, & temporum, qui serui sui gloriam nulla ex parte minui, sed augeri potiùs voluit, nihil absque ratione, & ordine fieri permisit.

9. *Celebrato igitur priùs Missæ solenni Sacrificio, stabant seorsum Fratres Caroli Loci, animi dubij, quid agerent: & neque propiùs audent accedere, neque vt supremæ Sancti Patris voluntati fiat satis, postulare. Iam enim turbæ conspirauerant, vt si aliena manus auferendo sancto corpori admouerentur, aut si qui aduenæ, vel ignoti illud apprehendere conarentur, repentè trucidarentur. Et quidem ex senioribus, & maioribus Ecclesiæ nonnulli, ne fidem datam Sancto Episcopo infringerent, liberam illis Fratribus tollendi corporis fecêre potestatem: sed id eò & libentiùs, & liberiùs, quòd satis scirent, ne se ipsos quidem, etiamsi vellent, exteris Fratribus Ecclesiæ illius non consentientibus, & turbis renitentibus sacrum corpus inde posse amouere. Ita ergo Fratres Caroli Loci videntes se nihil posse proficere, Cleri, & populi mirantur deuotionem; cedúntque turbis, spe, & expectatione sua frustrati; præsertim cùm honore debito sacrum corpus Beatissimi Viri sepulturæ traderetur.*

10. *Nec defuerunt miracula, quæ illius sanctitati illustre redderent testimonium. Nam eo ipso die per merita illius, nec dum humato eius corpore, inter cætera insigne quoddam contigit miraculum, quod noluimus silentio præterire. Puer quidam non omninò decem annorum, toto curuatus corpore, cœlum intueri non poterat: sed prono semper vultu terram spectabat. Iam triennio id incommodi pertulerat, manuum, ac pedum officio penitùs destitutus. Cibus aliena manu eius ori inferebatur, & ad naturæ necessaria à matre portabatur, quæ, sic languente filio suo, ipsa pariter languebat, eiúsque afflictione acriùs affligebatur. Vt autem percepit hic puer Sanctum Episcopum è corpore excessisse, multa instantia obsecrabat matrem, vt ipsum perferre non grauaretur ad Ecclesiam, quo possit S. Patris corpus exosculari. Acquiescit tandem mater eius crebrò repetitis precibus, eúmque suis complexa vlnis, difficulter in templum inferre potuit præ turba. Vt autem propiùs accessit, constanti animo prostrauit se cum paruulo suo coram sacro corpore; & ambo osculati sunt eius manus, & pedes. Ea ipsa hora audit mater quasi fragorem quendam, & commotionem ossium filij sui, quæ (vt ipsa testabatur) potuissent etiam audiri à multis, si non obstitisset circunstantis populi strepitus, & tumultus. Redit mater cum illa sua, sibi multùm chara sarcinula; & cùm iam procul à turba recessisset, exclamat filius, & dicit: Sine me, mater, meis ingredi pedibus: ece enim per merita Sancti Episcopi sentio me redditum sanitati.*

Quibus auditis, mater illum deponit, & consolidatæ sunt bases eius, & plantæ, & sine vllo adminiculo, cunctis admirantibus, iter capessit. Stupet mater, stupent vicini eius, qui nouerant puerum triennio tam male affectum fuisse. Timens autem mater puero ob recentem adhuc curationem, nisi ad Ecclesiam reuersa gratias ageret Omnipotenti Deo, & eius gloriosissimo Confessori Guillelmo, illuc redire statuit post turbæ discessum. Sed dum illa expectat, & miranda Dei opera secum admiratur; ecce Dominus volens clarificare Sanctum suum ad eius tumulum, cateruatim confluentibus populis, antiqua potentiæ suæ innouat miracula, signísque aliis alia succedunt. Igitur nolens expectare diutiùs, apprehensa manu pueri, non obstante populi concursu ad Ecclesiam properat, & cum aliis sanitati restitutis, atque ea causa gratias agentibus, ipsa quoque pro filij sui salute gratias agit gratiæ Largitori. 11.

Eodem Dominico die, cùm turbæ recessissent, multi, & nostræ vrbis homines, & in locis finitimis degentes, variis afflicti morbis, qui præ populi frequentia ingredi antea non poterant, humiliter, ac deuotè ad Sancti tumulum accesserunt, sperantes in eo, qui sanat contritos corde, vt per eiusdem Beati Patris merita, optata potirentur sospitate. Sed, quia nimis longum est, imò impossibile, non ea modò, quæ ad Sancti Viri sepulcrum, sed etiam in diuersis regionibus ad eius inuocationem quotidie eduntur miracula, singulatim commemorare, dicemus in summa duntaxat: nempe, videre cæcos, claudos ingredi, hydropicos curari, surdos audire, loqui mutos, dæmoniacos liberari, aperiri carceres, vincula solui, sanari lethaliter saucios, mortuos ad vitam reuocari: atque adeò etiam bruta animantia, non vno morbo liberari: multos iam penè desperatione obrutos, ad Sancti Patris recordationem mirificè releuari. Denique quacumque vel ægritudine correptos, vel periculo expositos, à malis omnibus eius intercessionibus ereptos, sentire præsentem virtutem Domini nostri Iesu Christi, qui cum Patre, & Spiritu Sancto viuit, & regnat, per omnia sæcula sæculorum. Amen. Hactenus sumpta ex Actis Viri Dei, quæ adeò luculenter, & piè scripta sunt, vt nihil eis censuerim addendum, demendum nihil. Qualiter autem nouennio vix transacto Canoni Sanctorum adscriptus sit ab Honorio III. Summo Pontifice; atque in Bituricensium Tutelarem, & Patronum, quin & totius Galliæ, admissus sit, suo tempore veniet referendum. Nunc Cruce signatorum expeditionem, euentúsque cum aliis, quæ hunc annum concernunt, prosequamur. 12.

1. *Cruce signati descripti à Vallsarniensi.* 2. *itémque ab Hugone:* 3. *quibus Arnaldus Dux, Magisterque.* 4. *& sub eo Raymundus, Tolosæ Comes.* 5. *Cruce signatorum numerus, & notæ,* 6. *& prima irruptio in vrbem Biterrensem.* 7. *Qualis ciuitas:* 8. *& quæ monita de Cælo;* 9. *quæque de terra excidium eius præcesserint.* 10. *Expugnatio, & euersio totius vrbis.* 11. *Perpensa quædam de tempore, & de loco* : 12. *alia ex Cæsario:* 13. *& qua occasione itum in Carcassonam.*

CAPVT III.

1. GVILLELMO mortuo ingens fidei columna conuulsa fuit. Et ruisset forsan totius ædificium expeditionis, aduersùs Albigenses, si non Principes, Præsules, atque innumera plebs ante eius se mortem Cruce signassent: quos omnes ipse è cælo præsentior Deo, in proposito potentiùs confirmabat. Igitur, ait Petrus Vallsarniensis [a], *Anno ab Incarnatione Domini millesimo ducentesimonono, Domini Papæ Innocentij III. anno vndecimo, regnante Philippo Rege Francorum, circa Festum Sancti Ioannis Baptistæ, Cruce signati omnes à diuersis Franciæ partibus iter arripientes, pari consilio, & prouida dispositione, apud Lugdunum, vrbem Galliæ, conuenerunt. Inter eos autem, qui ibi affuerunt, isti præcipui habebantur. Archiepiscopus Senonensis, Episcopus Heduensis, Episcopus Claromontensis, Episcopus Niuernensis, Comes S. Pauli, Comes Montisfortis, Comes de Barro supra Sequanam, Guichardus de Bellioco, Vuillelmus de rupibus, Seneschallus Andegauiæ, Gualcherus de Ioniniaco: multi præterea nobiles, & potentes, quos longum esset, per singulos nominare.* Hactenus ille.

a *Hist. Alb. cap. 14.*

b *ad hunc ann.*

2. Quæ eadem aliquantò fusiùs, distinctiúsque Hugo Altisiodorensis in Appendice [b]. *Ipso anno* (scilicet, quo Sanctus Guillelmus Bituricensis Præsul mortuus est) *de cunctis Galliarum partibus, Francia, Flandria, Normannia, Aquitania, & Burgundia, tam Episcopi, quàm Comites, & Barones, militum, & vulgarium numerus infinitus votiuæ professioni se præparant. Mense igitur Iunio apud Lugdunum conueniunt ex condicto: & dispositis itineri necessariis, & ducibus, qui præessent, de communi conuenientia constitutis, versus prouinciam iter mouent omnes Cruce signati in pectore, accensis animis aduersùs homines pestilentes, & fidei refugas pugnaturi. Adiungitur eis Tolosanus Comes, quem Dominus Papa per Legatum absoluerat, satisfactione humillima de commissis exhibita.* Ita Hugo congregatos Lugduni, quò Legati processerant, omnes Cruce signatos, memoriæ prodit.

3. Porrò, quod ait, Raymundum Tolosanum, satisfactione exhibita, absolutum, Cruce signatis se statim adiunxisse, non sic intelligendum est, quasi à Legato absolutus omninò fuerit, quod Innocétio lógè posteà distulit, vt statim videbimus: sed quòd censuris ad effectum illum suspẽsis (ne inauditum damnare, aut nondum condemnatum repellere à consortio fidelium videri posset) ad Crucem admisit, quem in dolo venire, aut saltem non tam zelo veritatis, quàm militum timore non dubitaret. Rursúsque ait, constitutos Duces de communi consensu, qui cæteris præessent, compertum est, Principem omnium Arnaldum institutum Cistercij Abbatem, quod ex Authore Vitæ S. Guillelmi palàm perspeximus [c]: *Cùm enim*, ait, *in Domini exercitu Abbas Cisterciensis Dux, & Preceptor esset institutus*, &c. Quin & sequentia planè declarabunt, in quibus nihil, quod non ex eius ductu: quippe post Comitem Tolosæ, suspectus nulli; omnibus reuerendus, & venerandus: cuique eò libentiùs parerent omnes, quò prudentiæ, & consilio magis deferrent: vnde & in causis Tolosani Comitis, qui eum recusauisset, Innocentius iniunxerat Miloni, vt iam notauimus, nihil prorsus faciendum, nisi quod ipsi ab eodem suggestum esset.

c *apud Sur. vbi supr.*

4. Cæterùm, qua intentione, & quibus artibus Raymundus Comes absolutionem ad tempus impetrauerit, Petrus Vallsarniensis his verbis prodit [d]: *Videns autẽ Comes Tolosanus Raymundus multitudinẽ signatorũ aduenire, timénsque, ne inuaderent terrã eius, vtpote quem de perpetratis nequitiis conscientiæ stimulus accusabat; exiuit obuiam eis, & peruenit vsque prope Valentiam ciuitatẽ: at illi egressi erant in manu excelsa. Ipsos igitur inueniens prope ciuitatem dictam dictus Comes, pacem simulans, falsum spopondit obsequiũ, firmissimè promittens, quòd ad mandatum S. R. E. ad eorum etiam arbitrium se haberet: super quibus obseruandis dedit castella quædam pro securitate. Voluit etiam dare filium suum in obsidem, vel se ipsum.* His factis, Comes, quam apud Deum non poterat celare perfidiam, apud homines quandiu potuit dissimulare, omni studio & industria procurabat.

d *cap. 15.*

5. De numero Cruce signatorum Authores variant. Sunt, qui quindecim millia; sunt, qui quingenta millia testificentur. Matth. Paris [e] non vnquam tantùm exercitum in Europa contractum: nisi, quòd tamen non omnes permansẽte: sed succedentibus aliis, aliísque, qui minimùm per quadraginta dies perseuerabant. Nomen illis, & habitus à causa; nempe, peregrinorum; nulla profectò minori pietate profana loca cunctis adeuntibus ad extirpandas hæreses, Hæreticósque, quàm si sacra adirent, vt eis reuerentiã exhiberent. Hinc illis baculi vulgò, *Bordones*, pro insigni militiæ, sicut Crux; & Comitis Raymundi impia mordacitas, qui exercitũ Burdionum [f], veluti per derisum nominabat. Primum impetum in Biterrensem vrbem; siue, quia infestior hæretica sentina; seu, quia venientibus prima se offerebat, ex his, quæ labe illa confœdebantur. Cæterùm, quid in illam vrbem gesserint, primùm ex Hugone, dein distinctiùs ex Petro Vallsarniensi; & qualis ipsa ciuitas, describam. Igitur Hugo Biterrensem expugnationem ita prosequitur [g]:

e *in Annal. Angl. a.*

f *apud Guill. Catell.*

g *ad hunc ann.*

6. *In primis itaque Biterris vrbem populosam, & amplam: sed fide vacuã, moribúsque corruptam obsident, & oppugnant: eámque statim capiunt, captámque subuertunt. Nulli sexui, vel ætati parcitur, omnes à minimo vsque ad maximum trucidati sunt. Occisorum cadauera coaceruant, & concremant, & deuorante cuncta incendio fit vastitas circunquaque, & horribilis solitudo. Vicos præterea, & oppida, dum nostri percurrant, vacua reperiunt, qui timore perterriti confugerant.* Hactenus Hugo rem paucis perstringens. Cæterùm, longè exactiùs Vallsarniensis, qui primò vrbem, atque vrbis mores, perfidiámque accuratè describit in hæc verba [h]:

h *cap. 16.*

7. *Erat Biterris ciuitas nobilissima: sed tota veneno hæretica prauitatis infecta; nec solùm Hæretici erant ciues Biterrenses, sed erant raptores, iniusti, adulteri, latrones pessimi, pleni omni genere peccatorum. Non sit onerosum Lectori, si de malitia dictorum Ciuium aliquid specialiter disseramus. Pergebat quadam no-*

Et in ipso diluculo Sacerdos quidam ciuitatis illius ad Ecclesiam diuina celebraturus mysteria, portans calicem manibus suis; quidam autem de Biterrensibus, qui se posuerant in insidiis, arripientes Sacerdotem illum, & vehementer verberantes, fracto brachio, illum grauissimè vulnerarunt; accipientésque calicem, quem tenebat Sacerdos, ipsúmque discooperientes, minxerunt in eo, in contemptum Corporis, & Sanguinis Iesu Christi. Alióque tempore ciues sæpedicti in Ecclesia Beatæ Mariæ Magdalenæ, quæ in ciuitate dicta sita est, dominum suum Vicecomitem Biterrensem Francauitum traditores pessimi interfecerunt: Episcopo etiam suo, qui Vicecomitem ab illorum manibus defendere nitebatur, dentes confregerunt. Hæc facies vrbis, quàm manebat supplicium vltimum, ipsi per Cruce signatos infligendum.

8. At non sine præuiis admonitionibus, quas ex cælo, & ex terra consequuti, nihilominùs se se in vtrunque contemptum præcipitarunt. Et quidem cùm aduersùs peregrinos iam iam muris instantes vrbem munirent, talem de cælo traduntur nuncium suscepisse [k]: *Egrediebatur die quadam Canonicus quidam Biterrensis de Ecclesia maiori, celebrata Missa: audiens autem tumultum laborantium in fossatis Ciuitatis, interrogauit, quid hoc esset. Responderunt, qui aderant: Tumultus est laborantium ad fossata: quia munimus ciuitatem contra Francigenas, qui adueniunt. Iam enim imminebat aduentus peregrinorum. Et dum ita loquerentur, apparuit quidam senex venerandæ ætatis, qui dixit eis: Vos contra peregrinos ciuitatem istam munitis: sed, quis desuper poterit vos munire? Per hoc innuens, quòd Dominus de cœlo debellaturus esset eos. Quo audito, illi vehementer moti sunt, & permoti: cúmque vellent in senē insurgere, subitò disparuit, & nusquam potuit inueniri.* Hanc illi primitùs monitionē de cœlo missam, internūcio, vt putatur, Sancto Guillelmo, contempsēre rebelles: at plures alias factas ab hominibus idem, qui suprà, Petrus sic describit [l].

[k] ibid.

[l] ibid.

9. *Peruenientibus itaque Biterrim nostri transmiserūt in ciuitatem, ipsius ciuitatis Episcopum, qui exierat obuiam eis, Magistrum, videlicet, Reginaldum de Monte Pessulano, Virum ætate, vita, & scientia venerandum. Dicebant siquidem nostri, quòd causa perdendorum Hæreticorum aduenerant; mandauerúntque ciuibus catholicis, si qui erant, vt in manus ipsorum traderent Hæreticos, quos ipse Venerabilis Episcopus, qui eos plenè nouerat (& etiam in scriptum redegerat) nominaret: vel, si istud facere non possent, exeuntes de ciuitate dimitterent Hæreticos, ne perirent pariter cum eisdem. Quod verbum cùm sæpedictus Episcopus ex parte nostrorum memoratis ciuibus retulisset, noluerunt acquiescere; sed se aduersùs Deum, & Ecclesiam erigentes, inito cum morte fœdere, elegerunt potiùs mori Hæretici, quàm viuere Christiani.* Haud sanè mirum, spreta hominum monita ab his, qui dudum diuina contempsissent. Sed neque diu vindicta retardata; aut minus tristis ex ministris, quàm ex euentu. Certè & loco, & tempore opportunis, meritas pœnas luerunt suorum scelerum. Nam pergit Author de his ita scribere [m]:

[m] ibid.

10. *Priusquàm nostri eos aliquatenus expugnarent, exierunt quidam de ciuitate, cœperúntque nostros sagittis acriùs infestare: quod videntes seruientes exercitus, qui publica lingua dicuntur Riualdi, cum indignatione maxima muros adeunt ciuitatis; nobilibúsque exercitus nescientibus, & penitùs inconsultis, facto insultu ipsa hora, quod dictu mirabile est, capiunt ciuitatem. Quid plura? Statim intrantes à minimo ad maximum omnes ferè necati, tradentes incendio ciuitatem. Fuit autem capta ciuitas sæpedicta in Festo S. Mariæ Magdalenæ. O iustissima diuinæ dispensationis mensura! Sicut in principio huius libri diximus, dicebant Hæretici, B. Mariam Magdalenam fuisse Christi Concubinam. Prætereà in Ecclesia ipsius, quæ erat in ciuitate, sicut suprà tetigimus, ciues Biterrenses dominum suum occiderant, Episcopo suo dentes confregerant. Meritò igitur in illius Festiuitate capti sunt, & destructi, de qua contumeliosa tot dixerant: cuius etiam Ecclesiam sanguine domini sui Vicecomitis, videlicet, necnon Episcopi, fœdauerant canes impudentissimi. In eadem etiam Ecclesia, in qua, vt sæpè dictum est, dominum suum occiderant ciues Biterrenses, ipsa die captionis ciuitatis, fuerunt vsque ad septem millia de ipsis Biterrensibus interfecti.* Hactenus ibi. Porrò in hac Biterrensis vrbis expugnatione Angelos visos signatos & ipsos Crucibus, quos Guillelmus Bituricensis ducebat, cap. 1. (ni fallor) ex Sancti eiusdem Actis memorauimus. Ita, quam antea comminatus fuerat, exequutus vltionem creditus est, vt veritas pateret comminationis.

De hoc excidio vrbis Biterrensis in quodam Chronico M. S. inuenisse se ait Guillelmus Catell [n]: *Anno M.CC.IX. in die Sanctæ Mariæ Magdalenæ destructa fuit ciuitas Biterris: vnde versus:* 11.

Anno milleno, ducentenóque noueno,
In Magdalena ruit vrbs Biterris amœna.

[n] fol. 250.

[o] cap. 16.

Cæterùm Petrus Vallsarniensis vlteriùs notat [o], *Quòd sicut ciuitas Ierusalem. XLIII. anno à Passione Domini nostri à Tito, & Vespasiano fuit destructa: ita ciuitas Biterrensis XL II. anno ab interfectione Domini sui, per Francigenas est vastata. Hoc quoque non est omittendum, quòd sæpè dicta ciuitas multoties deuastata fuerit ob causam superiùs memoratam, & semper in die Festo S. Mariæ Magdalenæ, in cuius Ecclesia tantum scelus perpetratum fuerat, dignam recepit eiusdem sceleris vltionem.* Hæc prima Cruce signatorum victoria fuit.

Referam & ex Cæsario Heisterbacensi eandem victoriam, qui cuncta congerens, quædam alia narrat, quæ ab aliis sunt prætermissa. *Horum omnium*, inquit, [p] (scilicet, Cruce signatorum) *Prædicator, & caput erat Arnaldus, Abbas Cisterciensis, posteà Archiepiscopus Narbonensis. Veniens ad ciuitatem magnam, quæ Viders vocatur, in qua plusquàm centum millia hominum fuisse dicebantur, obsederunt illam. In quorum aspectu Hæretici super volumen sacri Euangelij mingentes, illud contra Christianos proiecerunt; & sagittis post illum missis clamauerunt: Ecce lex vestra, miseri. Christus verò Euangelij sator, iniuriam sibi illatam non reliquit inultam. Nam quidam satellites, zelo fidei accensi, leonibus similes, exemplo illorum, de quibus legitur in libr. Machabæorum, scalis appositis, muros intrepidè ascenderunt, Hæreticísque diuinitùs territis (visis, nimirum, Angelis, quorum Guillelmus exercitum ductaret,) & declinantibus sequentes, portas aperientes, ciuitatem obtinuerunt. Et cognoscentes ex confessionibus illorum Catholicos cum Hæreticis esse permixtos, dixerunt Abbati: Quid faciemus, Domine? Non possumus discernere inter bonos viros, & malos. Timens, tam Abbas, quàm reliqui, ne tantùm timore se Catholicos simularent, & post illorum abscessum iterum ad perfidiam redirent, fertur dixisse: Cædite eos: nouit enim Dominus, qui sunt eius. Sicque innumerabiles occisi sunt in illa ciuitate.* Ita Cæsarius Author, & ipse synchronus. 12.

[p] lib. 5. c. 21.

Deseruerat aduentu nostrorum vrbem Regulus Biterrensis; & Carcassonam, quæ sibi etiam subiecta, æquè nobilem vrbē cum Hæreticis multis transmigr...

ctas,

uerat: id quod idem met Petrus reliquit scriptum [b]: *Antequam Cruce signati ad Biterrensem peruenirent ciuitatem, Vicecomes Biterrensis, Raymundus Rogerij nomine, nobilis quidem genere, nepos Comitis Tolosani, qui sectans auunculi prauitatem, in nullo Hereticos comprimebat, promiserat firmissimè Biterrensis ciuibus ciuitatis, quòd eos nullatenus desereret: sed cum ipsis ad mortem vsque perseuerans in sapedicta ciuitate aduentum Christi militum expectaret. Sed, cùm nostros appropinquare audiret, pacti oblitus, fœderis nescius, fidem frangens confugit Carcassonam, aliam suam nobilem ciuitatem, plures de Biterrensibus Hereticis ducens secum.* Igitur nostri, Biterrensi vrbe destructa, Carcassonam adueniunt, purgandam ab Hæreticis, aut solo etiam æquandam, vt Biterris. At, quid in ea obsidione factum sit, sequenti capite commodiùs nobis referendum est.

q Hist. Albig. cap. 16.

1. Carcassonæ expugnatio per peregrinos. 2. Ciuium impietas, & nominis, stallum, *significatio. 3. Primum, & mox 4. secundum suburbium dirutum: illud à nostris: hoc 5. ab ipsis ciuibus. 6. Miraculum in castris peregrinorum attributum Arnaldo, velut Magico. 7. Dedita vrbs, 8. & ciues nudi egressi: 9. & tandem Carmen de totius rei euentu. 10. Quædam alia ex Cæsario, sed minùs certa.*

CAPVT IV.

1. CARGASSONÆ obsidionem, & deditionem eisdem Authoribus libet, prosequamur. Porrò de iis Altisiodorensis hæc Hugo [a]: *Carcassonam deinde pertendunt, & obsident, vrbem grandem, plenam diuitiis; sed vitiis, & erroribus plùs refertam: tam victualium, & armorum copia, & situ loci, quam muris validis permunitam: habentem duo suburbia congesta opibus, fossatis, murisque firmata. Ad hanc de circumiacenti regione multi confluxerant: aderat & Rogerus Biterrensis, vir perfidus, per cuius maximè nequitiam pestilens error increuerat, & plures infecerat:*

a in Appendice.

Nobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Hic ergo nostri cùm tentoria collocassent, vrbem acriter impetunt; assiduósque, & vrgentissimos dant assultus: ac primò suburbia capiunt, & incendunt. Videns Rogerus, quia sic inualescerent nostri, nec sibi adforet potentia resistendi, ad nostros egreditur: rogat, vt solâ suis corporum vita concessa, egredi liceat, quò libuerit. Vix tandem impetrat, quod requirit. Egrediuntur miserrimi, & solis induti lineis, tam rebus, quàm fide vacui dimittuntur. Rogerus sub arcta custodia detinetur. Nostri verò potiti liberè cuncta vendicant. Copiarum omnium reperitur infinita congeries. Hactenus Hugo. Quibus tamen quædam addenda sunt, ex Petro Vallsarniensi [b], qui ita habet:

b cap. 16.

2. *Qui in castris inter Biterrim, & Carcassonam positis habitabant, timore exercitus fugerant, castra sua vacua relinquentes. Quidam tamen, qui non vocabantur ex hæretica prauitate, reddiderunt se nostris.* Et paulò inferiùs: *Nec silendum, quòd ciues Carcassonenses pessimi, & infideles, refectorium, & cellarium Canonicorum Cacasionensium, qui erant Canonici regulares, ipsa etiam stalla Ecclesiæ, quod execrabilius est, destruxerunt; vt muros ciuitatis inde munirent. O profanum consilium! ô munitio immunita, quæ sacra immunitate Domus Dei violata, & destructa construitur, per hac meritò destruenda. Domus rusticorum intactæ conseruantur, Domus seruorum Dei deiectæ prosternuntur.* Nicolaus Camuzatius [c] dubius est in vocis illius, *stalla*, explicatione: & fortè peristylia legendum putat, id est, porticus Ecclesiæ columnatas, quas nos Claustra vocamus. Sed immeritò: quippe id sine totius ædificij ruina, nequaquam fieret. Turpiùs Sorbinus [d], qui stabula Gallicè interpretatus est, reclamantibus verbis totius textus. Ergo per *stalla* sedilia in Choro posita, atque ipsa lignea eorum structura, intelligenda veniunt: noto vocabulo, quo stallum Abbatis, siue Prioris, propria illius sedes; atque installare, id est, electum in sede illa locare, diu consueuit. Inde in Cæsarij nostri Lexico positum [e]: *Stallum locus in Choro, vel Capitulo cuiusque Clerici, aut Religiosi.* Quo passim sensu tam apud eundem, quàm apud alios eiusdem æui Authores. Sed pergit Petrus [f]:

c in suis Notis.

d apud eund.

e in Dialogis.

f ibid.

Die igitur tertia, sperantes nostri primum suburbium, quod secundo suburbio erat aliquantulum minus forte, per insultum sine machinis se capturos, impetum fecerunt vnanimes in ipsum; Episcopis, & Abbatibus cum vniuerso Clero congregatis in vnum, & cum maxima deuotione cantantibus, Veni, Sancte Spiritus. *diuinúmque postulantibus auxilium mox adfuturum: derelictum statim primum suburbium ab hostibus, vi ceperunt. Nec prætereundum, quòd nobilis Comes Montis fortis primus omnium, imò solus, quoad milites, in fossatum se misit, audacter, cum cæteris dictum suburbium impugnando. Quod captum, impletis fossatis, nostri terræ penitus adæquauerunt.* Hactenus de captione primi suburbij. Nunc qualiter secundum captum sit, quod longè cariùs stetit, audiemus. 3.

Videntes nostri, quòd tam facilè cepissent sæpedictum suburbium, arbitrati sunt, secundum suburbium, quod longè fortius erat, & munitius, per insultum similiter capi posse. Die autem altero ad murum eiusdem secundi suburbij accesserunt. Quibus ad insultum instantibus, Vicecomes cum suis ita se viriliter defendebat, quòd ex frequenti & creberrimo ictu lapidum, nostros à fossato, quod intrauerant, oportuit resilire: in quo conflictu contigit quendam militem de nostris fracto crure in fossato remanere: ad quem extrahendum, cùm nullus auderet accedere propter iactus lapidum incessantes; vir totius probitatis, videlicet, Comes Montis fortis, in fossatum se mittens, ipsum vnico auxiliante armigero, non sine grandi propria vitæ discrimine liberauit. 4.

g ab eod. ibid.

Quibus gestis, nostri mox machinas, quæ dicuntur petrariæ, ad diruendum murum suburbij erexerunt; quibus, muro aliquantulum pro ictu petrarum in summitate debilitato, nostri currum quatuor rotarum bouinis pellibus coopertum, cum maxima difficultate, muro applicantes, ad fodiendum murum artifices submiserunt. Aduersarij verò ignem, ligna, lapides proiicientes, instantissimè ipsum currum statim comminuerunt. Fossoribus tamen in concauitate muri iam facta se recipientibus, 5.

cipientibus, quos nullo modo à perforatione muri potuerunt retardare. Quid plura? In crastino summo diluculo suffossus corruit murus. Mox nostris cum strepitu intrantibus, aduersarij sese in superiora ciuitatis transtulerunt. Sed postea videntes milites nostros exiisse à suburbio, & se in tentoria recepisse, exeuntes de ciuitate, quotquot de nostris in suburbio effugantes, pluribus etiam de nostris præ difficultate exitus interfectis, in toto surburbio ignem mittunt sese iterum ad superiora reportantes. Sic vtrunque suburbium solo æquatum, per nostros primum; secundum per ipsos hostes, postquàm à nostris captum, atque exhaustum.

6. Illuxit peregrinis obsidentibus diuina clementia, dum prouidentiæ obsessorum prorsus illusit, adeò vt putarent, Abbatem Cisterciensem, qui Dux exercitus, per artes magicas adduxisse Dæmones, qui nullo cibo egerent ad præliandum. *Contigit quoddam*, ait idem Author[h], *quod non prætermittendum, sed pro maximo miraculo est habendum. Dicebatur, quòd in exercitu erant homines, vsque ad quinquaginta millia; hostes autem nostri, omnia in circuitu ciuitatis molendina destruxerant, ita quòd non poterant nostri panem habere, nisi de paucis castris circuniacentibus: & tamen in tanta abundantia erat ibi panis, quod modicissimo pretio venderetur. Inde dicebant Heretici, quod Abbas Cisterciensis Magus erat, Dæmonésque adduxerat in specie hominum, quia videbatur eis, quòd nostri non comedebant.*

h ibid.

7. Destructis suburbiis, cùm ciues penitùs de vrbe desperarent, deditionem intentant per Vicecomitem, vt ex Hugone diximus. Tum verò nostri, ait Petrus Vallsarniensis, consilium habuerunt. *Animaduertentes autem, quòd si facerent hic, sicut in Biterrensi factum fuerat ciuitate, destrueretur ciuitas, & omnia bona, quæ in ipsa erant, consumerentur, & ita ille, qui præficiendus erat terræ illi, non haberet, vnde viueret; nec posset milites, & seruientes tenere ad terram custodiendam: ad consilium igitur Baronum tractatum est de pace in hunc modum. Ordinatum est, quòd omnes egrederentur nudi, & ita euaderent: Vicecomes autem in custodia teneretur; bona omnia remanerent illi, qui futurus erat Dominus dictæ terræ, ob necessitatem superiùs nominatam: factumque est ita. Egressi sunt ergo omnes nudi de ciuitate, nihil secum præter peccata portantes.*

i cap.16.

8. *Tunc adimpletum est, quod dictum fuerat per Venerabilem Virum Berengarium, qui fuerat Episcopus Carcassonæ. Hic cum quadam die in ciuitate sua prædicaret, ciuibusque, sicut solitus erat, hæresim improperaret; noluerunt eum audire. Quibus ille: Vos me audire non vultis: credite mihi: ego tantum mugitum emittam contra vos, quòd à remotis mundi partibus venient, qui destruent villam istam. Certissimè autem sciatis, quod si ferrei, & altissimi essent muri ciuitatis istius, non possetis vos defendere, quin pro vestra incredulitate & malitia, condignam recipiatis à iustissimo Iudice vltionem. Propter hæc, & his similia, quæ eis Vir sanctissimus intonabat, quodam tempore expulerunt eum dicti ciues de ciuitate, inhibendo præconis voce districtissimè, & sub pœna grauissima vltionis, ne quis in emendo, vel vendendo, sibi, vel suis auderet in aliquo communicare.* Et post pauca: *Dedita ciuitate, & omnibus egressis, eliguntur de exercitu milites, qui bona ciuitatis fideliter custodirent.* Hæc Vallsarniensis.

Extant de hoc egressu Carcassonensium, atque peregrinorum ingressu in eam vrbem incompti satis Guillelmi Britonis versus[k]: sed qui rem ipsam veraciter describunt: 9.

k lib.8. Philip.

Hinc procedentes Carcassonentida cingunt
Agminibus densis vrbem, quam tempore paruo
Grauiter expugnant; & eam se dedere cogunt
Tali conditio, quòd nil ex vrbe ferentes
Bellator, ciuis, ætas, & sexus vterque,
Sola contenti vita, sine veste, sine armis,
Arcto postico, quo vix foret exitus vni,
Vnus post alium studeant exire viritim:
Cuncta relinquentes bona libito Catholicorum:
Agros, arma, pecus, gazas, vincta, Penates,
Et quæcunque locus rerum tam præclarus habebat.

Cæsarius tradit[l] permissos egredi ciues, quòd, *populo examinato, cùm omnes promitterent, se velle redire ad fidem, CCCC. L. in sua pertinacia, indurati à Diabolo, permanserunt; ex quibus quadringenti combusti sunt in igne, cæteri patibulis appensi.* Sed hoc à Vallsarniensi prætermissum, cùm aliàs adeò dignum historia sit, meritò potest in dubium reuocari. Nec credam facilè, spoliatos bonis, & vrbe vitos, qui ad Ecclesiam confugerent, &, serò licèt, ad fidem regrederentur. Fieri potuit, vt Hæreticis eiectis Hæresiarchæ patibulis penderent, aut supposito incendio conflagrarent. 10.

l lib.5. c. 21.

---

1. *Cruce signati de electione Principis agunt, qui dominetur terris Hæreticorum.* 2. *Designati electores septem: inter quos primus Abbas Cisterciij fuit.* 3. *Et electus Simon Monfortius Comes.* 4. *Dotes illius, corporis, & animi.* 5. *Niuernensis Comitis discessus, cum magna parte exercitus. Cui aliàs Hæreticos delere in promptu fuit.* 7. *Tum Dux Burgundiæ cum reliquis reuersus.* 8. *Et destituto Comiti Simoni, Robertus, malus vicinus,* 9. *& Guido Abbas Vallium associantur.*

CAPVT V.

1. CARCASSONA per nostros occupata, actum de eligendo vero Domino, qui tam eidem vrbi, quàm cæteris obtinendis dominaretur. Hugo Antisiodorensis designatum communi consilio tradit insignem pietate, & armis virum Simonem Comitem Montis fortis, totidem verbis[a]: *Simon de Monte forti, vir armis strenuus, ac fidelis, de communi consilio, vrbi, & regioni præficitur; & quidquid in vrbe repertum est, & pars exercitus, sub eius dominio deputatur.* Ita Hugo. Cæterùm, nec Simonem primò electum, nec eius electionem de communi immediatè consilio processisse, sed designatis priùs quinque electoribus: demum cætera omnia, quæ acciderunt, qui cunctis interfuit, Petrus Vallsarniensis fideliter scribit, dum ita ait[b]:

a ad hunc an.

b vbi suprà.

Quibus omnibus peractis, consilium habuerunt Barones ad inuicem, quem deberent præficere terræ prædictæ. Et primò quidem oblatum fuit terræ dominium Heruæo Comiti Niuernensi; postea Duci Burgundiæ 2.

sed

sed accipere noluerunt. Eliguntur igitur de toto exercitu duo Episcopi, & quatuor milites; & insuper Abbas Cisterciensis, apostolicæ Sedis Legatus, ad terræ dominum eligendum: qui firmiter promiserunt, quòd illum eligerent, quem secundùm Deum, & sæculum scirent vtiliorem. Hi septem, septiformis Spiritus Sancti gratia cooperante, totámque terram misericorditer respiciente, eligunt Virum fidelem, Catholicum, moribus honestum, armis strenuum, Simonem, videlicet, Comitem Montis fortis. Hactenus, quæ electionem præcessêre. Nunc, quæ immediatè eandem sequuta sint; qualitérque renitens, & inuitus, authoritate tamen Arnaldi, Cisterciensis Abbatis, ad vltimum compulsus, tandem consenserit, pergit etiam scribere in hunc modum[c]:

c vbi suprà.

3. *Statim Abbas Cisterciensis, apostolicæ Sedis Legatus, huius sacri negotij Pater, & Magister, & Dux Burgundiæ, Comes etiam Niuernensis, ad ipsum veniunt, monent, rogant, & consulunt, vt suscipiat onus pariter, & honorem. Quod cùm vir discretissimus instantissimè renueret, & se fateretur insufficientem, & indignum; mox Abbas Cisterciensis, & Dux, eius pedibus se prouoluunt preces precibus inculcantes. Comite autem adhuc renuente, Abbas authoritate sua Legationis vtens, præcepit ei districtissimè virtute obedientiæ, vt faceret, quod petebant. Suscepit igitur terræ gubernaculum Vir præfatus ad laudem Dei, & honorem Ecclesiæ, ac depressionem hereticæ prauitatis.*

4. Non abs re erit, quas corporis, & animi dotes electi Comitis recenset idem Author[d], Lectori promere: vt quàm meritò electus, compulsúsque ad præstandum consensum, palam fiat. *Erat*, ait[d], *genere præclarus, virtute robustus, in armis plurimum exercitatus. Erat præterea, vt accedamus ad formam, statura procerus, cæsarie spectabilis, facie elegans, aspectu decorus, humeris eminens, brachijs exertus, corpore venustus, membris omnibus agilis, & stabilis, acer, & alacer, in nulla sui vel modica parte, etiam ab hoste, vel inuido reprobandus. Demum, vt ascendamus ad maiora, erat facundia disertus, affabilitate comes, contubernio amabilis, castitate mundissimus, humilitate præcipuus, sapientia præditus, in proposito firmus, in consilio prouidus, in iudicio iustus, in militiæ exercitijs sedulus, in suis actibus circumscriptus, in incipiendis arduus, in perficiendis non defessus, totus diuinis seruitijs mancipatus.* Hæc facies Comitis exterior, & interior; digni, qui Christianæ militiæ præficeretur. Et tandem concludit[e]: *Quòd licèt aliqui possent reperiri, qui in aliqua ei gratia æquipollerent; audacter dico, vix, aut nunquam reperietur, in quo tanta simul donorum, tam naturalium, quàm gratuitorum confluxerit plenitudo.* Hactenus Author ille: sed redeamus ad nostram Historiam.

d cap.18.

e ibidem.

5. Electio Ducis, dispersio militum fuit: siue pœnituit eos, qui recusarunt, oblatum principatum non acceptasse, siue voluissent recusatum etiam à Comite, quem ipsi non haberent; quocunque titulo illius prælationem non sustinentes: Certè *postquàm electus est*, ait idem Author[f], *Comes Montis fortis, statim Abbas Cisterciensis, & ipse Ducem Burgundiæ adeunt, & Comitem Niuernensem, orantes, & deprecantes, vt in seruitio Iesu Christi dignarentur adhuc aliquantulum commorari: adhuc enim erant Hæreticorum castella multa, & fortissima acquirenda. Vt enim prætermittamus innumera, erant circa Carcassonam tria castra munitissima, in quibus habitabant tunc temporis præcipui fidei nostræ inimici. Erat quippe ex vna parte Minerua, ex alia castrum Finarum, ab alia Cabaresum. Dux autem Burgundiæ, vtpote benignissimus, benignè deprecantibus acquieuit; promisitque per aliquantulum tempus cum eis ad hæc moraturum. Comes autem Niuernensis nullo modo deprecantibus voluit obaudire; sed statim ad propria remeauit: non enim benè conueniebant Dux, & Comes ille: sed hostis pacis Diabolus ita inter illos mutuas inimicitias acuebat, quòd timebant quotidie nostri, ne se mutuò occiderent. Præsumebatur etiam à nostris, quòd Comes Niuernensis non satis bonam gerebat erga nostrum Comitem voluntatem; eò quòd Comes noster familiaris erat Ducis Burgundiæ, & cum eo venerat à partibus Gallicanis.*

f cap.20.

Discessit ergo Niuernensium Comes, & cum eo præcipua pars exercitus, vt idem etiam Author inferiùs tradit; efficaciori exemplo eius ad otium, deliciásque; quàm Ducis Burgundiæ ad bellum, & ad labores. Certè Hugo non partem peregrinorum, sed omnes penè reuersos memoriæ prodit; siquidem immediatè post electionem Comitis, subdit[g]: *His ita gestis cæteri regrediuntur ad propria.* Sed mansit tamen Burgundiæ Dux cum multis, etsi non multo tempore: vnde fortassè ad vtrunque Hugo respexit. Illud compertum, vt verbis Petri vtar[h]: *Quòd exercitus Cruce signatorum, qui fuerunt in obsidione Carcassonæ, erat tam magnus, & fortis, quòd si vlteriùs voluisset procedere, & vnanimiter persequi orthodoxæ fidei inimicos, non inuenientes, qui resisterent eis, totam terram illam in breui acquirere potuissent.* Subdit Petrus diuinæ in[i] hoc negotio prouidentiæ aliqualem rationem; vt pro longato, ex nostrorum discessu, bello, non breui tempore, sed paulatim, & successiuè subiugarentur hostes: *Vt dum paulatim, & successiuè peccatores se accingerent, ad vindicandum iniuriam Iesu Christi, prolongata guerra, tempus veniæ peccatoribus prolongarent.* 6.

g in Appendice.

h cap.20.

i ibidem.

Post Niuernensis Comitis discessum, expugnata à nostris nonnulla castra[k]: & penè totus tractus Albiensis in potestatem venit Monfortij Comitis. Atque hæc omnia auxilio Ducis Burgundiæ. At, postquàm ipsum etiam reuocauit, patriæ, aut quietis amor, siue negotia; totius exercitus tandem robur solutum: *Et Comes*, ait idem, qui suprà, Petrus[l], *remansit solus, & quasi desolatus; paucissimos habens milites, circiter triginta; qui cum alijs peregrinis venerant de Francia, & præ cæteris seruitium Christi, & Comitem diligebant.* Multa interim aduersa perpessus est, quæ longum esset in præsenti commemorare. Hugo Altisiodorensis paucis cuncta perstringit[m]: *Nostrates, qui in Albiensi, & Carcassonensi prouincia remanserant, multas interim patiuntur molestias: cum enim timore exercitus, qui nuper recesserat, indignè pauefacti, ad Sanctæ Matris Ecclesiæ gremium confluerunt; & se velle renasci per reconciliationem simularent; cùm nostros vtpote incautos, & simplices, ab eorum malitia sibi minimè conspicerent præcauere; per castella clanculò discurrentes, subripere muni iones festinant; & tam milites, quàm seruientes, ad castrorum custodiam derelictos, captiuant alios, alios necant, quamplures etiam aurium, & narium, cum labro superiori, vel aliorum membrorum detruncatione, deformant.* 7.

k cap.21.22.

l cap.24.

m in Appendice.

Christi militibus in arcto constitutis, superuenit, velut de cælo, missus Guido Vallium Sarnay, Abbas, & cum eo Robertus Malus Vicinus, potens vterque, materiali alter, alter gladio spiritus, per quos pars Christi visa est reuiuiscere. De vtriusque aduentu hæc Petrus Vallsarnensis[n]: *Superuenit interim eodem tempore Robertus Malus Vicinus, qui* 8.

n cap.29.

à Comite missus fuerat Romam, miles Christi nobilissimus, Vir miræ probitatis, perfectæ scientiæ, incomparabilis bonitatis; qui à multis annis Christi seruitiis exposuerat se, & sua; & præcipuè negotium istud ardentissimè, & efficacissimè promouebat. Hic est enim ille, per quem post Deum reuiguit Christi militia, sicut in sequentibus ostendemus. Hæc de Roberto. Cæterùm de Guidone Abbate hæc, quæ sequuntur [o]:

9. *Ipso tempore Venerabilis Abbas Vallium Sarnay Guido, vir prudens, & bonus, qui negotium Iesu Christi miro amplectebatur affectu, & post Abbatem Cisterciensem præ omnibus promouebat; causa confortandi nostros, qui in multa depressione, tunc erant, à Francia venerat Carcassonam. Adeò siquidem ardenter, sicut diximus, Christi negotium diligebat, quòd à principio negotij, prædicans per Franciam discurreret. Illi autem, qui erant in ciuitate Carcassona, in tanta turbatione erant positi, & timore, quod quasi penitùs desperantes, de fuga tantummodo cogitabant. Circunclusi quidem erant ex omni parte, infinitis, & fortissimis inimicis: sed Vir virtutis in illo, qui cum tentationibus dat prouentum, metus, & depressiones illorum, monitis quotidie salutaribus mitigabat.* Hæc de aduentu vtriusque Christi militis, quo reparatæ paulisper fidelium vires. At quæ interim gloriosiora adhuc certamina Cisterciensem alium Abbatem præstolarentur, atque eius socios Conuersum, Monachúmque; priores duos pro Christo trucidandos; tertium vulneribus multis confodiendum, quanuis mortem euaserit; sequenti capite nobis dicenda erunt.

o vbi suprà.

---

1. Fuxensis Comitis defectio, 2. perfidiáque. 3. Abbatis, & Conuersi nostrorum cædes. 4. Atque alia notitia, & sepultura. 5. Martyrij causa. 6. Et Cistercienses præ cæteris inuisi cunctis Hæreticis. 7. Sacrilegi occisoris iustum supplicium. 8. Translatio corporis B. Petri Martyris, atque eius miracula: 9. & Raymundus Tolosanus ab Innocentio, per dolum, aliqua; 10. sed à Rege Francorum nihil prorsus extorquens.

CAPVT VI.

1. INTER alios, qui sese nostris adiunxerant, Cruce & ipse signatus, Fuxenus Comes hæreticam perfidiam altiùs haustam, quamdiu nostri potentes, atque armis superiores, dissimulabat, At vbi robur exercitus dispersum, rediisse ad propria milites, & Comitem Monfortium destitutum auxiliaribus copiis deprehendit, *Castrum de Praxano*, ait Petrus Vallsarniensis [a], *quod ipsius custodia traditum fuerat, facta proditione, cepit; & à Comitis nostri familiaritate recedens, ipsum cepit acriùs impugnare. Non multò pòst in Festo S. Michaëlis, venit proditor nocte ad castrum, quod dicitur Fanum Iouis; erectísque ad murum scalis, intrauerunt hostes, & ascenderunt muros; & per castrum discurrere cœperunt. Quod scientes nostri, qui erant in castro paucissimi, ipsos aggredientes, cum confusione exire coëgerunt, & se in fossatum præcipitare, & aliquos ex eis occiderunt.* Hæc Apostatæ vilis defectio manifesta, quam anteà celauisset, cogente metu.

a cap. 32.

2. Hugo Altisiodorensis maiora adhuc: *Fuxensis Comes*, ait [b], *non Princeps, sed proditor perfidus, & periurus, rupto fœdere reuersus ad vomitum, filio proprio, quem vnicum habebat, obside derelicto, hæreticam prauitatem catholicæ præferens puritati, castrum quoddam fortissimum, quod quorundam puerorum nobilium fuerat custodiæ mancipatum, inuasione clandestina, indigenis eum recipientibus, subintrauit. Pueros autem blanditiis eos attentans extrahere, sed non valens, tandem eos inedia compellente, obtinuit præstito sacramento, quòd eos vsque ad suos, cum omnibus suis, conducere faceret securos; sed cùm eius præsentiæ oblati fuissent, præcepit eos illicò iugulari.* Ergo hæc, & alia ausurus periurus Comes, ne quo flagitio vlteriùs detineretur, à cæde Cisterciensium initium sumpsit, imitatus, sed superans exemplum Raymundi Tolosani: quippe ille vnum, hic duos occidi fecit, tertio etiam relicto pro interfecto: ille in vltionem anathematis iniusti, quod putabat iniuriam; hic in præmium obsequij: ille, cùm minas antè prætulisset: hic cum secura omnia polliceretur,

b in Appendice.

3. Vocauerit in dolo Abbatem sanctum, cui insidias parabat; an in principio nihil tale cogitans, in dubio est. Constat facto consensum præbuisse; primum non vindicans, dein etiam defendens; ad vltimum familiarissimum habens malefactorem. Rem totam narrant Vincentius Belluacensis [c], & Anthoninus [d]: sed strictiùs, & pressiùs nos ex Hugone, & Petro Vallsarniensi, coæuo vtroque, altero etiam teste, sicut reliqua alia, describamus. Primùm igitur Petrus hæc habet verba [e] *Eo tempore Comes Fuxi quendam Abbatem Cisterciensis Ordinis de quadam domo, in Tolosam, & Fuxum, quæ dicitur Elna, pro negotiis suis miserat apud villam S. Ægidij ad Legatos. Qui cùm rediret, venit Carcassonam, duos Monachos, & vnum Conuersum habens secũ. Exeuntes à Carcassona Abbas, & socij eius, cùm per vnum ferè milliarium processissent, ille immanissimus hostis Christi, ille ferocissimus Ecclesiæ persequutor, Guillelmus, videlicet, de Rupeforti (frater Carcassonensis Episcopi, qui tunc erat aduersùs eos) subitò insurrexit; armatus, videlicet, in inermes; crudelis in mites; sæuus in innocentes. Qui ob nullam aliam causam, nisi quia Cistercienses erant, Abbati, XXXVI. Conuerso vero eius, XXIV. plagas infligens, eos in loco illo hominum crudelissimus interfecit. Vnum autem de duobus Monachis, sexdecim vulneribus inflictis, seminecem dereliquit. Alter verò, qui erat notus, & aliquantulum familiaris illis, qui erant cum prædicto Tyranno, viuus effugit.* Hactenus Petrus.

c in Speculo hist.
d 3. p. tom. 3.
e cap. 30.

Hugo Altisiodorensis, Abbatem sanctum prouectæ iam ætatis, atque simplicitatis columbinæ virum affirmat. Porrò ex vulneribus, quinque prorsus lethalia: reliqua in cruciatum, quo nullum membrum à dolore vacaret, quandiu viueret. Pergit deinde Petrus Vallsarniensis [g]: *Audiens Comes noster, qui erat apud Carcassonam, quod acciderat, iussit tolli corpora occisorum, & apud Carcassonam honorificè sepeliri. O virum catholicum! O Principem fidelem! Monachum verò, qui derelictus fuerat semimortuus, fecit diligenter curari per Medicos, & sanatum ad propriam Domum remisit.* Hæc tantùm ille. Cæterùm Hugo & sepulturæ locum, & insignia sanctitatis Abbatis prodit. 4.

f in Appendice.
g vbi suprà.

dit [h]. *Abbatem verò, ait, & Conuersum in maiori Ecclesia ciuitatis eiusdem*, (scilicet, Carcassonæ) *honore, quo debuit, tumulauit. Sanè vitam Abbatis, & meritum ostendit latens ad carnem cilicium in obitu patefactum.* Mirum est reticentibus antiquis nomen vtriusque Martyris, à Chrysostomo Henriquez indagata, repertáque: Abbate Stephano, & Conuerso Hildebrando vocatis in Menologio; in quo & eos commemorat ad vndecimum diem mensis Aprilis.

h vbi suprà.

5. Redeo ad Martyres, quippe haud dubiè occisos in odium fidei, siue (quod idem erat illis temporibus,) quia Cistercienses, vt Petrus scribit, & statim declarabo. Porrò id iussu Comitis Fuxensis factum, duo confirmant: alterum occisoris familiaritas, post facinus patratum, cum ipso Comite: alterum vtriusque occisi equi, quibus & Comes vsus: quæ omnia Vallsarniensis adnotauit: sic enim ait [k]: *Comes autem Fuxi, qui Abbatem, & socios eius pro negotiis miserat; occisorem eorum in multa familiaritate, & amicitia recepit: Carnificem quippe tenuit secum. Insuper equitatura Abbatis, quas traditor sæpè dictus rapuerat, paulò pòst in societate Comitis Fuxensis sunt inuenta.* Vix credi potest, si Comite ignorante, dum ipsius insisterent mandatis, occisi essent, ipsum non exarsurum in homicidas, qui viros sibi obsequentes, ac de sua fide securos interfecissent. Verùm, quod ait idem Vallsarniensis, ob nullam aliam causam interiisse, nisi, quia Cistercienses; eò alludit, quòd Hæretici præ cæteris hominibus, odio insatiabili Cistercienses persequebantur. De his Hugo Menardus in suis Notis [l]: *Notanda verò causa homicidij, nimirum, eò quod essent Cistercienses. Nam Cistercienses Monachi tunc temporis Albigenses Hæreticos acriter impugnabant; tandémque eam hæresim doctrina, consilio, & oratione penitùs extirparunt. Vt notum est ex tota illa Historia Petri Vallium Sarnay Monachi.* Inde maiora nostris damna illata non solùm in personis, verùm in bonis, ædificiisque; quæ Comiti Tolosæ reconciliato resarcire iniunctum post annos aliquot. Multa de his à nobis in sequentibus. Interim satis erit, si producamus fragmentum diplomatis Sancti Ludouici dati ad Raymundum filium, in quo hæc, inter alia, illi iniungit [m]: *Soluet decem millia marcharum argenti de bonorum virorum consilio portionaliter, & fideliter diuidenda, iuxta quantitatem damnorum, &c.* Et infrà. *Abbatia Cisterciensi duo millia marcharum, vt emantur inde redditus pro refectione Abbatum, & Fratrum in Capitulo generali: Abbatia Claravallis quingentas marchas, ad emendum inde redditus pro refectione Abbatum, & Fratrum, cùm conuenerint ad Festum B. Mariæ Virginis: Abbatia Grandis Syluæ mille marchas: Abbatia Bella Pertica, quingentas marchas: Abbatia de Candelio, quingentas marchas, ad dicta Monasteria construenda; tam pro damnis eisdem illatis in rebus mobilibus, quàm pro salute animæ suæ, &c.* Hactenus Literæ, quæ tomo XIII. Bibliothecæ Coloniensis circumferuntur.

k cap. 32.

l ad Martyr. menard.

m tom. 3. Biblioth. Colon.

6. Porrò in his breuiter quædam notanda veniunt. Primum est, Monasterio Grandis Syluæ maiora damna illata, eòque maiori pretio resarcienda: idque in odium Arnaldi Cisterciensis Abbatis, qui ex Abbate Grandis Syluæ immediatè ad Cistercium promotus fuerat. Secundum, multis aliis Monasteriis illata damna; sed quæ in capitibus, Monasterio Cisterciensi, atque Claræuallensi, de quorum linea essent, resarcirentur. Tertium, nonnullas compensationes in illis litteris specialiter iniungi: quia reuerà, non aliis tam grauia damna; neque erant, quos Hæretici tanto odio prosequerentur. Demum (quòd nostros tantùm antiquos mores concernere videtur) quod ait, Monachis, & Abbatibus in Claraualle ad annum conuenientibus) in Festo sacræ Virginis; de eius gloriosa Natiuitate intelligendum fore. In qua quicunque de linea Claræuallis frequentabant Capitulum, per suam Claramvallem transeuntes, ibidem paulò antè congregabantur, sacræ Virginis Festum celebraturi. Id quod in morte B. Godefridi Soritani Episcopi, & aliàs contigisse, superius vidimus. Sed iam ad Martyres nostros reuertamur.

Quæcunque causa necis vtriusque fuerit, constat, eam seuerè à Deo punitam, eadem pœna sacrilego inflicta non multò pòst, iuxta murum Tolosæ, alias tutum refugium cunctis Hæreticis. Vindictam tradit idem Vallsarniensis eodem capite [n]: *Nec silendum, ait, quod sæpè memoratus homicida, diuina legitimi Iudicis Dei visione percussus, sanguine occisorum contra ipsum ad Deum de terra clamante, fortitus est suæ crudelitatis mercedem: qui enim viris religiosis multiplices plagas intulerat, non multò pòst vulnera recipiens infinita, in ipsa porta Tolosæ, à Christi militibus, dignè pro meritis est occisus.* Sic quod homines inultum reliquissent impium facinus; cæteris deterrendis, quin etiam vindicando sanguini iusto, vltus Omnipotens, ex visibili, & præsentanea pœna, atrocitatem culpæ; & ex hac, occisorum gloriam manifestans. Memorant viros Martyrologium Hugonis Menardi [o], Menologium, & alij recentiores. 7.

n vbi suprà.

o Iunij 29.

Inter hæc, dum Alnensis Abbas, & socij patiebantur pro fide; ante annum passum Petrum de Castro Nouo, per miracula Deus manifestabat. Cùm enim Innocentij Papæ iussu, Sancti Martyris corpus de loco Claustri, ad Ecclesiam transferretur, illæsum penitùs, atque omninò incorruptum, inuentum est: quin & suauissimum ex se spirans odorem, qui & diuinum imperium supra naturam, & Sancti merita, & gloriam manifestaret. Retulimus superiùs ex Vallsarniensi, qui aliquantò succinctiùs, & sine tempore. Nunc verba Godefridi Pantaleonensis, qui rem distinctiùs narrat, (quamuis immeritò Cardinalem Petrum efficiat, quod forsitan colligit ex Legatia, quæ Cardinalibus frequentiùs iniungebatur,) atque hunc annum designat, proferamus [p]: *Tandem facto anno, cùm ex iussione Summi Pontificis sepulcrum aperiretur, vt corpus Martyris in Ecclesiam translatum, in loco decentiori, iuxta tumbam Sancti Ægidij poneretur; ita recens carne, & sanguine, sine aliqua corruptione inuentum est, ac si eodem die ibi positum fuisset. Tanta etiam illic fragrantia suauissimi odoris emanauit, vt qui præsentes aderant, totam Ecclesiam plenam aromatibus esse putarent.* Sic læta tristibus, & cædibus Sanctorum, indicia gloriæ, is, pro quo patiebantur, interpolabat. 8.

p in Annal.

Hoc anno ipso Raymundus Tolosæ Comes, cùm neque Catholicis fauere vellet, maximè aliorum auxiliis destitutis; neque auderet Hæreticis, tum propter Innocentium, Philippúmque; illum Pontificem, hunc Francorum Regem: tum propter castra, quæ Cruce signatis, in suæ fidei subsidium tradidisset: Philippum primùm, deinde Romam adiit ad Innocentium: *Tentans*, ait Petrus Vallsarniensis [q], *si quomodo posset restitui terra sua, quam Legati Domini Papæ pro securitate occupauerant, sicut suprà expressum est, & Summi Pontificis gratiam adipisci: omnem quippe humilitatem, & subiectionem prætendebat vir dolosissimus, & omnia, quæ Dominus Papa præcepisset, promittebat se solliciè adimplere.* Hæc mens hominis vafri, subdolique, & qui cùm fidem catholicam semel abiecisset, nihil reputaret honestum, 9.

q cap. 33.

honestum, nisi quod vtile. Neque omninò à spe sua fraudatus est: etsi enim cùm primùm, eum adspexit z ubi suprà. *Dominus Papa* (sic pergunt Acta [z], *tot conuitiis lacessiuit, contumeliis tot confudit, quòd quasi in desperatione positus, quid ageret, ignorabat. Ipsum siquidem dicebat incredulum, Crucis persequutorem, & fidei inimicum; & verè sic erat. Veruntamen cogitans Dominus Papa, ne in desperationem versus, Ecclesiam, quæ in Narbonensi prouincia pupilla erat, impugnaret acriùs, & manifestiùs dictus Comes, indixit ei purgationem super duobus, quibus maximè impetebatur criminibus; super morte, videlicet, Legati Fratris Petri de Castro Nouo, & super crimine hæreseos; super quas purgationes misit Dominus Papa litteras suas Episcopo Regiensi in prouincia, & Magistro Theodosio, mandans, quòd si Comes Tolosanus posset se sufficienter purgare super duobus criminibus suprà dictis, reciperet eius purgationem.* Atque hæc quidem obtinuit à Pontifice.

A Rege autem Franciæ omninò nihil: quin potiùs, ait idem Author, sequenti capite [a]: *Rex, vtpote vir discretus, & prouidus, despexit eum, quia contemptibilis erat valdè.* Adeò aliquando filij huius sæculi prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt, vt ait Christus [t]. Certè nō potuit Regem sæcularem, qui decipere potuit Vicarium Christi. Nam & publicè à Pontifice absolutum, & pallio ab eo, atque annulo donatum Guillelmus Catell prodit. [u] Neque dissentiunt Litteræ, quas Episcopis, & Legatis missas legimus [x]. Sed Innocentium fortassè mouit pietas, & syncerita animi, quæ vix de aliis suspicari audeat, quod de se non præsumat. Et instabat Raymundus ad Innocentium, Innocentius ad omnes, iniustum esse, quòd reus, sed necdum adhuc conuictus, de nece Martyris, aut de crimine hæreseos condemnaretur.

10. a cap. 34. t Luc. 16. u fol. mihi 155. x in Regist. huius ann.

---

1. Guidone Morimundi Abbate interueniente 2. actum de nuptiis Othonis, cum Philippi Sueuiæ Ducis filia. 3. Dispensatio indulta: 4. & iniuncta à Guidone satisfactio. 5. Notata quadam. 5. Eiusdem viri solertia in causis Ecclesiæ. 7. Cum Othone in Imperatorem coronato, & statim rebelli, 8. quinquies ad eum intra paucos menses Legatus mittitur. 9. Demum quæ summa totius Legatiæ.

CAPVT VII.

1. INTER hæc Guido Abbas Morimundi, qui non minori apud Innocentium authoritate, non minori apud Principes negotia Ecclesiæ, & imperij pertractabat, Herbipolim, ab eodem Innocentio missus est, ad imperialem Curiam solennissimam, in qua de pace Imperij, & conciliandis Othoni, Philippi partibus, contracto matrimonio cum eius filia tractandum erat: vt vel sic in hærede sua Philippus, qui in se non potuerat, Otho in propria persona coronarentur. Missus est autem cum plena authoritate ad imponendam Othoni satisfactionem, quam velut in subsidium dispensationis, (nam erant consanguinei,) iuris læsioni censeret exhibendam. Nostris temporibus, haud dubiè, feliciora tempora illa, in quibus dispensatio publici iuris, si quid fortè extorquebat, in publicam vertebat, non in priuatam alicuius vtilitatem. Referam totam integram actionem, ex appendice ad Chronicon Othonis de Sancto Blasio, dignam nostris Annalibus, & Ecclesiasticis adeò necessariam, vt sine ea vix constent: sed neque legi valeant, nec intelligi.

2. a cap. 51. *Anno*, inquit [a], *Dominica Incarnationis M.CC. IX. Otho Rex generale colloquium in Quadragesima habens apud Hagenouue, expeditionem in Italiam Principibus edixit: ibique occisum esse Othonem Palatinum de Vvitlirsbach, à Marscalco Henrico à Kallindin, in vindictam Philippi Regis, nuncium accepit. Igitur fortuna prosperis successibus arridente, ne Principes, qui cum Philippo fuerant, & hi, qui Othoni priùs adhærentes, demum apostatauerant, Regem conscientia remordente, suspectum haberent; medium quoddam necesse fuit interponi: ne occasione, vt fieri solet, alicuius discordia conflata, in pristinum rursus exitium Regnum inuolueretur. Ad hoc nullum magis idoneum inueniri potuit, quàm vt Otho Rex acciperet in matrimonium Philippi filiam, qua connexione insolubili concordiam inter Regem, & Principes stabiliret. Et quia hoc sine licentia apostolica authoritatis fieri non licuit, cognatione impediente, (nam pater Othonis auunculus fuit Friderici Imperatoris Patris Philippi,) missi sunt à Sede apostolica Cardinales duo, Hugo Ostiensis, & Vellitrensis Episcopus, & Leo tituli Sanctæ Crucis, in Ierusalem, Presbyter Cardinalis, qui priori anno, viuente Philippo, pro eadem causa (vt prælibatum est) legatione functi erant; vt necessaria dispensatione connubium hoc, gratia pacis, & concordiæ, authoritate Beati Petri, ea apostolica conniuentia iustum, ratum, & legitimum statuerent; idq; remoto omni scandalo, Ecclesia dispensante, probabile confirmarent. Qui ad Regem venientes, eúmque apostolica benedictione salutantes, causam Legationis suæ, vt relatum est, aperiunt: eúmque libenti animo consentientem ad hoc, ad defensionem Romanæ Ecclesiæ inuitauerunt.*

Itaque ad hæc exequenda generalis Curia à Principibus apud Herbipolim indicitur in octaua Pentecostes. Principes igitur à diuersis Regni partibus ad hanc Curiam conuenerunt; Legatísque ciuitatum Italiæ subiectionem offerentes, interfuerunt; Othonémque Regem, regali ambitione coronata ciuitate, cum maximo tripudio susceperunt; ibique in palatium regale congregati, extructo tribunali, Rex conscendit. Cardinales habens collaterales, reliquis Principibus circumsedentibus. Itaque Hugo, Ostiensis Episcopus Cardinalis, primò exorsus, de causa regalis connubij, pro qua conuenerant, rationabiliter Latino idiomate allegauit, interpretem habens Vvirciburgensem Episcopum; Regique Othoni, vt pro bono pacis, & concordia ad abolendam præteritorum malorum memoriam, cum filia illustrissimi Principis Philippi matrimonium contraheret, authoritate Dei, & B. Petri per apostolicam obedientiam, in remissionem peccatorum suorum præcepit. 3.

Rege igitur ad hoc deuoto animo consentiente, Abbas Morimundensis, Cisterciensis Ordinis, surrexit, omniúmque Abbatū, aliorúmque claustralium vtriusque Ordinis, Cluniacensis, videlicet, & Cisterciensis, personā assumēs, delictū hoc, connubio contra consuetudinem 4.

dinem Ecclesiæ, quamuis dispensatoriè committendum, monastico Ordini, authoritate apostolica imposuit; Regi per hoc iniungens pœnitentiam; vt Monasteriorum, & aliarum Ecclesiarum pro posse Defensor existeret, viduis, & pupillis iusto iudicio præesset, Monasteriumque Cisterciensis Ordinis in fundo proprio ædificaret; ac post hæc Ecclesiæ Ierosolymitanæ in propria persona subueniret. His omnibus Rege obediente, puella iam nubilis à Duce Leopoldo orientali, & Ludouico Duce Bauariæ adducta, tribunali sistitur, ac de consensu interrogata, verecundata admodum, rubore perfusa, se libenti animo consentire profitetur. Mox à Duce Leopoldo, cognato suo, per manus Cardinalium lege Francorum, Regi Othoni desponsatur: à quo amantissimè amplexata, publici signo osculi, mutuationéque annulorum subarrhatur: tractatisque diuersis Regni negotiis, à Curia digrediuntur; Regináque Saxoniam perducta, apud Brunivvich aliquandiu mansura collocatur. Hactenus sumptum ex appendice ad Chronicon Othonis de Sancto Blasio.

5\. In quibus tamen duo nobis occurrunt, nequaquam sine nota prætereunda. Alterum est, quòd dicitur delictum in matrimonio, quamuis contracto per dispensationem Summi Pontificis; de materiali potiùs transgressione, quàm de formali fore intelligendum: adeóque de delicto non tunc commisso, dispensatione ex iusta causa indulta: sed, quòd committeretur aduersùs legem, si nulla talis dispensatio intercessisset. Porrò ad iustiorem causam dispensationis, siue ad commutationem obligationis inductæ per legem, illa opera iniuncta subrogãda, quæ ipse Otho acceptauit libenti animo. Alterum, & mihi quidem difficilius, quid monachatui cum his dispensationibus? Vt & Guido pro vtriusque Ordinis Monachis, Cisterciensis, nimirum, & Cluniacensis, vocem assumeret; & monasticum Ordinem inducat, velut, in quem qualiscunque illa transgressio committeretur. Adde, quòd nihil propria authoritate, sed apostolica factum ab ipso dicitur: & nobis dubium in hac secunda parte proponere facilius, quàm enodare: cùm maximè de eo, nihil ab aliis, etiamsi rem attingant, traditum habeam.

6\. Eiusdem viri (Morimundensem Guidonem loquor, magnum haud dubiè, vt negotia ipsa demonstrant, quæ ab ipso pendebant) industriam, & solertiam, Pontifici in vsu hoc ipso anno, & sequentis initio, alij etiam Annales asseuerant. Cùm Otho mox profectus in Italiam, & coronatus Romæ ab Innocentio; quo plùs illi debebat, (quippe quem ab initio præposuisset Philippo Duci; & pro quo tanto tempore pugnasset,) eò à ceruice faciliùs iugum excussit; qui mos est Principum; nec tam amabat beneficia, quæ suscepisset, quàm esse se debitorem dedignabatur. Commune id peccatum multis hominibus, reclamante natura: sed fastu, & ambitu plerunque præualentibus; vt quæ fecerint bona, magis ament, quàm quæ susceperint. Quippe in illis diuinum quid agnoscunt, quod sibi attribuant: in his humanum, ac defectuosum, quod erubescant.

Vtcunque fuerit, Otho coronandus ab Innocentio, multis inuitis; hominem se statim professus est, ipsa, quam præsetulit, ingratitudine. Describit vtrũ succinctè Paulus Langius [b]; sed quod ad hos Annales spectat, satis exactè. *Anno, inquit, Domini M. CC. IX. Otho Rex Romam veniens ab Innocentio III. in Imperatorem coronatur, contra voluntatem, & consilium multorum, & potissimum Regis Franciæ. Verùm, benedictio confestim versa est in maledictionem: quia adhuc Romæ consistens, fracto iuramento, contra Ecclesiam tyrannizare cœpit. Et expost Pontificis contra voluntatem complura in Apulia cœpit oppida. Siciliam quoque suæ ditioni addixit. Eapropter, eodem anno, Romæ Concilio habito, Imperio priuatur. Mansit autem Imperator tribus annis.* Hactenus ille. 7.

b in Chronic. Citizensi.

Porrò, quid in hoc ipso Guido præstiterit, qualitérque authoritate, & industria ipsius vsus Innocentius sub finem huius, & initium sequentis anni ad Othonem transmiserit eundem, negotia pacis tractaturum vtrinque, qui Virum vidit Abbas Vspergens. [c] sed mox ex eo ipso, qui Vitam eiusdem Innocentij Papæ III. eius Operibus præfixam texuit [d], ita scribunt: *Scribit* (ait Author Vitæ Innocentij [d]) *Abbas Vspergensis in Chronicis suis, qui hisce temporibus vixit, vidisse se Romæ virum religiosum, Abbatem Morimundi, qui se dixerit, à D. Michaelis Festo vsque ad Quadragesima ieiunium, quinquies ex Roma Capuam, Pontificis iussu, accessisse, ob reformandam pacem inter ipsum Innocentium, & Othonem.* A Festo, inquam, S. Michaëlis præsentis anni, vsque ad initium Quadragesimæ sequentis: tanta pro Ecclesiæ negotiis diligentia; tanta apud vtrunque Orbis Monarcham, siue authoritate pollebat, siue gratia, vt summis hisce rebus pertractandis, haud alius aptior inueniendus iudicaretur. 8.

c in Chronic.

d inter Opera Innoc.

Meminit huius repetitæ Legatiæ Carol. Sigon. [e] suppresso licèt nomine Legati; tráditque, pontificiorum mandatorum summam in eo sistere, *Vt Othonem à malis consiliis auocaret; atque omnia præterita detrimenta se remissurum ostenderet, si Friderico, atque Ecclesiæ parceret.* Ita Innocentius, qui olim pro Othone, contra Philippum, iam nunc pro Friderico pugnabat contra Othonem: non tamen sibi, Ecclesiæve gratiori: vt reuerà quot fouit, atque fecit Imperatores, tot inimicos; & quò magis deuinctos, eò in se, & in Ecclesiam atrociores, tam ipse, quàm ipsius successores experti fuerint. 9.

e lib. 16. anno 1210.

1. Successio illustrium Abbatum in Heisterbaco. 2. Sanctitas Domus, 3. & singularis fauor Mariæ Virginis. 4. Perpensa quadam visio satis mirabilis, 5. atque ipsa experientia comprobata per Sanctum Monachum. 6. Ratio temporis; atque inde correctus Cæsarij locus. 7. Genardi obitus, 8. Henricique successio, 9. præcedente visione, 10. quæ posteà ipso euentu est confirmata.

CAPVT VIII.

1\. INsignis, & pauenda satis vindicta sumpta per Virginem, de quibusdam sacrilegis, qui bona Cisterciensium Ecclesiarum audebant diripere, quam occasione primæ Fundationis, atque miraculosæ translationis loci Sanctæ Mariæ (Abbatiæ Cisterciensis, filiæ Heisterbaci) notatam à Cæsario Heisterbacensi, Abraham Bzouius refert ad hunc annum [a] (quamuis rem anteponens, vt solet

a n. vlt.

solet alia; quippe nondum fundato Monasterio, nedum non infestato, direptóve, sed nec ante sexennium surrecturo:) hæc, inquam, apud Bzouium hic notata, ad memoriam reducunt successionem Abbatum Heisterbacensium; & pro Geuardo, Henrici; Sancti haud dubiè, pro Sancto subrogationem. Nempe, circa hoc tempus contigisse, ostendam statim: & aliàs tam Geuardi sanctitatem, atque felicem exitum, quàm ingressum Henrici circunstantiæ illustrant, quas non licet silentio prætertire. Ergo aliis reseruatis in propriâ loca, quæ hunc concernunt, pandam: si tamen prius statum Heisterbaci, cùm Geuardum suscepit, siue quem acquisiuit sub eius cura, (nam res adhuc in dubio, & ideò ad medium tempus referenda) ex eodem Cæsario, paucis describam; imò ex Virginis Matris testimonio, longè fide digniore; vt inde facilè liceat coniectari, quantus Vir ille fuerit, cui in tanta excellentia progressus patuit, vel qui potuit ad illam peruenire.

Ergo pietatem, atque sanctimoniam teneræ adhuc Domus, ante, vel post Geuardum, certè sub ipso; & singularem, qua pollebat, gratiam apud totius gratiæ Genitricem; præter ea, quæ suprà memorauimus, & nobis ferè vniuersas paginas implent; non aliunde meliùs cognoscemus, quàm ex visione quadam iucunda satis Beatæ Christinæ Virgini ostensa, cùm Eustachius, siue, vt alij putant, Iustatius (vnde temporis dubium) Heisterbacensem Domum, iure paternitatis visitaret. Quippe quæ & varietate, & magnitudine, & generalitate multas alias videretur superare. Relatam eam à Cæsario Heisterbacensi, qui tam Christinam, quàm cunctos alios nouit, ipsius verbis, paucis interpositis, quò cuncta clariùs pateant, Lector accipiat. Cæterùm, quia, vt in iaculis, vt feriant, multùm interest, à qua manu proiecta sunt: sic in reuelationibus, vt credantur, cui factæ dicuntur; cùm somnia soleant obtendi pro visionibus. Primùm omnium, Cæsarius introducit fœminæ sanctitatem, notitiámque, quam ex frequentia aliarum reuelationum ad discernendas veras, falsásque, nec nisi illas probandas, habere poterat. *In Domo*, ait [b], *Sancta Vualburgis, Cœnobio Ordinis nostri, quod duobus milliaribus distat à Colonia, quædam Sanctimonialis fœmina ante paucos annos defuncta est, nomine Christina. Huic Deus, & Beata eius Genitrix plurima de secretis suis reuelauerunt*, &c. Hæc de morali certitudine visionis, ex loco, & ex persona: illo, in quo notæ satis, quia frequentes; hac, quòd præ aliis haberet frequentiores. Nunc ad visionem ipsam ita procedit [c]:

[b] lib. 7. Dialog. c. 21.

[c] vbi suprà.

5. *Cùm tempore quodam in Festiuitate Assumptionis gloriosissima Domina nostræ visitaret apud nos in Heisterbach, prædictus Eustachius Pater noster, & essent eum eo plures Abbates, in ipsa sacratissima nocte, iam dicta Virgo* (scilicet, Christina) *de loco nostro visionem vidit huiusmodi. Cùm Abbas præfatus dicto Euangelio, Hymnum*, Te Deum laudamus, *inchoasset, illa stans in Choro suo, mentis excessum passa est; vidítque cælum super Congregationem nostram apertum: & cùm illo tempore Oratorium nostrum totum esset ligneum, vtranque eius frontem auream esse conspexit. Sustollens oculos, cùm cælum intueretur, gloriosam Dei Genitricem Mariam, totius Ordinis nostri Patronam, in sede splendidissima vidit residentem; & circa illam Sanctorum multitudinem, quorum ætas circa vigintiquinque annos esse videbatur. Cùm verò Chorus Monachorum inclinando deuotè cantaret:* Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabbaoth. *ipsa virgo Beatissima deuotioni eorum congratulans, coronam miræ pulchritudinis, quales in Ecclesia pendere solent, per catenam auream super Conuentum dimisit. Loco autem nodi, gemma erat pretiosa nimis, ac lucida, in qua scriptum erat:* O clemens, ô pia, ô dulcis Maria. *De ipsa gemma tria procedebant brachia, quæ coronam dependentem habebant: ex nomine vero,* MARIA, *radij quidam exeuntes, nomina singulorum Monachorum, eadem hora in Choro existentium, quæ per circuitum coronæ scripta videbantur, illuminabant. In eisdem nominibus magna erat inæqualitas, tam in positione, quàm in claritate: quia secundùm claritatem meritorum, erat claritas nominum. Quorundam nomina, qui recentiori tempore venerant, quorundam nominibus videbantur superiora, qui diu in Ordine laborauerant. Cùm autem ventum esset ad illum locum:* In te, Domine, speraui: non confundar in æternum. *coronam retraxit in cœlum, clara voce dicens: Sicut ego hodie sum in gloria mea: ita isti omnes mecum erunt in æternum.* Hactenus ex Cæsario, loco suprà.

Ego in his verbis multa planè video notatu digna: sed supra alia, hæc vltima perpendo, quæ cunctis, nullo excepto, promittunt gloriam. Quasi in tanto Conuentu nullus esset, qui non à Virgine assumendus ad cœlum foret. Vt verè ipsa in suo illo Collegio plùs aliquid, quàm in suo Christus dicere posset. Quippe ille de suis ad Patrem ait [d]: *Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quenquam.* At nullum sibi perditionis suæ authorem fuisse, aut futurum esse, ne in minori Apostolorum numero potuit. Virgo de his, quos accepit in Heisterbaco, cùm multò plures essent, dicere valuit: *Hi omnes mecum erunt in æternum: & neminem omninò perire sinam, nedum non perdam.* Perpendo etiam noctem sacratissimam, in qua nullus deesset diuinis laudibus, non ex Monachis solùm, sed ex Conuersis, etiam ex his, qui Grangiis præfecti erant. Vt mirum sit, in tanta multitudine, ne vnum quidem inuentum, teste Maria, qui non esset in cælis coronandus. Perpendo tertiò, multos Abbates hospites; qui & ipsi participes effecti habitationis sanctæ, promissionis consortia etiam meruêre. Quartò, aureum circulum, cui inscripta nomina, non tam coronam esse, quàm candelabrum, cui lampades succensæ imponebantur: vt denotaret, quos beatificabat, non solùm coronandos, vt ciues cæli; sed vt Ecclesiæ lumina, qui vt non omnes scriptis, omnes tamen exemplis alios ducerent, & se ipsos præberent imitandos: quæ doctrina efficaciùs addisci solet. Demum perpendo catenam illam auream, quæ copulabat omnes, Cistercij propriam: quippe quòd primas leges, quas instituit, chartam charitatis, id est, vinculum aureum: atque has sub Mariæ patrocinio positas voluit. Quòd ipsa se acceptasse præsetulit, cùm tria illa verba, à Bernardo Parente primo tradita, nodo, à quo omnes pendebant, infigi voluit: *O clemens, ô pia, ô dulcis Maria.* Hæc, & alia indicabat arcana visio Christinæ Virgini ostensa, quæ Cisterciensem gloriam, sed Heisterbaci magis, præ aliis manifestabant. 4.

[d] Ioan. 17.

Cæterùm, vt quod pia Dei Genitrix ancillæ suæ per visum reuelauerat, externo aliquo indicio comprobaret; nec Angelum Satanæ, quod sæpè solet transfigurasse se in Angelum lucis; sed veram esse visionem, aperiret: pergit de ea Cæsarius in hunc modum [e]: *Cùm nihil apud nos de hac visione sciretur Theodoricus de Laureke, Monachus noster accedens ad Abbatem nostrum, Dominum Henricum, conquestus* 5.

[e] eod. loco.

ftus est ei, quòd eadem sanctissima nocte, nihil potuisset habere deuotionis, antequam ventum fuisset ad prædictum, locum Hymni, scilicet, Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus Deus Sabbaoth. *de quo verbo posteà satis mirabatur, cùm ei visio recitata fuisset.* Itaque quòd Christinæ Deus ostenderat, declarauit effectu, quem sensibilem voluit in Theodorico. Nempe, vt in ore duorum verbum staret; neque vlla dubitandi ratio de tam grandi fauore, relinqueretur. Hic status rerum erat in Heisterbaco, cùm Geuardum accepit, amisitve; neque enim visio sub ipso potuit contingere, vt statim ostendam. Felix omninò, si tantam perfectionem infudit filiis; sed nihilominùs dicendus etiam felix, si quos tales inuenit, meliores fecit, & quò adhuc crescerent, potuit inuenire. Nam creuisse sub ipso compertum est, aut saltem constat Cæsarij testimonio, alibi de eo loquentis in hæc verba[f]: *Idem Geuardus posteà in tantum profecit, vt Domino Hermano, primo Vallis Sancti Petri Abbati succederet, & non modicum per eum locus ipse, tam in Religione, quàm in professionibus proficeret.* Itaque hæc Genardi summa laus, vel instituisse filios, quos proprio in sinu Virgo, atque tanto fauore prosequeretur: siue ab alio institutos, promouisse; fecisséque, quò religiosæ perfectionis termini; cùm illuc peruenissent, extenderentur.

f lib. 1. c. 7.

6. Loquor in dubio, quod attinet ad tempus memoratæ visionis, quam vt constat non fuisse sub Geuardo, sic paulò ante, aut post ipsum contigisse, compertum habeo. Ante, nimirum, si Heisterbacum visitante venerabili Eustachio, tertio Hemmenrodensi Abbate, facta est: quippe cui Hermanus, primus Heisterbaci Abbas, suffectus legitur, Geuardo ibidem locum relicturus. Post, si, vt alij putant in Cæsario, non Eustachius, sed Iustatius legendum est, sextus, nimirum, Hemmenrodensis Abbas, qui post Hermanum, & Theodorum, quartum, & quintum, legitur subrogatus, cùm Hermanus contra communem morem, ex auia ad neptem ex Hemmenrode ad locum Sanctæ Mariæ translatus esset, quod anno M. CC. XV. contigisse, Tomo sequenti, Deo dante, memorabimus; sexennio postquàm de viuis Geuardo rapto, quod hoc euenit anno, Henricus Heisterbaco suffectus esset. In dubio, vt dixi, elegi medium tempus: sed vt de eo sententiam meam proferam, hoc vltimum arridet, vt probabilius; quòd videam ab eodem Cæsario scriptum, Theodoricum in nocte illa visionis: cùm suam indeuotionem quereretur, ad Henricum Abbatem recurrisse, qui tunc iam præsideret, & quem cæteri, vt Patrem venerarentur. Igitur corrigendus Cæsarius erit, & pro Eustachio, Iustatius substituendus, si constat series Abbatum Hemmenrodensium adducta à Longelino[g], indéque deducenda Geuardi laus, qui tales post se meruit filios relinquere.

g Not. lib. 2.

7. Quanto tempore præfuerit non constat: nisi, quòd tamen obiisse ante hunc annum, argumento est benedictio successoris, quæ ideò fieri Coloniæ minimè potuit: quia tumultuante vniuersa Germania sub schismate Philippi, Othonísque, Coloniensis Antistes, dum alium sequitur, ab alio in vinculis captiuus detinebatur, vt mox videbimus. Reliqua vitæ illius, imò & mortis, præter pauca, quæ diximus, ignota; & credibile multa contigisse memoria digna. Quippe temporibus illis felicissimis, vt continuata cælestium fauorum series suscipientium amorem accendebat: ita feruens deuotio Monachorum inspirata diuinitùs nouos semper fauores, & maiora adhuc dona sollicitabat. Obliterata tamen, vt alia pleraque, & sola superest confessio coacta Dæmonis, (nam quando verum, nisi coactus, totius mendacij pater?) cuidam militi facta, cùm adhuc de recenti viri morte vniuersa vicinia commota esset. Hanc ab eodem Cæsario memoriæ proditam, qui solus nobis prælucet in his tenebris, eisdem eius verbis[h] pro more dabo:

h lib. 12. c. 5.

8. *In villa Endenig, quæ in territorio Bonensi sita est, miles quidam nobilis, Vualtherus nomine, inhabitans erat, tam Domui nostræ, quàm Ordini obsequiosus. Hic cùm tempore quodam grauiter infirmaretur, solúsque iaceret, Diabolus illi ad pedes lectuli in forma visibili apparuit. Erat autem, sicut ipse nobis retulit, facies eius adinstar simiæ, cornua habens caprina. In cuius aspectu cùm terreretur, posteà confortatus ait: Quis, vel quid es? vnde venis? vel quid quæris? Respondit Monstrum: Diabolus sum: animam tuam tollere venio. Dicente milite: Recede, peccator: certè animam meam non tolles: Christo me commendo. subiunxit ille. Vualthere, si mihi consenseris, homagiúmque feceris, non solùm incolumitati te restituam, quin etiam super omnem tuam progeniem te ditabò. Respondit miles: Satis habeo: de diuitiis tuis fallacibus non curo, &c.* Pergit deinde recensere longa colloquia militis cum Dæmone, atque huius responsa non inconcinna, inter quæ etiam subdit hæc, quæ sequuntur: *Requisitus item*, (scilicet, Dæmon,) *si fuisset etiam in obitu Domini Geuardi Abbatis nostri tunc recenter mortui; respondit: Non est tantum arena in litore maris, quot ibi fuimus: sed nihil obtinuimus: quia pediculosi illi, more porcorum, in humo iacendo grunnientes, non sinebant nos propiùs accedere. Habent prætereà domum quandam susurrij, (Capitulum notans,) in qua omnia nobis, quæ delinquunt, subtrahunt. Et dixit miles: Quomodo, stultissime, ausus fuisti ad obitum viri tam iusti venire?* Hæc tantùm ex Cæsario, de his, quæ contigerunt Viri in obitu.

9. Geuardo mortuo, qui tunc Priorem agebat in Heisterbach, subrogatur Henricus, de cuius conuersione dictum est suprà: at non sine visione præcedenti, quæ electionis euentum, concordiámque, atque obiter electi merita panderet; vt vel sic Monachi amissi Patris iacturam, successoris compendio consolarentur. Eam Beato Sifrido eiusdem Domus seni venerabili diuinitùs ostensam, & comprobatam statim ipso euentu, atque eius circumstantiis, idem, qui suprà, Cæsarius his narrat verbis[i]: *Post mortem Abbatis nostri Geuardi, huius prædecessoris, qui hodie abbatizat, fuit apud nos Sacerdos quidam ætatis decrepitæ, Sifridus nomine, spiritum aliquando, vt nobis videbatur, habens propheticæ. Hic multis diebus ante celebrationem electionis, quibusdam secretè prædixerat, quòd Dominus Henricus, tunc Prior, Abbas esset futurus, & in Ecclesia Treuirensi in Abbatem consecrandus. Requisitus, vnde hoc sciret, respondit: Dominam nostram vidi ante Presbyterium eiusdem Ecclesiæ, videlicet, Beati Petri, virgam ei porrigere pastoralem. Modum tamen visionis nemini dicere voluit.*

i lib. 7. c. 4.

10. *Quid plura? Tam concorditer in Abbatem electus est, vt visitator miraretur, dicens, illam vnanimem electionem non posse esse nisi à Deo: & quia tunc temporis Ordines Coloniæ fieri non poterant, propter captiuitatem Episcopi Brunonis, licentiatum est ei à Prioribus ordinationem suam recipere ab Archiepiscopo Treuirensi Ioanne. Diuulgatum nobis fuerat, quia Ordines solennes celebraturus esset apud Confluentiam, sicut & fecit: assumptis secum electus noster quibusdam Monachis, qui erant ordinandi, profectus est illuc; & dixi ego in corde meo: Bonus iste homo, ab aliquo spi-*

ritu erroris in parte deceptus est. Et quia ea, quæ diuinitus ordinata sunt, mutari non possunt, cùm Dominus Archiepiscopus Clericos ordinasset, & valdè fatigatus esset, ait Abbati: Domine Abbas, multùm sum lassus: in die Palmarum veniatis ad me Treuerim, & libenter ibi vos consecrabo. Quod & fecit: & miratus sum valdè, nihil deinceps dubitans de veritate visionis. Hæc nobis satis de Geuardi morte, atque Henrici pro eo subrogatione. Cæterùm, quòd ibidem Cæsarius ait, Brunonem captiuum; aut per errorem irrepsisse credendum est, aut aliorum, quos nos sequuti sumus errorem corrigit de tempore Brunonis. Aliàs ante XVII. annos Monachus, infulis abdicatis; ante XVI. mortuus, non potuit nunc captiuus detineri. Aut ergo alius à Brunone, de quo suprà Archiepiscopus fuit schismatis occasione vincula passus, aut Bruno diu superstes in hac vita, & Coloniensi Sede tardiùs cessit: quod alij discutiant.

---

1. Calatrauensium in Saracenos irruptio. 2. Acta Capituli, 3. & admirabilis visio, 4. cuidam Virgini sanctæ, de ipso facta. 5. Alia eiusdem Virginis visio comprobata ex effectu, quæ mirabilis. 7. Fundatio vnius ignoti Monasterij. 8. Ductum de Iesse Sanctimonialium, 9. in quo miraculosa effigies Mariæ Virginis.

CAPVT IX.

1. CALATRAVENSES, seu finitis induciis, seu reseratis simul cum tempore, cum Rege Alfonso Castellæ, sed per diuersa loca, Saracenorum confines irrupisse hoc anno, asseuerant Historiæ omnes Hispaniæ, ex quibus Rades [a], & alij desumpsere. Porrò Rodericum Diazium, Magistrum militum, ea irruptione multa expugnasse castra, Montorum, Fesiram, Ripafontem, & Viltez, ex quibus tria prima solo æquauerit, (difficili custodia sibi, & suis,) ne hostibus vlteriùs inseruirent, Viltez, quòd magno suis vsui fore, si præsidio constaret, non dubitabat, qua potuit, diligentia communiuit. His velut blandimentis illudebat fortuna Christi militibus, queis semel iam expulsis à Calatraua, Saluaterram adimere, quodjam iam instans malum, meditabatur: verùm non diu futuris sine sedibus, præualente virtute, nunquam vincenda, vt suis locis à nobis tradendum erit.

[a] Hist. Calatrau. c. 15.

2. In Capitulo nullæ latæ leges, nisi quòd tamen abstinentia carnium arctiùs obseruanda præcepta est, si fortè aliquis, sub typo infirmitatis, irrepsisset abusus, quem à se penitùs vellent relegare. Cætera omnia tractata adeò syncerè, adeò sine affectionis humanæ næuo, aut fuco, vt cuidam Sanctæ Virgini per visum ostensa scala, scalæ Iacob similis, quæ à loco Capituli, Angelis per eam descendentibus, ascendentibúsque ad summum vsque cœlum protenderetur. Rem, vt non fixam, quod attinet ad annum; at circa hoc tempus visam, idque à muliere illustris opinionis simul, & generis, sanctissimáque, nostris valdè deuota, & spiritum habente prophetiæ, quæque in Capitulo ipso relata est, verbis Cæsarij Authoris eiusdem temporis, quò maior dictis fides, libet prosequi: sic autem habet [c]:

[c] lib. 7. c. 20.

3. *In Regno Franciæ, in Villa, quæ Quido dicitur, Virgo quædam fuit nobilis, & Religiosa, sed paralytica. Huic pater suus, vtpote vir magnus, & diues, Sacerdotem, qui ei diuina celebraret, instituit; ministros, annuósque redditus sufficienter ordinauit, quæ cum orationibus, ieiuniis, & diuinæ contemplationi operam daret, ita illarum dulcedine est pasta, vt omnis cibus corporalis ei in nauseam verteretur; nec aliquid ex eo sumere posset, nisi succum modicum vuarum. Hospitalis erat valdè, per quam & spiritum meruit prophetiæ. Ordinem nostrum summo honore venerabatur: & hoc ei sæpissimè contigisse fertur, vt cùm aliqui Monachorum, siue Abbatum, ad eius hospitium diuertere proponerent, illorum aduentum ipsa præsciret, atque in hunc modum hilaris familiæ prædiceret: Tali, & tali die, illi Abbates, siue Monachi ad nos venturi sunt: præparate necessaria. Quod ita factum est. Visionem quandam mirificam de Ordine videre meruit, quæ in Ordinis amorem illam plurimum accendit.*

4. *Tempore quodam Capituli generalis, in ipso Capitulo scalam miræ pulchritudinis vsque ad cœlum vidit erectam, Dominúmque innixum scalæ super Capitulum respicientem, cuius latera, & gradus tanti splendoris erant, vt solares radios superarent.* Apollonius: *Quid tibi autem significasse videtur hæc visio?* Cæsarius: *Licèt omnia, quæ in hoc Capitulo tractabantur ab Abbatibus, qui ex diuersis Mundi partibus illuc confluxerant, diuina inspiratione fierent; haud dubium tamen, quin Sancti Angeli descendentes, & ascendentes eadem Christo, ob cuius honorem fiebant, nunciarent.* Apollonius: *Videtur mihi Sancta hæc Virgo, in visione hac, Sancto Iacobo Patriarchæ æqualis, quem similem visionem in Bethel Scriptura vidisse commemorat.* Cæsarius: *Iudicio humano videtur hæc visio illa superior; eò quòd illa facta sit in somnis, ista vigilando in excessu mentis. Sequenti Capitulo, cùm relata fuisset hæc visio Abbatibus, exultantes in Spiritu Sancto aiebant: Verè terribilis est locus iste: non est hic aliud, nisi Domus Dei, & porta cæli.* Hactenus ex Cæsario totidem verbis, atque, vt ipse scribit, in modum Dialogi.

5. Subdit & aliam eiusdem Sanctæ Virginis visionem: ex fragmento candelæ derelicto, atque effectibus eius miraculosis, certiorem adhuc; quam in comprobationem præcedentis, & Dei gloriam, huic etiam censui fore subiiciendam [d]: *Alio tempore, cùm in die Purificationis Dominæ nostræ Sanctæ Mariæ Virginis, Clericis, aliísque Ministris diuino mutu absentibus, sola iaceret intra se tristis, dicebat: Modò hic sola iaces, neque aliquid obsequy, more Ecclesiæ vniuersalis, hodie Beatæ Dei Genitrici Mariæ impendis. Dum talia in mente volueret, spiritus eius mirabili Dei virtute, de corpore eductus, ab Angelo, in cælestem Ierusalem est deductus; in qua maximam vidit processionem, ex diuersis beatæ eiusdem ciuitatis Ordinibus, Patriarchis, videlicet, Prophetis, Apostolis, Martyribus, Confessoribus, Virginibus, cæterísque fidelibus; ex quibus bini, ac bini simul incedebant, & candelas ardentes in manibus gestabant; Antiphonas, siue Responsoria ad diem pertinentia, more Ecclesiæ militantis, omnes decantabant; & stationes debitas obseruabant. Angelus verò Virginis ductor alteri cuidam Virgini, quam nouerat esse consimilis meriti, illam sociauit candelam porrigens ardentem: tantus erat decor ante...*

[d] ibid.

nium Sanctorum, splendor gloriæ, & Sol iustitiæ, indutus pontificalibus mitram gestans in capite suo, cum baculo, chirothecis, & annulo, & reliquis episcopalibus ornamentis, nouissimum locum cum sanctissima Matre sua, Maria, tenebat: cuius pulchritudinem omnis ille cœlestis exercitus mirabatur. Qui cùm post tertiam stationem inchoasset Antiphonam: Hodie Beata Virgo Maria puerum Iesum præsentauit, &c. *Ingressi sunt templum ex auro, gemmisque constructum.*

6. *Deinde inceptus est Missæ introitus, videlicet:* Suscepimus, Deus, misericordiam tuam. *& ab omnibus simul decantatus. Interim Christo introëunte ad Altare, postquàm expletum est,* Kyrie, eleison. *à Choris alternatim; post* Gloria in excelsis Deo, &c. *quod ipse Dominus noster Iesus Christus inchoauit, Beatus Protomartyr Stephanus Epistolam legit de libro Malachiæ Prophetæ; videlicet:* Ecce ego mitto Angelum meum. *Sanctus verò Ioannes Euangelista, dalmatica indutus, legit Euangelium secundùm Lucam, scilicet,* Postquàm impleti sunt dies purgationis Mariæ, &c. *Quo perlecto, Dominus secundùm morem Ordinis nostri, ad gradum rediit. Prædicta autem Virgo per spiritum sentiens se ad corpus reuersuram, candelam suam offerre noluit, etiam Angelo suo præcipiente; volens illam secum ad terras portare: quod Angelus considerans, candelam in manu eius fregit; superiorem partem auferens, & inferiorem illi relinquens: sicque ad corpus reuersa, partem eandem manu conclusam se retinuisse inuenit: de qua plurimæ fiebant, & fortè vsque hodie fiunt virtutes: nam aquam superfusam infirmi bibunt, & conualescunt. Tam manifesta, & sublimis erat visio, vt modum eius minimè intelligeret, dicens illud Apostoli, cùm de ea interrogaretur* [c]: Siue in corpore, siue extra corpus, nescio, Deus scit. *Dominus Eustachius Abbas de Claustro, siue Hemmenrode Visitator noster audiens hanc visionem quibusdam Abbatibus referentibus, desiderio veritatis cognoscendæ, Virginem principaliter adiit, & ab eius ore, quæ dicta sunt, audiuit.* Hæc occasione gloriosæ visionis eidem Virgini factæ de Cistercij Conciliis per hæc tempora.

7. Fundationum exigua hoc anno portio, vnica designata in Chronologia, eáque penè ignota, nempe, Vardona, siue Valdona, de qua id solùm habet, quod possim dicere, in Tabulis Claræuallis connumerari; incerta tamen Matre, Diœcesique, neque adnotatis Regno, siue Prouincia: neque enim credam, Vuardoniam Lincolniensem, Filiam Rie-vallis, quam longè antiquiorem Tomo, ni fallor, primo, memorauimus. Hunc tamen annum, aut certè non distantem puto concernere Monasterium Iesse Sanctimonialium in Frisia, aut iuxta, situm; ex Imagine Virginis sat celebre, miraculis innumeris gloriosa, ab ipso initio nascentis Monasterij; de qua idem Cæsarius, qui sui temporis cuncta colligebat, & de ipso Cœnobio recèns fundato, hæc habet verba digna, quæ transcribantur [f]: f lib. 7. c. 47.

8. *In introitu Frisiæ, iuxta ciuitatem Gruningen, Cœnobium quoddam Sanctimonialium Ordinis nostri de nouo constructum est, vocabulo Iesse. Quæ dicturus sum, à Priore loci eiusdem audiui, & circa idem tempus Imaginem ipsam vidi, & Missam coram ipsa celebraui: est enim opere angelico decenter exculpta, effigiem repræsentans Beatæ Virginis, Filium in gremio tenentis. Die quadam, cùm custos candelam, quæ ante illam ardebat, extinxisset dicta Missa, & duo carpentarij Oratorium propter opus suum intrantes, illam reaccensam reperissent; dixerunt Priori: Domine, nisi moneatis custodem, vt cauta sit, circa extinctionem huius candelæ, Oratorium perdetis: omnia enim lignea sunt, altare, scilicet, candelabrum, & parietes. Vocata est illa, & culpata: negauit, & extinxit. Carpentarij denuò ingressi, cùm prædictam candelam rursum ardere viderent, & mox hoc Priori prodidissent, iratus, durè satis inuectus est in illam: qui certus effectus ex verbis eius, de extinctione, iussit, ne deinceps extingueret illam, scire volens, quid portenderet. Tota illa die, & sequenti nocte coram Imagine, prædicta ardebat candela, & in mane vix ad longitudinem dimidy articuli manus fuerat consumpta.*

9. *In Festiuitate Beati Andreæ Apostoli, cùm vnus ex præfatis carpentariis, vir simplex, ac deuotus, modò in eodem Cœnobio Conuersus, ad Missas staret, & Sacerdos Euangelium inciperet, Imago Saluatoris, ipso intuente, de sinu matris, in quo sedebat, se erigens, coronam de capite eius tulit, eámque suo capiti imposuit. Dicto verò Euangelio, cùm ventum fuisset ad illum locum symboli:* Et homo factus est. *coronam materno capiti restituit, & resedit. Hæc cùm simplex ille homo vidisset, & de nouitate visionis expauisset, ait intra se: Melius est, vt taceas: si dixeris, non credetur tibi. Cúmque in Festo Sancti Nicolai eandem visionem, eodem modo, quo priùs, vidisset; diuinam timens offensam incurrere, si taceret, Priori visa per ordinem recitauit: & quia locum repositionis coronæ exprimere non poterat, vtpote laïcus, interrogatus de hoc, respondit: Quando nominata fuit Maria. Mox Priori occurrit, quòd in Festo Confessoris, Ecclesia,* Credo in vnum Deum. *dicere non consueuerit: vocánsque socium suum, ait: Dixistis vos Missam in Conuentu in die Sancti Nicolai? Ipse tunc domi non erat. Respondente illo: Etiam. subiunxit: Dixistis,* Credo in vnum? *Dixi, inquit. Et Prior, Non rectè fecistis: non enim Apostolus fuit. Ad quod verbum ille respondit: Certè ego Sanctum Nicolaum æqualem habeo multis Apostolis. sicque Prior de visione certificatus est.* Hæc prima illius Imaginis miracula, quæ postmodùm plura alia sunt sequuta. Priorem Monasterij de Iesse, Rodericum vocatum, à quo hæc nouit, idemmet Author tradit alio in loco [g]. g lib. 7. c. 5

1. *Monfortio Comite intra hyemale tempus se continente*, 2. *nostri per Galliam*, & *Angliam Crucem prædicant*. 3. *Aduentus militum*, 4. & *obsessum castrum Mineruæ*. 5. *Varia fortuna*, 6. *sed obsessis tandem aduersa*. 7. *Admissi ab Alnaldo omnes ad pœnitentiam*; 8. *sed contumaces multi: quod idem etiam antea prophetauerat*. 9. *Combusti centum quadraginta Hæretici*. 10. *Duo insignia miracula in exercitu*: 11. *quibus & aliud tertium superadditum*, 12. *cum visione Capellano loci ostensa*.

CAPVT I.

1. SEQVENTI anno, Christi, nimirum, millesimo ducentesimo decimo, Cistercij tertiodecimo, centesimóque, Cruce signatis pro maiori parte reuersis ad propria, seu tædio belli, siue importunitate hyemis; Monfortius Comes extirpandis rebellibus Hæreticis, intrantis veris tempus, & cum eo nouos ex Gallia peregrinos, noua belli subsidia præstolabatur. *Interim*, ait Petrus Vallsarniensis [a], *hostibus suis undique circunseptus, hyeme illa in semetipso se continuit, illud modicum terræ, quod ei remanserat, custodiens: suos etiam infestans sæpius inimicos. Nec silendum, quòd licèt haberet infinitos hostes, & paucissimos adiutores; nunquam tamen ipsum ausi sunt aggredi bello campali.* Sic Vallsarniensis.

[a] cap. 34.

2. At ne tum quidem à nostris cessatum fuit, Crucem intereà per Gallliam, Angliámque, & Lotharingiam aduersus Albigenses prædicantibus, vt prosequendo bello Ecclesiæ Ducibus, noui in dies milites, nouæ auxiliares copiæ transmitterentur. Meminit huius secundæ prædicationis Godefridus. Sancti Pantaleonis, Coloniæ Monachus, ad hunc annum scribens hæc ipsa verba [b]: *Eodem anno* 1210. *hortatu Apostolici, plurima multitudo ex omni Francia, Anglia, & Lotharingia Cruce signati ad eosdem Begginos profecti sunt. Qui ductoribus, & rectoribus, Abbate, scilicet, Cisterciensi, & Simone Comite de Monte forti, ad Tolosam ciuitatem munitissimam deducti sunt* [c]. Hæc Godefridus, quæ penè eadem Altisiodorensis Hugo in Appendice [c]: *Anno*, ait, *Domini* 1210. *grandis iterum fit motio nostrorum, tam Episcoporum, quam Procerum, & vulgarium: erat enim peregrinatio ista celebris, & votiua, tum propter zelum fidei, tum propter pœnitentiarum remissionem, à Sede apostolica repromissam.*

[b] in Annalibus hoc an.

[c] ad hunc annum.

3. Porrò ex his copiis, quædam promptiores Monfortiam Comitissam, à viro suo vocatam, comitatæ, intrante mense Martio, tardiores aliæ: non tamen ideò minùs opportunæ affuerunt promouendo negotio Christi. De prioribus hæc Petrus Vallsarniensis [d]: *Circa initium verò Quadragesimæ nunciatur Comiti, vxorem suam Comitissam (ipsam siquidem vocauerat à Francia) cum pluribus militibus aduenire: quo audito, Comes iuit ei obuiam, vsque ad quoddam castrum in territorio Agathensi, quod dicitur Peseniacum, vbi ipsam inueniens, Carcassonam cum diligentia remeauit.* Atqui his copiis suffultus Monfortius Comes, quædam castra expugnauit Hæreticorum; minùs quidem munita arte, & natura; sed à quibus crescente fama noui exercitus, timidiores Hæretici, nostri audaciores essent; & quibus se neutrales inclinarent, quia victoribus. Munitissimi, inter multa alia, castri Mineruæ, longam, verùm felicem expugnationem, atque supplicium sumptum de Hæreticis, quia nihil in vtroque sine Arnaldo Guidonéque, & multa mirabilia contigêre Petri Monachi verbis libet prosequi [e]:

[d] vbi supra.

[e] cap. 37.

Anno, inquit *ab Incarnatione Domini M.CC.X. circa Festum Beati Ioannis Baptistæ, ciues Narbonenses mandauerunt Comiti nostro, vt obsideret Mineruam, & ipsi pro posse suo eum adiuuarent. Hoc autem faciebant, quia illi de Minerua eos nimis infestabant, magisq; eos ad hoc mouebat amor vtilitatis propriæ, quam zelus religionis Christianæ. Comes autem mandauit Aimerico domino Narbonæ, & ciuibus omnibus, quòd si vellent eum iuuare, meliùs quàm anteà fecerant, & cum ipso vsque ad captionem perseuerare, obsideret Mineruam; quod cùm illi promisissent, statim ad obsidendam Mineruam Comes cum suis militibus properauit. Quò cùm peruenissent, Comes Montis fortis tentoria ab Oriente; quidam miles Comitis, qui dicebatur Guido de Luccio, cum Vasconibus, qui aderant, fixit tentoria ab Occidente, ab Aquilone Aimericus de Narbona cum ciuibus suis; à Meridie quidam alij peregrini. In toto enim exercitu non erat aliquis præpotens, nisi Comes, & Aimericus de Narbona. Castrum autem illud incredibilis erat fortitudinis; profundissimis quippe, & natiuis vallibus cingebatur. Itaque, si necessitas ingrueret, non poterat exercitus exercitui, sine maximo discrimine subuenire.* 4.

Post hæc, à parte Vasconum erecta est quædam machina, quæ dicitur mangonellus, in qua die, ac nocte instantissimè laborabant. A Meridie similiter, & Aquilone erectæ fuerunt duæ machinæ, vna hinc, alia inde. A parte verò Comitis, id est, ab Oriente, erat magna, & optima petraria, quæ vnaquaque die constabat in conducendis trabentibus ad machinam XXI. libras. Postquam autem nostri aliquantulum temporis in expugnatione castri laborauerant memorati, quadam nocte Dominica, exeuntes illi de castro venerunt ad locum, vbi erat petraria; cophinósque plenos stupa, lignis siccis minutis, & adipe vnctis instrumentis, dorso petrariæ applicuerunt: mox igne supposito, flamma altiùs se infudit. Erat quippe tempus æstiuum, & calidissimum; circa tempus, vt dictum est S. Ioannis. Contigit autem volente Deo, quòd vnus de illis, qui trahebant ad petrariam secessit in illa hora, ad requisita naturæ: qui viso igne, vehementiùs exclamauit. Mox vnus ex illis, qui ignem apposuerant, lanceam proiiciens, illum grauiter vulnerauit: fit strepitus in exercitu, currunt multi, ipsámque petrariam tam miraculosè, & subitò mox defendunt, quòd nisi per duos ictus iacere non cessauit. 5.

Post aliquot verò dies, cùm dicta machina castrum ex magna parte debilitasset, deficientibus etiam victualibus; defecit illis, qui intus erant, animus resistendi. Quid plura? Postulant pacem aduersarij. Exit foras dominus castri, nomine Guillelmus de Minerua cum Comite locutus. Dum autem 6.

autem loquerentur, Abbas Cisterciensis, & Magister Theodosius, de quo suprà mentionem fecimus, subito ex insperato superuenerunt. Comes verò noster, vtpote Vir discretus, & cum consilio cuncta agens, dixit, quòd deditione, & receptione castri nihil faceret, nisi quòd Abbas Cisterciensis totius negotij Christi Magister decerneret faciendum, quo audito Abbas valdè doluit, vtpote inimicos Christi mori desiderans: & tamen ad mortem iudicare non audens, cùm esset Monachus, & Sacerdos. Cogitans ergo, quomodo Comitem, vel dictum Guillelmum, qui etiam super deditione castri, se Abbatis arbitrio offerebat, posset à compromissione, quam inter se fecerant, reuocare; iussit, vt vterque, Comes, videlicet, & Guillelmus, modum redditionis castri in scriptum redigerent: hoc autem faciebat, vt dum scriptum vnius alteri non placeret, à compromissione, quam fecerant, resilirent. Scriptum Guillelmi, dum esset coram Comite recitatum non acquieuit Comes; sed dixit Domino castri, vt intraret castrum suum, & se defenderet, sicut posset: quod ille noluit, sed subiecit se per omnia Comitis voluntati; nihilominus tamen Comes voluit, vt totum fieret, prout Abbas disponeret faciendum.

7. Ordinauit igitur Abbas, vt dominus castri, & omnes, qui in castro erant, credentes etiam Hæreticorum, si vellent reconciliari, & stare mandato Ecclesiæ, viui euaderent, castro Comiti remanente. Perfecti etiam Hæretici, quorum ibi erat plurima multitudo, nihilominus euaderent, si ad fidem catholicam conuerti vellent. Quod audiens Vir nobilis, & totus in fide Catholicus, Robertus Malus Vicinus, qui aderat: quia, scilicet, liberarentur Hæretici, propter quos perdendos aduenerant peregrini: timens, quòd ne forsè timore ducti, cùm iam capti essent, quidquid nostri vellent, promitterent adimplere: resistens Abbati in faciem, dixit, quòd hoc nostri nullo modo sustinerent. Cui Abbas respondit: Ne timeas, quia credo, quòd paucissimi conuertentur. His præcedente Cruce, & vexillo Comitis subsequente, villam intrant nostri; & cantantes, Te Deum laudamus. Ecclesiam adeunt. Qua reconciliata, Crucem Dominicam in summitate turris ponunt, vexillum Comitis alia in parte locantes. Christus quippe villam cœperat, & dignum erat, vt vexillum procederet, & in eminentiori loco positum, Christianæ victoriæ testimonium perhiberet: veruntamen Comes tunc non intrauit.

8. His gestis, Venerabilis Abbas Vallium Sarnay, qui erat cum Comite in obsidione, negotiúmque Christi vnico amplectebatur affectu, audiens Hæreticorum multitudinem congregatam in quadam domo, accessit ad eos perferens illis verba pacis, & salutis monita; ipsos in melius conuertere cupiebat: qui verba eius interrumpentes, omnes vna voce dixerunt: Quare verbis prædicatis? Fidem vestram nolumus: Romanam Ecclesiam abdicamus: in vanum laboratis: à secta, quam tenemus, nec mors, nec vita poterit nos reuocare. Quo audito, mox Abbas Venerabilis exiuit à domo illa, & ad mulieres, quæ in alia mansione erant congregatæ, verbum prædicationis oblaturus accessit. Sed si Hæreticos duros, & obstinatos inuenerat, obstinatiores inuenit Hæreticas, & penitùs duriores. Mox Comes noster intrauit castrum, & veniens in domum, vbi erant Hæretici omnes congregati in vnum, Vir catholicus, & volens omnes saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, cœpit monere, vt ad fidem Christi conuerterentur: sed cùm nihil penitùs proficeret, fecit eos extrahi de castro; erant autem perfecti Hæretici centum quadringinta, vel ampliùs.

9. Præparato igitur igne copioso, omnes in ipso proijciuntur: nec tamen opus fuit, quòd nostri eos proijcerent: quia obstinati in sua nequitia, omnes se in ignem vltrò præcipitabant. Tres tamen mulieres euaserunt, quas nobilis domina mater Buchardi de Marliaco ab igne eripuit, & Sanctæ Ecclesiæ reconciliari fecit. Combustis igitur Hæreticis, cæteri omnes, qui erant, abiurata hæresi, sanctæ sunt Ecclesiæ reconciliati. Nobilis etiam Comes dedit Guillelmo, qui fuerat dominus Mineruæ, alios redditus, prope Biterrim; sed ille non multò post, spreta fidelitate, quam Deo, & Comiti promiserat, recedens à Deo, & Comite se inimicis fidei sociauit. Hactenus omnia ex Petro Vallsarniensi, qui præsens fuit. Ad hunc euentum, fortè referendum id, quod Cæsarius narrat in suis Dialogis, & nos ex ipso anno antecedenti, negantes accidisse in Carcassona. Verùm, quæ interim miracula acciderint, ab eodem Authore, aut visa oculis, aut comprobata testibus fidelibus, nequaquam silentio censeo prætereunda. Sic autem ait [f]: f cap. 37.

Non credimus etiam prætermittenda duo miracula, quæ in obsidione castri Mineruæ contigerunt: siquidem quando exercitus peruenit ad obsidendum castrum, aqua quædam defluebat prope castrum, & erat modicissima: sed diuina miseratione in aduentu nostrorum ita subitò excreuit aqua illa, quòd suffecit abundantissimè toto tempore obsidionis hominibus exercitus, & equis. Durauit verò ipsa obsidio fermè per septem hebdomadas: recedente verò exercitu, sæpè dicta aqua retraxit se, & facta est modicissima, sicut priùs. O Dei magnalia! ô bonitas Redemptoris. Item, aliud miraculum. Cùm recederet Comes à castro Mineruæ, pedites exercitus mansiunculis, quas fecerant peregrini de ramis, & frondibus, ignem miserunt: cellulæ autem, quæ erant siccissimæ, ita statim accensæ sunt, & tanta in altum per totam vallem flamma erupit, ac si aliqua ciuitas maxima combureretur: erat autem quædam cellula de frondibus similiter, in qua Sacerdos quidam, tempore obsidionis, celebrauerat, aliis mansiunculis circunclusa: quæ ita miraculosè ab igne est illæsa seruata, vt nec etiam aliquod in ea adustionis indicium appareret, sicut à venerabilibus personis, quæ præsentes erant, audiui. Statim currentes nostri ad mirabilem visionem, inuenerunt, quòd cellulæ, quæ combustæ sunt, illi cellulæ, quæ incombusta mansit, vndique à dimidij pedis spatio iungebantur. 10.

11. His duobus miraculis, quæ in expugnatione Mineruæ contigêre, adiungo tertium Tolosæ à multis visum hoc ipso tempore, quod idem Author narrat in hæc verba [g]: g cap. 38.
Miraculum aliud, quod contigit apud Tolosam, dum esset Comes noster in obsidione Mineruæ, hîc duximus inserendum. In ciuitate illa prope palatium Comitis Tolosæ est quædam Ecclesia fundata in honore B. Virginis Mariæ: parietes autem illius Ecclesiæ de nouo erant forinsecus dealbati. Quodam autem die ad vesperum cœperunt videri infinitæ Cruces in parietibus ipsius Ecclesiæ circumquaque; quæ videbantur quasi argenteæ, ipsis parietibus albiores. Erant enim Cruces semper in motu apparentes, quæ subitò statim non videbantur: siquidem multi eas videbant, sed aliis ostendere non valebant: ante enim, quàm posset digitum leuare quis, disparuerat Crux, quam volebat ostendere: nam in modum coruscationis apparebant, nunc maiores, nunc mediæ, nunc minores. Durauit visio ista ferè per quindecim dies, singulis diebus ad vesperam. Itaque ferè omnis populus ciuitatis Tolosæ hæc viderunt. Vt verò fides dictis adhibeatur, sciat Lector, quòd Fulco Tolosanus, Raymundus Biterrensis Episcopi, & Abbas Cisterciensis, apostolicæ Sedis Legatus, & Magister Theodosius, qui in Tolosa tunc erant, viderunt, & mihi per ordinem narrauerunt.

12. *Accidit autem, Deo disponente, quòd Capellanus prædicta Ecclesiæ Cruces videre non potuit prænotatas: quadam igitur nocte intrans ipsam Ecclesiam, dedit se in orationem, rogans Dominum, vt sibi dignaretur ostendere, quod viderant fieri omnes: subitò autem vidit innumerabiles Cruces, non in parietibus, sed in aëre circumfuso: inter quas vna cæteris maior, & eminentior cunctis erat. Mox egrediente maiore de Ecclesia, omnes egressæ sunt post illam; cœperúntque recto cursu tendere versus portas ciuitatis. Sacerdos autem vehementissimè stupefactus Cruces illas sequebatur: & dum essent in egressu ciuitatis, visum est Sacerdoti, quòd quidam tendens in ciuitatem reuerendus, & decorus aspectu, euaginatum tenens gladium, Crucibus illis præbentibus ei auxilium, quendam magnum hominem egredientem de ciuitate in ipso ingressu interfecit: sæpedictus itaque Sacerdos factus exanimis, præ timore cucurrit ad Dominum Vticensem Episcopum, procidénsque ad pedes eius, istud sibi per ordinem enarrauit.* Hactenus ille: addit Vincentius in Speculo historiali quattum illustrius. *Guillelmus de Pepionibus tres Sacerdotes, & quinquaginta Catholicos incendit, qui post triduum inusti reperti sunt.* Plura miracula inferiùs adducemus: vt inde clariùs obstinatæ gentis perfidiam, atque cordis duritiam; è contra verò Dei misericordiam, & quàm mirabilis semper in Sanctis suis, quàm in operibus sanctus, cognoscamus. h lib. 9. ca 106.

---

1. *Magistri Milonis in Monte Pessulano mors: 2. itémque vnius ex nostris Prædicatoribus. 3. Innouata, & extensa Arnaldo Patri potestas inquirendi contra Hæreticos: 4. & quædam alia causa. 5. Reconciliati ciues Tolosani, 6. emendata Godefridi Historia. 7. Admissus ad purgationem Raymundus Comes: 8. sed, si priùs obediat mandatis Summi Pontificis. 9. Lacrymæ eius fallaces, sed non fallentes. 10. Colloquium aliud præsente Rege Aragonum: 11. & oblata Raymundo Tolosano absolutio, & pax, si Hæreticos à ditione sua pellere vellet.*

CAPVT II.

1. HAc ipsa hyeme, cùm in monte Pessulano, loco catholico, & nostris semper tuto, demoraretur Magister Milo, Legatus apostolicus, ad instantiam Raymundi Comitis missus, diem clausit extremum: de cuius morte hæc Petrus Vallsarniensis a: *Nec silendum, quòd, antequàm omnia ista fierent* (loquitur autem de obsidione Mineruæ, & aliis, quæ mox dicemus) *in præterita hyeme decessit apud Montem Pessulanum Magister Milo apostolicæ Sedis Legatus.* Hæc tantùm ille: neque video plura ab alio. Certè sentina errorum Albigentium malleus fuit multas conterens petras Ecclesiæ Christi, atque coaptans cælesti Ierosolymæ. Quippe Radulpho, & Petro iam sublatis, in ipsa sui muneris functione, tertius Milo adiunctus, qui triadem Legatorum clausit felici omine. Quin ex subdelegatis sublati alij, quod præter Elnæ Abbatem, de quo suprà, qui Hæreticorum gladio feliciter, gloriosèque occubuit; notatum video de Abbate Casæ Dei, nomine Bono, quem inter ipsa prædicationis verba translatum, ad Superos, ex suæ Domus antiquis monimentis prodit Seguinus, hoc item loco à nobis referendus b.

a Cap. 29.

b lib. 3. Virorum illustrium.

2. *Beatus*, ait, *Bonus, re, & nomine, Cisterciensis Ordinis Monachus, vir & litteris theologicis, & morum suauitate insignis, iuuenis primùm Grammaticæ, & Rhetoricæ, deinde Philosophiæ non segnem operam impendit. Cum autem annum ageret vigesimumsecundum, in Lyceo Tolosano euoluendis orthodoxorum voluminibus adeò assiduam operam dedit, vt doctissimus euaserit. Ideò, tum ob eam ingenij sui præstantiam, tum ob morum integritatem, Casæ Dei Abbate fato absumpto, in demortui locum, communibus omnium votis, suffectus est. Magnos in sanctitate progressus fecit. In Præsulatu obedientiam, quam semper coluerat, paupertatem voluntariam, orationis assiduitatem, vigilias, abstinentiam, liberalitatem, & hospitalitatem, in adhortando mansuetudinem, in reprehendendo seueritatem perpetuò adhibuit. Omnibus consilio, & opera non defuit. Cuius pietatem, & doctrinæ mansuetudinem admiratus Arnaldus, Cisterciensis Abbas, & Innocentij III. Pontificis maximi Legatus, illum ad prædicandum Albigensibus Hæreticis verbum Dei, direxit; quatenus prouincia illa Albiorum erroribus imbuta, Deo auxiliante, per assiduam sanctæ prædicationis instantiam, per illum in viam veritatis reduceretur. Qui prædicationis munere suscepto, concitus ad præfatos Hæreticos perrexit. Moxque vt Albigensium penetrauit fines, cœpit Christi Euangelium prædicare, & argumentis multis contra Hæreticorum errores fortissimè decertare: ita vt eos vinceret, sed non (vt ait Tertullianus) persuaderet: Intereà dum Sanctus Vir doctrinis insistens pietatis, Christi populum à vanitate conatur retrahere erroris, morbo occupatus, quinto post die vita defunctus est, &c.* Hæc ille, quæ eadem refert Henriquez in Menologio, Martij die tertia, nec ea nobis licuit prætertire.

Morte Milonis, an alia quauis occasione factum, vt potestas Arnaldo delegata pro extirpandis hæresibus, Hæreticisque, aut reconciliandis, si pœnitetent, aut pertinacibus omninò exterminandis innouaretur, extenderetúrque, *Committente Innocentio vices suas eidem, atque Episcopo Regiensi, ad omnia, & singula, quæ vtilia ad illum finem iudicarent, apostolica authoritate exequenda, atque exequi mandanda,* (nam hæc sunt verba) *etiam in Burdegalensi, Bisuntinensi, & Viennensi prouinciis, necnon Pampilonensi, & Lemouicensi Episcopatibus,* cum amplissimis clausulis, atque expressa illarum insertione, quæ Arnaldo, & Radulpho, Petróque fuerant destinatæ ante sexennium. Extant, leguntúrque in Vaticano Litteræ datæ Laterani, quinto Calendas Iunij, Pontificatus Innocentij Papæ III. anno XII. quas non transcribo, quia præter extensionem ad prædictas prouincias, à prioribus nihil distinctum habent. 3. c in Regestis.

Quin & leguntur eiusdem anni Litteræ, ad eosdem post mensem expeditæ, pro visitandis, deponendisque, si opus esset, Archiepiscopis Narbonensi, & Auxitano; quasi ea causa; siue, quia in successores Apostolorum; siue, quia non ad fidem spectaret, sed ad mores, & regimen, à prioribus Litteris 4.

teris aliena, noua omninò indigeret delegatione.[d] *In tantum,ait,clamor,qui dudum ascendit contra Narbonensem, & Auxitanum Archiepiscopos inualescit, quòd ipsum dissimulare vlterius sine periculo non valemus; ne quod ex nequitia sua possint commodum reportare: cùm non solùm negligentes sint, vt asseritur: sed etiam pestilentes. Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus*, &c. *Datum Laterani quarto Kalendas Iulij,Pontificatus nostri anno XIII.* Quas ipsas Litteras adducit Franciscus Boschetus Narbonensis, in his,quas euulgauit, quatuor annorum Innocentij, Decretalibus.

d in ijs. om.

5. Inter hæc,Raymundus Tolosæ Comes rediens à Curia,vrgebat purgationem,iuxta mandatum Innocentij,sibi à Magistro Theodosio,& Regiensi Episcopo indictam.Nec enim ea difficilis periuto, & multos habenti socios eiusdem criminis: & sperabat,si semel purgaretur à suspicione hæresis,atque morte Legati, (Martyris Petri,) faciliùs se subuersurum (hostem domesticum,& à quo non cauerent) negotium fidei. Hinc Legatorum timor,sed maior Theodosij, velut qui hominem intimiùs penetrauerat; & nisi fraudes in leuioribus detectas, in grauioribus causis præuenisset; haud dubium, quin admixtus, & admissus nostris Conciliis,nullo negotio obstitisset fidei progressibus. Verùm hæc omnia eundem Vallsarniensem in sua historia prodentem audiamus[e]: *Dominus Papa,sicut superiùs tetigimus,mandabat Episcopo Regiensi,& M. Theodosio, vt præfato Comiti indicerent purgationem super duobus maximè criminibus, super morte,videlicet, F. P. de Castro Nouo,apostolicæ Sedis Legati,& super crimine hæreseos. Magister verò Theodosius intrauit Tolosam, dum nostri essent in obsidione Mineruæ, sicut continetur in prædicto miraculo, vt super indicenda purgatione dicto Comiti,consuleret Abbatem Cisterciȷ, qui erat in partibus Tolosanis;& vt de mandato Summi Pontificis secundùm formam Ecclesiæ ciues absolueret Tolosanos; recepto, scilicet, iuramento,quòd starent mandato Ecclesiæ. Sed Episcopus Tolosanus iam absoluerat eos iuxta formam prædictam; acceptis insuper pro obsidibus, & securitate, decem ciuibus,de melioribus ciuitatis.* Hactenus Petrus.

e cap 39.

6. Hinc corrigendus venit Godefridus Sanct-Pantaleonẽus ad hunc annum,quatenus gesta à nostris per hoc tempus,suis Annalibus inserens, tradit obsessam primò Tolosam à peregrinis. *Sed ciues,cùm fideles se, & Christianos faterentur,& à catholica fide nunquam recessisse, acceptis ab eis CC. obsidibus ex melioribus, recessisse.* Corrigendus, inquam,in duobus: & quòd obsessam Tolosam hoc anno tradit; quod reuerà non fuit: & quòd obsides, decem tantùm numero, (nec plures necessarij,) vsque ad ducentos, præ distantia locorum,multiplicauit: quod obiter admonere volui meum Lectorem. Nunc ad purgationem Comitis,& qualiter dilata,redeamus.

f in Annalibus.

7. *Cùm intrasset* (pergit Petrus Vallsarniensis[g]) *Magister Theodosius Tolosam, habuit secretum colloquium cum Abbate Cisterciensi super admittenda purgatione Comitis Tolosani. Magister verò Theodosius, vtpote circunspectus, & prouidus, de negotio Dei valdè sollicitus,ad hoc omnimodis aspirabat,vt posset de iure repellere ab indicenda ei purgatione Comitem memoratum: videbat enim,quòd si admitteret eum ad purgationem,& ipse per aliquas falsitates, & dolos posset se purgare,destrueretur Ecclesia in partibus illis, periret fides,& deuotio Christiana. Dum igitur super his omnibus sollicitus esset,& secum tentaret; aperuit Dominus viam,modum insinuans,quo posset negare purgationem Comiti sæpedicto. Habuit recursum ad litteras Domini Papæ,in quibus Summus Pontifex inter alia dicebat: Volumus, vt Comes Tolosanus impleat mandata nostra. multa quippe mandata facta fuerant Comiti Tolosano: vtpote de expulsione Hæreticorum de terra sua,de dimittendis nouis pedagiis, & plura alia, quæ omnia adimplere contempsit.*

g cap. 39.

Igitur M.Theodosius cum socio suo Episcopo, scilicet, Regiensi,ne viderentur grauare, vel iniuriari Comiti Tolosano,præfixerunt ipsi Comiti diem admittendæ purgationis ipsius apud Villam S.Ægidij. Igitur conuocatis in Villa S.Ægidij ab Episcopo Regiensi,& M. Theodosio Archiepiscopis,& Episcopis,& aliis pluribus Ecclesiarum Prælatis, Comes etiam affuit Tolosanus; conaturus, si posset, quoquo modo purgare se de morte Legati, & crimine hæreseos. Magister verò Theodosius de consilio Prælatorum dixit Comiti,quòd non admitteretur purgatio ipsius, eò quòd de mandato Summi Pontificis,eorum, quæ sibi mandata fuerant, & quæ se impleturum multoties iurauerat, nihil implesset. Dicebat siquidem Magister,quòd veri simile erat,imò manifestissimum,quòd Comes,qui quædam iuramenta non tenuerat,de mandatis leuioribus adimplendis, super purgatione sua de tam enormibus criminibus, vtpote morte Legati,ac crimine hæreseos,facillimè,imò libentissimè per se,& suos complices peieraret.Ideóque ipsum Comitem nullo modo admittendum esse dicebat, nisi prius mandata impleuisset leuia. 8.

Quòd audiens Comes Tolosanus,ex innata sibi nequitia cœpit flere. Magister verò sciens, quod lacrymæ non essent lacrymæ deuotionis, & pœnitentiæ; sed nequitiæ, & doloris, dixit Comiti. In diluuio aquarum multarum ad Deum non approximabunt[h]. *statim communi consilio, & assensu Prælatorum, propter multas, & multùm rationabiles causas, iterum excommunicatus fuit in eo loco Comes nequissimus Tolosanus, & omnes fautores, & adiutores eiusdem.* Hactenus Petrus de gestis in hoc colloquio: in quo proculdubiò, sicut, docente Christo, fidelis in pauca, meritò super multa constituitur; ita è contrario, in leuioribus, periurus, contumax, (quanuis neque expulsionem Hæreticorum leuem apostolici præcepti materiam dixerim,) meritò pellitur à grauioris pollicitationis acceptatione: de qua in dubio, nihil aliud præsumi poterat,quàm quòd in manifestis conuincebatur. 9.

h Psal. 31.

Fuit & aliud colloquium hoc ipso anno Narbonæ coactum, in quo Rex Aragonum affinitatibus Tolosano Comiti, & Fuxensi coniunctus, & eorum causam agens apud Legatos, quam ò vtinam nunquam succepisset! in quo,inquam, Petrus Aragonensis Rex, Comitésque,tam Simon, quam Raymundus, & plures alij cum Episcopis multis, & Abbatibus, in quo & Abbas Cistercij, iam non per alium; sed per se ipsum præsidens (vnà cum Episcopo Vticensi, qui in partibus Aragonum Legatus erat,) solam Hæreticorum expulsionem exigebat à Comite; qua, etsi non pro iusta purgatione,satisfactionéve; tamen pro emendatione semel admissa,reliqua omnia reputaret sibi peracta.Verùm, qui fallere, non corrigi intentabat,& corde Hæreticus, solos sibi Hæreticos putabat fore fideles; nullis ad hoc persuaderi precibus potuit,nullis minis à sententia reuocari. Actum præterea in eodem hoc colloquio de Comite Fuxensi,eiúsque cum Ecclesia Romana,à qua præcisus excommunicationis gladio erat,reconciliatione. Verùm,quæ in vtrinsque causis gesta sint,ex eodem Authore præstat describere[i]. 10.

i cap. 43.

Non post multos dies conuenerunt apud Narbonam Rex Aragonensis, Comes Monfortis, Comes etiam Tolosanus,inter se colloquium habituri. Huic colloquio 11.

loquio affuerunt Vticensis Episcopus, & Venerabilis Abbas Cistercij, qui præcipuè post Deum, Iesu Christi negotium promouebant. Iste Vticensis Episcopus, Raymundus nomine, à multis diebus ardenter negotium fidei diligebat, & quantùm poterat, promouebat; & illis diebus cum Abbate Cisterciensi, Legationis officio fungebatur. Affuit & prædicto colloquio Magister Theodosius, de quo superiùs facta est mentio, & multi alij Viri sapientes, & boni. Tractatum fuit in prædicto colloquio de Comite Tolosæ; & facta fuisset ei magna gratia, & copiosa misericordia, si idem Comes sanis consiliis acquiescere voluisset. Volebat siquidem Abbas Cistercij, apostolicæ Sedis Legatus, quòd Comes Tolosanus, dummodo Hæreticos de terra sua expelleret, omnes Dominicaturas, & proprietates suas haberet integras, & illæsas. Illa etiam iura, quæ habebat in castris Hæreticorum aliorum, quæ de feudo eius erant, quæ idem Comes dicebat esse ad minus quinquaginta, volebat præfatus Legatus, vt quarta, vel etiam tertia pars cederet in proprietatem. Comitis supradicti. Spreuit supradictus Comes illam magnam gratiam, Deo vtique in posterum Ecclesiæ suæ prouidente; & ita omni beneficio, & gratia reddidit se indignum. Hæc in prima, quæ Tolosanum Comitem: iam quæ in secunda, Comitem Fuxensem concernente, peracta sint, ex eodem Authore proferamus, sequenti capite.

---

1. *Actum Narbonæ de rebus Comitis Fuxi,* 2. *Rege Aragonum pro eo fide iubente.* 3. *à quo & admissum hominium Monfortij Comitis.* 4. *Tertium colloquium in Monte Pessulano,* 5. *& tertiò requisitus ab Abbate Cistercij, Raymundus Comes.* 6. *Fuxensis crimina,* 7. *& execranda suorum sacrilegia.* 8. *Destructæ ecclesiæ.* 9. *Vnde blasphemum, sed argutum militis dictum.* 10. *& prophetia Abbatis Montis Sanctæ Mariæ.*

CAPVT III.

1. EGITVR Petrus Vallsarniensis pergit illius Conuentus Acta ita describere. *Tractatum fuit* [a] *præterea in prædicto colloquio de pace reformanda inter Ecclesiam, & suum immanissimum persequutorem, Comitem, videlicet, Fuxensem. Ordinatum etiam fuit ad preces Regis Aragonum, quòd si Comes ille iuraret mandatum Ecclesiæ se facturum, iuraret etiam, quòd Cruce signatos, præcipuè Comitem Montisfortis de cætero nullatenus impugnaret, Comes noster redderet ei illud, quod iam habebat de terra ipsius, præter castrum quoddam, quod Apamia nuncupatur. Castrum siquidem illud nullo modo recuperare debebat, propter multas causas, quæ inferiùs exprimentur. Sed Deus æternus, quia absconditorum est cognitor, qui nouit omnia, antequam fiant, nolens tot, & tantas immanissimi hostis sui crudelitates remanere impunitas, sciénsque, quanta mala de hac compositione contingerent in futurum; alto suo, & incomprehensibili iudicio indurauit cor Comitis Fuxensis, ita quòd noluit recipere pacem istam; Deo vtique Ecclesiam suam misericorditer visitante, vt dum hostis pacem recipere recusaret, futuræ deinde turbationis suæ, ipse iam confirmatiuam sententiam in se daret.*

[a] cap. 41.

2. *Nec prætereundum, quòd Rex Aragonum, à quo Comes Fuxi tenebat pro parte maxima, terram suam, in castro Fuxi posuit custodes milites suos, & coram Episcopo Vticensi, & Abbate Cisterciensi promisit, quòd per terram illam nullum malum inferretur Christianitati. Iurauit etiam idem Rex coram dictis Legatis, quòd si Comes Fuxi vnquam à communione S. Ecclesiæ vellet recedere, & à familiaritate, & amicitia, & seruitio Comitis Montisfortis, Rex ad primam sæpedictorum Legatorum, vel Comitis nostri requisitionem, in manus ipsius Comitis nostri traderet castrum Fuxi. Super hoc dedit Rex Comiti nostro litteras suas, conuentionem illam pleniùs continentes: & ego, qui litteras vidi, tenui, & diligenter inspexi, testimonium perhibeo veritati.* Hactenus ibi. Sed, ô vtinam! Petrus Aragonius, quæ promisit, fideliùs obseruasset. Pergit Author [b]:

[b] cap. 47.

3. *In supradicto colloquio Narbonensi, supplicauerunt Vticensis Episcopus, & Abbas Cistercij, Regi Aragonum, vt reciperet in hominem Comitem Montis fortis: quia ciuitas Carcassona erat de feudo Regis Aragonensis. Quod cùm ille facere noluisset, in crastino iterum accesserunt ad Regem viri sæpedicti, prociderunt ad pedes eius humiliter, & instantissimè deprecantes, vt hominium Comitis recipere dignaretur: ipse autem Comes, flexis ante Regem genibus, suum hominium humiliter offerebat. Tandem Rex victus precibus, acquieuit, & recepit Comitem in hominem de ciuitate Carcassonæ, vt illam Comes ciuitatem teneret a Rege.* Hactenus gesta in colloquio Narbonensi, digna, quæ referentur in nostris Annalibus.

Additum tertium in Monte Pessulano ab eisdem Principibus, Præsulibúsque, in quo ante omnia (inquit idem Author [c]) *Tentatum est de contrahendo matrimonio inter primogenitum Regis, & filiam Comitis Montis fortis. Quid plura? Firmabatur ab vtraque parte matrimonium præfatum, videlicet, à Rege, & Comite nostro, hinc, & inde præstito iuramento. Insuper Rex tradidit Comiti præfatum primogenitum suum custodiendum. Veruntamen Rex, qui Comiti filium suum tradiderat, non multò pòst dedit sororem suam filio Comitis Tolosani in vxorem: vnde non modicum, nec immeritò apud nos infamem se reddidit, & suspectum: iam enim quando matrimonium illud factum est, Comes Tolosæ persequebatur manifestè Ecclesiam sanctam Dei.* Hæc Vallsarniensis. Porrò hic primogenitus, quem Petrus Aragonius Monfortio dedit, Iacobus fuit, ex propria vxore furtò olim conceptus, de quo multa superiùs; sed multò plura in sequentibus dicemus. Pergit Author. 4.

[c] ibid.

Nec silendum, quòd cùm essent præfati viri in Monte Pessulano, & multi etiam Episcopi, & Ecclesiarum Prælati; tractatum fuit iterum de facto Comitis Tolosani. Voluerunt Legati, Episcopus, videlicet, Vticensis, & Abbas Cisterciensis maximam gratiam, & misericordiam facere dicto Comiti, sicut superiùs est expressum: sed idem Comes cùm promisisset impleturum se in crastino, quidquid dicti Legati mandassent; summo mane in crastino recessit à Monte Pessulano, ipsis Legatis insalutatis: viderat enim quandam auem, quam indigenæ vocant auem Sancti Martini, ad sinistram 5.

ſtram volantem; & perterritus fuit valdè. Ipſe enim more Saracenorum, in volatu, & cantu auium, & cæteris auguriis ſpem habebat. Ita cum Comite Toloſano actum à Viris ſanctis, ſic diſponente Deo eorum corda, quò vel ſic magis obſtinati hominis perfidia detegeretur.

6. Nunc ad complicem eius Fuxenſem Comitem, atque eius execranda ſacrilegia ſuppliciúmque, ab vno ex Abbatibus noſtris prophetatum, in contemnentem ſacra, eiuſdem Petri verbis deſcribamus [d]: *Primò, ait, ſciendum, quòd Hæreticos, & Hæreticorum fautores in terra ſua tenuit, fouit, quantum potuit, & promouit. In caſtro præterea Apamiarum, quod erat proprium Abbatis, & Canonicorum B. Anthonij, tenebat vxorem ſuam, & duas ſorores hæreticas, cum aliorum hæreticorum multitudine copioſa; qui in caſtro illo inuitis prædictis Canonicis, & quantum poterant renitentibus, publicè, & priuatè venenum ſuæ nequitiæ ſeminantes corda ſimplicium ſeducebant. Ipſis etiam ſororibus, & vxori in proprio allodio Canonicorum ædificari domum fecerat dictus Comes. Caſtrum verò Apamiarum, Canonicorum erat, ſicut diximus: ſed Comes ille tenebat illud ab Abbate in vita ſua; & iurauerat Abbati ſuper ſanctam Euchariſtiam, quòd nullam Abbati, vel caſtro moleſtiam inferret: Monaſterium ſiquidem Canonicorum ſitum eſt extra caſtrum, ad dimidium milliarium.*

d cap. 44.

7. *Quodam præterea tempore milites duo conſanguinei, & familiares dicti Comitis, qui erant Hæretici peſſimi, & manifeſti, ad quorum conſilia Comes ille omnia faciebat, matrem ſuam Hæreſiarcham maximam, quæ erat amica Comitis ſæpedicti, in caſtrum Apamiarum adduxerunt, vt ibi reſidens virus diſſeminaret hæreticæ ſuperſtitionis: quod videntes Abbas, & Canonici memorati, & tantam Chriſti, & Eccleſiæ iniuriam ferre non valentes, Hæreſiarcham à caſtro illo eiecerunt: quod audiens dictus proditor, Comes, videlicet, Fuxi, in iram verſus eſt, & furorem. Alter verò duorum illorum Hæreticorum militum, qui erant filij dictæ Hæreſiarchæ, veniens Apamias, in odium Canonicorum, vnum de Canonicis, qui erat Sacerdos, diuina celebrantem ſuper altare cuiuſdam Eccleſiæ prope Apamias, carnifex crudeliſſimus, membratim diuiſit: & vſque in hodiernum diem manet illud Altare illius occiſi ſanguine rubricatum. Nec ſic quieuit furor carnificis: ſed vnum de Fratribus Monaſterij apprehendens Apamiarum, oculos illi eruit in odium Religionis Chriſtianæ, & Canonicorum contemptum.*

8. *Ipſe etiam Comes Fuxi non multò pòſt Monaſterium ſupradictum intrauit, habens ſecum ruptarios, mimos, & meretrices; vocánſque Abbatem Monaſterij, cui, ſicut prædiximus, ſuper Corpus Dominicum iurauerat, quòd nullam inferret moleſtiam, dixit ei, vt omnes traderet ſine mora claues Monaſterij; quod Abbas facere noluit. Veruntamen timens, ne tyrannus illi eaſdem claues auferret per violentiam; intrauit, & claues ſæpedictas poſuit ſuper corpus Sancti Anthonini Martyris, quod erat ſuper altare, cum multis aliis Sanctorum Reliquiis; in cuius etiam Sancti honorem Eccleſia illa erat fundata. Prædictus autem Comes ſequutus Abbatem, non deferens Eccleſiæ, Sanctorum Reliquias non attendens, deſuper corpus ſanctiſſimi Martyris, ſacrorum impudentiſſimus violator, claues rapuit prænotatas. Quid amplius? Abbatem, & Canonicos omnes in eadem concluſit Eccleſia, obſeratiſque ianuis, ibi eos tenuit per tres dies, ita quòd per illud triduum non comederent, nec biberent, nec etiam ad quæſita naturæ egredi poterant. Tyrannus autem interim omnem ſubſtantiam Monaſterij diripiens, in ipſo Infirmatorio Canonicorum, in contemptum religionis, cum ſuis meretricibus dormiebat. Poſt triduum autem Abbatem, & Canonicos de Eccleſia à Monaſterio ferè nudos expulit: inſuper per totum Caſtrum Apamiarum, quod erat proprium Canonicorum, ſicut dictum eſt, fecit Præconis voce clamari, vt nullus auſus eſſet hoſpitio recipere aliquem de Canonicis, vel Abbatem. Facta eſt autem proclamatio huiuſmodi ſub pœna grauiſſima vltionis.* Et poſt pauca: *Sæpè dictus etiam tyrannus ſtatim ipſam Eccleſiam B. Anthonij ex magna parte diruit, Dormitorium, & Refectorium Canonicorum eorum, ſicut viſu probauimus, deſtruxit, & inde munitionem Apamiarum fieri fecit.* Hæc Vallſarnienſis.

9. Addit & aliud piaculum haud leuius, quod vni ex eius ſequacibus non multò pòſt argutum quidem, ſed blaſphemum dictum extorſit [e]: *Quodam tempore ſæpedictus Comes iuit cum multitudine ruptariorum ad quoddam Monaſterium, quod dicebatur Sancta Maria, in terra Comitis Vrgellenſis, in quo erat Sedes epiſcopalis. Canonici autem Eccleſiæ illius timentes à facie dicti Comitis receperunt ſe in Eccleſia, vbi tandiu fuerunt ab eo oppreſſi, quòd præ ſitis anguſtia vrinas ſuas bibere ſunt compulſi. Quibus tandem ſe reddentibus, intrans Eccleſiam hoſtis Eccleſiæ crudeliſſimus, omni abſtracta ſupellectili, Crucibus, & vaſis ſacris, fractis inſuper campanis, in ea præter parietes nihil dimiſit: præterea Eccleſiam illam quinquaginta millibus ſolidorum redimi fecit. Quo facto, dixit ei quidam peſſimus miles ſuus: Ecce, inquit, deſtruximus S. Anthoninum, & S. Mariam: nihil adhuc nobis reſtat, niſi vt deſtruamus Deum.* Longum eſſet per ſingula diſcurrere, quæ homo perditus flagitia perpetrauit.

e cap. 46.

10. At, qua occaſione tandem circa hoc tempus, imminentem diuinam vltionem ab ore Venerabilis Abbatis Montis Sanctæ Mariæ, vnius ex duodecim ſanctis, & doctis Viris, quos Arnaldus adduxit ad illas partes; mente æquè conſtanti, atque veridica prophetatam audierit, vt ab eodem Authore ſcriptum eſt [f], nequaquam licet ſilentio præterire. *Erat, ait, quædam Eccleſia in ſupercilio montis cuiuſdam prope dictum Monaſterium, quod cùm ſemel, ſicut conſuetum habent, in anno viſitarent Canonici, & cum proceſſione corpus ſui Patroni Venerabilis Anthonini honorificè deportarent: prædictum Comitem fortè fortuitò equitantem contigit pertranſire. Qui nec Deo, nec Sancto Martyri, nec religioſæ proceſſioni deferens, ſaltem ſignis extrinſecus humiliari non potuit, nec de equo, cui inſidebat, curauit deſcendere; ſed exerto ſuperbia collo, & elatione ceruicoſa, quæ ſibi plurima erat domeſtica, pompaticè præteriuit. Quod videns quidam vir Venerabilis, Abbas, videlicet, de Monte S. Mariæ, Ciſtercienſis Ordinis, qui vnus de duodecim longè prædictis Prædicatoribus ad prædicandum venerat, & tunc temporis proceſſioni illi intererat; exclamauit poſt ipſum: Comes, tu non defers Domino tuo Sancto Martyri: ſcias, quòd in villa, in qua ex parte Sancti dominium habes modò, priuaberis ipſo dominio: ita vt Sancto faciente, te viuentem ſentias exhæredatum. Cuius boni Viri dicta, fides ſequitur, ſicut rei exitus manifeſtiſſimè declarauit.* Hæc nunc ſatis de patre: nam de filio, haudquaquam ab impietate paterna degenerante, ſequenti capite nonnulla adhuc ediſſeram.

f cap. 45.

1. *Ratio temporis, dubia in huius, & sequentis anni euentibus.* 2. *Indignum facinus Comitis Fuxensis, & filij eius sacrilegium execrandum.* 3. *Miraculum super Cruce signatis ab eisdem occisis;* 4. *atque aliud in conspectu vtriusque exercitus:* 5. *& expugnata à Monfortio castra, & vrbes.* 6. *Ab Arnaldo creatus Inquisitor Sanctus Dominicus.* 7. *Littera Sancti,* 8. *& in eis multa perpensa.* 9. *Comes Raymundus Ecclesiæ publicus hostis:* 10. *maximè post intimatas ei Litteras Innocentij Summi Pontificis.*

CAPVT IV.

1. ON satis adhuc constat inter Authores, quo anno Vaurum captum: præsentem assignantibus plerisque, Petro, Hugone, Guilelmo: sed reuerà in sequentem vsque dilatum, conuincente ipsa euentuum successione; quæ vix aliter potest cohærere. Et potuit facilè irrepsisse mendum in numero Petri Vallsarniensis, ex quo alij mendosum mutauerint: nam & Hugonem pleraque ex eo sumpsisse, clariùs constat, quàm vt aliqua indigeat probatione. Et de Guillelmo de Podio, vt non tam certum: at probabile est, ipsum vidisse, multáque ab eo hausisse ex his, quibus suam historiam locupletauit. Nos Vauri expugnationem sequenti anno, vt series ipsa poscere videtur: at quædam alia, quæ illi coniunguntur; siue, quia in hoc, vt dicunt, gesta sunt, pro ordine euentuum; siue, quia præcedentibus affinia, per anticipationem cum cum aliis, quæ haud dubiè ipsum concernunt, in hoc capite simul coniungemus. Igitur primùm enormia alia flagitia Fuxensis Comitis, & filij eius Rogerij, sicut promisimus; mox, quæ ad vtriusque, & aliorum conueron em, & miracula de cælo, & remedia de terra sunt adhibita. Inter quæ & magnum illud Ecclesiæ Lumen, Sanctus Dominicus, donatus ab Arnaldo iurisdictione, quam in eos exerceret: demum Deo ita, occulto eius iudicio, permittente, frustrata omnia, & Comitem vtrunque deteriorem, ex eisdem remediis, quod vltimum desperationis genus est, quia hunc annum concernunt, propalabimus. Fuxensis Comitis indignum aliud facinus contra leges diuinas, humanásque, qui cunctis adfuit Petrus Vallsarniensis, his verbis narrat [a].

2. *Dum fieret colloquium, sicut diximus, prope Vaurium, de pace inter Comitem Tolosæ, & sanctam Ecclesiam reformanda, veniebat multitudo peregrinorum, de Carcassona, ad exercitum.* (*Quippe pactis induciis, dum pax fieret, nulli cordato bellum timendum fuit.*) *Illi autem doli ministri, traditionis artifices, Comes, videlicet, Fuxensis, & Rogerius Bernardi filius eius, & Gerardus de Pepios, & multi de hominibus Comitis Tolosæ posuerunt se in insidiis, cum infinitis Rutariis, in quodam castro, quod appellatur Mons-gaudium, prope Podium Laurentij. Quò cùm peregrini deuenirent, illi insurrexerunt in eos: & quia inermes erant, & proditionis ignari, ex ipsis innumerabiles occiderunt; omnémque occisorum pecuniam Tolosam deportantes, ibi inter se diuiserunt. O beata occisorum agmina! ò pretiosa in conspectu Dei mors Sanctorum eius.* Hæc de crudeli perfidia Fuxensis Comitis. Verùm de horrendo, & immani sacrilegio Rogerij filij, audi, quod sequitur [b]: *Nec silendum est, quòd dum carnifices, milites occiderunt memoratos, Sacerdos quidam peregrinus confugit ad quandam Ecclesiam, quæ propè erat, vt pro Ecclesia moriens in Ecclesia moreretur. Traditor autem ille pessimus, Rogerius Bernardi, filius Comitis Fuxi, à patris sui non degenerans prauitate, Sacerdotem memoratum sequutus est. Ingrediens autem audacter Ecclesiam, ipsúmque aggrediens, qualis homo esset, inquisiuit. Cui ille: Peregrinus, inquit, sum Sacerdos. Ad quem carnifex: Ostende mihi, inquit, quòd sis Sacerdos. At ille, amoto capucio à capite; (erat enim cappa indutus) ostendit ei characterem clericalem. Crudelissimus autem ille loco sancto non deferens, vel personæ, eleuata ascia acutissima, quam tenebat, Sacerdotémque per medium characterem validissimè percutiens, ministrum Ecclesiæ in Ecclesia interfecit.* Hactenus ibi, vt palam videas, patrem, quo nullus peior, à solo filio in malitia superari.

His, & similibus flagitiis Hæreticorum, miracula de cælo, & remedia de terra, etiam vltra consuetum, opponebantur, manifestante veritatem fidei catholicæ, diuina omnipotentia; & nihil omittentibus Arnaldo, & Comite Monfortio, quibus vterque gladius commissus erat, quo possent perfidi ad fidem reuocari: eo quidem, quod ad miracula attinet, præter ea, quæ suprà dicta sunt, plura alia contigêre, memoria digna. 3. Nam & hos ipsos milites, in quos Comes Fuxensis debacchatus est, occisos pro se fuisse, diuina manus confestim declarauit. Cùm paulò pòst in ipso Martyrij loco (nanque sic appellandum euentus docuit) expansis omnes, in modum Crucis, brachiis, & super eos columna nubis lucidæ, siue ignis coruscantis, inuenti sunt, quod idem, qui suprà, Author memoriæ prodit: columna, inquam, quæ de cælo descendens visa, & in cælum erecta; & corpora, quæ in modum Crucis expansa, causam, & gloriam mortis manifestatent. Comes igitur noster, ait Petrus [c], *mouens castra cœpit tendere ad quoddam castrum, quod dicitur Mons-gaudij, vbi à Comite Fuxi, peregrini fuerant interfecti. Factum est autem, dum exercitus tenderet ad castrum illud, & dum adhuc aliquantulùm longè esset, apparuit in loco illo, vbi occisi fuerant peregrini à Comite Fuxi, columna ignis, videntibus nostris, lucens, & descendens super corpora occisorum. Venientes autem nostri ad locum, viderunt omnes occisos iacere resupinos, brachiis in modum Crucis extensis. O res mira! istud audiui miraculum ab ore Venerabilis Episcopi Tolosani Fulconis, qui præsens erat.* Hactenus Petrus.

Narrat & Hugo Altisiodorensis illustre aliud miraculum, quod in vtriusque exercitus conspectu dicitur contigisse hoc ipso anno, cùm Termarum castrum, siue Terminorum, à nostris, post Mineruam captam, obsideretur. 4. De castro ipso Vallsarniensis Petrus hæc habet: *Erat autem castrum Termarum in territorio Narbonensi, distans quinque leucis à Carcassona. Castrum illud miræ, & incredibilis erat fortitudinis, & quantum ad humanam æstimationem penitùs inexpugnabile videbatur: in altissimi siquidem montis supercilio situm erat, super rupem maximam viuam propriam, fundissimis, & inaccessibilibus abyssis in circuitu cingebatur, à quibus abyssis aqua fluebat castrum circuiens prænotatum.*

a cap. 50.

b vbi suprà.

c cap. 53.

prænotatum. Hæc de loco Petrus. At de obsidione illius, atque miraculo, cuius exercitus vterque testis fuit, & Hugo Altisiodorensis hæc habet verba [d]: *Ad aliud deinde castrum obsidendum accedunt* (scilicet, Cruce signati,) *quod Terminos, non Termas vocant, accessu difficili, in rupe præeminenti superiectum; & quod vel petrariis, vel aliquibus vix posset machinis expugnari. Illic ergo multis diebus detenti sunt: signum verò, quod interim accidit, non debet sileri. Cùm enim ad implenda fossata intenderent; peregrinus quidam ramalia collo deferens in fossatum proiecit. Vnus de balistariis castri hoc intuens, intorquet spiculum de balista, & peregrinum ferit, vbi signum Crucis ferebat in pectore: spiculum vero, tanquam saxum percutiens, longiùs resilit repercussum. Peregrinus præ stupore concidit: sed consurgens, nullam in se conspicit, vel diruptionem vestis, vel corporis læsionem. Accurrunt, & mirantur omnes, videntes incolumem, quem prostratum ad mortem existimabant. Fuit hoc signum eò certius, quò celebrius. Multa quidem, & alia signa cælitùs contigerunt, quæ tamen nos præterimus, dum breuitati studemus.* Hactenus Hugo. His Deus signis, fideles confirmabat, admonebat Hæreticos: verùm illi in deterius semper ruentes, vnde confundi, conuertique debebant, indurabantur.

d ad hunc an.

5. Ægrè humana remedia persuaderent, quos ostenta de cælo non reuocabant. Actum tamen in eos vtroque gladio: neque Monfortius Comes, Arnaldúsve, aut ille à materialibus, aut hic à spiritualibus armis destiterunt. Monfortius adeò felicibus auspiciis circa hoc tempus, vt metu magis, quàm armis bellum perageret; breui expugnatis Termis, siue Terminis; atque vrbe ipsa Albiensi; & de reliquis totius prouinciæ oppidis, fugientibus hostibus, & vacua relinquentibus castra Christi militibus; ita qui ante annum destitutus à peregrinis vix vacuum nomen Ducis retenturus aduersùs Albigenses sperabatur, repentè inualuit; & fauente fortuna, seu veriùs annuente diuino Numine, vel solo nomine hostes debellabat. Idem qui suprà Petrus Author est [e]: *Omnia ferè castra Albiensis territorii, citra Tarnum fluuium, sub eodem ferè temporis spatio, à Comite Monfortio recepta esse.* Et extat Innocentij III. epistola ad Comitem scripta sequenti anno, in qua de captis vrbe, atque prouincia congratulatur, atque vtranque dominio eius confirmat verbis sequentibus [f]: *Cùm in manibus tuis, quas zelus Domini contra fidei aduersarios armauit, idem Dominus tradiderit ciuitatem Albiensem, nos super hoc in Domino gratulantes, ciuitatem ipsam cum omnibus pertinentiis suis, sicut est tibi à diuina Maiestate pro tutela pacis, & fidei defensione concessa, tibi, & hæredibus tuis in fide catholica, & deuotione Sedis apostolicæ permanentibus authoritate apostolica confirmamus, &c. Datum Laterani, IV. Kalend. Iulij, Pontificatus nostri anno XIII.* Hæc Innocentius ad Comitem Monfortium.

e cap. 42.

f epist. 114.

6. Arnaldus interim spirituali gladio non minùs potens, neque minùs intentus negotio fidei, extirpare hæreses, Hæreticos confundere, conuincere; pœnitentes Ecclesiæ reconciliare, relapsos punire, pertinaces damnare supplicio vltimo: demum peccata, antequàm peccatores, vbicunque potuisset, de medio tollere: sed, cùm non poterat, etiam peccatores, seuerus simul, & mitis, prout res exigebat; sollicitabat. Hoc per se ipsum cura infatigabili, hoc per subdelegatos, ex suis filiis, prout Innocentius iusserat: sed nihilominùs etiam per extraneos; quippe non suam, sed Dei gloriam quærens, quicquid fidei vtilius, id sibi, & suis gloriosius arbitrabatur. Hinc cùm insignem pietate, & doctrina virum, Hispaniæ, & Orbis Decus, Sanctum Dominicum, potentem simul opere, & sermone, atque in his omnibus, quæ illi iniungebantur, strenuum adiutorem expertus esset, placuit eo, sicut vno de suis vti; & quam Abbatibus potestatem subdelegasset, extendere ad ipsum; vt vel sic operariis multiplicatis, atque animatis his, qui à primo mane venerant tanto coadiutore, copiosior in Ecclesiæ horrea messis, & cumulatior fructus colligeretur. Tum verò Sanctus accepta potestate solerter vsus; & quamuis serus, tempora anteuertens, & eos, qui præcesserunt, post se relinquens, nullum omninò boni Inquisitoris omisit munus, arguens, obsecrans, increpans, & pungens, ac salubriter medens, omnia iuxta exemplar, quod sibi ab Abbate Arnaldo, à quo munus accepit, monstratum fuit. Extant litteræ eiusdem Sancti Dominici ad omnes Christi fideles, de reconciliatione, & pœnitentia Hæretici cuiusdam, Pontij Rogerij dicti, quas à multis Doctoribus adductas, maximè ex Sacra Familia Dominicana, quia potestatem ab Arnaldo factam, simul & sacrosancti Tribunalis iam sub ipso incepti maiestatem, manifestè conuincunt, ad litteram transcribam pro more meo: sic autem habent [g]:

g apud Ferdinandum del Castillo, lib. 1. c. 59.

Vniuersis Christi fidelibus, ad quos præsentes litteræ peruenerint, Frater Dominicus, Oxomensis Canonicus, Prædicator minimus, Salutem in Christo. 7.

Authoritate Domini Abbatis Cisterciensis, apostolicæ Sedis Legati, qui hoc nobis iniunxit officium, reconciliauimus præsentium latorem, Pontium Rogerium, ab Hæreticorum secta (Deo largiente) conuersum: mandantes in virtute præstiti sacramenti, vt tribus Dominicis festiuis diebus ducatur à Sacerdote nudus in femoralibus ab ingressu villæ, vsque ad Ecclesiam, verberando. Iniungimus etiam ei, vt à carnibus, ouis, & caseo, seu omnibus, quæ sementinam trahunt carnis originem, abstineat omni tempore: excepta die Paschæ, die Pentecostes, & die Natalis Domini, in quibus ad abnegationem erroris pristini præcipimus, vt eis vescatur. Tres Quadragesimas in anno faciat, à piscibus abstinens. Tribus diebus in hebdomada semper à piscibus, & ab oleo, & vino abstineat, & ieiunet: nisi corporalis infirmitas, vel labores æstatis exegerint dispensationem. Religiosis vestibus induatur, tum in forma, tum etiam in colore. Quibus in directo vtrinsque papillæ singulæ Cruces paruulæ sint assutæ. Quotidie, si opportunum fuerit, Missam audiat, & diebus festiuis ad Vesperas in Ecclesiam pergat. Alias Horas, tam nocturnas, quàm etiam diurnas, vbicunque fuerit, Deo reddat, scilicet, septies in die decies Pater noster. *dicat: media nocte vigesies. Castitatem obseruet, & manè apud Cererim villam chartam istam Capellano suo per singulos menses ostendat. Capellano etiam præcipimus, vt de vita eius curam diligenter habeat. Hæc omnia diligenter obseruet, donec alias super his Dominus Legatus suam nobis exprimat voluntatem.* Hactenus litteræ expeditæ à Sancto, hoc, vt credimus, anno, aut præcedenti.

Porrò ex his Litteris, illud in primis constat, nihil omninò ab Arnaldo prætermissum, nihil potuisse in eo desiderari, siue zelum attendas, siue iudicium: illum, quo nullum reputabat exterum, quo sibi iniunctum munus salubriùs, atque exactiùs exequeretur: hoc, quo inter omnes, quos plurimos habebat, talem sibi elegit coadiutorem, per quem, quod semel institutum erat, ex grauibus initiis, ad grauiora compendia, 8.

pendia, promoueretur. Obiter tamen etiam videre licet, quod in hunc locum efficaciùs confirmandum suprà remisimus [h], cœpisse sacrosanctæ Tribunal Inquisitionis, ante institutum Prædicatorum Ordinem, imò ante Sanctum eius Fundatorem notum Pontifici. Quippe Canonicus, adhuc Oxomensis, ad ipsum peruenturus post annos quinque, nempe, in ipso Concilio Lateranensi, eguit ei à Fulcone commendari. Cœpisse autem, non informe, aut imperfectum, vt fermè aliæ res solent; sed formatissimum, nempe, sub vno Supremo Inquisitore, qui alios, vt nunc, creet, & assumat in partem sollicitudinis; iniungens salutares pœnitentias reconciliatis; easque satis seueras, atque publicas, pro qualitate criminum; quin & imponens vestem Benedictam, seu saccum mauis dicere, quem hodiéque induere iubentur, qui ad fidem redeunt, (*San Benito*, nos dicimus,) duplici Cruce assuta: nisi quòd illa in pectore vtranque, ad vtranque mammillam; recèns vnam in pectore; sed secundam à tergo portare solet. Reliqua nihil hodie seruatum videas, quod non tunc etiam inceperit seruari. Porrò supremum tunc Inquisitorem Arnaldum fuisse, à quo Sanctus Dominicus creatus, vt ipsemet fatetur. Nec dubium alios Abbates Cistercienses, quibus additus ipse, aut subrogatus, multas alias sententias protulisse, huic ab eodem Sancto latæ similes: nisi quòd nostris seruandi minor cura: & si aliqua fuisset, tempore commendarum, sicut & alia multa, frustrata esset. Sed redeo ad intentum.

h ann. 1204. cap. 1. n. 11.

9. Hinc Sancto maior cum nostris familiaritas; & qui plures narrantur in eius Vita cum officio, promiscui etiam euentus, imò miracula, quæ passim inueniuntur apud Authores: *Venit aliquando*, ait Theodoricus de Apoldia, Dominicanus, in Vita Sancti Patris [i], *cum Conuerso quodam Cisterciensis Ordinis, valdè religioso, ab Hæreticorum conflictu, ad Ecclesiam quandam vespertino tempore; eámque clausam inuenit. Orant igitur ad ostium: & mox clausis ianuis, miro modo se intra templum conspiciunt introductos. Gratias igitur agentes Deo, totam illam noctem in eius laudibus exegerunt.* Sic Theodoricus. Quin Vaticinium de Petri Aragonensis Regis infausta morte, ad alterius, siue forte eiusdem Conuersi Cisterciensis instantiam factum; nec nisi sub auspiciis Cisterciensis Episcopi Fulconis, atque in Ecclesia ab eo illi donata, Ordinem institutum, & plura alia in sequentibus dicemus. Vt mirum sit, egregium aliàs Authorem, Ferdinandum del Castillo, & quosdam alios, in re tam manifesta deceptos fuisse; & Sanctum Virum, ex consortio Patrum Præmonstratensium hausisse multa, (cùm magis ex consortio Cisterciensium debuisset dici,) in sua Historia memoriæ commendasse. Hausit fortasse à Præmonstratensibus nonnulla; sed velut à Canonicis; cùm Ordinem & ipse Canonicorum sibi priùs instituendum proposuisset. At ex consortio eorum vix quicquam potuit, qui solis ferè Cisterciensibus adhæsit, ex quo ab Episcopo Oxomensi diuisus fuit. Sed de his iterum exactior sermo redibit.

i lib. 1. c. 9.

10. Igitur nostris arctiùs associato Sancto Dominico, nouus ardor accreuit operi Dei. Sed horum prouidentiam, prædicationémque, ac Comitis Monfortij felicitatem fallebant Hæretici: & semper pertinaces, semper rebelles, non nisi rari, aut in dolo conuertebantur. Non mirum, delusisse linguas Prædicatorum, quantuncunque disertas, qui linguam Dei, id est, omnipotentiam loquentem per miracula, obcœcati respuerent; & nullis signis crederent, nullis ab inolita perfidia miraculis, aut ostensis dimouerentur. Fuxensis Comes induratior in dies, effræniórque; Tolosanus, quod hactenus obtendisset, amouere velamen; & iam non clam, sed palam hostem Ecclesiæ, & Fidei profitebatur. *Eodem tempore*, ait Petrus Vallsarniensis [c], *venit Comes Tolosanus ad castrum quoddam prope Albiam, cum Comite nostro colloquium habiturus. Fuit Comes noster ad illud colloquium, & hostes parati erant rapere eum; Comes enim Tolosæ quosdam pessimos traditores, qui Comitem nostrum manifestissime impugnabant, adduxerat secum. Comes verò noster dixit Comiti Tolosano: Quid fecistis? Vos vocastis me ad colloquium; & vobiscum meos traditores adduxistis? Respondit Comes Tolosæ: Non adduxi. Cùm hæc audisset Comes noster, voluit eos capere; Comes autem Tolosæ supplicauit ei, & noluit sustinere, quod caperentur. Ab illo igitur die cœpit Comes Tolosæ inimicitias, quas aduersus Ecclesiam, & Comitem nostrum conceperat, aliquantulum clarius exercere.* Quippe quas hactenus fraudes occultauerat, vbi semel detectas deprehendit, permisit erumpere, quò pressiùs fluxerant, latiùs diffundendas.

c cap. 41.

Accesserunt & Litteræ apostolicæ sub finem huius anni expeditæ, ad Legatorum, vt credendum est, instantiam; in quibus Innocentius vltimò monuit Hæreticos de terris suis pellere, iuxta ea, quæ sæpiùs promisisset; quod vnum iam exigebat Arnaldus Abbas: alias easdem terras subiiciendas Cruce signatis, quorum Hæretici armis debellarentur. Atque ecce exemplar earundem litterarum, sicut hodiéque extant in Vaticano [f]: 11.

f lib. 13.

Nobili viro Comiti Tolosano.

Non decet tanti nominis virum super iustis promissionibus suis resistere, vel tepere; quin eas sic studiosus adimpleat, prout factas sibi promissiones desiderat adimpleri. Cùmque de terris tuis Hæreticos promiseris amouere, miramur non modicum, & dolemus, quòd ipsi adhuc in terris eisdem, sicut accepimus, tua faciente negligentia, commorantur. Quia verò præter animæ tuæ periculum, quod incurris, graue famæ tuæ dispendium pateris, nobilitatem tuam rogamus instantiùs, & hortamur per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus exterminare à terris eisdem Hæreticos, prout te coram nobis promisisse recolimus, non postponas. Alioquin exterminatoribus eorundem, terras ipsorum noueris esse concessas, dominio, atque iudicio possidendas. Datum Laterani decimosexto Calendas Ianuarij, anno XIII. Hæ tandem Litteræ Comiti intimatæ, cùm fixum corde haberet non obedire, palam fecerunt deficere ab Ecclesia hominem induratum. At quàm effrænis primùm in Fulconem Tolosanum Episcopum, dein in omnes Romanæ Ecclesiæ filios, quod conceperat virus euomuerit, anno sequenti, quo euenit, dicemus.

1. *Ad Sanctium Lusitaniæ Regem in Ecclesiam furentem*, 2. *Morerolensis Abbas cum Episcopo Zamorensi ab Innocentio missi.* 3. *Dictum de matrimonio Alphonsi filij*; 4. *& de Pelagio, qui Abbas Morerolæ.* 5. *Priuilegium ab Alphonso impetratum Carracetensibus.* 6. *Saluaterra à Calatrauensibus amissa.* 7. *Quid Rodericus de eius amissione.* 8. *Quid Lucas Tudensis.* 9. *Guido Morimundensis illuc aduenit.* 10. *Excessus quarundam Holguensium Abbatissarum.* 11. *Indicati Pontifici.* 12. *Et littera ad eorum emendationem.*

CAPVT V.

1. DVM hæc in Gallia Narbonensi felicibus nostrorum auspiciis peragerentur, in Lusitania Alphonsus Sanctij filius, nec multò pòst in Regno successurus, dum Vrracam Alphonsi Castellani Regis filiam, cui in quarto consanguinitatis gradu coniunctus erat, vxorem ducit, Ecclesiam Lusitanam turbat, & diuidit: quippe quibusdam Regi blandientibus: & nuptias approbantibus: aliis è contra causantibus incestum, si sine apostolicæ Sedis licentia, (& erat iusta dispensandi causa,) contraherentur. Inter hos primus Portugallensis Præsul (hodie Portum ciuitatem eam vocamus,) aliàs Regi inuisus; sed cum quo iam interuentu Legatorum, super multis quæsitis composuisset. Hic siue vero zelo religionis, siue occasionem nactus, qua iniurias à Rege olim acceptas, sub pietatis typo vindicaret; neque vt nuptiis assisteret, neque vt Regi per vrbem transeunti occurreret cum Clero (quasi id esset supra Regiam Maiestatem) vllis suasionibus potuit persuaderi. Hinc ira Regis, & impatiens fræni maiestas, per fas, & nefas licitum factura, quod semel libuit. Ergo *indignatus* (Litterarum Innocentij III. verba transcribo) *pro eo, quòd illicitis nati sui nuptiis interfuisse, ac eidem transeunti per ciuitatem processionem facere denegauit: post appellationem ad vos interpositam, domos Canonicorum eidem Episcopo assistentium fecit dirui, ac eis præbendas, & equitaturas auferri, seras portarum Ecclesiæ violari, excommunicatos in Ecclesiam intromitti, defunctorum interdicta corpora sepeliri; & eundem Episcopum, ac Decanum, aliósque tribulationis suæ consocios in episcopali domo quinque mensibus per portarium suum, & burgenses Portugallenses sic atrociter fecit custodiri, vt non solùm facultatem exeundi de ipsa, verùm etiam superueniente infirmitate ad confitendum, & adorandum, Sacerdotis, & Crucis copiam nequiuerit obtinere.* Hactenus retineri nesciat ira, si aculeos sentit potentiæ, & maiestatis.

2. Tum Innocentius totius Ecclesiæ Pastor, & cui claues à Deo traditæ fuissent; selectos viros Zamorensem Episcopum, atque Abbatem Moreroiæ Legatos creat, quos ad Regem directos talibus censuit præceptis instruendos [b]: *Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, & districtè præcipimus, quatenus ipsum Regem ad restitutionem ablatorum, & satisfactionem iniuriarum, super his, & aliis, tam debitam, quàm plenariam, Episcopo, Decano & aliis eius sociis impendendam; necnon etiam obseruandam compositionem prædictam monere prudenter, & efficaciter inducere procuretis. Qui si forsan infra tempus, quod ei duxeritis præfigendum, id non curauerit adimplere, ex tunc eidem ingressum Ecclesiæ, ac vniuersa interdicatis ecclesiastica Sacramenta: prohibentes in locis, ad quæ ipse deuenerit, eo præsente, diuina Officia celebrari. Et si nec sic duritia sua poterit emolliri, per litteras vestras hoc nobis intimare curetis, vt si morbum, quod absit, contigerit aggrauari, ad curationem ipsius grauiori medicina, quemadmodum expedierit, insistamus.* Pergit ad alia in portarium, atque burgenses; & tandem locum, & tempus subsignat dicens: *Datum Laterani, tertio Idus Maij, Pontificatus nostri anno XIII.*

b in eisdem Litteris.

Hinc colligo quid de hoc matrimonio dicendum sit, quod & illicitum vocatur à Pontifice in his eisdem Litteris; & aliàs mansit ratum, firmúmque, etiamsi alia in eodem consanguinitatis gradu contracta inter Reges Hispaniæ dissoluerentur. Brandaonius [c], qui has litteras non vidit, haud dubiè putat, dispensatum ab Innocentio, antequàm per Alphonsum contraheretur. Verùm, si dispensatio præcessisset, neque Episcopus renueret assistere, nec Summus Pontifex renuentiam ipsam laudasset; neque demum ni litteris vocasset nuptias illicitas. Crediderim in principio contractas sine dispensatione, quam posteà obtinuerint, Othonis cum Philippi filia exemplo: difficilè neganda gratia vni, quæ alteri concessa: nec causarum, potentiæve momentis ponderandis ad vnguem, vbi nullus omninò sit, qui cedat, siue cui minùs deferendum foret, absque iniuria valeat manifestari. Quid, si fortasse, nullo reclamante, permanere permisit? Certè solutæ per idem tempus nuptiæ Mafaldæ cum Henrico Castellæ Principe, nec dispensatæ ab eodem Innocentio, etiamsi nullo maiori, aut arctiori gradu, se se contingerent, aliquem dubitandi locum relinquunt. 3.

c lib. 12. cap. 30.

Hunc Moreroiæ Abbatem coniector fuisse Pelagium, eius nominis II. in ordine Abbatum Cisterciensium decimum, qui ab anno M. CC. V. plùs, minúsve, vsque ad M. CC. XV. præfuisse legitur. Vir prudens, & doctus, & cui alia multa, grauiáque negotia idemmet Innocentius commendauit. Extant ad eum, & aliæ graues litteræ in causa Canonicorum Portugallensium, qui Regi magis, quàm Deo deferentes, (qui mos est hominum,) vt idemmet Innocentius Papa scribit [d]: *Cùm sui Episcopi, vtpote boni patris, oppressionibus compati debuissent, non solùm filialis compassionis dicuntur ei subtraxisse solatium, quinimò tantò nocentiores alij, quantò prius familiaris solet lædere inimicus, sæuiendi aduersùs ipsum temeritate sua præbuisse videntur extraneis incentiuum; dum tam ipsi, quàm Ecclesia memorata portionarij, excommunicationi subiecti, diuina non erubuerunt Officia celebrare, contempto temerè interdicto primo, vel secundo per eundem Episcopum promulgato, super quo non relaxando ad Sedem fueras apostolicam appellatum; & periurio nihilominùs vilipenso, quàm idem Canonici dignoscuntur circa præsens negotium incurrisse.* Extant, & aliæ in electione Cantoris Salmantini, vtræque hoc anno datæ; & plures alias infrà daturi sumus. Vt penè in hac Hispaniæ parte per Innocentium factum, in quo industria Pelagij non sit vsus. 4.

d lib. 13. Regist.

5. Hoc anno, vt Hispana prosequamur, quæ semel cepimus, Alphonsus, Legionensis Rex, cedens Carracetensibus, suæ pietatis insigne præsetulit. Cùm enim propagandæ gentis studio, quæ sola Regum potentiam augere solet, quædam deserta loca inhabitari, missis ad ea colonis concessisset, vnde quies Monachorum fortè, & redditus annui diminuebantur; non solùm reuocauit concessionem Monasterio nociuam, sed & reuocationem sanciri primùm priuilegio expedito, & sancitam ab ipso, ab Innocentio posteà confirmari sollicitauit, impetrato diplomate, quod ex Regestis, vt cætera, transcriptum, deinde à Francisco Boseheto publicatum, licèt annum variante, insigne monumentum pietatis illius Principis, his Annalibus censui subiiciendum: sic autem habet: *Charissimus in Christo Filius noster Alf. Rex Legionensis illustris, suis litteris nobis intimauit, quòd cùm castrum de Ventosa, ex parte in possessionibus Monasterij vestri situm, quod desertum fuerat ab antiquo, ac in eodem populum congregare cœpisset; idem attendens, quòd castro populato prædicto, tam vos, quàm etiam alia loca religiosa vicina, & villæ nihilominus adiacentes ex eo pateremur non modicam læsionem, pœnitentia destitit ab incepto, vobis, & aliis locis religiosis, ac adiacentibus villis concedens, ne vnquam in posterum populus ibidem collocetur, super hoc vobis, & aliis fieri faciens publicum instrumentum: qui etiam nobis humiliter supplicauit, vt ad stabilitatem perpetuam, concessionem ipsam apostolico dignaremur munimine roborare. Nos igitur paci, & quieti Monasterij vestri prouidere volentes, ac deuotionem regiam commendantes, concessionem eandem ad perpetui roboris firmitatem apostolica authoritate confirmamus, & præsentis scripti pagina communimus*, &c. *Datum Laterani, sexto Kalendas Nouembris, anno duodecimo.* Hanc curam Reges habuère Cœnobiorum per illud tempus, quæ vel non requisiti procurabant, impetratis indultis contra se ipsos, ne in aliquo collegia Iesu Christi, & ad ipsius obsequium deputata, vel per se, vel per suos defraudarentur.

6. His intendebant Lusitanus, & Legionensis, cùm in castella Calatrauenses milites vltima penè calamitas exercuit pulsos è Saluaterra, quæ sedes Calatrauæ subrogata, amissæ quondam arcis desiderium, multa prole suscepta, simul & accendebat, & mitigabat.. Author cladis, inquit Mariana [f], *Mahomeses, Maurorum Rex, cui Viridi à pileo, quem gestare solebat, cognomen fuit. Incolæ, pars trucidata, pars ad seruitutem abacta. Iunio mense anno millesimo ducentesimo decimo oppidum obsessum, & Septembri captum est. Nam Alphonsum Castellæ Regem, qui cum delecta suorum manu auxilio accurrebat, & Elboram vsque peruenerat, Ferdinandus filius, rebus in Betica patratis, obuiam factus, ab itinere reuocauit, periculo indicato, & maioribus viribus opus esse disputans barbaris impugnandis.* Hæc Mariana. Sed præstat Rodericum Toletanum, qui tunc viuebat, nec sine ipso quidquam in toto Regno, de hac clade loquentem [g] hîc transcribere:

f cap. 23.

g lib. 8. c. 38.

7. *Post vastationem aliquantam factam à nostris in terra Beatiæ, Endugari, & Gieny, filius prædicti Regis Agarenorum, Mahomat nomine, collecto gentium suarum exercitu, castrametatus est in circuitu Saluaterræ. Cùmque eam ferè tribus mensibus obsedisset, diuersisque machinis impugnasset, multis de iis, qui erant in castro, occisis, plerisque vulneratis, turribus, & muro ferè dirutis; de obsessis pluribus siti, & impugnationibus interemptis, ad vltimum, castrum occupatum est in opprobrium fidei Christianæ, Æra M. CC. XLVIII. mense Septembri. Castrum illud, castrum salutis, & perditio eius ademptio gloriæ. Super ipsum fleuerunt populi, & soluerunt vincula brachiorum. Zelus illius excitabat omnes, & fama eius conspersit plurimos. In auditu eius surrexerunt iuuenes, & in zelo illius amaricati sunt senes, Doctor illius ad gentes exteras, & compassio eius ad æmulantes. Eo tempore Aldefonsus nobilis exercitum suum congregauit circa confinia Talaueræ: & cùm vellet dubiæ sorti belli se committere, præcipuè ad instantiam filij sui primogeniti Fernandi, maturiori vtens consilio, mandauit in sequentem annum belli dubia prorogari. Vtilior est enim dilata opportunitas, quàm audacia praeceps temeritas.*

Mirum est, Rodericum Archiepiscopum nullam fecisse mentionem Calatrauensium; cùm proculdubiò castrum Saluaterræ, ipsorum sedes tunc; atque ipsi, non alij illud incolerent: sed in re manifesta abstinuit verbis, & solis indulsit laudibus primùm, dein lamentationibus, quas sola clades inclytæ militiæ promereretur. Clariùs in hac parte Tudensis Lucas, cuius hæc verba: *Venit Rex Barbarus cum tanta Saracenorum multitudine, tantóque belli apparatu, quòd non posset explicari: & obsedit castrum, quod dicitur Saluaterra. Cùmque milites Cisterciensis Ordinis, Saracenis in ipso castro fortiter restitissent, Mauri viriliter accedentes machinis fregerunt murum, multis ex illis occisis. Cœpit Rex Miramamolinus ipsum castrum, & propter hyemem Hispalim est reuersus.* 8.

Vix inclyta militia profligata, dispersáque, post Saluaterram expugnatam à Saracenis colligebat reliquias susceptæ cladis, cùm bonus Pastor Guido Morimundensis (qui post frequentes illas Legationes, queis ad Othonem functus, benedictione accepta ab Innocentio ad proprias remeauerat), Pyrineos transcendens in Castellam aduenit, perditis rebus, quà posset, subuenturus. Ignorauit, aut tacuit hunc aduentum Rades Andradius [i], & quod miteris etiam Marañonius [k], qui bona fide scripsit, quæcunque nouit. Verùm non tacuit Innocentius III. Litteris ad eum datis, quas mox adducam. Eo Authore [l] congregati, qui remanserunt, asportatæ Reliquiæ, quas penè solas ex tota supellectili potuerunt extrahere: & sedes ad Zoritæ arcem locatæ, distantes ab hostibus; siue, quia nullas haberent proximiores: siue vt perditis rebus instaurandis, aliquod, vel exiguum tempus daretur. Nec credo, sine eius industria factum, Rege per omnia fauente sanctis conatibus, vt multi Toletani ciues nobiles desolatæ militiæ nomen darent. Quippe, vt loco occisorum succedentibus, primitiuo nitori, nec multò pòst, & primitiuæ sedi, hostibus ab ea exclusis, restitueretur. Sed de his suo loco erit dicendum. 9.

i in Chron. Calatr. c. 15.

k in Notis ad defin. Ordinis.

l Rades sup.

Inter hæc nouus, atque eatenus non visus fœminæus Principatus, Cistercij æmulus, quem Rex Alfonsus Castellæ, ad Huelgas prope Burgos fabricauerat, velut in ostensionem potentiæ regiæ; cùm multa suscepisset, vltra consuetum, Concilia Abbatissarum, visitationes; atque id genus alia, quibus annuerant in Alfonsi gratiam Cistercij Patres, muliebri ambitu, atque æqui intolerantia transgressus metas, multò plura vsurpabat, quàm capax esset; adeò vt nihil prorsus Abbatibus liceret, siue ratione Abbatialis dignitatis, siue etiam (quod mireris) Sacerdotij, quod Abbatissæ non sibi permissum, atque ex officio iniunctum arbitrarentur. Vnde & Moniales Nouitias benedicere, Euangelium exponere, publicè prædicare &c., quod omnem excedit admirationem, confessiones subditarum audire non erubuerint. Id planè sexus ad obediendum nato, si semel dominetur, id malum subest; vt non exer- 10.

ceat

ceat dominium, sed effundat; dum nescit terminos ponere potentiæ, cui se magis permittit, quàm moderetur. Præcipitat plerunque imperium viros, etsi natos præesse, quidni & fœminas?

11. Qualiter hæc à Monachis permissa, non satis constat: nisi quòd Superiore longè distante, atque aliis intento (nempe, Arnaldo) cæteri, aut ignorabant, aut omittebant. Credibile, incepta fouente Rege, qui tunc se demum dignam fundationem, Holguense Monasterium arbitraretur, si nullis iuris legibus subesset, nullis naturæ; si omnia in eo haberentur sine exemplo. Monachos porrò resistere non ausos potentiæ regiæ, scripsisse Pontifici, per quem intolerabiles abusus, æqua libra perpensi, compescerentur. Hinc factum fuisse, vt qui aliorum causas Cisterciensibus passim, Cisterciensium alienis nunquam committeret: hanc, sed suppresso in ea Cistercij nomine, Episcopis Burgensi, & Palentino: sed ne sine Cistercio pertractaretur, Guidoni etiam Abbati delegauerit, qui tunc in Regno Castellæ demorabatur. Extant Litteræ, sub finem huius anni ad eosdem scriptæ, quarum expresso, & irrefragabili testimonio, & excessus Monialium, & Guidonis aduentus in Hispaniam incidens in hunc annum palam fiunt. Atque ecce Litteras transcriptas ex Regesto [m], quas Franciscus Boschetus etiam adducit [n]:

[m] In epist. Innoc. lib. 13. [n] epist. 187. lib. 1.

Palentino, & Burgensi Episcopis, & Abbati Morimundensi Cisterciensis Ordinis. 10.

Noua quædam nuper, de quibus miramur non modicum, nostris sunt auribus intimata; quòd Abbatissæ, videlicet, in Burgensi, & Palentina Diœcesibus constitutæ, Moniales proprias benedicunt, ipsarúmque Confessiones criminalium audiunt, & legentes Euangelium præsumunt publicè prædicare. Cùm igitur id absonum sit penitus, & absurdum, nec à nobis aliquatenus sustinendum, Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus, ne id de cætero fiat, authoritate curetis apostolica firmiter inhibere. Quia, licet beatissima Virgo Maria dignior, & excellentior fuerit Apostolis vniuersis; non tamen illi, sed istis Dominus claues Regni cœlestis commisit. Datum Laterani, tertio Idus Decembris, Pontificatus nostri anno tertiodecimo. Hactenus Innocentij Papæ Litteræ, quas video etiam insertas corpori iuris in capite, *Noua quædam.* de pœnitentiis, & remissionibus.

---

1. Cellensis Abbatis, Viri aliàs religiosi, indigna cædes: 2. super qua Pictauiensis Episcopus Innocentium censuit consulendum. 3. Pontifex causam Abbati Gratiæ Dei, & duobus Pontificibus committit. 7. Corpus delicti constans, & aggressores. 5. Variæ super Canonicis puniendis sententiæ. 6. Sententia Episcopi: & remissio ad Innocentium. 7. Quid de illis, qui sicarios conduxerunt. 8. Et quid de aliis. 9. Dictum obiter de Cellensi Monasterio. 10. & de aliis hoc anno nostris iniunctis.

CAPVT VI.

1. MACVLAVIT hunc annum atrox facinus in Pictauiensi Diœcesi, occiso Abbate Cellensis Monasterij per assassinos conductos à Canonicis, insigni scandalo totius Christiani Orbis. Quadraginta vulneribus confossus interiit Antistes Venerabilis, & cuius id vnum crimen constare potest, quod subditorum flagitiis non acquieuit. Patricidij authores detecti statim, prodentibus indiciis, quæ delicta, & præcedunt, & consequuntur. Quin assassini in carcerem coniecti, fassíque: minori animo ad silendum proprium flagitium, quàm ad patrandum fuissent: in ea tantùm parte non iniusti, quòd non sibi, quàm cæteris mitiores: atque ea facilitate se ipsos produnt, qua alios trucidant; iusto Dei iudicio puniendi, vel in hac vita. Et de sicariis credendum iudicatum secundùm leges: at de Canonicis, flagitij tanti authoribus, maior, & difficilior quæstio fuit: diuisis penè per capita sententiis, & quibusdam in ipsos tantùm agendum, qui conscij criminis; aliis etiam in omnes debacchanddm exemplari supplicio, quod vel insontes ex consortio sontium, aut maculatos, aut saltem infelices de medio tolleret: & iuxta euangelicam Parabolam, malis malè perditis, Cellensem vineam locaret aliis agricolis. Placuit Pictauiensi Episcopo hæc pars: siue, quia seuerior, atque ob hanc causam vtilior, tempore perdito: siue, quia omnes sontes, nocentésque saltem in aliis multis comperisset. Nec aliter putauit eradicanda vitia, quæ semel irrepsissent, velut communia. Quippe quæ singuli peccant, facilè corrigunt, dum ab aliis aut timent, aut pudefiunt. Quæ omnes, approbante ipso exemplo, mouentéque, faciliùs extenduntur, quàm retrocedunt.

2. Ergo post varias, & longas consultationes, hæc Præsulis Pictauiensis sententia fuit: quam tamen non putauit exequendam inconsulto Innocentio; siue, vt quò altiùs descenderet consilium, eò secretiùs esset: siue vt quodcunque foret exequendum, maiori fulciretur authoritate. Quare ad eundem directis nunciis, & litteris, quibus de cunctis, prout res exposcebat, instrueretur; & aliorum, & suam sententiam prompsit: rem tamen integram Pontifici remisit, expediendam ab eo, ac decidendam, vt rei Christianæ putaret conuenire. Tum Innocentius, ne vel hoc in Ecclesia sine Cistercio, Abbati Gratiæ Dei causam committit, qui simul cum Archiepiscopo Turonensi, & Episcopo Engolismensi accedentes ad locum, de cunctis inquirerent, & patricidas degradatos ab Ordinibus, aut carceri perpetuo manciparent, aut Curiæ traderent puniendos sæculari, in reliquos seuerè etiam procederent, quamuis cum aliqua propositæ sententiæ per Episcopum Pictauiensem mitigatione. Extant, leguntúrque in Vaticano litteræ huius delegationis, & vulgatæ à Boscheto, quas penè historiam, & euentum totum pandentes non pigebit ad litteram transcribere [a].

[a] epist. Innoc. lib. 3.

3. *Turonensi Archiepiscopo, & Episcopo Engolismensi, & Abbati Gratiæ Dei Cisterciensis Ordinis.*

Detestabile facinus, & piaculare flagitium, quod à quibusdam filiis Belial nonnullis Canonicorum Cellensis Ecclesiæ instigantibus, sicut nobis Venerabilis Frater noster Pictauiensis Episcopus intimauit, nuper extitit in Cellensi Ecclesia perpetratum, maximam non immeritò menti nostræ amaritudinis causam ingessit; vt dum indigna soboles in proprij parentis necem exarsit; & perditionis filij, sui patris interitum, inofficioso non sunt veriti malignitatis studio machinari. Quem si quidem tam crudelis horror, & horribilis crudelitas audita non moueat, dum Pastori ab ouibus, Magistro à Discipulis, & Patri à Filiis, mortis dispendia

dispendia procurantur? In hac, nimirum, parricidij horrendi atrocitate naturalis affectionis iura detrahitur, & vituperatur ministerium clericale, & regularis reuerentiæ puritas dissipatur.

4. *Sicut enim tenor litterarum eiusdem Episcopi nos edocuit, sibi, & Capitulo Pictauiensi, & multis Abbatibus, & aliis Iurisperitis est relatum, quòd Ioanne Capellano, A. Eleemosynario, G. de Lobea, & G. de Sancto Leodegario, Canonicis Cellensibus procurantibus, à quatuor siccariis, qui ab illis ob hoc sexaginta libras acceperant; Abbas Cellensis, vir prouidus, & honestus, dũ ad matutinas accederet, nequiter extitit interfectus, quadraginta plagis, & amplius inflictis eidẽ.*

5. *Cùm autem hæc vera esse non solum per bonos Viros, & Sacerdotes; verùm etiam per eosdem siccarios, qui dum in carcere Principis tenerentur, coram nunciis suis, & aliis multis publicè ea confessi fuerant, præfatus Episcopus didicisset, ac deliberasset cum Viris prudentibus, & discretis, qualiter esset in hoc negotio procedendum: diuersa reperit consilia diuersorum; nonnullis asserentibus, huiusmodi peruersitatis actores non per sæculare brachium; sed per ecclesiasticum Iudicem puniendos; aliis affirmantibus, ipsos propter enormitatem criminis relinquendos Iudici sæculari, vt vltore materiali gladio pœnam exciperent sibi dignam; alios quoque Canonicos illius malignitatis ignaros asseuerabant aliqui in detestationem criminis de ipsa Ecclesia depellendos, vt secundùm euangelicam veritatem malis malè perditis vinea Domini Sabbaoth bonis agricolis locaretur, maximè cùm paucis quoque peccantibus, ira Dei desæuiisse legatur in multos. Quidam verò dicebant, quòd culpa suos tenere debebat Authores, ne vltrà progrederetur pœna, quàm inuenitur, delictum; cùm nullius temeritas maculet innocentem.*

6. *Licèt autem in tanta varietate consilij cœperit iam dictus Episcopus fluctuare; credens tamen exemplo perniciosum existere, si omitteretur tantum facinus impunitum; & quòd Canonici supradicti longè antè incorrigibiles, & rebelles, & excommunicationis iterata sæpius contemptores: quòd præessent fornicatores, adulteri, negotiatores, & vsurarij manifesti; tandem consilium hoc prouidit, vt vniuersis Canonicis ab Ecclesia memorata depulsis, loco eorum Sancti Victoris Parisienses Canonici subrogarentur: hoc ipsum in suspenso tenendo, donec super eo nostra reciperet beneplacitum voluntatis.*

7. *Volentes igitur, vt in tanti criminis pœna discant alij à consimili culpa cessare, communicato Fratrum nostrorum consilio, præsentium vobis authoritate præcipiendo mandamus, quatenus illos, quos vobis constiterit huius fuisse iniquitatis actores, ab omni Ordine clericali degradetis; eosdémque, si graue scandalum non timeatur, apud aliqua Monasteria sigillatim arctis carceribus concludatis, in quibus pane tribulationis, & aqua doloris ad agendam perpetuam pœnitentiã sustententur. Si verò graue scandalum formidetur, quòd minimè conquiescam; postquam reos sanguinis, vestris etiam curaueritis intercessionibus defensare, vos eosdem publicè degradatos, & ad pœnitentiam studiosè commonitos relinquatis Curiæ sæculari, iuxta constitutiones legitimas puniendos.*

Quòd si alij Canonici huius criminis inscij, incorrigibiles hactenùs extiterint, de quibus in suis fecit memoratus Episcopus Litteris mentionem, volumus, & mandamus, vt per ordinem Sancti Victoris Cellensis Ecclesia reformetur. Quòd si aliqui ex prædictis Canonicis recipere voluerint, & seruare, vos eosdem ibidem remanere sinatis: alioqui ad arctiora Monasteria trãsmittatis eosdem. Contradictores, si quos inueneritis, vel rebelles per censuras ecclesiasticas, appellatione postposita compescendo. Datum Laterani, decimoquarto Kalend. Octobr. Pontific. nostri anno tertiodecimo. Hactenus Innocentius ad tres Iudices, quibus parricidarum, & totius Conuentus Cellensis causam delegabat. 8.

Non est necesse, Lectorem meum monere, Cellense hoc Monasterium longè diuersum ab eo, cuius Petrus Cellensis Abbas, & in quo Sanctus Pater Robertus Monachus fuit. Quippe illud Monachorum nigrorũ, hoc Canonicorũ regularium; illud in Campania, hoc in Aquitania, & Pictauiensi Diœcesi situm. Cæterùm, cùm in eadẽ Pictauiensi Diœcesi duo Cœnobia inueniãtur Canonicorum regularium S. Augustini, vt habemus perspicuum ex libris Cameræ; alterum, quod appellatur Cellæ prope Trecas, cui mille florenorum taxa præfigitur; alterum, quod S. Mariæ de Cella eiusdem Ordinis quingentis taxatũ; in quo illorum parricidium patratum sit, non ausim definire, sicut neque quid factum sit de Canonicis, an mancipati carceri perpetuo, an traditi iudicio sæculari: & reliqua, quæ exinde sequuta fuêre. 9.

Quædam alia prætereà nostris iniuncta exequenda hoc anno, quæ longum esset ad vnguẽ recensere; Abbatibus Caroli Loci, & Bonæ Vallis, itémque de Claro Marisco, & de Longo Villari, reformãda Cœnobia: quædã Canonicorũ regulariũ, quædam Monachorũ nigrorum, de quorum altero insigni Monasterio, nempe, S. Iudoci super mare, nonnihil infrà à nobis dicendũ erit. Iniunctum etiã Abbati de Sichẽ, ad petitionem Marchionis Magdeburgensis, vt erigeret Ecclesiã collegiatã, in ea parte prouinciæ, quã recens expugnasset ab infidelibus, assignata portione sua Canonicis, assignata & fabricæ; necnon militibus, qui terræ defendendæ deputarentur. Abbati de Cicador in Vngaria pro Episcopo Quinqueecclesiensi, eleemosynæ, & Bonæ Vallis in Gallia pro dimouenda Abbatissa S. Auiti; de Magio in Hibernia, pro electo Limericensi potestas data. Atque hæc, & similia in diuersis partibus Orbis exequuta per nostros: neque vlla ferè prouincia Christum nouerat, in qua non Cistercienses alicui vsui in Ecclesiæ obsequium deputarentur. 10.

1. *Helinandus Frigidi Montis Monachus sanctus, & doctus, 2. ex quo multa Vincentius Bellua-censis. 3. Qualis in sæculo. 4. Et quid ipse de seipso. 5. Correctus Seguitur. 6. Qualis in Religione. 7. Et quanta, vel post mortem, æstimationis. 8. Ratio temporis: 9. & de Ioanne Fordensi dictum, 10. insigni Viro, & Ioanni Anglo à sacris Confessionibus. 11. Adnotatus Radulfus Kalisianus. 12. Tileti Abbas Visitator per Lombardiam, Nouariensis Episcopus eligitur.*

CAPVT VII.

1. Ncidit nobis hoc anno memoria celebris Beati Viri Helinandi, Monachi æquè docti, ac religiosi, quem non eadem, quæ Patrum, & Radulfum, vt falsò Henriquez [a] putat; sed longè alia, & diuersa protulit Domus. Quippe illos Fons Frigidus produxit, Filia Grandis Syluæ, de linea Claræuallis: quam Domum in Narbonensi Diœcesi sitam superiùs diximus. Helinandum Mons Frigidus

a in Menologio.

Frigidus de linea Morimundi in Belluacensi, quam multi inter Bellævallis filias ponunt. Ergo Helinandus per hoc tempus florens, hoc item nobis venit memorandus; quò & à Vincentio Belluacensi [c], Guillelmo de Nagia [d], atque aliis commemoratur. De eo hæc habet Vincentius circa hunc annum [e]: *His temporibus in territorio Belluacensi fuit Helinandus, Monachus Frigidi montis, vir religiosus, & facundia disertus, qui & illos versus de morte in vulgari nostro, qui publicè leguntur, tam eleganter, & vtiliter, vt luce clariùs patet, composuit; & etiam Chronicon diligenter ab initio mundi, vsque ad tempus suum in maximo quodam Volumine digessit.* Et infrà: *Scripsit enim, vt legitur, epistolam, cuius titulus est*, de reparatione lapsi, *missam, scilicet, ad Galterum Clericum, qui fuerat Nouitius in Ordine Cisterciensi, & Canonicus in Ordine Præmonstratensi, & tandem quasi liberum se à voto existimans, eò quòd minimè fuisset professus, rediens ad sæcularem vitam, duxit vxorem, nomine Rixendam. Super quibus rogatus Helinandus à Guillelmo, scilicet, fratre eiusdem Galteri socio, & conclaustrali ipsius Helinandi, scripsit epistolam ad eundem Galterum sub eiusdem Guillelmi persona, ita vt ipsius esse videatur. Scripsit etiam idem Helinandus sermones aliquos peroptimos.* Ita Vincentius de scriptis Helinandi.

c lib. 29 cap. 108.
d in Chron.

2. Cardinalis Robertus Bellarminus in suo illo libello, verè aureo, de Scriptoribus ecclesiasticis, quæ scripsêre Vincentius, & Anthoninus concernentia historiam, pleraque ex Chronico Helinandi mutuata tradit: sic enim habet [e]: *Helinandus Monachus Gallus scripsit historiam ab Orbe condito, vsque ad annum Christi M. CC. XII. libris quadraginta octo: quem Authorem præcipuè sequuti sunt Vincentius Belluacensis, & Sanctus Anthoninus in sua Historia scribenda. Scripsit etiam sermones, & epistolas, & alia, quæ vtrùm excusa sint, ignoro.* Sic Bellarminus. Neque abnuit Vincentius: quin potiùs se ex eo multa excerpsisse, quanuis iam tunc non extaret integrum Opus, quibusdam quaternionibus amissis, & qua occasione id factum, memoriæ prodit [f]: *Hoc quidem Opus*, ait, *dissipatum est, & dispersum, vt nusquam totum reperiatur. Fertur enim, quòd idem Helinandus cuidam familiari suo, scilicet, bonæ memoriæ Domino Garino, Syluanectensi Episcopo, quosdam eiusdem Operis quaternos accommodauerit, sicque, siue per obliuionem, siue per negligentiam, siue alia causa penitùs amiserit. De hoc tamen Opere, prout inuenire potui, in hoc quoque nostro Opere multa per diuersa loca inserui.* Ita Vincentius, nihil aliunde mutuans, quod non in Dominum proprium referri velit.

e ad annum 1203.
f vbi suprà.

3. Fuit Helinandus haud dubiè genere nobilis, ingenio acer, & promptus, facie venustus, corpore elegans, & cunctis bonis naturæ, fortunæque adeò instructus, vt nullus illo in ista Gallia prior, & vix æqualis, dum in sæculo vixit, agnosceretur. Comparasset gloriosum sibi nomen, si non lubricitate morum, & inconstantia, magnum magis, quàm bonum promeruisset. Hinc leuitati data eius conuersio, & vix quinquennio in Ordine exacto, iam tandem permansurus credebatur. Referam eius verba de se ipso, dum sub Guillelmi nomine ad Galterum scribens [g], probare nititur nulli quantumuis delicato, aut fragili Cisterciensem Ordinem intolerandum esse, si modò non resistat diuinæ gratiæ, cuius est dare, vt possimus perseuerare.

g lib. 29. cap. 37. apud Vincent. Bel.

4. *Vt de me taceam, quantos possum tibi ostendere, qui de vita delicatissima ad hunc Ordinem, quem appellas durissimum, & difficillimum, se transtulerunt; nec tamen adhuc ab eo resilierunt, quamuis & ætate iuniores te sint, & natura teneriores viribus? Et vt de tot millibus vnum excipiam, vnum tibi excipio, qui certè solus ad omnium sufficit exemplum. Ipse quidem spectaculum factus est Angelis, & hominibus leuitate miraculi, qui prius eis spectaculum fuerat miraculo leuitatis: dum non scena, non circus, non theatrum, non amphitheatrum, non amphicircus, non forum, non platea, non gymnasium, non arena sine eo resonabat. Nosti Helinandum, si quis non nouit hominem, si tamen hominem. Neque enim tam natus erat homo ad laborem, quam auis ad volandum, circumiens terram, & perambulans eam, quærens, quem deuoraret, aut adulando, aut obiurgando. Ecce in Claustro clausus est, cui totus mundus solebat esse non solum quasi Claustrum, sed etiam quasi carcer. Quomodo ergo non potes, quod ipse potest? Cuius mutatio dexteræ Excelsi, quantum stuporem intulit sæculo, pudorémque Diabolo, tantum ipsi Domino contulit honorem. Neque etenim ipse tam leuis fuerat, quàm ipsa leuitas: vnde & tanta leuitas tam leuiter mutata; apud plurésque nihil aliud putatur, quàm leuitas. Hinc est, quòd iam quinquennis eius conuersatio vix facit alicui fidem de futuro; nimirum, quantum in se ipso experimentum dedit inconstantiæ, tantum perseueraturæ constantiæ nunc debilitat argumentum. Erubesce igitur, miserrime, te saltem non sequi istum præcedentem, iuniorem, infirmiorem, debiliorem, delicatiorem. Quis enim attendens, vnde iste surrexit, surgere non possit?* Hæc de se ipso Helinandus quinquennis Monachus in persona Guillelmi, ex quibus facilè appareat, qualis ante susceptum habitum fuerit.

Philippus Seguinus [h] Helinandum, Histrionem, & 5.
Magum facit, dictitans id placuisse multis Authoribus; quos tamen neque produxit, neque ego vidi: *Hic*, ait, *in iuuentute sua artibus sæculi omninò deseruiens, & animam suam diuersis vitiorum generibus turpiter maculans, Histrio, & magicas artes (vt multis placet Authoribus) didicit.* Hactenus ille. Motus, vt credo, Helinandi eiusdem verbis, dum se in theatris, amphitheatris, circis, plateisque nostrum affirmat: sed melioribus artibus, vt credo. Nec, qui ageret Histrionem, (quis id credat?) sed qui Histrionibus recitanda, aut cantanda carmina daret. Sanè Franc. Amboësius, Christianissimi Regis in sacratiori Consistorio Consiliarius, in ea, quam pro Petr. Abaylardo, Operibus eius præfixit, Apologia, cùm casu in Helinandum incidisset, Picardum Belgam; Poëtam Gallicum sui temporis subtilissimum; at non Histrionem appellat, nec qui per magicas illusiones; sed per animi dotes, corporisque, multorum sibi gratiam conciliauerit. Lubricus vita, vt alij sæculares, quò maioribus à Deo donati bonis, eò illi ingratiores, & iniquiores. Ergo cum his Helinandus, quandiu in sæculo.

h lib. 3. de Viris illust.

At, postquàm leuitatem perseuerantia, deliciásque perdomuit rigore vitæ, & quæ in Deum, ipsius 6.
dona conuerterat, saniori consilio, obsequio eius addixit, ingenti è contra polluit authoritate, seuero zelo, & vita adeò inculpabili, vt non solùm eundem inferiores, æqualésve, quod multis aliis contingit; sed etiam superiores reuererentur. Meminit ipse cuiusdam sui Sermonis in Capitulo habiti; cùm Domus ab Abbate Claræuallis, siue de illius mandato visitaretur, cuius graue, & seuerum initium est [i]: *Legitur in lib. Iob, cap. 5.* Visitans speciem tuam non peccabis: Sermo opportunus est optimus. *Quid est sermo opportunus? Sermo opportunus est tempori, & loco accommodatus, & personæ, iuxta illud Sap.* Nihil tam cognitum sapientiæ quàm locis, & temporibus sermones aptare. *Tempus, de quo loquimur,*

i lib. 29. c. 10. apud Vincentium.

tempus visitationis est. Locus, in quo congregamur, ad hoc institutus est. Personæ, ad quas loquimur, Visitatores sunt, & visitandi. O tu, quisquis es, Visitator aliorum, si temetipsum priùs visitaueris, posteà visitando proximum non peccabis: nam in te ipso poteris legere, quomodo aliorum debeas errata indicare. Et reuerà quid iustius, quid conuenientius, quàm vt spirituales Medici, qui spiritualiter infirmantes visitant, priùs se ipsos visitare studeant, & de statu suo interiore digitos discretionis interrogent, venásque pulsatiles affectionum pulsent; ne fortè contingat illis nondum visitatis, & iam visitantibus, id est, nondum correctis, & iam alios corripientibus; audire hoc prouerbium ab infirmis submurmurantibus: Medice, cura te ipsum. Talia decebant virum doctum, & sanctum, ignorantem blandiri, & à quo vel Doctores edocerentur.

7. Cæterùm, quantæ apud viros eruditos, & magnos æstimationis fuerit, illud mihi argumentum persuadet, quod ex eius Operibus Vincentius, non secùs ac ex Operibus Bernardi, flores excerpsit, vno & quadraginta capitibus contentos, qui ferè totum illi librum implent: & tandem concludit: *Expliciunt flores Helinandi Monachi, Viri boni, religiosi, honesti, & sancti, vita præcipui.* Ita Vincentius, cùm multa, & grauia transcripsisset ex Helinando. Cæterùm sanctitatis Viri, vltra Vincentium, alij etiam Authores fidem faciunt. Ioannes Abbas, & Missale antiquum Ordinis, ex quibus etiam Henriquez in Menologio [1]. Tritemius eum inter Ecclesiæ Doctores sui sæculi agnitum, & veneratum ab omnibus affirmat: tacita tamen Familia Cisterciensi, quod illi in multis aliis familiare, in Helinando obseruauit semel, & iterum; nempe, & in libro de Viris illustribus Ordinis Sancti Patris; & in tractatu de Scriptoribus ecclesiasticis, in quibus eadem ferè verba inculcat.

[1] Februar. 3.

8. Quo tandem anno obierit Helinandus, in dubio est: & quidem si produxit suam Historiam ad annum M. CC. XII. constat vt minimum ad eum vsque vixisse; quamuis non desint alij, qui eius Chronicon hoc anno decimo adstruant terminari. Certè Guillelmus de Nangia ita in suo: *Helmandus, siue Helinandus, Monachus Frigidi Montis in Belluacensi territorio, præter alios libros composuit Chronologiam ab Orbe condito ad annum Christi M. CC. X.* Ita ille: ex quo video & alios desumpsisse. Vtcunque fuerit, non multò pòst obiisse omnes conueniunt. Ex tempore Guarini Syluanectensis potuit vlteriùs vitam produxisse. Quippe ille viuebat, & sedebat anno millesimo ducentesimo vigesimoquarto, Philippi cognomento Augusti Cancellarius, atque eius Testamenti executor, vt habent Tabulæ Ecclesiæ Syluanectensis.

9. Helinando subiungo virum magnum, Ioannem Fordonem, Fordensem aliàs dictum, à Monasterio Fordæ, cui Abbas præfuit. Hic Balduini Cantuariensis quondam discipulus, & vsque ad mortem etiam æmulator, Cistercij iugum à pueritia amplexus est, nec minùs ideò litterarum studio vacans, eò doctrinæ, pietatísque peruenit, vt suo Monasterio Fordensi primùm mox etiam Regiæ conscientiæ præfectus sit, Anglorum Regi à sacris Confessionibus: quod munus exercuisse probatur per longum tempus. Maluissem certè alterius, quàm Ioannis, quo nullus deterior: sed ne deterrimus penitùs euaderet, forsan Fordo effecit: quippe quem, vt Herodes olim Ioannem, timebat, reuerebatúrque; & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. Potuisset Fordo ferreum illud sæculum commutasse in aureum, si non regia libido frænj impatiens, præceptorum catenas confregisset; & facilem ad quæcunque flagitia animum impetus ipse potentiæ præcipitasset. Interim tamen, vt quæ semina in eo defraudabantur, in aliis saltem, vt par erat, fructificarent; multa scripsisse dicitur, quæ fama Authoris sparsa per Orbem, atque altiùs impressa legentium mentibus, regiam sterilitatem consolabantur. De eo plures ex Anglis Scriptoribus: sed Pitseus præ aliis, quia post omnes. En eius verba:

Ioannes Fordon, vel de Fordeham, seu de Forda, natione Anglus, reformationis Cisterciensis Monachus, & in Deuoniensi Prouincia Cœnobij Fordensis Abbas, Vir suo tempore in omnibus, tum sacris, tum profanis scientiis apprimè doctus. Dicitur hic Balduini Cantuariensis Archiepiscopi vestigia diligenter sequutus, virtutes imitatus; in pietate denique, & litteris perfectionem consequutus fuisse. Ab ipsa adolescentia præclaram ostendit indolem, & simul scientias haurire, & Christi iugum portare maturè incepit. Pari etiam ratione, cùm iam senior factus esset, & aliorum curam suscepisset, cupiebat forma esse gregis, omnésque sibi commissos sui similes efficere satagebat. Ob eminentem virtutum perfectionem, & raram doctrinam Ioannes Rex eum sibi assumpsit, vt in iis, quæ ad Deum sunt, esset ab intimis, hoc est, à Confessionum secretis. Ioannes Lelandus eius in studiis diligentiam plurimum laudat, simúlque dolenter conqueritur, ex eius scriptis doctissimis non pauca periisse. Sequutus Gilbertum de Hoilandia, vt ipse Gilbertus D. Bernardum, scripsit in Cantica, ab eo loco incipiens, vbi Gilbertus desierat: Dilectus meus candidus. 10.

Homilias centum, & viginti, librum vnum: Si quis me temeritatis. & insolentiæ.

Introductorium Threnorum, librum vnum: Benedictionem hæreditate possideas.

In ipsos Ieremiæ Trenos, librum vnum: Quomodo sedet sola ciuitas plena.

Expositiones in Ieremiam, librum vnum.

Lectiones ordinarias, librum vnum.

De triplici Cruce, librum vnum: Vetus homo noster simul crucifixus.

Sermonum duodecim librum vnum.

Vitam Sancti VVolfrici Presbyteri librum vnum: Reuerendo Patri, ac Domino Bartholomæo.

De contemptoribus mundi, librum vnum.

Acta Ioannis Regis, librum vnum.

Scoti Chronicon, librum vnum: Debitor sum, fateor. *M. S. Cantabrigiæ in Collegio S. Benedicti.*

Opusculorum librum vnum.

Claruit anno Christi 1210. dum Anglici Regni clauum tenuit Ioannes.

Seguinus claruisse etiam tradit, circa hunc annum, Radulphum Calisianum, qui Vitam, Actáque Sancti Guillelmi, ex diuersis collecta compilauit. Hæc eius verba: *Radulphus Calisiensis Cœnobij Monachus, D. Guillelmi Bituricensis Archiepiscopi, eiusdem Monasterij quondam Abbatis septimi, auditor, & scriba, vir vita, & doctrina valdè spectabilis; edidit de gestis præfati D. Guillelmi Opus insigne, quod ex multis Authoribus collegit, & in vnum Volumen consarcinauit. Extat Calisij in membranis scriptum. Claruit anno Domini M. CC. X. ex Archiuiis Calisij.* Hæc ille. Et certè si scripsit circa hunc annum, non potuit præhabuisse multos Authores, ex quibus sumeret defuncto ante annum Sancto, quæ de Actis ipsius dicenda forent, ni fortè multos Deus statim mouit ad Vitam Sancti Patris conscribendam. 11.

Hoc ipso anno, qui Tilero præerat, (Italæ Domui, Filiæ Firmitatis, vt coniectari licet, insignem Virum, vnà cum Episcopo Yporiensi (si qua fides autographis, 12.

cographis) visitasse Ecclesias per Lombardiam, indéque in Episcopum Nouariensem promotum fuisse, habemus ex epistola Innocentij Papæ ad eundem scripta per hoc tempus, quæ in vulgatis à Francisco Boscheto integra; in iure manca, & mutila inuenitur, in cap. *Ex litteris*. 10. de excessibus Prælatorum, titulus, & initium eius talia: *Nouariensi electo*. & intus: *Ex litteris Venerabilis Patris nostri Patriarchæ Antiocheni, tunc Yporiensis Episcopi, & tuis tunc de Tileto Abbate meminimus accepisse, quòd cùm dudum ad Albiganensem Ecclesiam accessissetis visitationis officium impensuri*, &c. Hæc inintegra, ex qua Abbatem Tileti Visitatorem, & ex Visitatore Nouariensem Episcopum ad hunc annum electum, quo epistola scripta ad Cal. Octob. planè constat. Verùm, ex ea corrigenda etiam inscriptio textus, quæ tam in Episcopo, quàm in Abbate tot planè variat modis, quot Exemplaribus: quibusdam Hipponensem, aliis Hipponetensem vocantibus Episcopum: & in Abbate adhuc magis variantibus, quod facilè inueniat, quicunque conferat. De Abbatia nulla est dubitatio: de Episcopatu Yporiensi minor mihi est certitudo, & neque in libris Cameræ inuenio, neque in recenti, accuratáque Miræi Chronographia notatum video.

1. Subrogatus Conradus pro Cæsario in Prioratu Villarij. 2. In quo Cæsarius libros quosdam scripserat. 3. Idem Cæsarius Nouitiis Præfectus alia dictat, 4. quæ tandem, Hemmenrodensi Abbate iubente, vulgat. 5. Vuillelmus à visione Dei detentus. 6. Stultum præceptum ab Abbate S. Agathæ iniunctum Dæmoni. 7. Danielis Hemmenrodensis Monachi obitus, 8. & Conradi Conuersi Heisterbacensis. 9. Dubium de Monacho Sacerdote, & coniugato, 10. & responsum Innocentij Summi Pontificis. 11. Miraculum illustre, 12. nostros incusans: 13. & eorum in Prusia Apostolatus.

CAPVT VIII.

1. HOC item anno, quantùm ex Tabulis Cœnobij Villariensis, atque ex Cæsarij scriptis potest coniici, Cæsarius ipse, qui hactenus Villarij Priorem egerat sub Carolo Abbate, siue ab Henrico (Heisterbacensis hic Abbas, quem, Gerardo ad Superos translato, anno præcedenti suffectum commemorauimus,) ad propria reuocatus instruendis Nouitiis, qua proculdubiò gratia præcellebat Vir totius doctrinæ, & pietatis, siue primam suspirans vocationem, Heisterbacum arderet, & suæ conuersionis loca reuisere, missionem tandem petiit, obtinuítque: eò libentiùs annuente Carolo, quò eum in breui sequi, Abbatia abdicata, meditabatur. Accessit & Conradi Æginonensis indoles admiranda: sed nota cunctis, quem vix hoc anno adstrictum votis solennibus, iam in virtutibus altè radicatum iam maturum officio, atque alios regere aptum, non dubitabat. Quòd si industria, & prudentia æquè polleret, quod in eo munere tentabat experiri; felicem se, & votorum suorum compotem, cui & tutò pastoralem curam abiicere, & talem successorem sortiri cancederetur. Ergo Cæsario Heisterbacum remeante, Conradus suffectus, dolentibus illius discessu Monachis; sed huius successionem gratulantibus, à quo haud dubiè sperare maiora possent. Hoc initium ascendendendi ad dignitates Conrado fuit, quæ multæ illum, & totius Ecclesiæ summæ præstolabantur. Sed de his suo loco dicendum erit.

2. Scripserat Cæsarius in Villario Sermones aliquot, quos forsan in Capitulo ad Fratres declamauisset: & Opuscula alia. *Quædam* (vt ipse ait [a]) *ad excitandam propriam deuotionem: quædam verò ad aliorum petitionem*. In his, vt minimum, eximij duo libri, qui in ea verba Apocal. c. 12. *Signum magnum apparuit in cælo*, &c. adolescentiam eius exercuerunt, ipso attestante [b]. *Primò, omnium in adolescentia mea, paucis admodum sermonibus prælibatis, ad exercendum me super verba Ioannis*: Signum magnum apparuit in cœlo, mulier amicta Sole, *&c. scripsi duos libros, septempliciter eundem versiculum exponens*. Ergo hos libros, paucósque Sermones stylo mandauerat, priusquàm ad Heisterbacũ reuerteretur: atque hi forsan ab aliquibus transcripti, furtim licèt, & velut in occulto prælegebantur.

[a] in Ep. Catalog. ad Petrum Priorem.

[b] ibid.

3. Verùm, vt Heisterbaco restitutus, educandorum Nouitiorum curam, atque Conuersos, iuxta Cistercij ritum, exhortandos suscepit, diebus festis: tum verò, & muneri ab Henrico sibi iniuncto, & propriæ deuotioni satisfaciens, multa alia composuit, quæ cùm diu latere nõ potuissent, tam eiusdem Henrici exhortationibus, quàm Prioris, & Fratrum, demum mandato Abbatis Hemmenrodensis, cui refragari nefas, vulgata sunt, non sine reluctantia sui Authoris. Inter hæc primùm obtinuisse videtur locum Homiliæ de infantia Saluatoris, quæ hodiéque leguntur: de quibus ipse ad Henricum sic scribit [c]: *Quæ hortatu vestro, & Prioris, necnon & aliorum quorundam Fratrum instantia, super Lectiones euangelicas, Christi gratia inspirante per ministerium meum sunt conscripta, charitati vestræ deuotus offero corrigenda. Quòd si fortè aliquid ibi occurreret, quod meritò legentes offendere poterit, vt Comendetis, suppliciter exoro*. Et item alibi [d]: *Considerans me, prorsus ad hoc insufficientem, tum scientia, tum ætate, satius duxi postulata dissimulare, quàm indignè scribendo legentes scandalizare. Non enim decet, vt ætate iunior seniores doceat, & minùs doctus sapientibus scribat. Sed, quia semper monendo non destitistis, cùm vestrum esset præcipere, meum obedire, malui ab his, qui proni sunt ad vituperandum in occulto sustinere detractionem, quàm, non obediendo, offendere vestram dilectionem*.

[c] in Epistola ante homiliã de infantia Saluatoris.

[d] in Præfat. ad easdem.

Ita Cæsar, inter properantem, cunctantémque, & neque audentem vulgare, quæ scripsisset, neque retinere: sed accessit præceptum Superioris, id est, Eustachij Hemmẽrodensis Abbatis, qui opus imperfectum adhuc excepit, & festinari iussit, ac vulgauit. Testatur hoc ipsum idem Cæsar. in monitoria epist. ad Lector. quæ Homiliis eius præfixa circumfertur [e]: *Quod, ait, cùm peruenisset ad notitiam Venerab. Abbatis de Claustro, Patris, & Visitatoris nostri, quæ iam ex parte dictaueram, cùm nondum plenè à me fuissent examinata, atque correcta, me contradicẽte, sicut ipse mihi testis est, secum tulit, & transcribi fecit, secretum meum publicauit; & vt in dictando festinarem, satis instans, quod effeci. Vnde minùs mihi imputandum arbitror, si negligentiùs, & insipidiùs dicta sunt*. Hoc initium vulgandi sua scripta Cæsario Heisterbacensi, cùm primùm ad Heisterbacum reuersus esset: publicatis Homiliis de infantia Saluatoris, quæ eius, tum doctrinam; tum pietatem manifestis indiciis præ se ferunt. Qualiter autem ad Nouitios instruendos, & exhortandos, Dialogorum etiam libros posteà scripserit, cum aliis, quæ ex ipso circũferuntur, suis locis à nobis dicenda erunt 4.

[e] vt supra eius.

5. Incidisse etiam constat in hunc annum, quippe duodennio, antequàm Dialogos Cæsarius concinnaret, felix obitus Vvillelmi Heisterbacensis, qui *Puer quidem ad Ordinem venit*, (ait idem Cæsarius [f]) *& verè puer, quia purus, & impollutus. Genere nobilis erat, sed virtus mentis illum magis nobilitabat. Completo anno probationis, sequenti die cœpit infirmari, & post paucos sancto fine decedens expleuit tempora multa.* In quo iuuene nonnullos mouisse video id, quod statim subiungitur: *Post. mortem cuidam Monacho apparens, cùm de statu suo requireretur, respondit, se esse in pœnis. De quo verbo cùm ille territus fleret, & diceret: Si tu es in pœnis, qui nunquam peccasti, quid fiet de me peccatore, meique similibus? Consolans eum defunctus ait: Noli flere: quia nullam aliam patior pœnam, nisi quòd nondum vidi Deum, ipsam dilationem gloriæ pœnam reputans. Neque immeritò: Spes enim, quæ differtur, affligit animum. Et adiecit: Ah! quàm clarum erit, quod statim veniam ante Deum*, Ita Cæsarius. Ego non dubitò extra legem communem esse purgari animas sine pœna aliqua sensus, sola diuinæ visionis dilatione: imò non aliam à Theologis agnosci [g], quàm pœnam ignis. Verùm, cùm legam docentem D. Thomam [h] *contingere, quòd aliquis diutiùs moretur in Purgatorio, qui minùs affligatur, & è conuerso.* non video à principiis Theologiæ prorsus alienum, posse aliquem ibidem detineri, sola afflictione, ex consideratione gloriæ sibi dilatæ, ad quam ardenter exoptat peruenire. Hæc dicta obiter in Cæsarij defensionem; qui tamen ob hæc, aliáque similia, meritò nunc in Hispania detinetur; ita iubente supremo Senatu sanctæ Inquisitionis, quoadvsque aliquæ ei cautiones, quibus nonnullibi eget, adhibeantur.

f lib. 12. Dialog. c. 37.
g in 4. distinctione 2. q. 1.
h ibid. art. 3. q. 3. ad 1.

6. Hunc item annum concernere videtur id, quod idem Cæsarius memoriæ prodit de Abbate Sanctæ Agathæ, Vvillelmo, & sociis eius, Monacho, & Conuerso: qui cùm Dæmonem in propria forma vellent conspicere, Abbate id præcipiente ex parte Dei, cuidam obsessæ fœminæ, seu veriùs Dæmoni, qui ipsam obsidebat, ad primam vultus illius immutationem adeò territi sunt, vt penè exanimes, & prorsus sine sensu relinquerentur. *Et nisi Abbas*, (subdit idem Author, [i]) *qui sociis constantior erat, Diabolo, vt pristinam formam resumeret, ocyus præcepisset, similem defectum mentis incurrisset.* Testatur etiam viuere adhuc, tunc, scilicet, cùm Cæsarius ipse scriberet, viros religiosos, quibus id malum accidit, nec posse de eorum fide dubitari. Diabolum verò præcipienti obedientem, & ad priorem speciem vultum fœminæ reducentem, dixisse Abbati [k]: *Nunquam tam stultum præceptum iussisti: & pro certò scias, quia si hodie diuinis non communicasses ministeriis, nullus vestrùm vlli hominum, quæ agerem vobiscum, dicere posset.* Ita Cæsarius. Ego in Conuerso, & Monacho vix scio, simplicitatem, an audaciam magis admirer: illam, quòd Dæmonem in propria sibi forma, corporeis oculis visibilem putarent: hanc, quòd non formidarent eius intuitum. Sed simplicitas in vtroque excusabilior, vtpote illiterato, & audaciam ignorantia ministrabat. In Vvillelmo culpabilior vtraque, quò maior in Prælatis, quàm in subditis scientia, & maturior prudentia desideratur. Crediderim in gratiam dignitatis minùs punitum, quamuis magis peccauerit: id, quod non semel obseruatum in sacris Litteris. Sic Maria, & Aarone murmurantibus aduersùs Moysem, sola Maria apparuit candens lepra, etiamsi grauius peccatum Aaronis foret. Sed redeo ad historiam.

i lib. 5. c. 29.
k ibid.

7. Eisdem temporibus in Hemmenrode decessisse lego Venerabilem Danielem, de quo idem Cæsarius [l] ita scribit: *In Claustro Sacerdós quidam ante paucos annos defunctus est, homo simplex, & illiteratus, Daniel nomine.* Et paulò inferiùs: *Positus in agone, sensibúsque iam vniuersis præmortuis, sola in oratione labia mouebat, & vox penitùs non audiebatur: & sic vltimum in psallendo spiritum reddidit. Iste Daniel multas reuelationes habuit, multa vidit; sed pauca innotuit. Confessus est tamen tribus vicibus sibi Dominum apparuisse: prima vice in Cruce ante gradum Presbyterij: secunda, in candidis vestibus ante maius altare: tertia, in ignea forma desuper altare. Cui cùm Saluator diceret*, (*puto, quòd in prima fuerit apparitione*:) *Daniel, pete à me, quod vis, & fiet tibi. ille respondit: Domine, sufficit mihi gratia tua: nihil aliud à te peto, nisi tantùm vt lacrymas habere possim, quoties Passionis tuæ fuero recordatus. Et Dominus: Habeas tibi hanc gratiam. Ab illa hora, sicut audiui, quando de Passione Christi cogitare, aut loqui cœpit, mox lacrymæ erumpebant.* Hæc ex Cæsario.

l lib. 8. c. 11.

Decessit etiam, aut hoc viuebat tempore, non multò pòst translatus, in Heisterbaco Conradus Conuersus, de quo idem Cæsarius [m]; *Conuersus quidam apud nos ante annos aliquot defunctus est, nomine Conradus. Hic tempore quodam, cùm in Domo nostra Dollindorpe, cui præerat, solus esset, & magnum cordis sui defectum sentiret, ait intra se: O miser! debes sic mori sine homine? Vix verba finierat, & in ecstasim raptus, ecce Saluatorem coram se in Cruce pendentem vidit, qui ait: Conrade, vides, quanta propter te sustinuerim? Móxque post verba consolationis adiunxit: Opera tua benè placent mihi*, &c. Plura de eo Cæsarius [n] in suis Dialogis: & tandem narrat de eius felici obitu: *Ante mortem suam confessus est Abbati nostro, quòd voces Angelorum audierit in cælo. Obiit autem in ipsa dulcissima Festiuitate Assumptionis Dominæ nostræ, ipsius (vt spero) precibus, cui deuotè seruierat, die tali de terris assumptus in cælum.* Hæc ex Cæsarij scriptis hunc annum concernentia libuit colligere, ne dispersa Lectorem meum grauarent. 8.

m lib. 8. c. 39.
n vbi supra.

Eisdem temporibus coniugatus quidam Sacerdos ad Cistercium veniens, & solennibus votis sese astringens, occasionem dedit celebri inter Iurisperitos decisioni Innocentij III. quæ habetur in cap. *Constitutus*. 15. de conuersione coniugatorum. De Monasterio non satis nobis constat, quamuis vnum ex quatuor esse videatur, quæ in Diœcesi Ruthenensi Cistercium habet, Bonam Vallem, nimirum, Locum Dei, Bellum Locum, & Bonam Cumbam. Cætera patefiunt ex ipsis Litteris, quippe quæ euentum ipsum, dubiúmque, atque consultationem perlatam ad Innocentium à Ruthenensi Episcopo, qui hominem promouisset ad sacerdotium, demum responsum eiusdem Innocentij ad Episcopum continent, totius facti præcedente narratione. Sic autem habent: 9.

Constitutus in præsentia nostra H. sua nobis confessione monstrauit, quòd in acolythatus Ordine constitutus quandam puellam R. nomine duxit vxorem in facie Ecclesiæ: quam cùm carnaliter cognouisset, orta discordia inter eum, & amicos puellæ, ipsa fuit cuidam alij V. nomine copulata: & tu memoratum H. vsque ad gradum Sacerdotij ordinasti. Cùm autem eum sua conscientia remorderet, Habitum Ordinis Cisterciensis assumpsit. Tandem Abbati suo omnia reuelauit; qui eum commonuit diligenter, vt super hoc saluti animæ suæ prouideret. Ideóque mandamus, quatenus, si res ita se habet, prædictam mulierem, vt à dicto V. recedat, cui per adulterium est coniuncta; nec prædictum Monachum impetas, quominùs regulare votum valeat adimplere; per censuras ecclesiasticas cogere non omittas. 10.

Hactenus Pontifex, secundum virum adulterum declarans, & mulierem adulteram; atque adeò nec primum posse repetere.

11. Sub idem tempus, mirabilem Deum in Sanctis suis, haud obscurè ostenderunt Virgines sacræ, quæ ex Colonia ad Thuringiam olim adductæ, cùm in Folodesrode (Cœnobio Cisterciensi) contemnerentur, miraculosè ad propria remearunt. Aduentum eorum legentibus iucundum, excipientibus felicem, faustúmque, si tamen diutiùs valuissent conseruare, superiùs dedimus. Nunc reditum ex Cæsario Heisterbacensi, qui vtrunque describit, prosequamur; nostris in confusionem, ipsis in gloriam. Porrò Cæsarius narrat in hæc verba [o]: *In magna fuerant veneratione,* (scilicet, sacra corpora:) *sed hoc quandiu vixit Abbas ille, cui se reuelauerant. Tempore schismatis, quod erat inter Philippum, & Othonem, Reges Romanorum, cùm diuersa bella occuparent Thuringiam, timore eorum, eadem sacra corpora cum cæteris Reliquiis, & ornamentis deportata sunt super quandam testudinem, locum secretum satis. Pace terræ reddita, cùm singula locis suis restituerentur, scrinium cum Virginibus neglectum est in iam dicta testudine: vnde indignantes duabus vicibus thecam suam terribiliter concusserunt, ita vt ab omnibus possent audiri. Bis etiam Sacristæ in somnis apparuerunt dicentes, quòd recedere vellent de loco, in quo ita haberentur contemptui. Quæ cùm non proficerent, neque concussionibus, neque reuelationibus; in quadam nocte solenni, infra Matutinas, ante gradum Presbyterij stantes, & in habitu decentissimo omnibus apparentes, primùm inclinauerunt versùs altare, deinde more eorum, qui in via sunt dirigendi, se vertentes Abbati, & omnibus inclinantes, per quoddam ostium, quod semper clausum erat, exierunt: quas licèt omnes vidissent; æstimabant tamen singuli se illas singulariter videre.*

12. *Dictis Matutinis vnus Monachorum, ducto seorsum Abbate, confessus est se ante gradum, hora, & modo prædicto tres speciosissimas vidisse Virgines. Cui cùm respondisset: Et ego vidi. venerunt alij, & responsum est eis similiter: cúmque deprehendissent, quòd ab omnibus visæ fuissent, cœpit cum omnibus quæstionari, quænam essent, vel quæ causa foret visionis. Cui cùm diuersi diuersa responderent, ait vnus, diuinitùs, vt puto, inspiratus: Puto eas fuisse sacras illas Virgines, quæ de Colonia nobis allatæ tanto tempore super testudinem talem à nobis neglectæ sunt. Statim accedentes ad scrinium, cùm nihil in eo reperissent, territi, Abbatem miserunt Coloniam, vt illas reduceret. Veniens verò Coloniam, cùm Abbatissæ, & Conuentui rem per ordinem recitasset, atque easdem Virgines in locis, vnde sublatæ fuerant, reperissent: Abbati, vt sibi redderentur, supplicãti, totus Conuentus respondit: Benè veniant nobis dilectissimæ Domicellæ nostræ, benè veniant. Certè, ex quo vobiscum esse noluerunt, non eas illuc remittemus. Datúmque est ei caput cuiusdam alterius Virginis, cum quo tristis repedauit. Adhuc puto eandem Friderundim viuere, & vix aliqua Soror est in eadem Ecclesia, quam tam iucunda lateat Historia.* Ita Cæsarius.

13. Hoc primùm anno, vt decora etiam misceamus, memoria nobis incidit Sancti Christiani, & Philippi, sociorúmque, quos ad Prouinciam Prusiæ, & conuicinas conuertendas ad fidem non multò antè Innocentius transmisisset, quippe reuersis ad eum, cum exultatione, & manipulos messis reportantibus, quos breui in horrea Christi congregauissent. Petierunt tamen instituri operi, quod semel suscepissent, vt Innocentius Episcopis vicinis in mandatis daret, quatenus sibi adessent, quò tantum opus, adiuuante Deo, in eius, atque fidei Christianæ gloriam, ad optatum effectum perduceretur. Porrò Innocentius præteritis congaudens, & futura desiderans, tales ad Archiepiscopum Gnesnensem litteras dedit [p]:

14. *Gnesnensi Archiepiscopo.*

Cœlestis agricola, Iesus Christus, semetipsum vitem veram, & fertilem, in vinea sua electa plantauit: ex qua multitudo palmitum prodiens, non solùm illam amœnam viroribus, verùm etiam fructibus redderet gratiosam. Ex ista, nimirum, vite, quotidie tot palmites pullulant, quot in ecclesiastica vnitatis radice fundati, ad sanctæ conuersationis studium extendentes se per opera pietatis non solùm interna gratiæ virore turgescunt; sed etiam laudabili exercitatione fructificant in profectibus proximorum. In hac siquidem laborare vinea dilecti Filij, Christianus, Philippus, & quidam alij Monachi pio desiderio cupientes, illius dudum amore succensi, qui neminem vult perire, ad partes Prusiæ de nostra licentia in humilitate spiritus accesserunt, vt ibidem sermonem verbi Dominici seminando, in vmbra infidelitatis, & tenebris ignorantiæ positos ad semitam reducerent veritatis. Quod cùm in terram bonam, & fertilem cecidisset, fructum protulit opportunum: eius præeunte gratia, qui vocat ea, quæ non sunt, tanquàm ea, quæ sunt, & ex lapidibus suscitat filios Abrahæ, quidam Magnates, & alij regionis illius Sacramentum Baptismatis receperunt, & de die in diem proficere dignoscuntur in doctrina fidei orthodoxæ, sicut iidem Monachi nuper ad Sedem apostolicam venientes, nostro Apostolatui retulerunt. Cùm igitur huiusmodi nouella plantatio beneficio irrigationis indigeat, Fraternitati tuæ præsentium authoritate mandamus: quatenus eisdem Monachis, & Fratribus suis, necnon & aliis ad fidem de nouo conuersis, in ecclesiasticis Sacramentis, & aliis, quæ ad ampliandum Christianæ religionis cultum spectare noscuntur, tandiu curam officij pastoralis impendas, donec diuina faciente clementia, à Deo ibidem numerus fidelium augeatur, vt proprium possint Episcopum obtinere. Episcopos etiam, & alios Ecclesiarum Prælatos, ac terræ Magnates moneas sollicitiùs, & inducas, vt pro Deo, & propter Deum eis propitij, ac fauorabiles existentes, vbi dignum fuerit, gratiam, solatium, & humanitatem impendant. Datum Laterani, pridie Nonas Septembris, anno XIII. Non expressit Cistercium in his Litteris Pontifex Innocentius: expressit tamen clarè intra biennium, cùm messe adhuc in dies multiplicata; sed operariis paucis existentibus ad Capitulum generale scribit, præcipiens, & iniungens, ne Christiano, & Philippo sui Ordinis Fratribus denegent ex eisdem coadiutores, per quos gentis conuersio promoueatur; quas nos etiam in tempore reddemus. Porrò de hoc Cisterciensium Apostolatu in Prussia, atque Lubauia, celebri haud dubiè, & nostris glorioso, multa Martinus Cromerus [q], aliique Polonicarum rerum Scriptores, ex quibus nos inferiùs, quæ hos Annales concernent, adducemus.

[o] lib. 8. Dial. cap. 85.

[p] lib. 13. epist. 128.

[q] lib. 6. & 7.

1. Beati Abundi ad Villarium vocatio efficax. 2. Patria, parentes, fratres, sororésque. 3. Abundi nomen non sine mysterio. 4. Virtutes pueri, 5. præsagientes iam tunc futura. 6. Cistercium inter alias religiosas Familias eligit: 7. in quo proposito ab Ibeta reclusa primùm: 8. mox ab eodem Conrado confirmatur, & Villarium mittitur: fratres, sororésque ad Cistercium ducens. 9. Merita ipsius, & Virginis fauores satis mirabiles; 10. qui etiam ad omnes Villarienses extendebantur.

CAPVT IX.

1. ILLVSTRAVIT Conradi Prioratum, & Caroli Abbatiam Beatus Abundus, ab altero susceptus in Villario, cùm ipse iam in eo sancto proposito, Beatæ Ibetæ gentilis suæ consiliis, sed præcipuè cælesti illustratione firmatus esset. Eius vitam, & acta miranda satis, quia miraculis plena olim scripta ab anonymo Authore, coæuo tamen; & nuper à Reuerendo admodum Patre Ioanne de Assignies Gallicè edita [a], redigere ad compendium vsque ad hunc annum mei muneris erit. Libato tamen ex Villariensi Chronico, quæ apta visa fuerint, & ex vtroque breuem quandam historiam, sed vtilem legentibus, neque omninò iniucundam concinnabo.

a lib. 1. c. 26.

2. Natus ille anno M. C. LXXXIX. oppido Hugensi, Diœcesis Leodiensis, parentibus honestis, secundùm sæculum; & quibus pro sui status conditione, nec redundarent diuitiæ, neque deessent. Pater Abundus dictus, Maria mater: ille sæculo deditus, & sæcularibus negotiis implicatus; hæc cœlestibus inhians, caduca omnia, & inutilia primùm, mox vt nociua, & quæ veros progressus impedirent, aspernabatur. Hinc continua dissensio inter vtrunque, neutro alteri credente: & trinam prolem fœmineam, trinam masculam, quam fructum matrimonij, à Deo susceperant, vterque, vt poterat, sibi assimilabat. Distrahebantur filij variis affectibus, dum hinc pater eosdem ad terrena, illinc mater ad cælestia stimulabant. Præualuit tamen matris pius zelus, vicit gratia naturam: & tres filij Cistercium professi omnes, filiæ duæ; altera non tam in sæculo manente, quàm de sæculo rapta, dum in ipsis adolescentiæ suæ primordiis obiit, penè tunc consummata, cùm incipiebat; cùm vix dum arma sumpserat, parta victoria, triumphans de inimicis. Ergo Abundus minores natu fratres Iacobum, & Ioannem; sorores, Gelam, Mariam, & Vvibergam habuit, virtutibus, quàm sanguine iunctiores.

3. Recens natus, Abundus dictus est, siue ex paterno, vt fit plerunque nomine, siue, vt iam tunc gratiarum abundantia, cui à Deo destinabatur, designaretur: & quod de Beato Parente Benedicto D. Gregorius ait [a]: *Gratia Benedictus, & nomine*. proportionatè de ipso diceretur: & gratia simul, & nomine abundaret. *Iure igitur Abundus, id est, abundans* (ait Author Vitæ illius) *in Baptismo nuncupatur, quem vas electionis factum, repleturus erat Dominus spiritu sapientiæ, & intellectus, vt & ipse de plenitudine sua aliis postmodum eructaret*. Hæc ille: & meritò: nam *à primis pueritiæ annis* (ait Chronicon Villariense [b]) *cœperunt cum incremento virtutis, in eo boni mores augmentari, quos præcipuè columbina simplicitas cum verecundia commendauit. Gratiosus oculis intuentium, ac per hoc amabilis omnibus claruit: eò quòd ingenita quadam lenitate mentis, & naturali grauitate morum adornatus, habere quodammodo vultum angelicum visus fuerit*. Hactenus ibi. Itaque Abundus abundare statim cœpit naturæ dotibus, cùm primùm per ætatem liceret, dotibus gratiæ eandem abundantiam cumulaturus. Nam audi, quod sequitur [b]:

a lib. Dial. c.

b apud Henr. in Menolog. Martij 19.

b ad ann. l. 3.

Cùm factus esset annorum duodecim, interno susurrio Sancti Spiritus inuitatus, diebus festis, conscholaribus eius, fabulis, ac ludis vacantibus, maioris Ecclesiæ frequentare Limina, circuire reuerenter Altaria, coram Crucifixo flectere genua, fixuram clauorum in manibus, ac pedibus, vulneris cicatricem in latere piis oculis intueri, deuotisque soliloquiis piissimi Redemptoris gratiam allicere sibi, pro posse cœpit. Benedictæ quoque Matris Dei deuotus amator existens, venerari piissimam, & salutare frequenter omni laude dignissimam non cessauit. Priuatis autem diebus per hebdomadam, cùm imminente nocte reuerteretur à scholis, tempore quidem hyemis, post occasum Solis, recurrebat ad Ecclesiam, nec inde redibat, vsquedum non minima noctis parte transacta, pulsari signum contingeret ad Completorium. Æstatis verò tempore, cùm tempestiuè, clara die, videlicet, signum pulsatum fuisset ad Completorium, post idem ipsum Completorium præcantatum, in Ecclesia manebat. Hæc Abundi exercitia, dum adhuc puer. 4.

Eadem penè Author Vitæ ipsius [c]: sed quædam alia addens, quæ neque ipsa silentio prætereo.

c apud Ioan. de Assignies.

5. *Factus, ait, adolescens sacramentis litterariis à patre implicatur, vt sæculari præditus sapientia, sibi deinceps in sæcularibus negotiis, quæ gerebat, adiutor esset. Sed aliter à pia matre edoctus, sapientiam, quæ desursum est (quæ primùm pudica, & ipse pudicus, deinde pacifica, vt mitis, & humilis corde appareret) sedulò requisiuit. Feriatus igitur à scholis, eo tempore, quo reliqua iuuentus inutilibus, vt assolet, distrahitur, templum B. Virgini sacrum ingressus, Virgo Virgini se commendans, tenero de corde lacrymosas preces fundebat: diebúsque festiuis indutus superpelliceo, Clericis in Choro cœuntibus se adiungebat, atque alacer canebat diuinas laudes, talibus iam tunc indiciis indicans, quàm deuotus, quam sedulus minister, eisdem in Cistercio decantandis præpararetur.* Hæc, & similia præsagia futurorum præseferebat Abundus ante annos pubertatis.

Interim cùm ad decimumseptimum pertingeret, videretque non esse sibi tutum cohabitare serpentibus, aut stupam conseruare illæsam in medio igne: quo se virginem Virgini sacratum ab annis teneris, exhibere valeret; fugere à facie colubri delibetat, ab igne retrocedere, & quod asylum, periculo instanti videbatur securius, Cistercium ingredi, sub cuius velut alis, & vmbra protegeretur. Esse in Ecclesia antiquiores Congregationes, esse & recentes, grauissimas vtrasque, sanctissimásque: sed quarum primis à vetustate timeat; posterioribus à teneritudine: & illas quidem, præ senio, deficientes, à primitiuo statu; hos per ætatem forte nondum adultas, perfectiores requirere, per quos aut refici valeant, aut adolescere. Cisterciensem sub secunda centuria, integram, æquè ab vtroque extremo tunc distantem, eligendam præ aliis, præcipuè sibi, qui nihil ei vigoris conferre posset. Esse præterea in eadem Familia aliquid, quo præferenda veniat, Virginis patrocinium, in quod se totum Abundus consecrauerit. Tum 6.

Tum subit animum Cœnobium Villariense, celebre iam, à temporibus Bernardi, Sanctorum domicilium, in quo tot floruerunt; in quo Abbas Carolus, in quo Conradus Prior, in quo tot alij Sancti; in quo Arnulphus Conuersus reperirentur. Multùm valere exempla quotidiana, multùm domestica: & vt sibi alia minùs efficacia non forent suffectura; his saltem promouendum per Dei misericordiam non dubitabat. Ergo Cistercium inter religiosas Congregationes, siue Familias: & in Cistercio Villarium electa sunt, quibus Abundus quantocyùs nomen daret.

7. Cæterùm, ne post factum pœniteret in materia grauissima, non solùm orationibus ad Deum, & eius Sanctos, sed hominum consiliis vti voluit. Errant, qui impetu religiosam vitam assumunt: qui cùm vix ad præcepta vires habeant, consiliis se submittunt: & quam paucorum virtutem esse docet ipsamet Veritas, suis humeris imponunt sine delectu. Facilè currunt omnes, qui trahuntur; sed, qui se ingerunt, plerunque retrocedunt: nec ligamina subeunt, vt se contineant; sed vt plura, quæ rumpant, vincula habeant. Subdere iugo collum Abundus statuit; sed non sine iudicio, consilióque: quod inter alios, à gentili sua Ibeta, quæ magna tunc florebat opinione, tum sanctitatis, tum, quas à Deo frequenter recipiebat, illustrationum cœlestium, & supernatum, de humanis etiam rebus, reuelationum. Igitur ille vocationem suam pandit, & se Cistercium in animo concipere; nec parturire audere, nisi ipsa obstetricante coram Domino, felicem sibi partum polliceretur. Illa, quo erat ad perfectionem prompto animo, & Cistercij gnaro, Abundique; statim Auream Vallem aut Tres Fontes illi proposuit. Quippe quibus se ipsam, & duos filios iam dudum tradidisset, vellet, si posset, Abundum conciliare. At, cùm Abundus Villarium illi apponeret: Vade, ait, & Villarium lætus ingredere: nec dubita omnia ex voto prouentura.

8. Tali veluti Oraculo suscepto lætus Abundus, Leodium proficiscitur: incertum aliquid ibidem peracturus, an Deo ipsum ducente, vt ad Villarium inde per Conradum, felicibus auspiciis deduceretur. Constat, cùm ad Leodium peruenisset, inuenisse in eadem vrbe Conradum, à quo non solùm firmatus in proposito; sed & Villarium ad Carolum Abbatem missus est, ab eo in Nouitium gratanter suscipiendus. Itaque sæculo, parentibus, amicis, fratribus valedicens, Villarium intrat, sub signis Caroli, & exemplis Arnulphi, sociorúmque, egregiæ indolis adolescens, militaturus. Interim tamen ipse suo exemplo, fratres, sororésque à sæculo traxit, Vviburgi excepta, quæ non tam noluit, quàm non potuit fratrem sequi, quem impulisset; coacta deserere, quem ipsa stimulauerat: dum in tenera adhuc ætate posita, ad cœlestia vocatur, immaculatum Agnum sequutura, quocunque ierit. Reliquos quatuor Cistercium breui excepit, marem vtrunque, Iacobum, & Ioannem in Valle Sancti Petri; fœminas verò Gelam, & Mariam, illam in Valle nostræ Dominæ prope Leodium; hanc in Rameya Christo consecratas. Atque hæc vltima nonnihil difficilior ad vota fratris: sed quę, vt exemplis, monitísque eius refragari potuerit, nequaquam tamen potuit orationibus: sic enim in eiusdem Abundi Vita lego: *In conuersione sororis suæ*, scilicet, Mariæ, *plurimùm laborauit: vicit tamen omnia in illo, qui potest omnia; & secundùm promissionem sibi factam desuper, quòd quid peteret, impetraret; sequenti die, & locum sorori suæ Mariæ in Rameya impetrauit, & Sanctimonialem fecit.* Hactenus ibi. Atque hæc quidem de sororibus Abundi, fratribúsque per anticipationem, quia ad ipsius exemplum: nunc eius probationem, & cælestes in ea visitationes, quæ hunc annum concernunt, prosequemur.

Factus Nouitius, (ait Author Vitæ illius,) *quantùm profecerit ætate, sapientia, & gratia apud Deum, & homines, testimonium perhibent virtutes, quibus claruit; inter quas eminebant tres præcipuæ, charitatis, castitatis, & humilitatis.* Hæc ille verè: nam merita in virtutibus. Sed, si ex fauoribus velimus ea rimari, singulariora, quædam & supra humanum captum admiranda promere possumus; quæque obiter, non Abundum nobis solùm, sed Villarium commendent, & Virgini pergratum facilè doceant. *Erat*, ait Chronicon Villariense [d], *inter Circumcisionem, & Epiphaniam hic Abundus scriptus ad Inuitatorium, & habebat incipere Antiphonas in Ecclesia. Cùm iam staret in Choro, & cantaretur Tertia, vidit iuxta se stantem Matrem Domini nostri indutam cuculla splendidissima, & peplo mundissimo super caput eius, ad modum Monialis, cantantem cum Monachis Hymnum illum, in laudem benedicti Filij sui compositum, qui incipit:* A Solis ortus cardine. *& ex nimia melodia, quam audiebat, & videbat in purissima Virgine Maria, in eius dulcissimo, & amabili aspectu, quàm amabiliter, scilicet, arridebat Conuentui: & quàm reuerenter se inclinabat ad* Gloria tibi, Domine. *plurimùm admirabatur in se ipso, quomodo adhuc pedibus persistere posset; & non magis eius membra deficerent, præ nimia exultatione, quam sentiebat. Percantato Hymno, cùm iam incepissent Antiphonam:* Rubum, quem viderat, *intonabat ipsa Psalmum:* Ad Dominum cùm tribularer. *& posteà adhuc mansit in Choro, omnimodo conformans se Conuentui: & Horis completis, euanuit ab oculis eius.* Hactenus extractum ex Chronico Villariensi, cui per omnia concordat Author ille, quem Abundo coæuum, Assignies Gallicè reddit: & tandem subinfert: *Ex eo tempore Virgo, Abundúsque facti sunt, velut cor vnum, & anima vna: ita vt sæpiùs eum Virgo inuiseret: ille vicissim in eius laudes effusus, multis illam obsequiis promereretur. Hic Matri misericordiæ, quasi incessanter preces deuotus offerret, illa orantem in cunctis exaudiret, nec quidquam denegaret seruo fideli.*

[d] vbi suprà.

Non multò pòst *in Festo Purificationis B. Mariæ, cùm processionaliter Monachi canerent Antiphonam, quæ incipit:* Aue, gratia plena, Dei Genitrix Virgo, *&c. Et vir Dei deuotè mysterium istud meditaretur, in prima statione ante Capitulum, vidit Filium Dei iudicantem viuos, & mortuos; quorum alij ibant in vitam æternam, alij in ignem æternum. Et cùm visio disparuisset, vidit illicò in secunda statione iuxta Abbatem, Dominum Iesum, & Matrem eius lætantes super his, quæ de illis à Monachis dicebantur; & congratulantes eis, sequuti sunt eos Mater, & Redemptor. Cùmque Cantor:* Suscepimus, Deus, misericordiam tuam, *&c. cecinisset, Virgo Mater Chorum circumiens, singulis Monachis, quorum cantu delectabatur, & affectu Filium offerebat. Diuersimodè tamen, vtpote Filio suo feruentiores diutiùs recreans; minùs tamen feruentes non defraudans, vnicuique dabat secundùm merita sua. Facta oblatione, cùm cæteri procederent suum cereum oblaturi, stabat Abundus disrumpere non valens delectationem cordis sui in visione illa: quem Virgo manu apprehensa, monuit sequi reliquos: ipsa verò omnium postrema sequuta est, luminare magnum offerens; Lumen, inquam, ad reuelationem gentium, &c.* 10.

9.

Filium suum; quem Venerabilis Abbas factus alter Simeon humillimè suscepit; & Missa dicta virgo disparuit. Hactenus de hac duplici visione Author Vitæ Abundi; quæ proculdubiò vel tepidum, & tardum, quantò magis in obsequio Dei, & Virginis seruidum, & velocem, atque vltrò etiam currentem stimularent? Hæc satis nunc de Abundo vsque ad hunc annum; quæ obiter ostendunt Mariæ Virginis zelum pro Villariensibus, & Villariensium in ipsam deuotionem; inter quos illa, vt inter Angelorum Choros, assisteret; quibus se conformaret, Filium offerret: sed & qui ipsam per continuata obsequia, atque omnium merita virtutum promererentur.

---

1. *Abbates de Claro Marisco, & de Longo Villari,* **2.** *reuocati à Capitulo,* **3.** *Litteris Innocentij,* **4.** *ad prosequendum Sancti Iudoci,* **5.** *quam dudum incepissent, visitationem:* **6.** *qua velut ordinaria illis commissa.* **7.** *Grauamina in Anglia nostrorum sub Rege Ioanne.* **8.** *Acta Capituli* **9.** *pauca, & religiosa.* **10.** *Chronologia sine aliqua fundatione;* **11.** *compensata in Gracia,* **12.** *& dictum de Billoka, Cœnobio Virginum.*

CAPVT X.

1. SANCTI Iudoci, ad litus maris siti, atque inde super mare cognominati, Nobilis Monasterij visitationem, quam Innocentium Venerabilibus Abbatibus de Claro Marisco, & Longo Villari, diximus iniunxisse, interrupit Capitulum, vt vocant, mense Septembri, ex more celebrandum. Eius Acta, quæ prima sub Arnoldo, inferiùs dabo: visitatio repetita post ipsum interim, fuit, nouis ad eosdem Abbates litteris datis ab eodem Pontifice, quas continentes historiam totius facti, atque vt cœpta perficerent, & si quid adhuc restaret corrigendum, prouida diligentia maturarent, & maturo consilio prosequerentur, iniungentes de nouo, cum plena iterum delegata iurisdictione; ex Regesto Vaticano, cum aliis, fideliter transcriptas, dein collatas cum his, quas huius anni vulgauit Boschetus, in gratiam mei Lectori, atque ipsius Monasterij, pandere libet: sic autem habent: epist 15.

2. *De Claro Marisco, & de Longo Villari Abbatibus Cisterciensis Ordinis. . . . Morinensis, & Ambianensis Diœcesis.*

Sicut per vestras, Filij Abbates, litteras intimastis, cùm vobis daremus in mandatis, vt ad Monasterium Sancti Iudoci super mare personaliter accedentes, corrigeretis, tam in capite, quàm in membris, quæ lineam correctionis exposcerent: vos, Filij Abbates, accedentes ad locum, nostris obtemperantes mandatis, tam Abbatem, quàm vniuersum Capitulum inuenistis, duobus duntaxat exceptis Monachis, qui cùm essent, suis exigentibus culpis, per Abbatem, & Conuentum ipsius loci excommunicationis vinculo innodati, duos alios seducentes, quos viros perniciosos, rebelles, & contumaces, attestatione plurium didicistis, reiecto Habitu monachali, contumaciter recesserunt, correctione domus nullatenus expectata.

3. *Vos autem Capitulo conuocato, cùm Abbas iuxta mandatum vestrum, vniuersis, & singulis Fratribus, in virtute obedientiæ, ac animarum suarum periculo iniunxisset, vt super conuersatione ipsius, & statu Ecclesiæ, dicerent veritatem: vos singulariter examinantes eosdem, super his, quæ personam contingebant Abbatis, laudabile omnium testimonium inuenistis. Sed laudabilius iuxta nonnullorum assertionem inuenissetis, si se circa quosdam peruersos, & contumaces seueriùs habuisset. Inuenistis præterea sub eiusdem Abbatis regimine, qui oppressiones multiplices est perpessus, imminutum Ecclesiæ debitum, & redditum augmentatum; & tam in ædificiis, quàm aliis necessariis domus expensas factas, sicut occulta fide perpenditur, quæ vsque ad mille librarum Parisiensium summam excrescunt. Conuentui quoque, qui maior est solito, ac hospitibus, & pauperibus, abundantiùs, & honestiùs, quàm consueuerit, prouisum.*

Licèt autem omnibus inquisitis, quædam, prout expedire vidistis, ibidem curaueritis ordinare: quia tamen ineuitabilis necessitas vestra habebat accedendi ad Capitulum Generale, de nonnullis disponere in vestro reditu statuistis. Cùm autem Abbas, & Monachi supradicti, propter hoc ad Sedem apostolicam accessissent, & iidem Monachi humiliter petiissent absolui: per Venerabilem Fratrem nostrum N. Tusculanum Episcopum; recepto priùs ab eis iuramento, iuxta formam Ecclesiæ eis beneficium absolutionis impendimus. Quia verò in multis eosdem culpabiles deprehendimus, nec speratur, quòd ipsis præsentibus, idem locus, debita possit pace, & reformatione gaudere; de consilio Fratrum nostrorum, eos ad vos remittendos duximus, in districtioribus Monasteriis singulariter collocandos, in quibus in humilitate spiritus, sua possint peccata deflere. 4.

Quocirca Deuotioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eisdem ad vos redeuntibus, conuocatis; sub debito præstiti iuramenti; & eos, si opus fuerit, per censuras ecclesiasticas apostolica authoritate compellatis, vt ad loca, quæ singulis deputaueritis, transeant, vitam regulariter in eisdem peracturi; Abbates quoque, & Monachos eorundem locorum, ad suscipiendum eos censura simili, si necesse fuerit, apostolica authoritate cogatis. Volumus nihilominus, & mandamus, vt ad sæpedictum Monasterium accedentes, corrigatis diligentissimè, quicquid adhuc inueneritis corrigendum; & solum Deum habentes præ oculis ordinetis, vt locus ipse debita de cætero valeat tranquillitate lætari; nullis Litteris veritati, & iustitiæ præiudicantibus, &c. Datum Laterani sexto Idus Nouembris, Pontificatus nostri anno tertiodecimo. Hactenus Litteræ Innocentij Summi Pontificis. Cæterùm hunc Clari Marisci Abbatem fuisse Lambertum, cuius Iperius meminit, traditque, *Sopitis quibusdam controuersiis, cum Ioanne Bertinico Abbate transegisse.* non difficile liquet, ex ipso tempore. 5.

Quid ampliùs fecerint in ea visitatione, hactenus in incerto. Constat muneri suo satisfecisse, approbante Innocentio, atque acclamantibus ipsis, quos visitauerant. Cùm enim Diœcesanus Ambianensis, post triennium exactum, visitare per suos delegatos idemmet Monasterium aggrederetur: & in non admittentes visitationem, velut non necessariam, promulgasset censuras; recurrentibus ad Innocentium Monachis, 6.

a apud Boschet. Monachis, Pontifex ad eosdem Abbates scripsit [a]. Et primò quidem irrita mandauit quæcumque in illos ab aliis facta essent. Deinde quasi eorum semper curæ Monasterium commissum remansisset, hanc clausulam subiungit satis notabilem [b]: *Verùm, ne sæpedictum Monasterium tali prætextu, plenaria correctionis officio defraudetur, per apostolica vobis*, (id est, vtrique Abbati, de Claro Marisco, & Longo Villari.) *scripta mandamus, quatenus cùm interfit Episcopi, ne in sua Diœcesi Monasteria maneant incorrecta, prædicto Ambianensi vocato, vt per se, vel per Nuncium, si velit, intersit, non vt impediat; sed, vt in præsentia vestra proponat, si quid viderit corrigendum, ad ipsum Monasterium personaliter accedatis, eidem secundùm tenorem præcedentium Litterarum plenè visitationis officium impensuri. Vos denique, Filij Abbates, super vobis ipsis totius negotij curam suscipiatis. Datum Laterani XVIII. Kalendas Decembris, Pontificatus nostri anno XVI.* Ergo Ordinarios magis Cœnobio dedit, quàm Visitatores, & tales Ordinarios, coram quibus Episcopus terræ compareret, si vellet: neque vt impediret, sed vt proponeret.

b lib. 4. epist. 145.

7. Hoc ipso anno Ioannes, Anglorum Rex, siue propria, qua suprà omnes penè mortales flagrare noscebatur cupiditate, siue ira in nostros, quod Stephanum Cantuariensem pulsum à sua Ecclesia, & exulantem deuoti suscepissent in Pontigniaco, intolerandis grauauit exactionibus; id quod Matthæus Vvest memoriæ prodit [c]: *Rex, ait, Angliæ Ioannes transfretauit in Hiberniam, inde ditionem cœpit. In reditu autem suo, ingratus Deo, & hominibus, grauissimum telagium imposuit super omnes Abbatias, maximè tamen Domos Cistercienses oppressit. Huic autem nequissimo consilio fauorem præbuerunt assidentes, & recipientes extortam pecuniam, scilicet, Guillelmus de Brecvver, Robertus de Tumhan, Reginaldus de Lornhulle, Ricardus de Morisco, & alij.* Hactenus Matthæus. Sed Ioannes pœnas dabit non multò pòst; & desertus ab omnibus, per Cistercienses implorare sibi auxilium ab Innocentio nihil recusaturus compelletur, vt suo loco Annales demonstrabunt, sequenti Tomo.

c ad hunc ann.

8. In Capitulo prouisa quædam video, quæ prima sub Arnoldo; adeò exequendi, quàm imperandi auidior erat. Cautum in primis (nam primas in Cistercio semper ferebat religio) de sacrificiis solennioribus, ex quibuscunque occurrentiis, non omittendis, prouisuro Cantore de Sacerdote, per quem priuatim saltem celebrarentur. Addita & cæremonia alia sacratior: *Vt in eleuatione Corporis Dominici omnes petant veniam (procidentes in facies suas, & tandem sic maneant, donec post consecrationem Calicis, Sacerdos eleuat manus suas.* Crediderim ad imitationem Cherubim velantium facies suas præ reuerentia, denotare voluisse, cessurum visum Sacramento fidei, & nihil prorsus in mysterio illo ausurum. Haud aliter Apostoli dilecti, gloriam Dei in Thabor speculantes, ceciderunt in facies suas, quæ, vt dixi, est venia nostris iniuncta; in qua an persisterent, dum Calix eleuabatur, non satis constat; & videtur conformius verbis adductis. Hodie cùm primùm eleuari Calicem, ex sono cymbali, aliundève cognoscimus, ad Altare respicimus, eundem, quem in Hostia Christum, in Calice reuerenter adoraturi.

9. Vltimo loco prohibiti Abbates vestes sacerdotales benedicere, atque iussi puniri, si transgrediantur. Ea Patrum nostrorum sancta humilitas, quæ fastum omnem, præsumptionemve, vel in ipso Dei cultu detestatur. Neque damnandi, qui decursu temporis, concessione Pontificum, Pontificalia etiam exercere, &, quod rarum, & sine exemplo prorsus est, Ordines sacros, Sacerdotio excepto, conferre, (quod suo loco dicemus,) amplificandæ Religionis zelo, sollicitarunt. Sed ea facultate nondum obtenta, continendos Abbates; neque paulatim, quod Patres non fecissent, ausuros Filios, maximè reclamantibus Episcopis, quod mihi probabilius, prudenti Arnaldus, modestóque consilio, atque suis salubri deliberauit. Leuiora quædam alia præcepta sunt, quæ non licet ad verbum reuocare.

Hunc annum video vacuum in Chronologia: nulla in eo Abbatia nostris adiuncta: quod ab anno M. C. XX V. recenti adhuc Cistercio, & vix dum inchoato, propagari nunquam visum. Casu, an Arnaldo Patre prouidente, mihi non constat: & credendum, qui dudum perceptus fuerat, voluisse modum seruari in Fundationibus. Quippe sequentibus annis, non nisi raræ, (cùm maximè Cistercium tunc floreret,) & tales, quas, etsi vellent, non possent non acceptare. Inuenio tamen inter Epistolas Innocentij Papæ III. ad Abbatem, & Conuentum Altæ Cumbæ scriptam epistolam, in qua iubentur, vt Conuentum Fratrum in Græciam mittant, in Prouinciam Achaiæ; & Patracensem Diœcesim, condendo, & habitando nouo Cœnobio, quod Patracensis Archiepiscopi interuentu, Gaufridi de villa Arduini Achaiæ Domini, pietas ei, & munificentia præparauisset. Litteras porrò eiusdem Innocentij vulgauit Boschetus, nec nobis licet silentio præterire. Sunt autem tales [d]: 10.

d epist. 148.

Abbati, & Conuentui Altæ Cumbæ.

Cùm nobilis Vir, G. de Villa Arduini, Dominus Achaiæ, ad suggestionem Venerabilis Fratris nostri Archiepiscopi Patracensis, sicut ipse proposuit coram nobis, multas possessiones, & alia bona vobis duxerit concedenda, de quibus Conuentus valeat sustentari; Deuotioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus huiusmodi propositum prompto prosequentes fauore, Conuentum de Fratribus vestris eisdem Archiepiscopo in suis deducendum expensis propter hoc assignare curetis. Datum Laterani Nonis Nouembris, Pontificatus nostri anno XIII. 11.

Bilokanum Cœnobium Sanctimonialium ad vallem Gandauensem velut hoc anno natum Miræus memorat. Quod eo Meyerus loquatur de Fulcone, insigni planè Viro, qui Xenodochium primum, mox Monasterium dicitur construxisse, cùm à Deo, ob recusatam prædicationem Crucis contra Albigenses, grauiter, & seuerè punitus esset. Verùm de Xenodochij initiis, alia est ratio, & recentiora adhuc esse dicam in tempore. Moniales constat longè posteriores, quando quæ primum locum inhabitarunt anno M. CC. XV. ingressæ sunt; vt suo loco probandum à nobis erit. Ergo sequenti anno Xenodochium construere institit: cui posteà censuit Moniales præficiendas. Translatum tamen Aquiriense Cœnobium circa hunc annum, ex Leodio ad Brauantiam, & in vico Allodiensi vulgò, *Allonx*, vno à Niuella lapide locatum; adnotaui superiùs, etsi non diu ibidem permansurum; sed nihilominùs felix locus fuit Sanctæ Lutgardis Virginis aduentu, quod in eo induisse Cistercij Habitum, & se cœtui Monialium aggregasse, priùsquàm inde migrarent, sequenti Tomo anno Christi M. CC. XV. quo euenisse constat, referemus. 12.

1. *Prorogata prædicatione Crucis*, 2. *Iacobus de Vitriaco, alios sibi associans*, 3. *& Guillelmus Parisiensis multos signant.* 4. *Fulco Tolosanus Confratrias Tolosæ armat contra Hæreticos.* 5. *Cabaretum capitur, & Vaurum obsidetur*, 6. *& expugnatur auxilio Tolosanorum*, 7. *& orationibus imploratum Dei auxilium.* 8. *Notata dies, atque eius circumstantiæ.* 9. *Et supplicia ibidem sumpta de Hæreticis.* 10. *Fulconis constantia*, 11. *& tandem de Tolosa vrbe egressus*, 12. *quem vniuersus Clerus sequutus est, Sacratum Christi Corpus secum deferens.*

CAPVT I.

1. PROROGABATVR prædicatio Crucis aduersùs Albigenses per annos singulos, designatis Ministris glorioso operi. Neque solùm ex nostris, vt factum hactenus, quanuis nil sine nostris; sed ex selectis totius Orbis Præconibus, qui vrbes, qui Prouincias concitarent contra hostes Ecclesiæ, quoadvsque abolerentur, continuanda. In his ex exteris, insignes duo Viri Iacobus de Vitriaco, non multò pòst Ecclesiæ Cardinalis, & nulli inferior pietate, doctrináque Guillelmus Parisiensis nunc primùm designati ad opus verbi: ex nostris, dudum illi destinatus Fulco Archiepiscopus, atque recèns assumptus, vir magni nominis, Abbas Curiæ Dei, cui tum Arnaldus, tum Præsul Vticensis, dum aliis fortè negotiis detinerentur, Inquisitoris munus, atque Fidei tutelam subdelegauerant. Ergo hoc anno à Christo in terris nato millesimo centesimo vndecimóque; ab incepto Cistercio centesimo quartodecimo, hi quatuor pugiles, dum alios Cruce signant, dum ipsi puras manus ad Deum leuant in Psalmis, & Canticis, (quod genus est militiæ excellentioris,) negotium Christi gloriosi promouerunt, confirmante, nimirum, ipso, quod prædicabant, patentibus miraculis, atque eorum præceptis vim addente; tum demum profligante hostes, dum ipsi canerent, vt non tam gladiis militum præliantium, quàm vocibus canentium diuinas laudes, ipsi se victos, & confusos profiterentur. Hæc ergo singula, quia vel per nostros facta, vel non sine nostris, quædam etiam, quia in nostros redundarunt, cum aliis, quæ gesserunt, in hoc capite veniunt differenda.

2. Iacobum de Vitriaco ad hoc opus, alij immediatè ab Innocentio III. alij ab illius Legato Episcopo Vticensi, Arnaldus Abbatis Collega vocatum tradunt. Certè à quocunque, Virum zelo feruidum, neque minùs potentem authoritate, multos sibi assumpsisse coadiutores, per quos, quas minùs per se ipsum posset, Germaniæ, & Belgi prouincias peragraret, quicunque de eo scribunt, testificantur. Id verò in illo historia dignum fuit, quod narrat Meietus, quódque ex euentu concernit Annales nostros; si quos fortè ex electis ad hoc opus, rebelles inuenit, aut recusantes ministerium sibi iniunctum, vindice Numine, punitos vel in hac vita; nulla quanuis eximia sanctitate aliquem præseruante, quo minùs eam vindictam experiretur. *Fulco* (ait [a]) *cognomento*, Vtenboue, *patria Gandensis, percelebri tum vir sapientia, cùm nullis posset modis impelli à Iacobo Vitricensi, Innocentij Legato, vt eam promouere expeditionem conaretur, idoneum se esse negans; subitò, ceu vindice irato Numine, grauissima corripitur hæmorrhoide, quam per annos vigintiquatuor tam forti, infractóque tulit animo, vt Christum Seruatorem, ante obitum mortem (vt aiunt) videre, diémque obitus præscire meruerit. Canonicus erat Insulanus. Condidit Gandaui quandam Domum hospitalem pro egenis, cui nomen est*, Billoka. Ita Meier. Dixi autem & hoc signum, quanuis ab extero factum, redundasse in nostros: quia hoc ipsum Xenodochium Billokanum, vt infrà dicam, ipso Fulcone agente non multò pòst, in Virginum Cisterciensium Cœnobium cessit, quæ infirmis ministrarent; ne vel in sexu fragili, quod nouum hoc opus pietatis, à Cistercio alienum inueniretur.

a lib.8. an. 1210.

At dum Iacobus Germaniam, Belgiúmque, per se, & per socios; Guillelmus Parisiensis Archidiaconus contra Albigenses Galliam concitabat: quod verbis referam Petri Vallsarniensis; qui tamen eum, imò & Iacobum Vitriacensem, non immediatè, vt dixi, ab Innocentio; sed à Præsule Vticensi (Arnaldi Abbatis Collega) ad prædicandam Crucem, missos tradit. *Tempore illo*, ait [b], *Guillelmus Venerabilis Archidiaconus Parisiensis, & quidam alius Magister Iacobus de Vitriaco, de mandato, & ad preces Episcopi Vticensis, quem Dominus Papa negotio fidei contra Hæreticos Legatum præfecerat; qui etiam ipsum negotium diligebat, & efficaciter promouebat, prædicationis officium assumpserunt; qui zelo fidei succensi Franciam, imò Alemanniam circumeuntes, tota hyeme illa incredibilem fidelium multitudinem, ad Christi militiam, signo Crucis in pectoribus signauerunt: isti siquidem duo, præcipuè, post Deum, fidei negotium in partibus Gallicanis, & Theutonicis promouerunt.* Hæc ille: & videtur indicare magis sequentem hyemem. Hactenus quæ exteri ad bellum huius anni: nunc quæ gesserint nostri prosequamur. 3.

b Hist. Alb. c.58.

Vt illi eminùs, sic & ipsi cominùs insistebant negotio: Arnaldus per Abbatem Curiæ-Dei, qui in castris præsidebat ipsius vice: Fulco Archiepiscopus, qui in vrbe Tolosana, reuocare domos, hortari fragiles, confirmare fideles, & signo Crucis, quos filios Crucis nouerat, armari in hostes Crucis sermonibus, præceptis; consiliísque, atque omni arte, & industria sollicitabat. Porrò ex his, quos Ecclesiæ restituit, retinuítve, non leuem manum militum instruxit, quæ postmodum victoriæ ad Vaurum partæ, quam statim memorabo, magna pars fuit. Audi Guillelmum de Podio ita loquentem [c]: *Venerabili itaque Fulcone Episcopo curam gerente vigilem, quòd omnes ciues Tolosani ista, quæ extraneis concedebantur, indulgentia, non carerent; atque per hanc deuotionem cum Ecclesia aggregaret; atque faciliùs per eos expugnaret hæreticam prauitatem: cum Dei auxilio, sua arte Legato, obtinuit Tolosæ magnam fieri Confratriam:* 4.

c cap. 15.

Confrat. ca

Confratres omnes consignans Dominico signo Crucis: in qua fuit ferè tota ciuitas, præter paucos: & de Burgo aliqui consenserunt: & omnes adstrinxit Ecclesiæ vinculo iuramenti, præpositis Baillinis Confratriæ, Aymerico de Castro-Nouo, & Arnaldo Bernardi, dicto Endura.

5. Sic & relictus Arnaldi Abbatis loco in Castris Ecclesiæ, Venerabilis Abbas Curiæ-Dei, quod ex Petro Vallsarnensi infrà videbimus, non vllum omittebat officium egregij Ducis, nedum solliciti aduersùs hostes Fidei Inquisitoris. Itaque cùm venissent ex Gallia milites, quos Guillelmus Parisiensis (nam hi primi venerunt) Cruce signauerat, quos Petrus Vallsarnensis speciali præ aliis cura memorat: *Anno*, inquiens [d], *Verbi Incarnati millesimo ducentesimo vndecimo circa mediam Quadragesimam venerunt de Francia Cruce signati nobiles, & potentes; Episcopus, videlicet, Parisiensis, Ingelranus de Cociaco, Robertus de Tornaco, Iuellus de Meduana, & plures alij*, &c. Cùm, inquam, hi ex Gallia primi venissent, communicato cum Arnaldi vices gerente vniuerso consilio, Monfortius Comes, primùm, nullo obsistente, Cabaretum, illustre quoddam castrum, mox Vaurum expugnat: sed difficiliùs: *Erat siquidem* (ait idem, qui suprà, Author [e]) *in Castro infinita hominum multitudo, & armis optimè munita; ita ferè plures erant defensores, quàm essent impugnatores.* Ergo vltra locum munitum arte, & natura, eóque non cessurum, vel magnis copiis, obsessi numero, armis, & commeatibus, obsessores longè superabant. Quippe qui peregrini ex Francia venerant ad resistendum satis, ad inuadendum inæquales reperiebantur: & imminebat nostris ingens periculum, si fortè resilirent ab obsidione. Cæterùm hunc defectum suppleuit Fulco per Confratrias suprà memoratas, è quibus, ait Petrus Vallsarnensis [f], *ad quinque millia ciuium, ad monitum Venerabilis Episcopi in auxilium nostrorum venerunt.* qui ipsis adiuncti, sed præcipuè adiuti cælesti Numine, hostium superbiam facilè humiliarunt. At, qua ratione victoria parta sit, tum aduentu militiæ Tolosanæ, tum vocibus canentium diuinas laudes, dum signa signis vtrinque conferrentur, Guillelmus de Podio Laurentij ita prosequitur [g]:

6. *Requiruntur interea Confratres Tolosani per Legatum, & Episcopum suum, vt venirent in exercitum,* (ad Vaurum, intellige,) *negotij fidei & pacis succursum, & auxilium impensuri. Qui sumentes arma sua, & copias, conuenerunt in plateam Montis Hygoni, exercitus magnus valdè, sumpturi ibi consilium, qua porta egrederentur, ad exercitum profecturi. Vbi Comes affuit inter eos, egressum eis in auxilium inimicorum suorum minis, & precibus interdicens; qui eum audire noluerunt iuramentum Legato præstitum, præferentes. Et venientes ad portam Sancti Stephani, qua exire disposuerunt præuenti ibi, eundem Comitem inuenerunt, qui obiiciens super vectes brachia; dicénsque, quòd primò ei brachia frangerent, quàm exirent; ibi eorum exitum impediuit. Qui præsumentes, quòd ad quancunque portam idem faceret, ex improuiso versùs pontes Garumnæ vexilla dirigunt, transeuntes, & vadentes subtus vadaculum, ad exercitum apud Vaurum properarunt. Quos à longè obsessi prospectantes succursum Comitis crediderunt: sed quòd inter castra exercitus erigerent sua tentoria contemplantes, succursus confidentiam perdiderunt. Videntésque, quòd se defendere non possent, datis obsidibus, voluntati oppugnantium se tradiderunt.* Sic Castrum Vauri Fulconis Tolosani captum militibus, quos neque Hæretici, neque eorum fautor Raymundus, Dominum quamuis proprium reuererentur, neque pericula fluminis, aut belli, quin in fide perstarent, deterruerant.

At gladios militum minùs in hac victoria, quàm Venerabilis Abbatis Curiæ Dei, & reliquorum Ecclesiasticorum, voces in Dei laudem effusas, effecisse, vt & hoc etiam signum nostris faueret, & Dei in bello causam manifestaret, qui præsens aderat Petrus Vallsarnensis, ad nostrósque transmisit totidem verbis [h]: 7.
Dum autem nostri in expugnatione ista instantissimè laborarent, Episcopi, qui aderant, & quidam Venerabilis Abbas Curiæ Dei, Cisterciensis Ordinis, qui de mandato Legatorum ipsorum vices in exercitu tunc agebat, vniuersúsque Clerus congregati in vnum, cum deuotione maxima, Veni, Creator Spiritus. *decantabant. Quod videntes, & audientes aduersarij, ita Deo disponente stupefacti sunt, & vires resistendi penè penitùs amiserunt, quia sicut posteà confessi sunt, plùs timebant eos cantantes, quàm pugnantes; psallentes, quàm insilientes; orantes, quàm infestantes. Muro igitur perforato, iam nostris intrantibus, & aduersariis, cùm iam non possent resistere, se reddentibus, volente Deo, & nostros misericorditer visitante, in Festo Inuentionis Sanctæ Crucis, captum est Castrum Vauri.* Hactenus à Christianis parta victoria per milites instructos à Fulcone, dum gladiis pugnant, sed per Choros canentium, instante Præsule, qui Arnaldi Abbatis vices exercebat, dum Deum orantibus exorant; vt in vtroque gladio Cistercium radians, & carnis, & spiritus per vtrunque inimicos Crucis propelleret.

8. Memorat tamen idem, qui suprà, Petrus id, quod non licet silentio prætetire; diuina prouidentia effectum esse, vt quia obsessi irrisissent signum Crucis, in eius die Festo, (mense, nimirum, Maio,) & caperetur castrum, & præcipui ex propugnatoribus eius trucidarentur. *Quadam die*, inquit [i], *erexerunt nostri prope murum castri castella quædam de lignis, in cuius summitate Christi milites posuerant signum Crucis. Aduersarij verò ad Crucis vexillum instantiùs cum machinis iacientes, inde supradictæ Crucis brachium confregerunt. Statim canes impudentissimi tantum emiserunt vlulatum, pariter & cachinnum, ac si de confractione Crucis maximam victoriam reportarent. Sed dedicator Crucis iniuriam istam miraculosè, & manifestissimè vindicauit. Contigit autem non multò pòst res mirabilis, & mirificè extollenda, quòd Crucis inimici, qui de Crucis confractione exultauerant, (Cruce suas iniurias vindicante, in Festo Crucis capti fuerunt, sicut inferiùs ostendemus.* Hæc ibi. Hactenus de Castri Vaurensis expugnatione. At quæ in eo supplicia inflicta Hæreticis, iubente haud dubiè Abbate Curiæ-Dei, idem, qui suprà, Petrus pergit scribere [k]:

9. *Mox eductus est de castro Aymericus, de quo suprà tetigimus, qui fuit Dominus Montis Regalis, & alij milites, vsque ad octoginta. Nobilis autem Comes proposuit, quòd omnes patibulo suspenderentur: sed, cùm Aymericus, qui erat maior inter illos, suspensus fuisset, cadentibus furcis, quæ præ nimia festinatione terræ non fuerant benè affixæ, videns Comes, quòd mora magna fieret, alios occidi præcepit: quos peregrini auidissimè suscipientes deciderunt citiùs in eodem loco. Dominam etiam castri, quæ erat soror Aymerici, & Hæretica pessima, in puteum proiectam, Comes lapidibus obrui fecit. Innumerabiles etiam Hæreticos peregrini nostri cum ingenti gaudio combusserunt.* Eadem ferè Guillelmus de Podio Laurentij, nisi quòd non solùm Aymericum, sed cum eo paucos alios suspendio sublatos tradit. Atque hæc huius anni ingens victoria interuentu nostrorum parta Ecclesiæ inter signa, & prodigia non vulgaria. Nunc Tolosani

d cap. 48.
e cap. 49.
f cap. 50.
g cap. 17.
h ibid.
i cap. 5[illegible]
k vbi suprà.

losani Archiepiscopi Fulconis tum constantiam, tum zelum aduersùs Comitem: atque vltimum irrogatum illi supplicium, si rectè saperet, paucis prosequamur.

10. Inter hæc ergo columna magna fidei, quam ferè solus Tolosæ sustentabat, furente Comite, post non vulgarem ostensionem suæ constantiæ, Tolosa vrbe egressus ad exercitum venit; non tam exul, quàm vindex, neque Comitem fugiens, sed derelinquens: nam audi, quod accidit [1]: *Erat quodam die Episcopus apud Tolosam Sabbatho, videlicet, post mediam Quadragesimam, & sicut mos est in episcopalibus Ecclesiis, volebat die illa Ordines celebrare. Veruntamen Comes Tolosa tunc erat in ciuitate, qui pro excessu multiplici ab apostolicæ Sedis Legatis nominatim erat excommunicatus: itaque in aliqua villa, in qua erat, non poterat quis diuina mysteria celebrare. Misit igitur ad Comitem Episcopus, humiliter rogans, & monens, vt ipse causa ludendi exiens à ciuitate, iret spatiatum, donec solummodo Episcopus Ordines celebrasset. Tyrannus autem in furorem conuersus, misit ad Episcopum militem vnum, mandans, & sub periculo capitis districtè præcipiens, vt de ciuitate Tolosa, & de tota terra Comitis citiùs egrederetur. Vir autem Venerabilis hæc audiens, in feruore Spiritus, mente intrepida, clarissimo vultu, tale fertur militi dedisse responsum: Comes, inquit, Tolosanus non me fecit Episcopum, nec per ipsum hic ordinatus sum, vel pro ipso: ecclesiastica me elegit humilitas, non intrusit violentia principalis: non exeo propter eum. Veniat, si audet: paratus sum excipere gladium, vt pertingam ad maiestatem per calicem passionis. Veniat tyrannus stipatus militibus, & armatus, solum me reperiet, & inermem: attendo brauium: non timebo, quid faciat mihi homo. O constantia animi! ô mirificum robur mentis!*

[1] ex Vallsarniens. c. 52.

Manens igitur intrepidus ille Dei famulus, de die in diem expectabat tyranni gladium. Sed, cùm ille non auderet eum interficere, vtpote qui Ecclesiæ Dei iam pridem mala intulerat tot, & tanta; timebatque, vt vulgò dicitur, pelli suæ. Postquam Episcopus quadraginta dies in illa mortis expectatione peregerat, de ciuitate egredi Tolosana proposuit: die igitur quodam in Octauis Resurrectionis Dominicæ, egrediens Episcopus de ciuitate ad Comitem nostrum, qui erat in obsidione Vauri, deuenit. Nostri autem in expugnatione castri continuè laborabant: aduersarij verò, vtpote superbissimi, se instantissimè defendebant. Neque silendum est, quod sedentes in equis, ferro coopertis, super muros discurrebant, in derisum nostrorum, vt sic, videlicet, ostenderent muros amplissimos, & fortissimos se habere. Ergo qui milites priùs ex vrbe miserat in auxilium exercitus Christiani, non multò pòst ipsemet sequutus ad eos transiit, vt quemadmodum illi gladiis, sic ipse orationibus Hæreticos rebelles debellaret. 11.

Additum tamen in Comitem supplicium, ni desisteret, vltimum; cùm non solùm Episcopus, sed Clerus vniuersus, iussu Episcopi, atque ipse, qui est gloria Cleri, & populi (Christus in Eucharistia) vrbe egressi, quos nec ad fidem conuertere dabatur, neque poterant punire; datos in reprobum sensum deseruerunt. Quod idem Vallsarniensis his verbis narrat: *His gestis Episcopus Tolosæ, qui erat in exercitu, mandauit Præposito Ecclesiæ, aliisque Clericis, vt de ciuitate Tolosana egrederentur: qui statim iussa complentes, nudis pedibus cum Corpore Christi egressi sunt Tolosa.* Eò miseriæ peruenit infausta vrbs, à Principis malitia, quæ breui perdidit ciues vniuersos. Sed de his statim. 12.

1 Tolosani ad vomitum reuersi, 2. Comes Monfortius pugnans ad Nouum-Castrum, 3. animatus à nostris, 4. hostem profligat. 5. Vox ad Monachum orantem de cœlo facta 6 Innocentij Litteræ in Dominos Castri-Noui, 7. aliaque in Roncelinum quendam, & Massilienses, 8. ab Arnaldo damnatos. 9. Reliqua huius anni minùs felicia. 10. Verùm Fulconis, Guidonísque (Cisterciensis vtriusque) reparanda prædicatione.

CAPVT II.

1. PVGNATVM inde à nostris vario euentu, & multa castra capta; alia amissa, quæ non vacat per singula narrare. Id vnum tantùm notatione dignum inuenio: quos Fulco ciues vrbis Tolosanæ in rebelles armauerat; quorúmque auxiliis Vaurum captum fuerat; eosdem post Episcopi absentiam iunctos Hæreticis adstitisse Raymundo, cùm postmodum à Cruce signatis obsideretur. Narrat hæc omnia coæuus penè Author Guillelmus de Podio, his, quæ ex ipso transcripsimus superiùs, ita subiungens [a]: *Remissis autem ad propria Confratribus Tolosanis, Comes cum maximo labore, & studio, eos sibi aggregauit, & partes in vnam concordiam reuocauit: & omnes vnanimiter muniendæ, & tuendæ ciuitati à superuenientibus insistebant: & fuit lata per Legatum excommunicationis sententia contra omnes.*

[a] cap. 28.

2. Nostris in obsidione Tolosæ nihil factum: ad Castrum Nouum ingens victoria fuit. Obsesso à Fuxensi Comite, & sequacibus (ingenti, vt statim patebit, multitudine) venerat in auxilium Monfortius Comes: & hostibus inuitis Castrum intrauerat, virtute magis, quàm armis defendendum. Monfortium sequebantur alij fideles, inter quos Caturcensis Antistes, & Cisterciensis (sed ignotus) Monachus, qui vice Arnaldi præerat; & ipsi obsessis, quam possent, opem laturi. Has copias intercipere volenti Fuxensi Comiti occurrit Monfortius: & [b] *Absit*, ait, *vt milites nostri moriantur in prælio glorioso: ego viuus, & ignominiosus euadam. Volo vincere cum meis, vel cum meis mori. Eamus & nos, & si necesse fuerit, moriamur cum illis.* Sic fatus, & lacrymas extorquens ab omnium oculis, qui viri zelum nouerant, *Statim*, ait Petrus Vallsarniensis [d], *suis properat in succursum. Comes autem Fuxi, vt appropinquauit nostris, tres turmas, quas fecerat, in vnam redegit.* Hoc initi certaminis initium: hæc soluendæ obsidionis, & penitùs fugandorum, atque profligandorum hostium occasio fuit. Reliqua narrat Author, hæc verba scribens [e]:

[b] ex c. 53. Vallsarn. [d] ibid. [e] ibid.

Episcopus Caturcensis, & quidã Monachus Cisterciensis, qui de mãdato Abbatis Cistercij, de negotio Iesu Christi curam gerebant, veniebant cũ Marescallo; qui videntes hostes venientes, bellúmque imminere, cœperunt 13.

runt cohortari nostros, vt viriliter se haberent, promittentes firmissimè, quod si tam glorioso certamini pro fide occumberem Christiana, remissionem adepti peccatorum, omni statim gloria, & honore coronati, mercedem reciperent sui certaminis, & laboris. Strenuissimi autem milites nostri, certi quidem de præmio, sed & bonam de reportanda victoria spem habentes, hilares, & intrepidi hostibus occurrebant: illi autem veniebant in vnum conglobati. Ordinauerunt autem ipsi aduersarij aciem suam: illi, qui in equis sedebant, ferro cooperti, incedebant medij: reliqui autem equites ex vna parte, pedites verò ex altera optimè muniti. Habito igitur nostri inter se consilio statuerunt, quòd illos, qui haberent equos coopertos, priùs impeterent.

4. Dum hæc fierent, aspiciebant nostri à longè, & viderunt Comitem nostrum exeuntem à Castro nouo, & in eorum auxilium properantem: statim duplicata audacia animosiores effecti, inuocato Christo, in hostes se medios immiserunt; ipsósque dicto citiùs penetrarunt: illi autem victi in momento, & confusi, fugæ præsidia arripuerunt. Quod videntes nostri, statim ad pedites, qui stabant à parte altera, se vertentes, de illis innumerabiles occiderunt. Nec silendum, quod Marescallus, veridica relatione asseruit, quòd contra vnumquemque ex nostris erant hostes plusquàm triginta. Agnoscatur igitur operata Diuinitas: non enim potuit Comes noster bello interesse, quamuis sub festinatione maxima adueniret: iam enim suis militibus victoriam dederat victor Christus. Insequentibus igitur nostris fugientes aduersarios, & extremos quosque cædentibus, facta est hostium strages magna: de nostris autem non occubuerunt plusquàm triginta; cùm de hostibus innumerabiles fuerint interfecti.

5. Hæc ingens nostris hoc anno victoria fuit. In qua neque illud puto prætereundum, quod idem Author narrat de Comite Simone, cùm proficisceretur ad Castrum nouum. *Quadam igitur die*, ait [f], *Dominica, cùm esset Comes* (scilicet, Simon) *Carcassona, & audisset Missam, & diuinis Sacramentis communicasset, iturus statim ad Castrum nouum; Conuersus quidam Cisterciensis, qui aderat, cœpit consolari eum, & quantùm poterat, animare. Cui vir nobilis, totum de Deo præsumens: Putatis, inquit, quòd timeam. Christi geritur negotium: vniuersa pro me orat Ecclesia. Scio, quòd non poterimus superari.* Porrò quàm certa fiducia Comitis fuerit, non solùm de victoria comparanda, sed de orationibus, quæ à tota Ecclesia pro eo ad Deum fiebant, patefecit Oraculum ad alium Cisterciensem de cælo factum, cùm pro eo catholico exercitu oraret, dum res in dubio, & nostris præ paucitate timendum foret. Prodit idem Author sequenti capite; *Monachi*, inquit [g], *Domus illius* (scilicet, Grandis Syluæ) *in magna afflictione positi erant, quia si nobilis Comes Montis fortis caperetur in Castro nouo, vel occumberet in bello, imminebat eis mors, & gladius: Comes siquidem Tolosanus, & complices sui, super omnes exosos habebant Monachos Cisterciensis Ordinis, & præcipuè Domum illam, eò quòd Abbas Cisterciensis Arnaldus, apostolicæ Sedis Legatus, cui exheredationem suam præ cæteris imputabant, Abbas fuerat Domus illius. Quadam itaque die, dum quidam Monachus dictæ Domus, vir religiosus, & sanctus celebraret diuina, in ipsa Eucharistiæ consecratione, ex intima cordis deuotione pro dicto Comite Montis fortis, qui tunc temporis in dicto Castro nouo obsessus erat, supplicauit: ad quem vox diuina: Quid pro eo oras? Tot pro ipso sunt orantes, quòd oratione tua non est opus.* Hæc ille.

6. Cæterùm, quod ad Castrum nouum attinet, extant Litteræ Innocentij Papæ IV. ad Episcopum Vticensem, & Abbatem Cistercij, quibus sententiam, ab eodem Abbate latam, in eius dominos præcipit inuiolabiter obseruari. Expressa in his eorundem virorum crimina: sed, quæ tyrannidem, atque iniustas exactiones sapiant magis, quàm hæresim. Nisi quòd tamen de hæresi suspecti, & de aliis conuicti, atque rebelles, potuerunt Tribunali sacro subesse. Litteras ipsas placet in medium producere [h]:

Vticensi Episcopo, & Abbati Cisterciensi, apostolicæ Sedis Legatis. 7.

Cùm in nobiles viros Comitem Folcardiensem, G. Ademari, Lambertum de Montibus, dominos, ac dominas Castri noui, & quosdam alios propter pedagia, exactiones indebitas, & alias iniquitates, quas in stratis, & fluminibus committere non verentur, a te, Fili Abbas, de multorum Prælatorum consilio sententia fuerit promulgata; Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eandem sententiam rationabiliter latam faciatis apostolica authoritate per censuras ecclesiasticas, vsque ad satisfactionem condignam firmiter obseruari. Datum Laterani, secundo Idus Aprilis, Pontificatus nostri anno XIV.

Non multò pòst expeditæ aliæ Litteræ ab eodem Summo Pontifice Innocentio, ad eosdem, in Roncelinum quendam Massiliensem, itémque in alios ciues eiusdem vrbis, expresso in illo crimine apostasiæ; in his, consensus, conniuentiæque, ob quæ ab eodem Abbate damnati essent [i]. *Cùm in Roncelinum Apostatam, & periurum, & Massilienses pro eo, quòd obediunt, & fauent in suis abominationibus manifestè, à te, Fili Abbas, de multorum Prælatorum consilio, sententia fuerit promulgata: Discreni vestræ, &c. Datum Laterani decimoseptimo Kalendas Maij, Pontificatus nostri quartodecimo.* Hinc palam videas ab Arnaldo, vel absente, pendentia cuncta. Quin & eundem, etiamsi distractum aliis negotiis, Vicarios substituere; non vnquam tamen adeò hæc omisisse, vt non frequens in Domini exercitu, & vniuersis prouinciis Hæreticorum iret, redirétque, cuncta perambulans, cunctísque assistens, velut omnium rationem redditurus. Demum quàm longè à veritate deuient, qui ipsum munia hæc Inquisitoris, atque Hæreticos ligandi, aut absoluendi, si resipiscerent, potestatem iniunctam, delegare, aut committere potuisse volunt, non exercere. Sed hæc clariora sunt, quàm vt in eis libeat immorari. 8.

9. Progressus anni infaustus nostris fuit multis castris amissis, non vi armorum, sed proditione gentis, quæ iugum Euangelij, quamuis suaue, semel facta mendaciis, ægrè ferebat. Occisi & quidam de nostris nobilioribus, qui postmodum à sociis requisiti [k], *In Abbatia Cisterciensis Ordinis, quæ dicitur Bolbona, sepulti sunt.* Tum verò Fulco Episcopus Tolosæ, Guidóque Vallium Sarnay Abbas, cùm crescere zizania, nisi scinderentur, & multa esse conspicerent; sed paucos operarios, qui gladio materiali, quali tunc opus erat, scindere possent; intrante hyeme progressi in Franciam; & causam Christi egregiè promouentes, qui afflictis rebus opitularentur, multos Cruce signarunt, miserúntque; adeò vt non expectato vere sequentis anni ante Christi Natate, multi venirent; de quibus idem Petrus ita scribit [l]:

10. *Rebus sic se habentibus, ille nobilissimus militum, ille Christi seruus, ille Iesu negotij amator præcipuus, & promotor, Robertus, videlicet, Malus Vicinus, qui præcedenti æstate perrexerat in Franciam, redibat habens secum de electis militibus Franciæ plusquàm centum; qui omnes Ducem suum fecerunt, & Magistrum.* Hi

f cap. 56.
g ibid.
h ex lib. 4. Regest.
i ibid.
k Vallsarn. cap. 58.
l cap. 59.

Hi omnes admonitionibus Virorum Venerabilium, Episcopi, videlicet, Tolosani, & Abbatis Vallium signati, accinxerant se ad militiam Iesu Christi, qui tota hyeme illa in seruitio Iesu Christi perseuerantes, suprà dictum negotium, quod in multa depressione tunc erat, nobiliter erexerunt. Hactenus, quæ hoc anno gesta per nostros aduersùs Albigenses. Nam, quæ anno sequenti, aliáque Arnaldum, & Guidonem concernentia, ipso, quo euenerunt, dicturi sumus.

---

1. Fulco, atque Guido ad inuicem diuisi: 2. ille Belgium, hic Galliam peragrauit. 3. Sanctam Lutgardim Benedictinam tunc Monialem Fulco inuisit. 4. Itémque Beatam Mariam Ocgniacensem. 5. A qua, Pontifice Sancto celebrante, columba visa. 6. Consecratum altare non sine miraculo. 7. Fulconis, ex Maria Ocgniacensis colloquio, mirus profectus. 8. Quanto tempore, aut quoties Leodij fuerit. 9. Et cælestes te Oraculum ad Monachum Cistercien sem factum de his mulieribus.

CAPVT III.

1. INTER hæc Tolosanus Fulco, Guidóque, quantùm ex serie Historiæ licet conijcere diuisi ad inuicem, & Guidone in Gallia remanente, Fulco peragrans Belgium, vsque ad partes Leodij penetrauit: vbi multorum hominum, sed præcipuè aliquarum fœminarum admirandis virtutibus, & sancta conuersatione adeò delectatus est, vt duram suæ gentis ceruicem memorans non cunctatus sit dicere eximio Viro Iacobo de vitriaco, quo præ cæteris vsus in illis partibus, Ægyptum se Tolosæ reliquisse; sed inuenisse terram promissionis, in qua tunc versabatur, cùm velut per desertum aduentasset. De hac Fulconis peregrinatione in partibus Leodij, idem Vitriacus ad eundem Fulconem scribens [a]: *Quamobrem etiam Sanctus, & Venerabilis Tolosana Ecclesia Episcopus ab Hereticis è sua ciuitate expulsus, cùm in Galliam, Belgicam, petiturus auxilia contra fidei hostes venisset, & tandem ad Leodiense territorium, quarundam in vera humilitate Christo militantium fama, & odore attractus descendisset; non potuit satis admirari fidem, & deuotionem, præsertim, sanctarum fœminarum, cùm eas videret summo studio, desiderio, & reuerentia Christi Ecclesiam, & Sacramenta Sanctæ Ecclesiæ prosequi, quæ in ipsius regione ab omnibus ferè, vel prorsus reiiciebantur, vel parui pendebantur* Ita Vitriacus ad Episcopum Fulconem, non secùs ac si cum alio loqueretur.

a apud Sur. tomo 3. in Prologo. S. Mariæ Ægyp.

2. Verùm statim eundem palam alloquens, & velut reconueniens, quòd eius siue iussu, siue hortatu, Mariæ Ocgniacensis (insignis sanctitatis fœminæ) Vitam Scribendam suscepisset, hæc verba subdit [b]: *Scis enim, Pater sancte, Tolosana Ecclesia Pastor, imò totius Ecclesiæ Christi columna fortis, ad te nanque mihi sermo est, quo præcipiente, & me negligentiæ arguente, præsens Opusculum ausus sim scribendum suscipere. Nosti, posteaquàm ad partes nostras peruenisti, vt tibi visus sis, tanquàm in promissionis terra versari. Te enim narrante, memini audiuisse, in tua regione reliquisse te Ægyptum, & transeuntem per desertum terram promissionis in ditione Leodiensi inuenisse. Videras apud tuos, multos nostræ Regionis Crucesignatos contra Hereticos fide ferruentes, in afflictione mirabiliter patientes, misericordia operum valdè studiosos: imò quemadmodum ipse mihi dixisti, audieras, non sine multa admiratione, fœminas quasdam apud nos acerbiùs lugere vnum aliquod veniale erratum, quàm vestrates homines vel mille mortifera peccata lugerent: cùmque ad nos venisse, non aliter vidisti, quàm audieras: ita vt ægrè potueris credere, nisi certa eorum fide, & experientia cognouisses.* Ita Iacobus Vitriacus.

b ibid.

Inter præcipuas aquas ibidem inuenit Venerabilis Fulco fœminas sanctas. Beata Lutgardis fuit, Tunc nigri Ordinis Sanctimonialis; non multò post Cistercium illustratura. Porrò, cùm eam intimiùs pertractaret, inter alia cognouit Vir apostolicus, concessam illi notitiam occultorum, maximè peccatorum, si non ritè, & exactè deleta per Confessionem, vel oculis diuinis subtracta essent: quod ipsum illi inculcat idem Vitriacus [c]: *Veniamus ad singulares, ait, personas, & specialia miracula, Testem hic adhibeo sanctitatem tuam. Tuis enim oculis vidisti mira Dei opera; & in personis diuersis gratiarum diuersitatem. Quadam enim diuinitus tantam accepit gratiam, vt tu ipse certissimè comperisti, vt peccata hominum, quæ per veram Confessionem tecta non essent, in multis cognosceret: cúmque peccata occulta eis indicaret, & ad faciendam confessionem illos imitaret, non paucis post Deum causa salutis esset.* Hæc ille. Porrò de Beata Lutgardi in his loquutum, quæ in eius Vita scribit Cantipratanus, qui fœminam agnouit, satis demonstrat: & nos etiam dicemus, vbi de ipsa. 3.

c ibid.

Inuisit item, & in magno pretio habuit Venerabilem fœminam Mariam Ocgniacensem, cuius ingens tunc fama; & cui Vitriacus familiaris valdè existeret. Ex qua visitatione prouentum mutuum, mutuáque consolationum gaudia vterque expertus: quod idem etiam Author memoriæ prodit [d]: *Sanctus, ait, Tolosana Ecclesia Episcopus, quandoque eius inuisendi causa ad eam venit; ex cuius præsentia maximam illa cæpit consolationem, & ad tempus etiam corporis vires: porro Beatissima Virgo, vt ipsi videbatur, quasi in aëra contra Sanctum Episcopum eam subleuauit.* Qualiter autem, celebrante eodem Fulcone, columbam viderit niue candidiorem, Eucharistiæ assistentem; atque eam deferentem ad os sancti Pontificis, his, quæ sequuntur, verbis, pergit scribere [e]: 4.

d lib. 2. c. 11.

e ibid.

5. *Cùm idem Episcopus in eadem Ecclesia Altare Beatæ Virginis consecrato Missarum solennia celebraret, Domino ostendente, vidit in perceptione Sacramenti columbam candidam, Sancto Episcopo in os Eucharistiam inserentem, & ingentem claritatem eum intus penetrantem, eiúsque animam illustrantem.* Hæc incrementa gratiæ vterque suscepit, aut saltem suscepisse visus est, ex alterius consortio: dum illa à Matre sacra eleuatur contra Sanctum Episcopum; hic à Filio illustratur cælesti lumine: illa vel vires corporis recepit; hic spiritus.

Verùm

6. Verùm, quod ait, consecratum in ea Ecclesia ab eodem Episcopo Altare in honorem Mariæ; aliud miraculum prætulisse lego, quod non licet silentio præterire. Quippe cùm Sancta grauissimo laboraret defectu capitis; neque vllum posset strepitum, aut sonum sustinere sine angustia: *Altare tamen*, ait idem Vitriacus [f], *vt ab eodem Tolosano Episcopo consecraretur, cùm multorum cæmentariorum malleis cadentium opera iuxta eam* (scilicet, Mariam Oegnaciensem) *extrueremus; nullo vnquam strepitu potuit affligi: sonus enim iste, vt ipsa, cùm nos ei condoleremus, affirmabat, nulla caput eius molestia afficiebat.* Hæc ille. Simile, quod in campanarum pulsatione, & in Hymnorum, & Psalmorum cantu illi contigisse idem Author testatur eodem loco.

f vbi suprà.

7. At de Fulcone, ex colloquio sanctæ fœminæ in se ipso experiente mires effectus; hæc habet alibi [g], nomen eius reticens; verùm prodens ex signis satis apertè: *Cum vir quidam eximius, licèt suo ipsius iudicio exiguus, qui pro singulari modestia, & humilitate, atque insigni charitate, ex longinqua regione, ad eam visitandam venerat, quandoque cum ea loqueretur; ex eius conspectu tantam percepit consolationem; ex sermone verò tantam dulcedinem, vt toto illo die mellitum gustum, quem in ore sentiebat, nullius cibi corporei sapor abolere posset. Eius autem Sancti Viri nomen de industria subticemus, quòd sui prædicatione mirabiliter crucietur, & velut aurum in fornace, laudantium ore probetur. At inde tamen id consecutus est, quòd pius consolator animarum, serui sui, sua causa exilium patientis, vel maximè reuelauit amaritudinem. Sed, quæso te, cur verecundia afficeris? Cur mihi irasceris? Quas verò nomen expressit tuum? Num tu solus exulas? An non multi ante te fuerunt exules? non multi Episcopi, multi Tolosani ante te fuerunt, & post te esse potuêre? An verò propter tuam verecundiam ancillæ Christi laudes ego reticere debui?* Hactenus Vitriacus, ipsum, quod tacet, nomen exprimens clarè, atque mutua Fulconis, & Mariæ, dum colloqui inculcat, insignia sanctitatis vtriusque satis commendans.

g Ibid. c. 13.

8. Quam moram fecerit in tractu Leodiensi Venerabilis Fulco, non satis constat: & videntur Authores variè loqui. Nam idem Anconensis Præsul non obscurè innuit, permansisse ibidem, vsque ad annum M. CC. XIII. quo Maria Oegniacensis ad cœlos transiit; atque eam in extremis agentem visitasse. Quin & nonnulla ex his, quæ dicta sunt, ad illud tempus videntur referenda. E contra verò Petrus Vallisarniensis, sequenti anno, id est, millesimo ducentesimo duodecimo, iam reducem in partibus Tolosæ virum prodit: vbi & cum aliis Episcopis affuerit exercitui peregrinorum, vt nos ibidem ex ipso referemus. Non multum erit, si semel ad propria redux, sed nihilominùs exilio non sublatus, secundo itinere Belgium remeauerit: siue nouis militibus ciendis, seu visitandis Sanctis, ex quorum se consortio adeò proficere experientia magistra didicisset. Atque hoc vltimum videntur indicare illa verba: *Qui ex longinqua regione ad eam visitandam venerat.* Quare & nobis velut verosimilius sequendum erit.

9. Fuerit Venerabilis Simon Conuersus Alnæ, cui vox de cœlo facta, cùm super his mulieribus, atque earum sanctitate, & Magistrorum, vt ita dicam, spiritibus, per quos gubernabantur, dubitaretur; non ausim dicere. Et Vitriacus Monachum tradit, non Conuersum. Constat, cùm illis vulgò detraheretur, ob nouitatem rerum, quæ semper in lubrico; seu inolita magis malitia hominum omnia ferè in deterius interpretantium, dubitatum à quodam circa hoc tempus, zelo, vt apparet, sancto, & qui meruerit oraculo cœlesti de eo, quod dubitabat, certificari: *Vidisti*, ait [i], *non sine admiratione, atque etiam multo animi dolore, impuros quosdam homines, totius Religionis hostes, earum fœminarum religionem malignè traducere, & canina rabie mores, ipsorum vitam planè aduersos, lacerare, & proscindere: cùmque nihil possent aliud, nouis quibusdam à se confictis nominibus eas appellare, quemadmodum olim Iudæi Christum Samaritanum, & Christianos Galilæos dicebant. Neque id mirum: Ægyptij enim abominantur oues: & tenebriones, atque malitiosi homines simplicium innocentiam derident, inter pocula, & epulas in ebrietate, & crapula vitam abstinentium proscindentes. Itaque Sanctus quidam Monachus Cisterciensis Ordinis, in Alnensi Abbatia Christo militans, præ simplicitate dubitare cœpit, cuiusmodi illi essent homines, qui inusitatis nominibus à maleuolis vocarentur: sed, cùm oraret, à Spiritu Sancto responsum est ei: Inuenientur in fide stabiles, & in opere efficaces. Ab eo verò tempore senex ille tanta dilectione illis coniunctus est, vt ferre non posset, se præsente, mali quidpiam de eis dici.* Hæc obiter de Sancto isto Monacho: nec de Fulcone plura circa hunc annum: in sequentibus multa dicenda erunt.

i in Prologo.

---

1. Vladislaus, Poloniæ Dux, Gnesnensem Archiepiscopum vexat. 2. Hic Innocentij implorans protectionem, 3. duos ad Ducem ex Cistercio Legatos obtinet. 4. Grandimontenses iterum turbati, 5. iterum veniunt per nostros reformandi: 6. Quibus item iniuncta minora quædam. 7. Dissidia, Carthusienses inter, & nostros, 8. de quibus componendis Innocentius 9. vniuersis Episcopis scribit. 10. Caroli Abbatis in Villario cessio, 11. & Conradi pro ipso subrogatio.

CAPVT IV.

1. Hoc ipso anno multa nostris iniuncta ab Innocentio Papa, quæ in hoc capite veniunt recensenda. Vladislao, illustri Poloniæ Duce in Archiepiscopum Gnesnensem desæuiente, qui mos est Principum; & bona, tam ipsius, quàm Ecclesiæ violenter occupante; cùm Archiepiscopus confugisset ad Innocentium, duos ex Cisterciensi Familia Legatos impetrauit, semel, & iterum ad Ducem transmittendos: alterum, Alberstandensem quondam Episcopum, tunc humilem Monachum; alterum Abbatem de Sichem, Virum industrium, & magnæ authoritatis, quo Innocentius in multis vsus esset. Iussi illi, si possent, persuasionibus, vt par est cum Principibus; sin minùs, per censuras etiam procedere: acceptis litteris suæ Legationis cum insertione causæ, & plenaria imminentium

a ex lib. 14. Regesti, & apud Boschetum lib. 14. epist. 44. tium instructione. Secundarum Litterarum exemplar, nam primas inuenire non potui) ecce subiungo [a]:

2. *Episcopo quondam Alberstandensi, & Abbati de Sichem.*

Is, qui paci ecclesiasticæ inuidet, & quieti, quam in cælis non potuit, sua præpediente malitia, retinere, non solùm aduersarios manifestos sæpè concitat contra ipsam; verùm etiam proprios filios ad molestationem ipsius nonnunquam instigat; à quibus defensionis præsidia expectabat: vt eò dispendiosior sit illius infestationis offensa, quominùs de ipsius molestia timebatur. Sanè sicut Venerabilis F. N. Gnesnensis Archiepiscopus graui nobis conquestione monstrauit, Nobilis vir Vladislaus, Dux Poloniæ, qui diuturnis eum iniuriis, & molestiis lacessiuit, dudum Thesaurum Gnesnensis Ecclesiæ occupauit; ex hoc damna grauia ipsi inferendo. Quasdam insuper Villas Ecclesiæ memoratæ combussit, & quibusdam aliis, nequiter deuastatis, multa Canonicis, & hominibus Gnesnensibus damna, & iniurias irrogare præsumpsit. Homines quoque de Gneza, ad eandem Ecclesiam pertinentes, bonis suis per violentiam spoliauit: postquàm idem Archiepiscopus iter arripuit ad Sedem apostolicam veniendi.

3. *Cùm igitur dissimulare tot eiusdem Ecclesiæ grauamina nequeamus, per apostolica vobis scripta præcipiendo mandamus, quatenus eosdem Archiepiscopum, atque Ducem personaliter, secundùm quod in prioribus Litteris nostris vobis iniunximus, adeuntes; dictum Ducem, vt eidem Archiepiscopo, & suis hominibus super illatis damnis, & iniuriis irrogatis satisfaciat competenter, ablatis omnibus restitutis, monere prouidenter, & inducere procuretis ipsum ad hoc, si necesse fuerit, per censuram ecclesiasticam, apostolica authoritate, ratione præuia compellentes. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram similem, appellatione cessante, cogatis veritati testimonium perhibere. Datum Laterani secundo Calendas Maij, Pontificatus nostri anno quartodecimo.* Hæc Innocentius. Nec satis nobis constat, quid Legati peregerint; quanuis querelis non vltrà progredientibus, Vladislaus credendus obediisse.

4. Eodem anno, cùm Clerici Familiæ Grandimontensis, malè obducta cicatrice priorum litium, à suis laïcis denuò vexarentur; & siue vero acti iustitiæ zelo; siue priuatis, vt solet, æmulationibus, violatæ Regulæ speciosum colorem obtenderent, eóque prætextu Innocentium adiissent, per quem paci, atque Ordinis vigori restituerentur; ipse imitatus exemplum prædecessorum, & ne in vineam Cisterciensibus iam notam, destinaret ignaros; vnà cum Archiepiscopo Bituricensi, duos Cisterciensis Familiæ Abbates misit, de Pratea, nimirum, & de Varenis; plena illis commissa potestate reparandi collapsa; & quæ inuenissent deformia reformandi. Scripsit autem Priori, Conuentuíque, vt illis obedirent, in hunc tenorem [a]:

a epist. Innocent. lib. 14.

5. *Priori, & Conuentui Grandimontensi.*

Venientes ad apostolicam Sedem aliquot Clerici de quibusdam cellis Ordinis vestri, nobis proponere curauerunt, quòd in multis statuta Ordinis vestri violantur. Propter quod, scandalum oritur inter Fratres, & rixa, ac contentiones exinde oriuntur. Nos autem, quia ipsos, tu, Fili Prior, sicut per tuas litteras intimasti, excommunicationis vinculo innodaras; vt super his, quæ proponebant, meliùs instrui valeremus eisdem beneficium fecimus absolutionis impendi, mandantes, vt eos in locis suis recipi faciat, salua Ordinis disciplina. Volentes igitur, vt si quæ in Ecclesia vestra corrigenda sunt, in melius corrigantur; Vener. F. N. Archiepiscopo Bituricensi, & dilectis Filiis de Pratea, & de Varenis Abbatibus Cisterciensis Ordinis, Bituricensis Diœcesis, dirigimus scripta nostra, vt ad vestram Ecclesiam accedentes, quæ ibidem inuenerint contra Regulam deformata, nostra freti authoritate studeant reformare, contradictores per censuras ecclesiasticas compescendo, &c. Datum Laterani, nono Calendas Ianuarij, Pontificatus nostri anno XIV.

Iniuncta & nostris minora alia negotia, Abbatibus præcipuè de Lucela, de Bugeria, & de Theoloco, reformanda Cœnobia, & lites non exiguæ componendæ; Abbati de Columba, Collegíisque electio Episcopi Ecclesiæ Terracinensis, Abbati Vallis Claræ, alia negotia. Quin in Hispania Prior, Cantórque Alcobatiæ Iudices dati Vlisiponensi Episcopo, & Priori, & Conuentui Sancti Vincentij, Quibus interuenientibus effectum, vt controuersia ad concordiam redigeretur, quam postmodum vtriusque partis concordiam firmauit Innocentius, hæc inter alia scribens ad Vicentinos: *Compositionem, quam dilecti Filij, Prior, & P. Cantor Alcobatiæ, Iudices à Sede apostolica delegati, super libertate, exemptione, ac aliis rebus Monasterij vestri, inter vos, & Venerabilem F. N. Archiepiscopum Vlisiponensem fecerant, sicuti sine prauitate prouidè facta est, & ab vtraque parte sponte recepta, & in eorum authentico continebatur, authoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus.* Hæc de causis per Orbem nostris iniunctis: nunc ad alia domestica transeamus. 6.

Quæ nostros inter, Carthusianósque emerserint controuersiæ circa hoc tempus, non potui inuenire apud Authores. Cùm tamen aliquas emersisse constet ex Litteris eiusdem Innocentij, ad omnes Christiani Orbis Episcopos: quibus eas sedare, in quantum possent, breui, & sine sumptu, aut strepitu iudicij, iubentur determinare; dubium, an ordinaria potestate, an tanquàm delegati: quod ex earundem controuersiarum materia, si ea nobis constaret, colligeretur. Producam Litteras Innocentio Papa dignas, quas solas testes de hac re adducere possum [b]: 7.

b lib. 14. Regesti, apud Boschet. 2. ep. 108.

8. *Vniuersis Archiepiscopis, & Episcopis, ad quos hæ Litteræ peruenerint.*

Cùm inter omnes religiosos nostri temporis Viros, Cisterciensis, & Carthusiensis Ordinis Fratres magnâ per Dei gratiam polleant honestate; si qua forsitan inter eos, humani generis inimico disseminante zizania, materia litis exoritur, per quam apud eos sanctæ quietis otium perturbetur, nos, qui puritatem Religionis ipsorum, charitate feruente zelamus, non possumus non moueri: scientes, quòd contentiones huiusmodi, à suo proposito alienæ, Religionis maculant puritatem: cùm, secundùm Apostolum, seruos Dei non oporteat litigare.

Vt igitur diabolicæ fraudis astutia, quæ, vt in eis Religionem commaculet, lites suscitat inter ipsos, per apostolicæ sollicitudinis studium, celeriter elidatur: Vniuersitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus in Diœcesibus vestris aliqua fuerit inter eos materia litis exorta, sine mora partes vestras interponatis ad pacem inter eos amicabiliter reformandam. Quæ si forsan hoc modo prouenire non poterit, sine sumptu, & strepitu causam inter eos, mediante iustitia, terminetis, facientes, quod decreueritis, per censuram ecclesiasticam, sine cuiuslibet contradictionis, & appellationis obstaculo, firmiter obseruari. Datum Laterani, quarto Nonas Octobris, Pontificatus nostri 9.

anno

anno quartodecimo. Hactenus Innocentius. Certè vltra mutuos transitus, super quibus multò anteà illis conuenerat inter sanctissimas, atque à sui fundatione amicissimas Familias, materiam litium non ausim coniectari.

10. Eisdem temporibus, cùm Conradus Villariensis, Prioris in eodem Conuentu functus officio, id specimen prudentiæ præsetulisset, cui vel maiora tutò committi possent; & aliàs Carolus æstuaret desiderio vitæ priuatæ, in qua & Deo, & sibi; sed solis vacans, frueretur amplexibus Rachelis; multis tandem ab Abbate Claræuallæ obtinuit precibus, missionem sibi, secessúmque concedi; reuersuro ad Conuentum, vnde exierat, vt ibidem, si Deo placitum foret, cum suis Patribus in pace consummaretur. Doluêre Filij absentiam tanti Patris, doluête & exteri, Leodienses præcipuè, quibus ingentia bona, pacémque, cùm bella vtrinque furerent, authoritate, & prudentia, qua in omnes, ad omniáque pollebat, contulisset. Ferunt post eius discessum turbatis rebus, cùm grassaretur vtrinque ferro, & igni, vnam omnium vocem, lamentúmque: *O si Vir ille* (sic Vallisarniense Chronicon [c]) *Deo deuotus, & hominibus acceptus, Dominus Carolus, Villariensibus adhuc præesset; nunquam tanta mala, & hactenus inaudita praualuissent: sed eius industria, & eius auxilio, pax terris, & quies nobis esset reddita citò.* In eodem Chronico etiam scriptum lego, Abbatem Claræuallis non nisi inuitum acquieuisse roganti. Porrò, cùm ab extraneis, atque domesticis, eò quòd acquieuisset, incusaretur; respondisse dolentem: *Homo iste à Summis Pontificibus honoratur, à terra, in qua habitat, acceptus est, & dilectus, Conuentuique suo charus, & necessarius; Domus sua sub eo profecit plurimùm in ædificiis construendis, & possessionibus acquirendis; &, quod est amplius, vigor Religionis sub eo non deferbuit: sed magnas, & honoratas personas suo Conuentui aggregauit. Attamen inuitum eum diutiùs in Abbatis officio non possum detinere.*

c apud Henr. in Fascic. lib. 2. dist. 25. cap. 6.

Carolo ad Hemmenrodem suam reuerso, in locum eius subrogatus Conradus votis communibus, cùm quartum annum ageret in Ordine, in Prioratu secundum nondum attingeret; nec in eo munere diutiùs permansurus. Quædam de eo à nobis superiùs dicta: in sequentibus plura dicenda erunt. Interim adnoto cum Thoma Cantipratano, eius sæculi penè coæuo, in noua sibi commissarum ouium, atque domesticarum, & extranearum rerum commissa sollicitudine, sic se egisse [d], *Vt licèt in administratione Prælationis sua mirabili sagacitate vigeret: nihilominùs tamen deditus erat contemplationi diuina, quotiescunque sibi soli vacare poterat. In tanto enim moderamine rerum, animum spiritui seruire coëgerat; vt nunc ad libitum caussis sæcularibus, nunc spiritualibus omninò deditum, ex hoc in hoc liberè transiens inclinaret.* Hactenus Author ille Thomas Cantipratanus de Conrado Eginonensi, quod pauci certè in se ipsis experiantur. 11.

d lib. 3. c. 4.

---

1. Alphonsum meditantem vindictam de Saracenis, Ferdinandi filij mors præoccupat, 3. qui sepultus ad Huelgas regio apparatu. 4. Sanchij, primi Lusitani Regis, obitus. 5. Filij, & filiæ Cistercio destinata, legata. 6. Abbas Alcobatiæ testamenti exequutor, idémque exactor iuramenti à filio præstiti. 7. Fundatio Leprosorij, & Cozensis Cœnobij, licèt in dubio. 8. Filiarum castra ab Alphonso fratre negata. 9. Et locus Auisij donatus militiæ Eboræ. 10. Occasio donationis simul, & nominis.

CAPVT V.

1. VRGEBAT interim Alfonsum, Castellæ Regem, recens suorum clades, & Saluaterra erepta Calatrauensibus: neque inueniebat requiem regius spiritus, quoad vsque de inimicis Christi vindictam sumeret. Ergo coacta Præsulum, & Principum totius Castellæ Synodo, primùm omnium pacandum sibi Numen Christiano more; inde eiusdem offensas vlciscendas, aut omnibus moriendum deliberarunt. Hæc ita Rodericus, qui cunctis præsens [a]: *Aldephonsus verò Rex nobilis, habito cum Archiepiscopo, Episcopis, & Magnatibus consilio diligenti, ore eius vniuersis acclamantibus, est prolatum, melius esse in bello voluntatem cœli sub discrimine experiri, quàm videre mala patriæ, et Sanctorum. Fecitque edictum per omnes Prouincias regni sui, vt milites, & pedites, relictis superfluis vestium, & aurificij, & ornatus cuiuslibet, quæ ad rem non pertinent, armis vtilibus se munirent, & qui priùs in superfluis displicebant, nunc in necessariis, & vtilibus Altissimo complacerent. Omnes autem, à minimo vsque ad maximum voluntati regiæ paruerunt. Ad hæc omnia dulcissimo Ferdinando, filio primogenito nobilis Alphonsi competentem sub modestia operam impendente.* Hæc Rodericus.

a lib. 7. c. 36.

2. Interseram coæui Authoris verbis verba recentis, quæ Ioannes Mariana continuauit [b]: *Regis pro pietate conatus, non parum turbauit consequuta proximo anno, Ferdinandi ipsius mors, die Veneris, pridie Idus Octobris: eo maiori patris dolore, & prouinciæ totius luctu, quòd magni iam, & iusti Principis specimen præbuerat.* Pergit deinde Toletanus Præsul de laude Principis [c]: *In eius morte fletus patriæ, luctus inconsolabilis genitori: quia in ipsum, tanquàm in vita speculum, contemplabatur. Erat enim expectatio populorum: sic enim eum Dominus honestauerat, vt etiam ab omnibus amaretur: & quod ætas in adolescentibus non permittit, iam in ipso gratia dispensabat. Obiit itaque in oppido Mageritæ, in Diœcesi Toletana, mense Octobri, Æra millesima ducentesima quadragesimanona, vacuus dierum, plenus gratia, & virtute.* Hæc differendi belli Alfonso occasio, Hispaniæ lugubris, ipsi funesta, Cistercio lamentanda; sed honorifica.

b lib. 11. c. 23.

c vbi suprà.

Fuit Ferdinandus primus regij sanguinis, qui regnum Sanctæ Mariæ prope Burgos, Huelgense Cœnobium, insigni ductus pompa, nobilitauit: ex Mantua Carpetana, vbi decessit (nam Mageritum, pro Matrito dictum ab Archiepiscopo, vocabulo corrupto barbarie temporis, an amanuensium errore, vt sæpè solet) comitantibus corpus ipso Præsule

Præsule, Berengaria sorore, & multis aliis Viris vtriusque ordinis. *Sepultus est*, pergit Rodericus [d], *in Monasterio Sanctæ Mariæ Regali, prope Burgos, à Roderico Toletano Pontifice, & multis Episcopis, & Magnatibus sæcularibus, & religiosis, & excellentissima sorore sua Berengaria Regina, ad quam postea Regnum Castellæ successione peruenit, impendente liberaliter, & decenter officia funeris, & honoris, & gemitus doloris. Vbi virtutum eius sic plenitudo claruit, vt eius prudentia deuoti sexus excederet pietatem; & eleemosynarum largitio; Principum largitates.* Diuina prouidentia forsan effectum, vt retardato bello maiores apparatus, insigni consequendæ victoriæ disponerentur. Constat hoc anno Romam perrexisse Præsulem Toletanum, Indulgentias Ierosolymitanæ expeditioni concessas, præliantibus in Hispania aduersus Saracenos, petiturum; quibus auxilia externa prouocaret, quamuis non diuturna, vt anno sequenti latiùs referemus.

d ibid.

4. Hoc ipso anno Sanctius Lusitanus viam vniuersæ carnis ingressus, vt corpus non potuerit, (Alcobatiensi Ecclesia nondum perfecta,) cætera ferè omnia, quæcunque potuit, Cistercio commendauit. Reliquit filios tres, & filias quinque; illos, Alfonsum, futurum regni hæredem, Ferdinandum, & Petrum; has, Tarasiam, Sanctiam, Mafaldámque, Blancam, & Berengariam; ex quibus posteriores duæ sæculo, quamuis vtraque Virgo; priores tres Monasteriis, singulis singulæ, verùm omnes Cistercio destinabantur. Sanctia in statu virgineo permansura: Tarasia copulata damnatis nuptiis, quibus tandem subtracta, quod suprà vidimus. Nec feliciori sorte Mafalda iunior, nisi quòd nupta, separatáque à viro adhuc impubere, virgo, an matrona, potuit dubitari. Et Sanctia quidem Monasterium Cellense de nouo condidit, quod suo loco dabimus; Tarasia, atque Mafalda, illa Lorbanum, hæc Aroucam, (perantiqua Cœnobia,) alterum sup radictum, dicendum alterum, cùm Cistercium admittat, reformarunt. His pignoribus illustris Lusitani sanctitate, quàm sanguine clarioribus, (quod Annales ostendent,) si alia conferas, nihil omninò inuenies, quod non vilescat. Condito tamen ante biennium testamento, multa nostris legauit, nec pauca exteris, atque vtraque Abbati Alcobatiensi exequenda commisit; exacto à filio Alfonso iuramento, per eundem Abbatem, quòd omnia, & singula foret impleturus.

5. Integrum testamentum Sanctij Regis, ex publicis Archiuis desumptum Brandaonius vulgauit. Nos concernentia Cistercium excerpemus, atque ante omnia legata filiabus, quas semel iam Cistercium illustraturas, diuerso licèt tempore, ex hoc Annales, vt proprias, memorabunt. *Dedi* (inquit) *filiæ meæ Reginæ Domnæ Tarasiæ pro hæreditate, Montem maiorem, & Sequiram, & quadraginta mille marapetinos, & CC. L. marchas argenti de Leirena. Reginæ Sanctiæ dedi Alenquer pro hæreditate, & quadraginta mille marapetinos, & CC. L. marchas argenti de Leirena, & omnes Alcalas meas, acitaras, & colchias. Et mando, vt post mortem meam habeat meam totam liteiram, & meos annulos, & fortilias, exceptis duobus annulis, quos mando dari filio meo Regi, Domno Alfonso: habeat & meas cintas, & meas scarlatas, & pennas varias, arrancanes, & lencios. Cætera omnia de meo reposito dentur leprosis Colimbriæ. Reginæ Domnæ Maphaldæ dedi pro hæreditate duo Monasteria, Bauzas, & Aroucam, & hæreditatem de Sena, quæ fuit matris suæ, quadraginta mille marapetinos, & CC. marchas argenti.* Hactenus, quæ legauit Sanctius filiabus tri-

e apud Brandaon. tom. 4. in Append.

busquas manebat Cistercium. Pergunt legata Cœnobiis nostris relicta: *Præterea*, ait, *dedi pro anima mea Abbati de Alcobatia de arca mea, quadraginta mille marapetinos, de quibus faciet vnam Gafariam in Colimbria. Dedi etiam ei de illis marapetinis, qui sunt in Alcobatia, quadraginta mille marapetinos, de quibus faciet vnum Monasterium Ordinis Cisterciensis: Salcedæ quingentos marapetinos: Sancto Ioanni de Tarouca quingentos marapetinos.* Hactenus, quæ concernunt nostra legata: nam cætera referre tædiosum foret, cùm nulla ferè sit Ecclesia in Lusitania, nullum Cœnobium, Xenodochiúmque, quod expers fuerit regiæ munificentiæ. Porrò, quòd ad trium filiarum legata attinet, Cistercio sacrandarum, extant epistolæ Innocentij Papæ III. altera ad Mafaldam, alteram ad Tarasiam, quibus non solùm ea illis confirmat: sed tam ipsas, quàm omnia earum bona sub sua, & Beati Apostoli Petri protectione suscipit. Quin & pro prima Archiepiscopo Compostellano, & Episcopis Vlysiponensi, & Egitanensi; pro posterioribus Compostellano eidem, & Zamorensi Episcopis scribit, Litteras omnes datas Laterani, tertio Idus Octobris, hoc ipso anno: & habentur apud Franciscum Boschetum lib. 2. epistolarum Innocentij, epistola 115. & sequenti.

Sequitur institutio executorum, & iuramentum exactum ab Alfonso, neutrum sine interuentu Abbatis Alcobatiensis: sic autem habet: *Et sciendum, quòd omnia ista debent adimpleri per Bracharensem electum, & per Abbatem de Alcobatia*, &c. Et paulò inferiùs, cùm iam omninò testamentum perfectum esset: *Et ego Rex Dominus Alfonsus, filius supradicti Regis Domini Sanctij, & Reginæ Dominæ Dulciæ, promitto firmiter in fide Iesu Christi, quòd omnia ista compleam, & attendam, si patri meo superuixero: & quòd nunquam aliquid inde impediam, neque impediri permittam. Et iam de hoc feci hominium in manibus patris mei, & iuraui in manibus Bracharensis electi, & Colimbricensis Episcopi, & Abbatis de Alcobatia, quòd omnia ista compleam, & attendam. Et ego Petrus Alfonsi, Gonzalus Menandi, Martinus Fernandi, Laurentius Suarij, & Gomezius Suarij promittimus firmiter, quòd modis quibuscunque poterimus, faciemus omnia ista adimpleri. Et iam de hoc fecimus hominium in manibus Domini nostri Regis Sanctij: & iurauimus in manibus Bracharensis electi, & Colimbricensis Episcopi, & Abbatis de Alcobatia: & concedimus, quòd si hoc non fecerimus, simus perinde traditores, & alenosi.* Extat & huius testamenti confirmatio per Innocentium III. (cui etiam in eodem centum marchas argenti legatas video) Litteris Laterani datis, hoc ipso anno, sexto Kalendas Julij, cùm iam idem Rex Sanctius decessisset.

6.

Quod attinet ad Fundationem Xenodochij Conimbricæ, struendi ab Abbate Alcobatiæ pro leprosis, quos *Gafos* nostri vulgari lingua appellant, (vnde *Gafaria*,) Brandaonius tradit [e] statim executum: permanente in hanc diem opere ipso, amplo ædificiis donationéque, quæ non dedecet regiam magnificentiam. De Monasterio maior est difficultas, cùm nullum sit, quod constet surrexisse Abbatis Alcobatiæ interuentu circa hoc tempus. Cæterùm idem Author coniectatur, fundatum ex quadraginta millibus illis marapetinis Monasterium de Cos Sanctimonialium, non longè ab Alcobatia, quamuis communiter recentius censeatur. Coniectandi ansam præbent hæc fundamenta; quòd idem Monasterium constructum constet ante annum

7.

e lib. 12. cap. 36.

annum M.CC.XXIII. quippe, in quo cùm Pelagius, & Maior coniuges vellent se Deo per vota consecrare sub Abbate Alcobatiæ, sic publico instrumento, quod hodiéque seruatur, sancitum legitur [e]: *Sed, cùm hoc euenerit esse, ego dictus Pelagius Alphonsi in Monasterio; & dicta uxor mea Domna Maior cum Dominabus de Coz, vel sumpto Habitu Ordinis in Vlisbona, de Abbatis licentia poterit habitare.* Quòd Monasterium in Alcobatiæ terminis situm, quòd Abbas Alcobatiæ in chartis publicis, eius loci Patronus inscribatur; quòd nullum alium agnoscat Fundatorem; sed neque appareat aliud Monasterium, quod possit credi fundatum ex hoc legato: ita Brandaonius: quamuis cæteri [f] Cossense Monasterium longè recentius, atque ex quibusdam fœminis reclusis, Patrum sæculo, ortum asseuerant.

e apud Brandaonium lib. 12. c. 36.

f Guillelmus à Passione, & 4. 9.

8. In causa Sororum difficilior Alphonsus fuit: nam vt legatis facilè acquieuerit, ab oppidis resiliit: & testamentum ex ea parte irritum, nec iuramento potuisse confirmari, cùm non subsisteret, multis disputabat. Regum fidei commissa Regna à Deo; non tamen imminuenda, sed propaganda. Aliis hominibus data quæcunque possident, vt de illis disponant pro suo libito: è contra Principes datos subditis populis, vt sciant ipsos fouendos suscepisse, non dissipandos. Regna diuisa tuere in interitum, vnita conseruari, augerique: demum neque inter fratres tutò partiri, domesticis exemplis comprobabat. Tum muliebre imperium intolerandum, nec paci aptum, nec bello, quòd pacem in potentia animi turbet: bello ab ipsa natura impar existat. Habeant Sorores, de quibus viuant, redditus non, quibus præsint, vrbes; quando nec coërcendis ciuium vitiis inueniuntur æquales, neque hostibus arcendis à suis finibus. Quid fœminis imbellibus cum Mauris? Quid cum vicinis hostibus? quibus resistere supra vires sit; cedere infra omnem abiectionem, imò in communem perniciem totius Regni? Hæc, & similia differebat Alphonsus contra Sorores Tarasiam, & Sanctam, (nam Monasteria Mafaldæ non inuidit.) Interim ipsæ ad Lourbanum secedentes defensionem parabant. Verùm, quæ inde lites sequutæ sint, suis locis commodiùs referemus.

9. Eodem anno, cùm vix tres menses Alphonsus exegisset in Regno Patris, Magistro Eborensis militiæ, fratribúsque locum de Auis dedit, construendo castro, ex quo nomen non multò pòst accepit tota militia. Litteræ donationis, vt ab eodem Authore adducuntur, ita habent [g]:

g in Appendice Brandaonij, tom. 4.

In Dei nomine. Quoniam ea, quæ Reges, & Principes faciunt, scripto commendari debent, vt scripto commendata ab hominum memoria non decidant, &c. Idcircò ego Alphonsus, filius Regis D. Sanchi, & Reginæ D. Dulciæ, & nepos Regis D. Alphonsi, vnà cum vxore mea, Regina D. Vrraca, & filio meo Infante, D. Sancho, facio chartam donationis, & perpetuæ firmitudinis vobis D. Ioanni Fernandis Magistro Eboræ, & Fratribus vestris, tam præsentibus, quàm futuris, de loco illo, qui vocatur Auis, qui iacet inter Sanctarem, & Chuluchi, & Elboram, & Elbas, & Abrantes, &c. Et concedimus tali pacto, quòd in loco supra dicto de Auis castrum ædificetis, & populetis, de quo nobis, & cunctis successoribus nostris; vos, & omnes successores vestri sitis obedientes, sicut & de aliis castris vestris estis. Et hoc facio pro bono seruitio, quod nobis, & Patri nostro Regi D. Sancho, piæ recordationis, & auo nostro Regi D. Alphonso excellentissimæ memoriæ fecistis, & facitis; & vt partem habeamus in orationibus, & beneficiis, quæ in domo vestra fiunt. Quicunque igitur hoc factum nostrum vobis integrum obseruauerit, sit benedictus a Deo, & dirigat Dominus gressus eius in semitis suis, & doceat eum facere voluntatem suam, & non permittat eum recedere a viis suis. Facta charta apud Colimbricam, pridie Kalendas Iulij, Æra M.CC. XLIX. tribus iam mensibus elapsis, postquam diuina potentia Regnum nobis gubernandum commisit. Hactenus donatio. Militia illuc translata post duodecimum, nempe, anno Christi M.CC.XXIII. cùm castrum ad mensuram surrexisset, & suo loco, & tempore dicemus.

Interim adnoto donationis occasionem, simul & nominis, tam loci, quàm Militiæ, ex quo ad ipsum translatæ dignam Annalibus Ferdinandus Yanez, cùm Saracenos longè, & latè fugatos à suis finibus, eminùs consistentes intueretur, & neque se in eos facilè irruere, neque ipsorum incursibus obsistere, longo spatio locorum consideraret: vt cominùs pugnaret, & murum se præberet Christianis populis locum & sibi, & suis mutandum censuit, quærendúmque in vtriusque gentis finibus opportuniorem alium, ex quo & suos defendere, & offendere hostes, pro suæ professionis instituto, gratularetur. 10

Placuit consilium Ducis cunctis militibus, & electi ex ipsis, qui aptum quærerent vtrique muneri subeundo pro suis viribus. Inuestigantibus visæ aquilæ duæ, (felix semper auspicium præliaturis:) & erat locus, vnde surrexerunt, in tantæ fabricam arcis opportunus, vt nullo etiam præcedente signo placuisset. Ergo reuersi nunciauère Magistro, Fratribúsque, & situm, & omen, de quibus nihil dubitandum arbitrabantur. Approbata per omnes electio est, & nomen loco ab auibus posuère, inde ad totam militiam transiturum. Quin & sigillis, & signis militaribus aquilas addidère, vt & insignia nomini, & faustis vtraque auspiciis apparentur. Tum verò lustrato per Magistrum, atque ab auibus de Auis cognominato, adierunt Alphonsum, & suprà positum indultum impetrarunt. An statim cœperit ædificari castrum, in dubio est: & quidam consummatum intra triennium, alij post plures annos perfectum putant: neque id, vt solet, iniuria antecessorum, qui translationem memoriæ commendarunt: sed magis recentiorum ignorantia, qui notas numeri lapidibus sculptas non satis callent. Forte ædificium pòst triennium cœptum, post nouem alios annos perfectum est, vt tunc potuerit translatio celebrari. Nos eam simul cum circumstantia fabricæ, satis digna memoria, anno M.CC.XXIII. quo (vt tardiùs) perfecta, ex præfata inscriptione describemus.

1. Venerabilis Ioachimi Abbatis mors. 2. Signatum tempus, & locus eiusdem obitus. 3. Qui morienti affuerint, 4. & quanto zelo in ipsa morte exarserit. 5. Sepultura, & miracula post ipsam. 6. Corporis cultus, & loci veneratio: 7. translatióque ad Florense Monasterium: 8. & in translatione miraculum patratum. 9. Locus sepulcri; & ossa inter Reliquias. 10. Continuata miracula, 11. & sepulcrum ornatum dispari carmine. 12. Demum, qui eius Vitam, & Acta scripserint.

CAPVT VI.

1. INTER hæc senex, plenúsque dierum, &, si credimus signis, meritorum, Ioachimus Abbas Concilio generali Lateranensi, quod post quinquennium instabat, velut subtractus, libelli sui præuenit condemnationem. Haud vnqnam aliter certiùs, firmiúsque, quæ perperam docuisset, retractaturus, quàm si reuelata facie in cœlis, contemplatus diuina, immediatè veritatem ipsam intueretur. Sed de hac eius libri damnatione, quæ reuerà sanctitati Viri nihil detraxit, anno M. CC. XV. quo constat euenisse: nunc Viri transitus, & locus sepulturæ, cum his, quæ eosdem concernunt, circunstantiis, more solito nobis dicenda erunt. De loco obitus nulla est dubitatio; conuenientibus cunctis, in grangia Sancti Martini de Ioue, aliàs de Canale, inualescente morbo defunctum esse. Ita Matthæus Episcopus Fundanus, in ea, quam de Abbate Ioachimo, ad Hieronymum Cardinalem de Claraualle, scripsit
a distinct. 47. epistola, & quam Iacobus Græcus euulgauit [a]. Quin & ipse Iacobus multis in locis, quæ iam à nobis ad verbum reddenda erunt. De tempore nonnulla est discrepantia: communior sententia obiisse Virum tradit anno M. CC. quo scripta sua subiecit limæ apostolicæ; quasi eam subiectionem, retractationémve tabulis testamenti confirmauerit. Iacobus Græcus longè differendum illius obitum, nempe, ad annum M. CC. XIV. imò ante sui libelli condemnationem: nec dissimili modo Gabriel Barrus anno M. CC. XIII. versatum inter viuos, & Sanctorum Francisci, atque Dominici prædixisse Familias, memoriæ produnt. Neutri ex fide: quippe primi ex ipso loco mortis, quem idem Ioachimus ab Episcopo Cossentino accepit anno M. CC. I. conuinci possunt: posteriores, ex Litteris Innocentij Papæ III. quas Boschetus adducit, & nos ex Vaticano exceptas dudum habuimus, quibus hoc anno M. CC. XI. mense Augusto, bonæ memoriæ, & cuius iam præteriisset tempus, commemoratur. Ergo ab anno M. CC. I. vsque ad præsentem obiisse compertum est: intra quod spatium, quanuis non dubitem ad hunc non pertigisse, id, quod ex epistola Innocentij Papæ c. 8. danda, planum fiet: tamen cùm nullus annus certus sit, quàm potui maximè adhæsi Iacobo Græco; non solùm Calabro Scriptori, de rebus Calabris; verùm etiam Florensi, de Florensibus: & cui maior notitia antiquitatis, & rerum Ioachimiatum, ex ipsa traditione Patrum ad filios, siue per alia instrumenta subesse potuit. Quare hoc semel de tempore stabilito, reliqua prosequemur ipsius verbis. Sic autem
b distinct. 36. habet [b]:

2. *Senescens in terra Venerabilis Ioachimus famulus Dei in consummatione bona cœlestis gratiæ præmia expectans à Domino Iesu, cui tanquàm fidelis seruus toto corde deseruierat, in loco, qui dicitur Sanctus Martinus de Ioue, aliàs de Canale, prope Petrafictæ oppidum, quem locum ipse Ioachim ab Andrea Cossentino Antistite, sub anno Domini M. CC. I. acceperat, infirmari contigit, vbi non imparatus cœlestium fercula deliciarum prælibare exoptans, totus ferebatur in Deum, cui animam suam ab ineunte ætate, tanquàm capturam hæreditatem salutis præparauerat. Etsi agritudine corripiebatur, intuens in cœlum præstolabatur Christum, quem toto corde dilexerat: vt sic in alacritate deuotionem eximiam comprobaret. Concurrentibus inde Abbatibus Curatij, Sambucinæ, & Sancti Spiritus, Monachis item non paucis astantibus, & de tanti Patris recessu languentibus, in spiritus vehementia viam salutis prædicauit; ac eisdem Ordinis sui exterminationem prædixit: hoc ipsum pluries repetens: Hoc vobis memorandum relinquo, vt diligatis inuicem, sicut Dominus Iesus dilexit nos. Benedictis ergo priùs Curatiensibus, tanquàm prioribus filiis, & demum Florensibus, Sacramentorum sacra perceptione munitis, veluti ad fercula inuitatus, inter manus Filiorum, & Fratrum, leni, ac suaui agone spiritum Deo reddidit Abbas Florensis, circa annum à Christi natiuitate M. CC. XIV. imperante Friderico huius nominis secundo; die verò trigesimo mensis Martij. Qui Ioachim magnus, & primus Florensis Abbas, charus extitit ambobus Guilielmis, Tancredo naturali, Henrico Imperatori huius nominis sexto, & Constantiæ Augustæ dicti Henrici vxori, & Friderico II. Imperatori, & alteri Constantiæ dicti Friderici vxori: qui Principes maxima eo vtebantur familiaritate, vt priuilegiis plurimis, & emolumentis in Ordinem collatis testatum reliquerunt. Aloysius tamen Contarenus in Viridario, de Viris illustribus inquit, Ioachim obiisse anno Domini millesimo ducentesimo, quod non satis probo.* Hæc ille in Chronologia.

Idem Iacobus Græcus in speciali quodam tractatu de Ioachimi miraculis, quem ex Archiuis Florensis Monasterij bona fide exceptum, atque ab vrbe transmissum, apud me habeo, specialiora quædam notat in Viri obitu; tam de his, qui affuerunt illius morti, Abbatibus Cistercij, quàm de zelo iustitiæ, & religionis, in quendam Monachium dyscolum ostenso, quo vel in morte polluit, quem non licet silentio præterire [c]. *Quàm suauiter, ac feliciter Venerabilis Abbas Ioachim die trigesima mensis Martij circa annum Domini millesimum ducentesimum decimumquartum, in Grangia Sancti Martini de Iobe, nunc de Canale, iuxta Petrafictæ oppidum, spiritum Deo reddiderit, in præfato Opusculo nostro latiùs commemorauimus. Ipse etenim, sicut fuerat seruus Christi Iesu feruentissimus, ita in eius transitu, veluti inuitatus, ad epulas suauiter susceptus ab eo, de laboribus coronari promeruit. Concurrentibus itaque in eius transitu quamplurimis, cùm Abbatibus, tum Monachis, eos ad munera charitatis, & pacis exequenda, vehementi alloquutione instruxit; illisque pariter in Domino benedictione vni tantùm benedicere recusauit: nec id propter amoris, aut charitatis defectum renuit; sed vt ille suæ ... impietate,* 3.
c Admirabili 16.

impietate, à scelere suo (non omninò occulto) humiliter compungeretur: scriptum: namque est [d]: Benedictio Domini super caput iusti. *Et item* [e]: Et non dixerunt, qui prætereibant: benedictio Domini super vos: benediximus vobis in nomine Domini, *Et item* [f]: Non est pax impiis. *Et licèt Dominus Iudæ tradenti osculum non negauerit; ei tamen à Satana inhabitato non benedixit: verùm scandens in cœlum centum, & viginti discipulis eius amore flagrantibus benedixit.*

d Prouer. 10.
e Psalm. 118.
f Isai. 42.

4. *Ioachim tandem Reuerendissimorum, ac Dominorum Abbatum Curatij, Sambucinæ, & Sancti Spiritus, deprecatione, & lacrymarum imbre pulsatus, non benedicto sub conditione benedixit; & deprecantibus causam eius examinandam reliquit, vt in timore remanens, animæ eius saluti forsitan prouideret. Hic Frater nulla correctione compunctus post transitum Viri sancti, in Monasterium de Curatio repedauit. Et factum est, vt in nocturno tempore eidem in cella se continenti, in terribili aspectu increpans, & ad emendationem prouocans, facinus eius exprobrando, Ioachim Abbas appareret; nec tamen ideò quidquam aliud egit, nisi de mane consurgens, quod illi de nocte euenerat, senioribus retulit. Subsequenti autem nocte Frater ille in Dormitorio clamans, omnes pariter consurgere fecit. Accurrentibus ad illius lectum omnibus, inuentus est demens, ac phreneticus. Tunc fuit in Infirmitorium adductus, vbi nihil aliud ore proferebat, nisi quòd gemebat. Heu me! quia peccaui in seruum, & Filium Virginis. Idque Fratres intellexerunt eundem facinoribus suis post Dominum, seruum eius Ioachim, Virginis gloriosæ deuotissimum famulum, offendisse: præcipuè, quia ad eius admonitionem, se corrigere non curauit. Nec mirum: nam (Beato Gregorio teste) Dominus, quos diu, vt conuertantur, tolerat, non conuersos duriùs damnat. Sic miser ille, qui tacitam correctionem respuerat, duriori sub vindicta in correctione remansit.* Hactenus ille. Ergo quem viuens spiritum Eliæ Ioachimus habuerat, conseruauit in morte; zelator, & Propheta, atque in vtroque dono singularis.

5. Traditum sepulturæ corpus, in illo loco, atque inde pòst translatum, an statim ad Florense templum deductum; in Chronologia non video satis expressum. Cæterùm ex secundo tractatu constat, apud Sanctum Martinum sepultum primùm, & miraculis (quantùm coniici potest iudicio hominum,) coruscantem ibidem, post annos aliquot ad Florem translatum esse. Ex miraculis vnum, aut aliud referam, qua fide accepi; mox nec signorum expertem translationem, quia annus eius certus ignoratur, subiungam paucis: non alibi opportuniùs inserendam [g]: *Erat mulier quædam, neptis Iordani de Madara, de quo suprà meminimus: hæc dum graui oculorum dolore ab aliquibus ophthalmia nuncupato, dirè cruciaretur, iam de salute desperans, adhibuerat: siquidem sibi innumera, tum Medicorum, tum mulierculaarum (vt earum moris est) remedia, ex quibus nullo iuuamine habito, in ærumnis, & doloribus moritura iacebat. Patruus tandem, qui Beati Ioachimi viuentis in se, & in aliis merita, & sanctitatem expertus erat, ægrotam sic admonere curauit: Procura filia, in Saluatoris gloriam, & Beati Ioachimi laudem, Sacrificium deuotè offerri: & confidens iuuaberis. Quid plura? Iuxta monita, ad illius petitionem, mira in deuotione Sacrificio expleto, oculorum lumen, & integram sanitatem recepit. Quod Dei munere beneficium acceptum nec silere potuit, neque celare valuit: nam, sicut externa fuerat illustratione potita, ita interna deuotione accensa passim prædicabat, se per merita Beati Ioachimi, & lumen oculorum accepisse, & de graui infirmitate conualuisse.*]

g mirab. 17.

Secundum signum præcedenti placet subiungere, 6.
ex cuius verbis obiter, quali iam cultu fideles venerarentur Ioachimi sepulcrum, lampadibus ad ipsum appensis, accensísque, & peractis excubiis ad eius corpus palam apparet. *In præfata*, ait [h], *Sancti Martini grangia aduenerunt furandi causa prædones, vt cuncta vastando popularentur. Intrantibus ergo ibidem, & omnibus ad libitum deuolutis, ad locum, vbi Sancti Viri corpus acquieuerat, & vbi propter reuerentiam eius lampades coruscabant, deuentum est. Fratres ergo in illo loco se continentes, humili cordis compunctione beato se Viro commendare cœperunt: vnde ex Domini, & serui sui Ioachimi gratia, & intercessione factum est, vt quamuis illuc adiens, & ianua pateret, intrare nitentes, minimè valuerunt. Nec ad talis impedimenti beneficium emolliti sunt, illorum imitatores, qui ad Dominum alligandum accedentes, quamuis verbo solo prosternerentur; nunquam tamen conuersi fuerunt. Nec mirum: quia tale genus hominum, nec miraculis flectitur, nec minis emollitur. In sua ergo peruersitate maligna remanentes; illinc tamen inanes abierunt. Quo viso, Fratres magnificauerunt Deum, qui ab incursu, & inuasione malorum eos liberauerat; & tam ipsi, quam cæteri, qui audierunt, dicebant: Terribilis est locus iste, qui inuius malis, & peruius bonis, ad inuocationem Sancti Patris extiterat; meritò in eum non nisi de cætero, magna cum deuotione appropinquare audebant. Ex quo magis, ac magis diuinus honor, & serui eius deuotio augebatur.*

h mirab. 19.

7. Hæc, & similia ad sepulcrum Ioachimi patriata opera accenderunt Florenses, vt illam sibi glebam desiderarent, quam Deo acceptam, cœlestibus Spiritibus charam, tremendam Inferis, atque demum hominibus fructuosam non dubitarent. Quare ait idem, qui suprà, Author in Chronologia [i]: *Placuit tandem Filiis suis, quos magistery sui successores reliquerat, tanti Patris ergastulum in Florem transferre: vbi donec tuba canat, in monumento, atque parato cenotaphio quiesceret; an modo in eodem loco resideat, mihi compertum non est. Sarcophagum profectò ipsum prisci non modica veneratione inspexerunt. Vnde licèt non multis abhinc annis officiosius quidam, tanti Patris, & Monastery, ac Ordinis Florensis Fundatoris memoriam huiusmodi imparibus exornauit.* Hæc ille ibi. Cæterùm nos, priusquàm cenotaphium, quæ in ipsa translatione contigerint, ex illo alio tractatu sumptum pandamus [k]:

i ficil. 37.
k mirab. 18.

8. *Sicut prætaxatum est in grangia Sancti Martini, P. Ioachim spiritum cælo reddidit debitum, ita sarcina corporis eius per aliquot ibidem annos plurima in veneratione remansit. Placuit tandem Patribus Florensibus, è loco iam memorato, ergastulum tanti Viri, in Monasterium de Flore, id est, ad Sanctum Ioannem transferre. Ad huiusmodi ergo translationem, cùm honoris, tum deuotionis, dignitatis gratia, cum Religiosis quampluribus, tres sanctæ opinionis extiterant Abbates: accensis ibi luminaribus, & vestibus religiosis indutis, ad corpus detegendum ventum est. Dominus autem Deus, vt comprobaret, quia erat, & placita fuerat ei anima illius, & qualiter etiam corpus illud templum Spiritus Sancti extiterat; miro translationem illam spectaculo honorare dignatus fuit. Vnus siquidem dictorum Abbatum, cui nomen erat Guillelmus, quartario morbo laborans, licèt corporis viribus mirum in modum destitueretur; sedulo tamen, pro deuotione tanti Patris, illuc se adduci curauit. Tangens ergo Guillelmus Abbas non immodica deuotione Beati Ioachimi corpus, non tantùm à quartana mor-*

bo; *verùm etiam ab ægritudine stomachi extemplò conualuit*; *in cuius rei euentu, cunctorum Monachorum, tum sæcularium, qui illuc conuenerant, quis admirationem, & lætitiam explicare sufficiat? Cognouerunt enim Deum eius famulum Ioachim in vita, & morte, & post mortem signis, & virtutibus decorasse.* Hactenus sumptum ex gestis in translatione.

9. Verùm de loco ipso sepulturæ, in quo tamen an adhuc maneat corpus, sub dubio linquit, (tanta oscitantia tenuit mediam ætatem,) & de ossium illius veneratione, ita subiungit [l]: *Peracta tandem cum diuinis laudibus, & exultatione, corporis translatione, in cenotaphio Florensis Ecclesiæ, iam antè ad ostium Sacristiæ in Capella Beatæ Virginis peracto deposuerunt: an autem hucusque ibidem requiescat, non mihi compertum est. Vidi tamen partem aliquam ossium illius in capsula sanctarum Reliquiarum in magna deuotione asseruari.* Pergit deinde de pluribus miraculis ad serui Dei Ioachimi sepulcrum factis, in quibus omne genus morborum pulsum; accensæ lampades igne de cælo misso; conuersi peccatores; atque id genus alia satis illustria, quæ in præsenti, nec recensere vacat, neque omninò licuit prætterire.

[l] vbi suprà

10. Vltra annos centum supra quadraginta continuata hæc signa, argumento est, quòd anno M. CCC. LVI. regnante Ioanna, Dei gratia, inclytæ Ierusalem, & Siciliæ Regina, Prior, & Monachi Florensis Monasterij per supplicem libellum Romæ porrectum, à Romano Pontifice petierunt [m]: *Vt dignaretur committere aliquibus Episcopis, seu Prælatis Prouinciæ Calabriæ, qui possent inquirere, & referre de miraculis factis, & visis in vita, & post mortem, per quendam Abbatem Ioachim, qui fuit principium, & fundamentum totius Florensis Ordinis; cuius Abbatis Ioachim multa miracula fuerunt visibiliter patefacta, & visa, & manifestata in Prouincia Calabriæ supradicta, tam tempore vitæ suæ, quàm post obitum vitæ eius.* Hæc proculdubiò petitio satis ostendit crebrescentia miracula, quamuis nondum probata, aut approbata, etiam post centum quadraginta annos elapsos à morte Viri. Voluit fortasse Deus seruum suum illustrare supra consuetum abolendæ illi maculæ; quam ex condemnatione doctrinæ in Concilio generali facta anno M. CC. XV. etsi salua persona, non tamen potuit non grauem contraxisse, nisi fortè, quæ sors semper in vita, in morte sequuta variis illum rumoribus exposuit: vt neque Sanctum, Prophetámque acclamantibus fundamenta deessent: neque impostorem, & fictum asserentibus, quandiu res in ambiguo, satisfieret. Referam pro vtraque sententia plures sequenti capite. Nunc Epitaphio, si tale dicendum est, quamuis recentiùs facto, serui Dei sepulturam claudere libet. Insulsum illud, & durum non negabo; atque vt pro media ætate tolerandum, ita hac nostra indignum; sed nobis, siue facta, siue dicta, ab aliis transcribere, referréve concessum, non emendare [n]:

[m] sect. 38.

[n] Iacobus Græcus sect. 37.

11. D. O. M.

Si licet astra viros super almos carmine Vates
Ferre: Ioachim iam considet Empyreo.
Cælicolus nascens, paruus magnalia gessit,
Mundi dum vixit sæcula, factus homo.
Hic decus, & virtus Calabrum, quem corde cupita
Expulit ad Dominum maxima Religio.
Parturiens Orbi mirum Cistercia proles,
Ordinis in fontem protulit alma virum.
Florensis genitor (quondam Curatia dona)
Floribus insignis florida templa dedit.
Quæ tamen haud repulis verax, at cuncta fouendo
Assumpsit mater tempore læta suo.
Filius, & genitor, vitis veneranda propago
Alta, Ioachim sic maximus Orbe fuit.
Quæ cernis donis hominum, tum Principis egit,
Sanctorum Dominum iam reparanda manent.
Nam tam dicta Patrum nouis, qui nube fuerunt
Protecti, at sciuit, quæ peragenda forent.
Veridicus Vates prædixit: multa fuerunt
Completa, vt monstrat lumine facta dies.
Quæ scripsit matris cunctorum (iure) coegit
Ecclesiæ pedibus filius ipse piis.
Omnia probantur, quæ vero pauca repellit,
Dictauit celans simplicitatis amor.
Vita, quam tenuit, præclara luce coruscans
In terris, sedes iubilat Empyrea.
Cerbereas fraudes spreuit, mundique cateruas:
Et carnem domuit, bella cruenta gerens.
Plurima dum vixit (dicunt) miracula fecit,
Mortuus, & gratus gentibus, & Domino.
Carceris exutus vinclo, cælestia seruat
Munera, qui Christi tempus in omne fuit.
Abbas Florensis diuinis floribus Abbas
Vixit, & viuet laude perenni sua.

Hactenus de Ioachimi morte, & sepultura.

12. Vitam illius vltra Iacobum Græcum Florensem Monachum, ex quo multa decerpsimus, scripsit Gabriel Barrius Franciscanus, ex quo item nonnulla, quamuis suspecta, saltem, quæ de illius natiuitate, & dilato Baptismate, vt suo loco à nobis notatum fuit. Addit tamen Anthonius Posseuinus in Apparatu [o]: *Verùm enimuero è Chronicis Ordinis Seruorum scimus, Beati Ioachim* (sic enim, hoc est, Beatum appellant) *vitam fuisse scriptam à P. Paulo Florentino, & à Nicolao Burgensi.* Ergo hos etiam Scriptores habuit suorum Operum, quos vtinam nancisci potuissemus. Iam de opinione sanctitatis eius, & dono prophetiæ, tum de scriptis, quæ sparsa apud Authores, quæque extent ex ipsis: nam plura typis cusa circumferuntur; quamuis aliqua tacta in superioribus, sequenti capite ex more collegimus. Interim noto Sambucinæ Abbatem, qui morti Ioachimi præsens fuit, non Lucam iam, sed Bernardum extitisse illius successorem, cùm Lucas in Pontificem Cusentiæ promotus esset. Verùm hæc dubia, & qua occasione dicta, anno sequenti latiùs replicabo.

[o] littera I.

I. De

1. *De Ioachimo in Ecclesia varia sententia. 2. Qualis, ac quantus à quibusdam Hæreticis habitus sit: 3. vnde & ipse suspectus, 4. atque ab aliquibus grauissimè taxatus: 5. ab aliis mitiùs. 6. Pro Ioachimo scripsère multò plures. 7. Intolerandus quatuor Authorum error à Thoma Maluenda vindicatus. 8. Itémque alius ad doctrinam illius spectans 9. Dictum de discipulis, quos plures, & Sanctos habuit. 10. Itémque de scriptis, 11. queis alia addita. 12. Et tandem de eodem iudicium prudens.*

CAPVT VII.

1. MIRVM est, quantum diuiserit Ecclesiam, si ita fari licet, Ioachimus Abbas, qui Catholicos multos laudatores, veneratorésque, reprobatores alios, & detractores etiam vsque in hanc diem experiatur. Sed & Hæreticos adeò partitos habet, vt quibusdam irrisui, contemptuíque: aliis in ea veneratione fuerit, vt (quod catholicæ, & piæ aures abhorrent) vel ipso Christo maior, & in quibusdam eidem præferendus, petulanti, & insana blasphemia prædicaretur. Rarum vtrunque, & ferè sine exemplo: siue, quòd Catholici ita diuidantur; siue, quòd hominem ab eorum multis laudatum, extollant Hæretici, qui more suo reptilia tantùm terræ, seu venenosa, & quæ omnes pij exhorrent, colere solent. Satis, supérque excusati sunt Authores, qui detrahunt Ioachimo, si Hæreticorum de eo laudes obtendant, nedum blasphemias, quæ sanctissimum quenque possint suspectum reddere. Certè post annos septem, & quadraginta damnatum lego quendam Petrum Parmensem, impiissimum Ioachimi admiratorem, de quo hæc habet Bzouius eodem anno [a]:

[a] anno 1258. num. 8.

2. *Per hac tempora, quibus propter tumultus bellicos, disciplina ecclesiastica in Italia elanguerat, Ioannes quidam Parmensis, tum pro concionibus, & disputationibus; tum verò libro quodam, titulo Euangelij aterni vulgato, putidissimos errores, atque horrendas blasphemias euomebat. Blasphemabat, & iactabat, quòd doctrina Abbatis Ioachim, excellit doctrinam Christi, & consequenter nouum, & vetus Testamentum.* Hic primus error Hæretici insani: & item alius relatus num. XI. *Quòd adueniente Euangelio Spiritus Sancti, siue clarescente opere Ioachim, (quod ab eo dicebatur Euangelium aternum, siue Spiritus Sancti,) euacuabitur Euangelium Christi.* Et tandem tertius, qui vigesimo inter alios loco connumeratur: *Actiua vita vsque ad tempus Abbatis Ioachim fructuosa fuit: sed nunc fructuosa non est. Contemplatiua verò vita ab ipso Ioachim fructificare cœpit; & amodò in perfectis successoribus eius perfectius manebit: & per hoc datur intelligi ibidem, quòd Ordo Clericorum, ad quem pertinet vita actiua, amodò non fructificabit, in adificatione Ecclesia, & conseruatione: nec omninò in regimine: sed Ordo Monachorum in his fructificabit.* Haud alia maior calamitas Ioachimo potuit contigisse, quàm taliter laudari: verùm nec taliter potuit, nisi à tali.

3. Hinc forsan factum, vt aliqui Catholici, cùm librum eius damnatum in Concilio, quod suo loco dicemus, conspexissent; & aliàs ipsum velut Numen habitum à perfidis Hæreticis, qui se eius doctrinæ sectatores profiterentur; quem mali colerent, malum prædicauerint; & quidam inter Pseudoprophetas, & impostores, alij etiam Hæreticis annumerent, vltra, aut supra Concilium volentes sapere; quippe inuecti non solùm in doctrinam, sed in personam, cui pepercit Concilium: & in doctrina plura illi impingentes, à quibus prorsus Concilium temperauit. Guido præ aliis Carmelita est, qui, nescio qua offensione, velut fatali, in hominem inuectus, præter vaniloquentiam, iactantiámque, multos illi errores obiectauit, quos nusquam docuit: alia prætereà, quæ verè prædixisset, falsitatis accusat, ignarus rerum, atque omninò inconsultus calumniator. Et quidem de vaniloquentia, atque iactantia in eius verba [b]: *Multa scripsit*, scilicet, Ioachimus, *in quibus quàm leui esset ingenio, plùs satis ostendit: quoniam in omnibus ferè libris suis, quò se futurorum prascium commonstraret, consueuit miscere prognosticis: quod maxima leuitatis, & gloriam affectantis indicium est; potissimùmque, cùm aliter se in posterum rei euentus habuerit, quàm ipse pradixit.* Hæc de vaniloquentia, atque iactantia. At de mendaci futurorum prædictione, audi, quod sequitur: *Nam, vt reliqua taceam, Fridericum Imperatorem, hostem Ecclesia futurum, cùm vigilando somnians pradixisset; omnes tamen historia illum ad mortem vsque in pace, & tranquillitate Ecclesia permansisse tradunt.*

[b] apud Alphons. de Castro infrà citandum.

Pergit errores doctrinæ recensere, inter quos primum, & multorum aliorum caput, ita describit: 4.
Hic ergo Ioachimus inter cateras fabulas, quas populo Christiano ingerere solebat, vna est, qua tres hominis status esse dicebat. Primum quidem, in quo homines secundùm carnis statum vixerunt, quem ab Adamo ad Christum vsque deducit: secundum verò, in quo mediam inter carnem, & spiritum vitam homines duxerunt: & hunc à Christo, vsque ad D. Benedictum protendit. Tertium dicebat eum, in quo viuitur, & viuetur secundùm spiritum, quem deducit à D. Benedicto, sub cuius disciplina militabat, ad finem mundi vsque. His autem tribus statibus tres ordines hominum adaptat, coniugatorum, Clericorum, & Monachorum. Coniugatorum ordinem dicit initium sumpsisse ab Adam, & fructificare ab Abraham. Ordinem autem sacerdotalem ab Ozia, qui de Tribu Iuda incensum Deo obtulisse traditur, incepisse: fructificare verò à Christo, qui Rex est, & Sacerdos. Ordinem denique Monachorum, à D. Benedicto, Viro sanctissimo esse inchoatum; sed fructificare cœpisse ipsius Ioachimi Abbatis, vt de se ipso testificatur, temporibus. Primo ergo statu lex carnalis data est, vt ille asserit; secundo lex spiritualis, vt putà Euangelium, quod tamen per Apostolos, non iuxta spiritualem intelligentiam, sed tantùm secundùm litteram pradicatum fuit: sed in tertio, quem ponit statu, idem Euangelium fore pradicandum dicit iuxta spiritualem eius intelligentiam: & hoc per Monachos illos D. Benedicti. Hactenus Guido, quæ eadem ad litteram transcribit Alphonsus de Castro lib. 2. aduersùs hæreses, titulo, *Apostoli*, hæresi prima:

prima: atque ex vtroque Gabriel Prateolus de Vitis, & Sectis Hæreticorum, lib. 9. num. 16. Quin, & quod attinet ad Fridericum Imperatorem eadem habet Tritemius, Ioachimum memorans. Quò magis mirum, viros aliàs doctos in re graui scripsisse sine delectu; nec respexisse ad viam, quam ambularent; sed vnum tantùm præcedentem Guidonem sequutos esse.

5. Mitiùs cum Ioachimo egêre alij Authores, et si vrgentiori in eum causa obtenta, quam nos etiam suprà memorauimus. Quòd Antichristum natum ipsius tempore, Ierosolyma recipienda à Christianis intra septennium, contra ipso euentu compertam veritatem prædicauisset. Vnde falsiloquus authoritate Diui Thomæ à Beato Anthonino dictus est; [d] & nouissimè à Cardinali Baronio [e] Pseudo-Propheta, atque homo inanis, & vaniloquus. Hi in Ioachimum: nam, qui referri etiam in ipsum solet Cardinalis Robertus Bellarminus, quanuis nihil certi audeat affirmare, quippe in re graui, & dubia; neque hactenus ab Ecclesia examinata: adeò tamen modestè, & parcè loquitur, vt non magis in ipsum, quàm pro ipso citari possit: quod facil capud ipsum videre licet. [f] Et quidem, qui sub dubio loquantur, plures: qui palàm damnent, præter vnum, aut alterum recentes, qui Authores, aut extenuant, aut extollunt, pro suo quisque cerebro, & vt sibi, seu fauent, seu aduersantur, neminem alium potui reperire. Sanctus Thomas [g], nam & eius iudicium meruit Ioachimus Abbas: ***Non prophetico spiritu, sed coniectura mentis humana, qua aliquando ad verum peruenit, aliquando fallitur, de futuris aliqua prædixisse verba tradit, & in aliquibus deceptum fuisse.*** Ita Sanctus in dubio veritatis ab extremis declinans, nec Prophetam putauit, nec illusorem.

d parte 2. tit. 17. cap. 5. 17.
e ad ann. Christ. 1190.
f de Script. eccles.
g in 4. dist. 43. art. 3. q. 2. ad 3.

6. Pro Ioachimo plures scripsêre. Collegit multos eruditione, ac iudicio æquè insignis Franciscus Biuarius in sua illa Apologia pro Flauio Dextro, ad responsa Penoti, §. VI. Nos opponemus Guidoni Carmelitæ Sanctum Cyrillum, Montis Carmeli decus, atque Guidoni haud dubiè præferendum, qui ostensæ cœlitùs sibi visionis interpretationem, quod suprà notabamus, à Ioachimo quæsiuit, scripta epistola, in qua hæc inter alia de Viro Sancto: ***Cum Deus tibi, velut secundo Ioanni Euangelista, miram futura noscendi gratiam contulerit, humiliter quæso, (Reuerende Pater,) vt breuiùs Prophetiam hanc enucleare digneris, quòd dilucidiùs diuini abyssum huius muneris penetrare valeamus. Frange nucem, densa reuela, vt splendeat cunctis claritas clarissimi Solis.*** Extat eiusmodi epistola, cum operibus ipsius Ioachimi in Vaticana Bibliotheca, & in altera Monasterij S. Fidei, Ordinis Cisterciensis, prope Cæsaraugustam, ex qua nos quædam suprà transcripsimus, eámque refert Iacobus de Voragine in Vita Sancti Cyrilli. Cyrillo consonant Episcopus Aquensis [h], Robertus de Liico [i], atque Petrus Radulphus [k], alijque, qui eximiæ sanctitatis Virum Ioachimum nominant. Quin & qui prophetiæ spiritu plenum Henricus de Vrimaria, Ptolomæus de Luca, Matth. Palmer. Pandulph. Colenut. Paul. Æmil. Ioan. Donglonius, Gabr. Barrus, Syluest. Melitius, Arnold. Vionius, Paschal. Regiselinus, aliíque, quos idem Franc. Biuarius pereruditè congessit loco citato. Quibus addere libet Leonard. Chiesium, Archiepiscopum Mitylenæum lib. de captiu. & iactura Constantinop. Guill. Parisiensem in lib. de Virt. [m] Sixt. Senens. in sua Biblioth. Thom. Fascelium decade 2. de rebus Siculis, Petr. Vicarium, Carol. Sigonium [n], & tandem quotquot de Italiæ rebus, quotquot de Prædicatorum, & Minorum sacris Ordinibus texuêre Historias: qui nullo dempto Ioachimi Vaticinia, atque omnes cum laude pro se adducunt. Nec desunt, qui eadem ad illustres duas Familias proximi sæculi, vtranque Hispanam, Carmelitarum, nimirum, Excalceatorum, & Societatis Iesu, trahant non repugnantia. Ad vltimum, sicut Castro, atque Prateolus Cæreticorum albo Ioachimum inserunt: sui Sanctorum, Beatorúmque Catalogis adscribere non dubitant Robertus Cuca, & Chrysostomus Henriquez: ille in suo Compendio prope finem: vbi & solennem commemorationem in Cœnobio Florensi de Beato Ioachimo quotidie fieri testatum habet: hic ad decimamnonam mensis Maij, quæ tamen dies ex notatis à Iacobo Græco est corrigenda.

h Serm. 45. de Sanct.
i in historia seraphica.
k de orig. Ord. Erem.
m lib. 7. cap. 2.
n apud Maluend. & Vuading. in Annal.

Nobis in tanta Authorum varietate, imò oppositione, faciliùs foret vtrosque condemnare, quàm alteros sequi. Quippe in re graui, & soli Ecclesiæ iudicio reseruata, neutri hactenus habent, quod præseferant, nisi quòd tamen in dubio illi potiores, qui magis pij: cùm præcipuè miracula allegentur facta post mortem, quibus vt non omninò certa fides, at magna probabilitas, & cui plerunque subscribant vel prudentiores. Certè quod Guido opponit de Friderico, ex ignorantia Historiæ, & quidem nimis crassa, habet originem, quod hi Annales infrà etiam ostendent: quippe vt debacchatetur in Ecclesiam, non potuit non in nostros debacchari. Interim tamen nos in re grauissima, nihil omninò sed nec Guidoni quisquam, quem ego viderim. Ioanni Tritemio, qui eadem scripsit recens Author respondet in hæc verba [p]: ***Sed vix crediderim, Tritemium talia scripsisse. Quis enim tam impudenter mentiri esset ausus, Fridericum II. nam de hoc certum est vaticinatum Ioachimum, semper pacificum, & Romano Pontifici subiectum, & fidelem perseuerasse? Nemo enim, nisi planè stolidus, & rerum omnium oblitus, istud asseruisse potuit: cùm omnes, & etiam Tritemius in Chronicis Hirsaugiensibus, & totus mundus apertissimè sciant, Fridericum hostem infensissimum Romanorum Pontificum, & ab ipsis excommunicatum, & Imperio priuatum fuisse. Certissimè itaque eam re Ioachimum Vatem extitisse, cùm eum Fridericum facem Italiæ, & Ecclesiæ, nasciturum.*** Hactenus Maluenda, meritò quidem sub nomine Tritemij perstringens cæteros. 7.

p Maluen. ann. 1106.

Atque hæc sunt, quæ in Viri pietatem, & donum prophetiæ. Nam, quæ in doctrinam, omninò futiliora: quippe in Operibus Ioachimi nequaquam extant, neque vnquam extitisse credenda sunt, cùm nihil penitùs in Concilio de eis actum, in quo subtiliùs examinata eius Scripta; quod vel Alphonsus de Castro etiam notauit, dum eum illi errorem impegisset [o]: ***Quod autem (ait) ad præsens dogma spectat, de quo nunc fit mentio, in eius Scriptis, quæ legi, non reperi; sed tantùm à Guidone Carmelita, inuenio eum de hac re notatum. De qua re miror, quoniam, cùm in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. celebrato, condemnatus sit quidam alius error huius Abbatis Ioachim, de quo posteà dicemus, mirandum est, quòd nullius alterius erroris Concilium illud fecerit mentionem: cùm tamen plures alios errores habuerit, quemadmodum illi impingit Guido.*** Hæc ille: quanuis tandem Guidoni, quàm Concilio (quod longè magis mirum) fidere mauult. Certè aliud est, quod de ipso blasphemauit Ioannes Parmensis; aliud, quod ipse docuit, scripsitve: vnde & qui Parmensem condemnauit, à Ioachimo abstinuit, quod Guido, & alij debuissent animaduertere. 8.

o loco suprà cit.

Porrò

9. Porrò nihil tale docuisse vnquam Ioachimum, quin sanctam eius vitam, doctrinámque, illa parte excepta, de qua inferiùs (quæ in puncto merè speculatiuo minùs suspectum facit docentis animum,) vltra argumentum ab authoritate negatiua desumptum ex Concilio Lateranensi, quod in hac parte Ioachimo multùm fauet, (quando enim Concilium indemnem vellet, vel leuiter suspectum de his erroribus?) omnes eius discipuli conuincunt; vix non in aliquo illorum coinquinandi, si Magister, cui adeò adhærebant, ita docuisset. Et tamen omnes immunes ab his erroribus, quin multos constat graues, doctósque; & qui vel soli pro magistro suo responderent. Memorantur à Iacobo Græco nonnulli, quos nos superiùs. Cæterùm, quos recenset Gabriel Barrus, quia plures numero in fauorem Magistri producamus p: *Ex Cœnobitis eius*, ait, *qui ipso*, id est, Ioachimo, *viuente, docentéque, ipsius magisterio floruerunt, hi sunt. Peregrinus, & eius frater Bonatius, quibus futuras, & proximas reuelauit tribulationes. Lucas, eius Scriba, qui posteà Episcopus Cosentinus fuit. Gerardus Abbas, Ioannes, & Nicolaus, quorum alter Abbas Monasterij Curatij fuit, alter istius vicesgerebat. Item, Matthæus, qui post Ioachim, Abbas Florensis fuit, & posteà Tarentinus Episcopus: Rogerius Diaconus Ecclesiæ Sanctæ Seuerinæ: Petrus, & Nicolaus, qui omnes Sanctæ Vitæ extiterunt.* Non potest arbor mala bonos fructus facere, Veritate attestante: nec si dyscolus Ioachimus extitisset, nedum Hæreticus, tot sanctos Filios Ecclesiæ generasset.

p in vita Ioachim.

10. Hactenus, quæ concernunt sanctitatem, & donum prophetiæ, doctrinámque, qua parte condemnatur, ex minori notitia Operum Viri. Nunc ipsa Opera, vt partim M. S. seruantur, leguntúrque in multis Bibliothecis, partim vulgata, & cusa circumferuntur, in medium proferam.

Primò autem, quæ in Monasterio S. Fidis, Ordinis Cisterciensis, secundo lapide ab vrbe Cæsaraugusta in Aragonia, in membrana ante annos ccc. scripta videntur, pulchris, & pictis ornata characteribus, quem seruant, ordine veniunt recensenda.

Postilla in Apocalypsim, librum vnum. Sub cuius finem ita scriptum extat: *Explicit Postilla Ioachimi Abbatis super Apocalypsim, anno Domini M. CCC. XLVIII. in die Lunæ, in Festo Sancti Hilarij, in Octauis Epiphaniæ.* Quo autem die scribi liber cœperit, non explicat.

Sequuntur Concordiæ noui, & veteris Testamenti, libri quinque.

Commentariorum in Psalterium decem chordarum, libri tres.

Commentariorum in Ieremiam Prophetam, liber vnus.

Enchiridion super Apocalypsim, liber vnus.

De testamentis Patriarcharum, liber vnus.

De oneribus, ad Henricum Imperat. liber vnus.

De seminibus Scripturarum, liber vnus.

De Prophetia ignota, liber vnus.

De vltimis tribulationibus, liber vnus.

Expositiones versuum extraneorum, liber vnus.

Oraculum Cyrilli D. Ioachimo dicatum, cuius initium est: *Domino, ac totius diuinæ Sapientiæ septiformi columnæ Sancti Spiritus, qui à Patre luminum in effabiliter permanet suffultus, Abbati Ioachim pauper Cyrillus Presbyter, Eremita Montis Carmeli, se spiritu in Domino cum obsecratione, & oratione, &c.*

Rescriptio Ioachim ad Cyrillum, liber vnus.

De prouincialibus præsagiis, liber vnus. Hæc sunt, quæ in Bibliotheca S. Fidis hodiéque manent.

Ioannes Tritemius, & eum alij sequuti, quanuis nonnullos ex his libris omittant; alios tamen videntur superaddere: ita enim scripta eius commemorant: 11.

In Danielem Prophetam, librum vnum.

In Euangelium Ioannis, librum vnum.

De septem sigillis, librum vnum.

De quindecim Pontificibus, librum vnum.

De futuris temporibus, librum vnum. Nisi fortè idem sit, qui de vltimis tribulationibus intitulatur.

Epistolarum ad diuersos (quæ vtinam extarent) librum vnum.

Subdit Tritemius: *Alia quoque multa edidit, maximè contra Iudæos, & alios fidei catholicæ aduersarios, quæ ad manus nostras non venerunt. Tractatus autem, quem scripsit contra Petrum Lombardum, Episcopum Parisiensem, in Concilio generali damnatus est, vt patet in principio Decretalium, cap. Damnamus.* Sixtus Senensis eisdem Commentariis in Danielem, & Ioannem, fidem facit. Quin & aliis in totum Isaïam, quæ Fratri Rainero de Pontio dicata, ex materia esse eadem coniector, cum libro de futuris temporibus. Sic enim illud Opus Sixtus describit: *Commentaria in Isaïam Prophetam stylo rudi, & obscuro: Commentariorum librum vnum: in quibus multa de septem temporibus Ecclesiæ, & de oneribus sexti temporis, quasi futurorum præscius disseruit, multas immiscens prophetias, ac vaticinia de futuris temporibus: quæ an impleta, vel adhuc implenda sint, alij viderint. Opus incipit: Si ad hoc rotarum mysterialium centrum.* Ex his, in Isaïam, & Ieremiam, Apocalypsim Ioannis, Concordiámque, & Psalterium decem chordarum, excusa video: annos simul, in quibus prodierunt, atque Typographos, prodente Possevino q, pro suo more. Cusus etiam libellus ille de quindecim Pontificibus, atque illustratus notis Paschalini Regiselini: itémque aliis Hieronymi Ioannini, quæ simul etiam in lucem prodière.

q in Apparat. sacro.

Hæc pro Ioachimo, & in Ioachimum dicta, dum certiora non suppetunt, colligere consultius, quàm iudicare. Et mihi quidem in dubio adhuc hærenti de scriptis illius, vitáque, & prophetiæ dono; ne aut ipsi officiam, aut veritati; placet referre Anonymi iudicium, (Augustiniani, vt ferunt,) qui magnum Chronicon Belgij compilauit: quippe prudens omninò, rectúmque, & quod respondeat obiectis ab Anthonino, in quibus etiam hæsitauit Baronius: *Anno*, ait, *Regni Philippi IV.* nam hic Author Ioachimi mortem refert in annum Christi M.CC.I. quem Miræus, & Henriquez sunt sequuti, *obiit in Italia versus Romam Ioachim Scriptor nouus, Abbas, quondam de Miracio*, (corrige, *de Curatio*,) *Cisterciensis Ordinis, qui super Apocalypsim Ioannis, & supra dicta Prophetarum Concordias edidit; de temporibus præteritis ad coniicienda tempora futura. Qui multò aliter sentire videtur de aduentu Antichristi, quàm quidam nostri temporis, qui de die in diem simplicium corda sollicitare temerè præsumpserunt: quod nos loco competenti declarare ponimus. Scripsit idem Ioachim libellū de Trinitate, in quo Magistrum Lombardum in Sententiis redarguere præsumpsit: pro qua præsumptione Papa Innocentius, in magno Concilio postmodum Romæ celebrato, eundem libellum damnauit, & sententiam Magistri, quæ obscurior videbatur, explanauit. Tamen cætera Ioachimi Opuscula, & vitam eius religiosam, & morum institutionem, & eruditionem, quam in Monasterio Florentino idem Ioachim reliquerat, Papa Innocentius III. non improbauit; sed approbando commendauit.* Hactenus ille ex fide, atque syncerè. Nos de scripto in Magistrum Sententiarum suo tempore latiùs disseremus. 12.

1. Ioachimi

1. Ioachimi successor, 2. & infestatio Florensium ab eius obitu: 3. Monasterium de Calabro Mariæ Curatio deditum: 4. sed statim resipiscens, grauis vtrisque litigandi occasio fuit. 5. Commissa causa Abbati de Sambucina, & duobus Episcopis. 6. Curatiensium diuersa, 7. allegationes, 8. & responsa partis aduersæ, 9. replicaeque. 10. Demum sententia 11. Innocentij Summi Pontificis: 12. & quadam in illius verbis perpensa.

CAPVT VIII.

1. IOACHIMI morte conuulsa Florensis Domus, & Congregatio ab ea deriuata, necdum adulta, & orphana, tanti Patris iacturam altè dolebat. Hanc, vt si quo modo posset, compensaret, elegêre Matthæum, Virum vtique magnum, sub quo non dubiè adolescere potuisset, si diutiùs præsidere permissus esset. Verùm meritis propriis exigentibus, ad maiora vocatum, rapiendúmque paucos intra annos, Tarentina Ecclesia præstolabatur. Hic ille, vt puto, Archiepiscopus Tarentinus est, quem ab anno M. CC. XVI. vsque ad annum M. CC. XL. Ioannes Iuuenis in suis Tarentinæ vrbis antiquitatibus desiderari, & nullam eius inueniri memoriam dolet: vigesimus in ordine, aut vigesimusptimus, ante, aut post Nicolaum II. commemorandus: vnde & series Archiepiscoporum Tarentinensium supplenda venit.

2. Huius tempore nostri (quis id putaret?) quos hactenus Venerabilis senis reuerentia, (quanuis altè dolentes defectionem) in obsequio fraterno continuerat, cùm primùm se ab illius authoritate, qua apud omnes pollebat, senserunt liberos; auersati hominem, exprobrare diuisionem, singularitatem obiicere, & quasi à via recta recessisset, sequacibus præcipitium minabantur. Quin siue zelo religionis feruidi, siue per speciem charitatis inuidi, quod nonnunquam contingit, aut reuocare deuios, aut extinguere, aut si neutrum istorum concederetur, saltem extenuare, ne æmulos haberent, sollicitabant. Erat Florensibus inter pauca charum Monasterium de Calabro Mariæ, à Monachis, vt puto, Sancti Basilij olim inhabitatum; quod Curatiensibus, Ioachimo adhuc viuente, & Florem gubernante, cùm Pastore vacaret, vltrò se dederat; seu Monachi, vt olim Basiliana, sic tunc Florensia instituta fastidirent; siue cùm rerum penuria laborarent, per beneficia obstricti, quæ sæpè ingenuos quosque mouere solent. Accessit traditioni confirmatio Siciliæ Regis, qui dicebatur esse Patronus loci, atque Archiepiscopi Sanctæ Seuerinæ, in cuius Diœcesi Monasterium positum erat. Sola defuit Capituli licentia, nec, quod miretis, Abbati, atque Conuentui traditio facta; sed Cellerario Domus, siue eam solam sufficere putarunt; siue nondum effectum sortituram ante exitum Ioachimi, occultam in Cistercio esse voluerunt. An Ioachimum latuerit, non constat: illud compertum, pœnitentia post factum ductos Monachos Calabrenses adiisse Guiscardum terræ Dominum, atque eius potentià obtinuisse, vt à Capitulo Ecclesiæ Sanctæ Seuerinæ, (quam Græci possidebant) Sede vacante, mox ab Archiepiscopo, prima tradito Monasterio Florensi facta confirmaretur. Et credebatur incussus metus Canonicis, (Græcis quidem grauis,) per Guiscardum, quòd eis vxores auferret, aut auferri faceret, ni consentirent.

3. Hactenus quæ, viuente Ioachimo, facta, atque eius reuerentia velut sepulta texit mors; & nostros ipsi, quàm quieti detulisse magis ostendit, (neque enim id negabo:) quippe eo sublato, mouere litem, Monasterium petere; grauem metum Canonicis incussum; cui vel constantes cederent, grauem Archiepiscopo; & potentia Guiscardi turbata omnia, multis propositis argumentis disceptabant. Tum verò quoniam regium priuilegium, sine confirmationem, quam præferebant, quia Cancellarij, non Regis esse constabat, mutare videbatur, nouam confirmationem à Rege impetrant, eámque ex certa scientia, quò priores defectus, si qui fortè irrepsissent, supplere posset. Florenses contrà, sibi integra omnia, possessionem constantem, continuámque, & traditionẽ melioris conditionis; tum, quia antiquiorem; tum, quia sub Abbate, neque Sede vacãte facta fuisset. Archiepiscopi, & Capituli Ecclesiæ spontaneum consensum, qualem decebat impetrationem à tanto Viro. Nec dubitarunt arguere falsitatis priuilegium, Curatij primò obtentum; vt eo sublato caderet secundum, quippe confirmationem: quæ si auferatur, id, quod confirmabat, quasi in vacuum cadit, & non subsistit. Hæc, & similia vtrisque proclamantibus, Iudices designati Episcopi Squilacensis, & Marturanus, quibus Sambucinæ Abbas adiunctus est; siue, quia vtrique parti fidus, intimúsque; quippe alterius membrum, alterius frater, (nempe, Ioachimi filius,) adeóque neutri suspectus esse poterat, siue quòd Innocentius consueuisset deferre Cistercio, prouidens in negotiis delegandis, ne qua eius causa, sine ipsius interuentu decideretur.

Allegationibus, probationibúsque vtrinque propositis, atque pro more vtrinque in maius auctis, diuisi Iudices; & Florensibus quidem, quia prioribus, & quia possidentibus; Curatiensibus alij, quia firmioribus scriptis, & maiori nitebantur authoritate, Monasterium, de quo litigabatur, adiudicabant. Placuit vtrisque sufficienter instructam causam Innocentio remittere: nec dissensêre partes, quarum dum vtraque sibi ab alia timet, vtraque gaudet negotium prolatari. Missus est Romam pro Curatio Monachus vnus, pro Florensibus duo. Neque in vrbe remissi ad Auditores, vt mos est Curiæ: ipse Innocentius merita disquirere, allegata, probatáque conferre, depositiones testium, instrumentorum apices, & verba; demum ipse pronunciare sententiam voluit. Atque vt doceret iudicare Iudices terræ: neque iustitiam oscitantia partium, inscitiáve, si verè suffragetur, negandam fore; contemptis omnibus, quæ vtrinque allegauissent, ex diuerso principio causam decidit, quod ne illis quidem, quibus suffragabatur, in mentem venerat. Igitur, seu tenerà pro Florensibus iustitiam stare vidit, quam tamen ipsi nequaquam agnouissent; seu voluit inferioribus potentia, fauoréque, quod boni Iudicis etiam munus est, omnem conferre gratiam, vltima die Augusti sententiam protulit, Mariæ Calabrum Florensibus adiudicans; super quo etiam ad ipsos 4.

ipsos gratas satis, atque ad Abbatem Matthæum literas dedit, non solùm iudiciales, sed historiales, & continentes seriem totius facti. Has à Francisco Boschetto nuper vulgatas, & concordantes cum his, quas nos habemus, ex Vaticano missas, in maiorem notitiam narrationis, atque totius processus Lector accipiat: sunt autem tales [b]:

[b] lib. 2. epist. 99.

5. *Abbati & Conuentui de Flore.*

Inter vos, & Monachos Curatienses, super Ecclesia de Calabro Maria, quam ipsi cum suis pertinentiis ad suum Monasterium de iure spectare dicebant; & à vobis minùs licitè detineri, diu est quæstio agitata: sed tandem Ven. F. N. Squillacensi, & Marturani Episcopis, & dilecto filio Abbati Sambucinæ, de consensu partium, à nobis sub hac forma commissa. Vt partibus conuocatis, audirent hinc inde proposita, & vsque ad calculum diffinitiuæ sententiæ, appellatione postposita, procedentes, si de partium voluntate existeret, causam ipsam fine debito terminarent. Alioquin eandem sufficienter instructam, sub sigillis suis nobis transmittere procurarent, præfigentes partibus terminum competentem, quo se nostro conspectui præsentarent, sententiam recepturæ.

6. *Partibus igitur in ipsorum præsentia constitutis, proposuerunt Curatienses Monachi coram ipsis: quòd cùm ipsi pro notitia mutua, & charitate fraterna, quam cum Abbate, ac Monachis Calabri Mariæ habuerant, eisdem Abbati, & Monachis penuria laborantibus opportuna frequenter subsidia ministrassent. Demum eodem Abbate defuncto, Oeconomus eiusdem, & Monachi; tum, quia eorum Monasterium collapsum erat in rebus temporalibus; tum, quia ob paucitatem eorum, illud per ipsos regi non poterat opportunè, dictum Monasterium, quantùm eisdem licuit, obtulerunt Cellerario Curatiensi, recipientes ab ipsis postmodum, per eorum Oeconomum tam indumenta, calceamenta, corrigias, quàm etiam alia necessaria præter victum, qui suppetebat eisdem Monachis competenter. Sed, quia id sibi absque Regis consensu, quem asserebant Patronum ipsius Ecclesiæ principalem, ad vindicandum prorsus ipsam Ecclesiam sufficere non credebant; charissimi in Christo Filij nostri F. Siciliæ Regis illustris priuilegium per manus Ven. F. N. G. de Palearia, Regni Siciliæ Cancellarij, supra eadem Ecclesia impetrarunt, confirmatione Capituli Sanctæ Seuerinæ, in cuius Diœcesi dictum Monasterium est constructum, supra eodem per Litteras obtenta. Insuper etiam adiecerunt ipsi Monachi Curatienses, quòd Metropolitanus eorum, videlicet, Archiepiscopus Sanctæ Seuerinæ, secundo die post consecrationem suam factum præfati Capituli, & dictam eisdem Ecclesiam confirmauit, ipsis exinde priuilegio assignato.*

7. *Et cùm hæc omnia per testes ab eis sint sufficienter probata, super proprietate Ecclesiæ memoratæ proponebant his pleniùs suam intentionem esse fundatam. Præter hæc autem Curatienses ipsi aduersùs vos etiam intentarunt, quòd cùm vobis in his omnibus suum consilium propalarint, & vos supra narratis fraternum eisdem auxilium, & consilium promiseritis impensuros; vestræ postmodum promissionis obliti, ad nobilem Virum Petrum Guiscardi, qui erat illius terræ Dominus, accedentes, Monasterium illud ab eo concedi vobis cum instantia postulastis. Sed, cùm idem id vobis primitùs denegasset, interuentu coniugis suæ tandem beneuolè annuit votis vestris. Eo itaque sic obtento, iam dictæ Sanctæ Seuerinæ Canonicos, pro ipsa vobis Ecclesia conferenda, precibus propulsastis: super quo licèt emissæ preces, pro eo, quòd electus eorum erat apud Sedem apostolicam constitutus, à principio frustrarentur; comminationibus tamen eiusdem nobilis, de propriis eis auferendis vxoribus, cùm sint Græci, sibi acriter intentatis, ipsam vobis Ecclesiam iidem postremò confirmauerunt inuiti. Post hæc verò prænominato electo à Sede apostolica redeunti, extra Sedem propriam occurristis, prædictam ab eo Ecclesiam petituri. Sed, cùm repulsam pateretur vestra petitio in hac parte, pro eo, quod idem electus nondum Sedem propriam visitarat, per impressionem tandem, & violentiam nobilis memorati prædictam vobis Ecclesiam compulsus est confirmare.*

8. *Ad hæc autem vos in nostra præsentia respondistis è contra, quòd licèt Ecclesia ipsa per Oeconomum, & Monachos supradictos concessa fuisset Monasterio Curatiensi, prout ipsius Monachi adstruebant, concessionem talem his rationibus dicebatis penitus non tenere; tum, quia per illos eadem facta fuerat, qui personæ non exstiterant principales, Ecclesia tunc vacante; tum etiam, quoniam longè antè per Kirolum, quondam dicti loci Calabri Mariæ Abbatem, de consensu, & voluntate suorum Fratrum tempore bonæ memoriæ Ioachim primi Abbatis vestri, dicta Ecclesia vobis concessa fuerat, & post ipsius Kiroli obitum, per eiusdem Monachos ipsius concessio exstiterat pluries innouata; processu temporis, primò quidem Capituli, & secundò electi confirmationibus accedentibus, non per impressionem, vel violentiam nobilis antè dicti; sed potiùs mera eorum, & libera voluntate. Assignando nihilominùs rationes, quòd priuilegium antè dictum Curatiensibus non suffragaretur in aliquo, quia prædicta concessio, quæ facta fuerat minùs iustè, per illud non intelligitur rationabiliter confirmata, maximè cùm notam expressæ contineat falsitatis, cùm legatur in ipso, quòd Panormi per manus iam dicti Cancellarij eo tempore datum fuerit, quo idem vtique non Panormi, sed alibi longè à Panormo manebat; & Rex, cuius authoritate fieri videbatur, tunc temporis non custodiretur ab ipso; sed à Guillelmo Capparone temerè teneretur, qui etiam verum ipsius sigillum detinebat.*

9. *Ad excusandum verò priuilegium supradictum, præmissis pars Monachorum Curatiensium replicando respondit, quòd cùm dictus Cancellarius à claræ memoriæ C. Imperatrice, ordinarius totius regni, & Regis administrator exstiterit constitutus, id potuit facere ipsius Regis authoritate licenter, vtpote qui vices gerebat regias in hac parte. Insuper etiam Curatienses Monachi addiderunt, quòd etsi dictum priuilegium per manus Cancellarij ob præmissa obtinere non posset robur debitæ firmitatis, censeri debebat validum, pro eo, quòd dictus Rex illud ex certa scientia postmodum confirmauit, cùm ratihabitio retrotrahatur, & mandato comparetur, iuxta legitimas sanctiones. Nihilominùs proponentes, quòd etsi neutrum priuilegiorum deberet legitimum iudicari, vltimum debebat eis sufficere: quod idem Rex, postquàm vxorem duxit, supra eadem Ecclesia concessit Monacho Curatiensi.*

10. *Cæterùm pars vestra ex aduerso respondit; quòd si confirmationem aliquam obtinuerint de priuilegio supradicto Monachi Curatienses, ipsa nullius erat roboris, vel vigoris: quia cùm ipsum priuilegium à principio irritum exstitisset, rata esse non poterat obtenta taliter confirmatio, super eo assignantes talem de priuilegio vltimo rationem, quòd de ipso non emolumentum, sed pœnam deberent ipsi Monachi reportare. Quia cùm iam quæstio ipsius Ecclesiæ ad nostrum fuerit examen deducta, petierunt sibi rem litigiosam per potestatem sæcularem concedi, seu etiam confirmari. Contra confirmationem autem, seu concessionem Archiepiscopi, allegastis, quòd rem à vobis possessam, & ab eodem etiam confirmatam, ipse illis concedere, vel confirmare non debuit, maximè postquàm in litem deducta exstitit, & ad consurinus exa-*

minis nostri perlata: unde concessio, vel confirmatio huiusmodi nullius debebat censeri valoris. Propter quæ super Ecclesia supradicta silentium imponi Curatiensibus Monachis, & ab ipsorum impetitione absolui penitus petebatis.

11. *Cùm verò dicti Iudices supra causa meritis ad inuicem discordarent, & partes causam ipsam nostro potiùs, quàm eorum optarent iudicio terminari; tam ipsam causam, quàm partem cum rationibus, quæ pertinebant ad eam, iuxta mandati nostri tenorem, ad nostram præsentiam remiserunt. Demum itaque dilectis filiis Nicolao Curatiensi, & Hugone Priore Sancti Georgij, & Ioseph, vestris Monachis nostro conspectui præsentatis, & quæ acta fuerant coram Iudicibus supradictis, & rationes alias nobis exponere procurantibus: Nos illis diligenter auditis, & perspicaciter intellectis, vos ab impetitione Curatiensium super eadem Ecclesia per diffinitiuam sententiam prorsus absoluimus, eisdem supra ipsa perpetuum silentium imponentes. Præsertim cùm illis Regulam, & Institutionem Cisterciensis Ordinis ab ipsa Monasterij fundatione professis absque Superiorum dispensatione non extiterit ad obtinendum sic Ecclesiam laborare. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostra diffinitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hucusque incursurum. Datum apud Cryptam Ferratam, II. Kalendas Septembris, Pontificatus nostri anno XIV.*

Hactenus litteræ: ex quibus tria, quæ ad Historiam faciunt, libet deducere. Primum est, mense Augusti præsentis anni, quo expeditæ leguntur, Ioachimum iam ad Superos transiisse: quod, præter instrumentum suprà adductum, verba illa confirmant num. 8. *Quòd tempore bonæ memoriæ Ioachimi primi Abbatis vestri, dicta Ecclesia vobis concessa fuerat.* Secundum est, non longè antè defunctum: quippe, quos sola Viri reuerentia retardasset à lite, ab eius obitu, statim litigasse credendi sunt; & Monasterium, quod sibi comparassent, & pro quo tot obtinuissent priuilegia, repetiuisse. Et tertium tandem quantæ authoritatis fuerit Ioachimus, cum quo viuente, nec nostri litigare, quamuis potentes, ausi; & cui vel mortuo Innocentius Papa detulit, dum filiis Monasterium, quod ipse possedisset, aduersùs Cistercienses, (quod illa ætate rarum,) adiudicauit. Salua tamen Cistercij reuerentia, vel in ipsa repulsa: quippe quod solùm causa cadere dicitur, quia destituta propria authoritate; asserente Pontifice, *Quòd Cistercium professis non daretur, sine suorum Superiorum consensu, Ecclesias procurare, nedum admittere.* Quasi vbi sibi Cistercium non defuisset, vix posset ab extraneis superari. 12.

---

1. Henrici Contracti Claraeuallensis pretiosa mors. 2. Bernardi Patris in ipsum ingens miraculum. 3. Eius visio, 4. & memoria sanctitatis. 5. Simonis Fusniacensis Abbatis zelus: 6. mors, Purgatorius, à quo liber Lutgardis precibus. 7. Scripta, & sanctitas Adami Calsiani. 8. Sed de tempore dubium. 9. Dictum de Sancta Aleide Moniali: atque de alia ignoti Monasterij. 11. Prima notitia recitati per nostros Officij pro Defunctis: 12. & Chronologia huius anni memoria breuis.

CAPVT IX.

1. Illvstrarvnt hunc annum insignes obitus, quos non licet silentio præterire. In eo primum (nam vndecim elapsis, Dialogos suos Cæsarius concinnabat) magnus ille discipulus Bernardi, & iam solus superstes ex cunctis sociis, Henricus Contractus, quem ad Constantiam vrbem conuertisset, felici consummatus morte conscendit Superos, Magistro suo æternùm associandus. Obiit autem in ipsa Claraualle iuxta Bernardi Patris Prophetiam. De eo ita Cæsarius in suis Dialogis [a]: *In Claraualle ante hos vndecim annos, Monachus quidam, Henricus nomine, defunctus est vir grandæuus, & sanctus, corpore quidem contractus, & confractus; sed corde multùm diffusus, ac dilatatus. Multas hic habebat à Deo consolationes, plurimas reuelationes, spiritu pollens Prophetia, & nullius expers spiritualis gratiæ.* Ita Cæsarius de viro, & eius obitu, déque obitus anno, qui incidit in eum, quem nunc scribimus. Hic ille Henricus Contractus est, Vir in sæculo potens; cui, cùm timeret, si Habitum susciperet, in diuersas, remotásque mitti regiones, Bernardus Pater fertur respondisse: Ego sub conditione te non suscipiam: sed hoc tibi promitto, quòd si in Claraualle Monachus fueris, in Claraualle morieris. Qua promissione, velut cœlesti Oraculo, securus adhæsit Bernardo in Claraualle cum ipso sepeliendus. Hæc ad annum M.C.XLVI. quo à nobis scripta, si benè memini.

a lib. 1. c. 16.

2. Porrò, quàm certa fuerit promissio, declarauit euentus non multò pòst, liberato ab imminente morte Henrico, cùm in remotas Prouincias transmissus esset. Nam audi Cæsarium hæc ipsa subiicientem [b]: *Tempore quodam ab eodem S. Patre in partes remotiores missus, (scilicet, Henricus,) glacie sub pedibus eius fracta, longiùs sub vnda tractus, mirabiliter est illius benedictione reductus.* Hæc tantùm ille de miraculo ingni, quod mirum prætermissum in Sancti Vita. Certè id totum necessarium fuit, vt Bernardi, tū virtus, tum fidelitas fierent manifestæ: hæc, qua promissis stare vellet; illa, qua posset. Sic nec abstinuit à mittendo Henrico ad quæcunque negotia, quoties eius industria, qua maximè pollebat, requireretur. Et relucebat memoria promissionis, qua non fore frustrandum haud dubitabat. Itaque Henricus in seruo suo primùm, (cuius suprà meminimus, dum viri conuersionem describeremus), & in se ipso etiam non multò pòst Sancti Patris virtutem expertus dicitur: in illo, quem à mortuis suscitauit, in se, quem mortis faucibus eripuit: nisi quòd seruus ab vtraque morte; Henricus ab altera: sed vterque redemptus Bernardi meritis.

b vbi suprà.

Reuersus tandem ad suam Claramuallem, & in ea quiescens, vt peroptabat, longo tempore infirmorum curam gessit; quod planè munus dum sedulè administrat, Christum, quem in infirmis venerabatur, & coadiutorem habuit, & sibi familiarem expertus est: quod multis idem Author exemplis probat. Nobis vnum pro omnibus sufficiat, quod ab ipso transcriptum ita habet [c]: *Henricus Contractus, Claraeuallis Monachus, qui ante paucos annos defunctus est, in eadem Domo quandoque Infirmarius fuit. Hic cùm tempore quodam haberet magnum infirmum, iam morti proximum, & nocte surgens ad signum Matutinarum, eundem infirmum considerasset, sperans illum posse durare, Chorum ex hoc securior intrauit; in quo dum sedendo modicum dormitasset, ecce Saluator in figura infirmi adfuit, & super pectus eius se reclinans requieuit. Henricus verò de hoc territus, cùm surgere* 3.

c lib. 8. c. 30.

surgere vellet, Dominus eum compescuit dicens: Bone Henrice, sine me quiescere. Ad quod verbum expergefactus, mox recordatus est infirmi sui: & surgens, atque in Infirmatorium festinans, illum agonizantem reperit, quem cùm ad terram deponere vellet, super pectus eius in modum visionis expirauit. Hactenus Cæsarius.

4. Obiit Henricus fermè centenarius, certè cùm annos quinque, & sexaginta egisset in Ordine: nec tamen potuit adolescens adhuc intrare, de quo idem Cæsarius alibi ait [d], cùm à Bernardo conuersus est: *Hominem diuitem, & potentem in sæculo, multa habentem castra, & cum castris infinita crimina.* Ergo vt minimùm trecenarius ingressus est, vt quinque, & sexaginta additis annis, quos in Ordine vixit, supra nonaginta expleuisse credendus sit, quando ex hac vita ad Superos migrauit. In libro sepulcrorum Claræuallis nulla illius memoria: dubium, qua causa. Recentiores ex Cæsario virum memorant, Albertus Miræus [e] in suis Originibus Monasticis, Philippus Seguinus [f] de Viris illustribus Ordinis Cisterciensis, & post omnes Chrysostomus Henriquez in Menolog. ad decimamnonam diem mensis Febr.

d lib. 1. c. 16.

e lib. 5. c. 15.

f lib. 13. c. 43.

5. Henrico Monacho Simonem Abbatem iungo, Virum multis virtutibus ornatum; & qui, si non amariori paulisper zelo (eóque Monachis minùs salutari) egregias alias dotes obnubilasset, haud dubiè inter Heroës Cistercij numeraretur. Is genere, doctrinâque excellens, Fusniacensis Cœnobij Abbas creatus, creditur obiisse circa hunc annum: eo, nimirum, quo Iacobus de Vitriaco in partibus Leodij Crucem contra Albigenses prædicabat. Cæterùm, cùm inter alios Sanctos vtriusque sexus B. Lutgardam in vita dilexisset; neque minùs ab ea dilectus esset; in morte orationum eius suffragia expertus est, ereptus per illius intercessionem ignibus purgatoriis, quos aliàs diutiùs foret perpessurus. Nec dubiũ, quin à maculis purgatus, eximiam planè gloriam adeptus sit, Vir aliàs magnus, & magnificè extollendus. Thomas Cantipratanus, coæuus Author, aut saltem subæqualis, & mortem hominis ante senectam rapti, & pœnas, quibus suberat, & Beatæ Virginis sic describit intercessionem [g]:

g lib. 2. Vit. S. Lutgardis, cap. 4.

6. *Per idem tempus Simon quidam Vir nobilis, Teuto natione, litteris egregiè institutus, Cisterciensem Ordinẽ complexus, Abbas Foniacensis factus est. Etsi autem ille ferueret desiderio: tamen acerbiori zelo in subditos inuehebatur: mortéque immaturè decessit. Habuit hic, cùm viueret, Lutgardam pro vita sua sanctimonia charissimam, multúmque ei sua morte mœrorem attulit. Sed vbi defunctum cognouit, mox ieiunia, & afflictiones pro eo suscepit, rogans Dominum, vt animam eius liberaret. Cúmque multis precibus id à Domino contenderet, respondit ei Dominus: Bono animo esto: tua causa benignè faciam ei, pro quo oras. At illa vehementiùs instans, secundò audiuit, eum propediem liberatum iri. Dixit verò ad Dominum: Quidquid mihi vis impertiri solatij, id illi animæ in Purgatorio largiaris: neque ego vllo pacto cessabo à lacrymis, nec tuis consolationibus vnquam me patiar recreari, nisi illum videam liberatum. Tunc verò non est passus Dominus eam diutiùs affligi: sed apparens illi, adduxit secum animam à pœnis ereptam, dixitque ei: Æquo animo esto, dilecta: hæc est anima, pro qua postulas. Illa mox humi prostrata in faciem, pro eius liberatione Dominum benedixit. Anima autem exultabunda, & laudans Lutgardi gratias egit, & ad potiora transiens cum magna gloria cælos penetrauit. Hic idem Simon posteà Lutgardi crebrò apparuit, & inter cætera dixit ei, vndecim annos se in Purgatorio pœnas fuisse luiturum, nisi ipsa suis precibus sibi opem tulisset.* Ita Cantipratanus de Lutgardi, & Simone; hoc Cisterciensi Monacho, & Abbate; illa Moniali intra paucos annos futura.

7. Dicitur & obiisse circa hunc annum B. Adamus ex octauo Abbate Calisij, siue Caroli loci, atque S. Guillelmi successore, Syluanectensis Præsul [h], pietate, & doctrina æquè præcellens, de quo hæc habet Seguinus Calisianus: *Adam, Calisij Abbas octauus, natione Gallus, vir eruditus, morúmque honestate insignis, atque conspicuus, sub D. Guillelmo, Bituricensi Archiepiscopo, & Calisij quondam Abbate septimo, militiæ monasticæ animum addixit. Deinde Syluanectensis Ecclesiæ Pastor electus prædicando, docendo, & scribendo reliquum vitæ laudabiliter transegit.* Hæc de vtraque Viri dignitate, & honestate morum: at de doctrina, & scriptis, quæ reliquit, déque tempore obitus hæc alibi ab eo scripta inuenio [i]: *Adamus Gallus, Calisij, aliàs Caroli Loci Monachus, & Abbas octauus, deinde Syluanectensis Episcopus, diuini verbi declamator egregius, scripsit in Lectiones euangelicas, quæ per singulos anni dies in Ecclesia leguntur, Sermonum Opus maximum, quod extat M.S. in Bibliotheca Calisiana. Claruit anno ab Orbe condito M.CC.XI. Sepultus est Calisij ante maius Altare.* Hactenus Philippus Seguinus Calisianus.

h in Catal. Episc. cap. 6.

i de scriptor. Cisterc. littera A.

8. Verum est tamen, quod attinet ad tempus, non concordare cum Tabulis Ecclesiæ Syluanectensis [k]: quippe in quibus Adamus Calisianus Garino succedit, quem constat, vt minimum, protulisse vitam ad annum M.CC.XXIII. quo Rex Philippus obiit, Garino executore testamenti ab ipso designato, quem Cancellarium, & Regni administrum habuit, quandiu vixit. Quin sequenti anno M.CC.XXIV. subscripsisse diplomati expedito in fauorem Bituricẽsium eædemmet Tabulæ constanter asseuerant. Vnde vlteriùs fieri videtur, Adamum nostrum non solùm non obiisse præsenti anno; sed nec post tredecim ad Sedem Syluanectensem assumptum esse: & rursus, aut non successisse immediatè Sancto Guillelmo in Abbatia Calisij, aut longo tempore eam administrasse: quippe ab anno M.CC. quo legitur promotus Sanctus Guillelmus, vsque ad mortem Garini, quam post XXIV. huius sæculi annum contigisse eademmet subscriptio manifestat. Nobis in his sufficiet dubitare: vtinam alij expediant, & nos doceant.

k apud Ioan. Chenu.

9. Nulla alia maiori certitudine notatum video à Chrysostomo Henriquez B. Adeleidis obitum, quæ filia Casimiri, Regis Poloniæ, sub Cisterciensi Habitu Trebniaci (Monasterio à Sancta Heduuigi constructo) sanctam vitam gloriosè consummauit. Adducit pro se quosdam recentiores, & inter alios *librũ, cui titulus est: Reges, & Sancti, & Bellatores, & Scriptores Poloni, qui erat in Bibliotheca Collegij Romani, Societatis Iesu, in quo vbi agit de Sanctis, hæc habẽtur: Beata Aleida Virgo, Casimiri secundi Regis filia, Ordinis Cisterciensis, Trebnicia sepulta anno millesimo ducentesimo vndecimo. Et in Tabula Sanctorum Tutelarium Poloniæ, & Russiæ sub eius B. Aleidis effigie legitur: Beata Aleidis, filia Casimiri, secundi Regis Poloniæ, Virgo Ordinis Cisterciensis in Trebniaco: quæ Tabula excusa fuit Colonia Agrippina.* Ita Henriquez ad vigesimamnonam diem mensis Augusti. Ego antiquiores, grauiorésque in hac re testes produci vellem. Arnoldus Vvionius in suo ligno vitæ [l], sanctam hanc Virginem Sanctimonialem fuisse, atque hoc anno obiisse etiam affirmat. *Sepulta, inquit, in Monasterio suo, cuius tamen nomen ignoratur.* Eiusdem meminère Ioannes Pistorius Nidanus in Genealogia Regum Poloniæ, & Francisc. Paludanus

l lib. 4. c. 30.

in arbore Sanctorum Domus Austriacæ. Mihi non leuem suspicionem ingerit Sanctæ Heduuigis accuratè scripta Historia, Virginem regiam, & virtutibus illustrem, nequaquam omissura, si Trebniacensis Cœnobij initia consecrasset. Haud tamen ideò negem, potuisse fieri: & certè Casimiri patris tempus, & consanguinitatis vinculum concordant. Virginem inter Sanctas Cistercij memorat Chrysost. Henriq. in Menologio; sed prætermissam in sua Corona sacra, nos in præsenti noluimus pertransire. Hæc de obitibus concernentibus hunc annum.

10. Eundem etiam concernere videtur plùs, minúsve insigne illud miraculum, quod paucos ante annos accidisse cuidam Sanctimoniali Cisterciensi, narrat Cæsarius in Homiliis de infantia Saluatoris. Id porrò multis visum, compertúmque, & duobus signis externis comprobatum, nempe, & cœlestis odoris mira fragrantia, & sanitate tibiæ malè sauciæ per Virginem curatæ. Piaculum putarem, si non transcriberem. Nomina, tam Monialis, quàm Monasterij Cæsarius reticet: rem tamen totam narrat verbis sequentibus [m]: *Contigit nuper in quodam Cœnobio Ordinis Cisterciensis, satis mihi noto, res valdè, delectabilis. Est ibi quadam Sanctimonialis vitæ probabilis, multúmque feruens in obsequio B. Virginis. Hæc cùm in genuflexione, nimio impellente feruore, tępore quodam genu, vel tibiam vulnerasset; atque meridie in Infirmitorio, dormiret, visa est in somnis eidem adstare B. Virgo Maria pixidem vnguenti portans in manu sua. Immissísque digitis de eodem vnguento liniuit vulneratam tibiam Virginis. Statim tanta fragrantia affuit, vt iuxtà dormientes virgines, odore excitata surgerent, & ad lectum illius venientes, quia maior erat ibi virtus odoris, eam excitarent; vt quis vel vnde odor ille esset, signaret. Illa benè sibi conscia, & per hoc iam de visione certificata, nihil eis indicauit: innuens, vt dormitum irent. Quæ cùm rursum obdormiret, rursum affuit Mater Domini, & ducens eam secum in pomœrium, ponénsque manum sub mento illius, ait: Modò demitte te super genua tua. Et fecit sic. Et adiecit. Sic de cætero disciplinatè debes petere veniam; instruens illam. Monens etiam, vt singulis diebus sequentiam illam:* Aue, Dei Genitrix, *sibi diceret; & ad singulos versus veniam peteret. Dicens se multùm in ea delectari. Illa verò euigilans cum somni effectum probaret; inuenit tibiam læsam totam sanatam.* Hactenus miraculum insigne, cuius ô vtinam! & personam, & Cœnobium tanto fauore digna cognosceremus.

m *Serm. 1. de infantia Saluatoris.*

In Capitulo nihil statutum historia dignum: nisi quòd tamen in eo primùm inuenio mentionem factam Officij Defunctorum. Non quasi tunc de nouo recitandum iniunctum à Patribus: sed, quòd ab olim recitari solito nouus modus præscriptus, isque decentior: *Vt in Officio Defunctorum, quando hebdomadarius Antiphonam incipit, qui post eum stat in Choro,* Benedictus, *&* Magnificat, *à podio semotus imponat.* Hinc duo nobis facilè elucent: alterum, recitari consuetum ante hoc tempus: alterum, non priuatim, aut extra Chorum, vt olim factum in Officio Virginis; sed in Choro, atque ab omnibus collectim, vt cætera diuina Officia celebrabantur. Vnde vlterius fit, Officium B. Virginis iam per hoc tempus, non in domo infirmorum, vt consueuerat, & dudum nostris præceptum adnotauimus, sed in Choro, non secus ac officiũ, quod vocant maius, à Monachis vniuersis decantaretur. Neque enim ratio, deuotióve permittit solẽniùs celebrari, quod pro Defũctis, quàm quod in Mariæ obsequium, laudémque Ordinis Aduocatæ, & Protectricis ab initio Cistercij recitabatur. 11.

Vacuus hic item annus à Fundationibus, nisi quòd tamen in Chronologia ponitur, velut hoc anno nata, Sancta Maria coronata, Domus Apuliæ, quam Filiam Ferrariæ de linea Claræuallis Tabulæ notant: nec quicquam aliud de ea nobis compertum. Video & hoc anno Lorbanense Cœnobium confirmatum Reginæ Tarasiæ, post longam litem: sententia lata à Petro Conimbricensi Iudice delegato, quam statim Innocentius confirmauit. Additis tamen quibusdam conditionibus, per quas Pelagius Abbas, Monachíque expulsionis suæ damna recompensarent. 12.

ANNVS CHRISTI M.CC.XII. — CISTERCII C.XV.

1. Alphonsus Rex de Calatrauensium clade dolens, 2. vicinos Reges conuocat, 3. atque Innocentio Pontifici scribit, 4. à quo & Crucem, 5. & remissionem plenariam Cruce signandis impetrat. 6. Quid interim Monfortius cum fratre reduce. 7. Nec quid nisi ad Arnaldi dispositionem. 8. Eius, Guidonísque electio in Pontificem, 9. consecratióque: 10. & in Cistercio subrogatus alter Arnaldus.

CAPVT I.

1. IVSTIS solutis Ferdinando filio, iam Rex Alphonsus bellum, armáque, & iustam sibi de hostibus sumendam, etsi seram vindictam, meditabatur. Quippe biennio ab amissa Saluaterra, per Calatrauæ milites, quæ sola clades, quia religionis, pium præ aliis vulnerasset Principis animum. Verùm, quia hoc anno à nato Christo millesimoducentesimo duodecimo, à condito Cistercio quintodecimo, centesimóque; ingentes Saraceni copias ex Africa, siue ab ipsis vocatas, siue à Raymundo Comite Tolosæ, quod non desunt, qui putent, (vt se, Hæreticósque à Cruce signatis, per inimicos Crucis defensaret) aut secum iam habebant, aut expectabant: haud tutum erat sine magna manu, experiri conflictum, ex quo totius Christianæ religionis penderet negotium; si vincerent Pagani, iterum ab Hispania relegandæ. Cæsarius Heisterbacensis, eius temporis Scriptor author est [a], *Albienses, antequam veniret contra eos exercitus Domini, Miramamolinum Regem de Marroquis in auxilium sibi inuitasse: qui de Africa in Hispanias cum tam incredibili multitudine venit, vt totam Europam se obtinere posse speraret. Mandauit etiam Innocentio Papæ, quia equos suos in porticu Ecclesiæ Beati Petri vellet stabulare, & super illam vexillum suum figere.*

a *lib. 5. c. 21*

2. Igitur pius Alphonsus Castellæ Rex, qui dudum acceptarum cladium pertæsus, aut semel vincere, aut mori deliberasset: primùm omnium Innocentium adiit Summum Pontificem, vt Indulgentia militibus

tibus concessa,non solùm Hispanos;sed exteros etiam cieret in hostes fidei: prædicata per Christianas prouincias Cruce,non secùs,ac aduersùs Saracenos Dominici Sepulcri detentores,siue contra Hæreticos rebelles prædicabatur. Atque hæc omnia per Rodericum Toletanum; quo & in reditu per Galliam prædicante,multos Cruce signatos, Tudensis Diaconus
b ad Æram 1250. Lucas scriptum habet [b]: *Etenim,*ait, *fultus authoritate Domini Papæ* (scilicet,Archipræsul Toletanus,) *Gallias adiit, verbum Dei assiduè proponendo, & suadendo populis, vt ad defensionem fidei conuenirent, data eis remissione omnium peccatorum, & eos Crucis signaculo muniendo.* Ita Lucas Tudensis de Roderico. Et extant Litteræ Innocentij Papæ ad Regem de hoc negotio: quamuis in eis non Rodericus Toletanus Præsul; sed quidam alius electus Segouiensis missus commemoretur. Alphonsus interim victualium, armorum, equorúmque immensam congeriem, vt cunctis necessaria prouiderentur, congregari curauit; quod ex litteris eiusdemmet Alphonsi ad Innocentium Papam constabit inferiùs. Demum vicinos Principes Christianos ad commune bellum inuitans acriùs, & modestè pervrgens; eos saltem sperauit sibi associandos,quos proximiores Albigensium finibus, eóque Saracenis magis expositos,si illuc peruenirent; vt non religio, moueret propria vtilitas, & metus proprius vicinæ inundationis, à qua & ipsi forent submergendi. Hinc forsan factum, vt ex quatuor Christianis Regibus, qui vltra Alphonsum Hispaniis dominabantur,Alphonsos,Legionensem, & Lusitanum,quamuis propinquos,aut non adierit,aut ab eisdem nihil impetrauerit, & solos Petrum, & Sanctium,sibi adiunxerit,Aragonensem,nimirum,& Nabarreum,quos idem periculum, atque eadem vtilitas belli conciliabat.

3. Doluit altè Innocentius,perlectis litteris,& de expugnata militia Cisterciensi; hoc enim illi nomen, tum à Rege,tum ab ipso tributum; & Castro Saluaterræ,quòd Calatrauæ dudum subrogassent (hanc solam cladem proposuit Christianus Princeps) facilè censuit fore,vt reliquæ Hispaniæ arces,vrbésque,quæ Christianis parebant,Saracenorum dominio subiicerentur.Sed neque censuit inultam relinquendam religionis iniuriam,quæ rem Christianam adeò promouisset in illis partibus:& ex qua in posterum maiores in dies fructus,& gloriosiores prouentus sperabátur. Itaque misso in Hispaniam Legato,qui per Prædicatores designandos cierent bellum,& milites insignirent salutis signo: per reliquas Prouincias præcipuè Galliæ, quæ Hispaniæ confinis,litteras dedit ad Ar-
c lib.14.epist. Innoc. chiepiscopos,& eorum Suffraganeos,vt idem facerent
d apud Bosckest lib.3.ep. prædicari per suas Diœceses. Exemplar porrò Litte-
115. rarum eius,nam in eandem formam cæteræ aliæ, ex Vaticano [c],& Regesto desumptum hîc transcribo:

4. *Archiepiscopo Senonensi,& Suffraganeis eius.*

Recepimus litteras dolore plenas,& clamore non vacuas,quibus charissimus in Christo Filius noster A.Rex Castellæ illustris significare curauit, quòd Saraceni hoc anno intrantes Hispaniam in multitudine graui,quoddam castrum Cisterciensis Ordinis Fratrum,quod Saluaterra vocatur,hostiliter obsederunt,quòd bellicis machinis infestantes,ad vltimum occuparunt. Videns ergo præfatus Rex, quod nisi eis campestri bello fortiter resistat, ipsi,cùm propter innumerabilem multitudinem personarum,tum propter irruptionem machinarum durissimam,vniuersas Hispaniæ vrbes,suæ possent subiicere nefandæ ditioni; campestre illis bellum indixit, in Octauis Pentecostes proximè futuris; eligens mori potius,quam Christianæ gentis mala videre.Vnde nobis humiliter supplicauit, quatenus ei necessarium faceremus auxilium impertiri per catholicæ fidei professores.

Nos igitur pium eius propositum in Domino commendantes, Fraternitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus subditos vestros sedulis exhortationibus moneatis, in remissionem omnium peccatorum ex parte Dei,& nostra,verè pœnitentibus iniungentes, vt eis præscripto termino,in hoc necessitatis articulo succurrentes,necessarium impendant auxilium in rebus pariter,& personis: vt per hæc,& alia bona,quæ fecerint, cœlestis Regni gloriam consequi mereantur. 5. *Pari quoque remissione,qua hi,qui in terram sanctam proficiscuntur,gaudere concedimus peregrinos,qui debita deuotione vndecunque processerint,ad idem opus fideliter exequendum. Taliter autem studeatis exequi,quæ mandamus,vt sollicitudo vestra in effectu, nósque deuotionem vestram valeamus meritò commendare. Datum Laterani,Kalendis Februarij,Pontificatus nostri anno quartodecimo.* Hactenus Innocentius ad Senonensem,& Suffraganeos eius, in qua eadem forma cæteris Archiepiscopis,& Episcopis Galliæ scriptum lego.

Inter hæc tamen non cessabat bellum in Albigenses,quin militia innouata per annos singulos, nouos 6. semper faciebat progressus negotium fidei: hoc præcipuè,quo superueniente sub præcedentis finem Guidone,strenuo viro,fratre Simonis Comitis,à partibus Orientis,ingens rebus Ecclesiæ pondus adiecit. De hoc aduentu Guidonis ad Simonem, hæc Vallisarniensis [d]: *His gestis* (nempe,quæ anno præcedenti à nobis dicta) *venit Comes ad nobile illud Castrum in Diœcesi Albigensi,quod dicitur Castra; vbi dum moraretur,& ageretur Festum Dominicæ Natiuitatis, venit ad ipsum Guido frater eius germanus,rediens à partibus transmarinis. Iste Guido,frater Comitis,cum ipse ierat vltra mare: sed redeunte Comite, remansit iste Guido in partibus transmarinis, quia duxerat ibi vxorem nobilissimam de regio semine, quæ erat Domina Sydonis;quæ etiam veniebat cum eo,cum filiis suis,quos de ipso Guidone susceperat. Nec silendum, quòd dum veniret dictus Guido ad Comitem,quædam Castella in territorio Albiensi, quæ resilierant à dominio Comitis sæpè memorati,Guidoni se reddiderunt. Quanta autem in aduentu fratris fuerit Comitis,& nostrorum exultatio,non est,qui possit explicare.* d cap.

7. Peragrabat interim Arnaldus,Cistercij Abbas,Albiensium Prouinciam,reconcilians conuersos ex Hæreticis,in contumaces vindicans:& singulis pro delictorum qualitatibus,pœnitentiam iniungens,aut pœnam infligens; aliis sanandis, atque aliis puniendis. Sed neque ideò omittebat negotia belli, cùm nihil ageret, nisi ad eius consilium Monfortius Comes. Itaque in aduentu Guidonis fratris,territis hostibus, & nostris animatis,cùm Comites,Tolosanus, Fuxensisque terga vertissent [d], *Misit Dominus Comes ad* d vbi suprà. *Abbatem Cistercij,qui erat apud Albiam, quærens ab eo,quid facto opus esset. Consilium autem Abbatis fuit, vt Comes obsideret castrum illud S.Marcelli,quod prope Albiam ad tres leucas situm erat. Comes verò Tolosæ cuidam pessimo traditori Gerardo de Pepios,commiserat castrum illud. Venientes igitur nostri ad castrum, tantum ab vna parte obsederunt illud.* Sic totius negotij dux,& Magister,& belli,& pacis negotiis attendebat.

8. Cùm ecce,Narbonensi Sede vacante per mortem Raymundi, concurrentibus in eum omnium suffragiis,à Cistercio abstractus,ad eam archiepiscopalem Sedem promotus est,totius Galliæ ingenti acclamatione. Non solùm autem Arnaldus Narbonẽsis;sed & Guido,ex Abbate Vallium Sarnay,Carcassonensi Ecclesiæ præfectus,hoc ipso tẽpore,negotiũ fidei eximiè propagarunt. Vtrúque promotionem,tempúsque,qui cũctis aderat,Petrus his narrat verbis [e]: *Recedẽs Comes* e cap.20.

ab obsidione S. Marcelli, ipsa die, scilicet, in Vigilia Paschæ, venit Albiam acturus ibi Festum Dominicæ Resurrectionis. Aduenerat autem ibi à Francia Venerabilis Abbas Vallium, de quo suprà fecimus mentionem: erat enim electus in Episcopum Carcassonensem. Quem cùm Comes, & milites nostri in prædicta reperissent ciuitate, gauisi sunt valdè; omnes enim ipsum affectu præcipuo diligebant. Erat etiam à multis annis familiarissimus Comiti: idem insuper Comes, quasi ab infantia, eius consiliis se subdiderat, & ad eius se habuerat voluntatem. Ipso autem tempore electus fuerat Abbas Cistercij Arnaldus, de quo sæpè fecimus mentionem, in Archiepiscopum Narbonensem. Hæc de electione vtriusque Sancti Pontificis, ex Cistercio vtriusque, atque vtriusque ex præfectis negotio Fidei.

9. Nec multò inferiùs de vtriusque consecratione, quæ statim sequuta, annuente Pontifice, cùm Comes Simon, fauente diuina gratia, & sui exercitus gesta promouente, *In breuissimo, temporis spatio* (vt ait idem Author [f]) *plura castra vi cepisset, multa etiam vacua inuenisset. Nomina autem Castrorum, quæ infra tres septimanas recuperauit Comes, sunt ista: Castrum, quod dicitur Cue, Mons Maurus, Sanctus Felix, Casser, Monsferrandus, Auinio, S. Michaël, & alia multa. Dum autem esset exercitus apud Castrum, quod dicitur S. Michaël, distabátque vna leuca à Castro Nouo, superuenit Episcopus Carcassonensis, Guido, qui fuerat Abbas Vallium, & ego cum eo: ipse enim post captionem Alti pulli, recesserat ab exercitu adhuc electus, & perrexerat ad Narbonem, vt cum Domino Abbate Cisterciensi, qui etiam erat electus in Archiepiscopum Narbonensem, consecrationis beneficium sortiretur.* Sic Vallsarniensis; ex cuius narratione etiam colligitur, eandem vtriusque consecrationem, non vltra Festum Pentecostes dilatam esse.

f cap. 61.

Promoto Arnaldo ad Narbonensem Sedem, Cistercienses suffecére sibi Patrem eiusdem nominis, de quo hæc tantùm in serie Abbatum Cistercij [g]: *Decimusseptimus Arnaldus secundus, sponte cessit, & obiit octauo Kalendas Octobris.* Nec multò plura pro sua breuitate Chronicon Metricum: 10.

g [illegible]

Arnaldus cunctis ignem gestabat amoris,
Hoc onus ex humeris, senibus reiecit in annis.

Senibus, inquam: id est, cùm iam senuisset in eo munere. Nam successorem habuit B. Conradum, per hoc tempus Villariensem Abbatem recéns electum, vt anno præcedenti dicebamus. Successit autem, postquàm ex ea Domo in Claram Vallem promotus, & in vtraque sedisset per annos aliquot: vt suis locis latiùs disseremus.

---

1. Cruce signante quosdam ex militibus Abbate Bonæ Vallis Crux apparuit in cælo contra Tolosam 2. Animaduersum in Henriquez, & Seguinum. 3. Recensita duo alia 4. illustria miracula. 5. Et superata præstigia Hæreticorum. 6. Tolosanus Fulco à Leodij partibus redux 7. Arnaldus in Hispaniam proficiscens, 8. subdelegata Guidoni potestate. 9. Pietas viri, 10. & laudanda sollicitudo. 11. Demum castrum Masaici à nostris obtentum.

CAPVT II.

INTER hæc nostris prædicantibus per Galliam contra Hæreticos, cùm Abbas Bonæ Vallis Rutinensis multos Cruce signaret ad bellum sacrum, ingens in cœlo miraculum apparuit, quod ab eodem Petro Vallsarniensi memoriæ proditum, nequaquam licet silentio præterire [a]: *Miraculum*, inquit, *quod contigit ipso tempore in Diœcesi Rutinensi, nolumus præterire. Prædicabat nanque quadam die Dominica in quodam castro Abbas quidam de Bona Valle, Ordinis Cisterciensis. Ecclesia autem modica erat, & non poterat capere populum, qui aderat: qua de causa egressi erant omnes, & ante fores Ecclesiæ prædicationem Abbatis audiebant. Circa finem verò prædicationis, cùm Venerabilis Abbas vellet hortari populum, qui aderat, super assumendis Crucibus contra Albigenses; subitò videntibus cunctis, apparuit Crux in aëre, quæ versùs partes Tolosanas tendere videbatur. Miraculum istud audiui ab ore dicti Abbatis, Viri religiosi, & grandis authoritatis.* Hæc Vallsarniensis.

a Hist. Albig. c. 69.

2. Venerabilem hunc Abbatem, Ioannem nomine, Chrysostomus Henriquez tradit in Menologio [b]; insigni confusione rerum, dictorúmque, quæ vix possint ad concordiam, nedum ad veritatem reuocari. Nam in primis Abbatem Bonæ Vallis, & Viennensis affirmat, & Rutinensis; quorum alterum ex proprio marte refert, dum fuisse alium Ioannem primum Abbatem eiusdem loci tradit, Virum sanctum, de quo egerat Aprilis XXVI. quod soli competit Bonæ valli Viennensi: alterum ex Seguino, atque eius verbis: *Sanctus*, inquit, *Ioannes Monasterij Bonæ Vallis in Rutinensi Diœcesi Abbas*, &c. Deinde eundem confundit cum illo Monacho, ad quem orantem pro Monfortio Comite vocem de cœlo factam superiùs diximus: & tamen constat, illum non Abbatem extitisse, sed Monachum: nec Bonæ Vallis vnius, siue alterius, sed Grandis Syluæ: in quo mirum, & Philippum Seguinum cæcutiisse. Quicunque fuerit, sanctitatem illius, zelúmque insigni Deus miraculo approbauit, atque eò insigniori, quò patentiori.

b Maij 17.

Cæterùm, duo alia adhuc adiungam, quæ Cæsarius narrat, non, quia per nostros, aut in nostris facta; sed, quia in causa Christi, quæ curæ maximè nostrorum commissa erat. Quin & Cluniaci, atque in Cluniacensi Monacho, domesticum appellem, ob plures titulos. Ergo *ante hos annos*, ait Cæsarius [c], *cùm Catholici contra Albienses Hæreticos fuissent signati, & iam non modicum ab eisdem essent iidem Hæretici exacerbati, duo honesti Clerici per terram illorum transeuntes, cùm Ecclesiam vidissent in via desolatam, ait vnus alteri: Sabbathum est, intremus Ecclesiam hanc, & dicamus Missam in honore Dominæ nostræ. Portabant enim secum librum, calicem, & indumenta sacerdotalia. Antequàm esset Missa completa, Hæreticis proditi sunt: qui armata manu intrantes, & Sacerdotem de Ecclesia trahentes, linguam eius radicitùs absciderunt. Quem socius, cum multo labore, Cluniacum deducens, Monachis commendauit. Illi verò, sicut viri catholici, & religiosi, Sacerdotem catholicum, & notum propter fidem Christi, & Genitricis eius Mariæ honorem, tam crudeliter mutilatum, deuotè suscipientes, omnem ei humanitatem exhibuerunt.* 3.

c lib. 7. c. 24.

In nocte verò Epiphaniæ, cùm solennes decantarent Vigilias, baculo parietem pulsans, ministros aduocauit: 4.

cauit: qui cùm quærerent, quid vellet, & ille se in Oratorium deportari signaret; volentes ei parcere, non acquieuerunt. Tandem importunitate eius tædiati, in Ecclesiam eum ducentes ante Altare quoddam deposuerunt. Qui cùm Matrem misericordiæ tota mentis deuotione inuocasset, illa ei apparens, & carnem, linguæ formam habentem in manu tenens, respondit oranti: Quia propter fidem Filij mei, & honorem mihi exhibitum, lingua tua priuatus es, ecce nouam tibi restituo. Aperi ergo os tuum. Quod cùm fecisset, digitis ori eius immissis, radici linguæ præcisæ eandem carnem coniunxit, & vniuit: sicque disparuit. Qui mox, cum Angelo in vocem laudationis erumpens, clara voce clamauit: Aue, Maria, gratia plena, Dominus tecum. *vsque ad finem. Quam salutationem cùm crebriùs repeteret, stupentes accurrere ministri: accurrerunt & de Choro Monachi, de tam puro, & iucundo miraculo Deum, eiúsque Genitricem glorificantes. Non immemor collati sibi beneficij Clericus, in eodem Cœnobio factus est Monachus. Cùm Ioannes scholasticus Xantensis circa idem tempus esset in Prouincia Albiensium, cum exercitu Domini, audiens de tanto miraculo, in reditu Cluniacum venit, iam dictum Monachum sibi ostendi petiuit, & obtinuit, & linguam vidit, ab eius ore, quæ dicta sunt, audiens. Sicut nobis retulit idem Ioannes, reliqua carne candidior est, in loco præcisionis seruans cicatricem. Huius miraculi testis est vniuersus Cluniacensium Conuentus, vsque hodie.*

5. Tertium miraculum, & quidem non ignobilius, cùm Diabolus inuideret gloriæ fidei per tot signa ostensæ; & veris falsa, miraculis præstigia (decipiendis hominibus) opponeret, vt olim in Ægypto; sed æquali impotentia, & confusione; idem Author describit verbis sequentibus [d]: *Tempore illo, quando manifestari cœperunt hæreses Albigenses, quidam maligni, virtute diabolica suffulti, quædam signa, atque portenta ostenderunt, quibus & easdem hæreses roborauerunt, & multos fidelium in fide subuerterunt: super aquas ambulauerunt, & non sunt submersi. Cernens hoc Sacerdos quidam, fide Catholicus, & vita religiosus, sciens vera signa cum falsa doctrina esse non posse; Corpus Domini cum pixide ad flumen, vbi illi populis suas ostensuri essent virtutes, deportauit; dixitque in audientia omnium: Adiuro te, Diabole, per eum, quem in manibus porto, ne in hoc flumine ad huius populi subuersionem, per hos homines tantas exerceas phantasias. Post hæc verba, illis super vndas fluminis ambulantibus, vt priùs, Sacerdos turbatus, Corpus Dominicum in flumine iactauit. Mira Christi potentia! Mox enim, vt elementum tetigit Sacramentum, phantasia cessit veritati, & pseudo illi Sancti quasi plumbum descendentes, in profundum sunt submersi; pixis verò cum Sacramento statim ab Angelis sublata est. Videns Sacerdos hæc omnia, de miraculo quidem exultauit; sed de iactura Sacramenti doluit: totam verò noctem in lacrymis, & gemitu transfigens, manè pixidem cum Sacramento reperit super Altare.* Maiora alia miracula patrata pro confirmanda fide, facilè credam; iucundiora vix putem; siue aptiora, ad mentes hominum accendendas in Dei laudes.

[d] lib.9.c.22.

6. His, & similibus signis animati Catholici, confusi Hæretici; sed excæcati, nec resipiscentes; vtrique pariter bellum accelerabant. Rediisse iam à partibus Leodij Fulconem Tolosanum, Petrus mihi Vallsarniensis author est, qui loquens sub Octaua Pentecostes præsentis anni, cum Vticensi, & Carcassonensi recens electo, in exercitu Crucesignatorum fuisse affirmat [e]. *Erant, ait, tunc temporis in exercitu, Vticensis, & Tolosanus Episcopi, & Episcopus Carcassonæ, qui nunquam ab exercitu recedebat.* Ergo cum his communicato consilio, versùs Aginum; *Inde*, ait idem Author [f], *anno Domini M.CC.XII. tertio Nonas Iunij, die Dominica, venimus ad destruendum Castrum Pennæ, illud adiuuante Domino obsessuri.* Hæc in exercitu Cruce signatorum.

[e] cap.63.

[f] ubi suprà.

Verùm Arnaldus parum sibi reputans compescere Hæreticos, si non & Saracenos debellaret, cùm res in Gallia prosperè succederent, atque subdelegata potestate Guidoni Vallsarniensi, iam tunc Episcopo, absentiam suam videret posse suppleri: quo erat animo in hostes fidei acri; in Hispaniam transire, & quibus posset militibus stipatus Archiepiscopus recens, Regi Alfonso suppetias ferre statuit; ad pericula pronus pro fide Christi; atque illuc propensior, vbi hostes magis pauendi præ multitudine. De eius ad Hispaniam profectione, perseuerantiáque inferiùs multa: de potestate Guidoni subdelegata contra Hæreticos, quandiu ipse in Hispania demoraretur, hæc habet idem Author eodem loco [g]: *Erat in obsidione illa, scilicet castri Pennæ, Venerabilis Episcopus Carcassonæ, de quo sæpius mentionem fecimus, & ego cum eo. Hic in exercitu Domini, de mandato Archiepiscopi Narbonensis, qui fuerat Abbas Cisterciensis, & erat Legatus, sicut superiùs est præmissum, vice fungens Legati, in feruore spiritus indefesso, in labore corporis incredibili, officium prædicationis, cæteráque ad obsidionem pertinentia sedulus exercebat; &, vt breuiter dicam, tanto, & tam importabili curarum sibi inuicem succedentium pondere premebamur, quòd vix licebat nobis comedere, vix modicum pausare.* Hactenus ibi, qui cunctis præsens fuit. 7.

[g] cap.63.

Porrò quàm felix Guidonis vicariatus Cruce signatis, facilè demonstrarunt ipsi euentus. Nam primò quidem, pergit idem Author [g]: *Dum esset Comes in obsidione Pennæ, venerunt ad eum omnes nobiles terræ illius, & facientes ei hominium acceperunt ab eo terras suas.* Deinde sequitur post varios recensitos euentus belli: *Anno incarnati Verbi M. CC. VII. mense Iulij, in Festo Sancti Iacobi, eiectis aduersariis, recepit Comes nobile castrum Pennæ: die autem crastina superuenit Venerabilis Archiepiscopus Rhemensis Albericus, Vir multæ bonitatis, qui negotium Iesu Christi deuotissimo amplexabatur affectu: veniique cum eo Cantor Rhemensis, & quidam alij peregrini.* Hæc prima sub Guidone victoria fuit, cui ad vltimum ipse non interfuit, cùm Carcassonam ad quædam alia negotia diuertisset. 8.

[g] ibid.

Narrat ibidem idem, qui suprà, Petrus, cùm post adeptum à nostris castrum Pennæ, tam Guido, quàm Comitissa Montisfortis ad exercitum Domini venirent, eam exhibuisse peregrinis humanitatem, vt aliquando pedites incederent, quò ipsi equitarent, atque à tædiosi itineris labore subleuarentur [h]: *Nobilis, inquit, Comitissa Montisfortis, & Venerabilis Episcopus Carcassonensis, & ego cum eo, à partibus Carcassonæ properabamus ad Comitem, habentes nobiscum paucos pauperes, & peregrinos. Nec silendum, quod dum pergimus, multi de peregrinis nostris, propter calorem feruentissimum, & arduitatem viæ, deficiebant in via: Venerabilis autem Carcassonensis Episcopus, & nobilis Comitissa, eorum dolori compatientes, eos tota die in equis suis retrò se deportabant: aliquando etiam vterque ipsorum, Episcopus, videlicet, & Comitissa, super equum suum duos leuari faciebant peregrinos, ipsi autem pedites incedebant.* 9.

[h] ubi suprà.

Post castrum Pennæ, obsessum est à nostris castrum Mosaicum ad pedem montis in planitie quadam prope fluuium Terui, in loco plurimùm fer- 10.

till, & amœno [i]. *Viri autem Venerabiles, & huius negotij rectores, & magistri, scilicet, Episcopus Carcassonæ, & Guillelmus, Archidiaconus Parisiensis, in his, quæ obsidioni erant necessaria, instantissimè laborabant: Archiepiscopus etiam Rhemensis, qui ibi erat, verbum prædicationis sæpissimè, & libentissimè peregrinis ministrans, & in his, quæ opus erant obsidioni, se humiliter exponens, & sua liberaliter expendens, valdè erat necessarius negotio Iesu Christi.* Et post pauca: *Quando videbant aduersarij Episcopum Carcassonæ, sermonem exhortationis ad populum habentem; in turbam populi, qui sermonem audiebat, cum balistis sagittas iaciebant: sed per Dei gratiam nullum lædere potuerunt.* Demum obsessum in Vigilia Assumptionis, in Festo Natiuitatis captum tradit, non minùs expugnatum canentium vocibus, quàm præliantium gladiis: quod eo in bello non semel accidisse Historia narrat, & nos etiam superiùs adnotauimus.

11. *Cum fieret insultus, Episcopus Carcassonæ, & ego* (pergit Petrus [k]) *per exercitum discurrebamus nostros exhortantes. Archiepiscopus autem Rhemensis, & Tullensis, & Albigensis Episcopi, & Guillelmus Archidiaconus Parisiensis, Abbas etiam Mosaici, cum quibusdam Monachis, reliquúsque Clerus exercitus, in montis descensu ante castrum stabant induti vestibus albis, & nudis pedibus tenentes ante se Crucem cum Reliquiis Sanctorum; & voce altissima, & deuotissima cantabant:* Veni, Creator Spiritus, *diuinum auxilium flagitantes. Nec defuit exorantibus Paracletus: sed mox vt versum Hymni, scilicet:* Hostem repellas longiùs *tertiò repetentes inceperunt, exterriti aduersarij diuinitùs, & repulsi, dimissis barbacanis, ad castrum confugerunt, seque intra murorum ambitum concluserunt.* Et paucis interpositis, cùm iam nostris sese obsessi dedissent: *Accipientes autem nostri peregrini ruptarios, auidissimè interfecerunt. Nec silendum credo, quòd castrum Mosaici, quod in Vigilia Assumptionis B. Mariæ obsessum fuerat, in Festo Natiuitatis eiusdem Virginis captum fuit.* Hinc Sauardunum, atque aliæ munitæ vrbes dedita nostris; vt verè toto tempore, quo Guido Arnaldi vices gessit, prospera omnia; neque vllum à victoriis tempus nostris vacuum fuit.

i cap. 61.
k vbi suprà.

---

1. Arnaldus in Hispaniam proficiscitur, 2. iniuriam Cisterciensis militiæ vindicaturus: 3. à Rege, & Roderico Toletano reuerenter susceptus. 4. Sacrarum militiarum concursus, 5. & debita prima victoria Vltramontanis. 6. Calatraua impugnata, 7. captáque: 8. & restituta statim Calatrauensibus. 9. Vltramontanorum, remanente Arnaldo, discessus: 10. & Conuentus ex Zorita vocatus ad Calatrauam.

CAPVT III.

1. DVM his Guido victoriis prosperaretur in Gallia Narbonensi, qui suas illi vices delegauerat, Venerabilis Arnaldus, multo stipatus milite, ad Alfonsum in Hispaniam, atque eius imperialem vrbem Toletum, aduersùs Saracenos properabat. Venère & multi alij ex Gallia Principes, quos omnes refert Rodericus Toletanus, sine quo nihil actum in hoc negotio. Cùm tamen vnum præ cæteris loquatur, Præsulem Narbonensem, siue quòd inter omnes præemineret, siue quòd, Cisterciensium militum cladi, in cuius hæc vindictam disponebantur, haud alius iustior, quàm Arnaldus vindex, quippè acceptæ eo tempore, quo ipse vniuersam Cisterciensem Familiam moderabatur: siue demum, quòd aliis retrocessuris, qui venerant ex Gallia, ipse vsque ad vltimam victoriam perseuerauit. Vtcunque fuerit, qui venerint ex exteris, Rodericus Ximenius his verbis narrat [a]:

2. *Veniente anno, eo tempore, quo solent Reges ad bella procedere, ab Aldefonso nobili citatis gentibus, congregatis armis, victualibus comportatis, necnon & omnium cordibus ad bellum erectis, factus est occursus omnium apud Toletum, quæ sola potuit sui opulentia omnium necessitatibus non deesse.* Et paulò inferiùs: *Et quia de die in diem crescebat numerus stigmata Domini in corpore suo portantium, ne intra vrbis angustias arctarentur, Rex nobilis volens eorum commodis prouidere, extra vrbem circa fluenta Tagi, deliciosa viridaria, quæ ob regiæ grauitatis recreandam maiestatem coalita fuerant, eis exposuit, vt sub vmbraculis arborum æstus iniurias euitarent; ibique ex fructiferis arboribus, constructis tabernaculis, vsque in diem processus ad bellum in Regis sumptibus permanserunt. Octaua itaque die post Festum, quo Christiana Religio Pentecosten celebrat, Petrus, Rex Aragonum, nobilis Aldefonsi fidelis amicus, secundum fœdus apud Concam initum dictis plus fastu regio festinatis, die præfixa venit Toletum: vbi à Pontifice, & toto Clero processionaliter est receptus: ibique in viridario regio fixis tentoriis, gentis suæ præstolabatur aduentum.*

3. Vtroque Rege præstolante cæteros Principes [b]: *Cœperunt etiam vniuersi venire Magnates de partibus Galliarum, Burdegalensis, & Nanetensis Episcopus; multi Barones de eisdem partibus, & Italia. Conuenerunt & simplices milites, necnon & de pedestri ordine multitudo. Aduenit etiam Venerabilis Arnaldus, qui aliquando sollicitudine Cisterciy functus, tunc regebat Ecclesiam Narbonensem. Hic paulò antè æmulatione legis catholicæ prouocatus, contra quosdam, qui in Narbonensi, & vicinis prouinciis blasphemare nomen Domini, & Ecclesiam, ore nefario præsumpserunt, corda fidelium excitauit, vt signo Crucis contra Hæreticorum versutias armarentur. Et sic factum est per Dei gratiam, quòd vbi contempta prædicatio non profecit, falce Crucis, putatis hæresibus, fides catholica de die in diem feliciter coalescit; & destructis Biterris, & Carcasona; blasphemantium tumultus sanguine, & flamma voraci, & vltrici gladio est consumptus. Æra millesima ducentesima quadragesima sexta. Hic itaque Pontifex, cum multitudine citerioris Galliæ, vasis belligeris, signis, & armis honesta, vrbem ingressus est Toletanam, in qua decenter à nobili Rege, & eiusdem vrbis Præsule, est receptus.* Hactenùs Rodericus de Arnaldo.

At de sacris militiis, quæ sese etiam accinxère contra Paganos Sororis suæ, (nam sic voco militiam Calatrauensem) acceptam ante biennium cladem vlturæ: postquàm Aragonenses omnes Proceres, 4.

a lib. 8. cap. 1.
b lib. eod. c. 2.

tes,& Principes Castellæ retulisset, hæc rursus addit c: *Fuerunt etiam Fratres Calatraua sub vno militia sua Magistro Roderico Didaci (grata Deo, & hominibus fraterna societas) Fratres militia templi, sub vno Magistro Gometio Ramiri, qui post bellum feliciter expirauit. Hi sunt, qui primi in nouo Testamento signo Crucis suscepto, superbia militaris fastum strenuitate seruata, charitatis,& religionis vinculo arctauerunt. Fratres etiam militia hospitalis, qui fraternitatis charitati insistentes deuotè, Zelo fidei, & terra sancta necessitate accensi, defensionis gladium assumpserant. Hi sub vno Priore Gutierrio Ermegildo, Fratres etiam militia Sancti Iacobi, sub vno magistro Petro Aue. Hi in partibus Hispania multa opera militia decenter egerunt. Multi etiam Christiana Religionis diuersorum votorum, & professionum, zelo,& compassione moniti, insigniti signaculo Sancta Crucis, inibi conuenerunt.* Igitur sola Sanct-Iulianæa, Eborensisque defuêre militiæ: quæ magis obstrictæ, ex eiusdem Cisterciensis professionis identitate. Sed præualuêre vtriusque Regis affectus, Legionensis, nimirum,& Lusitani; siue aliis bellis intenti detinerentur, vt putat Andradius d, siue Alfonso Castellæ Regi infensi, priuatas simultates communibus dispendiis antetulerint.

c c. 3. eiusd. ib.

d Histor. Alcant. 54.

5. Quot fuerint congregati milites, ex omni gente, & lingua, non satis constat. Archiepiscopus idem Author est, ex solis Vltramontanis plusquam decem millia equitum, peditum ad centum millia numeratos, quibus diaria stipendia, non exigua, larga manu ab Alphonso diuidebantur. *Duodecimo Kalendas Iulij exercitus Domini ab vrbe regia est profectus: Vltramontani per se, dato eis pro Duce Didaco Lupi de Haro: Petrus strenuus Rex Aragonum cum suis, Aldephonsus nobilis cum suis. Et licèt separatim procederent, modicum tamen spatium exercitus diuidebat.* Idem Alphonsus pauciores multò numerat in epistola reddenda sequenti capite. Victoriæ initium Vltramontanis debitum, qui, vt cæteras turmas præcedebant, ad castrum Malachonis peruenientes, ante illarum aduentum viriliter pugnarunt. *Pracedentes*, inquit f, *obsederunt prasidium Malachonis, & signum in bonum, diuina gratia faciente, licèt, qui erant in arce, satis viriliter se defenderent: instantia tamen Vltramontanorum, qua magna strenuitate feruebat, pro Christi nomine mori desiderans, virtutem resistentium, & munitionum prasidium in nomine Domini minorauit: cepitque Malachonem, omnibus, qui aderant, interfectis. Sequenti die exercitus Regum aduenit, ibique substitit vno die: sed & aliquantulum victualia defecerunt: tamen occurrit industria Regis nobilis, & fecit expom victualia copiosè.*

f ibid.

6. Instabat iam vicina Calatraua, natura loci tutior, arteque; sed vlciscendæ iniuriæ Militiæ sacræ, eò accommodatior, quò prima gentis Sedes; postquàm haud dubiè etiam Saluaterram, & cætera adiacentia castra recuperarent. Itaque ait idem Rodericus g: *Procedentes omnes pariter peruenimus Calatrauam. Agareni autem, qui inibi rebellabant, excogitauerunt tribulos ferreos fabricare, & per omnes transitus Ana fluminis proiecerunt: & quatuor habentes aculeos, qualitercunque caderent, vno eorum erecto, pedibus hominum, & equorum vngulis figebantur. Sed, quia humana artificia contra Dei prouidentiam nihil valent; sic Deus voluit, vt paucissimi, vel nulli ferè illis tribulis læderentur: & gratia Dei manu supposita, transiuimus flumen Anam, & castrametati fuimus in circuitu Calatraua. Agareni autem oppidum illud sic in summitatibus turrium armis, & vexillis, & machinis munierant, vt volentibus impugnare satis difficile videretur. Prætereà, licèt sit oppidum illud in plano: tamen ex vna parte muri eius, pertactum fluminis inaccessibile inuenitur: ex aliis partibus, sic muro, & antemurali, fossatis, & turribus, & propugnaculis est munitum, vt absque longa machinarum impugnatione inexpugnabile videretur. Erat autem ibi Agarenus quidam, nomine Auencaliz longa armorum assuefactione astutus, & bellorum exercitia frequenter expertus: De huius industria, plusquàm de se ipsis confidebat populus obsessorum: licèt esset ibi in præsidio quidam Almonat, qui præsidij custodia præsidebat*

g c. 6. eiusd. ib.

Cùmque in obsidione per dies aliquot moraremur, & Reges cum Principibus de impugnatione præsidij dubitarent; post longos tractatus, placuit omnibus non relinquere oppidum intentatum, licèt impugnatio difficilis videretur. Plerique autem meliùs iudicabant cœpto itineri ad bellum procedere, quàm impugnationibus castrorum insistere: præsertim cùm in talibus & strenui pericliuentur, & exercitus fatigetur: cùm & ius acquisitionis, & retentionis talium pendeat ex fine belli. Assumptis itaque armis, locisque oppidi specialiter, & Regibus, & Principibus assignatis, voce fidei eleuata, oppidum sunt aggressi. Sicque per Dei gratiam factum est, vt die Dominica post Festum Sancti Pauli, expulsis Arabibus, fuit Calatraua Regi nobili restituta: quæ statim à Fratribus, qui dudum ibidem resederant, fuit munita, & Christiano nomini redonata. Nobilis autem Rex, de omnibus ibidem inuentis, nihil sibi retinuit, sed Vltramontanis,& Regi Aragonum cuncta dedit. 7.

Pristina Sede restituta Calatrauensibus, qua amissæ Saluaterræ iacturam non sine lucro haud dubiè compensarent: Vltramontani, quasi peracto negotio, quod eos ad Hispaniam adduxisset, ferè vnanimes ad propria reuerti deliberarunt: siue id Gallis à natura inditum, vt primos impetus gloriosiùs exequantur, quàm perseuerent: siue soles, & æstus terræ calidioris insueti hactenus impatienter tolerarent: seu tandem Cisterciensis militiæ vltio, quæ sibi in Litteris pontificiis, prædicandæ per Galliam Crucis, velut causa adæquata continebatur, satis, superque effectum sortita esset. Constat omnes reuersos ab eo loco: *Excepto tamen*, ait Archiepiscopus h, *Venerabili Arnaldo Narbonensi Antistite, qui cum omnibus, quos habere potuit, & multis nobilibus de prouincia Viennensi, semper in bono constans, à bono proposito non recessit. Et erant circiter centum triginta milites præter pedites, de quibus etiam aliqui remanserunt. Remansit etiam de partibus Pictauia Theobaldus de Blazon, homo nobilis, & strenuus, & natione Hispanus, & genere Castellanus.* Hæc Rodericus. Itaque Arnaldus cum paucis relictus est, qui adhæreret Alphonso, atque vltima belli præstolaretur. At non ideò defecit Christi exercitus: quin abeuntium Vltramontanorum, quamuis ingentem numerum, suppleuit virtute Sanctius Nauarræ Rex, qui non multò pòst sese nostris adiunxit. Nam pergit Archiepiscopus i: 8.

h vbi suprà.

i ibid.

Recedentibus itaque his, qui Crucem Domini in Angaria attulerunt, soli Hispani, cum paucis Vltramontanis, superiùs notatis, proficisci cœperunt ad bellum Domini confidenter: & primò venerunt Alarcuris, ibique castrametati municipium occuparunt: necnon & castella alia in vicino. In eadem 9.

mansione aduenit Sanctius Rex Nauarra, qui, licèt à principio simulasset nolle venire, cum ad discrimen peruentum fuit, strenuitatis sua gloriam, à Dei seruitio non subtraxit: sicq; Regum ternarius, in Sancta Trinitatis nomine processerunt. Et primo die castrametati sunt in circuitu Saluaterra. Dominica die sequenti, visum fuit Regibus, & Principibus, vt totus exercitus armaretur, & etiam omnia, tanquàm ad bellum disponerentur. Et per Dei gratiam talis apparuit multitudo armis, & signis, & equis ornata, vt intuentibus hostibus terribilis appareret, nobis amabilis, belloq; expediens, discessum absentium compensaret: ita quòd etiam corda magnanimorum creuerunt, pusillanimes confortati, dubij confirmati, & discedentium schisma, quod multos terruerat, decessit à cordibus timidorum. Ibiq; etiam die altero expectans, post peruenit ad aliam mansionem, qua dicitur Fraxineda. Tandem peruenimus ad aliam mansionem eiusdem nominis. Tertio verò die ad aliam mansionem in radice Montis de Muradal, qua dicitur Guadalfajar. Hactenus ex oculari teste, maioríque, quàm vt excipi possit, Roderico. Verùm hæc omnia, & eam, quæ sequuta est, ingentem victoriam, quam ex loco, ad Tolosæ Nauas appellant, à nostris partam, ex litteris eiusdem Regis Alfonsi ad Innocentium missis, quas Ioannes Mariana etiam adducit, sequenti capite venient referenda.

Interim adnoto, reddita Calatraua militiæ sacræ, Conuentum statim, ex Zurita illuc translatum, ingenti omnium lætitia, qui semen Raymundi gloriosum, cùm per annos exulasset viginti, & septem, iam tandem restitutum viderunt paternis sedibus, nec dubitarunt ipsum Sanctum Patrem intercessisse ad Deum, ne donatione sibi à Sanctio facta, dilecti filij, atque hæredes defraudarentur. Vsque in hanc diem ab eis possidetur, quanuis oppidum ipsum destructum est, incertum, qua occasione; (nisi quòd insalubre, à flumine vicino, reputabatur,) & loco eius subrogata arx munitissima in summitate montis, in qua etiam hodie Conuentus perseuerat. Sed redeo ad epistolam, quam Rex Alfonsus, victoria recèns adepta, ad Innocentium scripsit in hunc modum. 10.

---

1. Alfonsus Rex Innocentio Papæ scribit, 2. de hac eadem suscepta expeditione. 3. & Calatraua expugnata, cæterisque: 4. & Catholici exercitus, 5. rustico quodam ducente, dispositione. 6. Quid hostes fidei. 7. Et victoria miraculosa. 8. Quot millia occisi, 9. & qua alia victoria de illis parta? 10. Gratiarum actio, & Festum anniuersarium. 11. Notata miracula. 12. Et Cæsarij fragmentum de Rege victo. 13. Successio Magistrorum Calatrauensium.

CAPVT IV.

1. SANCTISSIMO *Patri* [a], *ac Domino Innocentio, Dei gratia Summo Pontifici, Alphonsus eadem gratia Rex Castellæ, & Toleti, oscula manuum, atque pedum.*

[a] ex Regist. Vat. & Mariana.

Sanctissime Pater, Sanctitatem vestram credimus non excidisse propositum impugnandi Sarasena gentis perfidiam, quod vobis per nostros nuncios deuotè, & humiliter intimauimus, in omnibus, tanquàm Patris, & Domini vestrum subsidium expectantes; quod sicut à Patre pio nos recognoscimus benignè, & piè pariter impetrasse. Quocirca cum litteris nostris nuncios nostros, quos ad hoc exequendum idoneos reputauimus, ad partes Francia non distulimus destinare, addentes etiam, vt omnibus militibus venientibus, prout decebat, expensas victui necessarias largiremur, quibus possent commodè sustentari. Verè fuit, quòd audita remissione peccatorum, quam vos venientibus indulsistis, venit magna multitudo militum de transmarinis partibus, necnon Archiepiscopi, Narbonensis, & Burdegalensis, & Episcopus Nannetensis. Fuerunt, qui venerunt vsque ad duo millia militum, cum suis armigeris, & vsque ad decem millia seruientium in equis. Quibus omnibus nos oportuit in victualibus prouidere. Venerunt etiam illustres amici nostri, & consanguinei Rex Aragonensium, & Rex Nauarra cum potentatu suo, in fidei Catholica auxilium. Quibus nobis tum aliquanto tempore facientibus moram apud Toletum, expectabamus quippe homines nostros, qui venturi erant ad bellum; omnia necessaria, prout per nuncios nostros promisimus, non defecimus ministrare. Licèt expensa essent propter sui multitudinem, nobis, & Regno nostro ferè importabiles, & onerosa. Non enim solùm in his, qua promiseramus; verùm etiam in pecuniis, & in dextrariis, quibus ferè omnes tam milites, quàm seruientes pariter indigebant, nos oportuit prouidere. Sed Dominus, qui multiplicat incrementa frugum, ministrauit nobis abundè secundùm sua gratia largitionem; & dedit omnia posse perficere perfectè, & abundè.

Congregata itaque nostra, & suorum multitudine, viam cæpimus proficisci. Et venientes ad turrim quandam, qua Malajon nuncupatur, satis munitam, Vltramontani, antequam nos peruenientes per vnum diem, & illam cum Dei auxilio impugnantes, incontinenti cæperunt. Licèt autem nos eis in omnibus necessariis largissimè prouideremus; ipsi tamen attendentes laborem terra, qua deserta erat, & aliquantulum calida, voluerunt à cæpto proposito retroire, & ad propria remeare. Tandem ad magnam instantiam nostram, & Regis Aragonum, processerunt vsque ad Calatrauam, qua non distabat à pradicto Castro, nisi per duas leucas: cùmque nos ex parte nostra, & Rex Aragonum ex sua, & ipsi ex sua, in Dei nomine cæpimus expugnare: Saraceni autem, qui intus erant, attendentes se Dei exercitui non posse resistere, disposuerunt villam nobis tradere, ita quòd persona eorum salua discederent: veruntamen sine rebus. Cùmque nos istud nulla ratione vellemus acceptare, Rex Aragonum, & Transmontani habentes super hoc consilium, viderunt villam esse munitam muris, & antemuralibus profundè fossatis, & excelsis turribus, & quòd non posset capi, nisi suffoderentur muri, & sic ruerent: quod cederet in graue damnum 2.

Fratribus

Fratribus Salua terra, quorum fuerat; & non posset, si necessitas vrgeret, retineri. Verè apud nos institere firmissimè, vt villa salua, & integra, cum armis, & magna copia victualium, quæ ibi erant, quibus satis indigebat exercitus, nobis redderentur; & personæ Saracenorum vacuæ, & inermes recedere permitterentur.

3. *Nos autem attendentes eorum in hoc firmam voluntatem, votis eorum annuimus; ita quòd medietas omnium eorum, quæ intus habebantur, cederet in partem Regis Aragonum; & altera medietas in partem Vltramontanorum, & nec nobis, nec nostris aliquid voluimus retinere. Ipsi autem propositum repatriandi apud se retinentes, licèt Dominus Deus nobis exhiberet gratiam, & honorem, & nos vellemus omnibus eis sufficientissimè necessaria ministrare, desiderio patriæ coacti, omnes pariter Crucis signo derelicto, cum Archiepiscopo Burdegalensi, & Episcopo Nannetensi, licet certitudinem de bello Saracenorum haberemus, ad propria redierunt; exceptis admodum paucis, qui remanserunt cum Archiepiscopo Narbonensi, & Theobaldo de Belegon, qui naturalis noster erat, cum suis, & quibusdam aliis militibus, qui erant de Pictauia, & sui omnes. Qui remanserunt, iustè erant inter milites, & seruientes, centum quinquaginta. De peditibus autem eorum ferè nullus remansit. Cùmque Rex Aragonum apud Calatrauam moram faceret, expectando quosdam milites suos, & Regem Nauarræ, qui nondum ad nos peruenerat; nos cum nostris processimus, & peruenimus ad quoddam castrum eorum, quod * Claros dicitur. Licèt autem munitum esset, cœpimus & alia tria castra, quorum vnum dicitur Caracona, aliud Beneuentum, & aliud Petrabona. Inde procedentes peruenimus ad Saluamterram; ibique peruenerunt ad nos Rex Aragonum, qui de suis hominibus non duxit in exercitum, nisi tantùm milites generosos; & Rex Nauarræ, qui similiter vix fuit in exercitu de suis, plusquam ducentis militibus comitatus.*

* Alarcu.

4. *Et quia Rex Saracenorum in vicino erat nobis, Saluamterram noluimus expugnare: sed procedentes contra Saracenorum multitudinem, peruenimus ad quædam montana, in quibus non erat transitus aliquis, nisi in certis locis. Cùmque nos essemus ad pedem illius montis ex parte nostra, Saraceni venientes ex parte alia, obtinuerunt summitatem montis, volentes nobis transitum impedire. Cùm milites nostri ascendentes viriliter, quia adhuc pauci Saraceni, ad locum peruenerant, eos cum Dei auxilio viriliter expulerunt: & castrum quoddam munitum, quod propter transitum impediendum, Saracenorum Rex construxerat, cœperunt, quod Fenad dicitur. Quo occupato, exercitus Domini securè potuit ad cacumina montis ascendere; vbi multùm laborauit propter defectum aquarum, & loci ariditatem. Saraceni autem videntes, quòd transitum illum occupare non possent, alium transitum, qui erat in descensu montis arctissimum occuparunt. Talis quippe erat, quòd mille homines possent eum defendere omnibus hominibus, qui sub cœlo sunt. Et iuxta transitum illum ex altera parte erat totus Saracenorum exercitus, & sua tentoria iam fixa.*

5. *Cùmque nos ibi facere moram ob defectum aquæ, non possemus; nec procedere propter transitus difficultatem, quidam ex nostris consuluerunt, quòd iterum ad pedem montis descenderemus, & alium transitum, ad duas, vel tres dietas quæreremus. Nos autem attendentes fidei periculum, & personæ nostræ dedecus, noluimus huic parere consilio: eligentes potiùs in difficultate transitus mori pro fide, quam facilioris transitus quærendo qualitatem, in fidei negotio retroire. Cùmque iam quidem propositum firmassemus, ad indicium cuiusdam rustici, quem Deus nobis ex insperato misit, in eodem loco alium transitum satis facilem Magnates nostri, qui primos ictus in bello habituri erant, inuenerunt: & in quodam loco exercitui eorum vicino, licèt aridus esset, & siccus, Saracenis talem transitum ignorantibus, tentoria posuerunt. Quod cùm Saracenorum exercitus attendisset, processit, vt mansionem illam impediret: nostri autem, licèt pauci essent, se viriliter defenderunt. Nos autem, & Rex Aragonum, & Rex Nauarræ armati cum militibus nostris in loco primæ mansionis, quæ erat in summitate montis, expectauimus, donec totus exercitus Domini, securè perueniret ad locum, vbi anteriores nostri castrametati sunt. Et ita, dante Domino, factum est, quòd licèt via nostra esset inuia, inaquosa, lapidosa, & nemorosa; nihil de nostris amisimus.*

6 *Hoc Deo authore factum est die Sabbathi, XVI. Calendas mensis Augusti. Circa serotinam verò horam Saraceni attendentes, quòd omnia tentoria nostra tutè fixeramus, dispositis aciebus suis, venerunt ad loca castrorum, & ibidem quædam præludia belli in modum torneamenti cum nostris exercuerunt. Attendentes autem ipsi, quòd nos illa die nollemus habere bellum, ad castra sua reuersi sunt. Sequenti autem die Dominica, summo mane, venit Saracenus cum infinita multitudine, dispositis aciebus suis: nos autem volentes considerare multitudinem gentis suæ, & dispositionem, & statum, & qualiter in omnibus se haberent; habito prudentum virorum consilio, & in his exercitatorum, vsque ad sequentem diem Lunæ distulimus. Ipsis autem sic existentibus, posuimus milites nostros cum peditibus, vt extremos agminis nostri non possent in aliquo molestare: quod quidem, diuina fauente gratia, sic euenit. Secunda die, scilicet, secunda feria, nos omnes in Dei nomine armati, processimus, dispositis aciebus, cum eis pro fide catholica pugnaturi. Ipsi autem montana quædam obtinuerunt valdè arida, & ad ascendendum difficilia, propter nemora, quæ inter nos, & ipsos erant; & propter alueos torrentium profundissimos; quæ omnia nobis erant magno impedimento; ipsis verò maximo expedimento. Veruntamen ille, à quo omnia, & per quem omnia, fecit mirabiliter, & direxit manus sui exercitus contra inimicos suos; & anteriores nostri, necnon & medij, multas eorum acies, quæ in minoribus promontoriis existebant, virtute Crucis Dominicæ prostrauerunt.*

7. *Cùm autem peruenissent ad extremam aciem eorum, infinitæ siquidem multitudinis, in qua Rex Carthaginis erat, ibidem difficillimos conflictus militum peditum, & sagittariorum inuenerunt; quos sub maximo periculo, imò etiam iam non poterant tolerare. Nos autem attendentes bellum illud eis omninò impossibile, impetu equorum processimus, signo Crucis Dominicæ praeunte, & vexillo nostro, in quo erat Imago B. Virginis, & Filij sui, in signis nostris superposita. Cùmque iam nos pro fide Christi mori constanter eligeremus, attendentes Crucis Christi, & Imaginis suæ Matris ignominiam, quam lapidibus, & sagittis irruere impetebant; in arma furentes eorum, aciem eorum infinitæ multitudinis commisimus. Et licèt ipsi essent constantes in bello, & firmi super domino suo; Dominus tamen illorum infinitam multitudinem Crucis suæ gladio trucidauit. Et sic Rex Saracenorum cum paucis in fugam conuersus est. Sui autem impetus nostros interim sustinebant; sed statim propter maximam stragem suorum, reliqui in fugam conuersi sunt. Nos autem insequentes eos vsque ad noctem, plures insequendo interfecimus, quàm in bello. Et sic bellum Domini à solo Domino, & per solum Dominum est feliciter consummatum. Deo autem honor, & gloria, qui Cruci suæ dedit victoriam per Iesum Christum Dominum nostrum.*

Fuerant

8. *Fuerunt autem milites Saraceni, vt posteà vera relatione didicimus à quibusdam domesticis Regis Saracenorum, quos captiuos cepimus, centum quinquaginta millia: pedìtum verò non erat numerus. Occubuerunt autem in bello ex parte sua centum millia armatorum, & ampliùs secundùm æstimationem Saracenorum, quos postea cepimus. De exercitu autem Domini, quod non sine grandi gratiarum actione recitandum est, & quod incredibile est nisi quia miraculum est, vix XXV. aut triginta de toto nostro exercitu occubuerunt. O quanta lætitia! O quot gratiarum actiones! nisi de hoc dolendum sit, quòd tam pauci Martyres, de tanto exercitu ad Christum martyrio peruenerunt. Vt autem magna multitudo eorum credatur, cùm exercitus noster in castris eorum, post bellum, per biduum fecerit moram; ad omnia incendia, quæ necessaria erant in coquendis cibis, & pane, & aliis, non consumpserunt alia ligna, nisi de sagittis, & lanceis eorum, quæ remanserant: & vix potuerunt comburere medietatem. Cùmque Dei exercitus propter longam moram factam in eremi locis, & incultis, deficeret in victualibus, & aliis; ibidem tandem inuenerunt tam ciborum, quàm armorum, necnon etiam dextrariorum, & aliorum iumentorum copiam, quod accipientes ad suam vnusquisque voluntatem, plus ibi dimiserint ex magna abundantia, quàm ceperint.*

9. *Tertio autem die procedentes, venimus ad quadam castra eorum, scilicet, Bilchebannos, Tolosa, quæ in continenti cepimus. Tandem peruenimus ad duas ciuitates, quarum altera dicitur Beatia, altera Vbeda; quibus non erant maiores citra mare, præter Cordubam, & Hispalim; quarum alteram, scilicet, Beatiam destructam inuenimus: ad alteram verò, scilicet, Vbedam, quia situ loci, & artificio fortissima erat, confugerat multitudo hominum infinita, ex omnibus villis adiacentibus. Cùm enim villa illa nunquam ab Imperatore, vel aliquo Regum Hispaniæ expugnata, vel subiugata esset, in eadem se posse saluare sua corpora credebant. Sed & hanc in breui, diuina gratia fauente, cepimus, & funditùs destruximus: quia non possemus habere tantam multitudinem gentium, quæ ad illas populandas sufficere posset. Et benè perierunt ibi sexaginta millia Saracenorum; quorum quosdam interfecimus, quosdam captiuos duximus ad seruitium Christianorum, & Monasteriorum, quæ sunt in Marchia reparanda. Hæc igitur, Sanctissime Pater, vobis scribenda decreuimus, pro auxilio toti Christianitati impenso, gratias, quas potuimus, exhibentes; & humiliter supplicantes, vt vos, quem Dominus ad Summi Sacerdotij gradum elegit, cum sacrificio laudis pro salute populi, immoletis vitulos labiorum.* Hactenus epistola historica Alfonsi ad Innocentium, de insigni victoria parta de Saracenis; pro qua & Romæ dies tunc festi acti per totam vrbem; & celebrem haberi per Hispaniam Pontifex iussit, ipsa, qua euenit die, sub titulo Triumphi Sanctæ Crucis.

10. In duobus illustribus Cœnobiis, Hortensi, atque Huelgensi, in quorum primo Roderici Toletani, in secundo Alfonsi Regis corpora iacent, itémque in sancta Ecclesia Toletana, vnde exercitus prodiit, festiuior dies, & qui inter solenniores recensetur. In Regesto post epistolæ Alfonsi finem, oratio sequitur, in gratiarum actionem: dubium, an ex Hispania transmissa Romam, an dictata à Pontifice: neque enim dedecet Innocentij eloquentiam, & grauitatem. Atque ecce orationem, quia à Mariana omissam, libentiùs à nobis transcribendam [b]: *Omnipotens, & misericors Domine, qui superbis resistis, humilibus autem das gratiam, digna tibi laudum praconia, & deuotas gratiarum referimus actiones, quòd antiqua innouando miracula, gloriosam tribuisti victoriam de perfidis gentibus, populo Christiano: te suppliciter exoramus, vt quod mirabiliter incepisti, misericorditer prosequaris, ad laudem, & gloriam nominis tui sancti, quod super nos famulos tuos fideliter est inuocatum. Per Dominum nostrum, &c.*

b ex eodem Regesto.

Rusticum, à quo ductus est exercitus, Genium de cœlo missum, qui putarent, nequaquam defuère: quòd postmodum quæsitus non comparuerit. 11.
Cur Festum Cruci duxerit sacrandum Alfonsus Rex, non satis in comperto. Fortè quia exercitus Crucesignatorum, victoriam Cruci voluit referendam. Mariana sacratiorem causam innuit, ex antiquis decerptam hæc scribens verba [c]: *Multùm ad victoriam contulisse Crucis signum, vario colore in aëre sub ipsum conflictum visum, quidam scribunt: negant alij argumento, quòd Rodericus Præsul de re tanta nihil meminit: ne Rex quidem ad Innocentium Pontificem iis litteris, quas de belli summa conscripsit. Conuenit, Paschasium (Toletanus is Canonicus erat, deinde Decanus, extátque sepulcrum eius in S. Luciæ Sacello Templi maximi Toletani) Crucem, quam Roderico Præsuli de more præferebat insignem, per hostium cuneos, semel, & secundo circumtulisse, euasisséque incolumem; tametsi telis omnibus peteretur, multaque sagittæ Crucis hastili confixæ sunt.* Certè hoc vltimum Toletanus Præsul scribit [d]: *Crux vero Domini, quæ coram Toletano Pontifice consueuerat baiulari, præferente eam Dominico Paschasio, Canonico Toletano, per Agarenorum acies miraculosè transiuit, & ibidem illæso baiulo, sine suis, vsque ad finem belli, sicut Domino placuit, perdurauit.*

c lib.11.c.24.

d vbi suprà.

Cæterùm, quod ad Iconem B. Virginis attinet, cui etiam Rex Alfonsus victoriam tribuit, hæc idem Rodericus Archiepiscopus, non solùm firmans; sed clariùs exprimens. Nam *erat*, ait [e], *in vexillis Regum, Imago B. Mariæ Virginis, quæ Toletanæ prouinciæ, & totius Hispaniæ semper tutrix extitit & Patrona: cuius aduentu acies illa mirabilis, & turba innumerabilis, quæ hactenus satis immobilis permanebat, & rebellis obstiterat, cæsa gladiis, fugata lanceis, & victa ictibus, terga dedit.* Narrat Cæsarius præcipuum ex Saracenis, qui ex Africa in Hispaniam transfretauerat, Miramolinum, qui equos suos in portico Ecclesiæ B. Petri stabulare, & super illam vexillum suum ponere Innocentio fuisset comminatus, fugientem, in Siciliam peruenisse, ibidémque præ dolore mortuum esse [f]: *Cuius vexillum principale in bello captum Innocentio est transmissum, & in Ecclesia prædicta ad Christi gloriam erectum.* Hæc ille: quæ vtrùm vera sint, cùm Rex nullam vexilli à se ad Innocentium missi mentionem faciat, aliorum linquo examini inquirendum. 12.

e lib.8.c.10.

f ...

Viriliter irruentem in Saracenos Calatrauæ Magistrum, Rodericum Diacium, in hoc prælio occubuisse, sunt, qui existimant: quibus Rades Andradius obuiam it, instrumento producto post septennium confecto, cui inuenitur subscriptus, iam non Magister: expressa tamen, quam olim exercuisset, suprema dignitate Militiæ sacræ: *Rodericus Diaz, qui fuit Magister, testis.* Vero similius, quod alij scriptum habent; irruentem in hostes nimio ardore, ab eisdem percussum in brachio dextero, eóque ad præliandum minùs aptum, quo zelo pollebat sacræ Militiæ, se ipsum abdicasse Magistratu, quem non ex vsu cæterorum gerere posset. Tum verò eius consilio, suasionéque, subrogatum alium Rodericum Garciæ, siue Gorces, qui & sacram pro eo Militiam gubernaret. Ita idem, qui suprà, Rades Andradius in Calatrauæ Chronico, qui Rodericum Diacium nouennio 13.

g cap.15.

uennio post cessionem superuixisse,& tandem senem in Calatrauæ Sacello S.Mariæ ad Martyres, sepultum memoriæ prodit. Insignem hanc victoriam de Saracenis,neque libuit,neque licuit pertransire : quippe hos Annales apprimè concernentem pluribus titulis: ex præcipua occasione suscepti belli, Saluaterra Cistercienfibus erepta:ex primo fructu,hoc est,ex Calatraua restituta Militiæ Cisterciensi : ex ipso Rege Alphonso, & Roderico,Cistercio vtroque addicto, imò & deuoto : & tandem ex Arnaldo Narbonensi, Populetano primùm,mox Grandis Syluæ,dein communi totius Cistercij Patre, qui bellici apparatus, progressúsque,atque ipsius victoriæ tanta pars fuit: nam & eum, instanti belli tempore, Christianis præliaturis benedixisse,ab Henrico Spondano, dum hæc ipsa scribit,notatum lego.

1. Alphonso Lusitano,atque sororibus, inuicem discordantibus,2. Tarasia, & Sanctia Innocentium Papam adeunt: 3. & confirmari sibi oppida impetrant. 4.Eadem muniunt: 5.& Regi petenti denegant 6.Montem maiorem adeunt, & se defendunt.7.Legionensis victoria de Lusitano: 8. & anathema in ipsum latum,nisi desistat. Contumacia sub prætextu appellationis. 9. Damna illata Sanctiæ, 10.Tarasiæque: 11.atque alia non leuia ab ipsis Regi repensa.

CAPVT V.

1. DVM hæc in Castella feliciter contingunt, semina discordiarum suborta dudum inter Alfonsum Lusitanum Regem, sorotésque altiùs erumpentia, Lusitaniam non parum exagitabant; quassatis per intestina bella partibus, & neutris cedentibus: Alfonso,quia viro, quia potentiori, quia natura tenaci, duróque: sororibus,quià virili robore fœminis, quia rationi subnixis, & quia vicinum Alfonsum Legionensem, vt adesset Tarasiæ, pristinus thorus,atque filij communes sollicitabant. Sunt, qui affirment [a], præpeditum hoc bello vtrunque Regem,Legionensem, nimirum, & Lusitanum, dum priuatis insistunt, commune fidei negotium deseruisse: atque hanc extitisse præcipuam causam,cur Castellano Alfonso neuter affuerit aduersùs Saracenos præliaturo. Vtcunque sit, qui aliis laboriosus, nequaquam illis feriatus annus fuit, multis vtrinque cladibus illatis, multis acceptis. Vastati agri, incendiis subiecta oppida, abacta vtrinque præda, fugati milites, & Duces, qua capti, qua occisi: ac si communes hostes debellarent, neutris maiori conatu pugnandum foret. Sensit Lusitanus Alfonsus (quod anteà negauisset) robur in vtraque sorore supra fœmineum; neque cessitas Saracenis armis arces sub earum dominio, sub quo nec suis cederent; & à quibus tot mala perpessus esset. Rem propriè concernentem nostros Annales, quia gestam per nostras,(vtrànque sororem Cistercio destinatam superiùs diximus, Cistercium accepisse infrà dicemus,)necnon & interuentu nostrorum Iudicum (quod ipse eius progressus demonstrabit)altiùs repetito principio pandere libet.

a apud Brandaon. lib. 3. cap. 4.

2. Tarasia, & Sanctia, cùm primum fratris animum, à se alienatum altiùs præsensère, nec fidem patri datam, quod ad ipsas spectabat,seruaturum; quasi putaret de re prorsus iniqua, nec iuramentum, nec fidem seruandá fore: quò se Christianis armis tuerentur, obedientia, nimirum, & religione; antequàm irent in gladios materiales,adière Pontificem: & testamentum patris, quod tam ab ipso velut in communi, & generaliter confirmatum esset; pro ea parte, quæ ipsas concernebat, confirmari de nouo, atque in speciali castra sibi asseri, quæ Alphonsus legari posse negabat: demum, vt ea securiùs possiderent, sub B. Petri protectione suscipi, & Sedis apostolicæ, cui se, & Castra ipsa submittebant, religiosè petierunt, & impetrarunt. Extant, leguntúrque in Regesto epistolarum Innocentij Litteræ ad eas datæ, quas Brandaonius ex Archiuio Lorbanensi desumptas, & per omnia concordes euulgauit [b], quarum hic tenor:

b tomo 4. in Append.

3. *Innocentius Episcopus,Seruus seruorum Dei: Dilectis in Christo filiabus, nobilibus mulieribus, Tarasiæ Reginæ, & Sanctiæ, Sanctij quondam Regis Portugallensis filiabus, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Olim ad petitionem inclytæ memoriæ Sanctij, patris vestri, Regis Portugalliæ, testamentum, quod fecerat in mortis articulo constitutus, duximus confirmandum. Verùm,quia dubitatis, ne super his, quæ vobis eodem testamento legauit, ab aliquibus vobis molestia inferatur, nobis humiliter supplicastis, vt eadem vobis confirmare apostolica authoritate dignaremur. Nos igitur vestris precibus inclinati, personas vestras, cum omnibus bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum iustis modis, præstante Domino, poteritis adipisci, sub B. Petri, & nostra protectione, suscipimus, & castrum Montis maioris, & villam de Segeira, quæ tibi, Regina Tarasia, & castrum de Alemquer, quod tibi, Sanctia, cum pertinentiis eorundem, dictus pater vester cum omnibus filiis,& filiabus suis donauit, sicut ea iustè, & pacificè possidetis, deuotioni vestræ, authoritate apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo hominum omninò liceat, &c. Datum Laterani, 3. Idus Octobris, Pontificatus nostri anno 14.

4. His Litteris suffulta vtraque soror omnem timorem pelleret, si non animum fratris ex se durum, & Regibus plerunque ius in armis,minori æqui, quàm potentiæ æstimatione, longa experientia, seu notitia edocta vtraque; qua fides patri, qua iuramentum Deo præstita eludebantur, eadem siue industria, siue euasione obedientiam Pontificis eludi, atque ab Alfonso eludendam non præsensissent. Ergo præiactis armis spiritualibus, quibus se tuerentur,materialia curarunt superaddere. Et castra omnia non solùm principalia, sed adiacentia,de quibus agebatur, victualibus primùm,& munitionibus; multo deinde milite stiparunt; quem causa iustior, sexus fauorabilior, atque vtriusque humanitas facilè sibi potuerunt conciliare. Nec omisit Tarasia dilectum sibi quondam Alfonsum Legionensem, vt vtrique succurreret, si res sic postularet, per litteras,

per nuncios, per Ferdinandum filium sollicitare. Petitionem Reginæ Regis pollicitatio sequuta est, nihil, quod posset, ei vnquam negaturi. Hic status rerum à morte Sanctij patris, quo neque pace secura frui datum, neque bellum indictum: & solus siue timor, siue cupido partes vexabat; inquietans vtrasque; Regem, dum non habebat, quod exoptabat; sorores, dum amittere metuunt, quod possidebant.

5\. Tandem hoc anno Alphonsus moræ impatiens, Tarasia, & Sanctia ad Lovrbanum commorantibus, Montem maiorem, Alenqueriúmque (præcipuas earum arces) sibi, & Coronæ Lusitanæ, missis ad eas nunciis restitui iubet. Sanctio parenti liberum non fuisse imminuere Regnum, cuius administrator extitisset, sed nunquam Dominus. Sororibus, quæ alia possidebant, ad victum sufficere; neque ad communem tantùm, aut necessarium; sed ad regium, & splendidum: tum, si quid eis deesset, aliquando facilè ex eius ærario supplendum fore. Oppida, & arces oneri illis esse; non honori, aut commodo: quandiu non nubant difficilè seruanda, cum periculóque, si nubant, nullo pacto retinenda. Quando enim ipse in medio Lusitaniæ alios patietur Regulos? aut quinam inuenientur, qui esse velint? Ad hæc sorores legata sibi à patre, ab Alphonso firmata per iuramentum, confirmata à Pontifice, non ita facilè sibi dimittenda. Tarasiam exturbatam thoro regio, post liberos susceptos, qui adhuc viuant; non vllas alias nuptias repetituram: Sanctiæ virginitatem conseruare ab ineunte ætate in votis esse: neutram illarum admissuram virum, qui se fratri opponat. Neque imminui Lusitanam Coronam ex earum dominio, sed augeri: quippe supremo iure integro Regi, immediatiorem vrbium procurationem diuisam inter Principes, ad Regiam Maiestatem multùm conducere; sed nec potentiam sine ipsis posse subsistere. Se, licèt fœminas, defensioni vrbium pares, si à fratre adiuuentur, vt ratio exigit. Quòd si nolit parere naturæ legibus, non religionis vinculis teneatur; paratas se, dum ipsi bellum inferunt, factis ostendere, quàm arcibus tuendis sint æquales.

6\. His ad fratrem responsis per nuncios datis, Legionensi scribunt, instare tempus, quo promissa exequi debeat. Ipsæ ad Montem maiorem concito gradu, vrbem natura loci inexpugnabilem, & Tarasiæ fidissimam contendunt: prouisis interim, qui Alenquerium, Segueirámque, atque alia minora castra, dudum ab eis munita, celeres adeant: & vt fidem Regiminis semel promissam Lusitana virtute tueantur, alacres moneant, non alienum dominium subituros (nam ita iudicabant) ipsis viuentibus. Alphonsus Rex Montem maiorem adiens, terrore, quàm armis agendum contra sorores reputabat honestius: sed adeò intrepidas eas expertus est, adeò milites pro illis obstinatos, ne dicam firmos; vt magis irritatus eorum dictis, & sunt, qui addant, etiam contumeliis, Conimbricam in breui reuersus sit: vbi quas potuit, copias collectas ducens, & vindictæ, quàm gloriæ longè cupidior, ferro, & igne grassatus in sororum ditionem perhibetur. Tunc castris debilioribus euersis, nonnullis captis, & præsidio suo munitis, vastatis agris, & præda vndique abacta Montem maiorem, Alenqueriúmque obsedit. Ibi acriter pugnatum intùs, & foris, dum obsessores audacter muros ascendunt; scandentes obsessi repellunt fortiter. Quin & nonnunquam è muris erumpentes, impetu facto fugant, trucidántque, nihil tale metuentes Alphonsi milites. Certè partito in duos eius exercitu, minùs aduersùs obsessos roboris fuit.

Interim Legionensis Alphonsus collectis copiis, in quibus Lusitani Regis frater, & ipse alienatus à fratre erat; necnon & Ferdinandus eius, atque Tarasiæ Reginæ filius, per Galleciam irrumpens, aggressorem sororum aggressus est, vtrunque ad se exercitum ab oppidis obsessis auocaturus. Ea defendendæ Tarasiæ facilior via, atque muniendæ arci, si fortè ab hostibus esset debilitata. Non fefellit spes strenuum Ducem, neque robur eximium suorum militum. *Tunc enim* (ait Lucas Tudensis Diaconus [c]) *congregati sunt contra eum omnes Portugallenses ad prælium: & licèt esset Rex Legionensis cum paucis, vicit eos in loco, qui dicitur Portella de Valideuer: & cum multis spoliis, & gloria reuersus est.* Ita Tudensis. Rex ipse Lusitanus author est, ad Pontificem non multò pòst scribens, Alphonsum Legionensem *pluribus villis campestribus incendio deuastatis, quædam castra etiam occupauisse, quorum vnum dicto fratri eiusdem Regis Portugalliæ commiserit; cætera per se, & per filium suum contra iustitiam* (sic enim ipse loquitur) *detineret.* Ita conuersa contra Lusitanum arma non pia, quæ in sorores mouisset: & dum aliena quærit, nec proprio sanguini, nec sexui fœmineo parcens, iusto Dei iudicio propria amisit; ingentem ignominiam victus reportans, qui victor nullam foret gloriam reportaturus. 7.

c ad Æram 1250.

d apud Brandaon. lib. 13. cap. 5.

Addita præcedentibus iacturis iactura maior, separato à fidelium communione rebelli Rege, & Regno eius supposito interdicto, quoadvsque ab iniusto bello cessaret. Rem à sororibus relatam ad Innocentium Archiepiscopo Compostellano, & Episcopo Zamorensi ipse commisit. Ab his desistere Alphonsus seuerè iussus: & non obediens, damnatus diris omnibus, præcisúsque ab Ecclesia, quoadvsque eius proterua contumacia reprimeretur. Interpellatus ab eo Summus Pontifex: sed frustrà, quia serò; & quia bellum iniustum continuasse per plures menses, aut post aliquot saltem repetiisse, multa, & certa argumenta persuadebant. Secundum prælium ab eo sibi illatum, Sanctia conquesta est: rursus vtraque soror grauiter dolent, per fraudem sibi ademptam vtranque arcem: tum Tarasia sola, quòd Monasterium Lovrbanense inuaserit, quæ omnia necessariò tempus requirunt. Demum non absolutum à censuris ante Dominicam in Septuagesima anni M. CC. XIV. ex his, quæ infrà dicemus, palam fiet. Sed iam totam rei gestæ narrationem ex M.S. veteri asseruato Lovrbani, atque ab Anthonio Brandaonio vulgato nuper, quò maior fides dictis, confirmemus. Continet id allegata vtriusque partis coram Iudicibus designatis anno sequenti, & Cistercio vtroque, Abbatibus Vrsariæ, & de la Spiña, qui ea omnia memoriæ commendarunt verbis sequentibus: 8.

Hæc sunt acta negotij, quod vertitur inter illustrem Alphonsum Regem Portugalliæ ex vna parte, & Tarasiam, & Sanctiam, sorores eius, ex alia, coram iudicibus delegatis à Summo Pontifice, videlicet, A. de Spina, & L. de Vrsaria Abbatibus. Primò enim postulatum fuit ex parte prædictarum Dominarum in hunc modum: Petit Regina Domna Sanctia dari sibi expensas, quas vi coacta Regis fecit in guerra ad sui defensionem, & in mittendo Romam, & in Aduocatis, & Iudicibus, & vsque ad diem istam, & in militibus, & in aliis: de prima guerra XIIII.U.DC.XXVI. marapetinos. Et ex præda in prima guerra XV.U.DC.VII. marapetinos, 9.

petinos, saluo iure addendi, & diminuendi: item, petit damna hominum suorum resarciri, quos depradatus est prædictus Rex. Item, petit damna sibi resarciri illata temporibus obsidionum per incendium domorum, per vastationem segetum, & incisiones arborum, & vinearum, & redemptionem hominum captiuorum, & spoliationem hominum, & damna vassallorum, pecudum, & armentorum, equorum, & aliarum conuentionum, & quædam pacta, quæ appellatione Regis facta sunt; quædam verò ante omnia, tamen post appellationem Reginæ. Item, petit damna, quæ passa est in diminutione fori, quod fecit hominibus de Alinquer propter guerram Regis. Petit etiam restitutionem villæ, quæ vocatur Aueiras, in cuius possessione fuit quietè in vita patris, & post mortem. Petit etiam, satis fieri sibi de iniuriis tam iniuriosè, & contumeliosè sibi illatis, tam in obsidione proprij corporis, quàm in strage hominum, & debellatione castri, ad minus, per quatuor menses, & eò ampliùs, fumo, incendio, sagittis, petrariis, & aliis quampluribus modis. Item, petit restitui securitati castrum, quod sibi reliquit pater suus, quo fraudulenter spoliata est, quod erat murus pacis, & concordiæ vinculum inter ipsas, & Dominum Regem. Item, se reduci ad eum statum, quo erat tempore appellationis nostræ, vel regni ipsius. Quod est dicere, vt ante omnia emendentur damna, prudenti appellatione, illata sibi, & iniuriæ expressa, quæ superiùs specificata sunt. Item, petit, quòd villæ, quæ sunt in districtu castri, non impediantur per Regem, vel per suos, soluere forum suum sibi.

10. *Item, petit Regina Domna Tarasia restitui castrum, quod ei reliquit pater suus, quo fraudulenter spoliata est, post appellationem, quod erat murus pacis, & concordiæ vinculum, inter ipsam, & Dominum Regem. Item, petit expensarum restitutionem, quas fecit nimis coacta, vrgente violentia Regis, tam circa munitionem castrorum, quàm circa stipendia militum, & aliorum, quæ necessaria sibi erant, ad tuitionem sui, & quas fecit in mittendo Romam, & in Aduocatis, & in Iudicibus vsque ad diem istam; quarum summam æstimat L V. aureorum, saluo iure addendi, & diminuendi. Item, petit sibi resarciri damna illata temporibus obsidionis per incendium domorum, & vastationem segetum, & incisionem arborum, & vinearum, & redemptionem hominum captiuorum, & fractionem nauium, & perditionem pecudum, armentorum, equorum, & aliarum conuentionum, & damna vassallorum, & desolationem hominum, quæ damna intulit post suam propriam appellationem. Item, petit satisfieri sibi de iniuriis tam iniuriosè, & contumeliosè sibi illatis, tam in strage hominum, quàm in debellatione castrorum, ad minus per quatuor menses, & eo ampliùs, incendio, sagittis, petrariis, & aliis quampluribus modis. In summa petit, se reduci ad eum statum, quo erat tempore appellationis earum, vel Regis, quod est dicere; vt ante omnia, damna emendentur, pendente appellatione sibi illata, & iniuriæ, & expensæ, quæ superiùs specificatæ sunt. Item, petiit, vt omnia damna Monasterij sui Lourbani restituantur.*

Contra petitionem ipsarum, quæ facta est de expensis, opponimus in hunc modum ex parte Regis exceptiones; spoliationem castrorum de Contract, Melgaz, Ilgares, Balsamum, Freixeno, Vraicos, Moos, Albiti, Picotij, Sicoti. Item, rerum omnium, quas sibi Rex tunc habuit mobilium, & se se mouentium, & armorum, & omnium pecudum, & tributorum, & aliarum rerum ad Regem pertinentium in terminis istorum castrorum. Item, castri de Lamiselo, & rerum, quas ibi Rex habuit mobiles, & sese mouentes, & alia iura ad Regem pertinentia. Item, rerum mobilium, sese mouentium terrarum de Barrozo, & de Vinaes, & de Monte nigro, & de Lacdra, de Lampazes, de Miranda, de Sancto Stephano, de Chaviz, de Aguiar, de Panoyas: quibus omnibus Rex spoliatus fuit per dolum malum, & violentiam earum, saluo iure addendi, & diminuendi. Et paulò inferiùs: *Item, ex parte Regis in modum exceptionis fuit obiectum, quòd dolo, & facto sororum fuerat Rex spoliatus vndecim castris, quæ Rex Legionis dolo earum ceperat,* &c. 11.

Hæc præcipuè allegata vtriusque partis, (nam minutiora alia prudens omitto,) quibus hactenus dicta comprobantur. Id vnum tamen mihi non satis constat, neque video explicatum ab Authoribus, à quo appellauerint Tarasia, Sanctiaque, quandiu bellum durauit: nam appellasse constat ex ipsis Litteris. Fortè primum accessum ad Pontificem, cum obsessis à fratre vtriusque oppidis, statim implorarunt eius auxilium, appellationem vocant: vnde & quæcunque in vtroque bello passæ, post interpositam ab eis appellationem contigisse affirmant. Sic quòd obsessæ dicuntur in personis, & quòd ablatæ illis per fraudem arces, seu oppida, explicatione indiget, quam ab Authoribus hactenus omissam, ex proprio cerebro non ausim diuinare. Certè obsidionem arcis Montis Maioris, in qua ipsæ inclusæ non immeritò in propria persona dicas: & Innocentio ab vtrisque interpellato, qui litem dissolueret, quod forsan etiam factum; illatam vim in medio pacis fœdere; quid nisi fraudem liceat appellare? Reliqua, quæ euenerunt in hoc negotio, atque aduentum Abbatum, Actáque, & tandem Regis, & Regni absolutionem, suis temporibus, locísque reddemus. Nunc cum Arnaldo ex Hispania ad Gallias reduce, post insignem victoriam, & nos etiam ad Galliam redeamus. 12.

1. *Arnaldus ex Hispania ad propria redux:* 2. *& magna pars Vasconiæ nostris dedita.* 3. *Actum deinde de morum reformatione,* 4. *& designati Iudices, inter quos primus Fulco Tolosanus.* 5. *Iurata leges, siue consuetudines.* 6. *Tolosanorum irruptiones in peregrinos;* 7. *atque aliorum insidiæ,* 8. *mentito habitu Monachorum Cisterciensium.* 9. *Demum in eos execranda crudelitates.* 10. *Successio illustrium Abbatum Sambucinensium.*

CAPVT VI.

1. BELLO in Hispania feliciter peracto, & Calatraua restituta suæ militiæ, Arnaldus ab Alfonso Rege discedens, necnon à Roderico Toletano, & geniis ab vtroque donatus pro amicitia, cum suis tandem ad propria remeauit, negotia fidei in Gallia resumpturus. Tum verò Guido, & cæteri Episcopi, Abbatésque reducibus obuiam occurrentes, dum alij partas victorias à Saracenis, alij ab Hæreticis erepta castra memorant, & conferunt euentus, quantumuis dispares, inuicem gratulantes, gaudentes inuicem, alij aliorum lætitiam cumulabant. Nec decreuit materia gaudiorum magna parte Vasconiæ nostris adiuncta, nullo sanguine fuso; & quod tempore belli difficilius, eóque gloriosius, diligenti per omnes cura adhibita de reformandis moribus: vt partis hactenus victoriis de inimicis, gloriosiores victoriæ de se ipsis obtinendæ subiungerentur. Vtrunque porrò hoc anno consequutum, sub reditum Arnaldi, qui cunctis adfuit, Petrus Vallsarniensis his verbis tradit[a]:

a cap. 64.

2. *Dum Comes noster moraretur in Castro Murelli, venerunt ad eum Episcopi Conuenarum, & Conseranensium Viri Venerabiles, & Deo pleni, qui negotium Iesu Christi vnico affectu, & exhibitione affectus promouebant; quorum etiam consilio, & industria, comes adierat partes illas. Monuerunt igitur Comitem, vt vlteriùs procederet, & sine pugna, & gladio maximam reciperet Vasconiæ partem. Properans igitur Comes perrexit ad castrum quoddam, quod dicitur S. Gaudentius, & fuerat Comitis Conuenarum: homines autem castri tradentes ei castrum, ipsum cum gaudio receperunt. Venerunt etiam ibi ad eum nobiles illius, facientésque hominium, receperunt ab eo terras suas. Insuper penetrans montana apud Fuxum, terram Rogerij de Cominges, nepotis Comitis Fuxi, ex parte maxima deuastauit. Intereà verò Carcassonensis Episcopus, qui cum quibusdam peregrinis in Castro Murelli remanserat circa munitionem castri ipsius assiduè laborabat.* Hactenus maior pars Vasconiæ nostris accrescens.

3. Nunc, quæ pro reformatione morum decreta sunt; quanta gentis corruptio; quanta totius æqui desuetudo; qui demum designati legislatores, & quibus conditionibus, ex eodem Authore videamus[b]: *Anno*, ait, *Incarnationis Dominicæ M. CC. XII. mense Nouembris, conuocauit nobilis Comes Montisfortis, Episcopos, & nobiles terræ suæ apud castrum Apamiarum, celebraturus colloquium generale. Causa autem colloquij huius ista fuit, vt Comes noster in terra, quam acquisierat, & Sanctæ R. E. subiugauerat, institui faceret bonos mores, hæretica spurcitia procul pulsa, quæ totam corruperat terram illam, bonéque, tam in cultu religionis Christianæ, quàm etiam de temporali pace, & quiete consuetudines plantarentur. Terra siquidem illa ab antiquis diebus deprædationi patuerat, & rapinis. Opprimebat quippe potens impotentem, fortior minus fortem. Voluit igitur Comes nobilis cunctas consuetudines, fixósque limites terræ Dominis ponere, quos transgredi non liceret: quatenus etiam milites de suis certis, & rectis redditibus rectè viuerent: minor etiam populus sub alis Dominorum posset viuere, immoderatis exactionibus non grauatus.* Hæc ibi.

b cap. 65.

Crediderim congregatum Conuentum, quantuis à Comite Arnaldi authoritate; qui id Simoni censuerit iniungendum, quo terræ nobiles, quos decernenda præcipuè respiciebant, congregati per sæcularem Principem, cui hominium fecissent, & conuenirent, & libentiùs decernendis obtemperarent. Ob quam etiam rationem gestum est, vt legibus ferendis, non soli Ecclesiastici, sed etiam sæculares, & ex his plures, atque aliqui ex eisdem deputarentur. Nam audi, quod sequitur[c]: *Ad has consuetudines statuendas, electi fuerunt viri duodecim, qui super sacrosancta Euangelia iurauerunt, quòd pro posse suo tales consuetudines ponerent, per quas Ecclesia sua libertate gauderet; tota etiam terra in statu firmaretur meliori. De illis autem duodecim Electoribus, quatuor fuerunt Ecclesiastici, duo, scilicet, Episcopi, Tolosanus, & Conseranensis, vnus Templarius, vnúsque Hospitalarius: quatuor præterea Francigenæ milites: quatuor etiam indigenæ, duo milites, & duo Burgenses, per quos dictæ consuetudines satis competenter posita fuerunt, & firmata.* Hinc palam fit, Fulconem Tolosanum, ex Leodiensi tractu rediisse, adeóque si interfuit pretiosæ morti Beatæ Mariæ Ocgniacensis, anno sequenti iterum ad eas partes reuersum esse, vt anno præcedenti notabamus. 4.

c ibid.

Non scripsit Vallsarniensis consuetudines, quas duodecim Iudices censuerunt stabiliendas: haud tamen dubium, ex vsu populorum; atque dignas republica Christiana. Illud compertum, cùm primùm latæ fuerunt, firmatas iuramento cunctorum Procerum, Episcoporúmque, quò maior illis à cunctis reuerentia, nec violanda obseruantia conciliaretur. Vnde idem Author subdit in hæc verba[d]: *Vt autem consuetudines illæ inuiolabiliter seruarentur, antequàm proferrentur in medium, nobilis Comes, omnésque milites sui super quatuor Euangelia iurauerunt, quòd suprà memoratas consuetudines nunquam præsumeret violare, vt etiam maiorem obtinerent firmitatem, redacta sunt in scriptum, sigillo etiam Comitis, & omnium Episcoporum, qui ibi plures erant, firmata, & munita.* 5.

d ibid.

Dum hæc apud Apamias agerentur, cùm iam Tolosa à malitia sui Principis omnium hæreseon, Hæreticorúmque sentina esset: quippe in quam, vt scribit idem Petrus[e], *Biterrenses, & Carcassonenses, & Tolosani Hæretici, & Hæreticorum fautores, & ruptarij amissis diuino iudicio terris suis, intrauerant* 6.

e cap. 64.

rant, adeòque impleuerant, quòd ipsa Claustra Monachorum ciuitatis, expulsis Canonicis, fecerant pecorum ouilia, & stabula equorum. Dum, inquam, hæc agerentur apud Apamias [f], *hostes fidei à Tolosa egressi discurrere cœperunt per Vasconiam, & facere mala quæcunque potuerunt. Venerabilis autem Episcopus Conuenarum, assumptis secum aliquibus de militibus nostris, perrexit in Vasconiam, terrámque illam ab hostibus fidei viriliter defendebat: nobilis autem Comes noster perrexit Carcassonam, & inde Biterrim habiturus colloquium, cum Archiepiscopo Narbonensi, super his, quæ spectabant ad negotium Iesu Christi.* Hactenus ex historia illa Albigensium; ex quibus verbis duo planè colligas: alterum, celebrati colloquij tempore iam ab Hispania Arnaldum rediisse: alterum, non sine ipso congregatum à Comite Simone, qui non solùm in morum reformatione; sed in negotiis belli, cuncta ad ipsum referret, neque aliter putaret posse succedere.

f cap. 65.

7. At quàm frequentes Cistercienses Monachi conuertendis Hæreticis, atque Cruce signatis armandis contra rebelles, per hoc tempus incumberent; Hæreticorum dolus manifestat, quo peregrinis incautis insidiabantur; nempe, induti Cistercium super loricas, quò propinquiùs accederent, & nihil tale timentes trucidarent. *Referam factum filij Fuxensis Comitis prope Carcassonam cum ruptariis transiens, equitabat quodam die versùs Narbonam, vt si quos inueniret peregrinos, vinctos perduceret Fuxum, aut morte crudelissima condemnaret. Factum est igitur, dum iret, obuios habuit paucos peregrinos, qui tendebant ad Comitem nostrum, venientes à partibus Gallicanis: peregrini autem illi, videntes hostes venientes, putantésque quòd essent de nostris, intrepidi aduersariis occurrebant. Traditores siquidem prædicti in his nequitia sua prouidebant, quia, videlicet, lento passu, & per stratam publicam ambulabant, vt non esset facile aduertere, quòd non essent de nostris.* Hactenus in textu.

8. Porrò cucullas armis superadditas Cruce signatis faciliùs decipiendis, ad marginem notatum in Authographis, Nicolaus Camuzatius, dum vulgauit, nequaquam censuit silentio prætereundum. Notatio marginalis hæc habet verba: *Fertur etiam pro certo, quòd aliqui eorum deferebant Habitum Monachorum Cisterciensium super arma, & alios præcedebant.* Ergo venientes in vestimentis ouium, imò Pastorum, ad quos oues confugerent, dum se lupos rapaces potiùs exhibent, trucidabant incautos, quod idem, qui suprà, Petrus ita prosequitur [h]:

h vbi suprà.

9. *Vt autem appropinquauerunt ad inuicem, statim crudelissimi carnifices insurrexerunt in nostros, qui pauci erant, & inermes, vtpote proditionis ignari; occidentésque plures de nostris, & membratim dilacerantes, reliquos secum duxerunt vsque ad Fuxum; vbi eos tenentes in vinculis, tormentis validissimis dilaniabant; cum maximo siquidem studio, noua quotidie, & inexperta excogitabant supplicia, quibus suos affligerent captiuos: sicut enim ab ore eiusdem militis nostri audiui, qui ibi tenebatur in vinculis, qui præsens erat, & videbat, captiuos suos cruciabant illi tot, & tantis tormentis, quod Diocletiano, & Maximiano possent æquiparari malitia, vel etiam anteferri. Vt enim prætermittamus ibi minima; ipsos Sacerdotes, & diuini mysterij tractatores frequentiùs suspendebant; quandoque etiam, quod dictu horribile est, ligatis ad genitalia membra funibus, ferocissimè distrahebant. O crudelitas immanis! ô rabies inaudita.* Hactenus ille. Nec video plura, quæ hunc annum concernant in hoc negotio.

10. In recenti Authore [i] notatum lego, (id, quod superiùs dubium memoraui [k],) Beatum Bernardum Sambucinæ Abbatem, hoc anno in Episcopum Geruntinensem promotum fuisse; ibique vt antea Monachos, & filios, ita deinceps populum, ac Clerum sibi commissos verbo, & exemplo eximiè administrasse; adeò vt Beatis post obitum adscriptus in eadem Ecclesia veneretur. Quod ego, vt in re ipsa certum existimo, ita in tempore dubium; neque quid certum ausim definire. Quippe Bernardi Acta nobis ignota; sed neque ipsum aliunde noueramus, aut modò nouimus. Proposuimus tamen, vt quædam alia his, quibus liceat, altiùs discutienda. Interim noto, si ita se res habet, Bernardum Lucæ suffectum in Abbatia, cùm Lucas ipse in Pontificem Cusentiæ (in quo dubium est nullum) promotus esset. De anno promotionis eius non constat, sicut nec mortis: vt minùs tamen produxisse vitam cum infulis, vsque ad M.CC.XXII. sequenti Tomo ostendam, cùm tempus venerit.

i Hier. Malaf. in Histor. Calabr.
k anno 1211. c. 6. n. 12.

---

1. Abbas Persenia Sagiensem Ecclesiam visitat. 2. Clarauallensis Archiepiscopi Senonensis acta rescindit, 3. Monachis Monasterij de Charitate obedientiam Cluniaci denegantibus. 4. Turbata Gallia. 5. Sed Pruliaci Abbas missus ab Innocentio, 6. qui Cluniacenses in antiqua possessione manuteneret. 7. Iniunctus nostris Prussiæ Apostolatus, 8. & litteræ super his datæ ad Capitulum, 9. ab Innocentio III. 10. Quis Christianus contentus in illis litteris. 11. Et quid de eo Martinus Cromerus scribat. 12. Demum leniores aliæ delegationes.

CAPVT VII.

1. MVLTA hoc anno iniuncta Cisterciensibus ab Innocentio Papa, è quibus hæc grauiora propalabo. In primis in Episcopum Sagiensem, Priorémque, cùm multa grauia, & enormia obiicerentur, Baiocensem Episcopum, & Abbatem de Persenia, Ordinis Cisterciensis, Iudices dedit, cum potestate plena, qua etiam vsque ad eorundem depositionem, atque aliorum substitutionem valerent procedere: litteris adeò breuibus, vt hîc facilè à nobis transcribi valeant [a]: *Contra Præsidem, & Priorem Sagiensis Ecclesiæ, tot, & tanta sunt auribus nostris enormia inducta, vt vlterius non possimus dissimulare clamores, qui ad nos de suis peruersis actibus peruenerunt; cùm non solùm inutiles, verùm etiam perniciosi esse dicantur. Ne igitur sanguis eorum de nostris manibus requiratur, si eos duxerimus in suis peruersitatibus tolerandos; Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus inquisita*

a lib. 15. Regest. & apud Bosqu. lib. 5. ep. 108.

quisita plenius, & cognita veritate; si tales eos esse noueritis, à suis eos remoueatis officiis, & eis faciatis idoneos subrogari. Quod sublato cuiuslibet contradictionis, & appellationis obstaculo exequamini. Datum Laterani sexto Idus Iunij, anno quintodecimo.

2. Non multò pòst interdicto promulgato per Aurelianensem, & Antisiodorensem Episcopos, in terram Philippi, Francorum Regis; Senonensis Archiepiscopus primùm, qui curaret amicabiliter componere inter Regem, & Præsules. Sed cùm hic etiam in Regis ipsius gratiam peruertisset iudicium; Trecensis Episcopus, & Guido Abbas Claræuallensis Iudices dati, vt ab eo inordinatè facta corrigerent; atque irrita, & nulla declararent. Litteris haud longioribus ad eosdem directis in hunc tenorem [b]:

b ex eodem lib. epist. 121.

Trecensi Episcopo, & Abbati Claraeuallis, Cisterciensis Ordinis, Lingonensis Diœcesis.

De prudentia Senonensis Archiepiscopi non possumus non mirari, qui post appellationem ad nos legitimè interpositam, & contra nostri formam mandati peruersè processit in causa, quam ad petitionem charissimi in Christo Filij nostri Philippi Francorum Regis illustris, sibi duximus committendam, super relaxanda sententia interdicti, quod in terram eius Venerabiles Fratres nostri Aurelianensis, & Antisiodorensis Episcopi protulerunt, nisi prædictus Rex eis illud offerret, quod esset meritò acceptandum. Et licèt ipsi iusserimus, vt, si fieri posset, postposito vtrinque iudicio, ad amicabilem compositionem intenderet: ipse tamen turbato negotio potiùs, quàm sedato, nec compositionem facere studuit, nec iudicium exercere. Vnde, nisi Regiæ voluissemus Serenitati deferre, taliter eum corripere curassemus, quòd eius profectò impunitus non remansisset excessus. Cùm igitur, quod ab eo est inordinatè præsumptum, ipso iure sit irritum, & inane; Discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus eius processum, & quidquid ipsius occasione inueneritis attentatum, sine cuiuslibet appellationis obstaculo, irritum nuncietis: contradictores, si qui fuerint, vel rebelles, per censuras apostolicas compescendo. Datum Laterani, Idibus Iunij, Pontificatus anno decimoquinto.

3. Tertio loco succedat grauis causa, nostris propinquior, quia inter Cluniacenses, & cum totius supremo Congregationis Abbate ventilabatur. Negauerat Monasterium de Charitate, iterum suprà à nobis commemoratum, Cluniacensi Ecclesiæ, & Guillelmo huius nominis secundo, tunc illius Abbati debitam obedientiam: & nec Priorem ab eodem Patre depositum, pro deposito habere, nec subrogatum admittere acquiescebat. Quin & eidem Guillelmo accedenti ad Cœnobium, munus visitationis impensuro, de more Ordinis; Monachi fores irreuerenter satis occluserant; excutientes iugum velut indebitum; quod etsi se pertulisse non negabant, vsurpatione tamen Cluniacensium, magis, quàm iure allegabant fuisse intrusum. Designati discernendæ causæ, & criminosis puniendis duo Episcopi, Tricasinus, nimirum, atque Meldensis. Verùm, cùm & hi etiam deuiassent, (adeò tunc vix quid rectum sine Cistercio,) & totam penè Galliam commouissent; Abbates Pruliacensis, & Columbæ suffecti sunt, qui deuios actus reuocarent ad iuris semitas.

4. Continent litteræ, quid gesserint Episcopi, & quo velut colore rem turbauerint: *Attendentes*, inquiunt [c], *quòd per districtionem canonicam Monachorum emollire duritiam non valebant, charissimum in Christo Filium nostrum Philippum Regem Francorum illustrem per suas literas rogauerunt, vt nobilem virum Comitem Noriensem, qui dictos Monachos in huiusmodi fouere malitia videbatur, ab ipsorum iniusto fauore compesceret, regia potentia insolentiam comprimeret eorundem. Cùm ergo idem Rex præfato Comiti præcepisset, vt substituto Priori temporalia faciens assignari, dictos Monachos in sua vlteriùs malitia non foueret; ac idem mandatum regium non adimpleret: Rex zelo iustitiæ, ac feruore nostræ deuotionis accensus, contra dictum Comitem, cuius fulti potentia Monachi memorati, latis authoritate nostra sententiis obuiabant, præcepit exercitum congregari. Cuius metu, licèt temporalia dicto Priori per præfatum Comitem fuerint assignata, Monachi tamen in sua contumacia nihilominùs persistentes, tam ipsi Priori, quàm Cluniacensi Abbati debitam exhibere obedientiam, contradicunt.* Hæc Innocentius. Quæ contrà, cùm à Procuratoribus Monachorum, multa obiecta immediatè subiungat, tandem concludit:

c in eodem Regest. & lib 3. epist.

Nos igitur his, & aliis, quæ per partes fuère proposita, pleniùs intellectis, manifestè cognouimus, prædictos Iudices perperam processisse, qui fines nostri excedentes mandati, brachij sæcularis auxilium inuocauerint, dum eorum ad nos relatione pendente, partes super ipsorum processu, in nostro auditorio litigabant. Cùm etiam grauiter posset impediri Ecclesiæ vtilitas, & libertas, si quolibet Iudice imperito forsan, aut etiam malitiosè, temerè proferente sententiam, Rex, seu quicunque alius Princeps, ad Ecclesiæ bona manum extenderet, quasi eandem exequutioni sententiam mandaturus: ac etiam in hoc graue possit inter sacerdotium, atque Regnum scandalum generari. Quare, quidquid ab eisdem Iudicibus taliter factum est, vel ab aliis per studium eorundem; de Fratrum nostrorum consilio irritum decreuimus, & inane. Verùm, quia per expressam confessionem Monachorum de Charitate nobis constitit euidenter, Cluniacensem Abbatem possessionem instituendi, ac destituendi, pro suæ libito voluntatis, in Monasterio de Charitate Priores; & corrigendi, quæ corrigenda, vel ordinanda vidisset, per viginti annos, (licèt ipsi Monachi de Charitate eandem vsurpatam asserant,) habuisse nos, exigente iustitia, sibi eiusdem possessionis commodum conseruantes, tam destitutionem dicti G. à regimine Prioratus, quàm substitutionem præfati Vuillelmi, excommunicationis quoque sententiam, quam in eundem G. & eius complices idem Abbas, propter rebellionem huiusmodi, promulgauit, authoritate apostolica duximus confirmandas. 5.

Ideóque mandamus, quatenus præmissas destitutionis, ac institutionis sententias faciatis per censuras ecclesiasticas firmiter obseruari; ac priuilegia, libros, & vniuersa ecclesiastica ornamenta, à quibuscunque alienata fuerant, vel subtracta, Monasterio restitui memorato; dicto Abbati ex parte nostra firmiter iniungentes, vt possessionibus, & aliis quibus Monachi memorati per dictos Comitem, & Marescallum, seu quoscunque alios spoliati fuerant, eorum Priori, ac ipsis plenariè restitutis, eisdem beneficium absolutionis impendat, & paterna ipsos benignitate tractet. Et possessiones alienatas, in enormem eiusdem Monasterij læsionem, ad eius, & proprietatem ipsius, secundùm formam in nostris litteris comprehensam, iuxta quod in nostra præsentia, eius Monachus anno præterito promisit, studeat reuocare. Cæterùm, si dicti Prior, & Monachi de Charitate, omnis, vel maior, aut senior pars eorum super libertate Monasterij sui de iure voluerint experiri, nos eos benignè, cùm requisiti fuerimus, audiemus, sicut videbimus expedire. Taliter 6.

liter autem satagat ipse Abbas pacificare, ac reformare Fratres Monasterij memorati, conseruando rationes, & immunitates ipsius, ne nos propter eius negligentiam, aut insolentiam, compellamur de ipso Monasterio aliud ordinare. Datum Laterani XIV. Calendas Ianuarij, anno XV. Hactenus Innocentius iubens restitui, quæ Comes, dum defendit, vsurpasset; insolita sæcularibus Principibus indigna consuetudine, vt rarò Monasteria defendant, nisi vt spolient.

7. Hæc grauiora negotia ex multis aliis, nostris hoc anno iniunctis ab Innocentio. Verùm grauissimum propagatio fidei in Septentrionis partibus ad Prussiam, & Lubauiam; cùm semina, à Christiano, & Philippo, sociisque, paucos ante annos iacta, adeò succederent, vt nisi operariorum accessione, non posset messis in horrea congregari. Meminit huius Apostolatus paucis Abraham Bzouius, quamuis litteras datas ante biennium, quas nos tunc dedimus, ipse prætermittat: sic enim ait [d]: *Innocentius in septentrionalibus quoque prouinciis ad conuersionem gentilium animum apposuit. Nam Lundensi Archiepiscopo, apostolicæ Sedis Legato, vt circumuicinis Paganis Euangelij veritatem annunciaret, præcepit; & Monachis Cisterciensibus Regni Poloniæ prædicationem inter Pruthenos Gentiles commisit, idque operis Gnesnensi Archiepiscopo commendauit.* Ergo scripsit ad Gnesnensem Archiepiscopum, vt selectos ex Cistercio prædicatores ad illas gentes conuertendas sedulus mitteret; atque in messem maturam, vt credebatur, operarios industrios destinaret. At cùm cognosceret ab aliquibus ex nostris, id munus iudicari alienum à Monachatu, eóque quosdam, qui se se illi sacrauerant accusari, vt vagos, atque degeneres, Vniuerso etiam Capitulo scripsit, litteris Signiæ datis in hunc tenorem [e]:

d ad hunc ann.

e ex Regest. lib. 5. & lib. 3. epist. 145.

8. *Vniuersis Abbatibus in generali Cisterciensi Capitulo congregatis.*

Dilecti Filij Christianus, & Philippus, ac eorum socij, vestri Ordinis Fratres, aduertentes eos appellari Beatos, qui seminant in lacrymis; non autem eos, qui frumentum abscondunt.... faciente illo, qui vbi vult, spirat, & nemo scit, vnde veniat, aut quò vadat; olim de nostra licentia inceperunt seminare in partibus Prussiæ verbum Dei: vt eundo, & flendo mittentes semina sua, demum possent cum exultatione venire portantes manipulos suos; confisi, quòd ille, qui venit saluum facere, quod perierat, in partes terræ descendens, vt hominem ad Regna cælestia reuocaret, qui omni creaturæ suum iussit Euangelium prædicari, sicut per Prophetam promiserat, virtutem multam euangelizantibus daret. Benedictus autem Dominus, qui sperantes in sua misericordia non derelinquens, speciosos fecit pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona; & extendens manus suas ad populum non credentem, non solùm vsque in Idumæam; verùm etiam vsque in Prussiam suum calceamentum extendit. Dans gratiam Fratribus memoratis, vt sint ministri Christi in gentibus, sanctificantes Euangelium Dei, vt fiat oblatio gentium accepta, & sanctificata in Spiritu sancto. Sicut enim comperimus veridica relatione multorum, Dominus eis Fratribus aperuit ostium, ita vt per ministerium eorundem, intelligentibus, qui non audierant, & videntibus, (quippe non fuerat nunciatum,) multi ad agnitionem peruenerunt veritatis.

9. *Licèt autem eorum opera ipsis perhibeant testimonium: quia tamen vos, sicut accepimus, eos acephalos reputatis: quidam vestri Ordinis Fratres in illis partibus constituti eisdem in hospitiis debita humanitatis solatia non impendunt: quinimò adeò verbis exasperatis eosdem, vt propter increpationes vestras multiplices, nonnulli eorum dicantur ab illis partibus abscessisse. Volentes igitur, iuxta pastoralis officij debitum, eam in his adhibere cautelam, vt neque sub specie prædicantium valeant subintrare Euangelij, aut fidei subuersores; nec propter suspicionem huiusmodi, Euangelio Dei offendiculum præbeatur: Venerabili Fratri nostro Gnesnensi Archiepiscopo, de cuius discretione fiduciam gerimus pleniorem, nostris damus Litteris in mandatis, vt non subitò credens omni spiritui, sed probans spiritus, si ex Deo sunt, eos, quos nouerit esse idoneos ad prædicandum gentibus verbum Dei, & ad id studio veræ charitatis inductos, vobis, & vestri Ordinis Fratribus, aliisque fidelibus Christi constitutis per Morauiam, & Poloniam recommendet, & suarum muniat testimonio litterarum. Quocirca vobis per apostolica scripta mandamus, quatenus eos, quos præfatus Archiepiscopus vobis per litteras suas duxit commendandos, non impediatis vllatenus, vel ab aliis Ordinis vestri Fratribus permittatis impediri, quominùs in Euangelij prædicatione procedant: vt baiulantibus ipsis currat velociter sermo eius, qui emisit eloquium suum terræ. Datum Signiæ, Calendis Augusti, Pontificatus anno quintodecimo.* Hæc Innocentius ad Concilium Abbatum præsentis anni, in quâ eadem fôrma etiam scripsit ad Abbates, & Monachos Cisterciensis Ordinis, per vniuersam Morauiam, Pomeraniam, & Poloniam, constitutos. Porrò in his Litteris, cum quorundam Apostolatu, cunctorum etiam modestia notanda venit: qui non sibi atrogarent prædicationem, non eam ambirent, aut de illa cum aliis decertarent: reprimerent ebullientem feruorem magis, atque ardentiorem zelum cohiberent: vt neque suos assumi paterentur, si minùs aptos, neque aptiores repelli procurarent, quia alienos. Charitas non æmulatur, non quærit, quæ sua sunt, sed quæ Iesu Christi, atque ô vtinam! omnes Prophetæ essent.

Cæterùm de Christiano, Philippóque, quos tot, ac tantis encomiis Innocentius exornat, dispar nobis Historiæ materia subest: nam Philippi nulla alia notitia extat: Christianum verò Culmensem primum Episcopum, Prussiæ, & Lubauiæ Apostolum loquuntur Authores, atque eas Prouincias materiali gladio primùm, mox gladio spiritus Christo subiugasse latè commemorant. Vtrunque per prædicationem Crucis effectum: illud, dum Catholicos in Barbaros accendit, & Cruce signat; quod vbique consuetum illis temporibus: hoc, dum Barbaris materiali gladio subactis Christum infundit, eò maiori gloria, quò exacerbatis à priori victoria animis, secunda difficilior; & victi suos victores, vel salutem ferentes auersabantur. Conradus Dux Masouiæ, atque Cuiauiæ (quas illi Prouincias Lescus Rex frater in sortem patrimonij concesserat, comitiis eam potissimùm ob causam Sandomiriæ habitis) Crucem aduersùs Prussios prædicandi, author Christiano fuit, cùm ille hactenus soli conuersioni gentis intentus esset. Nec defuit causa iusta: quòd rebellarent, & quòd tunc etiam inuasissent Cuiauiæ fines. Exarsit verbum in ore prædicantis, eatenúsque accendit audientium animos, vt Dux ipse Poloniæ, seu Regem mauis, atque Henricus Barbatus, Sanctæ Heduuigis coniux, crucem susciperent, & bello sacro cum suis accingerentur. Adiuncti plures Episcopi, & nobiles, (tanta verbo efficacia,) quibus haud dubia de Russiis victoria fuit. De his Polonicarum rerum diligens scriptor Martinus Cromerus pauca, pro suo more: sed certa fide scripta, hæc habet verba [f]: 10

f lib. 3.

11. *Conradus (Lesci hic frater erat) cùm Prussorum excursionibus cohibendis per se ipse par non esset, Crucé*

signatos milites in auxilium contra Barbaros, Christiani Monachi secta Cisterciensis opera, vndequaque euocauit. Inter quos facilè Principes erant, Lescus Poloniæ, & Henricus, Silesiæ Duces, complures Episcopi, & multi è nobilitate Polonica. Quorum ope cùm Chelmnensem, siue Culmensem, & Lubauiensem tractum (Masoniæ superiori tempore, ni fallor, à Prussis detractum) in potestatem suam redegisset, Christianum ibi primum Episcopum Pontificis Maximi authoritate constituit, quo per eum Barbari ad religionem Christianam adducerentur. Hinc Christianus Apostolus Prussiæ, Lubauiæque, quo nomine memoratur in Menologio. Verùm de episcopali Sede erecta sub Honorio III. Summo Pontifice, suo tempore, à nobis dicendum erit.

Iniuncta & alia nostris hoc ipso anno millesimo ducentesimo duodecimo, ab eodem Innocentio III. 12. In Gallia Abbatibus Morimundi, & Boniradij, de Dalone, & Aceyo, & Priori Cistercij diuersa, & grauia negotia commissa sunt. In Germania Abbates de Sichem, atque de Lapide Sancti Michaëlis, pro restituendo Imperij Protonotario, ab Othone deposito: in Italia pro Archiepiscopo Ianuensi, Tiletanus Antistes; Nomentulanus pro aliis: in Hispania Mazanariensis, aliique contra electionem Prioris de Zela noua, & pro aliis negotiis, acceptis litteris, in varias mundi partes delegabantur: atque omnes illorum delegationes vulgauit Bolchetus lib. 2. epistolarum, in quo, si velit, Lector videre potest.

---

1. Cisterciensium virginum initium in Lombardia. 2. Franchæ natiuitas, educatióque, 3. atque eius circumstantiæ. 4. Tempus primæ, & secundæ generationis. 5. Votorum emissio, 6. velo per Angelum de cælo illi imposito. 9. Electio in Abbatissam. 8. Miracula, & virtutes. 9. Carentiam virginem docendam Cistercij mores ad Genuam mittit. 10. Et dictum obiter de Episcopo Grimerio.

CAPUT VIII.

1. Oc primùm anno Cisterciensium virginum per Italiam mentionem lego, fundato dudum insigni Monasterio, non longè à Genua super littus maris; atque inde iacto in Carentia virgine semine, vnde alia multa in breui pullularent, sub sacratiori Franchæ magisterio, quam ab infantia penè Benedictinam, claram virtutibus, signísque conspicuam, iam tunc Deus Cistercio præparabat. Pauca nobis de vtraque Dei famula, antiquorum incuria: & quæ recenter Petrus Maria Campi de Francha edidit vulgari sermone, eóque minùs nostris apta scriptis. Ergo ex officio eius, tum Romano, nam illam celebrat Ecclesia Placentina; tum Cisterciensi, quæ potuerimus: reliqua ex ipso vtcunque decerpemus.

2. In proprio Sanctorum Ecclesiæ Placentinæ Romæ, à sacra Congregatione rituum approbato, & Placentiæ excuso, anno M. DC. X. hæc in secundi Nocturni prima lectione [a]: *Francha, virgo Placentiæ, nobili genere nata, piéque educata, vt Deo vocanti liberiùs inseruiret, parentes, septimum cùm nondum attigeret annum, rogare cœpit, vt se inter sacras Christi Virgines vitam ducere sinerent. Ergo eorum voluntate Sancti Syri Monasterium ingressa, sub instituto Sancti Benedicti mirificè in via Domini progressus habuit. Fuit enim ea orationibus dedita, in vigiliis, & ieiuniis frequens, admirabili in iniuriis tolerandis patientia; cuius etiam sanctitatem Deus miraculis testatam fecit.* Hæc de ineunte ætate sacræ Virginis. De cuius tamen parentibus, & ortu, non sine præuia futuræ sanctitatis ostensione, distinctiùs aliqua in Officio Cisterciensi [b]:

a post Vitam Sanctæ edita.

b lect. 1.

3. *Beata*, inquit, *Francha, virgo sacra, orta de nobili progenie Comitum de Vidalta Placentinæ ciuitatis. Matri eius, dum esset pregnans, apparuit pluribus vicibus in visu, habere se catulam in ventre, quæ latratus magnos dabat [c]. Cui territa Confessor discretus, cum quo consilium habuit, suadendo respondit: Paries filiam fidelem, & sagacem, quæ linguam habens medicinalem, latrantibus suis peccata fugabit, & fideles in Dei seruitio conseruabit [d]. Concepta igitur ex legitimo matrimonio Beata Francha, nata, & baptizata; quàm citò ætatis fuit, fecerunt eam parentes eius imbui scripturis, ac moribus diuinis, gestientes, quæ sibi fuerant antè significata [e]. Spiritus autem Sanctus sic eam prouexit, vt ante septennium proferret parentibus seculo renunciare, & in Religione Deo seruire totaliter oportere [f].* Hactenus ibi.

c lect. 2.

d lect. 3.

e lect. 4.

f cap. 10.

4. Quod attinet ad tempus natiuitatis, Petrus Maria Campi author est, incidisse in annum M. C. LXXV. cui si septennium addas, ad quod peruenerat, cùm ad Monasterium S. Syri deducta est, egressam dices de domo patris sui, & de cognatione sua, soli Deo mancipatam, & seruituram, anno M. C. LXXXII. ex quo vsque ad annum M. C. LXXXIX. in puellari habitu, sed virtutibus longè superioribus, in eodem Cœnobio permansisse, eædemmet lectiones asseuerant: sic enim aiunt [g]: *Prædicta Francha, virgo beata, instanter perseuerans in sancto proposito, nobili Monasterio Sancti Syri Placentiæ parentes eius eandem obtulerunt solenniter: vbi recepta fuit cum hilaritate, ac summa cunctorum alacritate [h]. Quæ conuersans ibidem in habitu puellari consueto illi Religioni, vsque ad ætatis eius annum quartumdecimum, ita gratiosè se gerebat, vt cunctis videntibus miraculum appareret [i]. Ipsa namque virgo beata in scientia, moribus, & abstinentia, cæterisque regularibus obseruantiis præcedebat omnes, in quibus omnibus optimè est comprobata.* Hactenus dictum de illius probatione.

g Cist. lect. 5.

h lect. 6.

i lect. 7.

5. Quattodecimo ætatis suæ anno expleto, Deo per vota solennia sacrata est ab Episcopo loci: interim Angelo ad eam de cælo misso, qui velum illi imponeret, quod visum etiam aliis; vtrunque eius Officium testificatur. Romanum sic [k]: *Cùm sacrum velamen ab Episcopo susceptura esset, interim Dei Angelus visus est, alio eius caput cooperire.* Cisterciense distinctiùs paulò, & fusiùs [l]: *Dum eodem anno, professione regulari facta, velum sacrum ab Episcopo suscipere deberet; cuidam amita sua de Consanoneriis apparuit quidam Angelus, qui velabat eam. Et dabatur intelligi, quod de eius consortio diuinitùs fiebat; qui non solùm caput ornabat, sed mentem illius, & cor-*

k lect. 4.

l lect. 8.

pus

pus à cunctis vitiis separabat, ac Dei seruitio mancipabat [m] *Quod quidem inde magis apparuit, quia ex tunc quasi transmutata in virum, affectum sumpsit virilem, & animum: ita vt deinceps foret in orationibus peruigilans diebus, ac noctibus, vitans, & abhorrens cuncta puerilia, lasciua, & vana.* Hæc, vt puto, sub Episcopo Ardicione, Grimerij antecessore, de quò superiùs.

m cap. 2.

6. Idem Petrus Maria author est [n], hoc velum Sanctæ Virgini fuisse, quod Beato Thomæ Aquinati cingulum; illud, de cœlo item transmissum, quod carnis incentiua, atque inordinatos appetitus motus prorsus sedauerit. Multa præterea de illius ieiuniis, & abstinentia, quæ in eius ibidem Actis confirmantur [o]. *Sanè*, inquiunt, *omni Quadragesima sui Monachatus continuè ieiunans, nullam rem coctam comedebat, præter panem: cuius panis brixias edebat, sæpissimè cum herbis, & leguminibus crudis absque sale, & aqua* [p]. *Præmissam abstinentiæ formam non modò seruauit subiecta; sed multò valentiùs & Prælata: excepto, quòd, propter infirmitatem stomachi, quia grauabatur præ nimia abstinentia, præcepto Abbatissæ, hortatúque sororum, tale fiebat ei remedium, omni recusata frequentia Medicorum.*

n cap. 2.
o Cist. lect. 10.
p lect. 11.

7. Interim Britia Abbatissa, (sic enim vocabatur, quæ & ad Habitum Francham susceperat,) per mortem rapta circa annum Christi M.C.XCVIII. cùm vigesimumtertium, non ampliùs ætatis ageret, quinquaginta, quæ in eodem Cœnobio morabatur, prouectis iam, expertísque sororibus, communi omnium consensu præfecta est; defectum experientiæ per prudent iam, per religionem ætatem transcensura. De eius electione, hæc in Lectionibus Officij Cisterciensis [q]: *Cùm autem placuit Deo candelam accensam super candelabrum statuere: Abbatia S. Syri vacante per obitum prædecessoris suæ, Moniales omnes, quæ quinquaginta, vel circa erant, diuina gratia inspirante, Sanctam Francham in Abbatissam, & Matrem suam concorditer elegerunt.* At qualem se Abbatissam exhibuerit, in Officio Romano paucis exprimitur [r]: *In Abbatissæ mortuæ locum suffecta, muneris sui partes diligentissimè expleuit.*

q lect. 12.
r lect. 12.

8. Miraculis, an virtutibus clarior in Præfectura, non ausim dicere. Inter miracula, dolia semel, & iterum vacua omninò inuenta, oratione eius diuinitùs repleta commemorantur [s]: atque id genus alia, nec inferiora. Interim virtutes, quòd Præfecturæ æmullam, sororem Episcopi; eoque & Episcopum Patrem illius Domus, & omnes penè cum ipso Moniales, (quæ subditorum plerunque conditio est,) in ipsam coniurantes patienter tulerit; quòd nunquam malum pro malo illis reddiderit; quòd nec offensa vindictam intentauerit; neque contempta à plerisque Monialibus, sub Episcopi vmbra, (quæ vltima obseruantiæ pernicies est,) à Dei zelo censuerit desistendum [t]: voluit tamen quietis, & pacis amans, cedere, aut loco, aut saltem Præfecturæ: & siue hac sensibili occasione, siue vitæ arctioris amore flagrans, quem in viris in sua etiam Prouincia videbat sanctissimum, in fœminis de aliis audiebat per totum Orbem, Ordinem Cisterciensem suspirabat: de quo item à se ibidem plantando, diuinitùs edocta, tempus à Deo præfixum præstolabatur.

s in Vita c. 3.
t vbi suprà.

9. Cùm ecce hoc anno M.CC.XII. [u] diuina id Sapientia disponente, Carentia virgo nobilis, ex clara Vicecomitum Familia, Humberto Vicecomiti, qui pòst Gregorius X. necessitudine sanguinis coniuncta, sexdecim annos nata, & bonis naturæ, fortunæque ornata mirificè, caduca omnia, & nociua æternis reputans, ac Christum Sponsum, atque Francham Magistram eligens, ad Sancti Syri Cœnobium properauit. Tum verò Francha, haud dubiè à Deo missam virginem credens, Cistercium illi in primis; dein condendum Monasterium ex propria dote; demum discendæ disciplinæ gentis, & sacris moribus, Genuam sibi adeundum persuadet; vt in celebri illo Monasterio Cisterciensis Familiæ (dubium, quo anno cœptum) edoceretur. Alloquatur parentes, statuátque, se castam virginem, vni viro, Christo dicatam fore; à quo proposito nequeat dimoueri. Annuant votis, & quæ carnalibus nuptiis impendenda, impendant cælestibus; & Christum generum malint, à quo plura sperent, quàm ab hominibus. Hæc, & similia Francha Carentiæ virgini, Carentia mox parentibus suadens; tandem obtinuit. Et impetratis ab Abbate Columbæ litteris, qui fortè tunc Beaumontius Vicecomes, eius propinquus, decenti comitatu iter aggressa Genuam ad Monasterium profecta est, ritus Cistercij, & mores edocenda. Ita ferè per omnia Petrus Maria: nam in Officio nonnulla reticentur. Et sola ponitur fundatio Monasterij, de qua nos infrà.

u Vita Sanctæ cap. 5.

10. Episcopum auersantem Francham, ex affectu sororis [x], Grimerium Cisterciensem fuisse coniector, cuius suprà meminimus; virum aliàs sanctum, & zelo iustitiæ feruentem: adeò nullus in hac vita, qui non seduci, vel abduci facilè possit. Purgauit tamen Virum diuina manus breui resipiscentia, ad Fulconis cuiusdam, hominis sancti, Præpositi Sanctæ Euphemiæ, commonitionem. Tum ipsa populi, quam superiùs diximus, rebellione in ipsum; quæ vt precibus Franchæ sedata est, sic in pœnam contemptæ permissa creditur.

x loco suprà cit.

---

1. Alfonsus Hospitale Regis, ab ipso dictum, nuper perfectum, 2. Huelguensi Monasterio donat, 3. illique in omnibus, & per omnia subiectum vult. 4. Confirmante post tempus Gregorio IX. in cuius, 5. atque Regis verbis notata quædam. 6. In quem finem erectum illud hospitium: & quibus traditum. 7. Qualis relatio ad Iulium II. facta. 8. Quid Leo X. post Iulium II. inseri: 9. Latum iudicium de personis, 10. & de insignibus. 11. Demum dictum de præsenti statu rerum.

CAPVT IX.

NGENS hoc anno Huelguensi Monasterio incrementum accessit, Regium Xenodochium, siue Hospitale, in splendidum hospitium peregrinorum, qui Apostoli Iacobi in Compostella sactum corpus, aut Beatæ Virginis Mariæ de Guadalupe (nam & hoc addunt Litteræ apostolicæ, quas inferiùs adducam) miraculosam Imaginem veneraturi, Hispaniam peragrabant. Inceptum è regione

regione Monasterij iam dudum opus, atque hoc anno tandem consummatum, Alfonsus Rex duodecim Calatrauæ Fratribus (sic ipsi volunt) sub vno Præceptore, à Magistro eximendis (sicut apparet ex Julij Papæ Litteris) perpetuò administrandum; administratores Abbatissæ Huelguensi, quò fœmineam potentiam magis ostenderet, atque eius voluit imperio subiacere. Ea pietate litauit supremo Numini, quod sibi fore propitium sollicitabat, priusquàm ad bellum aduersùs Saracenos proficisceretur. Quare donatio facta mense Maio felix futuræ victoriæ auspicium fuit. De hoc Xenodochio Rodericus Ximenius hæc habet verba [a]: *Construxit autem Hospitale iuxta Monasterium, ædificiis, & domibus mirabiliter decoratum, quod tantis diuitiis dilatauit, vt omnibus peregrinis, nullo patiente repulsam, omnibus boris diei necessaria ministrarentur; & omnibus volentibus pernoctare, lecti mirabilis apparatus continuè præpararentur. Infirmis autem vsque ad mortem, vel restitutionem pristinæ sanitatis, per manus mulierum misericordium, & virorum, omnia necessaria erogantur; adeò vt opera pietatis in eodem Hospitali, quasi in speculo possit quilibet contemplari, & qui in vita propter excellentiam operum ab omnibus meruit collaudari, post mortem, multiplicatis intercessoribus, merebitur à Domino coronari.* Hæc Rodericus de operis, & dotis, atque ipsius ministerij magnificentia. Similia habet Tudensis Diaconus Lucas: & Monasterium Hospitali iungens, atque vtrunque palatio, quod in eadem vrbe Alfonsus condidit, ex eis putat accreuisse regium nomen eidem ciuitati, quod ante illud tempus non habuisset: *Tam*, inquit, *prædictum Monasterium, quàm palatium suum, quàm etiam Hospitale de lapidibus, vel de lateribus coctis, & calce constructa sunt, & auro, & variis coloribus depicta. Tunc ipsa Ciuitas Burgensis, Regia vocata est, & in Regni solium sublimata.* Ita Tudensis: vt debeant Burgi Cœnobio, & Hospitali per Alfonsum constructis, quod hodiéque conseruat Regium nomen.

a lib.7.c.34.

2. Verùm, quam fecit de cunctis donationem Monasterio Huelguensi, excerptam ex eiusdem Domus Archiuiis, non abs re censui hic fore transcribendam: sic autem habet: *Quæ durare volumus, perpetuæ memoriæ commendamus, ne facta Regum, seu Principum, quæ digna sunt memoria, obliuionis incommoda patiantur. Ideò tam modernis, quam posteris, præsentibus innotescat, quòd ego Aldefonsus, Dei gratia Rex Castellæ, & Toleti, vnà cum vxore mea Alienore Regina, & filio meo Henrico, libenti animo, & voluntate spontanea, facio chartam constitutionis, concessionis, confirmationis, & stabilitatis, perpetuò, & irreuocabiliter valituram. Constituo itaque, & concedo, quòd Hospitale, quod ego, & legitima vxor mea, in camino gloriosi Apostoli Iacobi, ad exceptionem, & refectionem pauperum funditùs construximus, regaliter ditauimus, prope Monasterium nostrum Sanctæ Mariæ Regalis, ipsi Monasterio Sanctæ Mariæ sit in omnibus ad plenum subiectum; & ad illud pertineat cum omnibus suis pertinentiis. Ita quòd Abbatissa dicti Monastery huius Hospitalis in omnibus, & per omnia plenariè curam gerat: ita tamen, quod de hæreditatibus, possessionibus, seu quibuscunque rebus aliis Hospitalis, alienandi aliquid potestatem non habeat, nec ad vsus Monastery quacunque ex causa, vel necessitate licentiam transferendi. Imò, si necessitatis qualitas, vel quantitas exegerit, de abundantia rerum Monastery, ad vsus pauperum Hospitalis, tempore necessitatis subueniatur eidem: & hæc mea constitutionis pagina rata, & stabilis omni tempore perseueret. Si quis verò hanc chartam meæ constitutionis infringere, seu in aliquo diminuere præsumpserit, iram omnipotentis Dei incurrat, & cum Iuda Domini proditore pœnas sustineat infernales, & regiæ parti decem millia marapetinorum in cauto persoluat, & quod præsumpserit, in irritum reuocetur. Facta charta apud Burgos, Æra M.CC.L. decimaquinta die Maij.*

Et ego Rex Castellæ, Alfonsus, regnans in Castella, & Toleto, hanc chartam, quam fieri iussi, manu propria roboro, & confirmo. Alfonsi Regis Castellæ sigillum. Rodericus, Toletanæ Sedis Archiepiscopus, Hispaniæ Primas, confirmat. Rodericus, Seguntinus Episcopus, confirmat. Garsias, Conchensis Episcopus, confirmat. Melendus, Oxomensis Episcopus, confirmat. Ioannes, Calaguritanus Episcopus, confirmat. Petrus, Abulensis Episcopus, confirmat. Britianus, Placentinus Episcopus, confirmat. Thaddæus, Palentinus electus, confirmat. Ioannes, Burgensis electus, confirmat. Geraldus, Segouiensis electus, confirmat. 3.

Gonzaluus Roderici, Maiordomus Curiæ Regalis, confirmat. Aluarus Nuny, Alfirensis Regis, confirmat. Didacus Lupi confirmat. Comes Fernandus confirmat, Rodericus Didaci confirmat. Lupus Didaci confirmat. Aluarus Didaci confirmat. Alfonsus Telli c. Fernandus Garsiæ c. Martinus Munoz confirmat. Petrus Fernandi, Maior Merinus in Castella, confirmat. Petrus Pontij, Domini Regis Notarius, Didaco Garsia existente Cancellario, scribi iussit. Hactenus priuilegium, confirmationésque, quas pro maiori temporum notitia in multis instrumentis libenter pono.

An Rex Alfonsus Cisterciensis Ordinis Fratres, quos Conuersos vocamus, in illo Xenodochio constituerit, quos Abbatissæ subiectos esse voluit, in dubio est. Et probabilius, post acceptam domum de manu Regis, Moniales eos in ministros elegisse. Quippe hoc vltimum videntur persuadere Gregorij verba, quibus idem confirmat Xenodochium Monasterio Huelguensi, postquàm iam suscepisset Cistercij Fratres. Refertur instrumentum confirmationis datum Perusij, Kalendis Augusti, Pontificatus ipsius anno nono: quod ad instantiam Abbatissæ, Monialiúmque expeditum, hæc inter alia habet notatu digna: *Sicut ex parte vestra fuit propositum coram nobis, Alfonsus Rex, vnà cum claræ memoriæ Aleonora Regina vxore sua, atque Henrico nato eorum, Hospitale Sanctæ Mariæ, quod ad receptionem, & refectionem pauperum, prope Monasterium vestrum construxit, atque dotauit, cum omnibus iuribus, & pertinentiis suis, eidem Monasterio, antequam recepisset Cisterciensis Ordinis instituta, liberalitate pia, & liberali contulit pietate, prout in Litteris super hoc confectis plenius dicitur contineri. Quare fuit nobis humiliter supplicatum, vt concessionem huiusmodi apostolico dignaremur munimine roborare*, &c. Ita Gregorius: quibus clarè videas, Xenodochium Huelguensibus donatum, priusquàm per Cisterciensis Ordinis Fratres habitaretur. Neque enim verba illa ad Cœnobium Huelguense referri possunt, quippe quod nunquam sine Cistercio fuit: primis Monialibus, adductis ex Tulebris, Cisterciensi Abbatia; atque ordinatis, sub Guidonis Cisterciensis Abbatis visitatione. 4.

Ergo ædificia, possessionésque, pro recipiendis, alendisque pauperibus, indulta hoc anno: sed nulli adhuc ministri designati, quibus hospites curæ, aut qui eas possessiones, & domum administrarent. Inde neque vlla Cisterciensis Ordinis mentio in ipsa donatione, quod & huic parti videtur adstipulari. Cistercienses Conuersos idoneos vtrique operi censuere Moniales, eósque Xenodochio præficien- 5.

dos,

dos, aut suscepêre ad Habitum, quod Abbatissis permissum illis temporibus; aut aliunde vocatos, adductósque, pauperum ministerio deputarunt. Nec dubium factum, Alfonso consulente, qui cuncta sua per Cistercium exequi vellet. Calatraua euocatos traditio fert, cui Bullæ quædam Pontificiæ adstipulantur. Indéque emanasse consuetudinem vsque ad hanc diem receptam, & obseruatam, vt eisdem insignibus vtantur, per quæ Calatrauenses dignoscuntur. Ita relatum, Iulio huius nominis secundo Summo Pontifice, ab his, qui Hospitale tenebant illius tempore: cùm eadem insignia sibi deposcerent, vsitata, vt aiebant, ab antiquo; sed, quæ per aliquod tempus intermisissent. Nisi quòd tamen eorum successores eò adegit scrupulus, vt eandem concessionem à Leone X. reualidare peterent, quasi per obreptionem prior obtenta non satis sedare posset eorum animos. Litteras Iulij non potui inuenire: proferam tamen à Leone X. datas, referentes priores; & si quid ex eis scrupuli remansit, pontificia sedantes authoritate. Porrò ex his Litteris manifestum fiet, Xenodochium erectum, non pro his solùm, qui ad Beati Iacobi corpus; sed qui ad Virginis dictæ de Guadalupe effigiem visitandam peregrinantur.

6. *Leo Episcopus, Seruus seruorum Dei, dilectis Filiis Præceptori, & Fratribus Hospitalis, Regij nuncupati, extra muros Burgenses, Cisterciensis Ordinis, Salutem, & apostolicam Benedictionem.*

Decet Romani Pontificis subsidio prouenire, vt ea, quæ à suis prædecessoribus, in Hospitalium præsertim, vbi Regulares personæ degunt, honorem, & commodum prouida sunt consideratione disposita, sublatis impedimentis, & obstaculis quibuscunque votiuum sortiantur effectum. Dudum siquidem felicis recordationis Iulio Papæ II. prædecessori nostro, pro parte tunc Præceptoris, & Fratrum Hospitalis vestri, Regij nuncupati, extra muros Burgenses, exposito, quòd olim, postquàm claræ memoriæ Alfonsus, Hispaniarum Rex, attendens fore valdè necessarium, quòd extra muros Burgenses, cùm esset locus, per quem pauperes peregrini visitantes Limina Sancti Iacobi in Compostella, & Ecclesiam Domus Beatæ Mariæ de Guadalupe, iter faciebant, aliquod Hospitale, in quo dicti pauperes peregrini recipi hospitio possent, erigeretur: Hospitale vestrum extra dictos muros construi, & fundari, ac in eo vnum Præceptorem, & duodecim Fratres militiæ de Calatraua, Cisterciensis Ordinis poni, illósque, & Hospitale huiusmodi, ab eadem militia eximi: ac quòd Præceptor, & Fratres prædicti Crucem rubeam in pectore, & in ea vnum castellum in signum Fundatoris ipsius Hospitalis, deferrent, ordinari canonicè obtinuerunt; & ex tunc per certum temporis, signum huiusmodi delatum extiterat; quamuis posteà, cùm inter Præceptorem, & Fratres Hospitalis huiusmodi, & milites dictæ militiæ, super delatione dictæ Crucis nonnulla differentia exorta fuisset, ipsi tunc Præceptor, & Fratres dicti Hospitalis, dimissa Cruce, solùm insignia Castellæ per aliquod tempus gestassent.

7. *Cùm autem Præceptori, & Fratribus prædictis non videretur conueniens signum castelli huiusmodi dumtaxat deferre, de mandato gloriosæ memoriæ Ferdinandi Regis, & Elisabeth, Reginæ Hispaniarum, qui dictæ militiæ administratores per Sedem apostolicam deputati erant, Crucem huiusmodi reassumpserant; & illam vnà cum dicto castello, ex tunc à viginti annis detulerant, & tunc deferebant. Idem prædecessor, tunc Præceptoris, & Fratrum prædictorum in ea parte supplicationibus inclinatus, illis, & pro tempore existentibus Præceptori, & Fratribus Hospitalis huiusmodi, vt Crucem rubeam, & castellum, prout tunc deferebant, ex tunc perpetuò deferre, ac omnibus, & singulis priuilegiis, immunitatibus, exemptionibus, indultis, & gratiis, quibus alij Fratres, & milites dictæ militiæ in genere vtebantur, potiebantur, & gaudebant, vti, potiri, & gaudere liberè, & licitè possent, indulsit, prout in suis inde confectis litteris plenius continetur.*

Cùm autem, sicut exhibita nobis nuper pro parte vestra petitio continebat, vos dictæ militiæ Fratres non sitis, & pro eo, quòd contrarium in dictis Litteris expressum est, dubitetis, Litteras ipsas de surreptionis vitio impugnari, vósque illarum affectu frustrari posse, tempore procedente nos volentes, ne propterea dictarum Litterarum careatis effectu, prouidere; vósque, & vestrûm quemlibet, à quibusuis excommunicationibus suspensionis, & interdicti, aliisque ecclesiasticis sententiis, censuris, & pœnis, à iure, vel ab homine quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati estis, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absoluentes, & absolutos fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati, volumus, & apostolica authoritate vobis concedimus, quòd dictæ Litteræ cum omnibus, & singulis in eis contentis clausulis, ac inde sequutis quibuscunque .... præsentium valeant, plenámque roboris firmitatem obtineant: & vobis, ac pro tempore existentibus Præceptori, & Fratribus dicti Hospitalis suff. agentur in omnibus, & per omnia, perinde ac si in eis, quòd ipsius Hospitalis Præceptor, & Fratres dictæ militiæ erant, expressum non fuisset. Non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus apostolicis, necnon omnibus illis, quæ dictus prædecessor in Litteris prædictis voluit non obstare, cæterísque contrariis quibuscunque. Nulli ergo omninò hominum liceat, hanc paginam nostræ absolutionis, voluntatis, & concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum eius se nouerit incursurum. Datum Romæ, apud Sanctum Petrum, anno Incarnationis Dominicæ millesimo quingentesimo vicesimosexto, decimo Kalendas Maij, Pontificatus nostri anno octauo. Hactenus Litteræ. 8.

Ego non dubito, præfectos Xenodochio Cistercienses Conuersos, adeóque eiusdem omninò professionis, cum Fratribus militiæ Calatrauæ: nisi quòd illi deputati bello, hi pauperum seruitio mancipati: non secùs ac ex nostris, alij grangiis, alij Monialibus, atque aliis ministeriis adscribebantur. Duo tamen per obreptionem suggesta mihi persuadeo: alterum, quòd ex militibus desumpti: alterum, quòd Crucem illam rubeam ex tunc gestauerint. Et quidem primum omninò certum iudico, qui nunquam credam tacendos ab Alfonso Calatrauenses, sed neque à Roderico Toletano, si tales mancipasset hospitio pauperum. Quin & militiæ, aut Magistri consensum interuenturum, vt subiecti Abbatissæ, à suis propriis Prælatis eximerentur. An minùs necessarius pro militibus, quàm fuisset pro Monialibus? aut, vt reliquos sileam, Abbati Morimundi negandum esset, quod Tulebrensi Abbatissæ concederetur? Non abnuo, vnum, aut alium iam emeritum, & senio, aut morbis, vulneribúsve fractum, atque bello ineptum, potuisse Xenodochio deputari de consensu Magistri, qui ab Authoribus potuit præteriri: at integrum Conuentum separari, emanciparíque sine vlla maiori solennitate, nulla mihi ratione persuadeo. 9.

Iam quod additur de insigni Crucis rubræ, ex tunc gestato ab ipsis, adeò manifestè falsum est, vt cæterorum etiam eneruet fidem, quando & militibus 10.

Crux

Crux longè recentior; atque loco caputij subrogata, quod anteà omnes gestabant, vt suprà diximus, & suo loco latiùs differemus. Crediderim, Conuersorum istorum Habitum, similem tunc Habitui Calatrauensium, scapulare, cui caputium illud assutum: reliqua in colore, & qualitate nostris similia; in forma ministerio accommodata; & tunicas breuiores nostris portasse; longiores militibus, quæ nec frequentia exhibenda ministeria quoquo modo impedirent; & aliàs religiosam modestiam repræsentarent.

11. Hoc initium illustris illius operis, quod hodie perseuerat, insigni in pauperes peregrinos munificentia: de quo id obiter libet adnotare: quòd cùm à Rege tennioribus redditibus, quàm Huelguense Cœnobium dotatum sit, vnde & iubet, si necessitas ingruerit, *de abundantia Monasterij, ad vsus pauperum Hospitalis subueniendum.* Quippe Cœnobij dotatio maior, & pinguior; Xenodochij exilior habebatur; nihilominùs, (quæ vicissitudo temporum est, siue mauis, quæ differentia ministrorum,) hodie prorsus inuersæ dotationes, & quantitas redditúum commutata: quippe imminutis prouentibus Monialium, quantumuis adhuc pinguibus, redditus Hospitalis adeò creuerunt, vt in duplo excedant, aut fortè superent. Pro peregrinis fœminis curandis, sustentat fœminarum Collegium aliud, vt & fœminæ fœminis, & viris viri ministrent. Fratribus destinata annua stipendia, quingentos aureos pro singulis æquantia: Præceptori duplicia designata: Officialibus etiam, & ministris redditus pingues: & nihilominùs, quæ insumuntur in vsus pauperum, duplo, & triplo maiorem summam conficiunt. Hæc pro nunc satis: nam reliqua dicemus suis temporibus.

---

1. Cardinales, qui nostris adscribuntur. 2. S. Dominici propheticum responsum ad instantiam Conuersi Cisterciensis. 3. Sancta Armezana Canensibus præfecta, 4. & in Sicilia Abbatia de Arcu fundata, 5. In qua Beatus Nicolaus eximiè floret. 6. Prope Thessalonicam Monasterium nostris redditum, 7. non sine eorum veneranda commendatione. 8. Monasteria Monialium Fontis ad vlmum: 9. itémque Vallis Ducis in Brabantia: 10. & Margarita, Henrici Ducis filia, cum Alayde, & aliis, inibi florentes. Bonavia in Hispania. 12. Et demum peroratio, & finis præsentis Tomi.

CAPVT X.

1. TRES ad hunc annum, ex Cistercio, ad sacram purpuram, ab Innocentio assumptos, Authores memorant. Duos Stephanos de Fossa noua, nimirum, & Languetonium; & Reinerium Caporium Viterbiensem. Sed Languetonius antiquior in Collegio; quidquid dicat Ciaconius [a]; & vt exilium, aut maiorem illius partem, Pontigniaci egerit: at iugo Ordinis subdidisse collum, aut Monachum induisse, ex antiquis qui tradat, inuenio neminem. Recentibus [b], aut dubia, aut nulla fides, quandiu aliunde non probant; maximè his, qui in aliis conuinci possunt. Maiori niti videntur authoritate, Stephanus de Fossa noua, Rayneriúsque; quorum primo Fossæ nouæ antiquum Chronicon; secundo verò Guidonem Claræuallis grauem haud dubiè Authorem facere fidem, Ferdinandus Vghallus testificatur [c]. Et quidem multis productis circunstantiis, quæ rem faciant credibilem; vt quòd Stephanus de Fossa noua dictus sit, à Cœnobio, cui præfuit, sicut Iordanus, cuius nepos extitisset; quòd Monachi, Prioris, & Abbatis eiusdem Monasterij; demum Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis (omnia intra annum) munus exercuerit; quòd multa de eo in Catalogo Abbatum Fossæ nouæ scripta legantur, atque id genus alia, quæ sibi fidem videntur conciliare. Sic de Raynerio, quòd ex Monacho, & Abbate Sancti Anastasij de vrbe, creatus sit; quòd vel post purpuram, Cistercium semper retinens, Ecclesiam Sancti Martini de Monte Viterbiensi nostris condiderit; quòd ad negotia nostris semper vsus; atque alia similia, quæ pronum quemque ad credendum fallere possint. At ego, vt verum fatear, in neutro quiesco: etenim Stephanum non ex Ecclesia in Italia monachali; sed ex sæculari in Anglia, & qua à Rege Anglorum donatus sit, primò in Camerarium Innocentij, inde ab eo in Cardinalem, in Authoribus probatis, creatum lego [d]: neque hactenus (nam id etiam fatebor) Chronicum Fossæ nouæ nancisci potui. Raynerium autem memorari à Guidone, saltem quem ego habeo, nequaquam video. Et dum Sancti Martini Ecclesiam fundasse dicitur, quæ longè antiquior; vacillat cæterorum omnium fides; maximè eo in Ecclesia alia sepulto, cùm Viterbij obiisset, neque aliò asportandum funus præciperetur. Addat igitur nostris vtrunque verum, quicunque nostrum fuisse probare possit. Nobis hi Annales, quod hactenus seruauimus, non vnquam ex alienis, dubiisve; sed ex propriis, & certis ornandi veniunt. Certè vterque insignis gloriæ Vir, atque inter huius æui primos commemorandus.

[a] in Innocentio III. hoc anno.

[b] Montaluo, & Henriq.

[c] in additis ad Ciacon.

[d] apud Ciaconium suprà.

Hoc ipso anno, cùm egregium Ecclesiæ Lumen Sanctus Dominicus Albigensibus prædicans, & munus sibi ab Arnaldo iniunctum exercens, nostris conuiueret, atque inter eos frequenter conuersaretur, ad cuiusdam Conuersi nostri instantiam, Petri Aragonensium Regis mortem prædixit, celebri illo responso, quod refert Theodoricus in eius Vita [e]: *Conuersus, ait, quidam Cisterciensis, illic præsens, ad Sanctum Dominicum ait: Magister Dominice, nunquámne finem habitura sunt hæc mala? Vir autem Dei reticens, illo importuniùs instante, tandem præsente Fratre Stephano, ita respondit: Finem certè habebit isthæc Tolosanorum malitia: sed procul adhuc abest ille finis. Multus interim fundetur sanguis: & Rex quidam in hoc bello occidetur. Illis formidantibus, ne Rex Franciæ esset, qui recens Albigense negotium susceperat, Beatus Vir ait: Alius planè, quàm Franciæ, Rex erit, eiúsque vitam varij belli eius casus extinguent. Proximo anno casus est Rex Aragonum: atque vtinam arma ferens aduersus Ecclesiam, non æternam oppetierit mortem.* Hæc sanè prophetia Viri sanctissimi potuisset Petrum à bello retardare: sed diuinum decretum immutabile non vllis habuit impediri commonitionibus. De morte eius dicendum sequenti Tomo, ab ea nobis victoria auspicando, in qua Petrus occubuit, si Deus dederit. 2.

[e] apud Sur. lib. 1. cap. 11.

Hic idem annus Monialibus de Cañas, Monasterio Ribojiæ in veteri Castella, quod anno M.C.LXIX. fundatum diximus, tristis simul, & faustus; dolendus, 3.

dus, & gloriosus pariter fuit: Tota, secunda illius Abbatissa, per mortem rapta, cùm annos aliquot strenuè administrasset (aucto nimirum in vtrisque bonis Cœnobio, atque multis filiabus Castellæ Procerum ad Habitum susceptis, per quas floreret divitiis, & pietate) lacrymas extorquebat ab omnium oculis, quæ meritò de tali Matre amissa lamentabantur. Sed Armezana, insigni prudentia fœmina, neque minori tum authoritate, tum sanctimonia, communibus, suffragiis subrogata, amissæ Matris defectum compensabat. Fulgere dicebatur vsque ad miracula, chara Deo, & hominibus: & quæ eò solùm temperabat commune gaudium de eius præfectura, quòd iam matura ætate, imò provecta, non diu speraretur superuictura. Rexit tamen Cœnobium per annos tredecim vsque ad M.CC.XXV. in quo cùm multa in melius reformasset & Monasterium eximiè promouisset, meritis clara ad Dominum migrauit cum insigni opinione sanctitatis, vt suo loco à nobis dicendum erit.

4. In Capitulo nihil prorsus sancitum lego. Fundationes tres tradit Chronologia: de Meducham, ignotam nobis Domum: Sanctam Mariam de Arcu in Sicilia, & de Lauro in Græcia; queis tres alias addemus Sanctimonialium. Sanctam Mariam de Arcu prope Netum, illius insulæ vrbem, Fascellius memorat, Fundatores, ac locum, & tempus tradens: *Extra mœnia*, inquit [f], *Neti, Aquilonem versus, ad passus millia quinque, insignis extat Sancta Mariæ ab Arcu cognominata Abbatia Cisterciensis Ordinis, anno salutis M.CC.XII. mense Nouembri, sub Federico secundo Cæsare, Siciliæ tunc Rege, ab Isembardo Moregia, & chara eius coniuge erecta, vt ex eius constat diplomate* Hactenus ille. Quæ eadem in Oceano Maurolicus. Domum taxatam florenis sex, & sexaginta in Diœcesi Syracusana constituunt libri Cameræ. Geneseos Tabulæ ad lineam Claræuallis pertinere conueniunt; quanuis in aliquibus exemplaribus Ferrariæ, in aliis Noaræ filia esse dicatur.

[f] lib. 4. cap. 2. Decad. 1.

5. Illustrauit initia nascentis Domus, qui inter Sanctos Siciliæ commemoratus, Nicolaus Monachus, multis clarus miraculis, quem Octauius Caietanus, Hugo Menardus, aliique inseruêre suis Notitiis, celebris in ipsis, non solùm natali die; verùm & translatione corporis sacri, quam Kalendis Aprilis factam alter tradit, alter ex eo recenset in hæc verba [g]: *Sanctus Nicolaus fuit Siculus natione, Ordinis Cisterciensis, cuius translationem ponit hac die Octauius Caietanus in Idea Operis de Sanctis Siciliæ; ex Monasterio Neti, id est, Sancta Maria de Arcu prope Netum in Sicilia.* Eadem ex vtroque refert Henriquez, qui etiam diem obitus incidisse in tertium decimum mensis Decembris, ex relatione Francisci Biuarij testificatur. Verùm, quod tradit Reuerendus admodum Pater Syluester Maurolicus, obiisse hoc anno; haud dubiè credo irrepsisse per errorem, ex confusione fundationis Domus cum morte Sancti. Cætera nobis penitùs ignota, quæ vtinam non desint, qui superaddant. Sepulcro reuerentia exhibetur in ipso loco, & brachium dextrum argenteæ capsæ inclusum, populo venerandum, certis quibusdam diebus exponi solet.

[g] lib. 1. obseruationum.

6. De Lauro, Monasterio Græciæ, id solùm habeo, pertinuisse ad lineam Morimundi, filiam Bellæ Vallis. Verùm, quæ hoc loco iuxta Thessalonicam nostris accessit, Domum, Locedij Filiam, eóque augentem lineam Firmitatis (seu potiùs nostris restituta fuit,) Innocentij ad Abbatem, & Fratres Locedienses litteræ produnt; quæ egregiam Ordinis continentes commendationem, & totius facti historiam complectentes, hoc anno expeditæ, hîc etiam nobis veniunt transcribendæ [h]:

[h] lib. 15. Regesti: apud Bosquetum 3. epist. 70.

Abbatibus, & Fratribus de Locedio.

Dilectus filius nobilis vir VV. Marchio Montisferrati, sua nobis insinuatione monstrauit, quòd claræ memoriæ pater eiusdem, cùm adhuc viueret, Monasterio vestro Cœnobium de Curias, quod erat in Regno suo prope Thessalonicam constitutum, cum assensu bonæ memoriæ Gofredi, tituli Sanctæ Praxedis, Presbyteri Cardinalis, tunc apostolicæ Sedis Legati, quantum in eo fuit, pro suorum concessit remedio peccatorum: quod etiam idem Cardinalis, prout extitit, confirmauit. Postmodum autem, dilecto filio Fratri Rogerio, Monacho vestro, cum quibusdam aliis Fratribus suis, illud vice Monasterij Locediensis possidente, Christianissimus in Christo filius noster, Constantinopolitanus Imperator illustris prædictos Fratres de Monasterio ipso violenter eiecit. Quia verò dissolui nolumus, nec debemus, quod in fauorem religionis sancitum est, intuitu pietatis Venerabilibus Fratribus nostris Philippensi, & Seran Archiepiscopis, nostris damus Litteris in mandatis, quatenus Monasterium ipsum vobis restituere, obstaculo appellationis sublato, procurent, contradictores per censuras ecclesiasticas compescendo.

7. *Nos enim volentes, vt Ordinis Cisterciensis Religio, quæ tanquàm vitis abundans, palmites suos longè, latéque diffudit, & velut lucerna non abscondita sub modio perlucidè radios claritatis ostendit, in illis etiam partibus propagaretur, vt oues, quæ de nouo sunt in vnum reductæ, Patrem, qui est in cœlis, glorificent, cùm Latinos viderint sanctioris vitæ propositum elegisse, statuimus, quòd per vos in dicto Monasterio, de cætero seruentur Cisterciensis Ordinis instituta: vt temporibus nostris meliùs in partibus illis Religio Christiana proficiat, & instituta regularia per nos de die in diem propagentur, & ampliùs, & fortiùs conualescant. Decernimus ergo, vt nulli omninò hominum liceat hanc paginam nostræ constitutionis infringere, &c. Datum Laterani, VIII. Calendas Iunij, anno XV.* Ita Innocentius Conuentui Locediensi. Nec dissimilia Archiepiscopi, quibus causam committit exequendam; atque item Henrico Constantinopolitano Imperatori.

8. Incidit etiam in Regesto Vaticano [i] ad hunc annum notitia Monasterij haud ignobilis Sanctimonialium, Sanctæ Mariæ, & Sanctis Matthæo Apostolo, & Anthonio dicati, in loco, qui dicitur Fons ad vlmum, Esculanensis Diœcesis; Litteris datis ad Amatam Abbatissam, atque eius Sorores: ex quibus & Cistercium sub hoc anno iam suscepisse, & olim priùs sub alio militasse, saltem non sub Cistercio, planè conuincitur; quanuis non exprimatur, quis ille fuerit, nec cui Abbati, aut Cœnobio se se tradiderint. *In primis siquidem statuentes, vt Ordo monasticus, qui secundùm Deum, & B. Benedicti Regulam, atque institutionem Cisterciensium Fratrum, in eodem Monasterio institutus esse dignoscitur, perpetuis futuris temporibus obseruetur.* Et infrà: *Monasterij bona confirmans. Quæ prædictum Monasterium, antequàm Cisterciensis Ordinis Instituta susciperet, possidebat,* &c. Dat. Laterani per manum Ioannis S. Mariæ in Cosmedim Diaconi Cardinalis, Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cancellarij, septimo Calendas Iunij, indictione decimasexta, Incarnationis Dominicæ anno M.CC.XII. *Pontificatus verò Domini Innocentij, Papæ III. anno XV.* video & hoc anno collectas nonnullas Virgines in partibus Anoniæ; sed sine Regula: amplexura Cistercium post quadriennium, cùm iam rebus, & numero creuissent. Vt non sit mirum, si in loco Fontis ad vlmum idem contigerit; & nulli Regulæ anteà constrictæ essent.

[i] vbi suprà, epistola 77.

Hoc item anno in Brabantia fundatum lego ab Henrico secundo Cisterciense Cœnobium, cui Vallis Ducis nomen à Fundatore; in quo & minima natu ex eius Filiis Beata Margarita Monialem professa, multis fertur virtutibus claruisse. Quod Hadrianus Barlandus in Historia Ducum Brabantiæ ita commemorat[k]: *Omnium natu minima, cui Margarita nomen fuit, monasticam vitam amplexa, claruit sanctitate in Cœnobio Bernardini Ordinis. Locum nominant Vallum Ducis, Louanio distantem milliaribus duobus, regione amœnissima. Condidit hoc Cœnobium idem Henricus anno M.CC.XII.* Plura Miræus ex Chronico Villariensi, Thoma Cantipratano, & aliis, quæ ita habent[l]: *Vallis Ducis Virginum Cœnobium, apud Syluam Merdaliam, secundo lapide à Louanio, fert nomen, & exordium suum acceptum Henrico secundo Lotharingiæ, Brabantiæque Duci, qui vt in Chronico M.S. Villariensi legitur, Monasterium se structurum voverat, si prole mascula ex coniuge suscepta bearetur. Itaque filio auctus, & voti reus, hunc locum Cisterciensi Familiæ cum annuis vectigalibus obtulit: idque Gregorio IX. Pontifice Max. & Capitulo, vt vocant, eius Ordinis generali mox placuit. Dedit porrò inter cætera Henricus magnam, vt Demsterus in Brabantiæ Historia M.S. loquitur, decimam Iscæ superioris: quod Monasterio vicinum est municipium, Iusti Lipsij natalibus superbum.* Ita Miræus de ipso Monasterio.

k in Henrico II.

l in Chronico Cisterc.

10. Prima loci Abbatissa Aleidis fuit, de qua hæc habet Thomas Cantipratanus: *Huius loci* (scilicet, Vallis Ducis) *primam Abbatissam vidimus nobilissimam Aleidem, quæ natura, ingenio, virtute, & gratia clara fuit.* De ea nos in sequentibus nō multa, tum de Margarita Moniali, in loco primùm, mox post Aleidem etiam Abbatissam, quod suo tempore fusiùs dicendum erit. Sic de Christina, & aliis, quæ in eodem Cœnobio floruerunt. Vtrùm autem sub his initiis Domus nulli subiecta, solum Capitulum generale, aut Abbatem Cistercij Patres habuerit, diffinire non ausim. Certè Villarium, cuius hodiéque Abbati subest, non legitur accepisse curam ipsius, vsque ad annum M.CC.XXXIII. vt suo tempore trademus.

11. Regium Sanctæ Mariæ de Bona via in Hispania Cœnobium, Sancta Maria Regalis aliàs dictum, in Diœcesi Cæsaraugustana ad ripas Iberi, vt primos Fundatores, ita tempus ignorat sui initij. Id vnum constat, illos fuisse Reges; hoc, vt minimum præuenisse præsentem annum: quippe in quo Petrus, Aragoniæ Rex, & Regiam domum vocat, & Abbatissæ, Monialibúsque in ipsa iam degentibus sequentem donationem, quæ hodiéque extat in scriniis de Trasouares, cui Bona via cessit, fecisse legitur.

Nos Petrus Dei gratia Rex Aragoniæ, & Comes Barchinoniæ, ad honorem illius, qui inter cætera potentiæ suæ miracula, etiam in sexu fragili martyrij victoriam contulit, bono animo, spontanea voluntate, ob remedium, & salutem animæ nostræ, & parentum nostrorum, damus, concedimus, & laudamus Domino Deo, & eius gloriosæ Genitrici, & Monasterio Sanctæ Mariæ la Real de Bona via, Ordinis Cisterciensis, & vobis Dominæ Atales, Venerabili Abbatissæ, & Dominæ Vraza, & aliis Sororibus, & toti conuentui eiusdem loci, hæreditatem nostram, quam habemus in Pedrosa cum terminis suis, casas, hortos, campos, vineas, Mauros, pecora, &c. Datis Cæsaraugustæ, tertio Idus Septembris, per manus Columbi, Notarij nostri, Æra M. CC. L. Itaque hoc anno M. CC. XII. cui Æra correspondet, iam Monasterium Regium de Bona via Abbatissam habebat, atque Sorores. Permansit autem annos C.XL. nempe, vsque ad M. CCC. LII. Quo cùm bellorum, & temporum iniuria penè ad extremam inopiam deuenisset, & aliàs Monasterium de Trasouares (Alphonsi Regis opus, de quo superiùs) non dissimilem calamitatem expertum esset, Clementis VI. priuilegio indultum est, vt tres tantùm Moniales, quæ supererant in Domo Bonæ viæ, simul cum paucis bonis, quæ conseruabant, aggregarentur Abbatiæ Trasouarensi. Cuius rei instrumentum hodiéque extat, quod suo loco veniet inserendum.

Sed tempus est, vt receptui iam canamus, atque finem ponamus huic tertio Tomo: quem nisi nostra inscitia pessum dedit, neque ex materia inutilem, neque iniucundum speramus, ex varietate. A Petro, ad Petrum produximus historiam; à Confessore, ad Martyrem; à Pontifice, ad egregium fidei pugilem; ab assumpto in Schismaticos, ad eum, quem in Hæreticos primum Ecclesia instituit Inquisitorem; continuatum in Arnaldo Patre Sacrū Tribunal, per sex & ampliùs annos; & dum in Gallia perfidos Hæreticos, in Hispania debellat Saracenos; & Calatraua restituta suis Militibus, de vtrisque triumphat, Fidei in eo præsidium firmatum vidimus, quod in limine ipso promiseramus; ab hostibus, nimirum, & falsis Fratribus. In ipso, inquam, & per eum in Cistercio; verùm post ipsum in aliis continuandum. Quod etiam demonstrabit Annalium series. Non enim ideò destituti ab opere, si Deo placeat, sumus: quin, eo auspice, vlteriùs progressuri, resumptis viribus; & QVARTVM TOMVM, eò maiori conatu, impulsúve, quò propinquiores metæ continuaturi. Ad metam, inquam, quam nos nobis præscripsimus, quibus ita aperire viam visum, vt aliis peragrandam relinquamus, qui & defectus nostros in his, quæ scripsimus, quantumuis magnos, suppleant; & quæ non scripsimus, scribant pro dignitate. Præsta, ô Deus, vt qui in hoc TOMO Petrum vsque ad mortem, Guillelmum, vel post mortem, contra Hæreticos, qui Raymundi filios, in Saracenos, qui Arnaldum contra vtrosque præliantes, qua potuimus fide, propalauimus; subsequentem ab ipsis, & Tribunali Sanctæ Inquisitionis orto, & stabilito alterius sanguine, alterius, ex cælesti Curia missi, magnifica & potenti visitatione; in segetem copiosam, te præstante, sub alterius auspiciis surrecturo; reliqua ad tuam, & tuorum Sanctorum laudem, honorémque, atque nostrum, & legentium profectum prosequamur. 12.

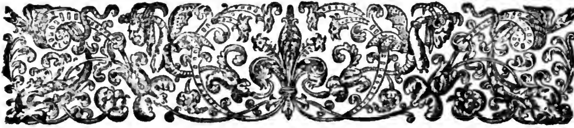
Finis tertij Tomi Annalium Cistercij.

APPENDIX

APPENDIX
AD TERTIVM
ANNALIVM
CISTERCIENSIVM
TOMVM.

VIC etiam Tomo Appendicem libet subiungere, seriem imperit antium illis Familiis, quas illustriores continet, quæ ad vsque nostra tempora perducta leui calamo earum progressus pandat. Dedimus primum primis Cistercij sedibus: secundum his, quæ in Hispania nostra præcellunt; adiuncta Lusitana Militia, quæ prima dicitur Cistercium successisse. In tertio placet Monachum oblitis (nam nullos præfero, ne cæteros posthabeam) militem agere: atque sacræ Militiæ Calatrauæ Magistros Inclytos, quos præcedenti, desciscentes à nostris, & velut profugos, prudentes pertransiuimus; in hoc, reuersos, & susceptos materno gremio, officiosiores Orbi propalare. Nam qui hactenus illos luci dedit Rades Androdius, Hispanis tantùm: sed & his, quæ ipse tradit, multa, & certiora à nobis addenda erunt. Proferam & Huelguensis Monasterij Venerandas Antistitas, quòd earum imperium singulare: & ferè sine exemplo, quò rarius, mirabilius: & cæteris meretur anteponi. Dabit ergo hæc Appendix duplex miraculum, Cistercij vtrunque proprium, atque vtrunque ab Hispania illi proueniens; alterum belli tempora concernens, alterum pacis: illud, quòd Monachi imperauerint Militibus, (quod non alibi visum, auditúmve;) hoc, quòd Fæminæ, Viris, (quod saltem rarùm;) & quòd duorum Regnorum Sanctimoniales vnita in vnum corpus, per vnam, veluti Prouincialem Abbatissam, communem omnium Matrem, gubernarentur. Præcedere debuisset Calatraua, quia antiquior: sed dabit militari vrbanitate locum sacris Virginibus: cùm præcipuè inter illas multa Regiæ, & quæ eo titulo possent anteponi.

SERIES

ABBATISSARVM
S. MARIÆ REGALIS PROPE BVRGOS,

Quæ vulgò, de las Huelgas, *vocari solet.*

I.

MISOL.

ICHOLEM alij vocant, alij *Maria Sol*, ex Monasterio *de Tulebris*, aliàs *de Charitate*, Burgos adducta anno 1187. Fœmina prudens, & cui tantæ molis initia committi possent. Adduxit secum Sanctiam Aragoniam, Aragonensium Regum claram progeniem, vix dum adultam, atque alias paucas, sed selectas Sanctimoniales. Eodem anno Regium Monasterium ab Alfonso Castellæ Rege suscipit, multis coram Principibus, Episcopisque, inter quos primus Martinus Seguntinus, ex Abbate Hortensi, per quem omnia ad Cistercij ritus, & normam, veluti per Magistrum, Patrémque, vice Abbatis Cistercij, disponerentur. Eodem item Alfonsi Regis filiam, Infantissam Constantiam Habitu donat. Sequenti 1188. Martino eodem, ad Burgundiam, à Rege misso, Monasterium Huelguense, totius Capituli generalis authoritate, in caput omnium Cœnobiorum Sanctimonialium vtriusque Regni, Castellæ, atque Legionis, constitui impetrat: & subsequenti 1189. primùm septem Abbatissarum Capitulum, de Perales, de Turre-Cremata, de Sancto Andrea, dicto *de Arroyo*, de Carrizo, de Gradefes, de Cañas, & de Fonte-Calenti, in eo congregat; assistentibus tribus Episcopis, & sex Abbatibus; quorum primi, Regiam; posteriores, Abbatis Cisterciensis, Guidonis primi, (sequenti anno donandi sacra purpura,) & totius Capituli præseferrent authoritatem. Varias difficultates in hoc ipso negotio subortas vicit: & superandis aliis Abbatem Cisterciensem (Guidonem secundum, qui mox in Cardinalem, & Archiepiscopum Rhemensem promotus fuit) à Rege Alfonso, ad Hispaniam vocari fecit anno 1199. atque ipso interueniente, Monasteria de Perales, de Gradefes, & de Cañas, ab obedientia Abbatissæ Tulebrensis, cui iure filiationis subiiciebantur, absolui curauit, addita publica, spontaneáque cessione, quam eadem Tulebrensis Abbatissa, Conuentúsque, per Priorissam ad hoc missam specialiter, Hortæ in manus Martini iam Expiscopi, coram Martino Pontifice Oxomensi, & Abbatibus quinque solennizauit. Mox aliis quibusdam superadiunctis, æmulum Cisterciensis Imperij, Imperium statuit, simili sibi in Cœnobia fœminarum, ei, quam in Ecclesias Monachorum Abbas Cistercij habebat, impetrata ab eodem Abbate iurisdictione. Regem, Reginámque, si contingeret Habitum mutare, Cisterciensem vtrunque induiturum; cùm decederent, ibidem sepeliendos, per publicum instrumentum firmare vidit. Atque hæc, & alia egregia cùm peregisset, tandem plena dierum ex hac vita migrauit circa annum Christi 1203. plùs, minúsve, cùm sexdecim eam Domum administrasset. De sepulcro non constat: sed in Capitulo, inter alias Abbatissas iacere creditur.

II.

CONSTANTIA.

INFANS, Alfonsi Fundatoris Regis filia, quæ suo monachatu sacrauerat initia nascentis Domus, electa ad annum 1255. plùs, minúsve. Ardore animi, an muliebri impotentia, dubium: constat, voluisse supra sexum impetitare; & fœminam ad audiendas Confessiones Sanctimonialium, atque Euangelium illis exponendum misisse manum: ministeria exercentem solis Diaconis permissa, siue Presbyteris. Hanc in his omnibus nimiùm excedentem, Innocentius corripuit, anno 1210. & in non emendantem, duos Episcopos, Palentinum, nimirum, Burgensémque misit, qui vnà cum Abbate Morimundi, regiæ fœminæ audaciam coërcerent. Extant Litteræ adhuc in Regestis; & habentur in Iure, in c. *Noua quædam*. de pœnit. & remiss. Sequenti anno, Christi, nimirum, 1211. Ferdinandum Fratrem, Alfonsi Regis Castellæ primogenitum, ingentis spei iuuenem, non sine lacrymis totius Europæ, sepelit, primum Principem, sepultum in Regia Domo. Subsequenti 1212. insigni illa impetrata à patre victoria ad Nauas Tolosæ, amissi fratris ex parte mœrorem temperat. Atque in gratiarum actionem Festum instituit Triumphi Sanctæ Crucis, singulis annis ibidem celebrandum; inde ad alias Ecclesias transiturum. Eodem anno Regium Xenodochium, Alfonsi Patris opus planè regium, pro his, qui ad Compostellam (sacrum Iacobi Apostoli sepulcrum) peregrinantur, ab ipso suscipit: & Cisterciensibus Conuersis tradit administrandum, quos hodie insignit stemma Calatrauensium. Biennio pòst 1214. quò læta tristibus alternaret, fortuna varia Alfonsum, Eleonorámque (vtrunque parentem) paucos intra menses per mortem raptos, sepulcro intulit, quod ipsi sibi viuentes fabricauissent. Quin destinata funeribus suorum, fœmina pro mensura nominis Constans, intra triennium, anno 1217. Henrici Regis fratris, immatura nimiùm morte sublati, ex Palentia delatum cadauer excipit, cum patribus, & fratre sepeliendum. Interim ipsa non diu superuictura, ne Regia Domus careret germine Regio, Constantiam aliam, Alfonsi Legionis Regis filiam, suámque, ex Berengaria sorore neptem, Habitu donat. Demum, cùm annos quatuordecim præfuisset, vt habent antiquæ memoriæ eiusdem Domus, ante senectam obiit, circa annum Christi 1218. non sine insigni opinione sanctitatis, quam hodiéque conseruat, sepulta in sinistra Ecclesiæ naui, dicata Sancto Ioanni Euangelistæ, inter alias Reginas, & Infantes, quæ ibi iacent. Legitur hodiéque memoria fœminæ in Regula antiqua M. S. in cuius fine anniuersarium eius, inter alia, quæ ibidem celebrantur, honorificè satis commemoratur: NOBILISSIMA INFANS CONSTANTIA, FAMVLA DEI, ET VIRGO MVNDISSIMA, MONACHA SANCTÆ MARIÆ REGALIS, ET ABBATISSA, ILLVSTRIS ALDEFONSI REGIS CASTELLÆ FILIA. Notatur Æra 1281. sed quæ ad annum dotationis anniuersarij, non obitus videtur referenda.

III.

SANCTIA.

Cognomento, *Aragonia*, clara ex Regum prosapia, quam ex Tulebris cum Misole venisse diximus, electa, vt creditur, anno 1218. quo ipso suæ Domus confirmationem sub protectione Sedis apostolicæ, cum omnium possessionum, bonorúmque, expressione, ab Honorio Papa III. impetrat. Biennio pòst 1220. Ferdinandum, cognomento, SANCTVM, nouum Castellæ Regem, cum Berengaria matre hospitio suscipit: eundem in Huelguensi Ecclesia, propria se manu accingentem gladio videt: *apud Mariana lib.* 12. *c.* 9. Quòd nullus alius dignior, à quo fieret miles, inueniretur. Eundem coronatum ibidem manu Iacobi Apostoli, traditio est, cui Maurus Castella Ferrerius fidem facit: cæremonia, quæ Regibus Hispaniæ, & olim Compostellæ, & ab hoc anno Burgis apud Huelgas pro sacra, atque solenni vnctione fuit. Quippe vtrobique, & erat, & est hodie Sancti Imago brachia vtrinque conuertens, inuerténsque, & manibus flexilibus, quibus semel acceptum Regni diadema, post omnes alias sacras cæremonias, dum Reges supplices adorabant suum Patronum, vltrò oblatum ab ipso suscipiebant, totius populi plausu, atque clamore. Extat Imago in Altari Ecclesiæ maximo, egregium planè, & graue monumentum venerandæ illius antiquitatis.

antiquitatis. Anno 1222. insigne Monasterium Sanctæ Mariæ de Vileña, septimo à Burgis lapide, ab Vrraca Regina Legionensi, Alfonsi Regis vidua, recèns constructum, atque amplè dotatum suscipit, Huelguensi subiiciendum, sicut & alia; & per Moniales ex Huelgis transmittendas inhabitandum. Et post sexennium Monasterium Villæ maioris, quarto lapide ab eadem Regia vrbe, quod Garsias Ferdinandi, & Maior Arias coniuges, Maiores domus Berengariæ Reginæ construxerunt. Facta charta Burgis 4. die mensis Martij, Æra 1266. quæ incidit in annum 1228. Biennio pòst, anno, nimirum, Christi 1230. confirmationem Regij Xenodochij, à Gregorio IX. Papa: sequenti, nimirum, 1231. insigne priuilegium à Ferdinando Castellæ Rege impetrat. Post triennium 1234. Beatricem Reginam, Philippi Sueui Imperatoris filiam, Ferdinandi vxorem, propera morte raptam, sepulcro donat: *apud eund. Marian. lib. 12. c. 17.* haud tamen in illo diu permansuram, sed post mariti mortem, Hispalim, simul cum ipso transferendam; & post quinquennium ann. 1240. Berengariam Infantem, ipsorum filiam, Fundatorum proneptem, in eodem Cœnobio Monialem sacrat: *apud eundem lib. 13. c. 2.* Demum anno sequenti, aut paulò pòst piè obdormit; sepulta in Capitulo, cùm annos plusquàm viginti præfuisset. Eius tempore, etsi annus nondum constat, Alfonsi, & Eleonoræ Regum corpora, Ferdinandi vtriusque nepotis iussu, in Chorum Monialium translata sunt; atque ibidem sepulta, vbi hodiéque visuntur humili tumulo, si ad tantorum Principum comparetur maiestatem.

IV.

MARIA PEREZIA I.

Cognomento, *Guzmania*, clara ex prosapia Guzmanorum orta, electa circa annum 1240. plùs, minusve Propagauit Imperium simul cum vita, vsque ad 1256. (errant Tabulæ, quæ plures præfecturæ annos illi attribuunt:) intra quod tempus confirmationem priuilegiorum omnium, ab Innocentio IV. impetrat, anno 1245. quo item anno ex Abbatia de Gradefes, neptem suscipit, Sanctam Mariam de Ottero in Legionensi Diœcesi, qua parte Astures diuiduntur a Castellanis. Inde & viuentes pergrato hospitio sæpiùs, & defunctas excepit sepultura insignes duas Reginas, alteram Legionensem, Aragonensem aliam, vtranque filiam illustrium Fundatorum, vtranque viduam, marito adhuc viuente; Berengariam, nimirum, & Eleonoram: illam iam dudum ab Alfonso separatam; hanc à Iacobo; quòd sanguine vtrique in prohibito ab Ecclesia gradu coniunctæ essent. Eleonoram longè ante decessum Huelguense Monasterium inhabitasse, & Monialem ibidem induisse sub Maria Perezia, sunt, qui affirmant. Reliqua præfecturæ eius ignota; nisi quòd tamen Alfonso Regi charam, plura, quæ ab eo obtinuit priuilegia restificantur. Ex Tabulis Huelguensis Ecclesiæ, & Regula antiqua manuscripta suprà citata, illustratam præfecturam eius constat Regiis duabus fœminis, Constantia, & Berengaria, vtraque filia Regis Legionensis: sed an eiusdem, dubium. Quarum, ni fortè mendum irrepsit paginæ, talis memoria ibidem notata legitur. INFANTISSA CONSTANTIA, FILIA REGIS LEGIONENSIS, MONIALIS SANCTÆ MARIÆ REGALIS, ÆRA M.CC.LXXXV. Alterius verò: NOBILISSIMA, ET INCLYTA HVMILIS ANCILLA CHRISTI, DOMINA BERENGARIA INFANTISSA, MONIALIS S.MARIÆ REGALIS, ILLVSTRISSIMA DOMINI FERDINANDI REGIS CASTELLÆ FILIA. ÆRA M.CC.LXXXV.

V.

ELVIRA.

Cognomento, *Ferdinandi*, quam Tabulæ prætereunt: verùm ex instrumentis corrigendæ. Electa circa annum 1250. plùs, minúsve. Cuius tempore Alfonsus, cognomento, SAPIENS, Castellæ Rex, Eduardum, Anglorum Regum filium, in eodem Cœnobio, militari balteo primùm, mox sorore Eleonora sponsa donauit; conseruata memoria vtriusque facti in quodam priuilegio, quo anno redditus piscium ad maritimum portum, *Laredum*, Cœnobio donat, ea ratione expressa: *Porque la primera vez, que vine à Burgos, despues, què reyno vino ende Don Duarte, fijo del Rey de Inglaterra, è recibio de mi Caballeria en el dicho Monasterio, è tomo bendiciones con la Infanta Dona Leonor mi hermana*, &c.

Facta charta Burgis, die 24. menſis Ianuarij, Æra 1293. quæ incidit in annum 1255. Biennio pòſt, 1257. ſtabiliuit numerum Monialium, quæ vſque ad centum pertingerent; tum puellarum Nobilium educandarum in ſæculari habitu, vſque ad quadraginta; & Conuerſarum totidem; quarum hæ vltimæ Monialibus ſeruirent; illæ, cùm primùm adultæ, & pares eſſent diſciplinæ monaſticæ, in decedentium locum ſubrogarentur. Porrò hunc numerum à Berengaria Infantiſſa Sanctimoniali, atque ab Alfonſo Rege, eiuſdem Berengariæ fratre, firmari fecit, priuilegio expedito in Vrbe Regia, id eſt, Burgis, die 4. Nouembris, Æra 1295. quæ incidit in annum 1257. Poſt triennium, id eſt, 1260. quòd in Guidonem huius nominis tertium Ciſtercienſem Abbatem rebellaſſet, neque eius admiſiſſet viſitationem, in Capitulo generali extra communionem fidelium facta, atque non Abbatiſſa denunciatur, graui edicto, etiam aduersùs complices, atque lege in futurum promulgata, quam ex antiquo M.S. Fiterienſi, Acta Capitulorum continente, Lector accipiat: *Peruenit ad audientiam Capituli generalis, quòd Eluira, Abbatiſſa S. Mariæ Regalis, prope Burgos, Dominum Ciſtercienſem Patrem proprium Monaſterij ſupradicti ad officium viſitationis admittere recuſauit; &, quod abſurdius eſt, per Procuratorem miſſum ad hoc nomine ſuo, & Conuentus ſui, & Filiarum ſuarum vocem appellationis emiſit. Nolens autem Capitulum generale temeræ præſumptionis exceſſum ſub diſsimulatione tranſire, dictam Eluiram, & omnes perſonas Ordinis, quæ ei in huius præſumptionis crimine participauerunt, in excommunicationis, & depoſitionis ſententias olim ab Ordine latas, & per Summum Pontificem confirmatas, denunciat incidiſſe. Cæterùm, cùm dictum Monaſterium, & alia ex eo nata, vel et filiationis nomine aſſociata ad Dominum Ciſtercienſem, tanquàm ad Patrem, de iure pertineant, vniuerſis perſonis Ordinis diſtrictiùs inhibetur, ne dictorum Monaſteriorum viſitationibus ſe aliqualiter intromittant, exceptis illis, quibus Dominus Ciſtercienſis commiſerit vices ſuas, vel quos Viſitatores ab eo miſsi duxerint aduocandos.* Crediderim ſuetas viſitari per Abbates Hiſpanos, vicinóſque, quanuis ex Ciſtercienſis commiſſione, præſcriptionem tentaſſe, vt non ab aliis, quàm ab illis viſitarentur: quod etiam contigiſſe Calatrauenſibus, Tomo 4. Deo dante, dicturi ſumus. Sed conuictas, vt ipſos, dediſſe manus, atque Eluiram, peracta pœnitentia, Ordini reſtitutam: nam decem adhuc annos ſuperuixiſſe legitur, quibus in officio Abbatiſſæ perſeuerauit.

VI.

AGNES.

Cognomento, *Laynez*, electa ad annum 1270. plùs, minúſve, cuius tempore Ferdinandus, Caſtellæ Princeps, Alfonſi cognomento, SAPIENTIS, Regis filius (&, ſi ſuperuixiſſet, futurus hæres) immatura heu! nimium morte ſublatus, filios, quos *de la Cueda*, nominarunt, exhæredes, parentem orbum, deſolatum Regnum reliquit perlato ad Huelguenſe Cœnobium funere, vbi ſe iuſſerat antè ſepeliri: *in Chronico Regis Alphonſi X. cap.* 61. Pro eo porrò, & cæteris Principibus, qui in Regia Eccleſia iacent, anniuerſaria, ſolenni deuotione celebrari conſueta, frequentant Regij Xenodochij Commendatores, atque Ordinẽs, quos vocant *Mendicantes*, ex vrbe confluentes, celebraturi; & ſingulorum Manibus, propriis cuiuſque diebus, parentatur.

VII.

MARIA.

Cognomento, *Gutierrez*, electa, vt creditur, circa annum Chriſti 1282. cuius tempore Monaſterium de Auia cœpiſſe creditur, atque acceſſiſſe cæteris, quæ ſubſunt Abbatiſſæ Huelguenſis gubernationi. Certè antiquius Barria, & recentius Vilena, hoc nobis loco, plùs minùs memorandum; ſub dubio tamen; vtpote cuius fundationis inſtrumenta, aut penitùs non extant, aut à me non potuerunt inueniri. Præfecturam eius illuſtraſſe legitur Infans Eliſabetha Alphonſi Infantis, dicti, DE MOLINA, nobilis filia. Cuius in ſupradicta Regula, talis extat memoria, breuis, & humilis: DOMINA ELISABETHA INFANTISSA, MONIALIS, INCLYTI INFANTIS DOMINI ALDEFONSI DE MOLINA FILIA. ÆRA M.CCC.XXX.

VIII.

VIII.

MARIA III.

Cognomento, *de Velasco*, ex clara Comitum Stabuli, vt vocant, seu Comitum Stabilium Castellæ, prosapia: cuius tempore Monasterium de Barria, 4. ab vrbe Victoria lapide distans, Nobilium Mendozarum largitate cœpisse creditur: sub eiusdem Abbatissæ, & reliquarum succedentium gubernatione. Hæc incrementa Huelguensis Monasterij per illa tempora, atque Imperij illius, quod in Regnis Castellæ, Legionísque pariter cum Cistercio propagabatur.

IX.

VRRACA.

Cognomento, *Alfonsi*, dubium, ex qua familia; sed certè nobili, Blancham Lusitanorum Regum filiam, vt Monialem ibidem profiteretur, interuentu Sanctij Regis sollicitat: ann. 1295. qui fuit vltimus vitæ eiusdem Regis: dein persuasam, atque iam ipsam vltrò sollicitantem, & cum litteris Ferdinandi Regis venientem Habitu donat, anno 1302. nec multò pòst decessit, cessitve, vt eius loco Blancha iam Monialem professa, subrogaretur. Eius tempore cum Calatrauæ Milites abdicato capucio, authoritate Benedicti XIII. Pseudo-Pontificis. Crucem rubram subrogassent, Conuersi Xenodochij Regij dubitauerunt, an idem etiam sibi, veluti Cisterciensibus Conuersis, indultum esset: similibus per omnia vtrorunque initiis, nisi quòd alios bello hospitibus, alios fouendis, qui susceperant, Patres deputauissent. Abstinuêre tamen per multos annos, vt ex infrà dicendis apparebit.

X.

BLANCHA.

Infans, Dionysij Lusitani Regis filia, atque Constantiæ Reginæ Castellæ soror, Ferdinandum Regem, qui in Regio Xenodochio sibi ius aliquod temerè vsurpabat, plusquàm fœminea constantia vicit, & publico instrumento fateri fecit, neque se, neque Reges successores quicquam in Monasterio, Xenodochióve, aut eorum bonis, siue bonorum administratione, posse decernere: sed omnia ad Abbatissam, Conuentúmque, liberè administranda, iuxta ritus Cistercij, pertinere: additis execrationibus, si quis aliter tentauerit faciendum. Facta Charta Burgis, 15. die mensis Septembris, Æra 1343. quæ incidit in annum 1305. Quo ipso anno, Abbate Alcobaciensi (Petro III. vt opinor) ad Burgundiam misso, cum litteris Regum Castellæ, & Lusitaniæ, ab Henrico Cistercij Abbate impetrat, vt vacante Abbatia dicti Cœnobij, cùm noua electio foret celebranda, liceat Monialibus, non expectato Abbate Cistercij, duos, vel tres vocare ex viciniotibus, qui electioni præsideant, & iuxta ritus Cistercij electam etiam confirment, & obedientiam aliis præstare faciant. Datum Cistercij, octauo Calendas Octobris, anno 1305. Quindennio pòst, ann. 1320. Maria Regina vxore Sanctij IV. construente Vallisoleti Huelguense Monasterium, ad Huelgarum Burgensium æmulationem, vel reformante ad Cistercium, dotantéque, (nam sunt qui dicant antiquius sub nigro Habitu) Blancha Moniales ex Burgensi Cœnobio misit sub Abbatissa Maria de Valle viridi, nobili haud dubiè fœmina, atque Matre futura multarum Virginum, claro sanguine ortarum, verùm pietate longè clariore. Itaque Huelgæ Vallisoletanæ, titulo fundationis, Burgensium Filiæ; sed nihilominùs ab initio ab eis exemptæ, soli Abbati Cistercij primis temporibus, sed ab anno 1482. generali obseruantiæ subiectæ manent. Post duodennium, ipsa præsidente, in eodem Cœnobio inaugoratur Alfonsus XI. vnà cum vxore, quos Iacobi Apostoli Imago, dum brachia, & manus extendit, versátque, insigniuit corona, vt olim Ferdinandum Alfonsi auum. Ante obitum abdicasse baculum creditur: nam anno 1331. gubernabat Maria, ipsa viuente. Eius tempore infelicis Infantis Petri Sanctij, cognomento, *Fortis*, Alfonsi XI. patrui, tutorísque, cùm in prælio, contra suos magis, ne fugerent, quàm contra Saracenos, ne sequerentur, occubuisset; corpus

pus

pus Burgos delatum in Ecclesia Huelguensi sepultum est, non sine Blanchæ lacrymis, quas tam ipse, quàm Ioannes alius Infans, Alfonsi cognomento, *Sapientis*, filius, (qui cum Petro de tutela contendisset,) simili casu extinctus, extorquebant ab omnium oculis, nedum à pia Virgine, & quæ vtrique coniuncta sanguine esset. Porrò ipsa Blancha expletis aliquot annis in Abbatiæ munere, tandem defuncta iacet in ipso Choro Sanctimonialium ad latus Epistolæ è regione Altaris, quod Beatæ Virgini ibidem sacratum visitur.

XI.

MARIA IV.

Cognomento, *Gonzales*, ingentis virago animi, & quæ, vt sui Monasterij iura defenderet, nullum periculum subire recusaret. Misso abs Rege Alfonso nobili Viro, qui Xenodochio, Commendatoris maioris (sic enim vulgò vocant) titulo præesset; ipsa præueniens, & Domum antè ingressa, Monialibus cum paucis, fores occlusit: & venientibus ex Regia Vrbe Consulibus, Regis mandata effectui mancipaturis: occlusis foribus, neque nisi per ipsam patere aditum, ad infringenda Cœnobij sui indulta, constanter clamans: re omninò infecta, redire fecit. Mox ad Regem Alfonsum Legatos mittens, atque ipsa indulta Regum, quibus insisteret, non priùs destitit, quàm factum reuocauerit priuilegio expedito Hispali, 12. die mensis Decembris, Æra 1371. quæ incidit in annum 1333. Quo Rex non solùm omnimodam Xenodochij Regij curam, & administrationem illi confirmat; sed factum ipsum narrans, Abbatissæ Mariæ constantiam laudat; & se, quòd minùs prouidè fecisset, maturiùs reuocasse, fateri non erubescit. Ipsius tempore idem Alphonsus Rex coronam Regni in eodem Cœnobio suscipit, sacra peragente Archiepiscopo Compostellano, assistentibus quatuor aliis Episcopis, & Monialibus Officium decantantibus, *in Chronico Alphonsi XI. cap.* 103. postridie Rex nobiliorem pubem totius Regni, militari, pro more Castellæ, baltheo donat, donaturos & ipsos alio honore simili, producta ad biduum vsque solennitate *ibid. cap.* 104. & 105.

XII.

STEPHANIA.

Cognomento, *Fuente-Almexi*, electa anno 1368. cuius tempore Henricus, Castellæ Rex, cùm rerum, superato fratre, potitus esset; regio diademate Huelgis coronatur, anno 1370. diadema, quod caducum timebat, quia violentum, de manu Apostoli stabilius accepturus, sequenti, nimirum, 1371. annuos redditus, pingues pro illo æuo, Monasterio assignat, addita causa: *Porque el dicho Monasterio es fechura, y limosna de los Reyes, de quien nos venimos; e por razon de que nos recebimos la honrra de nuestro coronamiento en el Altar de Santa Maria la Real del dicho nuestro Monasterio*, &c. Facta charta Burgis, 24. die mensis Nouembris, Æra 1419. quæ incidit in annum 1371. Post annos octo Ioannes huius nominis primus, Henrici filius, paterno funere procurato (*ait Mariana lib.* 18 *cap.* 3.) Burgis, in Holgarum templo, Regni coronam suscepit, anno salutis 1379. ætatis suæ 21. Quo eodem tempore in eodem Monasterio, centum nobilissimi iuuenes baltheo militari donati sunt. Eiusdem Stephaniæ Abbatissæ tempore (vt habent Tabulæ Huelguensis Monasterij) NOBILISSIMA INFANTISSA, DOMINA BLANCHA, ANCILLA CHRISTI, FILIA DOMINI PETRI INFANTIS, MONACHA SANCTÆ MARIÆ REGALIS, ÆRA M. CCCC.XIV.

XIII.

VRRACA.

Cognomento, *de Herrera*, vel perditis temporibus, suæ domus imperium propagatura. Quippe sub illa Huelguense Monasterium noua adhuc prole auctum, Abbatia de Renunzo, quam Ioannes huius nominis primus, Castellæ Rex, altero ab vrbe lapide, construxit,

constrvxit, atque multis dotauit possessionibus, quibus Moniales possent sustentari, quas Huelguensi Monasterio subesse voluit. Charior haud dubiè filia, præ cunctis aliis: siue, quia natu minima, (vt Benjamin in fratribus: sic & ipsa in duodecim sororibus:) siue loco proximior, eóque aptior foueri matris gremio: seu tandem pluribus periculis obnoxia, tum bella, tum incendia, atque ex his varias Monialium migrationes passura erat. Titulus ab aduocatione Sanctæ Mariæ, non tamen diutiùs, quàm locus permansurus. Sunt, qui hanc Domum antiquiorem faciunt: neque Ioannem illius authorem putant: sed reædificatorem: cùm anteà à quadam nobili muliere, ex clara Sarmientorum familia fundata esset. Res in ambiguo, & combustis instrumentis antiquis domus, coniectari faciliùs, quàm affirmare. Reliqua Vrracæ, caligo antiquitatis, & temporum incuria subtraxêre. Nisi quòd tamen ipsius etiam tempore, in eodem Cœnobio coronatur manu Apostoli idem Ioannes secundus, vltimus Regum, qui sacram hanc cæremoniam continuarunt.

XIV.

VRRACA.

Dicta, *de Orozco*, cum Senatu Burgensi super quibusdam aquis diutiùs litigat: & tandem voti compos priuilegium ab Henrico III. cognomento, VALETVDINARIO, impetrat anno 1396. calamitosa haud dubiè tempora nacta deformato Cistercio per totum Orbem, atque gementè sub Commendarum turbine: cùm neque Abbates Iacobus, Ioannésque: ille tertius, hic sextus, dum aliis implicantur, per se possent: neque in Hispania haberent, cui committerent Regij, Cœnobij, & ab eo dependentium reformationem.

XV.

IOANNA.

Cognomento, *de Zuniga*: cuius memoria extat circa annum Christi 1404. & 1408. confirmato abs Ioanne priuilegio, in Senatum, & Consulem Burgenses super fluminis aquis, quas longo vsu obtentas, captásve, Henricus Monasterio antè firmauerat: neque alia re memoranda nobis existit. Eius, an, quæ ei successit Mariæ tempore, cùm Conuersi Hospitalis minùs obedientes (nam rebelles non putem) inuenirentur, & annuos fructus Regij Xenodochij subtractos pauperibus in proprios vsus cœpissent applicare: post longam litem condemnati sunt anno 1429. vt moderatis expensis, sibi retentis, reliqua in peregrinos semper insumerent: & redderent rationem per annos singulos Abbatissis Huelguensibus: à quibus ad standum mandatis compellerentur.

XVI.

MARIA V.

Cognomento, *Guzmania*, cui Ioannes II. Rex Xenodochium confirmat, insertis omnibus, quas hactenus obtinuisset pro Cœnobio, confirmationibus. Longa lis illi cum duobus Abbatibus Ioanne, Petróque, qui eiectis, authoritate Abbatis *de la Spina*, Visitatoris (quo iure, qua iniuria) Sanctimonialibus Monasterij Turris-Crematæ, quòd laxè nimis viuerent; Monachos subrogare, & se ipsorum Abbates appellare non dubitabant. Et victo Ioanne coram delegato Iudice, succedens Petrus, non nisi per Capitulum nouæ Congregationis, quæ in Castella tunc recèns emergebat, vincendus fuit. Tum verò ipsa Turrem-Crematam adiens: & seu Moniales meritò eiectas, neque dignas restitui cognouisset: seu, se ab omni affectu prorsus immunem, & sôlius reformandæ domus cupidam ostendere satagens: neque ex eis, neque ex aliis sibi subiectis præficiendam elegit nouam Antistitam: sed ex Sancti Quiritij Monasterio ad Vallisoletum, quod tunc præ aliis florere putabatur. Itaque Sanctio Bugetensi Abbate sibi adiuncto (neque enim vnquam sine Abbate visitabat, aut iura dabat Cœnobiis sibi subiectis)

Catharinam

Catharinam Martini de Bonilla Abbatissam præfecit, sub qua Domus deserta restitueretur. Extant litteræ in eodem Cœnobio datæ die 29. mensis Iunij, anni 1437. Huius, an eius, quæ ei successit, tempore, Monasterium ad oppidum Renunzo non multò antè constructum, bello inter Nauarræos, & Castellanos acriter desæuiente anno 1445. vastatum est; Monialibus ad Huelgas confugientibus, atque ibidem seruatis. Quoadvsque proprio loco, rebus compositis, in pace restituerentur. Ferunt Moniales vndequaque hostibus cinctas, exiisse per fossam subterraneam, pactis induciis breuibus, dum cymbalium, quo ad Chorum conueniebant, ab vna ex Conuersis Monasterij pulsaretur. Sed prorogato nimiùm spatio illo, cùm hostes irrumperent, & se illusos viderent, dolerentque, acriùs in fœminam residuam desæuiisse.

XVII.

MARIA VI.

Dicta, *de Almenarez*, Monasteriorum sibi subditorum reformationi incumbit, zelo, an timore, ne reformanda, iam tunc non parum dilatatæ in Castella, Legione, Gallecìaque generali obseruantiæ committerentur. Scribit Ioannes huius nominis VIII. Cistercij Abbas, omnia, & singula, rationabiliter, & secundùm Ordinis regularia instituta, ab ea ordinata, aut ordinanda, suarum litterarum serie ratificans, & confirmans: & singulis Cœnobiis, ei subiectis, in mandatis dans, quatenus eiusmodi instituta, & ordinationes conseruent, & obseruare nullatenus omittant. Datum Cistercij, sub appensione sigilli, die 14. mensis Septembris, anno Domini 1456. Huius tempore Monasterium Sanctæ Mariæ Regalis de Renunzo non multò antè vastatum Moniales profugas recepisse iterum dicitur; cùm per nobilem Virum; sed ignotum, nec sine illustri, & cœlesti admonitione largiter restitutum, in melius commutasset habitationem. Naufrago fertur apparuisse Imago Christi in Cruce pendentis, atque imperantis ventis, marique, quoadvsque omnia in tranquillum conuerterentur. Tum verò ipse, velut, qui instantem mortem euasisset, promisisse liberatori suo, vbicunque inueniret eius Iconem, ei, quam viderat, similem constructurum Ecclesiam, in qua decenter, religioséque collocaretur. Hinc multis locis lustratis per longum tempus, tandem in Monasterium semidirutum, casu, an consilio, dubium, incidisse; vbi reperta Imagine, & construxisse templum, & restaurasse Monialium habitationes. Demum in tanti miraculi memoriam, templi parietes, palmis repleuisse; quibus nec propria, nec maiorum suorum stemmata; sed solius Christi nomen referentibus, ipsum totius operis authorem, venturis sæculis religiosè profiteretur. Hæc ex eiusdem Cœnobij traditione.

XVIII.

VRRACA.

Dicta, *de Orosco*, quam constat præsedisse ad annum 1474. Eius tempore conceptam ab ipsis dudum Habitus mutationem, Calatrauensium instar, exequentes, Conuersi Hospitalarij, qui Regio Xenodochio ad Huelgas præfecti erant, exuerunt capucia, & similes assuerunt vestibus Cruces: addito aureo castello Regum Castellæ insigni, per quod se Regis veluti Officiales ostentarent: sed resistente Militia Calatrauæ, Crucem deponunt, conseruato castello, quod solùm illis, sine alia authoritate, per annos aliquot, pro Habitu Religionis fuit. Sic tempora ferebant: nec erat, qui obuiaret serpenti malo.

XIX.

EVA.

Dicta, *de Mendoza*, cuius memoria extat anno 1498. cuius tempore Conuersi Hospitalarij, quam semel deposuissent, Crucem rubram, Calatrauensi similem, per subreptionem à Iulio II. impetrant; quasi ab Alfonso VIII. Castellæ Rege, illuc ex Calatraua adducti fuissent: sibíque reassumunt, annuente Ferdinando Rege Catholico, qui tunc Calatrauæ Militiam administrabat. Addito tamen castello in medio Crucis, per quod

quod à militibus faciliùs difcernerentur. Ita vtrique excuculati penitùs, dum quod funt, non appareant, quodcunque aliud omninò videri malunt.

XX.

ELVIRA II.

Infans, Regum Nauarræ, filia, cuius notitia ad annum 1508. & fequenti 1509. quo priuilegia à Regibus conceffa, præcipuè redditualia, à Regina Ioanna Ferdinandi, & Elifabethæ filia, Philippi PVLCHRI coniuge, confirmari impetrat, Vallifoleti die 2. Nouembris, anno 1509. reliqua præfecturæ eius ignota; adeò vel Regij fanguinis fplendorem poterat obfcurare incuria temporis. Extat tamen memoria eius in Regula, honorifica fatis, vbi & præfectura, & Regis Nauarræ nomen commemorantur. OBIIT ELVIRA, ABBATISSA SANCTÆ MARIÆ REGALIS, FILIA DOMINI PETRI REGIS NAVARRÆ, VIRGO PRVDENTISSIMA, ET SAPIENTISSIMA. ANNO DOMINI M.D.VIII.

XXI.

BERENGARIA.

Cognomento; *de Velafco*, ex Comitum Stabilium clara familia, de qua nihil, præter nomen, & tempus dubium: nam neque certus annus conftare poteft.

XXII.

VRRACA.

Cognomento, *Henriquez*, incertum, qua ex familia genita fuerit, quanuis cognomen prodat fuiffe illuftrem.

XXIII.

IOANNA.

Cognomento, *Guzmania:* quas omnes ante annum 1517. præfuiffe conftat: nec quid aliud de eis potui inuenire.

XXIV.

THARASIA.

Cognomento, *de Ayala*, regebat anno 1517. quo ei fcribit Leo Papa X. Laxamenta plerunque paupertas fequitur; fed & paupertas, maximè in fœminis, laxamenta conciliat: & dum quærendis neceffariis vacant; ad illicita etiam fe extendunt. Vtrunque agnouit Tharafia, doluítque; & res, fi poffet, ad priftinum ftatum reftitutura, impetrauit à Pontifice, vt in Carrizo (id ditius Monafterium) non vltrà triginta; inde Gradefes, de Cañas, de Vileña, de Villa-maiori, & de Sancto Andrea, ad viginti: in reliquis ad duodecim tantùm fuftentarentur. Neque hic numerus poftea augeri poffet; fine ipfius licentia, aut reliquarum, quæ eius tenerent locum.

XXV.

MARIA.

Cognomento, *Sandouàlia.* Frequentes morbi, frequentia remedia petunt: fed & ab illis, fi fortè minùs congruant, crefcere folent. Ciftercij Abbates, dum aliis diftrahuntur, & ad hæc remotiora minùs attendunt, crefcere Huelgis non tam permittebant, quàm

vitare non poterant: & Catholici Reges zelo accensi, nec Monachis fidentes, quia profanis; dum sæcularibus visitandam committunt Domum, grauant magis, quàm formanti & ab ignaris, incentiua morborum applicantur, non medicinæ. Petitum à Maria est, ne visitari, reformaríve, à delegatis, nisi aliquo ex Abbatibus Cistercij adiuncto, possent; per quem Episcopus, seu quis alius esset, de certioribus remediis, vtpote per peritum, edoceretur: atque concessum à Clemente VII. *viua vocis oraculo:* cui Laurentius Cardinalis Episcopus Prænestinus fidem facit; Romæ apud Sanctum Petrum IV. Idus Martij anno 1526. Quo & Conuersi Hospitali Regio præfecti, scrupulis adacti, quòd Crucem rubram, Calatrauensi similem, per suggestionem falsi, à Iulio Papa II. impetrauissent, supplementum à Leone petunt, & impetrant, Litteris expeditis super hoc; Romæ apud Sanctum Petrum 16. Kalendas Maij, Pontificatus ipsius anno 8. Christi, nimirum, 1526. Hactenus gesta sub Maria Sandoualia. Successit

XXVI.

ELEONORA.

Cognomento, *Mendozia*, cuius, præter nomen, exigua memoria superest: & temporibus illis calamitosis, occultari præstabat fortè, quàm sciri. Legitur tamen obtinuisse in causa contra Conuersos, qui regio Xenodochio præfecti erant, vt omnia, & singula officia, & ministeria, quæ pro vtrorunque bonorum meliori regimine, per eos, & inter eos distribuebantur, Abbatissarum subessent electioni; neque vlli alij, nisi ab eis nominandi, præfici possent.

XXVII.

MARIA.

Infans, cognomento, *Aragonia*, ex Moniali Augustiniana, ad oppidum de Madrigal, insignis fœmina, Ferdinandi Regis, cognomento, CATHOLICI, filia, circa annum millesimum quinquagesimum quadragesimum, sub qua haud dubiè, si diutiùs superuixisset, multa potuissent in melius reformari. Eius tempore visitatum lego Conuentum à Palentino Episcopo, Ludouico, cognomento, *Cabeza de Baca*, & Statuta multa, per quæ collapsa disciplina, in quantum fieri posset, restitueretur. Sed, an Abbatem acceperit Collegam, monumenta non produnt: quamuis non aliter visitari posse, recens indultum, non illicò violandum credendum venit. Sed deuotione (neque enim pertinaciam audeam dicere) in primam vocationem, nonnihil à se auertit Monialium animos; retento habitu, quem semel suscepisset, adeóque quam non Matrem, sed veluti Nouercam, quia à sua professione alienam, arbitrarentur. Iacet in Naui Sanctæ Catharinæ, iuxta sepulcra Petri, Manuelísque Infantum Castellæ, filiorum Regis Sancij, sub lapide pauimento ipsi infixo, cui nomen eius inest; sed nomen solùm.

XXVIII.

ELEONORA.

Cognomento, *Sarmiento*, Comitum Salinarum filia, quam circa annum 1545. sedisse constat: sed nulla alia notitia clariori. Nisi quòd tamen electione eius cassata; siue ipsa deposita, aut cedente, ad Villæ-maioris Monasterium transiisse dicitur, priuatam vitam ibidem peractura; sed honorificam, & pro dignitate; post mortem tandem ad Huelgas reducenda. Sepulta iacet in Capella dicata Virgini Mariæ, sub illius Rosarij aduocatione, quam ipsa sibi viuens fabricauerat, superposito titulo, in quo tamen decessisse anteà legitur, ni fortè mendum inest transcriptioni: LA MVY ILLVSTRE SENORA, DONA LEONOR SARMIENTO, ABBADESSA, QVE FVE DESTA REAL CASA, HIZO TODA LA OBRA DESTA CAPILLA, EN QVE ESTA SEPVLTADA. FALLECIO A X. DE IVNIO ANO DE MDXLI. HVELGVE EN PAZ.

XXIX.

ELISABETHA.

Cognomento, *de Nauarra*, Comitum de Lodoſa filia, quæ præſidebat circa annum 1552. Electa aduersùs aliam, (de qua non conſtat,) cui Carolus V. Imperator regimen Domus committi procurauiſſet: ita ferebant tempora; & dum vtrique Religionis zelum obtendunt; nec Principes potentiæ ſuæ parcebant, etiam in ſacras Virgines; nec Principibus illæ obtemperabant. Iacet in Capella, quam vocant Aſſumptionis Beatæ Mariæ Virginis, fabricata ab ipſa: nullo tamen ſepulcro, præfixo titulo.

XXX.

CATHARINA.

Dicta, *de Sarmiento*, cuius memoria extat circa annum 1560. & cuius tempore anno 1569. celebre Monaſterium Sanctæ Mariæ Regalis de Renunzo, circa finem Auguſti, miſerabili incendio conflagrauit; adeò vt vix Euchariſtia ſacroſancta, & Deiparæ Imago, vulgò *la Serrana*, flammis exempta, vniuerſa ſupellex reſidua foret. Moniales ab incendio Burgos adductæ, primùm Huelgis in materno ſinu receptæ; mox extra muros Vrbis ad Sanctum Petrum collocatæ decenter, occaſione Imperialis Xenodochij, quod incolebant, atque oppidi, vnde venerant; nouæ ſuæ habitationi fecerunt nomen, *La Imperial de Renunzo*, in qua per multos annos perſeuerarunt.

XXXI.

AGNES II.

Cognomento, *Manrique*, Anagari, vt ferunt, Ducum filia, cuius extat notitia ad annum 1570. Ei ſcribit Philippus II. Rex, & Reginam priùs, quàm vrbem Burgenſem ingrediatur, adituram Huelguenſe Monaſterium, iuxta priſtinum morem, atque ibidem pranſuram, audito Sacro, admonitam iubet, Litteris datis Matriti decimooctauo Octobris, anno 1570.

XXXII.

FRANCISCA.

Cognomento, *Manrique*, Marchionum Auilarenſium clara propago, cuius extat notitia circa annum Chriſti 1572. ei ſcribit Nicolaus Boucheraſius, Ciſtercij Abbas, atque vniuerſum Generale Capitulum Ciſtercij celebratum anno 1573. & poteſtatem, quam tam in filiationes, quàm in Commendatarios, Capellanos, & alios habet, illi confirmat: addens, vt, cùm neceſſe fuerit, vti aliquibus cenſuris in ſupra dictos ſibi ſubiectos, Pater Confeſſarius eiuſdem Monaſterij, ab Abbatiſſa requiſitus, poſſit eas promulgare, & intimare, in plenaria Ordinis poteſtate. Datum Ciſtercij in diffinitorio Capituli generalis, die 21. Aprilis, anno milleſimo quingenteſimo ſeptuageſimotertio. Extant & aliæ eiuſdem Nicolai Abbatis litteræ, in quibus quædam alia illi, atque item Conſororibus in Huelguenſi Cœnobio conſtitutis indulget. *Quoniam propter locorum diſtantiam non poſſet ipſe in eo frequens adeſſe.* Datum Diuione, in Ædibus Ciſtercij, die 9. Octobris, anno 1581.

XXXIII.

ELEONORA.

Cognomento, *de Caſtilla*, Petri Regis, cognomento, CRVDELIS, propago. Vltima omnium, quas *perpetuas* appellabant, id eſt, quæ eligebantur, baculum vſque ad mortem retenturæ. Deceſſit anno 1587. cuius tempore Oxomenſis Epiſcopus Don Se-

bastianus Perez, vnà cum duobus Abbatibus selectis ex obseruantia Hispana, visitauit Cœnobium, & multa voluit in melius reformari, quæ statim obseruata, postmodum ad antiquum reuersa sunt. In Regij Xenodochij Commendatarios præcipuè tentatum, quos à Conuersis, in Milites transiisse, atque habitu, & sericis indumentis, authoritateque, referre sæculares, obtinuerat vsus diuturnus satis: & dispersi per Cœnobia Cisterciensia, designatis reddditibus, de quibus alerentur, quandiu viuerent; subrogatis aliis, qui modestiorem viuendi normam haurirent. Sed hoc etiam breui retrocessit; & Commendatarij restituti suis sedibus; vsque in hanc diem immoti perseuerant. Huius tempore (quanuis sint, qui ad Franciscæ, quæ immediatè præcessit, tempus referant) antiquum Monasterium Fontis-Calidi, hactenus in deserto loco situm, ad Arandam translatum, atque intra mœnia Vrbis locatum est, non sine ipsius vrbis acclamatione.

SERIES

ABBATISSARVM TRIENNALIVM,

AB ANNO DOMINI M.D.LXXXVII.

I.

AGNES.

OGNOMENTO, *Henriquez*, Antelatorum Castellæ Maiorum filia, ad triennium electa anno 1587. cùm priùs iuramento firmasset, se baculum post triennium expletum, deposituram. Sequenti anno 1588. sacrarum Virginum Conuentus de Renunzo, qui ante nouendecim flammis exhaustus, Burgos ad Sanctum Petrum habitabat, velut precariò: in opposito suburbio eiusdem vrbis, extra portam, quam vocant *Sancti Ioannis*, ingenti comparatas ære, sedes obtinuit, ad quas translatus est, sub Agnete Manriquia Abbatissa, Huelguensis consobrina; quæ clarum genus, virtutibus heroïcis; virtutes magnitudine animi æquabat. Porrò Henriquezia, collocatis filiabus in propriis sedibus, quod reliquum præfecturæ, administrauit egregiè, cessitque expleto suo triennio, cùm posset facilè, qua potentia apud exteros pollebat, qua gratia apud Moniales, imperium vsque ad mortem prolatare. Quippe triennem tantùm præfecturam, eatenus non visam, etiam illæ, quæ ambiebant, auersabantur.

II.

BEATRIX.

Cognomento, *Manrique*, Franciscæ trigesimæ secundæ Abbatissæ perpetuæ soror, electa anno 1590. Et scribit Philippus II. Rex, Melgarij die 4. Septembris, anno 1592. cùm Burgos ingressurus, priùs ex more Huelguense Monasterium adire vellet. Et est porta, quam Regiam appellant, cocto ex latere clausa per totum annum, quæ solis Regibus patet ingressuris, cùm exierint, statim occludenda. Triennio expleto, non diu superuixit, iam grauis annis, & digna meliori vita. Eius tempore, anno, nimirum, 1592. Virginum Monasterium, ad Turrem-Crematam, cùm extra oppidum, fluuio etiam diuisum, infestationibus pateret prætereuntium; fortè & incolarum, qui vbi minùs videntur, magis audent; ad vrbem Palentiam translatum est, atque ibidem intra mœnia eius receptum, ingenti ciuium, Ecclesiasticorúmque, atque ipsarum Monialium gratulatione. In translatione feruntur asportasse Monachi Sancti ossa, quem ibidem à sacris confessionibus, primis illis temporibus habuissent: & claruisse miraculis, vetus Monialium traditio asseuerabat.

III.

III.

IOANNA.

Cognomento, *de Ayala*, electa anno 1593. Altare, quod *priuilegiatum* vulgò vocant, cùm à Clemente VIII. petiuisset; Pontifexque, quo erat à nimia indulgentiarum facilitate auersus animo, recusaret concedere; ferunt, qui eius nomine petebat, Cardinalem Aldrobandinum obiecisse Clementi, velut per iocum: Abbatissæ Huelguensi nihil negandum; quæ adeò præemineret cæteris fœminis, vt in Hispania in prouerbium penè transierit: Si Pontifex consortem habere posset, non vllam aliam inueniri digniorem tanto fastigio. Nec dedignatum, seuerum aliàs Virum, dicterium gentis, quod dignitatem fœminæ, atque Huelguensem potentiam indicaret. Quin æquum iudicasse, vt accepto indulto, quod postulabat, à cæteris, vt dignitate maior; ita exaudiri dignior discerneretur.

IV.

AGNES.

Cognomento, *Henriquez*, cùm sexennio vacasset, electa iterum anno 1596. cuius tempore Monasterium *de Perales*, cùm nimio laxamento propè fatisceret, Vallisoletum translatum; & Monialibus per alia loca dispersis, atque pro illis aliis subrogatis, eximiæ reformationi Sanctimonialium, quæ hodie ad multa alia loca, etiam vltra Hispaniam, diffusa viget, in Monasterio Sanctæ Annæ dicato, authoritate Camilli Caietani, Clementis VIII. de latere Legati, initium dedit; litteris expeditis Madriti 16. Kalendas Septembris, anno 1599. Agnes ipsa triennio secundo expleto, nec diu superstes, piè obdormit, sepulta in Capella in ambitu Cœnobij, sub lapide inciso ipsius nomine. Ferunt, cùm post tredecim annos, nimirum, Christi 1612. plùs, minùsve, Annæ Austriacæ, quæ tunc Domui præsidebat, iussu, sepulcrum reuelaretur, corpus Agnetis, incorruptum, illæsúmque, nec sine aliis signis sanctitatis inuentum esse; mirantibus Monialibus, quæ spectaculum videre non sine lacrymis, quas charitas in Matrem, deuotióque excutere potuerunt ab omnium oculis.

VI.

IOANNA.

Cognomento, *de Ayala*, cùm triennio vacasset, electa iterum anno 1599. selectas ex cunctis suæ obedientiæ Monasteriis Sanctimoniales, pro noua reformatione fundanda, Vallisoleti congregat, & reformationis ipsius leges, ritúsque, ad antiqui, & primitiui Cistercij normam, viris doctis, & piis condendas committit: quas tamen ipsa non potuit publicare morte præuenta, non sine lacrymis Sanctimonialium. Quarum erga se amorem, charitate materna, & multa humanitate conciliauerat.

VI.

MARIA.

Cognomento, *Nauarra*, electa anno 1601. post triennium expletum vacauit Sedes ad annum, occasione venturæ visitationis. Translationem Monasterij *de Perales* ad Vallisoletum, instituendæ in loco reformationi, à Clemente VIII. confirmari impetrat, litteris datis Romæ apud Sanctum Petrum die 19. Nouembris, anno millesimo sexcentesimo primo. Pro eisdem Monialibus reformatis, Constitutiones editas à Reuerendis Patribus, Gaspare de Vveda, & Augustino Lupezio, Monachis Obseruantiæ, per Dominicum Gymnasium, Archiepiscopum Sypontinum, Clementis VIII. de latere Legatum, firmari facit, Vallisoleti die 9. Aprilis, anno millesimo sexcentesimoquarto. Quo item anno sub eisdem legibus, quanuis sub proprij Episcopi obedientia, Malacæ Monasterium Virginum cœpit, nullis ex Vallisoletano missis Monialibus; sed æmulatis Ob-

seruantiis omnibus, forma, & materia vestium, cæterísque, atque ipsa Beatæ Annæ aduocatione. Maria porrò tempore sui regiminis expleto, nec diu superstes in senectute bona sepulta est, fœmina spirituosa, neque indigna reassumi, si superuixisset.

VII.

FRANCISCA.

Cognomento, *Villa-Mizaria*, electa anno 1605. præsidente electioni, & Domum, vt ferebant, visitaturo Episcopo Calagurritano, *Petro Manso*: quæ tamen visitatio protensa per annum integrum, & paucos adhuc menses oneri magis, quàm vsui Cœnobio fuit. Quo ipso anno Paulus Papa V. nouam reformationem Sanctimonialium, Constitutionésque pro Monasterio Sanctæ Annæ Vallisoleti ante triennium editas, apostolica confirmauit authoritate; atque ad alia Monasteria fundata, seu fundanda, quæ reformationem amplecti cupiant, extendit, Romæ apud S. P. die 7. Ianuarij, anno 1606. cùm paulò antè opinione sanctitatis Virginum earundem vndequaque diffusa, Toleti aliud Cœnobium, sub legibus eisdem, & Beatæ Mariæ, vulgò, *de la Assumpcion*, aduocatione, per Moniales Sanctæ Annæ surrexisset, cui Vrsula, cognomento, *de Christo*, ex Ranunzo olim missa, præfecta fuit.

VIII.

IOANNA.

Cognomento, *de Leyua*, electa anno 1608. cuius tempore triennales Abbatissas pertæsæ Sanctimoniales, vt perpetuitatem decentiùs reuocarent, siue diuisæ in partes, (vt solet fieri,) & neutra præualente, ne alia vinceret, vtraque communi consensu, *Annam Austriacam*, tunc Augustinianam, optauerunt Antistitam, & tandem impetrarunt; Philippi III. fratruelis eius assensu, interuentúque; & Pontificis Romani authoritate. Anno secundo præfecturæ Ioannæ, Monasterium de Auia, simili ex causa, quæ ad alia transferenda antemouisset, ad vrbem Calceatensem translatum est; vbi hodiéque manet, reformatum in melius illustris Virginis Catharinæ *de Zuniga*, ex Cœnobio Huelguensi, quæ translationi præfuit, sollicitudine. Sub ea item reformatio Virginum ad Vallisoletum, noua prole adaucta, Elboram (*Talauera* nos vocamus) Conuentum misit, sub Augustina dicta *à Conceptione*, prima Abbatissa, sub qua Cœnobium creuit non multos intra annos vtrisque bonis.

IX.

ANNA.

Cognomento, *Austriaca*, Ioannis Austriaci, Philippi II. Fratris, Imperatoris Caroli V. filij, filia, ex Moniali priùs Augustiniana ad oppidum *de Madrigal*, mutato priùs habitu, atque facta solenni professione iuxta ritus Cistercij; tandem eligitur ad annum 1611. plùs, minúsve. Præfuit annis 18. in quibus Domum egregiè administrauit. Philippo III. chara, à quo, & à Margarita Regina visitata non semel, & continuata antiqua cæremonia, vt quoties illuc irent, priusquàm vrbem, (nimirum, Burgensem,) Cœnobium, & non nisi per portam illam, solis Regibus peruiam, ingrederentur. Anno 1624. pro inquirendis virtutibus, miraculisque Inclyti *Alfonsi Regis*, vt in Diuorum album cooptaretur, Litteras impetrauit ab Vrbano VIII. atque negotium eò vsque promouit, vt si diutiùs vixisset, vix interuentu eius perficiendum dubitaretur. Zelo, an potentia (vtroque enim pollebat) plùs aliquid in Monasteria sibi subiecta vsurpasse ferebatur authoritatis; quam semel acquisitam, quæ successerunt ægrè continuabunt. Creuit tamen sub ipsa reformatio Virginum Cisterciensium: & Vallisoletana triplici intra tres annos suscepta prole, transmissáque ad diuersa Castellæ oppida, totius prouinciæ incrementum ingens fuit. Ad Briguegam surrexit, Monasterium anno 1615. sub Francisca Abbatissa dicta *à Sancto Bernardo*: Matriti in Curia Philippi MAGNI Regis, anno 1616. sub Maria, cognomento, *de Iesus*, construente Cœnobium, dotantéque magno Duce Vzedæ, cùm

res

res Hispaniæ, regnante Philippo III. magna ex parte penderent ex eius humeris. Atque hæc vtraque proles Sanctæ Annæ. Demum Consuegra vrbs anno sequenti 1617. sub Abbatissa Geronyma *de Christo*, Abbatiam instituit; quæ cum suo Conuentu, missa ex Toleto, neptis magis, quàm filia dicenda venit. Obiit anno 1629. sepulta in Capella S. Ioannis Baptistæ, quam sibi ipsa in sepulcrum fabricauerat: monumento eleuato, & clauso cancellis ferreis, cui Epitaphium inest vulgari lingua scriptum totidem verbis:

AQVI IAZE LA EXCELLENTISSIMA SENORA, DONA ANNA DE AVSTRIA, DIGNISSIMA ABBADESSA PERPETVA, Y BENDITA, QVE FVE DESTE REAL CONVENTO; GOVERNOLE XVIII. ANNOS, TRES MESES, Y VEINTE Y VN DIAS: FALLECIO A XXVIII DE NOVIEMBRE DEL ANO DEL SENOR DE M.DC.XXIX. FVE HIIA DEL SENOR DON IVAN DE AVSTRIA, Y NIETA DEL INVICTO EMPERADOR CARLOS QVINTO. ÆDIFICO ESTA CAPILLA PARA SV ENTIERRO.

Eius tempore Monasteria de Villa-maior, ad vrbem Lermam; de Gradefes, ad Emeritam-Augustam, vulgò, *Medina de Rioseco*, translata sunt, neutrum ibidem diutiùs permansurum: quippe priùs sub ipso intra decennium; posteriùs restitutum ab eius obitu. Arandæ, in Abbatia Sancti Bernardi, vna ex filiationibus, Coronæ Domini Spina, olim amissa; sed tunc reperta, multis cœpit miraculis clarere, quæ hodiéque frequentia perseuerant. Burgis in Monasterio S. Bernardi obiit Beatrix Manriquia die 3. Nouembris, anno 1622. (Agnetis Abbatissæ quondam soror, Abbatissa & ipsa,) quæ suæ, tum infirmitatis, tum mortis præscia, prædictrixque, sanctissimè obdormiuit. Et post triennium, cùm Domus conflagraret, aquam è puteo hauriens visa est, quem ipsa fodi fecerat, atque ignem extinguens miraculosè.

X.

ANNA MARIA.

Quæ possidemus, plerunque fastidimus: quæ amisimus, meliora esse putamus. Quibus inter triennales præfecturas, perpetua placuisset; sub perpetua, quamuis Regia fœmina, gementibus, ad triennales redeundum iterum fuit. Et electa *Anna Maria Manriquia* anno 1630. quæ prudentia, & constantia, minorem fecit iacturam *Annæ Austriacæ*. Monasterium de Gradefes, præfecta ei *Elisabetha Maria Quinonia*, insigni ex Monasterio Cartici, fœmina; ab Emerita-Augusta (ciuibus, quamuis nimiùm repugnantibus) ad proprium locum retulit, multò commodiùs in eo permansurum. His alia addidit non minori laude digna, ex quibus posteris debuit commendari. Ipsa rerum potiente, dubium, quo anno, reformatio Monialium hactenus intra Hispaniam propagata, vltra mare propagines emisit: constructo Monasterio in vna ex his, quas Fortunatas Insulas vocant, vulgò, de *Canaria*, sub eadem obseruantia; quod vir illustris *DD. Christophorus de la Camara*, tunc Canariensis, mox Salmanticensis Episcopus, mihique multis titulis colendus, non exiguis impensis ædificauit.

XI.

CATHARINA.

Dicta, *de Arellano*, & *Zuniga*, Comitum Aquilarensium filia, insigni fœmina virtute, & comitate, quæ ab anno 1633. vsque ad 1636. egregia cum laude administrauit. Cùm priùs Monasterio Auiæ præfuisset, atque Moniales ex antiquo loco, ad vrbem Calceatensem translatas, eximiis legibus, institutisque informasset. Eius tempore anno 1634. die 25. mensis Octobris, ex Monasterio Sanctæ Annæ apud Vallisoletum, nouus item Conuentus transmissus est, ad oppidum de Casarubios, sub Abbatissa *Maria Euangelista*, fœmina religiosa, & quæ crebris dicitur à Deo consolari visitationibus.

XII.

MAGDALENA.

Cognomento, *Henriquez*, electa anno 1636. præfuit ad annum 1639. cuius nos dono, atque industria Reuerendi admodum Patris Magistri Fratris Emmanuelis de Cerezeda, qui tunc Huelguensibus à sacris confessionibus, hodie Oliuensi in Nauarra Monasterio, Regis Catholici præsentatione, præest, quæcunque de Huelguensi Monasterio, tam in Annalibus, quàm in hac Appendice diximus, ex Tabulariis, tam eiusdem Domus, quàm filiationum, vt vocant, comparauimus.

XIII.

CATHARINA.

Ea ipsa, quæ superiùs, *de Arellano*, & *Zuniga*, cùm triennio vacasset, rursus electa anno 1639. digna, quæ semper imperium continuasset: sed breui heu! extincta publico malo; & hoc anno 1641. adhuc Sedes vacat; sorore eius Ioanna, quandiu electio differtur, tenente clauum; digna non minùs succedere sorori.

SERIES

PRÆFECTORVM INCLYTÆ MILITIÆ CALATRAVÆ

I.

SANCTVS RAYMVNDVS, FITERII ABBAS.

EX Fiterio cum Conuentu suo veniens anno salutis 1158. Calatrauam desertam à Templariis, defendendam suscipit; Villam, & Castrum donante Rege Sanctio Ordini Cisterciensi, atque ipsi Raymundo, facta charta in Almazam, Æra 1196. Eodem anno, Didaci Velasquij, ex Milite tunc Monachi, consiliis, atque aliorum auxiliis, præcipuè Ioannis Toletani Primatis, ex Nauarra, & aliunde delectû habito, insignes Milites conuectorum Habitu donat. Sequenti translationem domus, atque ipsam Militiam, à Lamberto Cistercij Abbate, atque vniuerso Capitulo Cistercij approbari impetrat, nouis Militibus ad Habitum admissis: quibus militari peritia à Deo infusa, ingentem Saracenis terrorem incutit. Dein multis triumphis gloriosus, anno 1163. sanctissimè obdormit, sepultus ad Oppidum *de Zuruelos*, vbi clarus miraculis, atque structa Capella ad eius tumulum, permansit vsque ad annum 1463. quo Toletum, ad Montem-Sion (initium Obseruantiæ Hispanæ) translatum eius corpus, atque Indulgentiæ à Pontifice Romano concessæ sunt his, qui illius sepulcrum visitauerint. Visitur hodiéque ad latus Epistolæ super Altare positum, cuius medium effigies Sancti occupat, sub arcu lapideo, inscripta vrna litteris Hispanis, quarum hic sensus:

HIC IACET BEATVS RAYMVNDVS, MONACHVS CISTERCIENSIS, PRIMVS ABBAS FITERII: PER QVEM DEVS MVLTA MIRACVLA OPERATVR. QVI IVSSV REGIS SANCTII, COGNOMENTO, DESIDERATI, CALATRAVAM A SARACENIS DEFENDIT, ET ORDINEM MILITAREM CALATRAVÆ INSTITVIT. OBIIT ANNO M. C. LXIII.

II.

II.

RADVLPHVS, ABBAS.

Ex Monacho Fiterij, Calatrauam translati, electus anno 1163. grauis Militibus, & qui, sicut minor authoritate, sic minori peritia, fructuque res belli, & pacis administrasse legitur. Intra aunum extinctus; sed cùm iam breui paucorum mensium spatio inuisum reddidisset nomen Abbatis. In antiquis membranis Calatrauæ, apud Corcoles sepultus memoratur; crebris tunc, Calatrauæ Conuentus transmigrationibus; incertum, qua occasione, nisi quòd has omnes Sedes mutasse legitur. Calatraua, Ziruelos, Corcoles, Bugetum, &c.

III.

GARSIAS, MAGISTER 1.

Electus anno 1164. cùm Milites Monachorum iugum excutientes, recenti Radulphi inuidia, Abbates abiicerent, & Magistros ex se ipsis eligendos habere vellent. Eiectis Monachis; sed Didaco Velasquio secum retento, subrogat Capellanos, per quos Militibus sacra ministrarentur. Eodem anno scrupulis adactus Capitulum generale Cistercij adit, normam vitæ, atque leges ab eo sibi præscribi petit, & impetrat: quam etiam ab Alexandro III. firmari facit, Senonis septimo Kalend. Octobris, 1164. Milites in Cistercij familiares (neque enim aliud ausus) admitti curat. Biennio pòst, (etsi alij nimium differunt) Eboracensem Militiam in Lusitania, à se, atque successoribus suis regendam, velut adoptat. Ab Alfonso Castellæ Rege multa impetrat; præmia obsequiorum, quæ illi præstitisset, strenuus bello, *apud Rades Hist. Calatrau. cap.* 10. Demùm, cùm annis quindecim præfuisset, plùs, minúsve, migrasse creditur; neque constat de eius sepultura.

IV.

FERDINANDVS, MAG. 2.

Cognomento, *Scaza*, regebat anno 1179. quo & Zoritam Alfonso Regi expugnat. Pingues ab ipso Rege apud Toletum, impensæ operæ pretium, possessiones accipit. Facta charta in obsidione super Zoritam, Æra 1207. Saracenos incursionibus frequentibus supra modum infestans, infestatus ab ipsis, obsessúsque in ipsa Calatraua; ab vrbe Toletana subsidium petit: atque copiis illius auxiliaribus, ad octo paganorum millia profligat: spoliis auctus: & ex eisdem, qui ei opem tulissent, Milites largè remuneraturus. Ipse præterea ab Alphonso Castellæ Rege donatur multis oppidis, Cogolludo, Maqueda, aliisque, *in Histor. general. Hisp.* Alfonso Aragonensi Saracenos confines impugnanti sub idem ferè tempus, per Martinum Perezium de Siones, Commendatorem maiorem, suppetias tulit. Irruptione facta in Bethicam, spoliis onustus repetiit Calatrauam. Vbi abdicata sponte præfectura Martinum de Siones, Aragonensem, quem bello, & pace strenuum expertus esset, subrogandum curauit. Ipse breui periodo consummatus, & multa intra annum tempora complexus, reliquum vitæ priuatus peracturus.

V.

MARTINVS PEREZIVS, MAG. 3.

Cognomento, *de Siones*, natione Aragonensis, ex vrbe Turiasona, ex Commendatore Maiore, electus anno 1170. quo & irruptione in Saracenos facta, cùm omnes iugulasset, nec spolia diuisisset suis militibus, forte in communes vsus, conuertenda, eosdem milites rebelles expertus est: vsque ad tentatam ipsius depositionem, subrogato Didaco Garsia: quem tamen breui compescuit, & reliquos obsequentes ad nutum habuit Biennio pòst 1182. procurandis, qui in bello vulnerabantur, Xenodochium ad

ad Guadal-herzem oppidum construit, quod Alfonsus Castellæ Rex infra triennium liberaliter dotauit: *apud Kades cap. 12.* Eidem Alfonso Valeriam obsidenti, & tandem expugnanti, (*Cuenca* nos vulgò dicimus,) inter primos obsidionis Duces adfuit: anno 1176. & 1177. cùm ante annum oppido de Zorita, atque Arce illi contigua donatus esset, nec multò pòst, anno, nimirum, 1188. ab Alfonso, Aragoniæ Rege, oppidum de Alcañiz, multarum victoriarum præmium, accepit; quas in eius obsequium, per suos milites, de Saracenis vicinis reportasset. Zoritæ statim Conuentus sub Priore positus est, ad Alcañizium, in tempore ponendus. Demum anno 1180. cùm iura, & leges dedisset Zoritanis, viuere desiit, sepultus in Conuentu Calatrauæ, quem modò *veterem* solent appellare.

VI.

NVNIVS PEREZIVS, MAG. 4.

Cognomento, *Quinonius*, patria Legionensis, ex Commendatore Maiore, vt vocant, primo locum tenens, Magistri Sede vacante: quo tempore, cum Sant-Iacobæis Militibus, fraternitatem iniit, anno millesimo centesimo octogesimosecundo, mox in Magistrum electus eodem anno. Sequenti 1183. insignem Arcem, dictam, *de Alcozer*, Manriquorum fratrum, Petri, Mariæque, Ordinis familiarium, dono accepit: & post biennium 1185. irruptione in Saracenos Beticæ facta, nobilem prædam, atque inter captos, Reginæ Cordubensis fratrem secum reducit: & est traditio, ex veste istius Principis confectas vestes sacras antiqui operis, quæ hodiéque dicuntur perseuerare.

HACTENVS series Præfectorum Calatrauensium extra Cistercium, ex quo, exclusis Abbatibus, per leges quidem à Cistercij Abbate dictatas; & velut familiares à nostris habiti: sed non vt veri Filij, Fratrésve: neque sub alicuius Abbatis obedientia, aut totius Capituli, defectionem vtcunque palliabant.

VI.

NVNIVS PEREZIVS QVINONIVS
SVB CISTERCIO MAGISTER I.

Anno millesimo centesimo octogesimoseptimo Capitulum generale Cistercij adit, Alfonsi Regis, & Procerum Castellæ litteras defert, & se, ac suos, qui dudum defecissent, ad obedientiam recipi, & veros Fratres Cistercij haberi petit, impetrátque, sub Abbatis Morimundi filiatione. Antiquis legibus nouæ aliæ additæ, & Prior Monachus præscriptus in Calatraua, instituto tunc Didaco Velasquio adhuc superstite, quem omnes velut Patrem venerabantur. Eodem anno Romam cum Monacho Morimundensi proficiscitur: atque hæc omnia apostolica authoritate firmata secum reducit. *Ex Archiuis Calatraua, & litteris Capituli, in Menologio Tom. 2.* Martinum Toletanum Archiepiscopum, armata manu, paganos inuadentem Calatrauæ excipit, anno millesimo centesimo nonagesimoprimo, tunc ipsi iunctus irruptione facta, insignem de inimicis fide triumphum reportat. Monasterium Sancti Petri prope Gumielem Cistercio impetrat, & Morimundo subiicit, anno 1194. quo & Didacum Velasquium abdicato Prioratu, secedere permittit. Post quadriennium ad oppidum Alarcos, communem cum Alfonso Rege fortunam passus, victus à Saracenis, fugatúsque, Calatraua amissa, & multis in ea, tum Monachis, tum Militibus, & Capellanis, Martyrio coronatis: Regem tamen Alfonsum indemnem seruat, ad Guadal-herzam Arcem, sæuam de hostibus vltionem resumpturum. Tum saucias suæ Militiæ reliquias ad Ziruelos transfert, & reparat, à Sancti Patris Raymundi cineribus reuicturas, adiuuante Alfonso, à quo & non paucas accepit possessiones. Sequenti anno ab Aragonensibus militibus schisma passus, quòd eum in bello putarent cecidisse, componit cum æmulo; dum in Cistercio, ab Scalæ-Dei Abbate, Fiteriíque, de Calatraua acriùs decertatur. Intra biennium reparatis Militiæ viribus, Martinum, cognomento, *Martini*, Commendatorem Maximum in Saracenos vltum ire iubet, anno millesimo centesimo nonagesimooctauo, à quo viriliter expugnata Saluaterra, id Arcis nomen, in eam transferendum Conuentum iubet.

iubet. Ipse verò iam longo senio fractus, Magistratu abdicato, mansit apud Ziruelos, peracturus excubias ad sancti tumulum. Et superuixit quatuor adhuc annos, post quos decedens, apud Corooles in Monte-Salutis Cisterciensi Cœnobio sepultus est, vbi hodieque sepulcrum eius visitur, modesta superposita inscriptione:

HIC IACET D. NVNIVS PEREZIVS QVINONIVS,
QVARTVS MAGISTER CALATRAVÆ.
OBIIT ANNO M.CC.II.

VII.

MARTINVS MARTINI
SVB CISTERCIO MAG. 2.

Electus anno 1198. sequenti 1199. confirmationem omnium, quæ Nuñius Quiñonius ipsius antecessor cum Cistercio pepigerat, ab Innocentio III. Papa impetrat: & Morimundum, cui vt Matri obediat Militia sacra, ab eodem Pontifice, nouis de hoc expeditis Litteris, accipit, datis Laterani, quarto Kalendas Maij, anno 1199. Quo & Guidonem eiusdem Domus Abbatem recèns electum ad Hispaniam traxisse comprobatur, primam ipsius expertus visitationem. Nec multò pòst illustres quosdam coniuges in familiares suæ militiæ suscipit, & cum eis possessiones haud contemnendas. Sequenti an. 1203. Xenodochio fundando locum, & dotem obtinet: *apud Rades de Andrade, c.14.* Ei prætereà pro Rege Aragonensium scribit Innocentius Papa III. anno 1205. Inde, nulla re illustri, quam sciamus, in Castella patrata, ad Regnum Aragoniæ profectus est, vbi dum litigat cum Commendatore Alcañiensi Gundisaluo Lupecio de Mouenta, qui se etiam Magistrum appellabat, fato fungitur anno millesimo ducentesimo sexto, sepultus apud Alcañizes, vbi decessit.

VIII.

RODERICVS DIACIVS
SVB CISTERCIO MAG. 3.

Cognomento, *de Ianguas*, fortè ab oppido, quod Dominis Camerorum olim, nunc Anagari Ducibus subesse noscitur, electus anno millesimo ducentesimo sexto, ex Administratore Calatrauæ, (cùm eius antecessor litigaret in Aragonia,) quem post tenebras lux de Cœlo missa, post turbines serenum præstolabatur, anno millesimo ducentesimo nono, cùm Rex Alfonsus, Rodericúsque hostes aggrederentur, attriuère incautos, & longa pace segnes profligarunt. Sequenti, Christi, nimirum, millesimo ducentesimo decimo, ab eodem Alfonso Rege Toleti, antiquam Aulam, vulgò, *Palacios de Galiana*, dono accepit. Hinc Prioratus, sub aduocatione Sanctæ Fidei, Fratribus Calatrauæ, qui posteà ad Sanct-Iacobeam Militiam transiens, Monialibus eisdem locum dedit. Tristis eo anno clades virum excepit, alternante fortuna; quò lætior, post recentem stragem, victoria esset. Saluaterram Militiæ sacræ Sedem deserere coactus; cùm vix in ea duodennium confecisset, ad Zoritam Conuentum, & Fratres transtulit. Nullibi quieturus, quovsque antiquæ, & primitiuæ Sedi restitueretur. Habuit tamen Guidonis Morimundi in ea afflictione præsidium, auxiliúmque; quem constat in Hispaniam tunc venisse, dispersos filios, quà posset, congregaturus. Intra biennium celebris victoriæ, quam de inimicis Alfonsus comparauit ad Nauas Tolosæ, recepta Calatraua initium fuit. Ipse Militibus, qui Arcem custodirent, in loco relictis; atque vltrà cum Alfonso Rege progressus, dum hostes insequitur leui telo ictus, sed malè saucius, ex quo se minùs aptum militiæ vidit, præfecturam deposuit: & nouennio, quo adhuc superuixit, priuatam vitam egit in Calatraua, non sine insigni opinione pietatis, in qua & felix migrauit, anno 1221. sepultus in Capella, quæ ex Martyribus ibidem tumulatis ante annos septendecim, Sancta Maria ad Martyres nuncupatur.

IX.

IX.

RODERICVS II. MAGISTER 4.

Cognomento, *Garcesius*, electus in castris, in quibus Diacius eius antecessor, iam impar præliis, præfecturam abdicauisset anno 1212. quò & dum hostes cum Rege Alfonso insequitur, Bilches, Baños, Ferral, Tolosamque, & alia castra, à suis olim amissa, recipit. Beatiam, Idubedámque expugnat: & ni in exercitu pestis grassaretur, Corduba etiam, & Giennium capienda forent. Excepit tamen Calatrauæ, hospitio Reges redeuntes ex prælio: necnon & Ducem Austriæ, qui, serus quamuis, auxiliaria arma ferebat. Sequenti anno 1213. duplex alia irruptio, vtraque felix; vastati agri, expugnata castra, & vrbes; non tamen nimiùm diues præda fuit, & Calatraua exhausta continuo bello, & mutatione sedium, medias inter victorias planè indiguit. Rodericus Toletanus, Archipræsul largus in omnes; sed præcipuè in Cistercium, eius non solùm inopiam subleuauit; sed sex integros menses in ea fuit, & bello, & pace necessaria prouisurus. Sequenti anno 1214. cùm res militiæ in Aragonia turbidæ, Roderici præsentiam postularent, Alcañizium profectus, atque ibidem detentus vltra annum, cùm tres tantùm præfuisset, mortuus est anno 1215. & in eadem Ecclesia sepultus iacet.

X.

MARTINVS FERDINANDI MAG. 5.

Cognomento, *Quintana*, ab oppido Quintana Ortuño prope Burgos, quod illi patria. Electus anno 1216. sequenti 1217. Calatrauam, quòd aëris intemperie, atque Anæ fluminis aquis, saluti hominum infestis, laboraret, relinquens desertam, ad eam, quæ modò Calatraua noua dicitur, Conuentum transtulit, octauo, vt ferunt, ab antiqua domo lapide; quo & Magistrorum defunctorum ossa, & sacras Martyrum Reliquias religiosè traduxit, in Capella ab eis dicta reponendas. Subsequenti 1218. Norbam Cæsaream (*Alcantaram* nos dicimus) à Rege Legionensi Alfonso recèns expugnatam; ac sibi, ac antecessori suo traditam, vt ibidem Conuentum constituerent, Sanct Iulianeæ Militiæ concessit, adoptatæ in filiam Cistercij more; id est, visitandæ à Magistro Calatrauæ, in cuius, vice versa, electione Alcantaræ Magister suffragium ferret. Hinc nouum nomen Sanct-Iulianeæ Militiæ, translatis illuc sedibus, & nouum in illam ius Cistercio fuit. Mediatum, quandiu mansit sub Calatraua: cùm retrocessit, etiam immediatum. Et leges Calatrauæ præstitæ viris ea duntaxat apposita exceptione, ne Priorem Monachum in Alcantara, si fortè nollent, habere compellerentur. Triennio nondum expleto in Magisterio, tandem decessit anno 1218. sepultus in nouo Calatrauæ Conuentu, quem ipse condidit.

XI.

GVNDISALVVS IOANNIS MAG. 6.

Natione *Gallecus*, electus in discordia anno 1218. quippe multorum suffragiis concurrentibus in Martinum Ruicium: sed præualente electione Gundisalui, & confirmata ab Abbate Sancti Petri, cui vices suas Abbates Morimundi delegauissent. Sequenti anno 1219. Conuentum Sancti Felicis, Burgensis Diœcesis, ad oppidum Amayam, Monialibus sui instituti condidit, partim ex bonis ipsius sacræ Militiæ, partim acceptis à duobus coniugibus, Garsia Gutierrez, & Maria Suarez, quos studium pietatis, & charitas instituti sollicitabant. Hoc primum Monasterium Virginum fuit, sub Calatrauæ Habitu; quæ orationibus hostes, & forsan efficaciùs, quàm Milites per arma, profligarent. Nam Sanct-Iacobitarum, si quod præcessit, coniugatis seruiebat, quandiu inter hostes viri detinebantur, propriis vxoribus in illo relinquendis. Intra biennium anno 1221. fraternitatem, societatémve cum Sanct-Iacobea militia firmat. Facta charta apud Calatrauam nouam sub Æra 1259. eodem cum Ferdinando cognomento, SANCTO, Castellæ Rege in tractu Cordubensi pugnaturo, vterque vtriusque Militiæ Magister, plures insignes victorias comparauit. Beatiæ Rex vassalitio iure subiectus; expugnatæ aliæ

aliæ vrbes: ad septem Saracenorum millia capta in prælio, hostium potentiam supra modum debilitarunt. Calatrauæ Magistro Beatiæ Arx, Tucc. (nos *Martos* dicimus,) atque Castrum Monfratium (Ordinis Montis-gaudij quondam Sedes) cum aliis oppidis, & castris concessêre. Illiturgis (*Andurar* nos vocamus) custodienda commissa, quæ erat viri, & militiæ opinio florens. Nec multò pòst, anno, nimirum, millesimo ducentesimo vigesimooctauo, Gregorius IX. in Apuliam vocat Calatrauenses, indulto illis loco Sancti Angeli de Vrsaria in Diœcesi Trojana, quem tunc obtentum, posteà cum Rege Castellæ Ferdinando huius nominis IV. commutarunt. Quin idem etiam Pontifex Gregorius ad Patriarcham Antiochenum litteras dedit, vt in Oriente locum designaret Calatrauæ Militiæ, firmissimo præsidio Christiani nominis. Abbatem Sancti Petri Gumiellensis, sibi, & suis necessariò præficiendum, contra Guidonem Morimundi Abbatem litigans, fauente quanuis Ferdinando Rege, causa cecidit: atque ipsum Abbatem Morimundi Visitatorem, & Gallum Monachum accipere in Priorem compulsus est, Capituli generalis primùm, mox Gregorij IX. authoritate, anno 1236. quo & eidem Ferdinando Cordubam expugnanti præstò fuit, & suæ Militiæ virtutem prætulit. Tandem plenus dierum, & victoriarum Calatrauæ decessit, anno millesimo ducentesimo trecentesimooctauo, cùm Militiam rexisset viginti annos. Vbi inter alios Magistros sepultus iacet.

XII.

MARTINVS RVIZIVS,
MAGISTER 7.

Gundisalui olim æmulus, nunc pacificè electus anno millesimo ducentesimo trecentesimooctauo. Eodem anno Auisiensem Militiam in Lusitania dicitur visitasse, cum Abbate Sanctæ Mariæ de Sotos-Albos, aliàs *de la Sierra*, Ordinis Cisterciensis, (neque enim quid in his visitationibus homo laïcus, sine Abbate adiuncto exequi poterat:) extátque tenor ipsius visitationis: *apud Rades de Andrade, cap.* 20. Facta charta apud Auis, 17. Kalendis Septembr. id est, 22. Augusti, Æra 1276. Sequenti anno, irruptione in Mauros facta, quædam castra expugnauit, quæ Rex Ferdinandus Calatrauæ confirmat, & ratá habet: nec multò pòst à viuis sublatus est, cùm senex iam Magistratum capessiuisset.

XIII.

GOMEZIVS MANRIQVIVS,
MAGISTER 8.

Ex nobili *Manriquorum* familia, electus in discordia anno 1240. cùm illi suffragiorum maxima pars, adeóque etiam iustitia; æmulo, Ferdinando, *Ordonez* dicto, Rex Ferdinandus, atque adeò potentia suffragaretur. & præualuisset sub Rege sancto iustitia, si non ipse Manriquius, obsequio Regis, & charitate in vnionem suæ familiæ, spontaneè cessisset; cùm priùs apostolici Legati authoritate, quò maius pondus accresceret obsequio, eius electio accepisset sententiæ robur. Reliquit tamen breui, quo præfuit, tempore claram sui memoriam firmata societate cum Militia Sancti Iacobi, atque expugnato Castro *de Alcaudete*, quod statim Calatrauæ Militiæ cessit, sponte Regis, atque eius largitione.

XIV.

FERDINANDVS ORDONIVS,
MAGISTER 9.

Cedente *Gomezio Manriquio*, vero Magistro, subrogatus anno 1243. Arjonam in Granatensi Regno, vnà cum Ferdinando Rege obsidet, capit. Mox Granatam aggressus, retrocedit, obsessos Tuccos cum Infante Alfonso, Ferdinandi Regis fratre, liberaturus anno millesimo ducentesimo quadragesimosexto. Castrum de Enciso in Camerorum

dominio Calatrauæ acquirit. Biennio pòst Ferdinando Regi assistit Hispalim expugnanti, vbi cum suis Militibus egregias reportasse de Mauris victorias legitur, *in Chronica Regis Ferdinandi, cap. 49. & 57.* nec multò pòst Alfonsum, de quo supra, eiusdem Ferdinandi Regis fratrem in familiarem suscipit, instrumento desuper confecto Toleti die 15. mensis Martij, Æra 1291. quo & obiisse dicitur, cùm quatuordecim annos præfuisset Militiæ Calatrauæ.

XV.

PETRVS IOANNIS,
MAGISTER 10.

Ex Magistro Alcantaræ, electus anno 1254. quo malè suetus Priori Capellano, quem Alcantaræ experiri solebat obsequentiorem, Priorem Monachum auersatus in Calatraua, excutere curauit conatu irrito. Quippe in Capitulo generali primùm, mox ab Alexandro IV. repulsam passus: quin si recalcitraret, iussus est, eisdem modo, & ordine deponi, quibus Cistercienses Abbates, cùm necessitas vrget, deponi solent. Datum Laterani pridie Nonas Ianuarij, Pontificatus Alexandri Papæ IV. anno secundo: qui incidit in annum 1256. Rebellantibus in Alfonsum Regem pluribus castris, constanter restitit, & Castrum *de Vtrera* per Alemanum, Calatrauæ Militem, longa obsidione oppressum, seruauit indemne; ac plura alia fecit, ob quæ circa annum 1264. Conuentu apud Ossunam donari meruit. Quin vrbem ipsam ab eodem Rege accepit, transferendo Conuentui, quamuis effectu translatio frustrata fuerit. Sequenti anno, cùm senio iam fatisceret, Coadiutorem petiuit, accepitque Ioannem Gundisalui, & adhuc superuixit duobus annis. Quo tempore ad Clementem IV. defertur à Clericis Militiæ, misso ad id vno ex ipsis fratre Iacobo, quòd laicus professiones Clericorum reciperet; nec reputaret ad eas recipiendas Priorem idoneum, quòd Monachus existens, Habitu ab eis, & certis cæremoniis distingueretur. Porrò Pontifex querelam ipsam integram ad Capitulum generale remittit: *Quatenus ita prædictorum Clericorum paci prouidere curarent, vt non oporteat alias extra ordinem committi, quod per proprios Iudices mauit salubriter terminari, &c. Datum Perusij sexto Kalendas Augusti, Pontificatus ipsius anno primo.* qui incidit in Christi annum 1265.

XVI.

IOANNES GVNDISALVI,
MAGISTER 11.

Ex Coadiutore antecessoris, electus anno 1266. quo exemplo, aut persuasionibus forsan antecessoris, quod ipse non potuisset, excutere Priorum Monachorum iugum conatus est: sed eius item exemplo repulsam passus; à Capitulo Generali Cistercij primùm, mox à Clemente IV. Litteris datis de hoc ipso Viterbij, Kalendis Decembris, Pontificatus ipsius anno III. Alfonso cognomento SAPIENTI, Philippum fratrem, atque Regni plerosque Proceres, vsque ad vnionem cum Rege Saraceno, auersos, rebellesque, sua industria reconciliauit *in Chronica eius Regis, cap. 46 & sequentibus.* Alfonsum Infantem, Calatrauæ familiarem defunctum anno 1271. in eodem Conuentu sacro sepelit. Sanctio præterea Archiepiscopo Toletano, Iacobi Aragonensis Regis filio aduersùs Saracenos præliaturo, dum suæ Militiæ armatam manum mittit, eundem victum, atque capite, & manu dextra truncum in campo inuenit, quæ postmodum ab hostibus redempta, vnà cum corpore Toletum deferri curat, anno 1274. *in eadem Historia, c. 60.* exinde rebellanti Sanctio filio, contra patrem Alfonsum inter Proceres Regni suppetias tulit. Demum à Ioanne, huius nominis primo, Abbate Morimundi, visitatus anno 1273. sacræ Militiæ salutares leges accepit, quarum meminit Rades, tacito licèt, promotore, legislatore. Sequenti extinctus anno, cùm septendecim rexisset Militiam sacram.

XVII.

XVII.

RVIZIVS PEREZIVS,
MAGISTER 12.

Cognomento, *Pontius*: electus anno 1284. Sanctio Regi cognomento, El Brabo, Alfonsi filio (forti, vt Mariana vertit, sed vix Latinè satis exprimi potest) contra nepotes *Cerdas* semper fidus, semper vtilis, expugnaturo Tartesiam, vulgò *Tarifam*, ingens auxilium; conseruaturo, cùm diruere vellet ægrè ab incursibus hostium defendendam, vnicum, defensione suscepta, subsidium fuit, anno 1292. *in Chronic. Reg. Sanctij, cap. 9.* Ferdinandi huius nominis IV. educator, Magisterque, & qui ei Regnum asseruit non satis constans. Sequenti anno 1295. dum Saracenos Granatam vsque aggreditur, tristi nimis victoria potitus est, saucius ipso in prælio lethali vulnere, quo intra biduum obiit, cùm annos vndecim Militiam administrasset.

XVIII.

DIDACVS LVPEZIVS,
MAGISTER 13.

Cognomento, *Sansoles*, patria Toletanus, quamuis alij Burgensem fuisse tradunt, interuentu Mariæ Reginæ Sanctij viduæ, ex Commendatore maiore, electus anno 1295. breuis omninò temporis Magister, nec sine æmulo. Quippe biennio, quo nondum superuixit, Garsiam Lupecium Padillam passus est, in quem nonnulla suffragantium vota conuenerant: propera tamen morte sublatus anno 1297. animam Deo, & corpus terræ tradens, liberum Magisterium reliquit æmulo.

XIX.

GARSIAS LVPEZIVS,
MAGISTER 14.

Cognomento, *de Padilla*: ex Anti Magistro, & prædecessoris æmulo, non tamen ideò concorditer electus, anno 1296. quippe diuisis suffragantium animis, & quibusdam eundem Garziam Lupecium, alijs Gutierrem Perezium, eligentibus, qui in maiori Conuentu, Didaco Lupecio Sansolio suffectus fuerat. Durauit schisma quatuor annos integros, quibus vtrique potentia, pro iustitia: & sicut Milites; ita & castra, & oppida, ab eo, qui præualebat, occupabantur. Anno 1300. conuentum est, vt deposita vterque dignitate, Alcantaræ Magistro, castra traderet, quoadvsque lis per Iudices competentes decideretur: & iudicatum pro Garsia Padilla est Romæ, *vt ait Rades*, quod mihi dubium. Vtcunque fuerit, qui causa cecidissent, electum apud Regem accusantes, quasi fratribus *Cerdis* propensus esset, deferri ad Abbatem S. Petri Gumiellensis, veluti ad Commissarium Morimundi impetrant: ille de Moreruela, & de la Spina Abbatibus assumptis, Calatrauam adit. Garsiam Lupecium maiestatis reum condemnat, & loco eius Alemanum (id nomen viro nobili inter paucos) Magistrum subrogat. Tum verò Garsias Pontificem appellans, Romam contendit, vnde ad Capitulum Generale Cistercij remissus; & causa cognita in Capitulo, restitutus est. Misso Abbate Bethaniæ (quia Guillelmus Abbas Morimundi tunc venire non potuit) per quem restitutio decreta exequeretur. Ille tribus Abbatibus adiunctis, Berdonarum, nimirum, in Vasconia; & Vallis-Bonæ, atque Pallatiolensi in Veteri-Castella, Calatrauam personaliter adeuntes, Alemanum deponunt, & Garsiam Lupecium in sede collocant, assistentibus ipsius restitutioni, centum quinquaginta Equitibus, adeóque plena omnium acclamatione. Hæc anno Domini 1302. Intra biennium Guillelmus Morimundi Abbas aduenit, & Calatrauam quassatam à longo schismate, authoritate paterna visitauit, præscribens leges vtiles, & sanctas, quæ hodiéque inter alias eiusdem sacræ Militiæ circunferuntur. Porrò ex tunc tanta pace potiri cœpit, tanta prudentia, authoritatéque res belli, & pacis administrare, vt secundò ab eodem Abbate visitatus anno 1307. nihil omninò inuenerit, quod dignum prohiberi; nihil quod præcipi dignum, iudicauerit. Permansit in hac pace per annos aliquot, Alfonso Regi in multis bellis vtilis, & Calatrauæ incrementa non parum promouens:

quippe quam ad Valentiæ Regnum extendit, producta Montesia, sub obedientia Abbatis Sanctarum Crucium, & Monacho Priore (qui hodie durat) eisdem, quibus Calatraua regenda legibus, anno 1308. quo & cum Sanct-Iacobæa,& Alcantarensi firmauit fœdus; & Alcantaram, assumptis secum Abbatibus Vallis-Paradisi,& Vallis-Ecclesiarum, (neque enim sine illis auderet quicquam,) visitauit,vt filiam,atque Magistrum dyscolum inuentum amouit loco, nequicquam reclamantem ius Calatrauæ in Alcantara amissum: tum longa desuetudine; tum, quòd Magister Alcantaræ, ab electionibus Magistri Calatrauæ repulsus esset; sed confirmata per Abbatem Morimundi sententia est, cùm per appellationem ad Capitulum generale primùm,mox à Capitulo,prædicto Morimundensi, veluti ordinario, remissa esset, *apud Rades Histor. Alcantaræ c.12.* Post varios casus, crescente ex assuetudine imperij, seueritate, aut conflata inuidia,seu demum subditorum æmulatione, præcipuè Ioannis Nuñez, cognomento, *de Prado*, quem ipse ad habitum, atque in habitu ad claues promouisset; occasione præcipuè cuiusdam belli, quod gessisset improsperè; variis criminationibus imperitus; & defertur ad Regem, coram quo, cùm respondere nollet, quippe à solo Cistercio, aut à Vicario Christi iudicandus; conuenticulo abs Rege congregato sacræ eiusdem Militiæ Vallisoleti, anno millesimo trecentesimo trigesimosecundo, (cui tamen obtegendæ violentiæ, tres Cistercij Abbates præesse voluit) in absentia depositus, & pro eo, qui cuncta ideò turbauerat,Ioannes Nuñes Pradesius suffectus est, gratia Regis trahente suffragia omnium. Interim Garsias ad Generale Capitulum Cistercij in Burgundiam profectus, cùm proprium patrem non statim habere posset,occupatum in aliis,Montis-Salutis Abbatem Iudicem impetrat: ille cognita causa, deponit Ioannem; fautores, si persistant,anathemati, & reliquos conspiratorum pœnis subiici; Garsiam suæ dignitati restitui iubet. Sed delegati, præcipuè Regis subditi, in prorectos à Rege, minor authoritas;& semel obstinatus virorum animus, non potuit facilè ab incepto reuocari. Res ad Romanam Curiam delata est, indéque ad proprium Iudicem remissa, Abbatem Morimundi, qui anno 1328. in Hispaniam veniens, Capitulum celebrauit in Calatraua: vbi cognita causa, discussáque, confirmata sententia Abbatis Montis-Salutis, atque Garsias cum effectu restitutus. Verùm, vir bonus, & iam prouectæ ætatis, cùm adhuc Ioannem,& fautores eius,potentiæ Regis nixos; rebelles in censuras,atque Militiam sacram diuidentes experiretur, sequenti anno 1329. sponte cessit, retenta ad vitam sibi Zoritæ Arce, cum Alcañizio, & Castris Regni Aragoniæ. Hactenus *ex Radesio, cap.26.* qui solùm rem non celat,quia non potest.

XX.

IOANNES NVNEZ,
MAGISTER 15.

Cognomento, *de Prado*,aliis,*Carpenteyros*, Alfonsi Portugalliæ Regis, ex filia nepos,si qua fides Historicis, post longum schisma, quo Ordinem turbauit, electus anno millesimo trecentesimo vigesimonono,sed non sine æmulo: quippe Alfonso Perezio subintruso, à fautoribus Garsiæ, post eius mortem, quem verum semper Militiæ sacræ Magistrum, adhuc post cessionem, acclamauissent. Et continuatum schisma per multos annos,Rege Castellæ fauente Ioanni Pradesio, è contra verò Petro Aragonensi Alfonso Perezio, & Ioanni Ferdinandi, quem pro eo fautores (nam breui, vita functus) subrogauêre. Neque regiæ potentiæ subnixis partibus,Abbati Morimundi, aut eius delegatis, iustitiam administrare, cùm sæpiùs tentauissent, integrum fuit. Anno millesimo trecentesimo quadragesimooctauo sedata omnia, designato pro vtraque parte arbitro Rege Aragonensi, quanuis fautore alterius; & Magisterium Pradesio adiudicante: in, quem anteà fouisset, illius æmulum. Interim Ioannes Alfonso Regi fidus, nec minùs in principio Petro filio, vtrique in multis adfuit, quæ vtriusque Historiæ latè memorant. Anno millesimo trecentesimo trigesimoseptimo visitauit Alcantaram, atque Magistrum eius, Rodericum Perezium: qui tamen anteà in manibus Abbatis Morimundi sponte cesserat, Magistratu abdicauit, atque alterum pro eo substitui fecit. Eidem Alcantarensi Militiæ sub Alfonso primùm, deinde etiam sub Petro præfectus est, cùm Magistro vacaret, aut quem habebat impeditus detineretur: cùm Petrum cognomento, CRVDELEM, ob thalamum desertum Reginæ Blanchæ, &

Mariæ

Mariæ Padillææ amorem, corriperet; indignationem eius concitauit: rati, nimirum, Ioannem odio agi contra Mariam, quòd ea Garsiæ Lupezij, æmuli sui quondam propinqua esset. Inde iram sæui, & sæuientis Regis fugiens, Aragoniam profectus, etiam de proditione suspectus fuit, quasi se Aragonensi sociaret in Castellanum. Tunc à Rege adscitus sub fide regia, salua sibi omnia ratus, ad eum rediit; & gratanter susceptus, non multò pòst, in oppido de Almagro, mancipatus custodiæ primùm, mox per violentiam Regis, Conuenticulo ibidem congregato, depositus, subrogato eius loco Didaco Garsiæ Padillæo, Regiæ pellicis fratri, traditus; ad vltimum iugulatus ab eo est, anno millesimo trecentesimo quinquagesimoquinto, iusto, vt omnes ferebant, Dei iudicio, luendæ ingratitudini, quam in Garsiam Lupezium ostendisset. Atque hæ Regum violentiæ per hoc tempus extiterunt in causa, quominùs ab Abbatibus Morimundi sacra Militia, cùm magis indigebat, visitaretur.

XXI.

DIDACVS GARSIAS,

MAGISTER 16.

Cognomento, *Padillæus*, Mariæ, vt dixi, frater, eoque regia potentia electus apud Almagrum anno 1355. inde ad Calatrauam deductus ab ipso Rege, atque Arce donatus, à Milite Calatrauæ, qui ei præerat, Alfonso Stephani, cognomento, *Carpenteyro*, Ioannis Pradesij nepote, qui, vt gratiam Regis sibi conciliaret, non solùm Arcem tradidit; sed multa etiam in auunculum opposuit, proditione adeò indigna, vt iussu eiusdem Regis, pro quo fiebat, post delationem auditam, decollaretur. Quo tempore, qui Pradesij depositioni, & Didaci electioni non consenserant, cùm primùm iugulatum Pradesium nouerunt, nepotem alium eius, Petrum Stephani, Alfonsi extincti fratrem, Magistrum eligunt, in Petrum Regem, cum multis Regni Proceribus, qui dudum rebellassent, coniuratorum. Hic ad Ossunam instituto nouo Conuentu, quo transferendas sedes sacræ Militiæ, cùm eam vrbem donauit Alfonsus Rex, in mandatis dedisset, qui tunc viuebant fratres asseuerabant; verùm se Calatrauæ Magistrum asserens, rebellibus non exiguum subsidium fuit. Et accedebant partibus non pauci, quos Garsiæ Padillæi, olim Magistri, inuisa memoria, in Didacum nepotem exagitabat. Varia vtrinque fortuna pugnarum est, quousque ad Taurum vrbem rebelles victi, & Petrus Stephani, cùm ad vmbram Reginæ confugisset, quasi in gremio matris, à filij Regis ira defendendus; nihilominùs ab eodem Rege confossus, extinctúsque, liberam dignitatem reliquit æmulo; anno 1358. Intereà Didacus illecebris sororis, & quas Rex dudum ex ipsa suscepisset, neptium blandimentis, velut subnixus; à fide etiam, virtute, industriáque, queis plurimùm pollebat, commendabatur: & siue vera, siue in maius aucta, fauore vulgi, multa in Aragonenses sub signis Petri, in Saracenos plura perpetrauit. Verùm fortuna stare diu nescia; & prosperis plerunque tristia miscens, alternauit euentus, vt hominem in fine præcipitaret. A Rege Granatensi, cui nomen, RVBRO, vulgò, EL REY BERMEJO, captus in prælio, liberaliter habitus, & sine prælio abire permissus est. Præstito tantùm amicitiæ iuramento; & quòd per se, & per Regem, in quantum posset, partes eius foueret, contra alios Saracenos, cum quibus illi bellum cruentius erat. Hac fide fretus, nec de Petri fauore dubitans, cùm Granatensis Hispalim venisset in magna gloria, idem fœdus cum Rege confirmaturus; captus ab ipso, & missilibus telis confossus est, auaritiam palliante iustitiæ nomine; & Regulum damnante, velut tyrannum, vt diuite eius gaza potiri posset. Hinc ira Didaci in Regem, & affinem, quòd eius fefellisset fidem atroci facto; quæ adeò intra pectus eius exarsit, vt tunc insalutato Rege discesserit; mox ad Henricum fratrem, & Regni æmulum publicè pertransierit, illatam sibi iniuriam vindicaturus. Tum verò Petri plenas promissionum, atque Regij fauoris litteras suscipit: recordetur sororis, neptiúmque, quas Rex regni hæredes instituisset: néve nothum, legitimis præponat, tyrannum hæredibus, extraneum suis; & propriæ proditionis pretio peragat, ne Padillæ in Hispania dominentur. Hæsit inter vtranque partem Didacus; & nunc vindictæ amore, & præsentioribus Henrici blandimentis, ferebatur in Petrum; nunc in Henricum, tantæ vtilitatis stimulis adactus, agitabatur. Sed & vtilitas, dubia illi proposita. Nam

ſperandum omninò maius præmium ab eo, cui minus ius: ſed neptibus Reginis, quid æquale? Tum, vt vtrunque maius, neutrum certum, & victoriam ancipitem; & vt victores in ſublime prouehat, ita victos in imum depreſſuram. Itaque neutri opportunus adeſſe ſtatuit; ſed vtrique ad Anagarum certanti ſerus occurrere, quaſi victori auxilium allaturus. Venientem comiter, qui in eo prælio vicit, Petrus excepit: ſed excepit tantùm, paucos poſt dies in carcerem detrudens, in qua tandem occubuit fato, vt creditur anno 1365. quamuis animi mœror, & ſqualor carceris valetudinem eius præcipitauerint.

XXII.

MARTINVS LVPEZIVS, MAGISTER 17.

Cognomento, *de Cordoba*, electus ad inſtantiam Petri Regis, & confirmatus à Romano Pontifice (adeò nihil Morimundo deferebatur turbidis his temporibus, niſi quòd tamen Monachi Priores integri ſemper, & ſerie continuata perſeuerarunt.) Anno 1365. cùm interim, qui Henrici partes agebant, Petrum Municium Magiſtrum elegiſſent in Aragonia, ſequenti anno creatus Prorex Cordubæ, & eos, qui Henrici partes ſequuti eſſent, morte punire iuſſus, defertur ad Petrum, quaſi non tantùm ſegniter egiſſet; ſed præmonuiſſet Principes factionis, ſaluti ſuæ profugam conſulturos. Furenti Regi, Calatrauenſis miles Petrus Gironius, Magiſtri caput obtulit, dum eius loco in Magiſtrum ſubrogaretur. Et vinculis quidem per fraudem eum incluſit: ſed impedita cædes Rege Granatæ Saraceno intercedente, & comminante bellum, niſi Magiſter, quem amicum habebat, cuſtodia, in qua tenebatur, educeretur. Anno 1369. Petro Rege ab Henrico fratre victo, occiſóque, Martinus Carmonam, vbi Petri filij nothi ſeruabantur, profectus, primum eorum in Regem aſſumi curat; quaſi ex hac parte Henrico non inferior; & aliàs vltimo poſſeſſori Regni proximior eſſet. Et concitauerat nonnullas Bethicæ vrbes. Verùm Henricus Caſtella iam potitus, Petrum Munizium, ad oppidum Almagrum denuò electum, in ipſum miſit, à quo Carmonæ obſeſſus, deinde captus, tandem ad Regem Hiſpalim deductus, eius iuſſu decollatus ibidem eſt, anno milleſimo trecenteſimo ſeptuageſimoprimo.

XXIII.

PETRVS MVNIZ, MAG. 18.

Cognomento, *Godoy*, Pſeudo-electus, priùs in Aragonia, ab his, qui ſequebantur Henrici partes: deinde, ipſo Henrico potito rerum, electus ad Almagrum anno 1370. Henrico Regi charus, vel inter paucos, à quo & multis donatus, & Præfectus (*Adelantado*, nos vocamus) magnæ Bethicæ partis conſtitutus eſt anno 1371. progreſſu temporis oppidum Cogolludo cum multis aliis, de conſenſu Militiæ, Regi dedit, in dotem filiæ nothæ; in quorum tamen cambium quædam accepit, quæ Rex Martino Lupezio, eius anteceſſori, violatæ maieſtatis reo, abiudicauerat. Anno 1383. cùm Morimundi Abbates, penè obliti, inter bella fraterna, regimen Calatrauæ minùs curaſſent, congregauit Capitulum ſacræ Militiæ, & nonnulla ſtatuit, quæ quia ſine authoritate Abbatis Morimundenſis facta ſunt, non leges, definitionéſve, aut ſtatuta, vt benè notat Michaël Marañonius: ſed Acta Capituli tantùm nuncupantur. Sequenti anno, nimirum, Chriſti 1385. procurante Rege, in Magiſtrum Sant-Iacobææ militiæ promotus eſt, perinfelici tranſitu; quippe nihil, niſi exitium allaturo. In prælio, quod ad *Aliava-Rotam* vocant, à Magiſtro Auiſienſi, mox Rege Luſitaniæ, victus ſequenti anno: inde cùm Luſitani iam victores deuaſtarent Caſtellam, ipſe cum aliis, victoribus occurrens, ipſa in acie occubuit, cùm vix annum egiſſet in Præfectura.

XXIV.

XXIV.

PETRVS ALVAREZ,
MAGISTER 19.

Cognomento, *Pereyra*, Lusitanus, ex Priore Militiæ Sancti Ioannis in Lusitania, (de *Ocrato* vulgò dicunt,) electus anno 1384. quòd partes Ioannis primi Castellæ Regis, de Regno Lusitaniæ decertantis, contra Auisiensem Magistrum sequutus esset. Occisus tamen à suis ipso in prælio, cùm acriùs cæteris eosdem debellaret.

XXV.

GVNDISALVVS NVNEZ,
MAGISTER 20.

Cognomento, *Guzmanius*, electus anno 1385. ex Magistro Alcantaræ, prælium nauatæ in eo prælio operæ, non ideò minùs dignæ, quia infelicis. Firmata pace inter vtrunque Regnum, in Lusitaniam profectus est, Auisiensem Militiam visitaturus. Hospitio exceptus, visitatione infecta rediit: exemptionis obtentu; sed magis Regis, qui Ordinem, cui ipse præsedisset, eximere volebat, authoritate. Anno 1396. indulgentia Benedicti Pseudo-Pontificis, capucium (insigne Religionis, & Monachatus) in Crucem rubram obtinuit commutari, *apud Rades cap. 32.* Sequenti, cùm bella iam quiescerent, & cuncti scrupulosum reputarent Abbatum Morimundi, à suæ Militiæ imperio separationem, reuocare curauit; & Ioannem huius nominis III. adsciri fecit, à quo & Magister confirmatus est in Capitulo sacri Conuentus Calatrauæ, die prima Februarij, anno millesimo trecentesimo nonagesimoseptimo; & sacra ipsa Militia visitata: obtenta facultate, vt quia non poterat diutiùs detineri, eius authoritate leges conderet, quas suæ Militiæ putaret expedire. Formati tunc quatuordecim Prioratus, sub Priori maiore sacri Conuentus; atque alia statuta non contemnenda. Addito tamen, non solùm iniusto, nullóque defectu potestatis; sed indecoro, deformique decreto: Ne Prior Calatrauæ deinceps Monachus, néve institutus ab Abbate Morimundi; sed à Magistro, & ex sacri Conuentus Capellanis, sufficeretur. Quasi verò qui potestate Abbatis Morimundi condebat leges, vllas condere posset in ipsum, à quo trahebat iurisdictionem. Vigente ætate, nec adhuc ineptus bello, tamen decessit anno salutis 1404. cùm annos 19. administrasset; sepultus in Capella sacri Conuentus, quam ipse viuens non solùm fabricasset, sed dotauisset.

XXVI.

HENRICVS, MAGISTER 21.

Cognomento, *de Villena*, clara ex prosapia Regum Aragoniæ, Castellæque, electus Toleti, anno 1404. ad instantiam Regis Henrici, cùm priùs à Maria Albornocia, quam dudum duxerat, ecclesiastica sententia separatus, Calatrauæ Militiam professus esset. Cæterùm, siue separationi dolus subfuit, seu milites inuasit æmulatio, quòd virum exterum viderent sibi præfici; in Calatraua Ludouicus Guzmanius electus est, vt ferebatur filius antecessoris (vt erant perditi mores illius æui) longum erat de electione contendere. Rex suum electum Calatrauam vsque deducit, atque æmulo fugato in Aragoniam, in quo, tempore schismatis, frequentes habitabant, qui minùs poterant; in magistrali Sede primùm collocat: sedenti mox, obedientiam præstari facit, nullo contradicente, seu non auderent; siue, qui eum Magistrum recusarent, cum æmulo fugissent ad Alcañizium. Triennio pòst à Ioanne huius nominis IV. Abbate Morimundi confirmatur Segouiæ in Ecclesia cathedrali, anno 1407. præsentibus Abbatibus Hortæ, & Sancti Isidori Hispalensis, atque Ioanne Priori sacri Conuentus. Quo etiam anno, cùm eodem Abbate Ioanne profectus Hispalim, Capitulo ibidem celebrando interest: In quo & lex ab antecessore suo sancita, super institutione Prioris sacri Conuentus, irrita declaratur; perpetuo super hoc silentio cunctis imposito, sub pœna excommunica-

tionis maioris latæ ſententiæ Abbatibus præcisè Morimundi, aut eius Commiſſariis reſeruata, præterquàm in articulo mortis, abſolutione. Eodem anno, Henrico Rege mortuo, cui nitebatur, Henrici Magiſtratus iterum dubius; replicatum coniugium, & profeſſio nullitatis arguebatur, viuente adhuc vxore; & nec audente viro alteri nubere, quòd primum matrimonium conſtare ſciret; nec Monialem profeſſa, quòd nunquam conſenſiſſet ſeparationi. Iterum Ludouicus Guzmanius electus eſt, atque eò iam maiore acclamatione, quò minùs timebatur potentia Regis. Sex annos integros ſchiſma perdurauit: niſi quòd datum Chriſtianæ pietati, quòd legibus, non armis litigaretur. Cauſa diu ventilata, tandem ad Capitulum generale Ciſtercij delata eſt, ibidem per ſententiam terminanda. Et prolatis hinc inde probationibus, declaratum eſt, Henrici matrimonium conſtitiſſe: adeóque profeſſionem nullam, & multò magis electionem cenſendam eſſe: nec à confirmatione habuiſſe robur, quæ hos defectus nullatenus ſuppleuerit. Henricus dicitur reuerſus ad vxorem, Cruce depoſita, protraxiſſe vitam vſque ad annum 1434. quo obiit Matriti, ſepultus in Monaſterio Sancti Franciſci. Hic ille *Henricus Villenenſis* eſt, inſignis Aſtrologus, cuius Opera combuſta dolet Ioannes de Menâ.

XXVII.

LVDOVICVS GVNDISALVI,
MAGISTER 22.

Dictus, *Guzmanius*: electus anno 1407. & pacificè admiſſus anno milleſimo quadringenteſimo decimoquarto. Poſt quadriennium ab Abbate Ioanne IV. Morimundenſi, qui Henricum Segouiæ confirmauerat, viſitatus & ipſe, vniuerſæ Militiæ leges accepit, quæ hodiéque inter alias circunferuntur. Datæ in Villa de Almagro die 26. Iulij anno milleſimo quadringenteſimo decimooctauo. Regi Ioanni inter varios motus ſemper fidus, bellóque adeò potens, vt anno 1431. equites octingentos, pedites ad ſex millia ad bellum duxerit; ac Granatenſibus Iuzaf Abenalmau Regem impoſitum, Ioanni vaſſalitio iure ſubdiderit, anno 1432. Extat epiſtola eiuſdem Iuzaf, ad Ludouicum honorifica ſatis, apud *Andradium, cap.* 34. Sequenti anno 1433. Guidonem huius nominis ſecundum Morimundi Abbatem in Aragonia: poſt quadriennium 1437. etiam in Caſtella viſitatorem habuit, & Prioratus Sancti Benedicti ad Vrbem Giennenſem Inſtitutorem. Sub finem vitæ, circa annum Chriſti 1442. iam ſenio, & morbis, atque longà militia fractus, Ferdinando Padillæ Præfecto clauium Calatrauam regendam delegauit. Vnde rumor de morte eius exortus bella inteſtina mouit, Ioanne Ramirizio, cognomento, *Guzmanio*, Commendatore Maximo, armata manu inuadente caſtra Militiæ, quibus ſemel potitus, faciliùs in Magiſtrum eligeretur. Padillæo è contra obuiam eunte, cum expedita manu conatibus Ioannis reſtituto: ad Barajas, id loco nomen erat, pugnatum eſt, vtrinque viriliter; & dubio vtrinque Marte per tres horas. Ad vltimum Padillæ victoria ceſſit, Ramirizio victo, captóque, cum aliis ſuæ partis, quos omnes vinctos Calatrauæ Arx excepit, arctæ ibidem cuſtodiæ mancipandos, è qua Rex Ioannes per litteras, per nuncios conatus eripere, quandiu vixit Magiſter, non præualuit. Obiit autem ſequenti anno milleſimo quadringenteſimo quadrageſimotertio, & corpus eius ex oppido de Almagro, vbi deceſſerat, ad Calatrauam honorificè delatum, atque ibidem fuit ſepultum.

XXVIII.

FERDINANDVS PADILLAEVS,
MAGISTER 23.

Recenti victoria ouans, & acclamatus, inconſulto Ioanne Caſtellæ Rege, in Magiſtrum eligitur, eodem anno 1443. Inde, quò Regem ſibi deuinciret, Ioannem Guzmanium vinctum cuſtodia ſoluit, præſtito iuramento fidelitatis, obedientiæque, quod tamen breui foret tranſgreſſurus. Rex nihilominùs, quibus potuit viribus electioni obſiſtit, vt Alfonſus Regis Nauarræ nothus eligeretur. Cùm litteris, & nunciis non proficeret,

ret, ad potentiam confugit, & Calatrauam cum electo suo obsidet, armatam manum ducente Infante Henrico, & Ramirizio oblito iuramenti, in suum liberatorem rebellante. Habebat Ferdinandus fautores multos, eósque non ignobiles, à quibus conseruandus sperabatur. Sed in ipsa obsidione, casu occisus ab vno ex suis militibus, cùm arma in obsessores iacularetur. Igitur Ferdinandus extinctus est, antequàm posset ab Abbate Morimundi in Magistrum Militiæ confirmari. Meminit eius cum eximia laude *Ioannes de Mena*, illis temporibus Musa Hispaniæ, & Phœnix, in suis Rhythmis, & Chronicon Regis Ioannis II. cap.43. Obsessi interim, occultata electi morte, cum obsessoribus paciscuntur ipsius nomine, conditionibus æquis, quas cupidis, aut timidis promittere, facile; potentioribus difficile seruare fuit.

XXIX.

ALPHONSVS INFANS,

MAGISTER 24.

Cognomento, ARAGONIVS, Ioannis, tum Nauarræ, pòst etiam Aragonensis Regis filius, Ferdinandi Regis Castellæ, & Aragoniæ, cognomento, CATHOLICI, frater, donatus habitu, & ante professionem electus ad instantiam Regis anno 1443. quo & obtenta à Pontifice Romano dispensatione, vota concepit, & à Ioanne huius nominis VI. Abbate Morimundi in Magistrum confirmatus est. Sequenti anno 1444. eundem ipsum Abbatem Morimundi visitatorem, & legislatorem habuit. A quo & obtinuit, inter alia lege sanciri, ne quis omninò, nisi vndequaque nobilis, ad sacram Calatrauæ Militiam admitteretur: tum vt Capitulum annuatim celebrarent Magister, & Milites, in quo grauioribus sibi reseruatis, successoribúsque, leuiores, quæ occurrerent, causæ, deciderentur. Datum in ipsa Capella Magisterij, oppidi de Almagro die 28. Martij, anno 1444. præsentibus, consentientibúsque illustri, atque Magnifico Domino Alfonso Aragonio, eiusdem Militiæ Magistro, Reuerendo Patre Fratre Ioanne de Sansuris, Priore Conuentus Calatrauæ, atque totius Castellæ, nobili Equite, Fratre Ludouico Vanegas Clauario, &c. Sequenti anno 1445. bello inter Reges Castellæ, & Nauarræ orto, Alfonsus anceps, atque alterius vassallus, alterius filius, dum contra proprium Regem, parenti fauet, cum Patre primùm victus, mox accusatus proditionis à Rege est, in Capitulo totius Militiæ sacræ, cuius iussu depositus, insignem illi scissuram conciliauit: subrogatis duobus in discordia, & tertio ipso addito, qui ex Aragonia, consueto aliis refugio, & sibi peculiari, ex proprio sanguine, per decennium, & ampliùs Magistrum egit, quoadvsque anno 1452. relicto Habitu, ex dispensatione Summi Pontificis, vxorem ducens, Ducibus Villæ-Hermosæ, & Comitibus Riuæ-Gorcæ, initium dedit.

XXX.

PETRVS GYRONIVS,

MAGISTER 25.

Post infantis Alfonsi depositionem electus anno 1445. Ioannes Pacheco Marchionis Villenei, pòst Sant-Iacobææ Militiæ Magistri, frater Alfonsi Carrillei, Archiepiscopi Toletani, ex sorore nepos, claro sanguine ortus; sed qui elatione, nam magnitudinem animi, non dicam, claritudinem auitam excedebat, aut obscurabat; æmulus illi in eadem Synodo datus Ioannes Ramirecius, cognomento, *Guzmanius*, in quem non parua suffragiorum pars, etsi numero inferior, confluxisset; euasit Calatraua triceps illis diebus: è sedibus diuisi, provt quisque poterat, castra præoccupabant. Nam Alfonsus Magister in Aragonia, Ramirecius in Bethica ad Ossunam, sacrum Conuentum, Almagrum, (Magistrorum certam ab olim Curiam,) atque castra Castellæ Petrus Gyronius, vt potior iure, ita & potentia maior, occupabat. Ventum erat ad arma, quæ sola sunt pro iure magnis Principibus; & iam duo postremi (nam primus intra fines Aragoniæ continebatur) in acies ibant, cùm ecce Rege Ioanne interueniente, pacata omnia; & Ramirecio, assertis quibusdam castris, atque annuis redditibus, Magisterium penes Gyronium mansit. Sequenti anno 1446. Infante Henrico in patrem rebellante, quasi in impotem

potem Regni, & qui se, & ipsum Aluari Lunæ imperiis subdidisset; Gyronius eius, id est, Henrici partes sequutus penè vniuersam Castellam illi asseruit. Nec cessauêre motus, quoadvsque Aluarus Luna iugulatus, nimiæ potentiæ apud Regem, (nam vix illi aliud crimen obiiciebatur, verius regiæ impotentiæ pœnas luit. Anno 1452. à Morimundi Abbate visitatus, Ioanne, huius nominis VII leges accepit, quæ hodiéque leguntur, promulgatæ in sacro Conuentu Calatrauæ die 23. mensis Iulij, anno 1452. Intra biennium 1454. Ioanne II. mortuo, cùm Henricus filius rerum potiretur, penes Gyronium potentia Castellæ fuit; sed breui permansura. Quippe collectis, ipsius industria, copiis, in Saracenos Regni Granatensis, qui soli iam restabant, Rex, seu prudentia, seu pusillanimitate recusans bellum, adeò Petrum offendit, Procerésque, vt ipsum amouere Regno, & filium eius Alfonsum subrogare deliberauerint, & præfecissent forsan, si non Rex ipse castris se subducens, deinde multis donis Gyronij fidem sibi conciliasset. Non multò pòst commutata Ossuna, non sine dolo, atque tradita fratri, Ducum illius vrbis initium fuit: quippe cùm Petrus haberet quædam oppida longè inferiora, eadem Regi cedens, pro illis posteà Ossunam permutauit, obtento ad id, an extorto consensu Militum, & Sedis apostolicæ (nam Abbas Morimundi vitatus est, vt qui faciliùs fraudem posset detegere) fauore Regis impetrata confirmatione. Ex tunc Ossuna donata Ioanni Pacheco, in Gyroniorum familia perseuerat. Anno 1459. bello inter Castellanos, & Nauarræos iterum innouato, Petrus Gyronius pro Henrico multa strenuè; sed neque Rex Gyronio ingratus fuit: oppidis, castris, villis hominem auxit, ex quibus nothos filios ditare potuit. Bello deinde in Saracenos moto, Dux ipse exercitus Archidonam obsedit, cepitque anno 1461. Conuentum Sancti Saluatoris de la Pinilla in Seguntina Diœcesi, hactenus, *Beatarum*, vt vulgus vocat, Ordinis Cisterciensis, cùm ad vota solennia suspirarent, de licentia Abbatis Morimundi Lamberti, (Cisterciensis posteà, qui & hoc anno Calatrauam venit,) sub Calatraua admisit; atque Cruce signatas, obedientiam, tam sibi, quàm successoribus suis firmare fecit: quæ loco pòst relicto, ad oppidum Almonacil primùm, posteà Matritum, vbi sub titulo Conceptionis Bernardæ degunt, transmigrarunt. Henrici Regis socordia, seu Procerum cupidine, factum est, vt per speciem zelantium publicum bonum, rebellarent in ipsum, agmen ducente Magistro Petro Gyronio; siue inter omnes maior, clariórque, & tot propinquitatibus subnixus; siue elatior, & nouarum rerum cupidior haberetur. Porrò in hac rebellione adeò profecit, vt Priorem Militiæ Sancti Ioannis, quòd ei non consentiret, in bello ceperit; mox in eas angustias Regem adduxerit, vt sororem suam Infantem Elizabetham (quæ pòst Ferdinando Aragonensi nupta, Castellæ, atque Aragoniæ Regina fuit) illi spoponderit; obtinenda à Pontifice Romano dispensatione voti, vt sibi eam coniugio copularet. Missus Romam ad Pium Papam II. Petrus Acuña, Calatrauæ Eques, duplex indultum ab ipso reportauit: alterum, vt abdicato Magistratu, Elizabetham duceret: alterum, vt Rodericus Gyronius, ipsius nothus, parenti in Magisterio, quanuis minor ætate, subrogaretur; si tamen Equites consentirent electioni, atque eum in Magistrum cooptarent. Tum Petrus congregata sua Militia vtrunque proponit; & iure ad Regnum Infantis Elizabethæ, cùm Rex prole carere diceretur, quanuis filios nutriret, cunctis exposito, non solùm vtile pandit, sed gloriosum; si quem hactenus magistrum habuissent, Regem haberent; cúmque nouo titulo deuinctum, si filium sibi in Magistrum subrogarent. Atque his, & similibus persuasis, Rodericum, octo tantùm annorum puerum, Magistrum obtrudit, non solùm sine æmulo, (quæ spes, & metus miracula opponantur,) sed cum ingenti cunctorum acclamatione. Tum verò ipse ingenti Comitatu Matritum properans, desideratis nuptiis, vt sibi videbatur, fruiturus; ipso in itinere febre correptus est, & quatriduo extinctus anno 1466. seu fatum Virum, seu venenum tulerit, inuidia aliorum Procerum, quos vulgus in hac parte suspectos habuit; seu tandem Deus blasphemiam vltum ierit, quam protulisse fertur, cùm primùm pontificiam accepit dispensationem; quasi iam nulla impediri posset potentia, quin potiretur votis; quod vt non credo: ita in vulgus sparsum æuo illo, & ad nos vsque productum, non censui silentio prætereundum. Relatus est ad Conuentum Calatrauæ, vbi sepultus iacet marmoreo tumulo, in priuata Capella, quam ipse sibi viuens fabricauisset.

XXXI.

XXXI.

RODERICVS TELLEZ,
MAGISTER 26.

Cognomento, *Gyron*, antecessoris nothus, atque octo tantùm annorum puer electus, ex Pontificio indulto, anno millesimo quadringentesimo sexagesimosexto, paucis diebus ante infelicem mortem antecessoris. Ratificata tamen electio post mortem patris, & nouus titulus à Pontifice impetratus. Prouisum statim, vt Abbas Morimundi ad suæ militiæ regimen veniret; & qualiter sub Magistro puero administranda esset, cunctis præscriberet. Et aduenit Guillelmus intra biennium: ac primò quidem, visitata sacra Militia, admodum salutares leges condidit, quas posteà Ferdinandus Rex CATHOLICVS, Carolus Imperator, & Philippus II. obseruare iurarunt, cùm in administratores, in locum Magistrorum reciperentur. Mox, dum Magister Rodericus Tellez ad maturiorem ætatem perueniret, quatuor administratores eligi iussit, penes quos summa rerum, & quibus cæteri omnes obedirent: designato electionis eorum termino, *vsque ad Dominicam Quasimodo proximè futuram, infra quam Domino Magistro, cæterisque Dominis Commendatoribus, & Militibus dictam electionem fieri præcipimus, sub excommunicationis latæ sententiæ pœna, quam ex nunc, prout ex tunc in eos, & quemlibet eorum ferimus, casu, quo nostrum mandatum non exequantur. Datum in Capella Sancti Benedicti, in Palatio Domini Magistri in Villa de Almagro, nobis ibidem Capitulum celebrantibus, die secunda mensis Aprilis, anno* 1468. Hæc in definitionibus authenticis. Quo item anno corpus Sancti Raymundi, primi Calatrauæ Militiæ Institutoris (haud dubium, quin interuentu Abbatis eiusdem) ex oppido Ziruelos, vbi iacebat, ad nouum Monasterium prope Toletum, quod Montem Sion dicunt; (principium obseruantiæ Hispanæ,) translatum est, solenni pompa, & deuota acclamatione. Rades non quatuor illos designandos Milites Calatrauæ, sed Ioannem Pacheeum Sant-Iacobæum, Roderici auunculum, administrasse nihilominùs tradit Militiam sacram. Quicunque fuerint, anno millesimo quadringentesimo septuagesimosecundo, cùm sexdecim ætatis compleuisset, Rodericus Magisterium capessiuit. Quo, & Henrico mortuo, iterum rediêre bella intestina, diuiso Regno inter Elizabetham mortui Regis sororem, Ioannam, certam vxoris eius filiam; sed, quæ vulgò ex adulterio nata putabatur. Elizabethæ adhærebat maior Castellæ pars; Ioannam Gyrones omnes, Pacheci, & Toletanus Primas, adeòque & Rodericus proclamabant. Varia fortuna vtrinque pugnatum est: sed præualentibus Regibus CATHOLICIS, Ferdinando, Elizabethâque, Magister tandem maturior iam effectus eis adhæsit; atque Præfectum clauium sacræ Militiæ Garsiam Padillæum, qui in Magistrum, pro ipsis, rebellauerat, non solùm venia; sed gratia sua donauit; vt ipse in gratiam Regum susceptus erat, anno 1482. Bellum in Granatenses Saracenos cum Ferdinando Rege acriter promouens, dum Ioxam vrbem obsidet, sagitta sub axilla vulneratus, & cor vsque transfixus, occubuit ipsa in acie, ætatis suæ anno vigesimoquarto, Magisterij decimosexto. Corpus ad Calatrauam delatum est, vbi hodiéque cernitur repositum ad latus Epistolæ, super presbyterium; inde ad proprium sepulcrum (quod tamen vix speratur) transferendum. Extat eius memoria non contemnenda apud Montem Sion, Ecclesiam Cisterciensem, prope Toletum, cui ob reuerentiam Sancti Raymundi, Authoris Militiæ, annuam tritici summam dono dedit, ex mensa Magistrali percipiendam.

XXXII.

GARSIAS LVPEZIVS,
MAGISTER 27.

Cognomento, *Padillæus*, Ferdinandi Padillæi Magistri vigesimioctaui, qui electus ante confirmationem obiit, frater, ex Præfecto clauium sacræ Militiæ, electus anno millesimo quadringentesimo octogesimosecundo; Vir æquè strenuus bello, pacéque, fortis, & pius. Regibus CATHOLICIS in prælio Granatensi consilio, & armis vtilis; cùm Ducem non agebat, Religiosum in cunctis profitebatur. In Conuentu assiduus, in Choro frequens, in ieiuniis, vigiliis, cæterísque, exemplo potiùs, quàm præceptis gubernabat. Corpus Sancti Raymundi, Fundatoris, multo pretio oblato, atque pingui, & ingenti posses-

sione,

sione,ad Calatrauam transferri procurauit. Quod cùm à Monachis non posset extorqueri,ibidem corpus sumptuosiùs collocauit; & Sanctum ipsum sternentem Mauros,ac Monachos præliantes depingi fecit (vera Raymundi proles; & cui primitiua illa Calatraua cordi hærebat. Redditus suos pauperibus distribuens, sacro etiam Conuentui multa donauit. Sacras vestes,& vasa argentea plurima, quæ hodie perseuerant; quin possessionem, ex cuius annuo redditu Religiosorum, atque hospitum sumptus promouerentur. Demum, quinquennio peracto, in Magisterio, longiori vita certè dignus, occubuit anno millesimo quadringentesimo octogesimoseptimo.Sepultus in Sacello maiori sacri Conuentus,magno cum omnium luctu, quos tanti Patris iactura, vel futurorum nescios cruciabat.

XXXIII.

FERDINANDVS, CASTELLAE REX, ADMINISTRATOR PRIMVS.

Cognomento, CATHOLICVS, anno millesimo quadringentesimo octogesimoseptimo,congregato Capitulo pro subrogando Magistro sacræ Militiæ, Legatum suum ad congregatos Milites misit, cum Litteris Pontificis,quibus sub grauibus censuris prohibebantur eligere Magistrum, quoadvsque ab ipso, quid faciendum esset, præciperetur. His litteris accessêre litteræ Regis, quæ idem postulabant. Nec ausi Milites præceptis contraire; plures eorum obedientia ducti, nonnulli æmulatione; ne,quem ipsi non vellent, Magister esset. Eodem anno idem Summus Pontifex Innocentius VIII. eidem Ferdinando Magisterium in administrationem contulit, quandiu viueret ab ipso possidendum. Tunc iuratis ab eo definitionibus, quas Guillelmus ante nouendecim annos condiderat, in Administratorem susceptus est anno millesimo quadringentesimo octogesimooctauo: nec multò pòst, anno millesimo quadringentesimo nonagesimòprimo,cùm sciret regiam administrationem legibus obedientiæ non obstare,ne Cistercium dedisceret Militia, ad Capitulum generale Cistercij scribit, vt ipse Abbas Cistercij,vel Morimundi visitatum veniret, si quid deforme inueniret, reformaturus. Porrò, cùm neuter tunc venire posset, Petrus Claræuallensis missus est, qui eo anno Calatrauam visitauit, confirmatis in eo Guillelmi legibus, quas vtiles,& sanctas esse cognouit. Ferdinandus deinde illis obediens, sequenti anno millesimo quadringentesimo nonagesimosecundo Sanctam Fidem, dum Granatam obsidet, post biennium millesimo quadringentesimo nonagesimoquarto ad Sillaneam Turrim, vulgò, *Tordesillas*; intra triennium Compluti,& altero triennio exacto, Granatæ iterum, dein Metinnæ-Campi anno millesimo quingentesimoquarto, Hispali anno millesimo quingentesimo vndecimo. Demum ad Guadalupem anno millesimo quingentesimo decimosexto,quo & ipse est sublatus, celebrauit Capitula, sacræ Militiæ mores, progressúsque, & cætera vtilia promoturus. Eius tempore anno millesimo quadringentesimo nonagesimosecundo, Toletana Arx,vulgò,*de Galliana*, quæ Calatrauæ sub Roderico Diazio Magistro cesserat, pro antiqua Iudæorum Synagoga commutata,Sant-Iacobæas accepit Sanctimoniales,& Synagoga expiata ritu Christiano, in Prioratum transiit, qui hodie perseuerat sub Calatraua,& Sancti Benedicti aduocatione. Anno millesimo quingentesimosecundo Alcantarensis Militia,quæ hactenus recusasset visitationem Magistri Calatrauæ,quòd Magister Alcantaræ ab electione Magistri Calatrauæ repulsus esset; per Iulium II. omninò exempta est,& Abbati Morimundi immediatè subiecta; nec inaudita parte,vt putat *Rades in Chronic. Alcant.cap.*4. Sed pòst reclamationem sacræ Militiæ,& non obstantibus his, quæ allegauisset; expedita ab eodem secunda Bulla,Romæ apud Sanctum Petrum,tertio Kalendas Septembris, Pontificatus ipsius anno secundo; id est, Christi 1503. Sub idem tempus Gutierius Padillæus Commendatarius maior, Xenodochium ad oppidum Almagro struxit, dotauítque, adeò magnificè, vt ex reddituum superabundantia non multò pòst,insigne Virginum Monasterium constructum fuerit.

XXXIV.

XXXIV.

CAROLVS V. IMPERATOR, ADMINISTRATOR SECVNDVS.

Electus, siue veriùs postulatus ad Guadalupem, in Capitulo Ordinis, quod ibidem, quando Rex Ferdinandus obiit, celebrabatur. Quippe, cùm mortem Regis cognouissent, de Magistro eligendo, priusquàm impedirentur, deliberabant. Sed Cardinalis Hadrianus, qui mox Pontifex eius nominis VI. contra morem vocabulum retinuit (cùm res Hispanas tunc administraret) primùm litteris, mox aduentu suo ad Synodum, electores cohibuit; qui cùm non eligere indecorum iudicarent, post varios tractatus, eò tandem adducti sunt, vt Carolum tunc iuuenem decimumsextum agentem ætatis annum vnanimes eligerent, qui suæ Militiæ præsideret. Indulta est illi administratio à Leone Papa X. atque ipse, cùm priùs Sacramento firmauisset, se leges Guillelmianas seruaturum, ab omnibus gratanter admissus est, Burgis in Capitulo ibidem celebrato, quod hodie Calatrauæ, quin & Salmanticæ in Sant-Bartholomæana Bibliotheca, & in pluribus aliis extare video. In hoc Capitulo, cùm Xenodochij constructi apud Almagrum redditus, longè sumptibus maiores, superfluere viderentur, Virginum Monasterium surgere iussum in eodem oppido, quod hodie inter illustria Regni connumeratur; præferendis, si quæ fortè emerserint è Padillæa familia, quòd is honor habendus videretur ei, qui redditus illos legauisset. Cùm in Capitulo celebrato Hispali sub Ferdinando Rege, anno millesimo quingentesimo vndecimo, de quotidiani pensi recitatione, quasi nimis prolixi, nec concordantis antiquis Sanctionibus, vt vulgò putabatur, relatum esset; decretúmque, vt Abbas Morimundi, tanquàm supremum totius Militiæ Caput, consuleretur; ipse executus, quod auus non potuisset, ad eundem Abbatem scripsit per specialem nuncium hæc inter alia: *Qua de re* (inquit) *Catholicus Rex, auus noster, vti administrator, cum cæteris Capitularibus decreuit ad deuotionem tuam, tanquàm ad Patrem, & huius Ordinis originem, mittere*, &c. *Verùm, cùm ob temporum, & rerum mutationes, tunc missum non fuerit, nos, qui in administratione illi successimus, par esse existimauimus, vt ea exequeremur, quæ per ipsum, tanquàm Administratorem, & Capitulares prudentissimè decreta sunt. Quapropter magnoperè deuotionem tuam rogamus, vt pro summa tua in hunc Ordinem pietate, cuius tu supremum Caput existis, normam orandi antiquam illi præscriptam in tui Monasterij Archiuio inquiri facias, eámque ad nos per hunc nuntium nostrum in forma authentica transmittas: vel, si fortè reperiri non poterit, significabis nobis, qua forma orandi Fratres tui laici vtuntur: hinc enim ipsam eis conuenire, non leuibus coniecturis arbitrantur*, &c. Hæc circa annum millesimum quingentesimum vigesimum, plùs, minúsve: neque enim certus epistolæ præscribitur. Intra nouennium Claudium Colenum, Calatrauæ Priorem, vltrò abdicantem onus, abire sinit, cui & litteras commendatitias dat, excusans, quòd bellorum occasione non mittat Religiosum Calatrauæ, qui ipsum, vt par esset, comitaretur. Petens prætereà, vt electio successoris, quoad ipse moneat, paulisper differatur. Porrò has litteras in Annalibus promissas, quas authenticas, sicut & præcedentes, apud me habeo, ecce subiungo:

Carolus, diuina fauente clementia Romanorum Imperator semper Augustus; Rex Germaniæ, & Hispaniæ, &c. *Reuerendo, & Venerabili Patri Abbati Morimundi Ordinis Cisterciensis.*

Reuerendus Pater, Fr. Claudius Colinus, qui ex commissione tua in sancto Ordinis Militiæ de Calatraua Conuentu, cuius administratione perpetua fungimur, Prioratum hactenus gessit; sæpius, ac iustis de caussis, ab eo nobis relatis, petiuit, obsecrauitque, vt sibi remeandi in Monasterium vestrum, vbi professus est, facultatem faceremus: quam nunc ei concessimus; atque ita cum bona gratia nostra ad vos reuertitur. Et quamuis cuperemus mittere cùm eo eiusdem Militiæ religiosum, qui comes itineris esset, & litteras ad te perferret, quibus peteremus, vt de Viro Religioso, ac idoneo Priore prouideres: tamen pro nunc eum mittere non licuit, obstante bello nobis per Regem Gallorum indicto. Quamobrem rogamus, vt præfatam Prioris personam commendatam habeas. Prætereà, ne quempiam alium in Priorem ad nos mittas, quoadvsque personam religiosam ad te cum litteris nostris mittamus, quæ deducat, comitetúrque personam ipsam præfati Prioratus regimini per te destinandam. Siquidem intereà per Vicepriorem satis commode poterit gubernari: est enim prudens, & plurimæ religionis vir. Cùm verò Religiosum, qui Priorem deducturus est ad te, miserimus, specia-

liter scribemus de virtutibus, meritisque, quibus quem transmittes Religiosum Priorem, praditum esse velimus, & de aliis ad bonum prafata Militia spectantibus. Reuerendam, & personam, & Congregationem tuam, cùm vobis sit opus, perpetuò commendatam habebimus. Datum Barchinone die sexta Iulij, anno Domini M. D. XXIX. Hæc Imperator. Verùm, cùm Abbas, vel sui iuris auidus, vel pro Militia prouidus, non expectato Religioso, aut litteris, Petrum Neualium misisset successorem; recusatus à Carolo, & Militia, siue fortè recusans, neque enim de hoc constat, reuersus est: & cum eo missus Religiosus Calatrauæ, Valentiæ Prior, qui subrogandum reuerenter comitaretur. Túncque institutus, & susceptus est Nicolaus Auenius anno 1530. vt in hoc ipso Tomo latè tradidimus. Carolus deinde anno 1535. & iterum 1551. Capitulum celebrat, vtrunque Matriti: declinante obseruantia processu temporis; & quæ singulis annis incepissent, mox ad triennium, & ad duodennium; deinde vltra quindennium prorogabantur. Inter hæc tamen, quod penitùs absoluit Militiam sacram, & Milites à communibus, ad propria; ad sæculum, à Religione reuocauit; anno 1540. impetrauit à Paulo Papa III. vt castitatis votum, quod hactenus absolutum profitebantur, in coniugale transiret; atque nuptiis permissis, duo alia vota, paupertatis, nimirum, & obedientiæ, ægrè, aut ne ægrè quidem, seruari possent. Quippe obedientiæ, vxorium ius frequenter; paupertati, filiorum educatio, & hæreditas relinquenda aduersabantur. Anno 1552. Nicolao Auenio sacri Conuentus Priore defuncto, ad Abbatem Morimundi Ioannem huius nominis IX. scribit, quatenus Monachum, non Gallum, sed Hispanum ad Calatrauam mittat, per quem sacer Conuentus, atque vniuersa Calatrauæ Militia, in spiritualibus competentiùs institueretur. Anno 1555. Imperio simul, Regnóque, & Magisterio abdicatis, à magnanimo Principe, succedit

XXXV.

PHILIPPVS SECVNDVS, ADMINISTRATOR TERTIVS,

Hispaniæ Rex, cognomento, PRVDENS, quem anno 1560. lego, cùm priùs sacrum Conuentum visitasset, ibidémque Redemptionis nostræ mysteria, & sacri Paschatis solennes dies egisset, *apud Rades cap.* 17. Capitulum Toleti congregasse. In eo primùm diffinitiones Ordinis typis vulgari iussæ, & Michaëli Marañonio Equiti, atque Aduocato Fisci, viro erudito (quem Martinus Appilcueta Nauarrus eximiè laudat) ea cura iniuncta, qui opus disponeret, & luculentis notis illustraret, circumferuntur vulgatæ Vallisoleti, apud Hadrianum Ghemart, anno 1568. In eo Capitulo de Priore Calatrauæ tractatum est, quem ab alio, quàm ab Abbate Morimundi institui, nefas; Gallum admittere importunum videbatur. Et erat æquum, Rege administrante, vt ei Monachi electio, qui sacro Conuentui præesset, permitteretur. Obtentum primum supplementum Pontificis, vt Calatraua per Administratorem, quandiu de iure eligendi, & ad quem pertineret, inquirebatur, gubernaretur. Mox consultus Cardinalis de Claraualle, Hieronymus Sorherius, super Morimundensium Abbatum iura; & obiecta in contrarium, quæcunque poterant: dein cùm illud inconcussum inuentum esset, missus in Galliam Garcerandus, cognomento DE SPES, Calatrauensis Eques, cum Regis litteris, ad Morimundi Abbatem, vt consentiret; ad Cisterciensem, & ad Reginam Galliæ, vt intercederent, datis Matriti, die 14. Nouembris, anno 1565. Sequenti anno, cùm Abbas Morimundi recusaret omnimodam electionis resignationem, Ludouicum Alvarez de Solis, Monachum Moreto læ, Congregationis Hispanæ Generalem emeritum, Pio V. præsentat, pro illa vice in Priorem instituendum. Annuit Ecclesiæ Pastor regiis votis: sine præiudicio tamen iuris Abbatis Morimundi, ad quem Rex ipse asserebat pertinere. Quippe pro iure Abbatis Morimundi, addita in fine indulti solenni clausula: *Vt ei, illa vice duntaxat, semper aliàs in suo robore permansuro, derogaretur. Romæ apud S. Petrum die* 27. *Decembris, anno* 1566. Eo anno redditus Calatrauæ Prior, cùm Sedes iam vacasset annos quatuordecim. Intra biennium Conuentum Sanctimonialium, vulgò, *de Sant-Felices,* ex Arnaya, ad Burgos transferri fecit: translatione commissa nouo Priori, Ludouico Solisio, quem Franciscus Rades Andradius, Calatrauæ Historiæ Author, quam paulò pòst vulgauit, comitabatur. Quinquennio exacto 1573. Capitulum Matriti congregauit,

uit, Ludouico Priore sacri Conuentus in Pontificalibus celebrante: & primo, post eum, qui Regis loco præerat, Capituli totius Diffinitore: hæ quoque leges publicari iussæ, & excusæ Matriti, anno 1576. Circa quod tempus eundem Ludouicum Calatrauæ Priorem, in Abbatem Fiterij præsentauit, Prioratus petita retentione. Nec multò pòst scrupulis adacto, atque alteram dignitatem resignatnro, Abbatiæ resignandæ Author extitit, quanuis habentis vberiores longè prouentus; ne, Prioratu vacante, iterum Morimundi Abbas rogandus foret. Inter hæc verò, quæ dudum inoleuissent per quatuordecim annos, consuetudinibus difficilè euellendis dum Ludouicus instanter laboraret. Verùm, an creditum tantùm, discrimen incidit, quod vitare cùm vellet, à Philippo II. permissus est, in Morerola viuere, inde sacrum Conuentum per substitutos Monachos, quod per se absens non posset, gubernaturus. Et rexit longo tempore per Stephanum Guerram, & alios, quos idoneos censuit ad illud munus. Demum Philippus cognomento, PRVDENS, cùm annos 44. administrasset, obiit anno 1599. tertiadecima die mensis Septembris.

XXXVI.

PHILIPPVS TERTIVS REX, ADMINISTRATOR QVARTVS,

In Regno, & Administratione simul succedens anno 1599. cùm paulò antè Ludouicus Aluarez obiisset, & vacaret Prioratus sacri Conuentus, celebrauit Capitulum Matriti anno 1600. in quo inter alia statuit, vt Prior Calatrauæ, ex Capellanis, & per eorum suffragia eligeretur. Sed, cùm id statim illicitum cognosceret; imò & irritum fore, prorsus abstinuit, designato Administratore, qui vice Priorum præesset sacro Conuentui. Sequenti anno continuis petitionibus pulsatus, & specialiter prolixis Codicillis Licentiati Cerberæ de la Torre, Sacristæ, qui decretum Capituli in hac parte effectui mancipandum disceptabat; nihilominùs Priorem denegauit, nisi Monachum, vnquam substituendum. Sed, dum Administratores continuat ex Capellanis, non solùm Monachos, sed Priores etiam oblitus, Militiam totam sine proprio Pastore tenuit, in quo omnes conueniunt, per substitutos, quod scrupulo non vacat, iam vltrà annos 40. administrandam. Certè ab eo, ad præsens vsque tempus, dubitatum à doctis, an aliquis in ea familia sit, per quem potestas clauium in foro externo valeat exerceri. Quòd si declarationibus ipsius, in Capitulis Sanctæ Fidei, & Turris Syllaneæ, siue *de Tordesillas*, quas Marañonius citat, *tit.4 cap.1 in Notis*, standum foret, neque in interno adhuc, quod peius esset; non profutura Bulla Cruciata Calatrauæ Militibus ad eligendos sibi Confessores, quod ipsi declararunt; & aliàs priuilegiis multis stabilito, vt solis Confessoribus deputatis à Priore sacri Conuentus, nec qualicunque, sed instituto ab Abbate Morimundi, valeant confiteri. Quæ recepta inter ipsos, Ceruera Turrianus vulgauit etiam ad exteros. Sed hæc qui curant, altiùs indagabunt. Nobis sat proposuisse, vel omittenda, si minùs ad rem faciunt; vel, si quid faciunt, supplenda, aut emendanda, prout res exigat. Decessit PHILIPPVS, cognomento BONVS, Matriti, anno millesimo sexcentesimo vigesimoprimo, cum lacrymis suorum, qui vt Patrem amabant, imò & experiebantur; inde ad Sanctum Laurentium, Regio Tumulo Patrum inferendus.

XXXVII.

PHILIPPVS QVARTVS REX, ADMINISTRATOR QVINTVS,

Successit anno 1621. Sub eo de Priorali dignitate iterum actum, primùm per Reuerendissimum Claudium Brissaultium, Abbatem Morimundi, qui de Gallo desperans, Hispanum tandem Monachum instituit, R. P. M. Fr. Chrysostomum Henriquez, Hortensis in Castella Cœnobij Monachum, ex scriptis satis notum, anno 1629. Mox ipso immatura morte rapto, litteras suas nobis destinauit datas Morimundi, 1. die men-

 sis

sis Nouembris, anno 1633. Nos easdem litteras, cum supplici libello, in quo ius Morimundi, atque totius Cistercij continebatur, Regi CATHOLICO, ille Iudicibus deputatis negotiis sacrarum Militiarum reuisenda remisit. Sed, cùm res ardua nimiùm visa esset, quatuor Iudices alij adiuncti sunt, ex supremo Senatu totius Regni. Hi post citatos, auditósque Procuratores sacri Conuentus, atque totius Militiæ; cùm neque auderent in Cistercium sententiam ferre; & aliàs inconueniens reputarent, non tam Hispanum Monachum, quàm Galli Abbatis institutionem in Calatraua admittere; maximè iam tunc bellis imminentibus, quæ vtrunque Regnum statim labefactarunt, atque ô vtinam! non penitùs euertant: vt tempus darent, decreto sanciuerunt, ne res (vt cœpta) quasi ex bono, & æquo, ac sola veritatis inspectione; sed lite contestanda, atque ad apices iuris protrahenda, pertractaretur. Hunc porrò statum interrupit publicum bellum vtrinque indictum, cùm pax redierit, si libeat, resumendum. Ego non vnquam expedire vltrà putabo Priores Monachos, quos hactenus non passi, qui hodie supersunt, velut extraneos, ægrè tolerabunt. Verùm sacrum Conuentum, sine Priore; vniuersam Militiam sine Parocho proprio, tanto tempore esse; maius incommodum: & Cistercium fraudari dignitate, quam proprio sanguine, industriâque acquisiuit, atque tandiu possedit; repelli à sacra Militia, quam instituit, cùm Hispani Proceres cuncti retrocederent; exturbari à domo sibi propria, quam tot obsequiis, tot Regum, & Pontificum, non tam donationibus, quàm remunerationibus, sibi comparauit: idque sine vlla alia compensatione: quæ vt non ius integrum, memoriam saltem iuris conseruet posteris: non solùm iniuriosum Cistercio puto: sed Calatrauæ. Prius malum vitare cupientes Clerici, ante nonnullos annos, elegêre Priorem ex se ipsis: ipsum, quem de mandato Senatus Regij, tunc accipiebant Administratorem. Sed electionem cassam, irritámque declarauit Senatus: leuius rati, si sine Priore viuant, quàm si Priorem habeant, qui non sit Monachus. Synodus sub Philippo IV. hactenus nulla, in qua hoc forsan commodiùs tractari posset.

INDEX

INDEX
RERVM, QVÆ HOC TERTIO Annalium Cistercienſium Tomo continentur.

Index Rerum.

Vide, *Cadumium*, seu *Caduinum*.

Conanum

Index Rerum.

Manipulos,

Alna,

Index Rerum.

Andreas

Qualiter

Index Rerum.

Index Rerum.

Bellus

Bernardi

C

Martino

Index Rerum.

F

Mox pro Virginibus Cisterciensis sectæ à Comitissa Fronilla recuperatur. ibid.

Digitized by Google

Proditor

Largus

Et

Oraculum

Guillelmus

Index Rerum.

A cognitis

multa,

Vrbanum

Alteri

I

Et

Priuilegia

A Reginaldo

Cui

Iudæos

Longè

Miraculosè

K

L

Monasterium

Menendus

Monachus

N

Oria,

P

Simul

Petrus

Q

R

Philippum

Cum

Cuius

S

De

Garsiæ,

Theobaldus

Thomas

V

RR r Vallis

Sub

Vsuesia

FINIS.

